OKYANUS
ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK
9
Tat
Zwi

OKYANUS
ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

cem yayınevi

OKYANUS

ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

Pars TUĞLACI

9

cem yayınevi

DEĞERLİ TAŞLAR

ZÜMRÜT
(Kristal halde)

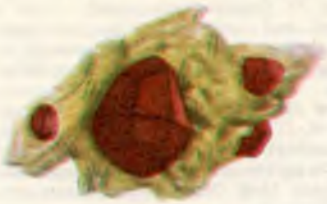

GRANAT
(Doğal halde)

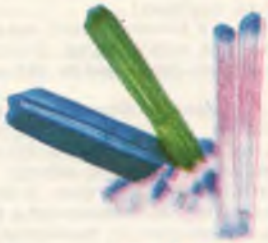

TURMALİN
(Kristal halde)

ZÜMRÜT

ELMAS

İNCİ

GÖKYAKUT *(Safir)*

OPAL
(İşlenmemiş halde)

TOPAZ

BERİL

JASP

FİRUZE
(Doğal halde)

AKVAMARİN

YILDIZ SAFİR

AMETİST

YAKUT
(Doğal halde)

TURMALİN

YAKUT

AYTAŞI

GÖKYAKUT
(Kristal halde)

KRİZOBERİL
(Kristal halde)

KANTAŞI

FİRUZE *(Türkuaz)*

AKİK

AKVAMARİN
(Kristal halde)

GRENATASI

KRİZOLİT

KARNEOL

OPAL

AMETİST
(Kristal halde)

ELMAS
(Doğal halde)

TOPAZ

WEBSTER'den

~ etmek, *huk.* Uygulamak. [*ing.* To apply *(rule, expedient)*, to adapt, to carry into effect; *Fr.* Appliquer].
~ mührü, Bir kimsenin, resmî makamlarca tanınmış olan mührü. [*ing.* Official seal *(of a person recognized by the authorities)*].
tatbîkan /tatbîkan/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tatbik suretiyle, uygulayarak. [*ing.* Conformable *(to)*, according to; *Fr.* En se conformant, conformément à, selon].
tatbikat,-tı /tatbikât/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Uygulama. [*ing.* Applications *(of a law)*, a putting into practice; *Fr.* Application]; § ❷ Deneştirme.
~ **kanunu**, *huk.* Meriyet veya uygulama sekli kanunu, bir kanun değiştirilip yerine yenisi konulduğu zaman, eski ve yeni kanunlar arasındaki bağları, geçiş şartlarını açıklayan geçici kanun.
☆ *Eşanl.* **uygulama kanunu.**
~ **sahnesi**, *tiy.* § ❶ Tiyatro ile uğraşan öğrencilerin tatbikat görmeleri için küçük sahne; § ❷ Oyuncuların yeni üslûp denemelerine yarayan küçük sahne.
~ **şematik diyagramı**, *bilgi-işlem.* Çeşitli devreler arasındaki karşılıklı ilişkileri göstermek için semboller ve çizgiler *(hatlar)* kullanılarak yapılan diyagram. [*ing.* Application schematic diagram].
tatbiki /tatbikî/, s. *Osm.* < *Ar.* Tatbike ait, tatbik, pratik ile ilgili. [*ing.* Comparative, practical; *Fr.* Comparatif,-ive, pratique].
~ **araştırma**, ■ Uygulamalı araştırma.
~ **botanik**, *bot.* ■ Botanik.
~ **güzel sanatlar**, *san.* ■ Sanat.
tatbil /tatbîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Davul çalma. [*ing.* A beating a drum, a drumming].
tatbin /tatbîn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeye çamur sürme.
tathin /tathîn/, i. ç: **tathinât.** *Osm.* < *Ar. tahn, esk.* Öğütme, un yapma. [*ing.* A grinding].
tathinât /tathînât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tathin**' in çoğulu.
tathir /tathîr/, i. ç: **tathîrât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Temizleme, paklama. [*ing.* A cleaning, purifying, purification; *Fr.* Action de désinfecter, de nettoyer, de purifier].
tathirât /tathîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tathir' in çoğulu.
tatırga, i. esk. T. Sepilenmiş beyaz deri, parşömene.
☆ *Esanl.* **tirşe.**
tatil /tâtil/, i. *Osm.* < *Ar.atal.*§ ❶ Çalışmaya ara verme:*Okul tatili.Bayram tatili.*[*ing.* Vacation; *Fr.* Vacance]; § ❷ Çalışmayı durdurma, işlerlikten alıkoyma: *Yapıyı tatil etmek. Fabrikayı tatil etmek.* [*ing.* A suspension of work, rest, stoppage *(of any activity)*; *Fr.* Action de faire cesser, de produire une discontinuité]; ⊙ **adlî** ~, *huk.* ■ **Adlî**; ⊙ **hafta** ~ **i**, *huk.* ■ **Hafta**; ⊙ **hafta arasında hafta** ~ **i**, *iş. huk.* ■ **Hafta.**
~ **abonesi**, *demir.* ■ **Abone.**
~ **bileti**, ■ **Bilet.**
~ **günleri**, *ikt.* Ulusal bayram ve genel tatiller hakkında kanun tatil günlerini saymış bulunmaktadır, genel tatil günleri. [*ing.* Holiday; *Fr.* Jour de repos, jour de vacance].
~ **kampı**, ■ **Kamp.**
~ **köyü**, *tur.*Yemek, eğlence ve sporlar için müşterek salonlar etrafında toplanmış tek tek veya aile halinde oturulmağa özgü şale ve bungalowlardan meydana gelmiş özerk turizm merkezi. [*Ing.* Holiday camp, Vacation colony; *Fr.* Village de vacances].
~ **olunmak**, *huk.* ■ **Durdurulmak.**
~ **pulu**, Bu tatil sandığı tarafından üyelerine verilerek bunları çıkaran sandığa men_ sup kuruluşlar için de, ikamet ve taşıt masraflarını tam olarak ödemeleri halinde kabul edilen belirli bir değerdeki belgeler. [*Ing.* Holiday savings*(voucher)*, Vacation savings stamps; *Fr.* Timbres - vacances].
~ **sandığı**, Özel kişiler tarafından ilerdeki tatil veya seyahat masraflarını karşılamak amacıyla yapılan tasarrufları kabul eden resmî veya özel tasarruf kurumu. [*Ing.* Holiday savings scheme, Vacation savings scheme; *Fr.* Caisse de vacances].
~ **ücreti**, *huk.* İşçinin çalıştığı günler göz önüne alınarak bir güne düşen gündeliği
ta'tilât /ta:tilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'til**'in çoğulu.
ta'tilnâme /ta:tilnâme/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* *(Tanzimat'tan sonra)* Bir gazetenin muvakkat bir zaman için kapatılması hakkında gazete idarehânesine gönderilen resmî yazı. [*ing.* Order of suspension *(of a newspaper)*].
ta'tin /ta:tin/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kök yaprak cinsinden ilâç olabilecek şeyleri bir sıvı içine koyarak bir süre terketme; § ❷ *anat.* Hayvanın iskeletini çıkarmak için etleriyle birlikte suya sokarak etlerin dökülmesini beklemek için yapılan ameliyat.
ta'tir /ta:tîr/, i. *Osm.* < *Ar. ıtr. esk.* Güzel koku ile kokulandırma. [*ing.* Perfuming; *Fr.* Action de parfumer, d'aromatiser, aromatisation].
ta'tis /ta:tîs/, i. *Osm.* < *Ar. atse.* Aksırtma, aksırtılma. [*Ing.* A causing to sneeze].
ta'tiş /ta:tîş/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Susatma, susatılma. [*ing.* A causing to become thirsty].
tatlandırma, i. § ❶ Tatlandırmak işi. § ❷ *ecz.* Şeker veya şurup katma.
tatlandırmak (-ı), f. § ❶ Tat vermek, tadını sağlamak. [*ing.* To make sweet or tasty; *Fr.* Flatter le palais ou réjouir le goût]; § ❷ *ecz.* Tatsız ve acı bir ilâca tat vermek için şeker, bal veya şurup katmak.
tatlanmak, nsz. f. Tat kazanmak, tadı gelmek, olgunlaşmak. [*ing.* To become sweet or tasty].
tatlı, s. *esk.* *T. tatıglig.* § ❶ Şeker tadında olan: *Tatlı nar. Tatlı limon.* [*ing.* Sweet; *Fr.* Doux]; ☆ *Kars.* ekşi, acı; § ❷ *mec.* İnsanı çeken, sevilen: *Tatlı söz. Tatlı bakış. Tatlı tatlı konuşmak. Can tatlıdır.* § ❸ i. Şekerle veya şekerli şeylerle yapılan yiyecek: *Baklava, revani, lokma, birer tatlıdır.* [*ing.* Sweet, dessert; *Fr.* Confiture, entremets sucrés].
☆ *Esanl.* **şekerleme**; § ❹ Sarp, sert olmayan: *Tatlı yokuş*; § ❺ Kalbin, zihnin hosuna giden: *Tatlı hatıra.* [*ing.* Sweet; *Fr.* Doux].
☆ *Kars.* acı; § ❻ Ilımlı: *Tatlı rüzgâr;* § ❼ z. Tatlılıkla, tatlı bir şekilde: *Allahım ne tatlı konuşuyordu;* ⊙ *(Bir işi)* ~ ya bağlamak, *dey.* Kavgaıı bir işi gönül hosluguyla bitirmek. [*ing.* To settle *(a matter)* amicably; *Fr.* Résoudre amiablement un différend]; ⊙ **baba** ~ **sı**, *mutf.* ■ **Baba**; ⊙ **badem** ~ **sı**, *mutf.* ■ **Badem**; ⊙ **canı** ~ **olmak**, *dey.* En küçük bir acıya, sıkıntıya dayanamamak, katlanamamak; ⊙ **ekmek** ~ **sı**, *mutf.* ■ **Ekmek**; ⊙ **hurma** ~ **sı**, *mutf.* ■ **Hurma**; ⊙ **kabak** ~ **sı**, *mutf.* ■ **Kabak**
~ **belâ**, *dey.* Sevildikleri için verdikleri sıkıntı ve üzüntülere katlanılan evlât, es gibi kimselere denir. [*Ing.* A sweet curse *(used as a term the eye)*; *Fr.* Le doux malheur *(en parlant de son mari, de sa femme, de ses enfant)*].
~ **dil**, *dey.* Gönül alıcı söz. [*ing.* Soft words a pleasant way of speaking; *Fr.* Parole affable].
~ **dil yılanı deliğinden çıkarır**, *dey.* Gönül alıcı, okşayıcı sözlerle karşımızdakinin inadı yenebilir. [*Ing.* Sweet words pleasant manners can work wonders].
~ **eğim**, § ❶ *coğr.* Az eğimli olarak uzanan yerler. [*Ing.* Gentle slope; *Fr.* Glacis]; § ❷ *trm.* İnip çıkması zor olmayan inis ve yokus. *(Çok dik olmayan düz denecek kadar az meyilli bulunan yüzeyi eğimler hakkında kullanılır).* [*Fr.* Pente douce].
~ **kaşığı**, ■ **Kaşık.**
~ **kurt**, *paraz.* ■ **Sigaraböceği.**
~ **limon**, Suyu tatlı olan bir cins limon. [*ing.* Sweet lemon, sweet lime].
~ **patates**, *bot.* ■ **Tatlıpatates.**
~ **sert**, *dey.* Ne çok sert, ne çok yumuşak *(söz, davranış)*. [*Ing.* Pleasantly harsh *(words, manner)*; *Fr.* Aigre-doux].
~ **soğan**, *bot.* Basık yuvarlak şekilli, mor kırmızı renkte kabuklu, dayanıksız, tatlı lezzette bir soğan çeşidi.
~ **su**, ■ **Tatlısu.**
~ **tatlı yemenin acı acı geğirmesi olur**, *at.* Sonunu düşünmeden hoşlandığı şeyleri yapan kişi, bir süre sonra bunun sıkıntısını çeker.
~ **yerinde bırakmak (kesmek)**, *dey.* Bir işi can sıkıcı bir hale sokmadan sona erdirmek. [*Ing.* To bring something to a conclusion in time *(sa as to avoid complications)*].
~ **ye, tatlı söyle**, *at.* Dünyadaki su konukluğumuzu neden kendimize zehir edelim? Özel yaşantımızda da, çevremize karşı davranışlarımızda da hep hoşa giden durumu muz olsun.
~ **yosun**, ■ **Yosun.**
tatlıca, s. § ❶ Biraz tatlı, az tatlı. [*ing.* Sweetish, rather sweet; *Fr.*Un peu doux, passable ment doux]; § ❷ Oldukça tatlı: *Sütlaç tatlıca olmuş.*
tatlıcı, i. Tatlı yapan veya satan kimse. [*ing.* Maker or seller of sweets, fond of sweet things, sweet-toothed; Fr. Celui qui fait et vend des douccurs qui aime beaucoup les douceurs].
tatlı.kurt, b.i. *zool.* ■ **Sigara böceği.**
tatlılaşmak, nsz. f. § ❶ Tatlı bir hal almak. [*Ing.* To become sweet or pleasant; *Fr.* Devenir doux, douce, acquérir de la douceur, devenir agréable affable]; § ❷ Sevimli bir hal almak, hoş görünmek.
tatlılaştırmak (-ı), f. Tatlı bir hale getirmek. [*ing.* To render sweet, pleasant; *Fr.* Rendre doux, adoucir, rendre agreable, affable].
tatlılı, s. Tatlısı olan, içinde tatlı bulunan: *Tatlılı, börekli bir yemek.* [*ing.* Sweetened; *Fr.* Sucré, à la confiture].
tatlılık,-ğı, i. § ❶ Tatlı olma hali: *Balın tatlılığı.* [*ing.* Sweetness; *Fr.* Douceur]; § ❷ Duyular üzerinde hos bir izlenim bırakma.
tatlılıkla, z. Zorlamaksızın, tatlı dille. [*ing.* In a very sweet and agreeable manner; softly ,pleasantly; mildly, kindly, gently, agreeably; *Fr.* Avec douceur].
tatlımsı, s. Tatlıyı andıran. [*ing.* Somewhat sweet; sweetish; *Fr.* Douceâtre].
tatlı.patates, b.i. *bot.* § ❶ Ikiçeneklilcr *(Dicotyledoneae)* sınıfının, çitsarmaşığıgiller *(Convolvulaceae)* familyasından, gövdesi uzun ve tırmanıcı olan, tüylü ve kordat yapraklı, yumruları yenen, çok yıllık bitki. Yumruları yumuşak, tatlı ve menekşe kokulu olup yenir. A.B.D.'de geniş ölçüde kültürü yapılır. [*Lat.* *Ipomoea batatas*; *Ing.* Sweet potato; *Fr.* Potate, batate]; § ❷ Aynı bitkinin yenen yumruları. [*Ing.* Sweet potato; *Fr.* Patate, batate].
tatlı.su, b.i. Acı veya tuzlu olmayıp içilebilen su. [*Ing.* Fresh water, drinkable water; *Fr.* Eau douce].
~ **canlıları**, *biy.* Tatlısularda, yani tuzlu olmayan sularda yaşayan canlılar.
~ **frengi**, Avrupalılık taslayan doğulu hıristiyan tipi. *(Karagöz oyununda bu, çoğu kez Rum'dur).* [*ing.* Levantine; *Fr.* Chrétien, levantin, qui veut se faire passer pour européen].
~ **gelinciği**, *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının Mezgitgiller *(gadidae)* familyasından, 30-50 sm. uzunluğunda, Akdeniz ülkeleri göllerinin derinliklerinde yaşayan ve geniş tenyaya ikinci arakonakçılık yapan, bir tatlısu balığı türü. Eti beğenilir. [*Lat.* *Lota vulgaris, Lota lota*; *Ing.* Burbot; *Fr.* Lotte de rivière].
~ **ıstakozu**, *zool.* Kabuklular *(Crustaceae)* sınıfının, *Astacidae* familyasından bir eklembacaklı türü. Uzunluğu 10-12 sm.'dir. Çeşitli solucanlara arakonakçılık eder. Çamurlu olan tatlı sularda yaşar. [*Lat.* *Potamobius fluriatilis, Astacus fluviatilis*; *Ing.* Freshwater crayfish; *Fr.* Écrevisse à pattes rouges].
☆ *Eşanl.* **kerevit, kerevides.**
~ **kayası**, *zool.* ■ **Kaya**[2].
~ **kefali**, *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 80 sm. Bütün Avrupa ve Asya tatlı sularına yayılmış-

tır. [*Lat. Leuciscus cephalus; ing.* Chub, chevin; *Fr.* Meunier, chevaine]. ◘ *LEVHA: 14.*— **BALIKLAR.**

☆ *Eşanl.* **beledi.**

~ levreği, *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Levrekgiller *(Percidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 30-50 sm. Sırtı kara yeşildir. Avrupa ve Kuzey Asya tatlı sularında yaşar. Çeşitli solucanların, bu arada geniş tenyanın arakonakçılığını yapar. [*Lat. Perca fluviatilis; ing.* Freshwater perch; *Fr.* Perche commune]. ◘ *LEVHA: 14* — **BALIKLAR.**

☆ *Eşanl.* **perki.**

~ polipi, *zool.* ◘ **Hidra;** ◘ *TABLO: 18.*— **HAYVANLAR ÂLEMİ.**

~ sardalyası, *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından bir balık türü. Küçük Asya'da tatlı sularda yaşar. [*Lat. Alburnus escherichi; ing.* Bleak; *Fr.* Ablette].

~ tekesi, *zool.* ◘ **Su tespih böceği.**

~ yengeci, *zool.* Kabuklular *(Crustacea)* sınıfının, *Potamonidae* familyasından bir eklembacaklı türü. Başlı-göğüs *(sefalotoraks)* cnine sobedir. Uzunluğu 5 sm. Göl ve ırmak kenarlarında taşların altında bulunur. [*Lat. Potamon fluviatilis; ing.* River crab; *Fr.* Potamon fluviale].

tatlı tatlı, z. Tatlılıkla, tatlı bir sekilde: *Daha az dakika once, tatlı tatlı konuşuyorduk.* [*ing.* In a very sweet and agreeable manner; softly, pleasantly].

tatlık /tatlık/, i. *Osm.* < *Ar. talâk. esk.* § ❶ *(Mekânlı zevkeyi)* bosama, bırakma, ayırma; § ❷ Dişi hurma, incir gibi bazı ağaçların, meyvelerinin çiçeğini asarak, yemislendirme.

tatlıye, i. *Osm.* < *Ar. tılâ. esk.* Sıvama, tıla, cilâ verecek bir seyi sürüp sıvama. [*ing.* An anointing, a coating over with paint, gilding]

tatma, i. ◘ Tadım.

tatmak,-dar (-ı), f. *esk.T.* § ❶ Bir yiyeceğin tadına bakmak. [*ing.*To taste., to try the taste of; *Fr.* Goûter, savouer, éprouver]; § ❷ *(Bir hale)* Uğranıs olmak: *Yasayısın her acısını tatmıs.* [*ing.* Conclusion in time *(so as to avoid complications); Fr.* Ne pas passer outre].

tatmin /tatmîn/, i. *Osm.* < *Ar. tamn.* Gönül kandırma, gönüle kanıs verme, doyurma. [*ing* ve *Fr.* Satisfaction].

~ edilme, ◘ Doyurulma.

~ etme, ◘ Doyurma.

tatminât /tatmînât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tatmin'in çoğulu.

tatminkâr /tatmînkâr/, s. *Osm.* < *Fars.* Gönül kandırıcı. [*ing.* Satisfactory; *Fr.* Satisfaisant,-ante].

tatrib /tatrîb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Keyiflendirme, neselendirme. [*ing.* Making lively, sprighily with joy and pleasure, a trilling, quavering the voice in singing or chanting]

tatrız /tatrîz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Elbiseye kenar isleme, işlenme; § ❷ Bir seyin etrafına oya yapma, dantele dikme.

tatsal, s. *biy.* Tadımla ilgisi bulunan, tadıma değgin. [*Osm.* Zaikavî; *ing.* Gustative; *Fr.* Gustatif,-ive].

tatsız, s. § ❶ Tadı iyi olmayan. [*ing.* Tasteless, insipid, ill-flavored; *Fr.* Sans goût fade, insipide, sans entrain]; § ❷ *mec.* Hosa gitmeyen, can sıkan: *Tatsız bir lâkırdı.* [*ing* Disagreeable; *Fr.* Désagréable]; § ❸ Sohbeti hoş olmayan veya geçimsizlik çıkaran *(kimse).*

~ asa tuz neylesin, akılsız başa söz neylesin, *at.* Işe yaramayan nesneyi küçük cabalarla bir şeye benzetmek bos olduğu gibi aptal kişiyi de sözle akıllandırmak imkânsızdır.

~ tuzsuz, *dey.* Pek tatsız. [*ing.* Insipid, stupid and dull; *Fr.* Insipide].

tatsızlaşmak, nsz. f. § ❶ Tadı kaçmak. [*ing.* To become insipid; *Fr.*Devenir fade]; § ❷ Tatsızlık etmeye koyulmak. [*ing.* To behave a disagreeable manner; *Fr.* Acquérir un ton désagréable].

tatsızlık,-ğı, i. § ❶ Tatsız olma hali. [*ing.* Insipidity; *Fr.* Insipidité]; § ❷ Tatsızca davranış, neşeyi bozacak hal. [*ing.* Dullness, disagreeable, behavior; *Fr.* Manque de goût, de saveur, fadeur, désagrément].

tattırmak (-ı, -e), f. § ❶ Tatma işini yaptırmak, tadına baktırmak. [*ing.*To let taste; *Fr.* Faire goûter, faire éprouver]; § ❷ Duyurmak, hissettirmek.

tatu[1], i. *tiy.* Karagöz oyunu oynatılan kahvelere verilen ad.

tatu[2], i. *(Tupi dilinden). zool.* Kemerlihayvangiller *(Dasypodidae)* familyasına giren hayvanlara verilen genel ad. [*Lat. Dasypus; ing.* Armadillo; *Fr.* Tatou]; ◉ **altı kemerli ~,** *zool.* Kemerli-hayvangiller *(Dasypodidae)* familyasından bir tatu türü. Uzunluğu 80, kuyruğu 20 sm.'dir. Hareket edebilen altı kemeri vardır. Güney Amerika'da yasar. [*Lat. Dasypus sexcinctus; Ing.* Poyou; *Fr.* Tatou poyou]. ☆ *Eşanl.* **poyu;** ◉ **dokuz kemerli ~,** *zool.* Kemerli hayvanlar *(Dasypodidae)* familyasından bir tatu türü. Uzunluğu 30, kuyruğu 25 sm.'dir. Hareket edebilen 9 kemeri vardır. Güney Amerika'nın sık ormanlarında karınca yuvalarının altına kazdığı inlerde yasar. [*Lat. Dasypus novemcinctus; ing.* Peba; *Fr.* Tatusie, tatus]. ☆ *Eşanl.* **peba;** ◉ **üç kemerli ~,** *zool.* Kemerli hayvangiller *(Dasypodidae)* familyasından bir memeli türü. Güney Amerika'da yaşar. [*Lat.Tolypeutes tricinctus; ing.*Apar; *Fr.* Tolypeute, apar de Buffon]. ◘ *ŞEKİL: 379.*— **MEMELİLER I.**

☆ *Eşanl.* **armadilyo.**

tatuay, i. *zool.* Güney Amerika'da yasayan bir tatu türünün *(Cabassus unicinctus)* yaygın adı.

tatucu, i. *tiy.* Karagözcülerin kahveciye verdikleri ad.

tatugiller, ç.b.i. *zool.* ◘ **Kemerlihayvangiller.**

tatula/tatu:la/, *i.Hint datura. bot.* Patlıcangiller *(Solanaceae)* familyasından, 30-100 sm. yüksekliğinde, dik gövdeli, bir yıllık otsu bir bitki. Yapraklar saplı, büyük, oval, kenarları tam, az girintili veya lopludur. Çiçekler beyaz, büyük olup tek olarak bulunur. Kaliks uzun, köseli bir tüp seklinde, tepede 5 loplu, düsücü olup yanıtı taban kısmı kalıcıdır. Korolla uzun bir huni seklinde ve tepede 5 lopludur; loplar uzun akuminattır. Meyva 3-4 sm. yüksekliğinde, üzeri dikenli, 4 yarık ile açılan, çok tohumlu bir kapsüldür. 10 kadar türü vardır. Bunlardan yalnız *D. metel* ve *D. stramonium* Türkiyede yetismektedir. Her iki türün yaprakları *(Folium stramonii),* çiçekleri *(Flores stramonii)* ve tohumları *(Semen Stramonii)* tedavide kullanılmaktadır. Hiyosiyamin ve bunun yanında az miktarda atropin ve skopolamin *(= hiyosin)* adlı alkaloidler taşırlar. Daturin adı verilen madde bu 3 alkaloidin bir karısımıdır. Uyusturucu, spazm ve astım giderici olarak kullanılır. Yapraklardan ve bazen çiceklerden hazırlanan sigaralar nefes darlığına karsı içilir. Diğer tanınmış türler: *D. inermis, D. innoxia, D. arborea* ve *D. suaveolens'tir.* [*Osm.* Cevz-i mâsil; *Lat. Datura; ing.* Datura, thorn apple; *Fr.* Datura, stramoine]. ◘ *ŞEKİL: 133.*— **ZEHİRLİ BİTKİLER.**

☆ *Eşanl.* **boru çiçeği, şeytanelması, dikenli elma, dikenli ceviz, kokuşuk ceviz, kusturucu ceviz.**

tâtûre[1] /tâtûre/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Hayvan ayağına vurulan köstek, bukağı, payvant.

tâtûre[2] /tâtûre/, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* Tatula.

tatvik /tatvîk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Boyuna gerdanlık takma, takılma. [*ing.* A putting a ring or necklace around the neck, a putting anything around the neck].

tatvil /tatvîl/, i. ç: **tatvilât.** *Osm.* < *Ar. tûl. esk.* Uzatma, uzatılma. [*ing.* Lengthening, prolonging, stretching out; *Fr.* Allongement, prolongation]

tatvilât /tatvilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tatvil**'in çoğulu.

tatvîş /tatvîş/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Iğdiş etme, burma.

tatyib /tatyîb/, i ç: **tatyibât.** *Osm.* < *Ar. tâyyib. esk.* Hoş etme, edilme, hoşlandırma, gönlünü hoş etme, gönül hoş edilme, iyi davranma. [*ing.* A making good, pleasant, agreeable, delicious or fragrant].

tatyibât /tatyîbât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tatyib**'in çoğulu.

taun /taun/, i. ç: **tavâîn.** *Osm.* < *Ar. esk.* Veba hastalığı. [*ing.* Plague, pestilence; *Fr.* Feste].

tâûnî /tâûnî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Veba'ya ait, veba ile ilgili.

taurin, i. *Fr. taurine* < *Lat. taurus, kim.* Formülü NH_2-CH_2-CH_2-SO_3H olan 1-amino-2-etansülfonik asid; taurokolik asidin ikiye ayrısması sırasında gamelin tarafından kesfedildi; sıcak suda çözünen, nötür tepkimeli prizmalar halinde billürlaşır. [*ing.* Taurine].

taurobetain, i. *Fr. taurobétaine, kim.* Formülü $(CH_3)_3$ NH-CH_2-CH_2-HSO_3 olan iç tuz; 240° C'ta erir, suda çözünür, alkolde çözünmez; taurin'in metillendirilmesiyle elde edilir. [*ing.* Taurobetaine].

taurokolat, i. *Fr. taurocholate, kim.* Taurokolik asidin tuzu. [*ing.* Taurocholate].

taurokolik, s. *Fr. taurocholique, kim.* Formülü $(C_{24}H_{39}O_4)$-NH-CH^2-CO_2H olan asid için kullanılır; öküz safrasından çıkarılır, hidrolizle taurin ve kolik asid halinde ikiye ayrışır. [*ing.* Taurocholic].

Tausî, öz. i. *(Tâus'un adından) tasav.* Şii mezhebine bağlı tarikatlardan biri.

tav, .i *Osm.* < *Fars. tab.* § ❶ Islenecek bir nesnede bulunması gereken ısı, nem gibi hal: *«Demir tavında dögülür». Ütülenecek çamasırın, basılacak kâğıdın tevi su püskürtülerek verilir.* [*ing.* The exact state of heat, dampness, etc., proper heat *(for tempering or hammering a metal); Fr.* Degrée convenable de force, de chaleur, de mouillage etc.]; § ❷ *(Hayvanlarda)* Semizlik. [*Ing.* Wellnourished condition, fatness; *Fr.* Etat le plus favorable au résultat qu'on veut obtenir]; ❸ *mec.* En uygun zaman veya hal: *Demir tavında dövülür. Onu her zaman bu tavda bulamazsınız;* § ❹ *arg.* Oyun, hile. ◉ **ala ~,** Az tavlı, yarı yaş yarı kuru olan *(toprak);* ◉ *(işi)* **~ına getirmek,** *dey.* Gereği kadar ısıtmak. [*ing.* To bring to the correct heat; *Fr.* Chauffer *(le fer etc.)*].

~ çeliği, *met.* ◘ **Çelik.**

~ kesiği sineği, *zool. Diptera*'lardan, 0.32 sm. boyunda buğday, arpa ve çavdarda ayaksız ve başsız olan larvası bitki özsuyunu emen böcekler. [*Lat. Phytophaga destructor*].

~ ocağı, *den.* Tavlanacak demirlerin kızdırıldığı ocak. [*ing.* Heating furnace; *Fr.* Four à réchauffer].

~ olmak, *arg.* ◘ **Kandırılmak, aldanmak.**

~ suyu, *trm.* Bir ürünün ekiminde veya dikiminden önce yapılan sulama. [*ing.* Preirrigation].

~ tecrübesi, *den.* Gemi demirlerinin belirli bir derecede tavlanıp tavlanmadıklarını anlamak için yapılan tecrübe.

~ vermek, *dey.* Gereken nemi vermek. [*ing* To anneal or temper, to moisten, to bring to the requisite degree of dampness; *Fr.* Humeceter, faire rougir *(le fer)*].

tava, i. *Osm.* < *Fars. tâbe.* § ❶ Yağ kızdırmak ve yiyecek kızartmak gibi islere yarayan, uzun saplı yayvan kap. [*ing.* Frying pan; *Fr.* Poêle à frire]; § ❷ Bu kapta pismis yemek: *Balık tavası, Ciğer tavası.* [*ing.* Fried food; *Fr.* Cuit dans la friture]; § ❸ Maden eritilen saplı pota: *Kurşun tavası;* § ❹ Kireç karıstırılan tekne; § ❺ Tuzlalarda deniz suyunu çektikleri evlek; § ❻ Genilerde borda iskelesinin alt basındaki sahanlık; § ❼ Fide yetistirmek için ayrılmış toprak bölümü.◉ **bağ ~sı,** *trm.* ◘ **Bağ;** ◉ **balık ~sı,** ◘ **Balık;** ◉ **beyin ~sı,** *mutf.* ◘ **Beyin;** ◉ **ciğer ~sı,** *mutf.* ◘ **Ciğer;** ◉ **harç ~sı,** Içine kireç veya harç konan, tava şeklinde, kenarlı büyücek tekne olup ustalar duvar örerken bunu iskele üstüne koyar ve harcı oradan alırlar]; ◉ **iskandil ~sı,** ◘ **iskandil;** ◉ **iskele ~sı,** *den.* ◘ **iskele;** ◉ **malgama ~sı,** *met.* ◘ **Malgama.**

~ **kiremidi,** Tava gibi altı düz ve iki tarafın. da diş oluşturan kenarlı düz ve genişçe ki-remit. [*ing.* Flat tile, plain tile; *Fr.* Tuile plate].

~ **salma usulü sulama,** *trm.* Etrafı sed-lerle çevrili düz parsellere fazlaca su ver-mek suretiyle yapılan sulama. [*Ing.* Check flooding].

~ **sedleri,** *trm.* Bir tarlada suyu belirtil-miş sınırlar içersinde tutmak için inşa olun-muş toprak sırtlar.

tavaf /tavâf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hac töresin-ce Kâbe'nin çevresini dolaşma, çevrinme. [*ing.* The ceremony of going around the Kaaba during the pilgrimage at Mecca; *Fr.* Action de tourner autour de les sept tour-nées rituelles accomplies autour de la Kaa-ba pendant le pèlerinage].

tavâğî /tavâgî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâgut'**un çoğulu.

tavâgît /tavâgît/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâgut'**un çoğulu.

tavâhîn[1] /tavâhîn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâhine'** nin çoğulu.

tavâhîn[2] /tavâhîn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâhûn, tâhûne'**nin çoğulu.

tavâif /tavâif/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâife'**nin çoğulu.

tavâin /tavâin/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâûn'**un çoğulu.

tavâli' /tavâli/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâli'**in çoğulu.

tavâmîr /tavâmîr/, i. *Osm.* < *Ar.* **tûmâr'**ın çoğulu.

tavan, I. § ❶ Örtülü bir yerin yukarısını mey-dana getiren yüzey. [*Osm.*Sakıf; *Ing.*Ceiling; *Fr.* Plafond]; ☆ *Karş.* **Taban.** ◘ *ŞEKİL: 176.*— **DÖŞEME, TAVAN VE MERDİVEN YAPIMI;** § ❷ *hava.* Bir uçağın çıkabileceği maksimum yükseklik; § ❸ *inş.* Yönetmelik-te binalar için kabul edilen azamî irtifa. *(Yükseklik bölgenin yapısına ve sokakla-rın genişliğine göre değişir);* § ❹ *mad. oc.* (a) Bir galerinin üst kısmı; (b) Galerinin üstünde bulunan toprak; ⊙ **bağdadi** ~, *inş.* ◘ **Bağdadi;** ⊙ **bakkal** ~ ı, *mim.* ◘ **Bakkal;** ⊙ **basık** ~, *mim.* ◘ **Basık;** ⊙ **bulut** ~ ı, *meteor.* ◘ **Bulut**[1]; ⊙ **çökertme** ~, *mim.* ◘ **Tekne tavanı;** ⊙ **katlanır** ~, *tiy.* ◘ **Katlanır;** ⊙ **tekne** ~ ı, *mim.* Etrafında şerit gibi bir düzlük olup or-ta kısmı içeriye girgin ve tekne gibi çukur olan tavan. [*Ing.* Panelled, coffered ceiling; *Fr.* Plafond en forme de caisson]. ☆ *Eşanl.* **çökertme tavan.** ⊙ **tonoz** ~, *mim.* Tonoz şeklinde tavan.

~ **aralığı,** *inş.* Bir katın tavanı ile üstündeki katın döşemesi ve döşeme kirişleri arasın-daki boşluk. [*Ing.* Case-bay; *Fr.* Entre-vous].

~ **arası,** *inş.* Binalarda en üst katın tava-nıyle çatı arasındaki boşluk kısmı. [*Ing.* Attic; *Fr.* Grenier].

~ **çıkıntısı,** *tiy.* Öndüzey *(ön sahne)* üze-rindeki çıkıntı. [*Ing.* Apron; *Fr.* Frise de corridor].

~ **deliği,** *mad. oc.* Alnın üst kısmında açılmış patlayıcı madde deliği. [*Ing.* Dormer window].

~ **fiyatı,** *tic.* Aşılmaması gereken en yük-sek fiyat.

~ **göbeği,** *mim.* Tavanların ortasına yapılan süsleme şekli. [*Ing.* The central boss or ornament of a ceiling; *Fr.* Ornement central d'un plafond].

~ **görünüşü,** *san.* (a) Alttan bakılan nes-nelerin veya tavana yapılmış figür veya mimarî süslerin motifleri. (b) Bu perspek-tifi canlandıran eser.

~ **kirişi,** *mim.* Tavanı boydan boya kapla-yan kalın ağaç.

~ **penceresi,** *inş.* Tavanlara açılan ve ışığı yukarıdan ve tepeden alan pencere; [*Ing.* Skylight, dormer-window; *Fr.* Jour d'en haut].

☆ *Eşanl.* **tepe penceresi.**

~ **plakası,** *term.* ◘ **Plaka.**

~ **süpürgesi,** Tavanı temizlemeye yarayan uzun saplı süpürge. [*Ing.* Long-handled broom for ceilings].

tav'an ve kerhen, Hem isteyerek, hem istemi-yerek. [*ing.* Willingly or under compulsion, willy-nilly; *Fr.* Bon gré malgré].

tavanlama, i. Tavanlara yapılacak resimlerin şekillerini görünük *(manazır)* kuralların a göre kısaltılı, yani kısa görünüşlü yapıp aşağıdan yukarıya bakıldığı vakit görünecek leri şekilde çizmeğe denir. [*ing.* Ceiling; *Fr.* Plafonnement].

tavarik /tavarîk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **târık** ve **târika'**nın çoğulu.

tavassub, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hastalanıp peri-şan olma.

tavassut,-tu, i. ç: **tavassutât.** *Osm.* < *Ar. va-sat.* Aracılık, ara bulma, aracılık etme. [*ing.* Mediation, intervening, interposing, inter-vention; *Fr.* Médiation, conciliation, entre-mise]; ⊙ **iş** ~ ıı *iş huk.* ◘ **iş.**

tavassutât /tavassutât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tavassut'un çoğulu.

tavâşî /tavâşî/, i. ç: **tavaşiye.** *Osm.* < *Ar. esk.* Hadım ağası, harem ağası. [*ing.* Eunuch; *Fr.* Eunuque, castrat].

tavattun, i. *Osm* < *Ar. vatan. esk.* Yerleşme, yer tutma. [*Ing.* A settling in a place, a making a home *(in a country);* *Fr.* Action de faire d'un pays sa patrie, action de s'établir dans un pays].

tavâvîş /tavâvîs/, i. *Osm.* < *Ar.* **tâvus'**un çoğulu.

tavazzû' /tavazzû/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* vüzû. Abdest alma.

tavazzuh, i. *Osm.* < *Ar. vuzûh. esk.* Açıklan-ma, aydınlanma. [*Ing.* A becoming clear or manifest; *Fr.* Eclaircissement].

tavcı, i. Tavlayarak dolandıran kimse. [*ing.* Swindler, cheat; *Fr.* Renchérisseur, escrox. compère *(aux enchères publiques et au jeu de hasard)*].

tavcılık,-ğı, i. Tavcı işi. [*Ing.* The quality or profession of such a swindler; *Fr.* Escro-querie].

tavd, i. ç: **atvâd.** *Osm.* < *Ar. esk.* Dağ. [*Ing.* Mountain, hill, camel's hump].

tavefân /tavefân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Ta-vâf.**

tavf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tavâf.**

tav.hane /tavhâne/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* içinde bitki yetiştirilen sobalı camlık, limonluk. [*Ing.* Hothouse; *Fr.* Serre].

tavır,-vrı, i. ç: **elvât.** *Osm.* < *Ar. tavr.* § ❶ Durum, hal: *Adamın tavrından bir şey söy-lemek istediği anlaşılıyordu;* § ❷ Önemlilik taslama durumu: *Bu adamın tavrı hiç çekil-mez.* [*ing.* Mode, manner, kind; *Fr.* Mani-ère, façon]; ⊙ **hazır oluş tavrı,** *psik.* ◘ **Hazır.**

tav'î /tav:î/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendiliğinden, içinden. [*ing.* Spontaneous; *Fr.* Spontané].

ta'vîc /ta:vîc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eğme, eğil-me, eğritilme, eğriltme. [*ing.* A bending *(a thing a twisting, an inlaying or ornamen-ting with iron)*].

ta'vîd /ta:vîd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Adet ettir-me, ettirilme. [*Ing.* An accustoming, a ha-bituating].

ta'vîk /tâ:vîk/, i. ç: **ta'vîkat.** *Osm.* < *Ar. esk. avk.* Oyalandırma, geciktirme, geciktirilme, asıntıya bırakma, asıntı. [*Ing.* A delaying, hindering, preventing, impeding; *Fr.* Action d'empêcher, de faire retarder].

ta'vîkat /ta:vîkat/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **ta'vîk'**in çoğulu.

tavîl, tavîle /tavîl, tavîle/, s. ç: **tıvâl.** *Osm.* < *Ar. tûl. esk.* § ❶ Uzun; § ❷ Çok sü-ren. ◘ **Medid;** § ❸ *ed.* ◘ **Bahr-i tavîl.**

tavîle /tavîle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hayvan katarı, birbiri ardına bağlanmış bir sıra hayvan; § ❷ Ahır, tavla; § ❸ Çayıra koyu-verilen hayvanın ayağına bağladıkları ip, tav-la ipi.

taviyet, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Gönülde gizli olan kasid, niyet. [*ing.* Purpose, intention].

taviz /tâvîz/, i. ç: **tavizât.** *Osm.* < *Ar. ivâz. esk.* Ödün, ödünleme. [*ing.* Concession, compromise; substitution; compensation; replacement; *Fr.* Remplacement, restitu-tion].

~ **vermek,** *huk.* Karşılık olarak bir takım fedakârlıklarda bulunmak, siyasî anlamda yatırım yapmak.

ta'vîz /tavîz/, I. *Osm.* < *Ar. ivâz. esk.* Nazara ve başka kötülüklere karşı takılan muska. [*Ing.* Amulet, charm, incantation against evil].

☆ *Eşanl.* **hamâil, hırz, nüsha.**

tavizat,-ti /tâvizât/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Ta-viz'**in çoğulu.

tavizen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Karşılık alınmak suretiyle, karşılık olarak, ileride gelirinden kesilmek şartıyle.

tavizli, i. Taviz niteliği taşıyan, ödünlü. [*Osm.* Tavizî].

tavk, i. ç: **etvâk,** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Gerdanlık. [*ing.* Necklace, chain]; § ❷ Halka, tasma; § ❸ Bazı kuşların boyunlarındaki tüyden halka; § ❹ Takât, güç. [*ing.* Po-wer, ability, means, bird's ruff].

tavla[1] /tav:la/, i. *Osm.* < *Ar. tavile.* At ahırı. [*Ing.* Stable for horses; *Fr.* écurie].

tavla[2] /tav:la/, i. *It. tavola.* § ❶ Hanelere ayrılmış iki yanlı tahta üzerinde on be-serden otuz pul ve iki zarla iki kişi tara-fından karşılıklı oynanılan oyun. [*ing.* Backgammon; *Fr.* Jeu de trictrac]; § ❷ Bu oyunun üzerinde oynandığı, iki iç-yüzlü bölme desenli, dikdörtgen ve yassı kutu biçiminde tahta. [*Ing.* Backgammon board; *Fr.* Damier pour le jau de tric-trac].

~ **atmak,** *dey.* Tavla oynamak. [*ing.* To play backgammon].

~ **tahtası,** ◘ **Tavla**[2].

tavlacı /tav:lacı/, i. At beslenen tavlaya bakan kimse. [*ing.*Stable boy; *Fr.* Valet d'écu-rie à chevaux].

☆ *Eşanl.* **tavlakâr.**

tavlama, i. § ❶ Tavlamak[1] eylemi. [*ing.* Bringing *(a thing)* to its best condition]. § ❷ *camc.* Mamul maddeleri uygun bir sı-caklığa kadar yeniden ısıtarak camın işlen-mesi sırasında meydana gelen gerilim gev-şemelerini gidermek ve yavaş yavaş soğu-tarak yeni gerilimlerin oluşumuna engel ol-mak için yapılan işlem: *Tavlama işleminden geçirilmeyen cam eşya kırılgan olur.* § ❸ *met.* Fizikokimyasal ve yapısal den-gesini sağlamak amacıyle, bir metalürji ürününü yeterli bir sıcaklığa kadar ısıtıp yavaş yavaş soğutarak uygulanan ısıl iş-lem.

~ **kasası,** *met.* ◘ **Kasa.**

tavlamak (-i), f. § ❶ Tav vermek, tavına ge-tirmek. [*ing.* To bring *(a thing)* to its best condition]; § ❷ *mec.* Yolsuz ve kolay ka-zanç umudu vererek dolandırmak. [*ing.* To deceive, to swindle; *Fr.* Escroquer quel-qu'un en lui flattant ses sentiments de générosité]; § ❸ *arg.* Kandırıp elde et-mek.

tavlanmak, nsz. f. § ❶ Tavlamak işine konu olmak. [*Ing.* To be annealed, or tempered, to be moistened; *Fr.* Recevoir la fraîcheur ou l'humidité nécessaire]; § ❷ *(Hayvan)* Semirmek.

tavlı, s. § ❶ Tavlanmış, tavı olan. [*Ing.* At its best condition, damped *(paper, tobacco),* red-hot *(iron)*]; § ❷ *h.d.* Semiz, besili *(hayvan).* [*ing.* Fat; *Fr.* Gros, engraissé].

tavlon, i. *Isp. tablon, den.* Gemilerin üst gü-vertesinden itibaren beşinci kat güvertesine denir. *(Bundan sonra kuntura tavlon ve sin-tine güverteleri gelir).* [*Ing.* The orlop deck of a ship of war of the old style, lower deck; *Fr.* Pont inférieur d'un navire, tablouin]; ⊙ **kontra** ~, *den.* Tavlonun altındaki gü-verte.

~ **tel,** *tekn.* Beton demirlerini bağlamak için kullanılan yumuşak çelik tel. [*Ing.* Annealed wire].

☆ *Eşanl.* **bağ teli.**

tavr, i.ç. **ervât,** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hal, edâ; gidiş, davranış; § ❷ Yapmacık, gös-teriş, büyüklük; § ❸ Musikide tutulan şah-sî ve üstadâne tarz.

tavsamak, nsz. f. Tavı geçmek, eski hızı kal-mamak, gevşemek: *Bu işin bu kadar erken tavsayacağı umulmazdı.* [*Ing.* To fall away from its prime, to cool down, to decline, decay; *Fr.* Perdre de son ardeur, de sa fraî-cheur, de son influence etc.].

tavsatmak (-ı), f. Tavsamış hale getirmek. [*Ing.* To relax, to slacken, to let some-

thing decline; *Fr.* Relâcher rendre moins vigoureux].

tavsı, i. *zool.* Buhur deve ile mayanın melezi olan çok tüylü ve kuvvetli deve.

tavsız, s. Tavlanmamış, tavı olmayan. [*ing.* Not heated sufficiently, not tempared, not in prime condition; *Fr.* Maigre, décharné].

tavsif /tavsif/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Nitelendirme, niteliklerini söyleme. [*ing.* Describing, description, praising, praise; *Fr* Description, définition].

tavsifât /tavsifât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tavsif**'in çoğulu.

tavsil /tavsîl/, i. *Osm.* < *Ar. vasl. esk.* Ulaştırma, ulaştırılma, vardırma, vardırılma. [*ing.* A causing to reach and join another, a bringing or putting together].
☆ *Eşanl.* **isâl**.

tavsit /tavsît/, i. ç: **tavsitât**. *Osm.* < *Ar. vasat. esk.* Araya koma, konulma, aracılık ettirme, aracı bulma. [*ing.* Causing to be the means of a causing to be a go-between; *Fr.* Action de charger qn d'une médiation, ou d'une démarche, action de prendre médiateur].

tavsitât /tavsitât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tavsit**'in çoğulu.

tavsiye, i. *Osm.* < *Ar. vasy, vesâyet.* § ❶ *Bu fikirden vaz geçmenizi tavsiye ederim.* [*ing.* Advice, suggestion; *Fr.* Conseil]; § ❷ Salık verme: *Size bu arkadaşı tavsiye ederim, pek çalışkandır* [*ing.* Recommending, recommendation; *Fr.* Recommandation].
~ **edilen azami seyahat gücü**, *hava.* Motorun kullanma talimatında belirli bir irtifada seyahat halinde azami olarak tavsiye edilen fren gücü. [*ing.* Maximum recommended cruising power (reciprocating engine); *Fr.* Puissance maximum recommandée en croisiere].
~ **mektubu**, *ikt.* Mektup hamiline verilen referans. [*Ing.* Letter of recommendation or introduction; *Fr.* Lettre de recommandation, lettre d'introduction].

tavsiyeli, s. Kayrılması istenen, kayrılan. [*ing.* Recommended, backed, supported *(by an influential person)*; *Fr.* Pour qui on a sollicité la recommandation d'un personnage].

tavsiye.nâme /tavsiyenâme/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Birinin kayrılması için yazılan yazı.

tavşan[1], i. *esk. T. tavışgan.* § ❶ *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının Tavşangiller *(Leporidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 70 sm. Çok hızlı koşar. Eti yenir. Postu kürkçülükte ve şapka yapılmasında kullanılır. Dünyanın hemen her yanına yayılmıştır. [*Lat. Lepus Europaeus; ing.* European hare, rabbit; *Fr.* Lièvre commun]; § ❷ *mar.* İnce marangozluk işleri yapan ustalara verilen ad. § ❸ *müz.* Tavşanca denilen raksı yöneten sanatçı; § ❹ *süsl. san.* Altın tozlarını toplama ve süpürme işinde kullanılan fırça; ⊛ ~ **a kaç, tazıya tut demek**, *dey.* İki tarafı, karşıt olan davalarında kışkırtmak. [*Ing.* To be tolerant toward a person and provoke another against him; *Fr.* Souffler le chaud et le froid]; ⊛ ~ **ı araba ile avlamak**, *dey.* Işini telâşsız ve soğuk kanlılıkla görmek. [*ing.* To hunt hares in carriage, to do something calmly and easily; *Fr.* Agir avec lenteur extrême beaucoup d'inertie]; ⊛ ~ **in suyunun suyu**, *dey.* İki şey arasındaki ilginin pek uzak olduğunu anlatır. [*ing.* A very distant connection; *Fr.* Expression qui exprime une relation très lointaine entre deux choses]; ⊛ **ada** ~ **ı**, *zool.* ◘ **Ada**[1]; ⊛ **Amerika** ~ **ı**, *zool.* Tavşangiller *(Leporidae)* familyasına giren kemirici bir memeli türü. [*Lat. Lepus americanus; ing.* Mountain hare]; ⊛ **beyaz kuyruklu** ~, *zool.* Tavşangiller *(Leporidae)* familyasına giren kemirici bir memeli türü. [*Lat. Lepus towsendii*]; ⊛ **beyaz yanlı** ~ **ı**, *zool.* Tavşangiller *(Leporidae)* familyasına giren bir memeli türü. Kemiricidir. [*Lat. Lepus collatis*]; ⊛ **büyük rus** ~ **ı**, *zoot.* Küçük rus tavşanından türeyen, onun iri bir şekli olan, boy farkı hariç bu hayvanın bütün özelliklerini taşıyan tavşan ırkı. [*Fr.* Gros (grand) lapin russe]; ⊛ **çinçilya** ~ **ı**, *zool.* Küçük boy, evcil tavşan ırkı. Postu çinçilyanınkini andırır. [*ing.* Chinchilla rabbit; *Fr.* Lapin chinchilla]; ⊛ **Fransız kelebek** ~ **ı**, *zoot.* Adını, burnunun üzerindeki işaretten almıştır. Bu işaret, birer tanesi burnun her iki yanında, bir tanesi de burnun tam üzerinde bulunan üç lekenin bileşmesinden meydana gelmiştir; bu lekelerin aralıksız birbirine bağlanmasıyle uçan kelebeği andırır bir şekil ortaya çıkmıştır. Bu belirleyici işaret dışında, bu tavşan, vücudunun başka yerlerinde başka işaretler de taşır. *(örnek: kulaklarda, yanaklar üzerinde, sağrıda ve sırt üzerinde).* Çeşitlerine göre, işaretlerin rengi de değişiktir, tüy örtüsünün zemini ise daima süt beyazdır. Fransız kelebek tavşanı, iri boylu, dışarıda yaşamaya elverişli, erken gelişen, et üretimi için yararlı bir ırktır. [*ing.* French butterfly rabbit; *Fr.* Lapin paillon français]; ⊛ **funda** ~ **ı**, *zool.* Tavşangiller *(Leporidae)* familyasına giren bir kemirici türü. Uzunluğu 38 sm. olur. Çok avlanır. Amerika'da yaşar. [*at. Sylvigalus floridanus;* [*Ing.* Cottontail (rabbit); *Fr.* Lapin de garenne]; ⊛ **Hollanda** ~ **ı**, Evcil hayvan ırkı. *(Küçük, verimli, çift renkli bir hayvan olan hollanda tavşanında burun, alın, boyun, omuz, göğüs, ön bacak ve arka ayaklar beyaz, vücudun geri kalan kısmı siyah, mavi veya gri olur).* [*Ing.* Dutch rabbit; *Fr.* Lapin hollandais]; ⊛ **ingiliz kelebek** ~ **ı**, Fransız kelebek tavşanından türeme ada tavşanı ırkı. *(Ingiliz kelebek tavşanı, türetildiği tipe benzeyen, fakat daha küçük boyda, daha düzgün ve daha çok sayıda alâmetleri olan bir ada tavşanı elde etmek için ingiliz yetiştiricileri tarafından ayıklanma yoluyle yetiştirilmiştir).* [*ing.* English butterfly rabbit; *Fr.* Lapin papillon anglais]; ⊛ **japon** ~ **ı**, *zoot.* Alaca postlu tavşan ırkı. *(Postu sarı, turuncu ve siyah renklerle kaplıdır. Isminden başka japonlukla ilgisi yoktur).* [*ing.* Japanese rabbit; *Fr.* Lapin japonais]; ⊛ **kar** ~ **ı**, *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Tavşangiller *(Leporidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 55 sm. Yenir. Avrupa ve Asya'da yaşar. [*Lat. Lepus timidus; ing.* Mountain hare; *Fr.* Lièvre variable]; ⊛ **küçük rus** ~ **ı**, **(rus tavşanı)**, *zoot.* Küçük boylu tavşan ırkı. *(Kar beyazı renginde tüyleri, siyah kehribar renginde burnu, kulakları ve ayakları olan bu tavşanın görünüşü çok güzeldir. Yumuşak huylu, sokulgan bir hayvandır. Eti çok lezzetlidir. Kakumunkine benzeyen kıymetli bir kürkü vardır).* [*ing.* Russian rabbit; *Fr.* Lapin russe, petit russe]; ⊛ **Normandiya** ~ **ı**, *zoot.* Köylerde eti için yetiştirilen, orta boylu, gri renkli bir tavşan. [*Ing.* Normandian rabbit; *Fr.* Lapin normand]; ⊛ **pampa** ~ **ı**, *zool.* ◘ **Pampatavşanı**; ⊛ **Polonya** ~ **ı**, *zoot.* Güzel postlu tavşan ırkı. *(Tavşan ırklarının en ufağıdır; çok kısa, son derece ince, gümüş) beyaz, parlak tüylerle kaplı postu kakum postuna /ermin/ benzer).* [*ing.* Polish rabbit; *Fr.* Lapin polonais]; ⊛ **yaban** ~ **ı**, *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Tavşangiller *(Leporidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 40 - 45 sm. Yer altında kazdığı inlerde yaşar. Akdeniz bölgesi memleketlerinde bulunur [*Lat. Cuniculus cuniculus = Oryctolagus cuniculus;* [*Ing.* Wild rabbit; *Fr.* Lapin de garenne].
~ **ağzı**, Pembe renkli. [*Ing.* Pink; *Fr.* Rose].
~ **anahtarı**, Maymuncuk. [*ing.* Picklock; *Fr.* Rossignol].
~ **ayağı**, Tezhib işlerinde altın tozlarını süpürmek ve toplamak için fırça gibi kullanılan tüylü tavşan ayağı. [*Ing.* Hare's-foot clover].
~ **bayırı aştı**, *dey.* «*İş işten geçti, fırsatlar elden gitti*» anlamında kullanılır. [*ing.* It's gone forever].
~ **bezelyesi**, *bot.* ◘ **Mürdümük**.
~ **biti**, *zool.* ◘ **Tavşanbiti**.
~ **boku**, *kab.* Ne yararı, ne de zararı olan *(kimse).* [*Ing.* Useless, good-for-nothing man; *Fr.* Personne qui est ni utile ni nuisible].
~ **dağa küsmüş de, dağın haberi olmamış**, *at.* İstenilen etkiyi yapmaktan pek uzak kalan dargınlıklar karşısında söylenir. [*ing.* The hare was cross with the mountain but the mountain was not even aware of it «said when an insignificant person takes to heart the action of an important person].
~ **dağda, suyu ateşte**, *at.* Drumları hiç değişmeyecekmiş gibi çalışmalarını sürdürenler, bilmelidirler ki canlarını, güçlerini her an yitirebilirler.
~ **dudağı**, ◘ **Tavşandudağı**.
~ **kanı**, ◘ **Tavşankanı**.
~ **kenesi**, ◘ **Tavşankenesi**.
~ **köpeği**, *avc.* ◘ **Köpek**.
~ **kulağı**, *bot.* ◘ **Tavşankulağı**.
~ **memesi**, *bot.* ◘ **Tavşanmemesi**.
~ **oğlanları**, *tiy.* Dans eden oğlanlara verilen ad.
~ **piresi**, *zool.* ◘ **Tavşanpiresi**.
~ **sıçraması**, *cimn.* Yerde veya araçtaki çömelik durușta, çift el ve ayaktan birbiri ardınca hız alarak sıçrama ve ilerleme. [*ing.* Hopping of rabbit; *Fr.* Sautillement de Lapin *(bond de lapin)*].
~ **tüylü maymun**, *zool.* ◘ **Maymun**.
~ **uykusu**, *dey.* Hafif ve kuşkulu uyku. [*ing.* Sleep with the eyes half closed, pretended sleep; *Fr.* Somnolence].
~ **vebası**, *paraz.* ◘ **Tavşanvebası**.

tavşan[2], i. Tahta oymacı. [*ing.* Cabinet maker].

Tavşan, öz. i. *astr.* Güney yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Osm.* Erneb; *Lat.* ve *Ing. Lepus (= Lep); Fr.* Lièvre];

tavşan.bezelyesi, b. i. *bot.* ◘ **Mürdümük**.

tavşan.bıyığı, b. i. *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, birçok türü bulunan, otsu, yem bitkisi. [*Lat.* ve *Ing. Poa; Fr.* Pâturin].
☆ *Eşanl.* **salkımotu**.

tavşan.biti, b.i. *paraz.* Tavsan derisinden kan emen sokucu bit. [*Lat. Haemodipsus ventricosus; Ing.* Rabbit louse; *Fr.* Pou du lapin].

tavşanca, i. *tiy.* Genç oğlanların dansettiği müzik. [*ing.* A certain dance and its music].

tavşancıl, i. *zool.* Çoğu tavşan avlamakla geçinen bir cins kartal. [*Ing.* Eagle, vulture; *Fr.* Aigle qui enlève les lièvres].
~ **otu**, ◘ **Tavşancılotu**.
~ **taşı**, ◘ **Tavşancıltaşı**.

tavşancılık.-ğı, i. Evcil tavşan üretimi. [*ing.* Hare breeding].

tavşancıl.otu, b. i. *bot.* Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, nemli yerlerde yetişen, körpesi bazı yerlerde hayvan yemi olarak kullanılan bitki. *H. crenatifolium* Doğu Karadeniz bölgesinde yetişir. [*Lat. Heracleum; ing.* Heracleum, cow parsnip; *Fr.* Heracleum].

tavşancıl.taşı, b. i. *min.* Demir üç oksidden ibaret bir tas. [*ing.* The stone aetites].

tavşan.dudağı.-nı, b. i. Doğuştan yarık dudak. [*ing.* Harelip; *Fr.* Bec-de lièvre].

tavşangiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Çiftdişliler *(Duplicidentata)* alt takımına giren bir familyası. Kulakları ve art bacakları uzun, kuyrukları kısadır. Gözleri iri olur. Otçuldurlar. **Tavşan** *(Lepus europaens)*, **yaban tavşanı** *(Cuniculus cuiculus)*, **kar tavşanı** *(Lepus timidus)* iyi bilinen türleridir. [*Osm.* Ernebiye; [*Lat.* ve *Ing. Leporidae; Fr.* Léporidés].

tavşanımsılar, ç. i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre memeli hayvanlardan kemiriciler *(Rodentia)* takımının çiftdişliler *(Duplicidentata)* alt takımına eşit olan bir takımı. **Tavşangiller** *(Leporidae)* ve **ışıklı-tavşangiller** *(Ochotonidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Lagomorpha; Fr.* Lagomorphes].

tavşan.kanı,-nı, b. i. Parlak, güvez renkte. [*ing.* Bright carmine; *Fr.* Carmin clair].

tavşan kenesi, b.i. *paraz.* Tavşan türlerine düşkün, Amerika kökenli kene. [*Lat. Haemaphysalis leporis-palustris.* [*ing.* Rabbit tick; *Fr.* Tique du lapin].

tavşan.kulağı, b. i. *bot.* İki çeneklikler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Çuhaçiçeğigiller, *(Primulaceae)* familyasından, toprak altında, yassı ve toparlak yumruları olan, çok yıllık otsu bitki. Yaprakları uzun saplı, kalb şeklinde, üzerleri ekseriya açık renkli lekeli ve hepsi tabandadır. Çiçekler uzun saplı, korolla tübü kısa, ovat, lopları geri kıvrıktır. Meyve olgunlaşırken çiçek sapları bir helezon gibi kendi üzerine kıvrılır. Meyvası, 5 yarıkla açılan, bir kapsüldür. Yumruları saponin bakımından zengindir. *C. coum* İstanbul'da ve Kuzey Anadolu'da yaygın olan, 5 - 15 sm. yüksekliğinde, erken çiçek açan bir türdür. Toprak altında 1,5 - 5 sm. çapında, yan ve alt kısımlarından kökler çıkan, basık küre şekilli ve az tüylü bir yumrusu vardır. Yaprakların hepsi dipte, uzun saplıdır. Çiçekler pembe veya morumsu-pembe renkli, hafif kokulu olup tek başlarına bulunurlar. Meyve 5 yarık ile açılan bir kapsüldür. Toprak altı kısmı *(Tubera Cyclameni)* zamk, pektin, şeker ve saponin karakterli bir glikozid tasır. Batı Anadolu'da tütün fidelerine dadanan solucanlar ile mücadelede kullanılır. Halk arasında müshil, solucan ve çocuk düşürücü olarak kullanılır. Türkiye'de yetişen diğer türleri: *Cyclamen cilicicum, C. libanoticum, C neapolitanum, C. persicum, C. pseudibericum, C. repandum.* [*Lat. Cyclamen; Ing.* Cyclamen; sow bread; *Fr.* Cyclamen].
Yn. bsd. siklamen, **domuzturpu, topalak, yersomunu**.

tavşanlık,-ğı, i. § ❶ İnce oyma marangoz işi. [*ing.* Fine joinery, carving; *Fr.* Marqueterie, tabletterie]; § ❷ *zoot.* (a) Adatavşanlarının yetiştirildiği yer. (b) Evcil tavşanları beslemek için özel şekilde yapılmış kümes.

tavşan.memesi, b.i. *bot.* Bir-çeneklikler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, Avrupa'da ve Türkiye'nin Karadeniz bölgesi boyunca yetişen, daima yeşil, 30 - 100 sm. boyunda, çokyıllık bir bitki. Gövde dik ve çok dallanmış, dallar filloklad halinde, sivri ve batıcı uçlu, koyu yeşil renkli sert ve oval lanseolatır. Filloklad'ların üzerinde, ortaya doğru, küçük ve pul şeklinde bir yaprak bulunur. Her yaprağın koltuğundan 1 veya 2 çiçek çıkar. Meyva kırmızı renkli bir bakkadır. Küre şeklinde 1 - 2 tohum taşır. Rizomu ve kökleri *(Radix Ruscі)* reçine, uçucu yağ, tanen, şekerler ve bir saponin tasır. Rizom iyi bir idrar söktürücüdür. Daima yeşil kalması dolayısıyle ve civardan kolayca temin edilmesi sebebiyle, İstanbul'da, çiçekcilerde her mevsimde, özellikle yılbası zamanında çok kullanılan bir süs bitkisidir. [*Lat. Ruscus aculeatus; Ing.* Butcher's-broom; *Fr.* Fragon épineux, petit houx].

tavşan.piresi, b.i *paraz.* Evcil ve yabanî tavşanlardan kan emen, insana da üşüsebilen sarımsı kahverengi pire. [*Lat. Spilopsyllus cuniculi; ing.* Rabbit flea; *Fr.* Puce du lapin].

tavşan.vebası, b.i.*paraz.* Kemirgenlerde görülen bit, pire, sinek ve kene gibi kan emici eklembacaklıların sokmasıyle insanlara da bulaşabilen öldürücü hastalık; tülaremi. [*Lat. Tularemia; ing.* Rabbit fever; *Fr.* Tularémie].

tavuk,-ğu, i. *esk. T. takıgu* veya *takagu* > *tagug. zool.* § ❶ Tavukgillerdon, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı. [*Osm.* Dücâc, dücâce; *Ing.* Hen; *Fr.* Poule]; ◘ *ŞEKİL: 529* — **TAVUK (iç yapısı)**; ⊙ **altın —**, *zool.* ◘ **Altıntavuk**; ⊙ **Arap tavuğu**, *zool.* ◘ **Araptavuğu (ek bölüm)**; ⊙ **bataklık tavuğu**, § ❷ Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Ormantavuğugiller *(Tetraonidae)* familyasından bir kuş türü. Arktik bölgede yaşar. [*Lat . Lagopus albus; Ing.* Willow ptarmigan, willow grouse; *Fr.* Lagopède des saules]; § ❸ Bataklık-kuşları *(Grailes)* takımının, Sutavuğugiller *(Rallidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 21 sm. Avrupada ve Batı Asya'da yaşar. [*Lat. Porzana porzana; ing.* Spotted crake, spotted rail; *Fr.* Porzane, marouette ponctuée]; ⊙ **beç tavuğu**, *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 55 sm. Ülkesi Batı Afrika'dır. [*Lat. Numida meleagris; ing.* Guinea fowl; *Fr.* Pintade commune]; ⊙ **boynuçıplak —**, *zool.* Boynunda ve kursak hizasında tüy bulunmayan tavuk çesidi. *(Bu özellik çeşitli ülkelerin tavuklarında değişinim sonucu ortaya çıkar);* ⊙ **Braekel tavuğu**, *zool.* Bol yumurta yapan birçok çesidi olan bir Belçika tavuk ırkı. [*Ing.* Braekel hen; *Fr.* Poule de Braekel]; ⊙ **Bresse tavuğu**, *zool.* Beyaz, siyah veya gümüşi renkte bir tavuk ırkı; çok yumurtlar; her iklime dayanıklıdır. Eti çok nefis ve lezzetlidir. En eski ve en tanınmış tavuk ırklarından biridir. [*ing.* Bressa hen; *Fr.* Poule de Bresse]; ⊙ **cüce bataklık tavuğu**, *zool.* Bataklık-kusları *(Grallae)* takımının, Sutavuğugiller *(Rallidae)* familyasından bir kuş türü. Ufak boyludur. [*Lat. Porzana parva;* [*ing.* Little crake; *Fr.* Porzane poussin, marouette]; ⊙ **çayır tavuğu**, *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Ormantavuğugiller *(Tetraonidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 40 sm. Eti yenir. Yurdu kuzey Amerika'dır. [*Lat. Tympanuchus cupido; ing.* Prairie chicken; *Fr.* Cupidon des prairies, tétras huppecol]; ⊙ **çengel tavuğu**, *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Iri-ayaklıgiller *(Megapodiidae)* familyasından bir kuş türü. Avustralya'da yaşar. [*Lat. Megapodus duperreyi; ing.* Jungle fowl; *Fr.* Mégapode]; ⊙ **çerkez tavuğu** *mutf.* ◘ **Çerkez**; ⊙ **evcil —**, *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kuş türü. Atası Bankiva tavuğudur. Çok çesitleri vardır. Eti çok lezzetli olduğu için her mem lekette yetiştirilir. [*Osm.* Ehli tavuk; *Lat Gallus domesticus; ing.* Hen; *Fr.* Coq]; ⊙ **fındık tavuğu**, *zool.* ◘ **Fındık**; ⊙ **funda tavuğu**, *zool.* ◘ **Fundatavuğu**; ⊙ **Hamburg tavuğu**, ◘ **Hamburg**; ⊙ **huttegem tavuğu** *zool.* Oldukça iri ve bol tüylü, belçika ta vuk ırkı; eti makbul sayılır. [*Fr.* Poule de Huttegen]; ⊙ **iskoç grey tavuğu**, *zool.* ◘ **iskoç**; ⊙ **kara —**, *zool.* ◘ *Karatavuk*; ⊙ **kızıl su tavuğu**, *zool* ◘ **Kızılsutavuğu**; ⊙ **Lakenfelder tavuğu**, *zool.* Alman asıllı ta vuk ırkı; iyi bir yumurta tavuğu olan la kenfelder'in göğüs ve kuyruk telekleri si yah, vücudunun geri kalan kısmı beyazdır [*ing.* Lakenfelder hen; *Fr.* Poule de Laken felder]; ⊙ **Langşan tavuğu**, Genellikle siyal tüylü, her iklime dayanıklı yumurta tavu ğu; anayurdu Çin'dir; kuluçkaya pek elve rişli dağıldir. Baska yeni ırklar üretmekt kullanılmıstır. [*ing.* Langshan hen; *Fr* Poule Langshan]; ⊙ **Mechelen tavuğu** Belçika asıllı tavuk ırkı. *(Erken civciv çı karan iri bir tavuktur; piliç yetiştirmek içi çok elverişlidir);* ⊙ **Nagasaki tavuğu**, *zoo* Ispenç tavuk ırklarının en ufağı, Anayurd Japonya olup değişik çeşitleri vardır. [*Fr* Poule de Nagasaki]; ⊙ **orlof (orlov) tavu ğu**, Büyük boylu rus tavuk ırkı; eti lezzet olduğu için piliç elde etmek üzere çap razlamaya elverişli mükemmel bir tavuk tur. [*ing.* Orloff hen; *Fr.* Poule Orlof

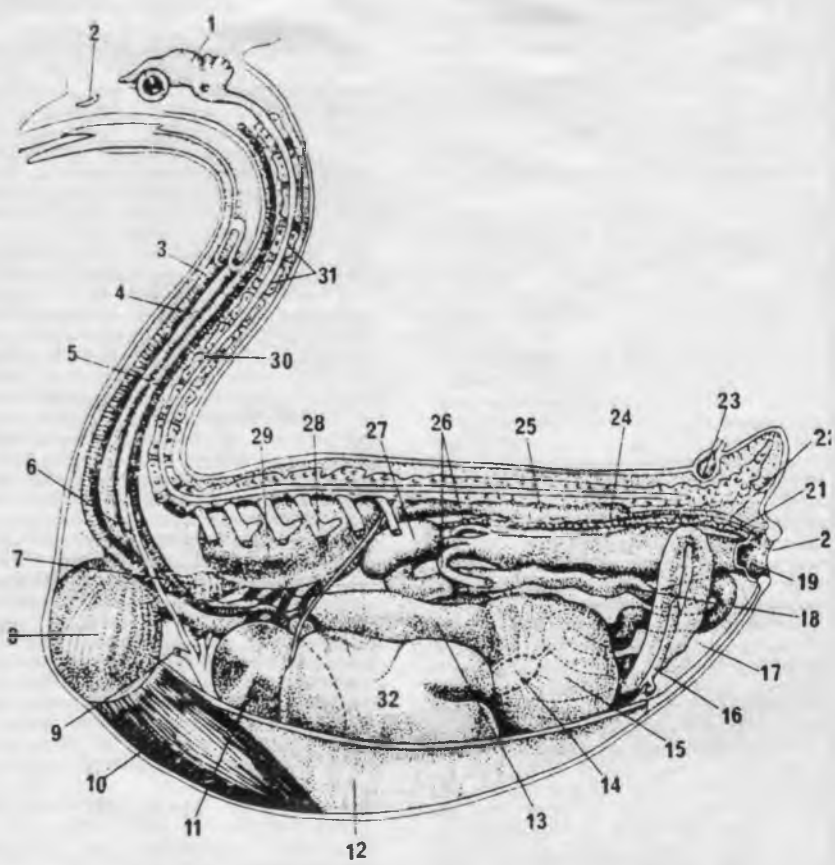

ŞEKİL: 529 — **TAVUK** *(İç yapısı)*. **1.** Beyin. **2.** Burun deliği. **3.** Trakea *(soluk borusu)* **4.** Özofagus *(yemek borusu)*. **5.** Boyun toplardamarı. **6.** Şahdamar *(karotis)*. **7** Östaki borusu. **8.** Kursak. **9.** Aort. **10.** Göğüs kası. **11.** Kalb. **12.** Göğüs kemiği *(sternum)*. **13.** Proventrikül. **14.** Safra kesesi *(ödtorbası)*. **15.** Taşlık. **16.** Pankreas. **17.** Sölom **18.** İnce bağırsak. **19.** Dışkılık. **20.** Kıç. **21.** Ersuyu *(sperma)* kanalı. **22.** Sidiksağar *(üreter)*. **23.** Yağbezi. **24.** Kalın bağırsak. **25.** Böbrek. **26.** Kör bağırsak *(çekum)*. **27** Erbezi *(testis)*. **28.** Kaburga *(Eğe)*. **29.** Akciğer. **30.** Sinir teli. **31.** Omurlar. **32.** Dil

(ou Orlov)]; ◉ **Padova tavuğu,** İri ibikli tavuk ırkı. *(Yumurta ve et veriminden çok güzelliği için makbul tutulur).* [*İng.* Padua hen; *Fr.* Poule de Padoue]; ◉ **parlak ~,** *zool.* ◘ **Parlaktavuk**; ◉ **Rodayland tavuğu,** ◘ **Rhode-Island tavuğu**; ◉ **Sonnerat tavuğu,** Asya'da Hindistan'ın güneyinde ve batısında yabanî olarak yaşayan tavuk ırkı [*İng.* Sonnerat hen; *Fr.* Coq de sonnerat]; ◉ **su tavuğu,** *zool.* ◘ **Sutavuğu**; ◉ **sudan tavuğu,** *zool.* Beç tavuğunun bir çeşidi; ◉ **Sussex tavuğu,** *zoot.* İngiliz tavuk ırkı. *(Bol yem yiyen, iri ve ağır gövdeli bir tavuktur, yumurtası bol, eti lezzetlidir).*

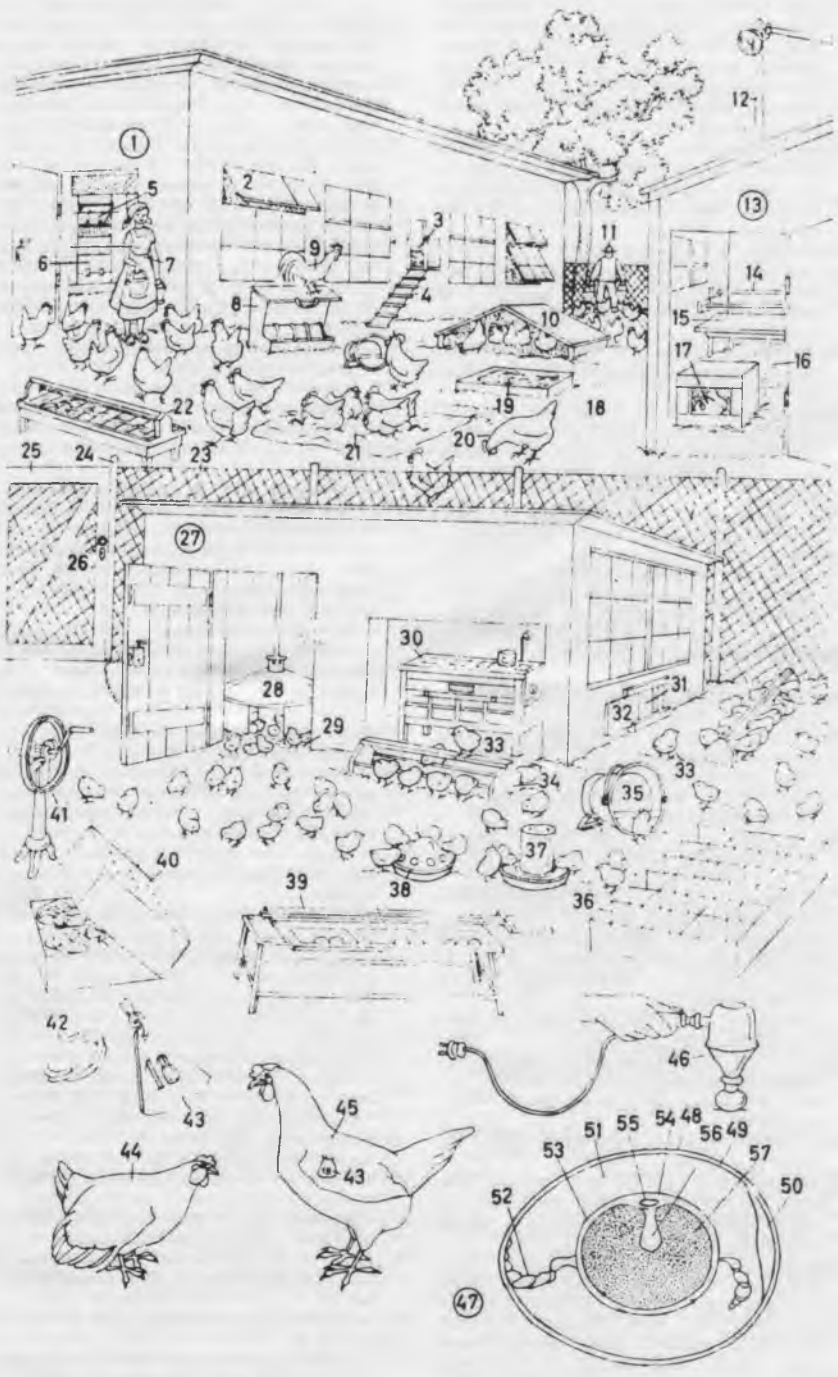

ŞEKİL: 530.— **TAVUK ÇİFTLİĞİ.** */1 - 46 Tavuk çiftçiliği = Tavuk besleme/:* **(1)** Kümes. **2.** Vasistas. **3.** Çıkış deliği. **4.** Merdiven. **5.** Yuva kapağı. **6.** Yuva kutusu. **7.** Tavuk çiftçisi *(Tavuk besleyicisi).* **8.** Otomatik yemlik. **9.** Horoz. **10.** Güneşlik. **11.** Tavuk çiftçisi. **12.** Lamba direği. **(13)** Tavuk kümesi. **14.** Tünek. **15.** Gübre tahtası. **17.** Kuluçka. **18.** Çiftlik avlusu. **19.** Yeşillik. **20.** Tavuk. **21.** Kumluk. **22.** Yemlik. **23.** Tel örgü. **24.** Direk. **25.** Tel kapı. **26.** Otomatik kapı kilidi. **(27)** Tavuk yetiştirme evi. **28.** Tavuk yetiştirme cihazı. **29.** Yataklık ot. **30.** Kuluçka makinesi. **31.** Çıkış deliği. **32.** Sürme kapı. **33.** Civciv. **34.** Civciv yemliği. **35.** Su kovası. **36.** Yumurta kabı. **37.** Su teknesi. **38.** Civciv yemliği. **39.** Yumurta ayırma makinesi. **40.** Civciv kutusu. **41.** Yem kesici. **42.** Ayak halkası. **43.** Kümes hayvanının numarası. **44.** Çin tavuğu. **45.** Kuluçka *(yumurtlayan tavuk).* **46.** Ovoskop. **(47)** Tavuk yumurtası. **48.** Yumurta kabuğu. **49.** Yumurta kabuğu zarı. **50.** Hava boşluğu. **51.** Yumurta akı *(Albümin).* **52.** Kalaza *(Albüminli madde).* **53.** Yumurta sarısı zarı. **54.** Blastoderm. **55.** Çimlenme keseciği. **56.** Ak bölüm. **57.** Sarı bölüm.

[*İng.* Sussex hen]; ◉ **tepeli ~,** *zool.* ◘ **Tepelitavuk**; ◉ **Yeşil ayaklı sutavuğu,** *zool.* ◘ **Yeşil.**

~ açağı, Kilitleri açmak için çilingirlerin kullandığı bir çeşit maymuncuk. [*İng.* Skeleton key, picklock; *Fr.* Fausse-clef, rossignol].

~ bağırsak solucanı, *paraz. Ascaridae* familyasından, 12 sm.'yi bulan uzunluğuyla tavuk ince bağırsaklarının en büyük asalaklarından sayılan ve sırasında bağırsakları tıklım tıklım doldurabilen ipsi kurt. [*Lat. Ascaridia galli*].

~ balığı, *zool.* ◘ **Mezgit.**

~ barı, *folk.* Sivas ve Doğu Anadolu dolaylarında oynanan halk dansı. *(Genellikle erkekler tarafından davul zurna eşliğinde oynanan hareketli bir halk dansıdır).*

~ biti, *paraz.* § ❶ Tavuk tüyleri arasında veya derisinde dışasalak yaşayan ısırıcı bitlerin genel adı. [*İng.* Poultry louse; *Fr.* Pou des poules]; § ❷ ◘ **Bit.**

~ gelen yerden yumurta esirgenmez, *at.* Kendisinden büyük yararlar umulan birine karşı ufak fedakârlıklardan kaçınılmaz. [*İng.* Don't stint en eggs for the hatchery. Give a little if you hope to get something for it].

~ gibi, *dey.* Erken yatıp uyuyanlar için kullanılır.

~ göğsü, ◘ **Tavukgöğsü.**

~ götü, ◘ **Tavukgötü.**

~ götü tövbe tutmaz, *kab.* Bir şeyi artık yapmamaya karar verdiği halde kararında durmaz. [*İng.* A weak person won't reform for long].

~ gözü, Soğuktan meydana gelen şiş ve yara. [*İng.* Chilblains].

~ güvercin, *zool.* Görünüşü, tavır ve davranışı tavuğu andıran güvercin tipi. *(Bu özelliği taşıyan güvercin ırkları çoktur: Floransa tavuk güvercini, Macar tavuk güvercini, Malta tavuk güvercini, şiette gazzi).*

~ havası, *folk.* Orta ve Güney Anadolu'nun bazı bölgelerinde genellikle bağlama eşliğinde çalınan hareketli oyun havası.

~ kanadı, Bir şeyi tutuşturmak için kullanılan yelpaze. [*İng.* Fan].

~ karası, ◘ **Tavukkarası.**

~ kaza bakmış da kıçını yırtmış, *at.* Başkalarından geri kalmamak için gücünü aşan işlere girişenler büyük zararlara uğrarlar.

~ körbağırsak solucanı, *paraz. Heterakidae* familyasından, 5 - 16 mm. boyunda olup, evcil ve yabanıl kanatlıların körbağırsaklarına yerleşen minik, kılsı kurt. *(Türkiye'deki tavuklarında çok yaygındır).* [*Lat.* Heterakis gallinae; *İng.* Cecal worm; *Fr.* Hétérakis].

~ suyu, Tavuk haşlandıktan sonra arta kalan su. [*İng.* Chicken broth].

~ sütü, ◘ **Süt.**

~ vücut biti, *paraz. Menoponidae* familyasından, tavuk, hindi, sülün ve güvercinlerin derisi üzerinde yaşayan, Türkiye'de en yaygın ısırıcı bit. [*Lat. Menopon gallinae; İng.* Shaft louse; *Fr.* Ménopon].

~ yılı, Eski Türklerde hayvan takviminin onuncu yılı.

tavuk.balığı, b. i. *zool.* ◘ **Mezgit.**

tavukçu, i. § ❶ Tavuk besleyicisi. [*İng.* Hen breeder, chicken breeder]; § ❷ Canlı veya kesilmiş tavuk satıcısı. [*İng.* Poulterer; *Fr.* Poulailler,-ère, pouletier, volailler].

tavukçuluk,-ğu, i. § ❶ Tavuk yetiştiriciliği; § [*İng.* Chicken breading]; § ❷ Tavuk satıcılığı. [*İng.* Dealing in poultry; poultry-market; *Fr.* Profession et commerce de marchand de volailles, poulaillerie].

tavukgiller, ç. i. *zool.* ◘ **Sülüngiller.**

tavuk.göğsü,-nü, b. i. *mutf.* Tavuğun göğüs etini dildikleyip süte karıştırarak yapılan mahallebi. [*İng.* Blancmange of riceflour and pounded breast of fowls; *Fr.* Espèce de douceur préparée avec du blanc de poitrine de poulet].

tavuk.götü-nü, b. i. *kab.* Siğil. [*İng.* Wart; *Fr.* Bavard, qui ne peut tenir sa langue].

tavuk.karası,-nı, b. i. *tıp.* Az aydınlık yerlerde görememe hastalığı. [*Osm.* Aşavet; *Ing.* Night-blindness; *Fr.* Maladie des yeux, dans laquelle la vision diminue notablement avec le déclin de la lumière].

tavuklar, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Tavuksular *(Galliformes)* takımının bir alt takımı. Orta büyüklükte, kısa kanatlı, yerde yaşayan kuşlardır. Ayakları koşmaya ve eşelemeye elverişlidir. Taslıkları vardır. **Sülüngiller** *Phasianidae),* **ormantavuğugiller** *(Tetraonidae),* **iri-ayaklıgiller** *(Megapodiidae),* **ağaç-tavuğugiller** *(Cracidae)* gibi familyaları vardır. [*Lat.* ve *Ing. Galli*]; ◉ **çöl ~ı,** *zool.* ◘ **Çöl.**

tavuk.pençesi, b. i. *bot.* Damkoruğugiller familyasından, bütün tropikal bölgelerde yetişen çim bitkisi. *(Tavukpençesinde /Bryophyllum eulycunum/ tomurcuklar yaprak kıvrımlarından meydana gelir. Yapraklar yere düşer ve bitkinin yayılmasını sağlar).*

tavuksular, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Karinalılar *(Carinatae)* bölümüne giren bir takımı. **Tavuklar** *(Galli)* ve **topeli-tavuklar** *(Opisthocomi)* gibi alt takımları vardır. [*Lat.* ve *ing.* Galliformes = Gallinace; *Fr.* Galliformes, gallinacés]. ◘ *TABLO: 24* — **KUŞ TAKIMLARI.**

tavulga, i. *bot.* Kabuğu kırmızı veya erguvanî renkte olan ve sepicilikte kullanılan bir söğüt türü. [*Ing.* A species of buckthorn, purple willow, arbutus; *Fr.* Saule pourpre].

tavus, i. *Yun.taos* > *Ar.tâvus. zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından, acı ve tiz sesli bir kuş türü. Erkeğinin tüyleri uzun, kuyruğu parlak ve güzel renklidir. Uzunluğu 110 - 125 sm. Hindistanda ve Seylânda yaşar.Süs hayvanı olarak beslenir. [*Lat. Pavo cristatus; Ing.* Indian peacock; *Fr.* Paon commun, paon bleu]; ◉ **argus ~u,** *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 170 - 180 sm. Siyam ve Sumatra'da yaşar. [*Lat.* Argusianus argus; *Ing.* Argus pheasant; *Fr.* Argus géant]; ◉ **Cava ~ kuşu,** *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kuş türü. Cava ve Hindiçini'de yaşar. [*Lat. Pavo muticus; ing.* Javan peacock, javan peafowl; *Fr.* Paon spicifère]; ◉ **gümüş ~ kuşu,** *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kus türü. Ak-kara tüylü ve uzun kuyrukludur. Yurdu Güney Çin'dir. [*Lat. Gennaeus nycthemerus = Lophura nycthemera; Ing.* Silver pheasant; *Fr.* Faisan argenté]; ◉ **mahmuzlu ~,** *zool.* Erkeğinin ayakbileğinde iki mahmuz bulunan tavuk cinsi; kuyruğu geniş ve değirmidir. Asyanın güney doğusunda ve Malezya'da bulunur. [*Lat. Polyplectron*].

~ **kuyruğu,** § ❶ *mim.* Bir yarım dairenin merkezinden çevresine kadar genişleyerek giden bir dairesel elemandan meydana gelen süsleme motifi; § ❷ *arg.* Sarhoş kusmuğu. [*ing.* Violent vomiting; *Fr.* Vomissement d'ivresse].

~ **kuyruğu biçimi,** Tavus kuyruğu şeklinde ve yelpaze gibi olan süsleme motifleri olup genellikle bu sekildeki palmetlerden oluşur.

~ **kuyruğu çıkarmak.** *arg.* Kusmak, kay etmek: *İstimi fazla alınca tavus kuyruğu çıkarmaya başlıyor.* [*ing.* To vomit violently; *Fr.* Vomir d'ivresse].

~ **kuyruğu yelpaze.** Büyük ve uzun saplı bir yelpaze olup kiliselerde dinî tören sırasında kullanılır.

Tavus, öz. i. *astr.* Güney yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Lat. Pavo (= Pav); ing.* Peacock; *Fr.* Paon]. ◘ *ŞEKİL: 518* — **TAKIMYILDIZLAR I.**

tavus.çiçeği, b. i. *bot.* İki-çeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, anayurdu Madagaskar olan, Turkiye'de bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, bipennat yapraklı, küçük foliollü, büyük sarı çiçekli, küçük bir ağaç. Stamen 10 tane, filamentler uzun ve kırmızı renklidir. [*Lat. Caesalpinia gilliesii = Poinciana gilliesii; ing.* Royal poinciana, peacock flower; *Fr.* Flamboyant, poinciade].

☆ *Eşanl.* **cennet çiçeği.**

tavus.kelebeği, b. i. *zool.* Tavuskelebeğigiller *(Saturniidae)* familyasından, kanatlarının açıklığı 13 - 14 sm., kahverengi ve üzerinde devetüyü nüansları bulunan, kanatlarının her ayrı parçasında karakteristik birer gözü olan, tırtılı süslü ve 8-10 sm. büyüklüğünde, badem, asma, erik ve fındık yapraklarını yiyen bir zararlı. [*Lat. Saturnia pyri; ing.* Emperor moth; *Fr.* Saturnie grand paon de nuit].

tavus.kelebeğigiller ç. b. i. *paraz.* En büyük, en güzel kelebek türlerini içine alan ve tırtıl çağında yaprakla beslenen pulkanatlılar familyası. [*Lat.* ve *Ing. Saturniidae; Fr.* Saturniidés].

tavus.kuşu, b. i. *zool.* ◘ **Tavus.**

tavvâf, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *(Daha, pek, çok, en)* Tavaf eden, etrafını dolaşan; § ❷ Kâbeyi ziyaret eden; § ❸ Resmî dairelerde gece bekçisi.

tavvâfiye /tavvâfiye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Resmî dairelerdeki gece bekçilerine verilen ücret.

tavzif /tavzif/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ödevlendirme, görevlendirme, iş verme. [*Ing.* An entrusting with a duty; *Fr.* Action d'assigner un devoir, action de confier une tâche].

~ **etmek,** Görevlendirmek. [*Ing.* To charge with a duty; *Fr.* Assigner un devoir].

tavzih /tavzih/, i. ç: **tavzihât.** *Osm.* < *Ar. vuzûh. esk.* Açıklama, aydınlatma. [*Ing.* A making plain, a declaring explicitly, clear explanation, clarification; *Fr.* Action d'expliquer, d'éclaircir].

tavzihât /tavzihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tavzih'in** çoğulu.

tay, i. *esk. T.* Üç yaşına kadar at yavrusu. [*Ing.* Colt, foal; *Fr.* Poulain].

Tay, öz. i. *astr.* Kuzey yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Osm.* Fers-i asgar, kıt'atül-feres; *Lat.* Equuleus *(= Equ); ing.* Colt; *Fr.* Petit-cheval]. ◘ *ŞEKİL: 519.* — **TAKIMYILDIZLAR II.**

tay, s. Denk, eşit, es. [*Ing.* Half a beast's load, bale; *Fr.* Chacune des deux parties de la charge d'un cheval].

~ **arabası,** Küçük çocukları yürümeye alıştıran dört tekerlekli cihaz.

~ **durmak,** *dey. (Henüz yürümeyen çocuk hk.)* İki ayak üzerinde durmak. [*ing.* To stand up *(baby not able to walk yet); Fr.* Se tenir debout].

~ **tayl** *dey.* Küçük çocukları ayakta durmaya özendirmek için söylenir.

taya, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Dadı. [*ing.* Child's nurse; *Fr.* Nourrice, bonne d'enfant].

tayâlis /tayâlis/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taylasân'ın** çoğulu.

tayâlise /tayâlise/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taylasân'ın** çoğulu.

Tayal'lar, ç öz.i. *etn.* Tayvan *(Formoza)* adasının merkezinde yaşayan yerli halk; Tayallar Indonezya kültür grupundan göçebe çiftçilerdir.

tayassu, i. *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Pekarigiller *(Tayassuidae)* familyasından bir memeli türü.Uzunluğu 105 sm. Rengi kara olup çenesi beyazımsıdır. Amerika'da yaşar. [*Lat. Tayassu pecari; ing.* Peccary; *Fr.*Pécari aux lèvres pâles].

taybe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Yesrib.**

taycı, i. *teşk. tar.* Has ahır için tay yetiştiren kimse. *(Taycılar hizmetleri karşılığında vergiden muaf tutulurdu. Taycıların âmiri olan taylar ağasının tımarı vardı).*

taydaş, i. Yaş, meslek, toplumsal durum gibi haller bakımından birbirine eşit olanlardan her biri. [*Osm.* Akran].

tayerân /tayerân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uçma; § ❷ Havada gaz olma.

tayf, i.ç: **tuyûf.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *fiz.* Görüntü. [*ing.* Spectrum; *Fr.* Spectre]; § ❷ Bileşik bir ışık demetinin bir biçmeden geçtikten sonra ayrıldığı basit renklerden oluşmuş görüntü: *Güneşin tayfı, biçmenin köşesinden tabana doğru sıra ile şu renkleri gösterir: Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, lâcivert, mor.* [*ing.* Specter, *Fr.* Spectre]. ☆ *Eşanl.* **spektrum;** ◉ **~ı geçiş,** *fiz.* ◘ **Geçiş;** ◉ **ağ ~ı,** *astr.* ◘ **Ağ;** ◉ **akustik ~,** *fiz.* İnsan kulağının hassas olduğu ses dalgalarının frekans tayfı. [*ing.* Acoustic spectrum]; ◉ **absorpsiyon ~ı,** *fiz.* Selektif absorbsiyon gösteren bir madde bir beyaz ışık kaynağı ile spektroskop arasına konulduğunda görülen emme bantları veya çizgileri sistemi. [*ing.* Absorption spectrum]. ☆ *Eşanl.* **Emme tayfı, yutma tayfı, emme spektrumu;** ◉ **alternatif akım ~u,** *elek.* En alçaktan en yükseğe kadar olan alternatif akım frekansları. [*ing.* AC spectrum]; ◉ **bant ~u,** *fiz.* ◘ **Şerit tayfı;** ◉ **emme ~u,** *fiz.* ◘ **Absorpsiyon tayfı;** ◉ **etki ~u,** *fiz.* Bir madde üzerine düşen ışığın etkisini, ışığın dalga boyunun fonksiyonu olarak gösteren grafik. [*Ing.* Action spectrum]; ◉ **güneş ~ı,** *astr.* ◘ **Güneş;** ◉ **kesiksiz ~,** *fiz.* ◘ **Kesiksiz;** ◉ **şerit ~ı,** *fiz.* Moleküller tarafından meydana getirilen spektrum.

~ **çekimi,** *opt.* ◘ **Spektrofotometre.**

~ **çizgileri,** *opt.* ◘ **Çizgi.**

~ **fotografi,** ◘ **Spektrogram.**

~ **değiştiren yıldız,** *astr.* Tayfında zamana bağlı olarak değişimler görülen yıldız. [*ing.* Spectrum variable; *Fr.* Étoile spectre variable].

~ **ışıkölçeri,** *astr.* ◘ **Spektrofotometre.**

~ **ışık ölçümü,** *astr.* Yıldızların tayflarında ışık yoğunluğu dağılımını, soğurma ve salma çizgilerini ölçen ve değerlendiren bilim dalı. [*Ing.* Spectrophotometry; *Fr.* Spectrophotométrie].

☆ *Eşanl.* **spektrofotometri.**

~ **ışıması,** *fiz.* ◘ **Işıma.**

~ **örneği,** *astr.* Tayf sınıflamasında her sınıfın özelliğini ortaya koyan örnek. Güneş G_0 sınıfından, Akyıldız A_0 tipinden yıldızlar.

[*ing.* Spectral type; *Fr.* Type spectral].

~ **seçiciliği,** *elek.* ◘ **Seçicilik.**

~ **sınıflaması,** *astr.* Yıldızları, tayflarında görülen görünüş ve özelliklerine göre sınıflara ayırma. [*Ing.* Spectral classification; *Fr.* Classification spectrale].

~ **sırası,** *astr.* Tayf sınıflamasına ilişkin sıra. [*ing.* Spectral sequence; *Fr.* Séquence spectrale].

tayfa, i. *Osm.* < *Ar. tâife.* § ❶ Bir gemide bulunan sefer işçileri. [*ing.* Crew; *Fr.* Équipage *(d'un vaisseau),* matelot]; § ❷ Bu gemi adamlarından her biri: *Bu tayfa işe yaramaz.* [*ing.* Sailor; seaman; *Fr.* Marin]; § ❸ *h.d.* Kosuntu. [*ing.* Band, troop; *Fr.* Bande, troupe]; ◉ **~ nın imzaladığı senet,** *ikt.* Ücretlerinin bir kısmının ailelerine verilmesi için imzalanan kâğıt. [*ing.* Allotment note]; ◉ **baş ~ sı,** *den.* ◘ **Baş;** ◉ **geml ~sı,** *huk.* ◘ **Gemi;** ◉ **~nın akıllısı, geminin dümeninden uzak durur,** *at.* Akıllı işçi, beceremeyeceği yönetim işine el atmaz. Bilir ki böyle bir davranışı, kendisinin de başkalarının da felâketine yol açar.

~ **defteri,** *den.* Ticaret gemilerine tayfaların kıdem sırasıyle, ne kadar çalıştırılacaklarını ve ne gibi şartlara göre çalışacaklarını göstermek üzere tutulan resmî bir defter.

~ **icmali,** *den.* Tayfa defterine verilen diğer bir ad.

~ **senedi,** bir tayfa tarafından imza edilen ve bir kısmının bir tasarruf sandığına veya yakın akrabaya devrini tazammun eden senet. [*ing.* Allotment note].

~ **tezkeresi,** *den.* Tayfalara liman daireleri tarafından verilen ve her sene yenilenen kimlik cüzdanı. ☆ *Eşanl.* **Sitil defteri.**

tayf.bîn /tayfbîn/, i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* ◘ **Spektroskop.**

tayf.çeker, b.i. *opt.* Bir yıldızdan, bir ışık kaynağından gelen ışınımı dalga boylarına göre renklere ayıran ve onları bir fotoğraf plâğı üzerine alabilen, ırakgörürlere bağlı olarak çalışan bir tayf cihazı. [*ing.* Spectrograph; *Fr.* Spectrographe]. ☆ *Eşanl.* **spektrograf.** ◉ **ağlı ~,** ◘ **Ağlı.**

tayf.ölçer, b.i. *opt.* Bir ışık kaynağının tayfını veren ve bu tayfı küçük bir rakgörürle gösterebilen cihaz. [*Osm.* Tayfbin; *ing.* ve *Fr.* Spectroscope].
☆ *Eşanl.* **spektroskop.**

tayf ölçümü, b.i. *opt.* Işığı renklere ayırma ve inceleme eylemi. [*Ing.* Spectroscopy; *Fr.* Spectroscopie].
☆ *Eşanl.* **spektroskopi.**

tayfun, i. *Çin. t'ai-fung, coğr.* Tropikal bölgelerde kopan zorlu siklon. [*ing.* Typhoon; *Fr.* Typhon].

tayfûriye /tayfûriye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ebû Zeyd Tayfur bin Isâ bin Suruşânil - Bestâmî tarafından kurulan tarikat.

tayga, i. *coğr.* Sibirya'da çok geniş yer tutan ve çam, köknar, melez çamı gibi iğne yapraklı ağaçları kendinde toplamış bulunan ormanlar. *(Bu ormanlarda huş, kızılağaç, söğüt gibi yapraklı ağaçlar da vardır. Bütün bu ağaçların boyları kuzeyde kısa, güneyde daha uzundur).* [*Ing.* ve *Fr.* Taiga].

tay.geldi, b.i. Evlenen kadının üvey baba evine beraberinde götürdüğü çocuk veya çocuklar.

tâyı /tâyı/, s. *Osm.* < *Ar. tav, esk.* Bir işi istekle, kendi isteğiyle yapan.

tâyın /tâyın/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Isteyerek, tayın; § ❷ *sosy.* Gıda maddelerinin sınırlı olduğu kriz veya savaş zamanlarında, bunların insan başına belirli bir miktarda verilmesi.

tayın, i. *Osm.* < *Ar. ta'yin. ask. esk.* Er azığı. [*ing.* ve *Fr.* Ration]
~ **bedeli,** *ask.* Bir aylık er azığının karşılığı olan para. [*Fr.* Allocation qui équivant la ration mensuelle d'un soldat].
~ **ekmeği,** *esk.* ◘ **Ekmek.**

tayıncı, i. *arg.* ◘ **ibne.**

ta'yîb /ta:yîb/, i. ç: **tayibât.** *Osm.* < *Ar. ayb. esk.* Ayıplama.

ta'yibât /ta:yîbât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'yîb'**in çoğulu.

tayibedilmek, nsz f. *huk.* Kınanmak.

tayin /tâyîn/, i. *Osm.* < *Ar. ayn.* § ❶ Gösterme, belirtme, belgileme. [*ing.* Determination; *Fr.* Détermination]; § ❷ Atama. [*ing.* Nomination, appointment, designation; *Fr.* Nomination, désignation, fixation]; ⊙ **asaleten** ~, *huk.* ◘ **Asaleten;** ⊙ **cezanın** ~ **i,** *huk.* ◘ **Ceza;** ⊙ **cihet** ~ **i,** *ask.* ◘ **Cihet;** ⊙ **grizu** ~ **i,** ◘ **Grizu;** ⊙ **ordudan** ~, *ask.tar.* ◘ **Ordu.**
~ **etme,** Atama. [*Ing.* Appoint; *Fr.* Action de nommer].
~ **etmek,** Atamak. [*Ing.* To appoint; *Fr.* Désigner, nominer].

ta'yînât /ta:yînât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâyîn'**in çoğulu.

ta'yîn-kerde /ta:yînkerde/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tâyin edilmiş, belirtilmiş.

tayip /tâyîb/, i. ç: **tayibât.** *Osm.* < *Ar. ayb. esk.* Ayıplama, kınama. [*Ing.* A finding fault, a reproaching; *Fr.* Action de blâmer].

ta'yîr /ta:yîr/, i. ç: **ta:yirât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Kabahati yüze vurarak utandırma.

ta'yirât /ta:yîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta:yir'**in çoğulu.

ta'yış /ta:yîş/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **iâşe.**

taylak,-ğı, i. *esk.* At sayılacak kadar yanlanmamış tay. [*Ing.* Young camel in his second year, a young scapegrace; *Fr.* Chameau, cheval agé d'un an].

Tayland, öz. i. *(Eski Siyam)* Hindicini yarımadasının ortasında bağımsız bir ülke. Yüzölçümü 513.521 km², başkenti *Bangkok*'dur. [*ing.* Thailand; *Fr.* Thaïlande].

taylesan, i. Sarıkların yan tarafından aşağıya doğru sarkıtılan uçları. [*Ing.* Cloth or shawl wound about the head as a turban or as a wrap].

Taylor'culuk,-ğu, öz. i. İş verimini arttıracak yolda İşçiliği düzenlemek için Amerikalı mühendis *F. W. Taylor* tarafından ileri sürülen yöntem. [*ing.* Taylorism; *Fr.* Taylorisme].

taylorit, i. *Fr. taylorite, min.* Doğal potasyum ve amonyum sülfat; Chinchas adalarındaki guano yataklarında bulunur. [*ing.* Taylorite].

taylorizasyon, i. *Fr. taylorisation, ikt.* Emeğin F.W. Taylor'un kurduğu sisteme göre düzenlenmesi. [*ing.* Taylorization].

taylorizm, i. ◘ **Taylor'culuk.**

tayr, i. ç: **atyâr, tuyûr.** *Osm.* < *Ar. esk.* Kuş.
☆ *Eşanl.* **Mürg.**

tayriyûn /tayriyûn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kuşlar üzerinde tetkiklerde bulunan âlimler.

Tay-sachs hastalığı, *tıp.* İleri derecede zekâ geriliği ve görme duyusunun azalması veya kaybolması ile kendini belli eden, soydan gelme bir metabolizma hastalığı. Özellikle Yahudi ırkında rastlanır.

tayy, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dürüp bükme, dürülüp bükülme, sarma, katlama; § ❷ Atlama, üzerinden geçme.

tayyar /tayyâr/, s. *Osm.* < *Ar. tayerân. esk.* Uçucu. [*ing.* Extremely volatile, given to flying; *Fr.* Volant, volatil].

tayyârât /tayyârât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tayyâre'**nin çoğulu.

tayyare /tayyâre/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uçak. [*Ing.* Airplane, aircraft; *Fr.* Avion].
~ **meydanı,** Uçak alanı, uçağın indiği veya kalktığı alan, yer. [*Ing.* Airport; *Fr.* Aérodrome].

tayyareci /tayyâreci/, i. Uçakçı. [*Ing.* Pilot; *Fr.* Aviateur].

tayyarecilik,-ği, i. *esk.* Uçak kullanma işi. [*ing.* Aviation, flying; *Fr.* Aviation].
☆ *Eşanl.* **havacılık.**

tayy.etmek (-l), f. § ❶ Çıkarmak; § ❷ Aradan çıkarmak, yok etmek. [*Ing.* To write off, to strike out, to delete; *Fr.* Rayer, effacer].

tayyib, tayyibe, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İyi, güzel, hoş; § ❷ i. *(birincisi)* Erkek, *(ikincisi)* Kadın adı.

tayyibât /tayyibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tayyibe'**nin çoğulu.

tayyibe, i. ç: **tayyibât.** *Osm.* < *Ar. esk.* İyi, güzel iş ve hareket.

tayyör,-rü, i. *Fr. tailleur.* Ceket ile etekten ibaret bir kadın sokak giyeceği. [*Ing.* Tailor made costume; *Fr.* Tailleur, *(costume de dame)*].

tazaccu' /tazaccu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Üşenme, gevşek davranma.
☆ *Eşanl.* **Tadaccu'.**

tazaccur, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İç sıkılma, sıkıntı.
☆ *Eşanl.* **Tadaccur.**

tazallül, i. *Osm.* < *Ar. zıll. esk.* Gölgelenme, gölge altına girme, gölgede olma.

tazallüm, i. *Osm.* < *Ar. zulm. esk.* Sızlanma, yanıp yakılma, ağlaşma, yanıkma, yakınma. [*ing.* A complaining of wrong or oppression; *Fr.* Action de se plaindre d'un acte arbitraire, d'une injustice].

tazammud, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yaranın merhemli bezle bağlanması.

tazammun, f. *Osm.* < *Ar. zımn. esk.* Kapsama, içine alma. [*ing.* A comprising, containing, comprehension; *Fr.* Action de contenir].

tazannî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tazannûn.**

tazannün, i. *Osm.* < *Ar. zann. esk.* Zan ile iş görme.

tazarru,-u, i. ç: **tazarruât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Yakarma. [*Ing.* Humbling oneself in prayer, a humbling oneself obsequiously; *Fr.* Prière humble, supplication]. ⊙ ~ **da bulunmak,** Tanrıya yakarmak.

tazarruât /tazarruât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tazarru'**nun çoğulu.

tazarruf, i. ç: **tazarrufât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Zarâfet, zariflik, taslama, satma, incelik gösterme.

tazarrufât /tazarrûfat/, i. *Osm.* < *Ar.* **tazarruf'**un çoğulu.

tazarru name /tazarrunâme/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Bir şey istemek için kendini alçaltıp yalvararak yazılan tezkere, mektup, manzûme; 2.1486 *(H.891)* de ölen Hızırbey oğlu Sinan Paşa'nın Tanrıya yalvarışlarını öğüşlerini içine alan yer yer mensur bir eserdir.

tazarrur, i. *Osm.* < *Ar. zarr* ve *zurr. esk.* Zarara, ziyâna uğrama, zarar görme.

tazavvu' /tazavvu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyin güzel kokusunun etrafa yayılması.

tazayyuk, i. *Osm.* < *Ar. zik, dik. esk.* Daralma, sıkışma.

taze /tâze/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Kendi kendine bozulma özelliği varken henüz bu hale uğramamış: *Taze balık. Taze ekmek.* [*ing.* Fresh; *Fr.* Frais]; § ❷ Dinç, yorulmamış: *Taze kuvvetler.* [*ing.* New, young, tender; *Fr.* Neuf, nouveau, jeune]; § ❸ Zamanı geçmemiş: *Taze havadis.* [*ing.* Recent; *Fr.* Récent]; § ❹ i. Genç kadın: *Ne güzel taze!* [*ing.* Young girl].
~ **bardağın suyu soğuk olur,** *at.* Yaşayışına karışan yeni şeyler, yeni dostlar kişiye hoş görünür.
~ **ot görmüş eşek gibi sırıtmak,** *arg.* Keyiften, zevkten aptallaşmak.

tâzegî /tâzegî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Tazelik, körpelik, yenilik; § ❷ Gençlik.

tazeleme, i. § ❶ Tazelemek eylemi; § ❷ *sny.* Bir katalizörün etkinliğini yeniden düzenlemek için yapılan işlem.

tazelemek (-i) /tâzelemek/, f. § ❶ Tazesiyle değiştirmek: *Sürahideki suyu tazelemek.* [*Ing.* To renew, to freshen up, to refresh; *Fr.* Renouveler, rendre frais]; § ❷ Yiyecekleri, bayatlamışken kaynatıp taze hale sokmak; § ❸ Duyguyu veya düşünceyi ilgilendiren şeyleri unutulmuşken canlandırmak: *Derdi tazelemek. Keyfi tazelemek. Meseleyi tazelemek.* [*Ing.* To replenish; *Fr.* Remplir].

tazelenmek /tâzelenmek/, nsz. f. Tazelemek işine konu olmak. [*ing.* To become fresh again or refreshed, to rejouvenesce, to become young; *Fr.* Se renouveler, être renouvelé].

tazeleşmek, f. ◘ **Tazelenmek.**

tazelik,-ği /tâzelik/, i. Taze olma hali. [*Ing.* Freshness, tenderness, youth, newness, recentness; *Fr.* Fraicheur, nouveauté, primeur].
~ **vermek,** Bir tablo veya halının üstünü temizleyerek renklerini meydana çıkarmak. Bir tablo üzerine vernik sürerek renklerine tazelik vermek. Renkleri canlandırmak. [*ing.* To refresh, to regenerate; *Fr.* Rafraîchir, régénérer].

tazende, s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* Koşucu.

tazhîr /tazhîr/, i. *Osm.* < *Ar. zahr. esk.* § ❶ Arkaya atma, atılma bırakma, bırakılma; § ❷ Savsaklama.

tazı, i. *Osm.* < *Fars. tâzi.* Tavşan avında kullanılan, uzun bacaklı, çekik karınlı, pek çevik bir köpek. *(Ev köpeğinin bir ırkıdır).* [*Lat.Canis familiaris grajus hibernicus; ing.* Greyhound; *Fr.* Lévrier]; ⊙ ~ **ya dönmek,** *dey.* § ❶ Çok zayıflamak; § ❷ Sırılsıklam ıslanmak.
~ **gibi,** *dey.* Pek zayıf ve ince kemikli *(insan).* [*ing.* Very thin *(person)*].

tazıcı, i. Tazıya bakan kimse.

tazılaşmak, nsz. f. Tazı gibi zayıflayıp incelmek.

tâzî /tâzî/, i. ve s. ç: **tâziyân.** *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Arap; Arapça; § ❷ Tazı, av köpeği *(tavşan yakalamak için kullanılır).*

ta'zîb /ta:zîb/, i. ç: **ta'zibât.** *Osm.* < *Ar. azâb. esk.* Eziyet etme, boşuna yorma.

ta'zîbât /ta:zîbât/, i. *Osm.* < *Ar.* **ta'zib'**in çoğulu.

taz'îf /ta:zîf/, i. ç: **taz'îfât.** *Osm.* < *Ar. zı'f.* § ❶ İki kat etme, bir o kadar daha arttırma; § ❷ Zayıflandırma.

taz'îfât /ta:zîfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tazif'**in çoğulu.

ta'zil[1] /ta:zîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir hastanın güzel ve inandırıcı sözlerle teselli edilmesi.

ta'zîl[2] /ta:zîl/, i. ç: **ta'zilât.** *Osm.* < *Ar.* Ayıplama.

ta'zilât /ta:zilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'zil'**in çoğulu.

tazim /tâzîm/, i.ç: **tazimât.** *Osm.* < *Ar. azm. esk.* Ululama. [*Ing.* An honoring, reverencing, and respecting; *Fr.* Action de rendre les honneurs, honneur].

tazimat,-tı /tâzîmât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tazim'**in çoğulu.

ta'zîmen /ta:zîmen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Hürmet ve ikram ederek.

tazip /tâzîp/, i. *Osm.* < *Ar. azâb. esk.* Azaba sokma, üzme. [*Ing.* A torturing an inflicting torment; *Fr.* Tourment, vexation].

ta'zir¹ /ta:zīr/, i. ç: **ta'zirât.** *esk.* Esassız özür bildirme, vesile ve bahâne arama.

ta'zir² /ta:zīr/, i. ç: **ta'zirât.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Tekdîr etme, azarlama; § ❷ Suçluyu suçuna göre sözle tekdir etme.

ta'zirât /ta:zīrāt/ i. *Osm.* < *Ar. esk.* tazir'in çoğulu.

ta'zirât /ta:zīrāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ta'zir'in çoğulu.

tâziyâne /tāziyāne/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kırbaç, kamçı; § ❷ *müz.* Tezene, mızrap; § ❸ *mec.* Vasıta, sebep.

taziye /tāziye/, i. *Osm.* < *Ar. ezy. esk.* § ❶ Başsağlığı dileme. [*ing.* An offering consolation for a loss by death, condolence; *Fr.* Condoléance]; § ❷ *tiy.* Şiirlerde «Kerbelâ» olayı üzerine dinsel acı çekme oyunu. Bunların yazılı olanları da vardır.Oyunların çoğunluğu Farsça'dır. Arapça ve Türkçe olanları da vardır.

ta'ziyet /ta:ziyet/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Ta'ziye.

ta'ziyet-nâme /ta:ziyet-nāme/, b.i. *Osm.* < *esk.* Başsağlığı dileyen yazı, mektup.

taziz /tāziz/, i.ç: **tazizât.** *Osm* < *Ar.izzet.esk.* Sevgi ile anma. [*ing.* An honoring the memory *(of a person)*, a holding in esteem; *Fr.* Action de chérir, sanctification].

ta'zizât /ta:zīzāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ta'ziz'in çoğulu.

tazlil¹ /tazlīl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ tadlil.

tazlil² /tazlil/, i. *Osm.* < *Ar. zıll. esk.* Gölgelendirme, gölgelendirilme.

tazmid /tazmid/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Merhemli bezi yaraya bağlama, lâpa vurma.

tazmin /tazmīn/, i. ç: **tazminat.** *Osm.* < *Ar. zımn, zımân'.* § ❶ Sebep olunan, zarar ve ziyanı ödeme; zarar ve ziyan ödeme. [*ing.* A holding or making free of loss, an indemnifying; *Fr.* Dédommagement]; § ❷ *ed.* Başkasına ait olan bir [illegible] veya beyti ismi tasrih ederek veya etmeyerek [illegible] ve [illegible] olmaksızın kendi şiirine alma san'atı. ~ **etmek,** *huk.* Ödemek. [*ing.* To indemnify, to accept as surety; *Fr.* Dédommager].

tazminat,-tı /tazmīnat/ [illegible] *Osm.* < *Ar. tazmin.* Zarar ödentisi. [*ing.* Damages, indemnity, recompense, compensation, reparations; *Fr.* Indemnisation, indemnité]; ⊙ **aile ~ ı,** *iş huk.* ◘ **Aile;** ⊙ **cayma ~ ı,** *huk.* ◘ **Cayma;** ⊙ **destekten yoksun kalma ~ ı,** *iş huk.* ◘ **Destek;** ⊙ **harb ~ ı** *huk.* ◘ **Harb;** ⊙ **icrâ inkâr ~ ı,** *huk.* ◘ **icra;** ⊙ **ihbar ~ ı,** *iş. huk.* ◘ **ihbar;** ⊙ **işçi ~ ı,** *ikt.* ◘ **İşçi;** ⊙ **kasa ~ ı,** *muh.* ◘ **Kasa;** ⊙ **kıdem ~ ı,** *iş huk.* ◘ **Kıdem;** ⊙ **rücu ~ ı,** *huk.* ◘ **Rücu.**
~ **dâvası,** *huk.* Giderim dâvası, maddî veya mânevi zarar ve ziyan ödenmesini kapsayan şahsi dâva. [*ing.* Action for damages; *Fr.* Action en dommages-intérêts].

tazrir /tazrīr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zarara uğratma.

tazyî /tazyī/, i. ç: **tazyiât.** *Osm.* < *Ar. ziyâ. esk.* Bırakıp kaybetme, kaybına sebep olma.

tazyiât /tazyīāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tazyi'**nin çoğulu.

tazyik,-kı /tazyīk/, i. ç: **tazyikat.** *Osm.* < *Ar. zik, dīk.* § ❶ Basınç. [*ing.* Pressure; *Fr.* Pression]; § ❷ Baskı. [*ing.* ve *Fr.* Oppression]; § ❸ Sıkıştırma. [*ing.* A cross-questioning, threatening, torturing in order to extract information]; ⊙ **~li elbise,** *hava.* Yüksek hız ve irtifalarda pilota gerekli oksijen, hava basıncı ve sıcaklığı sağlamak maksadiyle pilotların giydikleri özel elbise. [*ing.* Pressure suit; *Fr.* Costume à pression]; ⊙ **~li kabine,** *hava.* İçinde bulunanların rahatını sağlamak maksadiyle hava basıncını rahatsız etmeyecek bir düzeyde tutmak için gerekli tesisatı bulunan bir kabin. [*ing.* Pressure cabin; *Fr.* Cabine à pression]; ⊙ **tazyiğe karşı direnç,** *trm.* Su içerisine batırılmış ve akış yönüne dikey duran cisimlerin yüzeyleri çevresine olagelen akış. [*ing.* Pressure drag].
~ **azalması hastalığı,** *hava.* Barometrik basıncın bir atmosferin altına düşmesi sonucunda vücut doku ve sıvılarında gaz habeciklerinin meydana gelmesi şeklinde ortaya çıkan karışık belirtiler. *(Bu meyanda eklemlerde sinirlerin seyri boyunca ve göğüste ağrılar ve görme bozuklukları, felç ve çeşitli hissiyat bozukluğu gibi âraz görülebilir).* [*ing.* Decompression sickness; *Fr.* Mal de décompression].
~ **gradyanı,** *hava.* Bir hava haritasında izobarlara dik bir düşey düziem içersinde basınç değişmesi oranı. [*ing.* Pressure gradient; *Fr.* Gradient de pression].
~ **merkezi,** *hava.* Bir profilin kesitinin yeteri boyunca hava akımı kuvvetinin en büyük olduğu nokta. [*ing.* Center of pressure; *Fr.* Centre de pression].

tazyikat /tazyīkat/, *(«ka» uzun okunur). Osm.* < *Ar. esk.* **tazyik**'in çoğulu.

Tb, *km.* Terbiyum elementinin sembolü. [*ing.* Symbol of terbium; *Fr.* Symbole chimique de terbium].

T.C. Türkiye Cumhuriyetinin kısaltılmışı [*Fr.* Abrévation de la Republique Turque].

te, i. § ❶ *«T»* biçiminde olan nesne: *T demiri;* § ❷ *«T»* biçiminde olan resim cetveli.

te, i. T harfinin adı. [*ing.* Name of the letter t of the Turkish alphabet].

Te, *kim.* § ❶ Tellür elementinin kimyasal sembolü; § ❷ *döş.* Borudan kol almakta kullanılan bağlantı parçası. [*ing.* Tee].

teâdi /teâdī/, i. ç: **teâdiyat.** *Osm.* < *Ar. esk.* Düşmanlık, ara açılma. Adâvat, husûmet, muâdât.

teâdiyât /teâdiyāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teâdi'** nin çoğulu.

teâdud /teâdud/, i. *Osm.* < *Ar. adud. esk.* § ❶ Kol kola girme; § ❷ Birbirini arkalama, birbirine yardım etme. ◘ **Teâvün.**

teâdül /teâdül/, i. ç: **teâdülât.** *Osm.* < *Ar. adl. esk.* Denkleşme, denklik.

teadülât /teadülāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teâdül**'ün çoğulu.

teâhüd /teâhüd/, i. ç: **teâhüdât.** *Osm.* < *Ar. ahd. esk.* § ❶ Sözleşme; § ❷ Andlaşma.

teahüdât /teahüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teâhüd**'ün çoğulu.

teakküs, i. *Osm.* < *Ar. aks.* Tersine dönme.

teâkud /teâkud/, i. *Osm.* < *Ar. akd. esk.* Akidleşme, bağlaşma.

teâkup,-bu /teakup/, i. *Osm.* < *Ar. akab. esk.* Ard arda gelme.

teâlâ /teâlā/, i *Osm.* < *Ar.* *«Yüksek olsun!»* anlamına gelen bir söz olup Allah adiyle birlikte kullanılır: *Allahü teâlâ, Hakk-teâlâ* ve *tekaddes.*

teâl.Allah /teāl.Allah/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Allah yükseltsin!

teâlî /teālī/, i. *Osm.* < *Ar. ulüvv. esk.* Yükselme, yücelme. [*ing.* A being or becoming high, elevated, sublime, elevation, height, sublimity].

teâli.perver /teâliperver/, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yükselmeyi isteyen.

teallî /teallī/, i. ç: **tealliyât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Yükselme, yüksek olma.
☆ *Eşanl.* **itila.**

teallit, i. *Fr. téallite. (İngiliz jeoloğu J.J. Harris Teall'in adından), min.* Doğal kurşun ve kalay sülfür. [*ing.* Teallite].

tealliyât /tealliyât/, ç.i. Yükselmeler, yüksek olmalar.

teâlüm /teâlūm/, i. *Osm.* < *Ar. ilm. esk.* Bir şeyi herkesin bilmesi bir şey herkesçe bilinme.
☆ *Eşanl.* **teârüf.**

teâmi /teâmi/, i. *Osm.* < *Ar. amâ. esk.* Görmezlenme, görmez gibi görünme.

teâmül /teamül/, i. ç: **teâmülât.** *Osm.* < *Ar. amel. esk.* § ❶ Yapılageliş. [*ing.* Custom, usage, practice; *Fr.* Habitude, usage, errements]; § ❷ *kim.* Tepkime. [*ing.* Reaction; *Fr.* Réaction].
~ **hukuku,** *huk.* Örf ve âdet hukuku.

teâmülât /teâmülât/, i *Osm.* < *Ar. esk.* **teâmül**'ün çoğulu.

teannî /teannī/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zahmet çekme.

teânuk /teânuk/, i. *Osm.* < *Ar. unk. esk.* Birinin boynuna sarılma.
☆ *Eşanl.* **muânaka.**

teâric /teārīc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'ric'**in çoğulu.

tearrî /tearrī/, i. *Osm.* < *Ar. ury* ve *uryet. esk.* § ❶ Soyunma, çıplaklaşma; § ❷ Bir şeyden, bir işten beri ve boş olma.

tearrüf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyi araştırarak öğrenme.

teâruz /tearuz/, i. ç: **teâruzât.** *Osm.* < *Ar. araz. esk.* Çatışma, iki delilden birinin, bir meselenin varlığını, birinin yokluğunu göstermesi hali.
☆ *Eşanl.* **tebayün, tehâlüf.**

teâruzât /teāruzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teâruz**'un çoğulu.

teârüf /teârüf/, i. ç: **teârüfât.** *Osm.* < *Ar. aref. esk.* § ❶ Bir şeyi herkes bilme, bir şey herkesçe bilinme. ☆ *Eşanl.* **teâlüm;** § ❷ Birbirini tanıma, tanışma.

teâsür /teâsür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Güzel geçinme dirlik etme. *(halk ile).*

teâsür /teâsür/, i. *Osm.* < *Ar. üsr. esk.* Bir şey güçleşme, güç olma.
☆ *Eşanl.* **taassür.**

teâtî /teatī/, i. *Osm.* < *Ar. atâ. esk.* Alıp verme, verişme. [*ing.* A giving to one another, exchange; *Fr.* Action de donner d'échanger, échange].

teattus, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Aksırma.**

teâtuf /teâtuf/, i. ç: **teâtufât.** *Osm.* < *Ar. âtıfet. esk.* § ❶ Birbirine sevgi, şefkat gösterme; § ❷ Birbirine bağlanma.

teâtufât /teâtufât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teâtuf**'un çoğulu.

teâviz /teâvīz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'viz'in** çoğulu.

teâvün /teâvün/, i. ç: **teavünât.** *Osm.* < *Ar. avn. esk.* Yardımlaşma. [*ing.* A helping one another, mutual assistance; *Fr.* Coopération].

teâvünât /teavünât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teâvün**'ün çoğulu.

teâzud /teâzud/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kol kola tutunma, birbirine kol verme; § ❷ *mec.* Yardım.

teb, i. *Osm.* <*Fars. esk.* § ❶ Harâret; § ❷ *tıp.* Sıtma. ☆ *Eşanl.* **hummâ, urvâ.**

teba, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tâbî olma, uyma.

tebaa, i. *Osm.* < *Ar. tâbi'nin çoğulu.* Uyruk. [*ing.* Subject; citizen; subject *(of a state)*; *Fr.* Sujets d'un Etat, ressortissant].

tebâb /tebāb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zarar, ziyan, kayıp. ☆ *Eşanl.* **hasar, helâk.**

tebâbia /tebâbia/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tubba'**nın çoğulu.

tebâdül /tebādül/, i *Osm.* < *Ar. bedel. esk.* Birbirine bedel olma, birbirinin yerini tutma, değişme.

tebâdülât /tebādülāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebâdül**'ün çoğulu.

tebâdür /tebādür/, i.ç: **tebâdürât** *Osm.* < *Ar. büdür. esk.* § ❶ Ansızın akla gelme.◘ **Sünûh;** § ❷ İki şâirin birbirinden habersiz olarak aynı şiiri söylemesi. ☆ *Eşanl.* **tevarüd².**

tebagguz, i. *Osm.* < *Ar. buğz. esk.* Sevmeme, kin besleme. ☆ *Eşanl.* **tebâguz.**

tebâguz /tebāguz/, i. ç: **tebâguzât.** *Osm.* < *Ar. buğz. esk.* Sevişmeme, gizli düşmanlık besleme. ☆ *Eşanl.* **tebagguz.**

tebâh /tebāh/, i. ve s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Bozuk, çürük, berbat, harap, mahvolma; § ❷ Yıkılmış, yıkıntı, tükenme. ☆ *Eşanl.* **tebeh.**

tebahhur, i.ç: **tebahhurât.** *Osm.* < *Ar. buhâr. esk.* § ❶ Buharlaşma. [*ing.* Evaporation; *Fr.* Evaporation, vaporisation]; § ❷ *(Su, sıvı)* Uçma.

tebahhurât /tebahhurât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebahhur**'un çoğulu.

tebâhî /tebahī/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Övünme. Tefâhür, temeddüh.

tebâh.kârân /tebāhkārân/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* **Tebâhkâr**'ın çoğulu.

tebâh-kârî /tebāhkārī/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tebahkârlık, harâbetme, mahvetme, bitirme. ☆ *Eşanl.* **tebeh.kârî.**

tebahtur, i. *Osm.* < *Ar esk.* § ❶ Kibirli kibirli yürüme; § ❷ Dalgalanma, dalgalanır olma.

tebaiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. tebâiyyet. esk.* Uyma, tabi olma. [*ing.* A being the subject of a sovereign or state, allegiance, submission; *Fr.* Action de se soumettre, de se conformer, soumission].

tebaiyeten, z. Osm. [illegible] esk. [illegible] uyarak.

tebaizm, i. Fr. *thébaïsme* [illegible] kronik afyon zehirlenmesi [illegible] nü. [*İng.* Thebaism].

tebànçe /tebānçe/, i. Osm. [illegible] Tabakat.

tebar /tebār/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Asıl, soy. ☆ *Eşanl.* **Nesep**, nesl.

tebâr /tebār/ i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yok olma, bitme. ◘ **Helâk**

tebârek /tebārek/ i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* «*Mübarek etsin!*»

tebâreke /tebāreke/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kur'ân'ın sûresi. ☆ *Eşanl.* Sûret [illegible]

tebarüz /tebārüz/, i. *Osm.* < *Ar.* [illegible] esk. Belirme. [*İng.* Becoming [illegible] or prominent; *Fr.* Action de se produire, d'apparaître, de se manifester].

tebâşir /tebāşir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Müjde; § ❷ Her şeyin ilk zamânı, öncesi.

tebâşîr /tebāşīr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Tebeşir**.

tebattun, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyin içini, dışını iyice anlamıya çalışma.

tebâtu /tebātu/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağır davranma, batı hareket etme.

teba'uz /teba:uz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kısım kısım ayrılma, parçalanma.

tebâüd /tebāüd/, i. ç: **tebâüdât**. *Osm.* < *Ar. bu'd. esk.* Uzaklasmalar, uzak düşmeler.

tebâüdât /tebāüdāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebâüd**'ün çoğulu.

tebâül /tebāül/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Karı koca cilvesi.

tebâyûn /tebāyūn/, i. ç: **tebayünât**. *Osm.* < *Ar. beyn. esk.* Iki şey arasındaki zıddiyet, aykırılık. ☆ *Eşanl.* **teâruz**.

tebâyünât /tebāyünāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebâyün**'ün çoğulu.

tebâzül /tebāzül/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* (*Sakınmadan*) Birbirine verme.

tebb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zarar, ziyan, kayıp. ☆ *Eşanl.* **tebâb**, **hasâr**, **helâk**; § ❷ «*Zarara uğrasın!*» mânâsında [illegible] cümlesi.

tebcil /tebcil/, i. ç: **tebcilât**. *Osm.* < *Ar. becel* ve *bucūl esk.* Yüceltme, ululama. [*İng.* Treating with great honor, courtesy, respect or consideration, veneration, honoring; *Fr.* Action de rendre hommage].

tebcilât /tebcilat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebcil**'in çoğulu.

tebcîlen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Ululayarak, ağırlıyarak. ☆ *Eşanl.* **ta'zîmen**.

tebdi' /tebdi:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Birine bid'at isnâdetme; § ❷ Biri için «*dinini değiştirdi*» deme.

tebdil /tebdīl/, i. ç: **tebdilât**. *Osm.* < *Ar. bedel. esk.* Değiştirme. [*İng.* Change, alteration; *Fr.* Action de changer, changement] ◉ **~ i mekânda ferahlık var**, *at.* Insan yer değiştirince ferahlar; ◉ **cezanın ~ i**, *huk.* ◘ **Ceza.**

~ edilmek, *huk.* Değiştirilmek.

~ gezmek, Kılık değiştirerek gezmek. [*ing.* To go about in disguise; *Fr.* Se promener parmi la foule sous un déguisement].

tebdilât /tebdilāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebdil**'in çoğulu.

tebdilen /tebdīlen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Değiştirerek, değiştirilerek.

tebea, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâbi'**nin çoğulu.

tebean, z. *huk.* Göre.

tebeddü' /tebeddü:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bid'ate sapma; § ❷ Dinini değiştirme. ☆ *Eşanl.* **irtidâd**; § ❸ Iyi ahlâkını değiştirme.

tebeddül, i. ç: **tebeddülât**. *Osm.* < *Ar. bedel. esk.* Değişme. [*İng.* A being changed, change, alteration; *Fr.* Changement].

tebeddülât /tebeddülāt/, i. *Osm.* < *Ar. bedel. esk.* **tebeddül**'ün çoğulu.

tebeh, s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Bozuk, çürük, berbat, yıkılmış, harap; § ❷ Mahvolma, yıkıntı, tükenme. ☆ *Eşanl.* **tebâh**.

tebehhül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tahsil için sıkıntı çekme.

tebehhüm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Müphem, şüpheli, belirsiz olma.

tebeh-kâr, [illegible] *Osm.* < *Fars. esk.* Kısa ve sık nefes alma.

tebeh-kâr /tebehkār/, b. s. ve i. ç: **tebeh-kârân**. *Osm.* < *Fars. esk.* [illegible] mahveden, [illegible]

tebeh-kârî /tebehkārī/, i. *Osm.* < *Fars.* [illegible] mahvetme, bitirme. ☆ *Eşanl.* **tebah-kâri**.

tebekkum, i. *Osm.* < *Ar. esk.* bekem. Söz [illegible] tutulup kalma, dili tutulma.

tebel, [illegible] Buruşuk, kat, buruşuk. [*ing.* Wrinkle, [illegible], corrugation; *Fr.* Pli].

tebelbül, i. ç: **tebelbülât**. *Osm.* < *Ar. balbel. esk.* Dilin karşılığı, anlaşılmaz hale gelmesi.

tebelbülât /tebelbülāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebelbül**'ün çoğulu.

tebelleş, s. *h. d.* Dadanma, musallat. [*ing.* Obstacle that impeders or trips one up].

tebellüd, i *Osm.* < *Ar. esk.* Ağır, hareketsiz, tenbel olma.

tebellüğ, i. ç: **tebellügat**. *Osm.* < *Ar. esk.* Bildiriyi alma. [*ing.* A receiving an official communication].

tebellügat, i. *Osm.* < *Ar.* (*ga uzun okunur*) *esk.* **tebellüg**'ün çoğulu.

tebellüh, i. *Osm.* < *Ar. eblen. esk.* Ahmaklaşma, ahmaklık gösterme.

tebellül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ahmaklaşma, ahmaklık gösterme.

tebellür, i. *Osm.* < *Ar. billur. esk.* § ❶ Billûrlaşma; § ❷ Belirme. [*ing.* A being crystallized, crystallization, a becoming clear; *Fr.* Cristallisation].

tebennî, i. *Osm.* < *Ar.* [illegible] *esk.* Evlât edinme

teber, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ (*Eskiden*) Kimi dervişlerin taşıdıkları sapı uzun, keskisi ayça biçiminde, küçük ve hafif balta. [*ing.* Hatchet, halberd, battle-axe; *Fr.* Hache [illegible] de combat; hache de guerre, [illegible]]; § ❷ Meşin keskisi.

teber-dâr /teberdār/, b. s. ve i. ç: **teber-dârân**. *Osm.* < *Fars. esk.* Teberli, baltacı, baltalı (*Yeniçeriler arasında*) Baltalı asker, solak [illegible]

teber-dârân, [illegible] b. s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* **teber-dâr**'ın çoğulu.

teber-hûn [illegible] *Fars. esk.* § ❶ *bot.* Kırmızı [illegible] § ❷ Tarhun

teberku' /teberku:/, i. *Osm.* < *Ar. rub. berkaa. esk.* Peçelenme, yüzünü örtme. ☆ *Eşanl.* **telessüm**.

teberrâ /teberrā/, i. *Osm.* < *Ar. berâ. esk.* § ❶ Uzaklaşma, uzak durma, çekilme; § ❷ Sevmeyip yüz çevirme /*zıddı tevellâ*/.

teberrî /teberrī/, i. *Osm.* < *Ar. berâ. esk.* Sevmeyip yüz çevirme. ☆ *Eşanl.* **teberrâ**.

teberru,-u /teberrū/, i. *Osm.* < *Ar. bürû. esk.* Bağışlama, bağış, hibe. [*İng.* Charitable gift, donation; *Fr.* Donation, don].

~ etmek, Bağışlamak. [*İng.* To give as a free gift; *Fr.* Faire don de qch.].

teberruan, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Bağış yoluyle, bağışlayarak.

teberruât /teberruāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teberru**'nun çoğulu.

teberrüd, i. ç: **teberrüdât**. *Osm.* < *Ar. berd. esk.* § ❶ Soğutma; § ❷ Soğuk suya girme.

teberrük, i. ç: **teberrükât**. *Osm.* < *Ar. bereket. esk.* Mübarek sayma, uğur sayma.

teberrüken, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Uğur sayarak.

teberrür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Allah rızasına çalışma.

teberrüz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Meydana çıkma, görünme.

tebertum, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hiddetlenme; § ❷ Büyüklük taslama.

teberzed, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Nebat şekeri.

teberzin, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Eyer baltası, eyere asılan küçük savaş baltası.

tebessül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Surat asma, somurtma, yüzünü ekşitme.

tebessüm, i ç: **tebessümât**. *Osm.* < *Ar. besm. esk.* Gülümseme. [*İng.* Smiling, smile; *Fr.* Sourire].

tebessümât /tebessümāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebessüm**'ün çoğulu.

tebessür, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Sivilce çıkma.

tebeşbüs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* (*Küçükten büyüğe*) Güler yüz gösterme.

tebeşir, i. *Osm.* < *Fars. tebāşir*. Gevrek ve beyaz bir cins kireç karbonatı olup kısa çubuk biçimine konularak kara tahtaya yazı yazmakta kullanılır. [*İng.* Chalk; *Fr.* Craie]; ◉ **~ o peynir bakışlı**, *dey.* («*Tebeşir parçasını peynir sanan*») Cahil aptal, dikkatsiz, şaskın. En ufak şeylerden kendine çıkar sağlamayı düşünen. [*ing.* Ignorant; greedy, hungry]; ◉ **kırmızı ~**, *matb.* ◘ **Kırmızı**; ◉ **kloritli ~**, *min.* ◘ **Kloritli**; ◉ **terzi ~ i**, *terz.* Kumaşın çeşitli parçalarının sınırlarını, işaret noktalarını veya düzeltmeleri v.b. belirleyen steatit.

~ çuhası, *hat.* Perdahı gidermek veya kalemin iyi işlemesini sağlamak için kâğıda tebeşir sürmede kullanılan çuha.

~ dönemi, *jeol.* Genellikle alt bölümü killi ve kumlu; üst bölümü tebeşirli olan ikinci zamanın son dönemi. (*Başlıca taşılları ilk kapalı tohumlu bitkiler, amonit, belemnitler, rudist ev inoceramus grupundan yumuşakçalar ve delıklılerdir*). [*Osm.* Devri tebâşîrî; *ing.* Cretaceous; *Fr.* Crétacé].

~ kâğıdı, *matb.* Düz baskı islerinde kullanılan ve üzerine tebeşirle karıstırılmış Barit, kursun veya Çinko beyazı, zamk veya balık tutkalı sürülmüs olan kâğıt. (*Düz baskı işlerinde baskıda kullanılan bu kâğıt üzerine diğer gerekli maddeler sürülerek Transpar içinde kullanılır*). [*ing.* Chalk-paper; *Fr.* Papier crayonneux].

~ sistemi, *jeol.* Ikinci devrin büyük bölümlerinden biri. (*Adını tebeşirli oluşumların büyük gelişmesinden alır ve Jura sisteminin hemen arkasından gelir*).

~ (kreyyon) tekniği, *matb.* Ofset, lito ve çukur baskıda hazırlanan kalıplarda uygulanan bu teknik sonucunda baskılar tebesirle (*kreyyonla*) çalışılmış etkiyi sağlar. [*ing.* Chalk drawing; *Fr.* Dessin crayonné].

tebeşirleşme, i. *patol.* Bir dokunun kalınlığında tebeşirimsi katı birikintilerin oluşması.

tebettül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dünya işlerinden el ayak çekerek Allah'a yönelme. ☆ *Eşanl.* **inzivâ**, **i'tikâf**.

tebevvül, i. *Osm.* < *Ar. beyl. esk.* Işeme.

tebeyyün, i. *Osm.* < *Ar. beyān.* Belli olma. [*ing.* A being or becoming clear, manifest, visible; *Fr.* Action de se manifester d'être prouvé].

tebezzuk, i. *Osm.* < *Ar. büzâk. esk.* Tükürme.

tebezzül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yarılma. ☆ *Eşanl.* **Şakk**.

tebhâl, **tebhâle**, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Uçuk, dudak kabartısı

tebhale-dâr /tebhâle:dār/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Uçuklamış, uçuklu.

tebhic, i. *Osm.* < *Ar. behîc. esk.* Güzelleştirme, güzelleştirilme.

tebhil, i. *Osm.* < *Ar. bahal* ve *buhl. esk.* Biri için hasis, pinti deme.

tebhîr, i. ç: **tebhirât**. *Osm.* < *Ar. buhâr. esk.* § ❶ Buğu haline getirme; § ❷ Tütsüleme, tütsülendirilme; § ❸ Etüvden geçirme.

tebhirât /tebhirāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebhîr**'in çoğulu.

tebî /tebī:/, i. *Osm.* < [illegible] *esk.* § ❶ Yardımcı, yardak. ☆ *Eşanl.* **tâbi**; § ❷ Sığır yavrusu, mal.

teb'îd /teb:īd/, i. *Osm.* < *Ar. bu d. esk.* § ❶ Uzaklaştırma, uzaklaştırılma, uzağa sürme; § ❷ Kovma.

te'bîd /te:bīd/, i. ç: **te'bîdât** *Osm.* < *Ar. ebed. esk.* Ebedileştirme, sonsuzlaştırma, sonsuzlaştırılma.

te'bîdât /te:bīdāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **te'bîd**'in çoğulu.

te'bîn /te:bīn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir kimseyi yüzüne karşı ayıplama; § ❷ Ölmüş bir kimsenin iyiliklerini hatırlayıp söyleme.

te'bîr /te:bīr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aşılama (*ağaç*) ◘ **Telkih**.

te'bîs /te:bīs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hakaret, horlama.

teb'îz /tebi:z/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kısım kısım ayırma, paralama.

tebkit, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Vesika ile birini susturma. ☆ *Eşanl.* **iskât**; § ❷ Başa kakma.

tebkiye, i. *Osm.* < *Ar. bükâ. esk.* Dokunaklı sözlerle ağlatma, ağlatılma.

teb-lerze /tebːlerze/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sıtma titremesi.

tebliğ /tebliğ/, i. ç: **tebligat**. *Osm.* < *Ar. bülûğ.* § ❶ Bildirme. [*ing.* A delivering, transmitting, communicating, communication, transmission, paper *(read to a congress)*, essay; *Fr.* Action de communiquer, transmettre, notifier, publication]; § ❷ Bildiri. [*ing.* ve *Fr.* Communiqué, notification]; ⊙ **harb ~ i**, ◘ **Harb**.

tebligat,-tı /tebliğât/, i. *Osm.* < *Ar.* **Tebliğ**'in çoğulu. Bildiri, bildirme, hukukî bir işlemden ilgili kimsenin haber almasını temin için yetkili makamın kanunî şekilde yazı veya ilân ile yapacağı bildirme; ⊙ **adlî ~**, *huk.* Dâvada ilgili olan bir kimseye dâva ile ilgili karar, lâyiha, celpname, dâvetiye, ihbar, ilâm gibi belgelerin bildirilmesi. [*ing.* Communications by word of letter, reports, notice, notification; *Fr.* Signification].

teblîl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Islatma, ıslatılma.

tebliye, i. *Osm.*< *Ar. esk.* Eskitme, eskitilme.

tebn, i. ç: **etbân**. *Osm.* < *Ar. esk.* Saman. ☆ *Eşanl.* **tibn**.

tebnî, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Saman renkli. ☆ *Eşanl.* **tibnî**.

tebrid, i. *Osm.* < *Ar. bürûdet. esk.* § ❶ Soğutma, soğutulma; § ❷ *mec.* Ara açılma.

tebrie, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tebriye**.

tebrik,-ki /tebrik/, i. ç: **tebrikât**. *Osm.* < *Ar. bereket. esk.* Kutlama. [*ing.* A congratulating. a wishing joy, congratulation, felicitation; *Fr.* Félicitation, congratulation]; ⊙ **bayram tebriği**, ◘ **Bayram**.
~ kartı, *matb.* Bayramlarda, yıl başlarında ve özel aile günlerinde tebrik için gönderilen, ekseriya önceden, çeşitli zevk ve şekillerde hazırlanıp basılmış olan renkli kartlar. *(Tek veya çift yapraklı, ekseriya posta kartı büyüklüğünde olan bu kartlar tipo ve ofsette, serigrafi tekniğinde basılırlar, matbaacılıkta özel ve oldukça önemli bir yer tutarlar).* [*Ing.* Congratulation cards; *Fr.* Carte de félicitation].

tebrikât /tebrikât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebrik**'in çoğulu.

tebrik-nâme /tebriknâme/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tebrik yazısı, kutlama yazısı.

tebriye, i. *Osm.* < *Ar. berâet.* Aklama, temize çıkarma. [*ing.* A deeming one free of fault or responsibility].

tebriz, i. *müz.* Türk musikisinde bir makam.

tebrizî /tebrîzî/, i. *(Tebriz şehrinin adından). müz.* Türk musikisinin en az altı yüz yıllık birleşik makamlarından biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur).*

tebsıra, i. *Osm.* < *Ar. basar. esk.* § ❶ İnsanın gözünü açacak keyfiyet; § ❷ Akif Paşa'nın meşhur eseri.

tebsil, i. *Osm.* < *Ar. basal. esk.* Soyup sovana çevirme, soyulup sovana çevrilme.

tebsîr, i *Osm.* < *Ar. esk.* Târif ve izah */insanın gözünü açacak şekilde/.*

tebşir /tebşîr/, i. ç: **tebşirât**. *Osm.* < *Ar. beşr. esk.* Müjdeleme, müştulama. [*ing.* A communicating good news, glad tidings; *Fr.* Action de refroidir, refroidissement].

tebşirât /tebşîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tebşir**'in çoğulu.

teb'tıa /tebːtıa/, I. *Osm.* < *Ar. batl: esk.* Ağırlaşma, yavaşlama.

tebtîl, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Tebettül**.

tedvîb, i. *Osm.* < *Ar. bâb. esk.* Bablara ayırma, kısım kısım ayırma.

tebyie, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir kadını boş bir evde oturtma.

tebyin, i. *Osm.* < *Ar. beyân. esk.* Meydana çıkarma, belli etme, açıktan açığa anlatma.

tebyiz /tebyîz/, *I. Osm.* < *Ar. beyâz.* Müsveddeyi temize çekme. [*Ing.* A making a fair copy, a fair copy].

teb-zede /tebzede/, b. s. ç: **teb-zedegân**. *Osm.* < *Fars. esk.* Hümmâya, sıtmaya tutulmuş.

teb-zedegân /tebzedegân/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* **Teb-zede**'nin çoğulu.

tebzîl, i.ç: **tebzirât**. *Osm.* < *Ar. bezl. esk.* § ❶ Tohumu saçıp dağıtma; § ❷ Har vurup harman savurma. ☆ *Eşanl.* **israf**.

tebzirât /tebzirât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tebzîr**'in çoğulu.

tecâdül /tecâdül/, i. *Osm.* < *Ar. cedel. esk.* ◘ **Mücâdele**.

tecâhül /tecâhül/, i. ç: **tecahülât**. *Osm.* < *Ar. cehl. esk.* Cahil gibi görünme, bilmemezlikten gelme.

tecâhülât /tecâhülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecâhül**'ün çoğulu.

tecâhül-kâr /tecâhülkâr/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Bilmemezlikten gelen.

tecâhül-kârâne /tecâhülkârâne/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* Bilmemezlikten gelircesine.

tecâhül-kârî /tecâhülkârî/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bilmemezlikten gelme.

tecanüs /tecânüs/, i. *Osm.* < *i. Osm.* < *Ar. cins. esk.* Bir şeyin her yanının aynı cinsten olması. [*ing.* Homogeneity, homogeneousness, likeness, similarity, resemblance; *Fr.* Homogenie, analogie, similitude].
☆ *Eşanl.* **cinsteşlik, türdeşlik**.

tecârib /tecârib/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tecribe** ve **tecrübe**'nin çoğulu.

tecâsür /tecâsür/, i. *Osm.* < *Ar. cesâret. esk.* Cesâretlenme.
☆ *Eşanl.* **ictisâr**.

teca'üd /tecaːüd/, i. *Osm.* < *Ar. ca'd. esk.* Kıvırcık, büklüm büklüm olma */saç/.*

tecâvif /tecâvif/, i. *Osm.* < *Ar. tecvîf. esk.* Oyuklar, oyuk yerler.

tecâvüb /tecâvüb/, i. *Osm.* < *Ar. cevâb. esk.* Cevaplaşma.
☆ *Eşanl.* **mücavebe**.

tecâvül /tecâvül/, i. ç: **tecâvülât**. *Osm.* < *Ar. cevelân. esk.* Cevelân etme, dolaşma.

tecâvülât /tecâvülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecâvül**'ün çoğulu.

tecâvür /tecâvür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Komşu olma.

tecavüz /tecâvüz/, i.ç: **tecavüzât**. *Osm.* < *Ar. cevâz.* § ❶ Hücum etme, saldırma. [*Ing.* Aggression, attack, offensive, invasion; *Fr.* Attaque, assaut, offense].
☆ *Eşanl.* **saldırı**; § ❷ Başkasının hakkına el uzatma. [*Ing.* Transgression; *Fr.* Transgression]; § ❸ Namusa saldırma, çatma, sataşma, sarkıntılık. [*Ing.* Act of molestation]; § ❹ Aşma, ötesine geçme. [*Ing.* A passing, beyond, an exceeding; *Fr.* Action d'excéder, d'outrepasser, de dépasser]; § ❺ *ask.* ve *dev. huk.* Bir kışkırtma olmadığı halde ansızın yapılan hücum: *Hitlerin Polonya'ya tecavüzü.* [*Ing.* Intrusion, trespass; *Fr.* Action de transgresser]; § ❻ *huk.* Bir hakkın kullanılmasının üçüncü bir kişi tarafından zorlaştırılması.
~ etmek. § ❶ Bir sınır veya hizanın ötesine geçmek. [*Ing.* To go beyond the bounds, to transgress; *Fr* Dépasser, outrepasser, transgresser]; § ❷ Hücum etmek. [*Ing.* to attack; *Fr.* Attaquer].
☆ *Eşanl.* **saldırmak**.
~ harbi, *huk.* Devletler hukukunun öngördüğü kurallardan hiçbirine başvurmadan, doğrudan tecavüzle başlanan harb. [*Ing.* Offensive war; *Fr.* Guerre d'agression].
☆ *Eşanl.* **saldırı savaşı**.

tecâvüzât /tecâvüzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecavüz**'ün çoğulu.

tecâvüzî, tecâvüziyye /tecâvüzî, tecâvüziyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Tecâvüzle ilgili.

tecâvüz-kâr /tecâvüzkâr/, b. s. ç: **tecâvüzkârân**. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tecâvüz eden, sataşan, saldıran.

tecâvüz-kârân /tecâvüzkârân/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* **tecâvüzkâr**'ın çoğulu.

tecâvüz-kârâne /tecâvüzkârâne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tecâvüzkârcasına, saldırırcasına.

tecâvüz-kârî /tecâvüz-kâri/, i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tecavüzkârlık.

tecazüb /tecâzüb/, i. *Osm.* < *Ar. cezb. esk.* ◘ **Mücâzebe**.

tecâzür /tecâzür/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Sövüşme. ◘ **Müşâteme**.

tecbin, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Korkak sayma, birisine: *«korkaksın»!* deme.

tecbîr, i. *Osm.* < *Ar. cebr. esk.* Kırık veya çıkık kemiği tâmir etme, sarıp iyi etme, edilme.

tecdi /tecdiː/, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* § ❶ Vücûdun bir yerini kesme; § ❷ Çocuğu muzur şeylerle besleme ve gelişmesini önleme; § ❸ Bir kimseye onmasın diye beddua etme.

tecdid /tecdîd/, i. *Osm.* < *Ar. cidd. esk.* ◘ **Tecdit**.

tecdîdât /tecdîdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecdîd**'in çoğulu.

tecdîden, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Yenileterek.

tecdil, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yere vurma, yere yıkma'

tecdir, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çocuğun çiçek çıkarması.

tecdit /tecdît/, i. ç: **tecdîdât**. i. *Osm.* < *Ar. cidd* > *tecdîd. esk.* Yenileme, tazeleme, eski bir borcu yerine yeni borç koyarak ortadan kaldırmak. [*ing.* Novation, renewal; *Fr.* Action de renouveler, action de régénérer, de rajeunir].
~ etmek, *huk.* Yenilemek. [*Ing.* To renew, to renovate; *Fr.* Renouveler].

tecebbür, i. ç: **tecebbürât**. *Osm.* < *Ar. cebr. esk.* Kibirlenme, büyüklenme.

tecebbürât /tecebbürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecebbür**'ün çoğulu.

teceddü /teceddüː/, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Kötü gıdadan veya neşvünemâ inkıtâından dolayı gözdeki meşime tabakasının arkadan yarılması.

teceddüdât /teceddüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teceddüt**'ün çoğulu.

teceddüt,-dü, i. ç: **teceddüdât**. *Osm.* < *Ar. cidd. esk.* Yenileşme, yenilik. [*Ing.* Being renewed, renovated, regenerated, reform, renovation; *Fr.* Action de se renouveler, rénovation].

tecefffüf, i. *Osm.* < *Ar. celf. esk.* Kuruma *(yaş şey).*

tecehhüz, i. *Osm.* < *Ar. cihâz. esk.* Cihazlanma, hazırlanma, hazır bulunma.

tecellâ, i. *Osm* < *Ar. cilce.* ◘ **Tecellî**.

tecellî /tecellî/, i. ç: **tecelliyât**. *Osm.* < *Ar. celâ* ve *cely.* § ❶ Belirme, görünme. [*Ing.* A being or becoming visible, manifest, manifestation; *Fr.* Action de devenir clair; § ❷ Kader: *Ne yaman tecellîsi varmış!*

tecelli-senc, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tecellîyi ölçüye vuran, tecellî tartan.

tecelliyât /tecelliyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecellî**'nin çoğulu.

tecellî-zâr /tecellîzâr/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars.* İlâhî cilvelerle dolu yer.

tecellüd, i ç: **tecellüdât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yalandan celâdet, yiğitlik gösterme; § ❷ İnâdetme, ayak direme. ☆ *Eşanl.* **ısrâr**.

tecemmu,-u, i. ç: **tecemmuât**. *Osm.* < *Ar. cem. esk.* Toplanma, birikme, yığılma, yığınak. [*Ing.* A coming together, an assembling; *Fr.* Réunion, rassemblement].

tecemmuat, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **tecemmu**'nun çoğulu.

tecemmüd, i. ç: **tecemmüdât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Donmalar, sertleşmeler, katılaşmış, donmuş şeyler, buzlar.

tecemmüdât /tecemmüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecemmüd**'ün çoğulu.

tecemmül, i. ç: **tecemmülât**. *Osm.* < *Ar. cemâl.* Süs, süslenme.

tecemmülât /tecemmülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecemmül**'ün çoğulu.

tecemmüm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Büyüme, çoğalma. */nebat (bitki).*

tecennî, I. *Osm.* < *Ar. cenn ve cünün. esk.* § ❶ Meyve devşirme, devşirilme. ☆ *Eşanl.* **içtinâ'**; § ❷ *(cinayet');* birine *«sen cânisin!»* deme.

tecennüb, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Sakınma, çekinme. ◘ **içtinâb**.

tecennün, I. *Osm.* < *Ar. cenn* ve *cünün. esk.* Çıldırma, delirme, aklını oynatma. [*Ing.* Becoming insane, madness, insanity; *Fr.* Etat de folie].

tecerrü' /teçerruː/, I. *Osm.* < *Ar. cur'a. esk.* Yudum yudum içme, içilme.

tecerrüd, i. *Osm.* < *Ar. cered. esk.* ◘ **Tecerrüt.**

tecerrüt,-dü, i. *Osm.* < *Ar. cered* > *tecerrüd. esk.* Sıyrılma, soyutlama. [*ing.* Separating oneself from others, isolation down grief or wrath, a bearing anger by self-restraint; *Fr.* Action d'être dépouillé ou de se Dépouiller, action d'être d'ébarrassé ou de se débarrasser].

tecessüd, i. *Osm.* < *Ar. cesed. esk.* Gövdelenme, gövde peyda etme.

tecessüm, i. ç: **tecessümât**. *Osm.* < *Ar. cism. esk.* § ❶ Cisimlenme: *Selimiye, Mimar Sinan'ın tecessüm etmiş dehasıdır.* [*ing.* A becoming a solid body; *Fr.* Action de prendre corps, de personifier de s'incarner]; § ❷ Belirme: *Ufukta birdenbire bir gemi tecessüm etti;* § ❸ Canlanma: *Hadise olduğu gibi gözümün önünde tecessüm etti.*
~ **etmek**, Hacımlı ve vücutlu olarak aslı gibi görünmek. Bir hayalin gözönünde tecessüm etmesi demek onu mücessem ve aslı gibi görmek demektir. [*ing.* To assume or appear like a solid body; to be personified; *Fr.* Devenir corps, s'incarner, se personnifier].

tecessüs, i. ç: **tecessüsât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Gizlice bakma, gözetleme; § ❷ Görme, anlama merakı. [*ing.* An inquiring in a diligent or in a pyring manner, search, scrutiny, inquisitiveness, curiosity; *Fr.* Curiosité, investigation].

tecessüsât /tecessüsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecessüs**'ün çoğulu.

tecessüs-kâr /tecessüskâr/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk* Araştırıcı, araştıran, meraklı.
☆ *Eşanl.* **mütecessis.**

tecevvü' /tecevvü:/, i. *Osm.* < *Ar. cû. esk.* Aç kalma, kendini aç bırakma.

tecevvüf, i. *Osm.* < *Ar. cevf. esk.* Oyulma, oyuk haline gelme, içi boş olma, içine işleme.

tecevvüz, i. ç: **tecevvüzât**. § ❶ Cevaz verme, caiz görme, yapılmasını uygun görme; § ❷ Sözü mecaz olarak söyleme.

tecevvüzât /tecevvüzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecevvüz**'ün çoğulu.

tecevvüzen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Mecaz yoluyle.

teceyyüş, i. *Osm.* < *Ar. ceyş. esk.* ◘ **Tehaşşüd.**

tecezzî /tecezzî/, i. *Osm.* < *Ar. cüz* > *tecezzüv. esk.* Parçalanma, tikelenme, parçalara ayrılma. [*ing.* A being divided into pieces; *Fr.* Action de se diviser en, partage, division, *(en parties)*].
~ **etmemek**, *huk.* Bölünmemek, bölünmez olmak.
~ **kabul etmezlik**, *huk.* Bütünlük.

tecezzür, i. *Osm.* < *Ar. cezr. esk. mat.* Kökleri bir sıra üzerine düzenleme.

tecezzüv, i. *Osm.* < *Ar. cüz. esk.* Kısım kısım bölünme, doğranma, ufalma.

tecfif, i. *Osm.* < *Ar. ceff. esk.* Kurutma, kurutulma *(yaş şey).*

techil, i ç: **teçhîlât**. *Osm.* < *Ar. cehl. esk.* Birinin cahilliğini, bilgisizliğini meydana koyma.

techîzât /techîzât/, i. *Osm.*< *Ar. esk.* **techiz**'in donatım.

te'cîc /te:cîc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tutuşturup alevlendirme.

tec'îd /tec:îd/, i. *Osm.* < *Ar. ca'd. esk.* Saç kıvırtma, kıvırtılma.

tecîl /tecîl/), i. ç: **tecilât**. *Osm.* < *Ar. ecl. esk.* § ❶ Erteleme. [*ing.* A delaying, postponing]; § ❷ *huk.* Hafif hapis cezalarının ertelenmesi. [*ing.* Suspension; *Fr.* Action de remettre, d'ajourner, action d'accorder un délai, action d'assigner un terme]; ◉ **cezanın** ~ **i**, *huk.* ◘ **Ceza.**.

te'cîlât /te:cîlât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **te'cîl**'in çoğulu.

tecim°, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Büyük ölçüde alış veriş, ticaret. [*Ing.* ve *Fr.* Commerce].
~ **tiyatrosu**, *tiy.* Sanat tiyatrosuna aykırı bir tiyatro türü. *(Amacı, eğitim yerine yalnızca kazançtır. Bunun için de oynadıkları yapıtların sanat bakımından bir değeri yoktur. Ancak eğlendirici hafif yapıtlar sahneye konur. Paris'de Bulvar Tiyatrosu, New York'ta Broadway Tiyatrosu tipik örneklerdir).*

tecimen°, s. Tecimle uğraşan kimse.

tecim.evi°, b.i. Kapısı çarşıya açılan ve içinde perakende satış yapılan yer, tecimle uğraşılan yer.

teclîd, i. *Osm.* < *Ar. cild. esk.* § ❶ Ciltlenme, § ❷ *(celd'den)* Hayvanın derisini yüzme.

tecli-gâh /teclîgâh/, b.i. *Osm.* < *Ar. ve Fars. esk.* Tecelli yeri.

teclî-geh /teclîgeh/, b. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* ◘ **Tecli-gâh.**

teclîl /teclîl/, i. *Osm.* < *Ar. cüll. esk.* Çul örtme, çul örtülme *(hayvana).*

tecliye, i. *Osm.* < *Ar. cilâ. esk.* Cilâ verilme, verilme.

tecmîd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dondurma, dondurulma.

tecmil, i. *Osm.* < *Ar. tecmîlât. esk. Süs.* ◘ **Tezyin.**

tecmîlât /tecmilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecmil**'in çoğulu.

tecnîd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Askerleri sıralama, sıraya koyma.

tecnis, i. *Osm.*< *Ar. cinâs.ed.* Iki anlama gelen söz söyleme: *Divan edebiyatının söz sanatlarındandır.* [*ing.*A punning, play upon words, a making homogeneous, resemblance, analogy; *Fr.* Jeu de mots, calembour, équivoque].

tecnîz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ölüyü tabuta koyma. ◘ **Cinâs.**

tecrî' /tecrî/, i. *Osm.* < *Ar. cer'* ve *cere. esk.* Yudum yudum içirme, içirilme.

tecrîb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Deneme, sınama.

tecribe, i. ç: **tecârib**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tecrübe, deneme, sınama. ◘ **Tecrib**; § ❷ Görgü; § ❸ Görmüş, geçirmişlik. [*Fr.* Expérimentation].'

tecribeten, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tecrübe ederek, deneyerek, sınayarak.

tecribî, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Deneme ile ilgili.

tecridât /tecrîdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecrîd**'in çoğulu.

tecriden, z. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tecrîdederek, tek olarak, tekliyerek; § ❷ *fels.* Soyutlayarak.

tecrîh, i. *Osm.* < *Ar. cerh. esk.* Yaralama.

tecrîm, i. ç: **tecrîmât**. *Osm.* < *Ar. cürm. esk.* Birinden cerime alma, para cezası alma. birini cezalandırma.

tecrîmât /tecrîmât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecrîm**'in çoğulu.

tecrît /tecrît/, i.ç: **tecridât**. *Osm.* < *Ar. cered.* § ❶ Ayırma. [*ing.* Separation; *Fr.* Séparation]; § ❷ Soyutlama. [*ing.* ve *Fr.* Abstraction]; § ❸ *fiz.* Yalıtma. [*ing.* Insulation, isolation; *Fr.* Isolation]; § ❹ *biy.* Bazı şartlarda döllenmeyi imkânsız kılan tabiî biyolojik süreç; § ❺ *sağ. bil.* Bulaşıcı hastalık mikrobu taşıyan bir çocuğun okula devamını yasaklama; § ❻ *tasav.* Dünyadan vazgeçerek kalbini Tanrı'ya bağlama; § ❼ *vet.* Sağlıklı hayvanları hastalardan ayırarak bulaşmayı önlemek amacını güden tedbir; ◉ **askerden** ~, *huk.* ◘ **Asker.**
~ **aralığı**, *mim.* Hiç bir noktası birbirine temas etmeyen iki yakın mimarî unsur arasındaki boşluk. [*Fr.* Isolement].
☆ *Eşanl.* **ayırma aralığı.**
~ **çerçevesi**, Ressamların tabiattan resim yaptıkları vakit tablolarının içine alacakları kısımları tâyin etmek ve en güzel bir terkib bulmak için kullandıkları bir âlet. *(Bu âlet küçük bir madenî veya karton çerçeve olup ortasına bir cam geçirilmiştir).* [*Fr.* Cadreisolateur].
~ **etmek**, Herkesten veya her şeyden uzaklaştırmak, bir kenara ayırmak. [*ing.* To insulate, to isolate; *Fr.* Isoler, séparer].
~ **kenarı**, *şehirc.* ◘ **Kenar.**

tecrübe, i.*Osm.*< *Ar.cerb* > *tecribe.*§ ❶ Deneme, sınama.[*Ing.*Trying, testing, proving;*Fr.* Action d'éprouver]; § ❷ Görgü. [*Ing.* Experience; *Fr.* Expérience]; § ❸ *fiz.* Deney. [*ing.* Experiment, trial, test; *Fr.* Éprouve, essai]; ◉ **ayar** ~ **si**, *hava.* ◘ **Ayar**; ◉ **buruşturma** ~ **si**, *matb.* ◘ **Buruşturma**; ◉ **denge** ~ **si**, *den.* ◘ **Denge**; ◉ **hayat** ~ **si**, ◘ **Hayat**; ◉ **işleme** ~ **si**, *hava.* ◘ **işleme.**
~ **freni**, *otom.* ◘ **Fren.**
~ **işareti**, *hava.* Gönderilecek mesaj veya yapılacak yayımın tecrübe için yapıldığını göstermek maksadıyle ilk yollanan belirli işaret. [*ing.*Test signal; *Fr.* Signal d'éssai].
~ **şeridi**, *hava.* Teletayp devresini kontrol için kullanılan hazır delikli şerît. [*ing.* Test tape; *Fr.* Bande perforée d'essai].
~ **tahtasına dönmek**, *dey.* Üst üste başarısız denemelere konu olmak. [*ing.* Something that can be experimented on with inpunity].
~ **ve muayene üstüne satış**, *huk.* ◘ **Satış.**

tecrübeli, s. Görgülü. [*Ing.* Experienced, proven by trial; *Fr.* Expérimenté, expert. versé *(dans)*].

tecrübesiz, s. Görgüsüz, toy. [*ing.* Inexperienced, untested; *Fr.* Sans expérience] .

tecrübesizlik,-ği, i. Tecrübesiz olma hali. [*ing.* Inexperience; *Fr.* Inexpérience].

tecrübî /tecrübî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Deneme ile ilgili. [*ing.* Experimental; *Fr.* Expérimental] .
☆ *Eşanl.* **deneysel.**

tecsîm, i. *Osm.* < *Ar. cism. esk.* Cisimlendirme, vücut verme, vücutlu gösterme, gösterilme.

tecsîmat /tecsîmât/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **tecsîm**'in çoğulu. Bir mimarî eserde mücessem ve kabartmalı olan kısım ve şekiller.

tecvî' /tecvî/, i. Osm. < *Ar. cû. esk.* Acıktırma, acıktırılma.

tecvîf, i ç: **tecvîfât**. *Osm.* < *Ar. cevf. esk.* § ❶ Oyma, oyulma, oyuk haline koyma; § ❷ Oyuk yer; § ❸ *anat.* Kalbin boşluklarından her biri.

tecvîfât /tecvîfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecvîf**'in çoğulu.

tecvîr, i. *Osm.* < *Ar. cevr. esk.* Cevretme, zora, sıkıya koyma.

tecvît,-di /tecvît/, i. *Osm.* < *Ar. cevdet* > *tecvîd.* Konuşurken seslerin çıkak, vurgu, uzatma gibi bakımlardan hakkını veriş. [*ing.* A reading reciting, or chanting the Quran with proper pronunciation, the art of reading, reciting or chanting the Quran with proper ryhthm; *Fr.* Lecture psalmodiée du Coran].

tecviz /tecvîz/, i. ç: **tecvîzât**. *Osm.* < *Ar. cevâz. esk.* Caiz görme, uygun bulma. [*ing.* A deeming to be lawful, proper or expedient, a permitting, permission; *Fr.* Action de regarder comme licite, action d'approuver, approbation].

tecvizât /tecvizât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tecviz**'in çoğulu.

tecyîf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◐ Vurmak süretiyle korkutmak; § ❷ Çok korkmak.

tecyîş, i. *Osm.* < *Ar. ceyş. esk.* ◘ **Tahşid.**

teczî' /teczî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Teczie.**

teczie, i. *Osm.* < *Ar. cüz. esk* Kısım kısım ayırma, bölme, doğrama, ufaltma.

teczîm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kesme *(kol, kanad gibi şeyleri);* § ❷ Cüzzam iiletine uğratma.

teczîr, i. *Osm.* < *Ar. cezr. esk. mat.* Cezrini bulma, kare kökünü alma.

tacziye, i. *Osm.* < *Ar. cezâ. esk.* Cezalandırma. [*ing.*Punishment, a recompensing according to desert, reward; *Fr.* Punition, châtiment].
~ **etmek**, *huk.* Cezalandırmak. [*ing.* To punish; *Fr.* Punir, châtier].

teçhil /teçhîl/, i. ç: **techilât**. *Osm.* < *Ar. cehl. esk.* Bilmezleme. [*ing.* A showing up somebody's ignorance, a deeming or proving one ignorant].

teçhiz /teçhîz/, i. ç: **teçhizât**. *Osm.* < *Ar. cihâz. esk.* Donatma, pusatlandırma. [*ing.* A fitting out, an equipping, a washing, swathing and arranging a corpse on the bier].
~ **etmek**, *huk.* Donatmak. [*ing.* To equip, fit out, to lay out a corpse].

teçhizat,-tı /teçhîzât/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **techîz**'in çoğulu. Donatım. [*ing.* Equipment, the rigging out a ship].

tedâbir /tedâbir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tedbir**'in çoğulu.

tedâfü' /tedâfü:/, i. ç: **tedafûât**. *Osm.* < *Ar. def.* § ❶ Birbirini def'etme, itişme, kakışma; § ❷ Kendini koruma, savunma.

tedafüî /tedafüî/, s. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Savunmalık, savunsal, savunma üzerine olan. [*ing.* Defensive; *Fr.* Défensif].
~ **ittifak**, *huk.* ◘ **ittifak**.

tedâhük /tedâhük/, i. *Osm.* < *esk.* Gülüşme (*karşılıklı*).

tedahül /tedahül/, i. ç: **tedâhülât**. *Osm.* < *Ar. adhül. esk.* Geçişme. Ayrı ayrı hükmü bulunan hukukî hâdiselerin karışımı.
A being or becoming confused and intermixed, interaction, interference; *Fr.* Action d'entrer l'un dans l'autre, état de ce qui est non payé, paiement ou versement arriéré]. ◉ ~**de kalmak**, Ödenmeden birikmek. [*ing.* To be or become in arrears *(payments)*; *Fr.* Être arriéré *(en parlant des appointements)*].

tedâhülât, ç. i. *esk.* **tedâhül**'ün coğulu.

tedâî /tedâî/, i. *Osm.* < *Ar. da'vet.* § ❶ Bir şeyi hatıra getirme; § ❷ *psik.* Çağrışım.

tedarik,-ki /tedârik/, i. *Osm.* < *Ar. derk.* Araştırıp bulma, sağlama. [*ing.* Preparing, procuring, or getting any needful thing, preparation, provision; *Fr.* Action de procurer, de trouver, de préparer]; ◉ ~ **te bulunmak**, Hazırlık yapmak. [*ing.* To procure, obtain, prepare, provide; *Fr.* Faire ses préparatifs, prendre ses dispositions].

tedarikli /tedarikli/, s. Her şeyi önceden sağlamış. [*ing.* Prepared, fitted out; *Fr.* Prémuni, qui a pris d'avance ses précautions, qui est pourvu de ce qui pourrait être nécessaire].

tedariksiz /tedâriksiz/, s. Önceden, gereken her şeyi sağlamamış bir halde. [*ing.* Unprepared].

tedârub, i. *Osm.* < *Ar. darb. esk.* Dövüşme, vurma.
☆ *Eşanl.* **Mudârebe**.

tedârük /tedârük/, i. ç: **tedarükât**. *Osm.* < *Ar. derk. esk.* Tedârik, hazırlama, araştırıp bulma, ele geçirme, edinme.

tedârükât /tedârükât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hazırlıklar.

tedârüki /tedârüki/, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Bir hastalığın şiddeti ihtimaline karşı gereken tertibatı alma.

tedârüs /tedârüs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Okuma, yazma.

tedavi /tedâvî/, ç: **tedaviyât**. *Osm.* < *Ar. devâ.* § ❶ İyileştirme. [*ing.* Medical treatment, cure; *Fr.* Action de soigner *(un malade, une maladie)*, action de traiter, soin, traitement, thérapie, thérapeutique]. ☆ *Eşanl.* **otama**; § ❶ *tıp.* (a) Hastaların sıkıntılarını gidermek veya iyi etmek için hastalığı yenerek etkenleri ve bu etkenlerin rasyonel kullanılma usulünü inceleyen tıp dalı; (b) Bu etkenlerden biri. [*ing.* Therapeutics, therapy; *Fr.* Thérapie]; ◉ **artıcı dozlarla** ~, *tıp* Gitgide dozu artırmak yolu ile yapılan tedavi [*ing.* Anatherapeusis]; ◉ **aşı** ~ **si**, *tıp* ◘ **Aşı**; ◉ **ateş** ~ **si**, ◘ **Ateş**; ◉ **ayak** ~**si**, *tıp.* ◘ **Ayak**; ◉ **basınç** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Basınç**; ◉ **belirti** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Belirti**; ◉ **bizmut** ~ **si**, *tıp* ◘ **Bizmut**; ◉ **cerrahî** ~, *tıp* Cerrahiye başvuran tedavi [*ing.* Surgical therapy]; ◉ **deniz** ~ **si**. ◘ **Deniz**; ◉ **doku ile** ~, *biy.* ◘ **Doku**; ◉ **eflüv** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Eflüv**; ◉ **elektrik** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Elektrik**; ◉ **ensülin** ~ **si**, *tıp* ◘ **Ensülin**; ◉ **etyolojik** ~, *tıp* Hastalığın sebeplerini etkileyen tedavi [*ing.* Etiological therapy]; ◉ **fizik** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Fizik**; ◉ **franklin** ~ **si**, ◘ **Franklin**; ◉ **grup** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Grup**; ◉ **güneş** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Güneş**; ◉ **hormon** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Hormon**; ◉ **iklim** ~ **si**, *tıp.* ◘ **iklim**; ◉ **işle** ~, *ted* ve *psik* ◘ **iş**; ◉ **kan basınç** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Kan**; ◉ **kanlı** ~, *tıp.* Ameliyatla cerrahî tedavinin *(Etyolojik tedavinin karşıtıdır)*; ◉ **kaplıca** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Kaplıca**; ◉ **karaciğer** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Karaciğer**; ◉ **karbojen** ~ **si**, ◘ **Karbojen**; ◉ **kimya** ~ **si**, *ted.* ◘ **Kimya**; ◉ **kişisel** ~, *tıp.* Moreno'nun sosyometrisinde, belli bir deneğe *(özellikle gösterdiği bazı sosyal intibaksızlıklar konusunda, uygun bir tedavi aranırken)* kendisini ilgilendiren sosyometrik sonuçların bildirilmesi tekniği; bu sonuçlar normal olarak, grupun tümüne açıklanmaz. *(Sözü geçen teknik, Moreno'ya göre, analiz duygusuna sahip denekler için tavsiye edilebilir bir usuldur, ama çocuklar ile delikanlılık çağındakilere uygulanmaya elverişli değildir)* [*ing.* Personal therapy]; ◉ **kobalt** ~ **si**, *radyol.* ◘ **Kobalt**; ◉ **ortoptik** ~, *oft* ◘ **Ortoptik**; ◉ **okuma** ~ **si**, *eğt.* ◘ **Okuma**; ◉ **oksijen** ~ **si**, *ted.* ◘ **Oksijen**; ◉ **ortopedik** ~, *tıp.* Hareket ve dayanak sistemlerine normal şekil ve görevlerini kazandırma amacını güden tedavi. [*ing.* Orthopaedic therapy]; ◉ **plazma** ~ **si**, *fizyol.* ◘ Plazma; ◉ **refleks** ~ **si**, *ted.* ◘ **Refleks**; ◉ **semptomatik** ~, *tıp.* Hastalığın belirtilerini yoketmeğe uğraşan tedavi. *(Etyolojik tedavinin karşıtıdır)*. [*ing.* Symptomatic therapy]; ◉ **serumla** ~, *tıp.* Enfeksiyonlara veya zehirlenmelere karşı mücadele etmek veya bunları önlemek için bağışıklık kazanmış hayvan veya insan serumunun kullanması esasına dayanan tedavi yöntemi [*ing.* Serum therapy]; ◉ **sıcak** ~ **si**, *tıp.* ◘ **Sıcak**; ◉ **tıbbî** ~, *tıp.* Ameliyatlar dışındaki tıbbî yolları kullanan tedavi. [*ing.* Medical therapy, medical treatment; *Fr.* Traitement médical]; ◉ **uzaktan** ~, *tıp.* Hastanın yanına gitmeyip uzaktan tedavi. [*ing.* Absent treatment]; ◉ **yüksek basınçlı oksijen** ~ **si**, *ted.* ◘ **Oksijen**.
~ **etmek**, Hekim hastayı iyi etmeye çalışmak. [*ing.* To treat or attend, to cure; *Fr.* Traiter, soigner].

tedâviyât /tedâviyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tedâvi**'nin çoğulu.

tedavül /tedâvül/, i. ç: **tedavülât**. *Osm.* < *Ar. devlet esk* Sürüm, geçerlik. [*ing.* Circulation, currency; *Fr.* Circulation, cours].
~ **aracı**, *ikt.* Piyasadaki para, alım ve satımı kolaylaştıran araç. [*ing.* Currency; *Fr.* Moyen de circulation].
~ **bankaları**, *ikt.* Banknot ihracı imtiyazına sahip olan banka, ihraç bankaları. [*ing.* Banks of issue; *Fr.* Banque d'émission].
~ **sürati**, *ikt.* Paranın belirli bir müddet zarfındal el değiştirme sür'ati. [*ing.* Velocity of circulation; *Fr.* Vitesse de circulation].

tedâvülât /tedâvülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tedâvül**'ün coğulu.

tedâvür /tedâvur/, i. *Osm.* < *Ar. devr. esk.* Sıra ile yapma, karşılıklı yapma.

tedbir /tedbîr/, i. ç: **tedabîr**. *Osm.* < *Ar. dübûr* Bir şeyi sağlayacak veya önleyecek yol: *Asayiş tedbirleri*. [*ing.* Precaution, precautionary measures; *Fr.* Précaution]; ◉ **emniyet** ~ **leri**, *huk.* ◘ **Emniyet**; ◉ **geçici** ~ **ler**, *huk.* ◘ **Geçici**; ◉ **güvenlik** ~ **i**, *huk.* ◘ **Güvenlik**; ◉ **ihtiyat** ~ **leri**, *huk.* ◘ **ihtiyat**
~ **almak**, Böyle bir yola başvurmak. [*ing.* To take the necessary measures; *Fr.* Prendre des dispositions ou des précautions].
~ **nafakası**, *huk.* ◘ **Nafaka**.

tedbirli, s. Her işinde gereken tedbirleri vaktinde alan. [*ing.* Provident, thoughtful, *Fr.* Prévoyant,--ante, sage].
~ **uçuş sahası**, *aşk.* Federal Havacılık Dairesindeki anlamı ile, arz yüzeyi üzerinde bir saha ile belirtilen hava sahası. Bu saha için, de uçakların, pilotun ihtiyarına tâbi olarak, ucmalarına müsaade edilmiştir; fakat, saha içinde *(bağlı belonlar, parașüt atmaları, akrobasi uçuşları gibi)* göze görünür ve son derece dikkatli bulunmayı gerektiren tehlikeler mevcuttur. [*ing.* Airspace caution area].

tedbirsiz, s. Tedbirde kusur eden. [*ing.* Improvident, reckless, careless, heedless inattentive, thougtless; *Fr.* Imprévoyant,-ante].

tedbirsizlik,-ği, i. Tedbirde kusur. [*ing.* Thoughtlessness, incautiousness; *Fr.* Imprévoyance, imprévision].

tedebbür, i. ç: **tedebbürât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sonunu, hakikatı düşünme; § ❷ Arkasını dönme.

tedebbürât /tedebbürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tedebbür**'ün çoğulu. Sonunu, hakikatı düşünmeler.

tedaffün, i. *Osm.* < *Ar. defn. esk.* Defnolunma, gömülme.

tedehhi, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dâhileşme, deha escri gösterme.

tedehhün, i. *Osm.* < *Ar. dehn. esk.* Yağlanma, yağ sürünme.

tedehhüş, i. *Osm.* < *Ar. deheş. esk.* Dehşete düşme, korkma, yılma.

tedellâ /tedellâ/, i. *Osm.* < *Ar. tas. esk. Mu*karriblerin, makamların son mertebesine yükseldikten sonra ifâkathahş olan bir sahne nüzûlu.

tedelli, i. c: **tedelliyât**. *Osm.* < *Ar. dell. esk.* Nazlanma.

tedelliyât /tedelliyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tedallî**'nin çoğulu.

tedellük, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sürtme, uğuşturulma.

tedellül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Nazlanma
☆ *Eşanl.* **tegannüc**.

tedemmu' /tedemmu:/, i. *Osm.* < *Ar. dem. esk.* § ❶ Gözün yaşarması; § ❷ *tıp.* Hastalık dolayısıyle gözden yaş gelme.

tedemmug, i. *Osm.* < *Ar. dimâğ. felс. esk.* Bevinleşme.

tedemmül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Toprağı gübreleme, toprağa gübre dökme.

tedennî /tedennî/, i. ç: **tedenniyât**. *Osm.* < *Ar. denâet. esk.* Gerileme, düşme. [*ing.* Decline, decadence, a falling back, retrogression; *Fr.* Action de descendre, de baisser].

tedenniyât /tedenniyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tedennî**'nin çoğulu.

tedennüs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kirlenme, pislenme.

tederru' /tederru:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zırhlanma, zırh giyme.

tederrüb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Alışma.
☆ *Eşanl.* **Ülfet**.

tederrüc, i. *Osm.* < *Ar. derece. esk.* Derece derece, adım adım ilerleme.

tederrün, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir uzvun, bir organın şişmesi.

tederrüs, i. ç: **tederrüsât**. *Osm.* < *Ar. ders. esk.* Ders alma, ders olarak okuma.

tederrüsât /tederrüsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tederrüs**'ün çoğulu.

tedessür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Elbise giyme.

tedeyyün, i. *Osm.* < *Ar. din. esk.* § ❶ Dine bağlı olma; § ❷ Dininde sımsıkı bağlı kalma; § ❸ *(deyn'den)* Borçlanma.

tedfin, i. *Osm.* < *Ar. defn. esk.* Defnetme, gömme.

tedhîn, i. *Osm.* < *Ar. duhan. esk.* Tütsüleme, dumanlama.

tedhin, i. *Osm.* < *Ar. dühn. esk.* Güzel kokulu yağ sürme, sürülme.

tedhiş /tedhiş/, i. *Osm.* < *Ar. duhn.* Korku salma, yıldırma,, dehşete salma. [*ing.* A terrifying, terror, an utterly perplexing and bewildering; *Fr.* Action de terroriser, d'Effrayer].

tedhişât /tedhişât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tedhiş**'in çoğulu.

tedhişçi, i. ve s. Siyasal davasını kabul ettirmek için karşı tarafa korku salacak davranışlarda bulunan kimse. [*ing.* Terrorist, terrorizer; *Fr.* Terroriste].

tedhişçilik,-ği, i. Tedhişçi olma hali.

te'dîbât /te:dîbât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **te'dîb**'in çoğulu.

te'diben /te:diben/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Te'dîp için, te'dip suretiyle, tevbih ve tekdir ederek.

tedip,-bi /tedîp/, i. ç: **tedibât**. *Osm.* < *Ar. edeb* > *tedîb. esk.* Uslandırma, yola getirme. [*ing.* Achastening, a punishing for a fault, punishment, a teaching polite manners, moral education; *Fr.* Action d'éduquer, action de punir, punition].
~ **hakkı**, *huk.* Uslandırma, yola getirme hakkı; velâyet hakkının ana ve babaya yüklediği, çocuklarını terbiye ve yetiştirme yükleminin sonucu. [*ing.* Right of correction; *Fr.* Droit de correction].

tedirgin, s. *esk.* T. *dimek* > *didirmek* > *didirgin*. Rahat kaçmış, huzuru kalmamış: *Gürültüden tedirgin oldum*. [*ing.* Not at ease, unsettled, stirred up, irritated, discomposed, troubled; *Fr.* Sans repos, inquiet].

— etmek, Rahat ve huzurunu bozmak, kaçırmak.

tedirginci, i. *astr.* Bir cisim çevresinde dolanan ikinci cismin yörünge devimine bozucu etki yapan üçüncü bir cisim. [*Ing.* Perturbing body; *Fr.* Corps perturbateur].

tedirginlik,-ği, i. § ❶ Tedirgin olma hali; § ❷ *astr.* Üçüncü bir cismin veya cisimlerin çekim etkisiyle yörünge deviminin bozulma hali. [*Osm.* irticâf; *Ing.* ve *Fr.* Perturbation]; ◉ **magnetik —**, *astr.* ◘ Magnetik.

☆ *Eşanl.* **sarsım.**

tediyat,-tı, ç.i. *Osm.* < *Ar.* Tediye'nin çoğulu.

— **fazlasının istirdadı**, *ikt.* Evvelce kayda geçmiş bir masrafa ait olup kayda esas olan belirli bir ödeme makbuzu ile tespit edilebilen fazla veya yanlış ödemeler karşılığı tahsilât. [*Ing.* Approach-refund].

tediye /tĕdiye/, i. ç: **tediyat**. *Osm.* < *Ar. eda.* § ❶ Ödeme. [*Ing.* Payment, disbursement; *Fr.* Payement, paiement]; § ❷ Ödenmiş para; ◉ **ilâve —**, *iş huk.* ◘ İlâve; ◉ **kısmî —**, *huk.* ◘ Kısmi ◉ **— den imtina**, Ademi tediye. [*Ing.* Refusal of payment; *Fr.* Refus de payement]; ◉ **— yi durdurma**, *ikt.* Zayi çek, poliçe ve senedin tediye edilmemesi için yazılan mektup. [*Ing.* Stop]; ◉ **— yi talik**, *ikt.* Tehir, geciktirme. [*Ing.* Postponement].

— **anlaşmaları**, *ikt.* Ödeme anlaşmaları, iki memleket arasında ticarî ve malî işlemlerden doğan ödemelerin düzenlenmesi için yapılan anlaşmalar. [*Ing.* Payment agreements; *Fr.* Accords de paiement].

— **bilânçosu**, *ikt.* Hesapar bilânçosunun denkleştirilmiş şekli.

— **eden**, *ikt.* Parayı veren, borcunu ödeyen. [*Ing.* Payer; *Fr.* Payeur].

— **edilemeyen borçlar**, *ikt.* Vadesinde ödenmeyen para ve krediler, tediye zamanı bilinmeyen alacaklar, devam eden borçlar. [*Ing.* Dead loans].

— **edilen masraf**, *ikt.* Kaydedilen masraf, hakiki masraf. [*Ing.* Outlay cost].

— **emri**, *ikt.* Müşterilerin bankalara belirli bir paranın tediye edilmesi için verdikleri emirlerle bankaların veya ticarethanelerin, aralarında teati ettikleri emirler. [*Ing.* Warrant or order of payment; *Fr.* Ordre de payement].

— **etmek**, *huk.* Ödemek. [*Ing.* To pay; *Fr.* Payer, acquitter].

— **günü**, *ikt.* Borsada hesapların veya fiyat farklarının tasfiye edildiği gün, [*Ing.* Pay day; *Fr.* Jour de payement].

— **hesabı**, *ikt.* Mal ve hizmetlerin tesviye edilmiş bedellerini gösteren hesap, alacaklılar hesabı. [*Ing.* Account payable; *Fr.* Compte payable].

— **kabiliyeti**, *huk.* Bir kimsenin borçlarını ödeyebilecek durumda olması hali; Aktiflerin borçları karşılayacak durumda olması. [*Ing.* Solvency; *Fr.* Solvabilité].

— **mukabilinde teslim**, *ikt.* Tren, posta, v.b. araçlarla gönderilen malların bedellerinin tediyeleri karşılığında teslim edilmesi.

— **muvazenesi**, *ikt.* Bir memleketin belirli bir devre zarfında diğer memleketlere yaptığı tediyelerle yabancı memleketlerden elde ettiği paraların arasındaki fark. [*Ing.* Balance of payment; *Fr.* Balance de payement].

— **senetleri**, *ikt.* Krediyle satınalma mal bedelini ve bir borcu vâdesinde ödemek üzere imzalanan senet veya poliçelere denir. [*Ing.* Bills of payment; *Fr.* Effets à payer].

— **veznedarı**, *ikt.* Bankalarda yalnız para tediye eden veznedar. [*Ing.* Paying teller].

— **yapılan kimse**, *ikt.* Tediye emri, çek veya havaleyi alan kişi. [*Ing.* Payee; *Fr.* Preneur,-euse].

— **yerini tutan eda**, *huk.* Borçlunun alacaklısına, satarak bedelinden alacağını alması için bir şeyi teslim etmesi. [*Fr.* Prestation en vue de paiement].

tedkikat, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «ka» *uzun okunur.* **tetkik**'in çoğulu.

tedlik, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sürme, uğalama.

tedlis, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Alışverişte satıcının mal kusurunu müşteriden saklaması, hile.

tedliye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sarkıtma, sarkıtılma, yukarıdan aşağı bırakma, bırakılma; § ❷ Delil, vesika hazırlama; § ❸ Şaşırma, dehşete düşme.

tedmic, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyi başka bir şeyin içine yerleştirme.

tedmim, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Kanın bazı sebepten dolayı, ciğerlerde, bağırsaklarda ve damarlarda çoğalması.

tedmir, i. ç: **tedmirât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Yoketme, mahvetme, tepeleme.

tedmirât /tedmirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tedmir'in çoğulu.

tednis, i. ç: **tednisât** *Osm.* < *Ar. esk.* Kirletme, kirletilme.

tednisât /tednisât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tednis'in çoğulu.

tedri /tedrî/, i. Zırh giydirme, giydirilme.

tedrib, i. *Osm.* < *Ar. ped. esk.* Yetiştirim.

tedricât /tadricât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tedric'in çoğulu.

tedricen /tedricen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Azar azar, kerte kerte (olarak). [*Ing.* By degrees, gradually, little by little; *Fr.* Graduellement].

tedrici /tedricî/, s. *Osm.* < *Ar.* Derece derece olan, kerteli. [*Ing.* Graduai; *Fr.* Graduel,-elle].

tedricilik,-ği, i. Bezeme örgelerinin *(motiflerinin)* derece derece artması veya eksilmesi. Bir tabloda renklerin derece derece parlak ve kuvvetli olması. [*Ing.* ve *Fr.* Progression].

☆ *Eşanl.* **dereceleşme.**

tedriç,-ci /tedriç/, i. *Osm.* < *Ar. dürüc* > *tedric. esk.* Kerte kerte ilerleme, kertele me.

tedris /tedris/, i. ç: **tedrisât**. *Osm.* < *Ar. ders. esk.* Ders verme, öğretme, öğretim. [*Ing.* Instruction, a teaching; *Fr.* Action d'enseigner, d'instruire, de professer].

— **etmek**, Öğretmek. [*Ing.* To teach by lesson; *Fr.* Enseigner, instruire, professer].

— **heyeti âzası**, ◘ Öğretim üyesi.

tedrisat,-tı /tedrisât/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* tedris'in çoğulu. Öğretim. [*Ing.* Instruction; *Fr.* Enseignement].

tedsim, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Nazar değmemesi için küçük çocukların çene çukurlarına siyah benek yapma.

tedsir, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kuşun, yuvasını düzenlemesi, düzeltmesi.

tedsiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bastan çıkarma, azdırma.

tedvin /tedvîn/, i. ç: **tedvinât**. *Osm.* < *Ar. divan.* Yayımlanan kanunları, yönetmelikleri, v.b. bir araya toplayarak düzenleme. [*Ing.* Codification, consolidation; *Fr.* Codification].

☆ *Eşanl.* **derginleme.**

— **etmek**, Çıkarmak. [*Ing.* To write or collect in a register or volume].

tedvinât /tedvinât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tedvin'in çoğulu.

tedvir /tedvir/, i. ç: **tedvirât**. *Osm.* < *Ar. devr. esk.* § ❶ Çevirme, döndürme. [*Ing.* A causing to revolve; *Fr.* Action de faire tourner]; § ❷ Yönetme, çekip çevirme. [*Ing.* Administration, management; *Fr.* Action de faire marcher (un commerce etc.) par des transactions].

tedviye, i. *Osm.* < *Ar. devâ. esk.* Devâ, ilâç verme.

teebbî, i. *Osm.* < *Ar. eb. esk.* Birini baba edinmiş.

te'ebbüd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ürküp çekinme; § ❷ Evlenmeme, bekâr kalma.

teebbüh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kibirlenme; § ❷ Alicenaplık, göztokluğu ile bir şeyden vazgeçme.

teebbün, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Birinin yolundan gitme, izine uyma.

teeccüc, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tutuşma, alevlenme */ateş/.*

teeccül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Belli bir zamana kadar mehil, süre isteme.

teeccüm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Öfkelenme.

teeddübât /teeddübât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teeddüb**'ün çoğulu.

teeddüben, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Edep ve terbiye kaidesine riayet ederek, edepli davranarak, utanarak, çekinerek.

teeddüp,-bü, i. ç: **teeddübât**. *Osm.* < *Ar. edeb* > *teeddüb. esk.* Utanma, sıkılma. [*Ing.* A showing good manners, a restraining oneself out of politeness *(from some action)* decorum; *Fr.* Politesse, respect *(vis à vis d'un autre)*].

teeffüf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Of çekme, oflama.

teehhî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Birisiyle kardeş olma, birini kardeş edinme.

teehhül, i. *Osm.* < *Ar. ehl. esk.* Evlenme. [*Ing.* Marriage; *Fr.* Mariage].

teehhür, i. ç: **teehhürât**. *Osm.* < *Ar. tehir. esk.* Gecikme. [*Ing.* A being postponed, delayed, postponement, delay; *Fr.* Retard, ajournement].

— **etmek**, *huk.* Gecikmek. [*Ing.* To be postponed, to be late]

teehhürât /teehhürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teehhür**'ün çoğulu.

teekkûd, i. *Osm.* < *Ar. ekd. esk.* Sağlamlaşma, kuvvet bulma.

teekkül, i. *Osm.* < *Ar. ekl. esk.* § ❶ *tıp.* Yaranın, yenik gibi açılıp büyümesi, oyulup açılması; § ❷ Eklolunma, yenme.

teellüf, i.ç: **teellüfât**. *Osm.* < *Ar. ülfet. esk.* Alışma, hoş geçinme; bağdaşma.

teellüfât /teellüfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teellüf**'ün çoğulu.

teellüm, i. ç: **teellümât**. *Osm.* < *Ar. elem.* Kederlenmeler, eseflenmeler, tasalanmalar.

teemmi, i. *Osm.* < *Ar. emel. esk.* Câriye edinme.

teemmül, i. ç: **teemmülât**. *Osm.* < *Ar. emel. esk.* Durup düşünme, ölçünme, düşünüp tasınma. [*Ing.* A pausing to reflect, reflection, deliberation; *Fr.* Action de penser, d'examiner].

teemmülât /teemmülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teemmül**'ün çoğulu.

teemmüm, i. *Osm.* < *Ar. ümm. esk.* Ana edinme.

teemmür, i. *Osm.* < *Ar. emr. esk.* Amirlik taslama.

teenni /teennî/, i. ç: **teenniyât**. *Osm.* < *Ar. esk.* İlerisini düşünerek acelesiz iş görme, ağır davranma. [*Ing.* Deliberateness, unhurried behavior, composure; *Fr.* Lenteur, retard].

teenniyât /teenniyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teenni**'nin çoğulu.

teennüs, i. *Osm.* < *Ar. üns. esk.* § ❶ Müennes olma; § ❷ Kadın gibi hareket etme, kadınlaşma.

teerrüb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendini zeki göstermeye çalışma.

teessi, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Teselli verme, avutma; § ❷ Sabretme.

teessüf, i. *Osm.* < *Ar.* Acınma, yazıklanma, yerinme. [*Ing.* A feeling grief, sorrow, sadness; *Fr.* Regret, chagrin].

— **ederim**, *dey.* Yazıklar olsun! [*Ing.* I am sorry, I regret].

teessüfât /teessüfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teessüf**'ün çoğulu.

teessüm, i. *Osm.* < *Ar. ism. esk.* Günahtan kaçınma.

teessür, i. ç: **teessürat**. *Osm.* < *Ar. esr* ve *esâret.* § ❶ Üzülme, üzüntü, yerinme. [*Ing.* Grief, a being affected, emotion; *Fr.* Affliction, tristesse]; § ❷ Oyalandırma, işten alıkoyma.

teessürât /teessürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teessür**'ün çoğulu.

teessür.bahş, teessür-bahşâ /teessürbahş, teessürbahşâ/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Hüzün ve keder veren, tasaya düşüren.

teessürî /teessürî/, s. Duygusal. [*Ing.* Affective; *Fr.* Affectif].

teessüs, i. *Osm.* < *Ar. esâs. esk.* § ❶ Kurulma; § ❷ Yerleşme, kökleşme. [*Ing.* A being founded or established; *Fr.* Action de s'établir, de se raffermir, de se consolider].

teevvî, i. *Osm.* < *Ar. vey. esk.* Oturacak yer edinme,, yurtlanma, yurt tutma, bir yerde yerleşme.

teevvüd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eğrilme, iki kat olma, bükülme.

teevvüh, i. ç: **teevvühât**. *Osm.* < *Ar. esk.* inleme, ah vah etme.

teevvühât /teevvühât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teevvüh**'ün çoğulu.

teevvül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Başka mânâya gelme; mânâsı başka olma.

teeyyüt,-dü, i. *Osm.* < *Ar. teeyyüd. esk.* Doğru çıkma, gerçekleşme. [*ing.* A being confirmed, a finding aid and support, aid support; *Fr.* Action de se fortifier, de devenir forme et stable, de prendre consistance, d'être affermi].

teezzi, i. *Osm.* < *Ar. ezâ. esk.* Rencide olma, incinme.

teezzür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bürünme, örtünme.
☆ *Eşanl.* **tesettür**.

tef, i. *Osm.* < *Ar. deff.* Yuvarlak, zilli bir tahta kasnağın bir veya iki yanına deriden bir örtü geçirilerek yapılan ve parmak vuruşlarıyla çalınan saz. [*ing.* Tambourine with cymbals; *Fr.* Tambour de basque]; ☆ *Eşanl.* **daire**. ◘ *ŞEKİL: 407—* **MÜZİK ÂLETLERİ III**; ◉ **bask — i**, *müz.* ◘Bask. ◉ **— e koymak (veya — e koyup çalmak)**, *dey.* Biri hakkında alaylı dedikodu yapmak. [*ing.* To speak ill of publicly, to hold up to public ridicule; *Fr.* Donner la comédie à ses dépens].
— çalsan oynayacak, *dey.* Karmakarışık olan eşya için söylenir. [*Ing.* It's all topsy-turvy, what a mess!].

tefaddul, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tefazzul**.

tefâfih /tefâfih/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tuffâh**'ın çoğulu.

tefahhum, i. *Osm.* < *Ar. fahm. esk. kim.* Kömürleşme.

tefahhur, i. ç: **tefahhurat**. *Osm.* < *Ar. fahr. esk.* Övünme, kurulma.
☆ *Eşanl.* **temeddüh, iftihar**.

tefahhurât /tefahhurât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefahhur**'un çoğulu.

tefahhus, i. ç: **tefahhusât**. *Osm.* < *Ar. fahs.* İnceden inceye araştırma.

tefahhusât /tefahhusât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefahhus**'un çoğulu.

tefâhür /tefâhür/, i. ç: **tefâhürât**. *Osm.* < *Ar. fahr.* § ❶ Övünme. ☆ *Eşanl.* **temeddüh**; § ❷ Övünç. ☆ *Eşanl.* **iftihar**.

tefâhürât /tefâhürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefâhür**'ün çoğulu.

tefâil /tefâil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tef'ile**'in çoğulu.

tefakkud, i. ç: **tefakkudât**. *Osm.* < *Ar. fakd, fıkdân* ve *fukud. esk.* Arayıp sorma, arayıp sorulma ◘ **Cüst ü cû, tefahhus**.

tefakkudât /tefakkudât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefakkud**'un çoğulu.

tefakkuh, i. *Osm.* < *Ar.* açılma.

tefakkur, *i. Osm.* < *Ar. fakr. esk.* Fukâralaşma.

tefâkum /tefâkum/, i. *Osm.* < *Ar. esk. (iş)* Büyüyüp güçleşme.

tefâküh /tefâküh/, i. *Osm.* < *Ar. fâkihe. esk.* § ❶ Birbirine karşılıklı yemiş atma; § ❷ *mec.* Şakalaşma.

tefârîc /tefârîc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefrice**'nin çoğulu.

tefârik /tefârik/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefrik**'in çoğulu.

tefâsîl /tefâsîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tafsîl**'in çoğulu.

tefâsir /tefâsir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefsir**[3]'ün çoğulu.

tefassum, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kırılma, kesilme.
☆ *Eşanl.* **infisâm**.

tefâsuh /tefâsuh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Fasâhatle söyleme.

tefaür /tefâhür/, i. ç: **tefâhürât**. *Osm.* < *Ar. fahr. esk.* Övünme.

tefâvüd /tefâvüd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Faydalaşma, birbirinden faydalanma.

tefâvüt /tefâvüt/, i. *Osm.* < *Ar. fevt. esk.* § ❶ Iki şeyin birbirinden farklı olması. ☆ *Eşanl.* **tezâd**; § ❷ **Iki şey arasındaki fark**.

tefâyüd /tefâyüd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tefâvüd**.

tefâzul /tefâzul/, i. ç: **tefâzulât**. *Osm.* < *Ar. fazl. esk.* § ❶ Fazilet ve meziyet yarışına çıkma; § ❷ Fark, mikdar fazlası.

tefâzulî /tefâzulî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tefâzula ait, tefâzul ile ilgili; § ❷ i. *mat.* Iki rakamın arasında miktarca fazla olan farktan doğan oran.

tefazzul, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Fazilet, üstünlük satma; § ❷ **Iyilik, bağışlama**.
☆ *Eşanl.* **tefaddul**.

tefci' /tefci:/, i. ç: **tefciât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Acıtma, canını yakma, dertli kılma.

tefcîr /tefcîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Akaçlama.

tefdiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Canını başkasına feda etme. «*canım sana kurban olsun*» *demek*.

tefe, i. *Osm.* < *Ar. daffa. dok.* § ❶ Dokuma tezgâhında tarağı tutan cihaz. [*ing.* Frame which holds the reed of a hand loom]; § ❷ *san.* Tef gibi yuvarlak şey. İpek sardıkları dolap; [*ing.* Hank of spun silk; machine for winding silk]; § ❷ Yirmi desteden ibaret altın **varak**. [*ing.* Book of gold leaf]; ◉ **bürümcük —si**, Çarka sarılmış ipeğin büyük turası olup bir okkadan fazla gelir; ◉ **tezgâh —si**, Dokuma tezgâhlarında tarağı kuran yay; ◉ **— li bez**, Atkıları üzerine çok tefe vurularak dokunmuş sık bez.

tefeccu, /tefeccu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Acıma, canı yanma, dertli, kaygılı olma.

tefeccür, i. ç: **tefeccürât**. *Osm.* < *Ar. fecr. esk.* § ❶ Tan yeri ağarma; § ❷ Yerden su kaynayıp akma; § ❸ *hek.* Yarılma, çatlama.

tefeccürât /tefeccürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefeccür**'ün çoğulu.

tefeci, i. ve s. § ❶ Başkalarına verdiği ödünç paraya karşılık yüksek faiz alan kimse, faizci. [*Ing.* Usurer; *Fr.* Usurier]; § ❷ *huk.* ◘ **Murabbaha**.

tefecilik,-ği, i. Tefecinin işi. [*ing.* Usury, feneration; *Fr.* Usure, rachat].

tefehhüm, i. ç: **tefehhümât**. *Osm.* < *Ar. fehm. esk.* Yavaş yavaş anlama, farkına varma.

tefehhümât /tefehhümât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefehhüm**'ün çoğulu.

tefek, ◘ **Ufak tefek**.

tefekkuh, i. *Osm.* < *Ar. fıkh. esk.* § ❶ Fıkıh öğrenme; § ❷ Fıkıhda çok bilgili olma; § ❸ ◘ **Taakkul, tefehhüm**.

tefekküh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *esk.* Hoşlanma, şaşırma. ◘ **Hayret**; § ❷ Pişman olma; § ❸ Yemiş toplama, yemiş yeme.

tefekkük, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Münfek olma. zincir halkası gibi birbirinden ayrılma.

tefekkür, i. ç: **tefekkürât**. *Osm.* < *Ar. fikr. esk.* Düşünme, zihin yorma, düşünülme.

tefekkürât /tefekkürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefekkür**'ün çoğulu.

tefeli, s. Sık dokunmuş *(bez)*. [*ing.* Close texture (cloth, etc.)].

tefelluk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yarılma, çatlama.
☆ *Eşanl.* **infilâk**.

tefellüc, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yarılıp çatlama; § ❷ *tıp.* Felc olma, felce uğrama.

tefellüs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İflâs etme; § ❷ *tıp.* İnsan cildinin pul pul dökülmesi.

tefelsüf, i. ç: **felsûfât**. *Osm.* < *Ar. felsefe.* Feylesoflaşma, felsefe sözleri söyleme.

tefelsüfât /tefelsüfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefelsüf**'ün çoğulu.

tefennün, i. *Osm.* < *Ar. fenn. esk.* § ❶ Değişme. ◘ **Tenevvü'**; § ❷ Fen öğrenme, birçok şeyler öğrenme; § ❸ Sözü türlü türlü söyleme.

teferru' /teferru:/, i. ç: **teferruât**. *Osm.* < *Ar. fer. esk.* ❶ Dallanma, dal budak salıverme; § ❷ Bir çok kısımlara ayrılma; § ❸ Bir kökten çıkıp ayrılma.

teferruat,-tı /teferruât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. teferru.* § ❶ Ayrıntılar, dalbudak, ikinci derecede yardımcı parça, mahallî örfe göre bir şeyin işletilmesi, muhafazası veya ondan istifade olunması için o şeyle beraber bulunan, onunla birleştirilen menkul eşya; § ❷ Esas bir şeyin yanında olan, önemi ikinci derecede olan şeyler. [*ing.* Details, accessories, appendage, appurtenance; *Fr.* Particulier, détail].

teferruğ, i. *Osm.* < *Ar. ferâg. esk.* § ❶ Fâriğ olma, vazgeçme; § ❷ Bir işi bitirip kurtulma; § ❸ Satın alınan bir mülkün ferağ muamelesini yaptırma, tapusunu kendi üzerine çevirme.

teferruh, i. *Osm.* < *Ar. ferah. esk.* Ferahlanma, içi açılma.

teferruk, i. *Osm.* < *Ar. fark. esk.* Ayrılma, dağılma.

teferrücât /teferrücât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teferrüc**'ün çoğulu.

teferrüc-gâh /teferrücgâh/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Eğlence, gezinti yeri.
☆ *Eşanl.* **mesire**.

teferrüc-geh, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* ◘ **Teferrücgâh**.

teferrüç i. ç: **teferrücât**. *Osm.* < *Ar.* Gezinti.

teferrüs, i.ç: **teferrüsât**. *Osm.* < *Ar. feräset. esk.* Sezme, anlar gibi olma.

teferrüsât /teferrüsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teferrüs**'ün çoğulu.

teferrüs, i. *Osm.* < *Ar. ferş. esk.* Yayılma, serilme.

teferrüt,-dü, i. *Osm.* < *Ar.* Ayrılaşma, sivrilme. [*ing.* A standing out from others, a distinguishing oneself; *Fr.* Isolement, séparation].

teferrüz, i. *Osm.* < *Ar. ifrâz. esk.* Ayrılma.

tefer'un /tefer:un/, i. *Osm.* < *Ar. fir'avn. esk.* § ❶ Firavunlaşma; § ❷ Son derecede kibirlenme. ☆ *Eşanl.* **azamet**.

tefessüh, i. ç: **tefessühat**. *Osm.* < *Ar. fesh. esk.* Çürüme, bozulma, kokuşma. [*ing.* A going to pieces by decay or otherwise; *Fr.* Action de se gâter un fruit, un metst].

tefessühât /tefessühât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefessüh**'ün çoğulu.

tefettüt, i. *Osm.* < *Ar. fett. esk.* Ufalanak parçalanma, un ufak olma.

tefe'ül /tefe:ül/, i. ç: **tefe'ülât**. *Osm.* < *Ar. fâl. esk.* § ❶ Fal açma, fala bakma; § ❷ Hayre yorma, uğursama, uğur sayma.

tefe'ülât /tefe:ülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefe'ül**'ün çoğulu.

tefevvuk,-ku, i. *Osm.* < *Ar. fevk. esk.* Üstünlük, üstün gelme. [*ing.* A being superior, superiority; *Fr.* Action de surpasser, supériorité].

tefevvüh, i. ç: **tefevvühât**. *Osm.* < *Ar. fevh. esk.* § ❶ Ağza alma, söyleme; § ❷ Münasebetsiz söz söyleme, dil uzatma.

tefevvühât /tefevvühât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefevvüh**'ün çoğulu.

tefevvüz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Üstüne alma, üzerine alma */bir işi/*; § ❷ *fık.* Gayrimenkul'ün tasarruf haklarını satın alma.

tefeyyüz, i. ç: **tefeyyüzât**. *Osm.* < *Ar. feyz. esk.* Yükselme, ilerleme. [*ing.* A. progressing, prosperity, progress; *Fr.* Progrès, avancement].

tefeyyüzât /tefeyyüzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefeyyüz**'ün çoğulu.

teffiz /teffiz/, i. *Osm.* < *Ar.* Üsterme. [*Fr.* Action de confier, action de nommer un poste de confiance].

tefhim /tefhîm/, i. *Osm.* < *Ar. fahm. esk.* Anlatma, bildirme. [*ing.* Pronouncement; *Fr.* Action de faire comprendre, de donner à entendre].

tefhim, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kömürleştirme.

tefhim, i. *Osm.* < *Ar. fahm. esk.* § ❶ Büyük sayma. ◘ **Ta'zîm**; § ❷ *gram.* Bir harfi kalın okuma: rağıb'daki «*r*» nin kalın, reseb'deki «*r*» nin ince oluşu gibi.

tefhimât /tefhimât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefhim**'in çoğulu.

te'fif /te:fif/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Teeffüf**.

te'fik /te:fik/, i. ç: **te'fikât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yalan söyleme; § ❷ Yalan, iftira etme.

te'fikât /te:fikât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **te'fik**'in çoğulu.

tef'îl /tef:îl/, i. *Osm.* < *Ar. fâl. esk.* Fal açtırma, fala baktırma.

tef'ile /tef:ile/, i. ç: **tefâil**. *Osm.* < *Ar. esk.* Mısrâ veya beyin vezin parçası.

tefkih, i. *Osm.* < *Ar. fıkh. esk.* § ❶ Fıkıh öğretme; § ❷ Öğretme, anlatma.

tefkih, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hoşlandırma. hayrete düşürme; § ❷ Yemiş yedirme.

tefkir, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Düşündürme, düşündürülme.

teflis, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Birisine *«müflis»* deme, denilme; § ❷ *huk.* Yargıç tarafından birinin iflâsına hükmedilmesi. */Bu hüküm i'lân edilir/.*

teflis, i. *huk.* Yargıç tarafından bir şahsın iflâsına karar verilmesi.

tefri' /tefri:/, i. ç: **tefriât**. *Osm.* < *Ar. fer. esk.* Fer'lendirme.

tefric, i. ç: **tefâric**. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tefrih.**

tefrice, i. ç: **tefâric**. *Osm.* < *Ar. esk.* Yırtmaç, aralık.

tefrid, i. *Osm.* < *Ar. ferd. esk.* § ❶ Dünyadan geçip yalnız Allah ile meşgul olma; § ❷ *fiz.* Elektriklenmemesi istenilen şeyi elektrik nakleden cisimlerden ayırma. ◘ **Tecrîd.**

tefrig, i. ç: **tefrigat**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ dolu kabı boşaltma, dolu kabın boşaltılması; § ❷ Yemeği kotarma, yemek kotarılma; § ❸ *(feragat'den)* Ferâgat ettirme, vazgeçirme.

tefrigat, i. *(«ga» uzun okunur). Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dolu kapları boşaltmalar; § ❷ Yemekleri kotarmalar.

tefrih, *i. Osm.* < *Ar. ferah. esk.* Ferahlandırma, gönül açma.

tefrih, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Korkusuz kalma; § ❷ Gelişme, filizlenme; § ❸ Yumurtadan çıkma zamanı.

tefrik,-kı /tefrik/, i. *Osm.* < *Ar. fark. esk.* Ayırma, ayırt etme. [*Ing.* Severance, separation, definition, distinction; *Fr.* Action de séparer, de mettre à part, action de distinguer, action de disjoindre, séparation, distinction]; ◉ **dâvaların ~ ı**, *huk.* ◘ **Dâva.**

tefrika, i. *Osm.* < *Ar. fark.* § ❶ Gazetelerde her gün bölüm bölüm yayımlanan roman gibi uzun yazı parçası. [*Ing.* An installment of a story in a newspaper]; § ❷ Birbirine kötülük etmeye kadar varan sürekli anlaşmazlık. [*Ing.* Discord, disunion; *Fr.* Division, désunion, discorde]; ◉ **gazete ~ sı**, ◘ **Gazete.**

~ etmek, Bir yaz dizisini veya bir romanı gazete veya dergilerde sürekli olarak ve parça parça yayımlamak.

~ olmak *(Yazı hk.)*, Gazete veya dergide belirli zaman için sürekli olarak ve parça parça yayımlanmak.

~ romanı, *ed.* ◘ **Roman.**

tefrikaten, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tefrika sûretiyle.

tefriş /tefrîş/, i. ç: **tefrişât**. *Osm.* < *Ar. ferş. esk.* Döşeme. [*Ing.* A spreading (a carpet etc.), a covering a floor with a carpet, etc.; *Fr.* Action d'étendre par terre *(un tapis etc.)*, action de couvrir la terre par des marbres, des pierres de pavage etc. action de meubler, ameublement].

tefrişat /tefrîşât/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Evleri döşemek için kullanılan halı, perde, duvar örtüsü, mobilya v.b. şeylerin tümü. [*Ing.* Furnishings; *Fr.* Ameublements].

tefrit,-ti /tefrît/, i. *Osm.* < *Ar. fart. esk.* Tersine aşırılık. [*Ing.* A doing less than one's duty, remissness, deficiency; *Fr.* Action de rester au dessous de la perfection, action de s'arrêter, à l'état incomplet, atténuation].

tefrit, i. *Fr. tephrite. jeol.* Plajiyoklaz ve bir feldispatoidin birleşmesiyle nitelenen mikrolitik volkan kayası: *Nefelin, lösit (Lösitefrit), analsim (analsimli tefrit).* [*Ing.* Tephrite].

tefromiyelit, I. *Fr. téphromyélite. patol.* Omurilikte bozmadde uçlarında meydana gelen iltihaplı lezyon. *(Çocuk felci /Polyomiyelit/ ön uçlarda meydana gelen bir tefromiyelittir; zona arka uçlarda bir tefromiyelite sebep olabilir).* [*Ing.* Tephromyelitis].

tefroyit, i. *Fr. téphroite. min.* Doğal manganez silikat; peridot grupundandır. [*ing.* Tephroite].

tefside, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Hararetli, kızgın.

tefsih, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Genişleme.

☆ *Eşanl.* **tevessü.**

tefsik, i. ç: **tefsikat**. *Osm.* < *Ar. fisk. esk*, Fısk ve fücûra sürükleme, birisine fasık, kabahatli, günahkâr deme.

tefsikat, i. *(«ka» uzun okunur). Osm.* < *Ar. esk.* **tefsik'**in çoğulu.

tefsir /tefsîr/, i. ç: **tefsirât**. *Osm.* < *Ar. fesr. esk.* § ❶ Yorum. [*ing.* Expounding, interpretation; *Fr.* Explication, interprétation commentaire; § ❷ Kur'an'ı yorumlayan bilim veya bunun kitabı. [*Ing.* Commentary on the Quran]; ◉ **hukuki ~**, *huk.* Bir hukuk hükmünün taşıdığı anlamı, objektif olarak, kanun vâzıının düşündüğü ve mucip sebeplerde zikrettiği maksatla bağlı olmadan, zamanın sosyal düşüncelerine göre yorumlamak. [*Ing.* Legal interpretation; *Fr.* Interprétation juridique]; ◉ **ilmî ~**, *huk.* Hukuk bilginleri tarafından kanunların hükümleri hakkında belirtilen fikir ve mütalâalar; ◉ **kazaî ~**, *huk.* Mahkemeler tarafından bir olayın tetkiki sırasında, kanunun kapalı bir hükmüne verilen anlam; ◉ **teşrii ~**, *huk.* Yasama organlarının yaptığı tefsir. [*Ing.* Parliament's explanatory decision *(resolution)*; *Fr.* Interprétation authentique, interprétation par voie d'autorité].

~ dâvası, *huk.* Yorum dâvası, bir dâva görülürken tetkik edilen idarî bir tüzük anlamının açıklanması için Danıştaya yapılan müracaat. [*Fr.* Contentieux de l'interprétation].

~ etmek, *huk.* Yorumlamak. [*ing.* To interpret; *Fr.* Commenter, interpréter, expliquer].

tefsirât /tefsîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tefsir'**in çoğulu.

tefsire, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* § ❶ Doktorun, hastanın idrarına bakması, idrarı muayene etmesi; § ❷ Hastanın, doktor tarafından muayene olunan idrârı.

teftih, i. ç: **teftihât**. *Osm.* < *Ar. feth. esk.* § ❶ Açma. ☆ *Eşanl.* **güşâd**; § ❷ Geğirme.

teftihât /teftihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teftih'**in çoğulu,

teftik, i. *Osm.* < *Ar. fetk. esk.* Yarma, yarılma.

teftik, i. *Osm.* < *Ar. fetk. esk.* Ditmek, didilmek, tarayıp açmak */yün. pamuk gibi şeyler/.*

teftil, i. i. *Osm.* < *Ar. fetl. esk.* Fitil yapma, bükme, bükülme.

teftin, i. *Osm.* < *Ar. fitne. esk.* § ❶ Fitneye, fesada düşürme; § ❷ Meftun, vurgun kılma.

teftir, i. ç: **teftirât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Fütur, usanç, bezginlik verme.

teftirât /teftirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teftir'**in çoğulu.

teftiş /teftîş/, i. *Osm.* < *Ar. fetş.* § ❶ Bazı işerle, ilgililerce iyi ve doğru yürütülüp yürütülmediğini inceleme. [*Ing.* ve *Fr.* Inspection]; ☆ *Eşanl.* **bakı**; § ❷ *huk.* Denetleme, devlet daire ve teşkilâtının özel hukuk hükümlerine göre kurulmuş kamu müesseselerinin, kamu yararı noktasından, kanun, tüzük ve statüleri, hükümlerine göre çalışıp çalışmadıklarının tetkik edilmesi. [*Ing.* Examination, investigation; *Fr.* Inspection]; ◉ **demokratik ~**, ◘ **Demokratik**; ◉ **haricen ~**, *ikt.* ◘ **Haricen.**

~ etmek, *huk.* Denetlemek. [*Ing.* To inspect; *Fr.* Inspecter].

~ raporu, Bakanlık ve ilköğretim müfettişleri tarafından öğretmen ve yöneticiler hakkında tetkişten sonra düzenlenen rapor.

~ ve murakabe, *ikt.* Gerek devlet daire ve teşkilâtının, gerekse özel hukuk hükümlerine göre kurulmuş müesseselerin kamu menfaati noktasından kanun, tüzük ve statüleri hükümlerine göre çalışıp çalışmadıklarının incelenmesi. [*Ing.* Inspection and supervision].

teftişât /teftîşât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **teftiş'**in çoğulu.

teftişî, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **Teftişe mensup, teftişle ilgili.**

teftiş, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Parça parça etme, unufak etme, edilme, parçalanma.

tefvik, i. *Osm.* < *Ar. tar. esk.* Ökçulukta, yayın sol el ile yukarıya kaldırılması.

tefvit, i. *Osm.* < *Ar. fevt. esk.* Geçirme, kaçırma.

tefviz /tefvîz/, i. *Osm.* < *Ar. fevz. esk.* § ❶ İhale, sipariş etme, edilme; § ❷ Dağıtım. ◘ **Tevzi'**; § ❸ Bir gayrimenkulü, bedeli karşılığında, bir kimsenin üstünde bırakma.

tefzi' /tefzî:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ürkütme; § ❷ Belinletme, hayretle bakdırma.

tegabbür, i. *Osm.* < *Ar. gubâr. esk.* Tozlanma.

tegabün, i. *Osm.* < *Ar. («ga» uzun okunur).* Birbirini aldatma *(alış verişte).*

tegaddüb, i. *Osm.* < *Ar. gadab*, Gazebe gelme hiddetlenme, kızma.

☆ *Eşanl.* **tegazzüb.**

tegadruf, i. *Osm.* < *Ar. gudrûf. esk.* Gudruflanma, kıkırdaklanma.

tegaffül, i. *Osm.* < *Ar. gaflet. esk.* ◘ **Tegafül.**

tegafül /tegâfül/. I. ç: **tegafülât**. *Osm.* < *Ar. gaflet. esk.* **Anlamamazlıktan gelme.** [*Ing.* A pretending to be unmindful, feigned ignorance or inattention; *Fr.* Action de feindre, d'ignorer].

tegafülât /tegafülât/, I. *Osm.* < *Ar. esk. («ga» uzun okunur).* **Tegafül'**ün çoğulu.

tegalli, i. *Osm.* < *Ar. galiye. esk.* Galiye denilen misk ve mürekkep güzel kokulu siyah macunu sürünme.

tegallüf, i. *Osm.* < *Ar. gilâf.* Kılıflanma.

tegaliüt, i ç: **tegallütât**. *Osm.* < *Ar. galat. esk.* Yanlışlığa düşme, yanılma.

tegallütât /tegallütât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* tegallüt'ün çoğulu.

tegalüb, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ga» uzun okunur).* ◘ **Mugaleba.**

tegalvün, i. *Osm.* < *Ar. fiz. esk.* Galvano yapma, pillerden getirilen elektrik cereyanı ile bir cismin elektriklenmesi.

tegamüz, i. ç: **tegamüzât**. *Osm.* < *Ar. («ga» uzun okunur).* Gamze */birbirine/* Göz ucu ile işaret etme, edişme.

tegamüzat /tegamüzât/, I. *Osm.* < *Ar. esk. («ga» uzun okunur).* **tegamüz'**ün çoğulu.

tegannüc, i. ç: **tegannücât**. *Osm.* < *Ar. ganc. esk.* Nazlanmalar.

tegarbül, I. *Osm.* < *Ar. gırbâl. esk.* Kalburdan geçirme.

tegarrüb, I. *Osm.* < *Ar. gurbet. esk.* Gurbete çıkma. ◘ **igtirâb.**

tegarrüd, i.ç: **tegarrüdât**. *Osm.* < *Ar. esk. esk.* Kuşun lâtif, hoş ve nağmeli bir şekilde ötmesi.

tegarrüdât /tegarrüdât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* tegarrüd'ün çoğulu.

tegarrür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gururlanma.

☆ *Eşanl.* **igtirâr.**

tegarrüs, I. *Osm.* < *Ar. gars. esk. (ağaç).* Dikilmiş olma hali.

☆ *Eşanl.* **teşeccür.**

tegassün, I. *Osm.* < *Ar. gusn. esk.* Dallanma, dal budak peydâ etme.

tegasül, I. *Osm.* < *Ar. gasl* ve *gusl. esk.* Yıkanma.

tegaşşi, I. *Osm.* < *Ar. gışâe. esk.* § ❶ Bürünme. örtünme; § ❷ *(gaşy)* Kendinden geçme. ☆ *Eşanl.* **Taşlıye.**

tegavvut, i. *Osm.* < *Ar. gaita. esk.* Büyük aptes bozma.

tegavvül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Renkten renge girme.

tegavvür, i. *Osm.* < *Ar. gavr. esk.* § ❶ Derin dalma, derine dalma; § ❷ Bir şeyin esasını arama.

tegayür, i. ç: **tegayürât**. *Osm.* < *Ar. esk. («ga» uzun okunur).* Zıt olma, başka türlü olma, uymama.

☆ *Eşanl.* **Mugayeret.**

tegayürât /tegayürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ga» uzun okunur)* **tegayür'**ün çoğulu. Zıt olmalar, başka türlülükler, uymamamalar.

tegayüz, i. ç: **tegayüzât** *Osm.* < *Ar. («ga»*

uzun okunur). Karşılıklı kızışma, öfkelenme.

tegayyüp,-bü, i. *huk.* Kaybolma, görünmeme. [*ing.* A being absent].

tegayyüz, i. ç: **tegayyüzât.** *Osm.* < *Ar. gayz,* esk. Hiddetlenme, kızma.
☆ *Eşanl.* **tegazzüb.**

tegayyüzât /tegayyüzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tegayyüz**'ün çoğulu.

tegazzüb, i. *Osm.* < *Ar. gazab. esk.* Gazebe gelme, gazeplenme, öfkelenme.
☆ *Eşanl.* **tegaddüb, tegayyüz.**

tegazzül, i. ç: **tegazzülât.** *Osm.* < *Ar. gazel. esk.* § ❶ Gazel söyleme; § ❷ *ed.* Gazel tarzında şiir yazma.

tegazzülât /tegazzülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tegazzül**'ün çoğulu.

tegerg, i. *Osm.* < *Fars. esk.* /*Yağan*/ Dolu.

tegil, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sakalı yeni çıkmaya başlayan genç.

Tegrucigalpa, öz. i. *coğr.* Honduras'ın başkenti.

teğel, i. Kumaşları birbirine tutturmak için yapılan eğreti ve kaba dikiş. [*Fr.* Faufilure].

teğelti, i. Eyerin altına konan keçe. [*ing.* Saddle-pad, numdah; *Fr.* Caparaçon].

teğet, i. < *değmek. mat.* Bir eğrinin yanından geçen ve ona ancak bir noktada değen doğru. [*Osm.* Hatt-ı mümâs; *ing.* Tangent; *Fr.* Tangent,-ente].
~ **altı,** *mat.* Bir eğrinin bir noktasındaki teğetinin değme noktasıyle teğetin göz önüne alınan ekseni kestiği nokta arasında kalan parçasının, bu eksen *(özellikle bir koordinat ekseni)* üzerindeki izdüşümü. [*ing.* Subtangent; *Fr.* Sous-tangente].
~ **hareketler,** *jeol.* Yerkabuğunun kendi üzerine paralel hareketleri. *(Uzunluğu bir kilometreyi bulan bir büzülmeye yol açan, kıvrımlar, binişmeler ve sürüklenmeler önemli teğet hareketleri sayesinde oluşur).*
~ **küreler,** *astr.* ◘ **Küre.**

teğetsel, s. *mat.* Teğet olan; teğet veya teğetlerle ilgili. [*ing.* Tangential; *Fr.* Tangent,-ente, tangentiel].
~ **kuvvet,** *mat.* Bir eğrinin teğeti önünde etki yapan kuvvet. [*ing.* Tangential effort, tangential force; *Fr.* Effort tangentiel, force de rotation].

teğmen*, i. *esk.* Orduda aşaması asteğmenle üsteğmen arasında olan subay. [*Osm.* Mülâzım; *ing.* ve *Fr.* Lieutenant].

teğre, i. Merkezindeki bir noktadan aynı uzaklıkta bulunan noktaların vücuda getirdiği hatlardan oluşan yuvarlak şekil. [*Osm.* Daire; *Fr.* Cercle, rond].

teğrek, i. *esk. T.* Daire şeklinde olan yuvarlak şey.

teğrel, s. *esk. T.* Dairesel ve yuvarlak. [*Ing.* Circular, orbicular; *Fr.* Circulaire, Orbiculaire].

teh, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Dip. ◘ **Bün, ka'r.**

tehâbb /tehâbb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sevişme, dostluk peyda etme.

tehabbür, i. *Osm.* < *Ar. haber. esk.* Iyi bilme, esasını bilme.

tehabbüs, i. *Osm.* < *Ar. habs. esk.* Kendini bir yere kapama.

tehâcî i. *Osm.* < *Ar. hecâ. esk.* § ❶ Hicvetme; § ❷ Hicivleşme.

tehacüm /tehâcüm/, i. ç: **tehacümât.** *Osm.* < *Ar. hücûm. esk.* Üşüşme, toplaşma [*ing.* A rushing or crowding together; *Fr.* Action d'arriver en foule, en masse, aff luence].

tehâcümât /tehâcümât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehâcüm**'ün çoğulu.

tehâdü' /tehâdu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aldanmamış iken aldanmış gibi görünme.

tehâdüb /tehâdüb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kamburlaşma.
☆ *Eşanl.* **tahaddüb.**

tehâfüt /tehâfüt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Birbiri üstüne atılma. ☆ *Eşanl.* **tehâcüm;** § ❷ Bir şeyin hırsla üzerine düşme; § ❸ Kendini peyderpey bir şeye çarpma.

tehallüs, i. *Osm.* < *Ar. esk. hulûs.* ◘ **Tahallüs.**

tehâlüf /tehâlüf/, i. *Osm.* < *Ar. half. esk.* Hâkimin iki tarafa da yemin verdirmesi.

tehalüf /tehâlüf/, i. ç: **tehâlüfât.** *Osm.* < *Ar. hulf. esk.* Aykırılık, uygunsuzluk. [*ing.* A differing from one another, difference, dissimilarity; *Fr.* Action de différence, variation, diversité].

tehalük,-kü /tehâlük/, i. ç: **tehâlükât.** *Osm.* < *Ar. helâk. esk.* Can atma. [*ing.* A throwing oneself eagerly on to something; *Fr.* Action de s'empresser, empressement, grand empressement].

tehâlükat /tehâlükât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehalük**'ün çoğulu.

tehâmi /tehâmî/. i. ç: **tehâmiyât.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kendini sakınma; § ❷ Avukatlık etme.

tehâmiyât /tehâmiyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehâmi**'nin çoğulu, § ❶ Kendini korumalar, sakınmalar; ❷ Avukatlık etme çalışmaları.

tehâmük /tehâmük/, i. *Osm.* < *Ar. humk. esk.* Ahmaklığa dökme, kendini ahmak gösterme.

tehannün, i. *Osm.* < *Ar. hanîn. esk.* Çok arzu, istek gösterme, göreceği gelme.
☆ *Eşanl.* **tahassür.**

teharüc /tehârüc/, i. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Feraizde, vârislerden birisinin terekeden belli bir şey veya hisse üzerine uzlaşarak vârislerin arasından çıkması. [*ing.* A dividing property by the mutual consent of the coheirs (one taking the house, another the land, etc.)].

tehârüm /tehârüm/, i. *Osm'* < *Ar. herm. esk.* Genç olduğu halde kendini yaşlı gösterme, ihtiyar gibi görünme.

tehârüş /tehârüş/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hırıldaşıp dalaşma.

tehâsin /tehâsîn/, i. *Osm.* < *Ar. esk. müz.* Eski arap müziğinde esas lâhnî güzelleştirmek üzere kullanılan süs notalarının topuna verilen bir ad.

tehassüb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yastığa dayanma.
☆ *Eşanl.* **tevessüd.**

tehâsüd /tehâsüd/, i. *Osm.* < *Ar. hased. esk.* Hasetleşme.
☆ *Eşanl.* **muhâsede.**

tehâsüm, i. *Osm.* < *Ar. hasm. esk.* Husûmette, düşmanlıkta bulunma.
☆ *Eşanl.* **muhâsama.**

tehâşâ /tehâşâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tehâşî.**

tehâşi /tehâşî/, i. *Osm.* < *Ar. haşy. esk.* Korkup çekinme, sakınma.

tehâtub, i. *Osm.* < *Ar. hatb. esk.* Hitaplaşma.
☆ *Eşanl.* **muhâtaba.**

tehâvün /tehâvün/, i. *Osm.* < *Ar. hevn. esk.* Ehemmiyet vermeme, mühimsememe, ağır davranma, hafifseme.

tehâvür /tehâvür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Muhâvere.**

tehâyâ /tehâyâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehiyye**'nin çoğulu.

tehâzül /tehâzül/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Savaştan kaçıp geri dönme.

tehcîn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dedikodu yapma; § ❷ Müstehcen, açık, edep dışı sayma.

tehcir /tehcîr/, i. *Osm.* < *Ar. hicret. esk.* Göç ettirme, göçürme. [*ing.* A causing to migrate, deportation; *Fr.* Action d'installer ailleurs *(population)*]
~ **etmek,** Göç ettirmek, bir yerden sürmek. [*ing.* To deport; *Fr.* Déporter].

tehciye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Heceleme.
☆ *Eşanl.* **tehecci.**

tehdid-âmiz /tehdidâmiz/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tehditle karışık.

tehdidât /tehdidât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehdid**'in çoğulu.

tehdiden, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Korkutarak, korkutmak için.

tehdim, i. *Osm.* < *Ar. hedm. esk.* Yıkma, yerle bir etme.

tehdin, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çocuğu avutma, güzel sözlerle susturma, yalandan yüze gülüp medhetme.

tehdit,-di /tehdît/, i. ç: **tehdidât.** *Osm.* < *hüdûd.* > *tehdîd. esk.* § ❶ Birinin gözünü korkutma, gözdağı. [*ing.* Threat, menace, threatening; Fr.Menace]; § ❷ *huk.* Bir kişinin bir suçu işlemesi veya işlenmesine izin vermesi için başka bir kişiye karşı kuvvet kullanması.
~ **etmek,** § ❶ Gözünü korkutmak, gözdağı vermek, öfkelemek, diş göstermek. [*ing.* To threaten; *Fr.* Menacer]; § ❷ Tehlike meydana getirmek.

tehdît-kârâne /tehditkârâne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tehdit edercesine.

tehdiye, i. *Osm.* < *Ar. hedy* ve *hidyet. esk.* Hediye verme, bağışlama.
☆ *Eşanl.* **ihdâ.**

tehecci, i. *Osm.* < *Ar. hecâ. esk.* Heceleme.
☆ *Eşanl.* **tehciye.**

teheccüd, i. *Osm.* < *Ar. hecd. esk.* § ❶ Gece uyanıp namaz kılma; § ❷ Gece namazı.

teheccüm, i. *Osm.* < *Ar. hücûm. esk.* Hücûm etme, acele gitme.

teheddî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hidâyetlenme, doğru yola girme.

teheddül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sarkma, sölpüme.

teheddüm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yıkılma.

tehekküm, i. ç: **tehekkümât.** *Osm.* < *Ar. sül. hekeme. esk.* § ❶ Alay, eğlenme; § ❷ Görünüşte ciddî, hakikatte alaydan ibaret olan eğlenme; § ❷ *ed.* Ta'riz'in te'sirli olan kısmı. Meselâ *«edebiyyatı tutup boğdu gürûh-ı kudemâ okuyun siz de onun cânına en genç âdebâ»* beytinde olduğu gibi.

tehekkümât/ tehekkümât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehekküm**'ün çoğulu.

tehekkümen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tehekküm, suretiyle, alay için.

tehellül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yüzü gülme, keyifli olma.

tehemten, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Iriyarı, boylu boslu, yiğit.

tehennüc, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Çocuğun, ana rahminde canlanıp kımıldaması.

teherrüş, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Küçük küçük kabarcıklarla şiddetli kaşıntı yapan bir cilt hastalığı.

tehettük, i. *Osm.* < *Ar. hetk. esk.* § ❶ Yırtılma; § ❷ Alnının damarı çatlama, utanmazlıktan üzüntü duymama.

tehevvü' /tehevvu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kusma.
☆ *Eşanl.* **istifrağ.**

tehevvüd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yahudi olma.

tehevvüm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hafif uyku, ırızganma.
☆ *Eşanl.* **sine, tehvîm.**

tehevvür,-rü, i. ç: **tehevvürât.** *Osm.* < *Ar. esk.hevr.* Öfkelenme, köpürme. [*ing.*A going into a sudden anger, sudden notburts of anger, fury, passion; *Fr.* Action de s'emporter, de manifester la colere].

tehevvürât /tehevvürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehevvür**'ün çoğulu.

teheyyuz, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Kırık kemiğin kaynayıp bitişmesi.

teheyyü' /teheyyü:/, i. ç: **teheyyüât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Hazırlanma.

teheyyüât /teheyyüât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teheyyü**'ün çoğulu, Hazırlanmalar.

teheyyüb, i. *Osm.* < *Ar. heybet. esk.* Korkutma, korkma.

teheyyüc,-cü, i. ç: **teheyyücât.** *Osm.* < *Ar. heyecân. esk.* Heyecanlanma, coşma. [*ing.* A being raised *(as anger or dust)*, emotion, excitement; *Fr.* Action de troubler].

teheyyücât /teheyyücât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teheyyüc**'ün çoğulu.

teheyyüm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şaşma, şaşıp kalma.
☆ *Eşanl.* **tahayyür.**

tehezzüc, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Makamla şarkı söyleme.

tehezzüz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hafif titreme, deprenme.
☆ *Eşanl.* **ihtizâz.**

te'hîl /te:hîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Misafire *«hoş geldiniz!»* demek olan *«ehlen ve sehlen»* cümlesini söyleme; § ❷ Ehliyetli kılma; § ❸ Lâyık, müstehak görme, görülme; § ❷ Ürkekliğini giderme, alıştırma.

tehîm, s. *Osm.* < *Ar. töhmet. esk.* Kabahatli, suçlu.

tehî-magz, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Boşkafalı, beyinsiz.

tehî-magzî, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Boşkafalılık, beyinsizlik.

tehî-miyân /tehimiyān/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* İçi boş.

tehi-miyânî /tehimiyānī/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* İçi boşluk, içi boş olma.

tehîr/tehīr/, i.ç: **tehirât**. *Osm.* < *Ar. ahar.* § ❶ Sonraya bırakma, başka bir zamana bırakma. [*ing.* Delay, deferring, postponement; *Fr.* Ajournement]; § ❷ Geciktirme. [*ing.* Delaying; *Fr.* Retardation]; ⊙ **duruşmanın ~i**, *huk.* Belirli işlemlerin tamamlanması yüzünden duruşmaya kısa bir zaman için ara verilmesi; ⊙ **icranın ~ i**, *huk.* İnfazı gereken hukuk dâvasına ait ilâm hükmünün icra ve infazını muvakkaten geri bırakma. icra işlemini geçici olarak durdurma; ⊙ **mahkûmiyet kararının infazını ~**, *huk.* Kesinleşmiş ceza hükümlerinin belirli mahdut sebeplerden dolayı geri bırakılması; ⊙ **muhakemenin ~ i**, *huk.* Tahkikat veya muhakemenin belli olmayan bir zamana bırakılması, kanunî sebepler dolayısıyla tahkikat ve muhakemeye devam edilmemesidir. [*ing.* Adjournment, arrest *(of judgment)*; *Fr.* Ajournement].

tehirât /tehirāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **te'hir'**in çoğulu.

tehiyyât /tehiyyāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehiyye**'nin çoğulu.

tehiyye, i. ç: **tehiyyât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Selâm; § ❷ Selâm verme; § ❸ Hayır dua etme; § ❹ Beka, mülk, mâlikiyet.

tehiyyet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tehiyye.**

tehlik, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Öldürme. ◘ **ihlâk.**

~ edilmek, Bırakılmak.

~ etmek, Geriye bırakmak, geciktirmek, ertelemek. [*ing.* To defer, to postpone; *Fr.* Remettre, différer].

tehlike, i. *Osm.* < *Ar. helâk* > *tehlüke*. Ölüm veya büyük zarar olanağı. [*ing.* Danger, peril, risk, hazard; *Fr.* Danger, peril]; ⊙ **~ ya koymak (sokmak)**, *dey* Güç duruma düşürmek; ⊙ **~ yi geçiştirmek**, *dey.* Açıktan geçerek tehlikeyi aşmak.

~ bikını, *hava.* Havacılık seyrüseferi için herhangi bir tehikeyi göstermeye yarayan bir havacılık bikını. [*ing.* Hazard beacon; *Fr.* Phare de danger].

~ derecesi, *huk.* Iş kazası ve meslek hastalıkları tehlike sınıflarının kendi içlerinde derecelenmesi

~ eğrisi, *hava.* Bir haritada tehlikeli bir bölgenin hudutlarını gösteren eğri. [*ing.* Danger curve; *Fr.* Courbe de danger].

~ frekansı, *hava.* Yalnız tehlike halinde kullanılacak frekans. [*ing.* Distress frequency; *Fr.* Fréquence de détresse].

~ geçti işareti, *ask.* Düşman hava araçları, denizaltıları, zırhlı araçları, v.b. nin taarruzları dolayısıyle meydana gelen tehlikenin geçtiğini belirtmek için önceden kararlaştırılmış bir işaret. [*ing.* All-clear signal].

~ hali, *hava.* Bir hava gemisinin ve içindekilerin vahim ve yakın tehlike karşısında veya âcil yardım ihtiyacında bulunduklarına dair makul bir kesinlik meydana gelen durum. [*ing.* Distress phase; *Fr.* Phase de détresse].

~ işareti, § ❷ *den.* Yardım isteyen bir geminin verdiği işaretlere verilen ad; § ❷ *masonluk.* Büyük bir tehlikeyle karşılaşan bir masonun, biraderlerinden yardım istemek için yaptığı işaret. [*ing.* Alarm signal; *Fr.* Signal d'alarme].

~ mesajı, *hava.* Tehlikede olan hava gemisinin tanıtma işareti, mevkii, tehlikenin cinsi ve istenilen yardımın şekli ve kurtarmayı kolaylaştıracak her çeşit bilgiyi taşıyan tehlike halinde yollanan mesaj. [*ing.* Distress mesage; *Fr.* Mesage de détresse].

~ muhaberesi, *hava.* Tehlike halinde yapılan haberleşmelerin tümü. [*ing.* Distress communication; *Fr.* Communication de détresse].

~ muhaberesi usulleri, *hava.* Tehlike halinde haberleşme için kullanılacak usuller. [*ing.* Distress procedure; *Fr.* Procédure de détresse].

~ sahası, *hava.* İçinde ve üzerinde uçan hava gemilerine muhtemel tehlikeler doğuracak hareketleri kapsayan, belirtilmiş bir saha. [*ing.* Danger area; *Fr.* Zone dangereuse].

~ sınıfı, *ikt.* Iş kazası ve meslek hastalıkları yönünden yapılan işin belirttiği tehlikeye göre her işe verilen önemi belirten sıralama.

~ trafiği, *hava.* Tehlike halinde yapılan haberleşme trafiği. [*ing.* Distress traffic; *Fr.* Trafic de détresse].

tehlikeli, s. Tehlikesi olan. [*ing.* Dangerous, perilous; *Fr.* Dangereux,-euse, périlleux, -euse, critique, hasardeux,-euse].

~ hava sahası, *ask.* Yeryüzeyindeki tehlikeli bir sahanın üzerinde belirli bir irtifaa kadar devam eden ve atılan füzelerle, hava araçları için tehlike meydana gelebilecek olan hava sahası. [*ing.* Air-space danger area].

~ ışıklar, *hava.* Hava seyrüseferi bakımından tehlike belirten ışıklar. [*ing.* Dangerous lights; *Fr.* Lumières dangereuses].

~ olay ihtarı, *hava.* Kasırga ve şiddetli fırtına gibi tehlikeli meteorolojik olayların önceden bildirilmesi. [*ing.* Warning of dangerous phenomena; *Fr.* Avertissement de phénomène dangereux].

~ şartlar, *hava.* Hava gemilerini tehlikeye koyacak veya emniyetle çalışmalarına engel olacak meteorolojik etkiler. [*ing.* Hazardous conditions; *Fr.* Conditions dangereuses].

tehlikesiz, s. Tehlikesi olmayan. [*ing.* Without danger, safe, inoffensive; *Fr.* Qui n'offre pas du danger].

~ aşı lenforetikülozu, ◘ **Lenforetiküloz.**

~ hızı, *trm.* Bir kanal veya suyolunda suyun tehlikeli bir şekilde taşmadığı andaki azamî sür'at.

~ lenfogranülomatoz, *patol.* ◘ **Lenfogranülomatoz.**

~ verdi, *trm.* Herhangi arzulanmayan bir sonuca meydan vermeksizin, yeraltı su kaynağından yıllık istifade miktarı. [*ing.* Safe yield].

tehlîl, i ç: **tehlilât**. *Osm.* < *Ar. hell. esk.* Islâm dininin tevhit akidesini hulâsa eden «*lailahe-ill-Allah*» sözünü tekrarlama.

tehlilât /tehlilāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehlîl.**-in çoğulu.

tehlîl-hân /tehlīlhān/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tehlîleden, «*lailâhe-ill-Allah*» sözünü makamla okuyan. ◘ **Mühellil.**

tehlüke, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tehlike.**

tehniye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tehniyet.**

tehniyet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tebrik etme, kutlama, «*Hoş geldin!*» deme.

tehrib, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kaçırma, kaçırılma.

tehrîm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kocaltma.

tehtik, i. *Osm.* < *Ar. hetk. esk.* § ❶ Yırtma; § ❷ Namusa halel getirme.

Tehuelçe'ler, ç.öz.i. *etn.* Güney Amerika'da kızılderili halk. Ortaklaşa Patagonlar adıyle ifade edilen Tehuelçe'ler, sömürgeleştirme sırasında yok edildiler.

tehvî, /tehvī:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kusturma, kusturulma.

tehvîcat /tehvīcāt/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehvic**'in çoğulu.

tehvîd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yahudileştirme yahudileştirilme.

tehvil, i. ç: **tehvilât**. *Osm.* < *Ar. hevl. esk.* Korkuya düşürme.

tehvilât /tehvilāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehvil**'in çoğulu.

tehvîm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Imızganma, hafif uyku.

☆ *Eşanl.* **tehevvüm.**

tehvîn, i. ç: **tehvinât**. *Osm.* < *Ar. hevn. esk.* § ❶ Ehvenleştirme, ehvenleştirilme, kolaylaştırma, kolaylaştırılma, hafifletme, hafifletilme, ucuzlatma, ucuzlatılma; § ❷ Alçaltma, alçaltılma.

tehvinât, i. *Osm.* < *Ar. esk* **tehvin**'in çoğulu.

tehviş, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Karmakarışık etme.

☆ *Eşanl.* **teşviş.**

tehviye, i. *Osm.* < *Ar. hevâ. esk.* Havalandırma.

tehyî, /tehyī:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tehyie.**

tehyiât /tehyiāt/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehyie**'nin çoğulu.

tehyib, i. ç: **tehyibât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Heybetli gösterme, gösterilme.

tehyibât /tehyibāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehyib**'in çoğulu.

tehyiç,-ci /tehyīç/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Heyecanlandırma, coşturma. [*ing.* An exciting, provoking, stimulating, excitement; *Fr.* Action d'émouvoir, action de produire une forte sensation, action d'exciter, émotion].

tehyie, i. ç: **tehyiât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Hazırlama, hazırlanma.

tehzib, i. ç: **tehzibât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Islâh etme, düzeltme, temizleme.

tehzibât /tehzibāt/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehzib**'in çoğulu.

tehzic, i. ç: **tehzicât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Makamla şarkı söyleme. ◘ **Tehezzüc.**

tehzicât /tehzicāt/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehzic**'in çoğulu.

tehzil /tehzil/, i. ç: **tehzilât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Alaya alma. [ing. A ridiculing, mocking, ridicule, mock, satirization]; § ❷ *ed.* Ünlü bir şiiri hezel şekline sokma, onun şaka ile karışık bir benzeşini yazma.

tehzilât /tehzilāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehzil**'in çoğulu.

tehzîm, i. *Osm.* < *Ar. hazm. tıp. esk.* § ❶ Sıktırma, sıkıştırma; § ❷ Hülâsası *(özeti)* alınacak bir maddeyi 35 - 40 derecede ısıtılmış su içinde bırakma.

tehzip,-bi, i. ç: **tehzibât**. *Osm.* < *Ar. tehzīb.* Düzeltme, iyileştirme.

tehziz, i.ç: **tehzizat**. *Osm.* < *Ar. esk.* Hareket ettirme, hafif titreme, titretilme.

tehzîzât /tehzīzāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tehziz**'in çoğulu.

teileriyoz, i. *Fr. theilériose. vet.* Sporluların *theileria* cinsinden bir asalağın kenelerle bulaşarak alyuvarlara yerleşmesi sonucunda geviş getiren hayvanlarda meydana gelen hastalık. *(Afrika, Asya, Avustralya ve Güney Avrupa'da görülür. Hastalık özellikle sığırlara, hemoglobinüri ve sarılığa yol açmaksızın yüksek ateş ve lenf düğümü şişkinliğiyle kendini gösterir).* [*ing.* Theileriosis].

tein, i. *Fr. théine. ecz.* Çayda bulunan ve kafein niteliğinde olan etkili madde. [*ing.* Theine].

tek,-ki, s. *esk.T.* § ❶ Eşi olmayan, biricik: *O bu memlekette tektir. Tepedeki tek ağaç.* [*Osm.* Yegâne; *ing.* One, single, unique; *Fr.* Seul, unique]; ☆ *Eşanl.* **eşsiz**; § ❷ Yalnız, sadece: *Bunun için tek bir yol var;* [*ing.* Just, merely; *Fr.* Seulement]; § ❸ *mat.* Iki ile bölünemeyen *(sayı): Üç, beş... tek sayılardır.* [*ing.* Odd; *Fr.* Impair]; § ❹ i. Ikisi bir takım meydana getirenlerden her biri: *Araba atlarının bir teki hastalanmış. Terliğimin bir teki* [*Osm.* Beher; *ing.* One; *Fr.* Chacun,-e]; § ❺ Önüne getirildiği cümleye ısrarlı istek düşüncesi katar: *Tek yesin de ne isterse yesin. Tek çalışsın da, isterse arada yaramazlık da etsin.* [*ing.* Only, merely; *Fr.* Afin que, Seulement]; § ❻ **Tek** kelimesi, **atmak** fiiline nesne olarak geldiği vakit «bir kadeh içki» anlamına gelir: *Iki tek attı mı başı döner;* ⊙ **~ e düşürmek**, *arg.* Biri, bir kumarhanede yüksek oynayan ve serbest oyınlarından zenginliği göze çarpan bir oyuncuyu kumarhaneye gitmekten caydırarak kendisiyle oyun oynamasını sağlamak: *Çok uğraştım ama, sonunda teke düşürerek bütün mangırını sızdırdım;* ⊙ **~ e tek ilişki**, Bir kişinin başka bir kişiyle olan özel ilişkisi. Çocuk ile ana, çocuk ile baba arasındaki ilişki gibi; ⊙ **~ li alıştırmalar**, *cimn.* Tek başına yapılan alıştırmalar. [*Fr.* Exercices individuels]; ⊙ **~ li havalık**, *döş.* Tek sifonu havalandıran boru. [*Osm.* Mustakil havalık; *ing.* Individual vent, Back vent].

~ akciğerliler, *zool.* ◘ **Tekakciğerliler.**

~ ayaklı, Yalnız bir ayağı olan vazo, saksı ve vaftiz tekneleri gibi şeyler hakkında kullanılır. [*ing.* Monopod; *Fr.* Monopédicule].

~ baca, *inş.* ◘ **Baca.**

~ banka sistemi, *ikt.* Bir banka'nın tek bir binada faaliyette bulunması ve başka şu-

bo açmaması. *(Amerikan bankacılığının bir özelliğidir).* [*İng.* Unit banking].
~ **basım**, *matb.* Bir defalık basılmış olan kitaplar. [*İng.* Only edition; *Fr.* Edition unique].
~ **başına**, *dey.* Kendi kendine, yalnız başına. [*İng.* On one's own, apart, alone; *Fr.* Seule, sans être accompagné de personne].
~ **başlı iş ihtilâfı**, *huk.* ◘ **İş.**
~ **bir**, § ❶ *(olumlu cümlelerde)* Yalnız bir: *Tek bir kişi var.* [*İng.* Only one]; § ❷ *(olumsuz cümlelerde)* Hiç bir: *Tek bir kişi yok.* [*İng.* None, no one].
~ **borulu döşem**, *döş.* Gidiş ve dönüş borusu olarak tek borunun kullanıldığı döşem. [*Osm.* Tek borulu tesisat; *İng.* One pipe system].
~ **boynuzlu yunus balığı**, *zool.* ◘ **Yunus balığı.**
~ **cetvel**, ◘ **Cetvel.**
~ **cilt**, *matb.* Seri halindeki bir eserin ciltlerinden kalan ve diğer ciltleri kaybolmuş olan tek ciltlik kitap. [*İng.* Odd volume; *Fr.* Volume dépareillé].
~ **çatal**, *döş.* İki pissu borusunu birleştiren bağlantı parçası. [*İng.* Y branch].
~ **çekirdekli**, *zool.* Bir çekirdeği olan. [*İng.* Mononuclear; *Fr.* Mononucléaire].
☆ *Eşanl.* **mononükleer, mono-energid.**
~ **delikli filim**, *sin.* Üzerinde yalnız bir sıra diş deliği bulunan filim. *(16 mm. liklerin seslilerinde, 9.5 ve 8 mm. likte tek sıra delik bulunur).* [*İng.* Single perforated film; *Fr.* Filim à une rangée de perforations].
~ **delikliler**, *zool.* ◘ **Tekdelikliler.**
~ **demirde**, *den.* Bir geminin göz demirlerinden yalnız biri üzerinde bulunması haline denir.
~ **dizüstü duruşu**, *cimn.* Vücudun, adım alarak tek diz üzerinde yere dikey bulunduğu durum. [*İng.* Halt kneeling; *Fr.* Position sur le genou].
~ **durmak**, *dey.* Rahat durmak, uslu durmak. [*İng.* To keep quiet, to behave oneself; *Fr.* Etre sage].
~ **elin nesi var, iki elin sesi var**, *at.* ◘ **Bir elin nesi var, iki elin sesi var.**
~ **er tekabül eğitimi**, *ask.* Erlere, temel eğitimin tamamlanmasını müteakip gösterilen ve bir askeri meslek ihtisası niteliği vermeyi hedef tutan eğitim. [*İng.* Advanced individual training].
~ **eşeyli çiçek**, *bot.* ◘ **Çiçek.**
~ **etkili makine**, *elek.* ◘ **Etki.**
~ **etkili tulumbalar**, *döş.* Pistonun bir yönde hareketinde emen ve öteki yönde hareketinde basan tulumbalar. [*Osm.* Tek tesirli tulumbalar. [*İng.* Single-action pump].
~ **görüntülü çevirim**, *sin.* Uzun aralıklarla her seferinde tek görüntü alma işi. *(Bu çeşit çevirim, bir bitkinin büyümesini hızlandırılmış harekette vermek gibi işlerde kullanılır).* [*İng.* Step - motion photography; *Fr.* Prise de vues image, vue par vue, image par image].
~ **gözle görme**, *fizyol.* ◘ **Görme.**
~ **hörgüçlü deve**, *zool.* ◘ **Deve.**
~ **hücreli**, *biy.* Bir hücreden meydana gelmiş *(hayvan veya bitki): Amip bir hücreli bir hayvandır.* [*İng.* Unicellular; *Fr.* Unicellulaire].
~ **iskota düğümü**, *den.* ◘ **İskota.**
~ **iğne yapraklı fıstık çamı**, *bot.* ◘ **Çam.**
~ **kanatlı kuş uçmaz**, *at.* Öyle işler vardır ki ancak bir yardımcı ile işbirliği yapılırsa başarılabilir. **Yardımcısız yapılamaz.**
~ **kanatlı merdiven**, ◘ **Merdiven.**
~ **kanatlı simpleks**, *hava.* Her iki istikamette aynı frekansı kullanan simpleks. [*İng.* Single channel simplex; *Fr.* Simplex sur voie unique].
~ **kanatlı uçak**, *hava.* Bir tek esas taşıma yüzeyi olan uçak. [*İng.* Monoplane; *Fr.* Monoplan].
~ **kenarlı seslendirme**, *sin.* Filmin yalnız bir kenarına ses alma durumu. [*İng.* Recording down one edge of film; *Fr.* Enregistrement simple].
~ **kişilik**, *tur.* Sadece bir kuşeti bulunan yataklı vagon kompartımanı. Bir otel veya bir vapurda bir kişi için tek yataklı oda, veya kabin. [*İng.* Single, Single room; *Fr.* Single].
~ **kollu demir**, *den.* ◘ **Demir.**
~ **konşimento**, *ikt.* Gerek kara ve gerekse deniz nakliyatı için düzenlenen tek konşimento. [*İng.* Through bill of lading; *Fr.* Connaissement direct].
~ **konutlu kene**, *paraz.* ◘ **Tekkonutlukene.**
~ **kuşak**, *sin.* Renkli filimde kullanılan boş filim çeşidi. Tek taban üzerinde üç duyarkat taşıyan filim. [*İng.* Monopack, integral tripack; *Fr.* Monopack].
~ **kürek Yalova yapmak**, *arg.* İstimnada bulunmak, otuz bir çekmek. [*İng.* To masturbate, to beat one's meat; *Fr.* Masturber].
~ **kürekle mehtaba çıkmak**, *dey.* § ❶ Eksik hazırlıkla bir işe kalkışmak. [*İng.* To start doing something without due preparation; *Fr.* Entreprendre une chose sans se préparer suffisamment]; § ❷ Beceriksizce alay etmeye kalkışmak. [*İng.* To attempt a joke tactlessly; *Fr.* Se moquer à propos].
~ **maden**, *ikt.* Değerli madenlerden yalnız altın veya yalnız gümüşü para değerine esas olarak alan sistem.
~ **makaralık filmi**, *sin.* Tek makarada (yaklaşık olarak 300 m.) tamamlanan filim. [*İng.* One-reel film; *Fr.* Film d'un bobine].
~ **motorlu boji**, *demir.* ◘ **Motorlu.**
~ **nüsha**, *matb.* Kalmış olan son tek nüsha kitap. Yalnız tek nüsha olan kitap. [*İng.* Odd copy, unique copy; *Fr.* Exemplaire dépareillé, Unicum].
~ **okul sistemi**, *eğt.* İlk kez Comenius tarafından *«herkese her şeyi öğreten okul»* formülü ile ortaya atılan bir okul düzeni. *(Avrupa'da 19.ncu yüzyılın sonuna doğru «tek okul» konusu üzerinde çok durulmuş ve hararetle tartışılmıştır. Tek okul sistemi üzerinde çalışıldıkça bu okulu öğrencilerin bireysel durumlarını gözönünde tutarak öğütlendirmek fikri kuvvet kazanmaya başlamış tek okul sisteminin uygulanmasına önem verilmiştir).*
~ **omuzlular**, *zool.* ◘ **Tekomuzlular.**
~ **oturmak**, *dey.* Rahat durmak, yaramazlık etmemek. [*İng.* To keep quiet, to behave oneself; *Fr.* Etre sage].
~ **öğretmenli ilkokul**, *eğt.* Bütün sınıfları bir tek öğretmenin okuttuğu ve bunun yanında yönetim işlerine de aynı öğretmenin baktığı okul tipi. *(Tek öğretmenli ilkokullarda öğretmen müdür yetkisine de sahiptir. Tek öğretmenli ilkokul, daha çok, köylerde rastlanan bir okul tipidir. Bu tip okulun kendine özgü programı ve çalışma teknikleri vardır).*
~ **patrisa cevizi**, *den.* Patrisa gibi sabit armaların kesilen kısımlarını biribirine eklemekte kullanılan bir çeşit dikişli düğüm.
~ **renk(li)**, Yalnız bir renkli olan. [*İng.* Monochromatic, monochrome; *Fr.* Unicolore, Monochrome].
☆ *Eşanl.* **monokrom.**
~ **sapan**, *den.* Makaraların birden fazla sapanlı olmayanlarını diğerlerinden ayırt için kullanılan bir deyim.
~ **sayı**, *mat.* ◘ **Sayı.**
~ **seçici**, *sp.* ◘ **Seçici.**
~ **sıralı epitel**, *zool.* ◘ **Epitel.**
~ **sıralı saf**, *cimn.* Toplu cimnastiklerde, dirsek değmesiyle yanyana bir doğrultuda duranların oluşturdukları sıra.
~ **taraflı akitler**, *huk.* Bir veya birden çok kimsenin bir veya birkaç kişiye karşı yük altına girmeleri. [*İng.* One-sided contracts, unilateral transactions; *Fr.* Contrats unilatéraux].
~ **taş**, *kuymo.* Süs eşyalar üzerine tek olarak konulan pırlanta ve elmaslara denir. [*Fr.* Solitaire].
~ **tek görüntü alıcısı**, *sin.* Görüntüleri süreksiz olarak tek tek alan alıcı. *(Olağan alıcılarda bunu sağlayan bir düzen olabileceği gibi, doğrudan doğruya bu iş için yapılmış alıcılar da vardır. Canlı-resim alıcıları bu yoldadır).* [*İng.* Stop-action camera; *Fr.* Caméra pour image par image].
~ **tek görüntü sineması**, *sin.* Tek tek görüntü almaya dayanan sinema kolu. [*İng.* Stop-motion cinematography; *Fr.* Cinématographie image par image].
~ **tük**, *dey.* Seyrek, az. [*İng.* Here and there, now and again, one or two; *Fr.* Rarement, isolément, un par un].
~ **tüysü yapraklar**, *bot.* ◘ **Yaprak.**
~ **vergi**, *ikt.* Bütün vergilerin bir vergi altında toplanması. [*İng.* Single tax].
~ **yönde büzülme**, *trm.* Bir toprak kitlesi nem kapsamını *«büzülme limiti»*ne düşürmede, toprak kitlesinin bir boyutu yönünde kaydedilen büzülmenin, orijinal boyuta % ifadesi.
~ **yönde genişleme**, *trm.* Bir toprak kitlesinin nem kapsamını *«büzülme limiti»*nden arzulanan herhangi bir seviyeye yükseltme ile, toprak kitlesinin bir boyutu yönünde kaydedilen artışın o boyuta % ifadesi.
tek, i. *bot.* Mineçiçeğigiller familyasından odunu çürümeyen büyük ağaç. [*Lat. Tectona grandis*]; ⊙ Guyana ~ i. *bot.* Guyana'da yetişen iki ağacın *(Dycornia paraensis ve D. fuianensis)* kerestesi.
tek, z. *esk. T. «Uslu durmak»* anlamındaki **tek durmak** ve *«bir işte iyi düşünüp davranmak»* anlamına gelen adımını (veya **ayağını**) **tek almak** deyiminde geçer. [*İng.* Quiet, motionless and noiseless, void of mischief or turbulance].
teka, i. *Yun. theca.* kese, torba veya kutu, çekmece. *bot.* Kapalı tohumlular *(Angiospermae)* ların çiçek tozu torbası. *(Anter iki teka'dan ve bu tekaları birleştiren konnektif'ten ibarettir. Her teka içinde ikişer polen kesesi bulunur).*
tekabbel-Allah, *Osm.* < *Ar. cü. esk.* *«Allah kabul etsin»* manasına gelir.
tekabbuh, i. *Osm.* < *Ar. kubh. esk.* Çirkin görme, kötü sayma.
tekabbül i. *Osm.* < *Ar.* Kabul etme. [*İng.* A receiving willingly, an admitting, accepting; *Fr.* Action de recevoir, de prendre livraison, accepter, prendre en charge].
~ **etmek**, *huk.* Bir şeyi yapmayı veya bir fiilin sonuçlarını kabul etmek, karşılamak. [*İng.* To correspond, to be proportional (to), to meet *(a need etc.)*; *Fr.* Etre conforme à, répondre].
tekabkub, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bağırsaklarla gazların yaptığı gurultu.
tekabül /tekabül/, i. ç: **tekabülât**. *Osm.* < *Ar. kabl. esk. («ka» uzun okunur);* § ❶ Karşı karşıya olma, karşı karşıya, yüz yüze gelme, karşılaşma. [*İng.* A coming face to face; a meeting]; § ❷ Karşılık olma, karşılama. [*İng.* Compensating, compensation, corresponding; *Fr.* Correspondance].
~ **etmek**, Karşılıklı gelmek; bir şeyin yerini tutmak. [*İng.* To correspond, to be proportional *(to)*; *Fr.* Etre, conforme à répondre, correspondre à].
tekabülât /tekabülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* tekabül'ün çoğulu.
tekadim, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* Takdime'nin çoğulu.
tekadir, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* takdir'in çoğulu.
tekadüm, i. *Osm.* < *Ar. kıdem. esk. («ka» uzun okunur),* § ❶ Geçmiş bulunma; § ❷ *fık.* Mürür-ı zaman *(zaman aşımı)* olma.
tekaffi, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **iktidâ.**
tekâfi, tekâfü' /tekâfî, tekâfü:/, i. *Osm.* < *Ar. küf. esk.* Birbirinin dengi olma.
tekâfül /tekâfül/, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels.*
tekâhhül /tekâhhül/, i. *Osm.* < *Ar. kûhl. esk.* Sürme çekme *(göze).* ◘ **İktihâl.**
tekâhül /tekâhül/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dikkatsizlik, ihmal.
tek.akciğerliler, b.ç.l. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Akciğerlibalıklar *(Dipnoi)* takımına giren bir alt takımı. Vücutları büyük ve yuvarlak pullarla örtülüdür. **Boynuzdişligiller** *(Ceratodidae)* familyasını içine alır. [*Lat.* ve *İng. Monopneumona*].
tekalib, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* Taklib'in çoğulu.
tekâlif /tekâlif/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teklif'**in çoğulu.

tekâlüb /tekâlüb/, i. *Osm.* < *Ar. kelb. esk.* Köpek gibi saldırma.

tekâmül /tekâmül/, i. ç: **tekâmülât**. *Osm.* < *Ar. kemâl. esk.* Evrim, gelişim. [*Ing.* A being perfected, evolution; *Fr.* Perfectionnement, accomplissement, développement, évolution].
~ **etmek**, Gelişmek; olgunlaşmak. [*Ing.* To be in the process of being perfected, to mature, develop; *Fr.* Se perfectionner, évoluer, se développer].

tekâmülât /tekâmülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekâmül**'ün çoğulu.

tekâmüliye /tekâmüliye/, i *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tekâmülliyet.**

tekâmüliyet /tekâmüliyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk. biy. fels.* Evrimcilik.

tekamür i. *Osm.* < *Fels. («ka» uzun okunur). kumar. esk.* Kumar oynama.

tek anlamlı, b.s. Sadece bir anlam taşıyan. [*Osm.* Vahid-ül mânâ; *ing.* Univocal; *Fr.* Univoque].

tekâpü /tekâpü/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Dalkavukluk, kavuk sallama. [*Ing.* Sycophancy, base flattery].

tekarir, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **Takrir**'in çoğulu.

tekarüb, i. *Osm.* < *Ar. («ka» uzun okunur). kurb. esk.* § ❶ İki şeyin birbirine yakın olma hali; § ❷ Yakınsama. ◘ **Takarrüb.**

tekârüm /tekârüm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ayıp ve kusur olacak seylerden kaçınma.

tekarün, i. *Osm.* < *Ar. («ka» uzun okunur). karn. esk.* Birbirine yanaşma, birbirinin yanına gelme. ◘ **Mukarenet.**

tekasit, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **Taksit**'in çoğulu.

tekâsüf /tekasüf/, i. *Osm.* < *Ar. kesâfet. esk.* Yoğunlaşma, sıklaşma, koyulaşma, toplaşma. [*Ing.* A being dense, condensation, density; *Fr.* Action de se condenser, de se concentrer, concentration].

tekâsül /tekâsül/, i. ç: **tekâsülât**. *Osm.* < *Ar. kesel. esk.* Üşenme, üşengenlik, gevşeklik. [*Ing.* A being lazy and negligent, negligence, laziness; *Fr.* Négligence, manque d'activité].

tekâsülât /tekâsülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekâsül**'ün çoğulu.

tekasüm, i. *Osm.* < *Ar. kasem. esk. («ka» uzun okunur).* § ❶ Yeminleşme, andlaşma; § ❷ Bölüşme, bölüşülme. ◘ **Mukaseme.**

tekâsür /tekâsür/, i. *Osm.* < *Ar. kesret. esk.* § ❶ Coğalma. ◘ **Taaddüd, tekessür;** § ❷ Çok övünme.

tekâsür /tekâsür/, i. *Osm. kesr. esk.* § ❶ Kırılma; § ❷ fiz. Kırınım, difraksiyon. [*Fr.* Diffraction]. *(Yapma kelimelerdendir).*

tekassu' /tekaşşu:/, i. *Osm.* < *Ar. kaş. esk. tıp.* Balgam çıkarma. ◘ **Teneahhum²**.

tekatir, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **Taktir**'in çoğulu.

tekattu' /tekattu/, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Bir sıtma nöbetinin muntazam vakitlere ayrılması.

tekattül, i. *Osm.* < *Ar. katl. esk.* Birbirini kesme, kesişme.

tekatu' /tekatu:/, i. *Osm.* < *Ar. kat. esk. («ka» uzun okunur).* Kesme, kesişme, çatışma, iki çizginin birbirini kesip geçmesi.

tekatur, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur). katr, kutûr* ve *katerân.* Damlama, damla damla dökülme. ◘ **Takattur.**

tekâtüb /tekâtüb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Mükâtebe.**

tekatul, i. *Osm.* < *Ar. katl. esk. («ka» uzun okunur).* Birbirini öldürme, vuruşma. ◘ **Mukatele.**

tekâtüm /tekâtüm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sır saklama *(birbirinden).*

tekaüden, z. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* Emekliye ayrılarak.

tekaüdiye /tekâüdiye/, i. *Osm.* < *Ar.* Emekli aylığı. [*Ing.* Pension, deduction from a salary for a pension; *Fr.* Somme retenue sur les appointements au profit de la caisse des retraites et qui confère le droit à la retraite].

tekâül /tekâül/, i. *Osm.* < *Ar. kuül. esk. kim.* Ispirtolaşma.

tekaüt,-dü /tekâüt/, i. *Osm.* < *Ar. kuüd* > *tekaüd. esk.* § ❶ Emekliye ayrılma. [*Ing.* Retirement, pension; *Fr.*Retraite];§ ❷ s. *h.d.* Emekli. [*Ing.* Retired, pensioned; *Fr.* Retiré du service et recevant une pension]; ⊛ ~ **e sevkolunmak**. *huk.* Emekliye ayrılmak.
~ **aylığı**, *ikt.* Hizmet süresini tamamlayan memur ve ücretlilere verilen para. [*Ing.* Superannnuation; *Fr.* Retraite].
~ **sandığı**, *huk.* Memurlardan kesilen emekli aidatlarının toplandığı, idare edildiği, emekli olmuş memurların emeklilik işlerini tamamlayan ve emekli maaşlarını ödeyen kurul. [*Ing.* Retirement fund, superannuation fund; *Fr.* Caisse des retraites].

tekaütlük.-ğü, i. *huk.* Devlet veya bir kamu kuruluşunda kanunun belirttiği süre görev yapmış ve artık görevinden ayrılarak görev yapmadan maaşının belli bir miktarını almaya hak kazanmış memurun durumu. [*Ing.* Retirement *(on a pension)*].

tekâver /tekâver/, s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* Koşucu, seğirtici, yorga yürüvüşlü.

tekavim, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* Takvimler.

tekavvül, i ç: **tekavvülât**. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Yalan söyleme.**

tekavvülât /tekavvülât/, .i *Osm.* < *Ar. esk.* **tekavvül**'ün çoğulu.

tekavvüm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Doğrulma *(eğri iken).*

tekavvüs, i. *Osm.* < *Ar. kavs. esk.* Kavislenme, yay şekline girme, yay gibi eğilme ve eğri olma.

tekavvüt, i. *Osm.* < *Ar. kut. esk.* Azıklanma, beslenme, geçinme.

tekâyâ /tekâyâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekye**'nin çoğulu.

tekâyüd /tekâyüd/, i. ç: **tekâyüdat**. *Osm.* < *Ar. kayd.* Birbirine [illegible] yapma. ☆ *Eşanl.* **Tehâdu'**.

tekâyüdât /tekâyüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekâyüd**'ün çoğulu.

tekayyuh, i. *Osm.* < *Ar. kayh. esk.* Irinlenme.

tekayyuhât /tekayyuhât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekayyüh**'ün çoğulu.

tekaz, i. *Osm.* < *Ar. («ka» uzun okunur).* § ❶ Karşılaştırma; § ❷ Birbiriyle ödeşme; § ❸ Takas, birinin alacağını vereceğine karşılık tutma.

tekazâ /tekazâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* § ❶ Alacaklının borçluyu sıkıştırması; § ❷ Sıkışarak söz söyleme.

tekâzüb /tekâzüb/, i. *Osm.* < *Ar. kizb.* Birbirine yalan söyleme, birbirini aldatma.

tekazzu' /tekazzu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çıbanın irinlenmesi.

tekazzuh, i. *Osm.* < *Ar. kuzah. esk. alâimi semâ', kavs-ı kuzah)* seklini gösterme.

tek.bencilik.-ği, b.i. *fels.* Gerçeğin kişisel benlikten ibaret bulunduğunu, insanın kendinden başka gördüğü her şeyin, düşte görülenler gibi, gerçek varlıklar olmadığını ileri süren felsefe. [*Osm.* Eneiye; *Ing.*Solipsism; *Fr.* Solipsisme].

tek bıyık,-ğı, b.i. *tiy.* Tuzsuz Bekir dizisinden bir kabadayı tipi.

tekbib, i. *Osm.* < *Ar. kebâb. esk.* Kebâbetme, edilme.

tekbir /tekbir/, i. ç: **tekbirât**. *Osm.* < *Ar. kibr. esk.* Tanrı'nın ululuğunu anmak için söylenen ve **Allahu ekber** sözü ile başlayan duanın adı. [*Ing.*The affirmation Allahu ekber God is most great, a religious composition by itrî, familiar in all Muslim countries; *Fr.* Action de réciter à haute voix et en commun la formule *(Allahu ekber - Dieu est grand)*, glorification du Seigneur]; ⊛ **sema** ~ i. *tasav.* ◘ **Sema²**; ⊛ **sikke** ~ i. *tasav.* ◘ **Sikke.**

tekbirât /tekbirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekbir**'in çoğulu.

tekbir-hân /tekbirhân/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tekbir getiren.

Tek boynuz, b.i. *astr.* Bir takımyıldızın adı. [*Lat.* ve *ing. Monoceros (= Mon)*, Unicorn; *Fr.* Licorne].

tek bölmeli, b.s. *bot.* Bir tek odacığı bulunan yumurtalık *(Rezene, menekşe).*

tekçe, i. Bir topluluk meydana getiren şeylerin her biri.

tek.çekirdekli, b.s. *kanb.* Yalnız bir çekirdeği olan *(akyuvar).* [*Ing.* Mononuclear; *Fr.* Mononucléaire].

tek.çekirdekliler, ç.b.i. *bot.* Gülgillerden meyvesinde bir tek çekirdek bulunan meyve ağaçlarını *(badem, erik, kiraz v.b.)* kapsayan bitki grupu.

tek çeneki, b.s. *bot.* Bir tek çeneği olan. [*Ing.* Monocotyledonous; *Fr* Monocotylédone].

tek.çenekliler, ç.b.i. *bot.* Çiçekli bitkilerin *(Kapalı tohumlular)* önemli bir sınıfı. Başlıca şu familya ve bitkileri kapsar: **Buğdaygiller** *(Buğday)*, Zambakgiller *(zambak, pırasa)*, palmiyeler *(hurma, hindistan cevizi)*, Yılanyastığıgiller *(Yılanyastığı)*, sumercimeğigiller *(sumercimeği)*, salepgiller *(vanilya)*, ananasgiller *(ananas)*, muzgiller *(muz)*, çeşitli sazlar, kamışlar, suoku, zostera ve diğer su bitkileri. [*Lat.* ve *Ing.* Monocotyledoneae; *Fr.* Monocotylédones].

tek.çeneklilik.-ği, b.i. *bot.* Bir tek çeneği bulunan bitkinin durumu.

tek.çevrimli, b.i. *kim.* Formülünde yalnız bir tek çevrim bulunan organik bileşikler için kullanılır.

tek.delikliler*, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan memeliler *(Mammalia)* sınıfının bir alt sınıfı, hem de bu alt sınıfın aynı adı yaşayan tek takımı. En ilkel yapılı memeliler olup sürüngenlerin yumurtalarına benzeyen yumurtalar yumurtlarlar. Yavrular, bütün memeliler gibi, süt emerek gelisirler. **Karıncayiyengiller** *(Echidnidae)* ve **gagalımemeliguller** *(Ornithorhynchidae)* olmak üzere bütün türleri Avustralya'da yasayan iki familyası vardır. [*Osm.* Vahid-üs-sukbe: *Lat.* ve *Ing. Monotremata; Fr.* Monotrèmes].

tek dilli, b.s. ve i. Sadece bir dil konuşan *(kimse).* [*Ing.* Monolingual; *Fr.* Monolinguale].

tek.dillilik.-ği, b.i. Sadece bir dil konusan kimsenin veya yalnız bir dilin konuşulduğu ülkenin durumu.

tekdir /tekdir/, i. ç: **tekdirât**. *Osm.* < *Ar. kedr. esk.* Azarlama, paylama. [*Ing.* Scolding, a reprimanding, reprimand, scolding, punishment; *Fr.* Réprimande].

tekdirât /tekdirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekdir**'in çoğulu.

tekdirî, tekdiriyye, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Tekdire mensup, tekdirle ilgili.

tek.doğru, b.s. Akımın tekfazlı olarak dağıtıldığı bir elektrikli cer sistemi için kullanılır; bu akım, makineler üzerinde doğru akım motorlarını beslemek için doğrultulur. *(Bugün, döner konvertisör grupları veya civa buharlı redresörlerle doğrultulan akım ilerde, belki de yarı iletken redresörlerle doğrultulacaktır).*

tek.düşüncelik*,-ği, b.i. *psik.* Zihnin, tek bir düşünceye saplanarak, farkına varmadan hep onu işlemesi hali. [*Osm.* Vahdet-i fikir; *ing.* Monoideism; *Fr.* Monoïdéisme].
☆ *Eşanl.* **monoideizm.**

tek.düzen, b. s. Aynı tarzda tekrarlanıp giden. [*Osm.* Muttarit; *ing.* Monotonous; *Fr.* Monotone, uniforme].
☆ *Eşanl.* **monoton.**

teke, i. *esk.T. zool.* Evcil keçinin erkeği. [*Ing.* Billygoat; *Fr.* Bouc]; ⊛ ~ **den sut çıkmak**, *dey. h.d.* Olmayacak şeylerden kendine çıkar sağlamak; ⊛ **deniz** ~ **si**, ◘ **Karides.**
~ **bıçağı**, Sapının ucu kulaklı büyük bıçak veya saldırma olup genellikle namlusu ağrice olur.
~ **böceği**, *zool.* ◘ **Tekeböceği.**
~ **burunlu**, *dey.* İri ve kenarlı burnu olan kimse.
~ **celebi**, *zool.* Disi teke deve.
~ **dikeni**, *bot.* ◘ **Tekedikeni.**
~ **gibi kokmak**, *dey.* Çok kötü kokmak.
~ **oyunları**, *folk.* Burdur, Isparta ve Antalya yörelerindeki Türkmen yörüklerinin oynadığı halk danslarına, halk arasında verilen ad.
~ **sakalı**, *bot.* ◘ **Tekesakalı.**

tekebbüd, i. *Osm. kebed. ask.* § ❶ Katılaşma, sertleşme; § ❷ Bir organın kebedleşmesi, karaciğerleşmesi *(yapma kelimelerdendir).*

tekebbür, i. *Osm.* < *Ar. kibr. esk.* Kibir gösterme, büyüklük satma.
☆ *Eşanl.* **taazzum.**

teke.böceği, b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Tekeböceğigiller *(Cerambycidae)* familyasına giren böceklere verilen genel bir ad. [*ing.* Capricorn beetle; *Fr.* Capricorne]. ◘. *LEVHA: 34.*— **BÖCEKLER;** ⊙ **büyük kavak** ~, *zool.* ◘ **Kavakoyan;** ⊙ **büyük** ~, *zool.* Tekeböceğigiller *(Cerambycidae)* familyasından 3-5 sm. boyunda, kın kanatlı, oduncul bir böcek türü. Meşe ağacında yaşar. [*Lat. Cerambyx cerdo; Fr.* Grand capricorne]; ⊙ **dülger** ~, *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Tekeböceğigiller *(Cerambycidae)* familyasından, Çam ağaçlarına dadanan bir böcek. Türkiye'de Eskişehir, Dursunbey ve Daday havalisinde görülmüştür. [*Lat. Acanthocinus aedilis*]; ⊙ **ev** ~, *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Tekeböceğigiller *(Cerambycidae)* familyasından, binaların ahşap kısımları, telefon ve telgraf direklerinde dışarıdan belli olmayan oyuklar açan bir böcek. [*Lat. Hylotrupes bajulus*]; ⊙ **ökaliptüs** ~, *zool.* ◘ **Ökaliptüs.**

teke.böceğigiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımına giren bir familyası. Kurtçuk evresinde özellikle tarım ve orman ağaçlarına zarar veren, uzun duyargalı böcekleri kapsar. [*Osm.* Zât-ül kurun-i tavile; *Lat.* ve *ing. Cerambycidae; Fr.* Cérambycidés].

tekeddür, I. *Osm.* < *Ar. keder. esk.* § ❶ Bulanma, saflığını kaybetme; § ❷ Kederlenme.

teke.dikeni, b.i. *bot.* Patlıcangiller *(Solanaceae)* familyasından, yüksek çalı biçiminde, dikenli bitki Çiçekler küçük, morumsu yaprak koltuğunda tek veya birkaçı bir aradadır. Kaliks az çok iki lopludur. Meyva küçük, kırmızı veya siyah, yumurtamsı bir bakkadır. Türkiye'de 6 kadar türü vardır. **Avrupa tekedikeni** *(Lycium europaeum)* Batı ve Güney Anadolu'da, Trakya'da rastlanan, dalları nispeten dik ve kuvvetli olan bir türdür. Filamentler tabanda çıplaktır. Çit yapmak maksadiyle, bu bölgelerde, tarla kenarlarına dikilir. *Lycium barbarum* Anadolu'da ve Trakya'da yetişir. Dalları daha ince ve sarkık olan bir türdür. Filamentler tabanda sık tüylüdür. Çit yapmak için tarla ve bahçe kenarlarına dikilir. *Lycium chinense* Anadolu'da ve Trakya'da çit halinde yetiştirilir. Yapraklarının âniden bir sap şeklinde daralmış olmasıyle *L. barbarum*'dan ayırt edilir. [*Lat. Lycium; Ing.* Lycium, matrimony vine; *Fr.* Lycium, lyciet, olinet, jasmin bâtard, couronne-du-christ].
☆ *Eşanl.* **şeytanipiliği, atlangaç.**

tekeffüf, I. *Osm.* < *Ar. keff. esk.* Avuç açma, dilenme.
☆ *Eşanl.* **Tese'ül.**

tekeffül, I. *Osm.*< *Ar.kefil.esk.* Birine kefil olma, kefalet etme veya verme.[*Ing.*Warranty, bail; *Fr.* Action de se porter garant, action d'accepter la responsabilité de, action de garanter]; ⊙ **ayıba karşı** ~, *huk.* ◘ **Ayıp.**

tekehhüf, I. *Osm.* < *Ar. kehf. esk.* Mağara gibi oyulma, kazılma.

tekehhül, I. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **İktihâl.**

tekehhün, I. *Osm.* < *Ar.* Kâhinlik, falcılık etme.

tek eksenli, b.i. § ❶ *bot.* Ortadaki bir ana eksenden dallanan, yani bütün dalları bir ana eksene bağlı bulunan bitki gövdesine denir. [*Ing.* Uniaxial; *Fr.* Unicaule]; § ❷ *tab.* Bir tek ekseni olan *(Tekeksenli iğnecikler süngerlerde görülen silisli iğnecıklerdir. Bunlar düz, eğri, düğümlü veya dikenli, sivri veya küt, çengel gibi kıvrık olsalar bile asla dallı olmazlar);* § ❷ *min.* Bir tek ekseni bulunan billûrlar için kullanılır.

tek.el°, b.i. § ❶ Bir malın tek elden satılması veya bir halin yalnız bir kişiye özgü olması hali: *Tütün, kahve, çay tekel maddelerdir. Yurtseverlik kimsenin tekelinde değildir.* [*Osm. Inhisar; ing.* Monopoly; *Fr.* Monopole]; § ❷ *mec.* Bir şeye tek başına sahip olma: *Gerçekler kimsenin tekelinde değildir;* ⊙ **eksik** ~, *sosy.* ◘ **Eksik.**
~ **baş bayli,** ◘ **Bayi.**
~ **bayil,** § ❶ ◘ **Bayi** § ❷ *arg.* Sarhoş.
~ **maddeleri,** Tekel tarafından yapılan veya satılan maddelere verilen ad.

tekelci, s. ve i. Bir tekel kuran ve bu tekeli kabul ettiren (kişi): *Tekelci bir sanayi grupu.* [*Ing.* Monopolistic; monopolist; *Fr.* Monopoliste].

tekelcilik,-ği, i. Tekelci olma hali. [*Ing.* Monopolism; *Fr.* Monopolisme].

tekelleştirmek (-i), f. § ❶ Tekel haline getirmek. [*ing.* To monopolize; *Fr.* Monopoliser]; § ❷ *mec.* Yalnız bir kişinin kullanımına bırakmak.

tekellüf, i.ç: **tekellüfât.** *Osm.* < *Ar. külfet. esk.* § ❶ Külfetli, zahmetli iş görme; § ❷ Özenme, bir işi gösterişli bir hale koymak için uğraşma; § ❸ Gösteriş, yapmacık.

tekellüfât /tekellüfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekellüf**'ün çoğulu.

tekellüm, i. *Osm.* < *Ar. kelâm. esk.* Söyleme, konuşma. [*Ing.* Speaking, a talking; *Fr.* Action de parler, conversation].

tekellüs, I. ç: **tekellüsât.** *Osm.* < *Ar. kils.* Kireçleşme.

tekemmül, i. ç: **Tekemmülât.** *Osm.* < *Ar. kemâl. esk.* Kemâle gelme, kemal bulma, olgunlaşma.

tekemmülât /tekemmülât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekemmül**'ün çoğulu.

tekemmüm, i. *Osm.* < *Ar. kümm. esk.* Çarşafa bürünme.

tekemmün, i. *Osm.* < *Ar. kümûn. esk.* Pusuya yatma, gizlenme.

tekemmüş, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Acele etme; § ❷ *tıp.* Adalenin iltihap v.b. sonucunda büzülüp çekilmesi.

tekenni, i. *Osm.* < *Ar. künye. esk.* Künye alma, ad alma.

teker, I. *esk.T. tekre.* § ❶ Merkezde bulunan bir eksenin çevresinde dönebilir kurs veya çember: *Araba tekeri. Makine tekeri.* [*Osm.* Daire; *Ing.*Circle; *Fr.*Cercle]; § ❷ *astr.* Bir gökcisminin teker biçiminde gördüğümüz yüzeyi, cismin gökyüzü üzerindeki izdüşümü. [*Osm.* Kurs; *Ing.* Disk; *Fr.* Disque]; § ❸ i. ve s. Tekerlek biçiminde olan (şey): *Bir teker kaşar peyniri. Peynir tekeri;* § ❹ *ciltç.* Kitap kapaklarına *yekşah* adı verilen süslemeyi yapmak için kullanılan âlet. ⊙ ~ **ine taş koymak,** *dey. h.d. (Birinin)* İşlerini bozmaya çalışmak, güçlük çıkarmak, taşçı; ⊙ **taşçı** ~**i,** *tekn.* Taşçıların yonttukları taşların kırılmaması için taşların altına koydukları veya sazdan yapılmış az çok kalın teker; ⊙ **ek** ~ **i,** *döş.* ◘ **Ek;** ⊙ **Güneş** ~ **i,** *döş.* ◘**Güneş.**
~ **meker yuvarlanmak,** *dey.* Döne döne yuvarlanmak.

teker.dilli.kurbağagiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının, Kurbağalar *(Anura)* takımının, Obrukartılar *(Opisthocoela)* alt takımına giren bir familyası. Dilleri tekerlek biçiminde ve az hareketlidir. Eski Dünyada yaşarlar. **Yazılı kurbağa** *(Discoglossus pictus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Discoglossidae; Fr.* Discoglossidés].

tek.erklik,-ği, b.i. Bir tek baş tarafından yönetilen devlet usulü. [*Ing.* Monarchy; *Fr.* Monarchie].
☆ *Eşanl.* **monarşi.**
~ **merkezi,** *demir.* ◘ **Merkez.**
~ **mili,** *mek.* ◘ **Mil**[3].
~ **perdesi,** *otom.* ◘ **Perde.**

tekerlek,-ği, i. < *tekerlemek.* § ❶ Merkezi etrafında dönebilen ve bir aracın hareket etmesini sağlayan dairesel parça. [*Ing.* Wheel; *Fr.* Roue]. ☆ *ŞEKİL: 531.*— **TEKERLEK I;** § ❷ s. Tekerlek biçiminde olan. [*Ing.* Disc; *Fr.* Rond]; ❸ *arg.* Pasif homoseksüel erkek; ⊙ ~ **ler arası mesafe veya dingil mesafesi,** *otom.* Bir dingilde, tekerleklerin ortalama düzlemlerinin yere yaptığı arakesitleri arasında kalan uzaklık; ⊙ ~ **li sahne,** *tiy.* Antik Yunan

ŞEKİL: 531.— **TEKERLEK I.** [*Araba tekerleği*]: **1.** Jant. **2.** Ispit. **3.** Dingil çivisi. **4.** Dingil *(eksen),* mil). **5.** Poyra. **6.** Bandaj. **7.** Ispit.

tiyatrosunda görülen, arkadan gelen, kimi oda içi sahnelerini sunmak amacıyla, oyun yerine itilerek tekerlek üzerinde getirilen sahne, küçük düzey. [*Ing.* Rolling stage]; ⊙ **bağımsız** ~, *otom.* Rijit bir dingile bağlanmamış, şasiye veya gövdeye tek başına mafsallanmış tekerlek; ⊙ **balmumu tekerleği.** ◘ **Balmumu;** ⊙ **burun tekerleği,** *hava.* ◘ **Burun;** ⊙ **çift veya ikiz** ~, *otom.* Bazı ağır araçlarda arka dingilin her iki ucuna çift olarak monte edilmiş lastik tekerlekler. *(Bir düzen yere yapışmayı arttırır ve yere yapılan basıncı azaltır);* ⊙ **dolma lastik** ~, *otom.* ◘ **Dolma.** ⊙ **ışık tekerleği,** *tiy.*◘ **Işık;** ⊙ **kuyruk tekerleği,** *hava.* ◘ **Kuyruk;** ⊙ ~ **li kriko,** ◘ **Kriko;** ⊙ **motris** ~, *otom.* Motorla kumanda edilen ve taşıtın çekişini sağlayan tekerlek; ⊙ **ön** ~ **açıklığı,** *otom.* Önden tahrikli arabalarda ön tekerleklere gidiş yönünde verilen iraksaklık. *(Bu açıklık, gidiş sırasında tekerleklerin paralelliğini sağlamak için gereklidir. Aksine sadece yön verici tekerlekleri olan önden çekişli arabalarda tekerlek kapanıklığı denen bir kapanıklık bulunur);* ⊙ **yön verici** ~, *otom.* Yaptığı hareketle taşıtın yol çizgisini izlemesini sağlayan tekerlek; ⊙ ~ **li köprü,** Tekerekler üzerinde hareket ettirilmek suretiyle açılıp kapanan köprü. [*Fr.* Pont roulant].
~ **boşluğu,** *otom.* Karoserinin, her tekerleğin süspansiyon salınımı yapmasını sağlayan içeri doğru oyulmuş kısmı.
~ **çemberi,** Bir tekerleğin dairevî çevresini oluşturan ağaç veya madenî kısım. [*Ing.* Felloe, felly; rim; *Fr.* Jante].
~ **çenesi,** *demir.* ◘ Çene.
~ **gövdesi,** *demir.* ◘ Gövde.
~ **gücü,** *otom.* Motris tekerleklerde toplanan güç. *(Bu güç, motor gücünden daha azdır. Transmisyonda meydana gelen sürtünme kayıplarını gözönüne almak gerekir).*
~ **işkencesi,** *tar.* Orta Çağ'da işkence ve ceza yapmak için kullanılan, çapı insan boyunda bir tekerlek olup yüksekçe bir iskelenin döşemesi ortasındaki bir mile yatay olarak geçirilmiş bu tekerleğin üstüne yatırılan ve sıkıca bağlanan insan, alt taraftan tekerlek süratle çevrildiği vakit sersemleşir, bayılır ve nihayet ölürdü. [*Fr.* Supplice de roue].
~ **kampanası,** *otom.* ◘ Kampana.
~ **kapanıklığı,** *otom.* Önden çekişli olmayan klasik bir araçta, ön tekerleklerin gidiş yönünde birbirine olan yakınsaklığı. *(Bu düzenleme hareket sırasında tekerleklerin paralel olmasını sağlar, aksi halde tekerlekler açılma eğilimi gösterir. Tekerlek jantları arasındaki mesafe, ön tekerleklerde arkadakilere göre 1 ile 4 mm. daha azdır. Aksine önden çekişli araçlarda hafif bir açıklık gereklidir).*
~ **kırıldıktan sonra yol gösteren çok olur,** *at.* Sonucu kötü çıktıktan sonra bir davranış üzerine akıl öğreten çok bulunur. [*Ing.* It is easy to give advice after the event].
~ **kolları,** *hava.* Bir uçağın tekerleklerini gövdeye birleştiren tahta veya madenî çatı.

~ **pabucu,** At arabalarının, yokuş inerken hızlanmalarını önlemek için tekerlek altına sürülen ve arabaya zincirle bağlı bulunan demir parçası.

~ **randımanı,** *otom.* Motor gücüyle tekerlek güç arasındaki oran.

tekerlekli, s. § ❶ Tekerleği olan: *Tekerlekli araba.* [*ing.* Wheeled; *Fr.* À roues]; § ❷ *ark.* Eskiden Avrupa'da kullanılan ve bir insan tarafından itilen iki veya üç tekerlekli sandalye.

tekerleksi, s. *bot.* Tekerlek biçiminde olan *(Özellikle patates çiçeği gibi taç değirmi ve yassı olan çiçeklere denir).*

tekerleme, i. § ❶ Masalların başında veya söz arasında kelimelerin benzerliğinden de yararlanılarak söylenilen **evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde** gibi yarı anlamlı, yarı anlamsız sözler. [*ing.* Playful formula used in folk narrative]; § ❷ Saz ozanları arasında yapılan deyiş yarışı. [*Fr.* Réplique *(des troubadours qui sont en compétition)*]; § ❸ Söylenilen bir söz vesilesiyle hazır cevapların verdikleri hoş, şaşırtıcı ve güldürücü karşılık [*ing.* Jingle; *Fr.* Calembour, repartie].

tekerlemek (i), f. Yuvarlamak. [*ing.* To roll, to let slip out inadvertently, to blurt out; *Fr.* Rouler].

tekerlenmek, nsz. f. Yuvarlanmak. [*ing.* To roll round, to turn head over heels, to fall over; *Fr.* Être roulé, se rouler].

tekerli, s. Tekeri olan. [*ing.* Wheeled; *Fr.* À roues].

teker meker, b.z. «Döne döne, yuvarlana yuvarlana, paldır küldür, tepe taklak» gibi anlamlarla başına geldiği fiilin anlamını şiddetlendirmede kullanılır. [*ing.* Head over heels *(in falling)*].

tekerrüh, i. *Osm.* < *Ar. kerh. esk.* Iğrenme. ◘ **istikrâh.**

tekerrürât /tekerrürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekrrür**'ün çoğulu.

tekerrüş, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Buruşma.

tekerrür, i.ç: **tekerrürât.** *Osm.*< *Ar. kerr. esk.* Tekrarlanma, yenilenme. [*ing.* An occurring again or several times, recidivism, repetition, recurrence; *Fr.* Action d'être répété, renouvelé].

~ **eğrisi,** *trm.* Bazı özel olayların tekrarlanmasının grafik olarak gösterilmesi.

~ **sayısı,** *istat.* ◘ **Mutlak frekans.**

~ **saileri,** *trm.* Doğal olayların, tekrarlanma analizlerinde kullanılacak şekilde hacim itibariye sıralanması. [*ing.* Frequency series].

tek gözlülük,-ğü, b.i. *oft.* Iki gözden birinin doğuştan yokluğu. [*ing.* One-eyedness].

tek heceli, b.s. *dilb.* Kelimeleri tek heceden oluşan *(dil).* [*ing.* Monosyllabic; *Fr.* Monosyllabique].

tek hecelilik,-ği, b.i. *dilb.* Tek heceden meydana gelen kelimelerin ve bütün kökleri tek heceli olan dillerin niteliği. [*ing.* Monosyllabism; *Fr.* Monosyllabisme].

toker teker, b.z. Birer birer, ayrı ayrı. [*ing.* One by one; *Fr.* Séparément, l'un après l'autre, un à un].

teke.sakalı, b. i. *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, filizleri sebze olarak kullanılan otsu bir bitki. [*Lat. Tragopogon; Ing.* Tragopogon; *Fr.* Barbe de bouc, tragopogon].

tekessüf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Tekâsüf.

tekessür[1], i *Osm.* < *Ar. kesr. esk.* Kısılma.

tekessür[2], i. *Osm.* < *Ar. kesret. esk.* Çoğalma, artma. [*ing.* A becoming much or many; *Fr.* Multiplication, augmentation].

tek eşlilik,-ği, i. *etn.* Erkeğin haklarının kadının haklarına eşit olduğu evlilik rejimi.

tekeşşüf, i. *Osm.* < *Ar. keşf. esk.* Açılma. Inkişaf.

tek evcikli, b.i. *bot.* ◘ **Monoik.**

tek.evli, b. s. Eşi *(karısı veya kocası)* bir **tek** olan. [*Ing.* Monogamous; *Fr.* Monogame].

tek evliler, ç.b.i. Linnaeus'a göre, mısır ve meşe gibi çiçekleri birevcikli olan tohumlu bitkilerin toplandığı sınıf. [*ing.* Monogamists; *Fr.* Monogamistes].

tek.evlilik,-ği, i. *bot.* (a) Bir evcikli bir bitkinin durumu. (b) Asalak bir mantarın aynı bitki türünde aşaması ve çeşitli üreme organlarını aynı bitki üzerinde geliştirmesi. *(Bu kelime özellikle bitkilerde pas hastalıklarına sebep olan mantarlar için kullanılır).* [*ing.* Monogamy; *Fr.* Monogamie].

tekevvün, i. ç: **tekevvünat.** *Osm.* < *Ar. kevn. esk.* Oluş, oluşma, var olma, doğuş. [*ing.* A coming into existence, a being created; *Fr.* Formation, action de prendre existence].

tekevvünât /tekevvünât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekevvün**'ün çoğulu.

tekevvüni, s. *Osm.* < *Ar. fels. esk.* Oluşul.

tekeylüs, i. *Osm. esk.* Yemeklerin midede ve bağırsaklarda ezilerek lenf damarları tarafından emilmeye elverişli bir hale gelmesi, kilüs halini alması.

tekeymüs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yemeklerin midede ezilmesi, kimüs haline girmesi.

tekeyyüf, i. *Osm.* < *Ar. keyf. esk.* § ❶ Keyiflenme keyiflendirecek bir şey alma; § ❷ Keyfiyetlenme.

tekeyyüs, i. *Osm.* < *Ar. kiyâset. esk.* § ❶ Kiyâsetli, zeki, uyanık görünme; § ❷ Zarifilik gösterme; § ❸ *tip.* Zararlı bir maddenin vücûdun bir tarafına girerek orada bünyenin meydana getirdiği keseye girmesi.

tekezkit, i. *Fr. tequezquite. min.* Doğal sodyum klorür ve sodyum karbonat karışımı. [*ing.* Tequezquite].

tek fazlı, b. s. § ❶ *elek.* Basit alternatif gerilim ve akımlar ile bu akımları üreten ve tüketen âletler için kullanılır; § ❷ *fiz.* ve *kim.* Yalnız bir tek faz meydana gelen cisimler için kullanılır. [*ing.* Monophasic, monophase, singlephase; *Fr.* Monophasé].

tekfil, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kefil etme, edilme, kefil gösterme.

tekfin /tekfin/, i. ç: **tekfinât.** *Osm.* < *Ar. kefen. esk.* Kefenleme. [*ing.* Wripping in a winding-sheet *(corpse); Fr.* Action d'envelopper les restes mortels dans le linceul, mise en bière].

tekfinât /tekfinât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekfin**'in çoğulu.

tekfir /tekfir/, i. ç: **tekfirât.** *Osm.* < *Ar. küfr. esk.* § ❶ Kâfir sayma. [*ing.* An accusing of heresy or blasphemy *(a Muslim); Fr.* Action d'accuser qn d'hérésie, action de considérer qn comme infidèle à la religion]; § ❷ Yok etme, ortadan kaldırma.

tekfirât /tekfirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekfir**'in çoğulu.

tekfur /tekfür], i. *Osm.* < *Ar.* < *Erm. takavor. tar.* Bizans imparatorluğunun bağımsız valilerine ve Anadolu'nun kimi Hıristiyan beylerine verilen ad. [*ing.* Christian princelet, local Christian ruler in Asia Minor; *Fr.* Empereur].

tekhil, i. *Osm.* < *Ar. kuhl. esk.* Sürme çekme, sürme çekilme */gözüne/.*

tek.hörgüçlü.deve, b. i. *Zool.* ◘ **Deve.**

tekid /tekid/, i. ç: **tekidât.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Pekitme. [*ing.* Corroborating, strengthening]; § ❷ *(Yazılı bir emir, v.b. hk.)* Tekrarlama. [*ing.* Reiterating].

te'kidât /te:kidât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **te'kid**'in çoğulu.

te'kiden /te:kiden/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Te'kit yoluyle, sağlamlaştırarak; § ❷ Evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlayarak.

te'kid-nâme /tekîdnâme/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Te'kit yazısı evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlıyan yazı.

tekil[*], s. *gram.* Bir şeyin birden çok olmadığını gösteren (biçim): *Çocuk tekil, çocuklar çoğul isimdir.* [*Osm.* Müfret, ferdî; *Ing.* Singular; *Fr.* Singulier].

☆ *Karş.* **çoğul.**

~ **matris,** *mat.* ◘ **Matris.**

tekin, s. § ❶ Boş, içinde kimse bulunmayan. [*ing.* Deserted, empty *(place),* haunted; *Fr.* Qui n'a pas de pareil, unique, seul, tranquille]. ☆ *Eşanl.* **ıssız, tenha;** § ❷ Uğurlu; § ❸ Rahat, sakin.

~ **değil,** İçinde cinlerin, perilerin bulunduğuna inanılan yerler veya fiziküstü niteliklerî olup kendisinden sakınılması gerektiği sanılan kimseler için kullanılır. [*ing.* Ill-omened, haunted, uncanny; *Fr.* Hanté, dont on suppose qui a une autorité, morale sur naturelle, dont il faut se méfier, méfiable].

~ **durmak,** *dey. h.d.* Uslu durmak, sakin olmak.

tekinsiz, s. *sosy.* Ilkel topluluklarda kullanılması uğursuzluk sayılan şey. [*Osm.* Tabu; *Ing.* Ill omened, uncanny; *Fr.* Tabou].

tekir[1], s. § ❶ *zool.* Kaplan gibi, postu siyah çubuklarla ve beneklerle süslü, külrenginde veya boz renkte olan *(kedi).* [*ing.* Tabby; *Fr.* Tigré]; § ❷ *zool.* Kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının, Barbunyagiller *(Mullidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 25 _ 30 sm.'dir. Dili yoktur. Eti çok lezzetli değildir. Atlantik Okyanusu, Akdeniz ve Karadeniz'de yaşar. [*Lat. Mullus surmuletus; Ing.* Red-mullet; *Fr.* Surmulet, rouget].

~ **kayası,** *zool.* ◘ **Kaya.**

Tekirdağ, öz. i. Trakya bölgesindeki illerden biri ve merkezi olan şehir.

tekir.kayası, b. i. *zool.* ◘ **Kaya**[3].

tekit.-di /tekît/, i.ç: **tekidât.** *Osm.* < *Ar. ekd* > *tekîd. esk.* § ❶ Üsteleme. [*ing.* Reiterating; *Fr.* Action de rappeler]. § ❷ Sağlamlaştırma, kuvvetli bir hale getirme.

tek.kafiyeli, b.s. *ed.* Bütün mısraların kafiyesi aynı olan.

tek.karılılık,-ğı, b.i. ◘ **Tekeşlilik.**

tek.kaynakçılık,-ğı, b. i. Bütün insanların bir kökten geldiğini belirten doktrin.

tekke, i. *Osm.*< *Ar. vekâ* > *tekye.* § ❶ Eskiden tarikat adamlarının toplanıp ayin yaptıkları yer. [*ing.* Dervish lodge. [*Fr.* Couvent de derviches]; § ❷ Eskiden atış, güreş v.b. talimleri yapılan yer; § ❸ *arg.* Esrar içilen yer. [*ing.* Den of scoundrels where hashish is taken, place where idlers find refuge and food; ◉ ~**e kurban geldi,** *dey.* Tanrı'nın lûtfu ile ele fırsat geçti» anlamında kullanılır; ◉ ~ **yi bekleyen çorbayı içer,** *at.* Iyi bir sonuç elde etmek için bir yerde uzun süre çalışan, sabırla bekleyen kişi, katlandığı sıkıntıların mükâfatını görür. [*ing.* He who serves patiently will be rewarded *eventually; Fr.* Tout vient à point qui sait attendre]; ◉ **büyük** ~, *mim.* ◘ **Büyük;** ◉ **esrar** ~ **si,** ◘ **Esrar;** ◉ **kemankeş** ~ **si,** ◘ **Kemankeş;** ◉ **miskinler** ~ **si,** Cüzamlıların yaşadığı ve haricle temasları yasak olan bina. Eskiden Üsküdarda Karaca Ahmetde böyle bir bina vardı; ◉ **Okçular** ~ **si,** *teşk. tar.* Ok atma öğrenilen ve ok talimleri yapılan yer. *(Istanbul'da Okmeydanında böyle bir okçular tekkesi vardı).* [*Fr.* École de tir à l'arc]; ◉ **kanun** ~ **i,** *huk.* ◘ **Kanun;** ◉ **karşı** ~, ◘ **Karşı;** ◉ **kati** ~, *ikt.* ◘ **Katl.**

~ **edebiyatı,** *ed.* Tasavvuf fikirlerini halka aşılamak için tarikat şairlerinin halk edebiyatı içinde meydana getirdikleri özel bir edebiyat.

~ **şiiri,** *ed.* Tanrının birliğini öven, insanlara kardeşlik ve sevgi öğreten şiir.

tek konaklı, b.s. Bütün gelişme devrelerini aynı konakta tamamlayan asalaklara *(Bazı pasmantarları)* denir.

tek.konutlu.kene, b. i. *paraz.* Gelişme evrelerinin tümünü hiç toprağa düşmeden, belirli bir konakçı üzerinde geçiren kene. [*ing.* One-host-tick].

tek.köklülük,-ğü, b.i. *antr.* Değişik insan ırklarının ortak bir kökten geldiğini öne süren kuram. [*ing.* Monogenism; *Fr.* Monogenisme].

☆ *Eşanl.* **monogenizm.**

tek.kuruluşlu, b.s. mat. ◘ **Monojen.**

teklemek (-i), f. § ❶ *(Sık fideleri)* Seyrekleştirmek. [*ing.* To thin out, plan out *(thick seedling plants)*]; § ❷ nsz. *(Motorda)* Pistonun biri çalışmamak. [*ing.* To work singly *(piston of motor)*].

tekler. i. *sp. (futbol'da)* Iki erkek veya iki kadın oyuncu arasında yapılan karşılaşma, [*ing.* Singles; *Fr.* Simples]; ◉ ~ **ler yan çizgisi,** sp. *(futbolda)* Tek oyunu alanının uzun kenar çizgilerinden her biri. [*Ing.* Singles sidelines; *Fr.* Lignes de côté pour les simples].

teklif /teklîf/, i. *Osm.* < *Ar. külfet. esk.* § ❶ İçli dışlı olmayıp birbirinden çekinme hali:

Aramızda teklif yok. [*Ing.* Etiquette, formal behavior, ceremony; *Fr.* Façon, formes cérémonieuses]; § ❷ Önerme, öneri. [*ing.* Proposal, offer; *Fr.* Proposition]; § ❸ Salman (1⁴), yükleme; § ❹ İleri sürme: *Size iki şey teklif edeceğim;* § ❺ Vergi. [*Ing.* Tax, obligation]; § ❻ Karşısındakinden sıkılacak şekilde hareket ve konuşma.

~ etmek, önermek, öne sürmek. [*ing.* To propose, to offer formally or ceremoniously, to submit; *Fr.* Proposer].

~ tekellüf, *dey.* Teklifsiz olmama hali. [*Ing.* Rules of etiqûette and decorum].

teklifât /teklifât/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* **teklif**'in çoğulu.

teklifli, s. Kendisiyle içli dışlı olunmayan: *Teklifli misafir.* [*Ing.* With whom one must stand on ceremony; *Fr.* Qui n'est pas familier, qui se fait avec des cérémonies].

teklifname /teklifnâme/ *ikt. Sigorta* şirketlerinin, sigorta yaptıracaklara verdikleri yazılı belge. [*Fr.* Proposition d'assurance].

teklifsiz, s. Teklifi olmayan: *Teklifsiz arkadaş.* [*ing.*Without ceremony, free-and-easy, familiar, unconstrained; *Fr.* Sans façon, familier, sans cérémonie].

teklifsizlik,-ği, i. Arada teklif olmama hali. [*Ing.* Unceremoniousness, absence of etiquette; *Fr.* Relation familière, absence de façon et de cérémonie].

teklik,-ği, l. § ● Tek, bir olma hali. [*Osm.* Vahîdiyet; *Ing.* Oneness, uniqueness; *Fr.* Unicité]; § ● *arg.* Bir lira. [*Ing.* One lira; *Fr.* Un livre].

~ teoremi, *mat.* Bir problemin bir tek çözümü bulunduğunu ifade eden teorem: *Bazı şartlarda bir diferansiel denklemin integralinin tekliği.*

teklil, l. *Osm.* < *Ar. iklil. esk.* Taç giydirilme.

teklis, l. *Osm.* < *Ar. kils. esk.* Kireçleştirme.

tekme, l. < *tepme* veya *depme.* Ayakla vuruş. [*Ing.* Kick; *Fr.* Ruade].

tekmelemek (-l), f. Tekme vurmak. [*Ing.* To kick; *Fr.* Donner un coup de pied; *Fr.* Donner des ruades].

tekmid, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Ilık veya soğuk su pansumanı. */yapma kelimedir/.*

tekmil /tekmîl/, l. ç: **tekmilât.** *Osm.* < *Ar. kemâl.* § ● Tümleme, bitirme. [*Ing.* Completing, perfecting; *Fr.* Action de terminer, d'achever, de rendre parfait]; § ❷ Tüm; bütün. [*Ing.* All, the whole of; *Fr.* Tout entier]; § ● s. Eksiksiz. [*Ing.* Perfect; *Fr* Parfait].

~ haberi, § ● Askerlikte astın üste verdiği sözlü rapor. [*Fr.* Rapport verbal fait par un officier subordonné à un officiel supérieur]; § ● *mec.* Bir işin tamamlanmış olduğu haberi.

tekmile, l. *Osm.* < *Ar. kemâl. esk.* § ● Ek, katma gibi eksik için sonradan yapılan şey; § ● Ek.

tekmillemek (-l), f. Tamamlamak, bütünlemek, bitirmek. [*Ing.* To complete, to finish; *Fr.* Accomplir, achever, finir].

tekmîn, l. *Osm.* < *Ar. kemîn. esk.* Pusuya, sipere yerleştirme, yatırma.

tekne l. *esk.T.* § ● Türlü işlerde kullanılmak üzere, çoğu ağaçtan yapılan, en çoğu boyu eninden büyük kap: *Çamaşır teknesi. Hamur teknesi. Çamur teknesi. Bal teknesi.* [*Ing.* Trough; *Fr.* Auge]; § ● *den.* Geminin omurga, kaburga ve kaplamadan ibaret olan temel kısmı. [*Ing.* Hull; *Fr.* Coque, carcasse]; § ● Her türlü deniz taşıtı. [*Ing.* Craft, (sailing), Vessel; *Fr.* Navire]; § ● *hava.* Bir deniz uçağının ana yapı elemanı ve esas yüzdürücü kısmı; § ● *jeol.* (a) ◘ Havza; (b) ◘ İneç; § ● *matb.* Dizimis harflerin konulduğu kap; § ● *seram.* (a) Çömlek çamurlarının ham maddesini karıştırmak için kullanılan kap; (b) Seramik hamurunun neminî almak için kullanılan bir çeşit alçı sandık; ◉ **pistonlu ~,** *mad. oc.* Kömür veya cevheri, mekanik veya hava basınçlı bir pistonun suya verdiği hareketle yıkayan cihaz. ☆ *Eşanl.* **yıkama teknesi;** § ● s. Tekneye benzeyen: ◉ **~ II deniz uçağı,** *hava.* Suya iniş ve suda yüzmesi bir tekne vasıtasiyle sağlanan bir deniz hava gemisi. [*ing.* Boat seaplane, flying boat; *Fr.* Hydravion a coque]; ◉ **açık ~,** *den.* ◘ **Açık²;** ◉ **ağır ~,** *den.* ◘ **Ağır¹;** ◉ **akaçlama ~ si,** *coğr.* ◘ **Akaçlama;** ◉ **alçı ~ si,** İçinde alçı hamuru yapılan tekne. [*Fr.* Sébile]; ◉ **bastırma ~ si,** *dok.* ◘ **Bastırma;** ◉ **çamur ~ si,** *inş.* Yapılarda duvarcı ve sıvacıların yanlarında bulundurdukları ve içine harç koydukları tekne. *(Rençberlerin omuzda taşıdıkları saplı harç teknelerine de denir).* ◉ **bileği çarkı ~ si,** ◘ **Bileği;** ◉ **birikme ~ si,** *coğr.* ◘ **Birikme havzası;** ◉ **bulaşık ~ si,** *döş.* ◘ **Bulaşık;** ◉ **çamaşır ~ si,** ◘ **Çamaşır teknesi;** ◉ **dizgi ~ si,** *matb.* ◘ **Dizgi;** ◉ **dövme ~ si,** *dok.* ◘ **Dövme;** ◉ **ekmek ~ si,** ◘ **Ekmek;** ◉ **fıskıye ~ si,** ◘ **Fıskıye;** ◉ **hamur ~ si,** ◘ **Hamur;** ◉ **harç ~ si,** ◘ **Harç²;** ◉ **kaba karın ~,** *den.* ◘**Kaba;** ◉ **kapalı ~,** *coğr.* ve *den.* ◘ **Kapalı;** ◉ **tavan ~ si,** *inş.* Ahşap veya kârgir tavanlarda, tavanın kirişleri arasını birçok dörtköşe kısımlara ayırarak çökertme halinde yapılan bölmeler. [*ing.* ve *Fr.* Caisson].

~ ekseni, *jeol.* Bir teknede, yanlar arasındaki açıyı ikiye bölen düzlemin, belli bir katman ile kesiştiği çizgi. [*ing.* Synclinal axis; *Fr.* Axe synclinale].

~ kazıntısı, *şak.* Yaşlı insanların son olan çocukları. [*ing.* The youngest child of a numerous family; *Fr.* Enfant né pendant la vieillesse de sa mère].

~ koyak, *jeol.* Enine kesidi içbükey olan koyak. [*Ing.* Trough; *Fr.* Auge].

~ sarık, Türkistanda başa sardıkları karpuz şeklinde büyücek ve tepesi tekne gibi sarık. [*Ing.* A kind of turban the top of which resembled at trough].

~ sigortası, *den.* Deniz nakliyat sigortasında, yüzerliğini ve denize elverişliliğini koruduğu sürece bir geminin makinesi ve tüm donatımıyle birlikte yapılan sigorta.

~ tavan, *mim. esk.* Kavis biçimindeki tavan. Kapı üstündeki veya duvarların iç kısımlarındaki kemer. [*Ing.* Panelled, coffered ceiling; *Fr.* Plafond en caissons].

~ tecrübesi, *den.* Gemi teknelerinin emniyetle denize çıkabilecek halde olup olmadığını, kaplamalarının sağlamlığını ve iyice kalafat yapılıp yapılmadığını, perçin başlarından ve armozlardan su sızdırıp sızdırmadığını anlamak için yapılan tecrübe.

~ vâdi, *coğr.* Geniş tabanlı vâdi. *(Tabanı ve yamaçları ile birlikte böyle bir vâdi uzun bir tekneyi andırır).* [*ing.* Trough; *Fr.* Vallée en auge alluviale].

~ yardımcıları, *den.* Gemide ana makine ile doğrudan doğruya ilişkisi olmayan mekanik âletlerin tümü. *(Irgat, yük vinçleri, sintine tulumbaları, elektrik tesisatı v.b.).*

tekneleşme, i. *coğr.* Bir bölgedeki çöküntüler sonucu olarak beliren çukur yöre. [*ing.* Down . warpings, Bisinings; *Fr.* Affaissement *(en cuvette)*].

teknelik,-ği, i. *jeol.* Küçük kemer ve teknelerle yapılı, tümü birden bir tekne biçiminde olan büyük kıvrım topluluğu. [*ing.* ve *Fr.* Synclinorium].

teknetyum, i. *Fr. technétium* < *Lat. technetium. kim.* Sembolü Tc. A.n. 43 ve A.a 99 olan kimyasal element. *(Bu maden 1937'de molibdenin nötronlar veya dötonlarla bombardımanından elde edildi. Uranyumun fisyon ürünleri arasından element halinde ayrıştırıldı. Hiç bir doğal izotopu bilinmemektedir).* [*ing.* Tecnetium].

☆ *Eşanl.* **mazuryum.**

teknik,-ği, i. *It. technique* < *Yun. tekhne* > *tekhnikos;* § ❶ Yol, yordam, yöntem: *Bu işin tekniğini bilmiyorum.* [*Ing.* ve *Fr.* Technique]; ☆ *Eşanl.* **metod.** § § ❷ Fizik, kimya, matematik gibi tanıtlanmış bilimleri iş alanında uygulama işi: *Yurdumuzda teknik gelişme yolundadır.* [*ing.* ve *Fr.* Technique]; § ❸ Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin tümü: *Resim tekniği* [*Ing.* ve *Fr.* Technique]; § ❹ *tkz.* Teknik üniversite: Teknikten mezun omak; § ● s. (a) Bir sanata, bir bilime, bir mesleğe özgü olan: *Teknik terimler.* (b) Tekniği güçlü *(sporcu): Çok teknik bir boksör.* (c) Özellikle sanayi alanında uygulamacı meslek adamı yetiştiren bir öğretim dalı için kullanılır: *Teknik okullar.* (d) Bu öğretim dalından yetişmiş olan: *Teknik eleman. Teknik adam.* [*Ing.* Technical; *Fr.* Technique]; ◉ **dağ tekniği,** *esk.* ◘ **Dağ²;** ◉ **diyagnostik ~,** ◘ **Diyagnostik;** ◉ **düz baskı ~ leri,** *mat.* ◘ **Düz;** ◉ **eğitim tekniği,** *sosy.* ◘ **Eğitim;** ◉ **grafik ~ ler,** *matb.* ◘ **Grafik;** ◉ **iş tekniği,** ◘ **iş;** ◉ **konsantrik ~,** *psik.* ◘ **Konsantrik;** ◉ **saptırıcı ~,** *farklar psik.* ◘ **Saptırıcı.**

~ dekuplaj, *sin.* ◘ **Dekuplaj.**

~ dergi, *matb.* Her mesleğe ait teknik bilgileri ve teknik yenilikleri yayınlayan dergi. [*Ing.* Technical journal; *Fr.* Journal technique].

~ hizmet, *esk.* Silâhlı kuvvetlerde taktik ve idarî hizmetler dışında kalan kimya, istihkâm, sıhhiye, ordu donatım, levazım, muhabere ve ulaştırma gibi teknik çalışmaları kapsayan hizmetlerin tümüne verilen ad. [*Ing.* Technical service].

~ idare, *huk.* Geminin teknik hizmetlerinin görülmesi. *(Gemide yüklü olan mallara teknik idaredeki hata sonucu bir zarar gelmesi halinde, taşıyan sadece kendi kusurunun buna sebep olmasından sorumludur).* [*Ing.* Technical administration].

~ ihtiyatlar, *huk.* Sigorta ortaklıkları tarafından ayrılan özel bir tipteki yedek akçe. [*ing.* Technical reserves].

~ istihbarat, *esk.* Yabancı silâhlı kuvvetler tarafından kullanılan savaş malzemesin'n tip ve çalışma esasları, malzeme adları, fiziksel özellikleri ve niteliklerini öğrenmek için yapılan istihbarat. [*Ing.* Technical information].

~ kurul, *sp. (Eskrimde)* Kılıçoyunu yarışmalarının bütün teknik yönlerinî, kılıçoyunu yönetmeliğine göre düzenleyen ve uygulamasını sağlayan yetkili kurul. [*Ing.* Executive committee; *Fr.* Directoire technique].

~ likidite, *işletm.* ◘ **Likidite.**

~ öğretim, ◘ **Öğretim.**

~ resim, *tekn.* ◘ **Resim.**

~ turizm uzmanı, *tur.* Gerek ticarî kurumlar *(seyahat acentaları, taşıt kumpanyaları, turizm servisleri)* gerekse ticarî olmayan olsun, turizm hizmetleri faaliyetinin tümünü meydana getiren çeşitli işlerin incelenmesi, bu gibi işlere başlanması ve bitirilmesinde uzmanlık kazanmış kimse. [*Ing.* Travel expert; *Fr.* Agent technique du tourisme].

teknikçi, l. Bir işin bilim yönünden çok, uygulama ve kılgı yönü ile uğraşan kimse. [*ing.* Technician; *Fr.* Technicien, spécialiste].

☆ *Eşanl.* **uygulaman.**

tekniker, i. *Yun.* < *Alm. techniker.* ◘ **Teknikçi.**

teknik.okul, b. i. *eğt.* Öğrencileri teknik alanlarda yetiştiren okul. [*ing.* School of technology, industrial school; *Fr.* Ecole supérieure technique, école polytechnique, mécanique].

teknik.öğretim, b. i. Teknik konularda öğrenci yetiştirme işi.

teknisyen, i. *Fr. technicien.* Bir bilimin tekniğini bilen ve uygulayan kimse. [*ing.* Technician].

tekniye, l. *Osm.* < *Ar. künye. esk.* Künye koma, künyeleme, künyelenme.

tekno-, *Yun. techne.* Sanat, teknik'ten alınan ve bazı kelimelerin yapısına giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Techno-].

teknografi, i. *Fr. technographie.* Sanatların ve yöntemlerinin tanımlanması. [*ing.* Technography].

teknokrasi, i. *Fr. technocratie.* Devlet yönetiminde son sözün idare ve iktisat teknisyenlerine bırakılmasına dayanan siyasal sistem. [*ing.* Technocracy].

teknokrat, i. *Fr. technocrate.* (a) Teknokrasiden yana olan; (b) İktisadî mekanizmaların kuramsal incelenmesine dayanan, ama insa-

TEKNE ve DONANIM

Salma omurgalı köşeli bir Dinghy baştan görünüş

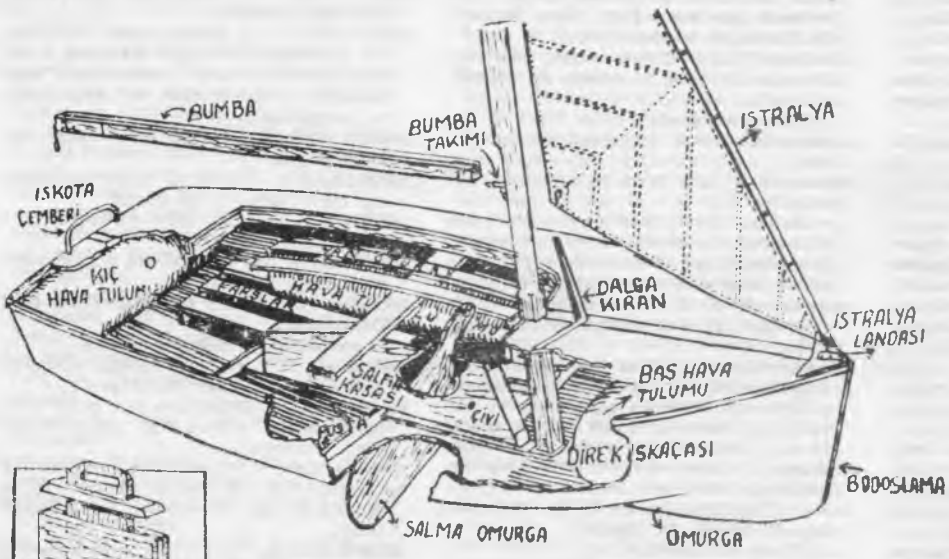

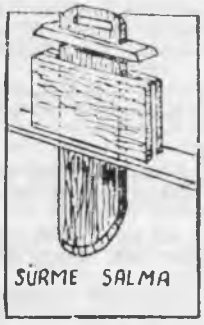

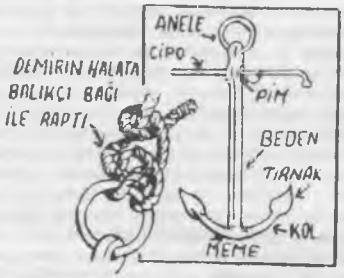

Kıçtan görünüş

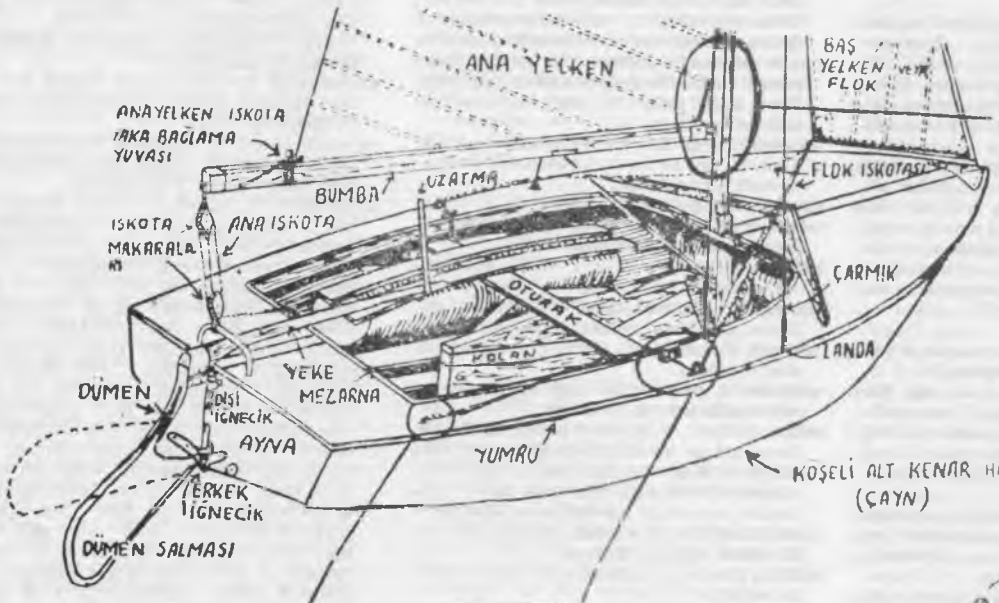

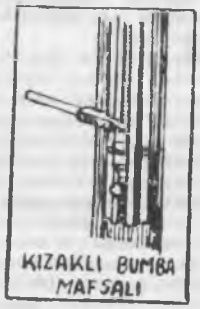

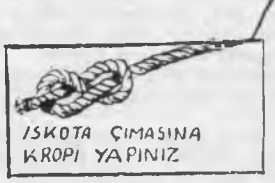

MANDARİN KOL BOYNUZUNA VOLTA EDİLEREK ASILMASI

nî etkenleri her zaman yeterince hesaba katmayan devlet adamı. [*Ing* Technocrate].

teknolog, i. *Fr. technologue*. Teknolojiyle uğraşan kimse. [*ing*. Technologist].

teknoloji, i. *Fr. technologie* < *Yun. techne*, sanat + *logos*, bilim > *teknologia*. (a) Sanayinin çeşitli dallarında kullanılan takımların, işleme usullerinin ve yöntemlerin incelenmesi. (b) Bilimlere, sanatlara ve mesleklere özgü teknik terimlerin tümü. [*Ing*. Technology].

teknolojik, s. *Fr. technologique*. Teknoloji ile ilgili olan. [*ing*. Technological].

tek.omuzlular, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Teleostei)* takımının bir alt takımı. Yüzgeçleri dikensiz veya az dikenlidir. Yüzme keseleri bulunursa bağırsakla bağlantı halindedir. **Turnabalığıgiller** *(Esocidae)*, **fenerbalığıgiller** *(Myctophidae)*, **dişli-sazangiller** *(Cyprinodontidae)*, **lebistesgiller** *(Poeciliidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *ing. Haplomi; Fr.* Haplomes].

tek.örnek, b. i. Aynı tarzda sürüp gidən. [*Osm.* Yeknesak; *ing*. Uniform; monotonous; *Fr.* Uniforme; Monotone].

tek.özeklilik,-ği, b.i. *bot.* Bir tek özeği *(merkez silindir)* bulunan bitki saplarının özelliği. *(Odun ve soymuk tabakalar sıra ile yanyana ise teközeklilik almaşık, iç içe aynı merkezliyse teközeklilik tabakalıdır)*.

tek.parça, b. s. Bütünü tek bir parçadan yapılmış. [*Osm.* Yekpare; *ing*. Of a single piece, all of a piece; *Fr.* Fait, faite d'une seule pièce, formé(e) d'un seul bloc].

tek.parmaklılar, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etenliler *(Placentalia)* bölümünün Toynaklılar *(Ungulata)* üst takımına giren bir takımı. Parmakları tek sayıda olup özellikle ortadaki iyi gelişmiştir. Ard parmaklarının daima tek sayıda olmasına karşılık, ayrık olarak, ön parmaklar çift sayıda olabilir *(Tapirgiller)*. Memeleri kasık bölgesindedir. Otçuldurlar. Geviş getirmezler. **Atgiller** *(Equidae)*, **Tapirgiller***(Tapiridae)*, **gergedangiller** *(Rhinocerotidae)* olmak üzere 3 familyası vardır' [*Osm.* Ferdiy-ül-esâbi; *Lat.* ve *ing. Perissodactyla; Fr.* Périssodactyles].

tekrar/tekrâr/, z. *Osm.*< *Ar.kerr.* § ❶ Gene, bir daha, yeniden: *Tekrar git.* [*Ing.* Once more, again; *Fr.* Encore une fois]; § ❷ i. Bir işi bir daha yapma; yenileme. [*Ing.* Repetition; *Fr.* Répétition]; § ❸ *dilb.* Anlamı güçlendirmek için, aynı kelimenin tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın ya da karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması. ☆ *Eşanl.* **ikileme, kelime koşması**; § ❹ *müz.* Bir müzik parçasının arka arkaya iki defa işlenmek için yazılmış bölümü; ⊙ **üstüne ~ işlemek**, Evvelce yapılmış olan bir resmin bazı yerleri üzerinde tekrar çalışmak ve onu tâdil etmek. [*Fr.* Reprendre].

~ **eğrisi**, *istat.* ◘ **Eğri²**.

~ **etmek**, Yeni baştan söylemek veya yapmak. [*Ing.* To repeat; *Fr.* Répéter].

tekrâren /tekrâren/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tekrarlanarak, defalarla. [*ing.* Repeatedly, again and again; *Fr.* A plusieurs reprises].

~ **ihraç**, *ikt.* İthal edilen bir malın bir süre sonra ihraç edilmesi. [*Ing.* Re-export].

~ **işlenmiş basım**, *matb.* Tekrar gözden geçirilerek düzeltilen ve zenginleştirilen kitap basımı. [*Ing.* Revised edition; *Fr.* Edition revisée].

~ **tahmil**, *den.* Bir geminin boşalttığı yükü yeniden yüklemesi.

~ **yollama**, *post.* Alıcı adresinin değişmesi halinde, posta maddesinin, alıcının bilinen yeni adresine teslim edilmek üzere yollanması.

tekrarlama, i. ❶ Tekrarlamak eylemi. [*Ing.* Repeating; *Fr.* Action de répéter]; § ❷ *psikopatol.* Aynı hareketlerin veya aynı sözlerin sonsuz tekrarlanması; § ❸ *tıp.* Bir hastalığın *(özellikle intanî)* nekahat döneminde yeniden meydana çıkması; § ❹ *mec.* Kötülüğe yeniden başlamak; § ❺ *tiy.* Bir oyunu düzeltmek ereğiyle yeniden ele alarak çalışma, yeniden alma. [*Ing.* Restaging; *Fr.* Reprise].

~ **şebekesi**, *hava.* Bir mesajı, ara istasyonlarda tekrarlama imkânlarına sahip bir haberleşme şebekesi. [*Ing.* Relay network; *Fr.* Réseau de transmission].

tekrarlamak (-i), f. Tekrar etmek, yeni baştan yapmak. [*Ing.* To repeat; *Fr.* Répéter, réitérer].

☆ *Eşanl.* **yinelemek**.

tekrarlanmak, nsz. f. Tekrar edilmek, incelenmek.

tekrarlatıcı, s. ve i. Birçok defa yaptıran, tekrarlatan.

~ **sistem**, *fizyol.* Belirli bir cevabın elde edilmesi için uyarmaların tekrarlanmasını gerektiren fizyolojik mekanizma. *(Salgı sinirleri, vazomotor sistem gibi)*.

tekrarlatmak (-i), f. Tekrar ettirmek, inceletmek. [*Ing.* To make repeat; *Fr.* Faire répéter].

tekrarlayıcı, s. ve i. § ❶ Tekrarlayan *(şey)*. [*Ing.* Repeating]; § ❷ *telekom.* Baudot telgrafında ara istasyona yerleştirilen ve hattın birinci kısmından gelen işaretleri gerçek bir alıcı istasyon gibi alarak ikinci kısma otomatik olarak gönderen alet. [*Ing.* Repeater; *Fr.* Répétiteur, répéteur].

tekrarlı*, s. Tekrar edilen, [*Osm.* Mukerrer; *ing.* Repeated; *Fr.* Répété].

☆ *Eşanl.* **yinelemeli**.

~ **empedans**, *elk.* ◘ **İmpedans**.

tekrar tekrar, b.z. Üst üste, ardı ardına.

tek.renk, b. s. ve i. *fiz. Yalnız* bir basit renk veren (ışık). [*Ing.* ve *Fr.* Monochrome].

☆ *Eşanl.* **monokrom**.

~ **süzgeci**, *astr.* Belirli dalgaboyu aralığındaki ışığı geçiren renkli cam veya benzeri bir düzen. [*Ing.* Monochromatic filter; *Fr.* Filter monochromatique].

~ **verici**, astr. Ürettiği beyaz ışıktan istenilen dalgaboyu aralığındaki ışığı dışarı verebilen bir deney aracı. [*Ing.* Monochromator; *Fr.* Monochromateur].

tek.renkli, b.s. ve i. § ❶ Tek rengi olan; § ❷ *fiz.* Yalnız bir basit renk veren *(ışık)*. [*Osm.* Vahid-ül-levn; *Ing.* Monochromatic; *Fr.* Monochromatique]; § ❸ *astr.* Belirli bir dalga boyunca olan *(ışık)*. [*Ing.* Monochromatic; *Fr.* Monochromatique]; § ❹ *bot.* Kömeç şeklindeki bileşik çiçeklerde orta ve kenar çiçekler aynı renkte olduğu zaman bu çiçeklere verilen sıfat; § ❺ *heyk.* Taşın doğal renginde olan heykeller için kullanılır.

tek.renklilik,-ği, b.i. Bir tek renkli olma hali. [*Ing.* Monochromy; *Fr.* Monochromie].

☆ *Eşanl.* **monokromi**.

tekrî, i. *bot.* ◘ **Sumak**.

tekrih, i. ç. **tekrihât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Kerih gösterme, sevdirmeme.

tekrihât /tekrihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekrih'in** çoğulu.

tekrim, i. ç: **tekrimât**. *Osm.* < *Ar. kerem. esk.* Saygı gösterme, ululama. ◘ **Ta'zim**.

tekrimât /tekrimât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekrim'in** çoğulu.

tekrimen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Saygı göstererek, uyulayarak. ◘ **Ta'zimen**.

tekrir, i. *Osm.* < *Ar. kerr. esk.* § ❶ Tekrarlama, tekrar etme; bir daha yapma veya söyleme; § ❷ *ed.* Sözün tesirini kuvvetlendirmek için bir sözü bile bile tekrar etme sanatı: «*ey varlığı vârı vâr eden vâr*» gibi.

tekrir /tekrîr/, i. ç: **tekrirât**. *Osm.* < *Ar. kerr.* Bir daha gözden geçirme.

tekrirât /tekrirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekrir'in** çoğulu.

teksasit, i. *Fr. texasite min.* Doğal nikel hidrokarbonat. *(Teksastaki kromlu demir içinde bulunur)*. [*ing.* Texasite].

tek.sesleşme, b.i. *fonet.* Bir diftongun basit bir ünlüye indirgenmesi: *Roman dillerinin pek çoğunda au diftongu teksesleşmeyle o'ya dönüşür)*.

tek sesli, b.s. *fonet.* Tek bir ses kapsayan fonem.

teksib, i. *Osm.* < *Ar. kesb. esk.* Kazandırma, kazandırılma.

teksif /teksîf/, i. *Osm.* < *Ar. kesafet. esk.* Yoğunlaştırma, sıklaştırma, koyulaştırma, toplama. [*Ing.* A making dense; *Fr.* Action de condenser, de concentrer, concentration].

teksir, i. *Osm.* < *Ar. kesr. esk.* Çok kırma, /*bir şeyi*/, kırılma.

teksir /teksîr/, i. ç: **teksirât**. *Osm.* < *Ar. kesret. esk.* Çoğaltma. [*Ing.* A causing to become much or many, a multiplying, augmentation, multiplication; *Fr.* Augmentation, multiplication].

teksirât /teksirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teksir'in** çoğulu.

tek.sporlu, b.s. *bot.* Bir tek sporu veya tohumu olan: *Teksporlu sporkesesi*.

tekst, i. *Fr. texte.* Bir yazarın eserinin orijinali. [*Osm.* Metin].

tekstiform, i. *tıp.* Ağ şeklinde örgüye sahip olan. [*Ing.* Textiform].

tekstil, i. *Fr. textile.* § ❶ ◘ **Dokuma**; § ❷ ◘ **Dokumacılık**.

~ **endüstrisi**, ◘ **Dokuma sanayii**.

tekstoblast,-tı, i. *tıp.* Doku yaratan, rejenerasyona yol açan. [*Ing.* Textoblastic].

tekstoma, i. *tıp.* Birbirinden ayrı çeşitli doku hücrelerinden menşe alan karışık tümör. [*Ing.* Textoma].

tekşif, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çok açma, açılma.

tek.tanrıcı, b.s. Tek tanrıya inanan [*Osm.* Muvahhit; *Ing.* Monotheist; *Fr.* Monothéiste]

tek.tanrıcılık,-ğı, b. i. Tek tanrıya inanma. [*Osm.* Tevhit; *ing.* Monotheism; *Fr.* Monothéisme].

☆ *Eşanl.* **monoteizm**.

tek.tegümentli, b.s. *bot.* Yumurtacıkları tek zarlı olan bitkilere *(Maydanozgiller, Bileşikgiller)* denir.

tek tek, b.z. Birer birer, bir bir: *Tek tek saymak. Tek tek damlamak.* [*ing.* One by one; *Fr.* Un à un].

tektib, i. *Osm.* < *Ar. ketebe. esk.* Azdırma.

tek.tip, b.i. *den.* Hepsi aynı plana göre yapılmış, birbirinin aynı teknelerden meydana gelen seriye dahil yelkenli yat.

tektit, i. *Fr. tectite* < *Yun. tektos. min.* Özellikle silis ve alüminyum oksid, demir ve potasyum karbonat bakımından zengin doğal cam parçaları: kaynağı henüz tartışma konusu olmakla beraber göktaşlarından geldiği sanılmaktadır. [*Ing.* Tectite].

☆ *Eşanl.* **Amerikanit, Avustralit, billitonit, Moldavit, obsidiyanit**.

tek.tohumlu, b.s. *bot.* İçinde sadece bir tohum bulunan meyve ve parçalarına denir: Tektohumlu meyve.

tektojen, s. ve i. *Fr. tectogène.* Yer kabuğunun içinde dağ zinciri oluşan parçalanma kuşağına denir. [*Ing.* Tectogenous].

Tektoloji, i. *Fr. tectologie.* < *Yun. tekton*, yapıcı + *logos*, bilim, *biy.* Organizmaların, özellikle «koloni hayvanlarının» *(Süngerler, hidralar, yosun hayvanları, tulumlular v.b.)* yapısıyle uğraşan morfoloji dalı. *(Bu bilimin kurallarını ortaya koyan Haeckel'dir. Giard aynı bilimi canlı varlıkların «arkitektonik» diye tanımlar)*. [*ing.* Tectology].

tektonik, -ği, i *tectonique* < *Yun. tektonikos.* § ❶ *jeol.* Parçalanıp dağılmış yer katmanlarının birbirleri ile olan ilgilerini araştıran jeoloji dalı. İç güçlerin etkisiyle arazilerin oluşumlarından sonra meydana gelen biçim değişikliklerini inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Tectonics; *Fr.* Tectonique]; § ❷ s. Tektonik ile ilgili olan. [*Ing.* Tectonic]; ⊙ **esnek ~**, *jeol.* Düz, eğik veya eğri kıvrımlı tektonik. *(Esnek tektonikte faylara ve kırılmalara seyrek rastlanır. Bu tektonik çeşidi, başkalaşmamış ve henüz kıvrımlanma geçirmemiş oldukça yeni arazilerde görülür)*. [*ing.* Elastic tectonics].

⊙ **gevrek ~**, *jeol.* ◘ **Gevrek**.

tek.toynaklılar, ç.b.i. *zool.* Yalnız atgilleri kapsayan tekparmaklı toynaklı memeliler grupu.

tektük, b.s. § ❶ Seyrek, az bulunur. [*ing.* One or two, rare; *Fr.* Rare]; § ❷ z. Seyrek olarak. [*ing.* Occasionally, rarely, seldom; *Fr.* Rarement].

tekvin /tekvîn/, i.ç: **tekvinât**. *Osm.* < *Ar. kevn. esk.* Oluşturma, var etme, yaratma.

Tekvin, öz. I. Eski Ahit'in birinci kitabı.

tekvinât /tekvinât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekvin'** in çoğulu.

tekvinî /tekvinî/, i. *Osm.* < *Ar. felsefe. esk.* Oluşul, oluşla ilgili.

tekvir, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Değirmi yapma, yuvarlaklaştırma.

Tekvir, öz. I. Kur'an'ın LXXXI. suresi.

tek.yanlı, b.s. *anat.* Tümü ile vücudun bir tarafında bulunan organlara denir. [*ing.* Unilateral; *Fr.* Unilatéral].
~ **anlaşma,** *huk.* Yanız bir tarafı yüküm altında bırakan; fakat faydalanan tarafın da rızasını gerektiren anlaşma. [*ing.* Unilateral contract; *Fr.* Contrat unilatéral].
~ **nöron,** *anat.* Çeşitli katlarda, fakat omuriliğin bir tarafında bulunan hücreleri birbirine bağlayan birleştirici nöron. [*ing.* Unilateral neuron].

tekye, i.ç: **tekâyâ.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Dayanma; ◘ **istinâd;** § ❷ Güvenme. ◘ **itimâd;** § ❸ Tekke. ◘ **Dergâh, hânkah, zâviye.**

tekye-gâh /tekyegâh/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Dayanılacak yer. ◘ **istinâdgâh, mesned.**

tekye-geh, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* ◘ **Tekye-geh.**

tekye-nişin /tekyenîşîn/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tekkede oturan, derviş.

tekye-zen, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Dayanan, istinâdeden.

tekyil, i. *Osm.* < *Ar. kile. esk.* Kile ile ölçme.

tek.yumurtalıklı, b.s. *bot.* Bir tek yumurtalığı olan: *Tek yumurtalıklı çiçek.* [*Ing.* Uniovulate, uniovular; *Fr.* Uniovulé].

tek.yüzgeçli, b.s. *zool.* Tek yüzgeci bulunan *(balık). (Bu türlü balıklarda sırt, kuyruk ve anus yüzgeci birleşerek bir tek yüzgeç halini alır).*

tekzibât /tekzibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tekzib'** in çoğulu.

tekzip,-bi /tekzîp/, i. ç: **tekzibât.** *Osm.* < *Ar. kizb* > *tekzib. esk.* Yalanlama. [*Ing.* A declaring to be a lie, a denying, a contradicting, contradiction; *Fr.* Action de donner existence, création].
~ **etmek,** *huk.* Yalanlamak. [*ing.* To proclaim false, to give the lie to, to deny; *Fr.* Démentir].

tel, i. § ❶ *biy.* Demet halindeki bazı bitki veya hayvan oluşumlarını meydana getiren iplik biçiminde ince olan madde: *Pamuk teli. Kas teli. Saç teli.* [*Osm.* Habıl, lif; *Lat. Chorda; Ing.* Fiber, fibre; *Fr.* Fibre]; § ❷ *anat.* Küçük, iplik biçiminde bir yapı olup kas ve sinir dokusunun yapısında ve bağ dokusunun hücre arası maddesinde bulunur. [*Osm.* Lif, hayt, habil; *Lat. Fibra; Ing.* ve *Fr.* Fibre]. ☆ *Eşanl.* **ip, iplik, fibra;** § ❸ Türlü madenlerden çeşitli işlerde kullanılmak üzere yapılan ince ve uzun nesne: *Gelin teli. Telgraf teli. Tambura teli.* [*Ing.* Wire; *Fr.* Fil de fer, fil de métallique]; ❹ s. Bu nesnelerden yapılmış: *Tel kafes. Tel örgü.* [*Ing.* Made of wire; *Fr.* De fil de fer, de fil de métallique]; § ❺ Bu biçimde ince uzun yapılmış: *Tel kadayıf;* ◉ ~ **ine dokunmak,** *dey.* Ayıp ve kusurlarını yüzüne karşı söyleyerek bir kimseyi öfkelendirmek; ◉ ~ **ler takmak (takınmak),** *dey.* Aşırı hareketlerle sevincini açığa vuranlar için alay yollu kullanılır; [*ing.* To dress oneself out for a holiday, to rejoice greatly over something]; ◉ **ağ ~ i,** *sp.* ◘ **Ağ;** ◉ **ağsı ~,** *zool.* ◘ **Ağsı;** ◉ **aktif ~,** *elek.* Elektrik makinelerinde: armatür iletkenin manyetik akıyı fiilen kesen parçası; ◉ **atkı ~ i,** *dok.* ◘ **Atkı;** ◉ **bam ~ i,** *dey.* ◘ **Bamteli;** ◉ **boş ~,** *müz.* ◘ **Boş;** ◉ **çift ~,** *müz.* ◘ **Çift;** ◉ **çok ~ li,** *elek.* ◘ **Çok;** ◉ **demir ~,** *mat.* ◘ **Demir;** ◉ **dikenli tel,** Üzerinden geçilmesi güç olmak ve elbiseye takılarak, geçmek isteyenlere engel olmak için, bahçe kenarlarına ve siper önlerine gerilen, ucu sivri birer iğne ve çivi gibi dişleri olan tel örgü. [*Fr.* Fil de fer barbelé]; ◉ **dikiş ~ i,** ◘ **Dikiş;** ◉ **düdük ~ i,** *den.* ◘ **Düdük;** ◉ **gelin ~ i,** Oldukça ince ve fakat enlice ve yassı şerit halinde uzun parlak madenî teller olup gelinlerin başına takılır ve bazı kumaşların iplikleri arasında dokunur. [*Fr.* Fils d'or et d'argent suspendus sur le visage de la nouvelle mariée]; ◉ **elastik ~,** *zool.* ◘ **Elastik;** ◉ **gelin ~ i,** *folk.* ◘ **Gelin;** ◉ **gücü ~ i,** *dok.* ◘ **Gücü;** ◉ **her ~ den çalmak,** *dey.* ◘ **Çalmak;** ◉ **ığrıp ~ i,** *balıkç.* ◘ **Iğrıp;** ◉ **invar ~ i,** *jeol.* ◘ **invar;** ◉ **kabza ~ i,** *sil. esk.* ◘ **Kabza;** ◉ **kas ~ i,** ◘ **Kas;** ◉ **sarık ~ i,** Eskiden bazı sarıklar üzerine rütbe işareti olarak sarılan sırma serit. ☆ *Eşanl.* **altın oluk;** ◉ **Sarpey ~ leri,** *anat.* Kemik zarından çıkarak kemik dokusunun içine giren, kireçlenmiş veya kireçlenmemiş katılgan doku telleri. [*Fr.* Fibres de Sharpey]; ◉ **sigorta ~ i,** *elek.* ◘ **Sigorta;** ~ **başlık,** *sp. (Eskrimde)* Kılıç oyunu vuruşma ve yarışmalarında başı ve yüzü korumak için takılan, önü örgülü çelik telden üstü yanları ve çenealtı bölümü deri, kösele, ya da plastikten yapılmış bir korunma aracı. [*Osm.* Maske; *ing.* Mask; *Fr.* Masque].
~ **çekme,** *met.* Bir çekme kuvveti uygulayıp «*tel haddası*» denen özel deliklerden geçirilerek bir metalürji ürününün kesitini küçültme işlemi. [*ing.* Wire drawing].
~ **çekmek,** § ❶ *dok.* Tarak garnitürleri silindirlere sarılmazdan önce, tel uçlarının silindir çevresinden taşmaması için, garnitürün uç kısımlarına gelen telleri özel bir el kancasıyle çekip çıkarmak. [*ing.* To draw wire; *Fr.* Tréfiler]; ☆ *Eşanl.* **garnitür ucu açmak;** § ❷ Telgraf göndermek. [*ing.* To wire, to telegraph; *Fr.* Télégraphier]. § ❸ *arg.* İşemek. [*ing.* To piss; *Fr.* Pisser].
~ **çivi,** Kunduracıların kullandıkları sarı pirinç telden yapılmış ince ve küçük çivi. [*ing.* Brad; *Fr.* Pointe].
~ **dikiş,** *cilt.* ◘ **Dikiş.**
~ **dokuma,** *dok.* Madenî telden kumaş gibi dokunmuş safiha. *(Bunun aralıklı ve kafes gibi olanlarına sadece tel denir).* [*Ing.* Fine screening made of woven wire; *Fr.* Toile métalique].
~ **dolap,** ◘ **Teldolap.**
~ **fırça,** *dok.* Kumaşın tüylerini ters yöne tarayarak kaldırmak için kullanılan madenî tarak veya fırça. [*Ing.* Wire brush, scratch brush].
~ **halat,** § ❶ *den.* Demirden veya yumuşak veya sert çelikten çekilmis ince telerden yapılmış halat. [*Ing.* Metallic cable]. § ❷ *tiy.* Işıklama sisteminde, panoların ve ağırlıkların bağlanmasında kullanılan tel [*ing.* Wire rope; *Fr.* Câble].
~ **havalesi,** *ikt.* Telgrafla gönderilen para. [*Ing.* Telegraphic money order; *Fr.* Mandat télégraphique].
~ **izbiro,** *den.* Ağır cisimleri kaldırmakta kullanılmak üzere bir tel halatı istenilen büyüklükte birkaç kat dolaştırmak ve üzerini tel veya ligadora ile bağlamak suretiyle yapılmış izbiro.
~ **kadayıf,** *mutf.* ◘ **Kadayıf.**
~ **kakma,** ◘ **Kakma.**
~ **kapan,** ◘ **Kapan.**
~ **kırma,** *işl.* Sırma ile yapılan bir işleme türü.
~ **kırmak,** *arg.* Gücendirmek, darıltmak, hatır kırmak: *Yobazdır, nereye gitse tel kırar.* [*ing.* To run away, to decamp; *Fr.* Faire une faute mal agir].
~ **makas,** Tel kesemeye yarayan makas. [*ing.* Wire shears; *Fr.* Bec-de-corbeau].
~ **maytap,** ◘ **Maytap.**
~ **örgü,** Dikenli tellerle meydana getirilen engel. [*ing.* Wire netting, wire fence; *Fr.* Toile *(tissu)* métallique].
~ **sapan,** *den.* Bir halata koşulacak bir palanganın kancasını takmak üzere, halat üzerine vurulan telden yapılmış sapan. *(Tel izbirodan hiç farkı yoktur).*
~ **sargı bend,** *trm.* Ana gövdesi kafesli telden yapılmış bir [illegible]d. [*ing.* Wire winding; *Fr.* Enroulement en fils].
~ **sargılı top,** *den. esk.* En iç zırvanası «*Mücef zırvanası*» üzerine çelik tel sarılmış toplar.
~ **şehriye,** *mutf.* ◘ **Şehriye.**
~ **zımba,** *matb.* Tel dikiş makinesinde rule tel makinesinden parça parça kesilip ayrılan ve formaların içinde kıvrılarak onları tutan parça raptiye, çengel. *(El zımba makinelerinde bu teller parça parça kesik olarak hazır bulunur).* [*Fr.* Crochet en fil de fer].

tel, i. **Telgraf** sözünün kısaltması: *Falan numaralı tele cevaptır.* [*Ing.* Telegram, wire; *Fr.* Télégramme].
~ **çekmek,** Telgraf göndermek. [*Ing.* To telegraph, to send a wire; *Fr.* Télégraphier, envoyer un télégramme].
~ **yazısı,** Telgrafla gönderilen yazı. [*Ing.* Telegram; *Fr.* Télégramme].

tela /te:la/, i. *It.* Elbisenin göğüs kısmında kumaşla astar arasına konulan ve orasını kabarık veya düz tutmaya yarayan sert bez. [*ing.* Horsehair stiffening, *(of coat collars, etc.); Fr.* Toile de crin, toile tailleur, sous-contre-fort *(de vêtement)*]. ◘ *ŞEKİL: 542.*— **TERZİ.**
~ **çatmak,** *terz.* Elbisenin önü, kolları, yakası, eteği gibi yerlerine bir kadın veya erkek terzisinin tela koyması.

telâffuz, i.ç: **telâffuzât.** *Osm.* < *Ar. lâfz.* § ❶ Söyleyiş, söyleniş. [*Ing.* A pronouncing, pronunciation, an uttering, utterance; *Fr.* Prononciation]; § ❷ *fonet.* Fonemlerin oluşması için organları tarafından yapılması gerekli hareketlerin bütünü.
~ **etmek,** Bir kelimeyi, ses, hece uzunluğu, kalınlık ve vurgu gibi özelliklerini belirtmek suretiyle söylemek. [*ing.* To pronounce; *Fr.* Prononcer; ◉ **değişik ~,** *dilb.* ◘ **Değişik.**

telaffuzât /telaffuzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telâffuz'un** çoğulu.

telâfi /telâfî/, i. *Osm.*< *Ar.lefy.(Ziyan olanın)* yerini doldurma, karşılama: *Telâfisi kolay olmayan bir zarar.* [*ing.* Redress, recovery, relief, restoration, compensation; *Fr.* Action de regagner, de réparer].
~ **etmek,** *huk.* Gidermek, yerini doldurmak, kalşılamak. [*ing.* To make up for, compensate; *Fr.* Récupérer, recouvrer].
~ **testi,** *eğt.* Bir mazeret sebebiyle belli bir günde yapılan sınavlara katılamamış bir öğrenciye veya öğrencilere bu sınavın yerine geçmek üzere sonradan verilen test.

telâfif /telâfif/, i. *Osm.* < *Ar. anat. esk.* Kıvrımlar, büklümler, büküntüler.

telahhum, i. *Osm.* < *Ar. lâhm. esk.* Etlenme, semirme.

telahhuz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İmrenerek ağız sulanma.

telâhi /telâhî/, i. *Osm.* < *Ar. lehv. esk.* Oyunla, oyun âletleriyle vakit geçirme. ◘**Telehhî.**

telâhuk /telâhuk/, i. *Osm.* < *Ar. lühûk. esk.* Birbiri arkasından gelip birleşme, birbirine katılma.

telâhuz /telâhuz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gözucu ile bakma, gözucuyle bakışma.

telâkî /telâkî/, i. *Osm.* < *Ar. likâ. esk.* (k *kalın okunur)* Buluşma, kavuşma. [*ing.* A coming together, a meeting one another, meeting; *Fr.* Action de rejoindre, action de se mettre en rapport, jonction].
~ **noktası,** Bir hattın diğer bir hat ile birleştiği nokta. [*ing.* Point of junction; *Fr.* Point d'attache, point de rencontre].
☆ *Eşanl.* **tekatu noktası.**

telâki-gâh /telâkigâh/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Buluşma yeri.

telâkki /telâkkî/, i. *Osm.*< *Ar.likâ* > *telekki. esk.* (k *kalın okunur)* Anlayış, görüş. [*Ing.* Mode of receiving or regarding, interpretation, view; *Fr.* Action et manière de concevoir ou de considérer, conception].
~ **etmek,** *dey. (Şöyle veya böyle)* anlamak, ele almak, saymak. [*Ing.* To consider, to regard *(as good or bad etc.),* to receive *(a piece of news); Fr.* Concevoir, considérer, accueillir].

telâkkiyât /telâkkiyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telâkki'nin** çoğulu.

telâkkub /telâkkub/, i. *Osm.* < *Ar. lakab. esk.* Lâkâplanma, lâkab alma.

telakkum, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Paralayıp lokma lokma yutma; § ❷ Karın gurultusu.

telâküm /telâküm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yumruklaşma, boks.

telalji, i. *tıp.* Yayılan ağrı. [*ing.* Telalgia].

telâmiz, telâmize /telâmiz, telâmize/, i. *Osm.* < *Ar.* **Tilmiz'in** çoğulu.

telamon, i. *Fr. télamon. mim.* ◘ **Atlante.**

telanjiyektazi, i. *Fr. télangiectasie. patol.* Kılcal damarların genişlemesi. [*ing.* Telangiectasis].

telâsim /telâsim/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tılsım**'ın çoğulu.

telâssus /telâssus/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hırsızlık etme.

telâsuk /telâsuk/, i. *Osm.* < *Ar. lüsûk. esk.* § ❶ Bitişme, bitişiklik; § ❷ *tıp.* Bir organın bir başkasına bitişip yapışması.

telâ'süm /tela:süm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Cevap verilecek yerde veremeyip kekeleme; § ❷ Saçma sapan cevap verme, kemküm etme; § ❸ Dil dolaşma.

telâş /telâş/, i. *Osm.* < *Ar. leşv* > *te lâşi.* § ❶ Herhangi bir endişeden ileri gelen evecenlik: *Telâşla yürüyordu.* [*ing.* Flurry, hurry, confusion; *Fr.* Hâte, précipitation]; § ❷ Kaygı, tasa: *Hastanın halinde telâş edecek bir şey yok. Ortalığı bir telâştır aldı.* [*ing.* Embarrassment, anxiety; *Fr.* Ennui, inquiétude, embarras, trouble]; ◉ ~ **a düşmek**, Telâşlanmak. [*ing.* To be confused, alarmed, flurried; *Fr.* Se hâter par une inquiétude quelconque, s'inquiéter]; ◉ ~ **a gelmek**, Telâş sırasında yapılmak. [*ing.* To be hurried; *Fr.* Être pressé].
~ **almak**, *dey.* Herhangi bir sebeple heyecanlanmak, acele etmek, sıkıntı içinde kalmak, telâşlanmak.
~ **etmek**, *dey.* Sıkıntı duyarak acele etmek, endişelenmek, tasalanmak.
~ **göstermek**, *dey.* Telâşlı olduğunu belli edecek şekilde hareket etmek.

telâşi /telâşi/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dağılma; § ❷ Ehemiyetini *(önemini)* kaybetme; § ❸ Telâş.

telâşlandırmak (-ı), f. Telâşlanmasına yol açmak. [*ing.* To cause, to become flurried or anxious].

telâşlanmak, nez. f. Endişeye düşüp sabırsızlık göstermek. [*ing.* To become flurried or anxious; *Fr.* Se hâter par une inquiétude quelconque, s'inquiéter].

telâşlı, s. Telâş eden, telâşa düşen. [*ing.* Confused, flurried, agitated, upset; *Fr.* Inquiet, qui a des affaires pleines d'embarras et de tapage].

telâşsız, s. § ❶ Telâşa düşmeyen, telâş göstermeyen. [*ing.* Calm; *Fr.* Tranquille]; § ❷ z. Soğukkanlılıkla, kendini şaşırmadan. [*ing.* Quietly; *Fr.* Tranquillement].

telatin /telâtin/, i. *Isl. telyatina. deric.* Bir çeşit sağlam ve yumuşak sahtiyan olup kendine özgü hos bir kokusu vardır. [*ing.* Russ, Russian leather; *Fr.* Cuir de Russie].

telâttuf /telâttuf/, i. ç: **telâttufât**. *Osm.* < *Ar. lûtf. esk.* Nâzikane muamelede bulunma. ◘ **Telâtuf.**

telâttufât /telâttufât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telâttuf**'un çoğulu. Nazikane muameleler.

telâttufen /telâttufen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Lutf ile, nezaketle.

telâttuf-kâr /telâttufkâr/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Lûtf ile, nezaketle muamele eden.

telâttuf-kârâne /telttufkârâne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tatlılıkla, nezaketle, davrananlara yakışacak şekilde.

telâttuh /telâttuh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bulaşma, bulaşık olma.

telâtuf /telâtuf/, i. ç: **telâtufât**. *esk.* Lûtuf ve nezaketle hareket etme. ◘ **Telâttuf.**

telâtufât /telâtufât/, i. *Osm.* < *Ar.* **telâtuf**'un çoğulu.

telâtum /telâtum/, i. *Osm.* < *Ar. latm. esk.* § ❶ *(dalgalar)* Çarpışma; § ❷ Çok dalgalanma.

telâtum-gâh /telâtumgâh/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Dalgası çok olan yer, dalgalı yer.

telâub /telâub/, i. *Osm.* < *Ar. la'b. esk.* Oynama, oynaşma.
☆ *Eşanl.* **Mülâabe.**

telâub /telâ:ub/, i. *Osm.*< *Ar. la'b. esk.* § ❶ Oynama, oyunla uğrasma, eğlenme; § ❷ *(luab)* Yemeklerin ağızda tükrükle karışması; § ❸ *tıp.* Salyenin akması.

telâun /telâun/, i. *Osm.* < *Ar. la'net. esk.* Birbirine karşılıklı lâ'net okuma; söğüsme.

telâvüm /telâvüm/, i. *Osm.* < *levm. esk.* Birbirini çekiştirme.

telbis, i.ç: **telbisât**, *Osm.* < *Ar. lebs.* § ❶ Ayıbını, kusurunu örtecek bir şeyi sahtelendirme; § ❷ Sûret-i haktan görünerek hile edip aldatma; § ❸ Hile, oyun.

telbisât /telbisât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telbis**'in çoğulu.

telbiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hac sırasında hacıların *«lebbeyk Allahümme lebbeyk»* demesi.

telcik, i. § ❶ Küçük tel. [*ing.* Small thread; *Fr.* Filet]. § ❷ *zool.* Bir teli meydana getiren daha ince iplikcikler, sinir veya kas hücrelerinin sitoplâzmasında bulunan ince iplikcikler, miyofibril, nörofibril. [*Osm.* Hayt; *Lat. Fibrilla; ing.* Fibril (la); *Fr.* Barbule, fibrille]. ☆ *Eşanl.* **lifcik.** § ❸ *bot.* (a) Son derece ince bazı organlara, özellikle köklerin ince ayrıntılarına ve likenlerin tal veya spor sapından çıkan ince iplikçiklere verilen ad. (b) Erkek organda başçığı taşıyan ince kısım. ◉ **çizgili** ~, *dok.* Kas telini meydana getiren enlemesine çizgili ince tel; ◉ **katılgan doku telciği**, *dok.* Kolagen maddenin, elektronik mikroskopla görülebilen yapı taşı. *(Kolagen telcikler uzun ve çoğu zaman birbirine paraleldir. Telsi olmayan homojen bir madde içinde bulunur).*

telcikli, s. Telciklerden oluşan: *Telcikli doku.* [*ing.* Fibrous; *Fr.* Fibreux,-euse].

telcim, i. *Osm.* < *Ar. licâm. esk.* Gemleme, gem vurma, gemlenme.

tel.dolap, b.i. Yanları ve kapağının aynası ince delikli telden yapılmış yemek dolabı. [*ing.* Flyproof food cupboard with wire screening, meat safe; *Fr.* Garde-manger de treillis, garde-manger portatif].

tele, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tuzak.

tele-, *Yun. tele,* Uzak, kelimesinden alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek. [*ing.* ve *Fr.* Tele-].

tele, i. *Fr. Télé. psik. Moreno*'nun terminolojisinde *«iki kişi arasında karşılıklı bir duygunun ilkel nitelikteki belirişi»* anlamına gelir. Karşıtı, *empati* (psikolojik) ve *transfer (psikanalitik)* olan bu beliriş, burada sırf sosyal açıdan gözönünde tutulmuştur. Tele, sosyometri testinde ortaya çıkar.

teleband, i. *Fr. télébande.* Büyük bir hızla telgraf işaretleri üretebilen beş kanallı delikli şerit. *(Teleband telem cihazıyla teleks cihazıyle, muhasebe makinesine bağlı bir kart deliciyle, bir hesap makinesiyle veya bir delikli kart makinesiyle elde edilir).* [*ing.* Teleband].

telebbüb, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* Meyvenin içlenmesi.

telebbük, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mide dolgunluğuna uğama.
☆ *Eşanl.* **imtilâ'.**

telebbün, i. *Osm.* < *Ar. leben. esk.* § ❶ Durma, eğlenme; § ❷ *hek.* Memeden sütün damla damla akması.

telebbüs, i.ç: **telebbüsât**. *Osm.* < *esk.* Giyme, giyinme.
☆ *Eşanl.* **iktisâ.**

telebbüsât /telebbüsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telebbüs**'ün çoğulu.

telebinoküler, I. Normal bir okuma mesafesindeki görme durumunu kontrol eden ve okuyucuda herhangi bir görme zorluğu bulunup bulunmadığını belirten streoskop'a benzer bir cihaz. *(Bu cihaz, yetiştirici okuma faaliyetlerinde de kullanılır).* [*ing.* Telebinocular].

teleclüc, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Şaskınlıktan dolayı lakırdıyı ağzında karıştırarak söyleme.

telediastolik, s. *Fr. télédiastolique. tıp.* Diyastolün son safhasına ait. [*ing.* Telediastolic].

telediffüzyon, i. *Fr. télédifusion* < *Yun. tekn.* Telefon donanımından yararlanarak, yüksek frekanslı akımlarla abonelere radyo yayını yapma. [*ing.* Telediffusion].

teledinamik, s. *Fr. télédynamique.* Kuvveti, gücü uzağa ileten: *Teledinamik kablo.* [*ing.* Teledynamic].

telediyafoni, i. *Fr. télédiaphonie. telekom.* İki telefon devresinin ucunda konusmaların karışması. [*ing.* Telediaphonia, telediaphony].

telediyastolik, s. *Fr. télédiastolique. fizyol.* Diyastolün son evresinde meydana gelen bir olaya denir. [*ing.* Telediastolic].

tele-elektrokardiyograf, i. *Fr. télé-électrocardiographe.* Alıcı ve verici postalardan meydana gelen ve özel bir yükselteç yardımıyle bir elektrokardiyogramı uzağa iletebilen âlet. [*ing.* Tele-electrocardiographer].

telef, i. ç: **telefât**. *Osm.* < *Ar. esk.* **«*Yok etmek, yitirmek, boş yere harcamak, yıpratmak*»** anlamına gelen **telef etmek** ve **«*yok olmak, yitmek*...»** anlamına gelen **telef olmak** deyimlerinde geçer. [*ing.* A going to waste, destruction or death, ruin, perdition, death; *Fr.* Perte, ruine, destruction].
~ **edilen maddeler**, *ikt.* Bir imalât safhasında eriyip giden ilkel maddeler, işe yaramaz artıklar. [*ing.* Wastes].

telefat.-tı /telefât/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **telef**'in *çoğulu. esk.* Can kaybı. [*ing.* Casualties, losses of life *(in an accident etc.); Fr.* Pertes].

teleferik, i. *Fr. téléphérique.* Birbirinden uzak iki yer arasında havada gerilmiş bir veya birkaç kablo üzerinde kayarak giden asılı taşıt. [*ing.*Telpher, telpher railway, rope-way, -teleferic, cable lift].

telefilm, i. *Fr. télélfilm. sin.* Bir televizyon yayını sırasında bu yayındaki görüntü ve sesin otomatik olarak 16 mm.lik boş filim üzerine alınması. Bu yolda elde edilmiş filim. [*ing.* Telerecording, kinescope].

telefon, i. *Fr. téléphone* < *Yun. tele,* uzak + *phone,* ses. *fiz.* Uzaktan konuşmayı sağlayan cihaz olup biri sesin verildiği mikrofon, öbürü sesi getiren almaç, üçüncüsü de bu ikisi arasında uzanan kapalı bir elektrik devresi olmak üzere üç temel kısımdan meydana gelir. [*ing.* Telephone]; ◉ **telsiz** ~, Konuşmaların, elektromagnetik dalgaların özelliklerinden yararlanarak iletilmesi. [*ing.* Wireless telephone].
~ **etmek**, Birine telefonla bir şey söylemek. [*ing.* To telephone; *Fr.* Téléphoner].
~ **kulübesi (kabini)**, Telefonla konuşmak için yapılan küçük hücre ve kamara seklinde odacıklar ve kulübeler. [*ing.* Telephone booth; *Fr.* Cabine de téléphone]. ◘ *ŞEKİL: 533.*– **TELEFON CİHAZI;** *ŞEKİL: 534.*– **TELEFONLAR;** *ŞEKİL: 535.*– **TELEFON ve TELGRAF;** ◉ **otomatik** ~, *telekom.* ◘ **Otomatik.**
~ **santralı**, *tekn.* Bütün telefon abonelerinin elektrik devrelerinin bağlı olduğu merkez. [*ing.* Telephone exchange telephone central, subexchange; *Fr.* Centrale téléphonique].
~ **şamandırası**, *den.* Deniz içinde kazaya uğrayıp su yüzüne çıkamayan denizaltı gemileri tarafından kullanılan ve içinde telefon cihazı bulunan şamandıra.

telefoncu, i. § ❶ Telefon düzeni kuran veya telefon onaran kimse; § ❷ Santral memuru, santralcı: *Telefoncu kız.* [*ing.* Telephonist, telephone operator, telephone girl; *Fr.* Téléphoniste].

telefonculuk,-ğu, i. § ❶ Telefon kuruculuğu veya tamirciliği; § ❷ Telefon santralı memurluğu. [*ing.* Telephony; *Fr.* Téléphonie].

telefonlaşmak (-le), nez. f. Telefonla konuşmak. [*ing.* To talk over the telephone *(with somebody)*].

telefonometre, I. *Fr. téléphonomètre.* Telefon konuşmalarının süresini ve sayısını gösteren sayaç. [*ing.* Telephonometer].

telefoto, i. § ❶ *telekom.* Fotoğraf, yazı, resim gibi sabit görüntülerin elektrik yoluyle uzaktan telle iletilmesi. *(Telsiz iletime radyofoto denir).* [*ing* Telephoto; *Fr.* Téléphoto]; § ❷ *fot.* (a) Uzaktaki konuların veya nesnelerin fotoğrafını çekme tekniği. *(Konuya, normal objektiflerle fotoğraf çekebilecek kadar yaklasmak imkânsız olduğu zaman, teleobjektif kullanarak telefoto'ya başvurulur)* (b) Konunun normal boyutlarından daha büyük bir görüntüsünü elde edebilmek için teleobjektif kullanılması. [*ing.* Telephoto; *Fr.* Téléphoto].

telefotografi, I. *Fr. téléphotographie. Yun. tele,*

uzak + *phos*, ışık + *graphein*, yazmak. Fotoğraf resimlerini elektrik akımıyla uzaklara iletmek yolu. [*ing.* Telephotography].

telegoni, i. *Fr. télégonie. biy.* Bir erkeğin ilk defa dölledi̇ği bir dişi üstünde potansiyel kalıtım bakımından bıraktığı sürekli etki. *(Böyle bir dişi, daha sonraki gebeliklerinde, kendisini dölleyen erkek kim olursa olsun hep ilk çiftleştiği erkeğe benzer döller verecektir).* [*ing.* Telegony].

telegraf, i. ◘ **Telgraf.**

telegram, i. *hava.* Telegraf ile yollanacak yazı. [*ing.* Telegram; *Fr.* Télégramme].

telehhî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Oynama, oyunla vakit geçirme.
☆ *Eşanl.* **telâhî**, **telâ'ub**.

telehhüb, i. *Osm.* < *Ar. lehheb. esk.* § ❶ Alevlenme, alevlenme yanma, tutuşma; § ❷ İltihap, yangı.

telehhüf, i. ç: **telehhüfât**. *Osm.* < *Ar. lehef. esk.* Hasret ve kederle yanıp yakılma, mahzûn olma.

telehhüfât /telehhüfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telehhüf**'ün çoğulu.

tele.işlem, b.i. *bilgi-işlem.* Bir ordinatörü merkez ünitesinden uzakta bulunan bilgi kaynaklarına telefon veya telgrafla bağlayarak çalıştırma usulü.

telek,-ği, i. *zool.* Kuşların gövde, kanat ve kuyruğunda bulunan kalın eksenli büyük tüy. [*Osm.* Rîş; *Lat. Pennae; ing.* Quill-(-feather), long wing-feather, pinna; *Fr.* Penne]; ◉ **ikincil ~ler**, *zool.* ◘ **ikincil**; ◉ **kuyruk teleği**, Uçuş sırasında dümen ödevi gören kuyruk tüylerinden her biri. [*ing.* Secondary pinnas]; ◉ **örtü teleği**, Kanat ve kuyruk teleklerinin dibini ve bütün gövdeyi kiremit dizisi gibi kaplayan tüylerden her biri; ◉ **uçma teleği**, Kanatlardaki büyük ve sert teleklerden her biri.

tele kabın, teleben, i. *Fr. télécabine, télébenne.* Kabloya düzgün aralıklarla tespit edilmiş askılara takılan küçük kabinlere insan taşımak için kullanılan tek kablolu teleferik tipi. [*ing.* Telecabin].

telekardiyofon, i. *Fr. télécardiophone.* Kalb seslerini uzaktan dinlemeye yarayan, elektrik amplifikatörlü mikrofonik stetoskop *(Tıp öğreniminde kullanılır).* [*ing.* Telecardiophone].

teleke, i. *zool.* Kanat teleklerinin uzun ve sert. [*Osm.* Kibar-ı rişat; *Ing.* Remex, wing-quill; *Fr.* Remige]. ◘ *ŞEKİL: 253.*— **HOROZ.**

telekinezi, i. *Fr. télékinésie.* < *Yun. tele*, uzak + *kinesis*, hareket. Nesnelerin dokunulmaksızın hareket edişi. *(Metapsişikte, «fiziksel etkili» denilen medyumların gerçekleştirdiği öne sürülen olaylardan biridir).* [*ing.* Telekinesis].
☆ *Eşanl.* **uzadevim**.

telekomünikasyon, i. *Fr. télécommunication.* İşaretlerin, haberlerin, yazıların, resimlerin, seslerin veya her çeşit bilgilerin tel, radyo, optik veya başka elektromagnetik sistemlerle iletimi, yayımı veya alınması. [*Ing.* Telecommunication].

telekonferans, i. *Fr. téléconference. ask.* İki karargâh personelinin elektrikli gönderme aracıyle, resmî meseleler üstünde yaptıkları konuşma. [*ing.* Teleconference].

teleks, i. *Fr. télex. telekom.* Telem cihazlarıyle donatılmış abone postalarından kurulan ve bir abonenin mesajını uzaktaki başka bir aboneye telemle yazdırarak iletmesini sağlayan daktilografi sistemi. [*ing.* Telex].

teleksi, s. *bot.* ve *zool.* Karşılıklı iki sıra halinde uzantıları olan uzun organlar için kullanılır. *(Erguvangillerin yaprakları teleksidir).*

teleksiz, s. Kanadında telek bulunmayan: *Kral penguen teleksiz bir kuştur.*

teleksizler, ç.i. *zool.* Teleksiz kütkanatlı kuşlar altsınıfı. *(Kanatları yüzgece benzeyen bu kuşlar uçamaz. Kuyrukları kısa, ayakları ise yüzmeye elverişlidir. Biricik takımı penguenlerdir).*

tele'lü /tele:lü/, i. *Osm.* < *Ar. lü'lü. esk.* Parıldama.

telem, i. *Fr. télé-imprimeur.* Bir metnin bir daktilo klavyesi yardımıyle doğrudan doğruya gönderilmesini ve alıcı postada matbaa harfleriyle yazılmasını sağlayan telgraf cihazı. [*Ing.* Teleprinter].

telem, i ç: **etlâm**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *trm.* Pulluğun toprakta bıraktığı iz, çizgi. [*Fr.* Sillon]; § ❷ *biy.* Çizi. [*Fr.* Sillon].

telemanipülatör,-rü, i. *Fr. télémanipulateur.* Koruyucu bir ekranın arkasına yerleştirilmiş radyoaktif maddeler üzerinde herhangi bir işlem yapmak için, el hareketlerini uzaktan bu maddelere iletmeğe yarayan mekanizma. *(El ve parmak hareketlerini mekanik bağlantılarla ileten el telemanipülatörleri ve elektrikli veya pnömatik sistemle çalışan uzaktan kumandalı telemanipülatörler olmak üzere iki ayrı tipi vardır).* [*Ing.* Telemanipulator].

teleme, i. Bir cins peynirin adı olan **teleme peyniri** sözünde geçer. [*ing.* A kind of unsalted cheese, a kind of milk curled with yeast].
~ **peyniri gibi**, *dey.* Tombul ve beyaz tenli kadınlar için söylenir. [*Ing.* Soft, flabby; *Fr. (Femme)* Potelée et à teint de lis].

telemekanik, s. ◘ **Uzaktan komuta.**

telemeteorograf, i. *Fr. télémétéorographe.* Meteoroloji işaret ve haberlerini uzaklara iletmede kullanılan cihaz. [*Ing.* Telemeteorograph].

telemetre /telemet:re/, i. *Fr. télémètre* < *Yun. tele*, uzak + *metron*, ölçü. § ❶ Herhangi bir yerdeki nokta ile bizi ayıran uzaklığı ölçmeye yarayan cihaz. [*ing.* Telemeter]. ◘ *ŞEKİL: 206.*— **FOTOĞRAFÇILIK**; § ❷ *fot.* Fotoğraf makinelerinde, makinenin nesneye olan uzaklığını gösterirken aynı anda objektif ayarını da yapan düzenek. [*ing.* Telemeter].

telemetri, i. *Fr. télémétrie.* Telemetre ile uzaklıkları ölçme tekniği. [*ing.* Telemetry].

telemmu' /telemmu:/, i. *Osm.* < *Ar. lem'a. esk.* Parıldama. ◘ **iltima'**.

tehemmüs, i *Osm.* < *Ar. lems. esk.* Dokunma *(el ile).*

telemmüz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Talebelik *(öğrencilik),* çömezlik, etme, öğrenci olarak devam etme.

telemotor, i. *Fr. télémoteur. den.* Gemilerde dümen dolabının hareketini dümen makinesine ileten hidrolik dümen donanımı. [*ing.* Telemotor].

telengitler, ç. i. *etn.* Altay Türkleri grupuna giren Türk boyu.

telenkefal, i. *tıp.* Beyin yarımküreleri, prosen. kefalın ön kısmı. [*Ing.* Telencephalon].

teleobjektif, i. *Fr. téléobjectif. fot.* Fotoğrafçılıkta çok uzun odağı ile uzaktaki cisimlerin yakın görüntülerinin alınmasını sağlayan mercek çeşidi. [*ing.* Telephoto lens].

teleoloji, i. *Fr. téléologie* < *Yun. telos*, son + *logos*, bilim . Amaç ve sonuçları, sebepleri inceleyerek izah etmek usulü. [*ing.* Teleology; *Fr.* Téléologie].
☆ *Eşanl.* **erekbilim**.

teleolojik, s. *Fr. téléologique.* Teleoloji ile ilgili olan, ereksel sebepler bilgisiyle ilgili olan. [*ing.* Teleological].

telepati, i. *Fr. télépathie* < *Yun. tele*, uzak + *pathos*, duyulan şey. Canlı kişiler arasında konuşma olmadan, zaman ve uzaklık engelleri tanımadan meydana geldiği ileri sürülen fikir ve duygu alışverişi. [*ing.* Telepath; *Fr.* Télépathie].
☆ *Eşanl.* **uzaduyum**.

telepatik, s. *Fr. télépatique.* Telepati ile ilgili. [*Ing.* Telepathic].

teleplasti, i. *Fr. téléplastie.* Bir kimsenin bulunduğu yerden başka bir yerde görünmesi ve orada varlığını bazı delillerle ispatlaması. [*ing.* Teleplasty].

teleradar, i. *Fr. téléradar.* Radar ve televizyonun birlikte kullanılması. *(Bu durumda televizyon, bir radar görüntüsünü almak veya vermek için kullanılır).* [*Ing.* Teleradar].

teleradyografi, I. *Fr. téléradiographie.* X ışınları kaynağının, radyografisi alınacak nesneye olan uzaklığı gerçek büyüklükte bir görüntü elde etmek imkânı veren radyografi. *(2 mm.lik bir uzaklık için, nesnenin filme en uzak düzlemlerinin büyümesi (Konik izdüşüm sebebiyle pratik olarak ihmal edilebilir).* [*ing.* Teleradiography].

teleradyoterapi, i. *Fr. téléradiothérapie.* Işınlanan bölgeden uzaktaki bir kaynaktan gönderilen X ışınlarıyle yapılan tedavi. *(Pratikte teleradyoterapi, hastadan en az 3 m. uzakta bulunan bir X ışını tüpünden çıkan ışınların bütün vücuda verilmesiyle sağlanır).* [*ing.* Teleradiotherapy].

telereseptor, i. *tıp.* Uyarımları uzaktan alabilen reseptor. [*ing.* Telereceptor].

telerüptör, i. *Fr. télérupteur.* Elektrik empülsiyonları ile uzaktan kumanda edilen cihaz. *(Bir empülsiyon belli kontakları açar veya kapar, ikincisi ters işlem uygular ve çevrim yeniden başlar).* [*ing.* Telerupter].

teles, s. Yıpranıp telleri meydana çıkmış *(kumaş).* [*Ing.* Treadbare; *Fr.* Usé, déchiré, en lambeaux, rapé].

ŞEKİL: 533.— **TELEFON CİHAZI.** 1. Vericî. 2. Kömür tanecikleri. 3. Diyafram takımı. *(Mikrofon).* 4. Şalter kolları. 5. Zil takımı. 6. Zil. 7. Çekiç. 8. Zil bobini. 9. Kadran gece ışık kaidesi. 10. Alıcı, ahize. 11. Bobin takımı. 12. Diyafram. 13. Mıknatıs. 14. Komutatör. 15. Merkeze bağlı kordon. 16. Şebeke. 17. Numara kadranı. 18. Kombine telefon. 19. Elektromıknatıs.

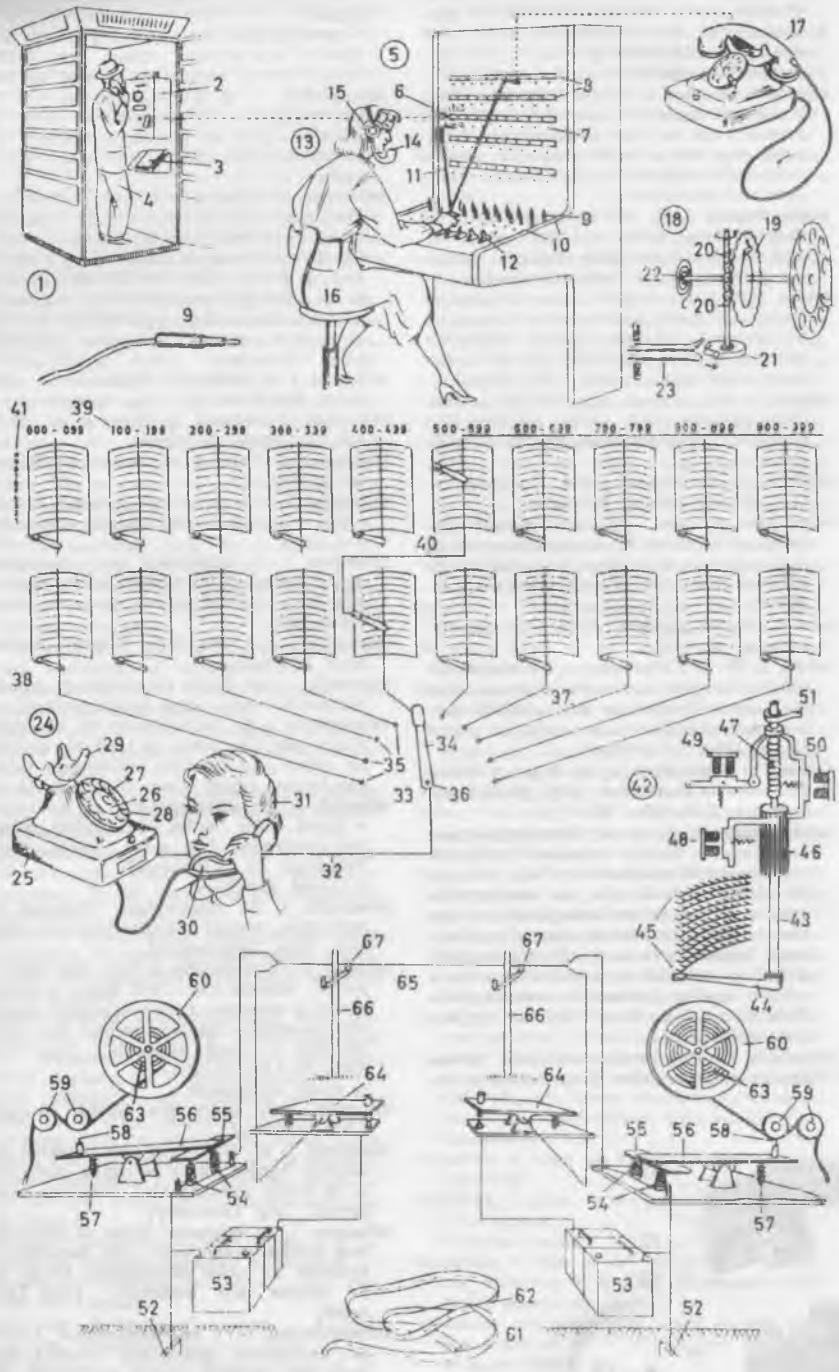

ŞEKİL: 535.– **TELEFON VE TELGRAF.** */1-51 Telefon/ (1-17 Telefon santralı = santral).* **1.** Telefon kabini *(Umumî telefon kulübesi).* **2.** Jeton kutusu. **3.** Telefon rehberi. **4.** Telefon eden *(Telefonla konuşan, telefon kullanan).* **5.** Lambalı göstergeli haberleşme kumanda tablosu. */6-12 kumanda tablosu/.* **6.** Işıklı çağırma işareti. **7.** Priz. **8.** Priz levhası. **9.** Fiş. **10.** Fiş tablosu. **11.** Çift fiş bağlama kordonu. **12.** Akım değiştirme anahtarı. **13.** Telefon başlığı *(kulaklık).* **14.** Mikrofon. **15.** Telefon kulaklığı. **16.** Telefon operatörü *(Telefon memuru, santralcı, telefon santral memuru).* **17.** İhbarlı telefon. **18.** Kadran. **19.** İşletme çarkı. **20.** Helezoni vida. **21.** Empülsiyon kamı. **22.** Irca yayı. **23.** Kontak dilleri *(kontaktör).* */24-41 otomatik telefon santralı/.* **24.** Otomatik telefon. **25.** Telefon kutusu. **26.** Kadran. **27.** Parmak yuvası. **28.** Parmak dayanağı. **29.** Çatal kol. **30.** Telefon alıcısı *(Telefon kulaklığı).* **31.** Abone. **32.** Telefon merkez hattı. **33.** İlk seçici. **34.** Silici fırça. **35.** Kontak uçları. **36.** Selektör. **37.** Anahat *(bağlantı hattı).* **38.** Grup selektörü. **39.** Kontak bankoları. **40.** Anahat *(bağlantı hattı).* **41.** Bağlantı sonu. **42.** Çift hareketli selektör. **43.** Ayırma mili. **44.** Kontak kolu. **45.** Kontak serisi. **46.** Döner eleman. **47.** Dikey mandal. **48.** Mil üzerinde döner mıknatıs. **49.** İniş mıknatısı. **50.** Manyetik mandal. **51.** Irca yayı. */52-67 telgraf/. (52-64 alıcı-verici Mors telgraf sistemi).* **52.** Toprak anteni. **53.** Besleme bataryası. */54-63 Mors alıcısı/.* **54** Elektrikromıknatıslar. **55.** Göbek sargısı *(armatür).* **56.** Palet levhası. **57.** Irca yayı. **58.** Yazıcı *(kaydedici)* kalem *(Telgraf yazar alıcısı).* **59.** Çalıştırma merdaneleri. **60.** Makara. **61.** Kâğıt şerit. **62.** Mors kodu *(Mors alfabe işaretleri).* **63.** Şerit sargısı *(şerit bobini, şerit rulosu).* **64.** Mors anahtarı *(maniple).* **65.** Transmisyon *(elektrik nakil)* hattı. **69.** Telgraf direği. **67.** Porselen yalıtkan.

telesi, i. *Fr. télésie < Yun. teleios. min.* Safir çeşidi.

telesimek, nsz. f. *(kumaş)* Eskiyip telleri meydana çıkmak. [*Ing.* To become threadbare or ragged, *(infant),* to become mere skin and bone, to pine away; *Fr.* Montrer la corde].

telesinema, i. *sin.*§ ❶ Filimlerin televizyonda yayınıyle uğraşan sinema ve televizyon kolu. Televizyonda filim yayını. [*Ing.* Telecinema, telecine, film television, televising of film, telecinema; *Fr.* Télécinéma, téléciné]; § ❷ Çok uzaktaki cisimlerin çok yakın görüntülerini elde etmekle uğraşan sinema kolu. [*ing.* Telecinematography, telekinematography; *Fr.*Télécinématographie].

telesinematograf, i. *Fr. télécinématographe.* Bir sinema filmini televizyonda yayınlamayı gerçekleştiren cihaz. [*ing.* Telecinematograph].

telesistolik, s. *Fr. télésystolique. fizyol.* Sistolün son evresinde meydana gelen olaya denir. [*ing.* Telesystolic].

telesiyej, i. *télésiège.* Çenelerle tespit edilen askılar yardımıyle, kablosu üzerine birbirinden bir kaç metre aralıklı hafif madenî koltuklar yerleştirilmiş sonsuz tek kablolu teleferik türü. [*Ing.* Chair-lift].

teleskaf, i. *Fr. téléscaphe. bayınd.* İçinde normal hava basıncı bulunan, saydam plexiglas kabinlerden meydana gelen ve yolcu taşıyabilen sualtı teleferiği. *(Kabinler dağ teleferikleri gibi kablolarla taşınır).*

teleski, i. *Fr. téléski.* Kayak bögelerinde kurulan ve kayakçıları, kayak takımlarını çözmeksizin yüksek noktalara çıkarmaya yarayan teleferik sistemi. [*Ing.* Ski-lift].

teleskop,-pu, i. *Yun. tele,* uzak + *skopein,* yoklamak.§ ❶ *astr.*Rasathanelerde kullanılan kuvvetli dürbün. Mercek dizgesinden oluşmuş bir nesne merceği veya bir çukur ayna yardımıyle ışığı toplayan ve göz merceğiyle görüntüyü büyüten, böylece uzaktaki cisimlerin, yıldızların daha parlak ve açık görünmesini sağlayan optik düzen. *(Göz merceği yerine fotoğraf plağı ya da başka alıcılar kullanılabilir).* [*Osm.* Rasad dürbünü; *Lat. Telescopium; Ing.* Telescope; *Fr.* Téléscope]. ☆ *Eşanl.* **ırakgörür;** § ❷ *gaz sny.* Su hazneli teleskopik bir gazometrenin alt kısmını meydana getiren hareketli parça. [*ing.* Telescope; *Fr.* Téléscope]; ◉ **akromatik ~,** *astr.* Kromatik sapıncı önlemek için objektifinde bir akromatik mercek kullanılan teleskop. [*Ing.* Achromatic telescope]; ◉ **analitik ~,** *topogr.* Takeometrik maksatlar için kullanıldığı zaman sıfır ilâve sabitine sahip olan teleskop. [*ing.* Anallatic telescope) ◉ **aynalı ~,** *opt.* ◘ **Yansıtmalı ırakgörür;** ◉ **başucu ~ ü,** ◘ **Başucu;** ◉ **çekici ~,** *astr.* ◘ **Çekici;** ◉ **dirsekli ~,** *astr.* ◘ **Dirsekli;** ◉ **elektronik ~,** Işık demetlerinin yerini elektron akılarının aldığı teleskopa benzer âlet. [*ing.* Electronic telescope]; ◉ **Féry ~ u,** *tekn.* Yüksek sıcaklıktaki bir fırının taban sıcaklığını uzaktan ölçmek için atelye ve laboratuvarlarda kullanılan pirometri dürbünü. *(Féry dürbünü ile aynı türden olan bu âlet yansıtmalı bir optik pirometredir).* [*Ing.* Féry telescope].

teleskopik, s. *Fr. téléscopique.* § ❶ Teleskop yardımı ile yapılan: *Teleskopik gözlemler.* [*ing.* Telescopic]; § ❷ Ancak teleskopla gözlenebilen, çok sönük gökcisimleri için kullanılır: *Teleskopik yıldız.* [*Ing.* Telescopic]; § ❸ Çeşitli parçaları birbirinin içine girerek boyu uzayıp kısalabilen bir cisim için kullanılır: *Teleskopik olta.* [*Ing.* Telescopic].

~ baca, *den.* Gemilerde içeriden dışarıya doğru sürülebilen ikinci baca. *(Bacalar uzun olduğu oranda daha iyi çekme yapacağından bazı gemilerin bacaları içeriden dışarıya doğru sürülebilen ikinci bir baca ile donatılır. «Teleskopik» adı verilen bu bacalar denize çıkıldığı zaman dışarı sürülüp uzatılır, limana varışta içeriye çekilerek bacanın gemiyle orantılı görünüşü korunur).* [*Ing.* Telescopic funnel].

~ direk, *den.* Bazı gemilerin yapmakta ol-

dukları düzenli sefer hatları üzerine rastlayan nehir ve kanallardaki köprülerin altından geçebimeleri için özel bir donanımla üzerindeki çubuğu ana direği içine indirilebilen yapıda direk. [*ing.* Telescopic mast].

~ **gazometre,** *gaz sny.* Su hazneli basit bir gazometrenin fanusunda bir veya daha çok kol ekleyerek elde edilen büyük hacimli gazometre. [*ing.* Telescopic gasometer].

telessüm, i. *Osm.* < *Ar. lesm. esk.* Yaşmak tutunma, yaşmaklanma. ◘ **Teberku.**

telestetofon, i. *Fr. téléstéthophone.* Kalb seslerini kuvvetlendirip uzaktan açık seçik işitilmesini sağlayan âlet. [*ing.* Telestetophone].

telestezi, i. *Fr. télésthésie.* < *Yun. tele,* uzak + *aisthesis,* duyarlık. Uzaktan algılamak. [*ing.* Telesthesia].

teletakimetre, i. *Fr. télétachymètre.* Bir taşıtın hızını uzaktan belirlemek için kurulmuş tesis. [*ing.* Teletachymeter].

teletayp, i. *Ing. teletype. hava.* Tel veya radyo ile işleyen otomatik daktilolar kullanan bir haberleşme sistemi. [*ing.* Teletype, teleprinter; *Fr.* Télétype].

teletipi, i. *Fr. télétypie.* Daktilo ile yazılan bir yazıyı insan yardımı olmadan iletebilen telli veya telsiz telgraf sistemi. [*ing.* Teleprinting].

Teleütler, ç. öz. i. *etn.* Altay Türklerinden bir boy. Sibirya bölgesi Türk topluluğuna girerler. [*ing.* Teleuts; *Fr.* Téleuts].

☆ *Eşanl.* **Uzak Türkler.**

teleutospor, i. *Fr. téleutospore. bot.* Münferit olarak oluşan, herbiri başlangıçta dikaryotik, çimlenme sırasında diploid hale geçen iki hücreli, kalın çeperli bir eksospor tipi. *(Örnek: Karapas mantarı).* [*ing.* Teleutospore].

tele'üv /tele:üv/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Parıldama. ◘ **Lemeân.**

televizyon, i. *Fr. télévision.*< *Yun. tele,* uzak + *vision,* görme. § ❶ Uzak iki nokta arasında görüntü iletilmesini sağlayan düzen. Siyah-beyaz ya da renkli görüntülerin radyo dalgaları ile taşınmasına verilen ad. [*ing.* Television]. ☆ *Eşanl.* **uzagörüm.** ◘ *ŞEKİL: 537.*— ve *538.*— **TELEVİZYON.** § ❷ ◘ **Televizyon alıcısı.**

~ **alıcısı,** Televizyon işaretlerini alan cihaz. [*ing.* Television set].

~ **anteni,** *telvz.* ◘ **Anten.**

~ **filmi,** *sin.* Televizyonda gösterilmek üzere hazırlanmış filim. Televizyon filimleri veya televizyon yayınları özelliğini taşıyan filim. [*ing.* Telefilm, television film; *Fr.* Téléfilm, film de télévision].

~ **gösterisi,** *tiy.* Televizyonda gösterilmek üzere hazırlanan ve televizyon yayınlarının özelliğini taşıyan gösteri. [*ing.* Television show].

~ **hakkı,** *sin.* Bir filmin televizyonda gösterimini sağlayan hak. Televizyonda gösterim hakkı. [*ing.* Television rights; *Fr.* Droits de télévision].

~ **işareti,** *telvz.* ◘ **işaret.**

~ **oyunu,** *tiy.* Televizyonda seyredilen, bunun için çoğu zaman filme alınan ve filim tekniğine uygun olarak hazırlanan oyun türü. *(Kimi kez doğrudan bir tiyatro oyunu, filme alınmadan da yayınlanır).* [*ing.* Television play; *Fr.* Pièce de télévision].

televvün, i. ç: **televvünât.** *Osm.* < *Ar. levn. esk.* § ❶ Renkten renge girme, renk değiştirme; § ❷ Döneklik, kararsızlık; § ❸ *tasav.* Temkin halinin zıddı.

televvünât /televvünât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **televvün'ün** çoğulu.

televvüs, i ç: **televvüsat.** *Osm.* < *Ar. levs. esk.* Kirlenme, pislenme, bulaşıp mundar olma.

teleyyün, i. *Osm.* < *Ar. leyn. esk.* Yumuşama.

teleyyüs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Arslan yürüyüşlü, arslan yürekli olma, arslan kesilme.

telezzüc, i. *Osm.* < *Ar. lücûzet. esk.* Yapışkan olma.

telezzüz, i. ç: **telezzüzât.** *Osm.* < *Ar. lezzet. esk.* Lezzet, tad alma, hoşlanma, hoşa gitme.

telezzüzât /telezzüzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telezzüz'ün** çoğulu.

telfif, i. *Osm.* < *Ar. leff. esk.* Sarma, bürüme, örtme

telfik, i. ç: **telfikât.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Birleştirme, toplayıp bir arada birleştirme; § ❷ *ed.* ◘ **Tenâsüb.**

telfikat, i. *Osm.* < *Ar. (*«ka» *uzun okunur) esk.* **tel'fik'in** çoğulu.

telgraf, i. *Fr. télégraphe* < *Yun. tele,* uzak + *graphein,* yazmak. § ❶ İki merkez arasında elektrik akımından yararlanılarak, kararlaşmış işaretlerin yardımıyla haberleşme işi: *Telgraf makinesi. Telgraf direği. Telgraf memuru)* [*ing.* Telegraph]; § ❷ Bu araçla alınan haber: *Telgraf aldım, İstanbul'a gidiyorum.* [*ing.* Telegram]; ◉ ~ **la yapılan transfer,** *post.* Parayı bir memleketten ötekine gönderme. [*ing.* Telegraph transfer; *Fr.* Télégramme-virement]. ☆ *Eşanl.* **telgrafla hesap aktarma;** ◉ **cevaplı ~,** *post.* ◘ **Cevaplı;** ◉ **havaî ~,** *telekom.* ◘ **Havaî;** ◉ **makine ~ ı,** *den.* ◘ **Makine;** ◉ **mültipleks ~,** ◘ **Mültipleks;** ◉ **semafor ~ ı,** *telekom.* ◘ **Semafor;** ◉ ~ **çekmek,** *post.* Telgrafla haber göndermek, tellemek. [*ing.* To send a telegram; *Fr.* Envoyer, expédier un télégramme, une dépêche].

~ **çiçeği,** *bot.* ◘ **Telgrafçiçeği.**

~ **denklemi,** *telekom.* ◘ **Denklem.**

~ **gemisi,** *den.* ◘ **Kablo gemisi.**

~ **kablosu,** *den.* Bir yakadan bir yakaya deniz içinden geçirilen haberleşme teli. [*ing.* Telegraph cable; *Fr.* Cable télégraphique].

~ **kodu,** *telekom.* ◘ **Kod.**

telgrafçı, i. Telgraf görevlisi. [*ing.* Telegrapher; *Fr.* Télégraphiste].

telgrafçılık,-ğı, i. Telgrafçının görevi. [*ing.* Telegraphy; *Fr.* Télégraphie].

telgraf.çiçeği, b. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, *Commelinaceae* familyasından, bir günlük ufacık çiçekler açan, dalları boğum boğum ve aşağıya doğru sarkık olan, yaprakları etlice ve uçları sivri, kimi türünde alt yüzleri mor, üst yüzleri yol yol mor ve gümüşü, saksılarda yetiştirilen, çokyıllık bir süs bitkisi. [*Lat.* ve *Ing. Tradescantia; Fr.* Tradescantia, misère].

telgraf.hane /telgrafhâne/, b. i. Telgraf alınıp verilen daire. [*ing.* Telegraph office; *Fr.* Bureau télégraphique].

telh, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Acı. ◘ **Mürr.**

telh.bâr /telhbâr/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Meyvesi acı olan, acı olan meyve.

telh.gû /telhgû/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Acı söyleyen. ◘ **Telh-güftâr.**

telh.güftâr /telhgüftâr/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Acı sözlü. ◘ **Telh-gû.**

telhî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Acılık.

☆ *Eşanl.* **meraret.**

telhib, i. ç: **telhibât.** *Osm.* < *Ar. leheb. esk.* Alevlendirme, alevlendirilme, tutuşturma, tutuşturulma.

telhibât /telhibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telhib'in** çoğulu.

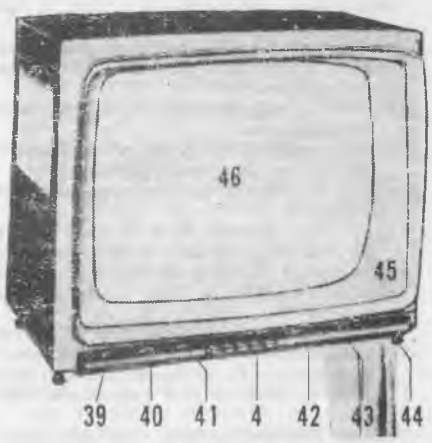

ŞEKİL 538.— **TELEVİZYON ALICISI** [*Dış görünüş*]. **39.** Gürlük kontrolü. **40.** Ses *(volüm)* kontrolü. **41.** Hat titretici kontrol düğmesi *(yatay stabilizasyon).* **42.** Düşey stabilizasyon. **43.** Aydınlık *(ışıklık)* kontrol düğmesi. **44.** Kontrast kontrol düğmesi. **45.** Koruyucu cam levhalı siper. **46.** Katod ışınlı lamba.

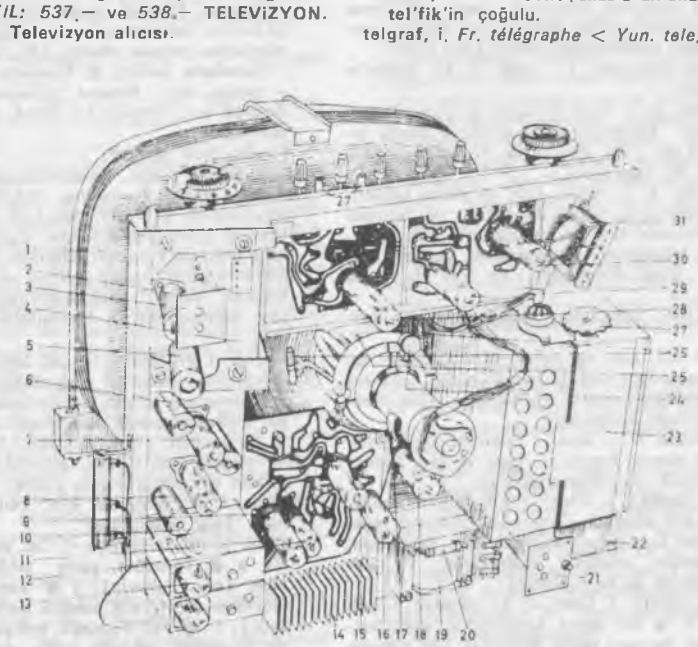

ŞEKİL: 537.— **TELEVİZYON ALICISI** [*İç görünüş*]. **1.** Katot *(resim)* lambası. **2.** Yüksek frekanslı ilk amplifikatörü. **3.** Anten birleştirme plakası. **4.** Kanal seçici. **5.** Karıştırıcı *(mikser)* lambası. **6.** Orta frekans resim süzgeci. **7.** Orta frekans resim amplifikatörü. **8.** Otomatik direnç. **9.** Emprime devre. **10.** Orta frekans vizyon detektörü. **11.** Videoamplifikatör. **12.** Elle kontrastlık ayarı. **13.** Parazit sürgüsü. **14.** Selenyumlu redresör. **15.** Parazit seçici senkronizatörü. **16.** Orta frekans akustik amplifikatörü. **17.** Iyon ayırma mıknatısı. **18.** Duyulma frekansı ayarlayıcısı ve alçak frekans ilk amplifikatörü. **19.** Şok (tıkaç) bobini. **20.** Isı şalteri *(anahtarı).* **21.** Uzaktan kumanda bağlantı plakası. **22.** Dikey tarama çıkış transformatörü. **23.** Blendaj. **24.** Resim merkezlendirici. **25.** Saptırıcı bobin. **26.** Distorsiyon redresörü. **27.** Voltaj selektörü. **28.** Dikey sabitleştirici. **29.** Yatay sabitleştirici. **30.** Alçak frekans ayarlayıcısı. **31.** Ses çıkış transformatörü.

telhi-çeşide /telhiçeşide/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Acı tatmış, meşakkat çekmiş.

telhîd, i. *Osm.* < *Ar. lâhd. esk.* § ❶ Kabire lâhid yapma, kabir lâhidlenme; § ❷ Gömme. ☆ *Eşanl.* **defn.**

telhîf, i. ç: **telhifât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Acınma, acıklanma.

telhifât /telhifât/, i. *Osm.* < *Ar.* **telhîf**'in çoğulu. *esk.* Acınmalar, acıklanmalar.

telhîm, i. *Osm.* < *Ar. lâhm. esk.* Semirtme, etlendirme.

telhîn, i. ç: telhinât. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Okurken harf veya kelime değiştirme; § ❷ Nağme ile okuma; § ❸ Yanlışını çıkarma.

telhinât /telhinât/, i. *Osm.* < *Ar.* **telhîn**'in çoğulu.

telhîs /telhîs/, i. ç. **telhisât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Özet, özetleme. [*Ing.* A making a summary or abstract; *Fr.* Action de résumer, d'extraire la partie la plus essentielle, résume].

telhisât /telhisât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telhîs**'in çoğulu.

telhisçi/telhîsçi/, i. *teşk.tar.* Eskiden padişaha sunulacak işlerin özetini çıkarmakla görevli kimse. [*Ing.* Official charged with making summaries of reports for the Sultan].

telhîsen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Özet olarak, kısaltılarak. ◘ **Hulâsaten**.

telhîsî, i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Babıâlî'den padişaha yazılacak şeylerin özetini çıkaran memur.

telhiye, i. *Osm.* < *Ar. lehv. esk.* Gafil, */birisini/* eğlendirme, eğlenme, hoş vakit geçirme.

telh-kâm /telhkâm/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* «*damağı acı*» kederli.

telh-kâmî /telhkâmî/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kederlilik.

telh-mizâc /telhmizâc/, b. s. *Osm.* < *Fars.* ve *Ar. esk.* Kötü huylu. ☆ *Eşanl.* **bed-ahlâk, bed-tînet.**

telh-nâk /telhnâk/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Lezzeti acı olan, hoş olmayan.

tel'ib /tel:ib/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Oynatma, raksettirme, oynatılma. ◘ **Terkis.**

teliblast, i. Dişi çekirdek. [*Ing.* Thelyblast].

telîd, telîde, i. *Osm.* < *Ar. ve-led.* Yabancı memlekette doğduğu halde küçük iken islâm diyârına getirilerek orada büyümüş ve oranın tâbliyetini kabul etmiş olan kimse.

telif /telîf/, i. *Osm.* < *Ar. ülfet.* § ❶ Uzlaştırma; § ❷ *(Kitap)* Yazma. [*Ing.* Composing or an arranging a book, composition, compilation; *Fr.* Action d 'élaborer *(un livre, une brochure etc.)*].

~ **eser**, *küt.* ve *huk.* Bilim, sanat ve kültür alanlarında fikir çabası harcanarak meydana gelen ve yazarının özelliklerini taşıyan her çeşit eser, yazma. [*Ing.* An original work,literary composition].

~ **hakkı**, *huk.* Bir fikir eserini yaratan kişinin bu eserden doğan haklarının bütünü. [*Ing.* Copyright; *Fr.* Droit d'auteur].

~ **hakkı ücreti**, *huk.* Fikrî bir çalışma ürününe tanınan hak; edebî, sanat, teknik olan fikir eserleri vardır. Mesleki ve teknik eserler patentleme dairesince tescil ve tesbit edilir, firma isimleri, markalar, örnekler için de böyle bir taklit yasağı kanunu vardır. [*Ing.* Copyright *(literary)* royalties; *Fr.* Droit d'auteur].

te'lîfât /te:lîfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **te'lîf**'in çoğulu.

te'lîf-kerde /te:lîfkerde/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Te'lîf edilmiş.

te'lîh /te:lîh/, i. *Osm.* < *Ar. ilâh. esk.* Tanrılaştırma.

tel'în /tel'în/, i. ç: **telînât**. *Osm.* < *Ar. lâ'n. esk.* Lânet okuma, kargıma. [*Ing.* A cursing violently, an anathematizing curse, anathema; *Fr.* Exécration, malédiction].

tel'înât /tel:înât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tel'în**'in çoğulu.

Telinga'lar, Telugu'lar, ç. öz. i. *etn.* Doğu Hindistan'da Melanezya-Hindistan ırkından halk. Bengal körfezi kıyısında, Orissa ile Madras arasında yerleşmiş olan Telinga'lar 26.600.000 kişi kadardırlar. Telugu dili konuşurlar. Koyu renkli, ortaya yakın boylu, alt-dolikosefal veya mezosefal ve mezorinyendirler. [*Ing.* Telugus; *Fr.* Télugus].

telitok, s. *Fr. thélytoque.* < *Yun. thelytokia.* Sırf dişi bireyler veren döllenmesiz üremeye denir. *(Telitok üreme böceklerde, özellikle thrips'lerde, bazı zarkanâtılılarda ve bazı ipsilerde görülür).* [*Ing.* Thelytokous].

telitoki, i. *Fr. thélytoquie.* < *Yun. thelys*, dişi + *tokos*, çocuk dünyaya getiren. *biy.* Döllenmesiz üreme *(partenojenez)* yoluyle yalnız dişi bireyler meydana getiren bazı türlerin özelliği. [*Ing.* Thelytoky].

tel.kadayıf, b. i. *mutf.* İncecik teller halinde dökülmüş hamurdan yapılan bir çeşit tatlı. [*Ing.* A sweet pastry made from dough from which the pastry is made; *Fr.* Espèce de pâte en fils fins qu'on prépare au beurre et au sucre].

tel.kârî /telkârî/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Gümüş veya altın tellerden meydana getirilen motiflerle süslü: *Telkârî bir vazo.* [*Ing.* Woven of gold or silver thread, stuff woven thus, filigree; *Fr.* Filigrane]; ◉ **gömme** ~, Tel halinde gümüşü veya kurşunu tahta üzerine açılmış oyuklara kakarak ve gömerek yapılan süsleme. [*Fr.*Damasquinage sur bois].

telkib, i. ç: **telkibât**. *Osm.* < *Ar. lakab. esk.* Lâkaplandırma, lâkap takma.

telkibât /telkibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telkîb**'in çoğulu.

telkîh /telkîh/, i. ç: **telkihât**. *Osm.* < *Ar. esk. (k kalın okunur)* Aşılama, aşı. [*Ing.* A grafting, an inoculating, inoculation; *Fr.* Façondation, malédiction].

telkihât /telkihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telkîh**'in çoğulu.

telkîm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Lokma verme, verilme, lokma lokma yedirme, yedirilme.

telkin /telkîn/, i. ç: **telkînat**. *Osm.* < *Ar (k kalın okunur).* § ❶ *(Düşünce)* Aşılama, kulağına koyma: *Çocuklara iyi düşünceler telkin etmeye çalışmalı.* [*Ing.* Suggesting, suggestion, inspiration, inculcation; *Fr.* Action d'inspirer, de suggérer]; § ❷ Ölü gömüldükten sonra mezar başında imamın yaptığı kısa tören.

~ **yeteneği**, *psik.* Telkine karşı hassaslık veya yatkınlık gösterme, başka bir kimse tarafından verilen emirleri ve yapılan tavsiyeleri eleştirmeden kabul etme gücü.

telkinât /telkinât/, i. *Osm.* < *Ar.* **telkîn**'in çoğulu.

tel.köprü, b. i. *coğr.* Irmağın iki yakasını birbirine birleştirircesine gerilmiş köprü biçimli tel. [*Ing.* Ropewalk; *Fr.* Pont suspendue de cordages].

tel.kurdu, b. i. *paraz.* Ekin ve sebze köklerini kemirerek büyük zararlara yol açması dolayısıyle tarımla uğraşanların çok çekindiği taklaböceği kurtçuklarına verilen özel ad. [*Ing.* Wireworm; *Fr.* Ver en fil de fer].

☆ *Eşanl.* **kökkurdu, kesegen, toprak kurdu.**

tel.küf, b.i. *bot.* ve *paraz. Moniliaceae* familyasından, vücutta hemen bütün dokulara yerleşebilen asalak mantar türü. [*Lat.* Sporotrichum schneckii].

tel-küflüce, b. i. *paraz.* Telküften ileri gelen ilkel mantar hastalığı. [*Lat.* ve *Ing. Sporotrichosis; Fr.* Sporotrichose].

tellâk /tellâk/, i. *Osm.* < *Ar. delk* > *dellâk. (k kalın okunur).* Çarşı hamamlarında müşterileri keseleyip yıkayan erkek. [*Ing.* Bath attendant, masseur, shampooer; *Fr.* Domestique du bain public].

tellâl /tellâl/, i. *Osm.* < *Ar. delâlet* > *dellâl.* § ❶ Bir şeyin satılacağını veya herhangi bir şeyi halka bildirmek için çarşıda pazarda yüksek sesle bağıran kimse. [*Ing.* Town-crier; *Fr.* Crieur publique]; § ❷ Satışlarda aracılık eden kimse, çağırtmaç. [*Ing.* Middleman, broker; *Fr.* Agent D'affaire comcourtier]; ◉ **gemi** ~ ı, *huk.* ◘ **Gemi.**

~ **çağırmak**, Bir şeyi çok açık olarak haber vermek. [*Fr.* Crier sur les toits].

tellâliye /tellâliye/, i. *Osm.* < *Ar. dellâliye. esk.* Tellâllık². [*Ing.* Brokerage; *Fr.* Commission, droit de courtage].

~ **ücreti**, *ikt.* Komisyon. [*Ing.* Brokerage].

tellâllık,-ğı, i. § ❶ Tellâlın yaptığı iş. [*Ing.* Brokerage; *Fr.* Entremise]; § ❷ Tellâla verilen ücret veya yüzdelik. [*Ing.* Brokerage; *Fr.* Courtage]. ☆ *Eşanl.* **tellâliye**; ◉ **evlenme tellâllığı**, *huk.* ◘ **Evlenme.**

tellemek¹(-i), f.§ ❶ Tel geçirmek, tel takmak. [*Ing.* To adorn with gold wire or thread, to deck out, to embellish *(a story)*; *Fr.* Orner avec des fils d'or etc. orner, parer, agrémenter]; ◉ **telleyip pullamak**, § ❷ Bir çok süslerle süslemek. [*Ing.* To deck out with gold thread, to cover with decorations. [*Ing.* ve *Fr.* Orner avec des fils d'or et d'argent etc.]; § ❷ *mec.* Değerinden çok övmek. [*Ing.* To embroider].

tellemek² (-i), f. Telgraf çekmek. [*Ing.* To send a telegram; *Fr.* Télégraphier].

tellendirmek (-i), f. *(Sigara, çubuk)* Yakıp tüttürerek içmek. [*Ing.* To enjoy a smoke].

tellenmek, özs. f. § ❶ Tel takınmak: *Gelin tellendi;* § ❷ Telle çevrilmek: *Bahçe tellendi;* § ❸ Telgraf çekilmek.

telli, s. § ❶ Teli olan. [*Ing.* Wired; *Fr.* A cordes]; § ❷ Teller takınmış: *Telli gelin.* [*Ing.* Decorated with gold or silver wire or thread; *Fr.* Orné avec des fils d'or]; § ❷ ◘ **Telsel.**

~ **bebek**, *dey.* Delişmen, hoppa. [*Ing.* Extravagantly dressed, dandy; *Fr.* Ecervelé, frivole].

~ **bez**, *dok.*Arasında sırma teller olan tül gibi ince kumaş, *(Bu çeşit kumaşlar vaktiyle en çok Bursa'da dokunurdu. Bunları kadınlar başlarına örttükleri gibi, kâse, desti ve tatlı tepsileri üzerine örtmek üzere de telli örtüler işlerlerdi).*

~ **cam**, *camc.* ◘ **Cam¹.**

~ **demiryolu**, *coğr.* Arabaları bir tel üzerinden giden demiryolu. *(Bunlar, kablo ile çekilen asma demiryolu (havai demiryolu'dur).* [*Ing.* Rope raitway; *Fr.* Funiculaire].

~ **Kıkırdak dokusu**, *zool.* ◘ **Doku.**

~ **kömür**, *jeol.* Fuzitten bileşik telli kömür tipi. [*Ing.* Fusain; *Fr.* Fusain, charbon fibreux].

~ **kumaş**, Madenî parlak tellerle som veya karışık dokunmuş kumaş. *(Bunların som olanlarına seraser denir).* [*Fr.* Lamé].

~ **parakete**, *balıkç.* ◘ **Parakete.**

~ **pullu**, *dey.* Kabaca süslenmiş. [*Ing.* Decked out, showy; *Fr.* Orné, paré, agrémenté].

~ **saz**, *müz.* ◘ **Saz².**

telli.turna, b.i. *zool.* Bataklık-kuşları *(Grallae)* takımının, Turnagiller *(Gruidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 85 sm.'dir. Vücudu gümüş rengindedir. Başı ve boynu kara olur ve kulakları üzerinde beyaz püsküller vardır. Güney Avrupa ve Kuzey Avrupa'da yaşar. [*Lat. Anthropoides virgo; Ing.* Demoiselle; *Fr.* Demoiselle de Numidie].

tellür.-rü, I. *Fr. tellure.* < *Lat. tellus, kim.* Te simgesiyle gösterilen, yoğunluğu 6,25 olan, 450 derecede eriyen, kızdırılınca alevlenip gaz çıkararak yanan, mavimtrak beyaz renkte bir maden. [*Ing.*Tellurium; *Fr.*Tellure].

~ **çizgisi**, *opt.* Güneş tayfında yer atmosferinin yol açtığı yutma çizgisi.

tellürat, i. *Fr. tellurate. kim.* Tellürik asidin tuzu. [*Ing.* Tellurate].

tellürik, s. *Fr. tellurique* < *Lat. tellus, telluris.* § ❶ Toprağın, yerin tabiatına bağlı olan. [*Ing.* Telluric]; § ❷ *kim.* TeO_3 anhidridine ve H_2TeO_4 asidine denir.[*Ing.*Telluric]; § ❸ *vet.* Toprağa, toprağın yaratıklar üstündeki etkisine bağlı olan. *(Toprakta spor halinde pek çok mikrop vardır. Tellürik enfeksiyonların en önemlileri şarbon tetanos v.b.'dir).* [*Ing.* Telluric].

~ **akımlar**, *jeof.* Toprakta devamlı surette dolaşan elektrik akımları; bu akımlardaki değişmeler dış manyetik değişikliklerine ve yer altının iletkenliğine bağlıdır.

~ **araştırmalar**, *jeof.* Maden araştırma yöntemi. Bu yöntemde, yer altından geçen tellürik akımlardan yararlanılarak toprak yüzeyinin rezistivitesi ölçülür.

~ **humma**, *patol.* ◘ **Sıtma.**
~ **sarsıntı**, *jeol.* ◘ **Yer sarsıntısı.**

tellürin, i. *Fr. tellurine. min.* Formülü TeO_2 olan tellür IV oksid *(Tellür dioksid)*: Macaristan'da tellürle birleşmiş halde bulunur. [*ing.* Tellurine, tellurite; *Fr.* Tellurite]. ☆ *Eşanl.* **tellürit.**

tellürid, I. *Fr. telluride. min.* Yapısında tellür veya tellür bileşikleri bulunan maddelere verilen ad. [*Ing.* Telluride].

tellürit, i. *Fr. tellurite. kim.* § ❶ Tellüroz asidin tuzu. [*Ing.* Tellurite]; § ❷ *min.* ◘ **Tellürin.**

tellürlyen, s. *Fr. tellurien. jeol.* Topraktan türeyen. [*ing.* Tellurian].

tellürlü, s. *kim.* Yapısında tellür bulunan: *Tellürlü hidrojen H_2Te.*

tellürohmmetre, i. *Fr. tellurohmmètre. elek.* Yer'in elektrik dirençlerini ölçen âlet. [*ing.* Tellurohmmeter].

tellürometre, i. *Fr. telluromètre.* Birbirini gören noktalar arasındaki uzaklıkları ölçmeye yarayan ve elektrik dalgasının bir mesafeyi katetmesi için gerekli zamanı ölçmeye dayanan radyoelektrik âlet. [*Ing.* Tellurometer].

tellüröz, s. *Fr. tellureux. kim.* Formülü TeO_2 olan anhidrit *(Tellür dioksid)* ile buna tekabül eden asid için kullanılır. [*Ing.* Tellurous].

tellürür,-rü, i. *Fr. tellurure.* § ❶ Tellürün başka bir elementle yaptığı bileşik. § ❷ Hidrotellürik asidin tuzu.

telmi /telmī/, i. *Osm.* < *Ar. ed.* Bir manzumenin bir mısraını bir parçasını başka bir lisanla yazma. [*ing.* A causing to shine and glitter, a coloring, a varying, diversifying, a reciting a poem mixing two or three languages together].

telmiât /telmiât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telmi**'in çoğulu.

telmih /telmih/, i. ç: **telmihât.** *Osm.* < *Ar. melh. esk.* Anıştırma, imleme, bir kimseyi, bir şeyi, bir olayı hatıra getirecek bir sözü bilerek söyleme veya bu amaçla söylenmiş kelime, cümle. [*Ing.* An alluding to a subject, allusion, hint; *Fr.* Action de mentionner;, d'une manière indirecte, allusion, réticence].

telmihât /telmihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telmih**'in çoğulu.

telmihen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Telmih yoluyle, telmih için, imâli olarak.

telo-, *Yun. telos*, son'dan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Telo-].

teloblast,-tı, i. *Fr. téloblaste biy.* Bir germinatif şeridin ucunda bulunan ve bölünmeyi sağlayan kürecik. [*Ing.* Teloblast]; ◉ **ortaderi ~ ları**, *biy.* Halkalı solucanların embriyonunda dikine bir düzleme göre bakışık duran iki iri hücreye denir. Bu hücreler orta deri taslağının bölütlenmesi sırasında görülür. [*Ing.* Mesoderm teloblasts].

telodendron, i. *tıp.* Bir aksonun ince uç dalları. [*Ing.* Telodendron].

telofaz, i. *Fr. télophase* < *Yun. telos*, son + *phasis*, görünüş, *biy.* Mitoz veya mayoz bölünmelerinin dördüncü ve son safhası; kromozomların kutuplarda toplanması, aster ve iğ ipliklerinin kaybolması, çekirdek zarının oluşması, sitoplâzmanın ortadan ikiye ayrılması. [*Ing.* Telophase; *Fr.* Télophase].
☆ *Eşanl.* **sonevre.**

telognosis, i. *Fr. télognose. tıp.* Uzaktan teşhis koyma. [*ing.* Telognosis].

telojen, i. *tıp.* Saç büyümesi siklusunda dinlenme safhası. [*Ing.* Telogen].

telolesit, s. *Fr. télolécithe. biy.* Vitellüsü çok fazla olan yumurtalara *(Kafadanbacaklıların, balıkların, sürüngenlerin, kuşların yumurtaları)* denir. [*Ing.* Telolecithal; *Fr.* Télolécithe].
~ **yumurta**, *zool.* Vitellüs maddesinin yumurtanın bir yanına yığılmış olduğu bir yumurta tipi. [*Ing.* Telolecithal egg; *Fr.* Oeuf télolécithe].

telomer, i. *Fr. télomère. tıp.* Bir kromozomun ucu. [*Ing.* Telomere].

telorajl, i. *tıp.* Memeucu kanaması. [*Ing.* Thelorrhagia].

telotograf, i. *télautographe.* Gönderenin vericide kendi eliyle yazdığı metni veya çizdiği resmi, alıcıda özel bir kâğıt üzerine anında tespit eden cihaz. *(İngiliz fizikçisi Bakewell'in bulduğu bu cihaz telefoto makinelerinin ilkidir).*

telotografl, i. *Fr. télautographie.* Telotografla bir yazının, bir resmin v.b. iletilmesi.

telötospor, i. *Fr. téeleutospore. zool.* Pasmantarlarının spor şekillerinden biri.

telotremata, ç.I. *zool.* Deltidyumlu, eklemli, kolsuayaklı hayvanlar takımı. [*Ing.* ve *Fr.* Telotremata].

telsayan, s. Dokuma kumaşların ipliklerini saymak için kullanılan ve büyük gösteren pertavsız. [*Fr.* Compte - fils, loupe].

telsel, s. *jeol.* Tel biçiminde veya niteliğinde olan. [*Osm.* Lifî; *Ing.* Fibrous; *Fr.* Fibreux, -euse].
~ **cisimler**, *patol.* ◘ **Fibron.**
~ **doku**, ◘ **Doku.**

telsi, s. *dokb.* Çok ince telciklerden oluşan. *Bağ dokusu telsidir.*

telsilk, i. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Vatandaşlığa geçme. [*Ing.* Naturalization; *Fr.* Naturalisation].

telsilik, i. Telsi olma hali.
~ **kuramı**, *biy.* Kupffer'in ileri sürdüğü, protoplazmanın daimî bir ağ şeklinde telciklerden meydana geldiğini iddia eden kuram. *(Bu kuram artık sadece tarihsel bir değer taşımaktadır, çünkü protoplazma koloidal sulu bir jeldir).*

telsim, i. ç: **telsimât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Ağzını öpme,, öpme. ◘ **Takbil.**

telsimât /telsimât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telsim**'in çoğulu.

telsiz, s. § ❷ Teli olmayan. [*Ing.* Without wire; *Fr.* Sans fil]; § ❸ i. Telsiz telgraf. veya telsiz telefonun kısa adı. [*Ing.* Wireless, radio; *Fr.* Radio].
~ **alıcısı**, *telekom.* Telsiz haberleşmelerde alıcı posta.
~ **almak**, *den.* Telsiz telgraf mesajı almak.
~ **dairesi (kamarası)**, *den.* Gemilerde telsiz telgraf cihazının yereştirildiği kamara.
~ **haberleşme**, *telekom.* Elektromagnetik dalgalardan yararlanarak telsiz telgraf veya telsiz telefonla uzaktan mesaj alışverişi.
~ **haberleşme istasyonu**, *telekom.* Başka bir istasyon ile radyoelektrik bağlantısı kurabilen sabit ve hareketli istasyon.
~ **memuru**, *den.* Ticaret gemllerinde telsiz telgraf mesajlarını alıp veren zabit.
~ **okumak**, *den.* Telsiz tegraf mesajı vermek.
~ **telefon**, *telekom.* Iki abone arasında elektromagnetik dalgalarla bağlantı kurmak imkânı veren telefon sistemi. [*Ing.* Wireless telephone, radiotelephone; *Fr.* Radiotéléphone].
☆ *Eşanl.* **radyotelefon.**
~ **telefonlu radyorenc**, *hava.* Aynı zamanda radyorenc işareti ve radyo telefon konuşması yayınlayabilecek tertibatı olan radyorenc.
~ **telgraf**, *telekom.* Radyo dalgaları ile çalışan telgraf cihazı. Bu araçla iletilen haber. *(Hava ve deniz ulaştırmasında insan hayatı ve emniyetiyle ilgili telsiz telgraflarda «SVH» önek bulunur ve bu telgraflara, öbür haberleşme unsurlarına göre mutla öncelik tanınır).* [*ing.* Wireless telegraph; radiotelegraphy; *Fr.* Radiotélégraphie].
☆ *Eşanl.* **radyotelegraf.**

telsizcl, i. Gemilerde ve uçaklarda, yerle gemi veya yerle uçak arasında, muhtemelen de başka gemiler veya uçaklarla telsiz bağlantısı kurmakla görevli kişi. [*Ing.* Wireless operator].

telsizcilik,-ği, i. Telsizcinin görevi.

telson, i. *Fr.*, *zool.* Genellikle kabuklularda ve eklembacaklılarda karnın son halkası. *(Diğer halkaların aksine bu halka üzerinde hareketli çift eklenti bulunmaz).* [*Ingl.* ve *Fr.* Telson].

teltik,-ği, s. *h.d.* Bir şeyin tamamlığını bozan, eksik veya artık. [*Ing.* Deficiency defect; deficient, incomplete; *Fr.* Reliquat].
~ **doldurmak**, *dey.* Eksikliğini gidermek, denk duruma getirmek. [*ing.* To make good a deficiency; to make an odd number even].
~ **gelmek**, *dey.* Eksik çıkmak. [*Ing.* To turn out deficient].

teltikli, i. *mat.* Ister eksik, ister artık olsun, tam olmayan: *Bu çocuğun gördüğü işler, her vakit böyle teltikli olur.* [*Ing.* With a small balance owing *(account)*, with a fractional amount, not a round sum *(of money)*; *Fr.* Laissant un reliquat incomplet].

teltiksiz, s. § ❶ Eksiksiz, kusursuz. [*Ing.* Complete, whole; *Fr.* Sans reliquat, entièrement]; § ❷ Tümü ödenmiş. [*Ing.* Fully paid].

Telugu, öz. i. *dilb.* Dravid dili. Andhra Pradeş *(Hindistan)* eyaletinde 35 milyon kişi tarafından konuşulur. [*Ing.* Telugu; *Fr.* Télougou].

Telugu'lar, ç.öz.i. etn. ◘ **Telinga'lar.**

telve, i. Fincanın dibine oturan kahve tortusu. [*ing.* Coffee grounds; *Fr.* Marc de café]; ◉ **kahve ~ si**, ◘ **Kahve.**

telvî' /telvī:/, i. ç: **telviât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Içini yakp dertlendirme, dertlendirilme.

telviât /telviât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telvi**'nin çoğulu.

telvih, i.ç: **telvihât**, *Osm.* < *Ar. levh. esk.* § ❶ Açıklama; § ❷ *ed.* Gerekli şeylerden bahsetmek suretiyle olan kinâye: *(«filancanın mutfağında çok odun sarfolunur» denildiği zaman bundan mutfakta çok yemek piştiğine, ev sahibinin cömertliğine ve misafirinin çokluğuna intikal edilir).* § ❸ Posa haline getirme.

telvihât /telvihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telvih**'in çoğulu.

telvîm, i.ç: **telvimât**. *Osm.* < *Ar. levm. esk.* Azarlama, azarlanma, paylama, paylanma, çekiştirme, çekiştirilme.

telvimât /telvimât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telvim**'in çoğulu.

telvin, i. ç: **telvinât**. *Osm.* < *Ar. levn. esk.* Renk verme, boyama, boyanma.

telvinât /telvinât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telvin**'in çoğulu.

telvis /telvīs/, i. *Osm.* < *Ar. levs.* Kirletme, pisletme. [*Ing.* A making filthy, a soiling. an act that soils, act of soiling; *Fr.* Action de souiller, de salir, action de gâter].

telvisât /telvisât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **telvis**'in çoğulu.

telviye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Burma, kıvırma, çevirme.

telyin, i. *Osm.* < *Ar. leyyin. esk.* § ❶ Yumuşatma, yumuşatılma; § ❷ Liynet verme, içi yumuşatma, kabızlıktan kurtarma.

telziz, i. *Osm.* < *Ar. lezzet. esk.* Lezzetlendirme, tatlandırma, tatlandırılma.

telzon, i. *Fr. telson. zool.* (a) Kabuklu hayvanların son karın bölütlerinde tek sayıda bulunan bir çıkıntı; (b) Akreplerin zehir taşıyan son karın bölütleri. [*Lat, ing.* ve *Fr. Telson*].

tem, tema, i. *Yun. thema.* § ❶ Yenilenen konu, tekrarlanan konu; § ❷ *müz.* Bir besteyi oluşturan esas motif. [*Ing.* Theme; *Fr.* Thème]; ◉ **çift ~ lık**, *müz.* ◘ **Çift.**

temâcüd /temâcüd/, i. *Osm.* < *Ar. mecd. esk.* Ululuğunu, büyüklüğünü, şerefini çoğaltma.

temadi /temādī/, i. *Osm.* < *Ar. medd. esk.* Sürme, sürüp gitme, uzama. [*Ing.* A continuing uninterruptedly, long continuation; *Fr.* Prolongation, prolongement].

tema'dün /tema:dün/, i. *Osm.* < *Ar. ma'den. esk.* Madenleşme, maden haline geçme.

temahhut, i. *Osm.* < *Ar.* Sümkürme.

temâhül /temâhül/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mühlet verme; ağır davranma.

temâlük /temâlük/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendine hâkim olma, nefsini tutabilme.

temaruz /temâruz/, i. ç: **temâruzât.** *Osm.* < *Ar. maraz, esk.* Hastalık taslama, sayrımsama. [*Ing.* Malingering, a feigning sickness, feigned sickness; *Fr.* Maladie simulée, feinte].

temâruzât /temâruzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temâruz**'un çoğulu.

temâs /temâs/, i. *Osm.* < *Ar. mess* > *temass;* § ❶ Değme. [*Ing.* Touching, contact; *Fr.* Contact]; § ❷ Görüşüp konuşma, ilişik, buluşuk, değinme: *Bu adamla hiç temasım yok.* [*Ing.*Contact, relation; *Fr.*Contact, relation]; § ❸ Dokunma: *O meseleye hiç temas edilmedi;* § ❹ Gidip gelme, ulaşım: *İki şehir arasında temas kesildi.* [*Ing.* ve *Fr.* Communication]; ◉ *(Bir şeye)* ~ **etmek**, Dokunmak [*Ing.* To touch; *Fr.* Être en contact, se toucher]; ◉ ~ **a geçmek**, *dey.* Konuşmak üzere buluşmak. [*Ing.* To get into touch with; *Fr.* Entrer en relation]; ◉ ~ **a gelmek**, *dey.* Bulup görüşmek. [*Ing.* To come in touch, to meet; *Fr.* Prise de contact]; ◉ **cinsel** ~, ◘ **Cinsel**; ◉ *(Biriyle)* ~ **etmek**, *(Biriyle* ~ **ta bulunmak**, *dey.* Görüşüp konuşmak, değinmek. [*Ing.* To get in touch with someone, to contact with someone; *Fr.* Prendre contact avec qn].

~ **hezeyanı**, *psikopatol.* Bir kimsenin kirlenmek korkusu yüzünden bazı nesnelerle *(özellikle, kapı tokmakları)* temas etmekten çekinmesi; hasta, bunu önlemek için, meselâ durmadan yıkanmak gibi bir çok «tedbir» alır. *(Temas hezeyanı saplantılı nevrozda ve bazı şizofrenlerde görülür).* [*Ing.* Contact delirium].

~ **kütlesi**, *kim.* Sıvı veya gaz halindeki bir tepkime ortamında yüzey etkisi meydana getiren katı haldeki katalizöre verilen ad.

~ **noktası**, Bir şeyin diğer bir şeye dokunduğu nokta. [*Ing.* Point of contact; *Fr.* Point de contact].

temâsih /temâsih/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **timsâh**'ın çoğulu.

temâsil /temâsil/, i. *Osm.* < *Ar.* **timsâl**'in çoğulu.

temâsül /temâsül/, i. ç: **temâsülât**. *Osm.* < *Ar. misb. esk.* § ❶ Benzeme, benzeyiş. ☆ *Eşanl.* **Müşâbehet**; § ❷ *mat.* Kesirsiz taksim kabul etme.

temâsülât /temâsülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temâsül**'ün çoğulu.

temaşa /temâşâ/, i. *Osm.*< *Ar. meşy. esk.* § ❶ Hoşlanarak bakma. [*Ing.* A walking about to see things, public promenade; *Fr.* Action de contempler, contemplation]; § ❷ Temsil, piyes. [*Ing.* Spectacle, show, scene, theatre].

temâşâ.gâh /temâşâgâh/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Seyir ve gezinti yeri; § ❷ Tiyatro; § ❸ Sinema.

temâşâ.geh /temâşâgeh/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Temâşâ-gâh**.

temâşâ-ger /temâşâger/, b. i. ç: **temâşâgerân**. *Osm.* < *Fars. esk.* Seyirci.

temâşâ-gerân /temâşâgerân/, b. i. *Osm.* < *Fars.* **Temâşâ-ger**'in çoğulu.

temâşâ-gerî /temâşâgerî/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Seyircilik.

temâşâ-hâne /temâşâhâne/, b. i. *Osm.* < *Fers. esk.* § ❶ Etrafı temaşa edecek yer; § ❷ *mec.* Dünya; § ❸ Tiyatro oynanan yer.

temâşâ-kâr /temâşâkâr/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Seyircilik, seyirci vaziyeti.

tematik,-ği, i. Belli bir konu üzerinde yapılan koleksiyon çeşidine denilir. Meselâ kuş, böcek, çiçek, spor, gemi gibi resimleri ünlü hekimlerin, muzikcilerin, ilim adamlarının portrelerini taşıyan pullardan yapılmış koleksiyondur. [*Ing.* Thematic; *Fr.* Thématique].

tematti, i. *Osm.* < *Ar. matiyy. esk.* Gerinme *(vücutta duyulan ağırlıktan dolayı).*

temattur, i. *Osm.* < *Ar. matar. esk.* Yağmur yağma, sıcak mevsimde serinlemek üzere yağmur altına çıkma.

temâvüt /temâvüt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendini ölmüş gibi gösterme.

temayül /temâyül/, i.ç: **temâyülât**. *Osm.* < *Ar. meyl. esk.* § ❶ Eğinme, eğilim. [*Ing.* An inclining, a leaning, inclination, bias; *Fr.* Action de manifester un penchant]; § ❷ Yönseme.

temâyülât /temâyülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temayül**'ün çoğulu.

temayüz /temâyüz/, i. ç: **temâyüzât**. *Osm.* < *Ar. meyz. esk.* Kendini gösterme sivrilme, yüze gelme. [*Ing.* A being distinguished, or privileged; *Fr.* Sa distinguer, Oeceller, se signaler, se faire remanquer].

temâyüzât /temâyüzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temâyüz**'ün çoğulu. Yükselmeler, üstün olmalar.

temazmuz, i. *Osm.* < *Ar. mazmaza. esk.* Ağzını su ile çalkalama.

temâzüc /temâzüc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şakalaşma.

tembel, s. *Fars. tenbel.* § ❶ Çalışmaktan hoşlanmayan, üşenmeyi huy edinmiş olan. [*Ing.* Lazy; *Fr.* Paresseux,-euse]; § ❷ *tıp.* Fonksiyonlarını yerine getirmede yavaşlık gösteren organlara denir: *Tembel mide;* § ❸ *(Geniş anlamda)* Ağır hareket eden: *Tembel bir hayat;* ◉ **haber** ~ **si**, *gazetecilik.* ⇵ Haber; ◉ ~ **e dediler**«*Kapını örtü.* Dedi: «Yel eser örter», *at.* Tembel, kapısının örtülmesini bile rüzgârdan bekler; ◉ ~ **e iş buyur (buyurursan) sana akıl öğretsin (öğretir)**, *at.* Tembel, kendisine buyurulan işi yapmamak için, ya onun yapılmasına gerekli bulunmadığını söyler, veya buyurulan biçimde değil, kendisinin işine gelen biçimde yapmayı önerir. [*Ing.* If you ask a lazy man to do something, he will give you better advice, he will try to get out of it].

☆ *Eşanl.* **nasihat istersen tembele iş buyur.**

tembel.hane /tembelhane/, b. i. *esk.* Güya tembelleri toplayıp oturttukları yer: *Ne için çalışmıyorsunuz? Burasını tembelhane mi sandınız?* [*Ing.* Leper . house, office where work is neglected, whose where lazy people are allowed to live on charity; *Fr.* Maison où résident les paresseux les invalides].

tembel.hayvan, b. i. *zool.* Dişsizler *(Edentata)* takımının, Tembelhayvangiller *(Bradypodidae)* familyasına giren hayvanlara verilen genel bir ad. [*Lat. Bradypus; Ing.* Sloth; *Fr.* Bradype]; ◉ **üç parmaklı** ~, *zool.* Uzunluğu 50, kuyruğu 4 sm., ayakları üç parmaklı olan, çengelli uzun tırnaklarıyle dallara asılı duran, Orta ve Güney Amerika'da ormanlarda yaşayan bir tembel hayvan türü. [*Lat. Bradypus tridactylus; Ing.* Three-toed sloth; *Fr.* Bradype tridactyle, aï]; ☆ *Eşanl.* **ay** ◉ **yakalı** ~, *zool.* Uzunluğu 65 sm. olan, Brezilya'da yaşayan bir tembel hayvan türü. [*Lat. Bradypus torquatus; Ing.* Sloth; *Fr.* Bradype].

tembel.hayvangiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı-hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Dişsizler *(Edentata)* takımının bir familyası, Ağaçlarda yaşayan ve çok yavaş hareket eden, ön ayakları uzun ve kıvrılmış uzun kanca tırnaklı olan hayvanlardır. Kulakları ve kuyrukları küçülmüştür. Kılları uzun ve kaba, yeşilimsi-kahverengimsidir. Ayaklarından aşağı doğru kendilerini dallara asarlar. Yaprak yerler. Orta ve Güney Amerika'nın tropik ormanlarında yaşarlar. **Üç parmaklı tembel hayvan** *(Bradypus tridactylus),* **yakalı tembel hayvan** *Bradypus torquatus),* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Bradypodidae; Fr.* Bradypodidés].

tembelleşmek, nsz, f. Tembel olmak. [*Ing.* To grow lazy; *Fr.* Devenir paresseux, se livrer à la paresse, s'emousser].

tembellik,-ği, i. Tembel olma hali, tembelce davranış. [*Ing.* Laziness; *Fr.* Paresse].

tembih /tembîh/, i. ç: **tembihât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uyandırma, uyarma. [*Ing.* ve *Fr.* Stimulation]; § ❷ Verilen bir emrin unutulmayarak yapılmasını sağlamak için üsteleye üsteleye hatırlatma, ısmarlama. [*Ing.* An ordering a commanding, order, command; *Fr.* Avertissement, proclamation ordre, recommandation].

tembih, i. ◘ **Tenbih**.

tembul, i. Hint'in tırmanıcı bir cins biber ağacı, *(L. Piper betle).* [*Ing.* Betel-leaf; *Fr.* Piper betle].

temcîdât /temcîdât/, i. *Osm.* < *Ar.* **temcîd**'in çoğulu.

temcîs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Birisini mecûsi dinine sokma.

temcît,-di/temcît/, i. *Osm.*<*Ar.mecd* >*temcîd.* «Tanrı» ya ululama yolunda minareden okunan dua» demek ise de «aynı sorunu üsteleye üsteleye ortaya sürmek» anlamında kullanılan **temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp öne sürmek** deyiminde geçer. [*Ing.* A chant sung from the minarets at night about an hour after the last service of worship during the months of Rejeb, Shaban, and Ramazan; it consists of an ascription of praise and an expression of amazement that any loving servant of God can sleep while God is awake and keeping watch; *Fr.* Glorification, hymne à Dieu que la (müezzin) chanta du haut du minaret avant l'aurore].

~ **namazı**, Sabah namazı.

~ **pilavı**, *mec.* Sık sık tekrarlanan şey. [*Ing.* A tedious repetition of refrain, a thing that grows wearisome from repetition; *Fr.* Chose trop souvent répétée].

~ **yemeği**, Ramazanda yenen sahur yemeği.

temdih, i.ç: **dihât**. *Osm.* < *Ar. medh. esk.* Çok övme.

temdihât /temdihât/, i. *Osm.* < *esk.* **temdih**'in çoğulu.

temdit /temdît/, i. *Osm.* < *Ar. medd* > *temdîd.* § ❶ Uzatma, sürdürme. [*Ing.* a eretching when drawn, extension, lengthening, prolongation; *Fr.* Action de tendre, d'allonger, de prolonger, prolongation]; § ❷ *kim.* Sulandırma, seyreltme.

~ **etmek**, *huk.* Uzatmak. [*Ing.* To extend, to prolong; *Fr.* Allonger, prolonger].

teme, i. Kapıların açılmaması için arkalarına konulan ağaç. Sürme ve dayak.

temecüd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ululaşma, şeref sahibi olma.

temeddüh, i. ç: **temeddühât**. *Osm.* < *Ar. medh. esk.* Kendini övme, övünme.

temeddühât /temeddühât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temaddüh**'ün çoğulu.

temeddün, i. *Osm.* < *Ar. medeniyet. esk.* Medenileşme, uygarlaşma. [*Ing.* A becoming civilized, polished, a leaving the nomadic life and settling in a town; *Fr.* Action de civiliser, civilisation].

temehdi, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mehdileşme, mehdilik dâvasına kalkışma, mehdilik satma.

temehhür, i. *Osm. mahâret. esk.* Mahir olma, uz elli olma.

temek, i. Ahır penceresi.

temekkün, i. *Osm.* < *Ar. mekânet. esk.* Mekânlanma, yerleşme, yer tutma.

temel, i. *Yun.themelios.* § ❶ Bir yapının, sağlam dayanak bulunceya kadar, toprak içinde aşağıya doğru uzatılan dip duvarları:*Evin temeli, Köprünün temeli.* [*Ing.* Foundation, base; *Fr.* Fondement, fondation]; § ❷ *fels.* Dayanak. [*Osm.* Esas; *Ing.* Basis; *Fr.* Base]; § ❸ *mec.* Bir şeyin gelişimi için gereken ilk öğeler: *Büyük işler sağlam temellere dayanmalı. Bu iş temelinden çürük;* § ❹ s. Başlıca: *Temel düşünceler.* [*Osm.* Esasî; *Ing.* Fundamental; *Fr.* Fondamental]; § ❺ Prensip, kaynak. [*Ing.* Principle; *Fr.* Principe]. § ❻ *sosy.* Marksist kurama göre, toplumun, üretim ilişkilerinin tümünden meydana gelen iktisadî bünyesi; üstyapı, yani siyasî, hukukî, estetik v.b. fikirler bu bünyeye bağlıdır. *(Toplumsal evrim sırasında üstyapının temeli etkilediği de görülebilir. Temel ile üstyapı arasında diyalektik karşılıklı etki bağı vardır).* ◉ *(bir yere)* ~ **kakmak**, *dey.* Bulunduğu yerden ayrılacak gibi olmamak. [*Ing.* To settle down permanently]; ◉ **ayrık** ~, *mim.* ◘ **Ayrık**[1]; ◉ **dava** ~ **I**, *huk.* ◘ Dava; ◉ **ilk** ~ **taşı**, Temele konulan ilk taş. [*Fr.* Première pierre]; ◉ **kademeli** ~, ◘ **Kademeli**; ◉ **kazık** ~, *inş.* ◘ Kazık.

~ **açmak**, Bir binanın temeli için toprağı kazarak hendek şeklinde iki tarafı muntazam çukurlar açmak. [*Ing.* To dig; excavate trench; *Fr.* Fouiller].

~ **arazi**, *jeol.* Arz kabuğunun ilk katılaşmasıyle meydana geldikleri zannedilen araziler.

~ **atma**, Bir binanın temel duvarını inşaya başlamak. [*Osm.* Vaz-ı esas; *Ing.* Laying

a foundation, founding; *Fr.* Fonder, poser la première pierre].

~ **atmak**, § ❶ Bir yapının temellerini yapmaya başlamak. [*İng.* To lay a foundation; *Fr.* Fonder]; § ❷ Herhangi bir işe başlamak.

~ **bilimler**, Bilimlerin uzmanlık alanlarında öğrenim yapabilmek için esas olan genel olgu ve ilkeleri öğreten disiplin veya bilimler. *(Matematik, fizik, kimya v.b. gibi)*. [*İng.* Fundamental sciences; *Fr.* Sciences fondamentaux].

~ **birimler**, *mat.* ◘ **Birim**.

~ **cisimcik**, *biy.* ◘ **Cisimcik**.

~ **cümle**, *dilb.* Bileşik veya girişik cümlelerde yan cümle, ara cümle ve iç cümlenin bağlı bulunduğu asıl yargıyı bildiren cümle.

~ **çizim**, *mat.* Temel elemanlardan yararlanarak yapılan üçgen *(veya düzlem şekil)* çizimlerine denir. [*İng.* Principal construction; *Fr.* Construction principale].

~ **direği**, *inş.* Ahşap binalarda temel duvarı üzerine oturan ve binanın ağırlığını taşıyan ana direkler. [*İng.* Foundation column; *Fr.* Appui fondamental].

~ **doku**, *bot.* ◘ **Özekdoku³**.

~ **döşeği**, *inş.* Temellerin altına yekpare bir kütle oluşturacak surette çakıl ve çimentodan ibaret olarak yapılan ve içi demir çubuklarla bağlanan kalın beton tabakası. [*İng.* Foundation raft; *Fr.* Radier].

~ **duruşlar**, *cimn.* Bir cimnastik alıştırmasına başlamak üzere, vücudun dayanarak yüzeyine göre aldığı değişen ilk durum *(ayakta, dizüstü, yatarak, asılarak)*. [*İng.* Fundamental positions *(starting positions)*; *Fr.* Positions fondamentales].

~ **duvarı**, *inş.* Bir binanın tabanını ve o binayı taşımak üzere toprak içine yapılan esas duvarlar. [*İng.* Foundation wall, footing wall; *Fr.* Mur de fondation].

~ **düzlem**, *astr.* Küresel konsayıların temeli olarak tanımlanan, merkezden geçen dairelerden biri. [*İng.* Fundamental plane; *Fr.* Plan fondamental].

~ **eğitim**, ◘ **Eğitim**.

~ **gen**, *bot.* ◘ **Gen**.

~ **geometri**, ◘ **Geometri**.

~ **haklar**, *huk.* Herkesin kişiliğine bağlı olarak sahip bulunduğu, dokunulmayan, devredilemeyen, vazgeçilemeyen hak ve hürriyetler. [*İng.* Fundamental rights, natural rights].

~ **hatası**, *huk.* ◘ **Hata**.

~ **ızgarası**, *inş.* ◘ **Izgara**.

~ **ihtiyaçlar**, Yaş, cins veya sosyal statü ve maddî ortam ne olursa olsun, herkesin duyduğu ihtiyaçlar. *(Psikologların ve eğitimcilerin bir kısmı, genel eğitim programının düzenlenmesinde esas olarak bu temel ihtiyaçların gözönünde tutulması gerektiğini ileri sürerler)*.

~ **katalog**, *astr.* Yıldızların konsayılarını, parlaklık ve uzaklık gibi temel öğelerini topluca veren cetveller kitabı. [*İng.* Fundamental catalogue; *Fr.* Catalogue fondamental].

~ **kazısı**, *bayınd.* ◘ **Kazı**.

~ **kelime**, ◘ **Kelime**.

~ **kemiği**, *anat.* Kafatasının altında, ön ve orta kısımda bulunan, bakışımlı tek kemik; [*İng.* Sphenoid; *Fr.* Sphénoïde].

~ ~ **çene yarığı**, *anat.* Üstte temel kemiğinin büyük kanadının, altta üstçene kemiğinin sınırladığı yarık. *(Göz çukurunun alt-dış açısında bulunur)*.

~ ~ **damak siniri**, *anat.* Üstçene sinirinin damarının uç dalı.

~ ~ damak sinirl, *anat.* Üstç.ene sinirinin bir dalı; göz çukuruna, burun boşluklarına, yumuşak damağa ve yutağın burun kısmına birçok duyu sinirleri verir.

~ ~ **damak sinir düğümü**, *anat.* Sempatiğin baş parçasına ait Vidius sinirinin alt ucundaki şişkinlik.

~ ~ **iltihabı**, *patol.* Temel kemik sinüsünün iltihabı. [*İng.* Sphenoiditis; *Fr.* Sphénoïdite].

~ **kesir**, *mat.* Payı 1 olan bayağı kesirlere denir.

~ **kişilik**, *etn.* ◘ **Kişilik**.

~ **kural**, *psik.* ◘ **Kural**.

~ **lif**, *mek.* ◘ **Lif**.

~ **maharet**, *eğt.* Okullarda okutulan herhangi bir derste istenilen uzunluğu kazanmak için temel olan maharet. *(Aritmetikte toplama veya çıkarma işlemi gibi)*.

~ **matris**, *istat.* ◘ **Matris**.

~ **müzik**, *sin.* Bir filimde görüntülerin yanı sıra, bu görüntülerin etkisini arttırmak için yer alan müzik. [*İng.* Background music; *Fr.* Musique de fond, fond musical].

~ **okuma kitabı**, *eğt.* İlk okuma kitaplarına dayalı olarak seri halinde yazılan kitaplara verilen ad. *(Bu çeşit kitaplarda yer alan okuma parçaları belli yaşlardaki çocukların kullandıkları kelimelere göre düzenlenir ve sıralanır)*.

~ **sayı**, *biy.* ◘ **Sayı**.

~ **tabanı**, Temel çukurlarının dibindeki düz toprak yüzeyi üzerine oturan duvar veya temel döşeğinin alt yüzeyi ve temel yatağı.

~ **taşı**, § ❶ Bir yapının temeline konan taş. [*İng.* Foundation stone; *Fr.* Pierre angulaire, pierre de base]; § ❷ *mec.* Bir şeye temel olan öğe. [*İng.* Basis; *Fr.* Base].

~ **tutmak**, Sürüp gidecek bir hal kazanmak. [*İng.* To become firm in its place, to settle down permanently; *Fr.* S'affermir, devenir stable].

~ **ücret**, *ikt.* Brüt ücret, çeşitli kesintiler yapılmaksızın ücretin tuttuğu miktar. [*İng.* Basic rate; *Fr.* Taux de base].

☆ *Eşanl.* **asıl ücret**.

~ **yapı**, *cimn.* Vücudun, insana özgü olan ve başarı yeteneğini saptayan temel yapısı. [*İng.* ve *Fr.* Constitution].

~ **yatağı**, *inş.* Temel duvarlarının veya temel döşeklerinin oturduğu toprak kısmı.

temel.doku, *b.i. bot.* ◘ **Özekdoku³**.

temellenmek, *nsz. f.* Temel tutmak. [*İng.* To acquire a permanent foundation, to be firmly settled down permanently; *Fr.* S'affermir, devenir stable].

temelleşmek, *nsz. f.* Temelli olmak, yerleşmek. [*İng.* To become firmly established, to settle down permanently; *Fr.* S'établir, définitivement, devenir durable].

temelleştirmek (-i), *f.* § ❶ Temel tutmasını, yerleşmesini sağlamak; § ❷ *mec.* Temelli olmasını sağlamak, kalıcı ve devamlı bir hale getirmek.

temelli, *s.* /t. § ❶ Temelli olan: *Sağlam temelli bir yapı.* [*İng.* Having foundation; *Fr.* Basé, fondé]; § ❷ *mec.* Geçici ve eğreti olmayıp sonuna kadar sürecek olan: *Temelli bir iş. Buraya temelli geldik.* [*Osm.* Daimî; *İng.* ve *Fr.* Permanent]; § ❸ *z.* Sürekli olarak. [*İng.* Permanently, continually; *Fr.* Continuellement, d'une façon permanente].

~ **yazar**, *tiy.* Belirli bir aylık karşılığında bir tiyatroya yılda belli sayıda yapıt yazmayı ve başka yazarların o tiyatroya sunacağı yapıtları uyarlamayı yüklenen yazar.

temellük,-kü, *İ.* ç: **temellükât**. *Osm.* < *Ar. melk.* ve *mülk. esk.* Kendine mal etme. [*İng.* Acquisition; *Fr.* Action de prendre possession de, possession].

~ **edilmek**, *huk.* Mülk edinilmek.

temellükât /temellükât/, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* **temellük**'ün çoğulu.

temellül, *İ. Osm.* < *Ar. millet. esk.* § ❶ Milletlenme, bir milletin ferdi olma; § ❷ Bir dine mensup olma; § ❸ *(melel, melâl) tıp.* Hastalığın tesiriyle yatakta rahat yatmayıp, kımıldanıp durma.

temelmül, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* Yatakta rahat olmama.

temelsiz, *s.* § ❶ Temeli olmayan. [*İng.* Without foundation; *Fr.* Sans fondement]; § ❷ *mec.* Gerçek veya sağlam olmayan. [*İng.* Unfounded, baseless; *Fr.* Manquant de sérieux].

temenna(h) /temennâ(h)/, *İ. Osm.* < *Ar.* Eli başa götürerek yapılan selâm işareti. [*İng.* Oriental salute *(bringing the fingers of the right hand to the lips and then to the forehead)*; *Fr.* Désir, voeu, souhait, prière, signe de salutation en portant la main sur la bouche et le front]; ◎ **hel âlleşme** ~ **sı**, *sp.* ◘ **Helâlleşme**.

temenni /temennî/, *İ.* ç: **temenniyât**. *Osm.* < *Ar. münye. esk.* Dileme, dilek. [*İng.* A desiring in one's heart and mind, desire, wish, an asking for, a requesting; *Fr.* Désir, souhait, voeu].

temenniyât /temenniyât/, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* **temenni**'nin çoğulu.

temerküz, *İ. Osm.* < *Ar. merkez. esk.* Bir yerde toplanma, merkezlenme. [*İng.* A concentrating, concentration, coalition; *Fr.* Centralisation].

temermür, *İ. Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Devamlı olarak dil ve dudakların titremesinden ibaret bir hastalık.

temerrüdât /temerrüdât/, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* **temerrüd**'ün çoğulu.

temerrün, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* Tekrar ettire ettire, alıştırma; idman yapma, egzersiz yapma.

temerrüt,-dü, *İ.* ç: **temerrüdât**. *Osm.* < *Ar. temerrüd. esk.* Dik kafalılık, kafa tutma. [*İng.* A being perversely obstinate, default, obstinacy, perverseness; *Fr.* Action de contrevenir, action de s'entêter, opiniâtreté]; ◎

◎ **alacaklının** ~ **ü**, *huk.* Yapacak veya verilecek bir şeyi, kendisine verildiği halde sebepsiz olarak reddetmesi veya borçlu tarafından edimin yerine getirilebilmesi için kendisinin önceden yapması gereken muameleleri yapmaması. [*İng.* Default of creditor; *Fr.* Demeure de créancier], ◎ **borçlunun** ~ **ü**, *huk.* Muaccel bir borç borçlusunun, vadesinde veya vade yoksa alacaklının istemesine rağmen borcunu ödememesidir. [*İng.* Default of debtor; *Fr.* Demeure du débiteur].

~ **faizi**, *huk.* ◘ **Faiz**.

temeshur, *İ.* ç: **temeshurât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Maskaralanmak, maskaralık etmek.

temeshurât /temeshurât/, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* Temeshur'un çoğulu.

temeskün, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* Miskin olma, miskinleşme.

temessüh, *İ. Osm.* < *Ar. mesh. esk.* § ❶ Meshetme, bir şeye el sürme; § ❷ Bir şeye sürünme.

tenessüh, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* Mesh olma, şekil değiştirme.

temessühî, *s. Osm.* < *Ar. esk.* Meshe inanan.

temessük, *i.*ç: **temessükât**. *Osm.* < *Ar. mesk. esk.* § ❶ Tutunma, sarılma; § ❷ Borç senedi.

temessül, *İ.* ç: **temessülât**. *Osm.* < *Ar. misl. esk.* § ❶ Benzeşme. [*İng.* An assuming a form, similitude, semblance; *Fr.* Action de prendre une forme, de se manifester sous la forme de, transfiguration, action de se conformer]; § ❷ *biy.* Özümlenme.

temessülât /temessülât/, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* **temessül**'ün çoğulu.

temeşşî, *İ. Osm.* < *Ar. meşy. esk.* Yürüme. *(Maneviyatta kullanılır)*.

temeşşuk, *İ. Osm.* < *Ar. meşk. esk.* Meşk alma, meşk yazma.

temeşşut, *İ. Osm.* < *Ar. muşt. esk.* Saçını, sakalını tarama, saç sakal taranılma.

temettü,-ü, *İ. Osm.* < *Ar. metâ. esk.* § ❶ Kazanç; [*İng.* Profit, benefit, gain, advantage; *Fr.* Profit, gain, avantage]; § ❷ *tic.* Bir şirketin kârından bu kârın devre devre dağıtılması sırasında her ortağa kendi hissesi oranında ayrılan kazanç payı. [*İng.* Dividend; *Fr.* Dividende]; ◎ ~ **e iştirak eden tahvil**, *ikt.* Faizle beraber temettüden de pay alan tahvil. [*İng.* Profit sharing bond]; ◎ ~ **ü birikmeyen hisse senedi**, *ikt.* Bir sene zarfında temettü tediye edilmediği takdirde gelecek senelere sirayet etmeyen hisse senedi. [*İng.* Noncumulative stock]; ◎ ~ **ü teminatlı hisse senedi**, *ikt.* Temettü payı ihraç eden şirketten başka bir şirket tarafından garanti edilen hisse senedi. [*İng.* Guarranteed stock].

~ **fonu**, *ikt.* Fevkalâde ihtiyatlardan dağıtılan temettü. [*İng.* Dividend equalization, reserve].

~ **hissesi**, *huk.* Kâr payı. [*İng.* Dividend; *Fr.* Dividende].

~ **tevzii**, *ikt.* Servetin üretim faktörleri arasında dağıtımı. [*İng.* ve *Fr.* Distribution].

temettuât /temettuât/, *İ. Osm.* < *Ar. esk.* **temettü**'nün çoğulu.

temevvücât /temevvucât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temevvüç'ün** çoğulu.

temevvüç.-cü, i. ç. **temevvücât**. *Osm.* < *Ar. mevc. esk.* Dalgalanma. [*Ing.* Fluctuation; undulation; *Fr.* Action de flotter, de moutonner, de s'agiter].

temevvül, i. *Osm.* < *Ar. mâl. esk.* Mal edinme, zenginleşme.

temevvüt, i. *Osm. mevt. tıp. esk.* Bir organın çürüyüp ölü haline geçmesi.

temeyyü, i. ç: **temeyyüât**. *Osm.* < *Ar. mey. esk.* § ❶ Mâyi *(sıvı)* haline gelme, cıvıklaşma; § ❷ *kim.* Sıvınma.

temeyyüât /temeyyüât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temeyyü'ün** çoğulu.

temeyyüh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sulanma.

temeyyüz, i. ç: **temeyyüzât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendini gösterme, sivrilme. [*Ing.* A being distinguished, distinction; *Fr.* Action de se distinguer *(par la capacité, par la position de)*].

~ **etmek**, Emsalinden ayrılacak surette bir nitelik almak. [*Ing.* To become distinguished or distinct; *Fr.* Se distinguer].

temeyyüzât /temeyyüzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temeyyüz'ün** çoğulu.

temezzuk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yırtılma, parça parça olma.

temhid, i. ç: **temhidât**. *Osm.* < *Ar. mehd. esk.* § ❶ Yayma, döşetme; § ❷ Düzeltme, düzenleme.

temhidât /temhidât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temhid'in** çoğulu.

temhik, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İptâl etme.

temhil, i. ç: **temhillât**. *Osm.* < *Ar. mehl. esk.* Mühlet, mehil verme, sonraya bırakma, erteleme, zaman ve fırsat verme.

temhilât /temhilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temhil'in** çoğulu.

temhir /temhir/, i. *Osm.* < *Ar. mühr. esk.* Mühürleme. [*Ing.* Sealing, sealing up; *Fr.* Action de sceller, de cachèter, apposition du sceau, du cachet].

temhiriye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mühür parası, bir kâğıdın resmi şekil alması için gereken mühürün basılması işinde ödenecek ücret.

temhis, i. ç: **temhisât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Tecrübe, imtihan etme.

temhisât /temhisât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temhis'in** çoğulu.

temime, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Nazar boncuğu, nazarlık.

temin /tâmîn/, i. ç: **teminât**. *Osm.*< *Ar. emn.* § ❶ Inanç verme; [*Ing.* ve *Fr.* Confidence]; § ❷ Sağlama. [*Ing.* Rendering safe or sure; securing; *Fr.* Action de garantir, d'assurer]; § ❸ Elde etme. [*Ing.* Obtaining, getting; *Fr.* Action de procurer]; § ❹ Emin ve sürekli kılma. [*Ing.* ve *Fr.* Assurance].

~ **edilebilen koltuk, kilometre**, *hava.* Uçuş sırasında temin edilebilen koltuk sayısı ile uçulan kilometrenin çarpımı. *(Yakıtın ağırlığı veya benzeri yüklerden dolayı kullanılmayan koltuklar hariç tutulmuştur).* [*Ing.* Available seat - kilometers; *Fr.* Siège - kilometres disponible].

~ **edilen meblâğ**, ikt. Sigortacı tarafından sigortalıya verileceği kararlaştırılan para. [*Ing.* Coverage].

~ **etmek**, *huk.* Sağlamak. [*Ing.* To assure, ensure, to render secure, to inspire confidence; *Fr.* Garantir, assurer, procurer].

teminat.-tı /temînât/, ç.i. *Osm.*< *Ar.* **temin'in** çoğulu. Inanca, güvence, garanti. [*Ing.* Security, deposit, warranty, guaranty, assurance; *Fr.* Garantie, gage, assurance]; ◉ ~ **lı hesap**, *ikt.* Karşılığında bir teminat gösterilerek açılan hesap. [*Ing.* Secured account]; ◉ ~ **lı ikrazat**, *ikt.* Gerek şahsî kefalet ve rehin ve gerekse ipotek karşılığı bankaların vermiş oldukları paralar ve krediler. [*Ing.* Secured loans]. ◉ ~ **lı kredi**, ◘ **Kredi**; ◉ ~ **lı sermaye**, *ikt.* En az riske uğrayan ve bir rehin ile temin edilen sermaye. [*Ing.* Security capital]; ◉ ~ **lı tahvilât**, *ikt.* Diğer tahvil ve hisse senetleriyle teminat altına alınan tahvil. [*Ing.* Collateral trust bonds]; ◉ ~ **sız hesap**, *ikt.* Açık hesap. [*Ing.* Unsecured account]; ◉ ~ **sız tahvil**, *ikt.* Çıkaran müessesenin umumî itibarına dayanan tahvil. [*Ing.* Debenture bond]; ◉ **asîl** ~, ~, *ikt.* ◘ **Asîl**; ◉ **aynî** ~, *huk.* ◘ **Aynî**; ◉ ~ **lı borç**, *ikt.* Karşılığında bir teminat verilen borç. [*Ing.* Secured liability]; ◉ **katî** ~, *huk.* İhale edilen işle ilişkin sözleşmenin akdini müteakip gerek hükümlerinin tamamen yerine getirilmesinden doğacak zararları gerekse işin bir başkasına yaptırılması sonucu da ortaya çıkacak fiyat farkını karşılamak maksadıyle alınan teminat. [*Ing.* Absolute security, deposit]; ◉ **maddî** ~, *ikt.* ◘ **Maddî**; ◉ **mukabil** ~, *ikt.* ◘ **Mukabil**; ◉ **munzam** ~ **ı**, *ikt.* ◘ **Munzam**; ◉ **vergi** ~ **ı**, *huk.* ◘ **Vergi**.

~ **akçesi**, *ikt.* Arttırma ve eksiltmeye girenlerden alınan para teminatı, teminat fonu. [*Ing.* Guarantee fund; *Fr.* Dépôt de garantie, retenue de garantie].

~ **almak**, *dey. (Bir şeyin)* Sağlamlığı veya güvenirliği konusunda kesin söz almak.

~ **fonu**, *ikt.* ◘ **Teminat akçesi**.

~ **göstermek (vermek)**, *dey.* Inandırıcı ve güven verici şeyler ileri sürmek.

~ **istemek**, *dey.* Sağlama bağlamak amacıyle para, kefil veya söz istemek.

~ **marjı**, *bank.* ve *bors.* ◘ **Marj**.

~ **mektubu**, *ikt.* Bankalar tarafından müteahhitlere verilen muvakkat ve kesin teminat mektupları. [*Ing.* Letter of guarantee; *Fr.* Lettre de garantie].

~ **vermek**, Güven vermek. [*Ing.* To give the assurance; *Fr.* Guarantir].

temiz/temîz/, i. *Osm.*< *Fars.temyîz.*§ ● Kirli, lekeli, bulaşık, kusurlu olmayan, henüz kullanılmamış olan, arı: *Temiz oda. Temiz yatak. Temiz hava. Temiz iş. Temiz çamaşır.* [*Ing.* Clean; *Fr.* Propre]; § ❷ Ahlâkça lekesiz: *Temiz adam. Temiz hayat.* [*Ing.* Pure; *Fr.* Pur]; § ❸ z. İyi ve seçkin bir şekilde: *Temiz giyinmek. Temiz konuşmak.* [*Ing.* Cleanly, well; *Fr.* Bien]; § ❹ **Bir** sıfatıyla kullanıldığı zaman alay yollu «iyice, adamakıllı, çok» anlamında zarf olur: *Bir temiz dayak atmışlar;* § ❺ *arg.* Poker. [*Ing.* Poker]; ◉ ~ **e çekmek**, Karalamayı temiz bir şekilde yeniden yazmak. [*Ing.* To make a fair copy *(of a writing)*; *Fr.*. Mettre au net]; ◉ ~ **e çıkmak**, *dey.* Suçsuz olduğu anlaşılmak. [*Ing.* To be cleared, to prove innocent]; ◉ ~ **e havale etmek**, *arg.* Bitirivermek, kısa yoldan çözümlemek. [*Ing.* To clean up, to kill; *Fr.* Achever, résoudre promptement].

~ **çevirmek**, *arg.* Poker oynamak. [*Ing.* To play poker].

~ **giyinmek**, *dey.* İyi izlenim bırakacak şekilde giyinmek.

~ **ham elmas**, ◘ **Elmas**.

~ **iş altı ayda çıkar**, *at.* Doğru dürüst yapılması istenen iş, çarçabuk bitirilemez. Uzun zaman ister.

~ **kan**, ◘ **Kan**.

~ **konuşmak**, *dey.* Düzgün ve nazik bir şekilde konuşmak. [*Ing.* To talk in a correct and polished manner].

~ **odun**, *tekn.* Budağı olmayan veya çok az budağı olan odun.

~ **pak**, *dey.* Çok temiz, tertemiz.

~ **para**, *dey.* Kesintiden sonra ele geçen para miktarı. [*Ing.* Net sum of money *(after deductions)*].

~ **patente**, *den.* Bir geminin bir ülkeden bulaşıcı hastalık taşımadan ayrıldığının hukukî olarak doğrulanması. [*Ing.* A clean bill of health].

~ **raporu**, *tıp.* Hastalığı olmadığını gösteren rapor. [*Ing.* Certificate of good health; *Fr.* Rapport qui constate un bon état sanitaire].

~ **su döşemi**, *dö ş.* Yapıda temiz suyu kullanma yerlerine iletен boru ağı. [*Ing.* Water supply installation].

~ **taş**, *kuymc.* Kusursuz pırlanta, elmas, inci v.b. kıymetli taşlar hakkında kullanılır. [*Ing.* Diamond or precious stone without blemish; *Fr.* Parangon].

temiz. kan, b.i. ◘ **Kan**.

temizleme, i. ❶ Temizlemek eylemi. [*Ing.* Cleaning, cleansing, purification, scouring, detersion, epuration; *Fr.* Nettoyage, purification, justification]; § ● Yüzeylere yapışmış leke ve kirlerin giderilmesi ve çözelti veya asıltı haline getirilmesi olayı; § ● Sıvı temizleyici denen bazı yağlı maddelerin katı birikintileri asıltı halde tutma özelliği; ❹ Bir elbise temizlemek için uygulanan işlem; § ❺ *nükl.* Radyoaktif elementlerin ışımasıyle karşılaşmış cisimlerin zararlı etkilerini giderme; § ❻ *orm.* Orman ağaçlarının gelişmesini sağlamak amacıyle girişilen işlem; § ❼ Dinamit ateşlemesi sonucu askıda kalan taş kütlelerini kazı alnından düşürerek temizleme; bu taşlar ocakta çalışan işçiler için tehlikelidir; ◉ **düğüm** ~**si**, *cerr.* Bir lenf alanının cerrahi ameliyatla çıkarılması. *(Bu müdahale özellikle meme kanseri gibi metastaz yapan bazı tehlikeli urların cerrahî tedavisinde uygulanır);* ◉ **parmakla** ~, *cerr.* Dölyatağı boşluğunu etene kalıntılarından temizlemek için yapılan müdahale; ◉ **tohumları** ~, *trm.* Tohumları yabancı cisimlerden ayırma işlemi; ◉ **toprakları** ~, *trm.* Yabanî ve zararlı otları yok etme; ◉ **grafit** ~, *gaz. sny.* ◘ **Grafit**.

~ **blöfü**, *demir.* Basınç altında bulunan bir kazanda, çamur ve sodyum karbonat taşıyan belli bir su miktarını besleme suları ile işleyerek kazanın alt tarafından boşaltılmak için yapılan işlem.

~ **havuzu**, *tekn.* ◘ **Havuz**.

~ **ızgarası**, *term.* ◘ **Izgara**.

~ **kapağı**, *döş.* Duman borusundaki veya yolundaki kurumların temizlenmesi için kullanılan kapak. [*Ing.* Cleaning door].

~ **maddesi**, *plast. madde.* Bir enjeksiyon presinin içindeki tanecikleri, farklı bileşimde başka bir madde koymadan önce temizlemek için kullanılan tane halinde madde.

~ **makinesi**, *mad. oc.* Kil ve kumla karışmış cevherleri temizlemek için kullanılan cihaz.

~ **vanası**, *döş.* ◘ **Vana**.

~ **ve cilâ makinesi**, *matb.* Ofset ve çukur baskı tekniklerinde düz veya silindirik kalıpları cilâlamağa ve temizlemeğe yarayan ayrı teknikteki özel makine. [*Ing.* Polishing machine; *Fr.* Machine a poncer et polir].

temizlemek (-i), f. § ❶ Temiz kılmak, arıtmak. [*Ing.* To clean, to clean up, to clear away, to despoil; *Fr.* Nettoyer, purifier]; § ❷ *arg.* Vücudunu ortadan kaldırmak, yok etmek, öldürmek: *Jandarma eşkiyayı temizledi.* [*Ing.*To kill ,to clean someone out; *Fr.* Tuer]; § ❸ *mec.* Bitirmek, silip süpürmek: *Bir aylık iş vardı, bir haftada temizledim. Bir tepsi böreği temizledi.* [*Ing.* To wipe out]; § ❹ Kumarda diğer oyuncu ve oyuncuların bütün parasını almak. [*Ing.* To cheat a person out of all his money in gambling]; § ❺ *cerr.* Bir yaranın sağlam olmayan kısımlarını makasla veya neşterle kesmek; § ● *kuymc.* Ham elmasın mineral gangını gidermek; § ❼ *seram.* Fırından çıkarıldıktan sonra, kazetin dökülme tehlikesi gösteren kısımlarını almak; § ❽ *tekn.* Ağaç veya madenî bir parçayı, testere izlerini yok etmek amacıyle rendelemek; § ● *dok.* (a) İpek lifleri üzerindeki serinin tabakasını özel bir işlemle gidermek. (b) Kumaşları sardonlamakta kullanılan şardon makinelerinin tabiî veya madenî şardonlarını silip, çalışma sırasında aralarına sıkışan kıtıkları özel el âletleri ile çıkarmak. (c) Üzerindeki kabuk kısımlarını kaldırmak için keten veya kendir elyafını sıyırmak. (d) Üzerindeki yabancı maddeleri yok etmek için yünü yıkamak; ◉ **tırnak tabanını** ~, *vet.* Tabanı kazımak, tırnak fazlalıklarını ve hayvan nallarının yanan tırnak kısımlarını almak; ◉ **bir tabloyu** ~, Süngerle yıkayarak veya yeni bir vernik tabakası yahut hafif renkler geçerek bir tablonun solmuş, kararmış yerlerini canlandırmak.

temizlenmek, nsz. f. § ● Temiz hale gelmek, arınmak. [*Ing.* To be cleaned or cleansed, to be purified; *Fr.* Se laver, être nettoyé, purifié]. § ❷ *mec.* Ortadan kaldırılmak: *Sokak köpekleri temizlendi.* [*Ing.* To be wiped out]; § ● Kadınlarda aybaşı sona ermek.

temizletmek (-i, -e), f. Temizlemek işini yap-

tırmak. [*ing.* To let be cleared away; *Fr.* Faire nettoyer, purifier].

temizleyici, i. § ❶ Temizlemek işini yapan şey veya kimse: *Elbiseleri temizleyiciye verdim.* [*Ing.* Cleaner; *Fr.* Nettoyeur]; § ❷ *kim.* Fiziksel veya kimyasal etkisinden yararlanarak, bir madeni kaplayan oksidleri veya vernik, boya tabakalarını gidermek için kullanılan madde; § ❸ s. Temizleme özelliği olan: *Temizleyici madde;* [*Ing.* Cleansing]; § ❹ Deriyi derinlemesine temizleyen bir güzellik malzemesi için kullanılır; § ❺ *tıp.* Kanı, vücut sıvılarını temizleme özelliğine sahip. *(Eskiden idrar söktürücüler, merhemler, müshiller ve iyodür gibi karmaşık etkili birkaç ilâç temizleyici adı altında toplanırdı).* ◉ **grafit** ⁓, *gaz. sny.* ◘ Grafit; ◉ **hava,** ◘ Hava.

temizlik,-ği, i. § ❶ Temiz olma hali: *Bu otelin temizliğine diyecek yok.* [*Ing.* Cleanliness, pureness, purity; *Fr.* Propreté, pureté]; § ❷ Temiz durma hali: *Çocukları temizliğe alıştırmalı;* § ❸ Temizleme işi: *Bu evde gün aşırı temizlik yapılır.* [*Ing.* Act of cleaning; purge]; § ❹ Ayıklama: *Dilde temizlik yapmayı gerekli bulduğumuzdan.* ◉ **kaba** ⁓, *mar.* ◘ Kaba.

⁓ **dubası,** *den.* Limanları temizlemek için özel bir temizleme makinesiyle donatılmış güverteli duba.

⁓ **işleri,** Şehirde belediyece yaptırılan temizlik. [*Ing.* Scavenging service; *Fr.* Service de voirie].

⁓ **savağı,** *trm.* Biriken kum, silt ve çakılı dışarı atmak için kullanılan, bir kapak vasıtasile kontrol edilen baraj içindeki bir açıklık.

temkin /temkīn/, i. *Osm.* < *Ar. mekânet.* § ❶ *esk.* Ağır başlılık. [*Ing.* Having control over oneself, selfpossession, dignity, composure; *Fr.* Caractère posé, dignité]; § ❷ Sakınma, ihtiyatlı davranma, tedbir. [*Ing.* Measure, precaution; *Fr.* Précaution, mesure]; § ❸ *psik.* Bulunduğu yeri belirtme. [*Ing.* Localization; *Fr.* Localisation]; § ❹ *tasav.* Kendini tanrı yoluna veren kimsenin inancında karar kılacak duruma gelmesi. Tanrı dışında her şeyden yüz çevirmesi; § ❺ *tıp.* Hastalığın sürekli olarak bir yerde yerleşmesi. [*Ing.* Fixing, settling].

temkinli, s. Davranışlarında ölçülü olan. [*Ing.* Grave, dignified, self-possessed; *Fr.* Sérieux, digne].

temkinsiz, s. Davranışlarında ölçülü olmayan. [*Ing.* Lacking in dignity, frivolous].

temlie, i. *Osm.* < *Ar. mel. esk.* Ağız ağıza dol. durma.

temlih, i. *Osm.* < *Ar. milh. esk.* § ❶ Tuzlama, içine tuz katma, tuza yatırma; § ❷ *ed.* Söz arasında güzel bir mazmun *(nükteli, cinaslı, güzel söz)* söyleme.

temlik,-ki /*temlīk*/, i. ç: **temlikât.** *Osm.* < *Ar. melk* ve *mülk.* Mülk olarak verme. [*Ing.* Alienation, assignment; *Fr.* Action de vendre. de transférer à un autre un droit ou la propriété d'une chose, aliénation]; ◉ **kanunî** ⁓, *huk.* ◘ Kanunî; ◉ **kazaî** ⁓, *huk.* ◘ Kazaî.

⁓ **edilemeyen haklar,** *huk.* Başkalarına devredilemeyen haklar *(Kanunun temlikine müsaade etmediği haklardır. Şahsa bağlı olan haklar bunlardandır. Isim, hürriyet ve mânevi tazminat istemek hakkı gibi).* [*Ing.* Unassignable rights; *Fr.* Droits incessibles, inaliénables, strictement personnelles].

⁓ **senedi,** *ikt.* Bazı malların mülkiyetini teminat olmak üzere diğerine nakleden senet. [*Ing.* Bill of sale; *Fr.* Lettre de vente].

temlikât /temlikāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temlik**'in çoğulu.

temliken, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Mülk olarak vermek suretiyle.

temlikname, i. *huk.* Temlik işlemini gösteren yazılı belge. [*Ing.* Brief of ownership, letter of conveyance].

temlis, i. *Osm.* < *Ar. melis. esk.* Düzleme, pürüzlerini giderme.

temliye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Doldurma, doldurulma.

temmâr /temmār/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hurmacı, hurma satan.

temme, i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* «*Bitti, tamam oldu*» mânasınadır. *(Kitapların sonuna yazılmak âdet idi).*

temmet, i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* «*Temme*» nin müennesidir. ◘ Temme.

temmuz, i. *süryanice.* Yılın yedinci ayı olup otuz bir gün sürer. [*Ing.* July; *Fr.* Juillet].

temmûziye /temmüziye/, *i. Osm. ed. esk.* Yazdan ve sıcaktan bahs ile medhe dair yazılan kaside.

temniye, i. *Osm.* < *Ar. meni. fizyol. esk.* Meni akıtma.

temperleme, i *Alm. tempern. met.* Kırılgan ve sert olan beyaz dökme demiri, dövülebilir hale getirmek amacını güden tavlama işlemi. *(900°C'tan başlatarak, yaklaşık olarak 60 saatlik uzun bir soğutmaya dayanan bir tavlama işlemi sayesinde, demir karbürün, semantitin, demir ve grafitin ayrışmasıyle dökme demire çeliğinkilere yakın özellikler vermek mümkündür).*

tempo /tem:po/, i. *It.* § ❶ *müz.* (a) Ölçünün ayrılmış olduğu zamanlardan her biri. [*Ing.* Time, tempo; *Fr.* Tempo]; (b) Bir parçanın yürürlük derecesi; § ❷ *mec.* Tarz, gidiş, yol: *İşler bu tempo ile giderse.* [*Ing.* Manner, way; *Fr.* Manière, mode].

⁓ **allegretto,** *müz.* Hızlı, canlı tempo.

⁓ **di minuetto,** *müz.* Minüet tempo.

⁓ **di polacca,** *müz.* Çok hızlı olmayan, fakat canlı ritimli polonez temposu.

⁓ **giusto,** *müz.* Orta hızda, sevimli, aşırılığa kaçmayan seçkin bir tempo.

⁓ **moderato,** *müz.* Zamanları orta hızda bir tempo.

⁓ **primo,** *müz.* Bir bölüm geçici olarak yavaşlatılmış veya hızlandırılmışsa, icracının normal tempoya dönmesi gerektiğini bildiren terim.

⁓ **tutmak,** *dey.* Bir ahenge uyar hareketle bulunmak. [*Ing.* To keep or beat time].

⁓ **vermek,** *sp.* Takım arkadaşının iyi bir derece yapmasını sağlamak amacıyle görevli atleti önde götüren atletin görevi.

temporomaksiller, i. *Fr. temporo-maxillaire. tıp.* Şakak kemiği ve üstçeneye ait. [*Ing.* Temporomaxillary].

temporosfenoid, i. *Fr. temporosphénoide. tıp.* Şakak ve sfenoid kemiklerine ait. [*Ing.* Temporosphenoid].

temr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hurma. ◘ Nahl.

temre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir tek hurma.

temren, i. *esk. T. temürken, sil.* Ok, kargı gibi şeylerin ucundaki sivri demir. [*Ing.* Head of an arrow or spear; *Fr.* Pointe d'une lance, tête d'une flèche]; ◉ **ok** ⁓ i, *sil.* ◘ Ok.

temrî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hurmayı seven.

temrih, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hafifçe sürme, uğuşturma.

temrin /temrīn/, i. ç: **temrinât.** *Osm.* < *Ar. merânet. esk.* Alıştırma, kendilerine öğretilen kurallara alışkanlık sağlamak için öğrencilere verilen ödev. [*Ing* Exercise *(given to a pupil practice); Fr.* Exercice, étude, entrainement].

temrinât /temrināt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temrun**'un çoğulu.

temrir, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Avcılık verme, verilme.

temriye, i. *esk. T. temregü* > *temregi.* § ❶ ◘ Karayosunu; § ❷ *derm.* Deride yer yer küme halinde bir takım kabartılarla kendini gösteren hastalık. [*Ing.* Skin disease, lichen; *Fr.* Roccella, lichen *(maladie de la peau*].

temriz, i. *Osm.* < *Ar. maraz. esk.* Zayıf gösterme, gösterilme *(daha çok söz hk.)*

temsil /temsīl/, i. ç: **temsilât.** *Osm.* < *Ar. misl.* § ❶ *(Birinin veya bir topluluğun)* Adına davranış. [*Ing.* Representation; *Fr.* Représentation]; § ❷ Simgeleme. [*Ing.* Symbolization; *Fr.* Symbolisation]; § ❸ *tiy.* (a) Tiyatro oyunu. [*Ing.* Play; *Fr.* Pièce]. ☆ *Eşanl.* piyes; (b) Bir piyesin bir tiyatro sahnesinde oynanması. [*Ing.* ve *Fr.* Performance]; § ❹ *biy.* Özümleme. [*Ing.* ve *Fr.* Assimilation]; § ❺ z. *h. d.* Sözgelişi, misal; § ❻ *siy.* Yasama yetkisinin, ulus adına, seçimle iş başına gelmiş meclisler tarafından kullanılması; ◉ **akalliyet** ⁓, *huk.* ◘ Akalliyet; ◉ **doğrudan doğruya** ⁓, *huk.* ◘ Doğrudan doğruya; ◉ **dolayısıyle** ⁓, *huk.* ◘ Dolayısıyle; ◉ **etkisiz** ⁓, *huk.* Bir kimsenin temsil yetkisi olmaksızın başkası adına hukukî işlemler yapması; ◉ **gerçek** ⁓, *siy.* Meclislerde sosyal ve iktisadî toplulukların temsil edilmesi; ◉ **ilk** ⁓, Bir tiyatro piyesinin sahnede ilk defa oynanışı. *(İlk temsillere çoğunlukla büyük rağbet gösterilir).* [*Fr.* Première]; ◉ **iradî** ⁓, *huk.* Temelini temsil edilen iradesinden alan temsil; ◉ **istatistik** ⁓, *huk.* Bir istatistik serisine ait nitelikleri tümüyle kavramayı sağlayan usul; ◉ **nispî** ⁓, *huk.* Azınlıkların temsilini sağlamak amacını güden seçim sistemi; ◉ **kanunî** ⁓, *huk.* Temelini kanundaki bir hükümden alan temsil.

⁓ **belgesi,** *huk.* Vekâletname.

⁓ **edici, rasat,** *hava.* Belirli bir hava kütlesi dahilinde mevcut esas hava şartlarını veren bir rasat. [*Ing.* Representative observation; Observation representative].

⁓ **edilmek,** *tiy.* Bir tiyatro eseri oynanmak. [*Ing.* To be performed].

⁓ **etmek,** § ❶ Hak ve görev yönünden bir veya birçok kimse adına davranmak. [*Ing.* To represent; *Fr.* Représenter]; § ❷ Belirgin özellikleriyle yansıtmak, simgesi olmak. [*Ing.* To symbolize; *Fr.* Symboliser].

⁓ **giderleri,** *huk.* Belirli yetki ve sorumluluk makamlarında bulunan devlet memurlarının temsilî nitelikte ve görevleri gereği yaptıkları gerçek giderleri karşılamak üzere ilgili kurumların bütçelerine bu amaçla konulan ödenek.

⁓ **kudreti,** *huk.* Temsil gücü, temsil erkî, kamu idare veya müesseseleri adına hukukî tasarruflar yapmak yetkisi. [*Ing.* Authority; *Fr.* Pouvoir de représentative].

⁓ **olunmak,** Temsil edilmek. [*Ing.* To be represented].

⁓ **raporu,** *tiy.* Her oyundan sonra, çoğu kez sahne yönetmeni veya bir görevlinin düzen lediği oyunun gerekli gidişi bakımından görülen aksaklıkları belirten bildiri.

⁓ **vermek,** *tiy.* Bir tiyatro eseri oynamak.

⁓ **yetkisi,** *huk.* Bir kimseye başkası adına ve hesabına işlem yapması için verilen yetki. [*Ing.* Authority; *Fr.* Autorisation].

temsilât /temsilāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temsil**'in çoğulu.

temsilci, i. Birinin veya bir topluluğun adına davranan kimse. [*Osm.* Mümessil; *Ing.* Representative; *Fr.* Représentation, remplaçant, défenseur]; ◉ **genel** ⁓, Her çeşit muameleleri yapmaya yetkili bulunan vekil. [*Ing.* Universal agent]; ◉ **kanunî** ⁓, *huk.* ◘ Kanunî.

temsilcilik,-ği, i. § ❶ Birinin veya bir topluluğun adına davranma görevliliği; § ❷ Temsilcinin orunu ve görevi.

temsilen, z. *ikt.* Vekâleten, bir kimsenin patronu namına ve onu temsilen İmza koyduğu zaman ilâve edilen kayıt. [*Ing.* Per procurationem, representing; *Fr.* Par procuration].

temsilî /temsilī/, s. *Osm.* < *Ar.* Bir şeyi göz önünde canlandıran: *Temsilî resim.* [*Ing.* Representative; *Fr.* Représentatif].

⁓ **demokrasi,** *sosy.* ◘ Demokrasi.

⁓ **hükûmet,** *huk.* ◘ Hükümet.

temsiliye, i. *Osm.* < *Ar. ed. esk.* Bir yığının bir yığına, birkaç şeyin birkaç şeye benzetilmesi.

temsir, i. *Osm.* < *Ar. mısr. esk.* Bir yeri şehirlendirme, şehir haline getirme.

temsiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «*Akşamınız hayırlı olsun, tün aydınlı*» gibi akşam selâmı verme. *(Arapçası: mesâküm bi-l-hayr'dır).*

temşit, i. *Osm.* < *Ar. muşt. esk.* Tarama, taranma.

temşiyet, i. *Osm.* < *Ar. meşy. esk. huk.* Yürütme, idare etme, yerine getirme. [*Ing.* A causing to walk, a walking, a causing to make progress, advance, advancement; *Fr.* Action de faire marcher des affaires, action de gérer, d'administrer].

~ **muameleleri,** *huk.* Yürütme işlemleri. [*Ing.* Act of management].

temti /temti:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Faydalandırma, faydalandırılma, kâr ettirme, kâr ettirilme.

temvi' /temvī:/, i. *Osm.* < *Ar. mey. esk.* § ❶ Mayi *(sıvı)* haline getirme; § ❷ *fiz.* ve *kim.* Sıvındırma.

temvih, i. ç: **temvihat.** *Osm.* < *Ar. ma'dan. esk.* § ❶ Sulandırma, su katma; § ❷ *ed.* Sözü yaldızlama; § ❸ Haksız bir şeyi telleyip pullayarak haklı gösterme; § ❹ Başka bir madeni, altın veya gümüş suyuna daldırma, galvanoplasti. [*Fr.* Galvano-plastie].

temvihât /temvihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **temvih'in** çoğulu.

temvil, i. *Osm.* < *Ar. mâl. esk.* Mal sahibi etme, edilme.

temyiz /temyīz/, i. *Osm.* < *Ar. meyz. esk.* § ❶ Ayırma, seçme. [*Ing.* Separating, discerning and distinguishing; *Fr.* Action de distinguer]; § ❷ İyiyi kötüden ayırt etme. [*Ing.* Discernment, soundness of judgment; *Fr.* Discernement]; § ❸ *huk.* Hüküm mahkemelerince verilen kararın kanun ve usul yönünden incelenmesini sağlayan kanun yolu. [*Ing.* Appeal; *Fr.* Appel]; ◉ *(Davayı)* ~ **etmek,** *huk.* Yargıtaya iletmek. [*Ing.* To appeal; *Fr.* Distinguer, discerner, appeler de].

~ **depozitosu,** Temyize başvurabilmek için yatırılması gereken para. [*Ing.* Appeal bond].

~ **etmek,** ayırmak, seçmek. [*Ing.* To distinguish; *Fr.* Distinguer].

~ **komisyonu,** *huk.* Vergiler temyiz komisyonu. [*Fr.* Commission de cassation].

~ **kudreti,** *huk.* Ayırdetme gücü, ayırdetme yeteneği. [*Ing.* Judgement, mental capacity, mental faculty discretion, power of discernment; *Fr.* Capacité de discernement].

~ **mahkemesi,** ◘ Yargıtay.

~ **sebepleri,** *huk.* Bir kararın temyiz mahkemesi tarafından bozulmasını gerektiren sebepler. [*Ing.* Causes of appeal].

~ **yeteneği,** *huk.* ◘ **temyiz kudreti.**

temyizen, z. *Osm.* < *Ar.* Yargıtaydan geçerek, geçirilerek temyiz yoluyle. [*Ing.* On appeal; *Fr.* Par recours en cassation].

temzic, i. *Osm.* < *Ar. mezc. esk.* ◘ **Mezc.**

temzik, i. ç: **temzikât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Yırtma, paralama.

temzikat, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ‹ka› *uzun okunur).* temzik'in çoğulu.

ten, i. *Fars.* § ❶ İnsan vücudunun dış yüzü: *Teni beyaz. Teni yumuşak. Fanilayı tenine giymiş.* [*Ing.* Flesh; *Fr.* Chair]; § ❷ *esk.* Vücut: *Tende can kalmadı.* [*Osm.* Beden; *Ing.* Body; *Fr.* Corps].

~ **boyası,** *tiy.* Makyajda ten üzerine sürülen çeşitli renkteki boyalar. [*Ing.* Make-up foundation; *Fr.* Fond de teint].

~ **fanilası,** *kıyf.* Doğrudan doğruya tene giyilen ince fanila. [*Ing.* Undershirt; *Fr.* Flanelle de corps].

~ **rengi,** ◘ **Tenrengi.**

tenâcî /tenācī/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Fısıldaşma, fısıltı ile konuşma.

tenâdd /tenādd/, i. *Osm.* < *Ar. esk. nidad* ve *nedd.* § ❶ Birbirinden ürkme; § ❷ Dağılma, perişan olma.

tenâdi /tenādī/, i. *Osm.* < *Ar. nidâ. esk.* Birbirine nida etme, bağırma.

tenâdüm /tenādüm/, i. *Osm.* < *Ar. esk. nedem.* Konuşma, ◘ **Musâhabet.**

tenâdür /tenādür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Nadirleşme, az bulunur olma.

tenaffut, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çok hiddetlenme, ateş püskürme; § ❷ *tıp.* Yakı yapıştırmakla cildin kabarması.

tenâfî /tenāfī/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Birbirine zıt ve muhalif olma.

tenafür /tenāfür/, i. *Osm.* < *Ar. nefret. esk.* Kulağa hoş gelmeyen hece veya kelimelerin bir araya gelmesi, ses karışımı. [*Ing.* A flying from one another in a panic, mutual repugnance, aversion, incongruity in the letters of a word or in contiguous words; *Fr.* Action d'avoir de la répugnance, de se dégoûter, action d'éprouver de l'aversion].

tenâfüs /tenāfüs/, i. ç: **tenafüsât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Haset etme, çekememe.

tenâfüsât /tenāfüsāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenafüs'ün** çoğulu.

tenaggüm, i. ç: **tenaggumât.** *Osm.* < *Ar. nağme. esk.* Şarkı söyleme *(alay makamında kullanılır).*

tenahhî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Alarga durma, bir yana çekilme.

tenahhum, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Asık suratlı olma; § ❷ Balgam çıkarma. ◘ **Tekaşşu'.**

tenâhî /tenāhī/, i. *Osm.* < *Ar. nihâyet. esk.* Bitme, tükenme.

tenahnuh, i. ç: **tenahnuhât.** *Osm.* < *Ar. nahnaha. esk.* Gırtlağını temizlemek üzere hırıltılı ses çıkarma ve çıkarılan bu ses, öksürme.

tenahnuhât /tenahnuhāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenahnuh'un** çoğulu.

tenâî /tenāī/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uzaklık.

tenakkud, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **intikad.**

tenakkul, i. *Osm.* < *Ar. nukl. esk.* § ❶ Bir yerden bir yere geçme; § ❷ Meze yeme.

tenakkut, i. *Osm.* < *Ar. nokta. esk.* Nokta nokta olma, benek benek olma.

tenakus /tenākus/, i. ç: **tenâkusât.** *Osm.* < *Ar. naks. esk.* Azalma, eksilme. [*Ing.* A diminishing, decreasing, decrease, diminution; *Fr.* Action de diminuer ou de se diminuer].

tenâkusât /tenākusāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenâkus'un** çoğulu.

tenakuz /tenakuz/, i. ç: **tenâkuzat.** *Osm.* < *Ar. nakz. esk.* Çelişme, çelişki. [*Ing.* A being contradictory two propositions, contradiction; *Fr.* Contrariété, contraste].

tenâkuzât /tenākuzāt/, i. *Osm.* < *Ar.* **tenakuz'un** çoğulu.

tenâküh /tenāküh/, i. *Osm.* < *Ar. nikah. esk.* Nikâhlanma.

tenâkür /tenākür/, i. *Osm.* < *Ar. nekr. esk.* § ❶ Bilmezlenme, bilmezlikten gelme; § ❷ *psik.* Karşıt duygu, antipati.

tenânîr /tenānır/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tennûr'un** çoğulu.

tenar, i. *Yun. thenar. anat.* Elayasının başparmak hizasındaki kabartısı, elayası. [*Lat.* ve *Ing.* Thenar; *Fr.* Thénar].

☆ *Eşanl.* **dış aya budu.**

ten-âsân /tenāsān/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Rahatını düşünen *(adam).*

ten-âsânî /tenāsānī/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Rahatını düşünme.

tenassub, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dikilip durma, ◘ **intisâb.**

tenassuh, i. *Osm.* < *Ar. nush. esk.* Aklı başına gelme, öğüt alma.

tenassuk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Düzenleme, sıralanma, nizamına konma.

tenassur, i. *Osm.* <*Ar. nasrân. esk.* Hıristiyan olma.

tenâsur /tenāsur/, i. *Osm.* < *Ar. nasr. esk.* Yardımlaşma. ◘ **Teâvün.**

tenâsübî /tenāsübī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tenasübe mensup, tenâsüple ilgili; § ❷ *mat.* Sayılar arasındaki tenâsüple, oranla ilgili.

tenasüh /tenāsüh/, i. *Osm.* < *Ar. nesh. esk.* Ruh göçü, ruh sıçraması. [*Ing.* A soul's passing at death into another body of the same species, metempsychosis].

tenâsühî /tenāsühī/, s. ç: **tenâsühiyyûn.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ruh göçümüne ait, ruh göçümü ile ilgili; § ❷ Ruh göçümüne inanan.

tenâsühiyûn /tenāsühiyūn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ruh göçümüne inananlar.

tenasül /tenāsül/, i. *Osm.* < *Ar. nesl. esk.* Üreme. [*Ing.* An issuing from one another, successive generation, reproduction; *Fr.* Génération, reproduction].

~ **uzuvları,** *biy.* Üreme organları. [*Ing.* Organs of generation; *Fr.* Organes de génération, organes de reproduction, organs génitaux].

tenâsülî /tenāsülī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Tenâsül ile, nesil yetiştirmekle ilgili.

tenasüp,-bü /tenāsüp/, i. *Osm.* < *Ar. nisbet* > *tenasüb. esk.* Orantı, çekim. [*Ing.* Symmetry *(of proportion),* equality of ratio, ratio; *Fr.* Proportion, symétrie].

tenâsür /tenāsür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Saçılma, serpilme; § ❷ Püskürme.

tenâşîr /tenāşīr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çocuk yazısı, acemi yazısı.

tenâşüd /tenāşüd/, i. *Osm.* < *Ar. neşîde. esk.* Karşılıklı şiir okuma. ◘ **Münâşede.**

tenattuf, i. *Osm.* < *Ar.* Küpe takma.

tenâtuh /tenātuh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Süsüşme, birbirini süsme *(hayvanlar).*

tena'um /tena:um/, i. ç: **tena'umât.** *Osm.* < *Ar. ni'met. esk.* Nimet içinde, bolluk içinde bulunarak rahat etme.

tena'umât /tena:umāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenaum'un** çoğulu.

tenâvüb /tenāvüb/, i. *Osm.* < *Ar. nevbet. esk.* Nöbetleşme.

tenâvül /tenāvül/, i. *Osm.* < *Ar. nevl. esk.* Alıp yeme, alınıp yenilme.

tenâvüm /tenāvüm/, i. *Osm.* < *Ar. nevm esk.* Uyur gibi görünme, yalandan uyuma.

tenâvür /tenāvür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İri vücutlu kimse.

tenâzu' /tenāzu:/, i. *Osm.* < *Ar. nizâ. esk.* Çekişme, uğraşma.

tenazur /tenāzur/, i. *Osm.* < *Ar. nazar. esk.* Bakışım. [*Ing.* A looking at each other, eyeing one another; *Fr.* Action de se regarder mutuellement, action d'être en présence l'un de l'autre].

tenazürî /tenāzürī/, s. Tenazürlü ve denk durumlu olan şekiller. [*Osm.* Mütenazır; *Ing.* Symmetrical; *Fr.* Symétrique].

tenazzuf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Temizlenme, pâklanma.

tenazzum, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **intizâm.**

tenazzur, i. *Osm.* < *Ar esk.* Düşünerek, dikkatle bakma.

tenbâkû /tenbākū/, i. *Osm.*< *Fars. esk.* Tömbeki, nargile ile içilen tütün.

tenbâl /tenbāl/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kısacık boylu, bodur *(adam).*

tenbân /tenbān/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Don, iç donu, tuman.

tenbel, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tenbel, üşengeç, ağır davranan *(işte).*

tenbel.hane, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* İş görülmeyen yer, miskinler yeri.

tenbelît, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Hayvan yükü, küçük yük.

tenbih, i. ç: **tenbihât.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uyandırma, uyarma; § ❷ *psik.* Uyarım. [*Fr.* Excitation]; § ❸ Bir işin yapılmasını, bırakılmasını veya o işten vazgeçilmesini tekrar tekrar hatırlatma. [*Ing.* Caution, warning, admonition].

tenbihât /tenbihāt/, i. *Osm.* < *Ar.* **tenbih'in** çoğulu.

tenbûl, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Hindistan halkının, dişlerini temizlemek, dudaklarını kızartmak için çiğnedikleri bir yaprak.

tencere /ten:cere/, i. *Osm.* < *Fars. tengire* veya *tenkire.* İçinde yemek pişirilen maden kap. [*Ing.* Saucepan; *Fr.* Casserole, marmite]; ◉ ~ **de pişirip kapağında yemek,** *dey. (geçim konusunda)* Olanıyla yetinmek. [*Ing.* To live very economically; *Fr.* Vivre au jour le jour, boucler le budged]; ◉ ~ **si kaynarken, maymunu oynarken,** *dey.* Geçimi yolunda, keyfi yerinde iken. [*Ing.* When a person has comfortable living and is happy all around]; ◉ **düdüklü** ~, *mutf.* Basınçlı buharın pişirme etkisinden yararlanan ve böylece normal kaynama derecesinden daha yüksek sıcaklıklar sağlayan mutfak cihazı; ◉ **Norveç** ~ **si,** *tekn.* Yalıtkan maddelerle ısı tutucu hale getirilen ve içindeki sıvı kaynama noktasına ulaştıktan sonra içine normal tencere konan kap. *(6 saatte 300°C gibi çok ağır bir ısı kaybı, norveç tenceresi ile yakacak kullanmadan pişirme imkânı verir);* ◉ **papin** ~ **si,** *fiz.* Kapağı sımsıkı kapanan ve içine konan suyu yüksek sıcaklıklara kadar sıvı halde ısıtarak yüksek basınç elde etmeyi sağlayan kap.

~ **tava, herkeste (hepsi) bir hava,** *dey.* Herkesin kendi bildiği gibi davranarak ortada düşünce birliği kalmadığını anlatmak için söylenir. [*Ing.* Everyone goes his own way, nobody cares].

~ **yuvarlanmış, kapağını bulmuş,** *dey.* Hoşa gitmeyen herhangi bir nitelik yönünden birbiriyle benzeşen iki kişi bir araya gelmiş.

[ing. He has found an associate like himself, birds of a feather flock together; *Fr.* Qui se ressemble s'assemble].

tencim. i.ç: **tencimât.** *Osm.* < *necm.* Yıldız ilmi ile uğraşma.

tencimât /tencîmât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tencim'**in çoğulu.

tencis, i. *Osm.* < *Ar. necâset. esk.* Pisleme, pis etme.

tenciye, i. *Osm.* < *Ar. necât. esk.* Kurtarma. ◘ **Tahlis.**

tenciz, i. *Osm.*< *Ar.esk.* Sona erdirme, sonuç.

tender /ten:der/, i. *Ing.* Lokomotife ekli olup su ve kömür taşımaya yarayan araba. [*Fr.* Tender]. ◘ *ŞEKİL: 572.*— **TREN.**

tendiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Islatma, nemleme, nemlenme.

tendon, i. *anat.* ◘ **Kiriş.**

tendovajenit, i. *Fr. tendovaginite. tıp.* Kiriş ve zarının iltihabı. [*Ing.* Tendovaginitis].

tendürüst,-tü, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Dinç, sağlam. [*Ing.* Healthy, vigorous, robust; *Fr.* Robuste, voigoureux, bien portant].

tene, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Vücut, beden, cüsse; § ❷ Örümcek ağı. ☆ *Eşanl.* **Beyt-ülankebut.**

tenebbi, i. *Osm.* < *Ar. nübüvvet. esk.* Peygamberlik iddiasına kalkışma. ☆ *Eşanl.* **Tenebbi.**

tenebbü' /tenebbü:/, i. *Osm.* < *Ar. esk. debeân.* Yerden kaynama.

tenebbüh, i. *Osm.* < *Ar. nebâhat. psik. esk.* Uyarım. [*Ing.* An awakening, a being awake, a being vigilant and watchful].

tenebbüt, i. ç: **tenebbüât,** *Osm.* < *Ar. nebât. esk.* Bitkilenme, yerden bitme, çimlenme.

tenebbütât /tenebbütât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenebbüt'**ün çoğulu.

teneddüb, i. *Osm.* < *Ar. nedbe. esk. (yara),* Kapanma.

teneddüm, i. *Osm.* < *Ar. nedâmet. esk.* Pişman olma.

teneffu' /teneffu/, i. ç: **teneffuât.** *Osm.* < *Ar. nef. esk.* Faydalanma.

teneffuât /teneffuât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teneffu'**un çoğulu.

teneffuh, i. *Osm.* < *Ar. nefh. esk.* § ❶ Şişme, kabarma; § ❷ Üflenerek şişme; § ❸ Urlanma.

teneffuh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Boş laflarla gururlanma.

teneffül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Nafile namaz kılma veya oruç tutma.

teneffür, i. *Osm.* < *Ar. nefret. esk.* Iğrenme, tiksinme.

teneffüs, i. *Osm.* < *Ar. nefes. esk.* § ❶ Solunum; § ❷ Temiz hava alıp dinlenme zamanı.

teneffüsât /teneffüsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teneffüs'**ün çoğulu.

teneffüs.hane /teneffüshâne/, b.i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. esk.* Temiz hava alma yeri. [*Ing.* Recreation room, place for resting; *Fr.* Cour de récréation].

teneffüz, s. *Osm.* < *Ar. nefz. esk.* Nüfuzlu, nüfuz sahibi, sözü geçer olma.

teneke /tene:ke/, i. § ❶ Üstü beyaz parlak renkte ince demir yaprak: *Tenekeden ibrik.* [*Ing.* Tinplate; *Fr.* Fer-blanc, ferblanterie]; § ❷ Tenekeden yapılıp içine gaz, benzin, yağ, peynir gibi şeyler konulan kap: *Bir teneke yağ.* [*Ing.* Can; *Fr.* Bidon]; § ❸ s. Tenekeden yapılmış: *Teneke, maşrapa. Teneke faraş.* [*Ing.* Made of tinplate; *Fr.* En fer blanc]; § ❹ s. *mec.* Züğürt, parasız; ◉ **fare ~ si,** den. ◘ **Fare;** ◉ *(Arkasından)* **~ çalmak,** *dey.* Yuh çekmek. [*Ing.* To boo someone publicly]; ◉ **~ sini eline vermek,** *dey.* Yol vermek, kovmak. [*Ing.* To fire someone].

~ afişler, *matb.* Doğrudan doğruya Anilin baskı veya serigrafi teknikleri ile teneke *(saç)* ve çinko üzerine basılan afiş ve pankartlar. [*Ing.* Tin-poster; *Fr.* Affiches de ferblanc].

~ mahallesi *dey.* Damları en çoğu teneke kaplı, derme çatma evler mahallesi. [*Ing.* Shanty town].

tenekeci /tene:keci/, i. Tenekeden kap ve öteberi yapan veya onaran kimse. [*Ing.* Tinsmith; *Fr.* Celui qui fait, vend ou raccommode des ustensiles en fer blanc, ferblantier].

~ el makası, *döş.* İnce saçların kesilmesine yarayan el makası. [*Ing.* Tinman's chips; *Fr.* Cisailles de ferblantier].

tenekecilik,-ği, i. Tenekeden kap ve öteberi yapma veya onarma işi. [*Ing.* Tinwork; *Fr.* Fer-blanterie].

tenekkür, i. *Osm.* < *Ar. nekr. esk.* Bilinmeyecek, tanınmayacak kılığa girme, kendini bildirmeme, tebdil gezme.

tenekküs, i. *Osm.* < *Ar. nüks. esk.* Başaşağı olma.

tenektomi, i. *Fr. tenectomie, tıp.* Kiriş çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Tenectomy].

tenemmül, i. *Osm.* < *Ar. neml. esk.* § ❶ Karınca gibi kaynama; § ❷ *tıp.* Vücudun bir tarafı, bir organı uyuşup karıncalanma.

tenemmür, i. ç: **tenemmürât.** *Osm.*< *Ar. nimr. esk.* § ❶ Kaplanlaşma, kaplan huylu olma; § ❷ Birini korkutmak için günbürtülü ses çıkarma; § ❸ Korkutma. ☆ *Eşanl.* **Tehdit.**

tenemmürât /tenemmürât/, i. *Osm.* < *Ar esk.* **tenemmür'**ün çoğulu.

tenemmüv, i. *Osm.* < *Ar. nemâ* ve *nümüvv. esk.* Gelişip büyüme.

tenessî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Neşvelenme, sarhoş olma.

tenessüh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Pek güzel, eşsiz, çok az bulunur olma.

tenessüm, i. ç: tenessümât. *Osm.* < *Ar. nesim. esk.* Hava teneffüs etme.

tenessümât /tenessümât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tenessüm'**ün çoğulu.

tenessür, i. *Osm.* < *Ar.* Açılma, serpilme, yayılma.

☆ *Eşanl.* **intişâr.**

teneşir, i. *Osm.*< *Fars. tenşûy.* Ölüyü yıkadıkları kerevet. [*Ing.* Rite of washing a corps; *Fr.*Table basse, sur lequelle on lave le corps d'un mort avant de l'ensevelir]; ◉ **~ e gelesi,** *dey.* «ölesi» anlamında bir ilenme. [*Ing.* May he die]; ◉ **~ e gelmek,** *arg.* Ölmek. [*Ing.*To die; *Fr.* Mourir]; ◉ **~ e (kadar) sürmek,** *dey. (Kötü huylular hk.)* Ölene kadar devam etmek, öylece sürüp gitmek.

~ horozu (veya kargası), *dey.* Çok zayıf kimse. [*Ing.* Near death, doomed to death]

~ paklamak, *dey.* Ancak ölümün ortadan kaldırabileceği veya çıkar yol olarak ölümün düşünüldüğü bir duruma düşenler için kullanılır.

~ tahtası, Üzerinde ölünün yıkandığı uzun masa. [*Ing.* Bench on which corpses are washed for burial].

teneşirlik, s. § ❶ Cami avlusunda, ölünün yıkandığı yer. [*Ing.* Place for washing corpses *(In the courtyard of a mosque);* § ❷ Ancak öldükten sonra kötü huyu değişebilecek olan kimse; § ❸ s. *arg.* Ölmek üzere olan, ölümün eşiğinde bulunan *(hasta).* [*Ing.* About to die].

teneşşut, i. *Osm.* < *Ar. neşat. esk.* Keyiflenme, şenlenme, ferahlanma.

teneşşüb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeye ilişip tutulma. ◘ **intişâb.**

teneşşüf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Emme, çekme, soğurma *(suyu, rutûbeti).*

teneşşür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **intişâr.**

tenevvü,-ü, i, ç: **tenevvüat,** *Osm.* < *Ar. nev. esk.* Çeşitlenme, çeşitlilik. [*Ing.* A being of various sorts, variety],

tenevvüât /tenevvüât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenevvü'**nün çoğulu.

tenevvüh, i. :: **tenevvuhât.** *Osm.* < *Ar. nevha. esk.* Feryad ederek ağlama *(ölünün arkasından).*

tenevvühât /tenevvühât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenevvüh'**ün çoğulu.

tenevvüm, i. *Osm.* < *Ar. nevm. esk.* Uyuklama, pinekleme.

tenevvür,-rü, i. *Osm.* < *Ar. nür. esk.* Aydınlanma. [*Ing.* A being luminous or illuminated, enlightenment, a becoming clear; *Fr.* Action d'être éclairé, action de briller].

tenezm, i. *Yun. tıp.* Buruntu, kalın barsak veya idrar torbasının iltihaplı durumlarında görülen ağrılı dışkılama veya işeme duygusu.

tenezzehe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «Berî ve uzaktır» mânasına Allah hakkında kullanılır.

tenezzüh, i. *Osm.* < *Ar. nüzhet. esk.* Gezinti. [*Ing.* A going out for a walk or ride for amusement, pleasure walk excursion; *Fr.* Promenade, excursion].

tenezzül, i. *Osm.* < *Ar. nüzül. esk* § ❶ *(Fiyat)* düşme. [*Ing.* A coming down, a growing less in number quantity or degree, decline]; § ❷ *mec.* Alçalma. [*Ing.* Condescending, condescension].

tenezzülen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Gönül alçaklığıyla, alçak gönüllülükle, kibirsizlikle.

tenfih, i. ç: **tenfihât.** *Osm.* < *Ar. nefh. esk.* § ❶ Çok üfleme, üfletme; § ❷ Üfleyip şişirme, üflenip şişirilme.

tenfihât /tenfihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenfih'**in çoğulu.

tenfil, i. *Osm.*< *Ar. nefel. huk. esk. (eskiden)* Ölülemr tarafından harbe tergib ve teşvik için bir kısım gazilere fazla sehim veya bazı şeyler tahsis ve itâ edilmesi.

tenfir, i. ç: **tenfirât.** *Osm.* < *Ar. nefret. esk.* § ❶ Nefret ettirme, ettirilme, iğrendirme, iğrendirilme, tiksindirme, tiksindirilme; § ❷ *(nefir'den)* Savaşa toplama, asker toplama.

tenfirât /tenfirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenfir'**in çoğulu.

tenfis, i. ç: **tenfisât.** *Osm.* < *Ar. nefes. esk.* Nefeslendirme, nefeslendirilme, soluklandırma, soluklandırılma, ferahandırılma.

tenfisât /tenfisât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenfis'** in çoğulu.

tenfiş, i. *Osm.* < *Ar. nefişât. esk.* Pamuk atma, atılma, yün ditme, ditilme.

tenfisât /tenfişât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenfiş'** in çoğulu.

tenfiz /tenfîz/, i. ç: **tenfizât.** *Osm.* < *Ar. nüfûz. esk. huk.* İnfaz etme, bir hükmü yürütme, yerine getirme. [*ing.* A putting an order into execution, exequatur].

~ kararı, *huk.* Yabancı ülke mahkemeleri tarafından verilen hükümlerin Türkiye'de yerine getirilmesi için Türk mahkemeleri tarafından verilmesi gerekli olan karar. [*Ing.* Award of an order for execution; *Fr.* Exequatur].

tenfizât /tenfizât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenfiz'** in çoğulu.

teng, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Dar, sıkıntılı *(şey, yer).* ◘ **Dayyık.**

tengâr /tengâr/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Allah; § ❷ Yanına girilmesi zor olan kimse; § ❸ Az bulunur ve değerli olması bakımından ele geçirilmesi kolay olmayan şey.

teng.çeşm, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Açgözlü.

teng.çeşmi, b.i. *Osm* < *Ar. esk.* Açgözlülük.

teng.dest, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Elidar, züğürt.

teng.desti, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Eldarlığı, züğürtlük.

teng.dil, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yüreği dar, içi sıkıntılı. ◘ **Dilteng.**

teng.dili, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Daryüreklilik. ◘ **Diltengî.**

tengerek,-ği, i. Yün eğirmeğe mahsus alet, lğ.

teng.havsala, b.s, *Osm.* < *Fars.* ve *Ar. esk.* Havsalası dar, tahammülsüz *(kimse).* ◘ **Tenük havsala.**

tengî i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Darlık; § ❷ Züğürtlük.

tengis, i. *Osm.* < *Ar. nags. esk.* Hayatını kederli, tasılı kılma.

tengiz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zindeliğini sarsma, zindeliği sarsılma.

tengnâ /tengnâ/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Dar yer, geçit, boğaz. ☆ *Eşanl.* **Derbend;** § ❷ Mezar.

teng.târ /tengtâr/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Küçük, dar çadır.

tenha /tenhâ/, s. *Osm.* < *Fars.* İçinde alışılandan az insan bulunan: *Tenha bir şehir. Tenha bir sokak.* [*ing.* Solitary, lonely; *Fr.* Désert].

tenhalaşmak /tenhâlaşmak/, nsz. f. Tenha hale gelmek, kalabalık seyrelmek. [*Ing.* To be alone, to become deserted or empty, *(place);* Fr. Rester seul, devenir désert, se désemplir, se vider].

tenhalık,-ğı, i. § ❶ Yalnızlık. [*Ing.* ve *Fr.* Solitude]; § ❷ Boş ve ıssız yer. [*Ing.* Deserted or lonely place; *Fr.* Lieu retiré et

solitaire]; § ❸ s. Boş, ıssız; *Tenhalık bir yer.* [*ing.*Deserted, lonely; *Fr.*Seul,-e]; § ❹ *tasav.* Dinî bir amaçla yalnızlığa çekilme.

tenhâ.nişin /tenhânişin/, b.s. *Osm. < Fars. esk.* Yalnız oturan.

tenhâ.rev /tenhârev/, b.s. *Osm. < Fars. esk.* Yalnız giden.

tenhâyi /tenhâyi/, i. *Osm. < Fars. esk.* Tenhalık, yalnızlık, ıssızlık.

tenhil, i. *Osm. < Ar. esk.* Eleme, elenme *(elek ile).*

tenhit, i. *Osm. < Ar esk.* ◘ Nah.

tenide, s. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Dokunmuş, örülmüş. ◘ **Mensûc**; § ❷ i. Örümcek ağı.

tenih, I. *Erm. tiy.* Makyaj.

ten'il /ten:il/, i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Nallama, nallanma; § ❷ *(Eski kimyada demir madeni ile başka bir madenî karıştırma mânasında kullanılırdı).*

ten'im /ten:im/, I. *Osm. < Ar. ni'met. esk.* § ❶ Nimetlendirme, nimetlendirilme; § ❷ *«evet»* diye cevap verme.

te'nis /te:nis/, i. *Osm. < Ar. ünuset. esk. a. gram. (Bir kelimeyi)* Müennes, dişi kılma, kılınma */kelimenin sonuna bir t getirilerek yapılır/.*

te'nis, i. *Osm. < Ar. üns. esk.* § ❶ Mûnis kılma, alıştırma, alıştırılma; § ❷ Bir hayvanı terbiye edip kullanılır, işe yarar hale getirme.

tenis /te:nis/, i. *Ing. tennis.* Bir ağla ikiye bölünmüş özel bir alanda raketle oynanan bir top oyunu. [*Fr.*Tennis]. ◘ *ŞEKİL: 563.— TOP OYUNLARI III;* ◉ **masa ~ i,** ◘ **Ping-pong.**

~ sahası, Tenis oynamağa mahsus, zemini döğülmüş toprakla hazırlanmış yer. [*ing.* Tennis-court; *Fr.* Court de tennis].

te'niş /te:niş/, i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Yukarı kaldırma; § ❷ Sürçüp düşen kimseye kalkması için duâ etme.

TENİS

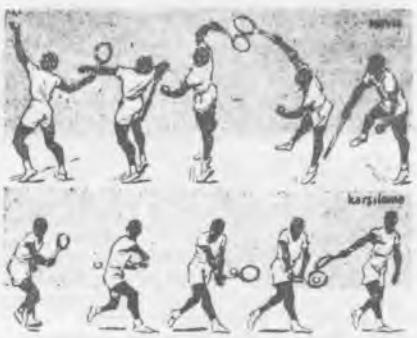

tenit, i. *Fr. ténite, min.* İnce şerit halinde bulunan demirli madde. [*Ing.* Tenite].

tenize, i. *Osm. < Fars. esk.* Uç, etek.

tenkâr /tenkâr/, i. *Osm. < Fars. esk. kim.* Boraks, bor asidi ile bir oksidin birleşmesinden meydana gelen tuz.

tenkid, i. ◘ **Tenkit.**

tenkidât /tenkidât/, I. *Osm. < Ar. esk.* **tenkid'** in çoğulu.

tenkih, i. ç: **tenkihât.** *Osm. < Ar. esk. nikâh.* Nikâh etme, edilme, nikâh kıyma, kıyılma, evlendirme, evlendirilme.

tenkih, i.ç: **tenkihât.** *Osm.< Ar. nakh.esk.*§ ❶ Bir şeyin fazla ve lüzumsuz kısımlarını çıkartıp düzeltme, ayıklama, arıtma; § ❷ Hubûbatın taşını, toprağını ayıklama; § ❸ Memur maaşlarından indirme.

tenkihât /tenkihât/, i. *Osm. < Ar. esk.* **tenkih'**in çoğulu.

tenkihât /tenkihât/, i. *Osm. < Ar. esk.* **tenkih'**in çoğulu. Nikâh etmeler, edilmeler, nikâh kıymalar, kıyılmalar, evlendirmeler, evlendirilmeler.

tenkil /tenkil/, i. ç: **tenkilât.** *Osm. < Ar. esk.* Tepeleme. [*ing.* A repressing *(a revolt)*, a punishing].

tenkilât /tenkilât/, i. *Osm. < Ar. esk.* **tenkil'** in çoğulu.

tenkir, i. ç: **tenkirât.** *Osm. < Ar. nekr. esk.* § ❶ Bilinmeyecek, tanınmayacak hale getirme; § ❷ *gram.* Bir ismi nekre yapma, yani harf-i tarif-siz, eliflâmsız kullanma.

tenkîrât /tenkîrât/, I. *Osm. < Ar. esk.* **tenker'** in çoğulu.

tenkis /tenkis/, i. *Osm. < Ar. nüks.* (k *kalın okunur).* Azaltma, eksiltme. [*Ing.* A diminishing, decrease, abridgement, abatement, diminution, reduction; *Fr.* Action de rendre moindre; *Fr.* Action de descendre, abaissement, descente].

~ davası, *huk.* Azaltma dâvası, indirme dâvası.

tenkisât /tenkisât/, I. *Osm. < Ar. esk.* **tenkis'**in çoğulu.

tenkiş, i.ç: **tenkişât.** *esk.* Nakşetme, nakışlama, nakışlanma, işleme, resim yapma.

tenkişât /tenkişât/, i. *Osm. < Ar. esk.* **tenkiş'**in çoğulu.

tenkit[1],-di /tenkit/, I. ç: **tenkidât.** *Osm. < Ar. nakd > tenkid. (*k *kalın okunur).* Eleştirme, eleştiri. [*ing.* Criticizing; *Fr.* Critique]; ◉ **kişisel ~,** *ed.* ◘ **Kişisel.**

~ etmek, Zayıf, yanlış taraflarını sayarak eleştirmek. [*Ing.* To criticize; *Fr.* Critiquer, blâmer, censurer, réprouver, dénigrer, dauber].

tenkit[2],-ti, i. *Osm. < Ar.* Noktalama. [*Ing.*Vocalization of Arabic words by putting in the vowel points, a punctuating, punctuation; *Fr.* Ponctuation].

tenkitçi, I. § ❶ Tenkit yazan kimse. [*Osm.* Münekkit; *ing.* Critic; *Fr.* Critique].☆ *Eşanl.* **eleştirici;** § ❷ i. ve s. Tenkit etme alışkanlığı olan *(kimse).* [*Ing.* Criticizing].

tenktür, i. *folk.* Bir çadır türü.

tenkiye, i. *Osm. < Ar. esk.* Kalınbağırsağa su verme ve bu iş için kullanılan aygıt. [*Ing.* Clyster, cleansing, purging].

tenkiz, i. *Osm. < Ar. esk.* Kurtarma. ◘ **İnkaz.**

tenmik, i. *Osm. < Ar. nemk. esk.* § ❶ Güzel yazı ile yazma; § ❷ Yazma, yazılma.

tenmir, i. *Osm. < Ar. esk.* ◘ **Tenemmür.**

tenmiye, i. *Osm. < Ar. nemâ. esk.* Nemâlandırma, nemalandırılma, arttırma, arttırılma.

tennantit, i. *(İngiliz kimyacısı S. Tennant'ın adından). min.* Doğal bakır ve demir arsenyosülfür; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Tennantite].

tennûb, i. *Osm. < Ar. esk.* Çam ağacı.

tennûbiye /tennûbiye/, i. *Osm. < Ar. esk. bot.* ◘ **Çamgiller.**

tennûbiyet /tennûbiyet/, i. *Osm. kim. esk.* Hâmız-ı tennüb'ün esaslarla karışmasından meydana gelen tuzlar.

tennûr /tennûr/, i. ç: **tenâhir.** *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Fırın; § ❷ Tandır; § ❸ Etüv. [*Fr.* Etuve].

tennure /tennûre/, i. *Osm. < Ar. tasav.* Mevlevi dervişlerinin giydiği kolsuz, yakasız, yırtmaçlı, bel kısmı kırmalı, uzun ve geniş elbise. [*Ing.* A wide skirt worn by Mevlevi dervishes]; ◉ **~ e salâ,** *tasav.* Mukabele günü dış meydancının, hücreleri dolaşarak canların tennure giymelerini haber vermesi. *(Meydancının bu uyarısını duyan canlılar, tennurelerini giyerek semaya katılırlardı).*

~ açmak, *tasav.* Sema sırasında tennurenin açılması *(Bazı semazenler hızlı sema ettikleri için tennuleri fazla açılır, bu yüzden fazla yer kaplarlardı. Semahane küçük, semazenler kalabalık olursa birbirlerine çarpmamak için ağır sema edilirdi).*

~ çarpmak, *tasav.* Sema sırasında semazenlerden birinin tennuresinin ötekine çarpması. *(Tennuresini çarpan semazen, çarptığı candan «huzuruna mani oldum, affet» diyerek özür dilerdi).*

~ söndürmek, *tasav.* Sema sırasında tennurenin eteklerinin açılmaması.

tennûre-pûş /tennûrepûş/, b.s. *Osm. < Fars. esk.* Tennure giyen dervîş.

teno-, *tenon,* kiriş'ten alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Teno-].

tenodez, i. *Fr. ténodèse. cerr.* Felce uğramış bir kasın kirişini eklem dışı bir tutma bağı haline getirme ameliyatı. [*Ing.* Tenodesis].

tenofit, i. *tıp.* Kirişte kemiksi oluşum. [*Ing.* Tenophyte].

tenomiyoplasti, i. *Fr. ténomyoplastie. cerr.* Kiriş ve kasın plâstik tamiri, [*Ing.* Tenomyoplasty].

tenomiyotomi, i. *Fr. ténomyotomie, cerr.* Kiriş ve kası çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Tenomyotomy].

tenonektomi, I. *Fr. ténonectomie. cerr.* Kirişi kısmen çıkarma ameliyatı. [*ing.* Tenonectomy].

tenontodin, i. *tıp.* Kiriş ağrısı. [*Ing.* Tenontodynia].

tenontografi, I. *tıp.* Kirişlerin yazılı tarifi. [*ing.* Tenontography].

tenontoloji, i. *tıp,* Kiriş *(tendon)* leri inceleyen bilim. [*Ing.* Tenontology].

☆ *Eşanl.* **kirişbilim.**

tenopati, !. *Fr. ténopathie, patol.* Kiriş hastalığı. [*Ing.* Tenopathy].

tenoplasti, i. *cerr.* Kirişin plastik tamiri. [*Ing.* Tenoplasty].

tenor, i. *It. tenore, müz.* En tiz erkek sesi ve sesi böyle olan okuyucu. [*ing.*Tenor; *Fr.* Ténor]. ◉ **hafif ~,** *müz.* ◘ **Hafif;** ◉ **opera ~ u,** Yalnız göğüs sesini kullanmakla yetinecek kadar tiz ve güçlü sesi olan tenor.

tenorafi, i. *Fr. ténorrhaphie. cerr.* Bir kirişin dikilmesi. [*ing.* Tenorrhaphy].

tenorino, i. *It.* Kadın sesini andıran çok ince sesli tenor. [*Ing.* ve *Fr.* Tenorino].

tenorit, i. *(İtalyan botanikçisi M. Tenor'un adından). min.* Formülü CuO olan doğal bakır oksid. [*Ing.* Tenorite].

☆ *Eşanl.* **melakonit**

TENİS

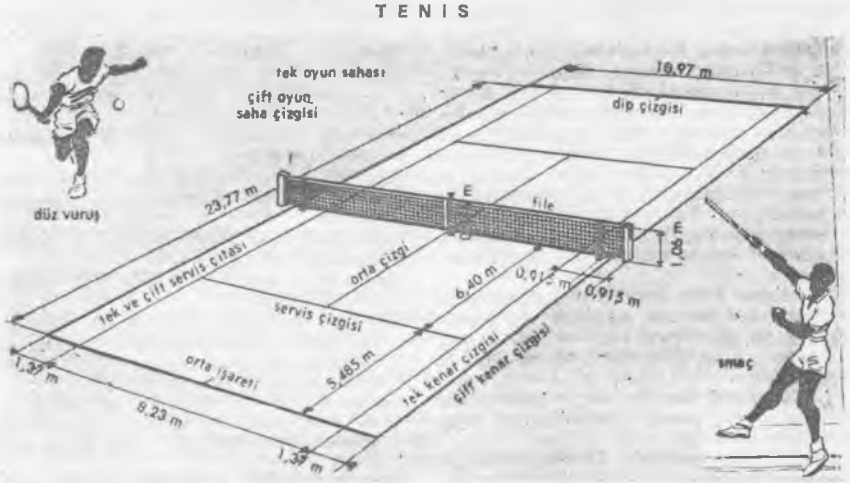

tenosinovit, i. *Fr. ténosynovite. patol.* Bir kirişin ve sinovya kılıfının birlikte iltihaplanması. [*Ing.* Tenosynovitis].

tenostoz, i. *tıp.* Kirişin kemikleşmesi. [*Ing.* Tenostosis].

tenotom, i. *Fr. ténotome.* Kısa ve çok dar ağızlı neşter; tenotomi yapmaya yarar. [*Ing.* Tenotome].

tenotomi, i. *Fr. ténotomie. cerr.* ve *vet.* Büzük ve gergin bir kirişi, bir bağı kesme ameliyatı. *(Kiriş, örtenekleri iyice açıldıktan sonra kesilebileceği gibi /Açık tenotomi/, deri altına çok ince bir tenotom sokularak da kesilebilir /derialtı tenotomisi/. Oftalmolojide yakınsak şaşılığın düzeltilmesi için gözün iç doğru kasının tenotomisi böyle yapılır). Atlarda kirişlerin hastalanarak kısalmasından ileri gelen bükülme ve topallama hallerinde tenotomi bükücü kaslara uygulanır).* [*Ing.* Tenotome].

tenperest, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kendini seven, vücuduna çok dikkat eden.

ten.perver, b.s. *Osm.* < *Fars.* Rahatına düşkün. [*Ing.* One who takes great care of his body, fond of comfort, soft; *Fr.* Paresseux, fainéant, la.nguissant].

ten.perverâne /tenperverâne/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* Tenpervercesine ,tenbelcesine.

ten.perverî /tenperverī/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tenperverlik, tenbellik. ◘ **Kesel.**

tenrekgiller, ç.i. *zool.* Böcekçil memeli hayvanlar familyası. Madagaskar tenrekleri ile kirpileri kapsar. [*Lat.* ve *Ing. Tenrecidae; Fr.* Tenrecidées].

ten.rengi, b.i. Beyaz insanların teninin renginde olan: *Tenrengi çorap.* [*Ing.* Flesh color; *Fr.* Couleur (de) chair].

tensel*, s. ◘ **Bedenî.**

tensib, i. ◘ **Tensip.**

tensik, i. ç: **tensikât**. *Osm.* < *Ar. nesak. esk.* § ❶ Düzene, yoluna koyma, düzenleme, sıralama, düzeltme; § ❷ ed. Bir isme birçok sıfat sıralama.

tensikat.-tı /tensikāt/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Düzen verme, düzenleme. [*Ing.* Reforms, reorganization; *Fr.* Réorganisation].

tensip,-bi /tensip/, i. *Osm.* < *Ar. nisbet* > *tensîb. esk.* Uygun görme, yaraştırma. [*Ing.* Approval, approbation, agreement, consent, authorization].

~ **etmek**, *huk.* Uygun görmek, kabul etmek. [*Ing.* To approve; *Fr.* Approuver].

~ **mazbatası**, *huk.* Kabul tutanağı.

tensîr, i. *Osm.* < *Ar. nesr. esk.* § ❶ Saçma, serpme; § ❷ *ed.* Nazmı nesre tahvîletme.

tensir, i. *Osm.* < *Ar. nasrân. esk.* Hıristiyan yapma *(birini).*

tensis, i. ç: **tensisât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Tetkik ederek karar verme, verilme.

tensîsât /tensīsāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tensis**'in çoğulu.

☆ *Eşanl.* **Mukarrerât.**

tensiye, i. *Osm.* < *Ar. esk. Unutturma.* ◘ **insâ.**

tensor, i. *Lat. anat.* ◘ **Gerici.**

ten.sûh /tensûh/, b.s.ç: **tensûhât**. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Pek az bulunan güzel şey; § ❷ Türlü şekillerde yapılan güzel koku yuvarlağı.

tenşif, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Emdirme, emdirilme, içirme, içirilme, *(suyu, rütubeti).*

tenşim, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bozulup kokma *(et);* § ❷ Bir işe başlama.

tenşîr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yayma, serpme. ☆ *Eşanl.* **Neşr.**

tenşit, i. ç: **tenşitât**. *Osm.* < *Ar. neşât. esk.* Şenlendirme, keyiflendirme, ferahlandırma.

tenşitat /tenşitāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenşit**'in çoğulu.

ten.şüy, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ ölü yıkayıcı. ☆ *Eşanl.* **Gassâl;** § ❷ Teneşir.

tentakül, i. *Fr. tentacule. zool.* ◘ **Dokunaç.**

tente /ten:te/, i. *It. tenda.* Genellikle güneştan korunmak için bir yerin üzerine gerilen bez, naylon v.b.'den yapılmış perde; gölge yapmak amacıyle bir yerin üstüne çekilen örtü. [*Ing.* Awning; *Fr.* Tente]; ◉ **baş** ~ **si**, *den.* ◘ **Baş;** ◉ **kıç** ~ **si**, *den.* ◘ **Kıç.**

~ **boncuğu**, *den.* Vardevelelerin başlarına tente, kulaklarının donmaması için bağlanmış tek dilli boğatalar.

~ **gönderi**, *den.* Tentelerin gerili durumda bel vermemesi için tente omurgası boyunca puntallar üzerine oturtulmuş serenler. *(Bunun yerine ekseriya üzeri gırcala ile façuna edilmiş tel halat da kullanılır).*

~ **güverte**, *den.* ◘ **Güverte.**

~ **güverteli gemi**, *den.* ◘ **Gemi.**

~ **kazayağı**, *den.* Omurgasız tentelerin orta kısmını askıda tutmak için tentelerin orta hattı boyunca dikilen halata, eşit aralıklarla iki uçlarından tespit edilen ve ince halatlardan meydana getirilen kazayağı.

~ **kemeresi**, *den.* Tentelerin gerili durumda iken potlanmaması için tente gönderinden alabandalardaki vardevele başlarına uzatılarak yuvalarına oturtulan ağaçlar.

~ **kordenelesi**, *den.* Bir ucu tenteyi kazayaklarından asan kordenele boğatasına bağlı olan, öteki ucu yüksekteki bir makaradan *(İstralya'da veya direkte)* dolaştırılarak aşağı alınmış halat. *(Bu halatla tentenin orta kısmı torbalanmadan belirli yükseklikte tutulur).*

~ **kulağı**, *den.* Tenteleri köşelerinden çekerek gerip bağlamak için her köşesindeki matafyon deliklerine tespit edilen kısa halat.

~ **lentiyesi**, *den.* Sandal ve filikalar üzerine açılan tenteleri yatay tutmak için bu tentelerin başlarındaki tirizlerin iki başından alınarak teknenin yanlarına bağlanan ince halatlar.

~ **matafyonu**, *den.* Tenteleri gerip bağlamak için kenarları boyunca eşit aralıklarla vurulmuş matafyonlar.

~ **omurgası**, *den.* Orta yeri sarkmaması için tentenin ortasına boydan boya uzatılan ağaç.

~ **punteli**, *den.* Tente omurgasını iki başından *(Çok uzun olursa ayrıca ortasından)* destekleyen, bir uçları tente omurgasına tespit edilmiş bulunan tente, Kemerlerinin öteki *(dış)* uçlarının dayandığı punteller.

~ **tirnelesi**, *den.* Tenteleri gererek bağlamak için matafyon deliklerine tespit edilen tirnele.

tentene, i. < *dantel* > *dantela* > *tentene. h.d.* Dantel, dantela. [*Ing.* Lace; *Fr.* Dentelle].

tenteneli, s. Tentene ile süslenmiş, tentenesi olan, tentene dikilmiş.

tentif, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Kılları düşürme *(ilâçle).*

tentoryum, i. *Lat. anat.* Kafatasında anabeyin *(cerebrum)* ile küçük beyin *(cerebellum)* arasındaki zar gibi bölüm.. [*Ing.* Tentorium].

☆ *Eşanl.* **çadır.**

tentür.-rü, i. *Fr. teinture. ecz.* İçinde, herhangi bir etkili madde eritilmiş bulunan alkol veya eter: *İyod tentürü.* [*Osm.* Sıbg; *Ing.* Tincture; *Fr.* Teinture].

tentürdiyod, i. *Fr. teinture d'iode.* Bir kesiğe, bir sıyrığa, mikrob kapmasının önüne geçmek için sürülen iyod tentürü. [*Ing.* Tincture; *Fr.* Teinture].

tenü-mend /tenümend/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Irkıyım, gövdeli, vücutlu *(kimse).* ☆ *Eşanl.* **Lendûha.**

tenü.mendi /tenümendi/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Irkıyımlık, gövdeli olma, vücutluluk.

tenük, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yufka, ince, narin. ☆ *Eşanl.* **Rakik;** § ❷ Hafif, az; § ❸ Zayıf, dayanıksız, kuvvetsiz. ◘ **Nahîf, zaif;** § ❹ Yumuşak. ☆ *Eşanl.* **Nerm.**

tenük.havsala, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tahammülsüz, sabırsız *(adam).*

tenük.mizâç /tenükmizâç/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Mizâcı yumuşak, yavaş *(kimse).*

tenük.rû /tenükrū/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yüzü tutmayan, yüzü yumuşak *(adam).*

tenvi' /tenvī/, i ç: **tenvîât**. *Osm.* < *Ar. nev. esk.* Nevilendirme, çeşitlendirme, türlü türlü etme.

tenviât /tenviāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenvi'**in çoğulu.

tenvim, i. ç: **tenvimât**. *Osm.* < *Ar. nevm. esk.* Uyutma, uyutulma.

tenvimât /tenvimāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenvim**'in çoğulu.

tenvin, i. ç: **tenvinât**. *Osm.*, < *Ar. nûn. gram.* Kelimenin sonunu *nun* gibi okutmak üzere konulan iki üstün *(-en),* iki esre *(-in),* iki ötre *(-ün); azimeten, bihakkın, rabbün...* gibi.

tenvinât /tenvīnāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tenvin**'in çoğulu.

tenvir /tenvīr/, i. ç: **tenvirât**. *Osm.* < *Ar. nûr. esk.* § ❶ Aydınlatma; § ❷ Işıklandırma.

tenvirat.-tı /tenvīrāt/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aydınlatma, ışıklandırma.. [*Ing.* Lighting *(of a tique street); Fr.* Illumination].

tenvirî, tenviriyye /tenvīrī, tenvīrīyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Işıklandırma, aydınlatma ile ilgili; § ❷ Evleri, sokakları aydınlatma ile ilgili.

tenya /ten:ya/, i. *Yun. tainia* > *Lat. taenia. zool.* ◘ **Şerit**-; ◉ **balık** ~ **sı**, *zool.* Yassı - solucanlar *(Plathelminthes)* sınıfının, Şeritler *(Cestodes)* takımının *Diphyllobothriidae* familyasından bir ilkel - solucan türü. Uzunluğu 10-15 sm. Gelişmelerinde üç konak vardır *(bir kabuklu, bir tatlı su balığı, insan ya da bir memeli).* Bulaşık balık etinin iyi pişirilmeden yenmesiyle geçer. [*Lat. Dibothriocephalus (= Diphyllobothrium) latus; Ing.* Common fish tapeworm].

tenyazis, i. *Fr. téniasis. patol.* Bağırsaklarda çeşitli tenyaların varlığından ileri gelen bozuklukların tümü. *(Tenyazise en çok yakalanan hayvanlar şunlardır: Köpek, koyun, domuz, evcil kuşlar).* [*Ing.* T(a) eniasis].

tenyolit, i. *Fr. tainiolite. min.* Potasyum, lityum ve magnezyum kapsayan mika çeşidi. [*Ing.* Tainiolite].

ten.zede, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sessiz, susmuş. ◘ **Sâkin, sâkit.**

tenzih /tenzīh/, i.ç: **tenzihât**. *Osm.*< *Ar. nüzhet. esk.* Arılama *(kusur)* kondurmama. [*Ing.* A considering free from defect, a declaring and believing God to be free from defect].

tenzil /tenzīl/, i.ç: **tenzilât**. *Osm.*< *Ar.nüzûl. esk.* İndirme, azaltma, çıkarma, aşağı düşürme, aşağılatma. [*Fr* Action de faire descendre, action de diminuer qch, amoindrissement]; ◉ **gelirden**~, ikt. ◘ **Gelir;** ◉ **fiyat** ~ **i**, *ikt.* ◘ **Fiyat.**

tenzilât.-tı /tenzīlāt/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* Fiyat indirme. [*Ing.* Reduction *(of prices),* rebate; *Fr.* Réduction].

tenzilâtlı, s. İndirimli. [*Ing.* Reduced in price; *Fr.* Au rabais].

~ **satış**, *tic.* ◘ **Satış.**

~ **sipariş**, *matb.* Bir kitabın yayımından önce yapılan siparişlerdeki tenzilât fiyatı. [*Ing.* Subscription books; *Fr.* Livres mis on souscription].

tenziri, *Osm.* < *Ar. esk. (fena bir haber vererek)* Korkutmak. ◘ **inzâr.**

teobromin, i. *Fr théobromine (Theobroma ağacından), kim.* Formülü $C_7H_8O_2N_4$ olan pürik baz, kireç katılıp alkolde çözülerek kakaodan çıkarılır; süblimleşebilen prizmalar halinde billûrlaşır. [*Ing.* Theobromine].

☆ *Eşanl.* **3-7 dimetilksantin.**

teodise, i. *Yun. theos,* tanrı + *dike,* adalet. *fels.* Fizik ötesinin *(metafiziğin)* Tanrı'nın varlığından ve niteliklerinden söz eden dalı. [*Osm.* Ilm-i ilâhî; *Ing.* Theodicy; *Fr.* Théodicée].

teodolit,-ti, i. *Fr. théodolite.* Dünyaya veya dünyadan bir yüzeyi veya bu yüzeyden alınmış herhangi bir uzaklığı ölçme biliminde kullanılan, açıları ölçme cihazı. [*Ing.* Theodolite]; ◘ *ŞEKİL: 539.*— **TEODOLİT.**

teofaj, i. *Fr. théophage.* Dini gereği, taptığı tanrıyı yemekle görevli kimse. [*Ing.* Theophagic].

teofaji, i. *Fr. théophagie. din.* Bir tanrıyı, gerçekten veya daha doğrusu sembolik olarak yemeyi öğütleyen dinî inanç. [*Ing.* Theophagy].

teofilantropi, i. *Fr. théophilantropie.* Tanrı ve insan sevgisine dayanan ve 1797-1801 arasında Fransa'da tutunan tanrıcı hareket. [*Ing.* Theophilantropy].

teofilin, i. *Fr. théophylline. ecz.* Dimetildioksipürin; teobromin'in izomeridir ve teobromin gibi çay yapraklarında bulunur; genel-

likle sentez yoluyla hazırlanır. [*Ing.* Theophylline].

teogoni, i. *Fr. théogonie.* < *Yun. theogonia, mit.* (a) Aynı soydan gelen ve bir toplumun mitolojisini meydana getiren tanrıların tümü. (b) Bir mitolojide tanrıların kökünе ait doktrin. [*Ing.* Theogony].

teokrasi, i. *Fr. théocratie.* < *Yun.* Tanrı'dan çıktığına ve onun memur ettiği kimseler tarafından yönetildiğine inanılan hükümet şekli. [*Ing.* Theocracy].
☆ *Eşanl.* dincierki.

teokrat, i. *Fr. théocrate.* Teokratik bir iktidar sahibi kimse. [*Ing.* Theocrat].

teokratik, s. *Fr. théocratique.* Teokrasiyle ilgili olan. [*Ing.* Theocratic].

teolog, i. ◘ **İlâhiyatçı.**

teoloji, i. *Fr. théologie.* ◘ **İlâhiyat.**

teolojik, s. *Fr. théologique.* İlâhiyatla ilgili olan. [*Ing.* Theological].
~ **evre,** *sosy.* A. Comte'a göre, bireyin ve insanlığın tarihinde insan aklının evrimini belirleyen üç dönemin birincisi. *(Bu dönem, Tanrı'dan hareketle yapılan ve fetişizmi, çoktanrıcılığı, tektanrıcılığı kapsayan bir açıklama şeklidir).* [*Ing.* Theological phase].

teomani, i. *psikopatol.* Kendisini Allah zannetme. [*Ing.* Theomania].

teorem, i. *Fr. théoreme* < *Yun. theorein* > *theorema.* § ● *mat.* İspatlanabilen bilimsel önerme. [*Osm.* Davâ; *Ing.* Theorem]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Mantıksal usavurma ile ispatlanan önermenin veya özelliğin bildirimi. *(Bu bildirim, kendinde bulunan bilimsel olgulardan veya doğrulanabilir varsayımlardan hareket edilerek yapılır).* [*Ing.* Theorem]; ◉ **yardımcı** ~, *mat.* İspatı, çok zaman bir teoremin İspatlanmasına hazırlık olan önerme. [*Ing.* Auxiliar theorem].

teorematik, s. *Fr. théorématique.* Teoremlerle ilgili olan. [*Ing.* Theorematic].
~ **bilim,** *mat.* Normatif veya tarihsel bilimlere karşılık, yalnız varsayımsal ilişkilerle, neden-sonuç bağlantılarıyle ilgili olan bilim. [*Ing.* Theorematic science].

teori, i. *Fr. théorie* < *Yun. theoria.* ◘ Kuram; ◉ **cinsiyetin belirlenmesine ilişkin singamik ~, *biy.*** ◘ **Singamik;** ◉ **sınıflar ~si,** *modern mant.* ◘ **Sınıf.**

teorik, s. *Fr. théorique.* ◘ **Kuramsal.**
~ **patlama sıcaklığı,** *fişekç.* ◘ **Sıcaklık.**
~ **zaman eğrisi,** *trm.* Toprağın *Pekişme* derecesi ile, toprağa uygulanan yük artışını gösteren eğri. [*Ing.* Theoretical time curve].

teozofi, i. *Fr. théosophie. fels.* Türlü yollarla ve mistik bir şekilde Tanrı hakkında bilgi edinileceğini iddia eden bir felsefe veya din görüşü, insanın iç hayatına dönerek Tanrıyı ve mutlakı bulmaya çalışmak ve bu yoldan ilâhî kuvvetlere temasa geçerek onlardan faydalanmak düşüncesi. Geniş ölçüde Budizm'den yararlanan teozofi akımı. [*Ing.* Theosophy; *Fr.* Théosophie].

tepal, i. *Fr. tépale. bot.* Her bir perigon yaprağına verilen ad. Çanak veya taç yaprak denemeyecek biçimdeki çiçek kısımlarına verilen ad. *(Tepallara bir çeneklilerden birçok bitkinin, özellikle zambakgillerle benzerlerinin çiçek çevresinde rastlanır).* [*Ing.* Tepal].

tepe, i. *esk.* T § ● Bir şeyin en üstteki kısmı: *Dağın tepesi. Ağacın tepesi.* [*Osm.* Zirve; *Lat. Apex; ing.* Peak; *Fr.* Sommet]; § ❷ Küçük dağ. [*Ing.* Hill; *Fr.* Colline]; § ● *mat.* (a) Çokgende veya çokyüzlüde köşelerden her biri. (b) İkizkenar bir üçgende eşit kenarların kesişme noktası, (c) Bakışım ekseni bulunan bir eğrinin veya yüzeyin bu eksenle kesişme noktalarından her biri: *Elipsin tepeleri. Elipsoidin tepeleri.* [*Osm.* Re's; *Ing.* Vertex, apex; summit; *Fr.* Sommet]; § ❸ *tkz. (Birinin)* Yanı başı, başucu: *«Tepemden çekil» diye bağırdı;* § ● *anat.* Başın üst kısmı. Kafatasının iki kulak arasında kalan kısmı; § ● *bot.* Dişi organ boyuncuğunun düşmesiyle meyve üzerinde kalan izin bulunduğu nokta. ☆ *Eşanl.* baş; kömeç; ◉ ~ **den bakma,** *dey.* Küçümseme; ◉ ~ **dan inme,** *dey.* § ❶ Beklenmedik, şaşırtıcı. [*Ing.* Sudden, unexpected; *Fr.* Soudain, inattendu]; § ❷ Yüksek bir orundan çıkan *(buyruk).* [*Ing.* From above, coming from a higher auhority]; ◉ ~ **den tırnağa kadar,** *dey.* Her yanı. [*Ing.* From head to foot; *Fr.* De fond en comble, de la tête aux pieds]. ◉ ~ **i açılmak,** *dey.* Başının üst kısmındaki saçları dökülmek; ◉ ~ **si (tepe) aşağı gitmek,** *dey.* İşleri bozulmak, zarar etmek, İşleri iyi gitmeyerek büyük zarara uğramak. [*Ing.* To fall headlong; *(business)* to go downhill]; ◉ ~ **si atmak,** *dey.* ◘ **Atmak;** ◉ ~ **si (tepe) üstü,** *dey.* Başı yere gelecek biçimde baş aşağı. [*Ing.* Headfirst, headlong]; ◉ *(Birinin)* ~ **sinde bitmek,** *dey.* Tebelleş olmak. [*Ing.* To pester, to worry]; ◉ *(Birinin)* ~ **sine çıkmak,** *dey.* Şımarıklık edip her aklına geleni yaptırmaya çalışmak. [*Ing.* To presume on somebody's kindness, to become insolent]; ◉ ~ **si aşağı gitmek,** *dey.* İşleri bozulup büyük zarara uğramak. [*Ing.* To go downhill *(business)*]; ◉ ~ **sinde havan dövmek (değirmen çevirmek),** *dey.* Üst katta oturan biri gürültü yaparak alt kattakini rahatsız etmek. [*Ing.* To pester and disturb greatly in any way *(especially those living on the next floor down)*]; ◉ ~ **sinden kaynar su dökülmek,** *dey.* Derin bir üzüntü duymak. [*Ing.* To be greatly disturbed and vexed]; ◉ ~ **sine binmek,** *dey. (Genellikle kendisinden daha zayıf kimselere)* Kötü davranmak, çullanmak, yüklenmek. [*Ing.* To pester; to bully]; ◉ ~ **sine dikilmek,** *dey.* Ansızın başucuna gelerek orada bulunmak; ◉ **çökerti ~ si,** *coğr.* ◘ **Çökerti;** ◉ **ekleme ~,** *coğr.* ◘ **Ekleme;** ◉ **kalıntı ~,** *jeom.* Dayanıklı bir kayaya tekabül eden yapısal bir yüzeyde, aşındırma tarafından tamamen ortadan kaldırılmamış yüzeydeki yumuşak kayanın meydana getirdiği engebe; ◉ **tanık ~ (kum tepesi),** *jeom.* Aşındırma tarafından parçalanmış bir alanın kalıntılarından meydana gelen tepe. *(Daha yumuşak tabakalar üzerinde yer alan nispeten dayanıklı bir tabakadan oluşan tanık tepeler kıyılara özgü bir yüzey şeklidir. Bazen aşındırma yamaçları veya fay diklikleri önünde de görülür).*
~ **açısı,** *mat.* ◘ **Açı.**
~ **akusik basıncı,** *akust.* ◘ **Basınç.** ◉ ~ **altını,** Kadınların başlarına giydikleri tepeliğin etrafına dizilen altınlar. [*Ing.* Gold coins arranged ornamentally around a woman's headgear].
~ **bileziği,** *mim.* Yunan mimarisinde kullanılan, yarım daire kesitli üzerine almaşık olarak İnci süsler ve yassı pullar işlenmiş dışbükey şerit biçiminde silme. *(Ion ve bundan türeyen korinthos düzeninde, tepe bileziği genellikle yumurta biçimi süsler ve almaşık olarak yerleştirilmiş yürek yaprıklarla mızraklardan meydana gelir).*
~ **camı,** *inş.* Tavanda açılmış olan ışık penceresi. *(Bunların baca şeklinde damdan taşkın olanlarına fener veya ışık bacası denir).* [*Ing.* Skylight, bull's eye; *Fr.* Lucarne, faîtière] ◘ *ŞEKİL: 105.–* **EV I.**
~ **çiçeği,** *süsl.* Bir bina kalkanının tepesine ve en sivri yerine süs olarak konulan tomurcuk şeklinde süsleme. *(Genellikle bu motif Gotik mimaride çok kullanılır).* [*ing.* Flower-shaped ornament; *Fr.* Fleuron].
☆ *Eşanl.* **tomur.**
~ **damgası,** *anat.* ◘ **Bıngıldak.**
~ **delen,** *mim.* Yalçın kayalar üzerinde yapılmış şato. [*Ing.* Castle on a towering crag].
~ **delliği,** § ❶ *mim.* Yapının damında açılan delik; kalelerde konsolların arasında mazgal şeklindeki deliklere verilen ad. *(Kale muhafızları tepe mazgallarından düşmanı gözetler; kale duvarlarına yaklaşanların üstüne taş, kaynar su ve yağ dökerdi. XII. Yüzyıldan sonra kâgir mazgallar kaldırılarak yerine ahşap çıkıntılar yapıldı).* [*Ing.* Machicolation; *Fr.* Mâchecoulis]. § ❷ *tekn.* Alevin geçmesi için fırın kubbelerine açılan delik. Yanma sonucu meydana gelen maddeleri ya ısıtma aracının içinden geçerek ya da ısıtma aracının çıkısından itibaren ocaktan bacaya götüren yol; § ❸ *hava* Bir paraşütün tepesinde açılan daire şeklinde delik. *(Bu deliğin yamacı, iniş sırasında paraşüt içine giren havanın yavaşça kaçmasına yol açarak dengeyi sağlamaktır).*
~ **demeti,** *mim.* Alınlıkların, binakoloların uçlarında bulunan, tepe sivrisi biçiminde gotik süs.
~ **dikimi,** *trm.* Islak topraklarda, tohum veya fidanların küçük toprak yığınları veya toprak sırtları üzerine dikilmesi.
~ **dizisi,** *coğr.* Tepelerin sıra sıra bulunma. sı hâli.
~ **gücü,** *elek.* Belli bir zaman aralığı içinde, gücün maksimum anî değeri.
~ **hücresi,** *res.* ◘ **Hücre.**
~ **ışığı,** *res.* Bir resmin veya modelin üstüne yukarıdan ve eğik olarak gelen ışık. *(Işığı yalnız tepeden alan atelyelere tepeden ışıklı atelye denir).* [*Fr.* Jour d'en haut].
~ **işareti,** *den.* Bir işaretin karakteristik kısmı. *(Tepe işaretinin, işaretin niteliğini gösteren geometrik bir biçimi vardır).*
~ **kemiği,** *anat.* Kafatasının üst kısmına verilen ad.
~ **kıvırcıklığı virüsü,** *fitopatol.* Şekerpancarı yaprağının kenarlarının içe doğru kıvrılmasına, alt yüzündeki damarın kabarmasına, kaba ve koyu yeşil bir renk almasına ve gevrekleşmesine sebebiyet veren bir hastalık.
~ **kornişi,** *mim.* ◘ **Korniş.**
~ **köşkü,** ◘ **Köşk.**
~ **mazgalı,** *tar.* Kalelerde seğirdim yerlerinin duvardan dışarıya taşan kısımlarını tutan konsolların aralarında bırakılan mazgal şeklinde delikler olup oradan düşman gözetlenir ve kale duvarı dibine kadar gelip duvara merdivenle tırmanmak isteyenlere taş ve kaynar su dökülürdü. [*Ing.* Machicolation; *Fr.* Machicoulis].
~ **noktası,** *bayınd.* (a) Ters yönlü iki eğimin son buldukları yerde, bir caddenin, bir

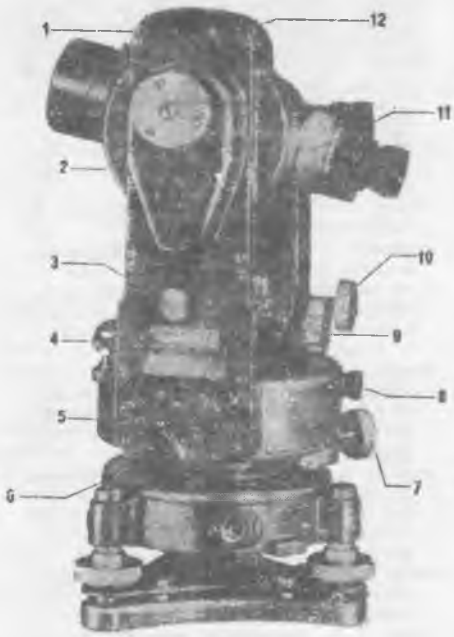

ŞEKİL: 539.– **TEODOLİT: 1.** Düşey lamba duyu. **2.** Düşey mikrometre düğmesi. **3.** Prizma sayacı. **4.** Yükselti kabarcığı. **5.** Yatay lamba duyu. **6.** Yatay aydınlatma aynası. **7.** Azimut rölanti vidası. **8.** Optik çekül okületi. **9.** Yükselti kabarcığı rölanti vidası. **10.** Teleskopik rölanti vidası. **11.** Teleskop odaklama rakoru. **12.** Düşey aydınlatma aynası.

köprünün en yüksek noktası. (b) Bir su yolunun en yüksek noktası.
~ **penceresi**, *mim.* ◘ **Tepe camı.**
~ **saçı**, Başın tepesinde bırakılan ve etrafı tıraş olunan saç tutamı. [*Ing.* Hair left in a tuft on the crown of the head in shaving; *Fr.* Mèche].
☆ *Eşanl.* **perçem.**
~ **süsü**, ◘ **Tepelik ve tepe çiçeği.**
~ **tomurcuğu**, *mim.* Bir kalkan duvarının tepesini yumuşatmak için üstüplaştırılmış çiçek biçiminde süs.
~ **topu** (~ **toparlağı**), *mim.* Binaların sivri olarak yükselen ve üst kısımlarında kürsü şeklinde yapılan kısımların üstüne süs olarak konan küre ve gülle şeklinde toparlak parça. [*Ing.* Ornamental globe of a building; *Fr.* Boule d'amortissement].
~ **vazosu**, *mim.* Binaların sivri olarak yükselen kalkan gibi kısımları tepesine süs olarak konulan süslemelik saksı ve vazolar. [*Fr.* Vase d'amortissement].
~ **yüksekliği**, *ask.* Herhangi bir silâha ait mermi yolunun en yüksek noktasıyle başlangıç noktası arasındaki yükseklik farkı. *(Her silâha ait özel atış cetvelleri, o silâhın mermilerine ait çeşitli mesafelerdeki tepe yüksekliğini gösterir).*

tepe.başı, b.i. *dok.* ve *kıyf. esk.* (a) Düz canfes üzerine klaptanı siyah pullarla tutturulmuş buzlu işlemeli kumaş. (b) Bu kumaştan yapılmış elbise.

tepe.camı, b.i. ◘ **Tepe.**

tepecik,-ği, i.§ ● *bot.* Çiçeklerde dişilik organlarının uç kısmı olup çiçek tozunun konmasına yarar. *(Bu ödevini yapabilmesi için papilsi bir yapıdadır. Değişik şekillerde olabilir: baş şeklinde iplik şeklinde, nokta şeklinde, tüysü v.b.)* [*Osm.* Istiğmat; *Ing.* Stigma; *Fr.* Stigmate]. ◘ *ŞEKİL: 89.*— **BİTKİ.** ☆ *Eşanl.* **stigma**; § ❷ Toprak yığını veya tümsek yer.

tepe.damgası, b.i. ◘ **Bıngıldak.**

tepe.göz, b.s. § ❶ Alnı dar olup gözleri saçlarının bittiği yere pek yakın görünen *(kimse)*. [*Ing.* Whose forehead is so narrow that his eyes seem near his hair; *Fr. (Personne)* qui des yeux de cochon, qui a des yeux à fleur de tête]; § ❷ *paraz.* Kopepodlar *(Copepoda)* takımının, Tepegözgiller *(Cyclopidae)* familyasından, Medine kurdunun arakonakçılığını yapan küçük kabuklu. Tatlı sularda özgür yaşar. Kalbi yoktur. [*Lat.* ve *Ing.* Cyclops; *Fr.* Cyclope, cyclops]. ☆ *Eşanl.* **siklops**; § ● *biy.* Gözleri birbirine çok yakın veya tek yüzlü ucube.

tepe.gözgiller, ç.b.i. *zool.* Kabuklular *(Crustacea)* sınıfının, Kopepodlar *(Copepoda)* takımından, bir çok türü İnsan sağlığı yönünden önemli solucan çeşitlerine arakonakçılık eden, duyargaları tek kollu, beşinci çift ayakları körelmiş familyası. [*Lat.* ve *Ing. Cyclopidae; Fr.* Cyclopidés].

tepe gözlülük,-ğü, b.i. Tepegözlü ucubelik. *(Tepeközlülük domuz, at, köpek, kedi, tavşan, keçi, koyun ve sığırda çok görülür).* [*Ing.* Cyclopia; *Fr.* Cyclopie].

tepeleme, i. § ❶ Tepelemek eylemi; § ❷ Yığın, öbek; § ❸ z. Bir tepe meydana getirecek kadar: *Tepeleme dolu bir tabak.* [*Ing.* Heaped; *Fr.* En forme de colline]; § ❹ s. Bir tepe meydana getirecek kadar veya kenarlarından taşacak derecede dolu, dopdolu; § ❺ *mutf.* Birim olarak kullanılan bardak, kaşık gibi ölçeklerin dolusu için kullanılır: *Tepeleme su bardağı. Tepeleme yemek kaşığı.* [*Ing.* Brimful; *Fr.* Plein jusqu'au bord, plein à déborder, débordant,-ante].

tepelemek (-i), f. § ● Adamakıllı hırpalayıp dövmek. [*Ing.* To thrash unmercifully; *Fr.* Battre *(qn)*]; § ❷ *mec.* Bozguna uğratmak; § ❸ Öldürmek. [*Ing.* To knock on the head, to kill; *Fr.* Assomer].

tepelenmek, nsz. f. Tepelemek işine konu olmak. [*Ing.* To be beaten to death, to be crushed or killed].

tepeli, s. Başında sorguç, hotoz gibi bir süs bulunan *(kuş): Tepeli tavuk.* [*Ing.* Crested *(bird); Fr.* A crête, à huppe, huppé, houppé].

~ **çivi**, Yuvarlak tepesi olan başlı çivi. [*Fr.* Clou à tête].
~ **akbaba**, *zool.* ◘ **Akbaba.**
~ **balıkçıl**, *zool.* ◘ **Balıkçıl.**
~ **baştankara**, *zool.* ◘ **Baştankara.**
~ **bülbül**, *zool.* ◘ **Bülbül.**
~ **dalgıç (kuşu)**, *zool.* ◘ **Dalgıç**[3].
~ **devekuşları**, *zool.* ◘ **Tepelidevekuşları.**
~ **devekuşu**, *zool.* ◘ **Tepelidevekuşu.**
~ **devekuşugiller**, *zool.* ◘ **Tepelidevekuşugiller.**
~ **guguk**, *zool.* ◘ **Guguk.**
~ **karabatak**, *zool.* ◘ **Karabatak.**
~ **köstebek**, *zool.* ◘ **Tepeliköstebek.**
~ **pelikan**, *zool.* ◘ **Pelikan.**
~ **tavuk**, *zool.* ◘ **Tepelitavuk.**

tepeli.akbaba, b.i. *zool.* Akbabagiller familyasından, siyah-beyaz tüylü, çok büyük boylu *(Kanat açıklığı 3 m)* yırtıcı kuş: boynu ve başı çıplak ve koyu kırmızıdır, erkeklerde tepelik bulunur. **And tepeliakbabası** *(Vultur gryphus)* Patagonya ve And sıradağlarından Ekvatora kadar yaygındır. Hemen hemen sırf leşle beslenir. Buna yakın bir tür Kaliforniya'da bulunur, ama soyu nerede ise tükenmek üzeredir. [*Lat. Sarcorhamphus gryphus; Ing.* ve *Fr.* Condor].
☆ *Eşanl.* **kondor.**

tepeli.dalgıçgiller, ç.b.i. *zool.* Tepelidalgıçları *(Podiceps)* kapsayan kuş familyası.

tepeli.deve.kuşları, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Karinasızlar *(Ratitae)* bölümünün bir takımı. Kanatları oldukça körelmiştir. Ayakları 3 parmaklıdır. Boyunları kısadır. **Tepelidevekuşugiller** *(Casuariidae)* ve **koşucudevekuşugiller** *(Dromeidae)* olmak üzere iki familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing. Casuarii*].
☆ *Eşanl.* **Avustralya devekuşları.**

tepeli.deve kuşu, b.i. *zool.* Tepeli-devekuşları *(Casuarii)* takımının, Tepeli-devekuşugiller *(Casuariidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 180 sm.'dir. Baş ve boynu çıplaktır. Yeni Gine'de sürüler halinde gezer. [*Lat.* Casuarius emeu; *Ing.* Cassowary; *Fr.* Casoar].

tepelideve kuşugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Tepelidevekuşları *(Casuarii)* takımına giren bir familyası. Başlarında boynuz maddesinden yapılmış, miğfere benzeyen bir ibik vardır. Tüyleri ince ve koyu renklidir. Başları ve boyunları tüysüzdür. İyi koşarlar. Avustralya ve Yeni Gine'de ormanlarda yaşarlar. Meyva yerler. Tepeli deve kuşu *(Casuarius emeu)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing.* Casuariidae; *Fr.* Casuariides].
☆ *Eşanl.* **Avustralya devekuşugiller.**

tepelik,-ği, i. § ❶ Başa giyilen şeyin tepesine konulan süs. [*Ing.* Button or similar ornament on bridal headgear]; § ❷ *mim.* ve *süsl.* Bir yapının veya bir mobilyanın en yukarısına süs olarak yapılan kısım; § ❸ Fes ve kavukların tepesine konulan düğme veya pafta veya nişan olup çoğunlukla sırma ve inci işlemeli olurdu. [*Ing.* Ornamental knob *(formerly worn on headgear)*]; § ❹ Tezhib işlerinde bezemelerin yukarı tarafına ve en yüksek kısımlarının tepesine konan süsleme motifi. [*Fr.* Couronnement]; ◉ § ❺ *folk.* Tulumba sandığının üzerinde bulunan hilâl, güneş, çiçek v.b. biçimdeki madenî süs; § ● *zool.* Tepelidevekuşu ve kalaoda olduğu gibi bazı kuşların başında veya gagasının üzerinde bulunan nasırımsı veya kemiğimsi çıkıntı. [*Ing.* Crest; *Fr.* Crête] **baca tepeliği**, *mim.* ◘ **Baca**; ◉ **çadır tepeliği**, ◘ **Çadır**; ◉ **direk tepeliği**, *den.* ◘ **Direk**[1]; ◉ **ehram ~**, ◘ **Ehram**; ◉ **meşale ~**, *san.* ◘ **Meş'ale**; ◉ **sancak tepeliği**, ◘ **Sancak**; ◉ **kapı tepeliği**, *mim.* ◘ **Sivri tepelik**; ◉ **kemer tepeliği**, *mim.* Kemerlerin üstüne yapılan üçköşe kısım; ◉ **sivri ~**, *mim.* Pencerelerin üstüne üçgen şekilde yapılan tepelik. *(Orta Çağın sonlarında pencereler ve kapıların üstlerine yapılması moda olan bu üçgen tepelikler takkapıların kemerlerinin ve çatı pencerelerinin üstlerine inşa olunurdu. Bu tepelikler Gotik ve Rönesans mimarilerinde çok kullanılmıştır).* [*Ing.* ve *Fr.* Gable]; ◉ **trabzan ~**, *mim.* Binaların üst tarafına yapılan trabzan şeklinde süs. [*Fr.* Galerie]; ◉ **yatak tepeliği**, *süsl.* Yatakların ve karyolaların üstüne çadır gibi gerilen örtüler. [*Fr,* Crête de lit].
☆ *Eşanl.* **cibinlik tepeliği, karyola tepeliği.**
~ **yer**, *coğr.* Birçok tepelerin yanyana bulunduğu küçük bir bölge. [*Ing.* Hilly country; *Fr.* Pays des collines].

tepeli.köstebek, b.i. *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 2, kuyruğu 9 sm. Kuzey Amerika'da toprak altında yaşar. [*Lat. Condylura cristata; ing.* Star nosed-mole, starnose; *Fr.* Condylure].

tepeli.tarla kuşu, b.i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Tarlakuşugiller *(Alaudidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 18 sm. Sırtı kül-kahverengi, karnı beyaz-külrengi olur. Avrupa ve Asya ve Kuzey Afrika'da tarlalarda yaşar. [*Lat. Galerida cristata; Ing.* Crested lark, tufted lark; *Fr.* Cochevis huppé].

tepeli.tavuk, b.i. *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Tepeli-tavukgiller *(Opisthocomidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 62 sm. Güney Amerika'da yaşar. Ağaçlara tırmanır. [*Lat.. Opisthocomus hoazin; ing.* Hoatzin; *Fr.* Hoazin].

tepeli.tavukgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Tepeli-tavukgiller *(Opisthocomi)* alt takımına giren bir familyası. **Tepeli tavuk** *(Opisthocomus hoazin)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Opisthocomidae; Fr.* Opisthocomidés].

tepeli.tavuklar, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* takımının, Karinalılar *(Carinatae)* bölümünün tavuksular *(Galliformes)* takımının bir alt takımı. **Tepeli-tavukgiller** *(Opisthocomidae)* familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing. Opisthocomi*].

tepengi, i. Enli eyer kolanı. [*Ing.* Thick pad of pack-saddle; *Fr.* Large sangle de selle, couverture qu'on met sous la selle].

tepe.taklak, b.z. Tepesi üstü. [*Ing.* On one's head, upside down, head foremost].

tepgiç, i. Hayvanın karnına teperek yürütmek için ayağa takılan ucu sivri veya yıldız şeklinde demir. [*Osm.* Mahmuz; *Ing.* Spur; *Fr.* Eperon].

tephir /tephîr/, .i *Osm.* < *Ar. buhār. esk.* § ❶ Buharlaştırma. [*Ing.* Vaporization; *Fr.* Vaporisation]; § ● Buğulama. [*Ing.* ve *Fr.* Fumigation].

tephîr.hane /tephîrhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. esk.* Buğuevi. [*ing.* Fumigating station].

tepide, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sıkıntıda, rahatsız.

tepik,-ği, i. Döğme ve tepme suretiyle yapılan keçe. [*Ing.* Kick; *Fr.* Feutre].

tepindirik,-ği, i. < *tepindirmek, saraç.* Bir eğerin yan kısımlarını meydana getiren çok geniş deri parçası.

tepindirmek (-i), f. Tepinmesine yol açmak. [*Ing.* To make kick or stamp about throw one's leg and arms about, dance with joy or in anger; *Fr.* Faire trépigner de colère, irriter].

tepinmek, nsz. f. Ayaklarını yere vurarak öfke veya sevincini göstermek. [*Ing.* To throw one's legs and arms about, to kick and stamp; *Fr.* Trépigner].

tepir, i. *Fars. petgi.* Tahılın taşını ayıklamaya yarayan elek. [*Ing.* A kind of tray used as a table for food; *Fr.* Tamis fin en crin].

tepirlemek (-i), f. İnce elemek. [*Ing.* To sift or bolt; *Fr.* Passer au tamis fin].

tepişmek (-le), nsz. f. § ❶ Birbirini tepmek; § ❷ İtişip kakışmak. [*Ing.* To kick at one another, to kick one another; *Fr.* Ruer, regimber].

tepke[*], i. < *tepmek, biy.* Organizmanın herhangi bir uyarıma karşı birdenbire aldığı durum. [*Osm.* İnikâs, fiil-i münakis; *Lat.* Reflex; *ing.* Reflex; *Fr.* Reflexe].
☆ *Eşanl.* **refleks.**

tepki, i. < *tepmek*, § ● Bir olay veya etkinin uyandırdığı karşı olay ve etki. [*Osm.*

Aksülamel; *Ing.* Reaction; *Fr.* Réaction]; § ❷ Geri tepen kuvvet; § ❸ Kendinden önceki düşünce hareketinin ters yönünde beliren düşünce hareketi: *Siyasî, edebî, felsefî, dinî tepki;* § ❹ Bir kimsenin toplumsal bir olaya cevap olarak aldığı tavır; § ❺ *biy.* Canlı maddenin bir uyartıya, bir dürtüye verdiği karşılık; § ❻ *demir.* Fren yapıldığı zaman, koşum takımlarının önünü izleyen dalgaların yayılması ile meydana gelen sarsıntı; § ❼ *radyotekn.* Çıkış işaretinin, giriş işaretiyle aynı fazdaki bir bölümünün girişe uygulanması; § ❽ *sibern.* Geriye doğru dönüşlü, ters yönlü etki; § ❾ *tıp.* Kendisine bağışıklık iğnesi yapılan kişinin değişebilen davranış şekli. İki türü vardır: *Tabiî tepki ve edinilmiş tepki. (Tabiî tepki, kendisine antijen şırınga edilen kişinin ilgili antitoksini meydana getirme istidadıdır. Edinilmiş tepki, aşılanmış bir kişinin, yeni bir aşılanmada özgül antitoksini çabuk meydana getirebilme yeteneğidir).* ❶ **fizyolojik ~,** *psik.* ◘ **Fizyolojik;** ❶ **gölge ~ i,** *psik.* ◘ **Gölge;** ❶ **hayatsal ~ ler,** *biy.* ◘ **Hayatsal;** ❶ **işitsel ~ zamanı,** *psik.* ◘ **işitsel;** ❶ **karşı ~,** *radyotekn.* Bir elektronik cihazın girişine, çıkış işaretinin bir kısmının karşıt fazlı olarak yeniden uygulanması: *Yükseltgeçlerde, karşı tepki distorsiyon oranının azalmasını sağlar;* ❶ **karşıtlık ~ leri,** *psikopatol.* ◘ **Karşıtlık;** ❶ **kas gerilim ~ si,** *tıp.* ◘ **Kas;** ❶ **savunma ~ si,** *biy.* Organizmanın bazı durumlara veya tehlikelere karşı gösterdiği tepki. *(Alerji tepkisi, soğuğa, sıcağa, yükseltiye karşı tepki v.b.);* ❶ **yozlaşma ~ si,** *tıp.* Galvanik uyarılganlığın artışıyle düşümdeş olarak, yani kas uyarılganlığı kanununun normal formülüne ters olarak bir kastaki faradik uyarılganlığın kaybolması veya azalması.

~ **alanı,** *coğr.* İç olaylarla dış olayların birbiriyle karşılaştıkları, birbirinin ters yönünde çarpışan güçlerin işlediği yer. *(Bu karşılaşmalarla yeryüzü biçimleri oluşup gelişir).*

~ **kolu,** *mek.* ◘ **Kol.**

~ **oluşumu,** *psikanaliz.* ◘ **Oluşum.**

~ **organları,** Salgı bezleri, kaslar, lokomosyon ve manipülâsyon organları. *(Bu organların tepki mekanizmasında önemli görevleri vardır).*

tepkili*, s. Tepkisi olan veya tepki gücü ile çalışan: *Tepkili uçak.* [*ing.* Reactive; *Fr.* Réactif,-ive].

~ **besleme,** *inş.* ◘ **Besleme.**

~ **itiş,** *hava.* Ağırlıklı kütleleri geriye doğru püskürterek hareketli bir cismin ilerlemesini sağlayan itiş usulü; bu kütleler, basınç altında ve büyük bir hızla dışarıya atılan bir gaz huzmesi olabilir.

~ **kanama,** *biy.* ◘ **Kanama.**

~ **motor,** *mek.* ◘ **Motor.**

~ **uçak,** *hava.* Tepkili motorla çalışan uçak. [*ing.* Jet plane; *Fr.* Avion à reaction].

tepkime, i. § ❶ Tepkimek eylemi. [*ing.* Reacting; *Fr.* Action de réagir]; § ❷ *kim.* Bir cismin etkisiyle, başka bir cisimde beliren değişiklik. [*Osm.* Teamülü kimyevî, aksülâmel; *Ing.* Reaction; *Fr.* Réaction, *(chimique);* ☆ *Eşanl.* **reaksiyon;** ❶ **biyolojik ~,** *fizyol.* Bazı hastalıkların teşhisine yarayan biyokimyasal veya serolojik yöntem. *(Bordet-Wasserman tepkimesi frenginin teşhisine imkân verir).* [*Ing.* Biological reaction]; ❶ **deri ~ si,** *tıp.* Alerjik bir hastanın derisini hafifçe çizip üzerine mikrop toksinlerinden veya deriyi alerjik hale getiren maddelerden birkaç tane konulunca deride meydana gelen az çok şiddetli iltihabî reaksiyon. [*Ing.* Dermal reaction]; ❶ **elektrod ~ si,** *elektrokim.* İyonlu iletken ortamdan elektronlu iletken ortama veya elektronlu iletken ortamdan iyonlu iletken ortama elektron alışverişinin yol açtığı elektrokimyasal tepkime. [*ing.* Electrode reaction]; ❶ **nükleer ~,** *nükl.* Bir çekirdeğin, bir foton, elemanter bir tanecik veya bir başka çekirdekle teması sonucunda meydana gelen nükleer parçalanma olayı. [*ing.* Nuclear reaction]; ❶ **tersinir ~,** *elektrokim.* Elektrod denge gerilimi altında meydana gelen elektrokimyasal tepkime. [*ing.* Reversible reaction]; ❶ **tersinmez ~,** *elektrokim.* Ancak elektroddaki belli bir aşırı gerilimle meydana gelebilen elektrokimyasal tepkime; ❶ **zincirleme ~,** *nükl.* Tepkimeye giren ilk atomların çevredeki atomlarda bir tepkime başlatmak için yeterli enerji yüklenmiş tanecikler yayılmasına yol açan kimyasal veya nükleer tepkime. *(Tepkime yavaş veya büyük bir hızla bütün kütleye yayılır. Uranyumlu pilde ve atom bombasında zincirleme tepkime meydana gelir).* [*Ing.* Continuous reaction].

tepkimek, nsz. f. *(Bir cisim)* Etkisini aldığı şeye karşılık etki göstermek. [*Osm.* Aksülâmel yapmak; *Ing.* To react; *Fr.* Réagir].

~ **güç,** *mek.* ◘ **Güç**[1].

tepkin, s. < *tepmek.* Bir tepkime ilkesi kapsayan, tepkiyen: *Tepkin kuvvet.* [*Ing.* Reactive; *Fr.* Réactionnel,-elle].

~ **akım,** *elek.* Alternatif akımın etkin şiddetinin gerilime dik olan bileşeni. [*Ing.* Reactive current].

~ **devre,** *elek.* Reaktansı olan devre. [*Ing.* Reactive circuit].

tepkisel, s. Tepkiye ait, tepkiyle ilgili. [*Ing.* Reactive; *Fr.* Réactionnel,-elle].

~ **ketvurma,** *psik.* Henüz gerçekleştirilmiş bir hareketin olumsuz bir değer *(valans)* kazanmasına yol açan olay. *(Böylece organizmanın bir çaba harcamasını gerektiren hareketlerden kaçınma eğilimi doğar).*

tepme, i. § ❶ Tepmek eylemi. [*Ing.* Relapse *(illness)*]; § ❷ Tekme. [*Ing.* Kick; *Fr.* Ruade, rechute]; § ❸ s. Tepilerek yapılmış; ❶ **geri ~,** *sil., fiz.* ve *döş.* ◘ **Geri;** ❶ **kan ~ si,** *patol.* Kanın damar içinde geriye doğru akması *(Sağ kalb yetersizliklerinde karaciğerin üzerine elle basıldığında kan tepmesi ile boyun toplardamarı şişer);* ❶ **yemek ~ si,** *patol.* Mide ağzı tutamaması veya mide kapısının çok daralması yüzünden mididekî maddelerin yemek borusuna geri dönmesi; ❶ **ince bağırsak ~ si,** *patol.* İncebağırsak kapıcığının yetersiz olduğu hallerde körbağırsak içindekilerin incebağırsağa geçmesi; ❶ **sidik ~ si,** *patol.* Sidiğin sidik torbasından sidik borusuna fizyolojik olmayan bir yoldan geri dönmesi. *(Bu tepme, sidik borusunda zorlanma sonucu bir deliğin varlığına işarettir ve üst tarafta bulunan böbrek üzerindeki sonuçları daima tehlikelidir).*

~ **keçe,** ◘ **Keçe.**

tepmek (-i), f. *esk.T.* § ❶ *(Hayvan)* Ayağıyla vurmak. [*Ing.* To kick; to spurn; *Fr.* Ruer]. § ❷ Geri çevirmek: *Kısmetini tepmek. Bu nimet tepilir mi?* [*Ing.* To reject; to throw away; *Fr.* Mésestimer]; § ❸ Geri vurmak: *Silâh atılırken teper.* [*Ing.* To recoil; *Fr.* Reculer]; § ❹ Ayakla vurarak sıkıştırmak: *Keçe yapmak için yünü tepmek;* § ❺ *(Hastalık)* Nüksetmek. [*Ing.* To recur; *Fr.* Récidiver]; ❶ **tepe tepe kullanmak,** *dey.* «*Sakınmadan, hatta hoyratça kullanmak*» anlamında olup sağlamlığına güvenilen şeyler hakkında söylenir. [*Ing.* To wear continually and give it rough usage *(garment, etc.)*]; ❶ **teptim keçe oldu, sivrilttim külâh oldu,** *dey.* Bir şeyi işine geldiği gibi gösterenler veya yorumlayanlar hakkında söylenir.

tepronmek, nsz. f. ◘ **Deprenmek.**

tepreşmek, nsz. f. ◘ **Depreşmek.**

tepsi, i. *Yun. apsis* veya *Berberice, edepsi.* § ❶ Fincan, bardak, sahan gibi şeylerin bir kaçını birden taşımaya, içinde börek, tatlı gibi yiyecekler pişirmeye yarayan, düz, geniş ve az derin kap. [*Ing.* Tray; *Fr.* Plateau]; § ❷ s. Tepsi şeklinde olan; § ❸ Bir tepsinin alabileceği miktarda olan. *İki tepsi kiraz;* ❶ **fırın ~ si,** *mutf.* Fırında pişecek yiyecekler için hazırlanmış ve biçimi ona göre yapılmış hararete dayanıklı kap; ❶ **işret ~ si,** ◘ **işret;** ❶ **kahve ~ si,** ◘ **Kahve;** ❶ **kalem ~ si,** ◘ **Kalem;** ❶ **lohusa ~ si,** İtalya'da çocuk doğuran kibar kadınlara hediye olarak içine pasta konarak gönderilmek âdet olan üzeri nakışlı, resimli tahta tepsi. *(Türklerde lohusa tepsisi yoktur. Kahvaltı ve iftar tepsileri vardır).* [*Fr.* Plateau d'accouchè].

~ **böreği,** *mutf.* Tepside pişirilen bir çeşit börek. Tepsiye yufka döşeyerek hazırlanan ve fırında pişirilen böreklerin genel adı. [*Ing.* A large kind of pie cooked in a tray].

~ **freze tezgâhı,** *tekn.* Çok çeşitli silme ve kertikler açmakta kullanılan ağaç işleme makinesi.

tepsicibaşı, i. *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında altın ve gümüş tepsilerin muhafazası ve temizlenmesiyle görevli kimse. *(Tepsicibaşı Kiler koğuşunda çavuş makamında olurdu).*

ter[1], i. *esk.T.* Sıcak, heyecan gibi nedenlerle deriden sızan sıvı: *Ter dökmek. Alın teri.* [*Ing.* Sweat, perspiration; *Fr.* Sueur]; ❶ ~ **e batmak,** *dey.* Çok terlemek. [*ing.* To perspire heavily]; ❶ ~ **e yatmak,** *dey.* Terlemek için sıcak şeyler içip yatarak sıkı sıkıya örtünmek. [*ing.* To make oneself sweat by hot drinks many blankets]; ❶ ~ **ini soğutmak,** Serinde dinlenmek. [*Ing.* To rest in a place to cool off].

~ **alıştırmak,** *dey.* Terinin biraz kurumasını beklemek. [*ing.* To wait till one's sweat has dried].

~ **basamak,** *med.* ◘ **Basamak.**

~ **basmak,** *dey.* Sıkıntıdan terlemek. [*ing.* To sweat with terror or anxiety].

~ **bezi,** *zool.* ◘ **Bez**[2].

~ **bıçağı,** *zool.* ◘ **Bıçak.**

~ **boşanmak,** *dey.* Sıkıntıdan birdenbire fazla terlemek. [*ing.* To perspire suddenly].

~ **dökmek,** *dey. (bir iş yapmak hk.)* Zahmet çekmek. [*Ing.* To sweat with terror or anxiety].

ter[2], s. *Osm.* < *Fars. esk.* Taze. [*ing.* Fresh, green juice].

terabbu' /terabbu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bağdas kurup rahat oturma.

terabbus, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❷ Durup bekleme. ☆ *Eşanl.* **Terakkub, intizar;** § ❷ Vakıf arsaya izinsiz bina yaptıran kimseye engel olma ve yıkılıncaya kadar o binada parasız oturmasını önleme.

terâcim /terâcim/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terceme'**nin çoğulu.

terâcu' /terâcu:/, i. *Osm.* < *Ar. rücû. esk.* § ❶ Birinden ayrılma; § ❷ Bir yere, bir kimseye dönme; § ❸ Vazgeçme, dönme.

terâdüf /terâdüf/, i. *Osm.* < *Ar. redf. esk.* § ❶ Birbiri arkasından gitme, birbirini takip etme; § ❷ *ed.* İki ve daha çok kelimenin bir mânaya gelmesi. *(Arslan mânasına: dırgam, esed, gazanfer, haydar, leys, şîr gibi).* [*Fr.* Synonymie].

terâfu' /terâfu:/, i. *Osm.* < *Ar. ref. esk.* Duruşmaya girme. ◘ **Mürâfaa.**

terâfuk /terâfuk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Arkadaş olma; § ❷ Yardım etme, yardımlaşma.

terâfüd /terâfüd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yardımlaşma, birbirine yardım etme.

☆ *Eşanl.* **Teâvün, tenâsür.**

terah, i. *Osm.* < *Ar. gam. esk.* Tasa, acı, keder.

terahhul, i. ç: **terahhulât.** *Osm* < *Ar. esk.* Bir yerden bir yere göçme.

terahhulât /terahhulât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terahhul'**un çoğulu.

terahhum, i. ç: **terahhumât.** *esk.* Merhamet etme, acıma.

terahhumât /terahhumât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terahhum'**un çoğulu.

terahhumen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Merhamet ederek, acıyarak.

terahhus, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Müsaade, ruhsat bulma; § ❷ Ucuzlama.

terahi /terâhî/, i. *Osm.* < *Ar. rahvet. esk.* Üşenme, gevşeklik. [*ing.* A being slow or tardy, sluggishness, backwardness; *Fr.* Négligence, nonchalance].

terâ'l /terâ:l/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Otlama, çayıra çıkma.

teraib /teraib/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teribe'**nin çoğulu.

terâk /terâk/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Çatlak, yarık. ☆ *Eşanl.* **Rahne, sukbe;** § ❷ Çatırtı, gürültü.

terakki /terakkī/, i. ç: **terakkiyât**. *Osm.* < *Ar.raky.esk. (k'ler kalın okunur)*. İlerleme. [*Ing.* An advancing, progressing, advancement; *Fr.* Action de s'élever, de monter, avancement].

terakki.cû /terakkicū/, b.s. Osm. < *Ar.* ve *Fars. esk.* Terakki arayan, isteyen, ilerleme taraftarı.

terakki.cûyâne /terakki.cüyâne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* İlerlemek, isteyene yakışacak süratle.

terakkki.cûyi /terakkicüyi/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Terakki.cülük.

terakki.dâr /terakkidâr/, b.s. *Osm.* < *Fars.* Terakki hassası olan.

terakki.perver, b.s. *Osm.* < *Ar. terakkî* + *Fars.* perver *(k'lerin kalın okunur)* İlerici. [*Ing.* Progressive].

terakki.perverâne /terakkiperverâne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* İlerleme isteyene yakışacak surette.

terakki.şiken, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Terakkiyi kıran, terakkinin aleyhinde bulunan, terakkiyi önleyen.

terakki şikenâne /terakkişikenâne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* ilerlemeye mani olurcasına, mâni olarak.

terakkiyât /terakkiyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terakki**'nin çoğulu.

terakku' /terakku:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Emek ve sıkıntı ile kazanma.

terakkub, i. ç: **terakkubât**. *esk.* Bekleme, gözetme. ◘ **intizâr.**

terakkubât /terakkubât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terakkub**'un çoğulu.

terakkuk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Acıma, merhamete gelme.

terakkus, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Durmadan asağı inip yukarı çıkma; § ❷ Raksetme, dansetma.

terâkus /terâkus/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Raksetme, oynaşma *(karşı karşıya)*.
☆ *Eşanl.* **Telâub.**

terâküb /terâküb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Birbirinin üzerine binme; § ❷ Birbirine bağlanıp kenetlenme.

teraküm /teraküm/, i. ç: **terâkümât**. *Osm.* < *Ar. rükm. esk.* Birikme, yığılma, toplanma. [*Ing.* A large collection, accumulation; *Fr.* Entassement, amoncellement].

terâkümât /terâkümât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Birikmeler, yığılmalar, toplanmalar.

teralit, i. *Fr. Théralite, litoloji.* Iri taneli iç kaya. *(Plajiyoklaz, bir feldispatoyit /nefelin/, bazaltı ojit, çoğunlukla sodikyojit, barkevisit kapsaması başlıca özelliğidir. Kanada ve Bohemya'da yatakları, Pirene'lerdeki Tebeşir devri tabakalarında damarları vardır).* [*Ing.* Theralite].

terane /teräne/, i. *Osm.*< *Fars.* § ❶ Makam, nağme, ezgi. [*Ing.*Tune, melody, refrain; *Fr.* Mélodie, fredon]. ☆ *Eşanl.* **Lahin**; § ❷ *mec.* Yinelene, yinelena usanç verici bir hal alan söz: *Bu teraneleri çok işittik. Gene o terane.* [*Ing.* Yarn, concocted story].

terâne.kâr /terânekâr/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Öten, ötücü; § ❷ ◘ **Müterennim.**

terâne.perdâz /teräneperdâz/, b. s. ç: **terâneperdâzân**. *Osm.* < *Fars. esk.* Makamla şarkı söyleyen.

terâne.perdâzân /teräne.perdâzân/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* **terâneperdâz**'ın çoğulu.

terâne.perdâzî /teräneperdazi/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Terâneperdâzlık, makamla şarkı söyleme.

terâne.sâz /terânesâz/, i. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ahenkli, cümbüslü yer.

terâne.zen /terânezen/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Şarkı söyleyen. ◘ **Müteganni.**

terapi, i. *Fr. thérapie.* Hasta iyileştirme anlamında olan bu söz bazı kelimelere eklenerek bileşikler meydana getirilmiştir: *Fizyoterapi, elektroterapi, psikoterapi.* [*Ing.* Therapy]; ◉ **grup ~ si**, *psik.* ◘ **Grup.**

terapik, s. *Fr. thérapique. kim.* Formülü $C_{11}H_{22}$ COOH olan bir asid için kullanılır. Zincirin da dört çift bağı vardır. Morina balığının karaciğerinden çıkarılan yağda bulunur. [*Ing.* Therapic].

terapötik, s. *Fr. thérapeutique.* Şifa veren, tedavi eden, düzelten. [*Ing.* Therapeutic].

~ danışma, Heyecansal problemleri, sözsel tekniklerden yararlanarak tedavi etme yöntemi.
~ meşguliyet, *psiky.* ◘ **Meşguliyet.**

terârih /terârih/, i. *Osm.* < *Ar.* **türrehe**'nin çoğulu.
☆ *Eşanl.* **Türrehât.**

teras, i. § ❶ ◘ Taraça; § ❷ *coğr.*Seki (1[4]); § ❸ *trm.* Yüzey akışını kontrol etmek ve toprak erozyonunu asgarî dereceye indirmek için eğimli arazide eğrilere paralel olarak ve eğim derecesine göre çeşitli aralıklarla inşa edilen sırt veya sağrı. [*Ing.* Terrace; *Fr.* Terrase]; ◉ **dar tabanlı ~**, *trm.* ◘ **Dar**[1]; ◉ **drenaj ~ı**, *trm.* ◘ **Drenaj**; ◉ **düz ~**, *trm.* ◘ **Düz**[1].
~ aralığı, *trm.* İki komşu teras üzerinde birbirine tekabül eden noktalar arasındaki dikey veya yatay mesafe.
~ çıkış ağzı, *trm.* Bir veya birçok teraslardan suyun boşaldığı ve tarla içinden geçen bir kanal.
~ dikey aralığı, *trm.* İki teras hattı arasındaki düsey mesafe. [*Ing.* Terrace vertical spacing].
~ genişliği, *trm.* Teras kanalının yukarı kısmında azamî su düzeyinden itibaren teras sırtının alt taraftaki ayağına kadar olan teras kanal ve sırtının müsterek genişliği.
~ kanalı eğimi, *trm.* Yüzey akışın erozyona sebep vermeksizin teraslı sahadan verilebilecek uygun eğim. [*Ing.* Terrace grades].
~ sistemi, *trm.* Bir yamacı işgal eden ve yüzeysel akışı bir veya daha fazla tahliye ayaklarına boşaltan tam bir teras şebekesi.
~ uzunluğu, *trm.* Tarlanın sekline, büyüklüğüne, yağışın yüzey akışa geçen miktarına, enfiltrasyona ve kanal kapasitesine bağlı olarak tespit edilen teras kanalı uzunluğu. [*ing.* Terraçe length].
~ yatay aralığı, *trm.* İki teras hattı arasındaki yatay mesafe. [*ing.* Terrace horizontal spacing].
~ yüksekliği, *trm.* Teras kanalının tabanıyla teras sırtı arasındaki dikey yükseklik farkı. [*Ing.* Terrace height].

terâset /terâset/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Kalkancılık.**

teraslamak (-i), f. Bir yamacı ağaçlamak için sekiler (1[3]) yapmak.

terâsuf /terâsuf/, f. *Osm.* < *Ar. esk. (Kaldırım taşları gibi)* Birbirine yanaşıp sıkışma, istif olma.

terasül /terâsül/, i. ç: **terâsülât**. *esk.* Haberleşme, mektuplaşma.

terato-, *Yun. teras, teratos,* ucube'den alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Terato-].

teratofobi, i. *Fr. tératophobie. tıp.* Marazî ucube doğurma korkusu. [*ing.* Teratophobia].

teratojen, s. *Fr. tératogène. tıp.* Fetus kalıntılarından gelişen. [*Ing.* Teratogenous].

teratojenez, teratojeni, i. *Fr. Tératogenèse, tératogénie.* Doğuştan şekil bozukluklarının sebebini inceleyen teratoloji dalı. [*Ing.* Teratogenesis].

teratoloji, i. *tératologie.* Oluşumdaki biçimsizlik ve anormallikleri inceleyen bilim, oluşum anomalisi ilmi. [*Ing.* Teratology].

teratom, i. *Fr. tératome. tıp.* Dölütün üç yaprağına ait doku yapılarından meydana gelmis bileşik ur. [*Ing.* Teratoma].

teratopaj, i. *Fr. tératopage* < *Yun. teras, teratos,* ucube + *pageis,* birleşik. *embriy.* Birbirine az veya çok yukarıdan yapışık çifte ucube. *(Birleşme noktasının yüksekliğine göre teratopajlar çeşitlere ayrılır. Alından yapışık ucubelere metopaj, baş ve göğüsten yapışık olanlara sefalotorakopaj, göğüsten yapışıklara torakopaj, bunların göğüs kemiğinden yapışık olanlarına sternopaj, hançersi çıkıntıdan yapışıklara ksifopaj /veya siyamlı kardeşler/ kaba etlerden yapışık olanlara piyopaj denir).*

tera'ud /tera:u/d, i. *Osm.* < *Ar. ra'd. esk.* Titreme. ◘ **irtiâd.**

teravih /terâvih/, i. *Osm.* < *Ar.* **terviha**'nın çoğulu. Ramazan'da yatsı namazı ardınca cemaatle kılınan yirmi rekâtlık namaz. [*Ing.* The super erogatory night service of the month of Ramazan performed immediately after the prescribed night service of worship *Consisting of twenty genuflexions with an interval for rest and breathing after each two or four acts); Fr.* Prière de nuit propre au mois de ramadan].

terazi' /terâzî/, i. *Osm.* < *Fars. rızâ* > *terâzû*. § ❶ Bir kolun iki ucuna asılı iki kefeden ibaret tartı. [*Osm.* Mizân; *Ing.* ve *Fr.* Balance]; § ❷ Ip cambazlarının dengeyi sağlamak için kullandıkları uzun sırık. [*ing.* Acrobat's balancing pole]; § ❸ *mec.*Eşitlik. [*ing.* Equality; *Fr.* Égalité]; ◉ **~ ye vurmak**, *dey.* Tarta tarta düşünmek. [*ing.* To weigh, to ponder; *Fr.* Peser]; ◉ **ayakta ~ (planör)**, *cimn.* ◘ Ayakta; ◉ **ayakta ters ~ (ters planör)**, *cimn.* ◘ **Ayakta**; ◉ **bakkal ~ si**, *tiz.* Ticarette kullanılan ve fazla hassas olmayan terazi. [*Fr.* Balance de comptoire]. ☆ *Eşanl.* **Roberval terazisi**; ◉ **bebek ~ si**, *tıp.* Sandal şeklindeki kefesine bebeklerin yatırılarak tartıldığı terazi. *(Bebeklerdeki ağırlık değişiklikleri, sağlıkları hakkında çok değerli bilgiler verir. Çocuk hergün aynı saatte çıplak olarak tartılmalıdır).*[*Ing.* Baby balance; *Fr.* Pèse-bébé]; ◉ **burulma ~si**, *fiz.*◘ **Burulma**; ◉ **çekim ~si**, *jeof.*◘ **Çekim**; ◉ **dizüstü ~**, *cimn.* ◘ **Dizüstü**; ◉ **dizüstü ters ~**, *cimn.* ◘ **Dizüstü**; ◉ **el üstü ~**, *cimn.* ◘ **El**[1]; ◉ **hidrostatik ~**, *fiz.* ◘ **Hidrostatik**; ◉ **rüzgâr tüneli ~si**, *hava.* ◘ **Rüzgâr**; ◉ **su ~ si**, Bir şehre gelen suları, suyun geldiği yerdeki yüksekliğe kadar çıkarabilmek ve suyun yoldan gelirken kaybettiği basıncı tekrar kazandırabilmek için minare gibi yüksek ve dört köseli olarak, alt kısımları daha genişçe bir obelisk seklinde taştan inşa edilen sütunlar olup suyun geçtiği yol üzerinde gereken noktalara yapılır. [*Fr.* Tour d'eau, château d'eau].
~ dili, Terazinin orta kısmında dengeyi işaret eden ibre. [*Ing.* The pointer of a balance].
~ eli, El terazilerinde elle tutulacak olan kısım. [*Ing.*Handle of a balance].
~ gözü, Kefe. [*ing.* Pan of a balance].
~ ibresi, *fiz.* ◘ **ibre**
~ kolu, Terazinin her iki kefesine bağlı olan kol. [*ing.* Arm of a balance; *Fr.* Plateau de la balance].
~ oku, *metrol.* ◘ **Ok.**
~ tablası, Otomatik terazilerde, tartılacak şeylerin konulduğu düz tabla. [*ing.* Flat pan of a balance].
~ tartıyla, her şey vaktiyle, *at.* ◘ **Terazi var, tartı var, her şeyin vakti var.**
~ var, tartı var, *at.* Her şeyin bir ölçüsü ve zamanı vardır. Bunlara dikkat edilmelidir.

terazi /terâzi/, öz i. *astr.* Güney yarım gökküresinde bulunan burçlar kuşağı takımyıldızı. Zodyakta Başakla Akrep burçları arasında bulunur. [*Osm.* Terazü; *Lat. Libra* = *Lib); Ing.* Libra; *Fr.* Balance]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR II.**

terazili, s. Dengeli, denge halinde bulunan. [*Ing.* Well-balanced; *Fr.* Nivelé, au niveau, equilibré].
☆ *Eşanl.* **muvazeneli.**

terbıyık, terbıyıklı, b.s. Bıyığı henüz çıkmakta olan. [*Ing.* Youth whose moustache has just started; *Fr.* Jeune homme].

terbi,-i /terbî/, i. ç: **terbiât**. *Osm.* < *Ar. esk. astr.* Dördün. [*Ing.* A making square of four-sided].

terbian, z. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Murabbâ *(kare)* olarak; § ❷ Dört köşeli olarak.

terbiât /terbiât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terbi**'in çoğulu; § ❶ Dörtlemeler, dörde çıkarmalar; § ❷ Dörde bölmeler; § ❸ Dört köşelendirmeler; § ❹ *ed.* Dörtlü bentler yapmalar.

terbin, i. *Fr. terbine, kim.* Formülü $Tb(OH)_3$ olan terbiyum hidroksid. [*Ing.* Terbine].

terbiye, i.*Osm.*< *Ar.rübûv.* ❶ Eğitim. [*ing.*Tralning, education; *Fr.*Éducation]; § ❷ Görgü[2]; § ❸ Kimi yemeklere yapılan ekşili, yumurtalı salça. [*Ing.* A seasoning for food; *Fr.* Assaisonnement]; § ❹ *(Hayvan)* Alıştırma; § ❺ Araba hayvanlarının dizginleri; ◉ **~ si ni bozmak**, *dey.* Terbiye dışına çıkmak.

[*İng.* To be rude]; ◉ *(Birinin)* ~ **sini vermek**, *dey.* Sert sözlerle terbiyesizliğini kendisine anlatmak. [*ing.* To teach somebody his manners, to reprimand].
~ **almak (görmek)**, *dey.* Eğitim görmek, yetişmek. [*ing.* To receive an education; *Fr.* Recevoir une éducation].
~ **etmek**, § ❶ Eğitmek, yetiştirmek. [*İng.* To bring up, to educate, to train; *Fr.* Elever, instruire]; § ❷ Hafifçe cezalandırmak. [*İng.* To correct, to punish; *Fr.* Réprimander, punir].

terbiyeci, i. ve s. Eğitimci. [*İng.* Educator, pedagogue, trainer; *Fr.* Pédagogue, éducateur, éducatrice].

terbiye.kerde, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Terbiye olmuş.

terbiyeli, s. § ❶ Toplum kurallarına göre hareket edecek biçimde eğitilmiş *(kimse)*. [*İng.* Well brought up, educated; *Fr.* Qui a reçu une bonne éducation, instruit]; § ❷ Terbiye belirtisi olan. [*İng.* Well behaved, good-mannered, polite; *Fr.* Poli,-e]; § ❸ Terbiye edilmiş *(yemek)*, *İng.* Flavored *(with a sauce)*; *Fr.* Assaisonné].
~ **maymun gibi**, *dey. tkz.* Son derece itaatkâr, saygılı, çekingen *(kimse)*. [*İng.* Very well behaved].

terbiyesiz, s. Topluluk töresine aykırı davranan: *Terbiyesiz çocuklar büyükleri saymaz.* [*İng.* Badly brought up, illmannered, impolite, rude, without a sauce or seasoning, insipid; *Fr.* Sans éducation, ignorant, peu instruit, impoli].

terbiyesizlik,-ği, i. Terbiyesiz olana yakışacak çirkin davranış: *Büyüğüne haykırmak terbiyesizliktir.* [*İng.* Bad manners, rudeness, lack of education; *Fr.* Manque d'éducation, d'instruction, impolitesse].

terbiyet, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Terbiye.

terbiyet.kerde, b.s. *Osm.* < *Ar. ve Fars. esk.* ◘ Terbiyekerde.

terbiyevî, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Eğitici, eğitimli, eğitimsel, eğitsel. [*İng.* Educational, pedagogic].

terbiyum /ter:biyum/, i. *(İsveç'te Ytterby yer adından). kim.* Sembolü Tb, A.n. 70 ve A.a. 173,04 olan kimyasal element. Çok seyrek bulunan bir madendir. [*İng.* ve *Fr.* Terbium].

terci, s. Ücretle çalışan. [*Osm.* Ecir; *İng.* A causing to return or revert repeatedly].

terciât /terciât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terci**'nin çoğulu.

tercib, i. ç: **tercibât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ulama. ◘ **Ta'zim**; § ❷ Yemişi çok olan bir ağacın altına destek koyma.

tercih /tercih/, i. ç: **tercihât**. *Osm.* < *Ar. rüchân.* Üstün tutma, yeğ tutma, yeğleme. [*İng.* Preference; *Fr.* Préference]; ◉ ~ **li temettü**, *ikt.* Nakden veya aynen tediyenin hissedarların arzusuna bağlı bulunan temettü. [*İng.* Optional dividend].
~ **etmek**, *huk.* Seçmek, bir şeye öncelik tanımak. [*İng.* To prefer; *Fr.* Préférer, donner la préférence].

terci'.hâne /terci:hâne/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. ed. esk.* Terci-i bend oluşturan bendlerden her biri.

tercihât /tercihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tercih**'in çoğulu.

tercil.bent /terciibent/, b.i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars.* Divan edebiyatında eski bir koşuk şekli olup uyakları başka başka olan birkaç bentten meydana gelir ve her bendin sonunda hep tekrarlanan bir beyit bulunur. [*İng.* Long poem with a recurrent couplet at the end of each stanza; *Fr.* Dans l'ancienne littérature].

tercîye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Umma, ümitli olma.

terebentin, i. *Fr. térébenthine.* ◘ Terementi.

tercüman, i. ç: **terâcim**. *Osm.* < *Ar. terceme* > *tercemân.* § ❶ Bir dilde söylenen bir sözü başka bir dile sözlü olarak çeviren kimse. [*İng.* Interpreter; *Fr.* Interpreteur]. ☆ *Eşanl.* **dilmaç**; § ❷ *mec.* Amacı anlatmaya yarayan araç. [*İng.* Expounder]; § ❸ *tasav.* Bir suçtan sonra, bağışlanmak için Tanrıya yalvarma sırasında söylenen sözler. ◉ **hal** ~ **si**, *dey.* ◘ Hal'; ◉ **karşılıklı** ~, *ed.* ◘ Karşılıklı.
~ **olmak**, *dey.* Başkasının düşüncesini ele alarak açıklamak. [*İng.* To express, or represent to speak for].

tercümanlık,-ğı, i. Tercümanın yaptığı iş, dilmaçlık. [*İng.* Office or profession of an interprèter, drogman; *Fr.* Office d'interprète, drogmanat].
~ etmek, Konuşmaları bir dilden başka bir dile çevirmek. [*İng.* To act as Interpreter; *Fr.* Faire l'interprète].

tercüme, i.ç: **terâcim**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *terceme. (Dilden dile)* Çevirme, çeviri. [*İng.* Translation, interpretation; *Fr.* Traduction, translation]; § ❷ Tercüme edilmiş eser; ◉ **karşılıklı** ~, *ed.* ◘ Karşılıklı.
~ **eser**, *küt.* Bir eserin bir dilden başka bir dile veya bir dilin eski şeklinden yeni *(modern)* şekline çevrilmesine verilen ad. ◘ Çeviri.
~ **etmek**, Bir metni veya sözü bir dilden başka bir dile çevirmek. [*İng.* To translate *(into)*; *Fr.* Traduire].
~ **kalemi**, *tar.* Babıâli'nin yabancı konsolosluklarla yaptığı yazışmaları yöneten Hariciye Nezaretine bağlı kalem.
~ **odası**, *tar.* ◘ Tercüme kalemi.

tercümeci, i. ◘ Mütercim.

tercümecilik,-ği, ◘ Mütercimlik.

tercümei hal,-li /tercümeihâl/, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* biyografi. [*İng.* Biography; *Fr.* Curriculum vitae, biographie].

ter.dâmen /terdâmen/, b.s. *Osm.* < *Fars.* «*eteği yaş*», namussuz, bulaşık.

ter.dâmeni /terdâmeni/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Namussuzluk.

ter.dest, b.s. ve i. ç: **terdestân**.. *esk.* Eli işe yatkın, usta. ◘ Mâhir.

ter.destân, b.s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* terdest'in çoğulu.

ter.desti, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* El yatkınlığı, ustalık. ◘ Mahâret.

terdidât /terdidât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terdid**'in çoğulu.

terdif, i.ç: **terdifât**. *Osm.* < *Ar. redf.* § ❶ Arkası sıra yürütme, yürütülme. ☆ *Eşanl.* **Ta'kib**; § ❷ *ed.* Ardı sıra söyleme; § ❸ Terkuye alma.

terdifât /terdifât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terdif**'in çoğulu.

terdifen, z. *Osm. Ar. esk.* Arkasından yürüterek, katarak. ◘ İlâveten.

terdit,-di /terdit/, i. *Osm.* < *Ar. redd* > *terdîd.* § ❶ Reddetme, geri çevirme; § ❷ *ed.* Bir düşünceyi iki ihtimalle anlatma; bir sözü muhatabın beklemediği bir surette bitirme; § ❸ *huk.* Kesin bir hüküm vermeyip iki tarafa da çekilir beyanda bulunma. [*İng.* A frequently rejecting].

terdiye, i. *Osm.* < *Ar. ridâ.* Örtü ile kapatma, örtme.

tere, i. *Fars. bot.* İkiçeneklikler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, yaprakları batıcı lezzette olan ve salata gibi kullanılan bir yıllık baharlı bazı bitkilere *(Lepidium, nasturtion, barbarea, cardamine, spilanthes)* verilen ad. Genellikle bahçelerde yetiştirilir. Türkiye'de de kullanılır. [*Lat. Lepidium sativum; İng.* Garden cress, garden pepper cress; *Fr.* Cresson alénois]; ◉ **bahçe** ~ **si**, *bot.* Oldukça acı ve nahoş kokulu, bir yıllık otsu bir bahçe bitkisi. Yaprakları bol ve çok parçalıdır. Boyu 30-40 sm.'yi bulabilir. Anayurdu Asya'dır. Tadı biraz acı ve yakıcıdır. Yetiştirilmesi kolaydır. Bütün yıl boyunca tohumları saçılarak ekilir, birkaç hafta sonra ürün alınır. Yapraklarının şekline ve genişliğine göre birçok çeşide ayrılır. Kebaplarda, salatalarda çeşni olarak kullanılır. [*Lat. Lepidium sativum*]; ◉ **çayır** ~**si**, *bot.* Nemli çayırlarda yetişen çok yıllık bir bitki. Yaprakları az etli olmakla beraber su teresi tadındadır. [*Lat. Cardamine pratensis*]; ◉ **kış** ~ **si**, *bot.* Yer teresine çok benzeyen ve aynı nitelikleri taşıyan bir bitki. [*Lat. Barbarea vulgaris*]; ◉ **su** ~ **si**, *bot.* ◘ Suteresi; ◉ **yaban** ~ **si**, *bot.* ◘ Horozcuk; ◉ **yer** ~ **si**, *bot* . Suteresine benzeyen iki yıllık bir bitki. Her mevsimde, tercihan serin yere ekilir. Tadı bahçe teresine göre daha keskindir. Bahar ve garnitür olarak kullanılır. [*Lat. Barbarea praecox*].
~ **otu**, *bot.* ◘ Tereotu.

terebentin, terebantin, i. *Fr. térébenthine.* < *Lat. terebinthina.* Kozalaklılardan ve *terebinthaceae* familyasına ait ağaçlardan ya kendi kendine ya da genellikle ağacın çizilmesiyle akan kokulu reçine. [*İng.* Turpentine, terebinth; *Fr.* Térébenthine].
☆ *Eşan.* **terementi**.
~ **esansı**, Bir terebentinin uçucu kısmı. Terebentinin buharla işlenmesinden çıkarılır. *(Yağlı maddeleri çözmek, vernik yapmak, yağlıboyaları inceltmek için kullanılır).* [*Lat. Oleum terebinthinae; İng.* Turpentine oil; *Fr.* Essence de térébenthine].

terebentinleme, i. Bir zamkı eriterek ve terebentin esansı katarak homojen hale getirmek için yapılan işlem. [*İng.* Terebenthination; *Fr.* Térébenthination].

terebik, s. *Fr. térébique. kim.* Formülü $C_7H_{10}O_4$ olan diasid için kullanılır. 175°C'ta erir. Terebentin esansının nitrik asidle yükseltgenmesinden elde edilir. *(Sentetik olarak, asetonun bromosüksinik esterle birleşmesinden elde edilir).* [*İng.* Terebic].

terebratula, i. *zool.* Kolsu-ayaklılar *(Brachiopoda)* dalından, *Terebratulidae* familyasından bir yumuşakçaması cinsi. Kabukları uzuncadır. Akdeniz ve Atlantik Okyanusunda bulunur. [*Lat.* ve *İng. Terebratula; Fr.* Térébratule].

tereci, i. Tere satan kimse. [*İng.* A seller of cress; *Fr.* Marchand de cresson]; ◉ ~ **ye tere satmak**, *dey.* Birine çok iyi bildiği bir şeyi öğretmeye kalkmak. [*İng.* To explain the obvious to an expert; *Fr.* Porter de l'eau à la rivière].

terecci, i. *Osm.* < *Ar. reca. esk.* § ❶ Rica etme, yalvarma; § ❷ Umma, ümitetme.

tereccuh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir tarafı tutma, taraflı olma.

tereddi /tereddi/, i.ç: **tereddiyât**. *Osm.* < *Ar. redy* ve *redeyân. esk.* Soysuzlaşma, yozlaşma. [*Osm.* İstihale; *İng.* Degenerating, degeneration, deterioration; *Fr.* Action de dégénérer, dégénérescence].

tereddiyât /tereddiyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tereddi**'nin çoğulu.

tereddüdât /tereddüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tereddüd**'ün çoğulu.

tereddüt,-dü, i.ç: **tereddüdât**. *Osm.* < *Ar. redd.* Duraksama, durumsama, kararsızlık, ikircim. [*İng.* Hesitation, doubt, uncertainty; *Fr.* Hésitation].
~ **hali**, *hava.* Bir hava gemisinin ve içindekilerin emniyetine ait tereddüt uyandıran durum. [*İng.* Uncertainty phase; *Fr.* Phase d'incertitude].

teref, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yumuşaklık. ☆ *Eşanl.* **Nuûmet**; § ❷ İyi, güzel, yemek; § ❸ İnce, güzel şey, biblo.

tereffuât /tereffuât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tereffu**'un çoğulu.

tereffuk, i. *Osm.*. < *Ar. rıfk. esk.* Yumuşaklıkla muamele etme, tatlı dil, güler yüz gösterme.

tereffü.-ü, i. *Osm.* < *Ar. ref. esk.* Yükselme. [*İng.* A becoming high, elevation; *Fr.* Montée, ascension, hausse].

tereffüh, i. *Osm.* < *Ar. refâh. esk.* Refah bulma, geçimde bolluğa kavuşma.

tereftalik, s. *Fr. téréphtalique. kim.* Formülü $C_6H_4(COOH)_2$ olan benzen paradikarboksilik asid için kullanılır. Ftalik asidin izomeridir. Benzenin para-şeklindeki iki ornatmalı bütün türevlerinin *(ksilen, simen, para-toluik asid v.b.)* yükseltgenmesi sırasında oluşur. Erimeden süblimleşir. *(Dokumacılıkta kullanılan makromoleküllerin özellikle polyesterlerin sentezinde kullanılmıştır).* [*İng.* Terephtalic].

terehhüb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Rahip olma, rahipleşme.

terek.-ği, i. § ❶ Dükkânlarda eşya koymağa mahsus bölmeli raf. Eski Türk odalarında boy yetişecek yükseklikte olmak üzere duvarlara boydan boya yapılan raf. [*İng.* Small drawer in a cupboard; *Fr.* Etagère]; § ❷ Başlık ve şapkanın çıkıntılı kenarı; § ❸ Eski Osmanlı serpuşlarında kabarık dilimler

gibi arakiye üzerine yapılan düşeş yollar. *(Genellikle Bektaşi serpuşları böyle on iki terekli olarak yapılırdı ki bunlara terekli Bektaşi tacı denir).* [*Ing.* Protruding border of a hat or headgear, raised stripes on the headgear of a dervish].

terekât /terekât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tereke'nin çoğulu.

tereke, i. ç: **terekât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Ölen bir kimsenin arkasında bıraktığı para, borç, taşınır ve taşınmaz mallar. [*Ing.* Estate of a deceased person, succession, heritage; *Fr.* Biens, qu'une personne laisse en mourant, hoirie].

~ **idaresi,** Ölen bir şahsın veya bir gayrimümeyyizin mamelekinin idaresi. [*Ing.* Administration of estate].

terekeme, i. *Ar. teräkime. (Türkmen'lerden). folk.* Bir halk dansı.

terekkübât /terekkübât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* terekküb'ün çoğulu.

terekkün, i. *Osm.* < *Ar. rükn. esk.* § ❶ Rükünleşme, erkândan olma; § ❷ Ma'nen kuvvet bulma.

terekküp,-bü, i. *Osm.* < *Ar.* Bileşme, meydana gelme. [*Ing.* A being put together, composed or compounded, composition, combination; *Fr.* Composition, combinaison, constitution].

terelelli /terelel:li/, s. Pek hafif ve hoppa: *Bu kadın pek terelelli bir şey. Onda akıl terelelli.* [*Ing.* Feather-brained, frivolous; *Fr.* Léger, étourdi, écervelé].

terelik,-ği, i Tere bahçesi.

terementi, i. ◘ Terebentin.

teremrüm, i. *Osm.* < *Ar.* Bir şey söyleyecek gibi davranmakla beraber söylemeyip kalma.

teren, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kudret helvası.

terennüh, i. ç: **terennühât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Sarhoşluk veya başka bir sebepten dolayı sallanarak, sendeleyerek yürüme.

terennühât /terennühât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* terennüh'ün çoğulu.

terennüm, i.ç: **terennümât.** *Osm.*< *Ar. renem. esk.* Irlama, ötme, şakıma, şarkı söyleme. [*Ing.*A singing, warbling humming pleasantly, hum, warble, coo; *Fr.* Action de chanter, de chantonner].

terennümât /terennümât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* terennüm'ün çoğulu.

terennüm.sâz /terennümsâz/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Terennüm eden, şarkı söyleyen.

☆ *Eşanl.* Müteganni.

terennüm.sâzî /terennümsâzî/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Terennüm edicilik, şarkı söyleyicilik.

terennüm.senc, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* ◘ Terennümsâz.

terennüm.sencî, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* ◘ Terennüm.sâzî.

tere.otu, i. *bot.* Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, 30-70 sm. boyunda, güzel kokulu, bir yılık, otsu bitki. Rutubetli, sulak ve gölgeli yerleri sever. Gövde dik, dallı, tüysüz, üstü çizgili ve içi boştur. Yapraklar 3 defa ince ve dar parçalı, koyu yeşil renkli ve etlidir. Yaprak sapının alt kısmında gövdeyi saran geniş bir okrea bulunur. Alt yapraklar saplı, üst yapraklar sapsızdır. Çiçekler involukrumsuz ve birbirine hemen hemen eşit, 15-30 kollu bileşik şemsiye durumlarda toplanmıştır; korolla sarımtırak renklidir. Meyva olgunlaştığı zaman 2 merikarpa ayrılan, oval şekilli ve esmer renkli bir şizokarptır. Meyvalar *(Fructus Anethi)* sabit ve uçucu yağ, pektin ve azotlu bileşikler taşır. Uçucu yağı özellikle d-limonen taşır. Meyvalar yatıştırıcı, midevi ve bağırsak gazlarını önleyici olarak infuzyon halinde kullanılır. Hazımsızlık ve hıçkırıkta, midevi ve bağırsak gazlarını önleyici olarak, infuzyon halinde kullanılır. Hazımsızlık ve hıçkırıkta da etkisi lyidir. Yaprakları yemek ve salatalara lezzet vermek için kullanılır. [*Lat. Anethum graveolens; Ing.* Dill; *Fr.* Aneth].

☆ *Eşanl.* durakotu, dereotu.

teres, i. *kab.* «*Pezevenk*» demek olup sövgü olarak kullanılır. [*Ing.* Cuckold, pander, pimp; *Fr.* Mari trompé, coquin, cornard].

teressübât /teressübât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* teressüb'ün çoğulu.

teressül, i. *Osm.* < *Ar. resel. esk.* § ❶ Yavaş yavaş, dikkatle görme; § ● Harflerin mahreçlerine ve kısaltılıp uzatılmalarına riayet etme.

teressüm, i.ç: **teressümât.** *Osm.* < *Ar. resm. esk.* Resimleşme, resim gibi şekillenme.

teressümât /teressümât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* teressüm'ün çoğulu.

teressüp,-bü, i. ç: **teressübât.** *Osm.* < *Ar. rüsûb* > *teressüb. esk.* Çökelme. [*Ing.* A sediment's settling; *Fr.* Précipitation].

tereşşuh, i. ç: **tereşşuhât.** *Osm.* < *Ar. reşh.* § ❶ Sızma, sızıntı yapma; § ❷ *coğr.* Sızım, sızıntı.

tereşşuhât /tereşşuhât/, i. *Osm.* < *Ar.* tereşşuh'un çoğulu.

tereşşüf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Suyu emme.

terettüm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Unutmamak için parmağa iplik bağlama.

terettüp,-bü, i. *Osm.* < *Ar. rütûb* > *terettüb. esk.*§ ❶ *(iş hk.)* Düşme: *Bu iş bize terettüp etti.* [*ing.*A being incumbent, a being arranged in order or in classes; *Fr.* Action d'incomber, être passible]; § ● Gerekme, icap etme.

terevvuh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyden koku alma.

terevvü' /terevvu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Korkma.

tereyağı.-nı, b.i. § ● Sütten çıkarılan taze yağ. [*Ing.* Butter; *Fr.* Beurre frais]; § ● *arg.* Bön, aptal *(kimse).* [*Ing.* Soft, fresh, stupid *(person)*]; ◎ ~ **ından kıl çeker gibi,** *dey.* Her türlü yüküm ve sorumden kolayca sıyrılarak: *Tereyağından kıl çeker gibi bu belâlı işten sıyrıldı gitti.* [*Ing.* Skillfully and easily; *Fr.* Avec beaucoup de facilité].

~ **ağacı,** *bot.* ◘ Tereyağıağacı.

~ **balığı,** *zool.* ◘ Tereyağıbalığı.

~ **balığıgiller,** *zool.* ◘ Tereyağıbalığıgiller.

~ **gibi,** *dey.* Pek yumuşak *(elma, armut).* [*Ing.* Very soft *(apple, pear, etc.)*].

tereyağı.ağacı, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Defnegiller *(Lauraceae)* familyasından, anayurdu Orta Amerika olan, Türkiye'de Akdeniz bölgesinde yetiştirilen, 8-10 m. kadar boylanabilen, kışın yaprak dökmeyen, güzel bir ağaç. Yaprakları derimsi, oval şekilli, saplı, tam kenarlı, sivri uçlu, parlak koyu-yeşil renklidir. Çiçekler küçük, salkım durumundadır. Meyva 10-15 sm. boyunda, armut şeklinde, morumsu renkli bir drupadır. Etli kısmı % 10-30 kadar sabit bir yağ, protein ve vitaminler taşır. Yağı *(Oleum perseae)* avokado yağı adını taşır; % 80 kadar doymamış yağ asidleri *(oleik, linolik)* taşır. Uçucu yağı *(oleum perseae aetherеum)* pinenler, sineol, kâfur v.b. taşır. Yapraklarda tanen bulunur. Tomurcukları ve yaprakları kabız olarak kullanılır. Yaprak ve dallardan distilasyon ile elde edilen uçucu parfümeri sanayiinde likel madde oluşturur. Meyvaları gıda olarak yenir. [*Lat. Persea gratissima; Ing.* Avocado; *Fr.* Avocatier].

tereyağı.balığı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Tereyağıbalığıgiller *(Pholididae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 25 sm. Kuzey denizlerinin kıyılarında yaşar. [*Lat. Pholis gunnellus; Ing.* Butterfish, gunnel].

tereyağı.balığıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan balıklar *(Pisces)* sınıfının kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının dikenli. yüzgeçliler *(Acanthopterygil)* alt takımına giren bir familyası. Kuzey denizlerinin kıyılarında yaşayan küçük balıklardır. Tereyağıbalığı *(Pholis gunnellus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat. Pholididae; Fr.* Pholididés].

terezzün, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Vakar gösterme.

terfend, terfende, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Turfanda.

terfi,-i /terfî/, i. *Osm.* < *Ar. raf.* § ❶ *(Aşaması)* Yükselme, görevinde veya rütbesinde yükseltme veya yükselme. [*Ing.* An advancing the rank or grade of a person, promotion; *Fr.* Action d'élever, promotion]. § ❷ Yükseltme; § ● *(Okul hayatında)* Sınıf geçme.

~ **etmek,** *huk.* Yükselmek, ilerlemek, *(memur hk.)* Bir üst dereceye çıkmak. [*Ing.* To be promoted; *Fr.* être promu].

terfian, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Terfi ederek, rütbe alarak, rütbesi yükseltilerek.

terfiât /terfiât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* terfi'in çoğulu.

terfid, i. *Osm.* < *Ar. esk* ◘ Ta'zim, tekrim.

terfie, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dirlik, düzenlik temennisinde bulunma.

terfih/terfih/, i. *Osm.* < *Ar.refâh.esk.*Gönendirme, zenginliğe kavuşturma, rahat geçime kavuşturma. [*Ing.* A causing to live in prosperity; *Fr.* Action d'améliorer une situation action de secourir, action de procurer l'aisance].

terfik,-kı /terfîk/, i. *Osm.* < *Ar. refâkat. esk.* Yanına katma, yanına arkadaş katma, adam katma. [*Ing.* A causing to accompany another as attendant, guide or companion].

terfikan, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Birinin yanına katarak, katılarak.

terfil, i.*Osm.* < *Ar.refl.esk.*§ ❶ Ululama.☆ Eş. *anl.* Ta'zim; § ● Uzatma; § ● *ed.* Arap arûzunda mütefailün vezninin «*n*» sini «*elif*» yapıp sonuna bir «*ten*» katarak «*mütefailâtün*» yapma.

tergal, i. *(ticarî ad)* Sentetik bir çeşit kumaş. [*Ing.* ve *Fr.* Tergal].

tergib, i. ç: **tergibât.** *Osm.* < *Ar. reğbet. esk.* Arzu ettirme, istek verme, isteklendirme.

tergibât /tergibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tergib'in çoğulu.

tergit, i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlarda bölütlerin üst veya sırt parçaları. [*Ing.* Tergum; *Fr.* Tergite, tergum].

ter.hâne /terhâne/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tarhana. ◘ Terhine.

terhib, i. ç: **terhibât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Birine «*merhaba*» deme, hal ve hatır sorma.

terhib, i. ç: **terhibât,** *Osm.* < *Ar. rehb. esk.* Çok korkutma, korkutulma.

terhibât /terhibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* terhib'in çoğulu.

terhiben, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Korkutarak, korkutmak suretiyle.

terhibî, terhibiyye, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çok korkmaya alt, çok korkma ile ilgili, çok korkutucu.

terhil, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir yerden bir yere göç ettirme, nakletme.

terhim, i. *Osm.* < *Ar. rahm, rahum* ve *rahâmet, esk.* Bir ismi kısaltma: *Zeynel Abidin'den «Zeynel» yapmak gibi.*

terhim, i. ç: **terhimât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Rahmet, merhamet, ruhm ve ruhum, «*Allah rahmet eylesin*» cümlesini söyleme.

terhimât /terhimât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* terhim'in çoğulu.

terhin /terhin/, i. *Osm.* < *Ar. rehn. esk.* Rehine koyma, tutuya koyma. [*Ing.* Pawning, pledging; *Fr.* Action de nantir, nantissement].

terhine, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tarhana.

☆ *Eşanl.* Ter.hâne.

terhis /terhîs/, i. *Osm.* < *Ar. ruhsat.* § ❶ Askerlik ödevini bitirenleri koyuverme. [*Ing.* Discharge, demobilization; *Fr.* Démobilisation]; § ● Bir işi yapmaya yetkili, ruhsat verme. [*Ing.* Authorization, permission, license, full power; *Fr.* Autorisation, permission].

~ **etmek,** Askerlik görevlerini bitirenleri bırakmak. [*Ing.*To discharge, to demobilize; *Fr.* Libérer du service militaire].

~ **olmak,** *(Asker hk.)* Ordudan, askerlik görevinden koyuverilmek. [*Ing.* To be discharged; *Fr.* être libérer du service militaire].

terhisât /terhisât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* terhis'in çoğulu.

terhûn /terhûn/, i. *Osm.* < *Fars. bot. esk.* Mürekkebe *(bileşikgiller)* fasilesinden.ekşi usareli bir nebat *(bitki).*

ter'ib /ter:ib/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çok korkutma. ◘ Tahvif, terhib.

te'rik /te:rik/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gece uykusuz bırakma, bırakılma.

terike, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kalık, evlenme

çağı geçmiş, evde kalmış kız; § ❷ Etfaiye askerlerinin başlarına giydikleri tas.

terike, i. *huk.* ◘ **Tereke.**

terilen, i. *(ticarî ad)* Poliyester sentetik lifleriyle iplikten dokunmuş bir İngiliz kumaşının markası. [*ing.*Terylene; *Fr.*Térylène].

terim*, i. *esk. T. termek.* § ❶ Bilim ve sanat kavramlarından birini anlatan kelime: *Matematik terimi. Demircilik terimi.* [*Osm.* Istılâh; *ing.* Term; *Fr.* Terme]; § ❷ *mat.* (a) Cebirsel bir ifadede + veya − işaretleri arasında bulunan parçalardan her biri; (b) Bir denklemde = işaretinin iki yanındaki ifadelerden her biri; (c) Bir kesrin pay ve paydasından her biri. [*Osm.* Taraf, had; *ing.* Member; *Fr.* Membre]; ☆ *Eşanl.* **yan, üye**; § ❸ *mant.* Bir önermede konu ile yüklemden her biri; ⊙ **büyük ~**, *mant.* Bir tasımda yargının yüklemi olan terim; ⊙ **benzer ~ ler**, *mat.* Harfleri aynı, katsayıları değişik olan terimler; ⊙ **benzer ~ lerin indirgenmesi**, *mat.* Bir çokterimlinin benzer terimlerini gruplara ayırarak toplamaya dayanan işlem; ⊙ **bir çokterimlinin ~ i**, *mat.* Çokterimliyi meydana getiren çokterimlilerden biri; ⊙ **bir determinantın ~ i**, *mat.* ◘ **Determinant**; ⊙ **bir kesrin ~ leri**, *mat.* Bir kesrin pay ve paydası; ⊙ **bir orantının ~ i**, *mat.* Orantıyı meydana getiren dört elemandan herhangi biri; ⊙ **bir serinin, bir dizinin ~ i**, *mat.* Seriyi veya diziyi meydana getiren niceliklerden her biri; ⊙ **küçük ~**, *mant.* Vargının konusu; ⊙ **orta ~**, *mant.* iki öncülü içine alan terim.

~ listesi, *istat.* Gözlenen kişi ve olayları nitel bir vasfın ışıklarına göre sınıflamayı mümkün kılan düzenlenmiş liste.

terimcilik,-ği, i. *fels.* William of Ockham'ın adcılığı.

terinân /terinân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Terniyân, teryân.**

ter'iş /ter:iş/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Titretme, titretilme.

terit, i. *Osm.* < *Fars. esk. mutf.* ◘ **Tirit.**

teriye, i. *Fr. terrier. zoot.* Yuvası toprak içinde bulunan hayvanları avlamakta kullanılan köpek tipi. [*ing.* Terrier].

terk,-**ki**, i. *Osm.*< *Ar.esk.*§ ❷ Bırakma.[*ing.* Abandonment, desertion; *Fr.* Action de laisser, abandon, abandonment]; § ❷ Saliverme, koyuverme; § ❸ Vazgeçme.[*Ing.* Renunciation; *Fr.* Renonciation]; § ❶ İhmal etme, bakmama. [*Ing.* Neglect; *Fr.* Négligence]; § ❺ *esk.* Boşama; § ❻ *bank.* ve *bors.* Alıcının, kararlaştırılmış bir alışverişten primi ödemeyi kabul ederek vazgeçmesini sağlayan sözleşme; § ❼ *huk.* ◘ **Boşanma**; §❽ *sp.* Bir spor karşılaşmasını bitmeden bırakma; ⊙ **arazi ~ i**, *huk.* ◘ **Arazi**[1]; ⊙ **çocukların ~ i**, *huk.* ◘ **Çocuk.**

terkend, terkende, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yalan, hile, dolap.

☆ *Eşanl.* **Hud'a, kizb, dürug.**

terkeş, i. *esk.T.* Ok konulan kubur ve torba. [*ing.* Quiver; *Fr.* Carquois].

☆ *Eşanl.* **sağdak, sadak.**

terketmek, f. Bırakmak. [*Ing* To leave, to abandon, to give up, to renounce; *Fr.* Laisser, abandonner].

terki' /terki:/, i. *Osm.* < *Ar. rık'a. esk.* Yamama, yama vurma, yama vurulma.

terki, i. *esk.T.*Eyerin arka kısmı.[*Ing.*Surface of the back of a Turkish saddle; *Fr.*Croupe]; ⊙ *(Birini)* **~ sine almak**, *dey.* Üzerinde bulunduğu atın sağrısına bindirmek. [*ing.* To take as pillion rider; *Fr.* Prendre en croupe].

~ bağı, Terki heybesini bağlayacak ip veya şerit. [*Ing.* Strap for fastening things to the back of a saddle].

terkib.hâne /terkibhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. ed. esk.* Terkib'i bend oluşturan bendlerden her biri.

terkibî, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Terkibe ait, tarkib ile ilgili; § ❷ Birleşimsel.

terkibi.bent /terkī:bibent/, b.i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. ed.* Divan edebiyatında eski bir koşuk şekli olup uyakları başka başka olan bir kaç bentten meydana gelir ve her bendin sonunda uyakları ayrı birer beyti bulunur. [*ing.* Relating to composition, compound, composite, synthetic; *Fr.* Systématique, méthodique].

terkik, i. *Osm.* < *Ar. rikkat. esk.* § ❶ İnceltme, ince döğme; § ❷ Yumuşatma; § ❸ Nazikane anlatma.

terkim, i. *Osm.* < *Ar. rakm. esk.* § ❶ Rakam atma, atılma; § ❷ Yarma; § ❸ Yazma. ☆ *Eşanl.* Tahrir.

terkin /terkīn/, i. *Osm.* < *Ar. rakn.* § ❶ *esk. (k kalın okunur).* Yazılmış bir şeyi çizerek iptal etme, *(Kayıt)* silme. [*ing.* A canceling with some conventional mark, cancellation; *Fr.* Action de rayer, de biffer, action d'effacer un nom d'un registre, radiation]; § ❷ Boyama; § ❸ *huk.* Bir gayrımenkule ilişkin bir tescil veya şerhin tapudan silinmesi.

terkip,-**bi** /terkīp/, i. ç: **terkibât.** *Osm.* < *Ar. rüküb* > *terkib.esk.*§ ❶ Bileştirme, bileşim, [*ing.* A joining or compounding together so as to constitute one whole, a being compounded, composition, a making a composite thing, a being made composite]; § ❷ *gram.* Takım; § ❸ *san.* Resim, heykel ve mimaride sekiller, renkler ve hatların ahenkli bir surette düzenlenmesi. [*ing.* ve *Fr.* Composition]; § ❹ *bayınd.* Sıcak mevsimde, katranlı yüzey sıvalarından yağ sızması; § ❺ *fizyol.* Ter çıkarma, ter dökme. *(Terlemeyi yaşatkan sinir sistemi /sempatik ve parasempatik/ yönetir. Yaşatkan sinir sisteminin bu fonksiyonunda soğanilik ve arabeyindeki sinir merkezlerine /özellikle sıcaklık artması merkezleri/ bağlıdır. Terlemenin artması fizyolojik sebeplerden ileri gelebilir/, fazla çaba, heyecan, sıcaklığa karşı vücut savunması v.b./. Artma patolojik de olabilir/ ateşli hastalıklar verem, sıtma v.b. ve baz zehirlenmeler);* § ❻ Çok sulu olarak karılmış bir betonun üzerinden su sızması; § ❼ *met.* Madenî bir döküm parçasının bileşenlerinden birinin yüzeye çıkması. Bileşemin heterojen olmasından ileri gelen bu olay özellikle bronzlarda çok görülür; § ❽ *sabunculuk.* Sabun hamurundaki imalât hatası. *(Sabun kalıbındaki yüzeyinde beliren sıvı damlalar daha sonra sabunu nemlendirir);* ⊙ **aşırı ~**, *patol.* Ateşli hastalarda veya hastalığı hafiflemeğe yüz tutmuş olanlarda, veremlilerde *(gece teri)*, damlalıklarda, can çekişenlerde, bazı sinir hastalarında görülen bol ter çıkarma. *(Aşırı terleme sırf el ayasında veya ak tabanında olabilir. Bazen heyecanla daha da artar. Bu terleme büyük sıkıntı verir. Çoğu zaman ayak parmaklarında mantar hastalığıyle birlikte görülen bu aya-taban terlemesi tedaviyle hafifletilebilir ve hasta iyileşebilir).*

~ ek, *döş.* Bakır boruların eklenmesinde kullanılan bir lehimli ek.

~ hastalığı, *patol.* Aşırı terleme ile beliren birçok hastalığa verilen ad.

terkis, i. *Osm.* < *Ar. raks. esk.* Raksettirme, oynatma, oynatılma. ☆ *Eşanl.* **Tel'ib.**

terkiş, i ç: **terkişât.** *Osm.* < *Ar. ed. esk.* Kelimeyi süsleme, güzelleştirme.

terkişât /terkişât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terkiş'** in çoğulu.

terkiz, i. *Osm.* < *Ar. rekz. esk.* Dikme.

☆ *Eşanl.* **Rekz.**

terkova, i. *Osm.* < *Ar. anat. esk.* Köprücük kemiği.

terleme, i. § ❶ Terlemek eylemi. [*Ing.* Perspiring, sweating; *Fr.* Action de suer, transpiration]; § ❷ *bot.* Yaprakların, gözeneklerinden buhar halinde su kaybetmeleri olayı; bu olay, kaybolan suyun yerine kökler yolu ile topraktan su çekilmesini ve böylece yeni besi maddelerinin gelmesini sağlar. [*Ing.* ve *Fr.* Transpiration]; ⊙ **~ i intikal**, *müz.* Peşrev ve saz semaisinde haneye veya mülâzimeye götüren mükerrer saz parçası. *(Mülâzime ile bağlı olduğu haneyi birleştirir veya mülâzimenin sonu ile yeni haneyi bağlar. Terkibi intikal, genellikle her hanede aynı olmakla birlikte mülâzimedeki gibi mutlak değildir. Bir iki notada hazırlayıcı değişiklikler yapılabilir. Terkibi intikal, birkaç notalı çok kısa bir nağmeden meydana gelir);* ⊙ **~i saba**, *müz.* Türk musikisinde birkaç yüzyıllık birleşik makamlardan biri olup bugüne kalmış örneği yoktur; ⊙ **kutiküler ~**, *bot.* Epiderma üzerindeki suya karşı kısmen geçirgen kutikula tabakası yolu ile meydana gelen terleme; ⊙ **stomater ~**, *bot.* Stomalar vasıtası ile olan terleme.

terlemek, nsz. f. *esk.T.*§ ❶ Ter çıkarmak, ter dökmek: *Sıcaktan terledi.*[*ing.*To sweat, to perspire; *Fr.*Suer, transpirer]; § ❷ İçindeki suyu ter biçiminde sızdırmak: *Testi terliyor;* § ❸ Buhar, bir şeyin üstünde ter şeklinde yoğunlaşmak: *Camlar terledi.* [*ing.* To be covered with dew *(glass)*]; § ❹ *(Bıyık)* Çıkarmaya başlamak: *Bıyığı terlemeye başladı.* [*Ing.* To start growing *(mustache)*]; § ❺ *mec. (Bir iş yaparken)* Yorulmak veya güçlükle başarmak. [*ing.* To be very tired]. ⊙ **bıyıkları ~**, *dey.* ◘ **Bıyık.**

terletici, s. § ❶ Terleten. [*ing.* Sudorific; *Fr.* Sudorifique]; § ❷ *mec.* Sıkıntıya yol açan: *İnsanı terletici bir soru.* [*ing.* Hard, fatiguing; *Fr.* Pénible]; § ❸ i. *tıp.* Terlemeye sebep olan ilâç: *Sıcak içilen haşlanmış bitki suları terleticidir.* [*Ing.* Sudorific; *Fr.* Sudorifique].

terletmek (-i), f. § ❶ Terlemesine yol açmak. [*Ing.* To make one sweat; *Fr.* Faire transpirer]; § ❷ *mec.* Sıkıntıya düsürmek, çokça yormak: *Bu iş beni terletti.* [*ing.* To tire one excessively, to torment].

terli, s. Terlemiş. [*ing.* Sweating, perspiring, covered with sweat or sweatlike moisture; *Fr.* Qui a sué, transpiré].

terlik,-**ği**, i.*esk.T.*§ ❷ Ev içinde giyilen hafif ve türlü biçimlerde ayakkabı.[*ing.*Slippers; *Fr.* Pantoufle]; § ❷ *h.d.* Başlık altına giyilen takke. [*ing.* Cloth skullcap worn under a headgear; *Fr.* Espèce de pantoufle sans talon]. § ❸ Kadınların giydiği, ferace veya yeldirme benzeri bir çeşit üstlük. § ❶ Teri çeksin diye içe giyilen bir çeşit fanila. § ❺ Atın terini çeksin diye eyerin altına serilen keçe.

terlikçi, i. Terlik yapan veya satan kimse. [*ing.* Maker or seller of slippers].

terliksi, s. § ❶ Terlik biçiminde olan; § ❷ *zool.* Tüm kirpikli bir hücreli hayvan. Durgun ve kirli sularda, özellikle kopuk çiçeklerin bulunduğu havuz sularında pek çok rastlanır. Uzunluğu bazen 200 mikronu bulur. Bu yüzden çıplak gözle görülebilir. Terliksi elips şeklinde, yassı gövdelidir. Böğründe daimî bir ağız bulunur. Büyük ölçüde bakteri tüketir. Hattâ kendinden küçük kirpiklileri de yer *(Colpoda).* Terliksi üstünde göçüm *(Preferendum kavramı),* yaşlanma, kavuşma, kirpikler v.b. bakımından önemli biyolojik araştırmalar yapılmıştır *(Maupas, Jennings).* [*Lat. Paramecium caudatum*].

terliksi.hayvanı, b.i. *zool.* Bir hücrelilerden **Kirpikliler** *(Ciliata)* sınıfının, Tüm-kirpikliler *(Holotricha)* takımından bir cins. *P. caudatum* en iyi bilinen türüdür. Iki kontraktil kofulu ve iki çekirdeği vardır. Tatlı sularda özgür yaşar. [*Lat. Paramaecium; ing.* Paramecium; *Fr.* Paramécie].

terlinguayit, i. *Fr. terlinguaïte. (Yer adı terlingu'dan /Teksas/). min.* Doğal civa oksiklorür. [*Ing.* Terlinguaite].

termal, s. *Fr. thermal,-ale,-aux.* § ❶ Sıcak kaplıca suları için kullanılır. Termal sular özellikle süreğen hastalıkların tedavisine yarar; § ❷ Bu sudan yararlanma imkânı sağlayan kuruluşlar ve yerler için kullanılır: *Termal otel.* [*Ing.* Thermal].

~ metamorfizma, *jeol.* ◘ **Isıl başkalaşım.**

~ tesis, *tur.* Termal istasyonlarında en iyi şartlarda bir kür yapmağa yarayan teknik tesislerin yer aldığı binalar. [*Ing.* Thermal establishment; *Fr.* Établissement thermal].

termalen, i. *Fr. thermalène.* Asetilen ile hidrokarbon buharları karışımı. Madenlerin hamlaçla kesilmesinde ve maden kaynakçılığında kullanılır. *(Asetilenden daha az patlayıcıdır. Suyun, ağır yağlara batırılmış odun talaşıyle kalsiyum karbür karışımına etkimesinden elde edilir).* [*Ing.* Thermalene]

termaljezi, i. *Fr. thérmalgésie. tıp.* Sıcaktan ileri gelen ağrı duygusu. [*Ing.* Thermalgesia].

termanaljezi, i. *Fr. thérmanalgésie. tıp.* Sıcağı hissetmeme. [*ing.* Thermanalgesia].

termatoloji, i. *Fr. thérmatologie. tıp.* Aşı ile tedavi etme bilimi. [*ing.* Thermatology].
~ **bilânço**, ◘ Bilânço

terme, i. § ❶ Bir cins yaban turpu. [*ing.* A kind of wild radish]; § ❷ Başkurt Türklerinde çadıra verilen ad. Aslı germe'dir. [*Fr.* Tente]; § ❸ Aşağısı darlaşan bir ayak üstüne yapılmış ilâh büstleri.

termestezi, i. *Fr. thermestésie. patol.* Isı değişimlerine karşı duyarlık. Bazı sinir hastalıklarında bu etkenin araştırılması çok önemlidir. [*ing.* Thermesthesia].

termestezik, s. *Fr. thermesthésique.* Isının ışımasına karşı özellikle duyarlı olan vücut bölgelerine denir. *(En çok termstezik olan bölgeler şunlardır: Parmaklar, kollar, yanaklar, sonra el sırtı, şakaklar, aya, ayak, göğüs, uyluk, bacak ve nihayet sırt).* [*ing.* Thermestesic].

termi, i. *Fr. thermie. metrol.* Normal atmosfer basıncı altında *(101325 paskal)* ve 15° C'ta ısınma ısısı suyunkine eşit olan bir cismin bir tonunun sıcaklığını 1°C arttırmak için gerekli ısıya eşit ısı miktarı birimi *(Sembolü: th) /Termi megakaloriye eşittir ve 4,185,5.10⁶ Joule değerindedir/.* [*Ing.* Thermal unit, therm]

termid, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bitkisel maddeleri ayrılmak için organik bir cisim yakma.

termierit, i. *Fr. termiérite. (Pierre Termier'nin adından). min.* Silis bakımından zengin, hidratlı doğal alüminyum silikat. [*Ing.* Termierite].

termik, s. *Fr. thermique* < *Yun.* § ❶ Isı ile, sıcaklıkla ilgili. [*ing.* Thermic]; § ❷ *elek.* Göstergesi bir sıcaklık değişimiyle çalışan bir ölçü âleti için kullanılır: *Termik ampermetre, voltmetre;* § ❸ *i. fiz.* Isının üretilmesini, iletilmesini ve kullanılmasını inceleyen fizik, özellikle uygulamalı fizik dalı. [*ing.* Thermal].
~ **analiz**, *kim.* Maddelerde ve özellikle alaşımlarda soğumanın meydana getirdiği kimyasal değişikliklerin incelenmesi. [*ing.* Thermal analysis].
~ **çalkantı**, *fiz.* Maddeleri meydana getiren taneciklerin, sıcaklık yükseldikçe artan ve mutlak sıfıra yaklaşıldığında kaybolmaya yüz tutan düzensiz hareketi. *(Gaz molekülleri için termik çalkantı, büyük genlikle bir öteleme ve dönme hareketidir. Bu olay gazların genleşme özelliğini açıklar. Sabit hacimli olduklarından sayılarda bu hareket sınırlıdır. Katılarda ise ortalama bir denge konumu çerçevesinde, atom, iyon ve moleküllerin titreşim hareketi olarak ortaya çıkar).*
~ **dağlağı**, *tıp.* Hava-yakıt karışımıyle ak kor haline getirilen platinden dağlağı. [*Ing.* Thermal cauterizing iron].
~ **dengeli fren**, *otom.* ◘ Fren.
~ **duvar**, *hava.* ◘ Isı duvarı.
~ **etki**, *elek.* ◘ Etki.
~ **grup**, *elek.* ◘ Grup.
~ **konveksiyon**, *hava.* Sıcaklık farklarından doğan hareketlerin meydana getirdiği konveksiyon. [*Ing.* Thermal convection; *Fr.* Convection thermique].
~ **krom kaplama**, *met.* ◘ Krom.
~ **motor (makine)**, *elektrotekn.* Isıyı mekanik işe dönüştüren cihaz. *(Belli başlı termik makineler buhar makineleri ve patlamalı motorlardır).* [*Ing.* Heat engine; *Fr.* Moteur thermique].
~ **nötron**, *nükl.* ◘ Nötron.
~ **osmos**, *trm.* Toprak kütlesi içerisinde hüküm süren farklı sıcaklık şartları dolayısıyla, suyun gözeneklere girme olayı. [*Ing.* Thermal osmosis].
~ **röle**, *elek.* ◘ Röle.
~ **santral**, *elek.* ◘ Santral.
~ **şalter**, *tekn.* Belli bir akım değerinden sonra kendiliğinden açılan otomatik şalter.

termim, i. ç: **termimât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tamir etme, onarma; § ❷ *tıp.* Iyi etme *(kırık kemiği).*

termimât /termimât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **termim**'in çoğulu.

terminal.-li, i. *Ing.* § ❶ Türkçeye, Ingilizcede *«bir ulaştırma yolunun sonu»* anlamında kullanılan Latince *terminus* yerine alınmıştır; § ❷ *bot.* Bir eksen ucunda yer alan *(tomurcuk hk.);* § ❸ Bir demiryolu, kara yolu v.b. hattının sonundaki durak. [*ing.* Terminal; *Fr.* Terminus]; § ❹ *bilgi-işlem.* Bir teleişlem şebekesi üzerinde bulunan ve gerek bilgilerin ve isteklerin ordinatöre gönderilmesini, gerek ordinatörden gelen cevapların veya mesajların alınmasını sağlayan posta. ☆ *Eşanl.* **uç istasyonu**; § § ❺ *petrol.* Bir pipeline'nın ucunda bulunan stoklama depolarile pompaları veya depolar bütünü: *Deniz terminali.* ◉ **ordu ~leri**, *ask.* ◘ **Ordu**; ◉ **yardımcı su ~i**, *ask.* Rıhtımlarda veya faal demirleme yerlerinde 2-5 geminin aynı zamanda yanaşması için tesisleri kapsayan bir su terminali. Yardımcı su terminalleri, güvenilir kara ve demiryolu ulaştırma şebekelerine yakın, barınaklı kıyı sularında tesis edilir. Yardımcı su terminalleri, nispeten küçük bir sahayı içine alır ve meskûn yerlerden uzakta bulunur. Faaliyetin amacı, yerin muhtemel nükleer hedef olarak gösterilmemesidir. [*Ing.* Alternate water terminal].
~ **binası**, *hava.* Bir aerodromda insan ve eşyanın kara taşıtlarından hava taşıtlarına ve hava taşıtlarından kara taşıtlarına sür'at, emniyet ve rasyonel bir şekilde aktarılabilmesi ve yolcu, ziyaretçi ve personelin her türlü ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kurulmuş olan bina, tesis ve servislerin tümü. [*Ing.* Terminal building; *Fr.* Aérogare tarminus].
~ **meteoroloji bölgesi**, *hava.* Bir hava limanı civarında, yol hava tahmininde yapılacak değişikliklerin işletme bakımından önemli olmadığı ve hava gemisine sadece aerodrom hava tahmini ve raporu vermenin yeterli olduğu bölge. [*Ing.* Terminal meteorological sector; *Fr.* Zone météorologique terminus].

terminoloji, i. *Fr. terminologie* < *Yun.* § ❶ *Lat.* Düşünceleri kelimelerle anlatma ve özellikle teknik terimler bulma sanatı. [*ing.* Terminology; *Fr.* Terminologie]; § ❷ Özellikle bir sanatta, bir bilimde kullanılan teknik terimlerin topu: *Tıp terminolojisi.* [*ing.* Terminology; *Fr.* Terminologie].

terminüs, i. *Fr.* Tren, tramvay gibi taşıtların son durak yeri. [*ing.* ve *Fr.* Terminus].

termistans, termistor, i. *Fr. thermistance, thermistor. elek.* Sıcaklık katsayısı, bilinen normal sıcaklıklarda yüksek ve negatif olan direnç. [*ing.* Thermistor].

termit[1], i. *Fr. thermite.* Alüminyum ve ağır maden oksidleri karışımı. Yakıldığında şiddetli bir ısı yayar. *(Termit, otojen kaynağında çok kullanılır).* [*Ing.* Thermit].

termit[2], i. *Fr. termite. zool.* Sıcak ülkelerde toplu halde yaşayan böcek. En korkunç odun yiyici böceklerden biridir. Sıcak ülkelerde pek çoktur; meskûn yerlerde yiyecekleri, elbiseleri, ahşap barınakları tahrip ederek tam bir âfet halini alırlar. Ahşap evlerin çatı ve direklerini içeriden kemirmeleri için birkaç ay yeter; dıştan hiç bir belirti olmadığı için tehlikeyi sezmek mümkün değildir; bu yüzden evler birdenbire çöker. Hindistan'da limanda bulunan tekneleri tahrip ettikleri görülmüştür. Karıncalar gibi termit topluluklarında da kastlar vardır: bir kısmı eşeyli, bir kısmı ise bu bakımdan nötrdür. Nötr olanların kanadı yoktur. Renkleri kırmızımsı veya beyaz, gövdesi yumuşak, başı kızıl ve boynuzludur. Başı oldukça iri olanlara *«asker»* denir; bunların görevi topluluğu savunmaktır. Başı biraz daha ufak olanlar *«işçi»* dir; bunlar yuvaya bakma ve yiyecek toplamakla görevlidir. Eşeyliler kanatlıdır; fakat yeteri kadar yumurta yapip yavrular çıktıktan sonra kanatları yok olur. Erkek termit normal boydadır, fakat döllenmiş termitin karın kısmı yumurtayla dolu olduğu için çok büyüktür; vücudun geri kalan kısmına göre elli altmış defa, hattâ bazen yüz defa daha iri olur. Meskûn yerler dışında, termitler yuvalarını yaralı ağaçlara, kütüklere, kökler arasına, hattâ toprağa yapar, bunun için çoğu zaman tabiî boşluklardan yararlanır, yuvalarını kazılmış toprakla bölmelere ayırırlar; termik yuvası adı verilen kule gibi yüksek yuvalar da yaparlar. Pek çok türü vardır; hemen hepsi tropikal bölgelerde yaşar; bir kaç türüne Güney Avrupada rastlanır. [*ing.*ve *Fr.*Termito].☆ *Eşanl.***beyaz karınca, akkarınca, divik;** ◉ **ışıktan kaçan ~**, *zool.* Kuzey yarım küresinin sıcak bölgelerinde yaygın olan bir termit türü. [*Lat. Reticulitermes lucifugus; Fr.* Lucifuge]; ◉ **sarı boyunlu ~**, *zool.* ◘ **Sarıboyunlutermit.**

termitgiller, ç.i. *zool. Macrotitermos, nasutitermes* ve *amititermes*'leri kapsayan eşkanatlı böcekler familyası. [*Lat.* ve *Ing. Termitidae; Fr* Termitidées].

termitler, ç. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kanatlılar *(Pterygota)* alt sınıfının bir takımı. Vücutları yumuşaktır. Ağız parçaları çiğneyici tiptir. Ön ve ard kanatları aynı büyüklüktedir. Yarı-başkalaşma gösterirler. Sosyete yaparlar. Sosyetede üreme yeteneğinde olan bir erkek, bir dişi *(Kraliçe)*den başka üreme yeteneğinde olmayan birçok dişi ve erkekler *(er ve işçi)* bulunur. **Sarı-boyunlu termit** *(Colotermes)* cinsi iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Isoptera; Fr.* Isoptères]. ◘ *LEVHA: 31.*— **BÖCEKLER I.**
☆ *Eşanl.* **beyaz karıncalar.**

termitofil, i. *Fr. termitophile.* Termit yuvalarında termitlerle ortak, bir arada veya asalak yaşayan hayvan türlerine verilen ad. [*ing.* Termitophile].

termitokseni, i. *Fr. termitoxénie.* Termitlerle konukları arasındaki ilişki durumu. [*Ing.* Termitoxenia].

termit.yiyen, b.s. (a) Yuvaları termit yuvalarının üzerinde bulunan ve termit yuvasının çeperlerindeki küçük deliklerden içeri girerek onların kurtçuklarıyle beslenen *«katil asalak»* karınca türlerine *(aeromyrma, carebara v.b.)* verilen sıfat; (b) Karınca yiyen, *orycteropus, proteles* v.b. termit yeme âdeti olan memelilere de denir. [*ing.* Termitophagous].

termiye, i. *bot.* Iki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, Türkiyed'e yetiştirilen, beyaz çiçekli, bir yıllık bir bitki. Tohumları bol su ile ardısıra birkaç kere kaynatıldıktan sonra yenilebilir [*Lat. Lupinus albus; Ing.*White lupine; *Fr.* Lupin blanc].
☆ *Eşanl.* **beyaz acıbakla.**

ter.mizaç /termizâc/, b.s. *Osm.* < *Fars.* ve *Ar. esk.* Pek çabuk alınan, buluttan nem kapan.

termizasyon, i. *Fr. thermisation.* Peynircilikte sütün içindeki mikrop florasını azaltmak için birkaç saniye süreyle sütü 65°C'ta ısıtma işlemi. [*Ing.* Thermization].

termo-, *Yun. therme.* ısı veya *thermos*, sıcaktan alınan ve bir çok kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Termo-].

termoanestezi, i. *Fr. thermo-anesthésie. patol.* Derinin sıcağa karşı normal duyarlığının kaybolması. [*ing.* Thermoanesthesia].

termobalans, i. *Fr. thermobalance.* Bir maddenin ısıtıldığı, soğutulduğu veya sabit bir sıcaklıkta tutulduğu zaman gösterdiği kütle değişimlerini kaydetmeye yarayan âlet. *(1902'de Nernst tarafından bulunan bu âlet 1915'te Honda, 1925'te Guichard, 1936'da Chevenard ve 1947'de Duval tarafından geliştirildi).* [*ing.* Thermobalance].

termobiyoz, I. *Fr. thermobiose. tıp.* Yüksek ısıda yaşayabilme. [*Ing.* Thermobiosis].

termodifüzyon, i. *Fr. thermodiffussion. fiz.* Isı etkisinden yayılma veya dağılma. [*Ing.* Thermodiffusion].

termodinamik, b.i. *Fr. thermodynamique* < *Yun. thermos*, sıcak + *dynamis*, güç. *fiz.* Isı enerjisi ile devim enerjisi arasındaki ilgileri ve bu konuya değgin olan olayları inceleyen fizik dalı. [*ing.* Thermodynamics; *Fr.* Thermodynamique].

termodurik, s. *fiz.* Isıya karşı dayanıklı. [*ing.* Thermoduric].

termoelektrik, b.i. *Fr. thermoélectrique.* . *fiz.* Isı enerjisi ile elektrik enerjisi arasındaki ilgileri ve bu konu ile ilgili olan olayları inceleyen fizik dalı. [*Ing.* Thermo-current, thermoelectricity; *Fr.* Thermoélectricité].
~ **etkisi**, *fiz.* ◘ Peltier etkisi.
~ **güç**, *fiz.* İki madenin kaynak yerleri arasındaki 1°C'lık bir sıcaklık farkına tekabül eden termoelektrik elektromotor kuvvetin büyüklüğü.
~ **maşa**, *fiz.* Peltier tarafından icat edilen özel termometre.
~ **ölçek**, *fiz.* Birbirine kaynatılmış iki madenin kaynak yeri ısıtıldığında, akımın daima bir önceki sırayı alan madenden daha sonraki madene geçeceği şekilde düzenlenmiş madenler listesi.
~ **pil**, *elek.* ◘ Pil.

termoelektronik, s. *Fr. thermoélectronique. fiz.* ◘ Termolyonik.

termoestezlometre, i. *Fr. thermoesthésiomètre. fizyol.* Etrafı ısıtılabilen bir kılıfla çevrilli bir dereceden ibaret cihaz. Isıya karşı duyarlığı ölçmeye yarar. [*Ing.* Thermoestesiometer].

termofil, s. *Fr. thermophile. bly.* ◘ Isısever.

termofillit, i. *Fr. thermophyllite. min.* Serpantin çeşidi. [*Ing.* Thermophyllite].

termofobi, i. *Fr. thermophobie. tıp.* Hastalık derecesinde sıcaklık korkusu veya ısıya tahammül edememe, hararete dayanıksızlık. *(Göz fırlaklığı yapan guatrda ve Parkinson hastalığında görülür).* [*Ing.* Thermophobia].

termofon, termotelefon, i. *Fr. thermophone, thermotéléphone. elektroakust.* Ses dalgaları, bir iletkenden geçen akımdaki değişikliklerin etkisiyle, bu iletkenin çevresinde meydana gelen sıcaklık değişimlerinden doğan elektroakustik iletici. [*Ing.* Thermophone, thermotelephone].

termofonik, s. *Fr. thermophonique. fiz.* Isı etkisiyle ses veren bir âlet için kullanılır. [*Ing.* Thermophonic].

termofor, i. *Fr. thermophore. tıp.* İçi sıcak su ile veya kimyasal bir madde ile doldurulmuş olup devamlı ısı sağlayan kaplar. [*Ing.* Thermophore].
☆ *Eşanl.* büyot.

termogazışı, b.i. Bir termik uyarıma bağlı gazışı olayı. [*Ing.* Thermoluminescence].

termograf, i. *Fr. thermographe. tıp.* Sıcaklık değişikliklerini kaydeden âlet. [*Ing.* Thermograph; *Fr.* Thermographe]. ◘ *ŞEKİL: 385.* — METEOROLOJİ ALETLERİ.

termografi, i. *Fr. thermographie. graf. san.* Yeni basılmış taze mürekkep üzerine reçine vurduktan sonra fırında pişirerek kabartma baskılar elde etme usulü. [*Ing.* Thermography].

termogram, i. *Fr. thermogramme.* § ❶ *fiz.* Kaydedici termometrenin veya termografın tamburu üzerine çizilen eğri. [*Ing.* Thermogram]; § ❷ *mikr.* Üretilmekte olan bir bakterinin çoğalma grafiği. *(Mikrokalorimetre kullanılarak çoğalma sırasında açığa çıkan ısının yazımıyle elde edilir).* [*Ing.* Thermogram].

termogravimetri, i. *Fr. thermogravimétrie.* Sürekli olarak ısıtılan veya soğutulan bir maddenin kütle kazancını veya kaybını sıcaklığa veya zamana bağlı olarak inceleyen analitik kimya dalı. [*Ing.* Thermogravimetry].

termohiperaljezi, i. *Fr. thermohiperalgésie. tıp.* Aşırı termaljezi. [*Ing.* Thermohyperalgesia].

termohiperestezi, i. *Fr. thermohyperosthésie. tıp.* Sıcağa karşı aşırı duyarlık. [*Ing.* Thermohyperesthesia].

termojen, s. *thermogène.* § ❶ Isı üreten: *Termojen pamuk.* [*Ing.* Thermogenic; *Fr.* Thermogène]. ☆ *Eşanl.* ısıtıcı; § ❷ i. Isı üretmeye yarayan cihaz; § ❸ *tıp.* Terletici bir çeşit pamuk.

termojenez, i. *Fr. thermogénèse. tıp.* Organizmalarda sıcaklık meydana gelmesi. [*Ing.* Thermogenesis].

termojeni, i. *Fr. thermogénie. tıp.* Sıcaklık meydana gelmesi bilimi. [*Ing.* Thermogenics; *Fr.* Thermogénie].

termokimya, i. *tıp.* Kimyanın sıcaklıkla kimyasal etki arasındaki ilgiden söz eden kısmı. [*Ing.* Thermochemistry; *Fr.* Thermochimie].

termokimyasal, s. Termokimyaya ilişkin. [*Ing.* Thermochemical; *Fr.* Thérmochimique].

tarmoklin, i. *Fr. thermocline.* Değişik sıcaklıkta iki su kütlesi arasındaki kesiklik kuşağı. [*Ing.* Thermocline].

termokoagülasyon, i. *tıp.* Yüksek frekans akımlarıyle dokunun pıhtılaşması. [*Ing.* ve *Fr.* Thermocoagulation].

termokolorimetre, i. *Fr. thermocolorimètre.* Renk sıcaklığını ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Thermocolorimeter].

termokompresör,-rü, i. *Fr. thermocompresseur. term.* Alçak basınçlı buharı art arda iki boru yardımıyle sıkıştırmak için yüksek basınçlı bir buharın enerji rezervini kullanan âlet. [*Ing.* Thermocompressor].

termokopi, i. *Fr. thermocopie. graf. san.* Koyu renk maddelerin açık renk maddelerden daha çok ısı soğurması, ilkesine dayanan ve belgeleri süratle çoğaltmaya yarayan tekrir usulü. [*Ing.* Thermocopy].

termokoter, i. *tıp.* Dokuları tedavi maksadı ile yakmaya yarayan âlet. [*Ing.* Thermocautery; *Fr.* Thermocautère].

termokroik, s. *Fr. thermocroïque. fiz.* Renkli ışınlar gibi soğurulan kızılaltı ışınımlar için kullanılır. [*Ing.* Thermocroic].

termokroz, i. *Fr. thermochrose. fiz.* Isı geçiren bir malzeme içinden renkli bir ışının az çok geçme özelliği. [*Ing.* Thermochrose].

termolabil, i. *Fr. thermolabile. tıp.* Isıtmakla *(çok defa 56°'nın üstünde)* harap olan. [*Ing.* Thermolabile; *Fr.* Thermolabile].

termolama, i. *dok.* Iran'da yapılan ipek kaşmir.

termolitik, s. *Fr. thermolytique. tıp.* Termolize ait. [*Ing.* Thermolytic].

termoliz, i. *Fr. thermolyse. tıp.* (a) Vücut hararet kaybı. (b) Hararet etkisiyle çözüşme. [*Ing.* Thermolysis].

termoloji, i. *Fr. thermologie. tıp.* Sıcaklık *(ısı)* bilgisi. [*Ing.* Thermology].
☆ *Eşanl.* ısıbilim.

termomagnetik, s. *Fr. thermomagnétique. fiz.* Termomagnetizma özelliği gösteren. [*Ing.* Thermomagnetic].

termomagnetizma, i. *Fr. thermomagnétisme. fiz.* Isı etkisiyle gelişen magnetizma. [*Ing.* Thermomagnetism].

termomanometre, i. *Fr. thermomanomètre. fiz.* Dolmuş bir buharın basıncını değerlendirerek yüksek sıcaklıklar ölçmekte kullanılan termometre çeşidi. [*Ing.* Thermomanometer].

termomekanik, s. *Fr. thermomécanique. fiz.* Isının mekanik kuramı ile ilgili olan. [*Ing.* Thermomechanical].

termometre /termometre/, b.i. *Fr. thermomètre* < Yun. *thermos*, sıcak + *metron*, ölçü. i. *tıp.* Sıcaklık derecesini ölçme âleti. [*Ing.* Thermometer; *Fr.* Thermomètre]. ☆ *Eşanl.* sıcakölçer, ısıölçer; ◉ **deniz** ~**si**, *den.* ◘ Deniz; ◉ **Fahrenheit** ~, *tıp.* Kaynama noktası 212° ve donma noktası 32° derecede olan Fahrenheit sistemi termometre, ◉ **gazlı** ~, *fiz.* Hidrojeni, helium, gibi gazlarla yapılan termometre. [*Ing.* Gas thermometer; *Fr.* Thérmomètre a gaz]; ◉ ◉ **havalı** ~, *fiz.* ◘ Havalı; ◉ **ıslak** ~, *hava.* Haznesi ıslak bir madde ile örtülü termometre. [*Ing.* Net bulb thermometer; *Fr.* Thermomètre mouillé]; ◉ **kaydedici** ~, *hava.* ◘ Kaydedici; ◉ **Maksimum ve minimum** ~, *tıp.* Belirli bir süre içinde en yüksek ve en alçak hararet derecesini gösteren termometre; ◉ **metastatik** ~, *fiz.* ◘ Metastatik; ◉ **Reaumur** ~, *tıp.* Donma derecesi «o» ve kaynama derecesi 80° olan Réaumur sistemi termometre; ◉ **santigrad** ~, *tıp.* Santigrad usulüne göre termometre; ◉ **tıp** ~ **si**, *fiz.* Tıpta kullanılan bir civalı termometre olup 25 derece ile 42 derece arası ayarlanmıştır. [*Ing.* Medical thermometer; *Fr.* Thermomètre medical].
~ **muhafazası**, *hava.* Bir termometreyi güneşin ışınlarından ve diğer bozucu etkilerden korumak için yapılmış olan bir düzenek. [*Ing.* Thermometer screen; *Fr.* Abri thermométrique].

termometri, i. *Fr. thermométrie. tıp.* Hararet derecesini ölçme *(usulü veya bilgisi).* [*Ing.* Thermometry].

termometrik, i. *Fr. thermométrique*]. *tıp.* Termometreye ait, termometre ile ilgili olan [*Ing.* Thermometric(al)].

termomültiplikatör,-rü, i. *Fr. thermomultiplicateur. fiz.* Işıma enerjisinin incelenmesinde Melloni'nin kullandığı âlete verilen ad. [*Ing.* Thermomultiplier].

termonasti, i. *Fr. thermonastie. bot.* Bazı çiçeklerde görüldüğü gibi sıcaklık etkisi ile açılıp kapanma hareketleri. [*Ing.* Thermonasty].

termonatrit, i. *Fr. thermonatrite. min.* Formülü $Na_2CO_3.H_2O$ olan hidratlı doğal sodyum karbonat. *(Keskin kokulu, alkali tepkimesi gösteren bir maddedir).* [*Ing.* Thermonatrite].

termonevroz, i. *Fr. thermonévrose. tıp.* Sinir menşeli ateş yükselmesi. [*Ing.* Thermoneurosis].

termonükleer, s. *Fr. thermonucléaire.* Ancak çok yüksek sıcaklıklarda hafif elementler arasında doğan nükleer tepkimeler için kullanılır. [*Ing.* Thermonuclear].
~ **bomba**, *ask.* Çok yüksek sıcaklıklar yardımıyle, bir çift hafif atomun daha ağır bir atom çekirdeği meydana getirmek üzere büyük bir ısı açığa çıkararak birleşmesini sağlayan nükleer mermi. *(İlk termonükleer bombalar iki ağır hidrojen çekirdeğinin /döteryum/ daha ağır bir element olan helyumu vererek birleşmesinden elde edildiği için bunlara genellikle «hidrojen bombası» ve a «H» bombası denir).* [*Ing.* Thermonuclear bomb].

termopenetrasyon, i. *Fr. thermopénétration. tıp.* Vücudun derin kısımlarını düşük gerilimli ve yüksek amperli akım uygulayarak sıcaklık *(ısı)* gönderme. [*Ing.* Thermopenetration].

termopil, i. *Fr. thermopile. elek.* Bir veya bir çok termoelektrik çiftten meydana gelen ve etkisi altında kaldığı kalorifik ışıma şiddetine göre elektromotor kuvvet verebilecek şekilde düzenlenen sistem. [*Ing.* Thermopile].

termoplast, i. *Fr. thermoplaste.* Sıcakta plastik, soğukta oldukça sert olan ve kalıplandıktan sonra şekil değiştirmeyen inşaat malzemesi. [*Ing.* Thermoplast].

termoplastik, s. *Fr. thermoplastique.* Isı etkisiyle yumuşayan, soğuyunca sertleşen *(madde). /Vinil reçineleri gliseroftalik reçineler ve süperpoliamidler termoplastik reçinelerdir).* [*Ing.* Thermoplastic].

termopleji, i. *Fr. thermoplégie. tıp.* Sıcaklık veya güneş çarpması. [*Ing.* Thermoplegia].

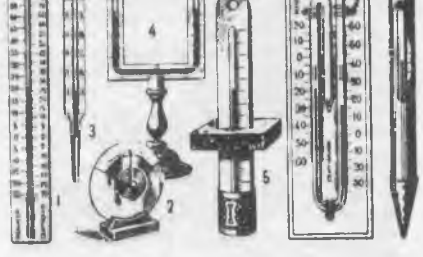

ŞEKİL: 540.— **TERMOMETRELER. 1.** Oda termometresi. **2.** İki madenli sarmal termometre. **3.** Hasta termometresi. *(Tıp termometresi).* **4.** Diferansiyel termometre. **5.** Banyotermometresi. **6.** Maximum ve minimumlar termometresi. **7.** Kültür termometresi.

termopomp, i. *Fr. thermopompe. term.* ◘ Isı pompası.

termoregülasyon, i. *Fr. thermorégulation. fiz-yol.* ◘ Isı ayarlaması.

termorezistan, s. *tıp.* Yüksek sıcaklığa dayanıklı. [*Ing.* ve *Fr.* Thermoresistant].

termos /ter:mos/, i. *Yun.* İçine konulan sıvının sıcaklık veya soğukluğunu epey zaman olduğu gibi tutan kap. [*Ing.* Thermos flask; *Fr.* Thermos].

termosfer, i. *Fr. thermosphere. meteor.* Mezosferin üst kısmında yer alan ve sıcaklığı yükseltiyle birlikte düzgün olarak artan atmosfer tabakası. [*Ing.* Thermosphere].

termosifon, i. *Fr. thermosiphon.* Bir sıvının katettiği yol boyunca ısınıp soğuyarak dolaşım yapmasını sağlayan tesisat. *(Termosifon halindeki dolaşımdan en çok sıcak su ile ısıtma tesislerinde yararlanılır).* [*Ing.* Bath stove; *Fr.* Thermosiphon].

termosistal, s. *fiz.* Sıcaklık sonucunda kasılan. [*Ing.* Thermosystaltic; *Fr.* Thermosystaltique].

termoskop,-pu, i. *Fr. thermoscope. fiz.* Sıcaklık değişikliklerini gösteren alet. [*Ing.* Thermoscope; *Fr.* Thermoscope].

termoskopik, s. *Fr. thermoscopique. biy.* Belli bir sıcaklığa kadar ısıtılsa bile özelliklerini kaybetmeyen bir madde için kullanılır: *Duyguneştiriciler 56°C'ta termostabildir).* [*Ing.* Thermoscopic].

☆ *Eşanl.* ısı dengeli.

~ fren, *otom.* Çalışma sırasında fren içindeki sıcaklığın artmasından etkilenmeyen özel bir fren sistemi. [*Ing.* Thermoscopic brake].

termostabil, i. *Fr. thermostabile, thermostable. fiz.* Sıcağa karşı dayanıklı. [*Ing.* Thermostabile].

termostat,-tı, i. *Fr. thermostat. fiz.* Sıcaklığı aynı derecede muhafaza eden otomatik âlet. [*Ing.* Thermostat; *Fr.* Thermostat]; ◉ **ikili ~**, *döş.* Birleştirilmiş iki ısı denetir. İki ayrı denetim noktasına ayarlanabilir ve birinden ötekine elle veya kendiliğinden geçebilir. [*Ing.* Dual, thermostat, two temperature thermostat].

termostatik, i. *fiz.* Sıcaklığı muhafaza bilimi. [*Ing.* Thermostatics; *Fr.* Thermostatique].

termoster, i. *fiz.* Sıcaklıktan yoksun etme. [*Ing.* Thermosteresis].

termotaksi, i. *Fr. thermotaxie. tıp.* (a) Vücut ısısının normal ayarlanması. (b) Hareketli bir organ nizamının bir ısı kaynağına yaklaşması veya ondan uzaklaşması. [*Ing.* Thermotaxis].

termotaktizm, i. *Fr. thermotactisme. bot.* Sıcaklığın etkisiyle bitkinin tümüyle yer değiştirmesi. *(Sıcak bölgelerden uzaklaşan cıvıkmantar plazmodler negatif bir termotaktizm gösterir).* [*Ing.* Thermotactism].

termotelefon, i. *Fr. thermotéléphone. fiz.* ◘ Termofon.

termoterapi, i. *Fr. thermothérapie. tıp.* Hastalıkların ısı ile tedavi edilmesi. [*Ing.* Thermotherapy].

☆ *Eşanl.* ısı tedavisi, sıcak tedavisi.

termotoksin, i. *Fr. thermotoxine. tıp.* Vücutta sıcaklıktan doğan toksik madde. [*Ing.* Thermotoxin].

termotonometre, i. *Fr. thermotonomètre. tıp.* Sıcaklıktan ileri gelen kas büzülme derecesini ölçme âleti. [*Ing.* Thermotonometer].

termotropizm, i. *Fr. thermotropisme. biy.* Bazı basit yapılı organizmaların bir ısı kaynağına doğru yaklaşma *(Pozitif termotropizm)* veya ısı kaynağından uzaklaşma *(Negatif termotropizm)* şeklinde gösterdiği tepki. [*Ing.* Thermotropism].

termovil, i. *Fr. termovyl. dok.* Fransa'da yapılan sentetik polivinil elyafının ve ipliğinin ticarî adı. [*Ing.* Termovyl].

terniyân /terniyân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* İnce çit veya sazdan örme sepet.

☆ *Eşanl.* **terinân, teryân.**

ternöv, i. *Fr. terre-neuve. zoot.* İri yapılı *(Omuz başına kadar 70 sm.)*, uzun, sık ve düz tüylü yararlı bir köpek ırkı. Çeşitli amaçlarla kullanılan ternöv, içgüdüsüne uyarak en tehlikeli durumlarda bile hayat kurtarmak için suya atlamakla ün yapmıştır. Bundan ötürü morina avcılarının sadık bir arkadaşıdır. [*Ing.* Newfoundland dog].

teromorfi, i. *Fr. théromorphie. biy.* İnsanlarda ve omurgalı hayvanlarda görülen basit hayvanlara benzerlik şeklindeki ucubelik. [*Ing.* Theromorphism].

teromorflar, ç.i. *Fr. theromorphes. jeol.* Karboniferden Triyasa kadar yaşamış olan fosil sürüngenler grupu. Bazı özellikleri bakımından zırhlıbaşlı amfibyumlara benzeyen, fakat birçok bakımdan memeli hayvanları andıran ağır gövdeli hayvanları kapsar. *(Birçok takım ve alttakıma ayrılır: Kotilozorlar, pelikozorlar, anomodonta ve theriodonta.. Bunlar, bugünkü sürüngenlerden tamamen farklı acayip yaratıklardır).* [*Ing.* Theromorpha].

terörizm, i. *Fr. terrorisme.* (a) İhtilâlci grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik. (b) Bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi. [*Ing.* Terrorism].

terör,-rü, i. *Fr. terreur.* Yıldırma. [*Osm.* Tedhiş; *Ing.* Terror, terroring].

☆ *Eşanl.* **yılgı, yıldırı.**

terpen, i. *Fr. terpène. kim.* Formülü $C_{10}H_{16}$ olan hidrokarbonlar sınıfı. Kokulu yağlarda bulunur ve türevleriyle *(alkoller, aldehidler, ketonlar)* birlikte terpen serisini meydana getirir. [*Ing.* Terpene].

terpin, terpinol, i. *Fr. terpine, terpinol. kim.* Formülü $C_{10}H_{18}(OH)_2$ olan hidroterpenik glikol. [*Ing.* Terpine, terpinol].

terpinen, i. *Fr. terpinène. kim.* Dihidrosimenleri meydana getiren, terpen sınıfından $C_{10}H_{16}$ formülündeki hidrokarbonlara verilen ad. [*Ing.* Terpinene].

TERMOMETRE

FAHRENHEİT VE SANTİGRAD DERECELERİNİN KARŞILIKLARI

Centigrade : Fahrenheit $F° = (C° \times \frac{9}{5}) + 32$				Fahrenheit : Centigrade $C° = (F° - 32) \times \frac{5}{9}$					
C°	F°	C°	F°	F°	C°	F°	C°	F°	C°
−50	−58.0	49	120.2	−50	−46.7	99	37.2	157	69.4
−40	−40.0	50	122.0	−40	−40.0	100	37.7	158	70.0
−35	−31.0	51	123.8	−35	−37.2	101	38.3	159	70.5
−30	−22.0	52	125.6	−30	−34.4	102	38.8	160	71.1
−25	−13.0	53	127.4	−25	−31.7	103	39.4	161	71.6
−20	− 4.0	54	129.2	−20	−28.9	104	40.0	162	72.2
−15	+ 5.0	55	131.0	−15	−26.6	105	40.5	163	72.7
−10	14.0	56	132.8	−10	−23.3	106	41.1	164	73.3
− 5	23.0	57	134.6	− 5	−20.6	107	41.6	165	73.8
0	32.0	58	136.4	0	−17.7	108	42.2	166	74.4
+ 1	33.8	59	138.2	+ 1	−17.2	109	42.7	167	75.0
2	35.6	60	140.0	5	−15.0	110	43.3	168	75.5
3	37.4	61	141.8	10	−12.2	111	43.8	169	76.1
4	39.2	62	143.6	15	− 9.4	112	44.4	170	76.6
5	41.0	63	145.4	20	− 6.6	113	45.0	171	77.2
6	42.8	64	147.2	25	− 3.8	114	45.5	172	77.7
7	44.6	65	149.0	30	− 1.1	115	46.1	173	78.3
8	46.4	66	150.8	31	− 0.5	116	46.6	174	78.8
9	48.2	67	152.6	32	0	117	47.2	175	79.4
10	50.0	68	154.4	33	+ 0.5	118	47.7	176	80.0
11	51.8	69	156.2	34	1.1	119	48.3	177	80.5
12	53.6	70	158.0	35	1.6	120	48.8	178	81.1
13	55.4	71	159.8	36	2.2	121	49.4	179	81.6
14	57.2	72	161.6	37	2.7	122	50.0	180	82.2
15	59.0	73	163.4	38	3.3	123	50.5	181	82.7
16	60.8	74	165.2	39	3.8	124	51.1	182	83.3
17	62.6	75	167.0	40	4.4	125	51.6	183	83.8
18	64.4	76	168.8	41	5.0	126	52.2	184	84.4
19	66.2	77	170.6	42	5.5	127	52.7	185	85.0
20	68.0	78	172.4	43	6.1	128	53.3	186	85.5
21	69.8	79	174.2	44	6.6	129	53.8	187	86.1
22	71.6	80	176.0	45	7.2	130	54.4	188	86.6
23	73.4	81	177.8	46	7.7	131	55.0	189	87.2
24	75.2	82	179.6	47	8.3	132	55.5	190	87.7
25	77.0	83	181.4	48	8.8	133	56.1	191	88.3
26	78.8	84	183.2	49	9.4	134	56.6	192	88.8
27	80.6	85	185.0	50	10.0	135	57.2	193	89.4
28	82.4	86	186.8	55	12.7	136	57.7	194	90.0
29	84.2	87	188.6	60	15.5	137	58.3	195	90.5
30	86.0	88	190.4	65	18.3	138	58.8	196	91.1
31	87.8	89	192.2	70	21.1	139	59.4	197	91.6
32	89.6	90	194.0	75	23.8	140	60.0	198	92.2
33	91.4	91	195.8	80	26.6	141	60.5	199	92.7
34	93.2	92	197.6	85	29.4	142	61.1	200	93.3
35	95.0	93	199.4	86	30.0	143	61.6	201	93.8
36	96.8	94	201.2	87	30.5	144	62.2	202	94.4
37	98.6	95	203.0	88	31.0	145	62.7	203	95.0
38	100.4	96	204.8	89	31.6	146	63.3	204	95.5
39	102.2	97	206.6	90	32.2	147	63.8	205	96.1
40	104.0	98	208.4	91	32.7	148	64.4	206	96.6
41	105.8	99	210.2	92	33.3	149	65.0	207	97.2
42	107.6	100	212.0	93	33.8	150	65.5	208	97.7
43	109.4	101	213.8	94	34.4	151	66.1	209	98.3
44	111.2	102	215.6	95	35.0	152	66.6	210	98.8
45	113.0	103	217.4	96	35.5	153	67.2	211	99.4
46	114.8	104	219.2	97	36.1	154	67.7	212	100.0
47	116.6	105	221.0	98	36.6	155	68.3	213	100.5
48	118.4	106	222.8	98.6	37.0	156	68.8	214	101.1

terpineoller, ç.i. *Fr. terpinéols. kim* Formülü $C_{10}O_{18}IO$ olan sunî hidroterpenik alkoller. *(Terpin'den kısmî su giderilmesiyle türer).* [*ing.* Terpineols].

terpinol, i. *Fr. kim.* ◘ **Terpin.**

terpinolen, i. *Fr. terpinolène. kim.* Formülü $C_{10}H_{16}$ olan terpen sınıfından hidrokarbon, 186°C'ta kaynar. Terpin'in terpineol'ün ve ökaliptölün sülfürik asidle su kaybetmesinden elde edilir. [*ing.* Terpinolene].

terpolimer, i. *Fr. terpolymère. plast. mad.* Birlikte işlenmiş üç ayrı monomerden elde edilen polimer: *ABS-akrilonitril, bütadien ve stirenden meydana gelen bir terpolimerdir).* [*Ing.* Terpolymere].

ter.pûş /terpüş/, b.i. *Osm.* < *T.* ve *Fars. esk.* Püsküllü, fese benzer bir çeşit başlık.

terramare, i *It. tera*, toprak + *marna*, semiz ve sulak. Tarih öncesi tunç devrinde insanların sulak arazide ve nehirlerin büküntü meydana getiren yerlerinde evlerini inşa ettikleri yüksekçe tepelere denir. [*Ing.* ve *Fr.* Terramare].

terrâs /terrâs/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kalkancı, kalkan kullanan.

ters[1], i. ve z. *esk.T.* § ❶ Asıl olan hale karşıt *(olarak): Kalemin ters tarafı. Kibritin ters ucu. Kumaşın ters yüzü. Gömleğini ters giymek. Ayna ters gösterir. Ayakkabılarını ters giymiş. Eşege ters bindirmişler. Kitabı ters* tutmak. [*ing.* Reverse, opposite; *Fr.* Revers, opposite]; § ❷ *mec.* Uymaz, elverişsiz: *Burası bana ters geliyor. İşi ters gidiyor.* [*ing.* Inverted, adverse, all wrong, contrary; *Fr.* Contraire]. ☆ *Eşanl.* **aksi**; § ❸ *mec.* Gönül ve cesaret kırıcı: *Ters muamele. Ters çehre. Ters bir cevap. Ters adam;* § ❹ *mant.* ve *mat.* Evrik. [*Osm.* Makûs; *Ing.* Inverse, inverted; *Fr.* Inverse]; § ❺ i. *Yan: Bıçağın tersi;* § ❻ *hava.* Uçağın hareketine ters yönde etki eden bir pervanenin veya bir jet saptırıcısının konumu için kullanılır; § ❼ *mad. oc.* Yatağın, tektonik olaylar sonucu ters dönmüş olan bölümü için kullanılır; § ❽ *mant.* Konusu ilkel öznenin çelişkeni olan önerme; § ❾ z. Ters biçimde, ters olarak: *Çorabını ters giydi;* § ❿ i. Bir şeyin içe gelen tarafı, arkası: *Ceketinin tersi ile alnındaki teri sildi;* § ⓫ Bir şeyin veya bir âletin kesmeyen, işlemeyen kısmı, arkası: *Baltanın tersi. Kılıcın* tersi; § ⓬ *mec.* Bir şeyin aksi, karşıtı; ⊙ ~ **i dönmek**, *dey.* Şaşırıp bulunduğu ve gideceği yeri kestirememek. [*Ing.* To lose one's bearings, to become confused and bewildered]; ⊙ ~ **inden okumak**, *dey.* Yanlış anlamak. [*Ing.* To misunderstand, to be very quick witted]; ⊙ ~ **ine çevirmek**, *dey.* İçini dışına çevirmek; ⊙ ~ **ler matrisi**, *istat.* ◘ **Matris.**

~ **açı**, *mat.* ◘ **Açı.**

~ **akan koyak**, *jeol.* Suları, uyumlu koyağın ters yönünde akan koyak. [*Ing.* Obsequent valley; *Fr.* Vallée obséquente].

~ **akım**, *kim.* Birbirini fiziksel veya kimyasal bakımdan etkileyecek olan iki maddeyi ters yönlerde harekete geçirmeye dayanan usul.

~ **akım rölesi**, *elek.* ◘ **Röle.**

~ **akımla yoğunlaştırma, çözündürme**, *kim.* İşlenecek madde ile eriticiyi, en fakir karışımı taze eriticiyle işleyecek şekilde birbirine ters yönde gönderme. *(Bu usul daha az çözücü kullanılmasını sağlar).*

~ **akıntı**, § ❶ *denizbil.* Ana akıntıya ters olarak kıyı çizgisini takip eden akıntı. *(Buna Karadeniz boğazında «anafor» denir).* ❷ *astr.* Akışkan veya gazların bir engele çarparak ters akıntı yapması. [*ing.* ve *Fr.* Turbulence].

~ **alize**, *coğr.* Alizelerle ters yönde esen yüksek rüzgâr.

~ **anlamak**, *dey.* Yanlış anlamak, ters bir anlam vermek. [*ing.* To misinterpret; *Fr.* Comprendre de travers].

~ **anod tepe gerilimi**, *elek.* ◘ **Gerilim.**

~ **ark**, *elek.* Gazlı bir redresör lâmbasında anottan katoda atlayan ark. [*ing.* Arc back].

~ **asılmalı terazi**, *cimn.* Vücudun, sırt arada dönük, gergin ve yatay olarak kollarda asılı ve dengede tutulduğu durum. [*Ing.* Horizontal backward hanging; *Fr.* Suspension horizontale en arrière].

~ **bağlantı**, *döş.* Pis ve temiz su boruları arasında bir bağlantının oluşması. [*ing.* Cross-connection; *Fr.* Raccordement transversal].

~ **bakmak**, *dey.* Kin ve öfke ile bakmak. [*ing.* To look sourly or in a hostile manner].

~ **basamaklı kırıklar**, *jeol.* Katman dilimlerinin tersine doğru basamaklı kırıklar. [*Ing.* Step faults heading against the dip; *Fr.* Faille en escalier en sens inverse au plangement].

~ **beşik**, *cimn.* Sırtüstü yatışta, kollarla bükülü dizleri kavrayarak sırt üzerinde, baş-ayak yönünde sallanma *(yuvarlanma).* [*ing.* Backrocking; *Fr.* Bascule dorsale].

~ **bükümlü ipek**, *dok.* ◘ **ipek.**

~ **cephe duruşu**, *cimn.* Vücudun, yerde veya bir araçta sırt yere dönük olarak yalnız ellerde ve topuklarda dayalı, giderek gerili bulunduğu durum. [*Ing.* Back stoop falling *(back support); Fr.* Chute dorsale].

~ **dalga**, *elek.* ◘ **Dalga.**

~ **daralan gömme ayak**, *mim.* ◘ **Gömme.**

~ **dönme**, *patol.* ◘ **Dönme.**

~ **dönmek**, *dey.* Alt üst olmak. [*ing.* To get wrong].

~ **durum**, ◘ **Durum.**

~ **duruş**, *bot.* Bir çiçeğin, üstteki taç yaprağı alta gelecek şekilde dönük durması.

~ **düşmek**, *dey.* Aykırı olmak, bağdaşmamak.

~ **elemanlar**, *mat.* Bir bileşim kanunu ile donatılmış bir cümlede, bileşimleri birim elemanı veren iki eleman.

~ **etek**, *balıkç.* ◘ **Etek.**

~ **etki**, *sibern.* Temel bir etkinin yerini geri dönüşlü bir etkinin alması.

~ **fay**, *jeol.* Yüzeyi aşırı yükselmiş fay kanadına doğru eğik olan çapraz fay.

~ **gard**, *sp.* ◘ **Gard.**

~ **gelmek**, *dey.* Uygun düşmemek. [*ing.* To be the wrong way about, to be in the opposite direction].

~ **gitmek**, *dey.* Askerlik olmak, *(iş hk.)* rast gitmemek. [*Ing.* To go wrong, to turn out badly].

~ **güç**, *mek.* ◘ **Güç**[1].

~ **hareket**, *müz.* İki sesin karşıt hareketle ilerlemesi. *(Birinin çıkıcı aralıklarına ötekinin inici aralıkları tekabül eder).*

~ **düz seslendirme**, *sin.* İki eşit parçaya bölünmüş ve birbirinin tamamlayıcısı olan bir ses yolu üzerinde ses alma işlemi. *(Bu işlemde, ikiye bölünmüş ses yolunun her bir parçası ses titreşimlerinden meydana gelen ışık titreşimlerine 180° lik karşılık gösterir).* [*Ing.* Push-pull sound recording; *Fr.* Enregistrement push-pull].

~ **ehram ayaklık**, Aşağı taraf dar ve yukarısı gittikçe genişleyen şekilde ayaklıklar olup üzerine heykelçeler ve büstler veya başka süsleme vazo v.b. şeyler konur. [*Fr.* Gaine].

☆ *Eşanl.* **dar dipli ayak.**

~ **harf**, *matb.* Yanlışlıkla başaşağı gelmiş ve baskıda siyah leke basan matbaa harfi. [*Ing.* Blank; *Fr.* Blockage].

~ **hiperbolik fonksiyonlar**, *mat.* ◘ **Hiperbolik.**

~ **işaretli**, *mat.* Cebirde, mutlak değerleri aynı, fakat işaretleri zıt olan iki nicelik için kullanılır.

~ **işlemler**, *mat.* Biri öbürünün sonucunu sıfıra indirgeyen iki işlem. *(Herhangi bir büyüklüğün aynı sayıyla çarpılması ve bölünmesi ters iki işlemdir).*

~ **kanat**, § ❶ *tekn.* Sıvıyı çarkın ekseninden uzağa atmak için, bir hidrolik çarkın kanatlarına ters yönde yerleştirilmiş küçük kanat; § ❷ *jeol.* Bir kıvrımın, katmanları alt üst olmuş yanı. [*Ing.* Inverted limb, reversed limb; *Fr.* Flanc inverse].

~ **kavis**, *mim.* Bir kemerin tepesinde açı yapacak şekilde birleşen ve bitişik bir kemerin üst ucunu meydana getiren ters eğrililerden her biri.

~ **kavrama**, *cimn.* Asılma aracını dışa dönük avuçlarla kavrama. [*Ing.* Wrist hold *(regular grasp); Fr.* Empoigne supérieure].

~ **kemer**, *mim.* Tersine çevrilmiş yani kavsi yukarı doğru bakan kemer. [*Fr.* Arc renversé].

☆ *Eşanl.* **çevrik kemer.**

~ **kırık**, *jeol.* Düzlemi kırılmış bir katman ya da bir damarın, yukarıdaki kanadına doğru eğimli olan kırık. [*Ing.* Riverse fault; *Fr.* Faille inverse].

~ **konsol**, Şişkin ve çıkıntılı tarafı alta gelen şekilde konsol. [*ing.* Inverted console; *Fr.* Console renversée].

☆ *Eşanl.* **furuş.**

~ **koşut kavrama**, *cimn.* Asılma aracını el sırtları birbirine dönük olarak kavrama. [*Fr.* Empoigne cubitale].

~ **köşe**, *sp.* Teniste topu vurulan tarafın ters yönüne gönderme. *(Raketi sağ eli ile kullanan bir oyuncu tarafından topun sol tarafa gönderilmesi).*

☆ *Eşanl.* **röver.**

~ **kuplajlı pervane**, *hava.* Mekanik transmisyonlu bazı helikopterlerde arka uca yerleştirilen ve gövdenin dönüş kuvvet çiftini yok etmeye yarayan pervane.

~ **matris**, *mat.* Bileşimi birim matrisi veren matris.

~ **maymun**, § ❶ *den.* Üst üste tespit edilmiş tek dilli iki makaradan meydana gelen blok. *(Alttaki makara daha küçüktür);* § ❷ Şam'da yapılan çok ince çelikli kılıç. [*ing.* A trademark of a good variety of convoluted grain].

~ **oküler**, *topogr.* ◘ **Astronomik oküler.**

~ **optik**, *kim.* Işığın polarılma düzlemini eşit, fakat ters yönde döndüren iki izomer için kullanılır. *(Bu bileşiklerde genellikle asimetrik bir karbon atomu vardır ve açık formülleri stereokimyanın kapsamına girer).*

☆ *Eşanl.* **enantiyomorf.**

~ **oranlar**, *mat.* Ters olarak alınmış aynı terimlerden meydana gelen, yani birinde pay olan terimin öbüründe payda olduğu oranlar.

~ **orantı**, *mat.* Birbirine bağlı olan ve biri artınca öteki azalan iki büyüklük arasındaki bağıntı.

~ **örgü**, *dok.* İpliklerin normal büküm yönüne ters doğrultuda yapılan armür.

~ **pers**, *dey.* Düzelemeyecek kadar ters: *İşlerim öyle ters gitti ki.* [*Ing.* Very inverted, all wrong, falling backwards, quite the reverse of what was desired].

~ **pers olmak**, *dey.* Fena halde bozulmak.

~ **profil vermek**, *mar.* ◘ **Profil**

~ **prova**, *res.* Bir deseni veya bir gravürü, nemli bir kâğıda bastırarak elde edilen ters kopya.

~ **refleks**, *patol.* ◘ **Refleks.**

~ **resim**, *matb.* Şekilleri aslının aksine olarak yapılmış resim. [*ing.* Mirror image; *Fr.* Image inversée].

~ **rüzgâr**, *den.* ◘ **Rüzgâr.**

~ **sayılar**, *mat.* Çarpımları 1'e eşit olan sayılar.

☆ *Eşanl.* **karşıt sayılar.**

~ **sığamsal**, *fizyol.* ◘ **Sığamsal.**

~ **somun**, *döş.* Özellikle uzun dişli bağlantıda kullanılan bir bağlantı parçası. [*ing.* Locknut, backnut].

~ **taraf**, Bir madalyanın kafa resmi veya tuğra olan arka tarafı. [*Ing.* Pile; *Fr.* Revers, pile].

☆ *Eşanl.* **yazı tarafı.**

~ **tarafından kalkmış**, *dey.* Huysuzluk eden, ler hakkında söylenir. [*Ing.* To be in a bad mood, to be in a bad temper; *Fr.* Il s'est levé du pied gauche].

~ **tarama**, *san.* Tarama usulüyle küçük ince çizgiler halinde yapılan resimlerde birbirine koşut olarak çizilen çizgilerin aksi bir durumda olanlarını kesen ve o hatlara ve çaprazlama olarak çizilen çizgiler. Çapraz tarama. [*ing.* Cross-hatch(ing); *Fr.* Contre-hachure].

~ **taramak**, *res.* Bir desene veya bir gravüre ters yönde taramalar çizmek.

~ **topuk**, Tersine çevrilmiş, yani yukarı

aşağıya çevrilmiş topuk şeklinde silme. [*Fr.* Talon renversé].
~ uçuş, *hava.* Sırt üstü uçuş. *(Ters uçuş ve bu şartlarla yapılan akrobasi hareketleri, hava cambazlığının çok ileri bir aşamasını belirtir).*
~ uygun kırık, *jeol.* ◘ **Uygun ters kırık.**
~ üçlü kuralı, *mat.* Bilinmeyen büyüklüğün, verilen büyüklükle ters orantılı olduğu üçlü kuralı.
~ yarım kaval, ◘ **Kaval.**
~ yol, *demir.* Bir trenin izlediği yola paralel olan demiryolu. *(Çift yollu bir hat üzerinde, normal gidiş yönüne ters doğrultuda yapılan seyre «ters yolda seyir» denir).*
~ yön, § ❶ *mar.* Ağaç liflerinin normal yönüne ters olan doğrultu; § ❷ *mat.* Karşıt yön. *(Düzlem üzerinde bir dönme hareketinin doğru yönü, saat ibrelerinin hareketinin tersi olan yönle tanımlanır).*
~ yön tayini, *hava.* Rasat yönüne 180° ilâve ederek veya bundan 180° çıkararak elde edilen yön. [*ing.* Reciprocal bearing; *Fr.* Relévement inverse].
~ yönlü vektörler, *mat.* Eşit uzunlukta, fakat karsıt yönde olan paralel vektörler.
~ yumurtaması, ◘ **Yumurtaması.**
~ yüreksi yaprak, *bot.* ◘ **Yaprak.**
~ yüz, *dey.* ◘ **Tersyüz.**
~ yüzü geri dönmek, *dey.* Eli boş olarak, istediğini elde etmeden geri dönmek. [*Ing.* To come back empty-handed, to return disappointed].

ters², *l.* Hayvan pisliği. [*ing.* Animal excrement; *Fr.* Fiente d'animaux].

tersâ /tersâ/, i. ç: **tersâyân.** *Osm.* < *Fars. esk.* Hıristiyan. ◘ **isevi, Nasrânî.**

tersâ.beçe /tersâbeçe/, b.i.c: **tersâ.beçegân.** *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Hıristiyan çocuğu; § ❷ *tas.* Mürşid-i kâmil.

tersâ.beçegân /tersâbeçegân/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* **tersâ.beçe'**nin çoğulu.

ters.açı*, b.i. *mat.* Bir açının kenarlarını, tepenin ötesine doğru uzatarak elde edilen açı: *Tersaçılar birbirine eşittir.* [*Osm.* Re'sen mukabil zâviye; *ing.* Opposite angle; *Fr.* Angle opposé par le sommet].

tersân /tersân/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Korkan, korkak.
☆ *Eşanl.* **Hâif.**

tersane/tersâne/, i. *Osm.* < *Ar. dârüs-sınâna, darsınâa* > *It. darsena.* Gemi yapılan yer. [*Ing.* Dockyard, maritime arsenal *(especially that at Istanbul); Fr.* Arsenal maritime, chantier de construction navale].
~ umuru, *dey. h.d.* Çok önemli iş.. [*Ing.* Very important work].

tersaneli /tersâneli/, i. Eskiden deniz subay ve erlerine denirdi. [*ing.* Naval officer; *Fr.* Officier ou soldat de la marine].

tersân tersân, z. *Osm.* < *Fars. esk.* Korka korka, korkarak.

tersâyân /tersâyân/, *l. Osm.* < *Fars. esk.* **tersâ'**nın çoğulu.

terselme, *i. jeom.* Bir şeyin ters duruma gelmesi olayı. *(Coğrafyada terselme ile ilgili iki olay vardır, Yer şekli terselme ve sıcaklık terselmesi).* [*Osm.* Tenâküs-ü avarız; *Ing.* ve *Fr.* Inversion].

ters engiz /tersengîz/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Korku veren, korkutan.

ters evirme*, b.i. *mant.* Olumlu tümel veya olumsuz tikel olan bir önermenin konusunun tersini yüklem ve yüklemin tersini konu yapma. Her insan canlıdır ve bazı taşlar sert değildir, önermelerinin tersevirmesi şu şekilde olur: *Her canlı olmayan insan değildir ve bazı sert şeyler taş değildir.* [*Osm.* Aksi mürekkep; *Ing.* ve *Fr.* Contraposition].

tersi, i. *zool.* Sardalyeye benzer bir balık. *(L. Clupea pontica; Ing.* Clupeoid, small herring; *Fr.* Clupea pontica].

tersi' /tersi:/, i. ç: **tersiât.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Mücevherler kakarak süsleme, oymacılık. [*Fr.* Marqueterie]; § ❷ *ed.* Iki fikranın kelimelerini vezin ve kâfiyece denk getirme: *«Münhasırdır sözlerim evsâfına muntazırdır gözlerim eltâfına»* gibi.

tersib, i.ç: **tersibât.** *Osm.*< *Ar. rüsûb. esk.* Tortuyu dibine çöktürme, tortusunu durultma.

tersibât /tersibât/, *l. Osm.* < *Ar. esk.* **tersib'**in çoğulu.

tersif, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yudum yudum içme, yudumlama.

tersil, *i. Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tertil.**

tersim /tersîm/, i. ç: **tersimât.** *Osm.* < *Ar. resm. esk.* Resmini yapma, resmetme; resmedilme. [*Ing.* A drawing a figure, a writing, a marking; *Fr.* Action de dessiner].

tersimât /tersimât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tersim'**in çoğulu.

tersimî, s. *Osm.* < *Ar. fels. esk.* Çizgeil.

tersine, z. Aksine, karşıt olarak, bilâkis. [*Ing.* On the contrary; *Fr.* A l'envers].

tersinir*, s. < *tersinmek, fiz.* § ❶ Bir olayın meydana gelme şartlarındaki sonsuz küçük bir değişikliğin etkisiyle herhangi bir anda yön değiştirebilen bütün kimyasal, fiziksel ve mekanik dönüşümler için kullanılır. *(Kapalı kapta buharlaşma gibi).*[*Osm.* Kabiliyet-i akis, kabil-i rücu; *Ing.* Reversible; *Fr.* Réversible]; § ❷ *(Geniş anlamda)* İçinde, sebep ile sonucun yer değiştirebileceği bir olay için kullanılır. *(Bir dinamonun çalışması tersinirdir, yani bir elektrik motoru gibi de çalışabilir).* [*ing.* Reversible; *Fr.* Réversible].
~ bağıntı, Bir cümlenin iki *a* ve *b* elemanı arasında bulunan ve yönü değiştirilebilen bağıntı.
☆ *Eşanl.* **bakışımlı bağıntı.**
~ çevrim, *fiz.* ◘ **Çevrim.**
~ hatveli pervane, *hava* Eksen çevresinde uygun bir dönüş verildiğinde palalarının hatvesi negatif hale gelen pervane. *(Normal olarak çekici olan pervane kuvveti böyle yön değiştirir ve uçak üstünde etkili bir frenleme elde edilir).*
~ pervane, *hava.* ve *den.* ◘ **Pervane.**
~ tepkime, *kim.* Aynı sıcaklık ve basınç şartları içinde aynı anda her iki yönde meydana gelen kimyasal tepkime. [*Ing.* Reversible reaction].
☆ *Eşanl.* **ters yönelir.**

tersinirlik,-ği, i. *fiz.* Bir pile, verdiği akıma ters yönde bir akım verilince önceden pilde gecen kimyasal olayın tersi meydana gelerek pilin ilk haline dönmesi özelliği. [*Ing.* Reversibility; *Fr.* Réversibilité].

tersinme, i. § ❶ **Tersinmek işi;** § ❷ *biy.* Bir kromozomun bölütündeki genlerin, normal homolog kromozoma kıyasla bir çizgi üzerindeki dizilişinin ters olusunu anlatmak amacıyla Sturtevant'ın *(1926)* kullandığı kelime.

tersinmek, nsz. f. § ❶ Geri dönmek. [*Osm.* Rücu etmek]; § ❷ **Terslik etmek.**

tersinmez, s. § ❶ *fiz.* Tersinirlik özelliği olmayan. [*Osm.* Gayri kabil-i akis; *Ing.* Irreversible; *Fr.* Irréversible]; § ❷ *mek.* Tek yönde çalışan bir mekanizma için kullanılır. [*ing.* Irreversible; *Fr.* Irréversible].
~ cihaz, *elek.* Iki kısmı ancak bir tek bağıl konumda birleştirilebilen çok kutuplu prolongatör veya konektör olan akım prizi.
~ tepkime, *kim.* Ters tepkimeyle sınırlanmadan maddelerden biri yok olana kadar devam eden tepkime. [*Ing.* Irreversible reaction].

tersinmezlik,-ği, *l. mek.* Ters yönde uygulanan güç ne kadar büyük olursa olsun tek yönde çalışan veya etki yapan bir mekanizmanın özelliği. *(Çok kullanılan tersinmez mekanizma iyi hazırlanmış vida-somun sistemidir. Hızları veya kütleleri tehlikeli olabilecek araç ve yükleri tutan veya iten mekanizmaların tersinmez olması gerekir).* [*Ing* Irreversibility; *Fr.* Irreversibilité].

tersip,-bi /tersîp/, *l.* ç: **tersibât.** *Osm.* < *Ar. tersîb. esk. kim.* Çökeltme. [*Ing.* Precipitation; *Fr.* Précipitation].

tersiyer, *l. coğr.* Yer yuvarlağının gelişme tarihinde, Üçüncü Çağı karşılayan Neozoik oluşuk grupu. [*Osm.* Ezminel-i Sâlise, Zaman-ı sâlis; *Ing.* Tertiary; *Fr.* Tertiaire].
☆ *Eşanl.* **üçüncü zaman.**

tersiyobütil, *l. Fr. tertiobutyle, kim.* Tek değerli -C $(CH_3)_3$ köküne verilen ad. [*Ing.* Tertiobutyl].

tersiyobütilik, *l. Fr. tertiobutylique. kim.* Formülü $(CH_3)_3COH$ olan alkol için kullanılır. 83°C'ta kaynayan bir sıvıdır. Petrolün cracking gazlarından elde edilir. Sentez etkeni ve eritici olarak kullanılır. [*ing.* Tertiobutilic].

terslek, s. Ters olan *(şey).* [*Osm.* Mâkûs; *Ing.* ve *Fr.* Inverse].

terslemek (-l), f. § ❶ Bir kimseye, bozacak veya sözünü ağzına tıkayacak yolda ters söz söylemek. [*Ing.*To scold, to answer hearsly, to snub; *Fr.* Réprimander]; § ❷ (-e), f. *(Hayvanlar hk.)* Pislemek. [*Ing.* To dung, to befoul with dung; *Fr.* Faire de la fiente].

terslenme, *l.* Terslenmek eylemi; ◉ **termik ~,** *meteor.* Atmosferde sık rastlanan ve düşey termik gradyanın zayıflaması veya ters dönmesi ile ortaya çıkan olay.

terslenmek, nsz. f. § ❶ Tersleme işine konu olmak. [*Ing.* To be snubbed; *Fr.* Être réprimandé]; § ❷ **Terslik göstermek.** [*Ing.* To be in a bad temper, to behave in a peevish, contrary way; *Fr.* Devenir de mauvaise humeur].

terslik,-ği, i. Ters olma hali veya tersçe davranış. [*Ing.* A turning out to be the opposite of what was hoped, a being reversed or wrong; *Fr.* Malchance, contrariété].

ters.nâk /tersnâk/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Korkan, korkak.

terso, i. *arg.* Sus, dur, yeter, kalsın!: *Sabahtan beri bülbül gibi ötüyorsun, terso bel* [*ing.* Stop it!, shut up! leave it alone! Drop it!].

ters ters, b.z. Ters bir şekilde. [*Ing.* Very inverted, all wrong].

ters yön*, b.i. *astr.* Bir gözlemcinin, gökküresi. ne baktığı zaman gördüğü devinimdeki dönme yönü. [*Ing.* Retrograde, retrogressive].
☆ *Eşanl.* **geri.**

ters.yüz, b..i İçini dışına veya altını üstüne çevirmek anlamında kullanılan **tersyüz etmek** deyiminde geçer. [*Ing.* Reverse; *Fr.* Revers].
~ etme, *müz.* Bir melodiyi, motifi ve melodi parçasını, ritmi değişikliğe uğramadan ama yükselen entervalleri alçalacak şekilde ve bunun tersine taklit etme.

terşih, i. ç: **terşihât.** *Osm.*< *Ar. esk.* § ❶ Süzme, sızdırma. ☆ *Eşanl.* **irtişâh;** § ❷ Besleyip terbiye etme; § ❸ *ed.* Sözü özlü söyleme san'atı.

terşiş, i. *Osm.* < *Ar. reşş. esk. Serpme,* saçma.

tertemiz /ter:temiz/, s Pek temiz, her yanı temiz. [*Ing.* Absolutely clean; *Fr.* Brillant de propreté].

tertibat,-tı /tertibat/, ç. i.*Osm.* < *Ar. tertîb.* § ❶ Düzen, düzenleniş. [*Ing.* Arrangements, dispositions; *Fr.* Dispositif, arrangements]; § ❷ Karşılayıcı hazırlıklar. [*ing.* Measure; *Fr.* Précaution, Mesure]; ◉ **ateş ~ ı,** *den.* ◘ **Ateş;** ◉ **basamak ~ ı,** ◘ **Basamak;** ◉ **boya ~ ı,** *matb.* ◘ **Boya;** ◉ **dar kesme ~ ı,** *matb.* ◘ **Dar';** ◉ **dümen ~ ı,** *den.* ◘ **Dümen;** ◉ **emniyet ~ ı,** *tekn.* ◘ **Emniyet;** ◉ **geri toplama ~ ı,** *matb.* ◘ **Geri;** ◉ **germe ~ ı,** *tekn.* ◘ **Germe;** ◉ **giriş ~ ı,** *hava.* ◘ **Giriş;;** ◉ **havaî müzik ~ ı,** *den.* ◘ **Havaî;** ◉ **havalandırma ~ ı,** ◘ **Havalandırma;** ◉ **ihtar ~ ı,** *hava.* ◘ **ihtâr;** ◉ **imlâ ~ ı,** *den.* ◘ **Imlâ.**
~ almak, Olması muhtemel bir tehlikeye karşı hazırlıkta bulunmak. [*Ing.* To take measures; *Fr.* Prendre des dispositions ou des précautions].

tertil, *l. Osm.* < *Ar.retl. esk.* Kur'anı yoluyle, usûlüyle okuma. ◘ **Tersil.**

tertip,-bi /tertîp/, i.ç: **tertibât.** *Osm.* < *Ar. rütûb* > *tertîb, esk.* § ❶ Sıra, dizi, düzen. [*Ing.* An arranging or classifying in due order, arrangement, order, disposition; *Fr.* Arrangement, ordre, composition, combinaison]; § ❷ Hazırlama, niyet.[*Ing.* Plan, project]; § ❸ *matb. (Basım işlerinde)* (a) Dizgi.[*Ing.*Composition, setting up of type; *Fr.*Composition]; (b) Sayfa düzeni;§ ❹ *ecz.* (a) Bir ilâcın belirli bir süre içinde alınacak belirli miktarı, (b) Aynı müstahzar içinde

...rçok ilâcın bir araya gelmesi. [*Ing.* Recipe, medical prescription; *Fr.* Formule; § ❺ *mec.* Hile, düzen, komplo; ❻ **hafif ~** *dey.* ◘ **Tertip**; ❼ **iskelet ~** *l. anatr.* ◘ **İskelet.**

~ etmek, Düzenlemek. [*Ing.* To arrange, put in order; *Fr.* Ranger, arranger].

tertipçi, i. ve s. Kötü bir şeyi tertipleyen, gerçekleştiren *(kimse): Bu yangının tertipçileri.* [*Ing.* Good at organizing, who is always planning, planner; *Fr.* Organisateur, arrangeur].

tertiplemek (-l), *f. Osm.* < *Ar.* § ❶ Sıraya, düzene sokmak, düzen vermek, sıraya koymak. [*Ing.* To organize, to arrange; *Fr.* Mettre qch. en ordre, diviser, échelonner]; § ❷ Düzenlemek, hazırlamak.

tertipli, s. § ❶ Düzenli, derli toplu, yerli yerinde. [*Ing.* Tidy, neat]; § ❷ Hesaplı, hazırlıklı: *Tertipli bir muhalefet.* [*Ing.* Well organized, well-prepared; *Fr.* En ordre, bien organisé]; § ❸ Önceden kurulmuş ve hazırlanmış.

tertiplilik,-ği, i. Tertipli olma hali.

tertip sâz /tertîpsâz/, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tertibeden, düzenleyen.

tertip sâzî /tertîpsâzî/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tertibedicilik, düzenleyicilik.

tertipsiz, s. Düzensiz, bozukdüzen, savruk. [*Ing.* Unarranged, disarranged, confused without system, untidy; *Fr.* En désordre mal organisé].

tertipsizlik,-ği, i. Düzensizlik, düzen bozukluğu, savrukluk. [*Ing.* Bad organization, lack of system, confusion, disorder, untidyness; *Fr.* Mauvaise organisation, manque d'ordre ou d'organisation].

terüellit, i. *Fr. téruelite, min.* Siyah dolomi çeşidi. [*Ing.* Teruelite].

terütaze /terütâze/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Pek taze. [*Ing.* Quite fresh, blooming; *Fr.* Frais comme une rose]

☆ *Eşanl.* körpe.

terviç /tervîç/, i. ç: **tervicât.** *Osm.* < *Ar. revâc. esk. (Bir düşünceyi)* Tutma, destekleme. [*Ing.* A giving currency to, a making current, a causing a plan to be accepted, a favoring or advocating a project; *Fr.* Action de soutenir, d'appuyer].

tervicât /tervicât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tervic'**in çoğulu.

tervih, i. ç: **tervihât.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Rayiha, koku verme, verilme, kokusunu arttırma; § ❷ Rahatlandırma, rahatlandırılma; § ❸ *müz.* Eskiden çalınan sazlardan biri. *(Meragalı Abdülkadir'in oğlu Abdülaziz tarafından icâdedilmiş olan bu saz, birbiri arkasına konmuş iki kanundan ibaretti).*

tervîha /tervîha/, i. ç: **terâvih.** *Osm.* < *Ar. esk.* Terâvih namazının her dört rek'atı.

tervihât /tervihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tervih'** in çoğulu.

tervik, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ki» uzun okunur).* Süzme, durultma, saflaştırma.

terviye, i. *Osm.* < *Ar. reyy, riyy* ve *rivâ'. esk.* § ❶ Iyiden iyiye, derin derin düşünme; § ❷ Suya kandırma.

teryân /teryân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **terinân, terniyân.**

terye, i. *Fr. terrier. zootekn.* Yer altında yuva yapan ve buralara saklanan hayvanları *(tilki, porsuk v.b.)* avlamak için kullanılan av köpeği. *(Süs köpeği olarak kullanılan cinsleri de vardır. Teryenin pek çok çeşidi vardır; bunlar birbirinden boy, tüy ve renk bakımından farklıdır. Sert kıllı terye hepsinden iridir. Diğer çeşitleri arasında foks terye, Islanda teryesi, Gal teryesi, bul-terye sayılabilir. Ufak boylu teryelere bazen «İngiliz basesi» denir. Iskoç teryesi, batı teryesi v.b. de ufak teryelerdendir. Alman teryelerine tekel denir);* ❸ **~ ye «göç» demişler,** *«uğnem başında»* **(yanımda) demiş,** *at.* Kendisine gerekli olan şeyler kolay taşınır olan kimsenin bir yerden başka yere geçmesi işten değildir.

ter.zebân /terzebân/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk. «yaş dilli»* § ❶ Hazır cevap; § ❷ Kalem.

ter.zebânî /terzebânî/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Hazır cevaplık.

terzetto, i. *It. müz.* Üç ses veya üç âlet için yapılmış küçük beste.

terzi, i. *Osm.* < *Ar. derzi.* § ❶ Elbise biçip diken kimse. [*Ing.* Tailor; *Fr.* Tailleur]. ◘ *ŞEKİL: 542.*— **TERZİ** *(kadın terzisi);* § ❷ Elbise dikilen yer; ❸ **~ ye dinlen demişler ayağa kalkmış,** *at.* Yoruculuk, rahatlık *«görece»* durumlarıdır. Işin niteliğine ve kişinin bu işi yapma yeteneğine göre yargı değişir; ❹ **tüccar ~,** Müşterilere dikeceği elbisenin kumaşını da satan terzi. **~ kası,** *anat.* Uyluk kaslarından biri. *(Uyluğun bütün ön yüzünü saran yüzeysel bir kastır. Bağdaş kurarak oturma imkânını bu kas sağlar. Eskiden terziler dikiş dikerken bu şekilde oturduklarından, bu kasa terzi kası denir).*

terzi hane, b.i. *Osm.* < *Ar. derzi* + *Fars. hane,* Terzilerin çalıştığı, elbise biçilip dikilen *yer, terzi dükkânı.* [*Ing.* Tailor's shop].

☆ *Eşanl.* **dikimevi.**

terzilik, i. *Osm.* < *Ar. rızk. esk.* Besleme, rızk verme.

terzi kuşu, b.i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, öteğengiller *(Sylviidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 10,5 sm. Sırtı ve kanatları kara-kahverengi, karnı sarı olur. Avrupa, Afrika ve Asya'nın sazlık bölgelerinde yaşar. [*Lat. Cisticola cisticola; Ing.* Fan-tailed warbler; *Fr.* Cisticole d'Europe].

~ kendi söküğünü dikemez, *at.* İnsanlar başkalarına yaptıkları hizmetleri kendilerine gelince çok defa savsaklarlar. [*Ing.* A rendering vile and contemptible, a treating with ignominy; *Fr.* Action de discréditer, d'avilir, de déshonorer].

terzil /terzil/, i. *Osm.* < *Ar. rezâlet. esk.* Rezil etme, küçük düşürme.

terzilik,-ği, i. Elbise biçip dikme işi. [*Ing.* Tailoring, dressmaking; *Fr.* Métier de tailleur, couture].

terziliyât /terzilîyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **terzil'**in çoğulu.

tesâbî /tesâbî/, i. *Osm.*< *Ar. esk.* Aşkını meydana vurma.

tesâbuk /tesâbuk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yarış etme. ◘ **Müsabaka.**

tesâbür /tesâbür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyi devamlı olarak yapma, bir şeye devam üzere çalışma.

tesadüf,-fü /tesâdüf/, i. ç: **tesadüfât.** *Osm.* < *Ar. Sadef veya sudûf.* § ❶ Rastlama, rast gelme. [*Ing.* A meeting by chance; *Fr* Rencontre]; § ❷ Rastlantı, düşece. [*Ing.* Chance, event, a happening, mere accident, coincidence; *Fr.* Hasard, sort, coincidence].

~ etmek, *huk.* Raslamak. [*Ing.* To meet by chance; *Fr.* Rencontrer].

tesadüfât /tesâdüfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesadüf'**ün çoğulu.

tesadüfen /tesâdüfen/, z. *Osm.* < *Ar.* Rast gelerek. [*Ing.* By chance, by coincidence; *Fr.* Par hasard, accidentellement].

tesadüfî /tesâdüfî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Rastgele olan veya yapılan. [*Ing.* Casual, accidental, by chance, irregular; *Fr.* Par hasard, cas fortuit].

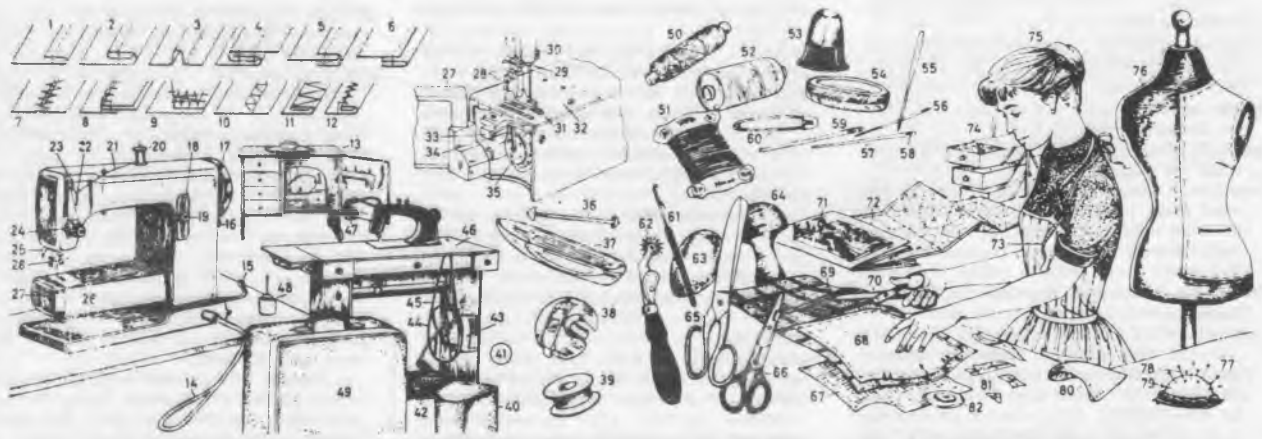

ŞEKİL: 542.— **TERZİ** [*Kadın terzisi*]. */1-12 makine dikişleri/.* **1.** Kıvrım. **2.** Kenar. **3.** Kırma. **4.** Kırmalı dikiş *(düz dikiş).* **5.** Garnitür. **6.** Kenar *(kaytan, şerit).* **7.** Zikzaklı dikiş. **8.** Köşeli dikiş. **9.** Çapraz dikiş. **10.** Ajur *(kaz ayağı).* **11.** Zikzaklı dikişle ajur yapma. **12.** Zikzaklı ajur. **13.** Dikiş makinesi dolabı. */14-47 Dikiş makinesi/. (14-40 Elektrikli dikiş makinesi). 14.* Dirsekli manivela. **15.** Bağlama teli *(flanci).* **16.** Makara *(bobin)* sarıcısı. *(Bobin sarma düzeni).* **17.** Çark. **18.** Dikiş ayarı. **19.** Ayar yeri *(ayar düğmesi).* **20.** Iplik masurası. **21.** Dikiş ipliği. **22.** Iplik kancası. **23.** Iplik kaldırma - indirme kolu. **24.** Iplik ayarı. **25.** Basıcı ayak kaldırıcısı. **26.** Örgü kolu. **27.** Menteşeli kapak. **28.** Iğne. **29.** Iğne çubuğu. **30.** Iğne sıkıştırma vidası. **31.** Verme noktası. **32.** Verme plakası. **33.** Verme çubuğu. **34.** Mandal. **35.** Bobin *(sargı, makara).* **36.** Iplik masurası. **37.** Sürme mekik. **38.** Döner mekik. **39.** Masura. **40.** Dikiş makinesi kapağı. **(41)** Pedal düzeni. **42.** Pedal. **44.** İşletme çarkı *(çalıştırıcı çark).* **45.** İşletme kayışı *(çalıştırıcı kayış).* **46.** Dikiş masası. **47.** Dikiş makinesi ışığı. **48.** Yağdanlık. **49.** Dikiş makinesi kutusu. **50.** Ipek masura. **51.** Makara *(bobin).* **52.** Bobin. **53.** Yüksük. **54.** Lastik bobin. **55.** Dikiş makinesi iğnesi. **56.** Dikiş iğnesi. **57.** Örgü iğnesi. **58** Iğne gözü. **59.** Lastik iğnesi. **60.** Çengelli iğne. **61.** Çorap tamir âleti *(çorap örücüsü).* **62.** Rolet. **63.** Örgü yumurtası *(yama örme yumurtası).* **64.** Örgü mantarı. **65.** Terzi makası. **66.** Ilik makası. **67.** Tela. **68.** Kalıp. **69.** Astar. **70.** Biçki makası. **71.** Model mecmuası. **72.** Elbise patronu *(desen defteri), desen kitabı).* **73.** Mezura. **74.** Dikiş kutusu. **75.** Kadın terzi *(biçkici).* **76.** Manken. **77.** Iğne yastığı. **78.** Iğne. **79.** Iğne başı. **80.** Omuz yastığı. **81.** Kırpıntı. **82.** Tebeşir.

~ **akitler,** *huk.* Baht veya tesadüfe bağlı sözleşme.
~ **bağlantı,** *istat.* ◘ **Bağlantı.**
~ **değişken,** *istat.* Bir ihtimal kanununa uyan, yani alabileceği değerleri belli bir ihtimalle alan değişken.
~ **fonksiyon,** *istat.* İhtimal kanunu zamanla değişebilen tesadüfî değişken
~ **hata,** *istat.* Sistematik hata, ölçme, gözlem ve cevap hatalarına karşıt olarak, sondaj işlemi çok fazla sayıda tekrar edildiği zaman ortadan kalkan sondaj hatalarının bir kısmı. [*Ing.* Accidental error].
~ **işsizlik,** *ikt.* ◘ **işsizlik.**
~ **rölöve,** *istat.* ◘ **Rölöve.**
~ **sayı,** *istat.* Her rakamı eşit şansla tesadüfî olarak elde edilen ve örneğe dahil edilecek birimleri bellemeye yarayan sayı.
~ **şart,** *huk.* Raslantı şartı, tarafların iradesi dışında meydana gelebilecek şart.

tesadüm /tesādüm/, i. *Osm.* < *Ar. sadm. esk.* Çarpışma, tokuşma. ◘ **Müsâdeme.**

tesâfuh /tesâfuh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Elele tutuşma. ◘ **Musâfaha.**

tesâgur /tesāgur/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Küçük görünme, küçülme.

tesahhun, i. ç: **tesahhunât.** i. *Osm.* < *Ar. esk.* Isınma, kızma.

tesahhunât /tesahhunāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesahhun**'un çoğulu.

tesahhur, i. *Osm.*< *Ar. sahūr. esk.*§ ❶ Maskaralanma; § ❷ Zevklenip alay etme; § ❸ Aleme gülünç olma.

tesâhubât /tesâhubāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesâhub**'un çoğulu.

tesahup,-bu /tesâhüp/, i.ç: **tesâhübât.** *Osm.* < *Ar. tesâhub.* § ❶ Sahip çıkma. [*Ing.* Acquisition of property]; § ❷ Benimseyip koruma. [*Ing.* A making oneself owner, a becoming a patron or protector; *Fr.* Prendre la défense, de, action de protéger, protection, appui, défense].

tesâhül /tesâhül/, i. ç: **tesâhülât.** *Osm.* < *Ar. sehl. esk.* § ❶ Yumuşak muamele etme; § ❷ Kolay görerek ihmal etme.

tesâhülât /tesâhülāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesâhül**'ün çoğulu.

tesakkub, i. ç: **tesakkubât.** *Osm.* < *Ar. sakb.* Delinme, deliklenme.

tesakkubât /tesakkubāt/, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Organizmada bulunan tabii ve arızî delikler.

tasakkuf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir Hıristiyanın tahsilini tamamlayarak papaz olması; § ❷ Binanın tavanlanması.

tesâkul /tesâkul/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Üşenip ağırlaşma, tembellik etme; § ❷ Savaşa girmeye niyet etmişken oyalanıp geri kalma.

tesâkut /tesâkut/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Birbiri ardına düşme, düşüşme.

tesâluh /tesâluh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Musâlaha.

tesâlüf /tesâlüf/, i. *Osm.* < *Ar. self. es.k* İki erkek birbiriyle bacanak veya iki kadın birbiriyle elti olma.

tesâlüp,-bü /tesâlüb/, i. *Osm* < *Ar.esk.*§ ❶ İki şeyin *(haç gibi)* birbiri üzerine binmesi; § ❷ *tıp.* Sinir ve damarların birbirinin üzerinden çaprazvârî geçmesi; § ❸ *biy.* Irk karışması. [*Ing.* Cross-breeding].

Tesalya, öz. i. *Yun. Thessalia. coğr.* Kıta Yunanistan'ında bölge. Kuzeyde ve batıda Olympos ile Pindos kütleleri, güneyde Othyris dağları arasında uzanır, Karditsa, Larissa, Trikkala ve Magnesia nomoslarını içine alır. [*Ing.* ve *Fr.* Thessalia].
~ **lehçesi,** *dilb. Aiolis* öbeğinden eski Yunanca lehçesi. *(Uzun süre siyasal birliğini sağlayamamış geniş bir ülkede konuşulan Tesalya lehçesinin birçok değişik biçimi vardır. Tesalya lehçesi ile yazılmış hiç bir edebî metin ele geçirilememiştir ve bu lehçe ancak yazıtlar ve glozlar aracılığıyla bilinir. Tesalya lehçesi bütünüyle ele alındığında Boiotia lehçesinden çok Lesbos lehçesine yakındır; ama bu lehçede Dor lehçesinin ve kuzeybatı lehçelerinin etkisi görülür).* [*Ing.* Thessalia dialect].

tesâmu' /tesāmu:/, i. *Osm.* < *Ar. sem. esk.* İşitme, kulaktan duyma.

tesâmuh /tesāmuh/, i. ç: **tesamuhât.** *Osm.* < *Ar. semâhat. esk.* § ❶ Musâmaha etme, hoş görme, hoşgörü; § ❷ Dikkatsiz, kayıtsız davranma.

tesâmuhât /tesāmuhāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesâmuh**'un çoğulu.

tesâmum /tesāmum/, i. *Osm.* < *Ar. sum. esk.* Sağırlaşma, sağır görünme.

tesânif /tesānif/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasnif**'in çoğulu.

tesânüdiye /tesānüdiye/, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels.* Dayanışçılık.

tesanüt.-dü /tesānüt/, i. *Osm.* < *Ar. sened* > *tesânüd. esk.* Dayanışma, omuzdaşlık. [*Ing.* Mutual support, cooperation, solidarity; *Fr.* Solidarité].

tesârif /tesārif/, i. *Osm.* < *Ar.* **tasrif**'in çoğulu. *esk.* Allah'ın istediği gibi hüküm ve iradesi.

tesâru' /tesāru:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Güreşme. ◘ **Musâraa.**

tesâruf /tesāruf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Emir ve hükmetme.

tesâüb /tesāüb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Esneme; § ❷ Gaflette bulunma.

tesâud /tesāud/, i. ç: **tesaudât.** *Osm.* < *Ar. suûd.* § ❶ Yukarı çıkma, ağma; § ❷ *fiz.* ve *kim.* Sublimleşme.

tesâudât /tesāudāt/, i. *Osm.* < *Ar.* **tesâud**'un çoğulu.

tesâül /tesāül/, i. *Osm.* < *Ar. sual. esk.* Birbirine sorma, soruşturma.

tesâvi/tesâvi', *i. Osm.* < *Ar. seviyye. esk.*§ ❶ Bir ve müsavi *(eşit)* olma, beraber ve bir derecede bulunma; § ❷ *sosy.* Eşitlik.

tesâvir /tesāvir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasvir**'in çoğulu.

tesâyüf /tesāyüf/, i. *Osm.* < *Ar. seyf. esk.* Kılıçla vurusma. ◘ **Müsayefe.**

tesbi' /tesbī:/, i. *Osm.* < *Ar. seb. esk.* § ❶ Yedileme, yediye çıkarma; § ❷ *ed.* Evvelden söylenmiş bir manzumenin her beytini matla'da her iki mısra ile aynı kafiyede olmak üzere beş mısra ilâve edilerek yedi mısraa çıkarılması.

tesbian, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Yediye ayırarak, yediye ayırmak suretiyle.

tesbih /tesbīh/ i. ç: **tesbihât.** *Osm.* < *Ar. sebh.* § ❶ «*Sübhânallah*» kelimesini söyleyerek Allah'a ta'zim etme; § ❷ ◘ **Tespih.**

tesbihât /tesbihāt/, i. *Osm.* < *Ar.* **tesbih**'in çoğulu. *esk.* «*Sübhanallah*» diyerek Allah'ı kutsallaştırmalar.

tesbihiye, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* Tespihağacıgiller.

tesbik, i. ç: **tesbikât.** *Osm.* < *Ar. sebk. esk.* Eritilip kalıba dökme, eritilip kalıba dökülme.

tesbikât /tesbikāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesbik**'in çoğulu.

tesbil, i. *Osm.* < *Ar. sebil. esk.* § ❶ Allah yoluna bağlama; § ❷ Yola çıkarma, yolcu etme. *(Asıl mânası: bir şeyi Allah için vakfetve ve mübah kılma'dır).*

tesbit, i. *Osm.* < *Ar. sübût. esk.* § ❶ Sağlamca yerleştirme, yerinden oynamaz hale sokma; § ❷ Bir hali şüpheye yer bırakmayacak şekilde görüp gösterme.

tesci' /tescī:/, i.ç: **tesciât.** *Osm.* < *Ar. sec. esk.* Nesirde kafiye kullanma, cümleleri kafiyelendirme.

tesciât /tesciāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesci**'in çoğulu.

tescif, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyi örtme.

tescil /tescīl/, i. ç: **tescilât.** *Osm.* < *Ar. secl. esk.* § ❶ Bir şeyin resmîleşmesi için gerekli deftere kaydetme, sicile geçirme. [*Ing.* Registration; *Fr.* Action d'enregistrer, enregistrement]; § ❷ *huk.* Bir gayrımenkul üzerinde bir aynî hakkın kurulması için, tapu kütüğüne yapılması gerekli kayıt. [*Ing.* An inscribing in the rolls of a court]; ◉ ~ **e tabi olmayan arazi,** *huk.* Kimsenin özel mülkiyetinde bulunmayan ve kamu kullanılmasına ayrılmış taşınmazlar.
~ **devleti,** *hava.* (a) Hava gemisinin tescilini yapmış olan devlet; (b) Hava gemisinin kayıtlı olduğu aza devlet. [*Ing.* State of registry; *Fr.* Etat d'immatriculation].
~ **etmek,** *(Bir şeyi)* bir yere kaydederek resmileştirmek, kütüğe geçirmek. [*Ing.* To register, to record; *Fr.* Faire enregistrer].
~ **limanı,** *den.* Bir geminin bağlı olduğu ve bütün sicillerinin tutulduğu liman.
☆ *Eşanl.* **bağlama limanı.**
~ **numarası,** *den.* Tescil limanınca bir gemiye verilen kayıt numarası.
~ **prensibi,** *huk.* Bir gayrımenkul üstünde bir aynî hakkın kurulması için tescilin zorunlu olması.
~ **sertifikası,** *hava.* Bir hava gemisinin sahibine hava gemisinin usul ve nizamlar gereğince resmî kayıtlara geçirildiğine dair yetkili makamca verilen belge. [*Ing.* Registration certificate; *Fr.* Certificat d'immatriculation].

tescilât /tescilāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tescil**'in çoğulu.

tescilli, s. Tescil edilmiş. [*Ing.* Registered, recorded; *Fr.* Enregistré].
☆ *Eşanl.* **müseccel.**

tescilsiz, s. Tescil edilmemiş. [*Ing.* Unregistered; *Fr.* Non enrégistré].
~ **iktisaplar,** *huk.* Gayrımenkul üstünde aynî hakkın tescil işlemi yapılmaksızın kazanılması.

tescir, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Tescir.
~ **kordonu,** ◘ **Kordon.**

tesciye, i. *Osm.* < *Ar. seciyye. esk.* Karakterini, niteliğini belirtme.

tesdid, i. *Osm.* < *Ar. sedd. esk.* § ❶ Uzunluğuna doğrultma, doğrultulma; § ❷ Hayırlı işe doğru yöneltme.

tasdis, i. ç: **tesdisât.** *Osm.* < *Ar. süds.* § ❶ Altıya çıkarma, altılama; § ❷ *ed.* Bir şiirin beyitlerine aynı vezin ve kafiyede dörder mısra katılarak her beytin altı mısraa çıkarılması.

tesdisât /tesdisāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesdis**'in çoğulu.

tesebbüb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sebep olma.

tesebbüben, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Sebep olmak suretiyle.

tesebbüt, i. *Osm.* < *Ar. sebât. esk.* Sebat gösterme, sabretme, dayanma.

teseccüd, i. ç: **teseccüdât.** *esk.* Secde etme, secdeye kapanıp Allah'ı takdis etme.

teseddüd, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Vücutta bulunan sıvı veya kimyasal cisimlerin katılaşarak tabii mecralarından birinin kapaması.

teseffüh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sefihleşme.

teseffül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sefilleşme, bayağılaşma, aşağılaşma.

tesehhur, i. *Osm.* < *Ar. esk. esk.* Maskaraya alma, alay etme.

tesehhur.kâr /tesehhurkār/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Maskara. ◘ **Suhra.**

tesehhur.kârâne /tesehhurkārâne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Maskaraya yakışacak surette.

tesehhüb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bulutlanma.
☆ *Eşanl.* **tegayyüm.**

tesehhür, i. *Osm.* < *Ar. sehr. esk.* Gece uyuyamama, uyanık kalma.

tesekkün, i. *Osm.* < *Ar. sükûn. esk.* Sükun bulma, yatışma.

tesekkür, i. *Osm.*< *Ar.sekr.esk.* § ❶ Sarhoş olma; § ❷ *tıp.* Şekerlenme, şeker bağlama, şeker hastalığına tutulma; § ❸ **Şeker hastalığı.**

tesellâ /tesellā/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Teselli.**

teselli /tesellī/, i. ç: **teselliyyât** *Osm.* < *Ar. sülv.* veya *selâ.* Acı bir olayı unuttturmaya çalışma, acısını hafifletme, avutma, [*Ing.* Consolation, comfort; *Fr.* Consolation].
~ **bulmak,** Avunmak. [*Ing.* To console oneself; *Fr.* Se consoler de qch.].
~ **etmek (vermek),** Bir kimseyi avutmak. [*Ing.* To console; *Fr.* Consoler].
~ **mükâfatı,** *dey.* Teselli etmek amacıyla verilen ufak mükâfat.

teselli.âmiz /tesellīāmiz/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Teselli edici, avutucu. ◘ **Teselli-bahş.**

teselli.bahş /tesellībahş/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Teselli verici, avutucu. ◘ **Teselliâmiz, tesliyetbahş.**

teselli.nâpezir /tesellīnāpezir/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Avutulamaz.

teselli.pezir /tesellipezīr/, bs. *Osm.* < *Fars esk.* Teselli kabul edici, avutulabilir.

teselliisiz, s. Teselli kabul etmeyen, çok acı.
teselliyâb /teselliyāb/, b.s. *Osm. < Fars. esk.* Teselli bulucu, bulan, avunan.
telliyyât /telliyyāt/, l. *Osm. < Ar. esk.* teselli'nin çoğulu.
teselluh, i. *Osm. < Ar. silâh. esk.* Silâhlanma, silâh kuşanma.
tesellüb, i. *Osm. < Ar. esk..* § ❶ Soyunma; § ❷ Kocası ölen kadının matem elbisesi giymesi.
tesellüc, i. *Osm. < Ar. esk. fiz.* Suyun donarak kar hâline gelmesi.
tesellül, i. *Osm. < Ar. sell. esk.* § ❶ İçinden sıyrılıp çıkma; § ❷ Verem olma.
tesellüm,-mü, l. *Osm. < Ar. selm. esk.* Teslim alma. [*Ing.* Receipt; act of receiving; *Fr.* Action de prendre livraison].
~ **eden**, Teslim alan. [*Ing.* Recipient; one who receives].
~ **etmek**, Teslim almak. [*Ing.* To take delivery; *Fr.* Prendre livraison].
~ **ilmühaberi**, *huk.* Taşıma senedinin düzenlenmemiş olduğu durumlarda, göndereninin istemi üzerine taşıyıcının verdiği belge.
~ **konşimentosu**, *huk.* Yükletenin muvafakatı ile malların belirli limana sevk edilmek veya gemiye yüklenmek üzere teslüm edildiği kaydını kapsayan konşimento. [*Ing.* A bill of lading given to the shipper upon receipt of the goods, but before the goods are loaded on board the ship].
teselsül,-lü, l. ç: **teselsülât**. *Osm. < Ar. silsile. esk.* § ❶ Zincirleme, zincirleme gitme; § ❷ *huk.* Birden çok kimselerin alacaklıya karşı aynı borcun tamamını tanımaları veya birden çok alacaklıların tek bir borcu istemeye hakkı olmasını gerektiren bir hal. [*Ing.* Solidarity; *Fr.* Action de se suivre sans interruption].
~ **etmek**, Kesintisiz zincirleme devam edip gitmek. [*Ing.* To follow in an uninterrupted series; *Fr.* S'enchaîner, se suivre sans interruption].
teselsülât /teselsülāt/, l. *Osm. < Ar. esk.* **teselsül'ün** çoğulu.
tesemmi, l. *Osm. < Ar. ism. esk.* Adlanma, isimlenme.
tesemmüm,-mü, i. ç: **tesemmümât**. *Osm. < Ar. semm. esk.* Ağılanma, zehirlenme. [*Ing.* A being poisoned; *Fr.* Intoxication].
tesemmümât /tesemmümāt/, i. *Osm. < Ar. esk.* **tesemmüm'ün** çoğulu.
tesemmün, l. *Osm. < Ar. semen. esk.* Semirme, şişmanlama.
tesemmür, i. *Osm. < Ar. tıh. esk.* Bir uzvun aynı cinsten başka bir uzvun içerisine bir miktar girmesi ve cenin *(ana rahmindeki çocuk)* in havsala boşluklarından birinin derinliği içine girmesi.
tesennî, i. *Osm. < Ar. esk.* Eğilip bükülme, iki kat olma.
tesennüh, i. *Osm. < Ar. esk.* Küflenme.
tesennün, i. *Osm. < Ar. sinn. esk.* Diş çıkarma.
teserrî, s. *Osm. < Ar. sery, esk.* Odalık edinme, cariye alma.
teserru' /teserru:/, l. *Osm. < Ar. sür'at. esk.* Kosma, çabuk davranma.
tesettür,-rü, l. *Osm. < Ar. setr. esk.* Erkekten kaçma, kaçgöz. [*Ing.* A being veiled, hidden, shrouded, concealment; *Fr.* Action de se couvrir, de se voiler, de se cacher].
tesevvül, i. *Osm. < Ar. esk.* Tesviye etme, düzeltme, düzleme, düzlenme.
tesevvüb, l. *Osm. < Ar. sevâb. esk.* § ❶ Sevaplanma, sevap kazanma; § ❷ Farz olan, namazdan sonra nafile namaz kılıp sevap kazanma.
teseyyübât /teseyyübāt/, l. *Osm. < Ar. esk.* **teseyyüb'ün** çoğulu.
teseyyüp[1],-bü, l. *Osm. < Ar. seyyib > teseyyüb. esk. (kadın)* Dul kalma. [*Ing.* A becoming a widow, a being divorced].
teseyyüp[2],-bü, i. ç: **teseyyübât**. *Osm. < Ar. esk.* Kayıtsızlık, ihmalcilik, üşenme, tenbellik. [*Ing.* Negligence, inadvertence].
tesfid, i. *Osm. < Ar. esk.* Eti kebâbetmek için şişe dizme.
tesfif, l. *Osm. < Ar. esk.* Dövüp toz haline getirme, getirilme.
tesfih, i. *Osm. < Ar. sefâhat. esk.* Sefih görme, sefih sayma.
tesfil, i ç: **tesfilât**. *Osm. < Ar. sufl. esk.* Sefilleştirme, bayağılaştırma, bayağılaştırılma, aşağılaştırma.
tesfir, i. *Osm. < Ar. sefer. esk.* Sefere gönderme, gönderilme.
teshik, i. *Osm. < Ar. esk.* Ezme, dövme, dövüp ezme.
teshil[1] /teshīl/, i. ç: **teshilât**. *Osm. < Ar. sühûlet. esk.* Kolaylaştırma. [*Ing.* A making easy, to manage or accomplish, a making even or level; *Fr.* Action de rendre facile].
teshil[2] /teshīl/, i. *Osm. < Ar. esk.* Öksürtme.
teshilât /teshilāt/, i. *Osm. < Ar. esk.* **teshil'in** çoğulu.
teshillen, z. *Osm. < Ar. esk.* Kolaylık olmak üzere.
teshin /teshīn/, l. ç: **teshînât**. *Osm. < Ar. sahn* veya *suhûnet. esk.* Isıtma, ısıtılma, kızma, kızdırılma. [*Ing.* A warming, a heating; *Fr.* Action de chauffer, chauffage].
~ **araçları**, Binaların içini ısıtmak için kullanılan ocak, soba, mangal gibi araçlar ve kalorifer tesisatı.
teshinât /teshināt/, i. *Osm. < Ar. esk.* **teshin'in** çoğulu.
teshir /teshīr/, i. ç: **teshîrât**. *Osm. < Ar. sihr* ve *sehhar. esk.* § ❶ Kendine bağlama, ele geçirme; § ❷ Büyüleme. [*Ing.* A fascinating, enchanting; *Fr.* Soumission, assujettissement].
teshîrât /teshīrāt/, i. *Osm. < Ar. esk.* **teshir'in** çoğulu.
tes'id /tes:id/, i. *Osm. < Ar. sa'd. esk.* Tebrik etme, kutlama.
☆ *Eşanl.* **is'ad**
te'sim /te:sim/, i. *Osm. < Ar. ism. esk.* Günahkâr sayma, birine «günahkâr oldun!» deme.
tesir /tesīr/, i. ç: **tesirât**. *Osm. < Ar. isr. esk.* § ❶ Etki. [*Ing.* Effect, impression, influence; *Fr.* Impression, effet]; § ❷ Etki yapma, dokunma. [*Ing* A producing an effect or impression]. ◉ *(Bir âletin)* ~ **e bırakılması**, *hava.* Bir âletin ölçeceği veya kaydedeceği ortamın etkisine bırakılması usulü. [*Ing.* Exposure *(of instrument); Fr.* Exposition *(d'un instrument)*]; ◉ *(Bir pervanenin)* ~ **hatvesi**, hava. Sıfır çekişe tekabül eden, pervanenin her dönüsteki ilerlemesi. [*Ing.* Experimental mean pitch *(of an airscrew); Fr.* Pas efficace *(d'une hélice)*]; ◉ *(Bir pervanenin)* ~ **hatvesi oranı**, *hava.* Bir pervanenin etki hatvesinin pervanenin çapına oranı. [*Ing.* Experimental mean pitch-diameter ratio *(of an airscrew); Fr.* Pas efficace relatif *(d'une hélice)*].
~ **merkezi**, *hava.* Bir mıntıkada bir mevsim veya bir yıl boyunca kalabilen bir yüksek veya alçak basınç merkezi. [*Ing.* Center of action; *Fr.* Centre d'action].
~ **sahası**, *hava.* Bir radyo istasyonunun yayınının alınabildiği saha. [*Ing.* Coverage; *Fr.* Couverture, zone couverte].
te'sirât /te:sirāt/, i. *Osm. < Ar. esk.* **te'sir'in** çoğulu.
tesirli/tesîrli/, s. Tesir eden. [*Ing.* Impressive, efficacious, efficient; *Fr.* Impressionnant].
☆ *Eşanl.* **etkili.**
tesirre, i. *Osm. < Ar.* ◘ **Tesrir.**
tesirsiz /tesīrsiz/, s. Tesir etmeyen. [*Ing.* Ineffective, without influence, free, without being influenced; *Fr.* Sans effet].
☆ *Eşanl.* **etkisiz.**
tesis /te:sīs/, i. ç: **tesisât**. *Osm. < Ar. üss.* § ❶ Kurma, temel atma. [*Ing.* Foundation]; § ❷ Kuruluş. [*Ing.* Endowment; *Fr.* Action des jeter les fondements établissement]; § ❸ Kurum; ◉ **görünen yardımcı** ~, *hava.* ◘ **Görünen**; ◉ **görünen yer yardımcı** ~ I, *hava.* ◘ **Görünen**; ◉ **ileri** ~, *ask.* ◘ **ileri**; ◉ **sıhhiye** ~ **leri**, *ask.* ◘ **Sıhhiye**; ◉ ~ **ler ve işletmeler**, *ikt.* Bir idare altında toplanan fabrika ve işletmeler, aynı üretim faaliyeti ile uğrasan müesseselerin bir arada veya bir bölgede bulunması.
~ **etmek**, *huk.* Kurmak, meydana getirmek. [*Ing.* To found, to establish, to Institute; to base; *Fr.* Jeter les fondements, fonder, établir].
~ **masrafı**, *ikt.* Bir teşebbüsün ilk tesisi için yapılan masraflar ve ödenen paralar. [*Ing.* Development expense; *Fr.* Frais de premier établissement].
~ **olunmak**, Kurulmak, meydana getirilmek. [*Ing.* To be founded].
tesisat, l. *Osm. < Ar.* **tesis'in** çoğulu; § ❶ Belli bir işin yapımında kullanılan âletlerin ve gerekli malzemenin bir yere döşenmesi ve bu şekilde döşenen malzemenin bütünü. [*Ing.* ve *Fr.* Installations]; § ❷ Bir akışkanı *(su, havagazı)* veya elektrik enerjisini dağıtım merkezinden sayaca veya kullanma yerine kadar ileten boru şebekesi. [*Ing.* ve *Fr.* Installations]; § ❸ *inş.* Özellikle bir yapının içinde su, havagazı ve petrol ürünleri *(mazot v.b.)* için kullanılan boru şebekesi. [*Ing.* ve *Fr.* Installations].
☆ *Eşanl.* **döşem**; ◉ **bağlama** ~ **ı**, *hava.* ◘ **Bağlama**; ◉ **döküm** ~ **ı**, *met.* ◘ **Döküm**; ◉ **sıhhî** ~, *inş.* Insan sağlığını korumak amacıyle meskenlerde bulunması şartnamelerce zorunlu görülen ısıtma *(kalorifer tesisatı)* ve havalandırma, kanalizasyon, havagazı ve elektrik tesisatlarının, temiz ve kullanılmış su şebekelerinin *(banyo, mutfak)* tümü. [*Ing.* Sanitary installations]; ◉ **sıhhî** ~ **malzemesi**, *inş.* Sıhhî tesisatta kullanılan lavabo, bulaşık taşı *(eviye)*, banyo küveti, helâ taşı, pisuvar, bide, sifon, radyatör, aspiratör v.b. mazemelerin tümü.
~ **kolonu**, *inş.* ◘ **Kolon.**
~ **masrafları**, *muh.* ◘ **Masraf.**
tesisatçı, i. Elektrik su, havagazı v.b. tesisatları döşeyen, bunların onarımıyle uğraşan usta: *Elektrik tesisatçısı.* [*Ing.* Fitter; *Fr.* Installateur]. ☆ *Eşanl.* **döşem**; ◉ **elektrik** ~ **sı**, ◘ **Elektrik.**
tesisatçılık,-ğı, l. Döşem yapma işi. [*Ing.* ve *Fr.* Installation].
tesisen, z. Tesis ederek, kurarak.
~ **iktisap**, *huk.* Bir kimsenin sahip olduğu bir hakka dayanarak diğer bir kimse lehine bir hak kurması.
tesit,-di /tesīt/, i. *Osm. < Ar. sad. esk.* Kutlama.
teskere /tes:kere/, l. *Fars. deskere* § ❶ *esk.* Sedye. [*Ing.* Litter, stretcher; *Fr.* Brancard, civière]; § ❷ *inş.* Yapılarda gereç taşımak için kullanılan dört kollu ve iki kişi tarafından taşınan tahta araç. [*Ing.* Handbarrow, bier].
teskereci, i. § ❶ Teskere taşıyan kimse; § ❷ Yaralıları taşımakla görevli teskere servisinde çalışan kimse.
teskib, i. *Osm. < Ar. sakb. esk.* Delme, delik açma.
teskif, l. *Osm. < Ar. sakf. esk.* § ❶ Bir Hıristiyanı papaz yapma; § ❷ Binaya tavan yapma, binaya tavan yapılma.
teskil, i. *Osm. < Ar. sakl. esk.* Ağırlastırma, ağırlaştırılma, ağırlığını artırma, ağırlığı artırılma.
teskim, i. *Osm. < Ar. sakm. esk.* § ❶ Hasta etme; § ❷ Sakim, bozuk, yanlış, eksik sayma.
teskin /teskīn/, i. *Osm. < Ar. sükûn. esk.* Yatıştırma, dindirme, sakinleştirme. [*Ing.* Calming, pacifying, making quiet, a relieving, assuaging; *Fr.* Action de calmer, d'apaiser, de rétablir le calme et la tranquilité].
~ **etmek**, Öfke, acı, heyecan v.b. duyguları dindirmek, yatıştırmağa çalışmak. [*Ing.* To calm, to pacify, to assuage; *Fr.* Calmer, apaiser].
~ **olmak**, Yatışmak. [*Ing.* To be calmed, to be pacified, to be assuaged; *Fr.* Se calmer, s'apaiser].
teskir, i. *Osm. < Ar. sekr. esk.* Sarhoş etme.
teskit, i. *Osm. < Ar. sükût. esk.* Susturma. ◘ **iskât.**
teskiye, i. *Osm. < Ar. saky. esk.* § ❶ Su verme, suvarma; § ❷ Sulama, sulanılma. ◘ **irvâ, iska.**
teskra, l. *ecz.* ve *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, Kuzey Afrika'da yetişen dikenli bir bitki. *(Tekstra tentürü bazen varis ve hemoroidlerin tedavisinde kullanılır).* [*Lat. Echinops spinosus*].

tesla, i. *(Özel ad Tesla'dan)* 1 m² lik bir yüzeyde 1 weber'lik toplam magnetik akı üreten, bu yüzeye dik düzgün magnetik indükleme eşit magnetik indükleme ölçüsü birimi *(sembolü: T)*. [*Ing.* ve *Fr.* Tesla].

teslif, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kahvaltı etme.

teslih, I. ç: **teslihât**. *Osm.* < *Ar. silâh. esk.* Silâhlandırma, silâhlandırılma.

teslih, I. *Osm.* < *Ar. selh. esk.* Derisini yüzüp çıkarma derisi yüzülme.

teslihat,-tı /teslîhât/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **testih'** in çoğulu.

teslil, i. *Osm.* < *Ar. sell. esk.* § ❶ Sıyırıp çekme, sıyrılıp çekilme; § ❷ Verem etme.

teslim /teslîm/, i. ç: **teslimât**. *Osm.* < *Ar. selm.* § ❶ Bir emaneti yerine verme: *Kitabı sahibine teslim ettim.* [*Ing.* Handing over; *Fr.* Livraison]; § ❷ Bir şeyi yeni sahibine verme: *Aldığımız evi bize daha teslim etmediler.* [*Ing.* Delivery; *Fr.* Livraison, tradition]; § ❸ Karşısındakinin egemenliğine bırakma: *Bu şehir sonuna kadar çarpıştı, teslim olmadı;* § ❹ *müz.* Fasıl müziğinde peşrevin ve saz semaisinin her hanesi sonunda tekrarlanan parça. [*Osm.* Terkîb-i intikal]. § ❺ Birinin söylediği şeyi doğru ve haklı bulma; § ❻ *tasav.* Gayb âlemi denen ve duyularla algılanamayan evrenden gelen tanrısal buyruklara uyma. *(Tanrı bütün varlık türlerini kuşattığı için, duyular dünyasında gerçekleşen her oluş onun buyruğu ve görünüş alanına çıkmasıdır. Bu yüzden her olayı, her oluşu olduğu gibi karşılamak, ona boyun eğmek, Tanrı buyruğuna uyma anlamına gelir);* ⊙ **teslim!** *dey.* § ❶ Teslim ol, yoksa vururum. [*Ing.* Hands up!]; § ❷ Teslim oluyorum, ateş etme; ⊙ **~ e hazır mal**, *ikt.* Derhal teslim edilecek mal. [*Ing.* ve *Fr* Disponible]; ⊙ **bordada ~**, *den.* Gemideki yükleri boşaltma formülü. *(Bu formüle göre yükü teslim alanlar, vapurda hiç bir gecikmeye sebep olmamak ve vapurun verebileceği çabuklukla teslim almak şartıyle, malı kendilerine ait yük dubalarına yükleyebilirler);* ⊙ **devir ve ~**, *huk.* ◘ Devir; ⊙ **vardiya ~ (devir) etmek**, *den.* Talimat ve emirleri de vererek vardiyayı bir başkasına teslim etmek; ☆ *Eşanl.* **iskanca vardiya**; ⊙ **~ almak**, § ❶ Teslim edilen bir şeyi almak. [*Ing.* To take over, to accept, assume responsibility *(for)*; *Fr.* Prendre livraison]; § ❷ Kuvvet yoluyle kazanmak.

~ bayrağı çekmek, *dey. h.d.* Teslim olmak, yenilgiyi kabul etmek. [*Ing.* To surrender, to be willing to accept anything; *Fr.* Se rendre].

~ denemesi, *den.* Bir gemiyi inşaat tezgâhlarından teslim almadan önce yapılan deneme.

~ edilememe haberi, *post.* Göndericisinin talimatına uyularak bir kolinin teslim edilememesi halinde göndericiye haber verilmesi.

~ emri, *ikt.* Nakit veya aynı bir şeyin teslimi için yazılan emir, malın teslimi için mal sahibi tarafından depo memuruna hitaben yazılan emir. [*Ing.* Delivery order; *Fr.* Ordre le livraison].

~ etmek, § ❶ Gerçek olduğunu söylemek: *Benim haklı olduğumu herkes teslim etti.* [*Ing.* To admit *(an argument)*]; § ❷ Sahibine vermek. [*Ing.* To hand over, to deliver; *Fr.* Livrer, rendre]; § ❸ *(Kale v.b.'yi)* Düşmana bırakmak. [*Ing.* To give up, to surrender; *Fr.* Se rendre].

~ halkası, *tasav.* Mücerret kolundaki bektaşî dervişlerinin kulaklarına taktıkları küpe.

~ olma, *ask.* Düşmanla imzalanan veya imzalanmayan bir teslim şartnamesine göre kuşatılmış bir birliğin veya bir kalenin silâhlarını bırakması. [*Ing.* Surrender; *Fr.* Reddition].

~ olma hakkı, *huk.* Harbde, genel olarak, dövüşmeyi bırakarak teslim olmak istediklerini bildirenlere tanınan hak.

~ olmak, *dey.* Üstün bir kuvvet karşısında mücadeleden vazgeçip boyun eğmek veya kendini teslim etmek. [*Ing.* To surrender, to give oneself up; *Fr.* Se rendre].

~ ordinosu, *den. tic.* ve *huk.* ◘ Ordino ~ **şartlı rehin**, *huk.* Borçlunun karşılık alacaklısına bir mal teslim etmesi.

~ taşı, *tasav.* Bektaşî babalarının göğüslerinde taşıdıkları on iki köşeli taşa verilen ad. [*Ing.* Stone worn on the breast by Bektashi dervishes].

~ tesellüm, *esk.* Alaca verece. [*Ing.* The handing over of an office to a successor, delivery and receipt of goods, money etc.]

~ ücreti, *post.* Yurt dışından gelen küçük paketlerin alıcılarına teslimi için her birinden alınan ücret.

teslimat /teslîmât/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **teslim'** in çoğulu. Teslim edilen eşya veya yatırılan para. [*Ing.* Installments *(of money, etc.)*, deliveries of goods, salutations].

teslimiyet,-ti /teslîmiyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendini teslim etme, verinme. [*Ing.* Submission, resignation, concession; *Fr.* Dévouement, attachement].

~ göstermek, Birinin isteğini olduğu gibi kabul etmek. [*Fr.* Se soumettre à une volonté étrangère].

teslis /teslîs/, i. *Osm.* < *Ar. süls. esk.* Hıristiyanlıkta Tanrı'nın bileşmiş üç ayrı kişi halinde düşünülmesi. [*Ing.* Trinity; *Fr.* Trinité].

tesliye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Teselli verme, avutma.

☆ *Eşanl.* **Tesliyet**.

tesliyet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Teselli verme, verilme, avutma, avutulma. ◘ **Tesliye**.

tesliyet.bahş, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Avutucu, avundurucu. ◘ **Teselliâmiz, tesellibahş**.

tesliyet.kâr /tesliyetkâr/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Avutucu, teselli edici.

tesliyet sâz /tesliyetsâz/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Teselli edici, avutucu.

tesmi' /tesmî/, i. ç: **tesmiât**. *Osm.* < *Ar. sem.* Işittirme, işittirilme, duyurma.

tesmiât /tesmiât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesmi'** in çoğulu.

tesmim, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Mafsalların yüzlerini birbirinden ayırma işi, bir uzvu mafsal yerinden kesip atma.

tesmim, i. *Osm.* < *Ar. semm. esk.* Zehirlenme, zehirleme.

tesmimen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Zehirlenerek, zehirleyerek.

tesmin, i. *Osm.* < *Ar. sümn. esk.* § ❶ Sekizleme, sekize çıkarma; § ❷ Sekize bölme; § ❸ Bir şeye baha biçme, bictirme.

tesmin, i. *Osm.* < *Ar. semen. esk.* Semirtme, semirtilme, yağlatma.

tesmir, i. *Osm.* < *Ar. semer. esk.* § ❶ Ağaçların çiçeklerini döküp-yemiş bağlaması; § ❷ *(tasarrufla)* Malın çoğalması.

tesmir, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Çivileme, çivilenme, mıhlama, mıhlanma.

tesmit, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aksıranlara *(«yerh hamûh Allah = Allah sana merhamet etsin, çok yaşa»)* deme.

tesmiye, i. *Osm.* < *Ar. ism. esk.* Adlandırma, ad verme. [*Ing.* Naming, a giving a name; *Fr.* Action de nommer, de donner un nome].

tesnim, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kabartma, kubbeli yapma, yapılma.

tesnîm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Cennet'teki ırmaklardan birinin adı.

tesniye, i. *Osm.* < *Ar. isneyn. gram. esk.* İkilenen, ikilik cem'ini gösteren, kelimenin sonuna *«an»* veya *«-eyn»* getirilerek yapılan kelime: Zâviyetân: iki zaviye Ahaveyn: iki kardeş. Tarafeyn: iki taraf gibi.

tespih, I. *Osm.* < *Ar. sübhân* > *tesbih* Türlü maddelerden boncuk biçiminde yapılmış otuz üç veya doksan dokuz tanenin ibrişime geçirilip bağlanmasıyle meydana getirilen halka olup ya virt çekerken sayıyı şaşırmamak için ya da elde oyuncak gibi kullanılır. [*Ing.* Prayer beads; *Fr.* Chapelet, rosaire].

~ ağacı, *bot.* ◘ **Tespihağacı**.

~ ağacıgiller, *bot.* ◘ **Tespihağacıgiller**.

~ böceği, *zool.* ◘ **Tespihböceği**.

~ çekmek, Tespihin tanelerini birer birer iki parmak arasından geçirmek. [*Ing.* To tell one's beads; *Fr.* Egrener son chapelet].

~ çubuk, *mim.* Bir sıra yuvarlak veya oval taneciklerden meydana gelen süs çubuğu.

~ etmek *(diline)*, *dey.* Bir sözü, bir adı, bir olay tespih çekerek dua eder gibi tekrarlamak.

~ silme, *mim.* «Silme çubuk» denen silmelere kazılmış küçük yuvarlak süslere verilen ad.

tespih,ağacı, b.i. *bot.* § ❶ ◘ Ayı fındığı; § ❷ **Tespihağacıgiller** *(Meliaceae)* familyasından anayurdu Çin ve Hindistan olan 10-15 m.'ye kadar boylanan, seyrek dallı, kışın yaprak döken ufak bir ağaç. Genel görünüşü dişbudakları hatırlatır. Gövdenin kabuğu çatlaklıdır. 2-5 sm. uzunluğundaki yaprakçıklar yumurta-elips biçiminde, sivri uçludur; kenarları keskin dişlidir. Leylâk rengindeki çiçekler yaprakların koltuğundan çıkan seyrek salkım durumunda kurullar oluştururlar. Kaliks ve korolla beşer parçalı, stamenler on tane ve filamentleri dar bir tüp şeklinde birleşiktir. Meyva açık esmer renkli, iri ve yuvarlak bir tespih tanesi büyüklüğünde toparlak bir drupadır, yağlı ve zehirlidir; olgunlaşınca kabuğu açık sarı bir renk alır. Endokarp tamamen odunlaşmıştır. Güney Avrupa şehirlerinde alle ağacı olarak çok yetiştirilmektedir. Meyvalardan elde edilen Melia yağından, kabuklarından fadalanıldığı gibi, İtalya'da meyvelerinden kolyeler yapılır. Odunu nefesli müzik âletlerinin yapımında kullanılır. Türkiye'de Batı ve Güney Anadolu gibi sıcak bölgelerde yetiştirilir. [*Lat. Melia azaderach; ing.* Margosa; *Fr.* Azedarach azadarachta, azadirachta, azèdarac].

tespih ağacıgiller, ç.b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Geraniales* takımından, tropiklerde yetişen, ağaç veya ağaççık halinde odunsu bitkiler familyası. Ender olarak yarı çalı veya otsu türlere rastlanır. Pennat yapraklar sürgünlere almasık olarak dizilmiştir; ender olarak kabakçıklar vardır. Genellikle küçük, erdişi, ender olarak da bir evcikli olan çiçekleri panikula durumundadır. 4-5 parçalı çanak kadeh biçimindedir. Etaminler bir boru halinde kaynaşmıştır. Meyva kapsül, çekirdekli sulu veya üzümsüdür. 50 kadar cins ve 800 kadar türü vardır. Ödunu çok makbul olan türler kapsar. Avrupa ve Türkiyed'e doğal olarak yetişen hiçbir örneği yoktur. [*Osm.* Tesbihiye; *Lat.* ve *Ing. Meliaceae; Fr.* Méliacées].

tespih.böceği, b.i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Eşayaklılar *(Isopoda)* takımının, *Armedillididae* familyasından bir kabuklu cinsi. Karada nemli yerlerde yaşarlar. Vücutları uzunca ve kubbelidir. *A. vulgare* iyi bilinen türüdür. Uzunluğu 15 mm. Dokunulunca tüm olarak küre biçimini alır. [*Osm.* Kanfese; *Lat. Armadillidium; ing* Armadillo wood-louse; *Fr.* Armadille]; ⊙ **bodrum ~**, *zool.* Eşayaklılar *(Isopoda)* takımının, *Porcellionidae* familyasından bir kabuklu türü. Bodrumlarda taşların altında çok yaygındır. 12-14 mm. olup biraz küre sekline gelebilir. [*Lat. Porcellio scaber; Ing.* Porcellio; *Fr.* Cloporte des murs].

tespihli, s. § ❶ Tespihî olan. [*Ing.* Having a string, prayer beads]; § ❷ *mim.* ve *mar.* Üzerinde bir sıraya dizilmiş tespih taneleri gibi toparlakları olan *(silme, çubuk v.b.).*

~ silme, *mim.* Üzerinde bir sıraya dizilmiş tesbih taneleri gibi toparlakları olan ve süslemede kullanılan çubuk ve silmeler. [*Fr.* Perles]. ☆ *Eşanl.* **Boncuk silme**.

tespit,-ti /tespît/, i. *Osm.* < *Ar. sübût* > *tesbit.* § ❶ Kıpırdamaz, yerinden ayrılmaz, çıkmaz hale getirme. [*Ing.* A making firm, fixed a fixing or establishing; *Fr.* Fixation, établissement]; ☆ *Eşanl.* **saptama**; § ❷ Canlıyı, bir takım kimyasal maddelerle muamele ederek mümkün olduğu kadar hızla ve mümkün oduğu kadar biçim ve kimyasal yapısını değiştirmeksizin saklama. [*Ing.* ve *Fr.* Fixation]; ☆ *Eşanl.* **fiksasyon**; ⊙ § ❸ *ask.* Kuvvetlerin büyük kısmına hareket serbestliği kazandırmak amacıyle, düşmanı zayıf bir kuvvetle geçici olarak durdurmak, baskı altında tutmak veya faaliyetini cephenin belirli bir kısmına bağlamak üzere harekette bulunmak; § ❹ *cerr.* Kırıl-

mış bir kemiğin kırık parçalarını veya çıkık bir eklemdeki kemik uçlarını bir âlet *(dış veya iç)* yardımıyle yerinde tutmak eylemi. *(Tespit çoğu zaman dıştan kullanılan sargı, yakı, sürekli çekme âleti gibi dış aygıtlarla sağlanır. Bazı hallerde tespit ancak cerrahi yoldan yerleştirilen bir* protezle *(vida, çengel, plaka gerçekleştirilebilir).* § ❺ *fot.* Görüntünün development sonrasında yararsız hale gelen gümüş tuzlarını temizlemek amacını güden işlem; § ❻ *dok.* Dokunmuş kumaşlarda, çözgü ve atkı ipliklerinin kaymaması ve kumaşın enden veya boydan çekmemesi için, buharla basınç altında yapılan bir tür apre işlemi. **delillerin ~ i,** *huk.* ◘ **Delil.**

~ açıklığı, *demir.* Dingilin tekerlek poyrası takılan kısmı.

~ araçları, *vet.* Nallamak veya ameliyat etmek için evcil hayvanları tabiî savunma araçlarından yoksun bırakmak ve hareketsiz kılmak amacıyle kullanılan çeşitli usuller. *(En çok kullanılan tespit araçları nalbant tezgâhı, buruntak, ayak bağı /köstekçik/, burunduruk /yavaşa/, burun halkası gibi âletlerdir).*

~ banyosu, *opt.* Tespit işinde kullanılan hiposülfit banyosu.

~ cıvatası, *demir.* Bir makas dilinin yaslanma rayına bağlanmasını sağlayan özel civata. *(Bir avarya veya arıza halinde makası kilitlemek gerektiği zaman kullanılan tespit cıvatası, her tür makasa uyar ve istenildiğinde, sökülüp takılabilir. Tespit civatası genellikle bir kilitle donatılmıştır. Kilidin anahtarı bu işle görevlendirilmiş memura teslim edilir).*

~ çengeli, *inş.* ◘ **Çengel.**

~ çubuğu, *dok.* Dokuma tezgâhlarında, çözgü başları veya dokunmuş kumaşın ön saçakları bağlanan ve gerek çözgü, gerek kumaş levendinde özel yarıklarına oturtulan küçük demir çubuklar.

~ davası, *huk.* Belirtme dâvası, bir hukukî ilişkinin veya ondan doğan bir yetkinin var olup olmadığının veya bir belgenin gerçek olup olmadığının tespiti için açılan dâva. [*ing.* Declaratory action; *Fr.* Action en constation].

~ direği, (a) *hava.* Hangar dışına bırakılan balonları yere bağlamak için kullanılan sırım. (b) Eskiden çift veya üç kanatlı uçaklarda kanatlar arasındaki açıklığı sabit tutmak için kullanılan ağaç veya madenî dikme.

~ edilen istasyon, *hava. Bir* deniz istasyonuna tâyin edilen coğrafi yer. [*ing.* Designated station; *Fr.* Station designée].

~ etmek, § ❶ Bir şeyi kıpırdamaz, yerinden ayrılmaz duruma getirmek. [*ing.* To establish, to fix, to stabilize; *Fr.* Fixer, établir]; § ❷ Bir şeyin durumunu belirlemek, kararlaştırmak. [*ing.* To prove, to confirm; *Fr.* Déterminer]; § ❸ *fot.* Bir fotoğraf emülsiyonunu tespit banyosundan geçirmek.

~ kuşağı, *tekn.* Bir yapı veya taşıtta, direnç ve sağamlıklarını arttırmak, aralarındaki sabit açıklığı korumak için iki eleman arasına konan bağlantı parçası.

☆ *Eşanl.* **tespit takozu, bağlama kuşağı.**

~ kuvveti, *mek.* Bir parçalar bütününün yer değiştirmesini önlemek ve aralarında geçici bir birleşme sağlamak için bir makine elemanı tarafından parçalar üzerine uygulanan basınç.

~ protezi, *diş. cerr.* Çene kemiği kırığı hallerinde kemik parçalarını eski yerinde tutmak veya ortodonti ile elde edilen sonuca süreklilik sağlamak için yerleştirilen cihaz. *(Tespit için oluk, kemer, köprü gibi hareketli veya sabit protezler kullanılır).*

~ tekniği, *biy.* ve *dokb.* Hücrenin içindekileri ve organik dokuları bozmadan pıhtılaştırıp saklamak için tespit edici maddelerin kullanılmasını gerektiren teknik.

~ vidası, *den.* Torpitolarda rakkasın tesbiti için su vidası yerine vira edilen uzun vida.

tesrî,-i /tesrî/, i. ç: **tesrîât.** *Osm.* < *Ar. sürat. esk.* Hızlandırma, çabuklaştırma. [*ing.* Ahastening, a causing to go fast or faster; *Fr.* Action d'activer, de hâter].

tesrian, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Hızlandırarak, çabuklaştırmak için.

tesrîât /tesrîât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tesrî'**in çoğulu.

tesrib, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ayıplama, darılma; § ❷ Başa kakma.

tesrib, i. *Osm.* < *Ar. sürûb. esk.* Yollama, gönderme, gönderilme *(en çok asker hk.)*

tesric, i. *Osm.* < *Ar. esk. (hayvana)* Eğer vurma.

tesrih, i. *Osm.* < *Ar esk.* § ❶ Salıverme, bırakma; § ❷ Boşama *(eşini).*

tesrik, i. ç: **tesrikât.** *Osm.* < *Ar. sirkat. esk.* Birine hırsız demek.

tesrikat, i. *Osm.*< *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **tesrik'**in çoğulu.

tesrir, i. ç: **tesrirât.** *Osm.* < *Ar. sürur.* Sevindirme, sevindirilme.

tesrirât /tesrirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tesrir'**in çoğulu.

tesriye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıkıntıyı, gamı kederi yok etme.

test, i. *ing.* § ❶ Bir kimsenin yeteneğini, bilgisini, karakterini yoklamak için yapılan sınama. [*Fr.* Test]. ☆ *Eşanl.* **deney, tecrübe;** § ❷ *(Geniş anlamda)* Sınama, imtihan; § ❸ *biy.* ve *fizyol.* Biyolojik bir fonksiyonu veya değişmez bir niteliği, incelenen bireyin tepkisi örnek olarak alınan normal bireyinkiyle karşılaştırılarak ölçmeye ve değerlendirmeye yarayan yoklama; § ❹ *istat.* Bir halk topluluğunu temsil eden bir örneğin niteliklerini belirlemeye yarayan yöntem; § ❺ *petrol.* Kuyunun açılması sırasında, «deneme cihazı» denen bir âletle yapılan üretim deneyi; ◉ **~ ten geçme,** *psik.* ◘ **Geçme;** ◉ **ABDERHALDEN ~ i,** *biyokim.* Kanda koruyucu fermentlerin varlığını araştırmak için yapılan bir test. Albumin preparatı ve serum karıştırılır ve optikel aktiflikteki herhangi bir değişiklik kaydedilir veya karışım diyalize tâbi tutulur ve diyalize karışım ninhidrin reaksiyonu ile teste tabi tutulur. Gebeliğin ve erken bunamanın teşhisinde kullanılır. [*ing.* Abderhalden reaction]; ◉ **ALLEN-DOiSY ~,** *kim.* Östrojenik maddeleri gösteren bir test. [*ing.* Allen Dolsy test]. ◉ **arnold ~ i,** *biyokim.* Idrarda diasetik aramak için yapılan test. [*ing.* Arnold's test]; ◉ **asetil değer ~ i,** *kim.* Esas itibariyle, hintyağı grupu yağların tanınması ve tayini için kullanılan bir test. Asetil kökü ile yer değiştirebilen hidroksil gruplarındaki hidrojeni işaret eder *(be lirtir).* Alkollerin, gliseridlerin ve hidroksiasidlerin tâyinine esastır. [*ing.*Acetyl value] ◉ **asid ~i,** § ❶ *kim.* Bir maddenin bileşiğini anlamak için belirli bir asidle verdiği reaksiyondan istifade etme; § ❷ *muh.* Borç karşılığı oranının tespiti işi, disponibilitenin *(para durumunun)* tesbiti. [*ing.* Acid test]; ◉ **ALMEN' ~ leri,** *kim.* Idrarda kan, albümin ve şeker aramağa mahsus bir test. [*Ing.*Almen's test]; ◉ **asidoz ~leri,** Asidoz durumunu tayin etmek ve derecesini belirtmek için uygulanan laboratuvar deneyleri. Bu deneyler aşağıdaki şekilde çerçevelendirilebilir: 1. Doğrudan doğruya kanda yedek alkali tayini. (a) Kan plazmasının karbon dioksitle birleşme gücü; (b) Plazmada bikarbonat titrasyonu usullerinden biri uygulanır; 2. Hastanın alkali toleransının tayini; 3. Alveolar havada karbon dioksid ve oksijen tansiyonlarının ölçümü *(direkt veya indirekt yöntem);* 4. Kanda pH tayini; 5. Organizmada aşırı veya anormal asid belirtimini tanıtan testler *(idrar veya kanda asetonik tayini).* [*ing.* Acidosis tests]; ◉ ◉ **BENEDiCT ~,** *kim.* Eriyiklerde glükoz aramağa mahsus test.[*ing.*Benedict's test]; ◉ **bilgi ~ i,** ◘ **Başarı testi;** ◉ **Binet Simon ~ i,** *psik.* ◘ **Binet;** ◉ **bireysel ~,** *eğt.* ◘ **Bireysel;** ◉**biüre ~ i,** *tıp.* ◘ **Biüre;** ◉ **CHAUTARD ~,** *Kim.* Idrarda aseton aramağa mahsus test. [*ing.* Chautard's test]; ◉ **cümle tamamlama ~ i,** *eğt.* ve *psik.* ◘ **Cümle;** ◉ **çizme ~ i,** *psik.* ◘ **Çizme²;** ◉ **direkt kopma ~ i,** *trm.* ◘ **Direkt;** ◉ **domino ~ i,** *psik.* ◘ **Domino;** ◉ **döl ~ i,** *zool.* Döllerine bakarak damızlıklar hakkında hüküm verme yöntemi; ◉ **dünya ~ i,** *psik.* ◘ **Dünya;** ◉ **envanter tipi ~ leri,** *eğt .* ◘ **Envanter;** ◉ **eşleştirme tipi ~,** *eğt.* ve *psik.* ◘ **Eşleştirme;** ◉ **gebelik ~ ti,** ◘ **Gebe;** ◉ **göz ~ i,** *tar.* ◘ **Göz;** ◉ **halka ~ i,** ◘ **Halka;** ◉ **hareketlilik ~ i,** *psik.* Bir denek'in her türlü ilkel faaliyetini,, bu faaliyet bir amaca yönelmiş olsa da olmasa da, ölçmek için kullanılan test. *(Bellibaşlı hareketlilik testleri, vurma, noktalama ve yerleştirme levhası testleridir).* [*Fr.* Test de motricité]; ◉ **hatırlama tipi ~,** *psik.* Ferdin, sorulan bir soruyu biliyorsa, derhal cevap vermesini gerektiren bir test tipi. Bu bakımdan, bu tip testler, daha çok, ferdin bellek yeteneği ile ilgilidir. Belleği kuvvetli ve sağlam olanlar, bu tip testlerde daha çok başarı gösterirler; ◉ **HELLER ~ leri,** *kim.* Idrarda kan, albümin ve şeker aramağa mahsus bir test. [*ing.* Heller's tests]; ◉ **her öğrenci için ilk okuma ~ i,** *eğt.* Ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin kelime tanıma, ayrıntıları tanımaları ve cümleleri kavrayış durumlarını anlamak üzere Amerika'da Ohio eyaleti Eğitim Dairesi tarafından yayımlanan test; ◉ **hipürik asid ~ i,** Karaciğerin çalışmasını kontrol etmek için uygulanan test. [*Fr.* Epreuve de l'acide hippurique]; ◉ **holway - boring ~ i,** *psik.* Bir denek'in kendisiyle bir nesne arasındaki uzaklığın tahmini ile bu nesnenin büyüklük veya boyunun tahmini arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyle 1941'de düzenlenen test; ◉ **homojenlik ~ i,** *istat.* Birçok örnek arasındaki farkların, rastgele örnek almadan ileri gelen tabiî iniş çıkışlara mı, yoksa sadece rastantıya mı bağlanacağını ve bu durumda, örneklerin ayrı kategorilere ait olup olmadıklarını sağlayan yöntem; ◉ **icra ~i,** ◘ **icra;** ◉ **ilgi ~i,** *psik.*Bir kimsenin hoşlandığı ve hoşlanmadığı konuyu ölçmek için kullanılan test veya araç; ◉ **insan ~i,** *psik. Gioddenough* tarafından ortaya konan ve düzenlenen zihinsel gelişme testi.*(Çocuğa istediği zaman süresince ve çizdiğini lastikle silmeksizin bir insan resmi yaptırma şeklinde uygulanır);* ◉ **istidat ~ i,** Bir şeyin akademik konularda ve resim, müzik, mekanik işler gibi çalışma alanlarındaki öğrenme gücünü veya başarı derecesini ölçen test; ◉ **JOLLE ~,** *kim.* Idrarda safra boyalarını gösteren bir test. [*ing.* Jolle's test]; ◉ **kabiliyet ~ i,** *ask.* Bir şahsın, bazı çeşit işleri ne dereceye kadar öğrenebileceği veya meleke sahibi olabileceği konusunda bir tahmin yürütebilmek için yapılan inceleme. Şahsın belirli bir işi ne dereceye kadar öğrendiğini ölçmeye yarayan Başarı Test'inden ayrıdır. Başarı ve kabiliyet testlerinin kapsadığı konular aynı olabilir. Aynı test çok defa her iki maksada da hizmet edebilir. [*ing.* Aptitude test]; ◉ **kâğıt ~ i,** *eğt.* § ❶ Imtihana tabi tutulan kimselerin, cevaplarını yazarak verdikleri test; § ❷ Makine veya herhangi bir âletin kullanılmasını gerektirmeyen, sadece kâğıt ve kalem ihtiyacı gösteren geleneksel imtihan şekli; § ❸ El yazısı kullanmayı ve şekil yapmayı gerektiren imtihan tipi; ◉ **kaldıraç ~ i,** *psik.* Meili tarafından düzenlenen ve pratik zekâyı ölçmek için kullanılan test. [*Fr.* Test des leviers]; ◉ **karakter ~ i,** *psik.* Doğruluk, sebat, bağlılık ve hakim olan değer ve ideal ler gibi kişiliğin ahlâkî, iradî ve değersel yönlerini takdir ve tahmin etmek amacıyle hazırlanmış olan herhangi bir test. [*Fr.* Test de personnalité]; ◉ **kaygılar ~ i,** *psik.* Nevrozlularla psikozluları birbirinden ayırt etmek amacıyle, Eysenck tarafından düzenlenen ve kişiliğe ilişkin olan tekyönlü soru dizisi. *(Bu testin uygulanmasında, denekten, hayatının belli bir devresinde, kendisini kaygılandırmış, sinirlendirmiş veya korkutmuş konuları dile getiren kelimeleri çizmesi istenir);* ◉ **kelime çağrışım ~ i,** *psik.* Kişilik incelemelerinde kullanılan en eski testlerden biri, serbest çağrışım yöntemi. *(Bu testte, denek'e bir kelime söylenir ve ilk*

aklına gelen kelimeyi söylemesi istenir. Bu metodla deneğin tepki için harcadığı süre cevabının niteliği veya davranışındaki değişme ve kelime uyarımları yorumlanır. Deneğin cevab ile norm grubunun verdiği cevaplar karşılaştırılır. Kişiliği hakkında bir hükme varılır); ◉ **keyfî ~ ler,** Soruların tayininde ve cevapların puvanlanmasında öğretmenin kişisel kanaat ve bilgisinin bir norm olarak kabul edildiği testler; ◉ **kişilik ~ i,** *psik.* Bir bireyin, bilinciyle ve duygulanımıyle ilgili görünüşleri ortaya çıkarmayı amaçlayan test. *(Kişilik testleri, etkileme testlerinden, teste verilecek en doğru cevabın nesnel olarak belirlenmeyişiyle ayrılır. Yapılarını kuran ilkelere göre belli başlı iki çeşidi vardır:* 1. *Soru dizileri;* 2. *Projektif testler.* [*Fr.* Test de personnalité]; ◉ **kohs tüpleri ~ i,** *psik.* Çocukların zihin seviyesini ölçmeye yarayan âlet. Bu testin uygulanmasında, çocuklardan, belli bir süre içinde, küplerle çeşitli desenler meydana getirmeleri istenir; ◉ **konjonktür ~ i,** *istat.* Bir ülkenin iktisadî faaliyetinden sorumlu olanlar *(İşletme müdürleri)* arasında yapılan bu faaliyetin o sıradaki eğilimleri *(üretim, sipariş, fiyat, stoklar, mal teslimi, krediler, kullanılan el emeği, dış ülkelerle ticaret v.b.)* ile muhtemel gelişme yönlerini saptamaya yarayan soruşturma. ☆ *Eşanl.* **eğilim soruşturması;** ◉ **köy ~i,** *psik.* Arthus tarafından bulunan yansıltmalı teknik. *(Çocuklar ve yetişkinler için hazırlanan bu test, dünya testi'ne paralel gelişmiş olmakla birlikte ona yakındır);* ◉ **lügol ~ i,** *tıp.* ◘ **Lugol;** ◉ **masal ~ i,** *psik.* Loulse Düss tarafından çocuklar için hazırlanan yansıtmalı test. *(Bu test, 10 masaldan meydana gelir; masallardaki kahraman /çocuk veya hayvan/ kişiliğin gelişmesinin psikanalitik dönemlerine tekabül eden meseleleri ortaya çıkaracak bir seçme durumu içinde bulunur. Testin yorumu, çocuğun, masaldaki kahramanla kendini özdeleştirdiği varsayımına dayanır);* ◉ **mozaik ~ i,** Düşünce oluşumunun niteliği ve kişilik dinamiği yönünden bilgi toplamak amacıyle uygulanan renkli geometrik şekillerden ibaret test. [*Ing.* Mosaic test]; ◉ **MULDER ~,** *kim.* Şeker aramağa mahsus indigo kırmızısı testi. [*Ing.* Mulder's test]; ◉ **MUREXEDE ~,** *kim.* Ürik asid aramağa mahsus bir test. [*Ing.* Murexide test]; ◉ **noktalama ~ leri,** *psik.* İkel hareketliliğin incelenmesinde kullanılan testler. Bu testlerde denekten istenen şey, küçük dairelerden meydana gelen bir seri içine, mümkün olduğu kadar süratle, bir nokta veya bir çizgi koşmasıdır. *(Noktalama testleri göz ve hareketin düzenleşik şekilde çalışmasını gerektiren bir hareketler dizisini sürat ve kesinlikle yapabilme yeteneğini ortaya çıkarır).* [*Fr.* Tests de pointillage]; ◉ **objektif ~,** Değişik kimselerin, bağımsız olarak çalıştıkları halde, değerlendirmede aynı veya birbirine çok yakın puvanlar *(sonuçlar)* elde ettikleri test tipi. Bu testler, genellikle doğru-yanlış, seçmeli, eleştirmeli, tamamlamalı, sorulardan meydana gelir ve daha önceden hazırlanmış cevap anahtarları ile puvanlanıp değerlendirilir. ◉ **okul öncesi ~ leri,** *eğt.* ◘ **Okul;** ◉ **PANDY ~,** *kim.* Beyin-omurilik sıvısında globülin aramağa mahsus bir test. [*Ing.* Pandy's test]; ◉ **passalong ~ i,** *psik. Alexander ölçeği*'nin alttestlerinden birini meydana getiren bir zihin seviyesi testi; ◉ **performans ~ i,** *psik.* Sözsüz *(söz unsuruna dayanmayan)* zekâ testi. *(Performans testlerinin başında, Sequin'in yerleştirme levhası testi yer alır. Kohs küp testi, Grace Arthur'un performans ölçeği ve Alexander ölçeği de bilinen performans testleridir. Bu testler, sağır-dilsizler, dil bilmeyen yabancılar, cahil kişiler gibi söz söyleme bakımından zorluk çeken deneklere uygulanabilir, incelenen deneklerin pratik zekâsı, gözlem yeteneği ve algısal-hareketsel-düzenleme gücü hakkında ipuçları verir).* [*Fr.* Test de performance]; ◉ **psikolojik ~,** Bir şahsın doğal yeteneğini veya genel yaşantılar sonucu meydanda gelen kişiliğini ölçmek üzere hazırlanan veya öçmeye yarayan test; ◉ **psikometri ~ leri,** *psik.* Bir kimsenin tipoloji bakımından sınıflandırılmasından çok, şu veya bu özelliğini, genel zekâsını veya yeteneklerini nitelendirmeye, ölçmeye yarayan testler. [*Fr.* Test psychometriques]; ◉ **QUICK ~,** *kim.* (a) Sodyum benzoattan hippurik asid husulüne dayanan bir karaciğer testi. (b) Protrombin zamanı tayini. [*Ing.* Quick's test]; ◉ **RUBNER ~,** *kim.* (a) Glükoz aramağa mahsus bir test. (b) Kanda karbon monoksid aramağa mahsus bir test. [*Ing.* Rubner's test]; ◉ **shciller ~i,** *jinekoloji.* Dölyatağı boynu mukozasını bir lugol eriyiğiyle boyamaya dayanan deney; bu organdaki urların erken teşhisine yarar; ◉ **seçmeli ~,** Bir veya bazı hallerde birden fazla doğru cevabının seçilmesi istenilen üç veya daha fazla sayıda soru *(madde)* dan meydana gelen bir test şekli. Seçmeli tip test genellikle (a) soru kökü, (b) doğru cevap ve (c) çeldirici adı verilen cevaplardan ibarettir. Seçmeli test, test çeşitleri arasında, doğruyanlış şeklinden sonra, en çok kullanılan ve pek çok konulara uygun düşen bir test tipidir; ◉ **sınıf-içi testleri,** *eğt.* Öğretmenlerin kişisel olarak yaptıkları ve sadece kendi dersleriyle ilgili olarak uyguladıkları standartlaştırılmamış objektif testlere verilen ad; ◉ **STOKVIS ~,** *kim.* Idrarda safra boyalarını tesbite mahsus bir test. [*Ing.* Stokvis' test]; ◉ **SZABO's ~,** *kim.* Mide suyunda klorhidrik asid aramağa mahsus bir test. [*Ing.* Szabo's test]; ◉ **TROMMER ~,** *kim.* Idrarda glükoz aramağa mahsus bir test. [*Ing.* Trommer's test]; ◉ **UFFELMANN ~,** *kim.* Mide suyunda laktik asid aramağa mahsus bir test. [*Ing.* Uffelmann's test]; ◉ **ULTZMANN ~,** *kim.* Idrarda safra boyalarını aramağa mahsus bir test. [*Ing.* Ultzmann's test]; ◉ **uygunluk ~ i,** *istat.* Bir topluluğun tümü için geçerli olduğu kabul edilen bir kurama, belirli sayıda olgunun incelenmesinden elde edilen sonuçların ne dereceye kadar uygun veya karşıt düştüğünü araştırmaya yarayan yöntem; ◉ **zekâ ~ i,** ◘ **Zekâ;** ◉ **~ in değerlendirilmesi,** Bir testin geçerlik, güvenirlik, yönetim kolaylığı, puvanlama, normlarının uygunluğu, eş formlarının bulunup bulunmaması bakımından ne durumda bulunduğunu deney yoluyla veya özel bir şekilde belirtilmesi işlemi; ◉ **~ in güvenirliği,** Testin, ölçmek istediği şeyi hiç şaşmadan doğru olarak ölçebilme niteliğine verilen ad. Bir testin güvenilir bir test olabilmesi için, test maddelerininl objektiflik» ve «uygunluk» özellikleri taşıması ve sayısının yeteri kadar çok olması gerekir; ◉ **~ in kullanışlığı,** Testin, kolay hazırlanması, kolay teksir edilmesi kolay anlaşılması, kolay uygulanması ve kolay puvanlanması bakımından uygun olması özelliği. Bu özelliği taşımayan bir test, eğitsel değerini derece derece kaybeder; ◉ **~ in objektifliği,** Bir testin, öğretmenin veya puvanlayıcının kendi muhakemesini kullanmadan not takdir edilebilme özelliği. Objektif bir test üzerinde not verilirken herhangi bir haksızlık söz konusu değildir; ◉ **~ in sağlamlığı,** Testin, sadece ölçülmesi istenilen şeyi ölçme niteliğine verilen ad. Başarı testlerinin sağlam olabilmesi için öğretilmiş konulara uygun sorular kapsaması gerekir. Testin sağlamlığı, test maddelerinin sağlam ve uygun olması ile soruların en uygun test tipinde ifade edilmiş olmasına bağlıdır. **~ amblem,** *telvz.* Program başlamadan önce yayına geçildiği zaman alıcının görüntü ve ses ayarı sağlaması için, çoğu kez simetrik biçimde, çizgili görüntü. *(Bu görüntünün ekranı doldurması, ortalanması gerekir. Bu da alıcının arkasındaki çubukları oynatmak suretiyle sağlanır).*

~ bataryası, Aynı deneğe veya bir grup deneğe, biribirl ardından uygulanması istenilen ve birkaç çeşit testten meydana gelen materyal. Test bataryaları tarama veya seçme amacıyla kullanılır.

~ öncesi, *psik.* (a) *(Farklar psikolojisinde)* Bir psikoloji testinin son ve kesin şekline getiriliş aşaması. (b) *(Sosyal psikolojide)* Bir anket soru dizisinin, ilk şekillendirilmesi için yürütülen deneme.. *(Bu denemenin üç hedefi vardır:* 1. *Soru dizisinin uygulama yollarını ayarlamak;* 2. *Soruların anlaşılıp anlaşılmadığının araştırılması;* 3. *Soruların, anket aracılığıyle ölçülmek istenen değişkeni gerçekten belirtip belirtmediğinin incelenmesi).* [*Ing.* Pretest].

testa, b.i, *bot.* ◘ **Tohumkabuğu.**

testere /tes:tere/, i. *Osm.* < *Fars. dest* + *erre* > *desterre.* § ◉ Bir kenarı diş diş, dar ve uzunca çelik safiha olup tahta gibi katı seyleri bicmekte kullanılır. [*Ing.* Saw; *Fr.* Scie]. ◘ *ŞEKİL: 543.*— **TESTERELER**: *ŞEKİL: 133.*— **ÇILINGİR;** ◉ ◉ *müz.* Küçük el testeresi şeklinde özel bir çelik levhadan meydana gelen âlet. Bir yaylı veya üzerinde çuha sarılmış bir çekiçle titreşim sağlanır ve bu titreşimler levhanın gerilme oranına göre değişik notalar çıkaracak şekilde öter; § ◉ *seram.* Çömlekçinin işlediği parçayı tornadan almak için kullandığı demir tel; § ◉ s. Testereye benzeyen; ◉ **~ yi germek,** ◘ **Germek;** ◉ **bağ ~ si,** *tekn.* Meyvecilikte kullanılan Küçük el testeresi; ◉ **cilt ~ si,** *ciltç.* Dikişten önce formaların sırtında kertik açmaya yarayan dişleri verev açılmış bir tür küçük testere; ◉ **daire ~,** *ağ. iş.*

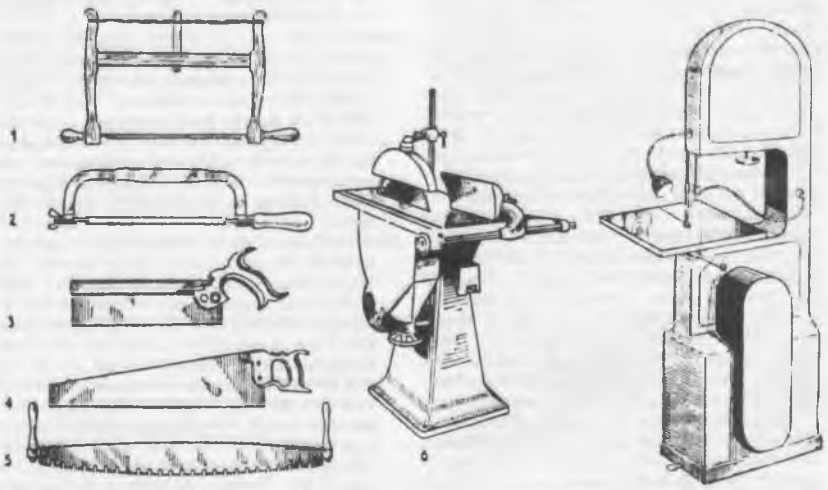

ŞEKİL: 543.— **TESTERELER.** 1. Eğri bıçkı, çapraz bıçkı *(Kol testeresi).* 2. Kollu demir testeresi. 3. Zıvana testaresi *(İnce dişli testere).* 4. El bıçkısı. 5. Taşçı bıçkısı. 6. Makine halinde daire bıçkısı *(Ayna testere, yuvarlak testere, tepsi testere).* 7. Makine halinde şerit testere.

◘ **Daire; ◉ dekupaj ~ si,** *matb.* Yedirilmesi biten klişe ve Galvano ve stereotipi kalıplarının fazla yerlerini, veya araya başka yazı ve yeni klişe monte edilecek yerleri kesip oymaya yarayan motorlu testere. [*Ing.* Jig saw; *Fr.* Scie a découper]; ◉ **dalik ~ si,** Demiri ensiz olup deliklerin içine girerek bazı kısımları boşaltma ve deliği büyültmek için kullanılır. [*Fr.* Scie à guichet]; ◉ **demir ~ si,** Demir v.b. madenleri kesmek için kullanılan kollu küçük testere. [*Ing.* Saw for metals; *Fr.* Scie à méteaux]; ◉ **dülger ~ si,** Keresteleri uzunluğuna dikey olarak kesmeğe ve doğramağa yarar. [*Fr.* Scie à débiter]; ◉ **el ~ si,** *döş.* ◘ El[1]; ◉ **fare kuyruğu ~,** *tekn.* Ucuna doğru daralan kalınca lamalı el testeresi. [*ing.* Round file; *Fr.* Scie passe partout]; ◉ **gondol ~ si,** Venedik'teki gondolların baş tarafına konan, geriye doğru kıvrık, testere görünüşlü süs bodoslaması; ◉ **gönyeburun kesme ~ si,** Demir bir gövdeye özel bir düzenekle bağlanarak çeşitli açılarda kesme yapan testere; ◉ **demir el ~ si,** *mek.* U şeklinde bir kolla bir lamadan meydana gelen ve elle kullanılan kesme âleti; ◉ **demir ~leri,** *mek.* Makine parçaları veya takım yapımında, daire kesitli çeşitli maden çubuk ve boruları eksenlerine dik doğrultuda kesmeğe yarayan özel testere; ◉ **kaplama ~ si,** İnce kaplama tahtalarını kesmek için kullanılır. [*Fr.* Scie à placage]; ◉ **kemik ~ si,** *cerr.* ◘ Kemik; ◉ **kıl ~,** İnce oymalarda kullanılan gayet ince, tel gibi demiri olan testere. [*ing.* Fret-saw; *Fr.* Scie à découper]; ◉ **kiremit ~ si,** *seram.* Madenî bir iskelet üzerinde sırt sırta tutturulmuş iki lamadan meydana gelen ve kiremit veya tuğla yapımında yoğrulmuş hamuru kesmeye yarayan testere; ◉ **kol ~ leri,** *mar.* Ağaç kollar yardımıyla lamanın gerginliği sağlanarak kesme işlemi yapan testere; ◉ **kollu ~,** Demiri iki kola bağlı olup lüzumunda çevrilebilen testeredir ki kollarının diğer uçlarındaki bir ipi ortasından bir tahta ile bükerek gerilir. Bu nevi testereler tahtaları uzunluğuna yarmak ve biçmek için kullanılır. [*ing.* Hacksaw; *Fr.* Scie à refendre]; ☆ *Eşanl.* **kaptırma;** ◉ **kulaklı ~,** Eğri bir sapa takılmış küçük demirli testere olup yatık olarak yatay durumda kesmeğe elverişlidir. [*Fr.*Scie à cheville]; ◉ **oyma ~si,** Bu da kollu bıçkı testeresinin aynı ise de demiri daha incedir ve tahtaları eğri çizgilerde kesmeğe yarar. [*Fr.* Scie à chantourner]; ◉ **parke ~ si,** Döşeme ve parke tahtalarının yerine konduktan sonra kesmek için kullanılır. [*Fr.* Brisoir]; ◉ **portatif daire ~ si,** *mar.* Motorla çalışan ve elde taşınabilen daire testere makinesi; ◉ **radyal baş kesme ~ makinesi,** *mar.* Tezgâh üzerine kurulmuş deve boynu bir gövdenin kızakları içinde hareket ederek çok çeşitli kesme yapan marangoz makinesi; ◉ **şerit ~ makinesi,** *mar.* Uçları kaynakla birleştirilmiş şerit lamayı iki kasnak üzerinde motor gücü ile döndürerek kesme işlemi yapan marangoz makinesi; ◉ **şerit ~ tezgâhı,** *mek.* Şerit halindeki laması vargel hareketiyle kesme işlemi yapan testere tezgâhı; ◉ **taş ~ si,** *taşç.* Taşları kesmeye yarayan el hızarı şeklindeki dişli veya dişsiz testere; ◉ **tepsi ~ makinesi,** *mar.* Yatay bir mile takılan daire biçiminde bir lamayı motor gücüyle döndürerek değişik eğimlerde kesme yapan makine; ◉ **tesviye ~ si,** Demiri evvelkinden daha kısa ve enlice testere. [*Fr.* Scie à araser]; ◉ **zemin ~ si,** *mar.* ◘ Zemin; ◉ **zıvana ~ si,** Doğrama testeresi gibi işe de boyu daha kısadır. [*Fr.* Scie à tenon].

~ **ağzı,** *döş.* Kesme işini yapan ağız. *(Testere koluna takılarak kullanılır).* [*Ing.* Hacksaw blade; *Fr.* Feuille de scie].

~ **arısı,** *zool.* ◘ Yaprakarısı.

~ **arısıgiller,** *zool.* ◘ Yaprakarısıgiller.

~ **balığı,** *zool.* ◘ Testerebalığı.

~ **burun,** *zool.* Balık eti yiyen ve gagası testereye benzeyen ördek çeşidi.

~ **çaprazı,** *mar.* Testere dişlerinin lama düzlemiyle yaptığı açı.

~ **çekmek,** *ciltç.* Kitap sırtına iplerin oturması için testereyle yanlamasına oyuklar açılması. *(Forma sırtına testere ile oyuk açmak basit, fakat ustalık isteyen nazik bir iştir).* [*Ing.* Saw; *Fr.* Grecquer].

~ **dişi,** § ❶ *mim.* Bina korniş ve saçaklarına testere dişi şeklinde yapılan oyma süs. [*Ing.* Saw tooth; *Fr.* Dent de scie]; ❷ *elek.* Gecikmeli bir salınım jeneratöründe elde edilen ve nispeten ağır bir çıkış *(Bir sığanın bir direnç üzerinden şarjı)* ve hızlı bir düşme *(anî boşalım)* gösteren testere dişi biçiminde gerilim. *(Bu tür gerilimler, televizyonda ve ölçü âletlerinde katod tüplerinin ekranlarını taramada kullanılır).*

~ **dişli,** *bot.* Laminanın kenarları testere dişi biçiminde olan *(yapraklar hk.)*

~ **dişli ekinböceği,** *zool.* Yassı-ekinböceğigiller *(Silvanidae)* familyasına giren bir kın kanatlı böcek türü. Depolanmış besin maddelerine zarar verirler. [*Lat. Oryzaephilus surinamensis; ing.*Sawtoothed grain beetle].

~ **dişli geçme,** *inş.* ◘ Geçme.

~ **dişli yaprak,** *bot.* ◘ Yaprak.

~ **eğesi,** *mar.* Testere dişlerini bilemede kullanılan üç köseli eğe.

~ **kanalı,** *tekn.* ◘ Kanal.

~ **kaplaması,** *mar.* Testere ile biçilerek elde edilen üstün değerli kaplama.

~ **kılavuzu,** *mar.* Şerit testere makinesinde, testere lamasının hareketini düzenleyen parça.

~ **kolu,** *döş.* Kesme işleminde kullanılan ci. haz. [*Ing.* Hack-saw frame].

~ **laması,** *tekn.* ◘Lama[2].

~ **sırtı,** *mar.* Testere lamasının diş açılmamış kenarı.

~ **sineği,** *zool. Tenthredinidae* grupundan zarkanatlı böceklere verilen ad.

~ **tezgâhı,** *mek.* Madenî çubuk veya boruları kesmede kullanılan makine.

testere balığı, b.i. *zool.* Köpek-Balıkları *(Selachii)* takımının, testerebalığıgiller *(Pristidae)* familyasından bir balık türü. Tek cinsin tek türüdür. Uzunluğu 7, testeresi 2 m.' dir. Balinalara saldırarak testeresiyle parçalar. Atlantik Okyanusu ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat. Pristis pristis; Ing.* True saw-fish; *Fr.* Poisson scie, pristis]. ◘ *ŞEKİL: 338.*— **KÖPEK BALIKLARI;** *LEVHA: 19.*— **BALIKLAR.**

testere balığıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklara *(Pisces)* sınıfının, Köpek-balıklar *(Selachii)* takımının, Örtülü-omurlular *(Tectospondyli)* alt takımına giren bir familyası. Vücutları basık ve uzundur. Göğüs yüzgeçleri büyük olur. Başı öne doğru uzamıştır ve kenarları testere gibi tırtıklıdır. Üzerleri plakoyid pullarla örtülüdür. Doğururlar. **Testere balığı** *(Pristis pristis)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Pristidae; Fr.* Pristidés].

testere-gagalı, b.i. *zool.* İri veya orta boylu, esmer, siyah ve beyaz tüylü ördek. Gagasının kenarları testere gibi dişlidir. Testeregagalılar, balıkla beslenen ördeklerdir. Dünyanın hemen her tarafında, özellikle soğuk bölgelerde bulunur. **Testeregagalı büyük ördek** *(Mergus merganser)* ile **testeregagalı küçük ördek** *M. Albellus)* kışın Türkiye'de de görülür. [*Lat. Mergus*].

testi, i. *Osm. < Fars. desti,* § ❶ Su taşımaya yarayan ağzı dar, karnı şişkin toprak kap. [*Ing.* Pitcher, earthenware jug; *Fr.* Alcarazas cruche]; § ❷ s. Bir testinin alabileceği miktarda olan; ◉ ~ **sini doldurmak,** *arg.* Para kazanmak, zengin olmak. [*ing.* To accumulate, money, to get rich]; ◉ ~ **i kıran da bir, suyu dolduran da (testiyi kıran da bir suyu getiren de),** *dey.* Kötülük yapanın da iyilik yapana eşit tutulduğunu belirten söz. İyiliğin ödülsüz ve kötülüğün cezasız kaldığını sitemli olarak anlatır. [*ing.* There is no difference between the one who brings the water safely and the one who breaks the pitcher]; ◉ **çini ~,** Çiniden veya porselenden yapılmış olanlarına denir. [*Fr.* Cruche en faïnces]; ◉ **porselen ~,** Porselenden olanlara denir. *Fr.* Cruche en porcelaine]; ◉ **toprak ~,** Topraktan yapılan testi. [*Ing.* Earthen jug; *Fr.* Cruche en terre].

~ **dudağı,** Testilerin ağzında su dökülen çukurca kısım. [*Fr.* Déversoir].

~ **gibi,** *dey.* Büyük ve sarkık *(meme).*

~ **kabağı,** *bot.* ◘ Sukabağı.

~ **kebabı,** *mutf.* ◘ Kebap.

~ **kırılsa da kulpu elde kalır,** *at.* Ziyan da etse, varlıklı bir kimse bütün bütün yoksul kalmaz. [*ing.* A wealthy person can still be prosperous even though he may undergo some loss].

~ **su yolunda kırılır,** *at.* ◘ Su.

testikuloma, i. *tıp.* Testis dokusu ihtiva eden tümör, erbezi uru. [*ing.* Testiculoma].

testilik,-ği, i. *mim. esk.* Evlerin iç avlularına su dolu testileri koymak için yapılan delikli tahta raflara verilen ad.

testis, i. *Lat. < Yun. anat.* ◘ Erbezi.

testit,-ti, i. *Fr. téstite. patol.* Erbezi iltihabı. [*ing.* Testitis].

testoid, i. *Fr. testoïde. tıp.* (a) Testis şeklinde, hayası. (b) İlkel testis. [*Ing.* Testoid].

testosteron, i. *Fr. testostérone. zool.* Erkek eşey organlarında meydana gelen erkek eşey hormonu. [*ing.* Testosterone; *Fr.* Testostérone].

tesvib, i. *Osm. < Ar. esk.* Mükâfat verme.

tesvid, i. *Osm. < Ar. sevâd. esk.* § ❶ Karartma, karartılma; § ❷ ç: **tesvidât.** Müsvedde yapma, karalama yapma, müsvedde.

tesvidât /tesvidât/, i. *Osm. < Ar. esk.* **tesvid[2]'in** çoğulu.

tesvif, i. ç: **tesvifât.** *Osm. < Ar. sevf. (sebepsiz)* Geciktirme, atlatma.

☆ *Eşanl.* **Tehir.**

tesvifât /tesvifât/, i. *Osm. < esk.* **tesvif'in** çoğulu.

tesvig, i. *Osm. < Ar. esk.* Mesag gösterme, cevaz verme.

☆ *Eşanl.* **Tecviz.**

tesvik, i. *Osm. < Ar. sevk. esk.* Sürme, ileri gitme.

tesvik, i. *Osm. < Ar. misvâk. esk.* Misvâklenme, dişleri misvâkleme.

tesvil, i. ç: **tesvilât.** *Osm. < Ar. esk.* Fena bir şeyi güzel göstererek aldatma.

tesvilât /tesvilât/, i. *Osm. < Ar. esk.* **tesvil'in** çoğulu.

tesvîr, i. *Osm. < Ar. esk.* Toz kaldırma.

tesvit,-di /tesvît/, i. *Osm. < Ar. sevâd > tesvîd. esk.* Karalama. [*Ing.* A making a rough draft of a document; *Fr.* Action de rendre de noircir, action décrire].

~ **etmek,** Siyaha boyamak. Bir yazının müsveddesini yapmak.

tesviye, i. *Osm. < Ar. sevî. esk.* § ❶ Bir yerle beraber etme, aynı düzeyde kılma, düzleme. [*Ing.*Leveling, smoothing, planing; *Fr.* Nivellement, égalisation, aplanissement]; § ❷ Ödeme. [*Ing.* Liquidation; settlement; payment; *Fr.* Payement, liquidation]; § ❷ Hükûmetçe bir yere gönderilen erlere verilen ve bilet yerine geçen kâğıt; § ❹ *inş.* Toprağı kazıyıp doldurarak araziyi düzeltme işlemi; § ❺ *kuymc.* Değerli bir madeni, eğer şekil verilecek bir parça ise çekiçle, bir plaka ise makine ile düzeltme; § ❻ *mim.* Arazide yatay bir doğru elde etmek üzere yapılan işlem; ◉ **arazi ~ si,** *topog.* ◘ Arazi[1]; ◉ **toprak ~ si,** Temel ve yolları kazmak ve taban yataklarını yatay yapmak ve düzlemek için kazılması gereken toprağı boşaltmak veya çukur yerleri toprakla doldurmak işi. [*Fr.* Terrassement].

~ **âleti,** *tekn.* Yatay bir çizgi çizmek, bir düzlemin yatay olup olmadığını denetlemek ve sonuç olarak yükseklik farklarını belirtmek için kullanılan âlet. [*ing.* Leveling instrument].

☆ *Eşanl.* **düzeç.**

~ **alıştırması,** *mek.* (a) Başka bir parça ile tam birleştirilmesi için bir parçaya gerekli boyutu verme amacı güden işlem. (b) Bu işlemin sonucu.

~ **eğrileri aralığı,** *hava.* Birbirini takip eden iki düzleme eğrisini taşıyan yatay düzlemler

arasındaki düşey mesafe. [*İng.* Contour interval; *Fr.* Equidistance].
~ **eğrili karıklar**, *trm.* Toprak kaybını önlemek ve suyun toprağa nüfuzuna müsaade için çayır ve mera arazisinde düzleme eğrileri üzerinde açılmış karıklar.
~ **eğrili şeritvari ekim**, *trm.* Düzleme eğrileri boyunca ve arazinin doğal eğimine dik açılarda nispeten dar şeritler üzerinde yapılan ekiliş.
~ **eğrili tarım**, *trm.* Sürüm, dikim, işleme ve hasat gibi tarla işlerini düzleme eğrileri boyunca veya doğal eğim yönüne dik açılar üzerinde yürütme.
~ **eğrisi**, *trm.* § ❶ Arz yüzeyi üzerinde aynı yükseklikteki noktaları birleştiren sanal çizgi; § ❷ Bir harita üzerinde aynı yükseklikteki noktaların yerini göstermek için çizilmiş bir eğri.
~ **eğrisi aralığı**, *trm.* Düzleme eğrileri arasındaki dik aralık.
~ **etmek**, § ❶ Bir şeyi istenilen düzeyle bir yapmak, düzeltmek; § ❷ *bayınd.* Bir araziyi, bir hendeği, gerekli eğimi vermek üzere düzeltmek.
~ **havuzu**, ◘ Havuz.
~ **ruhu**, *tekn.* Kabarcıklı düzeç.

tesviyeci, i. *esk.* İstenilen biçime sokmak ve alıştırmak için maden, tahta v.b. maddelerden yapılmış parçayı işleyen veya istenilen şekle sokan zanaatçı. [*İng.* Fitter; *Fr.* Niveleur,-euse, nivele]. ◘ *ŞEKİL: 133.* — ÇİLİNGİR *(Tesviyeci).*
~ **çekici**, ◘ Çekiç.
~ **rendesi**, *tekn.* Tesviye edilen madenî bir parçayı eğeledikten sonra düzlemek konusunda kullanılan bıçak biçiminde rende.

tesviyecilik,-ği, i. *mek.* Tesviyecinin zanaatı. [*İng.* Fitting].

tesviye.hane, b.i. Madenî işlere mahsus torna makinelerini kapsayan atelye veya fabrika kısmı. *(Parça parça yapılan madenî işler burada tesviye edilir ve birleştirilir).* [*İng.* Workshop where boards are planed].

tesviye.ruhu, b.i. Kabarcıklı düzeç. [*İng.* Spirit level].

tesyâr /tesyâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gönderme, gönderilme.

tesyil, i. *Osm.* < *Ar. seyl. esk.* § ❶ Sel gibi akıtma, akıtılma; § ❷ *kim.* Sert bir cismi akıcı hale getirme.

tesyir, i. *Osm.* < *Ar. seyr. esk.* § ❶ Yürütme, yürütülme; § ❷ Gönderme, gönderilme, yollama, yollanma.

teşâbüh /teşâbüh/, ç: **teşâbühât**. *Osm.* < *Ar. şibh. esk.* § ❶ Birbirine benzeme, benzeşme; § ❷ *fels.* Benzerlik; § ❸ mat. Homologi. ☆ *Eşanl.* **Müşâbehet**.

teşâbühât /teşâbühât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşâbüh**'ün çoğulu.

teşâcür /teşâcür/, i. *Osm.* < *şecer. esk.* Sopalarla birbirine girme, dövüşme. ☆ *Eşanl.* **Müşâcere.**

teşadduk, i. *Osm.* < *Ar. esk. (avurt çatlatarak)* Konuşma, lûgat paralama.

teşahhum, i. *Osm.* < *Ar. şahm. esk.* Yağlanma, yağ bağlama, semirme, şişmanlama.

teşahhus, i. ç: **teşahhusât**. *Osm.* < *Ar. şahs. esk.* § ❶ Şahıslanma; § ❷ Birinin şahsını hatıra getirme, birinin şahsı hatıra getirilme; § ❸ Taayyün etme, tanıma.

teşahhusât /teşahhusât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşahhus**'un çoğulu.

teşâkî /teşâkî/, *Osm.* < *Ar. şekvâ. esk.* § ❶ Birbirinden şikâyet etme; § ❷ Dertleşme, halleşme.

teşakkuk, i. *Osm.* < *Ar. şakk. esk.* Yarılma, ikiye ayrılma, parça parça olma.

teşâkül /teşâkül/, i. *Osm.* < *Ar. şekl. esk.* Şekil ve suretçe bir olma, birbirine uyma, biri ötekinin şekline, haline girme.

teşârük /teşârük/, i. *Osm.* < *Ar. şirk. esk.* Ortak olma, ortaklık. ☆ *Eşanl.* **Müşâreket.**

teşa'şu' /teşa:şu/, i. *Osm.* < *Ar. şa' şaa. esk.* Şa'şaalanma, parıldama.

teşâtüm /teşâtüm/, i. *Osm.* < *Ar. şetm. esk.* Sövüşme.

teşa'u' /teşa:u/, i. *Osm.* < *Ar. fiz. esk.* Işığın, merkezden etrafa doğru dalgalanması.

teşa'ub, i. ç: **teşa'ubât**. *Osm.* < *Ar. şa'b. esk.* Şubelenme, dallanma, dal budak peyda etme, çatallanma.

teşa'ubât /teşa:ubât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşa'ub**'un çoğulu.

teşa'ul /teşa:ul/, i. *Osm.* < *Ar. şa'l. esk.* Parlama, tutuşma.

teşa'ur /teşa:ur/, i. *Osm.* < *Ar. şa'r. esk.* Kıllanma, tüylenme.

teşâur /teşâur/, i. *Osm.* < *Ar. şi'r. esk.* Şair tavrı takınma, şairlik taslama.

teşâvür /teşâvür/, i. *Osm.* < *Ar. şûrâ. esk.* Birbirine danışma. ☆ *Eşanl.* **Müşâvere.**

teşaytun, i. *Osm.* < *Ar. şeytân. esk.* Şeytanlaşma, şeytanca davranma.

teşbi' /tesbi/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Karnını doyurma, karnı doyurulma. ☆ *Eşanl.* **işbâ'.**

teşbib, i. *Osm.* < *Ar. şebâb. esk.* § ❶ Ateş yakma; § ❷ *ed.* Bir kadının güzelliğini şiirle medhetme; § ❸ Kasideye bir güzeli överek başlama.

teşbih /teşbîh/, i. ç: **teşbihât**. *Osm.* < *Ar. şibh. esk.* § ❶ Benzetme, benzeti. [*İng.* Likening, a comparing; *Fr.* Comparaison, allégorie]; § ❷ *ed.* İki varlık arasında, benzetme yoluyle bağlantı kurma. *(Bir nesneden söz ederken, başka bir nesneye ait bazı özellikleri, söz konusu nesneye yükleyerek anlamı kuvvetlendirmek, anlatılanı daha ilgi çekici duruma getirmek üzere yapılan söz sanatlarındandır).* ⊙ ~ **te hata olmaz (veya olmasın)**, *at.* Kabaca bir benzetme yapılırken bundan alınılmamasını dilemek için söz arasında kullanılır. [*İng.* Only for the sake of comparison, let it not be misunderstood].

teşbihât /tesbihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşbih**'in çoğulu.

teşbik, i. *Osm.* < *Ar. şebeke. esk.* Şebekeleştirme, ağ şekline koyulma.

teşbir, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Karışlama, karışlanma; § ❷ Endâze ve saire ile ölçme.

teşci /tesci/, i. *Osm.* < *Ar. şecâat. esk.* Cesaret verme, cesaretlendirme. [*İng.* A giving courage; *Fr.* Encouragement].

teşciât /teşciât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşci**'nin çoğulu.

teşcîr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağaçlandırma.

teşdit,-di /teşdît/, i. *Osm.* < *Ar. şiddet* > *teşdîd. esk.* § ❶ Yeğinleştirme. [*İng.* A making firm, hard or severe, intensification, aggravation; *Fr.* Action de rendre dur, violent, sévère]. § ❶ Şedde.

teşebbüh, i. ç: **teşebbühât**. *Osm.* < *Ar. şibh.* Benzeme, andırma, kendini benzetmeye özenme, zorla benzemeye çalışma.

teşebbühât /teşebbühât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşebbüh**'ün çoğulu.

teşebbük, i. ç: **şebeke**. *Osm.* < *Ar. esk.* Şebekeleşme, ağ şeklini alma.

teşebbüs, i.ç: **teşebbüsât**. *Osm.*< *Ar.şebs.*§ ❶ Girişme, el atma. [*İng.* Attempt, enterprise; *Fr.* Entreprise]. ☆ *Eşanl.* **girişim**; § ❷ Girişkenlik; § ❸ Öncecilik. [*İng.* ve *Fr.* Initiative]; § ❶ *huk.* Bir suçu işlemeye başlayan suçlunun kendi elinde olmayan sebeplerle, suça ait hareketleri bitirememesi veya hareketlerin bitmesine rağmen suçun sonucunun gerçekleşmemesi durumu. [*İng.* Attempt, conatus; *Fr.* Tentative]; ⊙ ~ **e geçmek**, *dey.* İşe girişmek. [*Fr* Prendre l'initiative]; ⊙ ~ **ü ele almak**, *dey.* Öne atılıp bir işi yönetmeye başlamak; ⊙ **cürme** ~, *huk.* ◘ **Cürum**; ⊙ **dostane** ~, *huk.* ◘ **Dostane**; ⊙ **halkın** ~ **ü**, *huk.* ◘ **Halk**[3].
~ **etmek**, *huk.* Kalkışmak, girişmek. [*İng.* To set to work *(at)*, to undertake, to start *(an enterprise, etc.)*; *Fr.* Entreprendre].
~ **halinde kalan suç**, *huk.* Suçu işlemeye yönelmiş hareketin tamamlanması veya yarıda kalması, fakat sonucun meydana gelmemesi.
~ **kabiliyeti**, *huk.* Girişme yeteneği, girişim yeteneği.

teşebbüsat,-tı, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşebbüs**'ün çoğulu.

teşeccü' /teşeccü:/, i. *Osm.* < *Ar. şecâat. esk.* Sahte şecâat gösterme, seci görünme.

teşeccür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ağaçlaşma, ağaçlanma. ☆ *Eşanl.* **Tegarrüs**; § ❷ *kim.* Billur cisimlerin ağaç şeklinde birleşmesi.

teşeddüt,-dü, i. *Osm.* < *Ar. şiddet. esk.* § ❶ Şiddetlenme; § ❷ Keskinleşme.

teşeffi, i. *Osm.* < *Ar. şifâ. esk.* § ❶ Şifa bulma, iyi olma; § ❷ Rahatlanma; § ❸ Öcalma.

teşehhi, i. *Osm.* < *Ar. işteha. esk* Iştahlanma, hırsla isteme.

teşehhüt,-dü, i. *Osm.* < *Ar. şahâdet. esk.* Namazda otururak ettehiyyat duasını okuma. [*İng.* A making a profession of religion by testifying to the unity of God and apostleship of the prophet Muhammed, a reciting the ascription of praise to God which ends with the formula eşhedüen-lâilâhe-illallah].
~ **miktarı**, Gayet kısa bir zaman. [*İng.* A very short time, an instant].

teşekki, i. *Osm.* < *Ar. şekvâ. esk.* Şikâyet etme. ◘ **iştikâ.**

teşekkük, i. *Osm.* < *Ar. şekk. esk.* Şüphelenme, şüpheye düşme.

teşekkül,-lü, i. ç: **teşekkülât**. *Osm.*< *Ar. şekl. esk.* § ❶ Oluşma, oluşum. [*İng.* ve *Fr.* Formation]; § ❷ Kurulma, kuruluş, meydana geliş. [*İng.* Organization; institution, establishment; *Fr.* Organisation, conformation]; § ❸ Şekillenme; § ❹ Yoğrum; § ❺ *jeol.* Oluş.

teşekkülât /teşekkülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşekkül**'ün çoğulu.

teşekkür,-rü, i. ç: **teşekkürât**. *Osm.* < *Ar. şükr.* «*Sağ ol*», «*var ol*», «*ömrüne bereket*» ve özellikle «*teşekkür ederim*» gibi hoşnutluk anlatan söz. [*İng.* Giving thanks, an expressing gratitude, a feeling gratitude *Fr.* Remerciement].
~ **etmek**, Hoşnutluğunu anlatmak. [*İng.* To thank, to give thanks; *Fr.* Remercier].

teşekkürât /teşekkürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşekkür**'ün çoğulu.

teşellül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şiddetle atılarak akma.

teşelşül, i. ç: **teşelşülât**. § ❶ Atılarak akma, suyun yüksek bir yerden aşağı şırıltı ile dökülmesi, çağlayan meydana getirmesi; § ❷ Duş yapma, soğuk su banyosu yapma.

teşelşülât /teşelşülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşelşül**'ün çoğulu.

teşemaşerit, i. *Fr. teschémachérite. min.* Doğal amonyum karbonat; guano yataklarında bulunur. [*İng.* Teschemacherite].

teşemmü' /teşemmü:/, i. *Osm.* < *Ar. şem. esk.* Mumlaşma, mum bağlama, muşamba gibi olma, üzerine balmumu bürülme.

teşemmül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İhrâma bürünme.

teşemmüm, i. *Osm.* < *Ar. Şemm. esk.* Koklama.

teşemmür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İşe hazırlanma, sıvanma.

teşemmüs, i. i. *Osm.* < *Ar. şems. esk.* § ❶ Güneşleme, güneş'e çıkma; § ❷ *tıp.* Güneş çarpması.

teşennüc, i.ç: **teşennücât**. *Osm.* < *Ar. şenc. esk.* § ❶ Buruşma, buruşuk olma; § ❷ *tıp.* Kasların kasılması, gerilip büzülmesi, ispazmoz. [*İng.* Spasm; *Fr.* Spasme].

teşennücât /teşennücât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşennüc**'ün çoğulu.

teşennüci, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Teşennüce, ispazmoza ait, bununla ilgili.

teşennüf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Küpe takınma; § ❷ Süslenme.

teşerru' /teserru:/, i. *Osm.* < *Ar. şer. esk.* Şeriat hükümlerine göre hareket etme.

teşerrüf, i. ç: **teşerrüfât**. *Osm.* < *Ar. şeref. esk. (Bir kimse ile tanışmaktan)* Onurlanma, şereflenme, şeref duyma. [*İng.* A being, honored; *Fr.* Action d'être, honoré].

teşerrüfât /teşerrufât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşerrüf**'ün çoğulu.

teşetti, i. *Osm.* < *Ar. şita. esk.* Bir yerde kışlama, kışı geçirme.

teşettüt,-tü, i. *Osm.* < *Ar. şett. esk.* Ayrılık, dağınıklık, birbirine uymazlık. [*İng.* A being disinitegrated, scattered, disunited, dispersal, disorder; *Fr.* Action de s'embrancher, s'enchevêtrer, enchevêtrement, excitation].

teşe'üm /teşe:üm/, i. *Osm.* < *Ar. şeâmet. esk.* Uğursuz sayma, şom görme.

teşevvuk, i. *Osm.* < *Ar. şevk. esk.* Şevklenme, arzu etme, istek gösterme, heveslenme.

teşevvüş, i.ç: **teşevvüşât.** *Osm.* < *Ar. şevâş. esk.* Karışıklık, bulanıklık: *Zihnimde bir teşevvüş var.* [*Ing.* A being complicated, and doubtful in its bearings, confusion; *Fr.* Confusion, foullis, pâle-mêle, désordre, chaos].

teşevvüşât /teşevvüşât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşevvüş**'ün çoğulu.

teşeyyu /teşeyyu'/, i. *Osm.* < *Ar. şîa. esk.* Şiilik taslama, şiî olma.

teşeyyüb, i. ç: **teşeyyübât.** *Osm.* < *Ar.* Kayıtsızlık, ihmalcilik.

teşeyyübât /teşeyyübât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşeyyüb**'ün çoğulu.

teşeyyüd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Yükseltme; § ● Sağlam olma.

teşeyyüh, i. *Osm.* < *Ar. şeyh. esk.* § ● İhtiyaralama; § ● Şeyhlik taslama.

teşezzüb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dağılma, dağınık olma.

teşfiye, i. *Osm.* < *Ar. şifa. esk.* Şifalandırma, iyileştirme.

teşhir /teşhîr/, i. ç: **teşhirât.** *Osm.* < *Ar. şöhret. esk.* § ● Gösterme. [*Ing.* A making public or notorious, a publishing; *Fr.* Action d'exposer]; § ● Sergileme. [*Ing.* Exhibition; *Fr.* Exposition]; § ● Dillere düşürme, ortalığa duyurma; § ● *(Bir hükümlüyü)* Ceza olarak halka gösterme.
~ **hastalığı,** *psikiy.* Soyunmak ve cinsiyet organlarını başkalarına göstermek şeklinde beliren hastalık halinde içtepi.
~ **tahtası,** *küt.* Kütüphaneye gelmiş bulunan yeni yayımları ve ilginç yazıları okuyucuya tanıtmak için kullanılan bir araç. *(Kitapların dış gömleği, dergiler ve yazılı parçalar bu tahtaya iliştirilmek suretiyle teşhir edilir).*

teşhirât /teşhirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşhir**'in çoğulu.

teşhirci, i. *psikiy.* İçtepi ile *(Delilik, manya v.b.)* cinsiyet organlarını alenen gösteren akıl hastası.

teşhis /teşhîs/, i. ç: **teşhisât.** *Osm.* < *Ar. şahs.* § ● *(Kim oduğunu)* tanıma, seçme, kişileştirme. [*Ing.* A distinguishing the form, of a thing, a recognizing; *Fr.* Action de reconnaître, de distinguer. Identification]; § ● *tıp.* Belirtilerine göre hastalığın hangi hastalık olduğunu anlama. [*Ing.* Diagnosis; *Fr.* Diagnostique]; ⊙ **iris** ~ ı, *oft.* ◘ **iris.**
~ **testi,** *eğt.* § ● Dar bir konuda veya birbiriyle ilişkili konularda elde edilen basarıyı ölçmek ve özellikle öğrencilerin - onlara gerekli yardımı yapabilmek için - hangi konularda zayıf olduklarını tesbit etmek amacıyla kullanılan test; § ● Sonuçları, öğrencilerin zayıf veya kuvvetli yönlerini teşhise imkân veren sınav.

teşhisât /teşhisât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşhis**'in çoğulu.

teşhiz, i. ç: **teşhizât.** *esk.* § ● Sivriltme, keskinleştirme, keskinlendirilme; § ● Bileme, bilenme; § ● Uyandırma, kuvvet ve etkisini arttırma.

teşhizât /teşhizât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşhiz**'in çoğulu.

teş'ib /teş:ib/, i. ç: **teşîbat.** *Osm.* < *Ar. şa'b.* Şubelendirme, şubelendirilme, dallandırma, dallandırılma.

teş'ibât /teş:ibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teş'ib**'in çoğulu.

teş'il /teş:il/, i. *Osm.* < *Ar. şu'l. esk.* Şuşelendirme, parlatma, tutuşturma, alevlendirme.
☆ *Eşanl.* **iş'al.**

te'şir /te:şîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gedik etme.

teşkik[1], i. *Osm.* < *Ar. şakk. esk.* Yarma, yarılma, ikiye ayırma, parça parça yarma.

teşkik[2], i.ç: **teşkikât.** *Osm.* < *Ar.* Şüpheye düşürme, düşürülme, şüphede bırakma, bırakılma.

teşkikât /teşkikât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşkik**'in çoğulu.

teşkil /teşkil/, i. ç: **teşkilât.** *Osm.* < *Ar. şekl. esk.* § ● Oluşturma, meydana getirme. [*Ing.* A forming, organizing, formation, organization, a putting into a shape, a shaping; *Fr.* Action de former, formation]. § ● Oluşum. § ● Örgüt. § ● *gram.* Yapım.
~ **etmek,** Meydana getirmek, oluşturmak, kurmak. [*Ing.* To form, to organize; *Fr.* Former, organiser].

teşkilât,-tı /teşkilât/, ç.l. *Osm.* < *Ar.* **teşkil**'in çoğulu. Bir işin çeşitli yerlerde yapılmasını sağlamak için meydana getirilen topluluk. [*Ing.* Organization, reorganization; *Fr.* Organisations, organisation]. ☆ *Eşanl.* örgüt, kuruluş; ⊙ ~ ı **esasiye kanunu,** *huk.* ◘ Anayasa; ⊙ **adlî** ~, *huk.* ◘ Adlî; ⊙ **devlet** ~ ı, *huk.* ◘ Devlet; ⊙ **devlet planlama** ~ ı, *huk.* ◘ Devlet; ⊙ **emniyet** ~ ı, *den.* ◘ Emniyet; ⊙ **havacılık telekomünikasyon** ~ ı, *hava.* ◘ Havacılık; ⊙ **hizmet** ~ ı, *esk.* ◘ Hizmet; ⊙ **hücre** ~ ı, *siy.* ◘ Hücre.

teşkilâtçı /teşkilâtçı/, s. Örgüt kurmakta becerikli, örgütçü. [*Ing.* Organizer; *Fr.* Organisateur].

teşkilâtçılık,-ğı, i. Teşkilâtçı olma hali. ☆ *Eşanl.* örgütçülük.

teşkilâtlandırmak (-l), Teşkilâtla donatmak. [*Ing.* To organize; *Fr.* Organiser].
☆ *Eşanl.* örgütlemek.

teşkilâtlı, s. Teşkilâtı olan, teşkilât ile yürütülen, teşkilâtlandırılmış. [*Ing.* Organized; *Fr.* Organisé].
☆ *Eşanl.* örgütlü.

teşml' /teşml:/, i. *Osm.* < *Ar. şem. esk.* Balmumuna batırma, bâtırılma, mumlama.

teşmil /teşmil/, i. *Osm.* < *Ar. şümûl. esk.* Yayma, içine aldırma, kapsatma. [*Ing.* An extending, extension, generalization; *Fr.* Généralisation].

teşmim, i. *Osm.* < *Ar. şemm. esk.* Koklatma, koklatılma.

teşmir, i. *Osm.* < *Ar. şemr. esk.* Sıvama, sıvanma.

teşmis, i. *Osm.* < *Ar. şems. esk.* § ● Güneşe serme, serilme, güneşe tutma, tutulma; § ● Güneşe tutup hasta etme, edilme.

teşmit, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aksıran kimseye «*Allah sana merhamet etsin!*» deme.

teşne, s. ç: **teşnegân.** *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Susamış; § ● *mec.* Pek istekli. [*Ing.* Thirsty, parched, longing for; *Fr.* Qui a soif, altéré, désireux,-euse].

teşne.dil, b.s. *Osm.* < *Ar., esk.* Can ve gönülden istekli.

teşne.dilî, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Can ve gönülden istekllik.

teşne.gân /teşnegân/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* **teşne**'nin çoğulu.

teşnegî, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Susama.

teşne.lebb, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Dudağı kurumus, çok susamış, susuz, yanık.

teşne.lebî, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Dudağı kurumuşluk, çok susamışlık.

teşnî,-î, i. *Osm.* < *Ar. şenaat.* Kötü gösterme, kötüleme. [*Ing.* A reviling or upbraiding as foul, a slandering].

teşniât /teşniât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşnî**'nin çoğulu.

teşnif, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Küpe takma, takınma; § ● Küpe ile süsleme, süslenme.

teşnif.sâz /teşnifsâz/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Süsleyici.

teşrî,-î /teşrî/, i. *Osm.* < *Ar. şer. esk.* Yasama, kanunlar yapma hakkı. [*Ing.* A laying down or setting forth the law; *Fr.* Législation].

teşrid, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Ürkütüp kaçırma, ürkütüp kaçırılma; § ● Kovup uzaklaştırma.

teşrif /teşrif/, i. *Osm.* < *Ar. şeref. esk.* § ● Buyurma[3]. [*Ing.* Polite visit, arrival; *Fr.* Arivée]; § ● *(Bir yeri)* Şereflendirme. [*Ing.* A conferring honor, honoring; *Fr.* Action d'honorer, de faire honorer].

teşrifat,-tı /teşrifât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Teşrif**'in çoğulu. Protokol[2]. [*Ing.* Ceremonies, ceremonial; *Fr.* Cérémonial, protocole].

teşrifatçı, i. § ● Protokol[2] görevlisi. [*Ing.* Master of ceremonies; *Fr.* Chef du protocole]; § ● *teşk. tar.* Osmanlı devletinde, törenlerde teşrifat işlerini yürüten ve yöneten memura verilen ad. ☆ *Eşanl.* **teşrifatî, teşrifatlı divanı hümayun.**

teşrifatçılık,-ğı, i. § ● Protokol[2] işlerini düzenleme görevi; § ● Protokola önem verme hali.

teşrifâtî /teşrifâtî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Teşrifâtçı, protokol memuru.

teşrifatlı, s. Teşrifatı olan, resmî ve kurallara bağlı.

teşrih /teşrîh/, i. ç: **teşrihât.** *Osm.* < *Ar. şerh. esk.* § ● Açımlama. [*Ing.* Dissecting, dissection; *Fr.* Dissection des cadavres]; § ● Anatomi. [*Ing.* Anatomy; *Fr.* Anatomie]; § ● *h.d.* İskelet. [*Ing.* Skeleton].
~ **masasına yatırmak,** *dey.* Bir meseleyi iyice incelenmek üzere ortaya çıkarmak.

teşrihât /teşrihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşrih**'in çoğulu.

teşrih.hane /teşrîhhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Anatomi çalışılan yer. [*Ing.* Dissecting room].

teşrif /teşrîf/, s. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Yasama ile ilgili, yasama işi üzerine olan. [*Ing.* Legislative; *Fr.* Legislative].
~ **devre,** *huk.* Yasama meclislerinin içtima devresi, toplantı dönemi, yasama dönemi.
~ **kararlar,** *huk.* ◘ Karar.
~ **kuvvet,** *huk.* Kanunları yapan yürütme kuvvetini denetleyen organ. Yasama erki, yasama kuvveti. [*Ing.* Legislative power].
~ **masuniyet,** *huk.* Milletvekilliği dokunulmazlığı. [*Ing.* Legislative Immunity].
~ **siyaset,** *huk.* Yasama politikası.
~ **tefsir,** *huk.* Kanunların, kanun yapma yetkisine sahip olan yasama organı tarafından yorumlanması, açıklanması.

teşrik,-ki /teşrîk/, i. *Osm.* < *Ar. şirk. esk.* Ortak etma. [*Ing.* A making partner, or sharer in anything; *Fr.* Participation, coopération]. ⊙ ~ ı **mesai,** İşbirliği. [*Ing.* Cooperation; *Fr.* Coopération, collaboration].

teşrik, i. *Osm.* < *Ar.* § ● *şark. esk.* Pastırmanın kurutulması; § ● Işıklandırıp parlatma.

teşrin /teşrîn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eskiden yılın onuncu ve on birinci aylarına verilen ortak ad. [*Ing.* Name of two months of the solar year; *Fr.* Nom collectif de deux mois de l'année solaire *(Octobre en Novembre)*].

teşrinievvel /teşrînievvel/, b.i. *esk.* Eskiden yılın onuncu ayı, ekim. [*Ing.* October; *Fr.* Octobre].

teşrinisanî /teşrînisânî/, b.i. *esk.* Eskiden yılın on birinci ayı, kasım. [*Ing.* November; *Fr.* Novembre].

teşt,-ti, i. *Osm.* < *Fars. dâş. h.d. esk.* Çamaşır leğeni. [*Ing.* Basin, large basin].

teştir, i. *Osm.* < *Ar. ed. esk.* Mürabbâ haline getirilmek istenilen bir gazalin her beyit mısraları arasına ikişer mısra ilâve etme.

teştit, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dağıtma, dağıtılma, perişan etme, edilme.

teştiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kışın uyuyacak olan hayvanların uykusu.

teşvik,-ki /teşvîk/, i. ç: **teşvikât.** *Osm.* < *Ar. şevk.* § ● İsteklendirme, özendirme, cesaretlendirme. [*Ing.* ve *Fr.* Encouragement]; § ● Ayartma, kışkırtma, ayaklandırma, sürükleme. [*Ing.* Instigation, abetting, incitation, solicitation; *Fr.* Incitation]; ⊙ **işçiyi** ~, *işletm.* Çalışanları, çalışma sonuçarına ve teşebbüsün kârlarına göre, sabit ücretinin üstünde bir ödemeyle mükâfatlandırma işlemi.
~ **etmek,** *huk.* Kışkırtmak, özendirmek. [*Ing.* To encourage, to incite; *Fr.* Inciter, encourager].

teşvikat, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* Teşvik'in çoğulu. Şevke getirmeler, isteklendirmeler, kışkırtmalar.

teşvikçi, i. Teşvik eden, kışkırtan, şevklendiren *(kimse).*

teşvikkâr /teşvikkâr/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ve *Fars.* İsteklendirici, özendirici. [*Ing.* Encouraging].

teşvir, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Satılık hayvanı pazara çıkarıp gösteriş yapma; § ● İçine alıp gizleme; içinde bulunma, içine alma. ◘ **istîâb.**

teşviş /teşvîş/, i. ç: **teşvişât.** *Osm.* < *Ar. şevş. esk.* Karıştırma, bulandırma. [*Ing.* A confusing or complicating *(a matter)*; *Fr.* Action d'embrouiller].

teşvişât /teşvişât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşviş'** in çoğulu.

teşyi,-i /teşyî/, i. *Osm.* < *Ar. şiyâ. esk.* § ❶ Uğurlama, giden bir kimseyi uğurlama. [*Ing.* A seeing someone off, a following *(a funeral)*; *Fr.* Action]; § ❷*dln.* Ramazanın son altı günü oruç tutma.

teşyid, i. ç: **teşyidât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yükseltme, yükseltilme; § ❷ Sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma.

teşyidât /teşyidât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teşyid'**in çoğulu.

teşzib, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* § ❶ Arza yakın olarak bir çok fidan veren bir cins bitki; § ❷ Ağacın kabuklarını soyma ve fazla dallarını budama.

tetabbu' /tetabbu:/, i. ç: **tetabbuât**. *esk.* Tabiatlenme.

tetabbub, i. *Osm.* < *Ar. tıbb, esk.* Hekimlik etme, *(Hekim olmadığı halde)*.

tetabu' /tetabu:/, i. ç: **tetabuat**. *esk.* Aralıksız birbiri ardından gelme.

tetâbuât /tetâbuât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tetabu'** un çoğulu.

tetabuk,-ku /tetâbuk/, i. ç: **tetâbukat**. *Osm.* < *Ar. tıbk. esk.* Uyma, uygun gelme. [*Ing.* Conformity, accord; *Fr.* Accord, conformité].

tetâbukat /tetâbukat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* *(«ka» uzun okunur)*. **tetâbuk'**un çoğulu.

tetafful, i. *Osm.* < *Ar. tufl. esk.* Dalkavukluk, çanakyalayıcılık.

tetahhul, i. *Osm.* < *tıp. esk.* Dalak şişmesi.

tetahhur, i. ç: **tetahhurât**. *Osm.* < *Ar. Tahâret, tuhr* ve *tuhur*. Temizlenme.

tetahhurât /tetahhurât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tetahhur'**un çoğulu.

tetalit, i. *Fr. tétalite. min.* Manganez kapsayan kalsit çeşidi. [*Ing.* Tetalite].

tetallu' /tetallu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Boynunu uzatıp başını kaldırma.

tetanî, i. *Fr. tétanie* < *Yun. tıp.* Kasların uyarılma eşiğinin değişik nedenlerle düşmesine bağlı olarak kasların krampları ile beliren hastalık. [*Ing.* Tetany; *Fr.* Tétanie].

tetanin, i. *Fr. tétanine. biyokim.* Tetatos basilinin metabolizma ürünlerinden ptomain. *(Bnegler tarafından ortaya konan bu madde bir hayvana şırınga edildiğinde tetanos belirtilerine sebep olur)*. [*Ing.* Tetanine].

tetanizasyon, i. *Fr. tétanisation. tıp.* Tetaniye tutulma, tetanoz sonucu adale kasılması. [*Ing.* Tetanization]; ⊙ **ilk ~**, ◘ **ilkteşrin**.

tetanizm, i. *Fr. tétanisme. tıp.* Devamlı kasılma, tonik kasılma. [*Ing.* Tetanism].

tetanofilik, s. Fr. *tétanophilique. tıp.* Tetanoz toksinine dayanıklığı az olan. [*Ing.* Tetanophilic].

tetanoid, s. *Fr. tétanoïde. tıp.* Tetanoz şeklinde. [*Ing.* Tetanoid].

tetanolizin, i. *Fr. tétanolysine. bakt.* Ehrlich tarafından tetanos basili kültürü süzüntüsünden elde edilen sıcağa dayanıksız madde. *(Bir çok hayvan türünün altyuvarlarını, eritme yeteneğine sahiptir)*. [*Ing.* Tetanolysin].

tetanomotör,-rü, s. *tétanomoteur.* § ❶ Tetanik hareketleri meydana getiren; § ❷ I. Sinirlerin bozulmasını önlemek şartıyle, sinirleri mekanik olarak irkiltmeye yarayan küçük âlet.

tetanos /te:tanos/, i. *Yun. patol.* Yaralanmalarla dokulara yerleşen özel bir mikrobun sağladığı ve sinir sistemi için zararlı olan zehire bağlı olarak açığa çıkan hastalık; bir kasın bir elektrik uyartısı sebebiyle olan peş peşe kasılmaya uğraması hali. [*Ing.* Tetanus; *Fr.* Tétanos]. ☆ *Eşanl.* **kazıklıhumma**; ⊙ **fizyolojik ~**, *fizyol.* Kasın gevşemesine zaman bırakmayacak kadar sık gelen uyartıların doğurduğu kas kasılması.*(Fizyolojik tetanos için saniyede 30-40 uyartı yeterlidir)*; **~ basili**, *bakt.* Tetanosun sebebi olan basil. 1885'te *Nicolaier* tarafından bulundu. *Havasız yaşar ve kirpikli bir basildir. Her zaman kullanılan kültür ortamlarında iyi üzer. Jelâtini sulandırır, et suyunda bir spor meydana getirir. Basilin bir kenarına yapışık olan bu spor ona bir «raket» görünümü verir. Tetanos basili özellikle sinir dokusu üzerinde yerleşen bir toksin çıkarır)*. ⊙ **irtifa ~ u**, *hava.* Kasların, özellikle kol ve bacak kaslarının spazmı ile beliren ve alçak atmosferik basınçlara maruz kalma sonucu meydana gelen tetanoz. [*Ing.* Altitude tetany].

~ yapıcı ilâçlar, *ecz.* Yüksek dozlarda, az veya çok şiddetli kasılmalara sebep olan striknin ve brüsin gbii ilâçlar, bazı felçleri ve barbitürik zehirlenmelerini tedavi amacıyle kullanılır.

tetanotoksin, i. *Fr. tétanotoxine. bakt.* Tetanos veya Nicolaier basilinin çıkardığı toksin. *(Karakteristik özelliği, sinir sistemi elemanlarına sıkı sıkıya yapışmasındadır)*. [*Ing.* Tetanotoxin].

tetarî, i. *zool.* Kurbağa larvalarına verilen özel bir ad. [*Ing.* Tadpole; *Fr.* Tétard].

tetartanopsiya, i. *tıp.* Her iki görme alanında birbirine uyan iki alanda körlük. [*Ing.* Tetartanopsia].

tetartoedri, i. *Fr. tétartoedrie. billûrbil.* Simetri derecesi billûr ağındakinden 4 kat daha küçük olan billûrların özelliği: *Kuvarsın bir altıgen tetartoedrisi vardır*. [*Ing.* Tetartohedrism].

tetartokon, i. *anat.* Iki loblu bir dişin arka iç lobu. [*Ing.* Tetartocone].

teta'um /teta:um/, i. *Osm.* < *Ar. ta'm. esk.* Tatma, tadılma, tadına bakma, bakılma.

tetâvül /tetâvül/, i. ç: **tetâvülât**. *Osm.* < *Ar. tûl, esk.* Uzanma, uzama, uzun olma.

tetavvu' /tetavvu:/, i. *Osm.* < *Ar.* Farz olmayan ibadette bulunma. *(Nafile namaz kılma, kurban bayramında arefe gününde oruç tutma gibi)*.

tetavvuan, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Nafile olarak.

tetavvuf, i, *Osm.* < *Ar. esk.* Tavâf etme, ziyaret maksadıyle bir şeyin veya bir yerin etrafını dolanma.

tetavvuk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Boyuna gerdanlık gibi şeyler takma, takınma, takınılma.

tetavvus, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tavus gibi rengarenk elbise giyme.

tetâyyür /tetâyür/ I. *Osm.* < *Ar. Tayerân. esk.* § ❶ Uçma, uçuşma, uçuşup dağılma; § ❷ *kim.* Sıvıların gaz haline geçmesi.

tetbeş, i. *post.* Biri diğerinin aksi yönden ters basılmış yanyana iki pula denilir.Bunlar başbaşa ters, yanyana ters ve ayak ayağa ters basılmış olurlar. Tetbeş pullar posta ücretlerinde ödenmesinde teker teker de kullanılabilirler. 1956 yılında XXV. Uluslararası Antialkolizm Kongresini anmak için bastırılan pullar bunlara bir örnektir.

tetbi' /tebî:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ardını bırakmayıp gereği gibi araştırma; § ❶ Tabi olma, uyma.

tetbik, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Zarar ve ziyan yapma.

tetebbu,-u, i.ç: **tetebbuât**. *Osm.* < *Ar. teba.* Araştırma, irdeleme, bir şeyin derinliğine varıp onu iyice öğrenip tanımak için zihin ve emek harcama. [*Ing.* A following up carefully, pursuing; *Fr.* Action de rechercher, de fouiller].

tetebbuât /tetebbuât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tetebbu'**nun çoğulu. Tetebbu'lar, tetkikler, incelemeler.

teterrüb, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Toza, toprağa bulanma.

tetevvüc, i. *Osm.* < *Ar. tâc. esk.* Taclanma, taç giyme.

tetik[1],**-ği**, I. *esk. T.* § ❶ Ateşli silâhları ateşlemek için çekilen küçük manivela. [*Ing.* Trigger *(of a gun)*; *Fr.* Détente]; § ❷ *mek.* Bir makinenin iki parçası arasındaki bağlantıyı belli bir anda kesen mekanizma; § ❸ *saatç.* Saat zilini çalıştıran parça; § ❹ El tezgâhlarını çalıştırmaya yarayan dirsekli manivela. ◘ *ŞEKİL: 577.*— **TÜFEK**; ⊙ **emniyet tetiği**, *den.* ◘ **Emniyet**; ⊙ **kapon tetiği**, *den.* ◘ **Kapon**.

~ köprüsü, Bir tüfeğin tetik düzeninin altına konan koruyucu madenî parça.

~ motoru, Bazı cins otomatik silâhlar üzerinde bulunan ve piyade tüfeğindeki tetiğin görevini yapan motor.

tetik[2], s. § ❶ Çabuk davranır, çevik, tez canlı, dikkatli ve uyanık *(kimse)*. [*Ing.* Quick, sharp, agile; *Fr.* Alerte]; § ❷ Dikkat isteyen, incelikli: *Tetik iş*. [*Osm.* Nazik; *ing.* Vigilant; *Fr.* Aguet]; ⊙ **~ te olmak (~ te bulunmak, durmak)**, Her an uyanık ve hazır bulunmak. [*ing.* To be vigilant; *Fr.* Être aux aguets, se tenir aux aguets];⊙ **tetiğini bozmamak**, *dey.* Soğukkanlılığını korumak, telâş göstermemek. [*Ing.* To keep a coll head]; ⊙ **atik ~**, ◘ **Atik**.

~ (tetikte) bulunmak, *dey.* Uyanık ve dikkatli olmak. [*Ing.* To be vigilant; *Fr.* Être aux aguets, se tenir aux aguets].

~ davranmak, *dey.* Çok çabuk ve anında hareket etmek. [*Ing.* To be quick, sharp in adopting a measure of offense or precaution].

~ durmak, *dey.* Dikkatli ve hazırlıklı bulunmak.

~ (tetikte) olmak, *dey.* Uyanık olmak. [*Ing.* To be vigilant; *Fr.* Se tenir sur ses gardes].

tetimmât /tetimmât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tetimme'**nin çoğulu.

tetimme, I.ç. **tetimmât**, *Osm.* < *Ar. temâm. esk.* Bir eksiği tamamlamak üzere katılan şey; bir şeyin tam olması için gereksiz şey.

~ medreseleri, *tar.* Medrese müstemilâtından olan binalar.

tetir, I. § ❶ Cevizin yeşil kabuğu ve yaprağı; § ❷ Meyve veya sebze lekesi.

tetkik, -kı /tetkîk/, i. ç: **tetkikat**. *Osm.* < *Ar. dikkat* > *tedkîk. (k'ler kalın okunur)*. İnceleme. [*Ing.* Review, consideration; *Fr.* Action d'examiner minutieusement, de s'enquérir, examen, étude].

~ etmek, İncelemek. [*Ing.* To investigate carefully, to examine closely, to go into a matter; *Fr.* Examiner de plus près].

~ mercii, *huk.* İcra ve İflâs dairelerinin muamelelerine karşı yapılan itiraz ve şikâyetlere bakan yargıçlık, inceleme yeri. [*Ing.* A court which decides upon objections or complaints against transactions of Enforcement and Bankruptcy offices].

tetkikat, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **Tetkik'**in çoğulu.

tetliye, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Nezretme; § ❷ Farzdan sonra nafile namaz kılma.

tetmim, I. ç: **tetmimât**. *Osm.* < *Ar. temâm. esk.* § ❶ Tamamlama, bitirme. ◘ **İkmal**; § ❷ *ed.* Bir şi'ri, bir ifadeyi tamamlama.

tetmimât /tetmimât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tetmim'**in çoğulu.

Tetonlar, ç.i. *etn.* A.B.D. kızılderilileri. Batı ovalarında göçebe ve avcı hayatı sürmüş olan Sioux'lar ailesindendirler. Bugün Güney ve Kuzey Dakota bölgelerinde toplanmışlardır. [*Ing.* ve *Fr.* Tetons].

tetra-, § ❶ *Yun. tettares*, dört'ten alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek; § ❷ *kim.* Dört ornatmalı bileşikleri belirtmekte kullanılan kök. [*Ing.* ve *Fr.* Tetra-].

tetrabasik, I. *kim.* Dört hidrojen atomu verebilen. [*Ing.* Tetrabasic].

tetraborat, I. *Fr. tétraborate. kim.* Formülü $H_2B_4O_7$ olan asidin tuzu: *Boraks, sodyum tetraborat'tır*. [*Ing.* Tetraborate].

tetrabrometan, I. *Fr. tétrabrométhane. kim.* Etanın $CHBr_2$-$CHBr_2$ formülündeki dört defa bromlanmış türevi. [*Ing.*Tetrabromethane]. ☆ *Eşanl.* **asetilen tetrabromür**.

terabrometilen, i. *Fr. tétrabrométhylène. kim.* Etilenin CBr_2=CBr_2 formülündeki dört bromlu türevi. 53°C'ta erir. [*Ing.* Tetrabromethylene].

☆ *Eşanl.* **perbrometilen**.

tetrabromokinon, i. *Fr. tétrabromoquinone. kim.* ◘ **Bromanil**.

tetrabromometan, i. *Fr. tetrabromométhane. kim.* Formülü CBr_4 olan bileşik 92°C'ta erir, 189°C'ta kaynar. Iyod bromürün karbon sülfüre etkimesiyle meydana gelir. [*Ing.* Tetrabromomethane].

☆ *Eşanl.* **karbon tetrabromür**.

tetrabromür, i. *Fr. tétrabromure. kim.* Dört brom atomu kapsayan bileşik. [*ing.* Tetrabromide]; ⊙ **asetilen ~**, *kim.* ◘ **Tetrabrometan**; ⊙ **karbon ~**, *kim.* ◘ **Tetrabromometan**.

tetrad, i. *Fr. tétrade. zool.* Mitoz bölünmesinin profaz evresinde yanyana gelen ve ortasından ayrılan koromozom çiftlerinin meydana getirdiği dörtlü topluluk. [*Ing.* Tetrad; *Fr.* Tétrade].

tetradimit, i. *Fr. tétradymite. min.* Formülü Bi_2Te_2S olan doğal bizmut sülfotellürür. [*Ing.* Tetradylite].
: *Eşanl.* **Bornin**.

tetraedr, i. *Fr. tétraèdre, coğr.* Yer'in gerçek biçimi araştırılırken, ortaya sürülen ve bu yerin bir dört yüzlü cisim olduğu belirtilmeye çalışılan ve dört üçgenin kabartma bir şekil halinde birleşmesinden meydana gelen geometri şekli. *(L. Green'in savunduğu düşünce yani, Yer'in tetraedr biçiminde bulunuşu bugün için eskimiştir).* [*Osm.* Züvücûh-i erbaa; *Ing.* Tetrahedral form; *Fr.* Tétraèdre].

tetraedrit, i. *Fr. tétraédrite. min.* Doğal bakır antimonyosülfür. Düzgün dört yüzlüler halinde billûrlaşır. [*Ing.* Tetrahedrite].

tetraetil, tetretil, i. *Fr. tétraéthyle* veya *tetréthylé.* ◘ **Kurşun tetraetil**.

tetrafeniletilen, i. *Fr.tétraphényléthylène. kim.* Formülü $(C_6H_5)_2 = C(C_6H_5)_2$ olan çift bağlı hidrokarbon. 221° C'ta erir, benzofenon'un çinko ile ısıtılmasından meydana gelir. [*Ing.*Tetraphenylethylene].

tetrafenilmetan, i. *Fr. tétraphénylméthane. kim.* Formülü $C(C_6H_5)_4$ olan hidrokarbon. 282°C'ta erir, benzofenonun çinko ile ısıtılmasından meydana gelir. [*Ing.* Tetraphenylmethane].

tetrafluörometan, i. *Fr. tétrafluorométhane. kim.* Formülü CF_4 olan renksiz gaz. Kolayca sıvılaştırılır. İnce dağılmış karbonun *(is siyahı)* flüorla doğrudan doğruya birleşmesinden elde edilir. [*Ing.* Tetrafluoromethane].

tetrahidrobenzen, i. *Fr.tétrahidrobenzène. kim.* ◘ **Sikloheksen**.

tetrahidrofüran, i. *Fr. tétrahydrofuranne. kim.* Kapalı formülü C_4H_8O olan doymuş çevrimsel bileşik. Füranın hidrojenlenmesiyle meydana gelir. *(Organomagnezyum türevlerinin hazırlanmasında eritici olarak kullanılır).* [*Ing.* Tetrahydrofuranne].

tetrahidrokarveol, i. *Fr. tétrahydrocarvéol. kim.* ◘ **Karvomentol**.

tetrahidrokarvon, i. *Fr. tétrahydrocarvone. kim.* ◘ **Karvomenton**.

tetrahidronaftalin, i. *Fr. tétrahydronaphtalène, kim.* ◘ **Tetralin**.

tetraiyodetilen, i. *Fr. tétra-iodéthylène. kim.* ◘ **Diiyodoform**.

tetraiyodoflüoressein, i. *Fr. tétra-iodofluorescéine, kim.* ◘ **Eritrozin**.

tetraiyodometan, i. *Fr. tétra-iodométanne. kim. Formülü* $CHCl_2CHCl_2$ olan bileşik. Karbon tetraklorürün alüminyum iyodürle ısıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Tetra-iodomethane].
☆ *Eşanl.* **karbon tetraiyodür**.

tetrajen, tetrakok, i. *Fr. tétragéne* veya *tétracoque. bakt.* Mekânda iki yönde bölünerek dört tane olan ve dördü de birbirine yapışık kalan mikrokok. *(Tetrakokun örnek tipi tükrük tetrajenidir).* [*Ing.* Tetracoccus].

tetrakain, i. *Fr. tétracaïne. ecz.* p-butilaminobenzoil-dimetil-aminoetanol'ün yaygın adı. Bunun kloridrat tuzu, prokaine yakın, fakat ondan daha etkili ve daha zehirli bir anesteziktir. *(Damar genişletici etkisini düzelten adrenalinle birlikte ve adrenalinsiz olarak, özellikle oftalmolojide ve K.B.B.'da kullanılır).* [*Ing.* Tetracaine].

tetrakloretan, i. *Fr. tétrachloréthane. kim.* Formülü $CHCl_2\text{-}CHCl_2$ olan bileşik. [*Ing.* Tetrachlorethane].
☆ *Eşanl.* **asetilen tetraklorür**.

terakloretilen, i. *Fr. tétrachloréthylène. kim.* Etilenin $CCl_2 = CCl_2$ formülündeki klorlu türevi. 121°C'ta kaynar, çözücü olarak kullanılır, heksakloretan'ın anilinle ısıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Tetrachlorethylene].
☆ *Eşanl.* **perkloretilen**.

tetra.klorid, b.i. *kim.* Kancalı kurt tedavisinde ilâç olarak kullanılan, zehirsiz, alev alma ve patlama özellikleri bulunmayan, böcekler için antiseptik olarak ve onların koleksiyonlarını temizlemek için kullanılan, yağları kolayca eriten, karbon ve klorin bileşimi renksiz bir sıvı.

tetraklorometan, I. *Fr. tétrachlorométhane. kim.* Formülü CCl_4 olan bileşik. [*Ing.* Tetrachloromethane].
☆ *Eşanl.* **Karbon tetraklorür**.

tetraklorür,-rü, i. *Fr. tétrachlorure. kim.* Dört klor atomu kapsayan bileşik. [*Ing.* Tetrachloride]; ◉ **asetilen ~**, *kim.* ◘ **tetrakloretan**.

tetrakok, i. *Fr. tétracoque. bakt.* ◘ **Tetrajen**.

tetrakord, i. *Fr. tétracorde. esk. Yun.* Bitişik derecelerle biribirini işleyen ve arada ikisi değişken, birinci ve dördüncüsü sabit olan dört sesin meydana getirdiği grup. [*Ing.* Tetrachord].

tetrakrotik, s. *tıp* Nabızda dört yükselme dalgası gösteren. [*Ing.* Tetrachrotic].

tetralin, i. *Fr. tétraline. kim.* Formülü $C_{10}H_{12}$ olan hidrokarbon. Naftalinin katalitik hidrojenlenmesiyle elde edilir. *(Az uçucu bir eriticidir ve dizel motorlarında yakıt olarak kullanılır).* [*Ing.* Tetraline].
☆ *Eşanl.* **tetrahidronaftalen**.

tetralkol, i. *Fr. tétralcool. kim.* ◘ **Tetrol**.

tetraloji, i. *Fr. tétralogie.* § ❶ *Yun. ed.* Eski Yunan trajedi yazarlarının yarışmalar için hazırladıkları üç trajedi ve bir de dramdan meydana gelen dörtlü eser. [*Ing.*Tetralogy]; § ❷ *müz.* Dört operanın tümüne birden verilen ad. [*Ing.* Tetralogy].

tetramer, s. *tétramère. zool.* Art arda ve ışınsal olarak dört parçaya bölünmüş olan. [*Ing.* Tetramerous].
~ **ayak**, *zool.* Böceklerde dört eklemli ayak.
~ **böcek**, *zool.* Ayağı dört parçadan meydana gelen böcek.

tetrametilen, i. *Fr. tétraméthylene kim.* ◘ **Siklobütan**.

tetrametilmetan, i. *Fr.tétraméthylméthane.kim.* Formülü $C(CH_3)_4$ olan hidrokarbon. 9,5° C'ta kaynar ve -20° C'ta billûrlaşır. Çinkometil'in üçüncüsü *(tersiyer)* bütil iyodüre etkimesinden elde edilir. [*Ing.* Tetramethylmethane].

tetranitranilin, i. *Fr. tétranitraniline. kim.* Anilin'in $C_6H(NH_2)(NO_2)_4$ formülündeki dört kere nitrolanmış türevi. 1911'de patlayıcı madde olarak kullanılması teklif edildi. [*Ing.* Tetranitraniline].

tetranitrometan, i. *Fr. tétranitrométhane. kim.* Formülü $C(NO_2)_4$ olan bileşik. 13°C'ta erir, 126°C'ta patlamadan kaynar. Nitroformun sülfürik ve nitrik asid karışımıyla işlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Tetranitromethane].

tetranitrometilanilin, i. *Fr. tétranitrométhylaniline. kim.* ◘ **Trinitrofenil-Metil-nitramin**.

tetranopsiya, I. *tıp.* Görme sahasının dörtte birinde körlük olması. [*Ing.* Tetranopsia].

tetrapirol, i. *Fr. tetrapyrole. biyokim.* Dört pirol çekirdeğinin birleşmesiyle oluşan organik çekirdek. *(Bu çekirdek hayvan ve bitki biyokimyasında önemli bir rol oynar, çünkü hemoglobinin ve klorofilin çekirdeği budur).* [*Ing.* Tetrapyrole].
☆ *Eşanl.* **porfin**.

tetrapleji, i. *Fr. tétraplégie. tıp.* İki ayak ve iki elin felci. [*Ing.* Tetraplegia].

tetraployid, i. *Fr. tétraploïde* < *Yun. tetraple,* dört katlı + *eidos,* biçim, *biy.* Normal, haployid kromozom sayısına dört seri halinde sahip olan organizma. [*Ing.* Tetraploid; *Fr.* Tétraploïde].

tetraploidi, i. *Fr. tétraploïdie. biy.* Kromozom sayısı 4 N'e eşit olan çekirdeğin durumu. [*Ing.* Tetraploidy].

tetrasiklik, s. Çiçek organları 4 daire üzerine dizili olan *(çiçekler hk.).*
~ **çiçek**, *bot.* ◘ **Çiçek**.

tetrasiklin, i. *Fr. tétracycline. ecz.* Dimetilamino - oktahidro - pentahidroksi - metildioksо - naftasen - karboksamit'in yaygın adı. Antibiyotik bir maddedir. Oksijenli türevi terrafungin'dir. [*Ing.* Tetracycline].

tetrasilisik, s. *Fr. tétrasilicique. kim.* Formülünde dört silis SiO_2 bulunan çeşitli silisik asidler için kullanılır. [*Ing.* Tetrasilicic].

tetraspor, i. *Fr. tétraspore. biy.* Meyoz bölünme, yani kromozom indirgenmesi sonucunda oluşan özdeş dört spordan her biri. Bunların çimlenmesiyle bir veya iki eşeyli bir öncüm oluşur. [*Ing.* Tetraspore].

tetrasporanj, I. *Fr. tétrasporange. biy.* İçinde sporların dörderli gruplar halinde oluştuğu spor kesesi. *(Sporların meyoz bölünme sonucunda oluşması halinde durum böyledir. O zaman bunlara tetraspor denir).* [*Ing.* Tetrasporangium].

tetrasülfür, i. *Fr. tétrasulfure. kim.* Molekülünde dört kükürt atomu bulunan sülfür. [*Ing.* Tetrasulfide].

tetratiyonik, s. *Fr. tétrathionique. kim.* Formülü $H_2S_4O_6$ olan asid için kullanılır. [*Ing.* Tetrathionic].

tetratomik, i. s. *Fr. tétratomique. tıp.* (a) Molekülünde dört atom bulunduran. (b) Yer değiştirebilen dört adet hidrojen veya hidroksil grupu taşıyan. [*Ing.* Tetratomic].

tetrazan, i. *Fr. tétrazanne. kim.* Varsayımsal bir madde olan $NH_2\text{-}NH\text{-}NH\text{-}NH_2$ formülündeki doymuş azot.hidrürden türeyen maddeler sınıfı. [*Ing.* Hydrotetrazone].
☆ *Eşanl.* **hidrotetrazon**.

tetrazen, i. *tétrazène. kim.* ◘ **Tatrazon**.

tetrazinler, ç.i. *Fr. tétrazines. kim.* Osazonların yükseltgenme ürünleri. Bazı boyarmaddeleri üretmekte kullanılır. [*Ing.* Tetrazines].

tetrazol, i. *Fr. tétrazole. kim.* (a) Formülü CN_4H_2 olan çok çevrimli bileşik. 156° C'ta erir. hidrosiyanik asidin azothidrik *(hidroazotik)* asidle yoğunlaşmasından elde edilir. (b) Halkalarında dört azot atomu bulunan, beş atomlu çok çevrimli bileşikler serisinden maddeleri belirten genel terim. [*Ing.* Tetrazole].

tetrazomi, i. *Fr. tétrasomie. bly.* İki es ekstra kromozomlu (2 N-2) diploid organizmanın durumu. *(Bir kromozom dört defa var demektir).* [*Ing.* Tetrasomy].

tetrazon, i. *Fr. tétrazone. kim.* Formülü $NH_2N = N\text{-}NH_2$ olan varsayımsal doymamış azot hidrürden türeyen bileşikler sınıfı. Yükseltgenerek iki ornatmalı disimetrik hidrazinleri meydana getirir. *(Bunlar, ısı veya kaynar haldeki asidler etkisiyle kolayca yarışabilen katılardır).* [*Ing.* Tetrazone].
☆ *Eşanl.* **tetrazen**.

tetretil, i. *Fr. kim* ve *pirotekn.* Patlayıcı madde olarak kullanılan trinitrofeniletil-nitramin'e verilen ad.

tetrib, i. *Osm.* < *Ar. türâb. esk.* Toza, toprağa bulaştırma.

tetril, I. *Fr. tétryl.* Patlayıcı olarak kullanıldığında trinitrofenil metilnitramine verilen ad. [*Ing.* Tetryl].

tetritol, i. *Fr. tetrytol.* Tetrit ve tolit karışımından meydana gelen patlayıcı madde. [*Ing.* Tetrytol].

tetrod, i. *Fr. tétrode. radyotekn.* Bir katodu, iki ızgarası ve bir anodu bulunan dört elektrodlu elektron lambası. [*Ing.* Tetrode].

tetrokşid, i. *Fr. tétroxyde. kim.* Molekülünde dört oksijen atomu bulunan oksid. [*Ing.* Tetroxide].

tetrol, i. *Fr. tétrol. kim.* Yapısında dört alkol grupu bulunan alkollerin genel adı. [*Ing.* Tetrol].
☆ *Eşanl.* **eritrit**.

totrolik, s. *Fr. tétrolique. kim.* Formülü $CH_3\text{-}C \equiv C\text{-}CO_2H$ olan üç bağlı asid için kullanılır. Propiyolik asidin homologudur. 76° C'ta erir, 203°C'ta kaynar. α-klorokrotonik asidin bir alkali çözeltiyle ısıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Tetrolic].
☆ *Eşanl.* **bütin-2 oik**.

tetroz, i. *Fr. tétrose. kim.* ◘ **Eritroz, treoz**.

tetvic, i.ç: **tetvicât**. *Osm.* < *Ar. tâç. esk.* Taç giydirme, giydirilme.

tetvîcât /tetvîcât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tetvic'in çoğulu**.

tevabi,-i /tevâbi/, ç.I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâbi'nin çoğulu**. Bilelik, el altı. [*Osm.* Maiyet; *Ing.* Followers, dependents; *Fr.* Sujets, partisans].

tevâbil /tevâbil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tabel ve tabil'in çoğulu**. Nâne, biber, tarçın, karanfil gibi şeyler, baharat *(yemeklere konulan).*

tevâbît /tevâbit/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tabût'un çoğulu**.

tevâcüd /tevâcüd/, I. *Osm.* < *Ar. vecd. tasas. esk.* Kendine vecid davet etme.

tevâcüh /tevâcüh/, I. *Osm.* < *Ar. vech. esk.* Yüz yüze, karşı karşıya gelme.
☆ *Eşanl.* **Müvâcehe**.

tevâdu' /tavādu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İki tarafın düşmanlıktan vazgeçerek barışması.

tevaffuk, i. *Osm.* < *Ar. vefk. esk.* Muvaffak olma, başarma.

tevâfuk /tavāfuk/, i. ç: **tevâfukat**. *Osm.* < *Ar. vefk. esk.* Uyma, uygun gelme.

tevâfukat /tavāfukat/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **tevâfuk**'un çoğulu.

tevâfür /tavāfür/, ç: **tevâfürât**. *Osm.* < *Ar. vefret* ve *vüfûr. esk.* Çoğalma, artma.

tevâfürât /tavāfürāt/, i. *Osm.* < *Ar.* **tevâfür**'ün çoğulu.

tevaggul, i.ç: **tevaggulât**. *Osm.* < *Ar. vagl.* Devamlı olarak uğraşma *(bir işle).*

tevaggulât /tavaggulāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevaggul**'ün çoğulu.

tevahhud, i. *Osm.* < *Ar. vahdet. esk.* Tek olma.
☆ *Eşanl.* **Teferrüd.**

tevahhuş, i. *Osm.* < *Ar. vahşet. esk.* § ❶ Yalnızlıktan korkma, ürkme; § ❷ Vahşî hayvanlar gibi korkma, ürkme, emin olmayarak bakma.

tevaki' /tavakī/, i. *Osm.* < *Ar. tevki. esk.* **tevki**'in çoğulu.

tevakki /tavakki/, i. *Osm.* < *Ar. vikaye. esk. (k'lĕr kalın okunur).* Sakınma, korunma. [*ing.* A taking care of oneself, a being on one's guard against something, caution; *Fr.* Appréhension, action d'éviter].

tevakku' /tavakku:/, i. ç: **tevakkuât**. *Osm.* < *Ar. vukū. esk.* Bekleme, umma, umulma, arzu etme, isteme.

tevakkud, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tutuşup yanma.

tevakkuf, i. ç: **tevakkufât**. *Osm.* < *Ar. vukuf. esk.* § ❶ Durma, eğleşme. [*Ing.* Stopping, standing still; *Fr.* Arrêt, pause]; § ❷ Bağlı olma. [*Ing.* Depending on something; *Fr.* Action de dépendre].
~ **mahalli**, Durak. [*Ing.* Stopping place *(street-car)*].

tevakkufât /tavakkufāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevakkuf**'un çoğulu.

tevakkur, i. *Osm.* < *Ar. vekar. esk.* Vakarlanma, vakar peyda etme.

tevâkül /tavākül/, i. *Osm.* < *Ar. vekl. esk.* Birbirini vekil etme.

tevalî /tavalī/, i. *Osm.* < *Ar. vely. esk.* § ❶ Arkası gelme; § ❷ Art arda gelme. [*Ing.* A following or being behind each other in succession, uninterrupted series and succession; *Fr.* Succession sans interruption].

tevâlüd /tavālüd/, i. *Osm.* < *Ar. veled. esk.* Doğma, doğurma.
☆ *Eşanl.* **Tenâsül.**

tevân /tavān/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Tüvân.

tevânâ /tavānā/, s. *Osm.* < *Fars.* ◘ Tüvânâ.

tevân.ger /tavāngər/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Tüvânger.**

tevân.geri /tavāngəri/, b.i. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Tüvângeri.**

tevâni /tavāni/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gevşeklik, gevşek davranma, bir işte bezginlik gösterme.

tevâri /tavāri/, i. *Osm.* < *Ar. verâ. esk.* Bir şeyin arkasına saklanıp görünmez olma, gizlenme.

tevârih /tavārih/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **târih**'in çoğulu.

tevârüd /tavārüd/, i. ç: **tevarüdât**. *Osm.* < *Ar. vürud. esk.* § ❶ Arka arkaya gelme, her yandan gelip birikme; § ❷ *ed.* İki şairini, birbirlerinden habersiz olarak aynı mısra veya beyit söylemeleri.

tevârüdât /tavārüdāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevarüd**'ün çoğulu.

tevârüs /tavārüs/, i.ç: **tevârüsat**. *Osm.* < *Ar. verâset. esk.* § ❶ Mirasa konma, miras alma; § ❷ Birinden, diğerine irsen geçme.

tevârüsât /tavārüsāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevarüs**'ün çoğulu.

tevâsî /tavāsī/, i. *Osm.* < *Ar. vasiyyet. esk.* Birbirini tavsiye etme.

tevassul, i. *Osm.* < *Ar. vasl. esk.* Ulaşma, kavuşma, birleşme.
☆ *Eşanl.* **Tevâsul.**

tevâsuk /tavāsuk/, i. *Osm.* < *Ar. vüsûk. esk.* Birbirine güvenerek andlaşma.

tevâsul /tavāsul/, i ç: **tevâsulat**. *Osm.* < *Ar. vasl. esk.* Kavuşma, ulaşma, birleşme.

tevâsulât /tavāsulāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevâsul**'un çoğulu.

tevâsüb /tavāsüb/, i. *Osm.* < *Ar. vesb. esk.* Birbiri üzerine sıçrama, birbiri üzerine atlama.

tevatür /tavātür/, i. ç: **tevâtürât**. *Osm.* < *Ar. vitr. esk.* Yaygın söylenti. [*ing.* Hearsay; *Fr.* Rumeur publique].

tevâtüren /tavātüren/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağızdan ağıza yayılarak *(söz, haber).*

tevâüd /tavāüd/, i. *Osm.* < *Ar. va'd. esk.* Vaitleşme, birbirine söz verme.

tevâüdât /tavāüdāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevaüd**'ün çoğulu. Vaitleşmeler, sözleşmeler *(birbiriyle).*

tevâzi /tavāzi/, i. *Osm.* < *Ar. vezy. esk.* İki çizginin birbirine değmemek üzere sonuna kadar yanyana uzanıp gitmesi.

tevazu,-u /tavāzu/, i. *Osm.* < *Ar. vaz.* § ❶ Alçak gönüllülük. [*ing.* A humbling oneself; *Fr.* Siplicité]; § ❷ Gösterişsizlik.

tevâzuât /tavāzuāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevâzu**'un çoğulu.

tevâzu'.kâr /tavāzu:kār/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Alçakgönüllü. ◘ Mütevâzi.

tevâzu'kârâne /tavāzu:kārāne/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* Alçakgönüllülükle.

tevâzu'.kârî /tavāzu:kāri/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Alçakgönüllülük.

tevazün /tavāzün/, i. ç: **tevâzünât**. *Osm.* < *Ar. vezn. esk.* Denge hali, dengelik, denkleşme. [*Ing.* A being of equal weight; *Fr.* Equilibre]

tevâzünât /tavāzünāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevazün**'ün çoğulu.

tevâzüniyet /tavāzüniyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels. fiz.* Istatik, statik.

tevazzu' /tavazzu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Konulma, konuluş.

tevbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tövbe, işlenmiş bir günah veya suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz.

tevbe.kâr /tevbekār/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tövbe edici, tövbe eden.
☆ *Eşanl.* **Tâib.**

tevbe.kârî, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tövbekârlık, tövbe edicilik.

tevbe.şiken, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* § ❶ Tövbe bozan; § ❷ Tövbe bozduran.

tevbih /tevbīh/, .i ç: **tevbihât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Paylama, azar, pay, azarlama. [*Ing.* Reprimand; admonition; *Fr.* Réprimande, reproche].

tevbihan, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tevbih suretiyle, tevbih için.

tevbihât /tevbihāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevbih**'in çoğulu.

tevcib, i. *Osm.* < *Ar. vücûb. esk.* Vâcip kılma, kılınma.

tevcih /tevcīh/, i ç: **tevcihât**. *Osm.* < *Ar. vech. esk.* Yöneltme, çevirme, verme, bir tarafa döndürme. [*Ing.* Turning or directing toward; *Fr.* Action de tourner vers, action d'adresser]; ◉ **kazasker** ~ i, *teşk. tar.* ◘ **Kazasker.**
~ **etmek**, *huk.* Yöneltmek. [*Ing.* To turn towards; *Fr.* Tourner vers].

tevcihât /tevcihāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevcih'** in çoğulu.

tevdi/tevdī/, i.ç: **tevdiât**. *Osm.* < *Ar. ved. esk.* § ❶ Verme, bırakma, *(birinin)* eline ısmarlama. [*Ing.* A committing the custody and safekeeping of another; *Fr.* Action de déposer]; § ❷ *huk.* Alacaklı temerrüdünde, borçlunun borcundan kurtulması için ediml, belirli bir yere teslim etmesi; ◉ **emanet** ~, *huk.* ◘ **Emanet.**
~ **etmek**, *huk.* Bir şeyi birisine emaneten bırakmak. [*Ing.* To submit, to give, to deliver].
~ **makamı**, *huk.* Alacaklının temerrüde düşmesi halinde, borçlunun borcundan kurtulmak için, borçlu olduğu şeyi tevdi edeceği yer.

tevdian, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Bırakarak, vererek, emanet ve teslim ederek, emanet olarak vermek suretiyle.

tevdiat,-tı /tevdiāt/, i. *Osm.* < *Ar.* **tevdi'**nin çoğulu. Yatırım[3]. [*Ing.* Deposits *(in a bank,* etc.)]; ◉ ~ **ta bulunmak**, Para yatırmak; ◉ **serbest** ~, *ikt.* ◘ **Serbest** ~ **cüzdanı**, *ikt.* Bankalarda, mevduat sahiplerine verilen hesabın seyrini gösterir küçük bir banka defteridir.

teveccu' /teveccu:/, i.ç: **teveccuât**. *Osm.* < *Ar. vea. esk.* Vecâlanma, ağrıma.

teveccuât /teveccuāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teveccu**'nun çoğulu.

teveccüd, i. *Osm.* < *Ar. vecd. esk.* Vecde gelme, hallenme, coşma.

teveccüh, i. ç: **teveccühât**. *Osm.* < *Ar. vech. esk.* § ❶ Çevrilme, yönelme; § ❷ Güleryüz gösterme, yakınlık duyma. [*Ing.* A being favorably inclined toward, favorable, inclination, favor, kindness; *Fr.* Action de tourner le visage vers, action de s'adresser].
~ **etmek**, *huk.* Yönelmek. [*Ing.* To turn one's attention *(to); Fr.* Se tourner vers].
~ **hatası**, *balist.* Füzecilikte enlem veya boylam mesafesi, hız, yeniden giriş sapması ve benzeri gibi konular üzerinde yapılan yanlış hesaplardan ileri gelen hatâ.

teveccühât /teveccühāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teveccüh**'ün çoğulu.

teveddüd, i. *Osm.* < *Ar. vedd. esk.* Sevişme, sevgi, dostluk etme.

teveffî, i. *Osm.* < *Ar. vefât. esk.* Ölme.

tevehhül, i. *Osm.* < *Ar. vehle. esk.* Yanıltmaya çalışma.

tevehhüm, i. ç: **tevehhümat**. *Osm.* < *Ar. vehm. esk.* Kuruntuya düşme. [*ing.* An imagining, fancying; *Fr.* Imagination, soupçon, craints].

tevehhümât /tevehhümāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevehhüm**'ün çoğulu.

tevehhüs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir işe dikkatle koyulma.

tevek,-ği, i. Bağ veya asma kütüğü. [*ing.* Vine stock, any slip or stock newly planted or about to be planted].

tevekan, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* Istekli olma.

tevekkel, s. *Osm.* < *Ar. tevekkül. h.d.* Her şeyi oluruna bırakan: *Tevekkel adam.* [*Ing.* Who leaves things to chance, resigned; *Fr.* Résigné]; ◉ ~ **in gemisi batmaz (eşeğini kurt yemez)**, *at.* Gereken tedbirleri aldıktan sonra daha fazla titizlik göstermeyip sonucu Tanrı'nın dileğine bırakan kimse rahat eder. Zarar kaygısı çekmez.

tevekkeli, z. *Osm.* < *Ar. (Olumsuz fiillerle)* Boşuna, boş yere, eraksiz, nedensiz: *Tevekkeli bizi aramadı, meğer işi düşmüş.* [*Ing.* By chance, without reason; *Fr.* Sans intention, en vain, par hasard].

tevekkül, i. *Osm.* < *Ar. vekl. esk.* Her şeyi Allah'a bırakma ve Allah'tan bekleme. [*Ing.* A putting one's trust in God, resignation; *Fr.* Confiance en Dieu, résignation].

tevellâ /tevellā/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tevelli.**

tevelli, i. *Osm.* < *Ar. vely. esk.* § ❶ Birine yanaşma. ◘ **Takarrüb**; § ❷ Birini dost tutma; § ❸ *tas.* Ehl-i beyt-i, Hz. Ali'yi sevme, onlardan medet ve şefâat isteme, kendilerine olan yakınlık, bağlılık.

tevellü' /tevellu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sevme, aşk ve alâka peyda etme.

tevellüdât /tevellüdāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevellüd**'ün çoğulu.

tevellüh, i. ç: **tevellühât**. *Osm.* < *Ar. veleh. esk.* Şaşakalma.

tevellühât /tevellühāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevellüh**'ün çoğulu.

tevellüt,-dü, i.ç: **tevellüdât**. *Osm.* < *Ar. velâdet. esk.* § ❶ Doğma, doğum. [*Ing.* Birth; *Fr.* Naissance]. § ❷ Doğum tarihi, günü. [*Ing.* Date of birth; *Fr.* Date de naissance].

tevellütlü, s. Doğumlu. [*Ing.* Born *(in such and such a year)*].

tevelvül, i.ç: **tevelvülât**. *esk.* Gürültü, patırdı etme, ◘ **Sahb.**

tevelvülât /tevelvülāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevelvül**'ün çoğulu.

te'vem /te:vem/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ İkiz; § ❷ *mec.* Eş, benzer. ☆ *Eşanl.* **Mümasil.**

tev.emân /tevemān/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *(çift)* İkizler; § ❷ Bir yazı stili.

tev'eme /tev:eme/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İkiz kız. *(tevm'in dişili).*

tev'eml /tev:eml/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İkizlik.

tev'emiyet /tev:emiyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İkizlik.

teverru' /teverru:/, i. *Osm.* < *Ar. vera. esk.* Din işlerine bağlanma, dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma, perhizkâr olma.

teverruk, i. ç: **teverrukat.** *Osm.* < *Ar. varak. esk.* Yapraklanma.

teverrut, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Vartaya düşme, zor bir işe rastlama.

teverrüd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Varid olma, gelme; § ❷ Gül gibi kızarma.

teverrük, i. *Osm.* < *Ar. verek. esk.* Namazda kaynağını sağ ayak üzerine koyup oturma, kaynakların birini veya ikisini yere koyma.

teverrüm.-mü, i. *Osm.* < *Ar. verem. esk.* Verem olma. [*Ing.* Tuberculosis; *Fr.* Consomption]

teverrüs, i. *Osm.* < *Ar. veraset. esk.* Varis olma, mirasçı olma.

tevessuh, i. *Osm.* < *Ar. vesah. esk.* Kirlenme, paslanma.

tevessuk, i. *Osm. Ar. siket* ve *vüsûk. esk.* Inanarak, güvenerek dayanma.

tevessü,-ü, i.ç: **tevessuât.** *Osm.* < *Ar. vüsat. esk.* Genişleme, yayılma. [*Ing.* A being spacious, wide, extensive; *Fr.* Action de venir au monde, naissance].

tevessüât /tevessüât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevessü'**nün çoğulu.

tevessüd, i. *Osm.* < *Ar. visâde. esk.* § ❶ Yastığa dayanma; § ❷ Dayanma. ☆ *Eşanl.* **İstinâd, ittika.**

tevessüen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Genişleme, suretiyle.

tevessül, i. ç: **tevessülât.** *Osm.* < *Ar. vesîle. esk.* Gerilme, gerilim.

tevessülât /tevessülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevessül'**ün çoğulu.

tevessülen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Sebep tutarak, başvurarak, girişerek.

tevessüp, i. *Osm.* < *Ar. vesb. esk.* Sıçrama, atlama.
☆ *Eşanl.* **Vüsûb.**

teveşşuh, i ç: **teveşşuhât.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kadın, gerdanlığını takma; § ❷ Takıp takıştırma, süslenme.

teveşşuhât /teveşşuhât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teveşşuh'**un çoğulu.

tevetin, i. *Fr. thévétine. ecz. Thevetia neriifolia* bitkisinde bulunan kalb kuvvetlendirici heterozit. *(Tevetin, dijitoksozit'ten daha az zehirlidir).* [*Ing.* Tevetine].

tevettür,-rü, i. *Osm.* < *Ar. vitr. ve vitret. esk.* Gerilme, gerilim. [*Ing.* Tension; *Fr.* Tension]

teveyyül, i. ç: **teveyyülât** *Osm.* < *Ar.* Vaveyla etme, çığlık koparma.

teveyyülât /teveyyülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Teveyyül'**ün çoğulu.

tevezzü' /tevezzü:/, i. *Osm.* < *Ar. vez.* § ❶ Dağılma; § ❷ Yer tutma.

tevfik /tevfik/, i. ç: **tevfikat.** *Osm.* < *Ar. vefk. esk.* § ❶ Uydurma, uygun düşürme; § § ❷ Başarıya ulaştırma; § ❸ Erkek adı.

tevfikan /tevfikan/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Uyarak, uygun olarak,-e göre. [*Ing.* In accordance with, pursuant to; *Fr.* Conformément].

tevfir, i. *Osm.* < *Ar. vefret. esk.* Çoğaltma, artırma, tasarrufla arttırma.

tevhidât /tevhidât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tevhid'**in çoğulu.

tevhiden, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Birleştirerek.

tevhid.hâne /tevhidhâne/, s. i. *Osm.* < *Fars. esk. tasav.* Bazı tekkelerde samâ âyini yapılan yer. *(Mevlevî tabirlerindendir).*

tevhim, i.ç. **tevhimât.** *Osm.* < *Ar. vehim.* Vehme, kuruntuya düşürme.

tevhimât /tevhimât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevhim'**in çoğulu.

tevhin, i. ç: **tevhinât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Zayıf düşürme, düşürülme, zayıflatma, zayıflatılma.

tevhinât /tevhinât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevhin'**in çoğulu.

tevhiş, i.ç: **tevhişât.** *Osm.* < *Ar. vahşet. esk.* Ürkütme, ürküp kaçmasına sebep olma.

tevhişât /tevhişât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevhiş**'in çoğulu.

tevhit,-di /tevhît/, i.ç: **tevhidât.** *Osm.* < *Ar. vahdet* > *tevhîd. esk.* § ❶ Birkaç şeyi birbiriyle birleştirme. Birleştirme. [*Ing.* Joining or coupling together]; § ❷ Bir sayma; § ❸ Tektanrıcılık. [*Ing.* Monotheism; *Fr.* Monothéisme]; § ❹ Divan edebiyatında, Tanrı'nın birliği üzerine yazılan şiir. [*Ing.* A causing to become one, unification; *Fr.* Action d'unir, unification, culte d'un seul Dieu]; ◎ **ateş tevhidi,** *den.* ◘ **Ateş.**
~ **ehli,** Tanrı'nın birliğine inanan.
~ **etmek,** Birleştirmek. [*Ing.* To unite; *Fr.* Unir].

te'vid /te:vid/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eğriltme, eğritilme.

tev'id /tev:id/, i. ç: **tev'idat.** *Osm.* < *Ar. esk.* Korkutma *(sözle).*
☆ *Eşanl.* **Tahvîf, tehdid.**

tev'idât /tev:idât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tev'id'**in çoğulu.

tevil /te:vîl/, i.ç: **tevilât.** *Osm.* < *Ar. meâl.* veya *tevl. esk.* Sözü çevirme, çevri, çevrilerne, kaçamak (¹⁴). [*Ing.* An explaining a word or expression by some slight but real analogy, an explaining away; *Fr.* Action d'interpréter en dénaturant, fauxfuyant].
~ **etmek,** Söz ve davranışa başka anlam vermek. [*Ing.* To explain something away, to put a forced construction on].

te'vilât /te:vilât/, i. *Osm.* < *Ar.* **te'vil'**in çoğulu.

tevkid, i. *Osm.* < *Ar. ekd. esk.* Sağlamlaştırma.
☆ *Eşanl.* **Te'kid.**

tevkid, i. ç: **tevkidât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Tutuşturup yakma, tutuşturup yakılma.

tevkidât /tevkidât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tevkid'**in çoğulu.

tevki,-i, i. *Osm.* < *Ar. vuku. esk. (k kalın okunur).* § ❶ Eskiden yarlığ ve beratların üstüne çekilen tuğra. [*Ing.* The Sultan's signature tugra, imperial rescript]; § ❷ Bu tuğrayı taşıyan belge.

tevkici, i. *(k kalın okunur).* Eskiden yarlığ ve beratlara tevki çeken görevli. [*Ing.* Official who drew the Sultan's signature].

tevkif /tevkîf/, i. ç: **tevkifât.** *Osm.* < *Ar. vukuf. esk. (k kalın okunur).* § ❶ Durdurma; § ❷ *(Bir suç dolayısıyla birini)* Alıp götürme, tutuklama. [*Ing.* Arrest, apprehension; *Fr.* Arrêt, détention].
~ **ateşi,** *esk.* Savunma savaşlarında düşman saldırılarını engellemek için asıl muharebe hattında ve bu hattın önünde aralıksız yoğun bir ateş perdesi meydana getirmek üzere, piyade silâhlarıyle topçu birliklerinin açtıkları ateş.
~ **etmek,** Tutuklamak. [*Ing.* To detain, to arrest; *Fr.* Arrêter, retenir].
~ **hattı,** *esk.* ◘ **Hat.**
~ **musluğu,** *tekn.* ◘ **Musluk.**
~ **müzekkeresi,** *huk.* Sanıkların tutulması için yargıçlar tarafından verilen yazılı emirler, tutma yazısı, tutuklama yazısı. [*Ing.* Warrant of arrest; *Fr.* Mandat d'arrêt].

tevkifat /tevkifât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tevkif'**in *çoğulu. huk.* Maaşlardan ve ücretlerden kesilen sigorta primi, aidat, vergi, v.b. [*Ing.* Deduction, subtraction].
☆ *Eşanl.* **kesinti.**

tevkif.evi, b.i. ◘ **Tevkifhane.**

tevkif.hane /tevkifhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars.* Tutuklu evi. [*Ing.* Detention house; *Fr.* Maison d'arret].

tevkil /tevkîl/, i. *Osm.* < *Ar. vekâlet. esk.* Vekil etme, vekil edilme. [*Ing.* A deputing a person as one's agent, representative or attorney; *Fr.* Action de donner procuration].

tevkir, i.ç: **tevkirât.** *Osm.* < *Ar. vakar. esk.* Güzel karşılama, ağırlama, ululama.

tevkirât /tevkirât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tevkir'**in çoğulu
☆ *Eşanl.* **Ta'zimât.**

tevkit, i. *Osm.* < *Ar. vakt. esk.* Vakti, saati belli etme.

tevlidât /tevlidât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevlid'**in çoğulu.

tevlih, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şaşırtma, sersemleştirme.

tevlit,-di /tevlît/, i. ç: **tevlidât.** *Osm.* < *Ar. vilâdet* > *tevlîd. esk.* Doğurtma, doğurma. [*Ing.* A giving birth, production; *Fr.* Action de faire naître].
~ **etmek,** Doğurmak. [*Ing.* To create, to cause; *Fr.* Faire naître].

tevliye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tevliyet.**

tevliyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. vely. esk.* Mütevellilik. [*Ing.* An appointing a person administrator of an estate in mortmain].

Tevrat.-tı /Tevrât/, öz. i. Musa peygamber'in şeriatını gösteren kitap. [*Ing.* The Pentateuch, the Bible; *Fr.* Ancien Testament].

tevrih, i. ç: **tevrihât.** *Osm.* < *Ar. irâh.* Tarihleme, târih atma.

tevrihât /tevrihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevrih'**in çoğulu.

tevrik, i ç: **tevrikat.** *Osm.* < *Ar. varak.* Yapraklandırma, yapraklandırılma.

tevrikat, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **tevrik'**in çoğulu.

tevrim, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şişirme, şişkinletme; § ❷ Verem etme, verem edilme.

tevris /tevrîs/, i. *Osm.* < *Ar. verâset. esk.* § ❶ Miras bırakma; § ❷ *huk.* Bir kimsenin, öldükten sonra yürürlüğe girmek üzere, malını terk ederek onu vâris yapması. [*Ing.* A causing to become heir to another, a causing to be inherited].

tevriye, i. *Osm.* < *Ar. verâ. esk. ed.* Birkaç anlamı olan bir kelimeyi en uzak anlamıyla kullanma. [*Ing.* A using an ambiguous word *(with the object that its more unusual sense shall be understood)*].

tevsen, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Başı sert at; § ❷ *mec.* s. Dikbaşlı adam.

tevsî,-i /tevsî/, i. ç: **tevsîât.** *Osm.* < *Ar. vüsat. esk.* Genişletme. [*Ing.* Extension, enlargement; *Fr.* Élargissement, dilatation]. ◎ ~ **i tahkikat,** *huk.* Soruşturmanın genişletilmesi. [*Ing.* Extension of inquiry; *Fr.* Supplément d'information].

tevsîât /tevsîât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevsî'**in çoğulu.

tevsid, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yastığa dayandırma, yastığa dayandırılma; § ❷ Dayandırtma, dayatma.

tevsih, i. *Osm.* < *Ar. vesah. esk.* § ❶ Kirletme, pisletme; § ❷ Paslandırma.

tevsik,-kı /tevsîk/, i. *Osm.* < *Ar. vüsûk. esk.* Belgeleme. [*Ing.* A confirming, proving; *Fr.* Attestation, constation].

tevsim, i. ç: **tevsimât.** *Osm.* < *Ar. vesm.* § ❶ Senin üzerine barutla veya dağlayarak işaret koyma; § ❷ Adlandırma, ad verme; Hacıların haç zamanı toplanmaları. *(«bir mevsime yetişmek» mânası bizde kullanılmaz).*

tevşih, i. ç: **tevşihât** *Osm.* < *Ar. vişâh. esk.* § ❶ Süsleme, süslendirme, süslü elbise giydirme; § ❷ *ed.* Mukayyed kafiye ile şiir yazma; çifte kafiye; § ❸ Kur'anı usul, âdâb ve erkânı ile okuma; § ❹ Mevlid bahirleri arasında dini ve tasavvufî nitelikte kaside ve beste okuma. *(Aslı mücevheratlı kuşak kuşatmadır);* § ❺ *müz.* Türk dini musikisinde bir şekil olup Na't-ı Peygamberi'ye verilmiş bir ad. *(Yalnız na't tekkelerde ve başka yerlerde okunduğu halde tevşih denilenler mevlid ve mi'raciyye arasında teganni edilir. (Tevşihler, Türk musikisinde pek çoktur, bir külliyet şeklinde de basılmıştır. Durak evferi, devr-i kebir, çenber, zincir gibi büyük ölçülerle. Güfte farsça ve arapça da olur. Mısralar, müteaddid olup istenildiği kadar uzatılabilir. Mevzu bakımından da na't'dan hiçbir farkı yoktur ve onun gibi Hz. Muhammed vasfındadır. Tevşih, muvaşşah gibi klâsik Arap musikisinin en zengin şekillerinden biri olup, hâlen elimizde bu şekilde yüzlerce tevşih vardır. Fakat Türk musikisindeki gibi dinî câmî müziğine mahsus bir şekil olmayıp beste forme'unun bir çeşit karşılığı niteliğindedir).*

tevşihât /tevşihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevşih'**in çoğulu.

tevşim, i. ç: **tevşimât.** *Osm.* < *Ar. veşm.* Vücuda döğme yapma, iğne ile yazılı yazma veya şekil yapma.

tevşimât /tevşimât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevşim'**in çoğulu. Yazı yazmalar veya şekil yapmalar.

tevtir, i. *Osm.* < *Ar. vetr. esk.* § ❶ Kazık kakma; § ❷ Yay gibi germe.

tevvâb /tevvâb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kullarının tövbesini kabul eden Allah; § ❷ Çok tövbe eden.

tevvâbîn /tevvâbin/, i. *Osm.* < *Ar. tasav. esk.* Kerbelâ hâdisesinde Hz. Hüseyine yardım edilmemesinden doğan esasına dayanarak kurulan fırka. *(Eshabtan Süleyman B.Sadr-ül-Huzaî, fırkanın başına geçmişti).*

tevyil, I. ç: **tevyilât.** *esk.* Birisine *(veylün leke, yazık sana)* deme, beddua etme, lânetme. Allah belâsını versini deme.

tevyilât /tevyilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevyil'in** çoğulu.

tevzi,-i /tevzî/, I.ç: **tevzîat** *Osm.*< *Ar. vez esk.* Dağıtma, üleştirme, pay ederek dağıtma, herkesinkini kendine verme. [*Ing.* A distributing in shares or portions, distribution; *Fr.* Distribution, répartition]. ◉ **~ ine karar verilen temettü,** *ikt.* Tevzi edilecek temettü. [*Ing.* Declared dividend]. **~ havuzu,** *trm.* Çiftlik unitelerine suyun kontrollu bir oran dahilinde dağıtımı için bir tesis. **~ sistemi,** *trm.* Bir kaynaktan sulama suyunu alıp tarlalara sevkeden tâli ve yardımcı kanal sistemi.

tevzîat /tevziât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tevzi'in** çoğulu.

tevzîi, tevziiyye, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Dağıtma, üleştirme ile ilgili.

tevzin /tevzîn/, I. *Osm.* < *Ar. vezn. esk.* Dengeleme, denkleştirme. [*Ing.* A balancing; *Fr.* Action d'égaliser, action d'équilibrer].

teyakkun, I. ç: **teyakkunât.** *Osm.* < *Ar. lakın.* Tam olarak, iyiden iyiye bilme, iyi, tam bilinme.

teyakkunât /teyakkunât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **teyakkun'un** çoğulu.

teyakkuz, I. ç: **teyakkuzât.** *Osm.* < *Ar. yakaz. esk.* Uyanıklık. [*Ing.* A being awake, vigilance; *Fr.* Vigilance].

teyakkuzât /teyakkuzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teyakkuz'un** çoğulu.

teybis, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Kurutma, kurutulmuş, kurulama.

teyebbüs, I. ç: **teyebbüsât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Kuruma, kuru olma.

teyebbüsât /teyebbüsât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **teyebbüs'ün** çoğulu.

teyel, I. *terz.* Seyrek ve eğreti dikiş. [*Ing.* A felling on the edges of a seam, coarse sewing, tacking; *Fr.* Faufilure]. ◉ **Hıristo ~ I,** *terz.* Yatık haç biçiminde teyel. **~ sökme,** *terz.* Bir elbisenin, bir kumaş parçasının dikiş bittikten sonra teyel ipliklerini çıkarma eylemi. **~ yapma,** *terz.* Dikiş parçalarını birbirine tutturma eylemi.

teyellemek (-i), f. Teyelle tutturmak veya teyel vurmak. [*Ing.* To sew coarsely, to tack; *Fr.* Faufiler, coudre provisoirement].

teyelli, s. Teyelle tutturulmuş veya teyel vurulmuş. [*Ing.* Tacked; *Fr.* Fautilé].

teyemmüm,-mü, i. *Osm.* < *Ar. yemâm.* Su bulunmayan yerde su niyetiyle toprak, kum gibi şeylerle aptes alma. [*Ing.* Ritual ablution with sand or earth in default of water; *Fr.* Ablution, ou pudification qui, à défaut d'eau se fait, de la terre].

teyemmümât /teyemmümât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **teyemmüm'ün** çoğulu.

teyemmün, i. ç: **teyemmünât.** *Osm.* < *Ar. yümn. esk.* Uğur sayma.

teyemmünât /teyemmünât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teyemmün'ün** çoğulu.

teyemmünen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Uğur sayarak.

teyessür, I. ç: **teyessürât.** *Osm.* < *Ar. yüsr.* § ● Kolaylaşma, kolay olma; § ❷ Başarı ile bitme.

teyessürât /teyessürât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **teyessür'ün** çoğulu.

te'yidât /te:yidât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **te'yid'in** çoğulu.

te'yis /te:yis/, I. *Osm.* < *Ar. ye's. esk.* Ye'se düşürme, me'yus etme.

teyit,-di /te:yid/, I. ç: **teyidât.** *Osm.* < *Ar. eyd* > *teyid. esk.* § ● Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma. [*Ing.* ve *Fr.* Consolidation]; § ❷ Doğru çıkarma, doğrulama, gerçekleme, destekleme. [*Ing.* Confirming, confirmation; *Fr.* Confirmation].
~ etmek, *huk.* Sağlamlaştırmak, doğrulamak, gerçeklemek. [*Ing.* To strengthen, to corroborate, confirm; *Fr.* Constater, vérifier, confirmer].
~ mektubu, *huk.* Herhangi bir işin yapıldığını bildiren ihbar, bankalardan muhabirlere verilen emirlerin yapıldığını teyid ve ihbar eden mektup. [*Ing.* Letter of confirmation; *Fr.* Lettre de confirmation].

teykin, I. ç: **teykinât.** *Osm.* < *Ar.* Tam olarak iyiden iyiye bildirme, bildirilme.

teykinât /teykinât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **teykin'in** çoğulu.

teykiz, I. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **ikaz.**

teymim, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Teyemmüm ettirme, ettirilme.

teymin, I. *Osm.* < *Ar. esk. «yümünlü, uğurlu olsunl»* demek.

teyp, I. *ing.* Plastik maddeden yapılmış ve üzeri ferromagnetik bir maddeyle kaplanmış esnek bir şeridin kalıcı mıknatısiığından yararlanarak sesleri kaydeden ve istenince dinlenmesini sağlayan cihaz. Ses alma cihazı. [*Ing.* Tape recorder; *Fr.* Magnétophone]. ◘ *ŞEKİL: 409* — **MÜZİK ALETLERİ V.**; *ŞEKİL: 544.*— **TEYP KAYIT CİHAZI.**
~ bandı, Genellikle 8 milimetre eninde olup sesleri tesbit etmek için demir oksidi ile kaplı kâğıt veya plâstik şerit. Bu kâğıt veya plâstik şerit türlü uzunluklarda olabilir.

teys, I.ç: **etyâs, tiyese, tüyûs.** *Osm.* < *Ar. esk.* Teke, erkek keçi.
☆ *Eşanl.* **Büz.**

teysîr, I. ç: **teysirât.** *Osm.* < *Ar. yüsr.* Kolaylaştırma, kolaylaştırılma.

teysirât /teysirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teysir'in** çoğulu.

teyu, I. *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, teyugiller *(Teiidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 1 m.'den çoktur. Güney Amerika'da yaşar. [*Lat.Tupinambis teguixin; Ing.* Teju; *Fr.* Téju, sauvegarde].

teyugiller, ç.I. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Kertenkeleler *(Lacertilia)* alt takımına giren bir familyası. İki sivri uzantı ile sonlanan uzun, yassı ve pullu bir dilleri vardır. Tropik Amerika'da yaşarlar.**Teyu** *(Tupinambis teguixin)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Teiidae; Fr.* Téjidés].

teyyâr /teyyâr/, I.ç: **teyyarât.** *Osm.* < *Ar.* § ● Dalga. ☆ *Eşanl.* **Mevc, mevce;** § ❷ s. Hazır, tamamı bitmiş *(şey).*

teyze /tey:ze/, I Bir kimseye göre annesinin kız kardeşi. [*Ing.* Aunt; *Fr.* Tante].

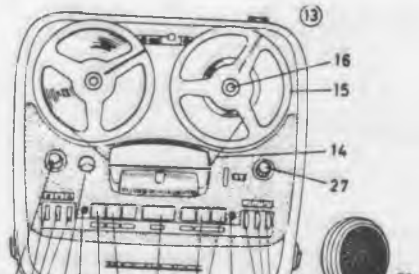

ŞEKİL: 544.— **TEYP KAYIT CİHAZI** [*Ses bandı alıcı cihazı*]. **14.** Ses bandı. **15.** Teyp makarası. **16.** Sargı mili. **17.** Kayıt seviye kontrolü. **18.** Ses verme selektörleri. **19.** Kayıt seviye göstergesi. **20.** Geçici durdurma düğmesi. **21.** Kayıt düğmesi. **22.** Tekrar çalma *(dinleme)* düğmesi. **23.** Durdurma çubuğu. **24.** Geri sarma düğmesi. **25.** Silme ve kapatma düğmesi. **26.** Ses tonu kontrolü. **27.** Gürlük *(volüm)* ve açıp kapama düğmesi. **28.** Mikrofon.

~ ananın yarısıdır, *at.* Teyze, bir kimseye annesi gibi sevgi, şefkat gösterir. Onunla yakından ilgilenir.

teyze zade /tey:zezâde/, b.I. *Osm.* < *Fars.* Teyze oğlu veya kızı. [*Ing.* ve *Fr.* Cousin],

tez[1], z. ve s. *Osm.* < *Fars. tiz,* Çabuk. [*Ing.* Quick, quickly promptly; *Fr.* Vite, promptement]; ◉ **bugünden ~ I yok,** *dey.* Bir işi geciktirmeden, ilk fırsatta yapmak isteğini veya kararını anlatır: *Bugünden tezi yok, buradan ayrılmalı.* [*Ing.* This very day, immediately].
~ beri, *h.d.* Kolaylıkla. *«Karı biraz sağırdır tezberi duymaz ki».* [*Ing.* Soon, easily].
~ canlı, *dey.* ◘ **Tezcanlı**
~ açma kolu, *döş.* Ayarını bozmadan yivaçarın dış açılan borudan çıkarılmasını sağlayan kol. [*Ing.* Throwout lever].
~ elden, *dey.* Çabucak. [*Ing.* Without delay, in haste; *Fr.* En toute hâte, de main leste].
~ kroki, Süratle yapılan kroki. Resim, karalaması, çırpıştırma. [*Fr.* Griffonage].
~ vakitte (zamanda), *dey.* En kısa zamanda.

tez[2], i. *Fr. thèse* < *Yun.* § ● ◘ **Sav**[3]; § ❷ Yüksek okullarda öğrencilerin yetiştikleri konulardan biriyle ilgili olarak, hazırladıkları araştırma veya inceleme. [*Ing.* Thesis, question; *Fr.* Thèse]; § ● *mant.* (a) Diyalektik bir akıl yürütmenin ilk terimi; ikinci terim *antitez,* üçüncü terim *sentez*'dir. (b) *Fichte ve Hegel* sisteminde düşüncenin ilk uğrağı veya anı. Düşünce tez'de kendini biçimsel olarak koyar, antitez'de ortadan kaldırır, sentez'de gerçekleştirir. [*Ing.* Thesis; *Fr.* Thèse]; § ● *eğt.* (a) Bir üniversite ünvanı almak amacıyle hazırlanan bilimsel inceleme: *Doktora tezi.* (b) Bazı fakültelerden mezun olabilmek için belli bir konuda hazırlanan eser. ☆ *Eşanl.* **mezuniyet tezi.** [*Ing.* Thesis; *Fr.* Thèse]; § ❺ *modern mant.* (a) ◘ **Teorem.** (b) İlk veya başlangıç tez, sentaksa değgin bir sistemin kurallarında bir tez meydana getirdiği ileri sürülen formül. [*Ing.* Thesis; *Fr.* Thèse]. ◉ **~ li oyun,** *tiy.* Aksiyonun, düşüncelerle geliştirildiği oyun türü. Bu oyunlarda bir tezin tartışması yapılır, oyun kişileri, daha çok, yazarın düşüncelerinin veya tezinin sözcükleri durumundadırlar. [*Ing.* Thesis play; *Fr.* Pièce de thèse]; ◉ **~ li piyes,** *tiy.* Bir fikir, bir kuram veya bir dâvayı savunucu veya reddedici nitelikte yazılan temsil eserleridir. Savunulacak veya reddedilecek ne ise ona göre konu seçilir ve vak'a bu esasa göre kurulur. Müellif bu esasa dayanarak dâvasını ortaya koyar. [*Fr.* Pièce à thèse].

tezâdd /tezâdd/, i. *Osm.* < *Ar. zıd. esk.* § ● Birbirine zıd olma, birbirinin aksine olma; § ❷ *ed.* Cümlede birbirine zıd iki mâna bulunma; § ● Terslik, aksilik.

tezâhüf /tezâhüf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Savaşta iki taraf askerlerinin çatışması, karşılaşması.

tezâhüm /tezâhüm/, I. ç: **tezahümât.** *Osm.* < *Ar. zahm. esk.*Kalabalıktan sıkışma, toplanma, yığılma, etrafını kalabalıkla çevirme. ☆ *Eşanl.* **Izdiham.**

tezâhümât /tezâhümât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezahüm'ün** çoğulu.

tezahür /tezâhür/, i. ç: **tezahürat.** *Osm.* < *Ar. zuhür. esk.* § ● Meydana çıkma, belirme, görünme, gözükme. [*Ing.* A being manifest, visible, manifestation]; § ❷ Belirti.

tezahürat,-tı /tezâhürât/, ç.I. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tezahür'ün** çoğulu. Gösteri. [*Ing.* A public demonstration, ovation; *Fr.* Manifestations].

tezâkir /tezâkir/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezkire'** nin çoğulu.

tezakkum, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Zahmetle yutma, yutulma. *(hakaret olarak kullanılır).*

tezârüf /tezârüf/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Zarif olmak isteme.

tezat,-dı /tezât/, I. *Osm.*< *Ar. zıdd* > *tezadd. esk.* § ● Zıt olma hali. [*Ing.*A being opposed; *Fr.* Contraste]; ☆ *Eşanl.* **karşıtlık;** § ❷ *ed.* Birbirinin karşıtı olan fikirleri bir arada kulanma, karşıtlama; ◉ **~ a düşmek,** *dey.* Bir sözü öbürünü tutmamak.

~ duygular, *psik.* Aynı zamanda aynı şahsa gösterilen sevgi ve nefret gibi zıt duyguların bağdaşmasını anlatmakta kullanılan deyim. [*ing.* Ambivalent feelings].

tezatlı, s. § ❷ *ed.* Tezat sanatına dayanan; § ❷ *psik.* Birbirine zıt olan iki yönde de kuvvetli. [*ing.* Ambivalent].

tezatlık,-ğı, i. ◘ **Tezat.**

tezâûf /tezâuf/, i. *Osm.* < *Ar. zı'f. esk.* Iki kat olma, iki misli olma.

tezâvül /tezâvül/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyi meydana getirme.

tezâvür /tezâvür/, i. ç: **tezavürât.** *esk.* Birbirini ziyaret etme.

tezâvürât /tezâvürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezâvür**'ün çoğulu.

tezâyüd /tezâyüd/, i.ç: **tezâyüdât**, *Osm.*< *Ar. ziyâdet. esk.* Artma, çoğalma, ziyadeleşme

tezâyüdât /tezâyüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezâyüd**'ün çoğulu.

tezayüt,-dü /tezâyüt/, i. *Osm.* < *Ar. tezâyüd. esk.* Çoğalma, artma. [*ing.* An increasing, growing; *Fr.* Augmentation].

teza'zu' /teza:zu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Önleme, engel olma; § ❷ Deprenme.

tezbib, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yaş meyvayı kurutma; § ❷ Bir şeyin içine kuru üzüm koyma.

tezbih, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Zebh.

tezbil, i. *Osm.* < *Ar.* Gübreleme *(toprağı).*

tezbir, i. ç: **tezbirât.** *Osm.* < *Ar. zebr. esk.* Yazma, yazılma.

tezbirât /tezbirât/, i. *Osm.* < *Ar. tezbir. esk.* Yazmalar, yazılmalar.

tez.canlı, b.s. Işlerin çabuk olmasını isteyen, sabırsız, bekleyemeyen. [*ing.* Energetic, restless, impatient; *Fr.* Impatient,-ente].

tezcanlılık,-ğı,-ğı, b.i. Sabırsız, aceleci olma. [*ing.* Impatience, restlessness; *Fr.* Impatience].

tezdişlilik,-ği, b.i. *biy.* Organizmanın art arda iki evre geçirdiği, yani önce dişi, sonra erkek olduğu erdişilik şekli.

tezebbüd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Köpüklenme, köpürme; § ❷ Kaymak bağlama, kaymaklanma.

tezebzübât /tezebzübât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezebzüb**'ün çoğulu.

tezebzüp,-bü, i. ç: **tezebzübât.** *Osm.* < *Ar. zebzebe* > *tezebzüb. esk.* § ❶ Kararsızlık; [*ing.* Incertitude]; § ❷ Karışıklık. [*ing.* A being tossed about, waving, agitated movement; *Fr.* Désarroi, confusion].

tezehhüd, i. *Osm.* < *Ar. zühd. esk.* Zahid taşması.

tezehhür, i. ç: **tezehhürât.** *Osm.* < *Ar. zehre. esk.* § ❷ Çiçeklenme; § ❷ *kim.* Çiçeksime. [*Fr.* Efflorescence]; § ❸ tıp. Üst derinin üstünde görünen ufak ufak kabarcıklar.

tezehhürât /tezehhürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezehhür**'ün çoğulu.

tezek,-ği, i. *esk. T.* § ❶ Sığırların pisliğinden yapılmış, kalıplar biçiminde kurutulmuş bir çeşit yakacak. [*Ing.* Dried dung *(used as fuel); Fr.* Bouse sechée de la racebovine et qui sert comme combustible dans les régions pauvres]; § ❷ Sert ve kuru tavsız toprakların işlenmesi sırasında meydana gelen yekpare toprak parçası. [*ing.* Clod, lump of earth; *Fr.* Motte de terre, glèbe] ☆ *Eşanl.* **kesek.**

tezekki, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Temizlenme, temize çıkma.

tezekkür,-rü, i. *Osm.* < *Ar zikr. esk.* § ❶ Bir mesele için bir araya gelip konuşma; § ❷ Akla getirme.

tezekkürât /tezekkürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tezekkür**'ün çoğulu.

tezelluk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kayma, sürçme.

tezellül, i. ç: **tezellülât.** *Osm.*< *Ar. zillet. esk.* Zillete katlanma, kendini hor ve hakir gösterme, alçalma, küçülme, yüzsuyu dökme.

tezellülât /tezellülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezellül**'ün çoğulu.

tezelzül, i. ç: **tezelzülât.** *Osm.* < *Ar. zelzele. esk.* Sarsılma. [*Ing.* A being shaken, convulsed, agitated; *Fr.* Tremblement, vacillation].

tezemmül, I. *Osm.* < *Ar. zeml. esk.* Bürünme, sarınma, örtünme.

tezenbür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kibirlenme, kurulma.

tezenduk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zındıklaşma, hak yolundan ayrılma.

tezene, i. *Osm.* < *Fars. tâziyâne* > *tazene. h.d.* Bağlama, cura v.b. halk sazlarını çalmakta kullanılan çoğunlukla kiraz ağacının kabuğundan yapılmış mızrap.

tezerlik,-ği, i. § ❶ *biy.* Ardışık, erdişilik şekli. Organizmanın art arda iki evre geçirerek önce erkek, sonra dişi olması. § ❷

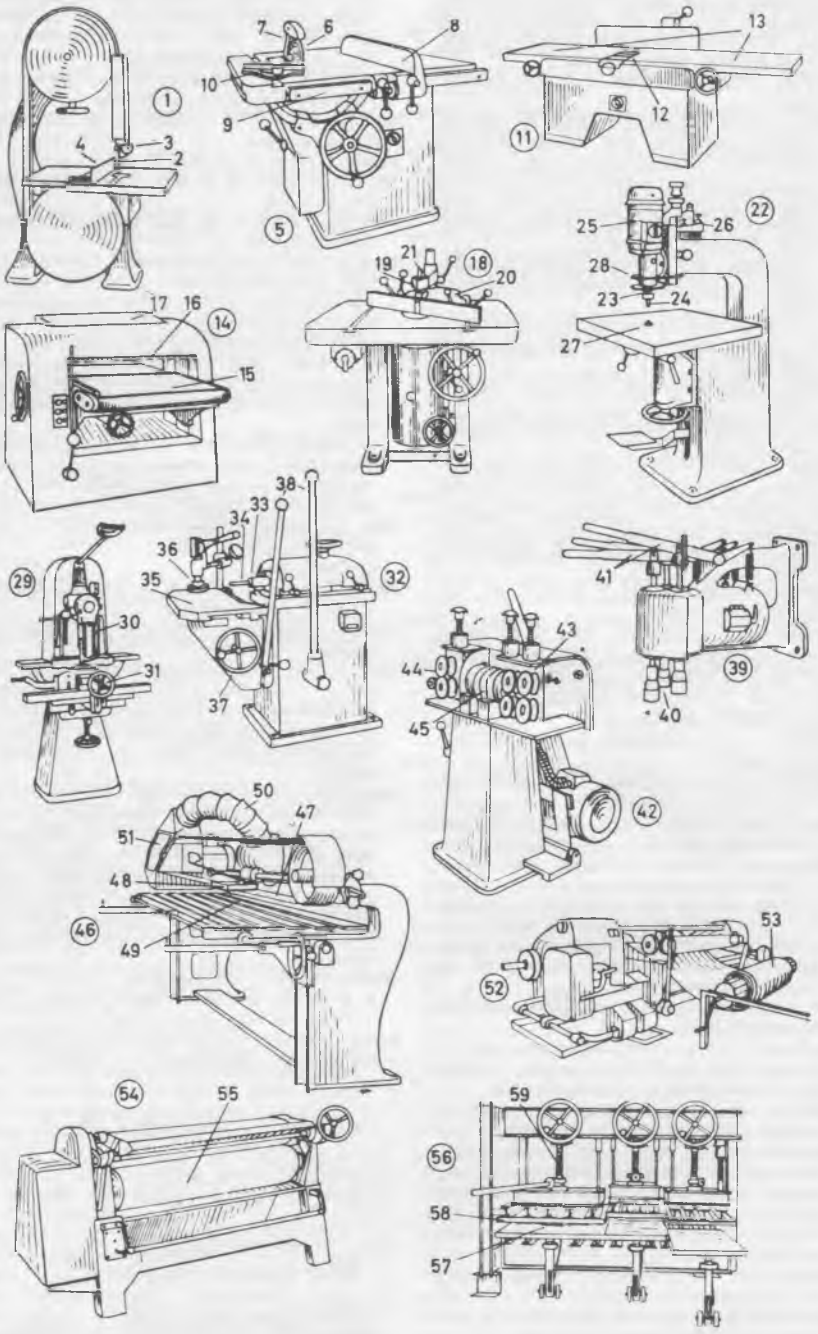

ŞEKİL: 545.— **DOĞRAMA TEZGÂHLARI.** (1) Şerit testere. 2. Şerit testere ağzı. 3. Testere kalıbı. 4. Siper. (5) Daire bıçkısı. 6. Daire bıçkı ağzı. 7. Yarma bıçağı *(Dilme bıçağı).* 8. Vida dişli ayarlı siper. 9. Taksimatlı siper kızak ray. 10. Gönye ve biçme için ayarlı, taksimatlı siper. (11) Asma planya. 12. Bıçak siperi. 13. Planya tezgâhı. (14) Kalınlık makinesi. 15. Silindirli tabla. 16. Geri alıcı düğmeler. 17. Talaş çıkışı. (18) Kalıplayıcı. 19. Kesici fener mili. 20. Siper. 21. Üst kızak. (22) Freze tezgâhı. 23. Kavrama mili. 24. Freze bıçağı. 25. Eektrikli motor. 26. Döner kafa (Taret başı). 27. Kalıp pini. 28. Siper. (29) Zincir delme makinesi. 30. Zıvana zinciri. 31. Sıkma çarkı (Mengene). (32) Zıvana makinesi. 33. Kavrama *(Mandrel, mengene).* 34. Bıçak. 35. Tabla. 36. Sıkma bileziği. 37. Tabla yüksekliğini ayarlama çarkı. (38) Tablayı çalışır duruma getirme manivelası. 39. Budak delicisi. 40. Çabuk hareketi kavramalar. 41. Milleri kaldıran ve indiren manivelalar. (42) Ağaç çivi makinesi. 43. Makaralar. 44. Kılavuz makaralar. 45. Bıçak. (46) Zımpara kolan makinesi. 47. Zımparalama kayışı. 48. Zımparalama pabucu. 49. Zımparalama tablası. 50. Toz borusu. 51. Toz külâhı. (52) Döner kaplama tornası. 53. Ince kaplama. (54) Tutkallama makinesi. 55. Tutkallama silindiri. (56) Çabuk çalışan kaplama presi. 57. Alt pres plakaları. 58. Üst pres plakaları. 59. Pres vidaları.

bot. Erkek organı dişi organından önce gelişen *(tezeren)* çiçeğin durumu.

tezerrür, i. *Osm. < Ar. esk. tıp.* § ❶ Polipler, halkaviyeler gibi hayvanların vücutlarında meydana gelen tomurcuğun yavaş yavaş büyüyerek olduğu yerden ayrılıp yeni bir hayvanın doğması; § ❷ *bot.* Bir tohumdan başka bir tohumun çıkması.

tezerrürî, s. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Tezerrüre mensup, tezerrürle ilgili; § ❷ Tezerrür suretiyle.

tezerv, i. *Osm. < Fars. zool. esk.* Sülün.

tezervî, i. *Osm. < Fars. zool. esk.* Sülüne ait, onunla ilgili.

tezevvuk, i. ç: **tezevvukat.** *Osm. < Ar. zevk. esk.* § ❶ Zevk alma, tad alma; § ❷ Tatma.

tezevvukat, i. *Osm. < Ar. («ka» uzun okunur).* I. *esk.* tezevvuk'un çoğulu.

tezevvücât /tezevvücât/, i. *Osm. < Ar. esk.* tezevvüc'ün çoğulu.

tezevvüç,-cü, i. ç: **tezevvücât.** *Osm. < Ar. zevc. esk.* Bir kadını nikâhla eş olarak almak, evlenme. [*Ing.* A taking a wife, matrimony; *Fr.* Mariage].

tezevvüd, i. *Osm. < Ar. esk.* Yol için yanına azık, yiyecek alma.

tezeyyün, i.ç: **tezeyyünât.** *Osm.< Ar.ziynet. esk.* Bezenme, süslenme. [*Ing.* An adorning oneself, a being adorned; *Fr.* Action de s'orner, de se décorer, de s'embellir].

tezeyyünât /tezeyyünât/, i. *Osm. < Ar. esk.* tezeyyün'ün çoğulu.

tezfît, i. *Osm. < Ar. esk.* Ziftlenme, ziftlenme, zift sürme.

tezgâh/tezgâh/, i. *Osm.< Fars. delstgâh.*§ ❶ Dükkânlarda satıcının önündeki uzun masa; § ❷ Kahveci, meyhaneci gibi esnafın, üzerinde müşterilerin yiyip içtikleri büfe veya uzun masası; § ❸ Üzerinde genellikle el veya küçük makinelerle iş görülen, masaya benzer yüksekçe tertibat; § ❹ Dokumacıların çalıştığı âlet. [*Ing.* Loom; *Fr.* Métier à tisser]; § ❺ *camc.* Cam işçisinin, potadan çıkan erimiş malzemeyi yaydığı, dökme demirden yapılmış tabla; § ❻ *matb.* Mürettiplerin üzerine kasaları koydukları masa şeklinde mobilya; § ❼ *seram.* Tornada biçim vermeden önce kil tabaklarının hazırlandığı ve bitmiş çömleklerin yerleştirildiği masa; § ❽ *tekn.* (a) Çeşitli meslekten işçilerin, üzerinde çalışacakları iş parçalarını yerleştirdikleri uzun ve dar, kalın masa: *Marangoz tezgâhı.* (b) Mekanik olarak hareket eden bir kesici takımın yardımıyla malzemeyi işleyen makine: *Torna tezgâhı. Freze tezgâhı;* ◉ **~ ları kurmak,** *dey.* İşe hazırlanmak, çalışmaya başlamak, bir işi başlatmak. [*Ing.* To set up a place of business or of work; *Fr.* Ouvrir un commerce]; ◉ **ayak pedallı ~,** *matb.* ◘ **Ayak;** ◉ **bez ~ ı,** *dok.* ◘ **Bez**[1]; ◉ **birleşik ~,** *tekn.* ◘ **Birleşik;** ◉ **büküm ~ ı,** *dok.* ◘ **Büküm;** ◉ **cilt dikiş ~ ı,** *matb.* ◘ **Cilt;** ◉ **Çin ~ ı,** *dok.* Türklerde nakışlı kumaşları dokumak için kullanılan ve bu nakışın şekline göre kaldırılacak telleri indirip çıkarmaya mahsus birçok gücüleri olup, bunlar tezgâhın üstündeki iskeleye oturan çıraklar tarafından dokumacının verdiği emir gereğince tahrik edilen dokuma tezgâhlarına verilen ad. [*Ing.* Jacquard loom; *Fr.* Métier Jacquard]; ◉ **çözgü ~ ı,** *dok.* Dokuma tezgâhlarına kakılacak çözgüleri hazırlayan makine; ◉ **çulha ~ ı,** *dok.* Kumaş ve çuha dokumaya yarayan tezgâh. [*Ing.* Hand loom; *Fr.* Métier de tisserand, métier *(a tisser)* à la main]; ◉ **delik koordinat ~ ı,** *tekn.* Silindirik delikler açmaya yarayan, matkap veya delik işleme tezgâhına benzeyen çok yüksek hassasiyette tezgâh; ◉ **delik ~ ı, (delik işleme tezgâhı),** *mek.* Daha önce açılmış delikleri büyütmeye, düzeltmeye ve çap vermeye yarayan makine. Delik kenarlarının kesilmesi, boylamasına hareket eden bir parçaya tutturulmuş bir kesici kalemin dönmesiyle sağlanır; ◉ **dik ~,** *dey.* Çözgü telleri düşey durumda olan duvar örtüsü ve halı tezgâhı. [*Fr.* Métier à haute lisse ou à haute lice]; ◉ **dişli çark açma ~ ı,** Dişli çarklar üzerine diş açmaya yarayan takım tezgâhı; ◉ **dokuma ~ ı,** *dok.* Kumaş dokumak için kullanılan tezgâh. [*Ing.* Loom; *Fr.* Métier à tisser]; ◉ **düz dokûm ~ ı,** *matb.* Düz stereotipide düz olarak kalıp dökümü yapılmasını mümkün kılan ve elle çalışan basit tezgâh. [*Ing.* Flat casting apparatus; *Fr.* Moule a fondre]; ◉ **fırıldak ~ ı.** *san.* ◘ **Fırıldak;** ◉ **gönye ~ ı,** ◘ **Gönye;** ◉ **hadde ~ ı,** *kâğtç., ciltç.* ve *tekn., mat.* ◘ **Hadde;** ◉ **halı ~ ı,** Halı dokumağa yarayan tezgâh. [*Ing.* Tapestry frame; *Fr.* Métier à tapis]; ◉ **inşaat ~ ı,** *den.* ◘ **İnşaat;** ◉ **iş ~ ~ ı,** *inş.* ◘ **İş;** ◉ **kamçılı ~,** *dok.* ◘ **Kamçılı;** ◉ **kamlı ~,** *dok.* Ayar inmeleri, eksantriklerle kumanda edilen mekanik tezgâh; ◉ **kesim ~ ı,** *saraç.* Deriyi falçeta veya debbağ bıçağıyle kesmek için kullanılan, yüzeyi çinko ile kaplanmış, üzerine bütün bir deri yayılabilecek genişlikte büyük tezgâh; ◉ **kılavuz çekme ~ı,** *mek.* ◘ **Kılavuz;** ◉ **laplama ~ ı,** ◘ **Laplama;** ◉ **marangoz ~ ı,** *ağ. iş.* ◘ **Marangoz;** ◉ **masura ~ ı,** ◘ **Masura;** ◉ **matkap ~ ı,** *mek.* ◘ **Matkap;** ◉ **merkezleme ~ ı,** *mek.* ◘ **Merkezleme;** ◉ **otomatik devirli kılavuz çekme ~ ı,** *mek.* ◘ **Kılavuz;** ◉ **planya ~ ı,** (a) Yatay iki tabla arasında hızla dönen 2, 3 veya 4 *(genellikle 3)* bıçaklı bir mil yardımıyle ağacı rendeleyen takım tezgâhı; (b) *mek.* Kesme hareketi tezgâha bağlanan iş parçasının değil de, kesici takımın gidip gelmesiyle sağlanan rende tezgâhı. [*Ing.* Planing machine, planer; *Fr.* Rabouteuse, machine à raboteur]; ◉ **saç kıvırma ~ ı,** *tekn.* ◘ **Saç**[2]; ◉ **saraç ~ ı,** ◘ **Saraç;** ◉ **takım ~ı,** *mek.*◘ **Takım;** ◉ **tespihçi ~ ı,**Tespih çekmeğe yarayan tezgâh; ◉ **yatık ~,** *dok.* Çözgü telleri yatay durumda olan duvar örtüsü ve

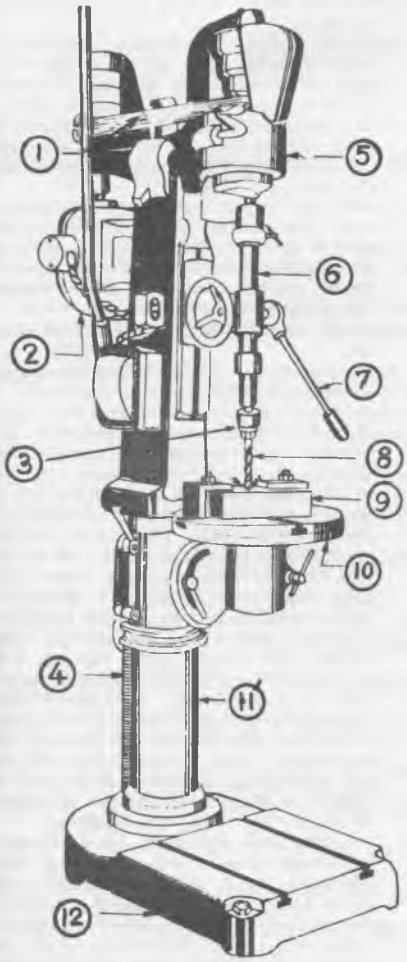

ŞEKİL: 548.— **MATKAP TEZGAHI (1)** Tahrik kayışı. **(2)** Motor. **(3)** Mandren. **(4)** Tabla kaldırma kremayeri. **(5)** Kafa. **(6)** Mil. **(7)** Paso kolu. **(8)** Mil ucu. **(9)** İş. **(10)** Tabla. **(11)** Gövde. **(12)** Taban.

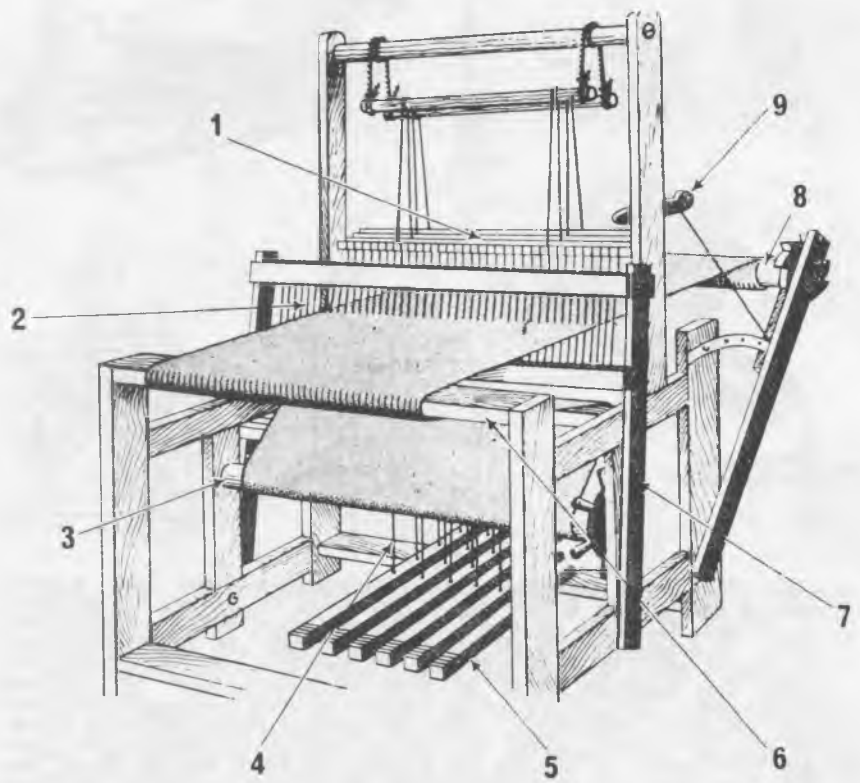

ŞEKİL: 549.— **MODERN EL DOKUMA TEZGAHI. 1.** Tarak *(gücü)* milleri. **2.** Kamış *(Tarak).* **3.** Levent. **4.** Pedal ayak sürgülerini ve levhaları birbirine bağlayan iplikler. **5.** Pedal ayak sürgüleri. **6.** Göğüs levendi. **7.** Pamuk döğücüsü. **8.** Argaç. **9.** Argaç gevşetme kolu.

halı dokumağa yarayan tezgâh. [*Fr.* Métier à basse-lisse *(ou lice)*].
~ **başı yapmak**, *arg.* Meyhanede, oturmadan tezgâh başında içmek. [*ing.* To have a drink at a bar].
~ **çırağı**, *tekn.* Dülgerlerin, tezgâh üzerindeki işi kaldırmak için kullandıkları çok hafif küçük kriko.
~ **demiri**, *mar.* Marangoz tezgâhlarında tahtaları rendelerken ucu ileriye gitmemek için karşılamak üzere tezgâhın ucundaki bir deliğe sokulan başlı demir.
~ **döğeri**, *dok.* Dokuma tezgâhlarında iplikleri döğmek ve sıkıştırmak için kullanılan çerçeve. [*Ing.* Working loom; *Fr.* Battant]. ☆ *Eşanl.* **tefe**.

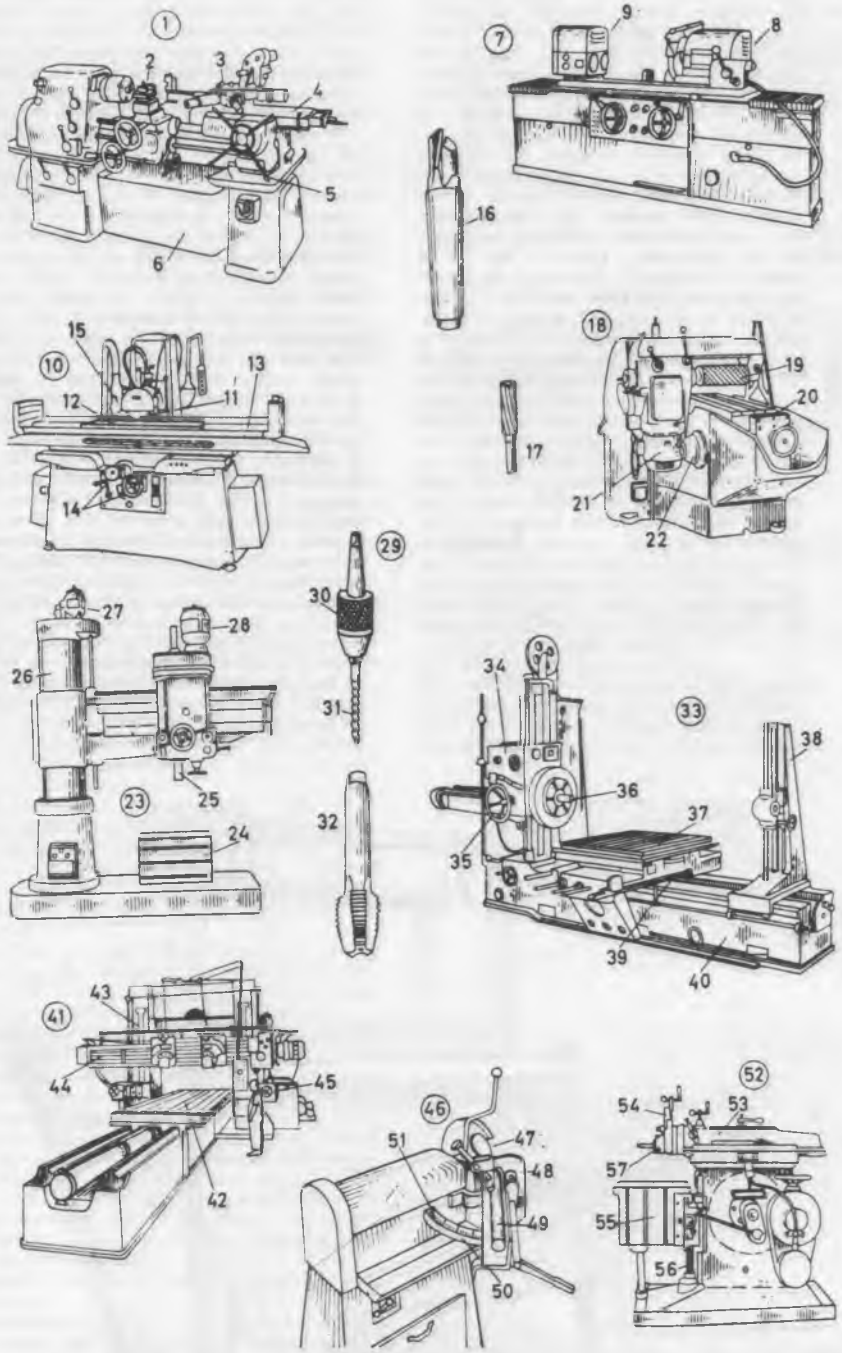

ŞEKİL: 550.— **TAKIM TEZGAHLARI.** **(1)** Torna tezgâhı. **2.** Çapraz kızak. **3.** Döner taret. **4.** Boyuna kızak. **5.** Yıldız çark. **6.** Yağ teknesi. **(7)** Otomatik silindirsel taşlama makinesi. **8.** Zımpara taşı kafası. **9.** Çalıştırma düzeni. **(10)** Yüzey taşlama makinesi. **11.** Zımpara taşı. **12.** Manyetik ayna. **13.** Tezgâh. **14.** Tezgâh ayar çarkları. **15.** Taşlama talaşı. **16.** Yarıklı tırtıl bıçağı. **17.** Freze mili. **(18)** Freze makinesi. **19.** Yüzden freze bıçağı. **20.** Tezgâh. **21.** Fener milini çalıştıran motor. **22.** Paso işletme mekanizması. **(23)** Radiyal matkap makinesi. **24.** Delik torna tezgâhı. **25.** Fener mili. **26.** Sütun. **27.** Kaldırma motoru. **28.** Çalıştırma motoru. **(29)** Konik matkap. **30.** Ayna. **31.** Helezon matkap. **32.** Düzrayba. **(33)** Yatay delme tezgâhı. **34.** Ayarlı fener mili kutusu. **35.** Yükseklik ayar el volanı. **36.** Fener mili. **37.** Tezgâh. **39.** Araba. **40.** Kaide. **(41)** Planya makinesi. **42.** Planya tezgâhı. **43.** Gövde. **44.** Düşey ayarlı eninę mili. **45.** Yandan ayarlı takım kızağı. **(46)** Daire bıçkı makinesi. **47.** Bıçkı **48.** Tutucu. **49.** Çatal mastar. **50.** Gönye kolu. **51.** Gönye taksimatı. **(52)** Profil makinesi. *(Freze, planya makinesi).* **53.** Pres kütüğü. **54.** Dik kızak. **55.** Tabla. **56.** Tabla kaldırma vidası. **57.** Takım tutacağı.

~ **kurmak**, *arg. (insanlar hk.)* Çiftleşmek. *Bizim muslukçunun işi gücü tezgâh kurmak.* [*Ing.* To copulate; to become a pair; *Fr.* S'accoupler].
~ **kütüğü**, Kunduracıların ve bazı sanayi işçilerinin, üzerinde iş yaptıkları kütük. [*Ing.* Block; *Fr.* Billot].
~ **nalın**, ◘ **Nalın.**
~ **örtüsü**, *tekn.* Üzerinde iş bulunan tezgâha, çalışılmadığı zamanlar işin kirlenmesi için örtülen bez.
~ **takozu**, Çıkrıkçı ve tespihçi tezgâhlarında işçinin ayağını dayadığı ağaç.
~ **tutmak**, *den.* Üzerinde bir işin yapılması ve tesviye edilmesi için çalışılan tırabze.

tezgâhçı, I. *esk.* § ❶ Tezgâhta çalışan dokumacı, çömlekçi v.b. usta; § ❷ Tahtadan kuyu çıkrığı dolap v.b. şeyler yapan marangoz.

tezgâhlamak (-l), f. § ❶ Dokunacak bezi tezgâha yerleştirmek. [*Ing.* To arrange or make read to be worked at]; § ❷ *mec.* Bir iş için hazırlık yapmak, işe girişmek. [*Ing.* To fit out with the requirements for working, to equip, to set up in business].

tezgâhtar /tezgâhtär/, I. *Osm.* < *Fars. tezgâhdâr.* Kahve, gazino ve dükkân gibi yerlerde tezgâhta çalışan kimse. [*Ing.* Shop - assistant; salesman; *Fr.* Vendeur].
~ **ağzı**, *dey.* Övmeyi, ısrarla beğendirmeye çalışmayı nitelerken kullanılan söz.

tezgâhtarlık,-ğı, i. Tezgâhtar olma hali. [*Ing.* Service at a counter assistanship at a shop; *Fr.* État de profession de «tezgâhtar»].
~ **etmek**, *mec.* Kurnazca diller dökmek. [*ing.* To act as a shop assistant, salesman].

tezhibât /tezhibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezhib'** in çoğulu.

tezhip,-bi /tezhīp/, I. ç: **tezhibât.** *Osm.* < *Ar. zeheb* > *tezhīb. esk.* Bir yazıyı yaldız ve boya ile bezeme, yaldız işi. [*Ing.* Gilding, an inlaying with gold; *Fr.* Action de dorer].
~ **ei yazması**, *matb.* İçi yaldızlı resimlerle süslü, tezhipli olan yazı levhaları, el ile yazılmış kitaplar. [*Ing.* Illuminated manuscript; *Fr.* Manuscrit enluminé].
~ **kalıbı**, Tezhip yapmak için hazırlanmış kalıp. *(Kâğıttan yapılan bu kalıbın üzerine şekiller iğnelenir. Tezhibi yapılacak olan yere konularak silkelenir. Kalıp kaldırılır. Kalıbın üzerine çıkan şeklin modeli üzerinden çizilerek tezhip yapılır).*

te'zin /te:zin/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Ezan okutma.

tezkâr /tezkär/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Hatırlama, anma, anılma. *(«tizkâr» şekli galattır).*

tezkere, I. ç: **tezâkir.** *Osm.* < *Ar. zikr* > *tezkire. esk.* § ❶ Bir şeyi hatırlatmaya veya bir haberi bildirmeye yarayan kısa pusula. [*Ing.* Short note or letter, memorandum]; § ❷ Herhangi bir iş için izin verildiğini bildirmek üzere hükümetten alınan kâğıt. [*Ing.* Letter, official certificate or receipt; *Fr.* Lettre]; § ❸ Çeşitli kimselerin biyografilerini veren kitap. [*Ing.* Biographical memoir]; § ❹ Askerin terhis olduğunu, askerlik görevini bitirdiğini gösteren belge; § ❺ Aynı şehirdeki resmî dairelер arasına gidip gelen yazışma; § ❻ *esk.* Bir bilime dair kısa bilgileri kapsayan kitapçık; § ❼ *ed. esk.* Belli bir meslekte tanınmış kişilerin, özellikle şairlerin hayatları ile şiirlerinden söz eden eser; ⊙ ~**sini elne vermek**, *mec.* Kovmak. [*Ing.* To fire *(an employee)*]; ⊙ **ikamet** ~ **sı**, *huk.* ◘ **ikamet**; ⊙ **İstizan** ~ **sı**, *teşk. tar.* ◘ **istizan.** ⊙ **sofa** ~ **sı**, *teşk. tar.* ◘ **Sofa.**
~ **almak**, *esk.* Askerliğini bitirip salıverilme belgesi almak. [*Ing.* To receive one's discharge papers, to be discharged *(soldier)*; *Fr.* Être libéré du service militaire].

tezkereci, i. § ❶ Askerlik ödevini bitirip salıverilen er. [*Ing.* Discharged soldier, reservist; *Fr.* Soldat libéré]; § ❷ Eskiden, dâva özetlerini yazan görevli. [*Ing.* Official charged with the duty of writing official memoranda; *Fr.* Ancien employé de justice qui faisait un résumé des rapports des plaideurs]; § ❸ *teşk. tar.* Osmanlı devletinde

sadrazamların v.b. vezirlerin özel kalem müdürlerine verilen ad.

tezkir, i. ç: **tezkirât**. *Osm.* < *Ar. zikr. esk.* § ❶ Hatıra getirme, hatırlatma, hatırlatılma; § ❷ *gram.* Bir kelimeyi müzekker *(erkek)* kılma; § ❸ Vaaz ve nasihat etme.

tezkirât /tezkirât/, i. *Osm.*< *Ar. esk.* **tezkir**'in çoğulu.

tezkire, ◘ **Tezkere.**

tezkirî, s. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Erkeklik organıyle ilgili.

tezkiye, i. *Osm.* < *Ar. zekâ. esk.* § ❶ Temiz etme, temiza çıkartma, arıtma. [*Ing.* A purifying]; § ❷ Bir kimsenin iyi bir insan oduğunu kendisini tanıyanlardan sorusturarak ortaya çıkarma; § ❸ Cenaze kaldırılırken hocanın, cemaatten ölünün iyi bir insan olup olmadığını sorması; § ❹ Bir malın zekâtını verme; § ❺ *huk. esk.* Tanıklık yapıldıktan sonra, hâkimin, tanığın kisiliği ve doğruluğu konusunda gizli veya acık olarak yaptığı soruşturma; ◉ ~ **si bozuk**, *dey.* Doğruluğuna güvenilmez *(kimse)*. [*Ing.* Who has a bad reputation]; ◉ ~ **sini düzeltmek**, *dey.* Ahlâkça kötü tanınmısken halini düzeltmek. [*Ing.* To reform oneself].

~ **etmek**, § ❶ Temize cıkarmak övmek; § ❷ Bir kimsenin veya bir ölünün iyi insan olduğunu söylemek.

tezkiye.nâme /tezkiyenâme/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Bir sahidin durumunu öğrenebilmek için mahkemelerden o sahidin bulunduğu yere veya muhtara gönderilen yazı.

~ **fiili**, *gram.* Yapıvermek sövleyivermek oibi, bir isin çabucak yapıldığını anlatan bilesik fiil.

tezlemek, nsz. f. *h.d.* Bir şeyi çabuklastırmak, çabuk yapmak.

tezlenmek, nsz. f. § ❶ *(Is hk.)* Çabuklasmak, acele olmak. [*Ing.* To become quick or hasty]; § ❷ *(Insan hk.)* Acele etmek, sabırsızlanmak. [*Ing.* To make haste, to be impatient; *Fr.* Se dépêcher, se presser, s'empresser].

tezleşmek, nsz. f. Ivedilik gerektirmek, çabuklasmak. [*Fr.* S'accélérer].

tezleştirmek (-l-), f. Ivedi bir hal vermek, çabuklastırmak.

tezli, s. § ❶ Tezi olan, bir tez ileri sûren; § ❷ *eğt.* Tez hazırlamayı gerektiren: *Tezli sertifika.*

tezlik.-ği, i. Tez olma hali, tezleşme. [*Ing.* Speed, haste, impatience; *Fr.* Accélération, hâte].

~ **fiili**, *gram.* ◘ **Fiil.**

tezlil /tezlil/, i. ç: **tezlilât**. *Osm.* < *Ar. zillet. esk.* Aşağılatma, alcaltma. [*Ing.* A causing to be submissive and humble, a humiliating; *Fr.* Action d'humilier, humiliation].

~ **etmek**, Horlamak, tahkir etmek. [*ing.* To humiliate; *Fr.* Humilier].

tezlilât /tezlilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezlil**'in çoğulu.

tezmil, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Örtü, sargı içine sarma, sarılma.

tezmim, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yular takma.

teznib, i. ç: **teznibât**. *Osm.* < *Ar. zeneb. esk.* § ❶ Kuyruk takma; § ❷ Ekleme, ilâve etme; § ❸ Ek. ◘ **ilâve, zeyl.**

teznibât /teznibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teznib**' in çoğulu.

teznid, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çakmakla ateş çakma.

tez.tomurcuk,-ğu, b.i. Kışı durgunluk içinde geçirmeksizin erken gelişen tomurcuk.

tezvib, i.ç: **tezvibât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Eritme, eritilme.

tezvibât /tezvibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezvib**' in çoğulu.

tezvic, i. ç: **tezvicât**. *Osm.* < *Ar. zevc. esk.* Kocaya verme, evlendirme.

tezvicât /tezvicât/, i. *Osm.*< *Ar.esk.* **tezvic**'in çoğulu.

tezvid, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yol için azık, yiyecek verme, azıklandırma.

tezvik, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zevk aldırma; § ❷ Tattırma, tattırılma.

tezvir /tezvîr/, i. ç: **tezvirât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yalan dolan; § ❷ Ara bozma ve özellikle kötülük ereğiyle yapılan kovculuk. [*Ing.* A falsifying a narrative with a premeditated lie; *Fr.* Aciton d'intriguer].

tezvirât /tezvirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezvir**' in çoğulu.

tezviren, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tezvir yoluyle.

tezyid, i. ç: **tezyidât**. *Osm.* < *Ar. ziyade. esk.* Ziyadeleştirme, ziyadeleştirilme, arttırma, arttırılma.

tezyidât /tezyidât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezyid**' in çoğulu.

tezyif, i.ç: **tezyifât**. *Osm.* < *Ar. zeyf. esk.* § ❶ Züyufa çıkarma, kalp, sahte, değersiz olarak gösterme; § ❷ Eğlenme, alay etme.

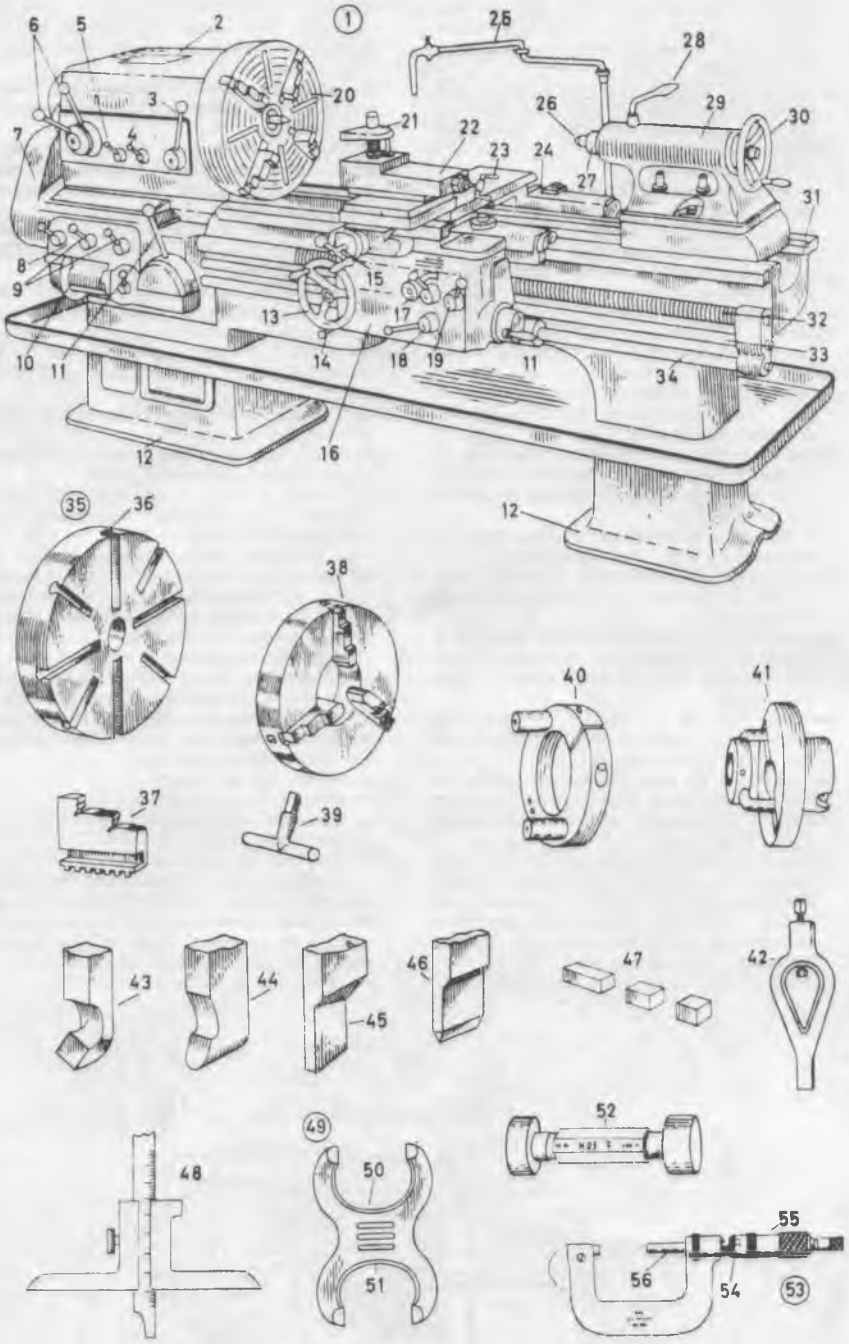

ŞEKİL: 551.— **TAKIM TEZGAHLARI.** (1) Torna tezgâhı. 2. Dişli kutusu. 3. Hız azaltma kolu. 4. Enine paso kolu. 5. Boyuna paso kolu. 6. Hız değiştirme kolu. 7. Hız değiştirme düzeni. 8. Paso dişli kutusu. 9. Paso ve pafta değiştirici kollar. 10. Hız düşürme kolu. 11. Ana milini sağa ve sola çeviren kumanda kolu. 12. Kaide. 13. Araba el volanı. 15. Enine paso el volanı. 16. Takım kızağı. 17. Boyuna ve enine hareket kolu. 18. Fener kavrama kolu. 19. Ana milin yarıklı somun kolu. 20. Fener mili. 21. Takım tutacağı *(Takım dayağı)*. 22. Üst kızak. 23. Çapraz kızak. 24. Boyuna kızak. 25. Soğutma borusu. 26. Gezer punta başlığı. 27. Gezer punta başlığı manşonu. 28. Gezer punta manşonu kilitleme kolu. 29. Gezer punta. 30. Gezer punta manşonu ayarlama el volanı. 31. Yatak. 32. Ana mili. 33. Paso mili. 34. Sağa ve sola hareket mili. (35) Düz ayna. 36. Yarık. 37. Germe çenesi. 38. Üç çeneli ayna. 39. Ayna anahtarı. 40. Salmastra bileziği. 41. Çalıştırma aynası. 42. Bilezik. 43. Kaba torna âleti. 44. Perdah takımı. 45. Kesme âleti. 46. Vida kalemi. 48. Derinlik masdarı. (49) Ölçü masdarı. 52. Delik masdarı *(Tapa masdarı)*. (53) Mikrometre. 54. Dereceli taksimat. 55. Taksımatlı bilezik. 56. Ölçme vidası.

tezyifât /tezyifât/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* **tezyif'** in çoğulu.

tezyil, i. ç: **tezyilât**. *Osm.* < *Ar. zeyl. esk.* § ❶ Ekleme, katma, ilave etme; § ❷ Altına devam etme, ilave suretiyle yazma.

tezyin /tezyîn/, İ.ç: **tezyinât**. *Osm.* < *Ar. ziynet. esk.* Bezeme, süsleme. [*Ing.* An adorning, embellishing, decorating; *Fr.* Action d'orner].
~ **etmek**, Bir şeyi süslemelik şekillerle süslemek. Bir odayı sanat eserleriyle süslemek. [*Ing.* To adorn, embellish or endow; Fr. Décorer].

tezyinat.-tı /tezyînât/, ç.İ. *Osm.* < *Ar.* **tezyin'in** çoğulu. *esk.* Bezek, süs, süsleme. [*Ing.* Adornments, ornament, embellishment; *Fr.* Ornament].
☆ *Eşanl.* **süsleme.**
~ **oymacısı**, Süsleme niteliğinde oymalar yapan sanatkâr. [*Fr.* Sculpteur d'ornement].
☆ *Eşanl.* **Süsleme oymacısı.**
~ **ressamı**, Süsleme resimleri yapan ressam. [*Ing.* Decorating painter, wall painter; *Fr.* Peintre décorateur].

tezyinatlı, s. Süslenmiş, bezenmiş. [*Ing.* Decorated; ornamented; *Fr.* Orné,-ée].

tezyinî /tezyînî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Bezeme üzerine olan, süslemelik, süslemecilikle ilgili. [*Ing.* Decorative. *Fr.* Ornemental].
☆ *Eşanl.* **süslemelik**

tezyit.-di /tezyît/, İ.ç: **tezyidât**, *Osm.* < *Ar. ziyâde* > *tezyîd. esk.* Çoğaltma, arttırma. [*Ing.* Increase, act of increasing; *Fr.* Action d'augmenter].
~ **etmek**, *huk.* Çoğaltma, artırma. [*Ing.* To Increase, multiply; *Fr.* Augmenter].

Th, *kim.* Toryum elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of thorium; *Fr.* Symbole chimique du thorium].

thalenit, İ. *Fr. thalénite. (İsveçli kimyacı R. Thalen'in adından), kim.* Formülü $Y_2Si_2O_7$ olan hidratlı doğal itriyum silikat. [*Ing.* Thalenite].

thanetiyen, s. ve İ. *(Büyük Britanya'daki Thanet'ten).* Landeniyenin alt katına denir. [*Ing.* Thanetian].

thaumasit, İ. *Fr. thaumasite. min.* Sülfat ve karbonat kapsayan hidratlı doğal kalsiyum silikat, Heksagonal sistemde billûrlaşır, [*Ing.* Thaumasite].

thenardit, İ. *Fr. thénardite. (Kimyacı L. J. Thenard'ın adından) min.* Formülü Na_2SO_4 olan doğal sodyum sülfat. Ortorombik sistemde billûrlaşır. *(İspanya'da kaya tuzu ocaklarında billûrlaşmış kırıntılar halinde bulunur).* [*Ing.* Thenardite].

Tho'lar, ç. öz. İ. *etn.* Kuzey Vietnam'da Lang Son ve Cao Bang bölgelerinde yaşayan Tay halkı. [*Ing.* ve *Fr.* Thos].

thomsenolit, İ. *Fr. thomsenolite. (Hollandalı kimyacı J. Thomsen'in adından), min.* Hidratlı doğal sodyum, kalsiyum ve alüminyum flüorür. Grönland adasında kriyolitle birlikte bulunur. [*Ing.* Thomsenolite].

Thongalar, ç. öz. İ. *etn.* Mozambik'te Ngoni'lere çok yakın halk. [*Ing.* ve *Fr.* Thongas].

thortveitit, İ. *Fr. thortvéitite. min.* Formülü $Sc_2Si_2O_7$ olan doğal skandiyum silikat. Monoklinik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Thortveitite].

Thug'çuluk.-ğu, İ. *fels.* Hindistan'daki Thug'lar tarikatının doktrini. [*Ing.* Thugism; *Fr.* Thuglsme].

tıbâ' /tıbâ:/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* **tab'ın** çoğulu.

tıbâa, tıbâat /tıbâa, tıbâat/, İ. *Osm.*< *Ar. tab. esk.* § ❶ Kılıç yapma sanatı; § ❷ Kitap ve saire basma işi.

tıbâbet /tıbâbet/, İ. *Osm.* < *Ar. esk. (aslı: böyle olmakla beraber bizde «tababet» şeklinde kullanılmıştır).* ◘ Tabâbet.

tıbâhat /tıbâhat/, İ. *Osm.* < *Ar. esk. (aslı böyle olmakla beraber bizde «tabâhat» şekli kullanılır olmuştur). esk.* ◘ Tabâhat.

tıbâk /tıbâk/, İ. *Osm.* < *Ar. tıbk. esk.* § ❶ Uygunluk, uyma. ◘ **Mutâbakat**; § ❷ Kat, tabaka.

tıbb, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Hekimlik, tabiplik, doktorluk.

tıbben, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Hekimliğe uygun olarak, hekimin gösterdiği yolda.

tıbbî /tıbbî/, s. *Osm.* < *Ar.* Hekimlikle ilgili, hekimce. [*Ing.* Medical, therapeutic; *Fr.* Médical, médicinal].
~ **asalakbilim**, *paraz.* İnsanlara bulaşan iç ve dışasalakları, onlardan ileri gelen hastalıkları, bu hastalıklara karşı kullanılacak ilâçları konu seçen asalakbilim dalı. [*Osm.* İlm-i tufeylât-ı tıbbiye; *Ing.* Medical parasitology; *Fr.* Parasitologie médicale].
~ **böcekbilim**, *paraz.* Konusu, İnsan sağlığınca önemli böcekler olan asalakbilim dalı. [*Osm.* İlm-i haşerat-ı tıbbiye; *Lat. Entomologie medicinalis; Ing.* Medical entomology; *Fr.* Entomologie médicale].
~ **bünye**, *tıp.* ◘ Bünye.
~ **deontoloji**, *tıp.* ◘ Deontoloji.
~ **diyaterml**, *tıp.* ◘ Diyaterml.
~ **jimnastik**, *sp.* ◘ Jimnastik.
~ **kedi otu**, *bot.* ◘ Kedi otu.
~ **muayene**, *hava.* Lisans alacak veya yenileyecek şahısların tıbbî bakımdan bu işe elverişli olup olmadığını anlamak amacıyle yapılan sıhhî muayene. [*Ing.* Medical examination; *Fr.* Examen medical].
~ **radar**, *tıp.* ◘ Radar.
~ **sabun**, ◘ Sabun.
~ **şartlar**, *hava.* Bir lisans alacak şahsın taşıması gereken sıhhî şartlar. [*ing.* Medical requirement; *Fr.* Condition médical].

tıbbiye, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Hekim okulu, tıp fakültesi. [*Ing.* Medical school, college of medicine; *Fr.* Faculté de médecine].

tıbbiyeli, İ. Tıbbiyede okuyan veya okumuş olan kimse. [*Ing.* Medical student; *Fr.* Etudiant en médecine].

tıbk, İ. *Osm.* < *Ar.* Tıpkı, aynı.

tıfl, İ.ç: **etfâl**. *Osm.* < *Ar. esk.* Çocuk. [*Ing.* Infant, child; *Fr.* Enfant en bas age].

tıfl.âne, /tıflâne/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* Çocukça, çocuk gibi.

tıfıl, İ. § ❶ Eskiden hükümdarların, söz ve hareketlerinden, eğlenmek için besledikleri gülünç adam; § ❷ Başkalarının hesabına geçinmeyi âdet edinmiş kimse.

tıfliyet, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Çocuk sapıklığı. [*Ing.* Infantilism; *Fr.* Infantilisme].

tıgala, İ. Sütleğengillerden bir bitkinin *(Euphorbia resinifera)* nın verdiği zamk ve özsu olup eskiden hekimlikte kullanılmıştır.

tığ, İ. *Fars. tîğ.* § ❶ Dantela veya yün örmekte kullanılan ucu çengelli, kısa şiş. [*Ing.* Crochet needle; *Fr.* Grosse aiguille, aiguille à tricoter]; § ❷ Biz. [*Ing.* Bodkin, awl; *Fr.* Alêne]; § ❸ *tasav.* Rufailerin kullandığı ince çorap şişi kalınlığında ucu sivri ve keskin şiş. *(Şeyh zikir sırasında bürhan makamında /derin coşkunluğa kapılıp kendinden geçince/ bunu dervişin ağzından sokup avurdundan çıkartırdı).* § ❹ *tekn.* Demirci ve tesviyecilerin delikleri büyütmek veya eşit hale getirmek için kullandıkları takım; § ❺ *dok.* Trikotaj makinelerinde kullanılan ve ilmiklerin mekanik olarak birbirine bağlanmasını sağlayan ucu çengel. İl iğnelerin her biri. ⊙ **erkek** ~, ◘ **Erkek**; ⊙ **kasnak** ~ ı, *işl.* ◘ **Kasnak**; ⊙ **rende** ~, *mar.* ◘ **Rende**.
~ **alma**, *dok.* Düz dokuma tezgâhlarında, daha önce bir sırası örülmüş örgüyü iğne gagalarına elle takmak işlemi.
~ **gibi**, *dey.* İnce, düzgün, sağlam ve çevik. [*Ing.* Slender but strong and active, wiry].
~ **kalem**, Kazı yapmak için tahta veya madenî levhaları kazmağa yarayan ucu sivri çelik kalem. *(Kazma resimler yapan ve mühür kazanların kullandıkları bu ucu çelik kalemlerin ağaçdan bir sapı vardır. Bunların sapsız ve her iki ucu sivri ince bir kalem şeklinde olanları da vardır).* [*Ing.* Graver, burin; *Fr.* Point à graver, échoppe].
~ **kapağı**, *ağ. iş.* Çift tığlı rendelerde asıl tığın üzerine tutturulan ve çıkan talaşı bitim yerinden kırarak karşılık vermesini önleyen eklenti.
~ **tablası**, *dok.* Dokuma tezgâhlarında iğne veya tığların yerleştirildiği oluklu tabla.

tığa, İ. Ağaç ve maden üzerine yazı, resim ve şekil kazanların yani hakkâkların kullandıkları ucu keskin ve ağaç saplı kısa çelik kalem. [*Fr.* Burin].
☆ *Eşanl.* **kazı kalemi.**

tığlamak, f. *h.d.* § ❶ *(Yara hk.)* Keskin bir ağrı ile ağrımak. [*Ing.* To give a piercing pain *(wound)*]; § ❷ *(Kurban)* Kesmek. § ❸ *(Yarayı veya vücudun bir yerini)* Neşterle yararak açmak, deşmek. [*Ing.* To lance]; § ❹ *(İğne, tığ v.b. sivri bir şeyle)* Parçalamak, delmek. [*Ing.* To pierce *(with a needle); Fr.* Enfoncer une aiguille, un instrument tranchant, piquer]; § ❺ *arg.* (a) *(Erkek hk.)* Cinsel ilişkide bulunmak. [*Ing.* To have sexual intercourse *(with)*]; (b) *(İnsanı)* Bıçak v.b. ile öldürmek. [*Ing.* To slaughter, to stab *(with a dagger). Fr.* Tuer].

tığlık.-ğı, İ. Eskiden tığ taşımaya yarayan ve bele bağlanan, üzerine tığ yuvaları açılmış ağaç çubuk.

tığmak, f. *arg.* Savuşmak, kaçmak: *Çoktan tığmış.* [*Ing.* To slip away].

tıhâl /tıhâl/, İ. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Dalak.

tıhl, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Dalağı büyük adam; § ❷ Hiddetli *(adam).*

tıka basa, b.z. Pek sıkıştırarak, pek sıkışık ve çeşitli olarak. [*Ing.* Crammed full; *Fr.* Rassasié à l'excès].

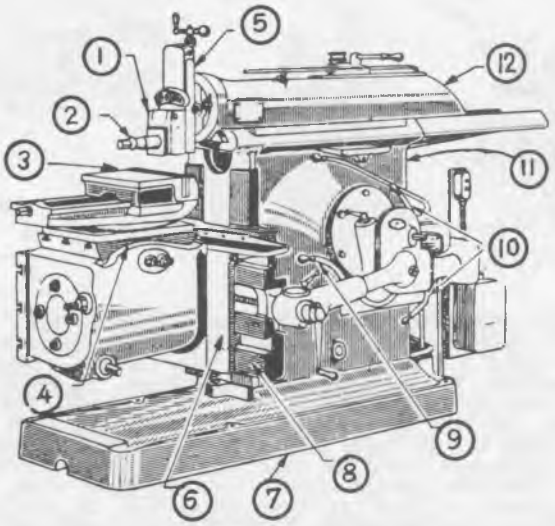

ŞEKİL: 552.— **VARGEL TEZGAHI**, (1) Klape kutusu. (2) Kalemlik. (3) Mengene. (4) Döner tabla. (5) Takım kızak. (6) Muylu apronu. (7) Alt plaka *(kaide).* (8) Çapraz kızak. (9) Hızlı yan paso kolu. (10) Hız değiştirme kolları. (11) Gövde. (12) Koç başı. (13) Motor şalteri.

TIBBÎ BİTKİLER

1. Kaplanboğan *(Bıldırcınotu).* **2.** Öküzgözü. **3.** Güzelavratotu. **4.** Hodan. **5.** Papatya. **6.** Kantaron. **7.** Kola. **8.** Yüksükotu. **9.** Yaban yasemini. **10.** Çöpleme. **11.** Haşhaş. **12.** Acıağaç. **13.** Kınakına. **14.** Ihlamur. **15.** Kediotu. **16.** Mine çiçeği.

tıkaç,-cı, i. < *tıkamak*. § ❶ Şişe, testi, sürahi gibi dar boğazlı kapların ağzını veya dar bir deliği tıkamaya yarayan silindir veya biçimindeki nesne. [*ing.* Plug; *Fr.* Bouchon]; § ❷ Bir kimsenin bağırmasını önlemek için ağzına bağlanan veya ağzının içine sokulan herhangi bir nesne. [*ing.* Gag; *Fr.* Baillon]; § ❸ *biy.* Damarı tıkayan pıhtı. [*Osm.* Samâme; *ing.* Embolia; *Fr.* Embolie]. § ❹ *bot.* Yumurtacığın kapıcığını kapatan ve yumurtalığın çeperinden meydana gelen organ; § ❺ *demir.* Dingil yağdanlık kutusunun arka tarafında, ağ sızıntılarını önlemek için dingil başlığını çevreleyen, birbirlerine sustalarla bağlı iki düz levha; § ❻ *mad. oc.* Su sızıntısını önlemek için küçük bir deliği kapatmaya yarayan küçük ağaç kama. *(Dip kısmına kadar gömülen kuru kamalar, daha sonra nem etkisiyle şişer);* § ❼ *met.* Erimiş madenin kalıba aktığı deliği kapatmaya yarayan parça; § ❽ *tekn.* Kanal şebekesini kapamağa yarayan çeşitli biçimde parça. ◉ **ağaç ~,** Bir fıçıdaki sıvıyı almak veya ona doldurmak için açılan deliği tıkamağa yarayan yuvarlak ağaç tapa. [*Fr.* Douzil, doisil]. ◉ **çekme ~,** *döş.* ◘ Çekme; ◉ **kulak ~ ı,** *ask.* ◘ Kulak; ◉ **yanardağ ~ ı,** *jeol.* Çevreleyici yumuşak arazilerin farklı aşınması yüzünden meydana gelen lav kütlesiyle dolmuş eski yanardağ bacası.

tıkaç-devre, b.i. *radyotekn.* Radyoelektrik dalgaların alınışında, dalga uzunlukları birbirine yakın verici postaların girişimlerini azaltmaya yarayan devre.

tıkaçlamak (-ı), f. Tıkaçla kapamak; ◉ **bir çatlağı ~,** *mad. oc.* Su sızdıran bir yarığa ağaç tıkaç yerleştirmek.

tıkaçlı, s. Tıkacı olan, tıkaçla tıkanmış.

tıkalı, s. Tıkanmış. [*Osm.* Seddadî; *ing.* Stopped up; *Fr.* Bouché, obstrué].
~ **delik,** *anat.* (a) Kalça kemiğinin iskiançatı kısmında bulunan delik. (b) Bu delikle ilgili bir çok anatomik eleman: *Tıkalı delik kası.*
~ **delik fıtığı,** *patol.* Tıkalı delik kanalından bağırsağın çıkmasıyle meydana gelen fıtık.
~ **liman,** ◘ **Liman.**

tıkalı mağara, b.i. *ark.* ◘ **Mağaracık.**

tıkama, i. Tıkamak eylemi.
~ **tamir,** *inş.* Bir duvarın yarık veya çatlağına taş veya moloz taş doldurarak yapılan tamir.

tıkamak (-l, -e), f. § ❶ Bir şeyin ağzını, içine herhangi bir şey sıkıştırarak kapamak: *Şişenin ağzını mantarla tıkamak. Kulaklarına pamuk tıkamak.* [*ing.* To stuff up, to plug; *Fr.* Boucher, embouteiller, baillonner]; § ❷ Kapamak, geliş geçişe engel olmak: *Koca bir otobüs yolu tıkadı.* [*ing.* To gag, to bar; to stop; *Fr.* Barrer]; § ❸ *sny.* Is ve curufla kapatmak: *Maden kömürü kazan ızgaralarını çoğu zaman tıkar.* ◉ **kulaklarını ~,** *dey.* ◘ Kulak; ◉ **lafı ağzına ~,** *dey.* ◘ Lâf

tıkanık, s. < *tıkanmak*. Tıkanmış olan: *Yollar tıkanık.* [*Ing.* Stopped up, barred; *Fr.* Bouché, obstrué].

tıkanıklık,-ğı, i. § ❶ Tıkanık olma hali, iyi işleyememe hali. [*ing.* Obstruction; *Fr.* Obstruction]; § ❷ Soluğun kesilir olması. [*Ing.* Choking, suffocation; *Fr.* Suffocation]; § ❸ *ask.* Haberleşmenin kesilmesi. [*ing.* Interruption of communications]; ◉ **burun tıkanıklığı,** *patol.* ◘ Burun.

tıkanma, i. § ❶ Tıkanmak işi; § ❷ *fonet.* Bazı fonemlerin çıkması sırasında ses organlarının bir an için kapanma evresi; § ❸ *mad. oc.* Pnömatik veya hidrolik doldurma kanalizasyonunda kendiliğinden taşınan ürünlerle meydana gelen kapanma; § ❹ *patol.* Organizmanın bir kanal veya boşluğuna maddelerin veya sıvıların birikmesi. *(Organizmanın bütün doku veya kanalları tıkanabilir. Fıtık tıkanması, fıtık boğulmasının habercisidir).*

tıkanmak, nsz. f. § ❶ Tıkamak işine konu olmak veya bu hale uğramak. [*ing.* To be stopped up; *Fr.* Être tamponné, être bouché, être embouteillé, bailloné]. § ❷ Iştahı kalmayıp yemek yiyememek. [*Ing.* To lose one's appetite]. § ❸ Soluğu kesilmek. [*ing.* To choke, to be suffocated; *Fr.* Se gaver, s'engorger, s'étrangler]; § ❹ *tekn. (Rende ve bütün testere makineleri için)* Kötü çıkış yüzünden talaş yığılmak ve toplamak.

tıkatmak (-e, -i), f. Tıkamak işini yaptırmak.

tıkaz, i. Kapıların arkasına sürülen odun ve ağaç. [*ing.* Bar, bolt; *Fr.* Barre].
☆ *Eşanl.* **tırkaz.**

tık böceğigiller, ç.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımına giren bir familya. Birinci göğüs halkasında bulunan bir diken, ikinci göğüs halkasındaki bir çukura yerleşir ve sırt üstü çıkarak havaya döner veya zıplar ve düzelinceye kadar çabalar. Bitki yerler ve zararlıdırlar. [*Lat.* ve *Ing. Pylater idae*].

tıkılmak, nsz. f. *esk.T.* § ❶ Tıkamak işine konu olmak. [*ing.* To be crammed, squeezed, thrust; *Fr.* être inuroduit, poussé avec force]; § ❷ Kendini tıkmak.

tıkınmak, nsz. f. *esk. T. kab.* Eline ne geçerse ve ne vakit geçerse yiyivermek: *Bütün gün tıkınıyor, böyle perhiz mi olur?* [*Ing.* To stuff oneself, to eat in haste, to gulp town one's food; *Fr.* Se bourrer, manger à la hate].

tıkır, i. *yans.* § ❶ Tıkırdayan, birbirine vuran veya çarpan şeylerin çıkardığı sesi anlatmak için kullanılır. [*ing.* Imitates a rattling or clinking or tapping noise; *Fr.* Bruit que rendent les monnaies en se choquant etc.]; § ❷ *arg.* Para. [*ing.* Money, coins]; ◉ **~ ında,** *dey.* ◘ **Tıkırında;** ◉ **işi ~ ında gitmek,** *dey.* ◘ **iş;** ◉ **işini ~ ına koymak,** *dey.* İşini düzene sokmak, düzeltmek.

tıkırdamak., nsz. f. Tık diye ince ve kuru ses çıkarmak: *Cevizler çuvalın içinde tıkırdadı.* [*Ing.* To make a rattling and chlinking noise; *Fr.* Claquer, cliqueter].

tıkırdatmak (-i), f. Tık diye ince ve kuru ses çıkartmak. [*Ing.* To make a tapping noise, make the sounds indicated by tıkır; *Fr.* Faire rendre un bruit comme celui des monnaies qui se choquant etc.].

tıkırında, z. Yolunda, düzgün, iyi. [*Ing.* Well, in good order; *Fr.* Bien arrangé, bien réglé].

tıkırtı, i. < *tıkırdamak*. Tıkırdama sesi. [*Ing.* A rattling or clinking sound; *Fr.* Cliquetis].

tıkır tıkır, z. § ❶ Düzenli bir şekilde, hiç aksamadan, aralıksız. [*ing.* Regularly, uninterrupted; *Fr.* Régulièrement, sans interruption]; § ❷ Bazı şeylerin çıkardığı hafif ve sürekli tıkırtıyı belirtmek için kullanılır. [*Ing.* With a clinking or rattling noise].

tıkışık, s. Tıkışmış olan. [*Fr.* Encombré].

tıkışıklık,-ğı, i. Tıkışık olma hali, dar bir yere birçok kişinin toplanması. [*Osm.* Izdiham; *Ing.* Overcrowding; *Fr.* Encombrement].

tıkışmak (-le), nsz. f. *esk. T.* Birlikte bir yere tıkılmak: *Altı kişi bir arabaya tıkıştılar.* [*Ing.* To be crammed or squeezed together; *Fr.* Être ressersé, enfoncé].

tıkıştırmak (-ı, -e), f. § ❶ Tıka basa sokmak; § ❷ (-i), nsz. Acele ile iyice çiğnemeden yutarak yemek. [*ing.* To carm into a small space; *Fr.* Pousser, enfoncer, resserrer, manger, avaler, vite].

tıkız, s. < *tıkmak*. § ❶ Çok sıkıştırılmaktan veya pek sıkı doldurulmaktan katılaşmış: *Bu yastık pek tıkız olmuş.* [*Ing.* Fleshy, hard, tightly packed together; *Fr.* Gros, qui a assez d'embonpoint]; § ❷ Yoğunluğu çok: *Tıkız hamur.* [*Osm.* Kesif; *Lat. Compactus; Ing.* Compact; *Fr.* Compacte].
~ **kırç,** *meteor.* Donmadan önce yayılıp kısmen birleşen küçük bulut veya çisenti zerrelerinin donması sonucunda bulut veya çisenti içinde oluşan beyaz buz. [*Ing.* Compact rime; *Fr.* Givre compact].

tıkızlaşma, i. *ağ.iş.* Çabuk kuruma yüzünden ağacın dış yüzüne yakın hücrelerin artık nem iletemeyecek duruma gelmesi.

tıkızlık,-ğı, i. Tıkız olma hali. [*Ing* Compactness].

tıklım tıklım, z. Tıkabasa *(doldurulmuş).* [*Ing.* Filled to overflowing, brimful, crammed or squeazed together; *Fr.* Rassasié à l'excès].

tıkmak (-i, -e), f. § ❶ Ite basa zorla sığdırmak: *Bütün eşyasını bir sandığa tıktı.* [*ing.* To thrust, squeeze or cram *(into); Fr.* Enfoncer, bourrer, resserrer avec force]; § ❷ Sokmak: *Hırsızı hapse tıkmışlar.*

tık.naz, s. < *tıkınmak*. Şismanca ve kısa boylu: *Tıknaz bir adam.* [*Ing.* Plump, fat *Fr.* Qui a de l'embonpoint sans être gros].

tık.nefes /tık:nefes/, b.s. *h.d. (Herhangi bir neden dolayısıyla)* Solunum sıkıntısı olan. [*Osm.* Mahnuk; *Ing.* Asphyxia; *Fr.* Asphyxie].

tıksâr /tıksâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Halka şeklinde tâç.

tıksırık,-ğı, i. Tıksırmak eylemi. [*Ing.* A supprесed sneeze; *Fr.* Eternuement avec la bouche fermée].

tıksırıklı, s. § ❶ Tıksırığı olan; § ❷ *mec.* Rahatsız.

tıksırmak, nsz. f. *yans.* Ağzı kapalı iken hafifçe aksırmak. [*Ing.* To snezee with the mouth shut; *Fr.* Eternuer avec la bouche fermée].

tık tık, z. *yans.* Ince bir şeyle sert bir yere vurulduğu zaman çıkan ince ve kuru sesi anlatır: *Kuş, gagasıyla tık tık cama vurdu.*

tılâ' /tılâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sürülecek şey; § ❷ Madenî parlatacak sıvı yaldız; § ❸ Sürülecek merhem, yağ, ilâç; § ❹ Cila verilecek boya.

tıla.dûz /tılâdûz/, b.s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sıdmacı, altın yaldızla nakış yapan.

tılâ.kâr /tılâkâr/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Yaldızlı. ◘ **Saykal.kâr, saykal.zen.**

tıla kârî /tılâkârî/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* ve *Fars.* Yaldızcılık. ◘ **Saykalkârî, saykalzeni.**

tılısmât /tılısmât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tılsım'** ın çoğulu.

tılsım, i. *Osm.* < *Ar. tılsım.* Esrarlı ve doğaüstü bir güç taşıdığına inanılan nesne. [*Ing.* Talisman, charm, magical spell; *Fr.* Talisman].

tılsımlı, s. Tılsımı olan. [*ing.* Having a charm or spell, spellbinding; *Fr.* Pourvu, muni d'un talisman, magique].

tımar, i. *Fars. tımâr.* § ❶ Yara bakımı, pansıman. [*Ing.* Dressing of wounds; *Fr.* Pansement]; § ❷ Ağaç bakımı. [*ing.* Pruning of trees; *Fr.* Arboricuture]; § ❸ Hayvan temizleme. [*ing.* Grooming; *Fr.* Pansage]; § ❹ *tar.* Eskiden, beslediği belli miktarda sipahilerle savaşa giden beylere, öşrünü almak üzere ayrılan arazi. [*ing.* Small military fief]. ◉ **gedik ~ ı,** *huk.* ◘ **Gedik;** ◉ **hizmet ~ ı,** *teşk. tar.* ◘ **Hizmet;** ◉ **sepet ~ ı,** *mal. esk.* ◘ **Sepet;** ◉ **serbest ~,** *mal. esk.* ◘ **Serbest.**
~ **etmek,** § ❶ *(Binek hayvanı hk)* Temizlemek, tüylerini düzeltmek. [*Ing.* To groom; *Fr.* Panser]; § ❷ *esk. (Yaralı hasta hk.)* İyileştirmek. [*ing.* To attend to what needs helps or care]; § ❸ Toprağa veya ağaçlara bakmak.

tımarcı, i. § ❶ Tımar yapan kimse. [*Ing.* Dresser; *Fr.* Panseur, panseuse]; § ❷ Tımar' sahibi. [*Ing.* Holder of a fief].

tımar.hane /tımarhâne/, b.i. *Osm.* < *Fars.* Akıl hastanesi. [*Ing.* Lunatic asylum; *Fr.* Maison des fous].
~ **kaçkını,** *dey.* § ❶ Tımarhaneden kaçmış bulunan hasta. [*Ing* Escaped lunatic; *Fr.* Fou à lier, échappe de la maison de santé]; § ❷ *mec.* Delice işler gören. [*Ing.* Crazy person].

tımarhanelik, s. Tımarhaneye kapatılacak denli akıl hastası olan.

tımarlamak (-l), f. § ❶ *(Binek hayvanını)* tımar etmek. [*Ing.* To groom; *Fr.* Panser]; § ❷ *esk.* Yardım etmek. [*ing.* To attend to what needs help].

tımarlı, s. § ❶ *(Binek hayvan hk.)* Tüyleri taranmış, temizlenmiş, tedavi edilmiş; § ❷ *esk. (Yara ve hasta hk.)* Bakılmış, tedavi edilmiş; § ❸ İşlenmiş *(toprak)* veya bakımlı *(ağaç);* § ❹ i. *teşk. tar.* Belli sayıda sipahi besleyerek tımar sahibi olan bey. [*ing.* Having a fief].

tın, i. *esk. T. tıng.* Tınlayan şeyin çıkardığı ses, tınlama sesi.

tın, i. *trm.* Orta miktarlarda kum (% 52 den

az), silt % 28-50) ve kil (%7-27) kapsayan topraklar; ◉ **~ lı toprak,** *trm.* Pekişmeksizin kolayca işlenebilen, süzek ve yumuşak, granüler toprak.

tınâb /tınâb/, ç: **tunub**. *Osm.* < *Ar. esk.* Kazığa bağlanan çadır ipi. [*Ing.* Tent-rope, any rope, tendon].

tınaz, i. § ● Ot yığını. [*Ing*, Stack of hay or grain; *Fr.* Amas de foin en forme de colline qui se conserve pour l'hiver, meule de foin]. § ● *h.d.* Savrulmak üzere yapılan dövülmüş harman yığını.

~ makinesi, *trm.* Harmandan sonra saman parçaları ile başaklardan ayrılmış daneleri birbirinden ayırmağa yarayan makine.

tıngadak/tın:gadak/, *z.yans. h.d.* Tınlayan şeylerin birdenbire düştüğünü anlatır: *Sahan tıngadak düştü.* [*Ing.* Suddenly with a ring or crash; *Fr.* Avec un tintement].

tıngıldama, i. ◘ Tıngırdama.

tıngıldamak, nsz. f. ◘ Tıngırdamak.

tıngıldatmak (-i), f. ◘ Tıngırdatmak.

tıngıltı, i. *yans.* Tıngıldama sesi.

tıngır, s. < *tıngırdamak. yans. arg.* § ● Züğürt. [*Ing.*Richmiser]; § ● Bomboş. [*Ing.* Completely empty]; § ● i. *Para.* [*ing.* Money; *Fr.* Argent].

~ elek ~ (tas), *dey.* Az eşyalı. [*Ing.* Having hardly any furniture, bare and empty]; ◉ **~ ı yolunda,** Kazancı iyi.

tıngırdama, i. *yans.* Tıngır tıngır ötme, ses çıkarma.

tıngırdamak. nsz. f. § ● Tambura gibi ince, kuru ve çınlamalı ses çıkarmak. [*Ing.* To thinkle, to clink, to clang; *Fr.* Cliqueter, claquer]; § ● *arg.* Ölmek. [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir].

tıngırdatmak (-i), f. § ● Tıngırtı çıkartmak; [*Ing. To* make tinkle, clink, clang; *Fr.* Faire trembler, cliqueter]; § ● *(Çalgıyı)* Şöyle böyle çalabilmek.

tıngır mıngır, b.z. *yans.* Bir şey yapılırken çıkan sesin kuru, çınlamalı ve yankılı olduğunu anlatır: *Tambura ile tıngır mıngır bir şeyler çaldı. Merdivenden tıngır mıngır iniyordu.* [*Ing.* Imitates the sound of metallic things knocking together; *Fr.* Avec un bruit métallique et résonnant].

tıngırtı, i. < *tıngırdamak. yans.* Tıngırdama sesi. [*Ing.* Clinking, clanking noise, noisy conviality; *Fr.* Résonnance, bruit].

tıngır tıngır, z. § ● Birbirine çarpan madenî eşyanın çıkardığı sesin devamlılığını bildirmek için söylenir; § ● s. Bir yerin tamamen boş oduğunu belirtmek için kullanılır. [*Ing;* Completely empty].

tını, i. *esk. T. tınq* > *tıngı.* § ● *fiz.* Bir cismin titreşiminden çıkan sesi, başka nitelikteki bir cisimden aynı yükseklikte olarak çıkan sesten ayırt ettiren özellik. [*Osm.* Tınnet; *Ing.* Tone, timbre; *Fr.* Timbre]; § ● *akust.* Çeşitli müzik âletlerinin verdiği sesleri birbirinden ayırt etmeyi sağlayan ses özelliği; § ● *fonet.* Yükseklik, şiddet ve süreden bağımsız olarak tını, fonemin telâffuzu sırasında ses organlarının özel durumunun sonucudur; ◉ **~lı ses.** *tiy.* Tını yönünden bir ses özelliği. [*Ing.* Timbre voice; *Fr.* Voix timbrée].

tınım, i. < *tınmak. tiy.* Konuşma düzenindeki ses değeri. [*Ing.* Tonality; *Fr.* Tonalité].

tınlak, I. *müz.* Çanpana cinsinden kanpanetta gibi bir çalgı. *(Tınlayıcı birkaç çelik çubuktan bileşiktir. Uğuldak da denebilir. Çubukları diatonik veya kromatik sıradan sesler verir. Küçük bir çekiçle üstlerine vurularak çalınır. «Gümüş ses» denilen tarzda berrak sesler çıkarır).*

tınlamak, nsz. f. *esk. tınqılamak.* Çıkan ses tın diye biraz sürüp gitmek, çınlamak. [*Ing.* To ring or tinkle, to resound, to clink; *Fr.* Retentir].

tınmak, nsz. f. *esk. T.* § ● Ses çıkarmak. [*Ing.* To make a sound *(usually used in a negative form)];* § ● Aldırış etmek, önem vermek, aldırmak. [*ing.* To take notice, to notice]; § ● *arg.* Açmak, bahsetmek, sır söylemek. [*Ing.* To disclose, to inform].

tınmamak, nsz. f. § ● Ses çıkarmamak. [*Fr.* Ne rien dire, garder le silence]. § ● Aldırmamak. [*Ing*, To take no notice (of)]; ◉ **tınmaz melâike,** *dey.* Birinin kötülüklerini bildiği halde dile vermeyen kimse. [*Ing*, Quiet, aloof; noncommittal].

tınnet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Tınlama, çınlama; § ● *fiz.* Tını. [*ing.* Tone, timbre].

tıp,-bbı, i. *Osm.* < *Ar. tıbb.* Hastalıkları ve sakatlıkları iyileştirmek, hafifletmek veya önlemek amacıyla başvurulan teknik ve bilimsel çalışmaların tümü. [*Ing.* Medicine, therapeutics; *Fr.* Médecine]; ☆ *Eşanl.* **hekimlik;** ◉ **adlî ~,** *tıp. huk.* ve *sosy.* ◘ **Adlî;** ◉ **genel ~,** *tıp.*◘ **Genel;** ◉ **havacılık tıbbı,** Atmosferdeki uçuşlarda olagelen hastalıkları konu alan tıp dalı. [*Ing.* Aeronautical medicine].

~ sineması, *sin.* Tıp konusunda araştırma filimleri meydana getirmekle uğraşan sinema dalı. [*Ing.* Medical cinematography; *Fr.* Cinematographie médicale].

~ sülüğü, *zool.* Halkalısolucanlar *(Annelida)* dalının, Kıllı-ayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfının, Sülükler *(Hirudinea)* takımından bir tür. Uzunluğu 15 sm.'dir. Avrupa ve Kuzey Afrika'nın tatlı sularında yaşar. Kan basıncını, düşürmek için çok eskidenberi kullanılmaktadır. [*Osm.* Alek-i tıbbî; *Lat. Hirudo medicinalis; Ing.* Medicinal leech; *Fr.* Sangsue médicinale].

~ termometresi, *fiz.* ◘ **Termometre.**

tıpa, i. *It. tappo* > *tapa.* Şişe gibi ağzı dar olan şeyleri kapamaya yarayan, mantar v.b. den yapılmış tıkaç. [*ing.* Stopper, cork; *Fr.* Bouchon]; ◉ **~ sı (tıpayı) atmak,** *dey.* Birdenbire öfkelenmek, patlamak. [*ing.* To go into a fury, to get mad].

tıpalı, s. Tıpası olan. [*ing.* Corked].

tıpatıp /tıp:atıp/, z. Ucu ucuna, tastamam. [*Ing.* Exactly; absolutely; *Fr.* Comme deux gouttes d'eau, complètement].

tıpırdamak, nsz. f, § ● Yürürken tıpır tıpır ses çıkarmak. [*Ing.* To make a noise as of drops falling to walk with little noise; *Fr.* Faire un bruit léger et sourd en marchant]; § ● Hafif hafif vurmak: *Kuşun yüreği tıpırdıyor.*

tıpırtı, i. Tıpırdama sesi.

tıpır tıpır, z. *yans.* Hafif ve sağır ses çıkarıldığını anlatır. [*ing.* Imitates the sound of drops falling].

tıpış tıpış, z. *yans.* Kısa adımlarla çabuk yürümeyi anlatır: *Çocuk tıpış tıpış geldi.* [*Ing.* Imitates one noise of smallsteps, to go willingly; *Fr.* A petits pas accélérés].

tıpkı /tıp:kı/, z.§ ❶ Tıpatıp, tamamen, tamamiyle, hiç farksız, aynen.[*Ing*, Exactly like, in just the same way; *Fr.* Exactement pareil, la même chose]; § ❷ i. Bir şeyin eşi, tamamiyle benzeri, aynı: *Tıpkısını bulamadım. Tıpkı onun gibi söyledi.* [*Ing*, The same].

~ basım, *matb.* ◘ **Tıpkıbasım.**

~ tıpkısına, *dey. h.d.* Hiç farksız, aynen, tamamen aynı şekilde. [*Ing.* Exactly fitting, very similar].

tıpkıbasım*, b.i. Bir yazının fotoğrafı alınıp kalıbı çıkarılarak yapılan aynı basımı. [*Ing.* Facsimile; *Fr.* Edition en facsimilé].

tıp tıp, z. *yans.* Küçük ve hafif vuruşları anlatır: *Yüreği tıp tıp atıyor. Su, tıp tıp damlıyor.*

tırabzan, i. Bir sıraya dizilmiş trabzan ayaklarından ibaret parmaklık ve korkuluk olup üzerinde küpeşte denilen düz bir kısım olur. *(Trabzanlar daima parmaklık şeklinde ve aralıklı olur).* [*Ing.* Hand rail, banister; *Fr.* Balustrade]; ◉ **merdiven ~ ı,** Merdivenlerin kenarına korkuluk olarak konulan parmaklık. [*Fr.* Rampe d'un escalier].

~ ayağı, Bir zemine sıra ile tespit olunmuş ortası şişkin ve bel yüksekliğinde kısa ve yuvarlak ağaç, taş veya maden parmaklıkların üstlerinden yatay bir küpeşte ile tutturulması suretiyle yapılan korkulukları oluşturan parçaların her biri. *(Süs olarak yapılanları da vardır).* [*Fr.* Balustre].

~ ayağı karnı, Trabzan ayaklarının küp gibi şişkin ve toparlak olan kısmı. [*Fr.* Panse].

~ babası, § ● *mim.* ◘ **Baba;** § ● *mec.* Babalık ödevini yapamayan kimse. [*Ing.* Father who has no influence, over his chil-

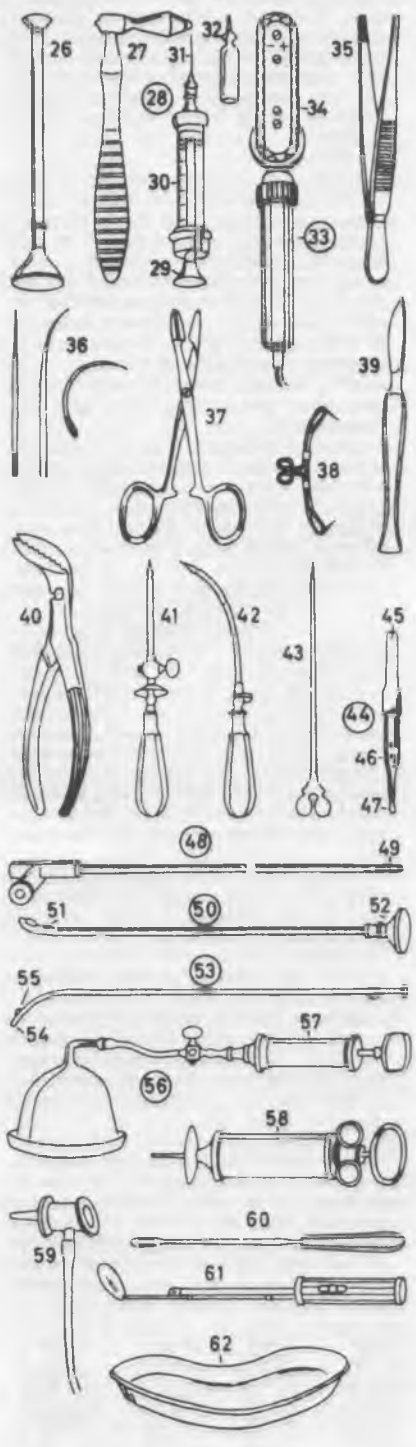

ŞEKİL: 553.— **TIP ALETLERİ**, **26**. Piorry ağaç stetoskopu. **27**. Perküsyon âleti. **(28)** Derialtı şırıngası. **29**. Dalma piston. **30**. Cam silindir. **31**. Kanül *(derialtı iğnesi).* **32**. Ampul. **(33)** Oftalmoskop. **34**. Lup. **35**. Cımbız. **36**. Cerrah iğneleri. **37**. Iğne tutucusu *(iğne pensi).* **38**. Cerrah pensi. **39**. Cerrah bıçağı *(skalpela, teşrih bıçağı).* **40**. Kemik pensi. **41**. Düz trokar. **42**. Eğri trokar. **43**. Sonda *(cerrah mili).* **(44)** Pipet. **45**. Kauçuk başlık. **46**. Cam tüp. **47**. Top biçimi pipet başı. **(48)** Dağlama âleti *(koter).* **49**. Koter telleri. **(50)** Sistoskop. **51**. Küçük lamba. **52**. Göz merceği. **(53)** Sonda *(kateter).* **54**. Burun. **55**. Göz. **(56)** Hacamat şişesi. **57**. Emme tulumbası. **58**, Kulak şırıngası. **59**. Oriskop *(Ağız tulumbası).* **60**. Küret. **61**. Larengoskop *(Boğaz aynası, gırtlak aynası).* **62**. Böbrek biçimi kap *(Böbrek kap).*

dren; *Fr.* Homme qui néglige ses devoirs paternels].

~ gövdesi, Trabzan ayaklarının kürsüsü ile tablası arasındaki kısım. [*Fr.* Alètte].

~ küpeştesi, Trabzanların üstüne boydan boya konulan, tutunmak ve dayanmağa yarayan enlice düz kısım.[*Fr.* Main courante].

tırâd /tırâd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kısa mızrak, harbe.

tırak,-ğı, i. *yans.* Kırılan kuru bir şeyin çıkardığı sağır sesi anlatır. [*Ing.* Bang, clink; *Fr.* Onomatopée qui imite un bruit léger et régulier].

tıraka, i. *arg.* (a) Korku: *Yaman heriftir tıraka nedir bilmez.* [*Ing.* Fear; *Fr.* Peur]. (b) Kabadayılık, gösteriş: *Şimdi tırakandan başlatırsın hal* [*Ing.* Bullying, showing off; *Fr.* Trac].

~ tutmak, *den.* (a) Kaldırılan veya indirilen bir yükü sallanmaması, halatla birlikte dönmemesi veya istenilen duruma çevrilmesi için bir kenarına bağlanan ince bir halatla kontrol altında tutmak. (b) Düz olarak çalışmayan bir ipe veya halata, çaprazlamasına bir hareket yaptırarak yön değiştirmek ve böylece çalışmasını sağlamak.

tırakalı, s. *arg.* Korkak: *Amma da tırakalı aftosmuş bel* [*Ing.* Coward].

tırakana, i. *den.* Deniz altındaki yüzeyler üzerine birikeп kabuklu organizma.

~ tutma, *den.* Deniz altındaki yüzeylerin kabuklu organizma ile kaplanması.

tıramola, i. *den.* ◘ Tiramola.

tıraş, i. *Osm.*< *Fars.* teraşî > terâş > tıraş. § ❶ Bir şeyin yüzündeki pürüzleri biçerek alma, yontma: *Mermer tıraşı.* [*Ing.* Chipping; *Fr.* Taille]; § ❷ Vücudun gereksiz kıllarını *(sakal, bıyık)* ustura veya başka bir aletle dibinden kesme, kazıma. [*Ing.* Shaving, shave; *Fr.* Rasage]; § ❸ *(saç hk.)* Belli bir biçim verecek şekilde kesme. *(Asker tıraşı, pehlivan tıraşı v.b. gibi saça verilen şekle göre çeşitli adlar alır).* [*Ing* Haircut; *Fr.*Taille *(coupe)* de cheveux] § ● Kesilme ve kazınma zamanı geçmiş saç ve sakal. [*ing.* Hair which grows between shaves]; § ❹ *arg.* Yalan dolan söz. [*Ing.* Teasing, joking lies; boring talk, bragging]; § ❺ *deric.* Deriyi yumuşatmak ve inceltmek için yapılan işlem; § ❻ *kuymc.* Mücevher taşlarına biçim verme. ◉ ~ a tutmak, *dey.* Bir kimseyi lafa tutarak işinden alıkoymak. [*Ing.* To detain someone by idle talk; to buttonhole somebody]; ◉ ~ ı gelmek (uzamak), *dey.* Saçı veya sakalı tıraş edilecek hale gelmek. [*Ing.* To need a shave]; ◉ dikine ~, *dey.* ◘ Dikine; ◉ elektrikli ~ makinesi, *tekn.* Sabunsuz ve susuz kuru tıraş olma imkânı veren elektrik cihazı. [*Ing.* Electric razor, shaver; *Fr.* Rasoir électrique]; ◉ eski ~, kuymc. XX. yüzyılın başlarına kadar değerli taşlara, özellikle pırlantaya uygulanan tıraş. *(Bu tip tıraşta taş façetaları düzensizdir ve taşın orantıları ağırdır);* ◉ modern ~, *kuymc.* Mücevher taşlarına kırk yıla yakın bir süreden beri uygulanan gelişmiş tıraş: *Modern tıraşla yontulan pırlanta;* ◉ ~ ı uzamak (gelmek), Sakalı tıraş edilecek hale gelmek. [*Ing.* Needing a shave]. ◉ güvey ~ ı, ◘ Güvey; ◉ kaba ~, *deric.* ◘ Kaba.

~, *deric.* ◘ Kaba.

~ bıçağı, § ● Erkeklerin yüzlerindeki kılları kesmek için, çelikten 0.80-0.10 mm. incelikte yapılmış bıçak. [*ing.* Razor, blade; *Fr.* Lame de rasoir], ☆ *Eşanl.* jilet; § ❷ *ayakkabıcılık.* Ayakkabı yapımında ökçe ve taban bitirme işleminde kullanılan iki saplı özel bıçak; § ❸ *deric.* Bitirme işleminde derileri et tarafından temizlemede kullanılan iki saplı, kılağısı dönük düz bıçak.

~ edilmiş kenar, *ciltç.* ◘ Kenar.

~ edilmiş kitap, *matb.* Kenarları kesilmiş olan kitap bloku. [*Ing.* Cut edges; *Fr.* Tranche unie].

~ etmek, § ● Tıraş işini yapmak. [*Ing.* To shave; *Fr.* Raser]; § ❷ *arg.* Karşısındakini bıktıracak yolda uzun uzadıya lafa tutmak. [*Ing.* To bore with idle talk].

~ fırçası, Sakal tıraşı olurken yüze sabun sürmeye yarayan fırça. [*Ing.*Shaving brush; *Fr.*Blaireau, pinceau à barbe, savonnette].

~ geçmek, *dey.* Gereksiz sözlerle kafa şişirmek. [*Ing.* To swindle; *Fr.* Raser].

~ losyonu, Tıraştan önce ve sonra kullanılabilen çeşitleri olan losyon. [*Ing.* Shaving lotion; *Fr.* Lotion de raser].

~ makinesi, *deric.* Derileri tıraşlamaya yarayan makine. *(Bir tabla üzerine tespit edilen makinenin baş kısmı, ekseni çevresinde dönen silindir biçiminde bir bıçakla donatılmıştır. Deri bıçak üzerine zımparalı bir tekerlekle sürülür. İstenen kalınlık, basınç pedalı ayarlanarak elde edilir. Art arda pasolarla derinin kenarı veya tümü tıraş edilir).*

~ olmak, Saçını veya sakalını kestirmek. [*Ing.* To shave, to get a shave or a haircut; *Fr.* Se raser, se faire raser, se faire couper les cheveux].

~ pudrası, Tıraştan sonra kullanılan talk pudrası. [*Ing.* Shaving powder; *Fr.* Poudre de raser].

~ sabunu (kremi), Sakalı yumuşatan ve tıraşa hazırlayan sabun *(krem).* [*Ing.* Shaving soap, shaving-stick, shaving cream; *Fr.* Savon de raser, crème de raser].

~ taşı, İçine su konulup tıraş fırçasının ıslatıldığı taş.

tıraşçı, s. *arg.* Karşısındakini bıktıracak kadar lafa tutma huyu olan *(kimse).* [*Ing.* Boring talker, braggart, swindler; *Fr.* Raseur].

tıraşlama, i. § ● *ciltç.* Cilt yapımında kullanılacak deriyi et yanından inceltme işlemi. *(Tıraşlama, dolguların yapımını kolaylaştırmak için deri kenarlarına ve moazikte kullanılan deri parçalarına uygulanır);* § ● *dok.* Kumaşlarda dış görünüşü bozacak değişik yükseklikteki havları keserek düzgün bir yüzey elde etmeyi güden işlem.

~ bıçağı, *ciltç.* Cilt yapmada kullanılacak deriyi inceltmeye yarayan ve 12 sm. uzunluğunda, 4 sm. eninde çelik bir lamadan meydana gelen bıçak.

tıraşlamak, f. § ● Budamak, yontmak. [*Ing.* To chip, to prune, to thin out trees; *Fr.* Tailler]; § ❷ *(Saç v.b. örgüleri)* Seyreltmek, inceltmek; § ● *ciltç.* Kitap kaplamada kullanılacak deriyi et tarafından tıraşlama bıçağıyle inceltmek. [*Ing.* To trim; *Fr.* Ébarber, rogner]; § ❸ *deric.* (a) Kavaleta işleminden geçmiş bir derliyi veya köseleyi, aynı kalınlığa getirmek ve yumuşatmak için özel bir bıçak veya makine ile inceltmek. (b) Bir derinin çok kalın kenarlarını kesmek. [*Ing.* To trim; *Fr.* Échantillonner]; § ❹ *arg.* (a) Lâkırdıya boğmak: *Bizim molla gene tıraşlamaya başladı;* (b) Birini asılsız sözlerle kandırmaya çalışmak: *Tıraşlama oğlum, yutmuyoruz bu palavrayı.* [*Ing.* To bore by idle talk].

ŞEKİL: 552.— **SAKAL TIRAŞ ALETLERİ.** 1. Tıraş makinesi. 2. Ustura. 3. Elektrikli tıraş makinesi.

tıraşlı, s. § ● Tıraş olmuş, sakalını tıraş etmiş. [*Osm.* Matruş; *Ing.* Shaved, clean shaven; *Fr.* Rasé]; § ❷ Tıraşı uzamış. [*Ing.* Needing a shave]; § ❸ Yontulmuş. [*Ing.* Chipped; *Fr.* Taillé].

~ cam, *ağ. iş.* Kenarları düzeltilmiş, zımparalanmış cam.

tıraşsız, s. § ● Saçı veya sakalı uzamış, tıraşı gelmiş. [*Ing.* Unshaved; *Fr.* Non rasé]; § ❷ *(Taş gibi sert varlıklar hk.)* Yontulmamış.

tırata, i. *den.* Balıkçılık için yapılmış ortaları havuzlu şalopa.

tıraz /tırâz/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ İpekli işleme; § ❷ *mec.* Tutulan yol; § ❸ *san. esk.* Türk ve müslüman topluluklarında, elbiselerin kollarına, yakalarına bir süs veya işaret olmak üzere sırma ile yapılan işaretlere verilen ad. *(Abbasîlerde v.b. İslâm devletlerinde kullanılan bu işaretleri yapmak için dârüt tıraz denilen imalâthaneler vardı).*

-tırâz /-tırâz/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «donatan, süsleyen» anlamlarında birleşik kelimeler yapar: *Şükûfe-tırâz;* çiçek süsleyen; *yave-tırâz:* Yalanla süsleyen gibi.

tırâzende, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Süsleyen, süsleyici, donatan, donatıcı, bezeyici.

tırcıhâle /tırcıhâle/, i. *Osm.* < *Ar. esk. anat.* Hançerenin yukarı ve arka tarafında bulunan iki küçük kıkırdağın her biri.

tırcihâlî, tırcihâliyye /tırcihâlî, tırcihâlîyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Tırcihâleye mensup, bununla ilgili.

tırfıl, i. *Yun. triphyllos* > *triphylli bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae) sınıfının,* Baklagiller *(Leguminoseae)* familyasından iki veya çok yıllık otsu bitki cinsi. Yaprakları trifoliat, çiçekleri türüne göre beyaz, pembe, morumtırak veya ender olarak sarı renklidir. Legumeni küçüktür. Bir çok türü yem bitkisi olarak kullanılır. Hayvan yemi olarak büyük önemi

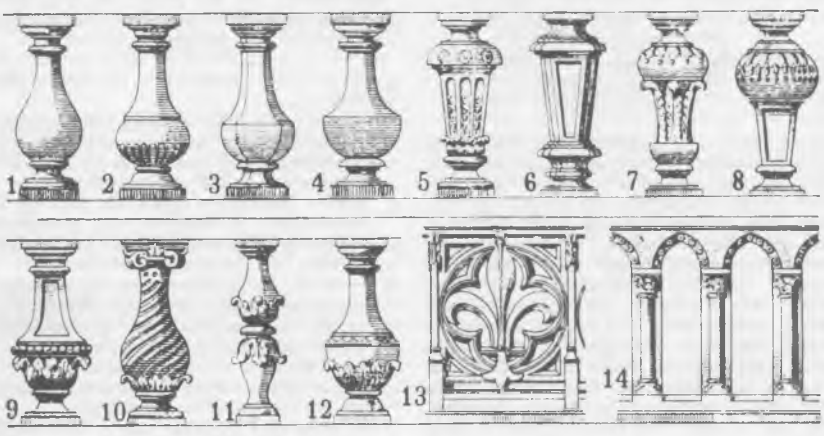

ŞEKİL: 554.— **TIRABZAN PARMAKLIKLARI.** 1. Korintiyen. 2. Iyonik. 3. Dorik. 4. Toskan. 5. ve 7. Vazo biçiminde. 6. Köşeli. 8. Kavanoz biçiminde. 9. Kuşaklı. 10. Yivli *(oluklu).* 11. Çift armutlu. 13. Zambaklı. 14. Sivri kemerli.

vardır. [*Lat. Trifolium; İng.* Trefoil; *Fr.* Trèfle] .

☆ *Eşanl.* yonca.

~ **pası,** § ❶ *paraz.* Pasmantarıgiller *(Pucciniaceae)* familyasından, Türkiye'de yaygın olmakla birlikte çok zararlı sayılmayan pasmantarı. [*Lat. Uromyces trifolii*]; § ❷ *fitopatol.* Bu mantardan ileri gelen tırfıl hastalığı.

~ **tohum sineği,** *zool.* Ikikanatlılar *(Diptera)* takımından, 0.32 sm. boyunda, kırmızı tırfılları tahrip eden böcek. [*Lat. Dasyneura leguminicola; İng.* Clover seed midge].

~ **yaprak hortumluböceği,** *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Hortumluböcekgiller *(Curculionidae)* familyasından, 0,8 sm. boyunda, lârvası dokunulunca baş ve kuyruğunu büken yoncayı tahrip eden *böcek.* [*Lat. Hypera punctata; İng.* Clover leaf weevil; *Fr.* Hypera].

tırfıl, i. *den.* Filikaları karaya çekmekte ve ağır cisimleri bir yerden bir yere getirmekte kolaylık olmak üzere kullanılan yuvarlak kısa çam kütükleri.

☆ *Eşanl.* **felek.**

~ **palangası,** *den.* Biri sabit ve kamçılı, diğeri hareketli ve kancalı iki tornodan ibaret bir palanga.

tırhallı, s. Aynı koşullar altında bulunanların aynı halde olduklarını anlatmak için söylenen **tırhallı hep bir hallı** deyiminde geçer. [*İng.* Native of Trikala].

tırhandil, i. *Yun. trekhantiri. den.* Yelken ve kürekle yürüyen bir çeşit küçük gemi. [*İng.* Large fishing boat].

tırık, z. *yans.* Art arda iki şeye çarpmaktan çıkan ince ve kuru ses.*Kapı tırık diye kapandı.* [*İng.* Imitates the noise of two hard things striking against each other; *Fr.* Onomatopée qui imite un bruit léger et à rames].

tırıklamak (-i), f. *arg.* Çalmak, aşırmak.

tırık tırak, b.z. *yans.* Tavla oyununda zarlarla pulların çıkardığı çifte ses gibi art arda gelen sesleri anlatır. [*İng.* Clinkingly, clatteringly].

tırıl, s. § ❶ *tkz.* Zayıf ve çıplak. [*İng.* Naked, thinly clad; *Fr.* Faible, dépourvu]; § § ❷ *mec.* Parasız, züğürt. [*İng.* Monyless, penniless].

tırıllamak, nsz. f. Çıplak veya parasız kalmak. [*İng.* To shiver with cold, to be broke; *Fr.* Tomber en pauvreté, en misère, s'appauvrir].

tırıllık,-ğı, i. § ❶ Çıplaklık; § ❷ *mec.* Parasızlık.

tırınk, I. *yans.* Sert bir yüzeye çarpan para v.b. madenî bir nesnenin çıkardığı ses.

tırıs, I. *yans. binic.* Binek hayvanının çaprazlama ayak atarak hızlı ve sarsıntılı yürüyüşü. [*İng.* Trot, gentle canter *(horse); Fr.* Trot]; ⊙ *(At)* ~ a **kalkmak,** *dey.* Tırıs gitmeye başlamak.

~ **gitmek,** *dey.* Koşarcasına, hızlı hızlı yürümek. [*İng.* To trot; *Fr.* Trotter].

~ **koşusu,** Atların dörtnala kalkmaksızın koşması temeline dayanan at yarışı. *(Bu koşu türüne katılacak atlar özel olarak seçilir ve özel bir biçimde yetiştirildikten sonra yarış, ya atlara jokeyler tarafından binilerek, ya da hayvanlar «sulk» adı verilen iki tekerlekli ve çok hafif arabalara koşularak yapılır. Arabalı yarışta, sürücü bu arabada yer alır).*

tırkaz, I. *Fars. derivâs. h.d.* Kapıyı sağlamca kapamak için arkasına enine sürülen demir veya ağaç. [*İng.* Bar behind a door to keep it shut; *Fr.* Barre de fer ou de bois qui sert].

tırkazlamak (-i), f. Tırkazı sürmek. [*İng.* To bolt or bar *(a door); Fr.* Fermer la porte de dedans avec une barre de fer ou de bois].

tırlamak, f. *arg.* (a) Kaçmak, savuşmak, bir yerden ayrılmak: *Paparayı duyunca çoktan tırladı.* (b) Ölmek: *Herif rakıden tırlamış.* (c) Sınıfta kalmak: *Cebirden bu sene de tırladık.* [*İng.* To purr, to run away, to die; *Fr.* Faire furtivement].

tırma, I. *dok.* Bir çeşit ipek kumaş. [*İng.* Silk cloth; *Fr.* Étoffe en soie].

tırmak, i. ◘ **Tırmık.**

tırmalamak (-i), f. *esk. T.* § ❶ Tırnaklarıyla çızmek veya hırpalamak: *Çocuklar biribirinin yüzünü tırmaladılar.* [*İng.* To scratch claw, wound with the nails or claws; *Fr.* Faire du bruit en grattant avec les ongles]; § ❷ *mec.* Rahatsız etmek. [*İng.* To bore].

tırmalanmak, nsz. f. Tırmalamak eylemine konu olmak.

tırmalatmak, f. Tırmalamak eylemini yaptırmak.

tırmamak, f. *esk. T.* Çengel takıp çelmek. [*İng.* To drag along with the claws or with a hook; *Fr.* Tirer avec un crochet].

tırman, i. Toprağı taramak için kullanılan âlet. ☆ *Eşanl.* **tırmık;** ⊙ **mızrak** ~ ı, Mızrakların ucuna konan tırmık gibi demir.

tırmananlar, ç. i. *zool.* ◘**Tırmanıcılar.**

tırmanıcı, s. < *tırmanmak.* § ❶ Tırmanan, tırmanma âdeti, olan, tırmanabilen: *Tırmanıcı hayvan.* [*İng.* Climbing; *Fr* Grimpant, -ante]; § ❷ *bot.* Yakınındaki cisimlere tutunarak dikine yükselen bitkiye verilen sıfat. [*İng.* Climbing, trailing, creeping; *Fr.* Grimpant,-ante].

tırmanıcılar, ç.i. *zool.* Bazı eski sınıflandırmalarda, iki parmağı önde, iki parmağı arkada olan bütün kuşları kapsayan bir takıma verilen ad.

tırmanma, i. § ❷ Tırmanmak eylemi. [*İng.* Climbing; *Fr.* Action de grimper]; § ❸ *tur.* Dağcılık konusunda her türlü dağa çıkma hareketi. [*İng.* Climbing; *Fr.* Course]; § ❹ *ask.* (a) Atom çağının strateji terimleri arasında yer alan ve atom silâhlarının gücünün önüne geçilmez bir biçimde hızlanmasını belirtmek için kullanılan terim. (b) *(Geniş anlamda)* Savaşan bir tarafın kendince gerekli görerek veya hasım tarafça girişilmiş bir arttırma hareketine karşılık olarak askerî imkânlarını hesaplı bir biçimde arttırması. *(Bu durum nükleer silâhların kullanılmasına yol açabilir);* ⊙ **halata** ~, *cimn.* ◘ **Halat.**

~ **halatı,** *cimn.* Yukarı ucu takılı, aşağı ucu sallanan 35 mm. çapında tırmanmaya yarayan kalın ip. [*İng.* Climbing rope *Fr.* Corde lisse].

~ **kabiliyeti,** *tekn.* ◘ **Kabiliyet.**

~ **kilidi** *cimn.* Halat, sırık gibi tırmanma, araçlarında, kollara kolay devinim olanağı sağlamak için diz ve baldırların çapraz olarak aracı sıkıştırması.

~ **sırığı (durağan sırık),** *cimn.* Uzunluğu 5 m. dışçapı 42 mm. olan ağaç veya kaygan çelik borudan yapılmış, yukarı ve aşağı uçları takılı tırmanma aracı. [*İng.* Climbing pole; *Fr.* Perche fixe].

~ **tüyleri,** *bot.* ◘ **Tüyler.**

tırmanmak (-e), f. *esk.T.* § ❶ Tırnaklarını iliştirerek veya elleriyle asılarak dik bir yere çıkmak: *Kedi ağaca tırmandı. Çocuklar kayanın tepesine tırmandılar.* [*İng.* To cling with the claws of the fingertips; climb; *Fr.* Grimper]; § ❷ Zorlukla ilerleyip yükselmek; § ❸ Eğimini izleyerek yükselmek; § ❹ *(Uçak hk.)* Havalandıktan sonra yükselmek. [*İng.* To rise in the air]; § ❺ *(Bitki hk.)* Yakınındaki bir cisim boyunca yükselmek: *İpe tırmanan bir sarmaşık.* [*İng* To climb, to creep; *Fr.* Grimper]; § ❻ Üzerine çıkmak.

tırmaşık.balık, b.i. *zool.* Kemikli-Balıklar *(Teleostei)* takımının, Cennet-Balığıgiller *(Anabantidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 20-30 sm.'dir. Karaya çıkıp yüzgeçlerindeki dikenler aracılığı ağaçlara tırmanır. Doğu Hindistan'da tatlı sularda yaşar. [*Lat. Anabas scandens; İng.* Climbing perch; *Fr.* Anabas, perche grimpeuse, souris].

tırmaşık.kuşu, b.i. *zool.* Tırmaşıkkuşugiller *(Certhiidae)* familyasına giren kuşlara verilen genel ad. [*Lat. Certhia, tichodroma; İng.* Creeper; *Fr.* Grimpereau, tichodrome]; ⊙ **bahçe** ~, *zool.* Tırmaşıkkuşugiller *(Certhiidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 13 sm. Sırtı pas kahverengisi olup, beyaz lekelidir. Karnı beyazdır. Avrupa'da ve Kuzey Afrika'da ağaçlık yerlerde yaşar. [*Lat. Certhia brachydactyla; İng.* Short-toed tree creeper; *Fr.* Grimereau des jardins]; ⊙ **duvar** ~, *zool.* Tırmaşıkkuşugiller *(Certhiidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 18 sm.' dir. Sırtı ve karnı külrengi, kanatları kara, ak ve kırmızıdır. Avrupa ve Asya'da kayalıklarda yaşar. [*Lat. Tichodroma muraria; İng.* Wall creeper; *Fr.* Tichodrome echelette]; ⊙ **orman** ~ *zool.* Tırmaşıkkuşugiller (Certhiidae) familyasından bir kuş türü. 13 sm. Sırtı pas kahverenginde olup beyaz lekelidir. Karnı beyazdır. Avrupa ve Asya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Certhia familiaris; İng.* Tree creeper; *Fr.* Grimpereau familier].

tırmaşık.kuşugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücü - kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Öz-ötücüler *(Oscines)* üst sınıfından bir familya.Ince, uzun gagaları olan küçük kuşlardır. Tırnakları büyük ve kıvrık olur. Kuyrukları orta uzunluktadır. Böcek v.b. yerler. Bahçe tırmaşıkkuşu *(Certhia brachydactyla),* orman tırmaşıkkuşu *(Certhila familiaris),* duvar tırmaşıkkuşu *(Tichodroma muraria)* iyi bilinen türleridir. [*Lat* ve *İng. Certhiidae; Fr.* Certhiides].

tırmaşmak, nsz. f. *esk. T.* Tırmanmak. [*İng.* To climb by the claws, fingers or toes, etc.].

tırmık,-ğı, i. *esk. T. tırmak.* § ❶ Tırnak beresi: *Yüzü tırmık içinde kaldı,* [*İng.* Stratch; *Fr.* Egratignure]; § ❷ Kabartılmış toprağın taşını, çöpünü ayıklamak için kullanılan seyrek dişli tarak biçiminde alet. [*İng.* Rake; *Fr.* Râteau]. ◘ *ŞEKİL: 43.*— **BAHÇE ALETLERİ;** *ŞEKİL: 521.*— **TARIM ALETLERİ;** § ❸ *balıkç.* (a) Deniz çekildiği zaman küçük kum yılanbalıklarını kumdan çıkarmaya yarayan tarak biçiminde cihaz. (b) Sürtme ağının önüne takılan ve balıkları kumdan çıkarmaya yarayan kocaman tarak. [*İng.* Draghook]; § ❹ *derm.* Kaşıntılı ve hastalıklarda tırnaklarla derinin çizilmesi sonucunda meydana gelen çizik veya yara; § ❺ *trm.* Seyrek dişli tarak biçiminde tarım âleti. [*İng.* Take, harrow; *Fr.* Râteau]; ⊙ **bahçe tırmığı,** *trm.* Toprağın taşını, çöpünü ayıklamak için kullanılan demir dişli tırmık; ⊙ **çapa tırmığı,** *trm.* Büyük tarlalarda birçok sırada birden çapa yapmağa yarayan, at veya traktörle çekilen tarım âleti; ⊙ **ekim (kesek) tırmığı,** *trm.* Tarladaki kesekleri kırmağa, toprağı düzleyerek ufalamağa yarayan, hayvan veya traktörle çekilen büyük tırmık; ⊙ **ekin tırmığı,** *trm.* Biçilen otları ve ekinleri toplamağa yarayan, hayvanla çekilen, tekerlekli, yay şeklinde eğri dişli büyük tarım âleti; ⊙ **makineli** ~, *trm.* Tırpanla veya orak makinesiyle biçilen ot ve ekini toplamağa yarayan, hayvanla çekilen, tekerlekli, yay şeklinde eğri dişli büyük tarım âleti; ⊙ **seyreltme tırmığı,** *trm.* Ilk çapadan önce pancarları seyreltmeye yarayan ve traktörle çekilen tarım âleti.

tırmıklama, I. § ❶ Tırmıklamak eylemi; [*İng.* Scratching; *Fr.* Egratigner]; § ❷ *trm.* Toprağı tırmıkla kabartma ve düzeltme. [*İng,* Raking; *Fr.* Action de ratisser].

tırmıklamak (-i), f. § ❶ Tırmalamak. [*İng.* To scratch; *Fr.* Égratigner]; § ❷ Üzerinden tırmık çekerek toprağı işlemek. [*İng.* To rake, to harrow; *Fr.* Ratisser].

tırnak,-ğı, i. *esk. T. tırngak.* § ❶ İnsan ve hayvan parmaklarının ucundaki sert, sivri ve duyumsuz kısım. *(Boynuz /keratin/ maddesinden yapılmış olan bir üst-deri salgısıdır).* [*Osm.* Zıfr; *İng.* Nail; *Fr.* Ongle]; § ❷ Kanca gibi aletlerin kıvrık yeri; § ❸ Gemi demirinde tabanların ucu. [*İng.* Fluke; *Fr.* Patte, aille]; § ❹ *ciltç.* Tek yaprakları, büküp cilde bağlayabilmek için bir kenarında bırakılan şerit halindeki kemer; § ❺ *sin.* Alıcı ve göstericide filmin aralı hareketiyle bağlı olarak çalışan madenden çıkıntı. Bu çıkıntı filmdeki deliğe girerek filmi bir görüntü boyu hareket ettirir. [*İng.* Claw; *Fr.* Griffe]; § ❻ *kuymc.* Taşları tutmak için bırakılan mâdeni küçük dişlere denir. *(Taş bunların*

arasına yerleştirilir, köşeleri taşın üstüne kıvrılarak taşı tutar). [*Ing.* Claw; *Fr:* Sertissure]; § ❼ *anat.* Gözçukurunun iç çevresinde bulunan küçük dört köşe, ince keskin *Tırnak, gözyaşı kanalının çeperlerinden birini oluşturur;* § ❽ *ask.* Bir ateşli silâhın, merminin atılmasından sonra boş kovanın çıkıntılı bir parça yardımıyla çıkarılmasını sağlayan mekanizma kısmı. [*Ing.* Ejector]; § ❾ *inş.* Bir dam örtüsünde örtü malzemesini yerinde tutmağa yarayan madenî parça; § ❿ *mek.* Bir tırnaklı kavrama bileziğinde tutucu diş. [*Ing.* Catch]; § ⓫ *mim.* Sütun gövdesini oturtmalığına bağlayan pençe biçiminde süsleyici kenet. *(Dört tane olan tırnakların görevi etek silmesinin köşelerini almak ve kareden silindire geçiş sağlamaktır);* § ⓬ *tekn.* Bir eksen çevresinde dönebilen ve bir parçayı itmeye yarayan sivri veya yuvarlak uçlu parça; «*tırnak dişlisi*» denen bir çarkın dişlerine geçerek bu çarkın belli bir yönde dönmesini önleyen küçük kam veya levye; § ⓭ *zool.* (a) Tırnaklı memeli hayvanlarda parmakların son parçasını koruyan, hafifçe kıvrık, boynuzsu lam. (b) Cırnak. (c) Pençe. (d) Böceklerin ayağının ucunda bulunan çengellerin her biri; ⊛ ~ la tespit mekanizması, *tekn.* Bir organın ters yönde dönmesini önleyen ve yalnız belli bir yönde hareketlenmesini sağlayan düzenek; ⊛ *(Birinin)* ~ larını sökmek, *dey.* Elindeki güçten yoksun bırakmak. [*ing.* To leave in great torment; *Fr.* Tourmenter, torturer, martyriser]; ⊛ ~ lı bitişgi, *inş.* ve *mim.* ◘ Bitişgi; ⊛ ~ lı çark; *mek.* ◘ Çark; ⊛ ~ lı derz, *inş.* Derz; ⊛ ~ lı gönye, *iş.* ◘ Gönye; ⊛ ~ lı kiremit. *inş.* ◘ Kiremit; ⊛ aslan tırnağı, Atların boynuna nazarlık ve kuvvet sembolü olarak takılan tırnak ve ay şeklinde nazarlık; ⊛ badem ~, ◘ Badem; ⊛ basit ~, *zool.* (a) Dişli ve tırtıllı olmayan tırnak. (b) Ayağında bir kaç parmak bulunan gevişgetiren memeli hayvanlarda her parmağı saran toynak: *Öküzün her iki tırnağı ayrı ayrı nallanır;* ⊛ çatal ~, *teşk. tar.* Vergisi alınan ehli hayvanların etinden, yün, kıl, süt ve derisinden faydalanılırdı. Bu hayvanlar koyun, keçi, öküz, inek manda ve yavrularıdır. Öteki kısma *bütün tırnak* adı verilirdi; ⊛ demir tırnağı, *den.* ◘ Demir; ⊛ hippokratik ~, ◘ Hippokratik; ⊛ iblis tırnağı, ◘ iblis; ⊛ jakar tırnağı, *dok.* ◘ Jakar; ⊛ kovan tırnağı, *sil.* ◘ Kovan; ⊛ tırnağın varsa başını kaşı, *at.* Hiç kimse, başkasından yardım beklememeli, kendisinin olanakları varsa bir işe girişmeli, yoksa girişmemelidir. [*Ing.* If you want your work done, do it yourself].

~ arası dolama, *vet.* ◘ Dolama.

~ ayçası, *anat.* İnsan tırnağının kökünde görülen ayça şeklindeki beyaz leke.

~ batması, *petol.* ◘ Batma.

~ boğumu, *anat.* Tırnağı taşıyan boğum dizi kemiği.

~ cilâsı, *kozmetik.* Tırnaklara parlaklık ve renk vermek için kullanılan ecza. *(Tırnak cilâları, nitroselüloz veya asetil selüloz kaynaklı selülozik maddelerdir. Bu boya fırça ile kolayca yapılabilmeli, aynı zamanda düzgün, ince ve kaplayıcı bir tabaka meydana getirmelidir. Tırnak üzerine cilâ sürmeden önce, tırnakların toz, pat gibi temizleyici maddelerle temizlenmesi, tırnak diplerindeki deri parçacıklarının özel maddelerle çıkarılması gerekir.)*

~ çatalı sinüsü, vet. Koyunda iki parmak arasında bulunan, eldiven parmağına benzer küçük kanal. *(Katı bir yağlı suyuk salgılar).*

~ çatlağı *vet.* Beygir tırnağının çeperinde, yukarıdan şişkin yerine doğru, liflerönünde beliren yarık veya çatlak.

~ çekici, § ❶ Arka ucu çatallı bir çekiç; § ❷ *den.* Köşelere çakılan çivileri yatırmak için kullanılan bir başı düz, diğer başı tırnaklı çekiç.

~ çeperi, *atç.* Atın ayağında tırnağın yan kısmına verilen ad.

~ dokusu, *vet.* Beygirin tırnak çeperinin boynuzsu dokusu. Bu dokunun iç yüzünde bir çok dikey tabakalar bulunur ve bu tabakalar kendilerine uyan yaprakşı doku tabakalarıyle iç içe birbirine geçer.

~ göstermek, *dey.* Gözdağı vermek. [*Osm.* Tehdit etmek; *Ing.* To show one's claws, to threaten].

~ iliştirmek (takmak, geçirmek), *dey.* Yapışıp bırakmamak, başına belâ olmak.

~ işareti, *gram.* Bir başkasının yazısından veya sözünden alınan veya özelliği belirtilmek istenen kısmın başına ve sonuna konulan işaret, «.....». [*Ing.* Quotation mark; *Fr.* Guillement].

~ kemikleri, *anat.* ◘ Kemik.

~ keskisi, § ❶ *den.* Çelikten yapılmış kısa, kalın bir çeşit keski; § ❷ *kozmetik.* El ve ayak tırnaklarını kesmeğe yarayan bir tür küçük pens.

~ kökü, *anat.* ◘ Kök.

~ köşe, geçme., *dey.* ◘ Köşe.

~ maddesi, *anat.* Tırnağın yapılı olduğu madde.

~ makası, *kozmetik.* El ve ayak tırnaklarını kesmeye yarayan ucu eğik lamalı küçük makas.

~ mühre, *ciltç.* Şemse kaplarını parlatmak için açılan kurşun kalemi biçimindeki mühre.

~ pidesi, *mutf. h.d.* İnce hamur üzerine tırnakla iz bırakılarak yapılan bir çeşit pide.

~ plağı, *biy.* Yetişkinlerin tırnağındaki hücrelere benzer hücrelerden oluşan lam. İnsanda, dölütün gelişiminin dördüncü ayında, parmak ucu ve üst deri kıvrımı arasında belirir.

~ sürüştürmek, *dey.* Kavgayı körüklemek. [*Ing.* To rub one's nails against each other in order to provoke a fight between two person].

~ takmak, *dey.* Musallat olmak. [*Ing.* To intend to punish a person].

~ temizleyicisi, *kozmetik.* Ağaç, kemik, maden v.b.'den yapılan ve tırnakları temizlemeğe yarayan küçük âlet.

~ uru, *vet.* Tırnak dokusunda meydana gelen ur. *(Bu hastalık tırnakta meydana gelen bir çatlağın sonucudur. Giderilmesi için, bütün ur, ya nalbant keskisiyle tabaka tabaka kesilerek çıkarılır, ya da bir defada nalbant kıskacı ile sökülerek alınır).*

~ yarılması, *petol.* Ayak tutukluğu sonucunda atın ayağında tabanın dış kenarı ile çeperin iç kenarı arasında tırnağın boynuz tabakasının yarılmasıyle beliren bozukluk.

~ yatağı, *anat.* Tırnağın gömülü olduğu ve oradan büyüdüğü oluk.

~ yeri, Çakı gibi açılıp kapanan şeyleri açmak üzere tırnak takmak için oyulmuş bulunan yer. [*Ing.* Nail scratch].

~ yumağı, *atç.* Tek tırnaklı hayvanlarda, ayakta bulunan boynuzlaşmış iki kabarıklığa verilen ad. *(Bunlar tabanı kavrar ve taban çatalında son bulur).*

tırnakçı, i. *arg.* Yankesici. [*Ing.* Pickpocket, thief; *Fr.* Voleur à la tire, pickpocket].

tırnaklamak (-i), f. § ❶ Tırmalamak. [*Ing.* To scratch with the nails; *Fr.* Griffer]; § ❷ Tırnaklarını geçirmek.

TIRNAK

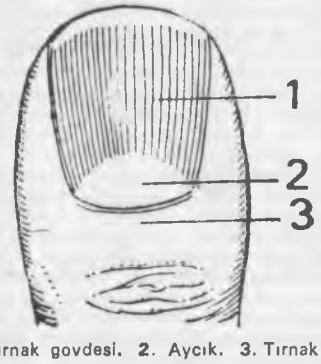

1. Tırnak govdesi. 2. Aycık. 3. Tırnak kıvrımı.

tırnaklık.-ğı, i. Çakıyı açarken tırnak konulan ve namlunun üzerinde bulunan kertik.

tırnaksı, s. Tırnağa benzer. [*Ing.* Ungiform; *Fr.* Qui a la forme et la transparence d'un ongle].

~ kemik, *anat.* ◘ Tırnak kemikleri.

tırpan, i. *Yun.* § ❶ Ekin biçmeye yarar, uzun saplı bir çeşit orak. [*Ing.* Scythe; *Fr.* Faux]; § ❷ *sp.* Güreşte hasmı sendeletmek veya devirmek için ayağın iç tarafıyla onun baldırına veya ayak bileğine çarpma oyunu. ◘ *ŞEKİL: 521.*— TARIM ALETLERİ; ⊛ ~ dan geçirmek, ◘ Tırpanlamak; ⊛ *(Bir topluluğa)* ~ atmak, Kırıp geçirmek. [*Ing.* To exterminate, to destroy, *Fr.* Raser, détruire entièrement].

~ ağacı, *bot.* ◘ Tırpanağacı.

~ atmak, *sp.* Güreşte, bir güreşçinin, diğer güreşçiyi düşürmek amacıyle attığı çelme.

~ kurdu, *zool.* ◘ Tırpankurdu.

tırpana, i. *Yun. zool.* Köpek-Balıkları *(Selâchii)* takımının, Tırpanagiller *(Rajidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 2,5 m., ağırlığı 75 kgr. Sırtı kurşuni renkli olup dikensiz ve pulsuzdur. Kuma gömülür. Eti lezzetlidir. Kuzey denizlerinde yaşar. [*Lat. Raja batis; Ing.* Gray skate; *Fr.* Raie cendrée].

☆ *Eşanl.* Rina.

tırpanagiller, ç.i. *zool.* Hypotrema grupundan köpekbalıkları familyası. *(Tırpanalarda vücudun ön kısmı /gövde ve göğüs yüzgeçleri/ dört köşemsi bir disk şeklindedir. Kuyruk gittikçe daralarak uzar, fakat çok ince değildir. İki sırt yüzgeci vardır. Görünüşleri uçurtmaya benzer. Biricik cinsi tırpana'dır).* [*Lat.* ve *Ing. Rajidae*].

☆ *Eşanl.* özkedibalığıgiller.

tırpan.ağacı, b.i. *bot. Taxodiaceae* familyasından, Çin ve Formoza'da yetişen, herdem yeşil iğne yapraklı ağaç. Erkek çiçekler sürgünlerin ucunda bir çoğu bir arada yer alan silindirik kozalakçık halindedir. Bir eksen etrafına sarmal olarak dizilmiş olan pulların alt taraflarında 3 tane çiçek tozu torbası bulunur. Dişi çiçekler de terminal veya subterminaldir. Çoğunlukla bunların 1-3 tanesi bir arada bulunur. Kozalak pulları kiremitvari sarmal olarak dizilmiştir. Uçları sivri ve batıcıdır. İç pul dış pulla kaynaşmıştır. Kozalağın olgunlaşma süresi 1 yıldır. Her bir pulda 3 tane tohum tomurcuğu vardır. Tohumlar dar kanatlı ve sert kabukludur. İğne yapraklar tırpan biçiminde, deri gibi sert, ince ve uzundur. Ancak yan dallardakiler ışık durumuna göre karşılıklı âdeta 2 sıralı bir durum almışlardır. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Cunninghamia);* ⊛ Çin ~, *bot.* Orta ve Güney Çin'de büyük ormanlar oluşturan, 30 m.'ye kadar boylanabilen bir tür. Tırpan biçiminde ve 3-7 sm. uzunluğundaki iğne yapraklar deri gibi sert, uçları sivri, kenarları ince dişlidir. Sürgünlere dizilişi iki sıralı sarmaldır. Odunu hafif ve dayanıklıdır. Çin'de özellikle tabut tahtası olarak çok makbuldur. Anayurdu dışında ılıman iklimlere sahip olan yerlerin dekoratif bir park ağacıdır. İstanbul'da bir kaç örneği vardır. [*Lat. Cunninghamia lanceolata = C. sinensis; Fr.* Cunninghamia de Chine]; ⊛ Formoza ~, *bot.* Yalnız Formoza adasında yetişen ve Çin tırpanağacına çok benzeyen ufak bir ağaçtır. Diğer türden yapraklarının kısa oluşu, iki yüzünde stoma çizgilerinin bulunuşu ve sürgünlere sarmal dizilişi ile ayrılır. Kozalakları da diğerine nazaran küçüktür. [*Lat. Cunninghamia konishii*].

tırpancı, i. Tırpan kullanan, tırpanla ekin biçen kimse. [*Ing.* Mower, reaper; *Fr.* Faucheur].

tırpan.kurdu, b.i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Noktuidgüvegiller *(Noctuidae)* familyasından, erginlerinde kanat genişliği 37-47 mm. olup yılda birkaç kuşak üreyebilen ve özellikle fide durumundaki tarımsal bitki köklerini kemirerek yaşayan geçici tırtıl. [*Lat. Agrotis segetum; Ing.* Cutworm; *Fr.* Noctuelle des moissons].

☆ *Eşanl.* bozkurt, karakurt, kesegen.

tırpanlamak (i), f. § ❶ *(Ekin, ot v.b.yi)* Tırpanla biçmek. [*Ing.*To mow; to mow down;

Fr. Faucher]; § ❷ *mec.* Bir şeyi ortadan kaldırmaya, yıkmaya girişmek.

tırpanto, i. *den.* Tel halatlar üzerine vurulacak palanga sapanlarının sıyrılmaması için halatların sapan vurulacak kısımları üzerine sarılan mürnel],

tırs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Abadi ve âharlı yazı kâğıdı.

tırtık,-ğı, i. Çentik, pürüz. [*Ing.* Unevenness; *Fr.* Inégalité]

~ **tırtık,** ◘ **Tırtıklı.**

tırtıkçı, i. *arg.* Yankesici. [*Ing.* Pickpocket, rogue; *Fr.* Voleur à la tire].

☆ *Eşanl.* **tırnakçı.**

tırtıklamak (-l), f. *arg.* Aşırmak, çalmak. [*Ing.* To pull to pieces, to pluck; *Fr.* Denteler, affilocher].

tırtıklı, s. § ❶ Tırtığı olan, çentikli. [*Ing.* Rough, uneven, jagged; *Fr.* Cahoteux, raboteux]; § ❷ *jeol.* Çok girintili çıkıntılı yüzey şekilleri için kullanılır: *Tırtıklı kıyı.*

~ **eklem,** *anat.* Eklem yüzeyleri oyma kalemi ile yontulmuş gibi çentikli olan eklem.

tırtıl, i.§ ❶ Pulkanatlılar *(kelebek)*ın kurtçuğunun ilk şekli: yani yumurtadan çıktıktan sonra krizalit olunceya kadarki hali.[*Ing.*Caterpillar; *Fr.* Chenille]; § ❷ Sarma, ince sırma. [*Ing.* Knurl; *Fr.* Fil d'or tordu]; § ❸ Bir şeyin kenarına çizilen zincir gibi çiçeklerden ibaret süs. [*Ing.* Edging; *Fr.* Dentelle, vignette]; § ❹ Pulların veya maden paraların kenarındaki kertikleri meydana getiren çıkıntılardan her biri: *Bu pulun tırtıllarından biri kopmuş.* [*Ing.* Milling; *Fr.* Grènetis]; § ❺ Tankın birer yanındaki tekerlerini birden içine alan kayış durumundaki ve zinciri andıran tırnaklı demir şerit; § ❻ *bot.* Ana ekseni eğilebilen, bütün çiçekleri tek eşeyli, aynı cinste ve ekseriya periantsız olan, dik veya sarkık, düşücü çiçek durumu. *Söğütgiller, huşgiller, cevizgiller'in* tipik çiçek durumudur. [*Osm.* Sünbül-ü müzekker; *Lat. Amentum; Ing* Ament; *Fr.* Chaton]. ☆ *Eşanl.* **Amentun, kedicik;** § ❼ *arg.* Asalak. [*Ing.* Parasite, sponger; *Fr.* Parasite]; § ❽ *mek.* Çevresinde kertikler bulunan ve işlenecek parça üzerine bastırılarak bu kertiklerin izini parçaya basmaya yarayan çelik disk; § ❾ *tekn.* Silindir biçiminde bir parça üzerine açılmış yivlerin tümü; § ❿ *sil.* ◘ **Palet.**

~ **çekme,** § ❶ *seram.* Henüz yumuşak olan bir parçayı madeni bir tırtılla süsleme; § ❷ *tekn.* Vida başı ve tampon mastar gibi elle kullanılacak parçaların silindirik yüzeylerinde yiv açma işlemi. *(Bu yivler çalışma sırasında elin kaymasını önler).*

~ **kesmek,** *dey.* Yanlarını diş diş kesmek.

~ **sinekleri,** *zool.* ◘ **Tırtılsinekleri.**

tırtıllanmak, nsz. f. *(Ağaca)* Tırtıl üşüşmek. [*Ing.*To become full of caterpillars *(tree)*].

tırtıllı, s. Kenarı tırtıl gibi kertikli olan. [*Ing.* Having a milled edge; *Fr.* Dentelé].

~ **kenar,** *nüm.* Bir paranın ön ve arka yüzleri arasındaki kenar çizgisini meydana getiren yüzey.

~ **maşa,** *elek.* ◘ **Maşa.**

~ **para,** *nüm.* Kenarlarında ince çizgiler bulunan madeni para.

~ **sikkeler,** *nüm.* Eski çağda Suriye *(M. Ö. 190-145 arası),* Makedonya ve Kartaca'da kullanılan, kenarları tırtıllı sikkeler.

tırtılsı, § ❶ *bot.* (a) Söğüt, kavak, fındık v.b. bitkilerin tırtıla benzeyen çiçek durumları için kullanılır. (b) Genellike sarkık başak şeklinde, bir eşeyli çiçekler topluluğu: *Cevizin, fındığın çiçekleri tırtılsıdır;* § ❷ *zool.* (a) Tırtıl görünüşünde olan. *(Göğüs bölgesinde eklemli bacak, karın kısmında yalancı bacak bulunan böcek kurtçuklarına denir).* (b) Gevişgetiren hayvanlarda döl yatağı mukozasında bulunan saplı şişkinlik.

tırtılsılılar, ç.i. *bot.* Kavak, huş, kestane gibi çiçekli bitkiler takım veya üsttakımı. [*Lat.* ve *Ing.* Amentales].

tırtıl.sinekleri, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Çiftkanatlılar *(Diptera)* takımına dahil bir familyadır. Gelişme evresini zorunlu olarak bir başka böcek kurtçuğu, özellikle bir tırtıl üzerinde geçirirler. İpek böceğine saldıran türleri de vardır. [*Lat.* ve *Ing. Tachinidae; Fr.* Tachinidés].

tırtılyiyengiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücü-Kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Öz-Ötücüler *(Oscines)* üst familyasından bir familya. Kuyrukları uzun, gagaları çengellidir. Tırtıl v.b. yerler. Eski Dünyanın tropik bölgelerin. de, ağaçlar üzerinde toplu olarak yaşarlar. **Büyük tırtıl-yiyen kuş** *(Pericrocotus flammeus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Campephagidae; Fr.* Campéphagidés].

tırtır, i. *zool.* Asalakarıgiller *(Ichneumonidae)* familyasından, uzun gövdeli, uzun duyargalı zarkanatlı böcek; kurtçuk evresini tarım bitkilerine zarar veren böcekler üzerinde geçirir. [*Lat. Ichneumon pisorius*].

tırtır.sineği, b.i. *zool.* Asalakarıgiller *(Ichneumonidae)* familyasından, Kurtçuk evresini tarım bitkilerine zarar veren böcekler üzerinde geçirerek tarıma yararlığı dokunan, arıya benzer bir böcek cinsi. [*Lat. Ichneuling.*Ichneumon fly; *Fr.*Ichneumon, mouche vibrante]. ◘ *LEVHA: 30.*— **BÖCEKLER.**

tıs, i. *yans.* Genellikle kaz, yılan, kedi v.b. nin düşmanını ürkütmek istediği anda çıkardığı sesi anlatmak için kullanılır. [*Ing.* Goosel, hissl, hushl *Fr.* Imite le siffllement de l'oie etc.).

~ **yok,** *dey.* Bir yerde hiç ses olmadığını belirtmek için söylenir.

tıslamak, nsz. f. *(Kaz veya kedi)* Tıs diye ses çıkarmak. [*Ing.* To hiss like a goose, to spit like a cat; *Fr.* Glousser *(comme l'oie)*].

tıstırmak, f. Yıldırmak.

tıvâl /tıvâl/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **tavil'in** çoğulu.

tıyere, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uğursuz sayılan şey.

tıyn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çamur, balçık.

tıynet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Maya²**. [*Ing.* Temperament, disposition, natural character].

tıynetsiz, s. Kötü yaradılışlı *(kimse).* [*Ing.* Of low character].

tıynî, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Tabii, yaradılıştan; § ❷ Çamurla, balçıkla ilgili.

tıyre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Gücenme, darılma; § ❷ Gücenen, darılan.

tî /tî/, i Askerî bir törende, törenin başladığını bildirmek üzere boru ile verilen işaret anlamında kullanılan **tî işareti** deyiminde geçer. [*Ing.* A bugle call]. ◉ ~ **e almak,** *dey. arg.* Biriyle alay etmek.

~ **çekmek,** *dey.* ◘ **Çekmek.**

Ti, *kim.* Titan elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of titan; *Fr.* Symbole chimique du titan].

tiamin, i. *Fr. thiamine, biyokim.* Vitamin B_1 [*Ing.* Thiamine].

☆ *Eşanl.* **anörin.**

tîb, i. ç: **etyâb.** *Osm.* < *Ar. esk.* Güzel koku, güzel kokulu nesne, güzel kokusu için sürülen şey. ◘ **Galiye.**

Tibet, öz. i. Çin'in batısında bağımsız bir bölge. Yüzölçümü 1.215.000 km²'dir; başkenti: *Lhasa'dır.* [*Ing.* Tibet; *Fr.* Tibet, Thibet].

~ **Birman dili,** *dilb.* Hindistan ile Çin arasında 20 milyon kişi tarafından konuşulan ve Tibetçe ile Birmancayı kapsayan dil öbeği. [*Ing* Tibeto-Burman; *Fr.* Thibéto-Birman].

~ **Çin dilleri,** *dilb.* ◘ **Çin-Tibet.**

~ **dili,** *dilb.* Tibet ve Bhutan'da, Nepal'ın yukarı vadilerinde 5 milyon kişi tarafından konuşulan Tibet-Birman öbeğinden dil. [*Ing.* Tibetan; *Fr* T(h)ibétain,-aine].

tibn, i. ç: **etbân.** *Osm.* < *Ar. esk.* Saman. ◘ **Tebn.**

tibnî, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Saman renkli, ◘ **Tebnî.**

tibr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Toz halinde altın, altın tozu; § ❷ Altın külçesi.

tibya, i. *Lat. tibia. anat.* ve *zool.* (a) Kaval kemiği. [*Ing.* ve *Fr.* Tibia]. (b) Böcek ve örümceklerde bacakların dipten dördüncü bölütü. [*Osm.* Azm-ı kasaba; *Ing.* ve *Fr.* Tibia].

TİBET ALFABESİ

şekiller	değeri	şekiller	değeri	şekiller	değeri	ünlüler ve işaretler	değeri	sayılar	değeri
	ka		na		ja		a		1
	kha		ta		va		ā		2
	ga		tha		ža		ḥ		3
	ṅa		da		za		i		4
	ča		na		ya		u		5
	čha		pa		ra		ḥu		6
	ǰa		pha		la		ṛ		7
	ña		ba		śa		e		8
	ṭa		ma		ša		ai		9
	tha		ca		sa		o		0
	da		cha		ha		āo		
							oṃ		
							ṃ ünsüzü değiştirir		

tibyal, *s. tibial,-ale,-aux. tıp.* Tibya'ya ait. [*Osm.* kasabî; *ing.* Tibial].
~ **arka atardamar**, *anat.* ◘ **Atardamar.**
~ **atı**, *zool.* ◘ **At.**
~ **ayısı**, *zool.* ◘ **Ayı.**
~ **ön atardamar**, *anat.* ◘ **Atardamar.**
~ **sığırı**, *zool.* ◘ **Sığır.**

tibyân /tibyân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Açık anlatma, bildirme.

tibyofemoral, i. *tıp.* Tibya ve femura ait. [*ing.* Tibiofemoral].

tibyotarsal, s. *tıp.* Tibya ve tarsusa ait. [*ing.* Tibiotarsal; *Fr.* Tibiotarsien,-enne].

tic, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tac**'ın çoğulu.

ticân /ticân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâc**'ın çoğulu.

Ticanî /ticânî/, öz. i. § ❶ Kuzey Afrika'da kurulmuş bir tarikat ve bu tarikattan olan kimse. [*ing.* Adherent of a dervish order founded in North Africa]; § ❷ s. *mec.* Yobaz, gerici, dine aşırıca bağlı. [*ing.* Reactionary, fanatical person].

Ticanilik,-ği, *öz.* i. ◘ **Ticaniye.**

Ticaniye, i. *Osm.* < *Ar. ticaniye. (Ahmed el-Ticanî'nin /öl. 1812/ adından).* Halveti tarikatının kollarından biri. *(Daha çok kuzey Afrika ve Batı Sudan'da yayılan Ticaniye'nin esası Hz. Muhammed'den alındığını kabul ettikleri zikirdir. Zikir, sabah namazından kuşluk vaktine, ikindi namazından yatsı namazına kadar geçen süre içinde yapılır. Zikir sırasında 100 kere «selâvet» ve «kelimei tevhid» /Lâilâhe illâllah/ okunur).*

ticaret,-ti /ticâret/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Mal, tahıl, hayvan alım satımı, büyük ölçüde alışveriş. [*ing.* Commerce, trade; *Fr.* Commerce]. ☆ *Eşanl.* **tecim**; § ❷ *esk.* Büyük alışverişlerde fiyat farkından yararlanma; § ❸ Yararlanılan fiyat farkı, kâr; ⊙ **dahilî ~**, *ikt.* ◘ **Dahili**; ⊙ **dış ~**, *ikt.* ◘ **Dışticaret**; ⊙ **düşmanla ~**, *huk.* ◘ **Düşman**; ⊙ **genel ~**, *ikt.* ◘ **Genel**; ⊙ **gönderme ~ i**, *ikt.* ◘ **Gönderme**; ⊙ **hava ~ i**, Hava nakil araçları ile yapılan ticaret. [*ing.* Air commerce]; ⊙ **hem ziyaret hem ~**, *dey.* ◘ **Hem**; ⊙ **iç ~**, ◘ **içticaret**; ⊙ **insan ~ i**, *huk.* ◘ **İnsan**; ⊙ **kadın ~ i**, *huk.* ◘ **Kadın**; ⊙ **kaynaşmış ~**, *ikt.* Çeşitli satış yerlerinin bir tek yönetim altında toplanmış olduğu dağıtım şekli. *(Çok sayıda şubesi bulunan mağazalar, satış yerleri bulunan kooperatifler ve halk mağazaları bu gruptandır)*; ⊙ **ortaklaşa ~**, *ikt.* İhtiyarî şekilde meydana gelmiş zincir müesseseler veya alım grupları içinde toplanmış perakendeci ve toptancıların yaptığı ticaret; ⊙ **kıyı ~ i**, *den. huk.* ◘ **Kıyı**; ⊙ **özel ~**, *ikt.* ◘ **Özel**; ⊙ **serbest ~**, *ikt.* ◘ **Serbest.**
~ **açığı**, *ikt.* Belirli bir devre zarfında bir memleketin ithalât kıymetlerinin ihracat kıymetlerinden yüksek olması. [*ing.* Trade deficit; *Fr.* Déficit commercial].
~ **anlaşmaları**, *ikt.* Uluslararasındaki ticareti düzenlemek ve devam ettirmek için aktedilen anlaşmalar. [*ing.* Commercial treaties; *Fr.* Traités de commerce].
~ **ataşesi**, *ikt.* ◘ **Ataşe.**
~ **Bakanlığı**, *huk.* Devletin genel masraflarını karşılamak üzere gelir kaynakları bulmak ve gelirleri toplayarak masrafları karşılamak, vergi ihdas etmek, hazine işlemleri ile uğraşmak gibi devletin malî işlerini yürüten bakanlık. [*ing.* Ministry of commerce; *Fr.* Ministère du Commerce].
~ **bakanı**, *huk.* Ticaret Bakanlığının başında bulunan Kabine üyesi. [*ing.* Minister of commerce; *Fr.* Ministre de commerce].
~ **bankası**, *ikt.* Bütün banka hizmetlerini yapmakla beraber daha çok mevduat toplamak ve müşterilerine kısa vadeli kredi açmakla uğraşan banka. [*ing.* Commercial bank; *Fr.* Banque du commerce].
~ **bilânçosu**, *ikt.* Bir memleketin belirli bir devre mutad olarak bir yıl için, ithal ve ihraç ettiği malların topyekûn değerini gösteren bilânço. [*ing.* Trade balance; *Fr.* Balance commerciale].
~ **birliği**, *ikt.* Her ticaret şubesindeki fertlerin aralarında kurdukları cemiyet. [*ing.* Trade association; *Fr.* Association commercial].
~ **borsası**, *huk.* Malın işlem gördüğü borsa. [*ing.* Commercial exchange office; grain market; *Fr.* Bourse de commerce].
~ **bölgesi**, Malın piyasaya arzı ve satışı ile ilgili ünite. [*ing.* Trading area].
~ **coğrafyası**, *coğr.* Satışa çıkarılan malların tutarını, niteliğini, bir yerden başka bir yere yollanış zamanını, nereden nereye gönderilip satıldığını, satan ülkenin neresi olduğunu, ticaret şehirleriyle limanlarını, ticaret yollarını ve taşıtlarını belirten, bunun nedenlerini ve etkilerini inceleyen bilim kolu. [*Osm.* Coğrafya-i ticârî; *ing.* Commercial «geography»; *Fr.* Géographie commerciale].
~ **defterleri**, *ikt.* Muhasebe defterleri. [*ing.* Books of accounts; *Fr.* Livres de commerce].
~ **dengesi**, *ikt.* Memleketin ihracat kıymeti ile ithalât kıymetleri toplamlarının birbiri ile mukayesesi.
~ **dengesinin aleyhe işlemesi**, *ikt.* Bir memleketin ithalât kıymetinin ihracat kıymetinden yüksek bulunması. [*ing.* Passive trade balance].
~ **eşyası örneği**, *post.* Bir eşyanın satışını sağlamak için, tanıtılması ve beğendirilmesi amacıyle bedelsiz olarak, herhangi bir ödeme karşılığı olmaksızın gönderilmek istenen model veya parça kapsayan mektup postası maddesi.
~ **filosu**, *den.* Bir ükenin, bir devletin yolcu ve yük taşıyan gemileri. *(Ticaret gemileri ya devletin, ya ortakların, ya da bir kimsenin olur. Ticaret filosunun büyüklüğü brüt - rejister Ton (B.R.T.) ile belirtilir).* [*ing.* Marchant, Mercantile fleet; *Fr.* Marine marchande].
~ **gemisi**, *den.* ◘ **Gemi.**
~ **gübresi**, *trm.* Elementlerin gübre kullanılan brüt tuzları. [*ing.* Commercial fertilizer].
~ **hukuku**, *huk.* Tacirlere ticaret kurumlarıyla işlemlerine ait kurallarla ilgili hukuk dalı. [*ing.* Merchant law, commercial law, mercantile law; *Fr.* Droit commercial].
~ **limanı**, ◘ **Liman.**
~ **mahkemesi**, *huk.* Adalet Bakanlığınca, Asliye Hukuk Mahkemelerinden ayırtılmış ticarî işlem veya ticarî akitten doğan davalarla ticaret ve icra, iflâs ve diğer özel kanunların saydığı ihtilâfları incelemek ve çözümlemek göreviyle yükümlü mahkemeler. [*ing.* Commercial court; *Fr.* Tribunal de commerce].
~ **merkezi**, *şehirc.* ◘ **Merkez.**
~ **muahedesi**, *huk.* ◘ **Muahede.**
~ **odası**, *huk.* Ticaret ve sanayii korumak, bunların gelişmesi için gerekli tedbirlere başvurmak, bu konuda ulusun karşılıklı menfaatlerini ve hukukunu idare ve müdafaa etmek üzere oluşmuş, tüzel kişiliği bulunan ve kamu menfaatine yararlı bir müessese. [*ing.* Chamber of commerce; *Fr.* Chambre du commerce].
~ **plakası**, *huk.* ◘ **Plaka.**
~ **politikası**, *ikt.* Bir memleketin veya hükûmetin izlediği sınaî ve ticarî siyaset. [*ing.* Commercial policy; *Fr.* Politique commerciale].
~ **sicili**, *huk.* Tüccarlara ait bilgilerin kaydedildiği ve mahkemenin emri altında bulunan resmî sicil. [*ing.* Trade register; *Fr.* Registre du commerce].
~ **şartları**, *ikt.* Bir memleketin dış ticaretini ifada dayandığı ekonomik şartlar. [*ing.* Terms of trade; *Fr.* Conditions de commerce].
~ **şirketi**, *huk.* Ticaret kanununun tanımladığı eşkâle uymak suretiyle ve bir veya birçok ticarî işlemi yapmak maksadiyle kurulan şirket. [*ing.* Business corporation; *Fr.* Société commerciale].
☆ *Eşanl.* **ticarî ortaklık.**
~ **tekeli**, *ikt.* Belirli bir memleket veya bir saha ile ticarette bulunmak için kamu idaresi tarafından özel teşebbüse verilen müsaade, gedik. [*ing.* Trade monopoly].
~ **ünvanı**, *huk.* Tüccarların ticaretlerine ait işlerinde kullanmaya zorunlu olduğu ad. [*ing.* Tradename; *Fr.* Raison sociale]. *Eşanl.* **firma.**
~ **yelkenlisi**, *den.* Kıyılar boyunca ticaret eşyası taşımacılığında kullanılan, yürütücü aracı yelkenden ibaret, küçük *(50-450 ton)* ağaç gemi.

ticaretgâh /ticâretgâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ticim yeri veya evi. [*ing.* Center of commerce, business, quarter; *Fr.* Bureau de commerce, magasin].
☆ *Eşanl.* **ticarethane.**

ticaret.hane /ticârethâne/, b.i. *Osm.* < *Ar. ticaret* + *Fars. hâne.* Ticaret işlerinin yönetildiği yer. [*ing.* Business house, firm; *Fr.* Maison de commerce, magasin].
☆ *Eşanl.* **tecimevi.**

ticarî /ticârî/, s. *Osm.* < *Ar.* Ticaret üzerine olan, ticaretle ilgili: *Ticarî iş. Ticarî yazı.* [*ing.* Mercantile, commercial; *Fr.* Commercial].
~ **âdetler**, *ikt.* Ticaret âlemindeki teamüller. [*ing.* Commercial practice; *Fr.* Usages commercial].
~ **akitler**, *ikt.* Nitelikleri bakımından ticaret hukuku sahasına giren konularla ilgili akitler. [*ing.* Commercial contracts; *Fr.* Adjudication commerciale].
~ **alışveriş**, *huk.* ◘ **Ticarî muamele.**
~ **anlaşma**, *ikt.* ◘ **Anlaşma.**
~ **baskı**, *matb.* Fiş, fatura, ilân, v.b. gibi piyasa işleri baskıları. [*ing.* Job printing; *Fr.* Travaux de ville].
~ **borç**, *ikt.* Ticaretten, alışverişten doğan borç. [*ing.* Trade liability; *Fr.* Dette commerciale].
~ **cevher**, *mad. oc.* ◘ **Cevher.**
~ **dava**, *huk.* Ticaret mahkemesinin görevine giren davalar.
~ **defter**, *huk.* Her tacir ve ticarî işletmenin tutmağa zorunlu olduğu defter. [*ing.* Commercial book; account book; *Fr.* Livre de commerce].
~ **ehliyet**, *huk.* ◘ **Ehliyet.**
~ **eşya**, ◘ **Emtea, emtia.**
~ **faiz**, ◘ **Faiz.**
~ **gelir**, *ikt.* Şirketlerin ve kurumların safi gelirleri. [*ing.* Business income; *Fr.* Revenu commercial].
~ **havacılık**, ◘ **Havacılık.**
~ **helikopter pilotu**, *hava.* Ticarî hava nakliyatı yapmakta olan bir helikopterde birinci pilot veya yardımcı pilot olmak hakkını taşıyan pilot. [*ing.* Commercial helicopter pilot; *Fr.* Pilote professionnel d'hélicoptère].
~ **hile**, *tic.* ◘ **Hile.**
~ **ikametgâh**, *huk.* ◘ **İkametgâh.**
~ **iş**, *huk.* Ticaret kanununda düzenlenmiş olan işlerle bir ticarî işletmeyle ilgili bütün diğer işlem ve fiiller.
~ **işletme**, *huk.* Ticarethane veya fabrika veya ticarî şekilde işletilen diğer müessese. [*ing.* Business enterprise].
~ **kazanç**, *huk.* Gelir vergisi kanununa göre, her türlü ticarî ve sınaî faaliyetlerden doğan kazanç.
~ **kredi**, *ikt.* Ticarî işlerde kullanılan kısa vadeli kredi. [*ing.* Commercial credit; *Fr.* Crédit commercial].
~ **masraflar**, *ikt.* İmalât ve piyasa maliyetinden ayrı olarak bir ticareti yapmada idarî masraflar, giderler, reklâm ve ilân paraları gibi masraflar. [*ing.* Commercial cost; *Fr.* Frais de commerce].
~ **muamele**, *ikt.* Bir ticarethane, fabrika veya bir müesseseyi ilgilendiren bütün işlem, fiil ve işler. [*ing.* Business transaction; *Fr.* Acte de commerce, transaction commerciale].
~ **muhaberat**, *ikt.* Ticaret âleminde geçen yazışmalar. [*ing.* Commercial correspondence; *Fr.* Correspondance commerciale].
~ **mukavele**, *ikt.* ◘ **Bağlantı.**
~ **mümessil**, *huk.* Bir ticarethane, fabrika veya ticarî şekilde işletilen diğer bir müessese tarafından işlerini idare ve müessesenin imzasını kullanarak vekâleten imza etmek üzere açık veya kapalı olarak kendisine yetki verilen kimse. [*ing.* Commercial

agent; authorized agent; *Fr.* Représentant de commerçe].
~ olmayan gemi, *den.* ◘ Gemi.
~ örf ve âdet, *huk.* Ticarî hayata etkili olan örf ve âdet. [*Ing.* Usage of trade].
~ pilot, *hava.* Tarifeli ticarî nakliyatı dışında herhangi bir uçağın birinci pilotluğunu yapabilen pilot. [*Ing.* Commercial pilot; *Fr.* Pilote professionnel].
~ rehin, *ikt.* Ticarî bir işlemden doğan borçların temini için menkul malların ve kıymetlerin rehnedilmesi. [*Fr.* Gage commercial].
~ senet, *huk.* ◘ Senet.
~ temsil, *ikt.* Bir kimse adına verilen ticarî yetkiyle o kimse adına imza koymak veya ticarî bir anlaşma akdetmek yetkisi. [*Ing.* Procuration; *Fr.* Procuration].
~ teşebbüs, *ikt.* Şekil ne olursa olsun iktisadî bir faaliyeti amaç edinen tüzel kişi, varlık. [*Ing.* Business enterprise, commercial, enterprise; *Fr.* Enterprise commerciale].
~ ünvan, ◘ Ticaret ünvanı.
~ vekâlet, *huk.* Ticarî mümessil veya müstahdem sıfatını taşımadan bir ticarethane veya fabrika sahibinin nam veya hesabına ticarî işlemleri yapma. [*Ing.* Mercantile agency, authorized agency].
~ vekil, *huk.* Ticarî mümessil sıfatını taşımaksızın bir ticarethane veya ticarî şekilde işletilen diğer bir müessese tarafından müessesenin bütün işleri veya belirli bazı işlemleri için temsile görevlendirilen kimse. [*Fr.* Mandataire commercial].
~ yıl, *mat.* Ticaret hesaplarında, 360 gün olarak kabul edilen yıl. [*Ing.* Commercial year].

ticarileştirme, i. Ticarileştirmek eylemi. [*ing.* Commercialization; *Fr.* Commercialisation].

ticarileştirmek (-i), f. (a) Ticaret metaı haline getirmek. (b) Ticaret hukukunun gereklerine uygun hale getirmek: *Bir borcu ticarileştirmek.* [*Ing.* To commercialize; *Fr.* Commercialiser].

ticarilik,-ği, i. Ticaret hukukuna uygun olarak işlem görmüş şeyin özelliği, ticarî olma hali: *Bir borcun ticarîliği.* [*Ing.* Commercialism; *Fr.* Mercantilisme].

tiemannit, i. *Fr. tiemannite. min.* Formülü HgSe olan doğal civa selenyür; kübik sistemde billûrlaşır. Kaliforniya'da bulunur. [*Ing.* Tiemannite].

tifdruk, i. *Alm. tiefdruck. matb.* Sayfa kalıpları bakırdan, renkli fotoğraf baskılarına elverişli bir baskı tekniği. Fotomekanik yoldan baskı kalıpları hazırlayıp kullanma yöntemi.

Tifinagh, i. *dilb.* Tuareglerin yeni alfabesi. [*Ing.* ve *Fr.* Tifinagh].

tiflektazi, i. *Fr. typhlectasie. patol.* Mukoza nezlesinden ileri gelen ve apandisite benzeyen körbağırsak genişlemesi .Dışkının hareketsiz kalmasına yol açar. [*Ing.*Typhlectasis].

tiflektomi, i. *Fr.typhlectomie.* tıp. Körbağırsağı kesip çıkarma ameliyatı. [*ing.* Typhlectomy].

Tiflis, öz. i. *Tbilisi. coğr.* Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin başkenti.

tiflit,-ti, i. *Fr. typhlite. patol.* Körbağırsak iltihabı. [*Ing.* Typhlitis].

tiftlitik, i. *Fr. typhlitique' tıp.* Tiflite ait. [*Ing.* Typhlitic].

tiflodiklidit,-ti, i. *Fr. typhlodiclidite. patol.* Ileoçekal kapağın iltihabı. [*Ing.* Typhlodicliditis].

tiflograf, i. *Fr. typhlographe.* Körlerin yazmalarına yarayan âlet. [*Ing.* Typhlograph].

tiflohepatit,-ti, i. *Fr. typhlohépatite. patol.* Ördeklerde enfeksiöz enterohepatit. [*Ing.* Typlohepatitis].

tiflokolit,-ti, i. *Fr. typhlocolite. patol.* Çekum bölgesi koliti. [*Ing.* Typhlocolitis].

tifloleksi, i. *Fr. typhlolexie. oft.* Kelime körlüğü. [*Ing.* Typhlolexia].

tiflolityaz, i. *Fr. typhlolithiase. tıp.* Çekumde taş oluşması. [*Ing.* Typhlolithiasis].

tifloloji, i. *tıp.* Körlük bilgisi. [*Ing.* Typhlology].

TİFİNAGH

eski alfabe	yeni alfabe	değeri
ⵀ	ⴰ	a
ⵁ ⵂ	ⴱ ⴲ	b
ⵃ ⵄ ⵅ ⵆ ⵇ	ⴳ ⴴ ⴵ	g
ⵈ ⵉ	ⴷ ⴸ	d
ⵊ	ⴹ	h
ⵋ	ⴺ	v
ⵌ	ⴻ ⴼ	z
ⵍ	ⴽ ⴾ	t
ⵎ ⵏ ⵐ	ⴿ	y
ⵑ ⵒ	ⵀ	k
ⵓ	ⵁ	l
ⵔ ⵕ	ⵂ	m
ⵖ	ⵃ	n
ⵗ ⵘ	ⵄ ⵅ	s
ⵙ ⵚ	ⵆ	ɛ
ⵛ	ⵇ	f
ⵜ ⵝ	ⵈ	q
ⵞ ⵟ	ⵉ ⵊ	r
ⵠ ⵡ	ⵋ ⵌ	ş
ⵢ ⵣ	ⵍ	t
ⵤ	ⵎ	ţ
ⵥ	ⵏ ⵐ	f
ⵦ ⵧ	ⵑ ⵒ	c
⵨ ⵩	ⵓ	z
	ⵔ	d
	ⵕ ⵖ ⵗ ⵘ	j
	ⵙ ⵚ	h

tiflostomi, i. *Fr. typhlostomie. cerr.* Körbağırsağın deriyle ağızlaşmasını sağlayan cerrahî müdahale. [*ing.* Typhlostomy].

tiflotomi, i. *Fr. typhlotomie. cerr.* Körbağırsak ameliyatı. [*ing.* Typhlotomy].

tifo /ti:fo/, i. *Yun. typhos,* sersemlik+*eidos,* şekil. *patol.* Bulaşık sulardan veya eşyadan geçen, ortalama üç hafta süren, ateşli ve tehlikeli bir bağırsak hastalığı olup aşı ile önlenebilir. *(Eberth basilinin yaptığı intanî hastalıktır).* [*Ing.* Typhoid fever; *Fr.* Fièvre typhoïde]; ◉ **gezgin** ~, *patol.* Hastaya, hastalığını farkettirmeden gidip gelme, iş görme imkânı veren tifol çeşidi. *(Bu hafiflik çoğu zaman aldatıcıdır).* [*Ing.* Ambulatory, typhoid; *Fr.*Typhoïde ambulatoire]. ☆ *Eşanl.* **karahumma.**
~ **hali**, *patol.* Ağır bazı intanlarda *(tifo, tifüs v.b.)* görülen dalgınlık hali. Merkez sinir sisteminin, patojen bakterilerin salgıladığı toksinlerle zehirlenmesinden ileri geldiği sanılmaktadır.

tifobasilloz, i. *Fr. typhobacillose, patol.* Tüberküloz basillerinin kana karışması sonucu meydana gelen ve tifoya benzeyen bir hastalık. [*Ing.* Typhobacillosis].

tifoid, s. *Fr. typhoïde. tıp.* Tifoya benzer, tifo ve tifüs çeşidinden. [*Ing.* Typhoid(al)].

tifojenik, s. *Fr. typhogène. tıp.* Tifo meydana getiren. [*Ing.* Typhogenic].

tifolizin, i. *biyokim.* Tifo mikroplarını yokeden bir lizin. [*Ing.* Typholysin].

tifomalarya, i. *Fr. typhomalaria. patol.* Tifo ârazı *(semptomları)* gösteren sıtma. [*ing.* typhomalaria].

tifomani, i. *Fr. typhomanie. tıp.* Genellikle tifüs ve tifo vak'alarında rastlanan deliryum *(sayıklama ârazı).* [*ing.* Typhomania].

tifoni, i. *Fr. typhonie. tıp.* Tifüsten doğan uykusuzluk ve sayıklama hali. [*Ing.* Typhonia].

tifopleksi, i. *Fr. typhoplexie. cerr.* Körbağırsağı tespit etmek için yapılan ameliyat. [*Ing.* Typhoplexy].

tifotüberküloz, i. ◘ **Tifobasilloz.**

tifoz, i. *Fr. typhose* < *Yun. typhos. patol.* Tifoya benzeyen ateşli hastalık hali. *(Hastada tifo mikrobu bulunmaz).* [*Ing* Typhosis]; ◉ **kuş** ~ u, *vet.* Kuşlarda görülen intanî ve bulaşıcı hastalık. *(Bacterium gallinarum'dan ileri gelir. Özellikle tavukta görülür. Hastalık en had şekliyle belirdiği zaman çabucak ölümle sonuçlanır. Had hali uyku ve pis kokulu yeşilimsi sarı ishalle belirir. Kronik olduğu zaman kansızlığa ve aralıklı kabızlığa ve ishale sebep olur. Ölüm oranı % 15 ile % 80 arasında değişir. Özgün eşi genel olarak iyi sonuç verir. Bazı sülfamidler da etkilidir).*

tiftik,-ği, *Fr. fetk* > *taftik.* § ● Tiftik *(Ankara)* keçisi ve bunun ince, uzun ve parlak olan yünü. [*Ing.* Mohair; *Fr.* Poil de chevre angora]; § ❷ İlkbaharda koyunlardan kırkılan ince ve yumuşak yün. [*Ing.* Fine soft wool *(clipped from sheep in the spring);* *Fr.* Mohair]; § ❸ s. Tiftikten *yapılmış: Tiftik atkı.* [*Ing.* Made of mohair; *Fr.* De mohair]; § ● *tıp. esk.* Yaraların tedavisinde pamuk yerine kullanılan tiftik şeridi. [*Ing.* Lint; *Fr.* Charpie]; ◉ **çengelli** ~, *dok.* Elyafı devetüyü renginde olan bir cins tiftik.
~ **keçisi**, *zool.* ◘ Keçi.
~ **tiftik olmak**, ◘ Tiftiklenmek.

tiftiklenmek, nsz. f. *(Kumaşın)* Telleri birbirinden ayrılmak, tiftik olmak. [*Ing.* To become unravelled or frayed; *Fr.*Se défaire, s'effilocher].

tiftik tiftik, z. ve s. Telleri birbirinden ayrılıp kabarmış, tarazlanmış. [*Ing.* Unravelled, frayed].

tiftruk, i. ◘ **Tifdruk.**

tifüs /ti:füs/, i. *Fr. typhus* < *Yun.* Bitle geçen ve ortalama onbeş gün süren, vücudun her yanında pembe lekeler döktüren, ateşli ve tehlikeli bir hastalık, lekelihumma. [*ing.* Typhus; *Fr.* Typhus exantématique]. ☆ *Eşanl.* **lekeli humma.**

tig /tig/, i. *Osm.*< *Fars. esk.* § ❶ Kılıç. [*Ing.* Sword, swordlike; *Fr.* Epée, sabre]; § ❷ Dağ zirvesi. [*Ing.* Peak of a mountain]; § ❸ Işık huzmesi. [*Ing.* Ray of light]; § ❹ *ed. esk.* Edebiyatta sevgilinin kaşı, kirpiği ve bakışı anlamında kullanılırdı. *(Tig, divan edebiyatına İran şiirinden geçti);* ◉ ~ **i bend**, *tasav.* Bektaşî tarikatına girecek olan kimsenin gönderdiği kurbanlık koyunun tüyünden örülmüş bağ; ◉ ~ **i teber, şahı merdan**, *dey.* Her şeyini kaybetmiş, elinde avucunda bir şey kalmamış.

tiga[1], i. *Sasakça,* Indonezya'da Lombok adasında yaşayan yerli bir kabilenin günde üç vakit namazına verilen ad.*(Bu kabile günde üç vakit namazdan başka Müslümanlığın hiç bir şartını kabul etmez).* [*ing.* ve *Fr.* Tiga].

tiga[2], i. *zool.* Üç parmaklı, siyah, beyaz başlı, kırmızı tepelikli, açık sarı sırtlı ağaçkakan *olup Indonezya'da yaşar.* [*Lat. Dinopium; Ing.* ve *Fr.* Tiga].

tigal, ◘ **Tıkal.**

tigayd, i. *Ing. T gulde. den* T biçimi küçük kilitleme âleti. *(Yelkenli yatlarda yelkenin direğe veya açıldığı eğik serene bağlanan yakasına yakın aralıkla takılır ve direk veya bu serendeki oluk içinde kayarak yelkenin rahatlıkla açılıp toplanmasını sağlar).*

tiglik, s. *Fr. tiglique. kim.* (a) Formülü $CH_3{-}CH = C(CH)_3CO_2H$ olan bir etilenik asid için kullanılır. 64°C'ta erir, 198°C'ta kaynar. Papatya esansında ve kroton yağında bulunur. Geometrik izomeri olan angelik asidin ısı etkisiyle yer değiştirmesinden elde edilir. (b) Bu aside tekabül eden

aldehid *(gayol)* için kullanılır. 110°C'ta kaynar, gayak ağacı reçinesinin damıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Tiglic].
☆ *Eşanl.* **α-metilkrotonik.**

tigmomorfoz, i. *Fr. thigmomorphose.* Temasın sağladığı morfojen etki. Canlı varlığın oluşma veya gelişme süreci için gerekli olabileceği gibi olmayabilir de. [*Ing.* Thigmomorphosis].

tigmonasti, i. *Fr. thigmonastie.* Bitkisel bir organın, katı bir cismin çarpmasına karşı gösterdiği tepki. *(Bunun en iyi örneği küstümotu /Mimosa pudica/ yapraklarının kıvrılmasıdır. Fakat yağmur damlası gibi su kütleleri, şiddetli bile olsa çarptığı zaman hiçbir bitkide tepki uyanmaz).* [*Ing.* Thigmonasty].
☆ *Eşanl.* **seismonasti,**

tigmotropizm, i. *Fr. thigmotropisme* veya *thigmotaxie. biy.* Temas veya dokunma sonucunda meydana gelen tropizma hareketi. ☆ *Eşanl.* **tigmotaksi.**

tig.bend, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kılıç bağlıyan, kılıç kuşanan.

tig.dâr /tîgdâr/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kılıçlı, kılıç taşıyan.

Tigre, öz. i. *dilb.* Habeşistan'da yaklaşık olarak 200.000 kişi tarafından konuşulan Hamî-Samî dili. [*Ing.* ve *Fr.* Tigre].

Tigrina, öz. i. *dilb.* Habeşistan'ın kuzeyinde ve Erythrea yakınında konuşulan Hamî-Samî öbeğinden dil. *(Gezcenin gelişmiş bir biçimidir. Tigrina'nın500.000 ile bir milyon kişi tarafından konuşulduğu sanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Tigrinya, Tigrina].

tigron, tiglon, i. zool. Erkek kaplanla dişi aslanın veya erkek aslanla dişi kaplanın çiftleşmesinden türeyen kısır memeli. [*Ing.* ve *Fr.* Tiglon, tigon].

tig.zebân /tigzebân/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Dili kılıç gibi olan, te'sirli söz söyleyen.

tig.zen /tîgzen/, b.s.ç: **tigzenân.** *Osm.* < *Fars.* Iyi kılıç kullanan.

tig.zenân /tigzenân/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* **tigzen'**in çoğulu.

tih, i. ç: **etyâh.** ç: **etâviye.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çöl. ◘ **Beyâbân;** § ❷ *h.d.* Mısır ile Şam arasında, Sinâ dağının bulunduğu yarımadada bir çöl. *(Hz. Mûsâ, Mısır'dan çıktıktan sonra halkı ile birlikte bu çölde kırk yıl dolaşmıştır);* § ❸ *biy.* Dolambaç.

tihâme /tihâme/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mekke-i Mükerreme'nin bir adı.

tihû, i. *Osm.* < *Fars.* Çil kuşu.

tik,-kl, i. *Fr. tic.* § ❶ Ikide birde göz kırpma, omuz oynatma gibi istem dışı yapılan hareket. [*Ing.* Twitching]; § ❷ *patol.* Bir veya bir kaç kasın istem dışı kasılmasıyla meydana gelen, alışkanlığa bağlı bilinçli seyirme hareketi: *Yüzündeki tiklere engel olamıyor;* § ❸ *patol.* Bir veya birkaç kasın istem dışı kasılmasıyla meydana gelen, alışkanlığa bağlı bilinçli seyirme hareketi: *Yüzündeki tiklere engel olamıyor.* ◉ **kıl koparma ~ i,** *patol.* ◘ **Kıl.**

tik.ağacı, b.i. *bot.* Iki-çeneklililer *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Mineçiçeğigiller *(Verbenaceae)* familyasından, Doğu Hindistan'da yetişen bir ağaç. Çiçekleri aktinomorftur. Odunu gayet dayanıklı ve güzeldir, bu sebepten mobilyacılıkta makbuldür. [*Lat. Tectsna grandis; Ing.* Teak; *Fr.* Teck].

tikan, i. *(«ka» uzun okunur). Osm.* < *Ar. esk.* **tak'**ın çoğulu.

tike, I. *esk.T. h.d.*§ ❶ Küçük küçük doğranmış et parçası, kuşbaşı. [*Ing.* Pieces of meat roasted on skewers]; § ❷ Ekmek ufağı; § ❸ Lokma, parça: *Sabahtan beri bir tike ekmek yemedim.* [*Ing.* Particle; *Fr.* Raplécement]; § ❹ Az, azıcık: *Bir tike pırasa aldım.* [*Ing.* Piece, patch; *Fr.* Raplécement].

tikel*, s. § ❶ Bir tümün bir parçası ile ilgili. [*Osm.* Cüzi; *Ing.* Particular, *Fr.* Particulier]; § ❷ *fels.* Bütününün bir kısmına uygulanabilen. [*Osm.* Kısmî; *Ing.* Partial; *Fr.* Partiel,-elle]; § ❸ *mant.* Bir genelliğe değil, sadece bir bölüme ilişkin olan: *Tikel önerme, Tikel terim.* ☆ *Eşanl.* **tümel.**

tiken, I. *h.d.* ◘ **Diken.**

tiket,-tl, I. Küçük formadaki biletlere genel olarak verilen ad. ◘ **Bilet;** ◉ **benzin tiketi,** ◘ **Yakıt kartı;** ◉ **rıhtım ~ I,** ◘ **Giriş bileti;** ◉ **yemek ~ i,** Özellikle restoranlı vagonlarda yararlanılan, bir yemek için önceden alınan bilet. [*Ing.* Meal ticket, meal voucher; *Fr.* Ticket repas].

tikker, I. *Fr. telg.* Bir radyo alıcı devresinde periyodik kelimeler meydana getiren elektromagnetik vibrör. *(Tikker, kesiksiz yüksek frekanslı dalgalarla gönderilen radyotelgraf işaretlerinin alıcıda tekrar elde edilmesini sağlar).* [*Ing.* Ticker].

tikopsi, I. *Fr. tychopsie* < *Yun. tykhe,* rastlantı + *opsis,* görünüş. Evrimin matematiksel kuramında, bir karakterin değişim genliğini belirlemek için kullanılan rastlantılı hatalar kanunu eğrisi. [*Ing.* Tychopsia].

tiksinç. s. ◘ **Tiksindirici.**

tiksindirici, s. Tiksinilecek halde olan. [*Osm.* Menfur; *Ing.* Abhorred, loathed, shunned; *Fr.* Dégoûtant, écœurant].

tiksindirmek (-i, -den), f. Tiksinmesine yol açmak. [*Ing.* To cause loathing or aversion, to disgust *(one); Fr.* Dégoûter].

tiksinilmek (-den), ösz. f. Herhangi biri tiksinmek.

tiksinmek (-den), f. *esk. T. tiskinmek.* § ❶ Bir şeyi kötü, iğrenç veya aşağılık bularak ondan uzak durma duygusuna kapılmak: *Sîneken tiksinmek. Yalandan tiksinmek.* [*Osm.* Istikrah etmek; *Ing.* To be disgusted *(with),* to be sickened *(by),* to loathe; *Fr* Se dégoûter]; § ❷ Bir kimseyi, düşünceyi v.b. kötü, çirkin veya aşağılık bularak kendini ondan uzak durma duygusuna kaptırmak. [*Osm.* Nefret etmek; *Ing.* To detest, to hate, to feel an aversion *(for); Fr.* Éprouver de l'aversion, haïr]. ☆ *Eşanl.* **iğrenmek.**

tiksinti, i. < *tiksinmek.* Tiksinmek eylemi. [*Ing.* Disgust, loathing; *Fr.* Dégoût].

tikso-, *Yun. thixis,* dokunmak'tan alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek.[*Ing.* ve *Fr.* Tixo-].

tiksotrop, s. *Fr. thixotrope. fiz.* Çalkalanınca sıvılaşan, durulunca yeniden eski haline dönüşen jeller için kullanılır. [*Ing.* Thixotropic].

tiksotropluk,-ğu, I. *fiz.* Hafif bir çalkalama ile jel halinden sıvı hale geçen bazı karışımlarda meydana gelen olaya verilen ad. *(Yeniden jel haline dönüşmesi için, sıvı hale geçtiği zaman kütleyi hareketsiz bırakmak yeterlidir).* [*Ing.* Thixotropy].

til, I. *Fr. thylle. bot.* Bitkilerde odun ve soymuk damarların çeperlerinde oluşan ve bu damarları az çok tıkayan kabartı. *(Ağaçların üzerinde kalan ölü yaprakların saplarında görülür).* [*Ing.* T(h)ylose, tylosis].

til, i. *trm.* Suların pek az veya hiç etkileri olmadan buzullar tarafından taşınmış ve yığılmış materyal. [*Fr.* Poussoir].

tilaka, I. *Sansk.* Brahma tarikatından olanların vücutlarına veya alınlarına renkli toz, kül, beyaz tebeşir v.b. ile yaptıkları işaretlere verilen ad. *(Hintli kadınların alınlarına taktıkları süslere de bu ad verilir).* [*Ing.* Tilak; *Fr.* Tilaka].

tilâl /tilâl/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tell'**in çoğulu.

tilâmîz /tilâmîz/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tilmiz'**in çoğulu.

tilâmize /tilâmize/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tilmiz'**in çoğulu.

tilasit, I. *Fr. tilasite. min.* Flüorlu doğal kalsiyum ve magnezyum arsenyat. [*Ing.* Tilasite].

tilâvet /tilâvet/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Kur'anı, güzel sesle ve usulüne göre okuma, okunma. [*Ing.* A reading or chanting *(especially the Quran); Fr.* Lecture psalmodié du Coran, chant religieux].
~ **iskemlesi,** Üzerinde Kur'anı Kerim okunan rahle ve iskemle. [*Ing.* Lectern; *Fr.* Lutrin].
~ **odası,** Mevlevî dergâhlarında dervişler ve dedelerin Kur'an okudukları oda. [*Ing.* Special room where the Mevlevi dervishes chant the Quran].

tilka' I. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* § ❶ Taraf, yön, hizâ; § ❷ Görüşme, buluşma.

tilki, I. *esk. T. tilkü.* § ❶ *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Köpekgiller *(Canidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 90, kuyruğu 30 sm.'dir. Irklarına göre çeşitli renklerde olurlar. Kuyruk tüyleri uzundur. Kümeslere saldırır. Toprakta in açar. Kürkü çok beğenilir. Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da yaşar. [*Osm.* Sa'leb; *Lat. Vulpes vulpes = Canis vulpes; Ing.* Common red fox; *Fr.* Renard commun]. ◘ *ŞEKİL: 380.*— **MEMELİ HAYVANLAR;** § ❷ *mec.* Kurnaz kimse: *Ne tilkidir o bilmezsiniz.* [*ing.* Cunning, sly; *Fr.* Fin, rusé, matois]; § ❸ *deric.* Tilki postu veya bu posttan yapılmış kürk. ◉ **~nin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânıdır,** *at.* Meslek veya alışkanlık gereği olan bir sonuçtan kaçınılamaz. [*Ing.* You can't escape it, you will come back to the place where you belong]; ◉ **~ ye «tavuk kebabı yer misin?» demişler; «adamın güleceğini getiriyorsunuz» demiş,** *at.* Bir kimseye çok özlediği halde elde edemediği bir şeyi «ister misin» diye sorulur mu?; ◉ **çöl ~ si,** *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Köpekgiller *(Canidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 25-40 sm. Kuyruğu 17-20 sm. Gözleri ve kulakları büyüktür. Tüyleri açık kahverengi olur. Toprakta in açar. Kuzey Afrika'da yaşar. [*Lat. Fennecus zerda; Ing.* Fennec; *Fr.* Fennec, renard du Sahara]. ☆ *Eşanl.* **fennek;** ◉ **kutup ~ si,** *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Köpekgiller *(Canidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 60, kuyruğu 30 sm. Tüyleri, yazın mavimsi, kırçıl, kışın beyazdır. Beyaz olanlar kürkçülükte aranır. Kuzey kutbunda toplu halde yaşar. [*Lat. Vulpes Lagopus; Ing.* Arctic fox; Renard bleu, isatis, renard polaire]. ☆ *Eşanl.* **gök tilki.**
~ **gibi,** *dey.* Kurnaz. [*Ing.* Cunning, sly; *Fr.* Fin, rusé,-ée, madré,-ée].
~ **kuskusu,** *zool.* ◘ **Tilkikuskusu.**
~ **kuyruğu,** *bot.* **Tilkikuyruğu.**
~ **kuyruğu çamı,** *bot.* ◘ **Çam.**
~ **taşağı,** *bot.* Bir Salep türü. [*Lat. Orchis hircina; Ing.* Lizard orchis].
~ **tırnağı,** *bot.* Bir salep türü. [*Lat. Orchis mascula; ing.* Spotted orchis, purple orchis].
~ **tilkiliğini, anlatıncaya kadar post elden gider,** *at.* Bir gerçeği anlatabilinceye kadar çok defa başa gelmedik şey kalmaz. [*Ing.* A person can have a lot of trouble before the truth is understood].
~ **uykusuna yatmak,** *dey.* Uyuyormuş gibi yapmak, böylelikle fırsat kollamak.

tilki.balığı, b.I. *zool.* ◘ **Sapanbalığı.**

Tilkicik,-ği, I. *astr.* Yunus, Kartal ve Kuğu takımyıldızları arasında yer alan küçük, Kuzey Yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. Önemli hiç bir yıldızı yoktur. [*Lat. Vulpecula (= Vul); Ing.* Fox; *Fr.* Petit Renard].

Tilkicik,-ği, öz. I. *astr.* Bir takımyıdızın adı. [*Lat. Vulpecula (= Vul); Ing.* Fox; *Fr.* Petit Renard].

tilki.kancalı.solucanı, b.I. *zool.* ve *paraz. Ancylostomatidae* familyasından, 5-12 mm. boyunda olup, tilkiden başka, kedi, köpek ve öbür etçillerin ince bağırsak asalağı olarak da yaşayan ince solucan. [*Lat. Uncinaria stenocephala; Ing.* Fox hookworm; *Fr.* Uncinaire].

tilki.kuskusu, ç.b.I. *zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Kuskusgiller *(Phalangeridae)* familyasından, bir memeli türü. Uzunluğu 60, kuyruğu 45 sm. Kalın ve fırça biçiminde bir kuyruğu, uzun bacakları vardır. Kürkü beğenilir. Avustralya'da ağaçlarda yaşar. [*Lat. Trichosurus vulpecula; Ing.* Vulpine opossum, vulpine phalanger; *Fr.* Opossum gris d'argent].

tilki kuyruğu, b.I.§ ❶ *bot.* Iki-çeneklili *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Horozibiğigiller *(Amaranthaceae)* familyasından, sarkık panikulalı durumlar taşıyan, Türkiye'de bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, bir yıllık, bir tropikal bölge bitkisi. [*Lat. Amaranthus caudatus*]. ◘ *ŞEKİL: 132.*— **Çi-**

ÇEKLER III; § ❷ *trm.* Uzun salkımlı bir çeşit üzüm; § ❸ *sp.* Altta bulunan güreşçinin, bir elini ters kıvırarak hasmının kündesini önlemek veya bozmak için onu çenesinden ve omuzundan yakalayıp yere doğru çekmek.

tilkileşmek, nsz. f. Kurnaz hale gelmek. [*Ing.* To become crafty].

tilkilik,-ği, i. § ❶ Tilkisi bol yer; § ❷ i. *mec.* Kurnazlık. [*Ing.* Craftiness, slyness; *Fr.* Ruse, finesse].

tilki.üzümü, b.i. *bot.* Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, nemli ormanlarda yetişen, 20-40 sm. yüksekliğinde, çok yıllık, sürünücü rizomlu bitki. Çiçekleri yıldız biçiminde dir. Doğu Karadeniz bölümünde yetişir. [*Osm.* Ineb-üs-saleb; *Lat. Paris incompleta; Ing.* Fox grape; *Fr.* Paris, parisette, raisin -de-renard].

tille, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Basamak; § ❷ Sıradağ.

tille, i. *Osm.* < *Fars. esk.* İşlenmemiş altın.

tillit,-ti, i. *jeol.* Buzul çakıltaşı; buzul çakıllarının doğal olarak çimentolanmasıyla oluşmuş bir kayaç.

tilmiz, i. ç: **telâmîz, telâmîze.** *Osm.* < *Ar. esk.* Öğrenci. [*Ing.* ve *Fr,* Disciple].

tilmîz.âne /tilmîzâne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Talebeye *(öğrenciye)* yakışacak yolda.

tilmizlyet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Talebelik *(öğrencilik).*

tiloz, i. *Fr. thyllose fitopatol.* Odun damarlarında zamk ve til oluşumuna sebep olan çeşitli bitki hastalıklarına verilen ad. *(Karaağaç asalak tilozuna /grafiyoz/ Ceratostomellaulmi mantarı sebep olur. Tiloz bitkide özsu dolaşımını güçleştirir).* [*Ing.* Thyllosis].

tiltdozer, i. *Ing. bayındır.* Bıçağı yatay bir eksen etrafında dönebilen buldozer.

tim, i. *Ing. team.* § ❶ *sp.* Sporcular takımı; § ❷ *ask.* Silâhlı kuvvetlerde belirli bir iş veya hizmeti başarabilecek güçteki en küçük *(birkaç kişilik)* birliğe verilen ad.

timalya, i. *zool.* Timalyakuşugiller *(Timellidae)* familyasından, küçük boylu *(10 sm),* değişik tonda esmer, kızıl, gri bazen sarı renkli ötücü kuş. Görünüşü biraz ardıç kuşunu andırır. *(Timalyalar /Timalya cinsi ve benzerleri/ ağaçlarda yaşayan kuşlardır. Endonezya ve Malezya bölgesinde pek çok türü bulunur).*

timalya.kuşugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Özötücüler *(Oscines)* üst familyasına giren bir familyası. Gagaları kuvvetli ve çengellidir. Kanatları yuvarlak olur. Tüyleri yumuşaktır. Böcek, meyva v.b. yerler. Güney ve Orta Asya'da ve tropik Afrika'da yaşarlar. **Japon bülbülü** *(Liothrix lutea)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Timellidae; Fr.* Timaliidés, timéliidées].

timar, i. *huk.* Osmanlı İmparatorluğunda kayıtlı geliri üç bin akçeden yirmi bin akçeye kadar olan yerlere denirdi; ⊙ **eşkinci ~ ı,** *huk.* Bulundukları yerin sancak beyinin emri altında sefere katılacakların timarları. ⊙ **hizmet ~ ı,** *huk.* Hudutlarda bulunan bazı camilerin imam ve hatiplerine ve saray hizmetlerine ayrılan tımarlar. ⊙ **müstahfız ~ ı,** *huk.* Kalelerde bulunup bunları korumakla yükümlü olanların tımarları.

timar.hâne /timârhâne/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Timarhâne, akıl hastahanesi.

timbal,-li, i. *Fr. timbale* < *tambale* < *Isp. atabal* < *Ar. tabl.* Üstü belirli, fakat değişebilir bir ses perdesi çıkaran deriyle kaplı, bakırdan yapılma ve küre biçiminde bir çeşit davul. *(İlk zamanlar NAKKARE diye adlandırılan bu çalgı, daha çok çift olarak çalınır ve kimi zaman da uzun trompetin yanına katılırdı. XVIII. yüzyılda senfonik orkestralara girene kadar askerî alanda kullanılan bir çalgıydı).* [*Ing.* Kettledrum; *Fr.* Timbale]. ◘ *ŞEKİL: 407.*— MÜZİK ALETLERİ III.

timektomi, i. *Fr. thymectomie. cerr.* Timusun ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Thymectomy].

timerjazi, i. *Fr. thymergasie. psikopatol.* Manyak depresif psikoz. [*ing.* Thymergasia].

timi, i. Böcek ısırmasıyla meydana gelen yumru. [*ing.* A kind of gipsy game, swelling *(caused by the bite of an insect); Fr.* Enflure produite par la morsure des insectes].

timik, i. *Fr. thymique. tıp.* Timusa ait. [*Ing.* Thymic].

timin, i. *Fr. thymine.* Pirimidin serisinden azotlu baz. *(Timin, bir pentozla birleşerek bir nükleozit verir. Bu nükleozit, fosforik asidle birleşerek, nükleik asidlerin bileşimine giren nükleotidlerden birini meydana getirir. Ribonükleik asid molekülünde timin, bir metil grupu kaybederek ürasil haline dönüşür).* [*Ing.* Thymine].

timit,-ti, i. *Fr. thymite. patol.* Timus iltihabı. [*Ing.* Thymitis].

Timne'ler, ç.öz.i. *etn.* Siera Leone'de zenci halk. [*Ing.* ve *Fr.* Temnes, Timnes].

timoanaleptik, s. ve i. *Fr.thymoanaleptique. ecz.* Suyukları uyarıcı etkisiyle ruhî çöküntüyü gideren ilâçlara denir. *(Başlıca iki grupa ayrılır; iminodibenzil ve yakın türevleri /en iyi bilinen ve en çok kullanılan imipramin'dir/; monoaminoksidaz'ı giderici maddeler ipromlyazit/).* [*Ing.* Thymohydroquinone].

timojenik, i. *Fr. thymogénique. tıp.* Hissî veya histerik menşeli. [*Ing.* Thymogenic].

timokinon, i. *Fr. thymoquinone. kim.* Formülü C_3H_7-$C_6H_2O_2$-CH_3 olan kinon. Timole tekabül eder. 45°C'ta eriyen, 232°C'ta damıtılabilen sarı iğneler meydana getirir ve amilnotimol veya nitrozotimolün yükseltgenmesiyle hazırlanır. [*Ing.* Thymoquinone].

timokrasi, i. *Fr. timocratie* < *Yun. time,* gelir tahmini + *kratos,* iktidar > *timokratia.* Siyasî hakların yalnız varlıklı sınıfa tanındığı yönetim sistemi. *(Demokrasi ile oligarşi arasında yer alır).* [*Ing.* Timocracy].

timol, i. *Fr. thymol. kim.* Formülü $C_6H_3(C_3H_7)$ (OH) CH_3-1-2-4 olan monofenol. Eczacılıkta antiseptik olarak, matbaacılıkta, jelâtin Emülsiyonların bozulmaması için konserve maddesi olarak kullanılan renksiz kristaller halinde, suda ve eterde erir, suda güç eriyen madde. [*Ing.* Thymol; *Fr.* Thymol].

timolftalein, i. *Fr. thymolphtaleine. kim.* Suda çözünmeyen ve fenolftalein'in yerine kullanılan beyaz tuz. [*Ing.* Thymolphtaleine].

timoliz, i. *Fr. thymolyse. patol.* Timus dokusu harabiyeti. [*Ing.* Thymolysis].

timoma, i. *Fr. thymome. patol.* Timus tümörü. [*Ing.* Thymoma].

timonükleik, s. *Fr. thymonucléique. biyokim.* Hücre çekirdeğindeki proteinlerin bileşimine giren karmaşık yapılı bir asid için kullanılır. [*ing.* Thymonucleic].

timotik, s. *Fr. thymotique. kim.* Formülü $C_3H_7(CH_3)C_6H_2(OH)$ CO_2H olan timolkarboksilik asidler için kullanılır. *(123° C'ta eriyen orto izomeri sodyum hidroksidli timolün karbon dioksidle ısıtılmasından elde edilir. 157°C'ta eriyen para izomeri karbon tetraklörürün sodyum nidroksid eşliğinde timol'le yoğunlaşmasından elde edilir. Sadece orto izomeri, demir III klorürle koyu mavi renge boyanır).* [*Ing.* Thymotic].

timopati, i. *Fr. thymopathie. patol.* Timus hastalığı. [*Ing.* Thymopathy].

timosit,-ti, i. *Fr. thymocyte. tıp.* Timusdan elde edilen bir lenfosit. [*Ing.* Thymocyte].

timotoksik, i. *Fr. thymotoxique. tıp.* Timüs bezi için zehirli olan. [*Ing.* Thymotoxic].

timpan, i. *Fr. tympan. anat.* ◘ **Kulakzarı.**

timpanektomi, i. *Fr. tympanectomie. cerr.* Kulak davulu zarının ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Tympanectomy].

timpani, i. *Fr. tympanie. tıp.* (a) Karın şişkinliği; (b) Perküsyonda tanınan ses verme. [*Ing.* Tympany]. ◘ *ŞEKİL: 496.*— MÜZİK ALETLERİ II.

timpanik, s. *Fr. tympanique. tıp.* (a) Kulak davulu *(timpan)*na ait; (b) Karın şişkinliğine ait. [*Ing.* Tympanic, tympanal].

timpanist, i. *Ing. tympaniste. müz.* Davul, zil ve benzerlerini çalan orkestra üyesi. [*Ing.* Tympanist].

timpanit,-ti, i. *Fr. tympanite. patol.* Timpan zarı iltihabı. [*Ing.* Tympanitis].

timpanizm, i. *Fr. tympanisme* < *timpanit. patol.* Bağırsaklarda büyük miktarda gaz birikmesinden ileri gelen karın şişkinliği. Elle vurulduğunda, tiz perdeden özel bir ses verir. *(Timpanizm, aerofajiden, bağırsaktaki mayalanmalardan, bağırsak tıkanmasından v.b. ileri gelir).* [*Ing.* Tympanism].

timpanomastoid, i. *Fr. tympanomastoïde. patol.* Timpan ve mastoid hücrelerin birlikte iltihabı. [*Ing.* Tympanomastoiditis].

timpanon, i. *Fr. tympanon* < *Yun. müz.* Kanun, santur ve yatağan gibi, dize veya bir yere yatay konularak çalınan, eski, çok telli bir âlet. [*Ing.* Dulcimer].

timpanoplasti, i. *Fr. tympanoplastie. cerr.* Kronik otit hallerinde uygulanan ve normale yakın bir işitme sağlamak üzere bir deri parçasının kulak zarı yerine kullanılmasını öngören cerrahî müdahale. [*ing.* Tympanoplasty].

timpanoskleroz, i. *Fr. tympanosclérose.* Sağırlıkla son bulan kulakzarı sklerozu. [*Ing.* Tympanosclerosis].

timpanotomi, i. *Fr. tympanotomie. cerr.* Timpan zarını kesme veya çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Tympanotomy].

timsah, i.ç: **temsîh.** *Osm.* < *Ar. timsâh. zool.* Timsahgiller *(Crocodilidae)* familyasından, sıcak bölgelerin akarsularında yaşayan, kalın ve kabuksu bir derisi olan sürüngen cinsi. [*Lât. Crocodilus; ing.* Crocodile; *Fr.* Crocodile]. ◘ *ŞEKİL: 555.*— **TİMSAH** *(Genel yapı); ŞEKİL: 556.*— **TİMSAH** *(İskelet).* ⊙ **Amerika ~ ı,** *zool.* Timsahgiller *(Crocodilidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 4,5 m. Florida'dan Kaliforniya'ya kadar olan bölgede yaşar. [*Lat. Crocodilus americanus; Ing.* American crocodile; *Fr.* Crocodile d' Amérique]; ⊙ **ganj ~ ı,** *zool.* Timsahgiller *(Crocodilidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 5 m. olur. Hindistan'da ırmaklarda bulunur. Kutsal sayılır, insanlar bununla birlikte ırmaklara girerler. Üstü kirli esmer yeşil, altı sarı renklidir. Balıklarla beslenir. Burnu uzamıştır. [*Lat. Gravialis gangeticus; Ing.* Gavial; *Fr.* Gavial du gange]. ☆ *Eşan.* **gavialis;** ⊙ **Hint ~ ı,** *zool.* Timsahlar *(Crocodilia)* takımının, Timsahgiller *(Crocodilidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 34 m. Hindistan'da bataklık ve ırmaklarda yaşar. [*Lat. Crocodilus palustris; Ing.* Mugger; *Fr.* Crocodile des marais]; ⊙ **nil ~ ı,** *zool.* ◘ **Niltimsahı.**

timsah.bekçisi, b.i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, bataklık-kırlangıcıgiller *(Glareolidae)* familyasından bir kuş türü. Batı ve Kuzey Afrika'da su kıyılarında yaşar. Uzunluğu 23 sm. olup gri kızıl sarı, siyah beyaz tüylü ve uzun kanatlıdır. Mısır **timsahbekçisi** *(Pluvianus Aegyptius)* böceklerle beslenir ve *Herodotos*'tan beri, timsahların ağzında arta kalan yiyecek kırıntılarını temizlediğine inanılır. [*Lat. Pluvianus; Ing.* Crocodile-bird; *Fr.* Pluvian d'Egypte].

timsahgiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, timsahlar *(Crocodilia)* takımına giren bir familyası. Bacakları çok kuvvetlidir. Suda yaşarlar. **Nil timsahı** *(Crocodilus vulgaris),* **Amerika timsahı** *(Crocodilus americanus), Hint timsahı (Crocodilus palustris), Misisipi alligatoru (Alligator mississippiensis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Crocodilidae; Fr.* Crocodilidés]

timsahiye /timsâhiye/, i. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Timsahlar.

timsahlar, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının bir takımı. Bazılarının soyu tükenmiştir. Yaşayanlar büyük boylu, uzun kuyruklu, kertenkeleye benzeyen, ayakları yüzmeye ve yürümeye elverişli ve üzerleri kemik safiha veya keratin pullarla örtülü hayvanlardır. Dişleri vardır. **Timsahgiller** *(Crocodilidae)* ve *Gaviyalgiller* familyaları vardır. [*Osm.* Timsahiye; *Lat.* ve *Ing.* Crocodilia; *Fr.* Crocodiliens].

timsal,-li /timsâl/, i, ç: **temâsil**. *Osm.* < *Ar. misl. esk.* Simge. [*Ing.* Symbol; *Fr.* Symbole].
☆ *Eşanl.* **sembol.**

timsalî /timsâlî/ s. Bir şeyi temsil eden ve onun sembolü olan: *Timsalî bir resim, timsalî bir heykel.* [*Ing.* Figurative; *Fr.* Figuratif].

timur, i. *esk. T.* Demir.

timüs /ti:müs/, i. *Yun. thymos. anat.* Yeni doğmuş yavruların göğüs kemiği arkasında bulunan ve erişkin oluncaya kadar körelen bir iç salgı bezi. [*ing.* ve *Fr.* Thymus].
☆ *Eşanl.* **özden, boyunaltı bezi.**
~ **astması**, *tıp.* ◘ **Astma.**

tin*, i. *esk.T. fels.* Bir takım fizikötesi kuruculârının gerçeği ve evreni açıklamak için her şeyin özü, temeli veya yapıcısı olarak kabul ettikleri, madde dışı bir varlık. [*Osm.* Ruh; *Ing.* Spirit; *Fr.* Esprit].

tinamugiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Tinamular *(Tinamiformes)* takımının bir familyası. Tavuklara benzerler. Güney Amerika'da yaşarlar. **Tao** *(Tinamus tao)*, **inambu** *(Rhynchotus rufescens)*, **gizil-kuyruklu-tinamu** *(Crypturus cinereus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Tinamidae; Fr.* Tinamidés].

tinamular, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Karinalılar *(Carinatae)* bölümünün bir takımı. Kanatları ve kuyrukları kısadır. Karinaları olmakla beraber bazı karakterleri bakımından karinasız kuşlara benzerler. **Tinamugiller** *(Tinamidae)*, tek familyasıdır. [*Lat.* ve *Ing. Tinamiformes; Fr.*Tinamiformes]. ◘ *TABLO: 23.*— **KUŞ TAKIMLARI.**

tinbâl /tinbâl/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kısa, bodur *(kimse)*.

Tindigo'lar, ç.öz.i. *etn.* ◘ **Kangeji'ler.**

tingöz, i. *arg.* Tokat: *Tongozu sarkıtınca süt dökmüş kediye döndü.* [*Ing.* Cuff, box on the ears; *Fr.* Soufflet].

tinka /tin:ka/, i. *Keltçe. zool.* Turnabalığı büyüklüğünde, eti beğenilen bir balık. [*Lat. Tinca tinca*].

tinkal, tinkalkonit, i. *Fr. tincal, tincalconite. min.* Hidratlı doğal sodyum borat. [*Ing.* Tincal, tincalconite].
☆ *Eşanl.* **Boraks.**

tinnîn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❷ Büyük yılan, ejderhâ; § ❷ *astr.* Yeri burç boyunca uzanan hafif beyazlık; § ❸ *astr.* Ejderha burcu, semânın kuzey yarım küresinde Küçükayı burcunu çepçevre saran ve S gibi kıvrılıp bir yıldız dörtgeniyle nihayet bulan zincirvari bir burç. [*Lat.* Draco].

tinsel*, s. *psik.* Duyumlarla algılanmayan, biçim, hacim, konum gibi madde ile ilgili nitelikleri olmayan. [*Osm.* Ruhanî, manevî, gayri cismanî; *Ing.* Spiritual; *Fr.* Spirituel, -elle, moral].

tinselci*, i. Tinselcilikten yana olan kimse veya görüş. [*ing.* Spiritualist; *Fr.* Spiritualiste].

tinselcilik*,-ği, i. *fels.* Ruh, Allah gibi, madde dışı varlıkları kabul eden doktrin. [*Osm.* Ruhiye; *Ing.* Spiritualism; *Fr.* Spiritualisme].
☆ *Eşanl.* **spiritüalizm.**
☆ *Karş.* **maddecilik.**

tintin, z, *h.d.* Sessizce, patırtısız: *Tin tin* uzaklaştı. [*Ing.* Toddlingly, slowly *(walking)*; *Fr.* Dragon].

tinto, i. § ❶ Ispanya'da yetişen kırmızı üzüm. § ❷ Aynı üzümle yapılan Ispanyol şarabına verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Tinto].

tintometre, i. *Fr. tintomètre. tıp.* Sıvıların renk bakımından karşılaştırılmasını sağlayan cetvel. [*Ing.* Tintometer].

tintometri, i. *Fr. tintométrie. tıp.* Tintometrenin kullanılışı. [*Ing.* Tintometry].

tiofil, s. *tıp.* Kükürtlü ortamda iyi gelişen. [*Ing.* Tiophil].

tiopeksi, i. *Fr. thiopéxie. tıp.* Kükürt bağlama. [*Ing.* Thiopexy].

tiorba, i. *It.* XVI. ve XVII. yüzyıllarda kullanılmış, çift saplı bir çeşit ud. [*Ing.* Theorbo; *Fr.* Théorbe, téorbe].

tip,-pi, i. *Fr. type.* < *Lat. typus* < *Yun. typos.* § ❶ Benzerlerinin ana niteliklerini kendinde topladığı için örnek olarak ele alınan birey. [*Ing.* ve *Fr.* Type]; § ❷ *biy.* Sınıflandırmada bir temel olarak kullanılan ve geniş sayıda bireyleri kapsayan karakterler topluluğu; yeni bir cins veya tür olarak tanımlanan esas birey. [*Lat. Typus; Ing.* Type; *Fr.* Type, caractère]; § ❸ *bot.* Bir türe veya bir çeşide özgü karakterlerin en çoğunu kendinde toplayan bitki; § ❹ *demir.* Bir lokomotif sınıfının girdiği kategori; § ❺ *patol.* Bir hastalığın belirtilerinin ardışık olarak gelişme ve belirme düzeni; § ❻ *zoot.* (a) Bir hayvan ırkını belirleyen karakterlerin tümü. (b) Bir davranışa veya bir üretime tekabül eden morfolojik karakterlerin tümü: *Süt ineği tipi.* [*Ing.* Type]; § ❼ s. Çeşit, cins: *Bu tip insanlar*; ◉ **antisosyal** ~ **ler**, *sosy.*, **Antisosyal** ◉ **atlet** ~, *antr.* ◘ **Atlet**; ◉ **bellek** ~ **leri**, *psik.* ve *fels.* ◘ **Bellek**; ◉ **biyolojik** ~ **ler**, *bot.* Yaprakların, sapların ve tomurcukların durumuna göre bitkilerin sınıflandırılmasına imkân veren karakterler; ◉ **çiçek** ~ **i**, *bot.* Çiçeklerin genel düzenini gösteren tip. *(Bir çeneklilerin çiçekleri genellikle üçlü tiptedir. Üç çanakyaprak, üç taçyaprak, üç veya altı erkek organ, üç meyva yaprak)*; ◉ **herbaryum** ~ **i**, *bot.* Bir türün ilk defa tanımlanmasına esas olan herbaryum eşantiyonu; ◉ **çiğneyici** ~, *zool.* ◘ **Çiğneyici**; ◉ **donmuş** ~, *sosy.* ◘ **Donmuş**; ◉ **görsel** ~; *eğt.* ◘ **Görsel**; ◉ **iklim** ~ **leri**, *coğr.* ◘ **iklim**; ◉ **intişar** ~ **i**, *hava.* ◘ **Intişar.**
~ **derecesi**, *hava.* Bir pilotun kullanabileceği uçak tipini gösteren derece kaydı. [*Ing.* Type rating; *Fr.* Qualification de type].
~ **iş sözleşmesi**, *huk.* ◘ **iş.**
~ **klişe**, ◘ **Klişe.**
~ **sertifikası**, *hava* Yeni bir hava gemisi, motoru veya parçası imal etmek isteyen bir imalâtçıya ilgili makam tarafından verilen standard bir sertifika. [*Ing.* Type certificate; *Fr.* Certificat de type].
~ **seyir**, *demir.* ◘ **Seyir.**

tipi, i. *esk. T. tüpi.* Kar fırtınası. [*Ing.* Blizzard, snowstorm; *Fr.* Violent ouragan].

tipik, s. *Fr. typique.* § ❶ Bir tipi nitelendiren: *Sarı ırkın tipik çizgileri.* [*Ing.* Typical]; Son derece özgün; bir tip, bir örnek meydana getiren. § ❷ Kuvvetli bir orijinalliği olan: *Tipik adam.* [*Ing.* Typical]; § ❸ Bir tiple ilgili olan. [*Ing.* Typical].
~ **davranış**, *psik.* Bir insanın, birçok durumlarda, genel olarak takındığı davranışların ortalamasına verilen ad. [*Ing.* Typical behaviour].
~ **ortalama**, *mat.* ve *istat.* ◘ **Ortalama.**
~ **ur**, *patol.* Zararına geliştiği dokunun yapısını andıran ur. [*Ing.*Typical tumour].

tipilemek, nsz. f. *(Hava)* Tipiye çevirmek. [*Ing.* To blow a blizzard, to snow heavily; *Fr. (Neige)* tourner en un violent ouragan].

tipleme, i. *sin.* Belirli bir tipin bütün çapraşık özelliklerini, bunu en iyi, en rahat, en inandırıcı yolda temsil edebilecek kişiyle canlandırma. [*Ing.* Typage; *Fr.* Typage].

tipo, i. *matb.* Dizilmiş yazı kalıplarından, yük-

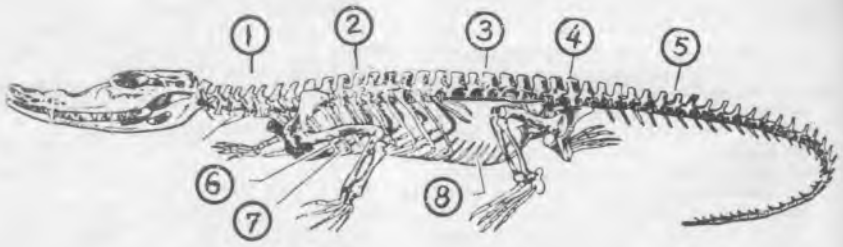

ŞEKİL: 556.— **TİMSAH II**, [*İskelet*]. (1) Boyun omuru. (2) Göğüs omuru. (3) Bel omuru. (4) Kuyruk sokumu kemiği. (5) Kuyruk kemiği. (6) Göğüs eğe *(kaburga)* kemikleri. (7) Göğüs kemiği. (8) Karın eğe *(kaburga)* kemikleri.

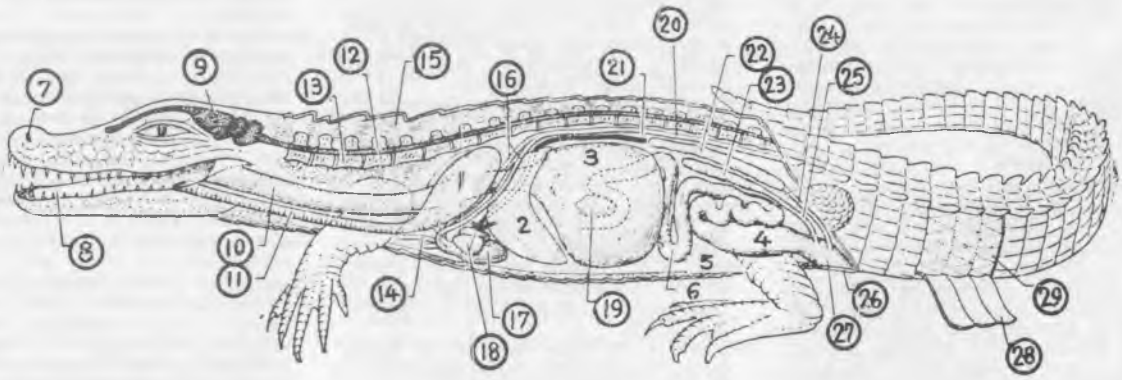

ŞEKİL: 555.— **TİMSAH I**, [*Genel yapı*]. (7) Burun deliği. (8) Dil. (9) Beyin. (10) Yemek borusu. (11) Soluk borusu. (12) Sinir teli. (13)Omur. (14) Karotis atardamar. (15) Parçalı kaslar. (16) Aort kavisleri. (17) Kalb karıncığı. (18) Kulakçık. (19) Pankreas. (20) Sırt aortu. (21) Post cava. (22) Böbrek. (23) Testis. (24) Idrar kanalı *(sidiksağan)*. (25) Meni kanalı. (26) Makat *(anüs)*. (27) Dışkulak. (28) Deri. (29) Parçalı kaslar.

sek baskı tekniğinde hazırlanmış olan resim kalıbı ve klişelerden, setereotipi, galvano v.b.'den baskı çıkarmağa yarayan âlet ve makinelerin tümüne verilen ad. [*ing.* Letterpress printing machines; *Fr.* Presse typographique].

~ **baskısı**, *matb.* Bütün diğer baskı tekniklerinin ilki ve onlardan ayrı olan kitap ve yazı baskısı tekniği, yüksek baskı, *(En çok yayılmış, en çok kullanılan, en çok gerekli matbaa İşlerinin yapıldığı, kitap, gazete ve piyasa işlerinin basıldığı tekniktir).* [*Ing.* Letterpress printing; *Fr.* Impression typographique].

tipofon, i. *müz.* Küçük bir armonikayı andıran çalgı. *(Klâvyesi ve çekiçler mekanizması vardır, dokunaklarına vuruldukça berrak sesler çıkarır. Çelik ve tunçtan çubuklarına vuruldukça berrak sesler işittiren Tınlak çalgılar ailesindendir).* [*Ing.* Typophone; *Fr.* Typophone].

tipofoni, i. *müz.* Vuruşla sesler çıkartmak hüneri. [*Ing.* Typophony; *Fr.* Tipophonie].

tipografi, i. *Fr. typographie. matb.* Kabartma şekiller *(erkek hurufat, gravür, klişe)* üzerine baskı usulü. [*Ing.* Typography].

☆ *Eşanl.* tipo baskı.

tipoloji, i. *Fr. typologie* < *Yun. typos*, karakter + *logos*, bilim. § ❶ İnsan tiplerini belirleme ve ayırt etme yöntemi. [*Ing.* Typology]; § ❷ *psik.* Herhangi bir bireyi, bir tek fizik veya psikolojik tipe göre sınıflandırmaya yönelen sistem. [*Ing.* Typology].

tipolojik, s. *Fr. typologique.* § ❶ Tiplerin tipik olguların İncelenmesine dayanan. [*Ing.* Typological]; § ❷ Tipolojiyle ilgili. [*Ing.* Typological].

tipometre, i. *matb.* Tipografi sistemde ölçü âleti olarak kullanılan çelik cetvel olup, her iki taraf punto esasına göre 240 puntoya, yani 20 katrata bölünmüştür. [*Ing.* Line gauge; *Fr.* Typomètre].

tiptoloji, i. *Fr. typtologie.* Döner masalar veya herhangi bir cisme vurulan darbeler aracılığıyle ruhlarla ilişki kurma. [*Ing.* Typtology].

tir /tïr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ok. [*Ing.* Arrow; *Fr.* Flèche].

tirad, i. *Fr. tirade.* < *It. tirata.* Bir tiyatro oyununda oyuncuların uzun soluklu konuşması. [*Ing.* Tirade].

tirade, i. *müz.* Kıymetleri eşit birkaç yanaşık hareketli notanın vücuda getirdiği ardıllık.

☆ *Eşanl.* sere.

tiraj, i. *Fr. tirage. matb. (Basılan şeylerde)* Baskı sayısı. Bir gazete, kitap veya derginin bir seferde basılan nüshalarının tümü. [*Ing.* Circulation].

~ **gazetesi**, ◘ Gazete.

tirâje /tirâje/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Gökkuşağı.

tiramin, i. *Fr. tyramine. ecz.* Amineotilfenol'ün klorhidrat'ı. *(Adrenaline yakın bir bazdır. Çavdar mahmuzunda bulunur. Damar büzücüdür. Gebelikte dölyatağında kasılmalara sebep olur).* [*Ing.* Tyramine].

tiramola /tiramo:la/, i. *It. tira-molla. den.* § ❶ Geminin rüzgâr üstüne veya altına dönmesi için yelkenlerin kimini gevşetme, kimini germe manevrası. [*Ing.* Let go and haull about ship! *Fr.* Envoyez!]; § ❷ Makaraları birbirine kavuşan bir palangayı açıp uzatma işi. [*Ing.* Haul *(on a rope)*; *Fr.* Action de haler, de tirer l'amarre]; ⊛ **boca alabanda** ~, *den.* Yelkenli bir tekneyle rüzgâr altından dönerek tiramola yapma; ⊛ **orsa alabanda** ~, *den.* Yelkenli bir tekneyle rüzgâr altından dönerek nerek tiramola yapma.

~ **etmek**, *den.* Makaraları birbirine dayanacak kadar vira edilmiş bir palanganın halatlarını elle sağarak makaraları birbirinden açmak.

~ **ile yükselme**, *den.* (a) Rüzgâr yönü dolayısı ile doğrudan doğruya ulaşılamayan bir yere gitmek için, rüzgârı bir sancaktan bir iskeleden alarak zikzaklı gitme. (b) Bir yolda arada bir yön değiştirerek veya zikzaklar yaparak ilerleme.

Tiran, öz. i. *Arnavutça tiranë. coğr.* Arnavutluk Halk Cumhuriyetinin başkenti.

tirangiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, ötücükuşlar *(Passeriformes* takımının, seskaları gelişigüzel - dizililer *(Anisomyodi)* alt takımının, Bağırganlar *(Clamatores)* üst familyasına giren bir familya. Gagaları kıvrık olup çeşitli uzunluklardadır. Genel olarak yeşil - kara renklidirler. 400 kadar türü vardır. Amerika'da yaşarlar. Böcek, fare, v.b. yerler. **Kral kuş** *(Tyrannus tyrannus)*, **Karolin tiranı** *(Tyrannus carolinensis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Tyrannidae; Fr.* Tyrannidés].

tirâs /tirâs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **türs**'ün çoğulu.

tirâse /tirâse/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **türs**'ün çoğulu.

tirâşe /tirdâşe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yonga, talaş *(aslı: «teraşe»dir).*

tirâşende /tirâşende/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tıraş edici, tıraş eden. *(aslı: «teraşende» dir).*

tirâşide /tirâşïde/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Tıraş olmuş, tıraş edilmiş. ◘ **Mahlûk**; § ❷ Yontulmuş.

tiratron, i. *Fr. thyratron.* İçindeki bir veya birkaç kumanda elektrodu, bazı özel çalışma şartları dışında boşalma rejimi üzerine etki yapmaksızın boşalma akımını başlatan, sıcak katodlu gazlı elektron lambası. *(Fransız P. Toulon tarafından icat edilen tiratron, redresör, regülatör veya gecikmeli salınım üreteci olarak kullanılır).* [*Ing.* Thyratron].

tiravalye, i. *den.* Sürekli devam eden ve yorgunluk veren gemi İşlerine denir.

tirbân /tirbân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **türâb**'ın çoğulu.

tirbuşon, i. *Fr. tire-bouchon. (Tıpa çekmeye yarar).* Burgu. [*Ing.* Corkscrew].

tirbuton, i. *Fr. tire-bouton.* Düğmeleri İliğe sokmaya yarayan, sert veya kıvrılabilir bir çengel biçiminde âlet.

tir.dân /tirdân/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Okluk.

☆ *Eşanl.* **sadak**, **tirkeş**.

tire[1], i. *Fr. tiré.* § ❶ Dikişte kullanılan pamuk iplik. [*Ing.* Cotton thread; *Fr.* Fil de coton]; § ❷ s. Pamuk ipliğinden yapılmış.

~ **klişe**, *matb.* Her tarafı tam siyah-beyaz ve renkli, yarı tonları olmayan orijinallerden fotomekanik usullerle yapılan baskı kalıbı. *(tire klişe, tahta, Linol gibi yumuşak malzemeden elle özel bıçaklarla oyularak hazırlanan tire resim ve yazılar da vardır).* [*Ing.* Line plate; *Fr.* Gravure au trait].

~ **kopya**, *matb.* Her tarafı aynı ton renk veya çizgiler kaplı, siyah-beyaz teknikte hazırlanmış film veya diğer saydam bir malzeme üzerindeki negatiften hassaslandırılmış cam, metal, taş veya kâğıt üzerine ışıkla yapılan kopya. [*Ing.* Line copy; *Fr.* Copie au trait].

~ **resim**, § ❶ *san.* Gölge vurmadan ve oylum vermeden, şekilleri sadece çevre çizgileriyle gösteren resim; § ❷ *matb.* Her ikisinin arasında geçici başka bir ton bulunmayan, yalnız tam siyah ile tam beyaz çizgi veya lekelerle yapılmış olan resim, çizgi, yazı veya plân gibi orijinaller. *(Solgun veya tam beyaz olmayan veya renkli kâğıt üzerine gri ve ya bir renkte hazırlanan resimlerden tire reprodüksiyon güç yapılır).* [*Ing.* Line drawing].

tire[2], i. *Fr. tiret.* Konuşan kişinin değiştiğini göstermek, tırnak veya parantez yerini tutmak veya cümleleri ayırtmak için satır başına veya satır arasına konulan küçük çizgi (-). [*Ing.* Dash, hyphen].

tire baht, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kara bahtlı, talihsiz.

tire.dil, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kalbi kara, fena kalbli.

tire.dil, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kara kalbilik.

tiregi, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Bulanıklık; § § ❷ Karalık.

tire.gûn /tiregûn/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Rengi bulanık, bulanık renkli, kara renkli.

tirendaz /tirendâz/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Ok atıcı. [*Ing.* Archer; *Fr.* Celui qui lance des flèches]; § ❷ *mec.* Becerikli, elinden iş gelir: *Tirendaz bir ev kadını;* § ❸ Temiz ve zarif giyinmiş; ⊛ ~ **lar tekkesi**, Vaktiyle Türklerde ok atma tâlimleri ve müsabakaları yapmak için tesis edilmiş olan ve Ok meydanı denilen sahada kemankeş'lerin talim ve terbiye görmek ve atıcı yetiştirmek üzere tesis edilmiş mektep ve spor klübü mahiyetinde kurulmuş olan bina.

tir.endâzân /tirendâzân/, b.s. ve i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tirendâz'ın çoğulu.

tir.endâzî /tirendâzî/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Okçuluk, ok atıcılık.

tireniyen, i. ve s. *Fr. tyrrhénien. jeol.* Dördüncü zamanın denizsel katı. Akdeniz'de yumuşakçalar ve öbür sıcak iklim favnalarıyle nitelenir ve milazziyen ile flandriyen arasında yer alır. *(Çoğunlukla 0 ve 35 m. derinliktedir. Mindel - Riss veya Riss - Wurm buzullararası devirlerinden biriyle veya her ikisiyle çağdaş olması mümkündür).* [*Ing.* Tyrrhenian].

tirenti, i. *It. tirante. den.* (a) Genel anlamda, bir yere temelli bağlanmamış olan, çekilip uzatılabilen ve yerl değiştirilen yelken ve arma ipleri. (b) Bir halatın makaralardan geçen ve tutularak çekilen kısmı. [*Ing.* Fall; *Fr.* Garant].

tireoglobülin, i. *Fr. thyréoglobuline. biyokim.* ◘ **Tiroglobülin**.

tireopriv, i. *Fr. thyréoprive. patol.* Deneysel olarak tiroid bezi çıkarılmış hayvanlara denir. Bu hayvanlarda hipotiroidizmin sebep olduğu olaylar tespit edilir.

tireoptoz, i. *Fr. thyréoptose. patol.* Tiroid bezinin aşağıya, göğsün üst bölgesine doğru yer değiştirmesi. [*Ing.* Thyreoptosis].

tireostimülin, i. *Fr. thyréostimuline. biyokim.* Tiroid bezinde tiroksin oluşumunu düzenleyen hipofiz hormonu. [*Ing.* Thyreostimuline].

tireotoksikoz, i. *Fr. thyréotoxicose tıp.* Basedow hastalığının ağır şekilleri sırasında tiroid hormonlarının aşırı salgısından ileri gelen bozuklukların tümü. *(İleri derecede zayıflama, taşikardi sonucu kalbin zayıflayıp yorulması başlıca belirtilerindendir).* [*Ing.* Thyrectoxicosis].

tireotrop, s. *Fr. thyréotrope. tıp.* Tiroid bezinin salgı çıkarması için uyarıcı etki gösteren maddelere denir. *(Hipofiz ön lobunun salgıladığı tireotrop hormon, tiroid bezinin çalışmasını ayarlar).* [*Ing.* Thyreotropic].

tireoz, i. *Fr. thyréose.* ◘ **Tireotoksikoz**.

tire.re'y /tïreye:y/, b.s. *Osm.* < *Fars.* ve *Ar. esk.* Tedbirsiz.

tire-re'yî /tïrere:yî/, b.i. *Osm.* < *Fars.* ve *Ar. esk.* Tedbirsizlik.

tire şeb, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Karanlık gece.

tirfil, i. *Yun.* ◘ **Üçgül**; ⊛ **çayır** ~ i, ◘ Çayır.

~ **palangası**, *den.* Bahriyede hafif yükleri kaldırmak için kullanılan orta boy palanga.

tirfillenmek, nsz. f. Havı dökülmek. [*Ing.* To become threadbare; *Fr.* S'élimer].

tirfon, i. *Fr. tirefond. demir.* Rayı travers üzerine doğrudan doğruya veya bir tespit sistemi yardımıyle vidalamak için kullanılan büyük vida. [*Ing.* Sleeper-screw].

tirfonöz, i. *Fr. tirefonneuse. demir.* Yol döşeyiciler tarafından tirfonları takmak veya sökmek için kullanılan küçük makine.

tir.ger, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ok yapan sanatkâr.

tirgüverte, i. *Yun. trikubertos. den.* (a) Üç ambarlı bir çeşit tekne. (b) Denize indirilecek teknenin geçici tayfası. (c) *esk.* Deniz subaylığında bir rütbe. (d) Yelkenli gemilerde ağır donanım İşlerini yapan sanatkâr.

tirhâl /tirhâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yola çıkma, göç etme.

tirildemek, nsz. f. Titremek. [*Ing.* To quiver, to shiver; *Fr.* Trembloter].

tiril tiril, z. *yans.* § ❶ ◘ **Tir tir**; § ❷ s. *(Kumaş hk.)* Titrer gibi dalgalanan: *Tiril tiril bir gömlek.* [*Ing.* Shivering, trembling; *Fr.* Onomatopée qui imite le tremblotement].

tirim, i. *den.* Yüzen bir geminin baş ve kıç taraflarının suya batma miktarları arasın-

daki fark. *(Bir geminin başında ve kıçında çektiği su miktarları arasındaki fark olarak da açıklanır).*

~ tutturmak, *den.* Yük yerleştirme planına uygun olarak bir gemiyi istenilen tirimde yüklemek.

~ yapmak, *den.* Dökme katı yükleri *(tahıl, maden cevheri v.b.)* ambara yayarak düzlemek.

tirimli, s. *den.* Başında ve kıçında çektiği sular arasında fark olan *(gemi);* ⊙ başa ~, *den.* Bir geminin başında çektiği suyun kıçında çektiği sudan fazla olması; ⊙ kıça ~, Bir geminin kıçında çektiği suyun başında çektiği sudan fazla olması. *(Gemiler normal olarak tirimsiz veya kıça tirimli olarak yüklenir).*

tirimsiz, s. *den.* Başında ve kıçında çektiği sular eşit olan, yani yatay olan *(gemi).*

tiringa, i. *It. tringa.* § ❶ *den.* Yelkenli gemilerde civadırayı talimara bağlayan zincir. *(Öncesi kalın halatlarla, daha sonra zincire yapılan tiringa, talimar üzerine açılmış oval bir deliğin içinden ve civadıranın dışından dolaştırılan çok sayıda sargılardan meydana gelirdi. Irgat veya palanga yardımıyle çekilip iyice gerilerek bağlandıktan sonra, bu sargının üzeri yağlı derilyle kaplanırdı).* [*Ing.* Gammoning; *Fr.* Liure]; § ❷ *arg.* Şık, gösterişli. [*Ing.* Smart, chic; *Fr.* Chic].

~ kamçısı, *den.* Tiringa zincirini sardıktan sonra, bir ucundan zincirin sargılarına, öteki ucundan palangaya veya irgata bağlayarak çekip germekte kullanılan halat.

~ payı, *den.* Civadıranın tiringa veya tiringalarının *(iki ayrı tiringa olabilir)* sarıldığı bölüm.

tirinket, i. *It. trinchetto* > *trinquet. den.* Pruva direğinde en altta bulunan ana seren. [*Ing.* Ship's foresail].

~ bastonu, *den.* Baş kasara çıkmasının başladığı yerin yakınında bordaya sağlam olarak tespit edilen ve trinket yelkenini germeye yarayan çubuk.

~ yelkeni, *den.* Trinket serenı üzerine açılan yelken.

tiristor, i. *elek.* Yarı iletken üç bağlantıdan ve akımın geçmesini sağlayacak bir kumanda elektrodundan oluşmuş, tek yönde akım ileten eleman.

tirişin, i. *zool.* Yuvarlak-solucanlar *(Aschelminthes)* sınıfının, iplik-solucanları *(Nematodes)* takımından bir ilkel solucan türü. Erginleri insan ve domuz gibi memelilerin ince bağırsaklarında asalak yaşar. Uzunluğu 1-4 mm. Lârvaları kas tellerine yerleşerek kistler yapar. *(Lat. Trichinella spiralis; Ing.* Trichina; *Fr.* Trichine].

tirişko /tiriş:ko/, i. *arg.* Yalan, asılsız, uydurma. (Söz veya haber): *Tirişko değil arkadaş, bu iş böyle oldu.* [*Ing.* Lie; false, made up *(story etc.)*].

tirit, i. *Osm.* < *Ar. terîd* > *tirîd. mutf.* § ❶ Kızartılmış ekmeği et suyuyla haşlayarak yapılan yemek. [*Ing.* Bread soaked in gravy; *Fr.* Panade, soupe au pain]; § ❷ *h d.* Yaşlı ve zayıf kimse. [*Ing.* Feeble oldman; *Fr.* Patatiné, dénué]; ⊙ suyuna ~, *dey.* ◘ Su.

~ gibi, *dey.* Yerinden kımıldayamayacak kadar ihtiyar olan. [*Ing.* Very old. *Fr.* Vieux, vieille et faible].

tiritlesmek, nsz. f. İyice ihtiyarlayıp gücü kalmamak. [*Ing.* To become old and feeble; *Fr.* Devenir tout à fait vieux].

tiriz, i. *Osm.* < *Fars. tîrîz.* § ❶ *terz.* Giysilerin pesine ve eteğine eklenen ensiz parça; § ❷ Ensiz tahta. [*Ing.* Lath, batten, molding, piping; *Fr.* Liteau]; § ❸ *den.* Çarpma ve sürtüşmelerden korunmak üzere güvertesiz teknelerin, direklerin ve dubaların dış kenarlarına takılan ve tahtadan veya halat örgüsüyle yapılmış çıkıntı; ⊙ borda ~ I, *den.* ◘ Borda; ⊙ branda ~ I, *den.* ◘ Branda; ⊙ çanaklık ~ II, *den.* ◘ Çanaklık; ⊙ korkuluk ~ I, *den.* ◘ Korkuluk.

~ tahtası, *den.* Ambarlarda ve pallavra güvertelerinde geminin kaburgaları arasında düzenli olarak 30 sm. aralıkla yerleştirilmesine ve boylamasına konulan tahtalar. *(Görevleri yükün borda kaplamasıyle temasını önlemektir. Kaburgalara çengellerle takılan amber tiriz tahtaları, gemi dengeli dökme yük aldığı zaman çıkarılır).*

tir.keş, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ok kabı, okluk, kuburluk, sadak. ◘ Tir.dân.

tirle, i. *Fr. tire-lait.* Meme başı üzerine yerleştirilip sütün çekilmesine yarayan küçük âlet. Ya alınan sütle bir çocuğu beslemek için, ya da bir abse halinde memeyi boşaltmak için kullanılır. [*Ing.* Breast - reliever].

tirlin, i. *tire-ligne.* Ucundaki kıskacı bir vida ile sıkılıp gevşetilen ve desinatörler tarafından çizgi çizmek için kullanılan âlet. [*Ing.* Drawing-pen]; ⊙ köşebent ~ I, *den.* ◘ Köşebent; ⊙ küpeşte ~ I, ◘ Küpeşte; ⊙ landa ~ I, *den.* ◘ Landa.

tiroadenit,-ti, i. *Fr. tyroadénite. patol.* Tiroid iltihabı. [*Ing.* Thyroadenitis].

tiroaritenoid, i. *Fr. tyroaryténoïde. tıp.* Tiroid ve aritenoid kıkırdaklara ait. [*Ing.* Thyroarytenoid].

tiroglobülin, i. *Fr. thyroglobuline. biyokim.* Tiroid keseciklerinde bulunan iyodlu protein. Tiroid iyodunun depo edilmiş şeklidir. *(Tiroglobülinin hidrolizıyle iyodlu aminoasidler /Mono- ve di-iyoditirozin/ elde edilir. Tiroid bezi bunlarla tiroid hormonlarını yapar).* [*Ing.* Thyroglobulin].

☆ *Eşanl.* tireoglobülin.

tiroid, i. *Fr. thyroïde. anat.* ◘ Kalkan bezi.

~ atardamarı, *anat.* İki atardamara verilen ad. *(Tiroid üst damarı dış şahdamarının bir dalı; tiroid alt atardamarı, köprücükaltı atardamarının bir dalıdır).* [*Ing.* Thyroid artery].

~ boyun - kürek damarı, *anat.* Köprücükaltı atardamarının kalın ve kısa dalı, *(Dört uç dala ayrılır).*

~ -dil kası, *anat.* Gırtlağın dış kaslarından birine verilen ad.

~ -dil-yüz damarı, *anat.* Yüz, dil ve tiroid üst toplardamarlarının birleşmesinden meydana gelen büyük toplardamar.

~ kapsülü, *anat.* Tiroid bezini saran telsel zar.

~ toplardamarları, *anat.* Üç toplardamara verilen ad. *Tiroid üst toplardamarı (boyun iç toplardamarının bir dalı), tiroid orta toplardamarı (boyun iç toplardamarının bir dalı), tiroid alt toplardamarı (kol-baş-toplardamarının bir dalı.* [*Ing.* Thyroid vein].

tiroidizm, i. *Fr. thyroïdisme. tıp.* Tiroid bezinin fazla çalışmasından veya fazla miktarda tiroid hülâsası almaktan doğan hastalık hali. [*Ing.* Thyroidism].

tiroidotomi, i. *Fr. thyroïdotomie. cerr.* Tiroid bezi ameliyatı. [*Ing.* Thyroidotomy].

tirofima, i. *Fr. thyrophyme. tıp.* Tiroid bezi tümörü. [*Ing.* Thyrophyma].

tiroglobülin, i. *Fr. thyroglobuline. tıp.* Tiroidin iyod kapsayan globülini. [*Ing.* Thyroglobulin].

tiroglosal, i. *tıp.* Tiroid ve dile ait. [*Ing.* Thyroglossal].

tiroidektomi, i. *Fr. thyroïdectomie. cerr.* Tiroid bezinin ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Thyroidectomy].

tiroidit,-ti, i. *Fr. thyroïdite. patol.* Tiroid bezi iltihabı. [*Ing.* Thyroiditis]. ⊙ asalaklı ~, *patol.* Brezilya'da rastlanan bir ateşli hastalıktır. *(Schizotrypanum cruzi'*den ileri gelir, bir böceğin ısırmasıyla insana geçer. *Özellikle körpe çocuklarda görülen bu hastalık, meme çocuklarında genel olarak ölümle sonuçlanır. Yaşları daha büyük çocuklarda kronik bir hal alır ve kalb bozukluklarına, spazmodik paraplejilere, bazen de budalalığa sebep olur).* [*Ing.* Parasitic thyroiditis].

☆ *Eşanl.* Chagas hastalığı.

tirojen, i. *Fr. thyrogène. tıp.* Tiroiddan menşe alan. [*Ing.* Thyrogenic].

tirokalsitonin, i. *Fr. thyrocalcitonine. biyokim.* Tiroid bezi tarafından salgılanan ve kandaki kalsiyumu azaltan hormon. [*Ing.* Thyrocalcitonine].

tirokardiak, i. *Fr. thyrocardiaque. tıp.* Tiroid ve kalbe ait. [*Ing.* Thyrocardiac].

tirokardit,-ti, i. *Fr. thyrocardite.* Hipertiroidizme bağlı kalb hastalığı. [*Ing.* Thyrocarditis].

tirokondrotomi, i. *Fr. thyrochondrotomie. cerr.* Orta hattan yapılan larengotomi. [*Ing.* Thyrochondrotomy].

tirokrikotomi, i. *Fr. thyrocricotomie. cerr.* Alt larengotomi. [*Ing.* Thyrocricotomy].

tiroksin, i. *Fr. thyroxine.*< *Yun. thyreos,* kalkan + *oxys,* keskin *biyokim.* Tiroyid bezinin salgıladığı ak ve camsı bir hormon olup vücudun büyüme ve gelişmesinde rol oynar. *(Kimyasal adı 3-5-3-3 tetraiyodo-tironin'dir)* [*Ing.* ve *Fr.* Thyroxine].

tirolit, i. *Fr. tyrolite. min.* Hidratlı doğal bakır arsenyat. [*Ing.* Tyrolite].

tiroiyen, i. *Fr. tyroïenne. müz.* Geniş aralıklarla birbirini hızla izleyen göğüs ve baş notalarını kullanarak söylenen bir çeşit türkü. [*Ing.* Tyrolienne].

tiroma, i. *tıp.* Peynirsi tümör. [*Ing.* Tyroma].

tiromatoz, i. *Fr. thyromatose. tıp.* Peynirleşme, kazelfikasyon. [*Ing.* Tyromatosis].

tironin, i. *Fr. thyronine. biyokim.* Bir aminoasid; levojir çeşidi birçok tiroid hormonunun çekirdeğini meydana getirir. [*Ing.* Thyronine].

tiroparatiroidektomi, i. *Fr. thyroparathyroïdectomie. cerr.* Tiroid ve paratiroid bezlerini birlikte çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Thyropa. rathyroidectomy].

tiropeni, i. *tıp.* Tiroid faaliyetinin azalması. [*Ing.* Thyropenia].

tiroplazi, i. *Fr. thyroplasie. tıp.* Tiroidin kusurlu gelişimi. [*Ing.* Thyroplasia].

tiroptoz, i. *Fr. thyroptose. tıp.* Guatr kapsayan tiroidin aşağı düşüklüğü. [*Ing.* Thyroptosis].

tirosel, i. *tıp.* ◘ Guatr.

tirosidin, i. *Fr. tyrocidine. ecz.* Gramisidin ile birlikte tirotrisin meydana getiren madde. [*Ing.* Tyrocidine].

tirotoksik, i. *Fr. thyrotoxique. tıp.* Tiroidin toksik faaliyeti ile nitelenmiş olan. [*Ing.* Thyrotoxic].

tirotoksikoz, i. *Fr. thyrotoxicose. tıp.* Tiroid bezinin aşırı faaliyetinden doğan durum. [*Ing.* Thyrotoxicosis].

tirotomi, i. *Fr. thyrotomie. cerr.* Tiroid kıkırdağını kesme ameliyatı. [*Ing.* Thyrotomy].

tirotrisin, i. *Fr. tyrothricine. ecz. Bacillus brevis* kültüründen alınan bir antibiyotikler karışımının yaygın adı. [*Ing.* Tyrothricine].

tirotropik, i. *Fr. thyrotropique. tıp.* (a) Tiroid bezini uyaran. (b) Tirotropizme ait. [*Ing.* Thyrotropic].

tirotropin, i. *Fr. thyrotropine. tıp.* Ön hipofizden salgılanan bir hormon olup tiroid bezini uyartır. [*Ing.* Thyrotropin].

tirotropizm, i. *Fr. thyrotropisme. tıp.* İç salgı bezleri sisteminde tiroidin ön planda olması. [*Ing.* Thyrotropism].

tiroz, i. *Fr. thyrose. patol.* Tiroid hastalığı. [*Ing.* Thyrosis].

tirozin, i. *Fr. tyrosine. biyokim.* Formülü $HO\text{-}C_6H_4\text{-}CH_2\text{-}CH(NH_2)\text{-}CO_2H$ olan hidroksifenilalanin. 235°C'ta erir, karaciğer, dalak ve pankreasta bulunur. *(Albüminoid maddelerin hidroklorik asid etkisiyle veya çürüyerek ayrışmasından meydana gelir).* [*Ing.* Tyrosine].

tirozinaz, i. *Fr. thyrosinase. biyokim.* Oksidazlar grupundan enzim. Russula cinsinden mantarlarda bulunur ve tirozini oksidleyebilir. [*Ing.* Thyrosinase].

tirpidin, tirpitin, tirpitil, tirpit, i. *bahç.* Küçük, iki ağızlı ve ağızlarından biri iki çatallı bahçe çapası.

tirsi, i. ◘ Tirselbalığı.

tirsi.balığı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Hamsigiller *(Clupeidae)* familyasından bir balık cinsi. Uzunluğu 60 sm. Vücudu yüksekçedir. Yumurtlamak için tatlı sulara geçer. Avrupa denizlerinde yaşar. Büyük tirsibalığının *(Alosa alosa)* solungaç kapakları arkasında birkaç tane siyah benek görülür. En çok Atlas Okyanusunda bulunur. Şubattan itibaren nehirlere girer ve hayli yukarılara çıkarak; yumurtlar. Haziranda yavrular meydana gelir. Küçük tirsibalığı *(A. fallax)* yalnız haliçlerde

tatlı suya geçer, fazla ilerlemez. Üçüncü bir tirsibalığı türü *A. rhodanensis* Rhon nehrine yumurtlar. Alp dağlarının İtalya kesimindeki göllerde de tirsibalıkları vardır. *(A. lacustris).* Türkiye denizlerinde Büyük tirsibalığı'ndan başka Dişli tirsibalığı *(A. finta)*, küçük tirsinin bir alt türü. *(A. fallax nilotica)* ve Karadeniz tirsibalığı *(A Bulgarica)* bulunur. [*Lat. Alosa; Ing.* Shad; *Fr.* Alose]; ◎ dişli —, *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Hamsigiller *(Clupeidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 45 sm. Vücudu yüksekçe olur. Yumurtlamak için tatlı sulara geçer. Avrupa denizlerinde yaşar. [*Lat. Alosa finta; Ing.* Twaite shad; *Fr.* Petite alose, finte, caluyau].

tirsus, i. *bot.* Piramit şeklinde olan büyük ve sık bir panikula. [*Lat. Thyrsus; Ing.* Thyrsus, thyrse; *Fr.* Thyrse].

tirşe, s. *Osm.* < *Fars. terâşe*. § ● Yeşil ile gökrengi arası. [*Ing.* Pale green, of a delicate pea-green color; *Fr.* Glauque]. § ◎ Eskiden üzerine yazı yazmak için hazırlanan deri. ☆ *Eşanl.* parşömen.

— **kâğıdı**, *kağıtç.* Vinyet ve lüks baskılarda kullanılan çok düzgün ve parlak kâğıt. [*Ing.* Wove paper; *Fr.* Papier vélin].

☆ *Eşanl.* velin kâğıdı.

— **tahtası**, Üzerinde derinin yağları ve pürüzleri kazınarak inceltmek ve yazı yazmağa elverişli bir hale getirmek için kullanılan tahta.

tirşemsi, s. *bot.* Gök yeşiline çalan, limon küfünü andıran.

tir tir, z. *yans.* Titremek fiilini belirtmek için kullanılır: *Tir tir titriyordu.* [*Ing.* To tremble like an aspen leaf, to be greatly frightened].

tiryâk /tiryâk/, i. ç: tiryâkat. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Zehirlenmeye ve bazı hastalıklara karşı kullanılan macun; § ◎ Panzehir; § ● Afyon.

tiryâkat /tiryâkat/, i. *Osm.* < *Ar. («ka» uzun okunur). esk.* tiryâk'ın çoğulu.

tiryâki /tiryâkî/, s. § ● Afyon, tütün, kahve v. b. Keyif veren maddelere alışmış olup bunları arayan: *Tütün tiryâkisi. Kahve tiryâkisi.* [*Ing.* Addicted to alcohol, d'opium, fumeur de hachiche]; § ◎ *(Geniş anlamda)* Bir şeye çok alışmış, vaz geçemeyen; ◎ *(Bir şeyin)* — **si olmak**, *dey.* Bir şeye çok düşkün olmak. [*Ing.* To be much given *(to)*].

— **fincanı**, ◘ Fincan.

tir.zen, b.s. ve i. ç: tirzenân. *Osm.* < *Fars. esk.* Ok vuran, okçu.

tir.zenân /tirdzenân/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* tirzen'in çoğulu

tis'a /tis:a/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Dokuz.

tis'în /tis:în/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Doksan: 90. ☆ *Eşanl.* Nevad, tis'ûn.

tis'ûn /tis:un/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Doksan: 90. ☆ *Eşanl.* **Nevad, tis'în.**

tişe, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Balta, nacak, külünk; § ◎ Keser.

tişört, i. *Ing. tee-shirt.* Kısa kollu gömlek, Düz konduğunda T şeklini alır.

titan, i. *Yun. titanos. kim.* Sembolü: Ti, A.n. 22 ve A.a. 47,9 olan kimyasal element. Özellikleri bakımından silisyumlu kalaya yaklaşan, yoğunluğu 4,5 olup 1800 dereceye doğru eriyen, siyah renkli, genellikle dört değerli bir madendir. 1789'da Gregor tarafından keşfedildi. Liebig tarafından rütilden elde edildi (1831) ve Klaproth ile Marignac tarafından incelendi. [*Ing.* Titan; *Fr.* Titane].

☆ *Eşanl* ilmenit.

titanat, i. *Fr. titanate. kim.* Titanik asidin tuzu. [*Ing.* Titanate].

titanik, s. *Fr. titanique. kim.* Formülü TiO_3 olan anhidrit ile buna tekabül eden asidler için kullanılır. [*Ing.* Titanic].

titanil, i. *Fr. titanyle. kim* Formülü = TIO olan iki değerli kök. [*Ing.* Titanyl].

titanit, i. *Fr. titanite.* § ● *kim.* Genel formülü M_2TiO_5 olan karmaşık tuz. *M*, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Titanite]; § ◎ *min.* Formülü $CaTiSiO_5$ olan doğal kalsiyum ve titan silikat. [*Ing.* Titanite].

titanlı, s. Bileşiminde titan bulunan.

— **demir**, ◘ İlmenit.

titanobromür,-rü, i. *Fr. titanobromure. kim.* ◘ Bromotitanat.

titanomagnetit, i. *Fr. titanomagnétite. min.* Titan bakımından zengin magnetit. *(Gabrolar içinde bulunur).* [*Ing.* Titanomagnetite].

titiz, s. *esk. T.* § ● En ince ayrıntılara kadar önem veren *(kimse)*, kolay kolay memnun kalmayan, memnun edilmesi kolay olmayan. [*Ing.* Fastidious, meticulous, hard to please; *Fr.* Pointilleux,-euse, morose]; § ◎ Temizliğe aşırı düşkün olan, pek temiz ve derli toplu. [*Ing.* Very neat and tidy]. § ● Huysuz. [*Ing.* Irritable; *Fr.* Bizarre, hargneux,-euse].

titi, i. *zool.* Maymunlar *(Primates)* takımının Yenidünya-maymungiller *(Cebidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 34, çok kıllı olan kuyruğu 54 sm.'dir. Yüzü ve elleri kara olur, Güney Amerika'da yaşar. [*Lat. Callicebus personatus; Ing.* ve *Fr.* Titi].

titizlenmek, nsz. f. § ● Çok dikkat ve özenle davranmak veya böyle davranılmasını istemek, titiz olmak, titizlik göstermek. [*Ing.* To be tiresome and hard to please; to be extremely careful; *Fr.* Devenir morose]; § ◎ Rahatsız olmak, gücenmek. [*Ing.* To become annoyed and cross].

titizleşmek, nsz. f. ◘ Titizlenmek.

titizlik,-ği, i. § ● Titiz olma hali, titizce davranış. [*Ing.* Peevishness, captiousness, irritability; *Fr.* Méticulosité]; § ◎ Çok temiz olma, temizliğe düşkün olma durumu. [*Ing.* Being very neat and tidy]; § ● Huysuzluk. [*Ing.* Peevishness, captiousness, irritability; *Fr.* Caprice, bizarrerie].

Tito'culuk,-ğu, i. *(Tito'dan)* Tito tarafından yönetilen Yugoslavya'da uygulanan sosyalizm biçimi. [*Ing.* Titoism; *Fr.* Titoïsme].

titonik, s. *Fr. tithonique. jeol.* Portlandiyanda oluşmuş Alp fasiyesi. *(Zengin ammonit fevnesi kapsayan kalın kireçtaşı tabakalarıyle nitelenir).* [*Ing.* Tithonic].

titrasyon, i. *Fr. titration. kim.* Bir sıvı içinde erimiş olan katı cismin miktarını, veya iki cismin oranını bulmak için yapılan deney. [*Ing.* Titration].

titre, i. *Fr. titre. kim.* Yalnız titre etmek şeklinde kullanılır.

— **etmek**, *kim.* Derişikliği bilinen bir çözeltiyi, derişikliği bilinmeyen bir çözelti üzerine büretle akıtarak bu çözeltinin bileşimini tanımaya yarayan sayısal değeri bulmak. [*Ing.* To titrate; *Fr.* Titrer].

titreğüç, i. Başa takılan ve başın hareketiyle titreyen sorguç. [*Fr.* Panache].

titrek, s. *esk. T. (Sürekli olarak)* Titreyen: *Titrek bir elle yazılmış yazı. Titrek bir ses.* [*Ing. Trembling, shaky; Fr.* Tremblotant, chevrotant].

— **başçık**, *bot.* İpciğine çok küçük bir noktadan bağlı olduğu için durmadan salınım yaparak dengede duran başçık.

— **hareket**, *dokb.* Bazı epitelyum hücrelerinde bulunan titrek tüycüklerin hareketi.

— **kavak**, *bot.* ◘ Kavak.

— **sesler**, *müz.* Bir çeşit trilcik, grupetto ve. ya mordan vücuda getirecek surette bir ses birliğinde komşu sesleri de işittirmekten ibaret bir tarz. Ortaçağın pilenşan nağmeciliğindendi. [*Ing.* Trembling sounds; *Fr.* Sons tremulants veya Sonstremblés].

— **sinek**, *zool.* Duyargaları durmadan titreyen *ichneumon*'ların yaygın adı.

— **tüycük**, *zool.* (a) Kirpikli bir hücrelilerin zarını kaplayan titrek uzantı. (b) Solucanlarin derisindeki duyu hücrelerinin serbest kenarında bulunan dokunaç teli.

titrelemek*, f. *kim.* ◘ Titre etmek.

titrem, i. < *titremek. gram.* Ses titreşimlerinin yükselip alçalması. [*Osm.* Perde, İhtizaz; *Ing.* Tone; *Fr.* Ton]; ◎ cümle — **i**, *gram.* ◘ Cümle; ◎ duyuş — **i**, *gram.* ◘ Duyuş; ◎ eş —, *gram.* ◘ Eştitrem; ◎ yükselen — *gram.* ◘ Yükselen.

titreme, i. § ● Titremek eylemi. [*Ing.* Shaking, trembling; vibration; *Fr.* Vibration]; § ◎ *astr.* ◘ Işık titremesi; § ● *fonet.* Dilin titreşme hareketi; § ● *fizyol. ve patol.* Vücudun veya bir parçasının düzensiz ve istemsiz olarak şiddetle sarsılması. [*Ing.* Ague; *Fr.* Fièvre intermittente]; ◎ ses —**si**, *müz.* Sesin istemeyerek dalgalanması. Daha çok yorgunluktan veya kötü ses tekniği sonucu olur. *(Av borusu ve trompet* çalanlarda da görülür.

titremek (-den), nsz. f. *esk.T.* § ● Biteviye kısaca kımıldamak: *Soğuktan titremek. Yapraklar ağaç üzerinde titriyor.* [*Ing.* To tremble; Fr. Trembler]; § ◎ (-den), *mec.* Birinden veya bir şeyden korkmak; § ● Kasların kısa kısa kasılmalarıyla sarsılmak. [*Ing.* To shiver; *Fr.* Trembler]; § ● Ton sarsıntıları yapmak: *İhtiyarların sesi titrer.* [*Ing.* To quiver; *Fr.* Chevroter, trembloter]. ◎ üstüne —, *dey.* Çok sevgi ve özen göstermek; ◎ yer gök —, *dey.* Korku ve ürperti veren bir olay olmak.

titremeli, s. ve i. *fonet.* Dışarı verilen havanın geçişi sırasında ses borusunun hızla açılıp kapanması sayesinde telâffuz edilen daralmalı ünsüz.

titremleme, i. *gram.* Konuşmada, düşünce veya duyuştan gelen yumuşaklık veya sertlik özelliklerini belirtmek üzere titremleri düzenleme. [*Ing.* ve *Fr.* Intonation].

titrer.sinek, b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının İkikanatlılar *(Diptera)* takımının, Titrersinekgiller *(Chironomidae)* familyasından, bir eklembacaklı türü. Vücudu ince yapılıdır. Su kıyılarında sürüler halinde yaşar. Kırmızı olan larvaları süs balıkları için önemli bir besin sağlar. [*Lat. Chironomus plumosus; Ing.* Midge; *Fr.* Chironome].

☆ *Eşanl.* tüysinek.

titrer.sinekgiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, İkikanatlılar *(Diptera)* takımından, ince gövdeli, çok ince bacaklı, dar kanatlı sinek türlerini içine alan ve sağlığımız için az önem taşıyan İplikboynuzlular familyası. [*Lat.* ve *Ing. Chironomidae; Fr.* Chironomidés].

titreşim, i. < *titreşmek.* § ● *fiz.* Bir noktanın gözün göremeyeceği kadar kısaca kımıldanışı, küçük ve hızlı salınım. [*Osm.* İhtizaz; *Ing.* ve *Fr.* Vibration]; § ● *elek.* ve *elektr.* Şarj ve deşarj akımlarının bir elektrik devresinden art arda geçmesi. ◎ **aerodinamik** —, Rüzgâr estiği zaman yapıyı tehlikeye sokacak derecede büyük titreşim *(salınım).* TACOMA NARROWS köprüsünün yıkılmasını tarif için kullanılmış terim. [*Ing.* Aerodynamic instability]; ◎ **aerodrom** —, *hava.* ◘ Aerodrom; ◎ **akustik veya mekanik** —, *akust.* Esnek bir ortamın taneciklerinin bir denge konumunun her iki yanına doğru olan hareketi; ◎ **bir sistemin doğal titreşimi**, *akust.* Bir sistemin, kendisine etki eden dış kuvvetler sıfır veya sabit olduğu zaman yapacağı titreşim; ◎ **bir sistemin zorlanmış titreşimi**, *akust.* Bir sistemin, kendisine uygulanan periyodik bir kuvvetin frekansıyle eşit frekanstaki titreşimi; ◎ **bir radyo vericisinin** — **si**, *radyotekn.* Bir vericinin taşıyıcı frekansında, meselâ, modüle edenin işaretin ortalama değerindeki ani değişme, besleme gerilimindeki değişme, mekanik titreşim gibi sebeplerden gelen ve arzu edilmeyen çalkalanmaların tümü; ◎ **boyuna** —, *fiz.* Gelişme yönüne dik olarak meydana gelen titreşimlere verilen ad. [*Ing.* Longitudinal vibration; *Fr.* Vibration longitudinal]; ◎ **elektrik** — **leri**, *elek.* ve *fiz.* ◘ Elektrik; ◎ **enine** —, *fiz.* Gelişme yönüne yatay olarak meydana gelen titreşimlere verilen ad. [*Osm.* İhtizâz-ı arzanî; *Ing.* Transversal vibration; *Fr.* Vibrations transversale]; ◎ **gecikmeli** —, *elek.* ve *elektr.* Frekansı bir kondansatörün şarjına veya deşarjına veya bir direnç üzerindeki bir indükleme devresine bağlı olan ve bir osilatör tarafından üretilen sinüsoidal olmayan titreşim; ◎ **krank** — I, *otom.* Belli bir rejimde bir motorun krank milinde meydana gelen karakteristik titreşim. *(Çok silindirli motorlarda, bazı krank millerinin fazla uzun olmasından ileri gelen bu kusur krank milinin statik ve dinamik dengesini tam anlamıyle sağlayarak önlenir);* ◎ **tartaklama** —, *mak.*

Kesici bir parça veya takımın talaş kaldırma sırasındaki titreşimi.
~ **analizleyeni**, *fiz.* ◘ **Analizleyen.**
~ **büyüklüğü**, *elek.* ve *elektr.* Alternatif olarak artan ve azalan büyüklük.
~ **devresi**, *elek.* ve *elektr.* Serbest titreşimlerin meydana geldiği bir kondansatörü ve bir indükleme bobini olan devre. [*Ing.* Vibration circuit].
~ **hareketi**, *mek.* ◘ **Hareket.**
~ **kıvılcımları**, *elek.* ve *elektr.* Titreşimle boşalan bir kondansatörün kutuplarına yerleştirilmiş bir eklatörün iki yarım küresi arasında meydana gelen kıvılcımlar.

titreşimli, s. § ❶ Titreşim yapan veya titreşim meydana gelen; § ❷ *fonet.* Ses telleri titreşerek telâffuz edilen foneme denir.
~ **boşalma**, *elek.* Bir indükleme devresinde, bir kondansatörün seri halde alternatif deşarjla boşalması.

titreşimsiz, s. Titreşimi olmayan, titreşim meydana getirmeyen.

titreşimsizleştirme, i. *fonet.* Titreşimli olan bir fonemi titreşimsiz hale getirme.

titreşimsizleştirmek (-i), f. *fonet.* Başlangıçta titreşimli olan bir foneml titreşimsiz hale getirmek.

titreşimsizlik,-ği, i. *fonet.* Gırtlakta titreşim meydana gelmeden telâffuz edilen fonemlerin niteliği: *p, k, t, s, f'nin titreşimsizliği.*

titreşme, i. *coğr.* Yer sarsıntıları sırasındaki oynamalar. [*Ing.* Quake; *Fr.* Ebranlement].
~ **duyusu**, *zool.* Hayvanların ses altı frekanslı esnek titreşimleri algılaması.
~ **yutucu**, *tekn.* Bir darbe veya bir titreşim etkisiye az gürültü çıkaran ve ayrıca darbe gürültülerinden ileri gelen ses düzeneklerini düşüren her türlü malzeme için kullanılır.

titreşmek, nsz. f. § ❶ Her yanı titremek. [*Ing.* To tremble; *Fr.* Trembler]; § ❷ Titreşim halinde olmak. [*Osm.* İhtizaz etmek; *Ing.* To vibrate; *Fr.* Vibrer].

tirəştirmek (-i), f. § ❶ Her yanını titretmek; § ❷ *fiz.* Titreşim haline sokmak. [*Ing.* To tremble; *Fr.* Faire trembloter].

titretmek (-i), f. § ❶ Titremesine yol açmak. [*Ing.* To cause to tremble, shiver or quake; *Fr.* Ebranler]; § ❷ *mec.* Korku salmak, [*Ing.* To terrify; *Fr.* Terroriser].

titrilemek (-i), f. *kim.* Bir sıvıda erimiş bulunan bir cismin oranını belirlemek. [*Osm.* Ayar etmek; *Ing.* To titrate; *Fr.* Titrer].

titrimetri, i. *Fr. titrimétrie.* Titre edilmiş ayıraçlar kullanarak kimyasal çözeltilerin titre ölçümü. [*Ing.* Titrimetry].

tiyal, i. *Fr. thial. kim.* ◘ **Tiyoaldehid.**

tiyaldin, i. *Fr. thialdine. kim.* Formülü $C_6H_{13}N_2S$ olan kükürtlü baz. Sülfürik asidin amonyak aldehidat üstüne etkimesiyle hazırlanır. [*Ing.* Thialdine].

tiyantren, i. *Fr. thianthrène. kim.* Formülü

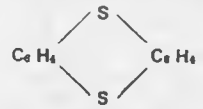

olan difenilen bisülfürün adı. 158°C'ta erir, 300°C'ta kaynar, kükürtün fenil sülfüre etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Thianthrene].

tiyatro /tiyat:ro/, i. *It. teatro* < *Yun. theatron* > *Lat. theatrum.* § ❶ Dram, komedi, vodvil gibi yazın türlerinin oynandığı yer. [*Ing.* Theatre; *Fr.* Théâtre]; § ❷ Bu türleri sahnede oynama sanatı. ◘ *ŞEKİL: 557, 558* ve *559.*— **TİYATRO I, II ve III**; § ❶ İçinde her türlü piyesin oynanıp gösterilebilmesi amacıyla yapılan bina; § ❸ Oyun yazma sanatı; § ❹ Yazılmış oyunların tümü: *Türk tiyatrosunun şaheserleri;* ◉ **absürd** ~, *tiy.* İnsanın yaşama, doğaya olan uyumsuzluğunu, doğadan kopmuşluğunu sezdirici bir yolla XX. yüzyıl ortasında yeni bir öz ve biçimle veren tiyatro türü. [*Ing.* Absurd theatre]; ◉ **açık hava** ~ **su**, ◘ **Açık²**; ◉ **antik** ~, *tiy.* ◘ **Antik**; ◉ **barok** ~, *tiy.* ◘ **Barok**; ◉ **basamaklı** ~, *tiy.* ◘ **Basamaklı**; ◉ **biçim** ~, *tiy.* ◘ **Biçim**; ◉ **bildiri** ~, *tiy.* ◘ **Bildiri**; ◉ **bodrum** ~ **su**, *tiy.* ◘ **Bodrum**; ◉ **bölge** ~ **su**, *tiy.* ◘ **Bölge**; ◉ **bulvar** ~ **su**, Sanat tiyatrosu ile geleneksel büyük tiyatroların ciddî repertuvarlarına karşılık hafif ve koay oyunlar sahneye koyan tiyatroların repertuvarlarını belirtmek için kullanılan genel terim; ◉ **çadır** ~ **su**, *tiy.* ◘ **Çadır**; ◉ **çerçeve** ~ **su**, *tiy.* ◘ **Çerçeve**; ◉ **çevre** ~ **su**, *tiy.* ◘ **Çevre**; ◉ **çin** ~ **su**, *tiy.* ◘ **Çin**; ◉ **çocuk** ~ **su**, ◘ **Çocuk**; ◉ **deneme** ~ **su**, *san.* ◘ **Deneme**; ◉ **devlet** ~ **su**, Yönetimi doğrudan doğruya

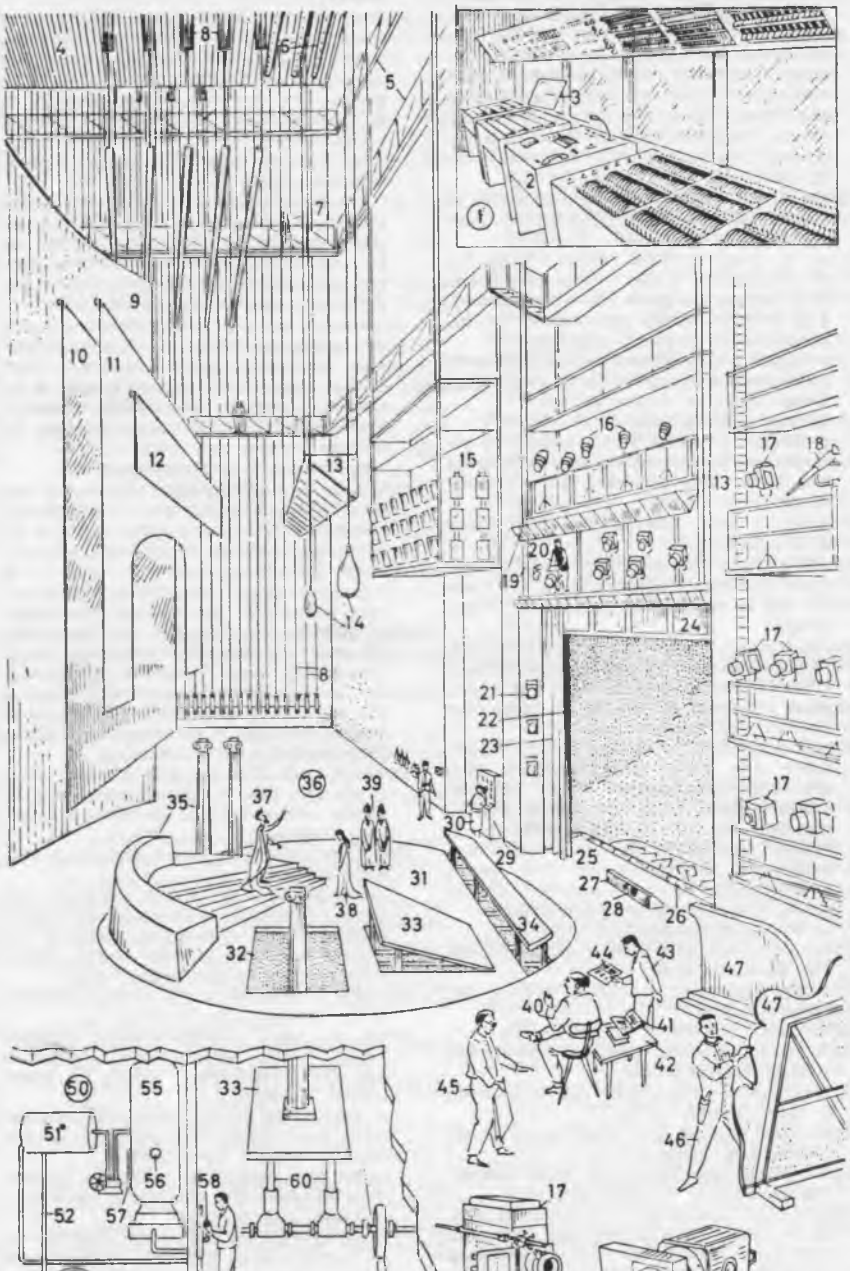

ŞEKİL: 556.— **TİYATRO SAHNESİ** *(Sahne arkası):* **1.** Kontrol odası. **2.** Kontrol masası. **3.** Masa ışıkları. **4.** Grid *(tavan).* **5.** Tavan perdeleri. **6.** Dekor perdeleri. **7.** Teknisyen. **8.** Tavan kirişleri. **9.** Yan pano. **10.** Arka pano. **11.** Ön pano. **12.** Sınır. **13.** Tepe ışıkları. **14.** Sahne gerisi ışıkları. **15.** Sahne ortası ışıkları. **16.** Spot ışıkları. **17.** Projektör. **18.** Su tabancası. **19.** Seyyar ışıklar. **20.** Elektrikçi. **21.** Sahne önü spot lâmbası. **22.** Ön perde. **23.** Perde. **24.** Yangın perdesi. **25.** Sahne önü. **26.** Rampı ışıkları. **27.** Suflör hücresi. **28.** Suflör. **29.** Sahne âmiri masası. **30.** Sahne âmiri. **31.** Döner sahne. **32.** Asansör deliği. **33.** Hidrolik asansör. **34.** Sahne köprüsü. *(Sahne):* **35.** Dekorlar. **36.** Sahne. **37.** Erkek oyuncu *(aktör).* **38.** Kadın oyuncu *(aktris).* **39.** Figüranlar. **40.** Yönetici *(rejisör).* **41.** Mizansen defteri. **42.** Yönetici masası. **43.** Yönetici yardımcısı. **44.** Mizansen kopyası. **45.** Sahne âmiri. **46.** Dekor taşıyıcısı. **47.** Dekorun bir parçası. **48.** Aynalı spot. **49.** Renkli jelâtin kâğıdı *(ışıklara renk vermek için). (Sahne altı):* **50.** Hidrolik makina dairesi. **51.** Su haznesi. **52.** Su boruları. **53.** Su basan pompa. **54.** Su basınç boruları. **55.** Basınç odası. **56.** Basınç göstergesi. **57.** Su göstergesi. **58.** Kontrol kolu. **59.** Makinist. **60.** Pistonlar.

devlet tarafından denetlenen tiyatro; ◉ **epik ~,** *tiy.* ◘ **Epik;** ◉ **gazete ~ su,** *tiy.* ◘ **Gazete;** ◉ **gençlik ~ su,** *tiy.* ◘ **Gençlik;** ◉ **gölge ~ au,** *tiy.* ◘ **Gölge;** ◉ **göstermeci ~,** *tiy.*◘ **Göstermeci;** ◉ **halk ~ su,** *tiy.*◘ **Halk²;** ◉ **havalı ~,** *tiy.* ◘ **Havalı;** ◉ **izlenimci ~,** *tiy.* ◘ **İzlenimci;** ◉ **japon ~ su,** *tiy.* ◘ **Japon;** ◉ **kabare ~ su,** *tiy.* ◘ **Kabare;** ◉ **kapalı ~,** *tiy.* ◘ **Kapalı;** ◉ **kenar ~ su,** *tiy.* ◘ **Kenar;** ◉ **kıyıcılık ~ su,** *tiy.* ◘ **Kıyıcılık;** ◉ **kilise ~ su,** *tiy.* ◘ **Kilise;** ◉ **köşebaşı ~ su,** *tiy.* ◘ **Köşebaşı;** ◉ **natüralist ~,** *tiy.* ◘ **Natüralist;** ◉ **öncü ~,** *tiy.* ◘ **Öncü;** ◉ **özencl ~,** *tiy.* Para karşılığında olmaksızın oynanan tiyatro, meslekten oyuncu olmayan, istekli, hevesli kişilerin kurduğu tiyatro topluluğu. [*Ing.* Amateur theatre]; ◉ **panayır ~ su,** *tiy.* ◘ **Panayır;** ◉ **politik ~,** ◘ **Politik;** ◉ **romantik ~,** *tiy.* ◘ **Romantik;** ◉ **soyut ~,** *tiy.* Önce resim sanatında kullanılan «*soyut*» terimi daha sonra biraz değişik anlamda tiyatroya girmiştir. Olaylar dizisini ve oyuncu türünü gerçekçilik erklerinden ve alışılagelmiş mantık düzeninden kurtarmak amacını güden, bir bütünlüğü olan tiyatro türü. İç dünyayı gerçek olarak alır. Konuşmalar ve oyun kişileri biçimsel ve anlamsal yoldan bozulur *(deforme edilir)*, karikatürleştirilir. [*Ing.* Abstract theatre]; ◉ **uyumsuz ~,** *tiy.* ◘ **Uyumsuz.**

~ bilimi, *tiy.* Tiyatroyu tarihsel gelişimi içinde kurumlarıyla, deneysel öğeleriye incelemeye, yorumlamaya götüren bilim dalı. [*Ing.* Theater science].

~ çanağı, *tiy.* ◘ **Çanak.**

~ dergisi, *tiy.* Tiyatro ile ilgili konuları yayınlayan dergi. [*Ing.* Theatrical review; *Fr.* Revue théâtrale].

~ dışı, *tiy.* Tiyatro kurallarına, tiyatro, sanatının gereklerine, özelliklerine aykırı olan. [*Ing.* Non-theatrical; *Fr.* Anti-théâtrale].

~ dili, *tiy.* Oyun kişilerinden her birinin özelliklerini belirten yazı, edebiyat ve konuşma dilinden ayrı, doğal, rahat kestirme, yoğun ve gerilimli konuşma dili. [*Ing.*Theatrical language; *Fr.* Langage théâtrale].

~ dönemi, *tiy.* Tiyatro çalışmalarının başlangıcı ile bitimi arasındaki süreyi kapsayan aylar. *(Genel olarak, yılın dokuzuncu veya onuncu ayında başlar, yeni yılın, beşinci veya altıncı ayının sonunda biter).* [*Ing.* Theatre season; *Fr.* Saison théâtrale].

~ eğitimi, *tiy.* Tiyatroyu, kaynağı, tarihsel gelişmesi, kuralları, gereçleri, tekniği ve çeşitli yönleriyle aydınlatmayı erek edinmiş eğitim yöntemi. [*Ing.* Theatrical education; *Fr.* Education théâtrale].

~ filmi, *tiy.* § § ❶ Sahnede gösterilen, bir oyunu olduğu gibi aktaran film; § ❷ Belli bir oyun için yalnızca ona yardım eden nitelikte çekilmiş film. [*Ing.* Photographed stage play; *Fr.* Théâtre filmé].

~ kapıcısı, *tiy.* Tiyatronun kapısında duran veya kapıda biletleri toplayan görevli. [*Ing.* Comissionaire; *Fr.* Chasseur].

~ müzesi, *tiy.* Tiyatro tarihi ile belgelerin, kostüm ve dekor parçalarını örnek olarak bir araya toplandığı, çeşitli kollarda *(tiyatro sanatıyla ilgili)* arşiv ve bölümlerin bulunduğu yer. [*Ing.* Theatre museum; *Fr.* Musée de théâtre].

~ öğretmeni, *tiy.* Tiyatro bilgilerini ve tekniğini öğreten kimse. [*Ing.* Drama teacher; *Fr.* Professeur de théâtre].

~ rejisörü, ◘ **Tiyatro yönetmeni.**

~ sanatı, *tiy.* § ❶ Çeşitli sanat kollarını *(edebiyat, müzik, dans, resim, mimarlık)* özellikle de oyunculuk sanatını birleştiren sanat; § ❷ Belirli kişiler arasında geçen bir olayı, kişileri canlandıran oyuncular, sahneye koyuş, dekor, ışıklama, müzik ve çeşitli efektleri ereğe en uygun biçimde düzenleyip tiyatronun gereklerine göre kullanan sanat. [*Ing.* Art of theater; *Fr.* Art de théâtre].

~ sezonu, *tiy.* ◘ **Tiyatro dönemi.**

~ sorumlusu, *tiy.* Tiyatronun sanat dışındaki işlerini yürüten görevli. [*Ing.* Acting manager; *Fr.* Directeur].

~ şenliği, *tiy.* Çoğunlukla yaz aylarında oynatılan sanat bakımından örnek oyunlar. Bu şenlikler tiyatro tarihi yönünden önemli yerlerde *(Epidauros)* veya önemli sanatçıların doğum yerlerinde *(Mozart-Salzburg)* veya çeşitli tiyatro kültürü olan ulusları karşılaştıracak başkentlerde *(Théâtre des Nations-Paris)* düzenlenir. [*Ing.* Festival; *Fr.* Festival].

~ tekniği, *tiy.* Yazar, yönetmen, oyuncu veya tiyatronun öbür alanlarındaki kişilerinin bilmesi gereken tiyatro kurallarının ve gerçeklerinin uygulanması işine verilen ad. [*Ing.* Theatre technique; *Fr.* Technique du théâtre].

~ topluluğu, *tiy.* Belli sayıda oyuncu ve yardımcılardan kurulu yerleşik veya gezici tiyatro topluluğu. [*Ing.* Company; *Fr.* Compagnie].

~ türleri, *tiy.* Oyunların işledikleri konularda ve bu konuları işlerken kullanılan anlatımlar yönünden ortaya çıkan değişik yapıtların özelliklerine göre ayrıldıkları çeşitler. *(Bulvar tiyatrosu, Politik tiyatro, Psikolojik tiyatro v.b.).*

~ uzmanı, *tiy.* Tiyatroda dekor, kostüm, ışıklama, seslendirme gibi teknik işlerin başında bulunan, özel bir eğitimle yetişmiş olan kimse. [*Ing.* Stage expert].

~ yapısı, *tiy.* Oyunu çerçekleştirmek için yeterli sahne tekniği olan bir oyun yeri ile seyirciler için bölümlü yerleri içine alan yapı. [*Ing.* Theater building].

~ yönetmeni, *tiy.* Tiyatro işlerinin yürütülmesini denetleyen kimse. [*Ing.* Business manager; *Fr.* Administrateur].

~ zamanı, *tiy.* Tiyatro eserine özgü zaman. *(Bu süre genel olarak bir olayın gerçekteki süresinden daha kısa ve yoğun olur. Bazan sıçramalar, atlamalar yapılabilir. Kimi kez de olayın gerçek süresiyle eşit olabilir).* [*Ing.* Theatrical time; *Fr.* Temps théatral].

tiyatrocu, i. *h.d.* § ❶ Tiyatro oyuncusu. [*Ing.* Actor; *Fr.* Acteur, actrice]; § ❷ Tiyatro işleten kimse.' [*Ing.* Theater owner].

tiyatroculuk,-ğu, i. § ❶ Tiyatro sanatçılığı; § ❷ Tiyatro işletme işi.

tiyatrofon, i. *Fr. théatrophone.* Bir telefon ve mikrofon aracıyle, bir piyesi, şarkıyı, müziği v.b. dinlemeğe yarayan âlet.

tiyatrohane, b.i. *esk.* Tiyatro binası.

tiyatrolaştırma, i. *tiy. Alexander Tajrow*'un (1885-1950) ortaya attığı «*tiyatroyu tiyatrolaştırma*» deyimi olup sahneyi yazarın uyumlu bir iş birliğine götürmeyi amaç edinen bir akımı belirler. *(«Özgür tiyatro» adlı kitabında (1915-1920) yöntemi naturalist ve illuzyonist tiyatroya karşı olup ekspresiyonist tiyatroyu etkilemiştir).*

tiyatroluk,-ğu, i. *tiy.* Tiyatro özelliği taşıyan, tiyatroya gider özellikleri bulunan. [*Ing.* Theatrical; *Fr.* Théâtrale].
☆ *Eşanl.* **teatral.**

tiyatro sever, b.i. *tiy.* Tiyatro sanatını, kültürünü edinmiş, tiyatroya köklü olarak bağlı olan kişi. [*Ing.*Theater lover; *Fr.*Théâtrophile].

tiyazin, i. *Fr. thiazine. kim.* Tiyodidenilamin'in aminli türevlerini meydana getiren mavi veya mor boyarmaddeler sınıfı. En önemlileri metilen mavisidir. [*Ing.* Thiazine].
☆ *Eşanl.* **tiyoindamin,**

tiyazinamyum, i. *Fr. thiazinamium. ecz.* Fenotiyazinil - propil - trimetil _ amonyum'un kısa adı. Sentetik olarak elde edilen bir antihistaminiktir. [*Ing.* Thiazinamium].

tiyazinik, s. *Fr. thiazinique. kim.* Tiyazinlerle ilgili: *Tiyazinik boyarmadde.* [*Ing.* Thiazinic].

tiyazol, i. *Fr. thiazole. kim.* (a) Formülü C_3H_3SN olan çok çevrimli bileşik. 117°C'ta kaynayan ve aminotiyazol'ün etil nitrit ve alkolle işlenmesinden elde edilen, piridin kokusunda bir sıvıdır. (b) Aynı seriden maddelerin genel adı. [*Ing.* Thiazole].

tiyazolik, s. *Fr. thiazolique. kim.* Fenilbenzotiyazol'den türeyen sarı boyarmaddeler için kullanılır. Başlıcaları primülin, tiyoflavin, tiyazol sarısı, kloramin sarısıdır. [*Ing.* Thiazolic].

tiyazolin, i. *Fr. thiazoline. kim.* Dihidrotiyazol'lerin genel adı. Dihalojenli etilenik türevlerin tiyoamidlerle yoğunlaşmasından sentetik olarak elde edilir. [*ing.* Thiazoline].

tiyazon, i. *Fr. thiazone. kim.* Tiyodifenilamin'in fenollü türevlerini meydana getiren boyarmaddeler sınıfı. [*Ing.* Thiazone].
☆ *Eşanl.* **tiyoindon,**

tiyese, i. *Osm.* < *Ar. esk. teys*'in çoğulu.

tiyis, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Kokan bir keçi hastalığı.

tiyo-, tiyon-, *Yun. theion. kim.* Bir kükürt atomunun bir oksijen atomu yerine geçtiğini *(tiyoüre gibi)* ve bazen, bir molekülde kükürt atomunun bulunduğunu belirten önek [*Ing.* ve *Fr.* Thio-, thion-].

tiyoaldehid, i. *Fr. thioaldéhyde. kim.* Aldehid-

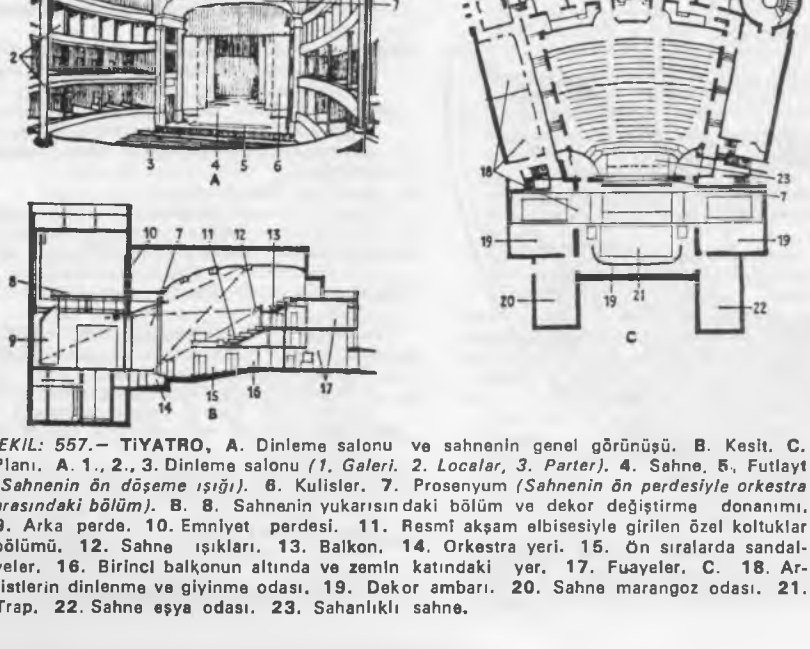

ŞEKİL: 557.— **TİYATRO, A.** Dinleme salonu ve sahnenin genel görünüşü. **B.** Kesit. **C.** Planı. **A. 1., 2., 3.** Dinleme salonu *(1. Galeri. 2. Localar, 3. Parter).* **4.** Sahne. **5.** Futlayt *(Sahnenin ön döşeme ışığı).* **6.** Kulisler. **7.** Prosenyum *(Sahnenin ön perdesiyle orkestra arasındaki bölüm).* **B. 8.** Sahnenin yukarısındaki bölüm ve dekor değiştirme donanımı. **9.** Arka perde. **10.** Emniyet perdesi. **11.** Resmî akşam elbisesiyle girilen özel koltuklar bölümü. **12.** Sahne ışıkları. **13.** Balkon. **14.** Orkestra yeri. **15.** Ön sıralarda sandalyeler. **16.** Birinci balkonun altında ve zemin katındaki yer. **17.** Fuayeler. **C. 18.** Artistlerin dinlenme ve giyinme odası. **19.** Dekor ambarı. **20.** Sahne marangoz odası. **21.** Trap. **22.** Sahne eşya odası. **23.** Sahanlıklı sahne.

lere benzeyen kükürtlü organik bileşiklerin genel adı. [*İng.* Thioaldehyde].

☆ *Eşanl.* **tiyal.**

tiyoalkol, i. *Fr. thialcool. kim.* ◘ **Merkaptan, tiyol.**

tiyoamid, i. *Fr. thioamide. kim.* Oksijen yerine kükürt ornatılmasıyla amidlere tekabül eden bileşiklerin genel adı. *(Genel formülü R-CS-NH₂ olan tiyoamidler /R, bir karbon kökünü belirtir/, hidrosülfürik asidin nitrillerle yogunlaşmasından veya fosfor pentasülfür'ün amidlere etkimesinden elde edilir. Bunlar, asidler, kükürtlü hidrojen ve amonyak halinde kolayca ayrışan katılardır).* [*İng.* Thioamide].

tiyoarsfenamin, i. *Fr. thioarsphénamine. ecz.* Di– amino - dihidroksi - arsenobenzen - dimetilen - sodyum sülfit'in yaygın adı. Frengiye karşı etkili bir ilâç olarak deri altına zerkedilir. Vincent anjinine karşı da, ağız yoluyle verilir. [*İng.* Thioarsphenamine].

tiyoasetal, i. *Fr. thioacétal. kim.* ◘ **Merkaptal**

tiyoasetamid, i. *Fr. thioacétamide. kim.* Formülü CH-CS-NH olan tiyoamid. 108°C'ta erir, asetamide tekabül eder. [*İng.* Thioacetamide].

tiyoasetik, s. *Fr. thioacétique. kim.* Formülü CH_3-CO-SH olan tiyoasid için kullanılır. 93°C'ta kaynar, suda az çözünür, asetik asidin fosfor pentasülfürle işlenmesinden elde edilir. [*İng.* Thioacetic].

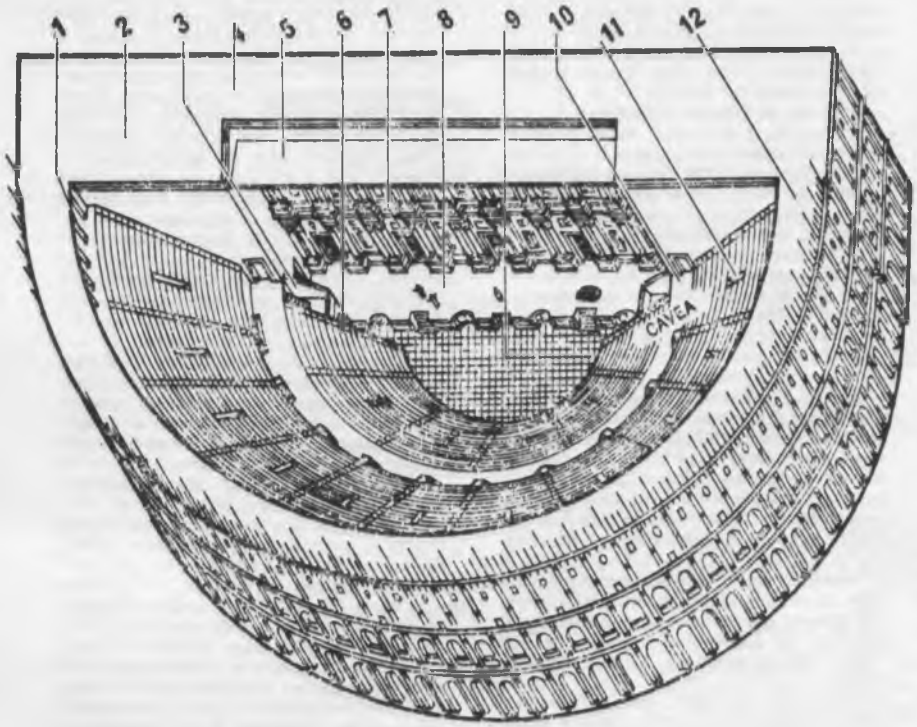

ŞEKİL: 558.– **TİPİK ROMA TİYATROSU.** 1, Sıra sütunlar. 2. Çıkıntılı kanatlar *(Versuree).* 3. Tribün *(şeref yeri).* 4. Sahne binası *(scaenae).* 5. Sahne tavanı. 6. Orkestraya giriş *(Aditus maximus).* 7. Sahne önü *(Frons scaenae).* 8. Sahne *(Pulpitum).* 9. Orkestra. 10. Geçit *(Praecincto).* 11. Çıkış *(vomitorla).* 12. Tente direkleri.

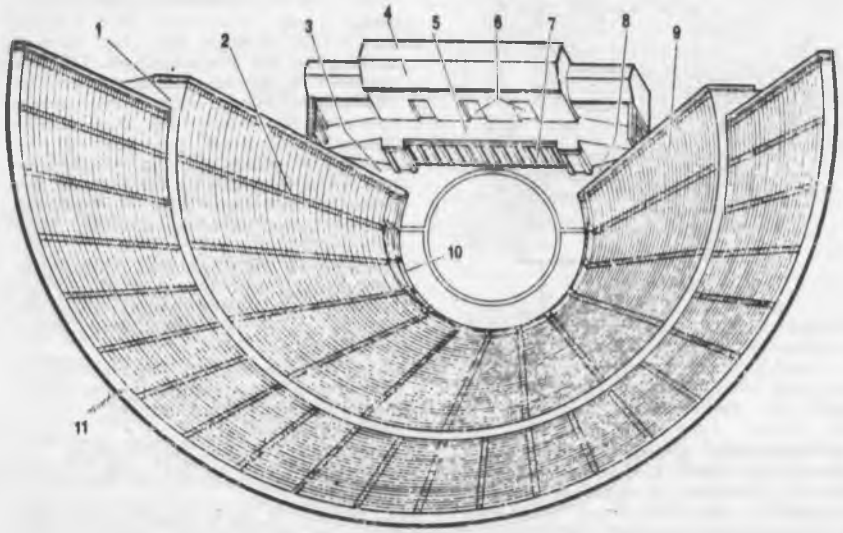

ŞEKİL: 559.– **YUNAN TİYATROSU.** 1. Diyazoma *(Alt ve üst oturacak yerleri birbirinden ayıran geçit).* 2. Merdivenler. 3. Parodos. 4. Sken. 5. Logeion. 6. Tiromata. 7. Proskenion. 8. Parodos. 9. Kerkis. *(Oturma bölümü).* 10. Teatron.

tiyosid, i. *Fr. thioside. kim.* Genel formülü R-CO-SH olan bileşiklerin cins adı. *R,* bir karbon kökünü belirtir. Fosfor pentasülfür'ün etkisiyle, organik asidlerdeki oksijen atomu yerine kükürt atomunun geçmesiyle elde edilir. *(Bunlar keskin kokulu sıvılardır).* [*İng.* Thioacid].

☆ *Eşanl.* **tiyolojik.**

tiyobenzoik, s. *Fr. thiobenzoïque.* Formülü C_6H_5-CH-SH olan tiyoasid için kullanılır. 24°C'te erir, benzoil klorür'ün potasyum sülfüre etkimesiyle elde edilir. [*İng.* Thiobenzoic].

tiyodifenilamin, i. *Fr. thiodiphénylamine. kim.* Formülü

$$C_6H_4 < \begin{matrix} S \\ N \\ H \end{matrix} > C_6H_4$$

olan çok çevrimli baza yanlış olarak verilen ad. 150°C'ta kaynar. Alüminyum klorür eşliğinde difenilamin'in kükürtle ısıtılmasından elde edilir. *(Tiyazinik ve tiyazonik boyarmaddelerin çekirdeğini meydana getirir).* [*İng.* Thiodiphenylamine].

tiyodiglikolik, s. *Fr. thiodiglycolique. kim.* Formülü $(S(CH_2\text{-}CO_2H)_2$ olan asid için kullanılır. 129°C'ta erir. Diglikolik asidle ve bu asidin 102°C'ta eriyen $S=(CH_2\text{-}CO)_2=O$ formülündeki anhidridine tekabül eder. [*İng.* Thiodiglicolic].

tiyoeter, i. *Fr. thioéther. kim.* Genel formülü R-S-R' olan bileşiklerin cins adı. R ve *R',* birbirine benzeyen veya birbirinden farklı olan karbon kökleridir. Oksijen atomunun yerine bir kükürt atomunun geçmesiyle eter - oksidlere tekabül eder. [*İng.* Thioether].

☆ *Eşanl.* **alkoyisülfür.**

tiyofen, i. *Fr. thiofène. kim.* Kükürt atomunun oksijen atomuyle yer değiştirdiği, füran'a tekabül eden beşgen çevrimli bileşik. [*İng.* Thiophen(e)].

tiyofenol, i. *Fr. thiophénol. kim.* ◘ **Fenilmerkaptan.**

tiyoflavin, i. *Fr. thioflavine. kim.* Tiyazolik boyarmadde. Dihidrotiyotolüidin'in otoklavda metil alkol ve hidroklorik asidle ısıtılmasından elde edilir. *(Tanenle mordanlanmış pamuğu ve yünü yeşilimsi sarı renge boyar).* [*İng.* Thioflavine].

tiyoformik, s. *Fr. thioformique. kim.* Formülü H-CO-SH olan bir asid için kullanılır. Serbest halde kararsızdır, fenil formiyatın, alkol çözeltisi halindeki sülfhidratla sabunlaşmasında alkali tuz şeklinde elde edilir. [*İng.* Thioformic].

tiyofosgen, i. *Fr. thiophosgène. kim.* Formülü $SCCl_2$ olan bileşik. 73°C'ta kaynayan ve suda çözünmeyen koyu kırmızı renkte bir sıvıdır. Klorun karbon sülfüre etkimesiyle meydana gelir. [*İng.* Thiophosgene].

☆ *Eşanl.* **Karbon klorosülfür, tiyokarbonil klorür.**

tiyoften, i. *Fr. thiophtène. kim.* Formülü $C_4H_4S_2$ olan iki çevrimli bileşik. [*İng.* Thiophtene].

tiyoglikolik, s. *Fr. thioglycolique. kim.* Formülü HS-CH_2-CO_2H olan sıvı haldeki merkaptan asid için kullanılır. [*İng.* Thioglycolic].

☆ *Eşanl.* **Thioglycolic.**

tiyogom, i. *Fr. thiogomme. kim.* Etilen klorür ile sodyum polisülfürün yoğunlaşmasından elde edilen yüksek polimer. *(Tiyogom, düşük kaliteli bir elastomer meydana getirir).*

tiyoindamin, i. *Fr. thio-indamine. kim.* ◘ **Tiyazin.**

tiyoindigo, i. *Fr. thio-indigo. kim.* Kükürt atomlarının NH gruplarıyle yer değiştirmesinden oluşan indigoya tekabül eden kırmızı boyarmadde. *(İndigoya benzer şekilde, sentezle elde edilir).* [*İng.* Thio-indigo].

tiyokarbamit, i. *Fr. thiocarbamide. kim.* ◘ **Tiyoüre.**

tiyokarbanilid, i. *Fr. thiocarbanilide. kim.* Formülü $SC(NH\text{-}C_6H_5)_2$ olan bileşik. 151°C'ta erir, anilinin karbon sülfüre etkimesiyle elde edilir ve kauçuğun kükürtlenmesini hızlandırıcı olarak kullanılır. [*İng.* Thiocarbanilide].

☆ *Eşanl.* **simetrik difeniltiyoüre.**

tiyokarbanilik, a. *Fr. thiocarbanilique. kim.* Formülü C_6H_5-NH-CS-OC_2H_5 olan bir ester için kullanılır. 71°C'ta erir, alkollü potasyum hidroksitin fenilsenevol'e etkimesiyle elde edilir. [*Ing* Thiocarbanilic].

tiyokarbonat, i. *Fr. thiocarbonate. kim.* Tiyokarbonik asidin tuzu. [*Ing.* Thiocarbonate].

tiyokarbonik, s. *Fr. thiocarbonique. kim.* Formülü $S=C(OH)_2$ olan bir asid için kullanılır. Serbest halde bilinmez, fakat 161°C'ta kaynayan $SC(OC_2H_5)_2$ formülündeki etilik dieteri bir alkali alkolat'ın karbon klorosülfüre etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Thiocarbonic].

☆ *Eşanl.* **sülfokarbonik**

tiyokarbonil, i. *Fr. thiocarbonyle. kim* Formülü = CS olan iki değerli köke verilen ad. *(Katyon rolü oynayabilir).* -[*Ing.* Thiocarbonyl].

tiyoketon, i. *Fr. thiocétone. kim.* Ketonlara benzeyen kükürtlü organik bileşiklerin genel adı. [*Ing.* Thiocetone].

☆ *Eşanl.* **tiyon**.

tiyokol, i. *Fr. thiokol. kim.* Genel formülü $(RS_x)_n$ olan kükürtlü polimerlerin cins adı.

R, iki değerli organik bir kökü belirtir, x genellikle 2 veya 4'e eşittir. *n* ise çok büyüktür. *(Bu maddeler, bazı madan oksidlerle ısıtılarak bir vülkanizasyon meydana getiren, ağların etkisine dayanıklı elastomerlerdir).* [*Ing.* Thiokol].

tiyokrezol, i. *Fr. thiocrésol. kim.* Formülü CH_3-C_6H_4-SH olan merkaptan. *(Orto- ve paraizomerleri sırasıyla 15°C ve 43°C'ta erir, 188°C ve 194°C'ta kaynar. Sıvı halde olan metaizomeri 200°C'a doğru kaynar).* [*Ing.* Thiocresol].

tiyoksanten, i. *Fr. thioxanthène. kim.* Formülü

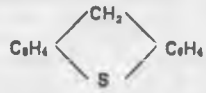

olan çok çevrimli bileşik. 128°C'ta erir, tiyoksanton'un indirgenmesiyle elde edilir. [*Ing.* Thioxanthene].

tiyoksanthidrol, i. *Fr. thioxanthydrol. kim.* Çok çevrimli alkol. 97°C'ta erir, tiyaksanton'un çinko ve sodyum hidroksid eşliğinde indirgenmesiyle türer. [*Ing.* Thioxanthydrol].

tiyoksanton, i. *Fr. thioxanthone. kim.* Formülü

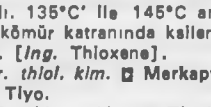

olan çok çevrimli bileşik. 207°C'ta erir, tiyosalisilik asidin sülfürik asid eşliğinde benzenle yoğunlaşmasından elde edilir. [*Ing.* Thioxanthone].

tiyoksen, i. *Fr. thioxène. kim.* Dimetiltiyofenlerin adı. 135°C' ile 145°C arasında kaynar, taşkömür katranında kalan ile birlikte bulunur. [*Ing.* Thioxene].

tiyol, i. *Fr. thiol. kim.* ◘ **Merkaptan**.

tiyon-, ◘ Tiyo.

tiyon, i. *Fr. thione. kim.* ◘ **Tiyoketon**.

tiyonaftan, i. *Fr. thionaphtène. kim.* Formülü C_8H_6S olan çok çevrimli kükürtlü bileşik, *(Kumaron'a benzer ve taşkömür katranında naftalinle birlikte bulunur. 32°C'ta eriyen, 221°C'ta kaynayan renksiz bir katıdır. Kokusu naftaline benzer. Türevlerinden bazıları önemli bir boyarmadde sınıfı meydana getirir, bunlar arasında kırmızı renkli tiyoindigo sayılabilir).* [*Ing.* Thionaphtene].

☆ *Eşanl.* **benzotiyofen**.

tiyonamid, i. *Fr. thionamide. kim.* Sülfüröz asidin $SO(NH_2)_2$ formülündeki amidi. Amonyağın tiyonil klorüre etkimesiyle elde edilen beyaz katıdır. [*Ing.* Thionamide].

tiyonat, i. *Fr. thionate. kim.* Tiyonik serisinden bir asidin tuzu. [*Ing.* Thionate].

tiyonik, s. *Fr. thionique. kim.* Genel formülü $H_2S_nO_6$ olan, kükürtün oksijenli asid serisi için kullanılır; *n*, 2, 3, 4 ve 5 değerlerini alabilir. [*Ing.* Thionic].

tiyonil, i. *Fr. thionyle. kim.* Formülü = SO olan tek değerli kök. $(HO)_2$ SO hidroksili olan sülfüroz asidden türer: *Tiyonil klorür* $SOCl_2$. [*Ing.* Thionyl].

tiyonin, *i.Fr. thionine. kim.* Mavi renkli tiyazinik boyarmadde. [*Ing.* Thionine].

☆ *Eşanl.* **Lauth moru, 6-aminofenotiyazin**.

tiyonürik, s. *Fr. thionurique. kim.* Formülü

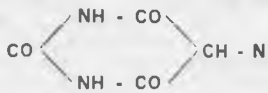

olan bir asid için kullanılır. Amonyak ile kükürt diyoksitin alioksan üzerine etkimesiyle elde edilir [*Ing.* Thionuric].

☆ *Eşanl.* **sülfaminobarbitürik**.

tiyosalisilik, s. *Fr. thiosalicylique. kim.* Formülü SH-C_6H_4-CO_2H olan bir asid için kullanılır. Antranilik asidin diazolanması ve potasyum sülfosiyanatın etkimesiyle elde edilir. *(164°C'ta erir, tiyoindigonun hazırlanmasında ara ürün olarak ve salisilik asidin yerine kullanılır. Bizmut tiyoformdur.* [*Ing.* Thiosalicylic].

tiyosemikarbazon, i. *Fr. thiosemicarbazone. ecz.* Verem ve cüzam tedavisinde kullanılan ilâç.

☆ *Eşanl.* **tiyoasetazon**.

tiyosinamin, i. *Fr. thiosinamine. ecz.* Allitiyoüre'nin yaygın adı. *(Nedbe dokularını yumuşatır. Bu sebepten ameliyatlılarda, veremlilerde, kanserlilerde kullanılmamalıdır).* [*Ing.* Thiosinamine].

tiyosiyanik, s. *Fr. thiocyanique. kim.* ◘ **Sülfosiyanik**.

tiyosiyanojen, s. *Fr. thiocyanogène. kim.* Formülü $(SCN)_2$ olan katı madde. [*Ing.* Thiocyanogene].

tiyosülfat, i. *Fr. thiosulfate. kim.* ◘ **Hiposülfit**.

tiyosülfürik, s. *Fr. thiosulfurique. kim.* Formülü $H_2S_2O_3$ olan asid için kullanılır. *(Bu asid tek olarak elde edilememiştir. Çözelti halindeyken bile, sülfüröz asid ve çökelmiş kükürt vererek ayrışır).* [*Ing.* Thiosulfuric].

tiyotolen, i. *Fr. thiotolène. kim.* Tiyofen'in C_4H_2S-CH_3 formülündeki üst homoloğu. 113° C'ta kaynar, taşkömür katranında tolüenle birlikte bulunur. [*Ing.* Thiotolene].

☆ *Eşanl.* **metiltiyofen**.

tiyoüre, i. *Fr. thio-urée. kim.* Formülü NH_2-CS-NH_2 olan bileşik. Oksijen yerine kükürt geçmesiyle üreden türer. Amonyum sülfosiyanat'ın ısıyle yer değiştirmesinden veya kükürtlü hidrojenin siyanamide etkimesinden elde edilir. *(Su ve alkolde çözünür, 172°C'ta erir).* [*Ing.* Thiourea].

☆ *Eşanl.* **sülfokarbamid, sülfoüre, tiyokarbamid**.

tiyüyamünit, i. *Fr. tyuyamunite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve uranil vanadat. *(Ortorombik sistemde billûrlaşır, sarı renklidir).* [*Ing.* Tyuyamunite].

tiz /tiz/, s. *Osm.* < *Fars.* § ● İnce, keskin *(ses).* [*Ing.* High-pitched, high *(of a note); Fr.* Aigu, perçent]; § ● *dilb.* Fonolojide, akustik yönden enerjinin yüksek frekanslarda toplanmasıyla, telâffuz açısından ise telâffuzun orta niteliği ile belirlenen ayırıcı özellik: *ı, e, t, tiz fonemlerdir;* § ● *müz.* (a) İnce ses; (b) Türk musikisinde, perdelerin adlandırılmasında, tiz segâh perdesinden itibaren nota adlarının başına getirilen kelime.

~ **kasnak**, *müz.* Altta gelen çeşide oranla dik seslerde tümbürdeyen kasnak. [*Fr.* Caisse claire].

tiz.âb /tizâb/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kezzap.

tiz.çeşm, b.s. *Osm* < *Fars. esk.* Gözü keskin.

tiz.dest, b.s. *Osm..* < *Fars. esk.* Eline çabuk, çabuk iş gören.

tizi, i, *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Keskinlik; § ◎ Çabukluk.

tizlik,-ği, i. İncelik, keskinlik: *Sesin tizliği.*

tiz.meşreb, b.s. *Osm.* < *Fars.* ve *Ar. esk.* Tiz, aceleci.

tizna /tizna/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bıçak, kılıç gibi şeylerin ağzı, keskin tarafı.

tiz.pâ /tizpâ/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ayağına çabuk.

tiz.per, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Çabuk, hızlı uçan.

tiz.pervâz /tizpervâz/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Hızlı uçan.

tiz.reftâr /tizreftâr/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Çabuk yürüyüşlü, yürüyüşü çabuk. ◘ **Tizrev**.

tiz.rev, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yürüyüşü çabuk, çabuk yürüyüşlü. ◘ **Tizreftar**.

Tl, *kim.* Talyum elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of thallium; *Fr.* Symbole chimique du thallium].

Tlingit'ler, ç.öz.i. *etn.* Eskiden Kuzey Amerika'nın kuzey batısında, Alaska yarımadasının güneyinde yaşayan kızılderili halk. [*Ing.* ve *Fr.* Tlingits, Tlinkits].

Tm, *kim.* Tülyum elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of thullum; *Fr.* Symbole chimique du thulium].

toaralyen, i. ve s. *Fr. toarcien. jeol.* Liyasın şarmusiyen ile Aaleniyen arasında kalan katına denir. [*Ing.* Toarcian].

Toba'lar, ç.öz.i. *etn.* Chaco'da *(Arjantin, Bolivya, Paraguay)* gauykuru ailesinden kızılderililer. [*Ing.* ve *Fr.* Toba].

tobermorit, i. *Fr. tobermorite. kim.* Yaklaşık formülü $3CaO\ 2SiO_2\ 3H_2O$ olan hidratlı kalsiyum silikat. Portland çimentosu hamurunun temel maddesini meydana getirir. İskoçya'da *Tobermory'de doğal olarak bulunur).* [*Ing.* Tobermorite].

toca, i. *dan.* Bir zincir veya halatın dolaşıp kördüğüm olması.

Todd-AO, i. *sin.* Bir geniş perde ve psikolojik üçboyutlu işlemi. *(Cinerama'nın üç ayrı alıcı, filim ve göstericisi yerine tek alıcı, filim ve göstericiye dayanan çeşidi. Buna karşılık, 35 mm. lik film yerine 70 mm.'lik filim kullanılır).* [*Ing.* Todd-AO; *Fr.* Todd-AO].

Togo, öz. i. *coğr.* Batı Afrika'da bağımsız bir ülke. Yüz ölçümü 55.600 km^2 başkenti: *Lome'dir.* [*Ing.* Togoland; *Fr.* Togo].

toğrul, i. ◘ **Çakırdoğan**.

Toharca, öz. i. *dilb.* Tohar'ların dili.

tohum, i. *Osm.* < *Fars. tuhm.* § ● *bot.* Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki meydana getirebilen organ. [*Osm.* Büzür; *Ing.* Seed, grain; *Fr.* Semence, graine]; § ● *anat.* Sperma. [*Ing.* Sperm; *Fr.* Sperma]; § ● *(Geniş anlamda)* Soy sop, asıl, nesil, sülâle, döl: *O, kötü bir tohumdan geliyor.* [*Ing.* Lineage, family, dynasty]; § ● *mec.* Ortaya bir sonuç çıkaran şey, bir sonucun meydana gelmesine neden olan şey: *Çevresine kötülük tohumları saçmak.* [*Ing.* Seed; *Fr.* Semence]; § ● *balıkç.* Balık üretilmek istenen sulara atılan balık yavruları veya ufak balıklar; § ● *biy.* (a) Döllenmiş yumurtayı ifade eden genel terim. (b) Erkeklerin döllenme maddesi. [*Ing.* Germ; *Fr.* Germe]; § ● *trm.* (a) Ekilen tane. (b) Çimlenmek için toprağa atılan meyve veya tane. [*Ing.* Seed; *Fr.* Semence], ⑤ ~ **e kaçmak**, *şak.* Kartlaşmak. [*Ing.* To become too old, to lose the charm of youth]; ⑤ ~ **u dökülmek**, *dey.* Dölden kesilmek. [*Ing.* To cease being fertile]; ⑤ **açık** ~ **lular**, *bot.* ◘ Açık²; ⑤ **cennet** ~ **u**, *bot.* Batı Afrika'da ve tropikal bölgelerde yetişen, *Zingiberaceae* familyasından, *Azamomum granum-paradisi* adlı bitkinin baharat olarak kullanılan tohumları; ⑤ **çekirge** ~ **u**, *zool.* ◘ Çekirge; ⑤ **çim** ~ **u**, *bot.* ◘ Çim; ⑤ **eksenel** ~, *bot.* ◘ Eksenel; ⑤ **keten** ~ **u**, ◘ Keten.

~ **ekme makinesi**, *trm.* ◘ Ekim makinesi.

~ **gömleği**, *bot.* Tohum kabuğunun benzerliği sebebiyle ipekböceği yumurtasına verilen ad. *(Tohumun ağırlığı 0,5 ilâ 1 m gr.dır).*

~ **harmanı**, *trm.* ◘ Harman.

~ **iğnesi**, *işl.* İşlemecilikte kıvrımlı veya dalgalı işlemeler için kullanılan özel bukla *(ipilik halkası).*

~ **kabuğu**, ◘ Tohumkabuğu.

~ **kesecliği**, *biy.* ◘ Kesecik.

~ **taslağı nusellusu**, *bot.* ■ Makrosporang.

~ **tomurcuğu**, *bot.* Yumurtası döllendikten sonra tohuma gelişen organ. [*Ing.* ve *Fr.* Ovule].

☆ *Eşanl.* **tohum taslağı, ovül.**

tohum kabuğu, b.l. *bot.* Tohumun sertleşmiş kabuğu. [*Ing.* ve *Fr.* Testa].

☆ *Eşanl.* **testa.**

tohumlamak (-i), f. § ❶ Dişi bir hayvanı, yapma bir yolla erkeğinden alınan tohumla döllendirmek, aşılamak; § ❷ Döllemek.

tohumlanmak, nsz. f. Tohumlu hale gelmek. [*Ing.* To form seed, to go to seed].

tohumları.ipekliguiller, ç.b.l. *bot.* Centiyanlar takımının basit, bütün ve kulakçıksız yapraklı otsu veya odunsu bitkiler familyası. Çiçekleri düzgün ve erdişidir. Her çiçekte beş erkek organ bulunur. Erkek organların başaklarında bulunan çiçek tozları bitkilerin çoğunda görüldüğü gibi ayrı tanecikler halinde değil, birçoğu bir arada topak şeklindedir. Her iki yarımkürede genellikle sıcak bölgelerde yetişir. Hepsinde acı ve sütlü bir özsu bulunur. [*Lat.* ve *Ing. Asclepidiaceae; Fr.* Asclépidiacées].

tohumlu, s. § ❶ Tohumu olan; § ❷ Tohumla üreyen: *Tohumlu bitkiler.* [*Ing.* Seeded, that has seed; *Fr.* Spermatique].

tohumlu bitkiler, ç.b.l. *bot.* Bitkiler âleminin, kara bitkileri arasında genellikle en kalabalık, en mükemmel, en büyük ve «en üstün» olan bir şubesi. Suda yetişen türleri pek azdır, denizde ise hiç bulunmaz. Böyle bir bitkiyi tanımlamak için bir tohumun bulunması yeter. Bu bitkiler ilkin Karbonifer çağında açıktohumlu olarak ortaya çıktı *(meyve açık veya yok),* daha sonra üstün şekillere doğru gelişti *(kapalı tohumlular);* çifte döllenmenin kapalı tohumun ve tipik çiçek şekinin görüldüğü bu bitkiler hemen tamamen öncekilerin yerini aldı. Yaklaşık olarak 400.000 kadar canlı ve fosil tohumlu bitki vardır. [*Lat.* ve *Ing. Spermaphyta,* phanerogamae; *Fr.* Phanérogames, Spermaphytes].

☆ *Eşanl.* **çiçekli bitkiler.**

tohumluk, s. § ❶ Tohum için ayrılan, ekilmek için saklanan: *Tohumluk buğday.* [*Ing.* Seed kept for sowing, suitable for seed; *Fr.* De semence, réserve]; § ❷ *arg.* Yaşlı, geçkin, kart. [*Ing.* Old *(person),* wizened]; ❸ I. Ekilmek için ayrılan tohumların saklandığı yer. [*Ing.* Receptacle for seed].

tohumsuz, s. *bot.* Tohumu bulunmayan *(bitkiler hk.)*

tok,-ku, s. *esk.T.* § ❶ Doymuş, bir şey yiyerek açlığını gidermis: *Tok açın halinden* anlamaz. [*Ing.* Satiated, fiiled, full *Fr.* Rassasié]; ☆ *Karş.* **aç;** § ❷ *(Kumaşlar hk.)* Sık ve kalın *(dokunmuş).* [*Ing.* Closely woven, thick; *Fr.* Serré]; ☆ *Karş.* **seyrek;** § ❸ Açık, anlaşılır; *Tok söz. Tok ses.* [*Ing.* Deep, outspoken; *Fr.* Nette]; § ❹ I. *zool.* Bir hayvanın, özellikle dana, koyun, keçi ve domuzun gözü ile çenesi arasındaki sarkık kısım. [*Ing.* Parotid gland; *Fr.* Bajoue]; § ❺ *(Ses hk.)* Kalın; ◉ **karnı ~ sırtı pek,** *dey.* ◘ Karın; ◉ **karnım ~,** *dey.* ◘ Karın.

~ açın halinden bilmez (ne bilir), *at.* Varlıklı olanlar, yoksulların ne büyük geçim sıkıntısı içinde bulunduklarını bilmezler. [*Ing.* A weel-fed person cannot imagine the distress of a hungry person].

☆ *Eşanl.* **var ne bilsin yokun halinden.**

~ ağırlaması (ağırlamak) güçtür (güç olur), *at.* Karnı tok olanlara yemek beğendirmek kolay değildir. [*Ing.* It is hard to do a favor to one who does not really need it].

~ evin aç kedisi, *dey.* Gereksemesi olmadığı halde açgözlülük eden. [*Ing.* Well off but still not satisfied].

~ gözlü, *dey.* Mal ve yiyeceğe düşkün olmayan. [*Ing.* Contented, not covetous; *Fr.* Content de peu, facile à satisfaire].

~ iken yemek yiyen, mezarını dişiyle kazar, *at.* Tok karnına yemek yemek, sağlık için çok zararlıdır.

~ karnına, *dey.* Henüz yemek yemişken. [*Ing.* Immediately after a meal].

~ ses, *dey.* Kalın ve anlaşılır ses. [*Ing.* Deep voice; *Fr.* Voix solide].

~ söz, *dey.* Hatır ve gönüle bakmadan söylenen **söz.** [*Ing.* Who does not mince his words, outspoken].

~ sözlü, *dey.* Hatır ve gönül dinlemeden, hiç bir şeyden çekinmeden konuşan kimse.

~ tutmak, *dey.* Açlığı uzun süre giderme veya doyurma.

toka[1] /to:ka/, i. *esk. T. tokmak;* § ❶ Kemer, kayış gibi şeylerin iki ucunu birbirine bağlamaya yarayan türlü şekilde tutturmalık. [*Ing.* Buckle; *Fr.* Boucle]; § ❷ *tekn.* Bir anahtarın açılmamış yuvarlak ucu.

~ dili, *saraç.* Tokanın ortasında bulunan ve kayış deliğine girerek onu tutmaya yarayan madenî uç; ◉ **iğ ~ sı,** *tekn.* ◘ iğ.

~ çengeli, İki parçadan ibaret olan tokalarda bir parçayı diğerine takmak ve icabında ayırmak için bunlardan birine bağlanan çengel veya kopça. [*Ing.* Hook, fastener; *Fr.* Agrafe].

toka[2] /to:ka/, I. *It. tocare* > *tocco.* § ❶ El sıkışma. [*Ing.* A shaking hands; *Fr.* Action de se serrer les mains, poignée de main]; § ❷ Kadeh tokuşturma. [*Ing.* Clash or touch of glasses when drinking health; *Fr.* Action de trinquer, toast].

~ etmek, *dey.* § ❶ El sıkışmak. [*Ing.* To shake hands; *Fr.* Serrer les mains]; § ❷ Kadeh tokuşturmak. [*Ing.* To clink glasses; *Fr.* Trinquer]; § ❸ *arg.* Vermek, ödemek. [*Ing.* To give, to pay; *Fr.* Donner, payer].

toka[3], I. *den.* (a) Bir şeyi yerine kadar kaldırma ve getirme, (b) Sancağı çekildiği gönderin şıpkasına, bir mandar makarasına kadar basma. (c) Iskotayı işleyecek pay kalmayıncaya kadar çekme.

~ etmek, *den.* Iki karşılıklı parçayı getirip birbirine dayamak.

~ olmak, *den.* Tamamen yukarı çekilmiş durumda olmak: *Toka olmuş seren.*

~ prasya, Bir sereni, gildebildiği kadar prasya etmek.

~ sancak, *den.* Sancağı, direğinin tepesine çekmek için verilen kumanda.

tokaç,-cı, I. *esk. T. tokamak.* Çamaşır tokmağı. [*Ing.* Stick *(for beating out washing); Fr.* Marteau en bois avec lequel on bat le linge pendant qu'on le lave]; ◉ **çamaşır ~ ı,** ◘ Çamaşır.

tokaçlamak (-i), f. Tokaçla dövmek. [*Ing.* To beat out washing with a laundry stick].

tokalamak[1] (-i), f. Bir şeyin tokasını kapamak, toka ile bir şeyin iki ucunu birbirine bağlamak.

tokalamak[2] (i), f. *arg.* Vermek, ödemek.

tokalaşmak (-le), nsz. f. El sıkışmak. [*Ing.* To shake hands; *Fr.* Se serrer les mains].

tokalı, s. Tokası olan: *Tokalı ayakkabı.*

tokat,-dı, i. *esk. T. tokamak.* § ❶ *(Insana)* El içi ile vurulan vuruş. [*Ing.* Slap, blow; *Fr.* Soufflet, gifle, raclée]; § ❷ Iyice açık vadi. [*Ing.* Low-lying piece of ground among hills]; § ❸ *h.d.* Köylerde hayvan sürülerini geceletmek amacıyle kullanılan, etrafı tepelerle çevrili çukurca yer, çukur, oyuk. [*Ing.* Hollow]; § ❹ Üzeri açık hayvan ağılı; § ❺ *esk.* El içi, aya.

Tokat, öz. I. *coğr.* Türkiye'nin Orta Karadeniz bölgesinde bir il ve merkezi olan şehir. [*Osm.* Dârrünnusra].

tokatlama, I. § ❶ Tokatlamak eylemi. [*Ing.* Slapping; *Fr.* Action de souffleter]; § ❷ *zoot.* Süt veren dişi koyunların memesini elle dövme.

tokatlamak (-i), f. § ❶ Tokat atmak, tokat vurmak. [*Ing.* To slap; *Fr.* Souffleter, Gifler]; § ❷ *zoot.* Ilk sağımdan sonra, yeniden kan toplanmasını sağlamak için, dişi koyunların memesine elle kuvvetlice şamarlar indirmek.

tokatlanmak, ösz. f. § ❶ Tokatla vurulmak. [*Ing.* To be slapped; *Fr.* Se souffleter]; § ❷ Tokat atılmak.

tokato, I. *It. müz.* Timballerin yerine kullanılan dördüncü trampet partisi.

tokelo, I. *Fr. tokelau. patol.* Okyanusya'nın birçok adasında ve Çinhindi'nde endemik halde bulunan deri hastalığı. *(Sebebi, kütmantarı cinsinden bir mantardır. Başlıca özelliği, özekdeş halkalardan yapılı kokart şeklinde döküntülerdir).*

tokkata, i. *It. müz.* Eski Italya'da klâvsen ve org gibi tuşlu sazlar için yazılan eserler. *(Sonata'dan daha kıdemli olan tokatanın ondan farkı tek bölümden ibaret olmasıydı, halbuki sonata dört bölümlüdür).*

toklamak (-i), f. *dok.* Dokuma tezgâhlarında arış ipliklerini defe ile sıkıştırmak. [*Ing.* To compress, to cram, to squeeze; *Fr.* Tasser, serrer].

toklu, I. *esk. T. tokli.* Bir yıllık kuzu. [*Ing.* Yearling lamb; *Fr.* Agneau agé de moins d'un an].

tokluk,-ğu, i. *esk. T.* Tok olma hali. [*Ing.* Satiety, fullness; *Fr.* Rassasiement, état d'un corps serré]; ◉ **boğaz tokluğuna,** *dey.* ◘ Boğaz.

tokmak,-ğı, I. *esk. T. tokımak.* § ❶ Ağaçtan, iri çekiç. [*Ing.* Mallet; *Fr.* Maillet]; § ❷ Kapı kanadına asılı ve kapı çalmaya yarar, türlü biçimlerde maden parça. [*Ing.* Door knocker; *Fr.* Heurtoir]; § ❸ Dibeğin ağaçtan eli. [*Ing.* Wooden pestle; *Fr.* Pilon]; ❹ Üstüne oturulan veya sini altına konan kısa tahta iskemle. [*Ing.* Footstool, *(wooden)* stool; *Fr.* Tabouret, escabeau]; § ❺ Toprağı düzeltmek için üzerine vurulan veya alçı ezmek için kullanılan kürek gibi saplı ve yassıca kütük parçası. [*Ing.* Block of wood; *Fr.* Batte]; § ❻ *folk.* Davul v.b. vuruşlu çalgıları çalmakta kullanılan ve çalgının bir parçası olan araç; § ❼ *tekn.* Dönme hareketi yapan bir mil üzerine tutturulmuş kamla hareket ettirilen ve toz haline getirmek istenen maddeleri ezmeye yarayan, ağırlıklı bir kütle takılmış büyük çaplı düşey madenî çubuk; ◉ **çamaşır ~ ı,** ◘ Tokaç; ◉ **çan tokmağı** ◘ Çan; ◉ **çekmece tokmağı,** *tekn.* Bir çekmeceyi açmaya yarayan, az çok süslü parça. *(Ağaç, demir, bakır, dökme demir, tunç, cam v.b. den yapılır);* ◉ **çinkocu tokmağı,** *tekn.* Kurşuncu ve çinkocuların kurşun ve çinko-

yu dövmede kullandıkları tahtadan bir tür çekiç; ◉ **debbağ tokmağı**, Debbağhanelerde derileri döğerek tazyik etmek için kullanılan âlet veya makine; ◉ **dişli ~**, *inş.* ◘ **Dişli**; ◉ **fıçıcı tokmağı**, *tekn.* Fıçıcıların fıçı tahtalarını çemberler arasında sıkıştırmak veya bir fıçının tapasını çıkarmak için kullandıkları uzun saplı küçük tokmak; ◉ **güderici tokmağı**, *tekn.* Güdericilikte, yağı deri içine emdirmek ve şaplı sepilemede kurumuş derileri yumuşatmak için kullanılan araç; ◉ **kalafat tokmağı**, *den.* ◘ **Kalafat**; ◉ **kaldırımcı tokmağı**, ◘ **Kaldırımcı**; ◉ **kapı tokmağı**, ◘ **Kapı**; ◉ **kaşkaval tokmağı**, *den.* ◘ **Kaşkaval**; ◉ **keçeci tokmağı**, ◘ **Keçeci**; ◉ **kerpiççi tokmağı**, *tekn.* Kerpiççilerin kalıp toprağı dövmek için kullandıkları sert ağaçtan yapılmış tokmak; ◉ ◉ **keten tokmağı**, *tekn.* ◘ **Keten**; ◉ **leblebici tokmağı**, Leblebicilerin nohudu tavada kızdırdıktan sonra döverek kabuklarını çıkarmak için kullandıkları tokmak; ◉ **salma tokmak**, Kaldırım taşları üzerine vurarak yerleştirmek ve bazı toprak zeminleri sıkılaştırmak veya kazık çakmak için kullanılan yuvarlak kütük şeklinde ve ucu demir çenberli ağaç veya demir olup iki tarafında el ile tutacak iki kısa kolu olur. *(Bu tokmak karşılıklı iki tarafından kaldırılarak salıverildiği için salma tokmak denilmiştir).* [*Ing.* Drop-hammer; *Fr.* Mouton]; ◉ **saat tokmağı**, *saatç.* Bir çan üzerinde saatleri vuran ve bir çubuğun ucuna tutturulmuş madenî bir kütleden meydana gelen, saatin hareket ettirdiği parça; ◉ **tıkaç tokmağı**, *den.* ◘ **Tıkaç**,

~ çekiç makinesi, Demir döğmeğe yarayan tokmak makinesi. [*Ing.* Power-hammer; *Fr.* Marteau-pilon].

~ gibi, *dey.* Tıkız etli. [*ing.* Chubby].

tokmak.baş, b.i. ◘ **Kaya**[3].

tokmak.böcekler, ç.b.i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımından, kimi türleri sokması ve zehirli salgısı dolayısıyle oldukça ağır deri yangıları doğurabilen, kınkanatları çok kısa böcekler familyası. [*Lat.* ve *Ing. Staphylinidae; Fr.* Staphylinidés].

☆ *Eşanl.* **aylakböcekler**.

tokmakçı, i. *h.d.* ◘ **Jigolo**.

tokmakçılık, İ. *zool.* ◘ **Halter**.

tokmaklama, İ. § ❶ Tokmakla dövme; § ❷ *balıkç.* Suyu bulandırmak için kumu tokmakla dövmeye dayanan balık avlama şekli; § ❸ *sny.* Keten ve kenevir saplarını tokmakla dövme.

tokmaklamak (-i), f. § ❶ Tokmakla vurmak; § ❷ *bayınd.* Yeni kazılmış veya taşınmış toprağı, bir tokmak veya havan yardımıyle sıkıştırmak.

tokodinagraf, i. *Fr. tokodynagraphe. tıp.* Tokodinamometre ile elde edilen grafik. [*Ing.* Tokodynagraph].

tokodinamometre, i. *Fr. tokodynamomètre. tıp.* Uterus kontraksiyonlarını ölçen âlet. [*Ing.* Tokodynamometer].

tokoferol, *İ. Fr. tocophérol. biyokim.* ◘ **E vitamini**.

tokofobi, İ. *Fr. tocophobie. psikopatol. (Kadında)* Hastalık derecesinde doğum korkusu. [*Ing.* Tocophobia].

tokoloji, i. *Fr. tocologie. tıp.* ◘ **Doğumbilim**.

tokomani, i. *Fr. tocomanie. psikopatol.* Doğum manisi. [*ing.* Tocomania].

toksalbümin, i. *Fr. toxalbumine. biyokim.* Protein niteliğinde toksin. *(Hem hayvanlar âleminde /yılan zehirleri/, hem bitkiler âleminde /keneotu/ bulunur. Mikropların toksinleri genellikle toksalbümindir).* [*Ing.* Toxalbumin].

toksemi, İ. *Fr. toxémie. toxhémie.* < *Yun. toxicon*, zehir + *haima*, kan. *patol.* Çıkartı organlarının *(böbrek, karaciğer v.b.)* kötü çalışması sonucunda dışarıya atılamayarak kanda biriken dış ve iç toksinlerin sebep oduğu olayların tümü. [*ing.* Toxemia]; ◉ **gebelik ~ sl**, *patol.* Gebelik sırasında görülen ve sebebi kesin olarak bilinmeyen zehirlenme hali *(durdurulmayan kusmalar, albüminüri, eklampsi v.b.).* [*Ing.* Toxemia of pregnancy]; ◉ **koyunda gebelik ~ sl**, vet. Kanda ve dokularda ketonlu maddelerin birikmesiyle beliren beslenme hastalığı.

toksi, i. *Fr. toxie. fizyol.* Damar içine şırınga edildiğinde bir kiloluk bir tavşanı hemen öldürebilen zehirli sıvı miktarı.

toksiderml, i. *Fr. toxidermie. patol.* Zehirli maddelerden ileri gelen deri lezyonlarına verilen ad. [*Ing.* Toxiderma, toxidermia].

toksienfeksiyon, i. *Fr. toxi-infection, patol.* Hastalık mikroplarının, daha çok çıkardıkları toksinlere etki yaptıkları enfeksiyon şekli. [*ing.* Toxi-infection].

toksijen, s. *Fr. toxigène. tıp.* (a) Toksin meydana getiren. [*Ing.* Toxigenous]; (b) Toksinlerden ileri gelen. [*Ing.* Toxigenic].

toksijenisite, İ. *Fr. toxigénicité. tıp.* Toksin yapabilme özelliği. [*Ing.* Toxigenicity].

toksik, i. *Fr. toxique. tıp.* Zehirli. [*Ing.* Toxic; *Fr.* Toxique].

~ etki, *tıp.* Bir drogun aşırı dozları ile beliren biyolojik etki. [*Ing.* Toxicological action].

~ psikozu, *psik.* ve *tıp.* Zehirlenme sonucu meydana gelen herhangi bir organik psikoz.

toksikasyon, i. *Fr. toxication. tıp.* Zehirleme, zehirlenme. [*ing.* Toxication].

toksikofaj, s. *Fr. toxicophage.* Morfin, kokain v.b. zehirli maddeleri alışkanlık halinde ve genellikle gitgide artan bir dozda kullanan kimseye verilen ad. [*Ing.* Toxicophagous].

toksikofobi, i. *Fr. toxicophobie. I. tıp.* Hastalık derecesinde zehir korkusu. [*Ing.* Toxicophobia].

toksikoid, İ. *Fr. toxicoïde. tıp.* Zehir şeklinde, zehir gibi. [*Ing.* Toxicoid].

toksikojen, s. *Fr. toxicogène. tıp.* Zehir meydana getiren. [*ing.* Toxicogenic].

toksikolog, i. *Fr. toxicologue. tıp.* Toksikoloji uzmanı. [*Ing.* Toxicologist].

toksikoloji, i. *Fr. toxicologie. tıp.* Zehirlerin etkisiyle ve onlardan doğan sonuçların tedavisiyle uğraşan tıp dalı. [*ing.* Toxicology]; ☆ *Eşanl.* **zehirbilim**; ◉ **havacılık ~ sl**, *hava.* ◘ **Havacılık**.

toksikoman, i. *Fr. toxicomane. tıp.* Toksikomani hastası. [*Ing.* Toxicomaniac].

toksikomani, i. *Fr. toxicomanie. tıp.* (a) Zehirlere veya zehirleyici maddelere *(eter, afyon, kokain, hasiş v.b.)* karşı çılgınca düşkünlük. [*ing.* Toxicomania]. (b) ◘ **Toksikofobi**.

toksikomusin, İ. *tıp.* Tüberküloz basilinden çıkan bir madde. [*Ing.* Toxicomucin].

toksikopati, i. *Fr. toxicopathie. tıp.* Zehirden ileri gelen hastalık durumu. [*Ing.* Toxicopathy].

toksikopatik, İ. *Fr. toxicopathique. tıp.* Toksikopatiye ait. [*Ing.* Toxicopathic].

toksikopeksi, i. *Fr. toxicopéxie. tıp.* Zehirl tespit etme veya nötrleştirme. [*Ing.* Toxicopexy].

toksikopeksik, İ. *Fr. toxicopéxique. tıp.* Zehirl tespit eden veya nötrleştiren. [*Ing.* Toxicopexic].

toksikoz, i. *Fr. toxicose. tıp.* (a) Toksinlerle meydana gelen hastalık. (b) Çocuk hekimliğinde santral sinir sistemi bozuklukları ile birlikte görülen ağır ishal şekli. [*Ing.* Toxicosis].

toksin, i. *Fr. toxine. tıp.* (a) Bazı canlı organizmalarda rastlanan zehir. (b) Bakterilerin meydana getirdiği, eriyebilen toksik maddelere verilen ad. *(Bu anlamda genellikle çoğul olarak kullanılır).* [*Osm.* Sem; *Ing.* Toxin].

toksinemi, i. *Fr. toxinnémie.* Mikrop kana geçmeden, organizmanın mikrop toksinleri ile genel olarak zehirlenmesi *(kuşpalazı, tetanos).* [*Ing.* Toxinemia].

toksiterapi, İ. *Fr. toxithérapie. tıp.* Toksinlerin tedavi maksadiyle kullanılışı. [*Ing.* Toxitherapy].

toksoid, i. *Fr. toxoïde. bakt.* Bazı tetanos ve difteri kültürlerinde rastlanan zayıflamış toksin. *(Hastalık yapma gücü çok az olmakla beraber bu madde antitoksini tespit edebilir).* [*Ing.* Toxoid].

toksoliz, İ. *Fr. toxolyse. patol.* İçinde yaşadığı ortama bir zehirli maddenin girmesiyle hücrede meydana gelen bozukluk. [*Ing.* Toxolysis].

toksoplazma, b.i. *Fr. toxoplasme. tıp.* Insana ev hayvanları aracılığı ile bulaşabilen, gebe kadınlara bulaştığı vakit genellikle doğacak çocuk için öldürücü olabilen, merkez sinir sistemi bozukluklarına yol açan asalak. [*Ing.* Toxoplasma].

toksoplazmoz, b.i. *Fr. toxoplasmose. patol.* Toksoplazma adlı asalak tarafından meydana getirilen hastalık tablosu. [*Ing.* Toxoplasmosis].

toktağan*, İ. *esk. T. toktamak.* § ❶ Sürme, devam etme; § ❷ s. Uzun süre kalan, daimî.

~ ırmak, *hidr.* Hiç kurumadan akan ırmak, kaynak.

~ karlar, *coğr.* Belli bir yörede sürekli olarak kalan, yaz kış hiç erimeyen karlar.

toktamak, f. Uzun zaman sürüp gitmek, uzun zamandanberi sürüp gelmek. [*Osm.* Müstemir; *Ing.* Perennial; *Fr.* Pérenne].

tokurcun, i. ◘ **Dokurcun**.

tokurdamak, nsz. f. Hava, suyun içinde top top çıkarken ses çıkarmak. [*Ing.* To make a bubling noise; *Fr.* Bouillonner, bruit de l'eau bouillonnante].

tokurtu, i. < *tok-urdamak. yans.* Tokurdama sesi. [*Ing.* Bubbling noise of a nargile; *Fr.* Bruit que fait l'eau du narguillé, pendant l'aspiration].

tokuş, i. ◘ **Değiş**,

tokuşmak (-le), nsz. f. § ❶ Çarpışmak; § ❷ Kafa kafaya vuruşmak. [*ing.* To butt one another; *Fr.* Se heurter].

tokuşturmak (-i, -le), f. Çarpıştırmak. [*Ing.* To cause to collide, to clink *(glasses); Fr.* Faire s'entre-chopuer, trinquer].

tokuz, s. Sık ve kalınca, tok *(kumaş).* [*Ing.* Thick, closely woven *(cloth); Fr.* Touffu, dru *(étoffe)*].

Tokyo, öz. İ. Japonya'nın başkenti. [*Ing.* Tokio; *Fr.* Tokio].

tol, i. *mim.* Üstü kemer ve tonozla örtülü bina. [*Fr.* Construction voûtée, tholus].

tolamit, i. *Fr. tolamite. pirotekn.* Plastik dinamit çeşidi. [*Ing.* Tolamite].

tolan, İ. *Fr. tolane. kim.* Formülü $C_6H_5 - C{\equiv}C - C_6H_5$ olan asetilen sınıfı hidrokarbon. 60°C'ta erir, alkollu potasyum hidroksidin stilben dibromüre etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Tolane].

☆ *Eşanl.* **difenilasetilen**.

tolbütamid, i. *Fr. tolbutamide.* Ağız yoluyle etki yapan, kan şekerini düşüren sülfamid. [*Ing.* Tolbutamide].

tolerans, İ. *Fr. tolérance.* § ❶ Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme hali. [*Ing.* Tolerance; *Fr.* Tolérance]. ☆ *Eşanl.* **hoşgörü**; § ❷ *tekn.* Teknik resim üstündeki boyutun uygulamada ne kadar farklı yapılabileceğini gösteren sayı. [*Ing.* Allowance, clearance]; § ❸ *mek.* İşlenmiş bir parçanın yapım ölçüsünde kabul edilebilecek hata payı.

~ bölgesi, *mek.* Bir parçanın maksimum ve minimum arasındaki kot elemanı. *(Bazen buna ölçme âletlerinin toleransları da eklenir. Bu âletler, uç kotların her biri üzerine «artı, eksi sapmalı» olarak yerleştirilir).*

tolga, i. esk. *T. tavulga, tobulga.* Savaşçıların başlarına giydikleri demir başlık. [*Ing.* Helmet; *Fr.* Casque].

tolidin, İ. *Fr. tolidine. kim.* Benzidin'in homoloğu olan $NH_2(CH_3)C_6H_3 - C_6H_3(CH_3)NH_2$ formülündeki bazlara verilen ad. En çok kullanılanı, ortonitrotolüen'in hidrazoik halinde indirgenmesi ve sonradan yer değiştirmesiyle elde edilen, 128°C'ta eriyen ortotolidin'dir. *(Boyarmadde sanayiinde kullanılır).* [*Ing.* Tolidine].

tolil-, *kim.* Yapısında tolil kökü bulunan önek *(tolilasetik asid, tolilüre v.b. gibi).* [*Ing.* Tolyl].

tolil[1], İ. *Fr. tolyle. kim.* Formülü $CH_3{-}CH_6H_4{-}$ olan tek değerli kök. Fanil'in homoloğudur, çekirdekteki bir hidrojen atomunun çıkarıl-

masıyle tolüen'den türer. *(Benzil'in izomerleri olan orto-, meta- ve paratolil ayırt edilir).* [*Ing.* Tolyl].

tolil², i. *Fr. tolile. kim.* Formülü CH_3-C_6H_4-CO-CO-C_6H_4-CH_3 olan diketon. 104°C'ta erir, benzil'in homoloğudur ve paratolüin'-in yükseltgenmesinden elde edilir. [*Ing.* Tolyl].

tolit,-tl, i. *Fr. tolite.* Obüslerin, torpillerin doldurulmasında kullanılan patlama maddesi. [*Ing.* Tolite].

Toltekler, ç. öz. i. *etn.* Meksika'nın XVI. yüzyılında Aztekler tarafından ortadan silinen eski halkı. *(Bu halka ait birçok kalıntılar bulunmuştur).* [*Ing.* Toltecs; *Fr.* Toltèques].

tolun, s. ◘ **Dolun.**

tolunmak, nsz. f. ◘ **Dolunmak.**

tolüen, i. *Fr. toluène.* Formülü C_6H_5-CH_3 olan, maden kömürü katranında benzinle birlikte bulunan bir hidrokarbür. [*Ing.* Toluene].

tolüidin, i. *Fr. toluidine. kim.* Formülü CH_3-C_6H_4-NH_2 olan baz. Anilin'in homoloğudur ve çekirdekteki bir hidrojen atomunun yerine NH_2 grupunun geçmesiyle tolüenden türer. [*Ing.* Toluidine].

tolülk, s. *Fr. toluique. kim.* Tolüenin bazı türevleri *(asidler, nitriller, aldehidler v.b.)* için kullanılır. [*Ing.* Toluic].

tolüil, i. *Fr. toluyle. kim.* Formülü CH_3-C_6H_4-CO- olan tek değerli kök. Tolüik asidden hidroksil kökünün çıkarılmasıyle türer. [*Ing.* Tolyl].

tolüol, i. *Fr. toluol. kim.* Saf olmayan tolüene verilen ad. [*Ing.* Toluol].

tolüsafranin, i. *Fr. tolusafranine. kim.* Fenosafranin'in homoloğu olan boyarmadde. Ticari safranin'i meydana getirir, tolüilendiamin, ortotülidin ve anilin karışımının yükseltgenmesiyle elde edilir. [*Ing.* Tolusafranine].

Tomacılık,-ğı, i. *fels.* Hıristiyan felsefesinin Skolâstik dönemi düşünürlerinden *Saint Rhomas'*ın doktrini. [*Ing.* Thomism; *Fr.* Thomisme].

tomağa, i. Doğanın ayaklarına bağlanan köstek. [*Ing.* Wooden ball fastened to a hawk's foot so that he cannot fly away; *Fr.* Entrave de faucon].

tomak,-ğı, i. § ❶ Ağaçtan top. [*Ing.* Wooden ball; *Fr.* Boule de bois]; § ❷ Ağaçtan gürz; § ● Bir çeşit kalın ve ağır çizme. [*Ing.* Kind of short and heavy boot formerly worn by horseman; *Fr.* Massue en bois].

tomakçı, i. *folk.* Tomak oyununu oynayanlara verilen ad. *(Sarayda eliçabuk olan, kolay iş görenlere de takdir için tomakçı denirdi).*

tomar, i. *Osm.* < *Ar. tūmār.* < *Yun. tomos* ve *tomarios.* § ❶ Dürülerek yuvak biçimi verilmiş deri veya kâğıt. [*Ing.* Roll, scroll; *Fr.* Rouleau]; § ❷ *sil.* Topun içini silmekte kullanılan, ucu fırçalı çubuk. [*Ing.* Rammer; *Fr.* Refouloir]; ◉ **bomba ~ı**, *ask.* ◘ **Bomba**; ◉ **doldurma ~ı**, *sil.* ◘ **Doldurma.**

tombak,-ğı, i. *Fr. tombac* < *It. tombacco.* § ❶ Bakırla çinko alaşımı. *(Kuyumculukta şerit veya tel şeklinde kullanılır).* [*Ing.* Gold-plated copper, copper - zinc alloy; *Fr.* Tombac, simili-or]; § ❷ s. Bu alaşımdan yapılmış: *Tombak leğen;* § ● s. ve i. Altın kaplamalı bakır *(eşya).*

tombala /tom:bala/, i. *It.* § ❶ Torbadan numaralı pullar çekilerek üzerinde numara yazılı kâğıtlarla oynanan bir talih oyunu. [*Ing.* Lotto; *Fr.* Tombola]; § ❷ Üzerinde köprü kurulan kayık biçiminde duba.

tombalacı, i. Seçilen numaralı bir kâğıt ve torbadan çekilen numaralı pullarla şans oyunu oynatan kimse.

tombalak, s: *esk. T.* Tombulca, dolgun. [*Ing.* Round as a ball; plump; *Fr.* Culbute d'enfant, grassouillet].

tombaz, i. § ● Irmaklarda işleyen, altı düz kayık. [*Ing.* Punt; *Fr.* Ponton]; § ❷ Üzerinde köprü kurulan kayık biçiminde duba. [*Ing.* Pontoon; *Fr.*, Ponton]; ◉ **köprü ~ı**, *bayınd.* Üzerine köprü kurulan kayık biçiminde duba.

tombolo, i. *coğr.* Kara yakınındaki bir adayı karaya bitiştiren, böylece bitişmiş ada durumuna getiren ince uzun yığıntı dili. *(Tomboloyu «bağlayan dil» meydana getiren yığılmalar, dalgaların, akıntıların sürüklediği kum ve çakıl gibi taş parçalarının birikmesiyle olmuştur. Kapıdağı adasını, Bandırma yakınında karaya bitiştiren iki tombolo bunun güzel örneğidir).* [*Ing.* Tombolo; *Fr.* Tombolo].

tombul, tonbul, s. *esk. T.* Şişmanca, dolgun. [*Ing.* Plump; *Fr.* Dru, ferme, rebondi].
~ **erik**, *bot.* Hafifçe pembe renkte, yuvarlak, irice bir sofralık erik çeşidi.
~ **fındık**, *bot.* Pastacılık, şekercilikte ve çikolata sanayiinde kullanılan makbûl bir fındık çeşidi.

tombul.güvegiller, ç.b.i. *zool.* Ağılı tüycüklerle kaplı tırtıl çağında, deri ve göz yangılarına yol açan, yine bu çağda oburca yaprak yiyerek bitkl sağlığına da büyük zarar veren, kısa duyargalı gecekelebekleri familyası. [*Lat.* ve *Ing. Lymantriidae; Fr.* Lymantriidés].

tombulluk,-ğu, i. Tombul omla hali.

tommaso'culuk,-ğu, i. *fels.* Aquino'lu Tommaso'nun ve çömezlerinin doktrini. [*Ing.* Tommasoism; *Fr.* Tommasoisme].

tomografi, i. *Fr. tomographie. elektroradyol.* § ❶ Bir organ veya organizma kesitinin röntgenle filmini çekmeye yarayan usul. [*Ing* Tomography]. ☆ *Eşanl.* radyotomi, stratiorafi; § ● Bu şekilde elde edilmiş röntgen filmi.

tomomani, i. *psikopatol.* (a) Gereksiz ameliyat yapma merakı. (b) Gereksiz ameliyat *olma arzusu (bir çeşit histeri).* [*Ing.* Tomomania].

tomruk,-ğu, i. *esk. T. tomurmak* > *tomuruk.* § ❶ Kerestelik kütük: *Meşe tomruğu. Ceviz tomruğu.* [*Ing.* Log; *Fr.* Tronc d'arbre]; § ❷ İşlenmek veya biçilmek üzere hazırlanmış taş kütlesi: *Mermer tomruğu.* [*Ing.* Boulder; *Fr.* Bloc de sciage]; § ❸ *esk.* Cezaevi. *jeol.* Tanelerinin çapı 56 mm.'den büyük olan taş. [*Ing.* Boulder]; ◉ **tomruğa atmak**, *dey. esk.* Hapishaneye koymak. [*Ing.* To cast into prison]; ◉ ~ **ğa vurmak**, *dey.* Kösteklemek. [*Ing.* To put into the stocks]; ◉ **baca tomruğu**, *inş.* ◘ **Baca**; ◉ **kırıklı ~**, *jeol.* ◘ **Kırık**; ◉ **salma ~**, *teşk. tar.* ◘ **Salma.**
~ **biçme**, *mar.* Tomrukların kereste haline getirilmesi.

tomruklanmak, nsz. f. Tomruk haline gelmek. [*Ing.* To put forth buds, to bud].

tomsonit, i. *Fr. thomsonite. min.* Hidratlı doğal sodyum ve kalsiyum silikat. *(Zeolitler grupundandır).* [*Ing* Thomsonite].

tomşuk,-ğu, i. Kartal, papağan gibi kuşların eğri gagası. [*Ing.* Curved beak; *Fr.* Bec crochu de certains oiseaux].

tomşurmak, f. *(Kuş)* Gagasıyla yavrusuna yem vermek. [*Ing.* To feed a bird by putting food into its back; *Fr.* Abecquer].

tomur, i. *zool.* (a) Koni biçimindeki herhangi bir çıkıntı; (b) Kıl kökü içine uzanan ve kılı besleyen damarlı bağ dokusu çıkıntısı; (c) Alt-deri *(koryum)* katının üst-deri *(epidermis)* katı içine doğru olan uzantılar; (d) Dilin üst yüzeyinde bulunan küçük çıkıntılar. [*Ing.* Papilla; *Fr.* Papille].
☆ *Eşanl.* kabarcık, papilla.

tomurcuk,-ğu, i. *tomruk* > *tomrukçuk* > *tomrucuk.* § ● (a) Bir bitkinin üzerinde bulunan ve ilerde sap, çiçek, bir veya birçok yaprak verecek olan filiz. (b) Özellikle çiçeği verecek olan gonca, yani açılmadan önce çiçeğin kendisi: *Gül tomurcuğu.* [*Ing.* Bud; *Fr.* Bourgeon]. ◘ *ŞEKİL: 505.— SÜRGÜN II;* § ❷ Mobilyaların ayaklarındaki yivleri bezemek için kuşkonmaz başı şeklinde konulan süs motif. [*Fr.* Bouton, asperge]; § ● *biy.* Çokhücreli bazı hayvanlarda eşeysiz çoğalmayı sağlayan, çıkıntı şeklinde hücre grupu; § ● *mim.* Çiçek tomurcuğu şeklinde süs; ◉ **et tomurcuğu**, *vet.* Bir yaranın yüzeyinde, özellikle at ayağının iç yüzünde gelişen bir çeşit et beni. *(Yakıcı maddeler yardımı ile yok edilir, bazen kesici bir araçla alınması gerekir);* ◉ **katılgandoku tomurcuğu**, *dokb.* Bir yarada katılgandokunun çoğalma, üreme bölgesi. Yaranın doku kaybını örtmeye yönelirse de bazen ölçüyü aşar. *(Gümüş nitrat veya triklorasetik asid ile yapılan yakmalar, yayılmasını kolaylıkla önler);* ◉ **kış ~ları**, *bot.* Kışı istirahat halinde geçiren ve ilkbaharda süren, sertleşmiş pullar tarafından sıkıca örtülmüş tomurcuklar; ◉ **koltukaltı ~**, *bot.* Bitkilerin yandalları altında bulunan tokurcuklar; ◉ **uyur ~lar**, § ❶ *bot.* Uzun yıllar sürmeden istirahat halinde kalan tomurcuklar; § ❷ *bağc.* Bir don olayı sebebiyle yanan ilk göz. den sonra arkadan gecikerek süren yan göz. ◉ **tepe tomurcuğu**, *mim.* Gotik mimarisinde binaların kalkan ve kule gibi sivri kısımlarının tepesine süs olarak yapılan ve üslûplanmış zambak çiçeğine benzeyen süslemelik parça. [*Fr.* Fleuron].
~ **iç düzeni**, *bot.* Çiçek kısımlarının tomurcuğun içindeki durumu. *(Tomurcuk iç düzeni çeşit çeşittir: Sarmal, kapaklı, yumak, buruşuk kiremitsi, bağlamsı, salyangozumsu v.b.).*
~ **tüyü**, *bot.* Tomurcukları, yaprakları, meyveleri, hatta bazı ağaçların gövdesini kalın bir tabaka halinde kaplayan çok ince tüy.
~ **yaprağı**, *bot.* Tomurcukların içinde bulunan yaprak taslakları ve bunların düzeni.

tomurcuklanma, i. § ❶ Tomurcuk verme; § ❷ *biy.* İlkel yapılı hayvanlarda görülen bir eşeysiz üreme biçimi olup, iç-tomurcuklanma veya dıştomurcuklanma olmak üzere iki çeşittir. [*Osm.* İnzirâr, tevekkümü ezrar; *Ing.* Budding; *Fr.* Bourgeonnement].

tomurcuklanmak, nsz. f. Tomurcuk peyda etmek, tomurcuk çıkarmak. [*Ing.* To put forth buds, to bud; *Fr.* So couvrir de, faire des bourgeons].

tomuşmak, f. § ❶ *(Kuş)* Gagasıyla tüylerini temizlemek. [*Ing.* To clean one another's feathers with their beaks *(birds); Fr. (En parlant d'un oiseaux)* S'épouiller]. § ❷ *(Kuşlar)* Gagalaşmak.

ton¹, i. *Fr. tonne.* < *Lat. tonna* veya *tunna.* Bin kilogramdan ibaret ağırlık birimi; bir metre küp hacminde ve -4 derecedeki arı suyun ağırlığı. [*Ing.* Ton; *Fr.* Tonne]. ◉ **dedveyt ~ u**, *den.* ◘ **Dedveyt.**

ton², i. *Yun. tonos* > *Lat. tonus.* § ❶ (a) İnsan veya çalgı sesinin yükseklik veya alçaklık derecesi, perde: *İnce ton. Kalın ton. Bir ton yukarıdan çalmak.* (b) Sesin duyguları da belirtecek biçimde çıktığı konuşma tarzı: *Yumuşak, kararlı bir ton.* [*Ing.* Tone; *Fr.* Ton]; § ❷ *(Ses veya anlatışta)* Sertlik veya yumuşaklık hali. [*Ing.* Tone; *Fr.* Ton]; § ❸ *fiz.* Chavreul sisteminde, az veya çok koyu bir rengin yoğunluğu *(buna karşılık nüans, komşu bir renkle karışımdan ileri gelen yoğunluğu ifade eder);* § ● *fonet.* Yükseklik vurgusu. *(Şiddet vurgusundan farklıdır. Ünlü telâffuz eğrisinin eşit artan veya eksilen olmasına göre ton eşit veya tek biçimli, inici veya çıkıcı olabilir);* § ❺ *müz.* İnsan ve bir çalgı sesinin tizlik ve peslik derecesi; § ❻ *res.* (a) Bir rengin açıklık veya koyuluk derecesi: *Açık tonlar. Koyu tonlar;* (b) Renklerde hâkim olan etki: *Bu tabloda soğuk tonlar hâkim;* (c) Bir rengin yoğunluk derecesi: *Arka plândaki tonları hafifletmek gerekir;* ◉ **cümle ~u**, *fonet.* Sözün telâffuzunda, sesin yüksekliğindeki ve ritimdeki değişiklikler yüzünden cümlede meydana gelen ses dalgalanması; ◉ ~ **dan çıkmak**, *res.* Bir resimde birbirine aykırı ve uymaz renkler kullanarak ton ahengini kaybetmek, tablonun tonuna uymamak. [*Ing.* To jar, to clash; *Fr.* Détonner]; ◉ ~ **larda yakınlık**, *müz.* Herhangi bir tonun ana bir tona olan uzaklık ve yakınlık derecesi. [*Ing.* Affinity of tones; *Fr.* Affinité des tons]. ☆ *Eşanl.* **tondaşlık**; ◉ **eolyen ~**, *akust.* Ger-

gin bir ip hava akımı içine konulduğu zaman meydana gelen vorteks tesiriyle meydana getirilen müzikal ton. [*ing.* Aeolian tone]; ⊙ **genel ~**, *res.* ◘ **Genel; karma ~ lar**, *res.* Bir çok rengi birleştiren tonlar. *(Değişik tonlar arasındeki bağıntılara değer denir);* ⊙ **öz ~**, *res.* Bir şeyin kendi rengi, esas rengi Bir resim veya nakışın zeminini oluşturan genel renk. [*ing.* Local tone; *Fr.* Ton local]; ☆ *Eşanl.* **öz renk;** ⊙ **sert ~ lar**, *res.* Yoğunluğu fazla olan tonlar; ⊙ **sıcak ~ lar**, *res.* Turuncuya yakın renkler; ⊙ **soğuk ~ lar**, *res.* Maviye yakın renkler; ⊙ **yabancı ~ (yabancı renk)**, *res.* Bir renkle ahenkli olmayan ve o renge yabancı olan ve uymayan renk. [*Fr.* Ton disparate]; ⊙ **yarım ~ veya yarım renk**, *res.* Bir cismin üzerine düşen ışıkların meydana getirdiği açıklık koyuluk ve renk derecelerini göstererek o cismin resminde bir kabarıklık izlenimi vücuda getirmesi için konulan çeşitli derecedeki ara renklere denir. [*Ing.* Semitone; *Fr.* **~ alma**, *matb.* (a) Kâğıdın baskı sırasında hafif renklenmesi. (b) Offset baskıda çinkonun hafif boya tutması ve boya ile parça parça lekelenmesi *(sebebi çinkonun iyi temizlenmemiş, saplanmamış olması, iyi su verilmemesi veya boyalardaki bir kusur olabilir).* [*ing.* Tinting; *Fr.* Actlon de se colorer].

~ andırımı, *res.* Bir tablodaki en parlak ve bâriz tonu andırmak için tablonun bazı yerlerine konulan o renkteki parçalar. [*ing.* High tone; *Fr.* Rappel de ton].

~ bağıntısı, *res.* ◘ **Bağıntı.**

~ bağlantısı, *san.* ◘ **Bağlantı.**

~ bölümü (ayırımı), *matb.* Resim muşambaları üzerine boyaları sâf olarak ve karıştırmaksızın koymak suretiyle resim yapma. [*Fr.* Division du ton].

~ değiştirmek, *dok.* Boyanmış bir dokuma maddesinin rengini açmak veya koyulaştırmak.

~ indirme, *matb.* Tramlı *(ototipi)* reprodüksiyon işlerinde, film veya çinkoda Tram noktalarının asidle yedirilme suretiyle küçültülmesi ve bunun sonucu renk tonlarının hafiflemesi, inmesi, açılması. *(1. Fotolitografi'de, Negatif filmler üzerindeki noktalar Farmer Banyosu ile küçültülür, yedirilir. 2. Çinkografi'de çinko klişeler % 2-5 lik Asitnitrik ile, Bakır klişeler 36° - 38° Bé «Bome derece» demir klorür «FeCl₃» ile yedirilir).* [*Ing.* Tin engraving; *Fr.* Morsure moyenne].

~ kıymetleri, *matb.* ve *fot.* Beyazla siyah arasında gri ton değişmeleri *(skala)* arasında herhangi bir tonun koyuluk kuvveti *(derecesi). (Ton derecelerini «kıymetlerini» teknik olarak tam ölçmek için dansitometre kullanılır).* [*Ing.* Tonal value; *Fr.* Tonalité, valeur].

~ kıymetleri doğruluğu, *fot.* Siyah-Beyaz fotoğrafçılıkta bir renkli manzaranın insan duygusuna ve gözün hassasiyetine uygun olarak renklerin tam mukabil gri tonlar halinde filmde görünmesi. [*Ing.* Uniformity of tonal value; *Fr.* Avec les valeurs exactes].

~ vermek, *müz.* Ton dairesinde sese girmek. Bir şarkıya girişte, bir arya v.b. nin ilk noktalarına başlanılmak üzereyken, başkalarına ton vermek. [*Fr.* Entonner].

☆ *Eşanl.* **ton göstermek.**

~ yedirmesi, *matb.* Ototipi ve gravür işlerinde resmin çeşitli yerlerinin parça parça kapatılmak suretiyle ayrı yedirmesi suretiyle ayrı yarı ton dereceleri ve görünüş farkları, az koyu, az açık partiler elde etme. [*Ing.* Tint engraving; *Fr.* Morsure de perfection].

ton, i. *Fr. thon.* < *Yun. thunnos* > *Lat. thunnus. zool.* ◘ **Tonbalığı,**

~ ağı, *balıkç.* Tonbalığı gibi büyük balıkları tutmağa yarayan ağ.

tonadilla, i. *Isp.* Şen bir İspanyol halk şarkısı çeşidi. *(XVIII. yüzyılda, İspanya'da bir tiyatro piyesinin perdeleri arasında tonadilla denilen şarkılı ara gösterileri oynanırdı)* [*ing.* ve *Fr.* Tonadilla].

tonafazi, i. *Fr. tonaphasie. tıp.* Müzikle ilgili paramnezi çeşidi. Hasta, notaları işaret olarak anlar, fakat ilgili sesleri hatırlamaz. [*Ing.* Tonaphasia].

tonaj, i. *Fr. tonnage.* § ❶ Bir taşıtın alabildiği ton miktarı. [*Ing.* Tonnage]; § ❷ *den.* Bir ticaret gemisinin iç hacminin hesaplanmasıyle bulunan ve 2,83 m³ veya 10 İngiliz ayak küpü 1 ton hesabıyle hacim tonu olarak ifade edilen taşıma kapasitesi. [*Ing.* Tonnage]; ☆ *Eşanl.* **brüt tonaj, gayrisafi tonaj;** ⊙ **boş ~**, *den.* ◘ **Boş;** ⊙ **gemi ~ ı**, *den.* ◘ **Gemi.**

~ güvertesi, *den.* ◘ **Güverte.**

~ kuyusu, ◘ **Kuyu.**

~ kuyusu ağzı, *den.* Bir barınak güvertede su sızdırmazlık niteliği bulunmayan ambar ağzı.

~ rüsumu, *den.* Liman yetkililerince gemilerin net tonları üstünden alınan vergi. *(Gemi sahiplerinin ödediği bu vergi, gemilerin yararlandığı bütün liman tesislerinin bakım giderlerinde kullanılır).* [*Ing.* Tonnage dues].

☆ *Eşanl.* **liman rüsumu.**

tonal, s. *tonal,-ale. müz.* Tonaliteye ait, onunla ilgili: *Tonal notalar.*

tonalite, i. *Fr. tonalité. müz.* Belirli bir tonda yazılmış müzik parçasının niteliği. [*Ing.* Tonality].

☆ *Eşanl.* **eksenlilik.**

ton balığı, b.i. *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Uskumrugiller *(Scombridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 3 - 5 m., ağırlığı 900 gr.'ı bulur. Bu familyanın en büyük balığıdır. Tek sıcakkanlı olan balıktır. Atlantik, Pasifik ve Hint Okyanuslarında yaşar. Sırtı güzel çelik mavisi, böğür kısmı boz, karın kısmı gümüşî beyaz benekli açık renktedir. Tonbalıkları göçmendir. Kırmızı ton ilkbaharda Sardinya, Sicilya ve Tunus kıyılarına, **beyaz ton** *(Atlantik tonu)* ise İspanya kıyılarına, özellikle *Cadix* körfezine yumurtalarını bırakır. [*Lat. Thynnus thyanus; ing.* Tunny; *Fr.* Thon commun]. *LEVHA: 15.*— **BALIKLAR.**

☆ *Eşanl.* **orkinos.**

tonculuk,-ğu, i. *müz.* ◘ **Tonalite.**

tondaşlık,-ğı, i. *müz.* Her ikisinde ortak olan armonik seslerin sayısına göre iki ses arasındaki ilişki. [*Ing.* Affinity; *Fr.* Affinité].

ton dışı, b.i. *müz.* Tonal bir müzik içinde ton duygusuna aykırı düşen bozukluk ve beceriksizlik. [*Ing.* Antitonal; *Fr.* Antitonale].

tondo, i. Yuvarlak tablolara verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Tondo].

tonel, i. Karşılıklı kârgir, ahşap veya demir ayaklar üstüne çenberler konularak yeşillik sardırılan tonoz şeklinde çardak. *(Bahçelerde yollara gölge yapmak ve güzel bir manzara meydana getirmek için yapılır).* [*Ing.* Arbour, bower; *Fr.* Tonnelle].

☆ *Eşanl.* **tonoz çardak.**

~ geçmek, *arg.* Dalgın olmak, önem vermemek: *Tonel geçme be abil* [*Ing.* To be absent-minded].

tonga /ton:ga/, i. *arg.* Hile, tuzak, düzenbazlık, dalavere. [*Ing.* Deceit, trap, trick; *Fr.* Mancque, ruse, piège]. ⊙ **~ ya basmak**, *arg.* Hileye düşmek, çıkmaza girmek: *Şu kırtlpil herif az kalsın bizi tongaya bastıracaktı, düşürecekti.* [*Ing.* To fall into a trap, to be deceived; *Fr.* Tomber dans un piège].

Tonga, öz, i. *dilb.* Tonga adalarında konuşulan Polinezya dili. [*Ing.* ve *Fr.* Tonga].

tongriyen, i. ve s. *Fr. tongrien. jeol.* Oligosen'in alt katına denir. *(Belçika'da Tonyres kumuyle adlandırılan bu kat, latorfliyet sanuvaziyen ile yaşıttır).* [*Ing.* Tongrian].

tongur, i. *tiy.* Anadolu'da oyunları düzenleyene verilen ad.

Tonguzlar, ç.öz.i. *etn.* Sibirya'nın, Ural-Altay *(Turan)* soyundan halkı. [*Ing.* Tunguses; *Fr.* Tongouses].

tonik, i. ve s. *Fr. tonique.* < *Yun. tonikos.* § ❶ Tonusla ilgili: *Tonik kasılma.* [*Ing.* Tonic; *Fr.* Tonique]; § ❷ Uyarıcı, kuvvetlendirici: *Kalbe tonik etki yapan ilâç.* [*Ing.* Tonic]; § ❸ *müz.* ◘ **Eksen;** § ❹ i. Uyarıcı, kuvvetlendirici ilâç. [*ing.* Tonic]; § ❺ Deriyi sağlamlaştırmak amacıyle yüze ve boyuna sürülen büzücü hafif losyon. [*Ing.* Tonic]; § ❻ *müz.* Yaylı çalgıların üst ve alt kapaklarının ortasındaki şişkince kısım.

tonilato /tonila:to/ i. *It. tonnelata. den.* Gemilerin alabileceği yükü anlatmakta kullanılan birim olup bir tona eşittir: *Bu gemi iki bin tonilatodan fazla alamaz.* [*Ing.* Tonnage; *Fr.* Tonne, tonnage]; ⊙ **gayri safi ~**, *den.* ◘ **Gayrisafi; gemi ağırlık ~ su**, *huk.* ◘ **Gemi;** ⊙ **gemi ~ su**, *huk.* ◘ **Gemi;** ⊙ **güverte altı ~ su**, *den.* ◘ **Güverte;** ⊙ **hacim ~ su**, *den.* Gemilerin hacmini ölçmekte kullanılan 100 ayak küp, yani 2,83 m³ lük uluslararası hacim birimi; ⊙ **navlun ~ su**, *den.* Herhangi bir ticarî yükün ağırlık veya hacmini gösteren miktar. *(Bu rakamın malın gideceği ülkeye göre değişen navlun ücretiyle çarpımı, söz konusu ülkeye taşıma ücretini verir).*

tonilatoluk /tonila:toluk/, s. tonilato hacminde olan: *Üç bin tonilatoluk bir gemi.* [*ing.* Having a tonnage of, a ton's weight of; *Fr.* De... tonnes, d'un tonnage de...].

tonla, z. Pek çok.

tonlanma, i. *fonet.* Cümlenin ezgi veya müzik ahengi. *(Tonlanma seslerin yüksekliğinde meydana gelen değişikliklerle nitelenir).*

tonluk,-ğu, i. Hacmi ... ton olan. [*Ing.* Of so many tons].

tonluluk,-ğu, i. *fonet.* Ses yüksekliklerinin normal dizisinde bir ünlünün niteleyici yüksekliği.

tono-, *Yun. tonos,* gerilim'den gelen ve bir çok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Tono-].

tono, i. *hava.* Bir hava gemisinin uzunlamasına eksenine yakın bir eksen etrafında tam bir dönüş yapması. [*Ing.* Roll; *Fr.* Tonneau].

tonofibril, i. *Fr. tonofibrille. dokb.* Epitel hücrelerindeki ince liflerden biri. Sitoplazmada bazen rastlanan çok ince iplik şeklindeki destek elemanı. [*Ing.* Tonofibril].

tonograf, i. *Fr. tonographe. tıp.* Yazan tonometre. [*Ing.* Tonograph].

tonoliz, i. *Fr. tonolyse. biy.* Ortamdaki osmoz gerilliminde meydana gelen değişmelerden dolayı hücre içindeki elemanların bozulması. [*ing.* Tonolysis].

tonometre, i. *Fr. tonomètre.* § ❶ *oft.* Göziçi basıncını ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Tonometer]; § ❷ *kim.* Molekül ağırlıklarını tonometri yöntemiyle belirlemekte kullanılan cihaz. [*Ing.* Tonometer].

tonometri, i. *Fr. tonométrie. fiz.* Eriyiklerin, buhar basınçlarının ölçümüne dayanarak incelenmesi. [*ing.* Tonometry].

tonoplast, i. *Fr. tonoplaste* < *Yun. tonos,* germe + *plastos,* meydana gelmiş. (a) *biy.* Koful zarı; belirli bir zarı olan bir plastidi. (b) *bot.* Sitoplazmanın vakûolleri çevreleyen kısmı. [*Ing.* Tonoplast; *Fr.* Tonoplaste].

☆ *Eşanl.* **vakuol zarı.**

tonoskopi, i. *Fr. tonoscopie. oft.* Cözyuvarı üzerine yapılan bir basınçla çıkarılan sinir tabakası atardamarının atımlarının oftalmoskopla muayenesi. [*ing.* Tonoscopy].

tonotaktizm, i. *Fr. tonotactisme.* Balıkları su titreşimlerinin başlangıcına doğru yüzmeye veya oradan uzaklaşmaya iten bedenî tepki. [*ing.* Tonotactism].

tonoz, i. *Yun. tholos. mim.* Biçimi alttan obruk olmak üzere tuğla ve harçla örülmüş tavan. [*Ing.* Vault; *Fr.* Voûte]. ⊙ **altı bölekli ~**, *mim.* Bir geçme tonozun kilit yerinden geçirilen bir takviye kemeri dolayısıyle altı kıt'aya ayrılan tonoz. [*Osm.* Şeşpâre tonoz; *Fr.* Voûte sexpartite]. ⊙ **aynalı ~**, *mim.* ◘ **Aynalı;** ⊙ **başlık ~**, *mim.* ◘ **Beşiktonoz;** ⊙ **beşlik ~**, *mim.* ◘ **Beşlik;** ⊙ **büyük ~**, *den.* ◘ **Büyük;** ⊙ **çapraz ~**, *mim.* Haçvarî

TONOZ

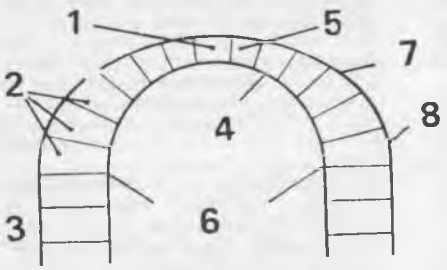

1. Kilit taşı. 2. Kemer taşları. 3. Duvar ayak. 4. Kemer karnı. 5. Koltuk taşı. 6. Kemer gövdesi. 7. Kemer sırtı. 8. Üzengi taşı.

olarak birleşmiş kemerlerden oluşmuş tonoz. [*ing.* Cross vault; *Fr.* Voûte en croisée]. ☆ *Eşanl.* **çelipleme tonoz; ◉ çeyrek ⁓, ◘ Çeyrek; ◉ döşeme ⁓ u, ◘ Döşeme; ◉ eğik ⁓,** *mim.* Kemerlerinin başlangıçları aynı seviyede bulunmayan tonoz; **◉ eğri ⁓,** *mim.* Ayakları birbirinin tam karşısına gelmeyen tonoz. [*ing.* Skew(ed) arch; *Fr.* Voûte biaise]. ☆ *Eşanl.* **verev tonoz; ◉ fırın ⁓ u,** *inş.* **◘ Fırın; ◉ geçme ⁓,** *mim.* İki beşik tonozun birbirini haç kolu gibi dikey olarak kesip geçmesinden meydana gelen tonoz. [*ing.* Groined arch; *Fr.* Voûte d'arête]. ☆ *Eşanl.* **manastır tonozu; ◉ haç ⁓,** *mim.* Tonoz parçalarının kesişmesi ve iç içe girmesiyle meydana gelen tonoz. *(Gotik tonozların bulunuşundan önce kullanılan bu sistemde, itme kuvveti beşik tonozdaki gibi sürekli olmayıp yalnız dört dayanma noktası üzerine aktarılır);* **◉ haçvari geçme sivri ⁓ veya çelipleme sivri ⁓,** *mim.* İki sivri tonozun haç kolları gibi birbirini dikey olarak keserek geçmesinden meydana gelen tonoz. *(Bu şekil tonozlar gotik mimarisinin esasını teşkil ederler).* [*ing.* Ogival vault; *Fr.* Voûte en ogive d'ogives]; **◉ halka ⁓,** *mim.* Planı daire şeklinde olan tonoz. *(Bu çeşit tonozlara Bizans ve Roman mimarilerinde rastlanır);* **◉ helezoni ⁓,** *mim.* Aşağıdan yukarıya doğru helezoni olarak dolaşa dolaşa yükselen tonoz. [*ing.* Helicoid vault]; **◉ kaburgalı ⁓,** *mim.* Bitişgeleri, kordon şeklinde taştan çubuklar. la donatılmış tonoz. [*ing.* Ribbed vault]; **◉ kovan ⁓,** *mim.* **◘ Kovan; ◉ kubbe ⁓,** *mim.* Yarım küre şeklinde olan tonoz. [*ing.* Spherical vault]; **◉ manastır ⁓ u,** *mim.* **◘ Geçme tonoz; ◉ rampa ⁓,** *mim.* **◘ Mail tonoz; ◉ sivri ⁓,** *mim.* Sivri kemer şeklinde örülmüş tonoz. [*ing.* Ogival vault, pointed arch; *Fr.* Voûte en ogive]; **◉ takke ⁓,** *mim.* Küresel kubbe şeklinde tonozların üst tarafında bir takke gibi olan yuvarlak kısmı; **◉ tekne ⁓,** *mim.* Tekne şeklinde uzunca tonoz; **◉ verev ⁓,** *mim.* Ayakları birbirinin karşısına gelmeyerek verevliğine yapılmış tonoz; **◉ yelpaze ⁓,** *mim.* Tudor üslûbunda yelpaze veya bir huni gibi yapılan ingiliz tonozu; **◉ yıldız ⁓,** *mim.* Yıldız gibi kollara ayrılan tonoz.

⁓ ardı, *mim.* **◘ Art.**

⁓ atmak, *den.* Bir gemiyi tonozlamak maksadiyle gereken yere tonoz demirini bırakmak.

⁓ aylaması, *mim.* Bir geçme tonozun içinden geçen beşik tonoz.

⁓ beşiği, *mim.* Farklı yükseklikte iki beşik tonozun birleşmesinden meydana gelen boşluk.

⁓ bingi, ◘ Bingi.

⁓ bitişgisi, *inş.* ve *mim.* **◘ Bitişgi.**

⁓ böğrü, *mim.* Bor tonozun sırtının tepesinden o tonozun yan ayakları yönünde yukarıya doğru alınan düşey hatlar arasında kalan ve kesiti bir üçgen oluşturan kısım.

⁓ böleği, *mim.* Birbirini kesen geçme tonozlarda, yani manastır tonozlarındaki bitişgeler arasında kalan küresel üçgen şeklinde tonoz.

⁓ çardak, *mim.* **◘ Tonel.**

⁓ çeyreği, *mim.* Geçme ve çelipleme tonozların dörtte bir kısmı.

TONOZLAR

basit tonoz

beşik tonoz

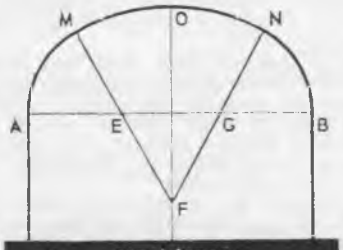

sepet tonoz

daire kavisli tonoz

sivri tonoz

haç tonoz

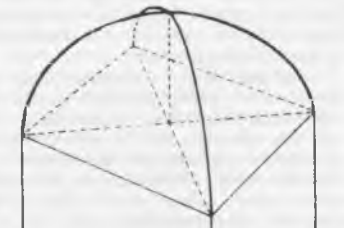
geçme veya manastır tonozu

tonozlar

⁓ demiri, *den.* Göz demirlerinin üçte biri ağırlığında bir demir. Gemiyi tonoz ederek demir mevkii değiştirmede veya muvakkaten gemiyi belirli bir yönde tutmada kullanılır. [*ing.* Kedge-anchor; *Fr.* Ancre toueuse].

⁓ düzlemi, *mim.* Bir tonozun üst tarafına yapılan yatay yüzey. [*Fr.* Arase].

⁓ geçmesi, *mim.* İki beşik tonozun birbirini keserek geçtiği noktalarda meydana gelen müşterek kısımlar. [*ing.* Penetration; *Fr.* Pénétration].

⁓ hücre, *mim.* Duvarlara üstü tonoz şeklinde yapılan hücre. [*Fr.* Niche en trompe].

⁓ kemer, *mim.* **◘ Kemer.**

⁓ kıtası, ◘ Kıta.

⁓ kolu, *mim.* Bir haç tonozda kaburgalardan her biri.

⁓ köşesi, *mim.* **◘ Köşe.**

⁓ lâğım, *bayındır.* Üstü kârgir tonozla örtülmüş büyük lâğım mecrası. [*Fr.* Cloique].

⁓ penceresi, *mim.* Bir haç tonozun merkezinde açılmış yuvarlak pencere],

tonoskop,-pu, i. *Fr. tonoscope, tıp.* Ses vasıtasıyla başı veya kafatasını muayene âletl. [*ing.* Tonoscope].

tonozlamak (-l), f. *den.* Bir gemiyi bir demir yerinden diğer demir yerine getirmek için tonoz demirini istenilen yöne atıp gemiyi lâva ederek getirmek, ilerletmek. [*Ing.* To warp *(a ship); Fr.* Haler, touer *(un navire)*].

☆ *Eşanl.* **tonoz etmek.**

tonsilektomi, i. *Fr. tonsillectomie, cerr.* Bademciği çıkarma ameliyatı. [*ing.* Tonsillectomy].

tonsilit,-ti, i. *Fr. tonsillite, patol.* Bademcik il. *tihabı.* [*ing.* Tonsillitis; *Fr.* Amygdalite, tonsillite].

tonsilolit,-tl, i. *Fr. tonsillolithe. tıp.* Bademcik taşı. [*ing.* Tonsillolith].

tonton, i. *Fr. h.d.* Hoş, sevimli kimse: *Gel tontonum gel.* [*Ing.* Darling; *Fr.* Chéri, chérie].

tonus, i. *Yun. tonos.* > *Lat. fizyol.* Sinir merkezleri tarafından kumanda ve kontrol edilen çizgili kasların hafif ve sürekli kasılması. [*Ing.* Tonicity, tonus; *Fr.* Tonicité].

top, i. *esk.T.* § ❶ Az çok yuvarlak biçimde olan birçok şeylere denir. § ❷ Oyun için kullanılan ve çoğu üstüne kılıf geçirilmiş ve hava ile şişirilmiş kauçuktan yapılma toparlak: *Ayaktopu. Eltopu.* [*Ing.* Ball; *Fr.* Balle]; § ❸ Bazı cihazlarda bulunan toparlağımsı parça: *Kantarın topu. Duvar saatının topu. Tabancanın topu.* [*Ing.* Bulb; *Fr.* Boule];

§ ❹ *ask.* Gülle veya şarapnel atan büyük, *ateşli silâh.* [*Ing.* Cannon; *Fr.* Canon]; § ❺ Kumaş, kâğıt gibi şeylerin belli miktardaki bağı: *Bir top basma. İki top ipekli.* [*Ing.* Roll; *Fr.* Rouleau]; § ❻ Birçok şeylerin hepsi: *Topu birden geldi.* [*Ing.* Whole, all; *Fr.* Tout]; § ❼ s. Toparlak: *Top ağaç. Top çehre.* [*Ing.* Round; *Fr.* Ronde]; § ❽ Mobiliyalar üzerine süs ve tepelik olarak konulan toparlaklar. [*Ing.* Knob; *Fr.* Bouton, olive, tête, caboche]; § ❾ *kâğıtç.* (a) Belli sayı veya ağırlıkta baskı kâğıdı veya karton tabakasını bir araya getiren paket. *(Genellikle kâğıt toplarında 250 veya 500 tabaka, karton toplarında 22 kg. tutarında* karton bulunur. (b) Bu paketin kapsadığı kâğıt veya karton miktarı: *Kitabın baskısı için 20 top kullanıldı.* § ❿ *dans.* Dansçının art arda sıçramalarla havaya yükseldikten sonra yere düşmesinin ardından daha yükseğe fırlayarak icra ettiği hareket; § ⓫ *mat.* Üzerinde bir N *(x)* normu tanımlanan bir *E* vektörel uzayında, *a E*'nin merkezi denilen sabit bir elemanını, *r* de topun yarıçapı olan pozitif bir sayıyı göstermek ve N *(x-a)* < *r* olmak şartıyle *x* elemanlarının cümlesi; § ⓬ *dok.* İstenilen boyda kesmek üzere özel bir kartona sarılmış kumaş; ◉ ~ **a tutmak,** *dey.* Üzerine topla ateş etmek. [*Ing.* To bombard; *Fr.* Cannonner]; ◉ ~**u,** *h.d.* Hepsi, tamamı. [*Ing.* All of it, all of them, the whole lot; *Fr.* En tout, le total]; ◉ ~**u atmak,** *dey.* Sınıfta kalmak. [*Ing.* To fail in class; *Fr.* Faire faillite]; ◉ ~ **u topu,** *(Azımsanan şeyler hk.)* Hepsi; *Topu topu iki gün kalabildim.* [*Ing.* In all, all told]; ◉ ~ **un ağzında,** *dey.* Tehlikeye en yakın olan. [*Ing.* The onemost in danger]; ◉ ~ **u geçirmek,** *sp.* ◘ **Geçirmek;** ◉ ~ **u oturtmak,** *sil.* ◘ **Oturtmak;** ◉ **barbetli** ~, *ask. den.* ◘ **Barbet;** ◉ **baş kıç** ~ **u,** *den.* ◘ **Baş;** ◉ **bayram** ~**u,** ◘ **Bayram;** ◉ **cenah** ~ **u,** *ask.* ◘ **Cenah;** ◉ **cilâ** ~ **u,** *ağ. iş.* ◘ **Cilâ;** ◉ **çadır** ~ **u,** ◘ **Çadır;** ◉ **çalışma** ~ **u,** *sp.* ◘ **Çalışma;** ◉ **dağ** ~ **u,** *ask.* ◘ **Dağ;** ◉ **deneme** ~ **u,** *sil.* ◘ **Deneme;** ◉ **dolu dağıtıcı** ~, ◘ **Dolu**[1]; ◉ **Hafif** ~, *ask.* ◘ **Hafif;** ◉ **havai** ~, *esk.* ◘ **Havai;** ◉ **havan** ~ **u,** *ask.* ◘ **Havan;** ◉ **ihbar** ~ **u,** *den.* ◘ **İhbar;** ◉ **ihtar** ~ **u,** *ask. den.* ◘ **İhtar;** ◉ **imsak** ~ **u,** *din.* ◘ **İmsak;** ◉ **kandil** ~ **u,** ◘ **Kandil;** ◉ **kantar** ~ **u,** ◘ **Kantar;** ◉ **kapı** ~ **u (tutamağı),** Kapıları ve pencereleri açmak veya kapamak için tutmağa yarayan top ve halka; ◉ **kasara altı** ~ **u,** *den.* ◘ **Kasara;** ◉ **kaval** ~ **u,** *sil. esk.* ◘ **Kaval;** ◉ **kesik** ~, *sp.* ◘ **Kesik;** ◉ **kıç** ~ **u,** *den.* ◘ **Kıç;** ◉ **kısa kesik** ~, *sp.* ◘ **Kısa;** ◉ **ölü** ~, *sp.* ◘ **Ölü;** ◉ **renkli** ~, Renkli kazma resimlerde kazılı madenî levha üzerine tekmil renkleri aynı zamanda koyarak tek bir baskı ile çıkarma usulü; ◉ **revolver** ~ **u,** *sil.* ◘ **Revolver;** ◉ **sahra** ~ **u,** Dağ topu gibi katır sırtında taşınmayıp atlarla çekilen top; ◉ **salkım** ~ **u,** *esk.* Makineli tüfek.

~ **ağaç,** *bahç.* (a) Gövdesi belli bir yükseklikte kesilerek dallandırılan ağaç. *(Kesik yerin çevresinde çıkan sürgünlerden sık sık faydalanmak amacıyle yapılır).* (b) Bir kesimde sınır başı *(işaret)* olarak bırakılan ağaç.

~ **ambarı,** *den.* Eski savaş gemilerinde orta kat güvertenin altında bulunan güverte. [*Ing.* Lower deck of an old line-of-battle ship].

~ **arabası,** Sahra topunun oturtulmuş bulunduğu tekerlekli taşıt. [*Ing.* Gun carriage in field artillery].

~ **atmak (~ u atmak),** *dey.* İflâs etmek. [*Ing.* To become bankrupt; *Fr.* Faire faillite].

~ **bindirmek,** *den.* Bir topu kundağına oturtmak. [*Ing.* To limber *(up)*; *Fr.* Mettre l'avant,-train].

~ **çehre,** *dey.* ◘ **Toparlak yüz.**

~ **çeker,** *den. esk.* Gambottan daha kuvvetli ve ağır top taşıyan bir sınıf savaş gemisi. [*Ing.* Large gunboat, tractor for pulling guns].

~ **dirisası,** *den.* Bir topun sağa veya sola dönmesi, döndürülmesi.

~ **dubası,** *den.* Top nakline yarayan ve bu işe elverişli olarak yapılan duba.

~ **eğitimi,** *ask.* Silâh, araç ve diğer malzemenin belirli bir şekilde kullanılması için topçu birlikleri tarafından yapılan eğitim. [*Ing.* Artillery drill].

~ **etmek,** *dey.* Bir yığın haline getirmek. [*Ing.* To collect in a mass].

~ **gibi gürlemek,** *dey.* Sesi gür bir şekilde çıkmak, büyük gürültü ile konuşmak.

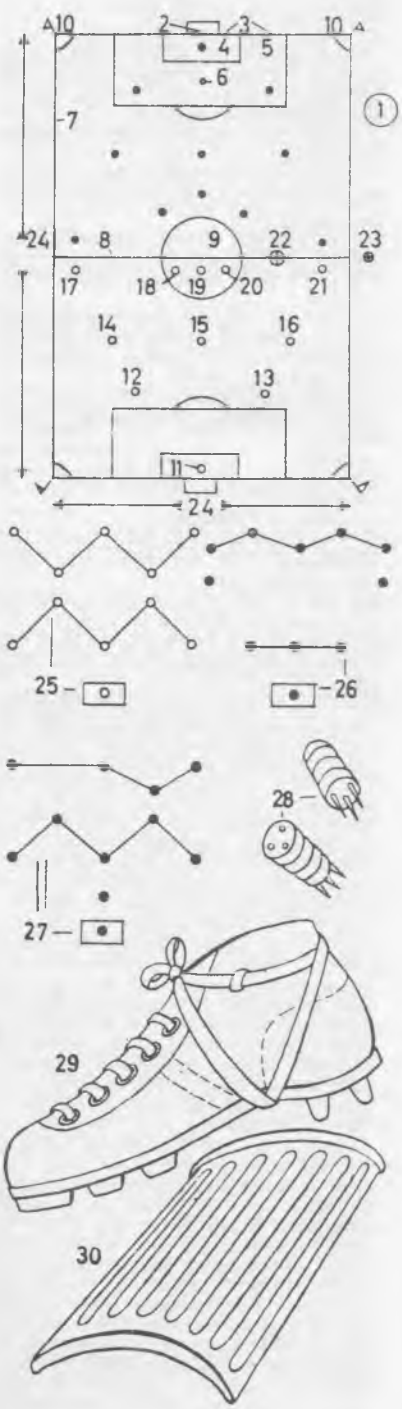

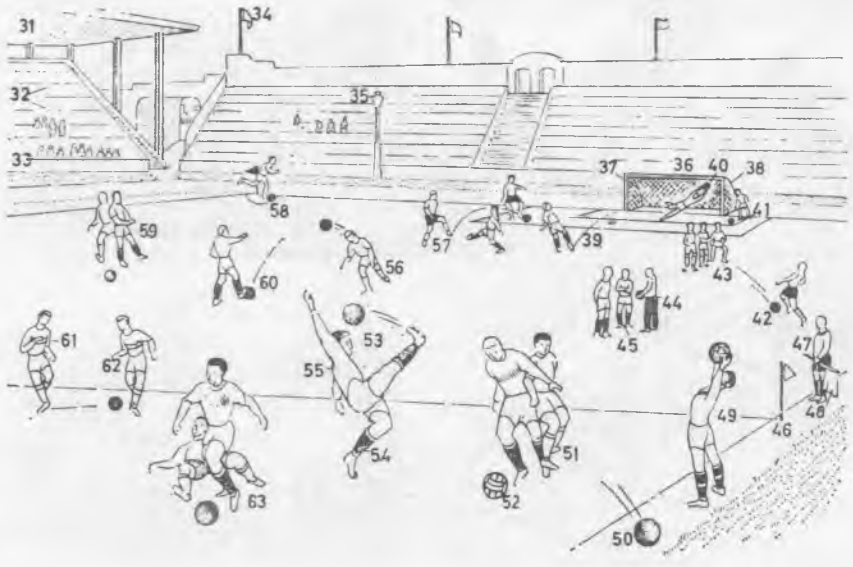

ŞEKİL: 561.— **TOP OYUNLARI** I. */1-63 Futbol/.* **(1)** Saha *(Futbol sahası, alan).* **2.** Kale. **3.** Gol hattı. **4.** Gol sahası. **5.** Penaltı sahası. **6.** Penaltı noktası. **7.** Taç hattı. **8.** Yarı yol hattı *(orta çizgisi).* **9.** On yardalık daire. **10.** Korner sahası. */11-21 futbol takımı (takım)/.* **11.** Kaleci. **12.** ve **13.** Savunma *(müdafaa).* **12.** Sol bek. **13.** Sağ bek */14-16 Hafbekler/.* **14.** Sol haf *(sol müdafi).* **15.** Santrhaf *(orta müdafi).* **16.** Sağ haf *(Sağ hafbek, sağ müdafi). /17-21 forvetler (akıncılar)/. 17. ve 18. sol kanat.* **17.** Dış sol *(kanat).* **18.** İç sol *(kanat). 18. ve 20. İç forvetler.* **19.** Santrfor *(orta akıncı). /20-21 sağ kanat/.* **20.** İç sağ *(kanat).* **21.** Dış sağ *(kanat).* **22.** Hakem. **23.** Yan hakemi. **24.** Saha ölçüsü. **25.** WM - sistemi *(WM - düzeni).* **26.** isviçre düzeni. **27.** Brezilya düzeni. **28.** Kabara *(iri başlı çivi).* **29.** Futbol ayakkabısı. **30.** Dizlik. **31.** Tribün. **32.** Teras. **33.** Sınır nişanı. **34.** Sopa bayrağı. **35.** Hoparlör direği. **36.** Bağlama çubuğu *(krosbar).* **37.** Kale direği. **38.** File. **39.** Şüt. **40.** Kaleci. **41.** Topa vuruş. **42.** Frikik *(serbest vuruş).* **43.** Oyuncu duvarı. **44.** Antrenör. **45.** Yedek oyuncu. **46.** Orta bayrak. **47.** Yan hakemi. **48.** Yan hakem bayrağı. **49.** Taç *(atma).* **50.** Avuta çıkan top. **51.** Faul. **52.** Futbol. **53.** Baş üstü vuruşu. **54.** Futbol çorabı. **55.** Gömlek *(futbol gömleği).* **56.** Başı ile topa vuran. **57.** Ofsayt. **58.** Korner *(korner vuruşu).* **59.** Engel. **60.** Topu tabanla durdurma. **61.** Pas *(pas verme).* **62.** Topu ayağın iç tarafına alma. **63.** Topla ilerlemek *(top ayağında ilerlemek).*

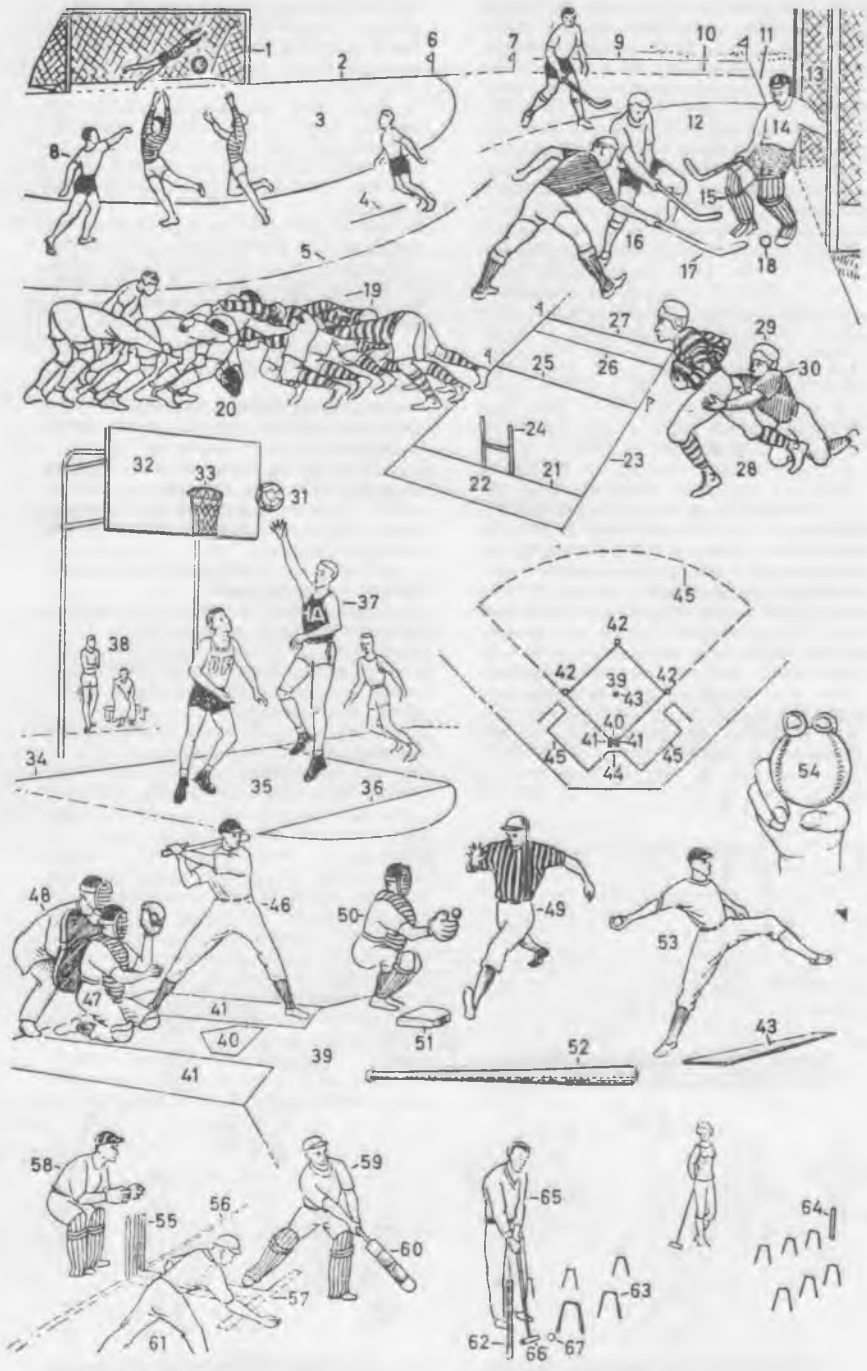

ŞEKİL: 562.— **TOP OYUNLARI II.** */1-8 Hentbol (el topu)/.* **1.** Kale. **2.** Kale çizgisi. **3.** Kale sahası. **4.** 13. metre çizgisi. **5.** Serbest atış çizgisi. **6.** Penaltı köşesi. **7.** Korner. **8.** Hentbol oyuncusu */9-18 Hokî/.* **9.** Yan çizgi. **10.** Yedi yardalık çizgi. **11.** Kale çizgisi. **12.** Vuruş dairesi. **13.** Kale. **14.** Kaleci. **15.** Dizlik. **16.** Hoki oyuncusu. **17.** Hoki sopası. **18.** Hoki topu. */19-27 Rugbi/.* **19.** Saldırış. **20.** Yumurta biçim rugbi topu */21-27 saha (alana)/.* **21.** Kale çizgisi. **22.** İç-kale. **23.** Taç çizgisi. **24.** Kale. **25.** Yirmibeş yardalık çizgi. **26.** On yardalık çizgi. **27.** Yarı yol çizgisi. */28-30 Amerikan futbolu/.* **28.** Oyuncu. **29.** Kumaş başlık. **30.** Omuzluk. */31-38 Basketbol (sepet topu)/.* **31.** Top. **32.** Arkalık tahtası. **33.** Sepet. */34-38 Basketbol sahası/.* **34.** Kale çizgisi. **35.** Serbest vuruş alanı. **36.** Serbest vuruş çizgisi. **37.** Basketbol oyuncusu. **38.** Yedekler *(yedek oyuncu). /39-54 Beyzbol/: (39-45 Beyzbol sahası).* **39.** Main *(içmeydan).* **40.** Ev kalesi. **41.** İç sahanın dışı. **42.** Alan. **43.** Atma levhası. **44.** Tutucu alanı. **45.** Oyuncu çizgisi. **46.** Vurucu. **47.** Tutucu. **48.** Hakem. **49.** Alana koşan vurucu. **50.** Beyzmen *(Saha oyuncusu).* **51.** Çanta. **52.** Sopa. **53.** Atıcı. **54.** Top. */55-61 kriket oyunu/.* **55.** Top hedefi. **56.** Atıcı ve vurucunun yerlerini belirten çizgi. **57.** Vurma *(vurucu)* çizgisi. **58.** Hedefin arkasında duran oyuncu. **59.** Vurucu. **60.** Kriket sopası. **61.** Dış meydan oyuncusu. */62-67 kroke oyunu/.* **62.** Yarış veya kosuya başlama yerindeki nişan direği. **63.** Tel halka. **64.** Dönüm direği. **65.** Kroke oyuncusu. **66.** Sopa *(Kroke sopası).* **67.** Top *(Kroke topu).*

[Ing. To shout at the top of one's voice].

~ **gibi patlamak,** *dey.* Birden gelen şaşırtıcı ve ürkütücü haber duyulmak. *[Ing.* To become suddenly furious].

~ **güvertesi,** *den.* ◘ **Güverte.**

~ **halinde dağılma,** *jeom.* Diyaklazları aralıklı olan tıkız billûrlu kayaların *(granitler, diyabazlar, diyoritler)* bozuşma süreci.

~ **haznesi,** *den.* Topun içinde barutla merminin konduğu yer. *[Ing.* Chamber of a gun].

~ **hazne şivi,** *den.* Top haznesinin ön tarafında yivli kısımla yivsiz kısmın birleştiği eğri kısım.

~ **kandil,** ◘ **Kandil.**

~ **kesmek,** *sp.* ◘ **Kesmek.**

~ **kundağı,** *ask.* Bir top obüs, rampa veya havan için seyyar destek. Yan, yükseklik tevcih ve geri tepme düzeneğini kapsar. *[ing.* Artillery carriage, gun carriage; *Fr.* Affût].

~ **kuyruğu,** *sil.* ◘ **Kuyruk,**

~ **lumbarı,** *ask. den.* ◘ **Lumbar.**

~ **mastalyası,** *den. esk.* Atışlardan sonra topların içerlerini temizlemede kullanılan uskuncaları yıkamak için içerlerine sabunlu su konan büyük mastalyalar.

~ **mücefi,** *den.* Top namlularının içerlerindeki boşluk.

~ **olmak,** *dey.* Bir yığın halinde kümelenmek. *[Ing.* To become collected together in a mass].

~ **otu beylikten olunca güllesi Bağdat'a gider,** *at.* Bol ve bedava gereçle yapılan işler, yarış kabul etmeyecek ölçüde iyi, güzel olur.

~ **palangası,** *ask. den.* Eski gemilerde topların geri tepmesine engel olmak üzere gerek küpeşteye, gerek şasiye bağlanan üç veya dört kollu halat.

~ **sakal,** *dey.* Yuvarlak bir biçimde olan sakal. *[Ing.* Short, thick beard; *Fr.* Bar biche].

~ **sistemi,** *sil.* ◘ **Sistem.**

~ **tüfek,** *dey,* Çeşitli silâhlar. *[Ing.* Arms, weapons].

~ **yekûn,** ◘ **Topyekûn.**

top, i. *(Stop'un bozulmuş şekli), telvz.* Senkronizasyon için kullanılan kısa süreli akım empülsiyonu.

Topa, öz. i. Hindistan'da yerli ve Avrupalı karışığı melez. *[Ing.* ve *Fr.* Topa].

topacık,-ğı, i. *bot.* Orkidelerde çiçek tozu topağının alt ucunda bulunan bozlu küçük cisim.

topaç,-cı, i. § ❶ Çocukların sicim sarıp salarak veya kamçı ile vurarak çevirdikleri armut biçimindeki oyuncak. *[Ing.* Top *(plaything),* teetotum; *Fr.* Toupie]; § ❷ Kayık küreğinin toparlakça yeri. *[Ing.* Thick rounded part of a Turkish oar]; § ❸ Toparlak sepet veya küçük küfe; § ❹ *seram.* Kullanılmadan önce yoğurulup dövülen ve bir çok parçaya *(topak)* ayrılan, iri silindir veya dikdörtgen prizma biçiminde hamur kütlesi; ◉ **kürek** ~ **ı,** *den.* ◘ **Kürek.**

~ **gibi,** *dey.* Vücutça toplu ve esen *(çocuk). [ing.* Sturdy *(child); Fr.* Trapu].

topak,-ğı, I. *esk.T.* § ❶ Yufka açmak için ele alınıp yuvarlak bir hale konulan hamur parçası. *[Ing.* Lump; *Fr.* Boule]; § ❷ Bu şekle konulmuş herhangi bir şey: *Bir topak yağ. [Ing.* ve *Fr.* Globe]; § ❸ Hayvanlarda *(özellikle atlarda)* parmakların ardında topuğu andıran çıkıntı. *[ing.* Inner side of a horse's fetlock]; § ❹ *h.d. (Kimi bölgelerde)* Şişe veya kadeh; ❺ *min.* Toz halindeki parçaların bir bağlayıcı ile birleştirilmesi ve sertleşmesiyle meydana gelen kütle. ☆ *Eşanl.* **aglomera**; § ❻ *seram.* (a) Küçük parçaların taslağını yapmak için, çömlekçinin torna başına yerleştirdiği hamur parçası; (b) işlenmek üzere tornaya konan toprak parçası; § ❼ *dok.* Taraklama sırasında çalışıcı silindirlerin iyi ayarlanması sonucunda meydana gelen elyaf kümeleri; § ❽ s. Yuvarlak biçime sokulmuş, top şeklinde *(şey): Bir topak yağ. Bir topak çamur;* ◉ **çiçektozu topağı,** *bot.* Salepgillerde, tohumları ipekliğillerde çiçektozu taneciklerinin birbirine yapışmasıyle

meydana gelen küme; ◉ **tereyağı topağı,** *tic.* Perakende satış için hazırlanan tereyağı kütlesi.
~ ev, Ağaç çubuklarıyla daire şeklinde kurularak üzeri keçe ile örtülen yürük evi.
~ ev, ◘ **Ev.**

topakçık,-ğı, i. *bot.* Orkidelerin ve tohumları ipekligillerin erkek organ keselerinde birbirine yapışık halde bulunan çiçektozu kütleciği.

topaklama, i. § ❶ Toz veya parça halindeki malzemeyi kütle, yığın şeklinde birleştirme. ☆ *Eşanl.* **aglomerasyon;** § ❷ *met.* Cevherlerin üretim cihazlarında işlenmelerini kolaylaştırmak amacıyla hazırlama usulü.

topal, s. § ❶ Bacağındaki sakatlık dolayısıyla seker gibi veya iki adımda bir, bir yana eğilerek yürüyen *(insan veya hayvan): Topal eşek.* [*Ing.* Limping; halting; *Fr.* Boiteux, -euse, claudicant,-ante]; § ❷ Ayaklarından biri kısa olup denk duramayan *(şey): Topal masa.* [*Ing.* Uneven; *Fr.* Boiteux,-euse]; § ❸ i. Topal olan kimse: *Bir topal.* [*Ing.* Lame; *Fr.* Boiteux]; ◉ **~ ile gezen, aksamak öğrenir,** *at.* Kusurlu kimselerle düşüp kalkanlar, onlardan kötü huy kaparlar.
~ eşekle kervana katılmak, *dey.* Yetkisi ve yeteneği olmadığı halde önemli bir işe katılmaya yeltenmek. [*Ing.* To undertake something with inadequate means].
~ kazma, *folk.* ve *müz.* Serbest ritimli ve resitsatif nitelikteki söz bölümü bittikten sonra, melodisi oyun havasına geçen koşma.

topalak,-ğı, i. *esk. T. tapulgak. bot.* § ❶ ◘ Tavşankulağı; § ❷ ◘ **Akdiken.**

Topalar, ç.öz.i. *etn.* Eski Türk uluslarından biri. [*Ing.* ve *Fr.* Topas].

topallama, i. *patol.* Topal yürüme durumu. *(Aynı zamanda yürümedeki bazı görev bozukluklarını ifade eder).* [*Ing.* Limping; *Fr.* Boitement].

topallamak, nsz. f. Topal topal yürümek. [*Ing.* To limp; *Fr.* Boiter, être boiteux, trainer la jambe].

topallık,-ğı, i. Topal olma hali. [*Ing.* Lameness; *Fr.* Boitement, boiterie, claudication].

top altı,-nı, b.s. Bir şehrin yakın çevresi. [*Fr.* Les environs d'une ville).

toparlak,-ğı, i. ve s. § ❶ Top biçiminde olan, güle gibi her yanı yuvarlak *(şey,.* [*Osm.* Kürevî; *Ing.* Sphere, round, globose; *Fr.* Sphère]; § ❷ i. Top cephanesi taşıyan araba. [*Ing.* Limber *(of a gun)*]; ◉ **dam toparlağı,** *inş.* ◘ **Dam;** ◉ **tepe toparlağı,** *mim.* Binalar ve trabzan babaları gibi mimarî elemanların tepesine süs olarak konulan küresel süsleme motifi.
~ denge kolu, *sil.* Koşulu topçuda toparlağın falakasına takılan ve sarkıtıldığı zaman toparlak okunu yatay olarak tutmağa yarayan hareketli çubuk.
~ hesap, *dey.* Teltiksiz hesap. [*Ing.* In round numbers; *Fr.* En chiffres ronds].
~ sayı (rakam), Yüze kadar yalnız onlukları, bine kadar yalnız yüzlükleri bildiren sayı.

toparlamak (-i), f. § ❶ Bir araya getirip toplu bir hale sokmak: *Eşyasını toparlayıp götürdü.* [*Ing.* To pack up; to collect together; *Fr.* Ramasser]; § ❷ Çeki düzen vermek. [*Ing.*To put in order; *Fr.* Mettre en ordre]; ◉ **kendini ~,** *dey.* Şaşkınlığını veya yorgunluğunu gidermek. [*Ing.* To pull oneself together; *Fr.* Se resaisir].

toparlanmak, nsz. f. § ❶ Kendini toplamak. [*Ing.* To be collected together; *Fr.*S'amonceler]; § ❷ *(Hastalıktan sonra)* Esenliğe kavuşmak. [*Ing.* To pull oneself together].

top.atan (kavunu), b.i. *trm.* Güzel kokulu, sarı renkte, uzunca bir kavun çeşidi. *(Şekli uzun ve oval, kabuğunun rengi sarı, parlak düz, veya hafif ağ şeklinde çizgili, çok ince, etinin rengi tam olgununda sarı, erken koparılanda yeşilimtrak sarı, lezzetli, tatlı ve kokulu bir kavun çeşididir).* [*Ing.* An early elongated melon; *Fr.* Melon jaune primeur en forme d'elipse].

topaz, i. *Fr. topaze* < *Yun. topazion. min.* Doğal alüminyum silikatı ve flüorinden ibaret, soluk sarı renkte sert değerli bir taş. [*Ing.* Topaz; *Fr.* Topaze]. ◘ *LEVHA: 119.*— **DEĞERLİ TAŞLAR.**

topazolit, i. *Fr. topazolite. min.* Soluk sarı veya zümrüt yeşili renkte melanit grena çeşidi. [*Ing.* Topazolite].

top.bıçak, b.i. *ağ. İş.* Üzerindeki yarıklara la-

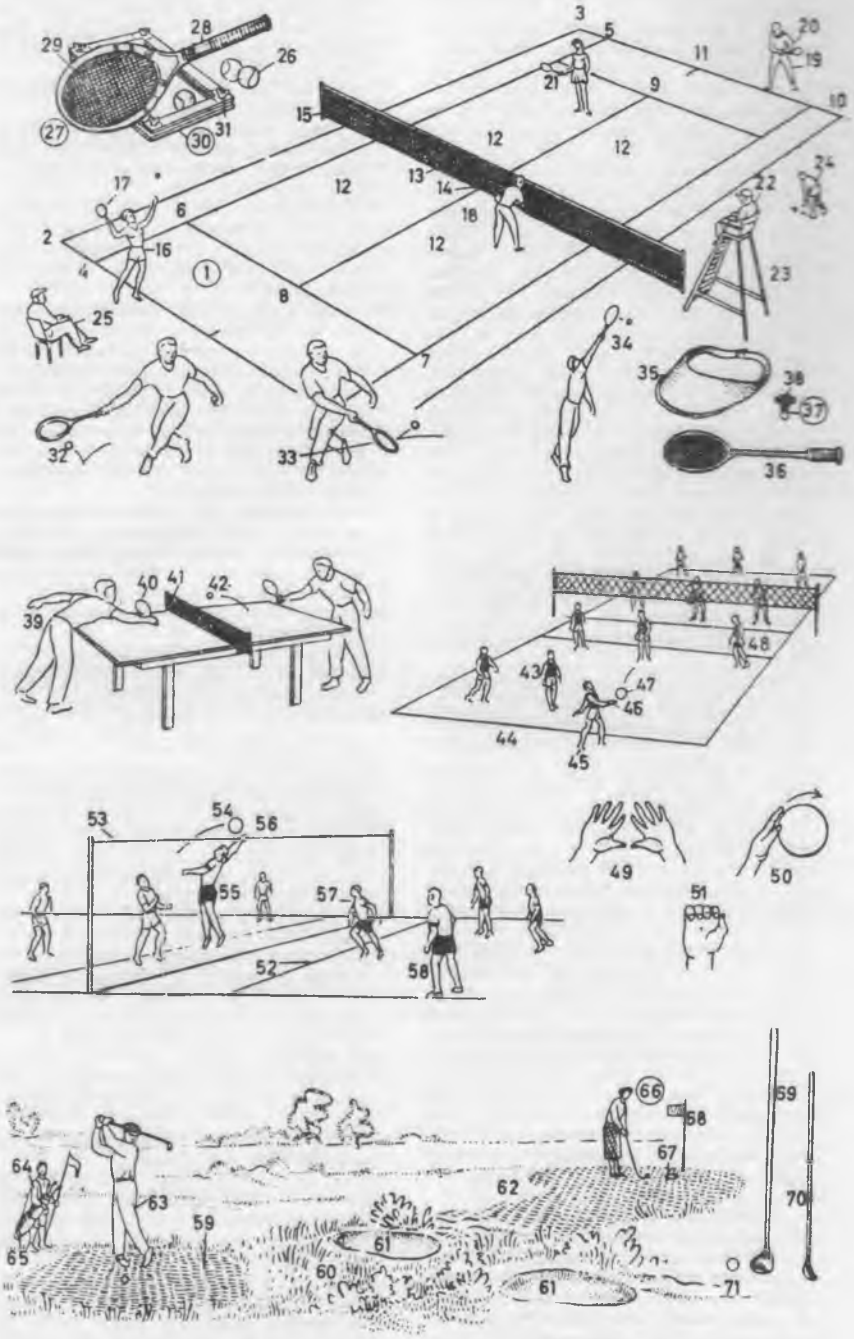

ŞEKİL: 563.— **TOP OYUNLARI III.** */1-35 Tenis/.* **(1)** Tenis kortu. **2. - 3.** Çiftler için yan hat. **4.-5.** Tekler için yan hat. **6.-7.** Servis hattı. **8.-9.** Orta çizgi hattı. **3.-10.** Taban hattı. **11.** Orta işareti. **12.** Servis kortu. **13.** Net *(file).* **14.** File *(net)* şeridi. **15.** file *(net)* direği. **16.** Tenisçi *(Tenis oyuncusu).* **17.** Servis. **18.** Partner. **19.** Alıcı. **20.** Arka el vuruşu için alınan duruş vaziyeti. **21.** Ön el vuruşu için alınan duruş vaziyeti. **22.** Hakem. **23.** Hakem iskemlesi. **24.** Saha dışına çıkan topu toplayan çocuk. **25.** Ayak hatalarını tespit eden hakem. **26.** Tenis topu *(top).* **(27)** Raket *(Tenis) raketi).* **28.** Raket sapı. **29.** Vuruş yüzeyi. **(30)** Raket tutacağı. **31.** Sıkma vidası. **32.** Yarım vole. **33.** Vole. **34.** Smaç. **35.** Gözlük. **36.** Badminton raketi. **(37)** Tüylü top. **38.** Tüy başlığı. */39-42 Pingpong (Masa topu)/.* **39.** Pingpong oyuncusu *(oyuncu).* **40.** Pingpong raketi. **41.** Pingpong filesi. **42.** Pingpong topu. */43-51 Voleybol/.* **43.** Arka oyuncusu. **44.** Servis sahası. **45.** Servis yapan. **46.** Kupe. **47 .** Top. **48.** File oyuncusu. **49.** Ellerin doğru duruş vaziyeti. **50.** ve **51.** Servis *(Topu verme, top servisi). /52-58 yumruk topu/.* **52.** Taban hattı. **53.** Bant. **54.** Top. **55.** Forvet *(akıncı).* **56.** Çekiç vuruş. **57.** Orta oyuncu. **58.** Arka oyuncu. */59-71 Golf/.* **59.** İlk vuruş sahanlığı. **60.** Pürüzlü arazi. **61.** Bankır. **62.** Çimenlik. **63.** Golf oyuncusu *(golfçu).* **64.** Golf oyuncusunun değnek taşıyıcısı. **65.** Golf torbası. **(66)** Değnekle vuruş. **67.** Delik. **68.** Bayrak sırığı. *69. ve 70. Golf değnekleri.* **69.** Kaşık değnek *(«teeden vuruş değneği).* **70.** Topu yükseğe atmaya yarayan meyilli demir uçlu değnek. **71.** Top *(golf topu).*

ma bıcak takılarak iş gören silindirsel makine parçası.

top.çeker, b.i. § ❶ *den.* Ağır top taşıyan, küçük savaş gemisi. [*Ing.* Large gunboat; *Fr.* Canonnière]. ☆ *Eşanl.* **gambot**; § ❷ s. Top çeken *(hayvan)*.

topçu, i. § ❶ Topların bakımı, taşınması, ikmali ve kullanılmasıyle uğraşan asker sınıfı. [*ing.* Artillery; *Fr.* Artillerie]; § ❷ Bu sınıftan olan asker. [*ing.* Gunner, artilleryman; *Fr.* Artilleur, canonnier]; § ❸ *arg.* Topu atacağı sanılan öğrenci, sınıfta kalmış öğrenci. [*ing.* One who fails the examinations *(and therefore repeats the class)*; *Fr.* Qui a fait faillite]; § ❹ *mec.* İflâs edeceği zannedilen kimseler için alay yollu kullanılır; ⊙ **ağır ~ u**, *ask.* Büyük çaplı topları *(105 mm'den yukarı)* kapsayan topçu. ☆ *Eşanl.* **muhasara topçusu, müstahkem mevki topçusu**; ⊙ **bütün ordu ~ su**, *ask.* Ordu topçusu ile kolordu ve tümenlerinin kuruluşlarına dahil ve emre verilmiş topçuların hepsi. *(Bunu, yalnız, ordu topçusu anlamına gelen «army artillery» terimi ile karıştırmamak lâzımdır).* [*ing.* Artillery with the army]; ⊙ **dağ ~ su**, *ask.* ◘ **Dağ**[2]; ⊙ **destek ~ su**, *ask.* ◘ **Destek**; ⊙ **hava savunma ~ su**, *ask.* Hava hedefleri ile karadan fiilen muharebe için kullanılan silâh ve donatım. [*ing.* Air defense artillery]; ⊙ **kale ~ su**, *ask. tar.* ◘ **Kale**; ⊙ **kıyı ~ su**, *ask.* ◘ **Kıyı**; ⊙ **ordu ~ su**, *ask.* ◘ **Ordu**; ⊙ **sahil ~ su**, *ask.* ◘ **Sahil**; ⊙ **sahra ~ su**, *ask.* ◘ **Sahra** ; ⊙ **siper ~ su**, *ask.* Piyade tarafından mevzi harbinde kullanılan dik mermi yollu malzemeye Birinci Dünya Savaşı yıllarında verilen ad.

~ başkanı, *ask.* Bir ordu karargâhında topçu kısmının başında bulunan en kıdemli subay. *(Bu subay, komutanın ve karargâhın topçuluğa ait işlerde danışmanıdır).* [*Ing.* Artillery officer].

~ eki, *ask.* Topçunun kullanılması ile ilgili teferruatı kapsamak üzere bir hareket emri ile birlikte yayınlanan bilgi veya talimat. [*ing.* Artillery annex].

~ fıkrası, *ask.* Harekât emirlerinde, komutanının emri altındaki topçuyu kullanma konusundaki kararını kapsayan kısım. *(Bu kısım, yalnız topçu birliklerinin ateşlerini koordine etmeye yarayan ve üst kademe komutanlarına gerekli olan teferruatı kapsar).* [*ing.* Artillery subparagraph].

~ haberleşme hizmeti, *ask.* Özellikle topçu komutanlarını ilgilendiren bilgi ve istihbara. tın üst ve ast topçu komuta kademeleri arasında mübadelesi. [*Ing.* Artillery information service].

~ haritası, *ask.* 1:50.000 ölçekli bir harita. Topçu ateşinin idaresinde kullanılır. *(1:25.000 ölçekli bir haritadan da yedek olarak faydalanılabilir).* [*Ing.* Artillery map].

~ hazırlık ateşi, *ask.* Düşman muharebesini sekteye uğratmak ve savunma düzenini bozmak maksadıyla bir taarruzdan önce yapılan topçu ateşi. [*Ing.* Artillery preparation].

~ irtibat subayı, *ask.* Topçu irtibat heyetinin komutanı olup piyade taburunun yanında, topçu tabur komutanının temsilcisi ve topçuluk bakımından danışmanı olarak bulunan subay. [*ing.* Artillery liaison officer].

~ istihbarat bülteni, *ask.* Ast, komşu, emre verilmiş ve destek topçu birliklerine, özel surette ilgili bulundukları topçu istihbaratına ait bilgiyi vermek maksadıyle, tümen ve kolordu topçu istihbarat subayı tarafından yayınlanan bilgi bülteni. [*ing.* Artillery intelligence bulletin].

~ istihbaratı, *ask.* Topçu komutanına, emrindeki topçuyu müessir şekilde kullanma imkânı veren kıymetlendirilmiş ve yorumlanmış bilgiler. [*ing.*Artillery intelligence].

~ ocağı, *ask.* Osmanlı devletinde kapıkulu ocaklarına bağlı, top yapmak ve sonra savaşlarda top kullanmakla görevli ocak.

~ planı, *ask.* Belirli bir muharebe harekâtında, topçu birliklerinin kontrolü ve işbirliği için hazırlanan ve düzenlenen plân. [*Ing.* Artillery plan].

~ sınıfı, *ask.* Piyade ve zırhlı birlikleri muharebe meydanında ateşleriyle desteklemek, piyadeye ve zırhlı birliklere engel olan hedefleri baskı altında tutmak veya yok etmekle görevli bulunan, çeşitli topçu silâhlarına sahip askerî sınıfa verilen ad. [*Ing.* Artillery; *Fr.* Artillerie].

~ subayı, *ask.* Topçuluk görevini üstenmiş subay. [*Ing.* Artillery officer].

~ şubesi müdür, *ask.* Bir kolordu karargâhında topçu şubesinin müdürü. *(Bu subay topçuluk işlerinde komutanın danışmanıdır).* [*Ing.* Artillery office].

~ tabur grupu, *ask.* Iki veya daha çok topçu taburunun, belirli bir görev için, tabur komutanlarından birinin komutası altında, taktik bir gruplanması. [*ing.* Artillery battalion group].

~ teknik subayı, *ask.* Elektrik hat ve jeneratörleri ile muhabere, ışıldak ve ateş idare sisteminin işletilmesi ve bakımı konularında komutanlara danışmanlık yapan ve bir topçu birliğinin özel karargâhına mensup bulunan şahıs. *(Bu şahıs, kendi teşkilâtının muhtaç olduğu istihkâm ve muhabere malzemesinin temin ve bakım işlerini de yürütür. Bu terim halen kullanılmamaktadır).* [*Ing.* Artillery engineer].

~ yer ölçmesi, *ask.* Silâh ve hedef *(yatay ve düşey)* nisbî mevkilerinin, atış plânına işlenmek ve silâhlara doğru adedî bilgiler vermek maksadıyle, yeteri sıhhatte tayini işlemi. [*Ing.* Artillery survey].

topçubaşı, i. *ask. esk.* Topçu ocağının en büyük subayı.

☆ *Eşanl.* **topçular ağası, sertopî**.

topçuluk,-ğu, i. *ask.* Topçu sınıfı hizmeti. [*Ing.* Artillery; *Fr.* Artillerie].

topektomi, i. *Fr. topéctomie. cerr.* Beyinde frontal *(alın)* lobun kısmen çıkarılması. [*Ing.* Topectomy].

topestezi, i. *Fr. topesthésie. tıp.* Dokunma duyusunun idrakı. [*Ing.* Topesthesia].

Tophane, öz. i. *teşk. tar.* Osmanlı devletinde topların döküldüğü, topçu askerlerin eğitildiği yere (ocağa) verilen ad. [*Ing.* Arsenal, factory where cannons are manufactured; *Fr.* Fonderie de canons].

~ gülleri, *arg. (Öğrencinin aldığı)* Sıfır. [*Ing.* Zero; *Fr.* Zéro].

topik, i. *mutf.* Nohut, kuru soğan ve tahin ile yapılan bir çeşit köfte *(Bir Ermeni yemeğidir).* [*Ing.* Balls of chickpeas; *Fr.* Espèce de boulette préparé avec des pois chiches, de l'oignon et de l'huile de sésame].

Topinambu'lar, ç.öz.i. *etn.* XVI. yüzyılda Brezilya'da yaşayan birçok kızılderili topluluğuna verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Topinambous].

topia, i. Üç parmaklı diren. [*Ing.* Three - pronged-fork; *Fr.* Trident].

toplaç*,-cı, i. < *toplamak. elek.* ◘ **kolektör**.

toplak,-ğı, i. § ❶ Koleksiyon. [*ing.* Collection; *Fr.* Collecteur]; § ❷ *coğr.* Bir dereyi besleyen suların başlangıç yerinde toplandığı oyuk.

toplam*, i. < *toplamak. mat.* Iki veya daha çok sayıdaki birimlerin birbirine katılmasıyla meydana gelen sayı. [*Osm.* Yekûn; *Ing.* Sum, total; *Fr.* Somme]; ⊙ *(Iki vektörün)* **geometrik ~ ı**, *mat.* Iki ardışık kenarı belirli iki vektörle gösterilen bir paralelkenarda bu vektörlerin ortak bulundukları ayak noktasından çıkan köşegenin meydana getirdiği üçüncü vektör olup iki kuvvetin bileşkesini temsil eder; ⊙ **hecelerin ~ ı**, *ed.* ◘ **Hece**; ⊙ **kontrol ~ ı**, *bilgi-işlem.* Verilerin ve sonuçların denetleme amacıyle yapılan toplamı.

~ ağırlık, *hava.* Bir hava gemisinin zati ağırlığı ile faydalı yükünün toplamı. [*Ing.* All-up weight; *Fr.* Poids total].

~ akım kömütatörü, *elek.* ◘ **Komütatörü**.

~ basınç, *döş.* Yan ve hız basınçlarının toplamı. Akış doğrultusuna karşı konan bir boru yardımıyle okunan basınç. *(Bundan yan basınç çıkarılarak alın basıncı bulunur).* [*Ing.* Total pressure, total head].

~ bolluk, *astr.* Bir topluluğun içindeki birkaç boyda veya türdeki bolluk sayılarının toplamı. [*Ing.* Total abundance; *Fr.* Abondance totale].

~ eşdeğer mil gücü, *hava.* Pervane mil gücü ile eşdeğer mil gücünün toplamı. [*Ing.* Total equivalent shaft horse-power; *Fr.* Puissance totale équivalente sur l'arbre].

~ kadir, *astr.* Toplam parlaklığın kadir sınıfı birimindeki değeri. [*Ing.* Integrated magnitude; *Fr.* Magnitude totale].

~ parlaklık, *astr.* Bir yıldızın bütün dalgaboyu aralıklarında verdiği toplam ışınıma karşılık olan parlaklık. [*Ing.* Total brightness; *Fr.* Eclat total].

~ ücret, *ikt.* Işletmeler tarafından, belirli bir ülkede ödenen dolaysız ücretler ve bunlara ilişkin sosyal giderlerin tümü. [*Ing.* Total pay, total wage].

toplama*, i. § ❶ Toplamak eylemi; § ❷ *mat.* (a) Çok sayıda birimi veya birim kesrini bir tek sayı halinde birleştirmek amacını güden işlem. (b) Birçok niceliğin toplamını bulmağa yarayan işlem: *Bir serinin terimlerini toplama.* [*Osm.* Cem; *Ing.* ve *Fr.* Addition]; § ❸ *ask.* Dağılmış olan birlikleri veya kıtasından ayrı kalanları bir araya getirmek eylemi. [*Ing.* Assembling, collecting, gathering; fall in; *Fr.* Rassemblement]; ⊙ **ateş ~ sı**, *ask.* Aynı veya başka başka cinsten silâhlarla *(Topçu, piyade, hava sınıfı)* imha veya etkisiz kılmak amacıyle aynı hedefe yapılan atış; ⊙ **ayrık ~**, *mant.* ◘ **Ayrık**; ⊙ **bitiştirici ~**, *mant.* ◘ **Bitiştirici**; ⊙ **gaz ~**, *kim.* Laboratuvarlarda gazları toplamak için kullanılan yöntem. *(Gazı geçiren boru, ağzı açık olan hava dolu bir şişeye daldırılır. Gelen gaz, havayı yavaş yavaş iter. Toplanacak gazın yoğunluğunun havadan daha fazla veya daha az olmasına göre, şişenin ağzı yukarıya veya aşağıya doğru çevrilir).* ⊙ **mantıksal ~**, *mant.* Birçok kavram veya önermenin mantıksal toplamını yapmaktan ibaret olan işlem.

~ batarya, *elek.* ◘ **Batarya**.

~ bölgesi (havzası), *jeom.* ve *hidr.* Selin yukarı kesimi.

~ direği, *telekom.* Bir telgraf merkezinin tepesine yerleştirilen ve havaî hatların aynı noktada toplanmasını sağlayan büyük kafes biçiminde yapı.

~ grupu, *mat.* ◘ **Grup**.

~ havuzu, *bayınd.* Suların, borularla dağıtılmak üzere toplandığı havuz.

~ kampı, § ❶ Tutsakların veya şüphelı kimselerin göz altında bulunduruldukları yer. [*ing.* Concentration camp; *Fr.* Camp de concentration]; § ❷ *ask.* ve *siy.* Ordunun veya polisin nezareti altında, gerek düşman ulusa mensup sivil halkın, gerek esirlerin veya siyasî tutukluların toplandığı kamp. [*ing.* Concentration camp; *Fr.* Camp de concentration].

☆ *Eşanl.* **temerküz kampı**.

~ makinesi, § ❶ *büro.* Bir düğme, bir tuş veya bir sürgünün hareketiyle, kaydedilmiş sayıların toplamını mekanik olarak yapan hesap makinesi. [*Ing.* Adding machine; *Fr.* Additionneuse, totalisateur]; ❷ *trm.* ve *tekn.* Hububat sapı, ot ve mısır toplamak için kullanılan makine. [*Ing.* Collector; *Fr.* Ramasseuse]; § ❸ *dok.* Bir çok ipliği bir araya getiren ve bunları bükmeden bobine saran makine.

~ plakası, *dok.* Keten çekme makinelerinin çıkışına yerleştirilen dökme demirden levha. *(Yatay üzerinden 45° derece eğimli birkaç yarık bulunur. Çekme makinesindeki her başın karşısına bir yarık rastlar. Böylece, çekme makinesinin çeşitli başlarından gelen şeritler bir tek şerit halinde birleşir).*

~ süreci, *ikt.* Geniş anlamda, ister parasal faktörlerin, ister iktisadî faktörlerin değişmeleri sonucu başlamış olan, kendiliğinden genişleme eğilimi gösteren ve bu sebeple iktisadî zincirde sıkışmalar veya ayılmalar meydana getiren hareket. Dar anlamda ise, «Tabiî faiz haddi oranı» ile «parasal faiz haddi oranı» arasında bir dengesizlik sonucu, iktisadî faaliyette ya-

yılma veya sıkışma hareketi. *(Bu kavram İsveçli profesör Wicksell'e, yatırımdaki bir değişikliğin iktisadî faaliyet üstündeki etkilerini açıklama imkânı sağlamıştır).*

~ **teşkilâtı,** *eğt.* Öğretim merkezinden uzakta oturan öğrencileri bu merkeze taşıma teşkilâtı.

~ **trafiği,** *hava.* Ara meydanlarda beklemekte olan yolcuların içinde boş yer olan bir hava gemisine bindirilmesi. [*Ing.* Pick-up traffic; *Fr.* Traffic de ramassage d'apport].

~ **tüpü,** *kim.* Bir kimyasal tepkimede, gazları toplamak için kullanılan tüp.

☆ *Eşanl.* **gaz toplama tüpü.**

toplamak (-i), f. § ❶ Devşirmek, bitkisinden çiçeklerini koparmak: *Kırlardan çiçek toplamak.* [*Ing.* To pick; *Fr.* Cueillir]; § ❷ Bir araya getirmek: *Arkadaşlarını topladı, yazısını okudu.* [*Ing.* To gather, to assemble; *Fr.* Réunir, assembler]; § ❸ Derleyip kaldırmak: *Sofrayı toplamak, Yatakları toplamak.* [*Ing.* To clear away *(the table)*, to tidy up, to make *(the bed)*; *Fr.* Enlever]; § ❹ Dağınıklıktan kurtarmak: *Bu odayı biraz toplamalı.* [*Ing.* To tidy up; to put in order; *Fr.* Arranger, mettre en ordre, ranger]; § ❺ Artırıp biriktirmek: *Epey servet toplamış.* [*Ing.* To collect, to save; *Fr.* Collecter]; § ❻ Hizmete çağırmak: *Asker toplamak.* [*Ing.* To call together; *Fr.* Mobiliser]. § ❼ *(Vergi veya bağış hk.)* Verecek olanlardan almak. [*Ing.* To collect; *Fr.* Percevoir, lever, recouvrer]; § ❽ nsz. Vücutça toplu olmak: *Çocuk bir haftada epeyce toplamış;* § ❾ nsz. *(Çıban, yara hk.)* İrinlemek. § ❿ Bir cinsten olan şeylerin sayısını bir araya getirip toplamını bulmak. [*Osm.* Cemetmek; *ing.* To add; *Fr.* Additionner]. § ⓫ *matb.* Musahhih tarafından işaretlenmiş hataları ve düzensizlikleri gidermek; § ⓬ *otom. (Direksiyonu)* Ortadaki duruma gelecek şekilde çevirmek; § ⓭ *oyun.* Hepsini almak, oyun masasına sürülmüş bütün parayı kazanmak; ⓮ *psik.* Enerjimizi ve dikkatimizi kendisiyle belli bir amaca doğru yönelttiğimiz eylem; § ⓯ *saraç.* Bir parçanın çeşitli kısımlarını bir araya getirmek için, parçanın kenarlarını katlayarak yapıştırmak; § ⓰ *tekn.* Birleştirilecek parçaları yerli yerine koyarak bir araya getirmek: *Motoru toplamak;* § ⓱ *trm.* ve *tekn.* Meyveleri tam olgunlaştıkça peyderpey ağacından almak; ⊛ **aklını başına ~,** *dey.* Davranışlarına çeki düzen vermek; ⊛ **arkasını ~,** *dey.* Bir kimsenin dağılmış, saçılmış şeylerini toplamak; ⊛ **kâğıtları toplamak,** *oyun.* Dağıtılan kâğıtları sıraya koymak amacıyla ele almak; ⊛ **kendini ~,** *dey.* İyileşmek. [*Ing.* To get well, to recover]; ⊛ **harf ~,** *matb.* Harfleri kasalardan alıp, kelimeleri dizmek için kumpasta yerleştirmek; ⊛ **su ~,** *bayınd.* Bir veya birçok kaynağın sularını hendekler veya su kemerleri aracılığıyle biriktirmek; ⊛ **tashih ~,** *matb.* Hatalı harf, rakam veya kelimeyi çıkarmak veya değiştirmek.

toplanık, s. Toplantı halinde bulunan.

toplanılmak, ösz. f. § ❶ Kişiler toplanmak: *Bugün saat ikide toplanılacak.* [*Ing.* To come together, to assemble]; § ❷ nsz. Toplamak işine konu olmak: *Eşyalar toplanıldı.* [*Ing.* To be gathered, to be collected; *Fr.* Être ramassé, recueilli)].

toplanma, i. § ❶ Çekilme, büzülme, küçülme; § ❷ *mim.* Aynı elemanların yanyana toplanmaları; § ❸ Yanyana gelme, bir araya gelme. [*Ing.* Assemblage; *Fr.* Ramassement, retrait]; § ❹ *fonet.* Komşu iki ünlünün bir diftong halinde kaynaşması. *(Bu iki ünlüden ilki bir yarı ünlü görevi yapar);* § ❺ *sny.* Bileşenlerden birinin yüzeyde anormal bir şekilde yoğunlaşması: *Çok ısıtılmış ve anî soğutulmuş bir bakır-kurşun alaşımında, kurşun yüzeyde toplanır);* ⊛ **devreli ~,** *sosy.* ◘ **Devreli;** ⊛ **dölyatağı ~ sı,** *tıp.* Doğumdan sonra dölyatağının yeniden normal halini alabilmesi; ⊛ **hakların ~ sı,** *huk.* ◘ **Hak²**.

~ **bölgesi,** § ❶ *coğr.* Bütün kolları ile birlikte bir akarsuyun, sularını boşalttığı bölge. *(Suyun boşaldığı yer, deniz veya göl olabilir. Böyle bir bölgede boşalma yerine doğru, yani ırmağın ağzına doğru genel bir eğim vardır. Toplama bölgesi, su-bölümü çizgisi ile sınırlanmıştır. Bu sınır içinde bölgenin eğimi akarsu yatağına doğru yönelmiştir).* [*Osm. Kabul havzası; ing.* River basin; *Fr.* Bassin de réception]; § ❷ *ask.* Her birinin, müteakip bir harekete geçmek için hazırlık niteliğinde toplandığı bir bölge. [*ing.* Assembly area]; § ❸ *jeom.* ve *hidr.* Selin yukarı kesimi.

~ **bölgesi ileri karakolu,** *ask.* Dost birlikler tarafından korunmayan toplanma bölgelerinde emniyeti sağlamak için alınan ileri karakol tertibatı. *(Genellikle, bir piyade taburu için bir bölük, bir piyade alayı için bir tabur toplanma bölgesi ileri karakoluna memur edilir).* [*Ing.* Assembly area outpost].

~ **işareti,** *ask.* Toplanma borusu. Kıtaların genellikle yanaşık düzende toplanması için trampet veya boru ile verilen işaret. [*ing.* Assembly].

~ **noktası,** *ask.* (a) Uçakların, bir hedefe giderken yaptıkları gibi, toplanmaları için verilmiş havadaki bir nokta; (b) Yerde, test ve uçuştan önce bazı uçakların toplandığı yer. [*Ing.* Assembly point].

~ **yeri,** Şehirlerde veya kırlarda kalabalığın toplandığı yer, askerin toplandığı yer. [*Ing.* Place of assembly; *Fr.* Lieu ou place de réunion].

toplanmak, nsz. f. § ❶ Kendini toplamak; § ❷ Toplamak eylemine konu olmak. [*Ing.* To come together, assemble, collect; *Fr.* Se ramasser, se réunir]; § ❸ Toplantı yapmak; § ❹ Birikmek, yığılmak: *Para toplandı;* § ❺ Kendine çeki düzen vermek: *İçeri girince toplanıp öğretmenin karşısına oturdu;* § ❻ İşlerini düzene koyup dağınıklıktan kurtarmak: *Biraz toplanalım da bir eğlence yapalım.*

toplantı, i. < *toplanmak.* § ❶ Birçok kimselerin bir araya gelmesi. [*Osm.* İçtima; *Ing.* Assembly, meeting, gathering; *Fr.* Réunion]; § ❷ Bir gündem üzerinde görüşmek amacıyla ilgililerin katılmasıyla yapılan birleşim: *Müdür, şimdi toplantıda.* [*Ing.* Assemblage; *Fr.* Assemblée]; § ❸ Bir meclisin bir yıl içindeki birleşimlerinin topu; ⊛ **gösteri ~ sı,** *huk.* ◘ **Gösteri;** ⊛ **zirve ~ sı,** ◘ **Zirve;** ⊛ **meclis ~ ları,** *huk.* ◘ **Meclis.**

~ **ve gösteri hürriyeti,** *huk.* Kişilerin, önceden izin almadan silâhsız ve saldırısız toplanma veya gösteri yürüyüşü yapma hakkı.

~ **ve müzakere defteri,** *huk.* Anonim ortaklıklar yönünden tutulması zorunlu olan defterlerden biri. *(Bu deftere genel kurul zabıtları yazılır).*

toplar.damar, b.i. *anat.* Kanın, vücudun her yanından kalbe gitmesine yarayan damar. [*Osm.* Verît; *Ing.* Vein; *Fr.* Veine]. ☆ *Eşanl.* **vena;** ☆ *Kars.* **atardamar, arter.** *ŞEKİL: 564.*— **TOPLARDAMARLAR;** ⊛ **alt ana ~ ı,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Anatoplardamar;** ⊛ **ana ~,** § ❶ *anat.* Vücudu dolaşıp dönen kanın tümünü kalbin sağ kulakçığına döken iki kalın toplardamardan her biri. [*Ing.* ve *Fr.* Vena cava]; § ❷ *embriy.* Embriyonun ilk dört toplardamarına verilen ad. Bu damarlar sonradan, boyun toplardamarı ve azigos toplardamarı olur; ⊛ **ana ~ sistemi,** *anat.* İki anatoplardamarlara açılan toplardamarların tümü. [*Ing.* Vena cava system]. ☆ *Kars.* **kapı toplardamar sistemi;** ⊛ **Arantius ~ kanalı,** *anat.* Dölütte kapı toplardamarının sol dalı ile alt ana toplardamarı birleştiren kanal. *(Doğumdan sonra tam veya kısmen tıkanır);* ⊛ **bazilik ~,** *anat.* Kolun iç yüzeyindeki yüzeysel toplardamar. *(Dirsek kıvrımında, yüzeysel dirsek toplardamarı ile orta toplardamarın birleşmesinden meydana gelir, sonra yüzeyden kolun iç yüzünde ilerleyerek yüzeyden koltukaltı toplardamarına dökülür);* ⊛ **boyun ~ ı,** *zool.* ve *anat.* Bastan kanı toplayarak gelen ve biri içten, biri dıştan olmak üzere, iki sağda, iki solda uzanan dört damardan her biri olup üst vena cava'ya bağlanırlar. [*Osm.* Verîd-i vîcarî; *ing.* Jugular vein; *Fr.* Veine jugulaire]; ⊛ **böbrek ~ ları,** *anat.* Biri sağ, biri sol olmak üzere iki tanedir, böbreğin siyah kanını alır, alt anatoplardamarla birleşir. [*Ing.* Renal veins; *Fr.* Veines rénales]; ⊛ **dalak ~ ı,** *anat.* Kirli kanı dalaktan kapı toplardamarına götüren damar. [*Ing.* Spleen vein; *Fr.* Veine splénique]; ⊛ **diyafram alt ~ ları,** *anat.* Diyafram alt atardamarlarına eşlik eden toplardamarlar, diyafram deliği hizasında alt anatoplardamarın ön yüzüne bitişerek ağızlaşır. [*Ing.* Inferior diaphragmatic veins; *Fr.* Veines diaphragmatiques inférieures]; ⊛ **göz ~ ı,** *anat.* Gözün çeşitli toplardamarının çoğunluğunu aldıktan sonra kavernos sinüsa dökülen toplardamar. [*Ing.* Ophthalmic vein; *Fr.* Veine ophtalmique; ⊛ **hemoroyidal ~ lar,** *anat.* Hemoroyidal atardamarlara eşlik eden ve göden mukozası ile anus iç büzgenkası arasında ağ şeklinde yayılan toplardamarlar. *(Basur memeleri burada oluşur).* [*Ing.* Hemorroïdal veins; *Fr.* Veines hémorroïdales]; ⊛ **kapı ~ ı,** *anat.* ◘ **Kapı;** ⊛ **karaciğer üstü ~ ları,** *anat.* Kapı toplardamarı yoluyle karaciğere gelen bütün kanı alt ana toplardamara götüren ve başlangıcı karaciğerin içinde bulunan toplardamarlar. [*Ing.* Suprarenal vein; *Fr.* Veines suprarénales]; ⊛ **kol baş ana ~ ları,** *anat.* ◘ **Kol;** ⊛ **koltukaltı ~,** *anat.* Koltukaltı toplardamarına paralel toplardamar. [*Ing.* Axillary vein; *Fr.* Veine axillaire]; ⊛ **kurbağaması ~ lar,** *anat.* ◘ **Kurbağaması;** ⊛ **orta ~,** *anat.* Önkolun ön yüzünden ilerleyen, dirsek bükümünün ortasında ikiye ayrılıp iç tarafta orta bazilikı dış tarafta orta kefaliki meydana getirerek son bulan toplardamar. [*Ing.* Median vein, superficial vein; *Fr.* Veine médiane, veine radiale superficielle]; ⊛ **sperma ~ ları,** *anat.* ◘ **Sperma;** ⊛ **üst ana ~,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Anatoplardamar.** ◘ *ŞEKİL: 6.*— **AKCİĞER.**

toplaşma, nsz. f. § ❶ Toplaşmak eylemi. [*Osm.* Tecemmu; *ing.* Agglomeration; *Fr.* Agglomération]; § ❷ Top haline gelme, top gibi olma.

toplaşmak, nsz. f. § ❶ Toplanmak. [*Ing.* To gather, together; *Fr. Se* ramasser, *(assemblée)* se réunir]; § ❷ Top haline gelmek. [*Ing.* To get hard lumps in it *(soup, in cooking)*].

~ **kanunu,** *psik.* Her bilinç unsurunun, daha önce bir bölümünü meydana getirdiği bütünü yeniden meydana getirmeğe yöneldiğini ileri süren çağrışım kanunu. *(Bazı psikologlar bu kanunun, her türlü fikir çağrışımının temelini meydana getirdiğini ileri sürerler).*

toplatmak (-I, -e), f. Toplamak işini yaptırmak. [*Ing.* To seize *(issue of nemspaper)*; *Fr.* Faire ramasser, faire réunir etc.].

toplayıcı, i. § ❶ *mark.* Çiftlik ve deniz mahsullerini v.b. maddeleri ufak ve dağınık halde bulunan üreticilerinden satın alan ve bunları niteliklerine göre sınıfandırdıktan sonra satan aracı ve komisyoncu. [*Ing.* Assembler]; § ❷ *(Komputör)* Toplama işini yapan *(ünite)* Bir kompütörde kendisine verilen iki veya daha fazla sayı veya çokluğun toplamını yapabilen bir tertibat. [*Ing.* Adder]; ⊛ **avcı ~,** *sosy.* ◘ **Avcı;** ⊛ **cebirsel ~,** *(Kompütör)* Cebirsel toplam yapabilen toplama cihazı. [*Ing.* Algebra adder]. ~ **halkalı,** *elek.* ◘ **Halka.**

toplu, s. < *toplamak.* § ❶ Toplu olan: *Toplu tabanca.* [*Ing.* Having a knob or round head; *Fr.* Qui a une boule, une boulette, une tête]; § ❷ Hep bir arada, toplanmış: *Orada toplu bulunuyorlardı.* [*Ing.* Compact; collected together in a mass; *Fr.* Réuni, ramassé, compact]; § ❸ Düzene konmuş: *Toplu bir oda.* [*Ing.* Well-arranged, tidy; *Fr.* Bien arrangé]; § ❹ Topʳunu içine alan: *Toplu bir bakış.* [*Ing.* Collective; *Fr.* Collectif.-ive]; § ❺ Vücutça dolgun. [*Ing.* Plump; *Fr.* Gros, gras]; § ❻ *h.d.* Toplu iğne: *Bir toplunuz var mı?*

~ **alıştırmalar,** *cimn.* Çoğu kez nese ve canlılık yaratır nitelikte birden çok kişiyle yapılan alıştırmalar. [*Ing.* Group exercises; *Fr.* Exercices en groupe].

~ basın mahkemesi, *huk.* Ağır ceza mahkemelerinin yetkileri dışında kalan ve basın yoluyla işlenen suçları yargılamak üzere kurulan mahkeme.
~ başlık, *matb.* Çok ciltli büyük eserlerde, koleksiyon veya bilimsel kitaplarda her ciltte başa basılan müşterek ad. [*Ing.* Collective title; *Fr.* Titre collectif].
~ çekim, *sin.* Bir yerin uzaktan çevrilmiş görüntüsünü veren çekim. [*Ing.* Distance shot, vista shot, very long shot; *Fr.* Plan d'ensemble, plan grand ensemble, plan éloigné].
~ dağlar, *coğr.* Eni ve boyu birbirine yakın değerde, girintisi çıkıntısı az dağlar. [*Osm.* Cibâl-i kütleviye; *Ing.* Mountanious mass; *Fr.* Massif de montagne].
☆ *Eşanl.* **kütlemsi dağlar, kütlevî dağlar.**
~ durum, ◘ **Konjonktür.**
~ faaliyet üniteleri, *eğt.* Öğrencileri hep birden veya gruplar halinde araştırmaya yönetici nitelikte öğretim ünitelerine verilen ad.
~ fiş, *küt.* Aynı yazara veya aynı konuya ait kitap, makale ve broşürlerin toplu olarak kaydedildiği tek fiş. [*Ing* Collective entry].
~ gezi, Aralarında bir acentaya veya bir taşıtçıya başvurmaktan başka bir bağ bulunmayan kişilerin bir yerden başka bir yere yer değiştirmeleri. [*Ing.* Group travel; *Fr.* Tourisme collectif].
~ gönderme grupu, *ask.* Aynı yere gönderilen nispeten küçük, hamulelerden nakliye masrafını azaltmak, süratle teslimine imkân vermek ve malzemeyi muhafaza etmek üzere bir araya getirip tek mal halinde gönderilen grup. [*Ing.* Aggregater shipments].
~ görüşme, *huk.* Toplu iş sözleşmesi yapmak amacıyle yetkili tarafların resmen, bir masa etrafında toplanarak anlaşmaya varmak için yaptıkları görüşme. [*Ing.* Collective bargaining].
~ görüşmeye çağırı, *huk* İş kolu veya işyeri esasına göre toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili işçi kuruluşunun, işveren kuruluşunun veya işvereni, keza işveren veya ayrı yetkiye sahip işveren kuruluşunun karşı tarafı toplu görüşmeye çağırması.
~ hareketleri, *coğr.* Yer kabuğunun geniş ölçülü olan ve çok ağır olarak süren hareketleri. [*Ing.* Epeirogeny, epeirogenic «movement»; *Fr.* Mouvements d'ensemble, Mouvements épeirogéniques].
~ ışık, *sin.* Belirli bir alanı aydınlatmak üzere hazırlanmış ışık. [*Ing.* Spotlighting; *Fr.* Lumière concentrée, spotlighting].
~ iğne, ◘ **Topluiğne.**

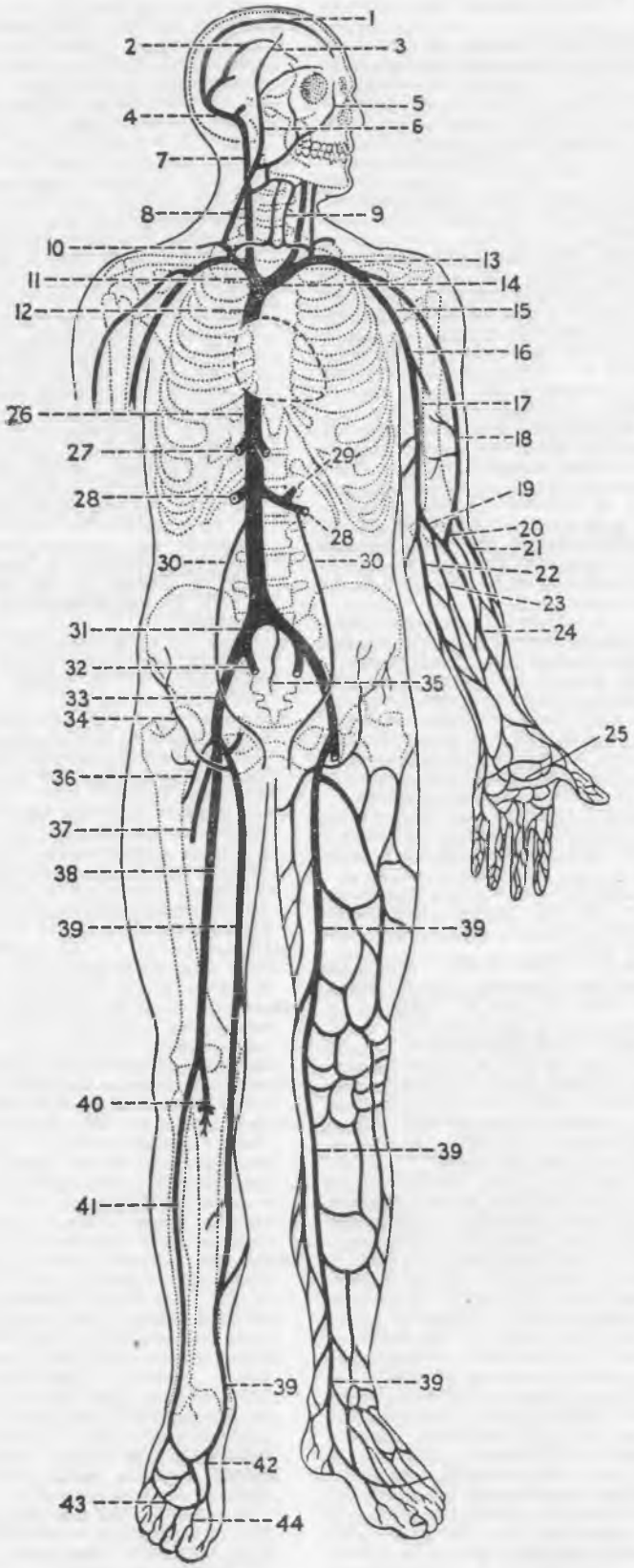

ŞEKİL: 564.— **TOPLARDAMARLAR:**
1. Üst sagital boşluk.
2. Alt sagital boşluk.
3. Üst şakak toplardamarı.
4. Enine boşluk.
5. Ön yüz toplardamarı.
6. Arka yüz toplardamarı.
7. Boyun iç toplardamarı.
8. Boyun dış toplardamarı.
9. Boyun ön toplardamarı.
10. Boyun enine toplardamarı.
11. Adsız toplardamar (R).
12. Üst vena kava.
13. Köprücük altı toplardamarı.
14. Adsız toplardamar (L).
15. Koltukaltı toplardamarı.
16. Kol toplardamarı.
17. Bilek toplardamarı.
18. Kafatası *(Baş)* toplardamarı.
19. Orta bilek toplardamarı.
20. Orta baş toplardamarı.
21. Ön kol toplardamarı.
22. Arka dirsek toplardamarı.
23. Ön dirsek toplardamarı.
24. Yüzeysel orta toplardamarı.
25. Aya kavisleri.
26. Alt vena kava.
27. Karaciğer toplardamarı.
28. Böbrek toplardamarı.
29. Diyafram *(Frenik)* toplardamarı.
30. Sperma toplardamarı.
31. Ana kalça toplardamarı.
32. İç kalça toplardamarı.
33. Dış kalça toplardamarı.
34. Yüzeysel kıvrık kalça toplardamarı.
35. Orta kuyruk sokumu toplardamarı.
36. Uyluk kıvrık toplardamarı.
37. Uyluk derin toplardamarı.
38. Uyluk toplardamarı.
39. Safen uzun toplardamarı.
40. Dizardı toplardamarı.
41. Safen kısa toplardamarı.
42. Orta kenar toplardamarı.
43. Sırt toplardamarı kavsi.
44. El veya ayak parmak toplardamarı.

~ **iş münasebetleri (ilişkileri)**, *huk.* Bir işveren veya işveren kuruluşu ile, işçi topluluğunun, işçi-işveren konuları üzerindeki ilişkilerinin ifadesi.
~ **iş sözleşmesi**, *huk.* Hizmet akdinin yapılması, kapsamı ve sona ermesi ile ilgili konuları düzenlemek üzere, işçi kuruluşlarıyle işveren kuruluşları veya işverenler arasında yapılan bir sözleşme. [*Ing.* Collective labor agreement; *Fr.* Contrat collectif de travail].
~ **iş sözleşmesi ekibi**, *huk.* İşçi veya işveren yönünden, yapılacak toplu iş sözleşmesinde, görüşmelere ve pazarlığa katılacak kendilerine bu konuda yetki verilmiş ekip.
~ **iş sözleşmesi taktiği**, *huk.* Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde, tarafların kendilerini başarıya götüreceğini umarak kendi yönlerinden uygulamada esas tuttukları usuller.
~ **iş sözleşmesi yapma yetkisi**, *huk.* Bir işçi veya işveren kuruluşunun veya işverenin toplu iş sözleşmesi yapabilmek için kendilerinde bulunması gerekli niteliklerin tümü.
~ **işçi çıkarma**, *huk.* İşveren tarafından ancak işlerini daraltmak veya işçilerini azaltmak amacıyla iş yerinden toplu olarak veya kısa aralıklarla 10 işçiden az olmamak üzere mevcut işçilerin onda biri kadar ve daha fazla işçiyi işten çıkarması hali.
~ **katalog**, *küt.* Iki veya daha fazla kütüphanenin kolleksiyonlarının tamamını veya bir kısmını bir araya getirerek aynı sistem içinde tasnif eden katalog. Bu kataloğ, (a) bir yayımın nerede bulunduğunu tespit etmek; (b) Memleket içi ve memleket dışı ödünç vermeyi kolaylaştırmak ve (c) Kitap satın alınmasna düzen vermek gibi faydalar sağlar. [*Ing.* Union catalogue repertory; Catalogue collectif].
~ **kesit**, *coğr.* Dar ve küçük yerler için çizilmiş, bu yerlerdeki birçok ayrıntıları gösterimiş bulunan kesitler yerine ve çoğunca bunlardan faydalanılarak, ayrıntıları azaltarak çizilen kesit.
☆ *Eşanl.* **ayrıntısız kesit**.
~ **mahkeme**, *huk.* Birden fazla hâkimin görevli olduğu mahkeme. *(Sıkıyönetim mahkemeleri toplu hâkim sistemine göre görev yaparlar).*
~ **meyve**, *bot.* Apokarp olan bir erkek organdan meydana gelmiş meyve.
~ **nüfus**, *coğr.* ve *istat.* Bir komünde halkın belediye binası çevresindeki birbirine bitişik veya pek az aralıklı meskenlerde oturan kısmı; sıkışık bir köyün halkı.
~ **olarak**, *huk.* ◘ **Topluca**.
~ **pazarlık**, *huk.* Toplu iş sözleşmesi yapmak üzere yetkili tarafların bir masa etrafında oturarak görüşmeleri.
~ **rehin**, *huk.* Birden çok gayrimenkulün aynı alacağa karşılık olarak rehnedilmesi. *(Burada alacaklı teminat gösterilen gayrimenkullerden dilediğini sattırarak alacağının tamamını almak hakkına sahip olur).*
~ **sevk ve yönetim sistemi**, *bilgi-işlem.* ◘ **Sistem.**
~ **sigortası**, *huk.* ◘ **Sigorta.**
~ **sözleşme**, *huk.* İş Kanununa göre İşverenle işçiler arasında yapılan anlaşma.
~ **sözleşme ve grev hakkı**, *huk.* İşçilerin, işverenleri ile hizmet akitlerini toplu olarak ve bir örgüt içinde yapabilmeleri ve ortak çıkarları için greve başvurabilmelerinin kanunen tanınmış bir hak olduğunu ifade eder.
~ **tabanca**, İçine kurşunları yerleştirilen beş veya altı delikli döner bir toparlağı bulunan tabanca. [*Ing.* ve *Fr.* Revolver].
~ **tartışma**, ◘ **Forum.**
~ **ziyaret**, *tur.* Rehberli veya rehbersiz bir şekilde turistik önem taşıyan bir merkezi ziyaret etme. *(Bu ziyaret, ortaklaşa veya tek tek bir taşıt aracından yararlanarak yapılır).*

topluca, z. § ❶ Toplu olarak: *Topluca bize geldiler.* [*Fr.* A grands traits]; § ❷ s. Vücutça biraz dolgun: *Topluca bir genç.*
~ **Invaryant şekil**, *mat.* Bir noktasal dönüşümde, noktalardan her biri kendi dönüşmüsü ile çakışmaksızın dönüşmüsü ile çakışan şekil. *(Bir evirtimde, bir doğru, evirtim merkezinden geçerse topluca invaryant bir şekildir).*

toplu.durum*, b.İ. ◘ **Konjonktür.**

toplu.iğne, b.İ. Bir ucu sivri, öbür ucunda ise küçük bir topuz bulunan iğne. [*Ing.* Pin; *Fr.* Épingle].

topluluk,-ğu, İ. < § ❶ Toplu olma hali. [*Ing.* A being collected together; compactness; *Fr.* Collectivité]; § ❷ Bir arada bulunan şeylerin topu. [*Osm.* Tecemmu camia; *ing.* ve *Fr.* Association]; § ❸ Nitelikleri bakımından bir bütün meydana getiren ve en çoğu bir arada bulunan canlıların topu. [*Osm.* Cemiyet; *Ing.* Society, community; *Fr.* Société, communauté]; § ❹ *jeol.* Başlangıçta birbirinden ayrı minerallerin, herhangi bir nedenle bir araya gelerek birlikte yürüyüşler gösteren bir topluluk durumuna gelmeleri. [*Ing.* Aggregats; *Fr.* Agrégat]; § ❺ *biy.* Belli bir alanda bulunan ve büyük bir ihtimalle akraba olan aynı türden bireylerin tümü; § ❻ *demogr.* Aynı dönem içinde aynı demografi olayını yasamış şahıslar veya çiftler bütünü: *1930 yılında doğan kadınlar topluluğu;* § ❼ *müz.* (a) Konçerto solocusunu belirleyen niteliklerin tersine, eksiksiz bir bütün meydana getirmek için her icracının kimliğini silikleştirip öteki müzikçilere uydurmak suretiyle oluşturduğu eser. (b) Dramatik müzik alanında *(opera, oratoryo v.b.),* en azından bir üçlü veya dörtlü ses kümesi kurmak üzere birleşen çok kişilik bölümler. *(Çok defa bir mantıksızlık örneği olan bu yöntem, özellikle opera buf stilinde ve operetlerde gelişti).* ◉ ~**la iş uyuşmazlığı**, *huk.* Yürürlükte olan iş şartlarının hepsi veya bir veya birkaçı veya bunların uygulanan tarz ve usulleri hakkında bir işçi sendikası veya örgütlenmemiş işçiler ile işveren arasında doğan anlaşmazlık. [*Ing.* Collective labor-dispute]; ◉ **bitki topluluğu**, *coğr.* ◘ **Bitki;** ◉ **çocuk topluluğu**, *tiy.* ◘ **Çocuk;** ◉ **gezici** ~ *tiy.* ◘ **Gezici;** ◉ **hayvan topluluğu**, *coğr.* ◘ **Hayvan.**
~ **ismi**, *gram.* ◘ **isim.**
~ **korkusu**, *psik.* ◘ **Agorafobi.**
~ **müziği çalmak**, *müz.* Çok sesli veya çok çalgılı bir eserin icrasına katılmak.
~ **oyunu**, *tiy.* Oyuna katılanların her birinin uyuşma içinde bir bütün kurabilmeleri, içlerinden biri sivrilmeden, başarının eşit dağıldığı oyunculuk. [*Ing.* Ensemble play; *Fr.* Jeu d'ensemble],
☆ *Eşanl.* Takım oyunu.
~ **sayısı**, ◘ **Sayı.**
~ **sigortası**, *huk.* ◘ **Sigorta.**

toplum*, İ. Ortak yasalara uyarak bir arada yaşayan insanlar topluluğu: *İlkel toplumlar. İleri toplumlar.* [*Ing.* Society, community; *Fr.* Société, communauté] ; ◉ **ilkel** ~, *sosy.* ◘ **ilkel.**
~ **basıncı**, *sosy.* ◘ **Basınç.**
~ **baskısı**, *sosy.* ◘ **Baskı.**
~ **çeşitleri**, *sosy.* ◘ **Çeşit.**
~ **değişmesi**, *sosy.* ◘ **Değişme⁶.**
~ **dengesi**, *sosy.* ◘ **Denge⁴**
~ **düzeni**, *sosy.* ◘ **Düzen⁵**
~ **ekolojisi**, *sosy.* İnsanların mekânda dağılışının ve bu dağılışı gerektiren etkileşme şekillerinin bilim yöntemleriyle incelenmesi. [*Ing.* Social ecology; *Fr.* Ecologie sociale].
~ **enerjisi**, *sosy.* ◘ **Enerji³**
~ **kalkınması**, *sosy.* Halkın, özellikle köylerde yaşayan halkın, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yaşayış düzeyini yükseltmek için yapılan ve halkın iştirakine de önem veren faaliyetlerin tümüne verilen ad.
~ **polisi**, *huk.* Cumhuriyet ve hürriyeti korumak amacı ile kanun dışı sokak hareketlerini önlemek için kurulan polis teşkilâtı.
~ **sözleşmesi**, *siy.* Bazı yazarlara göre, vatandaşların kendi aralarındaki ve hükûmetlerle vatandaşlar arasındaki hak ve görevleri düzenleyen açık veya zımnî anlaşma.
☆ *Eşanl.* **toplum zabıtası.**

toplum.bilim*, b.İ. İnsan topluluklarının yaşayışını ve onu yöneten yasaları inceleyen bilim. [*Osm.* İçtimaiyat; *Ing.* Sociology; *Fr.* Sociologie].
☆ *Eşanl.* **Sosyoloji.**

toplum.bilimsel*, b.İ. Toplumbilimle ilgili olan. [*Ing.* Sociological; *Fr.* Sociologique].
☆ *Eşanl.* **Sosyolojik.**

toplumcu*, İ. ve s. *fels.* Toplumculuktan yana olan *(kimse veya görüş).* [*Ing.* Socialist *(ic); Fr.* Socialiste],
☆ *Eşanl.* **Sosyalist.**
~ **gerçekcilik**, *ed.* ve *fels.* Hayattaki olayları, toplum ilişkilerini sosyalizm açısından ele alarak, yalnız gerçekçilikle yetinmeyerek, bu olayların gelişme sürecini de izleyen roman türü. [*Ing.* Socialistic-realism· *Fr.* Socialiste-réalisme]
~ **oyun**, *tiy. İşçi* hareketleriyle ortaya çıkmış, toplumun ekonomik durumuyla ilgili oyun. *(Gerçekçi tiyatronun son yazarları toplumu konu olarak almışlardır. Çağımızda bu eğilim, özellikle ilk kez G. Hauptmann'da sonra da genç kuşak İngiliz yazarlarında izlenmektedir).* [*Ing.* Social drama].

toplumculuk*,-ğu, İ. *fels.* (a) Üretim ve değişim araçlarının devlet mülkiyetine veya ortaklığına geçmesini.(b) *(Bunlarla)* Toplum ihtiyaçlarına göre üretim yapmak üzere ekonominin devlet tarafından düzenlenmesini, yönetilip denetlenmesini; (c) İhtiyaç maddelerinin, kazancın dağıtılmasını ve dengeleştirilmesini isteyen, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel örgütünde özel mülkiyetin ve sosyal sınıfların bulunmadığı bir yaşayış düzeni şeklinde değişiklik yapmayı öngören ekonomik, politik görüşlerin her biri. [*Ing.* Socialism; *Fr.* Socialisme]. ☆ *Eşanl.* **Sosyalizm;** ◉ **bilimsel** ~, *fels.* ◘ **Bilimsel;** ◉ **loncacı** ~, *fels.* ve *sosy.* Ortaçağ zanaatçılığını örnek alan toplumculuk olup sendikacılıktan farklı olarak, ortaçağ zanaatçılarının bağımsız loncalarını yeniden dirilterek toplumculuğu gerçekleştirmeyi yeğler. [*Ing.* Corporatism; *Fr.* Corporatisme]. ☆ *Eşanl.* **Korporatizm, lonca sosyalizmi.**

toplumdaş*, İ. Aynı topluma bağlı bireylerin her biri. [*Ing.* Fellow, associate, socius; *Fr.* Socius].

toplum içicilik*,-ği, İ. *fels.* İnsanın kendi toplumunu evrenin merkezi sayması. [*Osm.* Lilcemiye; *ing.* Sociocentrism; *Fr.* Sociocentrisme].
☆ *Eşanl.* **sosyosantrizm.**

toplumlaştırmak (-i) f. Toplumculuk ilkeleri gereğince topluluğa mal etmek. [*ing.* To socialize; *Fr.* Socialiser].
☆ *Eşanl.* **sosyalleştirmek.**

toplumsal, s. Toplumla ilgili, topluma ilişkin. [*Osm.* İçtimaî; *Ing.* Social; *Fr.* Social,-ale].
☆ *Eşanl.* **sosyal.**
~ **evrim**, *fels.* Toplumsal karsıtlıkların yeni'yi gerekli kılmasıyla gerçeklesen gelisme. [*Ing.* Social evolution; *Fr.* Évolution sociale].
~ **Darwincilik**, *fels.* Anamalcılığı düsünsel alanda temellendirmek için, toplumsal yasaları biyolojik yasalara indirgeme. [*Ing.* Social Darwinism; *Fr.* Darwinisme sociale].
~ **oyun**, *tiy.* Toplum sorunları üzerine eğilerek tartısan ve ahlâk yönünden tutumu olan oyun. [*Ing.* Social play].
~ **jimnastik**, *sp.* ◘ **jimnastik.**
~ **ruh-akıl hekimliği**, ◘ **Psikiyatri.**

toplumsallaştırma*, İ. Toplumsallastırmak eylemi. [*Ing.* Socialization; *Fr.* Socialisation].

toplumsallaştırmak (i-), f. Toplumun yararlanabileceği bir duruma getirmek, toplumsal kanunlara uydurmak. [*Osm.* İctimailestirmek; *Ing.* To socialize; *Fr.* Socialiser].

toplumsallık,-ğı, İ. § ❶ Toplum hayatına yatkın bir kimsenin özelliği; § ❷ *ekoloji.* Aynı türden kişilerin belirli bir topluluğun içinde birbirlerine göre yer alma tarzı.

topo-, *Yun. topos*, yer'den alınan ve birçok kelimenin yapısına giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Topo-].

topo, İ. *den.* Iki yelkenli bir flokalı, dibi düz İtalyan balıkçı teknesi. Adriyatik'te kullanılır. [*Ing.* ve *Fr.* Topo].

topofobi, İ. *Fr. topophobie. psik.* Belirli bazı yerlere karşı hastalık derecesinde korku. [*Ing.* Topophobia].

topograf, İ. *coğr.* Yeryüzü biçimlerini bir ha-

ritaya çizen kimse. [*Ing.* Topographer; *Fr.* Topographe].
☆ *Eşanl.* **topografyacı.**

topografya /topograf:ya/, i. *topos,* yer + *graphein,* yazmak. *Yun.* Arazi şekillerini tabiî veya sunî ayrıntılarıyle belirtecek şekilde bir yeri, kâğıt üzerinde çizgilerle göstermek işi. [*Ing.* Topography; *Fr.* Topographie]; ⊙ **aşınma ~ sı,** *jeol.* ◘ **Aşınma;** ⊙ **tarihî ~,** *ark.* Tarihî yerlerin ve sınırlarının tespitinde kullanılan yöntemlerin *(topoğrafya, toponimi, arkeoloji, tarih ve edebiyat)* tümü.
~ haritası, *topog.* Büyük ölçekli olan ve yeryüzü biçimlerini türlü ayrıntılarıyle ve çeşitli yollarla gösteren harita. [*Ing.* Topographic map; *Fr.* Carte topographique].

topoğrafyacı, i. Arazinin haritasını çıkaran kişi. [*ing.* Topographer; *Fr.* Topographe]; ⊙ **uzman ~,** Topoğrafya ve topometre çalışmalarıyle ölçme ve hesaplar yapan, verileri değerlendiren uzman.

topoloji, i. *Fr. topologie.* § ❶ *mat.* Ön-arka, üst-alt, sağ-sol bağıntılarıyla yer belli etmek üzere kurulan bilim. [*Ing.* Topology]. ☆ *Eşanl.* **konum analizi;** § ❷ *coğr. esk.* Jeomorfoloji bilim dalının gelişmesi sırasında, topoğrafya ile jeoloji arasında yer tutarcasına belirmiş, bir çeşit jeomorfoloji özelliği göstermiş bulunan bilim dalı. *(Jeomorfolojinin gelişmesi karşısında, topoloji adı yavaş yavaş silinmiştir).* [*Ing.* Topology; *Fr.* Topologie].

topolojik, s. *Fr. topologique.* Toplojiyle ilgili olan. [*ing.* Topological].
~ sistem, § ❶ Soyut fikirlerin somut ve belli fikirlere bağlandığı mnemoteknik sistem. [*ing.* Topological system]; § ❷ *psik.* K. Levin'in sistemine verilen ad. *(Bu sistemin betimsel modelleri, gerek fizikteki alanlar kuramına, gerek matematik topolojiye dayanır).* [*ing.* Topological system].

topometri, i. *Fr. topométrie.* Harita elemanlarının ölçüyle tespiti için arazi üzerinde yapılan işlemlerin tümü. *(Topometri, topoğrafyanın temel işlemidir).* [*Ing.* Topometry].

toponevros, i. *tıp.* Belirli bir bölgeye ait nevroz. [*ing.* Toponeurosis].

toponimi, i. *antr.* Kültürel antropolojinin, şahısların ve yerlerin adlarıyle, uğraşan dalı. [*ing.* Toponymy; *Fr.* Toponymie].

toponimik, s. *Fr. toponymique.* Toponomiyle ilgili olan. [*ing.* Toponymical].
~ psikoloji, *psik.* Geometri ve vektörlerden çıkan kavramlara dayanan olguların ve ilkelerin sistematik bir şekilde açıklanıp yorumlanması. [*Ing.* Toponymical psychology; *Fr.* Psychologie toponymique].

toprak,-ğı, i. *esk.T.* § ❶ Kayaçların ufalanıp ayrışmasından oluşan ve içine organik kalıntılar karışmış olan yeryüzünün en üst katmanı. *(Üzerinde bitkiler yetişir). Özlü toprak. Kara toprak. Kireçli toprak.* [*Osm.* Türâb; earth, soil; *Fr.* Terre, terrain, sol]; § ❷ Kara: *Toprağa ayak basmak.* [*ing.* Land, ground; *Fr.* Terre]; § ❸ Ülke: *Buraları Türk toprağıdır.* [*Ing.* Country, territory; *Fr.* Pays]; § ❹ Arazi, tarla: *Köylüye toprak vermek.* [*ing.* Land; *Fr.* Terre, terrain]; § ❺ s. Topraktan olan: *Toprak kap. Toprak yol.* [*ing.* Earthen; *Fr.* De terre, en terre]; § ❻ *arg.* Bozuk eroin. [*ing.* Heroin; *Fr.* Héroïne]; § ❼ *min* ve *kim.* Eskiden basit cisim olduğu sanılan, itriyum ve alüminyum oksid, silis gibi kuru, kokusuz, tatsız, suda çözünmeyen maden oksidlere verilen ad; § ❽ *sny.* Yüze soğurarak arıtma işlemlerinde veya katalizör olarak kullanılan kil, lekeci kili, boksid v.b.; § ❾ Maddenin dört elemanından biri; ⊙ **toprağa bakmak,** *dey.* Ölümü yakın görülmek. [*ing.* To be nearing death]; ⊙ **toprağa düşmek,** *dey.* Ölüp toprağa gömülmek; ⊙ **toprağa girmek,** *dey.* Gömülmüş olmak, ölmek; ⊙ **toprağa vermek,** *dey.* Ölüyü gömmek; ⊙ **toprağı bol olsun,** *dey.* Pek saygı duyulmayan ölüler anılırken söylenir. [*ing.* May he rest in peace *(used for a non-muslim)*]; ⊙ **toprağı işleme,** *trm.* Bitkilerin kolaylıkla yetişmesini sağlamak, verimi arttırmak için toprakta yapılan işler; ⊙ **toprağına ağır gelmesin,** *dey.* Bir ölünün aleyhinde söyenileceği zaman kullanılır. [*ing. I* hope it won't weigh heavy on him]; ⊙ **toprağı yorucu bitkiler,** *trm.* Geçerli işleme usulleriyle topraktaki besin maddeleriyle organik maddeyi tüketmeye vesile olan ve toprak yapısını bozan bitkiler; ⊙ **~ la işleme,** *petrol.* ◘ **işleme;** ⊙ **~ tan buharlaşan su,** *trm.* Yağışın doğrudan doğruya topraktan buharlaşan kısmı; ⊙ **~ tan faydalanma,** *coğr.* Bir ülkede veya bölgede toprağın, kullanıldığı yere göre adlandırılması. *(Böyle bir yerde tarla olarak faydalandırılan topraklar bulunduğu gibi, çayır, otlak, yaylak, bağ, bahçe toprakları, ormanların bulunduğu yerlerdeki topraklar, sularla örtülü yerler, işe yaramaz boş yerler, yapıların, yolların tuttuğu yerler vardır. Bunlardan her birinin o bölgedeki, ülkedeki tutarı doğal olaylara o ülkedeki ekonomik şartlara bağlı olarak değişir).* [*Ing.* Land use, Land use plan]; ⊙ **killi ~,** İçinde çok miktar kil bulunan toprak *(çanak, çömlek yapılır).* [*Fr.* Terre argileuse]; ⊙ **adamik ~,** *jeol.* Bir çeşit kırmızı kil. [*ing.* Adamic earth]; ⊙ **ağır ~,** ◘ **Ağır**[1]; ⊙ **akan ~,** ◘ **Akan;** ⊙ **aktif ~,** *kim.* Doğal olarak bulunan bir mineralden, meselâ topraktan hazırlanan adzorplayıcı madde. [*Ing.* Active earth]; ⊙ **alkali ~ lar,** *min.* Barit, kireç, magnezya, stronsiyan; ⊙ **alp mer'a ~ ları,** *coğr.* Serin ılımlı, buzlu Alp ikliminde çiçekli alp bitkileri, otlar ve fundalar altında oluşan, yüzeyde koyu kahve rengi ve ufalanabilir toprak olup 30-60 sm.'de ufalanır. Sarımsı-gri ve sarımsı-kahverengi toprağa dönüşür. [*ing.* Alphine meadow soil]; ⊙ **alüvyal ~,** *trm.* tortul toprak. Taşıma ile meydana gelen ve toprak oluşumu olayı ile vücut bulan, orijinal materyalden pek az veya hiç farklılık göstermeyen, nispeten yeni, yığılmış materyalden meydana gelen toprak. Akarsuların yığdığı toprak. [*ing.* Alluvial soil]; ⊙ **arık ~,** *trm.* ◘ **Arık;** ⊙ **arkuerit lar,** *coğr.* ◘ **Arkuerit;** ⊙ **asıl ~,** *trm.* ◘ **Asıl**[1]; ⊙ **asid ~,** *trm.* PH'ı düşük veya çok nemli toprak; ⊙ **asma toprağı,** *trm.* ◘ **Asma**[2]; ⊙ **ateş toprağı,** Ateş tuğlası yapılan, ateşe dayanıklı toprak. [*Fr.* Terre réfractaire]; ⊙ **azonal ~ lar,** *trm.* ◘ **Azonal;** ⊙ **bakir ~,** *trm.* ◘ **Bakir;** ⊙ **bakiye ~,** *trm.* ◘ **Bakiye;** ⊙ **balçık toprağı,** *trm.* ◘ **Balçık;** ⊙ **beyaz ~,** *min.* Ksolen oranı yüksek olan toprak; ⊙ **bitkisel ~,** *jeol.* ◘ **Bitkisel;** ⊙ **buzul toprağı ~,** *trm.* ◘ **Buzul;** ⊙ **civalı ~,** *kim.* ◘ **Civalı;** ⊙ **çernozem ~ lar,** *trm.* ◘ **Çernozem;** ⊙ **çertli ~,** *trm.* ◘ **Çert;** ⊙ **çiğ ~,** ◘ **Çiğ;** ⊙ **çokgenli ~ lar,** *coğr.* ◘ **Çokgen;** ⊙ **çorak ~,** *coğr.* ◘ **Çorak;** ⊙ **çöl ~ ları,** *trm.* ◘ **Çöl;** ⊙ **çömlekçi toprağı,** *min.* Tornada çekilmeğe elverişli, renkli veya renksiz yumuşak kil; ⊙ **denizsel ~,** *trm.* ◘ **Denizsel;** ⊙ **diyatome ~,** *trm.* ◘ **Diyatome;** ⊙ **doldurma ~,** ◘ **Doldurma;** ⊙ **dolma ~,** *istihk.* ◘ **Dolma;** ⊙ **donmuş ~,** *trm.* ◘ **Donmuş;** ⊙ **doymamış ~,** *trm.* ◘ **Doymamış;** ⊙ **döküm toprağı,** *met.* ◘ **Döküm;** ⊙ **eolyen ~ lar,** *trm.* ve *jeol.* Rüzgârla taşınmış topraklar. Rüzgârların etkisiyle toprak zerrelerinin bir yerde yığılması ile meydana gelen topraklar *(lösler gibi).* [*ing.* Aeolian soils]; ⊙ **eski ~,** *dey.* ◘ **Eski;** ⊙ **esmer ~,** *coğr.* ◘ **Esmer;** ⊙ **et ~,** *jeol.* Yumusak, kırmızı ve özlü toprak; ⊙ **etkinleştirilmiş ~,** *sny.* Kavrularak veya sülfürik asidle soğurma özelliği arttırılmış toprak; ⊙ **fosil toprağı,** *jeol.* ◘ **Fosil;** ⊙ **funda toprağı,** *bahç.* ◘ **Funda;** ⊙ **geçit ~,** *trm.* ◘ **Geçit;** ⊙ **gözünü ~ doyursun,** *dey.* ◘ **Göz;** ⊙ **hafif ~,** *trm.* ◘ **Hafif;** ⊙ **hücresel ~,** *toprak. bil.* ve *jeom.* ◘ **Hücresel;** ⊙ **iç içe girmiş ~,** *trm.* ◘ **iç;** ⊙ **itriyumlu ~ lar,** ◘ **itriyumlu;** ⊙ **iyi ~,** *trm.* ◘ **iyi;** ⊙ **kaba ~,** *trm.* ◘ **Kaba;** ⊙ **kâbe toprağı,** ◘ **Kâbe;** ⊙ **kalıp toprağı,** *met.* Dökümcülükte, özellikle büyük boyutlu kalıp yapımında kullanılan ve toprak, kil kıyılmış saman, maden kömürü veya kok tozundan meydana gelen karışım; ⊙ **kalkerli ~ lar,** *trm.* ◘ **Kalkerli;** ⊙ **kara ~,** § ❶ *dey.* Mezar, kabir; § ❷ *jeol.* ◘ **Kara;** ⊙ **karatoprağa aş olmak,** *dey.* Mezara girmek, ölmek, gömülmek; ⊙ **kayan ~,** *bayınd.* ◘ **Kayan;** ⊙ **kerpiç ~ lar,** *trm.* Yıllık yağışı 500 mm. den az, yağışlı ve yağışsız mevsimleri arasında önemli farklar olan bölgelerde oluşan, kuruyunca çatlayan, belirsiz fakat kaba kübik şekil alan, ağır killi topraklar. [*ing.* Adobe soils]; ⊙ **kestane renkli ~,** *trm.* ◘ **Kestane;** ⊙ **kıraç ~,** *coğr.* ◘ **Kıraç;** ⊙ **kırmızı çöl toprağı,** *trm.* ◘ **Kırmızı;** ⊙ **kırmızı ~,** *jeol.* ◘ **Kırmızı;** ⊙ **kırmızı podzolik ~,** *trm.* ◘ **Kırmızı;** ⊙ **kırmızı tınlı ~,** *trm.* ◘ **Kırmızı;** ⊙ **kırmızımsı kahverengi laterik ~ lar,** *trm.* ◘ **Kırmızımsı;** ⊙ **kırmızımsı kahverengi ~,** *trm.* ◘ **Kırmızımsı;** ⊙ **kırmızımsı preri ~,** *trm.* ◘ **kırmızımsı;** ⊙ **killi ~,** İçinde çok miktarda kil bulunan toprak. *(Çanak, çömlek yapılır).* [*Ing.* Clayey soil; *Fr.* Terre argileuse]; ⊙ **kutsal ~,** *din. tar.* Isa'nın doğuşu, aşaması ve ölümü ile kutsallaşan yerler; ⊙ **mümtaz ~,** *trm.* Fiziksel, kimyasal ve biyoloji kalitesi yüksek, çok iyi işlenebilen toprak; ⊙ **nadir ~ lar,** *kim.* Homojen bir bütün meydana getiren üç değerli maden oksidler veya bunlara tekabül eden madenler grupu; ⊙ **ombriya ve nocera toprağı,** *min.* Ombriya'da bulunan hidratlı doğal demir III oksid çeşidi. *(Kızıl kahverengi bir kildir, boyacılıkta kullanılır);* ⊙ **poligonal ~,** *jeom.* ◘ **Poligonal;** ⊙ **organik ⊙,** *trm.* ◘ **Organik;** ⊙ **özlü ~,** Çanak, çömlek yapılan macun gibi ince bir çamur meydana getiren killi toprak. [*ing.* Potter's clay; *Fr.* Terre glaise]; ⊙ **pişmiş ~,** *san.* (a) Biçim verilmiş ve fırınlanmış toprak. (b) Bu topraktan yapılmış eşya. [*Ing.* Baked clay; terra cotta; *Fr.* Terre cuit; terra cotta]; ⊙ **porselen toprağı,** *min.* Yıkandığı zaman kaoleni meydana getiren grenalı kil; ⊙ **renk açıcı ~,** *min.* Ham yağın rengini açmakta kullanılan madde; ⊙ **özlü ~,** Çanak çömlek yapılan macun gibi ince bir çamur meydana getiren killi toprak. [*Fr.* Terre glaise]; ⊙ **sarı ~,** *trm.* Hafif, çok kumlu, kuru ve zayıf toprak; ⊙ **sıcak ~,** *trm.* Çakıllı, az derin, bitkilerin sıcak ve kuru havalarda yaşamayıp öldüğü toprak; ⊙ **siena toprağı,** *min.* Bileşimindeki demir ve manganez oksidler yüzünden kahverengini alan ve boyacılıkta kullanılan kil; ⊙ **soğuk ~,** trm. Killi ve güç ısınan, bitkilerin büyümesi güç ve yavaş olan toprak; ⊙ **tortul ~,** *trm.* ◘ **Alüvyal toprak;** ⊙ **vadedilen ~,** *din.* Tanrı'nın İbranilere vadettiği kenan toprağı; ⊙ **yeşil ~ lar,** *min.* ve *kim.* Piroksenlerin ve bazı killerin ayrışmasından meydana gelen bileşikler. Bunlar gerçekte, bileşiminde demir de bulunan sodyum, potasyum, alüminyum, kalsiyum, magnezyum silikatlardır. *(Bazik boyarmaddeleri tespit eder ve boyacılıkta kullanılır).*
~ açısı, *balist.* ◘ **Mermi yolu.**
~ akması, *jeol.* Soğuk iklimlerde su ile doygun toprağın, alt tabakası donmuş ve üst tabakası çözülmüş olduğu zaman, çamur olarak aşağıya doğru akması. Çoğunca kutup bölgelerinde, bunun yakınında, veya benzer şartların bulunduğu yerlerde ve enlemlerde dibi donmuş toprakların, veya altında suyu iyice emmiş geçirimsiz tasların üstündeki tas kırıntılarının kayması olayı. *(Toprak akması olayı, çıplak, cılız, seyrek bitkili bölgelerde çok olur. Yüksek dağlardaki taş kırıntılarının yığınları da bu olayla belirir).* [*ing.* soil flowage, Solifluction; *Fr.* Solifluxion].
~ aktarma, Bina veya yol yapmak için kazılıp çıkarılan toprakları bir taraftan öbür tarafa nakletmek veya araziyi düzlemek için yüksek olan kısımları çukurlaştırmak ve diğer tarafı yükseltmek maksadiyle toprakları bir yerden öbür yere aktarmak.
~ altı akışı, *trm.* Bir drenaj sahasına düşen yağışın toprak akışı halinde akarsu kanallarına boşalan kısmı. [*ing.* Interflow; *Fr.* Mêlée].
~ altı drenajı, *trm.* Kök bölgesi dahilindeki

serbest tabansuyu düzeyini yetiştirilecek ürünlerin ortalama kök derinliklerinden daha aşağıya indirmeye ve mümkün olduğu kadar bu düzeyde tutmağa yarayan kapalı ve açık derin hendekler.

~ **amenajmanı**, *trm.* Toprakların ürün yetiştirmek için kullanılması niteliklerinin değiştirilmesi ve tâbi tutulduğu işlemlerin tamamı. [*Ing.* Soil management].

~ **arısı**, *zool.* ◘ **Arı.**

~ **asosiyasyonu**, *trm.* Karakteristik bir coğrafî dağılım dahilinde bir araya getirilmiş izahlı ve adlandırılmış toprak çeşitlerinden ibaret bir grup. [*Ing.* Soil. association].

~ **aşınması**, *jeol.* Toprağın sel suları ve yellerle yerinden kaldırılması ve süprülmesi. Kurak bölgelerde ve bu bölgeler çevresinde ki dönemli *(devirli)* olarak yağışlı-kurak yerlerde suyun süpürmesi, yelin üfürmesi yüzünden yamaçlardaki toprakların yerinden sökülerek sürüklenmesi olayı. *(Ormanların yok edilmiş, bitkileri sökülmüş yerlerde toprak aşınması geniş ölçüdedir. Bitki örtüsünün, hele ormanın bir yerde ortadan kaldırılmasıyle kurak mevsimde yellerin süpürücü etkisi durmadan işler, yağmur mevsiminin başlamasıyle de bütün bir yamacı soyarcasına süpürmesi yıkıcı olarak işler).* [*Osm.* Türâbın itikâli; *Ing.* Soil-erosion; *Fr.* Erosion du sol].

~ **baraj**, *trm.* Arkasındaki suyu tutmak için kullanılan kil, silt, kum veya çakıl gibi toprağı havi veya toprak ve kaya karışımı ile tesis edilen bir bend. [*Ing* Earthed dam].

~ **basıncı**, *trm.* Toprağın içerisinde bulunduğu tabiî veya sunî ortam cidarlarına yaptığı basınç kuvveti. [*Ing.* Earth pressure; soil pressure, rock pressure].

~ **bend**, *trm.* ◘ **Toprak baraj.**

~ **betonu**, ◘ **Beton.**

~ **bilim**, ◘ **Toprakbilim.**

~ **boru**, ◘ **Boru**[1].

~ **boşaltma**, Toprak düzlemesinde gereken toprakları kazarak çıkarmak işi.

~ **boyalar**, *res.* ◘ **Boya.**

~ **çekmek**, *trm.* Bir yerdeki toprağı başka bir yere taşımak. [*Ing.* To convey soil].

~ **çiçek arısı**, *zool.* ◘ **Arı.**

~ **çökmesi**, *jeol.* Toprağın yeraltındaki bir boşluğun kayması sonucunda dili kenarlı bir huni biçiminde veya açık yarık şeklinde göçmesi. [*Ing.* Sinking of ground].

~ **devresi**, *elek.* Toprak potansiyelinde olması gereken bütün noktaları birbirine ve toprak hattına bağlayan iletkenlerin tümü. [*Ing.* Grounded circuit, earthed circuit leakage indicator],

~ **doldurma**, Toprak düzlemesinde yerlere toprak doldurma işi. [*Ing.* Gob stowing, gobbing; *Fr.* Remblayage, remblaiement].

~ **doyursun gözünü**, *dey.* Açgözlüler için söylenen bir ilenme. [*Ing.* He won't be satisfied till he is dead *(said of a very rapacious person)*].

~ **duvar**, Tazyik edilmiş topraklarla yapılan duvar. [*Fr.* Mur en terre battue].

~ **etüdü**, *trm.* Bir sahadaki toprakların sistematik bir şekilde muayene, haritalanma, tavsif ve sınıflandırılması. [*Ing.* Soil survey].

~ **evani**, Killi toprak çamurundan cisimlenerek fırında pişirilen her türlü sırlı veya sırsız yapın. [*Osm.* Envai-i türabiye; *Fr.* Objets en terre cuit, figuline].

~ **falı**, § ❶ Toprağa bakarak kehanette bulunma; § ❷ Arapların bir masa üzerinde serptikleri toprak ve tozların görünüşüne bakarak kehanette bulunmaları.

~ **familyası**, *trm.* Toprak serileri ile büyük toprak grupu arasında yer alan bir toprak sınıflandırma kategorisi. [*Ing.* Soil family].

~ **fazı**, *trm.* Erozyon, eğim, taşlılık, münhal tuz kapsamı gibi konulara göre, tiplerin alt bölümlere ayrılmasıyla meydana gelen grup. [*Ing*, Soil phase].

~ **fiziği**, *trm.* Gerek topraklar oluşurken gerekse oluştuktan sonra içinde olagelen fiziksel olaylardan sözeden toprakbilim dalı. [*Ing.* Earth physics, geophysics; *Fr.* Géophysique].

~ **genetiği**, *trm.* Gerçek toprağın pekişmemiş ana materyalden oluşmasını sağlayan işlemleri ele alan toprakbilim dalı.

~ **gövdesi**, *bot.* ◘ **Rizom.**

~ **harç**, *İnş.* Yalnız toprakla su karıştırılmak suretiyle yapılan harc. [*Ing.* Loam mortar, clay mortar; *Fr.* Mortier en terre].

~ **hattı**, § ❶ *elek.* Nemli toprağa gömülen bir topraklama çubuğu veya geniş yüzeyli, galvanizli bir demir plaka yardımıyle bir elektrik veya radyoelektrik tesisatını toprağa bağlayan iletken veya iletkenler bütünü. [*Ing.* Earthing cable, ground cable, earth connection, earth line, grand line; *Fr.* Ligne de terre, fil de terre]. § ❷ *otom.* Arabadaki elektrik tesisat devrelerini tamamlayan madenî bütün. *(Toprak hattı, klasik elektrik tesisatında «Dönüş teli» denilen ikinci telin yerini tutar);* ☆ *Eşanl.* topraklama; § ❸ *telekom.* Bir telgraf merkezine gelen hatların devrelerini toprağa bağlayarak tamamlayan madenî tel. *(Telgraf merkezlerinde toprak hattı, bir çukura veya nemli toprağa yerleştirilen geniş yüzeyli galvanizlenmiş bakır veya demir levhaya bağlanır).*

~ **havalanması**, *trm.* Toprak gözeneklerinden yeter oksijen bulunmasını sağlamak maksadiyle, toprak havası ile toprağın üzerindeki atmosfer arasında difüzyon meydana gelmesi. [*Ing.* Aeration; *Fr.* Aération].

~ **hukuku**, *huk.* Toprağın mülkiyet bakımından genişlik ve çeşitlilik özelliklerini, arazi mülkiyeti rejimini ve bu rejimin dayandığı ekonomik bünyeyi, arazinin tâbi tutulması gerekli işletme rejim ve esaslarını gösteren ve inceleyen hukuk kurallarının bütünü. [*Ing.* Territorial law].

~ **ıslah maddesi**, *trm.* Toprakları ıslah maksadıyle eklenen organik veya kimyasal tabiatta madde. [*Ing.* Additive].

~ **ibrik**, Balçıktan yapılarak fırında pişirilmiş ibrik. [*Ing.* Earthenware ewer; *Fr.* Cruche en terre cuite].

~ **iletkeni**, *tekn.* Evlere ve iş yerlerine elektrik enerjisi dağıtan şehir şebekesinde, gerilim taşımayan dördüncü iletken. [*Ing.* Ground lead].

~ **işçisi**, Toprak kazma, boşaltma ve düzlemek gibi işlerde kullanılan amele, ırgat. [*Ing.* Navvy, digger *(earthwork)* labourer; *Fr.* Terrassier].

~ **işi**, Topraktan yapılan şeylerin tümü, çanak, çömlek. [*Ing.* Ground work].

~ **kabartma makinesi**, *trm.* Toprağı kabaca işlemek amacıyle derin ve dar izler açan âlet.

~ **kablosu**, *elek.* ◘ **Toprak hattı.**

~ **kaçağı**, *elek.* Yalıtma hatası yüzünden toprağa kaçan akım. [*Ing.* Earth leakage, faut current, ground leak].

~ **kadısı**, *huk. esk.* Arazi hududtlarını tespit eden naip.

~ **kalıntısı**, *jeol.* Bulunduğu yerde, kayaçların ufalanmasıyle oluşmuş ve kimi maddeleri eriyip gittikten sonra, bir kalıntı olarak bırakılmış toprak. [*Ing.* Eluvium, residual soil; *Fr.* Dépots éluviaux]

~ **kap**, Balçıktan yapılarak fırında pişirilmiş çanak çömlek gibi her türlü kap. [*Ing.* Earthenware vessel; *Fr.* Terraine, pot en terre cuite].

~ **katları**, *jeol.* Toprağın çeşitli oluş evrelerinde bulunan katları. [*Ing.* Ground coats].

~ **kayması**, *jeom.* ◘ **Kayma.**

~ **kazan**, *zool.* ◘ **Toprakkazan.**

~ **kazanma**, *coğr.* Gelgit olayının önemli bulunduğu yerlerde zaman zaman yüze çıkan Watt kıyıları denilen yerlerde, göllerin kurutulmasıyle kazanılan topraklar. *(Böyle yerlerde arklarla birbirinden ayrılmış topraklar uzanır).*

~ **kesiti**, *trm.* Topraktan alınan dikine kesit. [*Ing.* Soil profile; *Fr.* Profil du sol].

~ **kimyası**, *trm.* Gerek topraklar oluşurken, gerek oluştuktan sonra içinde olagelen kimyasal olaylardan bahseden toprak bilim dalı. [*Ing.* Soil chemistry].

~ **kompleksi**, *trm.* Bir toprak haritası üzerinde gösterilemeyecek kadar küçük ve farklı toprak çeşitlerinin bir arada bulunması. [*Ing.* Soil complex].

~ **kontağı**, *elek.* Bir iletkenin toprakla geçici teması. [*Ing*, Earth contact].

~ **korunması**, *trm.* Güneşin, yağışların, yellerin, süpürücü ve sürükleyici etkisinden toprağı uzak tutmak için bitki yetiştirme ve başka yollarla yapılan işler. *(Bunlar arasında yel esmesine, selinti sularına, eriyen kar sularına karşı toprağı korumak üzere yetiştirilmiş ağaç, çalı sıraları ile toprağı yere bağlamaya yarayan sulama şekli vardır).* [*Osm.* Soil conservation; *Fr.* Conservation du sol].

~ **koruyucu bitkiler**, *trm.* Erozyona engel olan veya erozyonu geciktiren ve toprak organik maddesini tüketmekten çok idame ettiren veya yenileyen bitkiler. [*Ing.* Soil conservatory plants].

~ **kurdu**, *zool.* ◘ **Telkurdu.**

~ **kutbu**, *elek.* ◘ **Kutup.**

~ **mekaniği**, *trm.* Toprakların mühendislikle ilgili olan ve reaksiyon kapasitelerini etkileyen bütün olaylarla igili bir bilim dalı. [*Ing.* Soil mechanics].

~ **mikrobiyolojisi**, *trm.* Toprak mikroorganizmaları ile ilgilenen bir toprak bilim dalı. [*Ing.* Soil microbiology].

~ **morfolojisi**, *trm.* Toprak profilindeki çeşitli horizonların bünye, yapı, porozite, kıvam ve renk gibi fiziksel özellikleriyle bu horizonların kalınlıkları ve profildeki diziliş tarzlarının topluca ifadesi. [*Ing.* Soil morphology].

~ **muhafaza**, *trm.* ◘ **Toprak korunması**

~ **naibi**, *huk. esk.* Toprakla ilgili dâvaları yerinde hal ve fasletmek üzere tâyin olunan nâip.

~ **nemi**, *trm.* Toprak içerisinde ürünler için elverişli nem kapsamı. [*Ing.* Soil-moisture].

~ **nemi gerilimi**, *trm.* Toprak neminin toprak zerreleri üzerinde tutulma tansiyonu. [*Ing.* Soil moisture tension].

~ **oda**, Zemini toprak olan oda.

~ **ön nemi**, *trm.* Feyezan öncesi toprakta mevcut nem miktarı. [*Ing.* Antecedent moisture].

~ **örtü grupu**, Belirli bir toprak ile belirli bir vejetasyon örtüsünün oluşturduğu grup. [*Ing.* Soil cover complex].

~ **perdesi**, *coğr.* Düzey eğrilerine paralel şev. Ekili yamaçları keser ve birbirini izleyen düzlükler halinde böler.

~ **piresi**, *zool.* ◘ **Toprakpiresi.**

~ **profili**, *pedoloji.* ◘ **Profil.**

~ **reaksiyonu**, *trm.* Bir toprak kitlesinin pH değeri ile ifade edilen asidlik veya kalevilik derecesi. [*Ing.* Soil reaction].

~ **reformu**, *huk.* Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak ve toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek amacıyle devlet tarafından alınan tedbirlerin tümü. [*Ing.* Agricultural reform; *Fr* Réforme agraire].

~ **rengi**, Toprak renginde olan renk. [*Ing.* Earth colour].

~ **serisi**, *trm.* Aynı çeşit ana materyalden aynı genetik işlemlerle oluşan A horizonu bünyeleri hariç horizon dizilisi ve düzenine sahip olan toprak grupları. [*Ing.* Soil series].

~ **sertliği**, *trm.* Toprağın pekişme veya yoğunluğuyle ilgili olarak, nüfuz edilebilme güçlüğü. [*Ing.* Soil hardness].

~ **sıçanı**, *zool.* ◘ **Sıçan.**

~ **sınıfı**, *trm.* Toprak ayırımlarının nisbî oranlarına göre yapılmış toprak bünye sınıfları.

~ **sınıflandırılması**, *trm.* Kalınlık, renk, çeşitli horizonların yapısı, drenaj ve ana materyal gibi profil niteliklerine dayanarak toprakların sistematik bir şekilde gruplandırılması.

~ **sondası**, *trm.* ◘ **Auger.**

~ **suyu**, *trm.* Toprağın havalanma bölgesinin en üst kuşağındaki asılı su. [*Ing.* Groundwater; *Fr.* Nappe d'eau souterraine].

~ **suyu kuşağı**, *trm.* Toprağın havalanabilen yüzeye en yakın bölgesi.

~ **şıringası**, *bağc.* ve *meyvc.* Belirli mik-

tarda böcek öldürücü veya verimi arttırıcı sıvıları toprağa şırınga etmeye yarayan âlet. [*Ing.* Soil miller; *Fr.* Injécteur].

TOPRAK ŞIRINGASI

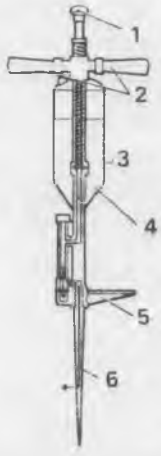

1. Basınç düğmesi. 2. Tutamaç. 3 Depo. 4. Böcek öldürücü sıvı. 5. Ayak basacağı. 6. Iğne.

— **tahtakuruları**, *zool.* ◘ **Toprak tahtakuruları.**

— **taşınması**, *jeom.* Erozyon yağmur, rüzgâr ve buzlarla toprak tabakalarının sürüklenip götürülmesi. *(Erozyon hava şartlarıyle çok ilgilidir. Çünkü atmosfer ve hava şartları sert kayaları aşındırmakta el birliği yaparlar. Erozyonu yaratan sebepler yalnız toprağın kendisini alıp götürmekle kalmaz, toprağın ürünlerini de birlikte söküp götürürler. Bu iki türlü zararlı kuvvetin birleşmesinden meydana gelen zarara denüdasyon denir).* [*Ing.* Earth shifting].

— **teknolojisi**, *trm.* Tarımsal maksatlar dışında seramik, tuğla, çimento v.b. ürünleriyle ilgilenen toprakbilim dalı.

— **tencere**, Topraktan yapılmış sırlı veya sırsız tencere. [*Ing.* Earthenware, saucepan; *Fr.* Pot en terre].

☆ *Eşanl.* **güveç.**

— **tesviyesi**, Yollar ve üzerine bina yapılacak toprak yüzeyini gereken seviyelerde düzlemek işlemi. [*Ing.* Grading, terracing; *Fr.* Terrassement, nivellement].

— **tipi**, *trm.* Serilerin A horizonu bünyelerine göre ayrıldığı bölümler. [*Ing.* Soil type].

— **verimliliği**, *trm.* Belirli amenajman işlemleri altında ürün yetişmesi için bir toprağın taşıdığı nitelikler. [*Ing.* Soil productivity].

— **yaban arısı**, *zool.* ◘ **Toprakyabanarısı.**

— **yapısı**, *trm.* Primer toprak zerrelerinin bileşik zerreler veya kümeler halindeki ve birbirlerinden kolayca ayrılabilecek agregalar halinde ve kendilerini meydana getiren primer toprak zerrelerinden ayrı özelliklere sahip bir şekilde düzenlenişleri. [*ing.* Soil structure].

— **yeme**, *tıp.* ◘ **jeofaji.**

— **yıkanması**, *jeol.* Yağmur sularının süzülmesiyle, bir toprak katından örgensel ve madensel tuzların eriyip daha aşağı gitmesi. [*ing.* Leaching; *Fr.* Lessivage, lixivation].

toprak altı,-nı, b.s. § ❶ Toprak içinde bulunan: *Toprakaltı servetimiz.* [*ing.* Underground; *Fr.* Souterrain]; ☆ *Eşanl.* **yeraltı**; § ❷ *jeol.* Toprağın ekilebilen kesimi ile, bitki köklerinin uzanabildikleri derinlik arası kat. [*Osm.* Tahte-i türâb; *ing.* Subsoil; *Fr.* Sous-sol].

— **inşaatı**, *inş.* ◘ **İnşaat.**

— **drenajı**, *trm.* ◘ **Drenaj.**

toprak bastı, b.i. Eskiden, yabancı bir ülkeye giren yolcudan veya eşyadan alınan vergi. [*ing.* Tax on goods or persons entering; *Fr.* Anciennement, droit qu'on percevait d'un voyageur qui prenait terre].

☆ *Eşanl.* **oktruva.**

— **parası**, *mal. esk.* Küçük baş hayvanlar için alınan bir çeşit vergi.

toprak.bilim, b.i. Toprağın oluşundan, çeşitlerinden, her birinin verimlinden, yeryüzündeki topraklardan söz edilen, inceleme yapılan bilim. [*Osm.* Ilm-i türâb; *Ing.* Soil science, pedology; *Fr.* Pédologie].

☆ *Eşanl.* **pedoloji.**

toprak.boya, b.i. *ağ.iş.* Minerallerden elde edilen boyar madde. [*Ing.* Paint in powder form; *Fr.* Terre, ocre].

toprak.kazan, b.i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Toprak-kazangiller *(Bathyergidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 21,5 sm.'dir. Sırtı kırmızı kahverengi, karnı mavi-külrengidir. Güney Afrika'da toprak altında yaşar. [*Lat. Georychus capensis; Fr.* Géoryque du cap].

toprak kazangiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Yalın - dişliler *(Simplicidentata)* alt takımının, Sıçanımsılar *(Myomorpha)* bölümüne giren bir familyası. Yapıları tıknaz ve kuyrukları kütür. Gözleri ve kulakları küçük olur. Yaşayışları köstebeğe benzer. **Kumkazan** *(Bathyergus maritimus)*, **toprak-kazan** *(Georychus capensis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Bathyergidae; Fr.* Bathyergidés].

topraklama, i. *elek.* Topraklamak eylemi. [*Ing.* Bonding, earthing, grounding; *Fr.* Mise à la terre, à la masse].

— **çubuğu**, *telekom.* Geçici bir telgraf hattı kurulduğunda, toprak hattını toprağa bağlamak için kullanılan madenî çubuk.

topraklamak (-l), f. § ❶ Üzerine toprak örtmek. [*Ing.* To cover with earth, to soil with earth; *Fr.* Couvrir de terre]; § ❷ *elek.* Elektrik devresinde veya elektrikle çalışan bir araçta, bir noktayı toprakla birleştirmek. [*Ing.* To earth, to bond, to ground; *Fr.* Mettre, relier *(le courant)* à la terre, au sol]; § ❸ *trm.* Kısın bir toprak tabakasıyle örtmek: *Çayırları topraklamak;* ◉ **tarlayı —**, *trm.* Bir tarlanın yüzeyine, verimini arttırmaya yetecek miktarda işlenebilir toprak yaymak.

topraklandırmak (-i), f. Birini, işletip geçinmesi için, gereği kadar toprağa kavuşturmak. [*Ing.* To make landed proprietor, to distribute state lands to peasants].

topraklanmak, nsz. Topraklamak eylemine konu olmak.

topraklı, s. § ❶ İçine toprak karışmış. [*Ing.* Mixed, adulterated or soiled with earth; *Fr.* Terreux,-euse]; § ❷ Ekecek toprağı olan *(köylü).*

toprak.oluş, b.i. *jeol.* Kayaçların fiziksel ve kimyasal olaylarla toprak durumunu alması. [*Osm.* Teşekkül-i türâb; *Ing.* Pedogenesis; *Fr.* Pédogénèse].

☆ *Eşanl.* **pedojenez.**

toprak.pireleri, ç.b.i. *zool.* Birçok türüyle, yaprakları delik desik ederek, tarım bitkilerine önemli ölçüde zarar veren, sıçrayıcı yaprakböcekleri altfamilyası. [*Lat.* ve *Ing.* Halticinae].

toprak.piresi, b.i. *zool. Chrysomelidae* familyasından, sebzelere ve asmalara dadanan sıçrayıcı kınkanatlı böcek. Lahana, asma v.b. bitkilere zararlıdır. Çok ufak olusu *(birkaç milimetre)* onu yok etmek için başvurulan usulleri çoğu zaman etkisiz bırakır. **Bağ toprakpiresi'ne** *(Haltica ampelophaga)* karsı mücadele etmek için asmanın dibine ufak çubuk kuru yaprak veya kokulu bitki demetleri dizilir. Böcekler kışlamak için buraya birikince demetler ateşe verilerek yok edilir. Kurtçuklar, yapraklı asma dalları üzerine arsenikli ilâç veya sabun ve petrollü bir emülsiyon püskürterek yok edilir. Bu işlemler sebzelere uygulanamaz. [*Lat. Haltica; Ing.* Haltica, altica; *Fr.* Altica].

toprak.sıçanı, b.i. *zool.* ◘ **Sıçan.**

topraksız, s. § ❶ İçinde toprak bulunmayan; § ❷ Ekecek toprağı olmayan *(köylü).* [*Ing.* Landless, having no land to cultivate *(peasant)*].

toprak.tahtakuruları, ç.b.i. *zool.* Değişikkanatlıların, karada yaşayan türlerini içine alan böcekler alttakımı. [*Lat.* ve *Ing. Geocorisae; Fr.* Géocorises].

toprak.yaban.arısı, b.i. *zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, *Bombidae* familyasından bir eklembacaklı türü. Uzunluğu 15-24 mm.'dir. Tıknaz vücutludur. Yuvasını toprak altına yapar. Ard bacaklarının tarsuslarının iç tarafı fırça gibi tüylü olur. Sokması çok ağrı verir. [*Lat. Bombus terrestris; Ing.* Bumblebee; *Fr.* Bourdon]. ☆ *Eşanl.* **yarman.**

toptan, z. § ❶ Toplu olarak, topluca: *Toptan gittiler. Bir yıllık yağı toptan aldılar.* [*Ing.* Totally; *Fr.* Totallement]; § ❷ Büyük ölçüde: *Toptan alışveriş.* [*Ing.* Wholesale, in the lump; *Fr.* En gros]; § ❸ *tic.* Ürünlerin imalâtçıdan önemli miktarlarda satın alınması ve perakendeci tacirlere büyük miktarlarda satılması. *(Toptancı tacir malları üretim veya imalât yerinden alır, depo eder ve dağıtır).* [*Ing.* Wholesale; *Fr.* En gros].

toptancı, i. Perakendeciler gibi azar azar değil de, hep büyük ölçüde mal satan tüccar. [*Ing.* Wholesaler, wholesale dealer; *Fr.* Grossiste].

toptancılık,-ğı, i. *anat.* Toptan alışveriş tüccarlığı. [*Ing.* Wholesale trade].

top top, z. ve s. Topak halinde, öbek öbek. [*Ing.* In groups; in lumps; in masses].

topuk.-ğu, i. *esk. T. topık.* § ❶ İnsan ayağının içinde ökçe kemiği bulunan, toparlakça olan art kısmı. [*Ing.* Heel; *Fr.* Cheville]. ◘ *ŞEKİL 263.*— **İNSAN VÜCUDU II.**; § ❷ Ökçe [*Osm.* Kâb; *Ing.* Heel; *Fr.* Talon]; § ❸ Bir limanın veya bir ırmağın ağzında kumların, kayaların meydana getirdiği engel. [*Ing.* Bar; *Fr.* Barre]; § ❹ *den. bilim.* (a) Deniz dibinin, belirli bir derinlikte giderken birdenbire bir tümsek meydana getirecek şekilde yükselmesi sonucu oluşan sığlık. (b) Bir halicin girişinde meydana gelen, ırmak akıntısı ve deniz dalgalarıyle temas halindeki sığlık. ☆ *Eşanl.* **set**· (c) Bazı düz kıyıların kenarında oluşan ve bir kıyı şeridi meydana getirerek su yüzüne çıkabilen kum kancası; § ❺ *den.* (a) Bir gemi omurgasının geri taraftaki ucu. (b) Madenî inşaatta dümen bodoslamasının dümen anası oturtulan alt kısmı; § ❻ *mad. oc.* Toprak çökmelerini ve kaymalarını önlemek için, işletme alanının ortasında el değmeden bırakılan kömür veya cevher adası; § ❼ *mim.* (a) Birbiriyle birleşen biri içbükey, öbürü dışbükey iki çeyrek daireden meydana gelen süsleme motifi. (b) Bir yarım kaval ve bir çukur silmeden meydana gelen çıkıntısı yükseklığine eşit olan silme; § ❽ *müz.* Kimi zaman kemanın yay yükselteceğine verilen ad; § ❾ *zool.* ve *vet.* Bazı hayvanlarda ayağın arka kısmı. ◉ **— larına kadar**, *dey.* Aşık kemiklerine kadar: *Topuklarına kadar çamura batmış;* ◉ **ağaç —**, *mad. oc.* Tavanla birleşinceye kadar ikisi bir yönde, ikisi öbür yönde olmak üzere üstüste konmuş, duvardan çatıya doğru yatay olarak *(veya tabana ve tavana paralel olarak)* yerleştirilmiş ağaç parçalardan meydana gelen tahkimat; ◉ **bumba topuğu**, *den.* Bumbanın alt ucu; ◉ **civadıra topuğu**, *den.* Civadıranın gemiye dayanan geri ucu; ◉ **çubuk topuğu**, *den.* ◘ **Çubuk**; ◉ **güverte topuğu**, *tıp.* Gemi tayfalarında görülen topuk ödemi. [*Ing.* Deck ankle's]; ◉ **kıyı topuğu**, *denizbilim.* Bazı kıyıları, özellikle Batı Afrika kıyılarını döven büyük dalgaların meydana getirdiği bölge; ◉ **makara topuğu**, *den.* Sabit bir konumda durmasını sağlamak için, bir makaranın dibinde bırakılan ağaç çıkıntı; ◉ **ters —**, Girintili ve çıkıntılı kısımlarıyla topuğa benzeyen silmenin ters şekilde baş aşağı olanı. [*Fr.* Talon renversé]; ◉ **terzi topuğu**, *tıp.* Genellikle bağdaş kurarak oturma sonucu terzilerde kamış kemik *(fibula)* başı üzerinde anormal bir kesecik belirmesi. [*Ing.* Tailor's ankle].

~ **alma**, *mad. oc.* Bir işletmenin ilk kısmında, galeri veya şantiyelerle sınırlanmış cevher veya kömür topuklarının işletilmesi.
~ **atlamak**, *den.* Bir geminin topuk biçiminde bir sığlığı sürtünerek geçmesi.
~ **çalmak**, Yürürken ayakları birbirine çarpmak. [*Ing. (Horse)* To cut his fetlock with shoe of the other foot; *Fr.* Se heurter les chevilles].
~ **çatlatmak**, *dey.* Hızlı gitmek, uzağa gitmek. [*Ing.* To go fast or far].
~ **çemberi**, *den.* Bir kotra direği topuğunun içine geçirilen iki yanaklı ağaç veya madenî yuva. *(Direk bu yuva içinde ve kendi ekseni üzerine yatırılıp kaldırılır ve düzey olarak geriye yatırılarak indirilmiş olur. Bu yataklar ya direğin topuğuna tespit olunur ya da güverteye mıhlanır).*
~ **demiri**, ◘ **Topukdemiri**.
~ **kapmak**, ◘ **Dalma²**.
~ **kemiği**, *anat.* ◘ **Kemik**.
~ **mahmuzu**, *ask.* ◘ **Mahmuz**.
~ **makarası**, *den.* Yük bumbasının dibindeki makara. *(Yük teli bu makaradan dolaştıktan sonra vince verilir).*
~ **mesti**, *kıyf. esk.* Çedikten sonra kadınlarca giyilmesi âdet olan siyah mest olup kısa koncu aşığı iki parmak kadar geçer ve üstüne pabuç veya yemeni giyilirdi.
~ **takozu**, Bir sandık, bir dolap veya bir masayı sağlamca durdurmak için ayaklarının altına sıkıştırılan tahta parçası. [*Ing.* Heel; block; *Fr.* Talon].

topuk.demiri, b.l. Kapı menteşelerinin altta kalan erkek kısmı. [*Ing.* Hinge-pin *(of a door)*; *Fr.* Gond].

topuklu, s. Yüksek ökçeli: *Topuklu ayakkabı*. [*Ing.* Heeled; *Fr.* A talons].

topukluk.-ğu, i. *san.* Ressam ve heykeltıraşların canlı modelden resim yaparken o modele ayaklarından biri eğik olarak verdikleri durumda uzun süre yorulmadan durabilmeleri için modelin topuğu altına koydukları eğrice kesilmiş tahta takoz. [*Fr.* Talonnière].

topuk.tabanlılar, ç.b.l. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, **Toynaklılar** *(Ungulata)* üst takımının, Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, geviş-getirenler *(Ruminantia)* alt takımının bir üst familyası. Boynuzları yoktur. Parmak uçlarının gerilerinde topuk biçiminde birer taban taşırlar. **Devegiller** *(Camelidae)* olmak üzere tek familyası vardır. [*Lat.* ve *ing.* Tylopoda; *Fr.* Tylopodes].

topur, i. *h.d.* Kestanenin dikenli olan dış kabuğu.

toput, i. *kim.* Durgun bir sıvıdan ayrılıp kabın dibine çöken katı madde. [*Osm.* Rüsup; *Ing.* Dregs, sediment; *Fr.* Depôt, sédiment].
☆ *Eşanl.* **Çökel, çökelti, tortu**.

topu topu, z. *(Azımsanan miktarlar hk.)* Hepsi: *Topu topu beş kişi değil mi?* [*Ing.* In all; all told].

topuz, i. *esk.T.* § ❶ *sil.* Ucu top şeklinde sopadan ibaret eski silâh. [*Ing.* Mace; *Fr.* Massue *(d'armes)*]; § ❷ Top şeklinde toplanmış saç. [*Ing.* Knot *(of hair)*; *Fr.* Chignon]; § ❸ Bir şeyin elle tutulan çıkıntısı: *Kapının topuzu*. [*Ing.* Knob; *Fr.* Bouton, olive; bosse]; § ❹ *den.* Millî bayramlarda alay sancaklarıyle *(işaret bayrakları)* birlikte veya yalnız olarak gemi direklerinin tepesine çekilen millî bayrak; § ❺ *müz.* Davulu tınlatmak için kullanılan yuvarlak uçlu kollu âlet; § ❻ *zool.* Bir organın uç tarafındaki şişkinlik. *(Gündüz kelebeklerinde duyargaların ucu topuz şeklindedir. Değişik sayıda parçacıklardan oluşan topuz, daima duyarganın ucunda bulunur)*; § ❼ s. Topuz biçiminde olan: *Topuz burun*. [*Ing.* Knobby; *Fr.* En forme de bosse]; § ❽ Tıknaz *(adam)*. [*Ing.* Short, thick *(man)*]; ⊙ **kapı ~u**, ◘ **Kapı**.
~ **altında** *dey.* Baskı altında. [*Ing.* By compulsion].
~ **gibi**, *dey.* Kısa ve tıknaz *(kimse)*.

topuzcuk.-ğu, i. *zool.* (a) Küçük, yuvarlak çıkıntı; (b) Öğütücü dişlerin üzerlerindeki çıkıntılar. [*Ing.* ve *Fr.* Tubercule].
☆ *Eşanl.* **tüberkül**.

topuzlu, s. Topuzu olan. [*Ing.* Knobbed; *Fr.* Plein de bosses; loupeux; à pommeau].

top-veyt, b.i. *Ing. topweight.* Hendikap koşusunda bir atın taşıyabileceği en yüksek ağırlık. [*Ing.* ve *Fr.* Top weight].

top.yekûn, b.z. Hepsi birden. [*ing.* Totally, in all; *Fr.* Complètement, entièrement].
~ **savaş**, *esk.* ◘ **Savaş**.

tor[1], i. *esk.T.* § ❶ Sık gözlü ağ. [*ing.* Net; *Fr.* Filet, réseau fin]; § ❷ s. Ağ örgüsünde: *Tor başlık*. [*Ing.* Knitted; *Fr.* Tricoté]; ⊙ ~ **a düşmek**, *arg.* Hileye düşmek, aldanmak: *Oğlum, tora düşer miyiz biz?* [*Ing.* To be cheated; *Fr* Être dupé]; § ❸ *tasav.* Mevlevilikte pazarcı olan canın alışveriş için çarşıya çıktığında kuşandığı peştemal. *(Tor kuşanan can'ın alışveriş amacıyle sokağa çıktığı anlaşılırdı).*
~ **ağ**, Sık dokunmuş balık ağı.

tor[2], s. § ❶ Toy, acemi: *Tor delikanlı*. [*Ing.* Raw, inexperienced; *Fr.* Sans expérience, novice]; § ❷ Eğitilmemiş, yabanî: *Toy at*. [*Ing.* Wild, unbroken *(horse)*; *Fr.* Sans dressé *(cheval)*].

tor[3], i. *Lat. mat.* Özel bir uzaysal şekil. Bir çemberin, dışında, fakat kendisiyle aynı düzlemde bulunan bir doğru etrafında döndürülmesiyle elde edilir.
~ **merceği**, *opt.* Yüzeylerinden biri *(genellikle iç yüzeyi)* tor seklinde olan ve sadece normal olarak değil, eğik bir doğrultuda bakarken bile gözün astigmatlığını düzelten gözlük camı.

toradelf, i. *Fr. thoradelphe.* Göbekten yukarısı birbirine yapışık iki gövdeli ucube. [*Ing.* Thoradelphus].

torak.-ğı, i. Kömür yapılırken meydana getirilen ve içi kömür olacak ağaçlarla dolu bulunan kümbet. [*Ing.* Charcoal pit; *Fr.* Meule de carbon].

torakalji, i. *Fr. thoracalgie. tıp.* Göğüs çeperinde duyulan ağrı. [*Ing.* Thoracalgia].

torakektomi, i. *Fr. thoracéctomie.* Bir kaburganın çıkarılması ile müterafik toraks ameliyatı. [*Ing.* Thoracectomy].

torakentez, i. *Fr. thoracentèse. tıp.* Göğüs duvarını iğne ile delerek sıvı boşaltma. [*Ing.* Thoracentesis]

torakoakromyal, s. *Fr. thoracoacromial,-ale. tıp.* Göğüs ve akromyona ait. [*ing.* Thoracoacromial].

torakobronkotomi, i. *Fr. thoracobronchotomie.* Göğüs duvarı yolu ile yapılan bronş ameliyatı. [*Ing.* Thoracobronchotomy].

torakodelf, i. *terat.* Pelvis ve bacakları normalin iki misli sayıda olan ucube. [*Ing.* Thoracodelphus].

torakofrenolaparotomi, i. *Fr. thoraco-phrénolaparotomie. cerr.* Karın boşluğunun üst kısımlarındaki organlara ulaşabilmek için göğüs çeperini, diyaframı ve karnı yarma ameliyatı. *Ing.* Thoracophrenolaparotomy].

torakograf, i. *Fr. thoracographe. tıp* Göğüs hareketlerini kaydeden cihaz. [*Ing.* Thoracograph].

torakokoteri, i. *tıp.* Yakma ile akciğer yapışıklarının bölünmesi. [*Ing.* Thoracocautery].

torakomiyodin, i. *Fr. thoracomyodyne. tıp.* Göğüs kasları ağrısı [*Ing.* Thoracomyodynia].

torakopati, i. *Fr. thoracopathie. patol.* Göğüs organlarının hastalığı. [*Ing.* Thoracopathy].

torakoplasti, i. *Fr. thoracoplastie. cerr.* (a) Göğüs üzerinde yapılan plâstik ameliyat. (b) Kaburgalar kesilerek akciğerin kollaps haline getirilmesi. [*ing.* Thoracoplasty].

torakosiloz, i. *Fr. thoracocyllose. tıp.* Göğüs şekil bozukluğu. [*Ing.* Thoracocyllosis]

torakosirtoz, i. *Fr. thoracoyrtose. tıp.* Toraks çarpıklığı. [*Ing.* Thoracocyrtosis]

torakoskopi, i. *Fr. thoracoscople. tıp.* Göğsün endoskopla muayenesi. [*Ing.* Thoracoscopy].

torakostenoz, i. *Fr. thoracosténose. tıp.* Göğsün anormal kasılması. [*Ing.* Thoracostenosis].

torakostomi, i. *Fr. thoracostomie. cerr.* Göğüs cidarını keserek dışarı ile bağlantı sağlama. [*Ing.* Thoracostomy].

torakotomi, i. *Fr. thoracotomie. cerr.* Göğüs çeperi altındaki organlara ulaşabilmek için göğüs kafesini açma ameliyatı. [*Ing.* Thoracotomy].

toraks, i. *Fr. thorax.* ◘ **Göğüs**.

toraman, i. s < *türemek* > *türemen*. § ❶ Tombul, iri yapılı *(çocuk)*. [*Ing.* Young, wild and untamed, robust young man; *Fr.* Petit jeune homme]; § ❷ Erkeklik organı. [*Ing.* Penis; *Fr.* Pénis]; ⊙ ~ **lı karagöz**, *tiy.* § ❶ Cinsel organları olan Karagöz tasviri; § ❷ Bu tasvirlerle oynanan açık saçık Karagöz oyunu. *(Bu tür oyunlar Lâle devrinde ortaya çıkmıştır. Çoğu zaman soylu kişilerin köşklerinde oynanırdı).*

torana, i. *ark.* Hindistan'da Budda tapınaklarının önlerine yapılan anıtsal kapılar. [*Ing.* ve *Fr.* Toran].
☆ *Eşanl.* **revak**,

torasik, s. *Fr. thoracique. tıp.* Göğse ait. [*Ing.* Thoracic].

torba, i. *esk. T. tobra.* § ❶ Büyük kese. [*Ing.* Bag; *Fr.* Sac, sachet]; § ❷ *anat.* Erkek yumurtalarının içinde bulunduğu deri kese. [*Osm.* Kise; *ing.* Scrotum; *Fr.* Bourse, scrotum]; § ❸ *ciltç.* Kâğıttan yapılan kitap mahfazası. [*Ing.* Paper jacket]; § ❹ Kıl, iplik v.b. şeylerden dokunmus, çeşitli boy ve biçimde küçük çuval: *Yem torbası*. § ❺ *fot.* Siyah bezden yapılmış, ışık geçirmez kolluk. Iki ucunda, kolların içeri sokulması için iki delik bulunur ve karanlık odaya girmeden filmin çıkarılmasına, değiştirimesine yarar; § ❻ *okç.* Ok koymağa yarayan mahfazaya verilen ad; § ❼ *tıp. esk.* Vücudun bir yerinde oluşan içi su, irin v.b. dolu şiş; ⊙ ~ **ya koymak**, *dey.* Sağlamak. ⊙ **ağ** ~, Balık ağı gibi örülmüş torba. [*Fr.* Filet]. ☆ *Eşanl.* **file**; ⊙ **balık ~sı**, *balıkç.* ◘ **Balık**; ⊙ **bir** ~ **kemik**, *dey.* Çok zayıf kimseleri nitelemek için kullanılır. ☆ *Eşanl.* **kemik torbası**; ⊙ **ceviz** ~ **sı**, ◘ **Ceviz**; ⊙ **çağ** ~ **sı**, ◘ **Çağ**; ⊙ **değiştirme** ~ **sı**, *sin.* ◘ **Değiştirme**; ⊙ **hava** ~ **sı**, *zool.* ◘ **Hava**; ⊙ **ilâç** ~ **sı**, *ecz.* ◘ **ilâç**; ⊙ **kâğıt** ~ **lar**, ◘ **Kâğıt**; ⊙ **loça** ~ **sı**, *den.* ◘ **Loça**; ⊙ **meşin** ~, Deriden yapılmış torba olup hayvan eyerlerinin yanına asılır. [*Ing.* Satchel, wallet; *Fr.* Sacoche]; ⊙ **sperma** ~ **sı**, *zool.* ◘ **Sperma**.
~ **gezi**, *okç.* ◘ **Gezi²**.
~ **kâğıdı**, *matb.* Selülozdan yapılan sağlam ve kuvvetli kâğıt, ağır eşyanın ambalâj ve taşınmasında, çimento, alçı, şeker gibi malların torbalanmasında kullanılır. *(Mevzua göre tek veya birkaç katlı olarak imal edilir).* [*Ing.* Bag paper; *Fr.* Papier pour sacs].
~ **oğlanları**, *teşk. tar.* Osmanlı devlet teşkilâtında acemi ocağına yazılarak inşaat, nakliyat ve gemi işlerinde çalıştırılan kimselere verilen ad.
~ **yoğurdu**, *mutf.* ◘ **Yoğurt**.

torbalama, i. Torbalara doldurma, torba haline getirme. [*ing.* Bagging; *Fr.* Ensachement, mise en sac].
~ **makinesi**. Torbalar halinde piyasaya sürülecek malı boş çuvallara otomatik olarak dolduran makine.

torbalamak (-i), f. § ❶ Torba haline getirmek; § ❷ Torba içine koymak. [*Ing.* To bag; *Fr.* Mettre qn. en sac, ensacher].

torbalanma, i. § ❶ Torbalanmak eylemi; § ❷ *den.* Yeni açıldığı için henüz boşu alınmamış *(gerilmemiş)* bir yelkenin, içine rüzgârın dolunca tulum gibi şişmesi.

torbalanmak, nsz. f. § ❶ *(Gergin şey)* Gevşeyip sarkmak. [*ing.* To become baggy; *Fr.* En parlant d'une chose tendue, devenir flasqué comme un sac]; § ❷ *(Giyecek hk.)* Bir tarafı torba gibi gevşeyip sarkmak; § ❸ *(Çene altı, göz altı ve yanak hk.)* Pörsümek, sarkmak; § ❹ *den.* Yelkenin direğe bağlanan rüzgâr üstü yakasının rüzgâr altı yakasından daha uzun oluşu veya sıkıca gerilme işi.

torbalı, s. Torbası olan, torba taşıyan. [*ing.* Having a bag].
~ **yük**, *den.* Bez, kâğıt, polietilen, v.b.

malzemeden yapılan torbalar içinde taşınan yük.

torbalı.koşnil, b.i. *zool.* ve *paraz.* Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımının, *Coccidae* familyasından, birçok bitki çeşidinin, bu arada turunçgillerin, yaprak, dal ve filizlerine üşüşerek özsu emen, karaballığı beslemesiyle ayrıca önem taşıyan kabuklu bit, beğali böcek. [*Lat. Icerya purchasi; Ing.* Cottony, -cushion scale; *Fr.* Icérye].

torbanit, i. *Fr. torbanite. (Yer adı Torban Hill /İskoçya/ den. min.* Asfalt çeşidi. [*Ing.* Torbanite].

torbernit, i. *Fr. torbernite. (İsveçli kimyacı Torbern Olof Bergman'ın adından). min.* Formülü $Cu(UO_2)_2 (PO_4)_2 . 8H_2O$ olan hidratlı doğal bakır ve uranyum fosfat. [*Ing.* Torbernite].
Eşanl. **kalkolit**.

toreador, i. *Fr. Isp. torero.* Boğa güreşçisi. [*Ing.* Toreador, bullfighter; *Fr.* Toréador].

torero, i. *isp.* Boğa güreşçisi. [*Ing.* ve *Fr.* Torero].

torik.-ği, i. § ❶ İki yıllık palamut; § ❷ *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Uskumrugiller *(Scomridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 1 m. kadar olur. Eti lezzetlidir. Atlantik Okyanusu, Akdeniz ve Karadeniz'de yaşar. [*Lat. Sarda sarda; Ing.* Atlantic bonito; *Fr.* Bonite, sarde]; § ❸ *arg.*(a) Akıl, kafa, zekâ: *Ne toriksiz adamsın be!* [*Ing.* Wit, brain, intelligence; *Fr.* Intelligence]; (b) Erkeklik organı. [*Ing.* Penis; *Fr.* Pénis]; ⊛ **toriğini çalıştırmak**, *arg.* Aklını kullanmak: *Ezbercilikte iş yok oğlum, toriğini çalıştırmadın mı, şap gibi yanarsın.* [*Ing.* To use one's brain]; ⊛ **toriğini kaşımak**, *arg.* Düşünmek. [*Ing.* To think; *Fr.* Penser]; ⊛ **uç baba ~**, ◘ **Uçmak**.

torik, s. *Fr. thorique. kim.* Formülü ThO_2 olan anhidrit ile buna tekabül eden tuzlar için kullanılır. [*Ing.* Thoric].

toril, i. *Isp.* Arenada boğaların güreşten önce kapalı olarak tutuldukları yer. [*Ing.* ve *Fr.* Toril].

torin, i. *Fr. thorine. kim.* Formülü ThO_2 olan toryum oksid. [*Ing.* Thorine].

torit.-ti, i. *Fr. thorite. min.* Esas maddesi Toryum silikat olan toryum filizi. Formülü $ThSiO_4$. [*Ing.* Thorite; *Fr.* Thorite, eucrasite, orangite].

toriyanit.-ti, i. *Fr. thorianite. min.* Formülü $(Th,U)O_2$ olan doğal uranyum ve toryum oksidi. Kübik sistemde billürlaşır; siyah renktedir. Seylan'da rastlanır. [*Ing.* Thorianite; *Fr.* Thorianite].

torlak, s. § ❶ Genç ve beceriksiz hovarda. [*Ing.* Wild youth; *Fr.* Novice, inexpérimenté, sauvage]; § ❷ Henüz evcilleşmemiş, alışmamış *(hergele).* [*ing.* Unbroken *(colt)*, wild]; § ❸ *tasav.* Bektaşî tekkelerine yeni kapılanmış kimselere verilen ad.

Torlaklar, ç.öz.i. Gezginci batınî tarikatlardan Cavlakî ve Kalenderîlere bağlı bir kol. Abdal'lar gibi gayipten haber vermeleri yüzünden halk tarafından hareketleri ve giyinişleri hoş karşılanırdı.

torluk.-ğu, i. Toyluk, acemilik. [*Ing.* Wildness, untamedness].

torna /tor:na/, i. *It. tornare.* § ❶ **Ağaç** veya maden eşyaya yuvarlak bir biçim vermek için kullanılan çarklı tezgâh. [*Ing.* Lathe; *Fr.* Tour]; ◘ *ŞEKİL: 551.*— **TORNA TEZGÂHI**; § ❷ *den.* Makine şaftının bir tam devri. *(Gemilerin hızları makinelerinin dakikadaki torna /devir/ sayısıyle ayarlanır);* § ❸ *kuymc.* Bir çark yardımıyle hareket ettirilen ve bazı mücevher yontucu takımlar taşıyan makine; ⊛ **~ da çekilmiş**. Tornada yapılmş işler hakkında kullanılır. [*Ing.* Turned; *Fr.* Tournée]; ⊛ **ağaç vida ~sı**, *tekn.* Ağaç vidalarına diş açmakta kullanılan torna; ⊛ **dik veya düşey ~**, *tekn.* Kesme hareketi denilen bir dönme hareketi verilmiş dairesel bir yatay tabla üzerine yerleştirilen ağır parçaları işlemeğe yarayan torna; ⊛ **çömlekçi ~ sı**, *tekn.* Ekseni üzerinde, tornalanacak kil parçanın konduğu yatay küçük bir masa bulunan ve ayakla çalıştırılan yatay dönüşlü tabla; ⊛ **kılavuz ~**, *mek.* ◘ **Kılavuz**; ⊛ **kopya ~ sı**, *tekn.* Enine arabası, makine tarafından aynısı yapılan bir gabari üzerine sabit olarak ayarlanan torna; ⊛ **muylu ~**, *tekn.* Bir kafa üzerine yerleştirilen takımın sabit bir parçayı etrafında dönerek işlediği torna; ⊛ **otomatik ~**, *tekn.* Kesici takımları, taç kafa denen ve ekseni etrafında bir dönme hareketi yapan bir aynaya takılan takım tezgâhı. *(Ekseni taç kafanın eksenine paralel olan işlenecek parça taç kafaya göre boylamasına ve radyal olarak yer değiştirir);* ⊛ **paralel ve üniversal ~**, *tekn.* Tek tek veya küçük seriler halinde diş açılmış parçaları ve düzlem yüzeyleri, dönel parçaların iç veya dış yüzeylerini işlemekte kullanılan torna; ⊛ **plan ~ sı**, *tekn.* Düşey bir tabla üzerine tespit edilmiş büyük çaplı parçaları işlemeğe yarayan bankosuz torna; ⊛ **otomatik ~ malzemesi**, *met.* Bileşiminde kurşun, kükürt gibi elementlerin bulunması sebebiyle otomatik torna tezgâhında kolayca işlenebilen alaşım. *(Kükürtlü çelik, pirinç ve kurşunlu mayşorlar, fosforlu tunçlar);* ⊛ **şekilli ~**, Oymağa, kazımağa şekil çizmeğe yarayan torna.
~ arabası, *tekn.* Torna tezgâhında, takımı bazen de işlenecek parçayı taşıyan hareketli parça. [*Ing.* Lathe carriage].
~ aynası, *tekn.* Bir tornanın, fener mili burnuna tespit edilen ve işlenecek parçaları tutmağa yarayan kısmı. [*ing.* Catchead chuck, lathe face plate].
~ cetveli, *tekn.* Bir geminin çeşitli hızlarına *(pek ağır yol, ağır yol, yarım yol, tam yol)* karşılık torna sayılarını veren çizelge.
~ çark, *tekn.* Yapılacak bir onarım, ayar, muayene v.b. sebeplerle gemilerin ana makinesini tornagir adı verilen düzene bağlayarak çevirme.
~ etmek, *tekn.* Torna tezgâhında biçim vermek. [*Ing.* To turn *(on a lathe); Fr.* Tourner].
~ işi, Tornada çekilmiş işler. Trabzan parmaklıkları ve buna benzer yuvarlak şeyleri yapmağa yarayan torna âleti veya çıkrıkla yapılan işler. [*Ing.*Lathe work; turned work; *Fr.* Travail à tour, tournage].
~ kazısı, ◘ **Kazı**.
~ makinesi, *ağ. iş.* Üzerine bağlanan ağaç parçasını döndüren ve özel bıçaklarla biçimlendirilmesini sağlayan makine. [*Ing* Lathe machine].
~ mukayyidi, *den.* ◘ **Takometre**.
~ müşiri, *den.* Gemilerde makinenin dakikadaki devir sayısını bildiren gösterge.
~ tezgâhı, *tekn.* ◘ **Tezgâh**.

tornacı /tor:nacı/, i. Torna tezgâhında çalışan işçi. [*Ing.* Lathe operator; turner; *Fr.* tourneur].

tornacılık.-ğı, i. Torna işçiliği veya zanaatçılığı. [*Ing.* Turnery; *Fr.* Tournage].

tornado /torna:do/, i. *Isp. coğr.* Batı Afrika kıyılarında ve A.B.D.'de esen çok zorlu kiklon. [*Ing.* Tornado; *Fr.* Tornade].

tornagir, i. *It. torna* + *Fars. gir. den.* Onarım, ayar, kontrol v.b. sebeplerle bir geminin ana makinesinin liman içinde çevrilmesi gerektiği zaman kullanılmak üzere, istenildiğinde şafta bağlanabilecek düzende yapılmış mekanik tertibat veya yardımcı buhar makinesi veya elektrik motoru.

tornalama, i. § ❶ *mek.* Bir parçayı tornada işleme; § ❷ *tekn.* Kontrplak levhalarının yapımında, soyma, kaplama işleminden önce uygulanan işlem. [*Ing.* Turning; *Fr.* Tournage].

tornalamak, *mek.* Torna makinesinde biçimlendirmek, işlemek. [*Ing.* To turn *(on a lathe); Fr.* Tourner].
☆ *Eşanl.* **torna yapmak, torna etmek**.

tornalı, i. *ağ. iş.* (a) Tornada biçimlendirilmiş parça. (b) Böyle parçadan hazırlanmış iş. [*Ing.* Turned; *Fr.* Tourné,-ée; façonné au tour, fait au tour].

tornavida /tornavi:da/, i. *It. torna.* çevren + *vite*, vida. Vidaları döndürüp yürütmek için başlarındaki kertiğe uygulanan, ucu yassı ve düz âlet. [*Ing.* Screwdriver, turnscrew; *Fr.* Tournevis]. ◘ *ŞEKİL: 134.*— **ÇİLİNGİR ALETLERİ**; ⊛ **cırcırlı ~**, *ağ. iş.* ◘ **Cırcır**; ⊛ **düz ~**, *ağ. iş.* ◘ **Düz**[1].

tornistan /tor:nistan/, i. *Ing. turn - stern.* § ❶ *den. (Gemi hk.)* Pervaneyi ters yönde çevirme; § ❷ *h.d. (Elbiseyi)* Ters yüz etme, içini dışına çevirme. [*ing.* A turning inside out *(suit of clothes);* § ❸ *mec.* Söz, düşünce, v.b.'den geri dönme. [*Ing.* A going back]; § ❹ *den.* Gemilerin geriye gidiş hareketi. [*Ing.* Stern-way].
~ etmek, § ❶ *den.* Geri dönmek. [*Ing.* To go astern; *Fr.* Retourner]; § ❷ Bir giyeceği tersyüz etmek; § ❸ Söz, düşünce v.b. den geri dönmek. [*Ing.* To go back on one's word].
~ gitmek, *den.* Makinesini çalıştırarak geriye gitmek. [*Ing.* To go astern; *Fr.* Retourner].

torno, i. *It. tornare.*§ ❶ Torna tezgâhı. [*Ing.* Turning lathe]; § ❷ *den.*Palanga. [*Ing.*Block *(of a tackle); Fr.*Poulie]; ⊛ **ayak ~u**, *den.*◘ **Ayak**; ⊛ **boğata ~**, *den.* ◘ **Boğata**; ⊛ **boncuk ~**, *den.* ◘ **Boncuk**; ⊛ **çördek ~ su**, *den.* ◘ **Çördek**; ⊛ **demir sapanlı ~**, *den.* ◘ **Demir**; ⊛ **gindazo ~ su**, *den.* ◘ **Gindazo**; ⊛ **güdük ~**, *den.*◘ **Güdük**; ⊛ **kamçılı ~**, *den.* ◘ **Kamçılı**; ⊛ **kavançe ~ su**, *den.* ◘ **Kavançe**; ⊛ **kertenkele ~ su**, *den.* ◘ **Kertenkele**; ⊛ **manti ~ su**, *den.* ◘ **Manti**; ⊛ **müteharrik ~**, *den.* ◘ **Müteharrik**; ⊛ **yarım ~**, *den.* Bir yanında tek tablası bulunan ve öteki yanından, bulunduğu yere tespit edilmiş tek dilli durağan makara.

torogummit, i. *Fr. thorogummite. min.* Doğal toryum, seryum ve uranyum silikat. Rengi siyah ile sarı-kahverengi arasındadır. [*ing.* Thorogummite].

Toros (dağları), öz. i. *coğr.* Anadolu'nun güney kesiminde, Akdeniz kıyıları yanı sıra uzandıktan sonra, doğuya doğru olan kolları Doğu Anadolu bölgesi içerilerine de sokulan sıradağlar. Başlıca şu bölümlere ayrılır. *Batı Toroslar, Orta Toroslar, Doğu Toroslar, Amanos dağları ve Güneydoğu Toroslar.* [*ing.* Taurus mountains; *Fr.* Taurus].
~ göknarı, *bot.* ◘ **Göknar**.
~ karaçamı, *bot.* ◘ **Çam**.
~ sediri, *bot.* ◘ **Sedir**.
~ semenderi, *zool.* ◘ **Semender**.

torotungstit, i. *Fr. thorotungstite. min.* Bileşiminde kalsiyum, zirkonyum ve toryum bulunan hidratlı doğal tungstat. [*ing.* Thorotungstite].

torpido, /tor:pido/, i. *Ing. torpedo. den.* Torpil atmaya yarar, küçük ve pek hızlı giden savaş gemisi. [*Ing.* Torpedo-boat; *Fr.* Torpido]; ⊛ **gönderli ~**, *den.* ◘ **Gönderli**
~ subayı, *den.* Torpido uzmanlık belgesi bulunan ve bir harb gemisinde «torpil» kolunun kumandanı olan subay.

torpidobot.-tu, i. ◘ **Torpido**.

torpil, i. *Fr. torpille < It. torpilla*, § ❶ Gemiye çarptığı zaman patlayarak onu batıran veya yaralayan büyük bomba. Savaş gemileri tarafından sualtı silâhı olarak kullanılan, patlayıcı madde yüklü, hareketli otomatik cihaz. [*Ing* Mine, torpedo; *Fr.*Mine]. ◘ *ŞEKİL: 566.*— **TORPİL**; § ❷ *mec.* Birini kayıran kimse, arka. [*Ing.* Supporter; *Fr.* Piston]; § ❸ *arg.* (a) Kuyruklu yalan: *Hırbonun işi gücü torpil.* [*Ing.* A big lie]; (b) İltimas, kayırma: *Torpilini bulursam içeri beleşten girerim.* [*Ing.* Pull, influence; *Fr.* Piston]; ⊛ **uçak ~ i**, *ask.* Alçaktan uçan ucaklar tarafından demirli veya seyir halindeki hedeflere atılan, kendi motoru ile çalışır, büyük bir tahrip mermisi. [*Ing.* Air torpedo].
~ almak, *arg.* Tavsiye getirmek: *Torpil alırsan, işin yoluna girer.*
~ dairesi, *ask. den.* (a) Bir gemide torpille ilgili işleri yürüten kısım veya atelye. (b) torpillerin denize fırlatıldığı bölme.
~ kovanı, *ask. den.* ◘ **Kovan**.
~ kovanı kepçesi, *sil. esk.* ◘ **Kepçe**.
~ yapmak, *dey.* İltimas yapmak.
~ yaptırmak, *dey.* Kayırılmasını sağlamak.

torpil balığı, b.i. *zool.* Köpekbalıkları *(Se-*

lachii) takımının, Uyuşturanbalığıgiller *(Torpedinidae)* familyasından bir balık. Uzunluğu 1,5, genişliği 1 m. Ağırlığı 30 kg. Rengi yaşadığı yere göre değişir. Kuma gömülür. Kuyruğu ile insana çarpınca uyuşturur. Atlantik, Pasifik, Hint Okyanusları ve Akdeniz'de yaşar. Avrupa kıyılarında **Siyah torpilbalığı** *(T. nobiliana)* ve **Benekli torpilbalığı** *(T. marmorata)* diye iki türü bilinir. Torpilbalığının gövdesinin ön tarafı kalın ve etli büyük bir kurs biçimindedir. Bunun sağında ve solunda elektrik organları bulunur. Kuyruğu kısadır ve üzerinde çeşitli yüzgeçler vardır. Elektrik organları gövdenin yan taraflarındaki kasların değişikliğe uğramasıyla oluşan birbirine yapışık prizmalardan meydana gelir ve her biri bir pulcuk yığını *(Elektroplaks)* halindedir. Bir elektrik organında bin kadar prizma ve 2-3 milyon kadar pulcuk bulunur. + kutup sırtta, − kutup ortadadır. Torpilbalığı boşalttığı elektrikle yakınından geçen avlarını felce uğratır. Torpilbalığının çarpması elektrikli yılanbalığınkine göre daha az şiddetlidir. [*Lat. Torpedo; ing.* Torpedo, electric ray; *Fr.* Torpille marbree]. ◘ *ŞEKİL: 338.*— **KÖPEK BALIKLARI**. ☆ *Eşanl.* **uyuşturanbalığı**.

~ **motoru**, *tekn.* ◘ **Motor.**

torpillemek (-i), f. § ❶ Torpil salmak veya torpille batırmak. [*ing.* To torpedo; *Fr.* Torpiller]; § ❷ *arg.* Sınıfta kalmak. [*Ing.* To fail in class; *Fr.* Torpiller].

torpilsalar, b.i. Torpil atmağa yarayan düzenek.

torsiyometre, i. *Fr. torsiomètre. metrol.* Çeşitli madenlerin burulma halindeki şekil değişikliklerini incelemek için mekanik deney laboratuvarlarında kullanılan âlet. *(Bu âletlere bir ucundan tutturulan deney çubuğunun öbür ucuna bilinen kuvvet çifti uygulanarak şekil değiştirme açısı ölçülür).* [*Ing.* Torsiometer].

torsolom, i. *It. torsello.* ⊙ ~ **astarı**, *den.* Torsolom palangasının alt makarasının bağlandığı matafyonu pekiştirmek için bu kısma dikilen ikinci kat yelken bezi; ⊙ ~ **palangası**, *den.* Yekeni çekip büzerek seren direğine sarmada kullanılan küçük palanga. *(Yelkenin camadana vurulması gerekince camadan matafyonlarını seren hizasına kaldırmakta kullanılır).*

torsör.-rü, i. *Fr. torseur. mat.* Sonlu sayıda, kayan vektörler sistemi. [*Ing.* Torque].

tortikoli, i. *It. tıp.* Boyun kaslarına yerleşen ağrı ve bundan meydana gelen boyun çarpıklığı.

tortoniyen, s. *Fr. Tortonienne. jeol.* Vindobniyen katın üst yarısı için kullanılır. [*Ing.* Tortonian].

tor.top.-pu, s. § ❶ Tamamiyle top biçiminde olan. [*ing.* Quite round; *Fr.* Round comme une boule]; § ❷ Toplu bir hale getirilmiş.

~ **etmek**, *dey.* Toparlayarak bir araya getirmek.

~ **olma**, *zool.* Hayvanların tostoparlak olması şeklinde savunma tepkisi. *(Karada ve suda yaşayan bazı eşbacaklı kabuklular /Armadila veya spheromia/, bazı diplopodlar /glomeris /ve bazı memeliler /kirpi/ tehlike anında tortop olur).*

~ **olmak**, *dey.* Toplu bir hale gelmek.

tortrisidgiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımına giren bir kelebek familyası. Kanatları kısa ve saçaklı olup, ön kanatlar daha uzundur. Küçük ve esmer renkli olurlar. [*Lat.* ve *Ing. Tortricidae; Fr.* Tortricidés].

tortu, i. *Fars. dürdî.* § ❶ Sıvıların içinde bulunan veya bu sıvıların bozulmasından meydana gelen pıhtımsı madde. [*Osm.* Rüsup; *ing.* Precipitate; *Fr.* Précipité]; § ❷ *mec.* Bir şeyin en aşağılık kısmı; § ❸ Kalıntı: *Türlü öğretilerin tortusu.* [*Osm.* Bakıye; *Ing.* Residue; *Fr.* Résidu]; § ❹ *coğr.* Denizlerin, suların, rüzgârların meydana getirdiği doğal birikinti. [*Osm.* Rüsup; *Ing.* Deposit; *Fr.* Sédiment]; ⊙ **fıçı** ~ **su**, ◘ **Fıçı**; § ❺ Bir topluluğun âdi, işe yaramaz kısmı; § ❻ *kim.* Katı parçacıkların çökelmesi ve birikmesiyle meydana gelen madde; § ❼ *otom.* Termik bir motorda, kısmen gazların yanmasından, kısmen de yakıtın ve yağın kimyasal dönüşümünden meydana gelen ve ateşleme bujisinin elektrodlarını deformasyona uğratan iletken birikinti; § ❽ *patol.* Organik bir sıvı içinde özellikle süspansiyon halinde bulunan maddelerin çökelmesiyle meydana gelen birikinti; § ❾ *şarapç.* Şıra alındıktan sonra pres veya filtrelerde kalan birikinti; § ❿ *term.* Damıtılmamış suyun buharlaştıktan sonra kazanda bıraktığı kalıntı.

~ **atmak**, *şarapç.* Şampanya sanayiinde, şişelerin iç çeperinde biriken tortuyu dışarı atmak.

~ **giderici**, *term.* Kazanların veya termik motorlardaki su gömleklerinin tortularını eriten veya çeperden çözülmesini sağlayan, ya da dışarı atılabilecek çamur haline getiren madde.

~ **meyli**, *trm.* Arz kabuğunun herhangi bir kısmının materyal ilâvesiyle üniform bir meyle getirilmesi. Özellikle, dere yataklarında ve durgun su kütlelerinin tabanlarındaki sediment birikimi. [*ing.* Aggregation].

~ **yöntemi**, *mant.* Stuart Mill'in ortaya attığı tümevarım yöntemlerinden biri. *(Bu yöntem bir olguda, nedenleri daha önce bilinen kısmı bir yana ayırmak ve ayıklama yoluyle geri kalan kısmın sebeplerini bulmaktır).*

~ **yükü**, *jeol.* Bir hazne kayacının üstünde bulunan katmanların tüm ağırlığı. [*Ing.* Overburden; *Fr.* Surcharge].

tortul*, s. *jeol.* Tortuların birikmesinden meydana gelen: *Tortul külte.* [*Osm.* Rüsubî; *ing.* Sedimentary; *Fr.* Sédimentaire]; ⊙ **karasal** ~, *sosy.* ◘ **Karasal**; ⊙ **kırıntı** ~, *jeol.* ◘ **Kırıntı.**

~ **başkalaşım kayaçları**, *jeol.* Tortul kayaçlardan türemiş başkalaşım kayacı. [*Ing.* Para-rocks; *Fr.* Pararoche].

~ **çanağı (havzası)**, *jeol.* ve *jeom.* Uzun bir jeoloji devresi boyunca, tortul tabakaların yığışmasına imkân veren yavaş alçalma *(genellikle çökmelerin sonucudur)* etkisinde kalmış bölge.

~ **gnays**, *paraz.* ◘ **Gnays.**

~ **kayaç**, *jeol.* Yerkabuğunda, tortulaşma ile oluşmuş kayaç. [*Osm.* Sahre-i rüsûbiye; *Ing.* Sedimentary rock; *Fr.* Roche sédimentaire].

~ **külte.** ◘ **Tortul taş.**

~ **örtü**, *jeol.* Kristal kayaçla yapılı bir temel üzerindeki tüm tortul kalınlığı. [*ing.* Sedimentary mantle; *Fr.* Couverture sédimentaire].

~ **serisi**, *jeol.* ◘ **Seri.**

~ **taş**, *coğr.* Tortullanma yoluyle kat kat birikmiş veya çökeltilerle oluşmuş taş. *(Bu türlü taşlar üç bölümde toplanır.* **1.** *Kırıntı taşlar ki, taşların dış güçlerle parçalanması, dağılması, ufalanmasından doğmuş, türlü parçalar. Kum, çakıl gibi,* **2.** *Kimyasal taşlar ki, bunlar erimiş maddelerin tortulanmasından doğmuştur.* **3.** *Organik taşlar ki, bunlar ana katgılarını canlıların oluşturduğu taşlardır).* [*Osm.* Suhur-u rüsubiye; *Ing.* Sedimentary rock; *Fr.* Roche sédimentaire].

~ **turba**, *trm.* Nispeten derin sular içersinde biriken, oldukça kolay ve tam hümüsleşen bitki materyalinden oluşmuş kayalar.

tortulanmak, nsz. f. *(Sıvı hk.)* Dibine koyu kısmı çökelmek, tortu yapmak: *Su durdukça tortulandı.*

tortulaşma, i. § ❶ Tortulaşmak işi§; § ❷ *fiz.* Sıvı ortamda, çözünmeyen bir maddenin, çekim etkisiyle yavaş yavaş ayrılarak dağılması seklinde bazı koloidlerde görülen bir özellik. § ❸ *jeol.* Denizlerde, göllerde, akarsularda, ya da kıtalarda katı taş maddelerinin çökeltilmesi olayı. [*Osm.* Teressüb; *Ing.* Sedimentation; *Fr.* Sédimentation].

tortul.bilim, b.i. Jeolojinin tortuları inceleyen dalı. [*ing.* Sedimentology; *Fr.* Sédimentologie].

☆ *Eşanl.* **Sedimentoloji.**

tortullanma, i. *coğr.* Denizlerde, göllerde, akarsular boyunda, kurak bölgelerde ufalanmış taş parçalarının yığılması olayı. *(Tortulanma ve yığılma işi, akarsular, buzullar, rüzgârlarla olabileceği gibi, toprak akması, dağ kayması, yer çökmesi, yanardağ püskürmesi, canlı kalıntılarının birikmesi yoluyla da olabilir).* [*Osm. Teressüb; Ing.* Deposition; *Fr.* Sedimentation].

tortullaşma, i. ◘ **Tortullanma.**

tortulu, s. § ❶ *(Sıvı hk.)* Tortu yapmış, dibine çökelmis: *Tortulu şarap.* [*Ing.* Having sediment]; § ❷ Berrak olmayan, bulanık: *Tortulu su.* [*Ing.* Turbid; *Fr.* Trouble, non clair].

tortusal, s. ◘ **Tortul.**

tortusuz, s. § ❶ *(Sıvı hk.)* Tortu yapmamış. [*ing.* Free from sediment]; § ❷ Berrak, temiz. [*Ing.* Clear; *Fr.* Clair].

torun, i. *esk. T.* § ❶ Bir kimseye göre çocuğunun çocuğu. [*Ing.* Grandchild; *Fr.* Petit-fils, petite fille]; § ❷ *(Çoğul şekliyle)* Aynı soydan gelenler; ⊙ **dedesi koruk yemiş** ~ **un dişi kamaşmış**, *dey.* ◘ **Koruk**; ⊙ **Ebussuut Efendinin** ~ **u) gelini)**, *şak.* Eskiye çok bağlı, tutucu olanlar için kullanılır]. [*Ing.* Very devout person]; ⊙ ~ **tor-**

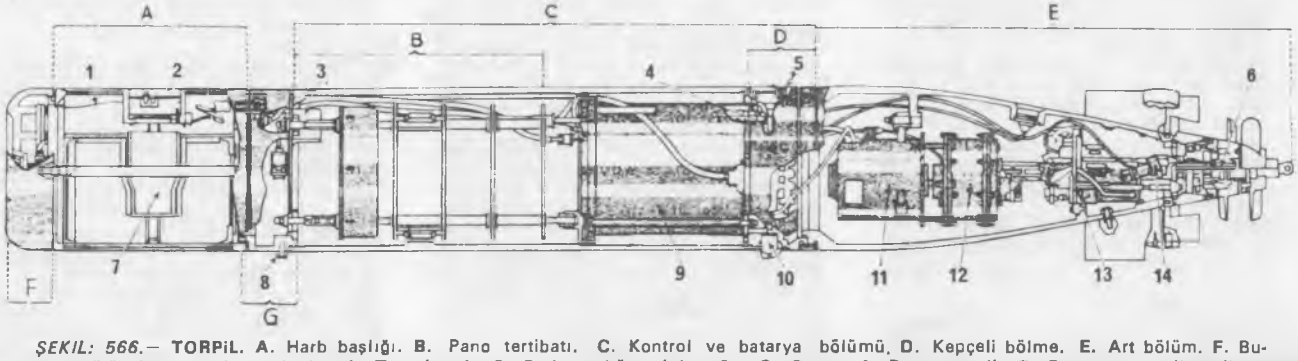

ŞEKİL: 566.— **TORPİL. A.** Harb başlığı. **B.** Pano tertibatı. **C.** Kontrol ve batarya bölümü. **D.** Kepçeli bölme. **E.** Art bölüm. **F.** Burun bölümü. **G.** İleri son halka. **1.** Toprak tel. **2.** Patlama hücresi kapağı. **3.** Cayro. **4.** Donatım teli. **5.** Pervane ve mil tertibatı. **7.** Patlama hücresi. **8.** Kılavuz destek *(kılavuz saplama).* **9.** Batarya. **10.** Büyük kepçe. **11.** İtici motor. **12.** Vites kutusu. **13.** Yön kumanda tertibatı. **14.** Kaldırıcı boyunduruk tertibatı.

ba (tosun) sahibi olmak, *dey.* Evlât ve torunları olmak. [*ing.* To have children and grandchildren].

torus, i. *bot.* ◘ **Çiçek tablası.**

torüloz, i. *Fr. torulose. patol. Torulopis neoformans* adlı mantarın sebep olduğu bir blastomikoz çeşidi. Daha çok sinir sistemini bozar. *(Meningo-ansefalit),* fakat bronşları ve akciğerleri de hastalandırır. [*Ing.* Torulosis].

toryum /tor:yum/, i. *Lat. torium. kim.* Sembolü Th, A.n. 90, A.a. 232 olan, 12, 16 yoğunluğunda, kurşun renginde havada bozulmaz radyoetkin bir maden. [*Ing.* ve *Fr.* Thorium].

torziyon, i. *zool.* ◘ **Dönme.**

tos, i. Alın veya boynuzla vuruş. [*Ing.* A blow with the head or horns; *Fr.*Coup de tête, de corne].

~ **vurmak,** Bu yolda vurmak, süsmek. [*Ing.* To butt; *Fr.* Donner des coups de corne *(en parlant d'un bélier, d'un bouc etc.)*].

tosbağa, i. *h.d.* ◘ **Kaplumbağa.**

Toscana, öz. i. *coğr.* İtalya yarımadasında bölge. Kuzeyde Apenninler, doğuda ve güneydoğuda Umbria ve Latium, batıda Tiren denizi arasında olup yüzölçümü 23.000 km² dir. [*Ing.* ve *Fr.* Toscana].

~ **lehçesi,** *dilb.* Toscana ve Elba adasında konuşulan İtalyan lehçesi. *(Ajactio'nun kuzeyindeki Korsika lehçeleri de toscana lehçesiyle yakın akrabadır).* [*Ing.* Toskish].

Toskça, öz. i. *dilb.* Shkumbi *(Arnavutluk)* ırmağının güneyinde ve Yunanistan ile İtalya dağlarında konuşulan Arnavutça lehçesi [*Ing.* Toskish].

toslamak (i), f. § ❶ Tos vurmak: *Koç, Çocuğu tosladı.* [*Ing.* To butt; *Fr.* Donner des coups de tête, de corne]; § ❷ (-e), *den. (Gemi)* Başıyla bir yere hafifçe çarpmak. [*Ing.* To pitch *(ship)*]; § ❸ *arg. (Para)* vermek. [*Ing.* To pay; to give back; *Fr.* Payer].

tost, i. *Ing. toast.* § ❶ Arasına yağ sürülerek veya peynir gibi bir katık konularak özel makinasıyla gevretilip kızartılmış ekmek dilimi. [*Ing.* ve *Fr.* Toast]; § ❷ Birinin şerefine içme. [*Fr.* Toast].

~ **ekmeği,** Tost yapmaya yarayan ekmek.

tosto, i. *müz.* Atik, hızlı, tetik.

tostoparlak /tos:toparlak/, s. Tamamen toparlak. [*Ing.* Quite round; *Fr.* Tout à fait round].

tosun, i. *esk.T. tevşan.* § ❶ Burulmuş erkek dana.[*ing.* Young bull; *Fr.* Bouvillon]; § ❷ *mec.* Tıknaz, sağlıklı delikanlı. [*Ing.* Fine robust young man; *Fr.* Jeune homme robuste et brave].

~ **gibi,** *dey.* Tıknazca ve gürbüz. [*Ing.* Robust and healthy].

tosuncuk,-ğu, i. Olağandan daha iri doğmuş çocuk. [*Ing.* Large new-born baby; *Fr.* Nouveau-né bien charpenté].

totalitarizm, i. *Fr. totalitarisme.* Totaliter rejim ve doktrin. [*Ing.* Totalitarism; *Fr.* Totalitarisme].

totaliter, *s. Fr. totalitaire. siy.* Demokratik ilkelere aykırı olan *(hükûmet yöntemi).* Kanunî hiçbir muhalefet şeklini kabul etmeyen, bütün vatandaşların tek bir blok halinde mutlak bir devlet hizmetinde birleşmesini isteyen. [*Ing.* Totalitarian].

☆ *Eşanl.* **bütüncül.**

~ **rejimler,** *siy.* Bireye ve özel teşebbüse önem vermeyen büyük hak ve yetkileri devletin otoritesine bırakan rejimler. *(İkinci Dünya Savaşından önce Almanya'da Nasyonal Sosyalizm, İtalya'da Faşizm ve bugün Rusya'da Komünizm rejimleri buna örnek teşkil eder).* [*Ing.* Totalitarian regimes; *Fr.* Régimes totalitaires].

totem, i. *(Amerika yerlilerinin dilinden) sosy.* ve *antr.* İlkel toplumlarda topluluğun ondan türediği sanılarak kutsal sayılan hayvan. [*Ing.* ve *Fr.* Totem].

☆ *Eşanl.* **ongun.**

totemcilik,-ği, i. *sosy.* ve *antr.* Bazı hayvan veya bitkileri kutsal sayma inancına dayanan ilkel dinlere verilen ad. [*Ing.*Totemism; *Fr.*Totémisme].

☆ *Esanl.* **ongunculuk.**

totemizm, i. ◘ **Totemcilik.**

totipotan, s. *Fr. totipotent. biy.* Henüz farklılaşmaya uğramamış fakat her biri başlı başına bir organ halinde gelişebilecek durumda bulunan embriyon hücrelerine denir. *(Denizkestanesinin ilk dört blastomeri totipotan'dır).* [*Ing.* Totipotent].

toto, i. *arg.* Kıç. [*Ing.* Buttocks].

totogram, i. *Fr. tautogramme.* Her mısrası aynı harfle başlayan kelimelerden meydana gelen şiir. [*Ing.* Tautogram].

totoloji, i. *Fr. tautologie* < *Yun. tautclogia.* Çeşitli biçimlerde anlatılmış bir düşünceyi değişik düşünceler gibi göstermeğe kalkan üslûp hatası. [*Ing.* Tautology].

~ **kanunu,** *mant.* Kendisiyle çarpılan veya toplanan herhangi bir sayıyı, tek başına ele alınan sayı ile özdeşleştirmeyi sağlayan mantık işlemi.

totolojik, s. *Fr. tautologique.* Totolojiye ait, totoloji özelliği gösteren. [*Ing.* Tautological].

~ **bilim,** *mant.* Witgenstein, Carnap ve Viyana okulunun mantık ve matematiğe verdikleri ad. [*Ing.* Tautological science].

totomer, i. *Fr. tautomère kim.* Totomerizm gösteren iki bileşimden biri. [*Ing.* Tautomer; *Fr.* Tautomère].

totomeri, i. *Fr. tautomérie. kim.* ◘ **Totomerizm.**

totomerizm, i. *Fr. tautomérisme. kim.* Birbirine dönüşebilen iki izomer cisim arasındaki dinamik denge. [*Ing.* Tautomerism].

Totonak, öz. i. *dilb.* Meksika'da, Puebla devletinin kuzeyindeki dağlarda ve Veracruz devletinin merkezindeki sahil bölgesinde yaklaşık olarak 100.000 kişi tarafından konuşulan dil. *(Maya-Zok ailesine bağlıdır).* [*Ing.* Totonac, Totonacan; *Fr.* Totonaque, Totanak].

Totonak'lar, ç.öz.i. *etn.* Meksika körfezi bölgesinde eski halk. [*Ing.* Totonacs; *Fr.* Totonaques].

toy, i. *esk. T. esk.* § ❶ Ağırlamak üzere çağrılanlar için hazırlanan yemek. [*Osm.* Ziyafet; *Ing.* Feast, banquet; *Fr.* Banquet]; § ❷ *tar.* Eski Türk hükümdarları tarafından yılın belli günlerinde hükümdarlık alâmeti olarak devlet ileri gelenlerine ve halka verilen ziyafet.

toy, I. *zool.* ◘ **Toykuşu.**

toy. s. Genç olduğu için görgüsüz ve beceriksiz olan: *Toy bir delikanlı.* [*Ing.* Greenhorn, raw, inexperienced, «*green*» amateur; *Fr.* Sans expérience, novice].

toyaka, I. *h.d.* İki kat bağlanmış bir ipi büke büke germek için, çevrilmek üzere, araya geçirilen tahta parçası. [*Ing.* Stout stick, cudgel].

toydan, i. *zool.* Toy kuşunun iri çeşidi.

toygar, i. *esk. T. zool.* ◘ **Tarlakuşu.**

toygiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Bataklık kuşları *(Grallae)* takımının bir familyası. Büyük ve ağır kuşlardır. Bacakları uzun ve kuvvetlidir. Eski Dünyada yaşarlar. Böcek, tane v.b. yerler. **Büyük toy kuşu** *(Otis tarda),* **küçük toy kuşu** *(Otis tetrax)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Otididae; Fr.* Otididés].

toy.kuşu, b.I. *zool.* Toygiller *(Otididae)* familyasına giren kuşlara verilen genel ad. Orta veya iri boylu (0,40 -1,20 m) dur. Tüyleri çeşitli tonda esmer beneklidir. Özellikle erkeklerinde yer yer siyah ve beyaz bölgeler bulunur. Toy'lar açık, çorak, hattâ çölsü yerlerde yaşayan kuşlardır. Yürüyüşleri hızlı, uçuşları yavaştır. Bir erkeğin çevresinde birçok dişi olmak üzere sürüler halinde yaşar, erkekleri çiftleşme mevsiminde gösterilere girişir. Erkeklerin başında ve boynunda hemen her zaman süs tüyleri bulunur. Bacaklar ve boyun, uzun, ayak üç parmaklı, gaga oldukça kısadır. Toykuşlarına Eski Dünya'nın sıcak ve ılıman bölgelerinde hemen her tarafta rastlanır. Avusutralya'da da bulunur. Özellikle Afrika'da çoktur . Burada yaşayan en büyük türün *(Choriotis kori)* yüksekliği 1.50 m'yi bulur. Avrupa ve Asya'da yaşayan **Büyük toykuşu** *(Otis tarda)* bundan biraz küçük olmakla beraber Avrupa'dakî kuşların en büyüğüdür (17 kg.'a kadar). Bu kuş hayli seyrelmiştir. **Küçük toykuşuna** *(O. tetrax)* bazı ovalarda rastlanır. [*Lat. Otis; Ing.* Bustard; *Fr.* Outarde]; ◉ **büyük ~,** *zool.* Toygiller *(Otidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 100 sm. Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da yaşar. Ekin tarlalarına zarar verir. [*Lat. Otis tarda; Ing.* Great bustard; *Fr.* Grande outarde, outarde barbue]; ◉ **küçük ~,** *zool.* Toygiller *(Otididae)* familyasından bir kuş türü. Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da yaşar. Boyu 40-50 sm. Kanat açıklığı 24-25 sm.'dir. Sırtı siyah benek ve çizgili sarı-kahverengi, ense ve göğsün yukarı kısmı siyahtır. Boynunda V şeklinde, göğsün üst tarafında hilâl şeklinde beyaz bir şerit bulunur. Ekin tarlalarında ve bataklıklarda yaşar; bitki ve böceklerle beslenir. [*Lat. Otis tetrax; Ing.* Little bustard; *Fr.* Canepetière].

toyluk,-ğu, I. Toy³ olma hali veya toyca davranış. [*Ing.* Inexperience, rawness; *Fr.* Ignorance, inexpérience].

toynak,-ğı, i. *esk. T. toyınak.* At ve eşek gibi tek parmaklı hayvanların tırnağı. [*Osm.* Zılıf; *ing.* Hoof; *Fr.* Sabot]. ◘ *ŞEKİL: 21.*— AT.

~ **büyümesi,** *zoot.* Atın tırnağının doğal olarak uzaması.

~ **çevresi,** Toynağı meydana getiren boynuzsu maddeden kutunun gözle görülen dış kısmı. *(Toynak çevresi, atın toynağında toynak tacından aşağı sarkan, neme karşı fazlaca duyarlı ince üstderi tabakasıdır.Toynak tacını üst taraftan 2-3 sm. kadar örter).*

~ **halkası,** Toynağın üst tarafında bulunan ve boynuzsu maddeyi *(tırnak)* meydana getiren değirmi şişkinlik.

~ **tacı,** Toynağın üst kenarında bukağılığın alt tarafında bulunan kısım. *(İkinci parmak kemiğinin toynak dışında kalan kısmı ile üçüncü parmak kemiğine ait iki kıkırdak uzantısı toynak tacının iç kısmını meydana getirir. Toynak tacında görülen başlıca hastalıklar bıcılgan, vuruk ve sedef hastalığıdır).*

~ **vuruğu,** *vet.* Kiriş ağrısı.

toynaklılar, ç.I. *zool.* Yeni sınıflandırmalara göre omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etenliler *(Placentalia)* bölümünün bir üst takımı. Hepsi ot yiyen oldukça büyük boylu hayvanlardır. Azı dişleri geniş ve üzerleri topuzcuklu veya taçlıdır. Çoğunda boynuz vardır. Değişik sayıda olabilen parmakları toynak denilen tırnaklarla sonlanır. Dünyanın her tarafına yayılmışlardır. **Tek-parmaklılar** *(Perissodactyla),* **çift-parmaklılar** *(Artiodactyla),* **hortumlu-memeliler** *(Proboscidea),* **kırsıçanımsılar** *(Hyracoidea)* ile taşıllaşmış olan tipleri içine alan **şiş-eklemliler** *(Condylarthra)* takımlarını içine alır. [*Osm.* Sedye-i zu-l-zafir, muzallafe; *Lat.* ve *Ing. Ungulata; Fr.* Ongulés].

toyspanyel, i. İngilizce cüce epanyol tipi köpek. *(Eskiden çok rağbetteydi).* [*Ing.* Toyspaniel].

toyterye, I. Çok küçük boyda süs köpeği. *(Parlak kıllı siyah-kızıl teryenin çok ufak bir çeşidi olan toyterye çok ince ve zarif bir köpektir).* [*Ing.* Toy-terrier].

toz[1], i. ◘ **Töz**[1].

toz[2], i. *esk.T.* § ❶ Her şeyin gözle seçilmeyecek derecede küçük parçalar halinde ufalanmışı; *Kükürt tozu. Altın tozu.* [*Ing.* Powder; *Fr.* Poudre]; § ❷ Hava akımıyla yerden kalkıp eşya üzerine konan ince toprak: *Toz almak. Toz kaldırmak.* [*Ing.* Dust; *Fr.* Poussière]; § ❸ Bir şeyin ufalanmışı: *Kömür tozu. Çay tozu.* [*Ing.* Powder; *Fr.* Poudre]; § ❹ Toz halinde ilâç: *Diş tozu;* § ❺ s. Toz halinde olan: *Toz biber. Toz boya.* [*Ing.* Like dust; in powder form; *Fr.* Pulvérulent]; § ❻ *arg.* Eroin. [*Ing.* Heroin; *Fr.* Héroïne]; § ❼ *paraz.* Asalak öldürücü olarak kullanılan katı bitkisel ya da madensel maddelerin öğütülmüşü. *(Ya etkilerine ya da yapılarına göre adlandırılırlar: Böcek tozu, kene tozu, solucan tozu, pelin tozu, eğreltı tozu gibi).* [*Osm.* Gubar; *Lat. Pulvis; Ing.* Powder;

Fr. Poudre]; § ❸ *bot.* Kenarlı geçitlerde geçit zarının, kenarlarına nazaran daha kalınlaşmış olan, orta kısmı. ☆ *Eşanl.* **geçit-yastığı**; § ❹ *mad. oc.* Kömür kazısı sırasında meydana gelen ve kalburla elenerek parça kömürden ayrılan, 1 mm'den küçük boyutlu kömür parçası. *(Toz kömür, maden ocaklarındaki büyük elektrik santrallarının kazanlarında olduğu gibi kullanılır. Antrasit tozu, briket kömür haline getirilebilir. Kok kömürü tozu, ıslatıldıktan sonra, yüzdürme usulüyle temizlenir);* § ❺ *Malzeme.* (a) Öğütülerek elde edilen çok küçük boyutlu madde. (b) Betonlarda, en büyük boyutu 0,1 mm'den az olan agrega *(toprak);* § ❶ *pirotekn.* Barutun elenmesi sırasında ayrılan ve tekrar işlenen çok ince barut tanelerinin tümü. *(Bu taneler, barutun kurutulmasından önce ve sonra elde edilmelerine göre, yaş ve kuru diye adlandırılır;* § ❷ *esk.* Mürekkebinin kuruması için yazının üzerine serpilen ince kum; § ❸ *ecz.* Bir veya birçok eczanın dövülmesi veya öğütülmesiyle elde edilen çok ince parçacıklar halinde ilâç. *(Basit veya bileşik olsun, tozlar olduğu gibi, güllaç veya komprime halinde /yumuşatıcı toz/, tanecik şeklinde dijitalin, yüzde birlik akonitin tuzu yahut bitkisel tentürler v.b. halinde verilir).*

~ ◉ **dan dumandan ferman okunmamak,** *dey.* Ortalık, söz anlatılamıyacak kadar karışık olmak. [*Ing.* To be in a chaotic state]; ◉ ~ **u dumana katmak,** *dey.* Ortalığı altüst etmek. [*Ing.* To make a great ado, to create confusion]; ◉ ~**unu almak (atmak, silkmek, silkelemek),** *dey. tkz.* Dövmek, hırpalamak, vurmak. [*Ing.* To beat, to thrash someone]; ◉ **ayağının** ~ **u ile,** *dey.* ◘ **Ayak**; ◉ **bıçkı** ~ **u,** *ağ. iş.* ◘ **Bıçkı**; ◉ **bronz** ~ **u,** *res* ◘ **Bronz**; ◉ **çiçek** ~ **u,** *bot.* ◘ **Çiçek**; ◉ **demir** ~ **u,** *ecz.* ◘ **Demir**; ◉ **denge** ~ **u,** *bot.* ◘ **Denge**; ◉ **elmas** ~ **u,** ◘ **Elmas**; ◉ **elyaf** ~ **ları,** *iş. huk.* ◘ **Elyaf**; ◉ **et** ~ **u,** *zoot.* Mezbaha artıklarının kurutulup öğütülmesi ile elde edilen toz. Hayvanların beslenmesinde kullanılabilir; ◉ **fosil** ~, *min.* Birbirinden farklı üç maddeye verilen ad; **1.** Kalker çatlaklarının yüzeylerini kaplayan pamuğa benzeyen kalsiyum karbonat çeşidi. **2.** Silisli diatome kalıntılarından meydana gelen madde. *(Tripoli ve silisli fosil toz da denen bu maddeyi hidratlı silis veya opal ile birlikte sınıflamak gerekir).* **3.** Bir miktar organik madde kapsayan bir lekeci kili çeşidi. *(Çin'de bulunur);* ◉ **kok** ~ **u,** ◘ **Kok**; ◉ **kömür** ~ **u patlaması,** *mad. oc.* Maden ocağı, galerilerinde hava ile karışan çok ince kömür taneciklerinin kendi kendine tutuşarak patlaması; ◉ **süt** ~ **u,** ◘ **Süt.**

~ **alma,** *ev işleri.* Tozları özellikle mekanik yolla kaldırma işlemi.

~ **alma âleti,** *matb.* Dizgi atelyelerinde dizgi, mürettip kasalarında, harflerin içinde biriken tozları almak için kullanılan özel ağızlıklı elektrik süpürgesi gibi âlet. *(Eskiden bu iş için bir körük veya pompa kullanılmakta idi).* [*Ing.* Vacuum cleaner; *Fr.* Aspirateur].

~ **almak,** *dey.* Bir yerin tozunu temizlemek. [*Ing.* To dust; *Fr.* Épousseter].

~ **barajı,** *mad. oc.* Kömür ocaklarının bazı noktalarında galerilerin üst kısımlarına yerleştirilen, içine çok ince öğütülmüş yanmaz maddeler doldurulan tahta levhaların tümü.

~ **barut,** *pirotekn.* ◘ **Barut.**

~ **bezi,** Eşyanın tozunu temizlemekte kullanılan bez. *(Genellikle sarı renkte ve pamuklu olur).*

~ **bulutsu,** *astr.* Yapısında toz bulunan bulutsu. [*Ing.* Dust nebula; *Fr.* Nébuleuse poussiéreuse].

~ **duman,** § ❶ *dey.* Yerden kalkıp havayı kaplayan, duman gibi yoğun toz tabakası; § ❷ *coğr.* Tozların yellerle süpürülüp savrulmasiyle ortalığın göz gözü görmez duruma gelmiş hâli. [*Ing.* Cloud of dust; *Fr.* Nuage de poussière].

~ **duman içinde kalmak,** *dey.* Hiç bir şey görülmeyecek kadar etrafı toz kaplamak, her yer yoğun bir toz bulutu içinde kalmak.

~ **etmek,** *arg.* Ezmek, mahvetmek, tamamen ortadan kaldırmak. [*Ing.* To ruin, to destroy; *Fr.* Détruire].

~ **fırçası,** *res.* Kezzapla çalışan gravürcülerin kullandığı saplı veya sapsız fırça. *(Levhalardan, vernik tozunu almağa yarar).* [*Ing.* Dust brush].

~ **grafit,** *met.* Dökülen madenin yapışmasını önlemek için kalıbın içine sığvanan çok ince grafit.

~ **gren,** *matb.* Bakır plakalar üzerine asfalt veya reçine tozu ekmek ve ateşte eritmek suretiyle elde edilen gren, tram noktaları gibi sunî noktalar. [*Ing.* Resin powder; *Fr.* Graine a la résine, en bitume].

~ **haline getirme,** *dey.* İlâç olarak kullanılabilir hale getirmek için cisimleri az veya çok küçük tanecikler haline getirme.

~ **kar,** *trm.* Çokluk yüksek dağların yüce yerlerinde toz gibi ufak taneli yağan kar. [*Ing.* Powder snow; *Fr.* Neige poudrière].

~ **kondurmamak,** *dey.* Bir şeyde herhangi bir kusurun varlığını kabul etmemek, bir şeyi şu veya bu kusurdan uzak diye göstermek. [*Ing.* Not to allow anything to be said against, not to pay attention to any criticism; *Fr.* Ne pas tolérer qu'on touche qn ou qch].

~ **koparan,** *dey.* Çok rüzgârlı *(yer).* [*Ing.* Whirlwind of dust].

~ **koparmak,** *dey.* Toz kaldırmak. [*Ing.* To kick up dust; *Fr.*Faire de la poussière]. ☆ *Eşanl.* **tozutmak.**

~ **kömür,** *mad. oc.* Grizu veya karbon dioksidin anî olarak yayılmasıyla püsküren çok ince toz.

~ **kurşun,** *kim.* ◘ **Kurşun.**

~ **malçı,** *trm.* Kuru ziraat sisteminde toprak nemi kaybını önlemek için arazi yüzünün yüzeysel bir toprak işlemesiyle toz haline getirilmesi durumu.

~ **metalürjisi,** ◘ **Metalürji.**

~ **olmak,** § ❶ Toz haline gelmek. [*Ing.* To become dust]; § ❷ *arg.* Defolmak, gitmek, kaçmak, uzaklaşmak: *Bak, hâlâ karşımda sırıtıyor, toz ol!..* [*Ing.*To run, away, to disappear; *Fr.* Filer, décamper, prendre les clefs des champs].

~ **patlaması,** *mad. oc.* ◘ **Patlama.**

~ **pembe,** ◘ **Tozpembe.**

~ **varak,** *ciltç.* Cilt süslemesinde kullanılan ve altın tozundan yapılmış ince yaprak.

tozak, i. *esk. T. tozgak. esk.* § ❶ Toz halinde havada uçan küçük şey, toz gibi küçük şey; § ❷ Toz fırtınası; § ❸ Çok ince, yumuşak ve küçük kuş tüyü, hav; § ❹ *dok.* Iplik bükümü, dokuma veya apre sırasında elyaf kırılmasından ileri gelen ve kısmen makine altına dökülen, kısmen de havada uçuşan toz.

~ **rüzgârı,** *hava.* Çöl bölgeleri üzerinde kuvvetli konveksiyon akımlarının doğurduğu ve kum veya tozu düşey olarak kaldıran ufak bir siklon. [*Ing.* Dust devil; *Fr.* Tourbillon de poussière].

~ **sabun,** ◘ **Sabun.**

~ **şeker,** ◘ **Tozşeker.**

tozamak, nsz. f. ◘ **Tozumak.**

tozan, I. § ❶ İncecik toz tanesi. [*Osm.* Zerre]; § ❷ Tozu çok olan yer.

tozarmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Toz haline girmek, tozlaşmak. [*Ing.*To become dust, to go to powder]; § ❷ *(Yağmur hk.)* İnce ince yağmak, çiselemek.

tozil, i. *Fr.tosyle. kim.* Formülü CH_3-C_6H_4-SO_2- olan paratoluensülfonil kökünün kısa adı. [*Ing.* Tosyle].

tozla, i. *jeol.* ◘ **Löss.**

tozlanma, I. Tozlanmak eylemi. [*Osm.* Telkîh; *Ing.* Fecundation; *Fr.* Fécondation].

tozlanmak, nsz. f. Tozlu olmak, üstüne toz konmak. [*Ing.* To become dusty; *Fr.* Se couvrir de poussière].

tozlaşma, I. § ❶ Tozlaşmak eylemi; § ❷ *bot.* Erkeklik organlarındaki çiçek tozunun, rüzgâr veya böceklerin aracılığıyla çiçeklerin tepeciğine konması. [*Osm.* Istığbâr; *Ing.* ve *Fr.* Pollination]; § ❸ *kim.* ◘ **Çiçaksime;** ◉ **çapraz** ~, *bot.* ◘ **Çapraz**[1].

tozlaşmak, nsz. f. § ❶ Toz haline girmek, tozarmak. [*Ing.*To become powder or dust, to drizzle]; § ❷ *bot.* Erkeklik organlarındaki **çiçek tozunun,** rüzgâr veya böceklerin aracılığıyla, çiçeklerin tepesine konarak döllenmeyi sağlaması. [*Ing.* To pollinate; *Fr.* Émettre du pollen sur *(le stigmate, etc)*].

tozlaştırma, i. § ❶ Toz haline getirme § ❷ *met.* ◘ **Atomizasyon, püskürtme.**

tozlayıcı, i. İçindeki böcek öldürücü sıvıyı ince bir duman halinde püskürten, sırtta veya elde taşınan, irî çeşitleri özellikle tarımsal savaşta kullanılan araç. [*Ing.* Pulverizer; *Fr.* Pulverisateur]. ☆ *Eşanl.* **pülverizatör.**

tozlu, s. Toza bulanmış veya tozu olan. [*Ing.* Dusty; *Fr.* Poudreux,-euse, poussiéreux, -euse]. ☆ *Eşanl.* **tozlanmış.**

tozluk,-ğu, I. *kıyf.* Ayakkabıyı, daha çok iskarpini ve pantolonun paçasını tozdan korumak üzere ayakkabının üzerine geçirilip düğmelenen ve başka bir biçimde olanı da dizden aşağı uzanarak, ayağın üstünü örten dar paçalık. [*Osm.* Getir; *Ing.* Gaiter; *Fr.* Guêtre]; ◉ **çadır tozluğu,** ◘ **Çadır**; ◉ **harman tozluğu,** Harman yerinde kalan tozla karışık buğday ve arpa.

~ **bağı,** *bot.* Başçıklarda iki bölmeyi birleştiren kısım. *(Bu bağ bazen buğdaygillerde olduğu gibi X şeklinde, bazen yer fesleğininde olduğu gibi terazi oku biçimindedir).*

tozmak, nsz. f. *«Birçok yerlere uğrayarak gezmek»* anlamına gelen **gezip tozmak** deyiminde geçer. [*Ing* Used only in gezip tozmak; *Fr.* Voler en poussière].

toz pembe, b.i. § ❶ Açık pembe. [*Ing.* Pale pink]; § ❷ s. Bu renkte olan: *Tozpembe bir elbise. (Ortalığı)* ~ **görmek,** *dey.* Aşırı iyimser olmak. [*Ing.* To see *(The world)* through rose colored glasses].

toz.sabun, b.i. Toz haline getirilmiş sabun.

toz.şeker, b.i. Irmik tanesi iriliğinde billûr halinde şeker. [*Ing.* Granulated sugar; *Fr.*Sucre en poudre]. ☆ *Eşanl.* **kristal şeker.**

tozumak, nsz. f. Tozu kalkıp etrafa yayılmak: *Un çuvalı gibi vurdukça tozuyor.* [*Ing.* To raise the dust, to run away, to flee; *Fr.* Farie de la poussière].

tozuntu, i. Tozumakla havaya kalkıp uçan tozlar. [*Ing.* Any fine thing like dust, cloud of dust blown about, very fine drizzling rain].

tozutmak (-i), f. *esk. T. tozıtmak.* § ❶ Toz kaldırarak bir yerin havasını bozmak. [*Ing.* To raise dust; *Fr.* Faire de la poussière]; § ❷ *arg.* Aklını kaybetmek. [*Ing.* To go mad].

töhem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **töhmet'in** çoğulu.

töhmet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. vehm. esk.*§ ❶ Suçlama. [*Ing.* Imputation]; § ❷ Kabahat, suç. [*Ing.* Guilt, offense; *Fr.*Délit, prévention]; § ❸ Şüphe, zan. [*Ing.* Suspicion *(that someone is guilty of a crime); Fr.* Soupçon].

~ **altında bırakmak,** *dey.* Bir kimseyi suçsuz olduğu halde suçlu gibi göstermek.

töhmetlendirmek (-i), f. § ❶ Bir kimseyi işlemediği bir suçun yükü altında bırakmak, suçlamak. [*Ing.* To have under suspicion]; § ❷ Bir suçu işleyenin yüzüne vurmak. [*Ing.* To call guilty].

töhmetli, i. Töhmet altında olan. [*Ing.* Under suspicion, guilty; *Fr.* Coupable, accusé, suspect].

tökezleme, i. Tökezlemek eylemi. [*Ing.* Stumbling].

tökezlemek, nsz. f. § ❶ Engele çarpıp sendelemek. [*Ing.*To stumble; *Fr.* Trébucher, buter, broncher *(cheval)*]; § ❷ *binic.* Atın düşmesine sebep olabilen yanlış ayak atış.

tömbeki, i. *Osm.* < *Fars. tembâkû* veya *tenbâkû.* Nargile ile içilen bir tütün çeşidi. [*Lat. Nicotiana persica; Ing* Persian tobacco *(smoke in hookash); Fr.* Tabac persan qu'on fume avec le narquilé, tabac persique].

tömse, i. ◘ **Tümse.**

tönit, i. *Fr. toenite. min.* Göktaşlarında rast-

lanan Fe_6Ni formülündeki nikelli demir. [*Ing.* Toenite].

töpi, i. *kıyf.* Eski Türklerde başa giyilen bir çeşit kisve.

tör, i. Odalarda en önemli ve itibarlı olan oturacak yer. [*Osm.* Makam-ı Âlî; *Fr.* Place d'honneur].

☆ *Eşanl.* **baş sedir.**

töre*, i. *esk. T. törü.* Bir toplulukta, şu veya bu konuda tutulagelen yolların veya alınagelen durumların topu. [*Osm.* Âdat ve ahlâk; *ing.* Custom, rule, law; *Fr.* Torah].

~ **komedisi**, *tiy.* Günlük olaylardan, özellik. le belirli bir dönemin ve sınıfın belirli törelerinden hareket ederek, ahlâkçı bir açıdan bunların zayıf yanını gülünçleştiren, toplumsal zararlarını keskin bir yolda belirten komedya türü. [*Ing.* Comedy of manners; *Fr.* Comédie de moeurs].

~ **resmi**, *san.* Töreleri gösteren sahneler, gündelik hayattan sahneler gösteren yağlıboyalar veya gravürler.

~ **romanı**, *ed.* İçinde özellikle belli bir devrin töreleri anlatılan eser.

töre.bilim*, b.i. Ahlâkı ve ilkelerini, bunların niteliklerini ve uygulanmasını inceleyen bilim. [Osm. Ilm-i ahlâk; *ing.* Ethics; *Fr.* La morale, l'éthique].

töre.bilimsel*, b.s. Törebilimle ilgili olan. [*Ing.* Ethical; *Fr.* éthique].

töre.dışçılık*,-ğı, b.i. *fels.* Ahlâk yasalarının yetkisini kabul etmeyen doktrin. [*Osm.* Lâahlâkiye; *ing.* Amoralism; *Fr.* Amoralisme].

☆ *Eşanl.* **amoralizm.**

töre.dışı, b.s. Yürümek, nefes almak gibi ahlâka aykırılığı veya uygunluğu düşünülemeyen *(iş).* [*Osm.* Lâahlâkî; *Ing.* Amoral, non-moral, unmoral; *Fr.* Amoral].

☆ *Eşanl.* **amoral.**

törel*, s. Töreye, ahlâka uygun veya bunlarla ilgili. [*Osm.* Ahlâkî; *Ing.* Ethical, moral; *Fr.* Ethique, moral,-ale].

törelcilik,-ği, i. *fels.* Ahlâkı bir araç değil, bir amaç sayan doktrin. [*Ing.* Moralism; *Fr.* Moralisme].

törellik*,-ği, i. *psik.* Bir şeyin ahlâk bakımından niteliği ve değeri. [*Osm.* Ahlâkiyet; *ing.* Morality; *Fr.* Moralité].

törelsiz, s. *fels.* Ahlâka aykırı. [*Osm.* Gayrî ahlâkî *Ing.* Immoral; *Fr.* Immoral,-ale].

törelsizcilik,-ği, i. *fels.* Alman filozofu Nietzsche'nin, şimdiki ahlâk ilkelerinin değişmesini amaçlayan doktrini. [*Osm.* Gayri ahlâkiye; *ing.* Immoralism; *Fr.* Immoralisme].

törelsizlik,-ği, i. Törelsiz olma hali. [*Osm.* Gayriahlâkilik; *ing.* Immorality; *Fr.* Immoralité].

tören, i. *esk. T. töre.* Anma, kutlama, karşılama, uğurlama, evlenme gibi vesilelerle yapılan ve duyguları tazelemek veya göstermek amacını güden toplantı ve bu toplantıda uyulan kurallar. [*Osm.* Merasim; *ing.* Ceremony; *Fr.* Cérémonie]; ◉ **açılış** ~ **i,** ◘ **Açılış;** ◉ **askerî** ~, *ask.* ◘ **Askerî;** ◉ **cenaze** ~ **i,** ◘ **Cenaze;** ◉ **evlenme** ~**i,** ◘ **Evlenme;** ◉ **geçit** ~**i**, *ask.* ◘ **Geçit;** ◉ **karşılama** ~**i,** ◘ **Karşılama;** ◉ **kilit** ~ **sü**, *tekn.* Kapı ve dolaplara takılacak kilitlere anahtar deliği açmakta kullanılan, bir tarafı bıçak, öbür tarafı yuvarlak kesitli törpü; ◉ **kunduracı** ~ **sü**, *tekn.* Kuduracıların köseleye biçim vermek için kullandıkları değişik biçimlerde törpü. ◉ **matem** ~ **i,** *din.* ◘ **Matem;** ◉ **muayede** ~ **i,** *tar.* ◘ **Muayede;** ◉ **sancak** ~ **i,** *den.* ◘ **Sancak.**

~ **merdiveni**, Tiyatro ve saraylarda anıtsal şekilde gayet süslü olarak yapılan büyük merdivenler olup törenler yapıldığı vakit bu merdivenlerden çıkılır. [*Fr.* Escalier de cérémonie, escalier d'honneur].

törenci.başı, b.i. *tiy.* Bir töreni, gösteriyi yöneten kişi. [*Ing.* Master of ceremonies].

törenli, s. Törenle yapılan. [*Ing.* Ceromonious, ritual].

töresel*, s. ◘ **Törel.**

törpü, i. *esk.T. törpig* veya *törpigü. tekn.* § ❶ Dişleri kısa ve sivri çıkıntılar halinde olan eğe. [*Ing.* Rasp *Fr.* Lime]. ◘ *ŞEKİL: 151.*— **DEMİRCİ;** § ❷ *met.* Dökümhaneden gelen ham döküm parçalarına yapışmış kum tanelerini temizlemek için kullanılan âlet; § ❸ *zool.* Yuva yapan bazı yer örümceklerinde, zehir çengellerinin sapının son kısmında bulunan ve yuva kazmağa yarayan kuvvetli dişler grupu. ◉ **ağız** ~ **sü,** Kaba cilâya mahsus törpü. ◉ **diş** ~ **sü,** *vet.* Atın azı dişlerindeki pürtükleri gidermek için kullanılan âlet. *(Pürtükler, dişin yer yer asınmasından veya düzensiz bir şekilde büyümesinden ileri gelir).*

~ **avlusu,** ◘ **Avlu.**

~ **kılıcı,** ◘ **Kılıç.**

~ **sesi,** *patol.* Kalb muayenesinde duyulan ve törpü sesine benzeyen kalın veya tiz, kaba ses. *(Kalb boşluklarında bir lezyonun varlığını gösterir).*

~ **tozu,** Bir tahta veya demir törpülendiği vakit çıkan ince toz. *(Bunun kalıncalarına törpü talaşı denir).* [*Ing.* Filings *Fr.* Limaille].

törpülemek (-i), f. Törpü ile aşındırmak veya düzeltmek. [*Ing.* To rasp, to file; *Fr.* Râper, limer].

törpülenmek, nsz. f. § ❶ *(Törpüye gelebilen nesneler hk.)* Törpü ile düzeltmek; § ❷ *mec.* Aşınmak; § ❸ *(Kaba insan veya sert davranış hk.)* İnceltilmek, terbiye edilmek.

törpületmek (-i), f. § ❶ Törpülemek işini yaptırmak: *Tırnaklarını törpületmek;* § ❷ Aşındırmak.

törpülü, s. Törpülenmiş. [*Ing.* Filed, rasped; *Fr.* Limé, râpé].

tös, ünl. *h.d.* Binek hayvanını töskürtmek için söylenir. [*Ing.* Back! «said to horses, in backing them; *Fr.* Cris avec lequel on fait reculer le cheval].

töskürmek, f. *esk. T. h.d. (Binek hayvanları)* geri geri yürütmek. [*Ing.* To back *(horses etc.); Fr.* Faire reculer de cheval].

töskürü, z. < *töskürmek. h.d.* Gerisin geriye: *Töskürü yürütmek.* [*Ing.* Backwards; *Fr.* En reculant].

Totonlar, s. *Fr. teuton.* § ❶ *Eski* Germania ile ilgili; bu bölgede oturan. [*Ing.*Teuton (lc)]; § ❷ i. Ortaçağda Germen diline verilen ad. [*Ing.* Teuton].

Tötonlar, ç. öz. i. *etn.* Eski Cermanya halkı. [*Ing.* ve *Fr.* Teutons].

tövbe, i. *Osm.* < *Ar. tevbe.* İşlenmiş bulunan bir günah veya suçu bir daha işlemeyeceğini kararlaştırıp söyleme. [*Ing.* Repentance, penitence, vow not to repeat an offense *Fr.* Repentance]. ☆ *Eşanl.* **dönü;** ◉ ~ **ler olsun (veya** ~ **ler** ~ **sin!),** *dey.* Bir kimsenin bir işten çok pişman olup bir daha yapmamak kararında olduğunu anlatır. [*Ing.* I'll never do it again; *Fr.* Je me repens, je promets de ne plus jamais plus]; ◉ ~ **ye gelmek,** *dey.* Tövbe etmek.

— **ayları,** *din.* Cemaziyülevvel *(Büyük tövbe ayı)* ve cemaziyülâhir *(küçük tövbe ayı)* aylarına verilen ad. [*Ing.* The major and minor months of repentance *(The lunar months)*].

~ **(tövbeyi, tövbesini) bozmak,** *dey.* Bir şeyi yapmayacağına yemin ettiği halde gene yapmak. [*Ing.* To go back on one's vow].

~ **büyük sözüme,** *dey.* ◘ **Büyük.**

~ **etmek,** *dey.* Bir kabahat veya günahı bir daha işlemeyeceğine söz vermek. [*Ing.* To repent having done something and vow not to do it again].

tövbekâr /tövbekar/, s. *Osm.* < *Ar. tövbe* + *Fars. kâr.* Günaha tövbe ederek doğru yola dönüş. [*Ing.* Repentant, penitent; *Fr.* Repentant]; ◉ **kırk yıl günahkâr, bir gün** ~, *dey.* Her zaman günah işleyip bir kere iyilik yapan kimseler için kullanılır.

tövbeli, s. § ❶ Yolunca tövbe etmiş olan. [*Ing.* Penitent; *Fr.* Repentant]; § ❷ Ağzı yandığı için bir şeyi bir daha yapmamaya kendi kendine söz vermiş olan. [*ing.* Under a vow not to sin again or not to do a certain thing again; *Fr.* Qui juré de ne plus faire une chose].

tövbe tövbe, ünl. «*Tövbeler olsun*», «*Tövbe ederim*» anlamlarında günah sayılacak bir şey söylendiği vakit kullanılır: *Tövbe tövbe estağfurullah.*

töz, i. *esk. T. toz* veya *tuz. h.d.* § ❶ Kök, asıl: *Kulak tözü (tozu);* § ❷ *fels.* Değişikliğe uğrayan şeylerde değişme. den kalan varlık. [*Osm.* Cevher; *ing.* Substance, essence; *Fr.* Substance].

tözcülük*,-ğü, i. *fels.* Olaycılığın karşıtı olan ve temel olarak bir tözün varlığını kabul eden doktrin. [*Osm.* Cevheriye; *Ing.* Substantialism; *Fr.* Substantialisme].

tözel, i. *fels.* Tözle ilgili, bir tözden ibaret olan. [*Osm.* Cevherî; *Ing.* Substantial; Fr. Substantiel,-elle].

~ **şekil,** *fels.* Bir aynı cinsin bireylerinin gerçek bir varlık gibi düşünülen ortak mahiyeti.

Tp, *müz.* Timpani, yani timballer çoğulunun kısaltma halindeki işareti.

tr, *müz.* Tril veya trompet kelimelerinin kısaltması.

trabant, i. *Fr. biy.* Esas kısımdan bir veya bir çok boğumla ayrılmış olan kromozom parçası.

trabekül,-lü, i. *Fr. trabécule, dokb.* Bölmecik [*Osm.* Hâciz; *Lat.* ve *Ing.* Trabecula].

trabeküler, s. *Fr. trabéculaire, dokb.* Trabekülere ait. [*Ing.* Trabecular.

Trablus, öz. i. *Osm.* < *Ar. Tarabulus. coğr.* Libya'nın kuzey batısında bölge; ülkenin en zengin ve kalabalık bölgesi. Yüzölçümü 353.000 km², merkezi: *Trablusgarp*'tır. [*Ing.* ve *Fr.* Tripoli].

Trablusgarp, öz. i. *Osm.* < *Ar. Tarabulus-al-Garb. coğr.* Libya'nın başkenti. [*Ing.* ve *Fr.* Tripoli].

Trabzon, öz. i. *coğr.* Türkiye'nin Doğu Karadeniz bölgesindeki illerinden biri ve merkezi olan şehir. [*Ing.*Trebizond *Fr.*Trébizonde]; ◉ **kale kapısı** ~ **u,** *ask. tar.* ◘ **Kale.**

~ **çayı,** *bot.* ◘ **Çoban üzümü.**

~ **hurması,** *bot.* ◘ **Trabzonhurması.**

~ **kekiği,** *bot.* ◘ **Kekik.**

~ **patatesi,** *trm.* Yuvarlak şekilli, beyaz etli bir patates çeşidi.

~ **yüksük otu,** *bot.* ◘ **Yüksükotu.**

~ **zambağı,** *bot.* ◘ **Zambak.**

trabzon.hurması, b.i. *bot.* § ❶ İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae),* sınıfının Abanozgiller *(Ebenaceae)* familyasından, anayurdu Japonya olan ve Akdeniz bölgesinde ve Türkiye'de bahçe ve parklarda yetiştirilen, geniş tepeli, seyrek dallı, kışın yaprağını döken, 4-5 m. yüksekliğinde, ikievcikli bir ağaç. Gövdenin kabuğu levhalar halinde çatlaklıdır. Yapraklar eliptik bir yapıda ve 6-15 sm. uzunluğundadır. Üst yüzü parlak koyu yeşil ve tüysüz, alt yüzü tüylüdür. Üzeri tüylü kısa bir sapı vardır. Çiçekler sarımsı beyazdır. Kaliks ve korolla dörder parçalıdır. Erkek çiçeklerde 8 stamen vardır. Dişi çiçeklerde yumurtalık 4 gözlüdür. Meyva, tabanında kaliksi taşıyan, portakal büyüklüğünde, turuncu bir bakkadır. Olgunlaşmadan evvel, tanen bakımından zengindir ve lezzeti çok buruktur. Olgunlukta ise tatlıdır ve yenir. Halk arasında Trabzon hurması diye tanınır ve bu ad altında satılır. Şekerli ve tanenli olduğu için kabızdır. Meyvelerinden dolayı, uzun zamandan beri Çin ve Japonya'da kültüre alınmış, 1796'da da Avrupa'ya getirilmiştir. Karadeniz sahillerinde, İstanbul ve çevresinde meyva ağacı olarak çeşitli örneklerine rastlanır. [*Lat. Diospyros kaki* = *Diospyros chinensis;* [*Ing.* Japanese persimmon; *Fr.* Plaqueminier]; § ❷ Bu ağacın portakal büyüklüğünde, turuncu renkli, ham iken kekre olan, olgunlaşınca tatlılaşan, yenebilir meyvası [*Ing.* Japanese persimmon; *Fr.* Kaki]; ☆ *Eşanl.* **Japon hurması;** ◉ **küçük meyveli** ~, *bot.* Anayurdu Doğu Karadeniz bölgesi olan, Kafkasya, İran'dan Afganistan, Hindistan, Çin ve Japonya'ya kadar olan bölgede yetişen, 10-15 m.'ye kadar boylanabilen, yuvarlak tepeli, kışın yaprağını döken, birevcikli bir ağaç. Gövdenin koyu renkli ve derin çatlaklı kalın bir kabuğu vardır. Yapraklar basit, kısa saplı, sivri uçlu, tam kenarlı, oval şekillidir; üst yüz hemen hemen tüysüz, alt yüz sık tüyler ile kaplı ve bu yüzden de yünümsü gibi beyaz renklidir. Çiçekler küçük, yeşilimsi ve

hemen hemen sapsız olup yaprakların koltuğunda teker teker bulunur. Erkek çiçeklerde çanak, taç yaprakların yarı boyundadır. Dişi çiçeklerde çanak yaprakların boyu ise taç yapraklarınkine eşittir. Meyvası 2 sm. çapında, küre şeklinde, olgunlukta sarı, sonra morumsu renkli bir bakkadır. Lezzeti evvelâ buruk, sonra tatlıdır. Özellikle tornacılıkta makbul olan odunu vardır. C vitamini, şekerler, asidler ve tanen taşır. Olgun halde, kuru veya reçel şeklinde yenir. İstanbul, Bursa, Samsun, Amasya, Trabzon, Gümüşhane ve Rize'de yetiştirilir. [*Lat. Diospyros lotus; ing.* Persimmon; *Fr.* Plaque minier].

trafik,-ği, i. *Fr. trafic.* < *It. traffico.* Yayaların, hayvanların ve taşıtların karayolu, trenlerin demiryolu, gemilerin denizyolu, uçakların havayolu üzerindeki hareketi, gidiş gelişi. [*Osm.* Seyrüsefer; *Ing.* Traffic]; ◉ **aerodrom trafiği,** *hava.* ◘ Aerodrom; ◉ **dolmuş trafiği,** *hava.* ◘ Dolmuş; ◉ **hava trafiği,** *hava.* ◘ Hava; ◉ **meydan trafiği,** *hava.* ◘ Meydan.

~ **adası,** *bayınd.* Hızı azaltarak trafiği yönetmek ve kanalize etmek için bir kavşağın girişine yerleştirilen, genellikle üçgen şeklindeki ada.

~ **düzenleme planı,** *ask.* Karayolları üzerinde gerçekleştirilen harekâtta, trafik düzenlenmesini sağlamak üzere, ulaştırma şebekesinden ne şekilde yararlanılacağını gösteren plan. *(Bu plan, genellikle trafik düzenleme haritalarını içine alır).*

~ **fen heyeti,** *huk.* Karayolları trafik kanununun kendisine yüklediği görevleri yerine getirmek için Karayolları Genel Müdürlüğünde kurulan teknik heyet.

~ **kanunu,** Karayolu trafiğini düzenleyen kanunların tümü. [*ing.* Highway code; *Fr.* Code de la route].

~ **kontrolu,** *ask.* Yürüyüş halinde bulunan birliklerin birbiriyle çatışmasını önlemek amacıyla yapılan trafik planlarının uygulanmasının kontrolu.

~ **noktası,** *trafik.* ◘ Nokta.

tragus, i. *Fr. Yun. tragos.* § ❶ *anat.* Dış kulak yolunun dışında ve önünde bulunan üçgen şeklindeki yassı çıkıntı. *(Üzerinde bazen kıllar bulunduğundan bu adı taşır);* § ❷ *bot.* Buğdaygiller *(Graminea)* familyasından, yaygın saplı küçük *(5 ilâ 20 sm.)* otsu bitki. Kuru kumsallarda yetişir; § ❸ *zool.* Yarasalarda kulak çukurunun üstündeki çıkıntı. *(Belki de yarasalar sesötesi titreşimleri bu organ sayesinde duyar).*

trahom, i. *Fr. trachome* < *Yun. oft.* Göz kapaklarının altında bir takım kabarcıkların belirmesiyle başlayan bakılmazsa kirpiklerin içeriye kıvrılması, saydam tabakada yaralar çıkması yüzünden körlükle sonuçlanabilen bulaşıcı hastalık. [*ing.* Trachoma; *Fr.* Trachome conjonctivite granuleuse].

trajedi, i. *Fr. tragédie* < *Yun. tragoidia.* § ❶ Konusunu efsanelerden veya tarihten alan sahne eseri: *Trajediler insan oğlunun hırslarını, kaygılarını gösterir ve çoğu felâketli sonuçlara bağlanır.* [*Osm.* Facia; *ing.* Tragedy; *Fr.* Tragédie]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Sonucu kötü olan durum.

trajedyen, i. *Fr. tragédien.* Trajedilerde oynayan oyuncu. [*Ing.* Tragedian].

trajik, s. *Fr. tragique.* < *Yun. tragikos* § ❶ Trajedi ile ilgili; § ❷ Çok acıklı, yürekler acısı, kötü, korkunç; aniden ölüme götürücü. [*Osm. Feci; ing.* Tragic]; ❸ Sıkıntı, korku, özel şartlardan doğan bir heyecan belirten: *Trajik ses. Trajik bakış.*

~ **gelişim,** *tiy.* Bir oyun içinde, trajik görünüşü sağlayan gelişim. *(Bu, daha çok tuttuğumuz bir karakterin zayıf ve kusurlu yanları kötü bir duruma düşmesiyle veya kötü bir durumu getirmesiyle ortaya çıkar).*

trajikomedi, i. Trajedya ile komedyanın bilesiminden ortaya çıkmış bir oyun türü. *(Tiyatro tarihi içinde en gerçek trajikomedya kişilerinden biri Shakespeare'in «Onikinci Gece» oyunundaki Malvolio karakteridir).* [*ing.* Tragi-comedy; *Fr.* Tragicomédie].

trak, i. *tiy.* Oyuncunun sahneye çıkacağı sırada veya oyun sırasında, korkuya kapılması, rolünü unutması. [*Ing.* Trac].

trake, *i. Fr.trachée* < *Yun.* § ❶ *bot.* Üstüste gelmiş ve aralarındaki bölme çeperi az veya çok ortadan kalkmış, trakeidlere oranla geniş - nadiren dar - silindirik hücrelerden meydana gelmiş uzun borular olup dışarıdan alınan suyun iletimine yararlar. § ❷ *anat.* Soluk borusu. [*Ing.* Trachea]; ❸ *zool.* Karada yaşayan eklemli hayvanların solunum organı. [*Ing.* Trachea].

trakea, i. *Lat. trachea. zool.* ve *anat.* (a) Soluk borusu (b) Eklembacaklı hayvanlarda bulunan özel solunum kanalları. [*Osm.* Şezen; *Ing.* Trachea; *Fr.* Trachée].

trakeal, s. *Fr. trachéal,-ale,-aux.* Trakeaya *(soluk borusuna)* ait. [*Ing.* Tracheal; *Fr.* Trachéal].

trakealji, i. *Fr. trachéalgie. tıp.* Trakea ağrısı. [*Ing.* Trachealgia].

trakecik, i. *zool.* Eklembacaklılarda trakenin, hücre içine girecek derecede incelmiş olan son derece küçük dalcığı.

trakeid, i. *Fr. trachéide bot.* Iğ şeklinde uzun, kaide olarak dar, münferit hücrelere verilen ad. Su ileten elementler oldukları halde, bir kısmı destek dokusunun işini de görür. [*Ing.* Tracheide].

trakeit,-ti, i. *Fr. trachéite. cerr.* Trakea iltihabı. [*Ing.* Tracheitis].

trakelektomi, i. *Fr. trachéléctomie. cerr.* Uterus boynu *(cervix uteri)* nu çıkarma ameliyatı. [*ing.* Trachelectomy].

trakelhematom, i. *Fr. trachelhématome.* Sternokleidomastoid kas üzerinde bulunan hematom. [*Ing.* Trachelematoma].

trakeliler, ç.i. *Yun. zool.* Eklembacaklıların, solungaç yerine özel bir solukborusu taşıyan takımı. [*Osm.* Zât-ül-kasabât; *ing.* Tracheata; *Fr.* Trachéates].

trakelit,-ti, i. *patol.* Uterus boynu *(cervix uteri)* iltihabı. [*Ing.* Trachelitis].

trakelizm, i. *tıp.* Boyun kaslarının spazmı. [*Ing.* Trachelismus].

trakel(o)-, *Yun. trakhelos,* boyun'dan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Trachel(o)-].

trakelodin, i. *Fr. trachélodynie. tıp.* Boyun ağrısı. [*Ing.* Trachelodynia].

trakelorafi, i. *Fr. trachéloraphie. kadın-doğum.* Doğum sırasında döl yatağı boynunda meydana gelen yırtıkları onarmak için Emmet'in tasarladığı ameliyat şekli. [*ing.* Trachelorrhaphy].

trakelosist,-ti, i. *Fr. trachélocystite. patol.* Mesane boynu iltihabı. [*ing.* Trachelocystitis].

trakelomit,-ti, i. *Fr. trachélomite. patol.* Boyun kaslarının iltihabı. [*Ing.* Trachelomyitis].

trakelopeksi, i. *Fr. trachélopéxie. cerr.* Rahim *(uterus)* boynunun tespit edilmesi. [*ing.* Trachelopexy].

trakeloplasti, i. *Fr. trachéloplastie. cerr.* Uterus boynu *(cervix uteri)* un plâstik onarımı. [*Ing.* Tracheloplasty].

trakelotomi, i. *Fr. trachélotomie. cerr.* Uterus boynu *(cervix uteri)* nun ameliyatı. [*Ing.* Trachelotomy].

trakelorafi, i. *trachélorraphie cerr.* Uterus boynu dikilmesi. [*Ing.* Trachelorrhaphy].

trakeo-, *Yun. tracheia arteria,* sert atardamar'dan alınan ve anatomide soluk borusunu belirtmek için kullanılan önek. [*Ing.* ve *Fr.* Tracheo-].

trakeo-aerosel, i. *Fr. tracheo-aérocèle. tıp.* İçinde hava bulunan trakea fıtığı. [*Ing.* Tracheo-aerocele].

trakeobronkoskopi, i. *Fr. trachéobronchoscopie. tıp.* Ağızdan veya trakeotomi ile açılmış bir delikten sokulan bir boru ile soluk borusunu ve kalın bronşları doğrudan doğruya muayene usulü. [*Ing.* Tracheobronchoscopy].

trakeobronşit, i. *Fr. trachéobronchite. tıp.* Bronşit komplikasyonu yapmış trakeit. *(Nezlenin sık görülen bir komplikasyonudur).* [*Ing.* Tracheobronchitis].

trakeofoni, i. *Fr. trachéophonie. tıp.* Trakea üzerinde oskültasyonla duyulan ses. [*Ing* Tracheophony].

trakeolaringotomi, i. *Fr. trachéolaryngotomie. cerr.* Gırtlak ve trakeanın birlikte ameliyatı. [*Ing.* Tracheolaryngotomy].

trakeomalasi, i. *Fr. trachéomalacie. tıp.* Kıkırdakların yağlı soysuzlaşmasından ileri gelen, soluk borusu yumuşaması. *(Iri geatrların bir komplikasyonu olabilir).* [*Ing.* Tracheomalacia].

trakeomikoz, i. *Fr. trachéomycose. fitopatol.* Asalak mantar emeçlerinin bitkilerin damarlarına girmesiyle meydana gelen ve bitkinin sararmasına, sonra kısa zamanda ölmesine sebep olan çeşitli hastalıklara verilen ad. *Verticillium* ve *fusarium*'un çeşitli türleri trakeomikoza sebep olur. [*Ing.* Tracheomycosis].

trakeopati, i. *Fr. trachéopathie. tıp.* Trakea hastalığı. [*Ing.* Tracheopathy].

trakeoplasti, i. *Fr. trachéoplastie. cerr.* Trakeanın plâstik onarımı. [*Ing.* Tracheoplasty].

trakeopos, i. *Fr. trachéopyose. patol.* Cerahatli trakea iltihabı. [*Ing.* Tracheopyosis].

trakeoraji, i. *Fr. trachéorrhagie. tıp.* Trakea kanaması. [*Ing* Tracheorrhagia].

trakeosel, i. *Fr. trachéocéle. tıp.* (a) Trakea mukozası fıtığı. (b) Gazlı boyun uru. *(Soluk borusu ile ulaşımı olan bir boşluğun içine hava dolması ile meydana gelir).* [*Ing.* Tracheocele].

trakeoskopi, i. *Fr. trachéoscopie. tıp.* Trakeanın içini ışıkla görerek muayenesi. [*Ing.* Tracheoscopy].

trakeostenoz, i. *Fr. trachéosténose. tıp.* Soluk borusunun daralması. [*Ing.* Tracheostenosis].

trakeotom, i. *Fr. trachéotome. cerr.* Trakea ameliyatında kullanılan bir âlet. [*Ing.* Tracheotome].

trakeotomi, i. *Fr. trachéotomie. cerr.* Gırtlakta bir engel bulunduğu zaman bir kanül aracılığıyla solunumu sağlamak veya sürekli olarak bronş sümüklerini emmek için soluk borusunu açma ameliyatı. [*Ing.* Tracheotomy].

trakiandezit, i. *Fr. petr.* Yapı bakımından trakitle andezit arasında yer alan volkan kayası. *(Plajiyoklaz ile birlikte ortoz kapsaması bu kayanın başlıca özelliğidir).* [*Ing.* Trachyandesite; *Fr.* Trachyandésite].

trakifoni, i. *Fr. trachyphonie.* Sesin kalın oluşu. [*Ing.* Trachyphonia].

trakikromatik, i. *Fr. tıp.* Koyu boyanan kromatini olan. [*Ing.* Trachychromatic].

trakimedüzler, ç.i. *zool.* Üreme bezleri sindirim sistemi kanallarında oluşan ve kenar dokunaçları dolu olan medüzler takımı [*Lat.* ve *ing. Trachymedusae; Fr.* Trachyméduses].

trakit,-ti, *Fr. trachyte. jeol.* Yanardağ kayalıkları arasında bulunan bir feldispat çeşidi. *(Çoğunlukla gözenekli ve ortoklas ojit, demirpasları kristalcikleri ve camsı maddeden bileşik bir hamur içindeki sanidin, oligoklas ve amfibol fenokristallerinden yapılıdır. Amfibol yerine biotit ya da ojit bulunabilir. Sanidin yerine labit varsa, trakite alkali trakit denir).* [*Ing.* ve *Fr.*Trachyte]; ◉ **akmıtli ~,** *jeol.* İçindeki peroksen grupu akmit veya egirit ve feldspatı anortoklar olan trakit. [*Ing.* Acmite trachyte].

Traklar, ç. öz. İ. Trakya bögesinde yaşamış olan yerli halk.

trakonya, İ. ◘ Trakunya.

traktör,-rü, İ. *Fr. tracteur.* Gevşek arazide tutunmasını sağlamak için tekerlekleri çeşitli organlarla *(tırtıl, krampon v.b.)* donatılmış, arkasına römork takmak için bir bağlantı takımı bulunan motorlu araç. [*Ing.* Tractor]. ◘ *ŞEKİL: 567.*— ve *568.*— **TRAKTÖR** I. ve II.; ◉ **amfibik ~,** *ask.* Suda ve karada hareket edebilen tırtıllı araç. [*Ing.* Amphibious tractor]; ◉ **çapa ~ ü,** *trm.* ◘ Çapa; ◉ **kepçeli ~,** *bayınd.* Kablolarla idare edilen bir kepçe yardımıyle kazı topraklarının yüklenmesi için kullanılan tırtıllı hafif düzeltme makinesi.

traktörlü, s. *ask.* Mekanik bir traktör yardımıyle çekilerek istenilen yere götürülebilen bir savaş aracı için kullanılır: *Traktörlü top.*

traktus, i. *Lat. tractus. dokb.* Organların yüzeyinde veya içerisinde görülen ve genellikle katılgan dokudan oluşan katılık. *(Dayanıklı bir ağ veya bağ meydana getiren tel demetlerinden ibarettir).* [*ing.* ve *Fr.* Tractus].

trakunya, I. *Yun. trakhinos, drakon > drakaina. zool.* Trakunyagiller familyasından yandan basık ince uzun gövdeli, ince pullu balık. İlk sırt yüzgecinde dikenli ve zehirli altı yedi kılçık bulunur. Başlıca iki türü vardır. **Küçük trakunya** *(Trachinus vipera)* 10-20 sm. uzunluğunda, esmer benekli sarımsı külrenginde, karın tarafı gümüşî renktedir. **Büyük trakunya** *(T. draco)* 50 sm. uzunluğunda, mavi parıltılı kırmızımsı gridir ve üzerinde esmer benekler bulunur. Trakunyanın eti çok makbuldür, fakat dikenleri yüzünden bu balıklar tehlikelidir. Dikenlerin açtığı yaralar çok acı verir ve zor iyileşir. [*Lat. Trachinus; Ing.* Weever fish; *Fr.* Vive, dragon de mer]. ☆ *Eşanl.* **çarpanbalığı.**

trakunyagiller, ç.l. *zool.* ◘ **Çarpanbalığıgiller.**

Trakya, öz. i. *Yun. Thrake* veya *Thraki. coğr.* Doğu Avrupa'da bölge. Yunanistanın kuzeydoğu ucu ile Türkiye arasında bölüşülmüştür. Türk Trakyası *(Doğu Trakya)*, Türkiye'nin Avrupa kıtasında kalan kesimi, yüzölçümü 23.485 km² dir. Yunan Trakyası *(Batı Trakya)* bugün, Rodopi, Iskeçe *(Ksanthi)* ve Meriç *(Helros)* nomoslarını içine alır. [*ing.* ve *Fr.* Thrace].

— **dili**, *dilb.* Küçük yazıtlar aracılığıyle bilinen Trakya - Frigya öbeğinden eski dil. [*Ing.* Thracian; *Fr.* Thrace].

~ **frikçesi**, *dilb.* Hint-Avrupa dil öbeği. Eskiden Balkan yarımadasında ve Karadenizin batı kıyılarında konuşuldu. [*Ing.* Thraco-Phrygian; *Fr.* Thraco-Phrygien].

tram, i. *Fr.trame.* § ❶ *fot.* Detayla fotoğraf klişesi üzerindeki noktaların sıklığını, seyrekliğini belirleyen ölçü. [*ing.* Raster]; § ❷ *graf. san.* Similigravür usullerinde duvar tabaka önüne konan, karelere, küçük yuvarlaklara veya baklavalara ayrılmış ekran. [*Ing.* Screen]; § ❸ *telvz.* ◘ **Çerçeve;** ◉ **çukur baskı** ~ ı, *matb.* ◘ **Çukur;** ◉ **gren** ~ ı, *matb.* ◘ **Gren.** ◉ **ipek** ~, ◘ **serigrafi.**

— **açıları çevrilmesi**, *matb.* Tram çizgilerinin tam dik ve yatık durumundan değişmesi için sağa sola belirli derecelerde döndürülmesi. *(Bu suretle, özellikle renkli işlerde, her renge ait noktanın üst üste basılmayıp yan yana gelmesi sağlanır).* [*ing.* Screen angle; *Fr.* Orientation de la trame].

~ **aralığı**, *matb.* Tramlı ototipi film çekmelerinde noktaların keskinlik veya yumuşaklığın sivrilik veya iriliğini tâyin maksadiyle tram camı ile film arasında, fotoğraf çekme sırasında bırakılan aralık. *(Bu aralık, kameranın yanına konmuş olan özel bir düzeneğin kadranında okunur ve bu düzenekteki bir kol vasıtasıyle tram aralığın derecesi ayarlanır).*

tramlama, i. *matb.* Çukurbaskı tekniğinde Pigment kâğıdına tram kopya etme. [*Ing.* Screening; *Fr.* Tramage].

tramlı, s. Tramı olan.

— **filmler**, *matb.* Üstüne çeşitli büyüklükteki tram noktaları, çizgiler, grenli örnekler basılmış veya kopya edilmiş olan hazır filmler *(veya plâstik levhalar)* olup, reprodüksiyon işlerinde ve reklâm ressamlığında kopya işleri için veya bir negatif orijinali kontak suretiyle tramlamada kullanılır. [*ing.* Screen foil; *Fr.* Feuille tramée].

— **kopya**, *matb.* Metal, taş ve diğer kalıplar üzerine tramlı, yani yarı ton orijinallerden hazırlanmış filmlerden yapılan kopyalar. [*Ing.* Screen print; *Fr.* Copie à trame].

— **resim çekme**, *matb.* Ototipi ve Ofset kalıplarının hazırlanması için uygulanan bir fotomekanik ve teknik resim çekme usulü. *(Maksat yarı ton orijinallerin yarı ton düzeylerini baskıya elverişli, yani siyah-beyaztire usulüne uygun parçalara, tram noktalarına bölmektir).* [*ing.* Screen photography; *Fr.* Reproduction avec trame].

trampa /tram:pa/, i. It. *tra* + *ambo.* § ❶ Değiş tokuş, değiştirme. [*ing.* Exchange; *Fr.* Trac]; § ❷ *huk.* bir hak veya malın, başka bir hak veya mal ile değiştirilmesini amaç tutan anlaşma. [*ing.* Barter, permutation; *Fr.* Troc].

— **etmek**, Değiştirmek. [*Ing.* To exchange].

trampet /tram:pet/, i. *müz.* Çifte çomakla çalınan küçük davul. Geniş kenarlı bir kasnağın iki yüzüne birer deri gerili bulunmasından ibaret tahta veya bakır gövdeli çalgı. [*Ing.* Side drum; *Fr.* Tambour, tambourin]. ◘ *ŞEKİL: 406* — **MÜZİK ALETLERİ II.**

trampet balığı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, gölge-balığıgiller *(Sciaenidae)* familyasından bir balık türü. Tram.

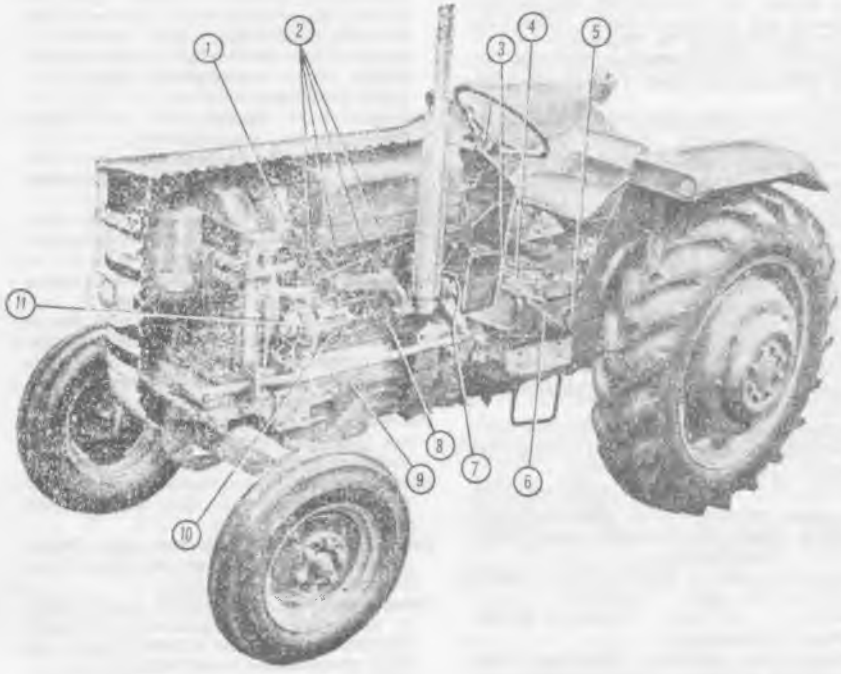

ŞEKİL: 567.— **TRAKTÖR I. (1)** Yakıt deposu. **(2)** Enjektörler. **(3)** Şanzıman yağ doldurma tapası. **(4)** El freni. **(5)** Kuyruk mili levyesi. **(6)** Debreyaj *(kavram)* pedalı. **(7)** İkinci yakıt filtresi. **(8)** Silindir bloku su boşaltma musluğu. **(9)** Karter yağ ölçme çubuğu. **(10)** Mazot pompası. **(11)** Karter yağ doldurma kapağı.

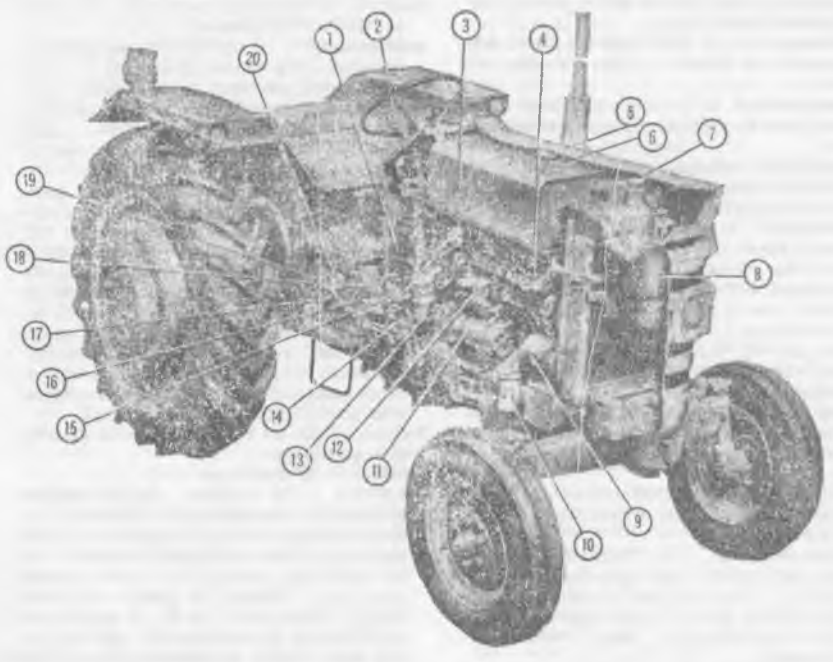

ŞEKİL: 568.— **TRAKTÖR II. (1)** Akümülatör. **(2)** El gaz çubuğu. **(3)** Yakıt musluğu. **(4)** Termostat *(soğuk havalarda motorun ilk çalışmasını kolaylaştıran buji).* **(5)** Yakıt deposu doldurma kapağı. **(6)** Yakıt deposu. **(7)** Radyatör doldurma kapağı. **(8)** Yağ banyolu hava filtresi. **(9)** Dinamo. **(10)** Motor yağ filtresi. **(11)** Marş motoru. **(12)** Yakıt otomatiği. **(13)** Birinci yakıt filtresi. **(14)** Ana fren mandalı. **(15)** Ayak gazı. **(16)** Sol fren pedalı.

pete benzer bir ses çıkarır. Atlantik Okyanusu kıyılarında ve Kuzey Amerika'da yaşar. [*Lat. Pogonias cromis; ing.* Drumfish black drum; *Fr.* Tambour].

trampetçi, i. *müz.* Trampet çalan. [*Ing.* Side drum player; *Fr.* Tambour].

trampetist, i. ◘ **Trampetçi.**

tramplen, i. *Fr. tremplin. < It. trampolino.* § ❶ Jimnastikte ve yüzme sporlarında atlamayı, dalmayı kolaylaştıran, bir ucu sabit, öteki ucu esneyen sıçrama tahtası. [*Ing.* Spring-board; *Fr.* Tremplin]. ◘ *ŞEKİL: 490.*— **SiRK;** § ❷ Kayakta atlama yapacak kayakçıya gerekli hızı sağlayan üzeri kar kaplı eğik alan.

tramvay, i. *Ing. tramway.* Demir ray üzerinde işleyen şehir yolcu taşıtı. [*Ing.* Streetcar, trolley; *Fr.* Tramway]. ◘ *ŞEKİL: 569.*— **TRAMVAY.**

trança /tran:ça/, i. *Rum. < It. zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, İzmaritgiller *(Sparidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 75 sm.'dir. Ege denizinde bulunur. Erdişidir. [*Lat. Pagrus ehrenbergii; Ing.* Porgp; *Fr.* Pagre].

trankdek, i. *Ing. trunkdeck. den.* Ambar ağzı. mezarnası güverte üstü yapılar hizasına kadar yükselen ve bu yapılara bağlanan gemi.

trans-, *Lat. trans,* ötesi, arkası'ndan ve önüne getirildiği pek çok kelimeye «*ötesi,* öteden» gibi anlamlar kazandıran ve bir yerden başka bir yere, bir durumdan başka bir duruma geçişi belirten önek. [*Ing.* ve *Fr.* Trans-].

trans, i. *Fr. transe.* Medyumların ruhla ilişki kurdukları zaman, girdikleri özel hipnoz durumu. [*Ing.* Hypnotic Trance].

transaminasyon, i. *Fr. transamination. biy.* Bir transaminaz etkisiyle NH_2 amin grupunun bir cisimden ötekine geçmesi. [*Ing.* Transamination].

transaminaz, i. *Fr. transaminase. biy.* Transaminasyon yapan, yani bir NH_2 grupunu bir cisimden ötekine geçiren enzim. [*Ing.* Transaminase].

transandant, i. *Fr. transcendante. mat.* ◘ **Üstün.**

transandantal, i. *Fr. transcendantal.* ◘ **Deneyüstü.**

transdantalizm, i. *Fr. transcendantalisme.* ◘ **Deneyüstücülük.**

transatlantik, s. *Fr. transatlantique.* § ❶ Atlantiği aşan: *Transatlantik posta vapurları.* [*Ing.* Transatlantic]; § ❷ i. Atlantik denizini aşarak Eski ve Yeni Dünya arasında çalışan gemi: *Fransız transatlantikleri.* [*Ing.* Transatlantic].

transdüksiyon, i. *Fr. transduction. biy.* Bir bakteriyofaj aracılığıyle gerçekleşen gen alışverişi. [*Ing.* Transduction].

transdüktör, i. *Fr. transducteur. elek.* Alternatif akımın gücünü mekanik veya akustik güce yahut tam tersi, bir ses dalgasının veya bir titreşimin basıncını elektrik işaretine dönüştüren titreşimli elektromekanik cihaz. *[Mikrofonlar, hoparlörler, ültrason cihazları birer transdüktördür).* [*Ing.* Transductor].

transeptum, i. *Lat. mim.* Koro yerini esas sahın ve yan sahınlardan ayıran ve istavrozun kollarını meydana getiren enlemesine sahın. [*Ing.* ve *Fr.* Transep].

~ karesi, *mim.* Bir kilisenin transeptumu ile sahnının kesişme noktası. *(Üzerinde genellikle bir kubbe veya kule bulunur).*

transesterleştirme, i. Kesin olarak sabitleştirilmiş bir sıcaklıkta, bir katalizör etkisiyle, alifatik zincirleri bir molekülden diğerine değiştirerek gliseridlerin yapısını değiştirme. [*Ing.* Transesterification; *Fr.* Transestérification].

transfer, i. *Fr. transfert.* § ❶ Bir hakkı birinden birine geçirme işlemi. [*Ing.* Transfer, alienation; *Fr.* Transfert]; § ❷ Klüp değiştiren profesyonel sporcu; § ❸ *tur.* Yolcuları bir gar, bir hava istasyonu, oto istasyonu, bir liman veya hava alanından bir otele, veya otelden bu yerlere taşımaktan ibaret olan hizmet. [*Ing.* Transfer; *Fr.* Transfert]; § ❹ *psik.* (a) Başka bir ödevin yerine getirilmesinden sonra, belli bir faaliyetin etkinlik düzeyinde meydana gelen bir değişme olayı. (b) Bir nesnenin daha önce yol açtığı bir duygunluk halinin bir başka nesneye yöneltilmesinden doğan psikanaliz olayı; § ❺ *sibern.* Bir giriş işaretine dayanarak bir çıkış işareti meydana getiren bir sistemin genel eylemi; § ❻ *sp.* Bir profesyonel sporcunun bir kulüpten diğer kulübe ücret karşılığı geçmesi; ◉ **iki yanlı ~,** *psik.* Kol veya el gibi vücut üyelerinden birinin belli bir faaliyetteki performansında, öteki üyenin aynı faaliyetteki egzersizleri dolayısıyle meydana gelen değişme; ◉ **ilkeler ve metodlar ~** i, *psik.* Bir ödevin, kendisini izleyen diğer ödev üzerinde *(eğer her iki ödev de aynı ilkelere dayanıyorsa)* meydana getirdiği etki. Bu olay ödevin birindeki egzersizin diğer ödevin gerçekleştirilmesini kolaylaştırdığını ortaya çıkarır; ◉ **proaktif ~,** *psik.* Bir faaliyetin gerçekleştirilmesi ile bunu izleyen ve bununla özdeş olmayan diğer bir faaliyet üzerinde meydana gelen değişme. *(Bu değişme ya ikinci ödevin kolaylaştırılması yönünde olur /proaktif kolaylaştırma/ ve bu durumda olumlu transfer söz konusudur, ya da ikinci ödevin yerine getirilmesinde bir verimlilik düşmesi yönünde gerçekleşir. Bu durumda da olumsuz transfer söz konusudur. Olumlu etkilerle olumsuz etkiler arasında eşitlik olursa, sonuç sıfırdır);* ◉ **retroaktif ~,** *psik.* Bir ödevin hatırlanması veya yeniden öğrenilmesi üzerinde meydana gelen etki. Bu etki, hatırlama veya yeniden öğrenme ile ilk öğrenme arasına giren bir başka ödev dolayısıyle meydana gelir.

~ eden, *huk.* Borsadan hisse senetlerini devreden. [*Ing.* Transferor; *Fr.* Cédant, -ante, endosseur].

~ edilebilir, Nakli yapılabilir. [*Ing.* Transferable; *Fr.* Transmissible].

~ edilebilirlik, *ikt.* Bazı çok taraflı uluslararası takaslı ödemeler usulü sayesinde daha başka paralara çevrilebilen bir paranın özelliği. [*Ing.* Transferability; *Fr.* Transmissibilité].

~ hattı (zinciri), § ❶ *mek.* İşlenecek parçaların otomatik olarak bir makineden diğerine geçtiği transfer tezgâhı dizisini kapsayan atelye tesisi; § ❷ *petrol.* ◘ Hat.

~ tezgâhı, *mek.* Talaş kaldırma sırasında işlenecek parçanın sabit kaldığı, çok işleme mevkili takım tezgâhı. *(Parça otomatik olarak işlenir ve ara işlemler sırasında bir mevkiden öbürüne mekanik bir şekilde geçer).*

transformasyon, i. *Fr. transformation.* ◘ **Dönüşüm.**

transformatör,-rü, I. *Fr. transformateur. fiz.* Elektrik erkesinin geriliminde, yeğinliğinde veya biçiminde değişiklik sağlamaya yarayan cihaz. [*Osm.* Muhavvile; *Ing.* Transformer]. ◘ *ŞEKİL: 570.*— **TRANSFORMATÖR;** ◉ **antihant —,** *elek.* Bir d-c geri besleme sisteminde istikrar şebekesi olarak kullanılan transformatör. Bu transformatörün primer sargısı yük ile seri bağlıdır. Sekönder sargısı, self osilasyonu önlemek maksadiyle lup *(ilmik)* un diğer bir kısmına geri beslenen ve primer akımının türevliyle orantılı bir volta] sağlar. [*Ing.* Antihunt transformer]; ◉ **akım - ışık ~ ü,** *elektr.* Akım değişimlerini ışık değişimleri haline dönüştürebilen cihaz; ◉ **alçak frekanslı yükseltme ~ ü,** *telekom.* Radyo alıcılarının yükselteçlerinde kullanılan çeşitli biçimde küçük transformatör *(Triyod lambaları arasında kuplaj trasformatörü);* ◉ **ara ~ u,** *elek.* Zil veya gece lamba transformatörü. [*Ing.* Adapter transformer]; ◉ **basınç ~ ü,** *mek.* Basınçlı akışkan kullanan tesislerde genel basıncı daha yüksek *(sürpre-*

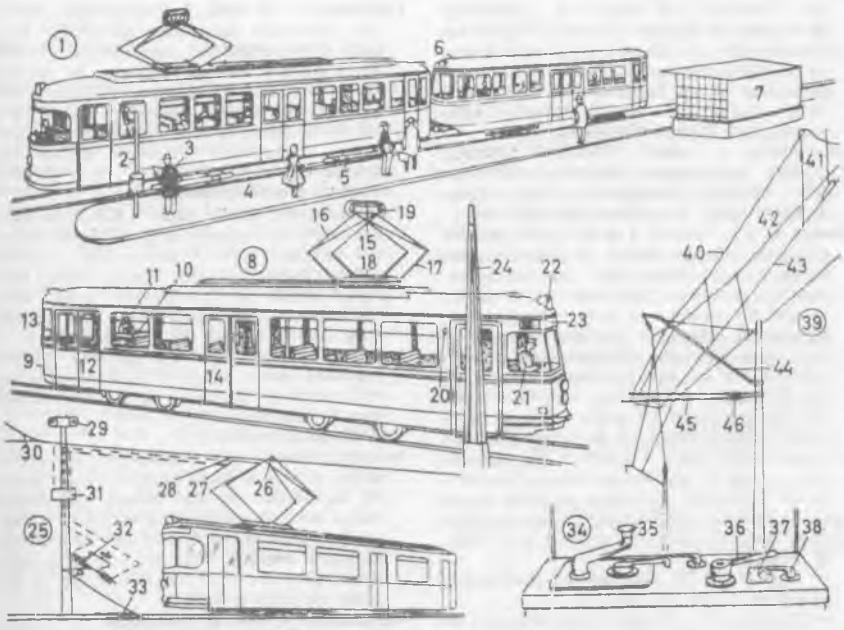

ŞEKİL: 569.— **TRAMVAY** [*Elektrikli tramvay*]. (1) Geniş kapasiteli *(yüksek takatlı)* tramvay. 2. Tramvay durak direği. 3. Tramvay yolcusu. 4. Tramvay durağı. 5. Lastik süspansiyonlu buji *(Kauçuk yaylı vagon alt düzeni).* 6. Tramvay treyleri. 7. Barınak *(Durak kapalı yeri).* (8) Tramvay çekme arabası *(Kılavuz araba).* 9. Stop lâmbası. 10. Kondüktör yeri. 11. Kondüktör *(Biletçi, bilet memuru).* 12. Arka biniş kapısı. 13. Biniş platformu. 14. Uzaktan idareli *(Kumandalı)* katlanır veya sürme kapı. [*15.-19. Pantograf elektrik arşesi*]. 15. Kontakt çubuğu. 16. Üst mafsal. 17. Alt mafsal. 18. Dikme yayı. 19. Pinli yay. 20. İşaret feneri *(yanıp sönen fener, kırpıcı fener).* 21. Vatman. 22. Tramvay hat numarası. 23. Hat plakası. 24. Beton direk. (25) Elektromanyetik tramvay noktaları. 26. Kontakt sürgüsü. 27. Sürme kontakt. 28. Yalıtma kontağı. 29. Yön işaret lâmbası. 30. Havai kontakt teli makası. 31. Kontrol mıknatısı. 32. Çekme mıknatısı. 33. Ray makas iğnesi. (34) Vatman yeri. 35. Kontrolör *(elektrikli fren).* 36. Sander *(sanding gear)* control. 37 Rota kronometresi. 38. Tazyikli hava freni kolu. (39) Havai kontakt teli süspansiyonu. 40. Taşıma kablosu. 41. Süspansiyon teli. 42. Yardımcı tel. 43. Kontakt teli. 44. Çubuk *(Kol).* 45. Yatık gergi *(yatık destek).* 46. Süspansiyon yatkanı.

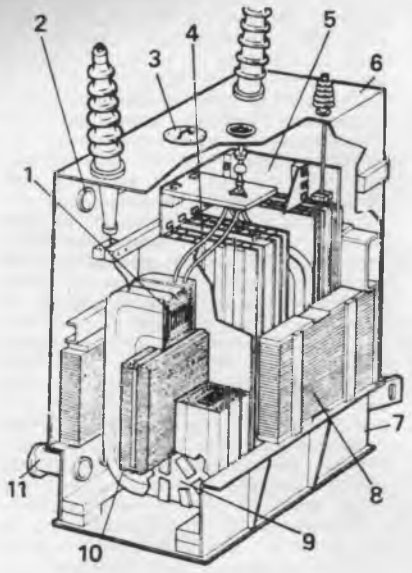

ŞEKİL: 570.— **TRANSFORMATÖR. 1.** Yüksek gerilim galetleri. **2.** Radyatörlere doğru sıcak yağ çıkışı. **3.** Giriş deliği. **4.** Alçak gerilim bobin grupları. **5.** Bağlantı kutusu. **6.** Çan şeklinde kutu. **7.** Kutu çibi. **8.** Magnetik devre. **9.** Yağ dolanımını sağlayan yalıtılmış levhalar. **10** Yüksek gerilim bobin grupları. **11.** Soğutulan yağın geri dönüşü.

sör) veya daha düşük bir basınca *(genleştirici)* dönüştürmeğe yarayan cihaz; ◉ **buhar ~ ü,** *term.* Buhar üretme cihazı; ısı daha yüksek sıcaklıkta bir buhar sağlar ve bir ısıtma yüzeyi içinde sıvıyı ısıtır; ◉ **diferansiyel ~ ü,** *telekom.* Bir tekrarlama âletinde yükselteçleri hatlara bağlamaya yarayan üç sargılı transformatör. [*Ing.* Differential transformer]; ◉ **döner alanlı ~,** *elek.* Uygun bir akım geçtiğinde döner magnetik alanlar verecek şekilde sıralanmış sargılardan meydana gelen çok fazlı transformatör. [*Ing* Rotary transformer; *Fr.* Transformateur rotatif]; ◉ **emici ~,** *elek.* Toprakta akım dağılımını azaltmak için primer ve sekonder sargıları, sırası ile seri bağlı bir cer hattının yalıtılmış iletkeni arasına yerleştirilen transformatör; ◉ **frekans ~ ü,** *elek.* Frekans değiştirmeğe yarayan statik düzenek. [*Ing.* Frequency transformer]; ◉ **geciktirici ~,** *elek.* Elektrik enerjisini alan, toplayan ve bir süre sonra geri veren transformatör. *(Akümülatörler, statik kondansatörler ve özindükleme bobinleri bu türe girer);* ◉ **gerilim yükseltici ~,** *fiz.* ◘ **Gerilim;** ◉ **ışık-akım ~ ü,** *elektr.* Işık değişimlerini elektrik akımı değişimleri haline dönüştürebilen cihaz; ◉ **kompound akım ~ ü,** *tekn.* ◘ **Kompound;** ◉ **Leblanc ~ ü,** *elek.* Üç fazlı bir akım sistemini iki fazlı bir akım sistemine veya iki fazlı bir sistemi üç fazlı bir sisteme dönüştüren üç fazlı özel transformatör; ◉ **sabit akımlı ~,** *elek.* Sekonder devrenin empedans değişimi veya primer sargıya uygulanan gerilim değişimi ne olursa olsun, belirli çalışma sınırları içinde sekonder akımı sabit tutan transformatör; ◉ **statik ~,** *elek.* Dönüştürme anında enerji kullanan ve hareketli hiç bir sargıyı bulunmayan transformatör. [*Ing.* Static transformer; *Fr.* Transformateur statique]; ◉ **Scott ~ ü,** *elek.* Üç fazlı bir gerilim sistemini iki fazlı sisteme veya iki fazlı sistemi üç fazlı bir sisteme dönüştüren ve tek fazlı iki transformatörden meydana gelen transformatör; ◉ **sütunlu ~,** *elek.* Magnetik devresinde sütun biçiminde bir veya birçok çekirdeği bulunan transformatör; ◉ **yükseltici veya alçaltıcı ~,** *elek.* Sekonder gerilimi, başka bir kaynağın gerilimiyle birleşen transformatör.

transformizm, i. *Fr. transformisme. fels.* ◘ **Dönüşümcülük.**

transfüzyon, i. *Fr. transfusion. tıp.* Kanın aktarılması. *(kan gruplarının bağdaşma esasına göre yapılır).* [*Ing.* Transfusion].
☆ *Eşanl.* **kan nakli.**

transgresyon, i. *coğr.* ◘ **Deniz ilerlemesi;**

transistor, transistör,-rü, i. *Ing. transfer + resistor. elektr.* Bir elektron tüpü gibi, elektrik akımını yükseltme, elektrik titreşimleri üretme, modülasyon ve deteksiyon yapma imkânı olan ve genellikle *kristalli* triyod denilen yarı iletkenli düzenek. [*ing.* ve *Fr.* Transistor]; ◉ **~ e girmek,** *den.* Transit hattı üzerinde bulunmak; ◉ **alan etkili ~,** *elektr.* Giriş empedansı çok yüksek olan transistor tipi MOS transistorunda bu empedans 10^{12} ye ulaşır; ◉ **alan gradyanlı ~,** *elektr.* Taşıyıcıların yayınımı yerine bir elektrik alan gradyanı sayesinde ivmeli bir hareketin geçtiği transistor. *(Metrik dalgalarda kullanılır);* ◉ **alaşım-difuzyon ~ ü,** *elek.* İmalinde kullanılan alaşım ve difüzyon teknikleri difüzyon-alaşım transistörünkünden farklı olan transistör. [*Ing.* Alloy-diffused transistor]; ◉ **alaşım jonksiyonlu ~,** *elek.* İndiyum gibi p-ipi bir yabancı madde *(safsızlık)* den küçük parçaları n-tipi ince bir germanyum tabakasının altına ve üstüne yerleştirmek ve sonra bu madde germanyum ile p-n-p tipi transistör verecek bir alaşım teşkil edinceye kadar ısıtmak suretiyle imâl edilen jonksiyonlu transistör. [*Ing.* Alloy junction transistor]; ◉ **alaşım ~,** *elek.* Germanyum veya silisyum gibi yarı iletken ile *(indiyum gibi bir iletkenin alaşımı ile)* imal edilen transistör. [*ing.* Alloyed transistor]; ◉ **halka ~,** *elek.* Yarı iletken bölgeleri emetör etrafında eş merkezli daireler halinde tertip edilmiş mesa transistör. [*ing.* Annular transistor]; ◉ **mesa ~ ü,** *radyotekn.* ◘ **Mesa³;** ◉ **planer ~,** *elektr.* Kristal halindeki silisyum oksid üzerine aynı kristal ağına sahip bir maden kaplama gerektiren transistor; ◉ **tek bağlantılı ~,** *elektr.* Çok kararlı negatif bir nitelik taşıyan, silisyumlu yarı iletken düzenek.

transistorlu, s. *elektr.* Elektronik lambalar yerine transistorla donatılmış bir cihaz için kullanılır: *Transistorlu radyo.* [*Ing.* Transistorized; *Fr.* Transistorisé].

transit,-ti, i. *Fr' translt.* § ❶ Bir malın veya bir kimsenin ülkeden ülkeye giderken yol üstünde bulunan başka bir ülkeden eğleşmeden geçmesi. [*ing.* Transit]; § ❷ Bir kafanın bir gardaki art arda gelen yol bölgelerinden durmadan geçmesi. [*Ing.* Transit]; § ❸ *den.* (a) Herhangi bir gökcismının belirli bir gök merdiveninden geçişi. (b) Bir noktadan bakılınca, birbirinden aralıklı iki maddenin bir doğru üzerinde görünüşü. [*ing.* Transit]; § ❹ *vergi huk.* Millî topraklardan geçiş sırasında hiç durmaksızın ve giriş noktasıyle çıkış noktası arasında denizden geçmeksizin gelip geçen emtia için gümrük bağışıklığı sağlayan düzen. [*Ing.* Transit]; ◉ **açıktan ~,** *post.* ◘ **Açıktan.**
~ anı, *den.* Bir gökcisminin gözlemcinin meridyenine vardığı an.
~ bayrağı, *den.* Transit işlemi altındaki bir geminin, bu durumunu belirtem ve uluslararası işaret koduna göre «T» harfi karşılığı olan bayrak.
~ çeki, *bank.* ve *bors.* Keşidesinin yapılmadığı ve ödenemeyeceği bir ülkede ciro işlemlerine tabi olan çek.
~ eşya, *den.* Transit limana indirilen eşya.
~ fenerleri, *den.* Kılavuz hattını işaretleyen çift fener.
~ garı, ◘ **Gar.**
~ geçme, *den.* Bir geminin yalnızca su, yiyecek, akaryakıt ve malzeme v.b. ihtiyaçlarını sağlamak üzere kıyıyla kaynaşma yapmadan bir limana uğrayıp geçmesi. *(Bu durumda gemi, liman resimlerinden bağışık tutulur).*
~ geçmek, *arg.* Şoför, işaret memuruna ve ya kırmızı lâmbalara önem vermeden basıp yürümek: *Kızılay'dan transit geçmişiz diye on papel tosladık.* [*Ing.* To drive on without paying attention to traffic signs].
~ gemi, *den.* Transit geçme işlemi uygulanmış gemi.
~ hattı, *den.* Transit fenerlerinden geçen doğru.
~ içki, *den.* Uğranılan limanlarda, gümrük yetkililerinin denetimi altında, gemi adamlarına ve yolculara bütün vergilerden bağışık olarak satılan içki.
~ kerterizi, *den.* İki maddenin bir doğru üzerinde bulunduğu sırada alınan kerterizi.
~ kilidi, *demir.* Baştan aşağı geçilmediği sürece, belli bir yol üzerindeki makas ve işaret tesislerini kataın geçmesiyle serbest bırakan kilitleme sistemi.
~ liman, *den.* Tertipli bulundukları yerlere karayolu, ırmak ve diğer su yollarıyle dağıtılmak üzere yüklerin geçici olarak boşaltıldığı liman.
~ mallarını durdurma, *ikt.* Transit halindeki malların durdurulması veya geri çevrilmesi için satıcı ile gönderene tanınan hak. [*Ing.* Stoppage in transitu].
~ salonu, *tur.* Hudut demiryolları istasyonları ile hava alanları ve hava limanlarında transit yolculara ayrılan bekleme lokalleri. [*Ing.* Transit passengers waiting room; *Fr.* Salle de transit].
~ sigara, *den.* Uğranılan limanlarda, gümrük yetkililerinin denetimi altında, gemi adamlarına ve yolculara bütün vergilerden bağışık olarak satılan sigara.
~ tarifesi, *den.* Uluslararası trafiğin bir kısmını kendi şebekesine çekmek amacıyle, demiryolu şirketlerinin uyguladıkları indirimli tarife.
~ vizesi, ◘ **vize.**
~ yük, *den.* Gemilerin limanlara varışlarında bulunan ve o limana çıkartılmayacak yük.

transitron, i. *Fr. telvz.* İngiliz fizikçisi Blumlein tarafından icat edilen gevşemeli osilatör. *(Bu osilatörde, izgara-ekran devresi akort edilmiş devreyi kapsayan bir pentot lamba bulunur. Titreşimler, durdurucu ızgaranın ızgara-ekran devresine doğru gönderdiği elektronlar tarafından meydana getirilir. Transitron, televizyon alıcılarının tarama devrelerinde testere dişi gerilim kaynağı olarak kullanılır).*

Transkafkasya, öz. i. *coğr.* S.S.C.B.'de kafkas dağlarının güneyindeki bölgeleri belirten ve bugün pek kullanılmayan coğrafi terim. *(Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğine bağlı üç cumhuriyeti içine alır: Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan.* [*ing.* Transcaucasia; *Fr.* Transcaucasie].

trans-katılma, b.i. *kim.* Bir çift bağ üzerine meydana gelen asimetrik karbonlardan birinin sterik görünüşünün ters çevrilmesiyle yapılan katılma.
☆ *Kars.* **sis-katılma.**

transkripsiyon, i. *Fr. transcription.* Bir yazıyı kolay okunacak yolda belli bir işaret sistemi ile yazma. (b) Bir dildeki kelimelerin başka bir dilin alfabesi ile ve belirli işaretler kullanılarak yazılması. (c) Kelimelerin telâffuz edildiği şekilde yazıya geçirilmesi. [*Ing* ve *Fr.* Transcription]; ◉ **fonetik ~,** *dilb.* ◘ **Fonetik.**

translasyon, i. *jeol.* ◘ **Ötelenme.**

translatör, i. *Fr. translateur. telekom.* İki transmisyon hattı arasında bağlantı kurmaya yarayan düzenek. [*Ing.* Translator],

transliterasyon, i. *matb.* Yabancı yazıların okunması için transkripsiyonlu harflerle birlikte yazılıp basılması. [*ing.* Transliteration; *Fr.* Translitération].

translokasyon, i. *Fr. translocation. biy.* Bir kromozomun kopması halinde kopan parçanın homolog olmayan diğer bir kromozoma bağlanmasıyle ortaya çıkan değişinimi anlatmak amacıyle Bridges'in (1917) öne sürdüğü terim. [*Ing.* Translocation]; ◉ **karşılıklı ~,** *biy.* Homolog olmayan iki kromozom arasındaki bölüt değiştokuşunu anlatmak için Billing'in (1927) bulduğu terim.

transmetilasyon, i. *Fr. transméthylation. bi-*

yokim. Metil -(CH_3-) grupunun bir molekülden diğerine nakli. *(Transmetilasyon tepkimeleri vücuttaki zehirlerin yok edilme mekanizmasında büyük rol oynar).* [*Ing.* Transmethylation].

transmetör,-rü, i. *Fr.* Telgraf işaretlerini başka bir yere vermekte kullanılan cihaz.

transmisyon, i. *Fr. transmission.* § ❶ *mek.* Mekanik bir organ hareketinin başka bir organa kayış, dişli, v.b. ile iletilmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Transmission]; § ❷ Hareketin iletilmesine yarayan organ; § ❸ *otom.* Motor ile motris tekerlekler arasına yerleştirilen organların tümü. [*Ing.* Transmission]. ⊙ **alternatif akım ~ u,** *elek.* Elektrik enerjisinin kaynaktan trafo merkezlerine kadar alternatif akım halinde isalesi. [*Ing.* Alternating-current transmission]. ⊙ **esnek ~,** *mek.* Sert parçalar kullanmadan hareketin iletilmesine imkân veren mekanik düzenek.

~ emsali, *trm.* 1 kg. kuru madde meydana getirmek için gerekli su miktarı.

transmittans, i. *Fr. transmittance. sibern.* Modülü ve argümanı sırasıyle giriş ve çıkış işaretlerinin genellikle arasındaki orana ve sürekli harmonik rejimde bu iki işaret arasındaki faz farkına eşit olan karmaşık fonksiyon. [*Ing.* Transmittance].

☆ *Eşanl.* **transfer fonksiyonu.**

transmütasyon, i. *Fr. transmutation.* § ❶ *nükl.* Bir atom çekirdeğinin nükleer parçacıklar yayınlamak suretiyle diğer bir atom çekirdeğine değişmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Transmutation]. § ❷ *biy.* Genlerde değşinim sayılan her türlü değişikliğe *(ayrılmama, bölütlenme, kaynaşma, yer değiştirme, eşlenme)* Hurst'un verdiği ad. [*Ing.* Transmutation].

transplantasyon, i. *Fr. transplantation.* < *Lat. trans,* karşı + *plantere,* ekmek, *biy.* ve *zool.* Canlı bir dokunun yerinden alınarak madde kaybı olan diğer bir bölüme aşılanması: *Kalb transplantasyonu.* [*Ing.* Transplantation]; ⊙ **organ ~ u,** *cerr.* ◘ **Organ nakli.**

☆ *Eşanl.* **doku aşısı.**

transpozisyon, i. *Fr. transposition.* ◘ **Ornatma.**

transseksüalizm, i. *Fr. transsexualisme. psikopatol.* Genellikle erkeklerde görülen ve karşıt cinse ait olma duygusu ile kendini belli eden kişilik bozukluğu.

transsonik, s. *Fr. transsonique.* ◘ **Sesyakını.**

transvestizm, i. *Fr transvestisme* veya *travestisme psikiy.* Kişinin karşı cinse ait tutumları takınması ve karşı cinse altmış gibi kendini kabul ettirmek istemesi. *(Karşı cinse ait elbiseleri giyme ve yine karşı cinse ait görünüş ve davranış özelliklerini benimseyip uygulama gibi) /Bu hal, çoğunlukla, kendini benzetme mekanizmasının bir sonucudur/.* [*Ing.* Travestism].

☆ *Eşanl.* **eonizm.**

trapez, i. *Fr. trapèze.* < *Lat. trapezium* < *Yun. trapezion. cimn.* Tavana veya yüksekçe bir yere asılı, yere dikey ve alt uçlarından boru biçiminde ağaç veya madenî bir çubuğa bağlanmış cimnastik âleti. [*Ing.* Trapeze]. ◘ *ŞEKİL: 490.*— **SIRK;** ⊙ **döner ~,** ◘ **Döner;** ⊙ **ikili ~ hareketi,** *cimn.* Sallanan bir trapezin çubuğuna ayaklarından asılmış olarak duran bir cambazın, karşısındaki bir trapezden ona doğru atlayan bir başka cambazı kollarından veya bacaklarından tutmasına dayanan hareket; ⊙ **salıncaklı ~,** *cimn.* Birçok *(özellikle 3)* trapezcinin havada birbirinin ardı sıra veya aynı zamanda, bir trapezden kendilerini bırakarak karşıdan gönderilmiş bir başka trapeze geçmelerini sağlayan hava akrobasisi âleti; ⊙ **Washington ~ i,** *cimn. (Bu aleti bulan akrobatın adından)* Çubuğu cambazın çeşitli denge hareketleri yapmasını sağlayacak biçimde oyuklu olan trapez.

trapist, i. *Fr. trapiste.* Merkezi Trappe'de olan C teaux tarikatından rahip. [*Ing.* Trapist].

travay, i. *Fr. travail.* Bir konu üzerinde yazılmış etüd: *Tıp kongresinde birçok travay okundu.*

☆ *Eşanl.* **incelem› yazısı,**

travers, i. *Fr. traverse.* § ❶ *demir.* Üzerinde, rayların yerleştirilmiş bulunduğu, enine konmuş demir, ağaç veya betondan tabanlık. [*Ing.* Railway sleeper]. ☆ *Eşanl.* **tabanlık.** ◘ *ŞEKİL: 371.*— **MARANGOZLUK;** § ❷ Telgraf direklerinin üzerine tespit edilen ve izolatörleri taşıyan kiriş. [*Ing.* Cross-piece]; § ❸ *met.* Dökümhanede, kalıbın sıkıştırılması sırasında kumu tutmaya yarayan şasi eleman; ⊙ **~ a çıkmak,** *den.* Açık bir limanda demirli bulunduğu sırada, o limanı etkileyen ağır bir fırtınanın başgöstermesi üzerine karaya sürüklenme tehlikesiyle karşılaşan bir geminin, demir alarak travers yapmak üzere denize açılması. [*Ing.* To sail to windward by tacking]; ⊙ **dayanak ~ i,** *demir.* Boji şasisinde, yükü taşıyan kiriş; ⊙ **serbest ~,** *demir.* Bir demiryolunda, kalıbı çökmüş olan ve her dingil geçişinde alçalıp yeniden eski durumunu alan travers; ⊙ **uç veya koşum ~ si,** *demir.* Bir lokomotif veya vagon şasisinin uç kısmında bulunan ve koşum takımıyle çarpma organlarını taşıyan enlemesine parça.

☆ *Eşanl.* **tampon traversi,**

~ yapmak, *den. (Bir gemi)* limandan traverse çıkma veya açık denizde tutulduğu fırtınada hırpalanma tehlikesinin belirmesi halinde dalgaları başa alarak ve yol keserek olduğu yerde oyalanmak.

traverselit, i. *Fr. traversellite. min.* Uralit çeşidi. *(Piemonte'deki Traverselle kasabasının yakınlarında bulunur).* [*Ing.* Traversellite].

traversli, s. Traversi olan.

~ buhar makinesi, *mek.* Piston aksına, iki kızak arasında gidip gelerek piston hareketini doğrusul yönde tutan bir travers eklenmiş buhar makinesi.

traverten, i. *Fr. travertin. jeol.* Kaynakların çevresinde biriken kireçtaşı. [*Ing.* Travertine].

☆ *Eşanl.* **pamuktaşı.**

travestizm, i. *Fr. travestisme. psikiy.* ◘ **Transvestizm.**

travma, *i. Yun. trauma. psikopatol.* Organizmanın uyumunu, doğal düzenini bozan fiziksel veya başka nitelikte olabilen zararlı etki. [*Ing.* ve *Fr.* Trauma]; ⊙ **~ lı retikülit,** ◘ **Retikülit.**

~ retiküloperitoniti, *vet.* ◘ **Retikülo-peritonit**

travmatisin, i. *Fr. traumaticine. ecz.* Gutaperka'nın kloroform içindeki çözeltisi. *(Deri hastalıklarında kullanılır).* [*Ing.* Traumaticine].

travmatoloji, i. *Fr. traumatologie. tıp.* Kazalara bağlı olarak açığa çıkan kemik yaralanmalarını tedavi eden hekimlik dalı. [*Ing.* Traumatology].

travmatotropizma, b.i. *Fr. traumatotropisme. bot.* Organlarda meydana getirilen yara uyartısına karşı meydana gelen tropizmalar. *(Kökler negatif travmatotropizma gösterirler).* [*Ing.* Traumatotropism].

trefl, i. *Fr. trèfle.* § ❶ *bot.* ve *mim.* Üç yapraklı yonca. [*Ing.* Trefoil]; § ❷ *oyun.* İskambil kâğıtlarından sinek.

trehalaz, i. *Fr. tréhalase. biyokim.* Bazı mantarlarda, tavşan bağırsağında bulunan ve trehalozu hidroliz eden enzim. [*Ing.* Trehalase].

trehaloz, i. *Fr. tréhalose. kim.* Formülü $C_{12}H_{22}O_{11}$ olan diholozit. Bazı mantarlarca *(Fungus Sambuci, Agaricus muscarum)* bulunur. Ayrıca sentetik olarak elde edilmiştir. *(Hidrolizi iki mol glikoz verir, indirgen değildir).* [*Ing.* Trehalose].

trema, i. *Yun.* Bazı dillerde «e», «i» ve «u» seslilerinin ayrı okunacağını göstermek üzere konulan çift nokta: *ë, ï, ü.*

tremando, s. *It. müz.* Tremolo halinde, titrek. [*Ing.* ve *Fr.* Tremando].

trematodlar, ç. i. *Yun. trematо,* delik + *eidos,* biçim. *zool.* Çok hücreli hayvanlardan ilkel. **solucanlar** *(Scolecida)* dalının, **Yassısolucanlar** *(Plathelminthes)* sınıfına giren bir takımı. Vücutları ince bir kutikula ile örtülüdür. Ergin evrede tüm olarak asılak yaşarlar ve çekmenleri vardır. Çekmenler karın tarafında, genellikle vücudun arka kısmında bulunur. *(Ağız bölgesinde de olabilir).* Türbelalarla çok yakın olan bu hayvanlarda titrek tüycükler yoktur. Anüsleri yoktur, fakat sindirim kanalları iyi gelişmiştir. Hepsi asalak yaşar. Hepsinde tutunma çekmeni vardır. Dericik altı hücreleri çekirdeksizdir; derindeki epitelsi hücrelerin uzantıları bunlara kadar erişir. Bu takımda distomatoza ve bilharziyoza sebep olan çok tehlikeli solucanlar bulunur. **Karaciğer kelebeği** *(Distomum),* **şistozomum** *(Schistosomum)* iyi bilinen cinsidirler. [*Lat.* ve *Ing. Trematodes; Fr.* Trématodes]. ◘ *TABLO: 18.*— **HAYVANLAR ALEMİ.**

☆ *Eşanl.* **karaciğersülükleri.**

tremenherit, i. *Fr. trémenheerite. min.* Bir grafit çeşidi. [*Ing.* Tremenherite].

tremograf, i. *Fr. trémographe. tıp.* Bir parmakta, bir organda veya bütün vücutta istem dışı meydana gelen titremeyi kaydeden âlet. [*Ing.* Tremograph].

tremolit,-ti, i. *Fr. trémolite. min.* İçinde magnezyum, kalsiyum, demir ve alüminyum bulunan amfibol grupundan doğal silikat. [*Ing.* Tremolite, gramatite].

tremolo, i. *It. müz.* Bir nota veya akorun, çabuk ve birbiri ardından çalınışı. [*Ing.* Trem. bling; *Fr.* Tremblement].

tren, i. *Fr. train.* Aynı katara bağlanmış bir veya birkaç lokomotif tarafından çekilen vagonlar dizisi: *Yolcu treni. Yük treni. Demiryolu kataı.* [ing. Train].

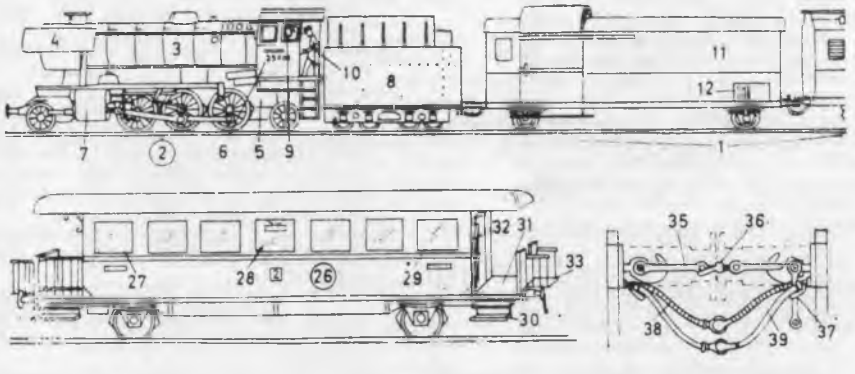

ŞEKİL: 572.— **TREN.** **1.** Yolcu treni. **(2)** Buharlı lokomotif. **3.** Kazan. **4.** Çelik paravan. **5.** Ocak *(Lokomotif ocağı).* **6.** Lokomotif numarası ve seri numaraları. **7.** Silindir. **8.** Tender. **9.** Lokomotif makinisti. **10.** Lokomotif ateşçisi. **11.** Furgon *(Bagaj arabası).* **12.** Dağ box. **13.** Tren şefi *(Kondüktör).* **26.** İkinci sınıf yolcu vagonu. **27.** Sigara içenler kompartımanı. **28.** Sakatlar kompartımanı. **29.** Sigara içmeyenler kompartımanı. **30.** Basamak tahtası *(Basamak).* **31.** Açık platform. **32.** Katlanır kafes kapı *(Trelis kapı).* **33.** Katlanır geçit tabanı. */35-39. Hortum ve vagon bağlantısı/.* **35.** Tender bağlantı mafsalı *(Bağlantı çubuğu, bağlantı kolu).* **36.** Germe cıvatası *(Döner levyeli cıvata).* **37.** Gevşek bağlantı. **38.** Kalorifer esnek hortumu. **39.** Vakum freni esnek hortumu.

◘ *ŞEKİL: 572* – **TREN**; *ŞEKİL: 573.*– **TREN VAGONUNUN İÇİ**; ⊙ **banliyo ~ i**, ◘ **Banliyö**; ⊙ **dağ ~ i**, ◘ **Dağ**²; ⊙ **direkt ~**, *demir.* ◘ **Direkt**; ⊙ **ekspres ~**, *demir.* Ağır materyelden meydana gelerek büyük veya orta önemdeki istasyonlara uğrayan uzun yollu tren. [*İng.* Fast train; *Fr.* Train express]; ⊙ **elektrikli ~**, *demir.* ◘ **Elektrik**; ⊙ **hava basınçlı ~**, *demir.* Mühendis *Andraud* tarafından bulunan ve demiryolu katarını basınçlı havanın yarattığı güçle yürüten sistem; ⊙ **hava ~ i**, Özel bir yol üzerinde büyük bir hızla kayan hava yastıklı taşıt. [*Fr.* Aerotrain]; ⊙ **ilâve ~**, *demir.* ◘ **ilâve**; ⊙ **imdat ~ i**, *demir.* ◘ **imdat**; ⊙ **kar ~ i**, *demir.* Kış sporları istasyonlarına uğramak üzere işletilen tren. [*İng.* Winter sports train; *Fr.* Train de neige]; ⊙ **karayolu ~ i**, *demir.* Bir motor unsuruna bağlı olup malzeme veya yolcu taşıyan karayolu taşıt araçları grupu. [*İng.* Road train, Tractor-trailer combination; *Fr.* Train routier]; ⊙ **karma ~**, Bir kısmı yolcu, bir kısmı yük vagonlarından kurulan tren; ⊙ **kuşetli ~**, Koltukları gereğinde açılarak yatak şekline getirilen tren; ⊙ **lüks ~**, Uluslararası serviste çalışan çok hızlı tren. ⊙ **motorlu ~**, *demir.* ◘ **Motorlu**; ⊙ **özel ~**, *demir.* Turistik anlamda bir yolcu grupunun isteği üzerine istisnaî olarak yararına sunulan bir bileşik trene denir. [*İng.* Special train; *Fr.* Train spécial]; ⊙ **radyolu ~**, *demir.* Bazı arabaları müsterek hoparlörlü veya ferdî ekutörlü bir veya birden çok radyo alıcısı ile donatılmış tren. [*İng.* Radio train, Train equipped with radio; *Fr.* Train radio]; ⊙ **sürat ~ i**, *demir.* Ağır materyalden meydana gelen, basamağı çıkık, sadece önemli istasyonlarda duran uzun yollu tren. [*İng.* Express train; Train rapide]; ⊙ **turistik ~**, *demir.* Bir turistik programa göre bazı demiryolları idareleri tarafından sefere konan ulusal veya uluslararası yol yapan özel tren. *(Bu tren, demiryolu güzergâhından başka, otokar veya vapur ekskürsiyonları yapar. Götürü fiatı, taşıt dışında yatma, yemek, rehber hizmeti gibi bazı ilâve hizmet arzını da kapsar).* [*İng.* Cruise train; *Fr.* Train croisière *(Train touristique)*].
⊙ **yataklı ~**, Gece seferinde kullanılan ve yataklı vagonlar tarafından meydana gelen tren.
~ istasyonu, Demiryolu trenlerinin gidiş ve gelis yeri. Demiryolu servislerinin çalıştıkları binalara da denir. [*İng.* Railway station, Railroad depot *(A.B.D.)*; *Fr.* Gare *(de chemin de fer)*].
~ şefi, ◘ **kondüktör.**

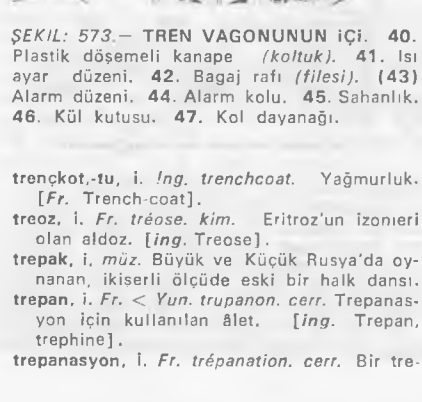

ŞEKİL: 573.– **TREN VAGONUNUN İÇİ**. **40.** Plastik döşemeli kanape *(koltuk)*. **41.** Isı ayar düzeni. **42.** Bagaj rafı *(filesi)*. **(43)** Alarm düzeni. **44.** Alarm kolu. **45.** Sahanlık. **46.** Kül kutusu. **47.** Kol dayanağı.

trençkot,-tu, i. *İng. trenchcoat.* Yağmurluk. [*Fr.* Trench-coat].

treoz, i. *Fr. tréose. kim.* Eritroz'un izonıeri olan aldoz. [*İng.* Treose].

trepak, i, *müz.* Büyük ve Küçük Rusya'da oynanan, ikiserli ölçüde eski bir halk dansı.

trepan, i. *Fr.* < *Yun. trupanon. cerr.* Trepanasyon için kullanılan âlet. [*İng.* Trepan, trephine].

trepanasyon, İ. *Fr. trépanation. cerr.* Bir trepa veya kalem aracılığıyle kemikte bir delik açmaktan ibaret cerrahî müdahale. [*İng.* Trepanation].
☆ *Eşanl.* **Elliot ameliyatı.**

Trepo'lar, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'da zenci halk. *(Fildişi kıyısı ile Liberya'da Aşağı Cavally havzasında yaşayan Trepo'lar. Kru halklarındandır).* [*İng.*Trepos; *Fr.*Trépos].

treponema, i. *Yun. trepein,* döndürmek + *nema,* iplik. *paraz.* Spiroketalar sınıfından spiral şeklinde tek hücreli asalak. Üç türü *(T. pallidum, T. pertenue, T. carateum)* hastalık yapar *(frengi, pian, karate).* [*İng. Treponema; Fr.* Tréponéme].

treponematoz, i. *Fr. tréponématose. patol.* Bir treponemanin yaptığı hastalık. *(Frengi, pian, karate birer trepanematozdur).* [*İng.* Trepanematosis],

treponemisid, i. *Fr. tréponémicide. tıp.* Treponemayı öldürebilen ilâç. [*İng.* Treponemicide].

triade, i. *müz.* Do-mi-sol gibi, iki üçlünün üst-üsteliğinden ibaret üç sesli düzene XVI. yüzyılı Fransız kuramcıları tarafından verilen ad.

trialkol, i. *Fr. trialcool, kim.* Üç alkol grupu taşıyan bileşik. [*İng.* Trialcohol].

triangel, i. *müz.* Çelikten, üçgen şeklinde bükülü ve vurularak çınlatılan, orkestrada bazan yer alabilen çalgıcık.

triasetamid, i. *Fr. triacétamide. kim.* Formülü $(CH_3\text{-}CO)_3N$ olan üçüncül asetamid, 78° C'ta erir ve asetonitrilin asetik anhidritle ısıtılmasından elde edilir. [*İng.* Triacetamide],

triasetin, i. *Fr. triacétine. kim.* Gliserinin asetik triesteri. [*İng.* Triacetine].

triasetonamin, i. *Fr. triacétonamine. kim.* Formülü. $C_9H_{17}NO_4H_2O$ olan zayıf baz. 40°C'ta erir. Amonyak gazının asetona etkimesiyle diasetonaminle birlikte elde edilir. *(Bu madde bir tetrametil -γ-piperidon'dur).* [*İng.* Triacetonamine].

triasid, i. *Fr. triacide. kim.* Yapısında üç asid fonksiyonu bulunan maddeler için kullanılır. [*İng.* Triacide].

triatlon, i. *Fr. triathlon.* < *Yun. treis,* üç + *athlon,* yarış. *sp. esk. Yun.* Bir koşu, bir atlama ve bir ağırlık atma yarışmasını kapsayan üçlü atletizm yarışması. [*İng.* Triathlon].

triazol, i. *Fr. triazole. kim.* Formülü $C_2H_3N_3$ olan çok çevrimli bileşik. *(Beş köşeli hal kasında üç azot atomu vardır).* [*İng.* Triazole].

tribazik, s. *Fr. tribasique. kim.* Yapısında üç baz fonksiyonu bulunan maddeler için kullanılır. *Alüminyum hidrosid tribazik bir maddedir.* [*İng.* Tribasic].

tribo-, *Yun. tribein,* sürtmek'ten alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren önek. [*İng.* ve *Fr.* Tribo-].

tribometre, i. *Fr. tribomètre. fiz.* Sürtünme kuvvetlerini ölçmeye yaravan âlet. [*İng.* Tribometer].

tribometri, i. *Fr. tribométrie. fiz.* Sürtünme kuvvetlerini ölçme. [*İng.* Tribometry].

tribromofenol, i. *Fr. tribromophénole. kim.* Formülü $C_6H_2Br_3OH$ olan bilesik. *(Brom suyunun sulu fenol çözeltisine etkimesiyle elde edilen brom atomlarının 2-4-6 konumunda bulunduğu tribromofenol izomerine bromol denir ve antiseptik olarak kullanılır).* [*İng.* Tribromophenole].

tribromür,-rü, i. *Fr. tribromure. kim.* Molekülünde üç brom atomu bulunan bileşik. [*İng.* Tribromide].

Tribue'ler, ç. öz. i. *etn.* Fildişi kıyısında zenci halk. *(Kru halklarından olup Cavally'nin aşağı havzasında yaşarlar).* [*İng.* ve *Fr.* Tribues].

tribün, i. *Fr. tribune.* Stadyum, hipodrom gibi açık seyir yerlerinde seyirciler için yapılmış amfiteatr biçiminde oturacak yer. [*İng.* Tribune, rostrum, grand stand]; ⊙ **açık ~**, *sp.* Üzeri olmayan tribün; ⊙ **hakem ~ ü**, *sp.* Koşularda pist kenarında yarış *(finiş)* yerinin yakınında ve varış noktası ile aynı yükseklikte, hakemler için hazırlanmış küçük sığınak.

tribütilfosfat, i. *Fr. tributylphosphate. kim.* Ortofosforik asidin bütilik triesteri. Maden nitratlarının sulu çözeltilerinden çıkarıldığı işlemlerde ayrımsal çözücü olarak kullanılır. *(Bu madde özellikle, cevherlerinden çıkarılan uranyum ve toryumun arıtılmasında, zirkonyumun temizlenmesinde, plütonyum ile uranyumun ayrılmasında kullanılır).* [*İng.* Tributylphosphate].

tribütirin, i. *Fr. tributyrine. kim.* Gliserinin bütirik triesteri. [*İng.* Tributyrine].

tridimit, i. *Fr. tridymite. min.* Ortorombik sistemde billûrlaşmış bir silis çeşidi. [*İng.* Tridymite].

tridozer, i. *İng. treedozer. bayınd.* Çok büyük tarla açma çalışmalarında kullanılan paletli toprak düzleme makinesi.

trietilalüminyum, i. *Fr. triéthylaluminium. kim.* Formülü $Al(C_2H_5)_3$ olan organometalik bileşik. *(Bazı uzay füzelerinde yakıt olarak kullanılır).* [*İng.* Triethylaluminium].

trifan, i. *Fr. triphane. min.* Doğal alüminyum ve lityum silikat. *(Piroksen grupundan bir mineraldir).* [*İng.* Triphane].
☆ *Eşanl.* **spodümen.**

trifenilamin, i. *Fr. triphénylamine. kim.* Formülü $(C_6H_5)_3N$ olan üçüncü amin. 127° C'ta erir ve difenilamin'in iyodo-benzenle ısıtılmasından elde edilir. *(Çok zayıf bir baz özelliği taşır).* [*İng.* Triphenylamine].

trifenilkarbinol, i. *Fr. triphénylcarbinol. kim.* ◘ **Tritanol, trifenilmetan.**

trifenilmetan, i. *Fr. triphénylméthane. kim.* Bir çok bileşiğin türediği $(C_6H_5)_3CH$ formülündeki hidrokarbon. [*İng.* Triphenylmethane].

trifenilmetil, i. *Fr. triphénylméthyle. kim.* ◘ **Trifenilmetan.**

trifenilrozanilin, i. *Fr. triphénylrosaniline. kim.* Mavi renkte boyarmadde. Anilinin rozanilin üzerine etkimesiyle elde edilir. [*İng.* Triphenylrosaniline].
☆ *Eşanl.* **anilin mavisi, alkol mavisi, lion mavisi.**

trifenilsilikan, i. *Fr. triphénylsilicane. kim.* Formülü $(C_6H_5)_3SiH$ olan bileşik. Yapısı trifenilmetanı andırır. [*İng.* Triphenylsilicane].

trifenol, i. *Fr. triphénol. kim.* Bileşiminde üç fenol grupu bulunan bileşik: *Pirogallol ile trifenoldür.* [*İng.* Triphenol].

trifilin, i. *Fr. triphyline. min.* Doğal lityum demir ve manganez fosfat. [*İng.* Triphyline].

triflüorür,-rü, i. *trifluorure. kim.* Yapısında üç flüor atomu bulunan bileşik. [*İng.* Trifluoride]; ⊙ **klor ~**, *kim.* Formülü ClF_3 olan sıvı bileşik. 11°C'ta kaynar, büyük bir kimyasal etkinlik gösterir ve özellikle uranyum heksaflüorür ve UF_6 üretiminde flüorlama etkeni olarak ve bazı füzelerde yakıcı olarak kullanılır.

trifoliat, s. *Lat. tifoliatus. bot.* Üç yaprakçıklı olan *(pennat yapraklar hk.)* [*İng.* Trifoliate three-leafed; *Fr.* Trifolioié,-ée].
~ yaprak, *bot.* ◘ **Yaprak.**

trifoni, i. *müz.* Üç sesle beste.

triglif[1], i. ve s. *Fr. triglyphe. min.* Yüzeyleri çizgili küp şeklindeki billûr. Küpün bir köşesini meydana getiren üç yüzeyin çizgileri birbirine diktir. *(Triglif pirit gibi).* [*İng.* Triglyph].

triglif[2], *i. Yun. triglyphos. mim.* Dorik frizinde üç glif veya olukçuktan meydana gelen ve saçaklık boyunca eşit aralıklarla dizilen süs. [*İng.* Triglyph; *Fr.* Triglyphe].

trigonometri, i. *Fr. trigonométrie* < *Yun. ma* (a) Bir üçgenin elemanları, özellikle açıları ve kenarları arasında mevcut bağıntıların hesap açısından incelenmesi. (b) Bu bağıntıların üçgen çözümüne, yani üçgeni belirlemeğe yeterli sayıda elemandan hareket ederek bir üçgenin elemanlarının hesabın uygulanması. (c) *(Geniş anlamda)* Bu bağıntıların daha karmaşık şekillerin çözümüne uygulanması. [*Osm.* Müselllesa *İng.* Trigonometry; *Fr.* Trigonométrie]; **düzlem ~**, *mat.* Düzlem üçgenleri ve düzlem şekilleri inceleyen trigonometri; **küresel ~**, *mat.* Küresel üçgenleri, daha genel olarak da, bir küre üzerinde büyük çember yaylarından oluşmuş şekilleri inc

leyen trigonometri; ◉ **küresel ~**, *mat.* ◘ **Küresel.**

trigonometrik, s. *Fr. trigonométrique < Yun. mat.* Trigonometri ile ilgili. [*Osm.* Müsellesati; *Ing.* Trigonometrical; *Fr.* Trigonométrique].

~ çizgi, *mat.* ◘ **Çizgi.**

~ fonksiyon, ◘ **Dairesel fonksiyon.**

trihibrid, i. *Fr. trihybride < Yun. tria*, üç, + *Lat. hybrida*, melez, *zool.* Üç çift alel geni heterozigot olan organizma; üç karakteri bakımından değişik ana ve babalar arasında yapılan çaprazlama. [*Ing.* Trihybrid; *Fr.* Trihybride]. ◘ **Monohibrid, polihibrid.**

~ çaprazlama, *biy.* ◘ **Çaprazlama.**

trihidroksipürin, i. *trihydroxpurine. kim.* ◘ **Ürik asid.**

trihidrol, I. *Fr. trihydrol. kim.* Suyun $(H_2O)_3$ formülündeki polimeri. *(Sıvı haldeki suda bulunur).* [*Ing.* Trihiydrol].

triholozid, i. *Fr. triholoside. kim.* Tam hidrolize uğrayınca üç oz meydana getiren holozidlerin *(rafinoz gibi)* genel adı. [*Ing.* Triholoside].

☆ *Eşanl.* **trisakarid.**

trihurus, i. *zool.* ◘ **Kırbaçkurdu.**

trihori, i. *müz.* Üç sıçramalı figürü olan eski bir İngiliz dansı.

triiyodür,-rü, i. *Fr. triodure. kim.* Molekülünde üç iyod atomu bulunan bileşik. [*Ing.* Triiodide].

trikar, i. *Fr.* Üç tekerlekli, iki kişilik motosiklet.

trikalsik, s. *Fr. tricalcique. kim.* Üç kalsiyum atomu kapsayan $Ca_3(PO_4)_2$ formülündeki fosfat için kullanılır. [*Ing.* Tricalcic].

trikalsit, i. *Fr. tricalcite. min.* Hidratlı doğal bakır arsenyat. [*Ing.* Tricalcite].

trikarbalilik, s. *Fr. tricarballylique. kim.* Formülü $CO_2H\text{-}CH_2CH\ (CO_2H)\text{-}CH_2\text{-}CO_2H$ olan triasid için kullanılır. 163°C'ta erir, şeker pancarında bulunur ve sitrik asidin indirgenmesiyle meydana gelir. [*Ing.* Tricarballylic].

☆ *Eşanl.* **karbalilik.**

trikinoyil, i. *Fr. triquinoyle. kim.* ◘ **Perkinon.**

trikit, i. *Fr. trichite.* Zehirli minik bir oka benzeyen hücredışı organit. Bazı kirpikli birhücreliler *(gymnostoma)* bunlardan bir çoğunu birden avının üzerine fırlatabilir. [*Ing.* Trichite].

☆ *Eşanl.* **trikosist.**

trikiyazis, i. *Fr. trichiasis. oft.* Kirpiklerin doğuştan veya sonradan sapması. *(Bu durumda kirpikler içe doğru, yani göz yuvarı yönünde çıkar ve göz yuvarını tahriş eder).* [*Ing.* Trichiasis].

triklinik, s. *Fr. triclinique. billûrbil.* Hiçbir bakışım ekseni olmayan billûrlara denir. [*Ing.* Triclinic].

triklorasetik, s. *Fr. trichloracetique. kim.* Formülü CCl_3COOH olan bir asid için kullanılır. 55°C'ta erir, 195°C'ta kaynar, kloral'in nitrik asidle yükseltgenmesinden elde edilir. Albümin giderici *(veya durultucu) ayıraç olarak kullanılır.* [*Ing.* Trichloracetic].

trikloretilen, i. *Fr. trichlorethylène. kim.* Formülü $CHCl\text{-}CCl_2$ olan bileşik. 870°C'ta kaynar, asetilenin klorlanmasıyle meydana gelir. *(Suda çözünmeyen, tutuşmayan ve yağlı maddelerin hulasasını çıkarmada çok kullanılan bir sıvıdır).* [*Ing.* Trichlorethylene].

triklorür,-rü, İ. *Fr. trichlorure. kim.* Molekülünde üç klor atomu bulunan bileşik: *Fosfor triklorürü* PCl_3. [*Ing.* Tricloride].

triko /tri:ko/, i. *Fr. tricot.* § ❶ Örülerek yapılan bir cins yün kumaş: *Triko yelek.* [*Ing.* Tricot, knitted wear, knitted fabric; *Fr.* Tricot]; § ❷ Bu kumaşla yapılmış giysi: *Triko giymek.* [*Fr.* Tricot]; § ❸ *(Sıfat olarak): Triko kumaş.* [*Fr.* De tricot].

trikobezoar, i. *Fr. trichobezoard. patol.* Saçlarını yemeyi âdet edinmiş bazı geri zekâlı kişilerin midesinde rastlanan kıl veya saçtan topak. *(Teşhis, çoğu zaman yabancı bir cismi çıkarmak için yapılan bir mide ameliyatı sırasında konur).* [*Ing.* Trichobezoar].

trikofiti, İ. *Fr. trichophtie. derm.* Bir trichophyton'un yerleşmesiyle meydana gelen her çeşit deri hastalığı. [*Ing.* Trichophytid].

trikofobi, i. *Fr. trichophobie. psikopatol.* Kürke veya saça dokunmaktan hastalık derecesinde korkma. [*Ing.* Trichophobia].

trikogin, İ. *Fr. trichogyne. bot.* Kırmızı suyosunlarında dişi hücrenin dip kısmından çıkan kıl. *(Kirpikli olmayan erkek hücreler döllenme için gelip buna tutunur. Böylece bu kıl üstün yapılı bitkilerdeki boyuncuk ve tepecik gibi ödev görür).* [*Ing.* Trichogyn].

trikoklasti, i. *Fr. trichoclastie.* ◘ **Kıl koparma.**

trikoloji, i. *Fr. trichologie.* Kılları ve saçları inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Trichology].

trikoma, İ. *Yun. trikhoma. patol.* Toz, yağlı madde ve asalakların birikmesi sonucu saçların keçeleşmesi. [*Ing.* Trichoma].

trikomani, i. *Fr. trichomanie. psik.* Biteviye ellerini saçları ve sakalları üzerinde gezdirmek, kılları ıslatmak, ve dalgalı hale getirmek merakıyle beliren tik. *(bazı nevrozlarda görülür).* [*Ing.* Trichomania].

trikomikoz, İ. *Fr. trichomycose.Actinomyces tenax* adlı mikroskopik bir mantarın yaptığı kıl hastalığı. [*Ing.* Trichomycosis].

trikomisin, İ. *Fr. trichomycine. Streptomyces hachijoensis*'ten elde edilen mantar öldürücü antibiyotik. [*Ing.* Trichomycin].

trikomonas, i. *zool.* Bir hücreli hayvanlardan Kamçılılar *(Flagellata)* sınıfının, *Trichomonadidae* familyasından bir cins. Bir çok hayvanların bağırsaklarında yaşar. Vücudu armut biçimindedir. 3-5 kamçısı vardır. *T.hominis* türü insanların kalın bağırsağında yaşar. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Trichomonas*].

trikomonaz, i. *Fr. trichomonase. paraz.* Organizmada *trichomonas* bulunmasından ileri gelen asalak hastalığı. [*Ing.* Trichomoniasis].

trikoptiloz, İ. *Fr. trichoptilose. patol.* Belirgin özelliği saçların kuruması, uçtan veya enlemesine çatlayıp yarılması olan saç hastalığı. [*Ing.* Trichoptilosis].

trikoreksis, İ. *Fr. trichorhexis. patol.* Özellikle bıyık ve sakal kıllarının hastalandığı trikoptiloz şekli. *(Saçın bir veya birkaç noktasında şişmesi ve şişen yerden çatlayıp kırılmasıyle belirir).* [*Ing.* Trichorhexis].

trikorn, İ. *Fr. tricorne. kıyf. esk.* Kenarı üç köşeli şapkalara verilen ad. [*Ing.* Three - cornered hat; *Fr.* Tricorne].

trikosefal,-li, İ. *Fr. trichocephale < Yun. zool.* ◘ **Kırbaçsolucanı.**

trikosist, İ. *Fr. trichocyste < Yun. thrix, tüy* + *kystis*, torba, *zool.* Bir hücreli, kirpikli hayvanların dış-plazma katında bulunan özel savunma organeli. [*Ing.* Trichocyst; *Fr.* Trichocyste].

trikotaj, İ. *Fr. tricotage.* Örme isleri, triko kumaş ve triko eşya yapımı. [*Ing.* Knitting, knitted work; *Fr.* Tricotage].

trikotajcı, İ. Örme isleri yapan kimse. [*Ing.* Knitter; *Fr.* Tricoteur,-euse].

trikotilomani, i. *Fr. trichotillomanie. patol.* Sürekli olarak saçlarını kaşıma tiki. *(Saçların yolunmasına ve saçı dökülmüş plakların oluşmasına yol açar).* [*Ing.* Trichotillomania].

trikrezilfosfat, İ. *Fr. tricrésylphosphate. petrol.* Formülü $(CH_3C_6H_4O)_3PO$ olan renksiz sıvı. Krezol'ün fosfor oksiklorür'e etkimesiyle meydana gelir. 225°C'ta kaynar. *(Benzin ve yağlar için katkı maddesi olarak kullanılır).* [*Ing.* Tricresylphosphate].

trikromi, İ. *Fr. trichromie. matb.* Üç renkle resim basma usulü. [*Ing.* Three-colour process; *Fr.* Trichromie].

tril, İ. *Fr. trille. müz.* Bir notanın, bir veya yarım ton üzerindeki nota ile, o cümlenin hızına uygun olarak, birbiri ardına çarpar gibi çalınısı. [*Ing.* Trill, shake].

tril, İ. *Ing. thrill. patol.* bazı atardamarlarda duyulan özel titreme. *(Özellike sert yetersizliği olduğu zaman boyunda veya bir anevrizmada görülür).* [*Ing.* Thrill].

trilineer, s. *Fr. trilineaire. mat.* ◘ **üççizgisel.**

trilletmek, f. *müz.* Tril yapmak. [*Ing.* To trill, to shake; *Fr.* Triller].

trilobitler, ç.İ. *Yun. tria*, üç + *lobos*, lop. *zool.* Yassı ve sobe biçimi olan vücutları dorsal bölgede boyuna yarıklarda üçe bölünmüş olan deniz eklembacaklıları olup paleozoikde çok gelişmişler ve bugün soyları tükenmiştir. [*Ing.* ve *Fr.* Trilobites].

triloji, İ. *Fr. trilogie. ed.* Greklerde yarışmalara katılan üçlü trajedi; aynı konunun üç aşamasını veren, üç ayrı oyundan kurulu birliğin tümüne verilen ad. [*Ing.* Trilogy; *Fr.* Trilogie].

trilorilamin, İ. *Fr. trilaurylamine. kim.* Lorik asidden türeyen amin. Bazı maden tuzlarının ayrılmasında çözücü olarak kullanılır. *(Nükleer yakıtlardan çıkarılan plütonyumun temizlenmesinde de işe yarar).* [*Ing.* Trilaurylamine].

trilyon, İ. *Fr. trillion.* Bin milyar: 1.000.000.000.000. [*Ing.* Trillion, a million million, billion (10^{12})].

trim, İ. *Ing. den yatç.* Nizama koyma, düzeltme. Yelkenleri rüzgâra göre düzeltme, ayarlama. [*Ing.* Trim; *Fr.* Assiette, arrimage].

trimerit, i. *Fr. trimérite. min.* Doğal berilyum, kalsiyum, manganez ve demir silikat. [*Ing.* Trimerite].

trimester, İ. *Fr. trimestre.* Üç aylık süre. [*Ing.* Trimester].

trimetilamin, i. *Fr. trimethylamine. kim.* Formülü $(CH_3)_3N$ olan gaz halindeki üçüncül amin. 3°C'ta sıvılaştırılabilir. Taze balık kokusundadır. Ringa balığı salamurasından veya pancar şarabından çıkarılır. [*Ing.* Trimethylamine].

trimetilbenzen, İ. *Fr. triméthylbenzene. kim.* ◘ **Hemimeliten, mesitilen, psödokümen.**

trimetilen, İ. *trimethylène. kim.* ◘ **Siklopropan.**

trimetilkarbinol, İ. *Fr. triméthylcarbinol. kim.* ◘ **Üçüncül bütilik alkol.**

trimezik, s. *Fr. trimesique. kim.* Formülü $C_6H_3(CO_2H)_3$ olan benzentrikarboksilik asid 1-3-5 için kullanılır. 380°C'ta erir, mesitilenin permanganatla yükseltgenmesinden elde edilir. [*Ing.* Trimesic].

trimorf, İ. *Fr. trimorphe.* Trimorfizma özelliği taşıyan maddeler için kullanılır. [*Ing.* Trimorphous].

trimorfizma, İ. *Fr. trimorphisme.* Polimorfizmanın özel hali. *(Trimorf bir madde üç ayrı şekilde billûrlaşmaya elverişlidir. Titan oksid TiO_2 üç ayrı şekilde billûrlaşır: Rütil, anataz, prookit).* [*Ing.* Trimorphism].

trinite, I. *Fr. trinite, fels.* ◘ **Teslis.**

trinitranilin, İ. *Fr. trinitraniline. kim.* Anilin'in $C_6H_2(NH_2)(NO_2)_3$ formülündeki trinitrolu türevi. 190°C'ta erir. Patlayıcı özelliktedir, fakat patlayıcı madde olarak az kullanılır. [*Ing.* Trinitraniline].

☆ *Eşanl.* **pikramit.**

trinitranizol, İ. *Fr.trinitranisole. kim.* Anizol'ün $C_6H_2(NO_2)_3(OCH_3)$ formülündeki trinitrolu türevi. *(Metanol'ün dinitroklorobenzen'e etkimesi ve daha sonra nitrolanması ile elde edilir. 58°C'ta eriyen sarı renkli patlayıcı bir maddedir).* [*Ing.* Trinitranisole].

trinitrik, s. *Fr. trinitrique. kim.* Üç mol nitrik asidden türeyen: *Gliserinin trinitrik esteri.* [*Ing.* Trinitric].

trinitrin, İ. *Fr. trinitrine.* ◘ **Nitrogliserin.**

trinitrobenzen, İ. *Fr. trinitrobenzène. kim.* Benzen'in izomeri olan $C_6H_3(NO_2)_3$ formülündeki trinitrolu üç türevden biri. *(En önemlisi, simetrik trinitrotoluen'in yükseltgenmesiyle elde edilen simetrik trinitrobenzendir. Bu, 120°C'ta eriyen bir patlayıcı maddedir).* [*Ing.* Trinitrobenzene].

trinitrofenetol, İ. *Fr. trinitrophénétole. kim.* Fenetolün $C_6H_2(NO_2)_3(OCH_3)$ formülündeki trinitrolu türevi. *(Etanol'ün, nitrolama işleminden sonra, dinitroklorobenzen'e etkimesiyle elde edilir. 78°C'ta eriyen, soluk sarı renkte bir patlayıcı maddedir).* [*Ing.* Trinitrophenetol].

trinitrofenol, İ. *Fr. trinitrophenol. kim.* (a) Bir fenol'ün bütün trinitrolu türevleri. (b) Adi fenol'ün trinitrolu simetrik türevi. [*Ing.* Trinitrophenol].

trinitrokrezol, İ. *Fr. trinitrocrésol. kim.* Bir krezol'ün $C_6H(CH_3)_3(OH)(NO_2)_3$ formülündeki trinitrolu türevi. [*Ing.* Trinitrocresol].

trinitroksilen, i. *Fr. trinitroxylene. kim.* Ksilenin $C_6H(CH_3)_2$ $(NO_2)_3$ formülündeki trinitrolu türevi. *(Birçok izomeri vardır).* [*Ing.* Trinitroxylene].

trinitrolu, s. Formülünde üç No_2 kökü bulunan kimyasal bileşikler için kullanılır. [*Ing.* Trinitrated, trinitro; *Fr.* Trinitré].

trinitrometaksilen, i. *Fr. trinitrométaxylène. kim.* Metaksilen'in trinitrolu türevi. *(182° C'ta patlayıcı özelliktedir).* [*Ing.* Trinitrometaxylene].

trinitronaftalin, i. *Fr. trinitronaphtalène. kim.* Naftalin'in $C_{10}H_5(NO_2)_3$ formülündeki trinitrolu türevi. *(Patlayıcı özelliktedir).* [*Ing.* Trinitronaphtalene].

trinitrorezorsin, i. *Fr. trinitrorésorcine. kım.* Rezorsin'in trinitrolu türevi. *(Trinitrorezorsinatların hazırlanmasında kullanılan sarı renkli bir patlayıcıdır).* [*Ing.* Trinitroresorcin].

trinitrorezorsinat, i. *Fr. trinitrorésorcinate. kim.* Trinitrorezorsinol'ün tuzu. [*Ing.* Trinitroresorcinate].

trinitrotoluen, i. *Fr. trinitrotoluène. kim.* Toluen'in izomeri olan, $C_6H_2(CH_3)(NO_2)_3$ formülündeki trinitrolü altı türevden biri. [*Ing.* Trinitrotoluene].

trinka, i. *(Sirkte)* Ayaklarıyle numaralar yapan hokkabazın veya numara sırasında öbür akrobatları taşıyanın bacaklarını dikey ve ayak tabanlarını yatay tutmak amacıyle üzerine yattığı içi kıtık dolu âlet.

trinket(a) /trinke:t(a)/, i. *It. den.* § ❶ Yelken gemisinde pruva direğinin en alt sereni. [*Ing* Ship's foresail; *Fr.*Trinquet]; § ❷ bu direğe çekilen yelken.

trio, ◘ **Triyo**.

trioik, s. *Fr. trioïque. bot.* Aynı bitkide erkek, dişi ve erdişi çiçeklerin üç ayrı birey üzerinde bulunusu için kullanılır. [*Ing.*Trioic].

trioksid, i. *Fr. trioxyde. kim.* Molekülünde üç oksijen atomu bulunan bileşik. [*Ing.* Trioxyde].

trioksimetilen, i. *Fr. trioxyméthylène. ecz.* Üç formol molekülünün polimerleşme ile yoğunlaşmasından meydana gelen bileşik. [*Ing.* Trioxymethylene].

triol, i. *kim.* ◘ **Trialkol**.

triolein, i. *Fr. triolèine. kim.* Gliserinin oleik triesteri. [*Ing.* Triolein].
☆ *Eşanl.* **olein, gliserin trioleat.**

tripalmitin, i. *Fr. tripalmitine. kim.* Gliserinin palmitik triesteri. Çoğu zaman *palmitin* adı verilir. [*Ing.* Tripalmitin]
☆ *Eşanl.* **gliserin tripalmitat.**

tripanosid, i. ve s. *Fr. trypanocide. tıp.* Tripanozomaların yaptığı hastalıklara *(Chagas hastalığı ve uyku hastalığı)* karşı etkili olan ilâçlara denir. [*ing.* Trypanocide].

tripanozoma, i. *zool.* Bir hücreli hayvanlardan Kamçılılar (Flagellata) sınıfının, Burgumsu kamçılılar *(Trypanosomidae)* familyasından bir cins. Çeşitli türleri omurgalı hayvanlarda kan asalağı olarak yaşar. *Trypanosoma gambiense* türü insanlarda uyku hastalığını, *Trypanosoma brucei* türü sığırlarda nagana hastalığını yapar. Tasınmaları böcek, sülük gibi kan emen hayvanlarla olur. Vücutları uzun olup iki ucu sivridir. Dalgalı zarlarının içinden uzanan bir kamçıları vardır. [*Lat. Trypanosoma; Ing.* ve *Fr.* Trypanosome].

tripanozomalar, ç.i. *zool.* Kamçılı bir hücrell hayvanlar takımı. Omurgasızlarda ve omurgalıların kanında asalak yaşayan hayvanları kapsar. Genellikle uzun, bazen kurdele veya yaprak biçiminde olan bu hayvanların boyu yaklasık olarak 200 mikrondur. Takımın biricik familyası tripanozomagiller'dir. [*Ing.* Trypanosomas, trypanosomata].

tripanozomiyaz, tripanozomoz, i. *Fr. trypanosomiase, trypanosomose, paraz.* Tripanozomaların yaptığı asalak hastalığı. *(Afrika tripanozomiyazına uyku hastalığı, tripanosoma cruzi'nin yaptığı Amerika tripanozomiyazına ise çoğu zaman chgas hastalığı denir).* [*Ing.* Trypanosomiasis],
☆ *Eşanl.* **tripanoz.**

triparsamid, i. *Fr. tryparsamide. ecz.* Sodyum fenilglikokolamid paraarsinat'ın yaygın adı. *(Uyku hastalığının /Afrika tripanozomiyaz'ı/ tedavisinde kullanılan arsenikli bir ilâçtır).* [*Ing.* Tryparsamide].

tripelannamin, i. *Fr. tripélannamine. ecz.* Ağızdan ve parenteral yoldan verildiğinde etki gösteren ve daha çok alerjik rahatsızlıklarda *(saman nezlesi, alerjik astım, kurdeşen, ilâçlara karşı tepki)* kullanılan antihistaminik ilâç. [*Ing.* Tripelannamine].

tripennat, s. *Lat. tripinnatus. bot.* Birinci derecedeki yaprakçıklar bipennat, ikinci derecedeki yaprakçıklar pennat, üçüncü derecedeki basit olan parçalı *(yapraklar hk.).* [*Ing.* Tripinnate; *Fr.* Tripenné].

tripeptid, i. *Fr. tripeptide. biyokim.* Hidroliz yoluyle üç aminoasid veren polipeptid. [*Ing.* Tripeptide].

triplejî, i. *Fr. triplégie. patol.* Üç organda yani iki kol bir bacakta veya bir kol iki bacakta olan felç. [*Ing.* Triplegia].

tripleks, i. *Fr. triplex.* Konvertisör, Martin fırını ve elektrik fırınında art arda arıtarak çelik üretme yöntemi. [*Ing.* Triplex].

triplet, i. *Fr. triplette.* Üç kişilik bisiklet.

triplit, i. *Fr. triplite. min.* Flüorlu doğal demir ve manganez fosfat. [*Ing.* Triplite].

triployid, i. *Fr. triploïde < Yun. triploos,* üç katlı + *eidos,* biçim, *zool.* Normal haployid kromozom sayısına üç seri halinde sahip olan organizma. [*Ing.* Triploid; *Fr.* Triploïde].

triployidlik,-ği, i. Kromozom formülü 3N'e eşit olan çekirdeğin durumu. *(Normal diploid /2N/ kromozom formülündeki bu bozukluk bir öploidlik halidir ve gen dengesi korunmuştur).* [*Ing.* Triploidy; *Fr.* Triploïdie].

tripo, i. *arg.* Kumarhane: *Gece, gündüz tripoda.* [*ing.* Gambling den; *Fr.* Tripot].

tripoli /tripo:li/, i. *Yun. jeol.* Bazı kayaçların çevresinde bulunan, silisli, ince bir çeşit opal tuzu. [*Ing.* Tripoli *(stone); Fr.* Tripoli].

tripsgiller, ç.i. *zool.* Tripsler *(Thysanoptera)* takımına giren bir böcek familyası. [*Lat.* Thripidae; *Fr.* Thripidés].

tripsin, i. *Fr. trypsine < Yun. tyrein,* sürtmek + *pepsis,* sindiren *biyokim.* Pankreasın bir enzimi olup proteinlerin sindirilmesinde rol oynar, optimum etkisi bazik ortamdadır. [*Ing.* Trypsin; *Fr.* Trypsine].

tripsinojen, i. *Fr. trypsinogène < Yun. tyrein,* sürtmek + *pepsis,* sindiren + *genes,* yapan. *biyokim.*Pankreastan salınan bir enzim olup bağırsakta enterokinaz aracılıyla tripsine çevrilir. [*ing.*Trypsinogene; *Fr.* Trypsinogène].

tripsler, ç.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının bir takımı. Küçük, ince vücutlu, kısa antenli olurlar. Bitkilerin canlı dokularını ağız parçaları ile delerek bitki özsuyu emerler. [*Lat.* ve *ing. Thysanoptera; Fr.* Thysanoptères, thysanoptéroïdes].

triptaz, i. *Fr. tryptase. biyokim.* Proteini diğer bilesimlere parçalayan bir enzim. [*Ing.* ve *Fr.* Tryptase].

triptik, i. *Fr. triptyque.* Turistler için kolaylık olmak üzere otomobiller için verilen gümrük belgesi. [*Ing.* Triptique].
☆ *Eşanl.* **gir-çık belgesi.**
~ **hastalığı**, *paraz.* Organizmada trişinlerin bulunmasından ileri gelen ve bağırsaklarla kaslarda beliren parazitli hastalık.

triptofan, i. *Fr. tryptophane. kim.* Formülü (C_8H_8N) CH_2-$CH(NH)_2CO_2H$ olan levojir indolilalanin, 289°C'a doğru erir. Bir çok proteinin hidrolizinde meydana gelir. [*Ing.* Tryptophane].

tripuhit, i. *Fr. tripuhyite. min.* Doğal kalsiyum, alüminyum, titanyum ve silisyum antimonyat. [*Ing.* Tripuhyite].

trisiklen, i. *Fr. tricyclène. kim.* Formülü C_{10} H_{16} olan terpen, 68°C'ta erir. 153°C'ta kaynar ve kamfen'e eşlik eder. *(Doymuş bir hidrokarbondur).* [*Ing.* Tricyclene].

trisilisik, s. *Fr. trisilicique. kim.* Formülünde üç silis molekülü bulunan bir silisik asid için kullanılır. [*Ing.* Trisilicic].

trisinat, i. *Fr. tricinate. kim.* Trinitrorezorsinat'ın kısa adı.

tristamenta, i. *It. müz.* Meyus, kederli.

tristearin, i. *Fr. tristéarine. kim.* Gliserinin stearik triesteri. [*Ing.* Tristearin].
☆ *Eşanl.* **stearin.**

trisülfür,-rü, i. *Fr. trisulfure. kim.* Molekülünde üç kükürt atomu bulunan sültür: *Fosfor trisülfür.* [*Ing.* Trisulfide].

trişin, i. *Fr. trichine < Yun. zool. Trichinidae* familyasından, domuzun kaslarında bulunan ve iyi pişmemiş domuz eti yiyen kimselere de geçerek **trişinoz** denilen hastalığın etmeni olan küçük solucan. *(Ergini, domuzdan başka, insanlarla birçok memelinin incebağırsağında asalaklanır ve son konakçıyı arakonakçı olarak da kullanabilir).* [*Osm.* Dûd-i şa'rî; *Lat. Trichinella spiralis; Ing.* Trichina; *Fr.* Trichine].
☆ *Eşanl.* **domuz kurdu.**

trişinoskop, i. *Fr. trichinoscope.* Birleştirilmiş bir projeksiyon âleti ile bir mikroskoptan meydana gelen ve domuz etinde trişin bulunup bulunmadığını araştırmak için kullanılan âlet. [*Ing.* Trichinoscope].

trişör,-rü, i. *Fr. tricheur.* Oyunda *(özellikle pokerde)* hile yapan kimse. [*Ing.* Sharper].

tritan, tritanol, tritil, i. *Fr. tritane, tritanol, trityl. kim.* ◘ **Tifenilmetan, trifenilkarbinol, trifenilmetil**.

triteizm, i. *Fr. tritheisme. fels.* Hıristiyanlığın baba, oğul, kutsal ruh üçlemesini Politeist anlamda yorumlayarak tek cevherliği kabul etmeyen ve üç Tanrı öneren Airus'ün *(Arianizm)* doktrini.

triteryum, i. *Fr. tritérium. kim.* ◘ **Trityum**.

tritiyonik, s. *Fr. trithionique. kim.* Formülü $H_2S_3O_6$ olan asid için kullanılır. [*Ing.* Trithionic].

tritofan, i. *trm.* Tripsinin etkisiyle parçalanan proteinin son ürünlerinden biri.

tritokorit, i. *Fr. tritochorite. min.* Doğal kurşun, bakır, çinko arsenyat ve vanadat. [*Ing.* Tritochorite].
☆ *Eşanl.* **mottramit**.

tritomit, i. *Fr. tritomite. min.* Doğal toryum, itriyum ve kalsiyum borosilikat. *(Altıgen sistemde billûrlaşır).* [*Ing.* Tritomite].

triton, i. *Fr. müz.* Üç tam tondan meydana gelen aralık. *(Diabolus in musica /müzik şeytanı/ adı verilen ve aralıkların en uyumsuzu sayılan bu aralık, özellikle rönesans müzikçileri tarafından çok sıkı kurallara bağlanmıştı. Armonide, triton, özellikle adını taşıdığı «aykırı bağlantı» da bazı tedbirler gerektirir).* [*ing.* Triton].
☆ *Eşanl.* **artık dörtlü**.

triton /tri:ton/, i. *Yun. nükl.* Trityumun bir protondan ve iki nötrondan meydana gelen atom çekirdeği. [*ing.* Triton; *Fr.* Triton].
◘ *LEVHA: 88* — **DENİZ KABUKLARI.**
~ **düzeni**, *müz.* ◘ **Düzen**.

tritürasyon, i. *Fr. trituration. ecz.* (a) Eriyen veya erimeyen katı bir ilâcı, seyreltmeye benzer şekilde, fakat toz halinde *(laktoz)* bir sıvağ içinde dağıtma işlemi. (b) Bu işlem sonucu meydana çıkan toz. [*Ing.* Trituration].

trityum /trit:yum/, i. *Yun. tritos. kim.* Atom ağırlığı 3 olan ve T sembolüyle gösterilen 3 kitleli radyoaktif hidrojen izotopu. [*Ing.* ve *Fr.* Tritium].

triyak, i. *Fr. triac. elektr.* Bir tek kumanda elektrodu olan iki yönlü elektronik eleman. [*Ing.* Triac].

triyangülasyon, i. *Fr. Triangulation. topogr.* ◘ **Nirengi**.

triyas, i. *Yun. jeol.* Mezozoik çağın *(ikinci zaman)* ilk dönemi. [*Ing.* Trias].

triyasik, s. *Fr. triasique. jeol.* Triyasa ait: *Triyasik araziler. Triyasik sistem.* [*Ing.* Triasic].

triyo, s. *It.* § ❶ *müz.* Üç ses veya çalgı için düzenlenmiş müzik bileşimi ve bu bileşimi çalan üç kişilik takım. [*Ing.* ve *Fr.* Trio];
☆ *Eşanl.* **üçlü**; § ❷ *mec.* Üç kişiden olma. [*Ing.* ve *Fr.* Trio].

triyod, i. *Fr. triode. fiz.* Üç elektrodlu lamba. [*Ing.* Triode],

triyole, *ed.* On mısralı manzume.

trizomi, i. *Fr. trisomie. biy.* Biri ekstra olmak üzere aynı tipte üç kromozomu bulunan (2 N+1) hiperdiploid, organizmanın durumu. *(Organizmada değişik tipte iki ekstra*

kromozom bulunursa /2 N+1+1/ organizmanın durumu tetrazomi değil, çitte trizomidir. 21'nci kromozomdaki trizomi mongolizme sebep olur). [*Ing.* Trisomia, trisomy].

Troçki'cilik,-ği, i. Stalin'ciliğe karşıt olarak Troçki taraftarı bolşevik Lenin'cilerin doktrini. [*Ing.* Trotskyism; *Fr.* Trotskyisme].

trofamniyos, i. *Fr. trophamnios. biy.* Agenia-apsis cinsinden zarkanatlılarda paranukleus'u saran özel sitoplazma. *(Bu sitoplazma embriyonları kaplar ve bir tohumdaki besi dokusunun evi'nden aldığı oesinleri bitki taslağına iletmesi gibi embriyonlara iletir).* [*Ing.* Trophamnios].

trof(o)-, *Yun. trophe,* besin'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Troph(o)-],

trofoblast, i. *Fr. trophoblaste. embriy.* (a) Blastomerleri saran ve onları besleyen çevre tabakası. (b) Memelilerin yumurtasında bölütlenme sonunda beliren embriyon kabarcığı. [*Ing.* Trophoblast].

trofonevroz, i. *Fr. trophonévrose. patol.* Sinir sisteminde kendileriyle ilgili herhangi bir lezyon olmaksızın, beslenme bozukluklarıyle beliren hastalık. [*Ing.* Trophoneurosis].

trofoplazma, i. *Fr. trophoplasma. dokb.* Hiyaloplazma veya sitoplazmanın, sadece besleyici rol oynayan kısmı. *(Marinesco nöronun temel ipliksi maddesine bu adı vermiştir).* [*ing.* Trophoplasm].

trofosit, i. *Fr. trophocyte. biy.* Başka bir hücrenin içine girerek onu beslemeğe yarayan çok girintili çıkıntılı bir hücreyi belirtmek için Holmgren'in ileri sürdüğü terim. [*Ing.* Trophocyte].

trofotropizm, i. *Fr. trophotropisme. biy.* ◘ **Yeme yönelim.**

trofödem, i. *Fr. trophoedème. patol.* Beslenme bozukluklarına bağlı ödem. [*Ing.* Trophedema].

troglo-, *Yun. trogle,* oyuk'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*ing.* ve Fr. Troglo-].

troglodit, i. *Fr. troglodyte.* Mağara adamları. Tarihten önceki dördüncü dönemde mağaralarda yaşayan ilkel insanlara verilen ad. *(Avrupa'da trogloditlerin birçok mağaraları bulunmuştur).* [*ing.* ve *Fr.* Troglodyte].

troglofil, s. ve i. *Fr. troglophile.* Mağaralarda yaşamaktan hoşlanan, fakat ömrünü hep orada geçirmeyen ve mağara hayatına büyük ölçüde uyum göstermeyen canlılara ve organizmalara denir. [*Ing.* Troglophilous, troglophile].

trogloksen, i. *Fr. trogloxène. biy.* Tabii veya sunî mağaralarda ve yeraltı sularında tesadüfen konaklayan canlı varlık. [*Ing.* Trogloxene].

troilit, i. *Fr. troïlite. min.* Göktaşları içinde bulunan FeS formülündeki doğal demir sülfür. [*Ing.* Troilite],

trokanter, i. *Fr. trochanter. Yun. trokhos.* § ❶ *anat.* Uyluk kemiğinin boynu ile gövdesinin birleştiği yerde bulunan iki yuvarlak çıkıntıya verilen ad. *(Büyük ve küçük trokanter).* [*Ing.* Trochanter]; § ❷ *zool* Böcek ve örümceklerin bacaklarında koksa ile femur parçaları arasında kalan küçük bir bölüt. [*Ing.* ve *Fr.* Trochanter].

trokantin, i. *Fr. trochantin. zool.* Böceklerde göğüste bulunan ve episterni kalça ile birleştiren küçük parça. [*Ing.* Trochantin].

trokar, i. *Fr. trocart. cerr.* ve *vet.* Bir kanül içinde, bir sapa bağlı, silindirimsi zımba şeklinde âlet. *(Ponksiyon yapmaya veya bazı boşluklara /plevra, karınzarı/ andoskopi âletlerini sokmaya yarar).* [*Ing.* Trocar].

trokin, i. *Fr. trochin* < *Yun. trokhos. anat.* Kol kemiğinin üst ucundaki küçük yumru. [*Ing.* Lesser tuberosit *(of the humerus)*].

troklea, i. *Yun. trokhilia.* § ❶ *anat.* Makaraya benzedikleri için bazı eklem yüzeylerine verilen ad. *(Kol kemiği trokleası dirsek kemiği ile eklemlenir, uyluk kemiği trokleası kaval kemiği ile eklemlenir).* [*Ing.* Trochlea; *Fr.* Trochlée]; § ❷ Gözdeki büyük eğri kasın devinmesine yarayan çıkıntı. [*Ing.* Trochlea; *Fr.* Trochléa].

~ **çukurcuğu,** *anat.* Alın kemiğinin yatay kısmında bulunan küçük çukur. *(Göz büyük eğri kasının devinmesine yarayan troklea buraya yapışır).* [*Lat. Fossa trochlearis; Ing.* Trochlear fossa].

~ **siniri,** *anat.* Dördüncü çift kafa siniri. *(Kovucuklu sinüsten geçer ve temel kemiği yarığından göz çukuruna girer, göz büyük kasında son bulur).* [*Lat. Nervus trochlearis; Ing.* Trochlear nerve].

trokofor, i. *Fr. trochophore. zool.* Halkalı solucanlarla yumuşakçaların ilkel kurtçuk şekli. *(Topaç biçimindeki bu kurtçuğun ağzı yanda, anusu sonda bulunur. Ayrıca bir ucunda iki kirpik tacı, tepesinde bir kıl demeti yer alır).* [*Ing.* Trochophore].

trokotron, i. *Fr. trochotron. elektr.* Ondalık sistemde sayılama için kullanılan elektron lâmbası. *(Bir katod, silindir biçiminde bir anod ve katod ile anod arasındaki bir ha'ka üzerine yayılmış on elektroddan meydana gelir. Lambanın ekseni boyunca bir magnetik alan uygulanır. Anoda bir gerilim empülsiyonu uygulandığı zaman, demetin sikloid şeklindeki yörüngesi, bir elektroddan yandaki elektroda atlar).* [*ing.* Trochotrone].

troktolit, i. *Fr. troctolite. jeol.* Alabalık derisindeki beneklere benzeyen siyahımsı lekeler kapsayan olivinli ve magnetitli gabro. [*Ing.* Troctolite].

trol, i. *Ing. trawl. den.* Yelkenli veya motorlu teknelerle suyun dibinde veya iki su arasında sürüklenerek çekilen, huni biçiminde geniş açık ağızlı büyük balık ağı. [*Fr.* Chalut, chalon, traille].

troleybüs, i. *Ing. trolley-büs.* Bir hava hattından akımı alarak yürüyen otobüs. Şehiriçi yollarda, çift telli havai hattan beslenerek lastik tekerlekler üzerinde hareket eden elektrikli taşıt. [*Ing.* Trolley bus; *Fr.* Trolley-autobus].

tromb, i. *coğr.* A.B.D.'de, Batı Afrika'da ve dünyanın benzer başka ülkelerinde zaman zaman beliren, dönercesine yükselen dar çerçeveli hava hareketi. *(Dar ölçülü, çabuk gelip geçici olan trob'un dilimizdeki karşılığı hortum'dur. Bir kaç dakika süren pek küçük olanları zararsız geçer. Fakat tromb'un büyükleri çok yıkıcıdır).* [*Osm.* Gird-bâd; *ing.* Whirlwind; *Fr.* Trombe].

trombasteni, i. *Fr. thrombasthénie. kanb.* Kan pulcuklarının *(Trombositler)* görev yetersizliği. [*Ing.* Thrombasthenia].

trombektomi, i. *Fr. thrombectomie. cerr.* İçindeki pıhtıyı çıkarmak için tıkalı bir damarı yarma ameliyatı. [*ing.* Thrombectomy].

trombidiyoz, i. *Fr. trombidiose. paraz.* Trombidium kurtçuklarının *(Özellikle Trombidium pusillum)* insan ve hayvanlara saldırarak sebep oldukları bir çeşit uyuz hastalığı. *(Hastalığın başlıca belirtisi kızartı, kaşıntı ve yanmadır).* [*Ing.* Trombidiosis].

trombin, i. *Fr. thrombine* < *Yun. thrombos. biyokim.* Dolaşan kanda bulunan, protrombinden meydana gelen ve pıhtılaşmada rol oynayan bir madde. [*Osm.* Cevher-i Seddâde; *Ing.* Thrombin; *Fr.* Thrombine].

tromboanjelit, i. *Fr. thrombo-angéite. tıp.* ◘ **Buerger veya Bürger hastalığı.**

tromboelastografi, i. *Fr. thromboélastographie. fizyol.* Bir cam tüpteki kanın pıhtılaşma zamanını ve meydana gelen pıhtının esnekliğini aynı zamanda ölçme yöntemi. [*ing.* Thromboelastography].

tromboelastogram, i. *Fr. thromboelastogramme. fizyol.* Tromboelastografi ile elde edilen eğri. *(Aynı zamanda pıhtılaşma zamanı ile pıhtının esnekliği hakkında bilgi verir).* [*ing.* Thromboelastogram].

tromboflebit, i. *Fr. thrombophlébite. patol.* Bir tıkanmanın meydana getirdiği toplardamar iltihabı. *(Bütün toplardamarlarda görülebilir. Özellikle sert zar sinuslarında /toplardamar/ çok ağır olur).* [*Ing.* Thrombophlebitis].

trombogen, i. ◘ **Protrombin.**

trombografi, i. *Fr. thrombographie. kanb.* Kanın pıhtılaşmasının incelenmesi. [*Ing.* Thrombography].

trombokinaz, i. *biyokim.* ◘ **Tromboplastin.**

tromboliz, i. *Fr. thrombolyse. kanb.* Damar içindeki kan pıhtısını eritmeye yarayan tedavi yöntemi. [*Ing.* Thrombolysis].

trombon, i. *Fr. trombone* < *It. müz.* Pirinçten, sürgülü ve pistonlu nefes çalgısı. [*Ing.* ve *Fr.* Trombone]. ◘ *ŞEKİL: 406* — **MÜZİK ALETLERİ II;** ◉ **pistonlu** ~, *müz.* Sürgü kolu yerine içinde pistonları bulunan trombon.

~ **pedalı,** *müz.* ◘ **Pedal.**

tromboncu, i. Trombon çalan müzikçi.

trombopati, i. *Fr. thrombopathie. patol.* Trombosit sayısında bir azalma olmaksızın bunların yetersiz görev yapmasından ileri gelen kanama hastalığı. [*Ing.* Thrombopathy].

trombopeni, i. *Fr. thrombopénie.* ◘ **Trombositopeni.**

tromboplastin, i. *Fr. thromboplastine.* < *Yun. thrombos,* pıhtı + *plastos,* meydana gelen + *kinein,* hareket etmek, *biyokim.* Kan pulcuklarının *(Trombosit)* salgıladığı protein eritici enzim. Ölmekte olan hücrelerden veya parçalanmakta olan plâketlerden meydana gelen bir madde olup kalsiyumla birlikte protrombin üzerine etki yaparak trombin meydana getirir. [*ing.* Thromboplastin; *Fr.*Thromboplastine, thrombokinase].

☆ *Eşanl.* **trombokinaz.**

tromboplastinojen, i. *Fr. thromboplatinogène. biyokim.* Trombokinazın oluşumu için gerekli termolabil plazmatik etmen. *(Hemofili hastalığında kanama eğilimi tromboplastinojenin yokluğu ile açıklanır).* [*ing.* Thromboplastinogen].

tromboplastinojenaz, i. *Fr. thromboplastinogénase. biyokim.* Kan pulcuklarının *(Trombosit)* erimesiyle serbest hale geçen enzim. [*ing.* Thromboplastinogenase].

trombosit,-ti, i. *Fr. thrombocyte. kanb.* ◘ **Plaket.**

trombositemi, i. *Fr. thrombocytémie. kanb* Trombosit sayısının artması. *(Polisitemi ve dalağın çıkarılması hallerinde ortaya çıkabileceği gibi, başlı başına bir hastalık da olabilir /kanamalı trombositemi/).* [*Ing.* Thrombocytemia].

trombositopeni, i. *Fr. thrombocytopénie. kanb.* Normal kanda bir milimetre küpte 200.000 tane olan trombosit sayısının azalması. [*Ing.* Thrombocytopenia].

☆ *Eşanl.* **trombopeni.**

trombositopenik, s. *Fr. thrombocytopénique. kanb* (a) Trombositopeni ile ilgili olan. (b) Trombositopeni ile birlikte olan: *Trombositopenik purpura.* [*Ing.* Thrombocytopenic].

trombotest, i. *Fr. thrombotest. kanb.* Pıhtılaşmayı önleyici tedavi sırasında pıhtılaşmayı denetlemeğe ve tedaviyle değişen etmenlerden dördünü birden değerlendirmeğe yarayan deney. *(Bu yöntemi geliştiren Owren'e göre, pıhtılaşmayı önleyen etkinin hem yararlı, hem de tehlikesiz olabilmesi için testin sonucu, normal değerinin yüzde 20 ilâ 30'una inmelidir).* [*ing.* Thrombotest].

tromboz, i. *Fr. thrombose. patol.* Canlı iken bir insanın veya hayvanın damarlarında kanın pıhtılaşması. [*Ing.* Thrombosis].

trombus, i. *Fr. thrombus* < *Yun. thrombos. patol.* Kan alınan veya kanayan damarın ağzında bazı defa, kanın hücresel dokuya sızması yüzünden, meydana gelen sert, yuvarlak ve morumsu küçük ur. [*Ing.* ve *Fr.* Thrombus]; ◉ **genital** ~, *kadın-doğum.* Dölyatağı ve dölyolu damarlarında doğumdan sonra meydana gelen trombus.

tromp, i. *Fr. trompe. fiz.* Su veya civa ile işleyen ve vakum yapmaya yarayan âlet. [*Ing.* Whirlwind].

trompet,-ti, i. *Fr. trompette* < *It. tromba. müz.* Orkestrada yer alan perdeli borazan. Bakırlar ailesinden nefesli çalgı. *(Bir ağızlık ve kendi üstüne kıvrılmış silindir biçiminde bir borudan meydana gelir. Ucuna doğru konikleşen bu boru bir kalakla son bulur).* [*Ing.* Trumpet; *Fr.* Trompette].

trompetçi, i. Trompet çalan müzikçi.

trona, i. *Fr. min.* Hidratlı doğal sodyum karbonat. *(İğnecikler şeklinde billûrlaşan bir*

urao çeşididir. Afrika'da bulunur). [*Ing.* ve *Fr.* Trona].

troostit, i. *Fr. troostite. (Fransız kimyacısı Troost'un adından).* § ❶ *met.* Çeliklere hafif su verilmesiyle meydana gelen mikrografik bileşen. [*Ing.* Troostite]; § ❷ *min.* Formülü (Mn, Zn) SiO_4 olan doğal çinko ve manganez silikat°. *(Sarı, yeşil veya pembe renklerde bulunur).* [*Ing.* Troostite].

tropadin, i. *Fr. tropadyne. radyotekn.* Eskiden bazı süperheterodinlerde kullanılan, triyod lambalı frekans değiştiricisi. [*Ing.* Tropadine].

tropan, i. *Fr. tropane. kim.* Formülü $C_8H_{15}N$ olan baz. *(Tropinin indirgenmesiyle meydana gelir).* [*Ing.* Tropane].

☆ *Eşanl.* **hidrotropidin, skopolan.**

tropanol, i. *Fr. kim.* Formülü $(C_5H_{14})OH$ olan hidroksillenmiş baz. Tropan'dan türer. *(Atropinin hidrolizinden tropik asidle birlikte elde edilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Tropanol].

☆ *Eşanl.* **tropin.**

tropanon, i. *tropanone. kim.* Tropanol'e tekabül eden çok çevrimli keton. [*Ing.* Tropanone].

tropeolin, i. *Fr. tropéoline. kim.* Turuncu renkteki azo boyarmaddelerin adı. *(Sülfanilik asidin diazolanması ve naftoller, dimetilanilin veya difenilamin üzerinde kenetlenmesiyle elde edilir).* [*Ing.* Tropeoline].

tropidin, i. *Fr. tropidine. kim.* Formülü $C_8H_{13}N$ olan sıvı baz. Tropanol'den bir mol su giderilmesiyle türer. [*Ing.* Tropidine].

☆ *Eşanl.* **tropen.**

tropika /tropi:ka/, **tropik,** i. *Yun. tropos > tropikos.* § ❶ *astr.* (a) Yer yuvarlağının ekvatora koşut ve biri *(Oğlak dönencesi)* güneyde, ötekisi *(Yengeç dönencesi)* kuzeyde bulunan iki dairesinden her biri olup güneşin dünya çevresinde görünürdeki yörüyüsü bunlar arasında gecer. (b) Tropikal kuşak. [*Ing.* Tropic; *Fr.* Tropical]; § ❷ *kim.* Etkin olmayan $CH_2OH\text{-}CH(C_6H_5)CO_2H$ formülündeki bir asid-alkol için kullanılır. 117°C'ta erir ve atropinin barit suyuyla hidrolizinden meydana gelir. *(128°C'ta eriyen levoşur ve dekstrojir türleri halinde ikiye ayrılabilir).* [*Ing.* Tropic; *Fr.* Tropique].

~ **hastalığı,** *patol.* Sarı humma.

tropikal,-li, s. *Fr. tropical.-ale,-aux. coğr.* Tropika ile ilgili, tropika bölgesinden olan: *Tropikal bitki.* [*Osm.* Medarî; *ing.* Tropical; *Fr.* Tropical,-ale,-aux].

~ **deniz havası,** *hava.* Bir tropik deniz sahası üzerinden doğan herhangi yüksek ısılı ve yüksek nemli bir hava kütlesi. [*Ing.* Tropical maritime air; *Fr.* Air tropical maritime].

~ **kuşak,** *coğr.* Iki tropika arasında bulunan sıcak kuşak. [*Osm.* Medârî mıntaka; *Ing.* Tropical zone; *Fr.* Zone tropicale].

~ **siklon,** *hava.* Ekvator civarında doğan ve genellikle doğudan batıya doğru hareket edip kutuplara doğru eğilen yüksek siddetli siklon tabiatlı bir fırtına. *(Oluşukları yere göre bunlara kasırga siklon, veya tayfun denir).* [*Ing.* Tropical revolving storm, Tropical cyclone; *Fr.* Cyclone tropical].

~ **tıp,** *tıp.* Tropikal hastalıklardan korunma ve onların tedavisi ile ilgili bir hekimlik dalı. [*Ing.* Tropic; *Fr.* Tropical].

~ **ülkeler,** *coğr.* Dönenceler arasındaki geniş sıcak kuşaktaki ülkeler. *(Bu ülkelerin geçinme, yaşama şekilleri, ılıman kuşaktakilerden ayrıdır).* [*Osm.* Memâlik-i hârre; *ing.* Tropical «regions»; *Fr.* Pays tropicaux].

tropik.kuşu, b.i. zool. Leyeksiler *(Ciconiiforme)* takımının, Tropikkusugiller *(Phaethontidae)* familyasına giren leyleksi kuşlara verilen genel bir ad. [*Lat. phaëthon; ing.* Tropic bird; *Fr.* Phaéton, paille-en-queue]; ◉ **kırmızı gagalı** ~, *zool.* Uzunluğu 100 sm. olan, beyaz, parlak tüylü bir tropik kuşu türü. Güney tropik bölgelerde adalarda yaşar. [*Lat. Phaëthon aethereus; Ing.* Red-billed tropic bird; *Fr.* Phaéton éthéré]; ◉ **kırmızı kuyruklu** ~, *zool.* Beyaz parlak tüylü, kırmızı kuyruklu bir tropik kuşu türü. Güney tropik bölgelerde yaşar. [*Lat. Phaethon rubricauda; Ing.* Red-tailed tropic bird; *Fr.* Phaéthon à queue rouge]; ◉ **sarı gagalı** ~, *zool.* Gagası sarı olan ve tropik denizlerde yaşayan bir tropik kuşu türü. [*Lat. Phaethon lepturus; ing.* Yellow - billed, tropic bird; *Fr.* Phaéton]. ◘ *LEVHA: 114.* — **SU KUŞLARI.**

tropik.kuşugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının, Kürek - ayaklılar *(Steganopodes)* alt takımına giren bir familyası. Gagaları uzun ve testere gibi dişlidir. Orta kuyruk tüyleri çok uzun ve renklidir. Atlantik ve Pasifik Okyanuslarında yaşar. Balık, v.b. yerler. **Sarıgagalı tropik kuşu** *(Phaëthon lepturus),* **kırmızıgagalı tropik kuşu** *(Phaëthon aethereus),* **kırmızı-kuyruklu tropik kuşu** *(Phaëthon rubricauda)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Pnaëthontidae; Fr.* Phaétonidés].

tropiliden, i. *Fr. tropilidène. kim.* Tropidinden elde edilen çevrimsel hidrokarbon. [*Ing.* Tropilidene].

☆ *Eşanl.* **sikloheptatrien.**

tropin, i. *tropine. kim.* Tropanol'ün eski adı. [*Ing.* Tropine].

tropizm, i. *Fr. tropisme. biy.* Bir organizmanın veya bir parçasının otomatik olarak ya da belirli uyartılara karşı vermiş olduğu isteğe bağlı olmayan cevap. [*Ing.* Tropism; *Fr.* Tropisme]. ◘ **Taksi;** ☆ *Eşanl.* **doğrulum, yönelim.**

troplar, ç.i. *fels.* Şüpheci felsefenin, her türlü yargıdan kaçınmak gerektiğini göstermek için ileri sürdüğü kanıtlar. [*Ing.* ve *Fr.* Tropes].

tropo-, *Yun. tropos,* tarz, değişme'den alınan ve bir kaç kelimenin bileşimine giren önek. [*ing.* ve *Fr.* Tropo-],

tropofit, s. ve i. *Fr. tropohyte. bot.* Art arda kuraklığa veya nemliliğe uyabilen bitkilere denir. [*Ing.* Tropophyte].

tropolonlar, ç.i. *Fr. tropolones. kim.* Bir benzen halkasındaki iki karbon atomunun arasına CO grupunun girmesiyle aromatik bir bileşikten türeyen keton çeşitleri. *(Bunların belirgin bir aromatik özelliği vardır).* [*Ing.* Tropolones].

tropometre, i. *Fr. tropomètre. antr.* Antropolojide çok önemli olan, kol ve uyluk kemiklerindeki bükülmeyi ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Tropometer].

tropopoz, i. *Fr. Tropopause. meteor.* Stratosfer ile atmosferin arasındaki sınır bölgesi. [*ing.* ve *Fr.* Tropopause].

troposfer, i. *Fr. troposphère. meteor.* Havakürenin 11 kilometre kalınlığında olan ilk tabakası. *(Troposfer atmosferle stratosfer arasındaki tabakadır. Bu tabakada ısı ortalama olarak yüksekliğe göre her 300 metrede 3 F° düşer. Troposfer ile stratosferin birleştiği durgunluk bölgesinde sıcaklık (-55° C) dan aşağı düşmez. Ingiltere adaları üzerine gelen kısımlarda bunun biraz da üstüne çıkar. Durgunluk tabakası (tropopoz) nın yüksekliği ekvator üzerinde 16 kilometre, ılıman enlemde de 10 ile 12 kilometre arası, kuzey kutbunda ise 8 kilometre arasında değişir. Yazın hava basıncının yükselmesi yüzünden bu yükseklikler daha da artabilir).* [*ing.* Troposphere].

☆ *Eşanl.* **alt hava küresi**

tropus, i. *tiy.* Ortaçağ dinsel metinler içine katılan uyaklı *(kafiyeli)* dizeler.

trotinet, i. *Fr. trottinette.* Üzerine basılıp yol alınan ve bir yönetme kolu ile arka arkaya yerleştirilmis iki tekerleği bulunan çocuk oyuncağı. [*ing.* Scooter].

trotuvar, i. *Fr. trottoir.* § ❶ Yaya kaldırımı. [*ing.* Footway, pavement, footpath, sidewalk]; § ❷ *denizbil.* Bir yarın eteğinde küçük sıra. *(Eni birkaç desimetredir ve genellikle kimyasal bir bozuşma sonucunda oluşur).*

troyka, i. *Rus.* Önüne yanyana üç beygir koşulan büyük Rus kızağı. [*ing.* Troika; *Fr.* Troïka].

trögerit, i. *Fr. troegérite. min.* Hidratlı doğal uranyum arsenyat. [*ing.* Troegerite].

tröst,-tü, i. *Ing. trust. tic.* Bir takım firmaların piyasayı elde tutmak için aralarında yaptıkları anlaşma. [*Ing.* ve *Fr.* Trust].

~ **şirketi,** *huk.* Bankacılıkla beraber, büyük teşebbüslerin ve gayrimenkullerin idaresini üzerine alan şirket. [*ing* Trust company].

truakar, i. *Fr. trois-quarts.* § ❶ *kıyf.* Boyu ceketten uzun, mantodan kısa kadın giyeceği. § ❷ s. *(kadın elbisesi hk.)* Kol boyu dirsekle bilek arasında kalan.

trubadur, i. *Fr. troubadour. ed.* XII.-XIII. yüzyıllarda deyişlerini Fransa'nın güneyinde konuşulan diyelekle söyleyen saz şairi. [*ing.* ve *Fr.* Troubadour].

trunkat, s. *Lat. truncatus. bot.* Lamina tepesi küt, kesik olan *(yapraklar hk.)* [*Ing.* Truncated; *Fr.* Tronqué].

trup,-pu, i. *Fr. troupe.* < *Alm.* § ❶ *(Oyun gösterenler hk.)* Takım, kol. [*ing.* ve *Fr.* Troupe]. § ❷ Aynı tiyatroda çalışan oyuncular grupu. [*ing.* ve *Fr.* Troupe].

trusa, i. *It. trozza. den.* Bir seroni, sağa sola dönebilecek, dikey durum alabilecek ve aşağı yukarı hareket edebilecek şekilde bir direğe bağlayan bir çeşit askı.

Truvalılar, ç.i. *astr.* Bir küçük gezegenler sürüsü. Güneş ve Jüpiter'e göre kurulacak iki eşkenar üçgenin L_4 ve L_5 ile gösterilen sallantı noktalarında yığılmış olan bu cisimler aynı konumu koruyacak Güneş çevresinde dolanırlar. [*ing.* Trojans; *Fr.* Groupe Troyen].

truva.yüksük.otu, b.i. *bot.* ◘ **Yüksükotu.**

trük, i. *Fr. truc. tiy.* ve *sin.* Tiyatro ve sinemada teknik ustalıkla yapılan düzen. [*ing.* Knack].

trüksillik, s. *Fr. truxillique. kim.* Sinnamik asidin polimeri olan $(C_6H_5)_2(C_4H_4)(COOH)_2$ formülündeki iki asid için kullanılır. Siklobütandan türerler, damıtılınca sinnamik asid verirer. [*ing.* Truxiilic].

☆ *Eşanl.* **disinnamik, difenilsiklobütandikarboksilik.**

Ts'un, i. *trm.* Değeri 1,26 inç olan ve Çin'de kullanılan uzunluk ölçüsü.

tsunami, i. *jeol.* Denizin yüzünde çok büyük ölçüde karışıklıkların veya denizaltı depremlerinin ortaya çıkardığı,, çok uzun deniz dalgası. [*ing.*Tsunami; *Fr.* Raz de marée].

Tsvana'lar, ç. öz. i. *etn.* Kalahari çölü halkı. [*Ing.* ve *Fr.* Tswanas, Chuanas].

Tu, *kim.* Tugsten elemanının sembolü. [*Ing.* Symbol of Tungsten; *Fr.* Symbole chimique du Tungsten].

tu /tü/, ünl. «*Yazıklar olsun*» anlamında: *Tu böyle mi olacaktı!...* [*ing.* Shame, disgusting, fie; *Fr.* Qui marque le dégoût].

Tuareg'ler, ç. öz. i. *etn.* Büyük Sahra'da göçebe halk. 900.000 kişi kadardırlar, özellikle Malli ve Nijer'de yaşarlar, antropolojik açıdan zencilerle çok karışmış Berberilerdir. [*ing.* ve *Fr.* Tuaregs, Touaregs].

tûb /tûb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tuğla; § ❷ Kiremit.

Tuba /Tu:ba/, öz. i. *Osm.* < *Ar.* Cennette bulunduğuna inanılan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük bir ağacın adı olup gücünü yüksekten alan şeyler için bir benzetme örneği olarak kullanılır. [*ing.* God's favor, paradise and its joys, happiness, good fortune; *Fr.* Arbre légendaire dont les racines font figure de branches].

tuba, i. *Lat. müz.* Bakırdan 4 pistonlu, bas sesli nefesli çalgı. Bu tür çalgıların en büyüğü. [*Ing.* ve *Fr.* Tuba].

tub'ân /tub:ân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mühür mumu.

tubba' /tubba:/, i. ç: tebabia. *Osm.* < *Ar. esk.* Eski çağlarda Yemen kıtasında saltanat süren eski Arap hükümdarlarının ünvanı.

tuber, i. *bot* ◘ **Yumru.**

tû.ber tû /tûbertû/, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kat kat. ◘ **Tûybertûy.**

tubifeks, i. *zool.* Kıllı-ayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfının, Solucanlar *(Oligochaeta)* takımının *Tubificidae* familyasından bir halkalı-solucan cinsi. Kırmızı veya kahverengi olur. Her bölütünde 4 kıl bulunur. Tatlı ve acı suların dibinde başı çamura gömülü, ard ucu suda özgür hareketli olarak yaşar. [*Lat. Tubifex; ing.* ve *Fr.* Tubifex].

tubotimpanit, i. *Fr. tubotympanite. patol.* Östaki borusu ile birlikte ortakulak iltihabı. [*ing.* Tubotympanitis].

tubûl /tubûl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tabl**'ın çoğulu. § ❶ Davullar; § ❷ Trampetler.

Tubu'lar, ç. öz. i. *etn.* Büyük Sahra'da halk. 100.000 kişi kadar olup Ayr, Tibesti ve Ennedi'nin kuzey kesiminde otururlar. [*ing.* ve *Fr.* Tubus].

tûde /tûde/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yığın, küme.

tûde.ber.tûde /tûdebertûde/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yığın, yığın üstüne.

tûde.be.tûde /tûdebetûde/, z. Yığın yığın.

tûf /tûf/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Akseden, ses, seda, yankı.
☆ *Eşanl.* **aksi savt**.

tufacı, i. *arg.* Hırsız, geceleri çalışan ve silâh taşıyan zorlu hırsız: *Bizim papelcilerin hepsi, şimdi tufacı olmuşlar.* [*ing.* Thief, burglar; *Fr.* Voleur].

tufacılık,-ğı, i. *arg.* Tufacının mesleği, hırsızlık: *Memlekette (Beyoğlunda) tufacılık sökemiyor.* [*ing.* Theft; *Fr.* Vol].

tufal, i. § ❶ Madenî demir oksid Fe_3O_4 parçaları. § ❷Dövme ve çekiçleme işlemleriyle ürün yüzeyinden kadırılan madenî parça.
— **temizlemek**. Demiri dövdükten sonra kızıl dereceye kadar ısıtıp sonra çekiçle döverek oksid tabakasını gidermek ve çıplak madenî ortaya çıkarmak.

tufalamak, f. *arg.* Aşırmak, çalmak. [*ing.* To steal, to pinch, to pilfer; *Fr.* Voler].

tufan /tûfân/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Nuh Peygamber zamanında yağdığı ve bütün dünyayı su baskını altında bıraktığı anlatılan zorlu yağmur. § ❷ *mec.* Zorlu yağmur. ⊙ **alkış** — **ı**, *dey.* Sürekli ve coşkun alkış. [*ing.* Great applause, torrent of applause].

tufana, i. *balıkç.* Üç katlı balık ağı.

tûfân.zede /tûfânzede/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tûfâna tutulmus, tûfân görmüş.

tufeyl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dalkavuk zümresinin piri sayılan kimsenin adı.

tufeylâniyet /tufeylâniyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Başkasının sırtından geçinme. [*Fr. Commensalisme*].

tufeylât /tufeylât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tufeyliyyât**.

tufeyli /tufeylî/, i. ve s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Asalak. [*ing.* Sponging parasite, sponger; toady; *Fr.* Parasite, parasitaire]; § ❷ Ekti, sığıntı.

tufeyliyât /tufeyliyât/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendi başlarına beslenemeyip başkalarının kökleriyle veya kanlarıyle beslenen bitkiler ve hayvanlar.

tuffâh /tuffâh/, i. ç: **tefâfih**. *Osm.* < *Ar. esk.* Elma.

tuffâhi, tuffâhiyye /tuffâhi, tuffâhiyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Elmaya ait, elma cinsine mensup, elma ile ilgili.

tuffâhiyet /tuffâhiyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk. kim.* Tuffah asidinin esaslardan biriyle birleşmesinden meydana gelen bir tuz.

tufû /tufû/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ «*tuh*» mânasına da kullanılır. § ❷ i. Tükrük.

tufû' /tufû:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ateşin sönmesi.

tufûh /tufûh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağız ağıza dolma *(kab)*.

tufûl /tufûl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Güneşin gurûba yaklaşması.

tufûl /tufûl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tıfl**'ûn çoğulu.

tufûl.âne /tufûlâne/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* Çocukçasına.
☆ *Eşanl.* **Gûdekâne, tıflâne**.

tufûlet /tufûlet/, i. *Osm.* < *Ar.* Çocukluk, küçüklük.
☆ *Eşanl.* **Tufûliyet**.

tufûliyet /tufûliyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çocukluk, küçüklük. ◘ **Sabâvet**.

tufû.zen /tufûzen/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Birisinin tû' diye yüzüne tüküren.

tugat, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ga» uzun okunur).* **tâgi**'nin çoğulu.

tugay*, i. *ask.* Alayla tümen arasında bir karargâh ve gerekli birliklerden kurulan taktik birlik. [*ing.* ve *Fr.*Brigade]; ⊙ **hava** —**ı**, *ask.* ve *ask. hava.* Aynı kumanda altında toplanan bir alay *(cinsine göre 75, 54 veya 48 uçak)* ile harekete geçirilmesi için gerekli araçlar *(nakliye bölüğü, ikmal bölüğü, ulaştırma bölüğü, sıhhiye taburu, hava kontrol taburu, meteoroloji güvenlik v.b.)* topluluğu.

tuğ, i. § ❶ *esk. T.* Paşalara verilen at kılından yapılmış sorguç. *(Bunların sayısı paşanın rütbesine göre değişirdi).* [*ing.* Horsetail *(attached) to a helmet of flagstaff as a sign of rank); Fr.* Crinière de casque]; § ❷ Padişahların huzurunda çalınan kös *(nöbet davulu)* yanında taşınan bayrak; § ❸ Kıl, saç tüy.
— **lâlesi**, Tuğ şeklinde bir çeşit lâle. [*Fr.* Fritillaire].

tuğamiral*,-li, b.i. *ask.* Deniz kuvvetlerinde en küçük asamalı amiral. *(Albayla tümamiral arasındaki rütbe).* [*Ing.* Rear admiral; *Fr.* Contre-amiral].

tuğ.bay*, b.i. *ask.* Tugay komutanlığı yapan albay. [*Ing.* Brigadier].

tuğcu, i. *esk. teşk. tar.* Tuğ ve alem taşıyan *(Her hükümdarın bir tuğcusu yani alemdarı olurdu; bunlar büyük rütbede birer şahsiyet idiler).* [*Osm.* Alemdar; *ing.* Bearer of the horse-hair pennant; *Fr.* Porte-étendard].

tuğ.general*,-li, b.i. *ask.* Kara ve hava kuvvetlerinde görevi tugay kumandanlığı olan en küçük aşamalı general. [*Ing.* Brigadier general].

tuğla /tuğ:la/, i. *Lat. tegula.* § ❶ Duvar örmekte kullanılmak üzere kalıplara dökülüp güneşte kurutulduktan sonra özel ocaklarda pişirilen balçık. [*ing.* Brick; *Fr.* Brique]; § ❷ s. Tuğladan yapılmış olan: *Tuğla duvar.* § ❸ *mat.* Topolojik bir uzayda, koordinatlarından her biri bir aralıkta alınan ve paralelyüzlüsü en basit görüntü olan noktalar cümlesi. *(Bütün aralıklar kapalı ise tuğla. «Kapalı», bütün aralıklar açık ise tuğla «açık»tır).* ⊙ **ateş** —**sı**, ◘ **Ateş**; ⊙ **baskı** —**sı**, *inş.* ◘ **Baskı**; ⊙ **beylik** — **sı**, *inş.* Bir arşın parmağı kalınlığında büyücek yassı tuğla olup eskiden kemerlerin ve tonozların inşasında kullanılırdı. *(Taş duvarların hatılları da bu tuğlalarla yapılırdı).* [*ing.*Tuile turque officielle]; ⊙ **cam** —, *inş.* Camdan yapılmış tuğla. [*Fr.* Brique en verre]; ⊙ **çarşı** — **sı**, *esk. mim.* ◘ **Çarşı**; ⊙ **delikli** —, *inş.* ◘ **Delikli**; ⊙ **dişli** —, *inş.* ◘ **Dişli**; ⊙ **delinmiş** —, *inş.* ◘ **Delikli tuğla**; ⊙ **derbendî** — , *inş.* Vaktiyle Türkiye'de kullanılan bir çeşit tuğlaya verilen ad; ⊙ **dolgu** — **sı**, *inş.* Ağaçdan ahşap olarak yapılan bina kuşaklamalarının aralarını doldurmak için kullanılan, kalınlığı az tuğla. *(Bunlar bir yüzü ekseriya cepheden görünür ve yüzüne sıva vurulmayan binalarda bunlar tezyinî bir şekil hâsıl eder).* [*Fr.* Brique de remplissage ou brique de hourdis]; ⊙ **döşemelik** —, *inş.* Zemine döşemek için kullanılan dört veya altı köşeli, otuz santim kadar genişlikte yassı tuğla. *(Bunlar sert olmak için kumu çok olan topraktan yapılır);* ⊙ **gözenekli** —, *inş.* Gözeneği çok olan ve suyu ve harcı emen tuğla. [*ing.* Porous brick; *Fr.* Brique poreuse]; ⊙ **hanım eli** —, *inş.* ◘ **Hanım**; ⊙ **hava** — **sı**, *inş.* Binalarda döşeme altına veya odalara hava girmesine müsaade eden hava alığının ağzına konan delikli tuğla veya madenî plaka. [*ing.* Air brick]; ⊙ **köşe** — **si**, *ins.* Bina ve pencerelerin duvarlarının köşelerine konmak üzere bir kösesi yuvarlak yapılan tuğla. [*Fr.* Brique d'angle]; ⊙ **makine** — **sı**, *inş.* ◘ **Baskı tuğlası**; ⊙ **pahlı** —, *inş.* Derzlere gelen kenarları verev kesilmiş tuğla. [*ing.* Chamfered brick; *Fr.* Brique chanfreinée]; ⊙ **sert** —, *inş.* Yumusak olmayan ve kolay kırılmayan tuğla. [*ing.* Hard brick; *Fr.* Brique dure]; ⊙ **sırlı** —, *inş.* Duvarda dış tarafa gelecek yüzeylerine sır sürülerek pişirilmiş tuğlalardır. Bunlar suyun duvara nüfuz etmesine engel olduğu için yağmura mâruz cephelere konur. *(Bu tuğlalar çini kaplamaların esasını teşkil etmiştir).* [*ing.* Glazed brick; *Fr.* Brique vernissée]; ⊙ **yarım pişmiş** —, Tamam pisirilmemiş tuğla. [*ing.* Half burnt brick; *Fr.* Brique demie cuite]; ⊙ **yumuşak** —, Elle kolay kırılan ve parmaklar arasında ufalanan tuğla. [*Ing.* Soft burnt brick; *Fr.* Brique tendre].
— **döşeme**, ◘ Döşeme.
— **duvar**, *inş.* ◘ Duvar.
— **efriz**, *mim.* Üst üste konarak harçla örülmüş yuvarlak tuğlalardan yapılma efriz.
— **harmanı**, Tuğla yapılan ve kurutulan yer. Genellikle tuğla fırınları bulunan imalâthane ve tezgâhlara denir. [*ing.* Brickyard; *Fr.* Tuilerie, Briqueterie].
— **ocağı**, ◘ **Tuğla fırını**.
— **örgü**, *inş.* Tuğla ile örme duvar yapısı. [*ing.* Brickwork; *Fr.* Briquetage].
— **tozu**, ◘ Horasan.

tuğlacı /tuğ:lacı/, i. Tuğla yapan veya satan kimse. [*ing.* Brickmaker or brick Briquetier].

tuğlacılık,-ğı, i. Tuğla yapıcılığı veya satıcılığı. [*ing.* Brickmaking or brick-selling; *Fr.* Briqueterie].

tuğlu, s. *tar.* Tuğu olan: *Üç tuğlu vezir.* [*ing.* Wearing a crest of horsehair; *Fr.* Qui porte un tuğ].

tuğra, i. *esk. T. tugrag* veya *Ar.* ve *Fars. tugra. teşk. tar.* Osmanlı imparatorluğu zamanında kimi resmî kâğıtların bas tarafına ve paraların bir yüzüne basılan ve zamanın padişahının adı iç içe bir yazı ile yazılı bulunan sembol. [*ing.* Monogram, the imperial signature; *Fr.* Chiffre ou monogramme comprenant le nom et titre du souverain].
— **divanı**, *teşk. tar.* Selçuklularda sultanın, kendisine bağlı devletler ve eyaletlerle ilişkilerini düzenleyen divan.
— **keşidesi**, Tuğra makamında yazılan kuyruklu işaret. [*Fr.* Paraphe, griffe].

tuğrâî /tuğrâî/, s. *Osm.* < *T.* ve *Ar. esk.* § ❶ Tuğraya mahsus, tuğra ile ilgili; § ❷ «*Lamiyyet-ül-Acem*» diye anılan arapça kasideyi yazan Türk şâiri ve veziri.

tuğra.keş, b.i. *Osm.* < *Fars. teşk. tar.* Resmî kâğıtlara tuğra çekmekle görevli kimse. [*ing.* Employee in the office where the imperial monogram was inscribed on documents; *Fr.* Fonctionnaire chargé de tracer le chiffre impérial sur les pièces officielles].

tuğrâyî /tuğrâyî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tuğra işareti yapan memur.

tuğyan /tuğyan/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Taşma. su baskını, taşkınlık, resmî kuvvetlere karşı durma. [*ing.* Insubordination, rebellion, an overflowing, flooding; *Fr.* Rébellion, débordement].

tuh, ünl. «*Yazıklar olsun*», «*vah vah*» anlamında: *Tuh sana, böyle mi yapacaktın! Tuh, treni kaçırdık!...* [*ing.* What a shame, what a pity! Too bad!; *Fr.* Interjection qui imite le erachement en signe de mépris, fi, zut].

tuhaf, s. *Osm.* < *Ar. tuhfe.* § ❶ Alışılmamış, yabansı: *Tuhaf bir adı vardı, hatırıma gelmiyor.* [*ing.* Curious, strange, odd; uncommon, rare; *Fr.* Drôle]. ☆ *Eşanl.* **garip**; § ❷ Şaşılacak: *Ne tuhaf hayvan!*; § ❸ Güldürücü: *Tuhaf hikâyeler.* [*ing.* Funny, comical, amusing; *Fr.* Comique, amusant, -ante, facétieux,-euse]; § ❹ Gülünç: *Bu kıyafetle tuhaf oluyorsun.* [*ing.* Ridiculous, queer; *Fr.* Ridicule, risible]; § ❺ Anlaşılmaz: *Tuhaf çocuk, günü gününe uymuyor.* § ❻ *z.* Garip şekilde, acayip bir tarzda: *Tuhaf konuşmak.* [*ing.* In a curious manner, strangely]; ⊙ *(Bir şey birinin)*—**ına gitmek**, *dey.* O şeyi tuhaf bulmak, yabansımak. [*Ing.* To find it amusing or funny]; ⊙ *(Bir)* — **olmak**, *dey.* Ne yapması ne demesi gerektiğini bilememek, şaşırmak, şaşkınlığa düşmek. [*ing.* To be embarrassed, to feel strange].
— **kitap**, *matb.* Tuhaf ve acayip şeylerden bahseden kitap. [*Ing.* ve *Fr.* Curiosa].

tuhafiye, i. *Osm.* < *Ar.* Çorap, mendil, eldiven gibi giyime ve kordele, dantel gibi giysi süsüne yarar şeyler. [*ing.* Small wares, haberdashery; *Fr.*Mercerie].

tuhafiyeci, i. Tuhafiye satan kimse. [*Ing.* Small-ware dealer or merchant, haberdasher; *Fr.* Mercier].

tuhafiyecilik,-ği, i. Tuhafiye işi.

tuhaflaşmak, nsz. f. Tuhaf olmak, tuhaf hale gelmek.

tuhaflık,-ğı, i. § ❶ Tuhaf olma hali. [*Ing.* A being odd or funny; *Fr.* Etrangeté, drôlerie, plaisanterie]; § ❷ Tuhaf davranış; ◉ **bir tuhaflığım var,** *dey.* Kendimi iyi hissetmiyorum. [*Ing.* I d'ont feel well].
~ **etmek,** *dey.* Güldürecek şeyler yapmak [*Ing.* To do or say funny things].

tuhfe, i. ç: **tuhaf.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hediye, armağan. ☆ *Eşanl.* **Bergüzâr;** § ❷ Yeni çıkma, hoşa gider, güzel şey.

tuhla, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Gökçil, boz ile kara arasındaki renk.

tuhm, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tohum.

tuhm.dân /tuhmdân/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tohum döseği, fidanın başka yere alınmazdan önce ilk dikildiği yer.

tuhme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mide dolgunluğu, hazımsızlık.
☆ *Eşanl.* **imtilâ-i mi'de.**

tuhr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Temizlik, paklık. ☆ *Eşanl.* **Tehâret;** § ❷ *huk.* Kadının iki hayiz arasındaki temizlik devresi. *(En azı 15 gündür. En çoğu için müddet yoktur. «Temizlik» tabir olunur).*

tui, i. *(Maori dilinden) zool.* Ötücü - kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Balcıgiller *(Meliphagidae)* familyasından bir kus türü. Uzunluğu 30 sm.'dir. Kara-ak renklidir. Yeni Zelanda'da yaşar. [*Lat. Prosthemadera novae-zealandiae; ing.* Tui; *Fr.* Prosthémadère].

Tukan, öz, i. *astr.* Bir takımyıldızın adı. [*Lat.* ve *Ing. Tucana (=Tuc); Fr.* Toucan]. ◘ *ŞEKİL: 518.*— **TAKIMYILDIZLAR** I.

tukan, i. *Fr.* < *Port.tucano (Tupi dilinden). zool.* Guguksular *(Cuculiformes)* takımının Tukangiller *(Rhamphastidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 57 sm. Güney Amerika'da yaşar. [*Lat. Rhamphastos toco; ing.* ve *Fr.* Toucan].

tukangiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, guguksular *(Cuculiformes)* takımının, Ağaçkakanlar *(Pici)* alt takımına giren bir familyası. Gagaları çok iridir. Kanatları yuvarlak, kuyrukları büyüktür. Ayakları tırmanmaya elverişlidir. Güney Amerika'da yasarlar. **Tukan** *(Rhamphastos toco),* **arakahi** *(Pteroglossus araçari)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Rhamphastidae; Fr.* Ramphastidés].

Tukulörler, c. öz. i. *etn.* Batı Afrika halkı. Senegal'den Gine'ye kadar uzanan Dinguiraye bölgesinde yasarlar. Sayıları 300.000 kadardır. [*Ing.* Tukulörs; *Fr.* Toucouleurs].

Tukuna'lar, ç. öz. i. *etn.* Brezilya kızılderilileri. Yukarı Amazon'un kuzey kolları üzerinde yasarlar. Arawak ailesindendirler.

Tukyular, öz, i. *tar.* VI-VII yüzyıllarda Orta Asya'da büyük bir imparatorluk kuran Türklere Çin dilinde verilen ad.

tul,-lü /tûl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uzunluk. [*ing.* Length; *Fr.* Longueur]; § ❷ *astr.* Boylam. [*ing.* Longitude; *Fr.* Longitude].
~ **derecesi,** *astr.* Boylam.

tûlâ /tûlâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Daha *(pek, çok, en)* Uzun. *(«atvel» in dişili/.*

tûla' /tûla:/, i. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Ense kökü.

tulani /tûlânî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Uzunluğuna, uzunlamasına olan. [*Ing.* ve *Fr.* Longitudinal].

tularemi, i. *Fr. tularémie. patol.* Özel bir bakterinin meydana getirdiği, etkenin giriş kapısında yara ve ateşle seyreden hastalık. [*Ing.* Tularemia].

tûlen /tûlen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Boyca, boyuna, uzunluğuna; § ❷ *coğr.* «*boylam bakımından*» boylamca.

tulga, i. ◘ Tolga.

tulgalı.çamurcul, b. i. *zool.* Kaplumbağalar *(Testudinata)* takımının, Çamurculkaplumbağagiller *(Poleomedusidae)* familyasından bir sürüngenl türü. Afrika'da yaşar. [*Lat. Pelomedusa galeata*].

tul.hâne /tulhâne/, i. Süthâne, yağhâne.

tulit, i. *Fr. toulite. min.* Stanislas Meunier tarafından demirli ve taşlı göktaşının köşeli çakıltaşlı tipine verilen ad. *(Madenî kısımlar köşeli parçaları meydana getirir).*

tullâb /tullâb/, s ve i. *Osm.* < *Ar.* **tâlib'**in çoğulu.

tulleb, s. *Osm.* < *Ar. esk.* talib'in çoğulu.

tulu,-u /tulû/, i. ç: **tulûât.** *esk.* Doğma, doğuş. [*ing.* A rising *(of the sun or a star); Fr.* Lever *(du soleil ou d'un astre)*].

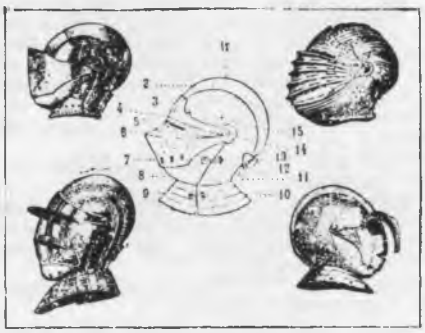

ŞEKİL: 574.— **TULGA** *(Armet).* **1.** İbik. **2.** Tüy takılan delik. **3.** Alınlık. **4.** ve **5.** Göz deliği. **6.** Burunluk. **7.** Nefeslik. **8.** Çenelik. **9.** ve **10.** Boğazlık. **11.** Tas boğazı. **12.** Kanat halkası. **13.** Tüylük. **14.** Perçin. **15.** Tas.

tuluat,-tı /tuluât/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **tulû'nun** çoğulu. *tiy.* Yazılı olmayıp taslağı kararlaşmış bulunan ve yerine, zamanına göre oyuncular tarafından sahnede yakıştırılan sözlerle tamamlanan oyun. [*Ing.* Popular theatre *(where the actors improvise); Fr.* Improvisade, improvisation].
~ **patlatmak,** *tiy.* Tulûat yapmak, doğmaca oynamak.
~ **tiyatrosu,** *tiy.* Önceden yazılmış bir metne dayanmadan, ama *(Kanavası)* örgüsü önceden bilinen, oyuncuların bir kanavayı esas tutup o andaki bulusları ile geliştirdikleri halk tiyatrosu. [*Fr.* Théâtre d'inprovisation].
~ **yapmak,** *tiy.* Temsil sırasında metin dışına çıkmak.

tuluatçı /tulûâtçı/, i. *tiy.* Tuluat oyuncusu. [*Ing.* Actor who improvises].

Tuluca, öz. i. *dilb.* Coğrafi bakımdan tamulmalayalam ve kanara dillerinin yayılma alanı arasında konuşulan dravid dili. *(Kerala /Hindistan/ eyaleti kenarında yaklaşık olarak 800.000 kişi tarafından konuşulur. Kanara harfleriyle yazılır).*

tuluk, i. *esk. T.* ◘ Tulum.

tulum, i. *esk.T.*§ ❶ Hayvanın, önü yarılmadan, olduğu gibi çıkarılmış derisi olup yağ, su gibi sıvılar için kap olarak kullanılır. [*ing.* Water skin; *Fr.* Outre]; § ❷ *müz.* Tulumdan gövdeli üfleme çalgı. [*Ing.* Bagpipe; *Fr.* Musette]. ☆ *Eşanl.* **gayda.** ◘ *ŞEKİL: 405.*— **MÜZİK ALETLERİ** I.; § ❸ İçine boya, krem, merhem, diş macunu gibi şeyler konulan, bir ucu kapalı, öbür ucu vidalı kapaklı, ince maden boru; § ❹ Pantolonu ile göğüs kısmı bitişik olan çocuk veya işçi giysisi. [*ing* Overalls; *Fr.* Salopette]. § ❺ **s.** Tulum biçiminde olan; ◉ *(Bir işte)* ~ **çıkmak,** *dey.* Amacını eksiksiz elde etmek. [*Ing.* To achieve öne's purpose]; ◉ **boya** ~ **u,** *res.* ◘ **Boya;** ◉ **boya** ~ **u,** İçine hamur halinde ezilmiş yağlıboya veya suluboya doldurulan küçük kalay mahfazalara denir. *(Bu tulumlar vidalı bir kapakla kapanır ve icabında bu kapak açılarak tulum alt tarafından sıkılmak suretiyle ağzından istenildiği kadar çıkarılarak boya tablasına konur).* [*Ing.* ve *Fr.* Tube]. ◉ **uyku** ~ **u,** *sp.* Önü fermuarlı olan, başı korumağa yarayan kukuletesiyle kampçıların istedikleri yerde uyumalarını sağlayan tulum. *(İçine yerleştirilen pamuklu kumaştan bir kılıf hem uyku tulumunun iç sıcaklığını arttırır, hem terlemenin önüne geçer).*
~ **çıkarmak,** *dey.* Hayvanın derisini tulum halinde soymak. [*Ing.* To flay off a skin or hide].
~ **çıkmak** *(bir işte), dey.* Amacına eksiksiz olarak ulaşmak, amacını gerçekleştirmek.
~ **gibi,** *dey.* Her yanı şiş. [*ing.* Swollen all over, as fat as a pig].
~ **masura,** *dok.* Karton, tahta veya plastikten herhangi bir masura üzerine sarılmayıp, doğrudan doğruya tulum masura tezgâhının iği üzerinde, atkı ipliği yerine kullanılacak olan jüt ipliğinin sarılmasıyle meydana gelen büyük masura.
~ **masura tezgâhı,** *dok.* İplikleri bir masura üzerine değil de, doğrudan doğruya madenî bir iğ üzerine sararak içi boş tulum masuralar yapan ve masura tezgâhına benzeyen makine. *(Tulum masura tezgâhları, jüt dokuma sanayiinde kullanılır).*
~ **peyniri,** *mutf.* Tuluma basılan bir çeşit beyaz peynir. [*Ing.* A kind of cheese made in a skin].

tulumba /tulum:ba/, i. *It. tromba.* § ❶ Sıvıları alçak yerlerden çekmeye veya yüksek yerlere çıkarmaya yarayan aygıt: *Kuyu tulumbası. Yangın tulumbası.* [*Ing.* Pump; *Fr. Pompe*]. ◘ *ŞEKİL: 576.*— **TULUMBALAR.**

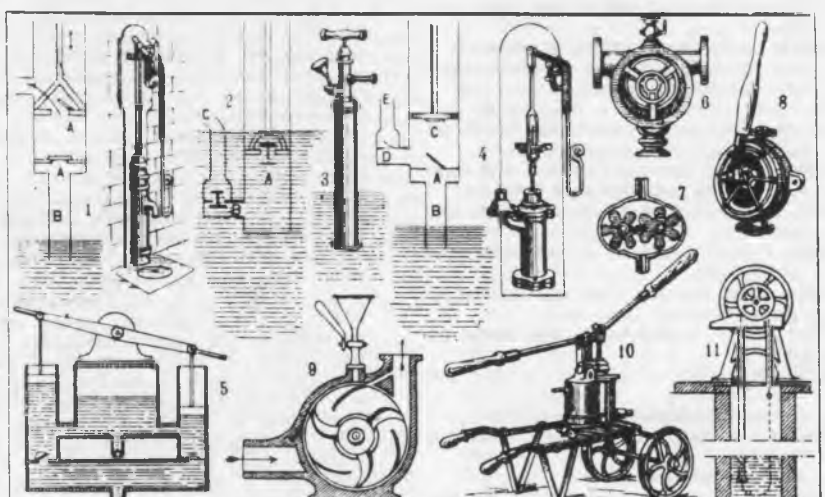

ŞEKİL: 576.— **TULUMBALAR. 1.** Emme tulumbalar *(A. Emme supapı; B. Emme borusu).* **2.** Basma tulumbası *(A. Piston basma supapı; B. Basma borusu supapı).* **3.** El basma tulumbası. **4.** Emme-basma tulumbası *(A. Emme tulumbası; B. Emme borusu; C. Yuvarlak piston; D. Basma borusu supapı).* **5.** Yangın *(Emme-basma)* pompası. **6.** Rotatif palet. **7.** Rotatif dişli. **8.** Yarım rotatif tulumba. **9.** Santrifüj tulumba. **10.** Çift etkili pompa. **11.** Bostan tulumbası.

☆ *Eşanl.* **pompa**; § ❷ Otomobil lastiği, ayaktopu gibi şeyleri şişirmeye veya herhangi bir sıvıyı toz halinde havaya vermeye veya bir şey üzerine püskürtmeye yarayan cihaz: *Lâstik tulumbası. Flit tulumbası;* § ❸ Püskürgeç. [*ing.* Water - spout]; § ❹ *saatç.* Bir kol veya duvar saatinde veya herhangi bir saat mekanizmasında zemberek kutusuna verilen ad; ⊙ **besleme ~ sı,** *döş.* ◘ **Besleme;** ⊙ **boşluk ~ sı,** *fiz.* ◘ **Boşluk;** ⊙ **çift etkili ~,** *döş.* ◘ **Çift;** ⊙ **devirli ~,** ◘ **Devirli;** ⊙ **dişli ~ ,** *döş.* ◘ **Dişli;** ⊙ **dolaşım ~ sı,** *döş.* ◘ **Dolaşım;** ⊙ **elektrikli ~,** *tekn.* ◘ **Elektrikli;** ⊙ **emme ~,** *döş.* ◘ **Emme;** ⊙ **emme-basma ~,** *tekn.* ◘ **Emme;** ⊙ **emzirme ~,** *den.* ◘ **Emzirme;** ⊙ **gaz ~ ları,** *fiz.* ◘ **Gaz²;** ⊙ **hava ~ sı,** *döş.* (a) Bir buhar makinesinin kondanserinden hava, bazan da yoğunlaşmış buharı çekmek için kullanılan pistonlu veya santrifüj pompa; (b) Havayı bir yerden diğer bir yere aktarmak için kullanılan herhangi bir cihaz. Kompresör yüksek basınç tarafından basınçı arttırmak, vakum tulumbası alçak basınç tarafındaki basıncı düşürmek, vantilâtör ise süratle hareket eden hava akımı meydana getirmek için kullanılan hava tulumbaları. [*ing.* Air pump, compressor, evacuator, blower]; ⊙ **ikiz pistonlu ~,** *döş.* ◘ **ikiz;** ⊙ **karga ~,** ◘ **Karga;** ⊙ **pis ~ sı,** *döş.* ◘ **Pissu;** ⊙ **sintine ~ sı,** *den.* Geminin dip kısımlarında biriken suları basmak için makine dairesine yerleştirilen tulumba.

~ borusu, *döş.* Su haznesine erişmek için orta sertlikte bir tabakaya çakılan ucu sivri bir boru. Sivri ucun üst tarafında, suyun boru içine girmesine mahsus delikler vardır. [*ing.* Abyssinian well].

~ donatmak, *den.* Tulumba personelini tulumba kollarına dizmek.

~ iskeleti, *tekn.* ◘ **iskelet.**

~ marneli, *den.* Vapurların baş taraflarından kayık ve sandallara «*Yolları üzerinden savulmaları için*» seslenmekte kullanılan bakır boru. *(Bir çeşit megafonu andırır).*

~ sırığı, *teşk. tar.* ◘ **Sırık.**

~ tatlısı, *mutf.* Özel bir makineden sıkılıp oluklu bir biçim verilen hamur tatlısı. [*ing.* Sweet *(made of pastry soaked in syrup); Fr.* Sorte de pâtisserie].

tulumbacı /tulum:bacı/, i. § ❶ Eskiden mahallelerde bulundurulan yangın tulmbalarını kaldırıp yangın olan yerlere götüren ve orada yangının söndürülmesine yardım eden delikanlı. [*ing.* Member of one of the old independent fire brigades]; § ❷ s. *mec.* Çapkın ve bulaşkan *(kimse).* [*ing.* Rough, rowdy *(person); Fr.* Personne mal élevée, sans éducation]; § ❸ Tulumba yapan, satan veya onaran kimse. [*Fr.* Celui qui fait, vend ou raccommode des pompes, pompier].

tulumbacılık,-ğı, i. § ❶ Tulumbacının görevi ve mesleği. [*ing.* Quality or functions of a fireman; *Fr.* État et profession de pompier]; § ❷ Çapkınlık ve bulaşkanlık. [*ing.* Belaviour of a rowdy; *Fr.* État et profession de pompier].

tulumcu, i. *tiy.* Eski Türk şenliklerinde düzeni sağlayan görevli. *(Bu görevli deri don ve külâh giyer, elinde keçi derisinden bir tulum taşırdı. Tulumu su veya hava ile şişirir, gösteri alanının içine taşmış olanlara tulumu ile vurarak uyarırdı).*

tulumcuk,-ğu, i.§ ❶ *biy.* İç kulakda zar boşluğun içinde bulunan küçük bir kese olup yarımçember kanallarına bağlıdır. [*Osm.* Kureybe; *ing.* Utricle; *Fr.* Utricule]; § ❷ *bot.* Bitkilerde yüzmeyi kolaylaştıran tulum şeklinde çok küçük organ. [*ing.* Utricle; *Fr.* Utricule].

tulumcuklu, s. *bot.* Tulumcuğu bulunan veya tulumcuk şeklinde olan. [*ing.* Utriculous; *Fr.* Utriculeux,-euse].

tulumlu, i. *zool.* İkincil-ağızlı hayvanlardan gömlekliler *(Tunicata)* dalının, Tulumlular *(Ascidiacea)* sınıfından bir kordalı türü. Tulumları kıkırdak sertliğindedir. Bağırsağı yutağın yan bölgesindedir. [*Lat. Ascidia; ing.* Ascidia; *Fr.* Ascidie].

~ yaprak, *bot.* Ucunda tuluma benzeyen bir şişlik bulunan yaprak.

tulumlular, ç.b.i. ◘ **Fukusgiller.**

tulumlular, ç.i, *zool.* Kordalılar *(Chordata)* alt filumunun, gömlekliler *(Tunicata)* dalının bir sınıfı. Kendilerini bir yere bağlayarak yaşarlar. Solungaç yarıkları çoktur. Gelişmelerinde başkalaşma vardır. Ya tek yaşarlar veya koloniler yaparlar. **Tulumlu** *(Ascidia),* **siyona** *(Ciona)* iyi bilinen cinsleridir. [*Lat.* ve *Ing. Ascidiacea; Fr.* Ascidies, ascidiacés].

tulumsu, s. Tulum biçiminde olan veya tulumlardan meydana gelen. [*ing.* Utricular; *Fr.* Utriculaire].

tulyum, i. *Fr. thulium. kim.* Sembolü **Tm,** A.n. 59 ve A.a. 169,4 olan kimyasal element. Nadir topraklar *(Lantanitler)* grupundan bir maden olup 1878'de Cleve tarafından itriya içinde keşfedildi. Özellikleri iyi bilinmeyen, tuzları açık yeşil renkte bir madendir. [*Ing.* ve *Fr.* Thulium].

tu'm /tu:m/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yiyinti, azık; § ❷ Tad, çeşni. ◘ **Çaşnî.**

tumağı, i. *esk. T. tumagu. h.d.* Ingin, hayvan nezlesi. [*Osm.* Nezle].

tuman, i. *Fars. tunbān. h.d.* Geniş ve kısa iç donu. [*ing.* Long wide drawers or trousers; *Fr.* Caleçon].

tuma'nînet /tuma:nînet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gönlü rahat olma, emin olma, inanma.

☆ *Eşanl.* **itmi'nân, itminân.**

tûmâr /tümâr/, i. ç: **tâvâmir.** *Osm.* < *Ar. esk.* Tomar, dürülmüş nesne.

tumba /tum:ba/, i. *it.* § ❶ Altüst *(etme, olma).* [*ing.* A turning upside down]; § ❷ *(Çocuk dilinde)* Yatağa atılma. [*ing.* A tumbling into bed *(of children); Fr. (dans le langage des enfants)* Action de se jeter dans le lit]; § ❸ *den.* Tekneyi omurgası yukarı gelmek üzere ters çevirme. [*ing.* A turning upside down; *Fr.* Culbute]; § ❹ *mad. oc.* Maden arabalarının veya vagonlarının boşaltıldığı yer.

~ etmek, *mad. oc.* Arabaları veya vagonları devirerek boşaltmak.

~ tirinket, *den.* Orsa alabanda tıramola manevrasında pruva serenlerinin pirasya edilip bir kunturadan diğer kunturaya geçmesi için verilen komuta.

tumbadız, s. *h.d.* Kısa ve şişman *(kimse).* [*ing.* Plump; *Fr. (Personne)* Très grosse et informe].

tu'me /tu:me/, i. ç: **tuam.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yiyinti, azık; § ❷ Tad, çeşni; § ❸ Lokma *(bir).*

tumeâ /tumeâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tâmi'nin** çoğulu.

tumôr /tumôr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Göz kapağı gibi organların seğirmesi.

tumit, i. *Fr. thumite. min.* Aksinit çeşidi. [*ing.* Thumite].

tumşuk,-ğu, i. Papağan, kartal gibi kuşların kemerli gagası.

tumturak,-ğı/tumturâk/, i. *Osm.*< *Fars.* ❶ Tek, kulağı büyülesin diye pek gerekli olmayan tantanalı kelimeler kullanma. [*ing.* Magnificence, pomp, display; pompous speech; *Fr.* Pompe, somptuosité]; § ❷ *ed.* Şiir veya nesirde anlamından çok kulağa hoş gelen ve ses tonu yüksek olan kelimeler kullanma; § ❸ *dilb.* Samî dillerinde bazı ünsüzlerin telâffuzu sırasında ses tellerinin açılma yerindeki daralma.

tumturaklı, s.§ ❶ Kulağı büyülemekle birlikte anlama bir şey katmayan kelimelerle meydana getirilmiş *(söz, anlatım).* [*Ing.* Bombastic pompous, high-flown; *Fr.* Pompeux,-euse somptueux,-euse]; § ❷ *dilb.* Samî dillerinde, ünsüzlerin bir telâffuz tarzına denir.

~ konuşma, *tiy.* Söz söylerken abartılı bir yolda konuşmak, «*deklamasyon*» yapmak. Cafcaflı, abartılı, yüksek tonla konuşma. [*ing.* Declamatory diction; *Fr.* Diction déclamatique].

tumûh /tumüh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yüksek bir şeye göz dikip bakma.

tumûm /tumüm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Su baskını.

tumûs /tumüs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyin mahvolması.

tun, i. «*Uzaklara sürüp dolaştırmak*» anlamında kullanılan **tundan tuna atmak** deyiminde geçer. [*Ing.* Only in tundan tuna from place to place, hither and thither].

Tuna, öz. i. *coğr.* Avrupa'nın uzunluk bakımından Volga'dan sonra gelen en büyük nehri. Uzunluğu 2850 km. Karaormanlar'dan çıkar, üç kollu geniş bir delta ile Karadeniz'e dökülür. [*ing.* Danube; *Fr.* Danube].

~ sombalığı, *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Alabalıkgiller *(Salmonidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 160 sm.'dir. Yırtıcıdır. Eti beğenilir. Tuna ırmağında boldur. [*Lat. Hucho hucho; Ing.* Huchen; *Fr.* Huch, hucho, saumon].

tunbûr /tunbûr/, i. ç: **tehâbir.** *Osm.* < *Ar. esk. (Kelimenin aslı bu olduğu halde, bizde «tanbur» şeklinde kullanılır.* ◘ **Tanbûr.**

tunbûrî /tunbûrî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tanbûrî.**

Tunceli, öz. i. *coğr.* Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesinde *(Yukarı Fırat bölümü)* il. Kuzey'de ve batıda Erzincan, doğuda Bingöl, güneyde Elâzığ illeriyle çevrilidir. 7774 km², merkezi *Kalan*'dır.

tunç,-cu i. *Çin. tung-dzu.* § ❶ Bakır, çinko ve kalay karışımı olan ve pirince benzeyen sarı bir alaşım. [*Ing.* ve *Fr.* Bronze].

☆ *Eşanl.* **bronz;** § ❷ s. Tunçtan yapılmış: *Tunç heykel.*

~ bilekli, *dey.* Kolu, bileği çok güçlü.

~ Çağı, Tarih öncesi devirlerden maden çağının ikinci bölümüne verilen ad. [*ing.* The Bronze Age; *Fr.* Age de bronze].

~ devri, Tarih öncesi devirlerinde insanların tuncdan silâh ve eşya yaptıkları zamana denir. *(Fakat bu devir dünyanın her tarafında aynı zamana rastlamaz).* [*ing.* The bronze age; *Fr.* Age de bronze].

~ kafiye, *ed.* Mısra sonlarında kelimeler arasındaki ses benzerliğini ikiden fazla harfin yarattığı kafiye türü.

☆ *Eşanl.* **zengin kafiye.**

~ kanunu, *ikt.* Alman sosyalisti Lasalle'nin işçinin ücretini kendisinin ve ailesinin ancak yaşamasına yetecek miktara indiren bir üretim maliyeti hakkındaki kurama verdiği ad.

~ kaplamak, Tahtadan veya alçıdan yapılmış eşya üzerine tunc levhalar kaplamak veya tunc renginde boya sürmek. *(Alçı büstler üzerine tunç rengi sürmek XVIII. inci yüzyılda çok geçerli idi).* [*Ing.* To bronze: *Fr.* Bronzer].

~ taklidi, Tunç renginde boyanan ve tunca benzer surette yapılan şeyler. [*Ing.* Imitation bronze; *Fr.* Similibronze].

~ yasası, *fels.* İşçi ücretlerinin yaşamak için gerekli eşya fiyatlarıyla tespit edilmesini öneren *Lasalle*'in kuramı.

tunçlaşmak, nsz. f. Tunç rengini almak. [*Ing.* To be bronzed; *Fr.* Se bronzer].

tundura /tun:dura/, i. *Rus.* < *Fince. tunturi. coğr.* Kuzey kutbu bölgelerine yakın bulunan engin ve bitkisiz bozkırların adı. [*ing.* Tundra; *Fr.* Toundra].

~ toprakları, *trm.* Serin, nemli iklimlerde yosunlar, likenler ve kısa çalılar altında oluşan, zonal bir toprak grupu.

tungstat, i. *Fr. tungstate. kim.* Tungstik asidin tuzu. [*ing.* Tungstate].

tungsten, i. *kim.* ◘ **Volfram.**

tungsten-metil, i. *Fr. tungstène-méthyle. kim.* İki değerli kök rolü oynayan $W(CH_3)_4$ formülündeki organometalik bileşik. [*Ing.* Tungstene-methyle].

tungstik, s. *Fr. tungstique. kim.* Formülü WO_3 olan anhidrit ile buna tekabül eden asidler için kullanılır. [*Ing.* Tungstic].

☆ *Eşanl.* **volfram trioksid.**

tungstit, i. *Fr. tungstite. min.* Formülü WO_3 olan doğal tungsten oksid. [*Ing.* Tungstite].

tungsto-, *kim.* Bir bileşikte tungsten bulunduğunu gösteren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Tungsto-].

tungstosilikat, i. *Fr. tungstosilicate. kim.* ◘ **Silikotungstat.**

Tunguzca, öz. i. *dilb.* Bugünkü Mançurya'nın doğusunda oturan halkın konuştuğu dil böl-

ği. Altay dilleri grupundandır. [*Ing.* Tunguse; *Fr.* Toungouse, Toungouze].

Tunguzlar, ç. öz. i. *etn.* Ural - Altay kavimleri topluluğundan yarı-göçebe bir boy. Kuzeydoğu Sibirya'daki Yakut Türklerinin güneydoğu komşusudurlar. [*Ing.* Tunguses; *Fr.* Toungouses].

tûni /tüni/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Külhanbeyi; § ❷ s. Sefih, rezil, alçak. ◘ Evbâş; § ❸ s. Hırsız. ◘ Sârık.

tunub, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tıhâb'ın çoğulu.

Tunus[1] /tunüs/, öz. i. *Osm.* < *Ar. coğr.* Kuzey Afrika'da bir cumhuriyet. Yüzölçümü: 156.000 km², başkenti: *Tunus*'tur. [*Ing.* Tunis; *Fr.* Tunisie].

Tunus[2], öz. i. Tunus'un başkenti.

Tupi-Guarani, öz. i. *dilb.* Güney Amerika yerlilerinin önemli bir dil ve kültür ailesi. [*Ing.* Tupi-Guaranian; *Fr.* Tupi-Guarani].

Tupinambalar, ç. öz. i. *etn.* Tupi-Guarani ailesinden Kızılderili halk. [*Ing.* ve *Fr.* Tupinambas].

tur, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dağ. [*Ing.* Mount Sinai, mountain].

tur, i. *Fr. tour.* § ❶ Bir noktadan hareketle bir devir yapmak ve aynı noktaya gelmek şeklinde yapılan gezinti. [*Osm.* Devir; *Ing.* Tour, promenade; *Fr.* Tour]. ☆ *Eşanl.* **dolaşma**; § ❷ *sp.* Yenilenin elenmesi temeline dayanan spor turnuvalarında kademe karşılığı olarak kullanılır: *Türkiye Kupası birinci tur maçları gibi.* [*Ing.* Tour]; ◉ § ❸ *metrol.* Dört dik açıya eşit ve 2π radyan değerinde açı birimi.

~ **atlamak**, *sp.* Spor karşılaşmalarında kur'ada kazanarak bir sonraki tura girmek. ~ **atmak**, *h.d.* Dolanıp gelmek. [*Ing.* To make a tour, to promenade; *Fr.* Promener].

tura, i. § ❶ Tuğra. [*Ing.* Monogram; *Fr.* Monogramme]; § ❷ Halat gibi örülmüş iplik çilesi. [*Ing.* Skein; *Fr.* Faisceau]; § ❸ Bu biçime sokulmuş bir mendil veya kuşakla oynanan bir meydan oyunu; § ❹ *(Tuğradan)* Maden bir paranın hükümdar veya ulusun arması basılı olan tarafı. [*Ing.* Tails; *Fr.* Pile]; § ❺ Topacı fırlatıp döndürmekte kullanılan ip. [*Ing.* Coil; *Fr.* Rouleau, corde]; § ❻ *deric.* Tomar halinde sarılmış, aynı cinsten on çift meşin veya sahtiyan demeti; § ❼ *dok.* İki ucu birbirine bağlanarak, belirli uzunlukta bir çile haline getirilmiş ipek ipliği. ◉ **dam ~ sı**, *inş.* ◘ Dam. ~ **kamçı**, ◘ Kamçı.

turaç,-cı, i. *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 34 sm.'dir. Soyu azalmıştır. Doğu Asya, Toroslar ve Kıbrıs'ta yaşar. [*Osm.* Dürrâc, dürrâce; *Lat. Francolinus francolinus; Ing.* Black partridge; *Fr.* Francolin].

☆ *Eşanl.* **çil kuşu.**

turako, i. *zool.* Beden tüyleri yeşil, kuyruğu daha koyu renkte ve metal yansımalı ve kanatlarının bir kısmı morumsu kızıl, çeşitli kuşların ortak adı. [*Lat.* ve *Fr.* Turaco, touracou, turakoo].

turalama, i. § ❶ Turalamak eylemi; § ❷ *dok.* İpek çilelerini turalara ayırma işlemi. *(Bu işlem elle ve çivili çubuklarla yapıldığı gibi, yine elle döndürülen ufak çıkrıklarla da yapılabilir).*

turalamak, f. *tkz.* Dolaşmak.

Turan /türân/, öz.i.§ ❶ Eski İranlılar tarafından Türkistan ve Tataristan taraflarına verilen ad. [*Ing.* Turan; *Fr.* Ancien nom de Turkestan et de la Tartarie]. § ❷ İkinci Meşrutiyetten sonra Türkiyed'e gelişen milliyetçi akımın yeryüzündeki bütün Türkleri birleştirerek kurulmasını amaçladığı devletin adı.

Turancı, öz. i. Turan kavimlerinin birleştirilmesinin gerektiğine inanan kimse. [*Ing.* Pan Turanian; *Fr.* Pan Touranien,-ienne].

turancılık,-ğı /Türâncılık/, öz. i. Turan kavimlerinin birleştirilmesinin gerektiğine inanan bir akım. [*Ing.* Pan-Turanism, panturanianism; *Fr.* Pantouranisme].

☆ *Eşanl.* **panturanizm.**

Turanî /Türânî/, öz. i. ve s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Turanlı.

turanit, i. *Fr. touranite. min.* Doğal bakır vanadat. [*ing.* Touranite].

Turanlı /Türânlı/, öz. i. ve s. Turan halkından veya bu soydan olan kimse. [*Ing.* Turanian; *Fr.* Touranien,-ienne].

turba /tur:ba/, i. *Fr. tourbe* < *Cerm. kim.* Az çok kömürleşmiş bitkilerden meydana gelen yakıt. [*Ing.* Turf; peat *(for fuel); Fr.* Tourbe *(combustible)*].

☆ *Eşanl.* **bataklık kömürü.**

turbalık,-ğı /tur:balık/, i. Göl ve bataklıklarda yetişen bitkilerin, özellikle sfagnumun çürümesi ve kömürleşmesiyle meydana gelen turba yatağı. [*Osm.* Turp havzası; *Ing.* Peat bog; peaty; *Fr.* Tourbier].

turbit, i. *Fr. turbith* < *Ar. turbidh. ecz.* Tahriş edici ve iç sürdürücü çeşitli maddelere verilen ad. [*Ing.* Turpeth]; ◉ **bitkisel ~**, *Ipomea Turpethum* bitkisinin kökü ve köksapı olup Alman rakısının bileşimine girer. [*Ing.* Vegetable turpeth]; ◉ **madenî ~**, Bazik civa sülfat. [*ing.* Mineral turpeth].

turfa, i. *Osm.* < *Ar.* Musevilerce kirli ve el sürülmesi haram sayılan şey. [*Ing.* Not kosher, unclean, not fresh *(food); Fr.* Aliments interdits aux juifs selon leur croyançe].

turfalamak (-i), f. *h.d.* Değer vermemek. [*Ing.* To despise, to treat with contempt].

turfanda, s. *Osm.* < *Fars. türfende.* § ❶ Mevsimin başında ilk yetişen *(meyve, sebze).* [*Ing.* Early fruit or vegetables; *Fr.* En sa primeur]; § ❷ Mevsim dışında bulunan. ◉ **son ~**, Mevsimin sonunda en son yetişen. [*Ing.*The last fruits, etc. of the season; *Fr.* Fruit, légume tardif].

~ **yer fasulyası**, *bot.* Tohumu siyah renkte ve oval şeklinde, meyvesi yeşil renkte ve ipliksiz, bodur bir fasulya çeşidi.

turfandacı, i. Turfanda şeyler satan, yetiştiren veya seven kimse. [*Ing.* Raiser or seller of early fruit or vegetables; *Fr.* Primeuriste].

turfandacılık,-ğı, i. Turfanda sebze ve meyve yetiştiriciliği: *Türkiye'de turfandacılık gittikçe gelişiyor.* [*Ing.* Raising or selling first fruits, etc.].

turfandalık,-ğı, i. Turfanda yetiştirilen tarla. [*Ing.* Garden for growing early fruit, etc.; *Fr.* Primeur].

turfe.kâr /turfekâr/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Garip, şaşılacak işler yapan.

turgay, i. ◘ Toygar.

turgor /tur:gor/, i. *Lat. bot.* Hücrenin çok su çekerek şişmesi ve özsuyunun kıvamının azalması. [*Osm.* İnfitah; *Ing.* ve *Fr.* Turgescence].

turhan, s. Soydan ve seçkin kimse. [*Ing.* Noble man, chief, prince; *Fr.* Gentilhomme].

turing, i. *Ing. touring.* Gezinti, seyahat. [*Ing.* ve *Fr.* Touring].

~ **klübü**, *tur.* Kâr amacı gütmeyip, prensip olarak ulusal çapta menfaatların savunulması, turizmin hoş ve kolay şartlarda yapılmasına yarayacak her şeyin etüdü ve gerçekleştirilmesi için turistleri kendiliklerinden bir araya getiren dernek.

turingit, i. *Fr. thuringite. min.* Kloritler grupundan hidratlı doğal alüminyum, demir ve magnezyum silikat. [*ing.* Thuringite].

turingiyen, s. ve i. *Fr. thuringien. jeol.* Permiyen sistemin son katına denir. *(Stassfurt potas yatakları bu kattadır. Kalınlığı çok fazladır ve Berlin yakınında Sperenberg'te yapılan araştırmalarda 1200 m'ye kadar iner).* [*Ing.* Thuringian].

turist,-tl, i. *Fr. touriste.* § ❶ Zevk için geziye çıkan kimse. [*Ing.* Tourist; *Fr.* Touriste].

☆ *Eşanl.* **gezmen**; § ❷ *arg.* Gece yatısına gelen konuk. [*Ing.* Guest who stays overnight *(in a house)*].

~ **kartı**, *tur.* Bazı memleket veya teşekküller tarafından verilerek bir takım şartları kapsayan belge. [*Ing.* Tourist card; *Fr.* Carte de touriste].

~ **klas**, ◘ **Turistik mevkî.**

~ **mevkî**, *den.* ◘ **Mevkî.**

~ **sınıfı**, *hava.* Bir hava gemisinde ucuz seyahati sağlamak maksadıyla yerleri sıkıştırarak ve işletme masraflarını azaltarak ihdas edilen bir yolcu sınıfı. [*Ing.* Tourist class; *Fr.* Classe touriste].

turistik, i. *Fr. touristique.* (a) Turizmle ilgili olan: *Turistik yer. Turistik gezi;* (b) Lüks, pahalı: *Turistik müessese. Turistik lokanta;* (c) Turizm amacı gözönünde tutularak. [*Ing.* Touristic].

☆ *Eşanl.* **gezimsel.**

~ **bilet**, ◘ **Bilet.**

~ **broşür**, *tur.* Belirli bir turistik varlık *(anıt, şehir, yer v.b.)* hakkında tasvirler ile bu gibi eserlere ilişkin her çeşit bilgi ve enformasyon veren yayın. [*Ing.* Travel brochure, travel booklet; *Fr.* Brochure touristique].

~ **depliyan**, *tur.* Bir memleketin, bir çevre, bir bölge veya bir şehrin, hattâ bir otel veya bir acentanın propagandasını yapmağa yarayan, çoğu kere resimli olup birkaç yaprak halindeki basılı kâğıt. [*Ing.* Travel folder; *Fr.* Déplient touristique].

~ **gezi**, *tur.* Çıkış noktasına dönülmek suretiyle, uzunluk ve süresi değişebilen itinererli gezi. [*Ing.* Circular tour, round trip; *Fr.* Circuit touristique].

~ **konak**, *tur.* Özellikle geçici turistlere tahsis edilen, büyük bir turistik itinerer veya o itinerer dolaylarında kurulu otel. [*Ing.* Wayside hotel; *Fr.* Relais de tourisme].

~ **otel**, *tur.* ◘ **Otel.**

~ **ödenek**, *tur.* Bir memleketin her yurttaşının herhangi bir dış memlekete turist olarak çıkışında kanunen döviz olarak götürmeye hakkı olduğu para. [*Ing.* Travel allowance; *Fr.* Allocation touristique].

~ **tren**, *demir.* ◘ Tren.

turizm, i. *Fr. tourisme.* Zevk için yapılan gezi. [*ing.* Tourism; *Fr.* Tourisme]. ☆ *Eşanl.* **gezim**; ◉ **bisiklet ~ i**, ◘ **Bisiklet**; ◉ **etkin ~**, Asıl anlamında turizm olup her zaman ikamet edilen yerin dışında yapılan bir ikamet, seyahat ve ekskürsiyon anlamına gelir. [*ing.* Active tourism; *Fr.*Tourisme actif]; ◉ **hacim ~ i**, Bir şehir, bir bölge veya bir memleket kadrosu içinde turistik kaynaklarından ve orada oturan turistlere gösterilen kolaylıklardan en iyi bir şekilde yararlanmayı sağlayan imkânların tümü. [*Ing.* Receptive tourism; *Fr.* Tourisme réceptif]; ◉ **sosyal ~**, İktisaden zayıf toplum katlarınca yapılan alıştırma turizmi. [*Ing.* Low-cost travel; *Fr.* Tourisme social]; ◉ **üniversite ~ i**, Genel olarak müşterek bir şekilde üniversite öğrencileri tarafından, kültür programları ve imkânlarına uygun şartlar için yapılan turizm. [*Ing.* Student travel; *Fr.* Tourisme universitaire].

~ **bürosu**, İdarî bakımdan resmî veya resmî olmayan, prensip olarak kâr amacı gütmeyen, tek amacı bir istasyon, bir bölge veya bir memleketin turistik gelişmesi yönünde enformasyon, propaganda, kabul ve teknik dokümantasyon sağlamak gibi görevleri bulunan kurum. [*Ing.* «Local» tourist information bureau; *Fr.* Bureau de tourisme].

~ **danışma bürosu**, *tur.* Yolculuk ve turizme ilişkin her türlü bilgileri vermekle görevli büro. [*Ing.* Tourist information bureau; *Fr.* Bureau de renseignement de tourisme].

~ **derneği**, *tur.* Mahallî, bölgesel veya ulusal plânda kurulara amacı, turistik hazineleri korumak ve değerlendirmek ve kendi başına bu konudaki turistik varlıkları değerlendirmekten ibaret olan uzman veya uzman olmayan kişilerden meydana gelen kuruluş. [*Ing.* Touring association; *Fr.* Association de tourisme].

~ **gümrük belgeleri**, *tur.* Nitelikleri ve verilme şartları ne olursa olsun amacı bir otomobil sahibinin bir veya birkaç hududu, gittiği yabancı memleketin gümrüğünde aracının normal olarak girişte dahi ödemesi gereken vergi tutarını ödemek veya emanete almağa lüzum kalmaksızın asgarî formalite ile geçmesini sağlamaktan ibaret olan belgeler. [*Ing.* Customs documents; *Fr.* Documents douaniers de tourisme].

~ **vizesi**, ◘ **Vize.**

turkuaz, i. *Fr. turquoise.* ◘ **Firuze.**

turluk, durluk,-ğu, i. Durulan ve oturulan yer, önemsiz mesken. [*Fr.* Logis].

turmalin, i. *Fr. tourmaline. (Seylan adasına yerli halkın verdiği ad Turamali'den). min.* Taş yapıcı bir mineral. Flüordan başka, demir, manganez ve magnezyum kapsayan ve alüminyum borosilikatlardan meydana gelen minerallerin tümü. Romboedrik sistemde billürlaşır. Sertliği yüksektir. [*Ing.* ve *Fr.* Tourmaline]. ◘ *LEVHA: 119.*— **DEĞERLİ TAŞLAR.**

~ **pensi**, *opt.* ◘ **Pens**[1].

turmalinleşme, i. *petr.* Bir kayada turmalin oluşumu. *(Bu oluşum, meselâ bazı granitlerde, oluşum için gerekli elementleri /bor v.b./ taşıyan fumerollerin etkisiyle açıklanabilir).* [*Ing.* Tourmalinization; *Fr.* Tourmalinisation].

turna, i. *esk.T. zool.* Bataklık-kuşları *(Grallae)* takımının, Turnagiller *(Gruidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 140 sm.'dir. Kül rengindedir. Avrupa ve Kuzey Afrika'da toplu halde yaşar ve göç eder. [*Osm. Kerakî*; *Lat. Grus grus; ing.* Common crane; *Fr.* Grue cendrée]. ⊙ ~ **yı gözünden vurmak**, *dey.* Ele geçen fırsatı kaçırmayarak umulmadık bir kazanç sağlamak. [*Ing.* To hit the mark, to do a good stroke of business; *Fr.* Faire mouche, décrocher la timbale, gagner le gros]. ⊙ **Amerika** ~ **sı**, *zool.* Bataklık kuşları *(Grallae)* takımının, Turnagiller *(Gruidae)* familyasından bir kuş türü. [*Lat. Grus americana*]; ⊙ **Nil** ~ **sı**, *zool.* ◘ **Nilturnası**; ⊙ **Mısır** ~ **sı**, *zool.* ◘ **ibis**; ⊙ **telli** ~, *zool.* ◘ **Telliturna.**

~ **ayağı**, ◘ **Turnaayağı.**

~ **balığı**, ◘ **Turnabalığı.**

~ **geçidi**, ◘ **Turnageçidi.**

~ **gözü gibi**, *dey.* Duru sarı. [*Ing.* Clear yellow].

~ **katarı**, *dey.* Arka arkaya ve teker teker dizilmiş halde. [*Ing.* A flock of craners, a procession of people].

~ **kırı**, ◘ **Kır**[1].

~ **olmak**, *arg. (oyunda)* Batmak: *Iki buçuk papelimiz şıpınişi turna oldu be abi, hâlâ mı oynayalım?* [*Ing.* To lose; *Fr.* Perdre].

Turna, öz. i. *astr.* Güney Yarımgökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Lat. Grus (= Gru); Ing.* Crane; *Fr.* Grue]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR I.**

turna.ayağı, b.i. *bot.* ◘ **Düğüncüçeği.**

turna.balığı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Turnabalığıgiller *(Esocidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 40-100 sm. Avrupa'da yaşayan tek turna balığı türü. Çok yırtıcıdır. Yumurtalarından havyar yapılır. Eti yenir. *(Geniş tenyaya ikinci arakonakçılık yapar).* [*Lat. Esox lucius; Ing.* Pike; *Fr.* Brochet commun].

turna.balığıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Tek-omuzlular *(Haplomi)* alt takımına giren bir familyası. Vücutları uzun ve yuvarlaktır. Ağızlarında 700 dişleri vardır. Çok yırtıcıdırlar. Avrupa ve Kuzey Asya tatlı sularında yaşarlar. **Turna balığı** *(Esox lucius)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Esocidae; Fr.* Ésocidés].

turnacı /tur:nacı/, i. *teşk. tar.* Yeniçeri ocağında bir sınıf asker. [*Ing.* Keeper of the cranes at the imperial palace, member of the seventy-third regiment of Janissaries; *Fr.* Naguère janissaire de 73 ème bataillon]

turnacıbaşı, i. *teşk. tar.* Turnacıların en büyük kumandanına verilen ad.

turna.gagası, b.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sardunyagiller *(Geraniaceae)* familyasından, çokyıllık, otsu bitki. Yaprakları palmat damarlı, çiçekleri aktinomorf, 10 stamen da verimlidir. Meyva, stilusun yay gibi kıvrılmasıyle orta eksenden ayrılır; şekli **turna gagasını** andırır. *Geranium robertianum*, **kanrenkli turnagagası** *(Geranium sanguineum)*, **yumrulu turnagagası** *(Geranium tuberosum)* Türkiye'de yetişen türleridir. [*Lat. Geranium; Ing.* Geranium, cranesbill; *Fr.* Géranium].

☆ *Eşanl.* **çobaniğnesi, ıtırçiçeği.**

turna.gagasıgiller, b.ç.i. *bot.* ◘ **Sardunyagiller.**

turna.geçidi, b.i. Baharda olan bir fırtına. [*Ing.* Spring storm; *Fr.* Une des tempêtes du printemps].

turnagiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Bataklık-kuşları *(Grallae)* takımının bir familyası. Boyunları ve kanatları çok uzundur. Iridirler. Eski Dünyada ıslak yerlerde yaşarlar. **Turna** *(Grus grus)*, **telliturna** *(Anthropoides virgo)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Gruidae; Fr.* Gruidés].

turna.gözü, b.s. Berrak ve parlak sarı. [*Ing.* Color of a crane's eye, light yellow; *Fr.* Couleur jaune clair et brillante].

turna.kırı, b.s. Kırmızımtırak gri. [*Ing.* Ash-gray color; *Fr.* Gris rougeâtre].

turne, i. *Fr. tournée.* Oyun göstermek için yer yer dolaşma: *Turneye çıkmak.* [*Ing.* Tour].

☆ *Eşanl.* **dolaşı.**

turnerit, i. *Fr. turnérite. (Ingiliz kimyacısı E. H. Turner'in adından). min.* Doğal seryum, lantan ve didim fosfat, monazit çeşididir. [*Ing.* Turnerite].

turnet, i. *Fr. tournette. matb.* ve *fot.* Klişecilik ve ofset kalıpların hazırlanmasına, çinko plâkaların hazırlanmasına *(hassas tabaka ile)* ince ve düzgün olarak kaplanmasına ve aynı zamanda kurumasına yarayan âlet. [*Ing.* Whirler, circular print-trimmer; *Fr.* Tournette].

turnike, i. *Fr. tourniquet.* § ❶ Geçenleri sayacak düzeni olan veya teker teker geçmeyi sağlayan döner dolaplı geçit. [*Ing.* ve *Fr.* Tourniquet]. ☆ *Eşanl.* **çevir-geç**; § ❷ *cerr.* Toyakaya benzeyen alet. *(Acil durumlarda bir uzvun büyük atardamarını sıkarak kanamayı durdurmağa yarar).*

turno /tur:no/, i. *It.* Bir dilli, yani bir tekerlekli makara.

turn(u)sol.-lü, s. *Fr. tournesol. < It. tornasole. kim.* Bir takım bitkilerden çıkarılan ve bir sıvının asid veya alkali olduğunu anlamak için kullanılan bir boya. *(Turnusole batırılmış bir kâğıt parçasının rengini alkaliler maviye, asidler kırmızıya çevirir.* [*Ing.* Turnsole].

~ **boyası**, *kim.* Aynı özellikleri taşıyan sulu turnusol çözeltisi.

~ **kâğıdı**, *matb.* Mavi bitkisel madde ile yapılan ve kimya maddelerini kontrola yarayan kâğıtlar. [*Ing.* Litmus paper; *Fr.* Papier de tournesol].

turnuva, i. *Fr. tournoi.* § ❶ *sp.* Birkaç takımın katıldığı spor yarışması. [*Ing.* Tourney; *Fr.* Tournament]; § ❷ XII. yüzyılda Avrupada kör kılıçlarla ve at üstünde yapılan savaş oyunu. [*Ing.* Tourney, tournament].

turosa, i. *den.* Gabya ve babafingo ve kuntura serenlerini bulundukları çubuklara bağlayan halatlara veya serenleri direk veya çubuklar üzerinde sıkıp tutan çember.

turp.-pu, i. *bot. Fars. turf. turb* veya *turub. bot.* Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, yaprakları karşılıklı, çiçekleri beyaz, sarı veya mor renkte ve salkım durumunda, meyvesi acımsı, etli olan kökleri yenir bir veya çok yıllık bitki olup, **beyazturp, kırmızıturp, karaturp, yabanturpu, bayırturpu** gibi türleri vardır. [*Osm.* Hilb; *Lat. Raphanus; ing.* Radish; *Fr.* Radis]. ◘ *ŞEKİL: 477* — **SEBZELER**; ⊙ ~ **un sıkından sayreği iyidir**, *at.* Görüşmeyi, konuşmayı çok sıklaştırmamak doğrudur; ⊙ **bayır** ~ **u**, *bot.* Baharlı ve iri bir turp çeşidi. [*Ing.* Cultivated radish; *Fr.* Radis cultivé]; ⊙ **fındık** ~ **u**, *bot.* Yuvarlak, oval veya uzunca şekilli, kırmızı renkte, çabuk büyüyen bir turp çeşidi; ⊙ **kestane** ~ **u**, *bot.* Basık yuvarlak şekilli, kabuğu ve eti beyaz renkte bir turp çeşidi. [*Ing.* Turnip radish; *Fr.* Espèce de radis rond]; ⊙ **kırmızı** ~, *bc*[4]. Irl, uzun şekilli, lezzetli ve baharlı bir turp çeşidi. Kültürü yapılır. [*Lat. Raphanus sativus var. radicula*]. ~ **gibi**, *dey.* Esenliği yerinde. [*Ing.* Sturdy, robust, healthy and strong, hale and hearty].

~ **kelebeği**, *zool.* ◘ **Küçük lahana kelebeği.**

~ **solucanı**, *zool.* ◘ **Turpsolucanı.**

turpgiller, ç.b.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Rhoeadales* takımından, çoğunluğu Kuzey yarıkürenin ılıman ve özellikle Serin bölgelerinde yetişen, bir iki veya çok yıllık, otsu, nadiren küçük çalı şeklinde bitkiler familyası. Yapraklar almaşık, basit, bazen parçalı ve stipulasızdır. Çiçekler erdişi, bilateral simetrili, bazen zigomorftur. Kaliks 4 sepalden, korolla haç oluşturan 4 petalden yapılmıştır. Stamen adedi 6 *(ender olarak 4 veya 2)*, stamenler tetradinamdır. Yumurtalık üst durumlu, 2 karpelli ve yalancı bir perdenin bulunuşundan dolayı 2 gözlüdür. Meyva tipik olarak silikva veya silikula, bazen nuks veya lomentumdur. Tohumlar çoğunlukla müsilaj, yağ ve yakıcı lezzetli kükürt glikozitleri taşırlar. Tohum içinde, embriyonun kökçüğü kıvrılmıştır ve 2 kotiledonun ya yan tarafında, ya da sırt tarafında yer almıştır veya iki kotiledon iç içe V şeklinde boyuna olarak katlanmış ve kökçük bu kıvrım içine yerleşmiştir. Yaklaşık olarak 350 cins ve 2500 kadar türü vardır. Türkiye'de 85 cins ve 450'den fazla türü yetişmektedir. Bu familyanın kimyasal özelliği, bitkilerinin kükürt glikozitleri taşımasıdır. Başlıca türleri: Siyah hardalotu, lahana, karalahana, karnabahar, alabaş, kolza, şalgam rapistra, beyaz hardalotu, turp, roka, ızgın, tere, çoban çantası v.b. [*Osm.* Salibiye; *Lat.* ve *Ing. Cruciferae; Fr.* Crucifères, cruciféracées].

turp.solucanı, b.i. *zool. Heteroderidae* familyasından, turp ve benzeri bitki köklerinde yaşayan, küçük iplikkurdu. [*Lat. Heterodera schachtii; Fr.* Hétérodère].

turre, i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Alın saçı; § ❷ Kıvırcık saç lülesi. ◘ **Ca'd**; § ❸ Kumaşın etrafında çekilen kılaptandan süs.

turş, s. *Osm. < Fars. esk. Ekşl.* ◘ **Hâmız, turuş, turş, türüş.**

turşu, i. *Osm. < Fars. turşi.* § ❶ *mutf.* Tuzlu suda veya sirkede bırakılarak özel bir kıvama getirilmiş hıyar, lahana, patlıcan, biber, pancar, havuç gibi yiyecekler. [*Ing.* Pickle; *Fr.* Pickles]; § ❷ *arg.* Son derecede sarhoş. [*Ing.* Very drunk; *Fr.* Ivre mort]; ⊙ **biber** ~ **su**, *mutf.* ◘ **Biber**; ⊙ **hıyar** ~ **su**, *mutf.* ◘ **Biber**; ⊙ ~ **su çıkmak**, *dey.* § ❶ Çok yorulmak; § ❷ Ezilmek, parçalanmak: *Portakalların turşusu çıkmış*; ⊙ ~**sunu kurmak**, *dey.* «*Bir şeyin elden çıkarılması gerektiği halde buna bir türlü kıyamamak*» anlamıyla kınamsıma yollu söylenir: *Sen bu köhne masayı saklamana bak, belki ileride turşusunu kurarsın...* [*Ing.* To keep indefinitely, to spoil by not using].

~ **basmak**, *mutf.* ◘ **Basmak.**

~ **gibi**, *dey.* Pek yorgun. [*Ing.* Very weary].

~ **kurdu**, *zool.* ◘ **Kurt**[3].

~ **kurmak**, § ❶ Turşuluk şeyleri kavanoz veya fıçıya bastırmak. [*Ing.* To pickle; *Fr.* Mettre des fruits en conserve]; § ❷ *(Yemeğin)* tadı bozulmak, ekşimek.

~ **lapası**, *mutf.* ◘ **Lapa.**

~ **olmak**, *dey.* Pek gevşemek, içi geçmiş olmak. [*Ing.* To become slack, to have no energy].

turşucu, i. Turşu yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of pickles; *Fr.* Fabricant au marchand de turşu].

turşuculuk,-ğu, i. Turşu yapma veya satma işi. [*Ing.* Pickle making and selling].

turşuluk, s. Turşu yapmaya elverişli: *Turşuluk biber.* [*Ing.* Material suitable for pickling; *Fr. (Légumes)* sons à être saumurés].

turta /tur:ta/, i. *It. torta.* Kesilip dilimlere ayrılmak üzere yapılmış, üzeri yufka kaplı, meyveli veya kakaolu büyük pasta. [*Ing.* Cake, pudding; *Fr.* Tourte].

turuncu, s. § ❶ Turunç rengi, sarıya çalan kızıl. [*Ing.* Orange *(colour)*; *Fr.* Orangé]; § ❷ i. Sarıya çalan kızıl renk: *Canlı bir*

turuncu. [*ing.* Orange colour]. ☆ *Eşanl.* **turunç**; § ❶ *boyacılık.* Rengi, güneş ışığının ayrılma tayfında sarı ile kırmızı arasında yer alan bir pigment, bir boyarmadde veya bilaka için kullanılır. ⊙ **sarı ~ renk,** *demir.* ◘ **Sarı.**

~ ekran, *fot.* ◘ **Ekran.**

~ renk, Sarı ile kırmızının birleşmesinden hâsıl olan portakal kabuğu rengi. [*Ing.* Orange colour; *Fr.* Couleur orange].

turunç, i. *Osm.* < *Fars. turunc. bot.* § ❶ İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sedefotugiller *(Rutaceae)* familyasından, 1-6 m. boyunda, kışın yaprak dökmeyen, uçucu yağ taşıyan küçük ağaç. Yaprakları tam, ovat, parlak, derimsi ve almaşık dizilişlidir. Yaprak sapları az çok kanatlıdır. Beyaz renkli ve güzel kokulu çiçekleri saplıdır; tek veya az çiçekli simoz durumlarda toplanmıştır. Kaliks çan şeklinde 5 loplu, korolla 5 petallidir. Stamenler 20-25 tanedir. Meyva küre şekilli ve sarı-turuncu renkli bir bakkadır; 8-12 dilim taşır. Dilimlerin içinde bulunan usare ekşimsi-acı lezzetlidir. Tamamen olgunlaşmamış meyvaların kabukları *(Pericarpium Aurantii amari)* mümkün mertebe albedo kısmından temizlendikten ve kurutulduktan sonra turunç kabuğu drogunu oluşturur. Uçucu yağ, vitamin C, pektin ve bir ramnoglikozit olan hesperidin taşır. İştah açıcı, midevî, koku ve lezzet vericidir. Bitkinin çiçeklerinden su buharı distilasyonu ile elde edilen uçucu yağ *(Oleum Aurantii Floris = Oleum Neroli)* «**turunç çiçeği esansı**» adı altında parfümeride ve eczacılık sanayiinde çok kullanılır. Çiçeklerden elde edilen su *(Aqua Aurantii floris)* parfumeri ve eczacılık sanayiinde kullanılır. Ayrıca çocuklara yatıştırıcı olarak verilir. Yaprıklar infuzyon halinde spazm giderici ve hazım kolaylaştırıcı olarak kullanılır. Yapraklarından da su buharı distilasyonu ile bir uçucu yağ elde edilir. Bu uçucu yağ parfümeride «*essence de petit grain*» adı ile tanınır. [*Lat. Citrus aurantium, Citrus aurantium var.amara; Ing.* Sour orange, Seville orange; *Fr.* Bigaradier]; § ❷ Bu ağacın portakalı andıran, koyu turuncu renkli, lezzeti acı ve ekşi olan meyvası. [*Ing.* Sour orange, Seville orange, bitter orange; Fr. Bigarade, orange amère].

turunçgiller, b.i. *bot.* ◘ **Sedefotugiller.**

turunçgil.kırmızı.örümceği, b.i. *zool.* Yalnız turunçgiller üzerinde yaşayan ve yılda 10-15 kuşak üreyebilen minik eklembacaklı. [*Lat. Paratetranychus citri; Ing.* Citrus red spider].

turunçgil.kök.solucanı, b.i. *paraz. Tylenchidae* familyasından, turunçgil köklerine yerleşerek, yaprakların sararmasına ve meyve dökümüne, bulaşmanın yoğun olduğu yıllarda ağaçların büsbütün kurumasına yol açan küçük iplik kurdu. [*Lat. Tylenchulus semipenetrans; ing.* Citrus root nematode].

turunçgil.pamuklu.biti, b.i. *zool. Pseudococcidae* familyasından, turunçgillerden başka, çeşitli süs bitkilerine de üşüşen, esmerimsi kırmızı pamuklu bit. [*Lat. Pseudococcus citri; ing.* Citrus mealybug].

turunçgil.tomurcuk.akarı, b.i. *paraz.* Limonlarda, en çok tomurcuk olmak üzere, çiçek, yaprak ve filizlere üşüşerek önemli bozukluklar doğuran yumru akarı. [*Lat. Aceria sheldoni; Ing.* Citrus bud mite].

turunç.yaprak.biti, b.i. *paraz.* Turunçgillerden başka çay sürüngenlerine de saldıran, esmer ya da koyu kırmızı yaprakbiti. [*Lat. Taxoptera aurantii; ing.* Citrus aphid].

turuş, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ekşi. ◘ **Hâmız, turş.**

Tuskarora'lar, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Amerika'da kızılderili halk. Iroquois konfederasyonuna dahil olup Iriuois lehçesi konuşurlar. [*Ing.* ve *Fr.* Tuscaroras].

ûsen /tüsen/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Serkeş, sert, harın *(at).*

ustugan, i. *Çağatayca.* Kâse.

uş, i. *Fr. touche.* § ❶ Piyano gibi müzik cihazlarında veya daktilo, hesap makinesi gibi makinelerde parmak vurulan yerlerin adı. [*Ing.* Key; *Fr.* Clavier]; § ❷ *sp. (Güreşte)* Sırtın yere gelmesi. [*ing.* Touch]; § ❸ Yağlıboya ressamlığında fırçadaki boyanın tuvale sürülüş biçimi: *Sert tuş. Hafif tuş.* [*Ing.* Touch]; § ❹ *sp.* Eskrimde eskrim âletinin ucunun hasmın vücuduna değmesi. [*ing.* Hit]; ⊙ **bağlayıcı ~ lar,** *res.* ◘ **Bağlayıcı.**

Tuş, öz. i. *dilb.* Kafkasya'nın güneyinde konuşulan Gürcü lehçesi. [*Ing.* Tush].

tûşe /tüşe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ölmeyecek kadar yenecek şey, azık. ◘ **Kut-i lâ-yemût.**

tuşe, i. *Fr. toucher.* § ❶ *müz.* ◘ **Dokunuş;** § ❷ *tıp.* (a) Dölyolundan yoklamak suretiyle, özellikle gebe kadını muayene etmek. (b) Makat yoluyle yoklamak suretiyle leğen içindeki organları *(prostat v.b.)* muayene etmek.

Tuş'lar, ç. öz. i. *etn.* Orta Kafkasya'nın her iki yamacında yasayan gürcü halk. [*Ing.* ve *Fr.* Tushs].

tût /tût/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Dut.

tuta, z. *esk.* Alacağa veya vereceğe sayılmak üzere. [*Osm.* Mahsuben; *ing.* On account, sum stopped on account of a claim].

tutacak,-ğı, i. < *tutmak.* Bir şeyin veya âletin elle tutulacak sapı ve kulpu. [*Fr.* Manche, anse]; ⊙ **gazete tutacağı,** ◘ Gazete.

tutaç*,-cı, i. < *tutmak.* § ❶ *kim.* Laboratuvar maşası, [*ing.* Pincers, tongs, pince]; ◘ **Tutak*;** § ❷ *h.d.* Tencereyi atesin üzerinden kaldırırken kullanılan bez.

tutak,-ğı, i. < *tutmak.* § ❶ Bir şeyin tutulacak yeri: *Saban tutağı. Bıçak tutağı. Kılıç tutağı. Tüfek tutağı.* [*ing.* Handle; *Fr.* Manche]; § ❷ Kızgın kapları tutmak için kullanılan ve birbirine şeritle bağlı bulunan bez çifti. [*Ing.* Pot holder]; § ❸ Maşa, kerpeten gibi âletlerin, tutmaya yarayan kanatlarından her biri; § ❹ Inanca için hasma verilen veya hasım tarafından alınan insan. [*Osm.* Rehine; *Ing.* Hostage; *Fr.* Otage]; § ❺ *sp. (Eskrimde)* Kılıç oyunu savutlarının elle tutulan bölümü. [*Osm.* Kabza; *Ing.* Hilt; *Fr.* Poignée].

tutam, i. *esk. T.* Elle veya parmak uçlarıyla tutulabilen miktar: *Bir tutam ot. Iki tutam tuz.* [*ing.* Amount that can be grasped by the fingers, pinch, small handful; *Fr.* Poignée].

tutamaç,-cı, i. < *tutmak.* Bir şeyin tutulup çekilecek yeri.

tutamak,-ğı, i. < *tutmak.* § ❶ ◘ **Tutamaç;** § ❷ Tutunacak şey. [*Ing.* Anything to be taken hold of ; *Fr.* Partie d'un objet par où on le tient, on le tire etc., prise]; § ❸ Delil, kanıt. [*Osm.* Beyyine; *Ing.* Proof, evidence; *Fr.* Preuve].

tutamlamak (-i), f. Bir tutam almak. [*Ing.* To measure by handfuls, to take as a handful; *Fr.* Mesurer avec la main, lier en botte].

tutam tutam, z. ve s. Demet halinde, demet demet. [*Ing.* In small handfulls, in bunches].

tutanak,-ğı, i. < *tutmak.* § ❶ Meclis, mahkeme gibi yerlerde söylenen sözlerin olduğu gibi yazılmışı. [*Osm.* Zabıt *(ceridesi); ing.* Proceedings, protocol, minutes, record; *Fr.* Procès-verbal]; § ❷ Ilgilileri tarafından imzalanmış olup bir durumu anlatan yazı. [*Osm.* Zabıt (varakası)]; § ❸ Birçok kimseler tarafından imza edilen rapor. [*Osm.* Mazbata; *Ing.* Official report; protocol; *Fr.* Protocole]; § ❹ *post.* Postada ve posta maddelerinde görülen tecavüz, hasar, kayıp, noksanlık v.b. olaylar hakkında bir kurul tarafından düzenlenen rapor. ⊙ **seçim tutanağı,** *huk.* ◘ **Seçim.**

~ dergisi, *huk.* Meclis iç tüzüğüne göre, cereyan eden müzakerelerin olduğu gibi tespit ve neşredildiği dergi.

☆ *Eşanl.* **Zabıt ceridesi.**

~ özeti, *huk.* Parlâmentodaki görüşmeleri, alınan kararları kapsayan ve üyelere dağıtmak üzere basılan kâğıtlar.

~ yaprağı, *huk.* Herhangi bir olayı tespit eden, belli şekillere uygun, ilgililerin imzasını taşıyan yazılı belge.

☆ *Eşanl.* **Zabıt varakası.**

tutar, i. < *tutmak.* § ❶ Nicelik bakımından bir şeyin topu. [*Osm.* Miktar-ı baliğ; *Ing.* ve *Fr.* Total]; § ❷ Para miktarı. [*Osm.* Meblâğ; *Ing.* Amount; *Fr.* Somme].

tutarak, tutarık, tutarga, i. § ❶ Ruh hastalığı nöbeti. [*Ing.* Fit, seizure]; § ❷ Sara. [*Ing.* Epilepsy; *Fr.* Epilepsie]; ⊙ **~ ı tutmak,** *mec.* Huysuzluğu depreşmek. [*Ing.* To have a seizure, to have a fit of obstinacy].

tutarlı*, s. Her yanı birbirini tutan, arada çelişme bulunmayan. [*Osm.* Insicamlı; *ing.* Consistent, rational, congruous; *Fr.* Conséquent,-ente].

tutarlık*,-ğı, i. Birbirini tutar olma hali. [*Osm.* Insicam; *ing.* Coherence, harmony, regularity, congruency, congruity, congruence; *Fr.* Conformité, convenance].

☆ *Eşanl.* **bağdaşım, uygunluk, düzgünlük.**

tutarlılık,-ğı, i. § ❶ Tutarlı olma; § ❷ *sosy. psik.* Bir soruşturmada, soru sorulan öznenin görüşünden, davranışından caymaması.

~ derecesi, *sosy. psik.* Özne tarafından verilen değişik cevaplar arasındaki uygunluk derecesi.

tutarsız, s. Hiç bir yanı öbür yanlarını tutmayan, birbirini çelen. [*Osm.* Gayri müntiç; *ing.* Inconsistent, incongruous; *Fr.* Inconséquent,-ente].

tutarsızlık,-ğı, i. Tutarsız olma hali. [*Osm.* Insicamsızlık. [*Ing.* Inconsistence, incongruousness, incongruity; *Fr.* Désaccord, manque d'harmonie, inconséquence, incongruité]; ⊙ **fikir tutarsızlığı,** *psiky.* ◘ **Fikir;** ⊙ **heyecansal ~,** *psik.* ◘ **Heyecansal.**

tûtî /tütî/, i. ç: **tûtiyân.** *Osm.* < *Fars.* Dudu, papağan cinsinden taklit yapan bir kuş.

tûti.nâme /tütînâme/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Tuti hikâyelerinden bahseden manzum veya mensur eser; § ❷ Asılsız, mânasız, uydurma sözler, hikâyeler.

tûtiyâ /tütiyâ/, i. *Osm.* < *Fars. esk. kûm.* Çinko.

tûtiyân /tütiyân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* **tûtî'** nin çoğulu.

tutkal, i.< *tutmak.* Deri ve kıkırdak gibi hayvan maddelerinden çıkarılan ve tahta, kâğıt ve benzeri şeyler yapıştırmaya yarayan madde. [*Ing.* Glue, sizing; size; *Fr.* Colleforte, glu]; ⊙ **~ dan geçirmek,** *cilt.* ◘ **Geçirmek;** ⊙ **bahri ~,** *den.* ◘ **Bahri²;** ⊙ **balık ~ ı,** ◘ **Balık;** ⊙ **boncuk ~,** *ağ. iş.* ◘ **Boncuk;** ⊙ **dekstrin ~ ı,** *kim.* ◘ **Dekstrin;** ⊙ **ince ~,** *ağ. iş.* ◘ **ince;** ⊙ **kıkırdak ~ ı,** *tekn.* ◘ **Kıkırdak;** ⊙ **kolonya ~ ı,** *matb.* ◘ **Kolonya.**

~ boyası, *ağ. iş.* Boya-tutkal karışımı.

~ çizgisi, *ağ. iş.* Yapıştırılan iki parça arasındaki tutkal kalınlığının dıştan görünüşü.

~ fırçası, *ağ. iş.* Tutkal sürmek için kullanılan, değişik biçim ve büyüklükte fırça. [*Ing.* Glue brush].

~ gibi, *dey.* Sırnaşık ve yapışkan kimseler için söylenir. [*ing.* Sticky *(used of a person one can't get rid of)*].

~ lekesi, *ağ. iş.* (a) Uygun olmayan çalışma sonucunda ağacın tutkalla lekelenmesi; (b) Yapıştırılan kaplamada, tutkalın kaplama yüzüne çıkması.

~ macunu, *ağ. iş.* Hazırlanışında yapıştırıcı ve bağlayıcı gereç olarak tutkaldan yararlanılan ağaç macunu. [*ing.* Glue paste].

~ mengenesi, *ağ. iş.* Tutkalla birbirine yapıştırılan iki parça tahtayı sıkıştırarak tutkal kuruyuncaya kadar o durumda tutmak için marangozların kullandıkları mengene. [*Ing.* Glue clamp; *Fr.* Serre].

~ presi, *kâğıtç.* ◘ **Pres.**

~ sobası, *ağ. iş.* Tutkal eritmede ve pres saçlarının ısıtılmasında kullanılan büyük soba.

~ sürme makinesi, *ağ. iş.* Tablalara veya ağaç levhalara, silindirleri arasından geçerken tutkal süren özel makine. [*Ing.* Glue-spreading machine,glueing machine].

~ şerbeti, *ağ. iş.* Içine çok az eritilmiş tutkal katılan ılık su.

~ tarağı, *ağ. iş.* Geniş yüzeylere eşit kalınlıkta tutkal sürebilmek için kullanılan, kenarlarından biri testereye benzeyen, ağaç veya madensel araç.

~ tavası, *ağ. iş.* Sıcak tutkalın *(glüten tut-*

kalının) eritilmesinde kullanılan, genellikle bakırdan yapılmış özel kap.

tutkallama, i. § ❶ Tutkallamak eylemi. [*Ing.* Gluing, sizing]; § ❷ *res.* Bir duvar veya tavana tutkalla resim yapıştırmak işlemi; § ❸ *tekn.* Birbirine bağlanmış tahta levhaları sağlamlaştırmak için üstlerine üstüpü yapıştırma.
~ **makinesi**, § ❶ *ciltç.* Tutkallama işlemlerini çabuklaştırmak için kullanılan, sıvı tutkal banyosu içinde dönen bakırdan bir silindirle donatılmış makine. [*Ing.* Glue spreader]; § ❷ Kontrplak yapımında kaplama levhalarının her iki yüzüne tutkalı düzgün olarak dağıtan makine. *(Baskı makinelerinin mürekkep merdanelerine benzeyen döner silindirlerden meydana gelir).*

tutkallamak (-i), f. § ❶ Tutkal sürmek, tutkalla yapıştırmak. [*Ing.* To glue, to size; *Fr.* Coller avec de la colle-forte, attacher fortement]. § ❷ *ciltç.* Başka bir tabaka üzerine yapıştırılacak kâğıt veya karbon yaprağın yüzeyine tutkal sürmek. § ❸ *fot.* Bir fotoğraf kâğıdını duyarlı hale getirmeden önce, ince bir tabaka halinde jelatin, albümin veya nişasta kolasıyle kaplamak. § ❹ *tekn.* Kontrplak yapımında yapıştırılacak levhaların üzerine bir tutkal tabakası sürmek.

tutkallı, s. § ❶ Tutkal sürülmüş. [*Ing.* Glued, sized; *Fr. Enduit*, enduite de la colle forte]; § ❷ İçinde tutkal bulunan.
~ **kâğıt**, ◘ **Kâğıt**.

tutkanlık,-ğı, i. *huk.* ◘ **Zilyedlik**.

tutku*, i. < *tutmak, psik.* Öteki özlemlerin üstüne çıkmış aşırı özlem, tutkunluk. [*Osm.* Ihtiras, iptilâ; *ing.* Passion; *Fr.* Passion]. ~ **romanı**, *ed.* ◘ **Roman.**

tutkulu*, i. Tutkularının itimine kapılan kimse. [*ing.* Passionate; *Fr.* Passionné, ardent].
~ **idealist**, *psikopatol.* ◘ **idealist.**

tutkun*, s. *esk. T. tutgun.* Gönül vermiş. [*Osm.* Meftun; *ing.* In love with; *Fr.* Amoureux,-euse].

tutkunluk*,-ğu, i. Tutkun olma hali. [*Osm.* Meftuniyet; *ing.* Passion, love; *Fr.* Amour, passion].

tutma, i. *huk.* § ❶ ◘ **Tevkif**; § ❷ **Yanaşma**[2]; § ❸ *fels.* Husserl'de, şimdiyi düşünmek için geçmişi tespit eden bilincin edimi; § ❹ *hidr.* Yağışların getirdiği suyu akarsulara ulaşmadan tutma gücü veya işi; ⊙ **aşının** ~ **sı**, *tıp.* ◘ **Aşı**; ⊙ **baş** ~, *hava.* ◘ **Baş**; ⊙ **deniz** ~ **sı**, *coğr.* ◘ **Deniz.**
~ **duvarı**, *inş.* Bir setin topraklarını tutmak için inşa olunan kalın duvar. [*Fr.* Mur de soutènement, mur de butée].

tutmaç,-cı, *esk. T. h.d. mutf.* Dört köşe kesilmiş küçük hamur parçalarından yapılan yoğurtlu yemek. [*Ing.* Fresh-made pastry cut in strips and cooked with meat and yogurt].

tutmak (-i), f. *esk.T.* § ❶ Ele almak: *Ateşi tutma, elini yakar.* [*Ing.* To hold; *Fr.* Tenir]; § ❷ Ele geçirmek, yakalamak, avlamak: *Hırsızı tutmak. Kuş tutmak. Balık tutmak.* [*Ing.* To catch; *Fr.* Attraper]; § ❸ Yanında bulundurmak alıkoymak: *Siz gelinceye kadar çocuğu ben tutarım. Bu sözü aklınızda tutun.* [*Ing* To keep, to retain, to preserve; *Fr.* Garder]; § ❹ Özgürlüğünden yoksun edip bir yere kapamak. [*Osm.* Tevkif etmek; *ing.* To capture, to arrest, to seize, to make prisoner; *Fr.* Saisir; entraver, arrêter]; § ❺ Kaplamak, sarmak, doldurmak: *Duman ortalığı tuttu. Bu yazı iki sütun tutar.* [*Ing.* To occupy, to take up, to fill, to cover; *Fr.* Occuper]; § ❻ Almak, üstünde bırakmak: *Bu tahta boya tutmaz.* [*Ing.* To hold up steadily, to hold on to]; § ❼ Hükmü altına almak: *Polis yolları tutmuş;* § ❽ Desteklemek, korumak: *Bu sorunda siz beni hiç tutmadınız. Arkadaşımızı başkan çok tutarmış.* [*Ing.* To support; to take the part *(of)*; to favour; *Fr.* Soutenir]; § ❾ Hoşa gidip kullanmak, benimsemek: *Bu modayı kimse tutmadı.* [*Ing.* To appropriate to oneself; *Fr.* S'approprier]; § ❿ Gereğini yapmak: *Sözünü tuttu;* § ⓫ Uygun gelmek, çelişmez olmak: *Bu söz ötekini tutmuyor.* [*Ing.* To agree with, to tally with]; § ⓬ Hizmetine almak veya kiralamak: *Aşçı tutmak. Araba tutmak. Ev tutmak.* [*Ing.* To engage, to hire; *Fr.* Engager; louer]; § ⓭ Şöyle veya böyle başlamak: *İşi fena tuttular. Yapıyı geniş tuttu.* [*Ing.* To start, to begin; *Fr.* Commencer]; § ⓮ İçine girmek, girişmek: *Tuttuğumuz yol. Daha bir iş tutamadı;* § ⓯ *arg.* Kocası olmak: *Arkadaşım onun kızkardeşini tutar.* [*Ing.* To have as wife]; § ⓰ Dokunmak, hasta etmek veya etkisi altına almak: *Beni deniz tutmaz. Bu uyku ilâcı beni tutmadı.* [*Ing.* To affect; *Fr.* Toucher]; § ⓱ Musallat olmak: *Çocuğu sıtma tutmuş.* [*Ing.* To come *(on)*, to attack one; *Fr. Attraper*]; § ⓲ Ulaşmak, varmak: *O, şimdi köyü çoktan tutmuştur.* [*Ing.* To reach, to arrive; *Fr.* Arriver]; § ⓳ Para toplamı -e varmak: *Aldığım şeyler yüz lira tuttu;* [*Ing.* To amount to, to reach]; § ⓴ Uğramak: *Vapur İzmir'i tutmayacakmış. Burasını rüzgâr tutmaz.* [*Ing.* To stop, to detain]; § ㉑ Şöyle veya böyle bulundurmak: *Evini, üstünü temiz tutmak.* [*Ing.* To keep]; § ㉒ Varsaymak: *Tutalım ki senin bunda suçun yok.* [*Osm.* Farz etmek; *ing.* To suppose, to account, to esteem, to reckon; *Fr.* Supposer, considérer comme]; ㉓ (-i, -e) Hedef olarak almak: *Birini taşa tutmak. Şehri topa* tutmak; § ㉔ (-i, -e) Alacağa (veya vereceğe) saymak: *On lirayı borcunuza tuttum;* § ㉕ (-i, -e) Yaklaştırıp göstermek: *Saatı kulağına tutmak. Ekmeği ateşe tutmak;* § ㉖ (-), Peyda etmek, edinmek: *Çocuğun yemeğine dikkat etmeli ki biraz et, can tutsun;* § ㉗ Kullanmak: *Yaşmak tutmak. Ustura tutmak.* § ㉘ Bağlamak: *Kaymak tutmak. Tane tutmak.* [*Ing.* To take]; § ㉙ nsz. Başlamak: *Sancısı tutmak. Giderken yağmur tuttu. Küçüğünden tutunuz da en büyüğüne kadar.* [*Ing.* To begin; *Fr.* Commencer]; § ㉚ nsz. Beklenen sonucu vermek: *Aşı tutmamış. Dikilen ağaç tuttu.* [*Ing.* To take]; § ㉛ nsz. Iş görebilmek: *Eli ayağı tutarken;* § ㉜ nsz. Sürmek, zaman almak: *Bu iş iki saat tuttu.* [*Ing.* To last, to hold on, to endure]; § ㉝ *yar.* f. Hesap, kayıt, zabıt, not kelimelerine «*etmek*» anlamıyla yardımcı fiil olarak katılır; § ㉞ nsz. Yapışarak veya sokularak çıkmaz olmak: *Çivi iyi tuttu.* [*Ing.* To stick, to adhere]; § ㉟ Bir cümlede fiilden önce ve fiilin kipinde veya ortaç halinde kullanıldığı zaman o fiilin anlattığı işin pek beklenmediği, umulmadığı veya pek uygun düşmediği halde yapıldığını anlatır; bu özellik kalkmak fiilinde de vardır. ◘ **Kalkmak**[13]: *Tuttu, bütün parasını harcadı. Ikide birde tutar, ziyafetler verir. Durup dururken tutup ortaya öyle bir laf attı ki;* ⊙ **tut kelin perçeminden**, *dey.* Çözümü güçlük gösteren bir durum karşısında söylenir; ⊙ **tuttuğu dal elinde kalmak**, *dey.* Dayandığı, güvendiği kimse veya şey önemini yitirerek işe yaramaz duruma gelmek; ⊙ **tuttuğunu koparmak**, *dey.* Her istediği işi becermek. [*Ing.* To succeed in every attempt]; ⊙ **ağzıyle kuş** ~, *dey.* ◘ **Ağız**; ⊙ **aklında** ~, *dey.* Bir şey düşünüp bellemek: *Herkes aklından) bir sayı tutsun.* ⊙ **altın tutsa bakır (pul, toprak) kesilir**, *dey.* ◘ **Altın**; ⊙ **atıp** ~, *dey.* ◘ **Atmak**; ⊙ **başı** ~, *dey.* ◘ **Baş**; ⊙ **bedel** ~, *esk.* ◘ **Bedel**; ⊙ **bir** ~, *dey.* ◘ **Bir**; ⊙ **buz** ~, *dey.* ◘ **Buz**; ⊙ **dilini (sıkı)** ~, *dey.* ◘ **Dil**; ⊙ **dip** ~, *cilt.* ◘ **Dip**; ⊙ **eli kalem** ~, *dey.* ◘ **El**; ⊙ **eli silâh tutan**, *dey.* ◘ **El**; ⊙ **(Birinin) elinden** ~, *dey.* ◘ **El**; ⊙ **gizli** ~, *dey.* ◘ **Gizli**; ⊙ **gözü** ~, *dey.* ◘ **Göz**; ⊙ **kafa** ~, *dey.* ◘ **Kafa**; ⊙ **kar** ~, *dey.* ◘ **Kar**; ⊙ **kendini** ~, *dey.* ◘ **Kendi**; ⊙ **kin tutmaz**, *dey.* ◘ **Kin**; ⊙ **kir** ~, *dey.* ◘ **Kir**; ⊙ **lafa** ~, *dey.* ◘ **Laf**; ⊙ **oruç** ~, *dey.* ◘ **Oruç**; ⊙ **para** ~, *dey.* ◘ **Para**; ⊙ **taraf** ~, *dey.* ◘ **Taraf**; ⊙ **taşa** ~, *dey.* ◘ **Taş**; ⊙ **tavşana kaç tazıya tut**, *dey.* ◘ **Tavşan**; ⊙ **tempo** ~, *dey.* ◘ **Tempo.**

tutmaz, s. ◘ **Tutarsız.**

tutsak,-ğı, i. < *tutmak.* Savaşta ele geçen düşman. [*Osm.* Esir; *ing.* Captive, prisoner; *Fr.* Captive].

tutsaklık*,-ğı, i. Tutsak olma hali. [*Osm.* Esirlik, esaret; *ing.* Captivity; *Fr.* Captivité].

tutsu*, i. ◘ **Vasiyet.**

tutturabildiğine, z. *(Genellikle satış hk.)* Belli bir fiyata bağlı olmaksızın, kabul ettirebildiği fiyata.

tutturaç,-cı, i. < *tutturmak.* Bir şeyin bağlanıp tutturulduğu nesne.

tutturma, i. Tutturmak eylemi.
~ **demiri**, Çamurdan yapılan heykel ve büstlerin çamurlarını tutmak ve şekillerini muhafaza etmek ve çamur yaşken eğrilip şeklini değiştirmemesi için heykelin içine konulan demirler ve iskelet. [*Fr.* Armature].
☆ *Eşanl.* **tutturmalık.**

tutturmak (-i, -e), f. § ❶ Tutmasını sağlamak; § ❷ (-i), Ele almak, girişmek: *Herkes bir yol tutturmuş gidiyor. Bir şarkı tutturmuş, hep onu söyler;* § ❸ nsz. Aklına koyup direnmek: *Gideceğim diye tutturdu, alıkoyamadık.* [*Ing.* To keep bothering somebody to do something *(like a spoiled child)*, to insist; *Fr.* Faire tenir, toucher]; § ❹ (-i, -e), Çivi, topluiğne veya teyel gibi bir araçla bağlamak; § ❺ (-i), Amaca vardırmak.

tutturmalık,-ğı, i. Kopça, toka, düğme gibi, iki şeyi birbirine tutturmaya yarar nesne.

tutu*, i. *esk. T. tutug.* Bir borcun ödeneceğine inanca olarak, ödenince geri alınmak üzere, borçlunun alacaklıya verdiği değerli şey. [*Osm.* Rehin; *ing.* Deposit, pledge, pawn; *Fr.* Gage]. ⊙ ~ **ya koymak**, *dey.* Tutu olarak vermek. [*Osm.* Terhin etmek; *Ing.* To pawn, to pledge; *Fr.* Nantir].

tutucu, s. < *tutmak.* Bir şeyi, bir fikri, bir alışkıyı değiştirmeden, olduğu gibi tutmak isteyen. [*Osm.* Muhafazakâr; *ing.* Conservative; *Fr.* Conservateur,-trice]; ⊙ **buhar** ~ **su**, *döş.* ◘ **Buhar**; ⊙ **damla** ~ **su**, *döş.* ◘ **Damla.**
~ **diş**, *sin.* Filmin alıcı veya göstericide pencere önüne gelişinde, deliklere girerek filmi tutan ve düzgün durmasını sağlayan çıkıntı. [*ing.* Pilot pin; *Fr.* Griffe d'entrainement].
~ **kepçe**, *taşıma.* ◘ **Kepçe.**

tutuculuk*,-ğu, i. Tutucu olma hali, tutucu ilkesi. [*Osm.* Muhafazakârlık; *ing.* Conservatism; *Fr.* Conservatisme].

tutuk, s. *esk. T.* § ❶ Utangaçlığı yüzünden girgin olmayan: *Tutuk adam.* [*Ing.* Timid; *Fr.* Timide]; § ❷ Tutuklanmış olan. [*Ing.* Arrested; *Fr.* Arrêté]; § ❸ Dilinde hafif bir tutukluk olan, dura dura konuşan, serbest ve kolay bir şekilde konuşamayan; § ❹ Kısılmış, tutulmuş, kesik: *Tutuk ses;* § ❺ Kapalı, engellenmiş, tıkanmış: *Tutuk yol, boru;* § ❻ Inme inmiş, felçli. [*Osm.* Meflûç]; § ❼ i. ve s. Tutuklanmış olan, tutuklu *(kimse);* § ❽ i. Yüze örtülen şey, yaşmak; ⊙ **dili** ~, Serbestçe, kolaylıkla konuşamayan; ⊙ ~ **ların çalıştırılması**, *huk.* Mevkufların çalıştırılması.
~ **evl**, ◘ **Tevkifevi.**
~ **su**, *jeol.* Üstünde geçirimsiz bir katman bulunan yeraltı suyu. [*ing.* Confined ground water; *Fr.* Eau captive].
~ **yargı**, *huk.* Bir mahkeme tarafından verilen kararların üst bir makamın onayına bağlı tutulması usulü.
~ **yeraltı suyu**, *trm.* Toprak suyunun gözenek cıdarlarına yapışmış kısmı.

tutuklama*, i. *huk.* Suç işlediğine kuvvetli belirti bulunan kişilerin, kaçmasını, delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla kanunda gösterilen hallerde yargıç kararıyla hürriyetinden geçici olarak yoksul bırakılması durumu. [*Osm.* Tevkif; *Ing.* Arrest; apprehension; *Fr.* Arrestation].

tutuklamak, (-i), f. Yasa yoluyla özgürlükten yoksun ederek bir yere kapatmak. [*Osm.* Tevkif etmek; *ing.* To arrest, to take into custody; *Fr.* Arrêtêr, détenir].

tutuklu*, s. Yasa yoluyla özgürlükten yoksun edilerek bir yere kapatılan kimse. [*Osm.* Mevkuf; *Ing.* Prisoner; under arrest; *Fr.* Détenu].

tutukluk,-ğu, i. § ❶ Tutuk olma hali; § ❷ Işleyemezlik. [*Ing.* Timidity; difficulty in

talking; *Fr.* Paralysie, gaucherie]; ⊛ **dil tutukluğu,** *tıp. psik.* ve *fels.* ◘ **Dil;** § ❸ *sil.* Bir ateşli silâhın çalışmasından meydana gelen ve onun kullanılmasına bir an için engel olan ârıza.

tutukluluk,-ğu, i. Tutuklu olma hali. [*Osm.* Mevkufiyet; *Ing.* The state of being under arrest].

tutulma, i. § ❶ Tutulmak eylemi; § ❷ *astr.* Bir gökcisminin, araya başka bir cismin girmesiyle bütününün veya bir kısmının görünmez olması olayı. [*Osm.* Dâire-i hûsuf; *Ing.* Ecliptic circle; *Fr.* Cercle écliptique]; ⊛ **ay ~ sı,** ◘ **Ay;** ⊛ **boyun ~ sı,** *patol.* ◘ **Boyun;** ⊛ **gün (güneş) ~ sı,** ◘ **Güntutulması;** ⊛ **halkalı ~,** *astr.* Güneş kursunun aydınlık kalan parçasının bir halka şeklinde görüldüğü güneş tutulması; ⊛ **parçalı ~,** *astr.* Gökcisminin sadece bir kısmını gözden gizleyen tutulma; ⊛ **tam ~,** *astr.* Gökcisminin tamamıyle gözden kaybolması.

~ çemberi, *coğr.* Güneşin, gök küresi üzerinde yıllık hareketini yapar gibi göründüğü yörünge. *(Bu çember, gök ekvatoru ile ortalama 23,5 derecelik bir açı yapar. Bu, tutulma çemberinin eğimidir. Bu eğim, çok uzun süreler içinde 21 derece ile 28 derece arasında oynar. Zamanımızda yılda, yarım saniye oynar).* [*Osm.* Dâire-i husûf; *Ing.* Ecliptic; *Fr.* Ecliptique *(cercle)*].

~ evreleri, *astr.* Tutulma boyunca geçen olaylar. [*Osm.* Safha-i husûf; *Ing.* Phases of the éclipse; *Fr.* Phase de l'éclipse].

tutulmak, nsz. f. § ❶ Tutmak işine konu olmak. [*Ing.* To be caught, to be taken; *Fr.* Être pris, être attrapé, être arrêté]; § ❷ *(Ay ve güneş)* Tutulma olayına uğramak. [*Ing.* To be eclipsed; *Fr.* S'éclipser]; ❸ Tutuk hale gelmek. [*Ing.* To stutter, to be tongue-tied]; § ❹ *(Bir üyesi)* işleyemez olmak; § ❺ (-e) Birine tutkun olmak. [*Ing.*To fall in love with, to be struck with; *Fr.* Tomber amoureux]; § ❻ (-e) Bir işe veya birine canı sıkılır olmak: *Bu işe gittikçe tutuluyorum.* [*Ing.* To be angered]; ⊛ **tutulmayan uğru, beyden doğru (Tutulmayan hırsız beyden büyüktür),** *at.* Suçu ispatlanamayan, yakayı ele vermeyen hırsız, böyle bir suç işlemesi düşünülemeyen kimselerle dürüstluk yarışında bulunabilir. ⊛ **dili ~,** *dey.* ◘ **Dil.**

tutulu, s. Tutu olarak alınmış. [*Osm.* Merhum; *Ing.* Deceased, the late; *Fr.* Décédé, défunt].

tutulum, i. < *tutulmak. astr.* Bir yıl boyunca Güneş'in gökküresi üzerinde çizdiği çemberin sınırladığı daire. [*Osm.* Dâire-i husûf; *Ing.* Ecliptic; *Fr.* écliptique].

☆ *Eşanl.* **ekliptik, tutulma dairesi.**

~ eğikliği, *astr.* ◘ **Eğiklik.**

~ eğimi, *astr.* Tutulum ve ekvator düzlemleri arasında kalan açı.

~ ekseni, *astr.* Gökkürenin, tutulma düzlemine dik olan çapı.

~ konsayıları, *astr.* Tutulum düzlemini temel düzlem alan, küresel konsayıları dizgesi *(Bu dizgede, gökküresi üzerinde bir nokta «enlem ve boylam» olmak üzere iki değerle belirtilir).*[*Ing.* Ecliptical coordinates; *Fr.* Coordonnées écliptiques].

~ kutbu, *astr.* Tutulum merkezinden geçen ve ona dik olan doğrunun gökküresini deldiği noktalardan her biri. [*Ing.* Pole of ecliptic; *Fr.* Pôle de l'écliptique].

tutum*, i. < *tutmak.* ❷ Tutulan yol: *Bu adamın tutumunu beğenmiyorum.;* § ❷ Gelir ile gideri, üretim ile tüketimi sarsıntılara meydan vermeyecek biçimde düzenli tutma veya gereksinmelerin sınırlı olanaklarla en verimli bir sıraya göre kaşılanması. [*Osm.* İktisat; *Ing.* Economy; *Fr.* Economie]; ☆ *Eşanl.* **ekonomi;** § ❶ *fels.* Modern felsefede bir insanın bir mesele veya durum karşısında aldığı durum; § ❶ *dok.* Bir tekstil maddesinin elle dokunulduğu zaman üzerimizde bıraktığı durum. *(Sert, yumuşak, dolgun, diri, yatık veya ölgün).*

~ verme, *dok.* Kumaşları daha dolgun ve parlak hale getirmek için uygulanan el işlemi.

tutumlu*, s. Tutumla davranan. [*Osm.* Muktesit; *Fr.* Thrifty; *Fr.* Econome].

tutumluluk,-ğu, i. Tutumlu olma hali.

tutumsal, i. *huk.* ◘ **Ekonomik, iktisadî.**

tutumsuz, s. Tutumlu olmayan. [*Osm.* Müsrif; *Ing.* Lavishing, spendthrift, open - handed].

tutumsuzluk,-ğu, i. Tutumsuz olma hali. [*Osm.* Israf].

tutunma, i. § ❶ Tutunmak işi; tutup dayanma veya asılma, bir yere yapışma; § ❷ *hava.* Havadan daha ağır tipte bir uçan makineyi havada kaldırarak tutan kuvvet; § ❸ Bir desteğe sıkıca bağlı bulunan bitkilerin ve hayvanların durumu.

tutunmak(i), f. § ❶ Kendi üzerine tutmak, kullanmak: *Yaşmak tutunmak. Ustura tutunmak. Sülük tutunmak;* § ❷ (-e) Tutup dayanmak veya asılmak: *Parmaklığa tutundu;* § ❶ (-de), Çevresiyle bağdaşıp kalmak: *O, bu gidişle hiç bir yerde tutunamaz...* [*Ing.* To apply to oneself, to ohld *(on)*, cling, to take a hold; *Fr.* Se maintenir, se retenir; § ❶ Kullanmak: *Ustura tutunmak.* ⊛ **tutunacak dalı olmak (olmamak),** *dey.* Güvenebileceği kimsə bulunmak (bulunmamak), kendisine yardım edecek biri olmak (olmamak).

tuturuk,-ğu, i. *esk. T. tuturmak. h.d.* Ateş tutuşturacak çalı çırpı, yonga gibi şeyler. [*Ing.* Chip; kindling].

tutuşma, i. Tutuşmak eylemi.

~ noktası, *petrol.* Alevlenmiş bir petrol ürününün en az 5 saniye süre ile yanmasını sürdürdüğü sıcaklık: *Tutuşma noktası genellikle parlama noktasından birkaç derece daha yüksektir.*

tutuşmak, f. § ❶ Birbirininkini tutmak: *El tutuşmak.* [*Ing.* To catch hold of one another]. § ❷ (-e) Girişmek: *Kavgaya tutuşmak. Tartışmaya tutuşmak;* § ❸ nsz, Yanmaya başlamak, ateş almak: *Odunlar tutuştu* [*Ing.* To catch fire, to burn, to be on fire; *Fr.* S'enflammer, s'allumer]; ⊛ **etekleri ~,** *dey.* ◘ **Etek;** ⊛ **lâdes ~,** *dey.* ◘ **Lâdes;** ⊛ **yanıp ~,** *dey.* Aşırı bir sevgi duymak, çok sevmek.

tutuşmazlık,-ğı, i. § ❶ Tutuşma özelliği olmama hali; § ❷ Bir maddeye, yanmaz bir ecza sürülmek veya emdirilmek suretiyle kazandırılan nitelik.

tutuşturma, i. Tutuşturmak eylemi. [*Ing.* Making fire, burning ignition].

~ alevi, *döş.* Gazla çalışan cihazlarda gazibiğinin yanmasını sağlayan alev. [*Ing.* Pilot light].

tutuşturmak(-i, -e), f. § ❶ Tutuşmalarını veya tutuşmasını sağlamak. [*Ing.* To set on fire; *Fr.* Allumer, enflammer, mettre le feu]. § ❷ Ansızın ve karşısındakinin isteyip istemediğini düşünmeksizin verivermek: *Bir şey demeden mektubu eline tutuşturdu...*

tutya /tūt:yā/, i. *Osm.* < *Ar. tūtiyā. esk.* Çinko.

tuval, i. *Fr. toile* < *Lat. tela. (I ince okunur)* Yağlıboya resim veya bu resmin yapıldığı bez. [*Ing.* Twill].

~ kapatmak, *res.* ◘ **Kapatmak.**

Tuva'lar, ç. öz. i. *etn.* Tuva muhtar cumhuriyetinde yaşayan ve bir Türk lehçesi konuşan samoyed halkı. [*Ing.* ve *Fr.* Twas].

tuvalet,-ti, i. *Fr. toilette.* § ❶ Yıkanma, tıraş olma, giyinme, süslenme gibi, topluluğa karışmak için yapılan hazırlıklar. [*Ing.* Cleaning up for going out to a social gathering]. § ❷ Bu işin, önünde yapıldığı aynalı mobilya [*ıng.*Toilet-table; *Fr.*Table de toilette]. § ❸ Kadınların gece toplantılarında giydikleri ağır giysi. [*Ing.*Woman's evening gown, Ball-dress]. § ❹ *mec.* Ayakyolu. [*Ing.* Lavatory; toilet; *Fr.* Cabinet de toilette].

~ ameliyatı, *bot.* Fidanlar yerlerine dikilirken gövde ve kökler üzerinde yapılan budamalar.

~ kâğıdı, ◘ **Kâğıt.**

~ masası, Yatak odalarında üzerine tuvalet takımları konan aynalı ve çekmeli masa. [*F.* Table de toilette].

~ takımı, Yüze ve saçlara düzen vermek ve süslemek için kullanılan fırça, tarak, cımbız, makas, podralık, lavanta şişeleri v.b. tuvalet eşyası [*Ing.* Toilet articles or set; *Fr.* Service de toilette].

tûy.ber.tûy /tüybertüy/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kat kat. ◘ **Tûbertû.**

tuyug, i. *esk. T. tuyuk. ed.* Türk Halk edebiyatının divan şiirine verdiği en tanınmış nazım şekillerinden biri.

tuyûr /tuyür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tayr'ın** çoğulu. Kuşlar, ◘ **Mürgan.**

tuz, i. *esk. T.* § ❶ Tat vermek için yemeklere konulan, deniz suyu tadında billûrsu madde; kimyada adı **sodyum klorür** olup ya kütle halinde bulunur *(kaya tuzu),* ya da içinde erimiş bulunduğu sulardan çıkarılır. *(Kolayca ufalanabilen, kokusuz suda eriyen, tadı dil yakıcı bir maddedir.)* [*Osm.* Milh; *Ing.* Salt; *Fr.* Sel]; § ❷ *kim.* Bir asiddeki hidrojenin yerini bir bazın almasından meydana gelen bileşim. [*Osm.* Milh; *Ing.* Salt; *Fr.* Sel]. ⊛ **~ la buz etmek,** *dey. (Kırılan şeyler hk.)* Paramparça etmek; ⊛ **~ u, kuru,** *dey.* Kaybedecek bir şeyi olmadığı veya hali vakti yerinde olduğu için aldırış etmeyen... [*Ing.* Well off, in easy circumstances, without worries]; ⊛ **amonyak ~** u, *ecz.* Amonyum klorür; ⊛ **artık ~,** ◘ **Artık;** ⊛ **asid ~** u, *kim.* İçerisindeki asidik hidrojenin sadece bir kısmı metal ile yer değiştirmiş olan asidler. *(Sodyum bikarbonate: $NaHCO_3$ gibi).* [*ing.* Acid salts]; ⊛ **Berthollet ~** u, *ecz.* Potasyum klorat; ⊛ **Boutigny ~** u, *ecz.* Civa biklorür ve biiyodür karışımı; ⊛ **Bunte ~** u, *ecz.* Etil ve sodyum hiposülfit; ⊛ **çift ~,** *kim.* ◘ **Çift;** ⊛ **çorbada ~** u bulunmak, *dey.* ◘ **Çorba;** ⊛ **Duobus ~** u, *ecz.* Potasyum sülfat; ⊛ **Epsom ~** u, *ecz.* Magnezyum sülfat; ⊛ **erik ~** u, *ecz.* Erimiş potasyum azotat; ⊛ **Figuer ~** u, *ecz.* Altın ve sodyum klorür; ⊛ **flüorlu ~,** *kim.* ◘ **Flüorlu;** ⊛ **Fordas ve Gelis tuzu,** *ecz.* Altın ve sodyum hiposülfit; ⊛ **fosfor ~** u, *ecz.* Mikroskopik tuz, üfleçle yapılan, analizde kullanılan sodyum ve amonyum fosfat; ⊛ **Glaser ~** u, *ecz.* Potasyum sülfat; ⊛ **Glauber ~** u, *ecz.* Sodyum sülfat; ⊛ **Grégor ~** u, *ecz.* Morfin ve Kodein çift klorhidrat; ⊛ **Guindre sürgün ~** u, *ecz.* Müshil sodyum sülfat ve potasyum klorür karışımı; ⊛ **Homberger ~** u, *ecz.* Müsekkin tuzu, borik asid. ⊛ **ingiliz ~**u, *ecz.* Magnezyum sülfat; ⊛ **karmaşık ~,** *kim.* Sodyum ferrosiyamür $Na_4/Fe(CN)_6/$, Kobaltinitrit $K_3/Co(No_2)_6/$ ve metalo aminler gibi tuzlara verilen ad. *(1900 senelerinde bu bileşimleri, elementlerin valenslarına göre izah etmek mümkün olmadığından Werner adlı bir isviçreli, bunları bazı kuramlarla izah etmişse de bugün diğer bileşimler gibi elektronik kuramlarla tanımlanmaktadır).* [*ing.* Complex salt; *Fr.* Sel complex]. ☆ *Eşanl.* **kompleks tuz;** ⊛ **kaya ~** u, *min.* ◘ **Kaya¹;** ⊛ **kuzukulağı ~** u, *ecz.* Potasyum bioksalat; ⊛ **la Rochelle veya Seignette ~** u, *ecz.* ◘ **Seignette tuzu;** ⊛ **Macguer arsenik ~** u, *ecz.* Potasyum asid arsenyat; ⊛ **Lorraine ~** u, *ecz.* Sodyum sülfat; ⊛ **nitrat ~** u, *ecz.* Potasyum nitrat; ⊛ **Schlippe ~** u, *ecz.* Sodyum sülfoantimonyat; ⊛ **Sedlitz ~** u, *ecz.* ◘ **Sedlitz suyu;** ⊛ **soya ~** u, *ecz.* Sodyum karbonat; ⊛ **Sylvius ateş düşürücü ~** u, *ecz.* Potasyum klorür; ⊛ **turta ~** u, *ecz.* Potasyum karbonat; ⊛ **Vich ~** u, *ecz.* Sodyum bikarbonat.

~ alma, *trm.* Tarıma elverişli kılmak için bazı topraklarda bulunan potasyum, sodyum-magnezyum tuzları gibi eriyici tuzların oranını azaltmak amacıyle yapılan tarımsal işlem. *(Tuzların giderilmesi, toprak yüzünün yıkanması ve daha iyisi su taşırma ve akaçlama ile yapılır).*

~ banyosu, *met.* ◘ **Banyo.**

~ biber ekme *(bir şeye), dey.* Bir şeyden duyulan acıyı arttıracak bir davranışta bulunmak. [*ing.* To make things worse, to be last straw].

~ buz olmak, *dey.* § ❶ Paramparça olmak. [*ing.* To be scattered into pieces, to in vain] § ❷ Boşuna gitmiş olmak.

~ değiştokuşu, *trm.* Eriyikteki bir tuzun katiyonunun kolloidal materyal üzerine ad-

sorbe edilmiş bir katiyonla yer değiştirmesi.
~ **dengesi**, *trm.* Topraklara giren ve topraklardan ayrılan tuzların çeşit ve miktar bakımından dengesi.
~ **ekme**, *dey.* Nimet, ihsan, bağış, iyilik. [*Ing.* Favour, charity].
~ **ekmek**, Üstüne tuz serpmek. [*Ing.* To add salt *(to)*; *Fr.* Saler].
~ **ekmek haini**, *dey.* Iyiliğe nankörlükle karşılık veren, kendisine iyilik yapan birine kötülük yapan.
~ **ekmek hakkı**, *dey.* Birinin ekmek yedirip iyilik ettiği kimse üzerindeki hakkı. [*Ing.* Gratitude towards a benefactor].
~ **falı**, Serpilmiş tuzun meydana getirdiği şekillerden anlam çıkararak bakılan fal.
~ **giderici**, *petrol.* Ham petrolün kimyasal veya elektrostatik yolla tuzunu gidermek için kullanılan cihaz.
~ **giderme**, *petrol.* Petroldeki tuzlu suyu gidermek için yapılan işlem.
~ **kayaçları**, *jeol.* Kimyasal tortul takımına giren ve sulu çözeltilerden çökeltme ile oluşmuş kayaç. [*Ing.* Evaporite hyrogenetic rock; *Fr.* Evaporite, roche hydratogène].
~ **kristalleşmesi**, *trm.* Toprak eriyiğindeki tuzların toprak zerreleri arasındaki boşluklarda veya kök kanalcıklarında tortulanması. [*Ing.* Efflorescence].
~ **kubbesi**, *jeol.* Katmanların, çekirdeği kaya tuzu olan kubbe biçimindeki bir kabartışı. [*Ing.* Evaporite, hyrogenetic rock; *Fr.* Evaporite, roche hydrogène].
~ **kütüğü**, *coğr.* Yer altındaki tuz yataklarını, geniş ölçüde yığın halinde bulunduğu özel yapılı tabakalar. [*Ing.* Salt dome; *Fr.* Dôme de sel].
~ **mantarı**, *jeol.* Jips, tuz, kil gibi yumuşak ve plastik kayaç katmanlarının, kıvrılma ile başka katmanları yararak içlerine sokulması ve böylece düzensiz dokunmalarla çevrilen bir yapının oluşması. [*Ing.* Diapirism; *Fr.* Diapirisme].
~ **ruhu**, ◘ **Tuzruhu.**
~ **salgıbezleri**, *bot.* ◘ **Bez²**.

tuzak,-ğı, i. *esk.T.* § ❶ Kuş veya yaban hayvanı tutmaya yarayan düzen. [*Ing.* Trap; *Fr.* Lacet, piège, attrape, traquenard]; § ❷ *mec.* Birini kendi ayağıyle güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için kurulan düzen: *Bu bir tuzaktır, aldanmayın.* [*Ing.* Trap; *Fr.* Piège]. § ❸ *avc.* (a) Av hayvanlarını tuzağa düşürmek için toprağa kazılmış ve üstü dallarla örtülmüş çukur. (b) Bezden veya ağ gözleri eşkenar dörtgen biçiminde büyük ağlardan yapılmış av aracı. (c) Gece kuşunun veya herhangi bir kuşun sesini taklid ederek, kuşların, dallarına yapışkan sürülü bir ağaca konmalarını ve orada yapışık kalmalarını sağlayan avcılık şekli. (d) Böcekleri yakalamak için ağaç gövdelerine sarılan kuşlar; § ❶ *etn.* ve *kıyf.* Kadın giyiminde yer alan özel bir başlık türü. ⊙ **tuzağa düşmek**, *dey.* Aleyhte olan bir duruma uğramak. [*Ing.* To fall into a trap; *Fr.* Donner, tomber dans un piège]; ⊙ **Bubi tuzağı**, s. Görünüşte zararsız olan bir eşyanın, şüphelenmeyen bir şahıs tarafından kurcalanması ile infilâk eden patlayıcı madde.

tuzakçı, i. *arg.* Dalaverecı, dolandırıcı: *Herif, bayağı tuzakçı imiş, şimdi çakıyorum dalgayı.* [*Ing.* Cheat].

tuzcu, i. Tuz satan kimse. [*Ing.* Seller of salt; *Fr.* Marchand de sel].

tuzcul, s. *bot.* Tuzlak yerleri seven *(bitki)*. [*Osm.* Muhibb-ül-milh; *Ing.* Halophilous, salt-loving; *Fr.* Halophyte].
~ **bitkileri**, *bot.* Tuzlak yerleri seven bitkiler. [*Ing.* Halophyte; *Fr.* Halophyte].

Tuz Gölü, öz. i. *coğr.* Konya'nın orta kesiminde bulunan, Türkiye'nin ikinci büyük gölü. Yüzölçümü 1.620 km².
☆ *Eşanl.* **Koçhisar gölü.**

tuzla /tuz:la/, i. Kıyılarda, tava denilen havuzlara deniz suyu akıtıldıktan sonra kurutularak tuz çıkarılan yer. [*Osm.* Memleha; *Ing.* Salt-mine; *Fr.* Marais salant].
~ **tavası**, Tuz kurutmağa yarayan yer. [*Ing.* Saltpan].

tuzlacılık,-ğı, i. Tuzla işletmeciliği.

tuzlak, s. § ❶ Tuzlu *(arazi)*. [*Ing.* Land impregnated with salt, from which salt is or could be obtained; *Fr.* Saline]; § ❷ i. Tuzlaların kenarında, bütün bir mevsim boyunca üretilen tuzun biriktirildiği düzlük.

tuzlama, i. § ❶ Tuzlamak eylemi. [*Ing.* Salting; *Fr.* Salaison]; § ❷ *mutf.* (a) Taneleri büyük parçalar halinde doğranmış işkembe çorbası. (b) Yiyeceklerin bir süre bozulmadan saklanmasına yarayan yöntem. (c) Bu yolla hazırlanan yiyecek; § ❸ *deric.* Hayvanın kesimi ile sepileme işlemi arasında geçen süre boyunca derinin bozulmadan saklanması için uygulanan yöntem; § ❹ *sabunculuk.* Marsilya yöntemiyle, sabun üretiminde, meydana gelen izotrop çözeltiye sodyum klorür katma işlemi; § ❺ *seram.* Pişimden sonra fırına tuz atarak kum tasını verniklemek için uygulanan usul; § ❻ s. Tuzlanarak hazırlanan: *Tuzlama balık.* [*Ing.* Salted; *Fr.* Salé,-ée].

tuzlamak (-i), f. Üstüne tuz ekmek. [*Ing.* to salt; *Fr.* Saler]; ⊙ **Tuzlayım da kokmayasın (kokma)**, *h. d.* Birine, düşüncesinde aldandığını ve aklı bir şeye ermediğini anlatmak için söylenir. [*Ing.* You fool! you must be out of your head].

tuzlanmak, nsz, f. Tuzlamak işine konu olmak [*Ing.* To be salted, to become salt].

tuzlaşabilen, s. *kim.* Tuz meydana getirme özelliği olan: *Tuzlaşabilen baz.*

tuzlaştırmak (-i), f. *kim.* Tuz haline dönüştürmek.

tuzlu, s. § ❶ Tuzu olan. [*Ing.* Salted, salty; *Fr.* Salé,-ée]. § ❷ *(Yapılışında tuz bulunan şeyler hk.)* Tuzu pek çok: *Bu yemek tuzlu olmuş;* § ❸ *mec.* Pek pahalı: *Bu, bana tuzluya oturdu.* [*Ing.* Expensive; *Fr.* Cher]; ⊙ ~ **ya mal olmak**, *dey.* Çok para ödenmesini gerekli kılmak; ⊙ ~ **ya oturmak**, *dey.* Çok pahalıya gelmek, yüksek ücret ödenerek satın alınmak. [*Ing.* To cost a lot].
~ **alkali topraklar**, *trm.* Ürün gelişmesine engel olacak kadar mübadil sodyum ve buna ilâveten fazla miktarda tuz kapsayan topraklar.
~ **balgam**, ◘ **Tuzlubalgam.**
~ **bataklık**, *coğr.* Yıl içinde veya bir bölümü, veya bütünü kuruyan yayvan tuzlu göl. [*Ing.* Salt-marsh; *Fr.* Marais salant].
~ **bozkır**, *coğr.* Kurak bölgelerin tuzlu bozkırları. [*Ing.* Salty steppe; *Fr.* Steppe saline].
~ **çanak**, *coğr.* Kurak bölgelerdeki yayvan, az derin tuzlu sulu çanaklar. [*Ing.* Salina; *Fr.* Chaudière de saline].
~ **gelmek**, *dey.* Çok pahalı olmak.
~ **göl**, coğr. Tuzlu kaynaklarla beslenen, veya kurak-sıcak bölgelerde bulunup, ayağı bulunmayan tuzlu göl. [*Ing.* Salt lake, salt-march; *Fr.* Lac salé, chott].
~ **su**, *coğr.* Denizlerin, kimi göllerin tuzlu olan suları. [*Ing.* Salty water; *Fr.* Eau salé].
~ **toprak**, *coğr.* Çok kurak bölgelerde buharlaşmalar yüzünden yüze çıkan tuzlu suların ayrışmasından ileri gelmiş tuzlu topraklar. [*Ing.* Salty soil; *Fr.* Terre saline].

tuzlu.balgam, b. i. *derm.* ve *patol.* Birtakım deri hastalıklarının ortak adı olarak kullanılırdı. [*Osm.* Ederfen; *Ing.* Scrofula, scurvy; *Fr.* Eczéma].

tuzluca, s. ❶ Tuzu fazlaca olan, hayli tuzlu: *Yemek tuzluca olmuş.* [*Ing.* Somewhat salty; *Fr.* Trop salée]; § ❷ *mec.* Oldukca, hayli pahalı. [*Ing.* Rather expensive; *Fr.* Assez cher].

tuzluk,-ğu, i. § ❶ İçine tuz konulan kap. [*Ing.* Salt-shaker, saltcellar; *Fr.* Boite à sel, salière]. § ❷ Atlarda gözün üstündeki, insanlarda köprücük kemiğinin ardındaki çukur yer.

tuzluluk.-ğu, i. Tuzlu olma hali. [*Osm.* Milhiyet; *Ing.* Saltiness; *Fr.* Salinité]. ⊙ **eş ~**, *oky. bil.* ◘ **Eştuzluluk.**
~ **kontrolu**, *trm.* Toprakta veya sanayi, sulama su kaynaklarında arzulanmayan düzeyde tuz yığılımını önleme veya giderme [*Ing* Salinity control].

tuz.otu, b.i. *bot.* ◘ **Sodaotu.**

tuz.ruhu,-nu, b. i. *kim.* Hidroklorik asid. [*Ing.* Gaz chlorohydrique; *Fr.* Chlorure d'hydrogène acide chlorhydrique].

tuz.sever, b.i. Doğal olarak veya tuzlaların dolayında tuzu topraklarda yetişen bitkilere denir.
~ **rejim**, *tıp.* Yemeklerde hemen hiç tuz kullanılmadan uygulanan rejim.

tuzsuz, s. § ❶ Tuzu olmayan veya tuzu az olan. [*Ing.* Saltless, unsalted; *Fr.* Sans sel, non salé]; § ❷ *mec.* Tatsız şakalar yapan *(kimse)*. [*Ing.* Insipid]; ⊙ **tatsız ~**, *dey.* ◘ **Tatsız.**
~ **alkali toprak**, *trm.* Genel olarak ürün gelişmesine engel olacak kadar mübadil sodyum ve buna ilâveten fazla miktarlarda münhal tuzlar taşıyan topraklar. [*Ing.* Saline-alkali soil].
~ **ekmek**, ◘ **Ekmek.**

tü /tü/, ünl. Yazıklar olsun. [*Ing.* Expression of disgust].

tüb, i. *Fr. tube.* § ❶ *kim.* Bir ucu kapalı cam boru olup laboratuvarlarda türlü işlerde kullanılır. [*Osm.* Lubûb; *Ing.* Test tube]; § ❷ Tulum³; § ❸ İçine krem, diş macunu, kozmetik maddeleri veya ilâç konulan, bir ucu burgu kapaklı pâstik veya metal boru. [*Ing.* ve *Fr.* Tube]; § ❹ *elektr.* Yüksek frekans tekniğinde kullanılan yükseltgeç, detektör, redresör, osilatör ve çok elektrodlu modülatör lâmbalar söz konusu olduğu zaman, lâmbanın eşanlamlısı. [*Ing.* ve *Fr.* Tube]; ⊙ **Berlier ~ u**, *bayınd.* Yeraltı demiryollarında, su sıkıntılarının altındaki geçitlerde, içi perçinlenmiş çelik plakalarla kaplı tünel; ⊙ **Branly ~ u**, *elektr.* Telsiz telgrafta, Hertz dalgalarının deteksiyonu için kullanılan ilk detektör; ⊙ **deney ~ u**, *kim.* ◘ **Deney;** ⊙ **gazlı ~**, *elektr.* Neon veya cıva buharı gibi düşük basınçlı bir gazla doldurulmuş, alternatif akımların doğrultulması için kullanılan çok elektrodlu ampul; ⊙ **hava ~ü**, *inş.* Sıcak su sistemlerinde *(meselâ kalorifer)* bu sistemlerdeki havayı toplamak üzere sistemin yüksek noktalarına konan kaplar; [*Ing.* Air bottle]; ⊙ **katod ~ u**, *elektr.* Bir elektron demetinin flüorışıl bir ekrana çarpmasıyle elektrik gerilimlerinin şeklini görünür hale getiren vakumlu tüb; ⊙ **kuvvet ~ ü**, *magn.* ◘ **kuvvet;** ⊙ **~ gazı**, *sny.* ◘ **Gaz²;** ⊙ **seminipar ~ ler**, ◘ **Seminipar.**

tübaj, i. *Fr. tubage. tıp.* Bir kanalın veya deliğin darlığını gidermek, uzaktaki organların içini araştırmak veya bu organlara tedavi edici bir maddenin sokulmasını sağlamak için sert veya esnek bir borunun bir doğal deliğe veya boşluğa sokulması. [*Ing.* Tubing, intubation].

tübbet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tibet ülkesi.

tübektomi, i. *Fr. tubéctomie. Cerr.* Bir tübün *(kanalın)* ameliyatla çıkarılması. *Örnek: Fallopi tübü).* [*Ing.* Tubectomy].

tüberal, s. *Fr. tuberale, tıp.* Tümseğe ait. [*Ing.* Tuberal].

tüberkül,-lü, i. *Fr. tubercule. tıp.* Yumrucuk şeklinde çıkıntı. [*Osm.* Hüdeyba; *Lat. Tuberculum; Ing.* Tubercule]. ☆ *Eşanl.* **tümsekcik.**

tüberkülemi, i. *Fr. tuberculemie. patol.* Gerek deneysel olarak bir Koch basili kültürünü damara şırınga etmekle, gerek basillerin bir tüberküloz odağından emilmesi suretiyle tüberküloz basillerinin kana geçmesi. [*Ing.* Tuberculemia].

tüberkülid, i. *Fr. tubérculide. derm.* Tüberkülozlu bir deri erüpsiyonu veya lezyonu. Bakteriyolojik araştırmada Koch basili bulunmamakla beraber tüberküloza bağlı görünen deri hastalığı. [*Ing.* Tuberculid].

tüberkülijen, s. *Fr. tuberculigène. tıp.* Tüberküloz yapan. [*Ing.* Tuberculigenous]

tüberkülin, i. *Fr. tuberculine. tıp.* Verem hastalığını teşhis ve tedavide kullanılan ve verem mikrobu kültürlerinden çıkarılan bir eriyik. [*Ing.* Tuberculin].

tüberkülinizm, i. *Fr. tuberculinisme. tıp.* Homeopatik tıp. [*Ing.* Tuberculinism].

tüberkulinleme, i. *tıp.* Tüberküloz teşhisi koyabilmek için hayvanlara sulandırılmış tüberkülin şırınga etmek işlemi. [*Ing.* Tuberculization; *Fr.* Tuberculisation].

tüberkülinlemek (-i), f. Bir yere tüberkülin uygulamak. [*Ing.* To tubercul(ar)ize; *Fr.* Tuberculiser].

tüberkülofobi, i. *Fr. tuberculophobie. psikopatol.* Hastalık derecesinde verem korkusu. [*Ing.* Tuberculophobia].

tüberküloid, s. *Fr. tuberculoïde. tıp.* Tüberküloz şeklinde vereme benzer. [*Ing.* Tuberculoid]

~ **basiller,** *tıp.* Tüberküloz ve cüzam basilleri dışında kalan aside dayanıklı basiller.

tüberkülom, i. *Fr. tuberculome. patol* Kazeöz tüberkülünün büyümesinden meydana gelen ve bir uru taklit eden kitle. [*Ing.* Tuberculoma].

tüberkülomani, i. *Fr. tuberculomanie. psikopatol.* Kendinde verem olduğu zehabına kapılma. [*Ing.* Tuberculomania].

tüberkülosel, i. *Fr. tuberculocèle. patol.* Testisin tüberkülozlu hastalığı. [*Ing.* Tuberculocele].

tüberkülosid, i. *Fr. tuberculocide. tıp.* Tüberkül mikroplarını yokeden madde. [*Ing.* Tuberculocide].

tüberkülostatik, s. ve i. *tıp.* Tüberküloz basiline etkili bakteriyostatik ilâçlara denir. *(Bakterileri yok etmez, çoğalmasını ve üremesini engeller).* [*Ing.* Tuberculostatic].

tüberküloz, i. *Fr. tuberculose.* (I *ince okunur) patol.* Verem hastalığı: *Akciğer tüberkülozu. Kemik tüberkülozu.* [*Ing.* Tuberculosis].

~ **mikrobu,** *patol.* Tüberküloz hastalığını yapan mikrop. *(İki şekilde görülür: basil şekli /Koch basili/ ve mikroskopik veya ultramikroskopik tanecik şekli).*

~ **testi,** *patol.* Tüberküloz alerjisini araştırmaya yarayan iltihabî deri tepkisi.

tüberozite, i. *Fr. tuberosité anat.* Tümsek sinir veya eklemin kemiğe bağlandığı yerde bulunan kemik çıkıntısı, pürtük. [*Ing.* Tuberosity].

tücâh, tecâh, ticâh /tücäh, tecäh, ticâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Karşı yön, karşı taraf.

tüccar, i.ç: **tüccârân.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Alım satım işleri yapan kimse. [*Ing.* Merchant trader; *Fr.* Commercant]. § ❷ Karagözcülerin çengiye verdikleri ad.

~ **defterleri,** *matb.* Ticarette, bankacılıkta kullanılan defterlere ayrı bir şekilde özel atelyelerde hazırlanır. Bu defterler için özellikle sağlam ve kuvvetli, kalın bir yazı kâğıdı kullanılır. [*Ing.* Business book; *Fr.* Registre].

~ **gemisi,** *den.* Ticaret yolunda çalıştırılen gemi. [*Ing.* Merchant vessel, merchantman; *Fr.* Batiment marchand].

~ **kaptan,** *den.* Ticaret gemilerinde kaptanlık eden kimse.

~ **memuru,** *huk.* Bir tüccarın ticarî işlerle uğraştığı yerde veya başka bir yerde, ona ait ticareti yapmak için görevlendirilen kimse. [*Ing.* Mercantile employee].

~ **mümessili,** *huk.* ◘ **Ticarî mümessil...**

tüccârân /tüccärän/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tüccar'ın çoğulu.

tüccarlık,-ğı, i. Tüccar işi, ticaret yapma. [*Ing.* Tradesmanship].

tüf, i. *Fr. jeol.* İçinde yanardağ külü ve kum gibi ince bileşenler bulunan, katılaşmış bir yanardağ kırıntı taşı. [*Ing.* Tuff; *Fr.* Tuf].

~ **tepesi,** *coğr.* Yanardağ tüflerinin ve küllerinin yığılı olduğu tepe. [*Ing.* Cinder cone, Ash cone; *Fr.* Cône de cendre].

tüfek,-ği, i. *Fars.tüfeng.* Omuzda taşınan, uzun namlulu ateşli silâh. [*Ing.* Rifle; *Fr.* Fusil]; ◘ *ŞEKİL: 577.* **TÜFEK;** ◉ **tüfeğl duvara dayamak,** *arg.* Gücü, kuvveti kalmamak, mânen iflâs etmek, iktidarsızlığa uğramak. ◉ **burmalı** ~, *sil.* ◘ **Burmalı;** ◉ **dalyan tüfeği,** *esk. sil.* ◘ **Dalyan;** ◉ **döner** ~, *sil.* ◘ **Döner;** ◉ **fitilli** ~, ◘ **Fitilli;** ◉ **kaval** ~, ◘ **Kaval;** ◉ **makineli** ~, *sil.* ◘ **Maknell;** ◉ **maşalı** ~, *sil.* ◘ **Maşalı;** ◉ **pistonlu** ~, *sil.* ◘ **Pistonlu;** ◉ **sualtı tüfeği,** *sp.* Sualtında avlananların kullandığı ve silâha naylon iple bağlı bir zıpkın atan tüfek. ~ **atmak,** Tüfekle ateş etmek. [*Ing.* To fire a rifle, to shoot; *Fr.* Tirer un coup de fusil].

~ **çatıları hattı,** *ask.* Bir ordugâhın önünde askerlerin çatılı tüfekleri dizerek meydana getirdikleri hat.

~ **çatmak,** *ask.* Arazide dinlenme sırasında tüfekleri üçerli olarak birbirlerine dayama. [*Ing.* To pile arms].

~ **dolabı,** *ask.* Hafif ateşli silâhların emniyetle korunmasını temin maksadıyla kullanılan sandık, dolap ve benzerleri. [*Ing.* Arms locker].

~ **kayışı halkası,** Tüfeğinl dipçiğine tespit edilen ve üzerine tüfek kayışı takılan halka.

~ **sandığı,** *ask.* Hafif piyade sınıflarını nakil ve muhafaza etmeye yarayan portatif kutu ve sandık. [*Ing.* Arms chest].

tüfekçi, i. § ❶ Tüfek yapan, onaran veya satan kimse. [*Ing.* Armorer; *Fr.* Personne qui fabrique, répare ou vend des fusils]; § ❷ *tar. (Eskiden)* Saray bekçisi.

~ **yamağı,** *ask.* Bazı birliklerde bulunan ve ufak silâh onarımıyle basit marangozluk işleri yapan kimse. *(Bu şahıs, aynı zamanda, rasyon ve su hariç, diğer bütün ikmal maddelerinin kontrolu ve dağıtımı işlerine de yardım eder).* [*Ing.* Armorer artificier].

tüfekçibaşı, b.i. *teşk. tar.* Padişah v.b. sarayllların tüfek, tabanca ve karabina gibi silâhlarının bakımı ve muhafazasıyle görevli tüfekçi yamaklarının âmirine verilen ad.

tüfek.hane, b.i. § ❶ *esk.* Silâh deposu; § ❷ *ask. esk.* Osmanlı devletinde, orduda kullanılan tüfeklerin yapıldığı yer.

tüfekçilik,-ği, i. § ❶ Tüfek yapma veya onarma zanaatı; § ❷ Tüfek satıcılığı.

tüfeklik,-ği, i. § ❶ Kışla gibi yerlerde tüfekleri düzenli koymak için yapılmış yer [*Ing.* Armory, gunstand; *Fr.* Râtelier de fusil. § ❷ Tüfek kılıfı.

tüfeng, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tüfek.

tüfeng.endâz /tüfeng.endäz/, b.s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tüfek kullanan.

tüfit, i. *jeol.* Yanardağdan çıkan yanardağ kırıntısı, tüf ve adî taş kırıntılarının karışımı. [*Ing.* ve *Fr.* Tuffite].

~ **patlamaksızın,** *dey.* Savaşılmadan. [*Ing.* Without war].

tüh, ünl. Yazıklar olsun! [*Ing.* Exclamation expressing regret or annoyance; *Fr.* Zut!].

tühem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **töhmet**'in çoğulu. ☆ *Eşanl.* Töhem.

tükel, s. *esk. T.* Tam, bütün, mükemmel. [*Ing.* Complete].

~ **cümle,** *mat.* Limit elemanlarının tümüyle çakışan cümle.

~ **gaz,** *fiz.* ◘ **Gaz.**

~ **sayı,** *mat.* ◘ **Sayı.**

tükel.ağızlılar, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan balıklar *(Pisces)* sınıfının bir alt sınıfı, İskeletleri tüm olarak kemikleşmiştir. Solungaç yayları iplik biçimindeki solungaçları kapsar. Solungaç yarıkları bir solungaç kapağı ile örtülüdür. Yeni sınıflandırmalara göre çeneli-ağızlılar *(Gnathostomata)* üst sınıfının sadece gerçek balıkları içine alan bir alt sınıfıdır. **Akciğerli balıklar** *(Dipnoi),* **saçak-yüzgeçliler** *(Crossopterygii),* **Mersin-balıkları** *(Chondrestei)* **eşkenarpullular** *(Rhomboganoidea),* **yuvarlakpullular** *(Cyclogonoidea)* takımları içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Teleostomi; Fr.* Téléostéens].

tükenmek, nsz. f. Artık kalmamak, bitmek, sona ermek. [*Ing.* To be exhausted, to come to an end, to give out; *Fr.* Finir, n'en plus rester]. ◉ **tükenmiş tür,** *jeol.* Kuşağı bitmiş, arkası kesilmiş canlı türü. [*Osm.* Cinsî münkariz; *Ing.* Extinct species; *Fr.* Espèce éteinte].

tükenmez, i. < *tükenmek.* Türlü yemişleri bir küpe yerleştirip üzerine su katarak ekşitmek yolu ile yapılan ve daima alınan miktar kadar su katılarak tükenmesine meydan verilmeyen bir ev içeceği.

tükenmez.kalem, b. i. Bir çubuk içindeki mürekkebi bittikçe yerine yenisi konabilen kalem. [*Ing.* Ball-point pen; *Fr.* Stylo à bille].

tüketici, i. < *tüketmek.* Yiyip içerek tüketen, bitiren [*Osm.* Müstehlik; *Ing.* Consumer; *Fr.* Consommateur,-trice].

tüketim*, i. < *tüketmek.* § ❶ Tüketmek eylemi; § ❷ Üretim karşıtı üretilen veya yapılan şeylerin kullanılıp harcanması. [*Osm.* Istihlâk; *ing.* Consumption; *Fr.* Consommation]; ☆ *Eşanl.* yoğaltım; ◉ ~ **I kısıtlama,** *ikt.* ◘ **Kısıtlama.**

~ **kooperatifl,** *ikt.* Üyelerinin yiyecek, gi-

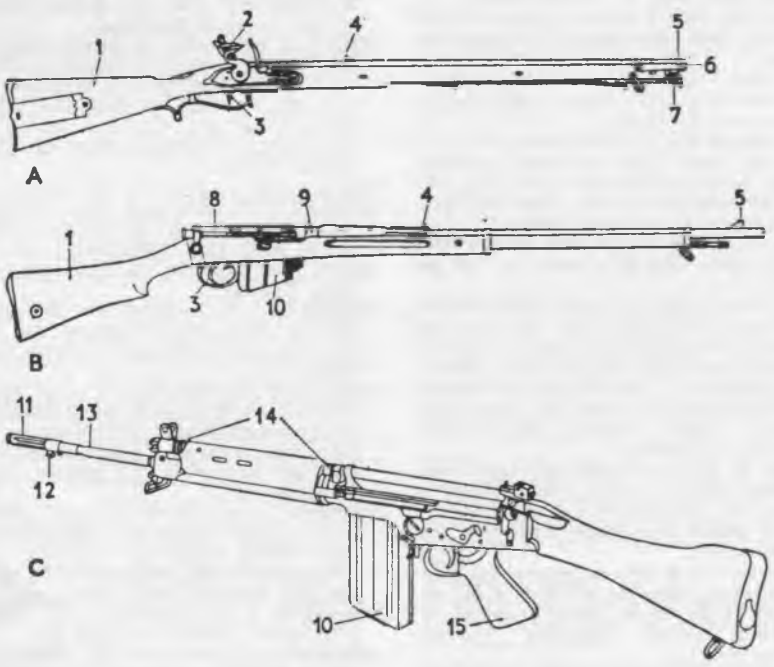

ŞEKİL: 577.— **TÜFEK. A.** Çakmaklı tüfek. **B.** Kuyruktan dolma hazneli tüfek. **C.** Modern otomatik tüfek. **1.** Dipçik. **2.** Çakmak. **3.** Tetik. **4.** Nişangâh. **5.** Ön nişangâh. **6.** Namlu ağzı. **7.** Harbi *(çubuk).* **8.** Ok *(sürgü).* **9.** Namlu kama yuvası. **10.** Hazne. **11.** Çakmak temizleyicisi. **12.** Süngü sapı. **13.** Namlu. **14.** Gaz tüpü. **15.** Kabza.

yecek ve bunun gibi ihtiyaçlarını ucuza ve kolaylıkla sağlamak üzere kurulan kooperatif.
~ **kredisi**, ◘ **Kredi:**
~ **malı**, *ikt.* İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere üretilen mallar.
~ **toplumu**, *sosy.* Bir yandan kırsal bölgelerde şehir tipi tüketimin hızlı artışı, şehirlerde ise kira ve sağlık masraflarının yiyecek ve giyecek masraflarına oranla ağır basması; öte yandan ailelerin boş zaman ve dinlenme zamanlarının sınaî üretim toplumlarındaki oranı aşmasıyla belirlenen toplum şekli.
~ **vergisi**, *ikt.* Tütün, alkollü içkiler, şeker çay, kahve, elektrik, havagazı, petrol gibi maddelerden alınan vergiler...

tüketmek(-i), f. *esk.T.* Bitirmek, artık bırakmamak, tamamıyla harcamak, kullanmak. [*ing.* To exhaust, to use up, to spend; *Fr.* Consommer une chose de façon, complète, n'en plus laisser]; ☆ *Eşanl.* **yoğaltmak**; ⊙ **nefes** ~, *dey.* ◘ **Nefes**; ⊙ **sıfırı** ~, *dey.* ◘ **Sıfır.**

tükme, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Düğme.

tükürmek (-i), f. § ❶ Ağzındakini dudakları arasına getirip dışarı vermek: *Çocuk mamasını tükürüyor.* [*ing.* To spit (out); *Fr.* Cracher]; § ❷ Ağız yoluyle dışarı çıkarmak: *Kan tükürmek. Balgam tükürmek;* § ❸ (-e), Ağzına gelen boğaz salgılarını ortalığa salmak: *Yerlere tükürmeyiniz...* ⊙ **Tükürdüğünü yalamak**, *dey.* Verdiği karardan benliğini küçülterek geri dönmek... [*ing.* To eat on's words; *Fr.* Reprendre sa parole, agir contre sa promesse]; ⊙ **ağzına** ~, Küfür olarak ve bir kimseyi küçültmek amacıyle kullanılır; ⊙ **aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık**, *dey.* ◘ **Aşağı**; ⊙ **kan tükürüp kızılcık şerbeti içtim demek**, *dey.* ◘ **Kan**; ⊙ **birinin ağzına tükürmek**, *dey.* Her biri aynı şeyi söyleyenler için kullanılır; ⊙ **yüzüne** ~, *dey.* Hakaret etmek.

tükürük,-ğü, i. § ❶ Tükürülen şey: *Tükürük hokkası.* [*ing.* Spittle; *Fr.* Crachat]. § ❷ Tükürük bezlerinin salgıladığı, ağzı yaş tutmaya ve lokmaları ıslatıp yutmayı kolaylaştırmaya yarayan salgı. [*Osm* Luâb; Saliva; *Fr.* Salive] ⊙ **Tükürüğünü yutmak**, *dey.* İmrenip durmak... [*ing.* To gulp *(with desire for something delicious)*].
~ **bezleri**, i. *anat.* İkisi dil altında, ikisi de avurtların arka tarafında bulunan tükürük salgı bezleri... [*Osm.* Gudde-i lûâbiye; *ing.* Salivary glands; *Fr.* Glande salivaire].
~ **fistülü**, *patol.* Tükürük bezi salgı kanalında oluşan fistül.
~ **hokkası**, İçine tükürülen kap. [*ing.* Spittoon; *Fr* Crachoire].
~ **taşı**, *patol.* Tükürük bezi kanallarında oluşan taş.

tükürüklemek(-i), f. Tükürükle ıslatmak. [*ing.* To wet with saliva; *Fr.* Mouiller avec la salive].

tükürük.otu.-nu, b. i. *bot.* Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, çiçekleri küçük, beyaz, sarı veya portakal rengi bir süs bitkisi. [*Osm.* Haşîset-ül-büzâk; *Lat.* ve *ing. Ornithogalum; Fr.* Ornithogale].

tükzonin, i. *Fr. tuczonine. min.* Doğal demir ve nikel alaşım; göktaşlarında ve özellikle tükzonitte bulunur. [*Ing.* Tuczonine].

tükzonit, i. *Fr. tuczonite. min.* Göktaşlarında rastlanan bir demir *(veya siderit)* tipine Stanislas Meumier tarafından verilen ad. Yapısı homojendir ve bileşiminde sadece tükzonin denen bir alaşım bulunur. [*ing.* Tuczonite].

tül, i. *Fr. tulle. dok.*§ ❶ Pek ince gözenekleri köşeli, pamuk veya ipekten dokuma [*Ing.*Tulle]; § ❷ Aynı dokumadan yapılmış, pencerelere asılan ince perde; § ❸ Perde gibi saran şey; § ❹ s. Tülden yapılmış: *Tül perde.*
~ **ağası**, *teşk. tar.* Padişahların sarık ve çamaşırlarını koruyan, temizleyen ve padişahı giydiren kimse.
☆ *Eşanl* **tülbent gulâmı, tülbent oğlanı.**
~ **işi**, Dantelde, çiçek motiflerinin içini doldurmak için yapılan iğne işi.

tülareml, I. *Fr. tularémie. patol.* Memelilerde *Pasteurella tularensis* adlı bakteriden ileri gelen intanî hastalık. *(Kene, atsineği, bit gibi böceklerin sokmasıyle veya deri üzerindeki sıyrıklarla insana geçer. En çok yabanî tavşanda görülür).* [*Ing.* Tularemia].

tülbent,-di, i. § ❶ Pamuktan, ince ve seyrek dokunmuş hafif ve yumuşak bez. [*Ing.* Muslin, gauze; *Fr.* Nansouk, mousseline, batiste]. § ❷ s. Tülbentten yapılmış: *Tülbent yaşmak.*
~ **bozmak**, *okç.* Okun bütün menzil taşlarından daha uzak bir mesafeye düşmesi. *(«rekor kırmak» anlamında kullanılırdı).*

tülbentli, s. Üzerine tülbent bağlanmış.

tül.böceğigiller, *zool.* Hortumlu.böcekler *(Rhynchota)* takımının, Yarım.kanatlılar *(Hemiptera)* alt takımına giren bir familyası. Vücutlarının yan çıkıntıları, baş ve kanatlar tül gibi süslüdür. Ufak ve beyazımsı olurlar. Armutlara zararlıdırlar. [*Lat.* ve *Ing. Tingidae; Fr.* Tingidés].

tül.bulut, b. i. ◘ **Bulut:**
~ **lâlesi**, *bot.* ◘ **Beyaz lâle.**

tülemek, f. *esk.T. h.d.* § ❶ *(Yavru kuş)* Tüy çıkarmak; § ❷ *(Kuşlar)* Tüy değiştirmek. [*Ing.* To moult; *Fr. (En parlant des oiselets)* Commercer à se couvrir de plumage, *(en parlant des oiseaux)*].

tülgrek, b. i. *Fr.* Bir çeşit ince tül.

tülit, i. *Fr. thulite. min.* Pembe renkli zoisit çeşidi. [*Ing.* Thulite].

tül.kanatlı.böcek, b. i. *zool.* Sinirkanatlılar *(Neuroptera)* takımının *(Chrysopidae)* familyasından bir böcek türü. Yeşilimsi saydam kanatları vardır. Beyaz ve oval olan yumurtalarını dik bir ince iplikle bitkilere tutturun. [*Lat. Chrysopa vulgaris; Ing.* Common lacewing; *Fr.* Chrysope vulgaire].

tülün, i. Bazı zamanlar ay çevresinde meydana gelen dairesel hâle.

tülvum /tül:yum/, i. *Yun. kim.* Sembolü Tu, A. n. 69, A. a. 169,4 olan kimyasal element. [*Ing.* ve *Fr.* Thulium].

tüm*, i. ve s. *esk.T.*§ ❶ Bütün, bir şeyin olan, cası, topu: *Parasının tümünü kaybetti.*[*Osm.* Tamam; *ing.* Whole, entire; *Fr.* Entier, total, complet]. § ❷ **Tümen** kelimesinin kısaltması; ⊙ ~ **ler açısı**, *mat.* ◘ **Açı**; ⊙ **enlem** ~ **leri**, *astr.* ve *coğr.* ◘ **Enlem.**
~ **cahil**, *dey.* Büsbütün cahil.
~ **haklar**, *sin.* Filim dağıtımında, bir filmin bütün haklarıyla birlikte verilmesi durumu. [*ing.* Full rights; *Fr.* Droits en totalité, tous droits].

tümamiral, i. *ask.* Deniz kuvvetlerinde, tuğamiral ile koramiral arasındaki rütbe. [*Ing.* Vice-admiral].

tüm.amirallik.-ği, b. i. Tümamiral asaması.

tüm.başkalaşan, b. s. *zool.* Tüm - başkalaşma gösteren; [*ing.* Holometabolous; *Fr.* Holométabole]. ☆ *Eşanl.* **holometabol.**

tüm.başkalaşma b. i. *zool.* Böceklerde, kurtçuk ve koza evresi geciren başkalaşma çeşidi. Kınkanatlılar, zarkanatlılar, sinekler, kelebekler ve pireler, tümbaşkalaşma gösteren böceklerdendir. [*Ing.* Holometaboly; *Fr.* Holométabolie].
☆ *Eşanl.* **holometaboli.**

tüm.başlılar, ç. b. i: *zool:* Omurgalı hayvanlardan balıklar *(Pisces)* sınıfının, Keskisolungaçlılar *(Elasmobranchii)* alt sınıfına giren bir takımı. Yeni sınıflandırmalara göre bir sınıf olarak alınır. Küçük fakat önemli bir balık grupudur. Kemikleri kıkırdaktan olmakla beraber solungaç yarıkları bir deri kıvrımı ile örtülüdür. **Denizkedisigiller** *(Chimaeridae)* familyasını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Holocephali; Fr.* Chimères, holocéphales].

tümbek,-ği, I. *esk. T. h.d.* § ❶ Ufak yumru. [*ing.* Small round thing, mound]; § ❷ Dümbelek, darbuka. [*Ing.* Small earthenware drum; *Fr.* Petite boule].

tümbeyin, b.i. *anat.* ◘ **Ansefal.**

tümbültü, i. *esk.* § ❶ Beygir yükünün iki dengi arasına yerleştirilen bohçalanmış eşya; [*Ing.* Bundle or large saddlebag pit on a horse's back]; § ❷ Üzerine binilen hafif beygir yükü. [*Ing.* Saddlebag on which a man mounts].

tümce*, i. *gram.* ◘ **Cümle.**

tümceleme*, i. Tümcelemek eylemi. [*Ing.* Redintegration; *Fr.* Rédintégration].
~ **kanunu**, *fels.* «Geçmişte yaşanılan bir olayın tek bir öğesi meydana geldiği zaman o olayın bütün ayrıntılarıyla bilinçte canlanmasına yol açılır» yolunda anlatılan yasa. [*Osm.* Tetemmümü hâtırat kanunu; *Ing.* Integration law; *Fr.* Loi de rédintégration].

tümcelemek (-i), f. Bir şeyi yeniden tüm haline getirmek. [*Ing.* To redintegrate; *Fr.* Faire une rédintégration].

tümcülük,-ğü, i. *tiy.* XX. Yüzyıl başlarında çıkan önce sanat hareketlerinden biri, konu olarak aldığı düşünceyi, duyguyu, hiç eksiksiz ortaya koyma çabasını güder. [*Ing.* Integralism; *Fr.* Intégralisme].

tüm.danış, b. i. *fels.* Yurttaşların, Tümdanış hakkı dışında herhangi bir sorun üstünde oylarını kullanmaları. [*Osm.* Reyiâm· *Ing.* Plebiscite, referendum; *Fr.* Plébiscite].
~ **hakkı**, *fels.* Yurttaşların bir yasa tasarısı üstünde oylarını kullanmaları. [*Ing.* Referendum; *Fr.* Référendum].

tüm.değişme, b.i. *tiy.* Bir organın tümden yenilenmesi. [*Ing.* Holomorphosis; *Fr.* Holomorphose].
☆ *Eşanl.* **holomorfoz.**

tümden.gelim*, b.i. *mant.* Tümel bir önermeden tikel bir önermeye, yasalardan olaylara, etkenden etkiye geçme yolu. [*Osm.* Talil; *Ing.* Deduction; *Fr.* Déduction]; ⊙ **deneyüstü** ~, *mant.* Kant'ta deneyüstünde yürütülen ve a priori kavramların deney nesnelerine uygulanmasını doğrulayan düşüncenin ulaştığı sonuç.

tümden.getirmek, b. f. *fels.* Tümel bir önermeden tikel bir önermeye, kanunlardan olaylara, etkenden etkiye geçirmek. [*Osm.* Talil yapmak; *Ing.* To deduce; *Fr.* Déduire].

tümefaksiyon, I. *Fr. tuméfaction. tıp.* Şiş, şişkinlik; [*Ing.* Tumefaction].

tümel*, s. *mant.* Bütün varlıkları veya düşünülen şeyleri kaplayan; [*Osm.* Küllî; *ing.* Total, universal; *Fr.* Universel].
~ **kavramları**, *mant.* Varlıkları veya düşünülen şeyleri, zihince birtakım nitelikleri ayrıldıktan sonra topluca anlatmaya yarayan kurallar; *(Tümel kavramlar şunlardır: Cins, tür, ayrım, özellik, belirti /araz, ilinek/).*

tümeller, ç.i. *mant.* Genel kavramlar olup 5 tanedir: *cins, tür, ayrım, özellik, ilinek;* [*Osm.* Külliyat; *ing.* The universals; *Fr.* Universaux].

tümellik*,-ği, I. *mant.* Tümel bir önermenin niteliği. [*Ing.* Universalism; *Fr.* Universalisme].

tümen*, i. *esk.T.* § ❶ Büyük küme; § ❷ *ask.* Alayla kolordu arasında yer alan birlik.[*Ing.* ve *Fr.* Division]; § ❸ *(Eskiden)* on bin erden ibaret asker kuvveti; ⊙ **zırhlı** ~, *ask.* ◘ **Zırhlı.** ⊙ **hava indirme** ~ **si**, *ask.* ve *ask. hava.* Hava indirme harekâtının yapılması için gerekli silâh, araç ve gereçlerle donatılmış ve bu amaçla yetiştirilmiş karışık sınıflardan kurulu en büyük taktik birliğine verilen ad. *(Genellikle normal piyade tümeninden daha hafif, personel, silâh, araç ve gereç bakımından daha az mevcuda sahiptir. Bununla birlikte, indirme taarruzu için aldığı görevi yapmak üzere hazırlanmamış bölgelere inme ve derhal etkili bir şekilde düşmanla savaşa girişme gücüna sahiptir. Bu tümenin muharebeye girdikten sonra değiştirilmeden ve yeniden ikmal yapılmadan 48 ilâ 72 saat muharebeyi sürdürmesi beklenebilir);* ⊙ **hava** ~ **i**, *ask.* ve *ask. hava.* Hava birliklerinden kurulu ve başlı başına bir taktik hava harekâtını uygulayabilecek kuvvetteki büyük hava birliğine bir süre verilen ad. *(Genellikle av ve bombardıman ve keşif filolarından kurulan bir hava tümenine İkinci Dünya Savaşından sonra «taktik hava kuvveti»* adı verilmiştir); ⊙ **piyade** ~ **i**, *esk.* ◘ **Piyade.**

~ tümen, *dey.* Pek çok. [*ing.* In vast number; *Fr.* Par milliers, en très grande quantité].

tüme.varım*, b.i.§ ❶ *mant.* Usavarmada bir tümün bir parçası ile ilgili olaylardan bütün varlıkları veya düşünülen şeyleri kaplayan bir yargıya ulaşma yolu. [*Osm.* Istikra; *ing.* ve *Fr.* Induction]; § ❷ *mat.* Bir özelliğin gitgide bir sınıfın bütün terimlerine genişletilmesini sağlayan matematik işlemi; ⊙ ~ **la kurma**, *mant.* Tümevarım yöntemini kullanarak sonuca varma.

~ **yöntemi**, *mant.* ve *eğt.* Öğretimde, örneklerden, meselelerden, olaylardan, özel hallerden başlayarak genel sonuçlara, kurallara veya kanılara varma yöntemi. *(Tümevarım yöntemiyle çalışırken, yalnız öğretmen değil, öğrenciler de faaliyet gösterirler, sürekli bir ilgi ile konu üzerinde çalışırlar. Bu yöntem, öğrencilerin, inceleme, deney, kıyas ve uygulama yapmalarına geniş ölçüde imkân verir).* [*Ing.* Induction method].

tümevarımsal*, i. *mant.* Tümevarıma dayanan, tümevarım yöntemini kullanan. [*Osm.* Istikraî; *Ing.* Inductive; *Fr.* Inductif, épagogique].

tümevarmak*, b. f. *anat.* Tümevarım yapmak; [*Osm.* Istikra yapmak; *Ing.* To induce; *Fr.* Induire].

tüm.general*,-li, b.i. *ask.* Orduda aşaması tuğgeneralle korgeneral arasında olan general olup asıl görevi tümen komutanlığıdır. [*ing.* Major-general; *Fr.* Général de division].

tüm.generallik,-ği, b. i. *ask.* Tümgeneralin aşaması.

tüm.kemikliler, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının bir takımı. Iyi gelişmiş kemik iskeletleri vardır.Bazı sınıflandırmalara göre **yuvarlakpullular** *(Cycloganoidea)* ve **eşkenarpullular** *(Rhomboganoidea)* takımlarına karşılıktır. Yapı bakımından kemikli balıklara çok yaklaşmışlardır. [*Lat.* ve *ing. Holostei; Fr.* Holostéens].

tüm.kirpikliler, ç. b. i. *zool.* Birhücreli hayvanlardan Kirpikliler *(Ciliata)* sınıfının. Özkirpikliler *(Euciliata)* alt sınıfına giren bir takımı. Vücutları kısa ve eş yapılı kirpiklerle tüm olarak örtülüdür. *(Birçok türü evcil hayvanların sindirim aygıtında yaşarlar).* **Terliksi hayvanı** *(Paramaecium)* en iyi bilinen cinsidir. [*Osm.* Zül-ehdâb-ı kâmile; *Lat.* ve *Ing. Holotricha; Fr.* Holotriches].

tümleç,-ci, i. § ❶ Tümleyen şey. [*Osm.* Mütemmim; *Ing.* Complement; *Fr.* Complément]; § ❷ *gram.* Herhangi bir kelimenin anlamını tümleyen başka söz. [*Osm.* Mef'ul; *ing.* Complement, object; *Fr.* Complément]; § ❸ *seroloji.* Bir antikorun bir antijeni etkilemesi ve eritmesi için mutlaka gerekli olan karmaşık madde. ☆ *Eşanl.* **kompleman**; ⊙ **dolaylı** ~, *gram.* ◘ **Dolaylı.**

tümleme, i. § ❶ Tümlemek eylemi. [*Ing.* Completing, completion; *Fr.* Action de compléter]; § ❷ *coğr.* Zamanla yıpranmış, türlü yerleri kırılmış, parçalara bölünmüş, eski eserleri ve dış güçlerle iyice asınarak parçalanmış, sadece surada burada artıkları kalmış yeryüzü biçimlerini eski durumlarına getirme işi. *(Sözgelişi tanık tepelerin, eski kalıntılarının bulunduğu yerlerde böyle tümleme yapılır).* [*Ing.* Reconstruction; *Fr.* Reconstruction].

~ **testleri**, *psik.* Deneğin çoğunlukla sözsel bir malzemeyi tamamlamasını gerekli kılan yansıtmalı testler.

tümlemek(-i), f. Tüm haline getirmek, tamamlamak. [*ing.* To complete; *Fr.* Compléter].

☆ *Eşanl.* **bütünlemek.**

tümlenmek*, nsz. f. Tüm hale gelmek. [*Ing.* To be completed; *Fr.* Se compléter].

☆ *Eşanl.* **bütünlenmek, tamamlanmak.**

tümler, s. Tümleyen. [*Osm.* Tamamî, mütemmim; *Ing.* Complementary; *Fr.* Complémentaire].

☆ *Eşanl.* **bütünleyen, tamamlayan.**

~ **açı**, ◘ **Açı.**

~ **boyut**, *mat. n* boyutlu bir vektörel uzayda, *n*'den küçük veya *n*'ye eşit olması gereken *p* boyutlu bir *V* alt uzayı için, tümler alt uzayın *n-p* boyutu.

~ **sayı**, *mat.* Başka bir sayının tümleyicisi olan sayı.

tümör,-rü, i. *Fr. tumeur* < *Lat. tumor.* Ur. [*ing.* Tumor]; ⊙ **Brenner** ~, *patol.* Yumurtalıklarda selim fibroepitelyom. ⊙ **Edwing** ~, *patol.* Uzun kemikten menşe alan habis tümör. ⊙ **grawitz** ~ **ü**, *patol.* Böbrek dokusu içinde embriyon zamanından kalma böbreküstü bezi parçacıklarından kökünü alan tümör; ⊙ **Krompecher** ~, *patol.* Kemirici ülser, bazal hücre kanseri; ⊙ **Leydig** ~, *patol.* Testisin Leydig hücresi tümörü ⊙ **Wilm** ~, *patol.* Böbreğin embriyonik karsinosarkomu; ⊙ **habis** ~, *patol.* Envazyon ve metastaz yapabilen cinsten tümör. [*Ing.* Malignant tumor; *Fr.* Tumeur maligne]; ⊙ **kasımsı** ~, *patol.* ◘ **Kasımsı.**

tümörijen, i. *Fr. tumorigénèse patol.* Tümör *(ur)* [*ing.* Tumorigenesis].

tümperdeliler, ç.b.i. *zool.* Dört parmağı da bir perde ile birbirine bağlı olan kürekayaklılar takımına bazen verilen ad.

tüm.sayı, b. i. Bir topluluğu, kuruluşunda meydana getiren üye sayısı; [*Osm.* Aded-i mürettep; *ing.* Total membership; *Fr.* Membres constituants d'un corps].

tümsecik,-ği, i. § ❶ Küçük tümsek. [*Osm.* Hudeybe; *ing.* Tubercle; *Fr.* Tubercule]; § ❷ *anat.* (a) Az kabarık çıkıntı: *Gagamsı tümsecikler, çatı kemiği, temel kemiği, yutak artkafa v.b. tümsecikleri.* (b) Büyük yazıların üzerindeki kabartı; ⊙ **dördüz** ~ **ler**, *anat.* Beyin sapının üst yüzünde ve beyin sapçıklarının önünde bulunan çıkıntılar.

tümsek,-ği, i. *esk.T. tumşuk.* § ❶ Küçük tepecik, toparlak yükselti. [*Osm.* Hadbe, şamiha; *ing.* Protuberance; *Fr.* Protubérance]; § ❷ Çıkıntılı yer, küme, yığın, kabarıklık, şişkinlik. [*ing.* Small mound]; § ❸ *anat.* (a) Bazı kabarık kısımlara verilen ad. (b) Bazı kemiklerde görülen ve üzerine kas veya kirişlerin yapıştığı şişkinlik. [*ing.* Protuberance; *Fr.* Protubérance]; § ❹ s. Tepe gibi olan, tümsek biçiminde: *Tümsek yer.* [*ing.* Prominent, protuberant, convex; *Fr.* Protubérant,-ante]; ⊙ **beyin tümseği**, *anat.* Beyinciğin önündeki çıkıntı.

~ **kalıp**, *opt.* ◘ **Kalıp.**

tümsek.çiçekliler, ç.b.i. *bot.* Çiçek parçaları, tümsek bir çiçeklik üzerinde, fakat genellikle ayrı ayrı yer alan ilkel karakterli ikiçenekli bitkiler grupu.

☆ *Karş.* **çanakçiçekliler, diskçiçekliler.**

tümsekli, s. ◘ **Dışbükey.**

~ **kemer**, *min.* ◘ **Kemer.**

tümseimek, nsz, f. Tümsek olmak. [*ing.* To rise *(out of the ground)*, to become round, to be protuberant; *Fr.* Devenir convexe bombé, vouté].

tümür,-rü, i. *esk. T. anat.* Bazı yüzeyleri kaplayan ve onları tüylü gibi gösteren ufak pürtük veya çıkıntı. [*ing.* Villus, villosity; *Fr* Villus, villosité]; ⊙ **bağırsak** ~ **leri**, *anat.* Incebağırsağın iç yüzünü kaplayan ince kabartılar. [*ing.* Intestinal villus; *Fr.* Villosité intestinale]; ⊙ **koryon** ~ **leri**, *anat.* Memelilerde yumurtanın dışını saran pütürler. *(Bunlar etenenin anatomik ve fizyolojik sınırını oluşturur; ana ile dölüt arasında besin v.b. alışverişi burada olur).* [*ing.* Chorionic villus].

tün, i. *esk. T. Gece.* [*ing.* Night; *Fr.* Nuit, obscurité].

tün.aydın, b. i. Akşamdan sonra söylenen bir esenleme sözü. [*ing.* Good-evening, good night; *Fr.* Bonne nuit].

tünek,-ği, i. § ❶ Kuşların, evcil kanatlıların üzerinde tünedikleri dal veya sırık. [*Ing.* Perch *(in a chicken coop; Fr. Perchoir,* juchoir]; § ❷ *arg.* Ibne.

~ **biti**, *paraz. (Dermanyssidae)* familyasından, bir milimetreden daha küçük boyda olup, başlangıçta çok açık sarı göründüğü halde, tavuklardan kan emdikçe kırmızılaşan, Türkiyede yaygın, gececi akar. [*Lat. Dermanyssusus gallinae; Ing.* Chicken mite; *Fr.* Pou rouge des oiseaux];

☆ *Eşanl.* **kırmızı bit.**

tüneklemek, nsz. f. Tünemek; [*Ing.* To perch *(bird); Fr.* Se percher].

tünel, i. *Ing. tunnel.* § ❶ Dağda bir yandan öbür yana açılan delme yol. [*Ing.* Tunnel]; § ❷ bir yere ulaşmak için yerin altından açılan yol; § ❸ *(Geniş anlamda)* Şehirlerde bir yerden bir yere ulaşımı sağlamak için yerin altına kazılmış tünel ve bu tünellerde işleyen küçük tren. [*ing.* Subway, tube, underground way; *Fr.* Souterrain]; ⊙ **aerodrom** ~, *hava.* ◘ **Aerodrom**; ⊙ **lav** ~ **i**, *jeol.* Tabanı ve tavanı lav curufundan meydana gelen yer altı boşluğu; ⊙ **optik** ~, *psik.* Derinlik mesafesinin algılanmasında optik dokunun etkisini ortaya koymak amacıyle Gibson'in hazırladığı cihaz; ⊙ **rüzgâr** ~ **i**, *hava* ◘ **Rüzgâr.**

~ **diyod**, *elektr.* Japon fizikçisi Esaki tarafından hazırlanan ve tünel etkisinden yararlanan yarı iletkenli diyod.

~ **etkisi**, *nükl.* Bir potansiyel kuyusuna kapatılan bir taneciğin *(Klâsik kuramlara göre, orada sıkıca kapalı kalması gerekir)* kaçmasını sağlayan *(etkenin adı buradan gelir)* saf kuvanta etkisi.

~ **geçmek**, *arg.* Ortadaki işle ilgilenmeyerek aklı başka yerde olmak; [*ing.* To be absent-minded].

tüneme, i. biy. Kuşun veya daha genel olarak hayvanın dal, kaya v.b. dar ve yüksek bir yere dengeli bir şekilde tutunarak duruşu. [*ing.* Perching; *Fr.* Action de percher].

tünemek, nsz. f. *esk.T.* Kuşlar, evcil kanatlılar, uyumak üzere bir dala veya çubuğa konup sinmek. [*ing.* To perch *(bird); Fr.* Se percher].

tüneyici, s. *zool.* Tüneme âdetl olan hayvanlara verilen sıfat: *Tüneyici kuşlar.* [*ing.* Perching; *Fr.* Percheur].

tüngür, i. Şamanların âyin sırasında ruhları çağırmak için çaldıkları davul.

☆ *Eşanl.* **Şaman davulu.**

tünik, i. *Fr. tunique.* § ❶ *moda.* (a) Uzunluğu diz hizasına veya biraz daha aşağıya kadar olan üst giyeceği. (b) Dar bir elbise üzerine giyilen ince kumaştan üstlük. [*ing* Tunic]; § ❷ Eskilerin bu arada eski Romalıların giydikleri üstlük; [*Ing.* Tunic; *Fr.* Tunique].

tünisin, is. *Fr. tunicine.* Gömleklilerin gömleğini meydana getiren madde. *(Bu madde selüloz, azotlu maddeler ve inorganik maddelerden oluşur; fakat bitkisel selülozdan farklıdır).* [*ing.* Tunicine].

tünlük,-ğü, i. Orta Asya çadırının tepesinde dumanın çıkması ve hava almak için açılmış yuvarlak delik. *(Ortada yakılan ateşin dumanları dışarıya çıkmak için yapılan bu deliklere tünlük denilmesi Tatar lehçesinden duman anlamındaki tütün ve buna mahsus baca manasına tütünlük sözündendir).*

tünmek, nsz. f. *esk.T.* Ortalık kararıp gece olmak. [*Ing.* To become night].

tünte, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Eşek arısı. ◘ **Zünbür.**

tüp, i. ◘ Tüb.

tüplük,-ğü, i. *kim.* Laboratuvarlarda cam tüpleri taşımaya yarar tahta veya maden cihaz; [*Osm.* Hâmil-i enbûbe; *ing.* Tube-holder; *Fr.* Porte-tube].

tür*,-rü, *j. biy., zool., kim.* ve *jeol.* § ❶ Doğa bilgisinde cinslerin ayrıldığı bölüm olup o da ayrıca çeşitlere bölünür. [*Osm.* Nevi; *Ing.* Species; *Fr.* Espèce]; § ❷ *bot.* Sabit karakterleri birbirinin aynı olan ve bir tek ferdin dölü olarak kabul edilebilen fertlerin topluluğuna verilen ad. [*Lat.* ve *Ing* Species; *Fr.* Espèce]; § ❸ *zool.* Ancak kendi aralarında çiftleşen bireyler topluluğu; hayvan sınıflandırmalarında cins içine sokulan ve ırk **variyeteleri** içine alan birlik; [*Osm.* Nevi; *Lat.* ve *Ing.* Species; *Fr.* Espèce]; ⊙ ~ **lerin saptanımı**, *biy.* ◘ **Saptanımcılık**; ⊙ **coğrafi** ~, ◘ **Coğrafi**; ⊙ **didaktik** ~, *ed.* ◘ **Didaktik**; ⊙ **eşit** ~, *ed.* ◘ **Eşit**; ⊙ **etolojik** ~, *biy.* Birbirine az veya çok benzer oldukları halde, hiçbir zaman bir araya gelemeyecek

şekilde değişik yerde ve tarzda yaşayan ayrı tür. *(Bağırsak solucanı /Ascaris lumbricoides/ ile domuz solucanı /A. suum/ etolojik iki türdür);* ◉ **birbirinin yerini tutabilen ~ler,** *biy.* Birbirinden pek az farklı olmakla beraber coğrafî bakımdan ayrı, fakat yaşadıkları ortam benzer olan türler. *(Atlas Okyanusunun Avrupa kıyısında bulunan Asterias rubens ile Atlas Okyanusunun Amerika kıyısında bulunan A. vulgaris biribirinin yerini tutan türlerdir);* ◉ **ikiz ~ler,** *biy.* Morfolojik bakımdan hemen hemen özdeş olan, yaşama alanı ve yumurtlama zamanı bakımından farklılaşmaya ve dolayısıyle cinsiyet ayrılığına yol açan fizyolojik değişinim sonucunda birbirinden ayrı düşen iki veya üç türlük bir grupu belirtmek için Cuenot'nun öne sürdüğü terim (1917). *(Birçok etolojik tür ikizdir: Tettigonia Viridissima ve T. cantans ikiz türlerdir);* ◉ **kolektif ~,** *biy.* Örnek tipi, örnek tipin mutantlarını ve bunların birleşmesinden olanları kapsayan tür; hepsi bir arada yaşar ve birbiriyle serbestçe birleşebilir. *(Cepaea nemoralis adlı salyangoz kolektif bir türdür);* ◉ **singamik ~ler,** *biy.* Morfolojik bakımdan farklı, coğrafî dağılışı özgün olmakla beraber aralarında döllenebilen, dölleri de verimli olan türler; ◉ **toplu ~,** *biy.* Bir bitki topluluğu içinde hepsi bir arada yetişen tür; ◉ **yerleşik ~,** *biy.* Bir bölgede yaşadığı alan belirli, sınırlı ve kendine özgü olan tür. *(Yeni yerleşik tür, bir alanda yakın zamanda belirmiş olan tür; eski yerleşik tür /canlı fosil/, eskiden orada yaygın olan şimdi ise çok seyrek bulunan türdür).*

tûra' /tûra:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tura'nın** çoğulu.

tür'a /tür.a/, i. ç: **tura',** *Osm.* < *Ar:* **türüât.** *esk.* § ❶ Suyun taştığı yer; § ❷ Kanal.

türâbî, türâbiye /türâbî, türâbiye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Toprağa mensup, toprakla ilgili; § ❷ Topraktan.

türb, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Turp.

türbe, i. *Osm.* < *Ar.* İçinde, en çoğu ünlü kimselerin sini bulunan yapı; [*ing.* Tomb, grave, mausoleum; *Fr.* Tombeau]; ◉ **Nasrettin Hocanın ~si gibi,** *dey.* Herhangi bir yanı apaçık bırakılmış olan yerler için söylenir.

~ eriği, ◘ **Türbeeriği.**

~ ziyareti, *folk.* Islâm kuramına göre, ya bir adak amacıyle, ya da sevap kazanmak için yapılan ziyaret. *(Genellikle cuma, kandil, bayram günleri yapılır).*

türbedar /türbedâr/, i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. esk.* Türbede hizmet gören ve orayı bekleyen kimse... [*ing.* Keeper of a mausoleum, *Fr.* Gardien d'un mausolée, du tombeau d'un saint, d'une personne illustre etc.]

türbe.dârî /türbedârî/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Türbedarlık.

türbe.eriği, b.i. *bot.* Gülgillerden kırmızı, tatlı, küçük çekirdekli, etinden kolay sıyrılabilen bir erik türü.

türbelarlar, ç.i. *zool.* İlkel-solucanlar *(Scolecida)* dalının, yassısolucanlar *(Plathelminthes)* sınıfından bir takım. Derileri yumuşak olup kirpiklerle kaplıdır. Ağızları karın bölgesinde bulunur. Etçildirler. Gözleri, dokunaçları ve statosistleri vardır. Vücutları yaprak biçimindedir. Deniz, tatlı su ve nemli yerlerde yaşarlar. **Planarya** *(Planaria)* iyi bilinen cinsidir. [*Lat.* ve *ing. Turbellaria; Fr.* Turbellariés].

türbet, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Türbe. *(nazımda kullanılır).*

türbidimetre, i. *Fr. turbidimètre.* Bir sıvının veya bir akarsuyun bulanıklığını, yani içinde asılı halinde bulunan ve bulanıklık yapan maddelerin miktarını ölçen cihaz. [*ing.* Turbidimeter].

türbidimetri, i. *Fr. turbidimétrie. fiz.* Erimeyen veya emülsiyon halinde bulunan maddelerin dozunu belirtme usulü. Bu maddelerin sıvı bir ortamda meydana getirdikleri bulanıklığı optik bir usulle ölçmeye dayanır. *(Özellikle flokulasyon reaksiyonları uygulanan maddelerin donukluğunu ölçmek için kullanılır).* [*ing.* Turbidimetry].

türbin, i. *Fr. turbine. fiz.* Herhangi bir akışkanın kinetik enerjisi ile ve bir takım özel düzenler yardımıyla bir dönme devimine giren cihaz. [*ing.* Turbine]; ◘ *ŞEKİL: 578* ve *579* **TÜRBİN I ve II;** ◘ *ŞEKİL: 580.* — **TÜRBİNLİ JET MOTORU;** ◉ **~ li motor,** *hava,* Tazyik edilmiş ve yanmakta olan gazların genişlemesinden istifade ederek bir türbini harekete getiren motor; [*ing.* Turbine engine; *Fr.* Turbo machine]; ◘ *ŞEKİL: 580.*— **TÜRBİNLİ JET MOTORU.** ◉ **aerodinamik ~,** *hava.* Kapalı çevrimli türbin. [*ing.* Aerodynamic turbine]; ◉ **buhar ~leri,** *fiz.* ◘ **Buhar;** ◉ **emici ~,** *met.* ◘ **Emici;** ◉ **etki ~i,** *mek.* ◘ **Etki;** ◉ **gaz ~i,** *kim.* ◘ **Gaz²;** ◉ **kaplan ~i,** ◘ **kaplan.**

türbinli, s. Türbinle çalışan.

~ itici, *hava.* ◘ **Türbopropülsör.**

~ makine, *tekn.* Sabit bir eksen etrafında dönen kanatlı bir çark yardımıyle bir akışkan üzerine dinamik etki yapan bütün makinelere Rateau'nun verdiği ad. [*Ing.* Turbomachine; *Fr.* Turbomachine].

☆ *Eşanl.* **türbomaşin.**

türboalternatör.-rü, i. *Fr. turbo-alternateur.* Aynı mil üzerine monte edilmiş bir alternatör ve bir türbinden meydana gelen grup [*ing.* Turboalternator].

türbodinamo, i. *Fr. turbodynamo.* Kavrama ile birleştirilmiş bir türbin ve bir dinamodan meydana gelen grup. [*ing.* Turbodynamo].

türbofan, i. *Fr. turbofan.* İkinci akışın dolanımı bir fan tarafından sağlanan çift akışlı turboreaktör. [*ing.* Turbofan].

☆ *Eşanl.* **türbovantilatör.**

türbojet motor, b. i. *hava.* Mevcut net enerjinin bir itici lüleden çıkan bir jet hava hüzmesi olarak kullanıldığı bir gaz türbinli motor. [*ing.* Turbo-jet engine; *Fr.* Turboréacteur].

türbokompresör.-rü, i. *Fr. turbocompresseur.* Aynı mil üzerine seri olarak monte edilmiş çok sayıda kanatlı çarktan meydana

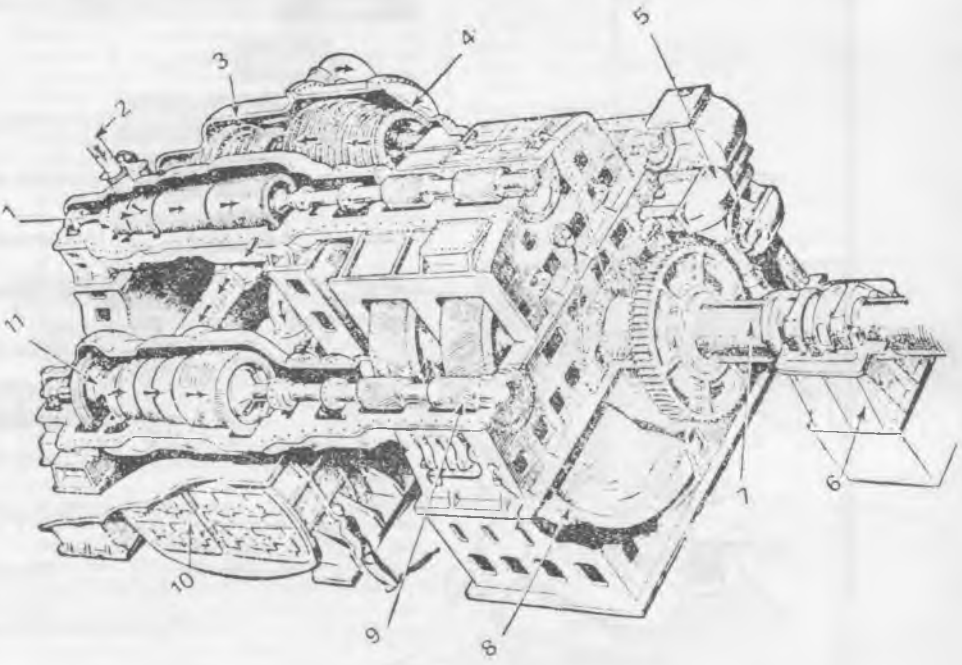

ŞEKİL: 578.— **TÜRBİN** *(10.000 buhar beygirlik bir gemi türbini).* **1.** Yüksek basınçlı buhar. **2.** Buhar girişi. **3.** Alçak basınçlı buhar. **4.** Alçak basınçlı buhar. **5.** Yol verme motoru. **6.** Yatak. **7.** Şaft *(Dönen mil).* **8.** Volan. **9.** Dişliler. **10.** Kondanser. **11.** Yüksek basınçlı buhar.

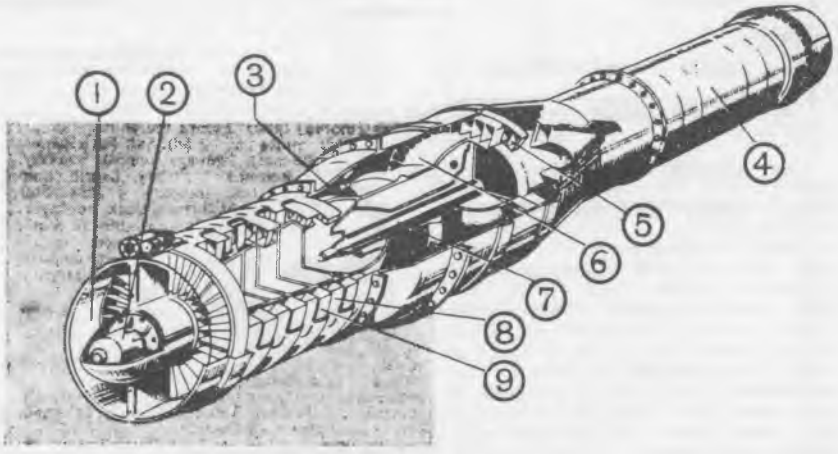

ŞEKİL: 579.— **TÜRBİNLİ JET MOTORU** *(Türböreaktör).* **(1)** Hava girişi. **(2)** Marş motoru *(Ateşleme anahtarı, starter).* **(3)** Yakıt püskürtme pompası. **(4)** Egzost memesi. **(5)** Türbin. **(6)** Yanma odası. **(7)** Transmisyon mili. **(8)** Kanatçık *(palet).* **(9)** Kompresör kanatçıkları *(Kompresör kanatlı tekerlekleri).*

Türk Edebiyatı

1300 — 1400 — 1500 — 1600 — 1700 — 1800 — 1900

YUNUS EMRE Büyük halk şairi

ALİ ŞİR NEVAİ Çağatay edebiyatının ünlü şair

SÜLEYMAN ÇELEBİ «Mevlid» yazarı

FUZULİ Azeri diyeleğinin lirik şairi

BAKİ «Şairler Sultanı» diye anılan büyük şair

NEF'İ Hiciv şairi

KARACAOĞLAN Büyük halk şairi

Nedim

KÂTİP ÇELEBİ Dünyaca ünlü büyük bilim adamı ve yazar

EVLİYA ÇELEBİ Milletlerarası ün kazanan «Seyahatname» yazarı

NABİ Ünlü divan şairi

NEDİM Gazel ve şarkılariyle ün salan şair

ŞEYH GALİP Divan edebiyatının son büyük şairi

İlk Türk gazetecilerinden **ŞİNASİ**

Mısraları atasözü haline gelen şair **ZİYA PAŞA**

Büyük vatan şairi **N. KEMAL**

İlk büyük romancı ve gazetecimiz **A. MİTHAT**

Son devrin büyük şairlerinden **R. EKREM**

Şair ve tiyatro yazarı **A. H. TARHAN**

Servetifünun edebiyatının öncüsü **TEVFİK FİKRET**

Servetifünun edebiyatının büyük romancısı **H. ZİYA UŞAKLIGİL**

Aruzu Türkçeleştiren büyük şair **M. A. ERSOY**

Sade Türkce ile yazan büyük hikâyeci **Ö. SEYFETTİN**

Lirik şair **YAHYA KEMAL**

Büyük kadın romancımız **H. EDİB ADIVAR**

Türk edebiyatında sembolizmin kurucusu **AHMET HAŞİM**

En değerli romancılarımızdan **Y. K. KARAOSMANOĞLU**

Sevilen romancı **R. NURİ GÜNTEKİN**

KÖKTÜRK YAZITLARI
VIII - X yüzyıl

En eski yazılı edebiyat örneği

DESTANLAR

Oğuz Destanı, Ergenekon, Alp Er Tunga, Dedekorkut masalları

yüzyıl		
IX-X	**FARABİ**	Büyük Türk filozofu
XI	**YUSUF HASHACİP**	«Kutadgu Bilik» Türk edebiyatının ilk eserlerinden biri
XI	**KÂŞGARLI MAHMUT**	Büyük dil bilgini
XII	**AHMET YESEVİ**	Tasavvuf şairi

Namık Kemal

gelen ve bir şebekeyi veya bir makineyi beslemeye yarayan yüksek basınçlı dönel santrifüj kompresör. [*ing.* Turbocompressor].

türbokörük, i. Bir buhar türbini, elektrik motoru veya bir gaz türbini ile çalışan, dönme hızı yüksek *(dakikada 2000 ila 9000 devir)* körük.

türbomotor, i. *Fr. turbomoteur.* 5 ila 7 kg/sm² basınç altında sıkıştırılmış hava ile çalışan ve motor gibi işleyen, tek veya çift hız kademeli etki türbini. [*ing.* Turbomotor].

türbopomp, i. *Fr. turbopompe.* Bir buhar türbinine bağlanmış yükseltici santrifüj pompa. [*ing.* Turbopump].

türbopropülsör,-rü, i. *Fr. turbopropulseur. hava.* Bir gaz türbininden meydana gelen ve bir redüktör aracılığıyle bir veya birçok pervaneyi döndüren propülsör. [*ing.* Turbopropeller].

☆ *Eşanl.* **türbinli itici.**

türboprop.uçak, b. i. *hava.* Türboprop motorlarla donatılmış bir uçak. [*ing.* Turboprop aeroplane; *Fr.* Avion turboprop].

türboreaktör,-rü, i. *Fr. türboréacteur. hava.* Havacılıkta kullanılan ve doğrudan doğruya atmosfere tepki yaparak çalışan gaz türbini. [*Ing.* Turboreactor].

türbülans, i. *Fr. turbulence.* Bir akışkanın türbülanslı akış anındaki düzensiz çalkantısı. [*Ing* Turbulence].

☆ *Eşanl.* **burgaç hareketi.**

türbülanslı, s. *akışkanlar mek.* Akış çizgilerinin laminer akıştaki gibi bağımsız ve birbirinden tamamiyle ayrı kalacak yerde, aralarında akışkan tanecikleri alıp verdikleri bir akış için kullanılır. [*ing.* ve *Fr.* Turbulent].

☆ *Eşanl.* **burgaçlı.**

türdeş*, s. Türleri bir olan. [*Osm.* Mütecanis, hemcins; *ing.* Homogenous; *Fr.* Homogène].

☆ *Eşanl.* **soydaş, homojen.**

türdeşlik,-ği, i. Türdeş olma hali. [*ing.* Homogeneity; *Fr.* Homogénéité].

türe*, i. ◘ **Hukuk.**

türeç,-ci, i. Sonradan türeyen âdet. [*Osm.* Bid'at; *ing.* ve *Fr;* Innovation].

türedısı, i. ◘ **Heteronom.**

türedi, i. ve s. < *türemek.* § ❶ Sonradan ortaya çıkmış, türemiş, şuradan buradan toplanmış: *Türedi kimseler. Türedi bir halk.* § ❷ Soyu sopu belli olmayan, nereden geldiği belirsiz, aslı bilinmeyen. [*ing.* One who has sprung up from anywhere]; § ❸ ilk durumuna oranla birdenbire üstün bir mevki ve servete ulaşmış, kendisinden umulmayan bir şekilde, birdenbire sivrilip iyi bir duruma gelmiş. [*ing.* Upstart, parvenue; *Fr.* Parvenu]; § ❹ Haydut, âsi. [*ing.* Bandit, rebel; *Fr.* Bandit].

türel*, s. ◘ **Hukuki.**

türeme, i. § ❶ Türemek eylemi. [*ing.* Derivation; *Fr.* Dérivation]; § ❷ *dilb.* (a) Kelimelerin birbirinden titreyis şekli. (b) Üretici gramerde, C(="cümle") ile baslayan diziler bütünü. *(Bu bütünde, her dizi bir dilbilgisi kuralının uygulanması sonucu bir önceki diziden türer);* ⊙ **bitmiş ~,** *dilb.* Bitim dizisi *(Yani artık dilbilgisi kurallarının uygulanmasına elverişli olmayan bir unsurlar dizisi)* haline gelen türeme; ⊙ **iç ~,** *gram.* ◘ **içtüreme;** ⊙ **içses ~ si,** *gram.* ◘ **içses;** ⊙ **kendiliğinden ~,** *biy.* ◘ **kendiliğinden;** ⊙ **ses ~ si,** *fonet.* ◘ **Ses.**

~ kaya, *jeol.* Başka bir kayadan türemiş kaya.

~ merkezleri, *biy.* ◘ **Merkez.**

~ ünlü, *gram.* Kelimenin aslında bulunmayan ve önseste veya içseste beliren ünlü. [*Ing.* Araptyctic vowel; *Fr.* Voyelle d'attaque].

~ ünsüz, *gram.* Kelimenin aslında bulunmayan ve önseste veya içseste beliren ünsüz.

türemek, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Birdenbire ortaya çıkmak, meydana gelmek. [*ing.* To spring up suddenly, to come into existence, to appear, to increase and multiply; *Fr.* Se produire, s'engendrer]; § ❷ *gram. (Bir kökten)* Çıkmak: *Kızarmak ve kızıl kelimeleri aynı kökten türemiş sözcüklerdir.* [*Ing.* To derive; *Fr.* Dériver]; § ❸ Üremek, çoğalmak.

türemiş, s. § ❶ Meydana çıkmış; § ❷ *gram.* (Bir kökten) Çıkmış. [*Osm.* Müştak; *ing.* Derived; *Fr.* Derivé,-ée].

~ ad, *gram.* Yapım ekiyle kurulmuş ad. [*Osm.* Müştak isim; *ing.* Derived noun, derivative; *Fr.* Nom dérivé].

~ belirteç, *gram.* Yapım ekiyle kurulmuş belirteç. [*Osm.* Müştak zarf; *Ing.* Derived adverb; *Fr.* Adverbe dérivé].

~ eylem, *gram.* Yapım ekiyle kurulmuş eylem. [*Osm.* Müştak fiil; *ing.* Derived verb; *Fr.* Verbe dérivé].

~ fiil, *gram.* ◘ **Fiil.**

~ kelime, *gram.* Yapım ekiyle kurulmuş kelime. [*Osm.* Müştak kelime; *ing.* Derived Word, derivative; *Fr.* Mot dérivé].

~ sıfat, *gram.* Yapım ekiyle kurulmus sıfat. [*Osm.* Müştak sıfat; *Ing.* Derived adjective; *Fr.* Adjectif dérivé].

türeti*, i. < *türetmek.* Kişisel düşünüşle yaratılan veya başka şeylerden yararlanılarak yapılan araç, cihaz gibi şey; [*Osm.* Ihtira, icat; *ing.* ve *Fr.* Invention].

türetici*, i. < *türetmek.* O zamana kadar yapılmamış âlet, cihaz veya usul gibi bir şeyi meydana getiren kimse. [*Osm.* Mucit, muhteri; *ing.* Inventor; *Fr.* Inventeur].

türetmek* (-i), f. *esk. T. törütmek.* § ❶ Meydana çıkarmak, yaratmak. [*Osm.* Ihtira etmek, icat etmek; *ing.* To invent; *Fr.* Inventer]; § ❷ Üretmek, çoğaltmak; § ❸ *gram.* Bir kökten çıkarmak.

türetmeli, s. *müz.* Zamanları 3'le bölünebilen ölçüler için kullanılır. *(Bu zamanlara «üçerli zamanları» denir).*

türetmen*, s. < *türetmek.* ◘ **Türetici.**

türev*, i. < *türemek.* § ❶ Türemiş, başka bir şeyden çıkmış olan şey. [*Osm.* Müştak; *ing.* Derivative; *Fr.* Derivé], § ❷ *mat.* Bir ifadeden, belli işlemler sonunda elde edilmis ifade. [*Osm.* Müştak; *ing.* Derivative; *Fr.* Dérivée]; § ❸ *kim.* Bir madde üzerinde yapılan dönüşümler sonucu bu maddeden elde edilen bir başka madde: *Nitrobenzen $C_6H_5NO_2$, benzenin nitrolu türevidir.*

~ etkisi, *sibern.* ◘ **Etki.**

Türk, öz. i. *esk.T. türük.* § ❶ *etn.* Eski çağlardan beri Orta Asya'daki anayurdundan türlü yönlere dalga dalga yayılarak büyük devletler kuran ve bugün Balkanlardan Çin içlerine kadar uzanan alanda yerleşmiş bulunan büyük bir kavmin adı ve bu kavimden olan kimse. [*Ing.* Turk; *Fr.* Turc]. § ❷ Bu kavimden olup Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan ulus ve bu ulustan olan kimse. [*ing.* Turkish; *Fr.* Turque]; § ❷ Bu kavimden olmadığı halde Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olan kimse. [*ing.* Turkish; *Fr.* Turque]. § ❸ *(isim takımlarında)* Türkiye veya Türkler: *Türk suları. Türk dili;* [*ing.* The Turks; *Fr.* Les Turcs]. *(Osmanlı İmparatorluğu zamanında Türk kelimesi yersiz olarak «görgüsüz, anlayışsız» anlamında kullanılmış ve Türk'ün aklı sonradan gelir gibi yakışıksız sözler uydurulmuştur).* ⊙ **~ ün aklı sonradan gelir,** *at.* Türk, bir olay karşısında ne yapmak gerektiğini hemen düşünemez. Aradan zaman geçince doğru, sağlam bir davranış yolu bulur ve biraz geç de olsa onu uygular. Ama kimi zaman iş işten geçmiş olur. ⊙ **garp (batı) ~ leri,** *etn.* ◘ **Garp**

~ aksağı, *müz.* ◘ **Aksak.**

~ bezemeleri, ◘ **Bezeme.**

~ cevizi, *den.* Her bir kol yanındaki kolun üstünden ve diğer kolun altından yukarı alındıktan sonra beher kol yanındaki üçüncü kolun bedenini takiben birer defa yürütülerek yapılan ceviz.

~ dili, ◘ **Türkçe.**

~ dostu, Türkleri seven kimse. [*Ing.* Turkophile; *Fr.* Turcophile].

☆ *Eşanl.* **Türksever.**

~ düşmanı, Türkten korkan ve Türkleri sevmeyen kimse. [*ing.* Turkophobe; *Fr.* Turcophobe].

~ eyeri, *anat.* ◘ **Eyer.**

~ fındığı, *bot.* ◘ **Fındık.**

~ gemisi, *den.* ◘ **Gemi.**

~ güreşi, ◘ **Güreş.**

~ hamamı, ◘ **Hamam.**

~ ipliği, *dok.* ◘ **iplik.**

~ kahvesi, ◘ **Kahve.**

~ karır, kılıcı karımaz, *at.* Türk ihtiyarlığında bile genç gibi kılıç kullanır.

~ kırmızı yağı, *kim.* Yoğun sülfat asidinin hintyağına etkisi ile elde edilen bileşik. Bu bileşik kumaş boyacılığında geniş ölçüde kullanılmaktadır. [*Ing.* Turkey red oil; *Fr.* Rouge turc, rouge d'Andrinople].

~ kumrusu, *zool.* ◘ **Kumru.**

~ lokumu, *dey. tkz.* Beyaz ve dolgun vücutlu kadınları nitelerken kullanılır.

~ meşesi, *bot.* ◘ **Meşe.**

~ mili, *metrol. esk.* Değeri 1,895 metre olan eski bir uzunluk ölçüsü.

~ musikisi, ◘ **Musiki,**

~ mutfağı, ◘ **Mutfak.**

~ nalı, ◘ **Nal.**

Türkân /Türkân/, ç. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Türkler. [*Ing.* The Turks; *Fr.* Les Turcs]; § ❷ Kadın adı.

türkâni /türkâni/, i. *Osm.* < *Ar. esk. (eskiden)* Türk kadınlarının giydikleri bir çeşit ferâce.

türkcûş /türkcûs/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yarı pişmiş et.

MODERN TÜRK ALFABESİ

Büyük harf	Küçük harf
A	a
B	b
C	c
Ç	ç
D	d
E	e
F	f
G	g
G	ğ
H	h
I	ı
İ	i
J	j
K	k
L	l
M	m
N	n
O	o
Ö	ö
P	p
R	r
S	s
Ş	ş
T	t
U	u
Ü	ü
V	v
Y	y
Z	z

TABLO: 33

Türkçe /Türkıce/, öz. i. *dilb.* § ❶ Ural-Altay dil öbeğine bağlı dil; § ❷ Türkiye Cumhuriyetinde konuşulan ve yazılan resmî dil. [*ing.* The Turkish language; *Fr.* La langue turque, le turc]; § ❸ s. ve z. Türk dilinden *(olan),* Türk diliyle *(söylenmiş): Türkçe bir söz. Türkçe konuşmak.* [*Ing.* In Turkish; *Fr.* En turc]; ⊙ **doğu ~,** *dilb.* ◘ **Doğu';** ⊙ **gök ~,** *dilb.* ◘ **Göktürkçe;** ⊙ **eski ~ devri,** *ed.* Göktürk-Uygur Türkçesi dediğimiz bu devir, zaman bakımından V. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar devam eder. [*Ing.* Old Turkish]; ⊙ **ilk ~ devri,** *ed.* Bu devir Türkçesi Milâttan önceki ve sonraki Hun, Hazar Türk lehçelerini içerisine alır; ⊙ **Karluk ~ si,** *dilb.* ◘ **Karluk:** ⊙ **modern ~,** *ed.* Bugün bütün Türk halkları ağzında yaşayan Türkçe. [*ing.* Modern

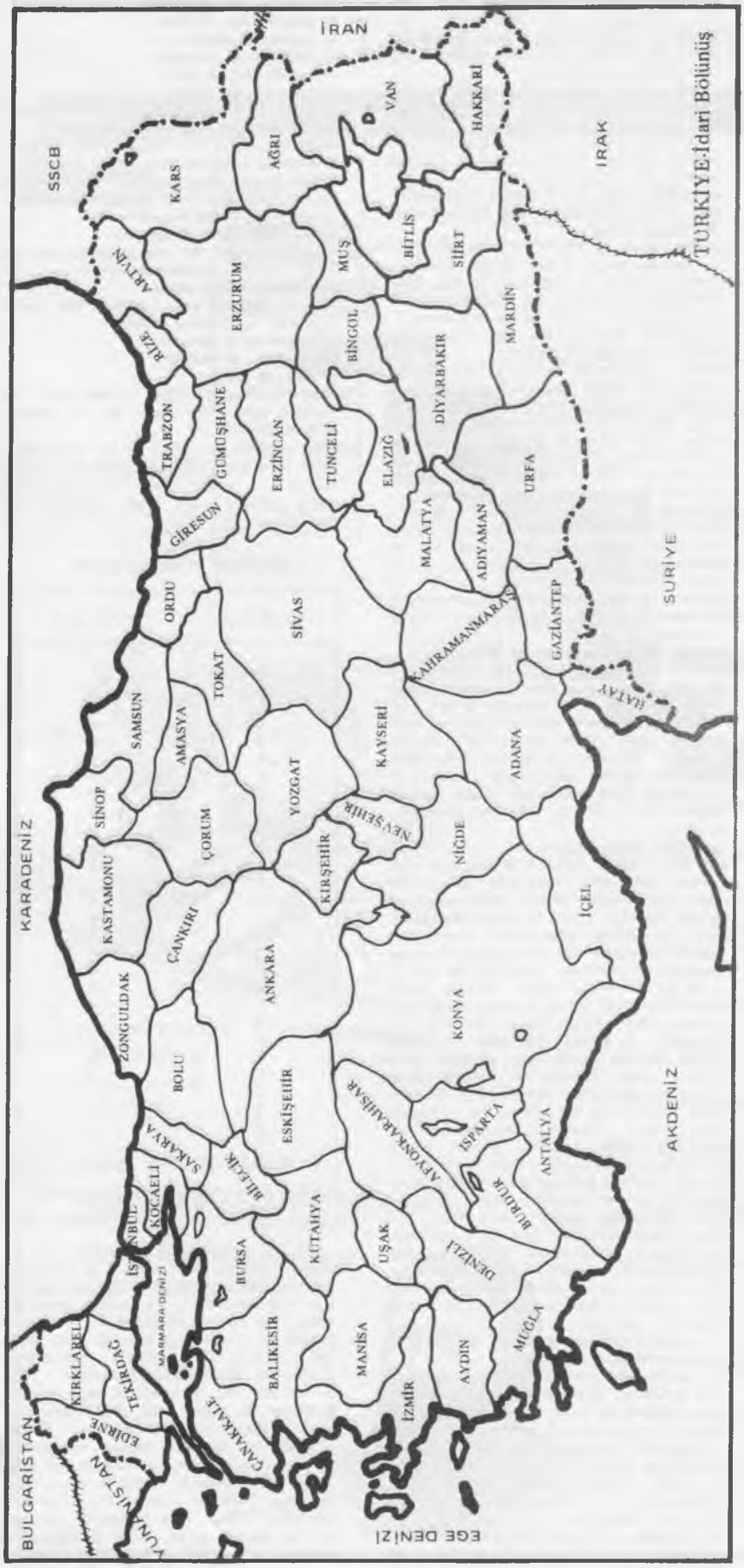

Turkish]; ◉ **Orta ~ devri**, *ed.* Müşterek Orta Asya Türkçesinin hüküm sürdüğü bu devir, Karahanlılar, Selçuklular, Moğollar ve Osmanlılar zamanına rastlar. Bu devir X.-XV. yüzyılları içine alır. [*ing.* Middle Turkish]; ◉ **yeni ~ devri**, *ed.* Osmanlı, Çağatay, Özbek, Azeri edebiyatlarını meydana getiren bu Türkçe, XV . XX. yüzyıllar arasında konuşulan Türkçedir.

Türkçeci /Türk:çeci/, öz. i. ve s. § ❶ Türkçecilik ilkelerini benimsemiş olan veya savunan *(kimse)*; § ❷ Türkçe öğretmeni.

Türkçecilik,-ği, /Türkçe:cilik/, öz. i. Türkçenin öz kaynakarından yararlanarak genişleyip zenginleşmesini isteyen, şimdiye kadar gereği yokken dilimize giren yabancı kelimeleri Türkçe kelimelerle değiştirmeyi ulusal bir ödev bilen devrimcilik.

Türkçeleştirmek (i), f. § ❶ Yabancı kelimelerin yerine Türkçelerini koymak; § ❷ Türkçeye çevirmek.

Türkçesi, z. Açık söylemek gerekirse, açıkçası: *Türkçesi, sen bu işi beceremedin.* [*ing.* In plain Turkish; the long and short of it; *Fr.* En bon turch, d'une manière claire].

Türkçü, öz. i. ve s. Osmanlı Imparatorluğunun son yıllarında Osmanlılık ve İslâmcılık akımları karşısında Türklük duygusunu savunanlara verilmiş olan ad. [*ing.* Turkist, defender of the superiority of the Turkish race and tradition; *Fr.* Nationaliste turc].

Türkçülük,-ğü, öz. i. Türkçülerin ilkelerine dayanan akım. [*ing.* Doctrine of the Turkists; *Fr.* Nationalisme turc].

Türkistan, öz. i. *coğr.* Asya'da, S.S.C.B. ve Çin arasında bölünmüş bölge... [*ing.* Turkistan; *Fr.* Turkestan].

Türkiyat /Türkiyät/, i. *T. türk + Ar.-iyyat > Türkiyyat.* ◘ **Türkoloji**.

Türkiye (Cumhuriyeti), öz. i. Kazandığı Kurtuluş Savaşı ile topraklarının büyük kısmını 1. Dünya Savası sonunda kaybeden Osmanlı imparatorluğunun yerini alan devlet. Yüzölçümü 780.576 km²dir. Başkenti: *Ankara*'dır. [ing. The Turkish Republic; *Fr.* République Turque].

Türkler, öz. ç. i. *etn.* Ural-Altay *(Turan)* kavimlerinin Altay grupunda Moğollar ve Mançu-Tunguzlarla birlikte yer alan; beyaz ırktan brakisefal kavim. [*ing.* Turks; *Fr.* Les Turcs].

Türkleşmek, *nsz, f.* Türk olmak. [*ing.* To become Turkish, to adopt Turkish habits, to become luke a Turk; *Fr.* être turquisé].

türkleştirmek (-i), f. Türkleşmesini sağlamak.

Türklük,-ğü, öz i. § ❶ Türk olma hali: *Biz Türklüğümüzle övünüyoruz.* [*ing.* The quality of being a Turk; *Fr.* Le Fait d'être Turc]. § ❷ Türk topluluğu: *Türklük onunla övünür...* [*ing.* The Turkish community; *Fr.* Race turque, le monde turc].

türkmani, *i. h.d.* Türkmen türküsü...

Türkmen, öz. i. *etn.* § ❶ Oğuz Türklerinin bir koluna verilen ad. [*ing.* Turkoman, Türkman, Turcoman; *Fr.* Turkmène, Turcoman]. § ❷ Bu koldan olan kimse.

Türkmence, öz. i. *dilb.* Bugün genellikle Türkmenisten Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde kullanılan bir Türk lehçesi. Ayrıca Suriye, Irak, Iran, Afganistan, Çin ve Türkiye'ye yerlesen Türkmen boylarında yaklaşık olarak 1.000.000 kişi tarafından konuşulur. Türkmence'nin iki ana lehçesi vardır: 1.-*Asıl Türkmence* (Yomit, Teke, Cavdur, Göklen, Er-Sarı, Satır, Sarık). 2. *Özbekleşmiş Türkmence* (Nohur, Anaul, Hasarlı Nerezim v.b.).

Türkmenistan, öz. i. *coğr.* S. S. C. B.'deki federe cumhuriyetlerden biri. Yüzölçümü 488.000 km.², başkenti, *Aşkabat*'dır. [*ing.* Land of the Turkomans].

Türkmenler, ç. öz. i. *etn.* S.S.C.B.'de Türkmenistan (677.000), Özbekistan (205.000), Kafkasya (24.000) ve Avrupa Rusyası (80.000) yaşayan müslüman Türk halkı. [*ing.* Turkomans, Turcomans; *Fr.* Turcomans].

türkolog, i. *Yun.* (I *ince okunur)* Türkoloji uzmanı. [*ing.* A. scholar or professor of the Turkish literature turque; *Fr.* Philologue qui s'occupe de la langue turque].

Türkoloji, i. *Yun.* (*İ ince okunur*). Konu olarak Türk kültürünü *(dil, edebiyat, tarih ve etnoğrafyasını)* ele alıp inceleyen bilim. [*ing.* Study of the Turkish language, literature, etc.; *Fr.* Philologie turque].

türktâz /türktâz/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Koşup seğirterek yağma etme, koşma; § ❷ Çapul, çapulcu.

türktâzî /türktâzi/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çapul, yağma için yapılan ansızın hücüm, baskın.

türkuaz, türkuvaz, i. *Fr. turquoise. min.* § ❶ Firuze. [*Ing.* Turquoise]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Firuze renginde olan: *Turkuaz bir kumaş.* [*ing.* Turquoise blue, azure]; § ❸ *mob.* Uzun koltuk veya dinlenme karyolası. *(XVIII.yy. ortalarında yapılmıştır; aynı biçimde ve aynı yükseklikte, süslü veya hasır kaplı iki başucu vardır, genellikle bu iki başucu bazen çıkarılabilen bir arkalıkla tamamlanmıştır).*

türkuvaz, i. ◘ Türkuaz.

türkü, i. Hece vezniyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş şarkı. [*ing.* Folk song; *Fr.* Chanson populaire turque]: ⊙ **çoban ~sü**, *müz.* ◘ **Çoban**; ⊙ **rumeli ~leri**, *müz.* ve *folk.* ◘ **Rumeli**. ⊙ *(Birinin)* **~sünü çağırmak**, *dey.* Onun hoşuna gidecek tarzda söz söylemek... [*ing. To* sing the praises of a person, to laud].

~ çağırmak, Türkü söylemek. [*ing.* To sing a song].

~ yakmak, *dey.* Türküye ezgi uydurmak. [*ing.* To compose a song; *Fr.* Composer une chanson].

türleşme, i. *biy.* Çeşitli süreçlerle türlerin olusumu.

türlü, s. § ❶ Çok çeşitli, çesit çeşit: *Türlü insanlar. Türlü düşünceler. Türlü yemekler.* [*ing.* Various, diverse; *Fr.* Divers]; § ❷ i. Çeşit veya çeşitleri toplayan daha geniş bir bölüm: *Hava taşıtları iki türlü olur: balonlu veya kanatlı; bunların da birçok çeşitleri vardır.* [*ing.* Sort, Kind, variety]. § ❸ z. *(Şu kadar)* Yolda, tarzda: *Bu düşünce iki türlü anlatılabilir;* § ❹ i. *mutf.* Çeşit çeşit sebzelerle pişirilen etli yemek; [*ing.* A meat and vegetable stew; *Fr.* Mets turc contenant des piments, des tomates, des aubergines etc.].

türlüsü, z. Nice nice çeşitleri; [*Ing.* All kinds].

türlü türlü, z. Çeşit çeşit; [*ing.* Of all sorts, various].

türmüs, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* Acı bakla.

türoniyen, i. ve s. *Fr. turonien. jeol.* Üst tebeşir devrinin Senomaniyen ile senoniyen arasında yer alan katı. [*ing.* Turonian].

türrehât /türrehât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **türre'hen**'in çoğulu.

türrehe, i. ç: **terârih, türrehât**. *esk.* Saçma sapan söz.

türs, i. ç: **etrâs, tirâs, tirâse, türûs**, *Osm.* < *Ar. ask.* Kalkan */âlet/.*

türsel, s. ◘ Özgül.

türsellik,-ği, i. ◘ Özgürlük.

türşî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ekşilik; § ❷ Turşu.

türüm*, i. § ❶ Dünyadaki varlıkların meydana gelişi. [*Osm.* Sudur; *ing.* Emanation; *Fr.* Émanation]; § ❷ *fels.* Mutlakın bütün görece varlıkları sürekli çekip ayırma yoluyle kendinden çıkararak meydana koyma tarzı; (b) Epikuros ve Demokritos'a göre, nesnelerden ayrılan ve organlar üstüne etki yaparak duyum meydana getiren imgeler veya «türler»; § ❸ Medyumların vücudundan çıkan, bazı durumlarda maddeye dönüşebilen maddesiz akışkan. [*ing.* Emanation; *Fr.* Émanation].

türümcü, i. *fels.* Türümler sistemi taraftarı. [*Ing.* Emanationist; *Fr.* Émanationiste].

türûs /türûs/, i. *Osm.* < *Ar. Esk.* **türs**'ün çoğulu. *ask.* Kalkanlar */âlet/,* ◘ **Etrâs, tirâs, tirâse, türs**.

türuz.otu.-nu. b. i. *bot.* Hanımeligillerden, sarı veya kırmızı çiçekli, güzel kokulu ve tırmanıcı bir süs bitkisi. [*Ing.* Honeysuckle; *Fr.* Glycine].

türüât /türüât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tür'a**'nın çoğulu.

türüm, i. § ❶ *coğr.* Varlıkların meydana gelişi; [*Osm.* Tekevvün; *ing.* Genesis, creation; *Fr.* Genèse]; § ❷ *fels.* Kamutanrıcılık doktrinine göre, bütün varlıkların tek ve tümel töz olan Tanrı varlığından, alevden ışığın çıkması gibi türemesi. [*Osm.* Sudur; *ing.* Emanation, efflux; *Fr.* Emanation].

türüs, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ekşi. ◘ **Hâmız, turş, turus, türüş**.

türüşe, i. *Osm.* < *Fars. esk. bot.* Kuzukulağı.

türüş.rû(y) /türüşrû(y)/, b. s. ç: **türüşrûyân**, *Osm.* < *Fars.* Ekşi yüzlü, asık suratlı, suratı asık.

türüş.rûyân /türüşrûyân/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* **türüşrû**'nun çoğulu.

türüş.rûyi /türüşrûyî/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ekşi yüzlülük, asık suratlılık.

tüs, i. ◘ Tüy.

tüs' /tüs:/, s. ç: **etsâ'** *Osm.* < *Ar. esk.* Dokuzda bir, 1/9.

tüten, i. *jeol.* Yanardağların ağız ve çatlaklarından, güçlükle ya da yeğnice, az çok gürültü ile çıkan gaz ve buharlar.

tütme, i. *coğr.* Yanardağın püskürmesinden az önce, yarılmış bulunan yer kabuğunun içinden türlü türlü sıcaklıkta gazların, su buharının bir bacanın tütmesi gibi çıkması olayı. *(Yanardağın bu yanış dönemine tütme dönemi denir. Çıkan sıcak gazlara da tümerol adı verilir).* [*ing.* Solfatara; *Fr.* Solfatara].

tütmek, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Duman çıkarmak. [*ing.* To give out smoke *(chimney)*]; § ❷ Dumanı geri vermek: *Soba tütüyor.* [*ing.*To Smoke, to fume; *Fr.* Fumer].

tütsü, i. *esk.T. tütsüg.* § ❶ Türlü ereklerle dumanı ciğerlere çekilmek veya ortalığa yaydırılmak üzere ateşte bir şey yakma işi: *Adaçayı tütsüsü. Kükürt tütsüsü;* [ing. Fumigation, fumigant; *Fr.* Fumigation, fumage]. § ❷ Bu erekle kullanılan nesne. § ❸ *arg.* İçki; § ❹ *mutf.* Bazı yiyeceklerin tutulduğu odun veya saman dumanı.

tütsüleme, § ❶ Tütsülemek işi; § ❷ Şarap kabını mikroplardan arıtmak için yapılan işlem.

tütsülemek(i), f. Tütsüye tutmak; [*ing.* To cure by smoking *(meat, etc.)*, to fumigate; *Fr.* Donner des fumigations, fumiger].

tütsülü, s. § ❶ *(Yer, kimse, v.b. hk.)* Tütsü yapılmış, buhur dumanına tutulmuş; § ❷ *arg.* Sarhoş.

tütsülük,-**ğü**, i. *folk.* İçinde tütsü yakılan kap. *(Ayaklı veya zincire asılı olurdu. Tütsünün dumanlarının çıkması için delikli bir kapağı vardır).*

tüttürmek, f. § ❶ Tütmesini, duman çıkarmasını sağlamak; § ❷ Tütmesine yol açmak, duman çıkarmasına sebep olmak: *Sobayı tüttürmek;* § ❸ *(Sigara, pipo v.b. hk.)* Yakıp içmek. [*ing.* To smoke *(cigarette or pipe); Fr.* Faire émettre de la fumée]; ⊙ **çubuğunu ~**, *dey.* Hiç bir şeye aldırmadan keyfine bakmak.

tütuk, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çadır, büyük perde, örtü.

tütü, i. *Fr.* Tiyatro dansözlerinin kat kat ince tülden yapılmış kısa ve dalgalı etekliği.

tütün, i. *Tatarca.* § ❶ *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Patlıcangiller *(Solanaceae)* familyasından anayurdu Amerika olan, 1550 de Antiller'den Avrupa'ya, 1601 de Avrupa'dan Anadolu'ya geçmiş olan, 0,50—150 sm. yüksekliğinde bir yıllık bir kültür bitkisi. Gövde dik, silindir biçiminde, tüylü ve yapışkandır. Lamina büyük, tam, oval-lanseolat şekilli, açık yeşil renkli, tüylü ve yapışkandır. Çiçekler terminal salkım durumlar yapar. Kaliks tüp şeklinde, tüylü ve 5 sivri dişlidir. Korolla pembe - kırmızı renkli, yarıya kadar tüp şeklinde ve uç tarafı 5 lopludur. Stamenler 5 tanedir. Dişi organ 2 karpelden yapılmıştır; yumurtalık üstte ve 2 gözlü, stilus basit, stigma 2 küçük parçalıdır. Meyva uzunca oval şekilli ve sivri uçlu bir kapsüldür. Septisit olarak açılır. Tohumlar küçük, böbrek şeklinde ve esmer renklidir. Batı Anadolu'da **Yabani tütün** *(Nicotiana glauca)* adlı türü doğal olarak yetişir. Türkiye'de ekilen hemen bütün tütünler *Nicotiana tabacum* türüne aittir. İktisadî değeri önemsiz olan ve yalnız Maraş ve Gaziantep'te ekilen «*Hasankeyif tütünü*» ise *Nicotiana* rustica türüne aittir. Türk tütünleri yapraklarının sapsız *(Basma)* veya saplı *(Başı bağlı)* olduğuna göre 2 büyük grupa ayrılır. Bunlar çeşitli varyetelerin melezleşmeleriyle meydana gelmiştir. Yaprakları *(Folia Nicotianae)* tanen, zamk, nisasta, reçine ve alkaloidler taşır. Alkaloidlerin en önemlisi, koyu bir sıvı olan nikotin'dir. Bunun yanında bünyece nikotine benzeyen alkaloidler de taşır. İşlendikten sonra sigara, tütün, puro, enfiye v.b. şeklinde keyif için içilir. Alkaloidleri ve yapraklardan elde edilen tütün suları diğer ilâçlara nisbeten ucuz olması yüzünden tarla ve bahçelerdeki zararlı böceklerle mücadelede geniş miktarda kullanılır. Tütün tohumları yağ bakımından zengindir. Tütün yağı boya ve sabun sanayiinde kullanılır. [*Osm.* Duhan; *Lat. Nicotiana; ing.* Tobacco; *Fr.* Tabac]; § ❷ Bu bitkinin, bileşiminde nikotin bulunan, kıyılıp sigara biçiminde veya pipoda yakılarak dumanı ciğerlere çekilen yaprakları. [*ing.* Tobacco; *Fr.* Tabac] ⊙ **~ u çıkmak**, *dey. (Bir şeyden)* Duman çıkmak; ⊙ **~ u doğru çıkmak**, *dey.* Durumu çok iyi olmak; ⊙ **göbek ~**, ◘ **Göbek**; ⊙ **kaçak ~**, ◘ **Kaçak**; ⊙ **saçaklı ~**, *tütünc.* ◘ **Saçaklı**.

~ balığı, ◘ **Tütünbalığı**.

~ eksperi, *ikt.* ◘ **Eksper**.

~ fide çürüklüğü, *fitopatol.* Tütün fidelerinin toprak hizasındaki kısımlarında bilâhâre sapın etrafını çeviren kahverengi esmer çürüklükler şeklinde görünen ve fideleri öldüren, *Phytium de Barianum, Rhizoctonia solani, Fusarium oxysperium, Sclerotinia sclerotiorum* adlı mantarların yaptıkları bir hastalık.

~ içmek, Tütünü yakıp dumanını içine çekmek. [*ing.* To smoke; *Fr.* Fumer *(du tabac)*].

~ köseli yaprak leke hastalığı, *fitopatol. Pseudomonadaceae* familyasından *Pseudomonas angulata* adındaki bakterinin sebebiyet verdiği, tütün yapraklarında koyu ve köşeli lekeler halinde görülen bir hastalık.

~ küllemesi, *fitopatol.* Yaprak üzerindeki kirli beyaz renkte unumsu bir tabaka halinde beliren, *Erysiphaceae* familyasından *Erysiphe cichoracearum* adlı mantarın yaptığı bir hastalık.

~ mildiyösü, *fitopatol.* ◘ **Mavi küf**.

~ tohum yağı, Tütün tohumlarından elde edilen, kuruyan yağlar grupundan, altın sarısı renkte, boya ve sabun sanayiinde kullanılan yağ.

~ toprak piresi, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Tütüntoprakpiresi**.

~ tripsi, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Tütüntripsi**.

tütün.balığı, b. i. *zool.* Tütsü ile kurutulmus balık ve daha çok ringanın kurutulmusu. [*ing.* Smoke fish; *Fr.* Hareng fumé].

tütüncü, i. § ❶ Tütün yetistiren veya satan kimse; [*ing.* Grower of tobacco]. § ❷ Dükkânında perakende olarak tütün, sigara, v.b. satan kimse. [*ing.* Tobacconist; *Fr.* Marchand de tabac]; § ❸ Eskiden efendisinin tütünüyle ilgili her şeyle ve çubukların temizlenmesiyle ilgili usak.

tütüncü.başı, b.i. *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında padişahın tütün islerine bakan görevli. *(bu görevi saltanatın sonuna kadar devam etti).*

tütüncülük,-**ğü**, i. Tütün yetistiriciliği veya satıcılığı. [*ing.* Tobacconist's business; tobacco culture; *Fr.* Culture et industrie du tabac].

tütünlük,-**ğü**, i. Sırtın kuyruğa yakın yerinden yapılmış en gevrek pastırma.

tütün.toprak.piresi, b.i. *paraz.* Tütün yapraklarını yiyerek delik deşik eden, kınkanatlı, küçük, sıçrayıcı böcek. [*Lat. Epitrix hirtipennis; ing.* Tobacco flea beetle].

tütün.tripsi, b. i. *paraz. Thripidae* familyasından 1-2 mm. boyunda, olup, tütünde «*akdamar*» hastalığını meydana getiren kirpikkanatlı böcek. [*Lat. Thrips tabaci*].

tüvân /tüvân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Güç, tâkat.

tüvana /tüvânâ/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Dinç, canlı, güçlü, kuvvetli.

tüvân-ger /tüvânger/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Zengin, paralı. */«tevan.ger» şekli de vardır./*

tüvân.gerî /tüvângerî/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zenginlik, paralılık. */«tevangeri» şekli de vardır/.*

tüveycât /tüveycât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tüveyc'in çoğulu. Tüveyiçler, çiçek taçları.

tüveyci, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tüveyce, çiçek tacına mensup, tüveyçle ilgili; § ❷ Tüveyce, çiçek tacına benzeyen.

tüveyç,-ci, i. ç: **tüveycât**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Küçük taç, taccık; § ❷ *bot.* Çiçek tacı. [*ing.* Corolla; *Fr.* Corolle].

tüvit, i. *(Şehir adı tweed'den /Iskoçya). dok.* Bez ayağı veya serj armürlü, taraklanmış yün kumaş; genellikle iki renkli dokunur ve spor, manto, tayyör yapımında kullanılır. [*Ing.* ve *Fr.* Tweed].

tüy, i. *esk. T. tüg.* veya *tük.* § ❶ İnsan ve hayvan derisi üzerinde biten ince tel; [*Osm.* Riş; *Ing.* Hair; *Fr.* Poil]; § ❷ Kimi bitki organları, meyveler, kimi dokumalar üzerinde görülen ince, kısa, yumuşak ve sık teller [*ing.* Down, soft hair; *Fr.* Poil]; § ❸ *zool.* İplik biçiminde olan herhangi bir deri uzantısı. kıl. [*Ing.* Hair; *Fr.* Plume]; § ❹ *bot.* Epiderma hücrelerinin dışa doğru uzamasıyle meydana gelen çıkıntılar. [*ing.* Hair; *Fr.* Poil]. ☆ *Eşanl.* **trikom**; ⊙ *(üzerine)* **~ dikmek**, *dey. (Kötü bir hal almış bir işi)* Büsbütün kötü bir duruma sokmak. [*Ing.* To be the last straw]. ⊙ **~ leri diken diken olmak**, *dey.* § ❶ Üşümekten veya korkmaktan vücuttaki kılların dipleri kabarıp kıllar dikilmek; [*ing.* To shudder, to stand on end *(hair)*]; § ❷ *mec.* Korku, tiksinti gibi duyguları anlatır; ⊙ **~ leri ürpermek**, *dey.* Korku, tiksinti, v.b. verici bir durum karşısında tüyleri diken diken kalkıp, deri nokta nokta kabarmak. [*Ing. (Hair)* stand on end]; ⊙ **~ ü düzmek**, *dey.* (a) *(Hayvan hk.)* Tüyleri düzelmek. [*Ing.* To get the hair or coat in good condition]; (b) *(İnsan hk.)* Kılık kıyafetini düzeltmek. [*ing.* To put on an improved appearance *(Said of one rising from poverty)*]; ⊙ **~ ü tüsü yok**, *dey.* Yanağında henüz tüy bitmemiş, sakalı çıkmamış olanlara alay yollu söylenir. [*Ing.* The hair has not sprouted on his cheeks]; ⊙ **deve ~ ü**, *dok.* ◘ **Deve**; ⊙ **emici ~ ler**, *bot.* Kökte, kök ucunun hemen üstündeki kısımlarda bulunan tek hücreli, canlı tüyler. *(Suyun ve toprakta çözünmüş olarak bulunan madenî tuzların bitki tarafından emilmesinde önemli rol oynarlar. Kök, ucu ile büyüdüğünden, bu tüyler kökün büyüme hareketinden zarar görmezler. Bitki, yeni meydana gelen tüyler yardımıyle, toprağın yeni bölgelerinden su ve besin maddelerini emer);* [*Osm.* Eş'ar-ı mümassa; *Ing.* Absorbing hairs; *Fr.* Poils absorbants]; ☆ *Eşanl.* **emici kıllar**; ⊙ **hav ~ ü**, *zool.* ◘ **Hav**; ⊙ **ısırgan ~**, *bot.* ◘ **Isırgan**; ⊙ **kadife ~ ler**, *bot.* ◘ **Kadife**; ⊙ **kaz ~ ü**, ◘ **Kaz**; ⊙ **kıl ~ü**, *zool.* ◘ **Kıl**; ⊙ **örtü ~ leri**, *bot.* Epidermanın uzantısı şeklinde bazen bir, bazen çok hücreden meydana gelen, bitkiyi dış etkilere *(fazla ısıya, ışığa v.b.)* karşı koruyan tüyler; ⊙ **salgı ~ ü**, *bot.* Uçucu ve ekseriya aromatik *(ıtırlı)* kokulu eterik *(uçucu)* yağları salgılayan tüyler [*ing* Secretory hair; *Fr.* Poil sécréteur]; ⊙ **savunma ~ i**, *bot.* Canlıların müdahalelerine karşı bitkileri koruyan tüyler. *(Örnek: Isırgan/Urtica)* bitkisinin, temas halinde, baş kısmında bulunan zehirli maddenin sivri uç vasıtasiyle canlının cildine akıtıldığı yakıcı tüyleri); ⊙ **tırmanma ~ i**, *bot.* Sarılıcı bitkilerin tırmanma ve sarılmasında rol oynayan uç kısımları kıvrık ve çıkıntılı tüyler.

~ akarı, *zool.* ◘ **Tüyakarı**.

~ atmak, *dey. (Hayvan)* Tüyünü değiştirmek. [*Ing.* To change feathers or fur].

~ bayrağı, *zool.* Kuşlarda tüy ekseninin çevresinde bulunan ve *radyus* ile *ramuslardan* meydana gelen safiha biçimindeki parça; [*Lat. Vexillum; Ing.* Vane; *Fr.* Vexille].

~ bitleri, *zool.* ◘ **Tüybitleri**.

~ değiştirmek, *dey. (kuşlar)* Tüy değişimine uğramak.

~ dikmek, *dey. (Bir şeyin üzerine), dey.* Kötü bir duruma gelmiş bir işi iyice kötü bir duruma sokmak. [*Ing.* To be the last straw].

~ düzmek, *dey.* § ❶ *(Hayvanın)* tüyü düzelmek; § ❷ *(İnsan)* kılığını düzeltmek. [*ing.* To get the hair or coat in good condition, to put on an improved appearance (said of one rising from poverty].

~ ekseni, *zool.* Kuşlarda tüyün kök ve gövdeden meydana gelen eksen parçası; [*Lat. Scapus; Ing.* Shaft; *Fr.* Axe].

~ fırça, *res.* ◘ **Fırça**.

~ gibi, *dey.* Pek hafif. [*Ing.* As light as a feather; *Fr.* Trop légère].

~ (yüz) güzelliği hamamdan eve, huy (ad, öz) güzelliğini Urum'dan Şam'a, *at.* (a) Yüz ve vücut güzelliği geçici, huy güzelliği kalıcıdır. b) Yüzü güzel olanı, ancak çevresindekiler görür, beğenir. Erdemli kişiyi ise uzak ülke insanları bile hayranlıkla anarlar.

~ hücresi. ◘ **işitme kılı**.

~ kalem, ◘ **Kalem**.

~ sıklet, *sp.* En hafif ağırlıktaki *(güreşçi veya boksör).*

tüy.akarı, b. i. *paraz.* Kanatlı hayvanların yuvalarına yerleserek, konakçıda kaşıntılara yol açmakla birlikte, deriye oburca üşüştüğü sanılmayan, küçük örümceğimsi. [*Lat. Ornithonyssus (= Liponyssus) sylviarum; ing.* Northern fowl mite].

tüy bitleri, ç. b. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan gerçek eklembacaklılar *(Euarthropoda)* alt dalının, Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kanatlılar *(Pterygota)* alt sınıfına giren bir takımı. Vücutları yassı ve çok küçüktür (6 mm.). Kanatları ikincil olarak körelmiştir. Gelişmelerinde başkalaşma yoktur. Kuşların tüyleri, memelilerin kılları arasındaki yererde yaşarlar. **Tavuk biti** *(Goniocotes hologaster)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *ing. Mallophaga; Fr.* Mallophages].

tüybulut, b.i. *meteor.* ◘ **Sirrus**.

tüycük,-ğü, i. Küçük tüy veya kıl.

tüy.döken, b.i. *arg.* Ustura: *Bu külüstür tüydökeni nerden arakladın?* [*Ing.* Razor; *Fr.* Rasoir].

tüydürmek, f. § ❶ *arg.* Çalmak, aşırmak; [*Ing.* To steal; *Fr.* Dérober, voler]. § ❷ Uzaklaştırmak; [*ing.* To separate; *Fr.* écarter].

tüyen, i. *Fr. thuyene. kim.* Terpen sınıfından, $C_{10}H_{16}$ formülündeki iki hidrokarbonun adı. *(ikisi de tüyolden elde edilir; biri 150° C'ta, öbürü 152°C'ta kaynar).* [*ing.* Thuyene].

tüylenmek, nsz. f. § ❶ Tüy peyda etmek; [*Ing.* To grow feathers; *Fr.* S'enrichir]. § ❷ *mec.* Para sahibi olmak. [*ing.*To grow rich; *Fr.* Commencer à avoir des poils].

tüylü, s. § ❶ Tüyü olan; [*ing.* Feathered, furred, furry; *Fr.* Couvert de poils]. § ❷ i. Uzun tüyleri olan kilim; § ❸ *anat.* Kadifeye benzer kısa ve sık iplikçiklerle örtülü organ yüzeylerine denir; § ❶ İnce, uzun, sık kıllarla kaplı olan:*Tüylü böcek;* § ❷ *bot.* (a) Yünsü veya pamuksu bir maddeyle kaplı olan: *Tüylü bitki. Tüylü yaprak.* (b) Bitkilerin tüy bulunan kısımlarına, özellikle köklerin su ve suda erimiş metal tuzlarını emen uç bölgesine denir.

~ boya, *bot.* ◘ **Havacıvaotu**.

~ deve, *zool.* Celep ve buhur develerinin birleştirilmesinden meydana gelen, hörgüçlü Anadolu devesi.

~ fiğ, *bot.* Baklagiller *(Laguminosae)* familyasından, 1.5 metreye kadar boylanan dallanan, kazık köklü, sapı dişli ve tüylü, yaprağı karşılıklı 6-8 çift yaprakçıktan ibaret, yuvarlak kahve-siyah renkte tohumları olan bir yıllık yembitkisi. [*Lat. Vicia villosa; Ing.* Hairy vetch, hairy tare; *Fr.* Vesce velue].

~ huş, *bot.* ◘ **Hut**.

~ kartopu, *bot.* ◘ **Kartopu**.

~ lâden, *bot.* ◘ **Lâden**.

~ meşe, *bot.* ◘ **Meşe**.

~ pavlonya, *bot.* ◘ **Pavlonya**.

~ yüzey, *zool.* Kuşlarda tüylerin bulunduğu belirli deri bölgesi.

tüylü.boya, b.i. *bot.* ◘ **Havacıvaotu**.

tüylük,-ğü, i. *kıyf. esk.* Yeniçeri börklerinin *(başlıklarının)* ön tarafında tüy takmağa yarayan madenî kısım. *(Gümüş v.b. madenlerden yapılırdı).*

☆ *Eşanl.* **yünlük**.

tüymek, nsz. f. *arg* Kaçmak, savuşup gitmek. [*Ing.* To slip away, to flee; *Fr;* Filer, décamper].

tüyo, i. *Fr.* Bir ip ucu verme, gizliden bir şeyler fısıldama.

tüyol, i. *Fr. thuyol. kim.* Formülü $C_{10}H_{17}OH$ olan hidroterpenik alkol. *(93°C'ta 13 mm. lik civa basıncında kaynar ve tuyon'un indirgenmesiyle elde edilir).* [*ing.* Thuyol].

☆ *Eşanl.* **tüyolik, tanasetilik alkol**.

tüyon, i. *Fr.thuyone. kim.* Formülü $C_{10}H_{16}O$ olan hidroterpenik keton; 200 C'ta kaynar ve iki ters optik şekilde bulunur; levojir şekline mazı esansında, dekstrojir şekline ise *tanacetum* esansında rastlanır. [*ing.* Thuyone].

☆ *Eşanl.* **tanaketon**.

tüy.sinek, b. i. *zool.* ◘ **Titrersinek**.

tüysü. s.§ ❶ Tüy biçiminde veya görünüşünde olan. § ❷ *bot.* (a) Yaprakları tüyü andıran bitkilere denir. (b) Telek şeklinde, bir eksenin iki yanında dizili yaprakcıklardan meydana gelen bileşik yapraklara denir.

~ yaprak, *bot.* ◘ **Tüysüyaprak**.

tüysü.yaprak, b.i. *bot.* Üç veya daha fazla yaprakcıktan meydana gelen bileşik yaprak; ⊙ **Çift katlı ~**, *bot.* Tüysü yaprakların yaprakcıkları da ikinci defa parçalanmış olan yaprak; ⊙ **çift ~**, *bot.* En uçta iki yaprakçığı olan tüysü yaprak. *(Örnek: Sakızağacı).* ☆ *Eşanl.* **paripennat yaprak**; ⊙ **ışınsal ~**, *bot.* Yaprakları, ışınsal durumda yer alan tüysüyaprak; ⊙ **ikili ~**, *bot.* Yaprakçıkları ikinci derecede yaprakçıklara ayrılmış tüysüyaprak. ☆ *Eşanl.* **bipennat yaprak**; ⊙ **tek ~**, *bot.* Tek bir yaprakcıkla sonuçlanan tüysüyaprak. *(Örnek: ceviz, yalancı akasya)* ☆ *Eşanl.* **imparipennat yaprak**; ⊙ **üçlü ~**, *bot.* Yaprakçıkları üçüncü derecede yaprakçıklara ayrılmış tüysüyaprak. ☆ *Eşanl.* **tripennat yaprak**.

tüysüz, s. § ❶ Tüyü olmayan. [*Ing.* Unfeathered; unfledged; *Fr.* Déplumé, dépourvu de poils]; § ❷ Henüz bıyığı, sakalı çıkmamış

~ kadife, ◘ **Kadife**.

tüysüzlük,-ğü, i. *bot.* Tüyü bulunmayan veya tüyünü dökmüs olan bitkinin durumu.

tüyup,-bu, i. *den.* Torpitoların atılmak için içerlerine sürüldükleri kovanlara verilen ad.

~ dirisa kavsi, *den.* Tüyupların yöneltilmek istenildiği yön derecelerini gösteren ve tüyupların altlarında güverteye bağlanmış olan taksimatlı kavislere verilen ad.

~ geyci, *den.* Tüyupların iç yüzeylerine düzgünlüğüne halel gelip gelmediğini bir tarafından yuğrulmuş olup olmadığını muayene için kullanılan **âlet**.

~ kalem kısmı, *den.* Tüyubun yontulmuş yazı kalemi şeklinde bulunan ön taraf kısmı.

~ kapağı, *den.* Tüyubu kuyruk tarafından kapayan kapak.

~ kastanyolası, *den.* Tüyubu istenilen yönde sabit tutmak için yapılmış düzenek.

~ sevk mapaları, *den.* Tüyubu bir yerden bir yere nakletmek gerektiği zaman askı mesnetliği yapmak üzere tüyup üzerine yapılmış sabit mapalar.

~ yalpalık mapaları, *den.* Denizli havalarda tüyubu sallantıdan ve sarsıntıdan kurtarmak üzere yapılmış mapalar.

tüyûs /tüyûs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **teys**'in çoğulu. Tekeler, erkek keçiler.

☆ *Eşanl.* **Etyâs, tiyese**.

tüze°, i. § ❶ ◘ **Adalet**; § ❷ ◘ **Adliye**.

tüzel°, s. Tüze ile ilgili, tüzeye değgin. [*Osm.* Adlî; *ing.* ve *Fr.* Legal].

~ kişi, *huk.* ◘ **Tüzelkişi**.

~ kişilerin ikâmetgâhı, *huk.* ◘ **ikâmetgâh**.

tüzel.kişi, b. i. Hukuk bakımından tek bir kişi sayılan birçok kişilerin veya malların topluluğundan doğan, hukuk bakımından tek bir kişi sayılan varlık. [*Osm.* Hükmî şahs;

Ing. Jurisdic persons, corporate body; *Fr.* Personne morale].

tüzük[a],-ğü, i. *huk.* Herhangi bir kurumun veya örgütün tutacağı yolu ve uygulayacağı hükümleri sırasıyla gösteren maddelerin topu. [*Osm.* Nizamname; *Ing.* Rules and regulations *(of a society, etc.)*; *Fr.* Statut, réglement]; ◉ **İç —**, *huk.* ◘ **içtüzük**.

twist, i. *Ing.* 1961'de yaygınlaşan ve çok ritimli bir şekilde sallanarak oynanan dans.

two-step, i. *Ing.* Polkadan türeyen Amerikan dansı.

tysonit, i. *Fr. tysonite (S. T. Tyson'un adından). min.* Doğal lantan, seryum ve didim flüorur. [*Ing.* Tysonite].

Tzeltal, öz. i. *dilb.* Maya-Kişe öbeğinden dil. Chiapas'da 50.000 kişi tarafından konuşulur]. [*Ing.* ve *Fr.* Tzeltal].

Tzeltal'ler, Tzendaller, ç. öz. i. *etn.* Meksika'da Chiapas eyaletinin ortasında ve Guatemala sınırı yakınında yaşayan kızılderili halk. [*Ing.* ve *Fr.* Tzeltales, Tzentales].

Tzotziller, ç. öz. i. *etn.* Meksika'da *(Chiapas eyaleti)* kızılderili halk. San Cristobal yakınında oturan Tzotziller batı Maya-Kişe topluluğuna bağlıdır. [*Ing.* ve *Fr.* Tzotziles].

Tzutuhiller, ç. öz. i. *etn.* Guatemala'da kızılderili halk. Maya-Kişe grupundan olan Tuztuhiller Atitlan gölü kıyılarında toplanmışlardır. [*Ing.* ve *Fr.* Tzutuhiles].

u, U, Türk alfabesinin yirmi beşinci harfi: sesbilim *(fonetik)* bakımından kalın dar yuvarlak ünlüyü gösterir. [*ing.*The twenty fifth letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Vingt - cinquième lettre de l'alphabet Turc et septième des voyelles].

U,*kim.* Uranyum elementinin sembolü. [*ing.* Symbol of uranium; *Fr.* Symbole de l'uranium].

ubâd, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Pek taşkın, coşkun; § ❷ Pek taşkın sel suyu.

ubâr /übār/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* İnilti, ağlama.

uabain, i. *ecz. Strophantus gratus* ve *Acacanthera ouabaid* (Zakkumgiller) bitkilerinden elde edilen kalb kuvvetlendirici heterozit.

Uaciler, ç.öz.i. *etn.* Batı Afrika'da zenci halk. Togo'da yaşarlar. Eue grupundan olup ancak lehçeleri bakımından ayırt edilirler.

Uagenyalar, ç.öz.i. *etn.* Yukarı Kongo'da Stanley çavlanları bölgesinde yaşayan zenci halk.

Uakari, i. ◘ **Uvakari.**

Ubangice, öz. i. *dilb.* Kamerun ile Bahr el-Gazel arasında Ubangi ile M'Bomu'nun her iki kıyısında konuşulan sudan dili. [*Ing.* ve *Fr.* Ubangi].

Ubik, öz. i. *dilb.* Kuzeybatı Kafkas dili. Karadeniz kıyılarında ve Çerkesçe konuşuları alanın güneyinde.

Ubiler, ç.öz.i. *etn.* Cavally'nin aşağı havzasında, Fildişi kıyısında halk. Kru halklarının bir bölümüdür.

Ubiler, ç.öz.i. *etn. esk. coğr.* Germania'da halk.

ubeyt,-di, i. *Osm.* < *Ar. ubeyd.* Küçük kul, küçük köle.

ubûd /ubūd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **edeb**'in çoğulu.

ubudiyet,-ti /ubūdiyet/, i. *Osm.* < *Ar. ubūdiyyet. esk.* Kulluk, kölelik. [*Ing.* Serving, sedvitude, slavery].

ubûr /ubūr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir suyun öte yakasına geçme; § ❷ Bir başka tarafa geçme, geçilme, atlama.

ubûs /ubūs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yüz ekşiliği, çatıklığı, somurtkanlığı.

uc, i' § ❶ *sin.* Önde bir cismin veya bir kişinin yalnız bir parçasının göründüğü görüntü, çekim; § ❷ ◘ **Uç.**

uca, i. *anat. esk.* Kuyruksokumu kemiği, pöç. [*ing.* ve *Fr.* Coccyx].

ucâlet / ucālet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Icâlet, ucle.**

ucâm /ucām/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çekirdek.

ucâp, uccâb /ucāb, uccāb/, s. *Osm.* < *Ar.* Çok şaşılacak, fazla gülünç şey.

ucaylanma, i. Işığın değişik doğrultulardaki titreşimlerinin yönünü değiştirerek, bir tek düzey üzerinde yayılması. [*Ing.* Polarization; *Fr.* Polarisation].

ucb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendini beğenmişlik.

ucbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şaşılacak şey. ◘ Acib.

ucle, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Acele ile, çabucak yapılan iş. ◘ **icâlet, ucâlet.**

ucm, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **acmâ**'ın çoğulu. Dilinde tutukluk olanlar.

ucme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dil tutukluğu, tutuk tutuk konuşma.

ucra, s. ◘ **Ücra.**

ucube/ucūbe/, i.ç. **eâcib**. *Osm.* < *Ar.*§ ❶ Pek acayip şey; [*ing.* Strange thing; monstrosity, wonder; *Fr.* Chose curieuse, étrange, remerquable]; § ❷ *biy.* Yapısı, kendi türünden olan canlılara benzemeyen.

ucubelik,-ği, i. § ❶ Çirkinlik, gariplik; § ❷ *biy.* Bir canlının vücut yapısındaki büyük anormallik.

ucun ucun,z. Uç uca, ucu ucuna... ağır ağır, yavaş yavaş. [*ing.* Bit by bit].

ucuz, s. *esk. T. uçsuz* > *uçuz.* Benzerlerine göre az para ile alınan veya az emekle elde edilen: *Ucuz kumaş. Ucuz bir başarı.*[*ing.*Cheap; *Fr.*A bon marché].☆ *Karş.* **pahalı;** ⊙ **~a çıkmak,** *dey.* Yaptırılan bir şey az masrafla mal olmak; ⊙ **~dur vardır illeti, pahalıdır vardır hikmeti,** *dey.* Ucuz şeylerin ucuzluğuna tamah etmemeyi, pahalı seylerin de pahalılığından irkilmemeyi öğütler.

~ alan, pahalı alır *(pahalı alan aldanmaz) at.* Ucuz mal, kötü maldır. Çabucak kullanılamaz duruma gelir; yenisini almak gerekir. Bundan dolayı daha pahalıya mal olur.

~ atlatmak(kurtulmak), *dey.*Zor bir durumdan az zararla sıyrılmak; [*ing.* To get off lightly, to escape cheaply; *Fr.* échapper belle].

~ etin yahnisi tatsız (yavan) olur, *at.* Ucuza mal olan şeylerin iyi nitelikte bulunmadığını anlatır. [*ing.* You can't get a valuable thing cheaply].

~ para, *ikt.* Düşük faizle elde edilebilen para; [*ing.* Cheap money].

ucuzcu, s. § ❶ Ucuz satan [*Ing.* Who sells cheaply]; § ❷ Her şeyin ucuzunu arayan. [*ing.* Bargain hunter].

ucuzlamak, nsz. f. § ❶ Fiyatı düşmek. [*ing.* To become cheap, to go down in price]; § ❷ *mec.* Kolaylıkla elde edilir ve duyulur olmak, ele alınabilir, yanaşılabilir hale gelmek: *Bu iş o kadar ucuzladı mı?*

ucuzlatmak,(-i), f. § ❶ Fiyatını indirmek; [*ing.* To reduce the price *(of); Fr.* Baisser, diminuer les prix].§ ❷ *mec.* Kolaylıkla elde edilir hale getirmek. [*Fr.* Vendre meilleur marché].

ucuzluk,-ğu, i. § ❶ Ucuz olma hali; [*ing.* Cheapness; *Fr.* Bon marché]. § ❷ Her şeyin ucuz olduğu yer veya zaman; [*ing.* Place where living is cheap, time of cheapness and plenty; *Fr.* Modicité des prix].

uç,-cu, i. *esk.T.*§ ❶ Uzunca veya kenarlı şeylerde sivri bitim noktası: *Bıçağın ucu, çenenin ucu.*[*Osm.* Nihayet; *Ing.* Point, tip; *Fr.* Pointe]. § ❷ Bir şeyin en kenarda kalan yanı: *Şehrin bir ucundan öbür ucuna kadar* [*ing.* Extremity, end; *Fr.* Bout]; § ❸ *(Somut kavramlarda)* son: *Bu ormanın ucu yok;* [*Osm.* Nihayet; *ing.* end; term; *Fr.* Fin]; § ❹ *(Eskiden)* neden: *Tamahı ucundan belâya uğradı;* [*ing.* Cause, motive]; § ❺ *Osm. tar.* Sınır boyu: *Uç beyleri;* [*Ing.* Frontier]; § ❻ *mant.* Tasımlarda büyük ve küçük terimlere verilen ad; [*Osm.* Münteha; *Ing.* Term, extremity; *Fr.* Extrémité, terme]; § ❼ Bir şeyin kabarıkça olan bitim noktası: *Memenin ucu;* [*Ing.* Tip point; *Fr.* Pointe]. § ❽ Gittikçe daralan şeylerin bitim noktası: *Külâhın ucu;* [*ing.* Point; *Fr.* Pointe]. ⊙ **~ tan uca,** *dey.* Bir seyin bir nihayetinden öbür nihayetine kadar olan ölçüsü. ⊙ **ucu bucağı olmamak,** *dey.* Pek geniş olmak. [*ing.* To be endless, vast, unending; *Fr.* Être sans fin, interminable]; ⊙ **ucu ortası belli olmamak,** *dey.* Neresinden ele alınacağı kestirilemez halde olmak; [*ing.* To be hard to see how to tackle a matter; *Fr.* Avoir ni queue ni tête] ⊙ **ucunda şu (bu) olmak,** *dey.* Şununla veya bununla sonuçlanmak: *Bunun ucunda ölüm yok ya;* ⊙ **~ unu bulmak,** *dey.* ↳ ❶ Sona erdirmek. [*ing.* To find a way of bringing something to a successful conclusion]; § ❷ Kolayını bulmak. [*ing.* To find a clue for a thing].⊙*(Bir işin ve ipin)* **ucunu kaçırmak,** *dey.* O iş çıkmaza girmek; [*ing.* To lose the thrad of a matter; *Fr.* Perdre le fil]; ⊙ *(Dünyanın)* **ucu uzundur,** *dey.* Dünyada hatıra gelmeyen nice seyler olur. [*ing.* Life is full of all sorts of experiences]; ⊙ **burun ucu,** *zool* ◘ **Burun;** ⊙ **damar ucu,** *mad. oc.* ◘ **Damar;** ⊙ **çift ~ lu,** *bot.* ◘ **Çift;** ⊙ **kalem ucu,** Kalemlerin ucuna takılan,, ucu sivri ve ortasından yarıklı demir parçası; [*ing.* Nib; *Fr.* Bec d'une plume].

~ baba torik, *arg.* Alay, istiskal için söylenir: *Uç baba torik, nerde bu bolluk.* [*ing.* Come on now! You are talking nonsense].

— bölgeler, *coğr.* Kara gövdesinden epeyce ileri doğru uzanarak sokulmuş yerler.

~ bölüğü, *ask.* Bir öncü kuvvetin emniyet unsuru. *(Öncü öncüsünden ileriye çıkarılır ve yürüyüşte öncü öncüsünden ilerde yürür)* [*ing.* Advance party; *Fr.* Pointe d'avant-garde].

~ gölü, *coğr.* Bir akarsu ile beslenen, fakat gözle görülür bir ayağı bulunmayan göl... [*Fr.* Lac fermé].

~ kesme, *orm.* ◘ **Kesme.**

~ kıvrım, Yer teknesinde, ön bölgeye yakın olarak oluşmuş kıvrımlar.

~ kuşağı, Belirli bir taşıl ürününün, cinsinin veya başka bir bölümleme biçiminin, bütün ucunu kapsayan veya onu belirten katmanlı kayaçlar. [*ing.* Acrozone, rangezone; *Fr.* Acrozone].

~ noktaları, *mat.*Doğru parçasını sıralayan iki parça.

~ tekne, Buzulun ucunda, buzul aşındırmasıyle oluşmuş basıklık. [*Ing.* Terminal basin; *Fr.* Cuvette terminale].

~ uca (ucu ucuna) gelmek, *dey.* Ancak yetişmek. [*Ing.* To be just enough].

~ vermek, *dey.* § ❶ *(Çıban)* baş vermek.

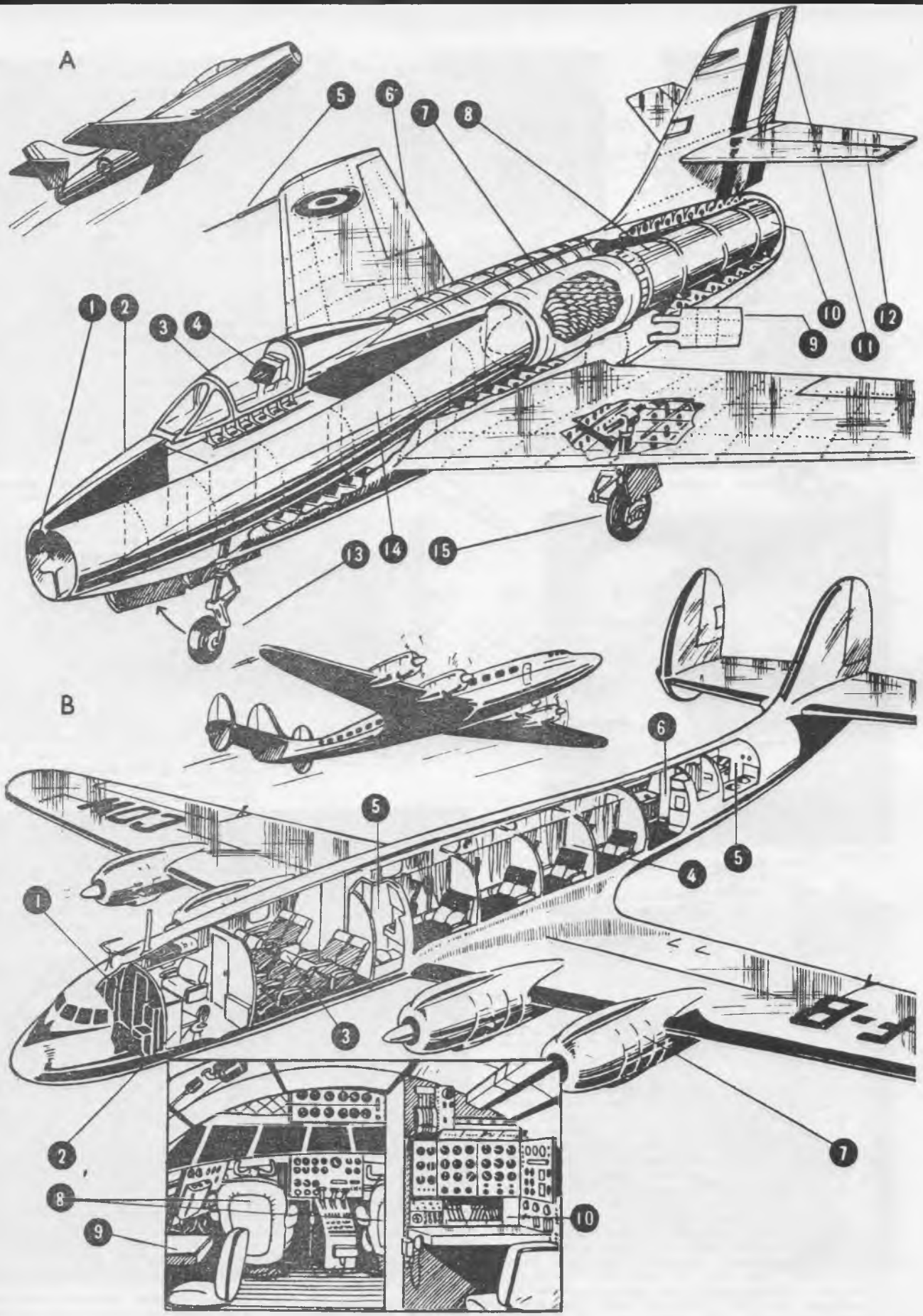

ŞEKİL: 581.— UÇAK. **A - Avcı uçağı. 1.** Sağ hava giriş prizi. **2.** Hava prizi. **3.** Takma cam *(Açılır kapanır cam).* **4.** Pilot yeri. **5.** Sağ anten. **6.** Sağ kanat. **7.** Kompresör. **8.** Türboreaktör. **9.** İniş freni. **10.** Fırlatma borusu *(Boşaltma kovanı).* **11.** ve **12.** Yön ve derinlık düməni. **13.** İniş ön tekerleği. **14.** Sol hava girlş prizi. **15.** İniş arka tekerleği. **B - Yolcu uçağı. 1.** Pilot yeri. **2.** Mürettebat dinlenme yeri. **3.** Ön bölme. **4.** Hücre *(kabin).* **5.** Tuvalet. **6.** Servis yeri *(ofis).* **7.** Motor. **8.** Pilot yerleri. **9.** Havacı yeri. **10.** Telsiz yeri.

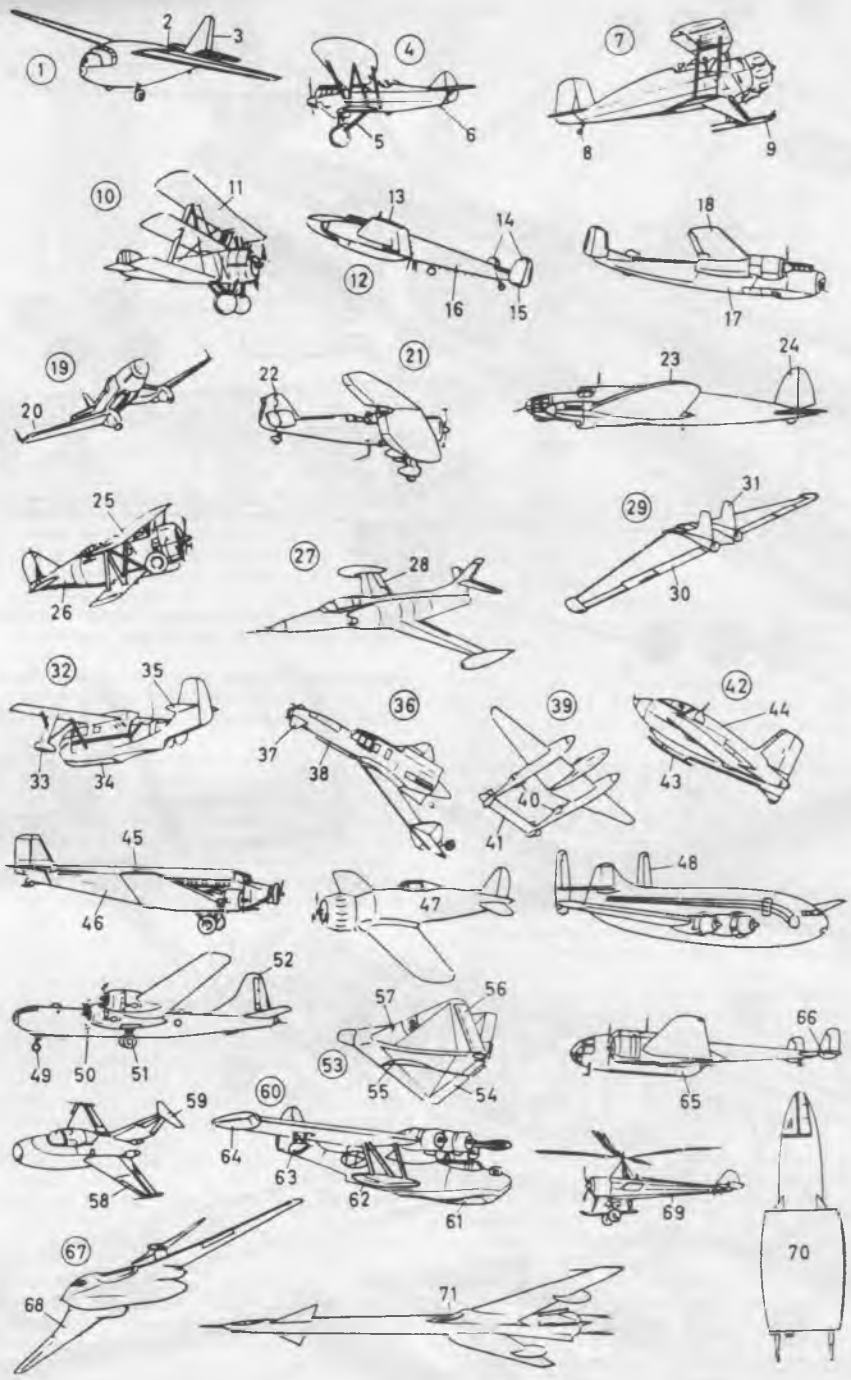

ŞEKİL: 582.— **UÇAKLAR** [*Çeşitli uçak tipleri*] I. (1) Tek yüzeyli uçak. 2. Üstten kanat. 3. Kanat. (4) Birbuçuk kanatlı uçak. 5. Sabit tekerlek düzeni. 6. Kuyruk mahmuzu. (7) Çifte kanatlı uçak. 8. Uçak arka *(kuyruk)* tekerleği. 9. İniş kızağı. (10) Üç kanatlı uçak. 11. Düz kanat. (12) Alçak kanatlı tek yüzeyli uçak. 13. Dört köşeli sivri uçlu kanat. 14. Çift kanatçıklar. 15. Dıştan takma kuyruk kanatçığı. 16. Torpil biçimi gövde 17. Asma gövde. 18. Yuvarlak sivri uçlu kanat. 19. Yarım yüksek kanatlı tek yüzeyli uçak *(Yarımkanatlı uçak)*. 20. Martı kanat. (21) Şemsiye kanatlı uçak. 22. Kısa kanatçık. 23. Yumurta biçimi *(oval)* kanat. 24. Yüksek kanatçık. 25. Uzun dörtköşe *(söbe)* kanat. 26. Fıçı *(kovan)* biçiminde gövde. (27) Arkaya yayık kanatlı uçak. 28. Arkaya yayık kanat. (29) Kuyruksuz üçköşe kanatlı uçak. 30. Üçköşe kanat. 31. Kuyruksuz kanatçık. (32) Su-kara uçağı *(Suda ve karada işler uçak)*. 33. Sal. 34. Derin tekne. 35. Sivri ördek uçak. 36. Ördek uçak. 38. Ördek burun. (39) Çifte çubuklu uçak. 40. Kuyruk mekanizması taşıyıcıları. 41. Sobe *(uzun dörtköşe)* ördek uçak. 42. Yüksek süratli uçak. 43. İniş kızağı. 44. Füze biçimi gövde. 46. Kutu *(sandık)* biçimi gövde *(Dörtköşe gövde)*. 47. Tümsekli gövde. 48. Üçlü kanatçık. 49. Baş kılavuz tekerleği. 50. Söbe gövde. 51. Çekilir *(toparlanır)* tekerlek *(yere inme)* düzeni. 52. Kanatçık ve dümen. (53) Delta uçak. 54. Delta kanat. 56. Delta kuyruk mekanizması. 57. Delta gövde. 58. Yarık kanat. 59. T-kuyruk mekanizması. (60) Deniz uçağı. 61. Deniz uçağı teknesi. 62. Yüzme kızağı. 63. Ek sal. 64. Dıştan takma sal. 66. Çift kuyruklu mekanizma. (67) Hilâl kanatlı uçak. 68. Hilâl kanat. 69. Otojiro *(Ciroplan, yatık pervaneli uçak)*. 70. Türbinli jet tahrikli kınkanatlı uçak. 71. Reaktörlü atom uçağı.

[*ing.* To come to a head]; § ❷ Meydana çıkmak. [*ing.* To appear; *Fr.* Apparaître]. § ❸ *(Bitki)* bitmek, sürmek; [*ing.*To sprout, to grow].

uçabilir, s. *hava.* Uçuş için emniyetli ve uygun olduğu yetkili makamlarca tevsik olunan. [*ing.* Airworthy; *Fr.* Navigable].
☆ *Eşanl.* **havalanabilir.**

uçak*,-ğı i. <*uçmak*. Kanatlarının altına havanın yaptığı basınç yardımıyla havada tutunabilmek temeline dayanan uçucu motorlu taşıt.[*Osm.*Tayyare; *ing.* Aeroplane, airplane, aircraft; *Fr.*Aéroplane, avion]. ◘ *ŞEKİL: 581.*— **UÇAK (yolcu uçağı)**; *ŞEKİL: 582.*— ve *583.*— **UÇAK TİPLERİ**; *ŞEKİL: 584* — **UÇAK MOTORLARI**; ⊙ **uçağın işaretleme donanımı,** *hava.* ◘ **işaretleme**; ⊙ **uçağın yere bağlanması,** *ask. hava.* ◘ **Uçağın yere tesbiti**; ⊙ **uçağın yere tesbiti,** *ask. hava.* Açıkta parkedilmiş bir uçağın, meteorolojik sebepler veya park sahasının durumu dolayısiyle, kendiliğinden hareketini önlemek için tesbit edilmesi. [*ing.* Air picketing]; ☆ *Eşanl.* **uçağın yere bağlanması**; ⊙ **uçakla taşınabilir,** *ask.* Kullanılan birliğin yetenek ve imkânı dahilindeki sökme ve takmalarla bir uçakta taşınabilecek malzemeyi gösterir. *(Bu terim, uçak ile taşınabilme derecesini göstermek için kullanılmalıdır).* [*ing.* Air portable; *Fr.* Transportable par avion]; ⊙ **uçakta taşınan önleme radarı,** *rad.* Geceleyin veya bulut içinde diğer uçakları tesbit eden ve izleyen uçakta tasınır bir radar. *(Atış kontrol bilgileri verecek kompütör de ihtiva edebilir);* [*ing.* Air intercept radar; ⊙ **amfibi** ⁓, *hava.* ◘ **Amfibi**; ⊙ **arızalı** ⁓, *ask. hava.* Emniyetle görev çıkışına engel olan malzeme arızası veya personel noksanı bulunan bir hava aracı; [*ing.* Air defective]; ⊙ **avcı uçağı,** *ask.* ◘ **Avcı**; ⊙ **bombardıman uçağı,** *ask.* ◘ **Bombardıman**; ⊙ **çift kanatlı** ⁓, *hava.* ◘ **Çift**; ⊙ **deniz uçağı,** *hava.* ◘ **Deniz**; ⊙ **dubalı deniz uçağı,** *hava.* ◘ **Duba**; ⊙ **harita uçağı,** Harita almak için havai fotoğraflar çekiminde kullanılan uçak. [*ing.* Aerial survey airplane]. ⊙ **hat uçağı,** *hava.* ◘ **Hat**; ⊙ **her havada kullanılabilen av uçağı.** *ask. hava.* Direkt görerek temasa bağlı olmaksızın düşman uçakları bulmak ve tahrip etmek üzere radarla donatılmış olan ve değişik hava şartlarında çalışabilmesi için âletle uçuş donatımına ve diğer donanıma sahip olan av veya önleme uçağı; [*ing.* All - weather fighter]; ⊙ **iki katlı** ⁓, *hava.* Gövdesinde üst üste yerleştirilmiş iki kat bulunan ve gerek askeri gerekse ticari amaçlarla kullanılan kargo uçağı.[*Ing.* Double decker; *Fr.* Deux-ponts]; ⊙ **intihar** ⁓ **ları,** *hava.* ◘ **intihar**; ⊙ **jet uçağı,** *hava,* Çıkış gazlarının havayı itmesiyle hareket eden uçak; [*Fr.* Avion à réaction, jet]; ⊙ **kademeli kanatlı** ⁓, *hava.* Kanatları tam olarak üst üste gelmeyen çok kanatlı uçak. *(Böylece üstteki kanat, alt kanadın havada tutunma özelliğini bozamaz);* ⊙ **kargo uçağı,** Yalnız ağır ve hacimli yükleri taşıyan büyük tonajlı uçak. [*Ing.* Cargo plane]; ⊙ **keşif uçağı,** *ask.* ◘ **Keşif**; ⊙ **kısa menzilli arama uçağı,** *hava.* ◘ **Kısa**; ⊙ **klâsik olmayan tip** ⁓, *hava.* ◘ **Klâsik**; ⊙ **konvertibl** ⁓, *hava.* ◘ **Konvertibl**; ⊙ **orta menzil arama uçağı,** *hava.* ◘ **Orta**; ⊙ **önleme uçağı,** *ask. hava.* Belirli bir araziye düşman uçaklarının sızmasını önleyen çok süratli avcı uçağı .*(Hücum eden filolara çok kısa süre içinde yetişebilmek içni önleme uçaklarının çok üstün yükselme nitelikleri vardır; bunlar top ve roketlerle donatılmıştır buna karşılık iki yakıt ikmali arasındaki uçuş süresi çok kısadır).* ⊙ **rasat uçağı,** *ask. hava.* ◘ **Rasat**; ⊙ **refakat avcı uçağı,** *ask.* ◘ **Refakat**; ⊙ **römorkör** ⁓, Bir kablo yardımıyla planörleri çekebilen uçak. [*Ing.* Trailer plane]; ⊙ **sarnıç** ⁓, Uçuşuna devam eden başka uçaklara yakıt ikmali yapan uçak. ☆ *Eşanl.* **yakıt ikmal uçağı**; ⊙ **sesüstü nakliye uçağı,** Ses hızından daha yüksek bir hızla yük veya yolcu taşıyabilen ticarî uçak; ⊙ **robot** ⁓, Bütün pilotsuz

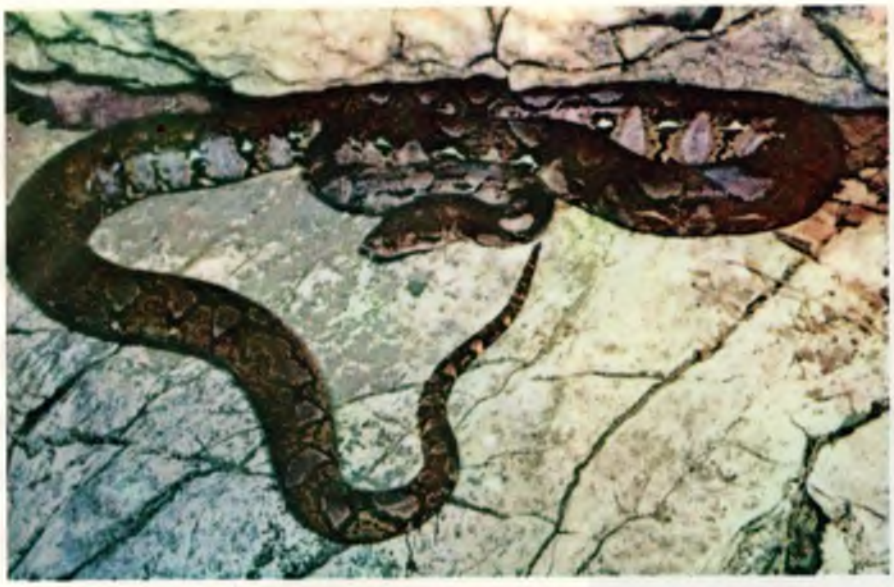

AĞIMSI PİTON *(Pyton reticulatus)*

ELMAS YILANI *(Halı pitonu)* *(Morelia argus)*

KUM BOASI *(Eryx Johni)*

BEYAZ HİNT PİTONU *(Python molurus)*

ÇOK BÜYÜK BOA *(Constrictor constrictor)*

ZÜMRÜT BOA *(Boa canina)*

PİTONLAR VE BOALAR

BRITANNICA'dan

DOĞU DOMUZBURUNLU YILANLAR *(Heterodon platyrhinos)*

SARI SIÇAN VEYA PİLİÇ YILANI *(Elaphe obsoleta quadrivittata)*

TEKSAS SIÇAN YILANI *(Elaphe obsoleta lindheimeri)*

KALİFORNİYA KRAL YILANI *(Lampropeltis getulus californiae)*

KIZIL SÜT YILANI *(Lampropeltis doliata syspila)*

ESKÜLAP YILANI *(Elaphe longissima)*

ESKÜLAP YILANI *(Elaphe longissima)*

KRAL, SIÇAN VE DOMUZBURUNLU YILANLAR

YILANLAR

DOĞU SARI-KARINLI KOŞAR YILANI *(Coluber constrictor flaviventris)*

UZUN BURUNLU TEKSAS YILANI *(Rhinocheilus lecontei tessellatus)*

TÜYLÜ YEŞİL YILAN *(Opheodrys aestivus)*

BATI SOLUCAN YILANI *(Carphophis Amoenus vermis)*

GÜDÜCÜ SİNCAP YILANI *(Pituophis cateniter affinis)*

BATI ŞERİT YILANI *(Thamnophis sauritus proximus)*

DOĞU GARTER YILANI *(Thamnophis sirtalus sirtalus)*

KOLUBRİDLER : AMERİKANIN ZEHİRSİZ YILANLARI

ÖTÜCÜ KRAL YILANI *(Lampropeltis getulus splendida)*

BENEKLİ KRAL YILANI *(Lampropeltis getulus holbrooki)*

PARLAK YILAN *(Arizona elegans)*

KUZEY KARA BAŞLI YILAN *(Tantilla gracilis hallowelli)*

KUŞAKLI KUM YILANI *(Chilomeniscus cinctus)*

KOLUBRİDLER : AMERİKANIN ZEHİRSİZ YILANLARI

YILANLAR

BATI HALKALI BOYUNLU YILANI *(Diadophis amabilis)*

PARÇALI BURUNLU TEKSAS YILANI *(Salvadora lineata)*

PASİFİK GOFER YILANI *(Pituophis catenifer catenifer)*

GRAHAM SUYILANI *(Natrix grahami)*

DOĞU ÇİVİT YILANI *(Drymarchon corais couperi)*

MANGROV YILANI *(Boiga dendrophilia,*

AĞAÇ YILANI *(Imantodes cençhoa)*

FİL HORTUMU YILANI *(Acrochordus javanicus)*

ANİLİD YILANI *(Cylindrophis maculatus)*

KUZEY AMERİKA'NIN SUYILANI *(Natrix sipedon)*

AVRUPA'NIN SU VEYA OT YILANI *(Natrix natrix)*

KOLUBRİD SUYILANLARI VE DAHA UFAK FAMİLYA GRUPLARI

BRITANNICA'dan

YILANLAR

DOĞU HİNT MERCAN YILANI *(Matacora)*

HİNT KOBRASI *(Naja naja)*

BİR KARA MAMBANIN BAŞI *(Dendroaspis polylepis)*

VERMICELLA CALONOTA

KRAİT *(Bungarus fasciatus)*

DOĞU MERCAN YILANI *(Micrurus fulvius)*

ZEHİRLİ YILANLAR : KOBRALAR, MERCANLAR VE DİĞER ELAPİDLER

BRITANNICA'dan

GABON ENGEREĞİ *(Bitis gabonica)*

SU MOKASENİ *(Agkistrodon piscivorous)*

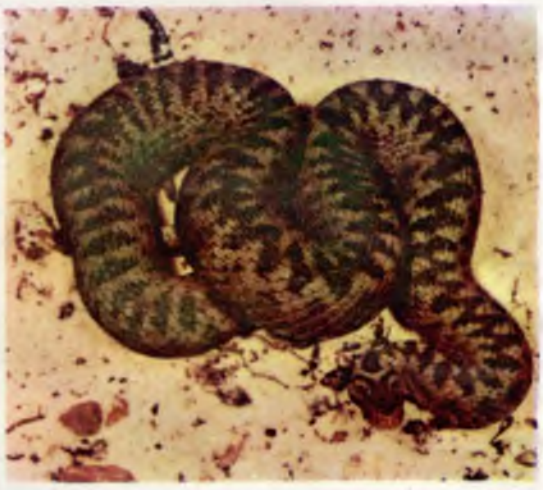

ENGEREK *(Vipera berus)*

BAKIRBAŞ *(Agkistrodon contortrix)*

BATI ELMAS SIRTLI ÇINGIRAKLI YILANI *(Crotalus atrox)*

ZEHİRLİ YILANLAR : ENGEREKLER

BRITANNICA'dan

uçaklara verilen genel ad; ◉ **sıhhiye uçağı,** Yaralıları veya hastaları taşımak için kullanılan uçak; ◉ **tek kanatlı ~,** *hava.* ◘ Tek; ◉ **uzun mesafe uçağı,** *hava,* Çok uzun mesafelere uçuş yapan nakliye uçağı; ◉ **yolcu ~ uçağı,** *hava.* ◘ Yolcu.

~ âcil donanımı, *hava.* Tehlike anında kullanılan uçak donanımı. [*İng.* Air emergency equipment].

~ alanı, *coğr.* Uçakların inip havalandığı, yolcu ve yük aldığı yer. [*İng.* Airport, aerodrome, flying ground; *Fr.* Aérodrome, aéroport].

~ âleti, *hava.* Uçak üzerinde bulunan, uçağın motor ve aksesuvarlarının seyrüsefer bakımından performans veya durumunu gösteren veya uçağın durum, irtifa, sür'at v.b. nin gösteren mekanik, elektrik veya elektronik cihaz. [*İng.* Air instrument].

~ anteni, *hava.* Uçak telsizleri için uçak üzerinde kullanılan anten; [*İng.* Aeroplane aerial].

~ arama cihazı, *ask. hava.* Uçakların havadaki yerlerini, esas itibariyle, görerek veya elektriksel olarak, tesbite yarayan cihaz. [*İng.* Air detection device].

~ aydınlatma bombası, *ask. hava.* Bir arazi parçasını veya su üzerindeki bir hedefi aydınlatmak üzere uçaktan atılan bomba. *(Bu bomba, genel olarak, bir paraşüte bağlı ve içinde mağnezyum ve başka bir madde bulunan bir kaptan ibarettir. Bomba uçaktan atıldıktan sonra içindeki madde kendiliğinden ateş alır).* [*İng.* Aeroplane flare].

~ bakımı, *hava.* Uçakların, akaryakıt yağ ve basınçlı gaz nevinden sarfedilebilen malzemenin, evvelce tesbit edilmiş seviye, basınç, miktar ve ağırlıklarda tamamlama. [*İng.* Air servicing].

☆ *Eşanl.* **uçak hizmeti.**

~ bekleme noktası, *hava.* Gözle veya diğer araçlarla teşhis edilen belirtilmiş bir yer olup bu yerin çevresinde uçuş halindeki uçakların mevkii Hava Trafik Kontrol talimatlarına göre devam ettirilir. [*İng.* Air holding point].

~ bezi, *hava.* Uçak kanat ve kuyruk takımlarını kaplamak için kullanılan, özel olarak dokunmuş bez. [*İng.* Aeroplane fabric].

~ birlik (kol) baş makinisti, *ask.* Bir uçak kolundaki bütün uçakların bakım mürettebatı şefi. [*İng.* Aeroplane flight chief].

~ bombası, *ask. hava.* ◘ Bomba.

~ bondajı, *elek.* Bir uçak üzerinde, motorlar ve kablo muhafazaları dahil, bütün metal parçaların elektriksel olarak biribirine bağlanması. *(Uçak üzerindeki muhabere teçhizatındaki paraziti ve komşu parçalar arasında statik r-f voltajının ark yapmasından ileri gelebilecek yangınları önlemek için kullanılır).* [*İng.* Air bonding].

~ cephanesi, *ask.* Uçaktan atılmak, ateşlenmek veya düşürülmek üzere hazırlanmış cephane. [*İng.* Air ammunition].

☆ *Eşanl.* **uçak mühimmatı.**

~ dağılma alanı, *ask. hava.* Askeri bir tesiste, parketmiş uçakların serpiştirilmeleri maksadıyle hazırlanmış ve bir düşman hava akını vukuunda daha az hassas bulunacakları bir alan. [*İng.* Air dispersal area].

~ dingisi, *hava.* Uçak taşınan dingi. Kurtarma işlemlerinde suya atılacak, uçak taşınan şişme lâstik bot. [*İng.* Air lifeboat].

~ direnme yeteneği, *ask. hava* Uçağın, plânlanmış görevi yerine getirme yeteneğinin kaybına, tek başlarına veya tabii hâdiselerin etkilerine karşı koyma yeteneği. [*İng.* Air survivability].

~ durdurma dişlisi, *ask. hava.* Normal veya mecburi inişte uçağı frenlemeye ve ilerleme momentini yedirmeye yarayan ve uçakta özel tadilâtın yapılmasına bağlı bir cihaz. [*İng.* Air arresting gear].

~ durdurma kancası, *ask. hava,* Durdurma dişlisinin geçirilmesi için uçağa monte edilmiş bir cihaz. [*İng.* Air arresting hook].

~ durdurma tertibatı, *ask. hava.* Normal veya mecburi inişte *(veya başarısız kalkışta)* bir uçağı frenlemeye ve ilerleme momentini yedirmeye yarayan bir seri tertibat. [*İng.* Air arresting system].

~ durdurucu, *ask. hava.* Mecburi bir inişte *(veya başarısız bir kalkışta)* uçağı frenlemeye ve ileri momentini yedirmeye yarıyan ve uçak üzerinde özel bir tadilâta bağlı olmayan tertibat. [*İng.* Air arresting barrier].

~ durum raporu, *ask. hava.* Belirli bir yerdeki hava kuvvetlerine mensup uçakların ve üzerlerindeki motörlerin adet ve durumlarını gösteren ana rapor. [*İng.* Air status report].

~ ek donatımı, *ask. hava.* Uçağa monte edilmiş ve bir parçası haline gelmiş silâh ve donatımdan farkı olarak, uçaklar tarafından taşınılmakta olan hava aracının yerden ayrıldığı andan tekrar yere ininceye kadar bulunduğu durum. *(Havadan hafif bir hava aracı, yere bağlı bulunduğu takdirde havada kabul edilmez; ancak demirlenmiş balonlar, uçuruldukları andan itibaren havada telâkki edilir).*

~ enerji denklemi, *hava.* Ağırlığı w olan, h yüksekliğinde V hızı ile uçan bir uçağın potansiyel ve kinetik enerjileri toplamı:

$$E = W\left(h + \frac{V^2}{2g}\right)$$ dir. G = Yerçekimi ivmesi-dir. [*İng.* Aeroplane energy equation].

~ etkisi, *elek.* Radyogoniometride, uçak üzerindeki verici antenin eğik olmasından veya yayınlanan dalganın herhangi bir yatay komponente sahip olmasından ileri gelen hata. [*İng.* Aeroplane effect].

~ fotoğraf makinesi, *ask. hava.* Havadan fotoğraf almak için kullanılan makina. [*İng.* Air camera].

~ gemisi, *ask. den* 75-150'ye yakın uçağı taşıyan, üzerinde iniş ve kalkışları için uçuş güvertesi bulunan, uçak harekâtı için üs vazifesi gören gemi. [*İng.* Aircraft carrier; *Fr.* Porte avions].

~ (veya füze) gövdesi, *hava.* Bir uçak *(veya füze)* nin, uçak *(veya füze)* ile bir bütün oluşturan farklı sistemler ile tâli sistemleri taşıyan yapısal ve aerodinamik parçalarının bir araya monte edilmiş şekli *(motör normal olarak gövde kavramından ayrı olarak mütalâa edilir).* [*İng.* Air frame, fuselage; *Fr.* Fuselage].

~ haberleşme işareti, *ask. hava. Telsiz* kullanılmadığı zamanlarda, hava ve yer kuvvetleri arasında bir haberleşme aracı olarak uçaktan verilen işaret. *(Böyle bir işaret, kanatları oynatmak, çeşitli işaret ve aydınlatma mühimmatı kullanılmak suretiyle*

~ hasarı, *ask. hava.* Personel hatası veya malzeme yetersizliği yüzünden, bir hava aracında olagelen bir kazanın sebep olduğu tam veya kısmi hasar. [*İng.* Air damage].

~ hassasiyet ölçüsü, *ask.* Uçağın hassasiyeti üzerinde müessir etkenlerin ölçüsü; *(uçak bünyesindeki koruyucu cihazları, model kıstaslarını, dengeyi, güvenlik derecesini, düşmana mukabele edebilecek silâhları ve mürettebatın ustalık derecesini içine alır).* [*İng.* Air vulnerability measurement].

~ hassasiyeti, *ask. hava.* Bir uçağın tabii hâdiselerle hasar görüp sakatlanma, malzeme ârızası ve kendisine karşı kullanılacak bir veya bütün düşman karşı tedbirleri

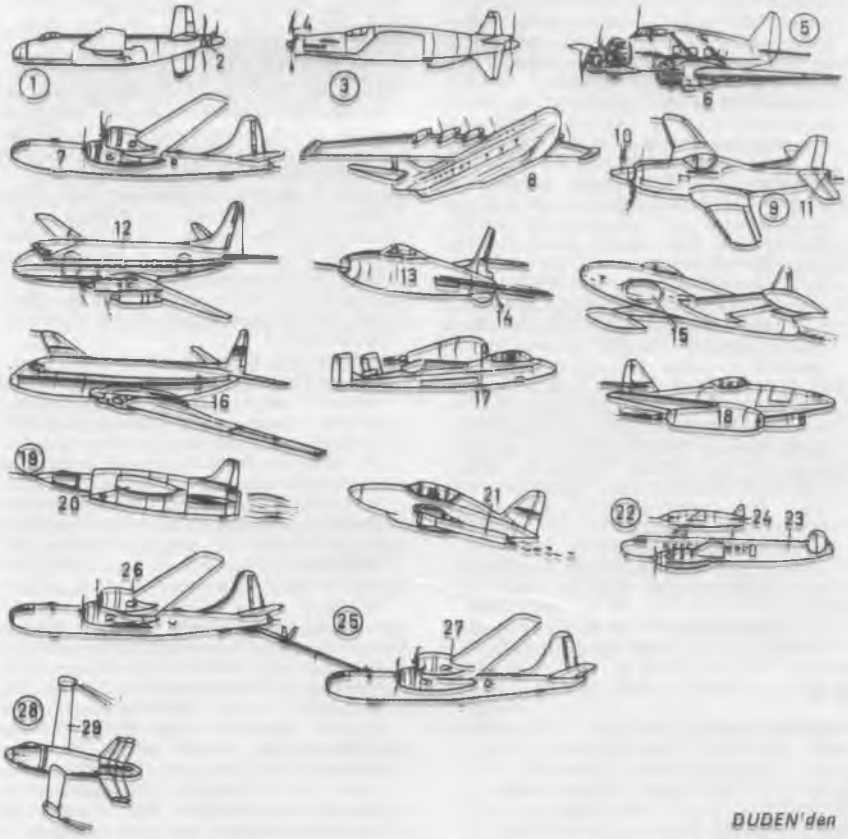

DUDEN'den

ŞEKİL: 583.— **UÇAKLAR** [*Çeşitli uçak tipleri*]. II. */1-8 Pervaneli uçaklar/:* (1) Tek motorlu uçak. 2. İtici pervane. (3) Çift motorlu uçak. 4. Çekici pervaneli *(pervanesi önde)* uçak. (5) Üç motorlu uçak. 6. Uçak motoru nasali. 7. Dört motorlu uçak. 8. Altı motorlu uçak. */9-12. Türbinli pervaneli uçaklar/:* (9) Tek motorlu türbinli pervaneli uçak. 10. Pervane *(uskur).* 11. Jet egzozu. 12. Çok motorlu türbinli pervaneli uçak. */13-18. Türbinli uçaklar/:* 13. Önden türbinli hava girişli uçak. 14. Türbinli artyakıcı. 15. Gövde yanından türbinli hava girişli uçak. 16. Türbinli kanatlı uçak. 17. Gövdede türbinli üstyapı. 18. Türbinli nasel. */19-21. Tepkili jet uçakları/:* (19) Tepkili kovanlı jet uçağı. 20. Dış kanat türbini. 21. Seyirme jet tüplü uçak. (22) Bileşik *(parçalı)* uçak. 23. Taşıyıcı uçak. 24. Taşınan uçak *(başka bir uçak tarafından taşınan uçak).* 25. Havadan yakıt ikmali. 26. Hava sarmıçlı uçak. 27. Alıcı uçak. (28) Döner kanatlı uçak *(Fırıldaklı uçak).* 29. Tepkili jetlerle döndürülen *(çevrilen)* fırıldaklar.

karşısındaki duyarlık derecesi. [*Ing.* Air vulnerability].

~ **iniş aynası**, *ask. hava.* ◘ Ayna.

~ **istasyonu**, *tic.* Herhangi bir tip uçağa monte edilen ve devamlı olarak lisan kontrolüna tâbi radyo istasyonu. [*Ing.* Air station; *Fr.* Aéroport, centre d'aviation].

~ **işaretleyicisi**, *aks. hava.* Gözetleyiciler ve hava haber verme ve ikaz habercileri tarafından bildirilen uçak miktarını, tipini, uçuş yüksekliğini ve uçuş yönünü bir harita üzerine işaretleyen kimse. [*Ing.* Air plotter].

~ **kaçırma**, *ceza. huk.* Bir uçağın yönetimi ve kullanılması üstünde hukuken yetkili olan kimsenin iradesine aykırı olarak, uçağın kalkışı, seyri veya inişi üstünde tasarrufta bulunma.

~ **kazası**, *ask. hava.* Bir hava aracının hatası veya malzeme yetersizliği yüzünden, herhangi bir şekilde hasara uğraması, personelin ölmesi veya ağır surette yaralanması. [*Ing.* Air accident].

~ **keteni**, *dok.* Hafifleştirilmek amacıyle kaynatılmış en iyi iplikten dokunmuş, uçak kanatlarını kapatmak için kullanılan hafif ve kuvvetli keten kumaş. [*Ing.* Aeroplane linen].

~ **komutanı**, *ask. hava.* Emirlerine hava savaş kuvvetlerinden bazı birliklerin verilmesi halinde uçaklara ve deniz karargâhlarına danışman olarak verilen havacı.

~ **kontrol devri**, *ask. hava.* Uçak kontrolunun bir kontrol makamından diğerine devri işlemi. [*Ing.* Air handover].

~ **kumandanları**, *hava.* Uçak kumandan yüzeyleri ve motör adedi devrine kumanda eden, iniş takımlarının çıkarılıp alınmasına yarayan levye, gaz kolu, petaller ve benzerleri. [*Ing.* Air controls].

~ **muayenesi**, *ask. hava.* Uçaklarda mevcut muhtemel ârızaları meydana çıkarmak üzere, uçağın yapısını oluşturan kısmlarda, ana parçalarda ve çalışma sisteminde düzenlice yapılan muayene, kontrol ve denetleme [*Ing.* Air inspection].

~ **mühimmatı**, *ask.* ◘ Uçak cephanesi.

~ **performansı**, *hava.* Bir uçağın motor gücü, sür'at, tavan ve menzil gibi karakteristikleri. [*Ing.* Air performance]

~ **pisti hasırı**, *ask. hava.* Portatif pist. Acele inşa edilen pistlerde kaplama teşkil etmek üzere, bir miktar iskaranın süratle birbirine tesbiti suretiyle meydana gelen fabrikasyon portatif çelik hasır. [*Ing.* Air landing mat].

~ **posta basısı**, *ask. hava.* Belirli bir hava aracının hizmet, muayene ve bakımından sorumlu uçak ve motör makinisti. [*Ing.* Airplane crew chief].

~ **posta etiketi**, *post.* Uçak postası ile gönderilen gönderileri kapsayan torba veya çuvallara bağlanan özel etiket; [*Ing.* Air - mail label; *Fr.* Etiquette-avion].

~ **postası**, *post*, uçakla gönderilen postalar. [*Ing.* Air-mail dispatch; *Fr.* Dépêche-avion, poste aérienne].

☆ *Eşanl.* **hava postası**.

~ **postası maddeleri**, *post.* Uçak postası ile gönderilmek istenen ve buna ait ek ücreti ödenerek üzerine «uçak» işareti konan gönderiler [*Ing.* Air-mail Item; *Fr.* Envoi-avion].

~ **Postası pulları**, *post.* Uçakla gönderilecek posta maddelerinin ücretlerinin ödenmesinde kullanılmak üzere bastırılan pullar. *(Bunların üzerinde «UÇAK», «AVION» gibi ayırdedici işaretler bulunur. Bunların değerleri uçak postası ücret tarifesi gerekleri gözönünde tutularak tesbit olunur. Uçak postası pulları yüzey postası maddelerinin ödenmesinde de kullanılabilir).* [*Ing.* Air-mail stamps].

~ **pulu**, *post.* Normal posta ücreti ile birlikte uçak ek ücretlerini de içine alan değeri ve özel olarak uçak yazı veya resmini de taşıyan pullar. [*Ing.* Air mail stamp; *Fr.* Timbre poste avion].

☆ *Eşanl.* **tayyare pulu**.

~ **seyir grafiği**, *ask. hava.* Izlenen gerçek yönleri ve uçuş mesafelerini belirtmek üzere, havadaki bir cismin mevkiinin, grafik halinde, devamlı kıymetlendirilmesi. [*Ing.* Air plot].

~ **silâhçısı**, *ask. hava.* Uçak makinalı tüfeği, uçak topu, bomba salan, bomba salış tertibatı, silâh desteği ve taretler ile işaret ve aydınlatma mühimmatı gibi diğer uçak silâh ve malzemesinin birlik bakım ve muayenesini yapan kimse. [*Ing.* Air armorer].

~ **tadilâtı**, *ask. hava.* Üretim şartnamesindeki bir değişiklik veya imal edilmekte olan maddelerde bir tadilât sebebiyle uçağın fiziki özelliklerinde meydana getirilen bir değişiklik. [*Ing.* Air modification].

~ **teknik tarifnamesi**. *ask. hava.* Faal durumdaki her hava aracında bulundurulan dosya. *(Bu dosya, uçakların gözle muayene sistemini gösteren bir nüsha ile bu araç ve motörünün çalışma ve hizmetine ait talimatı kapsar).* [*Ing.* Air G file].

~ **telsiz rölesi**. *ask. hava.* Diğer telsizlerin menzillerini artırmak üzere içerisine telsiz röle donatımı konulmuş hava aracı. [*Ing.* Air radio relay].

~ **torbası**, *post.* Uçak postası düzenlenmesinde kullanılmak üzere imal ettirilen ve üzerinde uçak yazı veya resmini taşıyan diğerlerinden ayrı renkte posta torbası. [*Ing.* Air-mail bag sack; *Fr.* Sac-avion].

☆ *Eşanl.* **uçak çantası**.

~ **ve helikopter alanı**. *ask. hava.* Hem uçak, hem helikopterlerin yerleştirilmesi, iniş ve kalkışın tahsis edilmiş ve hazırlanmış bir saha. [*Ing.* Air heliport].

~ **yükleme çizelgesi**. *ask. hava.* Kuvvet birliği komutan tarafından kullanılan ve her uçağa yüklenen yükle ilgili bilgiyi kapsayan muhtıra. [*Ing.* Air loading table].

uçak savar", b.i. Düşman uçaklarını düşürmek veya kaçırmak için kullanılan top. [*Ing.* Anti-aircraft gun; *Fr.* Canon anti-aérien, contre-avions].

~ **baraj**, *ask.* ◘ Baraj.

~ **füze**, *ask.* Uçan hedeflere karşı yerden atılan güdümlü füze; [*Ing.* Anti-gun missile].

~ **harekât merkezi**. *ask. hava.* Bir uçaksavar komutanının taktik karargâhı. Bilgilerin toplanıp kıymetlendirilmesini ve istihbaratın uçaksavar savunmasına yayınlanmasını sağlayan, bu şekilde, ast birlikler üzerinde harekât kotrolu yapan bir büro... [*Ing.* Antiaircraft operation center].

~ **silâhları**, *ask.* Hava hedeflerine karşı kullanılan silâhlara verilen genel ad.

uçan.balık,-ğı, b.i. *zool.* ◘ Uçarkefal.

Uçan.balık,-ğı, b. öz. i. Güney Yarım küresinde bulunan bir takımyıldızın adı, [*Lat. Piscis volans (=vol); Ing.* Flying fish; *Fr.* Poisson-Volant]; ◘ *ŞEKİL: 518.* — TAKIMYILDIZLAR I.

uçan.daire, b.i. *hava.* Mercek biçiminde hava taşıtı. [*Ing.* Flying saucer].

uçan.kale, b.i. *ask. hava.* Avrupa'da ve çeşitli harekât alanlarında stratejik amaçlarla kullanılmış olan B-17 tipi Amerikan ağır bombardıman uçaklarına 1942'de verilen ad. [*Ing.* Flying fortress].

uçan.keseli, b.i. *zool.* Keseliler takımının, Kuskusgiller familyasından, tırmanıcı ve çok küçük memeli hayvan. Bir fare büyüklüğündedir, gövdesinin her iki yanında dirseğinden dizine kadar uzanan zardan bir paraşüt bulunur. Avustralya'nın ormanlık bölgelerinde yaşar ve paraşütünün yardımıyle daldan dala atlar. [*Lat. Petaurus sciureus*].

uçar, s. Uçucu; [*Ing.* Flying; volatile; *Fr.* Volant,-ante, Volatil,-ile]; ◉ ~ **a atmak**, *dey.* Uçmakta olan kuşa tüfek atmak.

~ **balık**, *zool.* ◘ Uçarbalık.

~ **kefal**, *zool.* ◘ Uçarkefal.

~ **köpek**, *zool.* ◘ Uçarköpek.

~ **kurbağa**, *zool.* ◘ Kurbağa.

~ **maki**, *zool.* ◘ Uçarmaki.

~ **sincap**, *zool.* ◘ Uçarsincap.

uçar.balık,-ğı, b. i. *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Kırlangıçbalığıgiller *(Triglidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 30-50 sm. Rengi kırmızı veya esmerdir.Akdeniz'de ve bütün sıcak denizlerde yaşar. [*Osm.*Tayyar balık; *Lat.Cephalacanthus volitans; ing.* Flying fish; *Fr.* Poisson volant]; ◘ *LEVHA: 15.* — BALIKLAR.

uçarı, s. § ❶ *(Kötü niteliklerde)* aşırı: *Uçarı çapkın;* [*Ing.* Dissolute; *Fr.* Dissolu,-e, débauché]; § ❷ Kendini çeşitli eğlencelere vermiş; [*Osm.* Sefih; *ing.* Spendthrift, prodigal; *Fr.* Prodigue].

uçarılık,-ğı, i. Uçarı yaşayışı; [*Osm.* Sefahet; *Ing.* Dissoluteness; *Fr.* Dérèglement, débauche].

uçar.kefal, b. i. *zool. Exocoetidae* familyasından, göğüs yüzgeçleri, kanat şeklinde aşırı derecede gelişmiş olan, kefale benzer balık cinsi. Sıcak denizlerin yüzeyinde kalabalık topluluklar halinde yaşarlar ve kendilerini takipeden diğer balıklardan kaçabilmek için, havaya atılıp birkaç saniye kadar süzülerek uçabilirler. 50 kadar türü bilinmektedir. Bunlardan *Exocoetus volitans* Akdenizde yaygın olan, 45 sm. uzunluğunda, mavimtrak-gri renkte bir balıktır. [*Lat. Exocoetus; ing.* Flying fish; *Fr.* Exocet, poisson volant].

uçar.köpek,-ği, b. i. *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Kanat-ayaklıgiller *(Pteropodidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 50, kanat açıklığı 150 sm. dir. Avustralya ve yakın adalarda yaşar. [*Lat. Pteropus wampyrus; ing.* Malayan large flying fox; *Fr.* Renard volant]; ◉ **çekiçbaşlı** ~, *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Kanat-ayaklıgiller *(Pteropodidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 26 sm., kanat açıklığı 1 m. kadardır. Afrika'da yaşar; [*Lat. Hypsegnathus monstrosus; ing.* Hammerheaded bat; *Fr.* Hypsignathüs à museau en forme de marteau].

uçar.kurbağa, b. i. *zool.* ◘ Kurbağa.

uçar.maki, b. i. *zool* Abalı-memeliler *(Dermoptera)* takımının, Uçarmakigiller *(galeopithecidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 68 sm. Gündüzleri yarasa gibi ard ayaklarından başaşağı asılarak uyur. Ufak hayvanlarla, böceklerle beslenir. Çinhindi ve Sonda adalarından Filipinlere kadar yayılmıştır. [*Lat. Galeopithecus vo-*

UÇAK GEMİSİ

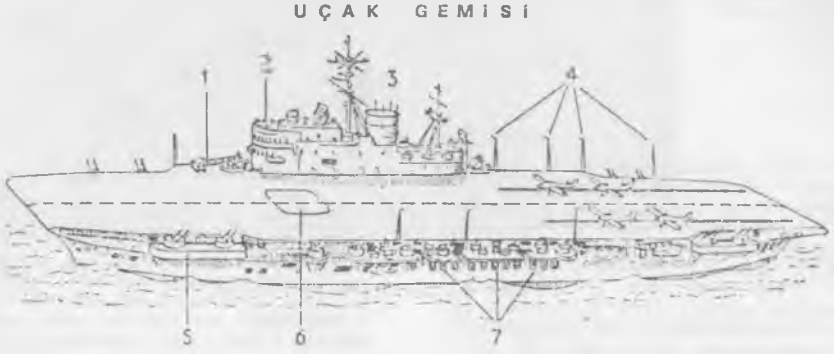

1. Gezer vinç. **2.** Köprü. **3.** Üstyapı. **4.** Radyo anten direkleri. **5.** Bargarisa. **6.** Can-kurtaran salları.

lans; *ing.* Flying-lemur; *Fr.* Galéopithèque volant].
☆ *Eşanl.* **kakuang.**

uçar.makigiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Abalı-memeliler *(Dermoptera)* takımına giren bir familyası. Ayakları 5 parmaklıdır. İyi tırmanırlar. Dilleri uzundur. Vücutları boyunca gerili deriden bir saçakları vardır. **Uçar-maki** *(Galeopithecus volans)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing.* Galeopithecidae; *Fr.* Galéopithécidés].

uçar.sincap, b. i. *zool* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, **Sincapgiller** *(Sciuridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 16, kuyruğu 10 sm. dir. Yanlarında deriden kanatları vardır. Doğu Avrupa ve Sibirya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Sciuropterus russicus; Ing.* Russian flying squirrel, polatouche; *Fr.* Polatouche, sciuroptère, écurcil volant].

uç.beyi, b.i. *teşk. tar.* Anadolu Türk devletlerinde *(özellikle selçuklu ve Osmanlılarda)* uçlardaki askeri kuvvetlerin kumandanlarına verilen ad. [*Ing.* Margrave].

uç.beyin, b.i. *anat.* Embriyonun en uçtaki beyin keseciğinden meydana gelen tümbeyin parçası. *(Erişkinde beyin yarımkürelerini meydana getirir).* [*Ing.* Telencephalon; *Fr.* Telencéphale].

uçgun, i. *trm.* Toprakları rüzgârla taşınmış saha.

uçkun, i. < *uçmak. esk.* Ateşten fırlayan kıvılcım; *ing.* Spark; *Fr.* Étincelle, flammèche].

uçkur, i. *esk. T. içkur.* Eski biçim şalvar ve iç donunu bele bağlamak veveya torba, kese ağzını büzmek için bunlara geçirilen bağ. [*Ing.* Broad band for holding up trousers or drawers waist-string; *Fr.* Cordon qui passe par la coulisse d'un caleçon pour le serrer autour de la taille]; ⊙ ~ **una sağlam,** *mec.* İffetine bağlı.
~ **çözmek,** *mec.* Cinsel yaklaşmada bulunmak. [*Ing.* To have sexual intercourse *(with); Fr.* Baiser].

uçkurluk,-ğu, i. § ❶ Uçkur geçirilen katlanmış kenar; [*Ing.* Seam for passing a band through top of trousers; *Fr.* Cordon qu'on passe dans la coulisse d'un calecon]. § ❷ *den.* Bir bayrağın, direk tarafında bulunan ve içinden bayrak ipi *(salvo)* geçirilen kısmı. *(Türk bayrağında beyaz renkli kenar).*
~ **çıması,** *den.* Bayrağın uçkurluğu içinden geçirilerek uçkurluğa iki başından dikilen uçları kasılı ince halat.
~ **savlosu,** *den.* Sancak veya flâmaların uç. kurluk yakasına geçirilmiş uçları kilitli kısa savlolara verilen ad.
~ **yakası,** *den.* Bir sancağın veya flâmanın göndere veya direğe kalan yakası.

uç.kurutan, b.i. *zool.* Turunçgillerde, özellikle limonlarda gelişerek, dal uçlarının kurumasına yol açan ve birkaç yıl içinde ağacı ölüme götüren ilkel mantar. [*Lat. Deuterophoma tracheiphila*]. ☆ *Eşanl.* **kurutan.**

uçlama, i. *ed.* Her dize *(mısra)*nın ilk harfi yukarıdan aşağıya doğru okununca bir kelime meydana çıkacak şekilde düzenlenen koşuk *(şiir);* [*Osm.* Teşvih, İstihraç; *Ing.* Acrostic; *Fr.* Acrostiche].
☆ *Eşanl.* **akrostiş.**

uçlanmak, f. *arg.* Vermek, geri vermek, ödemek. [*Ing.* To pay, to give, to return *Fr.* Payer, donner].

uçluk,-ğu, i. *dok.* (a) Vargellerin ilk bağlanmasında, masuralar üzerine elle sarılan ve makineden çıkan ilk iplik uçlarının tutturulmasına yarayan iplik. (b) Tezgâh arkasında asılı duran bobinlerdan alınan ve eksik çözgü tellerinin yerine kullanılan yedek iplik.

uçma, i. Uçmak eylemi. [*Ing.* Flying; *Fr.* Vol]
⊙ **konmalı** ~, *cimn.* Atlama araçlarına hızla adım alarak çıkma ve yay gibi gerilerek uzağa, yere atlama. [*Ing.* Fly vault; *Fr.* Saut de l'ange *(arqué)*].
~ **meteorolojisi,** *meteor.* Günden güne önem kazanan, uçak gidiş gelişlerinin güvenliği için hava durumu üzerine sık sık bilgi vermeye çalışan bir meteoroloji dalı.

uçmak, nsz. f. § ❶ Havada yol almak: *Kuşlar uçar;* [*Ing.* To fly, to rise in the air; *Fr.* Voler]; § ❷ Gaz veya buhar haline geçip havada dağılmak: *Kimi sıvılar çabuk uçar.* [*Ing.* To evaporate; *Fr.* Se volatiliser, se vaporiser]; § ❸ Solarak yok olmak: *Rengi uçmuş.* Benzi uçmuş; [*Ing.* To fade away, to disappear; *Fr.* S'évanouir, s'afaiblir]. § ❹ *şaka:* Aşırılmak veya ortadan kaybolmak: *Bizim kitaplar uçmuş* [*Ing.* To get stolen, to walk away, to disappear]. § ❺ Rüzgârdan veya başka bir neden dolayısiyle yerinden ayrılıp uzağa gitmek: *Bu gece tahta perde uçmuş:* § ❻ Yüksek yerden düşmek veya yuvarlanmak: *Yardan uçmak.* [*Ing.* To fall; *Fr.* Tomber]. ⊙ **uçan kuşa borcu olmak,** *dey.* Pek çok kimselere borcu olmak; [*Ing.* To be in debt to everybody]; ⊙ **uçan kuştan medet ummak,** *dey.* Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için her türlü çareye başvurmak.

uçmak,-ğı, i. *esk.* Öbür dünyada, iyi insanların mutluluk içinde yaşayacaklarına inanılan yer. [*Osm.* Cennet; *Ing.* Paradise; *Fr.* Paradis].

uçsuz, s. Ucu olmayan.
~ **bucaksız,** *dey.* Yokmuş duygusunu verecek kadar geniş. [*Ing.* Endless, vast, unending; *Fr.* Sans fin, interminable].

uçtu.uçtu, b. i. *yans.* Birkaç kişi arasında oynanan ve uçmayan şeyleri de uçar gibi göstererek şaşırtma temeline dayanan bir çocuk oyunu.

uçucu, s. < *uçmak.* § ❶ Uçmaya yeteneği olan; [*Osm.* Tayyar; *Ing.* Flying; *Fr.* Volant, -ante]; § ❷ *kim.* Buhar haline geçebilir olan. [*Osm.* Tayyar; *Ing.* Volatile; *Fr.* Volatil,-ile].
~ **madde,** Cisimlerin bileşiminde gaz veya buhar durumunda bulunan maddeler. [*Ing.* Volatile matter; *Fr.* Matière volatile].
~ **yağlar,** ◘ Yağ.

Uçucu, öz. i. *astr.* Kartal'ın α yıldızı.

uç-uç böceği, *zool.* ◘ Uğurböceği.

uçuk[1]**,-ğu,** s. < *uçmak.* Uçmuş, soluk: *Benzi uçuk, Rengi uçuk.* [*Ing.* Faded, pale; *Fr.* Pâle, décoloré].

uçuk[2]**,-ğu,** i. < *uçmak. derm.* En çoğu dudaklarda olan ve kuruyup kabuk bağlayan ağrılı fiskelerden ibaret bir deri hastalığı olup çok defa sıtma, zatürree gibi hastalıklarda görülür. [*Lat. Herpes; Ing.* Fever blister, cold sore, herpes; *Fr.* Herpès].
☆ *Eşanl.* **erpes.**

uçuklamak, nsz. f. Uçuk peyda etmek; [*Ing.* To have a cold sore come on a lip; *Fr.* Avoir des boutons de fièvre *(lèvre)*].

uçuksu, s. Uçuğa benzeyen. [*Ing.* Herpetiform; *Fr.* Herpétiforne].

uçun, i. Bayrağın uçkurluk karşısındaki kenarı.

uçurmak,(-ı), f. § ❶ Uçmak işini yaptırmak: *Uçurtmayı uçurmak. Arabayı dereye uçurmuşlar;* [*Ing.* To fly; *Fr.* Faire voler]. § ❷ Kesip ayırmak: *Kurşun, kulağını uçurmuş;* [*Ing.* To out off with a single stroke, to chop off, to lop off]. ⊙ **balon** ~, *dey.* ◘ **Balon;** ⊙ **haber** ~, *dey.* ◘ **Haber;** ⊙ **kandil** ~, *folk.* ◘ **Kandil;** ⊙ **kuş uçurmamak,** *dey.* ◘ **Kuş;** ⊙ **papaz** ~, *dey.* ◘ **Papaz.**

uçurtma, i. < *uçurtmak.* Sicimle bağlanarak rüzgâr yardımıyla havaya uçurulan, renk renk kâğıtlardan yapılmış gergin bir kanal ile kâğıt şeritlerle süslenmiş bir kuyruktan ibaret oyuncak. [*Ing.* Kite; *Fr.* Cerf-volant]
⊙ **cankurtaran** ~ **sı,** *den.* ◘ **Cankurtaran.**
alarm ~**u,** *ask. hava.* Yerde bir alârm hazırlık durumunda bulunan uçakarda derhal uçuşa geçmelerini emretme. [*Ing.* Air scrambling]; ⊙ **atış** ~ **u,** *ask.* ◘ **Atış;** ⊙ **bekleme** ~ **şekli,** *hava.* ◘ **Bekleme.**

uçurtmak (-ı, -e), f. Uçurmak işini yaptırmak [*Ing.* To make fly, to cause to fly].

uçurum, i. < *uçurmak.* § ❶ *(Yukarıdan bakıldığına göre)* Dik ve derin yamaç; [*Osm.* Varta; *Ing.* Abyss, chasm, precipice; *Fr.* Abîme]; § ❷ *mec.* Büyük felâket, kötü sonuç; § ❸ Büyük fark, ayrılık; ⊙ ~ **un kenarında,** *dey.* Tehlikede. [*Ing.* In danger, ready to fall].

uçuş, i. < *uçmak.* § ❶ Uçmak eylemi veya tarzı. [*Ing.* Flight, flying; *Fr.* Vol]; § ❷ Bir hayvanın, havada kalmak ve yer değiştirmek için yaptığı kanat hareketleri: *Kuşların, böceklerin, yarasaların uçuşu;* § ❸ Bir hava taşıtının havada ilerlemesi; § ❹ *(Geniş anlamda)* Bir cismin havadaki hareketi, süzülerek düşüşü: *Okların, kar taneciklerinin uçuşu;* § ❺ Havada yolculuk: *Birkaç saatlik bir uçuş.* [*Ing.* Flight; *Fr.* Vol]; § ❻ *hava.* Bir hava taşıtının kalkış ve iniş arasında aldığı yol; ⊙ **alarm** ~ **u,** *ask. hava.* Yerde bir alârm hazırlık durumunda bulunan uçaklarda derhal uçuşa geçmelerini emretme. [*Ing.* Air scrambling]; ⊙ **atış** ~ **u,** *ask.* ◘ **Atış;** ⊙ **bekleme** ~ **şekli,** *hava.* ◘ **Bekleme;** ⊙ ~ **ta ikmal,** *hava.* Uçuşa ara vermeden, bir uçaktan öbürüne yakıt aktarılması; ⊙ **çağanoz** ~ **u,** *hava.* Bir uçağın, gövde ekseni gidiş doğrultusunda olmamak üzere yaptığı uçuş. ☆ *Eşanl.* **kıraplama uçuş, yengeç uçuşu;** ⊙ **deneme** ~ **u,** *hava.* ◘ **Deneme;** ⊙ **düşey veya dikine** ~, *hava.* Döner kanatlar *(jiravyonda)* veya uçağın toplam ağırlığından daha fazla bir itiş kuvveti sağlayan bir türboreaktör sayesinde, yerden dikine havalanabilen veya düşey olarak iniş yapabilen bazı hava taşıtlarının düşey bir yörünge üzerindeki uçuşu; ⊙ **gece** ~ **u,** *hava.* Karanlıkta yapılan uçuş; ⊙ **ilk** ~, *hava.* Yeni bir modelin uçuş denemeleri veya bir seri uçağının teslîm denemeleri için yapılan başlangıç uçuşu; ⊙ **kısa mesafe** ~ **u,** *hava.* ◘ **Kısa;** ⊙ **kıtalararası** ~, *hava.* ◘ **Kıtalararası;** ⊙ **kör** ~, *hava.* Uçağın yalnız âletlerle yönetildiği uçuş şekli; ⊙ **kuş** ~ **u,** *hava.* ◘ **Kuş;** ⊙ **meyil** ~ **u,** *hava.* Yamaçların eğiminden yararlanarak yapılan yelken uçuşu; ⊙ **muntazam devamlı** ~, *hava.* ◘ **Muntazam;** ⊙ **orta mesafe** ~ **u,** *hava.* ◘ **Orta;** ⊙ **planör** ~ **u,** *hava.* Yeterli bir tutunma hızı sağlamak için yalnız iniş doğrultusundaki ağırlık bileşenini kullanarak yere doğru süzülen bir uçağın, motorsuz veya bütün motorlarını durdurarak yaptığı uçuş. ☆ *Eşanl.* **süzülerek uçuş;** ⊙ **sabit irtifa** ~ **u (paliye uçuşu),** *hava.* İrtifa değiştirmeden, hep aynı yükseltide yapılan uçuş; ⊙ **termik** ~, *hava.* Yükselen termik akımlardan yararlanarak yapılan yelken uçuşu; ⊙ **ters** ~, *hava.* Pilotun başı aşağıya gelecek şekilde sırtüstü uçuş; ⊙ **yedekte** ~, *hava.* Kalkışta bir uçağın yedeğinde çekilerek yapılan plânör uçuşu. *(İlk denemeler 1931'de Almanya ve A.B.D.'de yapıldı);* ⊙ **yelken** ~ **u,** *hava.* Hava akımlarının kaldırma ve taşıma kuvvetlerinden yararlanarak bir planörle havada çalışmaya dayanan havacılık sporu;; ⊙ **yalnız** ~, ◘ **Yalnız;** ⊙ **yedek** ~, ◘ **Yedek.**
~ **başlığı,** *hava.* Kaza halinde çarpma tehlikesini azatmak için bütün hızlı uçak pilotlarının giydiği başlık.
~ **bölgesi,** *hava.* ◘ **Bölge.**
~ **deneme merkezi,** *hava.* ◘ **Deneme.**
~ **frekansı,** *hava.* ◘ **Frekans.**
~ **görüşü,** *hava.* ◘ **Görüş.**
~ **güvertesi,** *den.* ◘ Güverte.
~ **haritası,** *hava.* 1/1.000.000 ölçekte, görerek yapılan uçuşlarda kullanılan seyrüsefer haritası. [*Ing.* Aeronautical flight chart].
~ **kulesi,** *hava.* Hava alanlarında, o bölgenin hava trafiğini kontrol etmekle görevli servisinin bulunduğu bina.
☆ *Eşanl.* **kontrol kulesi.**
~ **müddeti,** *balist.* Bir merminin, namlu ağzından ayrıldığı andan düşüş noktasına kadar mermi yolu üzerinde geçirdiği süre.
~ **planlama haritası,** *hava.* 1/500.000 ölçekte, bütün dünyayı kapsayan, belli başlı şehirler, hava meydanları, demiryolları, karayolları v.b. olduğu kadar izogonlar ve uçuş bilgilerini de gösteren hava seyrüsefer haritası. [*Ing.* Aeronautical planning chart].
~ **üssü,** *hava.* Pistleri, hangarları, tamir

ateliyelerini, müretteba ta ayrılmış lojmanları kapsayan, hava kuvveterine ait özel garnizon.
~ yolu, Mermi yolu, yörünge. [*ing.* Trajectory; *Fr.* Trajectoire de vol].

uçuşmak, nsz. *f.* § ❶ Havada gidip gelerek dolaşmak: *Her tarafta kuşlar uçuşuyordu. Kelebekler uçuşuyor;* [*Ing.* To fly about; *Fr.* Voleter, voltiger]; § ❷ Rüzgârın etkisiyle kımıldanmak, dalgalanmak: *Saçları uçuşuyor.* § ❸ *(Kuşlar hk.)* Hep beraber uçmak; [*ing.* To fly together, to fly in a flock; *Fr.* Voler ensemble].

udâl /udâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Çâresiz, tedavi edilemeyen *(hastalık).*

udhiye, i. ç. **edâhî**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kuşluk vakti kesilen kurban; § ❷ Kurban.

udhûke-perdâz, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Güldürücü, komik.

udhûme /udhûme/ i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bohça, yastık: *(eskiden bazı kadınlar, bellerini ince göstermek için kıçlarının üzerine bağlarlarmış).*

udî /ûdî/, i. *Osm.* < *Ar.* Ut çalan çalgıcı: *Udî Hırant efendi.* [*Ing.* A player of the ud].

Udi, öz. i. *dilb.* Bugün yalnız iki köyde konuşulan, Kafkasya'lı Aghovania'lıların dilinden gelme Kafkas dili. [*Ing.* Udi, Udic, Udin, Udish; *Fr.* Udi].

Udiler, ç. öz. i. *etn.* Doğu Kafkasya'da yaşayan küçük halk topluluğu. [*Ing.* ve *Fr.* Udis].

udlûle /udlûle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Doğru yoldan sapma, sapıtma.

udûl /udûl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sapma, yoldan çıkma; § ❷ Geri dönme, vazgeçme. ◘ Nükûl; § ❸ âdil'in çoğulu. Adil, âdalet sahibi olanlar, hakdan ayrılmayanlar, hakkı yerine getirenler.

udvân /udvân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Düşmanlık. Bk: Adâlet, zahi; § ❷ Haksızlık, zulüm.

uf, ünl. § ❶ Acı, sızı duyunca söylenir: *Uf parmağım yandı;* § ❷ Yorgunluktan dinlenmeye, tehlikeden rahata geçilirken söylenir: *Ufl Amma yoruldum.*

ufacık,-ğı, /ufa:cık/, s. Pek ufak, küçücük. [*ing.* Very small, tiny; *Fr.* Très petit, minuscule].

ufak,-ğı, s. *esk. T. ufamak.* § ❶ Boyutları normalden küçük olan: *Ufak ev. Ufak bir çocuk.* [*Ing.* Little, small, petty, trifling; *Fr.* Petit]. ☆ *Eşanl.* küçük; § ❷ Yaşça daha küçük olan: *Ufak kardeşim.* [*ing.* Younger]; § ❸ Bir şeyin küçük benzeri: *Ufak bir bahçecik;* § ❹ Şiddet, sayı, nicelik v.b. yönlerinden önemsiz olan: *Ufak bir ücret;* § ❺ *mec.* Mevki, aşama bakımından geri olan: *Ufak bir memur;* § ❻ i. Kırıntı: *Ekmek ufağı;* ⓐ un ~ etmek. *dey.* ◘ Un.
~ adam, *dey.* Dar kafalı insan.
~ çapta, *dey.* Aslına göre küçük olan: *Bazı köy muhtarları ufak çapta birer zalimdirler.* [*Ing.* In small scale; *Fr.* Au petit pied].
~ çekiç, ◘ Çekiç.
~ para, ◘ Para.
~ rol, *tiy.* Kısa ama dikkati çeken bir rol...
~ tefek, *dey.* Küçük ve önemsiz: *Ufak tefek bir adam.* [*ing.* Small; of no account; *Fr.* Petit, insignifiant-ante].

ufakça, z. Oldukça ufak olan.

ufaklı, s. İçinde ufak taneler bulunan; ⓐ irili ~, *dey.* ◘ iri.

ufaklık,-ğı, i. § ❶ Ufak olma hali; § ❷ Bozuk para, bozukluk; [*Ing.* Change; *Fr.* Monnaie]; § ❸ *arg.* Bit. [*Ing.* Lice; *Fr.* Vermine]; § ❹ Ufak tefek kimse, çocuk.

ufak ufak, z. § ❶ Azar azar; § ❷ Küçük parçalan halinde. [*ing.* In small pieces].

ufalama, i. Ufalamak eylemi; [*ing.* Disaggregating, disintegrating; *Fr.* Action désagréger].

ufalamak,(-i), f. Kırarak veya ezerek ufak parçalara ayırmak: *Ekmeği ufalamak.* [*Ing.* To disaggregate, to disintegrate; *Fr.* Désagréger].

ufalanma, i. § ❶ Ufalanmak eylemi; [*Osm.* Tecezzi, tecezzüv; [*ing.* Desaggregation, disintegration; weathering, breaking up; *Fr.* Désagrégation]; § ❷ Kayaçların, dış etkiler altında fiziksel ve kimyasal olaylarla parçalanıp ayrışması; [*Ing.* Weathering; *Fr.* Désag-regation physicochimique].

ufalanmak, i. nsz, *f.* Ufalamak işine konu olmak, ufak parçalara ayrılmak... [*Osm.* Tecezzi etmek; *ing.* To be disaggregated, to be disintegrated].
☆ *Eşanl.* parçalanmak.

ufalayıcı, i. *döş.* Pis suda bulunan iri maddelerin ufalandığı cihaz.

ufalmak, nsz. *f.* Büyükken ufak olmak, daha küçük hale gelmek. [*ing.* To become small; to grow small; to diminish; *Fr.* Se rapetisser; s'amoindrir; se rétrécir; se ratatiner].
☆ *Eşanl.* küçülmek.

ufaltmak (-i), *f.* Büyüğü ufak yapmak, bir şeyi daha küçük hale getirmek: *Haritayı ufaltmak.* [*ing.* To reduce in size; *Fr.* Réduire; rapetisser, effriter].
☆ *Eşanl.* küçültmek.

ufantı, i. < *ufalmak* Ufanmış şeyin parçası, kırıntı. [*ing.* Broken fragment; crumbs].

ufarak,-ğı, z. Ufakça, küçürek... [*ing.* Tiny; very small; *Fr.* Assez petit].

ufk, i. ◘ Ufuk.

ufkî /ufkî/, s. *Osm.* < *Ar. esk. (*k *kalın okunur).* Yatay... [*Ing.* ve *Fr.* Horizontal].
~ pıraçol, *den.* Kemerlerin uçlarını alabandalara veya öksüz kemerleri ambar ağzı çeliklerine bağlamakta kullanılan pıraçol...

ufkîlik,-ği, Ufki olma hali; Bir hat ve yüzeyin ufka koşut ve uygun olması; [*ing.* Horizontality; *Fr.* Horizontalité].

uflamak, nsz, *f.* Acı, sızı duyarak uf demek. [*Ing. To* say «oofl»]. ⓐ **uflayıp puflamak**, *dey.* Biteviye ufalayıp durmak. [*Ing.* To keep saying «oofl»].

ufuk,-fku, i. *Osm.* < *Ar. ufk.* § ❶ Görüşümüzün bitiminde gökle yerin birleşir gibi göründüğü yer; [*Ing.* ve *Fr.* Horizon]; ☆ *Eş. anl.* çevren, göz eriml. § ❷ Herhangi bir hareketin genişliği; aklın alabileceği mesafe. *Zihnin ufukları öğrenimle genişler.* [*Ing.* ve *Fr.* Horizon]; ☆ *Eşanl.* uzam; § ❸ *san.* Yer çizgisine paralel olan ve bakış noktasından geçen yatay çizgi: *Çok yüksek bir ufuk perspektifi bozar;* ⓐ göz ufku, *res.* ◘ Göz; ⓐ suni ~, § ❶ *hava.* Yansıtıcı bir sıvı *(civa, yağ)* ile doldurulmuş bir kaptan meydana gelen gözlem âleti; sıvı yüzeyi, bir yıldızın yansıyan görüntüsünü gözlemleyerek, o yıldızın ufak düzlemi üzerindeki yüksekliğinin iki katını ölçme imkânı veren tamamiyle yatay bir ayna meydana getirir; § ❷ *astr.* Yıldızların yansıma yoluyle gözlemlendiği bir civa banyosunun meydana getirdiği ufuk.
~ alçalması, *astr.* Ufuk doğrultusu *(Yani çekül doğrultusuna dik olan doğrultu)* ile ufak çizgisine tekabül eden doğrultu arasında kalan ve belirli bir doğrultudan ölçülen düşey açı.
~ çizgisi, *astr.* Belli bir istasyon noktasından görülebilen bütün yeryüzü parçalarını dairesel olarak sınırlayan çizgi.
~ hattı, *res.* ◘ Hat.
~ ıraklık açısı, *astr.* ◘ Iraklık açısı.
~ ışıklaması, *tiy.* Sahne gerisine verilen her çeşit aydınlık, ışık.

ufunet,-ti /ufunet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Pis koku, bir maddenin çürümesinden ileri gelen pis koku; [*ing.* Putrefaction; *Fr.* Putréfaction]; § ❷ *tıp.* Yangı. [*Ing.* ve *Fr.* Inflammation].

ufunetlenmek /ufunetlenmek/, nsz. *f. (Yara)* İrinlenmek. [*ing.* To putrefy; *Fr.* Se Putréfier, pourrir].

Uganda, öz. i. *coğr.* Doğu Afrika'da bağımsız bir ülke. Victoria gölünün kuzeyinde commonwealth üyesi bir devlet olup yüzölçümü 243.000 km², başkenti *Kampala*'dır. [*Ing.* Uganda; *Fr.* Ouganda].

Ugaritçe, öz. i. *dilb.* Eski Kuzeybatı Samî diline verilen ad. [*Ing.* Ugaritic, Ugaritian; *Fr.* Ugaritique, Ougaritique].

Ugliç'ler, ç. öz. i. *etn.* Islav halkı. Başlangıçta Dnieper'in kıyısında, sonra Tuna'nın ağzına kadar Bug ile Dniester arasında yaşayan bu topluluk, X. ve XI. yüzyıldaki Türk istilâlarından kaçarak karpatlara sığındılar. [*ing.* ve *Fr.* Ouglitch].

Ugurca, öz. i. *dilb.* Fin-Uğur ailesinden bir dil öbeğine verilen ad. [*ing.* Uighur, Uigur; *Fr.* Ouigour].

Ugur dilleri, ç. öz. i. *dilb.* Ostyak dillerinin eski adı.

uğlamak, f. ◘ **Uğuldamak.**

uğlûta /uğlûta/ i. c.: **egalit, uğlûtât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Yanıltmaca, bilmece, bulmaca. ◘ Uhcuye, uhcü ve.

uğlûtât /uğlûtât/, i. *Osm.* < *Ar.* **uğlûta**'nın çoğulu.

ugniye, i. c.: **egani.** *Osm.* < *Ar. esk.* Şarkı, türkü, nağme, ilâhi.

uğra, i. *h.d.* Hamur açılırken yapışmaması için serpilen un. [*ing.* Flour sprinkled to prevent the dough from sticking while preparing pastry].

uğrak,-ğı, i. < *uğramak.* Sık sık uğranılan yer; [*ing.* Much frequented place, meeting place, roadstead; *Fr.* Lieu fréquenté].
~ liman, ◘ Liman.

uğralamak,(-i), f. Uğra serpmek.

uğramak (-e), f. *esk.T.*§ ❶ Geçerken, yeniden yola çıkmak üzere, sapıp bir yerde durmak: *Eve giderken size de uğrayayım dedim. Yarın sabah işe giderken bizim eve uğrayıver.* [*ing.* To stop by, to stop in passing *(at a place);* to drop in, to look in; *Fr.* Visiter en passant, passer par, faire escale]; § ❷ Yanından geçmek: *Bu yol Kızılay'a uğrayarak Çankaya'ya çıkar;* [*Ing.* To pass by]. § ❸ Fırlayarak çıkmak: *Bunu duyunca hemen sokağa uğradı;* [*ing.* To dart out, to rush out suddenly]; § ❹ *(Kötü hale)* Konu olmak: *Hastalığa uğramak. Felâkete uğramak. İftiraya uğramak;* [*ing.* To suffer *(illness);* to undergo *(an operation)].* ☆ *Eşanl.* maruz kalmak. § ❺ nsz. Cin, peri çarpmak: *Orada dolaşma, uğrarsın...* [*ing.* To be possessed *(by an evil spirit)*].

uğraş*, **uğraşı**, i. < *uğraşmak.* § ❶ Bir güçlüğü, bir kötülüğü ortadan kaldırmak için harcanan çaba. [*Osm.* Mücadele; *ing.* Struggle, fight; *Fr.* Lutte]; § ❷ Sürekli yapılan iş, işgüç. [*Osm.* Meşguliyet, meslek; *ing.* ve *Fr.* Occupation].

uğraşmak, nsz. *f. esk.T.* § ❶ Süreklice ve çok çalışmak: *Bu olmayacak bir iş değil, ancak uğraşmak ister.* [*ing.* To try hard, to take great pains; *Fr.* Travailler, se donner de la peine, s'efforcer, tâcher]; § ❷ (-le), Vaktini bir işe vermek: *Benim başka işlerim var, bununla uğraşamam;* [*Ing.* To work at; *Fr.* S'occuper]; § ❸ (-le) Birine karşı hep düşmanca davranmak: *Bu adam benimle ne diye uğraşıp durur?;* § ❹ (-le), nsz. Savaşmak; [*ing.* To struggle, to fight with one another; *Fr.* Faire la guerre, guerroyer].

uğraştırmak (-i), f. Uğraşmasına yol açmak: *Bu iş beni çok uğraştırdı.* [*Ing.* To cause annoyance; to, to disturb; *Fr.* Donner des occupations. Causer beaucoup de peines et de soucis, faire des difficultés, dés embarras].

uğratmak (-i, -e), f. § ❶ Uğramak işini yaptırmak: *Kaptan gemiyi kazaya uğratmadı. Bizi köye uğratmadılar.* [*Fr.* Faire ou laisser approcher, faire toucher à; faire passer par] § ❷ (-den), Savmak, dışarı atmak: *Geçimsizliği yüzünden daireden uğrattılar* [*ing.* To send away *(from business)*].

uğru, i. *esk.T. esk.* Hırsız. [*ing.* Robber, thief; *Fr.* Voleur].

uğrulamak (-i), f. *esk.* Hırsızlıkla ele geçirmek, çalmak. [*ing.* To steal; *Fr.* Voler].

uğruluk,-ğu, i. *esk.* Uğrunun yaptığı iş... [*ing.* Theft; *Fr.* Vol, volerie].

uğrun, z. Gizlice. [*ing.* Stealthily, secretly; *Fr.* A la dérobée; furtivement, subrepticement].

uğtube /uğtube/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Azar, tevbih, tekdir.

uğuldamak, nsz. *f. yans.* Biteviye boğuk ve kalın bir ses çıkarmak: *Atılan toplardan ortalık uğulduyodu. O gürültü hâlâ kulaklarımda uğulduyor;* [*ing.* To hum; to buzz; *Fr.* Bourdonner].

uğultu, i. *yans.* § ❶ Uğuldama sesi. [*Ing.* A humming, a buzzing noise; *Fr.* Bo-

urdonnement; hurlement]. § ❷ *sin.* Seslendirmede filim taneciğinden meydana gelen gürültü; ◉ **kulak ~ su**, *fizyol.* Organizma dışı bir uyartıya sıkıca bağlı olmayan patolojik menşeli her çeşit işitme duyusu.

uğur[1], I. *esk. T. ogur* veya *ugur.* Halkın kimi olgularda gördüğü iyilik müjdesi veya kimi nesnelerde var olduğuna inandığı iyilik kaynağı: *Kurt görmek uğurmuş. Bu atta uğur var.* [*Ing.* Good omen; good luck; Auspiciousness, luckiness; *Fr.* Bon augure] ◉ **~ u açık**, *dey.* Talihli; [*Ing.* Lucky; *Fr.* Chançard,-arde].
~ böceği, *zool.* ◘ **Uğurböceği.**
~ olal (~lar olsun!), *dey.* Esenlikle git, yolun açık olsun! [*Ing.* Good luck! Good journey!]

uğur[2],-ğru, I. *(-e veya -de halinde)* Erek, yol: *Bu uğurda çok para harcandı* [*Ing.* Way, direction; *Fr.* But, vole].

uğur.böceği, b.I. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, uğurböceğigiller *(Coccinellidae)* familyasından, bahçelerde çok görülen, elitraları kubbemsi küçük böcek cinsi. Pek çok türü vardır. Bunların gövdesi yuvarlak, genellikle siyah, elitraları siyah noktalı kırmızı veya sarıdır. Kurtçukları da, ergînleri de bitki bitleriyle beslenir ve böylece büyük fayda sağlar. Kendilerine ezîyet edilirse, uğurböcekleri yakıcı bir sıvı çıkarırlar. (◘ *Hemore).* **yedi noktalı uğurböceği** *(C. septempunctata),* en çok rastlanan türüdür. Uzunluğu 5-9 mm. dir. Vücudu yarım küre biçimindedir. Rengi turuncukırmızı olup üzerinde 7 tane kara nokta bulunur. Buna *uç-uç böceği, gelin böceği de* denir. **Dokuz-benekli uğurböceği** *(C. novemnotata),* parlak kırmızı renkli olup üzerinde dokuz tane siyah benek bulunur. *C. bipunctata* kışı çok defa evlerde geçirir. [*Lat. Coccinella; Ing.* Ladybug, ladybird beetle, lady beetle; *Fr.* Coccinelle].

uğur.böceğigiller, ç. I. *zool* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımına giren, yarım küre şeklinde küçük hayvanları kapsayan bir familya. Pek çok etçil türü vardır. Bunlar bitki bitlerinin ve kırmız böceklerinin düşmanıdır. Ergînl ve kurtçuğu bu böcekleri yiyerek tarıma büyük fayda sağlar. Bazı türleri ise bitkiyle beslendiği için ekili bitkilere zararlıdır. Binden fazla türü vardır. Başlıca cinsleri: *uğurböceği, chilocorus, novius, scymnus* vb. [*Lat.* ve *Ing. Coccinellidae; Fr.* Coccinellidés].
☆ *Eşanl.* **gelinböceğigiller, hanımböceğigiller, kadınböceğigiller**

uğurlama, I. Uğurlamak eylemi. [*Osm.* Tesyi; *Ing.* Seeing (someone) off; *Fr.* Cérémonie du départ].
☆ *Karş.* **karşılama, istikbal.**

uğurlamak (-I), f. Gidene saygı veya sevgi göstermek için yola çıkacağı yerde bulunarak sağlık ve esenlik dilemek. [*Osm.* Tesyi etmek; *Ing.* To wish someone good luck; to bid Godspeed to someone, to see someone off; *Fr.* Saluer qn. à son départ; souhaiter bon voyage à qn].

uğurlu, s. Uğuru olan, iyilik getirdiğine inanılan: *Uğurlu ev. Uğurlu hayvan.* [*Ing.* Lucky; auspicious; *Fr.* Qui porte bonheur; de bon augure].
~ kademli olsun, *dey.* Yeni doğan bir çocuk veya yeni edinilen önemlice bir mal dolayısiyle söylenen bir iyi dilek sözü.

uğursamak,(-I), f. Herhangi bir olguyu uğur saymak. [*Ing.* To consider something to be a good omen, to regard as lucky].

uğursuz, s. Kendinde uğursuzluk bulunan; [*Ing.* Inauspicious; bringing bad luck; Illomened; *Fr.* Qui porte malheur; de mauvais augure, néfaste].
~ kadın, tiy. Cinsel çekiciliği olan, ama hayranlarını mahveden kadın tipi...

uğursuzluk,-ğu, I. Halkın kimi olgularda gördüğü kötülük işareti veya kimi nesnelerde var olduğuna inandığı kötülük kaynağı: *Bazı insanlar baykuş ötmesinde uğursuzluk görürler.* [*Ing.* Ill omen, a being unlucky; *Fr.* Mauvais augure, malheur].

uğviye, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **Belâ, musîbet,** ◘ **Beliye, dâhiye.**

uhbûşe /uhbûşe/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Türlü kabîlelerden meydana gelen cemaat.

uhcîye, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Bilmece, yanıltmaca. ◘ **Lugaz, uglûta, uhcîye.**

uhcüvve, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Bilmece, yanıltmaca. ◘ **Lugaz, uglûta, uhvîyye.**

uhde, I. *Osm.* < *Ar. ahd.* § ❶ Bir işi üstüne alma, yapacağına söz verme. [*Ing.* Obligation, charge, duty]; § ❷ Bir işin altından kalkma, bir işi becerme; § ❸ Sorumluluk. [*Ing.* Responsibility; *Fr.* Responsabilité]; ◉ **~ sinden gelmek**, *dey.* Becermek.[*Ing.*To carry out the task *(of)*, to discharge the duty of]; ◉ **~ sinde olmak**, *dey.* Üstünde olmak, sorumluluğu altında olmak; [*Ing.* To be entrusted *(with, to)* to be in charge *(of)*]; ◉ **~ sine almak**, *dey.* üstüne almak... [*Ing.* To undertake, to assume; to take upon oneself; *Fr.* S'engager à; prendre l'engagement de]

uhdûd /uhdûd/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Hendek, yarık. ◘ **Uhkuk.**

uhdûse /uhdûse/, I. *Osm.* < *Ar esk.* Şaşılacak derecede uydurma haber.

uhkuk, (**«k»** *uzun okunur*). *Osm.* < *Ar. esk.* Hendek, yarık. ◘ **Uhdûd.**

uhrâ /uhrâ/, s. *Osm.* < *Ar. ek.* Başka, diğer.

uhre, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir şeyin sonu § ❷ Gözucu, gözün kuyruğu; Eğerin arkasındaki sivri ucu.

uhrevî /uhrevî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Öbür dünyaya yaraşan, öbür dünya ile ilgili. [*Ing.* Pertaining to the next World].

uhreviyât /uhreviyât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Ahiretle ilgili işler, âhiret bahsi.

uhrûn /uhrûn/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kısır, doğurmayan *(kadın veya hayvan).* ◘ **Ukre.**

uht, I. c.: **ahvât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Kızkardeş

uhteyn, I. *Osm.* < *Ar. esk.* İki kızkardeş.

uhûd /uhûd/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **ahd**'ın çoğulu.

uhuvvet,-tî, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Kardeşlik. [*Ing.* Brotherly feeling; brotherhood; *Fr.* Fraternité].

ukab, (**« ka** *uzun okunur*). I. c.: **akabe, ikbân.** *Osm.* < *Ar. esk*: § ❶ Karakuş, kartal, tavşancıl kuşu; § ❷ Hz. Muhammed'in âlem *(bayrak, sancak)* lerinden birinin adı; § ❸ *astr.* Nesir burcu, Kartal takımyıldızı.

ukâb /ukâb/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Toz, duman ◘ Gubâr.

ukad, I. *Osm.* < *Ar.* **ukde**'nin çoğulu.

ukadât /ukadât/, I. c.: *Osm.* < *Ar. esk.* **ukde**nin çoğulu.

ukalâ /ukalâ/, I. *Osm.* < *Ar.* **âkil**'ın çoğulu. Bilgiçlik taslayan kimse... [*Ing.* Wiseacre, smart aleck; *Fr.* Pédant, magister].
~ dümbeleği, *dey.* Aklı ermediği halde her konuda fikir yürüten zevzek. [*Ing.* Pretentious; quack; wiseacre].

ukalâca, z. Bilgiçlik taslayarak, ukalâ bir tavırla.

ukalâlık,-ğı, /ukalâlık/, I. Ukalâ olma hali veya ukalâca davranış. [*Ing.* Quality of a wisacre; pretence of being clever; conceitedness; wisecrack].
~ etmek (satmak, taslamak, yapmak), Ukalaca davranmak, bilir bilmez her işe karışmak.

ukam, (**«ka»** *uzun okunur*). s. *Osm.* < *Ar. esk.* Pek şiddetli, çok sert.

ukamâ /ukamâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **akîm**'in çoğulu.

ukar *(«ka» uzun okunur)* § ❶ Şarap; ☆ *Eşanl.* **bade, habûk, handeris, rahîk, shbâ;** § ❷ Lüks mobilya.

Ukâz /Ukâz/, öz. I. *Osm.* < *Ar. esk.* Mekke-i Mükerreme'nin yakınında bulunan ve Arap tâlfesinin her yıl bir ay kadar burada yiyip içip, alışverişten sonra karşılıklı şiir okudukları pazar yeri.

ukbâ /ukbâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Cezâ; § ❷ Ahiret, öbür dünya.

ukde, I. *Osm.* < *Ar. ukad. esk:* **«Düğüm»** anlamında olup mecaz olarak **«içe dert olan şey»** anlamı ile kullanılır: *Senin bu sözün bana ukde oldu.* [*Ing.* Knot; *Fr.* Nœud].
~ humması, *patol.* Etkeninin bir virüs olduğu sanılan, çocuklar ve genç erişkinler. de görülen lenf düğümleri büyümesi, boğaz iltihabı, ateş veya merkez sinir sistemi belirtileri ile kendini gösteren selim seyirli hastalık.

ukde-gîr, b. s. *Osm.* < *Fars. esk:* § ❶ Düğümlü; § ❷ Müşkül; zor; § ❸ Şüphell:

ukde-güşâ, b. s. *Osm.* < *Fars. esk:* Zorluğu yenen:

ukdetân /ukdetân/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Ukdeteyn.**

ukdeteyn, I: *Osm:* < *Ar. esk. astr.* Bir seyyârenin *(gezegenin)* zodyak üstündeki mahrekinin *(yörüngesinin)* iki ucu. *(Birine, ukdei re's, ötekine, zeneb denir).*

ukdevî, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Ukde, düğüm, yumak biçiminde olan.

ukdî /ukdî/, s. *Osm.* < *Ar. esk. anat.* Bezemensup, bez gibi.

ukhuvan, I. *Osm.* < *Ar. esk. bot:* Papatya: [*Lat. Anthemis nobilis*]:

ukm, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kısırlık, çocuk yapmama; § ❷ Verimsizlik.

ukne, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Taş oda veya kulübe, kümes; § ❷ Dağ tepelerinde taştan yapılmış kilise.

uknum /uknûm/, I. ç: **akanîm.** *Osm.* < *Ar. esk.* Asıl unsur. [*Ing.* Hypostasis; *Fr.* Hypostase]...

Ukrayna, öz. I. S.S.C.B.'deki federal cumhuriyetlerden biri: Yüzölçümü 601,000 km², başkenti *Kiev*'dir. [*Ing.* ve *Fr.* Ukraine].

uksûme /uksume/, I. b.: **ekasîm.** *Osm.* < *Ar. esk.* Kısmet, hisse, nasip, pay...

uktûa /uktûa/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* İlgiyi kesmek üzere gönderilen, verilen şey...

ukubât /ukubât/, I. *(«ku» uzun okunur). Osm.* < *Ar. esk.* **ukubet**'in çoğulu.

ukubet /ukûbet/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ceza [*Ing.* Retribution; punishment]: § ❷ s. *h. d.* Pek çirkin ve sakil.

ukud, I. (**«ku** *uzun okunur*). *Osm.* < *Ar. esk.* **akd**'in çoğulu...

ukûf /ukûf/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeye devam etmek üzere ikbal gösterme, gösterîş.

ukuk, (**«ku»** *uzun okunur*). *i. Osm.* < *Ar. esk.* Anaya babaya âsî olma. ◘ **Akk.**

ukul, (**«ku»** *uzun okunur*), I. *Osm.* < *Ar. esk.* **akl**'ın çoğulu.

ukûs /ukûs/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **aks**'in çoğulu.

ulâ /ûlâ/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Birinci. [*Ing.* First; *Fr.* Premier].

ulaç°,-cı, I. < *ulamak. gram.* İçinde bulunduğu cümleyi arkadan gelen cümleye bağlamaya yarayan **edip, ederek, edince, ederken** gibi fiil şekli olup buna **bağfiil** de denir; [*Osm.* Rabıt sıygası]. ◉ **bağlama ulacı**, *gram.* ◘ **Bağlama;** ◉ **~ lı birleşik eylem**, *gram.* Türkçede **-'li** veya **-e'li** ulacla vermek, bilmek, durmak, kalmak, yazmak eylemlerinin birleşmesinden meydana gelen ve kavramda tezlik, yeterlik, sürerlik veya yakınlık bildiren birleşik eylem...

Ulah, öz. I. Eskiden, Romanya'nın yerli halkına ve bu halkın soyundan olan kimseye verilen ad... [*Ing.* Wallachian].

ulak,-ğı. I. < *ulamak.* § ❶ Haber götürücü [*Ing.*Courier, messenger; *Fr.*Courrier, messager]; § ❷ s. elde edilebilen, varılabilen; § ❸ *tiy.* Antik tiyatroda yer birliğini bozmamak için, sahne dışında geçen ve baş olgunun akış yönünden önemli *(savaş sonucu, ölüm, v.b.)* olayları oyunun sonuna yakın bir yerde gelip anlatan kişi, haberci. ◉ **El ulağı**, ◘ **El.**

ulam, I. < *ulamak. h.d.*§ ❶ Aralarında herhangi bir bir bakımdan ilgi veya benzerlik bulunan şeylerin topu, [*Osm.* Zümre; *Ing.* Group; troop; *Fr.* Groupe]. ☆ *Eşanl.* **grup;** § ❷ *mant.* Bir konuya yüklenilebilen sıfatların meydana getirdikleri en geniş cinslerden her biri; *(nicelik, nitelik, bağıntı, kiplik gibi)* [*Osm.* Makule; *Ing.* Cathegory; *Fr.* Catégorie]. ☆ *Eşanl.* **kategori.**
ulam ulam, z. Takım takım. [*Ing.* In groups; in troops]...

ulama[1]°, I. § ❶ Ulamak eylemi; [*Ing.* Appending; *Fr.* Apposition]; § ❷ Ulanan parça... [*Osm.* İlâve; *Ing.* Supplement, addition;

*Fr.*Ajoutage, appendice].☆ *Eşanl.*eklenti; § ❸ *gram.*Bir kelimenin sonu ile ondan sonra gelen kelimenin başı kaynaşıp ikisinin tek kelime gibi okunuşu; [*Osm.* Vasıl; *Ing.* Contracton, crasis; *Fr.* (R)allonge, liaison] § ❹ s: Ulanmış; [*ing.* Consecutive; uninterrupted; linked together]; § ❺ Uzun ip, zincir; ⊛ dış ~, *psik.* ◘ Dışulama.

~ dalgalar, *mim. süsl.* Birbiri arkasına sıra ile dizilmiş ve bitişik olarak devam eden dalgalar şeklinde örge *(motif)* lerden oluşmuş bezeme. [*Ing.* Flots; *Fr.* Waves].

~ frekans sütunu, En alt basamaktaki frekanstan başlayarak yukarıya doğru bir üst basamak farekansını alttakilere eklemek yoluyle elde edilen frekans sütunu.

ulama², I. *bot.* ◘ At kuyruğu¹.

ulamak* (ı, -e), f. *esk.T.*§ ❶ Bir şeyi büyütmek, uzatmak veya genişletmek için bir şey yerleştirmek. [*Ing.* To append; *Fr.* Ajouter, allonger, annexer]; § ❷ *dilb.* Bir kelimenin sonundaki sessiz harfi, kendisinden sonra gelen kelimenin başındaki sesli harfle birlikte söylemek.

ulama.yonca, b.i. bot. Yerde sürünerek açan bir yonca çeşidi. [*Lat. Equisetum*].

ulan, ünl. < *oğlan.* § ❶ *arg.* Ey: *Ulan Mehmet, baksan al* [*Ing.* Hey, fellowl, Hey, son!; *Fr.* Hél bigrel dlantre!]. § ❷ Pek kaba bir şekilde öfke ve nefret anlatır: *Ulan, ben sana böyle mi tembih etmiştim?* [*Ing.* You rascal].

Ulan-Batur, öz. I. Moğolistan Halk Cumhuriyetinin başkenti.

ulantı, i. < *ulanmak.* § ❶ Ulanan şey. [*Ing.* Appendix, annex; *Fr.* Rejet]; § ❷ *ed.* Anlam bir mısrada tamamlanmadığı zaman, tamamlayıcı kelimelerin daha sonraki mısralara geçirilmesi.

Ulan-Ude, öz. I. *coğr.* Buryat-Moğol muhtar cumhuriyetinin (S.S.C.B.) başkenti. (Eski adı: Udinsk).

ulaş, i. § ❶ Bitişiklik; [*Ing.* Junction, apposition; contiguity]; § ❷ Bitişikte olan...

ulaşım*, i. < *ulaşmak.* § ❶ Ulaşmak eylemi. [*Osm.* Vusul; *Ing.* Reaching, arriving; *Fr.* Arrivé]; § ❷ Gidip gelme, alıp verme gibi ilişiklik: *İki şehir arasında ulaşım kesildi, Bazı hastalıklar ulaşımla geçer.* [*Osm.* Muvasala, münakale; *Ing.* ve *Fr.* Communication].

~ kanalı, *coğr.* ve *bayınd.* ◘ Kanal.

ulaşma, I. Ulaşmak eylemi.

ulaşmak,(-ı, -e), f. § ❶ Varmak: *Mektup, yerine ulaştı;* [*Ing.* To reach, to arrive at; *Fr.* Arriver]. § ❷ Erişmek: *İnsan ulaşmayacağı* şeylerin peşinde koşmamalı. [*Ing.* To attain, to come into contact with; to meet; *Fr.* Atteindre].

ulaştırma*, I. < *ulaştırmak.* § ❶ Ulaştırmak eylemi; § ❷ İnsanların, malların, haberlerin ulaşmasını sağlayan işlerin ve araçların topu: *Ulaştırma Bakanlığı;* [*Osm.* Münakalât, münakale; *Ing.* ve *Fr.* Communication] § ❸ *huk.* Kara hava ve denizde insan veya eşya taşıma işlemi; ⊛ hava ~ sı, *coğr.* ◘ Hava.

~ araçları, *huk.* İnsan veya eşya taşıma işinde kullanılan araçlar.

~ Bakanlığı, Türkiye'nin ulaştırma işlerini kurup geliştirmek, işletmeler arasında işbirliğini sağlamak, bağlı kuruluşları denetlemek üzere, 1939'da kurulmuş bakanlık. [*Osm.* Münakalât Vekâleti; *Ing.* The Ministry of Communications].

~ coğrafyası, *coğr.* İnsan, mal ve haberlerin bir yerden bir başka yere gitmesini, bu gidiş gelişin coğrafya bakımından dağılışını, yayılışını, her türlü yol ve taşıtların özelliklerini inceleyen, bunları coğrafya usulleriyle belirten bilim dalı.

~ hizmeti, *esk.* Ordu, kolordu, menzil sahası v.b. askerî kumandanlıkların, ulaştırma subayları tarafından yönetilen çeşitli ulaştırma faaliyetlerine verilen ad.

~ sınıfı, *esk.* Orduya ait mal ve personelin taşınmasiyle görevli askerî yardımcı sınıfa verilen ad.

~ subayı, *esk.* Muharebe harekâtının desteklenmesi için kara, deniz ve hava kuvvetleri v.b. birliklerin personel ve yük taşıma hizmetleriye görevli subay.

~ uçağı, *esk.* Daha çok birliklerin taşınmasında kullanılan uçak.

ulaştırmak,(-ı, -e), Ulaşmasını sağlamak. [*Ing.* To convey, to communicate; *Fr.* Faire parvenir, faire arriver]

ulayıcı, I. Ulamaya yarayan: *Ulayıcı ses.* .

ulbe, i. ç.: ilâb, **uleb**. *Osm.* < *Ar: esk:* § ❶ Büyük kutu; § ❷ Fıçı; § ❸ Sandık.

uleb, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **ulbe**'nin çoğulu.

ulema /ulemâ/, ç. I. *Osm.* < *Ar* âlim'in çoğulu. § ❶ Bilginler; [*Ing.* Learned men]: § ❷ Eskiden sarıklı Müslüman din bilginlerine denirdi... [*Ing.* Doctors of Muslim theology,, ulema; *Fr.*Docteur de la loi, theologien chez les Musulmans; uléma].

ulemalık,-ğı /ulemalık/, I. *h.d.* Alimlik, bilginlik.

~ taslamak, *dey.* Bilgiçlik etmek...

ulguze, (ogu» *uzun okunur). I. *Osm.* < *Ar.* Kapalı söz, bilmece, yanıltmaca. ☆ *Eşanl.* Uğlûa, uhcüvve.

ûlî /ûlî/, I. *Osm.* < *Ar.* zû'nun çoğulu.

ulleyk, I. *Osm.* < *Ar. bot.* Çit sarmaşığı, kahkaha çiçeği.

ullmannit, ulmanit, I. *Fr. ullmannite, ulmanite. (Alman mineralogu J. C. Ulmann'ın adından). min.* Formülü NiSbS olan doğal nikel ve antimon sülfür. Gri-mavi veya gri-siyah renkte olup kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Ullmannite, ulmanite].

ulna, I. *Lat. anat.* ◘ Dirsek kemiği.

ulrichit /ulrihit/, I. *(Avusturyalı kimyacı C. Ulrich'in adından). min.* Formülü UO_3 olan billûrlaşmış uraninit çeşidi. [*Ing.* ve *Fr.* Ulrichite].

ulu, s. *esk. T. ulug.* § ❶ Erdemleri bakımından çok büyük: *Ulu Tanrı;* [*Ing.* Great; *Fr.* Grand]; § ❷ Bu sıfat nitelikleri yüksek olmaka beraber madde bakımından büyük olan bazı şeyler hakkında da kullanılır: *Ulu dağlar, Ulu cami.* [*ing.* Large, big; *Fr.* Grand]; ⊛ ~ lar köprü olsa basıp geçme, *at.* Büyüklere karşı her zaman saygılı ol. Onlar yüksek bir görevde bulunmasalar, hattâ birçoklarınca çiğnenseler bile, sen saygını azaltma; ⊛ ~ larla havuç (keşir) ekenin yoğunu götüne gider, *at.* Kendisinden büyük kimselerle ortak işe girişen, sonunda yanıldığını anlar. Bu tutumundan büyük zarar görür.

~ orta, ◘ Uluorta.

~ sözü dinlemeyen, uluyakalır, *at.* Büyük sözü dinlemeyen kimse, türlü türlü felâketlere uğrar, sızlanır durur.

Uludağ, öz. I. *coğr.* Marmara bölgesinin en yüksek dağı. (2543 m)

~ göknarı, *bot.* ◘ Göknar.

ulûfe /ulûfe/, i. c: alâlf, **ulûf**. *Osm.* < *Ar. esk: tar:* Yeniçerilik zamanında askere verilen maaş... [*Ing.* Some paid to a soldier for the fodder of his horse],

ulufeci /ulûfeci/, I. *tar.* Yeniçerilikte bir sınıf süvari askeri.

ululamak (-ı), f. § ❶ Ağırlamak; [*Ing.* To honour; *Fr.* Honorer]. § ❷ Ulu tutmak, ulu saymak... [*ing.* To extol, to reverence, to magnify; *Fr.* Respecter].

ululuk,-ğu, I. Ulu olma hali. [*Ing.* Greatness; eminence; *Fr.* Grandeur, majestuosité].

ulum /ulûm/, ç. I. *Osm.* < *Ar.* **ilm**'in çoğulu.

uluma, I. Ulumak eylemi veya sesi. [*Ing.* Howling; *Fr.* Hurlement].

ulumak, nsz. f. *(Köpek, kurt)* Uzun ve sinir bozucu bir sesle ağlar gibi bağırmak; [*ing.* To howl; *Fr.* Hurler]; ⊛ uluyan maymun, *zool.* ◘ Maymun...

ulun, I. Temrensiz ok.

ulu.orta, b.z. Bir işin aslını bilmeden, düşünüp tartmadan *(söylemek, konuşmak).* [*Ing.* Without reserve, rashly; *Fr.* Sans réfléchir, à tort et à travers en l'air].

ulus*, *esk. T. ulus.* Kökü, tarihi, gelenekleri ve genellikle dili aynı olan ve aynı sınırlar içinde oturan insanların tümü. [*Osm.* Millet; *Ing.* Nation, people; *Fr.* Nation].

ulusal*, s. Ulusa değgin, ulusa özgü. [*Osm.* Millî; *Ing.* National; *Fr.* National].

~ bayram, *huk.* ◘ Millî bayram.

~ burjuvazi, *ikt.* ◘ Yabancı kapitalizme karşı, kendi yurdunun ekonomik ve politik bağımsızlığını koruyan burjuvazi...

~ egemenlik, huk. ◘ Millî hâkimiyet.

~ hukuk, *huk.* ◘ Millî hukuk.

ulusallaştırma, I. Ulusallaştırmak eylemi. [*Osm.* Millileştirme; *Ing.* Nationalization; *Fr.* Nationalisation].

ulusallaştırmak (-ı), f. Ulusal bir nitelik vermek. [*Osm.* Millileştirmek; *Ing.* To Nationalize; *Fr.* Nationaliser].

ulusallık,-ğı, I. Ulusal olma hali; [*Osm.* Milliyet; *Ing.* Nationality; *Fr.* Nationalité].

☆ *Eşanl.* nasyonalite.

ulusçu*, s. Ulusçuluk ilkesini kabul eden. [*Osm.* Milliyetçi; *Ing.* Nationalist; *Fr.* Nationaliste]...

☆ *Eşanl.* nasyonalist.

ulusçuluk,-ğu*, I. Bütün insanların tek ve ayrımsız bir topluluk meydana getiremiyeceklerine ve her ulusun kendine özgü olan kültüre ve geleneklere bağlı kalıp kendi varlığını her şeyin üstünde tutarak yaşayabileceğine inanan görüş. [*Osm'* Milliyetçilik; *Ing.* Nationalism; *Fr.* Nationalisme].

☆ *Eşanl.* nasyonalizm.

uluslar.arası*, b.s. Birçok ulusu ilgilendiren veya birçok ulus arasında yapılan. [*Osm.* Beynelmilel; *Ing.* International; *Fr.* International,-ale]:

☆ *Eşanl.* enternasyonal, milletlerarası.

~ Adalet Divanı, *huk.* Birleşmiş Milletlere bağlı olarak görev gören adalet organı.[*Ing.* International court of justice]

~ birlik, *devl. huk.* ◘ Birlik.

~ eczacılık, *ecz.* Bütün ilgili yasalar ve kurallarca geçerli ilâçların kullanım özelliklerine, dozlarının sınırlarına, yasaklarına ait uluslararası kurallar. [*Ing.* International pharmacy; *Fr.* Pharmacie internationale].

~ hukuk, *huk.* Genel olarak, birden fazla devletin egemenliğini ilgilendiren konuları düzenleyen ve uluslararası anlaşmalar, gelenek ve göreneklerle belirten hukuk kurallarının bütünü... [*Ing.* International law; *Fr.* Droit international].

~ ırmak, *coğr.* Birkaç devletin toprağından geçen, veya bunlar arasında sınır olan, taşıtların işlemesine elverişli bulunarak denize kadar olan bölümlerinde ayrı topraklardan geçen ırmak. *(Tuna gibi).* [*Ing.* International river].

~ iş hukuku, *huk.* Her ulusun iş hukukuna ait meselelerin diğer uluslarla uyumlu bir şekilde düzenlenmesi amacıya hazırlanmış esasları içine alan hukuk... [*Ing.* International labour law].

~ kamping karnesi, *tur.* Kamping ruhsatının uluslararası anlamda karşılığı... [*Ing.* International camping card].

~ nehir, ◘ Uluslararası ırmak.

~ otomobil belgesi, *tur.* Bir otomobilin kayıt sertifikasında *(Fransa'da: gri kart)* yer alan teknik ve idarî niteliktek bilgilerin sınırını uluslararası trafiğe şamil kılan belge. [*Ing.* International driving certificate].

~ otomobil sigorta kartı, *tur.* Otomobil sahibinin isteği üzerine araba sigortasının zorunlu olduğu ülkeye girerken göstermek üzere sigorta şirketi tarafından düzenlenen belge. [*Ing.* International insurance card; *Fr.* Carte internationale d'assurance automobile].

☆ *Eşanl.* yeşil kart.

~ turistik yardımlaşma, *tur.* Uluslararası alanda turizm kuruluşlarının Uluslararası Turizm Ittifakı *(AIT)* ve Uluslararası otomobil Federasyonu *(FIA)* gibi iki federasyonun himayesinde üyeleri yararına meydana getirerek dayanışma amacıyla yaptıkları karşılıklı yardım ve yardımlaşma çalışması.

ulu.söz, b. I. *ed:* Ünlü bir kişinin hatırlarda kalan kuvvetli sözü. [*Ing.* Apophthegm; *Fr.* Apophtegme].

ulu.ülkücülük,-ğü, b.i. *fels.* İnsanın bütün uğraşılarının Tanrısallığa yöneltmek amacını gütmesi. [*Ing.* Anthropotheism; *Fr.* Anthropothéisme].

uluyan.maymun, b. I. *zool.* ◘ Maymun.

ulûf, I. *Osm.* < *Ar. esk:* **ulûfe**'nin çoğulu:

ulûf /ulûf/, s. *Osm.* < *Ar: esk:* elf'in çoğulu:

ulûfe-hâr, b. s. *Osm, < Fars, esk,* Ulûfeci, ulûfesi olan:
ulûfe-hârân, b.s. *Osm. < Ar. esk.* Ulûfeciler, ulûfesi olanlar:
ulûhiyet /ulûhiyet/, İ. *Osm. < Ar. esk.* Allahlık sıfatı, Tanrılık vasfı.
u'lûme /ulûme/,i . b. **eâlim**. *Osm, < Ar, esk,* Nişan, alâmet, işaret:
ulüvv, İ, *Osm, < Ar,* Yükseklik, büyüklük, yücelik, ◘ **Vâlâyı**.
ulvan /ulvân/, i. *Osm. < Ar. esk. h.d.* Kendini büyük gösterme, övünme. [*Ing.* Haughtiness, pride; *Fr.* Vantardise, fanfaronnade].
ulvî /ulvî/, s. *Osm. < Ar. ulüvv. esk. (l ince okunur).* Yüce. [*Ing.* High, lofty, sublime; *Fr.* éminent, sublime].
ulviyân /ulviyân/, İ. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Büyük melâikeler; § ● öz, İ. Erendiz, Müşteri *(Jupiter)* ile Sekendiz, Zuhal *(Satürn),*
ulviyât /ulviyât/, İ. *Osm. < Ar. esk.* **ulviye**'nin çoğulu...
ulviyet,-tî, İ. *Osm, < Ar, (l ince okunur).* Yücelik. [*Ing.* Superiority, loftiness, sublimity; *Fr.* Sublimité].
ulyâ /ulyâ/, s. *Osm. < Ar. esk.* Pek *(daha, en, çok)* yüce.
umacı, İ. < *ummak.* Küçük çocukların korkunç bir varlığı canlandıran bir kelime olup onları korkutmak için **umacı geliyor, umacı seni kapar** gibi biçimlerde kullanılır.[*Ing.* Ogre, bogey man; *Fr.* Croque-mitaine].
~ gibi, *dey.* Korkunç ve çirkin kılıklı.
umangît, İ. *Fr. umangite. min.* Doğal bakır selenyür. [*Ing.* Umangite].
umar°, İ. < *ummak.* Bir sonuca varmak üzere, ortadaki bütün engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol.
umarsız, s. Umarı bulunamayan.
umarsızlık°,-ğı, İ. § ❶ Umarsız olma hali; § ❷ Çıkmaz, çıkmazlık, el ermezliği.
umbella, İ. *Lat. bot.* ◘ **şemsiye**; ◉ **bileşik ~**, *bot.* ◘ **Bileşik şemsiye**.
Umbria, öz. İ. *coğr.* İtalya yarımadasında dağlık bölge olup iki ilden meydana gelir: *Perugia* ve *Terni.* [*Ing. ve Fr.* Umbria].
~ lehçesi, *dilb.* (a) Eskiçağ İtalyasında konuşulan lehçe. (b) Umbria'da konuşulan İtalyanca lehçesi. [*Ing.* Umbrian].
~ toprağı, *res.* Koyu kırmızımsı aşı boyası.
umde, İ. *Osm. < Ar.*İlke, prensip; [*ing.* Principle; *Fr.* Principe].
umk, i. *Osm. < Ar. esk.* Derinlik. ◘ Gavr.
umkan, z. *Osm. < Ar.* Derinliğine.
ummadık, s. Umulmayan, beklenmeyen: «*Ummadık taş baş yarar*». [*ing.* Unexpected; *Fr.* Imprevu, inattendu, inespéré]; ◉ **Ummadığın taş baş yarar**, *at.* Küçük veya önemsiz şeyler de çok defa büyük etkiler yapabilir.
ummak° (-i), f. *esk.T.* § ❶ Olması arzu edilen şeyin olacağını beklemek:«*Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer*» [*Ing.* To expect; *Fr.* Espérer, attendre]. § ❷ Herhangi bir şeyin olabileceğini sanmak. [*Ing.* To believe; *Fr.* Croire].
ummâl /ummâl/, İ. *Osm. < Ar.* **âmilin**'in çoğulu.
Umman, öz. İ. *(Maksat ve Umman)*, Arap Yarımadasının güneydoğusunda, Umman denizi kıyısında bağımsız bir ülke. Yüzölçümü 212 000 km²,
umman /ummân/, İ. *Osm. < Ar. esk.* Ulu deniz.[*Ing.* Ocean; *Fr.* Océan],
☆ *Eşanl.* **Okyanus**.
umran /umrân/, İ. *Osm. <Ar. esk.* ◘ Bayındırlık.
umrânî /umrânî/, İ. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Ma'murluk, bayındırlığa ve medeniyete ait, ma'murlukla, bayındırlıkla ve medeniyetle ilgili...
umrâniyet /umrâniyet/, İ. *Osm. < Ar. esk.* ◘ **Umrân**.
umre, İ. c,: **umurât**. *Osm. < Ar. esk.* Hac mevsiminin dışında **Kâbe**'yi ve Mekke-i Mükerreme'nin mübârek yerlerini ziyaret etme.
umûhet /umûhet//, İ. *Osm. < Ar. esk.* Yapılacak işde, tutulacak yolda tereddüt etme, duraksama.
umulmak, nsz. f. Ummak işine konu olmak. [*Ing.* To be expected].
umulmayan, s. Umulmadık, beklenmeyen. [*Ing.* Unexpected; *Fr.* Inattendu].
umum /umûm/, İ. ve s. *Osm. < Ar. âm.* § ❶ *esk.* Hep, bütün, tüm. [*Ing.* Universal]; § ❷ Genel: *Umum müdür.* [*Ing.* General; *Fr.* Général]; § ❸ İ. *esk.* Umumî olma, genellik; § ❹ Herkes, bütün halk: *Bu fikri umuma kabul ettirmek kolay değil.* [*Ing.* The public; *Fr.* Publique]; ☆ *Eşanl.* **kamu**.
~ müdür, *huk.* ◘ **Genel müdür**.
umûmen /umûmen/, zf. *Osm. < Ar.* Bütün, hep, herkese olduğu gibi...
umûmet /umûmet/, İ. *Osm. < Ar.* Amca olma, amcalık.
umum.hane /umûmhâne/, b. İ. *Osm. < Ar. umûm + Fars. hâne, esk.* Genelev. [*Ing.* Whorehouse; Brothel; *Fr.* Bordel].
☆ *Eşanl.* **kerhane**.
umumî /umûmî/, s. *Osm. < Ar. esk.* Genel. [*Ing.* Public; common, general; *Fr.* Général].
☆ *Karş.* **hususî**.
~ af, *huk.* ◘ **Genel af**.
~ ahkâm, *huk.* ◘ **Genel hükümler**.
~ âmme hukuku, *huk.* Soyut olarak devletin oluşumunu, gelişmesini, özünü ve genel olarak devlete hakim olan prensipleri inceleyen hukuk dalı.
~ bahçe, *şehirc.* ◘ **Halk bahçesi**.
~ bütçe, *ikt.* Bütün bir malî devreyi ve masrafları kapsayan bütçe. [*Ing.* Master budget].
~ çizgili çek, *ikt.* ◘ **Çek¹**.
~ emlâk vergisi, *huk.* Menkul ve gayrî menkul bütün varlığı yükümlülüğe tabi tutulan vergi. [*Ing.* General property tax].
~ emniyet, *huk.* Kişilerin toplum içinde hayat, çalışma, mülkiyet gibi kamu ve hak hürriyetlerinin her türlü saldırıdan uzak bulunması, kamu güvenliğinin kurulmuş ve bütün tecavüzlere karşı korunmakta bulunması...
☆ *Eşanl.* **Genel güvenlik**.
~ fon, *ikt.* Özel amaca ayrılmayan fon [*ing.* General fund]
~ grev, *iş. huk.* ◘ **Genel grev**.
~ harb, *huk.* ◘ **Dünya harbı**.
~ heyet, *huk.* ◘ **Genel kurul**.
~ hıfzısıhha hukuku, *huk.* Şehir, kasaba ve köylerde yaşayan insanların sağlığını bu bakımdan selâmetini düzenleyen hukuk kuralları. [*Ing.* Common hygienic law].
☆ *Eşanl.* **Genel sağlık hukuku**.
~ hukuk, *huk.* Değişik memleketler tarafından ayrı ayrı olarak aynı hukukun kabul edilmesi müşterek hukuku meydana getirir. [*Ing.* Common law; *Fr.* Droit commun].
☆ *Eşanl.* **Genel hukuk**.
~ istifade hakkı, *huk.* Kamu tüzel kişilerine ait genel malların ayrıldıkları amaçlara göre, fertler tarafından kullanılma yetkisi. [*ing.* Communal profiting law; *Fr.* Droit banal].
☆ *Eşanl.* **genel yararlanma hakkı**.
~ istikraz, *huk.* ◘ **İstikraz**.
~ kanaat, *huk.* ◘ **Genel kanı**.
~ mağaza; *ikt.* ◘ **Gümrük antreposu**.
~ mahkemeler, *huk.* ◘ **Adliye mahkemeleri**.
~ masraf, *ikt.* ◘ **Genel gider**.
~ menfaat, *huk.* ◘ **Kamu yararı**.
~ muhasip, *ikt.* ◘ **Hesap uzmanı**.
~ mukavele, *huk.* ◘ **Genel sözleşme**.
~ mutabakat beyannamesi, *huk.* ◘ **Genel uyguniuk bildirisi**.
~ müfettişlik, *huk.* Birkaç ilin ortak işlerinin bir elden görülmesini sağlamak için kurulan, o ihtiyaçlar giderildikten sonra kaldırılan geçici teşkilât. [*Ing.* General inspectorship; *Fr.* Inspectorat général].
~ müzakere, *huk.* ◘ **Genel görüşme**.
~ örf ve âdet hukuku, *huk.* Yurdun her yerinde aynı şekilde yürürlükte olan örf ve âdet.
~ tarife, *ikt.* Ticaret antlaşması olmayan devletlerin mallarına uygulanan tarife. [*Ing.* General tariff].
~ tevliyet, *huk.* Vakıflarda mütevelli tarafından yapılması gereken işler.
~ vekâletname, *ikt.* bütün işlerin tedviri için verilen yetkileri kapsayan belge. [*Ing.* General power of attorney; *Fr.* Procuration générale].
~ yevmiye, *ikt.* Özel yevmiyelere girmeyen işlerin kaydedildiği defter. [*Ing.* General journal; *Fr.* Journal général].
umumiyet,-tî, /umûmiyet/, İ. *Osm. < Ar. umumiyyet: esk:* Genellik... [*Ing.* Universality; generality].
umur /umûr/, ç. İ. *Osm. < Ar. emr'in çoğulu. esk; «işler»* demek olup «*aldırış etmek, önem vermek*» anlamında kullanılan umur etmek ve umurunda olmak, deyimlerinde geçer: *O, bu işi umur etmedi. Bu sorun onun umurunda değil.* [*Ing.* Matter of importance, concern; *Fr.* Affaires; occupations].
~ umum teki, *dey.* Ters söyleyişle, bir işe hiç ilgi gösterilmediğini anlatır.
umûr-âşnâ, b. s. c.: **umûr-aşnâyân**. *Osm. < Ar. esk.* işbilir, işten anlar: Bk. **Kâr-âşnâ**:
umurât /umurât/, İ. *Osm. < Ar. esk.* **umre**nin çoğulu.
umûr-dide, b. s. c.: **umûr-didegân**. *Osm. < Ar.* esk: işten anlar, tecrübeli *(kimse)*...
umûr-didegân, b. s. *Osm. < Ar. esk* **umûr-dide**'nin çoğulu.
umursamak (-i) f. Umur etmek, aldırış etmek, önem vermek. [*Ing.* To be concerned about; to consider important; *Fr.* Se soucier, s'intéresser].
umursamazlık,-ğı, İ. Umur etmemek hali, aldırış etmezlik. [*Ing.* Indifference; *Fr.* Insouciance].
umu.seviyesi, İ. Bir kimsenin veya bir grupun ilerdeki bir faaliyette elde etmek istediği başarı seviyesiyle ilgili inancının veya isteğinin derecesi...
umut°,-du, İ. < *ummak* > *ümid.* § ❶ ◘ **Ümit**; § ● Ummaktan doğan iç ferahlığı; ◉ **hayat umudu**, *demogr.* ◘ **Hayat²**.
~ fakirin (garibin) ekmeğidir, *at.* Yoksul kişi, yakında bolluğa, rahata kavuşma umudu içinde yaşar.
umutlandırmak (-i), ◘ **Ümitlendirmek**.
umutlanmak, nsz. f. ◘ **Ümitlenmek**.
umutlu, s. ◘ **Ümitli**.
umutsuz, s. § ❶ ◘ Ümitsiz; § ❷ İyileşeceği sanılmayan: *Hasta umutsuz. Umutsuz bir durum.*
umutsuzluk,-ğu, İ. ◘ **Ümitsizlik**.
umyân /umyân/, s. *Osm. < Ar. esk.*. **a'mâ**'nın çoğulu.
umye, s. *Osm. < Ar. Esk.* Azgın, gümrah.
un, i. *esk.T.* Övütülerek toz haline getirilmiş tahıl ve başka besin maddeleri:*Buğday unu. Pirinç unu. Patates unu.*[*Ing.*Flour; *Fr.*Farine]; ◉ **~unu elemiş, eleğini asmış**, *dey.* Geri kalan yaşama süresince artık yapacak bir işi kalmamış; [*Ing.*He has finished with this sort of thing; he has done it all before ho's too old]. ◉ **buğday ~ u**, ◘ **Buğday**; ◉ **buzul ~ u**, *jeol.* Buzulun yatağına sürtünmesiyle oluşan ince, balçıklı çökelti; ◉ **kalın ~**, *fırıncılık.* ◘ **Kalın**; ◉ **pirinç ~ u**, *ecz.* ◘ **Pirinç²**
~ değirmeni, ◘ **Değirmen**.
~ ufak etmek, *dey* Pek ufak kırıntılar haline getirmek. [*Ing.* To make as fine as flour]
☆ *Eşanl.* **parçalamak**.
un.akarı, b.İ. *zool. Tyroglyphidae (=Acaridae)* familyasından, ekin ürünlerine ve bu ürünlerden elde edilen besin maddelerine dadanan, bulaşık besinlerin yenilmesiye de mide bağırsak yangıları doğurabilen minik akar. [*Lat. Tyroglyphus (=Acarus) farinae; Ing.* Flour mite; *Fr.* Tyroglyphe, acare des farines].
unât /unât/, İ. *Osm. < Ar. esk.* **ânî**'nin çoğulu. -
un.böceği, b.İ. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Tenebrionidae* familyasından bir eklembacaklı türü. Uzunluğu 14-15 mm. Parlak, köyu kahverengindedir. Karanlık sever. Ev, değirmen ve fırınlarda bulunur. Zedelenmiş ekin ürünlerinden başka, un, kepek, kırma hattâ ekmeklerde yaşayabilir. Sıçan şeridine

arakonakçılık eder. Lârvaları yem olarak kullanılır. [*Lat. Tenebrio molitor; Ing.* Mealworm, yellow mealworm; *Fr.* Ténébrion, ver de farine].

un.böceğigiller, ç.b.i. *zool.* Heteromer kınkanatlı böcekler familyası. *Blaps, Pimelia* v.b. cinslerini kapsar. [*Lat.* ve *Ing. Tenebrionidae; Fr.* Ténébrionidées].

uncu, i. Un satan kimse... [*Ing.* Flour merchant; *Fr.* Minotier]...

unculuk,-ğu, i. Un alıp satma işi. [*Ing.* Flour trade; *Fr.* Minoterie].

undekanoik, s. *Fr. undécanoïque. kim.* Formülü $CH_3(CH_2)_9CO_2H$ olan asid. 29°C'ta erir; undesilenik asidin hidro]enlenmesiyle elde edilir. [*Ing.* Undecanoic].

undesilenlik, s. *Fr. undécylenique. kim.* Formülü $CH_2{=}CH(CH_2)_8{-}CO_2H$ olan etilen sınıfından bir asid için kullanılır. 240°C'ta erir, 165°C'ta 15 mm civa basıncında kaynar; hint yağının damıtılması sırasında önantal ile birlikte elde edilir. [*Ing.* Undecylenic].

undulat, s. *Lat. undulatus. bot.* Lamina kenarı dalgalı olan *(yapraklar hk.)*.

undurmak (-ı), f. ◘ **Ondurmak.**

U.N.E.S.C.O, I. İngilizce «*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Bilimsel ve Kültürel Eğitim Örgütü)* kelimelerinin kısaltması... [*Ing.* ve *Fr.* Unesco.]

unf, i. *Osm.* < *Ar. esk:* Şiddet, sertlik, kabalık...

unfen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Şiddetle, sertlikle, kabalıkla, zorla.

unfî unfiye /unfî, unfiye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şiddetli, sert, kaba.

unfuvân /unfuvân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gençliğin ve güzelliğin başlangıcı, bir şeyin tâzelik zamanı.

ungemahit, i. *Fr. ungemachite* < *Alm. ungemach. min.* Hidratlı doğal demir, potasyum ve sodyum sülfat. [*Ing.* Ungemachite].

un.güvesi, b.i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Piralidgüvesigiller *(Pyralidae)* familyasından, 16-20 mm. boyunda, 20-25 mm. enlnde bir eklembacaklı türü. Ön kanatları uzun bir üçgen biçlmindedir. Ard kanatları yuvarlak olur. Tırtılları un ve tahıl içinde yaşar. [*Lat. Ephestia kuhniella; Ing.* Flour moth; *Fr.* Teigne de farine].

UNICEF, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım fonu. 1946'da New York'da kurulmuştur... [*Ing.* ve *Fr.* Unicef].

unionit, i. *Fr. unionite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve alüminyum silikat; zoisit çeşididir. [*Ing.* Unionite].

unitet, i. *Fr. unitaite. mln.* Asfalta benzeyen inorganik madde.

unk, i. ç.: **a'nâk**. *Osm.* < *Ar. esk.* Boyun, gerdan:

un.kapanı, b.i. *tic. esk.* Un ve zahirenin toptan satıldığı yere verilen ad.

unkua, («**ku**» *uzun okunur*), *i. Osm.* < *Ar.* esk. Su oluğu sandığı, suyun akarken irkilip biriktiği yer..

unkud, («**ku**» *uzun okunur*), *i. ç.:* **anâkıd**. *Osm.* < *Ar. esk.* Salkım, meyva salkımı.

un.kurdu, b.i. *zool.* Un güvesi ve un böceği kurtcuklarının ortak adı. *(Un ekarı için de kullanılır).* [*Ing.* Meal-worm; *Fr.* Ver de farine].

unlamak, nsz. f. § ❶ Una bulamak: *Balığı unlayıp kızartmak.* [*Ing.* To sprinkle with flour; *Fr.* Fariner saupoudrer de farine]; § ❷ ösz. Un bulaştırmak; § ❸ *fırıncılık.* Hamurun yapışmaması için küreğin üstüne veya hamur sepetinin içine un atmak.

unlanmak (-i), f. § ❶ Una bulanmak; § ❷ ösz. Una bulaştırılmak...

unmak, nsz. f. § ❶ Daha iyi bir hale girmek. [*Osm.* Salâh bulmak]; § ❷ Eksiği kalmayıp gönül ferahlığına ermek, mutlu olmak. [*Osm.* Mesut olmak]; § ❸ Hastalıktan, dertten kurtulmak; [*Osm.* Şifa bulmak, felâh bulmak].

unnâbî /unnebî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Hünnap renginde.

unnâbiye /unnâbiye/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Hünnapgiller.

unsinaryoz, i. *Fr. uncinariose. patol. Uncinaria stenocephala* adlı ipsi kurdun köpek ve kedide sebep olduğu asalak hastalığı. [*Ing.* Uncinariosis].

unsul, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Adasoğanı. *(şurubu, kalb hastalıklarına, kan bozukluğuna ve zatülcenbe karşı kullanılır).*

unsur, i. ç: **anâsır**. *Osm.* < *Ar. esk.* Öğe; [*Ing.* Element; *Fr.* élement]; ◉ **devrî** ~, *istat.* ◘ **Devrî**; ◉ **ilgisiz** ~ **lar**, *sosy.* ◘ **İlgisiz**; ◉ **kurucu** ~, *dilb.* Herhangi bir en küçük sentaks unsurları dizisinin bölünebildiği unsurların *(veya unsurlar dizisinin)* her biri.
☆ *Eşanl.* **Eleman.**

unutmak (-dan), ösz. f. Herhangi birı unmak: *Bu dertten kolay kolay unulmaz.*

unûse /unûse/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Huzur, refah, rahatlık; § ❷ Şarap. ☆ *Eşanl.* **Bâde, sehbâ**; § ❸ Mecûsi âyini; § ❹ Merhamet, adâlet; § ❺ Beğenme, âferin.

unutkan, s. < *unutmak.* Çok unutan, çabuk unutan. [*Ing.* Forgetful; *Fr.* Oublieux,-euse].

unutkanlık,-ğı, i. Unutkan olma hali. [*Ing.* Forgetfulness; *Fr.* Distraction; oubli].

unutma, I. Unutmak eylemi; [*Ing.* Forgetting; *Fr.* Action d'oublier]

unutma.beni, b.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Hodangiller *(Boraginaceae)* familyasından, bir yıllık veya çokyıllık, otsu bitki. Yaprakları basit ve tektir. Çiçekleri küçük, genellikle mavi, bazen beyaz veya pembe renkli olup talkım halinde bulunurlar. Birçok türü süs bitkisi olarak yetiştirilir. *M. palustris* en çok yetiştirilen türüdür. [*Lat. Myosotis; Ing.* Myosotis, myosote, forget-me-not; *Fr.* Myosotis]. ◘ *ŞEKİL: 90.*— **ALP, SU VE BATAKLIK BİTKİLERİ.**

unutmak (-i), *esk.T.*§ ❶ Aklında kalmamak: *Bu çiçeğin adını unuttum;* [*Ing.* To forget; *Fr.* Oublier]; ☆ *Karş.* **hatırlamak**; § ❷ Hatırına gelmemek: *Size uğramayı unuttum;* [*Ing.* To forget; *Fr.* Oublier]. § ❸ Hatırdan gönülden çıkarmak: *İnsan gördüğü iyiliği unutmamalı. Yardım bekleyenleri unutmayalım;* [*Ing.* To overlook]. § ❹ Bir yerden ayrılırken, yanında götürmeyi hatırlamamak. [*Ing.* To neglect; *Fr.* Négliger].

unutturmak (-ı, -e), f. Unutmasına yol açmak veya unutulmasını sağlamak. [*ing.* To make forget; *Fr.* Faire oublier].

unutulmak, nsz. f. Unutmak işine konu olmak. [*Ing.* To be forgotten; *Fr.* Tomber en oubli].

unvan, i. ◘ **ünvan.**

unve, i. *Osm.* < *Ar. esk* Zor, kuvvet, gösterme.

unveten, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Zorla, cebirle.

Uobeler, c.i. *etn.* Batı Afrika'da Fildişi kıyısında yaşayan ve yaklasık olarak 30.000 kisi kadar olan Kru halklarından zenci halk. [*Fr.* Ouobés].

Uoloflar, Voloflar, c.l. *etn.* Senegal'de Dakar'ın kuzeyinde, Atlas Okyanusu kıyısında yaşayan ve yaklasık olarak 670.000 kisi olan zenci halk. Boyları uzun, tenleri mat abanoz renklidir, bir sudan lehçesi konusurlar. [*Ing.* Volofs, Wolofs; *Fr.* Ouolofs, Wolofs].

upuygun /up:uygun/, s. Tamamiyle uygun... [*Osm.* Mutabık; *Ing.* Quite, Adequate; *Fr.* Adéquat].
~ **düşünce**, *fels.* Nesnesini tamamiyle temsil eden düşünce. *(Spinoza'nın felsefesinde önemli bir rol oynar. Spinoza'ya göre hakikat düşüncenin gerçeğe upuygunluğu /adaequato mentis et rei/ olduğuna göre, hakikat upuygun fikirdedir; yanılma ise bilgimizdeki bir boşluktur/ anlıkçı kuram).*

upuygunluk,-ğu, i. Upuygun olma hali; [*Osm.* Mutabakat; *ing.* Adequacy; *Fr.* Adéquation]:

upuzun /up:uzun/, s. § ❶ Pek uzun; [*Ing.* Quite long]. § ❷ z. Tamamiyle uzanmış bir halde: *Upuzun yatıyor;* [*Ing.* Very tall; *Fr.* Très long].

ur, i. esk.T.§ ❶ *patol.* Canlılarda veya bitkilerde doğaya aykırı olarak meydana gelen ve hastalık niteliğinde olan yumru. [*Ing.* Tumour, wen; *Fr.* Tumeur]; § ❷ Şehir; § ❸ Yüksek ve müstahkem yer; § ❹ Ağaçlarda meydana gelen şişkince kısım; § ❺ Hudutlarda nişan olmak üzere yükseltilen topraktan yapılmış tepe; ◉ **beyin zarı** ~ **u**, *patol.* ◘ **Beyin**; ◉ **deri** ~ **u**, *patol.* ◘ **Deri**; ◉ **kemik** ~ **u**, *patol.* ◘ **Kemik**; ◉ **kıkırdak** ~**u**, *patol.* ◘ **Kıkırdak**; ◉ **kıl** ~ **u**, *patol.* ◘ **Kıl**; **Krukenberg** ~ **ları**, *cerr.* ◘ **Krukenberg**; ◉ **nevrogli** ~ **u.** ◘ **Nevrogli**; ◉ **osteoyit** ~, *patol.* ve *cerr.* ◘ **Osteoyit**; **pigmentli** ~ **lar**. *patol.* ◘ **Pigmentli**; **pürtüklü** ~, *patol.* ◘ **Pürtüklü**; ◉ **pütürlü** ~, *patol.* ◘ **Pütürlü**; ◉ **sapsız** ~, *patol.* ◘ **Sapsız.**
~ **beyl**, *tar.* Kale, istihkâm ve hudud muhafızı.

urâ /urâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çıplaklık.

urağan, i. *Fr. ouragan* < *Isp. huracan. (Karaib dilinden). meteor.* Birkaç kasırganın karşılaşmasıyla meydana gelen zorlu fırtına. [*Ing.* Hurricane; *Fr.* Ouragan].

Ural, öz. I. *coğr.* Rusya'da, Ural doğalarının güney kısmından çıkan, Hazer denizine dökülen, 2300 km. uzunlukta bir ırmak. [*Ing.* Ural; *Fr.* Oural].
~ **Altay dilleri**, *dilb.* Ural dilleri ve Altay dillerinin meydana getirdiği dil topluluğu. *(Asya'nın Büyük Okyanus kıyılarından Orta Avrupa ve Akdeniz kıyılarına kadar uzanan alanda konuşulur).* [*Ing.* Ural-Altaic; *Fr.* Ouralo-Altaïque].
~ **dilleri**, *dilb.* Fin-Uğur, Samoyetçe ve yukarıgir eskimo-aleut dilleri öbeğini kapsayan dil ailesi. [*Ing.* Uralic; *Fr.* Ouralien].

uralit, i. *Fr. ouralite. min.* Bazik kayaların doğal silikati. *(Amfibol grupundandır ve piroksen/ojit/billûrlarının psödomorfozu ile meydana gelir. Psödomorfozdan sonra dış monoklinik şekillerini korur, fakat amfibol /aktinod veya hornblend/ dilinimleri gösterir).* [*Ing.* Uralite].

uralitleşme, i. *min.* Bir piroksen billûrunun amfibol *(uralit)* haline dönüşmesi. [*ing.* Uralitization; *Fr.* Uralitisation].

uralortit, I. *Fr. ouralorthite. min.* Ortit'in az hidratlı ve çift kırıcı çeşidi. [*Ing.* Uralorthite].

uran, i. *Fr. urane. (Bu maddeyle hemen hemen aynı zamanda bulunan Uranüs gezegeninin adı'ndan). kim.* Formülü UO_2 olan uranyum IV oksid. Uzun zaman basit cisim olarak kabul edilmiştir. [*Ing.* Uranium oxide].

uran°, i. § ❶ *psik.* Ham maddeleri yapılı bir hale sokmak için uygulanan eylemlerin ve bu eylemler için kullanılan araçların topu; [*Osm.* Sanayi; *Ing.* Industry; *Fr.* Industrie] ☆ *Eşanl.* **endüstri**; § ❷ Sanat, [*ing.* ve *Fr.* Art].

urancılık°,-ğı, i. *fels.* Sanayileşmeyi amaç sayan doktrin; [*Ing.* Industrialism; *Fr.* Industrialisme].
☆ *Eşanl.* **endüstriyalizm.**

uranil, i. *Fr. uranyle. kim.* Tek değerli UO_2 kökü. *(Uranil tuzları da denen bazı uranyum tuzlarında bulunur. Katyon rolü oynayan bu kök, bir maden iyonu gibi kabul edilir. Uranyum oksid UO_2 uzun süre pekblend madeni olarak düşünüldü. 1842'de peligot, gerçek cinsini ve uranyum türevlerinin yapısındaki rolünü buldu).* [*Ing.* Uranyl].

uraninit, i. *Fr. uraninite. min.* ◘ **Pekblend.**

uranit, i. *Fr. uranite. min.* (a) Uranyum ile alkali veya toprak alkali madenleri veya bakırın doğal fosfat ve arsenyatlarının tümüne verilen ad. (b) Formülü $Ca(UO_2)_2(SO_4)_2 . 8H_2O$ olan doğal kalsiyum uranofosfat, sarı renkte, dilinebilen küçük levhalar halinde kuvadratik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Uranite].

uranniyobit, I. *Fr. uranniobite. min.* Niyobyum bakımından zengin uraninit çeşidi. [*Ing.* Uranniobite].

uranofan, i. *Fr. uranophane. min.* Hidratlı doğal uranyum ve kalsiyum silikat. [*Ing.* Uranophane].
☆ *Eşanl.* **uranotil.**

uranokalsit, I. *Fr. uranochalcite. min.* Hidratlı doğal uranyum, kalsiyum ve bakır sülfat. [*Ing.* Uranochalcite].

uranopilit, I. *Fr. uranopilite. min.* Hidratlı doğal uranyum sülfat. [*Ing.* Uranopilite].

uranosferit, i. *Fr. uranosphérite. min.* Hidratlı doğal bizmut uranat. [*Ing.* Uranospherite].

uranosirsit, i. *Fr. uranocircite. min.* Hidratlı doğal baryum ve uranyum fosfat. [*Ing.* Uranocircite].

uranospatit, i. *Fr. uranospathite. min.* Hidratlı doğal uranyum fosfat; rengi sarı ile soluk yeşil arasındadır. [*Ing.* Uranospathite].

uranospinit, i. *Fr. uranospinite. min.* Formülü $Ca(UO_2)_2(AsO_4)_2 8H_2O$ olan hidratlı uranyum ve kalsiyum arsenyat; yeşil renktedir. [*Ing.* Uranospinite].

uranotallit, i. *Fr. uranothallite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve uranyum karbonat. [*Ing.* Uranothailite].

uranotil, i. *Fr. uranotile. min.* ◘ **Uranofan.**

uranotorianit, i. *Fr. uranothorianite. min.* Önemli miktarda uranyum oksid UO_2 kapsayan torianit. *(Hem uranyum, hem de toryum cevheri olan bu mineral Madagaskar'da işletilmektedir).* [*Ing.* Uranothorianite].

uranotorit, i. *Fr. uranothorite. min.* Doğal toryum ve uranyum silikat. [*Ing.* Uranothorite].

Uranüs /Ura:nus/, öz. i. *Yun. astr.* Güneşe uzaklık sırasınca yedinci gelen gezegen olup güneş çevresindeki dolanımı seksendört yılda tamamlanır; [*ing.* ve *Fr.* Uranus]; ◘ *ŞEKİL: 223.*— **GÜNEŞE GÖRE GEZEGENLER**; *ŞEKİL: 236.*— **GÜNEŞ SİSTEMİ VE GEZEGENLER.**

uranyum /uran:yum/, i. *Yun. kim.* Sembolü U, A.a. 238,07, A.n. 92, ve yoğunluğu 18,6 olan kimyasal element. Radyoetkin bir maden olup Atom enerjisi ilk olarak bunun parçalanmasıyla uray, elde edilmiştir; [*ing.* ve *Fr.* Uranium].

— **sonrası elementler,** *kim.* Periyodik cetvelde uranyumdan sonra gelen ve tabiatta bulunmayan elementler. [*Ing.* Transuranic elements].

uranyumlu, s. Bileşiminde uranyum bulunan. [*Ing.* Uranous; *Fr.* Uraneux,-euse].

urao, i. *Fr. min.* Hidratlı doğal sodyum karbonat; Venezuela'da bulunur. [*Ing.* ve *Fr.* Urao].

☆ *Eşanl.* **trona.**

urât /urât/ s. *Osm.* < *Ar. esk.* **ârl**'nin çoğulu:

uray, i. ◘ **Belediye.**

urâza /urâza/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hediye, armağan; § ❷ Misafire çıkarılan yiyecek.

urba, i. *It.* ◘ **Glysl.**

Urban /urbân/, ç. öz. i. *Osm.* < *Ar.* Çöl Arapları, aşiretler; [*Ing.* Bedouin Arabs]...

urbanit, i. *Fr. urbanite. min.* Piroksen grupundan doğal silikat. *(Schefferit'in demirli bir çeşididir).* [*Ing.* Urbanite].

urcân /urcân/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **a'rec**'in çoğulu.

urcûn /urcün/, i.c.: **arâcîn.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kurumuş hurma dalı; § ❷ *bot.* Akot.

urdit, i. *Fr. urdite. min.* ◘ **Monazit.**

Urdu, öz. i. *Fr. Ourdou* veya *urdu. dilb.* Pakistan Cumhuriyetinin resmi dili; [*Ing.* Urdu, Hindustani].

☆ *Eşanl.* **ordu dili.**

uredospor, i. *Fr. urédospore. bot.* Pasmantarları *(Uredinales)* nın sporlanma şekillerinden biri; *(Tek olarak meydana gelen dikaryotik bir spor olup mantarın üremesini* sağlar; [*Ing.* Urediospore, uredospore].

urefâ /urefâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **ârif**'in çoğulu.

ureter, i. *Fr. uretère* < *Yun. anat.* ◘ **Sidik borusu.**

uretra, i. *Yun.* ◘ **Siyek.**

Urfa, öz. i. *coğr.* Güneydoğu Anadolu'da bir il ve merkezi olan şehir.

— **çıbanı,** ◘ Şarkıbanı.

urfa-mâhûr, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Urfa gibi klâsik doğu müziğinde son zamanlarda terkibedilmiş ve mâhurlu bir mürekkep makamdır.

urgan, i. *esk. T. örgen.* Keten, kenevir, pamuk, alfa, lüt, sisal gibi çeşitli dokuma maddelerinden yapılan ince halat. [*Ing.* Rope; *Fr.* Corde; filin].

urgancı, i. Urgan yapan veya satan kimse... [*Ing.* Maker or seller of ropes].

urgancılık,-ğı, i. Sicim, urgan ve halat sanayii. [*Ing.* Rope making; *Fr.* Corderie].

urkub, («ku» *uzun okunur*), i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ökçe siniri.

urkubî /urkubî/, («ku» *uzun okunur*). s. *Osm.* < *Ar. esk.* Urkub adlı birine mensup, onunla ilgili.

urmak,-urd (-ı, -e), f. *esk.* ◘ **Vurmak.**

urne, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uyuz hastalığı. ☆ *Eşanl.* **Cereb.**

urs, urus, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Düğün yemeği...

ur.sineğilgiller, ç. b. i. *zool.* ◘ **Yumrusineğigiller.**

uruba, i. *It.* ◘ **Urba.**

Urubueler, ç.öz. i. *etn.* Batı Afrika'nın Fildişi kıyısında, Cavallay'ın aşağı havzasında yaşayan ve Kru halklarından olan zenci halk. [*Ing.* Urubues; *Fr.* Ourouboués].

uruç,-cu, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Yukarı çıkma, yükselme. [*Ing.* Ascending, mounting or climbing; ascent; *Fr.* Montée]; § ❷ *din. ve san.* (a) Isa'nın havarileri ve şakirtleri önünde mucizevî bir şekilde göğe yükselişi. (b) Kilisenin bu olayı kutsamak üzere Paskalya'dan kırk gün sonra kutladığı yortu. [*Ing.* ve *Fr.* Ascension].

Uruguay, öz. i. Güney Amerika'da bir cumhuriyet. Yüzölçümü 187 000 km², başkenti *Montevideo'dur.* [*Ing.* ve *Fr.* Uruguay].

uruk[1],-ğu, i. § ❶ Aynı kökten çıkıp aynı ülkede yaşayan ve bir basın yetkisi altında bulunan aileler topluluğu... [*Osm.* Kabile; *Ing.* Tribe, clan; *Fr.* Tribu]; § ❷ Aile.

uruk[2],-kku /urük/, ç. i. **ırk**'ın çoğulu.

Uru'lar, ç. öz. i. *etn.* Yukarı Bolivya'da çok ilkel yaşayışlı kızılderili halk. Kulübelerini ve kayıklarını *(balsa)* kamıştan yaparlar, balıkçılıkla geçinirler. [*Ing.* Urus; *Fr.* Ourous, Urus].

urûm, urûme /urûm, urüme/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Nişane, alâmet; § ❷ Basın tepesi; § ❸ Ad kavminin mezarları; § ❹ Dip, kök:

urup,-bu, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eski ölçülerden arşının sekizde biri.

urûs /urûs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ekin veya meyva mahsullerinin zekâtı.

urusât /urûsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **urs** ve **urus**'un çoğulu.

urusit, i. *Fr. urusite. min.* Hidratlı doğal sodyum ve demir sülfat. [*Ing.* Urusite].

☆ *Eşanl.* **sideronatrit.**

urûş /urûş/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **arş**'ın çoğulu.

urûz /urûz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **arz**'ın çoğulu.

urvâ /urvâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Sıtma, sıtmaya tutulma. ◘ **Teb.**

urve, i. *Osm.* <*Ar. esk.* Testi, kova ve benzerleri gibi şeylerin kulpu, kulp.

uryan /uryân/, s. *Osm.* < *Ar. esk* ◘ **Üryan**...

Uryanghat'lar, ç.öz.i. *etn.* Samoyed ırkından türklesmiş halk; Moğolistan'ın kuzeybatısında yaşar. [*Ing.* Uryanghats; *Fr.* Ouryanghats, Toubas].

☆ *Eşanl.* **Tuba'lar.**

üryânî /uryânî/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Çıplaklık § ❷ Kabuğu pek ince olan bir cins erik.

urza, i. *Osm.* < *Ar.* Hedef.

urzon, i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının oklu-ağaç-kirpisigiller *(Coëndidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 80, kuyruğu 19 sm. dir. Kanada'da ağaç kovuklarında yaşar. Eti yenir; [*Lat. Erethizon dorsatus; Ing.* Canada porcupine; *Fr.* Ourson coquau, éréthizon].

us°, i. *esk.T.* İnsanın düşünme, anlama ve tedbir alma yetisi. [*Osm.* Akıl, akıl; *Ing.* Reason, mind, intelligence, wisdom; *Fr.* Raison]; ◉ — **a vurmak,** *fels.* Uslamlamak; [*Osm.* Muhakeme etmek; *Ing.* To reason; *Fr.* Raisonner].

— **pahası,** *dey.* § ❶ Akılsızca bir davranışın, ilerisi için kişinin uyanık davranmasına yarayan cezası: *Bu, sana bir us pahası olsun;* [*Ing.* Price paid for wisdom; troubles by which wisdom is gained]; § ❷ Tecrübe, görgü; [*Ing.* Experience; *Fr.* Expérience].

U. S. A, «*United States of America*» *(Amerika Birleşik Devletleri) nin kısaltması;* ◘ **A. B. D.**

usaaykırılık,-ğı, b.i. *fels.* Usallığa karşıt bulunmak. [*Ing.* Irrationalism; *Fr.* Irrationalisme].

usanç,-cı, i. < *usanmak.* Usanmak evsemi, bıkkınlık; [*Ing.* Boredom, tedium; *Fr.* Ennui, dégoût, blassement, lassitude].

— **gatirmek (gelmek),** *dey.* Usanacak hale gelmek; [*ing.* To be bored *(by); Fr.* Se dégoûter de qch].

— **vermek,** *dey.* Usandırmak; [*Ing.* To cause boredom; *Fr.* Lasser, excéder blasser].

usandırıcı, s. Bıkkınlık verici... [*Ing.* Boring, tedious; *Fr.* Ennuyeux,-euse, fastidieux; gênant, agaçant; importun].

usandırmak (-ı), f. Usanmasına yol açmak [*Ing.* To bore, to annoy; *Fr.* Ennuyer, agacer, lasser, excéder blasser].

usanılmak (-den), ôsz, f. Herhangi biri usanmak: *Gu işten çabuk usanıldı;* [*Ing.* To become tired of and disgusted with what was once liked; to become bored or disgusted *(with)*].

usanmak (-den), f. Yinelenmesi veya uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya canı sıkılır hale gelmek: *Bu işin zorluklarını yenebilmek için uğraşmaktan usanmamalı;* [*Ing.* To become tired of and disgusted with what was once liked; to become bored or disgusted *(with); Fr.* Se lasser].

usare /usâre/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Özsu; [*Ing.* Sap, juice; *Fr.* Jus, sève, suc].

usareli, s. Özsuyu olan, özsu çıkaran *(bitki v.b.).*

usât /usât/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **âsi**'nin çoğulu. § ❶ Asiler, itaatsizler, zorbalar; § ❷ Günahkârlar.

usavurma°, s. *fels.* Usavurmak işi, uslamlama. [*Ing.* Reasoning; *Fr.* Raisonnement].

usavurmak°, f. *fels.* Bir yargıya varmak için düşünüleri inceleme, karşılaştırma ve aralarındaki ilgilerden yararlanma gibi us eylemlerinden geçirmek, mantık kuralları uyarınca önermeden önermeye geçerek düşünmek. [*Ing.* To reason; *Fr.* Raisonner].

usçu°, i. ve s. ◘ **Rasyonalist.**

usçuluk°,-ğu, i. *fels.* ◘ **Rasyonalizm.**

us-dışı°, b. s. Usa sığmayan, usun almadığı, usun dışında kalan. [*Ing.* Irrationalist; *Fr.* Irrationnaliste].

us dışıcılık°,-ğı, b. i. *fels.* Us'un ve mantığın algılamaya yetmeyeceğini ve algılamada usdışını, duyguyu üstün sayan felsefe yolu; [*Ing.* Irrationalism; *Fr.* Irrationnalisme].

☆ *Eşanl.* **irrasyonalizm.**

usefâ /usefâ/, i. *Osm.* < *Ar.* **asîf**'in çoğulu.

useybât /useybât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **useybe**'nin çoğulu.

useybe, i. c.: **useybât.** *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Damar, yaprağı bir takım kısımlara ayıran liflerden her biri.

useyle, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bal kadar tatlı olan küçük bir şey; § ❷ Cinsi münasebet, çiftleşme.

useyye, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels,* Çomak; [*Fr.* Bâtonnet]..

uskufa, i. *den.* Ticaret gemilerinde tonoz demiri atmakta kullanılan ufak filika.

uskumru, i. *Yun. skombros. zool.* Kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının uskumrugiller *(Scombridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 20-25 sm. Sırtı mavimsi ve > biçiminde çizgilerle süslüdür. Eti çok beğenilir. Atlantik Okyanusu, Akdeniz ve Karadeniz'de yasar. Göçeder; [*Lat. Scomber scomber; Ing.* Mackerel; *Fr.* Maquereau commun].

— **dolması,** *mutf.* Taze ve iri uskumru balığından, içi dodurularak hazırlanan zeytinyağlı dolma çeşidi.

— **turnası,** *zool.* ◘ **Uskumruturnası.**

uskumrugiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan *(Pisces)* sınıfının Kemikli-balıklar (Teleostei) takımının, Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Biçim ve renkleri çok zariftir. Çoğunluk pulları bulunmaz. Bazıları göçeder. Sürüler yapar... Yırtıcıdırlar; Taşılları çoktur. Yassıcolucanlara arakonakçılık eden türleri vardır. **Uskumru** *(Scomber scomber),* **kolyoz** *(Scomber colias),* **torik** *(Sarda sarda),* **istavrit** *(Trachurus trachurus),* **Malta palamudu** *(Naucrates ductor),* **yazılı orkinos** *Thynnus alalonga),* **ton balığı** *(Thynnus vulgaris),* **kızıl orkinos** *(Orchynus thynnus),* **akya** *(Lichia amia)* iyi bilinen tür-

leridir. [*Lat.* ve *Ing. Scombridae; Fr.* Scombridés].

uskumrumsugiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Kefaller *(Percesoces)* alt takımına giren bir familyası. Üzerleri sikloyid pullarla kaplıdır. Göğüs yüzgeçleri büyüktür. Sıcak denizlerde su yüzeyinde yaşarlar. Su dışına sıçrarlar. Yüzgeçleri yumuşaktır. **Uskumruturnası** *(Scombresox saurus)*, **kırlangıçbalığı** *(Exonautes exiliens)*. **zargana** (*Belone acus*) iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Scombresocidae; Fr.* Scombrésocidés].

uskumru.turnası, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Uskumrumsugiller *(Scombresocidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 40 sm.'dir. Sırtı mavi-yeşil, karnı beyazdır. Su dışına sıçrar. Kuzey Avrupa denizlerinde yaşar. [*Lat. Scombresox saurus; Ing.* Saury; *Fr.* Balaou, scombrésoce, saurel].

uskuna, i. *it. den.* Pruva direği kabasorta ve gırandisi sübye donanım olan iki direkli yelkenli; [*Ing.* ve *Fr.* Schooner]; ◉ **kabasorta armalı** ~, *den.* ◘ Kabasorta; ◉ **sübye armalı** ~, *den.* ◘ Sübye; ◉ **üç direği gabyalı** ~, *den.* ◘ Üç; ◉ **üç direkli sübye armalı**, *den.* ◘ Üç.

~ **armalı kotra**, *den.* Barmoda armalı kotralara verilen diğer bir ad.

uskunca, i. *it. den.* Topların müceffelerini temizlemekte kullanılan gönderli fırça. [*Ing.* Sponge *(for a gun); Fr.* Écouvillon].

uskundura, i. *It. scontro. den.* Çift pervaneli lemekte kullanılan gönderli fırça. [*Ing.* sında bulunan kısa mataforalara veya kavisli braketlere verilen ad; ◉ **denge**~ **sı**, *den.* ◘ Denge; ◉ **matafora** ~ **sı**, *den.* ◘ Matafora.

~ **cıvadıra**, *den.* Cıvadırasız gemilerin şamandırada yattıkları zamanlarda vardiyan halatının donatılması için pruvadan sürdükleri eğreti civadra.

uskur, i. *ing. screw.* Pervane²: *Vapurun uskuru*; [*Ing.* Propeller; *Fr.* Hélice]; ◉ **liftin** ~ **u**, ◘ Liftin.

uskuru, i. Civata ve somunlardaki yiv...

~ **pervane evi**, *den.* Dümen bodoslamasile kıç bodoslaması arasında pervanenin serbest dönebilmesi için bırakılan boşluk...

uskut, i. *Osm.* < *Ar. arg.* Sus, yeter, dur: *Uskut bel hâlâ ispinozluk (gevezelik) ediyor*; [*Ing.* Quiet!].

uskuta, i. *it. den.* ◘ iskota.

uskutlamak, f. *arg.* Susmak; [*Ing.* To shut up].

uslamlama, i. *fels.* Ussal yargıların mantıksal dizimi; [*Ing.* Reasoning; *Fr.* Raisonnement]; ◉ **haydi haydi yoluyle** ~, *mant.* ◘ Haydi haydi.

uslamlamak (-l), *fels.* Bir yargıya varmak için düşünceleri inceleme, karşılaştırma ve aralarındaki ilgilerden yararlanma gibi zihin eylemlerinden geçirmek, mantık kurallarına uygun olarak önermelerden önermelere geçmek. [*Osm.* Muhakeme etmek; *Ing.* To reason; *Fr.* Raisonner.

uslanmak, nsz. f. Uslu bir hal almak. [*Osm.* Akıllanmak; *Ing.* To become sensible, discreet, well - behaved; to come to one's senses; *Fr.* Se rendre à la raison; s'améliorer; se corriger].

uslu, s. § ◉ Yaramazlık etmeyen, söz dinleyen: *Uslu çocuk.* [*Osm.* Akıllı; *Ing.* Well-behaved; good *(child)*, sensible; *Fr.* Sage]; § ◉ *(At hk.)* Huysuz olmayan, sakin.

~ **durmak (oturmak)**, *dey.* Yaramazlık etmemek. [*Ing.* To sit still, to keep quiet].

uslûc /uslûc/, i. c.: **assâlîc**. *Osm.* < *Ar. esk:* Yeni belirmiş ağaç budağı.

usluluk,-ğu, i. Uslu olma hali. [*Ing.* A being well-behaved or sensible].

Usmân, öz. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Osman...

usmânî öz. i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◉ Hz. Osmanla ilgili; § ◉ Osmanlılara ait, Osmanlılarla ilgili.

Usmânlyân /Usmâniyân/, öz. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Osmanlar, Osman oğulları.

usmûh /usmûh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◉ Kulak; ☆ *Eşanl;* **Sımâh**, üzn; § ◉ Kulak deliği.

usr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◉ Güçlük, zorluk, zor iş; § ◉ Sıkıntı, darlık, kıtlık.

usret, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zor, güçlük, zahmet, sıkıntı, zorluk.

ussal*, *fels.* Usa uygun, yalnız usa dayanan; [*Osm.* Akli, makul; *Ing.* Rational; *Fr.* Rationnel,-elle].

usta, i. *Fars. üstâd;* § ◉ Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına çalışabilen kimse; [*Ing.* A skilled craftsman or artisan; *Fr.* Artisan]; § ◉ Sanat öğreticisi. [*Ing.* Master *(of a trade or craft); Fr.* Maître]; § ◉ Zanaatçılar için san olarak kullanılır: *Mehmet Usta; Ahmet Usta;* § ◉ Eskiden hizmetçilerin ve cariyelerin başı; § ◉ s. Eli uz, işinin eri, becerikli. [*Osm.* Mahir; *Ing.* Skilled, clever, experienced; *Fr.* Adroit, habile]; § ◉ *teşk. tar.* (a) Yeniçerilerin görevleri aşçıbaşılık olan küçük zabitlerine verilen ad. (b) Saray kalfalarının kıdemlilerine verilen ad. *(Sarayı Hümayunda ve sultan saraylarında kalfalar gördükleri işe göre ad alırlardı: Haznedar usta, çamaşırcı usta, kahveci usta gibi);* ◉ ~ **nın çekici bin altın**, *at.* Birçok kimsenin uğraşıp yapamadığı bir işi, uzman, küçük bir dokunuşuyle yapıverir. Onun için uzmanın en küçük emeği *(bir çekiç vuruşu)* bile çok değerlidir; ◉ **bostancı** ~ **sı**, *tar.* ◘ Bostancı; ◉ **dam** ~ **sı**, *inş.* ◘ Dam; ◉ **dikişçi** ~ **si**, *ter.* ◘ Dikişçi; ◉ **duvarcı** ~ **sı**, ◘ Duvarcı; ◉ **hamam** ~ **sı**, *inş.* ◘ Hamam; ◉ **Haznedar** ~, *teşk. tar.* ◘ Haznedar; ◉ **ibriktar** ~, *teşk. tar.* ◘ İbriktar; ◉ **kahveci** ~, *teşk. tar.* ◘ Kahveci; ◉ **kavak** ~ **sı**, *teşk. tar.* ◘ Kavak; ◉ **seğirdim aşçı** ~ **ları**, *teşk. tar.* ◘ Seğirdim;

~ **er**, *ask.* Genellikle altı ay ve daha fazla eğitim görmüş erlere verilen ad.

~ **ezgici**, *tiy.* XV. ve XVI. yüzyıllarda Alman kentlerinde, özellikle *Nürnberg*'de toplanmış olan zanaat ustaları olan ezgiciler, ~ **oyuncu**, *tiy.* Anadolu'da oyunları düzenleyene verilen ad.

usta.başı, b.i. Birçok usta çalıştıran usta; [*Ing.* Foreman, head workman; *Fr.* Contremaître, chef d'équipe].

ustaca, z. Usta bir şekilde, ustalıklı. [*Ing.* Skilfully, ably, capably; *Fr.* Habilement].

ûstâd /üstâd/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Üstâd.

ûstâh /üstâh/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Üstâh.

ustalık-ğı, i. § ◉ Usta olma hali; [*Ing.* Proficiency, Mastery; *Fr.* Maîtrise]; § ◉ Becerikllik; [*Ing.* Skill, adroitness, dexterity; *Fr.* Adresse, dextérité, habileté]; ◉ **el ustalığı**, *dey.* Eldeki maharet ve işe yakışma.

ustalıklâ, z. § ◉ ◘ Ustaca; § ◉ Kurnazlıkla.

ustalıklı, s. Ustalıkla yapılmış; [*Ing.* Masterly, cleverly made, cunningly devised].

ûstâm /üstâm/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ◉ Altın veya gümüşten yapılmış at eğeri, üzengi. Bk. Ostâm; § ◉ s. Emin, güvenilir...

ûstâz /üstâz/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Ustâz.

ustuble, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Üstübü.

ustufato, i. *It. mutf.* Et ve sebzeleri, kapak kenarı hamurla iyice kapatılmış tencere içinde pişirme tarzı, buğulama.

ustuka, i. Alçı, sönmüş kireç, tebeşir ve beyaz mermer tozu, yumurta akı, tutkal ve su karıştırarak yapılan macun. [*Ing.* Paste; *Fr.* Pâte].

ustukacı, i. Duvar ve tavanlara ustuka alçı ile kabartma süsleme yapan zanaatkâr. [*Ing.* Paste maker; *Fr.* Pâtissier].

ustunç,-cu, i. *It. astuccio. cerr.* Cerrah âletleri takımı. [*Ing.* Portable case of instruments; *Fr.* Trousse de chirurgien].

ustura /ustu:ra/, i. *Osm.*< *Fars.üstüre.* § ◉ Tıraş için kullanılan, namlusu sapına kapanır bıçak; [*Ing.* Razor; *Fr.* Rasoir]; ◘ *ŞEKİL: 571.*— **SAKAL TIRAŞ ALETLERİ**; § ◉ *arg.* Keskin içki. [*Ing.* Strong *(drink); Fr.* Boisson forte]; § ◉ Yalan *(haber, söz).*

~ **çalıştırmak**, *dey. arg.* Yalan sözler söylemek. [*Ing.* To tell a lie].

~ **gagalı alk**, *zool.* ◘ Usturagagalıalk.

~ **midyesi**, *zool.* ◘ Midye.

~ **taşı**, *jeol.* Ustura bilemek için kullanılan taşın yapıldığı bir çeşit sert şist.

~ **tutunmak**, *dey.* Vücuttaki gereksiz kılları temizlemek. [*Ing.* To use a razor, to shave].

usturacı, i. *arg.* Tıraşçı, geveze, çalçene: *Usturacının biridir, yan çiz söylediklerini.*

ustura.gagalı.alk, b. i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadrliformes)* takımının, Dalıcımartıgiller *(Alcidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 44 sm.'dir. Daima tek yumurta yumurtlar. Kuzey Atlantik Okyanusu kıyılarında yaşar. [*Lat. Alca torda; Ing.* Razorbill; *Fr.* Pingouin torda, petit pingouin].

~ **taşı**, *jeol.* Ustura bileği taşı yapılan ince taneli sert bir şist.

~ **tutunmak**, Koltuk altlarında ve kasığındaki kılları tıraş etmek.

ustura.midyesi, b. i. *zool.* ◘ Midye.

usturlâb, i. *Osm.* < *Ar.* Eskiden, gökcisimlerinin yükseltisini bulmakta kullanılan bir çeşit gözlemeğ âleti. [*Ing.* ve *Fr.* Astrolabe].

usturmaça /usturma:ça/, i. *It. strumazza. den.* Gemi ve sandalların, çarpışmalardan zarar görmemeleri için yanlarına sarkıtılan türlü maddelerden yastık. [*Ing.* Fender, collision mat *Fr.* Paillet Makarov, paillet d'abordage; bonnette lardée]. ◉ **ağaç** ~, *den.* ◘ Ağaç; ◉ **balon** ~, *den.* İçi eski halat kırpıkları veya mantar kırpıklarıyle doldurulmuş torbaların üzerlerini halat kolları ile örerek meydana getirilen ◉ **baş** ~ **si**, *den.* Manevraları sırasında gemilere dayanıp iterken, hasar yapmamaları için romorkörlerin bodoslanmaları üzerine tespit edilmiş büyük usturmaça; top biçiminde usturmaça. ☆ *Eşanl.* balon; ◉ **branda** ~, *den.* İçi eski halat kırpıkları veya mantar kırıkları ile doldurulmuş branda bezinden torba. *(Bu tür usturmaçalar, genellikle silindir biçiminde yapılır);* ◉ **buz** ~ **sı**, *den.* ◘ Buz; ◉ **filika** ~ **sı**, *den.* ◘ Filika; ◉ **halat** ~, *den.* ◘ Halat; ◉ **rıhtım** ~ **sı**, *den.* Yanaşma sırasında gemilerin çarparak hasar vermelerini önlemek için, bazı rıhtımlara, beton iskelelere yatay veya dikey olarak kalın ağaç kütüklerden yapılan kaplama; ◉ **sabit** ~, *den.* Gerekli yerlere tespit edilmiş olarak bulundurulan usturmaça; ◉ **seyyar** ~, *den.* Değişik biçimlerde ve değişik malzemeden yapılmış olan ve bir halata asılı olarak istenilen yere taşınıp sarkıtılarak kullanılan usturmaça. ☆ *Eşanl.* usturmaça, **branda usturmaça**.

~ **atmak**, *den.* Usturmaçayı bordadan rıhtım düzeyinin yeteri kadar altına sallandırıp bağlamak.

~ **mataforası**, *den.* Elle kullanılamayacak kadar büyük ve ağır usturmaçaları kaldırıp indirmek için, büyük gemilerin bordaları boyunca belirli aralıklarda tespit edilmiş kısa matafora. *(Usturmaçalar bu mataforalara palanga ile asılarak kullanılır).*

~ **tutmak**, *den.* Usturmaçayı bordadan rıhtım düzeyinin yeteri kadar altına sallandırıp elde tutmak.

usturpa /ustur:pa/, i. *It. stroppo.* § ◉ *den.* İnce bir halatın ucuna bir kurşun parçası bağlanarak yapılan ve aşağılık kimseler tarafından kullanılan bir çeşit kırbaç. [*Ing.* Mop of rope ends; scourge]; § ◉ *gemicilik.* Gemilerde temizlik işlerinde kullanılan kenevir ve ketenin en kaba telleri veya bozuk halat parçası.

usturuplu, s *h.d.* Derli toplu ve ustalıklı; *Usturuplu bir cevap. Usturuplu bir iş;* [*Ing.* Striking, Impressive, right, decent; *Fr.* Impressionnant; éfficace; juste].

usuğ, i. *esk.* Bir işi yapmak konusunda el alışıklığı ve ustalık.

usûl,-lü /usûl'/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* Ağanlar.

usul,-lü /usûl'/, i. *Osm.* < *Ar.* **asl**'in çoğulu. § ◉ Yöntem; [*Ing.* Procedure, method; *Fr.* Méthode]; § ◉ Yol; [*Osm.* Tarz; *Ing.* Manner; *Fr.* Manière]; § ◉ *huk.* Bir yasama veya idare işleminin hazırlanışı, yapılışı veya yürürlüğe konuşu sırasında uyulması gereken hükümler ve izlenecek yol.

~ **hukuku**, *huk.* Yargılanacak uyuşmazlığın yargılanması konusunda uyulması gerekli

usul kurallarını sistemleştiren ve inceleyen hukuk dalı. [*Ing.* Procedural law, adjective law, remedial law; *Fr.* Droit de procédure].

usulcacık,-ğı /usulcacık/, z. Yavaş ve belli etmeden veya ortalığı karıştırmadan: *Usulcacık kaçtı. Usulcacık sandalyesini yanaştırdı;* [*Ing.* Gently, quietly; very slowly; *Fr.* Doucement, lentement].
☆ *Eşanl.* **yavaşçacık.**

usulî /usûlî/, s. Usulle ilgili olan; [*Ing.* Procedural].

usûliyât /usûliyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Usul, metot bilgisi.

usûliyûn /usûliyûn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Usûl-i fıkıh veya usûl-i hadis bilginleri; § ❷ Metoda bağlı kalanlar.

usulsüz, s. Usule aykırı, yolsuz; [*Ing.* Irregular, undue, improper, unlawful; unsystematic; *Fr.* Sans méthode, contraire à la procédure].
~ **bırakma,** *huk.* Muhafaza edilmek üzere bırakılan bir şeyin aynen değil de misilen geri verilmesinin açıkça veya zımnen kararlaştırılmış bulunması halindeki bırakma.

usulsüzlük,-ğü, i. Usule aykırı olma hali. [*Ing.* Irregularity, unlawfulness; *Fr.* Irrégularité, illégitimité, illégalité].

usul usul, z. Usulcacık, yavaş yavaş. [*Ing.* Gently, quietly, very slowly; *Fr.* Doucement, lentement].

uşak,-ğı, i. *esk.T.*§ ❶ Çocuk, erkek çocuk, küçük erkek çocuk.[*Ing.* Boy, youth, child]; § ❷ *(İsim takımlarında belirtilen halinde)* Şu veya bu bölgenin halkından erkek: *Karadeniz uşağı, Anadolu uşağı;* § ❸ Erkek hizmetçi; [*Ing.* Male servant; *Fr.* Serviteur, valet]; ◉ **at uşağı,** *esk.* ◘ At; ◉ **uşağı işe koş, sen de ardına düş,** *at.* ◘ Çocuğa iş buyuran, ardınca kendi gider.

Uşak, öz. i. *coğr.* Türkiye'nin Ege bölgesinde bir il ve merkezi olan şehir.

uşak kapan, b. i. *zool.* Bebekleri kaldırdığı söylenen bir cins akbaba; [*Lat. Aquila chrysaetos; Ing.* Golden eagle].

uşaklık,-ğı, i. § ❶ Hizmetçilik; § ❷ *mec.* Birinin kendi özsaygısı pahasına başkasına yaptığı hizmet. [*Ing.* Servitude; *Fr.* Servitude; domesticité].

uşb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Taze ot.

uşeyyâ /uşeyyâ/, i. *Osm.* < *Ar. eşya. esk.* Eşyacılık, küçük şeyler.

uşîr /uşîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Taze ot, taze çayır.

uşkun, i. *bot.* ◘ **Işgın.**

uşş, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kuş yuvası.

uşşâk /uşşâk/, i. *Osm.* < *Ar.* **âşık'ın** çoğulu; § ❶ Aşıklar; § ❷ *müz.* Türk musikisinde 5 numaralı basit makam *(inici şekline batâtî denmiştir).* Çok tabii bir dizi arzeden uşşak, en eski ve esas makamlardandır. Aşk, garâm, tasavvufî hissiyat için iyi kullanılırsa en yüksek bir ifade aracı olabilir. Asırlardan beri en çok kullanılmış olan uşşak, bugün elimizdeki Türk musikisi eserleri içerisinde birinci gelmektedir. *(917 parça uşşak eserin notası tesbit edilmiştir).* Makam, uşşak dörtlüsüne pûselik beşlisi ilâvesinden ibarettir.

uşşâk-aşîrân /uşşakaşîrân/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk. müz.* Kantemiroğlu'nun darb-ı fetih peşrevi elimizdeki tek nümunesidir. Uşşâk ile onun şeddinden bir parçanın birleşmesinden ibârettir. Türk musikisinin tahminen üç asır, lık bir bileşik makamıdır.

uşşâk-gerdâniye /uşşakgerdâniye/, b. i. *Osm.* < *Ar. uşşak* + *Fars, gerdâniyye, müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir bileşik makamı olup örneği kalmamıştır.

uşşâk-geveşt /uşşakgeveşt/, b. i. *Osm.* < *Ar. uşşâk* + *Fars, geveşt.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir bileşik makamı olup örneği kalmamıştır.

Uşşakiye /Uşşâkiyye/, öz. i. *Osm.* < *Ar. tasav.* Halvetiye tarikatı kollarından biri: *(Hasan Hüsâlettin-il-Buhârî tarafından kurulmuştur. (d. 880-1475) —ö.: 1001(1592).*

uşşâk-mâye /uşşâkmâye/, b. i. *Osm.* < *Ar. uşşâk* + *Fars. mâye. müz.* Türk musikisinin en az beş altı asırlık bir bileşik makamı olup örneği kalmamıştır.

uşşâk-nevrûz /uşşâknevrûz/, b. i. *Osm.* < *Ar. uşşâk* + *Fars. nevrûz. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir bileşik makamı olup örneği kalmamıştır.

uşşâk-selmek /uşşâkselmek/, b. i. *Osm.* < *Ar. uşşâk* + *Fars. selmek. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir bileşik makamı olup örneği kalmamıştır.

uşşâk-şehnâz /uşşâkşehnâz/, b. i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. şehnâz. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir bileşik makamı olup örneği kalmamıştır.

uşve, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Geceleyin uzaktan görünen ateş.

ut[1]**,-du,** i. < *utanmak.* Utanma duygusu; [*Ing.* Shame, shamefulness; *Fr.* Honte].
~ **yeri,** İnsanın vücudunda örtmek zorunda olduğu yer.

ut[2], i. *Osm.* < *Ar.* **ûd.** *müz.* Doğu musikisi âletlerinden irî karınlı, kirişli, çalgıçla seslendirilen bir çalgı. [*Ing.* Lute; *Fr.* Luth].
◘ *ŞEKİL: 407.*— **MÜZİK ALETLERİ III.**

ut.açıcılık,-ğı, b. i. *psikopatol.* Kimi sapkınların ut yerlerini açıp ele güne gösterme hastalığı; [*Ing.* Exhibitionism; *Fr.* Exhibitionisme].
☆ *Eşanl.* **egzibisyonizm, teşhir hastalığı.**

ut.açımı, b.i. *psikopatol.* Edep yerini açıp gösterme hastalığı. [*Osm.* Teşhir; *Ing.* ve *Fr.* Exhibition].

utahit, i. *Fr. utahite. min.* Hidratlı doğal demir sülfat. [*Ing.* Utahite].

utanacak,-ğı, s. < *utanmak* Utanmayı gerektirecek: *Utanacak hareketlerde bulunmaktan kaçınmalıdır;* [*Ing.* Shameful; *Fr.* Honteux, -euse].

utanç,-cı, i. < *utanmak.* Utanılacak davranış, veya utanma duygusu; [*Osm.* Hacalet; *Ing.* Shame; *Fr.* Honte]; ◉ ~ **utancından yere geçmek,** *dey.* Pek utanmak.
~ **bitl,** *zool.* ◘ **Kasık bitl.**

utançlama, i. *ed.* Bazı kelime hecelerinin yanyana gelmesiyle utanç verici anlamda başka bir sözün meydana gelmesi.

utandırmak (-i), f. § ❶ Utanmasına yol açmak, utanacak bir duruma sokmak; § ❷ Söz veya davranışlarıyla başkasına utanç vermek: *Bu genç, bir düziye ailesini utandırıyor.*

utangaç,-cı, utangan, s. < *utanmak.* Alışmadığı kimselerin yanında sıkılıp yüzü kızararak serbest söz söyleyemeyen ve serbest davranamayan; [*Ing.* Bashful, shy, timid; shamefaced; *Fr.* Timide, honteux,-euse].
☆ *Eşanl.* **sıkılgan.**

utangaçlık,-ğı, i. Utangaç olma hali; [*Ing.* Bashfulness, shyness; *Fr.* Modestie, timidité, fausse honte].
☆ *Eşanl.* **sıkılganlık.**

utangan, s. ◘ **Utangaç.**

utanma, i. § ❶ Utanmak eylemi; [*Ing.* Being ashamed, feeling ashamed; *Fr.* Honte]. § ❷ Utanmak duygusu. [*Osm.* Hicap; *Ing.* Shame, bashfulness, modesty; *Fr.* Modestie, timidité].
~ **pazar, dostluğu (mideyi) bozar,** *at.* Tanıdıklar arasındaki alışverişte, fiyatın ve ödeme koşullarının belirtilmesine utanılırsa sonunda dostluk bozulur.

utanmak(-den, -e), f. *esk.T.*§ ❶ Şerefsiz, onursuz veya gülünç bir duruma düşmekten üzüntü duymak: *Arkadaşlarının bu davranışından pek utandı,* [*Ing.* To abash; to be ashamed, to feel ashamed; *Fr.*Avoir honte]; § ❷ Böyle bir duruma düşmek korkusu duymak: *Bunu istemeye utandı;* § ❸ Çekinmek: *Yanınıza girmeye utanıyor.*[*Ing.*To be shy and bashful]; ◉ **utananın oğlu, kızı olmamış,** *at.* ◘ **Üşenenin oğlu kızı olmamış.**

utanmaz, s. < *utanmak.* Utanması olmayan veya az olan. [*Ing.* Shameless, impudent, brazen-faced; *Fr.* Ehonté, effronté].

utanmazlık,-ğı, i. Utanmaz olma hali. [*Ing.* Impudence; shamelessness; *Fr.* Immodestie, impudeur, impudicité, effronterie, impudence].

Utarit,-di /utârit/, *Osm.* < *Ar. utârîd. esk. astr.* Güneşe en yakın gezegenin adı. Bu yıldız alaca karanlıkta ve güneşin en çok uzaklaşmış olduğu sıralarda kırmızımtrak bir renkte görülebilir. ◘ *ŞEKİL: 236.* — **GÜNEŞ SİSTEMİ VE GEZEGENLER.**
☆ *Eşanl.* **arzıtilek, merkür.**

utât /utât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **âtî'nin** çoğulu.

utçu, İ. § ❶ Ut çalan kimse; § ❷ Ut yapan veya satan kimse...

uteka, («ka» *uzun okunur),* s. *Osm.* < *Ar. esk.* **atîk'in** çoğulu.

uteromani, i. *Fr. utéromanie.* Kadında cinsel isteğin çoğu zaman hastalık derecesinde artması. [*Ing.* Uteromania].
☆ *Eşanl.* **nemfomani.**

uteroskopi, i. *Fr. utéroscopie. kadın-doğum.* Özel bir âletle dölyatağı boşluğunun muayenesi. [*Ing.* Uteroscopy].

uterus, i. *Lat. anat.* ◘ **Dölyatağı.**

utku[*], i. < *utmak.* § ❶ Bir çok emekler ve tehlikeli uğraşmalar pahasına erişilen mutlu sonuç. [*Osm.* Zafer; *Ing.* Victory, triumph; *Fr.* Victoire, triomphe]; § ❷ Erkek adı.

utm, utum, İ. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Yabanî zeytin ağacı...

utmak (-i), f. § ❶ *esk.* Yenmek; § ❷ *(oyunda)* Yenmek, yutmak, ütmek. [*Ing.* To win *(in a game); Fr.* Gagner au jeu].

utme, i. *Osm.* < *Ar. bot.* Zeytinimsi meyva.

Uto-Aztek, öz. i. *dilb.* Orta Amerika dilleri ailesi. *(Başlıcası: Nahua'dır).* [*Ing.* Uto - Astecan; *Fr.* Uto - Aztèque].

utopya, i. ◘ **Ütopya.**

utrûfe /utrûfe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* turge'nin çoğulu.

utrûş /utrûş/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Sağır...
☆ *Eşanl.* **Ker.**

utûfet /utûfet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Lûtuf, nezâket, şefkat.

utulmak (-e), f. *h.d.* Utmak işine konu olmak. [*Ing.* To lose in a game]

utum, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Köşk. ☆ *Eşanl.* **Kâh, kasr;** § ❷ Taş duvar, taş yapı.

utüvv /utüvv/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kibir ve azametle karışık serkeşlik; § ❷ Ayaklanma. ☆ *Eşanl.* **isyân.**

uvanit, i. *Fr. uvanite. min.* Doğal uranyum vanadat; ortorombik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Unvanite].

uvarovit, i. *Fr. ouwarowite veya ouvarovite. min.* Grena grupundan doğal silikat. $Ca_3Cr_2(Si\ O_4)_3$ formülünde, kromlu ve kalsiyumlu bir grena çeşididir. Alevde erimeyen, yarı saydam, yeşil renkli billûrlar halinde bulunur. [*Ing.* Uvarovite, uwarowite].

uvea, İ. *Lat. uva,* uzum > *Fr. uvée. anat.* (a) Irisin pigmentli tabakası. (b) Eski anatomi bilginlerince damartabaka ile irise beraberce verilen ad. [*Ing.* Uvea].

uveit, İ. *Fr. uvéite. patol.* Uvea iltihabı. [*Ing.* Uveitis].

uveoparotidit, İ. *Fr. uveoparotidite. patol.* Uvea, kulakaltı tükürük bezleri ve gözyaşı bezlerinin birlikte iltihaplanması. *(Hemen her zaman göz lezyonlarına sebep olur).* [*Ing.* Uveoparotiditis].

uvertür,-rü, İ. *Fr. ouverture.* § ❶ *müz.* Opera konçerto, grosso, sült, partita gibi büyük boyutlu bir esere giriş olarak bestelenmiş senfonik parça. Operada perde açılmadan önce orkestranın çaldığı parça.[*Ing.* Ouverture]; § ❷ *oyun.* Pokerde, oyunu açabilmek, yani oyuna başlayabilmek için gerekli el.
~ **yapmak,** *oyun.* Pokerde, oyunu açmak.

uvvâr /uvvâr/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dağ kırlangıcı; § ❷ Korkak *(adam).*

uyak[*]**,-ğı,** i. < *uymak. ed.* Nazımda mısra sonlarının aynı kelime veya eklerle olmamak üzere aynı sesi vermesi. [*Osm.* Kafiye; *Ing.* Rhyme; *Fr.* Rime].

uyaklamak, f. *ed.* Bir kelimeye uyak olacak, başka kelime getirmek. [*Osm* Takfiye etmek; *Ing.* To rhyme; *Fr.* Rimer, rimailler].

uyandırma, İ. § ❶ Uyandırmak eylemi; § ❷ *psik.* Anıları zihinde yeniden canlandırma. [*Ing.* Wakening, waking up; *Fr.* Action d'éveiller, action de réveiller].

uyandırmak (-i), f. § ❶ Uyanmasına yol açmak; [*Ing.* To waken, to wake *(someone)*

up; *Fr.* Réveiller, éveiller]. § ❸ *(Çıra, lamba, soba gibi ışık veren şeyler hk.)* Yakmak, tutuşturmak. [*Ing.* To excite, to provoke; *Fr.* Exciter, provoquer].

uyanık,-ğı, s. < *uyanmak*. § ❶ Uyumayan, uyanmış olan; [*Ing.* Awake; *Fr.* Eveillé]; § ❷ *mec.* Açıkgöz, aklı başında, kurnaz, zekî, becerikli, girgin: *Uyanık bir çocuk. Uyanık bir iş adamı.* [*Osm.* Müteyakkız; *Ing.* Vigilant, wary; wakeful; *Fr.* Eveillé, vigilant]; § ❸ İyi çalışıp iyi yaşamasını bilen, akıllı: *Buranın halkı uyanık insanlardır.* [*Ing.* Sharp, smart; quick; *Ing.* Éveillé]; § ❹ Bilgisizlikten kurtulmuş olan, aydın, bilgili, okumuş.

uyanıklık,-ğı, i. < *uyanmak*.§ ❶ Uyanık olma hali, akıllılık.[*Ing.* A being wide awake, vigilance; sharpness, smartness; *Fr.* Vigilance, attention]; § ❷ *psikofizyol. ve nörol.* İstemsiz çalışan sinir sisteminin uyumlu ve yüksek etkinlik derecesi. *(Uyanıklık, psikolojik süreçler bakımından dikkat'e tekabül eder).* [*Ing.* ve *Fr.* Vigilance].

uyanış, i. < *uyanmak*. § ❶ Uyanma hali veya tarzı. [*Ing.* Waking; *Fr.* Veille]; § ❷ *mec.* Gözünü açma, anlayış. [*Ing.* Attention, understanding, intelligence; *Fr.* Compréhension, Intélligence, attention]; § ❸ *ed.* Bir âşıkın *(halk şairi)* şiir söylemeye başlaması, dilinin çözülmesi. ☆ *Eşanl.* **uyanma.**

uyanma, İ. § ❶ Uyku halinden çıkma. [*Ing.* Waking; *Fr.* Veille]; § ❷ *ed.* ◘ **Uyanış.**
~ **aminleri**, *ted.* ◘ Amin.
~ **evresi**, *psikol. ve psikiy.* Uyuyan kimsenin uykudan sıyrılma evresi. *(Bazı patolojik vakalarla bu evre sanrılara, katalepsi ve Elpénor sendromuna yol açar).*

uyanmak, nsz. f. *esk. T. udunmak.* § ❶ Uyku halinden çıkmak; [*Ing.* To wake up; *Fr.* Se reveiller]; § ❷ *mec.* Aklı başına gelmek, gözü açılmak. [*Ing.* To awake; *Fr.* S'éveiller]; § ❸ *mec.* Bilgisizlikten kurtulmak. [*Ing.* To learn; *Fr.* Devenir cultivé]; § ❹ *(Bitkiler)* Canlanıp sürmeye başlamak; [*Ing.* To start growing]. § ❺ Yeniden meydana çıkmak: *Kederlerin, acıların uyanması;* [*Ing.* To revive, to come to life; *Fr.* Se réveiller].

uyar, s. < *uymak*. § ❶ Uygun; [*Ing.* Fitting, convenient; *Fr.* Conciliable]; § ❷ İ. *h.d.* Benzer, es: *Bunun uyarı yoktur;* [*Ing.* Like, resembling; *Fr.* Pareil].

uyaran*, İ.s. < *uyarmak, biy.* § ❶ Uyarmak eyleminde bulunan; [*Osm.* Münebbih-i ediyye; *Ing.* Stimulating; *Fr.* Stimulant,-ante] § ❷ Canlı protoplazmanın çalışmasına etki yapan herhangi bir faktör veya ortam değişikliği, *(örnek: Bir bezin salgısını veya bir kasın büzülmesini doğuran veya bir sinirde impuls meydana getiren faktör).* [*Osm.* Münebbih; *Ing.* Stimulant, stimulus; *Fr.* Stimulus]. ☆ *Eşanl.* **uyartı.**

uyarca, i. *coğr.* Kurak ve nemli mevsimlerin birbiri ardından geldiği, kış ve yaz mevsimlerinin belirgin olduğu bölgelerin bu şartlarına uyar şekilde değişikliğe uğrayan bitkiler. [*Ing.* ve *Fr.* Tropophyte].

uyarı*, İ. < *uyarmak*. Uyarmak için söylenen söz; [*Osm.* İkaz, ihtar; *Ing.* Warning; *Fr.* Avertissement].
~ **aracı**, *tiy.* Yangın gibi tehlike anında tiyatro yapısı içinde bulunan kişileri uyaran araç.

uyarıcı*, s. < *uyarmak*.§ ❶ Uyarma özelliği olan: *Uyarıcı öğüt.* [*Osm.* Münebbih; *Ing.* Stimulant, stimulus; *Fr.* Excitant,-ante, stimulant,-ante]; § ❷ *elek.* (a) Uyarma akımları üreten jeneratör. [*Ing.* Exciter; *Fr.* Excitatrice]; (b) Bir sanayi alternatörünün stimulant,-ante]; § ❸ *elek.*(a) Uyarma akımlarını üreten küçük dinamo: *Uyarıcı, genellikle beslediği alternatörün mili üzerine tutturulur.* [*Ing.* Exciter, exciting dynamo; *Fr.* Excitatrice]; ◉ **elektrikli kalb** ~, *tıp.* Kendiliğinden kasılmayan kalbin kasılmasını sağlayan elektrik âleti; ◉ **kendiliğinden** ~, *elek.* Kendiliğinden, indükleçleri mıknatıslamak için gereken doğru akımın, makinenin kendi endüvisi tarafından üretildiği elektrik dinamoları için kullanılır. [*Ing.* Self-exciting *(dynamo etc.);* *Fr.* Auto - excitateur,-trice].
~ **oyun**, *tiy.* Kişisel, daha çok toplumsal duruma dikkati çekmek, seyirciyi bu konuda uyarmak ve uyandırmak ereği ile yazılı oyunlara verilen ad.

uyarılgan*, s. < *uyarılmak*. § ❶ Uyarılabilir, uyarılır. [*Ing.* Excitable; *Fr.* Excitable]; § ❷ *biy.* Uyarılabilme özelliği olan. [*Ing.* ve *Fr.* Excitable].

uyarılganlık,*-ğı, İ. *biy.* Uyarılabilme özelliği, vücudun herhangi bir organının dıştan bir etki ile harekete geçmek zorunda kalması. [*Ing.* Excitability; *Fr.* Excitabilité].

uyarılmak*, nsz. f. § ❶ *h.d.* Uyandırılmak; § ❷ Uyarma işine konu olmak; [*Osm.* Tenbih edilmek; *Ing.* To be stimulated, to be excited; *Fr.* Être excité, stimulé].

uyarım*, İ. < *uyarılmak, biy.* Vücudun herhangi bir organını dıştan bir etki ile harekete geçmek zorunda bırakma veya o organın aynı biçimde harekete geçmek zorunda kalması; [*Osm.* Tenbih, tenebbüh; *Ing.* Stimulus, excitation; *Fr.* Excitation] ◉ **Akromat uyarım**, *fiz.* a) Hiç bir renk ayrımı özelliğine sahip olmayan ışık uyarımı. Gri, siyah ve beyaz uyarımı. b) Mühendislikte: nominal olarak belirtilmiş kromasite. *(tabii ışığın kromasitesi gibi).* [*Ing.* Achromatic stimulus]; ◉ **içerik** ~, *psik.* ◘ İçerik.

uyarınca*, *z. huk.* ◘ Tevfikan, mucibince, gereğince.

uyarlama*, İ. § ❶ Uyarlamak eylemi veya işi; [*Ing.* ve *Fr.* Adaptation]; § ❷ s. Uyarlanmış. [*Ing.* Adapted; *Fr.* Adapté]; ☆ *Eşanl.* **adapte.**
~ **hakkı**, *tiy.* Herhangi bir yapıtın sahneye uyarlama izni veya bunu yapabilmek için izinle alınan hak.

uyarlamacı, İ. Bir oyun veya filim için uyarlama veya aktarma işi yapan dramaturg, senaryocu veya diyalogçu. [*Ing.* Adapter; *Fr.* Adaptateur].

uyarlamak* (-ı, -e), f. § ❶ Birbirine şu veya bu bakımdan uyar hale getirmek: *Bu çiçeği Ankara'nın iklimine uyarlamak güç olmadı.* [*Osm.* İntibak ettirmek; *Ing.* To Adapt; *Fr.* Adapter]; § ❷ Yabancı bir dille yazılmış bir eseri yerli renk ve töreye uyacak biçimde az çok değiştirerek kendi diline çevirmek; [*Osm.* Adapte etmek; *Ing.* To adapt; *Fr.* Adapteur]; § ❸ *müz.* Bir çalgı veya çalgı topluluğu için bestelenmiş bir müzik parçasını başka bir çalgı veya çalgı topluluğu için yazmak. [*Ing.* To adapt; *Fr.* Adapter].

uyarlanabilirlik,-ği, i. *tiy.* Tiyatro için hazırlanmış bir metnin ya da bir özetin tiyatro özelliklerini taşıma derecesi; [*Ing.* Adaptability; *Fr.* Adaptabilité].

uyarlanmak, nsz. f. § ❶ Kendini bir duruma veya şeye uyarlamak, uydurmak. [*Osm.* İntibak etmek; *Ing.* To be adapted; *Fr.* S'adapter]; § ❷ özs. f. Uyarlamak işine konu olmak. [*Osm.* İntibak ettirilmek].

uyarlaşmak, *ortaklş.* f. Birbirine uymak, uygun gelmek. [*Osm.* Tetabuk etmek; *Ing.* To correspond *(to);* to conform with].

uyarlayıcı*, İ. < *uyarlamak, tiy.* Uyarlama işiyle uğraşan kimse, yazar; [*Ing.* Adapter; *Fr.* Adapteur].

uyarlık,-ğı, İ. § ❶ Uyar olma hali, uygunluk; § ❷ *biy. (Vücudun herhangi bir organı)* Dıştan bir etki ile harekete geçmek zorunda kalan; § ❸ Toplulukta olduğu gibi sırf mekanik bir bağla değil, görevsel, organik veya manevî bir bağla birleşmiş ve yan yana konmuş unsurların tümü.

uyarma*, İ. § ❶ Uyarmak eylemi. [*Osm.* İkaz; *Ing.* Warning; *Fr.* Avertissement]; § ❷ *biy.* Bir organ veya dokuda çalışma meydana getirilmesi; [*Osm.* Tenbih; *Ing.* ve *Fr.* Excitation]; ☆ *Eşanl.* **eksitasyon**; § ❸ *elek.* (a) Bir elektromıknatısta akıyı üreten magnetomotor kuvveti. (b) Bir jeneratörün veya bir motorun magnetik devresinde, bir elektrik akımı yardımı ile bir magnetik indükleme akısının meydana gelmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Excitation]; § ❹ *huk.* Memura, gövdesinde daha dikkatli davranması gerektiğini yazı ile bildirme. *(En hafif disiplin cezasıdır. Sicille geçer, ama üç yıl sonra silinmesi istenebilir).* [*Osm.* İhtar; *Ing.* Warning; *Fr.* Avertissement]; ◉ **bileşik** ~, *elek.* Bir paralel ve bir seri uyarmadan meydana gelen uyarma. [*Ing.* Compound excitation; *Fr.* Excitation composée]; ◉ **darbe veya empülsiyonla** ~, *elek.* Bir dış devreden gelen çok kısa empülsiyonların etkisiyle bir devrede öz frekanslı titreşimlerin uyarması. [*Ing.* Shunt excitation; *Fr.* Excitation en dérivation ou excitation shunt]; ◉ **dıştan** ~, *elek.* Ayrı bir kaynak tarafından yapılan uyarma. [*Ing.* Independent excitation; *Fr.* Excitation indépendante]; ◉ **diferansiyel** ~, *elek.* Üzerinden ayrı akımlar geçen ve elektromagnetik kuvvetleri ters yönlü olan iki sargının yaptığı uyarma. [*Ing.* Differential excitation; *Fr.* Excitation différentielle]; ◉ **görevsel** ~, *fizyol.* (a) Bir organın, bir dokunun veya bir hücrenin bir iç *(sinir akımı, hormon)* veya dış *(fizik, kimyasal, ruhsal)* uyarıcının etkisi altında normal şartlar içinde faaliyete geçmesi. *(Uyarma devreleri arasına dinlenme devrelerinin sıkışması zorunludur).* (b) Bu uyarımdan ileri gelen durum. [*Ing.* Functional excitation; *Fr.* Excitation fonctionnelle]; ◉ **hiperkompund** ~, *elek.* Seri sargısı, makinenin kutuplarındaki potansiyel farkı yükle birlikte artacak şekilde ayarlanan bileşik uyarma. [*Ing.* Hypercompound excitation; *Fr.* Excitation hypercompound]; ◉ **hipokompund** ~, *elek.* Seri sargısı, makinenin kutuplarındaki potansiyel farkı yükle birlikte azalacak şekilde ayarlanan bileşik uyarma. [*Ing.* Hypocompound excitation; *Fr.* Excitation hypocompound]; ◉ **kompund** ~, *elek.* Seri sargısı makinenin kutuplarındaki potansiyel farkı nominal yükte ve boşta birbirine eşit olacak şekilde ayarlanan ek bileşik uyarma. [*Ing.* Compound excitation; *Fr.* Excitation compound]; ◉ **paralel veya şönt uyarma**, *elek.* Makinenin ana kutupları arasında paralel bir akımla elde edilen uyarma. [*Ing.* Shunt excitation; *Fr.* Excitation shunt]; ◉ **seri** ~, *elek.* İndükleme akımı veya bu akımın bir kesri tarafından meydana getirilen uyarma. [*Ing.* Excitation in series, serial excitation; *Fr.* Excitation en série].
~ **çizgisi**, *sp. (Eskrimde)* Yarışlık «orta çizgi»sinin iki yanında «başlama çizgisi»nin üçer metre gerisinde olan ve «çıkış çizgisi»ne yaklaşan yarışmacıları uyarmaya yarayan çizgi; [*Osm.* İhbar çizgisi; *Ing.* Warning line; *Fr.* Ligne d'avertissement].
~ **potansiyeli**, *tıp.* ◘ Potansiyel.
~ **sargısı**, *radyotekn.* Bazı elektrodinamik hoparlörlerde, içinden bir doğru akım geçen ve külası mıknatıslamaya yarayan sargı. [*Ing.* Excitation winding; *Fr.* Enroulement d'excitation].

uyarmak* (-ı), f. *esk. T. udgarmak.* § ❶ *h.d.* Uyandırmak. [*Ing.* To wake up, to arouse; *Fr.* Eveiller, réveiller]; § ❷ *mec.* Birinin dikkatini bir şey üzerine çekmek. [*Osm.* İkaz etmek; [*Ing.* To warn, to remark; *Fr.* Avértir]; § ❸ *biy.* Vücudun herhangi bir üyesini dıştan bir etki ile görev yapmaya zorlamak. [*Osm.* Tenbih etmek; *Ing.* To stimulate; *Fr.* Stimuler, exciter]; § ❹ *tekn.* Bir elektrik makinesinin kutup sargılarına gerilim uygulamak; § ❺ Birini, kötü veya kanunsuz bir durumu düzeltmesi veya sonuca bağlaması için bu durumdan haberdar etmek. [*Osm.* İhtar etmek; *Ing.* To warn, to remind, to call attention *(to);* *Fr.* Avértir].

uyartı*, İ. < *uyarmak*. § ❶ ◘ **Uyarı**; § ❷ *fizyol.* Sinir yoluyle veya hormon etkisiyle bir organın irkilmesi. *(Uyartıların birbirî peşine gelmesi ve birikmesi organik faaliyetlerin sürekli kontrol ve düzenlenmesini sağlar).* [*Ing.* ve *Fr.* Stimulus]; ◉ **şartlı** ~, *fizyol.* Şartlı bir refleksi meydana getiren sunî uyartı. [*Ing.* Conditional stimulus; *Fr.* Stimulus conditionnel]; ◉ ~ **nın genelleşmesi**, *psik.* ◘ Genelleşme; ◉ **eşiksel** ~, *psik.* ◘ Eşiksel.

uyarsız, s. Uyumu olmayan.

~ **çocuk**, *çocuk eğt.* Aile veya okul çevresine uymakta gecikme gösteren çocuk. *(Az veya çok derin olabilen bu uyarsızlığın inceleme ve tedavisi, okul psikolojisinin, testlerin, yönelimin, psikanalizin, psikotekniğin, bazen tıbbın ve sosyal yardımın konusudur).*

uydu*, i. < *uymak.* § ❶ *astr.* Bir gezegenin çekiminde bulunarak onun çevresinde dolanan daha küçük gezegen: *Ay, yerin uydusudur.* [*Osm.* Peyk; *ing.* ve *Fr.* Satellite]; § ❷ *biy.* Bir kromozomun yanına veya ucuna bağlı küçük kromozom parçacığı. [*Ing.* ve *Fr.* Satellite]; § ❸ s. *(Bir şeye)* bağımlılığı olan: *Uydu devlet.* [*Ing.* Satellite, satellitic; *Fr.* Satellite]; § ❹ Bir atom çekirdeğinin etrafında dönen elektronlardan herhangi biri için kullanılır; ⓐ **alarm ~ su**, *balist.* Uzun menzilli her çeşit balistik silâhın fırlatılışını haber almaya ve haber vermeye yarayan uyfu. [*Fr.* Satellite d'alerte]; ⓐ **askerlik ~ su**, *ask.* Askerî amaçlarla, özellikle sürekli fotoğraf çekimleri için kullanılan uydu. ☆ *Eşanl.* casus uydu; ⓐ **biyolojik ~**, *biy.* İçinde, yeryüzü hayvanlarından ve bitkilerinden bir koleksiyon. *(Fareler, maymunlar, böcekler, yosunlar, likenler v.b.)* taşıyan uydu; bu hayvan ve bitkiler Yer'e döner dönmez, uzay şartlarının, özellikle ısınımların yaptığı etkiyi anlamak için incelenir; ⓐ **bombardıman ~ su**, *ask.* Termonükleer bomba taşıyan ve yerden verilen emirle bu bombayı fırlatan uydu. [*Ing.* Bombing satellite; *Fr.* Satellite de bombardement]; ⓐ **ekvator ~ su**, *astr.* Sadece ekvator bölgeleri üzerinde dolanan uydu. [*Ing.* Equatorial satellite; *Fr.* Satellite d'équateur]; ⓐ **geodezi ~ su**, *geod.* Yerkürenin şeklini büyük bir kesinlikle belirlemek için fırlatılan uydu. [*Ing.* Geodetic(al) satellite; *Fr.* Satellite géodésique]; ⓐ **gözetleme veya gözlem ~ su**, *astr.* Yer çevresinde bir yörünge çizen ve yer küresinin yüzeyindeki bütün önemli değişiklikleri ortaya çıkarabilen, genellikle iticisi olmayan cihaz. [*Ing.* Observation(al) satellite; *Fr.* Satellite d'observation]; ⓐ **kutup ~ su**, *astr.* Ekvatora göre 90° lik bir açı yapan bir yörünge üzerine fırlatılmış uydu; ⓐ **meteoroloji ~ su**, *astr.* Bulut sistemlerinin evrimini sürekli olarak bütün yerküre üzerinde gözlemlemeye yarayan uydu. [*Ing.* Meteorologic satellite; *Fr.* Satellite meteorologique]; ⓐ **röle ~**, Radyo ve televizyon yayınları veya telefon konuşmaları için röle vazifesi gören uydu; ⓐ **senkron ~**, Aşağı yukarı 37.000 km. yükseltideki bir yörünge üstüne doğudan batıya doğru fırlatılan ve Yer'in dönme hızına yakın olan yörünge hızı sayesinde hep aynı coğrafî nokta üstünde kalabilen uydu; ⓐ **seyir ~ su**, Hareketli bir cismin coğrafi konumunu kolayca tespit etmeye yarayan uydu. [*Ing.* Navigation satellite; *Fr.* Satellite de navigation]; ⓐ **telekomünikasyon ~ su**, Radyo ve televizyon yayınları için röle vazifesi görerek, radyo ve televizyon bağlantılarının menzilini arttırmaya yarayan uydu. [*Ing.* Telecommunication satellite; *Fr.* Satellite de télécommunication]; ⓐ **yapma ~**, Yer'den fırlatılan ve hemen hemen kapalı bir yörünge çizerek Yer çevresinde dolanan cihaz. [*Osm.* Sunî peyk; *Ing.* Artificial satellite; *Fr.* Satellite artificiel].

~ **balon**, *astr.* Plastik bir zarftan meydana gelen ve katlanmış bir zarfın içindeki çok az miktarda hava ile uzayda birdenbire şişen uydu. *(Amerikan «echo» uyduları bu türdendir).*

~ **dişli**, *tekn.* Genellikle episikloidal veya diferansiyel dişli takımında kullanılan dişli çark: *Otomobillerin diferansiyellerinde uydu dişler bulunur.*

☆ *Eşanl.* peyk dişli.

~ **fırlatıcı**, *hava.* Bir veya bir kaç uyduyu yörüngeye oturtmak için özel olarak hazırlanmış füze.

~ **şehir**, *şehirç.* Büyük şehirlerin yoğunluğunu azaltmak için bunların çevresinde kurulan küçük ve yeni şehir. [*Ing.* Satellite town].

uydulaşma, i. Uydu haline gelme. [*Ing.* Satellization; *Fr.* Satellisation].

~ **hızı**, *astr.* Hareketli bir cismin, Yer'in yapma uydusu haline gelebilmek için yükseklikle orantılı olarak kazanması gereken hız. *(Bu hız, fırlatma tertibatının etkisiyle yörünge hızına eşit olur).*

uydulaştırma, i. § ❶ Günümüzde, toplumların genel evrimi dolayısıyla, siyasî, iktisadî, kültürel v.b. olayların dünyadaki bütün ülkelerde yankılar yapması sonucunu doğuran olay. [*Ing.* Satellization; *Fr.* Satellisation]; § ❷ *siy.* Bir ülkeyi bağımlı bir hale getirme işi; § ❸ *astr.* Herhangi bir hareketli cismi, Yer çevresindeki kapalı bir yörünge üzerine yerleştirme.

uydulaştırmak (-i), *f.* § ❶ Bir ülkeyi, siyasî ve iktisadî bakımdan, başka bir ülkeye sıkıca bağımlı duruma getirmek. [*Ing.* To satellize; *Fr.* Satelliser]; § ❷ *astr.* Bir hareketli cismi, Yer çevresindeki kapalı bir yörünge üzerine yerleştirmek.

uyduluk*, -ğu, i. Uydu olma hali. [*Osm.* Peyklik].

uydurma, i. < *uydurmak.* § ❶ Uydurmak eylemi. [*Ing.* Adjusting; *Fr.* Mise au point]; § ❷ s. Düzme: *Uydurma haber.* [*Ing.* Made -up; invented; *Fr.* Faux, inventé, mensonger, controuvé]; ⓐ **basınçla ~**, *otom.* ◘ Basınç.

uydurmak (i, -e), *f.* § ❶ Uymasını sağlamak; [*Ing.* To adjust; *Fr.* Ajuster]; § ❷ (-i) Yalan olarak düzmek: *Bu hikâyeyi kim uydurdu?* [*Ing.* To make-up; to invent; *Fr.* Inventer, controuver]; § ❸ (-i) Yolunu bularak ele geçirmek: *Bu vazoyu nereden uydurdun?;* [*Osm.* Tedarik etmek; *ing.* To find a way of doing or getting something] § ❹ Bu fiil *becermek* fiili gibi, nesne olarak bir canlıyı anlatan bir isim aldığı vakit «*cinsel yanaşmada bulunmak*» anlamına pek teklifsiz ve kaba bir deyim olur; ⓐ **ayak ~**, *dey.* ◘ Ayak; ⓐ **işini ~**, *dey.* ◘ iş.

uydurmasyon, i. ve s. *arg.* Teklifsiz konuşmada «uydurma» anlamında kullanılan yakıştırma bir kelime; [*Ing.* Invention, fable; made-up, concocted; *Fr.* Invention, mensonge].

uydurmasyoncu, i. *arg.* Yalancı: *Uydurmasyoncudur, usturasını (yalanını) boşla!* [*Ing.* Liar; *Fr.* Menteur,-euse].

uydurmasyonculuk,-ğu, i. *arg.* Yalancılık: *Uydurmasyonculuğu bırak da az buçuk harbi konuş be oğlum.*

uyduru*, i. < *uydurmak.* Düşsel kişileri ve olayları öyküleyen eğlendirici öykülere ve romanlara verilen genel ad.

uydurukçu, s. Bazı şeyleri uydurarak anlatan; [*Ing.* Inventer, liar; *Fr.* Menteur,-euse].

uydusavar, b.s. Uyduları tahrip ederek veya zararsız hale getirerek askerî amaçlarla kullanılmasını engelleyen bütün teknik veya cihazlar için söylenir. [*Ing.* ve *Fr.* Antisatellite].

uygan, i. Uyan ve diğer bir şeyle ahenktar olan, ona tâbi bulunan. [*Ing.* Concordant; *Fr.* En accord, concordant,-ante].

uygar*, s. Uygarlık taşıyan. [*Osm.* Medenî; *Ing.* Civilized; *Fr.* Civilisé].

uygarlaşmak, nsz. f. Uygarlığa erişmek. [*Ing.* To be civilized; *Fr.* Être civilisé].

uygarlık*,-ğı, i. *fels.* İnsanların toplu olarak daha iyi bir halde yaşamaları ve tabiata hükmedebilmeleri için gösterdikleri çabalardan çıkan sonuçların topu olup bilim ve kültür halinde belirir. [*Osm.* Medeniyet; *Ing.* Civilization; *Fr.* Civilisation].

uygu*, i. < *uymak, fels.* İki şey arasındaki uygunluk ilgisi; [*Osm.* Tekabül; *Ing.* Correspondence; *Fr.* Correspondance].

uygulama*, i. § ❶ Bir düşünceyi, bir kuramı gerçekleştirme işi. [*Osm.* Tatbikat, tatbik; *Ing.* ve *Fr.* Application]. ☆ *Eşanl.* pratik; § ❷ *mat.* Bir x değişkeninin değişim bölgesini, bir y değişkeninin değişim bölgesinin bütününe veya bir kısmına dönüştüren birebir tekabül. [*Ing.* ve *Fr.* Application].

~ **ana okulu**, *eğt.* Ana okullarında yönetici veya öğretmen olmak üzere yetişen öğrencilerin kuramsal derslerine paralel olarak uygulama yaptıkları anaokulu.

~ **çalışması**, *ask.* Bir donatım kaleminden belirli işler üzerinde faydalanmak için bir sistem veya bir takım usuller bulma yolunda çalışmalar. [*Ing.* Application study].

☆ *Eşanl.* uygulama etüdü.

~ **dersi**, *eğt.* Öğretmen adayları tarafından verilen ve sonra üzerinde ilgili öğretmenin de katılmasıyla tartışma ve değerlendirme yapılan ders; [*Ing.* Application lesson; *Fr.* Leçon d'application].

~ **noktası**, *fiz.* Bir kuvvetin tesir ettiği noktal [*Osm.* Nokta-i tatbik; *ing.* Application point; *Fr.* Point d'application].

uygulamak*,(-i), *f.* § ❶ Gereğini yapmak, yerine getirmek: *Yasayı uygulamak.* [*Osm.* Tatbik etmek; *ing.* To apply; to implement, to put into effect, to enforce; *Fr.* Appliquer]; § ❷ (-i, -e), Üst üste getirmek, üstüne koymak: *İki üçgeni birbirine uygulamak;* [*Osm.* Tatbik etmek]...

uygulamalı*, s. < *uygulamak.* Uygulama yoluyle yapılan, uygulanarak yapılan; [*Osm.* Tatbikî; *ing.* Applied, practical; *Fr.* Pratique].

~ **araştırma**, Temel araştırma ile kazanılmış bilgiyi, pratik veya faydacı maksatlara hizmet edecek şeyleri veya durumları yaratmak bakımından kullanmağa yöneltilmiş araştırma. [*Ing.* Applied research; *Fr.* Recherche pratique].

~ **bilimler**, ◘ Bilim.

~ **jeomorfoloji**, ◘ Jeomorfoloji.

uygulanabilir, s. *mat.* Birinin, bir noktasından çıkan sonsuz küçük her yay için, öbürünün buna tekabül eden noktasından çıkan eşit bir yay olacak şekilde noktaları ikişer ikişer birbirine tekabül ettirilebilen iki yüzey için kullanılır. [*Ing.* ve *Fr.* Applicable].

uygulanmak, nsz. f. Uygulamak işine konu olmak... [*Ing.* To be applied; *Fr.* Être appliqué].

uygulayıcı, i. Uygulayan, gereğini yapan; [*Osm.* Tatbikatçı; *Ing.* Applier].

uygulayıcılık,-ğı, i. *fels.* Bilinemezcilik temeline dayanan ve ancak insana yararlı olarak uygulanabileni gerçek sayan *Peirce* ve *James*'in doktrini; [*Ing.* Pragmatism; *Fr.* Pragmatisme.

☆ *Eşanl.* pragmatizm.

uygun, s. < *uymak.* § ❶ Yakışır, yaraşır: *Hareketiniz hiç de uygun değil.* [*Ing.* Appropriate, fitting; *Fr.* Convenable]. § ❷ Elverişli: *Uygun fiyat.* [*Osm.* Münasip; *Ing.* Reasonable; *Fr.* Raisonnable, modéré,-ée]. § ❸ Birbirine veya başka bir şeye uyan: *Tekniklerin uygun ifadeleri, kanuna uygun hareket.* [*Ing.* Agreeable, favorable; *Fr.* Conforme]; § ❹ Orantılı, oranlı.

~ **adım**, *ask.* ◘ Adım.

~ **dönüşüm**, *mat.* ◘ Dönüşüm.

~ **duruş**, *coğr.* Daha eski tabakaların uzanışına, dalışına uygun olarak uzanan daha yeni tabakalar. [*Ing.* Concordant stratification; *Fr.* Stratification concordante].

~ **düz kırık**, Kırık düzlemi, katmanların yatımı yönünde eğimli tavan tomruğu taban tomruğuna oranla kırık düzlemi boyunca aşağı kaymış kırık; [*Ing.* Normal fault heading with the dip; *Fr.* Faille normale conforme].

~ **ekleme**, *san.* ◘ Ekleme.

~ **illiyet**, *huk.* Sebeple sonuç arasında bir bağın varlığı için, genel hayat tecrübesine, olayların doğal akımına ve objektif ihtimaline göre, sonucun o sebepten doğduğunu ileri süren görüş.

~ **katmanlaşma**, ◘ Katmanlaşma...

~ **kırık**, Düzlemi, katmanların yatımı yönünde eğimli olan kırık; *Ing.* Fault heading against the dip; *Fr.* Faille conforme].

~ **nişangâh mesafesi**, *ask.* Uygun nişangâha tekabül eden mesafe; [*Ing.* Adjusted range].

~ **rüzgâr**, *den.* ◘ Rüzgâr.

~ **ters kırık**, Düzlemi, katmanların yatımı yönünde eğimli, tavan tomruğu, taban tom-

ruğuna oranla kırık düzlemi boyunca yukarı kaymış kırık. [*ing.* Reverse fault headding with the dip; *Fr.* Faille inverse conforme].

uygunculuk,-ğu, i. < *uymak, fels.* Dinsel verileri bilimsel verilere uydurarak yorumlama yöntemi. [*Ing.* Conformism; *Fr.* Concordisme].

uygunluk,-ğu, i. < *uymak.* § ❶ Uygun olma hali. [*Osm.* Tevafuk; *ing.* Conformity, congruence; agreeableness, favorableness; *Fr.* Concordance, conformité, convenance]; § ❷ *gram.* Özneyle yüklemin veya bazı dillerde olduğu gibi sıfatla ismin, cins ve sayı bakımından birbirine uyması: *Çocuk sınıfa girdi; öğrenciler ev ödevlerini yapmamışlar* gibi; § ❸ *fiz.* Aralarında faz farkı bulunmayan iki titreşim olayının özelliği; § ❹ *ed.* Roman, hikâye veya tiyatro oyununda konu ile anlatım kişilerin toplumsal durumlariyle konuşmaları ve hareketleri arasında çelişme olmaması; § ❺ *jeol.* Aralarında aykırılık bulunmayan jeolojik tabakaların birbirini izlemesi; § ❻ *mat.* (a) Eşitlik, çakışma: *İki şeklin uygunluğu.* (b) Açıların değişmeden kaldığı bir izdüşüm sisteminin özelliği.

~ **çalışma uygunluğu,** ◘ **Çalışma.**

~ **sınıfı,** *mat.* ◘ **Sınıf.**

~ **yöntemi,** *mant.* Stuart Mill tarafından neden'i belirlemek için ortaya konmuş usullerden biri. *(Bu usul şöyle özetlenebilir: «İncelenen olayın iki veya daha çok durumunda ortak bir tek şart varsa, bütün durumların birbirine uymasını sağlayan bu tek şart neden'dir». Bu yöntem, fark yöntemi ve birlikte değişirlikler yöntemiyle doğrulanır ve tamamlanır).*

uygunsuz, s. < *uymak.* § ❶ Yakışık almayan, yaraşmayan: *Uygunsuz hareket.* [*Ing.* Misfit, unseemly, disagreeable, unsuitable; *Fr.* Inconvenable]; § ❷ Kötü davranışlarda bulunan, çirkin veya zararlı hareketler yapan: *Uygunsuz adam.*

~ **kadın,** *dey.* Kötü yola sapmış kadın. [*ing.* Prostitute; *Fr.* Femme de mauvaise vie, de mœur légères].

☆ *Eşanl.* **orospu.**

uygunsuzluk,-ğu, i. < *uymak.* § ❶ Yakışmayan davranış, uymazlık. [*Ing.* Impropriety; unsuitability, unseemliness; *Fr.* Inconvenance impropriété]; § ❷ Kötü hal, kötü davranış, kötülük yapma istidadı. [*ing.* Malevolence; *Fr.* Malfaisance]; ◉ **giyim uygunsuzluğu,** *psikopatol.* ◘ **Giyim.**

Uygur, öz. i. *etn.* Milâdın V-XI. yüzyıllarında Orta Asya'da büyük bir uygarlık kurmuş ve yazılı anıtlarla sanat eserleri bırakmış olan bir Türk kolu ve bu koldan olan kimse; [*ing.* Uighur, Uigur; *Fr.* Ouigour]; ◉ **dokuz** ~, *sosy.* ◘ **Dokuz:**

Uygurca, öz. i. *dilb.* Uygurlar arasında kullanılmış Türk dili lehçesi. [*Ing.* Uighur, Uigur, Uighurian, Uighuric; *Fr.* Ouigour].

uyku, i. *esk. T. udımak.* > *udık* > *udku.* § ❶ İnsan ve hayvanda bitkisel yaşantının sürüp gitmesiyle birlikte hayvansal yaşantının, yani dış âlemle olan ilgilenmenin ara vermesi hali olup gözlerin kapanması ve çok defa vücudun kendini koyuvermesiyle belirir: *Uykuya dalmak, Uykusu kaçmak;* [*Ing.* Sleep; nap; *Fr.* Sommeil]; § ❷ *mec.* ◘ **Aymazlık;** § ❸ Uyuma süresi: *Dört saatlik uyku;* § ❹ Uyuma arzusu, ihtiyacı: *Uykuya dayanamaz;* § ❺ *(Geniş anlamda)* Sakinlik, hareketsizlik ve dinlenmeyle geçen dönem: *Kışın tabiat uykudadır;* § ❻ *mec.* Gerçeği görememe; tehlikeyi sezmekten uzak olma durumu, dalgınlık; uyusukluk, tembellik. ☆ *Eşanl.* **gaflet;** § ❼ Bilgisizlik. [*Ing.* ve *Fr.* Ignorance]. ☆ *Eşanl.* **cehalet, cahillik;** § ❽ *masonluk.* Çalışması durmuş olan locanın veya kişinin durumu; § ❾ *zool.* Böceklerde gömlek değiştirmeden önce görülen durgunluk devresi; ◉ *(iş hk.)* ~**da olmak,** *mec.* Yürütülememek. [*Ing.* To be inactive *(affairs)*]; ◉ ~ **su açılmak (dağılmak),** *dey.* Uykusu gelmişken böyle bir hali kalmamak; [*ing.* To come out of sleepiness, to feel wide awake]; ◉ ~ **su ağır,** *dey.* Pek derin uyuyan; ◉ ~ **su ba-**

UYGUR ALFABESİ

Genel Alfabe			"Kutadgu Bilig de		Ses değeri
Sonda	Ortada	Başta	Başta	Sonda	
					a, e
					e
					ı, i
					o, u, v
					ö, ü
					b, p
					c, ç
					d, ð
					ğ (ع ɣ), h (χ)
					g, h, k
					k (j)
					l
					m
					n
					ŋ (geniz n'si)
					r
					s, ş
					t
					v
					w, f
					y
					z
					j
					Satır dolgusu

şına vurmak, *dey.* Uyuyamamaktan ötürü sersemlemek veya hırçınlaşmak; ◉ **~ su bölünmek,** *dey.* Yeterince uyuyamamışken uyanmak veya uyandırılmak; ◉ **~ su gelmek,** *dey.* *Uyumak gerekliğini duymak;* [*Ing.* To feel sleepy; *Fr.* Avoir envie de dormir]. ◉ **~ su kaçmak,** *dey.* Uyumak için yatmışken uyuyamamak; [*Ing.* Not to be able to sleep, to lose one's sleep]; ◉ **~ sunu almak,** *dey.* Yeteri kadar uyumuş olmak; [*Ing.* To have a good night's rest; *Fr.* Dormir son content]; ◉ **kış ~ su,** *biy.* ve *bot.* ◘ **Kış;** ◉ **yaz ~ su,** *zool.* Bazı hayvanların çok sıcak yaz günlerini uyku veya uyuşukluk arası bir dinlenme halinde geçirmesi; [*Ing.* Estivation; *Fr.* Estivation]; ☆ ☆ *Eşanl.* **estivasyon.**

~ bastırmak (basmak), *dey.* ◘ **Bastırmak.**

~ çekmek, *dey.* İyice uyumak; [*Ing.* To sleep, to sleep deeply; *Fr.* Dormir].

~ durak, *dey.* Dinlenme olanağı...

~ düzensizliği, *tıp.* Ruhsal bozukluklara bağlı olarak sık rastlanan bir belirti. *(Kişinin geç uykuya dalması veya uykusu süresince birkaç defa uyanması ile kendini belli eder)*...

~ gözünden akıyor, *dey.* Uykusu geldiği gözünden belli; [*Ing.* He is very sleepy, he is not able to keep his eyes open; *Fr.* Il tombe de sommeil].

~ hastalığı, *patol.* Uyku hastalığı kamçılısının doğurduğu, çeçesinekleriyle bulaşan ve Afrika'nın özellikle Kongo bölgesinde görülen öldürücü hastalık. [*Osm.* Dâ-ül-hader; *Lat. Trypanosomiasis gambiense; Ing.* Sleeping sickness, African sleeping sickness, African trypanosomiasis; *Fr.* Maladie du sommeil, trypanosomiase africaine, trypanose].

~ hastalığı kamçılısı, *zool. Trypanosomatidae* familyasından, insanlarda uyku hastalığı yapan bir hücreli ve kamçılı hayvan. [*Lat. Trypanosoma gambiense*].

~ hastalığı sineği, *zool* ◘ **Çeçesineği.**

~ ilâcı, *ecz.* Uyuyabilmek için alınan ilâç.

~ kestirmek, *dey.* Rastgele bir yere uzanıp veya dayanıp uyumak; [*Ing.* To have a nap].

~ tulumu, *dey.* § ❶ Çok uyuyan kimse; § ❷ Uyurken içine girilen tulum biçimindeki yatak.

~ tutmamak (tutmak), *dey.* Uyuyamamak (uyuyabilmek).

~ uykunun mayasıdır, *at.* Bedene gelen ilk uyku daha uzun bir uykunun mayası olur. İnsanın uyudukça uyuyası gelir.

~ vermek, *dey.* Uyku getirmek, uyutucu özelliği olmak.

uykucu, s. < *uyumak.* Uykuyu seven, çok uyuyan; [*Ing.* Fond of sleep, great sleeper; *Fr.* Dormeur, dormeuse].

uykulu, s. Uykusu olan, uykusunu almamış, uykuya doymamış; [*Ing.* Sleepy; *Fr.* Qui a sommeil; somnolent].

uykuluk,-ğu, i.§ ❶ *anat.* a) Timüs ve pankreas bezlerine verilen ortak ad; [*Ing.* Sweetbread of a lamb]; b) Kundaktaki çocukların avucunda biriken kir; [*Ing.* Scurf *(on the hands or head of an infant);* right, to agree; *Fr.* Se conformer]; § ❷ *mutf.* Kasaplık hayvanların iç organlarından elde edilen, beyne benzer beyaz ve yağlımsı bir bez. *(Pişirilmeden önce kaynar suya batırılır. Sonra soğuk suya konur. Kurulanıp ince derisi çıkarılır. Izgara ve fırınlısı yapılır).*

uykulu uykulu, z. Uykudan henüz kalkmış olup uyku sersemliği üzerinde iken...

uykusuz, s. § ❶ Uyumamış veya uykusunu almamış; *Uykusuz kaldım;* [*Ing.* Sleepless; *Fr.* Sans sommeil]. § ❷ Uykusuzlukla geçen: *Uykusuz geceler;* [*Ing.* Sleepless; *Fr.* insomniaque, banc, blanche]; § ❸ z. Uyumaksızın, uyumadan, uykusuz olarak: *Geceyi uykusuz geçirdim.* [*Ing.* Sleeplessly].

uykusuzluk,-ğu, i. *patol.* Uyku uyuyamama veya uyumamış olma hali; *ing.* Insomnia, sleeplessness, dyssomnia; *Fr.* Insomnie, manque de sommeil].

uylaşım*, i. *fels.* Saymaca bir şey kabul etmek için yapılan anlaşma... [*Ing.* Mukavele; *Ing.* ve *Fr.* Convention].

uyluk,-ğu, i. *esk. T. udlug. anat.* Kalçadan dize kadar olan bacak kısmı. [*Osm.* Fahz; *Lat. Femur; Ing.* Femur; Thigh; *Fr.* Cuisse]; ◘ *ŞEKİL: 16.*— **İNSAN ANATOMİSİ.**

~ kare kası, *anat.* Uyluğun derin katında bulunan küçük kat. [*Lat. Musculus quadratus femoris; Ing.* Quadrate muscle of thigh].

~ kemiği, § ❶ *anat.* Uyluktaki vücudun en kuvvetli kemiği olan kemik; [*Osm.* Azm-ı fahz; *Lat. Os femoris, femur; ing.* Thigh bone, femur; *Fr.* Os fémural]; § ❷ *zool.* Omurgalı hayvanlarda ard bacakların kalça kemeri ile diz kapağı arasında bulunan uzun bir kemik. [*Osm.* Azm-ı fahız; *Ing.* Femur; *Fr.* Fémur].

☆ *Eşanl.* **femur.**

~ kemeri, *anat.* Kalça ön üst dikeninden, çatı tümseğine uzanan telsel kordon. [*Ing.* Femoral arch].

☆ *Eşanl.* **Fallop bağı.**

~ sırt çizgisi, *anat.* Uyluk kemiğinin arka kenarı: *Bu kenar sivri ve pürtüklüdür ve üzerine birçok kas yapışır).*

~ siniri, *anat.* Bel sinirağının kalın dalı; uyluğun üst ve ön kısmında bellibaşlı dört dala ayrılır; kas-deri, dış yan siniri, kasderi iç yan siniri, uyluk dört başlı kasının siniri ve iç safen siniri. *(Bacağın uyluk üzerinde gerilmesini sağlayan sinirdir).* [*Lat. Nervus femoralis; ing.* Femoral nerve].

uyma, i. *zool.* Bir organizmanın çevresindeki şartlarda yaşayabilmesi için kendini değiştirmesi. [*Osm.* Intibak; *ing.* ve *Fr.* Adaptation]; ◉ **bireysel ~,** *psik.* ◘ **Bireysel.**

☆ *Eşanl.* **adaptasyon.**

~ mekanizması, *psik.* Bireyin çevresine uyarken yaptığı birbiriyle ilişkili bir takım eylemler.

uymak (i), f. *esk.T.*§ ❶ Bir şeyin bir yanı, başka bir şeyin bir yanıyla biçimi biçimine gelmek: *Bu kapak bu kutuya uydu.* [*Ing.* To fit, to suit; *Fr.* S'adapter, s'ajuster]; § ❷ Yakışmak, birbirini tutmak: *Bu şapka bu elbiseye uymamış. Bu renkler birbirine uymuş;* § ❸ Bir kimsenin veya bir şeyin sistemine göre davranmak: *Öğrencilerin okul düzenine uyması gerektir.* [*Ing.* To comply with, to adapt oneself, to abide, to follow, to accede to, to adhere to; *Fr.* S'adapter à une situation, s'accorder, suivre, obéir]; § ❹ nsz. Denk gelmek: *Pazarlık uymadı. Hesabıma uyarsa. Gün güne uymaz.* [*ing.* To come right, to agree; *Fr.* Se conformer].

uymazlık,-ğı, i. *jeol.* (a) Alttaki tabakalar üzerinde uyumsuz durumda bulunma. (b) Bir tabaka dizisinin, kendisine paralel olmayan daha eski tabakalar üzerinde yer alması.

~ yumrusu, *anat.* ◘ **Trokanter.**

uyruk*,-ğu, i. < *uymak.* Bir devletin bağımı altında bulunan kimse; [*Osm.* Tebaa; *Ing.* Subject, citizen; *Fr.* Sujet].

uyruklu*, i. *(Bir devletin)* uyrukluğunda bulunan.

uyruk luk*,-ğu, i. *(Bir kimsenin bir devlete)* Uyruk olma hali: *Bu adamın uyrukluğu anlaşılamadı.* [*Osm.* Tabiiyet; *Ing.* Citizenship; *Fr.* Nationalité].

uysal, s. < *uymak.* Uymakta güçlük çıkarmayan, yumuşak başlı; [*Ing.* Docile, pliant; conciliatory, easy-going; *Fr.* Docile].

~ evrenbilim, *fels.* ◘ **Evrenbilim.**

uysallaşmak, nsz. f. Uysal hale gelmek, uysal olmak. [*Ing.* To become supple; *Fr.* S'assouplir].

uysallık,-ğı, i. § ❶ Uysal olma hali. [*Ing.* Docility; *Fr.* Docilité]. § ❷ Uysalca davranış...

uyûb /uyûb/, i. *Osm.* < *Ar' esk.* ayb'ın çoğulu...

uyuklama, i. Uyuklamak eylemi. [*Ing.* Dozing, slumber; *Fr.* Assoupissement].

uyuklamak, f. nsz. Oturduğu yerde uykuya dalıp dalıp uyanır olmak; [*ing.* To doze; *Fr.* S'assoupir]

uyum*, i. < *uymak.* § ❶ Bir tümün parçaları arasında bulunan uygunluk; [*Osm.* Ahenk; *ing.* Harmony; *Fr.* Harmonie]; § ❷ *biy.* Bir cismin görünüşünü tam ağtabaka üzerine düşürebilmek için göz merceğinin dışbükeylik derecesini çoğaltıp azaltması olayı: *(Bu olay yüksek omurgalılarda olduğu gibi merceğin biçim değiştirmesiyle veya sade omurgalılarda ve kafadan-ayaklılarda olduğu gibi retina ile mercek arasındaki uzaklığın değişmesiyle sağlanır).* [*Osm.* Tetabuk, mutabakat; *ing.* Accommodation; *Fr.* Accomodation]; ☆ *Eşanl.* **akomodasyon.** § ❸ *gram.* Kelimelerde ünlülerin kalınlık, incelik, yuvarlaklık, düzlük veya açıklık, kapalılık bakımından birbirine uygun olması veya yan yana gelen ünsüzlerin yumuşaklıkta, sertlikte birbirine uyması hali olup **ünlü uyumu** ve **ünsüz uyumu** diye ikiye ayrılır; [*Ing.* Harmony; *Fr.* Harmonie]. ◉ **~ lu kıyı,** *coğr.* Kıyı boyunca uzanan kıvrım sıradağlarının her türlü eğilip bükülerek uzanışlarına uyan kıyı çizgisi; ◉ **~ lu olay,** *coğr.* Bir bölgedeki yeryüzü biçimleri ile bunları işleyen ve bugün de işlemekte olan olayların, bulunması; ◉ **biyolojik ~,** *psik.* ◘ **Biyolojik;** ◉ **büyük ünlü ~ u,** *gram.* ◘ **Büyük;** ◉ **dölüt-dölyatağı ~ u,** *(kadın-doğum)* Dölütün dölyatağının şekline uymasını sağlayan değişikliklerin tümü; ◉ **dölüt-leğen ~ u,** *(kadın-doğum)* Leğene girise ve gelişe hazırlık olmak üzere dölütün durusundaki değişikliklerin tümü; ◉ **elektriksel ~,** *elektrobiy.* Uyarma sürecine göre zayıf olan bir eşiğin, eşit süreli bir uyartıyle yükselmesi. [*ing.* Electrical accommodation; *Fr.* Accommodation electrique]; ◉ **göz ~ u,** *ott.* Değişik uzaklıkta ve değişik aydınlıkta net görmeyi sağlamak için gözün uğradığı değişiklik. [*ing.* Ocular accommodation; *Fr.* Accommodation de l'œil]; ◉ **yeniden ~,** *biy.* Bir hayvanın eskiden atalarının yaşadığı ortam veya yaşama şartlarına benzer yeni bir ortama veya yeni yaşama şartlarına uyumu. [*Ing.* Reaccommodation; *Fr.* Réaccommodation]; ◉ **zihinsel ~,** *psik.* Piaget'ye göre, organizmanın dış dünyaya uymak için değişmesine dayanan ve kendini dış dünya üstündeki etkinin organizma ile ilgili etkilerinde değişmesiyle sonuçlanması biçiminde ortaya koyan süreç. [*Ing.* Mental accommodation; *Fr.* Accommodation mentale].

~ eşitsizliği, *opt.* Her iki gözün farklı bir uyum yeteneği göstermesi. [*Ing.* Aniso-accommodation].

~ maddesi, Organizmada başka bir hayvan türünden bağışıklık maksadı ile sokulan hücresel ürünlere karşı beliren madde; [*ing.* Adaptation product].

☆ *Eşanl.* **reaksiyon maddesi.**

~ atroması, *dokb.* ◘ **Stroma.**

uyumak, nsz. f. *esk. T. udımak.* § ❶ Uyku halinde olmak: *Çocuk uyuyor. «Su uyur, düşman uyumaz»* [*ing.* To sleep, to go to sleep; *Fr.* Dormir; reposer, coucher]; § ❷ İlâç alarak ağrı durmayacak kadar derin uykuya varmak; *Ameliyat olacak hastalar kloroform veya eter koklatılarak uyutulur;* § ❸ *mec.* Arkası aranmaz bir halde kalmak: *Bizim iş hâlâ uyuyor;* [*Ing.* To make no progress; *Fr.* S'endormir]. § ❹ *mec.* Çevresindeki olayları sezmez olmak; § ❺ *mec.* Ölmüş olmak: *Ecdadımızın uyuduğu topraklar...* ◉ **uyuyan yılanın kuyruğuna basmak,** *dey.* Kötü bir kimsenin yeni bir kötülük yapmasına fırsat vermek.

uyumlu, s. § ❶ Uyumu olan. [*Osm.* Ahenkli; *ing.* In tune, harmonious; in accord, in order; *Fr.* Harmonieux,-euse, concordant, -ante]; § ❷ *jeom.* Bir kıyı engebesindeki tabakaların eğimine paralel olarak yol alan akarsuya denir; § ❸ *müz.* Bir uyum meydana getiren: *Uyumlu akortlar, aralıklar.*

~ koyak, Suları, ilkel eğim yönünde akan koyak; [*ing.* Consequent valley; *Fr.* Vallée conséquente].

~ sokulma, Koşut durumda, katmanlar arasına sokulmuş magmatit kütlesi.

uyumsuz, s. Uyumu olmayan [*Osm.* Ahenksiz; *Ing.*Inharmonious, discordant, out of tune;*Fr.*Inharmonieux,-euse, discordant,-ante] ◉ **~luk yüzeyi,** İki katman grubunu birbirinden ayıran, aşınma veya süreksizlik yüze-

yi; [*İng.* Surface of unconformity; *Fr.* Surface de discordance].
~ kıvrımlar, özdeş derecede plastik olmayan tabakaların, yan basınçlarla iç içe yaptıkları, eksenleri özdeş düzlem içinde olmayan uyumsuz kıvrımlar; [*İng.* Disharmonic folding; *Fr.* Plissements disharmonique].
~ kıyı, *coğr.* Kıyı boyundaki dağları dar bir açı ile kesen kıyı çizgisi. [*İng.* Concordant coast line; *Fr.* Côte longitudinale].
~ olay, *coğr.* Bir bölgede bugün işlemekte bulunan dış güçlerle açıklanamayan, bu yüzden geçmiş jeoloji çağlarında orada işlemiş güçlerle açıklanması mümkün olan olaylar...
~ sokulma, Sınırları, komşu kayaçlarındaki katmanlaşmayı veya yapraklaşmayı anine kesen magmatit kütle; [*İng.* Discordant pluton; *Fr.* Roche plutoienne discordante].
~ tiyatro, *tiy.* Alışılmış tiyatro kurallarına karşı çıkan, insanın çevresiyle anlaşamazlığını usdışı kuruluşu içinde, karanlık ve anlaşılmaz bir anlatım içinde veren tiyatro türü...

uyumsuzluk,-ğu, i. Uyumu olmama hali; [*Osm.* Ahenksizlik; *İng.* Lack of harmony, discord; *Fr.* Discorde, discordance]; ◉ **heyecansal** ~, *psik.* ◘ **Heyecansal.**

uyunmak, özs. f. Herhangi biri uyumak: *Bu saatte uyunur mu?*

uyuntu, s. < *uyunmak*, ◘ **Uyuşuk.**

uyur, s. < *uyumak*. § ❶ Uyuyan; [*İng.* Sleepy, lethargic; *Fr.* Somnolent,-ente]. § ❷ Durgun *(su)*. [*İng.* Dormant, still; *Fr.* Stagnant,-ante].

uyur gezer*, b. s. ve i. < *uyumak*. Uykusunda kalkıp gezen ve bundan haberi olmayan *(ruh hastası)*. [*Osm.* Sairfilmenam; *İng.* Somnambulist, somnambulant, sleepwalker; *Fr.* Somnambule].

uyur gezerlik,-ği, b. i. Uyku süresinde insanın hareket etmesi, yürümesiyle belirlenen rahatsızlık... [*Osm.* Seyr filmenam; *İng.* Somnambulism; *Fr.* Somnambulisme].

uyuşkan, s. < *uyuşmak*. Herkesle veya her şeyle kolayca uyuşabilen. [*İng.* Good-natured, easy-going, accommodating; *Fr.* Accommodant,-ante, traitable].

uyuşma, i. Uyuşmak eylemi; [*Osm.* Mutabakat; *İng.* Accord, compromise, conformity, congruity; *Fr.* Entente, arrangement, accord]. ◉ ~ lı **sayılar**, *mat.* ◘ **Sayı**; ◉ **hareket** ~ sı, *sin.* ◘ **Hareket**; ◉ **takvimlerin** ~ si, *kronoloji*, Tarihlerin tespiti amacıyle, birinden ötekine geçebilmek için gregoryen takvimi ve Jülyen veya cumhuriyetçi takvimini karşı karşıya gösteren tablo.

uyuşmak[1], nsz. f. Soğuk veya basınç yüzünden geçici olarak vücudun bir yerinde duyum ve devinim azalmak: *Soğuktan ellerim uyuştu*; [*İng.* To become numb or insensible; *Fr.* S'engourdir].

uyuşmak[2] (-le), nsz. f. § ❶ Her konuda birbirine uymak: *Bu çiftin uyuşacağı umulmazdı*. [*Osm.* İmtizaç etmek; *İng.* To get on well together; to blend with something; *Fr.* Bien vivre avec; s'accoutumer]. § ❷ nsz. Bir iş üzerinde birbirine uymak: *Alıcı ile satıcı beş bin liraya uyuştular*. [*Osm.* Mutabık kalmak; *İng.* To come to a mutual understanding, afreement, conformity; *Fr.* Conformité].

uyuşmazlık,-ğı, i. < *uyuşmak*. § ❶ Düşünce aykırılığından geçinemezlik. [*İng.* Discord, dispute; conflict, controversy; *Fr.* Désaccord]. § ❷ *ecz.* Bir kazaya sebep olabileceğinden dolayı iki veya daha fazla ilâcı bir arada kullanma imkânsızlığı; § ❸ *huk.* Bir çekişme konusu hakkında iki yargı mercii arasında çıkan ihtilâf; § ❹ *patol.* Bir kişide bazı hastalıkların bir arada bulunma imkânsızlığı; ◉ **gamet uyuşmazlığı**, *biy.* Döllenmemiş bir yumurtanın başka türden bir spermatozoidle döllenme imkânsızlığı; ◉ **gizli** ~, *huk.* Tarafların iradeleri dışında oluşan uyuşmazlık; ◉ **hak uyuşmazlığı**, *iş. huk.* ◘ **Hak**[2] **iş** ~ları, *iş.huk.* ◘ **İş**; ◉ **olumlu** ~, *huk.* Her iki mahkemenin de kendisini söz konusu ihtilâfta yetkili görmesi; ◉ **olumsuz** ~, *huk.* Her iki yargı merciinin de kendisini söz konusu ihtilâfta yetkisiz görmesi.
~ **mahkemesi**, *huk.* Adlî idarî ve askerî yargı organları arasında çıkabilecek bir davaya bakmak konusundaki yetki uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemek üzere kurulan mahkeme; [*İng.* The court of Jurisdictional disputes; *Fr.* Tribunal de conflits].

uyuşturan balığı, b. i. *zool.* ◘ **Torpilbalığı.**

uyuşturan balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının. Köpek - balıkları *(Selachii)* takımının Örtülü - omurlular *(Tectospondyli)* alt takımına giren bir familyası. Vücutları geniştir. Derileri düz olur. Ağızları karın bölgesindedir. Kuyrukları kısa ve kalındır. Göğüs ve sırt yüzgeçleri arasında elektrik organları vardır. Doğururlar. **Torpil balığı** *(Torpedo marmorata)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *İng. Torpedinidae*; *Fr.* Torpédinidés].

uyuşturma, i. *zool.* Uyuşukluk. Canlıyı, uyuşturucu maddeler vererek bilinçsiz veya baygın hale getirme. [*Osm.* İptal-i his, Hissi iptal; *İng.* Narcotization; *Fr.* Anesthésie].
☆ *Eşanl.* **narkotizasyon, anestezi.**

uyuşturmak[1], (-i), f. Uyuşmasını sağlamak, duymaz hale getirmek: *Uyuşturucu ilâçlar*. [*İng.* To (be)numb; *Fr.* Engourdir].

uyuşturmak[2] (-i, -le), f. Anlaşmalarını sağlamak. [*İng.* To conciliate, to reconcile; *Fr.* Concilier, mettre d'accord].

uyuşturucu, s. < *uyuşturmak*. Uyuşturma niteliğinde olan; [*Osm.* Münevvim; *İng.* Narcotic, benumbing; *Fr.* Narcotique].
~ madde, Morfin, kokain, eroin, afyon, esrar gibi duyumlara uyuşukluk veren maddeler; [*Osm.* Madde-i münevvime; *İng.* Narcotic substance, narcotic; *Fr.* Narcotique].
☆ *Eşanl.* **narkotik.**
~ **madde tiryakiliği**, *tıp.* ◘ **Toksikomani.**

uyuşuk, s. < *uyuşmak*. § ❶ Uyuşmuş, duymaz ve hareket edemez duruma gelmiş [*İng.* Numb insensible; *Fr.* Engourdi]; § ❷ Gevşek ve tembel. [*İng.* Indolent, lazy; *Fr.* Engourdi, paresseux,-euse].
~ **dil**, *tıp.* Dilin uzun süre tam hareketsiz kaldığı durumlarda, melankoli, ağır tifo gibi hallerde aldığı değişik görünüm. *(Kanarlarında dişlerin izlerine rastlanır).*

uyuşukluk,-ğu, i. < *uyuşmak*. § ❶ Uyuşuk olma hali. Vücudun bir kısmının veya tamamının geçici olarak hareketten yoksun kalması. [*İng.* Numbness; insensibility; *Fr.* Engourdissement]; § ❷ *psik.* Ruh, zihin, v.b. de durgunluk; [*İng.* Lethargy; *Fr.* Torpeur] § ❸ Miskinlik, tembellik; [*İng.* Indolence, laziness; *Fr.* Paresse]; ◉ **derin** ~, *psikopatol.* Ruhî menşeli, hareket tutukluğu hali.

uyuşum, i. < *uyuşmak*. *sin.* İki çekim arasında hareket, anlam, ışıklık, dekor, donatım, oyun bakımından aykırılık olmama durumu. [*İng.* Match, intercut; *Fr.* Raccord].

uyuşumsuz, s. Kulağa hoş gelmeyen bir ses için kullanılır.
~ **akor**, *müz.* Tutarlı bir armoni anlayışıyle bağdaşmayan ve tutarlı bir duygu yaratmayan akor.

uyuşumsuzluk,-ğu, i. § ❶ Bir araya getirilen nesnelerin, özellikle de fikirlerin birbirini tutmaması. [*İng.* ve *Fr.* Dissonance]; § ❷ *ed.* Bir yazıda, özellikle de şiirde, ses bakımından bağdaşmayan hecelerin veya kelimelerin yan yana getirilmesi; § ❸ *res.* Birbirini tutmaz gibi görünen renklerin bir arada kullanılması; § ❹ *müz.* İki sesin tek ses kanısını verecek biçimde kaynaşması; [*İng.* ve *Fr.* Dissonance].
☆ *Eşanl.* **disonans.**

uyutmak (-i), f. § ❶ Uyumasını sağlamak, uyur hale koymak. [*İng.* To make sleep, *Fr.* Endormir]; § ❷ *mec. (Acı, keder, hk.)* Hafifletmek. [*İng.* To assuage; *Fr.* Assoupir].

uyutucu, s. < *uyutmak*. § ❶ Uyku sağlayıcı, uyku getirici; *Uyutucu ilâç*. [*İng.* Soporific; *Fr.* Soporifique]. § ❷ *mec.* Uyku getirecek derecede can sıkıcı. [*İng.* Boring, tedious, tiresome, dull; *Fr.* Ennuyeux,-euse].

uyuz, i. *esk.T.* § ❶ *patol.* Uyuzböceğinin, üst derinin altına girerek yaptığı, kaşıntılı, kabuklu çıbancıkların ortaya çıkmasiyle tanınan deri hastalığı. [*Osm.* Cereb; *Lat. Scabies; İng.* Itch; *Fr.* Gale]. ☆ *Eşanl.* **uyuz sayrılığı**; § ❷ *fitopatol.* Bitkilerin dış dokularında kabarcıklar meydana getiren bir bitki hastalığı. *(Patates yumrularında Spongospora subterranea adlı mantarın ve Streptomyces scabici adlı aktinomisetin sebep olduğu iki çeşit uyuz meydana gelir).* [*Osm.* Ur; *İng.* Scurf; *Fr.* Gale] ☆ *Eşanl.* **gal**; § ❸ *zool.* ◘ **Uyuzböceği**; § ❹ s. Bu hastalığa tutulmuş olan; [*Osm.* Cerban; *İng.* Itchy, scabby; *Fr.* Galeux,-euse]; § ❺ *mec.* Beceriksiz, pısırık; ◉ **armut yaprak** ~ u, *zool.* Keneler *(Acarina)* takımının Yaprakuyuzugiller *(Eriophyidae)* familyasından bir tür. Uzunluğu 2 mm. olur. Armut yapraklarına zarar verir. [*Lat. Phytoptus piri; Fr.* Phytopte]; ◉ **bağ yaprak** ~ u, *zool.* Keneler *(Acarina)* takımının. Yaprakuyuzugiller *(Eriophyidae)* familyasından 0,14-0,16 mm. boyunda bağlara zarar veren bir eklembacaklı türü; [*Lat. Eriophyes vitis; Fr.* Ériophyes]; ◉ **erik dal** ~u, *zool.* Keneler *(Acarina)* takımının, Yaprakuyuzugiller *(Eriophyidae)* familyasından bir uyuzböceği. Dallarda galeriler açarak zarar yapar. [*Lat. Eriophyes phloeoptes; Fr.* Ériophyes]; ◉ **kara** ~, *patol.* ◘ **Karauyuz**; ◉ **Norveç** ~ u, *paraz.* ◘ **Norveç.**
~ **böceği**, *zool.* ◘ **Uyuzböceği.**
~ **merhemi**, Uyuza karşı kullanılan kükürtlü bir çeşit merhem; [*Osm.* Merhem-i cereb; *İng.* Itch ointment; *Fr.* Pommade antipsorique].
~ **olmak**, *arg.* a) Parasız kalmak: *Işler kesat be abi, yok ki bir yahnilik (enayi) uyuzuz işte*; [*İng.* To be penniless]; b) Çok kızmak, öfkelenmek: *Herifçioğlu kantarlıyı duyunca uyuz oldu.*
~ **otu**, *bot.* ◘ **Uyuzotu.**
~ **sayrılığı**, *patol.* ◘ **Uyuz**[1]
~ **sineği**, *zool.* ◘ **Kaplanböcek.**

uyuz böceği, b.i. § ❶ *zool.* Örümceğimsiler *(Arachnoidea)* sınıfının, Keneler *(Acarina)* takımının, *(Sarcoptidae)* familyasından, bir eklembacaklı türü. Sırt bölgesinde siyri uçlu diken ve tüyler bulunur. Dişisi insanların üst derisinde 1 sm. uzun olan tüneller açarak uyuz hastalığına sebep olur. Çok küçüktür; [*Osm.* Hâmme-i cereb; *Lat. Sarcoptes scabiei; İng.* Itch mite; *Fr.* Sarcopte de la gale]; § ❷ Bitkilerde uyuz[2] meydana getiren böceklere verilen genel ad.

uyuz böceğigiller, ç.i. *zool.* Örümceğimsiler *(Arachnoidea)* sınıfının, Keneler *(Acarina)* takımından, memelilerle kuşlarda uyuz etkeni olarak yaşayan, küçük ve tombul gövdeli akar familyası. [*Lat.* ve *İng. Sarcoptidae*; *Fr.* Sarcoptidés].

uyuzlanmak, f. *arg.* Kumarda hileden kuşkulanmak... [*İng.* To become irritated; to become suspicious; *Fr.* Soupçonner].

uyuzlaşmak, nsz. f. § ❶ Tüyleri döküldüğü için çirkin görünüşlü bir hal almak: *Kedi uyuzlaştı*; § ❷ Beceriksizleşmek, pısırıklaşmak.

uyuzluk,-ğu, i. § ❶ Uyuz olma hali; § ❷ Beceriksizlik, pısırıklık.

uyuz otu, b.i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Tarakotugiller *(Dipsacaceae)* familyasından, bir veya çok yıllık otsu bitki. Meyva tepesinde, çanak şeklinde yayık olan zarımsı bir epikaliks ile 5 kılçıktan yapılmış bir kaliks bulunur. Birçok türü vardır. Yabanî türleri genellikle kumlu yerlerde yetişir. Bazı türleri kültüre alınmıştır. Eskiden uyuz hastalığına karşı kullanılırdı. Türkiye'de yetişen türleri: ***S. arvensis, S. rotata*** **ve küçükbaşlı uyuzotu** *(S. columbaria)*. [*Osm.* Haşişet-ül-cereb; *Lat. Scabiosa; İng.* Scabious; *Fr.* Scabieuse]. ◘ *ŞEKİL: 130* — **ÇİÇEKLER** I.
☆ *Eşanl.* **şeytanotu, keçiotu, kumotu.**

uyuz sineği, b.i. *zool.* ◘ **Kaplanböcek.**

uz[1], s. *esk.T. h.d.* § ❶ iyi, varar, uygun: *Eli uz;* [*İng.* Good; *Fr.* Bon]. § ❷ İşinin eri. [*İng.* Able, adroit, clever. [*Fr.* Habile]; § ❸ Düzgün, açık ve ereğe uygun *(anlatış)*, [*Osm.* Fasih; *İng.* Correct and clear; *Fr.* Correctement]; § ❹ Yumuşak huylu, uysal, sessiz, uslu, sakin. [*İng.* Quiet, well-behaved].
☆ *Karş.* **yavuz.**

uz², z. Masallarda söylenen **az gitti uz gitti, dere tepe düz gitti** tekerlemesinde geçer.

uza.devim, b. i. Kimi yazarların, karyokinez sonunda çekirdeğin yaptığı hareketlere verdikleri ad. [*Ing.* Telekinesis; *Fr.* Télékinésie].
☆ *Eşanl.* **telekinezi.**

uza.duyum*, b.i. *psik.* Uzaklardaki bir olayı, bilinmeyen ve doğaüstü sanılan bir araçla duyma hali. [*Ing.* Telepathy; *Fr.* Télépathie].
☆ *Eşanl.* **telepati.**

uza.görüm*, b.i. *fiz.* Fotoelektrik hücre adı verilen bir ampulün ve elektromanyetizma dalgalarının yardımıyla pek uzakta bulunan bir cismin görüntüsünü elde etme; [*Ing.*Television; *Fr.* Télévision].
☆ *Eşanl.* **televizyon.**

uzak,-ğı, s. *esk. T.* § ❶ Gidilmesi çok süren: *Orası uzaktır, yayan gidilmez. Uzak memleket. Uzak bir istikbalde.* [*Ing.* Far, distant, remote; *Fr.* Lointain, loin]; ☆ *Karş.* **yakın**; § ❷ Arada çok zaman bulunan: *Uzak bir gelecekte neler olacağı bilinemez. Bunlar, olayların uzak sebepleridir.* [*Ing.* Far, off, peripheral; *Fr.* Lointain, éloigné]; ☆ *Karş.* **yakın**; § ❷ Eli, gücü veya hükmü yetişmez: *O böyle işlerden pek uzaktır;* § ❸ Olasılığı az olan: *Ben bu işi çok uzak görüyorum.* [*Ing.* Improbable; *Fr.* Improbable]; § ❸ Ayrı, birbiriyle ilgisi olmayan: *Kötülük o adamdan çok uzaktır;* § ❸ i. Uzak yer: *Uzakta oturmak;* § ❷ z. *Uzak durmak;* ⊙ **uzağı görmek**, lieride ne olacağını kestirmek; ⊙ ~ **lara gitmek**, *mec.* Konudan ayrılmak; ⊙ ~ **tan bakmak**, *dey.* Bir olaya karşmamak, seyirci kalmak. [*Ing.* Not to mix in, to be aloff]; ⊙ ~ **tan merhaba**, *dey.* Samimî olmak istemediğini belirtmek için kullanılır; ⊙ ~ **tan uzağa**, *dey.* Pek uzaktan, ilgi derecesi çok az olan; ⊙ **eş** ~, ◘ **Eşuzak.**
~ **akraba**, *dey.* Yakınlık veya ilgi derecesi az olan akraba.
~ **benzeşme**, *gram.* Bir kelimede bir sesin uzakta bulunan başka bir sesi etkilemesi.
~ **benzeşmezlik**, *gram.* Bir kelimede yan yana bulunmayan iki aynı sesten birinin değişikliğe uğraması...
~ **çekim**, *sin.* Bir yerin kule, tepe, uçak gibi yüksekçe ve çok uzaktan alınmış çekimi. [*Ing.* Extreme long shot; *Fr.* Plan très grand ensemble].
~ **durmak**, *dey.* Karışmamak, yaklaşmamak. [*Ing.* To keep at a distance; not to mix in, to be aloof].
~ **görmez**, *oft.* ◘ **Uzakgörmez.**
~ **mesafeli ateşler**, *ask.* Düşmana kayıp verdirmek, ilerlemesini geciktirmek ve tertibatını bozmak amacıyla, düşmandan mümkün olduğu kadar önce davranarak, onu ateş altına almak için yapılan atışlar.
~ **olan**, *anat.* ◘ **Pistal.**
~ **tonlar**, *müz.* Komşu veya yakın tonlar'ın karşıtı olarak kullanılan terim. *(İki ton, aralarındaki ortak notaların sayısı ne kadar az olursa olsun, biribirinden o derece uzak olur; tonikleri aynı olursa veya tonikleri aynı olan akortlarla ilişkileri çok sıkı olursa uzaklık dereceleri de o kadar az olur. Tonların yakınlık veya uzaklıkları, beşli aralık çevrimleri'ne göre belirtilir).*
~ **yerin salığını kervan getirir**, *at.* Uzakta bulunanın en doyurucu haberini, yanlarından gelen kimseler getirir.
~ **yol kaptanı**, *den.* ◘ **Kaptan.**
~ **yol seferi**, *den.* Deniz ticaretine bütün dünya denizlerini kapsayan sefer alanı. *(Türk Deniz Ticaretinde Karadeniz ve Akdeniz dışındaki denizlere yapılan sefer).*
~ **yol zabiti**, *den.* Elinde bütün dünya denizlerinde seferlere katılabilecek meslek belgesi bulunan ticaret gemisi zabiti.

Uzak doğu, b. i. *coğr.* Doğu Asya ülkeleri ile Malezya takımadalarını içine alan coğrafya bölgesi; [*Ing.* Far East; *Fr.* Extrême-Orient].

uzak.görmez, b. s. *tıp.* Uzak bir cisimden göze gelen ışınların ağ kata ulaşamadan imge meydana getirerek bulanık bir biçimde görmeye sebep olan *(göz hastalığı).* [*Osm.* Kasirülbasar; *Ing.* Shortsighted, Myope; *Fr.* Myope].
☆ *Eşanl.* **miyop.**

uzak.görmezlik,-ğı, b. i. Uzakgörmez olma hali; [*Ing.* Shortsightedness, myopia; *Fr.* Myopie].

uzaklaşma, i. § ❶ Uzaklaşmak eylemi; § ❷ *mat.* Hareketli bir noktanın, sabit bir eksen veya sabit bir noktadan ayrılması; § ❸ *meteor.* ◘ **Iraksama.**
~ **hızı**, *trm.* Savak geçidinden aşağıya dökülen suyun uzaklaşma hızı...
~ **yayı**, *mek.* Bir dişli çark temel dairesi üzerinde iki dişin tepe noktasından uzaklaşırken temas halinde bulundukları yay. [*Ing.* Arc of recess].

uzaklaşmak,(-den), f. § ❶ *(Bir şeyden ayrılıp)* Uzağa gitmek. [*Ing.*To recede into a distance, to be far away; *Fr.* S'éloigner, s'écarter]; § ❷ Bir şeyden veya kimseden ayrılmak, bırakmak: *Ben o işten uzaklaştım. O adamdan uzaklaşmış;* § ❸ *res.* Perspektifin etkisiyle, bir tablonun, seyircinin gözünden uzaklaşıyor gibi görünmesi: *Tablo fonunun uzaklaşması.*

uzaklaştırıcı, i. *anat.* Bir bacak veya herhangi bir bölgeyi dışa doğru çeken kas; [*Osm.* Müba'id; *Ing.* Abductor; *Fr.* Abducteur].
☆ *Eşanl.* **abdüktör.**

uzaklaştırmak (-den, -i), f. *(Bir şeyden ayırıp)* Uzağa sürmek. [*Ing.* To remove; *Fr.* Enlever, éloigner].

uzaklık,-ğı, i. § ❶ Uzak olma hali. [*Ing.* Remoteness; *Fr.* Eloignement]; § ❷ *mat.* İki nokta arasındaki uzay ölçümü. [*Osm.* Mesafe; *Ing.* ve *Fr.* Distance]; ⊙ **açı uzaklığı (açısal** ~**)**, *astr.* Herhangi iki yıldızdan çıkıp bir görmenin gözüne ulaşan iki ışının meydana getirdikleri açının derecesi. [*Osm.* Bu'd-ü müzevva; *Ing.* Angular distance; *Fr.* Distance angulaire]. ⊙ **aydınlatma uzaklığı**, *tiy.* ◘ **Aydınlatma;** ⊙ **başucu** ~, *astr.* ve *mat.*◘ **Başucu;** ⊙ **eş** ~, *topogr.* ◘ Eşuzaklık; ⊙ **günberi uzaklığı**, ◘ **Günberi;** ⊙ **hiperfokal** ~, *fot.* ve *opt.* ◘ **Hiperfokal;** ⊙ **kutup uzaklığı**, *astr.* ◘ **Kutup;** ⊙ **odak uzaklığı**, *mat.* ◘ Odak; ⊙ **patlama uzaklığı**, *elek.* ◘ Patlama;
~ **modülü**, *astr.* Bir gökcisminin salt parlaklığı *m* arasındaki fark, *(bu fark cismin bizden olan uzaklığının ölçüsüdür);* ⊙ **odak uzaklığı**, *mat.* ◘ Odak; ⊙ **patlama uzaklığı**, *elek.* ◘ Patlama; ⊙ ~ **noktası**, *mim.* ◘ Nokta.
~ **noktası**, *mim.* ◘ Nokta.
~ **ölçer**, *sin.* Filme alınacak cismin merceğe olan uzaklığını bulmakta kullanılan cihaz.
~ **ölçme âleti**, *fot.* Fotoğrafçılıkta objektif ile konu arasındaki uzaklığı ölçmeğe, bu suretle objektifin odak ayarını yapmağa ve buzlu cam üzerinde netliğin otomatik olarak sağlanmasına yarayan âlet. [*Ing.* Telemeter; *Fr.* Télémètre].

uzaksamak (-i), f. Uzak saymak. [*Osm.* Istib' at etmek. [*Ing.* To deem unlikely; *Fr.* Trouver lointain, éloigné].

uzaktan, z. İlgi derecesi az olan: *Uzaktan akraba.* [*Ing.* From far off; *Fr.* Eloigné, de loin].
~ **bakmak (seyirci kalmak)**, *dey.* Seyirci gibi davranıp karışmamak. [*Ing.* To look on from a distance; to take no part].
~ **çalıştırma**, *sin.* Bir alıcının uzak bir yerden çalıştırılabilmesi durumu. [*Ing.* Remote control; *Fr.* Commande à distance].
~ **denetleme kutusu**, *tiy.* Bir uzmanın sahne dışından veya kulisten yönettiği ışık ve ses denetleme kutusu.
~ **dizgi**, ◘ **Dizgi.**
~ **kumanda**, *sibern.* ◘ **Kumanda.**
~ **renk değiştirme**, *tiy.* Uzaktan, renk değiştirmede kullanılan otomatik düzen.
~ **uzağa**, *dey.* § ❶ İlgisi pek az olan; *Uzaktan uzağa tanışıklığımız var;* § ❷ Pek uzaktan (duyulan): *Uzaktan uzağa bir ses geldi.* [*Ing.* Very distant, far away; *Fr.* De loin en loin].

uzaltmak,(-i), f. Bir şeye bir kısım daha ekleyerek uzaklaştırmak.

~ **tahtası**, Bir masayı daha uzunlaştırmak için takılan ve eklenen tahta.

uzam*, i. < *uzamak. mat.* ve *fels.* Bir şeyin uzayda doldurduğu yer; [*Osm.* Hayyiz, vüsat, imtidat; *Ing.* ve *Fr.* Volume, étendue].

uzama, i. § ❶ Uzamak eylemi. [*Ing.* lengthening, extension; elongation; *Fr.* Allongement]; § ❷ *bot.* Sapın ve hücrelerin uzunlamasına büyümesi. *(Bu uzama hücrelerden oluşan sürgen dokudan oldukça uzak kısımlardan meydana gelir);* § ❸ *met.* Maden ve alaşımların, büyük çekme kuvvetlerinin etkisinde kaldıkları zaman gösterdikleri uzayarak şekil değiştirme özelliği; § ❹ *patol.* Bir kiriş, bağ, kas veya sinirin uzunluğunun artması; ⊙ **akma** ~ **sı**, *met.* Normal veya normalden yüksek sıcaklıklarda sürekli bir gerilme etkisinde kalan malzemenin zamana bağlı olarak geçirdiği yavaş şekil değişikliği.
~ **kovanı**, *döş.* Bir parçası ötekinin içine dalarak borunun uzamasını karşılayan uzama parçası.

uzamak, nsz. f. *esk.T.* § ❶ Uzun olmak: *Gece uzadı.*[*Ing.*To grow longer; *Fr.*S'allonger]; § ❷ Çok zaman tutmak, uzun sürmek: *Bu iş uzadı;* § ❸ Boyca büyümek: *Çocuk kısa zamanda uzadı;* § ❹ Uzaklarda da devam etmek, uzanmak: *Yollar, sıradağlar kilometrelerce uzuyor.*

uzamış, s. *mat.* Bazen bir geometrik şeklin biçimini belirtmek için kullanılır. *(Bir elips küçük ekseni çevresinde döndüğü zaman bir basık elipsoid, büyük ekseni çevresinde döndüğü zaman da bir uzamış elipsoid meydana getirir).*

uzangaç, s. Öz gücüyle uzayabilen. *(Özellikle omurgalıların dili için kullanılır: Kertenkelenin dili uzangaçtır).*

uzanım*, i. < *uzanmak.* § ❶ *fiz.* Titreşim halinde bulunan bir noktanın, herhangi bir anda titreşim merkezinden uzaklığı; [*Osm.* Tetavül; *Ing.* Lengthening, extension; *Fr.* Elongation]. § ❷ *astr.* Güneşten uzaklığı yerinkinden daha az olan bir gezegenin, güneşten açı uzaklığı yerden en çok göründüğü zamanda bu açının değeri. [*Osm.* Beynunet-i azamiye; *Ing.* Digression; *Fr.* Elongation]; ⊙ **batı** ~ **ı**, ◘ **Batı;** ⊙ **doğu** ~ **ı**, *astr.* ◘ **Doğu.**

uzanış, i. < *uzanmak. coğr.* Yerinden oynamış, yatay durusları bozulmuş tabakaların yönü.

uzanmak (-e), f. *esk.T.* § ❶ Boylu boyunca yatmak. [*Ing.*To stretch oneself out; *Fr.*S'étendre]; § ❷ Yolunu uzatmak: *Ta köye kadar uzandık;* § ❸ Bir şeye erişmek üzere kolunu uzatmak: *Kitap için uzanıverdim;* [*Ing.* To be prolonged or extended]; § ❹ nsz, f. Biraz uyumak için soyunmadan yatmak: *Ben biraz uzanacağım;* § ❺ Ulaşmak, uzamak: *Bu ip oraya kadar uzanamaz. (Nesneler hk.)* Boylu boyunca serili durmak: *Sarı saçları omuzların üzerinde uzanıyordu;* § ❻ Bir dizi meydana gelmek.

uzanmalık,-ğı, i. Üzerine uzanılan koltuk, uzun kanape. [*Ing.* Lounge-chair; *Fr.* Chaise longue].

uzantı, i. < *uzanmak.*§ ❶ Kimi şeylerin bir yerinde görülen uzamış kısım. [*Osm.* Istıtale; *Ing.* Extension; *Fr.* Prolongement]; § ❷ *bahç.* Bir ağacın ana dalının veya yan dallarının devamı olarak uzayan tel; ⊙ **kısa** ~, *dokb.* Nöronlarda, aksonun çıktığı yerin karşıt tarafında gövde kısmından çıkan sitoplazma uzantısı; ⊙ **özek** ~ **ları**, *bot.* Özeğin eklentisi imiş gibi görünen öz ışınlarına verilen ad; ⊙ **hemal** ~, *zool.* ◘ Hemal.
~ **damar**, *coğr.* Bir damarın içinden geçtiği taşın aralarına, kama, dil veya dal biçiminde girmiş olan uzantısı. *(Püskürük taşların bulunduğu yerlerde bunlara çok rastlanır).* [*Ing.* ve *Fr.*.Apophyse].

uzatılmak, nsz. f. Uzatmak eylemine konu olmak.

uzatım, i. < *uzatmak.* Anlatımı güçlendirmek için aynı cümle içinde aynı anlamlı terimleri kullanma: *Gözümle gördüm.*

uzatma, i. § ❶ Uzatmak eylemi; [*Ing.* Extension; *Fr.* Extension, prolongement, prolongation; allongement]; § ❷ *gram.* Ünlülerin uzun söylenişi; § ❸ Bir ucu kıyıya bağlı ol-

duğu halde denize uzatılıp bırakılarak kullanılan balık ağı; § ❶ *müz.* (a) Yeni bir akorun girmesine rağmen, bir önceki akorun noktalarından birini veya birkaçını baş sesin üstünde duyurmaya devam etme. (b) Klavsencilerin parçanın karakterine anlam katmak için notaları biraz geciktirerek duyurması. (c) Füg'de, konunun son kısmı herhangi bir partide cevabın derhal girmesine imkân vermediği zamanlarda başvurulan yol. *(Konuyu uzatan bu birkaç notaya KODA de denir).* (d) *(Geniş anlamda)* Herhangi bir müzik unsurunu *(melodi, tema, devir v.b.)* bir etki yaratmak amacıyla herhangi bir şekilde uzatma. (e) Debain tarafından bulunan ve armonimde basılan tuştan çıkan sesi devam ettirmeyi sağlayan sistem. *(Aynı sonuç piyanoda pedal ile elde edilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Prolongation]; § ❷ *dok.* Apre işlemlerinden sonra, enini daraltmak için bir kumaşa kuvvetli bir çekme işlemi uygulama; ❸ **analitik** ~, *mat.* ◘ Analitik.

~ **ağı,** *balıkç.* Kıyıdan denize uzatılan ağ çeşidi.

~ **duvarı,** *inş.* ◘ Duvar.

~ **ipi,** *balıkç.* Çift fanyalı ağları iki su arasında tutmaya yarayan ip.

~ **parçası,** § ❶ *tekn.* Bir âletin etki alanını genişletmek için bu âleti uzatmak amacıyla eklenen silindir biçimindeki parça; § ❷ *döş.* Duvar içinde kalan bağlantı parçalarının uzatılmasını sağlayan özel dişli parça. [*Ing.* Extension piece].

~ **şeridi,** *esk.* Kıdemli başçavuş rütbesinden sonra, maaş kademelerinde yükselen assubayların, ceket, kaput ve pardesülerinin kolları üzerine takılan şeritlere verilen ad.

~ **yeke,** *den.* ◘ Yeke.

~ **vurgusu,** *gram.* Bazı ünlülerin uzatılmasından doğan vurgu.

uzatmak (-ı), *f. esk.T.*§ ❶ Uzamasına sebep olmak, uzamak işini yaptırmak. [*Ing.*To extend, to stretch out; *Fr.* Prolonger, allonger, rallonger]; § ❷ İleri sürmek, ileri sürüp uzaklaştırmak: *Kolunu uzatmak. Karşıdan karşıya ip uzatmak;* § ❸ *nsz. f.* Tartışmayı sürdürmek: *Artık uzatma, mesele anlaşıldı.* § ❹ *kürkçülük.* Bir kürk derisini genişliği azalırken uzunluğu artacak şekilde işlemek. *(Toplam yüzölçümü genellikle aynı kalır);* ❺ **uzatmayalım,** *dey.* «Fazla söze gerek yok, asıl konuya geçelim» anlamında kullanılır; ❻ **el** ~, *dey.* ◘ El; ❼ **yardım elini** ~, *dey.* Birine yadımda bulunmak.

uzatmalı, *s.* Süresi uzatılan: *Uzatmalı çavuş.*

uzattırmak, *f.* Uzatmak eylemini yaptırmak.

uzay°, *i.* < *uzamak.* § ❶ *fels.* Aynı zamanda birkaç şeyin varlığını görüp bunların birbirine göre olan durumlarından sezinlerek zihnimizde yarattığımız soyut kavram; bütün varlıkları her yandan kaplayan sonsuz boşluk; [*Osm.* Feza, mekân; *Ing.* Space; *Fr.* Espace]; § ❷ Çevremizi saran ve sonsuzluğa kadar uzadığı kabul edilen hacim. [*Ing.* Space; *Fr.* Espace cosmique]; § ❸ *mat.* (a) Yunanlılardan beri ancak düzlem üzerine çizilen şekilleri inceleyen *düzlem geometri*'ye karşılık, *uzay geometri* denen klasik geometrinin konusunu meydana getiren üç boyutlu sonsuz uzam. (b) Parçalarının her birinden, birincinin türevi olarak düşünülen başka bir cümle çıkarmayı sağlayan bir uzlaşma sisteminin sokulabildiği cümle. (c) Vektör uzaylarını belirtmek için, özellikle çizgisel cebirde, CÜMLE'nin eşanlamlısı. [*Ing.* Space; *Fr.* Espace]; § ❹ *fels.* Alemler arasındaki alan. *(Epikuros ve onun yolundan yürüyenlere göre âlemler arasındaki uzaylar, her çeşit olaydan uzakta, hiçbir karışıklık ve düzensizlik bilmeyen tanrıların oturduğu gök bölgeleridir. Bilge kişinin örnek alması gereken bu mutlu huzura düşünürler «ataraksi» adını vermiştir).* [*Ing.* Space; *Fr.* Espace]; ❺ **alt** ~, *mat.* Vektörel uzayda, kendisi, vektörel uzay yapısı gösteren vektör sistemi; ❻ **bütünleyici alt** ~ **lar,** *mat.* Bir E vektörel uzayının, sıfır vektörü ortak vektörleri olan ve E uzayının herhangi bir vektörü. E_1 alt uzayının bir vektörüyle E_2 alt uzayının bir vektörünün toplamına eşit E_1 ve E_2 alt uzayları; ❼ **Euklides** ~ **i,** *mat.* R gerçek sayılar cismi üzerinde bulunan ve üzerinde özel biçimli bir normla bir uzaklık tanımlanan n boyutlu vektör uzayı; ❽ **gedikli** ~ **lar,** *mat.* Analitik fonksiyonlar kuramında artık hiçbir noktasında böyle fonksiyonların bulunmadığı bazı bölgeler; ❾ **Hermite** ~ **i,** *mat.* C karmaşık sayılar cismi üzerinde bulunan ve Euklides uzayının genelleştirilmiş şekli olan vektör uzayı; ❿ **metrik** ~, *mat.* Üzerinde herhangi iki eleman için bir uzaklık tanımlanan cümle. ☆ *Eşanl.* **bir metrikle donatılmış uzay;** ⓫ **«n» boyutlu** ~, *mat.* Bağımsız «n» vektörünün oluşturduğu vektör uzayı; ⓬ **normlanmış** ~, *mat.* Bir normla donatılmış vektör uzayı; ⓭ **topolojik** ~, *mat.* ◘ Topoloji; ⓮ **vektör** ~ **ı (vektörel uzay),** *mat.* Adi geometride serbest vektörler tarafından basit bir örneği verilen cebirsel yapı; ⓯ **yarım** ~, *mat.* Uzay içinde bir düzlemin belirlediği bölgelerin her biri.

~ **açı,** *astr.* Uzaydaki bir yüzey parçasının veya bir cismin gökyüzü üzerindeki izdüşümünün kenar noktalarını gözlemciye birleştiren doğruların oluşturduğu koniye benzer yüzey içinde kalan uzay parçası.

~ **biyolojisi,** *biy.* ◘ Biyoloji.

~ **çokgen,** *mat.* ◘ Çokgen.

~ **doğrularının açısı,** *mat.* İki uzay doğrusunun açısı; uzayda alınan herhangi bir noktadan bu doğrulara çizilen paralel yarımdoğruların arasındaki açı.

~ **dörtgeni,** *mat.* Dört köşesi de aynı düzlem içinde bulunmayan dörtgen.

~ **eğrisi,** ◘ Eğri[3].

~ **gemisi,** *astr.* Yer ötesine çıkıp dolaşan uzay aracı; [*Ing.* Space ship; *Fr.* Astronef; navire spatial];

~ **geometri,** ◘ Geometri.

~ **görüntüsü,** *fot.* Uzayda oluşan ve bir yüzey üzerine alınamayan görüntü. *(Irakesk aynalardaki sahte görüntü gibi).* [*Ing.* Aerial image].

~ **hızı,** *astr.* Bir cismin içindeki hızı.

~ **hukuku,** *huk.* Uzay yolcularını ele alan uluslararası örf ve âdet hukuku; [*Ing.* Space law; *Fr.* Droit spatial].

~ **kabini,** *astr.* ■ Kabin.

~ **kapsülü,** *astronotik.* ■ Kapsül.

~ **müziği tekniği,** *müz.* Deneysel veya somut müziğin icrasında başvurulan ve ses kaynağının dinleyiciye göre uzayda yer değiştirdiği izlenimini uyandırmaya dayanan özel teknik.

~ **savaşı,** *esk.* Büyük kuvvetler arasındaki üstünlük iddiasını ve muhtemel bir savaşı, modern tekniğin sağladığı imkânları askeri amaçlarla kullanarak Yer'in yörünge uzayına yaymayı ifade eden terim.

~ **sondası,** *astr.* ■ Sonda.

~ **şekil,** *mat.* Bütün noktaları bir düzlem içinde bulunmayan şekil.

~ **uçuşu,** *astr.* Bir uzay gemisi veya benzeri olan bir araçla Yer ötesine gitme.

~ **üssü,** *astr.* Yapma uyduların ve uzay araçlarının fırladığı yer. [*Ing.* ve *Fr.* Cosmodrome].

☆ *Eşanl.* **kozmodrom.**

~ **yükü ızgarası,** *elek.* ◘ Izgara.

~ **zaman süreklisi,** *mat.* ◘ Sürekli.

uzaycı°, *i. astr.* Araçlarla Yer ötesine giden kimse.

uzaycılık°,-ğı, *i. astr.* Yer'den öteye araçlarla gitme işi ve eylemi.

uzaysal°, *s.* Uzayla ilgili olan; [*Osm.* Fezaî; *Ing.* Spatial; *Fr.* Spatial,-ale,-aux].

~ **dağılım,** *astr.* Cisimlerin üç boyutlu uzay içindeki dağılımı.

~ **kuvantalaşma,** *fiz.* ◘ Kuvantalaşma.

~ **tohum,** *biy.* Uzaydan gelen tohum; W. Thomson'a göre yeryüzüne hayat bunlarla gelmiştir.

~ **yoğunluk,** *astr.* Uzayda birim oylum içindeki cisimlerin sayısı veya toplam kütlesi.

uzaysallık,-ğı, *i.* Uzaysal olanın özelliği. *(Bergson, zekânın yöneldiği nesnelere özgü uzaysallıkla sıkı bir iç sezgiyle kavranabilen süre arasındaki karşıtlığı belirtti).* [*Ing.* Spatiality; *Fr.* Spatialité].

uzay-zaman, *b.i.* Adi uzayın bir noktasının üç x, y, z koordinatına, bu noktada zamanın akışını gösteren dördüncü bir t koordinatının eklenmesiyle elde edilen dört boyutlu uzay. [*Ing.* Space-time; *Fr.* Espace-temps].

uz.bilim°, *b. i.* ◘ İhtisas, uzmanlık.

uzemâ /uzemâ/, *s. Osm.* < *Ar. esk.* **azîm'**in çoğulu.

uzeym, *i. Osm.* < *Ar. esk.* Kemikcik.

uzeyvât /uzeyvât/, *i. Osm.* < *Ar. esk.* **uzeyve**'nin çoğulu.

uzfûr /uzfûr/, *i. Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tırnak; ☆ *Eşanl.* **Zufr;** § ❷ Asma filizi.

uz.görür°, *b. s.* Keskin görüşlü, gerçeği önceden görebilen. [*Osm.* Durendîş; *Ing.* Farsighted, prudent; *Fr.* Prévoyant, avisé, clairvoyant, perspicace].

uz.iletişim°, *b.i.* ◘ Telekomünikasyon.

uzimâ /uzimâ/, *i. Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Vücudda bir yerin, ağrısız ve ateşsiz olarak şişmesi.

uzlanım°, *i.* ◘ İhtisas.

uzlaşım°, *s.* < *uzlaşmak. fels.* Uyuşma, uzlaşma; [*Ing.* ve *Fr.* Conciliation, accord].

uzlaşma°, *i.* § ❶ Devletlerarasında meydana gelen anlaşmazlıkların barış yoluyla çözümlenmesini kolaylaştırmak için, ilgililerin bir uluslararası mahkemeye veya hakeme vermek istemedikleri anlaşmazlıkları daha çok çözüm yoluna varacak olan, bir *«uzlaşma komisyonu»* na göndererek anlaşmaya varmaları; [*Ing.* Conciliation, concord, accord, compromise; *Fr.* Entente, arrangement, accord]. § ❷ Uzlaşmak eylemi.

~ **oluşumu,** *psikanaliz.* ◘ Oluşum.

uzaklaşmak°, *ortakl̨ş.* *f.* Aralarında meydana çıkan düşünce veya çıkar ayrılığını kaldırarak uyuşmak: *İki ortak nihayet uzlaşabildiler;* [*Ing.* To come to an agreement or understanding; to be reconciled *(with); Fr.* Arriver à un compromis; conclure un accord].

uzlaşmazlık,-ğı, *i.* Anlaşmaya yanaşmama.

uzlaştırma, *i.* Uzlaştırmak eylemi; [*Ing.* ve *Fr.* Conciliation].

uzlaştırmak (-ı), *f.* Uzlaşmalarını sağlamak; [*Ing.* To reconcile; *Fr.* Concilier, mettre d'accord]

~ **komisyonları,** *huk.* Arabulucu komisyonlar.

~ **kurulu,** *huk.* İş uyuşmazlıklarında işçi ile işverenin seçeceği tarafsız birer aracı ile bunların seçeceği üçüncü tarafsız aracıdan meydana gelen kurul.

uzlet,-ti, *i. Osm.* < *Ar.* Bir yana çekilip toplum yaşayışından uzak kalma; [*Ing.* Solitude, Isolation; *Fr.* Solitude, retraite].

uzlet-gâh /uzletgâh/, *b. i. Osm.* < *Ar. uzlet* + *Fars. gâh.* Yalnızlık köşesi, tenhada oturulan yer.

uzlet-geh, *b. i. Osm.* < *Ar. uzlet* + *Fars. geh. esk:* ◘ Uzlet-gâh.

uzlet-güzin /uzletgüzin/, *b i. Osm.* < *Ar. uzlet* + *Fars. güzin. esk.* Yalnızlık köşesine çekilen, tenhada yaşayan; ☆ *Eşanl.* **Uzletnişîn.**

uzlet-nişîn /uzletnişîn/, *b. s. Osm.* < *Fars. uzlet* + *Fars. nişîn. esk.* Tenhaya çekilip yalnız yaşayan. ☆ *Eşanl.* **Uzlet-güzin.**

uzlûfe /uzlûfe/, *i. Osm.* < *Ar. esk.* Yalçın kaya, kayalık.

uzluk°,-ğu, *i. esk.T.* Ustalık, işinin eri olma hali. [*Osm.* Hazakat; *Ing.* Ability; cleverness, shrewdness, quickness, wit; *Fr.* Habileté].

uzm, *i.* ç: **a'zâm.** *Osm.* < *Ar. esk.* Kibirlenme, ululanma.

uzmâ /uzmâ/, *s. Osm.* < *Ar. a'zam. esk.* Daha *(en, pek, çok)* büyük.

uzman°, *i.* ve *s.* Uzbilimi olan kimse, bir bilimde veya bir bilimin bir kolunda derin ve geniş bilgisi olan kimse. [*Osm.* Mütehassıs; *Ing.* Specialist, expert; *Fr.* Spécialiste].

~ **hekim,** *tıp.* Hekimliğin belli bir dalında görgü ve bilgisini arttırmış ve sağlık bakanlığı tarafından verilmiş bir belgesi olan hekim; [*Ing.* Specialist physician].

uzmanlık,-ğı, *i.* Uzman olma hali, uzmanın işi veya yeri. [*Osm.* Mütehassıslık, ihtisas; *Ing.*

Speciality, expertness; *Fr.* Spécialité, adresse, habileté, connaissances techniques].

uzme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Birinin mensûb olduğu aile; § ❷ Akraba; § ❸ Aşiret.

uzret, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Önde olan perçem, saç.

☆ *Eşanl.* **Perçem.**

uztumme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Her şeyin aslı; § ❷ İnsanın ırk ve nesebi. ☆ *Eşanl.* **Ustumme.**

uzûbet /uzübet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tatlılık, şirinlik, lâtiflik.

uzûbet /uzübet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bekârlık, ergonlik. ☆ *Eşanl.* **Uzbet.**

uzun, s. *esk. T.* § ❶ İki ucu arası çok olan: *Uzun değnek. Uzun sokak. Uzun boy;* [*Osm.* Tavîl; *Ing.* Long, tall; *Fr.* Long]; § ❷ Çok süren: *Uzun ömür. Uzun yol;* § ❸ Oldukça büyük bir uzaklığa ulaşan: *Uzun görüş;* § ❹ Oldukça bir zaman süren; § ❺ Ayrıntılı olarak. [*Ing.* In detail; *Fr.* Détaillé]; § ❻ *anat.* (a) Uzunluklarına oranla az kalın olan bazı organlara denir: *Uzun kemikler.* (b) Aynı göreve sahip kaslar arasında daha kısalarından ayırmak için bazı kaslara denir. [*Lat. Longissimus; Ing.* Long; *Fr.* Longue, long]; § ❼ *ed.* Halk şiirinde hece sayısı onbirden onaltıya kadar olan şiirler için kullanılır; § ❽ *fonet.* Kısa foneme karşıt olarak telâffuz süresi çok belirgin olan *(fonem);* ⊛ **boyun ~ kası,** *anat.* Boyun omurgası önünde yutağın arka yüzünün yan taraflarında bulunan kas. [*Lat. Musculus longissimus cervicis; Ing.* Long muscle of neck, longissimus muscle]; ⊛ **sırt ~ kası,** *anat.* Bel-kuyruk sokumu kitlesini yapan kaslardan biri. [*Lat. Musculus longissimus* dorsi; *Ing.* Longissimus muscle of thorax].

~ antenli çekirgeler, *zool.* ◘ **Yeşilçekirgegiller.**

~ atlama, *sp.* ◘ **Atlama.**

~ atma, *matb.* Makinede basılmakta olan kâğıt tabakanın, altı üstüne getirilmeden, makas ve poza tarafları değişmek üzere 180° döndürülmesi şekli.

~ bacaklıgiller, *zool.* ◘ **Uzunbacaklıgiller.**

~ başlı sığır biti, *zool.* ◘ **Uzunbaşlısığırbiti**

~ boylu, *dey.* § ❶ Boyu uzun olan [*Osm.* Bülend-bâlâ, bülend-kadd; *Ing.* Tall; *Fr.* Long]; § ❷ *mec.* Uzun uzadıya; [*Ing.* At great length, in detail; extensively].

~ boynuzlu çayır çekirgesi, *zool.* ◘ **Çekirge.**

~ boynuzlu çekirgegiller, *zool.* ◘ **Yeşilçekirgegiller.**

~ burgu, *tekn.* Demirî uzun burgu. [*Ing.* Long borer; *Fr.* Esseret].

~ burunlu maymun, *zool.* ◘ **Maymun.**

~ ceviz, *bot.* Uzunca daneli, ince kabuklu ve lezzetli bir yerli ceviz çeşidi.

~ çubuk, *bağc.* Her gözü meyve vermesi için budanmadan bırakılan çubuk.

~ dalga, ◘ **Dalga.**

~ dilli, *dey.* Çok konuşan, geveze. [*Ing.* Indiscreet in speech].

~ diş, *döş.* Boruları döndürmeden eklemeyi sağlayan ve bir ekbileziğiyle bir ters somunu alacak uzunlukta açılmış vida.

~ dizginler, *binic.* ◘ **Dizgin.**

~ dolmen, Cilâlı taş devrinde üstü büyük taşlarla örtülü yol şeklinde yapılan inşaat. [*Fr.* Allé couverte].

~ don, ◘ **Don**[1]

~ dörtnal, *binic.* ◘ **Dörtnal.**

~ elipsoit, *mat.* ◘ **Elipsoit.**

~ eşek, ◘ **Uzuneşek.**

~ etek, *kıyf.* Vaktiyle kadınların ve gelinlerin giydikleri uzun ve yerde sürünen etek. [*Ing.* Train; *Fr.* Traîne].

~ etmek, *dey.* § ❶ Tartışmayı sürdürmek [*Ing.* To argue at length]. § ❷ Aşırı gitmek; [*Ing.* To hold forth at great length].

~ film, *sin.* 2000-35000 metre arasındaki *(25 mm. lik) film.* [*Ing.* Feature film; full length film; *Fr.* Film de long métrage, long métrage, long film, grand film].

~ harmanî, ◘ **Harmanî**

~ hava, *müz.* Türk halk müziğinde, belirli bir karakteri olmayan, örgesel öğelerin etkisi altında gelişerek, özellik kazanmış türkü.

~ hayvan, *dey.* Yılan. [*Ing.* Snake; *Fr.* Serpent].

~ hece, *gram.* ve *ed.* İçinde uzun ünlü bulunan hece: *Câhil, semâ, hâkim v.b.*

~ hikâye, *dey.* Pek çok ayrıntıları olan olay; [*Ing.* Long story, long affair].

~ kafalı, *antr.* ◘ **Dolikosefal.**

~ iğne yapraklı çam, *bot.* ◘ **Çam.**

~ kafalı, *biy.* ◘ **Dolikosefal.**

~ kafalılık, *biy.* ◘ **Dolikosefali.**

~ kısaralı gemi, *den.* ◘ **Gemi.**

~ kılıç, ◘ **Kılıç.**

~ koltuk, Üzerine uzanılarak oturulabilen baş tarafı kalkık kanape. [*Ing.* Lounge-chair; *Fr.* Chaise longue].

~ koni şekilli havuç, *bot.* Çok lezzetli, verimli, turuncu renkte bir havuç çeşidi.

~ koşnil, *zool.* ◘ **Uzunkoşnil.**

~ kulaklı yarasa, *zool.* ◘ **Uzunkulaklıyarasa.**

~ kulaktan haber almak, *dey.* Uzaktan uzağa haber almak. [*Ing.* To get news in a very roundabout way].

~ kuyruk, *zool.* İskete kuşunun bir türü.

~ kuyruklu baştankara, *zool.* ◘ **Baştankara.**

~ kuyruklu kedi, zool. ◘ **Kedi.**

~ kuyruklu kolibri, *zool.* ◘ **Kolibri.**

~ lâfın kısası, *dey.* Lafı uzatmayalım da sonuca gelelim. [*Ing.* The long and the short of it, in short].

~ levrek, *zool.* ◘ **Uzunlevrek.**

~ mesafe seyrüsefer haritası, *hava* Yıldızlarla veya radyo yardımcıları kullanılarak seyrüseferde kullanılan seyrüsefer haritası; [*Ing.* Aeronautical long range navigation chart].

~ mesafe uçağı, *hava.* ◘ **Mesafe.**

~ metre, *sin.* ◘ **Metre.**

~ mukavemet koşuları, *sp.* ◘ **Koşu.**

~ musluk, *döş.* Döşeme bağlandığı uç ile akma ucu arası uzun olan musluk.

~ odaklı mercek, *sin.* Odak uzunluğu olağanın üstünde olan mercek.

~ parmaklı hayvan, *zool.* ◘ **Ay-ay.**

~ pom, *sp.* Sınırsız bir sahada, iki takım arasında raketlerle oynanan bir top oyunu.

~ oturmak, *h.d.* Uzanarak oturmak, yarı yatmış durumda oturmak.

~ rot, *otom.* ◘ **Rot.**

~ saçlı krallar, *tar.* Uzun saçı en yüce onur işareti sayan Merovenj krallarına verilen ad.

~ sofa, *mim.* Binaların içinde odaların kapısı açılan veya bir kısmından öbür kısmına geçmeğe yarayan uzun ve darca olan geçit. [*Ing.* Gallery; *Fr.* Galerie, couloir].

~ süreli değişim, *istat.* ◘ **Değişim.**

~ süreli durdurma, *huk.* Memurun bulunduğu kademede bir, birbuçuk veya iki yıl durdurulması.

~ sürgün, *bot.* ◘ **Sürgün.**

~ tava şeridi, *trm.* Etrafı çevrilen ve bir deneme parseli gibi işlem gören bir saha.

~ tava usulü sulama, *trm.* Tava seddeleri arasında salma sulama usulü.

~ uzadıya, *dey.* Uzatarak, derinlestirerek, genişleterek, ayrıntılarıyla. [*Ing.* At great length; extensively; *Fr.* Largement, considérablement].

~ ünlü, *gram.* Ses süresi uzun olan ünlü...

~ vâdeli istikraz, *huk.* ◘ **İstikraz.**

~ vâdeli kira, *ikt.* Bir seneden fazla zaman için aktedilen sözleşme. [*Ing.* Long-dated credit; *Fr.* Crédit à long terme].

~ yapraklı şimşir, *bot.* ◘ **Şimşir.**

uzun.antenli.çekirgegiller, ç.b.i. *zool.* ◘ **Yeşilçekirgegiller.**

uzun.ayak, b.i. *mad. oc.* Kazı alnı 100 ile 200 m. veya daha fazla olan kazı yeri.

~ havözü, *mad. oc.* Bir uzunayağı kazmak için kullanılan havöz.

uzun.ayaklıgiller, ç. b. i. *zool.* ◘ **Uzunbacaklıgiller.**

uzun.bacaklıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Maymunlar *(Primates)* takımının, Uzunbacaklımakiler *(Tarsioidea)* alt takımına giren bir familyası. Başları yuvarlak, gözleri ve kulakları çok iridir. Ayakları, parmakları ve kuyrukları çok uzun olur. Malaya adalarında ormanlarda yaşayan gece hayvanlarıdır. **Cadı maki** *(Tarsius tarsius)* iyi bilinen türüdür; [*Lat.* ve *Ing. Tarsiidae; Fr.* Tarsiidés].

uzun.bacaklı.makiler, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Maymunlar *(Primates)* takımına giren bir alt takımı. Küçük yapılı, yumuşak kıllı iri kulaklı ve çok büyük gözlü olurlar. Bacakları uzun ve ince parmaklıdır. Kuyrukları uzun olur. Uzunbacaklıgiller *(Tarsiidae)* familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing. Tarsioidea; Fr.* Tarsiens].

uzun.başlı sığır.biti, b.i. *zool.* Hematopinidae familyasından, sığırların derisinde yaşayan, sivri başlı, koyu kahverengi sokucu bit. [*Lat. Linognathus vituli; Ing.* Long-nosed cattle louse].

uzun.boynuzlu.çayır.çekirgesi, b.i. *zool.* ◘ **Çekirge.**

uzun.boynuzlu.çekirgegiller, *zool.* ◘ **Yeşilçekirgegiller.**

uzun.burunlu.maymun, b. i. *zool.* ◘ **Maymun.**

uzunca, s. Epeyce, oldukça uzun. [*Ing.* Somewhat long or tall; *Fr.* Assez long].

uzun.eşek,-ği b. i. Eğilmiş ve biri ötekinin arkasına tutunmuş birkaç kişinin üzerinden atlayarak oynanan bir açık hava oyunu...

uzun.gün.bitkileri, ç. b. i. *bot.* Beslenme ve üreme organlarının normal gelişebilmesi için çimlenme ve ilk gelişme devrelerinde günlük optimal ışık ihtiyaçları 14 saatten fazla olan bitkiler. *(Örnek: Ispanak, bezelye, çavdar).*

uzun.hava, b.i. *müz.* Ağır ve gurbet türküsü gibi romantik şiirlere eşlik eden musiki.

uzun.kafalı, b. s. *antr.* ve *zool.* ◘ **Dolikosefal.**

uzun.kafalılık,-ğı, b.i. ◘ **Dolikosefali.**

uzun.kollu.maymungiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Maymunlar *(Primates)* takımının İnsanlar *(Anthropoidea)* alt takımına giren veya Darburunlumaymunlar *(Catarrhina)* üst familyasına giren bir familyası. Kolları çok uzundur. Yanak keseleri ve kuyrukları yoktur. Oturak kaba etleri çok küçüktür. Yüksek seslidirler. İnsanlara yakınlık gösterirler. Renkleri kara-külrengidir. Güney Asya ve Filipin adalarında yaşarlar **Çevik jibon** *(Hylobates agilis),* **küçük jibon** *(Hylobates hoolock),* **ak-elli jibon** *(Hylobates lar),* **gümüş jibon** *(Hylobates leuciscus),* **siyamang** *(Symphalangus syndactylus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Hylobatidae; Fr.* Hylobatidés].

☆ *Eşanl.* **jibongiller.**

uzun.koşnil, b.i. *zool.* Turunçgillerde emgileriyle genç sürgünleri kurutabilen kabuklu bit; [*Lat. Lepidosaphes gloveril; Ing.* Long scale, glover scale; *Fr.* Cochenille serpette, cochenille longue].

uzun.kulaklı.yarasa, b. i. *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Yassıburunluyarasagiller *(Vespertilionida)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 10 sm.' dir. Kulakları vücudu kadar uzundur. Avrupa ve Asya'da ağaç kovuklarında ve binalarda yaşar. [*Lat. Plecotus auritus; Ing.* Long-eared bat; *Fr.* Oreillard commun].

uzun.kuyruklu.balıkgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dikensizler *(Anacanthini)* alt takımına giren bir familyası Vücutları kısa, kuyrukları uzun ve uca doğru sivridir. Kuyruk yüzgeci bulunmaz. Derin, kayalık denizlerde yaşarlar. **Boş-burun** *(Coelorhynchus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing.* Macrouridae; *Fr.* Macrurides].

uzun.kuyruklu.baştankara, b. i. *zool.* ◘ **Baştankara.**

uzun.kuyruklu.kedi, b.i. *zool.* ◘ **Kedi.**

uzun.kuyruklu.kolibri, b.i. *zool.* ◘ **Kolibri.**

uzun.kuyruklu.maymungiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Maymunlar *(Primates)* takımının, İnsanlar *(Anthropoidea)* alt takımına veya Darburunlumaymunlar *(Catarrhina)* üst familyasına giren bir familya. Ço-

ğu uzun kuyruklu olup tabanlarına basarak yürürler. Oturak kaba etleri vardır. En güzel maymun türleri bu familyaya girer. Sürüler yaparlar. Yaşlı bir erkek sürüye önderlik eder. Bitki veya kuş yerler. 100 den fazla türü vardır. **Jelada** *(Theropithecus gelada)*, **Cava makakı** *(Macaca fascicularis)*, **al-yanaklı maymun** *(Macaca mulatta)*, **domuz-kuyruklu maymun** *(Macaca nemestrina)*, **şapkalı maymun** *(Macaca radiata)*, **aslan-kuyruklu makak** *(Macaca silenus)*, **Japon makakı** *(Macaca speciosa)*, **berber maymunu** *(Macaca sylvana)*, **Çin makakı** *(Macaca tcheliensis)*, **kara makak** *(Macaca maurus)*, **mandril** *(Mandrillus sphinx)*, **saba maymunu** *(Ceropithecus griseoviridis)*, **yeşil maymun** *(Ceropithecus callitrichus)*, **gereza** *(Colobus guereza)*, **langur** *(Presbytis entellus)*, **dudeng** *(Presbytis aurata)*, **giyimli maymun** *(Pygathrix nemaeus)*, **uzun-burunlu maymun** *(Nasalis larvatus)*, **babuin** *(Papio cynocephalus)*, **Habeşistan maymunu** *(Papio hamadryas)*, **şebek** *(Papio porcarius)*, **kırmızı - başlı mangabey** *(Cerocebus torquatus)* iyi bilinenleridir. [*Lat.* ve *ing. Cercopithecidae; Fr.* Cercopithécidés]...

uzun.levrek, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Levrekgiller *(Percidae)* familyasından levreğe benzeyen bir balık türü. Uzunluğu 50-100 sm. Etçil ve yırtıcıdır. Avrupa tatlı sularında yaşar. [*Lat. Lucioperca sandra; ing.* Zander; *Fr.* Sandre commun].

uzunluk,-ğu, i. § ❶ *mat.* İki nokta arasındaki yer aralığının ölçümü. [*Osm.* Tûl; *ing.* Length; *Fr.* Longueur], § ❷ Uzun olma hali; [*ing.* Lengthyness; *Fr.* Longueur]; § ❸ Bir şeyin bir uçtan öbür uca kadar olan boyutu: *Bir caddenin uzunluğu.* [*Ing.* Length; *Fr.* Longueur]; § ❹ Bir yüzeyin iki temel boyutundan en büyük olanı: *100 m. uzunluğunda ve 80 m. genişliğinde bir bahçe.* [*Ing.* Length; *Fr.* Longueur]. ☆ *Eşanl.* boy; § ❺ Bir anlamda büyüklük: *Ellerin uzunluğu bir üstünlük ve asalet işareti sayılır;* § ❻ *(Geniş anlamda)* Bir yazılı metnin veya bir konuşmanın uzamı; § ❼ Zaman aralığının süresi: *Günlerin uzunluğu;* § ❽ Uzun süre: *Yolun uzunluğu;* § ❾ *hava.* Bir kanatta, kanat açıklığı karesinin kanat yüzeyine oranı veya kanadın açıklığı ile ortalama derinliği arasındaki oran; § ❿ *fonet.* Uzun bir ünlünün veya hecenin niteliği; ⓫ **baş uzunluğu**, *san.* ◘ **Baş**; ⓬ **beden uzunluğu.** *vet.* ◘ **Beden**; ⓭ **çekim uzunluğu**, *sin.* ◘ **Çekim**; ⓮ **dalga uzunluğu**, *fiz.* ◘ **Dalga boyu, dalga frekansı**; ⓯ **roda uzunluğu**, *den.* 120 m'lik eski uzunluk ölçüsü; ⓰ **gün uzunluğu**, *astr.* ◘ **Gün**; ⓱ **kopma uzunluğu**, *kağıtç.* Bir kâğıdın veya kartonun, çekmeden ileri gelen kopmaya karşı gösterdiği direncin ölçüsü; ⓲ **odak ötesi uzunluğu**, *sin.* ◘ **Odak**; ⓳ **odak uzunluğu**, *sin.* ◘ **Odak**; ⓴ **tam boy** ⁓, *den.* Geminin baş taraftaki en ileri noktası ile geri taraftaki en art noktası arasında ölçülen en büyük uzunluğu.

⁓ **ölçüsü**, *mat.* Uzunluğu ölçmek için kullanılan metre, yarda gibi herhangi bir birim. [*ing.* Measure of length, measure of distance].

⁓ **pergeli**, *büro.* ◘ **Pergel.**

⁓ **sayacı**, *sin.* Alıcılarda ne kadar filim kullanıldığını uzunluk birimiyle veren sayaç.

uzun.parmaklıgiller, b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Maymunlar *(Primates)* takımının, Makimsiler *(Lemuroidea)* alt takımına giren bir familyası. Uzun parmaklı ve sivri tırnaklıdırlar. Madagaskar'ın balta girmemiş ormanlarında yaşayan tek türü vardır. Ay-ay *(Daubentonia madagascariensis)*; [*Lat.* ve *ing. Daubentoniidae; Fr.* Daubentoniidés].

uzun.parmaklı.hayvan, b. i. *zool.* ◘ **Ay-ay.**

uzuv,-zvu, i. ç: **a'zâ.** *Osm.* < *Ar. uzv. esk.* Organ, üye; [*Ing.* Organ, member, limb; *Fr.* Organe]...

uzv, i. ◘ **Uzuv.**

uzvaniye, /uzvânîye/, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels.* Örgencilik...

uzvî /uzvî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uzva ait, uzuvla ilgili. [*Ing.* Pertaining to a member of the body]; § ❷ Canlı. [*Ing.* Organic; *Fr.* Organique]. ☆ *Eşanl.* **organik, örgensel.**

uzviyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. uzviyyet. esk.* Canlılık...

☆ *Eşanl.* **organizma, örgenlik.**

uzzâl /uzzâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk. müz.* Türk musikisinde 10 basit makam: Hicaz ailesi denilen 4; basit makamdan biridir. Hicaz ile pek yaklaşır. *(Uzzâl'den başlıca eserler de hicaz'da gösterilmiştir.)* Uzzâl, hicaz beşlisine uşşak dörtlüsü eklenmesinden ibarettir. Genellikle çıkıcı, nâdiren inici olarak kullanılmıştır.

uzzâl-acem, b. i. *Osm.* < *Ar. müz.* Türk musikisinin birkaç asırlık bileşik makamı olup zamanımıza kalmış bir örneği yoktur.

uzzâl-hüseynî, b. i. *Osm.* < *Ar. esk. müz.* Türk musikisinin birkaç asırlık bir bileşik makamı olup zamanımıza kalmış bir örneği yoktur.

Ü ü

Ü, ü, Türk alfabesinin yirmi altıncı harfi; sesbilim *(fonetik)* bakımından ince dar yuvarlak ünlüyü gösterir... [*Ing.* Twenty - sixth letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Vingt _ sixième lettre de l'alphaber Turc et huitième des voyelles].

übab /übäb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şiddetli, taşkın sel suyu...

übbehet /übbehet/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Büyüklük, ululuk. ☆ *Eşanl.* **Azamet, mehâbet, ühbet.**

übeyd, I. *Osm.* < *Ar. abd. esk.* § ❶ Kulcağız, kölecik; § ❷ Erkek adı.

übeyd-âne, z. *Osm.* < *Ar. übeyd* + *Fars. âne. esk.* Değersiz kula yakışır sûrette.

übhet /übhet/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Büyüklük, ululuk. Bk. Übbehet.

übüvvet, i. *Osm.* < *Ar. ebd.* Babalık, atalık. ☆ *Eşanl.* **Pederi.**

übüvveten /übüvve:ten/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Babalık cihetiyle, atalık sıfatıyla.

ücâc /ücäc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Acı su, tuzlu su. ☆ *Eşanl.* **Ab-ı şor[1], şûrâb, şûrabe.**

ücem, I. c.: **ecme**. *Osm.* < *Ar.* Sık ağaçlıklar.

ücra, s. Pek uçta ve kenarda bulunan. [*Ing.* Remote; out of the way; solitary; *Fr.* Inhabité, desert, inculte].

ücret,-ti i.ç: **ücûrât**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Hizmet karşılığı verilen para, mal: *İşçi ücreti.* [*Ing.* Wage, pay, remuneration, fare, fee; *Fr.*paie, paye, gages, salaire]; § ❷ Kiralanan veya satın alınan bir şey için verilen para. [*Ing.* Price cost; rent; *Fr.* Prix; Loyer] ◉ **abonman ~i,** ◘ **Abonman;** ◉ **âdi ~,** *iş. huk.* ◘ **Adi;** ◉ **ardiye ~ i,** ◘ **Ardiye[2];** ◉ **asgari ~,** *iş. huk.* ◘ **Asgari;** ◉ **aylık ~,** *iş. huk.* ◘ Aylık; ◉ **belli ~,** *post.* ◘ **Belli;** ◉ **brüt ~,** *iş. huk.* ◘ **Brüt;** ◉ **ek ~,** *post.* ◘ **Ek;** ◉ **fazla çalışma ~ i,** ◘ **Çalışma;** ◉ **değerlendirme ~ i,** *post.* ◘ **Değerlendirme;** ◉ **genel tatil ~ i,** *iş. huk.* ◘ **Genel;** ◉ **götürü ~,** *iş. huk.* ◘ **Götürü;** ◉ **günlük ~,** *iş. huk.* ◘ **Günlük;** ◉ **hafta tatili ~ i,** *iş. huk.* ◘ **Hafta;** ◉ **hakiki ~,** *ikt.* ve *iş. huk.* ◘ **Hakiki;** ◉ **hangar ~ i,** *hava.* ◘ **Hangar;** ◉ **hava postası nakliye ~ leri,** *hava.* ◘ **Hava;** ◉ **ışıklandırma ~ i,** *hava.* ◘ **Işıklandırma;** ◉ **iniş ~,** *hava.* ◘ **iniş;** ◉ **istif ~ i,** *ikt.* ◘ **istif;** ◉ **iş ~ i,** *iş. huk.* ◘ **İş;** ◉ **işçi ~ i,** *huk.* ◘ **İşçi;** ◉ **kademeli ~,** *ikt.* ◘ **Kademeli;** ◉ **net ~,** *işletm.* ◘ **Net[1];** ◉ **normal çalışma ~ i,** *iş. huk.* ◘ **Normal.** ◉ **parça başına ~,** *sny.* İşçi tarafından teslim edileri işe göre ödenen ücret; ◉ **saat başına ~,** *huk.* ◘ **Saat;** ◉ **taban ~,** *huk.* (a) Sigortalının iş kazası sigortası işsizlik sigortası ve Sosyal Sigorta tarafından yapılması gereken ödemelerin hesaplanmasında kullanılan ücret. (b) Resmi makamlar tarafından, doğum ve çocuk yardımlarının hesaplanmasında temel olarak alınması için tespit edilmiş miktar; ◉ **toplam ~ ler,** *huk.* Bir ülkedeki ücretlilere doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yapılan ödemelerin toplamı.

~ dereceleri, *post.* Posta maddelerinin ağırlık kademelerine göre tesbit edilen ücret kademeleri.

~ kredisi, ◘ **Kredi.**

~ ödeme, *post.* Posta ücretinin ödenmesi.

~ tavanı, *huk.* Bir ücretin sosyal sigorta kesintisine giren en yüksek bölümü.

~ tevkifi, *huk.* İşverenin, İşçinin ileride ve receği zararları karşılamak üzere, ücrette yaptığı kesinti.

~ ve maaşlara verilen temettü, *ikt.* Şirket kârından memur ve müstahdemlere ayrılan pay.

~ ve maaşların tesbiti, *ikt.* Hükûmet veya diğer idareler tarafından ücret ve maaşların kontrol edilmesi.

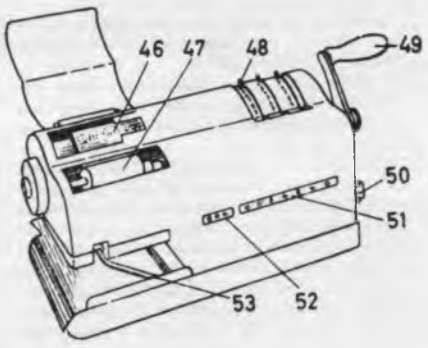

ŞEKİL: 585.— **ÜCRET ÖDEME MAKİNESİ. 46.** Posta pulu. **47.** Mürekkep merdanesi. **48.** Ücret ayar kolları. **49.** Kol. **50.** Boya vericisi. **51.** Posta ücreti sayacı. **52.** Adet sayacı. **53.** Çıkarma kolu.

ücretli, s. § ❶ Ücretle çalıştırılan; hizmeti karşılığında ücret alan: *Ücretli memur;* [*Ing.* Wage-earner; employed for pay; *Fr.* A gages]. § ❷ Ücret karşılığı olan. [*Ing* With pay, not free of charge]. § ❸ i. Ücretle çalıştırılan kimse. [*Ing.* Wage earner].

~ izin, Ücretlilere gerek kanunen, gerekse ortaklaşa anlaşmalar yolu ile tanınan yıllık istirahat devresi olup bundan yararlanan kimse bu süre içinde ücretini alır. [*Ing.* Leave with pay; *Fr.* Congé payé].

ücretlilik,-ği, i. § ❶ Ücretlinin durumu, şartları; § ❷ Ücretlilerin genel durumu.

ücretsiz, s. § ❶ Bir karşılık ödemeden alınan [*Ing.* Gratis, free, free of charge, unpaid, without payment; *Fr.* Gratuit, franco]; § ❷ Parasız: *Üç ay ücretsiz çalıştı.*[*Ing.* Unpaid, without payment; *Fr.* Non payé].

ücûn /ücûn/, i. *Osm.* < *Ar.* Suyun rengi ve tadının bozulması.

ücûr /ucûr/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **ecr**'in çoğulu.

ücûrat /ücûrat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ücret**'in çoğulu.

~ izin, ◘ **İzin.**

üç,-çü, s. *esk.T.* § ❶ İkiden bir artık: *Üç kadın,* [*Ing.* Three; *Fr.* Trois]; § ❷ i. İkiden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam: III. [*ing.* Number three; *Fr.* Trois]; § ❸ İki artı bir birim: *Ayın ucu.* § ❹ *(Saat hk.)* Sabah ve akşam dörtten önce ve ikiden sonraki saat, 24 saatin üçüncü ve on beşinci saati: *Sabahın üçünde;* ◉ **~ e bölünme,** *nükl.* Atom çekirdeğinin parçalanarak üç kısma ayrılması; ◉ **~ e beşe bakmamak,** dey. *(Alıcı veya satıcı)* fiyat üzerinde uysal davranmak; ◉ *(İş)* **~ nalla bir ata kaldı,** *dey.* Bir işle ilgili olarak elde edilen olanağın önemsizliğini, daha önemli bazı şeylere gerek sinme bulunduğunu alay yollu anlatır.

~ ayaklı kundak, *sil.* Bir topun üç ayaktan kurulu bir kundağı;

~ adım atlama, *sp.* ◘ **Atlama**

~ ağızlı giyotin, *matb.* Ciltçilikte kullanılan ve kitapların üç tarafını da el değmeden arka arkaya, otomatik kesen Giyotin bıçak. [*Fr.* Massicots trilatéraux].

~ ambarlı, *den. esk.* En üst güvertesinden başka birbiri altında üç batarya top taşıyan eski harb gemisi; [*Ing.* Threedecker *(man-of-war; Fr.* Trois-ponts].

~ aşağı beş yukarı, *dey.* Belli bir sayıdan az fazla veya az eksik olmak üzere: *Üç aşağı beş yukarı uyuşun da, mesele bitsin.*

~ aşağı beş yukarı dolaşmak, *dey.* Ne yaptığını bilmeden kararsızlık içinde dolaşmak.

~ aş'la mahkûm olmak, *erg.* Birinin palavrasını dinlemeye mecbur olmak.

~ ayaklı, Üç ayaklı olarak yapılmış masa, iskemle, vazo, tabla, vb gibi şeyler. [*Ing.* Tripod; *Fr.* A trois pieds].

~ ayaklı boru mengenesi, *döş.* Taşınması ve işyerine kurulması kolay olan boru mengenesi...

~ aylar, *din.* Kamer takviminde recep, şaban ve ramazan aylarına verilen toplu ad. [*Fr.* Le ramadan et les deux mois qui le précèdent].

~ aylık, Doğalı üç ay olmuş *(çocuk).* [*ing.* Quarterly, trimesterial; *Fr. (Enfant)* de trois mois].

~ aylık hesap devrelerinin son günleri, *İkt.* Üç ayda bir neşredilen ithalât ve ihracat madde ve kıymetlerini gösteren hesaplar. [*Ing.* Quarter days].

~ başlı kas, *anat.* ◘ **Üç başlı.**

~ birlik, *ed.* ◘ **Birlik.**

~ boyutlu, § ❶ *sin.* ◘ **Üçboyutlu;** § ❷ *kim.* Uzayda üç yönde dağılmış birçok bağı bulunan bir yüksek polimer veya büyük molekülü bir madde için kullanılır. *(Bakalit, taneli protein gibi).*

~ boyutlu film, *sin.* Görüntüsü en ve boydan başka derinlik duygusu da uyandıran film.

~ buçuk atmak, *dey.* Korkup durmak.

~ büyücü, *astr.* ◘ **Büyücü.**

~ cisim problemi, *mat.* ◘ **Cisim.**

~ çizgili grafik, *mat.* ◘ **Grafik.**

~ çizgili guramî, *zool.* ◘ **Gök gurami.**

~ çizgili kertenkele, *zool.* ◘ **Kertenkele.**

~ **çubuk mekanizması**, *tekn.* Bir biyel, bir manivela kolu ve bir sarkaç koldan meydana gelen mafsallı çubuklu mekanizma sistemi.
~ **değerli**, *kim.* Birleşme değeri üç olan.
~ **değerli birleşme**, *biy.* İlk meyoz bölünmenin diploten evresiyle ardıl evresi arasında çaprazlanma yoluyle üç kromozomun birleşmesi.
~ **değerli kod**, *telekom.* ◘ **Kod.**
~ **değerlilik**, *kim.* Üç değerli maddelerin özelliği.
~ **dikenli balık**, *zool.* ◘ **Dikenlibalık.**
~ **dilimli örge**, *mim.* Yonca yaprağı gibi üç kavisli ve üç dilim şeklinde bezeme örgesi *(motifi)*; [*Ing.* Three-cusped, threfoiled design; *Fr.* Trilobé].
~ **direkli barko**, *den.* ◘ **Barko.**
~ **direkli sübye** armalı uskuna, *den.* Üç direği de sübye donanım olan uskunalar...
~ **durum yasası**, *fels.* ◘ **Üç hal kanunu.**
~ **düzlemli**, *mat.* ◘ **Üçdüzlemli.**
~ **eğimli dizge**, *jeol.* Birbirine eşit olmayan üç eğik eksenli kristal dizgesi *(a, b, c, alfa, beta, gama)*. [*Ing.* Triclinic system, Fr. Système triclinique]
~ **etekli**, *kıyf.* Eskiden erkek ve kadınların giydiği üç parça eteği olan entari olup yanlarında birer yırtmacı olurdu...
~ **facetalı**, *billürbilim.* Her kenarı üç façetadan meydana gelen bir billür için kullanılır.
~ **fazlı**, *fiz.* Üç fazı olan *(genellikle elektrik şebekesi için kullanılır)*. [*Ing.* Three-phase, triphase; *Fr.* Triphasé].
~ **fazlı akım**, *elek.* Aralarında 1/3 periodluk faz farkı bulunan tek fazlı üç akımdan meydana gelen çok fazlı akım. [*Ing.* Triphase current, three-phase current; *Fr.* Triphasé].
☆ *Eşanl.* **trifaze.**
~ **fazlı cer**, *demir.* Yalnız kuzey İtalya'da kullanılan elektrikli cer sistemi. *(Bu sistemde iki faz havai hat ile dağıtır, üçüncü faz ise raya bağlanmıştır).*
~ **göç, bir yangın yerini tutar**, *at.* Bir yerden başka bir yere taşınırken kimi eşya kırılır, dökülür, kaybolur. Öyle ki üç kez taşınma sonunda bu eşya, yangın artığına döner...
~ **gün humması**, *patol.* ◘ **Tatarcık humması.**
~ **gün sıtması**, *patol. Plasmodium vivax* adlı asalaktan ileri gelen hastalık. Sıtma çeşitleri içinde kurtulması en güç olanıdır. *(Nöbetleri gün aşırı gelir)*; [*Osm.* Hummâ-i gab; *Lat. Plasmodiasis vivax; Ing.* Tertian, vivax malaria; *Fr.* Fièvre tierce].
~ **günlük seyisliği var, kırk yıllık at boku eşeler**, *arg.* Birinin palavrasını dinlemeye mecbur olmak...
~ **hal kanunu**, *fels.* Auguste Comte'un, insan topluluğunun *(ve bu arada bilimlerin)* Tanrıbilimsel, fizikötesi ve tanıtlı olmak üzere üç halden geçerek gelistiğini söyleyen yasası; [*Ing.* Law of the tree states; *Fr.* Loi des trois états].
~ **kalem**, Çeşitli renkteki üç kalemle yapılan resim...
~ **kemerli tatu**, *zool.* ◘ **Tatu.**
~ **kollu pergel**, *san.* ◘ **Pergel.**
~ **konutlu kene**, *zool.* Kurtçuk, nimfa ve ergin çağını üç ayrı konakçıda geçiren kene; [*Ing.* Three-host tick].
~ **köşe eğe**, ◘ **Eğe²...**
~ **köşeli midye**, *zool.* ◘ **Midye.**
~ **kuşak**, *sin.* Renkli filim işleminde kullanılan kuşak çeşidi. [*Ing.* ve *Fr.* Tripack].
~ **kuşak negatifi**, *sin.* Üç kuşaktan elde edilen negatif...
~ **kutuplu bölünme**, *sit.* Kromatik merkezden uzaklaşan üç iğin bulunduğu anormal mitoz.
~ **memleket paralarının birbirine oranı**, *ikt.* İki memleket arasında üçüncü bir memleket parasiyle tayin edilen kambiyo rayici. [*Ing.* Cross-rate].
~ **metalli plaka**, *graf. san.* Üç metalden yapılmış ofset plakası; bu metallerin biri genellikle krom *(su alıcı)*, öbürü bakır *(mürekkep alıcı)*, destek görevi yapan üçüncü ise çinko veya çeliktir.
~ **nokta**, *gram.* (...) nokta. [*Ing.* Points of suspension; *Fr.* Points de suspension].
~ **ornatmalı**, *kim.* Üç atom veya üç kökün moleküldeki üç atomla ornatılmasından oluşan türevler için kullanılır: *Kloroform $CHCl_3$ metan'ın üç ornatmalı türevidir.*
~ **otuzunda**, *dey.* Çok ihtiyar, yaşlı. [*Ing.* In his nineties, nonagenarian; *Fr.* Nonagénaire].
~ **parmak kuralı**, *elek.* ◘ **Parmak.**
~ **renk ışık ölçümü**, *astr.* Yıldızların parlaklıklarının üç renk üzerinde ayrı ayrı ölçülmesi...
~ **renk resim**, *tekn.* ◘ **Resim.**
~ **renkli baskı**, *matb.* Mavi, sarı, kırmızıdan ibaret yalnız üç esas renkle resim basma usulü; [*Ing.* Three colour printing; *Fr.* Trichromie]
☆ *Eşanl.* trikromi.
~ **renkli işlem**, *sin.* Üç rengin birleştirilmesi temeline dayanan renkli filim işlemi...
~ **safhalı**, ◘ **Üç fazlı...**
~ **taşlı dolmen**, *ark.* Mezar taşları gibi ikisi düşey dikilmiş ve üçüncüsü bunların üstüne yatay olarak konulmuş dolmen... [*Ing.* Trilithon; *Fr.* Trilithe]...
~ **tuğlu vezir (paşa)**, *teşk. tar.* Eskiden üç tuğ sahibi vezir. [*Ing.* Pasha of three pennants, vizier].
~ **vardiya**, *işletm. ikt.* Her biri sekiz saat iş gören üç postanın yürüttüğü sürekli çalışma sistemi.
~ **vuruş**, *tiy.* Sopayı üç kere yere vurarak oyunun başladığını seyircilere bildirme; [*Ing.* Junction of three roads].
~ **yıldız**, *matb.* Basımcılıkta, bir adı açık açık yazmamak için kullanılan asterisklerin *(genellikle üç tane)* tümü.
~ **yol ağzı**, Çeşitli yönlerden gelen üç yolun birleştiği yer. [*Ing.* Cross-roads, goosefoot; *Fr.* Patte-d'oie].
~ **yollu vana**, *dôş.* Sıcak sulu ısıtma kazanının güvenliğini sağlamakta kullanılan üç ağızlı vana; [*Fr.* Vane à trois branches].

üç.ayak,-ğı, b. i. § ❶ *astr.* Fotoğraf makinesi gibi aygıtların üzerine oturduğu üç çubuklu düzen; ☆ *Eşanl.* teodolit; § ❷ *sin.* Alıcı veya göstericinin çalıştırılması sırasında bunların durukluğunu sağlamak için kullanılan üç ayaklı dayanak, sehpa. [*Ing.* Tripod; *Fr.* Trépied]; § ❸ (a) Ağır yükleri, inşaat tahtalarını, taşları v.b. kaldırmakta kullanılan basit cihaz. (b) Malzemeleri kaldırmak için duvarcılar ve dülgerler tarafından kullanılan eklemli kaldıraç. (c) Temizlenecek veya onarılacak arabaları kaldırmaya yarayan iki ayaklı, eklemli veya dirsekli kaldıraç.
~ **başlığı**, *sin.* Üçayak ile alıcı arasında bulunan ve alıcının çeşitli yönlerdeki hareketini sağlayan çeşitli biçimlerdeki cihaz.

üç başlı, b. s. ve i. *anat.* Üç başı olan *(kaslar hk.)* [*Osm.* Zatürruusu selâse; *Lat. Triceps Ing.* ve *Fr.* Triceps].
~ **kas**, *anat.* Uçlarından birinde telsel üç demet bulunan kas; [*Osm.* Adale-i zatürruusu selâse; *Lat. Musculus triceps; Ing.* ve *Fr.* Triceps]...

üç.boyutlu, b. s. *sin.* Eni ve boyundan başka derinliği de olan; [*Ing.* Three-dimensioned; *Fr.* À Trois dimensions]
~ **filim**, *sin.* Görüntüsü, en ve boydan başka derinlik duygusu da uyandıran filim... [*Ing.* Three-dimensioned film; *Fr.* Filme à trois dimensions].
~ **gözlüğü**, *sin.* Anaglif temeline dayanan üçboyutlu filimlerde ayrı ikl renktekl görüntülerin her birinl ayrı ayrı görüp birleştirmek için kullanılan gözlük. [*Ing.* Anaglyph spectacles; *Fr.* Lunettes pour anaglyphe].
~ **işlemi**, *sin.* Üçboyutlu filim elde etmek üzere yapılan çalışmaların bütünü; [*Ing.* Stereoscopic procedure; *Fr.* Procédé stéréoscopique].
~ **ses**, *sin.* Seslerin, ses kaynağının durumuna göre yer değiştirerek kullanılması sonucu derinlik duygusu uyandırması; [*Ing.* Stereophonic sound; *Fr.* Son stéréophonique, relief sonore].
~ **seslendirme**, *sin.* Sesin üçboyutlu olarak alınması; [*Ing.* Stereophonic recording; *Fr.* Enregistrement stéréophonique].
~ **sineması**, *sin.* Üçboyutlu filimler elde etmekle uğraşan sinema kolu... [*Ing.* Relief pictures; *Fr.* Cinéma en relief]...

üç çatal, b. i. Büyük balıklara saplayarak tutmak için kullanılan üç çatallı zıpkın. [*Ing.* Three-pronged fork; trident; *Fr.* Trident].

üç.derili, b. s. *biy.* Üç katlı olan.
~ **gastrula**, *biy.* Gelişmesinin üçüncü evresine ulaşan ve esas üç tabakadan meydana gelen *(dışderi, içderi ve ortaderi)* embriyon.
~ **ur veya embriyon uru**, *biy.* Yumurtalıkta veya erbezinde gelişen ve blastodermin üç katından türeme elemanlar taşıyan derimsi kist.

üç.dikenli.balık, i. *zool.* ◘ **Dikenlibalık.**

üç-dörtlük,-ğü, b.i. *müz.* (a) Zaman birimi siyah *(dörtlük)* olan üç zamanlı ölçünün adı. (b) Üç dörtlük kalıp üstüne bestelenmiş parça.

üç.düzlemli, b. s. *mat.* İki düzlem kesiştikten sonra üçüncü bir düzlemi eğik olarak kesince meydana gelen *(açı)*; [*Ing.* Trihedral; *Fr.* Trièdre]; ⊙ **ikizkenar ~**, ◘ **ikizkenar.**
~ **açı**, *mat.* Aynı doğrudan geçmeden ikiser ikişer kesişen üç düzlemin kesişmesiyle meydana gelen açı; [*Osm.* Zaviye-i mücesseme; *Ing.* Trihedral angle; *Fr.* Angle trièdre]...

üçer, s. Üç sıfatının üleştirme sekli; her birine üç, her defasında üçlü bir arada olarak... [*Ing.* Three each; three at a time; *Fr.* Trois à trois, trois à chacun ou par chacun].

üçerleme, İ. *den.* Denizli havalarda biribiri peşinden gelen üç büyük dalga; [*Ing.* Treble; *Fr.* Triple].

üçerli, s. *müz.* Bileşik bir ölçünün üçle bölünebilen zamanına denir.

üçgen*, b.i. ve s.§ ❶ *mat.* Uç uca konulmuş üç doğru parçasından yapılmış *(kapalı şekil)* olup uç noktalarına **tepe**, doğru parçalarına **kenar** denir; [*Osm.* Müselles; *Lat. Triangulum; Ing.* ve *Fr.* Triangle]; § ❷ *anat.* Şekillerinden ötürü bazı anatomik elemanlara verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Trigeminus]; § ❸ *ask.* Bir üçgenin tabanını meydana getiren savunma tesisi; bu üçgenin öbür iki kenarında da savunma tertibatı alınmıştır; § ❹ *demir.* Yavaşlama işaretlerinin niteleyici şekli; § ❺ El ayasının ortasında bulunan şekil. *(Yapısındaki özelliklere göre, üçgenden çeşitli anlamlar çıkarılır)*; § ❻ *masonluk.* Masonluğun işaretlerinden üçgen biçiminde olanı; § ❼ *müz.* Ucu birleşmeyen eskenar üçgen biçiminde, çelik çubuktan yapılma çalgı; bir sicime takılı bulunur ve bir çelik çubukla iç yüzlerine vurularak çınlatılır; § ❽ s. Üçgen biçiminde; [*Ing.* Triangular; *Fr.* Triangulaire]; ⊙ **antikomplemanter ~**, *mat.* Verilen bir üçgenin köşelerinden karşı kenarlara çizilen paralellerin oluşturduğu üçgen. Bu üçgen ilk üçgenin (G, 1:-2) homotetiğidir, bu homo-

ÜÇGENLER

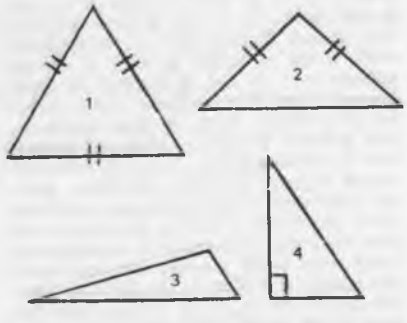

1. Eşitkenar üçgen. **2.** İkizkenar üçgen. **3.** Çeşitkenar üçgen. **4.** Dik üçgen.

tetide verilen bir *P* noktasına tekabül eden bir *P* noktasına ilk noktanın antikomplemanteri denir. [*İng.* Anticomplementary triangle] ◉ **ayaklı** ~, *den.* ◘ Ayak; ◉ **beyin** ~ I, *anat.* ◘ Beyin; ◉ **çeşitkenar** ~, ◘ Çeşitkenar; ◉ **dar açılı** ~, *mat.* Açıları dar-açı olan üçgen; ◉ **dik** ~, *mat.* Kenarlarından ikisi birbirine dikey olan üçgen; [*Osm.* Müselles-i kaim-üzzaviye; İng. Right triangle; *Fr.* Triangle rectangle]; ◉ **dönüş** ~ I, *demir.* ◘ Dönüş; ◉ **eğrisel** ~, *mat.* Bir yüzey üzerine çizilen ve üç nokta ile bunları ikişer ikişer birleştiren üç eğri yayından meydana gelen şekil; ◉ **eşaçılı** ~, *mat.* Üç açısı da birbirine eşit olan üçgen; ◉ **eşkenar** ~, *mat.* Üç kenarı da birbirine eşit olan üçgen. [*Osm.* Müselles-i mütesaviy-ül-adla; İng. Equilateral triangle; *Fr.* Triangle équilatéral]; ◘ *ŞEKİL: 221.*— **GEOMETRİ I**; ◉ **eş** ~ **ler**, *mat.* ◘ Eşaçılı; ◉ **geniş** ~, *mat.* Bir açısı geniş açı olan üçgen; [*İng.* Obtuse angle; *Fr.* Triangle obtus]; ◉ **geniş açılı** ~, *mat.* ◘ Geniş; ◉ **homotetik** ~ **ler**, *mat.* İki üçgenin açıları eşit ve eşit açılar karşısındaki kenarlar orantılı ise bu iki üçgene homotetik *(benzer) üçgenler denir;* [*İng.* Similar triangles; *Fr.* Triangles homothétique]; ◉ **ikizkenar** ~, *mat.* Yalnız iki kenarı birbirine eşit olan üçgen; [*İng.* Isoceles triangle; *Fr.* Triangle isocèle]; ◉ **kutupsal** ~, *mat.* ◘ Kutupsal; ◉ **küresel** ~, *mat.* ◘ Küresel; ◉ **nişan** ~ I, *ask.* ◘ Nişan.

~ **başlık**, *ağ. iş.* Tabla kenarına boydan boya ikizkenar üçgen biçiminde yuva açıp içine aynı biçimde çıta yapıştırarak yapılan başlık...

~ **dik prizma**, *mat.* ◘ Prizma.

~ **düzen**, *ask. tar.* Eski ordularda piyade sınıfında kullanılmış olan ve ucu düşmana doğru bulunan üçgen biçimindeki düzen.

~ **düzgün prizma**, *mat.* ◘ Prizma.

~ **grafikler**, *mat.* Bir olaya ait üç endisin kıyaslanmasında kullanılan grafik...

~ **kiriş**, *anat.* Dirsek kemiğinin milsi çıkıntısı ile döner kemiğin sigmamsı çukuru arasında bulunan kiriş.

~ **piramid**, *mat.* Tabanı üçgen olan piramid; [*Osm.* Ehram-ı müsellesi; *İng.* Triangular pyramide; *Fr.* Pyramide triangulaire]

~ **prizma**, *mat.* ◘ Prizma.

~ **savak**, *trm.* Üçgen kesitli bir geçide sahip savak.

Üçgen, öz. I. *astr.* Kuzey Yarım Gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Lat. Triangulum (=Tri); İng.* ve *Fr.* Triangle]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR II.**

üçgensel, b. I. Üçgen biçiminde veya üçgenle ilgili olan; [*Osm. Müsellesî; Lat. Triangularis; İng.* Triangular; *Fr.* Triangulaire]; ~ **sayılar**, *mat.* Belirli fakat herhangi bir tamsayıdan küçük bütün tamsayıları toplayarak elde edilen sayılar dizisi.

üçgensi, s. *bot.* Pazı ve kazayağı gibi birtakım bitkilerin üçgen şeklindeki yapraklarına denir. [*İng.* Triangular; *Fr.* Triangulaire].

üç.gül, b.I. Fasulyegiller familyasından, üç küçük yaprakçıktan oluşma bileşik yapraklı, türüne göre çiçekleri beyaz, pembe, kırmızı, mor veya nadiren sarı olan bir veya çok yıllık otsu bitki. Yem bitkisi olarak kullanılan bir çok türü vardır. Soğuktan çok etkilenen **kırmızı üçgül** *(T. incarnatum),* taze yem yapmak için Landsberg karışımına girer *(40 kg. burçak, 20 kg. pembe üçgül, 15 kg. İtalyan çimi).* Mor üçgül veya çayır üçgülü *(T. pretense)* iki üç yıl yerde kalarak suni çayırları meydana getirir. Bunun kökü 1,20 m.'yi bulabilir. Yalnız yetiştirilir, yılda iki defa biçilir ve otlak olarak kullanılabilir. **Melez üçgül** *(T. hybridum),* mor üçgülden daha az verimli olmakla beraber, tıpkı onun gibi yetiştirilir. Üçgül ekimi toprağı azotça zenginleştirir. Üçgül, çimenlik yapımında da kullanılabilir, çimenlere sağlamlık verir; çim bitkileriyle oranı ise toprağın yapısına bakar. Bazı üçgül türleri ise (**kırmızı üçgül** *(T. incarnatum),* **sürüngen üçgül bahçeciliklerde kenar süsü olarak yetiştirilir.** [*Osm.* Tirfil; *Lat. Trifolium ervense; İng.* Trefoil; *Fr.* Trèfle de prés]; ◉ **kırmızı** ~, *bot.* ◘ Kırmızıüçgül

~ **yaprak**, *bot.* ◘ Yaprak.

üç.hecalî, b.I. ve s. *dilb.* (a) Üç heceli kelimeye denir. (b) Üç heceli bir mısraya denir.

üç.ikilik, b.I. *müz.* (a) Zaman birimi beyaz *(ikilik)* olan üç zamanlı ölçüye verilen ad. (b) Üç-ikilik kalıp üzerine bestelenmiş parça.

üç.kâğıt, b.I. *oyun.* Üç kâğıt ile oynanan oyun. Oyunun amacı oynatıcının el çabukluğuyla yer değiştirip kapalı olarak bıraktığı ikisi aynı, biri değişik *(genellikle iki kırmızı, bir siyah)* üç iskambil kâğıdından değişik olanını bulmaktır. Oynanması ve oynatılması yasak olan bu oyuna «bul karayı» da denir.

üç.kâğıtçı, b.I. § ● **Sokaklarda üç iskambil kâğıdı ile güya kumar oynayarak saf insanları dolandıran kimse;** § ● *h.d.* Yalancı, düzenci *(kimse),* dolandırıcı.

üçleme, I. § ● **Üçlemek eylemi.** [*İng.* Tripling; *Fr.* Triplement]; § ● s. Üçe bükülmüş, üç kat: *Üçleme halat;* [*İng.* Triple; triad; three-stranded *(rope); Fr.* Triplet]. § ● *ed.* (a) **Konuları birbirinin devamı olan üç oyundan meydana gelen dizi.** (b) Üç bölümden meydana gelen ama birbirinin devamı olan kitap: *Dante'nin Üçlemesi;* § ● *müz.* Aynı ritim figürünün iki nota değeri taşıyan üç noktalık grubu. § ● *trm.* Üçüncü defa sürmek eylemi.

üçlemek (-l-), f. § ● Üçe çıkarmak veya üç kat fazlalaştırmak; [*İng.* To triple; *Fr.* Tripler]; § ● Ürünün üçte birine karşılık toprağını kiraya vermek; [*İng.* To hire a farm for a third of the produce]; § ● *trm.* Üçüncü defa sürmek: *Toprağı üçlemek;* § ● *naz.* f. Üçleşmek.

Üçler, ç. I. § ● **Tanrı, Muhammed Peygamber ve Cebrail, veya Muhammed Peygamber, kızı Fatma ve damadı Ali;** § ● *(Hıristiyanlıkta)* **Ekenimi Selâse...**

üçleşmek, naz, f. Üçe çıkmak, bir veya iki iken üç olmak; [*İng.* To amount to three; *Fr.* Devenir trois].

üçlü, s. § ● **Kendinde herhangi bir şeyden üç tane bulunan:** *Üçlü sefertası;* [*İng.* Tripartite; triple; *Fr.* Threefold, tripartite]; § ● I. Üç rakamı ile belirtilmiş iskambil kâğıdı; § ● Üç kişinin katıldığı müzik topluluğu; § ● Üç unsurdan meydana gelmiş cisim; § ● *ed.* Kitapları üçer mısradan meydana gelen nazım parçası; § ● Üç azizi temsil eden bazı sanat eserlerine verilen ad; § ● *mit.* Aynı din içinde birleşmiş üç tanrılık grup. *(Jupiter, Minerva ve Juno'dan meydana gelmiş Capitolium üçlüsü'nün Roma Capitolim'unda üç giriş yeri olan bir tapınağı vardı);* § ● *müz.* Gerek iki tonluk *(majör üçlü),* gerek bir buçuk tonluk *(minör üçlü)* melodik veya armonik müzik aralığı; § ● *oyun.* (a) İskambil destesinde üzerinde üç işaret bulunan kâğıt. (b) Aynı renk ve birbirini izleyen üç kartın bir araya toplanması; ◉ ~ **ler yöntemi**, *psik.* Oç uyartı arasındaki mümkün olan bütün bileşmeleri deneğe sunmak esasına dayanan yöntem; ◉ **majör** ~, Aynı renkten en büyük üç kartın birleşimi; ◉ **ruva** ~ **su**, *oyun.* En büyük üç, en büyük kartı bir ruva bir dam v.b. olan üçlü.

~ **bahis**, *oyun.* At yarış tahminlerinde bir yarışın ilk üç dereceye giren atlarını bilmeyi gerektiren bir müşterek bahis çeşidi.

~ **bileşik**, *kim.* Üç elementten oluşan bileşik. *(Sülfürik asid H_2SO_4, alkol C_2H_6O, anilin C_6H_7N v.b.).*

~ **büyüteç**, *opt.* Üç mercekten meydana gelen bileşik büyüteç.

~ **çatal**, *ter.* ve *mit.* Zıpkının bir türü ve özellikle ton balığı avcılarının aracı.

~ **çekim**, *sin.* Üç oyuncunun bel çekimini veren çekim çeşidi. [*İng.* Three-shot; *Fr.* Plan avec trois acteurs].

~ **eksen**, *min.* Bir billûrun, çevresinde 120° dondurulduğu zaman kendisiyle sıkıştığı simetri ekseni. *(Bir kübün karşılıklı iki köşesini birleştiren köşegenler üçlü eksenlerden, kalsitin asıl simetri ekseni bir üçlü eksendir).*

~ **fiş**, *elek.* ◘ Fiş.

~ **form**, *mat.* Üç değişkenli homojen çokterimli.

~ **ganyan**, *oyun.* At yarış tahminlerinde, aynı günde yapılan üç yarışın birincilerini bilmeyi gerektiren bir müşterek bahis çeşidi.

~ **gönye**, ◘ Gönye.

~ **gösterici**, *sin.* Üç ayrı boydaki dar filmi de gösterebilen gösterici; [*İng.* ve *Fr.* Trifilm].

~ **hadde**, *met.* Üç silindirli, tersinir olmayan hadde çeşidi. *(Önce üst silindir ile orta silindir arasından geçirilen haddelenecek madde, ikinci bir haddeleme pasosu için orta silindir ile alt silindir arasına ters yönde verilir).*

~ **hat**, *elek.* Trifaze bir şebekedeki üç nakil kablosunun tümü.

~ **kapakçık**, *anat.* ve *zool.* ◘ Kapakçık.

~ **kemer**, *mim.* ◘ Kemer.

~ **kuralı**, *mat.* Bir oranıtı meydana getiren dört nicelikten üçü bilindiği halde dördüncüyü bulma kuralı; [*Osm.* Kaide-i selâse; *İng.* Rule of three; *Fr.* Règle de trois]; ◉ **doğru** ~ **kuralı**, *mat.* ◘ Doğru.

~ **melez**, *biy.* Üç çift aykırı karakterle birbirinden ayrılan iki canlı varlık arasındaki çaprazlanma sonucunda meydana gelen melez.

~ **nabız**, *tıp.* Birbiri ardından üç düzenli atım ile bunların arkasından gelen kısa ve uzun bir dinlenme süresinden ibaret nabız ritmi. *(Bu süreden sonra aynı atımlar tekrarlanır).*

~ **nokta**, *fiz.* Saf bir cismin diagramında *(sıcaklık apsis, basınç ordinat ekseninde),* saf cismin bir arada bulunan üç fazının *(katı, sıvı ve gaz)* değişmeyen denge halinde olduğu nokta.

~ **objektif**, *oft.* D. Taylor'un buluşu olan ve Tessar objektifi gibi birçok objektif türünün yapılmasına yol açan objektif tipi.

~ **perde**, *sin* Üç normal perdenin yan yana getirilmesi ve üç ayrı göstericinin bunlar üzerinde birbirinin tamamlayıcısı veya birbirinden ayrı olan görüntüleri yansıtması temeline dayanan bir genişperde işlemi. [*İng.* Triple screen; *Fr.* Écran triple].

~ **sayma düzeni**, *mat.* Üç sayısının taban olduğu sayma düzeni.

~ **sistem**, *min.* Bir tam üçlü ekseni olan billûrları kapsayan sistem.

~ **tüysü yapraklar**, *bot.* ◘ Yaprak.

~ **ucube**, *terat.* Üç kişinin birleşmesiyle meydana gelmiş ucube.

~ **ünlü**, *gram.* Tek bir hecede yanyana kullanılan üç ünlü.

~ **ve dörtlü düzeni**, *müz.* ◘ Düzen.

~ **yonca**, *mim.* Üç teget daire yayından meydana gelen eleman. *(Gotik üslûbunun temel özelliklerinden biridir).*

üç.renk, b.I. *matb.* (a) Bütün tonlarının üç temel renk veya üç bütünler renk yardımıyle elde edildiği renkli fotomekanik ve fotoğraf yöntemlerinin tümü. (b) Orijinal baskıdan üç renkli ayırma tekniğiyle elde edilmiş üç klişe üzerinden üç temel renkli mürekkeple yapılan baskı. [*İng.* Three-colour process; *Fr.* Trichromie]. ☆ *Eşanl.* trikromi.

üç.renkli, b.s. *fot.* Üçrenk yöntemiyle elde edilmiş bir fotoğraf veya bir resim için kullanılır. [*İng.* Three-colour(ed), trichromatic; *Fr.* Trichrome].

üç.sekizlik, b.I. *müz.* (a) Zaman birimi bir çengelli *(sekizlik)* olan üç zamanlı ölçüye verilen ad. (b) Üç-sekizlik kalıp üstüne bestelenen parça.

üç.tanrıcı, b.I. *din.* Tesliste yalnız üç kişi değil, üç de Tanrı olduğunu kabul edenlere verilen ad.

üç.terimli, b.s. § ● *mat.* Üç terimden meydana gelmiş: *Üç terimli parça;* § ● I. *mat.* Üç terimden meydana gelen çokterimli.

üç.tümseciklî, b.s. Üç tümseciği, üç kabartısı olan. *(Üçgen şeklinde dizili üç tümsecik taşıyan, fosil memeli hayvan dişleri için*

kullanılır. Bu çeşit dişleri bulunan fosil hayvanlar muhtemelen bugünkü bütün memeli hayvanların atalarıdır).

üçül, i. *dilb.* Bazı dillerde üçlü grupu belirten ikiliden farklı çoğul.

üçüncü, s. Üç sayısının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen; [*Osm.* **Selâse, sâlise**; *Lat. Tertius; Ing.* Third; *Fr.* Troisième]. ~ **adam kanıtı,** *mant.* Eflatun'un ideal'ler kuramına karşı Aristoteles'in ileri sürdüğü ünlü kanıt.

~ **çağ,** *coğr.* Memeli hayvanların ürediği bugünkü bitki topluluğunun belirdiği çağ. [*Ing.* Third era; *Fr.* Ere tertiaire].

~ **çelgi,** *sp. (Eskrimde)* Üç savutta da gövdenin yukarı-dışarı kesimini (doğrultusunu) korumak için uygulanan çelgi. *(Namlu ucu yukarıda, savut tutan el göğüsten az aşağıda ve dışta, tırnakları yere dönüktür. Kesici kılıçta, namlunun kesici yüzü dışa dönük olarak daha aşağıdan uygulanır).* [*Ing.* ve *Fr.* Tierce].

☆ *Eşanl.* **üçüncü siper**

~ **çeşit kaldıraç,** ◘ Kaldıraç.

~ **dördün,** *astr.* ◘ Dördün.

~ **dünya,** *siy.* Batı ve Doğu blokları karşısında birleşerek üçüncü bir blok meydana getiren az gelişmiş ülkelerin tümüne verilen ad.

~ **hakem,** *huk.* Hakemlerin ihtilâfa düştükleri hallerde meselevi hâl için üçüncü bir hakem tâvini. [*Ing.* Third Umpire; *Fr.* Tierce arbitre].

~ **kişi,** *gram.* Çekimli eylemlerde veya adıllarda hakkında konuşulan veya konuşulanlar. [*Ing.* Third person; *Fr.* Tierce personne].

~ **nokta,** *res.* Görüş çizgisi üzerinde istenilen bir yerde alınan ve köşegenlerin ulaştırılmasına yarayan nokta.

~ **sektör,** *ikt.* İktisadî etkinliklerin teknik ilerleme konusunda en az ilerleme gösteren veya hiç ilerlemeyen kesimi. *(Özellikle hizmetler).*

~ **sınıf gümrük,** *huk.* ◘ Gümrük.

~ **şahıs,** *huk.* § ❶ İki kimse arasında yapılan akitte sözkonusu olan taraflar dışındaki şahıs; [*Osm.* Şahsı salis; *Ing.* Third party, third person; *Fr.* Tiers]; § ❷ *gram.* Çekimli fiillerde veya zamirlerde hakkında konuşulan şahıs: *Geldi, geldiler; o, onlar gibi.*

~ **şahsa olan borç,** *huk.* Şirketler arası tasfiyeden sonra konsolide bilânçoda görülen borç. [*Ing.* Liability to an outsider].

~ **zaman,** ◘ Zaman.

üçüncül, s. § ❶ *kim.* Organik bir bileşiğin formülünde, öbür üç karbon atomuna bağlı olan karbon atomu için kullanılır. [*Osm.* Sülâsî; *Ing.* Tertiary; *Fr.* Tertiaire]; ☆ *Eşanl.* **tersiyer**; § ❷ *patol.* Bir hastalığın belirli iki devresinden sonra meydana çıkan belirtilere denir. [*Ing.* Tertiary; *Fr.* Tertiaire].

~ **olay,** *patol.* Frengiye tutulmuş bir hastada, bulaşmadan iki ilâ altı yıl sonra meydana gelen olaylar.

üçüncülük.-ğü, İ. Üçüncü olma hali; [*Ing.* A being third; *Fr.* Third place].

üçüz, s.§ ❶ Üçü birden doğan. § ❷ i. Aynı anda doğan üç kardeş. [*Ing.* Triplet; *Fr.* Triplet] § ❸ i. *anat.* Besinci kafa siniri *(çifti). (üç büyük kolu vardır. 1. Oftalmik sinir, 2. Üstcene siniri; 3. Altçene sinirl. (Bunlardan ilk ikisi yalnız duyurucu, sonuncusu hem duyurucu hem de oynatıcıdır).* [*Osm.* Tevemlî selase; *Lat. Trigeminus; Ing.* Trigeminus; *Fr.* Trijumeau].

~ **gebelik,** *doğum.* Üç embriyonun veya üç dölütün bulunduğu gebeliğe denir.

~ **kemer,** *mim.* ◘ Kemer.

üçüzleme, İ. *ed.* Konuları birbirinin sonrası olmak üzere ayrı ayrı gösterilen üç sahne eserinin bütünü. [*Ing.* Trilogy; *Fr.* Trilogie]

üçüzlü, s. § ❶ Üçüzleri olan *(ana);* [*Ing.* Bearing triplets]. § ❷ Üç yönü bulunan: *Üçüzlü bir başarı;* [*Ing.* Three-branched]; § ❸ Üçü bir arada olan: *Üçüzlü şamdan.* [*Ing.* Triple; *Fr.* Triplé].

üç.yüzlü, b.s. *mat.* ve *min.* Üç yüzü olan *(şekil).* [*Ing.* Trihedral; *Fr.* Trièdre].

üdeba /üdebâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **edîb'in** çoğulu.

üdre, i. *Osm.* < *Ar. anat.* Kasık yarığı.

üfçe, İ. *Osm.* < *Fars. esk.* Bostan, korkuluğu.

üff, n. *Osm.* < *Ar. esk.* Of!

üfhûd /üfhûd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yetişmiş, serpilmiş çocuk.

üfkûhe /üfkûhe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şaşılacak, şaşıp kalınacak şey. ◘ Ucûbe.

üfleç.-ci, i. Bir alevi üfleyip bir şey üzerine yöneltmek için kullanılan ince maden boru. [*Osm.* Hamlaç; *Ing.* Blow-pipe; *Fr.* Chalumeau]; ⊛ **dönel akımlı** ~, *döş.* ◘ Dönel.

üfleme, i. § ❶ Üflemek eylemi; [*Ing.* Blowing; *Fr.* Soufflage]; § ❷ *camc.* Dar ağızlı, içi boş cam eşyaların yapımında uygulanan teknik; § ❸ *gaz. sny.* Su gazı yapımında, kok kömürünü ısıtmak amacıyle jeneratör içine hava gönderilmesi; § ❹ *met.* (a) Bazı yabancı maddelerin yükseltgenerek tasfiye edilmesi için erimiş maden banyosuna kuvvetli bir gaz akımı *(Hava veya oksijenle zenginleştirilmiş hava)* göndererek yapılan metalürji tasfiye işlemi: *Çelik, sıvı dökme demirin konvertisörde üflenmesinden elde edilir.* (b) Bir maça kutusuna kum püskürterek kalıp maçalarının sürekli olarak imal edilmesini sağlayan döküm yöntemi; § ❺ *plast. mad.* İçi boş eşyaların yapımında kullanılan şekillendirme usulü. ⊛ **magnetik** ~, *elek.* Magnetik alanla elektrik akımı arasındaki etkiden faydalanarak bir elektrik arkını değiştirme veya söndürme.

~ **bobini,** *elek.* ◘ Bobin.

~ **bölgesi,** *met.* Bir kupol ocağının veya yüksek fırının, içinde hava deliklerinin bulunduğu eritme potası ile hazne arasında kalan kısmı.

~ **ızgarası,** *döş.* Havanın odaya üflendiği ağız.

üflemek,(-e), f. § ❶ Dudaklarını büzerek soluğunu bir şey üzerine hızla vermek: *Parmaklarına üflemek;* [*Ing.* To blow; to puff, to pant; *Fr.* Souffler]; § ❷ (-i), Bu işi, yanmakta olan bir şeyi söndürmek veya canlandırmak üzere, onun üzerine yapmak: *Mumu üflemek. Ateşi üflemek;* [*Ing.* To blow out, to blow up; *Fr.* Souffler]. § ❸ *(Solukla seslendirilen çalgılar hk.)* Çalmak; *Ney üflemek;* [*Ing.* To blow; *Fr.* Jouer]; § ❹ *met.* (a) Bir maden veya alaşıma metalürji fırınında hava göndermek. (b) Özel makineler yardımiyle döküm maçalarına hava göndermek.

üfnûn /üfnûn/, i. c.: **efânîn.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hal, nevi, çeşit, cins; § ❷ Saçmasapan söz dedikodu; § ❸ Karışık dallar.

üftade, /üftâde/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Düşmüş, düşkün, bahtsız; [*Ing.* Fallen, prostrate; in misery, pour, degraded; *Fr.* Pauvre, misérable].

üftân /üftân/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Düşen, düşerek.

üfteri, İ. *Yun. bot.* Eğreltiotunun bir türü. [*Lat. Pteris; ing.* Brake fern].

üful.-ü /üful/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Batma; § ❷ *esk.* Ölme.

üf'ûle /üfûle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Vazife, görev.

üf'ûlevî/üfulevî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Vazifeye ait, vazife ile ilgili.

üfürmek (-i), i. *yans.* § ❶ Soluğu hızla dışarı vermek. [*Ing.* To blow; *Fr.* Souffler]; § ❷ Üfleyip yürütmek: *«Yel üfürdü, sel götürdü;* [*Ing.* To blow; *Fr.* Souffler].

üfürük.-ğü, i. < *üfürmek.* Üfürülerek verilen soluk; [*Ing.* Breathing; *Fr.* Souffle].

~ **maden yatağı,** *jeol.* Yer yüzeyinde magma gazlarından türemiş maden. [*Ing.* Emanation deposits; *Fr.* Gisement exhalatif]

üfürükçü, İ. < *üfürmek.* Okuyup üfleyerek hastalıkları savdığını ileri süren ve böylece bilgisiz kimseleri dolandıran kimse. [*Ing.* Quack; *Fr.* Guérisseur,-euse, sorcier; charlatan].

üfürükçülük.-ğü, İ. Üfürükçünün işi.

üğendire, i. *yun.* ◘ Üvendire.

üğrüm*, İ. ❶ *astr.* Yerin ekvator şişkinliği üzerine ay kütlesinin yaptığı çekme etkisiyle yer ekseninin, 18 $\frac{2}{3}$ yılda bir elipsel koni çizmek üzere doğrultusunu sürekli surette değiştirmesi olayı- [*Osm.* Asar-ı medhiye; *Ing.* ve *Fr.* Nutation]; ☆ *Eşanl.* **nütasyon**; § ❷ *biy.* Bir bitki ekseninin *(sap, kök, dal)* veya bir yaprağın uç kısmında, silindirik kısımlarındaki çeşitli büyütken bölgelerle eşit miktarda büyümemekten ileri gelen helisel hareket; § ❸ *mek.* Cayroskopik bir hareket yapan bir cismin dönme ekseninin, ortalama konumu çevresinde uğradığı küçük hareket; bu uğrum hareketi, genel bir devinme hareketi içinde sürüklenir.

ühbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yolculuğa veya askere mahsus elbise, malzeme.

ühciye /ühciye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hicvetmiye, yermeye sebep olan şey, yerme. ☆ *Eşanl.* **ühcüvve.**

ühcüvve, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hicvetmiye, yermiye sebep olan şey, yerme. ☆ *Eşanl.* **Ühciye.**

ühkûme /ühküme/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Alaycı hal ve söz.

ükâf /ükâf/, İ *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **ikâf.**

ükel, i. *Osm.* < *Ar. esk. ükle'*nin çoğulu... Lokmalar.

ükeyrâh /ükeyrâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ayazma; *(Hristiyanlarca mahbul olan)* su kaynağı.

ükl /ükl/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Meyva; § ❷ Yiyecek, azık; § ❸ Zekâ. Bk: Ülkül.

ükle, i. ç: **ülkel.** *Osm.* < *Ar. esk.* Lokma.

ükre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çukur; ☆ *Eşanl.* **Hufre**; § ❷ Top, yuvarlak şey.

ükrûme /ükrüme/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Kerem, lütuf, bahşiş.

üksûm /üksüm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çayırı, çimenl çok güzel olan bahçe.

üksûs /üksüs/, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Sarmaşık...

ükşûş /üksüş/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bağ sarmaşığı, tohumsuz sarmaşık. (*Araolar hırsızı buna benzetirler).*

ükül, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Meyva; § ❷ Rızık, azık, nasip; § ❸ Zekâ. ◘ **Ükl.**

ükzûbe /ükzübe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yalan, uydurma söz.

ülbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Açlık. ◘ **Cû**; § ❷ Kıtlık...

ülbûb /ülbûb/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Kiraz çekirdeği.

üleş, i. *esk. T.* Pay; [*Ing.* Portion, share, part, lot; *Fr.* Part; partie].

üleşmek (-le), nsz. f. Bölüşmek, paylaşmak. [*Ing.* To divide with another, to go shares].

üleştirimli, s. *fels.* «*ödül ve cezanın herkesin hakkına göre üleştirilmesi temeline dayanan tüze*» demek olan **üleştirimli tüze** teriminde geçer.

üleştirme, i. Üleştirmek eylemi. [*Ing.* ve *Fr.* Distribution].

~ **sayı sıfatı,** *gram.* Paylaştırma kavramı veren sıfat; [*Ing.* Distributive numeral adjective; *Fr.* Adjectif numéral distributif].

üleştirmek (-i-le), f. ❶ Pay ederek dağıtmak, bölüştürmek. [*Ing.* To share out; *Fr.* Partager]; § ❷ Herkesinkini kendine vermek; [*Osm.* Tevzi etmek; *Ing.* To distribute; *Fr.* Distribuer].

ületomi, i. *cerr.* Bağ örgüsü dokusu ameliyatı; [*Ing.* Uletomy].

ülfet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Alışma, kaynaşma; § ❷ Görüşme, konuşma; § ❸ Ahbaplık, dostluk; § ❹ Huy etme.

ülfet-ger, b. s. *Osm.* < *Ar. ülfet* + *Fars. ger. esk.* Ülfet edici, eden.

ülfet-gerî /ülfetgerî/, b. i. *Osm. ülfet* + *gerî. esk.* Ülfetgerlik, ülfet edicilik.

ülger, i. ◘ Ülker.

ülhiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Oyuncak, çocuk oyuncağı.

☆ *Eşanl.* **Bâzîce**

ülhüvve, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Oyuncak, çocuk oyuncağı.

☆ *Eşanl.* **Bâziçe, ülhiye.**

ülke*, i. *esk.T.* § ❶ Bir devletin egemenliği altında bulunan yerlerin topu. [*Ing.* Memleket; *ing.* Country, territory, resim; *Fr.* Pays]; § ❷ Vatan: *Ülkemin özlemi içindeyim.* [*Ing.* Country; *Fr.* Patrie]; § ❸ Herhangi bir özelliği yönünden düşünülen bölge: *Altın ülkesi.* [*Ing.* Territory, district,

DÜNYA ÜLKELERİ

Afganistan
Almanya *(Batı)*
Almanya *(Doğu)*
Amerika Birleşik Devletleri *(A. B. D.)*
Andorra
Antigua
Arjantin
Arnavutluk
Avustralya
Avusturya
Bahreyn adaları
Barbaros
Belçika
Berlin
Bhutan
Birleşik Arap Cumhuriyeti
Birmanya
Bolivya
Botsvana
Brezilya
Brunei
Bulgaristan
Burundi
Birleşik Krallık
Cebelitarık
Cezayir
Çat
Çekoslovakya
Çin Halk Cumhuriyeti
Çin *(Milliyetçi)*
Dahomey
Danimarka
Dominika Cumhuriyeti
Ebû - Dhabi
Ekvador
Ekvatoral Guine
Faröer adaları *(Danimarka)*
Fas
Fiji adaları
Fildişi Sahili
Filipinler
Finlandiya
Aland adaları *(Finlandiya)*
Fransa
Gabon
Gambia
Gana
Gine
Grenada
Guatemala
Guyana
Güney Afrika Cumhuriyeti
Güney Yemen
Habesistan
Haiti
Hindistan
Hollanda
Hollanda Antilleri
Honduras
Irak
Indonezya
Iran
Irlanda
Ispanya
Israil
Isveç
Isviçre
Italya
Izlanda
Jamaika
Japonya
Kamboçya
Kamerun
Kanada
Katar
Kenya
Kıbrıs
Kolombia
Kongo *(Brazzaville)*
Kongo *(Kinşasa)*
Kore *(Güney)*
Kore *(Kuzey)*
Kostarika
Kuveyt
Küba
Laos
Lesotho
Liberya
Libya
Lintenştayn
Lübnan
Lüksemburg
Macaristan
Madagaskar
Malavi
Malaysia
Maldiv adaları
Mali
Malta
Maskat ve Umman
Meksika
Merkezî Afrika Cumhuriyeti
Moğolistan
Monako
Moritanya
Moritius
Nauru
Nepal
Nijer
Nijerya
Nikaragua
Norveç
Pakistan
Panama
Papua ve Yeni Gine
Paraguay
Peru
Polonya
Portekiz
Porto Riko
Rodezya
Romanya
Ruanda
Salvador
Samoa
Santa Lucia
San Marino
Senegal
Saint Christofer ve Nevis
Seylan
Sierra Leone
Sikkim
Singapur
Somali
Sovyetler Birliği
Sudan
Surinam
Suriye
Suudi Arabistan
Swaziland
Şili
Tanzania
Tayland
Togo
Tonga
Trinidad ve Tobago
Tunus
Türkiye
Uganda
Uruguay
Ümm-ül kevveyn
Ördün
Vatikan
Venezuela
Vietnam *(Güney)*
Vietnam *(Kuzey)*
Vietkong
Yemen
Yeni Zelanda
Yugoslavya
Yukarı Volta
Yunanistan
Zambia

region]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Bir ülkede oturan insanların tümü: *Ülke, pahalılığa* karşı ayaklandı.[*ing.*People; *Fr.*Peuple]; ◉ **batı —leri,** *coğr.*◘ Batı; ◉ **devlet —si,** *huk.* ◘ Devlet; ◉ **doğu — leri,** *coğr.* ◘ Doğu¹ ◉ **dönence***l (dönencelerarası)* **— ler,** *coğr.* ◘ Dönence*l*; ◉ **hava — si,** *hava.* ◘ Hava. **— bakımı,** *coğr.* Bir ülkenin türlü yerlerinin doğal varlıklarını, gücünü korumak, veya arttırmak için yapılan düzenli işletinld bütünü. [*Ing.* Land planning; *Fr.* Aménagement du pays].

— bilgisi, *coğr.* Üzerinde yaşanan bir yörenin, bir bölgenin, bir ülkenin her çeşit varlığını, özelliklerini tanıtan bir coğrafya bilgi topluluğu.

— coğrafyası, *coğr.* Yeryüzündeki türlü yerlerin olaylar ile coğrafya bakımından özelliğini araştıran coğrafyanın geniş bir bölümü; [*ing.* Regional, geography; *Fr.* Géographie régionale].

— dışı krediler, *ikt.* ◘ Kredi.

— dışılık, *huk.* Diplomatik temsilcilerin vazife gördükleri devletin ülkesinde iken, haklarında uygulanacak kazai işlemler bakımından, sanki bu ülkede bulunuyorlarmış gibi muamele görmeleri.

— fersahı, *metrol.* ◘ Fersah

— içi krediler, *ikt.* ◘ Kredi.

ülker, i. *bot. (şeftali v.b. de)* İnce tüy.

Ülker, öz. i. *astr.* Boğa burcunda, boyun yerinde, adı *Alcyone* olan en parlağının çevresinde toplanmış altı veya yedi yıldızdan ibaret takım; [*Osm.* Süreyya; *ing.* Pleiad; *Fr.* Plélades].

ülkü*, i. *esk.T.*§ ❶ *fels.* (a) Ancak düşüncede var olan şey; (b) İnsanı umut içinde yaşatan, ruhunu güçlü tutan, her vakit erişilemeyen ve uğrunda özveride bulunmaktan çekinilmeyen yüce dilek. [*Osm.* Mefkûre; *ing.* ideal; *Fr.* Idéal]. ☆ *Eşanl.* ideal; § ❷ Kadın ve erkek adı.

ülkücü*, s. Bir ülküye bağlı olan: *Ülkücü aydın.* [*ing.* Idealist; *Fr.* Idéaliste].
☆ *Eşanl.* idealist

ülkücülük*,-ğü, i. § ❶ *fels.* Ülküyü, yani düşüncede var olanı kabul eden, asıl gerçeği insan zihnine mal eden felsefe doktrini. [*Osm.* Mefkûrecilik; *Ing.* Idealism; *Fr.* Idéalisme]. § ❷ *ed.* Sanatta ülküyü, yani gerçekten daha güzel olanı yaratmaya çalışan çığır; [*Ing.* Idealism; *Fr.* Idéalisme]; § ❸ *sosy.* Toplumda ideal değerler tanıma ve bunlar uğrunda savaşma. *(Ahlâk, yurtseverlik, özgürlük, sosyal adalet, insanlık birçok çağlarda toplumun ülküsü olmuştur).*
☆ *Eşanl.* idealizm.

ülküdeş, i. Aynı ülküye bağlı olanlardan her biri...

ülküleştirmek*, f. Ülkü haline sokmak...

ülküsel, s. Ülküyle ilgili olan; [*Osm.* Mefkûrevî; *Ing.* Idealistic; *Fr.* Idéalistique].

ülmik, s. *Fr. ulmique. kim.* Hayvansal veya bitkisel maddelerin ayrışması sırasında oluşan ve humus'un meydana gelmesine yol açan bir asid için kullanılır. [*ing.* Ulmic].

üloglosit,-tl, i. *patol. Fr. Uloglossite.* Dişetleri ve dilin birlikte iltihabı; [*Ing.* Uloglossitis]...

ülorhaji, i. *Fr. Ulorrhagie. tıp.* Dişeti kanaması; [*Ing.* Ulorrhagia]...

ülotomi, i. *Fr. ulotomie. cerr.* a) Dişetini yarma ameliyatı. b) Nedbeyi kesme ameliyatı. [*Ing.* Ulotomy].

ülser, i. *Fr. ulcère. patol.* Deride veya mukozada az veya çok önemli bir katılgan doku reaksiyonu ile birlikte görülen ve yavaş seyreden madde kaybı.[*Ing.*Ulcer, ulcus]; ◉ **beslenme — i,** *patol.* Dokuların beslenmesinde lokal bir yetersizlikten ileri gelen ülser, bir damar veya sinir hastalığıyle ilgilidir; ◉ **fajedenik —,** *patol.* Yavaş yavaş yayılan ülser. *(Sanki çevredeki dokular kelimenin tam anlamıyle «yeniyormuş» gibi yayılan ülser).* [*Ing.* Phagedenic ulcer; *Fr.* Ulcère phagédénique]. ◉ **mide onikiparmak bağırsağı — i,** *patol.* Midede veya onikiparmak bağırsağında görülen, sebeplerinde ve belirtilerinde birçok birleşik nokta olan ülserler. [*Ing.* Duodenal ulcer;

Fr. Ulcère duodénal]; ◉ **peptik ~**, *patol.* Eski bir lezyondon ötürü ameliyat olmuş bir midede görülen ülser. [*Ing.* Peptic ulcer; *Fr.* Ulcère péptique]; ◉ **varis ~ i**, *patol.* Varislere bağlı dolaşım bozukluklarının yaptığı bacak ülserleri. [*Ing.* Varicose ulcer; *Fr.* Ulcère variqueux]; ◉ **yatma ~ i**, *patol.* Uzun zaman yatmak zorunda olan hastalarda veya yaralılarda yatağa değen yerlerde meydana gelen ülser.

ülserasyon, i. *Fr. ulcération. patol.* Ülserleşme, ülser oluşma. [*Ing.* Ulceration].

ültimatom, i. *Lat. ültimatum.* Bir devletin başka bir devlete yaptığı son ve kesin önerme olup kabul edilmemesi savaşa yol açar. [*Ing.* ve *Fr.* Ultimatum].

ültra-, önek. *Lat.* «*Son derece, aşırı, üstünde*» anlamında bir kelime olup ültramodern, ültraviyole gibi, bazıları dilimize de geçmiş olan Fransızca birçok kelimenin yapımına girer; [*Ing.* ve *Fr.* Ultra-].

ültrabazit, i. *Fr. ultrabasite. kim.* Doğal antimon, kurşun, gümüş ve germanyum sülfür. [*Ing.* Ultrabasite].

ültradiyen, s. *Fr. ultradien.* Periyodu 20 saatten aşağı olan biyolojik bir ortamda aydınlatma, ısı v.b. sabitelerinde meydana gelen değişiklik ritmine denir. [*Ing.* Ultradian].

ültrafagositoz, i. *Fr. ultraphagocytose. biy.* Bazı koloidal boyalar gibi son derece ince cisimcikleri soğurma niteliği. *(Histiyosit ve monositler ültrafagositoz yapmaya elverişli hücrelerdir).* [*Ing.* Colloidopexy, ultraphagocytosis].
☆ *Eşanl.* **koloidopeksi**.

ültrafiltre, i. *Fr. ultrafiltre.* İleri derecede süzmek için kullanılan cihazlara verilen ad. [*Ing.* Ultrafilter].

ültramikroskop,-pu, i. *Fr. ultramicroscope* < *Lat. ultra*, üstünde + *Yun. mikros, küçük* + *Yun. scopein*, bakmak. § ◉ *opt.* Bayağı mikroskopta görülemeyen çok küçük parçacıkların görülmesine yardım eden bir optik âlet; [*Ing.* ve *Fr.* Ultramicroscope]. § ◉ *tıp.* Mikropları boyamadan canlı olarak görmeyi sağlayan ve onları siyah zemin üzerinde beyaz *(parlak)* olarak gösteren mikroskop; [*Ing.* Ultramisroscope]...

ültrasantrifügasyon, i. *Fr. ultracentrifugation.* Dakikadaki dönüş hızı 100.000'i bulan santrifüj makinesiyle yapılan santrifüjleme. [*Ing.* Ultracentrifugation].

ültrasantrifüj, *Fr. ultracentrifuge.* Çok yüksek devirli *(dakikada 60.000 devir)* santrifuj. [*Ing.* Ultracentrifugal]

ültrason, i. *Fr. ultrason.* ◘ **Sesüstü**.

ültrasonik, s. *Fr. ultrasonique. tıp.* İnsan kulağının duyamıyacağı kadar yüksek frekanslı ses dalgalarına ait; [*Ing.* Ultrasonic].

ültrasonometri, i. *Fr. ultrasonométrie. tıp.* Ültra sesleri ölçme cihazı; [*Ing.* Ultrasonometry]...

ültrasonoskopi, i. *Fr. ultrasonoscopie. elektroradyol.* Patolojik bir anomalinin yerini bulmak ve sinirini çizmek için sesüstü titreşimlerle vücudun muayenesi. [*Ing.* Ultrasonoscopy].

ültrasonoterapi, i. *Fr. ultrasonothérapie. elektroradyol.* Sesüstü *(ultrason)* titreşimler kullanılarak yapılan tedavi. [*Ing.* Ultrasonotherapy].

ültraviyole, a. ve i. *Fr. ultraviolet, -ette. fiz.* Güneş tayfında bulunan ve yapma olarak da elde edilip hekimlikte kullanılan bir ışınım; [*Ing.* Ultraviolet].
☆ *Eşanl.* **morötesi**.

ül'ûbân /ülubân/, i. *Osm.* < *Ar.* Oyuncu, aktör.

ül'ûbe /ülûbe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Oyun, piyes.

ülûhiyet,-ti, /ülûhiyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tanrılık.

ülüm, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bölük, cemaat, takım.

üm, i. *Osm.* *Ar. esk.* ◘ **Ümm**.

ümdûd /ümdûd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Adet, usul, görenek.

ümdûha /ümdûha/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Övülmeye sebep olan şey, iş, hal.

ümem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ümmet**'in çoğulu.

ümenâ' /ümenâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **emin**'in çoğulu. § ● Güvenilir kimseler; § ● Eminler, alay hesaplarının veya sandık muamelelerinin kendilerine bırakıldığı kimseler

ümera /ümerâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. emir*'in çoğulu. § ● Amirler, buyurucular; § ● Üssubaylar.

ümhûd /ümhûd/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Çömlek; § ❷ Tuzluk.

ümîd-bahş /ümîdbahş/, b. s. *Osm. ümid* + *Fars. bahş. esk.* Ümit veren, ümitlendiren.

ümîd-bahşa /ümîdbahşâ/, b. s. *Osm. ümid* + *Fars. Bahşâ. esk.* Ümitlendirecek surette.

ümîd-bahşâne /ümidbahşâne/, z. *Osm.* < *ümid* + *Fars. bahşâne.* Ümid-Bahş olana, ümit verene, ümitlendirene yakışacak sûrette.

ümîd-bahşî /ümidbahşî/, b. i. *Osm. ümid* + *Fars. bahşî. esk.* Umdurma, ümitlendirme.

ümîd-beste /ümîdbeste/, b. s. *Osm. ümid* + *Fars. beste.* Ümit bağlamış, ümitlenmiş.

ümîd-gâh /ümîdgâh/, b.i. *Osm.* < *ümid* + *Fars. gâh.* Ümit yeri, bir şey umulan yer, makam.

ümîd-geh /ümîdgeh/, b. i. *Osm, ümid* + *Fars. geh.* ◘ **Ümîd-gâh**.

ümîd-vâr /ümîdvâr/, b. s. *Osm. ümîd* + *Fars. var. esk.* Uman, ümitli.

ümîd-vârâne /ümîdvârâne/, z. *Osm. ümid* + *Fars. vârâne. esk.* Ümitli olana yakışacak surette.

ümîd-vârî /ümîdvârî/, b. i. *Osm. ümîd* + *Fars. varî. esk.* Ümitvarlık, ümitlilik.

ümit,-di /ümît/, i. *Osm.* < *Fars. ümîd.* § ● Umulan şey; [*Ing.* Hope,expectation; *Fr.* Espoir, espérance]; § ❷ Ummaktan doğan iç ferahlığı; § ❸ Kadın ve erkek adı; ◉ **~ e kapılmak**, *dey.* Ummak, umutlanmak; ◉ **~ i kırılmak**, *dey.* Bir şey hakkında beslediği umutlar yok olmak; ◉ **ümidini kesmek**, *dey.* Artık ummaz olmak. [*Ing.* To cease hoping; to abandon hope; *Fr.* Perdre l'espoir].
~ dünyası, *dey.* Herhangi bir şeyi ummaktaki direnmeyi hoş göstermek için söylenir: *Bu iş olacak gibi değil, ama ne yapsın, ümit dünyası.* [*Ing.* It's good to be hopeful].
~ etmek, ◘ **Ummak**.

ümitlendirmek,(-i), f. Ümit vermek, ümit kazandırmak. [*ing.* To make hopeful, to give hope; *Fr.* Donner de l'espoir, faire espérer].

ümitlenmek, f nsz, kazanmak, ümit beslemek. [*Ing.* To be hopeful, to conceive hopes; *Fr.* Avoir *(puiser, nourrir, prendre)* un espoir].

ümitli, s. Ümidi olan, ümit besleyen. [*Ing.* Hopeful, hoping; *Fr.* Plein d'espoir; riche d'espoir; qui promet].

ümitsiz, s. Ümidi olmayan, ümidi kırılmış olan; [*Osm.* Nevmit; *Ing.* Hopeless; *Fr.* Sans espoir, désespéré].

ümitsizlik,-ğl, i. Ümitsiz olma hali. [*Osm.* Nevmidî; *Ing.* Hopelessness; *Fr.* Désespoir, désespérance].

ümlûc /ümlûc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Selvi yaprağına benzeyen uzun, karışık bir ot; § ● Yaprak; ☆ *Eşanl.* berg.

umlûd /ümlûd/, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Ümüldân, ümüldânî**.

ümm, i. ç: **ümmât, ümmehât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Ana, anne.

ümmehât /ümmehât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ümm**'ün çoğulu. § ● Analar, anneler; § ● Esaslar, asıllar; § ❸ Değerli, ilmî kitaplar.

ümmet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Bir peygambere inananların topu: *Muhammet ümmetî.* [*Ing.* Community (of the same religion); *Fr.* Réunion d'hommes ayant une religion commune]; § ● *din.* Müslüman dinine bağlı olanların tümüne verilen ad.

ümmî /ümmî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Okuyup yazması olmayan. [*Ing.* Illiterate, igrorant; *Fr.* Ignorant, illettré].

ümmîd /ümmîd/, i. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Ümid**.

ümmîlik /ümmîlik/, i. Ummî olma hali.

ümmiye, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Anaya, anneye ait, ana ile ilgili.

ümmiyet, i. *Osm.* < *Ar* Ummîlik, okuyup yazma bilmezlik.

Ümmühânî /Ümmühanî/, öz i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hz. Ali'nin ablası. *(Mi'rac gecesi Hz. Muhammed, bunun evinde bulunuyordu).*

ümsûle /ümsüle/, i. *Osm.* < *Ar. ed.* Örnek olarak verilen beyit, mısra.

ümûmet /ümûmet/, i. *Osm.* < *Ar. esk. ümm.* Analık, annelik.

üm'ûz /ümûz/, i. *Osm.* < *Ar* § ● Keçi, karaca; § ● Keçi ve karaca sürüsü.

ümüldân, ümüldânî /ümüldân, ümüldânî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Taze fidan, dal; § ❷ İnce, nârin vücut; § ❸ s. Güzel, genç.

ün, i. *esk.T.* § ❶ Ses; [*ing.* Voice, sound, cry; *Fr.*Voix, son].§ ❷ İyi bir nitelikte bilinip tanınmış olma hali: *Onun ünü dünyayı tutmuştur.* [*Osm.* Şöhret, şan; *Ing.* Fame, reputation, name, renown; good name; *Fr.* Renommée].
~ salmak, *dey.* Ünü her yerden duyulmak. [*Ing.* To become famous; *Fr.* Se rendre célèbre].

ünân /ünân/, i. *Osm.* < *Ar.* İnleme.

ünanimizm, i. *Fr. unanimisme. ed.* Tekruhçuluk denilen, XX. yüzyılın başında Jules Romains tarafından kurulan, bireylere değer vermeyerek topluluğu meydana getiren tek ruhu konu olarak alan edebiyat çığırı. [*Ing.* Unanimism].

ünâs /ünâs/, i. *Osm.* < *Ar. esk. nüsd.* Halk. ◘ **Nâs**.

ünbûb, ünbûbe /ünbûb, ünbûbe/, i. ç: **enâcib** *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Boğum, kamış boğumu; § ❷ *anat.* İnce boru, borucuk.

ünbûbî /ünbûbî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Borumsu, boruya benzer.

ünbûse /ünbûse/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çocukların oyunu.

ünbûş, ünbûşe /ünbûş, ünbûse/, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Nebat kökü, kökü yerden takımıyla çıkarılan fidan, ağaç.

üniforma /üniform:a/, i. *Fr. uniforme.* § ❶ Silâhlı kuvvetlerin resmî giysisi; [*Ing* Uniform]. § ❷ Bir topluluktan olan kimselerin giysisi: *Lise üniforması;* [*Ing.* Suit, uniform].

üniformite, i. *Fr uniformité* < *Lat. unus*, bir + *forma*, biçim. *zool.* Benzer sebeplerin benzer sonuçlar doğurduğu ve tabiatın değişmezliği ve düzgünlüğü prensibine dayanan bir kuram. [*Osm.* Yeknesaklık kanunu *Ing.* Uniformity].

ünite, i. *Fr. unité* § ❶ Birlik, birleşmiş olma hali; [*Ing.* Unity]; § ❷ Bütün, birim; [*Ing.* Unit]. § ● Bir öğretim programının, bir ders kitabının veya bir dersin alt bölümü; [*Ing.* To become famous; to be renowned, to be well-known; *Fr.* Se rendre célèbre]. [*Ing.* Unity]; ◉ **aritmetik ~**, *bilgi_işlem.* Elektronik bir hesap makinesinde aritmetik işlemleri yapan kısım; ◉ **çıkış ~ si**, *bilgi_işlem.* Bir ordinatörde sonuçları basan veya kaydeden kısım; ◉ **giriş ~ si**, *bilgi_işlem.* Bir ordinatörde verileri okuyan kısım; ◉ **gübre ~ si**, *trm.* ◘ **Gübre**; ◉ **iktisadî ~**, ◘ **iktisadî**; ◉ **işlem ~ si**, *bilgi_işlem.* Ordinatörün aritmetik ve lojik işlemleri yapan kısmı; ◉ **kontrol ~ si**, *bilgi_işlem.* Bir ordinatörde, işlem ünitesi ile girişi, hafıza veya çıkış üniteleri arasında yer alan yardımcı düzenek; ◉ **magnetik şerit ~ si**, *bilgi_işlem.* ◘ **Magnetik**; ◉ **maliye ~ si**, *ikt.* ◘ **Maliye**; ◉ **merkez ~ si**, *bilgi_işlem.* Bir ordinatörün aritmetik, lojik ve kontrol devrelerini kapsayan bölümü; ◉ **muhasebe ~ si**, *ikt.* ◘ **Muhasebe**; ◉ **öğrenme ~ si**, *eğt.* ◘ **Öğrenme**; ◉ **rafinaj ~ si**, *bilgi_işlem.* Bir rafinaj işlemiyle petrolün dönüşümünün sağlandığı sanayi tesisi. *(Damıtma cracking reforming, kükürt, parafin giderme v.b. bölümleri ayrı ve bağımsız birer fabrikadır);* ◉ **yayın ~ si**, *bilgi_işlem.* Bilgileri bir ekran üzerine yansıtarak gözle kontrol imkânı veren düzenek.
~ yöntemi, *eğt.* Ders programına göre işlenecek konuları, birbirinden ayrı ve ilişkisiz parçalar olarak değil de birbiriyle bağıntılı bir bütün olarak ele alan öğretim yöntemi. [*Ing.* Unit method].

üniversal, üniversel, s. *Fr. universel.* § ❶ **Evrensel;** § ❷ *tekn.* Montajını hiç değiştirmeksizin, bir parçayı çeşitli şekillerde işleyebilen bir takım tezgâhı için kullanılır. [*Ing.* Universal].
~ **motor,** *tekn.* Gerek doğru, gerek alternatif akımla çalışabilen elektrik motoru. [*ing.* Universal motor].

üniversalizm, i. *Fr. universalisme.* ◘ **Evrenselcilik.**

üniversite, i. *Fr. université.* § ❶ Fakülteler birliği. [*ing.* University]; ◘ *ŞEKİL: 588.*— **Üniversite** § ❷ *arg.* Eğlenceli muhit, eğlence yeri, bar, genel ev. *Şu aftos, üniversiteye devam ediyor;* ⊙ ~ **ler arası kurul,** *eğt.* Millî Eğitim Bakanının başkanlığında, her üniversitenin rektör ve dekanları, her üniversite senatosunun kendi üyeleri oranında iki yıl için seçeceği birer temsilciden meydana gelen ve üniversitelerin genel politikası ile ortak kurul.
~ **kütüphaneleri,** *küt.* Üniversitelerin amaç ve fonksiyonlarını gerçekleştirmek üzere kurulan araştırma kütüphaneleri; [*ing.* University libraries].
~ **öğretim üyeleri,** *eğt.* Ordinaryüs profesör, profesör, doçent ve öğretim görevlisi ünvanına sahip kimseler.
~ **öğretim yardımcıları,** *eğt.* Üniversitede çalışan okutmanlar, uzmanlar, tercümanlar ve asistanlar.
~ **senatosu,** *eğt.* Rektörün başkanlığında, öğretim görevi başında, bulunan bir önceki rektörden, fakülte dekanlarından ve her fakülte profesörler kurulunun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçeceği ikişer ordinaryüs profesör veya profesörden ve doğrudan doğruya üniversiteye bağlı yüksek okulların profesörler kurullarının yine kendi aralarından iki yıl için seçecekleri birer temsilciden meydana gelen kurul.
~ **sitesi,** ◘ **Site.**
~ **tiyatrosu,** *tiy.* Yüksek öğrenim gençliğinin amatör tiyatrosu. [*Ing.* University theater].
~ **uzmanı,** *eğt.* Laboratuvarlarda, kütüphanelerde, enstitü ve atölyelerde öğretimle doğrudan doğruya veya dolayısıyla ilgili olan ve özel bir bilgi veya uzmanlığa ihtiyaç gösteren bir işle görevlendirilen yardımcı.
~ **yönetim kurulu,** *eğt.* Rektörün başkanlığında öğretim görevi başında bulunan bir önceki rektör ile fakülte dekanlarından ve genel sekreterden oluşan kurul.

üniversiteli, i. Üniversite öğrencisi. [*Ing.* Student; *Fr.* étudiant,-ante].

ünivoltin, s. *Fr. univoltine. biy.* Yılda bir tek döl veren: *Univoltin kelebek.* [*Ing.* Univoltine].
☆ *Karş.* **bivoltin** *(yılda iki döl veren),* **polivoltin** *(yılda çok döl veren).*

ünivoltinizm, i. *Fr. univoltinisme. biy.* Yılda bir tek döl verme olayı. [*Ing.* Univoltinism].

ünlem°, i. *gram.* Türlü duyguları anlatmaya yarayan ve söz bölümlerinden biri olan kelime. **Ah, oh, eyvah, aferin, dehşet,** yazık kelimeleri birer ünlemdir. [*Osm.* Nida; *ing.* Interjection, exclamation; *Fr.* Interjection].

ünlemek (-e), f. *h.d.* Seslenmek. [*ing.* To cry out, to shout].

ünlem.kelebeği, b.i. *zool.* Noktüidgüvesigiller *(Noctuidae)* familyasından, kanatlarında ünlem simgesini andırır, küçük bir benek bulunan ve tırtılı, pancar, pamuk gibi önemli tarım bitkisi saplarını toprak yüzeyine yakın yerden kemirerek beslenen kelebek [*Lat. Exuoa exclamations*].

ünlü, s. § ❶ Ün salmış olan. [*Osm.* Şöhretli, meşhur; [*ing.* Famous, honoured, renowned, famed, well-known, noted, celebrated; *Fr.* Fameux,-euse célèbre, renommé]; § ❷ *gram.* Ses yolunda bir engele çarpmadan kolayca çıkabilen fonem: *a bir ünlüdür.* [*ing.* Vowel; *Fr.* Voyelle]; ⊙ **bağlantı** ~ **sü,** *gram.* ◘ **Bağlantı;** ⊙ **dar** ~, *dilb.* ◘ **Dar**[1] ⊙ **dudaksı** ~, ◘ **Dudaksı;** ⊙ **duygu** ~**i,** *gram.* ◘ **Duygu:** ⊙ **düz** ~**ler,** *gram.* a, e, ı, i; ⊙ **geniş** ~, *gram.* ◘ **Geniş;** ⊙ **geniz** ~**sü,** *fonet.* ◘ **Geniz;** ⊙ **gövde** ~ **sü,** *gram.* ◘ **Gövde;** ⊙ **ikili** ~, *gram.* ◘ **ikili;** ⊙ **ince** ~, *gram.* ◘ **ince;** ⊙ **kalın** ~, *fonet.* ◘ **Kalın;** ⊙ **kapalı** ~, *fonet.* ◘ **Kapalı;** ⊙ **kalın** ~ **ler,** *gram.* a, ı, o, u; ⊙ **kısa** ~, *gram.* Uzatılmadan söylenen ünlü; ⊙ **uzun** ~, *gram.* Uzatılarak söylenen ünlü; ⊙ **üçlü** ~, ◘ **Üçlü;** ⊙ **yarı** ~, ◘ **Yarı;** ⊙ **zayıf**[f] ~, *gram.* ◘ **Zayıf.**
~ **boşluğu,** *gram.* Ünlü ile biten bir kelime ünlü ile başlayan bir başka kelimeyle birleşik tek bir kelime kurarken veya ünlü ile başlayan bir ek alınca, karşılaşan iki ünlü arasındaki boşluk.
~ **dengesi,** *dilb.* ◘ **Denge.**
~ **düşmesi,** *gram.* Ünlü ile biten bir kelime, ünlü ile başlayan başka kelimeyle birleşik kelime kurarken veya ünlü ile başlayan bir ek alınca karşılaşan iki ünlüden birinin düşmesi.
~ **düzeni,** *fonet.* Belli bir sistemdeki ünlü unsurlarının yapısı veya görünüşü: *Bir dilin ünlü düzeni.*
~ **noktası,** *fonet.* Telâffuzda, bir ünlü veya bir çınlağın belirttiği, ünlü etkisinin ortaya çıktığı evre.
~ **uyumu,** *gram.* Bazı dillerde, özellikle Türkçede, kelimelerdeki ünlülerin incelik, kalınlık veya düzlük, yuvarlaklık bakımlarından birbirine benzemesi. [*Ing.* Vowel harmony].
~ **üçgeni,** *fonet.* Ünlülerin telâffuz noktasına göre yapılan sınıflamayı belirtmek için bazı fonetikçilerin kullandığı terim.

ünlü.arası, b.s. ve i. *fonet.* İki ünlü arasına yerleştirilmiş fonem için kullanılır.
~ **ulaması,** *fonet.* Ses titreşimleri kesilmeden bir ünlüden diğerine geçme veya kayma.

ünlüleşme, i. *gram.* Bir ünsüzün, yanındaki ünlülerin etkisiyle, ünlü niteliği alması. [*Ing.* Vowelization].

ünlüleştirmek, f. *fonet.* Ünlü haline dönüştürmek. [*ing.* To vowelize].

ünmâ /ünmâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İçi saman, ot doldurulmuş şey.

ünnap, i. ◘ **Hünnap.**

üns, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Alışıklık, alışkanlık, alışma; § ❷ *tasav.* Tanrı'nın, insan gönlünde görünüş alanına çıkışı.

ünsâ /ünsâ/, i.ç: **inâs.** *Osm.* < *Ar. esk.* Dişi, kadın, kız.

ünsâ-üns /ünsâüns/, i. *Osm.* < *Ar.* Sıkıfıkı konuşma.

ünsî, ünsiyye /ünsî, ünsiyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Alışmış, sokulgan; § ❷ i. Arkadaş; § ❸ *(Birincisi)* erkek, *(ikincisi)* kadın ad; § ❹ **Ünsî,** *(eskiden)* kamış kalemin ikî kısımdan meydana gelen kesik kısmının alt parçası.

ünsiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. ünsiyyet esk.* Ahbaplık, arkadaşlık, alışkanlık. [*Ing.* Familiarity; *Fr.* Familiarité].

ünsüz, s. § ❶ Ünü olmayan; § ❷ i. *gram.* Ses yolunda bir engele çarparak çıkan fonem: *b bir ünsüzdür.* [*Ing.* Consonant; *Fr.* Consonne]; ⊙ **çift** ~, *fonet.* ◘ **Çift;** ⊙ **damak** ~ **ü,** *gram.* ◘ **Damak;** ⊙ **dışmerkezli patlamalı** ~ **ler,** *fonet.* ◘ **Dışmerkezli;** ⊙ **dudak** ~ **ü,** *gram.* ◘ **Dudak;** ⊙ **geniz** ~ **ü** *fonet.* ◘ **Geniz;** ⊙ **gırtlak** ~ **ü,** *gram.* ◘ **Gırtlak;** ⊙ **ıslıklı** ~, *gram.* ◘ **Islıklı;** ⊙ **kuvvetli** ~ **ler,** *fonet.* ◘ **Kuvvetli;** ⊙ **ön avurt** ~ **ü,** *gram.* ◘ **Ön;** ⊙ **ön damak** ~ **ü,** *gram.* ◘ **Ön;** ⊙ **sert** ~ **ler,** *gram.* Ses yolunda bir çatlama ile çıkan ünsüzler: *ç, t, h, k, p, s, ş, t;* ⊙ **sürekli** ~, *gram.* ◘ **Sürekli;** ⊙ **süreksiz** ~, *gram.* ◘ **Süreksiz;** ⊙ **yumuşak** ~ **ler,** *gram.* Ses yolunda çatlamadan meydana gelen ünsüzler: *b, c,* yumuşak ünsüzlerdendir.
~ **değişimi,** *fonet.* ◘ **Değişim.**
~ **değiştirimi,** *fonet.* ◘ **Değiştirim.**
~ **düşmesi,** *gram.* Kelimede ünsüzün kaybolması.
~ **uyumu,** *gram.* Türkçede, süreksiz ünsüzle biten bir kelimeye *-c, -d, g* ünsüzlerinden biriyle başlayan bir ek getirilince, ekin başındaki ünsüzün süreksizleşmesi veya sürekli ünsüz veya ünü ile biten bir kelimeye bu türlü eklerden biri getirilince ekin başındaki ünsüzün sürekli kalışı.

ünsüzlerarası, b.s. ve i. *fonet.* İki ünsüz ara-

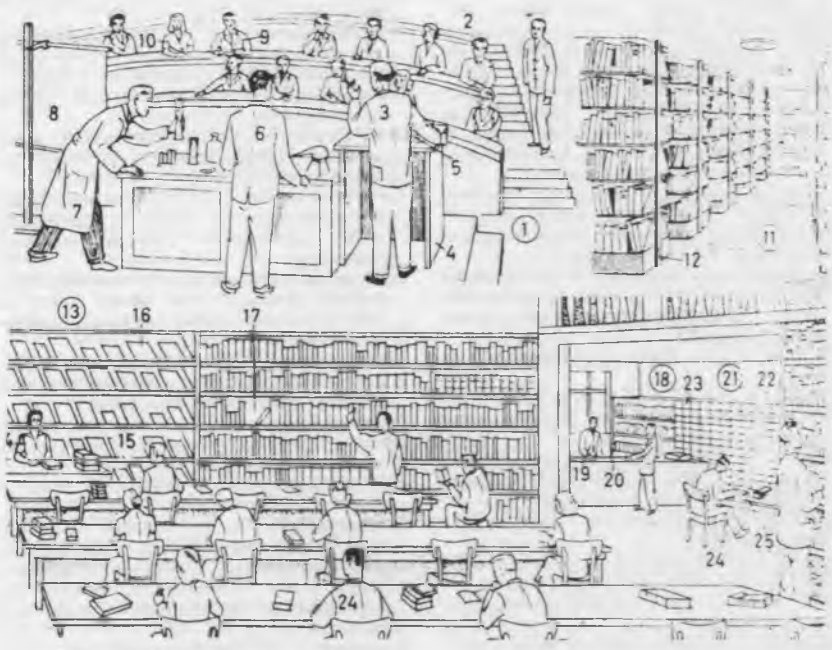

ŞEKİL: 588.— **ÜNİVERSİTE.** */1-25 Üniversite/*: **(1)** Konferans. **2.** Konferans salonu *(oditoryum).* **3.** Konferansçı *(Üniversite hocası, kürsü sahibi öğretim üyesi).* **4.** Kürsü. **5.** Konferans notları. **6.** Asistan. **7.** Tıp konferansçısı asistanı. **8.** Eğitici resim. **9.** Erkek talebe. **10.** Kız *(kadın)* talebe. */11-25 Üniversite kütüphanesi/* **(11)** Kitap raflarının bulunduğu oda. **12.** Kitaplık *(Çelik kitap raf).* **(13)** Okuma salonu. **14.** Okuma salonu idarecisi *(Kadın kütüphaneci).* **15.** Dergi rafları. **16.** Gazete rafları. **17.** Müracaat kitapları kütüphanesi. **(18)** Dışarıya *(Ödünç)* kitap verme servisi ve katalog odası. **19.** Kütüphaneci *(Kütüphane memuru).* **20.** Kitap servis tezgâhı *(Kitap teslim yeri).* **(21)** Ana katalog. **22.** Kartoteks dolabı. **23.** Kartoteks dolabı çekmecesi. **24.** Kütüphane ziyaretçisi *(Kütüphane müdavimi).* **25.** Kütüphane fişi *(Kitap alma fişi).*

sına yerleştirilen fonem veya ses unsuru için kullanılır. [*Ing.* Interconsonantal, interconsonantic; *Fr.* Interconsonantique].

ünsüzleştirmek, f. Ünsüze dönüştürmek. [*Ing.* To consonantize; *Fr.* Consonifier].

ünsüz.öncesi, b.s. *fonet.* Bir ünlü önüne yerleştirilmis foneme denir. [*Ing.* Preconsonantal; *Fr.* Préconsonantique].

ünşüde /ünşüde/ i.ç: **enâşid**, *Osm.* < *Ar.* Okunmus, söyenmiş şiir.

ünşûta /ünşüta/, i. *Osm.* < *Ar.* Ilmik, düğüm.

ünûf /ünüf/, *Osm.* < *Ar. esk.* **enf**'in coğulu.

ünûset /ünüset/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Disilik.

ünvan /unván/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Başlık; § ❷ Bay, doktor, general gibi, kisi adlarına getirilen saygı veya belirtme sözü, san. [*ing* Title; *Fr.* Titre].

— **grupu**, *gram.* Bay Yılmaz, Doktor Sezgin gibi sanla yapılan kelime takımı.

— **tezkeresi**, Halk ile is yapan her is adamının hükümetten almak zorunda olduğu belge.

ünzûha /ünzüha/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kibir, gurur, büyüklük.

üperizasyon, i. *Fr. upérisation.* Basınc altında burgaç hareketiyle akıtılan süt içine dolaysız olarak kızgın buhar püskürtme yoluyle sterilize etme usulü. *(Bu usulde sütün ısısı bir saniyeden kısa bir süre 150°C'a çıkar).* [*Ing.* Uperisation].

üramil, i. *Fr. uramile. kim.* Formülü

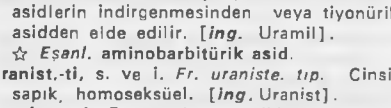

olan aminomalonilüre; viyolürik ve dilitürik asidlerin indirgenmesinden veya tiyonürik asidden elde edilir. [*ing.* Uramil].

☆ *Eşanl.* **aminobarbitürik asid**.

üranist,-**ti**, s. ve i. *Fr. uraniste. tıp.* Cinsisapık, homoseksüel. [*ing.* Uranist].

üranizm, i. *Fr. uranisme. psikiy. (Erkekler hk.)* Cinsel sapıklık, homoseksüellik. [*ing.* Uranism].

üranofobi, i. *Fr. uranophobie. psikopatol.* Hastalık derecesinde gökten korkma. [*Ing.* Uranophobia].

üranoplasti, i. *Fr. uranoplastie. cerr.* Damağın plâstik onarımı. [*Ing.* Uranoplasty].

üranopleji, i. *Fr. uranoplégie. tıp.* Yumuşak damak felci. [*Ing.* Uranoplegia].

üranorafi, i. *Fr. urranorrhaphie. cerr.* Damak yırtılması. [*ing.* Uranorrhaphy].

üranostafilorafi, i. *Fr. uranostaphylorraphie. cerr.* Doğustan yarık olan damağın damak eteğinin otoplasti ile onarımı. [*Ing.* Uranostaphylorrhaphy].

üranus, öz. i. *astr.* ◘ **Uranus**.

ürartrit, i. *Fr. urarthrite. patol.* Damlalı eklem. Iltihabı. [*Ing.* Urarthritis].

ürasil, I. *Fr. uracile. kim.* Formülü $C_4H_4O_2N_2$ olan dihidroksipirimidin; 335°C'ta erir, nükleik asidin hidroliziyle elde edilir. [*Ing* Uracil].

ürat,-**tı**, i. *Fr.urate.*< *Yun.*§ ❶ Ürik asidi tuzu, [*Ing.* Urate]; § ❷ *ecz.* Litin ve piperazin üratlarının nispî çözünürlüğü bu bazların damla tedavisinde kullanılmasına imkân verir. [*Ing.* Urate].

— **diatez**, *tıp.* ◘ **Diatez**.

üratolitik, i. *Fr. uratolytique. tıp.* Üratları eritebilen. [*ing.* Uratolytic].

üratoliz, I. *Fr. uratolyse. tıp.* Üratların ayrılıp dağılması, ürat parçalanması *(erimesi).* [*Ing.* Uratolysis].

üratüri, i. *Fr. uraturie, patol.* Idrarda fazla ürat bulunması. [*Ing.* Uraturia].

üraz, i. *Fr. urase. biyokim.* Üreyi hidratlaştırarak amonyum karbonata dönüstüren enzim. [*Ing.* Urase].

ürazol, i. *Fr. urazole. kim.* (a) Formülü $C_2O_2N_2H_2$ olan çevrimsel bileşik; 244°C'ta erir; ürenin 120°C'ta hidrazin sülfatla ısıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Urazole]. ☆ *Eşanl.* **hidrazodikarbonimid**; (b) Bu seriye ait maddelere verilen genel ad. [*Ing.* Urazole].

ürbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Düğüm. ☆ *Eşanl.* **ukde**; § ❷ Büklüm; § ❸ Hile.

ürbûn /ürbün/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Pey akçesi.

ürcûfe /ürcüfe/, i.ç: **erâcif** *Osm.* < *Ar.* Yalan, uydurma söz.

ürcûha /ürcüha/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Salıncak.

ürcûze /ürcüze/, i. *Osm.* < *Ar. esk. recez. ed.* Mısraları kafiyeli, kısa vezinli nazım.

ürd, e. *Osm.* < *Fars. esk.* Gibi.

Ürdün, öz. i. *coğr.* Batı Asya'da bir ülke, Israil'in doğusunda yer alır. Yüz ölçümü 95.000 km², başkenti *Amman*'dır. [*Ing.* Transjordan; *Fr.* Transjordanie].

üre, i. *Fr. urée* < *Yun. biyokim.* Azotlu besinlerin vücutta yanmasıyla meydana gelerek erimiş bir halde sidikle dışarı atılan ve günde asağı yukarı otuz gram tutan azotlu madde. [*Osm.* Bevle; *Ing.* Urea]. ☆ *Eşanl.* **karbamit**.

üreaz, i. *Fr. uréase. biyokim.* Çeşitli bakterilerde *(Micrococcus urea, proteus),* çeşitli mantarlarda, baklagillerden bazı bitkilerde *(soya fasulyesi)* bulunan enzim. [*Ing.* Urease].

üreid, i. *Fr. uréide. biyokim.* Üredeki bir veya iki hidrojen atomunun yerine bir veya iki asid kökünün geçmesiyle elde edilen madde. [*Ing.* Ureide].

ürein, i. *Fr. uréine. biyokim.* Üredeki bir veya iki hidrojen atomu yerine bir veya iki alkoyl va da fenil kökünün geçmesiyle elde edilen madde. [*Ing.* Ureine].

ürem*, i. *mal.* Ödünç olarak verilen paranın kira karsılığı. [*Osm.* Faiz; *ing.* Interest; *Fr.* Intérêt].

üreme, i. § ❶ Üremek eyleml. [*Osm.*, Tahassül; *Ing.* ve *Fr.* Reproduction]; § ❷ *biy.* Organizmanın oğul döl vererek türünü veya ırkını devam ettirmesi. [*Osm.*, Tenasül; *Ing*, ve *Fr.* Reproduction]; ☆ *Eşanl.* **çoğalma**, **reprodüksiyon**; § ❸ *bot.* Bitkilerin kendilerine sekil ve fonksiyon bakımından benzeyen fertler meydana getirmeleri. *(Esas fertten ayrılan üreme hücrelerinin veya çok hücreli parçaların, gelişerek yeni fertler meydana getirmeleri ile olur).* [*Ing.* ve *Fr.* Reproduction]; ◉ **eşeyli** —, *biy.* Eşey hücreleri meydana getirerek üreme. [*Osm.* Cinsî çoğalma; *ing.* Sexual reproduction; *Fr.* Reproduction sexuelle]; ☆ *Esanl.* **eşemli üreme**, **seksüel üreme**; ◉ **eşeysiz** —, *biy.* Eşey hücreleri meydana getirmeksizin bölünme veya tomurcuklanma ile olan üreme. [*Osm.* Gayri cinsî çoğalma; *Ing.* Asexual reproduction; *Fr.* Reproduction asexuelle]. ☆ *Esanl.* **aseksüel üreme**, **eşemsiz üreme**; ◉ **kendiliğinden** —, *fizyol.* ◘ **Kendiliğinden**.

— **organı**, *biy.* ◘ **Üreme sistemi**.

— **polipi**, *zool.* Knidli hayvanların meydana getirdikleri kolonilerde, üreme görevini üzerine almıs olan koloni bireyi. [*Ing.* Genital polyp; *Fr.* Polype génital].

— **sistemi**, *biy.* Organizmada üreme görevi için bir araya gelmiş olan organlar topluluğu. [*ing.* Reproductive organ; *Fr.* Appareil reproductif].

☆ *Eşanl.* **üreme organı**, **reprodüksiyon sistemi**.

üremek*, f. *esk. T. (Hayatı olan şeyler hk.)* Birbirinden çıkıp çoğalmak. [*ing.* To reproduce; *Fr.* Se reproduire].

üremi, i. *Fr. urémie* < *Yun. üron*, sidik + *haima*, kan. *patol.* Ürenin sidikle çıkmayıp kanda birikmesi. [*ing.* Uremia].

üremik, s. *Fr. urémique. tıp.* Üremiye ait. [*Ing.* Uremic].

üren, i. < *üremek. esk.* Döl. [*Osm.* Nesil].

üreo-, *Yun. ur, uros*, sidik'ten alınan ve bir çok kelimenin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Üreo-].

üreojenez, i. *Fr. ureogénèse. biyokim.* Çeşitli organlarda amin veya amonyak kümelerinin üreye dönüşmesini sağlayan reaksiyonların tümü. [*Ing.* Ureogenesis].

üreometre, i. *Fr. uréomètre. biyokim.* Idrarda üre miktarını ölçmeğe yarayan âlet. [*Ing.* Ureometer].

üreometri, i. *Fr. uréométrie. biyokim.* Idrardaki üre miktarının tayini (ölçülmesi). [*ing.* Ureometry].

üretan, i. *Fr. uréthanne. kim.* Genel formülü NH_2-CO-OR olan karbamik eterlerin cins adı; *R*, bir karbon kökünü belirtir.[*Ing.*Urethane].

☆ *Eşanl.* **etil karbamat**, **karbamik eter**.

üreteç*,-**ci**, i. < *üretmek. fiz.* Herhangi bir enerjiyi, elektrik akımı haline çeviren cihaz: *Pil ve dinamo, birer elektrik üretecidir.* [*Osm.* Müvellit; *Ing.* Generator; *Fr.* Générateur]; ☆ *Eşanl.* **jeneratör**; ◉ **bir kutupla** *(asiklik)* —, *elek.* ◘ **Bir**; ◉ **çift rotorlu** —, *elek.* ◘ **Çift**.

üreter, i. *Yun. anat.* ◘ **Sidik borusu**.

üreteralji, i. *Fr. urétéralgie. tıp.* Üreter ağrısı. [*ing* Ureteralgia].

üreterektomi, i. *Fr. urétérectomie. cerr.* Üreteri çıkarma ameliyatı. [*Ing*, Ureterectomy].

üreterit,-**ti**, i. *Fr. urétérite. patol.* Üreter iltihabı. [*ing*, Ureteritis].

üreterodiyaliz, i. *Fr. urétérodialyse. tıp.* Üreter yırtılması. [*ing*, Ureterodialysis].

üreteroenterostomi, i. *Fr. urétéroentérostomie. cerr.* Üreter ile bağırsak arasında anastomoz yapılması. [*ing*,Ureteroenterestomy].

üreterografi, i. *Fr. urétérographie. tıp.* Kontrast *(opak)* madde zerkederek alınan üreter radyografisi. [*Ing.* Ureterography].

üreterogram, i. *Fr. ureterogramme. tıp.* Üreter radyogramı. [*Ing.* Ureterogram].

üreterohidronefroz, i. *Fr. urétérohydronephrose. patol.* Böbreğin, havuzcuğun ve siyekin genişlemesi. *(Şu halde, siyek genişlemesiyle birlikte bir hidronefroz söz konusudur).* [*Ing.* Ureterohydronephrosis].

üreterokolostomi, i. *Fr. urétérocolostomie. cerr.* Sidik torbasını kalın bağırsağa ağızlasdırma ameliyatı. [*ing.* Ureterocolostomy].

üreterolit,-**ti**, i. *Fr. urétérolithe. tıp.* Üreter taşı. [*Ing.* Ureterolith].

üreterolitotomi, i. *Fr. urétérolithotomie. cerr.* Ureterden taş çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Ureterolithotomy].

üreterolityaz, i. *Fr. urétérolithiase. tıp.* Üreterde taş birikmesi. [*ing* Ureterolithiasis].

üreteroliz, i. *Fr. urétérolyse. tıp.* (a) Üreter yırtılması. (b) Üreter felci. (c) Üreteri iltisaktan kurtarma ameliyatı. [*Ing.* Ureterolysis].

üreteronefrektomi, i. *Fr. urétéronephréctomie. cerr.* Böbrek ve üreteri birlikte çıkarma ameliyatı. [*ing* Ureteronephrectomy].

üreteropati, i. *Fr. urétéropathie. patol.* Üreter hastalığı. [*Ing.* Ureteropathy].

üreteropiyelit,-**tI**, i. *Fr. urétéropyélite. patol.* Üreter ve böbrek pelvisinin birlikte iltihabı. [*ing*, Ureteropyelitis].

üreteropiyelografi, i. *Fr. urétéropyélographie. elektroradyoloji. tıp.* Üreter ve böbrek pelvisinin radyografisi. [*Ing*, Ureteropyelography].

üreteropiyelonefrit,-**ti**, i. *Fr. urétéropyélonephrite. patol.* Üreter, böbrek pelvisi ve böbreğin birlikte iltihabı. [*Ing* Ureteropyelonephritis].

üreteropiyelopiasti, i. *Fr. urétéropyéloplastie. cerr.* Ureter ve böbrek pelvisinin plâstik onarımı. [*ing*, Ureteropyeloplasty].

üreteropiyelostomi, i. *Fr. urétéropyélostomie. cerr.* Üreter ve böbrek pelvisini yeniden ağızlaştırma. [*Ing*, Ureteropyelostomy].

üreteropiyoz, i. *patol.* Üreterin cerahatli iltihabı. [*Ing.* Ureteropyosis].

üreteroplasti, i. *Fr. urétéroplastie. cerr.* Üreterin plâstik onarımı. [*Ing.* Ureteropiasty].

üreteroproktostomi, I. *Fr. urétéroproctostomie.* Üreter ile alt rektum arasında yapılan ağızlaştırma ameliyatı. [*Ing*, Ureteroproctostomy].

üreterorafI, I. *Fr. urétérorraphie. cerr.* Üreter dikilmesi. [*Ing.* Ureterorrhaphy].

üreteroraji, i. *patol.* Üreter kanaması. [*Ing.* Üreterorrhagia].

üreterosel, i. *Fr. urétérocèle. tıp.* Sidik borusunun son kısmının bazen ileri derecede genişlemesiyle belirli, doğuştan şekil bozukluğu; bu kısım sidik torbası içinde doğru çıkıntı yapar. [*Ing.* Ureterocele].

üreterosigmoidostomi, i. *Fr. urétérosigmoïdostomie. cerr.* Sidik borusunu kalın bağırsağın sigmamsi parçasına ağızlandırma ame.

liyatı. *(Bu ameliyat, sidik torbasının depo görevini yerine getiremediği her çeşit durumda yapılır).* [*ing.* Ureterosigmoidostomy].

☆ *Eşanl.* **coffey ameliyatı.**

üreterosistoneostomi, i. *Fr. urétérocystoneostomie. cerr.* Sidik borusunu sidik torbasına ağızlandırmayı öngören cerrahî müdahale. [*Ing.* Ureterosistoneostomy].

☆ *Eşanl.* **üreterosistomi, üreteroneosistostomi.**

üreterostenoz, i. *Fr. urétérosténose. tıp.* Üreter darlığı. [*ing.* Ureterostenosis].

üreterostom, i. *Fr. urétérostome. tıp.* (a) Üreterin mesane ağzı. (b) Üreter fistülü. [*Ing.* Ureterostoma].

üreterostomi, i. *Fr. urétérostomie. cerr.* Sidik borusunu ya deriye *(deri ureterostomisi)* ya da kalınbağırsağa ve özellikle sigmamsi parçasına ağızlandırma ameliyatı. *(Bütün bu ameliyatların güttüğü amaç, sidiği sidik torbasının dışına akıtmaktır).* [*ing.* Ureterostomy].

üreterotomi, i. *Fr. urétérotomie. cerr.* Genellikle içindeki taşı almak için yapılan sidik borusu ameliyatı. [*Ing.* Ureterotomy].

üreterovesikostomi, i. *Fr. urétérovesicostomie. cerr.* Üreterle mesaneyi yeniden birleştirme ameliyatı. [*ing.* Ureterovesicostomy].

üretersistoskop,-pu, i. *Fr. urétércystoscope. tıp.* Üretere sokulabilen bir sondası olan sistoskop. [*Ing.* Uretercystoscope].

üretici*, i. < *üretmek.* § ❶ Üretimle uğraşan kimse. [*Osm.* Müstahsil; *Ing.* Producer; *Fr.* Producteur,-trice]; § ❷ *ikt.* Tarımsal veya sınaî bir ürün vererek, bu ürünün değerini dönüştürerek, ticarileştirmek gibi bir yolla arttırarak veya bir hizmet sunarak yarar sağlayan kimse.

~ **araçları,** *fels.* İnsanın çalışma konusu olan şeyler. *(Toprak, binalar, yollar, kanallar, âletler ve makineler gibi).* [*Ing.* Production means].

~ **fonoloji,** *dilb.* ◘ **Fonoloji.**

~ **gramer,** *dilb.* Bir dildeki kurala uygun sayısız cümleleri *(Kurala uymayanlar dışındakileri)* birer veya birçok yapısal tasvirle donatıp sıralayabilen bir dizi kuraldan oluşmuş sınırlı bir mekanizma biçiminde tasarlanan açık gramer. [*Ing.* Productive grammar].

~ **güçler,** *sosy.* ◘ **Güç[1].**

~ **tüketim,** *ikt.* Yeni bir ürün meydana getiren tüketim. [*Ing.* Productive consumption].

üreticilik,-ği, i. Üretici olanın özelliği. [*Ing.* Productivity; *Fr.* Productivité].

üretim*, i. < *üretmek.* § ❶ Bitkilerden ve hayvanlardan ürün sağlama işi. [*Osm.* Istihsal, hasılat; *Ing.* ve *Fr.* Production]; § ❷ Nicelik bakımından düşünülen üretilmiş şey: *Bir makinenin üretimi.* [*Ing.* ve *Fr.* Production]; § ❸ Üretme düzeyi, tüketim maddelerini üretmek için kullanılan araçların tümü: *Fiyatlar üretime bağlıdır.* [*Osm.* Istihsal; *Ing.* ve *Fr.* Production]. ☆ *Eşanl.* **produksiyon;** § ❹ İnsanın maddeyi ve tabiat kuvvetlerini kendi yararı için düzenleyip uygun hale getirmesi; § ❺ *işletm.* Birim zaman içinde, bir işçi, bir makine, bir atelye veya bir işletme tarafından üretilen miktar; ◉ **balık ~ i,** ◘ **Balık;** ◉ **bir hidrolik santralın ~ kapasitesi,** *elek.* En elverişli şartlarda ve belli bir süre içinde doğal kaynakların bu santrala sağlayabileceği, kilowatt-saat cinsinden maksimum enerji miktarı; ◉ **milli ~,** *ikt.* Devlet tarafından görülen hizmetlerin dışında millî bir toplulukta bir yıl zarfında üretilmiş mal ve hizmetlerin tümü. *(Devletin gördüğü hizmetlerin eklenmesiyle millî ürün elde edilir).* [*Ing.* National production]; ◉ **dönümlü ~,** *mad. oc.* ◘ **Dönümlü;** ◉ **ev ~ i,** *sosy.* ◘ **Ev;** ◉ **kontrol altında ~,** *işletm.* ◘ **Kontrol.**

~ **etkenleri,** *ikt.* ◘ **Etken.**

~ **etkenlerine göre milli gelir,** *ikt.* ◘ **Gelir.**

~ **etkenlerine göre yurt içi gelir,** *ikt.* ◘ **Gelir.**

~ **güçleri,** *fels.* Başta insan olmak, üzere toprak, binalar, ham maddeler, her türlü üretim âletleri ve insanın üretim işinde kullandığı bilgi ve deneyler.

~ **ilişkileri,** *fels.* Üretim süresinde insanlar arasında kurulan ilişkiler.

~ **katı,** *mad. oc.* ◘ **Kat.**

~ **kooperatifleri,** *huk.* Sermayesi olmayan işçilere sermaye bulmak ve böylece onların da kendi başlarına üretim hayatına atılmalarını sağlamak amacıyla kurulan kooperatifler. [*Ing.* Production cooperatives].

~ **kredisi,** ◘ **Kredi.**

~ **kuyusu,** *mad. oc.* ◘ **Kuyu.**

~ **organı,** *biy.* Üreme işini sağlayan organ. [*Osm.* Azâ-i tenasüliye; *ing.* Genital organ; *Fr.* Organ génital].

üretimsel, s. Üreme ile olan. [*Osm.* Tenasülî; *ing.* Genital; *Fr.* Génitale,-ale].

üretken*, s. < *üretmek.* Üretimi etkileyen, çok üreten, üretme gücü olan. [*ing.* Reproductive; *Fr.* Reproductif,-ive].

üretkenlik,-ği, i. § ❶ Ürün verme gücü; harcanan emek veya yapılan masrafa karşılık üretilen miktar. [*ing.* Reproductivity; *Fr.* Reproductivité]; § ❷ *ikt.* Bir iş kurumu, sanayi kolu veya ulusun, harcanan çaba ile sonucu arasındaki oranın ifadesi bakımından niteliği. [*Ing.* Reproductivity; *Fr.* Reproductivité]; ◉ **verginin üretkenliği,** *ikt.* Vergi verimi, yani yapılan masrafa karşılık devletin kasasına vergi olarak giren paranın miktarı.

üretme, i. § ❶ Üretmek eylemi. [*Osm.* Tahassül; *ing.* ve *Fr.* Reproduction]; ☆ *Eşanl.* **çoğaltma;** § ❷ *orm.* Ağaç yetiştirme tarzı. *(Doğal üretme, ağaçlardan dökülen tohumların döküldüğü yerde çimlenmesiyle olur; sunî üretme ise, ağaçlandırmak, yani tohum veya fidan dikmek suretiyle yapılır).* ◉ **av ~,** *avc.* Avlanma alanlarında yeniden av hayvanı yetiştirme.

üretmek* (-i), f. § ❶ *(Yaşaması olan şeyleri)* Birbirinden çıkarıp çoğaltmak: *Tavuk üretmek.* [*Osm.* İstihsal etmek; *ing.* To produce; *Fr.* Produire]. ☆ *Eşanl.* **yetiştirmek;** § ❷ *dilb. (Bir cümle, cümlecik v.b.)* meydana getirmek. [*ing.* To produce; *Fr.* Produir]; § ❸ İktisadî bir etkinlik sonucu meydana getirmek: *Petrol, kömür üretmek.* [*ing.* To produce; *Fr.* Produir].

üretmen, i. < *üretmek.* Üretimle uğraşan kimse. [*Osm.* Müstahsil, *Ing.* Producer; *Fr.* Producteur].

☆ *Eşanl.* **yetiştirici.**

üretra, i. *Lat. urethra. anat.* Idrarı mesaneden dışarı çıkaran boru, idrar yolu. [*Osm.* Ihlil; *ing.* Urethra; *Fr.* Urètre].

☆ *Eşanl.* **siyek,**

üretralji, i. *Fr. urétralgie. patol.* Uretra ağrısı. [*Ing.* Urethralgia],

üretratrezi, i. *Fr. urétratresie. tıp.* Üretranın dış deliğinin açılmamış halde bulunması. [*Ing.* Urethratresia],

üretrektomi, i. *Fr. urétrectomie. cerr.* Üretrayı çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Urethrectomy].

üretrit,-ti, i. *Fr. urétrite. patol.* Idrar *(üretra)* yolu iltihabı. [*ing.* Urethritis].

üretrizm, i. *Fr. uretrisme. patol.* Üretranın kronik *(hâd)* spazmı. [*Ing.* Urethrism].

üretrofraksi, i. *Fr. urétrophraxie. tıp.* Idrar yolu tıkanması. [*Ing.* Urethrophraxis].

üretrograf, i. *Fr. urétrographe. tıp.* Üretranın genişliğini kaydeden âlet. [*Ing.* Urethrograph].

üretrografi, i. *Fr. urétrographie. tıp.* İçine saydam olmayan bir sıvı sıkıldıktan sonra yapılan siyek radyografisi. [*Ing.* Urethrography].

üretrometre, i. *Fr. urétromètre. tıp.* Üretrayı ölçme âleti. [*Ing.* Urethrometer].

üretroplasti, i. *Fr. urétroplastie. cerr.* Siyekin cerrahî ameliyatla onarılması. [*Ing.* Uretroplasty].

üretrorafi, i. *Fr. urétrorraphie. cerr.* Kanalın devamlılığını sağlamak amaciyle siyekte yapılan dikiş; çoğu zaman bir travmadan sonra yapılır. [*Ing.* Uretrorrhaphy].

üretrorajl, i. *Fr. urétrorragie. patol.* Idrar yolu kanaması. [*Ing.* Urethrorrhagia],

üretrosel, i. *Fr. urétrocèle. patol.* (a) Kadında üretra düşüklüğü. (b) Üretra duvarında divertikül bulunması. (c) Dölyolu içinde meydana gelen siyek fıtığı. [*Ing.* Urethrocele].

üretrosistit,-ti, i. *Fr. urétrocystite. patol.* Idrar yolu *(üretra)* ve mesanenin birlikte iltihabı. [*Ing.* Urethrocystitis].

üretrosistografi, i. *Fr. urétrocystographie. tıp.* Idrar yolu ve mesanenin birlikte radyografisi. [*ing.* Urethrocystography].

üretrosistogram, i. *Fr. urétrocystogramme. tıp.* Idrar yolu ve mesanenin birlikte radyogramı. [*Ing.* Urethrocystogram].

üretrosistopeksi, i. *Fr. urétrocystopexie.* Üretrayı mesaneye bağlama ameliyatı. [*Ing.* Urethrocystopexy].

üretroskop,-pu, i. *Fr. urétroscope. cerr.* Idrar yolunun içini görme *(muayene)* âleti. [*Ing.* Urethroscope].

üretroskopi, i. *Fr. urétroscopie. tıp.* Idrar yolunun üretroskopla muayenesi. [*Ing.* Urethroscopy].

üretrospazm, i. *Fr. urétrospasme. tıp.* Idrar yolu kas dokusunun spazmı. [*Ing.* Urethrospasm].

üretrostenoz, i. *Fr. urétrosténose. tıp.* Idrar yolu sıkışması. [*Ing.* Urethrostenosis].

üretrostomi, i. *Fr. urétrostomie. cerr.* Çoğunlukla apışarası hizasında siyeki deriye ağızlandırma ameliyatı; geçici olarak sidiğin yolunu değiştirme amacını güder. [*Ing.* Urethrostomy].

üretrotom, i. *Fr. urétrotome. cerr.* Üretra darlığını kesmekte kullanılan âlet. [*Ing.* Urethrotome].

üretrotomi, i. *Fr. urétrotomie. cerr.* Idrar yolunu açma ameliyatı. [*Ing.* Urethrotomy].

üretrotrigonit,-ti, i. *patol.* Üretra ve mesane üçgeninin iltihabı. [*Ing.* Urethrotrigonitis].

üreyen tabaka, b.i. Üst-derinin *(epidermis)* en alt katı olup silindir biçimi olan ve yukarı doğru yassılaşan birkaç hücre sırasından yapılmış olup üst-derinin öteki tabakalarını meydana getirir. [*Lat. Stratum germinativum Malpighii; Ing.* Malpighian layer; *Fr.* Réseau de Malpighi, couche de Malpighi, corps muqueux de Malpighi].

ürgoniyen, s. ve i. *Fr. urgonien. jeol.* Resif fasiyesli barremiyen. *(Çoğunlukla bir dirsek kaya meydana getirir).* [*Ing.* Urgonian].

üridroz, i. *Fr. urhidrose veya uridrose.* İçinde ürin unsurları bulunan sarımtrak, sıvışık ter *(Üremi belirtisidir).* [*Ing.* Urhidrose].

ürik, s. ve i. *Fr. urique. biyokim.* Pürik türevlerinin katabolizması sonucunda ortaya çıkan ve organizmada bulunan bir aside, yani trihidroksipurin'e ($C_5H_4N_4O_3$) denir. [*Ing.* Uric].

~ **asid,** *kim.* ◘ **Asid.**

~ **diyatez,** *patol.* Organizmanın büyük ölçüde ürik asid üretmesi; üretilen fazla ürik asid dışarıya atılmadığından kanda birikir, billûrlar halinde eklemlere yerleşir ve damla hastalığına sebep olur. [*Ing.* Uric acid diathesis].

~ **taşı,** *patol.* Ürik asid taşı.

ürikasidemi, i. *Fr. uricacidémie.* Kanda asid ürik bulunması veya birikmesi. [*Ing.* Uricacidemia].

ürikasidüri, i. *Fr. uricacidurie. patol.* Idrarda asid ürik miktarının çoğalması. [*Ing.* Uricaciduria].

ürikaz, i. *Fr. uricase. biyokim.* Ürik asidi alantoin'e dönüştüren enzim *(oksidaz).* [*Ing.* Uricase].

ürikoliz, i. *Fr. uricolyse. tıp.* Ürik asid erimesi. [*Ing.* Uricolysis].

ürikometre, i. *Fr. uricomètre. tıp.* Idrardaki asid ürik miktarını ölçme âleti. [*Ing.* Uricometer].

ürikotelizm, i. *Fr. uricotélisme. patol* Çok miktarda ürik asid ikrah etme. [*Ing.* Uricotelism].

ürikozüri, i. *Fr. uricosurie. patol.* Asid ürik işeme, idrarda asid ürik çıkması. [*Ing.* Uricosuria].

ürikozürik, s. ve i. *Fr. uricosurique. ted.* Ürik asid ve üratların sidikle organizmadan atılmasını sağlayan maddelere denir. [*Ing.* Uricosuric].

ürinofil, s. *Fr. urinophile. tıp.* Idrarda yaşayan. [*Ing.* Urinophil(ous)].

ürinometre, i. *Fr. urinomètre. tıp.* Idrar yoğunluğunu belirtme âleti. [*ing.* Urinometer],

ürinometri, i. *Fr. urinométrie. tıp.* Idrar yoğunluğunu ölçme. [*Ing.* Urinometry],

ürinoskopi, i. *Fr. urinoscopie. tıp.* Idrar muayenesi ile hastalıkları teşhis. [*ing.* Urinoscopy].

ürisemi, i. *Fr. uricémie. patol.* Kanda ürik asidin birikmesinden ileri gelen beslenme hastalığı. [*Ing.* Uricemia].

ürkek, s. < *ürkmek.* § ❶ Çok ürken, çabuk ürken: *Tavşan ürkek bir hayvandır.* [*Ing.* Timid, fearful; *Fr.* Timoré, timide, peureux,-euse]; § ❷ Çekingen. [*Ing.* Shy; *Fr.* Timide].

ürkeklik,-ği, i. Ürkek olma hali. [*Ing.* Timidity shyness; *Fr.* Crainte, timidité].

ürkek ürkek, z. Ürkerek, çekingen biri şekilde.

ürkmek, nsz.*f.esk.T.*§ ❶ Korkup sıçramak: *Otomobille karşılaşınca, at ürktü.* [*Ing.* To start with fear; *Fr.* S'emballer, se gâter]; § ❷ Şaşkınlıkla karışık korku duymak: *Hasta öyle zayıflamıştı ki ilk görüşte halinden ürktüm.* [*Ing.* To befrightened; *Fr.* S'effrayer]; § ❸ *(Ağaç)* Meyve vermemek: *Şeftaliler bu yıl ürkmüş.*

ürkü*, i. < *ürkmek. esk.* ◘ Ürküntü,

ürküng*,-cü, s. < *ürkmek.* Korku verici, ürkütücü şey.

ürküntü, i. < *ürkmek.* Bir topluluğu ansızın kaplayan ortak korku, ürkme duygusu. [*Ing.* Sudden fright; panic; *Fr.* Alarme, panique, épouvante],

☆ *Eşanl.* **panik.**

~ nevrozu, *psikopatol.* Bir travmadan *(demiryolu kazası, bombardıman v.b.)* sonra meydana çıkan had nevrotik reaksiyon; kâbus gibi korkulu rüyalar ve sürekli endişe ile kendini belli eder; hasta ya huzursuzluk, ya da derin bir uyuşukluk içindedir. [*Ing.* Panicky neurosis].

ürkürük, s. < *ürkmek. h.d.* İnsanlardan kaçıp yalnız kalmayı seven *(kimse).* [*Osm.* Merdümgiriz; *Ing.* Unsociable; *Fr.* Insociable].

ürkütmek (-i), f. § ❶ Ürküntü vermek. [*Ing.* To frighten, to scare, to startle; *Fr.* Effaroucher, effrayer, épouvanter]; § ❷ *(Ağacı)* Kırpıp budayarak çok uzamasına engel olmak; § ❸ *binic.* Ahırdaki atın yanına sessizce girip ona dokunmak. *(Bu korkutma çok tehlikeli olabilir).*

üro-, *Yun. uron.* sidik'ten alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Uro-].

üro-amonyak, s. *uroammoniaque. tıp.* Asidli ve amonyaklı. [*Ing*, Uro-ammoniac].

üro-asidimetre, i. *Fr. uroacidimètre. tıp.* Idrarın asidlik derecesini ölçme âleti. [*Ing.* Uro-acidimeter].

üro-azotometre, i. *Fr. uroazotimètre. tıp.* Idrarın azotlu maddesini ölçme cihazı. [*Ing.* Uroazotometer].

ürobilin, I. *Fr. urobiline. biyokim.* Bilirubinin parçalanmasından meydana gelen ve idrarda bulunan bir boya maddesi. [*Ing.* Urobilin],

☆ *Eşanl.* **hidrobilirübin.**

ürobilinemi, i. *Fr. urobilinemie. patol.* Kanda ürobilin bulunması hali. [*Ing*, Urobilinemia].

ürobilinoid, i. *Fr. urobilinoïde. tıp.* Ürobilin şeklinde, ürobilinimsi. [*Ing.* Urobilinoid].

ürobilinojenemi, I. *Fr. urobilinogénémie.* Kanda ürobilin bulunması hali. [*Ing.* Urobiligenemia].

ürobilinojenüri, i. *Fr. urobilinogénurie. patol.* İdrarda ürobilinojen bulunması. [*Ing.* Urobilinogenuria],

ürobilinüri, i. *Fr. urobilinurie. patol.* Idrarda fazla miktarda ürobilin bulunması. [*Ing.* Urobilinuria].

ürodinia, I. *Fr. urodynie. patol.* Ağrılı işeme, idrar çıkarma sırasında duyulan ağrı. [*Ing.* Urodynia].

ürofobi, I. *Fr. urophobie. tıp.* İşeme korkusu. [*Ing.* Urophobia].

ürofosfometre, i. *Fr. urophosphomètre. tıp* Idrarda fosfor miktarını ölçme âleti. [*Ing.* Urophosphometer],

ürografi, i. *Fr. urographie* < *Yun. tıp.* Kana verilen opak bir maddenin idrar yollarını doldurmasına dayanan sidik yollarının radyolojik muayene yöntemi.[*Ing.* Urography].

ürogram, I. *Fr. urogramme. tıp.* Ürografiyle elde edilen filim. [*Ing.* Urogram],

ürojenital, s. *Fr. urogénital,-ale,-aux. tıp.* Idrar *(sidik)* ve üretimle ilgili. [*Osm.* Bevlî-i tenasülî; *Lat. Urogenitalis; Ing.* Urogenital].

ürokinetik, s. *Fr. urokinétique. tıp.* Idrar yollarına ait bir refleksten ileri gelen. [*Ing.* Urokinetic].

üroklepsi, I. *Fr. uroclépsie. patol.* Idrar kaçırma, sidik tutamama. [*Ing.* Uroclepsia].

ürokrisi, I. *Fr. urocrisie. tıp.* Idrar muayenesi ile yapılan teşhis. [*Ing.* Urocrisia],

ürokrom, I. *Fr. urochrome. biyokim.* Idrarın sarı rengini veren şekilsiz madde. [*Ing.* Urochrome].

üroksanik, s. *Fr. uroxanique. kim.* Formülü $C_5H_6N_4O_6$ olan bir asid için kullanılır. *(Ürik asidin yükseltgenmesi ve bir alkali ile hidratlanmasından elde edilir).* [*Ing.* Uroxanic].

ürolagniya, i. *Fr. urolagnie* < *Yun. uron,* sidik + *lagneia,* cinsel temas. *psikopatol.* Kendinde veya başkasında işeme görevine cinsel nitelik vermekten ibaret cinsel sapınç. *(Menşei nevroz veya sapıklıktır).* [*Ing.* Urolagnia].

ürolit,-ti, I. *Fr. urolithe. tıp.* Idrarın taşı, idrar veya idrar yollarında taş bulunması. [*Ing.* Urolith].

ürolitik, s. *Fr. urolithique. tıp.* Idrar taşına ait. [*Ing.* Urolithic].

ürolitoloji, i. *Fr. urolithologie. tıp.* Idrar taşı bilgisi. [*Ing.* Urolithology],

ürolityaz, i. *Fr. urolithiase. tıp.* Idrar taşı oluşması. [*ing.* Urolithiasis].

ürolog, i. *Fr. urologue. tıp.* Sidikyolu hastalıkları uzmanı. [*Ing.* Urologist].

üroloji, i. *Fr. urologie. tıp.* Özellikle sidik yollarını inceleyen tıp ve cerrahî dalı. [*Ing.* Urology].

ürolojik, s. *Fr. urologique. tıp.* Ürolojiye ait, idrar yollarına ait. [*Osm.* Bevlî; *ing.* Urologic*(al)*].

ürometre, i. *Fr. uromètre. biyokim.* Sidiğin yoğunluğunu ölçmek için kullanılan, üzeri 1'den 1.050'ye kadar dereceli areometre. [*Ing.* Urometer].

üronefroz, I. *Fr. uronéphrose. patol.* Böbrek pelvisi ve tubulusların biriken idrarla gerilmesi. [*Ing.* Uronephrosis].

üronofil, s. *Fr. uronophile. tıp.* Idrarda yaşayan, idrar sever *(mikroorganizma).* [*Ing.* Uronophile, uronophilous],

üronokometri, i. *Fr. uronocométrie. tıp.* 24 saat zarfında çıkan idrar miktarının ölçülmesi. [*Ing.* Uronocometry],

üronoskopi, i. *Fr. uronoscopie. tıp.* Idrar muayenesi. [*Ing.* Uronoscopy],

üropati, i. *Fr. uropathie. patol.* Idrar yolları hastalığı. [*Ing*, Uropathy].

üropeni, I. *Fr. uropénie.* Idrar azlığı. [*Ing.* Uropenia],

üroplani, I. *Fr. uroplanie. patol.* Idrarın alışılagelen yerlerden saîgılanması. [*Ing.* Uroplania].

üroraji, i. *Fr. urorrhagie. patol.* Çok işeme, aşırı idrar ifrazı. [*ing.* Urorrhagia].

ürosakarometri, i. *Fr. urosaccharométrie. tıp.* Idrarda şeker miktarını ölçme, idrarda şeker tayini. [*Ing.* Urosaccharometry].

ürosel, i. *Fr. urocèle. patol.* Skrotumun idrar sızması sonucunda şişmesi. [*ing.* Urocele].

ürosemiyoloji, i. *Fr. urosémiyologie. tıp.* Idrar incelenmesi. [*Ing.* Urosemiology],

ürosist,-ti, i. *Fr. urocyste. anat.* Idrar kesesi, sidik torbası, mesane. [*Ing.* Urocyst].

ürosistik, i. *Fr. urocystique. anat.* Mesaneye ait. [*ing.* Urocystic].

ürosistit,-ti, i. *Fr. urocystite. patol.* Sidik torbası *(mesane)* iltihabı. [*Ing.* Urocystitis].

üroslyanoz, i. *Fr. urocyanose. patol.* Idrarın mavi renk alması. [*Ing*, Urocyanosis].

üroskopi, i. *Fr. uroscopie. tıp.* Idrar muayenesi. [*Ing.* Uroscopy].

ürostalagmi, i. *Fr. urostalagmie. tıp.* Sidiğin yüzey geriliminin stalagmometri ile ölçülmesi. [*ing.* Urostalagmia].

üroterapi, i. *Fr. urothérapie. tıp.* Cilt altına idrar zerketmek suretiyle yapılan tedavi. [*Ing.* Urotherapy].

ürotoksi, i. *Fr. urotoxie. patol.* Bazı iltihaplı hallerde idrarın zehirlilik derecesi. [*Ing.* Urotoxia].

ürotoksik, s. *Fr. urotoxique. tıp.* Idrarın zehirli maddelerine ait. [*Ing.* Urotoxic].

~ katsayı, *tıp.* Deri altına şırınga edilince bir kiloluk bir canlıyı öldürmeye yeterli sidik miktarını gösteren sayı. [*Ing.* Urotoxic coefficient].

ürperme, I. Kıl keseciklerinin korku veya tiksinti yüzünden dikelmesiyle meydana gelen anî titreme. [*Ing.* Shiver, shudder; *Fr.* Frisson].

ürpermek, nsz. *esk.T.* f.§ ❶ Tüyler diken diken kalkıp deri nokta nokta kabarmak.[*Ing.*To have one's hair stand on end; *Fr.*Se hérisser, se dresser d'épouvante]; § ❷ Soğuk veya ani bir korku veya teessürle titremek. [*Ing.* To tremble, to shiver; *Fr.* Frémir, trembler, frissonner]; ◉ **içi ~**, *dey.* Çok üşümek, titremek.

ürperti, i. < *ürpermek.* Ürperme duygusu veya hali. [*Ing.* Shiver, shudder; *Fr.* Frisson, frissonnement, frémissement].

ürtiker, i. *Fr. urticaire. patol.* Vücudun herhangi bir maddeye aşırı duyarlı olması sonucu deride kaşıntı, kızartı ve şişkinlikle kendini belli eden rahatsızlık. [*Ing.* Urticaria, nettle-rash].

☆ *Eşanl.* **Kurdeşen,**

ürûme /ürüme/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◘ Erûme; Ad kavminin mezarları.

ürümek, nsz. f. *esk. T. ürmek.* Havlamak: *«It ürür, kervan yürür»; [Ing.* To howl and bark; *Fr.*Aboyer]; ◉ **ürümesini bilmeyen köpek sürüye kurt getirir**, *at.* Beceriksiz kimselerin iyilik yapayım derken zarar getirdiklerini anlatır; ◉ **ürüyen köpek ısırmaz**, *at.* Kaserim, biçerim diye tehditler savuran kimse hiç bir şey yapamaz.

ürün*, i. < *üremek.* § ❶ Bitkilerden veya hayvanlardan elde edilen yararlı şey.[*Osm.* Mahsul; *Ing.* Product, yield; *Fr.* Produit, récolte]; § ❷ *mec.* Bir şeyin sonucu olan; bir şeyden üreyen, doğan. [*Osm.* Mahsul; *Ing.* Result; *Fr.* Résultat]; § ❸ *kim.* Bir işlemin sonucu: Petrolün damıtma ürünleri; ◉ **aktif ~**, *nükl.* Bir radyo nüklidin radyoaktif bozunma ürünü. [*Ing*, Active product]; ◉ **ara ~ ü**, *trm.* ◘ Ara[1]; ◉ **çapa ~ leri**, *trm.* ◘ Çapa; ◉ **çift ~**, *trm.* ◘ Çift; ◉ **ilk ~ ler**, *din. tar.* ◘ İlk; ◉ **katılma; ~ ü**, *petr.* ◘ Katılma; ◉ **damıtma ~ leri**, *kim.* ve *sny.* ◘ Damıtma; ◉ **yan ~**, *kim.* Sanayide kimyasal bir üretim sırasında ek olarak elde edilen veya hülâsa çıkarma işlemlerinden arta kalan madde.

~ alma, Ekinlerin toplanması, bahçe ve bostan toplaması işleri.

~ testi, *işletm.* Bir ürünün bileşimini, kalitesini ve kullanım performansını incelemek ve kontrol etmek amacını güden bilimsel araştırma yöntemi.

üryan /üryān/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çıplak. [*Ing.* Naked, bare; *Fr.* Nu dénudé].

üryanî /uryānî/, i. *Osm.* < *Ar. bot.* Reçel ve komposto yapmakta kullanılan, kabuğu soyulmuş ve kurutulmuş bir çeşit erik.

üs*-, önek. Üst sıfatının kısaltması olup eklendiği sözcüğün daha yukarı derecelisini anlatan yeni kelimeler oluşturmaya yarar: *Üsteğmen. Üssubay.*

üs[1]-ssü, i. *mat.* Bir kuvvete yükseltilmiş bir sayının üzerine yazılan ve kaçıncı kuvvete yükseltildiğini gösteren sayı; 5^3 ifadesinde 3 rakamı üstür. [*Ing.* Exponent, index; *Fr.* Exposant],

~ harfi, *matb.* Bir harfin veya rakamın sağ üst yanına konan küçük harf: A^n.

~ rakamı, *matb.* Bir kelime veya harfin sağ üst yanına konan küçük rakam: a^2.

üs[2],-ssü, i. *Osm.*< *Ar.*§ ❶ Herhangi bir sefer için merkez olarak seçilip ona göre do-

natılan yer, dayanak: *Hava üssü. Ağrı dağının tepesine çıkmak için kurulan üs.er.* [*Ing.* Base; basis; foundation; *Fr.* Base]; § ❷ *esk.* (a) Askerî harekâtın yürütülebilmesi için gerekli birliklerin, her çeşit malzeme, ikmal ve donatımın toplandığı ve dağıtıldığı bölge: *Pasifikteki Amerikan üsleri.* (b) *(Geniş anlamda)* Çeşitli görevlerle yükümlü, özellikle her çeşit ikmal ve tahliye hasta ve yaralıların toplanması, malzemenin onarımı ve dağıtımından sorumlu kuruluş; § ❶ *mat.* Bir niceliğin yükseltildiği kuvvet'i gösteren ve bu niceliğin sağına, biraz üzerine yazılan sayı; ◉ **ateş ~ u,** *esk.* Bir taarruz sırasında, birinci kademedeki birliklerin ileri harekâtını destekleyecek ve gerçekleştirilmiş araziyi savunacak şekilde mevzilenmiş piyade silâhlarının *(makinoli tüfek, havan topu v.b.)* tümü; ◉ **deniz ~ ü,** *esk. den.* Bir deniz kuvvetinin bütün birliklerinin sığınabileceği, her türlü malzeme ikmali ve onarımının yapılabileceği liman veya demirleme sahası. [*Ing.* Naval base]; ◉ **denizaltı ~ sü,** *esk. den.* ◘ **Denizaltı;** ◉ **hava kuvvetleri ~ sü,** Hava Kuvvetleri Birliklerinin desteklenmesi için bir hava üssü. Hava Kuvvetlerinin işletme sorumluluğunu taşıdığı inliş pistlerini ve iç muhabere hatları ile mahallî emniyet bakımından gerekli asgarî arazî çevresi dahil, bütün aslî unsurları veya ilgili tesisleri kapsar. [*Ing.* Air Force base]; ◉ **hava ~ sü,** *esk.* ve *esk. hava.* ◘ Hava; ◉ **ordu ~ sü,** *esk. tar.* ◘ Ordu.

~ birliği, ◘ **Birlik.**

üsârâ /üsârâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **esîr**'in çoğulu.

üs bitken, b.s. *bot.* Başka bir bitkinin üzerinde biten, fakat asalak olmayan *(bitki). Birçok orkide türü üstbitkendir.(Terim, insan ve hayvanlarda hastalık yapıcı asalak mantarlar için de kullanılır).* [*Osm.* Nebat ı râkibe; *Ing.* Epiphyte; *Fr.* épiphyte].

☆ *Eşanl.* **epifit.**

üsbû /üsbû/, i.c.â **esâbî,** *Osm.* < *Ar. esk.* Hafta.

üsbûbe /üsbûbe/, i.c. **esâbib.** *Osm.* < *Ar. esk.* Küfür, sövme.

üsbûî, üsbûiyye /üsbûî, üsbûiyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Haftalık.

üsbûş, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kehle.

üs.çavuş, b.i. *esk.* Orduda çavuşla başçavuş arasında bulunan görevli.

üs.deri, b.i. ◘ **Üstderi.**

üsera, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* **esir**'in çoğulu.

üskûb /üskûb/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Eşik bekleyen, pabuççu, kunduracı; § ❷ Dökülüp akan, dökülmüş olan su; § ❶ i. Sıra ile dikili ağaçlar; § ❶ i. Demirci.

üskûbe /üskûbe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağırşak, tapa.

üskuffe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eşik tahtası.

üskutuss, i.ç: üskutussât. i. *Osm.* < *Ar. Rum. esk.* Asıl, cevher, madde, unsur.

üskutussât /üskutussât/, i. *Osm.* < *Ar.* < *Rum. esk.* **üskutuss**'un çoğulu.

üsküf, i. *Yun. skuphia. tar.kıyf.* Yeniçerilerin giydiği, yarısı arkaya sarkan uzun bir sarık. [*Ing.* Knitted cap with a tassel worn by officers of the janissaries; *Fr.* Bonnet de feutre ou de coton que portaient les janissaires].

üskür, i. *Osm.* < *Fars. Kirpi.* ◘ **Uşgur.**

üslenmek (-e), f. *Osm.* < *Ar.* Bir yeri kendine üs olarak seçerek orada yerleşmek. [*Ing.* To establish a base for military operations].

üslûp,-bu /üslûp/, i. *Osm.* < *Ar. üslûb.* § ❶ Oluş veya yapış tarzı. [*Ing.* Manner, form, style; *Fr.* Style]; § ❷ *san.* Bir sanatçıya veya bir çağa özgü, teknik ,renk, söyleyiş ve biçimlendirme özelliği. [*Ing.* Method, mode, fashion]; ◉ **Aleksandr üslûbu,** *sam.* Ampir üslûbunun Rusya'da aldığı şekil. ◉ **alevlî gotik üslûbu,** *san.* Gotik mimarisinin Fransa'da XV. inci yüzyılın üçüncü ve son devresinde aldığı şekil. ◉ **ampir üslûbu,** *mim.* ◘ **Ampir;** ◉ **barok üslûbu,** *mim.* ◘ **Barok;** ◉ **Bidermeyer üslûbu,** Almanya'da Ampir *(Empire)* üslûbundan sonra vücuda gelen bir üslûp; ◉ **cizvit üslûbu,** *mim.* ◘ **Cizvit;** ◉ **çiçekli gotik üslûbu,** *san.* Alevli Gotik uslûbunun lâhana yaprakları gibi kıvrımlı yapraklarla süslenen tarzı; ◉ **Çin - Türk üslûbu,** *sam.* Şarkî Türkistan'da Islâmiyetten sonra meydana çıkan bir üsûbî ◉ **dikey ~,** 1360 senesine doğru Ingiltere'de ihdas edilen bir üslûp olup Gotik üslûbundaki münhanî ve alev şeklinde eğriler yerine birbirine dik hatlı şekillerden oluşur; ◉ **Feodal,-,** *san.* Avrupa'da Orta Çağda derebeylikleri zamanındaki bir sanat üslûbu; ◉ **geçiş üslûbu,** *mim.* ◘ **Geçiş;** ◉ **geometrik ~,** *ark.* ◘ Geometrik; ◉ **Gotik üslûbu,** *san.* Roman üslûbundan sonra gelen ve XII. nci yüzyıldan XV. inci yüzyıla kadar devam eden üslûp; ◉ **hator üslûbu,** *mim.* ◘ Hator; ◉ **Hind - Türk üslûbu,** *san.* Hindistan'da Gaznevîler ve onu takip eden Türk hükümetleri devrindeki üslûp; ◉ **Irak - Türk üslûbu,** *san.* Islâmiyetten sonra Irakta Türklerce eski yerli sanatların ilhamları altında vücuda getirilen üslûp; ◉ **klâsik ~,** *san.* Her ulusun sanatında klâsik devre ait olan en olgun üslûp; ◉ **Kuatroçento üslûbu,** *san.* XV. inci asırdaki Rönesans üslûbuna verilen ad; ◉ **Mısır - Türk üslûbu,** *san.* Osmanlı devrinde Mısırın taş işçiliği ve süslemeciliğin etkisiyle doğan Türk üslûbu; ◉ **Neogotik üslûbu,** *san.* Gotik üslûbunun yeni şekli; ◉ **XIII. üncü Louis (Lui) üslûbu,** *san.* Fransa'da XIII. üncü Louis zamanında gelişen bir üslûp; ◉ **XIV. üncü Louis üslûbu,** *san.* Başlıca unsurlar Italyan Barok üslûbundan alınmış, görkemli, fakat ağır bir üslûp; ◉ **XV. inci Louis üslûbu,** *san.* XV. inci Louis devrine rastlayan ve bu zamanın sonuna kadar devam eden bir üslûp; ◉ **XVI. inci Louis üslûbu,** *san.* XV. inci Louis zamanında başlayan ve XV. inci Louis zamanında gelişen bir üslûp olup eski Roma ve Yunan klâsik sanatına doğru bir dönüşün sonucudur; ◉ **Osmanlı Bursa üslûbu,** *san.* Türk mimarisinin Osmanlılar devrinde Bursa'da yaptıkları ilk binalar ve sanat eserlerinde belliren bir üslûp; ◉ **Pompadur üslûbu,** *san.* XV. inci Louis devrine ait Rokoko üslûbuna verilen ad; ◉ **Pompeyi üslûbu,** *san.* Italya'da eski Pompeyi fresklerini ve süsleme tarzını taklid suretiyle meydana getirilen bir üslûp; ◉ **Rejans üslûbu,** *san.* 1715 - 1723 yılları arasında *Duc Philippe d'Orléans* zamanında gelişen ve XIV. üncü Louis üslûbu ile XV. inci Louis üslûbu arasında geçit oluşturan üslûp; ◉ **restorasyon üslûbu,** *san.* Ampir üslûbunun bozulmuş ve soysuzlaşmış bir şekli; **Rokay üslûbu,** *san.* XV. inci Louis üslûbunun diğer bir adı; ◉ **Rokok üslûbu,** *san.* Rokay üslûbunun aynıdır. Buna Barok da denirse de Rokayla Barok arasında fark vardır; ◉ **Rönesans üslûbu,** *san.* XV. inci yüzyılda Italya'da antik Yunan ve Roma sanatına dönüşle ortaya çıkan ve oradan bütün Avrupa'ya yayılan bir üslûp; ◉ **sivri kemer üslûbu,** *san.* Gotik mimarisine verilen diğer bir ad; ◉ **Şeraton üslûbu,** *san.* Fransa'daki XVI. inci Louis üslûbuna uyan bir Ingiliz üslûbu; ◉ **Şipendal üslûbu,** *san.* XVI. ıncı Louis üslûbunun Ingilterede aldığı şekil; ◉ **Tüdor üslûbu,** *san.* Rönesans üslûbunun Ingiltere'de aldığı şekle verilen ad; ◉ **Türk teceddüd üslûbu,** *san.* Sultan Ahmet camisi mimarı Ahmet Ağanın zamanında ölçülerin değişmesinden dolayı mimarî orantılarında meydana gelen değişme dolayısıyla ortaya çıkan bir mimarî üslûp; ◉ **Türk Rokoko ve Barok üslûbu,** *san.* 1730-1808 yılları arasında Avrupa ile Türkiye arasında meydana gelen siyasî temaslar sonucu olarak Istanbula giren bir üslûp; ◉ **Türk yeni klâsik üslûbu,** *san.* Osmanlı devri sanatında Barok, ampir ve Rönesans gibi Avrupa'dan gelmiş olan üslûplara karşı bir tepki olarak eski millî sanata doğru gitmek ve onu ihya etmek maksadıyla ortaya çıkan hareket sonucunda bazı yeni mimarlar tarafından ihdas edilen bir üslûp; ◉ **üslûp karışıklığı,** *san.* Çeşitli üslûpdaki bezemeleri birbirine karıştırmaktan meydana gelen karışık üslûplar hakkında kullanılır. [*Ing.* Syncretism; *Fr.* Syncrétisme].

üslûp.bilim, b.i. (a) Üslûp yöntemlerinin bilimsel olarak incelenmesi. (b) Üslûp olgu ve kurallarını açıklayan ders kitabı. [*Ing.* Methodology; *Fr.* Méthodologie].

üslûpçu, s. ve i. Üslûbu beğenilen (yazar). [*Ing.* Stylist; *Fr.* Styliste].

üslûpçuluk,-ğu, i. *ed.* Üslûba gösterilen aşırı özen. [*Ing.* Stylism; *Fr.* Stylisme].

üslûplama, i. Doğal ve gerçek şekillere tezyinî bir nitelik verme. [*Ing.* Stylization; *Fr.* Stylisation].

üslûplamak (-l), Doğal ve gerçek şekilleri sadeleştirerek süslemelik ve şematik bir hale koymak. [*Ing.* To stylize; *Fr.* Styliser].

üslûplaştırmak, f. Bir süsleme motifi olarak kullanmak amacıyla, tabiî bir eşyanın biçimini, bir süsleme motifi haline getirmek için yorumlayarak veya sadeleştirerek değiştirmek. [*Ing.* To stylize; *Fr.* Styliser].

üs.mut,-tu, b.i. *fels.* Ne nitelik, ne de nicelik bakımından hiç değişmeden sürüp giden mutluluk. [*Osm.* Saadet-I uzma; *Ing.* Beatitude; *Fr.* Béatitude].

üsr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıdık zoru, sıdık tutulması.

üsre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Söz ve hadîs nakletme; § ● Seleflerden gelen şan ve şeref.

üsrübî /üsrübî/, i. *Osm.* < *Fars. esk. tar.* Bina ve kubbeler için gereken kurşunları döküp hazırlayan sanatkâr.

üsrûş /üsrûş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Güzel ses; § ● Melek; § ● Her Güneş ayının on yedinci günü.

üss, i.ç: **esâs,** *Osm.* < *Ar. esk.* § ● *esk.* Üs, herhangi bir saldırışa esas olmak üzere önceden donatılmış olan yer; § ● Esas, asıl, kök, temel.

üs.subay, b.i. *esk.* Binbaşı, yarbay veya albay aşamasındaki subay. [*Ing.* Senior officer; *Fr.* Officier supérieur].

üst,-tü, i. *esk.T.* § ● Bir şeyin göğe doğru olan yanı: *Evin üstü. Yerin üstü.* [*Ing.* Top; *Fr.* Le haut, le dessus]; § ● Bir şeyin bu yandaki kısmı: *Toprağın üstü yaş.* [*Ing.* ve *Fr.* Surface]; § ● Bir şeyin dış yüzü: *Portakalın üstü pürtüklü olur.* [*Ing.* ve *Fr.* Surface]; § ● Giysi: *Üstünü değiştirmek. Çocuk üstünü çamur etti.* [*Ing.* Clothing; dress; *Fr.* Vêtement]; § ● Birine göre yüksek aşamada olan kimse. [*Osm.* Mafevk; *Ing.* Superior; *Fr.* Supérieur]; § ● Üst kelimesi kimi deyimlerde «boyun borcu» anlamında kullanılır: *Üstüne almak. Üstünden atmak. Ne üstüne gerek;* § ● Artan, geriye kalan kısmı: *Peranın üstü.* [*Ing.* Remainder; *Fr.* Reste]; § ● s. Bir kaç şeyin birbirine göre göğe daha yakın olanı: *Üst kat. Üst köşe. Üst dudak.* [*Ing.* Upper, uppermost; *Fr.* Supérieur,-eure]; § ● s. Öte, arka: *Pınarın üst yanında. Bunun üst yanı yalan.* § ● i. *Kim.* iyalik takımlarında oluş zamanı anlatan zarf deyimleri meydana getirir: *Yemek üstü. Suçüstü. Akşam üstü;* § ❶ s. Sınıflamalarda esas olarak alınan tipe göre ileri derecede olan: *Üst* insan; § ❷ *esk.* Silâhlı kuvvetler personelinin rütbe ve kıdem bakımından büyüklüğünü gösteren rütbe derecesi; § ● *kıyf. esk.* Sadrazam ve devlet adamlarının giydikleri dört kollu sırma işleme kaplı kürk; § ● *mat.* Bir orantıda, oranlardan her birinin payı *(oranlardan her birinin paydasına da «alt» adı verilir);* 1 = 4 orantısında, 1 ile

$$\frac{-}{2} \quad \frac{-}{8}$$

4 üstler, 2 ile 8 de altlardır. ☆ *Eşanl.* **üst terimler;** ◉ **~ e çıkmak,** *dey.* Suçu olduğu halde davacı yerine geçmek; ◉ **~ e vermek,** *dey.* § ❶ Bir şeyi başka bir şeyle değişirken ona bir şey daha katmak; § ● Arttırmak; ◉ **~ ten,** Derinleştirmeden. [*Osm.* Sathî; *Ing.* Superficial; *Fr.* Superficiel, -elle]. ☆ *Eşanl.* **yüzeysel:** ◉ **~ ten almak,** *dey.* Yüksekten konuşmak; ◉ **~ ten beslemeli ocak,** *trm.* ◘ **Ocak;** ◉

~ ten dağıtım, *inş.* ◘ **Dağıtım**; ⊙ **~ ten dağıtmalı döşem,** *döş.* Su veya buharı, yapıya üstten dağıtan döşem; ⊙ **~ ten görünüş,** *sin.* Alıcının, merceği aşağıya doğru eğik olarak çalıştırılmasıyla elde edilen görüntülerin durumu; ⊙ **~ten ışıklama,** *tiy.* Sahneyi ve kişileri sahne tarafındaki ışıldaklarla yukarıdan aşağıya doğru aydınlatma; ⊙ **~ ten dağıtım,** *döş.* Suyun veya buharın yapıya üstten dağıtılması. ⊙ **~ ü başı dökülmek,** *dey.* Perişan bir hale gelmek.[*ing.*To be in rags]; ⊙ **~ ü kapalı** *(örtülü), dey.* Açık ve kesik kelimeler kullanmadan. [*ing.*In a roundabout way; not frank]; ⊙ **~ üme iyilik sağlık,** *h.d.* Allah esirgesin, üstümden ırak. [*ing.* Heaven forbid! Good heavens!]; ⊙ *(Bir işin)* **~ ünde durmak,** *dey.* Ilgilenip uğraşmak; ⊙ *(Giysisi)* **~ ünden dökülmek,** *dey.* Yakışmamak; *(Bir şeyin)* **~** üne gelmek, *dey.* Bir şey yapılırken veya konuşurken çıkagelmek; ⊙ *(Bir şeyin)* **~** üne **bir bardak su içmek,** *dey.* Başkalarından alacaklı bulunduğu bir şeyi elde etmekten umut kesmek; ⊙ *(Birinin)* **~ ünden geçmek,** *dey.* Irzına geçmek; ⊙ *(Birinin)* **~üne atmak,** *dey. (Bir suçu)* birine yüklemek; ⊙ *(Birinin)* **~ üne başına etmek,** *dey. kab.* Ağır küfür etmek; ⊙ *(Birinin)* **~** üne **gül koklamamak,** *dey.* Eşinden başkasıyla cinsel ilişkide bulunmamak; ⊙ *(Kendi)* **~ üne yormak,** *dey.* ◘ **Alınmak²**; ⊙ *(Şu kadar zaman)* **~ ünden geçmek,** *dey.* Aradan o kadar zaman geçmek; ⊙ *(karısının)* **~** üne **evlenmek,** *dey.* Karısı varken bir karı daha almak; ⊙ *(Bir şeyin)* **~ üne titremek,** *dey.* Çok sevgi ve özen göstermek; ⊙ **~ünde kalmak,** *dey.*Arttırmada ona kalmak. [*ing.*To be left to the highest bidder *(in an auction)*; to be saddled with]; ⊙ **~ ünden akmak,** *dey.* Bir hali çok belli olmak; ⊙ **~ ünden atmak,** *dey.* Bir şeyi ödev edinmemek; ⊙ **~ üne almak,** *dey.* § ❶ Alınmak. [*ing.* To take as being directed against oneself]; § ❷ Ödev edinmek. [*ing.* To take upon oneself]; ⊙ **~ üne basmak,** *dey.* Doğru bir oranlamada bulunmak veya yerinde bir oy ileri sürmek. [*ing.* To hit the nail on the head]; ⊙ **~ üne bir iki güneş doğmak,** *h.d.* Aradan bir kaç gün geçmek. [*ing.* To have several days pass by]; ⊙ **~ üne düşmek,** *dey.* § ❶ Bir şeye merak sardırmak, bir şeyle çok uğraşmak. [*ing.* To be deeply interested in]; § ❷ Direnmek. [*ing.* To be persistant to urge]; ⊙ **~ üne güneş doğmadan kalkmak,** *dey.* Güneş doğmadan önce kalkmak. [*ing.* To rise up early every morning]; ⊙ **~ üne koymak,** *dey.* Katmak; ⊙ **~ üne mal etmemek,** *dey.* Ödev edinmemek, kendisiyle ilgili görmemek. [*ing.* Not to take the responsibility *(for)*; to be uninterested *(in)*]; ⊙ **~ üne oturmak,** *dey.* Hakkı yokken bir şeyi kendine mal etmek. [*ing.* Not to restore, to keep]; ⊙ **~ üne perde çekmek,** *dey.* Isteyerek örtmek, gizlemek: *Büyük bir adamın ufak kusurları üstüne perde çekmek gerekir;* ⊙ **~ üne toz kondurmamak,** *dey.* Bir şeyin kusurlu olabileceğini kabul etmemek. [*ing.* To consider above blame]; ⊙ **~ üne varmak,** *dey.* Bir şey istemede direnirken baskı yapmak. [*ing.*To keep on at *(someone)*]; ⊙ **~ üne yatmak,** ◘ **Üstüne oturmak**; ⊙ **~ üne yok,** *dey.* Bundan daha iyisi olmaz, hepsinden iyisi bu; ⊙ **~ üne yürümek,** *dey.* Zorlamak ve korkutmak için saldıracak gibi olmak. [*ing.* To march against, to attack]; ⊙ **~ ünü görmek,** *dey. (Kadın),* âdet görmek. [*ing.* To menstruate; *Fr.* Menstruer]; ⊙ **~ ünü kirletmek,** *dey.* Donuna etmek. [*ing.* To foul one's clothes *(child)*]; ⊙ **~ ünüze sağlık** *(şifalar, afiyet), dey.* Bir hastalıktan söz ederken konuşanın dinleyene söylediği bir iyi dilek sözü. [*ing.* May you have good health].

~ ağaç, *dok.* Halı tezgâhlarının yukarısında ipliklerin sarıldığı ağaç.

~ ana toplardamar, *anat.* ◘ **Toplardamar.**

~ ayak (~ basamak), *dey.* Merdiven ayaklarının en üstündeki basamak olup yüzeyi sahınlık ve döşeme düzeyi ile bir gelen merdiven ayağı. [*Fr.* Marche palier].

~ aydınlatma, *sin.* ◘ **Üstaydınlatma.**

~ aydınlık, *ağ. iş.* ◘ **Üstaydınlık.**

~ baca, ◘ **Baca.**

~ baş, *dey.* Kılık kıyafet.

~ beslenen, *biy.* ◘ **Üstbeslenen.**

~ beslenme, *biy.* ◘ **Üstbeslenme.**

~ bilezik, *mim.* Bir sütun gövdesini başlıktan ayıran yuvarlak silme seklinde ve sütunun üst tarafına konan bilezik. [*ing.* Astragal; *Fr.* Astragale].

~ bitken, ◘ **üsbitken.**

~ büklüm, *sin.* Alıcı veya göstericide pencerenin üstüne raslayan büklüm. [*ing.* Top loop, upper loop].

~ çene kemiği, *anat.* ve *zool.* ◘ **Kemik.**

~ çıkmak (gelmek), *dey.* Yenmek. [*ing.* To win].

~ çıkmalar, *matb.* Matbaa harflerinde bazıları, aksanlı harfler, büyük başlık harflerinin nokta ve işaretleri, el yazısı ve fantazi harferin yukarı ve aşağı taşan kısımları. [*ing.* Kerned parts; *Fr.* Partie débordante].

~ deri, *anat.* ve *zool.* ◘ **Üstderi.**

~ devler, *astr.* Oylum ve salt parlaklık bakımından olağan devlerin üstündeki yıldızlar: H-R diyagramında en yukarıda ayrı bir kol üzerinde toplanan yıldızlar.

~ dil kası, *anat.* ◘ **Kas.**

~ disiplin kurulu, Il merkezlerinde millî eğitim müdürünün başkanlığında her çeşit merkez resmî orta öğrenim okulları müdürlerinden meydana gelen bir kurul.

~ döşeme, *inş.* ◘ **Döşeme.**

~ dudak, § ❶ *zool.* ◘ **üstdudak.** § ❷ *binic.* Atın burnunun altındaki dudak kısmı; dokunma organı olarak iş görür.

~ durumlu, *bot.* Çiçeğin içinde değil ve üst tarafında dışta bulunan yumurtalıklara verilen sıfat.

☆ *Karş.* **alt durumlu.**

~ durumlu yumurtalık, *bot.* ◘ **Yumurtalık.**

~ familya, *zool.* ◘**üstfamilya.**

~ geçiş, *astr.* ◘ **üstgeçiş**

~ geçit, ◘ **üstgeçit.**

~ gökada, *astr.* Samanyolunun ve başka gökadaları içine aldığı düşünülen büyük bir yıldız dizgesi. [*Ing.* Metagalaxy, supergalaxy; *Fr.* Métagalaxie].

~ gözkapağı kaldırıcı kası, *anat.* ◘ **Kas.**

~ güverte, *den.* ◘ **Güverte.**

~ hakkı, *huk.* ◘ **inşaat hakkı.**

~ havaküre, ◘ **Havaküre.**

~ havayuvarı, *astr.* ◘ **Stratosfer.**

~ ısı değeri, *term.* ◘ **Isı.**

~ insan, ◘ **üstinsan.**

~ kabuk, *bot.* Meyvenin dışını saran ve genellikle deri adı verilen en dıştaki kabuk.

~ kalıp, ◘ **Kalıp.**

~ kat, *mim.* Bir binanın en yukarı katı. [*Fr.* Etage supérieure].

~ kat locaları, Tiyatrolarda en üstteki localar, tavan locaları. [*Fr.* Loges du cintre].

~ katman bulut, *astr.* ◘ **Altostratus.**

~ kenar, *ciltç.* ◘ **Kenar.**

~ lamba dizisi, *tiy.* Sahne üstündeki genel ışıklama lâmbaları. [*Ing.* Batten; *Fr.* Herse].

~ nova, *astr.* ◘ **Üstnova.**

~ orta, *tiy.* Sahnenin orta bölümünün arka kesimi. [*Ing.* Up center; *Fr.* Fond centre].

~ palasata, *den.* Ana çarmıkların direklerle fazla açı meydana getirerek direklerin esneme dirençlerini arttırmak için direkler hizasında bordaya civatalarla bağlanmış yatay *(Çift)* döşemelerden üstteki.

~ perde, *dey.* En üst derece.

~ perdeden konuşmak (atmak), *dey.* Üstünlük taslayarak söz söylemek. [*ing.* To speak in a high pitch; to brag].

~ sahne, *tiy. Shakespeare* tiyatrosunda sahnenin yukarı *(balkonlu)* bölümüne rastlayan ve yerine göre balkon, duvar, sur, tepe görevini gören kat. [*ing.* ve *Fr.* Gallery].

~ sınıf, *zool.* ◘ **Üstsınıf.**

~ sınır, ◘ **Sınıf.**

~ sınırı denetim düzeni, *döş.* Sıcaklık, basınç veya bağıl nemin istenilmeyen bir değere yükselmesini önleyen denetim düzeni. [*ing.* High limit control].

~ takım, *zool.* ◘ **Üsttakım.**

~ tarafı, *dey.* Bir işin arkasından gelen kısmı, sonucu. [*ing.* The rest *(of)*, the remainder].

~ toprak, *trm.* Sürüm yapılan kat veya A horizonu. A_1 horizonu veya organik madde kapsamı yüksek kat.

~ üste, *dey.* § ❶ Birbiri arkasından, art arda. [*ing.* One right after the other]; § ❷ Birbiri üstüne. [*ing.* One on top of the other].

~ yapı, *fels.* Ekonomik alt yapının belirlediği ideoloji, kültür, sanat, din ve benzerleri gibi toplumsal değerler. [*ing.* ve *Fr.* Superstructure].

~ yapraklar, *bot.* Asıl yaprak bölgesinden daha yüksek bölgelerde gelişen yapraklar. *(Çiçek veya çiçek durumlarını sarar ve brakte adını alan yapraklar üst yaprak olup asıl yapraklardan daha basit yapıdadırlar; bazen çiçek gibi renkli olabilirler).*

üstâ /üstâ/, i. *Osm.* < *Fars.* ◘ **üstâd.**

üstâd-âne /üstâdâne/, z. *Osm.* < *Ar. üstâd* + *Fars. âne. esk.* Üstâda yakışır yolda, usta elinden çıkmış olarak, ustaca.

üstâdî /üstâdî/, i. *Osm.* < *Ar.* Üstadlık, ustalık.

üstâh /üstâh/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Hayâsız, edepsiz kimse.

☆ *Eşan.* **küstah.**

üstâh-âne /üstâhâne/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Küstah-âne.**

üst alize, b.i. *coğr.* Alizelere karşıt olarak ekvator bölgelerinin havasını kutuplara doğru süren, kuzey yarımkürede güney batıdan ve güney yarımkürede de kuzeybatıdan esen rüzgâr. [*ing.* Anti-trade; *Fr.* Centre alizé].

☆ *Eşanl.* **karşıt alize, kontralize.**

üstâm /üstâm/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Altın veya gümüşten yapılmış at eyeri, üzengi. ◘ **Üstâm;** § ❷ Emin, güvenilir.

üstat,-dı /üstât/, i. *Osm.* < *Fars. üstâd.* § ❶ Bir bilim veya sanat alanında üstün yeri olan kimse. [*ing.* Master; *Fr.* Maître]; § ❷ Ustalığı olan, mahir kimse; § ❸ *masonluk.* Üçüncü dereceden olan mason; § ❹ s. Bilgisi, ustalığı olan *(kimse)*; ⊙ **Küçük ~ lar,** Küçük tablolar yapan ve küçük mevzulara münhasır kalan sanatkârlara verilen bir ad. [*Fr.* Petits maîtres].

üstatlık,-ğı, i. Üstat olma durumu, ustalık.

üst aydınlatma, b.i. *sin.* Filme alınan cismin veya sahnenin üstten aydınlatılması durumu. [*ing.* Overhead lighting, top lighting, lighting from above; *Fr.* Éclairage verticale, éclairage par plafonnier].

☆ *Karş.* **altaydınlatma.**

üst aydınlık,-ğı, b.i. *ağ. iş.* § ❶ Çatıların üzerindeki camlı örtü; § ❷ Kapıların üstündeki camlı bölme. [*Fr.* Éclairage par le haut].

üstâz /üstâz/, i.c: **esâtiz, esâtize** ◘ **Üstâd.**

üstâziyyet /üstâziyyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ustâzlık, üstadlık, ustalık.

üst baş, b.i. Giyecek, elbise. [*Ing.* Dress, attire, clothes; *Fr.* Vêtement].

üst ben, b.i. *psik.* Freud'un ruhsal cihazla ilgili ikinci kuramda açıkladığı bölümlerden biri; öbür iki bölüm *bu* ve *ben*'dir. *(Üstben, çocuğun, ailede otoriteyi temsil edenle kendini bir saymasından meydana gelen bilinçdışı bir oluşumdur. Üstben ahlâk duygularının, vicdanın ve kendi kendini tenkidçi gözlemin menşeidir).*

üst boya, b.i. *astr.* Parlaklığı birdenbire 19 kadir parlayan değişen yıldız türü. [*ing.* ve *Fr.* Supernova].

üst çene, b.i. § ❶ *anat.* Üstte bulunan çene parçası. [*Lat. Maxilla; Ing.* Upper jaw, maxilla; *Fr.* Maxille, maxillaire supérieure]; § ❷ *zool.* Eklembacaklılarda birinci

çift, kabuklularda ikinci çift çeneye verilen ad. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Maxille*].
~ **ara kemiği**, *anat.* Memelilerin çoğunda görülen ve damak kubbesinin ucunda bulunan iki üstçene kemiği arasındaki çift kemik. [*Ing.* Maxilary intermediate bone].
~ **olukları**, *anat.* Burun boşluklarının alt kısmından başlayarak kesici dişlere kadar uzanan üstçene kemiğinin iki oluğu. [*Ing.* Maxilary sulcus].

üst.çenecik,-ği, b.i. *zool.* Bazı eklembacaklılarda birinci çift çeneyi *(üst çene)* meydana getiren ağız parçalarından çiğnemeye yarayan ve çifter çifter yan yana bulunan parçacıkların her bir çifti.

üst.deri, b.i. § ❶ *anat.* Deriyi meydana getiren iki tabakadan dışta olanı. [*Lat.* ve *Ing. Epidermis; Fr.* Épiderme]. ☆ *Eşanl.* **epiderm**; § ❷ *zool.* (a) Dış-deriden *(ektoderm)* meydana gelmiş olup yüksek yapılı hayvanlarda vücudu sadece dıştan örten ve koruyucu olan çok katlı yassı epitel; (b) Omurgasız hayvanlarda bir sıra hücreden yapılmış olan kat. [*Osm.* Beşere; *Ing.* Epidermis; *Fr.* Épiderme]; § ❸ *bot.* Bitkilerde bütün organları örten doku. [*Osm.* Beşere; *ing.* ve *Fr.* Epidermis]. ☆ *Eşanl.* **epidermis**.
~ **küflücesi**, Ilkel mantarlardan ileri gelen üstderi yangınlarının genel adı. [*Osm.* Dâ-i fütr-i beşere; *Lat.* ve *Ing. Epidermomycosis; Dermatomycosis; Fr.* Dermatomycose].
☆ *Eşanl.* **dermatomikoz, epidermomikoz**.
~ **reaksiyonu**, *ted.* Alerjiyi meydana çıkarmak için uygulanan üstderi duyarlılık testi. [*Ing.* Epidermal reaction; *Fr.* Réaction épidermique].

üst.dil, b.i. *mant.* Dili aşan dil.

üst.dudak,-ğı, b.i. *zool.* (a) Eklembacaklı hayvanlarda ağız parçalarını örten bir uzantı. (b) Karından ayaklıların kabuğunun ağız bölgesinin dış kenarı. [*Osm.* Şefe-i hevam. *Lat.* ve *Ing. Labrum Fr.* Labre].
☆ *Eşanl.* **labrum**.

üste, i. *h.d.* «*başarmak, becermek*» anlamında kullanılan **üstesinden gelmek** deyiminde geçer.

üstecelik,-ği, i. *h.d.* Üste verilen şey. ☆ *Eşanl.* **Üstelik**.

üs.teğmen*, b.i. *ask.* Orduda aşaması teğmenle yüzbaşı arasında olan subay. [*Ing.* First lieutenant; *Fr.* Lieutenant].

üstel, s. *mat.* Değişken, belirsiz veya bilinmeyen bir üssü olan. [*Osm.* Ussî; *Ing.* Exponential; *Fr.* Exponentiel].
~ **denklem**, *mat.* Üstel nicelikleri kapsayan denklem. [*Ing.* Exponential equation].
~ **eğri**, *mat.* Denklemi üstel olan eğri. [*Ing.* Exponential curve].
~ **fonksiyon**, *mat. a* pozitif bir sabit, *x* de değişken bir üs olmak üzere a^x şeklindeki ifade. [*Ing.* Exponential function].
~ **hesap**, *mat.* Üstel niceliklerle ilgili hesap. [*Ing.* Exponential arithmetic].

üsteleme, i. § ❶ Üstelemek eylemi. § ❷ *sp. (Eskrimde)* Bir saldırı karşısında, karşı yarışmacının geri çekilerek savutla bağlantıyı kesmesi, karşıl vuruşta (dürtüş) gecikmesi veya bileşik karşıl vuruş (dürtüş) yapmak istemesi üzerine, ilk saldırının ardından sürdürülen ve kolu geri çekmeksizin uygulanan ikinci tekli saldırıya verilen ad. [*ing* ve *Fr.* Remise].
Eşan. **römiz**.

üstelemek (-e), f. § ❶ Bir şeyin üstüne eklenmek, katılmak: *Sıkıntıya bir de hastalık üsteleyince.* [*Ing.* To put on top, to add; *Fr. S'agouter*]; § ❷ nsz. *(Hastalık)* depreşmek: *Sıtmayı üsteledi.* [*Ing.* To recur]; § ❸ nsz. Bir düşünce veya istek üzerinde durmak, direnmek: *Bu cevabı alınca fazla üstelemedim.* [*Osm.* Israr etmek; *Ing.* To insist; *Fr.* Insister]; § ❹ (-i) Bir isteği, bir buyruğu yenilemek. [*Osm.* Tekıt etmek].

üstelik,-ği, i. § ❶ Üste verilen şey: *Saatımı bu kalemle değiştirdim, beş lira da üstelik aldım.* [*Ing.* ve *Fr.* Surplus]; § ❷ z. Ayrıca... de: *Yedirdi içirdi, üstelik para da verdi.* [*Ing.* Furthermore, in addition; *Fr* De plus, en outre].

üstenci, i. < *üstenmek*. Başkası için bir iş yapmayı üstüne alan kimse. [*Osm.* Müteahhit; *Ing.* Contractor, surveyor; *Fr.* Contractant].

üstenmek, f. Bir iş yapmayı üstüne almak. [*Osm.* Taahhüt etmek; *ing.* To undertake, to engage to do; *Fr.* S'engager à, prendre l'engagement de].

üstermek, f. Bir işi veya bir şeyi birinin üstüne bırakmak. [*Osm.* Ihale etmek, telfiz etmek; *ing.* To award the contract; *Fr.* Charger de..., donner à charge].

üst.familya, b.i. *zool.* Canlıların sınıflandırılmasında kullanılan bir terim olup familyadan daha büyük gruplar topluluğu anlamındadır. [*Ing.* Superfamily; *Fr.* Superfamille].

üst.geçiş, b.i. *astr.* Yıldızların öğlenden en büyük yükseklikteki geçişi. [*Osm.* Eve-i balâ; *Ing.* Upper culmination; *Fr.* Passage supérieur, culmination supérieure].
☆ *Eşanl.* **yücelim**.

üst.geçit,-di, b.i. (a) *trafik.* Trafik akımını kesmemek için bir yolun üstünden geçirilen yol; (b) *demir.* Bir demiryolu hattının üzerine kurulmuş köprü veya yaya geçidi. [*Ing.* Viaduct; *Fr.* Passage supérieur, passage en dessous].

üst.insan, b.i. § ❶ Görüş, irade gibi erdemlerinin yüksekliğiyle herkesi geride bırakan insan: *Üst insanların en yüksek örneği Atatürk'tür.* [*Ing.* Superman; *Fr.* Surhomme]. § ❷ *fels.* Nietzsche felsefesinde, düşünme gücü, yaşayış yoğunluğu, irade kuvveti bakımından benzerlerine üstün olan insan. Bu amacın gerçekleşmesi, bütün insanlığın amacı olmalıdır. [*ing.* Superman; *Fr.* Surhomme].

üst.jura, b.i. *jeol.* Jura'nın üst katı. [*Ing.* Malm, upper jurassic; *Fr.* Malm, jurassique supérieur].

üst.kanat, b.i. *jeol.* Kırık düzleminin üstündeki kanat. [*ing.* Upper block, overlying block; *Fr.* Bloc supérieur].

üst.karın, b.i. *anat.* Karnın göbeğin üstünde kalan bölgesi. *(Normalde hafif bir çöküntü gösterir. Bu hizada mide doğrudan doğruya derinin altındadır. Örümceklerde üstkarın, gövdenin karın tarafında bulunur, genellikle dışbükey ve bazen katıdır. Arkada üstkarın kıvrımıyle sınırlı olan bu kısmın ortasında eşeysel delik, yan taraflarında da soluk delikleri bulunur).* [*Lat.* ve *Ing. Epigastrium; Fr.* Epigastre]
☆ *Eşanl.* **mide çukuru, epigastr(iyum)**.
~ **ağrısı**, *patol.* Ya kendi kendine olan, ya da bir araştırma sırasında yapılan bir basınç sonucu ortaya çıkan şiddetli bir ağrı. *(Bulantılar ve kusmalarla birlikte olabilir. Çeşitli mide hastalıklarında görünen bir belirtiden ibarettir).* [*ing.* Epigastralgia; *Fr.* Épigastralgie].
~ **atardamarı**, *anat.* Dış kalça atardamarı dalı; kasık kanalının derin deliğinin çevresinde dolaşarak karın doğru kasının arkasında dikine yukarı çıkar. *(Her bir atardamar için iki eş toplardamar vardır).* [*Lat. Arteria epigastrica; ing.* Epigastric artery; *Fr.* Artere épigastrique].
~ **fıtıkları**, *patol.* Göbeğin üst tarafında, iki karın doğru kası arasında, orta çizgi üzerinde yer yer meydana gelen ayrılmalar. *(Sık görülür ve ağrılı olabilir).* [*ing.* Epigastric hernia].

üst.kuşak, b.i. *jeol.* Grubenman'a göre, başkalaşmış kayaçların oluştuğu en üst kuşak. [*Ing.* ve *Fr.* Epizone].

üstlük,-ğü, i. § ❶ Ceketin üzerine giyilen uzunca giysi. [*Ing.* Coat; frock; *Fr.* Pardessus]. ☆ *Eşanl.* **pardesü**; § ❷ Üstte olma, üstte bulunma hali; § ❸ *h.d.* Ferace, yeldirme; ⊙ **kapı üstlüğü**, *mim.* ◘ Kapı.

üstneojen, i. *jeol.* Üçüncü zamanın beşinci bölümü ve bu bölümde çökeltilmiş olan katmanlar. [*Ing.* Pliocene; *Fr.* Pliocène].

üst.nova, b.i. *astr.* Novalara benzeyen, fakat kadiri ortalama 22 birim *(yaklaşık olarak 100 milyonla çarpılan aydınlatma gücü)* kadar artan bazı yıldız türlerine yanlış olarak verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Supernova].

üst.nümülit, b.i. *jeol.* Nümülit döneminin bölümlerinden biri. [*Ing.* ve *Fr.* Miocene].
~ **maden yatağı**, *jeol.* İçinde bulunduğu kayaçların oluşundan sonra ortaya çıkmış filiz yatağı. [*ing.* Epigenetic ore deposit; *Fr.* Gîte épigénétique].
~ **yarma koyak**, *jeol.* Üstteki yumuşak örtü katmanları içinde yataklarını kazdıktan sonra, temeldeki eski, sert katmanlar içine gömülerek açılmış derin boğaz biçimli koyak. [*Ing.* Superposed valley; *Fr.* Percé épigénique].

üstperm, b.i. *jeol.* Permienin üst katı. [*Ing.* Upper permian; *Fr.* Permien supérieur].

üst.sınıf, b.i. *zool.* Canlıların sınıflandırılmasında kullanılan bir terim olup sınıftan daha büyük gruplar topluluğu anlamındadır. [*Ing.* Superclass; *Fr.* Superclasse].

üst.subay, b.i. ◘ **Üssubay**.

üst.şev, b.i. *ask.* Dalıcı atışlar yapmayı sağlamak üzere istihkâm siperinin hafifçe dışa eğik üst kısmı. [*Ing.* Supertalus, superramp].

üst.tabaka, b.i. *dilb.* (a) Belli bir dil bölgesinde konuşulmuş ve ortadan kaiktıktan sonra bu bölgede hayli önemli izler bırakmış olan bir dili niteleyen olgular bütünü. (b) Bu dilin kendisi. [*Ing.* Superclass; *Fr.* Superclasse].

üst.takım, b.i. *zool.* Canlıların sınıflandırılmasında kullanılan bir terim olup takımdan daha büyük gruplar topluluğu anlamınadır. [*Ing.* Superorder; *Fr.* Super-ordre].
☆ *Eşanl.* **süperordo**

üstte, z. Daha yukarıda. [*Ing.* Above on top; *Fr.* En dessus, audessus, ci-dessus].

üstübeç,-ci, i. *kim.* Boyacılıkta kullanılan kurşun karbonatı olup kuvvetli bir zehir niteliği taşıdığından kullanılışı kimi kayıtlara bağlıdır. [*Ing.* White lead; *Fr.* Céreuse].
~ **macunu**, *ağ. iş.* Üstübeç veya tutkaldan dövülmüş tebeşir tozu ile sıcak tutkaldan hazırlanan onarma macunu.

üstûdân /üstüdân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Mecûsî mezarı.

üstühân /üstühân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kemik. Üstühvânrûbâ, üstühvânrend, üstühvânrenk, masa kuşu olan «hümâ» nın adı.

üstühân-pâre /üstühânpâre/, *Osm.* < *Ar. üstühân-: Fars. pâre.* b.i. *esk.* Kemik parçası.

üstükuş, i.ç.: **üstükusât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Madde, cevher, asıl; § ❷ Gök cisimleri; § ❸ Geometri.

üstükuşât /üstükuşât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **üstükuş**'un çoğulu.

üstün[1], s. *esk. T.* § ❶ Benzerlerinin üstünde olan, onları geride bırakmış olan: *Üstün bir zekâ.* [*Osm.* Faik; *Ing.* Superior; *Fr.* Supérieur]; § ❷ Daha yüksek, daha elverişli «*el elden üstündür ta arşa kadar*».
~ **açıklıklı mercek**, *sin.* Açıklığı aşırı olan mercek çeşidi. [*ing.* High-speed lens; *Fr.* Objectif à très grande ouverture].
~ **beslenen**, *biy.* ◘ **Üstünbeslenen**.
~ **beslenme**, *biy.* ◘ **Üstünbeslenme**.
~ **dişi**, *biy.* Anormal bir kromozom formülü bulunan dişi birey.
~ **oğri**, *mat.* Denklemi cebirsel olmayan eğri.
~ **erkek**, *biy.* Görünüşte erkek olan, fakat anormal bir kromozom formülü bulunan erkek birey.
~ **fonksiyon, denklem**, *mat.* Cebirsel olmayan fonksiyon, denklem.
~ **hızlı alıcı**, *sin.* Saniyede aldığı görüntü sayısı olağanın çok üstünde olan alıcı. *(Bu çeşit alıcılar bilimsel araştırmalarda kullanılır).* [*ing.* High - speed camera; *Fr.* Caméra à grande vitesse, caméra ultrarapide].
~ **hızlı çevirim**, *sin.* Saniyede 250 görüntünün üstünde hızla yapılan çevirim. [*ing.* High-speed cinematography *(in excess of 250 fr./sec.); Fr.* Prise de vues à haute fréquence *(au delà de 250 im./sec.)*].
~ **körü**, ◘ **Üstünkörü**.
~ **sayı**, *mat.* Tamsayılarla katsayılandırılmış hiçbir cebirsel denklemin kökü olma-

yan sayı: «e» ve «ö» üstün sayılardır. [*Ing.* Transcendant; *Fr.* Transcendant].
☆ *Eşanl.* **transandant.**
~ **yapılı hayvanlar,** *zool.* Vücut yapısı ve fonksiyonları pek karmaşık olan, yeryüzünde yakın zamanlarda belirmiş bulunan ve uzun bir evrim sonunda bağlı bulunduğu hayvan grupunun son ucu olarak düşünülen hayvanlar; bu grupun karada yaşayan türleri, suda yaşayan türlerinden daha üstün yapılıdır. *(Buradaki üstün terimi, savaşma gücü bakımından, hiçbir üstünlük ifade etmez: İnsan köpekbalığından üstün yapılıdır).* [*Ing.* Superstructural animals].
~ **yapım,** *sin.* ◘ **Üstünyapım.**
~ **yetenekli çocuklar,** *eğt. psik.* Genel zekâları yönünden ortanın üstünde olup da müzik, resim ve diğer güzel sanatlar ile fen ve teknik alanlarda, objektif ölçülerle, yaşça emsali olanların % 99 undan üstün olan çocuklar. [*Fr.* Enfant mieux donés].
~ **zekâlı çocuklar,** *eğt. psik.* Türkiye şartlarına göre hazırlanmış geçer ve güvenilir zekâ testlerinde sürekli olarak 140 ve daha yukarı zekâ bölümü sağlayabilen çocuklar.

üstün[2], i. Arap alfabesinde bir ünsüzün açık ve düz *(a, e)* okunacağını gösteren işaret. [*Osm.* Fetha].

üstün.beslenen, b.s. *biy.* Çok besin alan. [*Ing.* Hypertroph; *Fr.* Hypertrophe].
☆ *Eşan.* **hipertrof.**

üstün.beslenme, b.i. *biy.* Besin çokluğu yüzünden hücre hacmindeki artış dolayısıyle olan büyüme fazlalığı. [*Ing.* Hypertrophy; *Fr.* Hypertrophie].
☆ *Eşanl.* **hipertrofi.**

üstünde, z. § ❶ Daha aşağıdakine göre bir şeyin durumunu anlatır: *Bulutlar başımızın üzerindedir.* [*Ing.* Over; *Fr.* Sur]; § ❷ Bir şeyin yüz tarafında, yüzeyinde: *Su üstünde yüzmek.* [*Ing.* On; *Fr.* Sur].

üstünden, z. Bir şeyin üst kısmından, üst yüzünden, üst tarafından. [*Ing.* From above; *Fr.* Par dessus].
~ **geçmek,** *dey.* Birinin ırzına geçmek.

üstüne, z. Üzerine[3]: *Kitabı masanın üstüne bıraktım.* [*Ing.* On; *Fr.* Sur].
~ **çıkmak,** *inş.* Bir binanın bir katı üstüne veya bir duvarın üstüne inşaat ve kat ilâvesi. [*Ing.* To come to the top; *Fr.* Surélever]
~ **işlemek,** Boyanmış olan bir yüzeyin üzerine yeniden boya sürmek, yapılmış bir boyaresim üstüne başka boyalar sürerek işlemek. [*Ing.* To repaint; *Fr.* Repeindre].
~ **oturmak (yatmak),** *dey.* Hakkı yokken bir şeyi kendine mal etmek. [*Ing.* Not to restore *(a borrowed thing)*, to keep].
~ **perde çekmek,** *dey.* İsteyerek örtmek, gizlemek: *Büyük bir adamın ufak kusurları üzerine perde çekmek gerektir.*

üstün.körü, b.i. Üstten, derinleştirmeyerek, özen vermeyerek yapılan: *Üstünkörü bir iş.* [*Osm.* Sathî; *Ing.* Superficial; superficially; *Fr.* Superficiel,-elle, en passant superficiellement].

üstünlük,-ğü, i. § ❶ Üstün olma hali. [*Osm.* Faikiyet; *Ing.* Superiority; *Fr.* Superiorité]; § ❷ *gram.* Sıfatlarda üstün anlam; ◉ **deniz üstünlüğü,** *ask.* Deniz kuvvetleri yüksek kumandanlığının, belirli bir deniz sahasından belirli bir süre içinde yararlanmasına imkân veren veya bu sahada düşmanın harekâtına engel olan stratejik düzenlerin tamamı. [*Ing* Naval superiority]; ◉ **geçit üstünlüğü,** *otom.* ◘ **Geçit**; ◉ **hava üstünlüğü,** *ask.* Gerek belirli bir bögede ve gerek hareket alanının tamamında düşmanın kendi hava kuvvetlerini kullanmasına geçici olarak engel olmak suretiyle ve dost taraf kumandanlığına hareket serbestliği sağlamak amacıyle bir hava sahasını kontrol edebilme yeteneği. [*Ing.* Aerial superiority].
~ **derecesi,** *gram.* «*En*», «*pek*» zarflarının kullanılmasiyle sıfatların veya başka zarfların, nitelik ve nicelik bakımından geldikleri durum: *En güzel, pek çok* gibi. [*Ing.* Superiority degree].

üstün.organizma, b.i. *sosy.* Bazı sosyologlar tarafından, toplumlara veya «toplumsal bütün» lere, biyolojik organizmalarla olan benzerlik ve ayrılıklarını belirtmek için verilen ad. [*Ing.* Superorganism; *Fr.* Supérorganisme].

üstün.yapım, b.i. *sin.* Büyük masraf, reklâm ve gürültülerle çekilip, ender olarak bir sanat değeri taşıyan ticarî film. [*Ing.* ve *Fr.* Superproduction].

üstüpü, i. *It.* < *Yun. stupi.* § ❶ *den.* Gemi kalafatında kullanılan didilmiş kendir. [*Ing.* Oakum; *Fr.* Étoupe]; § ❷ *sil.* Top, tüfek, v.b. ateşli silâhların temizlenmesinde kullanılan, ucuna iplik veya bez sarılmış çubuk. ◉ **kalafat ~ sü,** ◘ **Kalafat.**
~ **kalemi,** Aralıklara üstüpü doldurularak sıkıştırmak için kullanılan, demiri yassı ve ucu küt kalem olup üzerine tokmakla vurularak üstüpüler yerleştirilir. [*Fr.* Étarichoir].

üstüpülemek (-i), f. Üstüpüyle kaplamak, üstüpü sürmek. [*Ing.* To caulk; *Fr.* Étouper].

üstüpülü, s. Üstüpüyle kaplanmış, üzerine üstüpü sürülmüş.

üstür /üstür/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Davar, ay ve katır gibi dört ayaklı hayvan.

üstüre /üstüre/, i.c.: **esâtîr.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Efsane, yalan, bâtıl söz; § ❷ Uydurma, masal, söz.

üstüre, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Ustura.**

üstüvane /üstüvâne/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Silindir. [*Ing.* Cylinder; *Fr.* Cylindre].
☆ *Eşanl.* **yuvak;** ◉ **seğirdim ~ si,** *den.* ◘ **Seğirdim.**

üstüvanî /üstüvânî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Silindir biçiminde olan. [*Ing.* Cylindrical; *Fr.* Cylindrique].
☆ *Eşanl.* **yuvaksı.**

üstüvâr /üstüvâr/, s. *Osm.* <*Fars. esk.* § ❶ Sağlam, kuvvetli, dayanıklı; § ❷ Güvenilir.

üstüvârî /üstüvârî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kuvvetli, sağlam, emniyetli.

üst.yapı, b.i. § ❶ *demir.* Toprak düzleme hattının ve sanat eserlerinin *(köprü, kemer v.b.)* üstünde yapılan ve demiryolu hattının döşenmesini amaç tutan bütün çalışma ve faaliyetler. [*Ing.* ve *Fr.* Superstructure]; § ❷ *fiz.* Bir alaşımın, mikroskop kullanmadan çıplak gözle incelenen yüzeysel tabakalarından anlaşılabilen genel yapısı. [*Ing.* ve *Fr.* Superstructure]; § ❸ *inş.* Başka yapılar üzerinde yükselen yapıların tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Superstructure].

üsür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yara izi.
☆ *Eşanl.* **Nedbe.**

üsve, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İmtisal nümûnesi, örnek olacak insan.

üşâbe /üşâbe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Karışık cemaat; § ❷ Nesebi, ırkı karışık adam; § ❸ Hırsızlık, rüşvet gibi şeylerle elde edilen kazanç; § ❹ ç: **eşâib.** ilâçlı şerbet.

üşbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kurt, böcek.
☆ *Eşanl.* **Dûd.**

üşek,-ği, i. *zool.* Vaşak denilen hayvanın ufak bir türü.

üsenç, s. ◘ **Üşengen.**

üşengeç, üşengen, s. < *üşenmek.* Pek üsenen, tembel. [*Ing.* Habitually too lazy to act; *Fr.* Paresseux,-euse, fainéant,-ante, indolent,-ente].

üşengeçlik, üşengenlik,-ğl, i. Üşengeç olma hali.

üşengen, s. Üşengeç.

üşengenlik,-ği, i. Üşengen olma hali.

üşenik, s. < *üşenmek.* Üşenen, tembel, üşengeç. [*Ing.* Too lazy and indifferent to act].

üşeniklik,-ği, i. Üşenik olma hali. [*Ing.* Laziness, sloth; *Fr.* Indolence, nonchalance, cagnardise].

üşenmek (-e), f. *esk.T.* Kendinde bir gevşeklik duyarak bir işi yapmaya istekli olmamak: *Gitmeye üşeniyorum.Lakırdı söylemeye üşeniyor.* [*Ing.* To be too lazy to do something; not to take the trouble to do a thing; to do with reluctance; *Fr.* Se sentir trop paresseux pour]; ◉ **üşenenin (utananın, erlenin) oğlu kızı olmamış,** *at.* Bir şey elde etmek isteyen, tembel tembel oturmamalı, onun yolunu tutmalıdır. Nitekim evlenmeye üşenen, ya da utanan kişi, çoluk çocuk sahibi olamaz.

üşgule, *(«gu» uzun okunur),* i. *Osm.* < *Ar.* Uğraşılacak iş. ◘ **Meşguliyet.**

üşgur, i. *Osm.* < *Fars. esk. (oklu)* Kirpi.
☆ *Eşanl.* **üskür.**

üşkûfe /üşkûfe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şükûfe.**

üşkûh /üskûh/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Büyüklük, ululuk, şan ve şeref.
☆ *Eşanl.* **Şükûh.**

üşmek (-e), f. *esk. T.* Çokça gelip toplanmak: *Herkes başıma üştü. Ekmeğe karınca üştü.* [*Ing.* To flock *(to a place)*]; ◉ **başına ~,** *dey.* ◘ **Baş.**

üşnân /üşnân/, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Çöğenotu. *(Bir kök olarak sabun yerine kullanılır).*

üşne, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* Yosun, ağaç yosunu.

üşniye, i. *Osm.* < *Ar. üşniyye. esk. bot.* Suyosunları. [*Ing.* Algae; *Fr.* Algues].

üşüme, i. Üşümek eylemi; ◉ **el ayak ~ si,** *tıp.* El ve ayaklarda şiddetli soğuk duyumu. *(Vücutta çevre sıcaklığının düşmesiyle birlikte iç sıcaklığın da düşmesi gerekmez; sıtmada durum böyledir. El, ayak üşümesine karşı vücudu dıştan ısıtmak, sıcak su keseleri koymak, ovuşturmak, hardallı banyolar uygulamak, yünle sarmak gibi çarelere başvurulur).*

üşümek, f. nsz. *esk.T.* Soğuğun etkisini duymak.[*Ing.*To feel cold; to shiver with cold; *Fr.* Avoir froid].

üşüntü, i. < *üşmek. esk.T. üşündi.* § ❶ Üşmek eylemi: *Karınca üşüntüsü.* [*Ing.* Flocking together; *Fr.* Affluence]; § ❷ s. Kalabalık olan.[*Ing.* Crowdy; *Fr.* Surpeuplé].
~ **etmek,** Bir işe girişmek üzere her yandan akın etmek. [*Ing.* To run and crowd together in haste; to make a mob].
~ **köpek, mandayı paralar,** *at.* Birlikten güç doğar.

üşürmek (-i, -e), f. *esk. T. üşgürmek.* Üşmek işini yaptırmak, saldırtmak: *Köpekleri birinin üstüne üşürmek.* [*Ing.* To cause to make a concerted attack; *Fr.* Faire affluer].

üşüşmek (-e), f. *ortaklş.* Sağdan, soldan, her yandan üşmek:*Halk, olay yerine üşüştü.*[*Ing.* To crowd together; to make a concerted attack; *Fr.* Accourir en foule, s'amasser; fondre; s'attrouper].

üşütmek (-i), f. *esk.T.* Üşümesine yol açmak. [*Ing.* To catch cold; *Fr.* Se refroidir, prendre froid, s'enrhumer].

üşütülüm, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kavga, gürültü.

üşütülüm.kâr /üşütülümkâr/, b.s. *Osm.* < *Ar. üşütülüm* + *Fars. kâr.* Kavgacı, gürültücü.

üteralji, i. *Fr. utéralgie. tıp.* Rahim ağrısı. [*Ing.* Uteralgia].

üterektomi, i. *Fr. utéréctomie. cerr.* Rahimi kesip çıkarma ameliyatı, uterusun ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Uterectomy].

üterit,-ti, i. *Fr. utérite. patol.* Uterusun iltihaplanması, rahim iltihabı. [*Ing.* Uteritis].

üterodin, i. *Fr. utérodyne. tıp.* Uterus ağrısı. [*Ing.* Uterodynia].

üterografi, i. *Fr. utérographie. tıp.* Rahmin röntgenle muayenesi. [*Ing.* Uterography].

üterojenik, i. *Fr. utérogénique. tıp.* Rahimde oluşmuş. [*Ing.* Uterogenic].

üterolit,-ti, i. *Fr. utérolithe. tıp.* Rahim taşı, uterusta taş birikmesi. [*Ing.* Uterolith].

üteromani, i. *Fr. utéromanie.* Kadınlarda hastalık şeklinde cinsî yakınlaşma arzusu, aşırı derecede şehvet duyguları. [*Ing.* Uteromania].

üterometre, i. *Fr. utérometre. tıp.* Rahmi ölçme âleti. [*Ing.* Uterometer].

üterometri, i. *Fr. utérométrie. tıp.* Rahim ölçülmesi. [*Ing.* Uterometry].

üteroplasti, i. *Fr. utéroplastie. cerr.* Rahmin plâstik onarımı. [*Ing.* Uteroplasty].

üterosalpengografi, i. *Fr. utérosalpingographie. tıp.* Rahim ve salpenksin radyografisi. [*Ing.* Uterosalpingography].

üteroskleroz, i. *Fr. utérosclérose. tıp.* Rahim sklerozu. [*Ing.* Uterosclerosis].

üteroskop,-pu, *i. Fr. utéroscope. tıp.* Rahim

içini muayeneye yarayan âlet. [*Ing.* Uteroscope].

Uteroskopi, i. *Fr. utéroscopie. tıp.* Uterus'un içini muayene etme. [*Ing.* Uteroscopy].

Uterotermometri, i. *Fr. utérothermométrie. tıp.* Rahimiçi sıcaklığının ölçülmesi. [*Ing.* Uterothermometry].

Uterotonik, s. *Fr. utérotonique. tıp.* Üterus tonüsünü arttıran *(madde).* [*Ing.* Uterotonic].

Uterüs, i. *anat.* ◘ **Dölyatağı.**

Utilitarist, *Fr. utilitariste. fels.* § ❶ Faydacılıkla ilgili olan. [*Ing.* Utilitarian; *Fr.* Utilitariste]; § ❷ i. Faydacılık taraftarı. [*Ing.* Utilitarian; *Fr.* Utilitariste].

Utilitarizm, i. *Fr. utilitarisme. fels.* Bir işin doğru olup olmadığını o işteki yarar ile ölçen ahlâk sistemi. [*Ing.* Utilitarianism].

Utme, i. *trm.* Alazlanmış sütlü buğday. [*Ing.* Wheat or corn hed to the fire to have the husk come off].

ütmek[1] (-l), s. *esk.T.* § ❶ Ateşten veya yüksek bir ısıdan geçirmek. [*Ing.* To singe; *Fr.* Brûler légèrement]; § ❷ *(Tavuk hk.)* Tüylerini yakmak için alevden geçirmek. [*Ing.* To hold to the fire].

ütmek[2] (-l), *esk.T. h.d. (Oyunda)* Yenmek, kazanmak. [*Ing.* To win in a game].

ütopist, s. *Fr. utopiste.* ◘ **Ütopyacı.**

ütopya /ütopːya/, i. *Yun. utopia.* § ❶ *fels.* Gerçekleştirilmesi olanaksız veya güç sayılan veya düşünce. [*Ing.* Utopia; *Fr.* Utopie]; § ❷ İdeal bir yönetim biçiminin hayalî kavramı. [*Ing.* Utopia; *Fr.* Utopie].

— **sosyalizmi**, *sosy.* F. Engels tarafından, tarihî ve bilimsel incelemeye dayanan bilimsel sosyalizme karşılık Saint-simon'culuk, Fourier'cilik v.b. duygusal ve reformcu bir ideal temeline dayanan toplumcu kuramlara verilmiş küçültücü ad. [*Ing.* Utopian socialism].

ütopyacı /ütopːyacı/, s. Ütopyalara kapılan, ütopya ile ilgili: *Ütopist bir görüş.* [*Ing.* Utopist; *Fr.* Utopique, utopiste].

ütrüç, ütrücce, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Ağaç kavunu.

ütü, i. *esk. T. ütüg* > *ütük.* § ❶ Ütmek işi. [*Ing.* Ironing; *Fr.* Répassage]; § ❷ Genellikle giysilerin buruşuklarını gidermek için bunların üzerinden geçirilen kızgın demir alet. *(Bu alet Divanü Lügat-it-Türk'te ütük şeklinde geçer).* [*Ing.* Iron, flatiron; *Fr.* Fer à repasser]. ◘ *ŞEKİL: 589.*— **ÜTÜ**; § ❸ Bu âletle yapılan iş: *Bu kadın iyi ütü bilir.* [*Ing.* Ironing; *Fr.* Repassage]; § ❹ ◘ **Etüv.**

— **bezi**, *terz.* Elbise ve trikoların ütülenmesinde kumaş üstüne konulan ve ıslatılan veya buharlı ütülerde kumaş üzerine serilen ince pamuk bez.

— **izi**, *terz.* Terzi ve temizleyicilerde ütünün bazen kumaş üzerinde bıraktığı iz.

— **makinesi**, Isı veren eğri bir levha ile bu levha üstünde çamaşırı sıkıştırmak için bir manivela veya pedalla döndürülen bir silindirden meydana gelmiş makine.

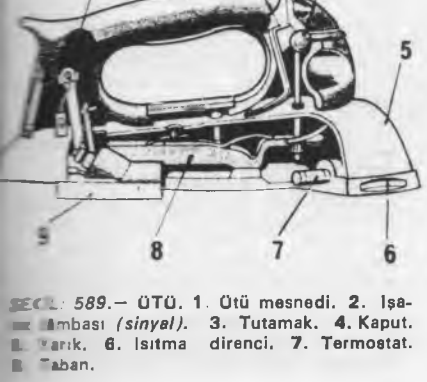

ŞEKİL: 589.— **ÜTÜ.** 1. Ütü mesnedi. 2. Işaret lâmbası *(sinyal).* 3. Tutamak. 4. Kaput. 5. Yarık. 6. Isıtma direnci. 7. Termostat. 8. Taban. 9.

— **tahtası**, *terz.* Bir tarafı ötekinden daha geniş, iki ucu yuvarlaklaştırılmış tahta parçası; üzerinde dikişli kısımlar ütülenir, bastırılır ve açılır.

— **yapmak**, ◘ **Ütülemek.**

ütûb /ütüb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **itâb.**

ütücü, i. < *ütmek.* § ❶ Sanatı, kumaş, elbise, çamaşır v.b. ütülemek olan kimse. [*Ing.* Ironer; *Fr.* Repasseur,-euse]; § ❷ Sanatı kıllarını yakıp temizlemek suretiyle koyun, v.b. paçası hazırlamak olan kimse.

ütüleme, i. Ütülemek eylemi. [*Ing.* Ironing; *Fr.* Action de repasser].

ütülemek (-i), § ❶ Ütü ile buruşuklarını gidermek. [*Ing.* To iron; *Fr.* Repasser]; § ❷ Alevde tüylerini veya kabuğunu yakıp gidermek. [*Ing.* To singe; *Fr.* Brûler légèrement]; § ❸ *esk. (Çıkık kemik hk.)* Yerine koymak. ◉ **kafa —, *dey.*** ◘ **Kafa.**

ütülenmek, f. nsz. Ütülemek işine konu olmak. [*Ing.* To be ironed; *Fr.* Se repasser].

ütülmek, nsz. f. *(Oyunda)* Yenilmek.

ütülü, s. < *ütülemek.* Ütülenmiş, ütü ile buruşuklukları giderilmiş. [*Ing.* Ironed; *Fr.* Repassé].

ütüsüz, s. Ütülenmemiş veya ütüsü bozulmuş: *Ütüsüz bir pantolon.* [*Ing.* Unironed; *Fr.* Non repassé].

ütüv, i. ◘ **Etüv.**

üvea, i. *tıp.* Gözün damar tabakası *(iris, silyer cisim ve koroidden ibarettir);* gözbebeğinin renkli iç zarı. [*Ing.* Uvea; *Fr. Uvée*].

üveît,-tî, i. *Fr. uvéite. patol.* Üvea iltihabı. [*Ing.* Uveitis].

üvelik,-ği, i. *zool.* Güveler familyasından küçük bir kelebek.

üvendire, i. *Yun.* Hizmet öküzlerini dürtmekte kullanılan ucu bizli uzun değnek. [*Ing.* Oxgoad; *Fr.* Aiguillon pour piquer les boeufs; bâton ferré du bouvier].

üveoplasti, i. *Fr. uvéoplastie. cerr.* Üveanın plâstik onarımı. [*Ing.* Uvéoplasty].

üveosklerît,-tî, i. *Fr. uvéosclérite. patol.* Üvea ve skleranın birlikte iltihabı. [*Ing.* Uveosclеritis].

üvey, s. *esk. T. ögey. (Hısımlık konusunda)* Öz olmayan. [*Ing.* Step; *Fr.* Beau, belle]; ◉ **— e etme, özünde bulursun, geline etme, kızında bulursun,** *at.* Öz evlâdı bir gün öksüz kalırsa, başkalarının ona kötü davranmasını istemeyen, bugün üvey evlâdına kötü davranmamalıdır. Kızına, ileride, gelin olarak gittiği yerde kötü davranılmasını istemeyen, şimdi gelinine kötü davranmamalıdır.

— **ana**, Bir kimsenin, annesinden sonra babasının evlendiği ikinci kadın. [*Ing.* Step mother; *Fr.* Belle-mère, marâtre].

☆ *Eşanl.* **analık.**

— **ana dilimi**, *dey.* Çok ince ekmek dilimi.

— **baba**, Bir kimsenin, babasından sonra annesinin evlendiği adam. [*Ing.* Step father; *Fr.* Beau-père].

☆ *Eşanl.* **babalık.**

— **evlât**, Karı kocanın her birine göre öbürünün ayrı bir eşinden dünyaya gelmiş olan evlâdı. [*Ing.* Step child, alumnus; *Fr.* Beau-fils, belle-fille].

☆ *Eşanl.* **evlâtlık.**

— **evlât gibi tutulmak**, *dey.* Benzerleri arasında ayrı ve hor tutulmak.

— **evlât muamelesi yapmak**, *dey.* Horlamak, iyi davranmamak, haksızlık etmek.

☆ *Eşanl.* **üvey evlât gibi tutmak.**

— **kardeş**, Babaları veya anaları ayrı olan kardeşlerden her biri. [*Ing.* Half-brother, step-brother; *Fr.* Demi-frère].

— **kız**, Karı kocanın her birine göre öbürünün ayrı bir eşinden dünyaya gelmiş olan kız evlâdı. [*Ing.* Stepdaughter; *Fr.* Belle-fille].

— **oğul**, Karı kocanın her birine göre öbürünün ayrı bir eşinden dünyaya gelmiş olan erkek evlâdı. [*Ing.* Stepson; *Fr.* Beau-fils].

— **öz olmaz, kemha bez almaz,** *at.* § ◉ Ne kadar iyi davranırsa davransın, ne kadar şefkat gösterirse göstersin, üvey anne öz annenin yerini tutmaz. Ne kadar benimsemek istenirse istensin, üvey evlât, öz evlât yerine geçemez; § ❷ Soylu kişi, soysuzca iş yapmaz.

üveyik, i. ◘ **Üveyk.**

üveyk, i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının. Kumrugiller *(Peristeridae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 30 sm. Çok renklidir. Ön Asya ve Kuzey Amerika'da ormanlarda yaşar. *(Lat. Streptopelia, (Turtur) turtur; Ing.* Turtledove; *Fr.* Tourterelle des bois]. ◘ *ŞEKİL: 352.*— **KUŞLAR II.**

☆ *Eşanl.* **yabanî kumru.**

üveymek, nsz. f. *esk. T. ökemek. (Güvercin, kumru gibi kuşlar gögsünden)* Ötmek. [*Ing.* To coo *(as a dove); Fr.* Roucouler].

Üveysîler, öz. i. *tar.* İran'da Safevî ve Avşar Türk imparatorluk hanedanları arasında 7 yıl kadar egemen olan Afgan hanedanı.

üvez, i. *esk. T. öyez, övez. bot.* § ❶ İkiçeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından orta boylu bir ağaç. En yaygın türü olan **kuş üvezi** *(Sorbus avia),* yamaçlarda, çalılık yerlerde yetişir. Odunu tornacılıkta kullanılır. **Yabanî üvez** *(S.terminalis)* ova ve yamaçlardaki ağaçlar arasında dağınık olarak bulunur. Odunu güzel cilâ tutar; ince marangozlukta, incelik isteyen âletlerin yapımında kullanılır. **Üvez** denen meyvesi muşmula gibi olgunlaşınca yenir ve bundan kokulu bir içki yapılır. **Bahçe üvezi** *(S. domestica)* nin meyvesi uzuncadır ve yenir. Odunu ince marangozukta ve torna işlerinde kullanılır. **Kuşçu üvezi** *(S. aucuparia)* dağlarda köknar ormanlarında bulunur; güzel mercan kırmızısı meyvelerinden dolayı süs ağacı olarak da yetiştirilir. Anadolu'da ayrıca başka bir yabanî üvez türü *(S. umbelata)* çok yaygındır. [*Lat. Sorbus; Ing.* Common service tree, service; *Fr.* Sorbier, cormier]. ◘ *ŞEKİL: 4.*— **AĞAÇLAR**; § ❷ Aynı ağacın muşmulaya benzeyen meyvesi. [*Ing.* Service-berry; *Fr.* Corme]; ◉ **âdi —,** *bot.* ◘ **Adi.**

üvik, s. *Fr. uvique. kim.* Formülü $(CH_3)_2(C_4HO) - CO_2H$ olan füran serisinden bir asid için kullanılır. 135°C'ta erir, tartarik asidin kuru kuruya damıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Uvitic].

☆ *Eşanl.* **pirotartarik.**

üviometre, i. *Fr. uviomètre. tıp.* Ültraviyole dalgaları ölçen âlet. [*Ing.* Uviometer].

üvitik, s. *Fr. uvitique. kim.* 5-Metil metaftalik asid için kullanılır; 296°C'ta erir, pirüvik asidden veya mesitilenin nitrik asidle yükseltgenmesinden elde edilir. [*Ing.* Uvitic].

☆ *Eşanl.* **mesidinik.**

üvülektomi, i. *Fr. uvuléctomie. cerr.* Küçük dili çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Uvulectomy].

üvülît,-tî, i. *Fr. uvulite. patol.* Küçük dil veya yumuşak damağın iltihabı. [*Ing.* Uvulitis].

üvüloptoz, i. *Fr. uvuloptose. tıp.* Damak düşüklüğü. [*Ing.* Uvuloptosis].

üvülotom, i. *Fr. uvulotome. cerr.* Küçük dili kesip çıkarmaya yarayan âlet. [*Ing.* Uvulotome].

üvülotomi, i. *Fr. uvulotomie. cerr.* Küçük dil ameliyatı. [*Ing.* Uvulotomy].

üye", i. *esk.T.uya.* § ◉ Herhangi bir toplulukta bireylerden her biri: *Meclis üyesi. Kurum üyesi. Aile üyeleri.* [*Osm.*Aza; *Ing.*Member; *Fr.*Membre]; § ❷ *anat.*Organ: *Göz vücudun üyelerinden biridir.* [*Ing.* Organ; *Fr.* Organe]; § ❸ *huk.* Bir derneğe kayıtlı olan kişilerin her biri. ◉ **cemiyet — si,** *huk.* ◘ **Cemiyet**; ◉ **fahrî —,** ◘ **Fahrî.**

— **defteri,** *huk.* ◘ **Defter.**

üyelik,-ği, i. Üye olma durumu. [*Ing.* Membership; *Fr.* Qualité de membre].

üzâni /uzâni/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. esk.* Büyük kulaklı adam *(merkepten kinâye olarak).*

üzengi, i. *esk. T. üzengü.* § ◉ Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiği zaman ayakların basmasına yarayan altı düz demir halka. [*Ing.* Stirrup; *Fr.* Étrier]; ◘ *ŞEKİL: 198.*— **EYER**; § ❷ *petrol.* Vana kapağının kapanmasında bir dayanak vazifesi gören vana veya fırın kutusu parçası; § ❸ *tekn.* Bazı işçilerin *(dam ustası, elektrikçi, ağaç budayıcı v.b.)* bir halata, ahşap bir elektrik direğine veya

bir ağaca tırmanmak için ayaklarına taktıkları kancalı bilezik; ◉ çan ~ si, *mim.* ◘ çan; ◉ çanak ~, ◘ Çanak; ◉ çekme ~ si, *cerr.* Kırıklarda parçaları yerlerine yerleştirmeye yarayan çekme âleti; ◉ destek ~ leri. *cerr.* Muayene ve ameliyat masalarında ayakları tutmaya yarayan parça; ◉ kazan ~, ◘ Kazan; ◉ kemer ~ si, *mim.* Bir kemerin iki tarafında kemer kavsinin oturduğu taş. [*Ing.* Impost; *Fr.* Sommier de voûte]; ☆ *Eşanl.* üzengi taşı. ◘ *ŞEKİL: 195.*— EV I.

~ ağası, *tar.* Eskiden padişah ata binerken üzengiyi tutan subay. [*Osm.* Rikâptar].

~ hattı, *mim.* ◘ Hat.

~ kayışı halkası, *binic.* Eyer kayışının iki tarafına bağlanmış olan, içinden zahmaların geçtiği, genellikle geriye doğru açık bulunan çelik desteklerin he biri.

~ kemiği, *anat.* ◘ Üzengikemik.

~ tabanı, *binic.* Üzenginin ayağa destek olan kısmı.

~ taşı, ◘ Kemer üzengisi.

~ yastığı, *mim.* Takviye kemerlerinin veya yanlama kemerleriyle sivri kemerlerin oturduğu çıkıntılı kısım olup bindirme olarak konulmuş birkaç sıra taştan yapılır. [*Fr.* Tas de charge].

~ yatağı, *inş.* Yapıyı oturtmak üzere dayanak noktasına yerleştirilen yatay tabanlı taş dizisi.

üzengi.kemik,-ği, b.i. *anat.* ve *zool.* Ortakulağın üzengi biçiminde olan en iç kemiği. [*Osm.* Azm-ı rikâb; *Lat. Stapes; Ing* Stirrup-bone; *Fr.* Étrier]. ◘ *ŞEKİL: 341.*— KULAK.

üzengilemek (-i), f. *(Koşturmak için hayvana)* Üzengi ile vurmak. [*ing.* To spur with the stirrup *(horse, etc.); Fr.* Piquer *(le cheval)* avec les étriers].

üzengilik,-ği, i. *mim.* Kemerlerde en alt kemer taşının altına gelen silmeli ve taskın başlık şeklindeki kısım. Üzengi, taşının silmeli şekli. [*Ing.* Impost; *Fr.* Imposte].

üzere, üzre, e. § ❶ Erek anlatır: *Gitmek üzere kalktı.* [*Ing. To,* for; *Fr.* Pour]; § ❷ Koşul anlatır: *Akşama geri vermek üzere bu kitabı alabilirsiniz.* [*Ing.* On condition of, for the purpose of]; § ❸ Yol anlatır: *Yukarıda yazıldığı üzere.* [*Ing.* On, upon, according to; *Fr.* Comme].

... mek ~ olmak, *dey.* -meye yakın olmak: *Yemek pişmek üzeredir.* [*Ing.* To be at the point of; just about to; *Fr.* Sur le point, sur d'être].

üzeri, i. Bu kelimenin yalın hali **üzer** olmakla birlikte ancak isim takımlarında belirtilen halinde üzeri biçiminde ele alınır, ondan sonra bunun isim halleri kullanılarak, üzeri, üzerini, üzerine, üzerinden, üzerinde, üzerinin denir. Yalın halinin anlamı «*üst*» olduğuna göre üzeri de «*(bir şeyin) üstü*» demek olur: *Masanın üzeri tozlu. Hırsızın üzerini aradılar. Benim üzerime vazife değil. Üzerinizde kaç kuruş var? Kabahati üzerinden attı.* [*ing.* The upper surface *(of)*, on, over; *Fr.* Le dessus ou la surface d'une chose]; ◉ ~ nden aşma, *ask.* Saldırma savaşında düşmanla temasta olan birliklerin değiştirilmesi için kullanılan taktik yönteme verilen ad; ◉ ~ ne düşmek, *den.* Rüzgâr, akıntı gibi etkiler veya yanlış yapılan manevra yüzünden bir deniz aracının başka bir deniz aracıyle çatışması. *(Bazen tehlike doğuracak kadar yaklaşmaya da bu ad verilir).*

üzerinde, e. ve is. Üzerinde[1]: *Kimya üzerinde araştırmalar. Kalem masanın üzerinde.* [*ing.* On, over, about *(him, her, it)*].

üzerine, e. ve i. § ❷ Hakkında edatında olduğu gibi, kendisinden önce gelen kavramın konu durumunda olduğunu anlatır: *Dil üzerine bir yazı. Kalemi masanın üzerine koydum.* [*Ing.* On to, over about *(him, her, it); Fr.* Sur, autour *(de)*]; § ❸ -den dolayı, edatında olduğu gibi, kendinden önce gelen kavramın sonra gelen kavramın nedeni durumunda oduğunu gösterir: *Onun gelmesi üzerine ortalık düzeldi. Bunun üzerine herkes rahat etti;* § ❹ «*-den sonra*» anlamına da gelir: *Yemek üzerine su içilince... Bunca hazırlık üzerine yola çıkamamak insanı üzer.*

~ uygulama, *mat.* Bir *E* cümlesinin, *F* cümlesini tamamiyle örtecek şekilde bir *F* cümlesine uygulanması. [*Ing.* ve *Fr.* Surjection].

☆ *Eşanl.* sürjeksiyon.

üzerlik,-ği, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Setefotugiller *(Zygophyllaceae)* familyasından, Afrika, Asya ve Amerika'nın sıcak bölgelerinde yetişen tek tek beyaz çiçekli, çok dallı bitki. *Peganum harmana* türü Orta Anadolu'da çok yaygın olup, 30 - 35 sm. yüksekliğinde çokyıllık, otsu bir step bitkisidir. Kumluk ve taşlık yerlerde, özellikle eski mezarlıklarda yetişir. Gövde otsu, yatık ve 40 - 100 sm. boyundadır. Yaprakları çok parçalı, pinnatisekt, stipulalı, sivri uçlu olup karşılıklı dizilmiştir. Yeşilimsi beyaz renkli çiçekleri uzun saplı, büyükçe, tek ve yapraklarla karşılıklıdır. Meyva basık küre şekilli, lokulisit bir kapsüldür; 21-22 tohum taşır. Tohumları *(Semen-Pegani)* harmalin, harmin, harmalol ve peganin *(vazisin)* adlı alkaloidler taşır. Ayrıca kırmızı bir boya maddesi verir. Tohumlar solucan düşürücü ve narkotik, harmin merkezî sinir sistemi uyarıcısı olarak kullanılır. Gerek tohumlar, gerek meyvalar, halk arasında tütsü ve nazarlık olarak kullanılır. [*Lat. Peganum; Ing.* African rue; *Fr.* Péganum].

☆ *Eşanl.* nazarotu.

üzeyn, i. *Osm.* < *Ar. üzn. esk. anat.* Kulakçık. [*Ing.* Auricle; *Fr.* Vestibule].

üzgeç,-ci, i. *esk.T. uzgi.* Işi bitince çekilip alınan ip merdiven. [*Ing.* Rope ladder; *Fr.* Échelle de corde].

üzgü*, i. < *üzmek.* Yersiz ve gereksiz olarak çektirilen sıkıntı: «*Bilirim, bir üzgü bin avaz yapar*». [*Osm.* Eziyet, eza, cefa; *Ing.* Oppression; cruelty; *Fr.* Oppression, cruauté].

üzgülü, s. Üzgü veren. [*Osm.* Eziyetli].

üzgün, s. *esk. T.* § ❶ Üzülmüş. [*ing.* Anxious, worried; *Fr.* Triste, attristé, contristé, affligé, désolé]; ☆ *Karş.* neşeli, sevinçli; § ❷ Dermansız. [*ing.* Weak, invalid; ill; *Fr.* Sans force, débile, faible].

üzgün.balığı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Üzgün-balığıgiller *(Callionymidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 20-30 sm. Üreme mevsimi erkek çok güzel renklere bürünür. Atlantik Okyanusu ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat. Callionymus lyra; Ing.* Dragonet; *Fr.* Callionyme de la Manche, dragonnet, dragon, doucet, chiqueur lavandière].

üzgün.balığıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dikenli yüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Küçük deniz balıklarıdır. Üzgün balığı *(Callionymus lyra)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing.* Callionymidae; *Fr.* Callionymidés].

üzgünlük,-ğü, i. § ❶ Üzülmek hali. [*ing.* Anxiety, worry; *Fr.* Tristesse, affliction, désolation]; § ❷ Dermansız düşman hali. [*Ing.* Weakness; *Fr.* Débilité, manque de force, faiblesse].

üzgüsüz, s. Üzgü vermeyen. [*Osm.* Eziyetsiz].

üzlük,-ğü, i. *h.d.* § ❶ Küçük toprak kap; § ❷ Günlük gibi tütsü olarak kullanılan şey. [*Ing.* Incense; *Fr.* Encens].

üzmek (-i), f. *esk.T.* § ❶ Bir şeyi gerip çekerek gevşetmek, sürterek aşındırmak; § ❷ Üzüntü vermek. [*Ing.* To hurt the feelings (of), to treat with harshness, to cause worry, to cause to break down *(from grief or anxiety); Fr.* Affliger, causer de l'affliction, tourmenter, tracasser, attrister].

üzn, i. ç: **âzân.** *Osm.* < *Ar. esk.* Kulak. [*Ing.* Ear; *Fr.* Oreille].

üzre, s. ◘ Üzere.

üzücü, s. < *üzmek.* Üzüntü veren, üzen: *Üzücü bir durum.* [*Ing.* Alarming, distressing; agonizing; *Fr.* Angoissant,-ante].

üzülmek, nsz. f. § ❶ Üzmek[1] işine konu olmak; § ❷ (-e), Üzüntü duymak, [*ing.* T be sorry or worried; *Fr.* Regretter, déplore se chagriner, se désoler, s'attrister, se tou menter, se tracasser].

üzüm, i. *esk. T. bot.* Üzüm asmasını glikozca zengin olan, taze veya kuru hal yenen ve salkım durumunda bulunan me vesi. *Çavuş, yapıncak, misket, razaki* mak üzere çeşitleri çoktur. [*Osm.* Ine *Ing.* Grape; *Fr.* Raisin]. ◘ *ŞEKİL: 512.* ŞARAPÇILIK; ◉ ~ ün çöpü armudun sa var demek, *dey.* Her şeyde bir kusur bulma güçbeğenir olmak. ◉ ~ün olgunlaşması, *bo* ve *meyv.* ◘ Olgunlaşma; ◉ ~ ünü ye b ğını sorma, *at.* Faydalandığın şeyin ner den geldiğini araştırma; ◉ al pehliva ~ ü, *trm.* Trakya'da yetişen pembe çavu üzümü. *(Taneleri yuvarlak, kırmızı, sul lezzetli; kabuğu kalın olur. Salkımları or büyüklükte ve koniktir);* ◉ Amerikan ~ *bot.* ◘ Şekerciboyası; ◉ aslı ~ ü, *trm.* Hevenk halinde asıp kurutularak saklan üzüm; ◉ ayı ~ ü, *bot.* ◘ Yabanme sini; § ❷ İkiçenekliler *(Dicotyledoneae* sınıfının, Fundagiller *(Ericaceae)* family sından, Orta ve Kuzey Avrupa dağlarınd yetişen bir çalı. Yaprakları *(Folia Uvae ursi)* derimsi ve ters ovat olup tanen arbutin taşır. Böbrek ve mesane hastalı larında kullanılır. [*Lat. Arctostaphyll uvae-ursi; Ing.* Bearberry; *Fr.* Arcto taphyle, raisin d'ours, busserole]. ◘ *ŞEKİ 91.*— ORMAN, BATAKLIK VE KIR BİT KiLERi; ◉ bektaşi ~ ü, *bot.* § ❷ İkiçe nekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Taşk rangiller *(saxifragaceae)* familyasından b frenküzümü türü. Meyvaları yeşil olup şurup reçel ve likör hazırlanmasında kullanılı [*Osm.* Inebe; *Lat. Ribes grossularia; In* Gooseberry; *Fr.* Groseillier à maquereau groseillier épineux]; § ❸ Aynı ağacı meyvesi. [*Ing.* Gooseberry; *Fr.* Groseill à maquereau]. ◘ *ŞEKİL: 387.*— ETLi MEY VALAR; ◉ beyaz ~, *bağc.* ◘ Beyaz; ◉ çavuş ~ ü, *trm.* Kabuğu ince, çekirdeğ ufak, iri taneli bir çeşit beyaz ve lezzet üzüm. [*ing.* Variety of large, white gra pe, Chasselas, sweetwater; *Fr.* Espèc de raisin à grosgrains très estimé, chas selas]; ◉ çoban ~ ü, *bot.* İkiçeneklile *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Fundagille *(Ericaceae)* familyasından, Karadeniz bö gesinde yetişen, 1-2 m. yüksekliğinde, çok yıllık, kışın yapraklarını döken, kırmızımsı beyaz renkli ve benekli çiçekler açan bi bitki. Yaprakları hemen hemen sapsız, ova şekilli, 3-8 sm. uzunluk ve 2-4 sm. geniş likte, kenarları hafif testere dişli olup son baharda renkleri kızarır. Meyva, siyahımsı renkli, ekşimsi tatlı lezzetli bir bakkadı Yaprakları çay yerine kullanılmaktadır Yapraklarda tanen ve az miktarda arbutin glikozid vardır. İnfuzyonu idrar yolla hastalıklarına karşı kullanılır. [*Lat. Vacci nium arctostaphylos*]. ☆ *Eşanl.* Sapanc çayı, Trabzon çayı; ◉ diken ~ ü, *bot.* Kadıntuzluğu; ◉ frenk ~ ü, *bot.* ◘ Frenk üzümü; ◉ it ~ ü, *bot.* ◘ itüzümü; ◉ kö pek ~ ü, *bot.* ◘ itüzümü; ◉ kuş ~ ü *bot.* ◘ Kuşüzümü.

~ asması, *bot.* ◘ Asma[2].

~ çekirdeği yağı, *trm.* Kuruyan yağlarda olup üzüm çekirdeğinden çıkarılan altı sarısı renginde, sabunculukta kullanılan bi yağ.

~ güvesi, *zool.* ◘ Üzümgüvesi.

~ kurusu, *mutf.* Belirli işlemlerle kuru tulmuş üzüme verilen ad. [*Ing.* Raisin *Fr.* Raisin sec].

~ sıkma makinesi, *şarapç.* Üzümü sıkara şırasını çıkarmaya yarayan makine.

~ şekeri, *kim.* ◘ Glikoz.

~ üzüme baka baka kararır, *at.* İnsanla birbirlerinden kötü huylar kaparlar. [*Ing.* person getis to be like his associates, a per son learns by example, bad society corrupt a decent man, evil communications corrup good manners].

☆ *Eşanl.* kişi refikinden azar; işin yanın varan is, misin yanına varan mis kokar itle yatan bitle kalkar; kır atın yanınd

duran ya huyundan ya suyundan *(tüyünden)*; topalla gezen aksamak öğrenir; körle yatan şaşı kalkar.

üzümcü, i. Üzüm yetiştiren veya satan kimse. [*Ing.* Seller of grapes; *Fr.* Producteur ou marchand de raisin].

üzüm.güvesi, b.i. *zool.* Piralidgüvesigiller *(Pyralidae)* familyasından, kuru üzümleri kurtlandıran küçük kelebek. [*Lat. Ephestia elutella; Ing.* Grape moth; *Fr.* Ephestia].

üzümlü, s. İçinde üzüm bulunan, üzümle yapılan.
— **kek**, *mutf.* Pandispanya hamuruyle yapılan ve içinde kuşüzümü, İzmir üzümü bulunan bir çeşit kek.

üzümsü, s. *bot.* Üzüm gibi yumuşak, etli, sulu ve içi çok çekirdekli olan, üzümü andıran: *Üzümsü meyveler.* [*Ing.* Berry-bearing, grapelike, aciniform; *Fr.* Aciniforme].
— **meyve**, *bot.* Üzüm, frenküzümü, kavun, kuşkonmaz gibi yumuşak, etli ve içi çok çekirdekli olan meyve. Örnek: *Asma, domates.* [*Osm.* Semer-i inebî; *Lat. Bacca; Ing.* Berry; *Fr.* Baie].
☆ *Eşanl.* **bakka**.

üzüm üzüm, z. Üzmek ve üzülmek fiillerine getirilerek bunların anlamını güçlendirir.

üzünç[*],-cü, i. < *üzülmek.* İstenilen bir şeyin olmaması dolayısıyla duyulan üzüntü verici duygusal can sıkıntısı.
☆ *Eşanl.* **usanç**.

üzüntü, i. < *üzmek.* Olması istenilmeyen olaylardan doğan ruh tedirginliği: *Hasta iyileşinceye kadar çok üzüntü çektik. Bu adamın aksilikleri bana çok üzüntü veriyor.* [*Ing.* Anxiety, worry; dejection; fatigue; *Fr.* Peine, chagrin, misère, souffrance, douleur, irritation, contrarieté, ennui].

üzüntülü, s. § ❶ Üzüntüsü olan. [*Ing.* Anxious, worried; *Fr.* Triste]; § ❷ Üzüntü veren. [*Ing.* Tedious; *Fr.* Agaçant, ennuyeux,-euse, fâcheux,-euse].

üzüntüsüz, s. § ❶ Üzüntüsü olmayan. [*Ing.* Carefree, comfortable, easy; *Fr.* Libre de soucis, insouciant,-ante]; ☆ *Eşanl.* **neşeli, sevinçli**; § ❷ Üzüntüden uzak, üzücü olmayan, rahat, neşeyle geçen: *Üzüntüsüz bir ömür sürmek;* § ❸ z. Üzülmeksizin, üzülmeden, üzüntüden uzak bir durumda: *Üzüntüsüz yaşayamamak.*

v, V, § ❶ Türk alfabesinin yirmi yedinci harfi ve adı verilen bu harf sesbilim *(fonetik)* bakımından dudak ünsüzlerinin sürekli ve yumuşağıdır. [*Ing.* The twenty-seventh letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Vingt-septième lettre de l'alphabet turc et dix-neuvième des consonnes]; § ❷ Sıralama ve sınıflandırmada sayı yerine kullanıldığı zaman 26'yı *(veya 27'yi)* gösterir; § ❸ Ebced hesabında «*vav*» 6 sayısının karşılığıdır; § ❹ V biçiminde iki bölümden meydana gelen nesne: *V vira;* ⊛ dil ~ si, *anat.* Dilin çanak biçimindeki kabarcıklarının iki sırasının birleşmesinden meydana gelen ve açıklığı öne bakan V şekli.

V, § ❶ *müz.* (a) Batı müziği notalarında kemanla çalınacak kısımların işareti; (b) Batı müziği notalarında «*çeviriniz*» anlamına gelir; § ❷ *fiz.* «Volt» un sembolü; § ❸ *matb.* Romen sayılarında 5. Kendisinden önce bir I gelirse 4, kendisinden sonra bir I ile 6, iki I ile 7, üç I ile 8 olur: *IV, VI, VII, VIII;* § ❹ *kim.* Vanadyum elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of Vanadium; *Fr.* Symbole du Vanadium].

Va, *elek.* Voltamper'in sembolü.

vâ /vâ/, n. *Osm.* < *Ar. esk.* «*vah yazık*» mânasına gelerek esef, hayıf, hasret gibi kelimelerle kullanılır.

vâ /vâ/, e. *Osm.* < *Fars. esk.* «*Geri, arkada*» anlamına gelerek birleşik kelimeler yapar.

va', i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çakal. ◘ Şegal, şegâl.

vaad, i. ◘ Vaat.

vaalit, i. *Fr. vaalite. min.* Hidratlı doğal magnezyum demir ve alüminyum silikat; vermikülit grupundandır. [*Ing.* Vaalite].

vaat,-di, i. *Osm.* < *Ar. va'd.* Bir işi üstüne alma ve bu işi yapmak için verilen söz. [*Ing.* Promise; *Fr.* Promesse]; ⊛ evlenme ~ i, *huk.* ◘ Evlenme.

~ etmek, § ❶ Başka birinin yararına bir şey yapmayı borç olarak kabul ettiğini bildirmek; § ❷ Haliyle umut vermek.

vabeste /vâbeste/, b. s. ç: **vâbestegân.** *Osm.* < *Fars. esk.* Bağlı, olması bir şeye bağlı bulunan. [*Ing.* Bound, related, connected; dependent; depending on; *Fr.* Qui dépend de; lié].

~ olmak, Bağlı olmak.

vâ-bestegân /vâbestegân/, b.s. *Osm.* < *Ar. vâ* + *Fars. bestegân. esk.* vâ-beste'nin çoğulu.

vâbil /vâbil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İri damlalı yağmur.

vacib, s. ◘ Vacip.

vacibât /vâcibât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* vâcibe'nin çoğulu.

vâcibe /vâcibe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yapılması vâcip derecesinde gerekli şey.

☆ *Eşanl.* Vecibe.

vâcid, vâcide /vâcid, vâcide/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Vücuda getirici, getiren; § ❷ Zengin; § ❸ i. *(Birincisi)* erkek, *(İkincisi)* kadın adı.

vacip,-bi /vâcip/, s. *Osm.* < *Ar. vücûb* > *vâcib. esk.* § ❶ Gerekli; § ❷ Müslümanlıkça yapılması gerekli olan; § ❸ Zorunlu olan. [*Ing.* Necessary].

vâciz, vâcize /vâciz, vâcize/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kısa. ◘ Veciz, vecize.

vâd /vâd/, i. *Osm.* < *Fars.* Oğul.

☆ *Eşanl.* Ferzend, pûr, mahdûm.

va'd /v:ad/, i. ç.: **mevâid, vuûd.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Söz verme, üstüne alma. ◘ Taahhüd; § ❷ Yapılmasına söz verilen şey.

vad, i. *min.* Genellikle toprakça yapıda, hidratlı doğal manganez oksitler grupuna verilen ad. *(Lampadit, asbolan v.b. bu gruptandır).* [*Ing.* ve *Fr.* Wad].

vâ-dâde /vâdâde/, b.s. *Osm.* < *Ar. vâ* + *Fars. dâde. esk.* Geri çevrilmiş, reddolunmuş. ◘ Merdûd.

vade /vâde/, i. *Osm.* < *Ar.* Bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için gösterilen süre.[*Ing.*Term, maturity; date; *Fr.*Terme].

☆ *Eşanl.* mühlet; ⊛ ~ si geçmiş çek, *huk.* Herhangi bir sebeple vadesinde ibraz edilemeyen çek. [*Ing.* Overdue check]; ⊛ ~ si geçmiş police, *huk.* Vadesinde tediye edilmeyen poliçe. [*Ing.* Overdue bill]; ⊛ ~ si gelmek (yetmek), *mec.* Ömrü sona ermek, eceli gelmek. [*Ing.* To live one's last hour].

~ bitimi, *huk.* Alacağın muacceliyet kesbetmesi. [*Ing.* Due date; *Fr.* Date d'échéance].

~ defteri, *ikt.* Bankalarda tutulan, borçlarla vadeleri gösteren defter. [*Ing.* Tickler; *Fr.* Echéancier].

vadeli /vâdeli/, s. Süresi sınırlanmış *(borç senet, poliçe v.b. hk.)* [*Ing.* Having a fixed *term (debt, bill, draft, etc); Fr.* A terme].

~ alışveriş, *ikt.* Satış sözleşmesine göre satıcının malı belirli bir süre içinde teslim etmeği taahhüt etmesi. [*Ing.* Time bargain; *Fr.* Marché à terme].

~ hesap, *bank.* Belli bir süre için açılmış hesap. [*Ing.* Time account].

~ istikraz, *ikt.* Vadeli borç. [*Ing.* Time loan].

~ mevduat, *bank.* Belirli bir süre için bankaya tevdi edilip o sürenin bitiminden önce çekilemeyen mevduat. [*Ing.* Time deposit].

~ muameleler, *huk.* ◘ Muamele.

~ poliçe, *ikt.* Senet.

~ satış, *ikt.* Satış akdinin özel bir türü. Satıcı ve alıcı, bedeli ve satılan şeyi belirtmekle beraber edimlerini hemen değil, kararlaştırdıkları bir sürenin geçmesinden sonra yerine getirmeyi taahhüt ederler. [*Ing.*Time bargain; *Fr.* Vente à découvert].

vadesiz /vâdesiz/, s. Süresi sınırlanmamış. [*Ing.* Without any specified date for payment, at sight, current; *Fr.* A vue].

~ borç, *ikt.* ◘ Vadesiz istikraz.

~ hesap, *bank.* ◘ Vadesiz mevduat.

~ istikraz, *ikt.* Öldünç para, bilhassa alacaklının talebi ile derhal tediye edilecek borç. [*Ing.* Call loan; *Fr.* Compte courant à vue].

~ mevduat, *bank.* Bankalara yatırılan ve her zaman ihbarsız olarak çekilen mevdua [*Ing.* Demand deposit; *Fr.* Dépôt à vue]

~ tahvil, *ikt.* Faizi gayri muayyen zama için devam eden tahvil. [*Ing.* Annuit bond].

va'detmek (-i), f. ◘ Vaat etmek.

vadi /vâdî/, i. ç: **evdiye.** *Osm.* < *Ar.* § (iki dağ arasında uzun geçit. [*Ing.* Valley *Fr.* Vallée]; ☆ *Eşanl.* koyak; § (*mec.* Alan, yol, tarz: *Bu vadide hayli ko nuştu.* [*Ing.* Manner; *Fr.* Manière, façon] ⊛ asık ~, *coğr.* ◘ Asık; ⊛ bakışımsız ~ *coğr.* ◘ Bakışımsız; ⊛ batık ~, *coğr.* Batık; ⊛ boyuna ~, *coğr.* ◘ Boyuna; ⊛ buzul ~ si, *coğr.* ◘ Buzul; ⊛ çökme ~ si *jeol.* ve *coğr.* ◘ Çökme; ⊛ Çöküntü ~ si ◘ Çöküntü; ⊛ deniz ~ si, *coğr.* ◘ Deniz ⊛ doğu rüzgârlarında ~, *hava.* ◘ Doğu[1]; ⊛ düzgün ~, *jeom.* Eni değişmeyen, çok düz gün, ırmak veya buzul vadisi; ⊛ eni ne ~, *coğr.* ◘ Enine; ⊛ kertik ~, *coğr* ◘ Kertik; ⊛ kırık boyu ~ si, *jeol.* ◘ Kırık ⊛ kor ~, *jeom.* Karstlı engebelerde sular yeraltına sızan ve aşağı kesimi bir duvarl kapanan vadi; ⊛ oluk ~, *coğr.* ◘ Oluk; ⊛ ölü ~, *jeom.* İçinden akarsu geçmeyen vadi [*Ing.* Dry valley]. ☆ *Eşanl.* kuru vadi; ⊛ yarma ~, ◘ Vadi.

~ buzulu, *coğr.* Vadi çukurluğu içinde bu lunan, yerine göre, bir ağ dizilişi gösteren buzul. [*Ing.* Valley glacier; *Fr.* Glacier d vallée].

~ dizisi, *coğr.* Gittikçe alçalan su bölüm leri arasında birbirine açılan vadilerin bu lunması durumu. [*Ing.* Collinear valleys *Fr.* Vallées alignées].

~ menderesi, *coğr.* Menderes çizen akar suyun, geçtiği yeri aşındırırken yanlara doğru bu büklümleri güden vadi yamac uzanışına uygun olarak uzanan menderes ler. [*Ing.* Valley meandring; *Fr.* Méandre de vallées].

~ tabanı, *coğr.* Genişliği, vadiden geçen akarsuyun büyüklüğü ile ilgili olarak değişen geniş uzun düzlük. *(Vadi tabanı, kimi yerde bir iki sıra tarlaya yer verecek kadar dardır, kimi yerde bir ovayı andıracak kadar genişlir).* [*Ing.* River plain, valley plain; *Fr.* Cours d'eau de plaine alluviale].

~ yeli, *meteor.* Sıcak ve durgun havalarda belken günlük dönemli yel. *(Vadi yeli, yaz günlerinde öğleye doğru vadilerden dağlara, sırtlara eser).* [*Ing.* Valley breeze; *Fr.* Brise de vallée].

vafi /vâfî/, s. *Osm.* < *Ar. vefâ. esk.* Daha çok kâfi kelimesiyle birlikte yeter de artar bile anlamına olarak kâfi vafi şeklinde kullanılır.

☆ *Eşanl.* yeten, yeter.

vâfid /vâfid/, i. ç: **evfâd, vefd, vüffed, vüfûd.** *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Resûl.

vâfir, vâfire /vâfir, vâfire/, s. *Osm.* < *Ar. vefret. esk.* § ❶ Çok, bol; § ❷ *ed.* Aruzda müfâaletün müfâaletün vezni.

vaftiz, i. *Yun. Baptisis.* Hıristiyanlığın bir şartı olarak yapılan bir tören olup dine girecek olanın suya sokulmasından veya üzerine su

serpilmesinden ibarettir. *(İlk günahı silmek ve Hıristiyanlaştırmak amacıyla yapılan kutsal bir işlemdir).* [*Ing.* Baptism; *Fr.* Baptème].
~ **adı**, *din.* Vaftiz edilen kimseye verilmiş küçük ad.
~ **alayı**, *din.* Bir vaftiz törenine çağırılmış kişilerin meydana getirdiği dizi.
~ **anası (~ babası)**, *din.* Vaftiz sırasında çocuğu tutan ve onun din eğitimini üzerine alan kadın *(erkek).* [*Ing.* Godmother *(Godfather); Fr.* Marraine *(Parrain)*].
~ **kurnası**, *din.* ◘ **Vaftiz teknesi.**
~ **teknesi**, Vaftizhanelerde ve vaftiz yapılan şapel'lerde vücudu ıslatmak için mukaddes su bulunan tekne ve kurnalar. [*Fr.* Fonts baptismaux].
☆ *Eşanl.* **vaftiz kurnası.**
~ **töreni**, *din.* Vaftiz işleminin yapıldığı tören.
~ **yeri**, *din.* ◘ **Vaftizhane.**

vaftizhane, i. Katedraller ve kiliselerin yanında Hıristiyan çocuklarını suya daldırarak vaftiz etmek için yılda birkaç defa önemli dini günlerde evekler tarafından vaftiz yapmağa yarayan tekneyi kapsayan yuvarlak veya çok köşeli kümbed şeklinde binalar. *(Ravena, Floransa, Piza, Parma gibi İtalya şehirlerinde bunların çok güzel ve önemlilerine rastlanır).* [*Ing.* Baptist(e)ry; *Fr.* Baptistère].

vagina, i. *Lat.* § ❶ *tıp.* Döl yatağı yolu.[*Osm.* Mehbil, gamıd; *Lat.* ve *Ing. Vagina; Fr.* Vagin]; ☆ *Eşanl.* **hazne, kılıf, vajen;** § ❷ *bot.* ◘ **Yaprak kını.**

Vagogolar, ç. öz. i. ◘ **Gogolar.**

vagolitik, s. *tıp.* Vagusun etkisini yokeden. [*Ing.* Vagolytic].

vagoliz, i. *cerr.* Vagus sinirinin dallarını kesme ameliyatı. [*Ing.* Vagolysis].

vagon, i. *Ing. wag(g)on.*§ ❶ *demir.* Demiryolu arabası. [*Ing.* Railway car; *Fr.* Wagon]; § ❷ *arg.* Yirmi sayı *(Yalnız fitil oyununda kullanılır).* ◉ **açık** ~, *demir.* ◘ **Açık²;** ◉ **büfeli** ~, *demir.* Bir bar şeklinde birkaç masa ile düzenlenmiş araba *(veya araba bölümü).* Burada yolcular içki içer veya indirimli menülü yemek yerler. [*Ing.* Buffet car; Club car; *Fr.* Wagon-bar, voiture - bar]; ◉ **frigorifik** ~, ◘ **Frigorifik;** ◉ **hayvan** ~, *demir.* ◘ **Hayvan;** ◉ **izoterm** ~ **u**, *demir.* ◘ **İzoterm;** ◉ **kuşetli** ~, *demir.* Yolcuların belirli bir ücret karşılığında, gece yolculuklarında uzanmalarına yarayacak şekilde donatılmış vagon. *(Kuşette bir yastık, bir de örtü olduğu halde battaniye ve lâvabo yoktur).* [*Ing.* Couchette car; *Fr.* Wagon-couchette]; ◉ **lokanta** ~ **u**, *demir.* ◘ **Lokanta;** ◉ **posta** ~ **u**, *demir.* ◘ **Posta;** ◉ **pulman** ~, *demir.* Tek kişilik oturma yerleri ve masaları olan lüks araba. *(Her pulman vagonunun kendi personeli ve yemek servisi vardır).* [*Ing.* Pullman car; *Fr.* Wagon-pullman]; ◉ **restoranlı** ~, *demir.* İçinde tam ve sıcak yemekler verilerek yol boyunca yemek yenmeğe elverişli araba. [*Ing.* Restaurant car, Dining car; *Fr.* Wagon-restaurant, voiture restaurant]; ◉ **salon** ~ **lu**, *demir.* İsteği üzerine müşterinin emrine verilen ve oda, salon, büro, mutfak gibi özel tertiplere sahip lüks araba. [*Ing.* Saloon car, Luxury car. Private car; *Fr.* Wagon-salon, voiture - salon]; ◉ **sarnıç** ~, *demir.* ◘ **Sarnıç;** ◉ **seyirlik** ~ **u**, *demir.* (a) Her yandan manzaralara bakılacak şekilde bir yer veya platformu bulunan araba; (b) Manzaranın daha iyi bir şekilde görülmesine yarayan, çıkma kule veya gözleme yeri bulunabilen geniş pencereli araba. [*Ing.* Observation car; *Fr.* Wagon panoramique]; ◉ **yataklı** ~, *demir.* Kompartımanları üstüste bir yataklı *(sade)* veya iki yataklı *(çift)* olacak şekilde düzenlenmiş demiryolu arabası. Bunlardan yararlanma ek ücret ödenmesini gerektirir. Yataklı vagon kompartımanlarında battaniye, örtü, lavabo, v.b. vardır. [*Ing.* Sleeping car; *Fr.* Wagon -lit, Voiture - lit].
~ **dağıtımı**, *demir.* ◘ **Dağıtım.**
~ **freni**, *demir.* ◘ **Fren.**
~ **kaçması**, *demir.* Eğim, rüzgâr v.b. etkisiyle bir veya birkaç vagonun kendiliğinden harekete geçmesi.

vagonet,-ti, i. *Fr. wagonnet.* Yana veya ayak ucuna doğru devrilebilen ve bazı toprak düzleme işlerinde kullanılan küçük vagon. [*Ing.* Sleeping-car, sleeper].

vagonlı, b.i. *Fr. wagon-lit.* Yataklı vagon. [*Ing.* Sleeping - car].

vagon-restoran, b. i. *Fr. wagon-restaurant.* Yolculara yemek servisi yapmak üzere lokanta haline getirilmiş vagon. [*Ing.* Restaurant-car, dining-car].

vagon-rezervuar, b.i. *Fr. wagon-réservoir,* Sıvıların taşınması için haznesi olan vagon.

vagotomi, i. *Fr. vagotomie. cerr.* Vagus'un enine kesilmesi. [*Ing.* Vagotomy].

vagotoni, i. *Fr. vagotonie. tıp.* Vagusun sinirsel sisteme etkisiyle meydana gelen patolojik durum. [*Ing.* Vagotonia].
☆ *Karş.* **sempatikotoni.**

vagotonik, s. *tıp. Fr. vagotonique.* Vagotoniye ait vagotoni ile ilgili. [*Ing.* Vagotonic].

vagotropik, s. *Fr. vagotropique. tıp.* Vagus sinirine etki yapma. [*Ing.* Vagotropism].

vagotropizm, i. *Fr. vagotropisme. tıp.* Vagus sinirine etki yapan. [*Ing.* Vagotropism].

vagus, i. *Lat.* § ❶ *anat. ve zool.* Kökü soğanlıkta bulunan ve kafatasının arka yırtık deliğinden çıkan iki sinire verilen ad.[*Osm.* Asab-ı evl-i mîdevî; *Lat. Nervus vagus; Ing.* Vagus nerve, vagus; *Fr.* Nerf vague, vagus, nerf pneumogastrique]; § ❷ *zool.* Böceklerde iç organlara giden yardımcı sinir sisteml. [*Lat. Nervus vagus; Ing.* Vagus nerve, vagus; *Fr.* Vagus, nerf vague].

vâh /vâh/, i. ç.: **vâhât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Çöl ortasında suyu ve yeşilliği olan yer.
☆ *Eşanl.* **Vâha.**

vah /vâh/, ünl. **Yazık** kelimesi gibi acınma anlatır ve çoğu tekrarlı kullanılır: *Vah vah, pek yazık oldu.* [*Ing.* Oh! Alas; *Fr.* Oh! hélas!].

vaha /vâha/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çöl ortasında bitkili alan. [*Ing.* ve *Fr.* Oasis].

vahal, i. ç.: **evhâl, vuhûl.** *Osm.* < *Ar. esk.* Bataklık, batak, çamurlu yer.

vahal-gâh /vahalgâh/, b.i. *Osm.* < *Ar. vahal* + *Fars. gâh. esk.* Bataklık.

vahal-nâk /vahalnâk/, b.s. *Osm.* < *Ar. vahal* + *Fars. nâk. esk.* Çamurlu.

vaham, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gebe kadının aş yermesi.

vahâmâ /vahâmâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **vehîm**'in çoğulu.

vahamet,-ti /vahâmet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ağırlık, güçlük; § ❷ Korkulacak hal, tehlikeli durum; § ❸ Hazım güçlüğü.

vâhât /vâhât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vâh**'ın çoğulu.

vâ-hayfâ /vâhayfâ/, n. *Osm.* < *Ar. esk.* Eyvâh, yazık.

vahdânî /vahdânî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Allah'ın birliğine ait, Allah ile ilgili.

vahdaniye, i. *Osm.* < *Ar. vahdâniyye. esk. fels.* ◘ **Tektanrıcılık.**

vahdaniyet,-ti /vahdâniyet/, i. *Osm.* < *Ar. vahdâniyyet. esk.* Tanrı birliği.

vahdet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yanızlık, teklik, birlik; § ❷ *tas.* Allah'a yakınlık, Allah'a ulaşma; § ❸ Erkek adı.

vahdet-ârâm /vahdetârâm/, b.s. *Osm.* < *Ar. vahdet* + *Fars. ârâm. esk.* Dinlendirici rahat yer.

vahdet-gâh /vahdetgâh/, b.i. *Osm.* < *Ar. vahdet* + *Fars. gâh. esk.* Yalnız kalınacak yer.

vahdet-güzîn /vahdetgüzîn/, b.s. *Osm.* < *Ar. vahdet* + *Fars. güzîn. esk.* Yalnızlığa çekilen.

vahdetiye, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels.* ◘ **Bircilik.**

vahdet-nâme /vahdetnâme/, b.i. *Osm.* < *Ar. vahdet* + *Fars. nâme. esk.* XV. yüzyıl bilgin ve sûfîlerinden Afyonkarahisarlı Abdürrahim Efendinin 1460 (H.865) de yazdığı manzum tasavvufî eser.

Vahhabiler, öz. i. *din.* XVIII. yüzyılda Arabistanda meydana gelmiş, tarikat niteliğinde bir din akımı ve hareketi. [*Ing.* ve *Fr.* Wahhabis].

vâhî, vâhiye /vâhî, vâhiye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Boş, mânâsız, faydasız, ehemmiyetsiz *(şey).*

vâhib, vâhibe /vâhib, vâhibe/, s. *Osm.* < *Ar. vehb. esk.* Hibe eden, bağışlayan, bağışlayıcı.

vahid, s. ◘ **Vahit.**

vâhiden /vâhiden/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tek olarak.

vâhim, vâhime / vâhim, vâhime/, s. *Osm.* < *Ar. vehm. esk.* Kuran, kuruntulu.

vahim/vahîm/, i.ç: **vihâm, vahâmâ.***Osm.*< *Ar. vahâmet. esk.* Ağır, korkulu, çok tehlikeli [*Ing.* Grave, dangerous, serious; *Fr.* Dangereux,-euse, grave, sérieux,-euse].

vahime /vâhime/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kuruntu.

vâhin /vâhîn/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zayıf *(kimse).*
☆ *Eşanl.* **Zebûn.**

vahip,-bi /vâhî/, s. *Osm.* < *Ar. Vehb.* Hibe eden, bağışlayan. [*Ing.* Donor, donator].

vâhir /vâhir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Diken; § ❷ İğne.

vahiş /vahîş/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Vahş.**

vahit /vâhît/, s. *Osm.* < *Ar. vahîd. esk.* § ❶ Bir, tek; § ❷ Erkek adı.

vahiy,-hyi, i. *Osm.*< *Ar.vahy.esk.*§ ❶ Dinin anlayışına göre bir düşüncenin veya bir buyruğun Tanrı tarafından peygamberin gönlüne doğdurulması. İnsanları uyarmak için, Peygamberlere Allahtan gönderilen emir. *(«Vahiy» inancı yalnız İbranî kökten dinlerde değil Mezopotamya, eski İran ve Hint dinlerinde de vardır).* [*Ing.* God's revelation; *Fr.* Révélation]; § ❷ *din.* Kur'an surelerinin Hz. Muhammed'e indiriliş biçiminde İslâm dininde verilen ad.

vâhiyât,/vâhiyât/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **vâhiye**'nin çoğulu.

vahî, i. ç.: **evhâl, vuhûl.** *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Vahal.**

vahî-gâh /vahîgâh/, b.i. *Osm.* < *Ar. vahî* + *Fars. gâh. esk.* Bataklık.

vahmâ /vahmâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aş yeren gebe kadın.

vahş, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dört ayaklı hayvanlara âriz olan bir hastalık.

vahşân /vahşân/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **vahş**'ın çoğulu.

vahşet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Yabanlılık, vahşilik. [*Ing.* Wildness, savageness; *Fr.* Sauvagerie, brutalité]. ☆ *Eşanl.* **yabancılık;** § ❷ Issızlık, tenhalık. [*Ing.* Wilderness, solitude; *Fr.* Solitude]; § ❸ Issız yerlerde duyulan ürküntü, korku. [*Ing.* Fear, terror; *Fr.* Terreur, crainte, peur].

vahşet-âbâd /vahşetâbâd/, b.i. *Osm.* < *Ar. vahşet* + *Fars. âbâd. esk.* Issız, korku ve ürkeklik veren yer.

vahşet-âgîn /vahşetâgîn/, b.s. *Osm.* < *Ar. vahşet* + *Fars. âgîn. esk.* Çok ıssız, korkunç.

vahşet-âmîz /vahşetâmîz/, b.s. *Osm.* < *Ar. vahşet* + *Fars. âmîz. esk.* Vahşetle karışık

vahşet-âver /vahşetâver/, b.s. *Osm.* < *Ar. vahşet* + *Fars. âver. esk.* Vahşet, ürküntü getiren, korku veren.

vahşet-engiz /vahşetengîz/, b.s. *Osm.* < *Ar. vahşet* + *engiz. esk.* Korkunç. ◘ **Mahûf.**

vahşet-gâh /vahşetgâh/, b.i. *Osm.* < *Ar. vahşet* + *Fars. gâh. esk.* Korku yeri, ıssız yer.
☆ *Eşanl.* **Vahşet-nâk.**

vahşetnak /vahşetnâk/, b.s. *Osm.* < *vahşet*+ *Fars. nâk. esk.* Korku veren yer, ıssız yer. ◘ **Vehşet-gâh.**

vahşet-zâr /vahşetzâr/, b.i. *Osm.* < *vahşet* + *Fars. zâr. esk.* Yabânı, ıssız yer.

vahşî /vahşî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yabanî, İnsana alışık olmayan. [*Ing.* Wild, savage; *Fr.* Sauvage]; ☆ *Eşanl.* **yabanıl;** § ❷ İlk çağdaki insanlar halinde kalmış olan, o şekilde yaşayan. [*Ing.* Brutish, bestial]; § ❸ İnsanlardan kaçan, ürkek. [*Ing.* Man-fearing, shy].

vahşice, z. Vahşilikle, yabanice, ürküp kaçarak. [*Ing.* In a wild, brutal or savage way; *Fr.* D'une manière inhumaine, d'une manière sauvage].

vahşilik,-gi, i.§ ❶ Vahşi olma hali.[*Ing.*Wildness, savageness, bestiality, brutality; *Fr.* Sauvagerie]; § ❷ Vahşice davranış.

vahşiyane /vahşîyâne/, z. *Osm.* < *Ar.* + *Fars.* **vahşiyyâne.** ◘ **Vahşice.**

vahşûr /vahşûr/, i. *Osm.* < *Fas.* Peygamber, ☆ *Eşanl.* **Nebî, resûl.**

vahy, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından bir peygambere bildirilmesi.

vahz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çimdikleme; § ❷ Sivri bir şey batırarak acıtma; § ❸ Isırma, sokma.

vaız, -a'zı, i. *Osm.* < *Ar.* Tapınakta verilen dinsel öğüt. [*Ing.* Sermon; admonition; *Fr.* Sermon, prêche, prédication].

vait,-di /vaït/, i. *Osm.* < *Ar. vaîd.* Bir şeyi yapmak üzere verilen söz. [*Ing.* Promise; *Fr.* Promesse].

vâiye /vâiye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Feryâd.**

vaiz /vâiz/, i. ç.: **vâizân.** *Osm.* < *Ar. ivaz* > *vâiz.* Tapınakta dinsel öğütler veren kimse. [*Ing.* Preacher; *Fr.* Prédicateur]. ☆ *Eşanl.* **öğütçü.**

~ **eli,** *patol.* ◘ **El**[1].

vâizân /vâizân/, i. *Osm. Ar. esk.* **vâiz'in** çoğulu.

vâizîn /vâizîn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vâiz'in** çoğulu.

vaiziye /vâlziye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Vâzedenlere gördükleri vazife karşılığı olarak verilen para.

vaizlik,-ği, i. Vaizin yaptığı iş. [*Ing.* Duty or function of a preacher].

vajen, i. ◘ **Vagina.**

vajenalektomi, i. *Fr. vaginaléctomie. cerr.* (a) *Tunica vaginalis testis*'i çıkarma ameliyatı. (b) Vaginanın çıkarılması. [*Ing.* Vaginalectomy].

vajenalit,-tl, i. *Fr. vaginalite. patol.* Erbezi kılıflarının telsel tabakasının *(Tunica vaginalis testis)* iltihabı. [*Ing.* Vaginalitis].

vajenit,-ti, i. *Fr. vaginite. patol.* (a) Vagina iltihabı. (b) Dölyolu mukozasının iltihabı. [*Ing.* Vaginitis].

vajenizm, i. *Fr. vaginisme. tıp.* Anatomik ve ruhî duyarlık yüzünden vaginanın şiddetli ve ağrılı büzülmesi, cinsel temas sırasında vagina etrafındaki kasların kasılması. [*Ing.* Vaginismus].

vajenodin, i. *tıp.* Vagina ağrısı. [*Ing.* Vaginodynia].

vajenograf, i. *Fr. vaginographe. tıp.* Vagina radyografisi. [*Ing.* Vaginography].

vajenometre, i. *Fr. vaginomètre. tıp.* Vaginayı ölçme âleti. [*Ing.* Vaginometer].

vajenomikoz, i. *patol.* Vaginanın mantarlı hastalığı. [*Ing.* Vaginomycosis].

vajenopati, i. *Fr. vaginopathie. patol.* Vagina hastalığı. [*Ing.* Vaginopathy].

vajenopeksi, i. *Fr. vaginopexie. tıp.* Vagina düşüklüğü halinde vaginanın karın duvarına dikilmesi. [*Ing.* Vaginopexy].

vajenoplasti, i. *Fr. vaginoplastie. cerr.* Vaginanın plâstik onarımı. [*Ing.* Vaginoplasty].

vajenosel, i. *patol.* Vaginada şişkinlik, vagina duvarının aşağı sarkması. [*Ing.* Vaginocele].

vajenoskop,-pu, i. *Fr. vaginoscope. tıp.* Vaginayı muayene âleti. [*Ing.* Vaginoscope].

vajinoskopi', i. *Fr. vaginoscopie. tıp.* Vagina muayenesi. [*Ing.* Vaginoscopy].

vajenotom, i. *Fr. vaginotome. cerr.* Vaginayı kesme veya bölme âleti. [*Ing.* Vaginotome].

vajenotomi, i. *Fr. vaginotomie. cerr.* Vagina ameliyatı. [*Ing.* Vaginotomy].

vâj-gûn, vâj-gûne /vâjgün, vâjgüne/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ters, tersine dönmüş, uğursuz.

vajit,-tl, i. *patol.* Vagus iltihabı. [*Ing.* Vagitis].

vâjûn, vâjûne /vâjün, vajüne/, b.s. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Vâj-gûn, vâj-gûne.**

vak /vâk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ağırlık, ağırbaşlılık; § ❷ Yüksek yer.

vak'a, i. ç: **vakayi.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Olup geçen şey, olay, hadise. [*Ing.* Event, occurrence; *Fr.* Événement, accident, incident]. ☆ *Eşanl.* **olgu;** § ❷ Savaş; § ❸ *patol.* Ansızın ortaya çıkan hastalık. [*Ing.* Case; *Fr.* Cas].

vakaa /vâkaa/, z. *Osm.* < *Ar. vâkıâ. esk.* ◘ **Vakıa.**

vakahat, i. *Osm.* < *Ar. («k» uzun okunur) esk.* Arsızlık, utanmazlık, küstahlık.

vak'a-nüvis /vak:anüvis/, b.s. *Osm.* < *Ar. vak'a* + *Fars. nüvîs. esk.* Zamanın olaylarını kayıtla görevli bulunan resmî devlet tarihçisi.

vakar /vakâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağırbaşlılık. [*Ing.* Dignity; *Fr.* Dignité].

vakarî, i. *zool.* ◘ **Kısa-kuyruklu maymun.**

vakarlı, s. Ağırbaşlı.

vakarsız, s. Ağırbaşlı olmayan, hafif.

Vakaşlar, ç. öz. i. *etn.* Eskiden Kuzey Amerika'da Büyük Okyanus kıyısında Juan de Fuca boğazıyle Douglas kanalı arasında yaşayan ve balıkçılıkla geçinen kızılderili halk. [*Ing.* ve *Fr.* Wakash(s)].

vakayî /vakâyi/, ç.l. *Osm.* < *Ar.* **vakıa, vakıa'nın** çoğulu.

vakayiname, b.i. *Osm.* < *Ar. vakayi'* + *Fars. nâme. esk.* Günlük olayları, zamanları bakımından sıra ile veren tarih kitabı.

vakd, vakdân /vakd, vakdân/, i. *Osm.* < *Ar.* Ateşin yanması, tutuşması.

vaketa /vake:ta/, i. *It.* İnce bir çeşit meşin.

vakfe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Duramak, duruş, bir hareketin geçici olarak durdurulması.

vakfe-gâh /vakfegâh/, b.i. *Osm.* < *Ar. vakfe* + *Fars. gâh.* Durak yeri. ◘ **Mevkıf.**

vakfetmek (-i, e), f. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Vakıf haline sokmak. [*Ing.* To dedicate, to endow; *Fr.* Dédier]. § ❷ *mec.* Bir şeyin bütününü bir işe vermek: *Hayatını bilime vakfetti.* [*Ing.* To devote; *Fr.* Vouer].

vakfiye, i. *Osm.* < *Ar. vakfiyye. esk. huk.* Bir vakfın koşullarını bildiren kâğıt. [*Ing.* Deed of trust of a pious foundation; *Fr.* Acte de donation pieuse, acte de constituant des legs].

vakfiyet /vakfiyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mülkün vakıf olma niteliği.

vâkıa /vâkıa/, i. ç: **vâkıât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Olmuş bir iş: *Bu bir vakıadır, inkâr edilemez.* [*Ing.* Fact; occurence, event; accident; *Fr.* Événement, accident, fait]. ☆ *Eşanl.* **olut, oluntu.**

vakıâ /vâkıâ/, Bağ. Gerçi, her ne kadar ise de: *Vakıa ben o sözü söyledim ama.* [*Ing.* In fact, it's true that, indeed; *Fr.* En effet, bien sûr, bien entendu, bien que].

vâkıât /vâkıât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vâkıa'nın** çoğulu.

vakıf,-kfı, i. ç: **evkaf.** *Osm.* < *Ar. vakf.* § ❶ Bir hizmetin sürüp gidesiye yapılması için belli koşullarla ve resmî bir yolda ayrılıp şu veya bu kimse tarafından bırakılan mülk veya para. [*Ing.* Dedication, endowment; pious foundation; wakf; *Fr.* Dédication; fondation pieuse, legs pieux; § ❷ s. Bu nitelikte olan *(mülk veya para).* ⊙ **aile vakfı,** *huk.* ◘ **Aile.**

vâkıf /vâkıf/, s. *Osm.* < *Ar. vukûf* > *vakf. esk.* § ❶ Bilen. [*Ing.* Aware *(of)*, cognizant; *Fr.* Averti, informé, renseigné]; ❷ Bir şeyi vakıf haline sokan. [*Ing.* Dedicator; donor to a pious foundation; *Fr.* Dédicateur,-trice].

~ **olmak,** Bilmek, öğrenmek. [*Ing.* To be aware *(of)*, to be cognizant *(of a thing)*; *Fr.* S'informer, être averti, renseigné].

vakıf.name /vakıfname/, b.i. *Osm.* < *Ar. vakf* + *Fars. nâme. esk.* ◘ **Vakfiye.**

vakıyye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Okka, dörtyüz dirhemlik tartı.

vakî,-i /vâki/, s. *Osm.* < *Ar. vuku. esk.* Olan, olmuş.

vakia, İ.ç: **vakayi.** *Osm.* < *Ar. esk. Vak'a,* hâdise *(olay).* ◘ **Vâkıa.**

vakih, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Edepsiz, hayâsız, utanmaz.

vakit,-kti, i. *Osm.* < *Ar. vakt. («k» kalın okunur).* § ❶ Bir işe verilecek zaman: *Vakit dar. Şimdi vaktim yok. Vakit bulursam.* [*Ing.* Time; *Fr.* Temps]; § ❷ Uygun zaman: *Şimdi bunun vakti değil. Vaktinde yola çıkmalı.* [*Ing.* The right time; season; *Fr.* Saison]; § ❸ Özel zaman: *Yemek vakti. Namaz vakti.* [*Ing.* Hour, time; *Fr.* Temps, moment]; § ❹ Hakkında konuşulan devir: *Vaktin bilginleri.* [*Ing.* Epoch, era, age; *Fr.* Époque]; § ❺ Paraca yetenek: *Onun bu kadar para vermeğe hakkı yok.* [*Ing.* Means, ability; *Fr.* Aisance]; § ❻ Zaman anlatan kelimelere belirtilen halinde gelince «iken» anlamını verir: *Gece vakti. Kış vakti;* § ❼ **Ettiği, edeceği** biçimindeki ortaçlardan sonra getirilerek zaman zarfları yapılır: *Geldiği vakit söylerim. Gideceğiniz vakit bana haber verin;* § ❽ *tasav.* Tanrısal belirtilerin insan gönlüne doğuşu veya doğduğu zaman süresi; ⊙ ~ **ler hayrolsun,** *dey.* İyi dileklerle söylenen bir esenlik sözü; ⊙ **vaktı dolmak,** *dey.* Bir iş için ayrılan süre sona ermek; ⊙ **vakti gelmek,** *dey.* Ölüm veya yok olma vakti gelmek. [*Ing. (The end)* to come; *Fr. (Le temps)* venir]. ⊙ **vakti hali yerinde,** *dey.* Geçim durumu iyi, zengince. [*Ing.* Well off, in easy circumstances]; ⊙ **vaktı olmamak,** *dey.* Bir kimse veya iş için ayıracak zamanı bulunmamak. [*Ing.* Not to have time; *Fr.* N'avoir pas le temps]; ⊙ *(Bir hale uğramaya)* **-vakti olmamak,** *dey.* O hale uğramaya razı olmamak: *Benim gülünç olmaya vaktim yok;* ⊙ *(Bir iş birinin)* **vaktini almak (yemek),** *dey.* Başka işe ayrılmış zamanı tutmak. [*Ing.* To take someone's time]; ⊙ **vaktını doldurmak,** *dey.* § ❶ Memuriyet hayatını tamamlamak; § ❷ Cezasını tamamlamak; § ❸ İşe yararlığı kalmamak; ⊙ **vaktini geçirmek,** *dey. (Bir şeyle)* uğrasmak: *Vaktini okumakla geçiriyor.* [*Ing.* To pass the time to occupy oneself with something; *Fr.* Passer le temps]; ⊙ **vaktini kaybetmek,** *dey.* Boş durmak, hiçbir şey yapmamak; ⊙ **vaktini öldürmek,** *dey.* Vaktini boş şeylerle geçirmek. [*Ing.* To kill time; *Fr.* Tuer le temps]; ⊙ **vaktini şaşmamak,** *dey.* Ne vaktini geçirmek, ne de vaktinden önce davranmak. [*Ing.* To be punctual]; ⊙ ~ **ler hayrolsun,** *dey.* Esenleme sözü. [*Ing.* Good day; *Fr.* Bonjour]; ⊙ **gece vaktı,** *huk.* ◘ **Gece;** ⊙ **imsak vaktı,** *din.* ◘ **imsak.**

~ **geçirmek,** *dey.* Oyalanmak. [*Ing.* To pass the time; *Fr.* Passer le temps].

~ **kaybetmeden,** *dey.* Hemen, derhal. [*Ing.* Before long, right away; *Fr.* Sans perdre le temps].

~ **kazanmak,** *dey.* § ❶ Harcanacak vakti azaltmak; § ❷ Karşı tarafı oyalayarak kendi hazırlanma zamanını uzatmak. [*Ing.* To gain time; *Fr.* Gagner du temps].

~ **kollamak,** *dey.* Uygun bir durum ve zamanı beklemek. [*Ing.* To watch for a favourable opportunity].

~ **nakittir,** *at.* Zaman para gibi değerlidir. İşe yaratılmadan geçirilen her saat, tekrar ele girmemek üzere kaybedilen bir haznedir. Para kazanmanın, hatta daha değerli varlıklar elde etmenin en önemli öğesi zamandır. Bundan dolayı küçük bir zaman parçası bile boş geçirilmemeli, gereği gibi değerlendirilmelidir.

vakitli, s. *(«k» kalın okunur).* Vaktinde olan: *Bu, vakitli bir iş sayılmaz.* [*Ing.* Done at the right time; in due season; *Fr.* A temps, en temps propice, au moment opportun].

~ **vakitsiz,** *dey.* Uygun zamanı kollamaksızın, gelişi güzel zamanlarda. [*Ing.* Improperly in or out of season; *Fr.* En temps propice ou non, à tout moment].

vakitsiz, s. *(«k» kalın okunur).* Uygun bir zamanda veya mevsiminde olmayan: *Vakitsiz iş. Vakitsiz meyve.* [*Ing.* Unreasonable, inopportune, at the wrong time; *Fr.* Intempestif,-ive, à contretemps].

~ **ôten horozun başını keserler,** *at.* Her söz vaktinde ve yerinde söylenmelidir. Bir sözün, zamanı gelmeden söylenmesi, büyük zararlara yol açabilir. Bunun için, uygun olmayan zamanda aklına geleni söyleyen kişi cezalandırılır. Nasıl ki vakitsiz ôten horoz uğursuz sayılarak kesilir.

vakit vakit, z. Ara sıra. [*Ing.* From time to time; at times; *Fr.* De temps en temps, de temps à autre].

vakkad /vakkâd/, s. *(«k» uzun okunur). Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Vekkad.**

vakkas, *(«ka» uzun okunur). Osm.* < *Ar. esk.* Savaşçı, okçu.

vakr, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Kulak ağırlığı.

vakreator, i. *Fr. vacréator.* Tereyağı yapımından önce, kremanın uçucu maddelerden

gelen fena kokularını almak için havasız ısıtma aracı. [*Ing.* Vacreator].

vaks, i. *zool.* (a) Bitkilerin yaptığı ve yağda eriyen bir madde olup su kaybını önlemeye ve solunumu azaltmaya yarar; (b) Birçok hayvanların katikulasında bulunup su kaybını önler; (c) Arıların yaptığı özel balmumu. [*Ing.* Wax; *Fr.* Cire].

vakt, i.ç: evkat. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Vakit, zaman; § ❷ Saat, günün çeşitli saatleri; § ❸ Mevsim; § ❹ Münasip, uygun zaman; § ❺ Boş zaman; § ❻ Geçim; § ❼ Çağ, zaman; § ❽ Fırsat; § ❾ Muayyen, belirtilen zaman.

vaktaki /vaktâki/, bağ. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Ne vakit ki, -diği vakit: *Vaktaki söze* başladı. [*Ing.* At the time when; when the time had come that; *Fr.* Quand, lorsque].

vakten, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Vakit ve zamanca.

vaktidir, z. § ❶ Zamanıdır: *Şimdi, çalışma vaktidir;* § ❷ Gerektir: *Dertleşmemizin vaktidir.*

vaktinde, z. § ❶ Gerekli zamanda; § ❷ Uygun zamanda. [*Ing.* In due time; *Fr.* A temps, à propos].
~ **ve yerinde,** *dey.* En uygun zamanda. [*Ing.* En temps et lieu].

vaktiyle, z. § ❶ Vaktinde, uygun zamanda. [*Ing.* At it's proper time]; § ❷ Oldukça eski bir zamanda. [*Ing.* In the past, once, at one time; *Fr.* Jadis, il était une fois, au temps jadis, à la longue].

vakud, i. *(«ku» uzun okunur). Osm.* < *Ar.* Odun, kömür gibi ateş olacak yakılacak şeyler. ◘ **Mahrûkat.**

vakum /vakːum/, i. *Lat. kim.* (a) Kuramsal olarak içinde hiç bir madde *(hava, gaz, sıvı)* bulunmayan boşluk. (b) Pratikte, bir pompa sistemi ile havası boşaltılan yer. [*Osm.* Halâ; *Ing.* ve *Fr.* Vacuum].
~ **manometresi,** ◘ **Manometre.**

vakummetre, i. *Fr. vacuomètre. elek.* Bir elektrik supapında kalan gazların basıncını gösteren tertibatı [*Ing.* Vacuometer].
☆ *Eşanl.* **vakum göstergesi, boşluk göstergesi.**

vakur /vakur/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağır başlı.

vakurane /vakurâne/, z. *Osm.* < *Ar. vakûr* + *Fars. âne. esk.* Vakarla, ağırbaşlılıkla. [*Ing.* In a grave or dignified manner; *Fr.* D'un ton grave et majestueux, avec arrogance; arrogamment].

vakûol, i. *Fr. vacuole. biy.* ve *bot.* ◘ **Koful.**

vak vaka, i. *yans.* Ördek veya kurbağa sesi. [*Ing.* Quack quack; *Fr.* Couin-couin!].

vâlâ /vâlâ/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yüksek, yüce. [*Ing.* High, exalted, elevated, supreme; *Fr.* Haute, élevé, éminent]; § ❷ i. Erkek adı.

vâlâ-câh /vâlâcâh/, b.s. *Osm. vâlâ* + *Fars. câh. esk.* Mevkii, rütbesi yüksek olan.

vâlâ-kadd /vâlâkadd/, b.s. *Osm.* < *Ar. vâlâ. Fars. kadd. esk.* Boyu yüksek, uzun boylu.

vâla kadr /vâlakadr/, b.s. *Osm.* < *Ar. vâla* + *Fars. kadr. esk.* Kadri, değeri yüce.

Valak'lar, Vlak'lar, c. öz. i. *etn.* Islavların çobanlıkla geçinen bir halka *(Romalılaşmış Trakya-Dacyalılar oldukları sanılır)* verdikleri ad. Karpatlarda yaşayan Varaklar, Romanyalıların atalarıdır. Balkan yarımadasında yaşayan Yunanlılar ve Sırplarla kaynaşmışlardır.

valanjiniyen, s. ve i. *Fr. valanginien. jeol.* Alt neokomiyen. [*Ing.* Valanginian].

valans, i. *F. valence. kim.* ◘ **Birleşme değeri.**

vâlâ-şân /vâlâşân/, b.s. *Osm.* < *vâlâ* + *Fars. şân. esk.* Şânı yüce.

vâlâyî /vâlâyî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yüksekllik, yücelik.
☆ *Eşanl.* **Ulüvv.**

valayit, i. *Fr. walaite. min.* Asfalt çeşidi. [*Ing.* Walaite].

valde, i. § ❶ ◘ **Valide;** § ❷ *arg.* Külhan.

vale, i. *Fr. valet.* Iskambilde «oğlan» denen kâğıt. [*Ing.* Jack, knave; *Fr.* Valet].
☆ *Eşanl.* **bacak.**

valenslanit, i. *Fr. valencianite. min.* Ortoz feldispat çeşidi olan doğal silikat. [*Ing.* Valencianite].

valentinit, i. *Fr. valentinite (Basile Valentin'in adından) min.* Formülü Sb_2O_3 olan doğal antimon oksid. *(Adamantin parlaklığında yarı saydam ortorombik billürler halinde bulunur).* [*Ing* Valentinite].

Valentinus'çuluk,-ğu, i. *(Valentinus'un adından).* Valentinus'un kurduğu mezhebe bağlı gnostiklerin doktrini. [*Ing.* Valentinianism].

valerik, s. *Fr. valerique. kim.* Formülü $C_4H_9 - CO_2H$ olan asiklik monoasidler, bunların türevleri *(nitriller, amidler v.b.)* ve bunlara tekabul eden aldehidler için kullanılır. [*Ing.* Valeric].
☆ *Eşanl.* **valerianik.**

valerit, i. *Fr. vallerite.* ◘ *min.* **Wallerit.**

valeriyan, i. *Fr. valériane. bot.* ve *ecz.* ◘ **Kediotu.**

valerolakton, i. *Fr. valérolactone. kim.* Formülü C_5H_8O olan bileşik, 206°C'ta kaynar; pirolignoz asidde bulunur ve levülik asidin indirgenmesiyle meydana gelir. [*Ing.* Valerolactone].
☆ *Eşanl.* **1-pentanolit, γ-metilbütirolakton.**

Valeslus'cular, ç. öz. i. *din.* III. yüzyılda Valesius tarafından kurulan bir fanatik mezhep. *(Soyun çoğalmasını günah saydıklarından kendi kendilerini sakatladıkları gibi başkalarını sakatlamayı da sevap sayarlardı).*

valf, i. *ing. valve* < *Lat. valva.* § ❶ *tekn.* Bir boru şebekesindeki bir akışkanın hareketini, kullanma organlarının ihtiyacına göre ayarlamaya yarayan cihaz. [*Fr.* Valve, clapet].
☆ *Eşanl.* **supap;** § ❷ *elektr.* Tek yanlı bir iletkenlik gösteren ve bu yüzden detektör veya redresör olarak kullanılabilen, yarı iletkenli veya termoiyonik düzenek: *Germanyumlu diyod bir valftır.* [*Ing.* ve *Fr.* Valve]; ◉ **cayroskop** ~, *den.* ◘ **Cayroskop;** ◉ **durdurma** ~ ı, *otom.* ◘ **Durdurma;** ◉ **dişçarcer** ~, *den.* ◘ **Dişçarcer;** ◉ **hareket** ~ ı, *den.* ◘ **Hareket;** ◉ **ihtiyat** ~ ı, *den.* ◘ **ihtiyat;** ◉ **imlâ** ~ ı, *den.* ◘ **imlâ;** ◉ **kelebek** ~, *tekn.* ◘ **Kelebek;** ◉ **uçlu** ~, *demir.* Westinghouse fren tesisatlarında, ana boru, yardımcı depo, fren silindiri ve atmosfer arasında bağlantılar kuran sıkıştırılmış hava dağıtım organı.

vali /vâli/, i. ç: **vülât.** *Osm.* < *Ar. velâyet.* § ❶ Bir ilin en büyük yönetim görevlisi. [*Ing.* Governor; *Fr.* Gouverneur]; ☆ *Eşanl.* **ilbay;** § ❷ *huk.* Illerde, devletin il mahallî idaresinin temsilcisi olan en yüksek mülkî âmir. [*Ing.* Governor; *Fr.* Gouverneur].

vâlid /vâlid/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. vilâdet. esk.* Baba.

valide /vâlide/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ana, anne. [*Ing.* Mother; *Fr.* Mère].
~ **alayı,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde tahta çıkan padişahın annesinin eski saraydan Topkapı sarayına taşınması dolayısıyle yapılan tören.
~ **sultan,** *tar.* Padişah analarına denirdi. [*Ing.* Mother of the reigning sultan; *Fr.* La Sultane mère].
~ **sultan dairesi,** *teşk. tar.* Topkapı sarayında valide sultanların oturduğu daire. (Burası altın yola açılan kapının yanındaki başka bir kapıdan girilen Valide taşlığının sol tarafındadır. Cariyeler dairesinin yalnız buraya açılan bir kapısı vardır).
~ **sultan kethüdası,** *teşk. tar.* Valide sultanın saray dışındaki işleriyle uğraşan görevli.

vâlideyn /vâlideyn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ana ile baba.

vâlidiyet, /vâlidiyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Annelik ve babalık vasfı.

valih /vâlih/, s. *Osm.* < *Ar. veleh. esk.* Şaşırma, şaşkın. *(Ing.* Bewildered, confused, distracted *(with terror or grief)].*

Vâlihâne /valihane/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Şaşkınca.

valilik,-ği /vâlilik/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *Vali* olma hali, valinin görevi veya makamı. [*Ing.* Quality, office, functions of a governor; *Fr.* Dignité et charge de gouverneur]; § ❷ II. [*Osm.* Vilâyet; *Ing.* Province ruled over by a governor; *Fr.* Province gouvernée par un gouverneur].

valin, i. *Fr. valine. kim.* Formülü $(CH_3)_2 CH-CH(NH_2) - CO_2H$ olan α-aminoizovalerik asidin adı; 315°C'ta eriyen dekstrojlr türü, boynuz, kazein gibi bazı proteinlerin ikiye ayrışması ile meydana gelir. [*Ing.* Valine].

valînka, i. *Rus. müz.* Rus gaydası.

valit, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Baba.

vâliyân /valiyân/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* **vâlî'nin** çoğulu.

valiz, I. *Fr. valise* < *It. valigia.* Elde taşınan küçük eşya çantası. [*Ing.* Suit-case; *Fr.* Valise]; ◉ **diplomatik** ~, Bir diplomatik kuryenin taşıdığı, gümrük kontrolundan muaf eşya çantası.

valkovit, i. *Fr. walchowite. min.* Doğal hidrojen karbür; sarı renkli retinasfalt çeşididir. [*Ing.* Walchowite].

vallahi /val:lâhi/, ünl. *Osm.* < *Ar.* «*Tanrı*»yı *tanık tutarım*». «*Tanrı hakkı için*» anlamında ant. [*Ing.* By god; I swear it is so; for God's sake; *Fr.* Par dieu! Parbleu!].

valpürgin, i. *Fr. walpurgine. min.* Hidratlı doğal bizmut ve uranyum arsenyat. [*Ing.* Walpurgine].

vals, i. *Fr. valse* < *Alm. walzen. («l» ince okunur).* Salon danslarından biri ve onun havası. [*Ing.* Waltz; *Fr.* Valse].

valvotomi, i. *Fr. valvotomie. cerr. Kalb* kapakçığını kesme ameliyatı. [*Ing.* Valvotomy].

valvül,-lü, i. *Fr. valvule. anat.* Kapacık, kapakçık. [*Osm.* Desame; *Lat.* ve *Ing. Valvula*].

valvüler, s. *Fr. valvulaire. tıp.* Kalb kapaklarına veya benzer, kapaksı. [*Ing.* Valvular].

valvülit,-ti, i. *Fr. valvulite. patol.* Kalb kapağı iltihabı. [*Ing.* Valvulitis].

valvüloplasti, i. *Fr. valvuloplastie. cerr.* Kalb kapağı cerrahisi. [*Ing.* Valvuloplasty].

valvülotom, i. *Fr. vavulotome. cerr.* Kalb kapağı ameliyatı. [*Ing.* Valvulotomy].

valvülotomi, i. *Fr. valvulotomie. cerr.* Iyice daraldığı zaman kalb kapakçıklarını kesme ameliyatı. [*Ing.* Valvulotomy].
☆ *Eşanl.* **komisürotomi.**

vâm /vâm/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Borç. ☆ *Eşanl.* **Deyn.**

vâ.mânde /vâmânde/, b.s. *Osm.* < *Fars.* Geride kalmış, geride.

vâm-cû /vâmcû/, b.s. *Osm.* < *vâm* + *Fars. cû. esk.* Borç arıyan.

vâm-dâr /vâmdâr/, b.s. *Osm. vâm.* + *Fars. dâr. esk.* Borçlu.

vâm-hâh /vâmhâh/, b.s. *Osm. vâm* + *Fars. hâh. esk.* Alacaklı.

vamık /vâmık/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Aşık.**

vâmî /vâmî/, s. *Osm.* < *Fas. esk.* Borçlu.
☆ *Eşanl.* **Medyûn.**

vamk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sevme. ◘ **Muhabbet.**

vampir[1], I. *Fr. vampire* < *Alm.* § ❶ Insanların kanını emdiğine inanılan hortlak. [*Ing.* Vampire]; § ❷ *zool.* Kan emici bir çesit büyük yarasa. [*Ing.* Vampire, bat; *Fr.* Vampire].

vampir[2], i. *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Yaprakburunluyarasagiller *(Phyllostomatidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 16, kanat açıklığı 75 sm. Kuyruğu yoktur. Adına rağmen kan emici değildir. Meyva yer. Orta ve Güney Amerikada yaşar. [*Lat. Vampyrum spectrum; Ing.* Specter bat; *Fr.* Vampire spectre].

vampirizm, i. *Fr. vampirisme. psikopatol.* Isırıp kan emmekten cinsel haz duyma, kan emicilik. [*Ing.* Vampirism].

Van,öz. I. *coğr.* Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesinde bir ilinin ve merkezi olan şehrin adı. [*Ing.* ve *Fr.* Van].
~ **kavunu,** *trm.* ◘ **Kavun.**

vana, i. *Fr. vanne* < *Lat. venna. tekn.* § ❶ Düşey iki yol arasında aşağı yukarı hareket eden ve bir taraftan gelen suyun diğer tarafa geçmesi için indirilip çıkarılan levha şeklinde kapak. [*Ing.* Vane, blade, gate valve; *Fr.* Vanne]; § ❷ Batardo *(su tutmalık)* larda suyu tutmak için yapılan zar bölme; § ❸ *inş.* Iki ucu flanşlı kısa bir boru, bu borunun üstüne yerleştirilmiş kubbe şeklinde bir başlık ve borunun veya başlığın içinde bir sürgüden meydana gelen musluk; § ❹ *mek.* Yataklanmış bir yüzeye dayanan ve bir hazneyi, bir bo-

ruyu tıkamaya, ya da iki veya daha çok hazne veya boru arasındaki bağlantıyı kesmeye yarayan serbest veya kumandalı organ. [*İng.* Vane; *Fr.* Vanne]; ☆ *Eşanl.* **tıkaç obtüratör, ventil;** ◉ **ayar ~sı,** *tekn.* Hidroelektrik santrallardaki türbinlerin yanına yerleştirilen ve savaklarda ters yönde çalıştırılarak, su debisini sabit tutmaya, türbinlerin ânîden durması halinde koç darbelerini önlemeye yarayan cihaz; ◉ **basınç düşürme ~ sı,** *döş.* ◘ **Basınç;** ◉ **basınç düzenleme ~ sı,** *döş.* ◘ **Basınç;** ◉ **boşaltma ~ sı,** *döş.* Bendlerde ve köprülerde, gelen fazla suları diğer bir kanala akıtmağa yarayan vana. [*İng.* Flood, gate; *Fr.* Vanne de décharge]; ◉ **daldırma ~ sı,** *döş.* Suyu üstünden geçirmek üzere su içine daldırılan kapak. [*Fr.* Vanne plongeante]; ◉ **değirmen ~ s,** *döş.* Su değirmenlerinde suyu çarka veren kapak. [*Fr.* Vanne mouloire]; ◉ **denetim ~ sı,** *döş.* ◘ **Denetim;** ◉ **dengeleme ~ sı,** *tekn.* Her seferinde aynı miktarda su boşaltacak şekilde ayarlanmış boşaltma vanası; ◉ **düzenleyici ~,** *tekn.* ◘ **Düzenleyici;** ◉ **eğik milli ~,** *döş.* ◘ **Eğik;** ◉ **elektrikli ~,** *tekn.* ◘ **Elektrikli;** ◉ **genleşme ~ sı,** *döş.* ◘ **Genleşme;** ◉ **geri akış ~ sı,** *döş.* ◘ **Geri;** ◉ **Geri tepmeli ~,** *döş.* ◘ **Geri;** ◉ **güvenlik ~ sı,** *döş.* ◘ **Güvenlik;** ◉ **kendiliğinden kapanır ~,** ◘ **Kendiliğinden;** ◉ **motorlu ~,** *döş.* ◘ **Motorlu;** ◉ **musluk ~,** *tekn.* Yatay yerleştirilmiş bir diskle tıkanan vana; ◉ **otomatik ~,** *tekn.* Elektrikli veya hava basınçlı bir servomotorla donatılmış vana. [*İng.* Automatic gate]. ☆ *Eşanl.* **kontrol vanası;** ◉ **seyyar ~,** *tekn.* Eğik bir tabladan meydana gelen ve temizlenecek ağıma kadar taşınabilen portatif vana. [*İng.* Portable gate]; ◉ **su priz ~ sı,** *tekn.* Bir hidroelektrik santralın kanal ağzına yerleştirilen ve kanala alınacak su hacmini ayarlamaya yarayan vana; ◉ **sürgülü ~,** *tekn.* Düşey yereştirilmiş bir diskle tıkanan vana. [*İng.* Clack valve, clapet valve]; ◉ **temizleme vanası,** *tekn.* Çamur birikintilerini temizlemek üzere suları önce toplayıp, sonra birden boşaltan vana; ◉ **üç yollu ~,** *döş.* ◘ **Üç;** ◉ **tahrik ~ sı,** *döş.* Bir hidrolik çarkı tahrık edecek suyu açıp kapamağa yarayan kapak. [*Fr.* Vanne motrice].

vanadat, i. *Fr. vanadate. kim.* Bir vanadik asidin tuzu. [*İng.* Vanadate].

vanadik, s. *Fr. vanadique. kim.* Formülü V_2O_5 olan anhidrit ile vanadyum'un beş değerli olduğu asidler için kullanılır. [*İng.* Vanadic].

vanadil, i. *Fr. vanadyle. kim.* İki değerli VO kökü: *Vanadil klorür* $VOCl_2$. [*İng.* Vanadyl].

vanadin, i. *Fr. vanadine. min.* Vanadyumlu doğal anhidrit. [*İng.* Vanadine].

vanadinit, i. *Fr. vanadinite. min.* Formülü $Pb_5(VO_4)_3Cl$ olan doğal kurşun klorovandanat; altıgen sistemde billûrlaşır. [*İng.* Vanadinite].

vanadit, i. *Fr. vanadite. kim.* Vanadöz asidin tuzu. [*İng.* Vanadite].

vanadöz, s. *Fr. vanadeux. kim.* Formülü V_2O_3 olan oksid ile bu oksîde tekabül eden asidler ve yapısında üç değerli vanadyum bulunan türevler için kullanılır. [*İng.* Vanadious].

vanadyum /vanad:yum/, i. *Let. kim.* Sembolü V, A.n. 23, A.a. 51, yoğunluğu 5,7 olan ve 1710 derecede eriyen kimyasal element. Beyaz bir maden olup esnekliğini arttırmak için çeliğe katılır. [*İng.* ve *Fr.* Vanadium].

vanadyumlu, s. *kim.* Bileşiminde vanadyum bulunan: *Vanadyumlu kayalar.* [*İng.* Vanadic, vanadous; *Fr.* Vanadique].

vandal, s. ve i. *Fr. vandale.* Vandalizm ruhu taşıyan *(kimse).* [*İng.* Vandal].

vandalizm, i. *Fr. vandalisme. (Vandalların yaptığı gibi)* Güzel şeyleri, özellikle sanat eserlerini kırıp geçirmek isteğini doğuran bir ruh hali. [*İng.* Vandalism].

Vandallar, öz, i. *tar. etn.* Cermen soylu bir ulus. [*İng.* Vandals; *Fr.* Vandales].

Van Gölü, öz. i. *coğr.* Van ve Bitlis illeri arasında bulunan Türkiye'nin en büyük gölü. Yüz ölçümü 3764 km^2'dir.

vanillik, s. *Fr. vanillique. kim.* Formülü $C_6H_3(CO_2H)(OCH_3)(OH)$ olan bir asid için kullanılır; 211°C'ta erir, süblimleşebilir ve tekabül eden aldehidin *(vanilin)* yükseltgenmesiyle elde edilir. [*İng.* Vanillic].

vanillin, vanilal, i. *Fr. vanilline veya vanillal kim.* Formülü $C_6H_3(CHO)(OCH_3)(OH)1\text{-}3\text{-}4$ olan bir fenol aldehid; vanilya meyvesinde ortalama yüzde 2 oranında bulunur ve bu meyveye kokusunu verir. [*İng.* Vanillin].

vanillizm, i. *Fr. vanillisme. paraz.* Vanilya ile uğraşanlarda görülen ve *Tyroglypus siro* adlı bir akarın sebep olduğu deri hastalığı. *(Nezle, dermatit ve fenalık hissi ile birlikte görülür).* [*İng.* Vanillism].

vanilya /vanil:ya/, i. *Isp. bot.* § ❶ Birçeneklîler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Salepgiller *(Orchidaceae)* familyasından, Meksika'da ve birçok tropikal ülkelerde yetiştirilen, tırmanıcı gövdeli bir bitki. Yaprakları sapsız, ovat-lanseolat, yassı, etli ve distik dizilişlidir. Meyva 15-20 sm. boyunda, silindrik, etli bir kapsüldür, eşit olmayan 2 valv ile açılır. Kullanılan kısım, henüz yeşilken toplanan ve sırasıyle kuru ve nemli ortamlarda bırakılarak kurutulan, olgunlaşmamış meyvalardır. Özel kokulu vanillin maddesi, meyvalarda, ancak böyle fermentatif bir kurutma sonucunda meydana gelmektedir. Meyva *(Fructus Vanillae)* tabiî vanillin kaynağıdır ve koku verici olarak kullanılır. [*Let. Vanilla planifolia; İng.* Vanilla plant; *Fr.* Vanilliler]; § ❷ Vanilya ağacının, kimi tatlılara güzel koku vermek için kullanılan meyvesi. [*İng.* Vanilla; *Fr.* Vanille].

~ **çiçeği,** *bot.* ◘ **Bambul otu.**

~ **şekeri,** Beyaz şeker ile çok ince öğütülmüş hakikî vanilya karışımı.

vanoksit, i. *Fr. vanoxite. min.* Doğal vanadyum oksid. [*İng.* Vanoxite].

vâ.pes /vâpes/. s. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Vâ-pesîn.**

vâ.pesîn /vâpesîn/, b.s. *Osm. vâ* + *Fars. pesîn. esk.* Son, en sondaki, en geridekî.

vanthoffit, i. *Fr. vanthoffite. (Kimyacı Vant Hoff'un adından). min.* Doğal sodyum ve magnezyum sülfat. [*İng.* Vanthoffite].

ventilatör,-rü, i. *Fr. ventilateur.* § ❶ Kapalı bir yerin havasını tazelemek veya sıcak ve kapalı bir yerdeki durgun havayı harekete geçirmek için kullanılan âlet. [*İng.* Ventilator]. ☆ *Eşanl.* **yelleyen, yelleç;** § ❷ Tınaz makinesinde, tohumları savurup temizlemek üzere âletin içine hava çeken kısım; § ❸ *met.* Yanmayı hızlandırmak için, yakıt üzerinden bol miktarda hava geçirmeye yarayan makine; § ❹ *otom.* Motorun soğutma düzeneğini meydana getiren, aynı zamanda taşıtın iç havasını değiştirmeye yarayan cihaz.

~ **kayışı,** *otom.* Motordan aldığı hareketi ventilatöre ileten ve aynı zamanda sarî dinamosunu döndüren V kesitli kayış. [*İng.* Drive belt, fan belt].

☆ *Eşanl.* **V kayışı.**

ventilatör-aspiratör, b.i. Kapalı bir yerdeki sıcak veya kirli havayı dışarı atmak ve emme yoluyle içeriye serin veya temiz hava çekmek suretiyle o yerin havasını tazelemeye yarayan sabit cihaz. [*İng.* Ventilator-aspiratör; *Fr.* Ventilateur-aspirateur].

ventrikülografi, i. *Fr. ventriculographie. tıp.* (a) Kafatasını nokta şeklinde delerek hava şırınga ettikten sonra beyin karıncıklarının röntgenle muayenesi. (b) Kalb kateterizmiyle X ışınlarına saydam olmayan bir maddeyi şırınga ederek kalb karıncıklarının röntgenle muayenesi. [*İng.* Ventriculoscopy].

ventrilok, ventrilog, i. ve s. *Fr. ventriloque* < *Let. ventriloquus.* (a) Sesi kendi ağzından veya şahsından çıkmıyormuş gibi konuşabilen kişi. (b) Müzikholde bu yeteneğinden yararlanan ve tek başına iki kişiyi konuşturuyormuş gibi gösteri yapan sanatçı. [*İng.* Ventriloquist].

ventuz, i. *Fr. ventouse.* § ❶ *zool.* ◘ **Çekmen.** § ❷ *tekn.* Düzlem bir yüzey üzerine hava basıncıyle yapıştırılabilen kauçuk takke.

~ **çekmek,** ◘ **Şişe çekmek.**

ventuz.balığı, b.i. *zool.* Başının üstünde yapışkan bir disk bulunan kemikli balık. Akdeniz'de bulunur fakat sıcak denizlerde daha çoktur. Bu balıklardan biri bir kabloya bağlandıktan sonra bir deniz kaplumbağasına doğru salıverilirse gider ona tutunur ve böylece onun aracılığıyle kaplumbağayı yakalayıp tekneye çokmek mümkün olur. [*İng.* Suckerfish, sucking-fish; *Fr.* Lépadogastre].

vaporizatör,-rü, i. *Fr. vaporisateur.* Bir sıvıyı gaz halinde püskürten cihaz. [*İng.* Vaporizer, atomizer].

vapur, i. *Fr. vapeur* < *It. vapore.* § ❶ Su buharının esnek gücüyle çalışan gemi. [*İng.* Steamer, steamship]; § ❷ *arg.* Son derece sarhoş. [*İng.* Very drunk *(Dead drunk)* person; *Fr.* Ivrogne]. ◉ **araba ~ u,** *den.* ◘ **Araba;** ◉ **garaj ~,** *otom.* ◘ **Garaj;** ◉ **posta ~ u,** ◘ **Posta;** ◉ **yandan çarklı ~,** *den.* **Çarklı;** ◉ **yolcu posta ~ u,** Yolcu ve posta paketleri taşıyan büyük ticaret gemisi.

var, s. *esk. T. bar.* § ❶ Acunda veya düşüncede yer alan bu sıfat hep yüklem olarak kullanılır ve üçüncü şahıslarda koşaç almayabilir, belirten olması için sonuna kadar ortacı getirilir: *Yurdumuzda birçok madenler vardır. Dün yada var olan şeyler.* [*İng.* Existent; present at hand, available; *Fr.* Il y a, Il existe]; § ❷ i. Elde bulunan her şey: *Bu yolda bütün varını harcadı.* [*İng.* Belongings, possessions, wealth; *Fr.* Richesse, fortune]; ◉ ~ **a yoğa karışmak,** *dey.* Her şeye burnunu sokmak. [*İng.* To poke one's nose into everything]; ◉ ~ **ı yoğu,** *dey.* Bir kimsenin olanca malı. [*İng.* All that he has]; ◉ **varını veren utanmamış,** *at.* Kendisinden bir şey istenen kimse, elinde ne varsa onu verir. Bunun, az olmasından ya da düşük nitelikte bulunmasından utanç duymamalıdır; ◉ **varsa** *(var mı)* **pulun, herkes kulun, yoksa** *(yok mu)* **pulun, dardır yolun,** *(paran varsa cümle âlem kulun; paran yoksa timarhane yolun), at.* Zengin olana, herkes kul kurban olur, hizmet eder. Fakir olana, kimse yüz vermez. Hatta, bunların adı deliyo çıkar; ◉ **varsa hünerin, var her yerde yerin; yoksa hünerin, var her yerde yerin,** *at.* Hünerli kişinin toplum içinde her zaman iyi bir yeri vardır. Hünersiz kişi de nereye gitse işe yaramadığına, niçin hüner sahibi olmadığına üzülür; ◉ ~ **sa... yoksa...** *dey.* Başına getirildiği tekrarlı kelimenin her şeyin üstünde tutulduğunu anlatır: *Varsa kızı, yoksa kızı; oğlunun yüzüne baktığı yok.* [*İng.* To have no eyes except for]; ◉ **ağzı ~ dili yok,** *dey.* ◘ **Ağız;** ◉ **bir ~ bir yok,** *dey.* «Gelmesi ile gitmesi bir oluyor» anlamında; ◉ **bir ~ mış bir yokmuş,** *dey.* ◘ **Bir.**

~ **eli titremez,** *at.* Varlıklı kimse, uzun boylu düşünmeden hayırlı işlere yardım eder.

~ **etmek,** *dey.* Yaratmak. [*İng.* To give existence to, to create; *Fr.* Créer].

~ **evi kerem evi, yok evi verem** *(elem)* **evi,** *at.* Varlıklı ailenin durumu, konuk ağırlamaya, gereken yerlere yardım etmeye, armağanlar vermeye elverişlidir. Fakir ailenin evinde, sıkıntı ve dert durumda da o kimse ile bozuşacaksınız. Hiç olmazsa paranız, malınız elinizden çıkmamış olur.

~**-kuvvetiyle,** *dey.* Bir kimsenin olanca gücü: Var kuvvetiyle dayandı. [*İng.* With all possible force; with all his strength; *Fr.* Avec toutes ses forces].

~ **ne bilsin yokun halinden,** *at.* ◘ **Tok açın halinden bilmez.**

~ **oll,** *dey.* Yaşa. [*İng.* Good for you ! well done! How good of you! Hurray!].

~ **varlıstır, yok söyletir,** *at.* Varlık kişiye yüksekten atma ve varlığını arttırma gücü verir. Yokluk ise ancak sızlanmaya, yakınmaya yol açar.

~ **yemez,** ◘ **Varyemez.**

~ **yok,** *dey.* Olduğu bile şüphelî: *Yaşı on iki var yok.* [*İng.* Barely; *Fr.* A peine, tout juste].

varagele, i. *den.* Bir şeyi bir yerden bir yere çekerek götürüp getirmeye yarayan halat. [*Ing.* Pass-rope].
~ **bombardımanı,** *ask. hava.* İkinci Dünya Savaşında müttefiklerin çok sık uyguladığı bombardıman usulü. *Bir uçak, kendi üssü ile bir dost hava alanı arasında uçarken biri gidişte, öbürü dönüşte olmak üzere iki bombardıman yapmakla görevlendirilir).*
~ **botu,** *den.* ◘ **Servis römorkörü.**
~ **halatı,** *den.* İki nokta arasına gerilen ve ulaşımı sağlayan ip.
~ **kayığı,** *den.* Birbirinden pek uzak olmayan iki nokta arasında varagele vazifesi gören kayık.

varak,-ğı, i. ç: **evrâk, vırâk.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yaprak. [*Ing.* Leaf; *Fr.* Feuille]; § ❷ Altın, gümüş veya başka madenleri döverek meydana getirilen incecik yaprak. [*Ing.* Leaf; *Fr.* Feuille].

varaka, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kâğıt, yazılı kâğıt. [*Ing.* Paper, note, letter, document; *Fr.* Lettre, papier].

Varaka, öz. i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İlk vahy'in gelmesi üzerine Hz. Hadîce'nin Hz. Peygamberi alıp götürdüğü meşhur kâhin; § ❷ Varaka ile Gülşâh hikâyesinin erkek kahramanı.

varakçı, i. Altın parçalarını döğerek gayet ince bir kâğıt haline getiren işçi ve bu varakları satan kimse. [*Ing.* Worker in gold leaf, gilder; *Fr.* Batteur d'or].
~ **tokmağı,** Altın parçalarını varak haline getirmek için döğmeye yarayan tokmak. [*Fr.* Piffre].

varakçılık,-ğı, i. Varakla süsleme yapma.

varaki, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Yaprağa ait, yaprakla ilgili; § ❷ Yaprak biçiminde.

varak-kerdân /varakkerdân/, b.s. *Osm.* < *Ar. varak.* + *Fars. kerdân. esk.* Olmayacak boş işlerle uğraşan *(kimse).*

varaklamak (-l), f. Varak yapıştırarak süslemek. [*Ing.* To ornament with gold leaf; *Fr.* Dorer avec des feuilles d'or].

varaklı, s. Varağı olan, varaklanmış. [*Ing.* Ornamented with gold leaf, gilded; *Fr.* Doré, argenté avec des feuilles dor d'argent].

varakola, i. Perçin çekici ile yığılan çivilerin başlarına devrim vermekte kullanılan büyük el çekici.
~ **topu,** *den.* Güneşin batmasından sonra artık limana girilmesinin yasak olduğunu haber veren top. [*Ing.* Warning or signal gun *(forbidding ships to enter a harbor or the straits).*

varak.pâre /varakpâre/, b.i. *Osm.* < *Ar. varak* + *Fars. pâre. esk.* § ❶ Yaprak parçası. § ❷ Kâğıt parçası; § ❸ Önemsiz âdi kâğıt, pusula, tezkere.

varaktor, i. *Ing. varactor. elektr.* Hiperfrekânslar bölgesinde harmonikler veren yarı iletken eleman. [*Fr.* Varactor].

varan[1], s. < *varmak.* Bir olayın tek kalmayıp arkadan daha başkalarının gelebileceğini övünerek anlatmak için birden başlayarak sıra ile sayıların başına getirilir: *Karşı taraf «varan bir» dedi, ama arkasını getiremedi.*

varan[2], i. *Fr. zool.* Varangiller *(Varanidae)* familyasından, büyük kertenkele cinsi. Çok uzun, çatallı bir dili vardır. Göz kapakları devingendir; dişleri çenenin iç kenarında dizilmiştir. Bütün türleri etçildir. Etl yenebilir. En büyük türü olan *Varanus saltator* Güney Çin, Hindistan ve Malezyada bulunur. 2 - 3 m. uzunluğunda olup hem suda, hem karada yaşar. **Nil varanı** *(Varanus niloticus)* Afrika'da su kenarlarında yaşar. Uzunluğu 2 m.'yi geçmez. **Çöl varanı** *(Varanus griseus)* Kuzey Afrika, Güney Batı Asya'da kurak bölgelerde yaşar. Uzunluğu 1 30 m'yi geçmez. **Dev varan** *(V. Komodoensis)* az rastlanan bir türüdür. Komo adasında ve Sonda takmadalarında yaşar Uzunluğu 3 m.'yi geçebilir. [*Lat.* ve *Ing.* Varanus; *Fr.* Varan].

varan.gelen, b.i. Halı tezgâhlarında tek ve çift iplikleri ayırmak için gücü görevini yapan ve aşağı yukarı indirilip çıkarılan tahta çubuk.

varangiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Fullu - sürüngenler *(Squamata)* takımının, Kertenkeleler *(Lacertifia)* alt takımına giren bir familyası. Kuyrukları uzun, bacakları kuvvetlidir. Uzun bir dilleri vardır. Üzerleri küçük pullarla örtülüdür. Yırtıcıdırlar. Afrika, Güney Asya ve Avustralya'da yaşarlar. **Dev varan** *(Varanus, komodoensis),* **Nil varanı** *(Varanus niloticus),* **çöl varanı** *(Varanus griseus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Varanidae; Fr.* Varanidés].

varant, i. *huk.* Tüccar tarafından bir malın umumî mağazaya teslimi üzerine kendisine verilen belge. [*Ing.* ve *Fr.* Warrant].
☆ *Eşanl.* **rehin senedi.**

varda /var:da/, ünl. *It.* «*Dikkat et, savul destur*» anlamında kullanılır. [*Ing.* Look out! keep clear, make way; *Fr.* Gardel prends gardel attention!].

varda.bandıra, b.i. *Isp. guarda banderas. den.* Savaş gemilerinde bayrak, filama ve ışıkla gemiler arası haberleşmeyi sağlayan, seyirde ve limanda aynı zamanda gözcülük yapan özel eğitim görmüş personel. *(Seyirde ayrıca gözcüler görevlendirilir).* [*Ing.* Signalman; *Fr.* Timonier].
~ **defteri,** *den.* Baş işaretçinin her vardiya süresinde geçen önemli olayları yazdığı defter.

vardabaşo, i. *Isp. guardabajo. den. esk.* (a) Gemilerde demir atılacağı veya ambara yük indirileceği zaman, aşağıda bulunanlara kendilerini korumaları için yapılan uyarma. (b) Disiplinsizlik başına buyrukluk.
~ **bir gemi,** *den.* Disiplinden yoksun gemi.

vardafogo, i. *It. den. esk.* Kaval toplarını ateşlemek için yuvarlak tarafları kızdırılarak kullanılan demir çubuk. [*Ing.* Slow - match - rod; linstock].

vardakava, i. *It.* ve *Isp. guarda cavo. den.* (a) Demirli veya şamandıraya bağlı gemilere gidip gelen araçların tutunarak durması veya halatlarını bağlaması için, geminin baş tarafına yakın bir yerinden borda iskelesinin - alt tavasına, sarkık durumda çekilen halat. (b) Yük vermek üzere gemilere yanaşacak mavnaları bağlamak için, iki ucundan tespit edilerek, gemilerin bordası boyunca sarkıtılmış halat. (c) Savaş gemilerinde yan matafora ile borda iskelesinin alt tavası arasına sarkık durumda çekilen halat. *(Matafora altına bağlı bulunan araçlar, gerektiğinde bu halatla iskele tavasına yanaştırılır veya tavadan matafora altına alınır).*

vardakorda, i. *It. guarda-corda. den.* Yelkenli gemilerde direklerden inen hareketli donanım halatlarının, ana çarmıklara sürtünerek aşınmasını önlemek için çarmıklar üzerine tespit edilen oluklu ağaç. [*Ing.* Guest - rope or warp].

vardakosta, i. *It. guarda-costa. den. esk.* § ❶ Kıyı muhafaza gemisi. [*Ing.* Coast-guard; *Fr.* Garde-côte]; § ❷ s. *arg.* Gösterişli, iri yarı *(kadın).* [*Ing.* Fat but imposing *(person);* *Fr.*Personne membrue et imposante].

vadalumbar, i. *den. esk.* Rampa muharebelerinde düşmanın lûmbarlardan girmesini önlemek için kullanılan uzun gönderli süngü. [*Ing.* Watch; *Fr.* Vigie].

vardamana, i. *It. guarda-mano. den. esk.* (a) Gemilerde iskeleden çıkarken tutulan halat. (b) Filikalardan yan iskelelerine çıkarken tutulmak için iskelelerin korkuluk puntalarının başlarındaki deliklerden geçirilip sarkıtılan çıma. [*Ing.* Guard-rope-on a board ship]. (c) Biranda bezi dikmekte kullanılan bir tür yüksük. (d) Bir sıra puntelin deliklerinden geçirilerek meydana getirilmiş halat vardavele.
~ **cevizi,** *den. esk.* Beher kol yanındaki iki kolun üzerinden ve üçüncü kolun altından alınarak vardamanaların çımalarına yapılan ceviz.

vardamanacı, i. *den. esk.* Büyük rütbedeki subaylarla misafirleri karşılamak ve vardamana çımasını uzatmak üzere iskelelerin alt tavalarına indirilen asker.

vardarlı, i. *(Vardar ırmağını /Makedonya/ adından).* Bizans imparatorlarının muhafız askeri. *(Vardarlılar başlangıçta Vardar kıyısında yerleşmiş bir İranlı kolonisinden seçilirdi).*

vardasilo, *i. It. guarda-sole.den.* (a) Yelkenli gemilerde, nöbetçi vardiyayı güneşten ve rüzgârdan korumak için mizana çarmıklarına gerilen tente veya muşamba. (b) Köprü üstü açık vapurlarda, bordadan dışarı taşacak şekilde küpeşte boyunca gerilen siperlik branda.

vardavela, vardavele, i. *It. den.* Yelkenli gemilerde üst güvertelerin ve köprü üstlerinin kenarlarına çakılmış puntiller ve bu puntillerin arasına gerilmiş halat veya demir çubuklardan meydana gelen korkuluk. [*Ing.* Manrope of a ship's yard; *Fr.* Bastingage, garde-corps]; ◉ **civadra** ~ **si,** *den.* ◘ **Civadra;** ◉ **müteharrik** ~, *den.* ◘ **Müteharrik**[2]; ◉ **seren** ~ **si,** *den.* ◘ **Seren.**
~ **halatı,** *den.* Puntiller arasına uzatılan ve mapaların gözlerinden geçirilerek gerilen halat.
~ **puntalı,** *den.* Vardavelelere ayaklık yapmak üzere dikine bağlanmış sabit veya hareketi kısa parmaklık.
~ **teli,** *den.* Vardavele yerine vardavele puntallarının ortalarındaki ve üst uçlarındaki deliklerden geçirilip gerilen tel.

vardırmak (-ı, -e), f. Varmasına yol açmak, götürmek: *işi o hale vardırmamalı.* [*Ing.* To let reach or attain; *Fr.* Faire aboutir].

vardiya /vardi:ya/, i. *It. den.* § ❶ Gemilerde birbirini izleyen dörder saatlik nöbet. [*Ing.* Watch; *Fr.* Vigie]; § ❷ Nöbet yeri; § ❸ İki kısma ayrılmış mürettebatın her takımı: *Nöbetçi vardiya. Seyir vardiyası. Pruva vardiyası;* § ❹ *ikt.* Aynı üretim birimi için veya aynı üretim biriminde aynı iş bölümünde yapılan çalışmaların tümü; ◉ **alesta** ~, *den.* Vardiya almaya hazır olmaya hazır olması için vardiyaya çıkacak kimseye nöbet saatinin yaklaştığını haber veren uyarı; ◉ **dümen** ~ **si,** *den.* ◘ **Dümen;** ◉ **iskanca** ~, *den.*Vardiya alacak kişiye vardiya saatin başladığını haber veren uyarı; ◉ **nöbetçi** ~ **si,** *den.* ◘ **Nöbetçi;** ◉ **sancak** ~ **si,** *den.* ◘ **Sancak;** ◉ **seyir** ~ **si,** *den.* ◘ **Seyir.**
~ **almak,** *den.* Vardiya nöbetine başlamak.
~ **bono,** *esk.* Vardiya değişimi sırasında, vardiyayı teslim edenin selâmet dileği olarak kullandığı söz.
~ **kampanası,** *den.* ◘ **Kampana.**
~ **subayı** *den.* Kaptanın verdiği talimata göre, gemisinin seyir rotasını ve vardiyaları kontrol eden subay.

-vâre /vâre/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **-Vâr.**

Varegler, öz. i. *tar.* IX. yüzyılın, İkinci yarısında Rusya'ya girerek Finler'i ve Slav'ları egemenliği altına alan İskandinavyalı kabile. [*Ing.* Varangians; *Fr.* Varègues].

vareste /vâreste/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Kurtulmuş: *Endiseden vareste.* [*Ing.* Exempt, from, not subject to; *Fr.* Délivré, exempt]; § ❷ Serbest, rahat. [*Ing.* Free; *Fr.* Libre].

vârestegî /vârestegî/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Vârestelik, kurtulma. ◘ **Halâs;** § ❷ Serbestlik, rahatlık; § ❸ İlişiksizlik.

var.gel, b.i. *mek,* Herhangi bir makinenin bir doğrultuda gidip gelerek iş gören parçası. [*Ing.* Shaper; *Fr.* Limeur]; ◉ **sabit** ~, *dok.* Üzerine belirli kalınlıkta konan elyaf fitilini çekip uzatarak istenilen numarada ipilik haline getirdikten sonra büküp, eğirme masuraları üzerine devamlı olarak saran ipilik eğirme makinesi.
~ **bıçkısı,** ◘ **Bıçkı.**
~ **hareketi,** *mek.* Alternatif doğrusal hareket.
☆ *Eşanl.* **gitgel hareketi, gidip gelme hareketi.**
~ **tezgâhı,** *mek.* Genellikle düzlem paralel yüzeyleri işlemek için kullanılan ve işlenecek parçanın sabit hareketle madeni kesen takım tezgâhı. [*Ing.* Shaper; *Fr.* Limeur].

vargelleme, i. *mek.* Bir parçanın veya bir takımının öbürüne göre yaptığı doğrusal ve alternatif bir hareketle, genellikle düzlem-

sel yüzeylerin talaş kaldırarak işlenmesi. [*Ing.* To shape; *Fr.* Limer].

vargı*, i. < *varmak. mant.* ve *mat.* Bir tasımda varılan sonuç. [*Osm.* Hüküm; netice-i istidlâl; *Ing.* ve *Fr.* Conclusion].

varılmak (-e), f. Herhangi biri varmak: *Oraya üç saatte varılır.* [*Ing.* To be reached *(at)*; *Fr.* Aller, arriver, atteinde, parvenir, aboutir].

varış, i. < *varmak.* § ❶ Varmak işi veya tarzı. [*Ing.* Arrival, reach; *Fr.* Action d'aller; action de se rendre à]; § ❷ *mec.* Gerçeği kavramaya ulaştırabilen güçlü bir anlayış ve sezis. [*Osm.* Irfan; *ing.* Quickness of perception; *Fr.* Pénétration, vivacité d'ésprit]; ⊙ **~ ına gelişim, tarhana aşına bulgur aşım,** *at.* Siz başkasına ne kadar yakınlık gösterir, değer verirseniz, o da size bu ölçüde yakınlık gösterir, değer verir.

~ açısı, *hava.* ◘ Gelme açısı.

~ hakemi, *sp.* Yarışmacıların yarış hattından geçiş sıralarını tespit eden kimse.

~ hattı, *sp.* Yarışın bitiminde, koşucuların gelis sırasını tespit etmeye yarayan yere çizilmiş çizgi.

~ memleketi, *post.* Yurtdışı posta maddelerinin, alıcılarına teslim edilmek üzere gönderildiği memleket. [*Ing.* Country of destination; *Fr.* Pays de destination].

~ merkezi, *post.* Posta maddelerinin, alıcılarına teslim edilmek üzere gönderildikleri merkez. [*Ing.* Office of destination; *Fr.* Bureau de destination].

~ noktası, *den.* ◘ Nokta.

~ yeri, *post.* ◘ Varış memleketi veya varış merkezi.

varışlı, s. *esk.* Her şeyi çabuk ve iyi anlayan. [*Osm.* Arif; *ing.* Clever, quick of comprehension; *Fr.* Sage].

varışlılık,-ğı, i. Varışlı olma hali. [*ing.* Cleverness; *Fr.* Sagesse].

vari, i. *zool.* Maymunlar *(Primates)* takımının Makigiller *(Lemuridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 50, kuyruğu 50 sm.' dir. Kara, beyaz veya karışık renklidir. Madagaskar'da yaşar. [*Lat. Lemur variegatus; Ing.* Vari, ruffed lemur; *Fr.* Vari, maki de Madagascar].

-vari, z. *Osm.* < *Fars. (Bazı kelimelerin sonuna getirilir)* Tarzında: *Amerikanvari.* [*Ing.* Similar to, like].

-vârî /vârî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Benzer, gibi.

vârid, vâride /vârid, vâride/, s. *Osm.* < *Fars. vürûd.* **vürûd**'un çoğulu. *esk.* Gelen, vâsıl olan, erişen.

vâridât /vâridât/, i. *Osm.* < *Ar.* **vâride**'nin çoğulu. *esk.* § ❶ Gelir *(yıllık, aylık)*; § ❷ Hatıra gelen, içe doğan şeyler.

varide /vâride/, i.ç: **vâridât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Gelen evrak. [*Ing.* Incoming papers].

vâridîn /vâridîn/, s. *Osm.* < *Ar.* **vârid**'in çoğulu.

varikoblefar, i. *Fr. varicobléphare. tıp.* Gözkapağında varisli şişme. [*Ing.* Varicoblepharon].

varikoflebit,-ti, i. *Fr. varicophlébite. patol.* Varisli damarlarda meydana gelen iltihap. [*Ing.* Varicophlebitis].

varikografi, i. *Fr. varicographie. tıp.* Şişmiş *(varisli)* damarların röntgenle muayenesi. [*Ing.* Varicography].

varikosel, i. *Fr. varicocèle. patol.* Sperma kordonu toplardamarlarının genişlemesinden meydana gelen tümör. [*Ing.* Varicocele]; ⊙ **dölyatağı-yumurtalık ~ si,** *kadın-doğum.* Dölyatağı borusu ile karınzarı katları arasında ev yumurtalığı leğene bağlayan bağlar arasında görülen damar genişlemesi. [*Ing.* Utero-ovarian varicocele].

varikoselektomi, i. *Fr. varicocélectomie. cerr.* Varikoseli çıkarma ameliyatı. [*ing.* Varicocelectomy].

varikotomi, i. *Fr. varicotomie. cerr.* Varis ameliyatı. [*Ing.* Varicotomy].

varikoz, I. *Fr. varicose. tıp.* Şişmiş, büyümüş, varisli. [*Ing.* Varicose].

varil, i. Küçük fıçı. [*Ing.* Barrel; *Fr.* Baril].

~ şamandıra, *den.* Varil şeklinde yapılmış şamandıra.

varis, i. *Fr. varice. patol.* Toplardamar genişlemesi. [*Ing.* Varix; *Fr.* Varice].

~ çorabı, ◘ Çorap.

vâris /vâris/, i. ç: **verese.** *Osm.* < *Ar. veraset.* Kendisine kalıt düşen kimse, kalıtçı. [*Ing.* Heir, inheritor, successor; *Fr.* Héritier].

☆ *Eşanl.* **mirasçı.**

varisit, i. *Fr. variscite. min.* Hidratlı doğal alüminyum fosfat. [*Ing.* Variscite].

varistans, i. *Fr. elek.* Direnci, uçlarına uygulanan gerilimle değişen ve temel maddesi silisyum karbür olan yarı iletken eleman.

varit,-di /vârit/, s. ç: **vâridîn.** *Osm.* < *Ar. vürûd.* > *vârid. esk.* Olabileceği akla gelen: *Bu sizin söylediğiniz varit değil.*

~ olmak, Meydana gelmek.

variyabilite, i. *Fr. variabilité. zool.* ◘ Değişebilme.

variyasyon, i. *Fr. variation.* ◘ Değişme.

variyet,-ti /variyet/, i. *Osm.* < *Ar. h.d.* Varlık, zenginlik. [*ing.* Wealth, riches; *Fr.* Fortune, biens; richesse].

variyolit, i. *Fr. variolite. min.* Tekbiçimli bir zemin üzerinde küçük plajiyoklaz feldispat sferolitleri kapsayan diyabaz. [*Ing.* Variolite].

varka, i. *It. barca. den.* Posta vapurları ile sahil arasında yolcu ve yük taşıyan kaba sandal. *(Bunların beş tona kadar büyüklükte yapılanları vardır).*

varlık,-ğı, i. § ❶ Var olma hali. [*Osm.* Mevcudiyet; *ing.* Presence, existence; *Fr.* Présence, existence]; § ❷ Var olan şey. [*Osm.* Mevcut; *Ing.* Present, the number present, stock, supply]; § ❸ İyi yaşayacak kadar geliri yolunda olma hali. [*Osm.* Servet; *Ing.* Wealth, riches; prosséssions; *Fr.* Aisance, richesse, propriété]. ☆ *Eşanl.* **zenginlik**; § ❹ Önemli, yararlı, değerli şey. § ❺ İç dünya: *Bütün varlığıyle inanmak.* [*ing.* Being; *Fr.* Existence]; § ❻ Güç, ustalık, maharet: *Bütün varlığını ortaya koydu.* [*Ing.* Ability, Capacity, skill; *Fr.* Habileté] varlığa **darlık olmaz,** *at.* Zengin olanın gücü her seye yeter; ⊙ **varlığın net kıymeti,** *ikt.* Bütün masraflar çıktıktan sonra kalan kısım. [*Ing.* Equity]; ⊙ **~ ta darlık çekmek,** *dey.* Herhangi bir engel yüzünden elindeki varlıktan yararlanamamak; ⊙ **canlı ~ lar,** *biy.* ◘ Canlı²; ⊙ **değişken ~ lar,** *mat.* ◘ Değişken; ⊙ **döner ~ lar,** *muh.* ◘ Döner; ⊙ **sabit ~ lar,** *muh.* ◘ Sabit.

~ göstermek, *dey.* Kendinden beklenilen görevi yerine getirmek. [*Ing.* To achieve something].

~ hesapları, *işletm.* Isletmelerin sınaî ve ticarî faaliyetlerini devam ettirmeleri için ihtiyaçları olan malî güç veya varlıklar.

~ içinde yaşamak, *dey.* Bolluk içinde sıkıntısız yaşamak. [*Ing.* To live in easy circumstances].

~ oranı, *bot.* Bitki coğrafyasında, belli bir bitki topluluğunda bir bitki türünün bütün bitki sayısına oranla kaç defa bulunduğunu gösteren oran.

~ teoremi, *mat.* Bazı matematiksel büyüklüklerin veya bazı şekillerin valığını ortaya koymaya *(bazen bir takım şartlar altında)* yarayan teorem.

~ vergisi, *huk.* Bitki coğrafyasında, belli bir bitki topluluğunda bir bitki türünün bütün bitki sayısına oranla kaç defa bulunduğunu gösteren oran. [*Ing.* Capital tax; property tax].

varlık.bilim, b.i. ◘ Ontoloji.

varlık.bilimcilik,-ği, b.i. ◘ Ontolojizm.

varlık.bilimsel*, b.s. ◘ Ontolojik.

varlıklı, s. Zengince ve geliri yolunda olan *(kimse).* [*Ing.* Well-to-do, rich; *Fr.* Fortuné, riche].

varma, i. Varmak eylemi. [*Ing.* Arriving; *Fr.* Action d'arriver]; ⊙ **kavak ~ sı,** *sp.* ◘ Kavak.

~ limanı, *ikt.* Sözleşme gereğince taşınan yükün boşalacağı veya yolculuğun son bulacağı liman. [*Ing.* Port of destination; *Fr.* Porte de destination].

varmak (-a, -e), f. *esk. T. barmak.* § ❶ Erişilmek istenilen yere ayak basmak: *Köye vardığımız zaman akşam olmuştu. Tren Ankara'ya yedide varır.* [*Ing.* To arrive (at), to reach, to attain; *Fr.* Arriver, atteindre, parvenir, aller]; ☆ *Eşanl.* **ulaşmak**; § ❷ Şu veya bu noktaya gelmek: *Yaşı e'liye vardı. O şimdi yolun yarısına varmıştır.* [*Ing.* To go towards, to approach, to approximate; *Fr.* Approcher]; § ❸ Hoş olmayan bir sona ermek: *İş dövüşmeye kadar vardı.* [*Ing.* To result, to end in; *Fr.* Avoir des conséquences]; § ❹ Bir şeyi iyice anlamak veya duymak: *Tadına varmak. Sırrına varmak.* [*Ing.* To succeed in understanding; *Fr.* Comprendre]; § ❺ Acımadan, çekinmeden yapmak: *Eli varmak. Dili varmak;* § ❻ *(Kadın)* Evlenmek: *Kız, komşunun oğluna varmış.* [*Ing.* To get married *(woman)*; *Fr.* Marier]; § ❼ Bir hale geçmek: *Secdeye varmak. Uykuya varmak*; ⊙ **var (varın, varsın, varsınlar)!,** § ❶ İstersen, *(isterse)* gibi konuşulan iş üzerinde bir kimseyi serbest bırakmayı anlatır: *Var, bildiğini yap. Varsın gelmesin;* § ❷ «*Var kıyas et*», «*varın hesap edin*» şeklinde ve bu kıyas ve hesabın vereceği önemli sonuca işaret edilmiş olmak için kullanılır; ⊙ **vardığın yer körse gözünü kapa,** *at.* Kişi çevresindekilerle geçinebilmek için bir dereceye kadar onlara uymak zorundadır. ☆ *Eşanl.* **zaman sana uymazsa sen zamana uy**; ⊙ *(Falan şeye)* **varıncaya kadar,** *dey.* Falan şey dahi eksik olmadığı halde. [*Ing.* Up to, to].

VAROLE, Costanzo, öz. i. *(1543 - 1575)* Italyan anatomi bilgini.

~ köprüsü, (a) *anat.* Beyinciğin orta çıkıntılarını birleştiren ve beyincikle ilik önünde ve beyin çıkıntılarının gerisinde bulunan büyük çıkıntı; (b) *Zool.* Memeli hayvanların beyinlerinin alt yüzeylerinde görülen enine uzamış kalın sinir telleri. [*Osm.* Kantara-i Varol; *Lat.* ve *Ing. Pons Varolii; Fr.* Pont de Varole, protubérance cérébrale].

var.olma, b.i. *fels.* Madde olarak bulunmak hali. [*Osm.* Vücut, mevcudiyet; *Ing.* Existence, being; *Fr.* Existence].

var.olmak, b.f. *fels.* Madde olarak bulunmak. [*Osm.* Mevcut olmak; *ing.* To exist; *Fr.* Exister].

var.oluş*, b.i. § ❶ Varolma olgusu veya durumu. [*Ing.* ve *Fr.* Existence]; § ❷ Devamlı veya tekerrür eden görüntü, belirti.

~ analiz, *psik.* ◘ Analiz.

~ psikolojisi, *psik.* Insan davranımını mümkün veya ideal sekli düşünerek değil de, aktüel veya objektif açıdan inceleyen psikoloji dalı.

var.oluşçu*, b.i. *fels.* Varolusçuluk taraflısı. [*Ing.* Existentialist; *Fr.* Existentialiste]. ☆ *Eşanl.* **egzistansialist.**

~ tiyatro, *tiy.* Varolusçu düşünceyi yaymada kullanılan tiyatro türü. *(Özellikle Sartre, Camus'nun oyunları ile bilinir. Insanın dışa ve kendine olan yabancılığı, yalnızlığı, kişinin davranışlarıyla var olduğunu, karar zorunluğu ve sorumluluğuyla kendini gerçekleştirdiğini savunan tiyatro türü).* [*Ing.* Existentialist theatre; *Fr.* théâtre existentialiste].;

var.oluşçuluk,-ğu, i. *fels.* En büyük felsefe sorununun insanın varlığı problemi olduğunu ileri süren modern bir felsefe görüşü. *(Bu görüşe göre, kişisel ve şimdiki zamanla ilgili bir yaşantı olan varoluş, özden, maddeden önce gelir. Hayatın çetin problemleriyle karşılaştıkları zaman yargılama yetersizliği bütün insanları yalnızlık acısıyla kıvrandırmaktadır. Birey ancak olumlu sosyal katılışlarla ahlâk sahibi olabilir. Jean Paul Sartre ve Kafka'nın önderlik yaptığı Fransız - varoluşçuluğu Tanrıyı reddeder ve insanın ne olmak isterse olamayacağını iddia eder).* [*Ing.* Existentialism; *Fr.* Existentialisme].

☆ *Eşanl.* **egzistansiyalizm.**

varoş, i. *Mac.* Bir şehir veya kasabada sur dışı olan mahalle. [*Ing.* Suburb; *Fr.* Faubourg].

var-saat, b.i. § ❶ Var'lık bir tepkin gücün bir saatte ortaya koyduğu tepkin enerjiye eşit ölçü birimi.

var-saatölçer, b.I. Var-saat cinsinden derecelendirilmiş, tepkin enerji sayacı.

varsağı, i. § ❶ *ed.* Güney Anadolu'da Varsaklar adlı Türk boyu arasında, özel bir besteyle söylenen halk şiiri. [*Ing.* A folk music form; *Fr.* Chant populaire]; § ❷ *sil.* Enli bir yatağın türü. [*Ing.* A kind of scimitar].

Varsaklar, ç. öz. i. *etn.* Oğuzların üçok koluna bağlı bir Türkmen boyu.

varsam, i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, çarpanbalığıgiller *(Trachinidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 5-15 sm. Denizde yaşayan zehirli balıkların en tehlikelisidir. Atlantik Okyanusu ve Akdenizde bulunur). [*Lat. Trachinus vipera; Ing.* Lesser weever; sting fish; *Fr.* Petite vive].

var.sayılan, b.s. Bir varsayım üzerine kurulmuş, kesin olmayan. [*Osm.* Farazî; *Ing.* Hypothetic(al); *Fr.* Hypothetique].

varsayılı*, s. ◘ **Varsayılan.**

var.sayım, var.sayış*, b.i. < *varsaymak.* § ❶ Bir olayı veya bir takım olaylar dizişini açıklayabilmek için gerçek gibi kabul edilen ilke, deneyle henüz yeter derecede temellenmemiş fakat temellendirileceği umulan kuramsal fikir. [*Osm.* Faraziye; *Ing.* Hypothesis; *Fr.* Hypothèse, supposition]. ☆ *Eşanl.* **hipotez**; § ❷ *huk.* Gerçekte var olmayan, fakat kanun tarafından var farzedilen ve aksinin ispatı olmayan durum.

var.sayımlı, s. *mat.* Varsayıma dayanan, gerçekte var olmayıp, var sayılan: *Varsayımlı sorun.* [*Osm.* Farazî; *Ing.* Hypothetic; *Fr.* Hypothétique, supposée,-ée].
☆ *Eşanl.* **varsayımsal, varsayılan.**

varsayımsal, s. § ❶ Bir varsayıma dayanan. [*Osm.* Farazî *Ing.* Hypothetical; *Fr.* Hypothétique]; § ❷ Kesinliği olmayan.
~ **tümdengelimli**, *modern mant.* Aksiyomlaştırılmış, sembolleştirilmiş ve biçimleştirilmiş bir sistemi belirtmek amacıyla kullanılan terim. [*Ing.* Hypothetico-deductive; *Fr.* Hypothético-déductive].
~ **yargı**, *mant.* Birincisi ikinciyi içeren iki önermeden meydana gelmiş yargı. *(Örnek: «Bir üçgen dik üçgense bir yarım daire içinde çizilebilir).* [*Ing.* Hypothetical syllogism].
☆ *Karş.* **kategorik yargı.**

varsayış, i. ◘ **Varsayım.**

var.saymak* (-i), f. Bir olgunun sonuçlarından yararlanabilmek veya bu sonuçlar üzerine düşünce yürütebilmek için onu olmuş veya olacak saymak: *Öyle bir durum karşısında kaldığımızı varsayalım, ilk yapacağımız iş.* [*Osm.* Farzetmek; *Ing.* To suppose; *Fr.* Supposer].

Varşova, Varşava, öz. i. *coğr.* Polonya'nın başkenti. [*Ing.* Warsaw; *Fr.* Varsovie].

varta /var:ta/, i. *Osm.* < *Ar.* Tehlikeli durum: *Vartaya düşmek. Vartayı atlatmak.* [*Ing.* Great peril; *Fr.* Danger].

vârûn, vâruno /vārūn, vāruna/, s. *Osm.* < *Fars.* Ters, aksi, uğursuz. ◘ **Ma'kûs, menhûs.**

varyant, i. *Fr. variant.* § ❶ Bir yazarın herkesçe bilinen bir metnine karşı olan bir başka metin: *Iliada'nın varyantını inceleyin.* [*Ing.* Variant]; § ❷ *bayınd.* Bir yol şebekesi üzerinde belli bir noktadan ayrılarak başka bir noktadan aynı yolla birleşen ikinci derecedeki yol. ⊙ **alt** ~, *biy.* Mikrop döllerinde varyantlardan türeyen ara tiplere verilen ad.

varyasyon, i. *Fr. variation. müz.* Belli bir temayı, değişik armoni, melodi ve ritimle süsleyerek yeniden çalma. [*Ing.* Variation].
☆ *Eşanl.* **çeşitleme.**

var.yemez, b.i. Cimri.

varyete, i. *Fr. variété.* § ❶ Şarkı, dans, hokkabazlık, temsil gibi değişik oyunların gösterilmesi. [*Ing.* Variety show]; § ❷ Bu oyunların gösterildiği yer veya bina. [*Ing.* Variety theater]; § ❸ *biy.* Ait olduğu türden çok ufak farklarla ayrılan birey; ait olduğu belirli bir grup organizmadan görev ve yapı karakterleri bakımından ayrılan bir organizma. [*Lat. Varietas; Ing.* Variety; *Fr.* Variété].

varyokuplör, i. *Fr. variocoupleur. radyotekn.* Biri sabit, öbürü hareketli iki sargıdan meydana gelen âlet; sargılardan her biri ayrı bir devreye bağlı olduğu halde, bağlama katsayısı ayarlanabilecek şekilde iki sargı birbirine endüktif olarak kuple edilmiştir. [*Ing.* Variocoupler].

varyometre, i. *Fr. variomètre.* § ❶ *elek.* Özindükleme katsayılarını ve karşılıklı indüklemeleri ölçen cihaz. [*Ing.* Variometer]; § ❷ *hava.* Saniyede 50 sm.'lik hız değişimlerine hassas bir diferansiyel manometreden meydana gelen ve bir uçağın ortalama düşey hızını gösteren hız göstergesi. [*Ing.* Variometer].

varyos, i. *Yun. vareia.* § ❶ ◘ **Balyoz**; § ❷ *demir.* Rayı belli bir açıklıkta tutmak için ray gövdesiyle yatak arasına yerleştirilmiş ahşap veya demir takozları sıkıştırmakta kullanılan uzun kollu çekiç.

vasab, i.ç: **evsâb.** *Osm.* < *Ar. esk.* Hastalık, ağrı.

vasal, i. ve s. *Fr. vassal.* Bir metbua bağlanan, onun adamı olan kişi.

vasallık,-ğı, i. § ❶ Vasalın durumu; § ❷ Vasallarla metbular arasındaki bağlara dayanan feodal sistem; § ❸ *dev. huk.* Bir «küçük» devletin *(vasal devlet)* bir «üstün» devlete *(metbu devlet)* hukukî yönden bağımlı olması.

vasat,-ti, i.ç: **evsât.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Orta, ara. [*Ing.* Middle, average; *Fr.* Moyenne]; § ❷ i. *fels.* ve *biy.* Ortam. [*Ing.* Medium; *Fr.* Moyen].

vasateyn, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk. mat.* Orantıda ortalar.

vasatî /vasatī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Orta, ortalama. [*Ing.* Mean, average; *Fr.* Qui est au milieu, central, moyen].

vasf, i.ç: **evsâf.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Nitelik, bir kimsenin veya şeyin taşıdığı hal, sıfat; § ❷ Bir kimsenin veya şeyin durumunu anlatarak tarif etme; § ❸ Övme; § ❹ *gram.* Sıfat.

vasfî /vasfī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Niteleyen. [*Ing.* Qualitative; *Fr.* Qualitatif]; § ❷ i. Erkek adı.

vâsıb /vāsıb/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Sürekli, yerinde duran.

vasıb, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Hasta.
☆ *Eşanl.* **Mâriz.**

vasıf,-sfı, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Varlıklar arasında bulunan ve nicelikle ilgili olmayan ayrımları şu veya bu bakıma göre meydana getiren veya bu bakıma göre meydana getiren hal, bir şeyin nasıl olduğunu belirten hal: *İnsanlarda iyi vasıflar da, kötü vasıflar da olabilir.* [*Ing.* Quality; *Fr.* Qualité]. ☆ *Eşanl.* **nitelik, mahiyet**; § ❷ *biy.* ◘ **Karakter.**

vâsıf /vāsıf/, s. *Osm.* < *Ar. vasf. esk.* Niteliklerini belirten, nitelikerini anlatan.

vasıflandırma, i. Vasıflandırmak eylemi. [*Ing.* ve *Fr.* Qualification].

vasıflandırmak (-i), f. Bir şeye nitelik vermek (kazandırmak). [*Ing.* To qualify; *Fr.* Qualifier].
☆ *Eşanl.* **nitelendirmek.**

vasıflanmak, nsz. f. ◘ **Nitelenmek.**

vasıflı, s. ◘ **Kalifiye.**

vasıfname, b.i. Bir binanın nitelik ve biçimini metin ve şekillerle tanımlayan kitap. [*Ing.* Monography; *Fr.* Monographie].

vâsık /vāsık/, s. *Osm.* < *Ar. vüsûk. esk.* § ❶ Güvenen; § ❷ Abbâsî halifelerinden birinin ünvanı.

vasıl,-slı, i. *Osm.* < *Ar. vüsl. esk.* § ❶ Ulaştırma, birleştirme; § ❷ *gram.* Ulama.

vâsıl[1] /vāsıl/, s. *Osm.* < *Ar. vüsûl. esk.* Erişen, ulaşan. [*Ing.* Arriving, joining; *Fr.* Arrivé, parvenu].
~ **olmak**, Varmak, ulaşmak. [*Ing.* To arrive; *Fr.* Arriver].

vâsıl[2] /vāsıl/, i. *Osm.* < *Ar. esk. tasav.* Hakka eren.

vâsıla /vāsıla/, s. *Osm.* < *Ar. esk. fels.* Dıştan.

vâsılın /vāsılīn/, s. *Osm.* < *Ar.* **vâsıl**[2]'nin çoğulu.

vâsıt /vāsıt/, s. *Osm.* < *Ar. vasat. esk.* Ortada bulunan, ikisi ortası.

vasıta /vāsıta/, i. ç: **vesâit.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Araç. [*Ing.* Means; *Fr.* Moyen]; § ❷ Aracı. [*Ing.* Intermediary, go-between]; § ❸ Aracılık; ⊙ **nakil** ~ **sı**, İnsan veya eşyayı bir yerden diğer yere nakletmek için kullanılan her türlü taşıt. [*Ing.* Means of transportation; *Fr.* Moyen de transport].

vasıtalı, s. § ❶ Araçlı; § ❷ Dolaylı: *Vasıtalı vergi.* [*Ing.* Indirect; *Fr.* Indirect,-te].
~ **arbitraj**, *ikt.* İki memleket arasında üçüncü bir memleket parası ile yapılan kambiyo işlemi. [*Ing.* Indirect exchange; *Fr.* Change indirecte].
~ **irade beyanı**, *huk.* Açıklanacak irade beyanlarının karşı tarafa ulaşması için, araya başka bir kişinin fiilinin karışması.
~ **releve**, *ikt.* İncelenen bir olayın miktar ve niteliğini anlamak için bu olay ile yakından ilgili olan diğer bir olayın gözleme tâbi tutulması hali.
~ **temsil**, *huk.* ◘ **Dolayısıyle temsil.**
~ **yöntem**, *muh.* Carî hesapların faizlerini, iskonto yoluyle bütün sermayeleri belirli bir geçmiş tarihe getirerek hesaplama usûlu. *(İlk muamele tarihi veya üç ayın başlangıcı gibi).*
~ **vergiler**, *huk.* Vergi yükü vergiyi verenden başkasına geçen vergiler; mükellefi evvelden tayin edilemeyen mübadele ve muamelelerden alınan vergiler. [*Ing.* Indirect taxes; *Fr.* Contributions indirectes].

vasıtasız, s. § ❶ Araçsız. [*Ing.* Without intermediary; *Fr.* Dépourvu de moyen]; § ❷ Doğrudan, dolaysız: *Vasıtasız vergi.* [*Ing.* Direct; *Fr.* Directe].
~ **finansman**, *ikt.* Doğrudan doğruya sermayedarlara müracaat etme. [*Ing.* Direct financing].
~ **irade beyanı**, *huk.* Bir kimsenin açıkladığı iradesinin karşı tarafa, başka bir kişinin fiili araya girmeden ulaşması.
~ **releve**, *istat.* İncelenen yığın olayının bütün birimlerini gözleme tâbi tutmak suretiyle yapılan releve, küllî releve. *(Nüfus sayımları, tarım sayımları gibi).*
~ **üretim**, *ikt.* Sermayeye veya sermaye mallarına ihtiyaç göstermeyen üretim. [*Ing.* Direct production; *Fr.* Production directe].
~ **vergiler**, *huk.* Mükellefi evvelden bilinen vergiler. [*Ing.* Direct taxes; *Fr.* Contributions directes].

vâsıti /vāsıtī/, i. *Osm.* < *Ar. esk. tas.* İyi cins bir kamış kalemi.

vasî /vasī/, i.ç: **evsıyâ.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir yetimin veya akılca zayıf ve hasta olan birinin malını yöneten kimse. [*Ing.* Conservator, curator, trustee, guardian, tutor; *Fr.* Tuteur]; § ❷ Ölen bir kimsenin vasiyetini yerine getirmekle yükümlü kimse; § ❸ *huk.* Velâyet altında bulunmayan küçüğün veya vesayet altındaki kimsenin kanunî temsilcisi.

vâsi,-i /vāsī/, s. *Osm.* < *Ar. vüs'at. esk.* Geniş, engin. [*Ing.* Extensive, wide; *Fr.* Large, spacieux,-euse, vaste, étendu, ample].

vasîd /vasīd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kapı eşiği.
☆ *Eşanl.* **Süddе.**

vasîf /vasīf/, i.ç: **vesâif, vusafâ.** *Osm.* < *Ar. esk.* Uşak, hizmetçi.

vasîl /vasīl/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Birinden aslâ ayrılmaz *(kimse).*

vasilik,-ği /vasilik/, i. Vasi olma hali, vasinin gördüğü iş. [*Ing.* Guardianship; executorship, trusteeship; *Fr.* Tutelle].

vasistas /vasis:tas/, i. *Fr.* < *Alm.* Pencere ve kapı üzerinde bulunan, havanın değiştirilmesine yarar, açılır kapanır kısım. [*Ing.* Transom; *Fr.* Fenêtre basculante, vasistas].
~ **mandalı**, *inş.* ◘ **Mandal.**

vasit /vasīt/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Aracı, hakem.

vasiyet,-ti, i.ç: **vesâyâ.** *Osm.* < *Ar. vasiyyet.* Bir kimsenin, öldükten sonra yapılmasını ısmarladığı şey. [*Ing.* Will, testament; *Fr.* Dernières volontés, testament]. ☆ *Eşanl.* **tutsu**; ⊙ **ibra** ~ **i**, ◘ **ibra.**
~ **etmek**, Öldükten sonra yapılmak üzere bir şey istemek veya bırakmak. [*Ing. To* make one's will; to bequeath, to give as one's last injunction to enjoin, to advise or command; *Fr.* Tester].

~ ölüm getirmez, *at.* Üzülecek bir durum meydana gelirse ne yapılacağını şimdiden kararlaştırmaktan kimi kişiler ürkerler, kaçınırlar. Üzülecek durumu düşünmek istemezler. Oysa böyle şeyleri düşünmek, gereken tedbirleri almak, üzücü durumun gelmesine yol açmaz.

vasiyet.name /vasiyetname/, b.i. Bir kimsenin vasiyetini yazmış olduğu kâğıt. [*Ing.* Will, testament; *Fr.* Testament]; ◉ **el yazısıyle** ~, *huk.* Miras bırakanın tarih ve düzenleme yeri de dahil olmak üzere baştan sona kadar el yazısıyle yazdığı ve imzaladığı vasiyetname. [*Ing.* Written will]; ◉ **resmî** ~, *huk.* Yetkili resmî memur önünde düzenlenen vasiyetname. [*Ing.* Official will]; ◉ **sözlü** ~, *huk.* Belirli şartların gerçekleşmesi halinde, miras bırakanın sözlü şekle uyarak düzenlediği vasiyetname. [*Ing.* Oral will]; ◉ **siyasî** ~, *tar.* Bir devlet adamının siyasetine ilham kaynağı olan ilkeleri açıkladığı belge. *(Bazı siyasî vasiyetnamelerin gerçekliği tartışma konusudur).* [*Ing.* Political will].

vaskülît,-ti, i. *Fr. vasculite. patol.* Damar iltihabı. [*Ing.* Vasculitis].

vaskülojenez, i. *Fr. vasculogénèse. tıp.* Damar sistemi gelişimi. [*Ing.* Vasculogenesis].

vasl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *(Bir şeyi başka bir şeye)* ulaştırma, birleştirme, ulaşma, birleşme; § ❷ Kavuşma. ◘ **Vuslat;** § ❸ *gram.* Ulama.

vasıla, i. *tar.* Mevlevî tarikatine mahsus bir çeşit elbise.

vasıletmek, f. *Osm.* < *Ar. esk.* Ulaştırmak, birleştirmek. [*Ing.* To unite, to join, to connect].

vasım, vasıma, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ayıp, utanacak şey, eksiklik.

vasmet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir şeyi çarçabuk bağlama; § ❷ Halsizlik, kırıklık; § ❸ Eksiklik, ayıp.

vassâd /vassâd/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. esk.* Örücü, ören, dokuyucu, dokuyan, çulha. ☆ *Eşanl.* **Nessâc.**

vassaf /vassâf/, s. *Osm.* < *Ar. vasf. esk.* § ❶ Nitelendiren, niteliklerini anlatan; § ❷ İ. Erkek adı.

vassal /vassâl/, s. *Osm.* < *Ar.* < *Fr. esk.* § ❶ Vasleden, ulaştıran, birleştiren; § ❷ İ. Sayfaları yapışan eski yazılı bir kitabın sayfalarını ayıran sanatkâr; § ❸ *tar.* Ortaçağda Fransa'da derebeyinin maddî ve manevî esareti altında bulunan *(kimse).* [*Ing.* ve *Fr.* Vassal].

vassale, i. *esk.* Kâğıtları bozulmuş el yazması kitapların sayfalarındaki yazılı kısımları çıkararak başka bir kâğıda nakletme işi.

vassallık,-ğı, i. *huk.* Devletler arasında Orta çağdan kalma bir politik buyrukluk şekli. [*Ing.* ve *Fr.* Vassalage].

vâş /vâş/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Düşman, gammaz.

Vaşak,-ğı, öz. İ. *astr.* Kuzey yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Lat.* ve *Ing. Lynx (= Lyn); Fr.* Lynx]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR II.**

vaşak,-ğı, i. *Fars. veşak. zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Kedigiller *(Felidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 100, kuyruğu 15 sm.'dir. Kulak uçları püsküllüdür. Tüyleri külrengi olup kara beneklidir. Kürkü beğenilir. Avrupa ve Asya'da dağlarda yaşar. **Avrupa vaşağı** *(Lynx lynx)* sadece dağlarda görülür. Uzunluğu 1,30 m.'yi bulabilir. Gebelik süresi 63 gündür. **İspanya vaşağı** *(L. pardina),* **Kuzey Amerika vaşağı** *(L. Canadensis)* ve **Kuzey Asya vaşağı** *(L. isabellina)*nın postu çok değerlidir. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Lynx*]. ◘ *ŞEKİL: 381.*— **MEMELİ HAYVANLAR III.** ☆ *Eşanl.* **karakulak.**

vâşûde /vâşûde/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Geri çekilmiş, defolunmuş.

vat,-tı, i. *Ing. watt. fiz.* Saniyede bir julluk iş yapan bir motorun güç birimi. [*Ing.* ve *Fr.* Watt].

~ **saat,** *fiz.* Gücü bir vat olan bir makinenin bir saat işlemekle yapmış olacağı iş.

vatâ' /vatâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyi ayakla çiğneme.

vatan, i. ç: **evtân.** *Osm.* < *Ar. Yurt.* [*Ing.* Motherland, Native country; *Fr.* Patrie]; ◉ ~ **a ihanet,** *huk.* Devletin varlığını bozucu veya tehlikeye düşürücü fiiller. [*Ing.* Treason against country, felonious treason]; ◉ ~ **ı kurtarmak,** *arg.* Vaziyeti idare etmek: *Neyse ki garson beni tanıyordu da vatanı kurtardık.* [*Ing.* To manage the situation]. ~ **hainliği,** ◘ **Vatana ihanet.**

~ **vazifesi,** Askerlik hizmeti. [*Ing.* Military service; *Fr.* Service militaire].

vatan.daş /vatan.dâş/, b. i. § ❶ Bir ülkenin uyruğundan olan kimse. [*Ing.* Citizen, subject; *Fr.* Citoyen]. ☆ *Eşanl.* **yurttaş;** § ❷ Yurtları veya yurt duyguları bir olanlardan her biri. [*Ing.* Compatriot, fellow - countryman; *Fr.* Compatriote]. ☆ *Eşanl.* **yurttaş.**

vatandaşlık,-ğı, i. Vatandaş olma hali. [*Ing.* Citizenship, allegiance; *Fr.* Compatriotisme].

☆ *Eşanl.* **yurttaşlık.**

vatanî /vatanî/, s. *Osm.* < *Ar.* Vatanla ilgili olan. [*Ing.* Pertaining to lone's native land; patriotic; *Fr.* Relatif à la patrie, patriotique].

☆ *Eşanl.* **yurtsal.**

~ **vazife,** Askerlik. [*Ing.* Military service; *Fr.* Service militaire].

vatan.perver, b.s. *Osm.* < *Ar. vatan* + *Fars. perver. esk.* Yurtsever. [*Ing.* Patriotic; *Fr.* Patriote].

vatar, i.ç: **evtâr.** İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Iş.

vatâvît /vatâvît/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vatvât'ın** çoğulu.

VATER, Abraham, öz. İ. *(1684 - 1751).* Alman hekim ve anatomi bilgini.

~ **ampulu,** ◘ **Vater kabarcığı.**

~ **kabarcığı,** b.i. *anat. ve zool.* Pankreastan gelen kanalla öd kanalının onikiparmak bağırsağına açıldıkları yerde bağırsak duvarının genişlemesiyle meydana gelmiş olan bir kabarcık. [*Lat.Papilla vateri, ampulla hepatopancreatica; Ing.* Ampulla of Vater, hepatopancreatic a mpulla; *Fr.* Ampoule de Vater].

vâter /vâter/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Çok uzak, sonundaki.

vaterît, İ. *F. vaterite (A.Vater'in adından). min.* Kalsiyum karbonatın kararlı olmayan çeşidi; altıgen sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Vaterite].

vaterpolo, İ. *Ing. water-polo.* Takım halindeki yüzücüler arasında su içinde oynanan top oyunu: *Sutopu.* [*Ing.* ve *Fr.* Water - polo].

vatîd /vatîd/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Sağlam, kunt.

Vatikan, öz. İ. 1929'da yapılan Latran anlaşmasıyla yönetimi Papa'ya verilen dinî ülke. [*Ing.* ve *Fr.* Vatican].

vatka, İ. *Alm. watte* > *Isl.* § ❶ Elbisede omuzu besleyen pamuk. [*Ing.* Lap; *Fr.* Pan, basque]; § ❷ *dok.* Tarak makinelerinden çıkan elyaf tülünü, enli bir çubuk üzerine sararak elde edilen yumak. [*Ing.* Pad, lap].

~ **tarağı,** *dok.* Vatka yapımında kullanılan ve taraklar ile perdah silindirlerinden meydana gelen âlet.

vatm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ayakla çiğneme; § ❷ Perdeyi salıverme.

vatman, İ. *Ing. wattman.* Tramvayı süren kimse. [*Ing.* ve *Fr.* Wattman].

vatnî /vatnî/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Üzerine basma, çiğneme.

vatoz, İ. *Rum. zool.* Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının, Öz-kedi-balığıgiller *(Rajidae)* familyasından bir balık türü. Erkek 70, dişi 120 sm. uzunluğundadır. Sırtında büyük dikenler vardır. Kuma gömülüdür. Avrupa kıyılarında yaşar. *([Lat. Raja clavata; Ing.* Thornback ray; *Fr.* Raie bouclée]; ◉ **yıldızlı** ~, *zool.* Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının, Özkedi-balığıgiller *(Rajidae)* familyasından, 30-50 sm. uzunluğunda bir balık türü. Sırtı kara noktalıdır. Kuzey denizlerinde yaşar. [*Lat. Raja asterias; Ing.* Ray; *Fr.* Raie douce].

vatvât /vatvât/, i. ç: **vatâvît.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dağ kırlangıcı; § ❷ Yarasa; § ❸ Korkak ve geveze adam.

vatvata, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gece göz görmemesi.

vav, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Osmanlı alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi olup «ebced» hesabında altı sayısının karşılığıdır, v harfinin adı.

vaveylâ /vaveylâ/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Çığlık. [*Ing.* Cry of horror or lament; *Fr.* Cri d'horreur, de lamentation].

vâvî /vâvî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ «vav» harfine mensup, «vav» harfi ile ilgili; § ❷ Tilki.

vay /vây/, ünl. § ❶ Şaşma anlatır: *Vay, sen burada mısın?* [*Fr.* Tiens]; § ❷ Ağrı, acı gibi duyguları anlatır: *Vay başım, vay.* [*Ing.* Oh!; *Fr.* Oh! Ah!]; § ❸ Bir şeyin veya bir kimsenin kötü bir sonuca uğrayacağını anlatır. Öyle olunca fiil gibi -e halinde nesne alır: *Vay o kimselerin haline.* [*Ing.* Oh! Alas!; *Fr.* Oh! Ah!].

~ **anam ~ı,** *dey.* ünl. Şaşma, alay gibi duygular anlatır. [*Ing.* Oh! How queer!].

~ **anasını (canını),** *dey.* Şaşma, öfke duygusu anlatır. [*Ing.* How amazing!].

vay.babamcılık,-ğı, i. Yaşlı ve saf görünüşlü birini, eskiden beri tanırmışcasına «*Vay babacığım, nerelerdesin?*» gibi sözler söyleyip boynuna sarılarak şaşırtmak yoluyle yapılan bir çeşit yankesicilik.

vâye /vâye/ İ. *Osm.* < *Fars. esk.* Nasip, kısmet.

vâz /vâz/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bırakma, terk. ◘ **Ferâgat.**

vazâat /vazâat/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Alçaklık, bayağılık.

vazâh /vazâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Beyaz, güzel yüzlü adam.

vazâhat /vazâhat/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Vâzıhlık, açıklık.

vazâif /vazâif/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vazîfe'nin** çoğulu.

vaz'an, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Vaziyeti, durumu itibariyle, asıl lûgat mânası bakımından.

vazektomi, i. *cerr.* Vas deferens'i çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Vasectomy].

vazelîn, i. *Fr. vaseline. ecz.* Ham petrolden çıkarılan ve 31 derecede eriyen bir çeşit mineral yağ. [*Ing.* Vaseline].

vazelînlemek (-i), f. Vazelînle yağlamak. [*Ing.* To vaseline; *Fr.* Vaseliner].

vazelînom, İ. *F. vaselinome. patol.* Sıvağında vazelin bulunan lîâçlar derî altına şırınga edilince meydana gelen derialtı şişliği. [*Ing.* Vaselinome].

va'z etmek (-e), f. *Osm.* < *Ar. esk.* Dinsel öğüt vermek. [*Ing.*To admonish, to preach; *Fr.* Prêcher].

vaz'etmek, b. f. Koymak, yerleştirmek. [*Ing.* To put, to place; *Fr.* Poser, placer, mettre].

vaz.geçme, b.i. Vazgeçmek eylemi. [*Ing.* Renunciation, giving up, withdrawal; *Fr.* Renonciation, renoncement, abandon]; ◉ **davadan** ~, *huk.* ◘ **Dava.**

vaz.geçmek (-den), b. f. § ❶ Kendi hakkı saydığı bir şeyi artık istemez olmak: *Ben bu paradan vaz geçtim.* [*Ing.* To give up; to renounce, to withdraw; *Fr.* Renoncer à qch, abdiquer]; § ❷ Yapageldiği bir şeyi artık yapamaz olmak: *Bu huydan bir türlü vaz geçmiyor.* [*Ing.* To cease from; *Fr.* Cesser]; § ❸ Niyetten veya karardan dönmek: *Bugün size gelmekten vazgeçtim.* [*Ing.* To abandon *(a project); Fr.* Abandonner].

vaz.geçtî, b.i. *Osm.* < *Fars. bazgeşt.* İki kişi arasında geçmiş bir anlaşmazlık: *Senin onunla bir vazgeçtin mi var?* [*Ing.* Difference or dispute *(That has passed between two persons) donner; Fr.* Dispute, discussion, différend].

vazgelmek, f. ◘ **Vazgeçmek.**

vâzgûn, vâzgûne /vâzgûn, vâzgûne/, b. İ. *Osm.* < *Fars. esk.* Ters, dönük, uğursuz.

vazı, İ. ç: **evzâ.** *Osm.* < *Ar. vaz'. esk.* Koyma, yerleştirme. [*Ing.* A putting down or laying].

vâzı /vâzı/, s. *Osm.* < *Ar. vaz. esk.* Koyan. [*Ing.* Who lays down or institutes; who

places, puts a thing; *Fr.* Qui pose; qui impose].

vâzıh /vâzıh/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Açık, aydın, belli. [*Ing.* Open, clear, manifest; *Fr.* Clair, manifeste, évident,-ente].

vazı.hamil,-mli /vâzıhâmil/, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Doğurma. [*Ing.* ve *Fr.* Parturition].

vâzıhan /vâzıhan/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Açık olarak, açık açık.

vâzıhat /vâzıhat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vâzıh**'ın çoğulu.

vazı.kanun /vâzıkânun/, b.i. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Kanun yapan. [*Ing.* Legislator; *Fr.* Législateur].

☆ *Eşanl.* **yasaman**.

vazıyet,-dl, b.i. *Osm.* < *Ar. huk. esk.* El koyma. [*Ing.* Seizure; *Fr.* Réquisition].

vazife /vazîfe/, i. ç: **vazâif**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Ödev. [*Ing.* Homework, classwork; *Fr.* Devoir]; § ❷ Görev. [*Ing.* ve *Fr.* Service]; ◉ *(Bir şeyi)* ~ **etmek**, *dey.* Görev bilmek. [*Ing.* To care, to mind, to be interested]; ◉ *(Bir kimse)* ~ **sinden olmak**, *dey.* Görevinden uzaklaşmak; ◉ ~ **si mi?** *dey.* Umurunda değil: *Biz burada beklemişiz, onun vazifesi mi?* [*Ing.* What does he care!]; ◉ ~ **yi ihmal**, *huk.* Bir hakkın takibini ihmal. [*Ing.* Dereliction of duty; *Fr.* Négligence dans le service].

~ **askı**, *dey.* Göreve derin ilgi ve bağlılık. ~ **ihtilâfı**, *huk.* ◘ **ihtilâf**.

~ **kurbanı**, *dey.* Görevi başında, görevinin gereği olarak ölen kimse.

vazife-dâr /vazifedâr/, b.s. *Osm.* < *Ar. vazife* + *Fars. dâr. esk.* § ❶ Vazifeli; § ❷ i. Memur.

vazifelendirmek (-l), f.§ ❶ ◘ **Ödevlendirmek**; § ❷ ◘ **Görevlendirmek**.

vazifeli, s. § ❶ ◘ **Ödevli**; § ❷ ◘ **Görevli**.

vazife.şinas /vazifeşinâs/, b.s. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. şinâs.* ◘ **Ödevcil**.

vazife-şinâsî /vazifeşinâsî/, b.i. *Osm.* < *vazife* + *Fars. şinâsî. esk.* Vazifeşinaslık.

vazifeten /vazifeten/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Vazife olarak, vazife ile.

vazîme /vazîme/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Toplantı *(iki üçyüz kişilik)*; § ❷ Misafirler topluluğu; § ❸ Sefere çıkanlar topluluğu; § ❹ Cenazeden sonra fıkaralara ve ahbaplara verilen yemek.

vaziyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. vaziyyet.* § ❶ Bir şeyin madde bakımından durumu. [*Ing.* ve *Fr.* Position, situation]. ☆ *Eşanl.* **konum**. § ❷ Bir şeyin içinde bulunduğu koşulların topu. [*Ing.* State, condition, situation; *Fr.* État, condition, situation, position]. ☆ *Eşanl.* **durum, hal**; ◉ **hukukî** ~, ◘ **Hukukî**; ◉ **kasa** ~ **i**, ◘ **Kasa**.

vazo /va:zo/, i. *It.vaso.* Çiçek koymak için kullanılan kap. [*Ing.* ve *Fr.* Vase]; ◉ **Borghèse** ~ **su**, Pentelik mermerinden yapılmış gayet güzel bir Yunan vazosu. *(XVI. ncı yüzyılda Salluste bahçelerinde bulunan bu vazonun üzerinde kabartma bir bakenal sureti vardır).* [*Fr.* Vase Borghèse]; ◉ **çiçek** ~ **su**, *mim.* ◘ **Çiçek**; ◉ **mezar** ~ **su**, Ölüleri yakarak küllerini koydukları kap. [*Fr.* Vase funéraire]. ☆ *Eşanl.* **lurna**; ◉ **mukaddes** ~, Kiliselerde dinî âyinler için sakristi ve bu gibi mukaddes şeyler konan gümüş ve altından yapılmış vazo şeklindeki kap. [*Fr.* Vase sacré]; ◉ **tepelik** ~ **(tepe vazosu)**, Binaların cepheleri yukarısına süs olarak konulan taştan oyma veya madenden dökme süslemelik vazo. *(Merdiven veya trabzan babaları üstüne de konur).* [*Fr.* Vase d'amortissement].

vazodilatasyon, i. *Fr. vaso-dilatation. fizyol.* ve *ted. tıp.* Kan damarlarının genişlemesi, damar genişlemesi. [*Ing.* Vasodilatation].

vazografi, i. *Fr. vasographie. tıp.* Kan damarları radyografisi. [*Ing.* Vasography].

vazokonstriksiyon, i. *Fr. vaso-constriction. fizyol.* ve *ted.* Kan damarlarının büzülmesi. [*Ing.* Vasoconstriction].

vazokonstriktor, s. *Fr. vaso-constricteur. fizyol.* ve *ted.* Kan damarlarını büzen *(sinir veya madde)*. [*Ing.* Vasoconstrictor].

vazomotor, s. ve i. *anat.* (a) Özellikle kan damarlarının genişleyip daralmasına sebep olan; (b) Kan damarlarının duvarlarındaki kaslara gelen sinirler olup damarların genişleyip daralmasını sağlarlar. [*Ing.* Vasomotor; *Fr.* Vaso - moteur, nerfs vaso - moteurs].

vazonöropati, i. *Fr. vasoneuropathie. patol.* Sinir ve damar hastalığı. [*Ing.* Vasoneuropathy].

vazoparezi, i. *Fr. vasoparésie. nöropatol.* Vazomotor sinir felci. [*Ing.* Vasoparesis].

vazopleji, i. *F. vasoplégie.* ◘ Damar felci.

vazopresin, i. *Fr. vasopressine. tıp.* Hipofizin arka lobunun salgıladığı hormon; atardamarları büzer ve kan basıncını yükseltir. [*Ing.* Vasopressine].

vazorafi, i. *Fr. vasorrhaphie. cerr.* Vas deferens yırtılması. [*Ing.* Vasorrhaphy].

vazospazm, i. *Fr. vasospasme. patol.* Damar kasılması *(büzülmesi)*. [*Ing.* Vasospasm].

vazostomi, i. *Fr. vasostomie. cerr.* Sperma kanallarının içine delik açma ameliyatı. [*Ing.* Vasostomy].

vazotomi, i. *Fr. vasotomie. cerr.* Sperma kanallarını kesme amelîyatı. [*Ing.* Vasotomy].

vazotoni, i. *Fr. vasotonie. tıp.* Damar tonüsü veya basıncı. [*Ing.* Vasotonia].

vazotonik, s. *Fr. vasotonique. tıp.* Damar tonüsünü düzenleyen. [*Ing.* Vasotonic].

vazotrofik, s. *Fr. vasotrophique. tıp.* Damar çapını değiştirerek bir dokunun beslenmesine tesir eden. [*Ing.* Vasotrophic].

vazotropik, s. *Fr. vasotropique. tıp.* Damarları etkileyen. [*Ing.* Vasotropic].

vazovezikülektomi, i. *Fr. vasovesiculéctomie. cerr. Vas deferens* ve seminal vezikülünün birlikte kesilerek çıkarılması. [*Ing.* Vasovesiculectomy].

vazovezikülît,-ti, i. *Fr. vasovésiculite. patol. Vas deferens* ve seminal vezikülün birlikte iltihabı. [*Ing.* Vasovesiculitis].

vazzâh /vazzâh/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çok açık, meydanda, belli.

ve, bağ. *Osm.* < *Ar.* İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında birliktelik veya ardışıklık olduğunu anlatır: *Ben ve sen. Güzel ve iyi. Yedi ve içti. Geldi ve gitti.* [*Ing.* And; *Fr.* Et].

veba /veba/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ «*Yersin basili*» denilen ve hasta sıçanların pireleri ile insana geçen bir mikrobun meydana getirdiği bulaşıcı, ateşli ve öldürücü bir hastalık olup eskiden büyük ve korkunç salgınlar yapardı. [*Osm.* Tâun; *Ing.* Plague; *Fr.* Peste]. ☆ *Eşanl.* **yumurcak**; § ❷ *vet.* Kimi hayvan hastalıklarına verilen ad: *Sığır vebası. At vebası. Domuz vebası.* [*Ing.* Pestilence; *Fr.* Peste]; ◉ **at** ~ **sı**, *vet.* At ve katıra özgü hastalık; güney ve batı Afrika'da şiddetle hüküm sürer; ◉ **domuz** ~ **sı**, *vet.* Bir ültravirüsün sebep olduğu bulaşıcı hastalık. *(Hastalığın seyri sırasında, virüsler başka mikroplar da işe karışır ve ikincil lezyonlar yapar).* [*Ing.* Swine plague]; ◉ **kara** ~, XIV. yüzyılda Asya'dan gelen veba salgını. [*Ing.* Black plague]; ◉ **kuş** ~ **sı**, *vet.* Bir ültravirüsün sebep olduğu intanî bulaşıcı hastalık; esas olarak sinir ve sindirim bozuklukları ile belirir, belirtileri bir yönden kolera, diğer yönden kuş tifosu ile oldukça büyük benzerlik gösterir. *(Özellikle tavuklarda görülür fakat, yavru evcil kuşlara da bulaşabilir).* [*Ing.* fowl plague]; ☆ *Eşanl.* **yalancı veba, Newcastle hastalığı**; ◉ **sığır** ~ **sı**, *vet.* İntanlı, virüslü, son derece bulaşıcı hastalık; çok ağır bir tifo hali, mukoza ve deri âfetleriyle belirir. [*Ing.* Cattle plague].

vebâî, vebâiyye /vebâî, vebâiyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Vebâya ait, veba ile ilgili.

vebal,-li /vebâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Günah: *Bu işin vebali vardır. Vebali boynuna.* [*Ing.* Sin; *Fr.* Péché]; § ❷ Şiddet, ağırlık, azap. [*Ing.* Anything painful, evil consequence]; ◉ ~ **i boynuna olmak (**~ **ini boynuna almak)**, *dey.* Bir işin günahını yüklenmek, o işin günahından sorumlu olmak; ◉ ~ **ini çekmek**, *dey.* Yaptığı bir günahtan pişman olmak. [*Ing.* To be punished for; to undergo the consequence of].

vebâlet /vebâlet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Vebâl.

veba.otu, b.i. *bot.* İki çeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, Marmara ve Doğu Anadolu bölgesinde yetişen bir bitki. [*Lat. Pedasites officinalis*].

veber, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Isırgan otunda olduğu gibi bazı ot ve yaprakların üzerindeki ince dikencikler; § ❷ Hav, tüy.

veca,-ı /vecâ/, i. ç: **evcâ, vicâ**. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağrı. [*Ing.* Pain; *Fr.* Douleur].

vecahet /vecâhet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yüz güzelliği. [*Ing.* Beauty, comeliness; *Fr.* Beauté du visage]; § ❷ Kadın adı.

vecâib /vecâib/, i. *Osm.* < *Ar.* **vecibe**'nin çoğulu.

vecâr /vecâr/, i. ç: **vecire, vücür**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kurt, arslan gibi yırtıcı hayvan yatağı, in; § ❷ Sel suyunun oyduğu yer.

vecazet /vecâzet/, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Söz hk.)* Kısa ve anlatıcı oluş. [*Ing.* A being laconic, terse or abrupt].

vecd, i. *Osm.*< *Ar.esk.*§ ❶ Bir şeyin güzelliği karşısında, kendini kaybedecek dereceye gelmek, kendinden geçme ve hayranlık hali. [*Ing.* Ecstasy; *Fr.* Extase, enthousiasme]. ☆ *Eşanl.* **esrime**; § ❷ *psikiy.* Hastanın, çevresiyle bütün bağlantısını kestiği ve başkasının giremeyeceği, fakat kendisinin tam anlamıyle rahat ve mutlu bulunduğu bir âleme dalmasıyle belirli geçici ruh hali; § ❸ *tasav.* Kendini Tanrı'ya veren bir insanın gönlündeki coşkunluk, Tanrı sevgisinden dolayı duyulan derin sevinç.

~ **hali**, *tasav.* ◘ **Hal**[1].

vecdî /vecdî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Vecdle meydana gelen. [*Ing.* Ecstatic; *Fr.* Ecstatique]; § ❷ i. Erkek adı.

vecel, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Korkma, ürkme.

vecenât /vecenât/, i. *Osm.* < *Ar.* **vecne**'nin çoğulu.

vecenî /vecenî/, s. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Yanağa ait, yanakla ilgili.

vech, i. ç: **vücûh**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yüz, surat, çehre; § ❷ Üst, satıh, düz, yüz.

vechen, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir veçhile, bir sûretle, yüzce, yüz bakımından; § ❷ Bir yönden, bir bakımdan.

vecheyn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İki yan, iki yüz, iki taraf.

vechî, vechiyye /vechî, vechiyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yüze mensup, yüz ile ilgili.

vecî, vecia /vecî, vecîa/, s. *Osm.* < *Ar. vecâ. esk.* Ağrıtıcı, sızlatıcı.

vecibe /vecîbe/, i. ç: **vecâib**. *Osm.* < *Ar. esk.* Ödev, boyun borcu. [*Ing.* ve *Fr.* Obligation].

vecih,-chi, i.ç: **vücûh**. *Osm.* < *Ar. vech. esk.* «*Yüz, çehre*» demek olup bu **veçhile, her veçhile, hiç bir veçhile** gibi deyimlerde «yol» ve «tarz» anlamına gelir. [*Ing.* Face; *Fr.* Face, visage].

vecih /vecîh/, i. *Osm.* < *Ar. vecâhet. esk.* § ❶ Bir kavmin büyüğü, şefi. § ❷ Erkek adı. § ❸ s. Güzel, hoş. § ❹ Uygun, münasip.

vecihe, s. *esk.* § ❶ **Vecih**'in dişili; § ❷ i. Kadın adı.

vecihî /vecîhî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sefle ilgili; § ❷ Güzelle ilgili; § ❸ i. Erkek adı.

vecit,-cdi, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Vecd**.

veciz /vecîz/, s. *Osm.* < *Ar. vecâzet* > *vecz. esk.* Kısa ve anlatımlı *(söz)*. [*Ing.* Laconic, terse; *Fr.* Concis, laconique].

vecize /vecîze/, i. *Osm.* < *Ar. vecâzet. esk.* Özlü söz, özdeyiş. [*Ing.* Terse saying; epigram, aphorism; *Fr.* Aphorisme, devise, maxime].

vecne, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yanak yumrusu, elmacık.

vecr, i. ç: **evcâr**. *Osm.* < *Ar. esk.* Mağara.

vecûr /vecûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Hayvanların boğazına dökülen bir çeşit ilâç.

veçhe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yön, taraf. [*Ing.* Direction; *Fr.* Côté, face, directive].

veda,-ı /vedâ/ i. *Osm.* < *Ar.* Ayrılışta eşenleşme, Allahaısmarladık deme. [*Ing.* Farewell; leave - taking; *Fr.* Adieux]; ◉ ~ **a**

gitmek, Allaha ısmarladığa gitmek. [*ing.* To pay someone a farewell visit].
~ **etmek**, § ❶ Allaha ısmarladık demek. [*ing.* To bid farewell to, to say good-by; *Fr.* Faire ses adieux à ses parents]; § ❷ *mec.* Sevilen bir şeyle olan ilgisini kesmek.
~ **Haccı**, *din.* ◘ **Hac.**

veda, i. *Sansk. din.* Arius'çuların Hindistan'a getirdikleri ve yüzyıllar boyunca geliştirdikleri brahma dinini temsil eden metinlerin tümü. [*ing.* ve *Fr.* Veda].
~ **Sanskritçesi**, *dilb.* Özellikle Veda'ların ve Brahmana'ların yazıldığı dil. [*ing.*Vedic, Vedic Sanskrit; *Fr.* Védique].

vedacılık,-ğı, i. Veda'lardaki inançların ve ibadet usullerinin tümü. [*Ing.* Vedism; *Fr.* Védisme].

vedâd /vedad/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Vedat.**

vedalaşmak(-la) /vedālaşmak/, nsz. f. Birbirine karşılıklı olarak Allahaısmarladık demek. [*ing.* To say good-by to each other, to take leave of; *Fr.* Se faire des adieux réciproquement].

vedâ-nâme /vedānāme/, b.i. *Osm. vedā* + *Fars. nāme. esk.* Kendisinin veya selefinin vazifesinin sona erdiğini bildirmek için devlet baskanına elçi tarafından sunulan mektup.

vedat,-dı, i. *Osm.* < *Ar. vedād. esk.* § ❶ Sevgi, dostluk. [*Ing.* Love, friendship; *Fr.* Affection, cordialité]; § ❷ Erkek adı.

Veddalar, ç. öz. i. *etn.* Seylân'ın yerli halkı. [*Ing.* ve *Fr.* Veddas].

vedet, i. *Fr. vedette.* § ❶ *den.* Gözleme işinde kullanılan küçük ve hızlı savaş gemisi; § ❷ Sinema yıldızı.

vedî /vedī/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Küçük aptes bozulduktan sonra çıkan su; § ❷ Arabistanın bazı yerlerinden alınan vergi.

vedia /vedīa/, i. ç: **vedâyi**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Birine emanet olarak bırakılmış şey. [*ing.* Bailment, deposit, depositum; *Fr.* Objet confié, dépôt]; § ❷ Kadın adı.

vedid, vedîde /vedīd, vedīde/, i. ç: **eviddâ**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dost; § ❷ *(birincisi)* erkek, *(ikincisi)* kadın adı.

vedre, i. *arg.* İçine süt sağılan kap. [*Ing.* Milk pail].

vedûk /vedūk/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kösnük, kösnümüş, çiftleşme zamanı gelmiş *(hayvan)*.

vedut,-du, s. ve i. *Osm.* < *Ar. vedūd.* Kendisine pek sevgi beslenen kimse. *(Tanrıya verilen adlardandır).* [*ing.* Very loving, very affectionate; *Fr.* All-loving God].

vefa /vefa/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sevgide sebat, sevgide durma, sevgi bağlılığı. [*ing.* Fidelity, loyalty, constancy in love, faithfulness; *Fr.* Fidélité, constance].
~ **hakkı**, *huk.* İpotekle kayıtlanan gayrimenkulün üzerindeki mülkiyet hakkını kaybeden kimsenin taşıdığı hak. [*Ing.* Right of redemption, rachat, right to repurchase; *Fr.* Droits de réméré]

vefadar, s. *Osm.* < *Ar. vefā* + *Fars. dār. esk.* ◘ **Vefalı.**

vefakâr /vefākār/, s. *Osm.* < *Ar. vefa* + *kār. esk.* ◘ **Vefalı.**

vefalı /vefālı/, s. Vefası olan, sevgisinden geçmeyen. [*ing.* Faithful, loyal, constant; *Fr.* Constant,-ante, fidèle].

vefasız /vefāsız/, s. Sevgisi, bağlılığı süreksiz olan. [*ing.* Unfaithful, disloyal, untrustworthy; *Fr.* Infidèle, inconstant,-ante].

vefasızlık,-ğı, i. Vefasız olma hali. [*Ing.* Unfaithfulness; *Fr.* Inconstance, infidélité].

vefat,-tı /vefat/, i. *Osm.* < *Ar. (Yalnız insan hk.)* Ölüm. [*ing.* Death; decease; *Fr.* Mort, décès].
~ **etmek**, Ölmek. [*ing.* To die; *Fr.* Mourir].

vefd, i. *Osm.* < *Ar.* **vâfid**'in çoğulu.

vefi /vefī/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Vefalı; § ❷ Tam, mükemmel.

vefik /vefīk/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Arkadaş, yoldaş. [*Ing.* Companion, associate; friend; *Fr.* Associé, compagnon]; § ❷ Erkek adı.

[*ing.* Power of attorney, procuracy; *Fr.* Acte de procuration, pouvoir].

vefir, vefire /vefīr, vefīre/, s. *Osm.* < *Ar. vefret. esk.* Çok, bol.

vefiyat,-tı /vefiyāt/, ç.i. *Osm.* < *Ar. vefiyyāt. esk.* Ölümler, ölüm olguları. [*Ing.* Incidents, of death, records of death, deaths; mortality; *Fr.* Mortalité].

vefk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uyma, uyguri gelme, uygunluk; § ❷ s. Uygun; § ❸ Tılsımlı dua.

vefret, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çokluk, bolluk.

vega /vegā/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kavga. [*ing* Battle; strife; clamor, tumult; *Fr.* Bruit, vacarme, tapage, tumulte].

Vega, öz. i. *astr.* Çalgının x yıldızı. [*Osm.* Nesr-i vâkı; *Ing.* ve *Fr.* Vega].

veh, n. *Osm.* < *Ar. esk.* Vâhl, yazık, ay.

vehak, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kemend.

vehamet, ◘ **Vahamet.**

vehbî /vehbī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tanrı veya yaradılış vergisi olan. [*Ing.* Bestowed by God; due to God's generosity]; § ❷ i. Erkek adı.

vehbiye, i. *Osm.*< *Ar. vehbiyye. esk.* § ❶ *fels.* Doğustancılık. [*Ing.* Innatism; *Fr.* Innatisme]; § ❷ Kadın adı.

vehc, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ateşin alevlenmesi.

vehd, vehde, i. ç: **vihâd**. *Osm.* < *Ar. esk.* Uçurum, derin vâdî.

vehecân /vehecān/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Vehc.**

vehf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Nebatın *(bitki)* yapraklanması, çoğalma, uzama.

vehhâb /vehhāb/, s. *Osm.* < *Ar. vehb. esk.* Çok hibe eden, fazla bağışlayan *(Allah'ın sıfatlarındandır)*.

vehhabî /vehhābī/, i. *Osm.* < *Ar. (Abdulvehab'ın adından). tasav.* Abdülvehabb'ın 150 yıl önce Arabistanda kurduğu mezhep ve bu mezhepten olan kısım.

Vehhabiler, c. öz. i. Arabistan'da yasayan ve Vehhabiye'ye bağlı olan kimseler.

vehhabiye, i. *Osm.* < *Ar. vehhābiyye. (Abdulvehabb'ın adından). tasav.* XVIII. yüzyıl. ortalarında Arabistan'da ortaya cıkan bir müslüman mezhebi.

vehhâc /vehhāc/, s. *Osm.* < *Ar. vehc.* § ❶ Çok, parıltılı; § ❷ Çok alevli.

vehhâm /vehhām/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çok vehimli, pek kuruntulu.

vehîc /vehīc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ateşin sıcaklığı.

vehîm,-hmî, i. ç: **evhâm**. *Osm.* < *Ar. vehm. esk.* Kuruntu, kurgu. [*Ing.* Fearing, foreboding; groundless fear; *Fr.* Crainte, soupcon, doute].

vehip,-bi, i. *Osm.* < *Ar. vehb. esk.* § ❶ Asalet ve şeref sahibi, cömert kimse. [*Ing.* Giving, bestowing]. § ❷ Erkek adı.

vehle, i. *Osm.* < *Ar. esk.* An, lâhza. [*ing.* ve *Fr.* Moment, instant].

vehleten /vehleten/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* İlk anda, birdenbire, ansızın. [*ing.* For the first moment just at first; *Fr.* Tout d abord; au premier coup d'oeil].

vehmî, vehmiye /vehmī, vehmiye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Gerçekte olmayan, fakat olduğu sanılan, kurulan, kuruntu ile ilgili.

vehn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gevşeklik, kuvvetsizlik.

vehs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ayak altında çiğneme; § ❷ Kırma.

vehüb /vehub/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Vergisi verimi çok.

vehy, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yıprama, gevşeme, yırtma.

veibyeit, i. *Fr. weibyeite. min.* Flüorlü kalsiyum, seryum, lantan ve didim karbonat. [*Ing.* Weibyeite].

vejetalin, i. *Fr. végétaline.* Kimi bitkilerden çıkarılan ve sadeyağ yerine kullanılan katıyağ. [*Ing.* Vegetaline].

vejetariyen, s. ve i. *Fr. végétarien,-ienne.* Et yemeyen, etyemez *(kimse)*. [*ing.* Vegetarian].

vejetariyenlik,-ği, i. Her çeşit etin ve et türevlerinin, hattâ bütün hayvansal besinlerin *(Yumurta, süt v.b.)* yer almadığı beslenme tarzı.[*Ing.*Vegetarianism; *Fr.*Végétarisme]. ☆ *Eşanl.* **etyemezlik.**

vejetasyon, i. *Fr. végétation. patol.* Derinin, mukozaların, veya organların üzerinde karnabahar yüzeyi gibi düzensiz yükselen patolojik oluşumlar. *(Genellikle üreme organları üzerinde görülen deri papillomlarına denir).* [*ing.* Vegetation]; ◉ **burun ~ ları**, *patol.* Yutakta bademciklerin büyümesi; burnu tıkayarak soluk almaya engel olur. [*ing.* Adenoid vegetation; *Fr.* Végétations adenoïdes]; ◉ **cinsel ~ lar**, *patol.* Erkek veya kadın üreme organlarının mukozaları üzerinde gelişen bulaşıcı papillomlar. [*Ing.* Venereal vegetation; *Fr.* Végétations vénériennes, crêtes-de-coq].

vekâlet,-ti /vekâlet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Bir kişinin diğer bir kişi adına bir işin yönetimini veya bir hizmetin görülmesini gerektiren sözleşme. [*Ing.* Mandat, procuration; attorneyship, proxy; *Fr.* Mandat, procuration]. ☆ *Eşanl.* **vekillik**; § ❷ Bakanlık. [*Ing.* Ministry; *Fr.* Ministère]; § ❸ *huk.* Taraflarından birinin (vekil) kendisine yüklenen işi yönetmek veya kabul ettiği hizmeti yerine getirmeyi borçlandığı sözleşme; ◉ **Milli Müdafaa ~ i**, *ikt.* ◘ **Milli.**
~ **etmek**, Bir kimsenin yerine geçmek; birini temsil etmek. [*Ing.* To represent someone; to act as agent or attorney for someone; *Fr.* Faire l'intérim].
~ **ücreti**, *huk.* Avukata verilen para. [*Ing.* Counsel fee, retainer; *Fr.* Honoraire d'un avocat].

vekâleten /vekāleten/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Vekil olarak. [*ing.* As representative or deputy of another; by proxy; *Fr.* Par procuration].

vekâlet.meap, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eskiden, sadrazama verilen san.

vekâlet.name /vekāletname/, b.i. *Osm.* < *Ar. vekālet* + *Fars. nāme.* Vekillik kâğıdı. tard; rascal; *Fr.* Enfant; Bâtard]. ◉ **veledi zina**, Piç, gayri meşru çocuk. [*ing.* Bastard; rascal].

vekâlet.penah, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. penah. esk.* Sadrazama verilen san. [*Ing.* Grand Vizier].

vekar, i. ◘ **Vakar.**

vekeb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir işe özenme.

vekil/vekil/, i.ç: **vükelâ**.*Osm.*< *Ar. vekâlet.* § ❶ Birinin, işini gömesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse. [*Ing.* Vice, deputy, delegate; attorney, representative, proxy; *Fr.* Représentant, mandataire, procureur]; § ❷ Bakan. [*ing.* Minister; *Fr.* Ministre].

vekil.harç, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir konağın alışverişini yapmakla görevli kimse. [*ing.* Steward or major-domo *(in a great house)*, *Fr.* Intendant].

vekillik,-ği, i. § ❶ Birinin yerine iş görme yetkililiği. [*ing.* Agency; attorneyship; *Fr.* Charge et office d'agent ou de procureur, mandat]; § ❷ Bakanlık. [*ing.* Quality or duties of a Minister; *Fr.* Ministère].

vekire /vekīre/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yeni yapılan veya satın alınan bina için eşe dosta verilen ziyafet.

vektograf, i. *Fr. vectographe.* Vektografide kullanılan ve vektörel toplamları veren elektronik cihaz. *(En çok kullanılanı, katod tüplü kardiyovektograftır).* [*ing.* Vectograph].

vektografi, i. *Fr. vectographie.* Bir büyüklüğe *(yazılı potansiyel)* ve bir etki doğrusuna *(sapma ekseni)* sahip olan elektrokardiyogramların birer vektör olduğu ilkesine dayanan elektrokardiyografik araştırma yöntemi. [*ing.* Vectography].

vektogram, i. *Fr. vectogramme.* Vektografla elde edilen eğri; vektör elektrokardiyogramların vektörel toplamından elde edilir.[*Ing.* Vectogram].

vektör,-rü, i. *Fr. vecteur. mat.* Doğrultusu, yönü ve uzunluğu belirli olan ve bir ok işaretiye gösterilen doğru çizgi. [*Osm.* Şua; [*Ing.* Vector; *Fr.* Vécteur]; ◉ **bağımlı ~ ler**, *mat.* Çizgisel *(homojen)* bir bağıntıyle bağlanmış vektörlerden meydana gelen ve katsayılarının hepsi sıfır olmayan vektör sistemi; ◉ **bağımsız ~ ler**, *mat.* Çizgisel bir biçimi ancak bütün katsayıları sıfır olduğu zaman sıfır olabilen vektörler

sistemi. *(Bu vektörler serbest bir aile oluşturur; bazen yanlış olarak SERBEST VEKTÖRLER de denir);* ◉ **bağlı ~,** ◘ **Bağlı;** ◉ **dikgen ~ler,** *mat.* ◘ **Dikgen.** ◉ **eşlenik ~ler,** *mat.* ◘ **Eşlenik.** ◉ **hava ~ü,** *hava.* Hava seyrüseferinde, uçağın hakiki baş ve hakiki hava sür'atini temsil eden ve rüzgâr üçgeninin bir kısmını teşkil eden vektör. [*ing.* Air vector]; ◉ **kayan ~,** *mat.* ◘ **Kayan;** ◉ **Laplace ~ü,** ◘ **Laplace;** ◉ **oluşturan ~,** *mat.* ◘ **Oluşturan;** ◉ **özdeş ~ler,** *mat.* ◘ **Özdeş;** ◉ **potansiyel ~i,** *mat.* ◘ **Potansiyel-vektör;** ◉ **satır ~,** *mat.* Elemanları, verilen vektörün bileşenleri olan tek satırlı matris. ☆ *Eşanl.* **satır matris;** ◉ **serbest ~,** *mat.* Vektörler cümlesinde, ekipolans bir eşdeğerlik bağıntısı olarak tanımlandığına göre, bu cümle içinde belirtilmiş sınırlardan her biri. Bağlanma noktası hiç bir şarta uymayan vektör; ◉ **sütun ~,** *mat.* Elemanları verilen, vektörün bileşenleri olan tek sütunlu matris. ☆ *Eşanl.* **sütun matris;** ◉ **yarıçap ~u,** *mat.* Bağlanma noktası koordinat başlangıcında veya başlangıç rolü oynayan herhangi bir sabit noktada olan vektör.

~ ailesi, *mat.* Belli sayıda vektörden meydana gelen cümle.

~ alanı, *mat.* Verilen bir bölge için, bu bölgenin noktalarından her birine eşlik eden vektörler cümlesi.

~ analizi, *mat.* Sonsuz küçükler analizinin *(diferansiyel ve integral hesap)* vektörler alanına uygulanması. ☆ *Eşanl.* **vektörel analiz.**

~ hesabı, *mat.* Vektörlere uygulanabilen ve bir toplama, bir çıkarma ile en az iki çarpmayı kapsayan bazı cebirsel işlemlerin uygulanması. ☆ *Eşanl.* **vektörel hesap.**

~ uzayı, *mat.* ◘ **Vektörel uzay.**

vektörel, s. Vektörle ilgili olan. [*Osm.* Şuaî; *Ing.* Vectorial; *Fr.* Véctoriel].

~ büyüklük, *fiz.* Sayıca değerinden başka özel bir doğrultusu da olan büyüklük. ☆ *Karş.* **skaler büyüklük.**

~ çarpım, *mat.* İki vektörün çapraz çarpımının sonucu; üç boyutlu uzayda bu iki vektöre, kendilerine dik olan üçüncü bir vektör tekabül ettirir.

~ fonksiyon, *mat.* Vektörel bir alanın veya skaler bir alanın her noktasında tanımlanmış vektör; vektörel bir alanın her noktasında tanımlanmış skaler.

~ güç, *mek.* ◘ **Güç**[1].

~ hesap, *mat.* ◘ **Vektörel hesabı.**

~ uzay, *mat.* Biçimi, uzayın serbest vektörler cümlesiyle belirlenen yapı; vektörlerin toplaması *(değişli grup yapısı),* bir skalerle çarpma ve bu iki işlemden her birinin öbürüne göre dağılmalı özelliği.

☆ *Eşanl.* **vektör uzayı.**

vektöriyel, s. *Fr. vectoriel. mat.* ◘ **Vektörel.**

vektris, i. *Fr. vectrice. bot.* Çiçektozu çimlenip bir boru gibi uzayarak erkek çekirdeği yumurtacığa ulaştıran bitkilere denir. [*Ing.* Vectrix].

☆ *Karş.* **natriks.**

velâ /velâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yakınlık, sahiplik; § ❷ Efendisinin, azat ettiği köle ve câriyesi ile olan münasebeti ve onlar üzerindeki hakkı.

velâdet,-ti /velâdet/, i. *Osm.* < *Ar. vilâdet. esk.* Doğum.

velâdî /velâdî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Vilâdî.**

velâid /velâid/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **velîde'nin** çoğulu.

velâyet,-ti /velâyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Velilik. [*Ing.* Guardianship by nature; *Fr.* Tutelle]. § ❷ Yetke.

vele, i. Üzeri altın ve gümüş pullarla süslenmiş, gelinlere mahsus ipekli kumaştan dörtköşe perdeye Teke taraflarında verilen ad.

veledibarka, i. *den.* Fırtınalı havalarda yan yelkenleri ile beraber pruva ana istralyaya açılan flok.

veleh, i. *Osm.* < *Ar. esk. (kederden gelen)* şaşkınlık, sersemlik.

veleh, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kahır ve hışım.

velehüeyzen, z. *Osm.* < *Ar.* «*Bu da öyle*» demek olup eskiden, bir kıtanın, daha evvelki kıta gibi aynı şaire ait olduğunu göstermek için kullanılırdı.

velena, i. *It. den.* Yelken gemisinde iki direk arasına floklar hizasında gerilen üçgen şeklinde yelken. [*Ing.* Staysail; *Fr.* Voile d'étai].

velense /velen:se/, i. *sp.* Bir yüzü uzun tüylü, kalın ve ağır battaniye. [*Ing.* A kind of thick blanket; horse-rug; *Fr.* Couverture de laine].

velestralya, i. *It. vele di straglia. den.* Pruva ana direklerinin gerisinde ve üzerinde bulunan yarım seren. [*Ing.* Staysail, trysail; *Fr.* Voile d'étai].

~ yelkeni, *den.* Velestralyalar üzerine açılan yelkenin *(yan yelkenlerinin pruva direğinde bulunur).*

velet,-di, i. ç: **evlâd.** *Osm.* < *Ar. veled. esk.* «*Oğul, çocuk*» demek olup çirkin bir ima ile hakaret için kullanılır: *Şu veletleri kov şuradan.* [*Ing.* Child; progeny; issue; bas-

velev, bağ. ve z. *Osm.* < *Ar. esk.* Ister, isterse, olsa da: *Bu sözü söylemedim, velev (velev ki) söylemiş olsam, ne çıkar.* [*ing.* Even if, even though; *Fr.* Même si; quand même].

velfecir,-cri, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Göz: *Gözleri velfeci okuyor.* [*Ing.* Eye; *Fr.* Oeil].

velhân /velhân/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şaşkın, sersem.

velhasıl /velhâsıl/, bağ. *Osm.* < *Ar. esk.* Sözün kısası, kısacası: *Velhasıl bu olacak şey değil.* [*Ing.* In short; *Fr.* Enfin].

velî /velî/, i. ç: **evliyâ.** *Osm.* < *Ar. veliyy.* § ❶ Bir çocuğun her türlü davranış ve halinden sorumlu olup ona karışan kimse. [*Ing.* Protector, guardian; *Fr.*Tuteur].☆ *Eşanl.* **ege;** § ❷ Ermiş, eren. [*Osm.* Evliya; Saint, friend of God; *Fr.* Saint]; ◉ **çocuk ~si,** ◘ **Çocuk.**

veliaht,-dı /veliaht/, i. *Osm.* < *Ar. veliahd. esk.* Bir hükümdarın, tahtına geçmeye aday olan yakını. [*Ing.* Heir to a throne, heir apparent; *Fr.* Héritier présomptif du trône].

velid /velîd/, i.ç. **vildân.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yeni doğmuş çocuk; § ❷ Köle, kul.

veliger.lârvası, b.i. Bazı yumuşakçalara ait bir tip larva. [*Ing.* Veliger; *Fr.* Véligère].

velîlik,-ği /velîlik/, i. Velî olma hali, velinin görev ve ödevi. [*Ing.* Guardianship; *Fr.* Tutelle].

velîme /velîme/, i. ç: **velâim.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Düğün ziyafeti; § ❷ Evlenme, düğün.

veli.nimet /velînîmet/, b.i. *Osm.* < *Ar.* Birine, etkisi yaşadıkça sürecek bir iyilikte bulunan kimse. [*Ing.* Benefactor; patron; *Fr.* Bienfaiteur, bienfaitrice].

velodrom, i. *Fr. vélodrome* < *Lat.* < *Yun.* Bisiklet yarışları pisti.

velomotor, i. *Fr. vélomoteur.* Hafif motosiklet veya yardımcı bir motoru olan bisiklet.

velosimetre, i. *Fr. vélocimètre.* Birbirini izleyen geri tepme hızlarına dayanarak bir ateşli silâhın namlusu içindeki basınçların gelişmesiyle ilgili kanunu belirlemeye yarayan âlet. [*Ing.* Velocimeter].

velosipet, velospit,-ti, i. *Fr. vélocipède.* ◘ **Bisiklet.**

velsân /velsân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Birbirlerinin boyunlarına el atarak yürüme.

velter, i. *Ing. sp. (Boksta)* Ağır sıklet.

velû /velû/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeye fazla düşkün olan.

velur, i. *Fr. velours.* Kadife.

velût /velût/, s. *Osm.* < *Ar. velûd. esk.* § ❶ Doğurgan, dölcek, dölcel. [*Ing.* Prolific; productive; *Fr.* Prolifique]; § ❷ Çok eser veren.

velüm, i. *zool.* Medüzlerde bulunan ve şemsiyenin kenarını çember gibi saran bir yapı. [*Lat., ing.* ve *Fr.* Velum].

velvâl /velvâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağlayıp inleme.

velvele, i. *Osm.* < *Ar.* Gürültü, bağrışma. [*Ing.* Outcry; clamor, hubbub; *Fr.* Grand bruit, tumulte, vacarme]; ◉ **~ ye vermek,** Telaş ve heyecana düşürmek.

velveleci, s. Gürültücü, patırtıcı. [*Ing.* Person who is fond of noise and clamor].

vemîz /vemîz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bulut arasından görünen ışık.

vemye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıkıntı, meşakkat; belâ.

vemz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hafifçe çakma, parlama *(şimşek).*

vena, i. *Lat. anat.* ◘ **Toplardamar.**

venektomi, i. *Fr. venectomie. cerr.* Toplardamarının kısmen veya tamamen ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Venectomy].

Venezuela, öz. i. *coğr.* Güney Amerika'nın kuzeyinde Antil denizi kıyısında bir cumhuriyet. Yüzölçümü 912.050 km², başkenti: Caracas'dır. [*Ing.* ve *Fr.* Venezuela].

venografi, *i. Fr. véinographie. tıp.* (a) Toplardamar radyografisi. (b) Toplardamar nabzının kaydedilmesi. [*Ing.* Venography].

venogram, i. *Fr. véinogramme. tıp.* (a) Toplardamar radyogramı. (b) Toplardamar nabız grafiği. [*Ing.* Venogram].

vento/ven:to/, i. *It.den.*Mataforalarla bumbaları bir taraftan bir tarafa çevirebilmek ve istenilen yönden aykırılatmamak için cundalarından alınan sübye ve kabasorta donanım. [*Ing.* Guy rope; vang of a peak; topping lift of a boom]. ◉ **baca ~su,** *den.* ◘ **Baca;** ◉ **baston ~su,** *den.* ◘ **Baston**[2]; ◉ **büyük baston ~su,** *den.* ◘ **Büyük;** ◉ **cıvadra seren ~su,** *den.* ◘ **Cıvadra;** ◉ **dik ~,** *den.* ◘ **Dik;** ◉ **filika matafora ~su,** *den.* ◘ **Filika;** ◉ **kör baston ~su,** *demir.* ◘ **Kör.**

ventrikül, i. *Fr. ventricule. anat.* ◘ **Karıncık.**

ventrikülografi, i. *Fr. ventriculographie. tıp.* Beyin karıncığı içine hava zerkederek alınan radyografi. [*Ing.* Ventriculography].

ventrikülometri, i. *Fr. ventriculométrie. tıp.* Kafatası içi basıncını ölçme tekniği. [*Ing.* Ventriculometry].

ventriküloskopi, i. *Fr. ventriculoscopie. tıp.* Endoskop âleti ile beyin karıncıklarının muayenesi. [*Ing.* Ventriculoscopy].

ventrikülostomi, i. *Fr. ventriculostomie. cerr.* Beyinde üçüncü karıncıktan sıvı boşalmasını sağlamak için yapılan bir ameliyat. [*Ing.* Ventriculostomy].

ventrikülotomi, i. *Fr. ventriculotomie. cerr.* Kalb hastalıklarında karıncık duvarında yapılan cerrahî ameliyat. [*Ing.* Ventriculotomy].

ventroskopi, i. *Fr. ventroscopie. tıp.* Karın boşluğunun endoskopla muayenesi. [*ing.* Ventroscopy].

ventrotomi, i. *Fr. ventrotomie. cerr.* Karın duvarı ameliyatı. [*Ing.* Ventrotomy].

venül, i. *anat.* Toplardamarcık, karadamarcık. [*ing.* ve *Fr.* Venule].

Venüs /Venüs/, öz. i. *Lat.* § ❶ *astr.* ◘ **Çulpan;** § ❷ *mit.* Eski Yunanlıların aşk ve güzellik tanrıçası. [*Ing.* Venus; *Fr.* Vénus].

~ çarığı, *bot.* ◘ **Venüsçarığı.**

~ göbeği, *bot.* ◘ **Venüsgöbeği.**

~ hastalığı, *tıp.* Cinsel temaslarla kadından erkeğe veya erkekten kadına geçen hastalık. [*Ing.* Veneral disease; *Fr.* Maladie vénérien].

~ saçı, *bot.* ◘ **Venüssaçı.**

venüs.çarığı, b.i. *bot.* Birçeneklîler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Salepgiller *(Orchidaceae)* familyasından, dağlık bölgelerde yabanî olarak yetişen bitki cinsi. Büyük, genellikle, tek olarak bulunan, dekoratif çiçekleri çarığı andırır. Bir çok türü limonluklarda süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Osm.* Zühre çarığı; *Lat. Cypripedium; Ing.* Lady's slipper; *Fr.* Sabot de vénus, sabot de la vierge]. ◘ *ŞEKİL: 131.*— **ÇİÇEKLER II.**

venüs.göbeği, b. i. *bot.* İkiçeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Damkoruğugiller *(Crassulaceae)* familyasından kaya çatlaklarında, duvarlarda taşlar arasında yetişen, yaprakları dairemsi, etli ve peltat olan, yeşilimtırak veya kırmızımtırak sarkık çiçekli, 10 - 60 sm. yüksekliğinde, çok yıllık otsu bitki cinsi. *U. pendulinus* adlı türü istanbul, Marmara ve Ege bölgesinde yetişmektedir. [*Lat. Umbilicus; Ing.* Pennywort; *Fr.* Gobelets].

venüs.kemeri, b.i. *zool.* Sölentereler *(Coelenterata)* bölümünün, ktenoforlar *(Ctenophora)* filumunun *cestida* takımından, bir tür Uzunluğu 1.5 m. Çok zarif yapılıdır. Atlantik ve Pasifik Okyanusları ile Akdeniz'de

görülür. [*Lat. Cestum veneris; Ing.* Venus's - girdle; *Fr.* Ceinture de Vénus].

venüs.saçı, b.l. *bot.* Eğreltiotugiller *(Polypodiaceae)* familyasından, ılıman ve subtropikal bölgelerde yetişen, Türkiye'nin hemen bütün bögelerinde, su sızdıran kayalar üzerinde, pınar taşları arasında, kuyu ağızlarında yetişen, 20-40 sm. yüksekliğinde, rizomu ince, çokyıllık otsu bir bitki. Yapraklar uzun, ince, çok parçalı, parlak - siyah veya kırmızımtırak-siyah saplı, bipennat ve tripennattır. Loplar üçgen şeklinde ve kuneat, damarlanma dikotomdur. Lopların tepesi yer yer alt yüze doğru geri kıvrılmıştır; soruslar bu kıvrımların içinde bulunur. Yaprakları *(Folium Adianti)* acı madde, tanen, uçucu yağ, müsilaj ve bir miktar şeker taşır. Tıpta eskiden beri yumuşatıcı ve balgam söktürücü özelliğinden dolayı öksürük ve bronşitlerde kullanılır. [*Lat. Adiantum capillus-veneris; ing.* Venushair; *Fr.* Cheveu de Vénus, capillaire de Montpellier].

☆ *Eşanl.* **baldırıkara, karabaldır.**

venüs.sepeti, b.i. *zool.* Camlı süngerler *(Triaxonida)* takımından bir sünger türü. 30 - 40 sm. Uzun olan bir tüpe benzer. Vücudu ince yapılıdır. Filipin adaları civarında yaşar. [*Lat. Euplectelle aspergillum; ing.* Venus's - flower basket; *Fr.* Euplectelle].

verâ' /verâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Arka, geri, öte.

verâkı /verâkı/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **verka'nın** çoğulu.

veranda /veran:da/, i. *Fr. véranda* < *Port. varanda.* Camlı taraça. [*Ing.* Veranda; *Fr.* Véranda].

veraset,-ti /veraset/, i. *Osm.* < *Ar. viraset.* Mirasta hak sahibi olma. [*Ing.* Succession, inheritance, heritage, heredity; *Fr.* Sucession, héritage]. ◎ **cinsiyet ~ i,** *biy.* ◘ **Cinsiyet.**

☆ *Eşanl.* **Varislik, mirasçılık, kalıtım.**

~ ilâmı, *huk.* Bir kimsenin, bir miras bırakana mirasçı olduğunu gösteren ve mahkemeden alınan resmî belge.

~ ve intikal vergisi, *huk.* Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğunda bulunan kişilere ait mallar ile Türkiye'de bulunan malların veraset yoluyle veya herhangi bir diğer şekilde bedelsiz olarak bir kişiden diğer kişiye geçmesi halinde uygulanan vergi. [*Ing.* Inheritance and succession tax; death duties; *Fr.* Impôt sur les successions et sur les mutations à titre gratuit].

verasetçilik,-gi, i. H. Spencer gibi, beden ve ruh özelliklerini soydan geçme alışkanlıklarla açıklayanların sistemi.

veraskop,-pu, i. *Fr. vérascope.* Yanyana ve birbirinin eşi çift resim çekmekte kullanılan çifte objektifli fotoğraf makinesi. [*Ing.* Verascope].

veratrik, s. *Fr. vératrique. kim.* Formülü C_6N_3 (CO_2H) $(OCH_3)_4$ olan bir asid için kullanılır; 170°C'ta erir, sabadilla tohumlarında bulunur. [*Ing.* Veratric].

☆ *Eşanl.* **dimetilpirokateşik, 3-4 dimetoksibenzoik.**

veratrin, i. *Fr. veratrine. ecz. ve toksikol.* Beyaz çöplemede bulunan, damar genişletici ve tansiyon düşürücü etki gösteren alkaloid; yüksek tansiyon tedavisinde kullanılır. *(Yüksek dozda zehirlidir; dozu, vakaya göre iyi ayarlanmalıdır).* [*Ing.* Veratrin].

veratrol, i. *Fr. veratrole. kim.* Pirokateşinin $C_6H_4(OCH_3)_2$ - 1 - 2 formülündeki dimetil eteri; 21°C'ta erir, 207°C'ta kaynar. *(Şakayık kokusunu andıran güzel bir kokusu vardır).* [*Ing.* Veratrole].

verb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yabani hayvan ini.

verbomani, i. *Fr. verbomanie.* Aşırı konuşma eğilimi. *(Davranma aczinin ifadesidir).* [*Ing.* Verbomania].

verdâne /verdâne/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Toplu oklava; § ❷ Koca başlı kertenkele.

verdene, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Börekçi mardânesi, oklava; § ❷ Dolap oku.

verdi, i. *fiz.* Bir borudan bir saniyede geçen suyun veya bir iletken tolden bir saniyede geçen elektriğin miktarı. [*Osm.* Sarfiyat; *Ing.* Output; *Fr.* Débit].

☆ *Eşanl.* debi.

verdirmek (-i, -e), f. Vermesini sağlamak, vermek işini yaptırmak. [*Ing.* To let give; *Fr.* Faire donner].

verdiye, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Gülgiller.

vere, i. *Isl. tar.* Bir kalenin veya müstahkem bir yerin teslimi. [*Ing.*Capitulation, surrender].

verecek,-ği, i. < *vermek.* Birine verilmesi gereken para, borç. [*Ing.* Debtor; *Fr.* Dette].

☆ *Karş.* **alacak.**

verecekli, s. Birine vereceği olan, borçlu. [*Ing.* Debtor; *Fr.* Débiteur,-trice].

☆ *Karş.* **alacaklı.**

verek, i. *arg.* Homoseksüel, ahlâksız genç: *Verektir, kancıklık eder hat* [*ing.* Catamite; *Fr.* Pédéraste passif].

☆ *Eşanl.* **ibne, meb'un.**

verekî /verekî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kalçaya ait, kalça ile ilgili.

verem, i. ç: **evrâm.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen Koch basilinin yol açtığı ateşli ve bulaşıcı bir hastalık olup argın vücutlarda, veremlilerle sürekli ilişiği olanlarda, veremli inek sütü içenlerde görülür. [*ing.* Tuberculosis; *Fr.* Tuberculose]; § ❷ s. Bu hastalığa tutulmuş: *Bu kız verem.* [*ing.* Tuberculous; *Fr.* Tuberculeux].

~ dutu, *patol.* ◘ **Pian.**

~ otu, *bot.* ◘ **Canavar otu.**

veremli, s. Vereme tutulmuş. [*ing.* Tuberculaus; *Fr.* Tuberculeux].

verem.otu, b.l. *bot.* ◘ **Canavar otu.**

veresa, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* **väris'in** çoğulu.

veresi, veresiye, z. § ❶ Karşılığı sonra ödenmek üzere: *Bu elbiseyi veresiye yaptırdım.* [*Ing.* On credit; *Fr.* A crédit]; § ❷ Özensiz, gönülsüz, önem vermeden: *Pek veresiye iş görüyor.*

~ *(borca)* **şarap içen, iki kez** *(kere)* **sarhoş olur,** *at.* Veresiye alışveriş eden, iki kez sarsılır; aldığı zaman, bir süre sonra para ödemenin üzüntüsünü çeker. Ödeme zamanı gelince de karşılıksız ödeme yapıyormuş gibi sıkılır.

verev, s. *terz.* Bir köşeden karşı köşeye doğru *(kesilmiş, katlanmış)* olan: *Bu kâğıt verev kesilmiş.* [*ing.* Oblique; diagonal, slanting; *Fr.* Diagonal, oblique].

~ bitişgi, *inş.* ve *mim.* ◘ **Bitişgi.**

~ duvar, *inş.* ◘ **Duvar.**

~ iğne, *işl.* Kumaş üzerinde düz çizgili motiflerin yapılmasında kullanılan işleme türü. *(Bu tür işlemlerde iplikler kumaş üzerinde eğik hatlar meydana getirir).*

~ kırık, *jeol.* Katmanların enl yönünde olan kırık. [*Ing.* Oblique fault, crass fault; *Fr.* Faille oblique, faille diagonale].

~ köprü, *bayınd.* ◘ **Köprü.**

vergi*, i. < *vermek.* § ❶ Kamu hizmetlerine harcanmak üzere hükümetin doğrudan doğruya veya kimi madde fiyatlarının üstüne koyarak herkesten topladığı para. [*Ing.* Tax, tribute, rate, impost; *Fr.* Impôt]; § ❷ Birine doğuştan verilmiş iyi bir nitelik: *Güzel yazı yazmak, bu adama vergidir.* [*Ing.* Talent given by God; *Fr.* Don naturel]; § ❸ Yardıma muhtaç olanlara bağış: *Bu adamın öksüzlere vergisi çoktur.* [*Ing.* Gift, present; *Fr.* Cadeau]; ◎ **~ nin tahsili,** *huk.* Tarh ve tahakkuk eden verginin kanunlara uygun olarak ödenmesi; ◎ **~ nin tarihi,** *huk.* Vergi alacağının, vergi dairesi tarafından, kanunlarda gösterilen matrah ve nispetler üzerinden hesaplanarak miktar olarak belirtilmesi; ◎ **~ nin tebliği,** *huk.* Vergilendirmeyi ilgilendiren ve hüküm ifade eden hususların yetkili makamlar tarafından mükellefe veya ceza sorumlusuna yazı ile bildirilmesi; ◎ **~ ye esas olan kıymet,** *ikt.* ◘ **Nominal değer;** ◎ **ağnam ~ si,** *huk.* ◘ **Ağnam;** ◎ **araçlı ~ ler,** *ikt.* ◘ **Araçlı;** ◎ **arazi ~ si,** *ikt.* ◘ **Arazi[1];** ◎ **azalan ~,** *huk.* ◘ **Azalan;** ◎ **bina ~ si,** *huk.* **Bina;** ◎ **çifte ~,** *huk.* ◘ **Çifte;** ◎ **emlâk ~ si,** *ikt.* ◘ **Emlâk;** ◎ **farklı ~,** *mal.* ◘ **Farklı;** ◎ **fazla ~,** *mal.* Stopaj yoluyle vergi kesintisi yapılan işlerde, hesaplar kapatıldığı zaman ödenmesi gerekenden fazla tediye edilmiş miktar. [*Ing.* Surtax; *Fr.* Surtaxe]; ◎ **fevkalâde kazançlar ~ si,** *ikt.* ◘ **Fevkalâde;** ◎ **gelir ~ si,** *mal.* ◘ **Gelir;** ◎ **giriş gümrük ~ si,** *ikt.* ◘ **Giriş;** ◎ **gizli ~,** *ikt.* ◘ **Gizli;** ◎ **hayvan ~ si,** *huk.* ◘ **Hayvan;** ◎ **hibe ~ si,** *ikt.* ◘ **Hibe;** ◎ **intikal ~ si,** *huk.* ◘ **İntikal;** ◎ **irat ~ si,** *huk.* ◘ **irat;** ◎ **istihlâk ~ si,** *mal.* ◘ **istihlâk;** ◎ **istihraç ~ si,** *ikt.* ◘ **istihraç;** ◎ **istihsal ~ si,** *mal.* Gider vergisi grupuna giren bir vergi türü. *(İstihsal vergisine tabi maddeleri Türkiye'de üreten veya imal edenler, bu maddelerin tüketiciye teslîminde veya kendi imalâtlarında fiilen kullandıklarında ödedikleri vergidir. Genellikle bir hammaddenin niteliğini değiştiren işlemlere bağlı tutulmasında bu vergi, yeni maddeye uygulanır).* [*Ing.* Production tax; *Fr.* Accise]; ◎ **işletme ~ si,** *mal.* Genellikle lüks sayılabilen tüketim mallarından ve hizmetlerden yararlanan tüketicilere uygulanan vergi. [*Ing.* Management tax]; ◎ **ithalât ~ leri,** *ikt.* ◘ **ithalât;** ◎ **kademeli ~,** *mal.* ◘ **Kademeli;** ◎ **kalma ~ si,** *mal.* ◘ **Kalma;** ◎ **kazanç ~ si,** *huk.* ◘ **Kazanç;** ◎ **lüks ~ leri,** *mal.* ◘ **Lüks[1];** ◎ **muamele ~ si,** *huk.* ◘ **Muamele;** ◎ **müdafaa ~ si,** *huk.* ◘ **Müdafaa;** ◎ **mütenasip ~,** *ikt.* ◘ **Mütenasip;** ◎ **müterakki ~,** *ikt.* ◘ **Müterakki;** ◎ **seferiye ~ si,** *mal. esk.* ◘ **Seferiye;** ◎ **servet ~ si,** *huk.* ◘ **Servet;** ◎ **tüketim ~ si,** ◘ **İstihsal vergisi;** ◎ **varlık ~ si,** ◘ **Varlık;** ◎ **vasıtalı ~ ler,** *huk.* ◘ **Vasıtalı;** ◎ **vasıtasız ~ ler,** *huk.* ◘ **Vasıtasız;** ◎ **veraset ve intikal ~si,** *huk.* ◘ **Veraset.**

~ amortismanı, *mal. huk.* ◘ **Amortisman.**

~ bakayası, *huk.* Ödenmemiş veya tahsil edilmemiş vergiler. [*Ing.* Back taxes, unpaid taxes].

~ beyannamesi, *huk.* Mükellefin bir vergi döneminde elde ettiği kazançları bildirmeğe mahsus beyanname. [*Ing.* Tax return, tax statement; *Fr.* Déclaration, feuille des impôts].

~ cezaları, *huk.* Vergi kanunlarına aykırı davrananlara verilen cezalar.

~ dairesi, *huk.* Vergi mükelleflerini tespit eden, vergiyi tarh ve tahakkuk ettiren ve tahsil edilen daire.

~ değeri, *ikt.* Bir malın vergi takdirinde esas olarak alınan kıymet. [*Ing.* Assessed value].

~ hukuku, *huk.* Vergilerin niteliklerini, tahakkuk, tarh ve tahsil usullerini, mükelleflerle maliyenin karşılıklı hak ve görevlerini inceleyen hukuk dalı. [*Ing.* Legislation on tax and duties; *Fr.* Droit fiscal].

~ incelenmesi, *mal.* Mükelleflerin vergi beyannamelerinin doğruluğunun defter, hesap ve kayıtlara dayanılarak araştırılması.

~ itiraz ve temyiz komisyonları, *huk.* Vergi uyuşmazlıklarını birinci ve ikinci derecede inceleyen ve yargısal usulle çalışan idarî merciler.

~ kaçakçılığı, *huk.* Vergiyi vermemek için kanunsuz yollara sapma. [*Ing.* Tax evasion].

~ kayıtları, *huk.* Verginin tediye edildiğini ispat eden kayıtlar.

~ kredisi, *mal.* ◘ **Kredi.**

~ matrahı, *huk.* Verginin üzerinden hesaplandığı gelir miktarı. [*Ing.* Tax assessment; *Fr.* Assiette de l'impôt].

~ muafiyeti, *huk.* Bazı şartlar altında vergiden istisna edilme. [*ing.* Tax exemption; *Fr.* Exemption d'impôts].

~ mükellefi, *huk.* Vergi veren kimse. [*Ing.* Taxpayer; *Fr.* Contribuable, contributaire].

~ ödeme gücü, *ikt.* ve *huk.* İşverenin malî gücüne göre tespit edilmesi gerektiğini savunan kuram. [*Ing.* Ability to pay].

~ tahakkuku, *huk.* Tarh ve tebliğ eden verginin kanunlara uygun surette ödenmesi. [*ing.* Tax assessment; *Fr.* Evaluation de l'impôt, estimation de l'impôt].

~ tahsildarı, ◘ **Vergici.**

~ teminatı, *huk.* Sınırdan yetkili gümrüğe gelen eşya, ile transit olarak geçmek için gelen eşyanın vergilerinin teminata bağlan-

ması. *(Teminat miktarı o eşya türüne ait en yüksek tarife üzerinden hesaplanır).*
~ **yükü,** *mal.* Vergi kanunlarına göre mükellefe düşen borç, ödenmesi gerekli vergi.

vergici, i. *h.d.* Vergi toplayan görevli, vergi alımcısı. [*Ing.* Tax-collector; *Fr.* Percepteur].

vergileme, i. *huk.* Vergi koyma. [*Ing.* Imposing a tax, levying; *Fr.* Taxation].

vergilendirmek (i), f. Bir kimseyi veya bir şeyi vergiye bağlamak. [*Ing.* To impose a tax, to levy; *Fr.* Taxer].

vergili, s. Bağışı çok olan, eli açık: *Vergili adam.* [*Ing.* Generous, munificent; bountiful; *Fr.* Généreux,-euse, main ouverte, prodigue].

veri°, i. < *vermek.* § ● Bir sonuca varabilmek için gerekli olan ilk bilgi. [*Osm.* Mûta; *Ing.* Datum; *Fr.* Donnée]; § ❷ Tartışmasız kabul edilen ve bir akılyürütme eyleminin temeli, bir araştırmanın hareket noktası olan şey: *Bilimin verileri;* § ● Bir esere temel olan ana ilkeler: *Bir ormanın verileri.* [*Osm.* Mûta; *Ing.* Datum; *Fr.* Donnée]; § ● *bilgi-işlem.* Bütün bir bilginin veya bu bilginin çeşitli yönlerinden ya da bölümlerinden bazılarının, otomatik cihazlarla işlenmesine elverişli bir biçim altında uzlaşmalı olarak verilmesi; § ❺ *istat.* Doğrudan doğruya veya bazı başka işler dolayısiyle, istatistik yöntemlerine uygun olarak yapılan gözlem ve deney sonuçları; ◉ ~ **lerin gruplanması,** *istat.* ◘ **Gruplanma;** ◉ ~ **lerin iletilmesi,** *bilgi. işlem.* ◘ **işletme;** ◉ **analojik** ~, *bilgi-işlem.* Sürekli bir fonksiyonla belirtilen veri. [*Ing.* Analogical datum; *Fr.* Donné analogique]; ◉ **bağıl** ~, *istat.* Brüt bir verinin, bu verinin karşılığı olan intizamlı veriye oranını yüzde olarak belirten oran. [*Ing.* Relative datum; *Fr.* Donné relative]; ◉ **dolaysız** ~ **ler,** *fels.* ◘ **Dolaysız;** ◉ **düzeltilmiş** ~, *istat.* Sistematik değişim olayları elenmiş veri; ◉ **intizamlı** ~, *istat.* Arizi değişimlerin etkilediği hesaplanabilir verilerin ortalaması. [*Ing.* Regular datum; *Fr.* Donnée régulière]; ◉ **istatistik** ~ **ler,** ◘ **istatistik;** ◉ **nümerik veya sayısal** ~, *bilgi-işlem.* Süreksiz bir fonksiyonla belirtilen veri. [*Ing.* Numerical datum; Fr. Donnée numérique]; ◉ **süreksiz** ~, *istat.* Aralıklar içinde tespiti mümkün olmadığı zaman ayrı ayrı gösterilen veri. [*ing.* Transitory datum; *Fr.* Donnée discontinu].

verici, i. < *vermek.* § ● *radyotekn.* Elektromagnetik dalgalar yardımiyle telgraf işaretlerini, sesleri *(söz veya müzik),* görüntüleri iletmeye yarayan cihazların tümü. *(Vericiler, yaptıkları göreve göre, telsiz, telgraf, radyo veya televizyon vericileri diye ayrılır).* [*Ing.* Transmitter; *Fr.* Transmetteur, émetteur]; § ● *kim.* Yarı polarılmış bir bağda bir elektron çifti sağlayan atom; § ❸ *mek.* Hidrolik bir iletimde, motorla tahrik edilerek akışkana bir impuls veren ve akışkanı ikinci elemana veya *alıcı*'ya ileten ilk eleman. *(Hidrokinetik iletimlerde daha çok itici adını alan verici, özellikle akışkanın kendi hızıyle değil de verici tarafından sağlanan basınçla hareket ettiği «hidrostatik» veya «hacimsel» iletimlerde, gitgide alıcıdan ayrı ve bağımsız hale getirilmektedir);* § ● *sibern.* Çeşitli konumlar alabilen ve aldığı her konumu, o konum için seçilmiş özel sinyaller yayımlayarak bildiren organ; § ❷ *telekom.* (a) Telem cihazlarında, önceden belirlenmiş bir harf veya rakam grupunu otomatik olarak veren düzenek. (b) Bir yarı iletkende bulunan ve komşu atomlara bir elektron verebilen yabancı atom; ◉ **ara** ~, *telvz.* Bir ana vericiden yayımlanan televizyon programlarını yeniden iletmeye yarayan düşük güçlü verici; ◉ **genel** ~, *tıp.* Alyuvarlarında aglütinojen bulunmayan, dolayısiyle kanı hiçbir serumla aglütine olmayan kimse. *(Genel verici hangi kan grupundan olursa olsun herkese kan verebilir; kendisi O grupundandır).* [*Ing.* General donor]; ◉ **kan** ~, *tıp.* Başkasına aktarılmak üzere kanını veren kimse. [*Ing.* Donor of blood; *Fr.* Donneur,-euse de sang].

verid /verîd/, i. ç: **evride, vurûd.** *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Siyah kan damarı.

veridî, s. Toplardamarla ilgili olan. [*Ing.* Venous; *Fr.* Veineux].

verik /verik/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Sık yapraklı ağaç. § ❷ s. Gür sakallı *(kimse).*

verile, ünl. § ● Verilsinl; § ❷ i. Devlet dairelerinde ödemenin yapılabilmesi için yetkilinin yazısı: *Verile emri.* [*Ing.* Order of payment; *Fr.* Bon à payer].
~ **emri,** *mal.* Bir âmir tarafından verilmiş ödeme emri. [*Ing.* Order for payment of government money].

verilen, s. § ● *mat.* (a) Ispatlanacak önermelere karşılık olarak, hipotez şeklinde bildirilen. (b) Bilinen, belirlenen: *İki açısı verilen bir üçgenin üçüncü açısını belirleyiniz;* § ❸ *psik.* Zihinde kurulmuş olana karşıt olarak, zihne doğrudan doğruya sunulmuş olan.

veriler, ç.i. *astr.* Bir gözlem veya ölçülere ilişkin olarak verilmiş değerler. [*Osm.* Mu'tayat; *Ing.* Data; *Fr.* Données].

verilmek (e), ösz. f. Vermek işine konu olmak. [*Ing.* To be given].

verim°, i.< *vermek.* § ● Çalıştırılan, işletilen veya bakılan bir şeyin verdiği sonuç veya bu sonucun miktarı: *İşçilerin verimi. Makinenin verimi. Ağacın verimi.* [*Osm.* Mahsul; *Ing.* Product, produce, yield; output; *Fr.* Récolte, produit, rendement]; ☆ *Eşanl.* **üretim; toplam gelir;** § ❷ Bir makinenin, bir insanın sağladığı faydalı iş. [*Ing.* Yield, produce; profit, output; *Fr.* Rendement]; ☆ *Eşanl.* **randıman;** § ❸ *ikt.* Miktarını veya faydasını arttırmak amacıyle ürünleri şekil değişikliğine uğratma yeteneği; § ● *kim.* Gerçekte elde edilen molekül gram sayısının, reaksiyon tam olduğu zaman elde edilebilecek toplam molekül gram sayısına oranı; § ❹ *mad. oc.* İşçi başına üretim. *(Ayrı bir belirtme yapılmamışsa, verim, fazla mesai saatleri sayılmaksızın bir işgününde bir postanın üretimini belirtir);* § ❷ *malzeme.* 1 m³ çakıl veya kırma taşın belli miktarlarda kum ve çimento ile harmanlanmasından elde edilen beton veya harç hacmi; § ❷ *petrol.* Elde edilen ürünün, ağırlık veya hacim olarak ham maddeye oranı: *Ham petrolün damıtılmasından benzin verimi yüzde 20 ile 30 arasındadır;* § ● *tekn.* Elde edilen faydalı işle, bu işi elde etmek için harcanan veya tüketilen iş arasındaki oran. [*Ing.* Profit, output; *Fr.* Rendement]; ◉ **enerji** ~ I, *fizyol.* Yapılan işe yeterli enerji ile harcanan toplam enerji arasındaki oran: *Kasların enerji verimi aşağı yukarı yüzde 25'tir;* ◉ **hacimsel** ~, *gaz. sny.* 100 kg. damıtılmış kömürden elde edilen ve belirli sıcaklık, basınç ve nemlilik şartları altında ölçülen metre küp cinsinden gaz hacmi. ~ **silindiri,** *dok.* Her çeşit çekme makinesinin çıkışına yerleştirilmiş iki silindirden *(alt verim silindiri, üst verim silindiri)* her biri *(verim silindirlerinin çevre hızı, besleme silindirlerinin hızından daima daha fazla olduğu için çekme oranını ayarlar);* ☆ *Eşanl.* **çekim silindiri.**

verimli°, s. § ● Kendisinden beklenen sonucu veren: *Verimli bir tedbir.* [*Ing.* Productive, profitable; *Fr.* Productif,-ive]; § ❷ Verimi çok olan: *Verimli bir tarla.* [*Osm.* Mümbit; *Ing.* ve *Fr.* Fertile]; § ● *zool.* Canlı yavrular meydana getirme yeteneğinde olma; yumurta ve sperma meydana getirebilme. [*Ing.* ve *Fr.* Fertile]. ☆ *Eşanl.* **fertil;** § ● *nükl.* Nötronların etkisiyle, parçalanabilir bir element verebilen kimyasal bir element için kullanılır. *(Uranyum 238 verimli bir elementtir, çünkü nötronların etkisiye, parçalanabilir bir element olan plütonyum 239'a dönüşür).*
~ **kum,** *jeol.* İşletilmesi verimli olan petrollü kum yatağı. [*Ing.* Paysand; *Fr.* Sable payant].

verimlilik,-ği, s. § ● Verimli olma durumu. [*Ing.* Productivity; *Fr.* Productivité]; § ❷ *psik.* Kişisel zekânın, tanıma yetisi testleri tarafından ölçülen verimi. *(Bu verim, deneğin bir davranışını içeren somut durumlarda kendini gösterir).*

verimsiz°, s. § ● Verimi olmayan veya az olan: *Pek verimsiz bir çalışma.* [*ing.* Unfruitful, unproductive; *Fr.* Improductif,-ive]. § ❷ Üreyebilme yeteneğinde olmayan. [*Ing.* Sterile; Fr. Stérile]. ☆ *Eşanl.* **steril.**
~ **başlık,** *bot.* İçinde çiçektozu bulunmayan başçık.
~ **çiçek,** *bot.* Döllenmeyen çiçek.

verimsizlik,-ği, i. Verimsiz olma durumu. [*Ing.* Unfruitfulness, unproductiveness; *Fr.* Improductivité, stérilité].

verisme, i. *It.* Gerçeği bütün yanlariyle ve özellikle toplumsal meseleleriyle birlikte eksiksiz ortaya koymak gerektiğini savunan edebiyat ve sanat dalı. [*Ing.* Verism; *Fr.* Vérisme].

verismo'cu, s. § ● Verismo estetik anlayışına özgü ve uygun olan. [*Ing.* Verist, veristic; *Fr.* Vériste]; § ❷ i. Verismo taraftarı. [*Ing.* Verist; *Fr.* Vériste]

veriş, i. < *vermek.* § ● Vermek işi veya tarzı. [*Ing.* Giving; *Fr.* Action de donner]; § ❷ ◘ **Alışveriş.**

verişmek, *ortakl.* f. Karşılıklı bir şey vermek.

veriştirmek (-i, e), f. § ● Bol bol söylemek: *Pohpohları veriştirirken.* [*Fr.* Assomer par la parole]; § ❷ (-e), İyice çıkışmak, ağzına geleni söylemek: *Arkadaşına adamakıllı veriştirdi.* [*Ing.* To utter abuse, to swear at; *Fr.* Adresser de vifs reproches; réprimander; jurer, injurier].

verit,-dî /verît/, i. ç: **evride, vurûd.** *Osm.* < *Ar. verîd. esk.* Toplardamar. [*Ing.* Vein; *Fr.* Veine].

verkaç, b.i. *sp.* Futbolda futbolcuların sürekli yer değiştirerek yaptıkları kısa paslaşma. *(Genellikle adam adama markaj yapan rakip savunma oyuncularını ekarte etmek için yapılır).* [*Ing.* Pass and run maneuver].

verme, i. § ● Vermek eylemi. [*Ing.* Giving; *Fr.* Action de donner]; § ❷ *post.* Posta maddelerinin teslimi, tevdii veya dağıtımı. [*Osm.* Tevdi; *Ing.* Delivery; *Fr.* Livraison].

vermek,-ir (-i, -e), f. *esk. T. birmek.* § ● Üzerinde veya yakınında olan bir şeyi başkasına eriştirmek: *Kitabı verir misiniz?* [*Osm.* Tevdi etmek; *Ing.* To give, to deliver; *Fr.* Donner]; § ❷ Bırakmak veya bağışlamak: *Bu evi bana babam verdi.* [*Ing.* To grant, to donate; *Fr.* Octroyer]; § ❸ Ondan bilmek: *Onun bütün bu huysuzluklarını çocukluğuna veriyorum.* [*Ing.* To attribute; *Fr.* Attribuer]; § ● *(Düşünce veya bilgi anlatan şeyler hk.)* Başkalarına iletmek: *Ders, emir, haber, fikir, cevap, oy vermek.* [*Ing.* To transmit; *Fr.* Transmettre]; § ❺ Yönetmek: *Sırtını sobaya vermek.* [*Ing.* To give; *Fr.* Donner]; § ❻ Bir hale yol açmak: *Zevk vermek. Ferahlık vermek. Zahmet vermek;* § ❼ *(Eğlenceli toplantı)* Düzenleyip şunu bunu çağırmak: *Şölen vermek. Balo vermek. Konser vermek.* [*Ing.* To give, to arrange; *Fr.* Arranger]; § ❽ Biriyle evlendirmek. *Kızını ona vermek istemiyor;* § ❾ (-i) Ödemek: *Borcunu vermek. Malın parasını vermek.* [*Ing.* To pay; *Fr.* Payer]; § ● *(Ortalığa yayılan şeyler hk.)* Yaymak: *Ses vermek. Koku vermek. Işık vermek.* [*Ing.* To spread to scatter, to disseminate, to publish, to broadcast; *Fr.* Étendre, déplier]; § ● Yetiştirmek, meydana getirmek: *Bu ağaç iyi meyve veriyor;* § ❿ Topunu... haline sokmak: *Ateşe vermek. Ortalığı heyecana vermek;* § ⓫ Sahip kılmak: *Yetki vermek. Diploma vermek;* § ● yar. f. Tezlik fiili yapmaya yarar: *Gidivermek. Söyleyivermek;* § ● Satmak: *Otonuzu kaça verdiniz?* [*Ing.* To sell; *Fr.* Vendre]; § ● *(Kötü bir hale)* Uğramak: *Zarar vemek.* [*Ing.* To suffer *(losses); Fr.* Éprouver, souffrir *(une perte)*]; ◉ **ver elini** *(şu veya bu yer), dey.* Üşenmeden o yere gidildiğini anlatır: *İkide birden ver elini İstanbul;* ◉ **veren ell herkes öper,** *at.* Yardımını esirgemeyen, eli açık olan kimseye herkes saygı gösterir. ☆ *Eşanl.* **veren eli kimse kesmez;** ◉ **veren**

eli kimse kesmez, *at.* Yardımını esirgemeyen, eli açık olan kimsenin iyilliklerine engel olmayı, kendisine kötülük yapmayı kimse istemez. ☆ *Eşanl.* **veren eli herkes öper;** ⊙ **verip veriştirmek,** *dey.* Ağzına geleni söylemek; ⊙ **verip** *(de)* **pişman olmaktan, vermeyip** *(de)* **düşman olmak yeğdir,** *at.* Sizden bir şey *(sözgelişi para)* isteyen kimseye istediğini verirseniz, çok kez geri alamama durumu belirir. O zaman, verdiğinize pişman olursunuz; ⊙ **verirsen doyur, vurursan duyur,** *at.* Yaptığınız iş, amacın gerçekleşmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır; bir yardımda mı bulunacaksınız? Gerektiği ölçüde yapınız ki işe yarasın. Biriyle dövüyor musunuz? Etkili biçimde vurunuz ki yenesiniz; ⊙ **verirsen veresiye, batarsın karasuya,** *at.* Veresiye bir şey verme. Çünkü alanların borçlarını ödememeleri yüzünden batabilirsin; ⊙ **vermeyince Mabut, ne yapsın Mahmut,** *at.* Tanrı, geniş bir yaşama ya da yetenek kısmet etmemişse kulun elinden ne gelir? ⊙ **ver yiğidi yiğide, Mevlâ rızkın yetire,** *at.* İki gencin evlenmesini kolaylaştırınız. Tanrı rızklarını verir.

~ **yansın,** *dey.* ◘ **Veryansın.**

vermikülit, i. *Fr. vermiculite. min.* Mika grupundan, flogopit türü inorganik madde; ısıtılınca su kaybeder, hacmi çok artar ve solucanımsı bir şekil alır; bu niteliklerinden dolayı termik yalıtkan olarak kullanılır. [*Ing.* Vermiculite].

vermiyot, i. *Fr. vermiothe veya vermiote. patol.* Dil epitelyumunun ülserli yüzeyinde, bu yüzeye yanlama basınç yapıldığı zaman meydana çıkan iplik şeklindeki madde. [*Ing.* Vermioth, vermiote].

vermut,-tu, i. *Alm. wermut.* Birçok bitkilerle kendisine özel koku verilmiş tatlı bir şarap. [*Ing.* ve *Fr.* Vermouth].

vernasyon, i. *Fr. vernation. bot.* Yaprakların tomurcuk halinde iken gösterdikleri katlanış tarzı. [*Ing.* Vernation; *Fr.* Vernation, préfoliation].

☆ *Eşanl.* **prefoliasyon.**

vernik,-ği, i. *Yun. vernikion.* İçinde pigment bulunmayan, bağlayıcı, eritici ve seyreltiçilerden meydana gelen, sürüldüğü yüzeyde genellikle parlak ve kaygan, yapışkan ve sert, suda erimeyen, koruyucu ve süsleyici nitelikte ince bir tabaka meydana getiren karmaşık madde. [*ing.* Varnish; *Fr.* Vernis, laque]; ⊙ **bezir verniği,** *res.* ◘ **Bezir;** ⊙ **birleşik ~,** *mat.* ◘ **Birleşik;** ⊙ **daldız verniği,** *ağ. iş.* ◘ **Daldız;** ⊙ **fırça verniği,** ◘ **Fırça;** ⊙ **selülozik ~ler,** *kim.* ◘ **Selülozik;** ⊙ **sübye ~,** *res.* ◘ **Sübye;** ⊙ **yağlı ~,** Bağlayıcı maddesi bir veya birkaç çeşit yağdan, özellikle yağ asidlerinin *(alifatik seri)* trigliseritlerinden meydana gelen vernik.

~ **ağacı,** *bot.* Vernik yapımına yarayan reçineli bir sıvı salgılayan çeşitli ağaçlara verilen ad.

vernikçi, i. *res.* Vernik süren.

vernikleme, i. § ❶ Vernik sürme, vernikle kaplama. [*Ing.* Varnishing; *Fr.* Vernissage]; § ❷ *fot.* Bir fotoğraf klişesinin jelatinini dış etkilerden korumak amacıyla, üzerine sıcak veya soğuk bir vernik tabakası sürme. [*Ing.* Varnishing; *Fr.* Vernissage]; § ❸ *graf. san.* Basılmış veya basılmamış bir yüzey üzerine bir vernik tabakası uygulama. [*Ing.* Varnishing; *Fr.* Vernissage].

verniklemek (-i), f. Bir yüzeye vernik sürmek. [*Ing.* To varnish; *Fr.* Vernisser].

verniye, i. *Fr. vernier (bulucusunun adından). mek.* Pek küçük boyutları ölçmeye yarayan ve biri ötekisinden açılmış bir yuva içinde ötelenebilen iki çizgilikten ibaret cihaz. [*Ing.* Vernier scale]; ⊙ ~ **li kumpas,** *mat.* Milimetrenin onda birine kadar küçük uzunlukları ölçmek için, daha çok marangoz, tesviyeci ve camcıların kullandığı âlet.

~ **cetveli,** ◘ **Verniye.**

veronika /veroni:ka/, i. *It. bot.* ◘ **Yavşanotu.**

veronit, it. *Fr. véronite. min.* Barit çeşidi. [*Ing.* Veronite].

☆ *Eşanl.* **verona toprağı.**

verrâk /verrâk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kâğıtçı.

verruga, i. *tıp.* Çeşitli türden tatarcıkların sokmasıyle insana bulaşan sporlulardan *Bartonella bacilliofrmis*'in sebep olduğu asalak hastalığı. [*Ing.* ve *Fr.* Verruga].

☆ *Eşanl.* **Peru verrugası.**

versiyon, i. *Fr. version.* § ❶ Çeviri, söylenti. [*Osm.* Rivayet]; § ❷ *sin.* Bir filmin eskilik, yenilik veya yeniden çevirim gibi değişik durumları için kullanılan deyim; § ❸ *kadın-doğum.* Dölütün dölyatağındaki duruşunu değiştirmek amacını güden manevra.. [*Ing.* ve *Fr.* Version].

verteks, i. *Lat. vertex.* § ❶ *zool.* Böceklerin başında, alnın arka kısmıyle gözlerin üst kısmı arasında kalan bölüm. [*Ing.* ve *Fr.* Vertex]; § ❷ *geod.* Bir dönel yüzeyin geodezik bir çizgisinin eriştiği maksimum enlem noktası. *(Geodezik bir çizginin verteks'lerinin geometrik yeri, dönel yüzeyin paralellerinden biridir).* [*Ing.* ve *Fr.* Vertex].

☆ *Eşanl.* **tepe noktası.**

vertigo, i. *zool. vertiginidae* familyasından, alt tarafı az veya çok silindirimsi, sağa veya sola sarmal, çok küçük kavkılı salyangoz; taşların altında, bitkisel kırıntıların arasında veya kaya yarıklarında yaşar. *(Bu hayvanlar dünyanın hemen bütün bölgelerinde /özellikle Avrupa'da/ bulunur ve Miyosenden itibaren fosiline rastlanır).* [*Ing.* ve *Fr.* Vertigo].

vertisillat, s. *bot.* ◘ **Dairesel.**

vertisilyoz, i. *Fr. verticilliose. fitopatol. Verticillium alboatrum* adlı mantardan ileri gelen patates hastalığı. *(Hastalığa tutulan patatesin yaprakları sararır, solar ve kurur).* [*Ing.* Verticilliosis].

verumontanit, i. *Fr. vérumontanite. patol.* Verumontanum'un iltihabı. [*Ing.* Verumontanitis].

ver.yansın, b.i. Acımadan, hiç bir şey düşünmeden yok etmek, bol bol harcamak, söylemek anlamlarındaki **«veryansın etmek»** deyiminde geçer.

verz, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Verziş.**

verziş, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Çalışma, işletme; § ❷ s. Çalışmış.

vesâfet /vesâfet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Vasıflık, hizmetkârlık, işçilik.

vesaik,-kı /vesâik/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **vesika**'nın çoğulu.

vesaîl /vesaîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vesile**'nin çoğulu.

vesait,-ti /vesâit/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **vasıta**'nın çoğulu.

vesâm, vesâmet /vesâm, vesâmet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Güzellik, güzel olma.

vesatet,-ti /vesâtet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aracılık.

vesâyâ /vesâyâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vasiyet**'in çoğulu.

vesayet,-ti /vesâyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Küçüklerin ve hacir altındakilerin korunması amacıyla kabul edilmiş bulunan bir tür kamu hizmeti kurumu. [*Ing.* Appointed guardianship, executorship, trusteeship; *Fr.* Tutelle]. ☆ *Eşanl.* **vasilik;** ⊙ **aile ~si,** *huk.* ◘ **Aile;** ⊙ **idarî ~,** *huk.* ◘ **idarî.**

~ **altındaki devlet,** *huk.* ◘ **Devlet.**

~ **hesabı,** *huk.* ◘ **Hesap.**

vesbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir sıçrayış, bir atlama.

veseb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıçrama, atlama.

vesebân /vesebân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Veseb.**

vesen, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uyku ağırlığı, uyuklama.

vesenî, veseniye /vesenî, veseniye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Puta mensup, putla ilgili; § ❷ Puta tapan.

vesî, vesîa /vesî, vesîa/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Geniş, bol.

vesîc /vesîc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hızlı yürüyen deve.

vesîk /vesîk/, s. ç: **visâk.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İnanılacak sağlam delil; § ❷ Bege.

vesika /vesîka/, i. ç: **vesâik.** *Osm.* < *Ar. esk.* Belge. [*Ing.* ve *Fr.* Document]; ⊙ **aciz ~sı,** *huk.* ◘ **Aciz**[1]; ⊙ **bedenî ehliyet ~sı,** *hava.* ◘ **Bedenî.**

~ **usulü,** *ikt.* Olağanüstü zamanlarda tüketim maddelerinin ihtiyaca göre dağıtımı, usulü. [*Ing.* Rationing system].

vesikalı /vesikalı/, s. § ❶ Fuhuş için elinde resmî kâğıdı bulunan *(genelev kadını).* [*Ing.* Licensed *(prostitute)*]; § ❷ Vesikaya dayanan. [*Ing.* Documentary; *Fr.* Documentaire]. ☆ *Eşanl.* **belgesel, dokümanter.**

~ **kredi,** *ikt.* Yola çıkarılmış mallara ait belgelerin terhini karşılığında açılan kredi. [*Ing.* Documentary credit; *Fr.* Crédit documentaire].

~ **poliçe,** *ikt.* Poiçeye konşimento, varant, sigorta poliçesi, fatura gibi evrakın bağlanarak poliçenin bu kâğıtlarla birlikte tedavül etmesi. [*Ing.* Documentary bill; *Fr.* Traite documentaire].

vesile /vesile/, i. ç: **vesâil.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Neden diye alınan veya neden meydana getiren olay: *Buraya gelmeniz tanışmamıza vesile oldu.* [*Ing.* Means; cause, pretext; *Fr.* Prétexte]; § ❷ Elverişli durum: *Bu vesileden faydalanarak.* [*Osm.* Fırsat; *Ing.* Opportunity, occasion; *Fr.* Occasion].

vesilecilik,-ği, i. *fels.* Özellikle ruh ve vücut ilişkilerine uygulanan vesile nedenleri sistemi. Felsefî psikoloji terimi olarak Geulinex ve Malebranch'ın üzerinde durdukları ve Tanrı'nın, zihnî faaliyetlere tekabül eden beden faaliyetlerine fırsat vermek için arada sırada müdahalede bulunduğunu ileri süren kuram. *(Beden-zihin ilişkilerini belirten klâsik kuramlardan biridir).* [*Osm.* İttifakiye; *Ing.* Occasionalism; *Fr.* Occasionnalisme].

vesim, s. *Osm.*< *Ar. vesm. esk.* § ❶ Güzel; § ❷ i. Erkek adı.

vesm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Döğüp toz haline getirme.

vesme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hayvana vurulan kızgın damga; § ❷ Rastık.

vesnân /vesnân/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Uykusu gelmiş olan, uyuklayan.

vesne, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Vesen.**

ve sonra, z. Söze devam için söylenir: *Ve sonra bu iş öylece kaldı...*

vespa, i. *zool.* ◘ **Eşek arısı.**

vesselâm /ves:selâm/, ünl. *Osm.* < *Ar. «işte o kadar»* gibi sözü kısa kesmek için kullanılır: *Size gelmeyeceğim, vesselâm.* [*Ing.* So that's that! So that's an end of the matter; *Fr.* C'est tout! Il n'y a rien à ajouter].

vestâ /vestâ/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ateşe tapanların din kitabı olan Zend'in şerhi.

vestfaliyen, s. ve i. *Fr. westphalien. jeol.* Karbon çağının Namüriyen ile Stefaniyen arasındaki kata denir. *(Denizsel karşılığı Moskoviyendir).* [*Ing.* Westphalian].

vestî /vestî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şerh, tercüme.

vestibül, i. *Fr. vestibule.* § ❶ Bir yapının içine girilecek ve içinde dağılınacak yer. [*Ing.* Vestibule]; § ❷ *anat.* ◘ **Dehliz.**

vestiyer, i. *Fr. vestiaire.* Otel, lokanta gibi bir çok kişinin girip çıktığı yerlerde, şapka, palto, pardesü gibi eşyayı bırakmak ve korumak için ayrılmış yer. [*Ing.* Cloakroom].

vestiyerci, i. Vestiyerde çalışan kimse.

vesvâs /vesvâs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeytan.

☆ *Eşanl.* **iblîs.**

vesvese, i. *Osm.* < *Ar.* Işkil, şüphe, kuruntu. [*Ing.* Secret fear, anxiety, preoccupation, scruple; *Fr.* Suspicion, soupçon, inquiétude, trouble].

vesveseli, s. Işkilli. [*Ing.* Having anxiety or scruple, habitually suspicious, anxious; *Fr.* Soupçonneux,-euse, défiant, méfiant,-ante, inquiet, tourmente].

veszelyit, i. *Fr. vészelyite (Macar mineralog A. Veszelyi'nin adından). min.* Hidratlı doğal bakır ve çinko arsenyofosfat. [*Ing.*Veszelyite].

veşak, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Vaşak.

veşel, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Az su.

veşelân /veşelân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Suyun akışı.

veşice /veşice/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ağaç kökü; § ❷ Lif.

veşi, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Az miktarda olan su.
veşme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yağmur tanesi.
veşt, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Güzel.
veşy, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir çeşit elbise; § ❷ Kumaş işlemeleri, kumaş alacalığı; § ❸ Kumaşı renklerle, resimlerle süsleme; § ❹ Kılıç çeliğinin suyundaki özlülük; § ❺ Söze yalanlar katıp yakıştırma; § ❻ Gammazlık etme.
veta, i. *It. den.* Bir palangada halatın makaralar arasında işleyen kısmı. [*Ing.* Means; cause, pretext; *Fr.* Prétexte].
veted, i. ç: **evtâd**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kasık; § ❷ *ed.* Aruzda üç harften meydana gelen nazım.
veter, i. *Osm.* < *Ar. esk. mat.* ve *anat.* ▣ Kiriş.
Vetereler, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'nın fildişi kıyısında, Assinia denizkulağındaki ve aşağı Comoe'deki göl köylerinde yaşayan zenci halk. [*Ing.* Veteres; *Fr.* Vétéré].
veteriner, i. *Fr. vétérinaire.* § ❶ Baytar. [*Ing.* Veterinary surgeon]; § ❷ Hayvan hastalıklarını tedavi *(baytarlık)* ile ilgili: *Veteriner doktor.* [*Ing.* Veterinary].
~ **asalakbilim**, *paraz.* Konusu evcil hayvanlarda yaşayan asalaklar olan asalakbilim dalı. [*Osm.* Baytarî ilm-i tufeylât; *ing.* Veterinary parasitology; *Fr.* Parasitologie vétérinaire].
~ **sınıfı**, *ask.* Silâhlı kuvvetler sağlık teşkilâtına bağlı olarak hayvan sağlığı ve gıda kontrolu hizmetleriyle görevli teknik ve yardımcı sınıfa verilen ad.
veterinerlik,-ği, i. Veterinerin mesleği.
vetet, i. *den.* Bir kıyı boyunca iki sıra dikilmiş direkler. *(Bu direklerin her çiftinin, bir hizaya getirilmesi, gerçek yönleri /doğu, batı, kuzey ve güney yönleriyle ara yönler/ veya belirli bir uzaklığın başlangıç ve bitişini işaretler. Birincisi, gemilerin magnetik pusulalarındaki sapmaların düzeltilmesinde, ikincisi gemilerin hizalarının tespitinde kullanılır).*
vetire /vetîre/, i. ç: **vetâir**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dar yol, keçi yolu. [*Ing.* Path, track, way; *Fr.* Chemin, sentier, allée]; § ❷ Üslûp, tarz. [*Ing.* Mode, method, manner; *Fr.* Manière, méthode, mode]; § ❷ Burnun iki deliğini ayıran zar. [*Ing.* ve *Fr.* Septum]; § ❸ *fels.* ve *patol.* Süreç. [*Ing.* Process; *Fr.* Processus].
veto /ve:to/, i. *Lat.* «*Karşı gelirim*» demek olup siyasal dilde «bir yetkilinin bir önermeyi reddetmesi» anlamına gelir. Devlet başkanının, yasama organınca kabul edilmiş bir kanunu imzalamayarak bir tasarının kanunlaşmasına karşı çıkışı. [*Ing.* ve *Fr.* Veto].
veya, bağ. § ❶ Ayrı olmakla birlikte veto aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilir: *Kavun veya karpuz, ikisi de iyi. Araba veya otomobil, ne bulursan tut.* [*Ing.* Or; *Fr.* Où]; § ❷ ▣ **ya**[3]; § ❸ Aynı hükme bağlı iki karşıt fikri anlatan kelimelerden ikincisinden önce getirilir: *Bir şeyin ucuz veya pahalı olması her vakit mal olduğu fiyata bağlı değildir.*
veyahut /veyâ:hut/, b. bağ. ▣ **Yahut**.
veyh, n. *Osm.* < *Ar.* Heyhât!
veyl, ünl. *Osm.* < *Ar.* «*Vay haline!*», «*felâket*».
veyle, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Rezillik, küstahlık.
Veyselkaranî /veyselkarânî/, öz. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir erek peşinde boşu boşuna ülke ülke dolaşanların halini anlatan «*Yemen çöllerinde (illerinde) Veyselkarani*» deyiminde geçer.
veysî /veysî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yoksul, muhtaç.
vezân /vezân/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Esici, esen.
vezânet /vezânet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ölçülü olma; § ❷ Düşünüş ve görüş isabeti.
vezânî /vezânî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Esinti zamanı.
vezaret,-tî /vezâret/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Vezirlik. [*Ing.* Vizierate; *Fr.* Vizir(i)at].
~ **beratı**, *teşk. tar.* Vezaret rütbesinin verilmesiyle ilgili berat. *(Bu beratta, verilen vezaretin geliri, vergisi, vezaret verilen kimsenin adı, görevi, belgenin verilme sebebi belirtilirdi).*
☆ *Eşanl.* **vezaret menşuru, vezaret fermanı**.
vezb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Su gibi akma.
vezega, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir çeşit büyük keler.
vezerograf, i. *Fr. vézérographe. elektr.* Ilkesi Doppler olayına dayanan hız ölçme cihazı. [*Ing.* Vezerograph].
vezikülektomi, i. *Fr. vésiculectomie. cerr.* Sperma keseciklerinin ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Vesiculectomy].
vezikülît, i. *Fr. vésiculite. patol.* Sperma keseciklerinin iltihabı. [*Ing.* Vesiculitis].
vezikülografi, i. *Fr. vésiculographie. tıp.* İçine X ışınlarını iyi geçirmeyen bir madde şırınga edildikten sonra sperma keseciklerinin filminin çekilmesi. [*Ing.* Vesiculography].
vezin,-zni, i. ç. **evzân**. *Osm.* < *Ar. vezn.* § ❶ Tartı. [*Ing.* Weight; *Fr.* Poids]; § ❷ *ed.* Bir koşuk meydana getirmek için kelimelerin durgusu, hece uzunluğu veya vurgusu gibi özelliklere dayanan ölçülü düzen, ölçü. [*Ing.* Meter; *Fr.* Rythme]; § ❸ Tartma; § ❹ Ağırlık; ◉ **hece vezni**, *ed.* ▣ Hece.
vezinli, s. § ❶ Tartılı; § ❷ *ed.* Vezni[2] olan: Vezinli şiir; ◉ **eş ~**, *san.* ▣ **Eşvezinli**.
~ **kafiyeli serbest nazım**, *ed.* ▣ **Serbest**.
vezinsiz, s. § ❶ Tartısız; § ❷ *ed.* Vezni[2] olmayan: *Vezinsiz şiir.*
~ **kafiyeli serbest nazım**, *ed.* ▣ **Serbest**.
~ **kafiyesiz serbest şiir**, *ed.* ▣ **Serbest**.
vezir /vezîr/, i.ç: **vüzerâ**. *Osm.*< *Ar.*§ ❶ *teşk. tar.* Osmanlı imparatorluğu zamanında devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerini gören ve paşa sanını taşıyan kimselere denirdi. [*Ing.* An ottoman empire minister of the government; vizier; *Fr.* Ministre de l'empire ottoman]; § ❷ *(oyun)* Satrançta önemce ikinci gelen taş. [*Ing.* Queen; *Fr.* Dame, reine]. ☆ *Eşanl.* **ferz**. § ❸ *esk.* Sadrazam.
~ **ağaları**, *teşk. tar.* Vezirlerin maiyetinde hizmet gören ev kapı halkından olan kimseler.
~ **dış ağaları**, *teşk. tar.* Vezir dairelerinin dış işlerine bakan vezir ağaları.
~ **evlâdı**, *teşk tar.* Ulufeli mütoferrikalara verilen ad. *(1626'da Murad IV devrinde sayıları dokuzdu).*
~ **hassı**, *teşk. tar.* Vezir tarafından yönetilen toprakara verilen ad.
~ **içağaları**, *teşk. tar.* Harem dairesine ait işleri gören vezir ağaları.
~ **iskelesi**, *teşk. tar.* Sirkeci iskelesinin *(İstanbul)* bir adı. *(Sadaret alayı buradan başladığı için bu adla anılırdı).*
~ **kapı kethüdası**, *teşk. tar.* Görevle devlet merkezi dışında bulunan vezirlerin, İstanbul'da resmî işleriyle uğraşan temsilcilerine verilen ad.
~ **kapısı**, *teşk. tar.* ▣ **Bâbıâlî, Paşakapısı**.
~ **mehterleri**, *teşk. tar.* Vezire bağlı mehterhane.
~ **müfettişi**, *teşk. tar.* Mehmed II, Selim I ve Süleyman I'e ait vakıfları yöneten görevli.
~ **oğulları**, *teşk. tar.* Müteferrikalar içinde görev yapan ve sarayda kapıcıbaşılıkta bulunan vezir çocuklarına verilen ad.
~ **sarayı**, *teşk. tar.* Sadrazamların konaklarına verilen ad.
vezirâne /vezirâne/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Vezirce, vezire yakışacak yolda.
veziriazam, b. i. ▣ **Sadrazam**.
vezirlik,-ği, i. *teşk. tar.* Vezir olma hali, vezir aşaması. [*Ing.* Vizierate, viziership; *Fr.* Vizir(i)at].
vezir parmağı, b.i. *mutf.* Bir çeşit hamur tatlısı. *(Su, tuz, tereyağı kavrulur; içine un atılarak karıştırılır; üç bütün yumurta, bir yumurta sarısı konulur ve yoğrulur; hamurdan parçalar koparılarak parmak şeklinde uzatılır; kızartılarak soğuk şerbete atılır).*
vezme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kış sonu.
vezn, i. ▣ **Vezin**.
vezne, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kuruluşlarda para alınıp verilen yer. [*Ing.* Cashier's window cashier's office; pay-office, counter; *Fr.* Caisse]; § ❷ Terazi; § ❸ Ateşli silâhın, içinde mermi bulunan boşluğu.
vezneci, i. Terazi yapan veya satan kimse.
veznedar, i. *Osm.* < *Ar. vezne* + *Fars. dâr.* Para alıp veren görevli, vezne memuru. [*Ing.* Cashier; teller, bursar; *Fr.* Caissier].
veznedarlık,-ğı, i. Veznedarın görevi.
vezni/veznî/, s. *Osm.*< *Ar.esk.*§ ❶ Vezne ait, vezinle ilgili; § ❷ i. Tartılan şey.
vezniyet, i. *Osm.* < *Ar. esk. fiz.* Moment.
vezu, i. Ezildiği zaman şeker kamışından çıkan sıvı.
vezüvin, i. *Fr. vésuvine. kim.* Nitröz asidin metafenilendiamin üzerine etkimesiyle meydana gelen kahverengi boyarmadde. [*Ing.* Vesuvin].
☆ *Eşanl.* **Bismarck kahverengisi, Manchester kahverengisi, fenilen kahverengisi**.
vezüviyanit, i. *Fr. vésuvianite. min.* Flüorlu doğal kalsiyum ve alüminyum silikat; kuvadratik billûrlar halinde bulunur. [*Ing.* Vesuvianite].
☆ *Eşanl.* **idokraz**.
vıcık, s. < *vıcıklamak. yans.* Sulanarak kıvamı gevşemiş. *(Bu kelime ikizleme yoluyle kullanılır): Vıcık vıcık çamur.* [*Ing.* Viscid, sticky; *Fr.* Boue bien molle et glissante].
~ **vıcık etmek**, ▣ **vıcıklamak**.
vıcıklamak (-i), f. Vıcık hale koymak. [*Ing.* To make sticky; *Fr.* Faire devenir bourbeux].
vık, i. *yans.* Sıkıntılı bir durumda çıkarılan boğuk ve hafif sesi anlatmak için söylenir. [*Ing.* Squeak (Expressing the noise made by someone in distress].
vıklamak, nsz. f. Vık diye ses çıkarmak. [*Ing.* To squeak; *Fr.* Coasser, supporter un fardeau écrasant].
vın, i. < *vınlamak. yans.* Topacın dönerken çıkardığı sesi anlatır.
vınlamak, nsz. f. Topaç dönerken olduğu gibi vın diye ses çıkarmak. [*Ing.* To buzz, to hum; *Fr.* Siffler, bourdonner]; ◉ **vınlayan kuyrukkakan**, *zool.* ▣ **Kuyrukkakan**.
vırıldamak, vırıldanmak, nsz. f. Usandıracak bir halde söylenmek. [*Ing.* To talk incessantly, to keep complaining querulously; *Fr.* Fatiguer par ses paroles, importuner].
vırıltı, i. < *vırıldamak. yans.* § ❶ Vırıldama sesi. [*Ing.* A whirring, buzzing noise]; § ❷ Usandıracak bir halde söylenme veya bu tarzda söylenen söz. [*Ing.* Tiresome talk; nagging; *Fr.* Paroles fatiguantes].
vırlamak, nsz. f. ▣ **Vırıldamak**.
vır vır, z. *yans.* Biteviye vırıldamayı anlatır: *Vır vır konuşma.* [*Ing.* Imitates continuous and exasperating talk; *Fr.* Bruit sourd, son répété, bourdonnement].
vıtâ /vıtâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uygun görme, râzı olma.
vız, z. < *vızlamak. yans.* Böcek uçarken veya atılan bir şey hızla geçerken çıkan sesi anlatır: *Kurşun vız diye geçti.* [*Ing.* Buzz; whizzing sound; *Fr.* Onomatopée qui imite le bourdonnement ou le sifflement]; ◉ *(Birine bir şey)* ~ **gelmek**, *dey.* Pek önemsiz görünmek, o şeye önem vermemek, aldırış etmemek. [*Ing.* To be a matter of indifference; *Fr.* Ne pas prêter l'oreille, ne pas donner d'importance, s'enfontre].
vızıldamak, nsz. f. Vız diye ses çıkarmak. [*Ing.* To whizz, to buzz, to hum; *Fr.* Bourdonner, ronfler, fredonner, siffler].
vızıltı, i. < *vızıldamak. yans.* § ❶ Vızıldama sesi. [*Ing.* Buzzing or whirring noise; *Fr.* Bourdonnement, sifflement]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Hiç ara vermeksizin, hafif sesle ve usandırıcı tarzda yapılan şikâyet, sızlanma: *Vızıltıya son vermek.* [*Ing.* A querulous complaining]; § ❸ *arg.* Önemsiz, değersiz.
vızır vızır, z. *yans.* Bir işin çabukluk ve kolaylıkla yapıldığını anlatır: *Karaborsa vızır vızır işliyor.* [*Ing.* With a whiz or buzz; *Fr.* Promptement; sans aucune résistance].
vızlamak, nsz. f. Vızıldamak.

vâlîyyet /vâlîyyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kab halinde olma.

vibrafon, i. *Fr. vibraphone. müz.* Bir seri çelik dilden meydana gelen müzik âleti; icracı sopalarla vurarak ses elde eder. [*Ing.* Vibraphone].

vibrasyon, i. *Fr. vibration.* ◘ **Titreşim.**

vibrato, z. *It. müz.* Seslerin birbirini titrek olarak izlemesi. [*Ing.* ve *Fr.* Vibrato].

vibratör,-rü, i. *Fr. vibrateur.* § ❶ *bayınd. ve inş.* Betonun kalıba dökümü sırasında vibrasyon için kullanılan ve titreşimler meydana getiren âlet. [*Ing.* Vibrator]; § ❷ *elektroakust.* Temas yoluyle, elektrik titreşimlerini mekanik titreşimler halinde kemik sistemine ileten elektromekanik dönüştürücü. [*Ing.* Vibrator]; § ❸ *met.* Bir kalıplama makinesine bağlanmış olan ve plak model üzerine hızlı darbeler uygulayarak kalıbın sökülmesini kolaylaştıran âlet. [*Ing.* Vibrator].

vibriyon, i. *Fr. vibrion* < *Lat. vibrio. bakt.* Virgül gibi bir ucu kıvrık çomak biçiminde bakteri; diğer ucunda bulunan bir veya bir çok kamçı yardımiyle hareket eder. [*Ing.* Vibrio].

☆ *Eşanl.* **virgül basili.**

vibriyoz, i. *Fr. vibriose. vet.* Sığır ve davarda görülen hastalık. *(Dişi hayvanlarda düzensiz kızgınlıkla birlikte geçici kısırlık, son gelmemesi, altıncı aya doğru düşükler görülür. Erkekte hastalığın belirtisi görülmez. Dölyatağına streptomisin şırıngası iyi sonuç verir. Zührevî bir hastalık olan vibriyoz boğalarla bulaşarak yayılır. Aşılama deneyleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır).* [*Ing.* Vibriosis].

vibroflotasyon, i. *Fr. vibroflottation. bayınd.* Kumlu arazilerde uygulanan temel atma yöntemi; arazinin oturmasını sağlamak için, zemine çakılan madenî kazıklara bir titreşim hareketi verilir. [*Ing.* Vibrofloatation].

vibrograf, i. *Fr. vibrographe. elek.* Bir cismin titreşimlerinin frekansını, genliğini ve şeklini bir eğriler diyagramı üzerine çizen âlet. [*Ing.* Vibrograph].

vibromasör,-rü, i. *Fr. vibromasseur.* İçindeki bir motörle çeşitli kauçuk kısımları titretim hareketi yapan, bu kısımları cildin üzerine değen elektrikli masaj âleti. [*Ing.* Vibrator].

vibrometre, i. *Fr. vibromètre. akust.* Titreşim hareketi yapan bir cismin yer değiştirme miktarını, hızını veya ivmesini ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Vibrometer].

vibroskop, i. *Fr. vibroscope. fiz.* Ses veren cisimlerin titreşimlerini incelemek için kullanılan ve cismin belli bir süre içindeki titreşimlerini doğrudan doğruya cismin kendisi tarafından bir kâğıt üzerine kaydettirmeye dayanan âlet. [*Ing.* Vibroscope].

vibrör,-rü, i. *Fr. vibreur. telekom.* Demir armatür taşıyan bir titreşim levhasiyle bir elektromiknatıstan meydana gelen ve otomatik olarak çalışan elektromagnetik anahtar. [*Ing.* Trembler, vibrator, make-and-break].

vicâ /vicâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Iğdiş etme, burma *(hayvanı)*.

vicâh /vicâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk. vech.* Yüzleşme, yüz yüze gelme.

vicahen /vicâhen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Yüzüne karşı, yüzlemece, kendisi hazır bulunduğu halde. [*Ing.* Face to face, in the presence of, not by default; *Fr.* En présence de, par confrontation].

vicahî /vicâhî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yüzlemece, yüz yüze. [*Ing.* Done with or in the presence of; *Fr.* Done in the presence of someone].

— **hüküm**, *huk.* ◘ **Hüküm.**

vicd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zengin olma.

vicdan /vicdan/, i. *Osm.* < *Ar.* Kişinin kendi niyet ve eylemlerini ahlâk bakımından iyi veya kötü bulması ve aynı zamanda doğruyu ve iyiyi yapma yükümünü de tanıması, [*Ing.* ve *Fr.* Conscience].

☆ *Eşanl.* **bulunç.**

— **özgürlüğü**, *huk.* ◘ **Din hürriyeti.**

vicdânen /vicdânen/, z. *Osm.* < *Ar. esk* § ❶ Vecd ile, kendinden geçip dalarak. [*Ing.* With rapture and ecstasy]; § ❷ Vicdanca, içten, yürek duygusu ile: [*Ing.* In accordance with one's conscience; *Fr.* En conscience].

vicdanî /vicdânî/, s. *Osm.* < *Ar.* Vicdanla ilgili olan. [*Ing.* Pertaining to conscience; *Fr.* Consciencieux,-euse].

vicdanlı, s. İnsaflı, hak gözetir. [*Ing.* Conscientious, honest; *Fr.* Consciencieux,-euse].

☆ *Eşanl.* **bulunçlu.**

vicdansız, s. İnsafsız, hak gözetmez. [*Ing.* Without a conscience, unscrupulous; *Fr.* Sans conscience, injuste, impitoyable].

vicdansızlık,-ğı, i. Vicdansızca davranış. [*Ing.* Lack of conscience, unscrupulousness; *Fr.* Manque de conscience].

vida /vi:da/, i. *It. vite.* § ❶ Döndüre döndüre bir yere sokulan burmalı çivi. [*Ing.* Screw; *Fr.* Vis]; § ❷ Bu çivinin yuvasındaki burmalar: *Bu somunun vidası bozuk.* ◘ *ŞEKİL. 590.*— **VİDA VE CIVATALAR;** ◉ **başlı** —, Baş tarafı toparlak ve yarıklı vida. [*Fr.* Vis à tête]; ◉ **bilyalı** —, *tekn.* Vida ve somunun kaytan yüzleri arasına bir sıra bilya yerleştirebilecek şekilde özel olarak diş açılmış vida; ◉ **diferansiyel** —, *tekn.* Üzerine değişik hatveli vida dişleri açılmış mil; dişlerden biri bir somun içinde hareket ederken, değişik hatveli bir başka diş, içine girdiği hareketli bir somunu farklı bir hızla hareket ettirir. [*Ing.* Differential screw]; ◉ **direksiyon** — **sı**, *otom.* ◘ **Direksiyon;** ◉ **düz başlı** —, *ağ. iş.* ◘ **Düz**[1]. ◉ **Golyat** — **sı**, *tiy.* Dekoru sahne tabanını tutturan büyük taban vidası. [*Ing.* Goliath screw; *Fr.* Culot à vis goliath]; ◉ **gömme başlı** —, *tekn.* Bir somuna veya bir yüzeye vidalandığı zaman, başı yüzeyden dışarı taşmayan vida. [*Ing.* Countersunk screw]; ◉ **gözlü sahne** — **sı**, *tiy.* ◘ **Göz;** ◉ **kelebek** —, *tekn.* ◘ **Kelebek;** ◉ **marş** — **sı**, *demir.* Lokomotifte kulis biyeline kumanda ederek buhar dağıtımını ayarlayan vida. [*Ing.* Reversing screw]; ◉ **mikrometrik** —, *tekn.* Hatvesi çok küçük, başı çok geniş ve parçalara bölünmüş çelik vida; başı bu şekilde parçalı olduğu için, başın dönme miktarı ve dolayısiyle vidanın ilerleme miktarı *(çok az bile olsa)* kolayca anlaşılabilir. [*Ing.* Micrometer screw]; ◉ **nişan** — **sı**, *sil.* ◘ **Nişan;** ◉ **platin** —, *otom.* Bir motorun manyetolu ateşleme sistemindeki kontak anahtarında bulunan platin kaplı ayar vidalarına benzetilerek, modern ateşleyicilerin tungstenli kontak pastillerinden her birine verilen ad. [*Ing.* Platinum screw]; ◉ **saplama** —, *tekn.* ◘ **Saplama;** ◉ **sonsuz** —, *tekn.* Dişleri, kendisiyle aynı düzlemde bulunan bir çarkın dişlerine geçen ve bu çarka, vidanın dönme hareketine dik yönde bir dönme hareketi veren vida. [*Ing.* Creeper, endless screw, worm; *Fr.* Rou à vis sans fin]; ◉ **üçgen profilli** —, *tekn.* Dişlerinin enine kesiti üçgen şeklinde olan vida. [*Ing.* Triangular, profiled screw].

— **adımı**, *tekn.* Kendi üzerine tam bir devir yaptırıldığı zaman, bir vidanın ilerleme veya gerileme miktarı. [*Ing.* Screw pitch, screw thread; *Fr.* Filet de vis, pas de vis].

☆ *Eşanl.* **vida hatvesi.**

— **çevireceği** veya **tornavida**, Vidalı çivilerin tablasındaki yarığa sokulup çiviyi döndürerek sokmağa veya sökmeğe yarayan ucu yassı ve keskin saplı demir âlet. [*Ing.* Screwdriver, turnscrew; *Fr.* Tourne-vis].

— **hatvesi**, *tekn.* ◘ **Vida adımı.**

— **kaytanı**, *tekn.* Bir vida, bir civata veya bir somun üzerine açılmış helisel yivi sınırlayan, uygun profil verilmiş çıkıntılı kısım.

vida.ağacı, b.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, *Pandanaceae* familyasından, palmiye görünüşünde ağaç. Gövde tepede dallanmış ve tabanda destek kökler ile toprağa tespit edilmiştir. Yapraklar dalların tepesinde toplanmıştır. Yaprakları hasır işlerinde halat, sepet imalinde ve dam örtüsü olarak ve bazı türlerin etli meyvaları gıda olarak kullanılmaktadır. Başlıca türleri *P. utilis, P. tectorius,* ve *P. edulis.* [*Lat., Ing.* ve *Fr. Pandanus*].

vidâc /vidâc/, i. *Osm.* < *Ar. esk. anat.* Boyun damarlarından biri.

vidâd /vidâd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sevme, sevgi; § ❷ Dostluk.

vidala /vida:la/, i. *It. vitello. deric.* Çanta ve ayakkabı yapılan kromla sepilenmiş dana derisi. [*Ing.* Calfskin, boxcalf; *Fr.* Box-calf].

vidalama, i. § ❶ Vida ile tutturma. [*Ing.* [*Ing.* Screwing; *Fr.* Action de visser]; § ❷ *cerr.* Bir somun veya vida aracılığıyle kemik veya eklemleri birleştirme tekniği. *(Özellikle kaval ve kamış kemiklerinin uçları birbirinden ayrıldığı zaman kullanılır).*

vidalamak (i), f. Vida ile tutturmak. [*Ing.* To screw, to screw down; *Fr.* Visser].

vidalı /vida:lı/, s. § ❶ Vidası olan; § ❷ Vidalanmış. [*Ing.* Screwed; *Fr.* A vis]

— **ağaç işkence**, *mar.* ◘ **işkence.**

— **dayanak**, *Telekom.* ◘ **Dayanak.**

— **devre kesici**, *elek.* ◘ **Devre kesici.**

— **kaplama presi**, *ağ. iş.* Sıkma eylemini büyük vidalı milleri ile yapan kaplama yapıştırıcı araç.

— **kerpeten**, *tekn.* ◘ **Kerpeten.**

— **paralel**, *graf. san.* ◘ **Paralel.**

— **perçin**, *tekn.* ◘ **Perçin.**

— **solucan**, *zool.* Kasapsinek kurtçuklarının özel adı. [*Ing.* Screwworm; *Fr.* Ver en vis].

vidd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sevme, sevgi, dostluk.

videla, i. ◘ **Vidala.**

video, s. *Fr. vidéo. telvz.* Bir televizyon çekim stüdyosunda, senkronizörün çıkışında meydana gelen ve görüntü işaretiyle birlikte senkronizasyon işaretlerini de kapsayan karmaşık bir işaret için kullanılır. [*Ing.* Video].

— **merkezi**, *telvz.* Bir televizyon stüdyosunda, kameralarla görüntü çekiminden vi-

ŞEKİL: 590.— **VİDA VE CIVATALAR.** **(13)** Altı köşe başlı cıvata. **14.** Baş *(cıvata başı).* **15.** Gövde *(Cıvata gövdesi. cıvata sapı).* **16.** Diş *(Vida dişi).* **17.** Rondela. **18.** Altı köşe somun. **19.** Yarıklı kopilya *(maşalı çivi).* **20.** Yuvarlak *(toparlak)* uç. **21.** Cıvata anahtar çenesi genişliği. **(22)** Pim. **23.** Uç. **24.** Çentikli somun. **25.** Kopilya *(pim)* deliği. **(26)** Havşa *(gömme)* başlı vida. **27.** Dil. **28.** Kontra somun. **29.** Saplama *(zıvana).* **30.** Bilezik cıvatası. **31.** Başlı cıvata. **32.** Yayıl rondela. **33.** Ayarlı yuvarlak başlı somun. **(34)** Silindirik başlı yarıklı vida. **35.** Konik kopilya. **36.** Vida yarığı. **(37)** Dört köşe başlı vida. **38.** Oluklu kopilya. **39.** Çekiç başlı (T) vida. **40.** Kelebek somunu. **(41)** Büyük çivi *(Temel çivisi).* **42.** Tırtıl *(diken).* **(43)** Ağaç vida. **44.** Gömme *(havşa)* baş. **45.** Ağaç vida dişi. **(46)** Dişli pin *(Başsız vida).* **47.** Pin yarığı. **48.** Yuvarlak uç. **(49)** Duvarcı saplaması. **50.** Baş *(çivi başı).* **51.** Gövde *(çivi gövdesi).* **52.** Uç *(çivi ucu).* **53.** Çatı çivisi.

deo işaretinin yayınlanmasına kadar bütün işlemlerin yapıldığı reji kısmı. [*İng.* Video center].

videofon, i. *Fr. vidéophone. telekom.* Iki telefon abonesinin birbirlerini görerek konuşmalarını sağlayan televizyonlu telefon; aranan abone ahizeyi kaldırdığı anda arayan abonenin ekranında, arayan abone de bağlantı kurulur kurulmaz aranan abonenin ekranında görünür. [*İng.* Videophone].

videofrekans, i. *Fr. vidéofrequence. telvz.* Bir televizyon vericisini meydana getiren âletler zincirindeki kamera lambalarının verdiği işaretin frekansı. [*İng.*Videofrequency].

vidikon, i. *Fr. vidicon. telvz.* Fotoiletkenlik olaylarına dayanan kamera lambası. [*İng.* Vidicon].

vidireal, i. *sin.* Belçikalı *Jean Bourguignon*'un ortaya koyduğu gözlüksüz üçboyutlu işlemi. Alıcı ve gösterici için özel mercek kullanmak temeline dayanır. [*İng.* ve *Fr.* Vidireal].

vido, i. *It. vedo. oyun.* Oyunda konan parayı iki misline çıkarma.

— **çekmek**, *oyun.* Oyunda ortaya konan parayı iki misline çıkarmayı teklif etmek.

vidolu, s. Vido ile oynanan.

vierzonit, i. *Fr. vierzonite. min.* Kil grupundan inorganik madde. *(Demir oksid bakımından zengin bol çeşididir).* [*İng.* Vierzonite].

Vietnam, öz.i. *coğr.*Güneydoğu Asya'da bölge, Çinhindi yarımadasının doğusundadır. Kuzeyde Çin, batıda Laos ve Kamboç, doğuda Güney Çin denizi, güneyde Siyam körfeziyle sınırlıdır. Geleneksel olarak üç kısma ayrılır: Tonkin *(Bac Ky)*, Annam *(Trung Ky)* ve Koşinşin *(Vam Ky)*. Bölge Kuzey Vietnam *(Vietnam Halk Cumhuriyeti)* ve Güney Vietnam *(Vietnam Cumhuriyeti)* arasında bölüşülmüştür. [*İng.* Vietnam].

vietnamlı, s. ve i. Vietnam ile ilgili, orada oturan veya oradan gelme. [*İng.* Vietnamese; *Fr.* Vietnamien,-ienne].

vifâdet /vifâdet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Elçilik.

vifak.-ğı /vifâk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Uygunluk. [*İng.* Concord, agreement; *Fr.* Concorde, unanimité, harmonie]; § ❷ Dostça ilişkiler.

vigla, vigle /vig:la/, i. *It. veglia. den.* (a) Dalyan çanaklığı. [*İng.* Observation post of a fishing station; *Fr.* Poste de vigie pour guetter le passage des poissons quand les filets sont tendus sous la mer]; (b) Bazı gemilerin pruva direkleri üzerindeki nöbet barınağı. ☆ *Eşanl.* karga yuvası.

vihâm /vihâm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gebe kadının aş vermesi.

vikân /vikân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eşek palanı.

vikâye /vikâye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Koruma. [*İng.* Protecting, guarding, protection; *Fr.* Protection, préservation].

Vikingler, ç. öz. i. *tar.* Avrupa'da VIII. yüzyılın sonlarına doğru görünmeye başlayan, savaşçı bir İskandinav kavmi. [*İng.* ve *Fr.* Vikings].

vikont,-tu, i. *Fr. vicomte.* Konttan bir derece aşağı olan soyluluk sanı. [*İng.* Viscount].

vikontes, i. *Fr. vicontesse. Kadın* vikont veya vikont karısı. [*İng.* Viscountess].

viktorit, i. *Fr. victorite. min.* Göktaşlarında bulunan enstatit çeşidi silikat. [*İng.* Victorite].

viktorya, i. *İng. victoria.* Önünde arabacı, arkasında uşak yerleri bulunan, içine iki kişi oturan, dört tekerlekli binek arabası. [*İng.* ve *Fr.* Victoria].

vikunya, i. *zool.* Çift-Parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Devegiller *(Camelidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 2 m. kadardır. Tüyleri açık kahverengidir. Postu için avlanır. Güney Amerika'da toplu halde yaşar. [*Lat. Lama vicugne; İng.* Vicuna; *Fr.* Vigogne].

vilâ' /vilâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Birbirinin ardı sıra gelme; § ❷ Ahbaplık, dostluk, yakınlık.

vilâd /vilâd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Doğurma.

vilâdet /vilâdet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Doğurma; § ❷ Doğma.

vilâdî /vilâdî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Doğuştan *(olan).* [*İng.* Inborn, congenital].

villamaninit, i. *Fr. villamaninite. min.* Nikel kobalt ve demir kapsayan doğal bakır sulfoselenyur. [*İng.* Villamaninite].

vilâyet,-ti /vilâyet/, i. ç: vilâyât. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ II.

vildân /vildân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● veli'd'in çoğulu; § ❷ Kadın adı.

vilde, i. *Osm.* < *Ar. esk.* veled'in çoğulu.

villa /vil:la/, i. *It.* Köşk, kır evi. [*İng.* ve *Fr.* Villa].

villûs, i. *anat.* İnce bağırsağın iç duvarında bulunan ve besinin emilmesine yarayan sayısız, damarlı küçük çıkıntıların her biri.

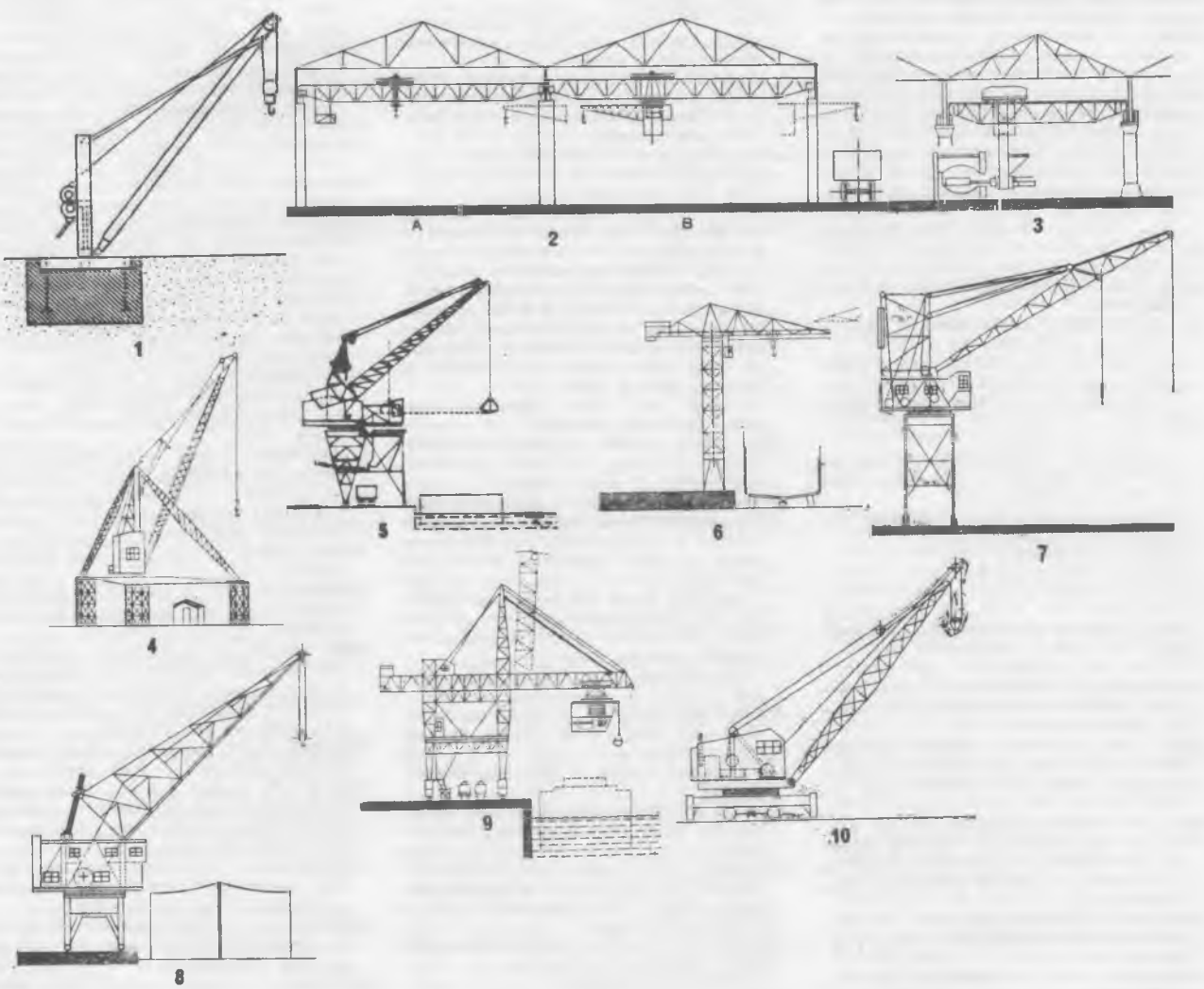

ŞEKİL: 591.— **VİNÇLER.1.** Basit el vinci. **2.** Havaî elektrikli gezer vinç. **3.** Çelik fabrikası vinci. **4.** İskoç dikmeli vinç *(maçuna).* **5.** Elektrikli vinç. **6.** Sabit elektrikli döner tersane vinci. **7.** Ağır elektrikli gezer vinç. **8.** Ağır gezer dikmeli vinç. **9.** Elektrikli taşıyıcı boşaltma vinci. **10.** Diesel gezer vinç.

[*Osm.* Zügabe; *Lat.* ve *Ing. Villus; Fr.* Villus, villosité].
☆ *Eşanl.* **tümür.**

Vilna, öz. i. *coğr.* Litvanya'nın başkenti.

viloavilo, i. *It. den.* Herhangi bir sebepten dolayı bir geminin yükünü başka bir gemiye veya herhangi bir yere aktarma.

viltoniyen, s. ve i. *Fr. wiltonien (Cap eyaletinde Wilton çiftliği adından). prehist.* Smithfieldien'den sonra gelen ve devekuşu yumurtası kabuklarını da kullanan ufak bir sanayiye verilen ad. [*Ing.* Wiltonian].

viluit, i. *Fr. wiluite. min.* Uçuk yeşil renkte grosuler çeşidi. [*Ing.* Wiluite].

vin /vîn/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Renk, boya; § ❷ Siyah üzüm.

vinç,-ci, i. *Ing. winch.* Dikme ve makas gibi ağır yük kaldırma düzenlerinin islimle çalışan makine kısmı. [*Ing.* Crane; *Fr.* Grue]. ◘ *ŞEKİL: 591.*— **ViNÇLER**; ◉ **ağ vinci**, *balıkç.* ◘ **Ağ**; ◉ **direk vinci**, *den.* ◘ **Direk**[1]; ◉ **el vinci**, *den.* ◘ **El**[1]; ◉ **hareketli ~**, Motorlu bir şasi üzerine oturtulmuş orta güçte vinç. [*Ing.* Portable crane, mobile crane, mobile winch, trolley crane; *Fr.* Grue ambulante, grue mobile]. ☆ *Eşanl.* **seyyar vinç**; ◉ **iskota vinci**, *den.* ◘ **iskota**; ◉ **istim ~**, *den.* ◘ **istim**; ◉ **kandilisa vinci**, *den.* ◘ **Kandilisa**; ◉ **köprü ~**, *den.* Gemi yapım kızaklarında kullanılan seyyar vinç.[*Ing.*Bridge crane]; ◉ **liman vinci**, ◘ **Liman**; ◉ **sabit sütunlu döner ~**, Ya sabit bir şekilde, ya da yatay bir düzlem içinde dönmesini sağlayan bir mil yardımıyle bir ucu duvara veya bir yapı ayağına tespit edilmiş yatay bir koldan meydana gelen ve duvarla sınırlı bir yarım daire çizerek dönebilen kaldırma makinesi; ◉ **seyyar ~**, ◘ **Hareketli vinç**; ◉ **tamburlu ~**, *mad. oc.* Bir tamburla iki halattan meydana gelen kaldırma makinesi; halatlardan biri tamburun üst tarafından sarılırken, öbürü alttan boşalır. [*Ing.* Drum type crane]; ◉ **yarım liman vinci**, ◘ **Liman**; ◉ **yürür ~**, Paletler veya lastik tekerlekler üzerine oturtulan ve herhangi bir yuvarlanma yoluna bağlı olmadan yürüyebilecek şekilde bir motorla donatılan vinç. [*Ing.* Movable crane; *Fr.* Grue roulante]. ☆ *Eşanl.* **motorlu vinç**; ◉ **yüzey ~**, Dubalar üzerine yerleştirilen, kaldırma gücü yüksek vinç. [*Ing.* Floater crane]. ☆ *Eşanl.* **dubalı vinç.**
~ ayağı, Taban vazifesi gören ve vinç milini taşıyan parçalardan her biri.
~ babası, *den.* Vinç milinin denize doğru uzanan ucuna tespit edilen ve halatı sarıp vira etmeye yarayan makara şeklinde tekerlek.
☆ *Eşanl.* **vinç feneri.**
~ çekimi, *sin.* Vinç üzerinde çalışan bir alıcının çevirdiği çekim. [*Ing.* Crane shot; *Fr.* Plan prise d'une grue].
~ kampanası, *den.* Vincin, yük halatı sarılan silindir biçimindeki kısmı.
☆ *Eşanl.* **vinç kütüğü.**
~ kenarı, *denizbil.* ◘ **Kenar.**
~ oku, *taşıma.* ◘ **Ok.**
~ platformu, *den.* Gemilerde, güverte üstü yapılar üzerinde yük vinçlerinin yerleştirilmesi için yapılmış düzlük.
☆ *Eşanl.* **vinç tavası.**
~ zinciri, *den.* Dikmelerin başlarında bulunan karakola tornosundan donatılan zincir. [*Ing.* Crane chain].

vinik, s. *Fr. vinique. kim.* Asidlerin etil alkol üzerine etkimesiyle elde edilen, sülfovinik asid gibi asidler için kullanılır. [*Ing.* Vinic].

vinil, i. *Fr. vinyle.* Asetilenden çıkarılan renksiz suni reçine cinsi. *(Lâk imalinde olduğu gibi çok dayanıklı olan plâstik maddeler ve plâstik kumaşlar imâlinde kullanılır).* [*Ing.* Vinyl - resin].

vinilamin, i. *Fr. vinylamine. kim.* Etilen - imin'e yanlış olarak verilen ad. [*Ing.* Vinylamine].

vinilasetilen, i. *Fr. vinylacétylène. kim.* Formülü CH_2 = CH-C = CH olan doymamış hidrokarbon; asetilenin 70°C'ta poimerleşmesinden elde edilebilir. *(5°C'ta kaynayan bir sıvıdır; hidroklorik asidi bağlayarak kloropren verebilir; sentetik neopren kauçuğu yapımında bu özellikten yararlanılır. Kuruyan yağlar vererek işi etkisiyle polimerleşir).* [*Ing.* Vinylacetylene].
☆ *Eşanl.* **bütenin.**

vinilbenzen, i. *Fr. vinylbenzène. kim.* ◘ **Stirolen.**

vinilik, s. *Fr. vinylique. kim.* Formülü CH_3 = CHOH olan etilenik alkol için kullanılır; ayrı olarak elde edilemeyen bu alkolün esterleri ve çeşitli türevleri bilinir. [*Ing.* Vinylic].

vinilit,-ti, i. Amerika'da *Vinyl* reçinesinden yapılmakta olan bir plâstik madde. [*Ing.* ve *Fr.* Vinylite].

vinilog, s. ve i. *Fr. vinilogue. kim.* Viniloji ile ilgili; *Vinilog moleküller.* [*Ing.* Vinylogous].

viniloji, i. *Fr. vinylogie. kim.* Bir basit yağ yerine -CH = CH- grupunun veya bir çift bağ yerine = CH-CH = grupunun geçmesiyle, biri öbüründen türeyen iki molekül arasındaki ilişki. [*Ing.* Vinylogy].

vink, i. *Ing. wing. den.* Gemilerde ambar güvertelerinin *(gıladora, tavlon)* alabanda ile ambar ağzı arasında kalan bölümü.

vinkalokoblastin, i. *Fr. vincaleucoblastine.* Cezayir menekşesinden *(Vinca rosea)* elde edilen alkaloid. [*Ing.* Vincaleucoblastin].
☆ *Eşanl.* **vinblastin.**

vinter, i. Ağaç çemberler üzerine örülmüş torba biçiminde balık ağı.

viola, i. *müz.* ◘ **Viyola.**

violait, i. *Fr. violaite (İtalyan jeologu C.M. Viola'nın adından). min.* Piroksen çeşidi. [*Ing.* Violaite].

violan, i. *Fr. violane. min.* Mor renkli diopsit çeşidi; Piemonte manganez yataklarında bulunur. [*Ing.* Violan].

violonist, i. *Fr. violoniste.* ◘ **Kemancı.**

vira[1] /vi:ra/, z. Bidüziye, arasız: *Vira söylüyor.* [*Ing.* Continuously; *Fr.* Continuelle ment, sans cesse].

vira[2] /vi:ra/, ünl. *It. den.* Macuna ve başka makinelerin çevrilmesi için verilen komut. [*Ing.* Pull away! *Fr.* Tirez fermel].

viraj, i. *Fr. virage.* § ❶ Bir yolun kıvrıldığı yer, dönemeç. [*Ing.* Bend; *Fr.* Virage]; § ❷ Bir bisiklete, bir otomobile, bir uçağa bir eğriyi dönme hareketi verme: *Viraj yapmak.* [*Ing.* Turning, sweeping round, cornering; *Fr.* Virage]; § ❸ Bir bisiklete, bir otomobile, bir uçağa dönme hareketi için verilen eğri: *Virajı dönmek.* [*Ing.* Curve, turn, corner, bend; *Fr.* Virage]; ◉ **eğik ~**, *hava.* ◘ **Eğik.**
~ almak, *arg. (Çok)* yalan söylemek. [*Ing.* To lie; *Fr.* Mentir].

viran /vîrân/, s. *Osm.* < *Fars.* Yıkık. [*Ing.* Ruined, in ruins; *Fr.* Ruiné, en ruine, abandonné]. ☆ *Eşanl.* **Harap.**

virane /vîrâne/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Yıkılmış veya pek harap olmuş yapı. [*Ing.* A building in ruins, ruins; *Fr.* Maison en ruine]. ☆ *Eşanl.* **harabe.** § ❷ Eski yapı veya şehir kalıntısı. [*Ing.* Plot of land on which a house has been destroyed by fire; *Fr.* Emplacement où l'on voit les restes d'un édifice démoli, écroulé ou incendié]. ☆ *Eşanl.* **ören.**
~ ye çevirmek, *dey.* Yıkıntı haline getirmek.

viranelik,-ği /vîrânelik/, i. Ev yıkıntıları bulunan yer. [*Ing.* Place of ruins; *Fr.* Lieu plein de ruines].

vîrânî /vîrânî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Viranlık, haraplık.

viremi, i. *Fr. virémie. bakt.* Bir virüsle yayılan hastalık; kanda virüs bulunması. [*Ing.* Viremia].

virgasyon, i. *Fr. virgation. jeol.* Dağların bir noktadan bir yöne doğru ayrılıp çatallaşmasını anlatır. [*Ing.* Virgation].
☆ *Eşanl.* **çatallanma.**

Virginia, öz. i. A.B.D. eyaletlerinden biri. [*Ing.* Virginia; *Fr.* Virginie].
~ geyiği, *zool.* ◘ **Geyik.**

virgül,-lü, i. *Fr. virgule.* < *Lat. virgula. gram.* § ❶ Yazılı cümlelerde kısa bir durguyu göstermek üzere kullanılan, kıvrık kuyruklu nokta biçimindeki noktalama işareti. [*Ing.* Comma]; § ❷ s. Virgül biçiminde olan; ◉ **noktalı ~**, *gram.* Cümlecikleri tamamen birbirinden koparmaksızın ayırmaya yarayan noktalama işareti. [*Ing.* Semicolon; *Fr.* Point et virgule].
~ basil, *mikr.* ◘ **Vibriyom.**

viridül, i. *Fr. viridul. min.* Kadıköy taşı çeşidi. [*Ing.* Viridule].

viroloji, i. *Fr. virologie. bakt.* Süzgeçten geçen virüsleri konu edinen bakteriyoloji dalı. *(Elektronik mikroskop virolojiye virüslerin yapısını tanıma olanağı sağlamıştır).* [*Ing.* Virology].

virosit, i. *Fr. virocyte. bakt.* ve *mikr.* Viroz hastalığına tutulmuş kimselerin çevresel kanında bulunan anormal akyuvar. [*Ing.* Virocyte].

virt,-di, i. ç: evrâd. *Osm.* < *Ar. vird.* § ❶ Dinsel bir sözü durmadan tekrarlama; § ❷ *mec.* Çok tekrarlama, diline dolama.

virtüoz,-zu, i. *Fr. virtuose* < *It. virtuoso.* Herhangi bir müzik aletini büyük ustalıkla çalabilen sanatçı. [*Ing.* Virtuoso].

virtüozluk,-ğu, i. Virtüoz olma hali.

virülans, i. *Fr. virulence* < *Lat. virulentia.* § ❶ *bakt.* Bir mikrobun, girdiği organizmada hastalık meydana getirme yeteneği. [*Ing.* Virulence]; § ❷ *fitopatol.* Yaşayan dokuları bozma ve etkileme yeteneği. *(Virülans, asalakları çürükçül mikroplardan ayırmaya yarar).* [*Ing.* Virulence].

virüs /vi:rüs/, i. *Lat.* Mikrobu henüz bulunmamış olan hastalıkların etmenlerine verilen ortak ad. [*Ing. ve Fr.* Virus].

virüsler, ç.i. *bot. Microtatobites* sınıfından bir takım. Çapları 0.1 μ veya daha küçük olan, ancak canlı hücreler içinde çoğalma yeteneğine sahip, bakteri filtrelerinden dahi geçebilen çok küçük cisimleri kapsar. 3 alttakıma ayrılır: *Phagineae, Phytophagineae, Zoophagineae. (Bir virus, protein bir kılıf ile sarılmış bir nukleik asid makromolekülünden ibarettir. Dolayısıyle gerçek bir organizma değildir. Suyu yoktur ve metabolik faaliyetlerde bulunmaz. Üremeleri de bölünme sureti olmaz. Bir virus, canlı bir protoplazma içine girdiği zaman, autokatalitik bir etki yaparak, protoplazmadan, kendine benzeyen bir bünyede yeni bir virüs imal edilmesini sağlar. Gerek bakterilerde, gerek yüksek bitkilerde, gerekse insan ve hayvanlarda çoğalırlar ve bu konaklarda bulaşık hastalık meydana getirirler).* [*Lat., Ing.* ve *Fr. Virales*].

visâb /visâb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Atlama, sıçrama; § ❷ Döşek, yatak.

visâd, visâde /visâd, visâde/, i. *Osm.* < *Ar.* Yastık, şilte.

visâk /visâk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bağ, rabıta; § ❷ Andlaşma, sözleşme *(yeminle).*

visal,-li /visâl/, i. *Osm.* < *Ar. vasl. esk. (Sevgiliye)* kavuşma. [*Ing.* Lover's union; ou réunion avec l'amant ou l'amante].

visâm /visâm/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Damgalı, nişanlı.

visamiral,-li, i. *Fr. vice-amiral.* Amiralden bir aşama küçük bir üssubayı. [*Ing.* Vice admiral].

viski /vis:ki/, i. *Ing. whisky.* İngiltere'de tahıllar malt yapılarak şekerlendirildikten ve uygun surette fermantasyona uğratıldıktan sonra damıtılarak elde edilen alkollü içki. [*Ing.* ve *Fr.* Whisky].

viskonsül, i. *Fr. vice-consul.* Konsolos yardımcısı. [*Ing.* ve *Fr.* Vice-consul].

viskoz, i. *Fr. viscose.* § ❶ *bot.* ◘ **Çin gülü**; § ❷ Koloidal selüloz çözeltisi; alkali selülozun karbon sülfürle işlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Viscose].

viskozimetre, i. *Fr. viscosimètre. tekn.* Sıvıların viskozitesini ölçmek için kullanılan sınal cihaz. [*Ing.* Viscosimeter].

viskozimetri, i. *Fr. viscosimetrie.* Akışkanların viskozitesini ölçmeyi konu alan fizik dalı. [*Ing.* Viscosimetry].

viskozite, i. *Fr. viscosité.* Ağdalı, koyu kıvamlı bir maddenin özelliği. [*Osm.* Lüzuclyet; *Ing.* Viscosity].
☆ *Eşanl.* **ağdalık, yapışkanlık.**

visserai, s. *Fr. viscéral,-ale. anat.* ◘ İçorgansal.

vistavizyon, i. *Ing. sin.* Bir genişperde ve psikolojik üç boyutlu işlemi. *(Sinemaskop'taki gibi tek alıcı, tek filim ve tek göstericiye dayanır. Yalnız VV alıcısında filim, olağan alıcılardaki gibi yukarıdan aşağıya değil, yanlamasına geçer).* [*Ing.* VistaVision, VV; *Fr.* Vistavision, grand écran].

vişnap,-bı, i. *Osm. < Fars. vişneāb > vişnāb. esk.* Vişne şerbeti. [*Ing.* Drink made from syrup of the morello *(sour)* cherry].

vişne/viş:ne/, i. *Bulg.fişna.< Isl.* § ❶ İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, nisan - mayıs ayları arasında, beyaz renkli çiçekler açan, 2-9 m. boyunda bir meyve ağacı. Gövde kabuğu koyu gri renkli ve dallar genellikle aşağı doğru sarkıktır. Yapraklar parlak, tüysüz ve kısa saplıdır. Çiçekler kısa sürgünlerin ucunda, az çiçekli durumlar halinde toplanmıştır. Meyva açık veya koyu kırmızı renkli ve ekşi lezzetli bir drupadır. Meyvalarda *(Fructus Cerasi)* şeker, elma ve limon asidi, vitamin A ve C vardır. Meyva sapları *(Pedunculi cerasorum)* ve gövde kabuğunda ise özellikle tanen ve potasyum tuzları vardır. Kabukları dekoksiyon halinde kabız ve ateş düşürücü olarak; meyve sapları ise infuzyon halinde idrar söktürücü olarak çok kullanılır. [*Lat.Prunus cerasus; Ing.* Sour cherry; *Fr.* Griottier]; § ❷ Bu ağacın kırmızı renkte ve ekşımtırak meyvesi. *(Taze olarak yenir, reçel ve şerbeti yapılır, bazı preparatların bileşimine girer).* [*Ing.* Sour cherry; *Fr.* Cerise aigre, griotte].

~ **ağacı**, *bot.* ◘ Vişne¹.

~ **tiridi**, *mutf.* Bir çeşit vişneli ekmek tatlısı.

vişne.çürüğü,-nü, b.s. Çürük vişne renginde olan.

vişnu'culuk,-ğu, i. Vişnu ile ilgili dinî doktrinlerin ve âyinlerin tümü. [*Ing.* Vishnuism; *Fr.* Vishnuisme].

vitalizm, i. *Fr. vitalisme. fels.* ◘ Dirimselcilik.

vitamin, i. *Fr. < Lat. vita, hayat + amin. biyokim.* Vücutta yokluğu raşitizm, iskorbüt, tavukkarası ve daha başka hastalıklar meydana getiren ve taze besinlerde bulunan bir takım maddelerin genel adı; bunların başlıcaları A vitamini, B vitamini, C vitamini ve D vitamini diye adlandırılır. Her birinin yokluğu başka başka hastalıkları doğurur. Süt, domates, limon, portakal, lahana, karnabahar, havuç ve enginar her birinde üç dört türlü vitamin bulunan besinlerdir. [*Ing.* Vitamin; *Fr.* Vitamine].

vitaminsizlik.-ği, i. Vitaminlerin alınma veya kullanılma yetersizliğinden doğan patolojik olayların tümü. [*Ing.* Avitaminosis; *Fr.* Avitaminose].

vitellin, i. *Fr. vitelline. biyokim.* Süt kazeinine yakın fosfoproteid. *(Yumurta sarısının büyük bir kısmı bundandır).* [*Ing.* Vitellin].

vitellojen, s. *Fr. vitellogène < Lat. vitellus,* yumurta sarısı + *Yun. gennan,* oluşturmak. Şeritler, karaciğer sülükleri gibi bileşik yumurtaları hayvanlarda, vitellüslü hücreleri meydana getiren bezlere denir. [*Ing.* Vitellogenous].

vitellojenez, i. *Fr. vitellogénèse. biy.* Vitellüs oluşumu. [*Ing.* Vitellogenesis].

vitellüs /vitel:lüs/, i. *Lat. biy.* (a) Yumurtada kabuk ve çekirdek dışında kalan maddelerin topu. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Vitellus*]; (b) Yumurtadan çıktıktan sonra kurtçuk şeklinde olan balık yavrularının çoğunda karın kısmında bulunan tuhaf görünüşlü besin kesesi. *(Bu besin kesesi soğurulduktan sonradır ki balık son şeklini alır).* [*Ing* Vitellus].

~ **bezi**, *biy.* Birçok yassısolucanlarda ve rotatorlarda, üreme organında bulunan ve yumurtalara besin maddesi sağlayan bir çift bez. [*Ing.* Yolk gland; *Fr.* Vitellogène].

~ **çekirdeği**, *embriy.* Döllenmiş yumurtanın çekirdeği *(Erkek öncekirdekle dişi öncekirdeğin birleşip kaynaşmasından oluşan üreme keseciğinden ayırt etmek için bu ad verilir).* [*Ing.* Yolk nucleus, vitelline body].

~ **kesesi**, *biy.* Embriyona bağlı ve içinde vitellüs bulunan bir kese olup bir kanal aracıyle gelişen embriyona besin sağlar. [*Ing.* Yolk sac; *Fr.* Sac vitellin].

~ **zarı**, *embriy.* Hayvanlarda dişi gameti, yani yumurtayı saran kalın saydam zar. [*Ing.* Vitelline membrane].

vitellüssüz, s. Memeli hayvanlarda ve batrakta oiduğu gibi tohumunda yumurta sarısına benzer çok az besin maddesi bulunan yumurtalara denir.

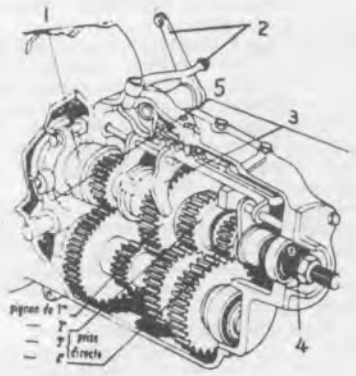

ŞEKİL: 592.— **VİTES KUTUSU**. 1. Debreyaj baskı yatağı. 2. Vites kumanda kolları. 3. Debreyaj kumandası. 4. Vites ayırma çatalı. 5. Kilometre kablosu pinyonu.

vites, i. *Fr. vitesse. otom.* Otomobilin çekiş ve hızını ayarlamaya yarayan dişliler düzeni. [*Ing.* Gear, gears]; ◉ **arazi** ~ i, *otom.* ◘ **Arazi**; ◉ **hız** ~ i, *mek.* ◘ Hız.

~ **değiştirmek**, *otom.* Otomobilin çekiş ve hızını değiştirmek. [*Ing.* To shift gears *Fr.* Changer de vitesse].

~ **kolu**, *otom.* ◘ Kol.

~ **kutusu**, *otom.* ◘ **Kutu**.

~ **küçültmek**, *otom.* Kullanılan vitesi daha küçük bir vitese geçirmek. [*Ing.* To reduce ratio of gear;*Fr.* Démultiplier].

vithamit, i. *Fr. withamite. min.* Piemontit çeşidi. [*Ing.* Withamite].

vitir,-tri, i. *Osm. < Ar. vitr. din.* Yatsı namazından sonra kılınan üç rekât namaz. [*Ing.* Name of the eve of the Muslim Festival of sacrifice].

vitray, i. *Fr. vitrail.* Resimli, nakışlı cam. [*Ing.* Leaded glass window, stained glass window].

vitren, i. *Fr. vitrain. mad. oc.* Kömürün bileşenlerinden biri; kırık yüzeylerinin siyah cama benzeyen parlak ve homojen görünüşüyle tanınır. [*Ing.* Vitrain].

vitrin, i. *Fr. vitrine.* § ❶ Bir dükkân veya mağazayı sokaktan ayıran camekânlı kısım. [*Ing.* Shop-window]; § ❷ Müzelerde, salonlarda içine değerli eşya yerleştirilen camlı dolap.

~ **süslemecisi**, *süsl. san.* Vitrin örnekleri yapan kimse. *(Vitrin süslemecisinin işi, vitrinleri ve satılık malların yayıldığı masaları süslemektir).* [*Ing.* Vitrine decorator].

vitriyol, i. *Fr. vitriol.* § ❶ Eski simyacılar tarafından, bugün sulfatlar denilen tuzlara verilen ad. [*Ing.* Vitriol]; § ❷ Konsantre asid sülfürik. [*Ing.* Vitriol]. ☆ *Eşanl.* **vitriyol yağı**.

vitriyolleşme, i. *min.* Ayrışmakta olan piritler üzerinde demir sülfatın çiçeklenmesi. [*Ing.* Vitriolization; *Fr.* Vitriolisation].

vitrofani, i. *Fr. vitrauphanie. matb.* Baskıdan önce veya sonra saydam hale getirilen bir kâğıt veya kolodyumla sıvanmış özel bir yüzey üzerine, saydam mürekkeple saydam baskı yapmaya yarayan yöntem. [*Ing.* Vitrauphany].

vitroflr, i. *Fr. vitrophyre. patol.* Camsı hamurlu riyolit. [*Ing.* Vitrophyre].

vivace, s. *It. müz.* Canlı, hızlı. [*Ing.* ve *Fr.* Vivace].

vivianit, i. *F. vivianite (İngiliz mineraloğu J. G. Vivian'ın adından). min.* Hidratlı doğal demir fosfat. [*Ing.* Vivianite].

vivipar, s. *Fr. vivipare.* ◘ **Doğurucu**.

viya/vi:ya/, i. *It.via. den.*Dümeni ortaya alarak gemiyi bulunduğu doğrultuda yürütmek için verilen komut. [*Ing.* Steady *(the helm); Fr.* Droite la barre; Gouvernez droit!].

viyadük,-kü, i. *Fr. viaduc.* Bir yolun veya bir vadinin üstüne, yamaçlar arasında ulaştırmayı sağlamak için, dip çizgisi seviyesine inmeden kurulan köprü. [*Ing.* Viaduct].

vlyak, i. *yans.* Bebeğin ağlarken çıkardığı ses. [*Ing.* Squawk].

viyaklamak, nsz. *f. (Yeni doğmuş çocuk hk.)* Viyak viyak diye ses çıkararak bağırmak. [*Ing.* To squawk; *Fr.* Pousser des cris, rauques, faire couac, couac].

vlyak viyak, z. *yans.* Viyaklayarak: *Çocuk viyak viyak ağladı.* [*Ing.* Squawking; *Fr.* Onomatopée qui imite le cri des enfants nouveau-nés].

Viyana, öz. i. Avusturya'nın başkenti. [*Ing.* Vienna; *Fr.* Vienne].

Viyet-nam, öz. i. Çinhindi'nin, halkı Annamlı olan topraklarının bütününe verilen ad. [*Ing.* Vietnam; *Fr.* Viêt-Nam].

viyola /viyo:la/, i. *It. müz.* Kemana benzer, kemandan büyük bir çalgı, alto. [*Ing.*Viola; *Fr.* Viole]. ◘ *ŞEKİL: 406.*— **MÜZİK ALETLERİ II**; ◘ *ŞEKİL: 291.*— **KEMANLAR**.

viyolacı, i. *müz.* Viyola çalan sanatçı. [*Ing.* Violist; *Fr.* Violiste].

viyolamin, i. *violamine. kim.* Mor renkli boyarmadde; flüoresein klorürün anisidinle yoğunlaştırılıp reaksiyon ürününün sülfolanmasından elde edilir. [*Ing.* Violamine].

viyolantron, i. *Fr. violanthrone.* Kumaş boyası olarak kullanılan mor renkli boyarmadde; benzantronun alkali etkisiyle eritilmesinden elde edilir. [*Ing.* Violanthrone].

viyolon, i. *Fr. violon. müz.* ◘ **Keman**.

viyolonist,-ti, i. *Fr. violoniste.* Keman çalan sanatçı; keman virtüyozu. [*Ing.* Violonist; *Fr.* Violoniste].

☆ *Eşanl.* **kemancı**.

viyolonsel, i. *It. violoncello.* Kemandan büyük ve kontrbastan küçük olup yere dayayarak çalınan dört kirişli bir orkestra çalgısı. [*Ing.* Violoncello; *Fr.* Violoncelle]. ◘ *ŞEKİL: 406.*— **MÜZİK ALETLERİ II**; *ŞEKİL: 298.*— **KEMANLAR**.

viyolonselist,-ti, i. *Fr. violoncelliste. müz.* Viyolonsel çalan sanatçı. [*Ing.* Violoncellist; *Fr.* Violoncelliste].

viyolürik, s. *Fr. violurique. kim.* Mor renkli tuzlar veren

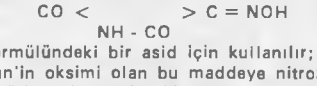

formülündeki bir asid için kullanılır; aloksan'in oksimi olan bu maddeye nitrozobarbitürik asid denir. *(Aloksanin hidroksilaminle veya barbitürik asidin nitröz asidle işlenmesinden elde edilebilir).* [*Ing.* Violuric].

viyomisin, i. *Fr. viomycine. ecz. Streptomyces floridae* kültüründen elde edilen antibiyotik. [*Ing.* Viomycin].

vize /vi:ze/, i. *Fr. visa < Lat.*§ ❶ Kimi resmî kâğıtlara *«görülmüştür»* anlamında konulan işaret ve bu işareti koyma işi. [*Ing.* Visa]; § ❷ Bir ülkeden geçmek isteyene o ülkenin konsolosluğunca verilen izin. [*Ing.* Visa]; ◉ **gidiş-dönüş transit** ~ **si**, Bir kişi veya bir malın belirli bir memleketten ancak bir kere yolculuk yapmak ve bir üçüncü memlekete gitmek suretiyle, gidiş ve dönüş şeklinde geçmesine izin veren vize. [*Ing.* Return trip transit visa; *Fr.* Visa de transit aller-retour]; ◉ **giriş** ~ **si**, Bir ülkeye girme izni veren vize. *(Bu halde turist hudutlardan geçmesine önceden izin vererek kontrolunun yapıldığı anlamına gelen pasaportuna konsoloslukça vize almalıdır).* [*Ing.* Entry, visa; *Fr.* Visa d'entrée]; ◉ **transit** ~ **si**, Bir kişi veya bir malın bir memlekette saptanan azamî zaman süresince katetmesi, veya açık bir mühlet gösterilmemiş ise,

mâkul bir zaman içinde katetmek suretiyle, girmesine izin veren vize. [*Ing.* Transit visa; *Fr.* Visa de transit]; ◉ **turizm ~ sı**, Nispeten kısa bir *(bir-üç ay)* bir zamanla sınırlanmış hizmet izni. Böyle bir izin alan kişi ziyaret etmekte olduğu memlekette kazanç amacıyla hiçbir faaliyette bulunamaz. [*Ing.* Tourist visa; *Fr.* Visa de tourisme].

Vizigotlar, öz. i. *tar.* Gotlar'ın batıya göç edip orada yerleşmiş dalına verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Wisigoths].

vizite /vizi:te/, i. *It. visita.* § ● Hekimin hastanedeki hastaları dolaşıp yoklaması. [*Ing.* Visit; *Fr.* Visite]; § ● Hekime verilen para. ☆ *Eşanl.* **görümlük.**

viziyer, i. *Fr. visière.* Kasket siperi. [*Ing.* Peak].

vizo, i. *matb.* Tipo baskıda dizgi kalıplarını çember bağlamağa yarayan vidalı kilit düzeneği. *(Önceleri yalnız tahtadan yapılmış Kamalar kullanılır ve kalıp tarafından bu kamalarla sıkıştırılır da sonraları bu tahta kama yerine dişli çelik kamalar kullanılmış ve bu bir anahtar yardımıyle sıkıştırılmıştır)* [*Ing.* Metal quoin; *Fr.* Serrage].

vizon, i. *Fr. vison.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu kuyruğu ile birlikte 35-51 sm'dir. Sırtı koyu, karnı açık kahverengidir. Kuyruğu püsküllüdür. Kürkü *mink* adıyle çok ünlüdür. En makbul kürkler Kuzey Amerika ve Sibirya'da yetişen vizonlardan elde edilir. [*Lat. Mustela vison; Ing.* ve *Fr.* Vison]. ☆ *Eşanl.* **Amerika vizonu**; ◉ **Sibirya ~ u**, *zool.* ◘ **Sibirya.**

vizör,-rü, i. *Fr. viseur.* § ● *fot.* Fotoğraf makinelerinde resmi çekilecek konuyu aramaya ve istenilen parçasını belirtmeye yarayan küçük düzenek. [*Ing.* Viewfinder, vizor]; § ● *ask. hava.* Bir hava atışında veya bombardımanında, nişan almayı veya atışın isabeti için gerekli düzeltmeleri kolaylaştıran veya yapan optik ya da elektronik cihaz. [*Ing.* Vizor]. ☆ *Eşanl.* **nişan dürbünü**; § ● *opt.* Gök dürbününe benzeyen âlet; aralarındaki tek fark, vizörde nesnenin sonlu uzaklıkta bulunmasıdır. [*Ing.* Vizor]. ◘ *ŞEKİL: 205.*— **FOTOĞRAF MAKİNESİ**; *ŞEKİL: 206.*— **FOTOĞRAFÇILIK**; *ŞEKİL: 488.*— **SİNEMA MAKİNESİ.**

vizyon, i. *Fr. vision.* Görme, görüş. [*Ing.* Vision].

vobülasyon, i. *Fr. vobulation. elektr.* Ana frekansı taşıyıcı frekanstan çok düşük olan bir titreşimle frekansının değişmesi. [*Ing.* Vobulation].

vobülatör,-rü, i. *Fr. vobulateur. elektr.* Sabit iki sinir arasında frekansı periyodik olarak değişen, akustik veya radyoelektrik frekanslı akım jeneratörü; bu sınırlar içindeki frekans bandında, bir olayın gelişimi veya bir âletin çalışması incelenebilir. [*Ing.* Vobulator].

vobüloskop, i. *Fr. vobuloscope. elektr.* Bir vobülatörle buna bağlı bir osiloskoptan meydana gelen ve devrelerinin rezonans eğrilerini incelemeye yarayan laboratuvar âleti. [*Ing.* Vobuloscope].

vodvil /vod:vil/, i. *Fr. vaudeville. tiy.* (a) Önceleri, neşeli alaycı ve taşlamalı meyhane şarkısı. (b) Hareketli ve eğlenceli bir konuya dayanan, içinde şarkılara yer verilen küçük hafif komedi. (c) Günümüzde, sadece olay örgüsüne ve yanılmalara dayanan hafif komedi. [*Ing.* Vaudeville].

voglianit, i. *Fr. voglianite (Alman mineraloğu J. - F. Vogl'un adından). min.* Doğal uranyum, demir, bakır ve kalsiyum sülfat. *(Zippeit'e benzer).* [*Ing.* Voglianite].

voglit, i. *Fr. voglite. (Alman mineraloğu J. F. Vogl'un adından). min.* Hidratlı doğal kalsiyum, uranyum ve bakır karbonat. [*Ing.* Voglite].

vogneryt, i. *Fr. vaugnerite. jeol.* Lyon dolaylarında bulunan bir çeşit amfibollu granit. [*Ing.* Vaugnerite].

Voguica, öz. i. *dilb.* Özellikle kuzey Ural'ın etekleri yöresinde konuşulan uğur lehçesi. [*Ing.* ve *Fr.* Vogul].

Vogul'lar, ç. öz. i. *etn.* S.S.C.B.'de, Fin-Ugur soyundan halk; Batı Sibirya'da Hanti - Mansiyisk muhtar bölgesine yerleşmişlerdir. 5.500 kişi kadardırlar; avcılık yapar, rengeyiği yetiştirirler. [*Ing.* ve *Fr.* Vogus]. ☆ *Eşanl.* **Mansiler.**

vokal, s. *Fr. vocal,-ale,-aux. müz.* İnsan sesiyle ilgili. [*Ing.* Vocal].
~ **müzik**, *müz.* Ses müziği, şarkı, opera, oratoryo gibi insan sesi için yapılmış besteler. [*Ing.* Vocal music; *Fr.* Musique vocale].

vokal, i. *Alm. dilb.* Ünlü.

vokaliz, i. *Fr. vocalise. müz.* Bir tek hece üzerinde, yani nota adlarını kullanmaksızın yürütülen ses alıştırması. [*Ing.* Exercise in vocalization; *Fr.* Vocalise]. ☆ *Eşanl.* **ağızlama.**

vokalizasyon, i. *Fr. vocalisation. müz.* § ● Ses organlarıyla ses meydana getirme. [*Ing.* Vocalization]; § ● Sesliler yüksek sesle söyleyerek ses alıştırması yapma. [*Ing.* Vocalization]; § ● Bir müzik parçasını, sözlerini söylemeden, notalarını okumadan bir veya birkaç hece üzerinde ağızlamak sanatı veya eylemi. [*Ing* Vocalization].

vokalizleme, i. ◘ **Vokalizasyon.**

vokalizlemek, i. *müz.* Tek hece üzerinde söylemek. Ne nota adlarını, ne de şarkı sözlerini kullanmaksızın tek sesli hece üzerinde bir musiki parça veya fıkrasını ağızlama. [*Ing.* To vocalize; *Fr.* Vocaliser]. ☆ *Eşanl.* **ağızlamak.**

vokatif, i. *Fr. vocatif* < *Lat. vocativus. dilb.* Çekimli dillerde, bir insan veya kişileştirilmiş bir nesneye seslenildiği zaman isim, zamir, sıfat ve ortaçların aldığı biçim. [*Ing.* Vocative case].

vokoyid, i. *Fr. vocoïde. dilb.* Bir sesli harfin akustik ifadesi. [*Ing.* Vocoid].

volan, i. *Fr. volant.* § ● *mek.* Dönen makinelerin miliyle birlikte dönen, ağırlığı dolayısıyla ataleti büyük olan tekerlek. [*Ing.* Flywheel; *Fr.* Volant]. ☆ *Eşanl.* **düzenteker**; § ● *otom.* Otomobile yön veren direksiyon. [*Ing.* Steering wheel; *Fr.* Volant, direction]; § ● *kıyf.* Kadın etekliğine dikilmiş dantela veya kumaştan kenarlık. [*Ing.* Flounce]; § ● İki oyuncu arasında raketle, tüylerle donatılmış mantar gibi şeylerin atılması şeklinde oynanan oyun. [*Ing.* Shuttlecock]; ◉ § ● Bu oyunda kullanılan parça; ◉ **magnetik ~**, *tekn.* İki zamanlı motosiklet motorlarının ateşleme düzeneği. [*Ing.* Magnetic steering wheel].
~ **kılıcı**, ◘ **Kılıç.**

volante, i. *It. müz.* Uçucu, uçar gibi, uçarı; notlar üzerinden kanat çırpıntılariyle okşar gibi geçiverlş.

volatilizasyon, i. *Fr. volatilisation.* ◘ **Buharlaşma.**

volborthit, i. *Fr. volborthite* < *A. von Volborth'un adından). min.* Hidratlı doğal bakır ve kalsiyum vanadat. [*Ing.* Volborthite].

vole, i. *Fr. volée. sp.* Futbol, tenis gibi oyunlarda topa, top yere değmeden ve havada iken yapılan vuruş. [*Ing.* Punt, volley].

volemit, i. *Fr. volemite. kim.* Yedi alkol fonksiyonu kapsayan CH_2-OH (CHOH)$_5$-CH_2OH formülündeki alkol; dekstrojirdir, 55°C'ta erir, bazı mantar *(Lacterius volemus)* türlerinde bulunur. [*Ing.* Volemite]. ☆ *Eşanl.* **volemitol.**

voleybol,-lü /voley:bol/, i. *Ing.* Arada gerilmiş olan ağ üzerinden iri bir meşin topu elle vurup aşırarak karşılıklı oynanan meydan oyunu. [*Ing.* ve *Fr.* Volley-ball]. ◘ *ŞEKİL: 563.*— **TOP OYUNLARI III.**

volfram /vol:fram/, i. *min.* § ● Sembolü W, A.n. 74, A.n. 183,2 olan kimyasal element. *(19,1 yoğunluğunda sert ve ancak 3000 derecede eriyen bir madendir).* [*Ing.* Wolfram, tungsten; *Fr.* Wolfram, tungstène]: § ● ◘ **Volframit.**
☆ *Eşanl.* **tungsten.**

volframit, i. *min.* Formülü (Fe, Mn)WO_4, sertiği 5-5,5, özgül ağırlığı 7,14-7,54 olan, eşeğimli, metalimsi parıltılı, koyu kahverengi doğal demir ve manganez tungstatı. En önemli volfram *(tungsten)* cevheridir. [*Ing.* ve *Fr.* Woframite, wolfram].

Volga, öz. i. *coğr.* S.S.C.B.'de, 3700 km. uzunluğunda bir nehir. Avrupa'nın en uzun nehridir. Valday yaylasından çıkarak Hazar denizine geniş bir delta ile dökülür. [*Ing.* ve *Fr.* Volga].

volgerit, i. *Fr. volgérite (Alman mineraloğu O. Volger'in adından). min.* Doğal antimon hidroksid. [*Ing.* Volgerite].

voli/vo:li/, *i.Yun.bole.* § ● *balıkç.* Balıkçı kayıklarının fırdolayı ağ salmaları. [*Ing.* Space covered by a cast of a circular fishing net; *Fr.* Banc de poisson]; § ● *arg.* Vurgun. [*Ing.* Successful stroke of business].
~ **ağı**, *balıkç.* Kayıkla denize salındıktan sonra her iki kolunun halatlarıyla karaya çekilen balık ağı.
~ **çevirmek**, *balıkç.* Voli ile balık avlamak. [*Ing.* To cast a net].
~ **vurmak**, *arg.* Vurgun vurmak. [*Ing.* To make a successful speculation, to do a successful stroke of business].

volkan, i. *Fr. Volcan.* ◘ **Yanardağ**; ◉ **çamur ~ ı**, *jeom.* ◘ **Çamur**; ◉ **hava ~ ı**, *jeol.* Şekil itibariyle gerçek bir volkana benzeyen, ekserlya bir konisi bulunan ve gazlar veya çamurun yeryüzüne çıkmasıyle meydana gelen jeolojik oluşum. [*Ing.* Air volcano].
~ **atması**, *jeol.* ◘ **Atma.**
~ **bacası**, *jeol.* ◘ **Baca.**
~ **bombası**, *jeol.* ◘ **Bomba.**
~ **çamuru akıntısı**, *jeol.* Volkan püskürmeleri sırasında meydana gelen yıkıcı akıntı; yağmur veya kar suyunun püskürtülen küllerle karışması sonucunda oluşur. [*Ing.* Volcanic mud flow].
~ **damlası**, *jeol.* Çapı 3-20 mm arasında değişen damla biçiminde yanardağ fırlantısı.
~ **konisi**, *coğr.* ◘ **Koni.**
~ **örneğin püskürme**, *jeol.* Çok ağdalı, havada sıvışamayan lavlar çıkaran püskürme. *(Patlamalarla havaya top, ağaç biçiminde küllü bulutlar, bomba ve lapilliler fırlatır).* [*Ing.* Vulcanian activity; *Fr.* Activité vulcanienne].
~ **örtüsü**, *jeol.* ◘ **Örtü.**

volkan.bilim, b.i. Volkanları ve volkan olaylarını inceleyen bilim. [*Ing.* Volcanology; *Fr.* Volcanologie]. ☆ *Eşanl.* **volkanoloji.**

volkan.bilimsel, b.s. Volkanbilimle ilgili olan. [*Ing.* Volcanologic(al); *Fr.* Volcanologique].

volkanik, s. *Fr. volcanique.* Yanardağla ilgili olan. [*Ing.* Volcanic].
~ **cam**, *min.* ◘ **Cam**[1].
~ **cüruf**, *jeol.* ◘ **Cüruf.**
~ **çimento**, *inş.* ◘ **Çimento.**
~ **kayalar**, *jeol.* ◘ **Kaya.**
~ **yüzey şekilleri**, *jeom.* Yanardağların faaliyeti sonucu oluşan yüzey şekilleri.

volkanit, i. *Fr. volcanite (Lipari takımadalarından Volcano'nun adından). min.* Selenyumlu kükürt çeşidi. [*Ing.* Volcanite].

volkanizm, i. *Fr. jeol.* Volkanik görünüşleri ve nedenleri açıklayan varsayımların topu. [*Osm.* Bürkânlyet; *Ing.* Volcanism; *Fr.* Volcanisme].

volkanizma, i. *Fr. volcanisme. jeol.* Volkan olayları, yani yer yuvarlağının içindeki gereçlerin yer yüzüne püskürtülmesi veya yüzey yakınına iletilmesi. [*Ing.* Volcanism, vulcanism].

VOLKMANN, A.W., öz. i. Alman fizyoloji bilgini.
~ **kanalı**, ◘ **Kanal.**

volkonskoyit, i. *Fr. wolchonskoïte. min.* Hidratlı doğal demir, magnezyum ve alüminyum silikokromat bileşimindeki killi karışım. [*Ing.* Wolchonskoite].

volkover, b.i. *Ing. walk-over,* Bir tek atın katıldığı koşu. [*Ing.* ve *Fr.* Walk-over].

volkslled, i. *Alm. müz.* Halk şarkısı.

volt,-tu, i. *Fr. volt. (Fizikçi Volta'nın adından). min.* Elektromotor kuvvetin veya gerilimin birimi: *200 volt kuvvetinde bir akım.* [*Osm.* Ceryan-ı galvani; *Ing.* Volt].

volta/vol:ta/, i. *It.* § ● *den.* (a) Bir halatı bir yere bir defa dolama. [*Ing.* A round turn *(knot); Fr.* Roulis]; (b) Zincirin demire veya iki zincirin birbirine dolaşması. [*Ing.* Tack; *Fr.* Amure]; (c) Geminin rüzgâra karşı kolay gidebilmesi için sağa sola zikzak yapması. [*Fr.* Zigzag d'un navire]; § ●

arg. Bir aşağı bir yukarı dolaşma. [*Ing.* To turn in walking up and down]; ◉ **~ ını dülger bağı,** *den.* ◘ **Dülger bağı; ◉ ~ sını almak,** *arg.* Kaçmak, savuşmak, gitmek, uzaklaşmak: *Baktı ki aynasız geliyor, şipşak voltasını aldı.* [*Ing.* To run away; to beat it].

~ almak, *den.* Genellikle zincirin demire veya iki zincirin birbirine dolanması.

☆ *Eşanl.* **voltalamak.**

~ atmak (etmek), § ❶ *den.* Halatı palamar babasına, koç boynuzuna v.b. bir yere birkaç kere dolayarak bağlamak. [*Ing.* To tack about]; § ❷ *arg.* Bir aşağı bir yukarı dolaşmak. [*Ing.* To walk up and down; *Fr.* Se promener].

~ etmek, *arg.* ◘ **Volta atmak.**

~ vurmak (etmek), *den.* Yelkenli teknelerde rüzgârın estiği yönde yol almak için, orsa seyri yaparak rüzgârı sıra ile bir sancaktan, bir iskeleden kullanarak zikzaklar yapmak. [*Ing.*To beat or ply to windward, to cruise about].

VOLTA, Alessandro (kont), öz. i. *(1745 - 1827).* İtalyan fizik bilgini.

~ pili, *elek.* ◘ **Pil.**

~ sabitleri, *fiz.* ◘ **Sabit.**

voltaik, s. *Fr. voltaïque. fiz.* Voltanın elektrik pili ve genel olarak, pillerle gelişen elektrik için kullanılır. [*Ing.* Voltaic].

voltaire'cilik,-ği, i. § ❶ Voltaire'in ve çömezlerinin felsefesi. [*Ing.* Voltairianism; *Fr.* Voltairianisme]; § ❷ Din eğitimi karşısında alaycı şüphecilik ve kilisenin devleti etkilemesi karşısında düşmanlık. [*Ing.* Voltairianism; *Fr.* Voltairianisme].

voltait, i. *Fr. voltaïte. min.* Hidratlı doğal potasyum ve demir sülfat. [*Ing.* Voltaite].

voltaj, i. *It. Fr. voltage.* § ❶ *(Elektrikte)* Gerilim; iki nokta arasındaki gerilim farkı. [*Ing.* Voltage, tension]; § ❷ Bu gerilimin volt cinsinden değeri. [*Ing.* Voltage]; ◉ **akselerasyon ~ ı,** *elektr.* Hız modülâsyonlu bir lâmbanın, meselâ klystronun anod ve katodu arasındaki gerilim. [*Ing.* Acceleration voltage]. ☆ *Eşanl.* **hızlanma voltajı;** ◉ **aktif ~,** *elektr.* Bir alternatif akım devresinde voltajı temsil eden vektörün devredeki akım ile aynı fazda olan bileşeni. [*Ing.* Active voltage]; ◉ **hızlanma ~ ı,** *elektr.* ◘ **Akselerasyon voltajı.**

~ ayarlayıcı, *elek.* Bir elektrik kaynağını verdiği gerilimi yükselten veya düşüren makine veya transformatör. [*Ing.* Voltage regulator; *Fr.* Regulateur de tension].

~ düşürücü, *elek.* Elektromotor kuvveti, başka bir elektrik kaynağının verdiği gerilimi eksiltecek şekilde kullanılan ek makine. [*Ing.* Voltage dropper].

~ yükseltici, *elek.* Sekonder sargının kutuplarında primer sargıya uygulanan gerilimden daha yüksek bir gerilim meydana getiren yükseltici transformatör. [*Ing.* Positive booster; *Fr.* Amplificateur de tension].

voltalı, z. § ❶ Volta alarak; § ❷ s. Bir defa dolanmış.

~ dülger bağı, ◘ **Dülger bağı.**

~ gelmek, *den.* Demirin vira edilirken volta atmış olarak suyun üstüne çıkması.

voltametre, i. *Fr. voltamètre. kim.* Suyu iyonlarına ayırmağa yarayan cihaz. Bir elektrodda açığa çıkan madde miktarına göre devreden geçen elektrik miktarını ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Voltamètre].

volt.amper, b.i. *Fr. voltampère. fiz.* Dalgalı gerilimle veren bir üretecin veya dalgalı gerilimle çalışan bir elektrik alıcısının bir gücü ve bu gücün birimi. [*Ing.* Volt-ampere]; ◉ **aktif ~,** *elek.* Bir devredeki aktif voltaj ile *(amper cinsinden ifade edilen)* akımın veya *(amper cinsinden ifade edilen)* aktif akım ile voltajın çarpımı. Bu çarpımlar devrenin vat cinsinden ifade olunan gücüne eşittir. [*Ing.* Active volt-amperes].

voltampermetre, i. *Fr. voltampèrmètre. elek.* Görünürdeki bir gücü, dolaylı veya dolaysız olarak voltamper cinsinden ölçmeye yarayan cihaz. [*Ing.* Voltampermeter].

volt.metre, b.i. *Fr. voltmètre.* ◘ **Voltölçer.**

volt.ölçer, b.i. *It. fiz.* Bir elektrik akımının elektromotor kuvvetini ölçmeye yarayan cihaz. [*Ing.* Voltmeter; *Fr.* Voltmètre]. ◘ *ŞEKİL: 427.*— **OTOMOBİL TAMİR ÂLET VE TAKIMLARI.** ☆ *Eşanl.* **voltmetre, gerilimölçer;** ◉ **elektronik ~,** *elek.* Elektronik montajların denetlenmesinde, alçak ve yüksek frekansların ölçülmesinde, bir alçak frekans transformatörünün sekonder-primer oranının belirlenmesinde kullanılan elektronik lambalı voltmetre. [*Ing.* Electronic voltmeter; *Fr.* Voltmètre électronique]. ☆ *Eşanl.* **lambalı voltmetre.**

voltzin, i. *(Fransız mineraloğu Ph. L. Voltz'un adından). min.* Formülü 4 ZnS, ZnO olan doğal çinko oksisülfür. [*Ing.* Voltzite; *Fr.* Voltzine].

volümenometre, i. *Fr. volumenomètre. fiz.* Cisimlerin hacmini, bir sıvı içine batırmadan ölçmeye yaraya âlet; ayrıca bilinen usullerle sonuç alınamadığı zaman katıların *(tozlar, gözenekli cisimler)* yoğunluklarını da belirlemeye yarar. [*Ing* Volumenometer].

volümetri, i. *Fr. volumétrie.* ◘ **Hacim ölçme.**

volvoks, i. *Lat. volvere. bot.* Birhücrelilerden Kamçılılar *(Flagellata)* sınıfına giren yeşil suyosunu. Küre biçiminde koloniler yaparlar. Sularda yaşarlar. Hem hayvan, hem de bitki sınıflandırmalarında yer alırlar. Evrimde birhücrelilerden çokhücrelilere geçit olan hayvanlardır. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Volvox*].

volvokslar, c.i. *bot.* Örnek tipi **volvoks** olan yeşil suyosunları takımı. [*Lat.* ve *Ing.* Phytomonadinae; *Fr.* Phytomonadinées].

volvüloz, i. *Fr. volvulose. paraz. Onchocerca volvulus*'un (ipsilerden) yaptığı asalak hastalığı. [*Ing.* Volvulosis, onchosercosis; *Fr.* Onchosercose, volvulose].

☆ *Eşanl.* **onkoserkoz.**

vombat, i. *zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Vombatgiller *(Phascolomyidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 1 m. kadardır. Sırtı koyu renkli, karnı beyazdır. Yuvarlak kulakları vardır. Eti yenir. Tasmanya'da yaşar: [*Lat. Phascolomys ursinus; Ing.* Common wombat; *Fr.* Wombat ourson].

vombatgiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Keseliler *(Marsupialia)* takımının, İki-ön-dişliler *(Diprotodontia)* alt takımına giren bir familyası. Tıknaz yapılıdırlar. Kuyrukları körelmiştir. Sık ormanlarda yaşarlar. Bitki kökü yerler. **Vombat** *(Phascolomys ursinus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Phascolomyidae = Vombatidae; Fr.* Phascolomyidés].

vomer.kemiği, b.i. ◘ **Sapan kemiği.**

vomitarya, i. *tiy.* Roma tiyatro yapılarında seyirci yerleri ile sahneyi birbirine bağlayan üstü kapalı geçit.

vonoz, i. *Rum. zool.* Kolyos, uskumru, sardalye gibi küçük balıkların ufağı. [*Ing.* Young mackerel or bonito].

vosgit, i. *Fr. vosgite (yer adı Vosges'ten). min.* Feldispat türünden labrador çeşidi. [*Ing.* Vosgite].

Vot, öz. İ. ve s. *dilb.* Ingria'da elli-altmış kadar insanın konuştuğu Fin dili.[*Ing.* ve *Fr.* Vote].

votka /vot:ka/, i. *Rus.* En çok Rusların kullandıkları, imbikten çekilmiş renksiz içki. [*Ing.* ve *Fr.* Vodka].

Votyak, öz. i. ve s. *dilb.* Fin-Ugur ailesinden dil. *(Permli /permiyen/ obeğindendir).* [*Ing.* ve *Fr.* Votyak, Votiak].

Votyaklar, ç. öz. İ. *etn.* Vyatka ile Kama ırmakları arasında yaşayan Fin-Ugur halkı. *(Hemen bütünüyle Udmurtlar muhtar cumhuriyetine katılmışlardır).* [*Ing.* ve *Fr.* Votyaks, Votiaks].

voyvo /voy:vo/, ünl. *Isp. h.d.* ve *sl.* Alay ederek sataşmak için söylenir. [*Ing.* Exclamation used in making fun of somebody; *Fr.* Oeuf couvi, oeuf midoreux].

voyvoda /voyvo:da/, i. *Isl.* Eskiden Rumeli'de kimi yerlerin valilerine verilen san. *Eflak voyvodası.* [*Ing.* Vaivode, Voivode; *Fr.* Voïvode, voïévode].

voyvodalık,-ğı, i. § ❶ Voyvoda egemenliği; [*Ing.* Voivodeship; *Fr.* Voïvodie, voïévodie]; § ❷ Voyvodanın egemenliği altındaki ülke. [*Ing.* District governed by a voivode].

völkit, İ. *Fr. woelchite. min.* Doğal kurşun ve bakır antimonyosülfür; burnonit çeşididir. [*Ing.* Woelchite].

Vu, i. *elektroakust.* Akustik hacim birimi.

vual, i. *Fr. voile. fot.* Filmin ışık alması, izhar banyosunda fazla süre kalması veya banyo sıcaklığının çok yüksek olması sonucunda duyar tabaka üzerindeki gümüş tuzlarından bir kısmının indirgenmesi şeklinde ortaya çıkan fotoğraf hatası. [*Ing.* Fog].

vualet, İ. *Fr. voilette.* Kadın şapkalarına konulan ve yüzü örten gayet hafif, ince ve seyrek tül. [*Ing.* (Hat-)veil; fall]. ◘ *ŞEKİL: 511.*— **ŞAPKALAR.**

vudston, i. *Ing. woodstone. min.* Çakmaktaşı çeşidi. [*Ing.* ve *Fr.* Woodstone].

vufûd /vüfüd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gelme, geliş.

vufûr /vufür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çokluk, bolluk.

vuhûfet /vuhüfet/, *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çok kıllılık; § ❷ Kılın çok siyah ve yumuşak olması.

vuku,-uu /vukü/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Olma, oluş. [*Ing.* Event; occurrence; *Fr.* Action d'arriver, d'avoir lieu]; ◉ **~ a gelmek (~ bulmak),** *dey.* Olmak, meydana gelmek. [*Ing.* To happen, to occur; *Fr.* Arriver; avoir lieu].

~ bulmak, ◘ **Vukua gelmek.**

vukuat,-tı /vukuât/, ç. i. *Osm.*< *Ar.* **vak'a'nın** çoğulu. § ❶ Olanlar, olgular, olan bitenler. [*Ing.* Events, incidents; *Fr.* événements, accidents]; § ❷ Polisi ilgilendiren olgu: *Bugün şehirde hiç vukuat olmadı.* [*Ing.* Cases; *Fr.* Cas, faits].

vukud /vukûd/, i. *(«ku» uzun okunur). Osm.* < *Ar. esk.* **vakd'ın** çoğulu.

vukuf /vukûf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Anlama, bilme, bilgi. [*Ing.* Information, knowledge; *Fr.* Connaissance, information].

vukufsuz, s. Bilgisiz. [*Ing.* Without knowledge, ignorant; *Fr.* Non informé de].

vulkanit, i. *Fr. vulcanite. jeol.* Yeryüzünde veya yakınında katılaşmış magma kayası. *(Dokuları çoğunlukla mikrolitli, camlı bir ofitiktir).* [*Ing.* Vulcanite].

☆ *Eşanl.* **volkan kayası.**

vulkaniyen, s. *Fr. vulcanien. (Eolienne adalarındaki Vulcano yanardağının adından). jeol.* (a) Bir yanardağ püskürme tipine denir. *(Başlıca özellikleri yapışkan ve çabuk soğuyan lavlar, kısa süren lav akıntısı ve volkan bombalarının, lapillilerin ve küllerin savrulmasına yol açan çok şiddetli patlamalardır. Buharları saydamsız ve koyu renklidir. Koni, özellikle külden meydana gelir ve krater patlama sonucu oluşur).* [*Ing.* Vulcanian]; § ❷ Volkanizma ile ilgili olan. [*Ing.* Vulkanian].

vulkanize, s. *Fr. vulcanisé.* Vulkanizasyonla şekil değiştirmiş: *Vulkanize kauçuk.* [*Ing.* Vulcanized].

☆ *Eşanl.* **kükürtlü kauçuk, kükürtlenmiş kauçuk.**

vulkanizma, i. *Fr. vulcanisme.* < *Lat. Vulcanus. jeof.* Yer yuvarlağının bugünkü durumunu ateşin etkisine bağlayan görüş. *(İlkel şekliyle böyle bir sistem, bugün ileri sürülen kuramlardan hiç birine uymamaktadır).* [*Ing.* Vulcanism, volcanism].

vulva, i. *Lat. anat.* Kadında ve hayvanların dişilerinde cinsel organların dış kısımlarının tümü. [*Osm.* Ferç; *Ing.* Vulva; *Fr.* Vulve].

vulvit, İ. *Fr. vulvite. patol.* Vulvanin iltihaplanması. [*Ing:* Vulvitis].

vurdum.duymaz, b.s. § ❶ Anlayışı, kavrayışı kıt. [*Ing.* Insensitive; thick-skinned; blockhead]; § ❷ Aldırmaz, aldırışsız. [*Ing.* Insensitive; *Fr.* Insensible, dépourvu de sensibilité, de cœur].

vurdum.duymazlık,-ğı, İ. § ❶ Anlayışsızlık, kavrayışsızlık; § ❷ Aldırmazlık, aldırışsızlık. [*Ing.* Insensitiveness; *Fr.* Insensibilité].

vurgu*, i. < *vurmak. dilb.* Söylemede bir he-

ceyi veya bir kelimeyi ötekilerin üstüne çıkaran ses değişikliği. [*Ing.* Accent, stress; *Fr.* Accent]; ◉ **ayta ~ su,** *tiy.* ◘ **Ayta;** ◉ **belirtme ~ su,** *gram.* ◘ **Belirtme;** ◉ **coşku ~ su,** *gram.* ◘ **Coşku;** ◉ **cümle ~ su,** *gram.* ◘ **Cümle;** ◉ **direnme ~ su,** *gram.* ◘ **Direnme;** ◉ **dokunak ~ su,** *gram.* ◘ **Dokunak;** ◉ **duyuş ~ su,** *gram.* ◘ **Duyuş;** ◉ **fleş ~ su,** *dans.* ◘ **Fleş;** ◉ **gevşek ~,** *gram.* ◘ **Gevşek;** ◉ **ikinci ~,** *gram.* ◘ **ikinci;** ◉ **ilk hece ~ su,** *gram.* ◘ **ilk;** ◉ **uzatma ~ su,** *gram.* ◘ **Uzatma.**

vurgulama, i. § ❶ *fonet.* (a) Kelimenin bir hecesine veya cümlenin bir terimine vurgu yapma olayı. (b) Bir dil veya belli bir nutukta vurgu yapma tarzı. [*Ing.* Accentuation, stressing; *Fr.* Accentuation]; § ❷ *elektroakust.* Ses frekansları bölgesinde enerjinin istatistik dağılımını eşit kılmak amacıyla, işareti kayıt malzemesi üzerine geçirmeden önce bir kayıt sisteminin cevap eğrisinin bir bölümünü kontrol etmeye dayanan işlem. [*Ing.* ve *Fr.* Accentuation].

vurgulamak, f. *fonet.* Bir kelimedeki heceyi vurgulu olarak söylemek. [*Ing.* To stress, to accentuate; *Fr.* Accentuer].

vurgulu, i. *dilb.* Vurgu ile söylenen: *Vurgulu sözcük.* [*Ing.* Stressed; *Fr.* Accentué].

~ çalgılar, *müz.* Vurularak çalınan sazlar. Davul, timpani, zil, gong, tef, v.b. vurgulu çalgılardandır.

vurgun, s. < *vurmak.* § ❶ Birine tutkun olan. [*Osm.* Aşık; *Ing.* In love with; enamored; *Fr.* Amoureux,-euse]; § ❷ i. Kolayca ve yolsuzca elde geçen kazanç. [*Osm.* İhtikâr; *Ing.* Profiteering, booty; *Fr.* Mercantilisme]; § ❸ *patol.* ◘ **Dalgıç hastalığı;** § ❹ *fizyol.* (a) Çok düşük bir basınçtan çok yüksek bir basınca geçerken organizmada meydana gelen değişiklik. (b) Basınçlı hava içinde bulunan organizmanın, birdenbire veya çok kısa zamanda yüksek basınçtan normal basınca geçtiği zaman geçirdiği şok hali.

~ vurmak (~ u vurmak), *dey.* Yolsuzluk yaparak büyük bir kazanç elde etmek. [*Ing.* To make a successful speculation, to make a good deal].

~ yemek, *patol.* Dalgıç hastalığı sonu ölmek veya sakat kalmak.

vurguncu, s. < *vurmak.* Yolsuzca kazanç elde eden *(kimse).* [*Osm.* Muhtekir; *Ing.* Speculator, profiteer; *Fr.* Spéculateur, accapareur].

☆ *Eşanl.* **spekülatör.**

vurgunculuk,-ğu, i. < *vurmak.* Vurguncu olma hali. [*Osm.* İhtikâr; *Ing.* Profiteering; *Fr.* Mercantilisme].

☆ *Eşanl.* **spekülasyon.**

vurgunluk,-ğu, i. *psik.* Erinlik sırasında çocuğun kendi cinsinden hayran olduğu bir büyüğe karşı duyduğu sevgi. *(Bu hal, gelişme döneminin bir safhası olan olumsuz çağa rastlar. Vurgunluk, çocuklukta henüz heteroseksüel ilişkiler mevcut olmadığı bir dönemde sevgi ihtiyacının bir ifadesi şeklinde belirir).*

vurgusuz, s. *gram.* Vurgusu olmayan.

~ hece, *gram.* Kelimelerde baskılı söylenen hecenin dışındaki heceler *(« » işareti bulunan heceler vurgusuzdur): Buncá, durmadım v.b.*

vurma, i. § ❶ Vurmak eylemi. [*Ing.* Shock; *Fr.* Choc]; § ❷ *balıkç.* Balığın yemi veya iğneyi ağzına almasıyle oltada hissedilen hareket; ◉ **cam ~,** *saraç.* ◘ **Cam.**

~ çalgılar, *müz.* Orkestrada bir vurgu belirtmek, bir ritmin altını çizmek veya renk efeleri katmakla görevli vurma sesli çalgıların tümü. [*Ing.* Percussion instrument; *Fr.* Instrument de percussion].

~ kolu, *sil.* Bazı ihtiraklı veya çift tesirli tapaların ana parçalarından biri.

vurmak,-ur (e), f. *esk. T. urmak.* § ❶ Elini veya elindeki bir şeyi bir yere hızla indirmek: *Masaya vurmak. Birinin göğsüne vurmak.* [*Ing.* To hit, to strike; *Fr.* Frapper, battre, cogner, percuter]; ❷ Ses çıkarmak için, bir şeyi başka bir şey üzerine hızlıca değdirmek: *Cama vurmak. Kapıya vurmak.* [*Ing.* To beat, knock; *Fr.* Frapper, heurter]; § ❷ Sapmak: *Sürü dağa vurdu. Balık karaya vurdu.* [*Ing.* To take *(a road or direction)*]; § ❹ Etkisini bir yere kadar uzatmak: *Yağmur içeriye vuruyor. Işık dışarıya vurdu. Rüzgâr buraya vurmuyor.* [*Ing.* To beat down on *(sun)*]; § ❺ (-i, -e) Çarpmak[1]: *Kolumu duvara vurmuşum.* [*Ing.* To hit something against something]; § ❻ (-i, -e) Çarpmak[2]: *İkiyi dörde vurursak, sekiz eder.* [*Ing.* To multiply; *Fr.* Multiplier]; § ❼ (-i, -e) Sürmek: *Duvara boya, tahtaya cilâ vurmak.* [*Ing.* To apply *(paint)*; *Fr.* Appliquer]; § ❽ (-i, -e) Bağlamak, takmak, iliştirmek: *Birini zincire vurmak. Kelepçe vurmak. Hayvana eyer vurmak. Yük vurmak. Bir yere destek vurmak. Yama vurmak.* [*Ing.* To put one thing on another]; § ❾ (-i, -e) Olduğundan başka bir biçime çevirmek veya başka bir biçimde göstermek: *İşi şakaya vurmak, deliliğe vurmak.* [*Ing.* To pretend to be, to make believe]; § ❿ (-i, -e) Saplamak: *Bıçak vurmak. Hastaya iğne vurmak.* [*Ing.* To thrust into; to pierce]; § ⓫ (-i, -e) Uygulamak: *Damga vurmak. Lapa vurmak.* [*Ing.* To apply; *Fr.* Appliquer]; § ⓬ (-i) Çalmak: *Kapıyı vurmak. Camı vurmak.* [*Ing.* To knock; *Fr.* Frapper]; § ⓭ (-i) *(Saat hk.)* Çalmak: *Saat beşi vurdu.* [*Ing.* To strike; *Fr.* Sonner]; § ⓮ (-i), Herhangi bir biçimde yolsuzca para almak: *Birinin yüz lirasını vurmak.* [*Ing.* To steal *(pickpocket)*; to swindle; *Fr.* Accaparer]. ☆ *Eşanl.* **çarpmak**; § ⓯ (-i) Biçimine getirip ele geçirmek: *İyi bir parti vurmak;* § ⓰ (-i), Amaçladığı şeye rast getirmek: *Yüz metreden yumurtayı vurmak.* [*Ing.* To hit]; § ⓱ (-i) Mermi ile avlamak: *Kuşu vurmak.* [*Ing.* To hit and kill, to shoot dead; *Fr.* Fusiller]; § ⓲ (-i) Öldürmek: *Haydudu vurmuşlar.* [*Ing.* To shoot, to kill by shooting; *Fr.* Assommer, tuer, assassiner]; § ⓳ (-i) Şiddetli etkisiyle birdenbire hasta etmek: *Birini kömür, ötekini güneş vurmuş;* § ⓴ (-i, -den) Yaralamak: *Hırsızı kolundan vurmuşlar.* [*Ing.* To wound; *Fr.* Blesser]; § ㉑ nsz. Vuru halinde olmak: *Yürek vurmak. Nabız vurmak.* [*Ing.* To beat, to pulse; *Fr.* Battre, palpiter]; § ㉒ *arg.* İçki içmek, kafayı çekmek. [*Ing.* To drink; *Fr.* Boire]. § ㉓ *müz.* Klavye tuşlarında veya vurgulu çalgılara sert ve kararlı bir şekilde çarpmak: *Simballere vurmak;* § ㉔ *otom.* Krank ve kam milleri iyi dengelenmemiş bir motor için, yakın bir yere sürekli vuruluyormuş gibi sağır edici bir gürültü meydana getirmek; ◉ **bir akort ~,** *müz.* Bir akortu çalmak ve bir anda kesmek. ☆ *Karş.* **akort aprejlemek**; ◉ **vur abalıya,** ◘ **Abalı;** ◉ **vur aşağı, tut yukarı,** *dey.* Çekişe çekişe pazarlık ederek; ◉ **vur dedimse (dediksa) öldür demedim (demedik) yal,** *dey.* Bir dileği yerine getirirken aşırılığa düşene karşı söylenir. [*Ing.* I told you to hit him, not to kill him; I don't ask you to go to the extreme]; ◉ **vur kör ayvaz,** *dey.* Hiç bir şey karşısında duygulu davranmayan; ◉ **vur patlasın, çal oynasın,** *dey.* Aşırı zevk ve eğlenceyi anlatır. [*Ing.* Squandering money on pleasure; going on a spree]; ◉ **vurdukça tozar,** *dey.* İşlendikçe işi artan şeyler için söylenir; ◉ **vurdum duymaz,** ◘ **Vurdumduymaz;** ◉ **destek ~,** *tekn.* ◘ **Destek;** ◉ **fırça ~,** Resimde fırça ile boya sürmek. [*Fr.* Manier le pinveau]; ◉ **gölge ~,** Bir resmin gölgeli olması gereken yerlerine fırça ile veya kalemle koyuluklar koymak. [*Fr.* Ombrer]. ☆ *Eşanl.* **gölgelemek**; ◉ **ışık ~,** *res.* ◘ **Işık;** ◉ **kafa ile ~,** *sp.* ◘ **Kafa;** ◉ **renk ~,** Boya sürerek renk vermek. [*Osm.* Telvin etmek; *Ing.* To colour; *Fr.* Peindre]; ◉ **sıva ~,** Bir duvara mala ile harç çarparak sıva yapmak. [*Ing.* To parget, to coat, to plaster; *Fr.* Enduire].

vur.tut, b.l. § ❶ Silâh kullanılan kargaşalık: *O vur tut içinde o da gitti;* § ❷ z. Çekişe çekişe: *Vur tut, beş liraya aldım.*

vuru, i. < *vurmak. fizyol.* ve *patol.* § ❶ Kalbin, gevşeyip kısılmasından ileri gelen kımıldanış. [*Osm.* Darabân; *Ing.* Pulsation, beating, throbbing; *Fr.* Battement]; § ❷ *akust.* Birbirine yakın frekansta iki müzikal ses aynı anda yayımlandığı zaman duyulan ve ses şiddetinin periyodik olarak değişmesi şeklinde ortaya çıkan olay; § ❸ *radyotekn.* Aynı devrede meydana gelen yakın frekanslı iki titreşimin girişimlerinden doğan olay.

vurucu, i. ◘ **Militan.**

vuruk, i. < *vurmak. vet.* At veya sığırın bacağının aşağı kısımlarında meydana gelen yaralı veya yarasız eziklik.

vurulmak, nsz. f. § ❶ Vurmak işine konu olmak. [*Ing.* To be hit or struck, to be beaten; *Fr.* être frappé]; § ❷ (-e), *mec.* Aşık olmak, gönül kaptırmak. [*Ing.* To fall in love *(with)*; *Fr.* S'amouracher de, tomber amoureux]; § ❸ *(silâhla)* Yaralanmak, öldürülmek. [*Ing.* To be stabbed, to be wounded, to be killed; *Fr.* être blessé, être tué].

vurum, i. < *vurmak.* Kalbin çalışması sonucu, atardamarlarda görülen atış hali. [*Osm.* Nabız; *Ing.* Pulse; *Fr.* Pouls].

vuruntu, i. < *vurmak.* § ❶ *otom.* (a) Yanma anormal olduğu zaman, bir motorun içinden gelen ve patlama sesine benzeyen şiddetli gürültü. (b) Ateşlemenin ayarsızlığından veya biyel başlarındaki fazla boşluktan ileri

VURMA ÇALGILAR

1. Dümbelek *(Nakkare, kudum, timbal).* **2.** Kastanyet *(çalpara).* **3.** Ksilofon. **4.** Davul. **5.** Tef. **6.** Üçgen. **7.** Büyük davul. **8.** Işık davul. **9.** Zil. **10.** Trampete.

gelen karakteristik gürültü; § ❷ *sil.* Ekseni namlu eksenine tam oturmayan veya yönünü bulmayan bir merminin, top mücefi içinde hareket ederken meydana getirdiği çarpmalar.
~ **önleyici,** *otom.* Bir benzinin oktan indisini arttırarak vuruntu olayını geciktiren katkı maddesi: *Kurşun tetraetil vuruntu önleyici bir maddedir.*

vuruş, i. < *vurmak.* < *esk. T. uruş.* § ❶ Vurmak işi veya tarzı. [*Ing.* Strike, hit; *Fr.* Coup]; § ❷ *müz.* Bir ölçüyü meydana getiren eşit süreli parça: *İki vuruşlu ölçü;* § ❸ *sp.* (a) *(Eskrimde)* Karşı yarışmacının sayılan veya sayılmayan vücut bölgelerine savut namlusuyla dürtüşten ayrı bir biçimde vurma. Ayrıca, bir deyim olarak, geçerli dürtüşlerin sayı olarak belirtilmesi. [*Ing.* Hit; *Fr.* Coups]; (b) Bir boksörün yumruk atışının niteliği. [*Ing.* Hit; *Fr.* Coups]; § ❹ *fizyol.* ve *patol.* Bazı organların *(kalb, atardamar)* ritimli atışı; daima kalbe bağlı dolaşım sistemiyle ilgilidir. *(Kalb vuruşunun hızlanması heyecandan ileri gelebilir);* § ❺ *mek.* Bir kuvvetin etki süresiyle şiddetinin çarpımı: *Vuruş bir darbenin şiddetini belirtir.* [*Ing.* ve *Fr.* Percussion]. ☆ *Eşanl.* perküsyon; § ❻ *saatç.* Bir saat mekanizmasında eşapman çarkının her dişinin geçişinde çıkan gürültü; ◉ **bilek ~ u,** *sp.* ◘ Bilek; ◉ **ceza ~ u,** *(atışı) sp.* ◘ Ceza; ◉ **çapraz ~,** *sp.* ◘ Çapraz[1]; ◉ **çengel ~,** *sp.* ◘ Çengel; ◉ **düz ~,** *sp.* ◘ Düz[1]; ◉ **karın ~ u,** *eskrim.* ◘ Karın; ◉ **karşı ~,** *sp.* ◘ Karşı; ◉ **kesik ~,** *sp.* ◘ Kesik; ◉ **kısa ~,** *sp.* ◘ Kısa; ◉ **kol ~ u,** *eskrim.* ◘ Kol.
~ **açısı,** *ask.* Vuruş noktasındaki vuruş çizgisiyle aynı noktadaki arazi parçasına teğet olan yüzey arasında meydana gelen dar açıya verilen ad.
~ **hattı,** *ask.* Düşüş noktasında mermi yoluna teğet olan çizgiye verilen ad.
~ **merkezi,** *mek.* Sabit bir eksen etrafında hareket eden bir katı cismin, yalnız bir tek vuruş isabet eden noktası.
~ **noktası,** § ❶ *ask.* Merminin hedef bölgesinde çarptığı noktaya verilen ad. *(Vuruş noktası, toprak açısı çizgisi üzerindedir; merminin araziye çarptığı nokta olarak da tanımlanmıştır);* § ❷ *mek.* Vuran cismin bütün etkisinin birleştiği nokta.

vuruşma, i. § ❶ Vuruşmak eylemi. [*Ing.* fighting together stabbing, shooting one another; *Fr.* Action de frapper l'un l'autre, action da se battre]; § ❷ *sp. (Eskrimde).* Iki eskrimcinin yenişme gözetmeden çalışma amacıyla dostça yaptıkları karşılaşma. [*Osm.* Mübareze; *Ing.* ve *Fr.* Combat].
~ **duruşu,** *sp. (Eskrimde)* Çalışma, vuruşma veya yarışma için, iki eskrimcinin karşılıklı olarak aldıkları özel bir duruş biçimi. [*Ing.* On guard; *Fr.* En garde].
☆ *Eşanl.* **angard.**
~ **süresi,** *sp. (Eskrimde)* Yarışma amacıyla yapılan vuruşmalarda, uluslararası eskrim yönetmeliğine göre uygulanan süre. [*Osm.* Mübareze müddeti; *Ing.* Duration of the bout; *Fr.* Dureé du combat].

vuruşmacı, i. Vuruşma yapan eskrimci. [*Osm.* Mübariz; *Ing.* Combattant; *Fr.* Combattant, -ante].

vuruşmak (-le) nsz. f. *esk. T. uruşmak.* § ❶ Birbirine vurmak, karşılıklı vurmak, çarpışmak. [*Ing.* To fight with one another, to strike each other; *Fr.* Se battre, frapper l'un l'autre]; § ❷ Savaşmak, dövüşmek, çarpışmak, mücadele etmek. [*Ing.* To fight, to struggle; *Fr. Se* battre, combattre, lutter].

vuruşturmak, *arg.* (a) Karşılıklı içki içmek. [*Ing.* To drink together]; (b) Karşılıklı yalan söylemek.

vusafâ /vusafâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vasîf**'ın çoğulu.

vusla, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyi başka şeye ekleyen, bitiştiren şey, ek.

vuslat,-tı, i. *Osm.* < *Ar. vasl. esk. (Sevgililiye)* Kavuşma. [*Ing.* Union, conjugal union; *Fr.* Réunion ou union avec l'amant et l'amante].

vustâ /vustâ/, s. *Osm.* < *Ar.* **evsat**'ın dişili. *esk.* Orta, ortada bulunan, arada olan.

vusuk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vesâik, visâk**'ın çoğulu.

vusul,-lü /vusûl/, i. *Osm.* < *Ar. vasl. esk.* Ulaşma, varma. [*Ing.* Arriving, arrival; *Fr.* Arrivée].
~ **bulmak,** Ulaşmak, varmak. [*Ing.* Toarrive; *Fr.* Arriver].

vusûm /vusûm/, i. *Osm.* < *Ar.* **vasm**'ın çoğulu.

vuşâk /vuşâk/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Uşak.

vuşe, i. *tur.* Turistin *(taşıt, otel, lokanta, tiyatro, v.b.)* gibi hizmetlerini düzene sokmak üzere bir taşıt şirketi veya bir seyahat acentası tarafından çıkarılan belge. [*Ing.* Voucher].

vuzu,-uu /vuzû/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aptes. [*Ing.* Canonical (Religious) ablution].

vuzuh /vuzûh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Açık olma hali, açıklık, aydınlık. [*Ing.* Clearness, clasity; *Fr.* Clarté, évidence].

vüceha' /vüceha/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vecih**'in çoğulu.

vücûb /vücûb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Vâcip ve lüzumlu olma; § ❷ Bırakılması mümkün olmama; § ❸ Lâyık olma.

vücûbî /vucûbî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Vücube ait, onunla ilgili; § ❷ *mant.* Olumlu.

vücud, i. ◘ Vücut.

vücûdiye /vücûdiye/, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels.* Kamutanrıcılık, Tanrı varlığını eşyanın varlığından ibaret sayma.

vücuh /vücûh/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **vech**'in çoğulu.

vücûm /vücûm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Darılıp susma; § ❷ Iğrenme, tiksinme; § ❸ Kederli olma; § ❹ Göğüse vurma.

vücup,-bu /vücûp/, i. *Osm.* < *Ar. vücûb. esk.* Gereklik. [*Ing.* Obligation, dut, necessity; *Fr.* Nécessite absolue, urgence].

vücut,-du /vücut/, i. *Osm.* < *Ar. vücûd.* § ❶ Var olma, varlık; § ❷ Gövde, ten: *Insan vücudu. Hayvan vücudu.* [*Ing.* Body; *Fr.* Corps]; § ❸ *biy.* Bir hayvan veya bitkinin bütün fiziksel ve kimyasal organizmasından oluşan yapısı. [*Lat. Corpus; Ing.* Body; *Fr.* Corps]. ◘ *ŞEKİL: 262.–* ve *263.–* **INSAN VÜCUDU;** § ❹ *tasav.* Bütün varlık evrenin Tanrı önünde bulunuşu; ◉ **vücuda ayarlanır tüfek mahfazası,** *ask.* Paraşütle atlama sırasında bir askerin tüfeğini veya otomatik, ya da makineli tüfeğini taşımasına yarayan mahfaza. [*Ing.* Adjustabe rifle container]; ◉ **vücuda gelmek,** *dey.* Meydana gelmek, olmak. [*Ing.* To come into existence, to come into being, to arise; *Fr.* Commencer à exister, prendre corps]; ◉ **vücuda getirmek,** *dey.* Meydana getirmek, var etmek. [*Ing.* To bring into being, to produce, to create; *Fr.* Donner l'existence, créerd]; ◉ **vücudunu ortadan kaldırmak,** *dey.* Öldürmek. [*Ing.* To kill; *Fr.* Tuer]. ◉ ~ **tan düşmek,** *dey.* Zayıflamak. [*Ing.* To fail in health].
~ **biti,** *zool.* ◘ Giyim biti.
~ **boşluğu,** *anat.* Iç organların içinde bulunduğu vücut duvarının iç bölgesi ile sindirim kanalının dış bölgesi arasında kalan boşluk. [*Osm.* Cevf; *ing.* Body cavity; *Fr.* Cavité du corps].
☆ *Eşanl.* **sölom boşluğu.**
~ **bulmak,** *dey.* ◘ Vücuda gelmek.
~ **kocar, gönül kocamaz,** *at.* ◘ Er kocar, gönül kocamaz.
~ **kromozomu,** *biy.* ◘ O tozom.
~ **sıvısı,** Lenf, safra v.b. gibi vücudun sıvı salgısı. [*Osm.* Vücut mayii; *Ing.* Body fluid; *Fr.* Liquide de corps].
☆ *Eşanl.* **iç ortam.**
~ **uyuzböceği,** *zool.* ◘ Vücutuyuzböceği.
~ **uyuzu,** *paraz.* ◘ Vücutuyuzu.
~ **vermek,** *dey.* ◘ Vücuda getirmek.

vücutlu, s. Vücudu iri ve şişman olan. [*Ing.* Large in body, heavily built; *Fr.* Qui n'existe pas en réalité, inexacte, mince et de petite taille].

vücutsuz, s. Vücudu iri ve şişman olmayan, zayıf nahif. [*Ing.* Bodiless, non existent; smalll, weak, tiny; *Fr.* Qui n'est pas corpulent].

vücut.uyuz.böceği, b.i. *zool. Psordoptidae* familyasından, koyunların vücut uyuzu etkeni uyuzböceği. *(Değişik hayvanlarda konaklayan soydaş birçok türü daha vardır). Lat. Psoroptes ovis; Ing.* Psoroptes; *Fr.* Psoropte].

vücut.uyuzu, b.i. *paraz.* Vücut uyuzböceğinden ileri gelen ve koyunlarda ağır yitiklere yol açan bulaşıcı deri hastalığı. [*Ing.* Psoroptic mange; *Fr.* Gale psoroptique].

vücür, I. *Osm.* < *Ar.* **vicâr**'ın çoğulu. § ❶ Kurt, arslan gibi yırtıcı hayvanların yatakları, inler; § ❷ Sel sularının oyduğu yerler.

vüdd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dostluk.

vüffed, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vâfid**'in çoğulu.

vüfûr /vüfûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bolluk, çokluk.

vühûb /vühûb/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çok bağışlayan, çok bağışta bulunan.

vükelâ /vükelâ/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vekil**'in çoğulu.

vükûb /vükûb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yavaş yürüme.

vükûl /vükûl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Biriyle işe girişme, işbirliği.

vülâd /vülâd/, i. *Osm.* < *Ar. esk. fık.* Öldürülen, öldürenin evlâdı bulunma.

vülât /vülât/, i. *Osm.* < *Ar.* **vâlî**'nin çoğulu.

vüleyd, s. *Osm.* < *Ar. veled. esk.* Çocukçuk, küçük çocuk.

vülgarizasyon, i. *Fr. vulgarisation.* Herhangi bir şeyi herkesin anlayacağı bir şekle sokma.

vülkanizasyon, i. *Fr. vulcanisation.* Kauçuğu kükürtle işleyerek kalitesini yükseltmeye dayanan işlem. [*Ing.* Vulcanization].
☆ *Eşanl.* **kükürtleme.**

vülû /vülû/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeye fazla düşkünlük.

vülûc /vülûc/, i. *Osm.* < *Ar. Girme,* sokulma.

vülûg /vülûg/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Köpeğin su içmesi.

vülvektomi, i. *Fr. vulvectomie. cerr.* Fercin *(vulva)* tamamen veya kısmen kesilmesini öngören ameliyat. [*Ing.* Vulvectomy].

vülvovajenit, i. *Fr. vulvo-vaginite. kadın - doğum.* Ferç ve dölyolunun birlikte iltihaplanması. [*Ing.* Vulvovaginitis].

vümetre, i. *Fr. vumètre. radyotekn.* Radyo stüdyolarında modülasyon derinliğini gözle kontrol etmeye yarayan âlet. [*Ing.* Vumeter].

vüreyd, i. *Osm.* < *Ar. esk. anat.* Çok küçük damar.

vüreyka, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yapracık, küçük yaprak.

vürûk /vürûk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yan yatma.

vürut,-du /vürût/, i. *Osm.* < *Ar. vürûd. esk.* Geliş, gelme. [*Ing.* Arriving, arrival; *Fr.* Arrivé, venue].

vüs', i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Güç, kuvvet, takat; § ❷ Zenginlik, varlık, bolluk; § ❸ Bolluk, genişlik.

vüs'at,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Genişlik. [*Ing.* Purview, scope, extent; *Fr.* Espace, étendue, aisance]; § ❷ *mat.* Uzam.

vüsemâ /vüsemâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vesîm**'in çoğulu.

vüsu,-s'u, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Güç, kudret. [*Ing.* Aptitude, power, capacity; *Fr.* Capacité, pouvoir, aptitude].

vüsûd /vüsûd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **visâde**'nin çoğulu.

vüsûk /vüsûk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Inanma, güvenme; § ❷ Muhkemlik, sağlamlık.

vüşât /vüşât/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **veşy**'nin çoğulu.

vüzerâ' /vüzerâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **vezir**'in çoğulu.

vüzûb /vüzûb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Su gibi akma.

Vyatlçler, ç. öz. i. *etn.* Rusya'nın eski halkı.

W w

w, W, § ● Türk alfabesinde yer almayan bu harf, ancak yabancı özel adlarda kullanılarak **v** sesini verir; § ❷ **W,** Ingilizce «batı» anlamında *west* kelimesinin kısaltması; § ❸ **W,** Tungsten'in sembolü; § ❹ **W,** güç birimi olan *watt*'ın sembolü.
~ geni (etmeni), *genet.* Farelerde esas rengin üstünde başka bir rengin belirmesine *(siyah gözlü beyaz fareler)* doğmasına yol açan başat letal gen. [*Ing.* W gene].
~ kromozomu, *biy.* Heterokromozomlu bir dişideki cinsiyet kromozomlarından biri; diğeri cinsiyet kromozomu Z'dir. *(Tavuktaki cinsiyet kromozomları ZW, eşgametli olan horozunki ise ZZ'dir).* [*Ing.* W chromosome].

wagnerit, i. *Fr. wagnérite. (Alman maden müdürü F. M. Wagner'in adından). min.* Doğal magnezyum flüorofosfat; Salzburg dolaylarında bulunur. [*Ing.* Wagnerite].

wallerit, i. *Fr. wallérite. (İsveçli mineraloğ J. G. Wallerius'un adından). min.* Doğal bakır ve demir sülfür. [*Ing.* Wallerite].
☆ *Eşanl.* **vallerit.**

wapplerit, i. *Fr. wapplérite. (Almanya'da Freiberg madenleri sahibi B. Wappler'in adından). min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve magnezyum arsenyat. [*Ing.* Wapplerite].

warwickit, i. *Fr. warwickite. min.* Doğal magnezyum ve demir borotitanat. [*Ing.* Warwickite].

Washington, öz. i. *coğr.* A.B.D.'nin federal başkenti. Potomac ırmağının Rock Creek ile birleştiği yerin aşağısında bulunan Columbia federal yönetim bölümünün merkezidir. [*Ing.* ve *Fr.* Washington].

washingtonit, i. *Fr. washingtonite. min.* Ilmenit çeşidi. [*Ing.* Washingtonite].

Wastek'ler, ç. öz. i. ◘ **Huakstek'ler.**

wattmetre, *i. Fr. wattmètre. elek.* Bir devre parçasında harcanan elektrik gücünü ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Wattmeter].

watt-saat /vat-saat/, b.i. 1 watt gücündeki bir makinenin 1 saatte yaptığı işi gösteren iş veya enerji birimi. (Sembolü: W/saat veya Wh). [*Ing.* Watt-hour; *Fr.* Watt-heure].

watt-saatölçer, b.i. Bir devreye verilen etkin enerjiyi ölçen sayaç. [*Ing.*Watt-hour meter; *Fr.* Watt,-heuremetre].

wavellit, i. *Fr. wavellite (İngiliz fizikçisi W. Wavell'in adından). min.* Formülü $Al_3(PO_4)_2(OH)_3, 5H_2O$ olan hidratlı doğal alüminyum fosfat, bazı şistlerin çatlakları içinde bulunur. [ing. Wavellite].

Wb, *fiz.* Magnetik akı birimi *weber*'in sembolü.

We, *elek.* Elektrik cinsinden veya elektrik kaynaklı bir enerji söz konusu olduğu zaman güç birimi olarak kullanılan *watt*'in sembolü.

wealdiyen, s. ve i. *Fr. wealdien. jeol.* İngiltere' nin güney doğusunda /Weald/, Hannover'de Boulonnais'de v.b. Jura devri ile Tebeşir devri arasındaki geçiş tabakalarını temsil eden kalın kara tabakaları veya denizkulağı tabakaları dizisine verilen ad. [*Ing.* Wealdian].

wehrlit, i. *Fr. wehrlite. (Avusturyalı mineraloğ A. Wehrle'nin adından). min.* Doğal bizmut tellür. [*Ing.* Wehrlite].

wellsit, i. *Fr. wellsite. (Amerikalı mineraloğ H. L. Wells'in adından). min.* Hidratlı doğal baryum ve kalsiyum alüminosilikat; kristiyanite benzeyen bir zeolit çeşididir. [*Ing.* Wellsite].

wernerit, i. *Fr. wernérite. (Alman mineraloğu A. G. Werner'in adından). min.* Klorlu ve karbonatlı doğal sodyum ve kalsiyum alüminosilikat. [*Ing.* Wernerite].
☆ *Eşanl.* **skapolit.**

williamsit, i. *Fr. williamsite. min.* Elma yeşili renginde serpantin çeşidi. [*Ing.* Williamsite].

willyamit, i. *Fr. willyamite. (yer adı Willyama'dan). min.* Doğal nikel ve kobalt antimonyosülfür; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Willyamite].

wilsonit, i. *Fr. wilsonite. min.* Wernerit çeşidi. [*Ing.* Wilsonite].

WIRSUNG, Johann Georg, öz. i. (1600-1643) Alman anatomi uzmanı.
~ kanalı, ◘ **Kanal.**

wiserin, i. *Fr. wiserine (İsviçreli mineraloğ D. F. Wiser'in adından). min.* Doğal seryum ve itriyum fosfat; bal renginde bir ksetonim çeşididir. *(İsviçre'de Valais ve Saint-Gothard'da bulunur).* [*Ing.*Wiserine].

witherit, i. *Fr. withérite. (İngiliz hekimi W. Withering'in /1741-1799/ adından). min.* Formülü $BaCO_3$ olan doğal baryum karbonat; ikiz billûrlar veya iğnecikler halinde baritin ile birlikte bulunur. [*Ing.* Witherite].

wittichenit, i. *Fr. wittichenite. (Yer adı Wittichen'den /Almanya/). min.* Doğal bizmut ve bakır sülfür. [*Ing.* Wittichenite].

WOLFF, Caspar Friedrich, öz. i. (1733-1799) Alman anatomi uzmanı ve fizyoloğ.
~ kanalı, ◘ **Kanal.**

wolfram, wolframit, i. *Fr. wolfram, wolframite. min.* § ● Doğal demir ve manganez tungstat; dilinebilir kütleler halinde kuvarsla birleşmiş olarak bulunur. *(Başlıca tungsten cevheridir).* [*Ing.* Wolfram, wolframite]; § ● ◘ Tungsten.

wolframit, i. *Fr. wolframite.* ◘ **Wolfram.**

wolfsbergit, i. *Fr. wolfsbergite. (yer adı Wolfsberg /Harz/'den). min.* Doğal bakır antimonyosülfür. [*Ing.* Wolfsbergite].

wollastonit, i. *Fr. wollastonite. (İngiliz W. H. Wollaston'un adından). min.* Formülü $CaSiO_3$ olan doğal kalsiyum silikat. [*Ing.* Wollastonite].

worthit, i. *Fr. worthite. (Rus mineraloğu Worth'un adından). min.* Sillimanit çeşidi. [*Ing.* Worthite].

wöhlerit, i. *Fr. woehlerite. (Alman F. Wöhler'in adından). min.* Doğal sodyum, kalsiyum ve zirkonyum flüorosilikat; bal rengi pulcuklar halinde bulunur. [*Ing.* Woehlerite].

wulfenit, i. *Fr. wulfenite. (Avusturyalı mineraloğ F. X. von Wulfen'in adından). min.* Formülü $PbMoO_4$ olan doğal kurşun molibdat; kuvadratik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Wulfenite].
☆ *Eşanl.* **melinoz.**

wurtzit, i. *Fr. wurtzite. (kimyacı Wurtz'un adından). min.* Doğal çinko sülfür; altıgen sistemde billûrlaşır; blend'in dimorf şeklidir. [*Ing.* Wurtzite].

X x

x, X, § ● Türk alfabesinde yer almayan bu harf, ancak yabancı kelimelerde geçerek **ks** sesini verir; § ● *mat.* (a) **X,** cebirde çoğu zaman bilinmeyen bir niteliği gösteren semboldur. (b) Analitik geometride **X,** düzlemin veya uzayın bir noktasının kartezyen koordinatlarından ilkini gösterir; § ❷ *kim.* **X,** ksenon elementinin sembolü; § ❸ *(Romen rakamlarında)* On.
~ ışınları, *fiz.* ◘ **Işın.**
~ kromozomu, *biy.* Heterogametli bir erkekteki cinsiyet kromozomlarından biri; diğer cinsiyet kromozomu Y'dir. *(Memelilerde, bazı böceklerde /sirkesineği/ erkek cinsiyet kromozomları XY, eş gametli dişi cinsiyet kromozomları ise XX'tir).*

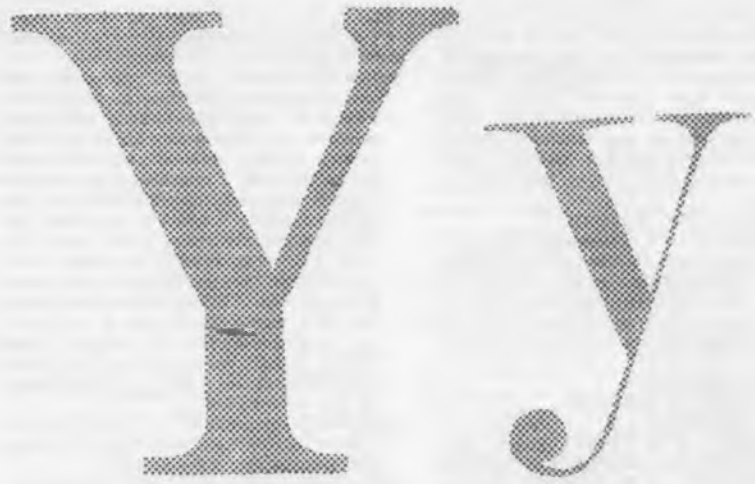

y, Y, Türk afabesinin yirmi sekizinci harfi; ye diye anılan bu harf, sesbilim *(fonetik)* bakımından ön damak ünsüzlerinin sürekli ve yumuşağını gösterir. [*Ing.* The twenty eighth letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Vingt-huitième lettre de l'alpabet Turc et vingtième des consonnes].

y, Matematikte bilinmeyen ikinci niceliği gösterir.

Y, *kim.* Itriyum elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of yttrium; *Fr.* Symbole chimique du l'yttrium].

ya /yâ/, ünl. *Osm.* < *Ar.* «Ey» anlamında olup din konulu hikâyelerde sık sık geçer. *Ya Allah! Ya kulum! Yürü ya mübarek.* [*Ing.* Yes, Indeed; Then so; can it be? Dont forget; After all; *Fr.* Tients! c'est donc çal est- il vrail].

ya, bağ. *Osm.* < *Fars. (Bu bağlaç söz dizimi bakımından iki türlü kullanılır: kelime veya cümlenin ya başına ya da sonuna gelir; başa geçtiği vakit bağlaç niteliğinde olur).* **A.** Başa geçtiği haller: **1.** Birinden birinin olacağı sanılan iki şeye getirilir: *Ya mektup yazarım, ya telgraf çekerim. Ya ben aldanıyorum, ya sen.* [*Ing.* Either; or; *Fr.* Ou]; **2.** Birinden birinin seçilmesi gereken iki şeye getirilir: *Ya uslu otursun, ya gidersin. «Ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli».* **3.** Gerek olacağı sanılan, gerek seçime bırakılan şeyler ikiden çok olursa, ikinciden sonra gelenler için tek örneklikten kaçınmak üzere veya, yahut, ya da şekilleri kullanılır: *Ya ben, ya sen veya başka bir arkadaş.* **4.** Anlatılan bir olay dolayısıyla hatıra gelip onun tamamayıcısı sayılan ikinci bir konuyu sormak için dizilen cümlenin başına getirilir: *Sen geldin, ya Ahmet? Siz karnınızı doyurdunuz, ya ben ne yapalım?* **5.** Anlatılan bir düşüncenin tersi olan bir ihtimali hatırlatırken cümlenin başına getirilir: *Bu ekmek yetişir diyorsunuz, ya yetişmezse;* **6.** Bir düşüncede sıra ile yer alan ayrı cins öğelerden biri ötekilerine üstün görülerek ayrıca belirtilmek istenirse, o öğe cümle dışına alınır ve başına bir ya getirilir; bu ya burada «hele, özellikle» gibi bir anlam taşır: *O çocuğun terbiyesine, zekâsına, çalışkanlığına diyecek yok; ya inceliğil Fırtına kırdı, döktü; yıktı; ya o ağaçlara verdiği zarar!* **B.** Sona geçtiği haller; **7.** Konuşulan konuya göre bir takım duygular anlatan bir «evet» değerinde olup biraz uzunca söylenir: *— Rahatsız mısınız yoksa? — Ya, biraz başım ağrıyor. — Size su vereyim mi? — Ya, ver kızım! — Hava bugün çok güzel, — Ya, gerçekten öyle, — Hani, siz bana kitap getirecektiniz? — Ya, ben onu hazırlamıştım da!* **8.** Sevince veya üzüntüye bağlı bir şaşma anlatır ve uzun söylenir: *Ya, demek artık çalışacaksın, öyle mi, ne iyi? Ya, sınıfta kaldın ha, yazık!* **9.** Yan yana iki cümleden birinin sonuna geldiği zaman bundaki hükmün istenilmiş oduğunda, önemli ve yeter sayıldığında ısrar edilmiş olur: *Güzel bir kitap buldu ya, bitirmeden başını kaldırmaz. Harcanan para olsun, hasta iyi oldu ya. Paranı aldın ya, daha ne bekliyorsun?* **10.** Gereklik ve emir kiplerinde hükmün uygun görüldüğünü ve teşvik edildiğini anlatır: *— O da gelmeli imiş — Gel meli yal — Ben de geleyim mi? — Gel yal — Kardeşim de gelsin mi? — Gelsin ya.* **11.** Dilek-şart ve geniş zaman kiplerinde hükmü pekitir: *— Bu söylenecek söz mü? — Söylenir ya; ne var? — Işi için buraya gelmeli imiş? Gelse ya, ne bekliyor?* **12.** Öteki kiplerde hükmü hatırlatmaya yarar :*— Çocuk nerede kaldı? — Demin gelmiş yal — Bana kitap getirecektiniz? — Dün getirdim ! — Ah bir yağmur yağsa? — Yağıyor ya işte? — Gelse de şu işi bitirsek — Öğleden sonra gelecek yal — Bugün arkadaşınız gelmedi — Hasta yal* **13.** Bu edat kimi vakit cevap niteliğinde olan cümlelerin sonuna getirilir, o zaman bunlardaki hükmün ikinci derecede önemli sayıldığına ve asıl önem verilen hükmün arkadan gelecek cümle ile anlatılacağına işaret eder: *— Kardeşim de gelsin mi? — Gelsin ya, ancak orasını da pek boş bırakmasın! — Böyle söylenir mi — Söylenir ya, fakat söylemeseydi daha iyi olurdu — Bugün arkadaşım hasta — Hasta ya, onu biliyoruz, fakat hastalığı ne;* **14.** a (veya e) edatıyla anlamı berkitilmiş dilek-şart kipinin tekil ikinci şahsından sonra gelerek ikinci bir berkitme yapar: *Otursan a ya. Yesen e ya.*

~ **bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli,** *at.* Ya buranın koşullarına uymalı, ya da buradan ayrılmalı. [*Ing.* If you wish to get on well, you have to adjust yourself your surroundings; *Fr.* Il faut que ça plle ou que ça casse; se soumettre ou se démettre].

~ **devlet başa, kuzgun leşe,** *at.* Sonunda büyük bir başarıya ulaşmak için yok olma tehlikesi bile göze alınır. [*Ing.* Either sovereignty *(good fortune)* to his head or the ravens to his corpse, *(said to indicate struggle for victory and death)*].

~ **evlât bir, ya ocak kör** *(gerek), at.* Bir hayırlı evlât, insanın ocağını söndürmemeye, adını andırmaya yeter. Evlât çoğalırsa, üzüntü artar. Onları yetiştirmek güçleşir. Baba öldükten sonra, aralarında anlaşmazlıklar çıkar. Böyle bir durum meydana geleceğine, ocağın kör olması daha iyidir.

~ **herrü, ~ merrü,** *h.d.* Zorlu bir durum karşısında «ne olursa olsun» gibi kötü ihtimalin de göze alındığını anlatır. [*Ing.* Sink or swim. Let's go ahead with it; it may succeed; it may fail].

yaba, i. Harman savurmakta kullanılan çatal biçimindeki tahta kürek. [*Ing.* Wooden fork; *Fr.* Fourche en bois]; ⊙ **demir ~,** *term.* ◘ **Demir.**

~ **defnesi,** ◘ **Defne.**

~ **kazı,** *zool.* ◘ **Kaz.**

yabalamak (-l), f. Yaba ile atmak veya savurmak. [*Ing.* To winnow or carry with a wooden fork; *Fr.* Manier avec la fourche en bois].

yaban /yâbân/, i. *Osm.* < *Fars.yebân.* § ● Issız kır. [*Ing.* Desert, wilderness; *Fr.* Désert, lieu sauvage]; ❷ İsim takımlarında belirten yerine geçerek, belirtilenin kırlarda yetişen veya yaşayan bir türünü anlatır: *Yaban adamı. Yaban keçisi. Yaban kedisi. Yaban koyunu. Yaban mürveri. Yaban sarmısağı.* [*Ing.* Wild, savage; *Fr.* Sauvage]; § ● *(Kimi bölgelerde)* Yabancı, yerli olmayan kimse. [*Ing.* Stranger; *Fr.* Étranger,-ère]; § ● *zool.* Insanla veya insanın yaşadığı yerlere yakın yaşamayan. [*Osm.* Vahşî; *Ing.* Wild; *Fr.* Sauvage]; ⊙ ~ **a atmak,** *dey.* Önem vermemek, önemsiz görmek. [*Ing.* To cast behind one's back, to pay no attention to; *Fr.* Ne pas faire cas de; ne pas prendre en considération]; ⊙

~ **a söylemek,** *dey.* Saçma söylemek.

~ **arısı,** *zool.* ◘ **Yabanarısı.**

~ **asması,** *bot.* ◘ **Akasma.**

~ **domuzu,** *zool.* ◘ **Domuz.**

~ **enginarı,** *bot.* ◘ **Enginar.**

~ **eriği,** *bot.* ◘ **Erik.**

~ **eşeği,** *zool.* ◘ **Asya yabaneşeği.**

~ **gülü,** *bot.* ◘ **Gül.**

~ **havucu,** *bot.* ◘ **Yabanhavucu.**

~ **kabağı,** *bot.* ◘ **Şeytanşalgamı.**

~ **kazı,** *zool.* ◘ **Kaz.**

~ **keçisi,** *zool.* ◘ **Keçi.**

~ **kedisi,** *zool.* ◘ **Kedi.**

~ **kobayı,** *zool.* ◘ **Kobay.**

~ **marulu,** *bot.* ◘ **Marul.**

~ **mersini,** *bot.* ◘ **Yabanmersini.**

~ **mürveri,** *bot.* ◘ **Mürver.**

~ **ördeği,** *zool.* **Yeşilbaş.**

~ **pancarı,** *bot.* ◘ **Pazı.**

~ **saparnası,** *bot.* ◘ **Saparna.**

~ **sığırı,** *zool.* ◘ **Yabansığırı.**

~ **sümbülü,** *bot.* ◘ **Kedinanesi.**

~ **tavşanı,** *zool.* ◘ **Yabantavşanı.**

~ **teresi,** *bot.* ◘ **Çayırteresi.**

~ **turpu,** ◘ **Acırga.**

~ **yasemini,** *bot.* ◘ **Yabanyasemini.**

~ **yulafı,** *bot.* ◘ **Yabanyulafı.**

yaban.arısı, b.i. *zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, Eşekarısıgiller *(Vespidae)* familyasından, iğneli bir böcek olup meyvelere, ete ve yiyeceklere saldırması bakımından zararlı sayılır. [*Osm.* Nahl-i esfer; *Lat. Vespa vulgaris; Ing.* Wasp; *Fr.* Guêpe].

yaban.arısıgiller, ç.b.l. *zool.* ◘ **Eşekarısıgiller.**

yaban.asması, b.i. *bot.* ◘ **Akasma.**

yabancı, s. § ● Aynı aileden, çevreden veya yurttan olmayan:*Ben bu eve yabancı gibi gelmiyorum. Insan, yurdun neresinden olursa olsun, Ankarada yabancı sayılmaz. Üniversitelerimizde birçok yabancı profesör vardır.* [*Osm.* Ecnebî; *Ing.* Foreign, alien; *Fr.* Etranger,-ère]; § ● Alışmış olmayan, yadırgayan (veya alışılmış olmayan, yadırganan, bilinmeyen) *Ben bu usullerin yabancısıyım.* [*Ing.* Not familiar *(with)*; stranger; *Fr.* Étranger]; § ● i. Başka ülkeden, topluluktan veya çevreden olan kimse. [*Osm.* Ecnebi; *Ing.* Foreigner; *Fr.* Étranger,-ère]; § ❷ *jeol.* Bulunduğu yere başka bir yer-

den getirilmiş, taşınmış kayaç veya maden. [*Osm.* Menkul; *Ing.* Allochthonous; *Fr.* Allochtone].

~ **asalak,** *paraz.* Yerli olmayan asalak. *(Akciğer kelebeği, Türkiye'ye yabancı asalaklardan biridir).* [*Osm.* Tufeyl-i barrânî; *Lat. Parasitus exoticus; Ing.* Exotic parasite; *Fr.* Parasite exotique].

~ **cisimler,** *patol.* ◘ **Cisim.**

~ **çökelti,** *jeol.* İçinde bulundukları tortul kayaçlardan başka bileşimindeki maddelerin, belli bir çekirdeğin çevresinde çökeltilmesiyle oluşmuş, özekteş yapılı yuvarlak, elips veya aydırı biçimlerde yumrular. [*Ing.* Concretions; *Fr.* Concrétions].

~ **dilde çevirim,** *sin.* Çevrilmiş olduğu ülkenin dilinde olan, yerli dile sözlendirilmesi yapılmamış evirim. [*Ing.* Foreign version; *Fr.* Version (en langue) étrangère].

☆ *Karş.* **sözlendirilmiş evrim.**

~ **dil okulları,** Türkçenin dışında özellikle yaşayan Batı dillerini öğrenmek için açılan okullar.

~ **frekanslar veya tonlar,** *fiz.* Ses reprodüksiyonunda, reprodüksiyonda görülen fakat orijinalde bulunmayan frekanslar. *(Genlik distorsiyonundan ileri gelirler).* [*Ing.* Undesirable frequencies or tones].

~ **gelmek (gelmemek),** *dey.* Tanımamak (tanımak).

~ **gibi durmak,** *dey. (bir işe)* Karışmamak, ilgi göstermemek, çekinmek.

~ **granit,** *jeol.* Yerleşmesi, dağoluş ile ilgili olmayan granit. [*Ing.* Anorogenic granite; *Fr.* Granite anorgénique].

~ **koyun kenara yatar,** *at.* Bir yere yeni gelen kimse, çevredekilere pek yanaşmaz. Zaten onlar da kendisini hemen aralarına almazlar.

~ **lejyonu,** *ask.* ◘ **Lejyon.**

~ **renkler,** Birbiriyle ahenkleşmeyen renkler. [*Fr.* Couleurs discordantes].

~ **taşlar,** *jeol.* İçinde bulundukları püskürük kayalarla jenetik bir ilgisi bulunmayan ksenolit ve ksenekristler. [*Ing.* Accidental inclusions].

~ **yıldız,** *astr.* Bir dizgeye bağlı olmayan yıldız. [*Ing.* Interloper; *Fr.* Étoile non-membre du système].

yabancıl*, s. ◘ **Egzotik.**

yabancılaşma, i. § ❶ İktisadî, siyasal, dinsel koşulların etkisi altında kalarak kendi benliğini yitiren, kendisine bir «eşya» gözüyle bakılan, insanlığın elde ettiği başarıların bile kendine karşı dönmesi yüzünden köleliğe düşen insanın durumu. [*Ing.* Alienation; *Fr.* Aliénation]; § ❷ *fels.* Bir haktan veya bir nitelikten yoksunluk; § ❸ *bot.* Bir çiçeğin yabancı bir çiçektozuyla döllenmesi *(çifte döllenme)* sonucunda meydana gelen tohumun besi dokusunun babaya ait özellikler taşıması olayı.

yabancılaşmak, nsz. f. Yabancı hale gelmek.

yabancılık,-ğı, i. Yabancı olma hali. [*Ing.* A being stranger or foreigner; *Fr.* État d'être étranger].

~ **çekmek,** *dey.* Yabancı olmanın doğurduğu zorluklara uğramak.

yaban.domuzu, b.i. *zool.* Domuzlar alttakımının, Domuzgiller familyasından, ormanlarda yaşayan yabanî domuz. Başı kocaman ve üçgenimsi, köpekdişleri çenesinden taşkın, ayakları esas iki parmaklı, kılları sert, beslenmesi hepçildir. **Avrupa yabandomuzu** *(Sus scrofa)* çok yaygın bir domuzdur. Rusya'da ve Sibirya'nın batısında bulunur. Uzunluğu 1,60 m.'ye yaklaşır; başı kocaman, koni biçiminde, ağzı bir çeşit hortum şeklindedir. Postu önce siyah sonra boz olur. Çalılık ve ormanlık yerlerde sürüler halinde yaşar. Özellikle bitkisel besinleri tercih eder; kök ve yumruları yediği için tarım bitkilerine büyük zarar verir. **Sığilli yabandomuzu** *(Sus verrucosus)* ve *S. vittatus* Cava ve Sumatra'da, **yeleli yabandomuzu** *(S. Cristatus)* Himalayalar'da, *S. Celebensis,* Selebes ve Molük adalarında yaşayan yakın türleridir. [*Lat. Sus; ing.* Wild boar; *Fr.* Sanglier].

yaban.eşeği, b.i. *zool.* Atgiller familyasından eşeğe çok benzeyen yabanî hayvan. Hazar denizi dolaylarında yaşar. İki alt türü vardır: **iran yabaneşeği** ve **Hint yabaneşeği.** İran yabaneşeğinin kulakları büyük, tüyleri yazın soluk kızıl, kışın boz, toynağı eşek toynağı gibidir. Hint yabaneşeğinin rengi kızıldır; sırtında iki açık renk çizgi arasında geniş bir renk şeridi bulunur. [*Lat. Equus onager; Ing.* Onager, wild ass; *Fr.* Onagre].

yaban.gülü, b.i. *bot.* ◘ **Gül.**

yaban.havucu, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, havucu andıran ve kökleri hayvanlara yedirilen küçük sarı çiçekli, iki yıllık veya çokyıllık otsu bir bitki. [*Lat. Pastinaca sativa; Ing.* Parsnip; *Fr.* Panais].

☆ *Eşanl.* **karakavza.**

~ **sığırı,** *zool.* ◘ **Yabansığırı.**

yabanıl, s. ◘ **Yabanî.**

yabanıllık,-ğı, i. § ❶ Yabanıl olma hali. [*Osm.* Vahşet; *Ing.* Savagery; savageness; *Fr.* Sauvagerie]; § ❷ İnsanların yabanıl oldukları çağ.

yabanî /yabanî/, s. *Osm.* < *Fars. yabâni.* § ❶ *(Hayvan hk.)* İnsana alışmamış, evcil olmayan. [*Ing.* Untamed, wild; *Fr.* Sauvage]. ☆ *Eşanl.* **yabanıl;** § ❷ *bot. (Bitki hk.)* İnsan bakımına erişmeyerek ilkel halinde kalan, kırlarda yetişen: *Yabani menekşe.* [*Ing.* Wild; *Fr.* Sauvage]; § ❸ *(İnsan hk.)* Hayvan gibi ilkel kalmış veya ancak pek ilkel bir uygarlığa erişmiş. [*Osm.* Yabanî; *Ing.* Savage; *Fr.* Sauvage]; § ❹ *mec.* Ürkek, sıkılgan, yalnız yaşamaktan hoşlanan. [*Ing.* Savage; *Fr.* Sauvage]; § ❺ Görgüsü olmayan, kaba ve hoyrat. [*Ing.* Boorish, unmannerly; *Fr.* Rustre, rustaud, grossier; malappris].

~ **akdiken,** *bot.* ◘ **Barut ağacı.**

~ **darı,** *bot.* ◘ **Yabandarı.**

~ **enginar,** *bot.* ◘ **Enginar.**

~ **gül,** *bot.* ◘ **Gül.**

~ **hardalı,** *bot.* ◘ **Hardal.**

~ **hayvanlar,** *zool.* Ormanlarda, dağlarda v.b. yaşayan ve insanlar tarafından evcilleştirilmemiş olan aslan, kurt v.b. gibi hayvanlar. *(Bunlar arasında postlu hayvanlar kuşlar, yırtıcı hayvanlar, etinden faydalanılan hayvanlar vardır).* [*Osm.* Hayvânât-ı vahşiye; *Ing.* Wild animals; *Fr.* Animaux sauvages].

☆ *Eşanl.* **vahşi hayvanlar.**

~ **ıspanak,** *bot.* ◘ **Pazı (1).**

~ **kadife çiçeği,** *bot.* ◘ **Horoz ibiği çiçeği.**

~ **keçiboynuzu,** *bot.* ◘ **Yabanikeçiboynuzu.**

~ **kekik,** *bot.* ◘ **Kekik.**

~ **kimyon,** *bot.* ◘ **Yabanîkimyon.**

~ **kimyongiller,** *bot.* ◘ **Yabanîkimyongiller.**

~ **lahana,** *bot.* ◘ **Lahana.**

~ **pancar,** *bot.* ◘ **Pancar.**

~ **teresi,** *bot.* ◘ **Çayır teresi.**

~ **turp,** ◘ **Acırga.**

~ **yasemini,** *bot.* ◘ **Yabanyasemini.**

yabanî.darı, b.i. *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, Uudağ ve Doğu Karadeniz bölümünde yetişen bir bitki. [*Lat. Milium effusum*].

yabanî.enginar, b.i. *bot.* ◘ **Enginar.**

yabanî.keçi.boynuzu, b.i. *bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, anayurdu Kuzey Amerika olan, Anadolu'da çok yetiştirilen, dikenli bir ağaç. Yaprakları pennat, çiçekleri sarımsı yeşil ve salkım durumundadır. Meyvaları büyük ve sarkık legumendir. Tarlaların kenarında çit yapmak için yetiştirilir. [*Lat. Gleditsia triacanthos; Ing.* Honey locust].

yabanî.kereviz, b.i. *bot.* Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, 1,20 m. kadar boylanabilen, sarı çiçekli, otsu bitki. Kereviz kullanılmadan önce, besin bitkisi olarak kültüre alınmıştı. İstanbul, Marmara bölgesinde yetişmektedir. [*Lat. Smyrnium olusatrum; Fr.* Smyrnium].

yabanî.kimyon, b.i. *bot.* Yabanîkimyongiller *(Zygophyllaceae)* familyasından, Orta ve Doğu Anadolu'da yetişen, yaprakları ancak 2 foliollü olan, çokyıllık otsu bitki. [*Lat. Zygophyllum fabago; Ing.* Bean caper; *Fr.* Zygophyllum].

yabanî.kimyongiller, ç.b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, sedefotları takımından, çoğunluğu tropikal bölgelerde, bir kısmı da ılıman iklimlerde yetişen, otsu, çalımsı bitkileri, nadiren ağaçları kapsayan bir familya. Yapraklar pennat, karşılıklı bazen almaşıktır. Çiçekler aktinomorftur. Kaliks 5 sepalli, korolla 5 parçalıdır. Stamen her halkada 5 tane olmak üzere 1, 2 veya 3 halka halindedir. Yumurtalık 4 - 5 karpellidir. Meyva lokulisit veya septisit bir kapsüldür. Yaklaşık olarak 30 cins ve 200 türü vardır. Türkiye'de 5 cinsi ve 6 türü yetişmektedir. Başlıca cinsleri: *Yabanî kimyon, çobançökerten, üzerlik v.b.* [*Osm.* Zigofilliye; *Lat.* ve *Ing. Zygophyllaceae; Fr.* Zygophyllacées].

yabanîlik,-ği /yabanîlik/, i. Yabanî olma hali veya yabanîce davranış. [*Ing.* Wildness, boorishness; *Fr.* Sauvagerie].

yabani.sarmısak,-ğı, b.i. *bot.* Zambakgiller familyasından, kırlarda yetişen soğanlı ve kokulu bitki. Yabanisarmısak'ın birincisinin *Allium asealonicum)* anayurdu Doğu'dur. şimdi Avrupa'da bahçelerde çok yetiştirilen bu bitki haçlılar zamanında Doğu'dan Batı'ya götürülmüştür. Yabanisarmısak arpacıklarla çoğaltılır. Arpacıkların tabanından kendilerine benzeyen bir sürü yeni soğancık oluşur. **Jersey yabanisarmısağı,** yani soğan-sarmısak, bunun tohumundan üretilen tek çeşididir. Yabani sarmısağın diğeri *(Allium Schorodroprasum)* çok yıllık bir bitkidir; koyu yeşil, önce yapraklı demetler halinde yetişir. Ilkbaharda tohumla veya sürgünlerle üretilir. Yaprakları ince ince kıyılarak bahar olarak kullanılır. [*Lat. Allium escalonicum* ve *A. Schoenoprasum).*

yabaniyasemin, b.i. ◘ **Yabanyasemini.**

yaban.kabağı, b.i. *bot.* ◘ **Şeytanşalgamı.**

yaban.kazı, b.i. *zool.* ◘ **Kaz.**

yaban.keçisi, b.i. *zool.* ◘ **Keçi.**

yaban.kedisi, b.i. *zool.* ◘ **Kedi.**

yaban.kobayı, b.i. *zool.* ◘ **Kobay.**

yabanlık, s. Misafirliğe giderken veya sayılı günlerde giyilen. [*Ing.* Visiting *(clothes),* one's best *(clothes); Fr.* A endimanchement].

yaban.mersini, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Fundagiller *(Ericaceae)* familyasından, başlıca Karadeniz bölgesinin dağlarında yetişen, 20-50 sm. yüksekliğinde, çok dallı, odunlu bir bitki. Yaprakları çok kısa saplı, derimsi ve ters ovattır. Çiçekler yaprakların koltuğunda tek veya çift olarak sarkık durumda bulunur. Meyva küçük bir küre şeklinde, mavimsi-siyah renkli bir bakka. Meyvaları *(Fructus Myrtilli = Bacca Myrtillorum)* organik asidler *(elma, limon, tartar asidi),* şekerler, pektin, tanen ve mirtillin denilen bir boya maddesi ile vitamin A ve C taşır. Yaprakları *(Folia Myrtilli)* arbutin, bunu parçalıyan arbutaz fermenti, hidrokinon ve tanen taşır. Yaprakları, dekoksiyon halinde şeker hastalığında, meyvalar ise ishale karşı kullanılır. Dizanteride iyi bir ilâçtır. Ayrıca meyve olarak yenir, reçel ve şerbeti yapılır. Orta Avrupada meyvalardan önemli miktarda bir cins şarap yapılır. [*Lat. Vaccinium myrtillus; Ing.* Cranberry, bilberry; *Fr.* Airelle, myrtille brimbelle]. ◘ *ŞEKİL: 91.*— **ORMAN, BATAKLIK VE KIR BİTKİLERİ.**

☆ *Eşanl.* **ayıüzümü.**

yaban.ördeği, b.i. *zool.* ◘ **Yeşilbaş.**

yabansı, s. Alışılmamış ve beklenmedik bir halde olan, tuhaf. [*Osm.* Garip, acayip; *Ing.* Strange, queer, curious, peculiar; *Fr.* Étrange, curieux,-euse, merveilleux,-euse].

yaban.sığırı, b.i. *zool.* Çiftparmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 380, yüksekliği 200, kuyruğu 85 sm.' dir. Geniş alınlı, kısa ve kalın boynuludur. Sırtı esmer - kara, karnı sarı, bacakları beyazdır. Hindistan'da kayalık ormanlarda yaşar. [*Lat. Bibos gaurus; Ing.* ve *Fr.* Gaur].

☆ *Eşanl.* **gevir.**

yabansılık,-ğı, i. Alışılana veya sağduyuya aykırılık. [*Osm.* Garabet, acayiplik, tuhaflık; *ing.* Strangeness, curiousness, singularity; *Fr.* Étrangeté].

yabansımak (-i), f. Yabansı bulmak. [*Osm.* Istiğrap etmek, tuhaf bulmak].

yaban.sineği, b.i. *zool.* ◘ **At sineği.**

yaban.tavşanı, b.i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Tavşangiller *(Leporidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 40-45 sm.'dir. Yer altında kazdığı inlerde yaşar. Akdeniz bölgesi memleketlerinde bulunur. [*Lat. Cuniculus (= Oryctolagus) cuniculus; Ing.* Rabbit; *Fr.* Lapin de garenne].

yaban.teresi, b.i. *bot.* **Çayır teresi.**

yabantırak,-ğı, i. *bot.* Sulak yerlerde yetişen bir cins dereotu. [*Lat. Anethum graveolens; Ing.* Dill, anethum; *Fr.* Anet(h)].

yaban.yasemini, b.i. *bot.* Patlıcangiller *(solanaceae)* familyasından, Türkiye'nin hemen her bölgesinde rastlanan, haziran-eylül ayları arasında mor renkli çiçekler açan, 1-2 m. yüksekliğinde, çok yıllık ve fena kokulu bir bitki. Gövde sarılıcı, dallı ve oduncudur. Ancak yeni sürmüş olan dallar otsudur. Yapraklar almaşık dizilişli, saplı ve stipulasızdır. Çiçekler dalların ucunda, uzun saplı ve sarkık bileşik salkım durumlarda toplanmıştır. Meyva sarımsı - kırmızı renkli bir bakkadır. Dalları *(Stipites Dulcamarae)* bir saponit karışımı olan dulcamarin ve 2 gliko-alkaloid *(solasein ve soladulcin)* taşır. Özellikle deri hastalıklarında kan temizleyici, hafif uyuşturucu ve romatizma ağrılarını geçirici olarak kullanılmaktadır. Salgı azaltıcı ve şehvet giderici etkileri de vardır. Meyvaları ise solanin ve solasein taşır. [*Lat. Solanum dulcamara; Ing.* Bittersweet; *Fr.* Douce-amère].
☆ *Eşanl.* **sofur.**

yaban.yulafı, b.i. *bot.* Buğdaygiller familyasından bir yulaf türü. Zararlı bir bitkidir, çünkü çok erken gelişir. Tohumları olgunlaştıkça durmadan dökülür, işe yarar bitkilerin zararına hızla çoğalır. [*Lat. Avena fatua; Ing.* Haver, wild oat; *Fr.* Folle avoine, avéneron, haveron].

yâbende /yâbende/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Bulucu, bulan; § ❷ Keşfeden. [*Ing.* Explorer; *Fr.* Exploiteur].

yâbis /yâbis/, s. *Osm.* < *Ar. yübüset. esk.* Kuru.

yâbnâk /yâbnâk/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Bulan, bulucu.

yad, *esk. T. yat.* § ❶ Başka; § ❷ Yabancı. [*Ing.* Strange; *Fr.* Étranger, inconnu].
~ **eller,** *dey.* Baba ocağından uzak yerler. [*Osm.* Gurbet; *Ing.* Stranger lands].
~ **etmek,** Anmak. [*Ing.* To remember, to recollect; to remember and talk about, to mention; *Fr.* Se souvenir de; mentionner, se remémorer; se rappeler].

yâd /yâd/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Hâtıra: *O güzel günlerimiz hâlâ yâdımdadır.* [*Ing.* Memory, remembrance; *Fr.* Mémoire, souvenir]; § ❷ Hatırlama, anma. [*Ing.* Recollecting; mention; *Fr.* Mention]; § ❸ Hatır, gönül.

ya da, *bağ.* Aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan, aynı yargıya bağlı iki karşıt fikri anlatan kelimelerden ikincilerin önüne getirilir. [*Osm.* Yahut, veya; *Ing.* Or; *Fr.* Ou].
~ **taşı,** *jeol.* Ak, yeşilimtrak veya yeşil renkli bir ışınsı türü. *(Genellikle kütlesi biçimsizdir. Bu taşa nefrit adı da verilir ve süs taşı olarak kullanılır).* [*Osm.* Yeşim; *Ing.* ve *Fr.* Jade].

yâd.bûd /yâdbûd/, b.i. *Osm.* < *yâd* + *Fars. bûd. esk.* Yadigâr, armağan.

yadcıl, s. ◘ **Aykırı.**

yâd.dâr /yâddâr/, b.s. *Osm. yâd.* + *Fars. dâr. esk.* Hatırda tutan.

yâd.dâşt /yâddâşt/, b.i. *Osm. yâd* + *Fars. dâşt. esk.* Hatırda tutulan şey.

yâd.dest /yâddest/, b.i. *Osm. yâd* + *Fars. dest. esk.* ◘ **Yâd.est.**

yâde /yâde/, i. *Osm.* < *Far. esk.* Hâtıra.

yâd.erklik,-ği, b.i. *psik.* Bir topluluğun yad kişiler tarafından yöneltilmesi hali. [*Osm.* Iğtiyar; *Ing.* Heteronomy; *Fr.* Hétéronomie].
☆ *Eşanl.* **heteronomi.**
☆ *Karş.* **özerklik.**

yâd.est /yâdest/, i. *Osm. yâd* + *Fars. est. esk.* Lâdes oyunu.

yad.estetik, s. *Yun. fels.* Estetiğe aykırı. [*Ing.* Unesthetic; *Fr.* Inesthétique].

yadetmek, f. Anmak, hatırlamak.

yâd.gâr /yâdgâr/, b.i. *Osm. yâd.* + *Fars. gâr. esk.* Yadigâr, bir kimseyi veya nesneyi hatırlatacak şey.

yad.gerekirci, b.s. *fels.* Yadgerekircilik doktrininden. [*Osm.* Lâicabiyeci; *Ing.* Indeterminist; *Fr.* Indéterministe].

yad.gerekircilik,-ği, b.i. *fels.* Gerekirciliği yadsıyan doktrin. [*Osm.* Lâicabiye; *Ing.* Indeterminism; *Fr.* Indéterminisme].

yadımlama, i. *fizyol.* Canlı maddenin mekanik, kimyasal veya termik enerji meydana getirerek işe yaramaz hale geçişi sırasında uğradığı parçalanma olaylarının tümü. [*Ing.* Dissimilation; *Fr.* Désassimilation].
☆ *Eşanl.* **katabolizma.**

yadımlamak (-i), f. *biy.* Önce, özümlenmiş olduğu maddeleri, gerekleri kalmayınca, dışarıya atılacak hale sokmak. [*Osm.* Muzad-ı temsile uğratmak; *Ing.* To dissimilate; *Fr.* Désassimiler].

yadın.kurun, b.s. *fiz.* ◘ **Asenkron.**

yadırgamak (-i), Yabancı görüp ısınamamak veya bu yüzden tedirgin olmak veya ürkmek: *Burasını hiç yadırgamadım. Yerimi yadırgamadım. Çocuk sizi yadırgadı.* [*Ing.* To regard as a stranger; to find something strange or odd; *Fr.* Regarder comme étranger ne pas connaître; renieer].

yadırganmak, nsz. f. Yadırgamak işine konu olmak. [*Ing.* To be regarded as a stranger; *Fr.* Se regarder comme étranger].

yadigâr /yadigâr/, i. *Osm.* < *Fars. yâdgâr.* § ❶ Andaç. [*Ing.* Keepsake; souvenir; *Fr.* Souvenir]; § ❷ *mec.* Hoşlanılmayan, davranışı beğenilmeyen kimse. [*Ing.* Scoundrel, trickster; notorious].

yâd.kerd /yâdkerd/, b.i. *Osm. yâd.* + *Fars. kerd.* Hazırlama.

yadrasyonel, b.s. *Fr. mat.* Bayağı bir kesirle gösterilemeyen *(sayı).* [*Ing.* Irrational; *Fr.* Irrationnel,-elle].

yadsılı, s. *fels.* Olumsuz. [*Osm.* Menfi, sâlibe; *Ing.* Negative; *Fr.* Négatif,-ive].

yadsıma, i. § ❶ Yadsımak eylemi. [*Ing.* Denial, negation; *Fr.* Négation]; § ❷ *mant.* Olumsuz olma hali. [*Osm.* Nefiy; *Ing.* Negation; *Fr.* Négation].

yadsımacılık,-ğı, i. § ❶ *fels.* Her çeşit gerçeği ve inancı reddetme; § ❷ *psikiy.* Her çeşit uyarmaya rağmen hastada aktif veya pasif etkinliğin azalması.

yadsımak (-i), f. § ❶ Yapmış olduğu veya tanık olarak bilmekte oduğu bir şeyi yapmadığını veya bilmediğini söylemek: *İnsan yaptığı bir şeyi, kötü de olsa, yadsımamalı.* [*Osm.* Inkâr etmek; *Ing.* To deny, to refute, to repudiate; *Fr.* Nier]. ☆ *Eşanl.* **inkâr etmek**; § ❷ İlgisi bulunan bir şeye karşı yabancılık taslamak: *Yurdunu, ulusunu yadsıyan, insan değildir;* § ❸ *(Allahın varlığını)* Tanımamak.

yafa, i. *bot.* Kabukları kalın bir portakal türü. [*Ing.* Navel orange].

yâfe /yâfe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Mânasız, saçma söz.

yâfer /yâfer/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çengi.

yafta /yaf:ta/, i. *Fars. yâfte.* Üzerine asıldığı veya yapıştırıldığı şey hakkında herhangi bir bilgi veren yazılı kâğıt parçası: *Her mala, fiyatını gösteren bir yafta asmak âdettir.* [*Ing.* Label; placard; *Fr.* Affiche, placard]. ☆ *Eşanl.* **etiket.**
~ **gibi,** *dey.* Kocaman, İyice görünen.
~ **tahtası,** Üzerine yafta ve ilân gibi şeyler yapıştırmak üzere duvara asılmış, zemini tahta veya saç ve etrafı çerçeveli levha. [*Ing.* Advertisement-board, notice-board; *Fr.* Porteaffiches].

yâfûh /yâfûh/, i. *Osm.* < *Ar. anat.* Bıngıldak.

ya'fur, i. ç: **yaâfir.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Tüyü toprak rengi olan âhu; § ❷ Ahu yavrusu; § ❸ Gecenin beşte, altıda bir gibi bölümü; § ❹ Hz. Muhammed'in Hayber Vak'asında ganîmet olarak aldığı bir eşeğin adı.
~ **hokkası,** ◘ **Hokka.**
~ **kutusu,** *bayınd.* ◘ **Kutu.**
~ **segmanı,** *tekn.* ◘ **Segman.**

yağ, i. *Sümerce = ia.* § ❶ Bileşiminde istearik, oleik, palmitik asidlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal maddeler olup çoğu besin olarak kullanılır: *Zeytinyağı. Susamyağı. Hintyağı. Tereyağı. Sağyağ. Kuyrukyağı. İçyağ. Donyağı. Balıkyağı.* [*Ing.* Oil; fat; butter; *Fr.* Huile]; § ❷ *kim.* Vazelin, mazot gibi, fizik nitelikleriyle yağları andıran ve sanayide kullanılan mineral maddelere verilen ad: *Neft yağı.* [*Osm.* Şahım; *Ing.* Grease, ointment; *Fr.* Gras, huile]; § ❸ *biy.* Vücudun, atılması gereken amonyak, üre gibi kimi maddelerini içine alarak deriden sızan ve ten kokusunu veren yağlı madde. [*Osm.* Şahım; *Lat. Sebum; ing.* Fat, grease; *Fr.* Graisse]; § ❹ Itırlı bitkilerden çıkarılan uçucu, kokulu ve sıvı maddelere de yağ denir: *Gülyağ. Naneyağı. Karanfilyağı.* [*ing.* Attar; *Fr.* Essence]; § ❺ *petrol.* Yağlayıcı özellikleri yüzünden sanayide sürtünme yüzeylerinin yağlanmasına, elektrik yalıtkanlığı yüzünden de elektrik sanayiinde kullanılan hidrokarbon. [*Ing.* Grease; *Fr.* Gras]; ⊙ ~ **ı erimek,** *dey. (Şişman ve semiz) kimseler lık.)* Zayıflamak. [*Ing.* To melt, to grow thin; *Fr.* Maigrir]; ⊙ ~ **ına kıymayan çöreğini yoz (kuru) yer,** *at.* Bir iş için gerektiği kadar fedakârlıkta bulunmayan kişi, sonucun kusurlarını hoş görmelidir; ⊙ **anason ~,** *kim.* Tıpta ve likör yapımında kullanılan, anason tohumlarının su buharı ile damıtılmasından elde edilen ve içinde % 80-90 anetol bulunan, renksiz veya hafif sarımtrak esans yağı; ⊙ **araşit ~ ı,** Amerikan fıstığı *(Arachis hypogaea)* adlı bitkinin tohumlarından elde edilen yağ. Yemeklik yağ olarak kullanılan yağ. *(Kurumayan yağlar grupundan olup renksiz veya sarımsı renkte, hoş lezzetli, yemeklikte ve sabun imâlinde kullanılan bir yağdır).* [*Ing.* Peanut oil; *Fr.* Huile d'arachide]. ☆ *Eşanl.* **yerfıstığı yağı.** ⊙ **antrasen ~ ı,** *kim.* Kömür katranının 270° C üzerinde kaynatılarak damıtılması ile elde edilen ve antrasen, *fenantren penantren, krizen, karbazol* ve diğer hidrokarbon yağların karışımı olan bir damıtma ürünü. [*Ing.* Anthracene oil]; ⊙ **ayçiçeği ~ ,** Ayçiçeği tohumlarından elde edilen düşük asidli sarımtırak sıvı bir yağ. *(Yemeklik olarak kullanıldığı gibi margarin, sabun ve yağlıboya yapımında da kullanılır.* ⊙ **badem ~ ı,** *ecz.* Kurumayan yağlar grupundan olup acı ve tatlı bademlerden çıkarılan, açık sarı renkte, kokusuz, hoş lezzetli, tıpta, sabun ve kozmetik yapımında kullanılan sabit bir yağ. [*Lat. Oleum amygdali; Ing.* Almond oil; *Fr.* Huile d'amande]; ⊙ **balık ~ ı,** *ecz.* ve *kim.* § ❶ İri balık ve deniz hayvanlarının sanayide kullanılan yağı. [*ing.* Fish oil; *Fr.* Huile de poisson]; § ❷ Morina balığının karaciğeri sıkılarak çıkarılan ve tıpta zayıflığa karşı kullanılan iyotlu ve yüksek oranda A ve D vitaminli yağ. [*Ing.* Cod liver oil; *Fr.* Huile de foie de morue]; ⊙ **ban ~ ı,** *ecz.* Tıpta iç sürdürücü *(müshil)* olarak kullanılan ve ban ağacının meyvesinden elde edilen yağ. [*Ing.* Oil of ban]; ⊙ **bezir ~ ı,** ◘ **Keten yağı**; ⊙ **bir eli ~ da, bir eli balda,** *dey.* ◘ **Bal**; ⊙ **ceviz ~ ı,** *kim.* Kuruyan yağlar grupundan olup ceviz ağacının meyvesinden çıkarılan, renksiz veya açık yeşilimsi sarı renkte, hoş kokulu, lezzetli, yemeklikte ve vernik yapımında kullanılan bir yağ. [*Ing.* Walnut oil; *Fr.* Huile de noix]; ⊙ **cilâ ~ ı,** *ağ. iş.* ◘ **Cilâ**; ⊙ **çiçek ~ ı,** ◘ **Ayçiçeği yağı**; ⊙ **Çin ~ ı,** Sütleğengiller *(Euphorbiaceae)* familyasından Çin ve Japonya'da yetişen ağaçların yeşil renki ve elmaya benzer meyvelerinin çekirdeklerinden elde edilen ve boya sanayiinde kullanılan kuruyucu bir yağ. ☆ *Eşanl.* **odun yağı**; ⊙ **domuz ~ ı,** ◘ **Domuz**; ⊙ **gaz ~ ı,** *kim.* ◘ **Gaz**; ⊙ **geyik ~ ı,** *tekn.*

◘ **Geyik;** ◉ **gül** ~ ı, *kim.* ◘ **Gülyağı;** ◉ **hacı** ~ ı, *din.* ◘ **Hacı;** ◉ **haşhaş** ~ ı, ◘ **Haşhaş;** ◉ **hayvanî** ~, ◘ **Hayvanî;** ◉ **hidrolik** ~, *otom. ve hava.* ◘ **Hidrolik;** ◉ **hindistancevizi** ~ ı, Hindistancevizi koprasından tazyik yoluyle elde edilen yağ. Adî hararette katıdır. Sabun ve mum imalinde, kozmetik sanayiinde kullanıldığı gibi arıtıldıktan sonra, yemeklik yağ olarak ve margarin yapımında kullanılır. [*Ing.* Coco-nut oil; *Fr.* Huile de coco]; ◉ **Hint** ~ , ◘ **Hintyağı;** ◉ **hayvanî** ~, Hayvanlardan elde edilen ve yiyecek olarak kullanılan tereyağı, içyağı, kuyrukyağı gibi yağlar; ◉ **iç** ~ ı, *biy.* ◘ **iç;** ◉ **içi** ~ **bağlamak,** *dey.* ◘ **İç;** ◉ **içinin** ~ ı **erimek,** *dey.* ◘ **İç;** ◉ **ince** ~, *kim.* ◘ **İnce;** ◉ **kalın** ~, ◘ **Kalınyağ;** ◉ **hayrulmak,***dey.*◘ **Kandi;** ◉ **kroton** ~ı,*ecz.* ◘ **Kroton;** ◉ **kuyruk** ~ ı. ◘ **Kuyruk;** ◉ **karite** ~ı; *sny.* Karite adlı bitkinin tohumlarından elde edilen sarı, 33°C ve 42°C arasında eriyen, tereyağı kıvamında, yenilebilen ve sabunculukta kullanılan sabit bir yağ [*Ing.* Shea butter; *Fr.* Beurre de karité]; ◉ **karbolik** ~, ◘ **Yağ;** ◉ **kendir** ~ ı, ◘ **Kendir;** ◉ **kolza** ~ ı, *kim.* ◘ **Kolza;** ◉ **makine** ~ ı, *tekn.* ◘ **Makine;** ◉ **kakao** ~ ı, ◘ **Kakao;** ◉ **karınca** ~ ı, *tıp.* ◘ **Kloroform;** ◉ **karite** ~ ı, *trm. sny.* Afrika'da yetişen bir bitkinin *(bazzia)* çekirdeklerinden elde edilen yağlı madde. *(33° ile 42°C arasında erliyen ve mumculukta kullanılan sarı bir yağdır);* ◉ **katkısız** ~, *trm. sny.* Bir tek bitki çeşidinden yani onun iyi korunmuş sağlam meyvelerinden, yalnız mekanik araçlarla sıkılarak elde edilen saf yağ; ◉ **kolza** ~ ı, *trm. sny.* Kolzadan çıkarılan, yiyecek olarak veya sanayide kullanılan yağ; ◉ **kesme** ~ ı, *petrol.* Madenlerin işlenmesi ve kesilmesi sırasında, kesici takımı soğutmak için kullanılan petrol yağı; ◉ **keten** ~ı, *kim.* ◘ **Keten;** ◉ **kompund** ~, petrol. Hayvansal veya bitkisel kaynaklı bir yağlı madde *(Hintyağı, soya yağı, balina yağı, içyağı v.b.)* katılmış, buhar makineleriyle hava kompresörlerinin yağlanmasında, madenlerin işlenmesinde ve tavlanmasında kullanılan yağlama yağı. [*Ing.* Compound oil]. ☆ *Eşanl.* **kıvamlı yağ, koyu yağ;** ◉ **kokulu** ~ lar, *kozmetik,* Bitkisel kaynaklı aromatik maddelerin doğrudan doğruya çıplak ateste veya su buhariyle damıtılmasından elde edilen uçucu yağlar; ◉ **kuyruk** ~ **bezi,** *zool.* Kuşlarda kuyruk çıkıntısında bulunan iki parçalı, kaba yağ bezi. *(Kuyruk yağ bezleri papağan ve güvercin gibi bazı kuşlarda yoktur; bu yüzden ödevi kesinlikle belli değildir; ama ötedenberi bu bezlerden salgılanan yağın tüyleri geçirmez hale getirdiği kabul edilir);* ◉ **kuyruk** ~ ı, ◘ **Kuyrukyağı;** ◉ **makine** ~ ı, § ❶ *mek.* Rafine edilmiş bir yağlama yağı ile bir sabunun, istenen kıvama göre değişen oranlarda iyice karıştırılmasından elde edilen yarı koyu kıvamda yağlama yağı. [*Ing.* Grease; *Fr.* Graisse]; ☆ *Eşanl.* **gres yağı, gres;** § ❷ *petrol.* Buhar makinelerinde kullanılan yağlama yağı. [*Ing.*Grease; *Fr.* Graisse]; ◉ **mineral veya madenî** ~, *petrol.* Ham veya rafine petrol yağı. [*Ing.* Mineral oil; *Fr.* Huile minérale]; ◉ **motor** ~ ı, *petrol.* İçten yanmalı motorları yağlamakta kullanılan madenî yağlama yağı. [*Ing.* Motor oil, engine oil]; ◉ **multigrad** ~, *petrol.* Donma noktasını düşüren ve viskozite indisini yükselten katkı maddeleriyle sentetik petrokimya ürünleri katılarak viskozitesi S.A.E. sınıflamasının bir çok basamağını kapsayacak hale getirilen motor yağı. [*Ing.* Multigrade oil]; ◉ **nebatî** ~, *trm. sny.* Bitkilerin doku, meyve, tane veya çekirdeklerinden elde edilen yağ. [*Ing.* Vegetable oil; *Fr.* Huile végétable]; ◉ **nötr** ~, *trm. sny.* Bazı Amerikan petrollerinden doğrudan doğruya elde edilen, düşük veya orta viskozitede petrol yağı. [*Ing.* Neuter oil]; ◉ **palmiye çekirdeği** ~ ı, *trm. sny.*Yağ palmiyesinin *(Floeis Guineensis)* meyve çekirdeğinden çıkarılan yağ; ◉ **palmiye** ~ ı, *trm. sny.* Yağ palmiyesinin meyvesinden çıkarılan yağ. [*Ing.* Palm oil]; ◉ **parafin** ~ ı, *petrol.* Eczacılıkta müleyyin, gıda sanayiinde de yağlayıcı olarak kullanılan beyaz yağ.[*Ing.* Paraffin oil; *Fr.* Huile de paraffine]; ◉ **patlayıcı** ~, *pirotekn.* Nitrogliserin; ◉ **petrol** ~ ı, *petrol.* Yağlama yağı olarak kullanılan, kıvamlı, az çok renkli, ağır petrol ürünü. [*Ing.* Mineral oil, petrol, petroleum; *Fr.* Pétrole]; ◉ **rafine** ~, *trm. sny.* Rengini, kokusunu veya lezzetini düzeltmek amacıyle bir veya birçok kimyasal işlemden geçirilmiş saf ve karışık yağ. [*Ing.* Refined oil; *Fr.* Huile raffiné]; ◉ **sade** ~, ◘ **Sadeyağ;** ◉ **sedir** ~ ı, *kim.* Virjinya ardıcı veya kurşun kalem ardıcı *(Juniperus virginiana)* adlı bitkinin odunundan su buharı distilasyonu ile elde edilen yağ. *(Mikroskopide kullanılan immersiyon yağıdır).* [*Lat.Oleum cedri; Ing.* Cedar oil; *Fr.* Huile de cèdre]; ◉ **sentetik** ~, *petrol.* Petrol yağları kadar veya daha fazla yağlayıcı nitelliği olan ve özel yağlamalarda kullanılan sentez ürünü. [*Ing.* Synthetic oil; *Fr.* Huile synthetique]; ◉ **sıvı** ~, *trm. sny.* Normal sıcaklıkta katılaşmayan, salatalara konan, yiyecekleri pişirmek veya konserve etmek için kullanılan bitkisel yağ. [*Ing.* Liquid oil]; ◉ **sığala** ~ ı, ◘ **Sığala;** ◉ **sinekten yağ çıkarmak,** *dey.* ◘ **Sinek;** ◉ **soya** ~ı, *bot.* Soya fasulyesinin tohumlarından elde edilen yağ. [*Ing.* Soybean oil, soya-bean oil; *Fr.* Huile de soja]; ◉ **şırlağan** ~, ◘ **Susamyağı;** ◉ **şist** ~ ı, *petrol.* Bitümlü şistlerden damıtma ve yoğunlaştırma yoluyle elde edilen ve ham petrol gibi rafine edilince benzin yağlama yağları ve şist katranı denilen bir tortu veren sıvı. [*Ing.* Shale oil, schist oil]; ◉ **tere** ~ ı, ◘ **Tereyağı;** ◉ **transformatör** ~ ı, *petrol.* Transformatörlerde, şalter ve kondansatörlerde, elektrik kablolarının kaplanmasında kullanılan, yalıtma gücü yüksek petrol yağı. [*Ing.* Transformer oil]. ☆ *Eşanl.* **yalıtıcı yağ;** ◉ **transmisyon** ~ ı, *petrol.* Yatakları, bütleri makara, kablo, dişli ve diğer transmisyon elemanlarını yağlamakta kullanılan petrol yağı. [*Ing.* Transmission oil]; ◉ **yağlama** ~ ı, *petrol.* Bir parçayı yağlamak, transmisyonda hareketi kolaylaştırmak için kullanılan yağ. [*Ing.* Lubricating oil]; ◉ **yapağı** ~ ı, *zoot.* Koyunlarda yüne yapışık olarak bulunan yağlı madde. [*Ing.* Wool oil]; ◉ **yürcği** ~ **bağlamak,** *dey.* ◘ **Yürek;** ◉ **zeytin** ~ ı, ◘ **Zeytinyağı.**

~ **asidleri,** *kim.* Hayvansal yağlarda bulunan asidler. [*Ing.*Fatty acids, oleic acids].

~ **ayırıcı,** ◘ **Ayırıcı.**

~ **bağlamak,** *dey.* ◘ **Semirmek.**

~ **bal,** *dey.* Hoş, tatlı, arzu edilir. [*Ing.* Excellent; desirable].

~ **baldan kelimat etmek,** *dey.* Hoş, tatlı ve inandırıcı bir şekilde konuşmak. [*Ing.* To talk in a sweet and persuasive manner].

~ **bal olsun,** *dey.* Bir şeyin yenildiğinin hoş görüldüğünü anlatmak için söylenir.

~ **basmak,** *dey.* § ❶ Büyük bir kaba yağ yerleştirmek; § ❷ Somirmek.

~ **başı,** üste çıkan en ince ve en duru yağ. [*Ing.* The finest and clearest oil which rises to the top].

~ **bezi,** *anat.* ◘ **Yağbezi.**

~ **çanağı,** *bot.* ◘ **Düğün çiçeği.**

~ **çekmek (yapmak),** *dey.* ◘ **Çekmek.**

~ **değirmeni,** ◘ **Değirmen.**

~ **dokusu,** *anat.* ◘ **Yağdoku.**

~ **dökme,** *den.* Deniz çok dalgalı olduğu zaman, sakinleştirmek amacıyle denizin yüzüne bir yağ tabakası yayma. *(Denize dökülen yağ, dalgaların yüksekliğini azaltmaz, fakat tekneye çarparak çatlamasını önler).*

~ **fitili,** *demir.* Besleme deposundaki yağlama yağını, yatak, mil, kızak gibi sürtünen organlara düzenli olarak akıtan fitil.

~ **gibi gitmek,** *dey. (Araba, taşıt)* sarsılmadan, aksamadan, hızla gitmek.

~ **gilderme,** *term.* Bir buhar makinesinden gelen suları yeniden buhar kazanına gönderebilmek için, silindirlerinden geçerken aldığı yağı yoğunlaştırma yoluyle sudan ayırma. [*Ing.* Degreasing, cleaning].

~ **güvesi,** *zool.* ◘ **Yağgüvesi.**

~ **hastalığı,** *fitopatol.* Fasulyenin yapraklarında, saplarında ve badıçlarında yağ lekesi görünüşünde beliren bakteri hastalığı.

~ **hücresi,** *anat.* ◘ **Hücre.**

~ **ile yavşan, sirke ile tavşan,** *at.* Bir yemeğin lezzetli olması için harç esirgenmemelidir. Bol yağ kullanıldıktan sonra, acı bir ot olan yavşandan bile güzel bir yemek yapılır.

~ **kanalı,** *mek.* Yağlama yağının sürtünme yüzeyinin her tarafına iyice yayılmasını kolaylaştırmak için, bir yatağın veya bir kızak yolunun iç yüzeyine açılan helisel kanal. [*Ing.* Grease channel, oil canal, oil duct, oil groove, oil passage, oil way].

~ **katılmış,** *süt. gıda. sny.* ◘ **Süt.**

~ **kisti,** *derm.* Genellikle yüzde *(burun kanatları, yanaklar, alın)* veya sırtta, yağlı deri üzerinde bulunan ve içine dolan tozlarla siyahlaşan deri kisti; sıkılarak içindeki yağlı madde dışarı atılabilir. [*Ing.* Dermatocyst; *Fr.* Cyste dermoïde].

~ **kutusu,** *tekn.* İçinde, bir arabanın dingili başı, vagon ve lokomotiflerin dingil uçlarından bir yatak milinin v.b. döndüğü bir çeşit madenî kutu. [*Ing.* Grease box, oil cup].

~ **lâmbası,** Eski zamanlarda kullanılan ve içinde zeytinyağı yakılan ufak kap.

~ **lopçuğu,** *anat.* ◘ **Lopçuk.**

~ **oranı,** *gıda. sny.* Bir kilogram sütte bulunan madde miktarı. *(Yağ oranı, sütün bir kilogramındaki yağlı maddelerin gram miktariyle ifade edilir).* [*Ing.* Oil rate].

~ **otu,** *bot.* ◘ **Yağotu.**

~ **palmiyesi,** *bot.* ◘ **Palmiye.**

~ **pompası,** tekn. Makine parçalarını yağlamaya yarayan âlet. [*Ing.* Lubricator, grease-cup; *Fr.* Graisseur]; ☆ *Eşanl.* **gresör.**

~ **segmanı,** *otom.* Yağların motor kapağından dışarı taşacak şekilde yükselmesini önleyen piston segmanı. [*Ing.*Oil control ring, oil ring, oil scraper, oil scraper ring, piston rings scraper, scraper ring].

~ **serisi,** *kim.* Özellikle yağlı maddeleri ve yağ asidlerini kapsayan, açık zincirli organik maddeler serisi. [*Ing.* Acyclic, alyphatic series]; ☆ *Eşanl.* **asiklik seri, alifatik seri.**

~ **şalgamı,** *bot.* ◘ **Rapistra.**

~ **tulumu (küpü),** *dey.* Çok semiz, şişman. [*Ing.* Very fat *(person)*].

~ **yakmak,** *dey.* Tavada yağı çok ısıtmak. [*Ing.* To burn oil].

~ **yedirmek,** *dey.* Yağı yaydıra yaydıra sürmek, her yanına dağılmasını sağlamak. [*Ing.* To work oil into the pores of a substance; to oil].

~ **yiyen köpek tüyünden belli olur** *(belli dir), at.* Durup dururken yaşama düzeyinde bir yükselme olan kişi, kendisinden şüphe edildiği gibi, çalıp çırpıyor demektir.

~ **yüzgeci,** *zool.* Bazı balıklarda, sırt yüzgecinin ard parçasının değişmesiyle meydana gelmiş olan ışınsız, yumuşak bir yüzgeç. [*Ing.* Adipose fin; *Fr.* Nageoire adipose].

yağanmak, f. ◘ **Yağınmak.**

yağ.bezi, b.i. *anat.* Yağ² çıkaran, alın, burun ve kıllı yerler derisinde çokça bulunan küçücük bez. [*Osm.* Gudde-i dühniye, gudde-i dilheniye; *Lat. Glandula sebacea; Ing.* Sebaceous gland; *Fr.* Glande sébacée].

yağcı, i. § ❶ Yağ çıkaran veya satan kimse. [*Ing.* Dealer in oils, butter or the like; *Fr.* Fabricant et vendeur d'huile de beurre ou de graisse]; § ❷ Makineleri yağlayan kimse. [*Ing.* One whose occupation is to lubricate machines, lubricator]; § ❸ *mec.* Dalkavuk. [*Ing.* Unctuous person; *Fr.* Flatteur]; § ❹ *esk.* Sünnetçi. [*Ing.* Circumcisor]; § ❺ *arg.* Dalkavuk. [*Ing.* Unctuous person].

yağcılık,-ğı, i. § ❶ Yağ çıkarma veya satma işi. [*Ing.* Trade of a dealer in fats or oils]; § ❷ Makine yağlama işi; § ❸ *arg.*

Dalkavukluk. [*ing.* Toadying; toadyism; *Fr.* Flagornerie].

~ **etmek**, *arg.* Suyunca gitmek, dalkavukluk etmek. [*ing.* To fawn, to toady; *Fr.* Flatter, flagorner, lécher les bottes à qn].

yağ.çanağı, b.i. *bot.* ◘ **Düğünçiçeği.**

yağdan, i. ◘ **Yağdanlık.**

yağdanlık,-ğı, i. Makineleri yağlamak için kullanılan yağ aktarma kabı. [*ing.* Oilcan; *Fr.* Burette à huile].

yağdırma, i. *coğr.* Suyun püskürtülerek, yağmur yağmasının sağlanması şeklinde olan sulama. *(Yağdırmanın faydası, bitkinin hemen alabileceği oldukça az suyun verilebilmesidir. Ayrıca, sulamada yer yer beliren lağlanmalar ortadan kalkmış olur. Ancak, yağdırmanın yapacağı etki, suyun toprağa işlemesi, toprağı örten bitkiler, yağdırmanın sık sık yapılması, su damlalarının serpilişi ile ilgilidir).* [*ing.* Springling].

yağdırmak(-ı, -e), f. *esk.T.*§ ❶ Yağmasını sağlamak; § ❷ Atıp üstüne yağmur gibi düşürmek: *Taş yağdırmak. Kurşun yağdırmak;* § ❸ *mec.* Çokça ortaya koymak veya savurmak: *Bu fabrika piyasaya kumaş yağdırdı. Ateş yağdırmak. Küfür yağdırmak.*

yağ.doku, b.i. *anat.* Çok sayıda yağ hücrelerinin bir araya gelmesiyle meydana gelen doku. *(Vücutta yağ tabakalarını meydana getirir).* [*Osm.* Nesc-i şah'mî; *Fr.* Tissu adipeux].

yağ.güvesi, b.i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Piralidgüvesigiller *(Pyralidae)* familyasından, yağlı maddelerde gelişen ve bu maddelerle insan sindirim aygıtına bulaşan küçük kelebek türü. [*Lat. Aglossa pinguinalis; Fr.* Teigne des graisses].

yağ.hane /yağhâne/, b.i. *Osm.* < *Fars.* Bitkisel ve hayvansal yağ çıkarılan yer. [*ing.* Oil mill; butter factory; creamery; *Fr.* Fabrique d'huile ou de beurre].

yağı, i. *esk. T. h.d.* Düşman, hasım. [*ing.* Enemy; *Fr.* Ennemi,-e].

yağılaşmak (-le), f. Yağı olarak karşı karşıya geçmek, savaşa tutuşmak. [*Osm.* Muhasamatta bulunmak; *ing.* To be at swords, to fight].

yağılık,-ğı, i. *esk. T. yağılığ.* Düşmanlık, hasımlık. [*ing.* Enemity; *Fr.* Ennemité].

yağımcur, i. *mutf. esk.* Ekmek, yağ ve pekmezden yapılan kaba bir tatlı. [*ing.* A kind of hot drink prepared with grape molasses and sesame meal].

yağımsı, s. Yağ gibi, yağa benzer. [*ing.* Oily; greasy].

yağınmak, f. *h.d.* Canına kıymak için birine düzen kurmak. [*Osm.* Suikast etmek; *ing.* To brag about some evil design; to have malice aforethought; to make a criminal attempt].

yağır, i. *esk. T.* § ❶ Atın omuzları arasındaki yağlı yer.[*ing.*Withers of a horse; *Fr.*Dos du cheval]; § ❷ Bir yerde eyer vurmasından açılan yara. [*ing.* Gall or sore on the withers or back of a beast; saddle-gall; *Fr.* Blessure du cheval produite sur le dos par la selle]; ◉ ~ı *(yarası)* **olan gocunur.** *at.* ◘ **Al kaşağıyı gir ahıra, yarası** *(yağırı)* **olan gocunur** *(gocunsun).*

Yağıstan, öz. i. Orta Asya'da, Hindistan ile Kuzeydoğu Afganistan arasında, küçük küçük cumhuriyetlere ayrılmış bir bölge.

yağış, i. < *yağmak.* § ❶ Yağmur veya kar yağması. [*ing.* Rain; *Fr.* Pluie]; § ❷ Yağan yağmur miktarı. [*Osm.* Teressübat-ı havaiye; *ing.* Precipitation; *Fr.* Précipitation]; ◉ **eş ~,** ◘ **Eşyağış;** ◉ **karma ~,** *coğr.* ◘ **Karma.**

~ **miktarı**, *meteor.* Belirli bir zaman aralığında birim yüzeye düşen yağış miktarı. [*ing.* Rainfall (amount of precipitation); *Fr.* Quantité de précipitation].

~ **yüksekliği**, *meteor.* Yere düşen gerçek yağış tutarı.

yağışlı, s. Yağışı çokça olan: *Geçen ay yağışlı geçti.* [*ing.* Rainy, showery; *Fr.* Pluvieux,-euse].

~ **gün**, *meteor.* 24 saatte bıraktığı yağış suyu miktarı toplam olarak 0.1 mm. veya daha fazla olan günler. [*ing.* Rainy day; *Fr.* Jour pluvieux].

yağız, s. *esk.T.*§ ❶ Esmer: *Yağız bir delikanlı.* [*ing.*Swarthy, very dark *(man); Fr.*Brun]. § ❷ *(Beygir donu)* Zeytin esmeri. [*ing.* Black *(horse); Fr.* D'un noir luisant *(cheval)*]; ◉ **kara ~,** *dey.* ◘ **Kara.**

~ **doru,** *(Beygir donu)* Kızılımtırak zeytin esmeri. [*ing.* Brown *(horse)* with black mane and tail].

yağ.kapanı, b.i. Eskiden yağların toptan satıldığı, yapıldığı yer.

yağlama, i. § ❶ Yağlamak eylemi. [*ing.* Oiling, greasing, lubricating lubrication; *Fr.* Lubrication, graissage]; § ❷ *mek.* Sürtünen iki yüzey arasına, kaymalarını kolaylaştırmak için yağlı bir madde yayma; § ❸ *dok.* Taraklamayı ve iplik çekme işini kolaylaştırmak için dokuma maddelerine bolli bir oranda yağ verme işlemi.

~ **dolabı**, *deric.* ◘ **Dolap.**

~ **mazotu,** ◘ **Mazot.**

yağlamak, f. *esk.T.*§ ❶ Yağ sürmek.[*ing.* To oil; to butter; to grease, to lubricate; *Fr.*Huiler, beurrer, graisser]; § ❷ *mec.* Övmek, pohpohlamak. [*Ir.g.* To flatter; *Fr.* Flatter, flagorner]; § ❸ *tekn.* (a) Makine parçalarını korumak üzere, gres veya başka bir yağlı madde ile kaplamak; (b) Sürtünen iki yüzey arasına bir yağlama yağı yaymak: *Rulmanları yağlamak.* [*Ing.* To grease, to lubricate; *Fr.* Graisser, lubrifier]; ◉ **yağlayıp ballamak,** *dey. (Bir şeyi)* abartarak fazlaca överek anlatmak. [*ing.* To paint in glowing colours; to praise; *Fr.* Louer]; ◉ **Karına ~,** *den.* ◘ **Karına;** ◉ **yağlayıp ballamak,** *dey.* Çok överek anlatmak. [*ing.* To praise; *Fr.*Raconter en embellissant];◉ **yağlayıp ballamak,** *dey.* Çok överek anlatmak, [*ing.* To praise; *Fr.* Raconter en embellissant].

yağlanmak, nsz. f. § ❶ Yağlamak işine konu olmak.[*ing.* To be oiled or greased; to be lubricated; *Fr.* Être graissé]; § ❷ Yağ peyda etmek; § ❸ Yağdan kirlenmek. [*ing.* To become dirty with grease].

yağlatmak (-ı, -e), f. Yağ sürdürmek. [*ing.* To let oiled, greased or lubricated; *Fr.* Faire graisser].

yağlavi, i. *Osm.* < *Fars.* Büyük yağ tavası. [*ing.* Frying pan with a long handle].

yağlı, s. § ❶ Yağı olan. [*ing.* Fatty; greasy; oily; *Fr.* Graisseux,-euse]; § ❷ Yağı çok, semiz. [*ing.* Fat; *Fr.* Gras]; § ❸ Yağla yapılmış; § ❹ *mec.* Bol ve kolay kazanç sağlayan: *Yağlı bir iş. Yağlı kapı;* § ❺ *arg.* Paralı, zengin. [*ing.* Rich, free with money; *Fr.* Riche; qui paie bien]; § ❻ Yağdan kirlenmiş: *Yağlı bir şapka.* [*ing.* Dirty with grease; *Fr.* Graissé, sale, crasseux, -euse]; § ❼ Üzerine yağ sürülmüş: *Kızartılmış yağlı ekmek;* § ❽ Doğal bir şekilde yağ meydana getiren, yağ çıkaran: *Yağlı cilt. Yağlı saç.*

~ **ballı,** *dey. (Genellikle birbiriyle çok iyi geçinen kimseler için kullanılır),* içli dışlı, senli benli, samimî. [*ing.* Intimate; *Fr.* Intime].

~ **ballı olmak,** *dey.* İçli dışlı. [*ing.* To be on the sweetest terms *(with each other)*].

~ **bitkiler,** *coğr.* Yağ elde edilen, bunun için yetiştirilen bitkiler. *(Ilıman bölgelerde olduğu gibi, sıcak bölgelerde de türlü yağlı bitkiler yetişir).* [*ing.* Oily plants; *Fr.* Fruits oléagineux].

~ **boya,** ◘ **Yağlıboya.**

~ **boya resim kartonu,** ◘ **Karton.**

~ **ekmek böceği,** *zool.* ◘ **Yedi noktalı uğurböceği.**

~ **emülsiyon,** *kim.* ◘ **Emülsiyon.**

~ **güreş,** ◘ **Güreş.**

~ **kâğıt.** ◘ **Kâğıt.**

~ **kalem,** *sin.* Kurgu veya başka amaçla film üzerine herhangi bir yazı veya işaret çizmekte kullanılan özel bir kalem çeşidi. [*ing.* Grease pencil, chinagraph pencil; *Fr.* Crayon gras].

~ **kireç,** *inş.* ◘ **Kireç.**

~ **kol,** *sp.* ◘ **Kol.**

~ **kuyruk,** *mec.* Bol ve kolay kazanç sağlayan yer veya kişi. [*ing.* Milch cow, profitable business].

~ **maddeler,** ◘ **Madde.**

~ **müşteri,** *dey.* Çok para bırakan müşteri. [*ing.* A rich customer].

~ **su,** *trm.* ◘ **Su.**

yağlı.boya, b.i. § ❶ Boyanın bazı özel sıvılarla karıştırılmasından meydana gelen ve eşyaya renk vermek veya onu dış etkilerden korumak için sürülen kimyasal madde; [*ing* Oil colour, oil paint; *Fr.* Couleur à l'huile]; § ❷ *ünl.* Destur, varda, savulun.

~ **bezi,** *res.* ◘ **Bez[1].**

~ **resim,** Yağla ezilmiş boyalarla yapılan resim. [*ing.* Oil colour painting; *Fr.* Peinture à l'huile].

~ **ressamı,** Yağlı boyalarla resim yapan sanatkâr. [*ing.* Painter; *Fr.* Peintre].

☆ *Eşanl.* **ressam, boya ressamı.**

yağlık,-ğı, i. *esk.T. h.d.* Büyük mendil. [*ing.* Napkin; Handkerchief; *Fr.* Serviette].

☆ *Eşanl.* **çevre.**

yağlıkçı, i. § ❶ Havlu, çevre, çamaşır gibi şeyler satan kimse. [*ing.* Dealer or seller of handkerchiefs]; § ❷ Düğünlerde eğreti gelin elbisesi, tel, duvak gibi şeyleri kira ile veren kimse.

yağma /yağ:ma/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Birçok kişinin bir mala üşüşüp ele geçirdiklerini alıp savuşması: *Düşman çekilirken birçok yerleri yağma etmişti.* [*Ing.* Looting, pillage, plundering, booty, loot; *Fr.* Pillage, butin]; § ❷ *huk.* Bir menkul malın, zilyedi veya elinde bulundurandan, onun bir tehlikeye düşeceği tehdidiyle veya zorla alınması.

~ **gidiyor,** *dey.* Bir şeyin çok alıcı bulup çok satıldığını anlatır.

~ **Hasan'ın böreği,** *dey.* Hakkı olmayan kişilerin sömürdüğü şey. [*Ing.* Grab Hasan's piel (Phrase used to describe an irresponsible waste of other people's money].

~ **suçları,** *huk.* Menkul bir malın zilyedini veya suç yerinde bulunan başka birisini zor ve şiddet kullanarak, veya, şahsen veya malen büyük bir tehlikeye düşüreceğini söyleyip tehdit ederek o malı teslime veya o malın kendisi tarafından alınmasına karşı susmaya zorunlu kılmak şeklinde beliren suçlar.

~ **yok,** *dey.* Öyle şey olmaz. [*Ing.* You can't fool me. You can't get away with that].

yağmacı /yağ:macı/, s. Yağma eden veya yağma etmek huyu. [*Ing.* Plunderer, looter; pillager; *Fr.* Pillard, pilleur].

yağmacılık,-ğı /yağmacılık/, i. Yağma etme işi veya huyu. [*Ing.* Plunderage, looting, pillage; *Fr.* Pillerie, pillage].

yağma.ger, b.s.ç.: **yağmagerân.** *Osm.* < *Fars. esk.* Yağmacı, çapulcu, zorba.

yağma.gerân/yağmagerân/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* **yağma-ger'in** çoğulu.

yağma.gerâne /yağmagerâne/, z. *Osm. yağma* + *Fars. gerâne. esk.* Yağmacılıkla, zorbalıkla.

yağmâl /yağmâl/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yağmaya ait, yağma ile ilgili; § ❷ Yağma adlı Türk boyuna mensup.

yağmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ *(Havadan yağmur, kar, dolu v.b.)* düşmek.[*Ing.* To rain; *Fr.* Pleuvoir, tomber]; § ❷ *(Yaprak, toz, mermi ve başka şeyler hk.)* Yüksekten çokça düşmek: *Üstümüze kurşun yağıyordu.* [*Ing.* To drop; *Fr.* Tomber]; § ❸ *mec.* Üst üste ve çok gelmek: *Bugün mektuplar yağdı genel* [*Ing.*To be poured out in abundance; *Fr.*Arriver, se produire en abondance].

yağmalamak (-ı), f. Yağma etmek. [*Ing.* To plunder, to sack, to pillage, to loot].

yağmur, i.*esk.T.*§ ❶ Havadaki buharın su damlaları halinde yere düşmesi: *Yağmur başlamadan eve varmalı. Çiftçi yağmur bekliyor. Yağmurdan üstüm ıslandı.* [*Osm.* Matar; *Ing.* Rain; *Fr.* Pluie]; § ❷ Atılan şeylerin çokça gelmesi veya çokça şeylerin atılması: *Taş yağmuru. Kurşun yağmuru;* § ❸ *mec.* Şu veya bu şeyin üst üste ve çokça gelmesi: *İtiraz yağmuru. İltifat yağmuru.* ◉ **da düşmanın koyunu, dostun atı satıl-**

sın, *at.* Yağmur altında yünleri ıslanan koyun, pek gösterişsiz duruma düşer. Oysa at, daha çok çevikleşir. Böylece koyun daha değersiz, at daha değerli görünür. ◉ **~ dan kaçarken doluya tutulmak,** *dey* Güç bir durumdan kurtulayım derken daha kötüsüne uğramak. [*Ing.* Out of the frying-pan into the fire; *Fr.* Aller de mal en pis]; ◉ **aslan ~ u,** *astr.* ◘ **Aslan;** ◉ **akanyıldız ~ u,** *astr.* ◘ **Akanyıldız;** ◉ **boran ~ u,** *coğr.* ◘ **Boran**[1]. ◉ **bulanık ~,** *coğr.* ◘ **Bulanık;** ◉ **buzlu ~,** *hava.* ◘ **Buzlu;** ◉ **başucu ~ ları,** *coğr.* ◘ **Başucu;** ◉ **buz ~ u,** *hava.* ◘ **Buz;** ◉ **çamurlu ~,** *coğr.* Kimi yerlerde bazen son derece bulanık olarak yağan yağmur olup olağan yağmurlardan ayrı bir görünüşe sahiptir. [*Ing.* Mud-rain; *Fr.* Pluie de boue]; ◉ **çalgı ~ u,** *astr.* ◘ **Çalgı;** ◉ **dağ ~ u,** *coğr.* ◘ **Dağ**[2]; ◉ **donmuş ~,** *hava.* ◘ **Donmuş;** ◉ **hafif ~,** *trm.* ◉ **Hafif;** ◉ **kan ~ u,** *coğr.* ◘ **Kan;** ◉ **orografik ~,** *meteor.* ◘ **Orografik.**

~ borusu, Damların yağmur sularını aşağıya indirmek ve mecralara akıtmak için takılan düşey su boruları *(çinko veya demirden olur).* [*Fr.* Tuyau de descente].

~ boşanmak, *dey.* Birdenbire çokça yağmur yağmak. [*Ing.* To pour heavily].

~ bulutu, *trm.* Yağmur getiren kara bulutlar. [*Ing.* Rain cloud; *Fr.* Nuage chargé de pluie].

~ çağı, *coğr.* Dördüncü çağdaki buzul çağlarında, şimdiki çok kurak bölgelerdeki çok yağmurlu süre. *(Daha sonraki kurakça çağlardan ayrı olduğu için bu süreye, yağmur çayı denilmiştir).* [*Osm.* Tûfânâsâ yağmur devri; *Ing.* Pluvial age; *Fr.* Époque pluviale].

~ denizi, *astr.* Ay yüzeyindeki düzlüklerden biri. [*Ing.* Mare Imbrium; *Fr.* Mer des Pluies].

~ duası, *folk.* Kuraklık zamanlarında yağmur yağması için halkın topluca Tanrıya yakarması.

~ duldası, *coğr.* Denizden esen yağmur getirici yellere dönük olmayan yamaç. *(Böyle yerler, dağların az yağış alan yamacıdır).*

~ etkisi, *sin.* Doğal yağmur dışında görüntüde yağmur etkisi meydana getirme işi. *(Oyuncular ile alıcı arasında, yukarıdan düzgün biçimde duş yapan bir yağmur eleği konularak sağlanır).* [*Ing.* Rain effect; *Fr.* Effet de pluie].

~ fazlası, *meteor.* Yağmurun direkt olarak yüzey akışa geçen kısmı. [*Ing.* Rainfall excess].

~ haritası, *meteor.* Yıl içinde düşen yağmur tutarını gösteren harita.

~ ızgarası, *inş.* ◘ **Izgara.**

~ kuşları, *zool.* ◘ **Yağmurkuşları.**

~ kuşu, *zool.* ◘ **Yağmurkuşu.**

~ mevsimi, Yağmurun bolca yağdığı mevsim. [*Ing.* Rain season].

~ olsa, kimsenin tarlasına yağmaz (düşmez), *at.* Elinden geldiği halde kimseye iyilik etmeye eli varmaz. [*Ing.* If he were rain itself, he would not fall on anyone's field *(used to describe any uncharitable and disobliging person)*].

~ ölçeği, Yağış ölçeği âletî.

~ ölçer, *coğr.* Yağmur tutarını belli etmek için kullanılan araç. *(Yağmurölçerlerin çok çeşitleri vardır. Yağmur-ölçer, üzerinde hunisi bulunan bir çinko kovadır. Bu araç, topraktan bir metre yüksekliktekî bir yere yapılardan uzakça bir noktaya konur).* [*Osm.* Mikyas-ı matar; *Ing.* Rain gauge, pluviometer; *Fr.* Pluviomètre, udomètre].

~ rejimi, *meteor.* Bir yerde yağmurların bir yıllık dağılışı.

~ suyu, *meteor.* Bulutlardan dökülen su. [*Ing.* Rain water; *Fr.* Eau de pluie, eaux pluviales].

~ tentesi, *den.* (a) Rüşvete oturtulan veya uzun süre mataforaları üzerinde bırakılacak olan filikaların yağışlı havalarda içerlerine su girmemesi için üstlerine gerilen tentelere denir. (b) Fazla yağmurlu zamanlarda yağmur sularının tenteye bel verdirerek üzerinde birikmemesi ve yanlarından akıp gitmesi için tirneleleri daha aşağı bağlanma ve gevşetilme suretiyle eğimli hale konmuş tentelere de denir.

~ yağarken küpü(nü) doldurmak, *dey.* Kazanç fırsat varken ondan yararlanarak para veya mal edinmek. [*Ing.* To benefit by a good opportunity].

~ yağsa kış değil mi? Kişi halini bilse hoş değil mi?, *at.* Her şeyin, her kişinin bir özelliği, bir niteliği vardır. Bunu, başka türlü göstermeye kalkışmak boştur. Kişinin davranışları, kendi durumuna uygun olmalıdır.

~ yağsın da varsın kerpiççi ağlasın, *at.* Yağmur yağmasından zarar görecekler bulunabilir. Ama yararlanacaklar o kadar çoktur ki zarar görecekler düşünülmeyebilir.

~ yemek, *dey.* Yağmurda ıslanmak. [*Ing.* To get wet through *(in the rain)*].

yağmurca, i. *zool.* ◘ **Dağ keçisi, Alageyik.**

yağmur.kuşağı, b.i. ◘ **Gökkuşağı.**

yağmur.kuşları, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Karinalılar *(Carinatae)* bölümüne giren bir takımı. Parmakları birbirinden çok ayrık olur. Çok değişik yapı ve yaşayışları vardır. **Çamurkoşarları** *(Limicolae),* **Martılar** *(Lari),* **Çöltavukları** *(Pterocles),* **Güvercinler** *(Columbae)* olmak üzere 4 alttakımı vardır. [*Lat. ing.* ve *Fr. Charadriiformes*].

yağmur.kuşu, b.i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Yağmurkuşugiller *(Charadriidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 28 sm'dir. Bataklıklarda yaşar. Kuzey Avrupa'dan Asya'ya kadar olan bölgede bulunur ve Afrika'ya göçeder. Yağmurkuşları tatlı veya tuzlu suların kıyılarında geniş fundalıklarda, tundralarda v.b. yuva yapar. Soğuk bölgelerde yaşayan türleri göçmendir. **Yaldızlı yağmurkuşu** *(Charadrius apricarius)* ile **gümüşî yağmurkuşu** *(Ch. squatorola)* bunlardandır. Yakalı yağmurkuşları, **yakalı büyük yağmurkuşu** *(Ch. dubius)* ile **kesik yakalı yağmurkuşu** *(Ch. alexandrinus)* dur. Bu sonuncular yuva yapıcı kuşlardır. [*Lat.* Charadrius; *Ing.* Golden plover; *Fr.* Gravelot].

yağmur.kuşugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Çamurkoşarları *(Limicolae)* alt takımına giren bir familyası. İnce bacaklı, sivri kanatlı kıyı kuşlarıdır. Balık, v.b. yerler. **Kız kuşu** *(Vanellus vanellus),* **kıyı koşarı** *(Himantopus himantopus),* **döğüşken kuş** *(Pavoncella pugnax),* **yağmur kuşu** *(Charadrius pluvialis),* **Istiridye avcısı** *(Haematopus ostralegus),* **kılıç-gagalı** *(Recurvirosta avocetta),* **koca albacak** *(Totanus fuscus),* **kanat kuşu** *(Tringa canutus),* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Charadriidae; Fr.* Charadriidés].

yağmurlama, i. Yağmurlamak eyleml.

~ yöntemi sulama, *trm.* Suyun toprak yüzüne yağmura benzer şekilde püskürtülmesi yönteml.

yağmurlamak, nsz. f. *(Hava)* Yağmura çevirmek, yağmur yağacak olmak: *Hava yağmurlayacak.* [*Ing.* To become rainy].

yağmurlu, s. Yağmuru olan: *Hava yağmurlu. Yağmurlu günlerde.* [*Ing.* Rainy; *Fr.* Pluvieux,-euse].

~ bölgeler, *coğr.* Yılda 1000 mm.den çok yağmur alan bölge. *(Bu türlü bol yağmurlu bölgeler arasında sıcak kuşağın balta girmemiş ormanları bölgesi, muson rüzgârları bölgesi, ılıman kuşağın deniz iklimi özelliği gösteren yerler vardır).* [*Ing.* Rainy zones, rainy climates].

yağmurluk,-ğu, i. *kıyf.* Yağmurdan korunmak için giyilen elbise. [*Ing.* Rain-coat; *Fr.* Imperméable].

yağmurluluk,-ğu, i. Yağmurlu olma hali. [*Osm.* Matariyet; *Ing.* Pluviosity; *Fr.* Pluviosité].

yağ.otu, b.i. *bot.* Ikiçenekiler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Lentibulariaceae* familyasından, yüksek ve alpin bölgelerde nemli yerlerde yetişen, yaprakları tabanda toplanmış olan, alçak, çokyıllık otsu bitki. Yapraklarının üst yüzünde salgı tüyleri vardır. Türkiye'de Uludağ ve Doğu Karadeniz bölgesinde yetişir. [*Lat. Pinguicula vulgaris; ing.* Pinguicula; *Fr.* Pinguicule, grassette].

yağ.ölçer, b.i. *kim.* ◘ **Bütirometre.**

yağ.palmiyesi, b.l. *bot.* ◘ **Palmiye.**

yağsız, s. Yağı olmayan: *Yağsız et.* [*ing.* Without fat or oil].

yağ.şalgamı, b.i. *bot.* ◘ **Rapistra.**

yah, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Buz.

yahâmîm /yahâmîm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **yahmûm**'un çoğulu.

yah.âver /yahâver/, b.i. *Osm. yah* + *Fars. âver. esk.* Buzlu su, buzlu şerbet.

yah.beste, b.s. *Osm. yah* + *Fars. beste. esk.* Buz bağlanmış, buz tutmuş.

yah.çe, b.i. *Osm. yah* + *Fars. çe. esk.* Donmuş yağmur, yağan dolu.

yahey /yâ:hey/, ünl. Sevinç ve coşma anlatır. [*ing.* Exclamation expressing a feeling of comfort].

Yahgan'lar, Yamanlar, ç. öz. i. *etn.* Ateş ülkesinin Arjantin bölümünde yaşayan halk. Günümüzde Yahganlar'dan ancak bir kaç kişi kalmıştır. [*ing.* ve *Fr.* Yahgans].

yahmûm /yahmûm/, i.ç: **yahâmîm.** *Osm.* < *Ar.* Kara duman.

yahmûr /yahmûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yaban eşeği.

yahni /yahnî/, i. *Osm.* < *Fars. mutf.* Kavrulmuş soğanla ve salça ile pişirilen, sade veya kuru sebzeli et yemeği. [*ing.* Meat stew with onions]; ◉ **düğün ~ si,** *mutf.* ◘ **Düğün;** ◉ **nohutlu,** *mutf.* ◘ **Nohutlu;** ◉ **paça ~ si,** *mutf.* ◘ **Paça;** ◉ **papaz ~ si,** *mutf.* Kuşbaşı et ve soğanla yapılan yahni.

yahnilik,-ği, i. *arg.* Enayi oyuncu, oyunda her türlü hileyi yutan oyuncu. [*ing.* Fool, imbecile; *Fr.* Imbécile].

yah.pâre /yahpâre/, b.i. *Osm. yah* + *Fars. pâre. esk.* Buz parçası.

yahşi, s. *esk.T. h.d.* Iyi, güzel. [*Ing.* Pretty; agreeable, good; *Fr.* Bon beau].

yâhte /yâhte/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Oda; § ❷ Eş, benzer.

yahtemli, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Ihtimal, olabilir.

yahu /yâhu:/, ünl. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *«Hey», «bana bak»* anlamında: — *Yahu neredesin?* [*Ing.* See here!; *Fr.* Hé! holà! dites donc!]; § ❷ Üzerine dikkati çekmek için, söylenen söze katılır: — *Bu ne sıcak, yahu! — Yahu, sen bunu hâlâ anlayamadın mı? — Ayıp,* yahu!; § ❸ Kimi vakit de rica yollu söylenir: *Yapmayın, yahu!*

yâ.hû /yâhû/, n. *Os.* < *Ar. esk.* § ❶ Ey o zat! *(Ey Allah!);* § ❷ Hey, bana bak, baksan al, a canım; adamı, adamları, ey sen!, işitmiyor musun.

Yahua, Yagualar, öz. i. *etn.* Ekvator Andları'nın doğu yamacında kızılderili halk. Amazon'un sol kıyısında yerleşmiş olup Jivaro-lar, Zaparolar v.b. ile birlikte oldukça bağımsız bir bütün meydana getirirler. [*Ing.* Yahuas, Yaguas].

yâhûd /yâhûd/, e. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Yahut.**

Yahuda /Yâhûdâ/, öz. i. *tar.* Milâttan önceki çağlarda İbrani Devletinin, Kral-Peygamber Süleymanın ölümünden sonra ikiye bölünmesi sonucu meydana gelen iki yeni devletten birinin adı. [*Ing.* Judah; *Fr.* Juda].

Yahudhane /Yâhûdhâne/, i. *Osm.* < *Fars.* Yahudilerin ayrı bir mahallede oturmaları için bir arada oturmalarına mahsus birçok evlerden ibaret kısım. *(İzmir'de hâlâ böyle bir yahudhane vardır).* [*Ing.* Jewish quarter].

Yahudi /Yahûdî/, öz. i. ç: **Yahudân.** *Osm.* < *Ar. yehûdî. (İbr. bir özel addan).* § ❶ Israil oğulları denilen, Musa dininden ve Samî ailesinden olan topluluğun adı ve bu topluluktan olan kimse. [*Ing.* Jew; *Fr.* Juif, Israélite]; § ❷ s. Yahudilere ait, Yahudilerle ilgili olan. [*Ing.* Judaic(al), Jewish; *Fr.* Judaïque].

~ Almancası, *dilb.* XIV. yy. da Almanya'dan kovulan Yahudilerin çocukları tarafından konuşulan Almanca lehçesi.

~ Aramcası, *dilb.* Biri Batı Aramcasına bağlanan iki lehçeye verilen ad.

~ baklası, *bot.* ◘ **Acıbakla.**

~ düşmanı, Yahudileri sevmeyen, Yahudi

aleyhtarı olan kimse. [*Ing.* Antisemite; *Fr.* Antisémite].
~ **düşmanlığı**, Yahudileri sevmeme hali, yahudi aleyhtarlığı. [*Ing.* Antisemitism; *Fr.* Antisémitisme].
~ **felsefesi**, *fels.* Eski Ahid adlı dinsel yapıtlarda toplanan bu felsefe, Mûsâ dininin temel kurallarını kapsar. *(Üç bin yıl dinsel karakterini sürdürmüştür).*
~ **İspanyolcası**, *dilb.* İspanya yahudileri tarafından eskiden konuşulmuş dil.
~ **mahallesi**, Vaktiyle Hıristiyan ve Müslüman şehirlerinde Yahudilerin ayrıca oturmalarına ayrılan bölge ve mahalle. *(Bizans zamanında Yenicami ve civarı Yahudilere mahsus bir mahalle idi).* [*Ing.* Jewish quarter; *Fr.* Quartier Juif].
~ **pazarlığı**, *dey.* Bir şeyin pek ucuza alınabilmesi için yapılan çekişe çekişe pazarlık. [*Ing.* Hard bargaining].
~ **tapınağı**, ◘ **Sinagog.**

Yahudice, öz. İ. *dilb.* § ❶ Yahudi dilinden: *Yahudice bir kitap.* [*Ing.* In Jewish]; § ❷ Yahudi dili. [*Ing.* Spanish as spoken by sephardi Jews]; § ❸ Yahudi tarzında, Yahudi gibi. [*Osm.* Yahudâne; *Ing.* Jewish; *Fr.* À la manière des Israélites, des Juifs].

Yahudicilik,-ği, İ. *fels.* Yahudilik ülküsü *(Yahudicilik /Semitizm/, Sâmî ırk anlamındaki Sémite kelimesinden türetilmiştir ve Mûsâ dininin getirdiği esaslara uygun bir Yahudicilik gütmek anlamındadır. Mûsâ dini, bütün insanları çağıran bir din değildir, sadece İsrâiloğulları için getirilmiştir).* [*Ing.* Semitism; *Fr.* Sémitisme].

Yahudileşmek, nsz. f. Yahudi âyinlerini yapmak. [*Ing.* To be judaized; *Fr.* Se Judaïser].

Yahudileştirmek (-i), f. Yahudi âyinlerini yaptırmak. [*Ing.* To Judaize; *Fr.* Judaïser].

Yahudilik,-ği, öz. İ. § ❶ Yahudi olma hali. [*Ing.* Quality of a Jew]; § ❷ Yahudi dini veya karakteri. [*Ing.* Judaism; *Fr.* Judaïsme]; § ❸ *mec. (Ticarette)* Cimrilik; ticarî alışverişte yahudilerce uygulanan yöntem. [*Ing.* Jewish method of business; stinginess; *Fr.* Mesquinerie, ladrerie, avarice, pingrerie].

yahudi.otu, b.İ. *bot.* Bileşikgiller *(compositae)* familyasından, sarı çiçekli, otsu, çokyıllık bitki. Marmara ve Karadeniz bölgesinde yetişmektedir. [*Lat. Solidago virgaaurea; Ing.* Goldenrod; *Fr.* Solidago].

yahut /yâhût/, bağ. *Osm.* < *Fars. yâhûd. esk.* § ❶ **Veya**[1][2]; § ❷ Kimi vakit, söylenmiş olan bir düşünceden cayarak onun yerine ileri sürülen ikinci bir düşünceyi anlatan cümlenin başına getirilir: *Bu akşam bize gelin, yahut biz size gelelim. Bu mektubu postaya ver, yahut dursun, ben kendim götürürüm.* [*Ing.* Or; else; otherwise; *Fr.* Ou, ou bien].

yak, İ. *Tibetçe. zool.* ◘ **Tibet sığırı.**

yaka, İ. *esk. T.* § ❶ *kıyf.* Giysilerin boynuna rastlayan kısmı olup, dik, devrik, enli, açık gibi biçimlerde olabilir. [*Ing.* Collar; *Fr.* Col, collet]; § ❷ *den.* Yelkenlerde kenar ve köşe. [*Ing.* Edge or corner of a sail]; § ❸ Karşılıklı iki kıyıdan her biri: *Anadolu yakası. Rumeli yakası. Karşı yaka.* [*Osm.* Sahil; *Ing.* Bank, shore; *Fr.* Rive]; § ❹ Eğik yerey: *Yaka tütünü.* [*Ing.* Edge, bank, shore; *Fr.* Rive, rivage]. ⊙ ~ **dan atmak**, *dey.* Savıp kurtulmak. ⊙ ~ **dan geçirmek**, *dey.* Evlâtlığa kabul etmek. [*Ing.*To adopt *(an infant)*]. ⊙ ~ **sı açılmadık**, *dey.* Hiç duyulmamış *(söygü veya açık saçık nükte).* [*Ing.* Unusual, obscene]. ⊙ *(Birinin)* ~ **sına (asılmak, yapışmak)**, Hesap sormak veya bir şey istemek üzere tutup bırakmamak. ⊙ *(Birinin)* ~ **sını bırakmamak**, *dey.* Yanından hiç ayrılmamak. [*Ing.*Not to let someone go]; ⊙ ~ **sını kaptırmak**, *dey.* Bir şeyin, bir kimsenin etkisinden kendisini kurtaramamak. ⊙ ~ **yı ele vermek**, *dey.* Kaçamayarak ele geçmek. [*Ing.* To be caught or arrested]. ⊙ ~ **yı kurtarmak (sıyırmak)**, *dey.* Umulmazken kurtulabilmek. [*Ing.* To escape; *Fr.* S'en tirer; en réchapper]. ⊙ **amora** ~ **sı**, *den.* ◘ **Amora**; ⊙ **borina** ~ **sı**, *den.* ◘ **Borina**; ⊙ **cunda** ~ **sı**, *den.* ◘ **Cunda**; ⊙ **çördek** ~ **sı**, *den.* ◘ **Çördek.** ⊙ **devrik** ~, *kıyf.* ◘ **Devrik**; ⊙ **eğreti** ~, *kıyf.* Eğreti olarak takılan yaka. Elbisenin boyun kısmı üzerine takılan geniş ve dantelli yaka. [*Ing.* Collarette, collar; *Fr.* Collerette]; ⊙ **ferace** ~, *kıyf.* Eskiden Türk kadınlarının giydikleri feracelerin arka tarafına bağlı olarak topuğa kadar inen enli kumaş kısmı; ⊙ **giradin** ~ **sı**, *den.* Dörtgen *(seren)* yelkenlerin iki yan kenarı; ⊙ **gün görmez** ~ **sı**, *den.* Yarım serenli yan yelkenlerin geriye bakan kenarı. ☆ *Eşanl.* **kıç giradin, rüzgâraltı yakası**; ⊙ **iskota** ~ **sı**, *den.* ◘ **İskota**; ⊙ **kayık** ~, *kıyf.* ◘ **Kayık**; ⊙ **karula** ~ **sı**, *den.* ve *sp.* ◘ **Karula**; ⊙ **kırma** ~, *kıyf.* ◘ **Kırma**; ⊙ **matafyon** ~ **sı**, *den.* ◘ **Matafyon**; ⊙ **miyama** ~ **sı**, *den.* ◘ **Miyama**; ⊙ **Orsa** ~ **sı**, *den.* ◘ **Orsa**; ⊙ **rüzgâr** ~ **sı**, *den.* ◘ **Rüzgâr**; ⊙ **seren** ~ **sı**, *den.* ◘ **Seren**; ⊙ **uçkurluk** ~ **sı**, *den.* ◘ **Uçkurluk.**
~ **bir tarafta, paça bir tarafta**, *dey.* Kılığı, kıyafeti dağınık bir halde. [*Ing.* Dishevelled; *Fr.* Échevelé, dépeigné, en désordre].
~ **devriği**, *kıyf.* ◘ **Devrik.**
~ **ısırmak**, *dey.* Şaşıp «*Allah esirgesin*» demek. [*Ing.* To express horror; to say «God forbid»].
~ **paça**, *dey.* Hiç bir itiraz dinlemeden ve zorla *(götürmek).* [*Ing.* Dragging by force].
~ **paça etmek**, *dey.* Zorla götürmek, çıkartmak v.b. [*Ing.* To seize by the collar and trousers and chuck out].
~ **silkmek** *(Birinden), dey.* Bıkıp usanmış olmak. [*Ing.* To be disgusted, fed up *(with); Fr.* En avoir assez de qch de qn.].

yakacak,-ğı, İ. < *yakmak.* Odun, kömür, mazot gibi ısı sağlamak için yakılan her madde. [*Osm.* Mahrukat; *Ing.* Fuel, combustibles; *Fr.* Combustibles].

yakalama, İ. § ❶ *huk.* Hakkında tevkif müzekkeresi olmadan geçici olarak bir sanığın hürriyetinin kaldırılması. *(Eski hukukta buna derdest etmek denirdi. Karakol hizmetlerinde bulunan subaylar ve erler bölgeleri içinde, adlî takibat, muhafaza, emniyet ve disiplin amaçlarıyla asker ve sivil şahısları yakalamaya yetkilidirler).* [*Osm.* Tevkif; *Ing.* Apprehension seizure, arrest; *Fr.* Arrestation, séquestration, arrêt]; § ❷ *esk.* Uçak radarcılığı ağzında: Bir hedefi tesbit etmek işlemi; § ❸ *astr.* ve *esk.* Bir peykin veya uzay iskandilinin yörüngesini, izlemek veya telemetri bilgilerini elde etmek maksadıyle, bir anten veya teleskobu yöneltmek suretiyle tespit işlemi. [*Ing.* Acquisition]; ⊙ **elektron** ~, *fiz.* ◘ **Elektron.**

yakalamak (-i), f. § ❶ Bir kimseyi veya şeyi elle tutmak. [*Ing.* To catch, to grasp, to get hold of; *Fr.* Prendre, s'emparer]; § ❷ Ele g eçirmek. [*Ing.* To collar, to seize, to get, hold of; *Fr.* Saisir, s'emparer de, empoigner]; § ❸ Birinin kendisini mat edecek bir şeyini tutmak: — *İşte seni yakaladım, hani sabahleyin burada yoktum diyordun?;* § ❹ Tutup hesap sormak: *Ben başkasını değil, seni yakalarım.* [*Ing.* To hold responsible; *Fr.* Trouver]; § ❺ Şiddetle ve sertçe tutmak: *Elini, kolunu yakalamak;* § ❻ Tuzakla tutmak: *Bir kurt yakaladım.* [*Ing.* To catch; *Fr.* Attraper].

yakalanmak, nsz. f. § ❶ Ele geçirilmek; § ❷ Birinin, kendisini mat ettirecek bir şeyi meydana çıkmak; § ❸ Bir kimsenin suçu meydana çıkmak; § ❹ *(Düşünce v.b. hk.)* Üstünde durulmak, göz önüne alınmak.

yakalatmak (-i, -e), f. Ele geçirtmek.

yakalı, s. Yakası olan. [*Ing.* Collared; *Fr.* *Fr.* À col, à collier, à collet].
~ **agama**, *zool.* ◘ **Agama.**
~ **kamçılı hücre**, *zool.* ◘ **Hücre.**
~ **tembelhayvan**, *zool.* Dişsizler *(Edentata)* takımının, Tembelhayvangiller *(Bradypodidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 65 sm.'dir. Brezilya'da yaşar. [*Lat. Bradypus torquatus; Ing.* Sloth; *Fr.* Bradype, paresseux].

yakalık,-ğı, İ. ve s.§ ❶ Yaka olmaya elverişli. [*Ing.* Suitable for a collar; *Fr.* Propre au collet *(étoffe)*]; § ❷ İ. Gömleğin eğreti yakası. [*Ing.* Removable collar; *Fr.* Faux-col]; § ❸ Feracenin kıvrılmış olarak topuklara kadar inen yakası; ⊙ **kırmalı** ~, *kıyf.* Kırmalı olarak yapılan çamaşır veya elbise yakaları. [*Ing.* Collarette; *Fr.* Collerette].

yakalı.kamçılılar, ç.b.İ. *zool.* Bir hücreli hayvanlardan Kamçılılar *(Flagellata)* sınıfına giren bir takımı. Dibinde kasılabileri bir yaka ile çevrili bir kamçıları vardır. [*Lat.* ve *Ing. Choanoflagellata; Fr.* Choanoflagellés].

yakamoz, İ. *Yun. giakamos.* Gece denizde balıkların veya küreklerin kımıldanışıyla meydana gelen parıltı. [*Ing.* Phosphorescence in the sea; *Fr.* Phosphorescence].
~ **olmak**, *arg.* Yakalanmak.

yakamozlanmak, nsz. f. *(Deniz)* içinde yakamozlar meydana gelmek.

yakarı, yakarış, İ. < *yakarmak.* § ❶ Yakarmak eylemi; § ❷ Tanrı'dan bir şey dilemek için söylenen söz: *Bütün yakarılar Türkçe* olmalı. [*Osm.* Dua, münacat].

yakarmak (-e), f. § ❶ Sığınmak, birinin ocağına düşmek. [*Osm.* Dehalet etmek. [*Ing.* To beg piteously or whiningly]; § ❷ Yalvarmak. [*Ing.* To implore; *Fr.* Implorer, supplier].

yakaza, İ. *Osm.*< *Ar. esk.*§ ❶ Uyanıklık, uyumayanın hali [*Ing.* Wakefulness; state of being awake]; § ❷ Dikkat uyanıklığı.

yakı, İ. *esk. T. yakıg.* § ❶ Tedavi ereğiyle vücudun kimi yerlerine yakılan, yani yapıştırılan, herhangi bir madde: *Nohut yakısı. Pehlivan yakısı.* [*Ing.* Blister *(plaster)*]; § ❷ Yakı açma: *Yakıyı vücuda yapıştırma.* [*Ing.* Cautery; *Fr.* Vésicatoire]; ⊙ **hardal** ~ **sı**, *tıp.* ◘ Hardal; ⊙ **kaytan** ~ **sı**, ◘ **Kaytan**; ⊙ **kıl** ~, *vet.* ◘ **Kıl.**
~ **açmak**, Tedavi ereğiyle yarayı açıp işletmek. [*Ing.* To apply a cautery].
~ **ağacı**, ◘ **Arabistan defnesi.**
~ **otu**, *bot.* ◘ **Yakıotu.**
~ **sineği**, *zool.* ◘ **Kuduzböceği.**

yakıcı, s. § ❶ Yakan. [*Osm.* Muhrik; *Ing.* Burning, smarting; biting; fiery, blazing; *Fr.* Brûlant]; § ❷ i. Yakı yapan veya satan kimse; § ❸ *kim.* Gitgide kemiren, yok eden. [*Osm.* Muhrik; *Ing.* Caustic; *Fr.* Caustique]; § ❹ *mec.* Dokunaklı, etkili; § ❺ *biy.* (a) Dokununca ısırgan gibi can yakan: *Medüzler yakıcıdır;* (b) Selenterelerin yakıcı organları.
~ **cam**, *fiz.* ◘ **Cam**[1].
~ **hücre**, *zool.* ◘ **Hücre.**
~ **kapsül**, *zool.* ◘ **Kapsül.**
~ **orman asması**, *bot.* ◘ **Asma.**

yakıcılık,-ğı, İ. § ❶ Yakma hali: *Güneşin yakıcılığı;* § ❷ Yakı yapma işi.

yakılmak, nsz. f. Yakmak işine konu olmak: *Çıralar yakıldı. Eskiden kınagecesinde kına yakılırdı.*

yakın, s. ve z. *esk.T.*§ ❶ *(Zamanda ve uzayda)* Az bir ara ile ayrılmış olan: *Okul bize yakındır. Akşama yakın bir saatta.* [*Osm.* Karîb; *Ing.* Near; *Fr.* Près, proche]; § ❷ Az bir ayrımla ayrılan: *Buna yakın bir söz söyledi.* [*Ing.* Akin; *Fr.* Auprês]; § ❸ s. Aşağı yukarı, az farkla: *Buna yakın bir şey söyledi.* [*Ing.* Approximative, more or less; *Fr.* Approchant,-ante]; § ❹ İ. Yakın yer: *Yakınımızda otururlar.* [*Ing.* Neighbourhood, nearby place]; § ❺ İ. Aralarında sıkı ilgi bulunan kimse: *Yakınlarından kimse kalmadı;* § ❻ z. Uzak olmayarak: *Yakın oturmak.* [*Ing.* Closely, nearby; *Fr.* Attenant,-ante]; § ❼ Benzeyen: *Yeşile yakın bir renk;* ⊙ **uzak** ~, *dey.* Herkes; ⊙ **yol** ~ **ken**, *dey.* Vakit geçmeden, geç olmadan.
~ **akraba**, Birinci derecede yakınlığı olan akraba. [*Ing.* Close relative, near relation; *Fr.* Proche parent].
~ **anlamlı (kelimeler)**, *gram.* Anlamları arasındaki ayırım pek az olan (kelimeler).
~ **benzeşme**, *gram.* Kelimede yanyana düşen iki ünsüzün birbirine etkisi. [*Ing.* Jux-

tapositional assimilation; *Fr.* Assimilation en contact].
~ **benzeşmezlik**, *gram.* Bir kelimede yan yana bulunan aynı veya benzer iki sesten birinin değişikliğe uğraması. [*Ing.* ve *Fr.* Dissimilation].
~ **bölüm**, *jeol.* Dördüncü zamanın iki bölümünden en eskisi. *(Buzulların bıraktığı tortulları kapsadığı için buna buzul çağı da denir).* [*Osm.* Devr-i incimâd; *Ing.* Pleistocene; *Fr.* Pleistocène, période glaciaire, quaternaire inférieure].
~ **dost**, *dey.* Dostluk derecesi çok olan kimse. [*Ing.* Intimate friend; *Fr.* Ami intime].
~ *(hayırlı)* **dost**, *(komşu)* **hayırsız hısımdan** *(akrabadan)* **yeğdir** *(iyidir)*, *at.* Ilgi ve iyiliklerini görmekte olduğumuz komşu ve dostlarımız, hiç bir ilgisini görmediğimiz hısımlarımızdan, bize daha yakındır.
~ **hısım**, ◘ **Yakın akraba.**
~ **muharebe eğitim alanı**, *ask.* Erleri, yakın muharebe şartları altında bir düşmana taarruzda yetiştirmek için faydalanılır arazi sahası. *(Bu askerler, özellikle tüfek ve süngü ile göğüs muharebeye uygun şekilde yetiştirilirler).* [*Ing.* Assault course].
~ **olan**, *zool.* Bir organizmanın orta eksenine veya organizmanın herhangi bir parçasının bir bağlantı noktasına göre yakın olan bölgesi. [*Ing.* Proximal; *Fr.* Proximal, -ale,-aux].
☆ *Eşan.* **proksimal.**
~ **vuruşma**, *sp. (Eskrimde)* Savutları kullanmayı engellemeyecek derecede birbirine yakın olarak yapılan vurusma. [*Ing.* Close combat; *Fr.* Combat rapproché].
~ **yurt**, Çocuğun fikir ve duygu hayatını besleyen maddî ve mânevi çevre. *(Bu çevre çocuğun içinde yaşadığı evinden başlar, memleket sınırlarına uzanabilir. Yakın yurt memleketten ve dünyadan bir parça olarak, tabiî, sosyal ve ekonomik hayatıyle, maddî ve mânevi özellikleriyle çocuk ilgisinin çocuğa göre bilgilerin, yaşantıların, kaynağını oluşturur).*

yakın.çağ, b.i. Fransız Büyük İhtilâli'nden zamanımıza kadar olan süre.

yakında, z. § ❶ Yakın bir yerde: *Yakında mı oturuyorsunuz?* [*Ing.* Near by; *Fr.* Tout près]; § ❷ Çok geçmeden: *Yakında görüşürüz.* [*Ing.* Soon, in the near future; *Fr.* À proximité, prochainement]; § ❸ Son günlerde: *Yakında mı geldiniz?* [*Ing.* Recently; *Fr.* Récemment, nouvellement].

yakından, z. Yakın yerden: *Yakından bakılırsa, iyi görülür.*
~ **bilmek (tanımak)**, *dey.* Iyice ve her hâliyle bilmek veya tanımak. [*Ing.* To be closely acquainted].

Yakındoğu, öz. i. *coğr.* Akdeniz kıyısındaki ülkelerle *(Suriye, Mısır, Lübnan, Israil)* Ürdün'ün meydana getirdiği bütüne verilen ad. [*Osm.* Eş-Şarku'l-Edna; *Ing.* Near East; *Fr.* Moyen Orient].

yakın.görmez, s. *tıp.* ◘ **Hipermetrop.**

yakınî /yakınî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Katî, şüphe edilmeyecek bilgiye ait, onunla ilgili.

yakınlarda, z. § ❶ Yakın yerlerde: *Yakınlarda lokanta var mı?* [*Ing.* Near by; *Fr.* Tout près]; § ❷ Son zamanlarda: *Bu yakınlarda onu hiç görmedim.* [*Ing.* Recently; *Fr.* Récemment, nouvellement].

yakınlaşmak (-e), f. § ❶ Yakın olmak: § ❷ *mec.* Aralarında sıkı ilgi meydana gelmek; § ❸ İlerleyip yakınına gelmek: *Şehre yakınlaşıyoruz.* [*Ing.* To draw near, to approach; *Fr.* S'approcher, s'avancer vers, se rapprocher de].

yakınlaştırmak (-i, -e), f. § ❶ Yakın bir hale getirmek. [*Ing.* To make, approach, to cause to draw near]; § ❷ *mec.* Aralarında sıkı ilgi meydana getirmek.

yakınlık,-ğı, i. § ❶ Yakın olma hali. [*Ing.* Nearness, proximity; *Fr.* Proximité]; § ❷ Akrabalık. [*Ing.* Kinship, relationship; *Fr.* Parenté, affinité]; § ❸ *fels.* Iki veya ikiden fazla kavram arasındaki anlam benzerliği.
~ **duymak**, *dey.* Kendini birine karşı yabancı hissetmemek.
~ **göstermek**, *dey.* Kendini birine karşı yabancı gibi tutmamak, ilgilenmek. [*Ing.* To show sympathy and concern].

yakınma, i. Yakınmak eylemi. [*Osm.* Şikâyet; *Ing.* Complaint, murmur; *Fr.* Plainte, gémissement, complainte].

yakınmak[1], nsz. f. Vücudunun bir yerine uygulamak, sürmek: *Kına yakınmak.*

yakınmak[2], nsz. f. Sızlanmak, yanıkmak. [*Osm.* Şikâyet etmek; *Ing.* To complain, to murmur; *Fr.* Se plaindre].

yakınsak, s. *fiz.* ve *mat.* Tek bir noktaya doğru yönelen; birbirine gittikçe yaklaşarak uzanan *(ışınlar, çizgiler).* [*Osm.* Mütekarip; *Ing.* ve *Fr.* Convergent].
~ **ayarlama sistemi**, *sibern.* ◘ **Sistem.**
~ **ışınlar**, *opt.* ◘ **Işın.**
~ **seri**, *mat.* ◘ **Seri.**

yakınsaklık,-ğı, i. Yakınsak olma hali. [*Osm.* Tekarüp; *Ing.* ve *Fr.* Convergence].

yakınsama, i. § ❶ Yakınsamak eylemi; § ❷ *fiz.* ve *mat.* Yakınsak olma hali. [*Osm.* Mütekaribiyet; *Ing.* ve *Fr.* Convergence].

yakınsamak (-i), f. § ❶ Bir şeyin olmasını yakın görmek; § ❷ *mat. (Değişken bir büyüklük hk.)* Sabit bir büyüklüğe, hiçbir zaman erişmemek şartıyle, gittikçe yaklaşmak.

yakı.otu, b.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Küpeçiçeğigiller *(Oenotheraceae)* familyasından, nemli yerlerde yetişen, çoğunlukla çokyıllık, ender olarak 1 - 2 yıllık otsu bitki cinsi. Çiçekler pembe veya kırmızı renkli, aktinomorf veya zigomorftur. Kaliks tüp şeklinde 4 köşeli ve uç kısmında 4 parçalıdır. Korolla 4 parçalıdır. 8 adet stameni vardır. Meyve 4 valv ile açılan dar, uzun bir kapsüldür. Tohumların tepesinde tüylerden yapılmış bir papus vardır. Türkiye'de 21 türü yetişmektedir. Tedavi sahasında özellikle *E. angustifolium*, **kıllı yakıotu** *(E. hirsutum)*, **dağ yakıotu** *(E. montanum)* ve **bataklık yakıotu** *(E. palustre)* kullanılmaktadır. Bitki tanen yağı, müsilaj v.b. taşır. Kökü *(Radix Epilobii)* kabız ve yumuşatıcı gargara olarak kullanılır. Yaprakları çay yerine kullanılmaktadır. [*Lat. Epilobium; Ing.* Willow herb, epilobium; *Fr.* Épilobe].
☆ *Eşanl.* **mera gülü.**

yakı.sineği, b.i. *zool.* ◘ **Kuduzsineği.**

yakışık,-ğı, i. Uygunluk, yaraşma. [*Ing.* Suitability; *Fr.* Convenance].
~ **almak**, *dey.* Yerinde olmak, uygun düşmek: *Onun kalkıp gitmesi hiç yakışık alır mıydı;* [*Ing.* To be suitable; *Fr.* Convenir].

yakışıklı, s. < *yakışmak.* § ❶ *(Erkekler hk.)* Güzel: *Yakışıklı bir delikanlı.* [*Ing.* Handsome, comely; *Fr.* Beau]; § ❷ Uygun düşen, yerinde olan. [*Ing.* Suitable, becoming; well set up; *Fr.* Qui va bien; bien adapté, bien assorti, convenable].

yakışıksız, s. § ❶ Yakışık almayan, uygunsuz: *Yakışıksız bir davranış.* [*Ing.* Unsuitable, unbecoming; *Fr.* Mal assorti, inconvenant]. § ❷ Çirkin. [*Ing.* Ugly; *Fr.* Laide].

yakışıksızlık,-ğı, i. § ❶ Yakışık almayan davranış, uygunsuzluk. [*Ing.* Unsuitability, unbecoming appearance; *Fr.* Qui est mal assorti]; § ❷ Çirkinlik. [*Ing* Ugliness; *Fr.* Laideur].

yakışmak (-e), f. *esk.T.*§ ❶ Güzel, yerinde veya uygun görülmek: *Bu resim bu odaya yakıştı. O şapka size yakışmıyordu. Bu sözler ağır başlı insanlara yakışmaz.* [*Ing.* To be suitable or becoming, to be proper, to befit; to look good, to be good looking; *Fr.* Seoir, aller bien, S'ajuster]; § ❷ Uygun olmak, iyi karşılanmak, uygun düşmek.
☆ *Eşanl.* **yaraşmak.**

yakıştırmaca, i. Bir yolunu bularak ortaya atılan uydurma.

yakıştırmak (-i, -e), f. § ❶ Yakışacak bir hale koymak, uygun düşürmek; § ❷ Uygun ve yerinde görmek: *Bu davranışı size yakıştıramadım;* § ❸ *mec.* Bir kimsenin bir halde bulunduğunu düşünmek, bir durum veya niteliği birine yormak, üstüne atmak, yüklemek.

yakıt[*],-tı, i. < *yakmak* § ❶ Hava, oksijen veya oksijenli bir gaz karışımına temas edince, yararlanılabilir bir ısı açığa çıkararak yanan madde: *Bitkisel, madenî yakıtlar. Akaryakıt.* [*Osm.* Mahruk; *Ing.* Fuel; *Fr.* Carburant, combustible]; § ❷ *nükl.* Bir nükleer reaktörde kullanılan ve fisyon veya nükleer erime sonucu enerji yapan madde. *(Başlıca yakıtlar doğal uranyum, zenginleştirilmiş uranyum ve plutonyumdur);* § ❸ *petrol.* Bir patlamalı motoru beslemek için kullanılan madde; ◉ **alkol** ~, *tekn.* Tamamen veya kısmen alkolden ibaret detonasyona meydan vermeksizin, yüksek kompresyona dayanabilen, sıvı, uçucu yakıt. [*Ing.* Alcohol fuel]; ◉ **gemi** ~ **ı**, *huk.* ◘ **Gemi**; ◉ **hafif** ~, *den.* ◘ **Hafif**; ◉ **jet** ~ **ı**, ◘ **Jet.**
~ **alma**, *hava.* Bir hava gemisinin tamamiyle boşalmamış yakıt haznesinin yakıtla doldurulması. [*Ing.* Refuelling; *Fr.* Ravitaillement en carburant].
~ **boşaltma**, *hava.* Bir hava gemisinin depolarındaki yakıtın emniyet tertibatı alınarak çıkartılması. [*Ing.* Defuelling; *Fr.* Vidange].
~ **deposu**, *petr.* ◘ **Depo.**
~ **doldurulması**, *hava.* Bir hava gemisinin boş yakıt depolarına yakıtın emniyet tertibatı alınarak konulması. [*Ing.* Fuelling; *Fr.* Ravitaillement en carburant].
~ **kartı**, *tur.* Bazı memleketlerde turistlere istedikleri benzinin kalitesine tekabül edecek para ile belirli miktarda verilen bir çeşit kart olup bu kart o memleketin çeşitli benzin istasyonlarında, bazan indirimli fiata yakıt almalarını sağlar. [*Ing.* Petrol ration card; *Fr.* Carte de carburant].

Yaki'ler, öz. i. *etn.* Çiftçilikle uğraşan, Yaki ırmağının çorak bölgesinde yerleşmiş *(Sonora eyaleti)* ve sayıları pek az olan Meksika kızılderilileri. [*Ing.* ve *Fr.* Yakis].

yakîn /yakîn/, z. *Osm.* < *Ar. («k» kalın okunur)* Sağlam bilgi, iyi bilme. [*Ing.* Sure and certain knowledge, firm belief; certainty; *Fr.* Certitude, connaissance positive; exactitude]; ◉ **karışık** ~, *hava.* ◘ **Karışık.**
~ **pil**, *elek.* ◘ **Pil.**

yakînen /yakînen/, z. *Osm.* < *Ar. («k» kalın okunur).* Sağlam olarak, iyi, şüphesiz *(bilme).* [*Ing.* For certain, positively; *Fr.* Sûrement].

yaklaşık, s. < *yaklaşmak.* Gerçekte olandan az artık veya eksik bir nicelik gösteren, aşağı yukarı: *Yaklaşık bir hesap. Yaklaşık bir sayı.* [*Osm.* Yakîn, takribî; *Ing.* Approximative; *Fr.* Approché].
~ **atış esasları**, *ask.* Gözetleme yerlerinde ilk okunan esaslara göre kestirilen bir hedefin yeri. [*Ing.* Approximate data].
~ **değer**, *mat.* ◘ **Değer.**
~ **eğri**, *esk.* Bir harita üzerinde, arazideki hayali bir hattı temsil eden ve tahmini eşit yüksekliktе noktalar arasında geçirilen çizgi. *(Haritada kahverengi kesik çizgilerle gösteriir. Bunu, orta eğri ile karıştırmamalıdır).* [*Ing.* Appoximate contour].

yaklaşılmak (-e), ösz. f. Herhangi biri yaklaşmak.

yaklaşma, i. § ❶ Yaklaşmak eylemi. [*Ing.* Drawing near, approaching; *Fr.* Action de s'approcher]; § ❷ *hava.* Iniş maksadıyle, belirli bir plân ve belirli bir paterne göre bir meydan yaklaşma; § ❸ *ask.* Hafif ve orta topçu ateşinin başladığı yerden, müessir hafif ateşli silâhların faaliyete başladığı yere kadar, dağınık şekilde, ilerleme. Yaklaşma sırasında yürüyüp kolu, muharebe durumuna girmek üzere açılıp yayılır. [*Ing.* Approach]; § ❹ *bilgi-işlem.* Belli bir hafıza elemanını bir sıra numarasıyle araştırma usulü; ☆ *Eşanl.* **erişme**; ◉ **görerek** ~, *hava.* ◘ **Görerek**; ◉ **IFR** ~ **sı**, *hava.* ◘ **IFR.**
~ **açısı**, *hava.* Bir hava gemisinin bir aerodroma yaklaşırken ufukla yaptığı açı. [*Ing.* Angle of approach; *Fr.* Angle d'approche].
~ **bacağı**, *hava.* Bir iniş paterninin, uçağın son yaklaşma sırasında tamamladığı kısmı. [*Ing.* Approach leg].
~ **düzeni**, *esk.* Bir muharebe bölgesine yaklaşan ve düşmanla temas halinde olan bir birliğin almış olduğu düzen. [*Ing.* Approach formation].
~ **eylemi**, *gram.* Bir eylemin -e'li ulacıyle yazmak eyleminin birleşmesinden meydana

gelen ve kavramda olayın çok yaklaştığını gösteren birleşik eylem.
~ **fiili**, *gram.* ◘ Fiil.
~ **görünümü**, *gram.* Birincisi belirli geçmiş ikincisi gelecek zaman kipiyle kurulmuş kökteş iki eylemin yanyana kullanılmasıyla yaklaşma kavramının belirtilmesi: *İftar topu atılda atılacak. Ip koptu kopacak. Tren geldi gelecek.*
~ **göstergesi**, *hava.* Bir iniş yaklaşması sırasında hüzme pozisyonunu gösteren âlet. [*Ing.* Approach indicator].
~ **haritası**, *hava.* Âletle yaklaşma ve iniş haritasının bir tarafına basılmış, meydan civarındaki arazinin detaylarını gösteren, yakınlaşma ve alçalma diyagramlarını kapsayan hava seyrüsefer haritası. [*ing.* Approach chart; *Fr.* Carte d'approche].
~ **hendeği**, *ask.* Bir savunma mevziinin cephesi ile gerisi arasında, örtülü gidip gelmeye elverişli hendek. [*Ing.* Apriori trench].
~ **hızı**, *trm.* Savağın hemen kaynak kısmında suyun savak geçidine yaklaşma hızı.
~ **ışığı**, *hava.* Uygun bir yaklaşma yapabilmeyi sağlamak üzere pist başı ilerisine *(pist eşiğine)* konmuş tek veya bir seri lâmbalar. [*ing.* Approach light].
~ **ışıklandırma sistemi**, *hava.* Bir uçuş pisti veya kanala yaklaşırken pilota yardım maksadiye uçuş pisti veya kanalın yaklaşım sahasına yerleştirilmiş havacılık yer ışıkları tertibatı. [*Ing.* Approach lighting system].
~ **ışıkları**, § ❶ *hava.* Bir hava meydanına gece yaklaşmakta olan bir hava gemisinin görerek inişini kolaylaştırmak için kullanılan ışıklar. [*Ing.* Approach lights; *Fr.* Feux d'approche]; § ❷ *ask.* Uçuş meydanlarında pist boyunca yerleştirilmiş ışıklar. Pilotlara âletleri bıraktıkları andan pist ışıkları görününceye kadar geçen süre içinde, bu ışıklar yol gösterir. [*ing.* Approach lighting].
~ **ışıkları sistemi**, *hava.* Bir pist veya parkurun yaklaşma sahasına, bu pist veya parkura yaklaşmakta olan pilota yardımcı olmak amacı ile konulmuş aeronotik yer ışıkları konfigürasyonu. [*Ing.* Approach lighting system].
~ **için dakik radar**, *hava.* Bir hava gemisinin yaklaşma sırasında seçtiği süzülme yolundan ayrılmasını dakik olarak belirtmek için kullanılan bir radar tesisatı. [*ing.* Precision approach radar (PAR); *Fr.* Radar d'approche de précision].
~ **istikameti**, *ask.* Hedefe götüren ve genel olarak doğal örtüleri bulunan yol, istikamet. [*Ing.* Approach].
~ **işareti (sinyali)**, *demir.* Makiniste, gar, yavaşlama veya durma sinyali gibi özel bir noktaya yaklaştığını haber veren işaret. [*ing.* Approach signal].
~ **kilidi**, *demir.* Bir sinyale veya bir makasa doğru ilerleyen bir tren, bu sinyal veya makasın gerektirdiği hız şartlarına uyamayacak kadar yaklaştığı zaman, sinyalin veya makasın manevrasını engelleyen elektrikli kilitleme tertibatı.
~ **kontrol**, *hava.* Âletle uçuş kaideleri altındaki bir sahaya giren veya böyle bir sahadan ayrılan uçuşlar üzerinde sivil havacılık idaresinin uyguladığı kontrol. [*Ing.* Approach control].
~ **kontrol bürosu**, *hava.* Bir veya birden fazla aerodroma giden veya bunlardan çıkan IFR uçuşlarına ait hava trafik kontrolunu sağlayan servis. [*ing.* Approach control office; *Fr.* Bureau de contrôle d'approche].
~ **kontrol ofisi**, *hava.* Bir veya daha fazla meydana gelen veya meydanlardan giden IFR uçuşlarına hava trafik kontrol hizmeti sağlamak için kurulmuş birlik veya ünite. [*ing.* Approach control office].
~ **kontrol radarı**, *hava. elektron.* Yerden, kontrollü yaklaşma sisteminde kullanılan herhangi bir radar cihaz veya sistemi. [*ing.* Approach control radar].
~ **müsaadesi**, *hava.* Bir hava gemisinin bir aerodrom yaklaşma sahasına girdikten sonra inişe geçebilmek için hava trafik kontrol teşkilâtından aldığı talimat. [*ing.* Approach clearance; *Fr.* Autorisation d'approche].
~ **paterni**, *hava.* Bir uçağın, bir meydana inmeden önce, takip etmesi gereken önceden belirtilmiş bir patern. [*ing.* Approach pattern].
~ **rölanti şartları**, *hava.* Iniş için yapılan yaklaşma ile ilgili minimum sür'at şartları. Burada minimum, deniz seviyesi uçuş şartlarında tatminkâr akselerasyona müsaade edebilecek miktardır. [*ing.* Approach idling conditions].
~ **sırası** *ask.* Yaklaşma dizisi. Uçakların belirli bir noktaya yaklaşmadan almaları gereken sıra. [*ing.* Approach sequence].
~ **sistemi**, *hava.* Âletle uçuş şartları altında uçağı, inînceye veya pilot araziyi görebilinceye kadar yöneltmek için kullanılan sistem. [*ing.* Approach system].
~ **şeritleri**, *ask.* Çıkış hattında demirleme yeri istikametinde uzatılmış bot seyir yolları. Bu yollar, işaret gemileri, botlar veya şamandıralarla sınırlandırılabilir. [*ing.* Approach lanes].
~ **usulü**, *hava.* Inişe geçmeden önce pilotun uyması gereken usul. [*ing.* Approach procedure].
~ **ve kaçınma dereceleri**, *psik.* ◘ Derece.
~ **yardımcı tesisi**, *hava.* Önceden belirtilmiş bir yol boyunca bir hava gemisinin yaklaşmasını sağlamak maksadiyle kurulmuş bir sistem. [*ing.* Aid to approach; *Fr.* Aide d'approche].
~ **yayı**, *tekn.* Bir dişli çark temel dairesi üzerinde iki dişin temas halinde olduğu ve tepe noktasına yaklaşmakta oldukları yay. [*ing.* Arc of approach].
~ **yolu**, *hava.* Uçuş yolunun, uçak inişe geçmek üzere yaklaşırken tamamlanan kısmı. [*ing.* Approach path].
~ **zamanı**, *hava.* Bir uçağın yaklaşma usullerini uygulamaya başlayacağı tahmin edilen zaman. [*ing.* Apriori time].
~ **zemini**, *hava.* Meydan etrafında, inişe hazırlanan bir uçağın önceden belirtilen bir rotada uçması gereken bölge veya saha. [*ing.* Apriori zone].

yaklaşmak (-ə), f. *esk.T.*§ ❶ Arada az bir aralık bırakacak kadar bir şeye doğru gitmek. [*ing.* To approach, to draw near, to approximate; *Fr.* S'approcher]; § ❷ *(Zaman bakımından)* Az kalmak: *Hareket saati yaklaşıyor;* § ❸ Benzemek, andırmak, uygun ve yakın olmak.

yaklaştırıcı, i. § ❶ Yaklaştıran, yaklaştırmayı sağlayan; § ❷ *anat.* Bir parçayı diğer parça üzerine çeken kas. [*Osm.* Mukarribe; *Lat.* ve *ing. Adductor; Fr.* Adducteur].
☆ *Eşanl.* **adüktör.**

yaklaştırım, i. < *yaklaştırmak. fels.* Aşağı yukarı değerleme. [*Osm.* Takribiyet; *ing.* ve *Fr.* Approximation].
☆ *Eşanl.* **yaklaşıklık.**

yaklaştırma, i. § ❶ Yaklaştırmak isi; § ❷ s. Yaklaşık. [*Osm.* Takribî; *ing.* Approximative; *Fr.* Approximatif,-ive].

yaklaştırmak (-i), f. § ❷ Yakına getirmek; § ❸ Birbirine yakın bir hale getirmek.

yâkma, i. § ❶ Yakmak eylemi. [*Ing.* Burning; *Fr.* Brûlage]; § ❷ *boyacılık.* Vernik ve boya tabakalarını önce kaynak lambasına tutup sonra bıçakla kazıyarak temizleme usulü; § ❸ *met.* Bir maden veya alaşımın, sıvı bir faz meydana gelecek ve ulaşılan sıcaklık solidüs sıcaklığından biraz daha yüksek olacak şekilde aşırı ısıtılması; § ❹ *dok.* Bir kumaşın veya bir ipliğin üzerindeki havları alazlama; ⊙ **süsleme**, ◘ **Pirogravür**; ⊙ **kendini ~**, ◘ **Kendi**; ⊙ **son ~**, *hava.* Bir türbojet motörü egzost jeti içersinde, türbinin arkasında, yakıt püskürtülerek yakılma işlemi. Bu işlem motora ilâve trans *(tepki kuvveti)* sağlar. [*Ing.* Afterburning].

yakmaç,-cı, i. ◘ **Brülör.**

yakmak[1] (-i), f. § ❶ Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak: *Çöpleri yakmak. Lâmbayı yakmak. Ocağı yakmak. Sigarasını yakmak. Elektriği yakmak.* [*ing. To* burn, to scorch, to singe; to light; *Fr.* Allumer. Brûler]; § ❷ Keskin, sert ve ısırıcı bir tat vermek: *Biber ağzı yakar;* § ❸ *mec.* Şiddetli sevgi uyandırmak. [*Ing.* To inflame with love]; § ❹ Kurutmak: *Güneş ekinleri yaktı.* [*ing.* To blight]; § ❺ Karartmak: *Güneşte vücudunu yaktı;* § ❻ Fazla üşütmek: *Soğuk rüzgâr insanın yüzünü yakıyor;* § ❼ Ateşe vermek, tutuşturmak, yakıp kül etmek, harap etmek, yıkmak. [*ing.* To set on fire, to destroy by fire; *Fr.* Incendier]; § ❽ *arg.* Aldatmak. [*ing.* To dupe]; § ❾ Harap etmek. [*ing.* To destroy; *Fr.* Détruire]; § ❿ *(Türkü)* Bestelemek. [*ing.* To compose *(a folk song)*; *Fr.* Composer].
~ **yıkmak**, *dey.* Harap etmek.

yakmak[2] (-i), f. *esk.T.*§ ❶ Uygulamak: *Kına yakmak. Yakı yakmak;* § ❷ *(Koşuk)* Düzüp bestelemek: *Türkü yakmak.*

Yakoma'lar, ç. öz. i. *etn.* Ubangi'de yaşayan zenci halk. Balıkçılık ve ticaretle geçinirler. [*Ing.* ve *Fr.* Yakomas].

yakşi, s. ◘ **Yahşi.**

yaktırmak (-i, e), f. Yakmak işini yaptırmak.

yaktın /yaktın/, i. *Osm.* < *Fars. esk. bot.* § ❶ Kabak ağacı; § ❷ Kavun, karpuz, hıyar gibi toprakta uzanıp yetişen bitki.

yakut,-tu /yâkut/, i. ç: **yevâkit**. *Osm.* < *Ar. yâkût.* Alüminyum oksidi yapısında, parlak kırmızı renkte, saydam değerli bir taş. [*ing.* Ruby; *Fr.* Rubis] ◘ *LEVHA: 119* — **DEĞERLİ TAŞLAR.** ⊙ gök ~, *jeol.* ◘ **Gökyakut**; ⊙ **kırmızı ~**, *kuymc.* ◘ **Kırmızı**; ⊙ sarı ~, *kuymc.* ◘ **Sarı.**

Yakut, öz. i. *etn.* Kuzey Sibirya'da Lena bölgesinde yaşayan bir Türk topluluğu. [*Ing.* The Yakut people].
~ **cumhuriyeti**, S.S.C.B.'deki federe cumhuriyetlerden biri. Doğu Sibirya'da yer alır. Yüz ölçümü 3.103.300 km², başkenti *Yakutsk*'dur.

Yakutça, öz. i. *dilb.* Yakutların konuştuğu Türkçe. [*ing.* The Yakut language].

yal, i. *esk. T.* Köpek için hazırlanan yiyecek. [*ing.* Mash prepared for dogs, dog food].

yâl /yâl/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yele, boyun, gerdan. [*Ing* Neck; root of the neck].

yalabık, s. § ❶ Parlak, parıltılı. [*ing.* Shining, shiny; glittering, gorgeous; *Fr.* éclatant, étincelant, brilant]; § ❷ i. Parlaklık, parıltı, oynak alev. [*ing.* Sheen; glitter, sparkle].

yalabımak, nsz. f. Parıldamak, oynak oynak parlamak.

yalak,-ğı, i. *esk.T.*§ ❶ Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma büyücek kap. [*ing.* Trough; *Fr.* Auge]; § ❷ Su akan yerlerin altına, su yanlara sıçramasın diye konulan delikli taş tekne. [*ing.* Drinking basin]. § ❸ *coğr.* ve *jeol.* Bir yamacı yaran az çok küre biçiminde yuvarlak çöküntü; ⊙ **buz yalağı**, *coğr.* ◘ **Buz.** ⊙ **çeşme yalağı**, ◘ **Çeşme.**
~ **taşı**, Çeşmelerin muslukları altına gelen çukur taş. [*Ing.* Stone trough where cattle are watered; *Fr.* Auge].
~ **yöntemle sulama**, *trm.* Meyva bahçelerini her ağacın etrafına yuvarlak veya kare şekilli yalaklar açmak suretiyle sulama. *(Bu yöntemle sulamada amaç, suyu tutmak ve toprağa nüfuzunu kolaylaştırmaktır).* [*ing.* Basin irrigation].

yalama, i. § ❶ Yalamak eylemi. [*ing.* Licking; *Fr.* Action de lécher]; § ❷ s. Aşınmış: *Bu vida yalama olmuş.* [*ing.* Worn off by friction, loose; *Fr.* Usé]; § ❸ *res.* Üzerine suluboya, sepya veya Çini mürekkebi çekilmiş *(resim).* [*ing.* Shading; washing, tinting]; § ❹ *folk.* Eski tulumbacılar yangın söndürmeye giderken onlara yol gösteren fenerci; § ❺ *sil.* Çemberin kesilmesi ve merminin sürtmesi dolayısiyle bir topun namlusunun iç yüzeyindeki yivlerin aşınması; § ❻ *tıp.* Dudakların üzerinde ve birleşeklerinde, streptokok enfeksiyonundan ileri gelen kronik iltihaplanma.
~ **uçuş**, *hava.* Yere çok yakın yapılan akrobatik bir uçuş.
~ **yapmak**, *res.* Bir resmin üzerine tek bir rengi su ile karıştırarak fırça ile çeşitli koyuluklarda düz renkler sürmek suretiyle resim yapmak ve gölge vurmak. *(Bu renkler minyatürde olduğu gibi nokta nokta ve benekli olarak konulmaya fırça ile yayıla-*

rak açıklı koyulu yüzeyler meydana getirmek üzere bir yüzey halinde sürülür). [*Fr.* Laver, faire du lavis].

~ **yazı,** *coğr.* Rüzgârın, kıvrımlarını aşındırarak düz bir hale getirdiği dağlık bölge.

☆ *Eşanl.* **yontuk düz.**

yalamacı, i. *arg.* Dalkavuk: *Ne yalamacıdır o herif, ben bilirim.* [*Ing.* Toady, sycophant; *Fr.* Adulateur,-trice, flagorneur, chattemitte].

yalamak (-i), *f. esk.T.* § ❶ Bir şeyin üzerinden dilini sürüp geçirmek: *Kedi, üstünü yalaya yalaya temizler.* [*Ing.* To lick; *Fr.* Lécher]; § ❷ Dilini gezdirerek bir şeyin üzerindekini almak: *Kedi tabağı yaladı.* [*Ing.* To lick up]; § ❸ Sıyırırcasına geçmek: *Kurşunlar tepeyi yalıyordu.* [*Ing.* To sweep over; *Fr.* Effleurer]; § ❹ *den. (Dalgalar)* Geminin içine girmeyip yalnız bordasını sıyırarak geçmek; ⊙ **yalayıp emici tip,** *zool.* ◘ **Emici tip;** ⊙ **yalayıp yutmak,** *dey.* İştahla yemek.

yalamuk,-ğu, i. < *yalamak. h.d.* § ❶ *Soymuk;* § ❷ Çam ağacının tatlı olan özsuyu.

yalan, s. ve i. *esk.T. yalgan.* § ❶ Gerçeğe aykırı olup aldatmak ereği güdülerek söylenen: *Yalan uydurmak. Yalan haberler.* [*Osm.* Hilâf-ı hakikat; *Ing.* False, deceitful; *Fr.* Faux]; § ❷ Böyle söz. [*Ing.* Lie, falsehood; *Fr.* Mensonge]; § ❸ s. Gerçek olmayan, asılsız, uydurma. ☆ *Karş.* **gerçek.**

~ **atmak,** *dey.* Yalan söylemek.

~ **çıkmak,** Bir haberin doğru olmadığı anlaşılmak: *Vapurun battığı yalan çıktı.* [*Osm.* Tekzip edilmek; *Ing.* To turn out untrue].

~ **dolan,** *dey.* Dolaşık ve yolsuz davranış: *Yalanla dolanla iş görmeye kalktı.* [*Ing.* Lies and frauds; deceits and subterfuge; *Fr.* Mensonge et rusé].

~ **dünya,** *h.d.* Yalancı dünya.

~ **haber,** ◘ **Haber.**

~ **makinesi,** *huk.* Sanığın yalanını ortaya çıkarmaya yarayan makine. [*Ing.* Lie-detector, polygraph; *Fr.* Polygraphe].

☆ *Eşanl.* **poligraf.**

~ **söylemek,** *dey.* § ❶ Gerçeğe aykırı söz söylemek. [*Ing.* To lie, to tell lies; *Fr.* Mentir]; § ❷ *arg. (Civalı zar hk.)* İstenilen tayı gelmemek: *Öküzleri (civalı zarları) tostum, şeş gelecekti, yalan söyledi.*

~ **yanlış,** *dey.* Yanlış şeylerle dolu: *Yalan Yanlış bir iki dil biliyor.*

~ **yere şahadet,** *huk.* ◘ **Yalancı şahitlik.**

~ **yere yemin,** *huk.* Hukuk davalarında bir kimsenin davacı veya davalı sıfatıyla, kendisine usulüne göre yönetilen yemin altında yalan beyanda bulunması. [*Ing.* False swearing, false oath].

yalan.biçimli, b.s. *jeol.* Yabancı, başka bir mineralin dış biçimini alan mineral. [*Osm.* Kâzib-üş-sekl; *Ing.* ve *Fr.* Pseudomorphose].

yalancı, s. § ❶ Yalan söylemeyi huy edinmiş olan. [*Ing.* Liar; *Fr.* Menteur]; § ❷ Benzetilmiş: *Yalancı elmas.* [*Osm.* Kâzip; *Ing.* False; *Fr.* Faux]; ⊙ ~ **nın evi yanmış, kimse inanmamış,** *at.* Yalan söylemeyi âdet edinen kişinin sözlerine kimse inanmaz. Öyle ki bir gün evinde yangın çıksa da «evim yanıyor, imdatlı» diye bağırsa, inanıp yardıma kosan olmaz; ⊙ ~ **nın mumu yatsıya kadar yanar,** at. Yalancılar herkesi uzun zaman aldatamazlar. [*Ing.* A lie has only a short life; *Fr.* Le mensonge ne mène pas bien loin]; ⊙ *(Birinin)* ~ **sı olmak,** *dey.* Başkasının yalanını bilmeyerek tekrarlamak. [*Ing.* To repeat something heard of another not, being sure whether it is true or not].

~ **akasya,** *bot.* ◘ **Akasya².**

~ **asalak,** *paraz.* Gerçekte asalak olmayıp asalak sanılan ortakçı canlı. [*Osm.* Kâzib tufeyl; *Lat. Pseudoparasitus; Ing.* Pseudoparasite; *Fr.* Pseudo-parasite].

~ **asalaklık,** *paraz.* Asalak değilken asalak sanılma durumu. [*Osm.* Kâzib tüfeyliliyet; *Lat. Pseudoparasitismus; Ing.* Pseudoparasitism; *Fr.* Pseudo-parasitisme].

~ **ayak,** *zool.* Dizanteri amibi gibi, belirli bir biçimi olmayan bir hücreli asalakların kımıldamak, başka cisimlere yapışmak veya avlarını yakalamak için, gerektikçe uzattıkları parmak veya iplik biçimli, uzalır, kısalır protoplazma uzantısı. [*Osm.* Ricl-i kâzıp; *Lat. Pseudopodium; Ing.* ve *Fr.* Pseudopode].

☆ *Eşanl.* **psödopod.**

~ **baca,** *den.* ◘ **Baca.**

~ **bağırganlar,** *zool.* ◘ **Yalancıbağırganlar.**

~ **biberağacı,** *bot.* ◘ **Yalancıkarabiber.**

~ **biçimli,** *jeol.* Yabancı, başka bir mineralin dış biçimini alan mineral. [*Osm.* Kâzib-üş-şekl; *Ing.* ve *Fr.* Pseudomorphose].

~ **cep,** *kıyf.* ◘ **Cep.**

~ **çıkarmak** *(Birini), dey.* Birinin yalan söylediğini ileri sürmek. [*Ing.* To prove someone to be a liar; to make someone look like a liar].

~ **çıkmak,** *dey.* Bilmeyerek yalan söylemiş bulunmak.

~ **çekirdekçik,** ◘ **Karyozom.**

~ **çivitağacı,** *bot.* ◘ **Yalancıçivitağacı.**

~ **dam,** *inş.* ◘ **Dam.**

~ **doku,** *bot.* ◘ **Doku.**

~ **delibaş,** Koyun burun sineği, kurtçuklarından ileri gelen ve delibaşa benzer belirtilerle oraya çıkarak süregen bir nezle görünüşünde uzayıp giden koyun hastalığı. [*Osm.* Dâ-i östr; *Fr.* Faux tournie].

~ **dünya,** Dünyada her şeyin gelip geçici olduğunu anlatmak için kullanılan kötümser bir deyim.

~ **dolma,** *mutf.* ◘ **Yalancıdolma.**

~ **erdişilik,** *biy.* ◘ **Erdişilik.**

~ **göz,** *mim.* ve *inş.* ◘ **Göz.**

~ **hücre,** ◘ **Hücre.**

~ **kadife,** *dok.* ◘ **Kadife.**

~ **karabiber,** *bot.* ◘ **Yalancıkarabiber.**

~ **kemer,** *mim.* ◘ **Kemer.**

~ **kendir,** *bot.* ◘ **Yalancıkendir.**

~ **kim? İşittiğini söyleyen,** *at.* Kişi, her işittiğini, doğrulamadan, başkasına anlatmamalıdır. İşittiği şey, doğru değilse, ya da ağızdan ağıza geçerken değişikliğe uğramışsa, bu, kendisinin uydurduğu bir yalan sanılır.

~ **kordon,** *ciltç.* ◘ **Kordon.**

~ **krup,** *vet.* ◘ **Krup.**

~ **melez,** *bot.* ◘ **Yalancımelez.**

~ **meyva,** *bot.* ◘ **Meyva.**

~ **nemf,** *böcekbil.* ◘ **Nemf.**

~ **nemfoz,** *böcekbil.* ◘ **Nemfoz.**

~ **ödağacı,** *bot.* ◘ **Kalembek.**

~ **ötücüler,** *zool.* ◘ **Yalancıötücüler.**

~ **pehlivan,** *dey.* Yapamayacağı işleri yaptığını ileri süren kimse.

~ **safran,** *bot.* ◘ **Aspir.**

~ **sago palmiyesi,** *bot.* ◘ **Yalancısagopalmiyesi.**

~ **sıra kemer,** *mim.* ◘ **Kemer.**

~ **sinameki,** *bot.* ◘ **Yalancısinameki.**

~ **sinirkanatlılar,** *zool.* ◘ **Yalancısinirkanatlılar.**

~ **servi,** *bot.* ◘ **Servi.**

~ **soğanilik felci,** *patol.* ◘ **Felç.**

~ **spor,** *bot.* ◘ **Spor².**

~ **şemsiye,** *bot.* ◘ **Şemsiye.**

~ **tırtıl,** *zool.* ◘ **Yalancıtırtıl.**

~ **vertisil,** *bot.* Aynı nodusta karşılıklı olarak çıkan iki dikasyum durumun beraberce oluşturduğu topluluk. *(Örnek: Ballıbabagiller).* [*Lat. Verticillastrum*].

~ **yasemin,** *bot.* ◘ **Yalancıyasemin.**

yalancı.akrepler, ç.b.i. *zool.* Kısa ve genellikle yassı gövdeli, ucu kıskaçlı uzun dokunaçlı zehirsiz küçük akrepler takımı. Belirli şekilde bölütlü olan karın kısmı genellikle küt veya arka kısmı değirmidir. Hemen hepsi tropikal ve neotropikal bölgelerde yaşayan bine yakın türü vardır. Bunlardan ancak yüz kadarı Avrupa'da bulunur. Karayosunlarının ölü yaprakların arasında, ağaç kabuklarının ve taşların altında, evlerde v.b. yaşar. Bir kısmı ise mağaracıldır. Etçil olan bu hayvanlar canlı veya taze olmus avlarla, en çok da böceklerle beslenir. [*Lat.* ve *Ing. Pseudoscorpionidea; Fr.* Pseudoscorpions].

yalancı.anaarı, b.i. *zoot.* Normal görev yapamayan anaarı.

yalancı.asalaklık,-ğı, b.i. *tiy.* Bir asalağın tesadüfen yerleştiği herhangi bir konakta çok kısa bir süre yaşaması halinde verilen ad. [*Ing.* Pseudoparasitism; *Fr.* Pseudoparasitisme].

yalancı.bacak,-ğı, b.i. *tiy.* Harekete ve yutarlığa imkân veren sitoplazma uzantıları. [*Ing.* Pseudopod(e); *Fr.* Pseudopode].

yalancı.bağırganlar, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Seskasları-gelişigüzel-dizililer *(Anisomyodi)* takımına giren tek üst familyası. Geniş-gagalıgiller *(Eurylaemidae)* olmak üzere tek familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing. Subclamatores*].

yalancı.biber.ağacı, b.i. *bot.* ◘ **Yalancıkarabiber.**

yalancı.çivit.ağacı, b.i. *bot.* İkiçeneklller *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosacese)* familyasından, anayurdu Kuzey Amerika olan fakat Güney Avrupa ve Türkiye gibi ülkelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen 4-5 m.'ye kadar boylanabilen ince dallı bir bitki. Yaprakları tüysü, yaprakçıkları oval veya eliptiktir. Koyu kırmızı-mavimsi çiçekleri dikine duran salkım durumundadır. [*Lat. Amorpha fruticosa; Ing.* Bastard indigo, false indigo; *Fr.* Faux indigo].

yalancı.dişi, b.i. Karıncalarda işçilerle kraliçe arasında bulunan, ne birinin, ne ötekinin fonksiyonlarını yapamayan patolojik birey.

yalancı.dolma, b.i. *mutf.* Zeytinyağlı dolma. [*Ing.* Grape, leaves or vegetable stuffed with rice and stewed with oil; *Fr.* Boulettes de feuilles de vigne, de choan etc. remplies de riz et cuites à l'huile].

yalancı.döllenme, b.i. *bot.* Çiçektozunun yumurtalıkta sadece uyartıcı olarak rol oynadığı partenojenez çeşidi. [*Ing.* Pseudofertilization; *Fr.* Pseudo-fécondation].

yalancı.güneşhayvancıkları, ç. b. i. *zool.* Işınlılardan, bir hücreli hayvanlar altsınıfı; güneş hayvancıklarının, ilkelkökbacaklılar ve amiplerle sıkı bir yakınlıkları vardır.

yalancı.heteromorfoz, b.i. *biy.* Yerini alacağı organdan farklı, anormal bir kutuplaşma gösteren yenilenmiş kısım. [*Ing.* Pseudoheteromorphosis; *Fr.* Pseudohétéromorphose].

yalancı.kabuklular, ç.b.i. Birinci zaman fosillerinden eklembacaklı hayvan sınıfı; iki takıma ayrılır; başlıca cinsleri: *Burgessa* ile Waptia'dır. [*Ing.* Pseudocrustacea; *Fr.* Pseudo-crustacées].

yalancı.kara.biber, b.i. *bot.* İkiçekenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Antepfıstığıgiller *(Anacardiaceae)* familyasından, anayurdu Güney Amerika olan, fakat Batı ve Güney Andolu'da da yetiştirilen, 5-10 m. boyunda, kışın yaprak dökmeyen bir ağaç. Dallar ince ve sarkık, yapraklar tüysüdür. Yaprakçıklar dar mızrak şeklinde, 2-4 sm. boyunda ve tüysüzdür. Meyvalar karabiber büyüklüğünde, küre şekillidir; dış kısımları gül renklidir. Meyvalarda reçine ve bir uçucu yağ bulunmaktadır. Bu yağ içinde timol, karvakrol, fellandren ve pinen'ler vardır. Meyvaların midevi, idrar söktürücü ve antiseptik hastalıklarında verilmektedir. Baharat olarak da kullanılmaktadır. Yapraklar diş ve ağız hastalıklarına karşı çiğnenir. [*Lat. Schinus molle; ing.* Pepper tree; *Fr.* Faux poivrier].

yalancı.kendir, b.i. *bot.* İkiçeneklller *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Datiscaceae* familyasından, Batı ve Güney Anadolu'da yetişen, kendir bitkisinin görünüşünde, çokyıllık, otsu, ikievcikli bir bitki. Yaprakları imparipennat, folioller lanseolat ve kenarları büyük dişlidir. Dişi çiçekler yaprakların koltuğunda uzun salkımlar halinde ve petalsizdir. Kaliks gamosepal, meyva 3-4 köşeli ve stiluslar arasından açılan, sarkık bir kapsüldür. Köklerinden sarı renkli ve ipeklileri boyayan bir boya maddesi elde edilir. Sapları suya bastırılırsa iyi bir üstüpü elde edilir. [*Lat. Datisca cannabina; Ing.* Datisca; *Fr.* Datisque de Levant, chanvre de rète].

yalancı.kestane, b.i. *bot.* Kayıngiller familyasından, meşe ve kestane arası bir ağaç; Doğu ve Güney Asya'da yetişir; yaprakları

kestane ağacının yapraklarına benzer; meyveleri dikenlidir. [*Lat. Castanopsis*].

yalancıktan, z. *(Oyun niteliğinde olan hallerde)* Gerçek olmayarak, yapmacık olarak: *Çocuklar yalancıktan kavga ederek eğleniyorlar.* [*Ing.* Not meaning it; in pretense].

yalancılık,-ğı, i. Yalancı oma hali, yalan söyleme huyu. [*Ing.* Lying, mendacity; *Fr.* Menterie].

yalancı.mazı, b.i. *bot.* Batı Avrupa ülkelerinde meşelerden toplanan düşük kaliteli mazı. *(Anadolu'da elde edilen esas mazıdan ayırt etmek için Avrupa'da bunlara yalancı mazı denir).*

yalancı.melez, b.i. *bot.* Açıktohumlular *(Gymnospermae)* bölümünün, Çamgiller *(Pinaceae)* familyasından, kışın yaprak döken bir ağaç. Dallar gövdeye çevrel dizilmiştir. Uzun ve kısa sürgünleri vardır. İğne yapraklar uzun sürgünlerde teker teker, kısa sürgünlerde ise bir çoğu bir arada bulunur. Erkek çiçekler kısa sürgünlerde âdeta salkımlar halinde görülür; dişi çiçekler, teker teker yer alırlar. Yumurta biçimindeki kozalağın kısa bir sapı vardır. Olgun kozalağın pulları, göknar kozalağında olduğu gibi dağılır. Kanat tohumla kaynaşmıştır. Çin'de yetişen ve **Çin altın melezi** *(Pseudolarix amabilis)* adlı bir tek türü vardır. Bu ağaç anayurdunda 30-40 m. kadar boylanabilir. İğne yaprakları sonbaharda dökülmeden önce gayet güzel altın sarısı bir renk alır. Parkçılık bakımından makbuldur. [*Lat.* ve *ing.* Pseudolarix; *Fr.* Pseudo-larix].

yalancı.meyve, b.i. *bot.* Çanak ve bürüm gibi dıştaki organlara yapışık olarak oluşan meyve. [*Ing.* Pseudocarp; *Fr.* Pseudocarpe].

yalancı.odun, b.i. *bot.* Ağaçlarda, gerçek odun ile kabuk arasında bulunan ve her yıl yeni bir halka ilâvesiyle kalınlaşan, gevrek ve beyazımsı kısım.

yalancı.ötücüler, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Ses - kasları - eşit - dizililer *(Diacromydi)* alt takımına giren bir üst familyası. Lirkuşugiller *(Menuridae)* familyası vardır. [*Lat.* ve *Ing. Suboscines*].

yalancı.pelad, b.i. *patol.* Saçlı deride, nedbelerden ileri gelen saçsız küçük plakların bulunmasıyle belirli deri hastalığı. Saçsız yerlerdeki kil kökleri tamamen harap olduğu için buralarda saç bitmez. Hastalık çeşitli âfetlerden *(Düz liken, döküntülü lupus v.b.)* ileri gelebilir. [*Ing.*Pseudopelade; *Fr.* Pseudopelade].

yalancı.ravent, b.i. *bot.* Düğünçiçeğigiller familyasından, ılıman bölgelerde yetişen, yaprakları çok parçalı, bazı türleri taşlık bölgelerde, az güneşli yerlerde yetiştirilen çokyıllık otsu bir bitki. [*Lat. Thalictrum*].

yalancı.romatizma, b.i. *patol.* Eklemlerden başka yerlerde meydana gelen had intanlar sırasında, o hastalığın mikrop toksinlerinde veya ikincil bir intandan ileri gelen eklem hastalığı. [*Ing.* Pseudorheumatism; *Fr.* Pseudorhumatisme].

yalancı.safran, b.i. *bot.* ◘ **Aspur.**

yalancı.sago.palmiyesi, b.i. *bot.* Açıktohumlular *(Gymnospermae)* bölümünün, *Cycadaceae* familyasından, tropik Asya ve Avustralya ile dolaylarındaki adalarda yetişen 16 türü bulunan, dış görünüşü palmiyeye benzeyen, iki evcikli odunsu bir ağaç cinsi. *Cycas revoluta* adlı türü, anayurdu Güney Japonya olan çok değerli bir süs bitkisidir. Güney Anadolu'da ve İzmir'de parklarda yetiştirilen; geç büyüyen, odunlu bir bitkidir.Yaprakları büyük pennat şekilli, folioller linear, sert ve uçları batıcıdır. Erkek kozalaklar uzundur. Ovüller, tüylü ve pennat olan ve yaprak rozetinin ortasından çıkan sporofillerin sap kısmının iki 'arafında teker teker bulunur. Tohum büyük bir drupaya benzer, kırmızı-turuncu renklidir. Gövdenin öz kısmı nişasta bakımından zengindir. Bu nişasta sago adını taşır ve gıda olarak kullanılır; fakat sagu ağacınınkinden düşük kalitelidir. Yalancı sagopalmiyeleri limonlukları, süslemek için çok aranır. Yaprakları hasırcılıkta kullanılır. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Cycas].

yalancı.servi, b.i. *bot.* Servigiller *(Cupressaceae)* familyasından, daimî yeşil ağaç veya ağaççık halinde bitki. Birçok özellikleri ile servi'ye benzer; ondan dört köşeli değil, yassı sürgüncükleri, *Ch. nutkaensis* hariç, diğerlerinde bir senede olgunlaşan küçük kozalakları ile ayrılır. Kozalak pullarının altında, servilerde olduğu gibi çok sayıda değil, 1-3 tane tohum bulunur. Pul yapraklar karşılıklı olarak dizilmiştir. Erkek çiçekler yan dalların uçlarında yer alır. Etaminlerin 2-3 tane çiçek tozu torbası vardır. Dişi çiçekler de terminaldir ve teker teker bulunur. En fazla bir nohut büyüklüğündeki kozalaklar, haçvari dizilmiş 6 - 12 puldan meydana gelmiştir. Pullar dairesi köşeli kalkan biçimindedir. Sırtlarında az veya çok belirgin, sivri uçlu bir çıkıntı vardır. Olgun kozalağın pulları birbirinden ayrılır, fakat dağılmazlar. Tohumların kanadı ve reçine bezeleri vardır. Kuzey Amerika, Japonya ve Formoza'da doğal olarak 6 türü ve bu türlere ait çeşitli varyete ve formları yetişmektedir. Vatanları dışında süs bitkisi olarak çok yetiştirildikleri gibi bazı türleri de önemli orman ağaçlarıdır. Türleri: *Chamaecyparis thjoides, Chamaecyparis nootkatensis,* **Lavzon yalancıservisi** *(Ch. lawsoniana),* **Hinoki yalancıservisi** *(Ch. obtusa),* **Sawara yalancıservisi** *(Ch. pisifera)* ve **Formoza yalancıservisi** *(Ch. formosensis).* [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Chamaecyparis]; ◉ **Hinoki ~ si,** *bot.* Anayurdu Japonya olan, 40 m.'ye kadar boylanan, 2 m. çap yapan sık dallı, sivri konik tepeli bir ağaç. Sürgünlükler yassı; pul yapraklar kalınca, uçları küt, sürgünlere tamamen yatmış vaziyette, koyu yeşil renktedir. Kısa saplı, 8 - 10 mm. çapında ve çoğunlukla 8, bazen de 10 puldan meydana gelmiş olan kozalak teker teker bulunur. Olgunlaştığı zaman koyu portakal rengindedir. Özü gül renginde, hafif fakat dayanıklı, kolayca çürümeyen fevkalâde değerli bir odunu vardır. Gayet kolay işlenir ve cilâ kabul eder. Uzak Doğunun odunu en makbul olan orman ağacıdır. Mobilyacılıkta da fevkalâde makbuldur. Kabuğu çatıların örtülmesinde kullanılır. [*Lat. Chamaecyparis obtusa*]; ◉ **Lavzon ~ si,** *bot.* Kuzey Amerika'nın Batı bölgesinin dağlarında yetişen, 50-60 m. kadar boylanabilen, tepe dallarının uçları aşağıya sarkan bir tür. Dallar kısadır, gövde ile oldukça geniş bir açı yaparlar. Yaprakları küçük, pulsu ve sık dizilişlidir. Küçük kozalak halindeki erkek çiçekler önceleri siyah, sonraları güzel kırmızımsı renktedir. Dişi kozalak ufak ve yuvarlaktır. Önceleri mavi yeşil, daha sonra açık kahverengindedir. Bir senede olgunlaşır; 8 puldan meydana gelmiştir. Her bir pulun altında genel olarak 3 tane tohum bulunur. Dar bir kanatla çevrelenmiş olan tohumun reçine bezeleri vardır. Odunu oldukça ağır, fakat çok dayanıklıdır. Kendisine özgü bir kokusu vardır. Amerika'da gemi inşaatından kibrit yapımına kadar çok çeşitli yerlerde kullanılır. Avrupa'nın park ve bahçelerinde yetiştirilmektedir. İstanbul'da, özellikle nemli ve serin yerlerde iyi gelişir. [*Lat. Chamaecyparis lawsoniana; Ing.* Portorford cedar]; ◉ **Swara ~ si,** *bot.* Anayurdu Japonya olan, 25 - 30 m. boyunda, piramit tepeli bir orman ağacıdır. Dallar gövdeden yatay olarak uzanır. Sürgüncükler yassı, dallanmaları bir düzey üzerinde, uçları biraz sarkıktır. Pul yapraklar sürgünlere yatmıştır; oğuşturulunca hafif aromatik bir koku duyulur. Kozalak pek boldur. Küçük, 6 mm. çapında, yuvarlak, koyu kahverengindedir; 8 - 12 pulu vardır. Her bir pulda 1 - 2 tane yumurta biçiminde, reçineli geniş kanatlı tohum bulunur. Odunu dayanıklıdır, fakat Hinoki yalancı servisi kadar makbul değildir. Avrupa'da yetiştirilmektedir. [*Lat. Chamaecyparis pisifera*].

yalancı.sinameki, b.i. *bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, doğada en fazla 2, kültürde ise 4 m.'ye kadar boylanabilen zengin dallı bir çalı. Açık yeşil renkli genç sürgünleri tüylüdür. Sonra dökülür. Tek tüysü yaprakçık sayısı 9 - 13'tür. Bunlar elips-yumurta biçiminde ve 1,5 - 3 sm. uzunluğundadır. 2 sm. uzunluğundaki çiçekler açık sarı renktedir. 6 - 8 tanesi uzun bir eksen üzerinde seyrek vaziyette dizilmişlerdir. Yumurtalık ince tüylü, meyva çıplak, yeşilimsi beyaz, dibe doğru hafif hafif kırmızımsı 6 - 8 sm. uzunluğundadır; parmak arasında sıkılınca patlar. Ispanya'dan başlayarak doğuya doğru Küçük Asya, Kafkaslara kadar yayılmıştır. Kuzey Afrika'da, Macaristan, Balkan ülkelerinde bulunmaktadır. Türkiye'de özellikle Trakya, Batı ve Güney Anadolu, Hatay'da Amanos dağları eteklerinde görülür. [*Lat. Colutea arborescens; Ing.* Bladder senna; *Fr.* Baguenaudier, séné bâtard, arbre à vessies]. ☆ *Eşanl.* **patlangaç çalısı.**

yalancı.sinir.kanatlılar, ç.b.i. *zool.* Akkarıncaları, günlük böcekleri ve kızböceklerini içine alan böcekler topluluğu. [*Osm.* Asabiy-ül-cenâh-ı kâzibe; *Lat. Pseudonevropteres; ing. Pseudonevropteres; Fr.* Pseudonévroptères].

yalancı.soğan, b.i. *bot.* Ekzotik orkidelerin sapındaki parçalardan her biri; ortası şişkin olan bu parçaların içinde bulunan sulu mad. de bu bitkilerin kuraklığa dayanmasını sağlar. [*Ing.* Pseudobulb; *Fr.* Pseudo-bulbe].

yalancı.tırtıl, b.i. *zool.* Yaprakarıları kurtçuklarına verilen genel ad. [*Ing.* Caterpillar - like; *Fr.* Fausse-chenille].

yalancı.ur, b.i. *patol.* Ura benzeyen, fakat ur özelliği göstermeyen patolojik oluşum. *(Çeşitli iltihaplar, bazı kistler, bazı yalancı katı veya sıvı cisimler yalancı ur şeklini alabilir).* [*Ing.* Pseudotumor; *Fr.* Pseudo - tumeur].

yalancı.yasemin, b.i. *bot.* Taşkırangiller *(Saxifragaceae)* familyasından, kışın yaprağını döken çalı. Sürgünlerinin beyaz bir özü vardır. Küçük tomurcuklar yaprak sapının dip kısmı ile örtülmüş olduğundan gözükmez. Bazen de serbesttir. Yapraklar karşılıklı olarak dizilmiştir. Kenarları tam veya dişli olup dip tarafta 3 - 5 damar vardır. Güzel kokulu çiçekler beyaz, ender olarak da dip tarafları menekşe rengindedir. Teker teker bulundukları gibi, çoğunlukla salkım durumunda kurullar oluştururlar. Dört gözlü olan yumurtalık alt veya orta durumlu, meyve bol tohumlu kapsüldür. Doğu Asya, Kuzey Amerika, Güney Avrupa ve Kafkasya'da doğal olarak yetişen yaklaşık olarak 40 türü vardır. Bu türlerden çoğu güzel kokulu çiçeklerinden olayı bahçe ve parklarda yetiştirimektedir. İstanbul'da en sık rastlanan türü **filbahri** *(P. coronarius)* adını taşır. [*Lat. Philadelphus; Ing.* Mock orange, syringa; *Fr.* Seringa].

yalancı.yassısolungaçlılar, ç.b.i. *zool.* Eski sınıflandırmalarda yer alan iki çenetli deniz yumuşakçaları altsınıfı. [*Ing.* Pseudolamellibranchiata; *Fr.* Pseudo-lamellibranches].

yalancı.zar, b.i. *patol.* Mukozaların, nadiren seröz bölgelerin yüzeyinde meydana gelen çoğunlukla telsel yapıda, patolojik sızıntı halinde ince tabaka; bazen çok sağlam yapışmış olmakla beraber parça parça dökülür. *(Yalancı zar sınırsız ve damarsızdır; bu özelliği ile yeni-zardan ayırt edilir).* [*Ing.* Pseudomembrane; *Fr.* Pseudo-membrane].

yalandan, z. § ❶ Gerçek olmadan, düzmece olarak: *İşine gitmemek için yalandan hasta haberi verdi.* [*Ing.* Not seriously; only for appearance]; § ❷ Derme çatma, üstünkörü: *Yalandan bir takım evler yapıldı. Yalandan bir temizlik yapıverdiler.* [*Ing.* Superficially; *Fr.* Superficiellement].

— **sofu,** *dey.* Sofuluk taslayan *(kimse).*

— **şahit,** *huk.* Sorgu hâkimliğinde veya mahkemede gerçeklere aykırı olarak beyanda bulunarak yalan yere tanıklık yapan kimse. [*Ing.* Perjurer].

— **şahitlik,** *huk.* Sorgu hâkimliğinde veya mahkemede gerçeklere aykırı beyanda bu-

lunarak yapılan yalan yere tanıklık *(Suç sayılır).* [*Ing.* Perjury].

yalankoz, i. bot. ◘ **Kanatlı ceviz.**

yalanlamak (-l), f. *(Haber, söz v.b. hk.)* Gerçek olmadığını, yalan olduğunu bildirmek. [*Osm.* Tekzip etmek; *Ing.* To deny, to contradict; *Fr.* Démentir].
☆ *Karş.* **gerçeklemek.**

yalanlanmak, özs. f. Yalan olduğu bildirilmek. [*Osm.* Tekzip edilmek; *Ing.* To be denied; *Fr.* Se démentir].

yalanmak, nsz. f. § ❶ Şurasını burasını veya ağzının etrafını yalamak: *Kedi yalanıyor.* [*Ing.* To lick oneself; *Fr.* Se lécher]. § ❷ Yalamak işine konu olmak: *Tabak hiç yalanır mı?* [*Ing.* To be licked].

yalap yalap, z. yans. Parıl parıl: *Su yalap yalap akıyor.* [*Ing.* In a sparkling manner].

yalatmak (-ı, -e), f. *esk. T. yalgatmak.* Yalamak işini yaptırmak. [*Ing.* To make lick; *Fr.* Faire lécher].

yalav, i. § ❶ Ateşin parıldayarak yükselen alevi. *(Anadolunun bazı yerlerinde hâlâ kullanılır);* § ❷ Aleve benzeyen, ucu sivri, küçük bayrak *(Mızrakların ucuna takılır);* § ❸ Gemi direklerine çekilen, dil gibi ince uzun ve ucu sivri bayrak. [*Osm.* Bandıra, flâma; *Ing.* Flag; *Fr.* Flamme].

yalayıcı, s. ve i. Yalayan *(kimse).* [*Ing.* Licking, grazing, licker; *Fr.* Qui lèche, qui effleure].

yalaza, yalaz, i. *esk. T. yalmak. h.d.* Alev. [*Ing.* ve *Fr.* Flame].

yalbır, i. *esk. T.* Parlak, cilâlı. [*Osm.* Mücellâ; *Fr.* Brillant, poli, éclatant].

yalçın, s. *esk. T.* § ❶ Düz ve çıplak. [*Ing.* Smooth and bare; *Fr.* Escarpé]; § ❷ Çıplak ve sarp: *Yalçın kayalar.* [*Ing.* Rugged, steep; *Fr.* Abrupt, raid]; § ❸ i. Erkek adı.
~ **kıyı,** *den.* Dik kayalar ve yarlarla çevrili olan kıyı.

yaldırık, s. Parlak, cilâlı. [*Ing.* Bright, brilliant, shining].

yaldırık, s. Parlak, cilâlı.

yaldız, i. *esk. T. yaldımak.* § ❶ Eşyaya altın veya gümüş görünüşü vermek için yapıştırılan yaprak veya sürülen eriyik halindeki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde. [*Ing.* Gilt, gilding; *Fr.* Dorure]; § ❷ *mec.* Çıyüzü kötü olan bir şeyi, herkesin gözünü boyayarak, iyi gösteren hal: *Onun kibarlığı yaldızdan ibarettir.* [*Ing.* False decoration, false show]; ◉ **civa** ~ ı. ◘ **Civa**; ◉ **donuk** ~, *sny.* ◘ **Donuk**; ◉ **sıvama** ~, *san.* ◘ **Sıvama.**
~ **altı basma boyası,** *matb.* Ekseriyetle altın sarısı veya gümüşi tonda özel astar boyası. *(İçinde karıştırılan verniklerle yapıştırıcı bir kıvamdadır, bu suretle sonradan üzerine dökülen altın tozunu iyi tutarlar).* [*Ing.* Bronzing medium; *Fr.* Mordant pour impression bronzé].
~ **altını,** *tar. züm.* Venedik ve Macar dukaları gibi tam ayarlı Osmanlı altınına verilen ad. [*Ing.* Gilding gold, pure gold].
~ **demiri,** *ciltç.* Üzerinde üslûplaştırılmış çiçek motifleri bulunan ve yaldız yapmakta kullanılan demir.
~ **dokunmak,** Bazı resim ve eşyanın veya oyma süsleme şekillerinin kabartılı kısımlarına yaldız sürerek veya varak yapıştırarak oralarını diğer kısımlardan belirgin ve belirtili göstermek. [*Ing.* To touch up; *Fr* Rehausser].
☆ *Eşanl.* **cisimlendirmek.**
~ **fırçası,** *süsl.* ◘ **Fırça.**
~ **maşası,** *tekn.* ◘ **Maşa.**
~ **presi,** *ciltç.* Elektrik veya havagazı ile ısıtılabilen, varak veya kâğıt yaldız kullanarak, kalıplarla kitap kapakları üzerine yazı ve süs basmağı sağlayan pres. *(Elle ve ağır çalışanları, daha süratli ve rule yaldızdan otomatik olarak işleyen tipleri vardır).* [*Ing.* Gold printing press; *Fr.* Presse à dorer].

yaldızcı, i. § ❶ Yaldız yapan ve eşyaları yaldızla süsleyen veya kaplayan kimse. [*Ing.* Gilder; *Fr.* Doreur, argenteur]; § ❷ *mec.* Değerli ve sağlam değil de, gösterişli iş yapan kimse, göz boyayıcı kimse. [*Ing.* One who does Superficial work].

yaldızcılık,-ğı, i. § ❶ Yaldız yapma veya yaldız sürme işi. [*Ing.* Gliding; *Fr.* Dorure]; § ❷ *mec.* Gösterişli fakat değersiz iş.

yaldızlama, i. Yaldızlamak eylemi. [*Ing.* Gilding; *Fr.* Dorure].

yaldızlamak (-l), f. § ❶ Yaldız sürmek, bir eşyayı yaldızla kaplamak. [*Ing.* To gild; *Fr.* Dorer, argenter]; § ❷ *mec.* Bir işin üstünkörü yapıldığını saklamak için değersiz süslerle süslemek. [*Ing.* To put a false finish *(to)*]; ◉ **boynuzları** ~, *dey.* ◘ **Boynuz.**

yaldızlanmak, nsz. f. Yaldızlamak işine konu olmak.

yaldızlatmak (-ı, -e), f. Yaldızlamak işini yaptırmak.

yaldızlı, s. § ❶ Üzerinde yaldız bulunan. [*Ing.* Gilt, gilded; lacquered; *Fr.* Doré, argenté]; § ❷ *mec.* Aldatıcı, göz boyayıcı. *Yaldızlı vaatler.* [*Ing.* Falsely adorned]; ◉ **gümüş** ~, *mim.* ◘ **Gümüş.**
~ **hap,** *mec.* Acılığı, kötülüğü örtülerek verilen şey. [*Ing.* Sugar-coated pill].
~ **pisibalığı,** *zool.* ◘ **Pisibalığı.**
~ **söz,** *ed.* Yapmacıklı edebiyat oyunlarıyle yüklü, süslü söz.

yâle /yâle/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sığır boynuzu. [*Ing.* Horn].

yalelli /ya:lelli/, i. *Osm.* < *Ar.* Biteviye tekrar edile edile usanç veren söz hakkında yalelli gibi veya Arabın yalellisi gibi denir. [*Ing.* Arab song].

yalgım, i. ◘ **Yalgın.**

yalgın, i. *esk. T. yalmak. h.d.* Ilgım, pusarık. [*Osm.* Serap; *Ing.* ve *Fr.* Mirage].

yalı, i. esk. *T. yalmak, yalamak.* § ❶ Düzlük ve açıklık, su kıyısı. [*Ing.* Shore, beach; *Fr.* Rive, rivage, quai]; § ❷ Su kıyısında yapılmış yazlık köşk. [*Ing.* Waterside residence; *Fr.* Maison de plaisance].
~ **ağası,** *tar.* Kıyıları korumakla görevli komutan.
~ **baskısı,** Ahşap binaların kaplamalarında hava ve yağmur girecek aralıklar kalmaması için tahtaları birbiri üzerine bindirerek mıhlama şekli.
~ **boyu,** *coğr.* Su kıyısı. [*Ing.* Shore, beach; *Fr.* Rivage].
~ **çamı,** *bot.* ◘ **Sahil çamı.**
~ **çapkını,** *zool.* ◘ **Yalıçapkını.**
~ **kaplaması,** *inş.* Ahşap evlerin dış duvarlarına veya tahta vagonların yan yüzlerine uygulanan ve duvarları döven yağmurun içeri sızmamasını sağlamak için, tahta levhalar birbirini kısmen örtecek şekilde düzenlenen kaplama tipi.
~ **kazı (gibi),** *dey.* Uzun boylu ve iri kimseleri nitelerken kullanılır. [*Ing.* Tall, thin person].
~ **kordonu,** Şehirlerin deniz kenarında olan ve bir tarafı denize temas eden rıhtımlı caddeler. *(İzmir'de Kordon gibi).* [*Ing.* Offshore bar; *Fr.* Cordon littoral].
~ **kütüğü,** *den.* (a) Kemerleri, kemere astarı üzerine iyice bindirmek için kullanılan ve güverteden biraz yüksekçe olarak içten geminin etrafını kuşatan kuşaklara denir. (b) Üst güverteler kenarlarında su akıntısı için küpeste boyunca oluşturulmuş açık yarım oluklar. [*Ing.* Any one or the whole of the timbers on the side of a ship's deck along which the waterway runs, covering board].
~ **kütüğü astarı,** *den.* Ağaç gemilerde yalı kütükleri üzerine alabandaya boydan boya vurulan kalın kaplamalar.
~ **uşağı,** *esk.* Sahil şehirlerde doğmuş büyümüşler hakkında kullanılan bir deyim. [*Ing.* One boru and bred by the seaside].

yalı.çamı, b.i. *bot.* ◘ **Çam.**

yalı.çapkını, b.i. *zool.* Gökkuzunumsular *(Coraciiformes)* takımının, Yalıçapkınıgiller *(Alcedinidae)* familyasından küçük kuş. Uzunluğu 17 sm. Sırtı mavi ve yeşil, karnı pas rengidir. Palearktik bölgede ırmak, göl ve deniz kenarlarında yaşar ve balıkla beslenir. Özellikle Hint Okyanusu ve Büyük Okyanus bölgelerinde pek çok türüne rastlanır. [*Lat. Alcedo; Ing.* Kingfisher; *Fr.* Martin-pêcher]. ☆ *Eşanl.* **emircik;** ◉ **Avrupa** ~, *zool.* Yalıçapkınının örnek türü olup bir serçe büyüklüğündedir. Türkiye'de de bulunan bu kuşun sırtı, kuyruk üstü, tüylerine kadar parlak mavi, omuzları koyu yeşil, gerdanı beyaz, karın kısmı pas rengi kırmızıdır. [*Lat.Alcedo Atthis*]; ◉ **izmir** ~, Gök-kuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, Yalıçapkınıgiller *(Alcedinidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunuğu 27 sm. Başı ve boynu kahverengi, sırtı yeşil, kanatları mavimsi olur. Ön ve Güney Asya'da tatlı su kenarlarında yaşar. [*Lat. Halcyon smyrnensis; Ing.* Wood-kingfisher; *Fr.* Halcyon].

yalı.çapkınıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, gök-kuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, gök-kuzgunlar *(Coraciae)* alt takımına giren bir familyası. Başları büyük, gagaları uzun ve kanatları kısadır. Afrika, Güney Avrupa ve Ön Asya'da su kenarlarında yaşarlar. Balık v.b. yerler. **Yalıçapkını** *(Alcedo atthis),* **İzmir yalıçapkını** *(Halcyon smyrnensis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Alcedinidae; Fr.* Alcédinidés].

yalım, i. *esk.T.* § ❶ Alev. [*Ing.* ve *Fr.* Flame]; § ❷ Kılıç, bıçak gibi keskilerin keskin yüzü. [*Ing.* Blade *(of a sword); Fr.* Tranchant du sabre, du couteau]; § ❸ Derece mertebe; § ❹ Ağırbaşlılık,, vakar; § ❺ Hatırı sayılma, itibar; ◉ ~ ı **alçak,** *dey.* Soysuz.

yalın, s. *esk. T. yalang, yalıng.* § ❶ Tekçe olan, üzerine başka şeyler katılmamış bulunan. [*Osm.* Sade; *Ing.* ve *Fr.* Simple]; § ❷ *h.d.* Çıplak. [*Ing.* Bare, bared, naked; *Fr.* Nu]; § ❸ *h.d.* Alev. [*Ing.* ve *Fr.* Flame].
~ **ad,** *gram.* Birleşik olmayan ve yapım eki almamış bulunan ad: *Ev, el, kol, baş, diş v.b.*
~ **ayak,** ◘ **Yalınayak.**
~ **belirteç,** *gram.* Birleşik olmayan ve yapım eki almamış bulunan belirteç: *En, pek, çok, az, v.b.*
~ **boya,** *res.* ◘ **Boya.**
~ **cümle,** *gram.* Bir çekimli eylemle kurulan cümle: *Bugün hava çok sıcak. Yarın İstanbul'a gitmeliyiz. Ali kitap okuyor. v.b.* [*Ing.* Nominative phrase].
~ **dişli,** *zool.* ◘ **Yalındişli.**
~ **durum,** *gram.* Adsoylu kelimenin taşıdığı kavramı bildirme durumu. Türkçede bu durumda takı kullanılmaz: *Ev, bahçe, taş, düşünce görgü, yürüyüş, elmalar, dilekler, evimiz, v.b.*
~ **duyumlar,** *psik.* Dış uyarımlar karşısında derimiz üzerinde değişik etkileri yapan duyumlar. *(Yalın duyumlar derimizin altında bulunan sinir uçları aracılığı ile hissediir).*
~ **göz,** ◘ **Yalıngöz.**
~ **hal,** *gram.* Bir ismin, cümlede özneyi veya belirsiz bir nesneyi göstermeğe yarayan, çekim eki almamış hali: *Çocuk geldi ve Ben orada çocuk görmedim örneklerinde geçen çocuk kelimeleri yalın haldedirler.* [*Ing.* Nominative case; uninflected form; *Fr.* Nominatif,-ive; cas sujet].
~ **isim,** *gram.* Yapım eki almamış olan ve bileşik kelime biçiminde bulunmayan isim: *Göz, el v.b.* [*Ing.* Noun in the nominative].
~ **karşıl vuruş (dürtüş),** *sp. (Eskrimde),* Çelgiyi aldıktan sonra yapılan tekli saldırı. [*Ing.* Simple riposte; *Fr.* Riposte simple].
~ **kat,** ◘ **Yalınkat.**
~ **kaya,** *coğr.* Yağmur sularının süpürmesinin, yel üfürmesinin taş ufalmasından daha güçlü ve çok olduğu yerlerde gittikçe çıplaklaşmış, ana kayaları yüze çıkmış yerler. *(Yeryüzünün % 10'u böyle yalın-kaya yerlerdir. Böyle yerlerde bitkilerin kökünü salabileceği toprak gittikçe silinmiş, kayalar yüze çıkmıştır).* [*Ing.* Rock floor; *Fr.* Fond rocheux].
~ **kelime,** *gram.* Kökü parçalanamayan kelime: *Ev, el, gel, tat, baş, ayak, git, bu, üç, çok, v.s.*
~ **kılıç,** ◘ **Yalınkılıç.**
~ **ova,** *coğr.* Çöllerde görülen aşınmaların ileri gittiği düzce, fakat çok yerl kaya olan düzlükler. [*Ing.* Rock plain, Hammada, Hamada; *Fr.* Surface plane rocheuse].

~ önerme, *mant.* Zorunluluk fikriyle ilişki kurulmaksızın olumluluğun ve olumsuzluğun doğru olarak kabul edildiği yargı. [*ing.* Simple proposition].
~ ses, *akust.* Sinüsoidal bir titreşim hareketinden doğan ses. [*Ing.* Simple sound].
☆ *Eşanl.* basit ses.
~ sıfat, *gram.* Birleşik olmayan ve yapım eki almamış bulunan sıfat. [*ing.* Nominative adjective; *Fr.* Adjectif nominatif].
~ yankı, *akust.* Sesi yalnız bir defa tekrarlayan yankı. [*Ing.* Simple echo].
~ zaman, *gram.* Ek eylem kullanılmadan kurulan çekimli eylemin belirttiği zaman.
~ zarf, *gram.* Yapım eki almamış olan ve bileşik kelime biçiminde kurulmayan zarf. [*Ing.* Nominative adverb; *Fr.* Adverbe nominatif].

yalın.ayak, b.s. § ❶ Ayakları çıplak: *Çocuk yalınayaktı.* [*ing.* Barefoot; *Fr.* Nu-pieds]; § ❷ z. Çıplak ayakla: *Beton üzerinde yalınayak dolaşmayın.*
~ başı kabak, *dey.* § ❶ Ayağı ve başı çıplak. [*Ing.* Bareheased and barefoot; *Fr.* Nu-pieds et nu-tête]; § ❷ *mec.* Pek perişan bir kılıkta. [*Ing.* In rags].

yalınca(k), s. ◘ **Çırçıplak.**

yalınç, s. *esk. T. yalınmak.* § ❶ Tek bir maddeden meydana gelen, bileşik olmayan: *Yalınç bir cisim.* [*Osm.* Basit; *Ing.* ve *Fr.* Simple]; § ❷ Yapılması veya anlaşılması kolay olan: *Yalınç bir mesele.*

yalınçlık,-ğı, i. *fels.* Yalınçlama eğilimi. Yalınçlık her şeyi basite indirgeme ve nesneleri oldukları gibi görememe eğilimini dile getirir. [*Osm.* Besatet; *ing.* Simplicism; *Fr.* Simplicisme].
☆ *Eşanl.* somplisizm.

yalın.dişli, b.l. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Yalın-dişligiller *(Aplodontiidae)* familyasından bir memeli türü. Kuzey Amerika'da akarsu bulunan yerlerde toplu halde yaşar. [*Lat. Aplodontia rufa; ing.* Mountain beaver, sewellel; *Fr.* Aplodontie rousse, castor de montagne].

yalın.dişligiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Yalın-dişliler *(Simplicidentata)* alt takımının, Sincabımsılar *(Sciuromorpha)* bölümüne giren bir familyası. Kuyrukları körelmiştir. Toprak altında yuva kazarlar. **Yalındişli** *(Aplodontia rufa)* olmak üzere tek türü vardır. [*Lat.* ve *ing. Aplodontiidae; Fr.* Aplodontidés].

yalın.dişliler, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Kemiriciler *(Rodentia)* takımına giren bir alt takımı. Alt ve üst çenelerinde yalnız ikiser tane kemirici dişleri vardır. Kesiciler dişlerin yalnız öne bakan kısımları minelidir. **Sincabımsılar** *(Sciuromorpha),* **sıçanımsılar** *(Myomorpha)* ve **oklu-kirpimsiler** olmak üzere 3 bölümü vardır. [*Lat.* ve *Ing. Simplicidentata; Fr.* Simplicidentés].

yalıngaç,-cı, s. *esk. T. yalınmak. h.d.* Kabuğu çatlayıp soyulan: *Çınar yalıngaç ağaçlardandır.* [*Ing.* Any tree that sheds its bark naturally].

yalın.göz /yalın:göz/, b.s. § ❶ Göz kapakları olmayan; § ❷ i. Bir cins kertenkele.

yalın.kat,-tı /yalın:kat/, b.s. § ❶ Tek katlı. § ❷ *mec.* Sağlam olmayan, dayanıksız.

yalın.kılıç, b.z. Elinde çıplak kılıç olduğu halde.

yalınlamak, f. Parlamak, alevlenmek. [*Ing.* To blaze, to flame].

yalıtılmış, s. § ❶ *elek.* Yalıtkan bir maddeyle kaplanmış. [*Ing.* Isolated, insulated; *Fr.* !solé,-ée]; § ❷ *fiz.* Dış ortamla enerji alışverişi yapmayan bir madde sistemi için kullanılır. [*Osm.* Mücerret, tecrit edilmiş; *Ing.*Isolated, insulated; *Fr.*Isolé,-ée].
☆ *Eşanl.* soyutlanmış.

yalıtkan, s. < *yalıtmak. elek.* Üzerinden elektrik akımına yol vermeyen. [*Osm.* Mücerrit; *Ing.* Isolating, insulating; *Fr.* Isolant, -ante]; (b) *elek.* Elektrik iletkenliği sıfır veya çok zayıf olan cisim veya madde. [*Ing.* Isolator, Insulator, non-conductor; *Fr.* Isolateur]. ☆ *Eşanl.* **izolatör;** ⊙ ~ **larda histerezis,** *elek.* ◘ **Histerezis;** ⊙ ~ **larda kutuplanma,** *elek.* ◘ **Kutuplanma.**
~ kaybı, *elek.* ◘ **Kayıp.**
~ kılıfı, *elek.* ◘ **Kılıf.**
~ porselen, ◘ **Porselen.**

yalıtkanlık,-ğı, i. *elek.* Yalıtkan bir cismin niteliği; yalıtma özelliği. [*Ing.* Isolation, insulation; *Fr.* Isolation].
☆ *Eşanl.* **izolasyon.**
~ hatası, *elek.* Yalıtkanlık direncinin anormal şekilde azalması. [*Ing.* Isolation error].

yalıtma, i. *elekt.* Elektrik akımının etrafa zararlı olmaması için, teli kauçuk veya benzeri gibi akım geçirmeyen bir madde ile kaplama. [*Osm.* Tecrit; *ing.* ve *Fr.* Isolation].
☆ *Eşanl.* **Soyutlama, izolasyon.**
~ gücü, *mek.* ◘ **Güç**[1].

yalıtmak (-ı). *fiz.* Bir iletkenin yüzeyini yalıtkan bir madde ile kaplamak. [*Osm.* Tecrit etmek; *ing.* To isolate; *Fr.* Isoler].

yalıyar, i. *jeol.* Deniz kıyısında dik çeperli kayalık *(düz duvar gibi yükselen kayalık).* [*Ing.* Sea cliff; *Fr.* Falaise littorale].

yalız, s. *anat.* Düz ve parlak: *Yalız kas.* [*Osm.* Emles, melsa; *Lat. Lisse; Fr.* Lisse].

yallah /yal:lah/, ünl. *Osm.* < *Ar. yā Allah.* Haydi, yürü, kalk, git. [*Ing.* Come here. Go away, Get going].

yalma, i. Kaftan ve yağmurluk. Atlara giydirilen kaftan ve örtüye de denir.

yalman, s. *esk.T.*§ ❶ Eğ.k.[*Osm.* Mail]; § ❷ Sarp, dik.[*Ing.* Steep and jagged mountain peak]; § ❸ i. Kesici ve batıcı âletlerin kesen veya batar kısmı. [*Ing.* The pointed cutting part of a weapon; *Fr.* Lieu escarpé, partie tranchante ou pointue].

yâlmend /yâlmend/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Aile sahibi, aile reisi.

yalnız, s. *esk. T. yalınguz veya yalanguz.* § ❶ Yanında başkaları bulunmayan: *Tepedeki yalnız ev.* [*Ing.* Solitary; *Fr.* Solitaire]; § ❷ z. Yanında başkaları olmayarak: *Buraya yalnız geldi.* [*Ing.* Alone; *Fr.* Seul]; § ❸ z. *(yal:nız),* Sadece:*Yalnız söylemekle kalmadı, yazdı da.* [*Ing.* Only; *Fr.* Seulement]; § ❹ Bağ *(yal:nız),* Ama, şu kadar ki: *Giderim, yalnız arkadaş isterim. Güzel, yalnız biraz renksiz.* [*Ing.* But; *Fr.* Mais]; § ❺ *mat.* Bir cümlenin *(meselâ, bir nokta cümlesi),* yanında sonsuz yakın elemanlar bulunmayan bir elemanı için kullanılır: *Sınırlı bir nokta cümlesinin, sonlu sayıda yalnız noktası vardır.* ☆ *Eşanl.* ayrı, **yalıtık.**
~ başına, *dey.* Kendi kendine, bir kendisi tek başına: *Orada yalnız başınıza mı oturuyorsunuz?* [*Ing.* Alone, by oneself, singlehanded; *Fr.* Seul].
~ gidiş, *hava.* Biletine göre bir volcunun hareket ettiği memlekete dönmediği bir seyahat. [*Ing.* Single journey; *Fr.* Voyage simple].
~ kalanı kurt yer, *at.* Yardımcısı bulunmayan kişi, kendini tehlikeden koruyamaz. ☆ *Eşanl.* **sürüden ayrılanı kurt kapar.**
~ öküz, çifte *(boyunduruğa)* koşulmaz, *at.* Iki kişi ile yapılması gereken bir işi tek kişi ile yapmaya kalkışmak yanlıştır.
~ taş, duvar olmaz, *at.* Nasıl, bir tek tas ile duvar örülemezse, insan da tek başına önemli bir iş başaramaz. Başkalarıyle ilişki kurmak, işbirliği yapmak zorundadır.
☆ *Eşanl.* **bir elin nesi var, iki elin sesi var; ağaç yaprağıyle gürler; yalnız kalanı kurt yer; yalnızlık Allah'a mahsustur.**
~ uçuş, *hava.* Bir pilotun veya pilot adayının hava gemisinde tek başına bulunduğu bir uçuş. [*Ing.* Solo flight; *Fr.* Vol en solo].
~ uçuş saati, *hava.* Bir pilotun uçağın içinde tek başına olarak uçuş zamanı. [*Ing.* Solo flight time; *Fr.* Temps de vol en solo].

yalnızca, i. Tek başına, tek olarak. [*Osm.* Münhasıran; *Ing.* Alone, by oneself; *Fr.* Seul].
~ kişiye bağlı haklar, *huk.* ◘ **Münhasıran şahsa bağlı haklar.**

yalnızcı, i. *siy.* Yalnızcılık taraftarı. [*Ing.* Isolasionist; *Fr.* Isolasioniste].

yalnızcılık,-ğı, i. *siy.* Yalnız kalma, başkalarına karışmama siyaseti. [*Osm.* İnfirat; *Ing.* ve *Fr.* Isolation].

yalnızlı, s. Tek bir erkekten başka bakacak kimsesi olmayan *(aile).*

yalnızlık,-ğı, i. § ❶ Yalnız olma hali, kimsesizlik. [*Ing.* Loneliness, solitude; *Fr.* Solitude]; § ❷ Kimse bulunmama hali, ıssızlık. [*Ing.* Desolation; *Fr.* Désolation].
~ Allah'a mahsustur *(yaraşır), at.* Insan toplumsal bir yaratıktır. Ancak toplumsal dayanışma ve iş bölümü içinde yaşayabilir. Tek başına yasayamaz.
~ illeti, *psikopatol.* Marazî olarak insanın kendi isteğiyle yalnız yaşaması. *(Bazı ihtiyarlarda az veya çok belirgin bir bunama işareti sayılabilir).*

yalova.mercanı, b.i. *bot.* Zambakgiller *(LiLiaceae)* familyasından, Kuzey Anadolu boyunca yetişen, İstanbul'da yeşillik olarak çok kullanılan bir bitki. Gövde az dallanmış, fillokladlar 4-9 sm. boyundadır. Yaprak yeşil, derimsi, uzunca ve sivri uçlu olup koltuğundan 3-5 çiçek çıkar. Halk arasında fillokladları kullanılmaktadır. [*Lat. Ruscus hypoglossum; Fr.* Fragon].

yalpa /yal:pa/, i. § ❶ *den.* Rüzgâr veya dalgaların etkisiyle geminin bir sancağa, bir iskeleye yatıp kalkması. [*Ing.* The rolling of a ship at sea; *Fr.* Roulis]; § ❷ *demir.* Bir lokomotifin, boylama eksenine paralel bir eksen çevresinde yaptığı sallanma hareketi; § ❸ *hava.* (a) Bir hava taşıtının boylamasına ekseni etrafındaki sallanma hareketi. *(Yalpa ekseni etrafındaki denge veya enlemesine denge, kanatın ikidüzlemli açısıyle sağlanır).* (b) Bir uçağın kanat açıklığına paralel olan ve ağırlık merkezinden geçen bir eksen etrafında yaptığı sallanma hareketi; § ❹ *tekn.* Mekanik bir parçanın, genel düzlemden kısmen sapması: *Tekerlek yalpası.* ☆ *Eşanl.* **salgı, çarpıklık;** ⊙ ~ **da kalkınma,** *den.* Bir tarafına yatan bir geminin, kaldırma kuvvetinin etkisiyle denge konumuna gelmesi; ⊙ ~ **ya düşme,** *den.* Dalgaları bordadan alan seyir halindeki bir geminin, sert bir hareketle bir sağa *(sancağa),* bir sola *(iskeleye)* yatıp kalkması.
~ cetveli, *den.* ◘ **Cetvel.**
~ darbesi, *den.* Anî ve şiddetli yalpa hareketi.
~ etmek, *den. (Gemi hk.)* Bordadan golen denizler etkisiyle sancaktan iskeleye ve iskeleden sancağa yatıp kalkmak.
~ mukayyidi, *den. esk.* Torpitoların istasiyon atış tecrübelerinde yalpa, edip etmediğini anlamak üzere konan, kullanılan âlet.
~ omurgası, *den.* Gemilerin yalpaya olan dirençlerini azaltmak, az yalpa yaptırmak için omurgaya yakın karina kısımlarına uzunluğuna bağlanmış eğik kuşak.
~ palangası, *den.* ◘ **Palanga**[1].
~ paleti, *den.* Seyir halinde bulunan gemilerin mataforalarında askıda bulundurulan filikaların gemi yalpaya düştükçe sallanmaması ve filika uskunduralarına çarpıp borda kaplamalarının parçalanmaması için, filika mataforaları cundalarında mataforalar üzerindeki koç boynuzlarına veya küpestelerde düzenlenmiş bosalara çapraz olarak ve filikaların denize kolan dolaştırılarak tutulan bez veya halattan yapılmış kusak.
~ rakkası, *den.* Gemilerin yalpa derecesini göstermek üzere çeşitli yerlerine omurga hattı yönünde düşey olarak bağlanmış, taksimatlı kavis üzerinde hareket eden rakkas.
~ vurmak, *dey. den. (Gemi)* Iki yana sallanmak. Bir sağa, bir sola eğilmek. [*Ing.* To roll heavily *(ship); Fr.* Rouler].

yalpak, s. ◘ **Sokulgan.**

yalpalama, i. § ❶ Sağa sola eğilme; § ❷ *tıp.* Kalbin ön bölgesinin yaptığı dalgalı sistol hareketi; uzunlamasına ekseni etrafında kalbe bir çeşit yalpa yaptırır. *(Kalb simfizi sırasında görülür);* § ❸ *sibern.* Dengesi iyi kurulmamış hareketli bir sistemde kendili-

ğinden ortaya çıkan salınım, yalpa hareketi.

yalpalamak, nsz. f. Dengesi bozularak bir sağa bir sola eğilmek. [*Ing.* To sway about, to lurch *(drunken man)*; *Fr.* Osciller, rouler].

yalpı, i. *esk. T. yalbı.* Yukarısı öne doğru eğik bir duvarın eğriliği. [*Ing.* Inner batter *(of wall)*; *Fr.* Contre-fruit].

yalpık, s. *esk. T. yalbı.* Yayvan. *(Bir tarafı eğri olarak kesilmiş şeyler hakkında kullanılır).* [*Ing.* Flat, skew (ed); *Fr.* Méplat, biais].

yalpılı, s. *h.d.* Bir yanı öbüründen yüksek veya kalın.

yaltak, yaltakçı, s. *esk. T.* Yaltaklanma huyu olan. [*Osm.* Mütebasbıs; *Ing.* Fawning, sycophantic, cringing; *Fr.* Flatteur, flagorneur, adulateur, louangeur].

yaltakçılık,-ğı, i. ◘ **Yaltaklık.**

yaltaklanmak, nsz. f. Birine hoş görünmek için vakarsızca hareketlerde bulunmak. [*Osm.* Tabasbus etmek; *Ing.* To fawn or cringe; to flatter obsequiously; *Fr.* Flatter, aduler].

yaltaklık,-ğı, i. Yaltak olma hali veya yaltakça davranış. [*Osm.* Tabasbus; *Ing.* Fawning, cringing, flattery; *Fr.* Flatterie, adulation, flagornerie].

ya'lûl /yalûl/, i. *Osm.* < *Ar. yeâlîl. esk.* § ❶ Suyu saf ve berrak akan göl; § ❷ Su üzerinde peyda olan kabarcık; § ❸ Beyaz bulut; § ❹ İki hörgüçlü deve.

yalvaç,-cı, i. esk. Kitap getirmiş peygamber. [*Osm.* Resul; *Ing.* Prophet; *Fr.* Prophète].

yalvaçlık,-ğı, i. Yalvaç olma görevi, peygamberlik. [*Ing.* Prophecy; *Fr.* Prophecie].

yâlvâne /yâlvâne/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kırlangıç kuşu.

yalvarılmak, ösz. f. Herhangi bir kimseye yalvarmak: *Böyle şeyler için yalvarılır mı?*

yalvarmak(-e), f. *esk.T.* Bir şeyi dilerken kendine acındıracak veya karşısındakinin gönlünü okşayacak sözler söylemek:*Davadan vazgeçmesi için çok yalvardılar.* [*Ing.*To beg, to entreat, to implore; *Fr.* Supplier, implorer]; ◉ **yalvarıp yakarmak**, *dey.* Çok yalvarmak; ◉ **yalvar yakar olmak**, *dey.* Çok yalvarmak.

yalvartmak (-i, -e), f. Yalvarmasına meydan vermek veya yalvarmaya zorlamak: *Yapacak, ama biraz yalvartmak istiyor.*

yâm /yâm/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Posta *(menzil)* beygiri.

yama, i. *eks.T. yamag.* § ● Bozuk, yırtık veya delik bir yeri kapamaya yarayan parça. [*Ing.* Patch; *Fr.* Pièce]; § ❷ Deride geniş leke: *Kolunda pembe bir yama var;* § ● Yerine konduğu şeyin yerini, gerektiği kadar doldurmayan şeyler hakkında da kullanılır; § ● Giyilen veya kullanılan bir eşyanın yırtılmış yerini kapatmak için kullanılan kumaş parçası. [*Ing.* Patch; *Fr.* Pièce]; ◉ **dağ ~ sı**, *coğr.* ◘ **Dağ²**; ◉ **gizli ~**, *tekn.* ◘ **Gizli.**

~ gibi durmak, *dey.* Bulunduğu yerde yakışık almamak. [*Ing.* To look out of place as though it did not belong].

~ küçük delik büyük, *dey.* «Zarar çok, fakat zararı giderecek imkân az» anlamında kullanılır. [*Ing.* The means are insufficient for the end].

~ vurmak, *dey.* ◘ **Yamalamak.**

yamacı, i. < *yamamak.* Ayakkabı yamayan ve onaran kimse, ayakkabı eskicisi. [*ing.* Patcher; repairer *(of clothes, boots, etc.)* *Fr.* Rapiéceur, raccommodeur].

yamacılık,-ğı, i. Yama yapmak işi.

yamaç,-cı, i. *esk.T.*§ ❶ Yan.[*Ing.*Side; *Fr.*Côté]; § ❷ *coğr.* Dağın veya tepenin herhangi bir yanı. [*Ing.* Slope of a hill; *Fr.* Flanc]. ☆ *Eşanl.* **bayır.**

~ buzulu, *coğr.* İkinci dereceden ve iyi gelişmemiş buzul. [*Ing.* Hanging glacier; *Fr.* Glacier suspendu].

~ döküntüsü, *coğr.* Dik yamaçlı kayaların önünde yelpazemsi bir biçimde aşağı doğru genişleyerek uzanan köşeli taş kırıntıları yığını. *(Bu yığıntılar çok kurak bölgelerde yamaçları da sarar, bundan ötürü bunlara etek döküntüsü denildiği gibi yamaç döküntüsü de denir).* [*Osm.* Mâlle mevaddı müteheyyilesi; *Ing.* Hillside-waste; *Fr.* Matériaux de pente, Dépôts de pente].

~ düzü, *topogr.* Bir yamaçta, büyük bir eğimle inen iki eğik yüz arasındaki daha hafif eğim.

~ kaynağı, *jeol.* Geçirimsiz bir katmanın çıkması üzerindeki geçirimli bir katmandan, yeryüzüne çıkan kaynak. [*Ing.* Contact springhillside spring; *Fr.* Source d'affleurement, source de coteau].

yamak,-ğı, i. < *yamamak.* § ● Yardımcı uşak: *Ahçı yamağı.*[*Ing.*Assistant; *Fr.*Aide]; § ❷ *tar.*Sınır muhafızı olan yeniçeri eri.[*Ing.*Locally hired soldier at a detached fort]; ◉ **ahçı yamağı**, ◘ Ahçı; ◉ **kale yamağı**, *esk. tar.* ◘ **Kale.**

~ terliği, Ucu sivri aba terlik. [*Ing.* Pointed cloth slipper].

yamaklık,-ğı, i. § ❶ Yardımcı uşaklık: *Aşçı yamaklığı;* § ❷ *tar.* Sınır muhafızı olan yeniçeri erliği.

yamalak, ◘ **Yarım yamalak.**

yamalamak (-i), f. Yama vurmak, yama ile onarmak. [*Ing.* To put on a patch; to patch; *Fr.* Rapréccer, raccommoder, ravauder].

yamalanmak, nsz. f. Yama vurulmak, yama ile onarılmak. [*Ing.* To be patched; *Fr.* Être recommodé, rapiécé].

yamalı, s. § ❶ Yama vurulmuş, yama ile onarılmış olan. [*Ing.* Patched; *Fr.* Rapiécé]; § ❷ *(İnsan hk.)* Yüzünde büyük lekeler bulunan. [*Ing.* With scars on the face; *Fr.* Tacheté de larges taches].

~ bohça (gibi), *dey.* Birbiriyle uyuşmayan, tutarsız unsurlara sahip kimse veya şeyler için kullanılır.

yamamak (-i), f. § ❶ ◘ **Yamalamak**; § ❷ (-i, -e), *(Kötü şeyler hk.)* Birisine mal etmek: *Bu bozuk saatı size kim yamadı?* [*Ing.* To impose].

yaman, s. *esk.T.*§ ● *(Güç, etki veya becerikliik bakımından)* Şaşılacak halde olan:*Yaman bir kış. Yaman bir güzellik. Yaman bir asker.* [*Ing.* Extraordinary; *Fr.*Terrible, extraordinaire]; § ❷ *esk.* Kötü. [*Ing.* Awful; Bad, cruel; *Fr.* Mauvais, mechant].

~ komşu, yaman avrat, yaman at, birinden göç, birin boşa, birin sat, *at.* Sana üç öğüt. Komşun kötü ise başka yere göç, eşin geçimsizse ayrıl, atın azgınsa sat, kurtul.

~ yahşi, *dey.* ◘ **Yahşi.**

yamanmak, nsz. f. § ❶ ◘ **Yamalanmak**; § ● (-e), *(Kötü bir şey)* Birine mal olmak, yük olmak, yükletilmek: *Bu kedi bize yamandı.* [*Ing.* To foist oneself on *(someone)*; *Fr.* S'attacher].

yamatmak (-i, -e), f. Yamamak işini yaptırmak.

Yamato, öz. i. § ❶ Japonya'nın eski adı; § ❷ Çinlilerin istilâsından önce konuşulan Japonca; § ● Bugün Japonya'nın Nippon adasında, merkezi Nara şehri olan bir eyaletin adı.

yamçı, i. *esk.T.* Bir yüzü uzun tüyü, kalın yün dokumadan yağmurluk. [*Ing.* Thick rough cape].

yampala /yam:pala/, i. Birinin, yeni bir durum karşısında ne yapacağını kestiremeyerek şaşkınlık geçirdiğini teklifsiz ve alaylı olarak anlatan **yampala zeydün** deyiminde geçer.

yampiri, s. ◘ **Yanpiri.**

yamrı yumru, z. Eğri büğrü ve çarpık. [*Ing.* Gnarled, uneven and lumpy; *Fr.* Couvert et difformes].

yamrulmak, nsz. f. Yamru yumru olmak.

yamruluk,-ğu, i. Yamru olma hali.

yamuk,-ğu, s. < *yammak.* § ● Bir yana doğru eğik; § ❷ i. *mat.* Yalnız iki kenarı koşut olan dörtgen.[*Osm.*Şibih münharif; *Ing.*Trapeze; *Fr.*Trapèze]. ☆ *Eşanl.***trapez**; ◉ **dik ~**, *mat.* ◘ **Dik**; ◉ **ikizkenar ~**, ◘ **İkizkenar.**

~ kas, *anat.* Boynun ve sırtın arka kısmında bulunan, geniş, yassı kas. [*Lat. Musculus trapezius; Ing.* Trapezius muscle; *Fr.* Trapèze, trapezius].

~ kemik, *anat.* Bilek kemiklerinin ikinci sırada en dışta olanı. [*Lat. Os trapezoideum; Ing.* Trapezold bone; *Fr.* (Os) trapézoïde, trapezium].

~ kemik tarak eklemi, *anat.* Yamuk kemikle birinci tarak kemiği arasındaki eklem. *(Başparmağın öteki parmaklarla karşı karşıya gelmesi bu eklemle sağlanır).* [*Ing.* Intercarpal joint].

~ savak, *trm.* Kenar büzülmelerini düzenlemek için, geçidinin kenarları 1,4 eğimli, bağlamalı bir ölçme savağı.

~ tabakalanma, *coğr.* Yatay olarak uzanan tabakalar arasında, bunlara yamuk olarak, uzanır şekilde tabaka sıralanışı. *(Yamuk tabakalanma, en çok kumlu taşlarda görülür. Deltaların yapısında yamuk tabakalanma bulunur).* [*Ing.* Diagonal bedding; *Fr.*Stratification oblique].

yamukluk,-ğu, i. Yamuk olma özelliği, eğiklik.

yamuksu, s. Yamuk biçiminde olan. [*Osm.* Murabbaî; *Ing.*Trapezoid; *Fr.* Trapézoïde].

yamuk yumuk, z. Eğri büğrü, çarpık çurpuk, pek çarpık durumda. [*Ing.* Crooked, deformed; *Fr.* Difforme].

yamuk.yüz, b.i. Yüzleri yamuk biçiminde olan geometrik cisim.

yamulmak, nsz. f. Yamuk hale gelmek, çarpılmak, eğrilmek.

ya'mûr /yamûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Oğlak.

yamyam, s. ve i. *(Zenci dilinden)* § ● İnsan eti yiyen yabanıllardan olan *(kimse).* [*Ing.* Cannibal; *Fr.* Cannibale]; § ● *(Geniş anlamda)* Vahşî.

Yamyamlar, ç.i. *etn.* Doğu Sudan'da, Nil ve Kongo ırmakları havzalarıyla Çat gölü kıyıları arasında yaşayan ve hâlâ insan eti yemek âdetini sürdüren halk. [*Ing.* Cannibals; *Fr.* Cannibales].

yamyamlık,-ğı, i. Yamyam olma hali, yamyamca davranış. [*Ing.* Cannibalism; *Fr.* Cannibalisme].

yamyassı /yam:yassı/, s. Tamamen yassı. [*Ing.* Entirely flat, very flat; *Fr.* Tout à fait large et plat].

☆ *Eşanl.* **dümdüz.**

yan, i. *esk. T.* § ● Yön, taraf: *Bu yandan gitti.* [*Ing.* Side, direction; flank; *Fr.* Côté, flanc]; § ❷ Yer: *Hiçbir yanda yok;* § ❸ Alt, üst, ön ve arttan başka olan yön, sağ ve solun ortak adı: *İki yanında birer kişi gidiyordu;* § ❹ Kat: *Benim yanımda onun hiç değeri yoktur.* [*Ing.* Presence; *Fr.* Présence]; § ❺ Üst: *Saatınız yanınızda mı?;* § ● s. Yan³ durumunda olan: *Yan taraf. Yan sokak.* [*Osm.* Canibî; *Ing.* Lateral; *Fr.* Latérale]; § ❼ i. *mat.* Bir denklemde eşit (=) işaretiyle ayrılmış olan iki ifadeden her biri. [*Osm.* Taraf, had; *Ing.* Member; *Fr.* Membre].☆ *Eşanl.* **terim.** § ❽ İkinci derecede olan: *İlâcın yan etkileri;* § ● z. Yan tarafa yönelerek: *Mindere yan oturdu;* ◉ **~ a yakıla**, *dey.* Acı acı sızlanarak. [*Ing.* Complaining bitterly]; ◉ **~ a kayarak iniş**, *hava.* Uçuş pistinin simetri eksenine nazaran bir tarafa doğru kayarak yapılan iniş. [*Ing.* Lateral drift landing; *Fr.* Atterrissage ripé]; ◉ **~ a sürmek**, *binic.* Atın ön ve arka bacaklarını birbirine paralel iki iz üzerinde hareket ettirmek; ◉ **~ dan çarklı**, *arg.* (a) Şekeri yanına konmuş olan kahve veya çay. [*Ing.* Tea served with the sugar brought in the saucer *(in a coffee house);* (b) Ağır giden taşıt. [*Ing.*Slowgoing vehicle];◉ **~dan ~a**, *dey.* -e kalırsa: *Benden yana helâl olsun;* ◉ **~ dan ~ a olmak**, *dey.* -in tarafını tutmak. *Ben senden yanayım;* ◉ **~ dan fırlama**, *arg.* Bıçkın, uçarı kimse. [*Ing.* Scoundrel; *Fr.* Vaurien, gredin, chenapan, coquin, scélérat, canaille]; ◉ **~ ı sıra**, *dey.* Beraberinde. [*Ing.* By his side]; ◉ **~ ına kalmak**, *dey.* Bir suç cezasız kalmak. [*Ing.*To remain unpunished; *Fr.* S'échapper de châtiment]; ◉ **~ ına koymamak (bırakmamak)**, *dey.* Cezasız kalmamak. [*Ing.* Not to leave unpunished; *Fr.* Ne pas laisser sans châtiment]; ◉ **~ ına salâvatla varılır**, *dey.* Çok kibirli veya öfkeli. [*Ing.* A pround and quick tempered person]; ◉ **yanına varılmaz**, *dey.* Çok pahalı. [*Ing.* Very expensive; *Fr.* Très cher]; ◉

(Bir şeyin) ~ ından bile geçmemiş, *dey.* O şeyle hiç bir ilgisi olmayan. [*Ing.* It has no likeness or connection *(with it)* whatsoever; far from it].

~ açısı, *balist.* ◘ Açı.

~ ateşi, *ask.* Savunmada, cepheyi boydan boya veya kısmen döğecek şekilde uygun yerlere yerlestirilmiş olan silâhların yaptığı veya taarruzda, aynı şekilde yapılan atışların meydana getirdiği ateş. [*Ing.* Flanking fire, enfilade].

~ ayırma, *hava.* Aynı yükseklikte uçan hava gemilerinin yan ayrılması için seyrüsefer kolaylıklarından yararlanarak çeşitli izlemeleri için hava trafik servisinin aldığı tedbirler. [*Ing.* Lateral separation; *Fr.* Espacement latéral].

~ baht, *rad.* ◘ Komşu kanal.

~ bakmak, *dey.* Beğenmeyerek veya kötü gözle bakmak.

~ baksan (bastın) kabahat, *dey.* Ne yapılırsa yapılsın suç sayılmasından yakınmak için kullanılır. [*Ing.* Every little error is brought up against me].

~ band seçiciliği, *rad.* ◘ Komşu kanal seçiciliği.

~ band enterferansı, *rad.* ◘ Komşu kanal enterferansı.

~ bandlar, *hava.* Taşıyıcı dalganın iki tarafında modülâsyonun meydana getirdiği frekans bandları. [*Ing.* Side bands; *Fr.* Bandes latérales].

~ basmak, *erg. (Bir işte)* Aldanmak. [*Ing.* To have one's hopes dashed; to be deceived].

~ belirtiler, *patol.* Hastalığa özgü esas belirtilere eşlik eden ikincil belirtiler.

~ bölme, Ahırlarda hayvanları birbirinden ayıran ve yanlarına gelen bölme. [*Ing.* Stall; *Fr.* Stalle].

~ buzultaşları, *jeol.* Buzulun kenarlarda taşıdığı veya çökelttiği buzultaşları. *(Bunlar dağ eteklerinden düşmüş veya koparılmış taş parçalarıdır.).* [*Ing.* Lateral moraine; *Fr.* Moraines latérales].

~ cebine koymak, *dey.* Istediği halde istemez gibi görünmek.

~ cephe, *mim.* ◘ Cephe.

~ cümle, *gram.* Çekimli bir eylemden sonra kullanılan **ki** bağlayıcıyla veya dilek kipi veya koşul birleşik eylemiyle kurulup temel cümleye bağlanan cümle. [*Ing.* Subordinate clause].

~ çapraz, *sp. (Eskrimde).* Savut bağlantısını kesmeden, karşı namluyu dışarda bırakacak ölçüde yana açarak uygulanan çapraz. [*Ing.* Bind; *Fr.* Liement].

~ çizgi, *zool.* Balıklara özgü bir duygu organı olup vücudun her iki yanında birer çizgi halinde bulunur. [*Osm.* Hatt-ı canibî; *Ing.* Lateral line; *Fr.* Ligne latérale].

~ çizmek, *dey.* § ❶ *(Bir işten)* kaçmak. [*Ing.* To sneak off; *Fr.* Éviter]; § ❷ Görmemezlikten gelmek, oralı olmamak, önem vermemek. [*Ing.* To pretend not to see; to pay no head; to shirk; *Fr.* S'en aller furtivement].

~ damarlar, *bot.* ◘ Damar.

~ dere, *coğr.* Bir ana ırmağa yanlardan karışan, ana ırmağa yönelen ikinci derecedeki akarsu kolları. [*Osm.* Tâbi mâ-I câri; *Ing.* Tributary; *Fr.* Affluent].

~ durumlu, *bot.* Sürgün ucunda yer almayan *(tomurcuk hk.)* [*Lat.* ve *Ing. Axillar; Fr.* Axillaire].

~ duvar, *inş.* ◘ Duvar.

~ düzeltmesi, *ask.* Bir silâhın nişan alınarak hedefe yöneltilmesinden sonra atılan merminin, dağılma kanunu gereğince veya bazı teknik sebeplerle hedefe isabet etmeyerek yanlara düşmesi halinde mermi yolunun hedeften geçmesi için yapılan düzeltmelere verilen ad.

~ emniyeti, *ask.* Yürüyüş halinde bulunan bir askerî birliğin iki tarafındaki açık cadde ve yollardan gelebilecek düşman saldırılarına karşı alınması gereken güvenlik tedbiri.

~ fonem, *gram.* Dilin soluk borusunun orta kesimini kapatarak havanın yalnız kenarlardan geçmesine meydan verecek şekilde telâffuz edilen fonem.

~ gelmek, *dey. (Bir işe karışmayarak)* Rahatına bakmak. [*Ing.* To take one's ease, to make oneself comfortable; *Fr.* Prendre ses alses; se reposer].

~ gözle, *dey.* Göz ucuyla, belli etmeden. [*Ing.* With the corner of the eye].

~ gözle bakmak, *dey.* Kötü bir amaç gütmek.

~ kaburga, *.mim.* ◘ Kaburga.

~ kafa kemikleri, *anat.* ◘ Kemik.

~ kâğıdı, *ciltç.* Baskı işleri bittikten sonra, ciltlenecek bir kitabın başına ve sonuna yerleştirilen beyaz veya renkli kâğıt yaprak.

~ kanal, *coğr.* ve *bayınd.* ◘ Kanal.

~ kayma, *hava.* Dönüş sırasında eğrilik merkezinden dışarı doğru kaçma. [*Ing.* Skidding; *Fr.* Dérapage].

~ kazıyıcı, *ark.* ◘ Kazıyıcı.

~ kemiği, *anat.* ◘ Çeper kemiği.

~ kök, *bot.* ◘ Yankök.

~ maksimum, *astr.* Bir değişen yıldızın ışık değişim eğrisinde birbirine eşit olmayan iki maksimumdan büyük olanı. *(Herhangi bir dalgalı değişim eğrisi için de aynı deyim kullanılır).* [*Ing.* Secondary maximum; *Fr.* Maximum secondaire].

~ minimum, *astr.* Bir değişken yıldızın birbirinden farklı iki minimumundan az derin olanı. *(Herhangi bir dalgalı değişim eğrisi içinde aynı deyim kullanılır).* [*Ing.* Secondary minimum; *Fr.* Minimum secondaire].

~ payandası, *den.* Küçük bir teknenin iki bordası boyunca dikey olarak yerleştirilen ağaç dayaklarının her biri; bunlar cezir sırasında dibe oturduğu zaman geminin dengesini sağlar.

~ rüzgâr, *hava.* Bir hava gemisinin ağırlık merkezinin çizdiği yol ile bir açı oluşturan rüzgâr. [*Ing.* Sidewind, cross-wind; *Fr.* Vent latérale, vent transversal].

~ rüzgâr için iniş takımı, *hava.* Rüzgârın uçuş pisti yönünden farklı bir yönde estiği zamanlarda inişi kolaylaştırmak maksadiyle uçağın enine ekseniyle açı oluşturabilecek şekilde hareket ettirilebilen iniş takımı. [*Ing.* Crosswind landing gear; *Fr.* Atterriseur *(train d'atterrissage)* pour vent transversal].

~ rüzgârla iniş, *hava.* Rüzgâra koşut doğrultudan gayrı bir doğrultuda iniş. [*Ing.* Crosswind landing; *Fr.* Atterissage par vent transversal].

~ rüzgârla kalkış, *hava.* Rüzgâra koşut doğrultudan gayrı bir doğrultuda kalkış. [*Ing.* Cross-wind take-off; *Fr.* Décollage par vent transversal].

~ sahın, *mim.* Cami ve kilîselerde tonozları orta sahnın tonoz veya kubbesinden daha alçak olan ve merkezî sahından sütunlarla ayrılmış bulunan sahınlar. Bunların tonozları merkezî sahnın kubbe veya tonozu yüksekliğinde olanlara yüksek tonozlu yan sahınlar denir. [*Ing.* Aisle; *Fr.* Nef latérale].

~ sallamak, *arg.* Aldırış etmemek, dinlemek, önem vermemek. [*Ing.* Not to pay attention, not to care].

~ sallanma, *hava.* Bir hava gemisinin uzunluğuna ekseni etrafında açısal hareketi. [*Ing.* Rolling; *Fr.* Roulis].

~ sallanma açısı, *hava.* Bir hava gemisinin enine eksenini yatay hale getirmek için hava gemisini uzunluğuna ekseni etrafında döndürmek gereken açı. [*Ing.* Angle of roll; *Fr.* Angle de roulis].

~ sallanma momenti, *hava.* Bir hava gemisini uzunlamasına ekseni etrafında döndürmeye çalışan ve ağırlık merkezine göre etki yapan moment. [*Ing.* Rolling moment; *Fr.* Moment de roulis].

~ taraf, Bir şeyin yana gelen yönü. [*Ing.* Lateral side; *Fr.* Côte latéral].

~ tomurcuk, *bot.* Pamukta her bir yaprağın koltuğunda bulunan ve yalnız çimlenme dallarını veren gerçek tomurcuk. [*Osm.* Zer-i ibtî; *Ing.* Axillary bud; *Fr.* Bourgeon axillaire].

~ ton önleme devresi, *telf.* Bir telefon cihazında yan tonları azaltmak için bir dengeleme şebekesine sahip devre. [*Ing.* Antisidetone circuit].

~ ton önleyici, *hava.* Mahallî telefon devresinde yan tonları önlemek için alınan herhangi bir tertibat. [*Ing.* Anti side tone].

~ vuruş, *sp. (Eskrimde)* Kesici kılıçta, namlunun sırt ve yanları ile, dürtücü ve delici kılıçlarda namlununherhangi bir yüzü ile yapılan vuruş. [*Ing.* Plaquer; *Fr.* Coup à la figure].

~ yan bakmak, *dey.* Haince bakmak. [*Ing.* To look sideways with anger or evil intention; *Fr.* Faire preuve d'hostilité].

~ yana, *dey.* Biri ötekinin sağında veya solunda olmak üzere. [*Ing.* Side by side; side to side; *Fr.* Côte à côte].

~ yargısı, *sp. (Eskrimde).* Kılıç oyunu, yarışmalarında başyargıcıya yardımcı olan dört yargıcıdan her biri. [*Ing.* Judge; *Fr.* Assesseur].

~ yatmak, *dey. (Gemi)* Yana doğru çok eğilmek. [*Ing.* To lean over to one side; *Fr.* Donner de la bande].

~ yelkenleri, *den.* Floklar ve velenalarla yarım serenler üzerine açılan yelkenler. [*Ing.* Fore-and-aft-sails].

~ yürüyüş, *ask.* Bir kıtanın, yan düşmanın cephesine paralel ilerlemesi.

~ yüzergiller, *zool.* ◘ Yanyüzergiller.

~ yüzme, *sp.* Sağ veya sol tarafa yatarak yüzme tarzı.

yân /yân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Hastanın sayıklaması.

yana, e. *esk. T. yanga.* Isimlerin -den halinden sonra gelerek kayırma ve tutma anlamı verir: *Ben senden yanayım, sen ondan yana çıkma.* [*Ing.* Toward; *Fr.* Quant à].

~ bükülük, *kadın-doğum.* Dölyatağı gövde ekseninin sağa veya sola bükük olması.

~ eğiklik, *kadın-doğum.* Dölyatağının patolojik duruşu. *(Bu durumda dölyatağı ekseni ortada düz olacak yerde sağa veya sola eğik durur).*

yanaçlar, ç.i. *ed.* Bir düşünceyi daha canlı ve renkli anlatmak için, alışılmış yollardan saparak kelimelerin diziminde veya anlamında yapılan değişiklikler.

yanağı.keseli.sincap, b.i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Sincapgiller *(Sciuridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 15 kuyruğu 10 sm.'dir. Postu beğenilir. Kuzey Asya'da yaşar. [*Lat. Eutamias asiaticus; Ing.* Siberian chipmunk; *Fr.* Tamias].

yanağı.zırhlılar, ç.b.i. *zool.* Yanaklarında kemikten bir plaka bulunan balıklara *(kırlangıçbalığıgiller, iskorpitgiller, dere iskorpitgiller v.b.)* eskiden verilen topluluk adı.

yanak,-ğı, i. *esk. T. yangak.* § ❶ *anat.* Yüzün, göz, kulak ve burun arasındaki kısmı. [*Osm.* Ruh, had; *Lat. Bucca, mala; Ing.* Cheek; *Fr.* Joue]. ◘ *ŞEKİL: 16.*— İNSAN ANATOMİSİ; *ŞEKİL: 5.*— AĞIZ; § ❷ *zool.* Omurgasız hayvanlarda başın yanları. [*Ing.* Cheek; *Fr.* Joue]; § ❸ *demir.* Ray mantarının alt kısmında bulunan ve mantarı gövdeye bağlayan kısım; § ❹ *inş.* Bir kapı veya pencere açıklığında duvar kalınlığı: *Pencere yanağı, kapı yanağı;* § ❺ *mobl.* Bir koltuk veya kanapede, kol tahtasının ucunu taşıyan konsol ile arkalık arasında kalan kısım. *(Eğer bu kısım kumaşla kaplı değilse «açık» yanak denir);* § ❻ *müz.* Kemanın baş tarafında kulakların gömülü olduğu yassı kısım. *(Her iki yanak ve yiv [başın arka kısmı] kulaklığı meydana getirir);* § ❼ *saraç.* Bir aralık veya şiltenin yan tarafı; § ❽ *mar.* Zıvananın veya yivin her bir tarafında kalan tahta kalınlığı; § ❾ *tekn.* (a) Rende gibi kundaklı âletlerde, tığ boşluğunun iki yanında uzanan çeperlerden her biri. (b) Küşterede siper veya kılavuz vazifesi gören kenar; ❿ yanağından kan damlıyor, *dey.* Çok sıhhatli olduğu benzinden anlaşılıyor; ⓫ açıt yanağı, *inş.* Kapı ve pencere açıtlarının, yani boşluklarının, yan tarafındaki duvar kalınlıkları.

~ çukuru, *anat.* Yanakların ortasında içeriye doğru girgin kısım. [*Osm.* Gamze; *Fr.* Dimple; *Fr.* Fossette].

~ kayışı, *saraç.* Bir başlık veya yuvaların her iki yanda yukarı doğru uzayan parçası.
~ plastiği, *cerr.* Cerrahî müdahale ile yanak yaralarının onarılması.
~ uçları, *paleont.* Eklembacaklı trilobitlerde *(Birinci zaman fosili)* başın iki yanında bulunan arkaya doğru eğik yan uçlar.
~ zülfü, Yanaklara doğru uzatılmış saç. [*Fr.* Temptette].

yanal*, s.§ ❶ *mat.* Yanda olan, yana düşen. [*Osm.* Cenbî; *Lat. Lateralis; Ing.* Lateral; *Fr.* Latérale]; § ❷ *zool. (Bir hayvanın veya bir parçasının)* Bir eksene göre yana düşen *(bölgesi).* [*Osm.* Cânibî; *Lat. Lateralis; Ing.* Lateral; *Fr.* Latéral.-ale.-aux]. ☆ *Eşanl.* **lateral.**
~ çizgi, *biy.* Balığın gövdesinin yan tarafında, sırtla karın arasında bulunan, solungaç yarığından kuyruğa kadar uzanan ve çizgi şeklinde görünen noktacık dizisi. [*Ing.* Lateral line, ligne latérale].
~ yüzey, *mat.* Bir cisimde, tabanların yüzeyleri hariç, yan kenarların yüzeyi.

yan.anlam, b.l. *mant.* Soyut bir terime, özel anlamından ayrı olarak verilebilen genel anlam.

yanar, s. Yanmak niteliği olan, yana düşen. [*Ing.* Inflammable; *Fr.* Qui brûle, enflammée]; ◉ ~ **ın aşınması,** *coğr.* Bir yanardağın tepesinin, dış olaylarla aşınması, parçalanması, yıpranması olayı.[*Osm.* Bürkânların ıtikâli; *Ing.* Dissection «of volcanic cone»; *Fr.* Découpé «des volcans»].
~ boş filim, *sin.* Nitrat tabanlı kullanılmamış filim. [*Ing.* Nitrate stock, inflammable stock; *Fr.* Pellicule nitrate].
~ dönor, *dok.* Bakıldığı noktaya göre değişen renklerde görünecek biçimde çeşitli renkli ipliklerle dokunmuş kumaş. [*Fr.* Changeant, versicolore].
~ dönerlik, *jeol.* Kimi minerallerde, belli kristal düzeyleri boyunca küçücük kapamaların bulunması yüzünden oluşan özel bir yansıma olayı. [*Ing.* Schillerisation; *Fr.* Schillérisation].
~ filim, *sin.* Nitrat tabanlı olduğu için kolay alevlenen filim çesidi. [*Ing.* Flammable film, inflammable, film; *Fr.* Film flammable, inflammable].
~ külte, *jeol.* yanma niteliği olan külte.
~ yürek, Üst tarafı ortasında alev şekli resmedilmiş bir kalb resmi. *(Aşk sembolü olarak yapılır).* [*Fr.* Coeur enflammé].

yanar.dağ, b.l. *jeol.* Vakit vakit krateriden ateş, taş, kül ve yanar gazlar fışkırtan dağ. Magma maddelerinin yer içinden yüzeye çıktığı veya geçmişte çıkmış olduğu, az çok koni biçiminde, tepesinde bir püskürme ağzı bulunan dağ. *(Avrupa'nın başlıca iki yanardağı Vezüv ile Etna'dır).* [*Osm.* Bürkan; *Ing.* Volcano; *Fr.* Volcan].
☆ *Eşanl.* **volkan.**
~ ağzı, *jeol.* Yanardağın tepesinde, yamacında veya eteğinde arka arkaya patlamalar ve püskürmelerle oluşmuş, huni biçiminde, çapı 1000 m.'den az, derinliği birkaç yüz metreyi bulan delik. [*Osm.* Fetha-i bürkân; *Ing.* Crater; *Fr.* Cratère, bouche volcanique].
~ ağzı gölü, *jeol.* Lav çıkarmaksızın yalnız gaz ve komşu kayaçların parçalarını çıkaran patlamalarla oluşmuş, yanardağ ağzına benzer, çoğunlukla çevresinde fırlatılmış maddeler bulunan sığ bir göl biçiminde çukurluk. [*Ing.* Maar; *Fr.* Maar, cratère lac].
~ bacası, *jeol.* Yanardağlarda gazların çıkması ve patlamasıyla oluşmuş, magma haznesini yanardağın ağzına bağlayan kanal. [*Ing.* Chimney, eruption channel, pipe diatreme; *Fr.* Event, cheminée, diatrème].
~ bölgesi, *coğr.* Yanardağların belirmiş olduğu bölgeler. *(İç Anadolu'da Karadağ ile Hasandağ arası bir yanardağ bölgesidir).* [*Osm.* Mıntaka-i bürkâniye; *Ing.* Volcanic region; *Fr.* Région volcanique].
~ depremi, *jeol.* Yanardağların belirmesi sırasında, yer kabuğunda görülen, sezilen sarsıntılar. [*Osm.* Zelzele-i bürkâniye; *Ing.* Volcanic earthquake; *Fr.* Sélsme volcanique, tremblement de terre volcanique].
~ dizisi, *jeol.* Yanardağların az çok çizgisel olarak sıralanması. [*Osm.* Hatt-ı bürkânî; *Ing.* Chain of volcanoes; *Fr.* Alignement volcanique].
~ etkinliği, *jeol.* Mağmanın yükselerek sokulması veya lav olarak akması, katı ve gaz durumunda magma maddelerinin dışarı fırlatılmasıyle ilgili bütün olaylar. [*Osm.* Bürkâniyat; *ing.* Vulcanism; *Fr.* Vulcanisme].
~ kırıntısı, *jeol.* Yanardağdan irili ufaklı ve türlü biçimlerde fırlatılmış eski ve yeni maddeler. [*ing.* Pyroclastic products; *Fr.* Produits pyroclastique].
~ külü, *coğr.* Yanardağların yakın ve uzak çevrelerine fırlattıkları, ince, katı parçacıklar. [*Osm.* Volcanic ash; *Fr.* Cendre volcanique].
~ patlaması, *coğr.* Yanardağların patlar sekilde canlılık göstermeleri olayı. [*Osm.* Bürkân infilâkı; *Ing.* Explosion; *Fr.* Explosion volcanique].
~ püskürmesi, *jeol.* Yanardağın patlaması, lav ve tüten çıkarması gibi görülebilen olayların tümü. [*Osm.* Faâliyet-i bürkâniye; *Ing.* Volcanic acitvity; *Fr.* Activité volcanique].
~ tepesi, *coğr.* Yanardağın, çıkardığı maddeleri yığmakla meydana getirdiği türlü yükseklikteki tepe. [*Osm.* Bürkân tepesi, *Ing.* Volcanic cone; *Fr.* Cône volcanique].
~ yumrusu, *coğr.* Yanardağların fırlattığı bomba biçimli, yumurtayı andıran tırtıklıca taş parçaları. [*Osm.* Bürkân bombası; *Ing.* Volcanic bomb; *Fr.* Bombe volcanique].

yanardağ.bilim, b.l. *jeol.* Magmanın yeryüzüne veya yeryüzü yakınına püskürmesi olaylarıyle ve bunlara ilişkin yapı, taşoluş, deprem ve yerbilim alanlarında araştırmalar yapan bilim dalı. [*Osm.* Ilm-i bürkâniyet; *Ing.* Volcanology; *Fr.* Volcanologie].

yanar.döner, b.s. § ❶ *dok.* Kıpırdadıkça renkleri ve dalgaları değişen *(kumaş, deri).* [*Ing.* Shot; *Fr.* Chasse; duite]; § ❷ *min.* Tabaka veya elyaf sistemleri üzerindeki iç yansımalardan dolayı çeşitli renklerde parıltılar gösteren, kedigözü kuvars, labrador feldispati, kaplangözü, amfibol gibi bazı mineraller için kullanılır.

yanaşık, s. Yanaşmış bir halde olan.
~ aşı, *bahç.* Ana sapa bağı iki dal veya dalcığın birbirine zorla değdirilmesiyle elde edilen aşı.
~ düzen, *esk.* ◘ **Düzen.**
~ düzende seyrettirmek, *den. (Filo kumandanı hk.)* Gemilerini mümkün olduğu kadar birbirine yaklaştırmak.

yanaşıklık,-ğı, i. Yanaşık olma hali. [*Ing.* Contiguity; *Fr.* Contiguité].

yanaşılmak, nsz. f. *(Herhangi bir kimse hk.)* Yanaşmak.

yanaşlık,-ğı, i. Deniz veya ırmakta iskele. [*Ing.* Adjacent, contiguous; *Fr.* Approché; rapproché, serré].

yanaşma, i.§ ❶ Yanaşmak eylemi.[*Ing.*Action d'approcher, de se rapprocher]; § ❷ Çırak, uşak tutma: *Bizim yanaşma iyi çalışıyor.* [*Ing.* Casual labourer; *Fr.* Domestique provisoire].
~ rampası, *demir.* ◘ **Rampa.**

yanaşmak (-e), f. *esk. T.* § ❶ Bir şeyin yanına varmak: *Kayık önce yaklaştı, sonra yanaştı.* [*Ing.* To draw near, to approach; *Fr.* Approchér, se rapprocher]; § ❷ Karışmak, ilgilenmek: *O böyle işlere yanaşmaz.* [*Ing.* To incline, to seem willing]; § ❸ Belirli bir erkle birinin ilgisini sağlamak, rıza göstermek, muvafakat etmek, kabul etmek, icabet etmek. [*Ing.* To accede *(to a request)*]; § ❹ *cerr.* Ameliyat edilecek organlara ulaşabilmek için bir yol açmak: *Böbreğe çeşitli yönden yanaşılabilir.*

yanaştırıcı, s. Dilbilgisi ilişkilerini, asıl kelimenin önüne takılan unsurlarla belirten diller için kullanılır *(Bantu dilleri gibi).*

yanaştırmak (-ı, -e), f. Yanaşmasını sağlamak.

yanay*, i. § ❶ *mat.* Bir cismin düşey kesiti. [*Osm.* Resm-i maktu; *Ing.* Profile; *Fr.* Profil]; § ❷ *jeol.* Katmanları gösteren kesit. ◉ **denge** ~ **ı,** ◘ **Denge.**
~ doğruları, *mat.* ◘ **Doğru.**

yanbolu, i. *arg.* Ahmak, sersem, budala: *Yanbolunun biri, onda kafa ne gezer!* [*ing.* Stupid, fool; *Fr.* Stupide, imbécile, idiot, -ote].
☆ *Eşanl.* abeci.

yanbul, i. § ❶ Bir kilim çeşidi; § ❷ Halı, keçe; *Fr.* Espèce de tapis tissé].

yancı, i. *ask.* Düşmana karşı ilerleyen bir kuvvetin, yandan gelebilecek baskınlardan korunmak amaciyle çıkardığı emniyet birliğine verilen ad.
~ humbaracılar, yancı avcılar, *ask.* Napolyon'un orman memurlarının oğulları arasından toplanmış gençlerden kurulu iki muhafız alayına verilen ad.

yancık.-ğı, i. *esk.* Atın üstüne bağlanan valiz. [*ing.* Flank bag].

yandan, e. Yan taraftan, profilden: *Yandan alınmış bir resim.* [*Ing.* From the side, sideways; In profile; *Fr.* De flanc, de côté, de profil].
~ aşınma, *coğr.* Akarsu yatağının yanlara doğru genişlemesi olayı. *(Bu türlü aşınmalar sırasında akarsu, geçtiği yerin yanlarını kemirir, oyar).* [*Osm.* Cânibî ıtikâl; *Ing.* Lateral planation; *Fr.* Planation latérale].
☆ *Eşanl.* **yanlama açınma.**
~ aydınlatma, *sin.* Filme alınan cisim veya sahnenin yandan aydınlatılması durumu. [*Ing.* Side lighting; *Fr.* éclairage latéral, éclairage de côté].
~ çarklı, *arg.* (a) Ağır giden taşıt. [*Ing.* Slow going vehicle]; (b) Şekeri ayrı getirilen kahve. [*Ing.* Tea served with the sugar brought in the saucer *(in a coffee house)*].
~ çarpma, *demir.* ◘ **Çarpma.**
~ gübreleme, *trm.* Sıralar oluştuktan sonra sıraların yan tarafına gübre uygulanması.
~ ışık, *res.* ◘ **Işık.**

yandaş, s. Birinden yana olan veya bir düşünceye, bir isteğe katılan. [*Osm.* Taraftar, mürafık; *Ing.* ve *Fr.* Satellite].

yandaşlık,-ğı, i. Birinden veya bir düşünceden yana olma hali. [*Osm.*Taraftarlık; *Ing.* Partiality; *Fr.* Partialité, favoritisme].

yandere, i. *trm.* Bir ana ırmağa yanlardan karışan ikinci derecedeki akarsu kolları.

yandık,-ğı, i. *esk. T. yantak. bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, sıcak ve kurak bölgelerde yetişen ve sarımtırak olan küçük tohumlarından kudret helvasına benzer bir madde elde edilen bir bitki.[*Let.Alhagi maurorum; Ing.*Camel thorn; *Fr.* Alhagi].

yandıran, i. *bot.* ◘ **Itüzümü.**

yandırmak (-ı), f. *h.d.* Yakmak. [*Ing.* To cause to burn; to burn].

yâne /yâne/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Havan, dibek.

yangaboz, i. *h.d.* Çarpık çurpuk yürüyen eğri büğrü kimse. [*Ing.* Lopsided; distorted].

yang-çe-Kiang, öz.i. *coğr.* Çin'in en uzun nehri. Uzunluğu 5500 km.'dir. Tibet'ten çıkar, Çin denizine dökülür.
☆ *Eşanl.* **Mavi nehir.**

yangı, i. < *yanmak. h.d.* Vücudun, mikroplara karşı koymak üzere, herhangi bir yerine fazla kan hücum etmesi ve bu yüzden orada şişkinlik, kırmızılık, ısı ve ağrı olması: *Dolama bir yangıdır. Kışın boğaz yangısı çok olur.* [*Osm.* Iltihap; *Ing.* ve *Fr.* Inflammation, infection]; ◉ **kalbur** ~ **ı,** *patol.* ◘ **Kalbur.**

yangılanmak, nsz. f. Bir doku veya bir organ yangıya uğramak: *Yara yangılandı.* [*Osm.* Iltihaplanmak; *Ing.* To become inflamed; *Fr.* S'enflammer].

yangılı, s. § ❶ Yangılanmış, yangıya uğramış. [*Osm.* Mültehip; *Ing.* Inflamed, infected; *Fr.* Enflammé]; § ❷ Yangı yapan *(hastalık).* [*Ing.* Inflammatory *Fr.* Inflammatoire].

yangın, i. < *yanmak.* § ❶ Bir yapının, bir ormanın veya herhangi büyük bir şeyin tutuşup yanması: *Eskiden yangınlar çok oluyor ve vaktinde söndürülemiyordu.* [*Ing.* Fire, blaze, conflagration; *Fr.* Incendie]; § ❷ *(Hastalıkta)* Ateş. [*Ing.* Fever; *Fr.* Fièvre]; § ❸ s. *h.d.*Tutkun, âşık. [*Ing.*Madly

in love; *Fr.* Amoureux,-euse]; § ❷ *mec.* Bir devlette kargaşalık: *Fransa ihtilâl yangınından gençleşmiş olarak çıktı;* § ❸ Haksızlığa uğramış. [*Ing.* Suffering; *Fr.* Plaintif,-ive]; ◉ **~ a körükle gitmek,** *dey.* Kötülüğü arttıracak tarzda davranmak. [*Ing.* To add fuel to the flames]; ◉ **~ a vermek,** *dey.* Tutuşturmak, bir şeyi bilerek yakmak. [*Ing.* To set on fire; *Fr.* Allumer, enflammer, mettre le feu]; ◉ **~ dan çıkmış,** *dey.* Mülkü yanmış olan kimse: *Yangından çıkmışlara yardım etmeli;* ◉ **~ dan mal kaçırır gibi,** *dey.* Gereksiz bir telâş ve ivedilikle. [*Ing.* Showing unnecessary excitement or haste].

~ alarm cihazı, Yerleştirildiği yerdeki anî sıcaklık artışları karşısında otomatik olarak alârm veren cihaz. [*Ing.* Fire alarm device].

~ bombası, *ask.* Orman, koru, çayır, tarla, köy ve şehirleri yakmak ve gizlenmiş halkı meydana çıkararak, zehirli zohirsiz bomba, makineli tüfek ateşleriyle döğmek için uçaklar tarafından atılan bomba. [*Ing.* Incendiary bomb; *Fr.* Bombe incendiaire].

~ bölmesi, § ❶ *hava.* Bir hava gemisinde motor dairesini diğer kısımlardan soyutlayan ve motorda çıkabilecek yangının etrafa sirayetine engel olan ateşe dayanıklı levha. [*Ing.* Firewall; *Fr.* Cloison parefeu]; § ❷ *İnş.* Yangının başlangıç mahallinde kalmasını sağlayarak binanın öbür bölümlerine yayılmasını önlemek için inşaat yönetmeliklerince öngörülen tertip. [*Ing.* Fire-proof bulkhead; *Fr.* Cloison parefeu].

~ çıkarmak, *dey.* Çevreye zarar verecek kadar büyük bir ateşin meydana gelmesine yol açmak, bir yeri tutuşturmak. [*Ing.* To start a fire, to cause a fire].

~ çıkışı, *İnş.* Tiyatro, sinema, okul toplantı salonu gibi yapılarda, yangın veya başka bir tehlike anında personelin ve halkın mümkün olduğu kadar çabuk dışarı çıkabilmesi için hazırlanmış imkânların tümü. *(İmdat çıkışları /imdat kapıları/; balkonlar; yangın merdivenleri v.b.).*

~ duvarı, *İnş.* ◘ **Duvar.**

~ etkisi oranı, *trm.* Yangına uğramış havzalarda müşahade edilen en yüksek taşkının, yanmamış şartlar için hesaplı bulunma oranı. [*Ing.* Fire-efect ratio].

~ kampanası, *den.* ◘ **Kampana.**

~ kontrol şeridi, *orm.* Ormancılıkta bir yangının ilerlemesini durdurmak veya karşı ateş için kullanılan ateş.

~ koruyucu şeridi, *orm.* Ormancılıkta, yakma suretiyle yanıcı materyalin temizlenmiş olduğu şerit.

~ köşkü, ◘ **Köşk.**

~ kulesi, ◘ **Kule.**

~ manikası, *den.* ◘ **Manika.**

~ mastalyası, *den.* ◘ **Mastalya.**

~ merdiveni, ◘ **Merdiven.**

~ mermisi, *ask.* İçinde az miktarda paralama barutu, çok miktarda yangın çıkaran kimyasal maddeler bulunan mermi.

~ musluğu, *itfaiye.* ◘ **Musluk.**

~ sigortası, *huk.* Ateş yüzünden meydana gelen zararları karşılamak için akdolunan sigorta. [*Ing.* Fire insurance; *Fr.* Assurance contre l'incendie].

~ sigorta poliçesi, *huk.* Yangın sigortası dolayısıyla tanzim ve imza olunarak sigortalıya verilen poliçe. [*Ing.* Fire policy; *Fr.* Police d'assurance contre l'incendie, police-incendie].

~ silindiri, *sil.* ◘ **Silindir.**

~ siperi, *demir.* Lokomotif bacalarından çıkan kıvılcımların sebebiyet verebileceği yangınların yayılmasını önlemek için, bir koru veya bir ormanın kenarında bir demiryolu boyunca uzanan, birkaç metre genişliğindeki boş alan. [*Ing.* Fire screen].

~ söndürme cihazı, *tekn.* Evlerde, apartman ve büyük iş yerlerinde çıkacak küçük yangınları, itfaiye gelinceye kadar önlemek veya söndürmek için kullanılan araç. *(Bu yangın söndürme araçlarının içinde sodalı veya karbonatlı bir su vardır. Ayrıca küçük bir şişe içinde de sülfürik asid bulunur. Araç kullanılırken, asid soda ile karışınca karbon dioksid gazı meydana gelir. Bu gaz, üzerine tutulduğu ateşi havasız bıraktığı için ateş söner).*

yanı.başında, z. Hemen yanında. [*Ing.* At his very side, close by him; next to it; *Fr.* A la proximité de; tout près de].

yanık,-ğı, s. < *yanmak.* § ❶ Yanmış. *Yanık ekmek. Yanık kumaş. Yanık yürek.* [*Ing.* Burnt, burned; *Fr.* Brûlé]; § ❷ Sıkıntıdan veya hastalıktan iyi gelişmemiş: *Yanık bir çocuk.* [*Ing.* Stunted, dried up; *Fr.* Rabougri]. ☆ *Eşanl.* **kavruk;** § ❸ Güneşin altında çok kalmaktan ötürü kararmış veya kızarmış olan: *Yanık tenli bir delikanlı.* [*Ing.* Tanned; *Fr.* Basané, hâlé]; § ❹ *mec.* Duygulu, dokunaklı, acındırıcı, etkili. [*Ing.* Piteous, doleful, touching, pathetic; *Fr.* Pathétique]; § ❺ Sıkıntı veya hastalıktan ötürü vücudu gelişmemiş olan, kavruk, cılız, sıska: *Yanık bir çocuk;* § ❻ Aşık, tutkun, sevdalı. [*Ing.* In love; madly in love; *Fr.* Amoureux,-euse]; § ❼ *trm.* Çok sıcak yastıklara ekildiği için cücüğü harap olan tohuma, faza sıcaktan buruşan ve içinde az un bulunan buğdaya tomurcuğu sıcaktan kararan bitkiye denir. [*Ing.* Blighted]; § ❽ İ. Yanmış olan yerde kalan iz, yanmış yer: *Sigara yanığı. Vücuttaki yanıklar. Yanık kokusu.* [*Ing.* Burn, scald; *Fr.* Brûlure]; § ❾ *meyvc.* Çeşitli ağaçlarda görülen bir kısım hastalıklara verilen ad. [*ing.* Blight]; § ❿ *tıp.* Her çeşit ısıdan ileri gelen doku lezyonu.

~ çukur, *coğr.* Yanardağ püskürmelerinin olmuş bulunduğu çukur yer. *(Yanık-çukur, krater teriminin dilimizdeki karşılığıdır. Böyle bir çukurun türlü biçimleri olabilir. Kazan, huni biçimi gibi. Bunların derinliği de çok çeşitli değerlerden olur. Kraterin duvarı lâv akması yüzünden açılmış bulunabilir. Yanıkçukur, yanardağ bölgelerinin özel yeryüzü biçimlerindendir. Yanık-çukur, yanardağın püskürttüğü akıcı ve kızgın lavları çevreye saldığı, katı parçaları fırlattığı yerdir).* [*Ing.* Crater; *Fr.* Cratère].

~ kaval, *müz.* ◘ **Kaval.**

~ kokmak, *dey.* § ❶ Is kokmak. [*Ing.* To have a smoky flavour); § ❷ Ortalıkta bir şeyin yandığını anlatan koku bulunmak. [*Ing.* To smell of burning; *Fr.* Sentir de roussi, de brûlé].

~ kokusu, Yanan veya yanmış bir şeyin ortalığa yaydığı koku. [*Ing.* Smell of burning; *Fr.* Odeur de roussi, de brûlé].

~ rüzgâr, *dey.* Çabuk dinen rüzgâr. [*Ing.* Wind that subsides quickly].

~ ses, *dey.* İçinin derdini anlatır gibi dokunaklı ses. [*Ing.* Touchingly sweet voice].

~ yerin otu tez biter, *at.* Kişinin yüreğini yakan acı az zaman sonra küllenir; yerini yeni ve neşeli duygulara bırakır.

yanı.kara, b.İ. ◘ **Karakabarcık.**

yanıkçı, s. Yakınan, sızıltısı olan. [*Osm.* Şikâyetçi, müşteki].

yanıklık,-ğı, İ. § ❶ Yanık, yanmış olma hali. [*Ing.* State of what is burned, scorched, singed]; § ❷ *mec.* Dertli, kaygılı olma. [*Ing.* Suffering, anguish, dolefulness].

yanıkmak, nsz. f. Sızlanmak, yakınmak. [*Osm.* Şikâyet etmek ,iştikâ etmek, tazallüm etmek; *Ing.* To complain, to whine; *Fr.* Se plaindre, gémir].

yanılgı[e], İ. < *yanılmak.* § ❶ Yanlış[1], yanlış davranış. [*Osm.* Hata; *Ing.* Error, mistake; *Fr.* Erreur]; § ❷ *astr.* Bir niceliğin gerçek değeri ile ölçülen değer arasındaki fark. [*Ing.* Error; *Fr.* Erreur]; § ❸ *fels.* Yanlışı doğru sanma. *(Yanılma terimi, Felsefe dilinde, bir şeyi başka bir şey sanmaktan ileri gelen algı yanlışlığını dile getiren Ruhbilim terimi. Yanılma'dan ve bir imgenin gerçek bir algı sanılmasını dile getiren Patolojik Ruhbilim terimi. Sanrıdan farklı olarak Mantıksal bir yanılmayı dile getirir ve bir mantık terimi olarak kullanılır).* [*Osm.* Hata; *Ing.* Error; *Fr.* Erreur]; ◉ **bağıl ~,** *astr.* ◘ **Bağıl;** ◉ **dizgeli ~,** *astr.* ◘ **Dizge;** ◉ **kişisel ~,** *astr.* ◘ **Kişisel;** ◉ **ortalama ~,** *astr.* ◘ **Ortalama;** ◉ **ölçülü ~,** *astr.* ◘

$$1 + \sqrt{\Delta x_1^2 + \Delta x_2^2 \ldots\ldots + \Delta x_n^2}$$

$$n - 1$$

formülü ile tanımlanan yanılgı. Burada ΔX_1, $\Delta X_2 \ldots\ldots \Delta X_n$ yapılan bir ölçü dizisinin ortalama değerden farkları, n ise ölçü sayısıdır. [*Ing.* Standart; *Fr.* Erreur type].

yanılma, İ. § ❶ Yanılmak eylemi. [*Ing.* Erring, making a mistake; *Fr.* Faire Erreur, se tromper, faillir, commetre une erreur]; ☆ *Eşanl.* **hata yapma, hataya düşme;** § ❷ *huk.* ◘ **Hata;** § ❸ *mant.* Bir tasavvurun nesnel değeri olduğuna ilişkin doğrulanmamış inanç; ◉ **deneme ve yanılma yöntemi,** *psik.* Çağrışım üzerine kurulan öğrenme yöntemi; ◉ **fiilî ~,** *huk.* ◘ **Fiilî;** ◉ **hukukî ~,** *huk.* ◘ **Hukukî.**

yanılmaca, İ. < *yanılmak. ed.* Birini başkası veya bir şeyi başka bir şey sanmaktan doğan yanlışlık.

yanılmak, nsz. f. *esk. T. yangılmak.* § ❶ Tanımayarak veya niteliğini iyi anlamayarak başkasını veya işe yaramayanını seçmek: *Yanıldım, bu kapıyı çalacağıma ötekini çaldım. Yanılmışım, o bu işe yaramaz.* [*Ing.* To err, to make a mistake; *Fr.* Se tromper, faire erreur, commettre une erreur, faillir]; § ❷ Sonucunu düşünmeyerek elverişsiz bir harekette bulunmak: *Nasıl yanıldınız da bu işe peki dediniz?* [*Ing.* To go wrong; to miss].

yanılmazlık,-ğı, İ. § ❶ Hata etmeyenin özelliği; § ❷ Aldanmayan kişinin niteliği.

yanılsama, İ. § ❶ *psik.* Görünüşü gerçek sandıran bir duygu veya anlık yanılması: *Suyun içine batırılmış bir dağneğin kırık olduğu düşüncesini uyandırması bir yanılsamadır.* [*Osm.* Galatılıs; *Ing.* ve *Fr.* Illusion]; § ❷ *psik.* ve *psikiy.* Bir duyumun yanlış yorumlanması; ◉ **düşey ~ sı,** *psik.* Temeli, bir düşey doğru parçasının kendisine eşit yatay bir parçaya oranla daha büyük sanılmasına yol açan görsel-geometrik yanılma; ◉ **dikdörtgenler ~ sı,** *psik.* ◘ **Dikdörtgen;** ◉ **iki düşey ~ sı,** *psik.* Görsel alanın üst kısmında birbirine eşit iki düşeyden ötekine doğru sarkanın daha büyük sayılması; ◉ **optik - geometrik ~ lar,** *psik.* Şekillerin görsel algılanmasında uzunluk, yüzey, yön veya çukurluğun olduğundan fazla veya az sanılması; ◉ **optik ~ (~ sanrı),** *opt.* Görme duyumunun iyi yorumlanmaması sonucu, nesnelerin şekli, boyutları veya rengi konusunda yanılma. [*Ing.* Optical illusion]. ◉ **Oppel-Kundt ~ sı,** *psik.* Birbirinden eşit uzaklıkta paralel dik çizgilerle birçok parçaya bölünmüş bir doğru parçasının kendisine eşit olan, fakat dikmelerle bölünmemiş başka bir doğru parçasından daha büyük gözükmesi şeklinde ortaya çıkan yanılsama. *(Piaget, Oppel-Kundt yanılsamasının yaşla arttığını ortaya koydu. /ikincil yanılsama/. Demek ki, algısal araştırıcı faaliyetlerin gelişmesi, bu olayı açıklayabilir. Algılama faaliyeti, deneklerin kesikler arasındaki fasılaları daha iyi görmesine yol açmakta ve bu durum, merkezleştirme etkisinden doğan karşılaştırmaları çoğaltmakta, aynı zamanda bu çizginin daha büyük görülmesini açıklamaktadır. Oysa küçük yaştaki çocuklar, aksine, kesikli çizgiyi bir bütün olarak algılarlar, bundan ötürü çizgiyi pek az miktarda büyük sanırlar).* ◉ **Poggendorff ~ sı,** *psik.* ◘ **Poggendorff.**

yanıltı[e], İ. < *yanılmak.* Sonucu bakımından pek önemli olmayan yanlışlık. [*Osm.* Sehiv; *Ing.* Mistake; inadvertence; *Fr.* Erreur, faute; omission, mépris].

yanıltıcı, s. Yanıltma niteliği olan: *Yanıltıcı bilgi.*

~ izlenim, *psik.* Bir kimseye alt belirli bir niteliği, o kimse hakkında daha önce edinilen genel kanının etkisinde kalarak veya çok yüksek veya da çok aşağı bir şekilde değerlendirme eğilimi.

☆ *Eşanl.* **hal etkisi.**

yanıltıcılık,-ğı, İ. *fels.* ◘ **Paralojizm.**

yanıltmaca, İ. < *yanıltmak.* Bir tartışmada

karşıdakinin zihnini karıştırıp cevap veremeyecek hale getiren yanlış ve yersiz kanıtlar ileri sürme. [*Osm.* Mugalâta; *İng.* Misleading argument; fallacy; Sophistry; *Fr.* Sophistique, arguties].

yanıltmaç,-cı, i. § ❶ İnsanı yanıltıp başka şey söyletecek şekilde düzenlenmiş söz. [*İng.* Tongue-twister; *Fr.* Phrase difficile à prononcer qu'on doit répéter rapidement]; § ❷ Bilmece, muamma. [*İng.* Puzzle; *Fr.* Embarras, perplexité].

yanıltmak (-i), f. Yanılmasına yol açmak.

yanına, e. Yakınına: *İyi görmek için yanına yaklaştım.*

~ bırakmak (~ **komak**), *dey.* Cezasız bırakmak: *Bu yaptığını yanına bırakmam.* [*İng.* To leave unpunished; *Fr.* Laisser impuni].

~ kalmak, *dey.* Cezasız kalmak: *Bu yaptığın yanında kalmaz.* [*İng.* To remain unpunished; *Fr.* Rester impuni].

yanında, e. § ❶ Yakınlık belirtir: *Sarayın yanında bir kulübe.* [*İng.* At his *(your)* side; by him *(you)*; *Fr.* Auprès, chez]; § ❷ Kıyas anlatır: *Şapkan benimkinin yanında beş para etmez.* [*İng.* In comparison with]; § ❸ İkametgâhında: *Kardeşinin yanında yaşıyor;* § ❹ Evinde, ailesinde: *Bir milyonerin yanında hizmetçidir.*

yanı sıra, b.e. § ❶ Birlikte, beraberinde: *Yanısıra çocuğunu da getirdi.* [*İng.* By his side; *Fr.* À Côté de]; § ❷ Yanında: *Alayda hocanın yanısıra yürüdüm.*

yanıt*, i. *esk. T. yanut.* Bir şeyin sorulması üzerine karşıdakinin dediği söz. [*Osm.* Cevap].

yanıtlamak (-i), f. Bir soruyu yanıtla karşılamak.

☆ *Eşanl.* **cevaplandırmak.**

yani/yānī/, *bağ. Osm.* < *Ar. anā.* § ❶ «Demek», *«şu demek ki»* anlamına açıklama edatı. [*İng.* That's to say; namely; *Fr.* C'est à dire, à savoir]; § ❷ *h.d.* Sözün kısası, doğrusu: *Berbat bir hava yani.* [*İng.* To say it another way; *Fr.* Autrement dit].

yânî /yāni/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kıvama gelmiş, pişkin.

yan.kesici, b.i. İnsanın yanına sokulup biçimine getirerek üzerinden gizlice ve ustaca bir şey aşıran hırsız. [*İng.* Pickpocket, cutpurse].

yankesicilik,-ği, i. § ❶ Yankesici olma hali. [*İng.* Pickpocketing]; § ❷ *huk.* Bir kimsenin dalgınlığından yararlanarak, elçabukluğu veya özel bir ustalıkla onun üstünde bulunan malların çalınması.

yankı, i.*esk.T.yanku, yangu.*§ ❶ Sesin bir yere çarpıp geri dönmesiyle ikinci ses. [*Osm.* Aksi seda. [*İng.* Echo; *Fr.* Écho]; § ❷ Bir olgunun ortalıkta uyandırdığı duygu, düşünce, dedikodu gibi tepki. [*Osm.* Akis; *İng.* Reaction; *Fr.* Réaction]; § ❸ *telvz.* Direkt dalgadan daha uzun bir yol katederek daha geç ulaşan endirekt dalganın televizyon ekranında yaptığı parazit görüntü. *(Yankılar, normal görüntüyle çakışmayan, alta, üste, sağa veya sola kaymış bir veya daha çok görüntü halinde belirir);* ◎ **basit ~,** *akust.* Bir engele çarptıktan sonra, sesin çıkış noktasında bulunan kimsenin ilk dalgadan ayrı olarak duyabileceği kadar bir gecikme ve şiddetle çıkış noktasına dönen bir ses dalgasının yaptığı etki; ◎ **dalgalı ~,** *akust.* Tek bir kaynaktan çıkan ve ayrı ayrı duyulmayacak kadar hızla birbirini izleyen basit yankılar dizisi.

~ ile yönelme, *biy.* Yankı *(ses veya sesötesi)* esasına dayalı özel yönelme şekli; bazı yarasaların ve bazı kuşların en koyu karanlıkta bile engellerden sakınarak hareket etmelerine, hatta avlarını yakalamalarına imkân veren bu yetenek, denizde yaşayan çeşitli memeli hayvanların su içinde yönelmesini sağlar. [*İng.* ve *Fr.* Echolocation].

☆ *Eşanl.* **ekolokasyon.**

~ ile yön tayini, *hava.* Kısa süreli bir sesin yankı halinde tekrar kulağa gelebilmesi için gerekli zamanı ölçerek katî engellerin uzaklığını tayin etme.

~ makinesi, *tekn.* Deniz dibinin derinliğini ölçmekte kullanılan ve yankı ilkelerine göre çalışan bir âlet: *Sığ sularda veya deniz haritalarının paylaşmasında denizcilere çok faydalı işler görmektedir.*

~ ölçümü, *mim.* Bina yapımında, ses yankımalarını ölçerek gözönünde bulundurma.

~ sistolü, *fizyol.* ◘ **Sistol.**

Yankı, i. *ing. yankee.* § ❶ İngilizler tarafından New England'da ayaklanan sömürgelilere, sonra güneyliler tarafından Kuzeylilere ve o zamandan beri genel olarak A.B.D.'de oturan anglosakson halka verilen ad. *(Bu son anlamında kelimenin baş harfi büyüktür);* § ❷ *(Geniş anlamda)* Amerikalı.

yankı, i. *İng. yankee. den.* Yelkenli bir yatta büyük yüzeyli filok yelkeni; İskota yakası yüksektir, hatta bazen iki tane iskota yakası vardır: *Yankı iyi havalarda kullanılan bir yelkendir.*

yankıca*, i. *psik.* Söylenen sözlerin, elde olmayarak tekrarlanmasından ibaret bir akıl hastalığı belirtisi. [*Osm.* Taklid-i kelâm; *İng.* Echolalia; *Fr.* Echolalie].

☆ *Eşanl.* **ekolali.**

yankılamak, yankılanmak, nsz. f. Yankı vermek: *Sesi yankılanıyordu.* [*Osm.* İnikâs etmek; *İng.* To echo; *Fr.* Faire echo].

yankılık,-ğı, i. Sesi yere doğru yöneltmek için, çan kulelerinin içine, yukarıdan aşağıya veya içeriden dışarıya doğru eğik olarak yerleştirilen levhalardan her biri.

yan.kök, b.i. *bot.* Anakökten çıkan ve anakökle bir açı oluşturacak tarzda gelişen kök.

yanlar, ç.i. *mat.* Bir orantıda ilk ve son terimler. [*Osm.* Tarafeyn; *İng.* Extremes; *Fr.* Extrêmes].

yanlık,-ğı, i. § ❶ Çobanların yiyecek v.b. koymak için yanlarında taşıdıkları torba veya çanta. [*Fr.* Sac]; § ❷ Pencerelerin yan duvarlarına gelen kasaların yan tahtaları. [*Fr.* Jouée]; § ❸ Kanape, koltuk, sedir gibi oturulacak mobilyaların iki yanlarında kolları dayamağa yarayan kısım, kol dayamalık. [*İng.* Arm-rest, elbow-rest; *Fr.* Accotoir].

yanlış, i. *esk. T. yalgış* > *yanglış.* § ❶ Yanılma işi veya sonucu: *Bu yanlışı hemen düzeltmeli.* [*Osm.* Hata; *İng.* Mistake, error, blunder; *Fr.* Erreur, faux, faute]; § ❷ s. Yapılırken yanılınan: *Yanlış hesap. Yanlış hareket.* [*Osm.* Hatalı; *İng.* Wrong, erroneous, incorrect; *Fr.* Erroné]; § ❸ s. *mec.* Tehlikeli: *Yanlış adım.* [*İng.* Dangerous; *Fr.* Dangéreux,-euse]; ◎ **ayak ~ ı,** *sp.* ◘ **Ayak.** ◎ **~ ını çıkarmak,** *dey.* Yanlışını bulup göstermek. [*İng.* To find out one's mistakes].

~ ata oynamak, *dey.* Başkalarının desteklemediği bir fikri destekleyip sonunda kaybetmek.

~ belleme hastalığı, *psikopatol.* Aldıkları çeşitli etkilerin hemen daima olduklarından başka türlü bellenmesi ve öylece hatırlanması şeklinde kendini gösteren, bu türlü ruh hastalıklarında görülen anormal hal.

~ cevap, *hava.* Aynı DME kanalı kullanan diğer bir hava gemisi dolayısiyle bir alıcıya gelen senkron olmayan işaretler. [*İng.* Fruit; *Fr.* Fausses réponses].

~ depar, *sp.* ◘ **Depar.**

~ haber, *gazetecilik.* ◘ **Haber.**

~ hesap Bağdat'tan döner, *at.* Yanlış bir yolda olduğunu anlayan kişi, bu uğurda ne kadar emek ve para harcamış olursa olsun, geri dönüp doğru yola yönelmelidir.

~ işleme, *muh.* ◘ **İşleme.**

~ kapı çalmak, *dey.* İsteğinin yapılmayacağı, kabul edilmeyeceği bir yere başvurmak. [*İng.* To be out in one's reckoning, to miscalculate].

~ konum kuralı, *mat.* ◘ **Konum.**

~ kullanma, *muh.* Kayda hatalı olarak geçmiş bir meblâğın kullanılması.

yanlışlık,-ğı, i. § ❶ Yanlış davranış, yanlış iş, yanlış sanı: *Bu hesapta bir yanlışlık olsa gerek.* [*Osm.* Hata; *İng.* Mistake, error, blunder; *Fr.* Erreur]; § ❷ Bilmezlik, unutkanlık veya dikkatsizliğin ileri gelen gerçeğe aykırı şey veya durum. [*Osm.* Hata].

yanlışlıkla, z. Yanılarak: *Yanlışlıkla başkasını tuttular.* [*İng.* By mistake, erroneously; *Fr.* Par erreur].

yanma, i. § ❶ Yanmak eylemi; § ❷ *kim.* Enerji meydana getiren bir kimyasal olay veya genel olarak bir kimyasal maddenin oksijenle birleşmesi. [*İng.* ve *Fr.* Oxydation, combustion]. ☆ *Eşanl.* **oksidasyon;** § ❸ *fitopatol.* Tanenin oluştuğu sırada, yani besi dokusu süt kıvamında iken tahılların şiddetli güneş ısısı etkisinde kalarak sıcaktan kavrulması; § ❹ *mad. oc.* Kömürün, çatlaklardan sızan hava ile ısınarak damar içinde kendiliğinden tutuşması; § ❺ *otom. Beau de Rochas* çevrimine veya dört zamanlı çevrime göre, bir motorun çalışmasındaki üçüncü zaman; ◎ **içten ~,** *otom.* ◘ **içten;** ◎ **organik ~,** *fizyol.* Organizmada, yani doğrudan doğruya dokuların veya hücrelerin içinde meydana gelen oksidlenmelerin tümü; ◎ **ön ~,** *mek.* ◘ **Ön;** ◎ **son ~,** *Bazı* roket motorlarının esas yanma ve trast *(tepki kuvveti)* sona erdikten sonra, yakıtın düzensiz olarak yanma karakteristiği. [*İng.* Afterburning].

~ çıkıntı, *tiy.* Asbestten yapılmış çıkıntı olup kenar lâmbalarında kullanılır. [*İng.* Asbestos border].

~ film, *sin.* ◘ **Film.**

~ gerilimi, *elek.* ◘ **Gerilim.**

~ indisi, *term.* Yakıtların bileşimindeki karbon monoksid ile karbon dioksidin hacimleri arasındaki oran.

~ odası, *tekn.* ◘ **Oda.**

~ veya amorsal gerilimi, *elek.* ◘ **Gerilim.**

yanmak, i. nsz. f. § ❶ Bileşiminde karbon bulunan maddeler, ısı ve ışık yayarak bir yandan havaya uçan gaz, öbür yandan da yerde kalan kül haline geçip yok etmek: *Orman yandı. Son yangında iki ev yandı.* [*İng.* To burn, to be consumed by fire; *Fr.* Brûler, être brûlé, incendié]; § ❷ Ateş haline geçmek: *Kömür yandı. Ocaktaki odun yandı;* § ❸ Isı veya ışık veren veya başka maksatlar sağlayan şeyler, alev yaklaştırılarak veya özel düzenlerine dokunularak etkinliğe geçmek: *Lamba yandı. Ocak yandı. Sigara yandı. Mum yandı. Elektrik yandı. Çakmak yandı.* [*İng.* To be alight; *Fr.* S'allumer, prendre feu]; § ❹ Tamamı veya bir kısmı kömür haline geçmek: *Yemek yandı. Ekmek yandı.* [*İng.* To be burnt, to be scorched, to be overroasted; *Fr.* Etre brûlé]; § ❺ Isının etkisiyle vücudun bir yanı yara olmak veya kızarmak: *Ateşe dokundu, eli yandı. Güneşten kolları yandı.* [*İng.* To be burnt, to bescorched; *Fr.* Être brûlé]; § ❻ Bir takım etmenlerin etkisiyle işe yaramaz hale gelmek: *Kumaş boyadan yanmış. Ekinler dondan yanmış.* [*İng.* To be blighted]; § ❼ Ateş değmiş gibi acımak: *Boğazım yanıyor.* [*İng.* To be painful, to hurt]; § ❽ *mec.* Hükümsüz kalmak: *Vaktinde değiştirilmeyen kâğıt paralar yandı.* [*İng.* To become not valid or forfeited]; § ❾ *mec.* Büyük zarara uğramak: *Vaktinde yetişmezsek, yandık.* [*İng.* to be ruined, to be done for]; § ❿ *mec.* *(Çocuk oyunlarında)* Oyun dışı olmak; § ⓫ (-e), *mec.* Çok acımak: *Kaçırdığım fırsata hâlâ yanarım.* [*İng.* To feel grieved or sorry *(for)*; *Fr.* Se plaindre amèrement]; ◎ *(Biri için)* **yanıp tutuşmak,** *dey.* Derin bir ask ile sevmek. [*İng.* To burn wtih great passion]; ◎ **yanıp yakılmak,** *dey.* Acı acı sızlanmak. [*İng.* To pour out one's woes piteously]; ◎ **yanmış harmanın öşrü alınmaz,** *at.* Önce verimli iken kazaya uğramış olan şeyden, artık gelir, verim beklenmez.

yan.olay, b.i. *ed.* Bir oyun, manzume, roman v.b.'de başlıca olayın gidişini yarıda kesen ikinci derecedeki olay veya anlatı.

yanolit, i. *Fr. yanolite. min.* ◘ **Aksinit.**

yanpiri, s. Yan yan ve çarpık giden. [*İng.* Leaning to one side; distorted; crooked; *Fr.* En biais, de travers].

yanpirilik,-ği, i. Yanpiri olma hali, çarpıklık.

yansı, i. *esk. T. yanmak.* § ❶ *fiz.* Işığın parlak bir yere çarpıp geriye doğru yön değiştirerek kaynağını göstermesi. [*Osm.* İnikâs, akis; *İng.* Reflection; *Fr.* Reflet]; § ❷ *biy.*

Bir uyartıya verilen cevap. Alınan uyartı sonucunda meydana gelen impulsu beyine iletmeksizin verilen cevap. [*Osm.* Fi'll mün'akis; *Ing.* Reflex; *Fr.* Réflexe].
☆ *Eşanl.* **refleks.**
~ **bilinç kuramı,** *psik.* Bilinci ve düşünceyi dış dünyanın yansısı olarak gören maddeci ve özellikle diyalektik maddeci kuram.
~ **yayı,** *biy.* Uyartının alınması, duygu sinir ile merkeze iletilmesi, merkezden verilen cevabın motor sinirle kasa iletilmesiyle meydana gelen bir sinir sistemi mekanizması birliği. [*Osm.* Kavsi inkâs; *Ing.* Reflex arch; *Fr.* Arc de réflexe].
☆ *Eşanl.* **refleks yayı.**

yansıca, i. *psik.* Yapılan kımıldanışların, elde olmayarak tekrarlanmasından ibaret bir akıl hastalığı belirtisi. [*Osm.* Hareket taklidi; *Ing.* Echopraxia; *Fr.* Echopraxie].

yansılama, i. *ed.* Ciddî bir eserin veya şiirin, alaylı bir şekilde yazılan benzeri. [*Ing.* Parody; *Fr.* Parodie].
~ **hastalığı,** *psikopatol.* Bir kimsenin mimiklerini *(mimik yansılama),* hareketlerini *(hareket yansılama)* veya sözlerini *(söz yansılama)* taklit etme şeklinde beliren ruhsal bozuklukların tümü.

yansılamak (-ı), f. § ● *(Işık)* Yansı yapmak. [*Ing.* To reflect; *Fr.* Réfléchir]; § ● *mec.* Birinin yaptıklarını tekrar ederek onunla eğlenmek. [*Ing.* To imitate; to mimic; *Fr.* Imiter, mimer].

yansıma, i. § ● Yansıtmak eylemi. [*Ing.* Reflecting; *Fr.* Action de réfléchir]; § ● *gram.* Bir şeyin çıkardığı sese benzer seslerle yapılan kelime: *Gürültü, şırıltı, güm güm, vızıldamak* kelimeleri birer yansımadır. [*Osm.* İnikâs; *Ing.* Reflexion, reflection; *Fr.* Réflexion]; ● *jeof.* Bir deprem dalgasının, farklı bir yapıda iki kayayı ayıran yüzeye çarparak geriye dönmesi; § ❸ *mat.* Yansımalı bir bağıntıyı niteleyen özellik: *Yansıma, eşdeğerlik bağıntısının özelliklerinden biridir;* § ● *petrol.* Bir maddenin yansıyan ışık altındaki rengi. ☆ *Eşanl.* **parıltı;** § ❻ *psik.* Öznenin kişiliğinin belirli bir faaliyete müdahalesinde, bu faaliyete kazandırdığı özel biçim; ◉ ~**lı bakaç,** *sin.* Mercekten girerek filim üzerinde meydana gelen görüntünün aynı zamanda örtücüden önce yansıyarak bakaç'a da gelmesi durumu. *(Böylelikle alıcıyı işleten kimse bakaçta mercek görüntüyü nasıl görüyorsa aynı boy ve biçimde görebilir).* [*Ing.* Reflex finder; *Fr.* Viseur réflexe]; ◉ **sesin** ~ **sı,** *akust.* Bir ses dalgasının, iki ortamı ayıran bir yüzey üzerine çarptıktan sonra, geliş doğrultusunun bu yüzeye indirilen dikmeye göre simetriği olan başka bir doğrultuda yayılması; ◉ **sismik** ~, *jeof.* Deprem dalgalarının yansıması üzerine kurulmuş sismik araştırma tekniği.
~ **bağıntısı,** *mat.* Bir nokta ile bu noktayı taşıyan bir doğru arasındaki bağıntı.
~ **önleyici astar,** *opt.* Optik bir yüzeyde yansıtıcılığı azaltmak ve geçirgenliği arttırmak için bu yüzeye uygulanan ince bir film. [*Ing.* Antireflection coating]
~ **yoluyle zarar,** *huk.* Haksız bir fiil sonucu, doğrudan doğruya haksız fiile hedef olmayan kimsenin uğradığı zarar.
~ **yüzeyi,** *petrol.* Sismik yöntemlerle yapılan petrol araştırmalarında, farklı yoğunluktaki iki kaya tabakasını ayıran ve üzerine çarpan ses dalgalarını yansıtan yüzey.

yansımak, nsz. f. Bir yere çarpıp geriye doğru yön değiştirmek, yanmak, tepmek: *Düz ve parlak yüzeylere çarpan ışık yansır.* [*Osm.* Aksetmek, inikâs etmek; *Ing.* To reflect; *Fr.* Se réfléchir]; ◉ **yansımış görüntü,** *sin.* (a) Göstericideki filim üzerinde bulunan görüntünün perde üzerinde yer alması. Perde üzerindeki görüntü. (b) Alıcıya giren görüntünün herhangi bir amaçla normal doğrultudan saptırılması durumu. [*Ing.* Screen picture; *Fr.* Image projetée]; ◉ **yansıyan ışın,** *astr.* Bir yere çarparak geri dönen ışın. [*Osm.* Şuâ'-ı münakis; *Ing.* Reflecting ray; *Fr.* Rayon réfléchie].

yansımalı, s. § ● Yansıması olan; yansıyan veya yansıtan. [*Ing.* Reflective; *Fr.* Réflecteur, réfléchissant,-ante]; § ● *dilb.* Yansıma niteliklerini kapsayan. [*Ing.* Reflective, reflexive; *Fr.* Réfléchi].

yansımasız, s. § ● Yansıması olmayan; yansıtmayan; § ● *opt.* (a) Yansıyan ışığın şiddetini azaltmak ve dolayısiyle optik âletin saydamlık gücünü arttırmak için optik camların yüzeyine sürülen çok ince, saydam bir tabaka için kullanılır; (b) Böyle bir tabaka ile kaplanmış camlar için de kullanılır.

yansıtaç,-cı, i. *fiz.* ◘ **Reflektör.**

yansıtıcı, i. < *yansıtmak. sin.* Işığı yansıtmakta kullanılan çeşitli boy ve yapıda yüzeyler. [*Ing.* Réflector; *Fr.* Réflecteur, écran réflecteur].
~ **yayındırıcı,** *sin.* Önünde yarı saydam bir cam bulunan ve ışığı hem yansıtarak hem yaydırarak veren stüdyo lambası. [*Ing.* Broad *(side);* *Fr.* Réflecteur-diffuseur].

yansıtma, i. § ● Yansıtmak eylemi. [*Ing.* Reflection; *Fr.* Réflexion]; § ● *psik.* Hareket müdahale eden kişiliğin, özne tarafından gösterilen bu faaliyete kazandırdığı biçim. [*Ing.* Reflection; *Fr.* Réflexion].
~ **oranı,** *opt.* Bir yüzeyin yansıtma gücü, *(Bu, belli bir ışıma için, yansıyan ışık akışının gelen akışa oranıdır).* [*Ing.* Reflection rate].

yansıtmak (-ı), f. Kendine çarpan bir şeyi geri atmak: *Ayna ışığı yansıtır. Kubbe sesi yansıtır.* [*Ing.* To reflect; *Fr.* Réfléchir]; ◉ **yansıtmalı teleskop,** *astr.* Bir çukur ayna yardımıyla ışık toplayan ırakgörür. [*Osm.* Münâhise; *Ing.* Reflector, reflecting telescope; *Fr.* Réflecteur, télescope à mirroirs].

yansıyan, s. Yansıma özelliği olan. [*Ing.* Reflecting; *Fr.* Réflecteur, réfléchissant,-ante].
~ **ışın,** *opt.* Bir yansıma sonucu meydana gelen ışın. [*Ing.* Reflecting ray].

yansız, s. § ● Hiç birinden yana olmayan. [*Osm.* Tarafsız, bitaraf; *Ing.* Neuter; *Fr.* Neutre]; § ❸ *kim.* Turnusol gibi bir ayıraç karşısında, ne asid, ne alkali tepkisi göstermeyen. [*Osm.* Mutedil; *Ing.* Neuter; *Fr.* Neutre]. ☆ *Eşanl.* **nötr;** § ● *fiz.* Elektriğe karşı hiçbir tepkisi olmayan.

yansızlık,-ğı, İ. Hiç birinden yana olmama durumu. [*Osm.* Tarafsızlık; *Ing.* Neutrality, impartiality; *Fr.* Neutralité].

yanşak, s. *esk. T. yangşak. h.d.* Tatsız ve çok söyleyen. [*Ing.* Talkative, garrulous].

yanşaklık,-ğı, İ. Yanşak olma hali.

yanşamak, nsz. f. Gevezelik etmek, tatsızlık etmek.

yantaş, i. *jeol.* İçine magma veya madde sokulmuş yanyana bulunan kayaç. [*Osm.* Sahre-i mücâvire; *Ing.* Country rock, adjacent rock; *Fr.* Roche encaissante].

yan yan, z. Çarpık çarpık: *Yengeç yan yan yürür.*
~ **bakmak,** Haince bakmak.

yan yana, b.z. Birbirinin yanında: *İki kardeş, yolda yan yana gidiyorlar.*

yan-yüzergiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı, hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Yumurtadan çıkan yavruların vücudu bakışımlıdır. Büyüyünce, gözün biri yukarı doğru yer değiştirir ve vücut yassılaşarak bakışımsız bir hal alır. Kuma gömülür ve gözlerinin bulunduğu bölge üste gelir. Renklerini yer rengine uydururlar. Dünyanın her yanına yayılmış 500 kadar türü olan geniş bir familyadır. Çoğu yenir. Yapraksolucan arakonakçısı türleri vardır. **Kalkan balığı** *(Rhombus maximus),* **çivisiz kalkan balığı** *(Rhombus laevis),* **köpek dili** *(Pleuronectes cynoglossus),* **kızıldil** *(Pleuronectes microcephalus),* **yaldızlı pisi balığı** *(Pleuronectes platessa),* **dil balığı** *(Solea vulgaris),* **pisi balığı** *(Limanda limanda),* **dere pisisi** *(Limanda flesus)* iyi bilinen türleridir. [*Osm.* Zül-cenb-i sabih; *Lat.* ve *Ing. Pleuronectidae; Fr.* Pleuronectidés].

yapa, i. *arg.* Bıyık.

yapağı, i. İlkbaharda kırkılan koyun tüyü olup telleri, güzün kırkılan ve yün adını alan tüyünkünden daha uzun olur; ◉ **koç** ~ **sı,** *dok.* ◘ **Koç.**

yapak,-ğı, İ. ◘ **Yapağı.**

yapalak,-ğı, i. *esk. T. zool.* Bir çeşit büyük baykuş. *(L. Bubo maximus).*

yapamamak, f. § ● Becerememek, gereği gibi hareket edememek; § ● Dayanamamak: *Yapamam, bu gürültü beni rahatsız eder.*

yapay, s. < *yapmak.* Doğadaki şeylere benzetilerek insan eliyle yapılmış: *Yapay gübre.* [*Osm.* Sunî; *Ing.* Synthotic(al); *Fr.* Synthétique]
☆ *Eşanl.* **sentetik.**

yapayalnız /yapa:yalnız/, s. Yanında, kimse veya hiçbir şey bulunmayan: *Yapayalnız bir insan. Yapayalnız bir ev.* [*Ing.* Absolutely alone, quite alone; *Fr.* Tout seul].

yapı, i. < *yapmak.* § ● Yapılmakta olan veya yapılmış bulunan mimarî eser: *Yapıya gidiyorum. Şehirde güzel yapılar çoğaldı.* [*Osm.* Bina, bünyan; *Ing.* Building edifice; *Fr.* Etablissement]; § ● İnşaat: *Yapı ustası;* § ● Yapılış: *Vücudun yapısı.* [*Osm.* Bünye, teşekkül; *Lat. Structura, formatio; ing.* Build, structure; *Fr.* Structure]; § ❹ *jeol.* Kayaç kütlelerinin kıvrılma, kırılma gibi biçim değiştirme olayları ve içitim sonucu birbirleriyle ilgili durumları. [*Osm.* Bünye; *Ing.* ve *Fr.* Structure]; § ❺ Yapma, meydana getirme: *Alman yapısı silâh.* [*Ing.* Make]; § ❻ *biy.* Bir hücrede, bir dokuda, karmaşık kuruluşlu bir organizmada elemanların düzeni; § ● *bot.* Çeşitli eleman ve dokuların bir bitki içindeki düzeni; § ❽ *den.* (a) İnşa halindeki gemiye verilen ad. (b) Ticaret kayıklarına *(takа, çektirme v.b.)* özellikle Karadeniz kıyılarında verilen ad; § ❿ *jeol. ve jeom.* Arazi tabakalarının bünyesi ve düzeni: *Kıvrımlı, faylı yapı;* § ● *dilb.* Belli bir dilin bölümlerini birbirine bağlayan ilişkiler bütünü; § ● *mat.* (a) Verilen bir veya birkaç bileşim kuralının bir cümleye kazandırdığı özelliklerin tümü. *(Önemli yapılar arasında, grup, cisim, halka ve vektörel uzay yapıları sayılabilir).* (b) Bir cümle için, bu cümlenin özelliklerini belirleyen belli sayıda işlem veya bağıntıları tanımlayan aksiyomatik; § ● *met.* Bir alaşımdaki billürların fizikokimyasal özelliklerinin tümü. ☆ *Eşanl.* **bileşim;** § ❿ *mim.* ◘ **Mimarlık;** ◉ **alt** ~, Toprak seviyesinden aşağıda yapılan inşaat. [*Osm.* Tahtezzemin inşaatı; *Fr.* Construction sous terre]; ◉ **art** ~, *mim.* ◘ **Art;** ◉ **aşmalı** ~, *coğr.* ◘ **Aşma;** ◉ **binmeli** ~ , *coğr.* ◘ **Binme;** ◉ **balık pulu** ~ **sı,** *jeol.* ◘ **Balık;** ◉ **beton** ~, *inş.* ◘ **Beton;** ◉ **daneli** ~, *trm.* ◘ **Dane;** ◉ **delip geçen** ~, *coğr.* ◘ **Delmek;** ◉ **eğik** ~, *coğr.* ◘ **Eğik;** ◉ **eklemli** ~, *bot.* Birbirine bitişik parçalardan meydana gelen bitkinin yapısı; ◉ **görüntü** ~, ◘ **Görüntü;** ◉ **izoklinal** ~, *jeol.* ◘ **izoklinal;** ◉ **kafes** ~, *den.* ◘ **Kafes;** ◉ **kaya** ~ **sı,** *petr.* Kaya bölümlerinin düzenleniş şekli; ◉ **organik** ~, *tıp.* Hastalıkların gelişmesine elverişli olup olmamak bakımından, genetik, fizyolojik, dokusal ve suyuksal şartların tümü; ◉ **toprak** ~ **sı,** *pedoloji.* Toprak meydana getiren unsurların fiziksel durumu; ◉ **uyumlu** ~, *jeol.* ◘ **Uyumlu;** ◉ **uyumsuz** ~, *jeol.* ◘ **Uyumsuz;** ◉ **üst** ~, Toprak seviyesinden yukarıda yapılan inşaat kısmı. [*Osm.* Fevkezzemin inşaat; *Ing.* ve *Fr.* Superstructure].
~ **biçimleri,** *jeol.* İç güçlerle meydana gelmiş yapıların verdiği yeryüzü biçimleri. *(Yapıya bağlı yeryüzü şekilleri. Bunlar ya yanardağların ortaya koyduğu biçimlerdir /tepe, çukur gibi/ veya yer kabuğunun yerinden oynamasından ileri gelmiş biçimlerdir).* [*Osm.* Eşkâl-i bünyeviye; *Ing.* Structural forms; *Fr.* Formes structurales].
~ **bilimi,** *biy.* ◘ **Morfoloji.**
~ **bozulması,** *psik.* Genel bir kişilik bo-

zukluğunda, algı yapılarının çözülmesi.
~ çemberi, ◘ Çember.
~ durumu, *jeol.* Katmanların yapısal olarak yerleşmesi. [*Ing.* Structural position; *Fr.* Disposition structural].
~ eğrileri, *jeol.* Belli bir katmanın eşit derinlikte olan noktalarını birbirlerine bağlayan ve katmanın bir doğrultuda durumunu gösteren çizgiler. [*Ing.* Structure contours; *Fr.* Courbes de niveau].
~ eki, ◘ Ek.
~ elemanı, *inş.* Bir yapının bütünü içinde yer alan ve özel bir görev yüklenen her çeşit parça.
~ eteği, *inş.* ◘ Duvar.
~ formülleri, *fiz.* ve *kim.* ◘ izomerlik.
~ kafesi, *mim.* ◘ Kafes.
~ kalfası, *inş.* Bir inşaatta mimara yardım eden ve mimar tarafından tâyin ve tespit olunan plâna göre inşaatın yapılmasını gözeten diplomasız, fakat inşaat kural ve usullerini bilen amelî mimar. [*Ing.* Assistant architect; *Fr.* Aide architecte].
~ kooperatifleri, *ikt.* Ortaklarının mesken ihtiyaçlarını giderme amacıyla kurulan kooperatif.
~ malzemesi, *inş.* Bina yapmak için kullanılan taş, kum, kireç, kereste, tuğla, kiremit, alçı, çimento v.b. inşaat malzemesi. [*Ing.* Construction materials; *Fr.* Matériaux de construction].
~ odası veya kalemi, Yapı yerlerinde mimar ressam ve hesap memurlarının çalışmaları için yapılmış olan muvakkat baraka ve yazıhane. [*Fr.* Agence de travaux].
~ projesi, *mim.* Bir binayı inşa etmek için hazırlanan proje. *(Mukavelename, şartname bu yapım veya inşa projesine göre düzenlenir).* [*Fr.* Projet d'exécution].
~ taşı, *coğr.* Taş yapılarda kullanılan taşlar. *(Bunlardan, granit, kumtaşı, kireçtaşı, taş ocaklarından elde edildikten sonra işlenir, yapılarda kullanılır).* [*Osm.* Inşaat taşı; *Ing.* Building-stone; *Fr.* Pierre à bâtir].
~ taşı, yapıdan *(yerde)* kalmaz, *at.* Değerli kimse, boşta kalmaz. Kendisine iş verilir.
☆ *Eşanl.* delikli taş yerde kalmaz, deli kız evde kalmaz.
~ yanlışlığı, Bir binanın yapılışında olagelen inşaat hâtası. *(Bâzan büyük mahzurları ve kazaları doğurur. Böyle bir hatâ yüzünden yıkılan binalar çoktur).* [*Osm.* İnşaat hatâsı; *Ing.* Construction fault; *Fr.* Vice de construction].
~ yeri, *inş.* İnşa edilmekte olan bir binanın etrafında malzeme konulan ve işçiler çalışan yer. *(Bu yerlerin etrafı çoğunlukla bir tahta perde ile çevrilir ve içinde depolarla yazıhane ve atelye hizmetini gören salaşlar ve barakalar bulunur).* [*Ing.* Building slip, slipway; *Fr.* Chantier de construction].
☆ *Eşanl.* şantiye.

yapı.bilim, b.l. ◘ Morfoloji.

yapı.bilimsel, b.s. ◘ Morfolojik.

yapıcı, i. § ❶ Yapan, meydana getiren. [*Ing.* Maker, builder, creator; *Fr.* Constructeur, bâtisseur]; § ❷ Önemli ve yararlı işler yapan; § ❸ i. Yapı ustası. [*Ing.* Constructor; *Fr.* Constructeur, maçon]; § ❹ s. Olumlu: *Yapıcı fikir.* [*Ing.* Constructive, positive, creative; *Fr.* Constructif,-ive, créatif,-ive].
~ düşünme, *mant.* Zihnin tarafsızca, inançların niteliği ve doğru olup olmadığı üzerinde araştırmalara girdiği düşünce şekli.
~ imgelem, *mant.* Bugünkü veya gelecekteki problemleri çözmek için gerçeklerden faydalanan bir düşünce ve tahayyül *(imgeleme)* tarzı. *(Yapıcı muhayyilede zihin yine belleğe dayanır, fakat eskiden edinilmiş izlenim, bilgi ve görüşleri değiştirir, ayırır, bambaşka şekilde toplar ve onları karşılaşılan probleme istediği gibi uygular).*

yapıcılık,-ğı, i. § ❶ Meydana getiricilik. [*Ing.* Creation, making construction; *Fr.* Création, construction]; § ❷ Yapı ustacılığı.

yapık,-ğı, i. *esk.T.* § ❶ Atı yağmurdan korumak için kullanılan büyücek bel'leme. [*Ing.* Horse-blanket]; § ❷ Vaktiyle yeniçerilerin giydikleri kaput. [*Ing.* A king of shaggy cape worn by Jannissaries].

yapılageliş, i. Bir iş hakkında öteden beri tutulagelen yol.

yapılamak, f. Ham maddeleri işleyip yapılı hale getirmek.

yapıldak, i. ◘ Yaya.

yapılı, s. Yapılmış olan, yapısı olan: *Güzel yapılı. Sağlam yapılı.* [*Ing.* Built, constructed, made; *Fr.* De telle ou telle structure; de constitution physique de].

yapılıkçılık,-ğı, i. *ed.* Sahnede mekanik ve fizik araçlarla bir telkin havası yaratmak temeline dayanan yeni tekniğe göre eser yazma çığırı.

yapılış, i. < *yapılmak.* § ❶ Yapılma tarzı. [*Ing.* ve *Fr.* Construction]; § ❷ Bir şeyin şu veya bu biçimde yapılmış olmasından doğan özellik, kuruluş: *Bu binanın yapılışı yer sarsıntısına dayanacak bir niteliktedir.* [*Ing.* ve *Fr.* Structure].
☆ *Eşanl.* bünye.
~ büyüklüğü, İnşa olunacak kısımların yapılacak büyüklükte çizilen resimleri hakkında kullanılır. [*Fr.* Grandeur d'exécution, épure].

yapılmak, nsz. f. Yapmak işine konu olmak.

yapım*, i. < *yapmak.* § ❶ Yapmak[1] eylemi. [*Osm.* İnşaat; *Ing.* Making; building; *Fr.* Construction]; § ❷ El veya makine ile yapma işi. [*Osm.* İmal; *Ing.* Manufacture; *Fr.* Fabrication; production]; § ❸ *gram.* (a) Üretme, bileştirme, kısaltma gibi yollarla kelime meydana getirme işi. [*Ing.* ve *Fr.* Construction]; (b) Üretme, bileştirme, kısaltma gibi yollarla meydana gelen kelime. [*Osm.* Teşekkül; *Ing.* ve *Fr.* Formation]; § ❹ *telvz.* Bir TV gösterisinin meydana getirilmesi için gerekli çalışmaların tümüne verilen ad: *Filim yapımı, program yapımı.* § ❺ *sin.* Sermayeyi koyan, harcamaları denetleyen ve yönetmenlerle anlaşma yapan kurum; ◉ doku ~ı, ◘ Doku; ◉ gemi ~ı, *den.* ◘ Gemi; ◉ ısı ~ı, *fizyol.* Isı.
~ eki, *gram.* Kelime kök veya gövdesine getirilerek kelimenin yeni bir kavram kazanmasını sağlayan ek. [*Osm.* Teşkil lâhikası, iştikak lâhikası; *Ing.* Morpheme; *Fr.* Morphème, affixe de formation].
☆ *Eşanl.* morfem.
~ gideri, *sin.* Bir filmin meydana getirilmesi için harcanan paranın tümü. [*Ing.* Costs, production cost; *Fr.* Coût d'un film, coût de la production, frais, prix de revient de film].
~ görevlisi, *sin.* Yapım yönetmeninin başlıca çalışma arkadaşlarından olup, filim çevirimi sırasındaki idare işlerinden sahne donatımının sağlanmasından, kullanılmasından ve korunmasından sorumludur.
~ sigortası, *sin.* Bir filim yapımının herhangi bir kazaya karşı sigortalı olması durumu. [*Ing.* Film producer's indemnity insurance; *Fr.* Assurance de production].
~ sözleşmesi, *sin.* Bir filmi çevirmek üzere yapılan sözleşme. [*Ing.* Production contract; *Fr.* Contrat de production].
~ takımı, *sin. telvz.* Bir filmin çevrilmesi için bir araya gelen topluluk. *(Stüdyo içinde veya dışında bir filmin bütününü veya bir bölümünü çevirmek üzere yönetmen görüntü takımı ses takımı ve teknikçilerden meydana gelen topluluk).* [*Ing.* Production unit; *Fr.* Équipe de production].
~ yönetmen yardımcısı, *sin.* Yapım yönetmeninin baş yardımcısı. *(Filim bütçesinin tahmin olunan giderlerini hazırlar. Filmin muhasebecilik işini yapar).* [*Ing.* Unit production manager; *Fr.* Administarteur de production].

yapımcı*, i. § ❶ Bir filmin çevrilişiyle ilgili bütün idare işlerini üzerine alan, sermayesini veren kimse. [*Ing.* Producer; *Fr.* Producteur]; ☆ *Eşanl.* prodüktör; § ❷ *telvz.* Televizyon için proğram hazırlayan kişi. *(Yapımcı, bir programın oluşması için çeşitli ilişkiler kurar, program önerir. Bir çeşit organizatör dür);* ◉ bağımsız ~, *sin.* ◘ Bağımsız; ◉ İbaş ~, *sin.* ◘ Başyapımcı.

yapım.evi, b.i. *sin.* Filim yapımı işiyle uğrasmak üzere kurulmuş ortaklık. [*Ing.* Production company; *Fr.* Maison de production].

yapın, i. < *yapmak.* El veya makine ile yapılan şey. [*Osm.* Mamulât, masnuat; *Ing.* Products; *Fr.* Produits].

yapıncak[1]**,-ğı**, i. Soğuk havada açıkta bırakılan atlara örtülen uzun tüylü kebe. [*Ing.* Rug *(To protect a horse from rain); Fr.* Couverture d'un cheval servant à le protéger de la plule].

yapıncak[2]**,-ğı**, i. Bir cıns benekli beyaz üzüm. [*Ing.* A variety of white grape from the village of Yapıncak; *Fr.* Espèce de raisin].

yapındırmak, nsz. f. *arg.* Rakı içmek. [*Ing.* To have a drink].

yapınış, i. < *yapmak.* ◘ Yapmacık.

yapınmak (-ı), f. § ❶ Kendine yapmak veya kendi için yaptırmak: *Elbise yapınmak.* [*Ing.* To have made for oneself *(clothes, etc.)]*; § ❷ (-e), Özenmek: *Kuş yavrusu uçmaya yapmıyor. Bu genç azınlığa yapınıyor.* [*Ing.* To prepare oneself to do something].

yapıntı*, i. < *yapınmak. fels.* Gerçekte olmadığı veya olup olmadığı bilinmediği halde varmış gibi düşünülen şey. [*Osm.* Tasni; *Ing.* ve *Fr.* Fixion].
☆ *Eşanl.* fiksiyon.

yapıntılı, s. *fels.* Yapıntı niteliğinde olan. [*Osm.* Musanna; *Ing.* Fictive; *Fr.* Fictif, -ive].

yapı.oluş, b.i. *jeol.* Dağoluşda görülen kıvrılma ve kırılma olayları. [*Ing.* Tectogenesis; *Fr.* Tectogénèse].

yapırgan*, i. *esk. T. yapurgan. bot.* Çiçekyaprağı, taç yaprağı. [*Ing.* Petal; *Fr.* Pétale].

yapısal*, s. § ❶ Yapı ile ilgili olan. [*Osm.* Bünyevî; *Ing.* Structural; *Fr.* De construction, structural]; § ❷ *jeom.* Doğrudan doğruya jeolojik yapıdan ileri gelen yüzey şekli unsurlariyle ilgili: *Yapısal jeomorfoloji. Yapısal biçim.* [*Ing* ve *Fr.* Structural].
~ dilbilim, *dilb.* ◘ Dilbilim.
~ eşyükselti eğrileri, *jeol.* Belli bir katmanın alt veya üst yüzeyinde, eş yükseklikte noktalardan geçen ve böylece kemer, tekne v.b.'ni gösteren eğriler. [*Ing.* Structural contour lines; *Fr.* Courbes de niveau].
~ hastalık, *tıp.* Kalıtsal yapıya, yani bünyeye bağlı hastalık. *(Artritizm, soydan geçme frengi, ana babanın alkolizminden veya ruh hastalığından ileri gelen kusurlar yapısal hastalıklardır).* [*Ing.* Structural disease].
~ işsizlik, *ikt.* ◘ işsizlik.
~ jeomorfoloji, ◘ Jeomorfoloji.
~ katman eksikliği, *jeol.* Tortul sıralar arasındaki bir katmanın, kıvrılma sırasında ezilip incelmesi veya ortadan kalkması yüzünden ileri gelen eksiklik. [*Ing.* Structural stratigraphical hiatus; *Fr.* Lacune stratigraphique tectonique].
~ uyumsuzluk, *jeol.* Katmanlar arasındaki koşutluğun, yapısal olaylar yüzünden bozulmuş olması. [*Osm.* Adem-i tevafuk; *Ing.* Structural discordance; *Fr.* Discordance mécanique, discordance tectonique].
~ yerbilim, *jeol.* Biçimsel ve yapısal açıdan, katmanların yerkabuğundaki durumlarını inceleyen yerbilim dalı. [*Ing.* Tectonic geology, «geo» tectonics, structural geology; *Fr.* Géologie tectonique, géologie structurale].
~ yüzey, *jeom.* Üstteki yumuşak tabakanın aşınmasıyle meydana çıkan sert tabakanın yüzeyi. [*Ing.* Structural surface].

yapısalcı, i. Yapısalcılıktan yana olan. [*Ing.* Structuralist; *Fr.* Structuraliste].

yapısalcılık,-ğı, i. § ❶ *biy.* Organların ayrı bir yaşantıları olmadığını ve bütün içindeki görevleriyle tanımlandıklarını ileri süren kuram. *(Buna göre biyolojide herhangi bir organı bütünden ayırmak onu öldürmek demektir).* [*Ing.* Structuralism; *Fr.* Structuralisme]. ☆ *Karş.* atomculuk, mekanizmacılık; § ❷ *antr.* Birçok insan biliminde görülen, beşerî bir olguyu teşkilâtlanmış bir bütüne göre tanımlamağa ve bu bütünü modellere göre açıklamaya dayanan eğilim. [*Ing.* Structuralism]; § ❸ *dilb.* Dil unsurlarının görevlerini tanımlamayı konu edinen ve bir karşıtlıklar düzeni olarak tanım-

lanan bu görevlerin yapılar içinde teşkilâtlandığını ileri süren kuram. [*Ing.* Structuralism; *Fr.* Structuralisme].

yapış, i. < *yapmak.* Yapmak eylemi veya tarzı. [*Ing.* Making; *Fr.* Actlon de faire].

yapışık, s. < *yapışmak.* § ❶ Yapışmış olan: *Duvara yapışık.* [*Ing.* Stuck on, attached; *Fr.* Collé, attaché]; § ❷ Birbirine yapışmış; *Yapışık ikizler.* [*Ing.* Adhering; *Fr.* Adhérent].

~ **bürünü,** Vücudun şeklini gösterecek surette biçilmiş eski Yunan sarma libas. [*Fr.* Draperie moulá].

~ **parmaklılık,** § ❶ *patol.* El veya ayak parmaklarının birbirine yapışık olması; § ❷ *zool.* Birçok hayvan türünde, özellikle domuzlarda görülen bitişik parmaklılık; bu özellik domuzlarda başat, sığırlarda çekinik bir karakterdir.

~ **sütun,** *mim.* Bir duvarın yüzeyinden içerlek olmak üzere açılan bir yuvaya yerleştirilen ve yüzeyi biraz duvardan taşkın olan sütun. [*Fr.* Colonne engagée].

yapışık.çeneliler, ç.b.i. *zool.* ◘ **Çengelçeneliler.**

yapışıklık,-ğı, i. § ❶ Yapışık olma hali; § ❷ *bot.* Çeşitli çevreme ait kısımların *(erkek organları veya taçyaprakları gibi)* normal veya anormal olarak birleşip birbirine kaynaması hali; § ❸ *patol.* İltihap veya travma sonunda organların veya organ kısımlarının birbirine yapışması hali; ⊙ **burun içi yapışıklığı,** *patol.* Burun bölmesinin boynuzcuklardan birine yapışması hali; ⊙ **dölyatağı yapışıklığı,** *patol.* Dölyatağının ön ve arka çeperlerinin birbirine yapışması. *(Dölyatağı boşluğunu az veya çok tıkadığından yumurtanın yerleşmesine engel olur);* ⊙ **gözbebeği yapışıklığı,** *opt.* Gözbebeği çevresinin göz billûruna yapışması hali; ⊙ **iris yapışıklığı,** *patol.* İltihap sonucunda, kalb saydam tabakaya yapışması; ⊙ **kalb zarı yapışıklığı,** *patol.* İltihap sonucunda, kalb dış zarının, iki tabakasının birbirine yapışıp kaynaması; ⊙ **plevra yapışıklığı,** *tıp.* Plevrayı meydana getiren iki gömleğin birbirine kaynaşması.

yapışkan, s. < *yapışmak.* § ❶ Değdiği yere yapışıp zor ayrılan: *Yapışkan bir çamur;* § ❷ *mec.* Çekilip gitmek bilmeyen: *Ne yapışkan adam, bir türlü savamadık.*

yapışkan.balığı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Yapışkanbalığıgiller *(Echeneidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 90 sm.dir. Başındaki tutunma safihası ile köpek balığı gibi büyük balıklara ve gemilere tutunur ve kendisini taşıtır. Sırtı açık, karnı koyudur. Eti yenir. [*Lat. Echeneis naucrates; Ing.* Remora, shark, sucker, sucking fish; *Fr.* Rémora].

yapışkan.balığıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Birinci sırt yüzgeci, başın üzerine yerleşmiş bir tutunma safihası halindedir. Bununla büyük balıklara ve gemilere tutunarak dolaşırlar. Tropik ve sıcak denizlerde yaşarlar. **Yapışkan balığı** *(Echeneis naucrates)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Echeneidae; Fr.* Echénéidés].

yapışkanlık,-ğı, i. Yapışkan olma hali.

yapışkan.otu, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Isırgangiller *(Urticaceae)* familyasından ılıman bölgelerde yetişen, çokyıllık bitki. Genellikle duvarların diplerinde ve üzerlerinde yaşar. Yaprakları almaşık ve tam kenarlıdır. Çiçekler yaprakların koltuğunda küçük kümeler halinde toplanmıştır. Her kümede dişi ve erdişi çiçekler birlikte bulunur. Bu bitkiler idrar söktürücü olarak tanınmıştır ve şeker hastalığında kullanılır. Türkiye'de *P. officinalis* ve *P. parviflora* adlı türleri yetişmektedir. *P. officinalis*'in toprak üstü kısımlarında *(Herba Parietariae)* müsilaj, kateşik tanen, anorganik tuzlar *(özellikle nitrat, silikat ve fosfatlar)* ve bir alkaloid bulunur. Yumuşatıcı ve idrar söktürücü olarak kullanılır. Şeker hastalığına karşı da kullanılır. [*Osm.* Hasîşet-üz-zûcâc; *Lat. Parietaria; Ing.* Pellitory; *Fr.* Pariétalre].

☆ *Eşanl.* **duvar fesleğeni.**

vapışma, i. § ❶ Yapışmak işi; § ❷ *biy.* Bir şeyin diğer bir şeye sıkıca birleşmesi. [*Osm.* İltisak; *Ing.* Adherence; *Fr.* Adhérence]; § ❸ *bot.* Bitişme, bağlanma veya tutunma; § ❹ *fiz.* ◘ **Adezyon;** § ❺ Betonarmede, betonla çeliğin birbirine kaynaşması. [*Ing.* Adherence; *Fr.* Adhérence].

☆ *Eşanl.* **aderans;** § ❻ *tekn.* Bir taşıtın temas yüzeyleri *(tekerleklerle zemin veya ray)* arasındaki etki ve tepkilere bağlı olan yuvarlanma özelliği. [*Ing.* Adherence; *Fr.* Adhérence].

~ **ağırlığı veya katsayısı,** *demir.* Bir lokomotifin metris dingilleri tarafından yola iletilen ve cer kuvveti hesabında yapışma katsayısına bağlı olarak hesaplanan yüklerin tümü.

~ **karton,** *matb.* İki ince kartonun yapıştırılmasiyle elde edilen karton. [*Ing.* Pasteboard; *Fr.* Carton collé].

~ **noktası,** *anat.* Bir organın ötekine bağlandığı bölge.

yapışmak (-e), nsz. f. *esk.T.* ❶ Tutucu olan veya tutucu bir maddeye bulanmış bulunan bir şey ayrılmamacasına bir yerin üstüne kapanmak: *Kâğıt duvara yapıştı.* [*Ing.*To stick; *Fr.*Se coller, s'attacher]; § ❷ Sokulup değmek: *Geri giderek duvara yapıştı;* § ❸ Aralık veya pot kalmamacasına bir şeyin üstüne kapanmak: *Ceket vücuduna yapışıyor.* [*Ing.* To adhere; *Fr.* Adhérer]; § ❹ Musallat olup bir türlü ayrılmamak: *Bu da bize nereden yapıştı!* [*Ing.* To stick to one *('as a bore); Fr.* Importuner]; § ❺ Bir iş görmek üzere hevesle bir seyi eline almak: *Halata yapıştılar. Küreklere yapıştı.* [*Ing.* To set about doing something; *Fr.* Toucher]; § ❻ Sıkıca yakalamak: *Eteğine yapışmak. Yakasına yapışmak.* [*Ing.* To grab, to clasp with both hands; to lay hold of].

yapıştırıcı, s. § ❶ Yapıştırmak özelliği olan: *Yapıştırıcı madde;* § ❷ *res.* Soğuk, hafif ısıtılmış veya sıcak olarak kullanılan lapa veya sıvı halinde organik madde; § ❸ *sin.* Filimlerin üzerine ses kuşaklarını yapıştırmaya yarayan cihaz.

~ **madde,** *coğr.* Katı parçaları birbirine bağlayan berkiten yapıştıran maddeler. [*Ing.* Cement; *Fr.* Ciment].

yapıştırılmak (-e), f. Yapıştırmak işine konu olmak.

yapıştırma, i. § ❶ Yapıştırmak eylemi. [*Ing.* Sticking, adhering; *Fr.* Action de coller]; § ❷ Eskiden, gelinlerin yüzüne yapıştırılarak yapılan süs. [*Ing.* Ornaments stack on a bride's face]; § ❸ Yapıştırılmış olan.

~ **ilâve,** *matb.* Kitap formaları arasına harita ve resimli tek yaprakların sonradan yapıştırma suretiyle ilâvesi. [*Ing.* Inset, insert A; *Fr.* Intercalation].

~ **masası,** *sin.* Filimlerin yapıştırılması işinin yapıldığı özel yapıda masa. [*Ing.* Splicing table; *Fr.* Table de collage].

~ **mozayik,** *mim.* Çeşitli renk ve cinste küçük ve düz parçaları bir yüzey üzerine yanyana yapıştırmak suretiyle yapılan süsleme işleri. [*Fr.* Marqueterie].

yapıştırmak(-i, -e), f. *esk.T.*§ ❶ Yapışmasını sağlamak. [*Ing.* To stick; *Fr.* Coller, faire adhérer]; § ❷ *(Tokat, şamar ve cevap gibi sert karşılık niteliğinde olan şeyler hk.)* Hemen atmak veya hemen söylemek: *«Deli misin!» der demez tekmeyi yapıştırdı. Hiç düşünmeden cevabı yapıştırdı.* [*Ing.* To say something in quick reply; to apply a thing closely or violently to another].

yapış yapış, z. Yapışkan bir madde ile bulanmış.

yapıt*, i. < *yapmak.* Meydana getirilen değerli veya önemli şey. [*Osm.* Eser; *Ing.* Work; *Fr.* Oeuvre]; ⊙ **baş ~,** *tiy.* ◘ **Başyapıt.**

yapı.taşı,-nı, b.i. *jeol.* Yapılarda kullanılan, granit cinsinden taş. [*Ing.* Building stone; *Fr.* Pierre de construction].

yapıvermek (-i), f. § ❶ Kolayca yapmak; § ❷ Çabuk yapmak; § ❸ Bazen yapmak fiiline dilek anlamı katar: *Şu işi yapıver.*

yapkın, s. § ❶ Hali vakti yerinde olan *(kimse);* § ❷ *mec.* Sarhoş.

yapma, i. § ❶ Yapmak eylemi; § ❷ s. Doğadaki şeylere benzetilerek insan eliyle yapılmış: *Yapma çiçekler.* [*Osm.* Sun'i; *Ing.* Artificial; *Fr.* Artifice, artificiel,-elle].

~ **çiçek,** ◘ **Çiçek.**

~ **dil,** *gram.* Çeşitli amaçlala anlaşma sağlamak için bazı dillerden seçilmiş kelimelerle kurulan dil. [*Ing.* Artificial language; *Fr.* Langue artificielle].

~ **düşünceler,** *mant.* Zihnin Descartes sistemi içinde hazırladığı düşünceler. Yalancıktan, içten gelmiyen veya tabiilik veya gerçekle ilgisi olmayan fikirler. [*Osm.* Câli fikirler; *Ing.* Artificial ideas; *Fr.* idées factices].

☆ *Karş.* **gün ışığı.**

~ **geçişli,** *gram.* Ek katılarak yapılan geçişli fiil; **uyutmak** gibi.

~ **ışık,** *sin.* Doğal kaynakların dışında elde edilen ışık. [*Ing.* Artificial light; *Fr.* Lumière artificielle].

~ **kayalık,** Küçük taşları çimento ile birbirine yapıştırarak yapılan kayalık taklitleri. [*Osm.* Sunî kayalık; *Fr.* Rocaille].

~ **küçük gezegen,** *astr.* ◘ **Gezegen.**

~ **seçim,** *bot.* ve *zool.* ◘ **Seçim.**

~ **seki,** *coğr.* Toprak kaymasını önlemek, çok dik yamaçlı yerlerde ekilecek, dikilecek toprak elde etmek için insan eliyle yapılmış basamak biçimli yerler. [*Osm.* Sunî taraça; *Ing.* Field terrace; *Fr.* Terrasse de culture].

~ **uydu,** *astr.* Herhangi bir gezegenin çevresindeki bir yörüngeye yeryüzünden fırlatılarak yerleştirilmiş insan yapısı nesne. [*Osm.* Sunî peyk; *Ing.* Artificial satellite].

yapmacık, s. *esk. T.* § ❶ *(Tavır, davranış, duygu hk.)* Yapma, düzme: *Yapmacık bir öfke;* § ❷ i. Düzme tavır: *Onun yapmacıklarına kimse aldanmıyor.*

yapmak (-i), f. *esk.T.* § ❶ Meydana getirmek: *Resim yapmak. Heykel yapmak. Ev yapmak. Yemek yapmak. Kanun yapmak.* [*Ing.*To do; to make; *Fr.* Faire exercer une action]; § ❷ Olmasını sağlamak, olmasına yol açmak: *Durgun sular sıtma yapar.* [*Ing.* To make ; *Fr.* Faire]; § ❸ İş görmek: *Orada ne yapıyorsunuz;* [*Ing.* To do; *Fr.* Faire]; § ❹ Onarmak: *Saatçi benim saatimi yapamadı.* [*Ing.* To mend, to repair; *Fr.* Réparer]; § ❺ *(Birincisi-i', ikincisi eksiz olmak üzere aynı nesne iki defa tekrarlandığı zaman)* Yakışan niteliğini vermek: *İnsanı insan yapan iyi ahlâkıdır;* § ❻ Uygulamak, oluş alanına çıkarmak: *Yasanın dediğini yapmak. İstediğini yapmak. Bu kötülük ona yapılmamalı. Arkadaşınız büyük bir fedakârlık yaptı.* [*Ing.* To practice; *Fr.* Pratiquer]; § ❼ nsz. Davranmak: *İyi yapmıyorsunuz, çocuğu çok azarlıyorsunuz.* [*Osm.* Hareket etmek; *Ing.*To behave, to treat; *Fr.* Agir, comporter, se conduire, traîter]; § ❽ özs. Olmak: *Geçen gün çok soğuk yaptı;* § ❾ Edinmek: *Çocuk yapmak. Para yapmak.* [*Ing.* To have; *Fr.* Avoir]; § ❿ *yar.* f. Kimi sıfat veya isimleri zarf gibi alarak fiilleştirir: (a) Bu yolda meydana gelen bileşik fiillerden sıfatla veya sıfat yerine kullanılmış isimle yapılanlar -'li nesne alır: *(Çevik yapmak) Bu idman insanı çevik yapar. (Hukukçu yapmak). Ben çocuğu hukukçu yaptım. (Altın yapmak) Emek, toprağı altın yapar. (Bağ yapmak) Bu tarlayı bağ yapmalı.* (b) Soyut anlamlı isimlerden bu yolda nesnesiz kullanılan bileşik fiiller meydana gelir: *Çıkış yapmak. Koşu yapmak. Sarsıntı yapmak. Yanlışlık yapmak. Yalpa yapmak. Tur yapmak. Devir yapmak. Çocuk ne yaramazlıklar yapıyor. Otomobil fren yaptı. Orkestra falso yaptı. Arkadaşınız gene golf yaptı. Bu makine çok gürültü yapıyor. Ben şimdi hesap yapıyorum, siz muhakeme yapıyorsunuz. (Vefat, tevellüt, nedamet, terakki tedenni)* gibi geçişsiz anlamlı bir takım Arapça kelimelerin bileşik fiilleri, nesne almadıkları halde dahi etmek yardımcı fiili ile yapılır. (c) Bu çeşit

bileşik fiillerden nesne alabilenlere nesne vermek için **yapmak** yardımcısını **etmek**'le değiştirmek gerekir: *Ben şimdi hesap yapıyorum — Neyi hesap ediyorsunuz? — Masrafımı hesap ediyor. Siz muhakeme yapıyordunuz, işin her tarafını muhakeme ettiniz mi? — Evet ettim.* (ç) Nesne aldıkları için **etmek** yardımcısı ile kurulan bileşik fiillerin ikinci öğelerinden bir ortaç yapılıp birinci öğeye belirten olarak verilse, **etmek** yerine en çoğu **yapmak** kullanılır: *Siz bu iki şeyi mukayese ediyorsunuz, ama bu yaptığınız mukayese yerinde değil.* (d) Aynı yolda kurulan fiillerin birinci öğesi nesne durumuna düşerse, yardımcı fiile yer kalmayacağından **yapmak** başlı başına bir fiil olarak onun yerine geçer: *Çünkü mukayesesini yaptığınız şeyler aynı çeşitten değildir.* (e) Frenkçe'den dilimize geçmiş kimi soyut anlamlı kelimelerle meydana getirilen ve nesne aldıkları için **etmek** ile yapılması gereken bileşik fiiller **yapmak** yardımcısıyla kullanılıyor: *Karşı kaleye gol yapmak. Birine kompliman yapmak. Şantaj, reverans, kurs, flört yapmak.* (f) Bu kullanış yalnız Frenkçe kelimelerde değil; başka yabancı kelimelere, hattâ öz Türkçe sözlere de uygulanmaktadır: *Birine zulüm yapmak. Hastaya ameliyat yapmak. Biriyle sulh yapmak. Mukavele, münazaa, münakaşa yapmak. Birinden istizah yapmak. Karşı kaleye sayı yapmak. Birine şaka yapmak;* ◉ *(Bir şey)* ~ ,iyilik veya kötülük etmek: *O size hiç bir şey yapamaz. Ben ona bir şey yaptım mı?* ◉ *(Kilometre, mil, fersah)* ~, *dey.* Yol almak; ◉ **yapma (yapmayın, yapmayınız),** *dey.* Karşısındakini üzerinde bulunduğu işten alıkoymak için söylenir: *Yapma çocuğum, saat bozulur.* [*Ing.* Oh don't]; ◉ **yapmadığını bırakmamak,** *dey.* Bütün kötülükleri yapmak; ◉ **yaptığı hayır ürküttüğü kurbağaya değmemek,** *dey.* Zararı hizmetinden büyük olmak. Yaptığını bilmemek, aklı başında olmamak.

yaprak,-ğı, i. *esk. T. yapırgak.* § ❶ *bot.* Bitkilerde solunum, karbon özümlenmesini, terleme gibi olayların meydana geldiği, çoğu klorofilli, yeşil ve çeşitli biçimdeki kısımlar; sap üzerindeki durumlarına göre almaşık, bileşik, karşılıklı, halka dizilişli yapraklar, biçim ve yapılarına göre de oymalı etli, telekdamarlı ve eldamarlı yapraklar diye andlar,dırılırlar. Bazı bitkilerde az çok indirgenmiş duruma uğramış olsalar dahi daima mevcutturlar. Tam bir yaprakta başlıca üç kısım ayırt edilir: *Aya, sap* ve *taban.* [*Osm.* Varak; *Ing.* Leaf; *Fr.* Feuille]; § ❷ Özellikle asma yaprağı: *Yaprak sarması. Yaprak salamurası.* [*Ing.* Grape-leaf]; § ❸ Börek, baklava gibi şeyerde yufka: *Bu baklavada elli yaprak var.* [*Ing.* Flake; *Fr.* Feuille]; § ❹ Kitap, defter gibi şeylerde kâğıt kanadı: *Bu defterin yaprakları eksik.* [*Ing.* Sheet of paper; *Fr.* Feuille de papier]; § ❺ Kat kat ayrılabilen şeylerde katman: *Mermer yaprağı. Bir yaprak ceviz kaplaması.* [*Ing.* Layer; *Fr.* Feuille]; § ❻ Birkaç parça eklenerek yapılan şeylerde her parça: *Beş yapraktan bir yelken. Eteğin arka yaprağı;* § ❼ Eni 50 sm. boyu 75 sm. olan açı biçiminde olan yaprak. [*Ing.* Angulate leaf; *Fr.* Feuille angulée].☆ *Eşanl.* **angulat yaprak;** § ❽ *jeol.* Bir arazi tabakasının ince bir bölümü. [*Ing.* Layer; *Fr.* Assise, strate]; § ❾ *mat.* Bir parçası ağaç yaprağını andıran eğri; ◉ **yaprağın arka (b) yüzü,** *matb.* Makinede basılan forma tabakasının arka yüzü veya kitap sayfasının çift sayılı sayfası. [*Ing.* Verso; *Fr.* Verso, fausse page]; ◉ **yaprağın ön (a) yüzü,** *matb.* Makinede basılan forma tabakasının önyüzü veya kitap sayfasının tek sayılı sayfası. [*Ing.* Recto; *Fr.*Recto page]; ◉ **akuminat** ~, *bot.* Laminanın tepesi aniden daralmış ve sivrilmiş olan yaprak. [*Ing.* Acuminate leaf; *Fr.* Feuille acuminée]; ◉ **akut** ~, *bot.* ◘ **Sivri yaprak;**◉ **almaşık** ~ **lar,** *bot.*Sapın iki yanında karşılıklı değil de aralıkla, bir sağda, bir solda bitmiş yapraklar. [*Osm.* Evrak-ı müteakibe; *ing.*Alternative leaves; *Fr.*Feuilles alternatives]; ◉ **angulat** ~, *bot.* ◘ **Açılı yaprak;** ◉ **aristalı** ~, *bot.* Lamina tepesi sakal *(arista)* biçiminde olan yaprak. [*Ing* Aristate leaf; *Fr.* Feuille aristée]; ☆ *Eşanl.* **aristat yaprak;** ◉ **asikular** ~, *bot.* ◘ **iğnemsi yaprak;** ◉ **baklavamsı** ~, *bot.* Laminası baklava biçiminde olan yaprak. [*ing.*Rhombic leaf; *Fr.* Feuille rhombique]; ☆ *Eşanl.* **rombik yaprak;** ◉ **baltamsı** ~, *bot.* Laminası balta biçiminde olan yaprak. [*ing.* Cuneate leaf; *Fr.* Feuille cunéaire]. ☆ *Eşanl.* **kuneat yaprak;** ◉ **basit** ~, *bot.* Az çok parçalı da olsa tek bir yaprak ayasından ibaret yaprak. [*Osm.* Varak-ı basît; *Ing.* Simple leaf; *Fr.* Feuille simple]; ◉ **besleyici** ~ **lar,** *bot.* Tabla gövdeye sahip bitkilerde bulunan, besin maddesini kapsayacak tarzda etlenmiş yapraklar. *(Örnek: Lâle).* ☆ *Eşanl.* **depo yaprakları;** ◉ **bileşik** ~ **lar,** *bot.* Bir sap üzerinde ve yaprak ayasının parçalanması sonucu meydana gelmiş bir çok yapracıklar halinde bulunan yaprak. [*Osm.* Varak-ı mürekkep; *Ing.* Compound leaf; *Fr.* Feuille composée]; ◉ **bifasiyal** ~ **lar,** *bot.* Üst epiderması altında palizad, alt epiderması altında ise sünger parankiması bulunan yapraklar. Ekseri yapraklar bu tipe dahildir. ☆ *Eşanl.* **dorsiventral yapraklar;** ◉ **bizsi** ~, *bot.* Biz biçiminde olan yaprak. [*Ing.*Subulate leaf; *Fr.*Feuille aléné]. ☆ *Eşanl.* **subulat yaprak;** ◉ **böbreksi** ~, *bot.* Laminası böbrek biçiminde olan yaprak. [*Ing.* Reniform leaf; *Fr.* Feuille réniforme]; ◉ **çanak yaprağı,** *bot.* ◘ **Çanak**[2]; ◉ **çıplak** ~, *bot.* Örtü taşımayan yaprak; ◉ **çiçek yaprağı,** *bot.* ◘ **Çiçek;** ◉ **çift yapraklı,** *bot.* ◘ **Çift;** ◉ **dairemsi** ~, *bot.* Laminası yuvarlak biçimde olan yaprak. [*Ing.* Orbiculate leaf; *Fr.* Feuille orbiculaire]. ☆ *Eşanl.* **orbikulat yaprak;** ◉ **dalgalı** ~, *bot.* Laminanın kenarı dalga biçiminde yaprak. [*Ing.* Undulate leaf; *Fr.* Feuille ondulée]. ☆ *Eşanl.* **undulat yaprak;** ◉ **deltat** ~, *bot.* Laminası deltamsı *(eşkenar üçgen biçiminde)* olan yaprak. [*Ing.* Deltoid leaf; *Fr.* Feuille deltoïde]; ◉ **dentat** ~, *bot.* ◘ **Dişli yaprak.** ◉ **depo** ~ **lar,** *bot.* ◘ **Besleyici yapraklar;** ◉ **diken** ~ **lar,** *bot.* Diken şeklini almış yapraklar. *(Örnek: Kadıntuzluğu);* ◉ **dişli** ~, *bot.* Lamina kenarı dişli olan yaprak. [*Ing.* Dentate leaf; *Fr.* Feuille dentelée]. ☆ *Eşanl.* **dentat yaprak;** ◉ **dörtlü** ~, *bot.* ◘ Dört; ◉ **ekvifasiyal** ~ **lar,** *bot.* Üst ve alt tarafında palizad bulunan, ortada kalan kısmı ise çoğunlukla sünger parankiması oluşturan

ŞEKİL: 595. **YAPRAK ŞEKİLLERİ. 1.** İğnemsi yaprak. **2.** Şeritsi *(linear)* yaprak. **3.** Mızraksı *(lanseolat)* yaprak. **4.** Eliptik yaprak. **5.** Kılıçsı yaprak. **6.** Uzunca yaprak. **7.** Tersine yarılmış yaprak. **8.** Yumurtamsı yaprak. **9.** Ters yumurtamsı yaprak. **10.** Spatulat yaprak. **11.** Kemansı yaprak. **12.** Baltamsı yaprak. **13.** Deltamsı *(deltat)* yaprak. **14.** Yüreksi yaprak. **15.** Böbreksi yaprak. **16.** Dairemsi yaprak. **17.** Uzun dişli yaprak. **18.** Çenk şeklinde yaprak. **19.** Kalkansı yaprak. **20.** Hastat yaprak. **21.** Oksu yaprak. **22.** Çift tüysü yaprak. **24.** Elsi yaprak. **25.** Ayaksı-elsi yaprak. **26.** Beşli elsi yaprak.

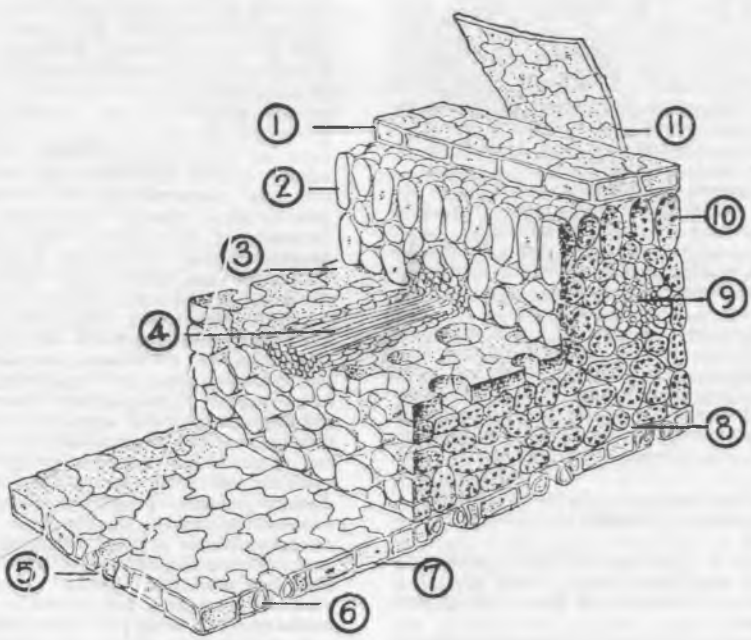

ŞEKİL: 594.— **YAPRAK** [İç yapısı].**(1)** Üstderi *(Epidermis).* **(2)** Palizat parankiması. **(3)** Sünger parankiması. **(4)** Damar *(boyuna kesiti).* **5.** Stoma. **6.** Bekçi hücresi. **7.** Altderi. **8.** Hava boşluğu. **9.** İletim demeti *(Enine kesiti).* **10.** Kloroplastlar. **11.** Kütikül.

yaprak. *(Örnek: çam yaprakları).* ☆ *Eşanl.* **izolateral yapraklar;** ⊙ **el damarlı** ~, *bot.* ◘ **Elsi yaprak;** ⊙ **elsi** ~, *bot.* El ayası şeklinde olan yaprak. [*Osm.* Varak-ı keffî; *İng.* Palmate leaf; *Fr.* Feuille palmée]. ☆ *Eşanl.* **palmat yaprak;** ⊙ **etli** ~ **lar,** *bot.* Kurak bölgelerde yaşayan bitkilerde görülen su depo edecek tarzda kalınlaşmış ve etlenmiş yaprak. *(Örnek: damkoruğu, makasotu).* [*İng.* Succulent leaf; *Fr.* Feuille succulente, charnue]. ☆ *Eşanl.* **sukkulent yapraklar;** ⊙ **ensiform** ~, *bot.* ◘ **Kılıçsı yaprak;** ⊙ **emarginat** ~, *bot.* Laminaların tepesi ortada az derin ve yayık girintili olan yaprak. [*İng.* Emarginate leaf; *Fr.* Feuille emarginée] ⊙ **falkat**~, *bot.* ◘ **Oraksı yaprak;** ⊙ **filiform** ~, *bot.* ◘ **ipliksi yaprak;** ⊙ **flabellat** ~, *bot.* ◘ **Yelpazemsi yaprak;** ⊙ **hastat** ~, *bot.* Ok biçiminde, fakat alt lopları orta eksenden uzaklaşmış olan yaprak. [*İng.* Hastate leaf; *Fr.* Feuille hastée, hastifoliée, hastiforme]; ⊙ **iğnemsi** ~, *bot.* Laminası iğne biçiminde olan yaprak. [*İng.* Acicular leaf; *Fr.* Feuille aciculaire]. ☆ *Eşanl.* **asikular yaprak;** ⊙ **incir yaprağı,** *anat.* Şakak ve yarıkafa kemiklerinin iç yüzünde beyin zarı orta ztardamarının geçmesi için bulunan derin oluklar; ⊙ **ipliksi** ~, *bot.* Laminası iplik biçiminde olan yaprak. [*İng.* Filiform leaf; *Fr.* Feuille filiforme]. ☆ *Eşanl.* **filiform yaprak;** ⊙ **izolateral** ~ **lar,** *bot.* ◘ **Ekvifasiyal yapraklar;** ⊙ **kapan** ~ **lar,** *bot.* Böcekçil bitkilerde rastlanan ve üstlerinde bulunan yapışkan maddeler salan tüylerini böcek üzerine kapatarak hapseden yapraklar; ⊙ **karşılıklı** ~ **lar,** *bot.* Bazı bitki saplarının düğümlerinde, karşılıklı olarak ikişer ikişer bulunan bitki yaprakları. [*Osm.* Evrak-ı mütekabile; *İng.* Opposed leaves; *Fr.* Feuilles opposées]; ⊙ **kavuşma** ~, *san.* Tezhip bezemelerinde birbirine kavuşan şekli; ⊙ **kemansı** ~, *bot.* Laminası keman biçiminde olan yaprak. ☆ *Eşanl.* **pandurat yaprak;** ⊙ **kılıçsı** ~, *bot.* Laminası kılıç biçiminde olan yaprak. [*İng.* Ensiform leaf; *Fr.* Feuille ensifoliée]. ☆ *Eşanl.* **ensiform yaprak;** ⊙ **kirpiksi** ~, *bot.* Laminanın kenarı kirpik biçiminde olan yaprak; ⊙ **kordat** ~, *bot.* ◘ **Yüreksi yaprak;** ⊙ **körfezli** ~, *bot.* Laminanın kenarı körfezli olan yaprak. [*İng.* Sinuate leaf; *Fr.* Feuille sinuée]. ☆ *Eşanl.* **sinuat yaprak;** ⊙ **krenat** ~, *bot.* **Oymalı yaprak;** ⊙ **kukulat** ~, *bot.* ◘ **Kukuleteli yaprak;** ⊙ **kukuleteli** ~, *bot.* Laminası kukulete biçiminde olan yaprak; ⊙ **kuneat** ~, *bot.* ◘ **Baltamsı yaprak;** ⊙ **lanseolat** ~, *bot.* ◘ **Mızraksı yaprak;** ⊙ **linear** ~, *bot.* ◘ **Şeritsi yaprak;** ⊙ **mızraksı** ~, *bot.* Laminası mızrak biçiminde olan yaprak. [*İng.* Lanceolate leaf; *Fr.* Feuille lancéolée]; ☆ *Eşanl.* **lansolat yaprak;** ⊙ **mukronat** ~, *bot.* Laminaların tepesi küçük ve sivri dişli olan yaprak. [*İng.* Mucronate leaf; *Fr.* Feuille mucronée]; ⊙ **obdeltat** ~, *bot.* Laminası ters delta biçiminde olan yaprak; ⊙ **obkordat** ~, *bot.* ◘ **Ters yüreksi yaprak;** ⊙ **obovat** ~, *bot.* ◘ **Ters yumurtamsı yaprak;** ⊙ **obtus** ~, *bot.* Laminaların tepesi az yuvarlak, sivri ve yuvarlak arasındaki biçimde olan yapraklara verilen ad. [*İng.* Obtuse leaf; *Fr.* Feuille émoussé]; ⊙ **oksu** ~, *bot.* Laminası ok biçiminde olan yaprak. [*İng.* Sagittate leaf; *Fr.* Feuille sagittée]. ☆ *Eşanl.* **sagitat yaprak;** ⊙ **oraksı** ~, *bot.* Laminası orak biçiminde olan yaprak. [*İng.* Falcate leaf; *Fr.* Feuille falquée]. ☆ *Eşanl.* **falkat yaprak;** ⊙ **orbikulat** ~, *bot.* ◘ **Dairemsi yaprak;** ⊙ **ovat** ~, *bot.* ◘ **Yumurtamsı yaprak;** ⊙ **oymalı** ~, *bot.* Oyma biçiminde olan yaprak. [*İng.* Crenate leaf; *Fr.* Feuille crénée]. ☆ *Eşanl.* **Krenat yaprak;** ⊙ **palmat** ~, *bot.* ◘ **Elsi yaprak;** ⊙ **pandurat** ~, *bot.* ◘ **Kemansı yaprak;** ⊙ **parcalı** ~, *bot.* Lamina kenarlarının az veya çok derin girintiler halinde lamina içine doğru girmesiyle loplara veya segmentlere parcalanmış olan yaprak; ⊙ **pennat** ~, *bot.* ◘ **Tüysü yaprak;** ⊙ **primer iğne** ~, *bot.* Fidecik üzerindeki kotiledonun üzerinde ilk oluşan yaprak; ⊙ **reniform** ~, *bot.* ◘ **Böbreksi yaprak;** ⊙ **repant** ~, *bot.* Lamina kenarlarının girinti ve çıkıntıları yayık olan yaprak; ⊙ **retus** ~, *bot.* Laminanın tepesi ortada kısaca girik olan yaprak. [*İng.* Retuse leaf; *Fr.* Feuille rétus]; ⊙ **rombik** ~, *bot.* ◘ **Baklavamsı yaprak;** ⊙ **rotundat** ~, *bot.* ◘ **Yuvarlakça yaprak;** ⊙ **sagitat** ~, *bot.* ◘ **Oksu yaprak;** ⊙ **serrat** ~, *bot.* ◘ **Testere dişli yaprak;** ⊙ **sinuat** ~, *bot.* ◘ **Körfezli yaprak;** ⊙ **sivri** ~, *bot.* Laminanın tepesi sivri olan yaprak. [*İng.* Acute leaf; *Fr.* Feuille aiguë]. ☆ *Eşanl.* **akut yaprak;** ⊙ **spatulat** ~, *bot.* Spatül biçiminde olan yaprak. [*İng.* Spatulate leaf; *Fr.* Feuille spatulée]; ⊙ **subulat** ~, *bot.* ◘ **Bizsi yaprak;** ⊙ **sukkulent** ~ **lar,** *bot.* ◘ **Etli yapraklar;** ⊙ **sülük** ~ **lar,** *bot.* Bitkinin tutunmasına yarayacak tarzda gelişmiş ve incelmiş yapraklar. *(Örnek: bezelye, bakla);* ⊙ **süsleme yaprağı,** *san.* Süslemede kullanılan yaprak şekli. [*İng.* Foliage; *Fr.* Feuillage]; ⊙ **şeritsi** ~, *bot.* Laminası serit biçiminde olan yaprak. [*İng.* Linear leaf; *Fr.* Feuille linéaire]. ☆ *Eşanl.* **linear yaprak;** ⊙ **taç yaprağı,** *bot.* ◘ **Taç;** ⊙ **ters yumurtamsı** ~, *bot.* Laminanın üstü yuvarlak, altı sivri olan yapraklara verilen ad. [*İng.* Obovate leaf; *Fr.* Feuille obovale]; ⊙ **ters yüreksi** ~, *bot.* Laminası ters yürek biçiminde olan yaprak. [*İng.* Obcordate leaf; *Fr.* Feuille obcordée]. ☆ *Eşanl.* **obkordat yaprak;** ⊙ **testere dişli** ~, *bot.* Laminanın kenarı testere dişi biçiminde olan yaprak. [*İng.* Serrate leaf; *Fr.* Feuille à bords fortement dentés]. ☆ *Eşanl.* **serrat yaprak;** ⊙ **trifoliat** ~, *bot.* ◘ **Üçgül yaprak;** ⊙ **tüysü** ~, *bot.* Üç veya daha fazla yaprakçıktan meydana gelen bileşik yaprak. [*İng.* Pennate leaf; *Fr.* Feuille pennée]. ☆ *Eşanl.* **pennat yaprak;** ⊙ **undulat** ~, *bot.* ◘ **Dalgalı yaprak;** ⊙ **unifasiyal** ~, *bot.* Yalnız alt yüzü gelişmiş, enine kesitleri daire şeklini almış yaprak. *(Bazı birçeneklilerin, örneğin Allium türlerinin yaprakları bu tiptendir).* [*İng.* Unifacial leaf; *Fr.* Feuille uniface]; ⊙ **üçgül** ~, *bot.* Ayanın orta damara paralel ve üç loba ayrılarak parçalanmış olduğu yaprak. [*İng.* Trifoliate leaf; *Fr.* Feuille trifoliée]. ☆ *Eşanl.* **trifoliat yaprak;** ⊙ **yelpazemsi** ~, *bot.* Yelpaze biçiminde olan yaprak. [*İng.* Flabellate leaf; *Fr.* Feuille flabellée]. ☆ *Eşanl.* **flabellat yaprak;** ⊙ **yumurtamsı** ~, *bot.* Yumurta biçiminde olan yaprak. ☆ *Eşanl.* **ovat yaprak.** [*İng.* Ovate leaf; *Fr.* Feuille ovée]; ⊙ **yuvarlakça** ~, *bot.* Lamina tepesi az yuvarlak olan yaprak. ☆ *Eşanl.* **rotundat yaprak;** ⊙ **yüreksi** ~, *bot.* Laminası yürek biçiminde olan yaprak. [*İng.* Cordate leaf; *Fr.* Feuille cordée]. ☆ *Eşanl.* **kordat yaprak.**

~ **açma,** *trm.* Güneş ışığı ve sıcaklık meyvelere ulaşabilsin diye meyve ağaçlarından bazı yaprakları koparıp atma işlemi.

~ **arısıgiller,** *zool.* ◘ **Yaprakarısıgiller.**

~ **aşısı,** *trm.* Bir parça ağaç kabuğu ile birlikte çıkarılmış bir yaprak tomurcuğunun aşılanacak ağacın kabuğu altına sokulup tutturulmasiyle yapılan aşı.

~ **ayası,** *bot.* Yaprağın yassı ve genişlemiş olan kısmı. [*İng.* Lamina; *Fr.* Limbe]. ☆ *Eşanl.* **lamina.**

~ **bacaklı böcekgiller,** *zool.* ◘ **Yaprakbacaklıböcekgiller.**

~ **düzeni,** *bot.* Yaprakların sap üzerindeki yerleşme durumu.

~ **izi,** *bot.* Yaprak düştükten sonra yerinde kalan nedbe.

~ **bitigiller,** *zool.* ◘ **Yaprakbitigiller.**

~ **boynuzlu böcekgiller,** *zool.* ◘ **Skarabgiller.**

~ **böcek,** *zool.* ◘ **Yaprakböcek.**

~ **burunlu yarasagiller,** *zool.* ◘ **Yaprakburunluyarasagiller.**

~ **dolması,** *mutf.* ◘ **Dolma.**

~ **döken orman,** *coğr.* Yılın elverişsiz aylarında yapraklarını döken ağaçların cokça yer tuttuğu ormanlar. [*İng.* Deciduous forest; *Fr.* Bois d'arbres à feuilles].

~ **dökümü,** § ❶ *bot.* Kısın soğuklarına dayanabilmek, terlemeyi azaltmak için soğuk mevsim yaklaştıkça geniş yapraklı ağaçların günü geçmiş yapraklarını dökmesi olayı. *(Yaprak dökümü bitkilerin yaşaması bakımından türlü faydalar sağlar. Yaprak dökümü mevsimlerin birbiri ardından geldiği ılıman iklimler'de önemli bir yer tutar).* [*İng.* Fall *(of the leaves),* autumn; *Fr.* Défeuillaison, Chute des feuilles]; § ❷ *dey.* Sonbahar. [*İng.* Autumn; *Fr.* Automne].

~ **duruşu,** *bot.* ◘ **Duruş.**

~ **gübrelemesi,** *bot.* Bitkilerin özellikle tâli element ihtiyaçlarını gidermek için kimyasal gübrelerin eriyik halde yapraklara uygulanması.

~ **halı,** Birkaç yapraktan dikilmiş halı veya kilim. [*İng.* Rug made of several pieces sewn together; *Fr.* Tapis en bande].

~ **kayaç,** *jeol.* Arduvaz gibi yaprak oluşmuş kayaçların genel adı. [*İng.* Schist; *Fr.* Schiste].

~ **kesen arıgiller,** *zool.* ◘ **Yaprakkesenarıgiller.**

~ **kını,** *bot.* Yaprak koltuğunda bulunan tomurcukları koruyacak tarzda genişleyerek bunları saran yaprak tabanı. [*İng.* Vagine; *Fr.* Gaine, enveloppe]. ◘ *ŞEKİL: 89.*— **BİTKİ.**

☆ *Eşanl.* **vagina.**

~ **kömürü,** *jeol.* Vitriniti çok güzel gözlenebilen yarı parlak kömür tipi. [*İng.* ve *Fr.* Clarain].

~ **uyuzugiller,** *zool.* ◘ **Yaprakuyuzugiller.**

~ **kurusu,** Sonbaharda yaprakların aldığı sarımtırak kırmızı renk. [*İng.* Dead leaf; *Fr.* Feuille morte].

~ **lekesi,** *fitopatol.* (a) Şekerpancarında küçük daire şeklinde kuru, kahverengi ve kenarları daha koyuca, veya kırmızımtırak lekeler halinde beliren ve nihayet yaprakların sararıp ölmesine sebebiyet veren *Dematiaceae* familyasından *Cercospora beticola* adlı mantarın yaptığı bir hastalık.

~ **piresigiller,** *zool.* ◘ **Yaprakpiresigiller.**

~ **resim,** Bir kitabın içine yapraklarından ayrı olarak konulan ve ayrıca basılmış olan resimler. [*Fr.* Epreuve volante].

☆ *Eşanl.* **levha.**

~ **sapı,** *bot.* ◘ **Sap.**

~ **sarması,** *mutf.* Asma, pazı veya fındık yaprağının ortasına iç konularak sarılan dolma çeşidi. *(Zeytinyağlı veya etli olmak üzere iki türlü yapılır).* [*İng.* Stuffed grape-leaves].

~ **sigarası,** Yaprak tütününün sarılmasıyle yapılan sigara. [*İng.* Cigar; *Fr.* Cigare].

☆ *Eşanl.* **puro.**

~ **tabanı,** *bot.* ◘ **Taban.**

~ **taşı,** *jeol.* ◘ **Fillad.**

~ **tütün işlemek,** *tütüncülük.* ◘ **işlemek.**

~ **tütün kırıntısı,** *tütüncülük.* ◘ **Kırıntı.**

~ **yanıklığı,** *fitopatol.* Mısır yapraklarında uzunumsu büyükçe, oval kenarları düzensiz lekeler meydana gelmesine ve yaprakların kavrulmuş bir görünüm almasına yol açan, *Dematiaceae* familyasından *Helminthosporium turcicum* mantarının yaptığı bir hastalık.

~ **yay,** *mek.* ◘ **Yay.**

yaprak.arısı, b.i. *zool.* Yaprakarısıgiller familyasından zarkanatlıların ortak adı. [*İng.* Sawfly; *Fr.* Mouche à scie].

yaprak.arısıgiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımına giren bir familya. Disilerin testere seklinde bir ovipozitörü vardır. Larvalar ağlarla yaprakları bükerler. [*Lat.* ve *İng.* Tenthredinidae; *Fr.* Tenthrédinidés].

☆ *Eşanl.* **testereliarıgiller, bıçkılısinekgiller.**

yaprak.bacaklı.böcekgiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kanatlılar *(Pterygota)* alt sınıfına giren bir takımı veya Hortumlu böceker *(Rhynchota)* takımının bir alt takımı). Oldukça iri yapılı olan bu böceklerin bazısı bitki yer, bazısı avlanır. Bunların çoğu bulantı verici, keskin bir koku çıkarır. [*Lat.* ve *İng. Coreidae; Fr.* Coréidés].

yaprak.biti, b.i. *zool.* § ❶ Yaprakbitigiller familyasına bağlı böceklerin genel adı. [*İng.*

Aphid; *Fr.* Puceron]. ☆ *Eşanl.* **püseron, zenk, humal, ballık, basra, kumuş, karıncamarazı;** § ❷ Yaprakbitigiller *(Aphididae)* familyasından, küçük yumuşak gövdeli, yeşil renkli bitkilere dadanarak özsuyu emen ve tatlımsı bir madde salgılayan böcek cinsi. [*Lat. Aphis; İng.* Aphis, plant louse; *Fr.* Aphis, puceron]. ◎ **lahana ~,** *zool.* ◘ **Lahanayaprakbiti.**

yaprak.bitigiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımından bir familya. Bitkilerin genellikle yapraklarında toplu olarak yaşayarak onların özsuyunu emen, boyları 1-5 mm. arasında değişen, kanatlı ve kanatsız formlar bulunan, yumuşak vücutlu böcekleri kapsar. Duyargaları 3-7, hortumları eklemlidir. Üremeleri evrelidir. Başlıca cinsleri: *Aphis, lachnus, schizoneura, pemphigus.* [*Lat.* ve *İng.* Aphididae = Aphidae; *Fr.* Aphididés].

yaprak.böceğigiller, ç.b.i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımından bitkicil böcekler familyası. Kısa, toplu vücutlu, çoğunluk renkli olan yirmi bin kadar böcek türü kapsar. Kurtçukları genellikle bitkilerde yaşar; bunların bir kısmı delicidir, bir kısmı da sapların ve köklerin içinde gelişir. [*Lat.* ve *İng. Chrysomelidae; Fr.* Chrysomélidés].

yaprak.böcek, b.i. *zool.* Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımının, *Phyllidae* familyasından, yaprağa çok benzeyen ve İndonezya'da yaşayan böcek. Geniş, yassı gövdeli, geniş bacaklı, elitrası damarlı, tuhaf görünüşlü böcek. Üzerinde yaşadığı ağacın yapraklarını andırır. Boyu 10 sm'yi bulur. Kurtçuklar genellikle turuncu veya kırmızı renktedir. [*Lat. Phyllium; İng.* Leaf Insect; *Fr.* Phyllie]. ◘ *LEVHA: 34.* — BÖCEKLER.

yaprak.burunlu.yarasa, b.i. *zool.* Yaprakburunluyarasagiller *(Phyllostomatidae)* familyasından Güney Amerika'da bulunan ve meyveyle beslenen küçük yarasa. [*Lat. Rhinophyllus*].

yaprak.burunlu.yarasagiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Yarasalar *(Chiroptera)* takımının küçük-yarasalar *(Microchiroptera)* alt takımına giren bir familyası. Kulakları çok büyüktür. Burunlarının ucunda bir uzantıları vardır. Amerika'nın sıcak ve nemli yerlerinde yaşarlar. Küçük hayvanlar yerler ve bazan kan emmek üzere insanlara saldırırlar. **Vampir** *(Vampyrus spectrum),* **kanemici koca yarasa** *(Desmodus rotundus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *İng. Phyllostomatidae; Fr.* Phyllostomidés].

yaprak.büken, b.i. *zool.* Tırtıl evresinde, orman ve yemiş ağaçlarının körpe yapraklarını önce ağlarla kıvırıp, sonra oburca yiyen pulkanatlılara örnek tür. [*Lat. Cacoccia rosana*].

yaprakçık,-ğı, İ. § ❶ Küçük yaprak. [*Osm.* Vureyk; *İng.* Leaflet; *Fr.* Petite feuille; feuillet *(de papier)*]; § ❷ *bot.* Bileşik yaprağı meydana getiren parçalardan her biri. [*Lat. Foliolum; İng.* ve *Fr.* Foliole].

yaprak.kesen.arıgiller, ç.İ. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımına giren bir familyası. Orta boylu, oldukça kaba yapılı arılar. Yapraklardan çok muntazam küçük daireler keserler ve bunlarla hücrelerini döşerler. [*Lat.* ve *İng.* Megachilidae; *Fr.* Mégachilidés].

yaprak.kurdu, b.i. *zool.* Erginlerde kanat genişliği 3.5 sm. olan ve geceleri, özellikle bulutlu havalarda pamuk, pancar, mısır gibi tarımsal bitkilerin yıkımına yol açan yeşilimsi kahverengi tırtıl. [*Lat. Caradrina exigua*].

yapraklamak (-l), *f. den. (Rüzgâr estiği eksen yönünde bulunan yelken hk.)* Bayrak gibi dalgalanmak.

yapraklanma, İ. § ❶ Yapraklanmak eylemi; § ❷ *jeol.* Dokusu yapraklı bir kayacın levha veya ince yaprak biçiminde ayrılabilmesi. [*Osm.* Şistiyet; *İng.* Schistosity; *Fr.* Schistosité cristalophyllienne]. § ❸ *bot.* Bitkinin yeni yapraklarla donanması; § ❹ *den. (Yelken hk.)* Rüzgârın ters yüze girmesi ve yelkenin direklere yapışması, çarpması.

yapraklanmak, *f. nsz.* § ❶ Yaprakları çıkmak: *Ağaçlar yapraklandı;* § ❷ *(metaller hk.)* Yaprak haline gelmek; § ❸ *(Yaprak, flama v.b. hk.)* Dalgalanmak; § ❹ *den. (Yelken hk.)* Rüzgârla tam şişmeyip titreşmeler yapmak.

yapraklı, s.§ ❶ Yaprağı olan: *Yapraklı kereviz. Yüz yapraklı bir defter.* [*İng.* Leafed; leafy; *Fr.* Couvert de feuilles]; § ❷ Tabakalara bölünmüş, kat kat olan: *Yapraklı taş;* § ❸ *kim.* Bir düzlem üzerine dağılmış bağlar taşıdığı için paralel yapraklar halinde bulunan büyük moleküllü bir madde veya bir yüksek polimer için kullanılır *(grafit gibi);* § ❹ *met.* Ancak mikroskop altında görülebilen yan yana bitişik son derece ince lamellerden meydana gelmiş bir yapı için kullanılır. ☆ *Eşanl.* **lamelli;** § ❺ *min.* Yapısında çok ince levhalar, parlak façetalar bulunan: *Yapraklı doku.*

~ **ağaçlar,** Türlü şekillerde sıralanmış geniş yapraklı ağaç çalı gibi bitkiler. *(Bunlar kışın yaprağını döken ağaçlardır. Geniş yapraklı ağaçların başlıcaları kayın ağacı, meşe, gürgen, çınar, kavak, söğüt, akçaağaç dişbudak, karaağaç, ıhlamur, kestane'dir. Bunlardan her birindeki yaprağın biçimi başka olur. Ağaçta çoğunca bununla tanınır. Yapraklı ağaçlara karşılık, iğne biçimli yaprakları olan ağaçlar da çoktur, ki bunlara iğne yapraklı ağaç denir).* [*İng.* Deciduous tree Broadleaf; *Fr.* Arbres à feuilles].

~ **kaya,** *jeol.* Yapraklara bölünmüş kaya.

~ **sütun,** *mim.* Oyma veya kabartma yaprak motifleriyle süslenmiş sütun.

yaprak.piresigiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımına giren bir familya. Arka bacakları uzun olup sıçramaya yarayan, uzun antenli mum salgılayan böcekleri kapsar. Bitkisel özsular emerek yasarlar ve çoğunlukla elma, armut, ayva ağaçlarına zarar verirler. [*Lat. ve İng. Psyllidae; Fr.* Psyllidés].

yapraksı, s. § ❶ *jeol.* İnce levhalarla yapılı veya levha biçiminde olan *(lamel).* [*İng.* Lamellar; *Fr.* Feuilleté]; § ❷ *bot.* Yaprak görünüşünde olan *(organ).*

~ **likenler,** *bot.* Talının biçimi üstün yapılı bitkilerin yaprağını andıran likenler grupu. *(Parmelia, peltigera gibi).*

~ **kayaç,** *jeol.* Başkalaşmış kayaç. *(Killi yaprak kayaçların başkalaşımından türeyen yapraksı kayaçların, başlıca mineralleri çok ince taneli kuars ve serisittir. Ayrıca albit, kalsit, kil mineralleri egemen durumlu olabilirler. Yeşilimsi gri ve ipek parıltılı yapraksı kayaçlar yaygındır).* [*İng.* Phyllite; *Fr.* Phyllade].

~ **sap,** *bot.* Fizyolojik görev bakımından yaprağın yerini tutan lam biçiminde yassı yaprak sapı. *(Çeşitli akasyalarda ve bazı su bitkilerinde rastlanır).*

yaprak.solucanlar, ç.b.i. *zool.* ◘ **Trematodlar.**

yaprak.taş, b.İ. *jeol.* ◘ **Fillad.**

yaprak.uyuzugiller, ç.b.i. *zool.* Keneler *(Acarina)* takımına giren bir familya. Yapraklarda bozukluklar yaparlar. [*Lat.* ve *İng. Eriophyidae); Fr.* Ériophyidés].

yaptırıcı, İ. < *yaptırmak.* § ❶ Yaratma gücü ve yeteneği olan; § ❷ Verimli.

yaptırım[*], İ. < *yaptırmak.* § ❶ Yaptırmak eylemi; § ❷ *psik.* Yasa, ahlâk gibi kuruluşların buyruklarının yerine getirilmesini sağlayan güç. [*Osm.* Kuvvei müeyyide, teyit; *İng.* ve *Fr.* Sanction].

yaptırmak (-ı, e), f. Yapmasını sağlamak; yapmasına olanak vermek.

yapuk, İ. Yapıştırma.

yapyalnız /yap:yalnız/, s. ◘ **Yapayalnız.**

yap yap, z. *h.d.* Yavaş yavaş.

yar-, Yarclımcı kelimesinden kısaltılmış olup kimi bileşik kelimelerde geçer: *Yarbay. Yaröğretmen.*

yar, İ., *coğr.* ve *jeol.* Akan suların aşındırmasıyla meydana gelen yer yarığı, uçurum. [*İng.* Precipice, abyss; *Fr* Falaise]; ◎ ~ **dan atmak,** *dey.* Kazaya uğratmak. [*İng.* To lead into deep trouble; *Fr.* Induire qn dans l'erreur]; ◎ ~ **lı kıyı,** *coğr.* Önde kumsal düzlüğünün bulunduğu yarlı dik kıyılar. *Bunlar dalga aşındırmasıyla oldukları için dalga aşındırması kıyıları olarak görülürler).* [*Osm.* İtikâl sahili; *İng.* Coast of abrasion; *Fr.* Côte d'abrasion].

~, **yıkıldığı gün tozar,** *at.* Bir felâket meydana geldiği anda, büyük bir tepki ve panik yaratır. Ondan sonra, durumun eski ağırlığı kalmaz.

yâr,-rî /yâr/, s. ç: **yâran.** *Osm.* < *Fars..* § ❶ Dost, sevgili. [*İng.* Friend; lover; *Fr.* Ami, compagnon]; § ❷ Yardımcı. [*İng.* Helper]. ◎ ~**dan mı geçersin, serden mi,** *dey.* Eşit değerde iki şeyin birinden geçmek zoru karşısında söylenir.

~ *(dost)* **beni ansın bir koz ile, o da çürük çıksın,** *at.* ◘ **An beni bir kozla, o da çürük çıksın.**

~ **olmak,** *dey.* Yardım etmek, yararlı olmak. [*İng.* To be a heping friend, to assist].

yara, İ. *esk. T. yarığ veya yarag.* § ❶ Bir şeyin iç veya dış yüzünde herhangi bir etki ile meydana gelen ve az çok tehlikeli olan bere: *Bıçak yarası. Kurşun yarası. Geminin omurgasındaki yara. Bu yara ağacı kurutabilir. Bu kumaşta çivi yarası var.* [*İng.* Trauma, wound, injury; sore; cut; *Fr.* Blessure, plaie]; § ❷ *mec.* Dert: *Bu hal içime yara oldu. Bu yarayı deşmeyin.* [*İng.* Pain, sorrow; *Fr.* Douleur, souffrance]; § ❸ *patol.* Vücutta işlemekte olan çıban. [*İng.* Boil; *Fr.* Furoncle, clou]; § ❹ *(Yanlış olarak)* Yaranın bıraktığı iz: *Asker, göğsünü açıp yaralarını gösterdi.* [*İng.* Scar; *Fr.* Cicatrice]; § ❺ Namusa, şerefe, izzetinefse dokunan şey veya kimse: *Bu adam memleket için bir yaradır.* [*İng.* injury, hurt]; ◎ ~ **sı (yağırı) olan kocunur,** *at.* ◘ **Al kaşağıyı gir ahıra;** ◎ ~ **ya tuz biber ekmek,** *dey.* Bir derdin acısını çoğaltmak. [*İng.* To put salt on a wound, to increase another's pain by one's words]; ◎ **açık ~,** *tıp.* ◘ **Açık**[2]; ◎ **yaz ~ ları,** *vet.* ◘ **Yaz.**

~ **açmak,** *mec.* Büyük üzüntü yaratmak. [*İng.* To hurt; *Fr.* Blesser].

~ **işlemek,** *dey.* Yara irin çıkarmak. [*İng.* To discharge *(boil); Fr.* Suppurer].

~ **izi,** *bot.* Yaprakların veya bitkideki herhangi eklemli bir organın düşmesinden veya ağaç gövdelerindeki bir yaranın iyileşmesinden sonra kalan iz.

~ **kapanmak,** *dey.* Yara iyi olup geçmek.

~ **kapanması,** *biy.* Dokulardaki ve organlardaki yaraların onarılmasını sağlayan olay.

~ **otu,** *bot.* ◘ **Kılıçotu.**

~ **sıcakken sarılır,** *at.* Bir acıyı dindirmek için gereken yardım, geç bırakılmamalı, hemen yapılmalıdır.

~ **süngeri,** *tıp.* İltihaplı bir noktayı çevreleyen kırmızımtırak daire. [*İng.* Proud flesh in a sore].

~ **yeri,** *coğr.* Yer kabuğunun durup durup sarsıldığı, deprendiği yerleri. *(Böyle yerler canlanmış kırık veya tazelenmiş kırık yerlerdir. Yer kabuğunun böyle yerleri yara yerleridir. Bu yara yerlerinde durup durup kırılmalar ve bununla ilgili olarak depremler belirir).* [*Osm.* Kışır-ı arzın rahnesi, Nedbe; *İng.* Fault cicatrices, Earthquake rents; *Fr.* Cicatrices de faille].

yâ-Rabb, yâ Rabbî /yâ Rabb, yâ Rabbî/, n. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ey Rab!; § ❷ Ey Rabbim!

yaradan, öz. İ. < *yaratmak.* § ❶ Yaratma işini yapan: *O anıtı yaratan sanatçı;* § ❷ Tanrı. [*Osm.* Mübdi; *İng.* God; maker; *Fr.* Dieu, créateur]; ◎ ~ **a sığınıp (bir iş yapmak),** *dey.* Bütün gücünü kullanarak *(o işi yapmak): Yaradana sığınıp bir tokat aşk etti. Yaradana sığınıp tepeye bir tırmanış tırmandı ki.*

yaradancı, İ. Yaradancılık taraftarı. [*İng.* Deist; *Fr.* Déiste].

yaradancılık,-ğı, öz. İ. *fels.* Felsefeci görüşüyle Tanrı'ya inanma doktrini. Dinlerin gösterdiği Tanrı'ya inanma demek olan Tanrıcılık kavramından ayrıdır. [*Osm.* İlâhiye; *İng.* Deism; *Fr.* Déisme].

yaradılış, İ. < *yaratılmak.* § ❶ Bir şeyin ya-

radılırken kazanmış olduğu özellikler bakımından hali: *Onun yaradılışı bu işe elverişli değildir.* [*Osm.* Fıtrat; *Ing.* Nature; *Fr.* Nature, disposition naturelle]; § ❷ Vücut ve ruh yapılışından doğan anıklıkların topu: *Yaradılışlarına göre insanların kimi sinirli, kimi gevşek, kimi de ağır başlı olur.* [*Osm.* Mizac; *Ing.*Temperament, constitution; *Fr.* Tempérament, constitution].

yaradılıştan, z. Doğuştan. [*Ing.* By nature, by birth; *Fr.* De naissance].

yarak,-ğı, i. *esk. T.* § ❶ Alet, silâh. [*Ing.* Arms; *Fr.* Arme]; § ❷ *(Şimdi) kab.* Erkeklik organı, kamış, penis. [*Ing.* Phallus; *Fr.* Pénis, phallus].

yaralama, i. Yaralamak eylemi. [*Ing.* Injury to the person].

yaralamak (-i), f. § ❶ Yara açmak, bir yerini yara etmek. [*Ing.* To wound; *Fr.* Blesser]; § ❷ *(deniz araçları hk.)* Teknenin bir yerinde delik açmak; § ❸ *mec.* Gücendirmek, kırmak: *Gururunu yaralamak.*

yaralanmak, f. nsz. Bir yerinde yara açılmak, bir yeri yara olmak. [*Ing.* To be wounded; *Fr.* Se blesser, être blessé].

yaralı, s. § ❶ Yarası olan, yaralanmış. [*Ing.* Injured, wounded; *Fr.* Blessé]; § ❷ *mec.* Üzgün, kırık: *Yaralı kalb.*
— **güvercin**, *zool.* ◘ Güvercin.

yaramak (-e), f. § ❶ *(Bir şey)* Bir işte kullanılınca istenilen sonucu vermek: *Bu kitap işimize çok yarıyor.* [*Ing.* To be of use; to be serviceable; to be useful; *Fr.* être utile]; § ❷ İşe uygun olmak: *Bu kitap bana yaramaz.* [*Ing.* To suit; to be suitable; *Fr.* Convenir à]; § ❸ Sağlık bakımından elverişli olmak: *Buranın havası bana yaradı.* [*Ing.* To do good; to serve; *Fr.* Faire du bien]; § ❹ Bir şeye lâyık olmak.

yaramamak, f. Gereksiz olmak, boşuna yapılmış olmak: *Ona iyilik yaramaz.*

yaramaz, s. § ❶ İşe yaramayan. [*Ing.* Useless; good-for-nothing; *Fr.* Inutile, bon à rien]; § ❷ *(Çocuk hk.)* Söz dinlemeyen, rahat durmayan, yasak edilen şeyleri yapmakta ayak direyen. [*Ing.* Naughty; *Fr.* Méchant, vaurien].

yaramazlık,-ğı, I. Yaramaz olma hali veya yaramazca davranış. [*Ing.* Uselessness; Naughtiness; *Fr.* Inutilité; Méchanceté, état de vaurien].
— **etmek**, Yaramazca davranmak, uslu durmamak.

yârân /yārān/, ç.l. *Osm.* < *Fars.* **yâr**'ın çoğulu. *tar.* «*Dostlar*» anlamında olup tarihte «*bir erek çevresinde toplanmış veya aynı ereği güttükleri için bir araya gelmiş olanların topu*» nu anlatır: *Rusçuk yârânı. Malta yârânı.* [*Ing.* Friends; lovers; *Fr.* Amis].

yâr.âne /yārāne/, z. *Osm. yâr* + *Fars. âne. esk.* Dostça.

yaranma, yaranış, i. < *yaranmak.* Yaranmak için yapılan davranış. [*Ing.* A currying favor; *Fr.* Action de simuler des sentiments de dévouement].

yaranmak (-e), f. Birinin hoşnutluğunu sağlamak. [*Ing.*To curry favor; *Fr.* Simuler des sentiments de dévouement].

yara.otu, b.l. *bot.* ◘ Kılıçotu.

yarar, s. < *yaramak.* § ❶ Yarayan: *Çiçek koymaya yarar bir kap.* [*Ing.* Useful; *Fr* Utile, profitable]; § ❷ I. Bir şeyin bir işte kullanıldığı vakit verdiği iyi sonuç: *Bu taşların hiç bir işe yararı yoktur.* [*Osm.* Fayda; *ing.* Use; *Fr.* Utilité]; § ❸ Aslı: *Kızılay yararına bir balo.* [*Osm.* Menfaat; *Ing* Profit, advantage benefit; *Fr.* Profit, Intérêt]. ☆ *Esanl.* çıkar.

yararcılık,-ğı, I. *fels.* (a) Bir iş veya eylemin doğru olup olmadığını faydasına göre ölçen ve değerlendiren, büyük ölçüde zevk ve memnunluğa dayanan fayda ilkesini doğru davranışların kriteri olarak da kabul eden, böylece ahlâk ile fayda arasında sıkı ilişki kuran *Stuart Mill*'in felsefe görüsü veya okulu; (b) Genel mutluluk amacına ulaşmaya, aynı zamanda bir ahlâk kriteri olarak bakan felsefe doktrini. [*Osm.* Nef'iye; *Ing.* Utilitarism; *Fr.* Utilitarisme].

yararlanmak, nsz. f. Kendine yarar sağlamak. [*Osm.* Faydalanmak; *Ing.* To profit (by), to make use (of); *Fr.* Profiter de qch; tirer profit de qch.].

yararlı, s. Yarar sağlayan. [*Osm.* Faydalı; *Ing.* Useful; *Frt* Utile, profitable].
— **asalak**, *paraz.* İnsan, hayvan ve bitki sağlığını bozucu ufak canlılar üzerinde gelişerek yarar sağlayan canlı. *(Asalağın asalağı).* [*Lat. Hyperparasitus; ing.* ve *Fr.* Hyperparasite].
— **parça**, *matb.* Bir tabaka kâğıdın kesilmesi *(bölünmesi)* sonucunda elde edilen işe yarar tek parça *(Sayfa, kart)* miktarı. Bazı tabakalar 4, bazıları 8, bazıları 64 veriyor denir. [*Ing.* Number of copies cut from one sheet; *Fr.* Découpe].
— **uzunluk**, *sin.* Bir filmin baş ve sonundaki kılavuzlar dışında kalan uzunluğu; filmin gerek alıcıda, gerekse göstericide doğrudan doğruya kullanılabilen bölümü. [*Ing.* Useful length; *Fr.* Métrage utile].

yararlık,-ğı, i. § ❶ Yararlı olma hali. [*Ing.* Usefulness; *Fr.*Utilité].☆ *Eşanl.*hizmet; § ❷ Yararlı hizmet. *Kurtuluş Savaşında kadınlarımızın büyük yararlıkları görülmüştür.* [*Osm.* Fazilet, liyakat; *Ing.* Virtue, merit; *Fr.* Vertu, mérite]. ☆ *Eşanl.* değim.

yararsız, s. Yararı olmayan. [*Osm.* Faydasız; *Ing.* Useless; *Fr.* Inutile].

yarasa /yara:sa/, i. *esk.T. yarısa. zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* gündüz karanlık yerlerde gizlenip geceleri uçan, ön ayakları perdeli kanat biçiminde gelişmiş, sıçan iriliğinde memeli hayvanlara verilen genel ad. [*Osm.* Huffaş; ing. Bat; *Fr.* Chauve-souris]; ◉ **Avrupa yassı — sı**, *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Yassıburunlu-yarasagiller *(Vespertilionidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 12, kanat açıklığı 38 sm. Avrupa'da ve doğu Asya'da binalarda yaşar. [*Lat. Vespertilio murinus; Ing.* Frosted bat; *Fr.* Petite chauve-souris murine]; ◉ **buldok — sı**, *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Balık-yiyen-yarasagiller *(Noctilionidae)* familyasından bir memeli türü. Orta Amerika'da yaşar. [*Lat. Noctilio leporinus; Ing.*Bulldog bat, mastiff bat; *Fr.*Noctilion bec-de-lièvre]; ◉ **büyük-kulaklı —**, *zool.* ◘ Uzun kulaklı yarasa; ◉ **büyük nal-burunlu —**, *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Nal-burunluyarasagiller *(Rhinolophidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 6,5, kanat açıklığı 33 sm.'dir. Avrupa, Asya ve Afrika'da yaşar. [*Lat. Rhinolophus ferrum-equinum; ing.* Larger horse-shoe bat; *Fr.* Grand fer-à-cheval, rhinolophe unifer]; ◉ **büyük — lar**, *zool.* ◘ Büyükyarasalar *(ek bölüm)*; ◉ **cep — sı**, *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Serbest-kuyruklu-yarasagiller *(Emballonuridae)* familyasından bir memeli türü. Guyana ve Brezilya'da yaşar. [*Lat. Saccopteryx lettura; Fr.* Saccoptéryx]; ◉ **cüce —**, *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Yassı-burunlu-yarasagiller *(Vespertilionidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 7 sm. Eski Dünyada yaşar. [*Lat. Pipistrellus pipistrellus; Ing.* Common pipistrelle; *Fr.* Pipistrelle]; ◉ **çıplak —**, *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Balık-yiyen-yarasagiller *(Noctilionidae)* familyasından bir memeli türü. Derisi çıplak gibidir. Sunda adalarında yaşar. [*Lat. Chiro-*

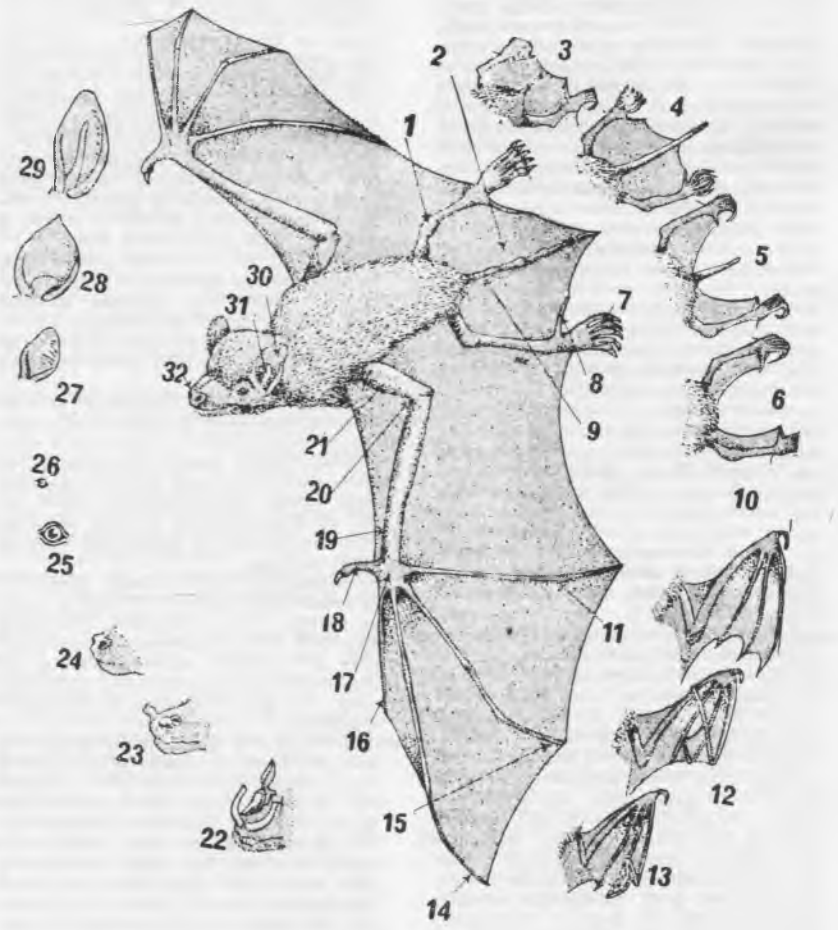

ŞEKİL: 596.— **YARASA**. 1. Diz. 2. Uyluklararası zar. 3. Örtük kuyruk. 4. Serbest kuyruk. 5. Kısa kuyruk. 6. Kuyruksuz. 7. Ayak. 8 Mahmuz. 9. Kuyruk. 10. Basit kanat. 11. Beşinci parmak. 12. Eğri kanat. 13. Katlanır kanat. 14. Üçüncü parmak. 15. Dördüncü parmak. 16. İkinci parmak. 17. Bilek. 18. Basparmak. 19. Önkol. 20. Dirsek. 21. Üstkol. 22. Yaprakburun. 23. Boruburun. 24. Basit burun. 25. Büyük, kuvvetli göz. 26. Küçük, zayıf göz. 27. Basit kulak. 28. Basit burun. 29. Büyük kulak, uzun tragus. 30. Kulak. 31. Tragus.

meles torquatus; Fr. Chiromèle]; ◉ **erken-uçan ~,** *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Yassıburunluyarasagiller *(Vespertilionidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 11, kanat açıklığı 38 sm.'dir. Çok erken ve çok yüksekten uçar. Avrupa, Asya ve Afrika'da bina ve ormanlarda yaşar. [*Lat.Pterygistes noctula; Ing.*Great bat; *Fr.* Noctule]; ◉ **fare kulaklı ~,** *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Yassıburunluyarasagiller *(Vespertilionidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 12 sm. Kuzey Amerika ve Eski Dünya'da yaşar. [*Lat. Myotis myotis; Ing.* Large mouse-eared bat; *Fr.* Grande chauve-souris murine]; ◉ **geç uçan ~,** *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Yassıburunluyarasagiller *(Vespertilionidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 13, kanat açıklığı 36 sm.'yi bulur. Sırt tüyleri kahverengi, alt tarafı gridir. Geç saatlerde alçaktan uçar. Amerika, Orta Avrupa, Asya ve Batı Afrika'da yaşar. [*Lat. Eptesicus (= Vesperugo) serotinus; Ing.* Serotine; *Fr.* Sérotine]; ◉ **geniş-kulaklı ~,** *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Yassıburunluyarasagiller *(Vespertilionidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 10 sm. Kulakları kısa fakat geniştir. Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da yaşar. [*Lat. Barbastellus barbastellus; Ing.* Barbastel, barbastelle; *Fr.* Barbastelle]; ◉ **Hindistan nal burunlu ~ sı,** *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Nalburunluyarasagiller *(Rhinolophidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 8, kanat açıklığı 48 sm. Kulakları çok geniş, uzun ve iki loplu burnu az çok oval ve geniştir. Küçük omurgalıları ve böcekleri yiyerek beslenir. Doğu Hindistanı, Avusturya ve Afrika'da yaşar. [*Lat. Megaderma lyra; Ing.* Indian false vampire; *Fr.* Mégaderme lyre]; ◉ **kanemici koca ~,** *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Yaprak-burunluyarasagiller *(Phyllostomatidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 7, kanat açıklığı 37 sm.'dir. Kan emer. Dişleri bıçak gibi kesicidir. Meksika'dan Brezilya'ya kadar olan bölgede yaşar. [*Lat. Desmodus rotundus; Ing.* Vampire bat, bloodsucking bat; *Fr.*Desmode]; ◉ **kırmızı buldok~ sı,** *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Balık-yiyenyarasagiller *(Noctilionidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 18, kanat açıklığı 59 sm. Kuyruğu vardır. Tropik Amerika'da yaşar. [*Lat. Molossus rufus; Ing.* Red bulldogbat; *Fr.* Molosse rouge]; ◉ **küçük nal burunlu ~,** *zool.* Yarasalar *(Chiroptera)* takımının Nalburunluyarasagiller *(Rhinolophidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 4, kanat açıklığı 22 sm. Orta Avrupa'da toplu halde yaşar. [*Lat.Rhinolophus hipposideros; Ing.* Lesser horse-shoe bat; *Fr.* Petit fer-à-cheval, rhinolophe bifer]; ◉ **nal-burunlu ~,** *zool.* ◘ **Nalburunluyarasa;** ◉ **uzun kulaklı ~,** *zool.* ◘ **Uzunkulaklıyarasa.** ◘ *ŞEKİL: 596.*— **YARASA:** *ŞEKİL: 379.*— **MEMELİ HAYVANLAR I.**

yarasalar, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etenliler *(Placentalia)* bölümünün bir takımı. Yeğâne uçabilen memeliler olup ön ayak parmakları çok uzamıştır. Ön parmaklar ve ön bacaklar arasına gerili ince bir deri, vücudun yanları boyunca ard bacaklara, bazan kuyruğa kadar uzanır ve kanat görevini taşır. Bazıları kuvrukludur. Bazılarının parmaklarında emici safihalar vardır. Vücutları yumusak ve sık kıllarla kaplıdır. İskeletleri hafif yapılıdır. Gözleri küçük fakat parlaktır. Sahip oldukları bir çeşit radar sistemleri sayesinde gece uçarlarken her türlü engelden kendilerini korurlar. Parmakları çengel tırnaklı olup dinlenme zamanı başaşağı doğru asılırlar. Gece hayvanlarıdırlar. Türleri çoktur. Sıcak memleketlerdekiler büyük boylu olurlar. En uzun kış uykusuna yatan hayvanlardır. Çoğu böcek yer, bazısı kan emer. **Büyük-yarasalar** *(Megachiroptera)* ve **küçük-yarasalar** *(Microchiroptera)* olmak üzere 2 alt takımı vardır. [*Osm.* Huffaşiye; *Lat.* ve *Ing. Chiroptera; Fr.* Chiroptères].

yarasa.sinekbiti, b.i. *zool. Nycteribiidae* familyasından, genel olarak yarasalardan kan emen bir çeşit sinekbiti. [*Lat. Nycteribia vexata; Ing.* Bat fly; *Fr.* Nyctéribie].

yaraşık, i. ◘ **Yaraşma.**
~ **almak,** ◘ **Yaraşmak.**
~ **almaz,** ◘ **Yaraşmaz.**

yaraşıksız, s. ◘ **Yakışıksız.**

yaraşmak (-e), *f. esk. T. (Davranış hk.)* Yakışmak: *Bu davranış size yaraşmaz.* [*Ing.* To be suitable; to be pleasing in appearance; *Fr.* Convenir, être convenable].

yaraştırmak (-ı, -e), f. Yaraşıklı görmek, uygun görmek: *Bu sözü size yaraştıramadım.* [*Osm.* Tensip etmek; *Ing.* To make suit; to deem suitable; *Fr.* Adapter, faire aller bien].

yaratan, s. < *yaratmak.* ◘ **Yaradan.**

yaratıcı, s.< *yaratmak.* § ❶ Yaratma yeteneği olan: *Onda yaratıcı bir kafa var.* [*Osm.* Mübdi; *Ing.* Creative, creating; *Fr.* Créateur,-trice]; § ❷ *fels.* Spinoza felsefesinde, olayların nedeni, yani çeşitli niteliklerin özü olarak ele alınan tabiat. *(Kip'lerin /tikel varlıklar ve nitelikler/ özünden türeyen olayların tümü olan «yaratılmış tabiatın karşıtıdır);* ◉ ~**lar sineması,***sin.*Bir filmin senaryosundan kurgusuna kadar bütün çalışmalarından doğrudan doğruya sorumlu olan; filimi düşünce ve duyuşlarının bir anlatım aracı olarak kullanan, bütün filimlerinde bilirli bir deyiş ve anlatım özelliği taşıyan yönetmenlerin meydana getirdikleri sinema. [*Ing.* Cinematography; *Fr.* Cinéma des auteurs];◉ ~**lar siyasası,** *sin.* Sinema eleştirmesinde bir tutum. *(Yalnız yaratıcılar sinemasına önem vermek, bir filim yaratıcısının kişiliğini yaratma işinde en onemli etken görmek, belirli bir yaratıcının bütün yapıtlarını, yaratıcı olmayan sinemacının en iyi filimlerine üstün tutmak, yaratıcının bir sonraki filminin bir öncekine göre sürekli bir gelişme içinde bulunduğunu ileri sürmek yolunda ortaya çıkan tutum).* [*Ing.* Politics of authors; *Fr.* Politique des auteurs]; ◉ **film ~ sı,** *sin.* ◘ **Filim;** ◉ **giysi ~ sı,** *sin.* ◘ **Giysi.**
~ **coğrafya,** *sin.* Biribirinden çok uzaktaki yerlerde çevrilen görüntülerin bir araya getirilmesi yoluyla filim üzerinde yaratılan yeni uzay. Yalnız filim üzerinde varolan yer. Filimsel uzaya yol açan işlem. [*Ing.* Creative geography; *Fr.* Géographie créatrice].
~ **düşünme,** *mant.* Öncülerl ve kanıtları dikkatle inceleyerek ve bütün ilgili faktörleri ile mantıkî yolları gözönünde tutarak mümkün olduğu kadar objektif sonuçlara varma şeklinde oluşum gösteren düşünme türü. Yaratıcı düşünmede dört safha vardır: (a) Hazırlama; (b) Kuluçka, (c) Ilham veya aydınlanma, (d) Gerçekleme veya yeniden geçirme.
~ **evrim,** *fels.* Evrimin nitesel değişimlerle gerçekleştiğini ileri süren *Henri Bergson*'un doktrini. *(Fransız düşünürü Henri Bergson 1907 yılında yayımladığı «Yaratıcı evrim» adlı yapıtıyla, evrimin sadece nitesel değişimlerle gerçekleştiğini ileri sürmüştür).* [*Ing.* Creative evolution; *Fr.* L'évolution créatrice].

yaratıcılık,-ğı, i. § ❶ Yaratma yeteneği; § ❷ *psik.* Her fertte var olduğu kabul edilen ve kişiyi icat etmeye, maddî, zihnî duygusal v.b. yenilikler ortaya koymaya iten varsayımsal yatkınlık. *(Bu eğim çocuğun veya ele alınan yetişkinin sosyal, kültürel ve maddî çevresine sıkı sıkıya bağlıdır);* ◉ **grup yaratıcılığı,** *psik.* Bir grupun, kendi teskilâtlanma tarzı ve haberleşme yapılarına bağlı olarak, bir çözümün icadını gerektiren belli bir takım ödev veya işleri yapıp yapmama imkânıdır.

yaratık*,-ğı, i. Yaratılmış canlı. [*Osm.* Mahluk; *Ing.* Creature; *Fr.* Créature].

yaratılış, i. *din.* Evrenin yoktan var oluşu. [*Ing.* Creation; *Fr.* Création].

yaratılmak, nsz. f. Yaratmak işine konu olmak. [*Ing.* To be created; *Fr.* être créé].

yaratım, i. < *yaratmak.* Yaratmak işi. [*Ing.* Creation; *Fr.* Création].

yaratımcılık,-ğı, i. *fels.* Türlerin bir evrim sonunda meydana gelmiş olmayıp Tanrı tarafından ayrı ayrı yaratılmış olduğunu ileri süren doktrin. [*Osm.* Ibdaiye; *Ing.* Creationism; *Fr.* Créationnisme].

yaratma, i. Yaratmak eylemi. [*Osm.* Halk etme; *Ing.* Creating; *Fr.* Action de créer].

yaratmak (-i), f. § ❶ Yokken var etmek: *Tanrı ilk insan olarak Adem'i yarattı.* [*Ing.* To create; *Fr.* Créer]; § ❷ *mec. (Güzel şeyler hk.)* Yapmak, kurmak: *Atatürk'ün yarattığı devrim. Itrî'nin yarattığı besteler.* [*Ing.* To create; *Fr.* Créer]; § ❸ *mec.* Doğurmak, olmasına yol açmak: *Bu haber sinirli bir hava yarattı.* [*Ing.* To give existence to; *Fr.* Créer].

yar.bay*, b.i. *esk.* Orduda aşaması binbaşı ile albay arasında olan üssubay.[*Osm.* Kaymakam; *Ing.* ve *Fr.* Lieutenant colonel].

yarda /yar:da/, i. *Ing. yard.* < *It. metrol.* Aşağı yukarı doksan bir santimetre gelen İngiliz uzunluk ölçü birimi.
~ **kare,** *metrol.* Değeri 0,8361307 metre kare olan İngiliz - Amerikan yüzölçüsü.
~ **kübikmetre,** *metrol.* Değeri 0,7645 metreküp olan İngiliz - Amerikan hacim ölçüsü.

yardak,-ğı, i. Yardımcı ve daha çok, kötülükte yardımcı. [*Ing.* Accomplice; *Fr.* Complice].

yardakçı, i. Dalkavuk. [*Ing.* Flatterer; *Fr.* Flatteur, flagorneur, adulateur].

yardakçılık,-ğı, i. § ❶ Yardakçı olma hali. [*Ing.* Aid; *Fr.* Aide, assistance]; § ❷ Kötülükte yardım. [*Ing.* Complicity; *Fr.* Complicité].

yardang, i. *esk. T. jeom.* Kil, marn, kumtaşı gibi sert olmayan kolay aşınabilen taşların süpürülmesinden doğmuş ince uzun yarıntılar. *(Yel yarıntıları, bu yarıntılar arasında çoğunca sivri durumları ile sırtlar sıralanır. Orta Asya çöllerinde bunun türlü biçimleri görülür).* [*Ing.* Jardang, yardang; *Fr.* Jardang].

yardım, i. *esk.T.* § ❶ Birinin karşılaşmış olduğu güçlükleri, sıkıntıları hafifleten iş: *Sizin yardımınız olmasaydı, bu iş başarılamazdı.* [*Ing.* Aid, assistance, help; *Fr.* Aide, secours, assistance]; § ❷ Etki: *Rüzgârın yardımıyla. Olayların yardımıyla;* ◉ **adlî ~,** *huk.* ◘ **Adlî;** ◉ **aynî ~,** ◘ **Aynî;** ◉ **düşmanca ~,** *huk.* ◘ **Düşman;** ◉ **doğum ~ ı,** *iş huk.* ◘ **Doğum;** ◉ **emzirme ~ ı,** *iş huk.* ◘ **Emzirme;** ◉ **gebe ~ ı,** *iş huk.* ◘ **Gebe;** ◉ **hasmane himaye ve ~,** *huk.* ◘ **Hasmane;** ◉ **karşılıklı ~,** ◘ **Karşılıklı;** ◉ **sosyal ~,** ◘ **Sosyal.**
~ **donatımı,** *hava.* Acil vakalarda veya hallerde kullanılacak âlet, tertibat ve tesisat. [*Ing.* Emergency equipment; *Fr.* Équipment de secours].
~ **etmek** *(Birine),* § ❶ Işini birlikte görmek. [*Ing.* To help, to succor, to assist; *Fr.* Assister, aider]; § ❷ Ona gereken araçları sağlamak.
~ **istasyonu,** *tur.* Karayolu kaza kurbanlarına ilk tedaviyi yapmak düşüncesiyle karayolu şebekesinin özellikle tehlikeli noktalarında gerek resmî, gerekse turizm birlikleri tarafından kurulan tesis. [*Ing.* First aid post; *Fr.* Poste de secours].
~ **nafakası,** *huk.* ◘ **Nafaka.**
~ **römorkörü,** *den.* ◘ **Römorkör.**

yardımcı, s.§ ❶ Yardım eden veya gerektiğinde yardım edecek olan.[*Ing.*Assistant, helper auxiliary; *Fr.* Aide, assistant; auxiliaire]; § ❷ *huk.* Bir borcun yerine getirilmesine veya bir hakkın kullanılmasına yardım eden kişi; ◉ **aile ~ sı,** *huk.* ◘ **Aile;** ◉ **başkan ~ sı,** ◘ **Başkan;** ◉ **döşemeci ~ sı,** *sin.* ◘ **Döşemeci;** ◉ **hâkim ~ sı,** *huk.* ◘ **Hâkim;** ◉ **hemşire ~ sı,** ◘ **Hemşire;** ◉ **ikinci ~,** *sin.* ◘ **ikinci;** ◉ **kullanma ~ sı,** *huk.* ◘ **Kullanma.**
~ **açı,** *mat.* Logaritma hesabiyle çözebilmek için bazen trigonometri formüllerine katılan açı. [*Ing.* Auxiliary angle].
~ **bez,** *biy.* ◘ **Bez²**.
~ **bilinmeyen,** *mat.* Bir denklemin çözümü-

nü kolaylaştırmak için, bu denklemdeki bilinmeyenin belirli bir şekline karşılık seçilen yeni bilinmeyen. [*İng.* Auxiliary unknown].
~ **çizim,** *mat.* Temel çizimi kolaylaştırmak için yapılan ara çizim.
~ **değişken,** *mat.* Hesapları daha basit veya daha simetrik hale getirmek için gözönüne alınan değişken. [*İng.* Auxiliary variable].
~ **denklem,** *mat.* Diferansiyel denklemlerin çözümü için başvurulan denklem. [*İng.* Auxiliary equation].
~ **denkleştirme etkisi,** ◘ **Etki.**
~ **dişli kutusu,** *hava.* Yardımcı donatımı çalıştırmaya yarayan bir dişli kutusu. [*İng.* Accessory gearbox; *Fr.* Bôite-relais d'entraînement].
~ **donatım,** § ❶ *sin.* Alıcının çalışması için mutlaka gerekli olmayan, fakat bu çalışmayı kolaylaştıran cihazlar. [*İng.* Accessories; *Fr.* Accessoires *(d'une caméra)*]. § ❷ *mark.* Ham veya yarı mamûl maddelerden farklı olarak bir maddenin imalinde bilfiil kullanılmayan ve imalât makineleri gibi bir yatırım donatımı niteliğini de taşımayan fakat imalât işlerinde bir fayda sağlayan *(kamyon, mesaiyi tespit eden saat, v.b.)* gibi donatım. [*İng.* Accessory equipment].
~ **eleman,** *mat.* Üçgen çizimlerinde, açı ve kenar gibi temel elemanların dışında kalan herhangi bir eleman. [*İng.* Auxiliary element].
~ **enerji grupu,** *hava.* Hava gemilerinde pompa, jeneratör ve diğer yardımcı cihazları çalıştırmak için kullanılan bir benzin motoru. [*İng.* Auxiliary powerunit; *Fr.* Groupe auxiliaire].
~ **eylem,** *gram.* Ad soylu kelimelerin veya bazı eylemsilerin eylem gibi kullanılmalarını sağlayan imek, etmek, eylemek, olmak, kılmak eylemleri. [*İng.* Auxiliary verb; *Fr.* Verbe auxiliaire].
~ **fikir,** *ed.* Bir eserde, konunun yürüyüşünü ana fikre götüren öteki fikirler. *(Ana fikir, yardımcı fikirlerin birleşiminden doğar).* [*İng.* Auxiliary thought].
~ **fiil,** ◘ **Fiil.**
~ **fonksiyonlar,** *mat.* Eliptik integrallerin basit olarak ifade edilmesine yarayan fonksiyonlar. [*İng.* Auxiliary drug].
~ **hâfıza,** *bilgi işlem.* ◘ **Hâfıza.**
~ **hat,** *hava.* Ana havayolu hatlarına küçük şehirlerden ve tali merkezlerden yolcu ve yük getirmek maksadiyle işletilen tarifeli hava seferleri. [*İng.* Feeder line; *Fr.* Ligne d'apport].
~ **hava meydanı,** *ask.* ◘ **Meydan.**
~ **hücre,** ◘ **Hücre.**
~ **iksa,** *inş.* Herhangi bir duvar yıkılmasından önce yapılan iksa. [*İng.* Ancillary shoring].
~ **ilâç,** *ecz.* Bir reçeteye asıl ilâcın etkisini arttırmak için yazılan veya bir tedavi sırasında asıl tedavîyi tamamlamak amacıyle katılan ilâç.
~ **istasyon,** *hava.* Kuyruk veya burun tekerleği, kanat altı dubaları. [*İng.* Tributary station gear; *Fr.* Train d'atterrisage auxiliaire].
~ **jeneratör,** *demir.* ◘ **Jeneratör.**
~ **kişi,** *huk.* ◘ **Kişi.**
~ **konakçı,** *paraz.* Asalağa yalnızca eğleklik eden ve bir bakıma son konakçıya ulaşmasını sağlayan ara hayvan. [*Osm.* Muavin mihmandar; *İng.* Auxiliary host; *Fr.* Hôte auxiliaire].
~ **(ek) kutuplar,** *elek.* Dinamonun endüvisiyle seri olarak bağlanmış uyarıcı bir sargı ile donatılan ve komütasyonu kolaylaştıracak yerel bir akı üretmeye yarayan kutuplar. *(Kutup eksenleri makinenin nötr düzlemleri içindedir).* [*İng.* Auxiliary poles].
~ **lâmba,** *elek.* ◘ **Lâmba.**
~ **madde,** *trm.* Preparatlarda aktif madde yanında bulunan bütün maddeler.
~ **mevduat,** *ikt.* Başka hesaplardan ve alacaklardan birikmiş mevduat.
~ **merdiven,** Kaza ve felâket durumlarında dışarıya çıkabilmek ve tiyatro gibi kalabalık yerlerde halkın kolaylıkla dışarıya çıkabilmelerini sağlamak için yapılan ve esas merdivenden başka olan ikincil merdiven. [*Fr.* Escalier de dégagement].
~ **meteoroloji memuru,** *hava.* Bir Meteoroloji Servisinin yardımcı teknik memuru. [*İng.* Meteorological assistant; *Fr.*Aide météorologiste].
~ **röle,** *elek.* ◘ **Röle.**
~ **meydan,** *hava.* Bir havayolu boyunca hava gemilerinin bakım, onarım ve korunması için gerekli tesisatı bulunmayan ve normal olarak nakliyat için kullanılmayan iniş ve kalkış tertibatları bulunan bir hava meydanı. [*İng.* Emergency field; *Fr.* Terrain de secours].
~ **motorlu kumanda sistemi,** *hava.* Kumanda yüzeylerini hareket ettirmek için gerekli yüzeylerini kuvvetin kısmen pilot, kısmen elektrikî veya idrolik tertibatla sağlandığı bir sistem. [*İng.* Power assisted control system; *Fr.* Dispositif de commandes équipé de servomoteurs].
~ **saat,** *astr.* Bir gözlemevinde kullanılan ana saatin yanında yedek olarak çalışan ikinci saat. [*İng.* Slave clock; *Fr.* Horloge secondaire].
~ **ses,** *gram.* Kelime içindeki belirli eklerin kök veya gövdelere bağlanmasında kullanılan ses; Türkçede yardımcı sesler iki gruptur; (a) Ünlü yardımcı sesler: *ı, ı, u, ü* (baş-ı-m, göz-ü-m); (b) Ünsüz yardımcı sesler: n, y (bu-n-a, su-y-u].
~ **sınıflar,** *ask.* Piyade, topçu gibi silâhını kullanarak savaşmayıp, bu sınıfların işlerini kolaylaştıran, onlara yardım eden muhabere, ulaştırma, sıhhiye gibi sınıflara verilen ad.
~ **solunum,** *ted.* ◘ **Solunum.**
~ **teorem,** *mat.* Bir teoremi ispatlamak için yararlanılan teorem. [*İng.* Auxiliary theorem].
~ **üçgen,** *mat.* Temel elemanları yerine yardımcı elemanları verilmiş bir üçgenin çizimini yapmak için başvurulan üçgen. [*İng.* Auxiliary triangle].
~ **yapımcı,** *sin.* Yapımcının bir veya bir kaç filimin çevrimiyle görevlendirdiği kimse. [*İng.* Associate producer; *Fr.* Producteur associé].
~ **yol,** Gelip geçen insanlar ve taşıtların çokluğu dolayısiyle tıkanan yolların kalabalığını almak üzere ona koşut ve yakın olarak yapılan yol. [*Fr.* Voie de dégagement].

yardımcılık.-ğı, i. Yardımcı olma durumu. [*İng.* ve *Fr.* Assistance].

yardımlaşma, i. Yardımlaşmak eylemi.

yardımlaşmak (-le), nsz. f. Birbirine yardım etmek. [*Osm.* Teavün etmek; *İng.* To help one another; *Fr.* S'entraider].

yardımsamak (-den), f. Birinden yardım istemek. [*Osm.* Istiane etmek; *İng.* To ask for help *(from someone)*].

yardım.sever, b.s. Yardım etmekten hoşlanan. [*İng.* Benevolent, beneficent; *Fr.* Bienfaisant, charitable].

yardırmak (i, -e), f. Yarmak işini yaptırmak.

yârek /yârek/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Döşeyatağı.

yâren /yâren/, i. *esk.* Arkadaş.

yârenlik.-ğî /yârenlik/ i. *esk.*§ ❶ Arkadaşlık. [*İng.* Friendship; *Fr.* Amitié, compagnie]; § ❷ Ahbapça çene çalma. [*İng.* Friendly conversation or joking].

yarga /yarga/, i. *Isl. h.d.* Büyük piliç. [*İng.* One-year-old chicken; *Fr.* Poulette].

yargı*, i. *esk. T. yargu.* § ❶ Bir şey için «*şöyle veya böyledir*» veya «*değildir*» deme. [*Osm.* Hüküm; muhakeme; *İng.* Judg(e)ment; *Fr.* Jugement]; § ❷ Davaları görme işi. [*Osm.* Kaza; *İng.* Lawsuit, jurisdiction; *Fr.* Juridiction]; § ❸ *esk.* Yargıç kararı. [*Osm.* Hüküm; *İng.* Decision in a court of law]; ◉ ~ **ların metatezi,** *mant.* ◘ **Metatez;** ◉ **bireşimli ~,** *mant.* ◘ **Bireşimli;** ◉ **ceza ~ sı,** *huk.* ◘ **Ceza;** ◉ **değer ~ sı,** *ahl.* ◘ **Değer;** ◉ **gerçekçilik ~ ları,** *psik.* ◘ **Gerçekçilik;** ◉ **içerik ~,** ◘ **içerik;** ◉ **koyum ~ sı,** ◘ **Koyum;** ◉ **problematik ~,** *mant.* ◘ **Problematik;** ◉ **peşin ~,** *fels.* ◘ **Peşin;** ◉ **ön ~,** ◘ **önyargı;** ◉ **sentetik** *(a priori)* **~,** *mant.* ◘ **Sentetik;** ◉ **sentetik ~,** *mant.* ◘ **Sentetik; estetik ~,** *fels.* ◘ **Estetik.**
~ **ayrılığı,** *huk.* ◘ **Ayrılık.**
~ **çevresi,** *huk.* ◘ **Kaza dairesi.**
~ **erki,** *huk.* Yargılanacak uyuşmazlıkları yargılama ve kesin sonuca bağlama erki.
~ **görevi,** *huk.* Hukukî uyuşmazlıkların, tarafsızlık ilkesine uygun olarak ve taraflar için güvenlik sağlayan bir usul izleneerek çözümlenmesi görevi.
~ **gücü,** *huk.* ◘ **Güç[1].**
~ **hakkı,** *huk.* ◘ **Kaza hakkı.**
~ **işlemleri,** *huk.* ◘ **Kazaî muameleler.**
~ **kaması,** Ağaç kütükleri ve bazı kalın keresteleri yarmak için kesilerek ayrılan kısımlar arasına sokulan ve bu iki kısmın tekrar birleşerek yarma veya biçme işini güçleştirmesine mânî olmak üzere o aralığa sokulan takoz. [*Fr.* Coin].
~ **organı,** *huk.* Yargılama yetkisine sahip olan organlar.
~ **yeri,** Davaların görüldüğü yer. [*Osm.* Mahkeme; *İng.* Law court].
~ **yetkisi,** *huk.* Uyuşmazlıkların çözülmesi konusunda yargılama yapma yetkisi.

yargıç*.-cı, i. *esk. T. yarguç. huk.* Yargılayan kimse, yasaya aykırı davranışlarda veya uyuşulmayan işlerde yasayı yerine getirmekle görevli kimse. [*Osm.* Hâkim; *İng.* Judge, magistrate; *Fr.*Judge, magistrat];◉ **yargıcın reddi,** *huk.* Görevli mahkeme yargıcının, yargılanacak uyuşmazlığın tarafları veya konusu ile olan kişisel ilişkileri yönünden tarafsız karar verebilmesinden şüphe edilmesi halinde o yargıcın karara katılmaması için taraflarca ileri sürülen dilek. [*Osm.* Redd-i hâkim; *İng.* Rejection of the judge; *Fr.* Récusation de juge]. **yargıcın dâvaya bakamaması,** *huk.* Yargıcın, görevine dahil bir uyuşmazlığın tarafları veya uyuşmazlığın konusu ile olan ilişkileri yüzünden kanunen davaya bakmasının önlendiği haller; ◉ ~ **ların bağımsızlığı,** *huk.* Yargıçların, yargılama görevlerini görürken hiç bir etki ve baskı altında bırakılmamaları; ◉ ~ **ların sorumluluğu,** *huk.* Yargıçların, gördükleri görev yüzünden verdikleri zararlardan sorumlu tutulabilmeleri.

yargıçlık.-ğı, i. Yargıcın görevi.
~ **teminatı,** *huk.* Yargıçların tarafsız karar verebilmeleri için, kanunlarımızın kendilerine tanıdığı çeşitli teminatlar.

yargılama*, i. Yargılamak eylemi. [*Osm.* Muhakeme etme; *İng.* Judging; *Fr.* Action de juger]; ◉ ~ **nın iadesi,** *huk.* Bir davanın kesin hükümle sonuçlanmasından sonra, belirli olayların ortaya çıkması halinde, davaya yeniden bakılması. [*İng.* Reopening of a case; revision of a judgement].
~ **usulü,** *huk.* Bir dava sırasında mahkemelerin uymak zorunda oldukları usul kurallarının tümü. [*İng.* Fundamentals of jurisprudence, legal system; *Fr.* Procédure action judiciaire].

yargılanmak* (-i) f. Bir yargıya varmak üzere soruşturup iki tarafı dinlemek. [*Osm.* Muhakeme etmek, hüküm vermek; *İng.* To hear a case, to try; to judge; *Fr.* Juger].

yargılanmak*, ösz. f. Yargısı yapılmak.

Yargıtay*, i. < *yargılamak.* Yargılamaların yolunda yapılıp yapılmadığını incelemekle görevli yüksek kurul. [*Osm.* Temyiz mahkemesi; *İng.* The supreme court of Appeal; *Fr* Cour de cassation].

yarı, i. § ❶ İkiye bölünen bir şeyin her bölümü: *Ekmeğin yarısını yedi. Ürünün yarısı çürüdü. Bu evin yarısı onun. Bu sözlerin yarısı yalan.* [*Osm.* Nısıf; *İng.* Half; *Fr.* Demi; semi]; § ❷ s. *(Bir şeyin)* Yarısı kadar: *Yarı yolu aldık. Yarı gece oldu.* [*İng.* Mid; *Fr.* Mi]; § ❸ z. Bir fiilin veya sıfatın kendisi ile karşıtı arasında ortalama bir derece anlatır: *Yarı anlamak. Yarı pişmiş. Yarı yuvarlak. Yarı deli. Yarı aç yarı tok.* [*İng.* Half; *Fr.* Demi, semi].
~ **açık arpa rastığı,** *fitopatol.* Açık rastığa benzeyen, yalnız sporlarının intaşı

farklı olan, *Ustimaginaceae* familyasına bağlı *Utilago nigra* mantarının yaptığı bir hastalık.
~ **asalak**, *paraz.* ◘ Yarıasalak.
~ **balta**, ◘ Balta.
~ **başkalaşan**, *zool.* ◘ Yarıbaşkalaşan.
~ **başkalaşma**, *zool.* ◘ Yarıbaşkalaşma.
~ **belden (aşağı veya yukarı)**, *dey.* Bel hizasından.
~ **belge**, *sin.* Gerçek bir olayı ve çevreyi yansıtırken içine öykü de serpiştirilmiş veya belgesel bir film olduğu halde öykülü film özellikleri taşıyan filmlere denir.
~ **belge filmi**, *sin.* Gerçekte öykülü bir filim olarak meydana getirilip, gerçek olay ve çevreyi yansıtan veya gerçekte belge - filim olarak meydana getirilip, öykülü filim özelliklerini taşıyan fillm. Belge - filim ile öykülü filimlerin özelliğini birleştiren filim çeşidi. [*Ing.* Seml - documentary; *Fr.* Semi - documentaire].
~ **büyük eksen**, *astr.* Elipste merkez ile elipsin merkeze en uzak noktası arasındaki, hiperbolde merkez ile hiperbolün merkeze en yakın noktası arasındakl doğru parçası [*Osm.* Nısf-ı mihver-i kebir; *Ing.* Semimajor axe; *Fr.* Demi-grand axe].
~ **cezir limanı**, ◘ Liman.
~ **çalımsı bitki**, *bot.* ◘ Bitki.
~ **dalgı lamı**, *opt.* ◘ Lam.
~ **detaylı tasnif**, *trm.* ◘ Tasnif.
~ **doğrudan demokratik hükûmet**, *huk.* ◘ Hükümet.
~ **düzgün değişen**, *astr.* Parlaklığı hemen hemen dönümlü olarak değişen, fakat dönümleri birbirine özdeş olmayan, değişen yıldız. [*Ing.* Semiregular variable; *Fr.* Variable semirégulière].
~ **embriyon**, *embriy.* Ilk iki blastodermden birinin tahrip edilmesiyle elde edilen noksan embriyon.
~ **final**, *sp.* Iki veya daha fazla yarışmacının katıldığı, kazananın veya kazananların finale kalacağı yarışma. [*Ing.* Semi-final; *Fr.* Demi-finale].
~ **finalist**, *sp.* Yarı finale katılma hakkını kazanan kimse veya takım. [*Ing.* Semi - finalist; *Fr.* Demi - finaliste].
~ **galip taç**, *orm.* Orman tepe çatısının genel seviyesini teşkil eden ve yukarıdan gelen ışığın tamamını yanlarından gelenin de az bir kısmını alan taçlara sahip ağaçlar.
~ **gece**, *dey.* Gecenin ortası: *Yarı gece oldu, o hâlâ gelmedi.* [*Ing.* Midnight; *Fr.* Mi - nuit].
~ **geçirgen**, § ❶ *zool.* ve *bot.* Yarı yarıya veya kısmen geçirme özel zarların özellikle canlı protoplazma zarının, küçük olan su ve bazı sıvı parçacıklarını geçirip daha büyük olan diğer parçacıkları geçirmemesi. [*Ing.* Semi-permeable; *Fr.* Semi-Perméable]; § ❷ *fiz.* Aynı eritici içindeki iki eriyiği birbirinden ayıran ve eriticiyi geçirdiği halde erimiş cisimleri geçirmeyen bir çeper veya bir zar için kullanılır.
~ **geçirgen çeper**, *bot.* ◘ Çeper.
~ **geçirgenlik**, *bot.* ve *zool.* Yarı geçirgen olma hali. [*Osm.* Yarı nüfuziyet; *Ing.* Semi-permeability; *Fr.* Semi-permeabilité].
~ **gölge**, *opt.* ◘ Gölge.
~ **had**, *patol.* Had durumundan daha az belirgin olan hastalık durumu için kullanılır.
~ **himaye**, *huk.* ◘ Himaye.
~ **iletken**, *elek.* ◘ iletken.
~ **karakter** dansçısı, ◘ Dansçı.
~ **kararlı**, *kim.* ◘ Kararlı.
~ **kâgir**, *inş.* ◘ Kâgir.
~ **kenarlı geçit**, *bot.* ◘ Geçit.
~ **kirişli kas**, *anat.* ◘ Kas.
~ **kok**, *sny.* Taskömürün düşük sıcaklıkta *550°C civarında)* damıtılmasıyle elde edilen kok ile taskömür arası madde.
~ **mamul**, *sny.* Daha sonra genellikle baska bir isletmede üstünde yeniden çalışılacak veya belli şartlara uygun hale getirilecek mamul. [*Ing.* Semi - manufactured semi - finished product; *Fr.* Demi - produit, produit demi - fini].
~ **kristal**, *jeol.* ◘ Doku.
~ **logaritmalı grafik**, *mat.* ◘ Grafik.
~ **logaritmik eğri**, *istat.* ◘ Eğri³.
~ **maden**, *matb.* ◘ Maden.
~ **metop**, *mim.* ◘ Metop.
~ **mukavemet koşuları**, *sp.* ◘ Koşu.
~ **norm**, *mat.* ◘ Norm.
~ **otomatik silâh**, *sil.* Tetiğin çekilmesi hariç, bütün fonksiyonları nişancının müdahalesi olmadan yerine gelen silâh. [*Ing.* Semi - automatic arm; *Fr.* Arme à demi - automatique].
~ **otomatik şerit tekrarı**, *hava.* Alıcı şerit deliciden otomatik teletayp vericiye şeridin nakli işinin elle yapıldığı bir haberleşme usulü. [*ing.* Semi-automatic tape relay; *Fr.* Relais semi-automatique par bande perforée].
~ **ova**, *coğr.* Türlü yapıdaki dış güçlerle uzun zaman aşınılmasından ve yontulmasından doğmuş dalgalıca yumuşak uzanışlı, yarı düz yerlere önceleri verilen ad. [*Osm.* Sahrâ-i mütemevvic; *Ing.* Peneplain; *Fr.* Pénéplaine].
~ **oynar eklem**, *anat.* ◘ Amfiyartroz.
~ **paletli (tırtıllı)**, Hem tekerleklerle, hem paletlerle donatılmış motorlu taşıtlar için kullanılır.
~ **parazit bitki**, *bot.* ◘ Bitki.
~ **rijit kabili sevk balon**, *hava.* Yüklerin asılı olduğu rijit veya mafsallı rijit bir parçaya bağlı rijit olmayan bir zarfı olan bir kabili sevk balon. [*Ing.* Semi-rigid airship; *Fr.* Dirigeable semi-rigide].
~ **sanayileşmiş birim**, ◘ Birim.
~ **saydam**, ◘ Yarısaydam.
~ **saydam beton**, ◘ Beton.
~ **sert çelik**, *met.* ◘ Çelik.
~ **sıra bağıntısı**, *mat.* ◘ Sıra.
~ **tarife**, *tur.* Yaş, ilginin kisisel özelliği, yılın mevsimi, v.b. gibi bazı şartlar altında uygulanan yarı İndirimli fiat. [*Ing.* Half - rate; *Fr.* Demi - tarif].
~ **temsili hükûmet**, *huk.* ◘ Hükûmet.
~ **ton**, *matb.* Tire ve ototipi *(tramlı)* resimlerin aksine olarak, fotoğraf ve reprodüksiyon tekniğinde tonların açık kursuniden en koyu siyaha kadar birbirinin yanında açıktan koyuya derece derece değişerek görünmesi şekli. [*ing.* Half - ton; *Fr.* Deml - teinte].
~ **toptan satış**, *tic.* Toptan satısla perakende satış arasında yer alan ticaret.
~ **uyumlu koyak**, *jeol.* Katmanların doğrultusunu güden koyak. [*ing.* Subsequent valley; *Fr.* Vallée subséquente].
~ **uzun**, *gram.* Ikinci derecede bir vurgu olarak yarı uzun hale gelen ünlü. *(Oysa asıl vurgu foneme tam uzunluk verir).* [*Ing.* Of medium length; *Fr.* Demi-long].
~ **uzunluk**, *gram.* Bir ünlünün yarı uzun olduğunu belirten fonetik işaret. Yarı uzun ünlüye özgü nitelik.
~ **ünlü**, *gram.* Akıcı ünsüzlerin en bol sesli olanları. [*Ing.* Semi-vowel; *Fr.* Semivoyelle].
~ **yarıya**, § ❶ Yarısı kadar: *Yarı yarıya eksildi;* § ❷ Yarısı birine, yarısı öbürüne olmak üzere: *Yarı yarıya bölüstük.*
~ **yolda bırakmak** *(Birini)*, *dey.* Gereken yardımı sonuna kadar yapmamak. [*Ing.* To leave half finished; to give up before completion; *Fr* Laisser à mi-chemin].
~ **yumuşak çelik**, *met.* ◘ Çelik
yarı.akılcılık,-ğı, b.i. Akla büyük ölçüde yer veren ilâhiyat eğilimi; XVIII. yy. sonlarında ve XIX. yy.'da Almanya'da Stattler Georg Hermes ve özellikle Anton Günther tarafından gelistirildi. [*ing.* Semi rationalism; *Fr.* Sémi-rationalisme].
yarı.asalak, b.i. *paraz.* Beslenme işini büsbütün konakçıya yüklemeyen konuk. *(Özümlemeyi doğrudan doğruya kendisi yapan ve yalnızca toprak suyunu konakçıdan sağlayan ökseotu bir yarıasalaktır).* [*Osm* Nîm - tufeyli; *Lat. Semiparasitus; Ing* Half parasite; *Fr.* Demi-parasite].
yarı.asetal, b.i. *kim.* Bir alkol R'OH ile bir aldehitin R-CHO R-CHOH-OR' formülündeki katılma ürünü. [*Ing.* Hemiacetal; *Fr.* Hémiacétal].
yarı.bakışımlı, b.s. *jeol.* Bir kristal dizgesindeki bakışım alanlarının dizgeli bir yolla eksilmesi, yüzeylerden biri büyüdüğünde, ötekinin yitmesi sonucunda, yüzey sayı yarısının kalmasıyle elde edilen *(biçim).* [*Ing.* Hemiedre; *Fr.* Hemièdre].
yar.başkalaşan, b.s. *Yun. hemisys*, yarım + *metabole*, değişme. *biy.*Yarıbaşkalaşma gösteren. [*ing.* Hemimetabolous; *Fr.* Hémimétabole].
☆ *Eşanl.* **hemimetabol.**
yarı.başkalaşım, i. *zool.* Bazı böceklerde görülen bir başkalaşma tipi olup nimfa ve ergin evrelerini kaplar. [*Osm.* Istihâle-i nâkıse; *Ing.* Hemimetaboly; *Fr.* Hémimétabolie].
☆ *Eşanl.* **hemimetaboli.**
yarı.biçimli, b.s. *jeol.* Bakışım derecesinin eksilmesi yoluyle, bakışım ekseni ucay olan *(kristal biçimi).* [*Ing.* Hemimorph; *Fr.* Hemimorphe].
yarı.buçuk, b.s. Pek az, önemsiz miktarda [*Ing.* Small; insufficient; only about half]
yarıcı, s. § ❶ Yaran. [*Ing.* Who splits, wood cutter; *Fr.* Qui fente, fendeur]; § ❷ i. Ürünü mal sahibi ile yarı yarıya bölüşmek üzere çalışan işçi. [*ing.* One who works another's land for half the income, share - cropper].
yarıcılık,-ğı, i. § ❶ Odun yarma işçiliği; § ❷ Ürünü mal sahibi ile yarı yarıya bölme durumu.
~ **anlaşması**, *huk.* Bir çeşit tarımsal anlaşma. Burada kiracı kira yerine, çalıştığı topraklarda yetiştirdiği ürünün bir kısmını toprak sahibine vermeyi taahhüt eder.
yarı.çap,-pı, b.i. *mat.* Çapın yarısı. [*Osm.* Nısıf kutur; *Ing.* Radius; *Fr.* Rayon]; ⊙ **burulma ~ ı**, *mat.* ◘ Burulma; ⊙ **dış ~**, *mat.* **sıfır ~ lı çember**, *mat.* ◘ Sıfır; ⊙ **burulma ~ ı**, *mat.* ◘ Burulma; ⊙ **dış ~**, *mat.* ◘ Dış; ⊙ **eğrilik ~ ı**, *mat.* ◘ Eğrilik; ⊙ **eşlek ~ ı**, *astr.* ◘ Eşlek; ⊙ **hidrolik ~**, *trm.* ◘ Hidrolik; ⊙ **jirasyon ~ ı**, *mek.* ◘ Jirasyon.
~ **düzeltmesi**, *astr.* Görünür çapı ihmal edilemeyecek kadar büyük olan bir gökcisminin gözleminde, bu gökcisminin bir kenarı üzerinde yapılan gözlemi *(yükseklik, başucu, geçiş zamanı v.b.'nın gözlemlenmesi),* gökcisminin merkezine aktarabilmek için yapılması gereken düzeltme.
yarı.gotik, b.i. Roma harfleri ile karışık bir gotik yazı için kullanılır. [*Ing.* Half - Gothique; *Fr.* Semi - Gothique].
yarı.göçebelik,-ği, b.i. Genellikle çöllerin kenarında göçebe hayvancılık ve tarımın bir arada yürütüldüğü hayat tarzı. [*Ing.* Semlnomadism; *Fr.* Semi-nomadisme].
yarı.gölge, b.i. *fiz.* Bir ışık kaynağı önüne konulan saydamsız bir cismin gerisindeki ekran üzerine vuran gölgesinin çevresinde görülen ve o kadar koyu karanlık olmayan kısmı. [*Ing.* Penumbra; *Fr.* Pénombre].
yarı.iletken*, b.s. *elek.* ◘ iletken
yarık, s. < *yarmak.* § ❶ Yarılmış, çatlamış. [*Ing.*Split, cracked; *Fr.*Fendu]; § ❷ I.Yarılan yer, geniş çatlak. [*Osm.* Şak, fürce; *Lat. Fissura, hiatus, rima; Ing.* ve *Fr.* Fissure]; § ❸ *fiz.* Küçük bir ışık demeti elde etmek için ışık kaynağının önüne konulan saydamsız bir düzlem üzerinde açılmış, dik dörtgen biçiminde küçük delik. [*Ing.* Crack; *Fr.* Fente]; § ❹ *jeol.* Kırık bir kayacın parçaları arasında kayma devimi olmadan, 1 mm.'den çok aralık gösteren kırık. [*Osm.* Fürce; *Ing.* Fissure; *Fr.* Fissure, fente, crevasse]; § ❺ *anat.* Bazı organların yüzeyindeki doğal çentik veya oluk. [*Lat. Scissura, fissura; Ing.* Fissure; *Fr.* Scissure, fissure]; § ❻ *bot.* (a) Düzensiz kesik, çatlak. (b) Sivri ucunda derin kesme çizgiler bulunan organlara verilen sıfat; § ❼ *hava.* Bir kanat üzerinde, hava akışının ayrılmasını geciktirmeye yarayan flap tertibatı; § ❽ *met.* Aşırı gerilmeler sonucunda tanelerin ayrılmasından ileri gelen düzensiz profilli kanal. ☆ *Eşanl.* **çatlak**; ⊙ **dingil çatlak yarığı**, *demir.* ◘ Dingil; ⊙ **dudakdamak yarığı**, ◘ Dudak; ⊙ **damak yarığı**, *dişç.* ◘ Damak; ⊙ **dudak yarığı**, ◘ Dudak; ⊙ **büzülme yarığı**, *jeol.* Büzülme sonucu oluşan oldukça uzun ve geniş yarık; ⊙

Glaser yarığı, *anat.* Şakak kemiğinin mandibula çukurunun en derin yerinde bulunan çentik. [*Lat. Fissura petrotympanica; Ing.* Glaserian fissure; *Fr.* Scissure de Glaser]; ◉ **Rolando yarığı,** *anat.* ◘ Rolando; ◉ **Sylvius yarığı,** *anat.* ◘ Sylvius; ◉ **yarımkürelerarası ~,** *anat.* Önden arkaya uzanan ve beyni bakışımlı iki yarımküreye ayıran derin çentik. [*Lat. Fissura transversa cerebri; Ing.* Intercerebral fissure; *Fr.* Scissure inter - hémisphérique, grande scissure].

~ ayak, *zool.* ◘ Ayak.

~ çeperleri, *jeol.* Bir yarığın yan duvarları. [*Osm.* İnşikak cidarları; *Ing.* Wall; *Fr.* Paroi, éponte].

~ diyaframlar, *matb.* Çeşiti şekillerdeki uzun yarıklar. *(Bu diyafram yarıklarının yönü kullanılan tramın çizgilerine koşut olmalıdır. Bu diyaframların etkisiyle negatifteki noktalar boncuk dizgisi, bir kolye gibi süsü görünürler. Renklerde, her renk için tram 60° bir açı ile döndürülmelidir).* [*Fr* Diaphragme à rideau].

~ dizkapağı, *patol.* ◘ Dizkapağı.

~ genişliği, *astr.* Yarığın iki koşut kenarı arasındaki en kısa uzaklık. [*Ing.* Slit width; *Fr.* Largeur de la fente].

~ kanatçık, *hava.* Profilin sadece alt kısmının hareket ettiği bir kanatçık. [*Ing.* Slip flap; *Fr.* Volet d'intrados].

~ krater, *jeol.* ◘ Krater.

~ perçin, *tekn.* ◘ Perçin.

~ püskürmesi, *jeol.* Bir yarık boyunca magmanın dışarı çıkması. [*Osm.* Fürce indifâatı; *Ing.* Fissure eruption; *Fr.* Éruption linéaire, éruption fissurale].

yarı.kapantılı, yarı-sızıcı, b.i. *fonet.* Telâffuzlarının başında kapantılı, sonunda ise telâffuz noktası değişmeden daralmalı olan ünsüz.

yarık.ayak, b.i. *zool.* ◘ Ayak.

yarık.ayaklılar, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etçiller *(Carnivora)* takımının bir alt takımı. Yırtıcıdırlar. Azı dişlerinin birer tanesi yırtıcı diş halini almıştır. Ön ayakları 5, ard ayakları 4 özgür parmaktan yapılmıştır ve uçları kanca tırnaklıdır. Kuvvetli ve çevik olurlar. Saldırdıkları sıcakkanlı hayvanların etleriyle beslenirler. **Kedimsiler** *(Herpestoidea)* ve **köpeğimsiler** *(Arctoidea)* olmak üzere 2 üst familyaya ayrılırlar. [*Lat.* ve *Ing. Fissipedia; Fr.* Fissipèdes].

yarıklık,-ğı, i. Yarık[1-2] olma hali.

~ paraşüt, *hava.* ◘ Paraşüt.

~ tayfyazarı, *astr.* Önünde bulunan bir yarıktan ışık alan tayfyazar. [*Ing.* Slit spectrograph; *Fr.* Spectrographe à fente].

yarı.kurak, b.s. *coğr.* Kurak bölgelerin veya çöllerin sınırındaki bölgeler için kullanılır. [*Ing.* Semiarid; *Fr.* Semi-aride].

yarı.küre, b.i. ◘ Yarımküre.

yarılamak (-i), f. Ortasına varmak, yarısını bitirmek: *Bu işi yarıladık.* [*Ing.* To be halfway through *(job or period)*; to be halfway to *(a place)*; *Fr.* Arriver à la moitié dun travail d'un chemin; faire la moitié].

yarılanmak, nsz. f. Yarıya gelinmek, yarısına varılmak.

yarılmak, nsz. f. § ❶ Yarmak işine konu olmak. [*Ing.* To be split, to be cracked; *Fr.* Se fendre; être fendu; se crevasser]; § ❷ Üzerinde yarık açılmak.

yarım, s. < *yarmak* § ❶ Bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri kadar: *Yarım saat. Yarım elma.* [*Ing.* Half, *mid; Fr.* Demi]; § ❷ Tam ve istenildiği gibi olmayan: *Yarım iş. Yarım bilgi.* [*Osm.* Natamâm; *Ing.* Half; *Fr.* Demi]; ☆ *Eşanl.* **eksik;** § ❸ Hastalıklı, sakat, sağlıksız: *Bu ameliyattan sonra artık ben yarım adam sayılırım.* [*Ing.* Defective; *Fr.* Défectueux,-euse]. ☆ *Eşanl.* **kusurlu;** § ❹ i. Bir bütünün yarısı; § ❺ Bir bütünün yarısı olan miktar: *Bir şişe ister misiniz? Hayır yarım yeter;* § ❻ *(Saat hk.)* Oniki otuz.

~ adam, *dey.* Sakat veya zayıf adam. [*Ing.* Invalid, cripple; *Fr.* Malade].

~ ağaç, bitişme, *mar.* ◘ Bitişme.

~ ağızla, *dey.* İstemeye istemeye *(söylemek).* [*Ing.* Not seriously meant].

~ akıl, *dey.* Aklı kıt, aptal *(kimse).*

~ ayak, *mim.* Bir kafeste veya bir balkonda, ya atkı aralıklarını belirtmek, ya da yapının sağlamlığını arttırmak için belirli aralıklarla yerleştirilmiş oymalı dikme.

~ ayna, *san.* ◘ Ayna.

~ bastika, *den.* Gemilerin bordalarına, direklerine v.b. mahallerine sabit olarak bağlanmış ve ayak torno tertibinde yapılmış bastika.

~ baş ağrısı, *patol.* Bir taraflı olarak genellikle şakak ve göz çukuru bölgesinde beliren şiddetli ağrı; ağrıyle birlikte yüzde şişlik, vücutta fenalık, bazen bulantı ve kusma görülür. [*Ing.* Hemicrania, sick headache, migraine; *Fr.* Migraine].

☆ *Eşanl.* **migren.**

~ baş ağrısı, *tıp.* Başın tek tarafını tutan ve genellikle görme bozuklukları ile beraber görülen ağrı nöbetleriyle kendini belli eden hastalık. [*Ing.* ve *Fr.* Migraine].

☆ *Eşanl.* **migren.**

~ bez cilt, *matb.* Sırtı ve köşeleri keten veya bir başka bezden yapılıp yanları kâğıt ile kaplanan cilt çeşidi [*Ing.* Half linen volume; *Fr.* Demi - toile].

~ bos, *heyk.* ◘ Bos[3].

~ cilt, *matb.* Yarım deri veya yarım bez kaplanmış cilt. [*Ing.* Halfbinding; *Fr.* Reliure demi - peau].

~ çapı, *mim.* Yunan mimarisinde nispet ölçüsü olarak kullanılan yarım çap. [*Osm.* Nısıf kutur; *Fr.* Rayon].

~ çember kanalları, *anat.* ve *zool.* ◘ Kanal.

~ daire, *mat.* Bir dairenin merkezinden geçen ve iki taraftaki çenberini kesen bir doğru hattın ikiye ayırdığı kısımlardan her biri olup bunun kavsi 180 dereceye taksim olunur. [*Ing.* Half circle; *Fr.* Demi cercle].

~ daire kanalları, *anat.* İç kulağın üç halka kanalı. [*Osm.* Kanaat-ı nısf-ı daireviye; *Ing.* Semicircular canals; *Fr.* Canaux semi - circulaires].

~ daire kemer, *mim.* ◘ Kemer.

~ dalga, *elek.* Elektromagnetizmada, alternatif bir büyüklüğün art arda sıfır değerini aldığı iki noktadan geçmesine tekabül eden yarım periyodluk zaman aralığı.

~ dalga anteni, *radyotekn.* Uçlarında birer akım düğümü, ortasında da bir akım karnı olan verici anten.

~ dalga lamı, *opt.* ◘ Lam.

~ deri cilt, *ciltc.* ◘ Cilt.

~ dize, *ed.* Durakla kesilmiş mısranın bir bölümü.

~ doğru, *mat.* ◘ Doğru.

~ dolmen, *jeol.* ◘ Dolmen.

~ döşekler, *den.* Eski tarz harb gemilerinde sekiz parçadan ibaret olarak yapılmış eğrilerin *(iskarmozların),* omurgadan itibaren ikinci parçaları.

~ eldiven, ◘ Eldiven.

~ elma gönül (hatır) alma, *at.* Armağan küçük de olsa gönül almaya yarar. [*Ing.* A very small kindness may win a heart].

~ elmanın yarısı o, yarısı bu, *dey.* Birbirine çok benzeyen iki kimse için söylenir.

~ gerileme, *kadın-doğum.* Doğumdan sonra dölyatağının eski normal hacmine dönmesini önleyen patolojik olay.

~ gün çiçeği, *bot.* ◘ Gün.

~ günlük gelgit, *den.* ◘ Gelgit.

~ hamle, *sp. (Eskrimde)* Sonuna kadar götürülmeyen hamle. *(Etkisi hamleden az, gösteri ve çağrıdan fazla olan hamle hareketi).*

~ hekim candan eder, yarım hoca dinden eder, *at.* Bir iş, uzmanına yaptırılmaz da taklitçilere yaptırılırsa, istenilen gibi değil, ters bir sonuç verir. Nitekim hekim dururken, hekimlik taslayan birinin tedavisine başvurulması, insanın hayatına mal olabilir. Bilgisiz din adamı da dine aykırı düşünceler aşılayabilir.

~ istinga, *den.* Yelkenlerin; istingaları tamamen basılmayıp yarı toplanmış hali.

~ kabartma, Düzlem bir yüzey üstüne arka tarafı yapışık olarak yapılan ve etrafı bir heykel gibi tamamiyle boşta olmayan yarı kabartma oyma. [*Fr.* Bas-relief].

~ kadrat, *matb.* Genişliği bir harfin aynı genişliğinde, fakat eni *(genişliği)* onun yarısı kadar olan ara boşları. [*Ing.* En quad; *Fr.* Demi - cadratin].

~ kalkan ağı, balıkç. ◘ Kalkan.

~ kalmak, *dey.* Tamamlanmamak, bitmemek, sonuçlanmamak.

~ kârgir, Çatkısı ve kuşaklamaları ağaç direk ve dikmelerle yapılan ve bu direkler arasına kerpiç ve harç doldurularak yapılan inşaat. [*Osm.* Nîm kârgir; *Fr.* Hourdis].

☆ *Eşanl.* **dolma bina.**

~ kaval, ◘ Kaval.

~ kubbe, *mim.* Yarım kubbenin merkezinden geçen bir *doğru* hatla ortasından kesilmiş şeklinde tonoz ve kubbede olup camilerde büyük kubbelerin itme kuvvetini karşılamak için yapılır. [*Fr.* Demi coupole, conque].

~ liman vinci, ◘ Liman.

~ mücessem, Tamamiyle mücessem ile yarım kabartma arasında belirgin çıkıntılı oyma heykel ve kabartma. [*Fr.* Demi - bosse].

~ oluk, *mim.* ◘ Oluk.

~ otomatik kuyruk, *sil.* ◘ Kuyruk.

~ oyma, *san.* ◘ Oyma.

~ pabuçlu, *dey.* Şurada burada dolaşan kıyafetsiz kimse.

~ pansiyon, ◘ Pansiyon.

~ perdel[1], ◘ Perdeli.

~ devirli kilit, *tekn.* ◘ Kilit.

~ devirli kilit dili, *tekn.* ◘ Kilit.

~ filotilla, *ask. den.* ◘ Filotilla.

~ Oturak, *den.* Filikalarda eratın kürek çekerken ayaklarını dayamaları için oturak ilersinde ve sintinede bulunan yuvalara yerleştirilmiş basamak.

~ porsiyon, *arg.* Ufak tefek, çelimsiz kimse. [*Ing.* Small, feeble *(person)*].

~ puant, ◘ Puant.

~ renk, Resimlerin ışıklı kısımlariyle gölgede karanlıkça kısımlar arasındaki çeşitli renk derecelerine verilen ad. [*Fr.* Demi teinte].

~ saydam, ◘ yarısaydam.

~ sistemi, *etn.* Topluluk üyelerinin aralarında türlü karmaşık ilişkiler bulunan iki bölüme ayrılmasından meydana gelen sistem.

~ siyah, *matb.* Harf ve çizgilerde ince ile üç çeyrek siyahın arasındaki incelik (veya *karalık)* taki olanlar. [*Ing* Bold face; *Fr.* Demi - gras].

~ siyah harf, *matb.* ◘ Harf.

~ sütun, *mim.* Uzunluğuna olarak ortasından boydan boya kesilmiş gibi olan ve bir yüzeye bitişik olarak konulan sütun. [*Fr.* Demi colonne].

~ tabiat büyüklüğü, Tabiî ve hakikî büyüklüğün yarısı oranında yapılmış olan insan resimleri ve portreler hakkında kullanılır. [*Fr.* Demi-nature].

~ ton, Birbirinden levniyet itibariyle yanı açıklık ve koyuluk itibariyle farklı olan iki ton arasında bir geçit meydana getirerek onları birbirine bağlayan tonlara denir.

~ tono, *hava.* Bir uçağın boyuna ekseni etrafındaki yarım *(180 derece)* dönüşü. [*Ing.* Half roll; *Fr.* Demi - tonneau].

~ tutkallı, *matb.* Kâğıtlarda, özellikle matbaa kâğıtlarında tutkal nispeti, tam tutkallı yazı kâğıtları ile hiç tutkalanmamış kurutma kâğıtları ortasında bir miktarda tutkallı olanlar. [*Ing.* Half-sized; *Fr.* Demi - collé].

~ vücut, Yalnız bele kadar olan insan resimleri. [*Fr.* A mi-corps].

~ yamalak. ◘ Yarımyamalak.

~ yerteknesi, *jeol.* Bir ilkel yerteknesinin özdeksel kesiminin oluşmasından sonrakl bir evrede, kıvrılmaya başlayan kenar kesimleri. [*Ing.* Miogeosyncline; *Fr.* Miogéosynclinal].

~ yuvarlak, *mar.* Ağzı ay gibi yuvarlak marangoz kalemi.

yarım ada, b.i. *coğr.* Yalnız bir yanından anakaraya bağlı, öbür yanları denizle çevrelenmiş kadar parçası: *Anadolu bir yarımadadır. Balkan yarımadası.* [*Osm.* Şibih cezîre; *Ing.* Peninsula; *Fr.* Presquile].

LYGAEUS

KOKARBÖCEK

REDUVIUS veya KATİL BÖCEK

YAPRAK SIÇRAR BÖCEĞİ

AĞUSTOS BÖCEĞİ

Ergin Evrede Olan Bir *REDUVIUS* Türü

KALKANBÖCEK

yarı.maden, b.i. *kim.* Bazı özellikleriye madenlere, bazı özellikleriye de ametallere benzeyen kırılgan tel haline gelmeyen, maden görünüşündeki elementlere *(arsenik, antimon, bizmut v.b.)* verilen genel ad.

yarım.ay, b.s. § ❶ Yarım ay biçiminde olan. [*Ing.* Semilunar; *Fr.* Semi-lunaire]; § ❷ *astr.* ◘ **Dördün.**

~ **çentikler**, *anat.* Dirsek kemiğinin üst ucunda bulunan iki çentik. *(Büyük yarımay çentiği kol kemiğiyle, küçük çentik döner kemikle eklemlenir).* [*Ing.* Semilunar notches; *Fr.* Échancrure semilunaires].

~ **dehliz**, *ask.* Basit bir makas tabya biçiminde ve dışarıya doğru daha az geniş dehliz.

~ **destek**, *den.* Yarımay biçiminde köşebent.

~ **ıskarmoz**, *den.* ◘ **Iskarmoz.**

~ **kapakçıklar**, *anat.* Akciğer atardamarı ile aortun başlangıcında bulunan üç kapakçık *(diyastol sırasında kanın karıncıklara dönmesini engellemeye yarar).* [*Lat. Valvula semilunaris; Ing.* Semilunar valvule; *Fr.* Valvule sémilunaire].

~ **kemik**, *anat.* Elbileği kemiklerinin birinci sırasında sandal kemikle piramid kemik arasında bulunan kemik. [*Lat. Os carpale; Ing.* Carpal bone; *Fr.* Os carpale].

~ **kıkırdakları**, *anat.* Diz eklemindeki menisklere bazen verilen ad. [*Ing.* Semilunar cartilages; *Fr.* Cartilages sémilunaires].

~ **pabucu**, *den.* Filikaların küpeşteleri üzerine tespit edilen ve ortasında yarımay iskarmozun geçirilmesi için yuvası bulunan pirinç veya galvanizli demir plaka.

~ **sinir düğümleri**, *anat.* Karında güneş sinir ağının bir parçası olan sinir düğümlerinden ikisine verilen ad. [*Lat. Ganglion trigeminale; ing.* Semilunar ganglion; *Fr.* Ganglion semilunaire].

yarı.maymunlar, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Maymunlar *(Primates)* takımının bir alt takımı. Yeni sınıflandırmalara göre Makimsiler *(Lemuroidea)* alt-takımına eşittir. [*Lat.* Prosimiae; *Fr.* Prosimiens].

yarımca, *i. patol.* § ❶ Vücudun yarısına gelen inme; § ❷ Yarım başağrısı. [*Ing.* ve *Fr.* Migraine].

yarım.durak,-ğı, b.i. *müz.* (a) Bir durağın yarı değerinde sükut. (b) Bu sükutu belirten işaret. *(şekil, 7 rakamını andıran yarım durağın sağına bir nokta konduğu zaman, değeri yarı yarıya iki nokta konduğunda ise, çeyrek artar).*

yarım.kan, b.s. Safkan İngiliz veya Arap atı ile yerli kısrakların çaprazlanmasından doğan *(at).* [*Ing.* Half-bred; *Fr.* Demi-sang].

yarım.kanatlılar, ç.b.i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan gerçek-eklembacaklılar *(Euarthropoda)* alt dalının, Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Hortumluböcekler *(Rynchota)* takımına giren bir alt takımı. Vücutları çoğunluk yassı olur. Ön kanatların dipten başlayarak yarıdan çoğu sertleşmiş son tarafları zar halindedir. Ard kanatları zar biçimindedir. Tahtakurusu gibi kanadı büsbütün körelmiş türleri de vardır. Nimfa ve ergînlerde, genel olarak, çok pis kokan deri bezleri vardır. Çoğu karada, bazısı suda yaşar. Kan ve bitki özsuyu emerler. **Süne** *(Eurygaster integriceps)*, **kemel** *(Aelia rostrata)*, **tahtakurusu** *(Cimex lectularius)*, **su akrebi** *(Nepa cinerea)* iyi bilinen türleridir. [*Osm.* Nısfiy-ül-cenah; *Lat.* ve *Ing. Hemiptera; Fr.* Hemiptères]. ◘ *LEVHA: 122.*— **YARIMKANATLILAR.**

yarım.kerte, b.i. § ❶ Bir liranın dörtte birinin yarısı; § ❷ *den.* Kerte denen rüzgâr gülü bölümlerinin yarısı.

yarım.kordalılar, ç.b.i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre Kordalılar *(Chordata)* filumunun bir alt filumu veya bir sınıfı olarak düşünülen bu hayvanlar solucan biçiminde olup hortum içine rastlayan yutak duvarının ön tarafından bir sırt ipliği çıkıntısına sahiptirler. **Balanoglossus** *(Balanoglossus)* cinsi iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing. Hemichordata; Fr.* Hémichordées].

yarım.küre, b.i. *Osm.* < *Ar. mat.* Yer veya gökküresinin ekvatorla bölünmüş iki yarısından her biri. [*Osm.* Nısıf küre; *Ing.* Hemisphere; *Fr.* Hémisphère]; ◉ **doğu** ~ **si**, *coğr.* ◘ **Doğu**[1]; ◉ **güney** ~, *coğr.* ◘ **Güney**; ◉ **Magdeburg** ~ **leri**, *fiz.* ◘ **Magdeburg.** ☆ *Eşanl.* **yarımküre, yarımyuvar.**

yarımlamak (-ı), f. Yarıma indirmek. [*Ing.* To halve; *Fr.* Diviser en deux].

yarımlık,-ğı, i. § ❶ Kasık yarığı. [*Osm.* Fıtık. *Ing.* Hernia, rupture; *Fr.* Hérnie]; § ❷ Yarım[3] olma hali, çevikliğini, canlılığını kaybetme, sakatlık.

yarımşar, s. Her defasında yarım; her birine yarım: *Çocuklara yarımşar armut dağıtıldı.* [*Ing.* A half each].

yarım.ton, b.i. *müz.* Bir tonun yarı değeri. [*Ing.* Semitone; *Fr.* Demi-ton, semi-ton].

yarım.yamalak,-ğı, b.s. Kusurlu, eksik, üstünkörü. [*Ing.* Perfunctory; only half *(done);* incompletely].

yarım.yuvar, b.i. ◘ **Yarımküre**; ◉ **beyin** ~ **ları**, *biy.* ◘ **Beyin.**

yarın /yârın/, i. § ❶ Bugünden sonra gelecek ilk gün: *Işinizi yarına bırakmayın.* [*Ing.* The morrow; *Fr.* Lendemain]; § ❷ Bugünden sonra gelecek ilk günde: *Yarın sizi nerede bulayım. Şimdi işim var, yarın gel.* [*Ing.* Tomorrow; *Fr.* Demain]; § ❸ Gelecek, ilerdeki zaman: *İnsan daima yarını düşünmeli.* [*Ing.* Future; *Fr.* Avenir, futur]; ◉ ~ **ın kazdan bugünkü tavuk** *(yumurta)* **yeğdir**, *at.* ◘ **Bugünkü tavuk, yarınki kazdan iyidir.**

~ **öbür gün**, İlerîde, herhangi bir zamanda: *Yarın öbür gün ne olacağını kimse bilmez.*

yarıntı, i. < *yarmak. coğr.* Dikçe yamaçlara dilik dilik bir görünüş veren yiv'lerden her biri. *(Yarıntılar, türlü büyüklükte olur. Bir kaç metre boyunda olanların yüzlerce metre uzunluğuna kadar çeşitli boydan olanları vardır. Yarıntılar uzun birer çukurluktur. Bu çukurluk kertik biçimindedir).* [*Ing.* Channel; *Fr.* Rigole].

~ **erozyonu**, *trm.* Su mecralarından materyalin oyulması ve kıyıların yenilmesi. ◘ *LEVHA: 122.*— **YARIMKANATLILAR.**

yarıntılı.bayır, b.i. *jeol.* Zaman zaman yağan sağnak sularıyle kazılmış, sayısız sel yatakları ve olukları bulunan çorak veya yarı çorak bölge. [*Ing.* Badlands; *Fr.* Mauvaises terres].

yarı.saydam, b.s. *fiz.* Işığı geçirdiği halde, gerisinde bulunan herhangi bir cismin sınırlarını ve biçimini göstermeyen: *Buzlu cam yarısaydamdır.* [*Osm.* Nim şeffaf; *Ing.* Diaphanous, translucent; *Fr.* Diaphane, translucide].

yarısaydamlık,-ğı, b.i. Yarısaydam cisimlerin niteliği. [*Ing.* Translucency, diaphaneity; *Fr.* Translucidité, diaphanéité].

yarı.şon, b.i. *sp. (Eskrimde)* Sonlamaya katılacakları belli edecek olan yarışma. [*Ing.* Semi-final; *Fr.* Demi-finale].

yarış, i. *esk.T.*§ ❶ Sporda yarışmak işi: *At yarışı. Kayık yarışı.* [*Osm.* Müsabaka; *Ing.* Race, competition, contest; *Fr.* Concours]; § ❷ Yarmak tarzı. [*Ing.* Splitting; *Fr.* Fendage]; ◉ **At** ~ **ı**, *sp.* ◘ **At**; ◉ **kayık** ~ **ı**, *sp.* ◘ **Kayık**; ◉ **kürek** ~ **ı**, ◘ **Kürek**; ◉ **mukavemet** ~ **ı**, *sp.* ◘ **Mukavemet**; ◉ **saate karşı** ~, *sp.* ◘ **Saat**; ◉ **sidik** ~ **ı**, *dey.* ◘ **Sidik**; ◉ **sürat** ~ **ı**, *sp.* ◘ **Sürat.**

~ **dörtnalı**, *binic.* ◘ **Dörtnal.**

~ **eğeri**, ◘ **Eğer.**

~ **kayığı**, *sp.* ◘ **Kayık**[1].

~ **parkuru**, *den.* ◘ **Parkur.**

~ **yatı**, *den.* ve *sp.* Yelken yarışı için yapılmış, hafif ve teknik formu mümkün olduğu kadar az su direnci görecek biçimde ve yelken alanı büyük yelkenli yat. [*Ing.* Racing yacht].

yarışan, i. Yarışa çıkan, yarış yapan.

yarışçı, i. < *yarışmak.* Sporda yarışmak işine girenlerden her biri. [*Osm.* Müsabık; *Ing.* Competitor, rival; *Fr.* Concurrent,-ente, rival,-ale].

yarışıcı, i.< *yarışmak.* Herhangi bir işte birinden üstün olmaya çalışan kimse. [*Osm.* Rakip; *Ing.* Rival; *Fr.* Rivale,-ale].

yarışlık, i. *sp. (Eskrimde)* Kılıçoyunu yarışma yönetmeliğinde belirtilen ölçülerde, özel yarışma yeri. Bu yer, tahta, toprak olabileceği gibi yarışmanın özelliğine göre lineleum, kauçuk, plastik veya madeni yaygı da olabilir. [*Ing.* ve *Fr.* Piste].

~ **yaygısı**, *sp.* Eskrimde Yarışlığa örtülen libeleum, kauçuk, plastik veya örme bakır telden yaygı. [*Ing.* Metallic piste; *Fr.* Tapis métalique].

yarışma, i. § ❶ Bilgi veya yetenek üstünlüğünü göstermek için yarışmak işi. [*Osm.* Müsabaka, rekabet; *Ing.* Contest, competition; *Fr.* Concours]; § ❷ *sp.* (a) *(Eskrimde)* Tek veya takımlar arasında yenişme amacıyla düzenlenen kılıçoyunu karşılaşmalarının tümüne verilen ad.[*Ing.*Competition; *Fr.*Épreuve] ◉ **güzellik** ~ **si**, ◘ **Güzellik**; ◉ **karşı** ~, ◘ **Karşı.**

~ **alanı**, *sp. (Eskrimde).* Kılıçoyunu yarışmalarının yapıldığı kapalı alan. [*Ing.* ve *Fr.* Terrain].

~ **sınavı**, *huk.* Memurların tayinleri, bir üst dereceye yükseltilebilmeleri için, liyakatın tespiti ve tercihin yapılabilmesi amacıyle açılan sınav.

~ **sırası**, *sp. (Eskrimde)* Tek veya takım yarışmalarında, yarışmacıların yönetmeliğe uygun olarak aldıkları karşılaşma sırası. [*Ing.* Order of matches; *Fr.* Ordre des matches].

yarışmacı, i. < *yarışmak.* Yarışmaya katılan kimse. [*Osm.* Müsabık; *Ing.* Competitor, rival; *Fr.* Concurrent,-ente, rival,-ale].

yarışmak (-ıe), nsz. f. § ❶ Bir işi birbirinden daha iyi yapmak için çabalamak. [*Ing.* To contest; to compete with, to race; *Fr.* Concourir]; § ❷ *psik. (Fabrikacılar veya satıcılar hk.)* Bir bakımdan üstünlük kazanmaya çalışmak. [*Osm.* Rekabet etmek; *Ing.* To compete; *Fr.* Concurrencer, faire concurrence].

yarıştırmak (-i), f. Yarış veya yarışma yaptırmak.

yarı.ton, b.i. *mim.* Bir kemer veya tonozun başladığı yere ilk konan taş.

yarı.yıl, b.i. Öğretim yılının iki döneminden her biri: *Birinci yarı yıl sona erdi.* [*Ing.* Semester; *Fr.* Semestre].

yârî/yârî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Dostluk; § ❷ Yardım.

yar.kurul, b.i. Kurultay, meclis gibi toplantıların, kimi konuları inceleyip hazırlamak üzere, kendi üyeleri arasından ayırdığı kurul. [*Ing.* Board, committee; *Fr.* Comité, commission].

☆ *Eşanl.* **komisyon.**

yarlığ, i. *esk. tar.* Hükümdar buyrultusu. [*Ing.* Command, edict; decree; *Fr.* Commandement, firman, ordre écrit donné par le Sultan].

yarlığamak (-ı), f. esk. *(Tanrı)* Birinin suçunu bağışlamak. [*Osm.* Mağfiret etmek; *Ing.* To pardon sins, to show mercy *(God)*].

yarlık,-ğı, i. *fels.* Vicdanın zorladığı ödev: *Yoksullara yardım bir yarlıktır.* [*Osm.* Hasenat; *ing.* Charity, kindness; aid].

yarma, i. < *yarmak.*§ ❶ Yarmak eylemi.[*Ing.* Act of splitting; *Fr.* Action de fendre]; § ❷ İnsanlar tarafından açılan yar: *Demiryolu birçok yarmalardan geçer;* § ❸ s. Kolay yarılır ve çekirdeğinden ayrılır: *Yarma şeftali.* [*Ing.* Freestone; *Fr.* Fendu]; § ❹ s. Kaba kırılmış *(tahıl); Yarma buğday.* [*Ing.* Coarsely ground]; § ❺ *arg.* İri yarı, kaba saba ve görgüsüz *(adam);* § ❻ *bayınd.* Bir duvarın temellerini oturtmak için toprakta açılan yarık; § ❼ Taşları, kendilerini meydana getiren tabakalar yönünde bölme; § ❽ *demir.* Demiryolunun geçmesi için açılmış yar; § ❾ *taşçılık.* Yontulacak taş bloklarını kama ve küskü yardımıyle iri parçalara ayırma; § ❿ *deric.* (a) Deriyi, kalınlığı boyunca iki veya daha çok parçaya ayırma işlemi; (b) Bu işlemle elde edilen ve et tarafına rastlayan deri yaprağı; § ⓫ *cerr. (yara, çıban vb hk.)* Kesip açma. [*Ing.* Incision; *Fr.* Incision, débridement].

~ **aşı**, *bot.* Yumuşak çekirdeklerle asmalarda uygulanan düz odaklar kesilen anaç üzerine bir veya iki kalemin aşılanması.

~ **buğday**, *bot.* Kaba kırılmış buğday.

~ **demiri**, ◘ **Demir.**

~ **deri,** *ciltc.* Keskin hususi derici bıçağı ile kenarlarına doğru inceltilmiş veya ortadan ikiye ayrılmış olan deri. *(İşlenmek ve yapıştırmak bakımından kolaylık verirse de, derinin sağlamlığı azalır ve az dayanır. Derileri ortasından yarmak için özel âletler vardır).* [*Ing. Split leather; Fr.* Cuir scié].

~ **gibi,** *dey.* Pek iri *(adam).* [*Ing.* Hugely built *(person)*].

~ **şeftali,** *bot.* Eti çekirdeğinden kolayca ayrılan şeftali. [*Ing.* Free-stone peach; *Fr.* Pêché s'ouvrant en deux moitiés et se détachant facilement du noyau].

~ **taarruzu,** *aşk.* İki yanı kapalı veya yanları kuşatma ve çevirme harekâtına elvermez durumda olan *(veya buna vakit bulunmayan)* düşman birliğinin savunma düzenini, gedik. ler açarak parçalama amacı güden taarruz türü.

~ **tahta,** *orm.* Fıçı, lata, herek v.b. yapmak üzere damarına uygun olarak balta ile yarılıp çıkarılan tahta.

~ **vadi,** *coğr.* Bir dağ sırasını enine geçen vadi. *(Böyle vadiler yayvanca bir çukurluktan sonra sanki toslarcasına dağa girer, bu dağı geçtikten sonra yine çukur bir genişliğe ulaşır. Böyle vadiler bir boğaz görünüşündedir. Bunun için boğaz da denir).* [*Osm.* Boğaz; *ing.* Gap; *Fr.* Cluse].

☆ *Eşanl.* **klüz,** dar boğaz.

~ **yatak,** *coğr.* Akarsuların çok büklümlü uzanışını önleyici olarak yapılmış iş. *(Akarsuyun bu uzun uzun dolaşması gereken yol yerine kestirmeden bir yatak açılır. Böylece akarsu yatağının buradaki eğimi arttırılır. Akış hızı çoğalır, sürüklediği sürüntüleri taşıma gücü artar).*

yarmac, i. *ağ. iş.* Hızarla kereste kesenlerin testere ile kestikleri ağaçların tahtalarını ayırarak testerenin kolay işlemesi için araya soktukları büyücek takoz. [*Fr.* Bondieu].

yarmak (-i), *esk. T.* § ❶ Uzunlamasına ayırmak: *Odun yarmak. Kalabalığı yarmak.* [*Ing.* To split, to rend, to cleave, to cut through; *Fr.* Fendre, retrancher traverser]; § ❷ Derin yara açmak. [*Ing.* To incise; *Fr.* Inciser, débrider]; § ❸ Ortasından geçmek: *Kalabalığı yarmak.* [*Ing.* To break through; *Fr.* Fendre].

yarmalamak (-i), f. Boyunca biçmek. [*Ing.* To cut or tear in halves lengthwise].

yarmalık,-ğı, i. Pilavlık yarma' için ayrılan buğday.

yarpuz, i. *esk.T. bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından Avrupa'da Akdeniz bölgesinde ve Türkiye'de, nemli ve su basan yerlerde sık rastlanan, 10-50 sm. boyunda, tüylü ve kuvvetli kokulu bir bitki. Yaprakları kısa saplı, lamina oval veya oblong şekilli ve 0,5-1,5 sm. uzunluğundadır. Çiçekler morumsu, pembe renklidir. Bitkinin taşıdığı uçucu yağ pulegon bakımından zengindir. [*Lat. Mentha pulegium; Ing.* Pennyroyal; *Fr.* Pouliot].

yas, i. *esk.T.* Çok sevilen bir kimsenin ölümünden veya yurdun başına gelen bir felâketten duyulan büyük acı. [*Osm.* Matem; *Ing.* Mourning; *Fr.* Deuil].

~ **elbisesi,** *kıyf.* Birisinin yakını olanlardan ölenlerin matemini tutmak üzere giyilen siyah elbise.

~ **tutmak,** *dey.* Bu acıyı, eğlencelerden kaçınmak ve karalar giymek gibi davranışlarla açığa vurmak. [*Ing.* To be in mourning].

yasa*, i. Devletin yasama kurulunca, herkesçe uyulmak üzere konulan her türlü kural. [*Osm.* Kanun; *Ing.* Law; *Fr.* Loi]; ◉ ~ **lar bilimi,** *huk.* ◘ **Hukuk ilmi;** ◉ **Basın ahlâk** ~ **sı,** *huk.* ◘ **Basın;** ◉ **bütünleme** ~ **sı,** *psik.* ◘ **Bütünleme;** ◉ **artan fakirleşme** ~ **sı,** *ikt.* ◘ **Fakirleşme;** ◉ **etki** ~ **sı,** *psik.* ◘ **Etki.**

yasa·biiim, b.i. *huk.* Hukuk kurallarının doğuşu, yaşayışı ve tarihî oluşu hakkında bilgileri sistemli şekilde sıralayan, kapsam yakınlığına göre gruplandıran bilim. *(Elde edilen bilgilerden ortak prensiplere varılır) ve bunlardan özel olaylar için sonuçlar çıkarılır. Hukuk biliminin elde ettiği bilgi ve sonuçlar, kanun koyucularına ışık tutar).* [*Ing.* Jurisprudence, legal science, juridical science; *Fr.* Science juridique, jurisprudence].

yasak,-ğı, i. *esk.T.* § ❶ Bir işin yapılmaması buyruğu: *İçki yasağı. Av yasağı.* [*Osm.* Memnuiyet; *Ing.* Prohibition; *Fr.* Interdiction, prohibition, défense]; § ❷ s. Yapılmaması buyrulmuş olan: *Eskiden içki yasaktı. Bu yoldan geçmek yasak.* [*Osm.* Memnu; *Ing.* Prohibited; *Fr.* Défendu, interdit]; ◉ **birleşme yasağı,** *iş. huk.* ◘ **Birleşme;** ◉ **çalışma yasağı,** *iş. huk.* ◘ **Çalışma;** ◉ **çalıştırma** ~ **ları,** *iş. huk.* ◘ **Çalıştırma;** ◉ **dava değiştirme yasağı,** *huk.* ◘ **Dava;** ◉ **cebri çalıştırma yasağı,** *iş. huk.* ◘ **Cebrî;** ◉ **gece çalıştırma yasağı,** *iş. huk.* ◘ **Gece;** ◉ **kesim yasağı,** *orm.* ◘ **Kesim;** ◉ **seçim** ~ **ları,** *huk.* ◘ **Seçlm.**

~ **aşk,** *dey.* Hukukî, dinî veya ahlâkî bakımdan sakıncalı aşk.

~ **bölge,** *ask.* Taşıtların, yayaların girmelerinin veya geçmelerinin, yasak olduğu belirli köy veya kasabalar, yerler, su alanları. *(Yasak bölge, ya da yasak yerler şu gibi durumlarda belirtilir):* **1.** *Savaş, ayaklanma halinde bir ülkenin kimi yerleşme yerleri ya da bir bölümü yasak bölge sayılabilir.* **2.** *Deniz savaşlarında girilmemesi gereken yerler yasak bölge sayılır.* **3.** *Hava ulaştırmasında geçilmemesi gereken yerler yasak bölge içine girer.* **4.** *Hastalık beliren yerlerde (kolera, tifo, tifüs gibi) yasak bölge sayılır.* **5.** *Hayvan hastalıklarının görüldüğü yerler de yasak bölge arasına girer).* [*Osm.* Mıntıka-i memnua; *Ing.* Forbidden, Region; *Fr.* Fermeture].

~ **etmek,** ◘ **Yasaklamak.**

~ **filim,** *sin.* Resmî makamlarca gösterilmesine izin verilmemiş filim. [*Ing.* Banned film; *Fr.* Pénombre].

~ **kitap,** *küt.* Bazı düşüncelerle okunması sakıncalı sayılan kitap. *(Yurda sokulması veya okunması yasak olan kitapları hükûmet tespit eder ve bunlar öğretmenlere Tebliğler Dergisi aracılığı ile duyurulur).* [*Ing.* Prohibited book].

~ **maddeler,** *post.* Posta ile taşınması yasak olan şeyler. [*Osm.* Mevadd-ı memnua; *Ing.* Prohibited articles; *Fr.* Objets interdits].

~ **olmak,** Yapılmaması buyrulmak.

~ **saha,** *hava.* Bir devletin toprakları veya kara suları içerisinden hava gemisinin uçması yasak olan belirli saha. [*Ing.* Prohibited area; *Fr.* Zone interdite].

~ **savmak,** § ❶ Şimdilik işe yaramak: *Bu boyunbağı eskimiş, ama bugünlük yasak savar.* [*Ing.* To serve in case of need; to be better than nothing]; § ❷ İnsanın gönlü olmadığı halde nezaket zoruyla yaptığı işler için söylenir. [*Ing.* To do something merely to comply with a rule].

~ **spekülasyon,** ◘ **Spekülasyon.**

yasakçı, i. *tar. esk.* Kavas.

yasaklamak (-i), f. Yasak etmek, yapılmamasını buyurmak. [*Ing.* To prohibit; to forbid; *Fr.* Prohiber, interdire].

yasaklayıcı, s. Önleme niteliği olan, engelleyici. [*Ing.* Prohibitive; *Fr.* Prohibitif, -ive].

yasalı, s. ◘ **Kanunlu.**

yasalılık,-ğı, i. ◘ **Kanunluluk.**

yasama*, i. Yasamak işi. [*Osm.* Teşri; *Ing.* Legislation; lawmaking; *Fr.* Législation].

~ **dokunulmazlığı,** *huk.* Yasama organını meydana getiren ve toplu olarak yasama kuvvetini teşkil eden milletvekillerinin sahip oldukları dokunulmazlık. [*Osm.* Teşrî masuniyet; *Ing.* Legisative immunity].

~ **hakkı (yetkisi),** *huk.* Yetkili organın kanun koyma hakkı. [*Ing.* Right of legislation; *Fr.* Droit de législation].

~ **kurulu,** *huk.* Gereken yasaları kararlaştıran kurul.

~ **meclisleri,** *huk.* Millet Meclisi ve Senato.

~ **organı,** *huk.* Devletin yasama fonksiyonunu yerine getiren organ, parlamento, Türkiye Büyük Millet Meclisi. [*Osm.* Teşri-i siyaset; *Ing.* Legislative power; *Fr.* Pouvoir législatif].

~ **politikası,** *huk.* ◘ **Teşrii siyaset.**

~ **yetkisi,** *huk.* Genel olarak kanun yapmak ve Anayasada belirtilen görevleri yerine getirmek suretiyle gerçekleştirilen yetki.

~ **yorumu,** *huk.* Kanun koyucu tarafından yapılan yorum. [*Osm.* Teşrii tefsir].

~ **yürütme dengesi,** *huk.* Parlamenter sistemin gereği olarak yasama organının yürütmeyi denetleyebilmesi; yürütmenin de, hükûmet etme fonksiyonunu etkili bir şekilde gerçekleştirilebilecek güçte tutulması.

yasamak* (-i), *esk. T.* § ❶ Düzen vermek; § ❷ nsz. Yasa koymak; § ❸ *huk.* Genel, soyut, objektif ve devamlı nitelikte kurallar koymak; kural, işlemler yapmak. [*Ing.* To legislate; *Fr.* Faire les lois, légiférer].

yasamalı*, s. Yasama ile ilgili, yasama işi üzerinde olan. [*Osm.* Teşrîî].

yasan, i. *fels.* Bir şeyi yapmayı önceden düşünmüş olma. [*Osm.* Niyet; kast; *Ing.* ve *Fr.* Intention].

yasanlamak, f. *fels.* Bir şeyi yapmayı önceden düşünmek. [*Ing.* To intend; *Fr.* Se proposer].

yasavul, yasavur, i. *esk. T.* § ❶ Yolların korunması ve gözetimi görevlisi, zabıta memuru; § ❷ *teşk. ter.* Ilhanlılar devrinde ordu müfettişliği yapan kimseye verilen ünvan.

yasdangaç,-cı, i. < *yaslanmak.* Dayanılacak şey. Bir mobilyanın dirsek dayayacak yeri. Kol dayayacak yerleri. *(Bunların sedefli ve kakmalı olarak çok güzel yapılmış olanları vardır).* [*Osm.* Müttekâ; *Fr.* Accotoir, appui bras].

yâsemn /yâsem/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yâsemin.

yasemin /yâsemîn/, i. *Osm.* < *Fars. yâsemen.* § ❶ *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledonea)* sınıfının, Zeytingiller *(Oleeceae)* familyasından, kışın yaprak döken veya herdem yeşil, dik duran çalı veya sarılıcı odunsu bitki cinsi. Genç sürgünler yeşildir. Özü gözlü veya somdur. Yapraklar karşılıklı veya almaşık olarak dizilmiştir; sade veya tüysüzdür. Çiçekler geçen yılın sürgünlerinde terminal veya yaprakların koltuklarında yer alan salkım durumundadır. Sarı veya beyaz renkli erdişi çiçekler tepsi biçiminde, ince tüplü ve 4-9 lobludur. Meyva siyah renkli bakkadır. Çoğu tropik ve subtropik bölgelerde yetişen 200 kadar türü vardır. **Sarı çiçekli yasemin** *(J. fruticans)* ve **hakikî yasemin** veya **tıbbî yasemin** *(J. officinale)* Türkiye'de yetişir. [*Lat. Jasminum; Ing.* Jasmine, jasmin; *Fr.* Jasmin]; § ❷ Bu bitkinin çiçeği. [*Ing.* Jasmine; *Fr.* Jasmin]; ◉ **Arabistan** ~ **i,** *bot.* ◘ **Ful;** ◉ **hakikî** ~, *bot.* Anayurdu Himalayalar olan, Akdeniz ikliminde de kolayca yetişebilen, kışın yaprak döken veya herdem yeşil kalan, sarılıcı veya ince uzun sürgünleri yerde uzanan odunsu bir yasemin türü. Tutunduğu bitkiler üzerinde 8-10 m.'ye kadar yükselir. Yeşil renkli sürgünleri nârin, dört köşeli, tüysüz veya başlangıçta hafif tüylü, sonra çıplaktır. Tüysü yapraklar karşılıklı dizilmişlerdir. Beyaz renkli çiçekler güzel kokuludur; 1-10 tanesi terminal durumlu kurullar halinde bulunur. Çoruh nehri boyundaki bazı köylerde meşhur yasemin ağızlık yapmak için, çubuklar halinde yetiştirilmektedir. *J. officinale* var. *grandiflorum* parfümeride çok kullanılan konsantreler elde etmek amacıyla kültürü yapılan bir varyetesidir. Güney Anadolu'da, Alanya yakınlarında geniş çapta yetiştirilmektedir. [*Lat.* Jasminum officinale]; ◉ **sarı çiçekli** ~, *bot.* Anayurdu Akdeniz çevresi olan en fazla 2 m.'ye kadar boylanabilen, herdem yeşil veya yarı herdem yeşil bir yasemin türü. Üç parçalı veya sade olan yaprakları almaşık dizilişlidir. Sarı renkli, kokusuz çiçeklerin 3 - 5 tanesi bir arada, yan sürgünlerde yer alır. Korolla 5 petallidir. Türkiye'nin sahillerinde rastlanır. [*Lat. Jasminum fruticans*]. ◘ *ŞEKİL: 93.*— **SÜS BİTKİLERİ I;** ◉ **yaban**

~ i, *bot.* **Yabanyasemini;** ◉ **yalancı ~,** *bot.* ◘ **Yalancıyasemin;** ◉ **yıldız ~ I,** *bot.* ◘ **Yıldızyasemini.**

yaslama, i. *sp. (Eskrimde).* Bir çatma doğrultusunda veya bir çelgiden hemen sonra boşaltmaya düşmeden karşı savut namlusuna aralıksız dayanarak *(yumuşakça karşı koyarak)* geliştirilen saldırı. [*ing.* ve *Fr.* Opposition].

yaslamak (-i), f. *esk. T. yastamak.* Dayamak. [*Ing.* To support; to bolster up; *Fr.* Appuyer].

yaslanmak[1] (-e), f. *esk.T.Yastanmak.* Dayanmak. [*Ing.* To lean against something; to support oneself; *Fr.* S'appuyer].

yaslanmak, ösz. f. Yasa bürünmek, yas içinde olmak.

yaslı, s. Yasta olan, yas tutan: *Onlar şimdi yaslıdır, toplantılara katılmazlar.* [*Ing.* In mourning; *Fr.* En deuil; qui porte de deuil].

yasmak (-i), f. *esk. T.* Yaymak, düz hale getirmek. [*Ing.* To flatten; to level].

yasmık,-ğı, *i. esk. T. yasmuk. h.d.* Mercimek. [*Ing.* Lentil; *Fr.* Lentille].

yassı, s. *esk.T. yası.* Yayvan ve düz [*Ing.* Flat and wide; *Fr.* Plat].

~ **burunlu yarasagiller,** *zool.* ◘ **Yassıburunluyarasagiller.**

~ **çakıl,** *jeol.* Deniz kenarlarında ve sel yataklarında rastlanan, sürtünme ile düzleşmiş ve yuvarlaklaşmış çakıl. [*Ing.* Cobble; *Fr.* Galet].

☆ *Eşanl.* **kaydırak.**

~ **çakıl seti,** *den.* ◘ **Set.**

~ **çekiç,** ◘ **Çekiç.**

~ **epitel,** ◘ **Epitel.**

~ **epitelyum,** *zool.* ◘ **Epitelyum.**

~ **kadayıf,** *mutf.* Yumurtaya bulanıp yağda kızartıldıktan sonra şerbete atılmak suretiyle yapılan yassı ve teker biçimindeki hamur tatlısı. [*Ing.* Small cakes of butter soaked in syrup].

~ **kemer,** *mim.* ◘ **Kemer.**

~ **kurtlar,** *zool.* ◘ **Yassısolucanlar.**

~ **kuyruklu deniz yılanı,** *zool.* Pullu - sürüngenler *(Squamata)* takımının, Denizyılanıgiller *(Hydrophidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 85 sm. Zehirlidir. Atlantik Okyanusunda yaşar. [*Lat. Hydrus platurus; Ing.* Flat-tailed marine snake; *Fr.* Serpent à queue plate].

~ **parmaklı geko,** *zool.* ◘ **Geko.**

~ **saplı salkımotu,** *bot.* Buğdaygiller *(Graminеae)* familyasından, 15-30 s. boyunda rizomlu çok yılık bir çayırmer'a bitkisi. [*Lat. Poa compressa*].

yassı.burunlu.maymunlar, ç.b.i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Maymunlar *(Primates)* takımının, Gerçek-maymunlar *(Simiae)* alt takımının, bir üst familyası. Genel olarak 36 dişli olup, burun duvarı geniş ve burun delikleri yanlara doğru yön almıştır. Kuyrukları olup ağaçlara sarılmaya elverişlidir. Yanak keseleri ve otarak kaba etleri yoktur. Güney Amerika'da sulak ormanlarda yaşarlar. Bitki ve küçük hayvanlarla beslenirler. **İpek-tüylü-maymungiller** *(Callithrichidae)* ve **Yenidünyamaymunugiller** *(Cebidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *İng. Plathyrhini; Fr.* Platyrhiniens].

☆ *Eşanl.* **yenidünya-maymunları.**

yassı.burunlu.yarasa, b.i. *zool.* Dünyanın her tarafında bulunan, büyük kulaklı, kısa geniş kanatlı bir yarasa; alçaktan ve zayıf bir uçuşu vardır. En yaygın türleri: **Küçük yassıburunluyarasa** *(Vespertilia murinus),* **geçuçan yarasa** *(Eptesicus serotinus);* **cüce yarasa** *(Pipistrellus pipistrellus);* **geniş-kulaklı yarasa** *(Barbastella barbastellus)* v.b. [*Lat.* ve *İng. Vespertilio; Fr.* Vespertilion].

yassı.burunlu.yarasagiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Yarasalar *(Chiroptera)* takımının, Küçükyarasalar *(Microchiroptera)* alt takımına giren bir familyası. Kulakları uzundur. Burunları yaprak biçiminde değildir. Dünyanın her yanına yayılmışlardır. 150 kadar türü vardır. Avrupa yassıburunlu yarasası *(Vespertilio murinus),* **cüce yarasa** *(Pipistrellus pipistrellus),* **fare-kulaklı yarasa** *(Myotis myotis),* **geç-uçan yarasa** *(Eptesicus serotinus),* **erken-uçan yarasa** *(Pterygistes noctula),* **uzun-kulaklı yarasa** *(Plecotus autritus),* **geniş-kulaklı yarasa** *(Barbastella barbastellus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *İng. Vespertilionidae; Fr.* Vespertilionidés].

yassı.ekinböceğigiller, ç. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımına giren bir familyası. Üç milimetreyi geçmeyen küçük, uzun, yassı böcekler. Ekinlere arız olurlar veya ağaç kabuğu altında yaşarlar. [*Lat.* ve *İng. Silvanidae; Fr.* Silvanidées].

yassı.kurtlar, ç.b.i. *zool.* ◘ **Yassısolucanlar.**

yassılanmak, yassılaşmak, nsz. f. Yassı bir hal almak, yassı olmak.

yassılatmak, f. Yassı bir hale sokmak. [*Ing.* To make flat and wide; *Fr.* Rendre plat, aplatir].

yassılık,-ğı, İ. Yassı olma hali. [*Ing.* Flatness; broadness of surface; *Fr.* Forme plate; aplatissement].

yassılma, i. *bot.* Sap, dal, yaprak sapı ve çiçeksapı gibi kısımların az çok yassı bir levha haline gelmesi şeklinde anormallik. *(Bu tuhaf biçime bazı süs bitkilerinde rastlanır; horozibiği bunun en güzel örneklerinden biridir).*

yassılmak, nsz. f. Yassı olmak, yassılaşmak. [*Ing.* To become flat and wide; *Fr.* Devenir plat, s'aplatir].

yassı.solucanlar, ç.b.i. *zool.* Birincil-ağızlılar *(Protostomia)* filumunun, ilkel solucanlar *(Scolecida)* dalına giren bir sınıfı. Vücutları yassı ve yaprak biçiminde olup anüsleri meydana gelmemiştir. Yumuşak vücutlu, iki-yanlı bakışımlı, bölütsüz ve sölomları olmayan hayvanlardır. Bazısı özgür, bazısı asalak yaşar. Asalak olanlarda döl değişimi ve başkalaşma görülür. **Türbelarlar** *(Turbelaria),* **Trematodlar** *(Trematodes),* **Şeritler** *(Cestodes)* olmak üzere 3 takımı içine alır. [*Osm.* Ariz-ül-cisim, didan-ı ema-i arize; *Lat.* ve *İng. Plathelminthes; Fr.* Plathelminthes, platodes]. ◘ *TABLO: 18.*— **HAYVANLAR ÂLEMİ.**

☆ *Eşanl.* **yassıkurtlar.**

yassı.solungaçlılar, ç.b.i. *zool.* Çok hücreli hayvanlardan Birincil-ağızlılar *(Protostomia)* filumunun, Yumuşakçalar *(Mollusca)* dalının bir sınıfı. Vücutları iki-yanlı bakışımlı, yassı olur ve manto denen bir örtü içinde bulunur. Manto, ard uçları hayvanın gerisinde bağlı bulunan iki parçalı bir kabuk salar. Bariz bir başları yoktur. Vücudun karın bölgesinde kaslı bir ayak bulunabilir. Yanlarda safiha biçiminde 2 solungaç vardır. Ayrı eşeyli veya erdişilidirler. Çoğu denizlerde, bazısı tatlı sularda yaşar. **Midye** *(Mytilus),* **istiridye** *(Ostera),* **tarak** *(Pecten),* **ırmak midyesi** *(Unio),* **göl midyesi** *(Anodonta),* **üç-köşeli midye** *(Dreissensia),* **ırmak inci midyesi** *(Margaritana margaritifera),* **deniz inci midyesi** *(Meleagrina margaritifera),* **ustura midyesi** *(Solen ensis),* **folas** *(pholas),* iyi bilinen tür ve cinsleridir. [*Osm.* Zül-galsamat-ül-musaffaha; *Lat.* ve *İng. Lamellibranchiata; Fr.* Lamellibranches]. ◘ *TABLO: 18.*— **HAYVANLAR ÂLEMİ.**

yastamak, f. *esk. T.* Dayamak.

yastangaç, i. *h.d.* ◘ **Dayangaç.**

yastanmak, f. *h.d.* ◘ **Dayanmak.**

yastığaç,-cı, i. *esk. T. yassıyıgaç* veya *yasgaç. h. d. mutf.* Hamur tahtası. [*Ing.* Board for rolling out pastry, bread-board].

yastık,-ğı, i. *esk. T. yastuk.* § ❶ Baş veya sırt dayamağa yarar, içi pamuk, yün ve başka yumuşak şeylerle doldurulmuş bir torbadan ibaret dayangaç. [*Ing.* Pillow, bolster; *Fr.* Coussin, oreiller]; § ❷ Başka illerde kullanılmak üzere bu biçimde yapılmış şey: *İğne yastığı. Ütü yastığı.* [*Ing.* Cushion; *Fr.* Coussin]; § ❸ Fide yetiştirmek üzere ince toprak ve gübreden hazırlanmış yüksekçe yer. [*Ing.* Nursery bed; *Fr.* Couche]; § ❹ Yapılarda, makinelerde kimi kısımların üzerine dayandığı parça. [*Ing.* Pad; *Fr.* Bourrelet coussinet]; § ❺ *bot.* Irkilme hareketleri yapan *(küstümotu)* veya gece ve gündüz hareketleri gösteren yaprakların sapı dibinde bulunan şişkin kısım; § ❻ *cerr. (a)* Vücudun bir kısmını baskı altında tutmaya yarayan ve özellikle fıtık bağlarında kullanılan içi dolu kese. *(Yastık bir aygıt aracılığıyle yerinde tutulur).* (b) Bazı aygıtların baskısını azaltmak, hastayı rahatlatmak amacıyle kullanılan değişik şekil ve boyda içi yumuşak madde dolu kesecik; § ❼ *den.* Yelkenli gemilerde destemoraya kapele olunan çarmıkların, magunaların üst köşesine binerek zedelenmemeleri için magunalar üzerine tutturulan yuvarlak sırtlı takoz; § ❽ *saraç.* Bir arkalık veya minderin biçimli ve rahat olmasını sağlamak için, bir kafesin kenarlarına konulan, jütten yapılmış, içi hayvansal veya bitkisel kıtıkla doldurulmuş ve sicimle dikilmiş kısım; § ❾ *seram.* Pişirilecek parçaları tutmak için kasetin içine yerleştirilen ateş toprağından yapılmış disk; § ❿ *terz.* Terzilerin elbiselerdeki parlaklıkları gidermek için kullandığı, içi sıkıca doldurulmuş sert torba; § ⓫ *zool.* Bazı böceklerde, ayağın ucunda, çengellerin altında bulunan zarsı lop; ◉ **baş yastığı,** Baş dayayacak yatak yastığı. [*Ing.* Pillow; *Fr.* Oreiller]; ◉ **başlık yastığı,** Bir kemer ve tonozun yukarı kısmında başladığı yere konan yastık taşı. [*Fr.* Coussinet]; ◉ **çamlı ~,** *bahç.* ◘ **Camlı.** ◉ **dayak yastığı,** ◘ **Dayak;** ◉ **direk yastığı,** *mim.* ◘ **Direk**[1]; ◉ **bir yastığa baş koymak,** *dey.* Birbiriyle evli olmak. [*Ing.* To be husband and wife]; ◉ **bir ~ ta kocamak,** *dey.* ◘ **Bir;** ◉ **ayer yastığı,** *saraç.* Eyerlerin tepkindirikleri altına yerleştirilen, içi kıtık dolu bez parçalarından her biri; ◉ **güvey yastığı,** *folk.* ◘ **Güvey;** ◉ **hava yastığı,** *mek.* ◘ **Hava;** ◉ **kalça yastığı,** *esk.* ◘ **Kalça;** ◉ **kapela yastığı,** *den.* ◘ **Kapela;** ◉ **Koruma yastığı,** *tekn.* ◘ **Koruma;** ◉ **kum yastığı,** *demir.* ◘ **Kum;** ◉ **minder yastığı,** Minderler üstüne konulan uzunca veya dörtköşe yastıklar. [*Fr.* Coussin]; ◉ **saçak yastığı,** *inş.* ◘ **Saçak;** ◉ **semer yastığı,** ◘ **Semer;** ◉ **taban yastığı,** *zool.* Toynaklıların *(at, eşek, katır)* ayağının altındaki yumuşak, etli kısım; ◉ **titreşim yastığı,** *tekn.* Bir makinenin iki parçası arasına veya makineyle yer arasına konan ve titreşimlerin bir parçadan öbürüne veya makineden yere geçmesini önleyen plastik veya elastik maddeden yapılma tabaka; ◉ **yuvarlak ~,** Üstüvane şeklinde uzun yastık. [*Osm.* Balin; *Fr.* Rondin, traversin].

~ **kılıfı,** Minder ve mobilyaların üstüne konan yastıklara geçirilen örtü. *(Yatak yastıklarının kılıflarına geçirilen örtülere yastık yüzü ve ayrıca bir parça halinde konan örtülere yastık örtüsü denir).* [*Ing.* Pillowcase; *Fr.* Taie].

~ **kirişi,** *inş.* Uçları kâgir ayaklar veya ahşap dikmeler üzerine oturan ve kiriş gibi kullanılan kalın ahşap parça.

~ **lavı,** *jeol.* Deniz altı ve çöl içi yanardağ püskürmelerinde oluşan özel dokulu bir püskürük taş. [*Ing.* Pillow-lava; *Fr.* Lave en coussin].

~ **taşı,** *mim.* Bir kemer veya tonozun başladığı yere konan ilk kemer taşı olup diğer kemer taşları bunun üzerine oturur. [*Ing.* Springing stones; *Fr* Tas de charge].

yastıklama, i. *trm.* Tarlaların sürme, düzleme veya seviye yükseltme suretiyle aralarında sığ hendekler bulunan bir seri paralele tava veya parçalara ayrılması.

yastım, s Yassı ve basık burunlu.

yaş[1], i. *esk. T.* § ❶ Doğuştan beri geçen zaman miktarı olup yıl birimi ile ölçülür: *Yirmi yaşındayım.* [*Osm.* Sin; *Ing.* Age, *Fr.* Age]; § ❷ Çağ: *Genç yaşında;* § ❸ İpekböceğinin ardışık iki deri değiştirme evresi arasında geçen zaman. *(Normal olarak ipekböceği beş yaş geçirir);* ◉ ~ **ı at pazarında sorarlar,** *at.* İnsanların değeri, yaşlarıyle değil, başlarıyle ölçülür. Yaşlarına göre değerleri değişen yaratıklar, hayvanlardır. ☆ *Eşanl.* **akıl yaşta de-**

ğil, baştadır; ◎ **~ ı benzemesin,** *dey.* Biri genç yaşta ölmüş birine başka bir bakımdan benzetilirken şomluk savıcı olarak söylenir; ◎ **~ ı ne, başı ne?** *dey.* Genç bir kimsenin yaşının ve görgüsünün konuşulan iş için elverişli olmadığını anlatır. [*Ing.* He is too young]; ◎ **~ ı yerde (toprakta) sayılası,** *dey.* «Ölsün» anlamına bir ilenme; ◎ **~ ını almak (~ ını başını almak),** *dey.* Yaşı ilerlemiş olmak; ◎ **fizyolojik ~,** *psik.* ◘ Fizyolojik; ◎ **kesim ~ ı,** *ağ. iş.* ◘ Kesim; ◎ **erişkin ~,** *fizyol.* ◘ Erişkin; ◎ gelişme **~ ı,** *psik.* ◘ Gelişme; ◎ anatomik **~,** ◘ Anatomik; ◎ bağıl **~,** *coğr.* ◘ Bağıl; ◎ **zekâ ~ ı,** *psik. ve psikiy.* Kişinin *(genellikle çocuğun)* zihinsel gelişme derecesi. *(Bu derece zekâ testleri ile tespit edilir ve eşdeğer gelişmeli normal bir kişinin yaşına kıyaslanır).*

~ bastı, *dey.* İhtiyarlık baş gösterdi. [*Ing.* Old age has come].

~ benzemesin, *dey.* Konuşma sırasında olmuş birine benzetilen bir kimse için «aynı yaşta olmasın» anlamında şomluk savmak için söylenir.

~ dönümü, *fizyol.* Kadında âdet görmenin sona ermesi, erkekte ise cinsel faaliyetin duraklaması ile belirlenen hayat devresi.

~ günü, Birinin doğduğu günün yıldönümü. [*Ing.* Birthday; *Fr.* Jour de naissance].

~ haddi, Memurlarla subayların ve devlet hizmetlerinde çalışabilecekleri en son yaş sınırı. [*Ing.* Age limit; retirement age; *Fr.* Limite d'âge].

☆ *Eşanl.* **emeklilik.**

~ normları, *istat.* Değişik kronolojik yaşlarda bulunan tipik kimselerin ortalama yaşlarını gösteren ölçüler. [*Ing.* Age norms].

~ piramidi, *coğr.* Bir ülkede yaşayanlardan türlü yaşlarda bulunanların belirtilmesine yarayan bir kıyaslama yolu. *(Yaş piramidi, nüfus sayımlarından elde edilen sayılardan faydalanılarak çizilir. Bu türlü piramidleri çizmek için yatay çizgide sağda erkek nüfusunu, solda kadın nüfusunu göstermek üzere yaş basamakları dikine bir çizgi boyunda gösterilir).* [*Ing.* Pyramid of age].

~ yetmiş iş bitmiş, *dey.* Çok ihtiyar kimseler için kullanılır. [*Ing.* Very old].

yaş², s. *esk.T.*§ ● Az ıslak, çokça nemli: *Yerler yaş. Çamaşır yaş.* [*Ing.*Wet; damp; moist; *Fr.*Humide]; § ❷ Kendi suyunu henüz yitirmemiş, kurumamış: *Yaş sebze. Yaş odun.* [*Ing.* Fresh; *Fr.* Frais]; § ● i. Ağlandığı zaman gözlerden akan berrak sıvı olup göz yaşı da denir. [*Ing.* Tears; *Fr.* Larme]; § ● *arg.* Güç, zor, kötü, fena, korkunç. [*Ing.* Difficult fearful, bad]; ◎ **~ ın arasında (yanında) kuru da yanar,** *at.* ◘ Kurunun yanında yaş da yanar; ◎ **~ ını içine akıtmak,** *dey.* Duyduğu acıyı sezdirmemek. [*Ing.* To hide one's grief]. ◎ **~ lara boğulmak,** *dey.* Çok ağlamak. [*Ing.* To have a flow of tears].

~ akıtmak (dökmek), *dey.* Ağlamak. [*Ing.* To shed tears; *Fr.* Verser des larmes].

~ bölüm, *matb.* Kâğıt imal eden makinenin, ilk ve esas sudan ayırma parçası. [*Ing.* Wet end; *Fr.* Partie humide].

~ deri ticarethanesi, *arg.* Genelev. [*Ing.* Brothel, whorehouse, public house, stew; *Fr.* Bordel].

~ tahtaya (~ yere) basmak, *dey.* Girişilen bir işte uyanık davranmamak yüzünden aldanmak. [*Ing.* To be cheated, to be taken in].

~ usul, *matb.* Reprodüksiyon fotoğrafçılığında, klişecilikte kuru hazır film ve cam yerine, fotoğrafçı tarafından matbaada bizzat taze taze hazırlanıp, yarı yaş bir halde hassas cam kullanma usulü *(Daha çabuk hazırlanma ve bitirme imkânı ve keskin tire negatifler yapma imkânı verir).* [*Ing.* Wet collodion process; *Fr.* Procédé humide].

~ üstüne yaş basma, *matb.* Çok renkli baskı işlerinde, aynı makinede birbirini takiben renkleri kurumaya vakit kalmadan, üstüste basma; *(Tipo, Ofset ve Çukurbaskı çok renkli baskı makineleri bu şekilde çalışırlar).* [*Ing.* Wet-on-wet printing; *Fr.* Impression de fraiche à fraiche].

yaşa, *ünl.* Memnunluk, sevinç gibi duyguları anlatmak veya alkışlamak için söylenir.

~ ~, gör temaşa, *at.* İnsan yaşı ilerledikçe iyi, kötü bir çok şeyler görür. Hatıra, hayale gelmeyen olaylar ve durumlarla karşılaşır.

yaşam°, i.< *yaşamak.*§ ● Canlılarda doğumdan ölüme kadar etkinliği sağlayan olgular bütünü. [*Osm.* Hayat, ömür; *Ing.* Life; *Fr.* Vie]; ☆ *Eşanl.* dirlm. § ● Doğumdan ölüme kadar geçen süre. [*Osm.* Müddet-i hayat; *Ing.* Lifelong; *Fr.* Durée de la vie]; ☆ *Eşanl.* ömür.

~ öyküsü, ◘ Biyografi.

yaşama, i. § ❶ Yaşamak eylemi. [*Ing.* Living; *Fr.* Action de vivre; § ● *fels.* Schopenhauer felsefesinde, canlıların varlıklarını ve türlerini sürdürme içgüdüsü. *(Yaşama isteği, filozofa göre, «evrensel irade» nin bir görünüşüdür).*

~ atılımı, *fels.* ◘ Atılım.

~ direnci, ◘ Direnç.

~ savaşı, *biy.* Canlıların, yaşadıkları çevrelerin türlü güçlükleri karşısında yaşayabilmek için durmadan didinmeleri olayı. [*Osm.* Mücâdele-i beka; *Ing.* Struggle of living; *Fr.* Lutte pour l'existance].

☆ *Eşanl.* **hayat savaşı.**

yaşamaca, z. Yaşadığı kadar, yaşama süresince: *Yaşamaca aylık bağlamışlar.* [*Osm.* Kaydıhayatla].

yaşamak, nsz. f. *esk. T.* § ● Hayatta olmak, sağ olmak: *Dedeniz yaşıyor mu?* [*Ing.* To live; *Fr.* Vivre]; § ● Varlığını sürdürmek: *Balıklar suda yaşar;* § ● Oturmak, eğleşmek: *Köyde yaşamak. Şehirde yaşamak;* § ● Geçinmek: *Bu kazançla yaşamak kolay değil;* § ● Şöyle veya böyle bir durumda bulunmak: *Bekâr yaşamak. Tek başına yaşamak. Kalabalık içinde* yasamak; § ● *mec.* Süredurmak: *Onun anısı hep yaşayacak;* § ● *mec.* Hoş vakit geçirmek, keyif sürmek: *Onlar Adalarda, Boğaziçinde yaşıyorlar;* § ● Keyfi yerine gelmek, mutlu olmak: *Bu iş olursa, yaşadık.*

yaşanılmak, yaşanmak, ösz. f. Herhangi biri yasamak: *Öyle yerde yaşanılır mı? Burada iyi yaşanır.* [*Ing.*To be lived; *Fr.*Se vivre].

yaşanmışlık,-ğı, i. *psik.* Üzerinde aklın henüz işlemediği duyum haline *«yaşanmışlık hali»* denir. [*Fr.* Expérience vécue].

yaşantı°, i. < *yaşamak.* § ● Yaşama tarzı veya belirtisi; § ❷ *(Geniş anlamda)* Hayat [*Ing.* Life; *Fr.* Vie]; ◎ **ikili ~,** ◘ İkili.

yaşarlık,-ğı, i. *zool.* Yaşayabilme kapasitesi, yaşamak, büyümek, gelişmek yeteneği. [*Osm.* Hayatîyet kabiliyet-i hayat; *Ing.*Viability; *Fr.* Viabilité].

yaşarma, i. Yaşarmak eylemi. [*Ing.* Becoming wet]; ◎ **göz ~ sı,** *patol.* Gözün yorulmasından, irkilmesinden veya bir dakriyosistitten ötürü gözden sürekli yaş akması.

yaşarmak, nsz. f. *esk. T.* § ● Yaşlık peyda etmek, nemlenmek. [*Ing.* To become wet; *Fr.* S'humecter, devenir humide]; § ❷ Yaşla dolmak: *Gözleri yaşardı.*

yaşartıcı, s. Yaşartan. [*Ing.*Wetting; *Fr.* Qui trempe, qui mouille]; ◎ **göz ~,** *tıp.* Aşırı göz yası döktüren. [*Ing.* Tear producing].

yaşartmak (-i), f. Yaş (11)³ getirmek, yaş akıttırmak.

yaşatkan, s. < *yaşatmak.* Hayatın devamını, büyümeyi çoğalmayı sağlayan. [*Ing.* Vegetative; *Fr.* Végétatif,-ive].

~ çekirdek, ◘ Besler çekirdek, büyük çekirdek.

~ organlar, Kök, gövde ve yaprakların tümü *(çiçeklerden ibaret üreme organları karşıtı).* [*Ing.* Vegetative organs].

~ sinir distonisi, Otonom sinir sisteminin çalışmasında anomaliye yol açarak organlarda veya sistemlerde az çok ağır bozukluklara sebep olan hastalık. [*Ing.* Vegetative nervous distonia].

~ sinir sistemi, Sempatik ve parasempatik sinirlerden meydana gelen otonom sinir sistemi. *(Görevi organizmanın yaşatkan fonksiyonlarını ayarlamaktır).* [*Ing.* Vegetative nervous system].

~ üreme, Bitkilerin eşeysel organlara başvurmaksızın çoğalması. [*Ing.* Vegetative reproduction].

yaşatmak (-i), f. Yaşamasını sağlamak veya yaşamasına meydan vermek. [*Ing.* To keep alive; *Fr.* Faire ou laisser vivre].

yaşatmamak, f. Herhangi bir yerde barınmasına meydan vermemek.

yaşayış, i. < *yaşamak.* Yaşama tarzı.

~ resimleri, İnsanların yaşayışlarına ait bütün sahnelerin tablolarına verilen ad. [*Fr.* Genre, tableau de genre].

yaşıt, s. Yaşları birbirine eşit olan. [*Osm.* Hemsin; *Ing.* Of the same age; *Fr.* De même âge].

yaşlandırma, i. § ● *sin.* Bir kimseyi yaşlı göstermek amacıyla yapılan makiyaj. [*Ing.* Aging; *Fr.* Grimage]; § ● *res.* Parmaklığını arttırmak üzere verniklerin imalât sırasında veya imalâttan sonra stokajda bulundurulması. [*Ing.* Ageing]; § ● *met.* Önceden su verilmiş hafif bir alaşımı, çevre sıcaklığına yakın bir sıcaklıkta uzun süre bekletme].

yaşlandırmak (-i), f. *met.* Mekanik özelliklerini değiştirmek amacıyla, bir alaşımı, çevre sıcaklığında uzun süre tutarak veya hafifçe ısıtarak yaşlandırma işleminden geçirmek.

yaşlanma, i. § ● İhtiyarlama, yaşı ilerleme. [*Ing.* Ageing, growing; *Fr.* Vieillissement]; § ❷ *elek.* Karbonlu mikrofonun zamanla müessiriyetini kaybetmesi. Sürtünme hareketleri dolayısiyle karbon granüllerinin cilâlı bir hal almasından ileri gelir; § ❸ *biy.* Çokhücreli canlılarda dokuların eskimesi; § ● *met.* Su verilmiş veya tane deformasyonuna *(işlem sertliğine)* uğramış bazı alaşımlarda, uzun bir süre oda sıcaklığında bekletildikten sonra sertliğin büyük ölçüde artması şeklinde ortaya çıkan olay. [*Ing.* Ageing; *Fr.* Vieillissement]; ◎ **bölünerek ~,** *biy.* Çeşitli haşlamlılarda görülen yaşlanma şekli. *(Haşlamlı hayvan bir hayli zaman bölünerek çoğaldıktan sonra /bölünme sayısı pek çok olabilir/ hemcinslerinden biri ile birleşerek bir defada kavuşma yoluyla çoğalmazsa artık bölünemez ve ölür);* ◎ **nüfusun ~ si,** *demogr.* Bir ülke nüfusunun ilerlemiş yaşlarda toplanması.

yaşlanmak, nsz. f. Yaşı ilerlemek, ihtiyarlığa yaklaşmak.

yaşlı, s. *esk. T. yaşlığ.* Yaşı ilerlemiş: *Yaşlı adam.* [*Ing.* Aged; *Fr.* Agé].

~ başlı, Yaşlı ve görgülü.

~ gemi, *den.* Eski, yıpranmış veya hemen hemen çalışamayacak durumda olan gemi. [*Ing.* Old ship].

~ nehir, *trm.* Ne milleme ve ne de erozyon yapmayan, enerjisi yalnız kendi yükünü taşımaya yeterli olan bir akarsu.

yaşlı, s. Göz yaşıyla dolmuş: *Yaşlı gözler.*

yaşlık,-ğı, i. Yaş olma hali, ıslaklık. [*Ing.* Wetness, humidity; *Fr.* Humidité, moiteur].

yaşlılık,-ğı, i. Yaşlı olma hali, ihtiyarlık. [*Ing.* Old age; advanced years; *Fr.* Vieillesse].

~ bunaması, *tıp.* Genellikle damar sertliğine bağlı olarak beyin dokusunun körelmesi ve doku kaybının açığa çıkması.

~ öncesi, *psik.* Sınırları genellikle 45 ila 65 yaş olarak kabul edilen ve kişilere göre büyük farklar gösteren fizyolojik gerileme dönemi. [*Ing.* Presenility, premature old age; *Fr.* Presenilité].

yaşmak,-ğı, i. *esk.T.* Kadınların ferace denilen harmani ile örtündükleri devirde, yalnız gözleri açıkta kalmak üzere başlarına örttükleri ince beyaz örtü. ◎ **cuna ~,** İnce tül gibi bezden kolalı olarak ütülenmiş yaşmak. ◎ **kız yaşmağı,** *folk.* ◘ Kız; ◎ **ocak ~,** Ocakların dumanı ooa içine gelmemek için ön taraf yukarılarına konulan çuval veya çinden veya alçıdan yapılmış ince zar. [*Fr.* Manteau de cheminée].

☆ *Eşanl.* **davlumbaz.**

yaşmaklamak (-i), f. Yaşmakla örtmek.

yaşmaklanmak, *rfsz. f.* Yaşmakla örtünmek.
yaşmaklı, s. Yaşmakla örtünmüş.
yat,-tı, i. *esk.* Kalkan ve zırh gibi korunma aracı.
yat,-tı, i. *Felemenkçe jacth. den.* Spor ve gezinti maksadı ile kullanılan her boyda yelkenli veya kuvvetle yürütülen *(kürek hariç)* tekne. [*Ing.* ve *Fr.* Yacht]; ◉ **islim makineli** ~, *den.* ◘ **islim**; ◉ **motorlu** ~, *den.* ◘ **Motorlu.**
~ **kıçı,** *den.* ◘ **Kıç.**
yatağan, i. Uzun, ağır ve namlusu eğmec bir çeşit savaş bıçağı.
yatak,-ğı, i. § ❶ Uyumak için yatılan yer. [*Ing.* Bed, couch; mattress; *Fr.* Lit]; § ❷ Irmak, çay, dere gibi suların, üzerinden aktıkları veya bir göl suyunun, üzerinde bulunduğu yer. [*Ing.* River bed; *Fr.* Lit d'une rivière]; § ❸ Katmanlaşmış herhangi bir madde yığını: *Çakıl yatağı.* [*Ing.* Ore bed; *Fr.* Gîte]; § ❹ Bir şeyin çokça bulunduğu yer: *Av yatağı. Arslan yatağı;* § ❺ Gizli barınak veya bir suçluyu gizlice barındıran yer: *Hırsız yatağı. Eşkiya yatağı;* § ❻ Makinelerde devingen kısımları içine alan dayanak: *Namlu yatağı. Mermi yatağı. Eksen yatağı.* [*Ing.* Bearing; *Fr.* Port]; § ❼ *trm.* Fideleri gömmek için toprakta açılan çukur. [*Ing.* Bed; *Fr.* Lit]; § ❽ *demir.* Kama veya civatalar yardımıyla travers üzerine tespit edilen ve gerek rayları, gerek makas dili gibi doğrudan doğruya travers üzerine oturtulmaması gereken özel demiryolu cihazlarını taşıyan dökme demir veya çelik parça: *Ray yatağı.* ☆ *Eşanl.* **kusine;** § ❾ *hidr.* Vadi diplerinde, suların aktığı oyuk kısım: *Nehir yatağı;* § ❿ *inş.* Yapı taşlarından örülmüş iki sırayı yatak olarak ayıran, çimento veya harçla dolu aralık; § ⓫ *jeol.* Katmanlı bir kaya bütününde maden filizi veya fosil döküntüsünden meydana gelen çok ince (1-20 mm) tabaka; § ⓬ *mad. oc.* Maden veya taş ocaklarında, birbirini izleyen iki maden, taş veya kömür tabakası arasında uzanan demir; § ⓭ *mek.* (a) Bir mil taşımaya ve kılavuzlamaya yarayan organ. (b) Takım tezgâhlarında *(özellikle torna ve taşlama tezgâhlarında),* boyu çapından daha fazla olan uzun bir parçayı işlerken kesici takımın uyguladığı kuvvet altında parçanın sağa sola oynamasını önlemek için kullanılan sabit veya seyyar parça; § ⓮ *petrol.* Çanak şeklindeki bir havzada veya buna benzer bir oluşumda toplanmış petrol birikintisi; § ⓯ *sil.* Ateşli silâhlarda ve bazı makinelerde içinde hareketli kısmın oynadığı yuvar: *Mermi yatağı;* § ⓰ *trm. tekn.* Narenciye, yumurta gibi ürünlerin saman içinde korunduğu yer; ◉ ~ **lara döşenmek,** *dey.* Hastalık dolayısıyla ve uzunca bir zaman için yatakta kalmak. [*Ing.* To be bedridden]; ◉ *(Birini)* ~ **lar çekmek,** *dey.* Ayakta gezecek hali olmamak. [*Ing.* To want to go to bed, to be very tired] ◉ **yatağa düşmek,** *dey.* Hastalıktan ayakta duramayarak yatmak zorunda kalmak. [*Ing.* To take to one's bed; *Fr.* Prendre le lit, tomber malade, s'aliter]; ◉ **yatağa girmek,** *dey.* Yatakta yer almak: *Her akşam yatağa girer, gazeteyi öyle okur.* [*Ing.* To go to bed] ◉ **yatağa yatmak,** *dey.* Hastalanarak yatmak: *Üç gün hasta dolaştı, nihayet yatağa yattı.* [*Ing.* To take to bed; *Fr.* S'aliter, prendre le lit]; ◉ **akarsu yatağı,** *coğr.* ◘ **Akarsu;** ◉ **cıvadra yatağı,** *den.* ◘ **Cıvadra;** ◉ **aşıntı yatağı,** *jeol.* ◘ **Aşıntı;** ◉ **bilyalı** ~, *met. fiz* ve *otom.* ◘ **Bilya;** ◉ **büte yatağı,** *mek.* ◘ **Büte;** ◉ **boş** ~, *otom.* ◘ **Boş;** ◉ **büyük** ~, *coğr.* ◘ **Büyük;** ◉ **Cennet** ~, *ağ. iş.* ◘ **Cennet;** ◉ **çamur yatağı,** *coğr.* ◘ **Çamur;** ◉ **dümen topuk yatağı,** *den.* ◘ **Dümen;** ◉ **düşüş yatağı,** *trm.* ◘ **Düşüş; ergitme yatağı,** *met.* ◘ **Ergitme;** ◉ **emprenye etme yatağı,** *mad. oc.* ◘ **Emprenye;** ◉ **gemi yatağı,** *den.* Gemilerin demirleyip yattıkları deniz kısmı. [*Fr.* Lieu d'ancrage]; ◉ **göl yatağı,** *mad. oc.* ◘ **Göl;** ◉ **ızgara yatağı,** ◘ **Izgara;** ◉ **inklüzyon yatağı,** *mad. oc.* ◘ **inklüzyon;** ◉ **iskarmoz yatağı,** *den.* ◘ **Iskarmoz;** ◉ **kazan yatağı,** *den.* ◘ **Kazan;** ◉ **kablo yatağı,** *mad. oc.* ◘ **Kablo;** ◉ **kemer yatağı,** *mim.* ◘ **Kemer;** ◉ **kemik yatağı,** *jeol.* ◘ **Kemik;** ◉ **klavuz** ~, *mek.* ve *jeol.* ◘ **Kılavuz;** ◉ **köprücük yatağı,** *tekn.* ◘ **Köprücük;** ◉ **katlanır** ~, ◘ **Katlanır;** ◉ **loğusa yatağı,** ◘ **Loğusa;** ◉ **levent yatağı,** *dok.* ◘ **Levent;** ◉ **motor yatağı,** *hava.* ◘ **Motor;** ◉ **magmasal cevher yatağı,** *jeol.* ◘ **Magmasal;** ◉ **mermi yatağı,** *esk.* ve *den.* ◘ **Mermi;** ◉ **porfir yatağı,** *mad. oc.* ◘ **Porfir;** ◉ **semantasyon yatağı,** *jeol.* ◘ **Semantasyon.**
~ **bağı,** Şiltelerin sarılarak içine bağlandığı büyük bez.
~ **çarşafı,** Şiltelerin kirlenmemesi için üzerlerine serilen bez. [*Ing.* Bed sheet; *Fr.* Drap de lit].
~ **değişmesi,** *coğr.* Akarsuyun, yatağında akmasını önleyen bir olay yüzünden bu yatağını değiştirmesi ve başka yerden akması.
~ **deliği,** *mek.* ◘ **Delik.**
~ **demiri,** Makaralı olarak yana sürülen kapılarda kanatlarının üstünde veya altındaki makaraların oturması ve üzerinde hareket etmesi için zemine gömülü olarak konulan demir yol.
~ **dolabı,** Şilte, yorgan ve yastık gibi yatak takımlarını koymaya yarayan büyük ve kanatlı dolap. [*Ing.* Wall - cupboard, wall - press; *Fr.* Placard, armoire].
☆ *Eşanl.* **yüklük.**
~ **döşek (yorgan) yatmak,** *dey.* Çok hasta olmak. [*Ing.* To take to bed].
~ **erozyonu,** *trm.* Su mecralarından materyalin oyulması ve kıyıların yenilmesi.
~ **halısı,** ◘ **Halı.**
~ **harmanisi,** ◘ **Harmani.**
~ **hücresi,** Odaların bir tarafında girintili bir kısım oluşturan ve odanın tavanından daha alçak bir tavanı olan önü açık küçük hücre olup çoğunlukla buraya yatak konur ve önüne bir perde gerilirdi. [*Ing.* Alcove, (bed)-recess; *Fr.* Alcôve].
~ **keçe,** *kâğıtç.* ◘ **Keçe.**
~ **kereveti,** Üzerine şilte serilen, kerevet şeklindeki ayaklı ve kenarsız karyola. [*Ing.* Bedstead; *Fr.* Châlit].
~ **koğuşu,** Okul ve kışla gibi binalarda herkesin bir arada yattığı büyük oda. [*Ing.* Dormitory; *Fr.* Dortoir].
~ **konsolu,** *mek.* Yatağın istenen yöne çevrilmesini sağlayan transmisyon elemanı.
~ **liman,** *den.* Büyük donanmaların yatmasına elverişli liman. [*Ing.* Big harbor *(for a fleet); Fr.* Grand port qui sert de base maritime].
~ **limonu,** Bir yerde saklanıp limonun az olduğu mevsimde ortaya çıkarılan limon, eski limon.
~ **odası,** ◘ **Oda.**
~ **perdesi,** Yatakların önüne veya etrafına gerilen perde. [*Ing.* Bed curtain; *Fr.* Rideau de lit].
☆ *Eşanl.* **namusiye.**
~ **sayvanı,** Yataklar üzerine asılan çadır gibi örtü ve cibinlik. [*Ing.* (Bed) - tester, mosquito - net; *Fr.* Ciel de lit].
~ **suyu,** *petr.* ◘ **Su.**
~ **takımı,** Karyola, komodin şifonyer, gardrop v.b. eşyanın bir arada kullanılmasıyle meydana gelen takım. Şilte, yorgan, yastık ve çarşaflardan meydana gelen takım. [*Ing.* Complete set of bedding; *Fr.* Couchage].
~ **tandır,** Yatağı ısıtmak için kullanılan içi sıcak su dolu kap. [*Ing.* Warming-pan; *Fr.* Bassinoire].
~ **yastığı,** *mek.* Destek ve kılavuz vazifesi gördüğü milin çok hafif bir sürtünmeyle dönmesini sağlayan, genellikle bronzdan yapılmış ve bazen antifriksiyon malzemesiyle kaplanmış silindir biçiminde duy.
☆ *Eşanl.* **yatak burcu.**
~ **yükü,** *trm.* Akarsu hareketi ile yatağı bo-

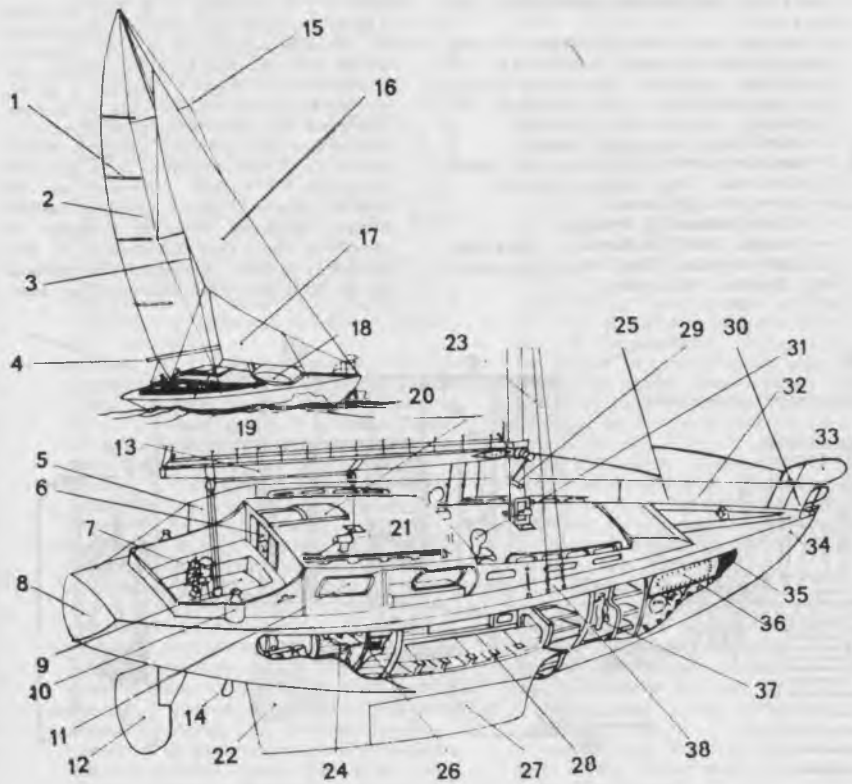

ŞEKİL: 597.— **YAT** [*Bir yatın genel görünüşü*]. (1) Çıta. (2) Pupa istralyası. (3) Çarmıhlar. (4) Bumba. (5) Ana iskota. (6) Kaporta girişi. (7) Dolap *(dümen dolabı).* (8) Ayna. (9) Kokpit *(havuz).* (10) Iskota vinçi. (11) Kaporta. (12) Dümen palası. (13) Bumba. (14) Uskur. (15) Gurcata. (16) Cib. *(flok).* (17) Trinket. (18) Bot. (19) Ana yelken iskotası. (20) Kapı. (21) Manika. (22) Sabir omurga. (23) Çarmıh. (24) Yardımcı motor. (25) Trinket. (26) Kuzina. (27) Safra. (28) Kabin. (29) Vinç. (30) Döngerler. (31) ava manikası. (32) Küpeşte. (33) Pulpit. (34) Baş bodoslama. (35) Portuş. (36) Yelken dolabı. (37) Klozet. (38) Irgat.

yunca yuvarlanarak hareket eden toprak ve taş parçaları.
~ **zarfı**, *mek.* Bir milin muylusuna destek vazifesi gören bir parça içine yerleştirilmiş bronzdan veya antifriksiyon madeninden yapılmış parça.

yatak.hane /yatakhâne/, b.i. Okul, fabrika gibi kalabalık yerlerde büyük yatak odası, koğuş. [*Ing.* Dormitory; *Fr.* Dortoir].

yataklı, s. § ❶ Yatağı olan: *Yataklı vagon. Yüz yataklı hastane.* [*Ing.* Furnished with a bed; having beds]; § ❷ Yatağı derin olan: *Yataklı ırmak.* [*Ing.* Deep-channeled *(river)*].
~ **vagon**, *demir.* ◘ **Vagon.**
~ **vagon kondüktörü**, *tur.* Bir yataklı vagonda yolcuları karşılamak, onlara oturacakları yerleri göstermek ve seyahatları süresince otel hizmetlerini sağlamakla görevli memur.

yataklık,-ğı, i. § ❶ Üzerine yatak serilen tahta veya maden kerevet, karyola. [*Ing.* Bedstead; *Fr.* Châlit, bois de lit]; § ❷ s... yatak alabilen: *On yataklı koğuş.* [*Ing.* For (so many) beds, bedded; *Fr.* A... lit]; § ❸ *huk.* İşlenmiş suça ortaklık niteliğinde sayılacak bir fiilde bulunmaksızın suçu işlemiş bulunan kimselere bilerek barınacak yer göstermek, veya bir suç sonunda elde edilen şeyleri kabul etmek, satın almak suçu. [*Ing.* A being receiver of stolen goods]. § ❹ *zoot.* Ahırlarda hayvanların altına serilen saman veya bitkisel madde.
~ **etmek**, Gizlice barındırmak ve yardaklık etmek: *Hırsızlara yataklık etmek.* [*Ing.* To harbour a felon].
~ **hasta**, Hastalığı, ayakta duramayacak kadar ilerlemiş hasta. [*Ing.* Ill enough to have to go to bed].

yatak.odası, b.i. ◘ **Oda.**

yatalak, s. < *yatmak. esk.T.* Hasta veya sakat olup hayatını yatakta geçiren. [*Ing.* Bedridden; *Fr.* Alité].

yatar, s. Yatay, boylu boyuna uzanan.
~ **heykel**, *san.* Bir ölünün mezarının üzerinde bulunan ve o kimseyi yere uzanmış durumda gösteren heykel.
~ **koltuk**, Yolcu vagonlarında ve otobüslerde, yolcuların dinlenebilmesi için gerektiğinde arkalığı geriye doğru yatırılan ve yatak haline gelen koltuk. [*Ing.* Berth, bunk; *Fr.* Couchette].

yatay, s. < *yatmak.* § ❶ *mat.* Durgun bir su yüzeyine koşut olan, düşey doğrultusuna dikey olan: *Sıvıların yüzü hep yatay olur.* [*Osm.* Ufkî; *Lat. Horizontalis; ing.* ve *Fr.* Horizontal]; ☆ *Karş.* **düşey**; § ❷ *(Geniş anlamda)* Uzlaşma gereğince düşeyi temsil eden herhangi bir çizgiye bir doğrultuya, bir eksene dik olan; § ❸ *bot.* Çıktığı kısımla hemen hemen bir dik açı yapan organlar için kullanılır: *Yatay yapraklar. Yatay dallar.*
~ **atım**, *jeol.* Bir kırıkta, iki kanadın yatay kayma ölçüsü. [*Osm.* Ufkî reje; *ing.* Heave; *Fr.* Rejet horizontal].
~ **bitişgi**, *inş.* ve *mim.* ◘ **Bitişgi.**
~ **çap**, *astr.* Bir gökcisminin, yatay bir doğrultu boyunca ölçülen görünür çapı. [*Ing.* Horizontal diameter; *Fr.* Diamètre horizontal].
~ **buhar makinesi**, *mek.* Lokomotiflerdeki gibi, bellibaşlı organları *(biyel, silindir v.b.)* yatay konumda olan buhar makinesi. [*Ing.* Horizontal steam machine].
~ **depremçizer**, *jeol.* Depremin yatay bileşenlerinden birini veya ikisini yazan depremölçer. [*Ing.* Horizontal seismograph; *Fr.* Séismographe horizontale].
~ **derz**, *mim.* ◘ **Derz.**
~ **eksenli döner pencere**, ◘ **Pencere.**
~ **fay**, *jeol.* ◘ **Fay.**
~ **gölge**, ◘ **Gölge.**
~ **görüntü**, *sin.* Filim üzerinde, filmin uzunluğuna doğru değil, enliliğine doğru yer alan görüntü. [*Ing.* Horizontal image; *Fr.* Image horizontale].
~ **hareket**, *meteor.* Bir hava kütlesinin yatay yönde yer değiştirmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Advection].
☆ *Eşanl.* **adveksiyon.**
~ **hat**, *res.* ◘ **Hat.**
~ **ıraklık açısı**, *astr.* Yer yarı çapının, Güneş sistemine dahil olan ve yatay bir düzlem içine taşındığı kabul edilen bir gökcisminden görüldüğü açı.
☆ *Eşanl.* **gözerimi ıraklık açısı.**
~ **ilerleme**, *huk.* Bir memurun bulunduğu derece değişmeden belli şartlarla kademe derlemesi. [*Ing.* Horizontal promotion].
~ **katrak**, *mar.* ◘ **Katrak.**
~ **kemer sırtı**, *mim.* Bir kemer veya tonozun düz ve yatay olarak yapılmış olan üstü ve sırtı.
~ **kırılma**, *astr.* Ufka çok yakın bir doğrultu gözönüne alındığı zaman, Yer atmosferinin yol açtığı astronomik kırılma için bulunan değer. [*Ing.* Horizontal refraction; *Fr.* Réfraction horizontale].
~ **miralı jalon**, *topogr.* ◘ **Jalon.**
~ **sap**, *bot.* Kendiliğinden yere yatık olarak büyüyen sap. [*Ing.* Horizontal stem].
~ **seren**, *den.* ◘ **Seren.**
~ **sürme pencere**, ◘ **Pencere.**
~ **uzanma**, *jeol.* Bir katmanın yatay doğrultuda yayılması. [*Ing.* Horizontal extent; *Fr.* Étendue horizontale].

yatçılık,-ğı, i. Eğlenmek amacıyla yapılan her türlü deniz teknesi sporu. [*Ing.* ve *Fr.* Yachting].

yatı, i. < *yatmak.* Gece kalmak üzere konukluk: *Yatıya (gece yatısına) bekleriz.* [*Ing.* A lying down, going to bed; *Fr.* Action de passer la nuit hors de chez soi].

yatıcı, i. < *yatmak. den.* Yatıya giden, gönderilen erata denir.

yatık, s. < *yatmak.* § ❶ Yatırılmış bir durumda olan: *Yatık kaya;* § ❷ Zamanla dayanıklığını yitirmiş: *Yatık kumaş;* § ❸ Devrik, çevrilmiş: *Yatık yatak.*
~ **ağaç kübajı**, *tekn.* ◘ **Kübaj.**
~ **ardıç**, *bot.* ◘ **Ardıç.**
~ **çekim**, *sin.* Görüntülerin sağa veya sola eğik olarak göründüğü çekim.
~ **çerçeveleme**, *sin.* Alıcının yatay ekseni üzerinde sağa veya sola eğilmiş olarak çalıştırılması durumunda görüntü çerçevelenmesinde meydana gelen durum.
~ **dokuma**, ◘ **Dokuma.**
~ **yazı**, Sağdan sola doğru eğik yazı.

yatık.kenar, b.i. *mat.* ◘ **Hipotenüs.**
~ **kıvrım**, *jeol.* Eksen düzlemi az çok yatay olan devrik kıvrım. [*Ing.* Recumbent fold; *Fr.* Pli couché].
~ **kıvrım dizisi**, *jeol.* Birbirlerinin ekseni üzerine gelmiş yatık kıvrımlar. [*Ing.* Pliedup recumbent; *Fr.* Plis couchés empilés].

yatılı, s. § ❶ Geceleri de barındıran: *Yatılı okul.* [*Ing.* Boarding *(school)*; *Fr.* En pension]; § ❷ Geceleri de orada kalıp yatan: *Siz okulda yatılı mısınız?* [*Ing.* Boarder *(student)*; *Fr.* Interne].

yatım, i. < *yatmak. den.* Gemi direklerinin başa veya kıça doğru olan eğimleri. [*Ing.* A lying down, leaning or lying at anchor].

yatır, i. *esk. T. yatur.* Doğaüstü gücü bulunduğuna ve isterse, insanlara her zorluğu yenmeye yardım edebildiğine inanılan, sini belli ölüm: *Yatıra mum adamak.* [*Osm.* Evliya; *ing.* Saint; *Fr.* Saint].

yatırım*, i. < *yatırmak.* § ❶ Yatırılan para. [*Osm.* Mevduat; *ing.* Deposit; investment; *Fr.* Investissement]; § ❷ *mal.* Kazançlı bir işe para yatırma. [*ing.* Investment; *Fr.* Placement]; ☆ *Eşanl.* **plasman**; § ❸ *ikt.* (a) Bir şahıs, bir işletme veya bir topluluğun kendi öz kaynaklarını veya ödünç alınmış meblâğları, üretken varlığına ekleme kararı; (b) *(Geniş anlamda)* Daha sonra satıldığında bir kazanç sağlamak veya hiç değilse paranın değerini kaybetme tehlikesinden korunmak amacıyla herhangi bir şeyi satın alma. [*ing.* Investment; *Fr.* Placement]; ☆ *Eşanl.* **plasman**; § ❹ *psikanaliz.* Bir eşya veya insan üstünde psişik ener-

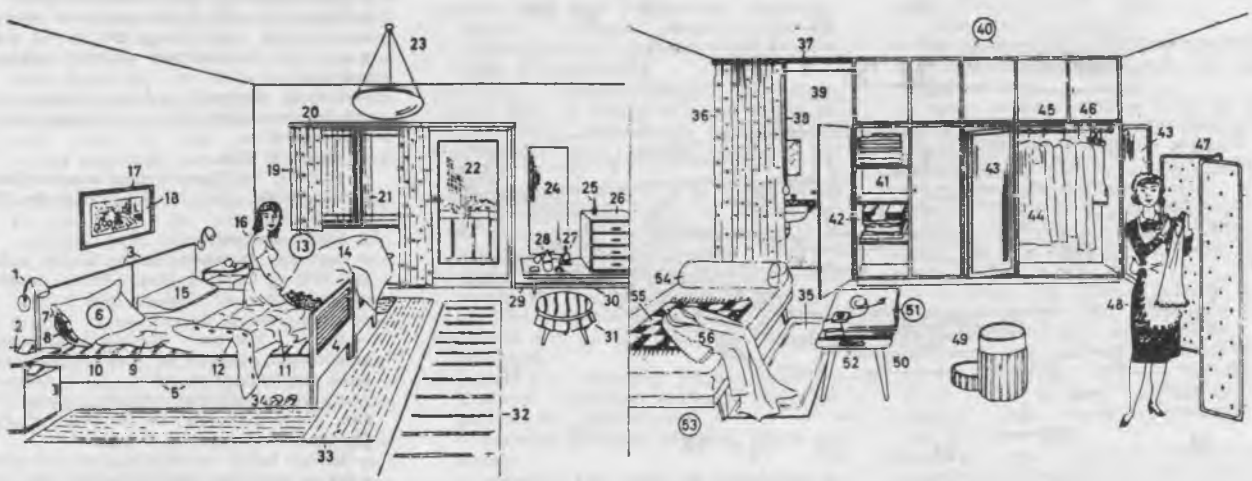

ŞEKİL: 598.— **YATAK ODASI. 1.** Aplik. **2.** Komodin. **3.** Yatak başucu. **4.** Yatak ayakucu. **5.** Yatak yanı. **(6)** Yastık. **7.** Yastık kılıfı. **8.** Yastık torbası. **9.** Çarşaf. **10.** Şilte. **11.** Yatak örtüsü. **12.** Alt çarşaf. **(13)** Yorgan. **14.** Yastık kılıfı. **15.** Yatak yastığı. **16.** Soyunmuş kadın. **17.** Tablo. **18.** Çerçeve. **19.** Perde. **20.** Perde çubuğu. **21.** Cam. **22.** Balkon kapısı. **23.** Asma lâmba. **24.** Tuvalet aynası. **25.** Şamdan. **26.** Tuvalet masası. **27.** Parfüm şişesi. **28.** Sprey *(Fışfış).* **29.** Pudra kutusu. **30.** Püskülcük. **31.** Tuvalet pufu; **32.** Yol halısı. **33.** Yatak halısı. **34.** Terlik. **35.** Yatak kilimi. **36.** Perde. **37.** Korniş. **38.** Perde çubuğu. **39.** Tuvalet odası. **(40)** Yatak odası dolabı *(Gardrop, elbise ve çamaşır dolabı).* **41.** Çamaşır dolabı. **42.** Çamaşır. **43.** Dolap aynası. **44.** Naylon kılıf. **45.** Elbise askısı. **46.** Pantalon askısı. **47.** Paravana. **48.** Oda hizmetçisi. **49.** Çamaşır sepeti. **50.** Sehpa. **(51)** Isıtıcı örtü. **52.** Isı ayarlayıcı. **(53)** Divan. **54.** Yatak yastığı. **55.** Battaniye. **56.** Sabahlık.

ji toplanması. *(Bu toplanma eşya veya insanın değer kazanmasına yol açar).* Yatırım enerjisi, benliğin çeşitli sistemleri *(Bilinçdışı, bilinçöncesi ve bilinç)* arasında bölünür. ⊙ **kısa vadeli ~,** ◘ **Kısa.**

~ bankası, *ikt.* Kendi öz sermayesi ve tahvillerden sağladığı kaynaklarla uzun vadeli yatırım veya envestisman için kredi sağlayan banka. [*Ing.* Investment bank; *Fr.* Banque d'investissement].

~ bütçesi, *mal.* ◘ **Bütçe.**

~ şirketi, *ikt.* Taşınır değerler satın alan ve idare eden şirket. [*Ing.* Deposit company, investment company].

~ yapmak, *ikt.* Bir iş için para yatırmak. İleride belli bir sonuç elde etmek için o kimseye bir takım maddî veya manevî iyiliklerde bulunmak. [*Ing.* To deposit, to invest; *Fr.* Placer].

yatırımcı, i. Para yatıran kimse. [*Osm.* Mudi; *Ing.* Depositor; *Fr.* Déposant,-ante].

yatırma, i. § ❶ Yatırmak eylemi. [*Ing.* Depositing, investing; *Fr.* Action de placer]; § ❷ *den.* Madenî yapılarda, baş bodoslaması, yan astarları ve borda kaplaması arasında yatay bir bağlantı sağlayan, baştaraf sonundaki üç köşeli parça; § ❸ *mat.* Tasarı geometride, yatırılacak düzlemin izdüşüm düzlemi üzerindeki izi, dönme ekseni kabul edilerek, bu düzlemi ve üzerindeki şekillerle izdüşüm düzlemlerinden biriyle üst üste getirmek için yapılan döndürme hareketi.

~ piraçolu, *den.* Ahşap gemi yapımında, baş bodoslama ile bodoslama ve baş yatırma astarlarını birbirine bağlayan piraçol. [*Ing.* Breast-hook in a ship's timbers; horizontal knee to ship's deck-beam].

yatırmak (-ı, -e), f. § ❶ Yatmasını sağlamak: *Çocuğu yatırmak. Misafirleri yatırmak. Yağmur ekinleri yatırdı.* [*Ing.* To lay down; to make to bed; *Fr.* Faire coucher]; § ❷ Bir kuruluşun kasasına *(para)* vermek: *Parasını bankaya yatırmış. Vergiyi yatırdım.* [*Ing.* To deposit, to invest; *Fr.* Déposer]; § ❸ Eğmek: *Rüzgâr ekinleri yatırıyor;* § ❹ Düşürmek, yere sermek, yere vurmak: *Hasmını bir yumrukta yatırdı.* [*Ing.* To strike down; *Fr.* Jeter par terre]; § ❺ *bahç.* Asmalara yatırma işlemini uygulamak; § ❻ *mutf.* Bir besini muhafaza etmek veya içine batırıldığı şeyin tadını alması için kısa veya uzun bir zaman sıvının içinde tutmak: *Tuzlu suya yatırmak;* ⊙ **para ~,** *dey.* ◘ **Para;** ⊙ **takım ~,** *dey.* ◘ **Takım.**

yatısız, s. Geceleri barındırmayan veya geceleri orada kalıp yatmayan: *Yatısız okul. Yatısız öğrenci.* [*Ing.* Day student *(at a school);* not accepting boarders *(school);* *Fr.* Externat].

yatışmak, nsz. f. § ❶ Hızı azalmak, aşırılığı geçmek: *Fırtına yatıştı. Heyecan yatıştı.* [*Ing.* To calm down; *Fr.* S'apaiser, se pacifier, baisser]; § ❷ *(Ayaklanma, kargaşa gibi şeyler hk.)* Geçmek: *Kargaşalık yatıştı.* [*Ing.* To become quiet].

yatıştırıcı, s. Yatıştırma özelliği olan. [*Osm.* Müsekkin; *Ing.* Calming, sedative, anodyne; *Fr.* Sédatif, calmant,-ante].

yatıştırmak (-e), f. § ❶ Bastırmak: *Hükümet kuvvetleri ayaklanmayı yatıştırdı;* § ❷ Dingin hale getirmek: *Heyecanını yatıştırdı. Kavgayı yatıştırdı.* [*Ing.* To calm, to tranquilize; *Fr.* Calmer, apaiser, tranquiliser].

yatkı, s. < *yatmak. esk.* Bükülüp basılmaktan meydana gelen çizgi: *Yatkılı kumaş.* [*Ing.* Crease, fold; *Fr.* Plie, plissure].

yatkın, s. < *yatmak.* § ❶ Yatık. [*Ing.* Laid down, inclined; *Fr.* Incliné, penchant, -ante]; § ❷ Çok durmuş olmaktan sağlamlığını kaybetmiş: *Yatkın mal.* [*Ing.* Deteriorated, stale]; § ❸ Alışılmış olup bir işi iyi beceren(el): *Eli dikişe yatkın.* [*Ing.* Accustomed; *Fr.* Accoutumé].

yatkınlık,-ğı, i. § ❶ Yatkın olma hali; § ❷ *eğitb.* Alışkanlık, alışık olmaktan doğan becerik. [*Osm.* Meleke, istinas; *Ing.* A baing accustomed, familiarity; habit; *Fr.* Accoutumance].

yat-kulüp, b.i. Şarpi, kotra gibi tekne sporlarıyle uğraşan kurumlara verilen ad.

yatma, i. § ❶ Yatmak işi; § ❷ *fitopatol.* Tahılların saplariyle birlikte yere devrilmesi; § ❸ *den.* Yükün kötü istif edilmesi, rüzgâr veya başka herhangi bir kuvvet etkisiyle geminin bordalardan birine doğru yanlaması; § ❹ *fizyol.* İnsanın veya bir hayvanın yatay bir düzlem üzerinde yatay duruma geçmesi; § ❺ *zoot.* Dinlenme halindeki hayvanların yatay durumu.

~ yarası, *fizyol.* Felç halinde ve ağır sinir sistemi rahatsızlıklarında görülen ve çabuk ilerleyen yara. *(Yeri hastanın yatış durumuna ve sinir lezyonunun bulunduğu alana göre değişir).*

yatmak, nsz. f.*esk.*T.§ ❶ Yatağa girmek:*Çocuk yattı.* [*Ing.* To go to bed; *Fr.* Se coucher]; § ❷ Yatay bir duruma geçmek: *Ekinler yattı.* [*Ing.* To lie down]; § ❸ Düz bir hal almak: *Kumaş ütülenince yattı.* [*Ing.* To become flat]; § ❹ Yatakta kalmak: *Sıtmadan on gün yatmış.* [*Ing.* To be in bed, to be bedridden; *Fr.* être alité]; § ❺ Kalmak: *Bu gece nerede yatacağız?; Gemi limanda yatıyor. Mal depoda yatıyor. Vişne şekerde yatmalı.* [*Ing.* To pass the night]. § ❻ Hapsedilmek: *Hırsızlıktan beş yıl yatmış.* [*Ing.* To stay in prison; *Fr.* être arrêté, être emprisonné]; § ❼ *(Ölü)* gömülmüş olmak: *Burada şehitler yatıyor.* [*Ing.* To lie; *Fr.* Gésir dans la tombe]; § ❽ (-e), Uzanmak: *Çocuk yere yattı.* [*Ing.* To lie, down]; § ❾ (-e), Eğik bir duruma geçmek: *Gemi sağa yattı.* [*Ing.* To lean towards; *Fr.* Se plier, se courber]; § ❿ Düşmek: *Koşarken ayağı kaydı, çamura yattı;* § ⓫ Geceyi geçirmek: *Üç gün tanıdıklarda, iki gün de otelde yattım.* [*Ing.* To pass the night]; § ⓬ *mec.* Razı olmak, bir şeyi kabul etmek, bir düşünceyi veya teklifi benimsemeğe yönelmek: *Düşman barışa yatmıyor;* § ⓭ *arg.* İstenilen sonuca ulaşamamak, olduğu gibi kalmak, yapılmamak, olmamak; § ⓮ *den.* (a) *(Gemi hk.)* Rıhtım, iskele, şamandıra gibi bağlama yerlerinde veya demir atmış olarak beklemek *(Demirde yatmak şamandırada yatmak v.b.);* (b) Herhangi bir sebeple geminin bir yana eğilmesi; ⊙ **yatacak yeri yok,** *dey.* Pek günahkâr olanlar için söylenir; ⊙ **yatıp kalkmak,** *dey.* § ❶ Gecelerini geçirmek: *Nerede yatıp kalkıyorsunuz?;* § ❷ Her zaman: *Yatıp kalkıp anama dua ediyorum;* ⊙ **yatan (yatar) arslandan (kurttan) gezen (yeler) tilki yeğdir (iyidir),** *at.* § ❶ Az güçlü olup çalışan, çok güçlü olup çalışmayandan daha başarılı olur; § ❷ Soylu, güçlü olup da tembel tembel oturanlara yeğlenirler; ☆ *Eşanl.* **yatanın yürüyene borcu var;** ⊙ **yatanın yürüyene borcu var,** *at.* § ❶ Çalışmayanın kazancı olmaz. O, her zaman veresiye alışveriş eder. Bunun için sürekli olarak çalışana borcu vardır; § ❷ Çalışmayarak bir şeyden yararlanan kişi, bu kolaylığı, çalışıp o şeyi meydana getirene borçludur; ☆ *Eşanl.* **yatan arslandan, gezen tilki yeğdir;** ⊙ **yatan (hasta yatan) ölmez, eceli yeten ölür,** *at.* Hasta, eceli gelmemişse ölmez de sapasağlam biri, eceli gelmişse gezip dolaşırken ölüverir; ⊙ **yatar kurttan yeler tilki iyidir,** *at.* Yatan arslandan, gezen tilki yeğdir.

yatsı, i. Güneşin batmasından bir buçuk iki saat sonraki vakit: *Bize yatsıya doğru geldi.* [*Ing.* Two hours after sunset]; ⊙ **~ nın faziletini güveyden sormalı,** *at.* Birçok kimseler için, önemi bulunmayan bir durum kimi kişiler için özel bir önem taşır. *(Eskiden güvey, yatsı namazından sonra gerdeğe girerdi).*

~ ezanı, *din.* Yatsı namazı için okunan ezan. [*Ing.* Prayer said by Muslims two hours after sunset].

~ namazı, *din.* Yatsı vaktinde kılınan namaz. [*Ing.* Prayer said by Muslims two hours after sunset].

yatuğan, yatuk, i. *müz.* Kanun, santur gibi yatırılarak çalınan sazların ortak adı.

yavan, s. *esk.T.yavgan.*§ ❶ Yağı az.[*Ing.*Plain, dry; *Fr.*Maigre, sans beurre]; § ❷ Katıksız: *Yavan ekmek.* [*Ing.* Eaten with nothing else]; § ❸ *mec.* Tatsız. [*Ing.* Tasteless, insipid; *Fr.* Sans aucun goût]; § ❹ *mec.* Görgüsü, anlayışı, bilgisi, kavrayışı kıt: *Yavan insan.*

yavanlık,-ğı, i. § ❶ Yağ azlığı. [*Ing.* A being dry or without fat or oil]; § ❷ Katıksızlık; § ❸ *mec.* Tatsızlık. [*Ing.* Insipidness, tastelessness].

yavaş, s. ve z. *esk.T.*§ ❶ Hızlı olmayan:*Yavaş bir yürüyüş. Yavaş vurmak.* [*Ing.* Slow; *Fr.* Lent]; § ❷ Alçak sesle: *Yavaş konuşmak.* [*Ing.* Soft; *Fr.* Doux, douce]; § ❸ Başı yumuşak: *Yavaş adam. Yavaş at.* [*Ing.* Gentle, mild; *Fr.* Doux, douce]; § ❹ ünl. olmayan: *Yavaş tütün, yavaş bir sirke.* [*Ing.* Mild; *Fr.* Doux, douce]; § ❺ ünl. Dikkat et, acele etmel [*Ing.* Docilel watch out! Be careful; *Fr.* Lentementl Attention].

~ (yumuşak huylu) atın çiftesi(tekmesi) pek yavuz olur, *at.* Yumusak huylu kimselerin kızması, korkunç olur. Çünkü bunlar, ancak sabırlarını taşıran olaylar karşısında tepki gösterirler. Bunun için davranışları, aşırı bir öfkenin patlamasıdır. Her şeye kızan kimsede, bu kadar taşkın öfke bulunmaz.

~ gel (oll), *arg.* Yüksekten atanlara söylenir. [*Ing.* Steady; don't brag].

~ ilerleme, *eğt.* (a) Sınıfları bir yılda normal olarak geçememe hali; (b) Akademik başarı bakımından, orta bir öğrencinin ilerleme hızına erişememek.

~ kurgu, *sin.* Uzun çekimlerin birleştirilmesiyle elde edilen kurgu, böylece perdede çekimlerinin ard arda sıralanışı seyircide ağır bir gidiş duygusu uyandırır.

~ tükürüğün sakala zararı var, *at.* Sert davranmak gereken durumlarda gevşek davranan kişi, bu tutumunun zararını görür.

~ tütün, Sert olmayan tütün. [*Ing.* Mild tobacco].

~ yanma, *kim.* Bir cismin oksijenle yanması sırasında ısı ve ışık vermemesi hali. [*Osm.* Ihtirak-ı batî; *Ing.* Slow combustion; *Fr.* Combustion lente]

~ yavaş, § ❶ Azar azar, ağır ağır. [*Ing.* Slowly; *Fr.* Lentemenet, peu à peu, petit à petit, doucement]; § ❷ Gitgide. [*Ing.* Gradually; *Fr.* Graduellement].

yavaşa, i. < *lâvaşa. h.d.* Sert başlı atları yola getirmek için dudaklarına takılan tahta kıskaç. [*Ing.* Blacksmiths barnacles; *Fr.* Tenailles de bois avec lesquelles on serre le nez d'un cheval relatif quand on le ferre].

yavaşça /yavaş:ça/, z. Oldukça yavaş, pek yavaş, usulca, usulcacık. [*Ing.* Gently, slowly; *Fr.* (Très) doucement, (très) lentement].

yavaşçacık /yavaş:çacık/, z. ◘ Yavaşça.

yavaşlama, i. § ❶ Yavaşlamak işi; § ❷ *mek.* Hareketli bir cismin hızının azalması veya negatif ivme kazanması; ⊙ **beslenmenin ~ si,** *tıp.* Organik alışverişlerde azalma; özellikle çeşitli metabolizmaların bozulması ile kendini gösterir ve çok zaman artritizm ile sonuçlanır.

~ işareti, *demir.* Gündüzleri dik olarak yerleştirilmiş sarı bir üçgen levha, geceleri ise yatay bir çizgi boyunca sıralanmış portakal sarısı renginde ışıklarla belirtilen demiryolu işareti. *(Bu işaret makiniste, trenin hızını saatte 30 km.'ye düşürmesini ihtar eder).*

yavaşlamak, nsz. f. Yavaş olmak, yavaş gitmeye başlamak, hızını azaltmak. [*Ing.* To become slow or mild; to slow down; to lose force *(rain);* *Fr.* S'apaiser, se ralentir]; ⊙ **yavaşlamış deyim,** *astr.* Gezegenlerin gökyüzündeki görünen deyiminde ileri devimden geri devime *(veya karşıtı)* geçişinde yaptığı duraklama.

yavaşlatıcı, s. § ❶ *fizyol.* Bir organın veya fonksiyonun etkinliğini azaltan sinir veya madde için kullanılır: *Yavaşlatıcı sinir;* § ❷ i. *elek.* Mıknatıslı bir iğnenin hareketiyle üzerinde indükleme akımları meydana gelen ve bu akımların tepkisiyle iğnenin titresimlerini zayıflatmaya yarayan bakır levha. [*Ing.* Moderator; *Fr* Modérateur], ☆ *Eşanl.* **moderatör;** § ❸ *kim.* Kimyasal bir reaksiyona yavaşlatma yoluyle etki eden madde.

[*ing.* Inhibitor; *Fr.* Inhibiteur]. ☆ *Eşanl.* **inhibitor**; § ❹ *mek.* Bir makinenin hızını sınırlamaya yarayan cihaz; § ❺ *nükl.* Hızlı nötronlara çarparak yavaşlatmaya yarayan ve hafif atomlardan meydana gelen madde. [*ing.* Moderator; *Fr.* Moderateur]; § ❻ *otom.* Bir otomobilde, taşıtın yavaşlamasını sağlayarak durdurma frenlerinin görevini paylasan frenleme sistemi; § ❼ *telekom.* Baudot yazıcı telgraf âletinin şifre çözücüsünde hareketi ayarlayan organ. [*Ing.* Moderator; *Fr.* Moderateur]; ☆ *Eşanl.* **moderatör**; ⊙ **elektromagnetik** ~, *mek.* Elektromagnetik debreyajlı bir taşıtta, motorun yavaşlamasını sağlayan cihaz. [*ing.* Electromagnetic moderator].

yavaşlatma, i. § ❶ Yavaslatmak eylemi; § ❷ *kim.* Çok az miktarda kullanılan yavaşlatıcı maddelerin, bazı reaksiyonların hızını hemen sıfır değere düşürmesi. [*ing.* ve *Fr.* Inhibition].

☆ *Eşanl.* **negatif kataliz, inhibisyon.**

yavaşlatmak (-ı), f. Hızını kesmek, yavaşlamasını sağlamak; ⊙ **yavaşlatılmış hareket**, *sin.* Bir filmin herhangi bir sahnesindeki hareketin gerçektekinden daha yavaş olması durumu. [*Osm.* Hareket-i muahhara; *Fr.* Mouvement retardé].

yavaşlık,-ğı, i. Yavaş olma hali. [*ing.* Slowness; gentleness; mildness; *Fr.* Lenteur].

yavaştırmak, f. Sert başlı hayvanı yola getirmek. [*ing.* To slow down; to render soft or mild].

yave /yave/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Saçma, saçma sapan söz. [*ing.* Foolish talk].

yavegu /yävegü/, b.s. ç: **yävegüyän**. *Osm.* < *Fars. esk.* Saçma söyleyen, saçmasapan konuşan. [*ing.* Who babbles nonsense; idle or silly talker].

yaver /yäver/, i. ç: **yâverân**. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Yardımcı. [*ing.* Helper, assistant; *Fr.* Aide, assistant]; § ❷ Devlet ve Hükümet başkanlarıyla komutanların yanında bulunup onların komutlarını yazmakla ve gereğinde yerine ulaştırmakla görevli subay, emir subayı. [*ing.* ve *Fr.* Aide-de-camp].

yâverân /yäverän/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* **yâver**'in çoğulu.

yâveri /yäverî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yâverlik, yardımcılık, imdatçılık.

yaverlik,-ği /yäverlik/, i. Yaver olma hali, yaverin görevi veya orunu. [*ing.* Status and duties of an aide-de-campe; *Fr.* Titre et office d'aide de camp].

yavru, i. *esk.T.*§ ❶ İnsanın veya hayvanın pek küçük yasta olanı: *Kedi yavrusu. Kuş yavrusu.* [*ing.* The young; *Fr.* Petit]; § ❷ *biy.* ◘ Oğul döl; § ❸ *arg.* Küçük, terbiyeli ve usulu öğrenci; § ❹ s. Küçük, ufak.

~ **atmak**, *dey.* Gebe hayvan, yavrusunu düsurmek. [*ing.* To have an abortion; *Fr.*Avoir ses petits].

~ **çürüklüğü**, *arıc.* Arı kurtçuklarında görülen hastalık.

~ **gergisi**, *inş.* ◘ **Gergi.**

~ **kapı**, ◘ **Kapı.**

~ **kemer**, *mim.* ◘ **Kemer.**

~ **yemi**, *hayvanc.* Körpe yavruları doğduktan veya sütten kesildikten sonra beslemek için hazırlanan katı veya sıvı, bileşik yem.

yavru.ağzı,-nı, b.s. Kavuniçi ile pembe arası bir renk.

yavrucak,-ğı, i. *(Acıma duygusu ile)* Yavru. [*ing.* Poor little child; poor little dear; little darling; *Fr.* Petit, petiot, pauvre petit].

yavru.çürüğü.hastalığı, b.i. *paraz.* ◘ **Karataban.**

yavru.kurt, b.i. Küçük izci çocuk.

yavrulamak, nsz. f. *(Hayvan hk.)* Doğurmak. [*ing.* To bring forth young; *Fr.* Avoir ses petits].

yavrum ünl. Sevecen bir seslenme olarak kullanılır: *Yavrum, bir yerin mi acıyor?* [*ing.* My child! My darling; *Fr.* Mon agneau].

yavsı, i. *h.d. zool.* ◘ **Kene.**

yavşak,-ğı, i. *esk. T. yavışmak* > *yavışak*; § ❶ *h. d. zool.* Bit yavrusu, sirkeden yeni çıkmış olan genç bit. [*ing.* Nit, nits; *Fr.* Pou nouvellement éclos]; § ❷ *arg.* Çocuk.

yavşan, s. *esk.* Dikenleri olan, batan. [*ing.* Thorny, spiny; *Fr.* Épineux,-euse].

yavşan, i. *bot.* ◘ **Pelin.**

yavşan.otu, b.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sıracagiller *(Scrophulariaceae)* familyasından, çiçekleri mavi ve beyaz renkte olan bir bitki. [*Lat. Veronica; ing.* Veronica; water pumpernel; *Fr.* Véronique].

yavuk,-ğu, i. *h.d.* Evlenme sözü, nişanlanma. [*ing.*(Token of) betrothal; *Fr.*Fiançailles].

yavuklamak (-ı, -e), f. *h.d.* Evlendirmek için nişanlamak: *Kızını bir subaya yavuklad.* [*ing.* To give a token of betrothal; *Fr.* Fiancer].

yavuklanmak (-e), f. *h.d.* Biriyle nişanlanmak; *Dayısının oğluna yavuklanmış.* [*ing.* To become engaged *(to)*; *Fr.* Être fiancé].

yavuklu, s. ve i. Sözlü, nişanlı. [*ing.* Betrothed, engaged; *Fr.* Fiancé.-ée].

yavuz, s. *esk. T. yavız.* § ❶ *h.d.* Pek sert.[*ing.* Stern, ferocious; inflexible; *Fr.*Sérieux, sévère, dur, cruel];§ ❷ Yaman, kıyak.[*ing.*Good excellent; efficient; resolute; *Fr.* Excellent, énergique]; § ❸ i. Erkek adı.

~ **(yürük) at yemini (yavuz it ününü) artırır**, *at.* Görevini başarı ile yürüten kisi, bunun mükâfatını görür. Gücü artan kisi de görevini daha büyük bir çaba ile yapar.

~ **hırsız ev sahibini bastırır**, *at.* Biri, kabahatini zarar verdiği kimseye yuklediği zaman söylenir. [*ing.* A bold thief will bluff the owner of the house; *Fr.* Un voleur astucieux peut bluffer même le volé].

yavuzlanmak, nsz. f. *h.d.* Tersleşmek, hırçınlaşmak.

yavuzluk,-ğu, i. Yavuz olma hali, yavuzca davranış. [*ing.* Sternness, inflexibility; cruelty; goodness, excellence, good nature; *Fr.* Excellence].

Yay, öz. i. *astr.* Zodyak üzerinde, Akrep ile Oğlak arasında bulunan burç. [*Osm.* Burcı kavs; *Ing.* Sagittarius; *Fr.* Sagittaire] .

yay, i. *esk.T.*§ ❶ Ok atmaya yarayan bir ucundan öbür ucuna kiris çekilmiş eğri ve esnek çubuk. [*Osm.* Kavis· *ing.* Bow; *Fr.* Arc]; § ❷ Keman cinsinden olan çalgıları çalmaya yarayan ve bir ucundan öbürüne kıl gerili bulunan değnek. [*ing.* Bow; *Fr.* Archet]; § ❸ Türlü maksatlarla ve türlü biçimlerde yapılan esnek makine kısımlar: *Araba yayı. Kapı yayı. Kilidin yayı. Kanapenin yayı.* [*ing.* Simple straight or curved spring; *Fr.* Ressort de voiture etc.]; § ❹ *mat.* Bir eğriden alınan parça. [*Osm.* Kavis; *ing.* ve *Fr.* Arc]; § ❺ s. Yay biçimli: *Yay kaşlar.* [*Ing.* Arched; *Fr.* Arqué.-ée]; § ❻ *folk.* Bir Türk halk çalgısı. *(Karadeniz bölgesi çalgısıdır)*; § ❼ *demir.* ◘ **Susta**; § ❽ *mek.* Kuvvetli şekil değişikliklerine dayanabilen ve katlandıktan, gerildikten veya sıkıştırıldıktan sonra tepki gösteren esnek eleman; § ❾ *jeom.* Eğimin aşağı kesimine dönük bir dışbükeylilikle küçük merdiven basamakları oluşturan çakıltaşı düzeni ve küçük yamaç düzleri üzerindeki çayır tutamları; § ❿ *okç.* Ok atmak için kullanılan âlet; § ⓫ *saatç.* ◘ **Zemberek**; ⊙ **aort ~ı**, *anat.* ◘ **aort**; ⊙ **ateş ~ı**, ◘ **Ateş**; ⊙ **ayak ~ı**, ◘ **Ayak**; ⊙ **bafer ~ları**, ◘ **Bafer**; ⊙ **burmalı ~**, ◘ **Burmalı**; ⊙ **bükme ~ı**, ◘ **Bükme**; ⊙ **daire ~ı**, ◘ **Daire**; ⊙ **damar ~ı**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Damar**; ⊙ **elektrik ~ı**, *fiz.* ◘ **Elektrik**; ⊙ **gece ~ı**, *astr.* ◘ **Gece**; ⊙ **gün ~ı**, *astr.* ◘ **Gün**; ⊙ **halka ~ı**, *okç.* ◘ **Halka**; ⊙ **hemal ~**, *embry.* ◘ **Hemal**; ⊙ **içorgan ~ları**, ◘ **içorgan**; ⊙ **kaburga ~ı**, *anat.* ◘ **Kaburga**; ⊙ **kıskaç ~**, *tekn.* ◘ **Kıskaç**; ⊙ **kurgu ~ı**, *saatç.* ◘ **Kurgu**; ⊙ **makas ~ı**, ◘ **Makas**; ⊙ **omur ~ı**, *anat.* Her omurunun sapçıklarının arkada birleşmesiyle meydana gelen eğrilik. [*Lat. Arcus vertebrae; Ing.*Vertebral arch; *Fr.*Arc Vertebral]; ⊙ **solungaç ~ları**, *anat.* ◘ **Solungaç**; ⊙ **somya ~ı**, *mek.* Halkaları merkeze doğru gitgide küçülen, merkezden sonra da gitgide genisleyerek ilk boyutlarına ulasan helezon yay. [*ing.*Bed spring]. ⊙ **spiral ~**, *mek.* Uçlarından biri bir eksene tutturulan ve bütün uzunluğu boyunca bu eksenin etrafına spiral seklinde sarılan çelik bir lamadan meydana gelen yay. [*ing.* Spiral spring]; ⊙ **yansı ~**, *biy.* ◘ **Yansı**; ⊙ **yaprak ~**, *mek.* Esmerkezli çember yaylarına göre sekil verilmis ve birbirlerine yay kilitleriyle bağlanmıs bir veya bir çok lamadan meydana gelen yay.

~ **bileziği**, *müz.* Yayın baş tarafında, kılların bittigi yerde bulunan ve kıl demetine yassı ve her tarafı aynı kalınlıkta bir şerit görünüşü veren kısım.

~ **çubuğu**, *müz.* Yayın sert ve esnek ağaçtan yapılan başlıca kısmı.

~ **darbesi**, *müz.* Bir icracının yayı ile bir telli çalgı üzerinde yapacağı hareketi partisyonda belirten işaret.

~ **gevşetmek**, *tekn.* ◘ **Gevşetmek.**

~ **gibi**, Kemerli, kıvrık. [*ing.* Archlike, archwise].

~ **kemer**, *mim.* ◘ **Kemer.**

~ **kabzası**, *okç.* Ok yaylarının yani kemânelerinin elle tutulan ve şişkince olan orta yeri.

~ **kılı**, *müz.* ◘ **Kıl.**

~ **kolu**, *okç.* Ok yaylarında elle tutulan yerin iki tarafındaki esneyen kollardan her biri.

☆ *Eşanl.* **kaş.**

yaya, i. ve s. *esk. T. yayak.* § ❶ Yürüyerek giden: *Yayalar için yol.* [*ing.* On foot: pedestrian; *Fr.*Qui va à pied; piéton];§ ❷ *tar.* Orhan gazi devrinde, Türklerden kurulan bir sınıf ulufeli piyade askeri. [*Ing.* Foot soldier]; § ❸ z. Yürüyerek: *Köprüyü yaya geçmek.*

~ **geçidi**, *trafik.* ◘ **Geçit.**

~ **gidiş**, *coğr.* Bir taşıta binmeksizin insanın yürüyerek bir yerden bir başka yere gitmesi.

~ **kaldın tatar ağası**, *dey.* Istediğini yapamayacak hale düsenlere nispet vermek için söylenir. [*ing.* Now you are stranded. You are in trouble. You are on the wrong track].

~ **kaldırımı**, Sokakta şoseden biraz yüksekçe olarak yolun iki tarafına yapılmış olan ve yayalara mahsus bulunan yüksekçe kısım. [*Ing.* Sidewalk; *Fr.* Trottoir].

~ **kalmak**, *dey.* § ❶ Istediği şeyi yapamaz hale gelmek. [*ing.* To be in a difficult situation, to get oneself into a mess; *Fr.* Ne plus avoir des ressources]; § ❷ Yardımcısız kalmak.

~ **köprüsü**, *bayınd.* ◘ **Köprü.**

~ **yolu**, Ancak yaya gidenlerin geçebildikleri veya hayvan sırtında geçilebilen yol. [*Ing.* Foot path; *Fr.* Cheminpiéton, marchepied].

☆ *Eşanl.* **trotuvar.**

yayak,-ğı, i. *esk.* Yollar ve sokaklarda yayaların yürümesine mahsus yüksekçe yapılan kaldırımlar. [*ing.* Sidewalk; *Fr.* Trottoir].

☆ *Eşanl.* **yaya kaldırımı.**

yayan, z. § ❶ Yürüyerek: *Ben oraya kadar yayan gidemem.* [*ing.* On foot; *Fr.* Qui va à pied]; § ❷ s. *mec.* Bilgisiz: *Arkadaş bu ko-*

YAY ÇEŞİTLERİ

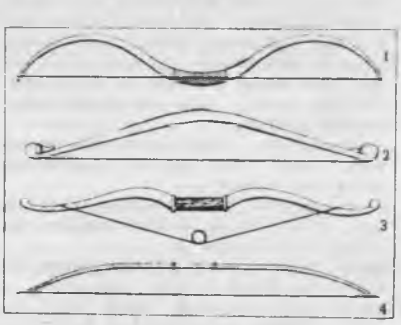

1. Mısır yayı. **2.** Asur yayı. **3.** Yunan yayı. **4.** Fransız yayı *(Orta asır)*.

nuda pek yayan görünüyor. [*Ing.* Ignorant; *Fr.* Ignorant,-ante].

~ **yapıldak,** *dey.* Yayan ve yalınayak. [*Ing.* Barefooted and traveling on foot].

yaydırmak (-ı, -e), f. Yaymak işini yaptırmak, yayılmasına meydan vermek.

yaygara, i. *esk.T. yaykara.* Önemsiz bir neden dolayısıyla bağırıp çağırma. [*Ing.*Shout; outcry, clamor; *Fr.*Tapage, cris tumultueux]; ◉ ~ **yı basmak (koparmak),** *dey.*Önemsiz bir neden dolayısıyla bağırıp çağırmak. [*Ing.* To raise an outcry; to make a great to-do about nothing; *Fr.* Crier; faire du tapage].

yaygaracı, s. Yaygara basma huyu olan. [*Ing.* Noisy; brawling, noisy person; brawler; crybaby; *Fr.* Tapageur, crieur].

yaygaracılık,-ğı, i. Yaygara basma huyu.

yaygı, i. < *yaymak.* Yere veya döşeme üzerine serilen örtü. [*Ing.* Blanket for spreading out on the ground; *Fr.* Couverture, tapis].

yaygın, s. < *yaymak.* § ❶ Birçoklarınca duyulmuş veya kullanılmış: *Yaygın bir söz.* [*Osm.* Müntešir; *Ing.* Diffused; *Fr.* Diffus]; § ❷ Bir çoklarınca görülen: *Yaygın bir moda.* [*Ing.* Widespread; *Fr.* Étendu, répandu,-e]; § ❷ Sınırı genişlemiş: *Yaygın bir leke.* [*Ing.* Spread out; *Fr.* Étendu,-e]; § ❹ *(Geniş anlamda)* Geniş kapamlı: *Yaygın bir kanıya göre;* § ❺ *bot.* Dünyanın her tarafında bulunan: *Yaygın bitki;* § ❻ *dilb.* Fonolojide, tayfın merkez kesiminde az ölçüdeki enerjinin yoğunlaşmasiyle *(toplam enerji miktarının azalmasına ve zamanda yayılmasına eşlik eder),* telâffuz yönündense merkezcil bir özellikle nitelenen ayırıcı özelliğe denir *(rezonatorun biçimi Helmholz rezonatörüyle aynıdır);* bu özellik, kapalı ünlüleri ve dudaksı ve artdamaksı ünsüzleri niteler ve SIKI ile karşıtlaşır] · § ❼ *patol.* Sınırlı olmayan: *Yaygın flegmon.*

~ **aile,** *etn.* Aynı bölge parçası üzerinde yaşayan çifte çizgisel *(hem ana, hem baba tarafından akrabaları ve yakınları içine alan)* akrabalık ilkesine tabi olan ve aile başkanının otoritesi altında bulunan siyasî - iktisadî insan topluluğu birimi.

~ **deprem,** *coğr.* Bütün yeryüzünde yıkıcılığı görülen, etkileri duyulan veya sezilen geniş ölçülü yer sarsıntıları. [*Ing.* Great earthquake].

~ **ışık,** *res.* ◘ **Işık.**

~ **inanç,** *huk.* ◘ **Umumî kanaat.**

~ **örf ve âdet,** *huk.* ◘ **Umumî örf ve âdet.**

~ **tür,** *jeol.* Yerin her yanında veya büyük kesimlerinde yaşayan, yaşamış olan bir tür. [*Ing.* Cosmopolitan species; *Fr.* Espèce cosmopolite].

yaygınlık,-ğı, i. Yaygın olma hali. [*Ing.* Diffusedness; *Fr.* Prolixité].

yayıcı, s. ve i. < *yaymak.* § ❶ Yayan, yaymak işini yapan; yayma özelliği taşıyan: *Yayıcı madde;* § ❷ *res.* Asıltı halindeki boya ve sıvalara karıştırıldığı zaman, katı taneciklerin dağılımını kolaylaştıran bir etken için kulanılır.

~ **filaman,** ◘ **Filaman.**

yayık,-ğı, i. *esk.T. yaymak.* § ❶ Tereyağı çıkarmak için sütü içinde dövdükleri veya çalkaladıkları kap. [*Ing.* Churn; *Fr.* Baratte]; § ❷ s. Yayılmış, yayvan.

~ **ağızlı,** *dey.* Kelimeleri yaya yaya söyleyen. [*Ing.* Spread out; broad, wide; *Fr.* Étendu,-e, déplié, largement ouvert].

~ **makinesi,** Kremadan tereyağı çıkaran makine. [*Ing.* Churn machine].

~ **yağı,** Yayıkta sütün çalkalanmasıyle elde edilen saf tereyağı. [*Ing.* Churn butter].

~ **yayık,** *dey. (Konuşurken)* heceleri uzata uzata: *Yayık yayık anlatıyordu.* [*Ing.* Dawdling, drawling one's words].

~ **yayılabilir,** s. *fiz.* Değme yüzeylerinde, gitgide yayılan bir karışım bölgesi meydana getirerek hemen birbirine karışabilen akışkan maddeler için kullanılır. [*Ing.* ve *Fr.* Diffusible].

yayılım, i.< *yayılmak.*§ ❶ yayılma;§ ❷ *jeom.* Çöl kuşaklarında, özellikle engebelerin eteğinde, akarsuyun örtü halinde yayılması. *(Taşınan gereç, örtü halinde çökelir; oysa sular en alçak kesimlerde geçici göller halinde durulur ve sehpalar meydana getirir).*

yayılma, i. § ❶ Yayılmak eylemi. [*Ing.* Spreading, propagation; *Fr.* Popagation, action de s'étendre]; § ❷ *fiz.* Işığın, kaynaktan her yana doğru, birer doğru çizgi halinde dağılıp gitmesi olayı. [*Osm.* Intişar; *Ing.* ve *Fr.* Diffusion, propagation]; § ❸ *ask.* Durumun gereklerine uygun olarak hareket eden bir kıt'anın kendiliğinden gerek düşmana ateş etmek ve gerekse düşman ateşlerinden korunmak üzere aldığı dağınık savaş şekli; § ❹ *fizyol.* ve *patol.* Bazı sinir uçlarına şiddetli bir uyartı geldiği zaman uyartının bölgelere dağılması; § ❺ *dilb.* Kelime kökünün önek veya sonekin anlamı üstüne yaptığı etki; ◉ **ısı ~ sı,** ◘ **Isı;** ◉ **ışınsal ~,** *anat.* Bir merkezden çıkıp uzaklaşarak bir dairenin yarıçapları gibi dağılan bazı sinir kas tellerinin durumu.

~ **alanı,** *istat.* Artan değerlere göre sıralanmış bir istatistik serisinin ilk ve son terimleri arasındaki fark.

~ **genişliği,** *istat.* Bir değişken ile ilgili olarak gözlenilen en büyük değerler ile en küçük değerler arasındaki mesafe, fark. Seri genişliği, dağılma genişliği.

~ **sabiti,** *fiz.* ◘ **Sabit.**

~ **sahası,** *biy.* ◘ **Saha.**

yayılmak (e) nsz. f. § ❶ Yaymak işine konu olmak: *Halı yayıldı. Haber yayıldı. Hastalık yayıldı;* § ❷ Kendini yaymak: *Koyunlar yayıldı. Leke yayıldı.* [*Ing.* To spread *(out); Fr.* être étendu, déplié, se disperser, se répandre, être propagé].

yayım*, i. < *yaymak.* § ❶ Kitap, gazete gibi okunacak şeylerin basılıp dağıtılması veya radyo ile televizyon gibi bir araçla geniş bir halk kitlesine iletilmesi, sunulması: *Haber, müzik yayımı.* [*Osm.* Neşir; *Ing.* ve *Fr.* Publication]; § ❷ *fiz.* Maddenin, enerjisinden bir kısmını vererek bir elektromagnetik ışıma meydana getirmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Diffusion]; § ❸ *radyotekn.* Elektromagnetik dalgalarla ses ve görüntü iletimi. [*Ing.* ve *Fr.* Diffusion]; ◉ **elektronik ~,** *radyotekn.* Yüksek sıcaklıklara kadar ısıtılmış bir cismin elektron yayması; ◉ **radyoelektrik ~,** *radyotekn.* Yüksek frekanslı alternatif akımların geçtiği havaî iletkenler sistemi etrafında elektromagnetik dalgaların ışıması; ◉ **sekonder ~,** *radyotekn.* Bir elektroda, genellikle vakumlu bir anoduna başka elektronların çarpışmasıyle doğan elektron yayımı; ◉ **yöneltilmiş ~,** *radyotekn.* Verici dalgaların az veya çok dar bir alanda ışıyarak ancak bir bölgedeki alıcıları etkileyebildiği yayım.

~ **göstergesi,** *opt.* ◘ **Gösterge.**

~ **kuramı,** *opt.* Işığın yayılmasını, ışıklı cisimlerden çıkan ve ışık hızı ile hareket eden çok sayıda tanecliğin aydınlatılan cisimlere çarpması şeklinde açıklayan kuram.

~ **sözleşmesi,** *huk.* Bir sanat veya bilim eseri meydana getiren kişi veya onun mirasçılarıyla basılmış eserleri yayımlamakla uğrasan yayımcı arasında yapılan ve eserin çoğaltılarak yayımlanması hakkını bir bedel karşılığı yayımcıya bırakan sözleşme.

yayımcı*, i. Basılmış bir eserin, herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde gösterilmesini, asılmasını, dağıtılmasını, dinletilmesini, satılmasını sağlayan kimse. [*Ing.* Publisher; *Fr.* Éditeur].

☆ *Eşanl.* **editör.**

yayımlamak (-ı), f. Yayın halinde ortaya koymak: *Eğitim Bakanlığının yayımladığı kitaplar. Radyonun yayımladığı haberler.* [*Ing.* To publish; *Fr.* Publier].

yayımlayıcı, i. < *yayımlamak.* Bir yazarın eserini yayımlayan kişi.[*Ing.* Editor; publisher; *Fr.* Éditeur].

☆ *Eşanl.* **yayımlayan, editör.**

yayın¹, i. *zool.* Kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının, Yayınbalığıgiller *(Siluridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 3 m.'dir. Başı büyük, ağzı geniş, vücudu uzun ve pulsuzdur. Kemikli balıkların en büyüğüdür. Avrupa ve Anadolu'da yaşar. Eti orta lezzettedir. Şerit arakonakçısıdır. [*Osm.* Esved; *Lat. Silurus glanis; Ing.* Sheat fish; *Fr.* Silure d'Europe, glane]. ◘ *LEVHA: 15.* — **BALIKLAR;** ◉ **cüce ~,** *zool.* ◘ **Köpekyayını;** ◉ **elektrikli ~,** *zool.* Yayınbalığıgiller *(Siluridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 50-100 sm. Deri ile kas arasında bulunan ve deri bezlerinin değişmesiyle meydana gelen elektrik organı vücudu manto gibi sarar. Nil'de yaşar. [*Lat. Malopterurus electricus; Ing.* Electric catfish, road; *Fr.* Maloptérure]; ◉ **köpek ~,** *zool.* ◘ **Köpekyayını;** ◉ **zırhlı ~,** *zool.* ◘ **Zırhlıyayın.**

yayın², i. < *yaymak.* Basılıp ortalığa sürülen kitap, gazete gibi okunan veya radyo ile her yana yayılıp dinlenen seyler.[*Osm.* Neşriyat; *Ing.* ve *Fr.* Publication; diffusion]; ◉ **halk ~ ları,** *matb.* ◘ **Halk²;** ◉ **radyo ~ ı,** *telekom.* ◘ **Radyo.**

~ **hakkı,** *huk.* Basın özgürlüğünden yararlanarak yayın yapabilmek hakkı.

~ **sözleşmesi,** *huk.* Bir yayımcı ile bilimsel veya edebî bir eser sahibi arasında eserin basılarak ve dağıtılarak yayılması konusunda yapılan yazılı bir anlaşma. [*Ing.* Publishing contract; *Fr.* Contrat d'edition].

~ **yoluyle hakaret,** ◘ **Basın suçu.**

~ **yönetimi,** *telvz.* Bir TV yayınının yapılması için programların düzenlenmesinden yayına verilecek programların saptanmasına kadar her tür hizmeti yürüten ünite.

yayın.balığıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Kemikdesteklikeseliler *(Ostariophysi)* alt takımına giren bir familyası. Uzun vücutludurlar. Pulları yoktur. Ağız cevresinde bıyıklar bulunur. Amerika, Afrika ve Asya'da tatlı sularda yasarlar. Avrupa'da sadece **yayın** *(Silurus glanis)* denen türü bulunur. Bundan başka **köpek yayını** *(Amiurus nebulosus),* **zırhlı yayın** *(Callichtis asper),* **elektrikli yayın** *(Malopterurus electricus)* türleri iyi bilinirler. [*Osm.* Riâdiye; *Lat.* ve *Ing. Siluridae; Fr.* Siluridés].

yayındırıcı, i. *sin.* Işığın yayınmasını *(= pürüzlü bir yüzeyde her pürüzden çesitli yönlere dağılmasını)* sağlamak üzere ışık kaynağı önüne konan çesitli yapıda yüzeyler. [*Ing.* Diffuser, jelly; *Fr.* Diffuseur, écran diffuseur].

~ **ışıldak,** *sin.* Işığı hem belirli bir noktaya yönelten, hem de yayındıran ışıldak cesidi. [*Ing.* Broadside; *Fr.* Projecteur diffuseur].

yayındırma, i. *fiz.* Bir ışığı pürüzlü bir yüzeyde yansıtma. [*Osm.* Intisar; *Ing.* ve *Fr.* Diffusion].

yayın.evi, b.i. Dergi kitap gibi okunacak seyleri basıp dağıtan veya satan yer. [*Ing.* Publishing house; *Fr.* Maison d'édition].

yayınık, s. < *yayınmak. fiz.* Yayınma olayına uğramış *(ışık).* [*Osm.* Müntešir; *Ing.* Diffused; *Fr.* Diffus].

~ **ışık,** *fiz.* Işığın belirgin bir sınır göstermeksizin her yana doğru dağılması, yayılması olayı. [*Ing.* Diffuse light; *Fr.* Lumière diffuse].

yayınım, i. < *yayınmak.* ◘ **Yayınma.**

yayınma, i. < *yayınmak.*§ ❶ *fiz.* Işığın, üzeri pürüzlü bulunan bir yüzeyin her noktasında yansıyarak pek çok doğrultularda yayılması olayı. [*Osm.* Intişar; *Ing.* ve *Fr.* Diffusion]; ☆ *Eşanl.* **difüzyon;** § ❷ *met.* Sıvı veya katı haldeki bir maden içinde belli bir elementin farklı miktarlarda bulunduğu iki bölge arasında temel bileşenlerin değiş tokusu ile meydana gelen yer değistirme olayı. [*Ing.* ve *Fr.* Diffusion]; § ❸ *nükl.* Iki veya daha çok tanecik arasında meydana gelen ve enerji alışverislerine yol açan reaksiyor [*Ing.* ve *Fr.* Diffusion]; § ❹ *tıp.* Bir ilâcın veya zehirli bir maddenin, kan veya lenf yoluyle vücudun çesitli bölgelerine dağılması. [*Ing.* ve *Fr.* Diffusion]; ◉ **akustik ~,** *akust.* Bir ses dalgasının çesitli doğrultularda düzensiz olarak yansı-

ması veya kırılması. [*İng.* Acoustic diffusion].
~ **bataryası,** ◘ **Batarya.**
~ **etmeni,** *tıp.* Bağdokusunun yapı elemanlarından biri olan hiyalüronik aside saldırarak, deri altına şırınga edilen veya burada mikroplardan doğan ürünlerin emilmesini hızlandıran diyastaz. [*İng.* Diffusion factor].

yayıntı, i. ◘ **Söylenti.**

yay.kuyruklular, ç.b.i. *zool.* İnsan ve hayvanlarda asalak yaşama uymuş türlerine de rastlanan, bodur gövdeli, sıçrayıcı, kanatsız, ilkel yapılı böcekler takımı. Duyargaları dört eklemlidir. Bileşik gözü yoktur. Karın kısmı altı halkadan yapılmıştır; dördüncü halkasında çatal biçiminde bir uzantı bulunur. Bu uzantı genellikle hayvanın sıçramasına yarar *(ilkel şekil).* Genellikle trake ve Malpighi borucuklarından yoksundur. Başkalaşma geçirmez. Avupa'da yaygın başlıca türleri podura'larla sminthura'lardır. [*Lat.* ve *İng. Collembola; Fr.* Collemboles].

yayla /yay:la/, i. *esk.T. yaylag.* Çevresi dik bayırlarla çevrili düz ve yüksek yer. [*İng.* ve *Fr.* Plateau]; ◉ **kıta ~ sı,** *deniz.bil.* ◘ **Kıta;** ◉ **lav ~ sı,** *coğr.* ◘ **Lav.**
~ **bazaltları,** *jeol.* Çoğunlukla birkaç, yüz metre kalınlıkta ve binlerce kilometre kare alanları örten lav akıntıları. [*İng.* Plateau basalts; *Fr.* Basalte des plateaux].
~ **buzulu,** *jeol.* Alaska ve İskandinavya'da olduğu gibi buzkar ile örtülü yüksek bir yayladan, dik koyaklar içine doğru devinen kısa ve geniş buzullar. [*İng.* Plateau glacier; *Fr.* Glacier de plateau].
~ **gibi,** *dey.* İri yarı kadınlar için kullanılır.
~ **havası,** *coğr.* Yüksek yerlerin havası. [*İng.* Altitudinal climate; *Fr.* Climat altitudinaire].
~ **iklimi,** ◘ **Yayla havası.**

yaylacı, i. Yaylaya çıkan kimse. [*Fr.* Transhumant].

yaylacılık,-ğı, i. Yaylaya çıkma durumu. Yayla adı verilen yerlere sıcak aylarda geçici olarak göçme olayı. [*İng.* Moving of flocks; *Fr.* Transhumance].

yaylak,-ğı, i. *esk. T. yaylag.* Hayvanların yayılıp otlamasına elverişli yer. [*Osm.* Mer'a; *İng.* Alpine pasture; *Fr.* Pâturage, Alpage]. ☆ *Eşanl.* **otlak.**

yaylakiye /yaylakiye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sürü sahiplerinin yaylak sahiplerine verdikleri kira. [*İng.* Rent paid for a yaylak; *Fr.* Droit de pâturage d'été].

yayla.kuşu, b.i. *zool.* Bir çeşit esmer renkli puhu kuşu. [*Lat. surnium aluco; İng.* Brown owl].

yaylam, i. Saha, açıklık. [*İng.* Extent, area, dimensions; *Fr.* Étendue].

yaylamak, nsz. f. *esk. T. h.d.* Yazın yaylada oturmak: *Bu yıl nerede yayladılar?* [*İng.* To pass the summer in the mountains; *Fr.* Passer la saison d'été sur les montagnes].

yaylan, i. ◘ **Yavlan.**
~ **yer,** *coğr.* Irmakların akış hızının çok azaldığı yerlerde suyun dibinde biriken kum, çakıl gibi taş parçacıklarının birikmesinden doğmuş, az derin, sığ yer. [*İng.* Ford; *Fr.* Gué].

yaylandırmak (-i), f. Bir şeye yay sallantısı vermek. [*İng.* To let rock as though on a spring].

yaylanma, i. Bir şeyin bükülmesi halinde kırılmayıp esnercesine eğilebilmesi özelliği. [*İng.* Warping; *Fr.* Gauchissement]; ◉ **hava ile ~,** *otom.* ◘ **Hava.**

yaylanmak, f. § ❶ Yay üzerinde hafif hafif sallanmak; § ❷ Altında yay varmış gibi esnemek. [*İng.* To rock as though on a spring].

yaylı, s. § ❶ Yayı olan: *Yaylı koltuk.* [*İng.* Having springs; *Fr.* Pourvu de ressort]; § ❷ i. Üstü ve yanları kapalı, içinde bağdaş kurularak oturulan, yaylı bir çeşit binek arabası. [*İng.* Carriage with springs; *Fr.* Voiture à ressort].
~ **çalgılar (sazlar),** *müz.* Keman, kemençe, viyolonsel gibi yayla çalınan çalgılar. ◘ *ŞEKİL* — MÜZİK ALETLERİ II.
~ **çalgılar,** *müz.* ◘ **Yaylı sazlar.**
~ **kantar,** ◘ **Kantar.**
~ **kapak,** *matb.* Özellikle dosya ve Kalamozalarda kullanılan yaylı kaplar. [*İng.* Springback cover; *Fr.* Couverture à ressort].
~ **sazlar (çalgılar),** *müz.* Keman, kemençe, tambur v.b. gibi yayla çalınan çalgılara verilen ad. [*İng.* Bow instruments; *Fr.* Instruments à archets].
~ **tambur,** *müz.* Tamburun yayla çalınan türü. [*İng.* A kind of tambur played with bow].

yaylım, i. < *yayılmak.* § ❶ Yayılmak eylemi. [*İng.* A spreading or stretching]; § ❷ ◘ **Yaylak, otlak.**
~ **ateş,** *ask.* Silâhlı kimseler tarafından birden açılan ates. [*İng.* Volley; drum-fire; *Fr.* Feu de salve].
~ **etmek,** *arg.* Hesâbetmek.

yaylımlamak, f. *arg.* Kâğıt oyununda, arka arkaya çıkan kâğıtların rengine, sayısına dikkat etmek, öbür defa ona göre kâğıt atmak.

yayma, i. § ❶ Yaymak eylemi. [*İng.* Spreading, scattering; publishing; *Fr.* Action d'étendre, déplier, disperser, répandre, propager]; ◉ § ❷ Satılık ufak tefek eşya sergisi: *Hırdavat yayması.* [*İng.* Small trader's stall; *Fr.* Étalage de menues marchandises].
~ **çerçevesi,** *fot.* Kenar çizgileri hafif silik veya belirsiz olan görüntüler elde etmek için fotoğraf çekilirken objektifin önüne veya arkasına, fotokopiler çekilirken de ışık kaynağı ile negatif arasına yerlestirilen, kenarları hafifçe gölgeli veya tırtıllı bir çesit cerçeve.
~ **gücü,** § ❶ *kim.* Bir sıvı fazın özelliklerini gösteren bir ortam içinde, katı tanecikleri asıltı haline getirme ve sürekli asıltı halinde tutma özelliği; § ❷ *opt.* Cisimlerin, bütün doğrultulara ışık ışınları gönderme özelliği.

yaymacı, i. Satılacak eşyanın görülmesi için onları bir yere yayarak satan. [*İng.* Small trader; *Fr.* Marchand étaleur, étalagiste].

yaymaç,-cı, i. Şeker pancarının şekerli özsuyunu çıkarmaya yarayan cihaz.

yaymak (-i, -e) f. *esk.T.* § ❶ Bir düzlem üzerine halı, kilim, yaygı gibi yaprak halinde olan bir şeyi açıp sermek: *Yere çarşaflar yayıp ağacı silkelediler. Haritayı masanın üstüne yaydı.* [*İng.* To lay out; *Fr.* Étaler]; § ❷ (-i), Birçoklarında duyurmak: *Bu haberi acaba kim yaymış.* [*İng.* To spread, to scatter; to publish; *Fr.* Étendre, déplier, disperser]; § ❸ (-i), Ortalığa vermek: *Radyonun yaydığı ışınlar. Sıtmayı yayan sivrisinekler.* [*İng.* To diffuse, to broadcast; *Fr.* Diffuser, propager]; § ❹ (-i), Sınırını genişletmek: *Tozu yaymak.* [*İng.* Étendre; *Fr.* To spread, to extend]; § ❺ (-i), Otlatmak: *Sürüyü yaymak.* [*İng.* To lead to pasture].

yayvan, s. < *yaymak.* § ❶ Derinliği az, alanı geniş: *Yayvan bir kâse.* [*İng.* Broad, spreading out; *Fr.* Largement ouvert, dilaté]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Enine yatay olan; § ❸ *(Konuşma hk.)* Heceleri uzatarak yapılan: *Yayvan konuşma.* [*İng.* Slack].
~ **biçimler,** *coğr.* Derinliği az, fakat genişliği çok çukur biçimler. [*İng.* Flat; *Fr.* Terrain plat].
~ **kemer,** *mim.* ◘ **Kemer.**
~ **vadi,** *coğr.* Aşınmalarla iyice genişlemiş

TELLİ ÇALGILAR

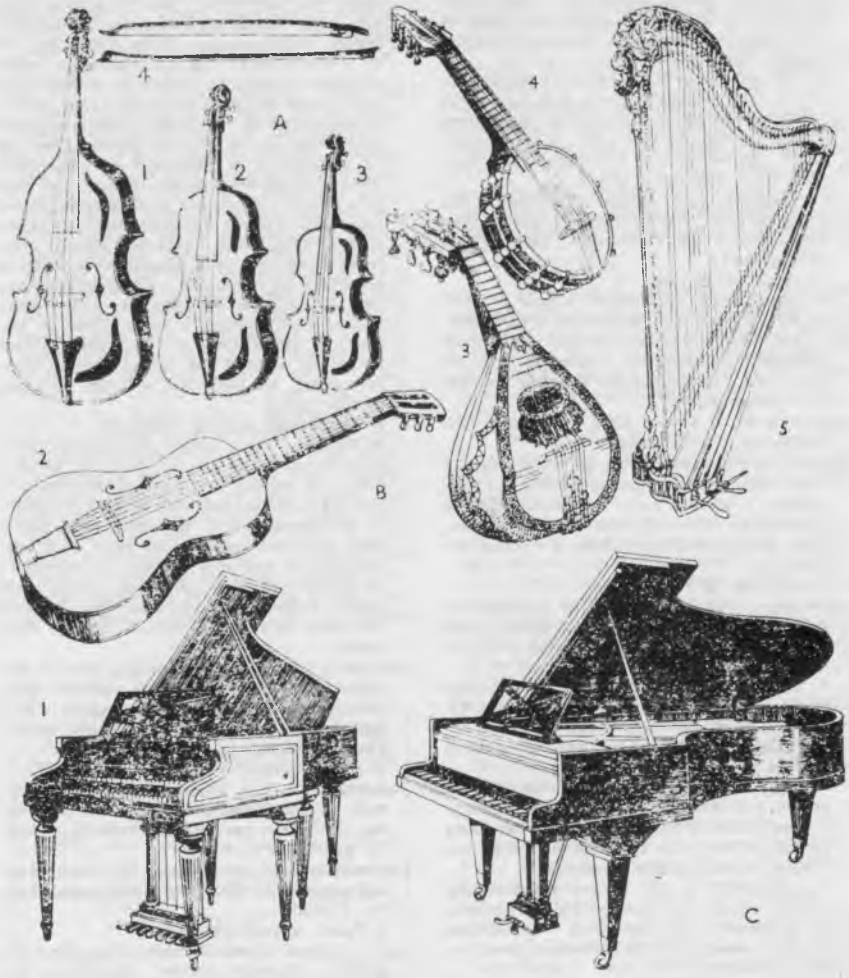

A. Yaylı çalgılar: **1.** Kontrbas. **2.** Viyolonsel. **3.** Alto keman. **B.** Parmakla çekilerek çalınan çalgılar. **1.** Klavsen. **2.** Gitar. **3.** Mandolin. **4.** Banjo. **5.** Çenk (Harp). **C.** Vurma çalgılar: **1.** Piyano.

vadi. [*Ing.* Flat-floored valley; *Fr.* Vallée mûre].

~ yayvan, ◘ Yayık yayık.

yayvanlık,-ğı, i. ❶ Yayvan olma hali. [*Ing.* Broadness; *Fr.* État d'un objet largement ouvert, dilaté]; § ❷ *(Konuşma hk.)* Yayıklık, harfleri uzatma ve yayma.

yaz, i. *esk.T.* Haziranın 21 nde başlayıp eylülün 23 üne kadar süren yılın sıcak mevsimi. [*Osm.* Sayf; *Ing.* Summer; *Fr.* Été]; ⊙ ~ a çıkardık danayı, beğenmez oldu anayı, *at.* Yetiştirdiğimiz, büyüttüğümüz gençler, bizi beğenmezler; ⊙ ~ a çıkmak, *dey.* Yaz mevsimine ulaşmak. [*Ing.* To reach the summer season]; ⊙ ~ ı getirmek, *dey.* Yazlık ve hafif elbise giymek; ⊙ ~ ın araması, kışın taraması olmasa herkes besler mandayı, *at.* Güzel şeyin sahibi olmayı kim istemez? Ama her şeyin güzelliği bakımla uğraşmakla sağlanır. İşte bu sıkıntıya herkes katlanamaz; ⊙ ~ ın başı pişenin, kışın aşı pişer, *at.* § ❶ Yazın güneş altında çalışan ailesinin kışlık zahiresini kazanır; ☆ *Eşanl.* ağustosta beyni kaynayanın, zemheride kazanı kaynar; § ❷ Gençliğinde çok çalışıp varlık edinen, hastalığında ve ihtiyarlığında sıkıntı çekmez. ☆ *Eşanl.* yazın gölge kovan, kışın karın ovar; ⊙ ~ ın gölge hoş, kışın çuval boş, *at.* § ❶ Yazın keyifli yerlerde tembel tembel oturan, kışın yiyecek bulamaz; § ❷ Gençliğinde kazanç peşinde koşmayıp zevke dalan, hastalığında ve ihtiyarlığında perişan olur. ☆ *Eşanl.* yazın gölge kovan, kışın karın kovar; ağustosta gölge kovan, zemheride karnını ovar; ağustosta yatanı, zemheride büğelek tutar; ⊙ ~ ın gölge kovan, kışın karın ovar, *at.* Yazın çalışmayıp keyif ve zevk ile vakit geçiren çiftçi, nasıl kışın aç kalırsa, çalışma gücü ve ortamı bulunduğu halde zamanını değerlendirmeyen ve geleceğini düşünmeyen kişi de, çalışma olanakları kalmadığı zaman, öylece perişan olur; ☆ *Eşanl.* yazın başı pişenin, kışın aşı pişer; yazın gölge hoş, kışın çuval boş; ağustosta gölge kovan, zemheride karnın ovar.

~ **astması**, *tıp.* ◘ Astma.

~ **bağırtlak ördeği**, *zool.* ◘ Bağırtlakördek.

~ **dönencesi**, ◘ Dönence.

~ **günü**, *coğr.* Günlük en yüksek sıcaklığın 25°C'yi bulduğu, veya geçtiği gün. [*Ing.* Summer day; *Fr.* Jour d'été].

~ **helvası**, *mutf.* ◘ Helva.

~ **kış**, *dey.* Bütün bir yıl süresince.

~ **saati**, ◘ Saat.

~ **uykusu (uyuşukluğu)**, *zool.* Kavurucu sıcakların canlılara dokunduğu sıcak ve kurak kuşak bölgelerinde, bazı hayvanların geçirdiği uyku veya uyuşukluk arası dinlenme hali. [*Lat. Aestivus; Ing.* Summer sleeping; *Fr.* Estivation].

☆ *Eşanl.* estivasyon.

~ **yağmuru**, *coğr.* Bütün yıl boyunca yağan, veya kışın yağan yağmurlara karşılık, yaz aylarında yağan yağmurlar. [*Ing.* Summer rain; *Fr.* Pluie d'été].

~ **yalan, kış gerçek**, *at.* Yazın yaşama koşulları hafiftir; Giyim işi özen istemez; nerede olsa barınılır. Kışın durum tersinedir. Giyim özen ister. Barınacak yer, kapalı ve sıcak olmalıdır. Bu durum, karşılaştığımız çeşitli olaylarda da görülür; Kimi olaylar, önem vermeye değmez. Ama kimisi, olanca dikkatimiz ve gücümüzle üzerinde durmamız gerektirir.

~ **yaraları**, *vet.* Atlarda, minik solucan kurtçuklarının irkiltisinden ileri gelen ve kolayca kanama eğilimi gösteren kaşıntılı deri değişmeleri. [*Osm.* Cerha-i hübeybiye; *Lat. Granuloma habronemicum; Ing.* Summer sores; *Fr.* Plaies d'été].

yazar*, i. < *yazmak.* Gazete ve dergilere yazı yazan veya eser kaleme alan kimse. [*Osm.* Muharrir; *Ing.* Author, writer; *Fr.* Écrivain, auteur]; ⊙ **gazete** ~ ı, ◘ Gazete; ⊙ **konuşma** ~ ı, ◘ Konuşma; ⊙ **özet** ~ ı, Bir kitap veya makale hakkında kısa özetler veren.

~ **kasa**, *büro.* ◘ Kasa.

~ **provası**, *matb.* Yazarın tashihi için çıkarılıp gönderilen prova. [*Ing.* Author's proof; *Fr.* Correction d'auteur].

~ **yayımı**, *matb.* Kendi eserlerini kendi yayınlayan yazarların yayınları. [*Ing.* Author-publisher; *Fr.* Auteur-éditeur].

yazarlık*,-ğı, i. § ❶ Gazete ve dergilere yazı yazma mesleği. [*Ing.* State of being a writer]; § ❷ Eser yazma işi. [*Osm.* Muharrirlik; *Ing.* Authorship; *Fr.* Profession ou qualité d'auteur].

yaz-çiz*, b.i. ◘ Bürokrasi.

yazçizci*, b.i. ◘ Bürokrat.

yazçizcilik*,-ği, b.i. ◘ Bürokrasi.

yazdırmak (-i, -e), f. Yazmak işini yaptırmak.

yazgı*, i. < *yazmak. fels.* Alınyazısı. [*Osm.* Kader, predestination; *Fr.* Prédestination, destinée, destin].

yazgıcılık,-ğı, i. *fels.* İnsanın bütün eylemlerinin Doğaüstü güçler tarafından önceden belirlenmiş oduğunu savunan doktrinlerin genel adı.

yazı[1], i. < *yazmak.* § ❶ Yazma işi: *Biraz yazım vardı, gelemedim.* [*Ing.* Writing; *Fr.* Écriture]; § ❷ Yazılan şey: *Şu yazıyı okuyamadım.* [*Ing.* Letter; *Fr.* Lettre]; § ❸ Yazma sistemi, alfabe: *Türk yazısı. Arap* yazısı. [*ing.* Alphabet; *Fr.* Alphabet]; § ❹ Herhangi bir harf sistemi içinde sanat bakımından ayrılan çeşit: *Italik yazı. Siyah yazı.* [*Ing.* Type; *Fr.* Caractère, type]; § ❺ Anlam, sanat veya biçim bakımından yazılan şey: *İnci gibi bir yazısı var.* [*Ing.* Handwriting; calligraphy; *Fr.* Calligraphie]; § ❻ *mec.* Alınyazısı. [*Ing.* Destiny, decree of providence; *Fr.* Destinée, destin, sort]; § ❼ Makale: *Bugünkü yazınızı pek beğendim.* [*Ing.* Article; *Fr.* Article]; § ❽ Yazılı anlaşma: *Namuslu insanlar arasında yazı söz kadar değerlidir.* [*Ing.* Written agreement; *Fr.* Contrat]; ⊙ **basma** ~, Dökülmüş hurufatla basılan yazı. [*ing.* Typography; *Fr.* Typographie]; ☆ *Eşanl.* matbaa yazısı; ⊙ **celi** ~, Uzaktan okunacak derecede büyük olarak yazılan yazı. [*Ing.* A spectacular style of writing]; ⊙ **çivi yazısı**, Keldanî ve Asurlerin çivi şeklinde olan harflerden ibaret yazıları. *(Bu yazılar ya taş üzerine kazılır veya toprak hamurundan levha ve üstüvanelere yaşken yazılarak pişirilip muhafaza edilirdi. Eski harabelerde bu yazılardan binlerce bulunmuştur).* [*Osm.* Hat-tı mıhî; *Fr.* Écriture cunéiforme]; ⊙ **el** ~ **sı**, Elle yazılan ve basma olmayan yazı. [*Osm.* Hat-tı dest; *Fr.* Manuscrit, écriture à main]; ⊙ **Kûfî** ~, Kûfe şehrinde ve İslâmiyetin ilk devirlerinde icad olunan, köşeleri gönyeli harflerden ibaret yazı. [*Fr.* Écriture coufique]; ⊙ **ayna** ~ **sı**, *patol.* ◘ Ayna; ⊙ **aynalı** ~, ◘ Aynalı; ⊙ **blok** ~ **sı**, *matb.* ◘ Blok; ⊙ **başlık** ~ **ları**, *matb.* ◘ Başlık; ⊙ **çivi** ~ **si**, ◘ Çivi. ⊙ **döner** ~, *sin.* ◘ Döner; ⊙ **dizgi makinesi** ~ **ları**, *matb.* ◘ Dizgi; ⊙ **dik** ~, ◘ Dik; ⊙ **dar** ~ **lar**, *matb.* ◘ Dar[1]; ⊙ **el** ~ **sı**, ◘ El[1]; ⊙ **fırça** ~ **sı**, *matb.* ◘ Fırça; ⊙ **eş** ~, ◘ Eşyazı; ⊙ **fonetik** ~, *dilb.* ◘ Fonetik; ⊙ **geniş** ~, *matb.* ◘ Geniş; ⊙ **güzel** ~, ◘ Güzel; ⊙ **grotesk** ~ **sı**, *matb.* ◘ Grotesk; ⊙ **gotik** ~ **lar**, *matb.* ◘ Gotik; ⊙ **gizli** ~, ◘ Gizli; ⊙ **girift** ~, *hat.* ◘ Girift; ⊙ **hayvanî şekilli** ~, ◘ Hayvanî; ⊙ **hece** ~ **sı**, ◘ Hece; ⊙ **işlek** ~, ◘ İşlek; ⊙ **köşeli** ~, *dilb.* ◘ Köşeli; ⊙ **kırma** ~, *hat.* ◘ Kırma; ⊙ **keskin** ~, *hat.* ◘ Keskin; ⊙ **kesme** ~, *hat.* ◘ Kesme; ⊙ **muavveç** ~, *hat.* ◘ Muavveç; ⊙ **meroveni** ~ **sı**, *paleografi.* ◘ Meroveni. ⊙ **nasih** ~, Eskiden Osmanlı Türklerinin kullandığı bir yazı olup genellikle Kur'an ve dua kitapları yazmak için kullanılırdı. [*Osm.* Hat-tı nesih; *Fr.* Naskhî]; ⊙ **öz** ~ **(kendi** ~ **sı)**, Bir kimsenin kendi el yazısı. Bir yazarın kendi el yazısiyle yazılmış olan kitabı. [*Osm.* Hat-tı zâtî; *Fr.* Autographe]; ⊙ **rik'a** ~, Eskiden Osmanlı Türklerinin mektup yazmak için kullandıkları, çabuk yazılabilen seklindeki harflerle yazılan yazı. [*Fr.* Riq'a]; ⊙ **resim** ~, Harfleri bir seyin resmini meydana getirecek surette düzenlenmiş yazı olup çoğunlukla bununla kuş ibrik, cami, kayık gibi sekiller yapılır ve bu suretle yazılan yazılar levha halinde duvarlara asılırdı. [*Fr.* Écriture pictographique]; ⊙ **sülüs** ~, Eski Osmanlı Türklerinin kullandığı ve nesih kurallarından baska bir oranda olan irice yazı olup duvarlara asılan yazı levhaları genellikle bu yazı ile yazılırdı. [*Fr.* Écriture sulus]; ⊙ **süslü yazı**, Bezemelerle süslenmiş yazı. Orta Çağda Avrupa el yazması kitapların serlevhaları ve bas harfleri böyle süslü, yaldızlı ve nakışlı yazılarla süslenir ve tezyinî motifler ve çiçeklerle bezenirdi. [*Fr.* Lettre ornée]; ⊙ **Uygur** ~ **sı**, Uygur Türklerinin kullandıkları ve Çince gibi yukarıdan asağıya ve sağdan sola doğru düşey yazılan yazı. [*Fr.* Écriture ouïgoure]; ⊙ ~ **ya gelmemek**, *dey.* Yazı ile anlatılamamak. [*Ing.* Not to be fit for writing down]; ⊙ ~ **ya dökmek**, *dey.* Herhangi bir konuyu yazı ile anlatmak. [*Ing.* To express in writing]; ⊙ ~ **yı çıkarmak (sökmek)**, *dey.* Okuyabilmek. [*Ing.* To be able to decipher handwriting].

~ **bilimi**, ◘ Yazıbilim.

~ **çizgisi**, *matb.* Harflerde yazı resminin alt kenarlarının harf gövdelerini alt kenarından hep aynı uzaklıkta tutmaları sonucu meydana gelen çizgi. *(Yazı çeşitleri değişik olsa dahi bu çizgi daima aynı kalır).* [*Ing.* Type line; *Fr.* Ligne de base].

~ **defteri**, *matb.* Okullarda öğrencilerin kullandıkları, çoğunlukla çizgili ve resmi talimata göre özel matbaa ve cilt atelye

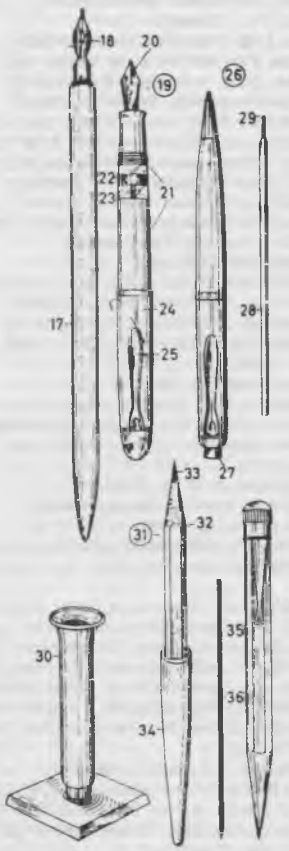

ŞEKİL: 599.— **YAZI GEREÇLERİ. 17.** Kalem sapı. **18.** Kalem ucu. **(19)** Dolmakalem. **20.** Uç. **21.** Mürekkep hazinesi. **22.** Piston. **23.** Muayene *(Kontrol)* camı. **24.** Kapak. **25.** Pocket clip. **(26)** Tükenmez kalem. **27.** Düğme. **28.** Tükenmez kalem yedeği *(içi).* **29.** Tükenmez kalem ucu. **30.** Dolmakalemlik *(dolmakalem koyacağı).* **(31)** Kurşunkalem. **32.** Ağaç silindir. **33.** Uç. **34.** Kapak *(sap).* **35.** Sürme kurşunkalem. **36.** Kalem kursunu.

lerinde hazırlanan defterler. [*ing* Scriblinbook; *Fr.* Cahier].
~ **dili**, *gram.* Yazılarda kullanılan kelimeler ve sözdizimi özellikleri. [*Ing.* Literary language; *Fr.* Langue littéraire].
~ **(harf) dökümhanesi**, *matb.* Mürettiplerin el dizgisi için kullandıkları yazıların, *(harflerin)* ve diğer dizgi malzemesi *(boşlar, anterlin ve çizgiler, süsler, rakamlar)* nın hazırlandığı fabrika. *(Yazı dökümünde önemli olan önce bir döküm kalıbının hazırlanmasıdır).* [*ing.* Type-foundry; *Fr.* Fonderie typographique].
~ **kâğıdı**, ◘ **Kâğıt.**
~ **kalemi**, Yazı yazmağa yarayan ince kamıştan ve Avrupalılarda kaz tüyünden, ucu sivrilmiş ve bu sivri kısmın mürekkebi tutması için ortasına bir yarık açılmış olan kalem. [*ing.* Writing pen; *Fr.* Calame, plume].
~ **kalıbı**, ◘ **Kalıp.**
~ **kalınlık**, *fiz.* ◘ **Kalınlık.**
~ **kartonu**, *sin.* Bir filmin yazıları için diplik olarak kullanılan karton. [*ing.* Title card; *Fr.* Carton ~].
~ **makinesi**, Yazı yazmağa yarayan, piyano gibi tuşları olan ve bu tuşlara dokunulunca makineye takılmış bir kâğıdın üzerine harfler basan makine. [*ing.* Typewriter; *Fr.* Machine à écrire, dactylo]; ◘ *ŞEKİL:141.*— **DAKTİLO.**
~ **makinesi kâğıdı**, *matb.* Bazen ütüden geçmemiş, bazen mat ütülenmiş, tam tutkallanmış *(reçineli)* sağlam kâğıt. [*ing.* Typewriter paper; *Fr.* Papier de dactylo].
~ **masası**, İçine kâğıtlar konan ve üstünde yazı yazılan her şekildeki masalar. *(Bunların en basiti düz yazı masasıdır ki, bunlar üç gözlü büyücek bir masadır).* [*ing.* Writing table; *Fr.* Bureau]. ◘ *ŞEKİL: 118.*— **ÇALIŞMA ODASI.**
~ **(harf) metali**, *matb.* ◘ **Metal.**
~ **mı tura mı?** *dey.* Yazıtura oyununda sorulan soru. [*ing.* Heads or tails?; *Fr.* Pile ou face].
~ **odası**, Yazı yazmağa ve okuyup çalışmağa yarayan oda. *(İş ve ticaret için yazı yazılan ve çalışılan odalara yazıhane denir).* [*ing.* Office, writing room; *Fr.* Bureau, cabinet de travail].
~ **öğretimi**, *eğt.* Öğrencilere okunaklı, işlek ve güzel yazı yazmak yeteneğini kazandırmayı amaç edinen bir öğretim alanı.
~ **sanatı**, *san.* Yazarken harflere zarif ve süslü bir biçim verme sanatı. [*ing.* Cal(l)igraphy: *Fr.* Caligraphie].
~ **tahtası**, Herhangi bir konuyu işlerken, bilgilerin daha etkili, fikirlerin daha çabuk kavranmasına veya problemlerin daha somut bir şekilde açıklanmasına yardım eden bir araç. *(Kullanılan önemli öğretim araçlarının başında gelir).* [*ing.* Blackboard; *Fr.* Tableau].
☆ *Eşanl.* **kara tahta, tebeşir tahtası.**
~ **takımı**, *esk.* Yazı yazmağa yarayan hokka v.b. taşıyan tepsi. [*ing.* Inkstand; *Fr.* Écritoire].
~ **tarafı**, Bir sikke *(madeni para)* veya madalyanın resim veya tuğra tarafının çoğunlukla yazı ve tarih bulunan arkası. [*ing.* Reverse; *Fr* Pile].
~ **taşı**, Üzerine taş kalemle yazı kazılan taş. [*ing.* Slate; *Fr.* Ardoise].
~ **tura**, ◘ **Yazıtura.**
~ **yükseklik ölçüsü**, *matb.* İki çelik yanaklı, kıskaç şeklinde özel ölçme âleti. [*ing.* Type gauge; *Fr.* Calibre].

yazı.bilim, b.i. El yazısından yazanın karakter ve duygularını anlamayı amaç edinen çalışma. [*ing.* Graphology; *Fr.* Graphologie].
☆ *Eşanl.* **grafoloji.**

yazı.bilimsel, b. s. Yazıbilimle ilgili olan. [*ing.* Graphological; *Fr.* Graphologique].
☆ *Eşanl.* **grafolojik.**

yazıcı, i. Orduda yazman yardımcısı. [*ing* Scribe, professional writer of letters and petitions; clerk; *Fr.* Commis auprès d'un négociant].
☆ *Eşanl.* **kâtip.**
~ **aygıt**, *bilg.* Bir filmin yazılarının filim üzerine alınmasında kullanılan cihaz.[*Osm.* Mukayyit; *Ing.* Recorder; *Fr.* Enregistreur].
~ **kadın**, *h.d.* Gelinlerin yüzünü boyayıp süsleyen kadın.

yazıcı.böcekler, ç.b.i. *zool.* ◘ **Kabukböcekleri.**

yazıcılık,-ğı, i. § ❶ Orduda yazman yardımcılığı. [*Ing.* Clerkship; *Fr.* Profession de commis auprès d'un négociant]; § ❷ *h.d.* Gelinlerin yüzünü boyayıp süsleme işi.

yazı.hane /yazıhane/, b.i. < *yazmak.* § ❶ Yazı işleri görülen yer. [*Ing.* Office, bureau; *Fr.* Bureau]; § ❷ Yazı masası. [*Ing.* Writing table; *Fr.* Bureau].

yazık,-ğı, i. *esk. T. yazuk.* § ❶ Herkesin vicdanını inciten iş, herkesi üzebilecek şey. [*Osm.* Günah; *Ing.* Sin, guilt; *Fr.* Péché, dommage]; § ❷ *ünl.* Acınma anlatır: *Yazık, ben böyle olmasını istemezdim!* [*Ing.* Deplorable; what a pity; *Fr.* Quel dommage; quel malheur]; § ❸ ünl. Kınama anlatır: *Yazık sana, böyle mi yapacaktın?* [*Ing.* What a shame; *Fr.* Quelle honte, quelle indignité]; ◉ ~ **lar olsun!** *dey.* Zorlu kınama anlatır. [*Ing.* Shame; *Fr.* C'est dommage pour toi!].
~ **etmek (olmak)**, *dey.* Bir şey ziyan edildiği veya birinin zararına iş görüldüğü vakit acınıldığını anlatmak için kullanılır: *Kumaşa yazık etti. Çocuğa yazık ettiniz. Masrafa yazık oldu. Adama yazık oldu.*

yazıklanmak (-e), f. Acınmak. [*Osm.* Esef etmek, teessüf etmek. [*ing.* To pity, to be sorry for].

yazıksız, s. *h.d.* Günahı olmayan. [*Osm.* Masum; *ing.* ve *Fr.* Innocent].

yazılama, i. *sin.* Bir filmin gerekli yazılarını görüntü biçiminde gerçekleştirme. [*ing.* Titling; *Fr.* Tirage].

yazılı, s. § ❶ Yazılmış: *Yazılı bir kâğıt.*[*ing.* Written; *Fr.* écrit]; § ❷ Yazısı olan: *Yazılı taş.* [*ing.* Inscribed; *Fr.* Inscrit]; § ❸ Alna yazılmış olan. [*Osm.* Mukadder; *ing.* Decreed by Fate, destined; *Fr.* Décidé par le destin, par la providence]; § ❹ Kaydedilmiş, deftere geçmiş: *Okula yazılı öğrenciler.* [*ing.* Registered; *Fr.* Enrôlé]; § ❺ Cevapları yazıyle verilen *(sınav).* [*Ing.* Written; *Fr.* Ecrit]; ☆ *Karş.* **sözlü, şifahi.**
~ **biçim**, *huk.* ◘ **Yazılı şekil.**
~ **delil**, *huk.* ◘ **Delil.**
~ **emir**, *ask. huk.* Daha çok, büyük komutanlıklar tarafından verilen makine veya el yazısıyla çoğaltılarak ilgili yerlere gönderilen emir. [*ing.* Written order; *Fr.* Ordre écrit].
~ **hani**, *zool.* ◘ **Hani.**
~ **hukuk**, *huk.* Yasama organı tarafından yapılıp neşir ve ilân edilen kanunlarda şekillenen kurallar. [*ing.* Statute law; *Fr.* Droit écrit].
~ **kurbağa**, *zool.* ◘ **Kurbağa.**
~ **orkinos**, *zool.* ◘ **Yazılıorkinos.**
~ **ön prova**, ◘ **Prova.**
~ **soru**, Bir milletvekili veya bir senatörün herhangi bir bakandan yazılı açıklama istemesi.
~ **şekil**, *huk.* Kanunların, bazı işlemlerin geçerli olabilmesi veya ispatı için aradığı yazılı delil şartı. [*Ing.* Written form].
~ **yoklama**, *eğt.* Öğrencilerin başarılarını ve ilerleme derecelerini ve arada öğretimin ne kadar verimli olduğunu tespit etmek amacıyle yapılan bir imtihan tarzı, sözlü yoklama karşıtı.

yazılı.orkinos, b.i. *zool.* Kemikli - balıklar *(Teleostei)* takımının, Uskumrugiller *(Scombridae)* familyasından bir balık türü. Marmara'da yaşar. [*Lat. Thynnus alalonga; Ing.* Tunny; *Fr.* Thon].

yazılmak, nsz. f. § ❷ Yazmak işine konu olmak: *Mektup yazıldı. Onun alnına öyle yazılmış.* [*Ing.*To be written; *Fr.* être écrit]; § ❷ (-e), Kendini yazdırmak: *Çocuk okula yazıldı.* [*Ing.* To be registered, to be enrolled; *Fr.* S'enrôlé].

yazımlama, i. ◘ **Redaksiyon.**

yazımlayan, i. ◘ **Redaktör.**

yazın", i. < *yazmak.* ◘ **Edebiyat.**
~ **dili**, *gram.* Yazın türleri dili: *Türk yazın dili. Fransız yazın dili.*

yazın /yaz:ın/, z. Yaz mevsiminde, yaz aylarında. [*Ing.* In summer; during the summer; *Fr.* En été, pendant l'été].

yazış, i. < *yazmak.* § ❶ Yazmak eylemi veya tarzı. [*Ing.* Manner of writing; *Fr.* Action et manière d'écrire, écriture]; § ❷ Kaleme alma, yazıya dökme.

yazışma, i. Bir konuda, uzakta bulunanlar arasında karşılıklı yazı yazma. [*Osm.* Muhabere; *Ing.* ve *Fr.* Correspondence].

yazışmak (-le), f. nsz. Birbirine yazmak. [*Ing.* To write to one another; to correspond; s'écrire, être en correspondence].

yazıt", i. <*yazmak.* Bir anıyı tarih boyunca yaşatmak için bir şey üzerine kazılan yazı. [*Osm.* Kitabe; *ing.* ve *Fr.* Inscription].
~ **bilim**, Yazıtları inceleme bilimi.

yazı.tura, b.i. Havaya atılıp yere düşen bir madeni paranın üstte kalacak tarafını önceden bilmeye dayanan şans oyunu. [*Ing.* Head or tails, cross and pile; *Fr.* Pile ou face].

yazlamak, nsz. f. Yazı bir yerde geçirmek. [*Ing.* To pass the summer in a place; *Fr.* Passer l'été ; habiter pendant l'été].

yazlığına, z. Bir yaz süresince: *Bu evi yazlığına kiraladım.*

yazlık,-ğı, s. § ❶ Yaz için olan: *Yazlık elbise.* [*ing.* Suitable for the summer; *Fr.* D'été, propre à l'été]. § ❷ Yazın doğan veya yazın yetişen: *Yazlık böcekler, yazlık bitkiler.* [*Osm.* Sayfi; *Ing.* (A)estival; *Fr.* Estival], § ❸ i. Yaz mevsiminin geçirildiği yer, ev. [*ing.* Rent for the summer]; § ❹ Yazın giyilen elbise. [*Ing.* Summer clothing]; ◉ **yazlığa çıkmak**, *dey.* Yazı geçirecek eve çıkmak.
~ **ev**, ◘ **Ev.**

yazlıkçı, i. *tur.* Yaz mevsiminde tatil veya kür yapmak amacıyla ikamete giden kimse.

yazlı kışlı, b.z. Bütün mevsimlerde: *Onlar yazlı kışlı orada otururlar.* [*ing.* Summer and winter alike; *Fr.* Pour l'été et l'hiver; pour toute l'année].

yazma, i. § ❶ Yazmak eylemi. [*ing.* Writing; *Fr.* Écriture, action d'écrire]; § ❷ Yazma yemeni. [*Ing.* Hand painted or hand printed kerchief or bed spread; *Fr.* Non imprimé Nansouk très fin peint à la main et servant aux femmes à se couvrir la tête]; § ❸ *h.d.* Kabakulak hastalığı; § ❹ s. Elle yazılmış: *Yazma kitap.* [*Ing.* Written manuscript; *Fr.* écrit à la main]; § ❺ s. Çiçekleri elle yapılmış: *Yazma yemeni. Yazma yorgan yüzü.* [*ing.* Hand painted]; ◉ **el ~ sı**, *eğt.* ve *ed.* ◘ **El**'.
~ **yitimi**, *psik.* Ellerde ve parmaklarda hiç bir sakatlık bulunmadığı halde insanın yazma yetisini yitirmesi durumu. [*Ing.* Agraphia; *Fr.* Agraphie].
☆ *Eşanl.* **agrafi.**

yazmacı, i. Yemeni ve yorgan yüzü gibi şeylerin çiçeklerini elle yapan kimse. [*ing.* One who paints or prints fine muslin; *Fr.* Ouvrier qui peint des toiles dites yazma].

yazmacılık,-ğı, i. Yazmacının işi. [*Ing.* Profession of a **yazmacı**].

yazmak (-i), *esk. T.* § ❶ Harfleri veya heceleri veya fikir anlatan işaretleri yan yana getirip istenilen şeyi anlatan biçimler meydana koymak: *Mektup yazmak. Anılarını yazmak.* [*Ing.* To write; to inscribe; *Fr.* écriver, inscrire]; § ❷ Kendi bilgisiyle kitap meydana getirmek: *Bu kitabı kim yazmış.*[*Ing.* To write, to compose, to compile, to edit; *Fr.* éditer]; § ❸ *(Gelinin yüzünü)* Süslemek: *Falan gazetede yazar;* § ❹ (-e), *Yazı* ile haber vermek: *Ben sonucu size yazarım;* § ❺ (-e), Bir işe almak: *Çocuğu okula yazdılar. O delikanlıyı polis yazmışlar.* [*Ing.* To register, to enroll; *Fr.* Enregister, enrôler]; ◉ **yaz boz tahtası**, Eskiden, okullarda dışarı çıkan çocuğun dönüp dönmediğinin anlaşılması için girip çıkarken işaretlenen tahta; ◉ **yaz boz tahtasına çevirmek**, *dey.* Bir iş üzerinde art arda birbirini tutmayan kararlar almak; ◉ **yazıp çizmek**, *dey.* ◘ **Yazmak, kaydetmek**; ◉ **Allah yazdıysa bozsun**, *dey.* ◘ **Allah.**

yazman, i. < *yazmak.* Dairelerde veya özel kuruluşlarda yazı işeriyle görevli kimse.

[*Osm.* Kâtip; *Ing.* Clerk, scribe; secretary; writer; *Fr.* Secrétaire].
☆ *Eşanl.* **sekreter.**

yazmanlık,-ğı, i. § ❶ Yazmanın görevi. [*Ing.* Quality or profession of a clerk or secretary, clerkship, secretaryship; *Fr.* Charge et office de secrétaire]; § ❷ Yazmanın orunu. [*Ing.* Secretariat; *Fr.* Secrétariat].
☆ *Eşanl.* **sekreterlik.**

Yb, *kim.* Iterbiyum elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of Itterbium; *Fr.* Symbole chimique du Itterbium].

yeâlîl /yeâlîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ya'lûl'ün** çoğulu.

yebâb /yebâb/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Harap, yıkık virâne, bozuk.

yebân /yebân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Issız, tenha yer; § ❷ Çöl, sahra.

yebisu, i. *Jap.* Soylu kimseler için kullanılan «*yamato*» ya karşılık halk tabakasından olanlara verilen ad.

yebs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yas seyin kuruması.

yed, i. *Osm.* < *Ar. esk.* El. [*Ing.* Hand; *Fr.* Main]; ⦿ ~ **i âdil**, *huk.* Kavgalı şeyin saklanması ve yönetimi kendisine verilen kimse. [*Ing.* Receiver, trustee, custodian; *Fr.* Jur séquestre, consignataire]; ⦿ ~ **i adle teslim**, *huk.* Herhangi bir şeyi ihtilâfın halline kadar emin bir sahsa bırakma. [*Ing.* Sequestration]; ⦿ ~ **i emin**, ◘ **Yed-i âdil**; ⦿ ~ **i emin senedi**, *huk.* Alacaklıların müflisin mallarını idare veya tasfiye için tayin ettikleri yedi eminlerin yapacakları işler hakkında düzenlenen senet. [*Ing.* Deed of inspectorskip].

yedek,-ği, s.< *yedmek*.§ ❶ Gereğinde kullanılmak üzere bir şeyin el altında bulundurulan benzeri veya esi. *Yedek subay. Yedek anahtar.* [*Osm.* Ihtiyat; *ing.* Reserve; spare; *Fr.* Réserve]; § ❷ i. *ed.* Kimi şiirlerde mısraların sonuna ulanan nazımlı ve kısa parça; § ❸ *sp.* Bir spor takımının *(ekibinin)* kadrosunda bulunup da o maçta oynamayan sporcu; § ❹ Hayvanı arkasında çekip getirme; § ❺ Yularından çekilip götürülen boş inek hayvanı; § ❻ Hayvanı yedeğe alan ip, yular; § ❼ Akıntıya karşı kayık veya gemiyi kıyıdan çeken ip; § ❽ *den.* Çekilerek götürülen bir veya daha çok deniz aracı; § ❾ *ed.* Halk edebiyatında, bazı manzumelerin mısra sonlarına eklenen kısa parçalara verilen ad. *(Yedek, divan edebiyatında «Ziyade» adını alır);* § ❿ s. Başka Bir zamanda kullanılmak üzere, başka bir ihtiyaç için ayrılmış: *Yedek at;* ⦿ **yedeğe almak (çekmek, ~ te çekmek)**, *dey.* Bağlayıp ardından çekip götürmek. Akıntılı sularda kayığı kıyıdan iple çekerek götürmek. [*ing. (ship)* To take in tow, to tow; *(horse)* To take as reserve; *Fr.* Prendre, conduire *(un bateau) à* la remorque]. ⦿ **yedeğe girmek**, *den.* Bir geminin bir gemi tarafından bağlanıp çekilmesi; ⦿ **yedeğe çekmek**, *dey.* ◘ **Yedeğe almak**; ⦿ ~ **te çekmek**, ◘ **Yedeğe almak**.

~ **aerodromu**, *hava.* İnilmesi mukarrer aerodroma, inis tavsiye edilmediği zamanlarda, uçus plânında inis yapılabileceği belirtilen aerodrom.

~ **akçe**, § ❶ *huk.* Kâr fazlasından gereğinde kullanılmak için yedek olarak ayrılan para. [*Ing.* Reserve fund]; § ❷ *ikt.* Sirketlerde ileride doğabilecek olan zararları karsılamak ve sermaye azalımının önüne geçmek amacıyle her yıl tahakkuk eden safi kârdan ayrılan para.

~ **alkali**, Metabolizma sırasında beliren asidleri nötralleştirmek üzere kanın tasıdığı alkali materyal ve özellikle karbonik asid.

~ **babası**, *den.* Gerektiğinde yedeklemek üzere gemilerin baş tarafında, yedek locası nın gerisine tespit edilen ve palamar babalarına oranla daha iri yapılı baba.

~ **barut kılıfı**, *sil.* Patlama fitilinin, patlama dalgasının top mermisi imlâ hakkına ulaşmasını sağlayan ve belirli bir miktar patlayıcı madde kapsayan kılıf.

~ **besinler**, *fizyol.* Organizmanın alıp sindirdikten hemen sonra kullanmayıp, çeşitli dokularda ya olduğu gibi, ya da polimerleşmiş bir şekilde depo ettiği maddeler.

~ **bitası**, *den.* Yedek halatını bağlamak üzere küpeşteler üzerine konmuş babalara denir.

~ **boyu**, *den.* Yedek çeken aracın kıçından yedekte çekilen aracın *(veya araçlardan en geridekinin)* kıçına kadar ölçülen yatay uzaklık.

~ **çekmek**, *den.* Bir yedeği bağlayarak çekmek.

~ **elbise**, *den.* Deniz erlerinin elbise çantalarındaki giyim eşyasını tamamlamayı sağlayan eşyanın tümü.

~ **fenerleri**, *den.* Yedek çeken deniz araçlarının uluslararası denizde can emniyeti sözleşmesi kuralları uyarınca yedek hizmeti yaptıkları sırada taşımakla yükümlü bulundukları seyir fenerleri.

~ **filo**, *ask. den.* ◘ **Filo.**

~ **frekans**, *ask.* Bir kanalda normal olarak kullanılan frekansların yerine kullanılmak veya onları tamamlamak üzere belirli bir zamanda, belirli bir amaçla kullanılmak için ayrılan frekans.

~ **halatı**, *den.* Yedek çekmekte kullanılan halat. [*ing.* Tow rope, tow line; *Fr.* Câble *(corde, grelin)* de remorque; corde de halage, hale, halin, touline].
☆ *Eşanl.* **yedek yaması.**

~ **hava alanı**, *ask.* Acil inis sahası olarak veya esas veya sefer yedeği hava alanları kullanılmaz hale geldiği veya taktik elâstikiyet icap ettiğiği zaman kullanılmak için gerekli asgarî tesisleri bulunan hava meydanı.

~ **ikmal**, *ask.* Bir birligin gerektiğinde görevine göre sarf edilmek üzere kamyonlara yükletilmis halde hazır tutulan benzin ve cephane ikmal maddeleri.

~ **kancası**, *den.* Yedek halatlarının yedeğa alan gemiye verilen kasalı çımalarının geçirildikleri kanca.

~ **kapı**, *mad. oc.* ◘ **Kapı.**

~ **kumanda yeri**, Asıl ve geri kumanda yerleri tahrip edildiği zaman kullanılmaya hazır olan kumanda yerine verilen ad.

~ **locası**, *den.* Gereğinde yedekte çekilebilmek için, gemilerin baş bodoslamaları üzerine veya bodoslamalarının hemen iki yanına açılmış halat locası.

~ **malzeme**, *ikt.* Yedek fabrika, isletmede hazır durumda bulunan makinalar. [*ing.* Standby equipment].

~ **mevzi**, *ask.* İçinde yerlesilen mevzide, düsmanın cesitli etki ve harekâtı sonunda daha fazla kalınmasına imkân kalmadığı durumlarda kullanılmak üzere cevrede aynı görevi yapabilecek sekilde hazırlanmıs mevzilere verilen ad.

~ **muhabere kolaylığı**, *hava.* Asıl muhabere kolaylıkları herhangi bir sebepten dolayı kullanılamadığı zaman kullanılabilecek herhangi bir muhabere cihazı veya âleti.

~ **parça**, *mek.* ◘ **Parça.**

~ **subay**, ◘ **Yedeksubay.**

~ **uçuş**, *hava.* Bir uçak tarafından yedekte çekilen bir plânörün uçusu.

yedekçi, i. Hayvanı *(at)* yedeğe alan veya kayığı yedekte çeken kimse. [*ing.* Man who leads a spare horse or takes in tow; *Fr.* Palefrenier qui conduit un cheval de rechange].

yedekleme, i. § ❶ Yedeklemek eylemi; § ❷ *den.* Bir gemiyi, bir taşıtı bağlayarak çekip götürmek eylemi.

~ **çapası**, *den.* Suya atılan ve zinciri çekilerek tekneyi ileri götürmekte kullanılan çıpalı demir.

yedeklemek (-i), f. § ❶ Bir seyin yedeğini sağlamak; § ❷ Yedekte çekmek, yedeğe almak.

yedekli, i. *(Halk edebiyatında)* Yedeği olan siir.

yedeklik, s. Yedek olmak üzere bulundurulan: *Yedeklik bir anahtar yaptırmalı.* [*Ing.* Serving as a reserve or spare part; *Fr.* Objet, article de rechange].

yedek subay, b.i. *ask.* Askerliği, meslek olarak seçmediği halde, yurt görevi olarak belli bir süre orduda subay olarak çalısan kimse. [*ing.* Supplementary officer, reserve conscript officer; *Fr.* Reserve officer].

yeden, i. § ❶ Arkasından çekip götüren *(kimse veya şey);* § ❷ *müz.* Bir dizide durak perdesinden önceki ses.

yedi, s. *esk.T. yetti.* § ❶ Altıdan bir artık. [*Ing.* Seven; *Fr.* Sept]; § ❷ i. Altıdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam. 7. VII; § ❸ Yedinci gün: *Yedi Eylül.*

~ **sinden yetmişine kadar**, *dey.* Eli ayağı tutan kim varsa. [*Ing.* Everybody; *Fr.* Tout le monde].

~ **canlı**, *dey.* Birçok ölüm tehlikesinden kurtulanlar için söylenir. [*Ing.* Having seven lives, invincible].

~ **düvel**, *h.d.* Bütün batı âlemi: *Yedi düvel karşımıza çıkmıştı.* [*ing.* All the western world].

~ **mahalle**, *dey.* Pek çok kimseler: *Yedi mahalleden duyuldu.* [*ing.* Many people].

~ **iklim dört bucak**, *dey.* Her yerde. [*ing* Everywhere; *Fr.* Partout].

~ **kubbeli hamam kurmak**, *dey.* Büyük hayaller pesinde kosmak. [*ing.* To build castles in the air].

~ **noktalı uğur böceği**, *zool.* ◘ **Uğurböceği.**

~ **tulâ**, *dev.* Bir bilimde derin bilgiler: *Kimyada yedi tulâ sahibidir.*

~ **vahit**, *dey.* Tekel: *Bu yolun yapılmasını yedi vahide verdiler.*

~ **veren**, *bot.* ◘ **Yediveren.**

yedi.gen, b.i. ve s. *mat.* Yedi kenarlı çokgen. [*Osm.* Müsebba; *ing.* ve *Fr.* Heptagone].

Yediger, öz. i. *astr.* Büyükayıyı meydana getiren yedi yıldız. [*ing.* The seven stars in the Big Dipper].

Yedikule, öz. i. Istanbul'un tarihsel anıtlarından biri.

~ **marulu**, *bot.* Yaprakları büyük, etli ve gevrek, göbek kısmı iri, makbûl bir marul cesidi.

yedileme, i. *müz.* Dört, altı veya sekiz nota yerine ölçünün zamanlarına uyularak, yani az çok hızlanarak icra edilen yedi notalık küme.

yedili, s. Üzerinde yedi... bulunan: *Yedili iskambil kâğıdı.* [*Ing.* Having seven parts, etc.].

yedilik, s. § ❶ Yedi kurus v.b. değerinde: *Yedilik tütün.* [*ing.* Costing, weighing or measuring seven]; § ❷ i. *esk* Gelinin evlendiğinin yedinci günü giydiği elbise. [*ing.* Clothes given to the bride by the bridegroom *(to be worn on the seventh day of the marriage*].

yedilmek, nsz. f. Çekerek götürülmek, yedeğe alınarak götürülmek.

yedinci, s. **Yedi** sayısının sıra sıfatı, sırada altıncıdan sonra gelen. [*ing.* Seventh; *Fr.* Septième].

~ **çelgi**, sp. *(Eskrimde)*, Yalnız dürtücü ve delici kılıçlarda gövdenin aşağı-içeri kesimini *(doğrultusunu)* korumak için uygulanan çelgi. *(Namlu ucu biraz aşağıya doğru eğik, savutu tutanel içte ve belden az yukarda, tırnakları yukarı, dönüktür).* [*Ing.* ve *Fr.* Septime].

~ **sanat**, *sin.* Güzel sanatların alısılagelen altı koluna sonradan katılan sinema için kullanılan özel deyim.

yediremem ek, f. *(Nefs, namus, şan, kibir gibi kavramlarla)* Yakıstıramamak yaraştıramamak: *Nefsine yediremedi, şanına yediremedi.*

yedirim, i. < *yedirmek. müz.* Oktavı belirli sayıda notaya bölen müzik sistemi.

yedirme, i. § ❶ Yedirmek eylemi. [*ing.* Letting to eat, giving to eat; feeding, breeding § ❷ Yağ, kireç ve kendirden yapılan, su borularını birbirine tutturmaya yarayan bir macun. [*ing.* Stop-leak, preparation of hemp, lime and oil; *Fr.* Action de faire ou laisser manger]; § ❸ Madenî yüzeyleri azot asidi ile asındırarak yedirmek suretiyle kazılan oyuk çizgiler ve indirme islemi. [*Ing.* Biting; *Fr.* Morsure].

~ **derinliği**, *matb.* Klise ve baskı kalıplarını basan yüksek yüzeyleri ile asidle yenmis olan çukurlukları arasındaki fark, çukurluk derecesi.

~ **ö tüsü**, *matb.* Asidle oyulacak ve yedi-

rilecek bakır plâkalar Lito taşları ve çinko klişeler üzerine sürülen, kalıbın oyulmayacak yerlerini aside karşı koruyan lâk tabakası.
~ **usuluyle kazma resim usulü**, Madenî bir levhayı aşındırıcı asidlerle kazmak suretiyle yapılan klişelerden resim basmak usulü. [*İng.* Etching, etched engraving; *Fr.* Eau-forte].
☆ *Eşanl.* **ofort.**

yedirmek (-i), § ❶ Yemesini sağlamak. *Kuru ekmek yedirmek.* [*İng.* To let eat, to give to eat; *Fr.* Faire ou laisser manger]; § ❷ Ağzına yiyecek vermek: *Çocuğu yedirmek.* [*İng.* To feed, to spoon-feed]; § ❸ (-i,-e), Bir seyi azar azar başka bir şeyin içine karıştırarak belli olmaz hale getirmek: *Yağı hamura yedirmek.* [*İng.* To let absorb; *Fr.* Faire absorber]; § ❹ *(Nefis, namus, şan, kibir gibi kavramlarla)* Yakıştırmak, yaraştırmak: *Nefsine yediremedi. Kibrine yediremedi;* ◉ **yedirip içirmek**, *dey.* Beslemek: *Otelde beş liraya yedirip içiriyorlar.*

yedirmelik,-ği, i. *inş.* (a) Kiremite rastlayan tarafı dik kesme şeklinde inen ve duvarın cephesine doğru gittikçe incelen, harç veya alçıdan yapılmış şev şeklinde dolgu. (b) Alçı sıvası veya taş ya da maden çıkıntısı.

yedişer, s. Yedi sıfatının üleştirme şekli; her birine yedi, her defasında yedisi bir arada. [*İng.* Seven each; seven at a time; *Fr.* Sept par sept; sept à la fois].

yedi.uyuklayan, b.i. *zool.* Yediuyuklayangiller familyasından Avrupa'nın güney ve ılıman bölgelerinde yaşayan kemirgen memeli hayvan. Küçük bir hayvandır *(30 sm).* Ince yapısıyle biraz sincabı andırır. Postu ipek gibi yumuşak ve açık esmer renktedir. Kuyruğunun uzunluğu 13 sm'dir. Sonbaharda bir çukura, bir toprak yarığına yuva yapar, içini karayosunlariyle döşer, yanına bir yığın yiyecek yığar, kış uykusuna dalmak üzere oracığa kıvrılıp yatar. [*Lat. Myoxus glis*].

yedi.uyuklayangiller, b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Kemiriciler *(Rodentia)* takımının yalın -dişliler *(Simplicidentata)* alt takımının, Sincabımsılar *(Sciuromorpha)* bölümüne giren bir familyası. Bacakları kısa olur. Kuyrukları uzun ve kıllıdır. Ağaçlar üzerinde yaşarlar. Kış uykusuna yatarlar. Eski Dünyada yaşarlar. **Yedi uyuklayan** *(Glis glis)*, **bahçe uyuklayanı** *(Eliomys quercinus)*, **fındık faresi** *(Muscardinus avellanarius)*, iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *İng. Gliridae = Myoxiidae = Muscardinidae; Fr.* Myoxidés].

yedi.uyuklayanlar, ç.b.i. *zool.* Yediuyuklayangillerden kemirgen memeliler oymağı. **Yediuyuklayan** ile ona yakın türleri ve cinsleri kapsar.

yedi.veren, b.s. *bot. (Bitkiler hk.)* Yılın her mevsiminde çiçek açıp meyve veren. [*İng. (Plant)* Producing several crops a year; *Fr. (Espèce de vingne, de rosier etc.)* qui produisent beaucoup de fruits ou de fleurs].
~ **gül**, *bot.* ◘ **Gül.**

yedi.yarıklı.balık, b.i. *zool.* Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının, Altıyarıklıgiller *(Hexanchidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 2 m. Atlantik Okyanusunda ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat. Heptranchias cinereus; -İng.* Seven-gilled shark, seven-gill shark, cow shark; *Fr.* Perlon].

yedi.yüzlü, b.s. *mat.* Yedi yüzü olan katı cisim.

yedmek (-i), f. *esk. T. yetmek.* Çekip peşi sıra götürmek, yedeğinde götürmek. [*İng.* To lead or tow with a rope].

yefallemek, f. *Osm.* < *Ar. arg. (Erkek hk.)* Cinsel yakınlaşmada bulunmak.
☆ *Eşanl.* **sikmek.**

yegâh /yegâh/, i. *Osm.* < *Fars. müz.* Türk musikisinde kalın *re* notasının karşılığı sayılan perde ve bu perdede karar kılan makam.

yegâne /yegâne/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Biricik, tek. [*İng.* Sole, unique; *Fr.* Unique, singulier]; § ❷ i. Kadın adı.

yeğ°, s. *esk. T. yig.* Daha iyi, üstün sayılan: *Ölüm kölelikten yeğdir).* [*Osm.* Müreccah; *İng.* Better, profitable, preferable; *Fr.* Meilleur, préférable, mieux].
~ **tutmak**, *dey.* Bir şeyi yeğ görüp ona yönelmek, yeğlemek. [*Osm.* Tercih etmek; *İng.* To prefer; *Fr.* Préférer].

yeğen, i. *esk. T.* Birine göre kardeşinin çocuğu. [*İng.* Niece, nephew; *Fr.* Neveux, nièce].
~ **deve**, *zoot.* Erkek celep deve ile dişi tüylü deve melezi.

yeğin, s. *esk. T.* § ❶ Zorlu. [*Osm.* Şiddetli, şiddi; *İng.* Intensive, violent; *Fr.* Intensif, -ive]; § ❷ *h.d.* Baskın, üstün; § ❸ *dilb.* Yeğinlik vurgusu almış bir hece veya ünlüye denir.

yeğinleme, i. *sin.* Iyi bir görüntü veremiyecek kadar zayıf olan negatif veya pozitif görüntünün bazı işlemlerle kuvvetlendirilmesi. [*İng.* ve *Fr.* Intensification].

yeğinleşme, i. *fonet.* Kelime içindeki yerine göre bir fonemin şiddetinde görülen artma.

yeğinleşmek, nsz. f. § ❶ Zorlulaşmak, şiddetlenmek. [*İng.* To be intensified; *Fr.* S'éntensifier]; § ❷ Üstün hale gelmek.

yeğinleştirici, s. *dilb.* Kök kelimenin kapsadığı kavramı özellikle kuvvetli bir şekilde belirten bazı türemiş veya bileşik kelimelere denir.

yeğinlik,-ği, i. *fiz.* Bir etkinliğin veya bir gücün derecesi: *Bir akımın yeğinliği. Manyetik alanın yeğinliği. Bir ışık kaynağının yeğinliği.* [*Osm.* Şiddet; *İng.* Intensity, violence; *Fr.* Intensité]; ◉ **ışınım yeğinliği**, ◘ **Işınım.**

yeğinseme, i. *ed.* Zayıf görünen bir kelimeyi kuvvetli bir anlam verecek yerde kullanma.

yeğlemek (-i, -e), f. Yeğ tutmak, daha iyi ve uygun bulmak. [*Osm.* Tercih etmek; *İng.* To prefer; *Fr.* Préférer].

yeğlik,-ği, i. Bir şeyin başkaları arasında üstün sayılması. [*Osm.* Rüçhan; *İng.* Preference, preponderance; *Fr.* Préférence].

yeğni, yeğnik, i. Ağır olmayan. [*Osm.* Hafif].
~ **iyi yer alır, ağır yerinde kalır**, *at.* Hoppa, züppe kimseler, hiç bir yerde barınamazlar; şunun bunun oyuncağı olurlar. Ağır başlı olanları kimse tedirgin edemez.
☆ *Eşanl.* **ağır yongayı yel kaldırmaz.**

yeğnilik,-ği, i. Yeğni olma hali. [*Osm.* Hafiflik.

yeğnilmek, nsz. f. *h.d.* Yeğni olmak. [*Osm.* Hafiflemek].

yeğniltmek (-i), f. *h.d.* Yeğni kılmak. [*Osm.* Hafifletmek].

yeğnisemek (-i), f. Yeğni görmek. [*Osm.* Hafifsemek].

yeğrek, s. *esk.* Yeğ tutulan. [*Osm.* Müreccah; *İng.* Better; preferable; *Fr.* Préférable].

yeğtanrıcılık,-ğı, i. *fels.* Birçok tanrılar arasından birini yeğlemek.

YEHOVA, öz. i. Kutsal kitap'ta Tanrı'ya verilen ad.

Yehova şahitleri, ç. öz. i. 1870 ilâ 1880 yıllarında A.B.D.'de meydana gelen Hıristiyan bir dinî topluluk. *(Bunların Adem'in ilk oğlu Habil'den beri varlıklarını sürdürmekte oldukları sanılmaktadır. Önceleri Uluslararası Mukaddes Kitap inceleyenleri olarak tanındılar. 1931'de A.B.D.'de toplanan bir kongreden sonra Hıristiyan dinlerden ve ... hud'lerden ayırt edilebilmek için kendileri i «Yehova Şahitleri» olarak adlandırdılar. Onlar, sadece mevcut olan yazılı Mukaddes Kitab'ı Tanrı'nın ilham edilmiş sözü olarak kabul etmekte olup Katolik, Protestan ve Ortodoks kiliselerinin öğrettiği «Üçlük», «Canın ölmezliği» gibi doktrinleri reddetmektedirler. Tanrı'nın adının Yehova olduğunu kabul ederek /Çıkış 3:15/ ve O'nun kadirimutlak yaratıcı ve Isa Mesih'in de onun oğlu olarak beşeriyetin kurtarıcısı olduğuna, 1914'te Tanrı'nın krallığının Isa Mesih'in yönetimi altında gökte görünmez şekilde kurulduğuna ve şimdi yaşamakta olan kuşak içinde Tanrı'nın «Armagedon» denilen savaşta bütün kötülüğü yok edeceğine ve sonra yer yüzünü bir cennet haline getireceğine, ölüleri dirilteceğine ve Tanrı'ya itaat edenlere ölümsüzlük vereceğine, insanlar arasından sadece 144.000 kişinin gökte, diğer insanların ise yeryüzünde yaşayacaklarına inanırlar. Yaşadıkları ülkelerdeki siyasal işlere karışmayıp, iş başındaki hükümetleri «Tanrı'nın müsaade ettiği üstün otoriteler» olarak kabul ederler. /Romalılar -3:1/ vicdanî sebeplerden dolayı askerliğe katılmazlar. Kan naklini reddetmekle beraber diğer tıbbî tedavileri kabul ederler. Siyasal faaliyetlere karşı tarafsız kalmaları nedeniyle bazı ülkelerde ağır takibata ve işkenceye uğradılar. Özellikle Avrupa'nın Nazi ve Faşist yönetim altındaki Avrupa ülkelerinde temerküz kamplarında binlerce kişi öldürüldü. Bugün, dünyada 200'den fazla ülkede (totaliter komünist ve birkaç Arap ülkesi hariç) inançlarını serbestçe yaymaktadırlar. 1971 istatistiklerine göre, 207 ülkede 27.154 cemaat halinde teşkilâtlandırılmış 1.590.793 vaizleri vardır. Isa'yı andıkları ölüm gününde 3.226.168 kişi toplandı. Resmî kurumları Watch Tower Bible and Tract Society'dir. Merkezi New York, Columbia Heights 124'-tedir. Derneğin ilk başkanı Charles Taze Russell /1884-1916/, ikincisi hâkim J. F. Rutherford /1916-1942/ ve üçüncüsü N. H. Knorr'dur. Hayırsever bir dernek olarak 1884'de A.B.D.'nde tescil ettirilmiş olup hâlen 93 ülkede şubeleri vardır. Bir de 7.850.000 tiraja sahip ve ilk sayısı 1879'da basılmış olan «Tarassut Kulesi» ve 29 dilde 7.500.000 tirajı olan «Awake!» adlı resmî dergileri yayımlanmaktadır).* [*İng.* Jehovah's witnesses; *Fr.* Témoins du Jehovah].

Yehuda, öz. i. Peygamber Yakubun büyük oğlu.

yeis,-e'si, i. ç: **yüûs**. *Osm.* < *Ar. ye's. esk.* Umutsuzluktan doğan karamsarlık. [*İng.* Despair; *Fr.* Désespoir].

yek, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❷ Bir. [*İng.* One; *Fr.* Un, une]; § ❶ i. Birlik, bir oluş. ◉ ~ **e yek**, *dey.* Birer birer: *Hepinizle yeke yek boy ölçüşürüm.*

yekâhenk /yekâhenk/, b.i. *Osm.* < *Fars. yekâheng. ed. esk. (Divan edebiyatında)* Beyitleri arasında anlamca ilgi bulunan şiir.

yekâvâz /yekâvâz/, b.i. *Osm.* < *Fars. ed. esk. (Divan edebiyatında)* Baştan sona kadar güzel olan şiir.

yek.âviz /yekâvîz/, b.i. *Osm. yek; Fars. âviz. esk.* Varsak denilen kısa kılınç.

yek.bâr, yekbâre /yekbâr, yekbâre/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* Bir kere, bir defa, bir defada.

yekçeşim,-şmi, b.s. ve i. *Om.*< *Fars. yekçeşm. esk.* Yalnız bir gözü kör olan *(kimse).* [*İng.* One-eyed].

yek.çeşm, b.s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Tek gözlü, sokur; § ❷ i. Güneş.

yek.dâne /yekdâne/, b.i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Eşi, benzeri olmayan, tek; § ❷ i. Bir çeşit gerdanlık.

yek.diğer,-ni /yekdiğer/, b.zam. *Osm.* < *Fars. esk.* Birbirini, bir taraf öbür tarafı. [*İng.* One another, each other; *Fr.* L'un l'autre].

yek.dilân /yekdilân/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Gönüldaşlık, yekdillik.

yek.dilî /yekdilî/, b.i. *Osm.* < *Fars.* Gönül birliği.

yeke, i. *Yun.* Dümeni kullanmak için baş tarafına takılan kol. [*İng.* Tiller of a rudder; yoke of a rudder; *Fr.* Uniforme]; ◉ **baston ~**, *den.* ◘ **Baston**; ◉ **boyunduruk ~**, *den.* ◘ **Boyunduruk**; ◉ **dümen baston ~ si**, *den.* ◘ **Dümen.**

yek.nesak, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tekdüzen. [*İng.* Uniform; *Fr.* Uniforme].

yeknesaklık,-ğı, i. Değişmezlik, biteviyelik. [*İng.* Uniformity; *Fr.* Uniformité].

yek.pare /yekpâre/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tek parça. [*İng.* Of a single piece, all of a piece; *Fr.* Fait d'une seule pièce].
~ **candere**, *mek.* ◘ **Candere.**
~ **gövde**, *hava.* Yapının esas yüklerinin dış zarfa bindiği bir gövde iniş tarzı. [*İng.* ve *Fr.* Monocoque].
~ **kalıp**, ◘ **Kalıp.**

yek.sâl, yek.sâle /yeksâl, yeksâle/, b.s. *Osm.* < *Fars.* Bir yıllık, bir yaşında.

yeksan /yeksan/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «*Bir*», «*eşit*» anlamında olup «*yıkıp yok etmek*» anlamındaki *hâk ile yeksan etmek* deyiminde geçer.

yek.şâh /yekşâh/, b.i. *Osm.* < *Fars.* Kapların altın kısmının üzerindeki nokta.

yekta /yekta/, s. *Om.* < *Fars. esk.* § ❶ Tek, eşsiz. [*Ing.* Single, sole, unique; *Fr.* Unique]; § ❷ i. Erkek ve kadın adı.

yekten /yek:ten/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Birden, birdenbire. [*Ing.* All at once; *Fr.* Soudain]; § ❷ Durup dururken. [*Ing.* Without any reason].

yekûn /yekün/, i. *Osm.* < *Ar.* Tutar, bütün. [*Ing.* Total; sum; *Fr.* Total].

☆ *Eşanl.* **toplam.**

~ **çekmek**, *mec.* Lâfa son vermek. [*Ing.* To end up].

yek.zebân /yekzebân/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Bir dilli; § ❷ Ağız birliği eden; § ❸ Aynı dille konuşan.

yel, i. *esk.T.* § ❶ Havanın büyük kütle halinde akması. [*Osm.* Rüzgâr; *Ing.* Wind; *Fr.* Vent]; § ❷ *h.d.* Romatizma ağrısı. [*Ing.* Rheumatism; *Fr.* Rhumatisme]; § ❸ *h.d.* Bağırsaklarda gaz. [*Ing.* Flatulence, wind - breaking; *Fr.* Flatulence]; ◉ ~ **vermek**, *dey.* § ❶ Savurmak. [*Ing.* To scatter to the winds]; § ❷ Boşuna harcamak. [*Ing.* To destroy]; ◉ **dağ** ~ **i**, ◘ **Dağ²**; ◉ **düşen** ~ **ler**, *coğr.* ◘ **düşmek**; ◉ **gök** ~, *coğr.* ◘ **Gökyel**; ◉ **kara** ~, ◘ **Karayel**; ◉ **vadi** ~ **ı**, ◘ **Vadi**.

~ **aşındırması**, *jeol.* Yelin ve yellerle devindirilen taş parçacıklarının yaptığı mekanik aşındırma. [*Osm.* Itikâl-i riyâh; *Ing.* Corrosion, abrasion, eolien erosion; *Fr.* Corrosion, abrasion].

~ **bayrağı**, ◘ **Rüzgâr bayrağı**.

~ **değeri**, *coğr.* Bir yerde esen yelin çarptığı yer. [*Ing.* Windward side; *Fr.* Face au vent].

~ **değirmeni**, ◘ **Değirmen**.

~ **etkisi**, *coğr.* Yel etkisi ile beliren her türlü olay ve oluşmalar. [*Ing.* Aeolian *(of the wind)*, Wind erosion; *Fr.* Action éolienne, action du vent].

~ **gibi**, *dey.* Çok hızlı bir şekilde.

~ **gibi gelen, sel gibi gider**, *at.* ◘ **Sel ile gelen, yel ile gider**.

~ **gülü**, *meteor.* ◘ **Rüzgâr**.

~ **hızı**, *hava.* Yelin taşıdığı havanın ortalama hızı. [*Ing.* Velocity *(of wind)*; *Fr.* Vitesse du vent].

~ **kayadan ne koparır (alır, anlar, aparır)**, *at.* Sağlam karakterli kişiler, sağlam temele dayanan işler, önemsiz etkilerle sarsılamaz.

~ **kazıması**, *jeom.* Çöllerde yelin kayaları kazıması, tırmalarcasına oyması şeklinde beliren aşındırma. [*Ing.* ve *Fr.* Corrosion].

~ **kesen**, *ormanc.* ◘ **Rüzgâr siperi**.

~ **kuşağı**, *meteor.* Yer yuvarlağını geniş ölçüde bir kuşak gibi kuşatırcasına uzanan bölgelerde esen yeller alanı.

~ **ortamı**, *jeol.* Yel etkisiyle oluşan çökeltme ortamı. [*Ing.* Eolian environment; *Fr.* Milieu éolien].

~ **süpürmesi**, *jeom.* ◘ **Rüzgâr süpürmesi**.

~ **üfürdü, sel götürdü**, *dey.* Ortadan yok oluveren ve yok oluşunun nedeni bilinmeyen mal hakkında söylenir. [*Ing.* Easily and without effort].

~ **vurması**, *meteor.* Yelin taşlara vurması, taşın kolay kopabilecek yerlerini koparması halinde beliren gücü. [*Ing.* Strength of wind; *Fr.* Force du vent].

~ **vuruşu**, *meteor.* Aralıklı olarak yelin vuruşu. [*Ing.* Gust of wind; *Fr.* Coup de vent].

~ **yeperek yelken kürek**, *dey.* Pek acele ve telâşla. [*Ing.* In a great hurry; *Fr.* En toute hâte; en se pressant].

~ **yığması**, *jeom.* Kurak, çıplak bölgelerde, yel üfürmesi ve yel savurmasından ileri gelen kum, toz yığılması. [*Ing.* Wind deposition; *Fr.* Accumulation éolienne].

~ **yutan**, ◘ **Yelyutan**.

yolân /yelân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* **yel'in** çoğulu.

yelda /yeldâ/, s. *Osm.* < *Fars. ek.* § ❶ Uzun ve kara olan *(şey)*; § ❷ i. Kadın adı.

yeldirme, i. § ❷ Eskiden, kadınların kırlarda gezinirken çarşaf yerine kullandıkları hafif üstlük olup başörtüsü ile birlikte kullanılırdı. [*Ing.* A kind of light cloak worn by women; *Fr.* Sorte de manteau très léger que les femmes orientales portaient jadis dans les promenades à la campagne et en d'autres occassions]; § ❷ Iki veya daha çok uskumru ağının eklenmesiyle meydana getirilen uzun ağ.

yele, i. *esk. T. yelke.* At, arslan gibi kimi hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar. [*Ing.* Mane; *Fr.* Crinière]; ◉ **at** ~ **si**, ◘ **At**; ◉ **dam** ~ **si**, ◘ **Dam**.

yeleç, i. Yeleken. [*Osm.* Havadar].

yelek,-**ği**, i. *esk.T.* § ❶ Ceket altına giyilen kolsuz ve kısa giysi. [*Ing.* Waistcoat, vest; *Fr.* Gilet]; § ❷ Kuş kanadının büyük tüyü. [*Ing.* Wing-feather, pinion; *Fr.* Plume d'aile de l'oiseau]; § ❸ Kuş tüyü biçiminde iki taraflı tüy; *Ok yeleği.* [*Ing.* Feather of an arrow]; § ❹ Okun, gidişini düzenlemeye yarayan tüylü kısmı; § ❺ Bir yasında deve yavrusu; ◉ **bağır yeleği**, ◘ **Bağır**; ◉ **ok yeleği**, *sil.* ◘ **Ok**.

yeleken, s. *h.d.* Yüksek ve çevresi açık *(yer)*. [*Osm.* Havadar].

yeleklemek (-i), f. *(Okun kuyruğuna)* Tüy takmak. [*Ing.* To feather *(an arrow)*].

yeleli, s. Yelesi olan *(hayvan)*. [*Ing.* Maned *(animal)*; *Fr.* À crinière].

~ **koyun**, *zool.* ◘ **Yelelikoyun**.

~ **kurt**, ◘ **Sırtlan**.

yeleli.koyun, b.i. *zool.* Çift parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 165, yüksekliği 100 sm.'dir. Boynuzları uzun olur. Yabandır. Boynundan aşağı sarkan bir yelesi vardır. Kuzey Afrika'da yaşar. [*Lat. Ammotragus lervia; Ing.* Aoudad; *Fr.* Mouflon à manchettes, arni d'Afrique du Nord].

yeleli.sırtlan, b.i. *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Sırtlangiller *(Hyaenidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 80, kuyruğu 30 sm. Bütün sırtı boyunca uzanan bir yelesi vardır. Kuzey Afrika'da yaşar. [*Lat. Proteles cristatus; Ing.* Aardwolf; *Fr.* Protèle à crête]. ☆ *ŞEKİL: 380.*— ◘ **MEMELİ HAYVANLAR II.**

yeleme, s. *h.d.* Ciddî olmayan, ciddî işlerle uğraşmayan. [*Osm.* Havaî].

yelenbi, i. Köylülerin çocukları uyutmak için salladıkları salıncak.

yeleneklik,-**ği**, i. *fels.* Yüzeyde kalan heveslicilik.

yelengeç, s. Kavak v.b. gibi kabuğu kendi kendine çatlayıp soyulan *(ağaç)*.

yelim, i. Fırından çıkarılan erimiş şişe hamurunun ucuna bir boru takarak üfleme işlemi. [*Ing.* Glass-blowing; *Fr.* Souflage].

yelimlik,-**ği**, i. ◘ **Nefeslik**.

Yelken, öz. i. *astr.* Güney yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Lat. Vela (= Vel); Ing.* Sail; *Fr.* Voile].

yelken, i. *esk.T.* Rüzgâr gücünden yararlanıp yol almak üzere gemilerin direklerine çekilen kalın bezden kanat. [*Ing.* Sail; *Fr.* Voile]. ◘ *ŞEKİL: 600.*— **YELKEN**; *ŞEKİL: 219.*— *ve 220.*— **YELKENLİ GEMİLER I ve II**; ◉ ~ **i boğmak**, *den.* ◘ **Boğmak**; ◉ ~ **i kapatmak**, *den.* ◘ **Kapatmak**; ◉ ~ **le selâmlamak**, *den.* ◘ **Selâmlamak**; ◉ ~ **le gitmek**, *den.* Bir kayığın, bir geminin yelkenden faydalanarak, rüzgârla gitmesi; ◉ ~ **leri kavanço etmek**, *den.* ◘ **Kavanço**; ◉ ~ **leri mayna etmek**, *den.* ◘ **Mayna**; ◉ ~ **leri suya indirmek**, *mec.* Direnmekten vazgeçip karşısındakinin dediğini kabul etmek. [*Ing.* To humble oneself, to knuckle under]; ◉ **abaşo** ~, *den.* Düzey serenlere açılan dört köşe yelkenlerden güverteye yakın olanlar; ◉ **alamana** ~ **i**, *den.* Dört köşeli bir yan yelkeni üst kenarının yüksek olan ucuna bir seren takılır; bu seren yelkeni gergin tutar; ◉ **ana** ~, *den.* Bir geminin büyük yelkenlerinden her biri; ◉ **ariyet** ~, *den.* ◘ **Ariyet**; ◉ **aşırma** ~, *den* Aşırma; ◉ **az** ~ **açmak**, Yelkenle yavaş [illegible]; ◉ **baş** ~ **leri**, *den.* ◘ **Baş**; ◉ **baba** ~ **i**, *den.* ◘ **Baba**; ◉ **balon** ~, *den.* ◘ **Balon**; ◉ **cıvadra** ~**i**, *den.* ◘ **Cıvadra**; ◉ **cunda** ~ **i**, *den.* ◘ **Cunda**; ◉ **direk** ~ **yelkenleri**, *den.* Bir direğin üzerindeki yekenlerin hepsi; ◉ **dört direkli latin** ~ **i**, *den.* ◘ **Dört**; ◉ **dragon** ~ **i**, *den.* ◘ **Dragon**; ◉ **düzey seren** ~ **i**, *den.* Eş kenar yamuk dörtgen biçimi yelken; üst kenarı düzey eksene ve bu seren de direğe dikey bağlanır. Bu yelkenin alt ve üst kenarları birbirine paralel ve yan kenarları tam dikey olmayıp azıcık direğe doğru yaklasır; ◉ **esvap** ~, *den.* ◘ **Esvap**; ◉ **fırtına** ~ **i**, *den.* ◘ **Fırtına**; ◉ **flok** ~ **i**, *den.* ◘ **Flok**; ◉ **foa** ~ **i**, *den.* ◘ **Foa**; ◉ **gabya** ~ **i**, *den.* ◘ **Gabya**; ◉ **grandi** ~ **i**, *den.* ◘ **Grandi**; ◉ **hasır** ~, *den.* Eğik serenlere açılan dört köşe yelken; ◉ **huri** ~ **i**, *den.* Üçgen biçiminde yelken; seren yakasındaki *(üst kenarı)* seren direğe iki çember ile dayanır ve dikey olarak direk boyunca kısa edilir; ◉ **iyi** ~ **kald rmak**, *den.* Yelkenli bir gemiden söz edilirken, belirli bir biçimde yan yatmadan direklerin üst taraflarına bir çok yelken açabilmek; ◉ **kıç (pupa)** ~ **leri**, *den.* Grandi ve pupa-mizana direkleri yelkenleri ve bunların donanımı; ◉ **kontra** ~ **i**, *den.* ◘ **Kontra**; ◉ **latin** ~ **i**, *den.* Bir serene bağlanarak direğe eğik bir durumda kaldırılan üçgen yelken; ◉ **mancana** ~ **i**, *den.* ◘ **Mancana**; ◉ **mizana gabya velena** ~ **i**, *den.* ◘ **Mizana**; ◉ **mizana** ~ **i**, *den.* ◘ **Mizana**; ◉ **palya** ~, *den.* Rüzgârın yelkenler üzerinde işlememesi yüzünden yelkenlerin bayrak gibi dalgalanması; ◉ **pıraçire randa** ~ **i**, *den.* ◘ **Pıraçire**; ◉ **pik** ~ **i**, *den.* ◘ **Pik²**; ◉ **pruva direği** ~ **leri**, *den.* Pruva direğinin serenleri, yelkenleri ve donanımının genel adı; ◉ **pupa** ~, *den.* ◘ **Pupa**; ◉ **pupa** ~ **i**, *den.* Iki direki bir gemide, gerideki direğe açılan ve yelkenler için kullanılan genel deyim; aynı zamanda üç veya daha faza direkli gemilerde geriye en yakın olan iki direkteki yelkenlere de denir; ◉ **randa** ~ **i**, *den.* Dört yakalı fakat üstteki yakalardan gerideki daha yüksek olan yelken; ◉ **sabit gabya** ~, i. *den.* ◘ **Sabit**; ◉ **sıyırma** ~, *den. esk.* ◘ **Sıyırma**; ◉ **tam** ~, *den.* Bütün yelkenlerini açmış bir gemi için söylenir; ◉ **velena** ~ **i**, *den.* Bir istiralya üzerine ve altına ve ona paralel olarak açılan yelken; ◉ **yedek foa** ~ **i**, *den.* Genellikle seren yelkeni açılmayan bir serene açılan yelken; ◉ **yüksek** ~, *den.* Gabya çubuklarına dayanan yelkenerin her biri. ☆ *Eşanl.* **gabya yelkeni**.

~ **açmak**, *den.* Yola çıkmak üzere yelken çekmek. [*Ing.* To hoist sail; *Fr.* Hisser les voiles].

~ **ambarı**, *den.* Gemilerde, lüzumunda soyulan veya ihtiyat olarak bulundurulan yelkenleri muhafazaya mahsus ambarlara denir.

~ **azaltmak**, *den.* ◘ **Azaltmak**.

~ **basmak**, *den.* Hareket etmek.

~ **bezi**, *den.* Yelken yapmaya yarar kalın bez. [*Ing.* Sail cloth; *Fr.* Toile à voile, canevas].

~ **boğmak**, *den.* Bir yelkeni arya ederken, içine rüzgâr girmemesi için el ve kollarla sereni sıkmak.

~ **boşaltmak**, *den.* Rüzgârın estiği yönde yükselmek için orsa alabanda tramola ederken yelkenlerdeki rüzgârı çıkarmak. Rüzgârın önüne düşerek aksi rotaya dönüş yapılırken bir kotranın büyük yelkenini bir bordadan öbür bordaya çabucak aktarmak.

~ **boyu**, *den.* Yelkenin açılıp gerildiği zamanki yüksekliği.

~ **çoğaltmak**, *den.* Rüzgâra karşı daha çok yelken vermek.

~ **doldurmak**, *den.* Yelkenleri rüzgârla şişecek şekilde dümen kullanmak.

~ **donanımı planı**, *den.* ◘ **Plan**.

~ **düzeltme**, *den.* ◘ **Düzeltme**.

~ **gemisi**, *den.* Rüzgârın şişirdiği yelkenlerin yardımıyla yol alan gemi. [*Ing.* Sailing vessel; *Fr.* Voilier].

~ **gömleği**, *den.* ◘ **Gömlek**.

~ **gönderi**, *den.* Üç köşeli yelken açan tek-

nelerde ve balıkçı gemilerinde, orsa seyir ederken *(Rüzgârı boşa yakın alarak)* yelkenin rüzgâr altı yakasını germek için kullanılan uzun tahta çubuk.
~ **iğnesi**, *den.* Yelkencilerin yelken dikmekte ve yamamakta kullandıkları iğne.
~ **kalçeteleri**, *den.* ◘ **Kalçete.**
~ **kamarası**, *den.* ◘ **Yelken ambarı.**
~ **kapamak**, *den.* ◘ **Kapamak.**
~ **kılıfı yapmak**, Seren yakasında, bir yelkenin bir kısmını bırakarak bütün yelkeni bunun içinde toplamak.
~ **körletmek**, *den.* Fırtına çıkacağı anlaşıldığı zamanlarda yelken uçurmamak için yelkenleri tamamen sarmak veya duruma göre camadana vurmak.
~ **kürek**, *dey.* Acele, telâşla. [*Ing.* With all speed; *Fr.* Vite, en hâte].
~ **latası**, *den.* ◘ **Lata²**.
~ **payı**, *den.* Ana direklerin, ana armanın kapele olduğu yer ile güverte arasında kalan kısmı. Bir yelken direğinin üst güverte ile direkteki mauna praçolu arasında kalan kısmı.
~ **sarmış**, *den.* Sert havada bütün yelkenlerin sarılı olması durumu.
~ **söndürme**, *den.* Takım yelken seyreden bir geminin rüzgâr pek fazla arttığı zamanda yelken azaltması.
~ **sporu**, *sp.* Aynı tip tekneler arasında yarış yapma sporu.
~ **üzerinde**, *den.* Yelkenlilerin seyir halini ifade eden bir deyim.
~ **yapmak**, *den.* ◘ **Yelken açmak.**
~ **yaprağı**, *den.* Bir yelkeni meydana getiren şerit parçalarından her biri.
~ **yarışı**, *sp.* Yelkenli tekneler arasında yapılan ve belirli bir güzergâh üzerinde seyrettikten sonra hareket noktasına gelinerek biten yarışma.
~ **yırtmak**, *den.* Rüzgârın yelkeni kenardan ortaya doğru yırtmasını anlatmak için kullanılan terim.
~ **yüksüğü**, *den.* Yelkencilerin el dikişlerinde kullandıkları bir çeşit yüksük.

yelkenci, i. § ❶ Yelken diken kimse. [*Ing.* Sail maker; *Fr.* Voilier]; § ❷ Yelkenleri açmak, indirmek, toplamak gibi işlerde çalışan gemici. [*Ing.* Sailor; *Fr.* Marin].
~ **eldiveni**, ◘ **Eldiven.**

yelkencilik,-ği, i. Çeşitli türde teknelerle yapılan gezi, spor ve yarışmalar. [*Ing.* Sailing; *Fr.* Navigation].

yelkenlemek, nsz. f. Yelken açıp yola çıkmak. [*Ing.* To go along under sail].

yelkenli, s. § ❶ Yelkeni olan. [*Ing.* Fitted with sails]; § ❷ i. Yelken gemisi. [*Ing.* Sailboat; *Fr.* Voilier].
~ **kılıçbalığı**, *zool.* ◘ **Kılıçbalığı.**

yelkenlibalık,-ğı, b.i. *zool.* Uskumruya yakın kemikli balık; ağız-burun kısmı mahmuz gibi sivri, sırt yüzgeci büyük ve yelken gibi diktir; sıcak denizlerde kendini suyun yüzüne bırakır ve rüzgârla sürüklenir. [*Ing.* Sailfish; *Fr.* Pèlerin].

yelkovan, b.i. § ❶ Saatin iki ibresinden büyüğü. [*Ing.* Minute hand of a watch; *Fr.* Aiguille de montre]; § ❷ Rüzgârın yönünü göstermek üzere dik bir eksene geçirilen, türlü biçimlerde, hafif levha. [*Ing.* Weathercock; *Fr.* Girouette]. ☆ *Eşanl.* **rüzgâr fırıldağı**; § ❸ *zool.* Yağmurkuşugiller familyasından, siyahımsı veya külrengi gövdeli, az veya çok beyaz göğüslü deniz kusu. Yelkovanlar fırtına kuşuna yakındır, fakat bunların gövdesi biraz daha uzunca, gagası ise daha ince ve uzundur. Bütün denizlerde bulunur. **ingiliz yelkovanı** *(Puffinus puffinus)* Ingiltere'nin çeşitli yerlerinde, **büyük yelkovan** *(P. gravis)* Tristao da Cunha adalarında yuva yapar; göç sırasında Kuzey Denizine kadar uzanır. Bazı türleri en uzun yıllık uçuş yapan kuslar arasında sayılır. [*Lat. Puffinus; ing.* Manx Sharwater].

yelkovangiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Fırtınakuşları *(Tubinares)* takımının bir familyası. Kanatları çok sivri, burun delikleri ayrık iki boru halindedir. Denizlerde yaşarlar; deniz hayvanlarıyle beslenirler. **Kara-gagalı yelkovan** *(Puffinus puffinus)*, **sarı gagalı-yelkovan** *(Puffinus kuhlii)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Puffinidae; Fr.* Puffinidés].

yel'leç*, i. ◘ **Vantilatör.**

yellemek (-i), f. *(Körükle, yelpaze ile veya başka bir araçla)* Yel vermek. [*Ing.* To blow upon; to fan; *Fr.* Souffler].

yellenmek, nsz. f. Kalınbağırsağında gazı dışarı vermek. [*Ing.* To break wind; *Fr.* Péter, faire un pet, lâcher un vent].
☆ *Eşanl.* **osurmak.**

yelli, s. § ❶ Yel esen: *Yelli bir tepe.* [*Ing.* Windy; *Fr.* Venteux,-euse]; § ❷ Çok yellenen. [*Ing.* Flatulent; *Fr.* Qui fait du vent]. ☆ *Eşanl.* **osuruklu.**

yellim yelâlim, b. z. *h.d.* Acele acele, telâşla.

yelloz, i. *arg.* «*Aşağılık, ahlâksız kadın*» anlamında olup hakaret için söylenir. [*Ing.* Whore; *Fr.* Hôtaïre, femme, légère, femme adonnée au plaisirs].
☆ *Eşanl.* **orospu.**

yelme, i. Demir veya çelik halkacıklardan yapılmış, önden açılır zırh.

yelmek (-e), f. *esk.T. h.d.* Telâsa koşmak. [*Ing.* To run swiftly; to run about restlessly; *Fr.* Courir ca et là].

yelmeşiklik,-ği, i. *paraz.* ◘ **Asalaklık.**

yelpaze /yelpaze/, i. § ❶ Bir seyi yellemek için havada sallanılan mukavva, hasır veya kuş tüyü gibi seylerden yapılmış saplı kanat. [*Ing.* Fan; *Fr.* Eventail]; § ❷ s. Açılıp kapanan ve yelpaze biçiminde olan: *Yelpaze merdiven. Yelpaze kuyruk;* ⊙ **birikinti ~ si**, *coğr.* ve *jeol.* ◘ **Birikinti;** ⊙ **dümen ~ si**, *den.* ◘ **Dümen;** ⊙ **Japon ~ si**, Kamış ve kâğıttan yapılmış yuvarlak ve saplı küçük yelpâze *(üzerine boya ile güzel çiçekler ve resimler yapılmıştır).* [*Fr.* Uchiwa]; ⊙ **katlanır ~**, ◘ **Katlanır.**
~ **basamak**, ◘ **Basamak.**
~ **bezek**, *mim.* Yelpaze biçiminde düzenlenmis yapraklardan veya hurma dallarından meydana gelen bezek. [*Ing.* Fan ornament].
~ **biçimi işaret verici**, *hava.* Bir radyo rencdeki bir çeşit seyrüsefer yardımcı tesisi *(Yayınladığı işaretler bir yelpaze biçimindedir).*
~ **biçimi işaret verici bikın**, *hava.* Bir yelpaze biçimi işaret yayınlayan bir radyo bikın.
~ **kanatlılar**, *zool.* ◘ **Yelpazekanatlılar.**
~ **kıvrım**, *jeol.* Kıvrım yanlarının kıvrım çekirdeğine doğru az çok büküldüğü bir kıvrım biçimi. [*Ing.* Fan fold; *Fr.* Pli en évantail].
~ **merdiven**, ◘ **Merdiven.**
~ **pencere**, *mim.* Üst kısmı bir yelpaze seklinde yapılmış pencere. [*Ing.* Fan window].
~ **plan**, *şehirc.* ◘ **Plan.**
~ **tonoz**, *mim.* Kirişleri, açılmış bir yelpazenin çubukları gibi düzenlenmiş, çok süslü ve hafif tonoz; İngiliz gotiğinin veya Tudor üslûbunun tipik unsurudur. [*Ing.* Fan vault].

yelpaze.kanatlılar, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının bir takımı. Diğer böcekler üzerinde parazit olan küçük böcekleri içine alır. Dişiler ve erkekler birbirinden çok farklıdır. Erkekler serbest yaşarlar ve kanatlıdırlar, dişiler ise kanatsız ve ayaksız olup konak hayvana bağlı yaşarlar. Hipermetamorfoz gösterirler. [*Lat.* ve *ing. Strepsiptera; Fr.* Strepsiptères, rhipiptères].

yelpazelemek /yelpazelemek/, (-i), f. Yelpaze ile yellemek. [*Ing.* To fan; *Fr.* Faire du vent; souffler avec un évantail].
☆ *Eşanl.* **yellemek.**

yelpazelenmek /yelpâzelenmek/, nsz. f. Kendini yelpaze ile yellemek. [*Ing.* To fan oneself; *Fr.* Agir son évantail].

yelpazemsi, s. *bot.* Laminası yelpaze biçiminde olan *(basit yapraklar hk.)* [*Lat. Flabellatus; ing.* Flabellate, flabelliform; *Fr.* Flabellé,-ée].

yelpik,-ği, i. *h.d. esk. patol.* Nöbet nöbet gelen nefes darlığı. [*Ing.* Severe asthma; *Fr.* Asthme fort].
☆ *Eşanl.* **astma.**

yelsel, i. *coğr.* Yelin aşındırma, biriktirme işleriyle ilgili. Çölde taşların gündüzün çok ısınarak genişlemesi, geceleri ise birden bastıran soğuğun etkisi yüzünden pul pul parçalara ayrılması, tozların savrulması, kumların savrulup birikmesi bunlardandır.

yeltek, s. *esk.T.* Arzudan arzuya, konudan konuya geçiveren. [*Osm.* Hercaî, mütelevvin; *ing.* Restless; who runs after novelties].

yeltemek, f. *esk.* Isteklendirmek, kışkırtmak. [*Osm.* Teşvik etmek; *Ing.* To incite, to entice, to urge; *Fr.* Inciter].

yeltenmek (-e), f. Yapamayacağı bir ise girişmek. [*Ing.* To strive or dare to do something beyond one's powers or rights; *Fr.* Tenter une chose honteuse ou indésirable sans y réussir].

yel.tutan, b.i. *h.d. vet.* Atlarda hava yutmanın yol açtığı hastalık.

yelve, i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Yelvegiller *(Emberizidae)* familyasına giren ötücü kuş cinsi. **Ekin yelvesi, kaya yelvesi, külrengi yelve, sarı yelve, ortolan, ak-başlı yelve, kiraz kuşu, cüce yelve, sazlık yelvesi** iyi bilinen türleridir. [*Lat. Emberiza; ing.* Bunting; *Fr.* Bruant]; ⊙ **ak başlı ~**, *zool.* Uzunluğu 16 sm., sırtı koyu kırmızı-kahverengi, karnı külrengi - beyaz olan bir yelve türü. Asya'da su kenarlarında yaşar. [*Lat. Emberiza leucocephala; ing.* Pine-bunting]; ⊙ **cüce ~**, *zool.* Uzunluğu 13,5 sm., sırtı kahverengi, karnı akımsı olan bir yelve türü. Kuzey Asya'da orman ve fundalık yerlerde yaşar. [*Lat. Emberiza pusilla; ing.* Little bunting; *Fr.* Bruant nain]; ⊙ **çalı ~ si**, *zool.* Avrupa'da çok yaygın olan bir yelve türü. Sarı yelveden siyah boynuyle ayırt edilir. [*Lat. Emberiza cirlus; Fr.* Bruant zizi]; ⊙ **ekin ~ si**, *zool.* Uzunluğu 19 sm., sırtı zeytin yeşili-kahverengi, karnı külrengi-ak olan bir yelve türü. Avrupa, Kuzey Afrika'da ve ön Asya'da çayır ve tarlalarda yaşar. [*Lat. Emberiza calandra ing.* Corn bunting; *Fr.* Proyer]; ⊙ **kaya ~ si**, *zool.* Uzunluğu 17 cm., sırtı kırmızı-kahverengi, karnı tarçın rengi olan bir yelve türü. Avrupa, batı Asya ve Kuzey Afrika'da sarp eğimli arazide yaşar. [*Lat. Emberiza cia; ing.* Rock bunting; *Fr.* Bruant fou]; ⊙ **külrengi ~**, *zool.* Uzunluğu 16 sm., sırtı külrengi, karnı beyaz, gerdanı sarı olan bir yelve türü. Anadolu ve İran'da kayalıklarda yaşar. [*Lat. Emberiza cineraceae);* ⊙ **sarı ~**, *zool.* Sırtı koyu kırmızı-kahverengi, karnı sarı olan bir yelve türü. Avrupa'da dağ ve ovalarda yaşar. [*Lat. Emberiza citrinella; Ing.* Yellow hammer, yellow bunting; *Fr.* Bruant jaune]; ⊙ **sazlık ~ si**, *zool.* 16 sm. uzunluğunda, sırtı kara, karnı kirli beyaz renkte bir yelve türü. Avrupa ve Asya'da sulak ve bataklık yerlerde yaşar. [*Lat. Emberiza schocniclus; ing.* Reed bunting, reed sparrow; *Fr.* Bruant des roseaux]. ◘ *ŞEKİL: 352* — **KUŞLAR II.**

yelvegiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuslar *(Aves)* sınıfının, Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Öz-ötücüler *(Oscines)* üst familyasının bir familyası. Kuyrukları düz ve içeri girintilidir. Böcek, tane, v.b. yerler. Çoğu göçücü olan pek çok türü vardır. **Ekin yelvesi** *(Emberiza calandra)*, **kaya yelvesi** *(Emberiza cia)*, **külrengi yelve** *(Emberiza cineracea)*, **sarı yelve** *(Emberiza citrinella)*, **ortolon** *(Emberiza hortulana)*, **ak-başlı yelve** *(Emberiza leucocephala)*, **kiraz kuşu** *(Emberiza melanocephala)*, **cüce yelve** *(Emberiza pusilla)*, **sazlık yelvesi** *(Emberiza schoeniclus)* iyi bilinirler. [*Lat.* ve *ing. Emberizidae*].

yelve.kuşu, b.i. *zool.* ◘ **Florya.**

yelyepezek, b. z. Çok acele ve telâşla. [*Ing.* Headlong; hurriedly; in great haste].

yem, i. *esk. T. yiyim, yim.* § ❶ Hayvan yiyeceği. [*Osm.* Gıda; *Ing.* Fodder, grain, swill; *Fr.* Aliment, fourrage, pâtée, mangeaille]; § ❷ Balık tutmak için oltaya takılan şey. [*Ing.* Bait; *Fr.* Amorce, appât, achée, boitte, boëtte]; § ❸ *mec.* Aldatabilmek için yapılan inan verici davranış; § ❹ *sil.* ◘ **Ağızotu;** ⊙ **canlı ~**, *balıkç.* ◘ **Canlı²;** ⊙ **döner ~**, ◘ **Döner;** ⊙ **ek karma ~**, ◘ **Ek;** ⊙ **karma ~**, ◘ **Karma;**

◉ **karışık** ~, ◘ **Karışık**; ◉ **kuş** ~ **i,** ◘ **Kuşyemi.**
~ **bezelyesi,** *bot.* Baklagiller *(gramineae)* familyasından, dallanmış kazık köklü, içi boş köseli saplı, yaprağı 1-3 çift yaprakçıktan müteşekkil, yuvarlak, esmer-gri yeşil renkte ve benekli tohumları olan kışlık ve bir yıllık yem bitkisi. [*Lat. Pisum arvense*].
~ **birimi,** *zoot.* ◘ **Birim.**
~ **bitkisi,** *bot.* ◘ **Bitki.**
~ **borusu,** § ❹ *ask.* Hayvanlara yem verme saatinin geldiğini bildiren boru. [*ing.* Bugle call for horse fodder]; § ❷ *mec.* Sabrı uzatmak için yapılan umut verici davranış. [*Ing.* Empty promise].
~ **dökmek (koymak, vermek),** *dey.* § ❶ Avlanılacak hayvanları bir yere çekmek için yiyecek dökmek. [*ing.* To give food or fodder; *Fr.* Donner du fourrage aux bêtes]; § ❷ *mec.* Aldatabilmek için inanç verici davranışta bulunmak. [*ing.* To make empty promises].
~ **eşdeğeri,** *zoot.* ◘ **Eşdeğer.**
~ **istemez, su istemez,** *dey.* Elde tutulması hiç bir külfete mal olmayan.
~ **kanyaşı,** *bot.* Buğdaygiller *(gramineae)* familyasından, 60-200 sm. boyunda, çok yıllık bir çayır meı'a bitkisi. [*Lat. Phalaris arundinaceae*].
~ **kestirmek,** *dey.* Yolda durup hayvanlara yem yedirmek. [*ing.* To stop and feed the horses].
~ **torbası,** *atç.* Portatif yemlik olarak atların başına takılan bez torba. [*ing.* Fodder bag].

yeme, i. § ❶ Yemek eylemi. [*ing.* Eating; *Fr.* Action de manger]; § ❷ Yiyecek: *Bu ay yeme içme masrafımız çok oldu.* [*ing.* Food; *Fr.* Nourriture]; § ❸ Tat: *Bu üzümün manzarası yemesinden güzeldir.* [*Osm.* Lezzet; *ing.* Taste; *Fr.* Goût].

yemek[1],-ği, i. *esk. T.* § ❶ Karın doyurmak işi: *Öğle yemeğine gidiyorum. Yemekte iken. Yemekten henüz gelmiştim.* [*ing.* Dinner, supper; *Fr.* Déjeuner, dîner]; § ❷ Karın doyurmaya yarayan yiyecek: *Akşam yemeği. Kır yemeği.* [*ing.* Food; *Fr.* Repas, plat]; § ❸ Pişirilerek hazırlanan ve ekmeğe katık olarak kullanılan yiyecek: *Bu yemek güzel pişmiş.* [*Ing.* Meal; *Fr.* Mets]. ☆ *Eşanl.* **aş;** § ❹ Yemek yeme: *Bu akşam yemeğe bize geliniz;* § ❺ Çağırarak yemekle ağırlamak işi: *Arkadaşımın yemeğinde birçok tanıdığa* rastladım; ◉ **yemeğin iyisi hazırıdır,** *at.* Tanrı'nın verdiği kısmet, hazır olan yemektir. En *iyi yemek budur;* ◉ **alakart** ~, *tur.* Kompozisyonu müşterinin tercihine bırakılan menü *(yemek).* [*ing.* A la carte meal, meal with choice of menu; *Fr.* Menu à la carte *(Repas à la carte)*]; ◉ **tabldot** ~, *tur.* Fiat ve kapsamı lokantacı tarafından tâyin edilip tercihe de dayanan menü *(yemek).* [*ing.* Table d'hôte meal, set meal; *Fr.* Menu à prix ou touristique *(Repas à prix fixe)*].
~ **borusu,** § ❶ *ask.* Yemeğin çıktığını bildirmek için çalınan boru. [*ing.* Bugle call for food; *Fr.* Sonnerie de trompette, pour for food; *Fr.* Sonnerie detrompette, pour annoncer l'heure du repas des soldats]; § ❷ *anat.* Yenen şeylerin yutaktan mideye varmak için içinden geçtiği boru, sindirim kanalının yutak ile mide arasında uzanan bölgesi. [*Osm.* Merî; *Lat. Oesophagus; ing.* Esophagus, oesophagus; *Fr.* Oesophage]. ◘ *ŞEKİL: 606.*— **YUTAK;** *ŞEKİL: 485.*— **SİNDİRİM SİSTEMİ VE İÇ ORGANLAR;** *ŞEKİL: 389.*— **MİDE.**
☆ *Eşanl.* **özofagus.**
~ **borusu,** § ❶ *anat.* Boğazdan mideye kadar uzanan, kasla çevrili zarsı kanal. [*ing.* Alimentary canal]; § ❷ *ask.* Birliklerde yemeğin hazır olduğunu bildirmek için çalınan boru. ☆ *Eşanl.* **karavana borusu.**
~ **borusu sıkışması,** *patol.* ve *vet.* Yemek borusunun az veya çok süreyle tamamen veya kısmen kasılıp büzüşmesi.
~ **borusu sondası,** *cerr.* Yemek borusu ve mideyi muayeneye yarayan sonda; daha çok midenin yıkanmasında kullanılır.
~ **çıkarmak,** *dey.* Ağırlamak için yemek sunmak. [*ing.* To serve food].
~ **dolabı,** Yemek saklanan dolap. [*ing.* Larder, pantry; *Fr.* Garde-manger].
~ **havlusu,** Yemek yerken yemeklerin elbiselere dökülerek kirletilmemesi ve icabında eli ve ağzı silmek için diz üstüne serilen havlu. [*ing.* (Table-) napkin, serviette *(at restaurant)*]; *Fr.* Serviette].
~ **kaşığı,** ◘ **Kaşık.**
~ **koğuşu,** Kışla ve okullarda asker ve talebenin birlikte yemek yedikleri büyük koğuş. [*ing.* Refectory, dining-hall; *Fr.* Réfectoire].
☆ *Eşanl.* **yemekhane.**
~ **korkusu,** *psikopatol.* Yemek yemeyi tamamen reddetmek veya sadece bazı şeyleri yemekle belirli hezeyan. *(Manyakodepresif psikozda rastlanır; kronik hallerde güvensizlik, zehirlenme korkusu gibi duygularla ortaya çıkar).*
~ **listesi,** *tur.* Fiat ve içindekileri lokanta sahibi tarafından belirtilmiş olup tercihli yemekleri de kapsayabilen yemek listesi. [*ing.* ve *Fr.* Menu].
~ **odası,** Evlerde yemek yemeğe yarayan oda. [*ing.* Dining room; *Fr.* Salle à manger].
~ **salonu,** Büyük ve süslü yemek odası. [*ing.* Dining-hall; *Fr.* Salle à manger].
~ **seçmek,** *dey.* Yenile gelen yemek çeşitlerinden kimisini sevmemek. [*ing.* To have a preference for certain kinds of food; to be choosy in eating].
~ **vermek,** *dey.* belli kimseleri yemeğe çağırmak. [*ing.* To give a dinner].
~ **yemek,** Karın doyurmak: *Ben daha yemek yemedim.* [*ing.* To eat, to have one's dinner or supper; *Fr.* Manger].

yemek[2] (-i), f. *esk. T.* § ❶ Ağızda çiğneyip yutmak: *Ekmek yemek. Şeker yemek.* [*ing.* To eat; *Fr.* Manger]; § ❷ Yoğaltmak, harcamak: *Parası var, ama yemez. Varını yoğunu kumarda yemiş.* [*ing.* To spend, to consume; *Fr.* Dépenser consommer]; § ❸ Aşındırmak, kemirmek: *Kezzap mermeri yer.* [*ing.* To corrode; *Fr.* Ronger]; § ❹ Isırmak: *Sivrisinekler çocuğun kollarını yemiş.* [*ing.* To bite; *Fr.* Mordre]; § ❺ *(Hoşa gitmeyen seylere)* Ugramak: *Tokat yemek. Ceza yemek. Papara yemek. Yağmur yemek.* [*Ing.* To suffer; *Fr.* Recevoir, souffrir]; § ❻ Hakkı olmayan ve kendisine yasak edilmiş bulunan bir şeyi kabul etmek: *Haramı yemek. Rüşvet yemek.* [*ing.* To take *(bribe)*]; § ❼ Birine alacağını vermemek: *Bu adam benim yüz liramı yedi,* § ❽ Biri kendisi için başkasına para harcatmak: *Dalkavuklar çok parasını yemişler;* ◉ **ye kürküm yel,** *dey.* Birinin giyimine, kuşamına bakılarak kendisine değer verildiği anlatılırken yokluğun yanlış bir davranışına işaret için söylenir; ◉ **yediği naneye bak!,** *dey.* Yaptığı münasebetsizliğe bak; ◉ **yedirip içirmek,** *dey.* Beslemek: *Otelde beş liraya yedirip içiriyorlar.* ◉ **yeme de yanında yat!,** Pek lezzetli *(veya pek hoş).* ◉ **yemeden içmeden,** *dey. (Kötü davranışlar hk.)* Vakit geçirmeden; ◉ **yemeyenin malını yerler** *(deminu hu çekerler), (üstüne bir bardak su içerler), at.* Pintinin yemeye kıyamayarak biriktirdiği malı, sağlığında, gücünün yetmediği kişiler, öldükten sonra da mirasçılar bol bol yerler; ◉ **yiyip bitirmek,** *dey.* § ❶ Tüketmek. [*Ing.* To consume utterly, to exhaust]; § ❷ Onmaz hale getirmek; ◉ **yiyip içmek,** *dey.* Karın doyurmak. [*ing.* To eat and drink].

yemek.hane /yemekhane/, b.i. Okul, fabrika gibi yerlerde yemek yenilen büyük oda. [*Ing.* Dining-hall].

yemekli, s. § ❶ Arada yemek de yenilen: *Yemekli gezme;* § ❷ Yemek de verilen: *Yemekli pansiyon.* [*ing.* With food, with meal].

yemeklik, s. § ❶ Yemek hazırlamaya yarar: *Yemeklik zeytinyağı.* [*ing.* Serving a food; edible]; § ❷ Yemek için ayrılan: *Yemeklik buğday.* [*ing.* Thing destined to be food].
~ **pancar,** *bot.* ◘ **Pancar.**

yemeksiz, s. Yemeği olmayan: *Bugün yemeksiz kaldık. Yemeksiz gezinti.* [*Ing.* Without food, without a meal].

Yemen, öz. i. *Osm.* < *Ar. coğr.* Arabistan yarımadasının güney batısında bir cumhuriyet. Yüzölçümü 195.000 km², başkenti *Sana*'dır. [*ing.* ve *Fr.* Yemen].

yemeni /yemenî/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kalıpla basılıp elle boyanmış tülbent olup başa bağlanır. [*ing.* Colored cotton handkerchief, headkerchief; *Fr.* Étoffe légère dans le genre de la mousseline, peinte et brodée délicatement dont les femmes se

YEM BİTKİLERİ

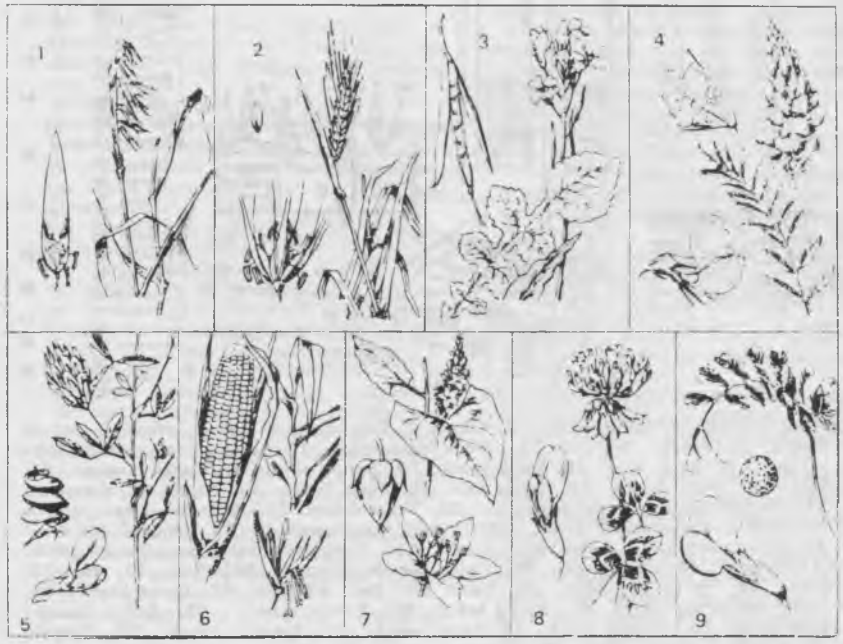

1. Yulaf. **2.** Arpa. **3.** Küçük şalgam. **4.** Evliya otu *(eşek otu).* **5** Kaba yonca. **6.** Mısır. **7.** Karabuğday. **8.** Yonca *(üçgül).* **9.** Akburçak.

coiffent]; § ❷ Bir çeşit hafif ve kaba ayakkabı. [*Ing.* A kind of light shoe; *Fr.* Souliers de maroquin rouge ou noir que portent les paysans en orient].

yemenici, i. Yemeni yapan veya satan kimse.

yemenicilik,-ği, i. § ❶ Yemeni yapma zanaatı; § ❷ Yemeni satıcılığı.

yemez, s. *arg.* Kurnaz, hile yutmaz.

yemin /yemîn/, i. ç: **eymân**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Ant. [*Ing.* Oath; *Fr.* Serment]; § ❷ *huk.* Dava sırasında, taraflardan birinin, bir olayın doğru olup olmadığı hakkında, Allah'ı şahit göstererek, namusuyle pekiştirdiği beyanı; § ❸ *ask.* Silâhlı kuvvetlere katılan her askere yapacağı hizmeti tam bir başarıyle yapacağına ve gerekirse hayatını da feda edeceğine dair içirilen ant; ◉ **yalan yere ~**, *huk.* ◘ **Yalan.**

~ billah etmek, *h.d.* Allah adına ant içmek.

~ etmek, Ant içmek. [*Ing.* To swear, to take an oath; *Fr.* Prêter serment; jurer].

~ tevcihi, *huk.* Hukuk dâvasında taraflardan birine yemin etmesi gerektiğinin bildirilmesi.

~ verdirmek, *dey.* Ant içirmek.

yeminli, s. Bir şeyi yapmamaya veya yapmaya ant içmiş. [*Ing.* Sworin in expert witness; *Fr.* Lié par le serment].

yemiş, i. *esk.T. yimiş.* § ❶ Bitkilerde, döllenme sonunda çiçeğin meyve yapraklarından meydana gelip tahumu taşıyan organ olup yapılışına göre yaş veya kuru halde şu veya bu kısmı besin veya sanayi maddesi olarak kullanılır. [*Osm.* Semer, meyve; *Ing.* ve *Fr.* Fruit]; § ❷ Bunların yenilen takımı; § ❸ *(Ege bölgesinde)* Incir. [*Ing.* Fig; *Fr.* Figue].

yemiş.ağacı, b.i. *bot.* ◘ **incir.**

~ güvercini, *zool.* ◘ **Yemişgüvercini.**

yemişçi, i. Yemiş satan kimse. [*Ing.* Fruit seller; *Fr.* Vendeur de fruits].

yemişçil, s. Yemişlerle beslenen.

yemişen, i. *bot.* ◘ **Alıç.**

yemiş.güvercini, b.i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Kumrugiller *(Peristeridae)* familyasından bir kuş türü. Açık mavi-külrengindedir. Hindistan ve Seylân'da yaşar. [*Lat. Carpophaga aenea; Fr.* Carpophage].

yemişli, s. Yemişi olan. [*Ing.* Fruit bearing; *Fr.* Frugifère, fructifère].

yemişlik,-ği, i. § ❶ Yemiş bahçesi. [*Ing.* Fruit garden]; § ❷ Yemiş saklanan yer. [*Ing.* Fruit store; *Fr.* Fruitier,-ère]; § ❸ Yemiş tabağı. [*Ing.* Fruit dish]; § ❹ *(Ege bölgesinde)* Incirlik.

yemleme, i. § ❶ ◘ Yem; § ❷ *sil.* ◘ Ağızotu; § ❸ ◘ Yem; ◉ **ara vidalı ~**, Başlık ve detonatör *(Ist.)*, adaptör ve buster. *(ord) ask.* Bir bomba veya mermi ile kullanılmak üzere bir bütün haline getirilen ara vida ve detonatör birleşimi.

~ fitili, *fişekç.* ◘ Fitil.

yemlemek (-i), f. § ❶ Tuzağa veya oltaya yem koymak. [*Ing.* To bait; *Fr.* Amorcer, appâter, embecquer, garnir]; § ❷ *(Hayvana yem verip)* Yedirmek. [*Ing.* To let eat; *Fr.* Faire manger]; § ❸ *sil.* Ağızotu koymak. [*Ing.* To prime *(gun)*; *Fr.* Amorcer]; § ❹ Birini aldatabilmek için ona karşı inanç verici davranışlar takınmak. [*Ing.* To entice; *Fr.* Attirer, séduire, allécher, affriander, amorcer].

yemlik,-ği, i. § ❶ Ahırda içine hayvan yemi konulan yer: *Yemlik arpa.* [*Ing.* Feeding *(through)*, manger; *Fr.* Râtelier, mangeoire]. ☆ *Eşanl.* **teknesi**; § ❷ *mec.* Rüşvet. [*Ing.* Bribe; *Fr.* Pot-de-vin]; § ❸ *mec.* Kumarda her zaman kaybeden kimse. [*ing.* An easy prey]; § ❹ s. Yem için ayrılan. [*Ing.* Suitable for food, fodder]; § ❺ Kuş kafeslerinde içinde yemin bulunduğu teknecik. [*Ing.* Trough; *Fr.* Auge].

yemyeşil /yem:yeşil/, s. Her yanı yeşil veya tam yeşil: *Yemyeşil bir ova.* [*Ing.* Very green; *Fr.* Tout à fait vert].

yen, i. § ❶ Giysi kolu: *Yenleri geniş bir üstlük.* [*ing.* Sleeve; cuff; *Fr.* Manche]; § ❷ Yılanyastığıgiller ve muzgiller gibi kimi bitki familyalarında, çiçeklerin üzerinde bir örtü gibi duran ve çoğu renkli olan bir çiçek yaprağı. [*ing.* ve *Fr.* Spathe].

~ kapağı, Kolun bilek kısmında kumasın çevrilmiş olarak iki kat olusturmasından meydana gelen parça. [*ing.* Very long cuff covering the whole hand; *Fr.* Revers de manche].

yen, i. Japon parası.

yenâbi' /yenâbî/, i. *Osm.* < *Ar.* **yenbû'nun** çoğulu. *esk.* Kaynaklar, pınarlar, çeşmeler.

yenbû' /yenbû/, i. ç: **yenâbi**. *Osm.* < *Ar. esk.* Kaynak, pınar, çeşme.

yencmek (-i), f. *esk. T.* § ❶ Bir kabı sarsa sarsa içindekini iyice yerlestirmek; § ❷ Ezmek, darmadağın etmek; § ❸ *esk.* Gadre uğratmak.

yenge /yen:ge/, i. *esk.T.* § ❶ Bir kimsenin dayısının amcasının veya kardeşinin karısı. [*ing.* A woman's sister-in-law or aunt-in-law; *Fr.* Femme du frère ou de l'oncle]; § ❷ Düğünde geline kılavuzluk eden kadın. [*ing.* Elderly woman who helps and attends a bride; *Fr.* Femme chargée de conduire et de guider la nouvelle mariée la jour de ses noces].

Yengeç, öz. i. *astr.* Zodyak üzerinde İkizler ile Arslan burçları arasında bulunan burç; bu burcun ancak dö·düncü kadirden dört yıldızı vardır. [*Osm* Seretan; *Lat.* ve *Ing.* Cancer *(= Cnc)*; *Fr.* Cancer]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR II.**

yengeç,-ci, i. *esk.T.zool.* Eklembacaklı hayvanlardan kabuklular *(Crustacea)* sınıfının *Cancridae* familyasından tür. Karapaksı geniş ve yuvarlak olur. Uzunluğu 9-12 sm. Avrupa denizlerinde yaşar. Yenir. [*Osm.* Çengâr, seretan; *Lat. Cancer pagurusu; Ing.* Crab; *Fr.* Tourteau]. ☆ *Eşanl.* **pavurya**; ◉ **yengece «niçin yan yan gidersin» demişler, «serde kabadayılık var» *(yiğide nice yürürse yaraşır)* demiş**, *at.* Öyle kimseler vardır ki bir işi herkesinkinden ayrı bir yöntemle yaparlar. Bu yöntem olumlu sonuç veriyorsa, onların, kendilerine özgü olan davranışlarini iyi karşılamak gerekir; ◉ **çingene yengeci**, *zool.* Eklembacaklılar *(Arthropoda)* dalının, Kabuklular *(Crustacea)* sınıfının, *Portunidae* familyasından bir yengeç. Uzunluğu 4 sm., bağası geniş, söbe ve altıgen, sonuncu bacak çifti yassı ve püsküllüdür. Püskül şeklindeki kıllar yüzmesine yarar. Dere ağızlarında ve denizlerde rastlanır. Balıkçılar tarafından yem olarak kullanılır. [*Lat. Carcinus (= Carcinides) maenas; Ing.* Green crab; *Fr.* Crabe enragé]. ☆ *Eşanl.* **kıyı yengeci, çağanoz**; ◉ **dev ~**, *zool.* Örümcekyengecigiller *(Majidae)* familyasına giren bir kabuklu türü. Birinci yürüme bacakları açılmış olarak genişliği 3 m. kadar olur. Japon denizlerinde odukça derinlerde yaşar. Hâlen yaşayan ve bilinen kabukluların en büyüğüdür. Her bir kıskacının boyu 1,60 - 1,80 m.'dir. 35 ilâ 40 sm. genişliğindeki bağa da hesaba katılırsa, hayvanın toplam genişliği 4 metreye ulaşır. Ağır hareket eden zararsız bir hayvandır. [*Lat. Macrocheira kaempferi; ing.* Giant crab;

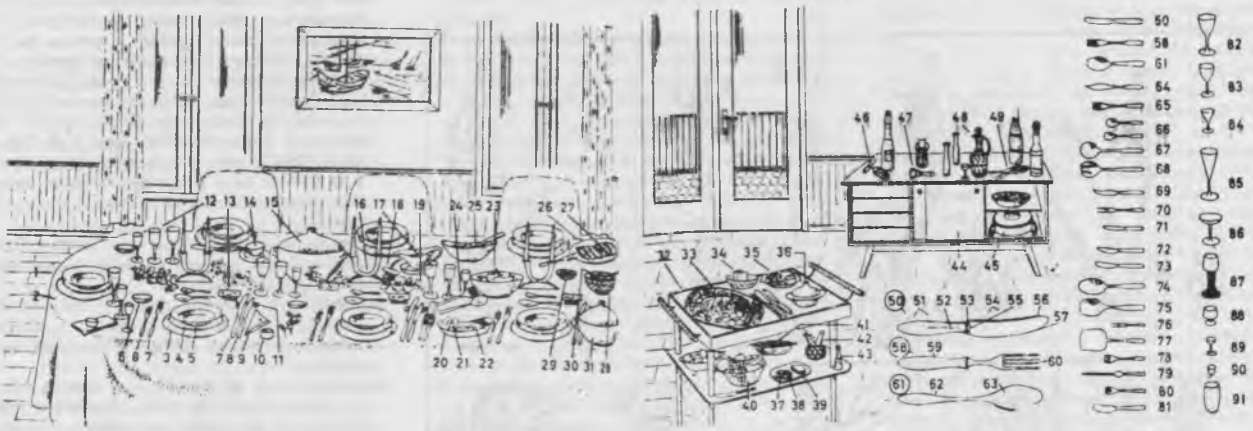

ŞEKİL: 601.— **YEMEK ODASI.** 1. Yemek masası *(sofra)*. 2. Sofra örtüsü. 3. Tabak. 4. Düz tabak. 5. Çukur tabak. 6. Meyve tabağı. 7. Sofra takımı. 8. Balık çatalı. 9. Peçete. 10. Peçete halkası. 11. Bıçak dayayacağı. 12. Şarap bardakları. 13. Sofra kartı. 14. Kepçe. 15. Çorba kâsesi. 16. Sofra şamdanı. 17. Salça kabı. 18. Salça kaşığı. 19. Sofra süsü. 20. Ekmek sepeti. 21. Küçük ekmek. 22. Ekmek dilimi. 23. Salata kabı. 24. Salata çatalı. 25. Sebze kabı. 26. Rosto tabağı. 27. Rosto. 28. Komposto kabı. 29. Komposto tabağı. 30. Komposto. 31. Patates tabağı. 32. Sofra artıkları. 33. Sebze tabağı. 34. Kızarmış ekmek *(tost)*. 35. Peynir tabağı. 36. Tereyağı kabı. 37. Yağ, reçel sürülmüş ekmek dilimi. 38. Tereyağ, reçel garnitürü. 39. Sandviç. 40. Meyve. 41. Badem. 42. Zeytinyağ ve sirke şişesi. 43. İngiliz salçası. 44. Sofra takımı dolabı. 45. Yemekleri sıcak tutan elektrikli cihaz. 46. Mantar burgusu. 47. Şişe *(Bira, gazoz v.b.)* açacağı. 48. Likör şişesi. 49. Ceviz (fındık) kıracağı. (50) Bıçak. 51. Sap. 52. Demir. 53. Sap halkası. 54. Namlu. 55. Halka. 56. Sırt. 57. Ağız. 58. Çatal. 59. Sap. 60. Diş. 61. Çorba kaşığı. 62. Sap. 63. Avuç. 64. Balık bıçağı. 65. Balık çatalı. 66. Meze kaşığı. 67. Salata kaşığı. 68. Salata çatalı. 69. Servis bıçağı. 70. Büyük çatal. 71. Meyve bıçağı. 72. Peynir bıçağı. 73. Tereyağ bıçağı. 74. Sebze kaşığı. 75. Patates kaşığı. 76. Sandviç çatalı. 77. Kuşkonmaz küreği. 78. Sardela çatalı. 79. İstakoz çatalı. 80. İstiridye çatalı. 81. Havyar bıçağı. 82. Beyaz şarap bardağı. 83. Kırmızı şarap bardağı. 84. Madère bardağı. 85. Baston 86. Ayaklı bardak. 87. Rhin şarabı bardağı. 88. Balon bardak. 89. Likör bardağı. 90. Ispirto bardağı. 91. Bira bardağı.

Fr. Macrocheire]; ◉ **kum yengeci**, *zool.* ◘ **Kumyengeci.**
~ **dönencesi**, ◘ **Tropika.**
~ **gibi**, *dey.* Yan yana yürüyen yampiri kimseler için söylenir. [*ing.* Like a crab; awkward, distorted *(man)*].
yengeç.örümceğigiller, ç.b.i. *zool.* Örümcekler *(Araneae)* takımına giren bir familya. Yürüme bacaklarının ilk iki çifti diğerlerinden uzun olur. Yana ve geriye doğru yürüyebilirler. Bu yürüyüşlerinden dolayı bu ad verilmiştir. Ağları ayrı ayrı uzanan teller halindedir. [*Lat.* ve *Ing. Thomisidae; Fr.* Thomisidés].
yengelik,-ği, i. Yenge olma hali.
yengi*, i. < *yenmek.* Yenmek eylemi. [*Osm.* Galebe; *Ing.* Victory; *Fr.* Victoire].
yeni, s. *esk. T. yangı* veya *yengi.* § ❶ Kullanılmamış: *Yeni giysi. Yeni ayakkabı.* [*ing.* New; *Fr.* Nouveau, neuf, neuve]; § ❷ Çıkışından beri çok zaman geçmemiş: *Yeni haber. Yeni usul.* [*Ing.* Recent; *Fr.* Récent]; § ❸ z. En son edinilen: *Yeni mektuplar geldi. Yeni eve taşındık.* [*ing.* Recenty; *Fr.* Récemment, nouvellement]; § ❹ İşe henüz başlamış: *Yeni öğrenci. Yeni asker.* [*ing.* Raw, inexperienced; *Fr.* Neuf]; ◉ ~ **ice eleğim, seni nerelere asayım?**, *at.* Kişi, elde ettiği yeni ve güzel bir şeyi örselememek için büyük özen gösterir. ☆ *Eşanl.* **taze bardağın suyu soğuk olur.**
~ **adla basım**, *matb.* Bir kitabın yalnız adını değiştirerek yapılan yeni baskısı.
~ **alüvyonlar**, *jeol.* Bugünkü vadilerin taban düzeyinde bulunan çok genç *(holasen yaşında)* alüvyonlar. [*ing.* New alluvions].
~ **ay**, *astr.* ◘ **Ayça.**
~ **baskı**, *küt.* ve *matb.* Bir eserin, yeni bir düzenle veya bazan eski kalıplarından veya filimlerinden faydalanarak, yeniden basılma şekli.
~ **baştan**, *dey.* Baştan başlayarak, yeniden: *Bu yazıyı yeni baştan gözden geçirmeli. ing.* Over again, anew, afresh].
~ **çağ**, ◘ **Çağ.**
~ **çekim**, *sin.* Başarılı olmayan veya başarılı olmadığı sanılan bir çekimin yeniden çevrilmesi. [*Ing.* Re-take; *Fr.* Plan refait, retourner une scène, retourner un plan, retake].
~ **çevirim**, *sin.* Sinemacılıkta daha önce çevrilmiş bir filmin yıllar sonra yeniden çevrilmesi.
~ **dalga**, *sin.* ◘ **Dalga.**
~ **doğmuş çocuğu öldürme**, *huk.* ◘ **Çocuk.**
~ **dosttan vefa gelmez**, *at.* ◘ **Eski dost düşman olmaz.**
~ **dönem**, *jeol.* Üçüncü zamanın ikinci ve sonuncu dönemi, bu dönemde çökeltilmiş katmanlar. [*ing.* Neogene, later tertiary; *Fr.* Néogène].
~ **dünya**, ◘ **Yenidünya.**
~ **dünya akbabasıgiller**, *zool.* ◘ **Yenidünyaakbabasıgiller.**
~ **dünya kuşları**, *zool.* ◘ **Yenidünyakuşları.**
~ **dünya maymunları**, *zool.* ◘ **Yassıburunlumaymunlar.**
~ **dünya maymunugiller**, *zool.* ◘ **Yenidünyamaymunugiller.**
~ **eğitim**, ◘ **Eğitim.**
~ **eklem**, *anat.* ◘ **Eklem.**
~ **hurufat**, *matb.* Henüz yeni satın alınmış, eskimemiş ve aşınmamış olduğundan çok keskin ve düzgün basan metal hurufat.
~ **izlenimci**, ◘ **Yeniizlenimci.**
~ **karşıl vuruş (dürtüş)**, *sp. (Eskrimde),* Bir karşı eylemi çelgi ile yakaladıktan hemen sonra uygulanan dürtüş veya vuruş. [*Ing.* Counter riposte; *Fr.* Contre-riposte].
~ **kelime**, *gram.* Bir dilde kullanılmış veya kullanılmakta olan bir kelime örnek tutularak yapılan kelime.
~ **klasik dönem**, *müz.* Türk musikisinde Hammamizade İsmail Dede Efendi (1778-1846) ile başlayan, Zekâi Dede'ye (1825-1897) kadar uzanan dönem.
~ **klasik üslûp**, *mim.* 1874-1930 yıllarında ürünleri verilen Türk mimarisi üslûbu.
~ **koksin boyası**, *matb.* Kırmızı, suda eriyen bir retuş boyası olup, filmlerde kabatılacak yerleri düzgünce kapatır, jelâtini bozmaz, sonra yıkanınca çıkar, leke yapmaz, negatif ve pozitif için de kullanılır. [*ing.* New cocin; *Fr.* Néo-coccine].
~ **kopya**, *sin.* Bir filmin eskiyen kopyalarının yerine çıkarılan yeni kopya. [*Ing.* New print; *Fr.* Copie neuve].
~ **kuşak**, Her devrin 18-25 arasında olan gençleri.
~ **kuşlar**, *zool.* ◘ **Yenikuşlar.**
~ **magma**, *jeol.* Yerkabuğunda önceden bulunan kayaçların ergimesiyle oluşmuş magma. [*Ing.* Palingenetisches magma, neomagma; *Fr.* Magma palingénètique].
~ **odalar**, *teşk. tar.* Yeniçeri kışlalarının bir kısmına verilen ad.
~ **okka**, Eskiden kilograma verilen ad.
~ **oluşma**, *biy.* Yeni dokuların, hatta yeni organların içinde taslak olarak bulunmadıkları değişik organlardan oluşması. *(Üstderiden tomurcuk oluşması gibi).*
~ **taş ocağı**, *coğr.* İnsan tarihinde Eski ve Orta Taş-Çağlarından sonra gelen, Tunç Çağından önce süren çağ. *(Bu çağda, hayvan yetiştirme ve tarım gelişmiştir. Keçi, koyun, sığırdan başka domuz, at gibi hayvanlar da insana alıştırılmıştır).* [*Ing.* Neolithic age; *Fr.* Néolithique].
~ **yetme**, *psik.* Yeni yetmelik çağında, yani ergenlik çağının eşiğinde olan kimse. [*Osm.* Mürafih].
~ **yıl**, *coğr.* Her yılın ilk günü. *(Gregoryen takviminde bu 1 Ocak'tır).* [*ing.* New Year; *Fr.* Nouvel an].
Yeni.Aramca, öz. i. *dilb.* Modern Aramcaya verilen ad.
yeni.attikeci, b.i. § ❶ Klâsik devirde Attike'de yetişmiş büyük yazarlar üstüne ders verenlere *(Lukianos)* veya bu yazarların üslûplarını, sözdizimlerini, kelime hazinelerini taklit eden helenistik devir Yunan yazarlarına veya gramercilerine denir; § ❷ Atinalı büyük nesircileri örnek alan latin yazarlar *(Brutus, Calvus v.b.)* için kullanılır.
yeni.bahar, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Mersingiller *(Myrtaceae)* familyasından, Amerika'nın tropikal bölgelerinde doğal olarak yetişen ve bahar elde edilen bitki. Her tarafı kokulu olan bir ağaçtır. Meyveleri bakkadır; koku ve tadı tarçın, karanfil, karabiber ve Hindistan cevizinin tadına ve kokusuna benzer. Baharat olarak kullanılır. [*Lat. Pimenta officinalis; ing.* Pimenta; *Fr.* Piment couronné, poivre de la jamaïque, piment des Anglais, tout-épice, quatre-épices].
yeni.baştan, b.z. Baştan başlayarak, yeniden, tekrar: *Yazıyı yenibaştan okumak.* [*Ing.* Over again, anew, afresh; *Fr.* De nouveau].
yeni.biçimcilik,-ği, b.i. *san.* Gerçek duyguyu veren bütün görüntüleri tablonun dışında tutan ve onları renkli geometrik biçimlere indirgeyen modern sanat eğilimi. [*Ing.* Neoformalism; *Fr.* Néo-formalisme].
yenice, s. Oldukça yeni. [*Ing.* Fairly new or recent; *Fr.* Assez neuf; passablement neuf].
~ **eleğim, seni nerelere asayım**, *dey.* Yeni şeylere karşı aşırı fakat geçici itibar gösterildiğini anlatır.
yenici, s. Yenen, mağlûp eden, alt eden.
~ **hamle**, *sp.* Eskrimde rakibine yenici bir tuş yapmak için alınan durum: *Yenici hamleye hazırlanmak.*
yenicilik,-ği, i. *ed.* Yeni olarak meydana getirilen veya yeni bir anlamda kullanılan kelime veya deyim.
Yeni.çağ, b.i. Tarihin ayrıldığı, dört büyük bölümden üçüncüsü olup İstanbulun zaptından (1453), Fransız ihtilâline (1789) kadarki zaman.
yeni.çağ, b.i. *jeol.* Dördüncü çağın ikinci ve son bölümü. Bu oluşma, dönemi, Buzul Çağı sonundan başlamış olup bugün de sürmektedir.
yeniçeri, b.i. *teşk.tar.* § ❶ Ocağı *Orhan Gazi* tarafından kurulan ve II. Mahmut zamanında nizamıcedit adındaki asker ocağının meydana getirilmesiyle ortadan kaldırılan, imparatoruğun piyade askeri sınıfı. *(Bu sınıf kuruluşunun ilk çağlarında çok iyi hizmetler gördüğü halde, sonraları soysuzlaşarak devletin başına ardı arkası gelmeyen birçok gaileler açmıştır);* § ❷ Bu askerden olan er. [*ing.* Janissary; *Fr.* Janissaire]; ◉ **fahri ~**, *ask. tar.* ◘ **Fahri**; ◉ **gönüllü ~**, ◘ **Gönüllü.**
~ **ağası**, *tar.* Yeniçeri askerinin komutanı. [*Ing.* Commander in chief of the Janissaries; *Fr.* Le commandant en chef du corps des janissaires].
~ **ağası divanı**, Yeniçeri ocağının işlerini yürütmek ve halletmek için Ağa kapısında, Yeniçeri ağasının başkanlığında toplanan meclis.
~ **bayrakları**, Yeniçeri ocağının çeşitli kurumlarında kullanılan bayraklar.
~ **düğünü**, Esir düşen yeniçerilerin kurtarılmasında gereken kurtulmalık akçesinin *(fidyei necat)* sağlanması için ocakça düzenlenen paralı eğlenceye verilen ad.
~ **efendisi**, Yeniçerilerin maaş defterlerini tutan kalemin şefine verilen ad.
☆ *Eşanl.* **yeniçeri katibi.**
~ **fındığı**, Yeniçeri tüfeklerinin kurşunlarına verilen ad.
~ **imamı**, Yeniçeri ocağının imamına verilen ad.
☆ *Eşanl.* **ocak imamı.**
~ **kazanı**, Yeniçerilerin yemeklerinin pişirildiği kazanlar. *(Ocak mensupları bu kazanları kutsal bilir ve başkaldırdıkları zaman kazanı At meydanına götürürlerdi).*
~ **kütüğü**, Yeniçerilerin künyelerinin yazılı olduğu ana defter.
~ **nizamı**, Yeniçeri ocağının orta ve bölüklerinin alâmetlerine verilen ad. *(Bu alâmetler orta ve bölük kapılarında, çadır ve bayraklarda, efradın kollarında, mektuplarda ve mezar taşlarında bulunurdu).*
~ **ocağı**, *teşk. tar.* Yeniçeri askerinin küçükten yetiştirildiği kuruluş. [*Ing.* The whole corps of the Janissary forces; *Fr.* Corps des Janissaires].
~ **odaları**, Yeniçeri kışlalarının tümüne verilen ad. *(Bu kışlalar Eski Odalar ve Yeni Odalar diye ikiye ayrılmıştı).*
~ **orta bayrakları**, Yeniçerilerin her ortaya mahsus olarak ayrı ayrı alâmetli bayrakları.
~ **ortaları**, *teşk. tar.* Yeniçerilerin çeşitli bölüklerine verilen ad. [*Fr.* Ordre des Janissaires].
~ **serdarı**, *teşk. tar.* ◘ **Serdar.**
yeniçerilik,-ği, i. § ❶ Yeniçeri oma hali, yeniçeri askerliği. [*Ing.* Quality and functions of a Janissary]; § ❷ Yeniçeri devri.
yeni.Darwin'ci, b.i. ve s. Yeni Darwinciliğe taraftar olan. [*ing.* Neo-Darwinist; *Fr.* Néo-Darwiniste].
yeni Darwin'cilik,-ği, b.i. *biy.* Darwin'ciliğin iki temel ilkesinden sadece birini kabul eden evrim kuramı. *(Çevrenin etkisiyle bedence kazanılan karakterlerin kalıtsal olarak geçmesini kabul etmez, fakat doğal ayıklanmanın önemli rolünü kabul eder).* [*Ing.* Neo-Darwinism; *Fr.* Néo-Darwinisme].
yeniden /yeni:den/, z. Gene, bir defa, tekrar: *Havalar yeniden soğudu.* [*Ing.* Over again, from the beginning, afresh, anew; *Fr.* De nouveau; à nouveau].
~ **canlandırma**, *huk.* ◘ **ihya.**
~ **donma**, *coğr.* Katı olan, bir yere bağlı bulunan kalın buz yığınlarının bulunduğu buzulların hareket edişini açıklamaya çalışan düşüncelerden biri. [*Ing.* Regelation, melting and freezing; *Fr.* Fusion et regel].
~ **donma kuramı**, *coğr.* Buzulların hareket edişini açıklamaya çalışan düşüncelerden biri. [*Ing.* Theory of regalation].
~ **düzenleme**, *kim.* Atom veya köklerin, bir dönüşüm sırasında anormal bir tepkime veya bir molekül izomerleşmesi meydana getirerek yer değiştirmesi.
☆ *Eşanl.* **yer değiştirme.**
~ **rotaya girmek**, *den.* Terkedilmiş olan rotada yeniden seyre başlamak.
~ **kızdırma**, *term.* ◘ **Kızdırma.**
~ **kristalleşme**, *met.* ◘ **Kristalleşme.**
~ **kuruş**, *sin.* Filme alınmak üzere gerçek bir sahnenin sonradan alıcı önünde canlandırılması. [*ing.* ve *Fr.* Reconstruction].
~ **seslendirme**, *sin.* Yeniden seslendirme

eylemi. [*ing.*Re-record; *Fr.* Réenregistrer].
~ **sürmek**, *sin.* Daha önce oynatılmış bir filmin bir süre sonra yeniden piyasaya sürülmesi.
~ **tuzlaşma**, *trm. De Sigmond'a* göre alkali toprak evriminin son safhası olup münhal tuzların yeniden birikmesini ifade eder.
~ **tıbbî muayene**, *hava.* Bir lisan sahibi kimsenin görülen gerek üzerine tekrar sıhhî muayeneye tâbi tutulması.
~ **tohumlama**, *trm.* Herhangi bir sebeple bozulmuş, tahrip edilmiş ve üretim seviyeleri çok düşmüş otlatma sahaları üzerinde, tohum ekme fide veya olgun bitkileri veya çim seklinde toprakları ile beraber çıkartılan bitkileri dikme suretiyle bölgenin yetişme şartlarına iyice adapte olmuş bir bitki örtüsünü yeniden meydana getiren bir mer'a ıslâhı yöntemi.
~ **tuzlaşmış alkali topraklar**, *trm. De Sigmond'a* göre alkali toprak evriminin son safhası.
~ **yapılanma**, *psik.* Gestalt'çı akıma bağlı psikologlar tarafından ileri sürülen ve bir yapının yerine bir başka yapının konmasından ibaret olan olay.
~ **yaşama**, *psik.* Daha önceden yaşanmış bir bilinç halinin yeniden ortaya çıkması.
~ **yelken açmak**, *den.* Yeniden seyre başlamak.
~ **yeniya**, *dey.* Çok yakın geçmiste: *Bu gibi kitaplar bizde yeniden yeniye çıkmaya başladı.* [*ing.* Over again, over anew].

Yeni.dünya, b. öz. i. Amerika kıtası. [*ing.* The New World, America; *Fr.* Le nouveau monde, l'Amerique].
~ **arslanı**, *zool.* ◘ **Puma**.

yeni.dünya, b.i. § ❶ ◘ **Malta eriği**; § ❷ Renkli veya sırlı sırçadan yapılıp süs olarak asılan top. [*ing.* Glass ball]; § ❸ *zool.* ◘ **Çapraz gaga**.

yeni.dünya.akbabasıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Yeni-dünya-kuşları *(Cathartae)* alt takımına giren tek familyası. Gagaları az çok uzun, baş ve boyunlarının üst yanı çıplak olur. Kurbağa, fare v.b. yerler. **Akbaba kralı** *(Cathartes papa)*, **tepeli akbaba** *(Sarcorchamphus gryphus)*, **hindi akbabası** *(Rhynogryphus aura)*, **karga akbabası** *(Coragyps atratus)*, iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Cathartidae; Fr.* Cathartidés].

yeni.dünya.kuşları, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Kartallar *(Falconiformes)* takımının, bir alt takımı. Başları çıplaktır. **Yeni-dünya-akbabasıgiller** *(Cathartidae)* olmak üzere tek familyası vardır. [*Lat.* ve *ing. Cathartae*].

yeni.dünya.maymunları, ç.b.i. *zool.* ◘ **Yassıburunlumaymunlar**.

yeni.dünya.maymunugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Maymunlar *(Primates)* takımının, Insansılar *(Anthropoidea)* alt takımına veya Yassıburunlumaymunlar *(Platyrhini)* üst familyasına giren bir familyası. Orta büyüklüktedirler. iyi gelişmiş bir baş parmakları ve ucuna kadar tüylü, sarılmaya yarayan bir kuyrukları vardır. Bitki yerleri, Güney Amerika'da ormanlarda yaşarlar. **Örümcek maymunu** *(Ateles paniscus)*, **uluyan maymun** *(Alouatta seniculus)*, **tavşantüylü maymun** *(Lagothrix lagothricha)*, **başlıklı maymun** *(Cebus capucinus)*, **gece maymunu** *(Aotus trivirgatus)*, **sincap maymunu** *(Saimiri sciureus)*, **ak-baş maymun** *(Pithecia leucocephala)*, **şeytan maymun** *(Pithecia satanus)*, **titi** *(Callicebus personatus)*, **kısakuyruklu maymun** *(Brachiurus rubicundus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Cebidae; Fr.* Cébidés]

yeni-Eflâtun'cu, b.s. ve i. *fels.* Yeni Eflâtunculuğa ilişkin veya Yeni Eflatunculuk taraftarı. [*ing.* Neoplatonist; *Fr.* Néo-Platoniste].

yeni-Eflâtuncu'luk,-ğu, b.i. *fels.* M. S. III. yüzyılda Iskenderiye'de ortaya çıkan ve çeşitli okullarda VI. yüzyıla kadar öğretilen felsefe sistemi. *(Iskender'in fetihlerinden sonra Iskenderiye şehri Doğu ve Yunan uygarlıklarının kavşak noktası olmuştu. Pythagoras, Aristoles, Zenon ve özellikle Eflâtun'un felsefî doktrinleri Hintli ve Yahudi menşeli mistik özlemlerle birleşerek yeni-Eflâtunculuğun temelini hazırladı. Doktrinin Ammonios Sakkas tarafından kurulduğu sanılır).* [*ing.* Neoplatonism; *Fr.* Néo-Platonisme].

yeni-eleştirici, b.i. ve s. Yeni-eleştiricilikle ilgili. [*ing.* Neocritical; *Fr.* Néo-critique].

yeni-eleştircilik,-ği, bi. *fels.* Kant'çılığın yenileştirilmiş felsefî doktrini. [*ing.* Neocriticism; *Fr.* Néo-criticisme].

yeni-empresyonizm, b.i. *res.* Resim sanatında bir akımın adı. [*ing.* Neo-impressionism; *Fr.* Néo-impréssionisme].

yeni-Farsça, b. öz. i. *dilb.* Çoğunlukla modern Farsçaya verilen ad. [*ing.* New persian; *Fr.* Néo-perse, néo-persan].

yeni-faşist, b.i. ve s.Yeni-faşizmle ilgili.[*ing.* Neofascist; *Fr.* Néo-fasciste].

yeni-faşizm, b.i. Italya'da faşist doktrinini yeni bir şekilde ele alan siyasal eğilim. *(1938 seçimlerinde Italyan sosyal veya yeni faşist hareketi, 8 milletvekili çıkardı).* [*ing.* Neofascism; *Fr.* Néo-fascisme].

yeni-gerçekçi, b.s. § ❶ Yenigerçekçilikle ilgili olan. [*ing.* Neorealist, neorealistic; *Fr.* Néo-réaliste, néo-réalistique]; § ❷ Yenigerçekçilik taraftarı. [*ing.* Neorealist; *Fr.* Néo-réaliste].
[*ing.* Neorealism; *Fr.* Néoréalisme].
☆ *Eşanl.* **neorealizm**.

yeni-gerçekçilik,-ği, b.i. Mutlak idealizme karsı yirminci yüzyılın başlarında ortaya çıkan bir felsefî başkaldırmaya verilen ad. Neo-Realizm'e göre nesneler bilinçin dışında bağımsız olarak vardır; duyumlar ne fiziki, ne de zihnidir, fakat tarafsız varlıklardır.

Yeni-Gineliler, ç. öz. i. *etn.* Yeni Gine'de yaşayan, Melanezyalılardan ve yerli Papulardan meydana gelen halk. [*ing.* New Guineans; *Fr.* Néo-Guinéens].

Yeni.Güney.Galler, öz. i. *coğr.* Avustralya Commonwealth'inde eyalet; yüzölçümü 801.000 km², başkenti *Sdyney*'dir. [*ing.* New South Wales].

yeni.Hegel'ci, b.s. ve i. Yeni-Hegelci'likle ilgili. [*ing.* Neohegelian; *Fr.* Néo-Hégélien, -enne].

yeni-Hegel'cilik,-ği, b.İ. *fels.* Hegel felsefesinin bazı yönlerinden türeyen felsefe akımı. [*ing.* Neohegelianism; *Fr.* Néo-Hégélianisme].

yeni-Hıristiyanlık,-ğı, b.i. 1890'a doğru P. Sabatier, Ed. Rod, P. Desjardins gibi bazı

YENİÇERİLER

yazarların ortaya koyduğu Hıristiyan felsefesi. *(Bu yazarlar Tolstoy'un eserlerinden etkilenerek birçok Hıristiyan inançları için ortak bir zemin bulmaya çalışıyorlardı. Yeni Hıristiyanlık, papa Pius X'un mahkûm ettiği modernizme bağlanır.* [*Ing.* Neochristianity; *Fr.* Néo-christianisme].

yeni-Hümanizm, b.i. *fels.* Yaklaşık olarak 1750'den başlayan, klâsik ilkçağ kültürüne yeniden yönelmek amacı güden ve eski dillerin semalaştırılmış, şekillendirilmiş öğretimine karşı mücadeleye geçerek bunun yerine eski kültür varlıklarının özünü, anlamını kavramak, amacını güden fikir akımı. [*Ing.* Neohumanism; rew humanism; *Fr.* Néohumanisme].

yeni-ibranice, b.i. *dilb.* İbranîce'ye III. yüzyıldan itibaren verilen ad. [*Ing.* Neo-Hebrew, neo-Hebraic; *Fr.* Néo-hébreu].

yeni-idealizm, b.i. *fels.* Hegel'in mutlak ve doğaüstü idealizminin karşıtı olarak tabiata ve bilimsel araştırmalara önem vermeyen ve materyalizmin inkârcı görüşlerine karşı psikolojinin verdikleri bilgilerle idealizmi yeni bir şekilde kurmak isteyen felsefe akımı. [*Ing.* Neoidealism; *Fr.* Néoidéalisme].

☆ *Eşanl.* **yeni-ülkücülük.**

yeni-izlenimci, b. s. ve i. *san.* Yeni izlenimcilikle ilgili, sanatta yeniizlenimciliği uygulayan *(kimse).* [*Ing.* Neo-impressionist; *Fr.* Pointilliste, néo-impressionniste].

☆ *Eşanl.* **noktacı.**

yeni-izlenimcilik, b.i. *san.* Renk tonlarını noktalar halinde ayrıştırarak resim yapma tekniği. *(Yeniizlenimcilik tekniği, Chevreul'ün renklerin karşıtlığı üstüne yaptığı buluşlara dayanır: ressam tuvalin üzerine sırf katkısız boyalar boyar; tuvalde her bölümün rengi ve renk değerleri arasındaki ilişkiler, renklerin belli bir amaca göre yanyana getiriliş sırasına bağlıdır. Ayrıca bu renklerin tuvalin her yerine eşit ışıklı titreşim vermesine dikkat edilir. Yeniizlenimcilik okulunun ustaları Georges Seurat ile Paul Signac'tır. Öbür yeniizlenimciler arasında Théo Van Ryselberghe, Henri Edmond Cross, Lucie Cousturier, Jeanne Selmersheim, Charles Angrand, Dubois-Pillet, Hippolyte Petit Jean'ın adları sayılabilir).* [*Ing.* Neoimpressionism; *Fr.* Pointilisme, néo-impressionnisme, divisionnisme].

☆ *Eşanl.* **noktacılık, bölmecilik.**

yenik, s. < *yenmek.* § ❶ Yenmiş, aşınmış. [*Fr.* Rongé, piqué des vers, véreux]; § ❷ i. Bir hayvanın veya böceğin bir şeyi yiyerek onda bıraktığı iz: *Fare yeniği. Güve yeniği.* [*Ing.* Moth-eaten place, place nibbled or gnawed by insects, etc]; § ❸ Yenilmiş, mağlûp olmuş. [*Ing.* Defeated; *Fr.* Défait, vaincu, en déroute].

Yeni-Kaledonya, b. öz. i. *coğr.* Büyük Okyanus'ta, Avustralya Queensland'ı kıyılarının 1400 km. açığında, Oğlak dönencesinin biraz kuzeyinde bir ada. Yüzölçümü 16.100 km², merkezi *Numea*'dır. [*Ing.* New Caledonia; *Fr.* Nouvelle-Calédonie].

Yeni-Kaledonyalı, b. öz. i. ve s. Yeni-Kaledonya'da oturan veya oradan gelen. *(Yeni-Kaledonyalılar Melanezyalıdır; antropoloji bakımından Avustralyalılarla Melanezyalılar arasında yer alırlar).* [*Ing.* New Caledonian; *Fr.* Néo-Calédonien,-enne].

yeni-Kant'çı, b.s. ve i. Yeni-Kant'çılıkla ilgili. [*Ing.* Neo-kantian; *Fr.* Néo-kantien,-enne].

yeni-Kant'çılık,-ğı, b.i. *fels.* Kant'ın düşüncesinden etkilenen felsefî akım. *(1860'a doğru Almanya'da doğdu).* [*Ing.* Neo-Kantianism; *Fr.* Néo-kantienisme].

yeni-keltçe, b. öz. i. *dilb.* Keltçe ailesinin modern lehçelerine verilen ad. *(Başlıcaları: Galce, Cornwall, Breton/Britton öbeği/, Irlanda dili, İskoçya Gaelcesi ve Man dili /Gaelce öbeği/).* [*Ing.* Neo-celtic; *Fr.* Néo-celtique].

yeni-klasik, b.s. Yeni-klasisizmle ilgili. [*Ing.* Neoclassic(al); *Fr.* Néo-classique].

yeni-klasikçilik,-ğİ, b.i. *san.* ve *ed.* Klasik eskiçağdan ilham alan modern sanat ve edebiyat eğilimi. [*Ing.* Neo-classicism; *Fr.* Néo-classicisme].

yeni.konfuçius'çuluk, b.i. Buddha'cılığa ve Tao'culuğa karşı tepki hareketi. *(İçinde bulunduğumuz bin yılın başına doğru, «Ortaçağ»a son veren yeni bir devir açtı. Bu «Ortaçağ» boyunca, M.S. IV. yüzyıldan X. yüzyıla kadar, Buddha'cılık ve Tao'culuk, Çin düşüncesi ve kültürü üstünde egemenlik kurmuştu).* [*Ing.* Neo-confucianism; *Fr.* Néo-confucianisme].

yeni.kuşlar, ç.b.i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre Öz-kuşlar *(Ornithurae)* alt sınıfına karşılık olarak kullanılan bir terim. [*Lat.* ve *ing. Neornithes*].

yeni-Lamarck'çı, b.s. *biy.* Bugün kabul edildiği şekliyle Lamarck'ın fikirlerine taraftar olan. [*Ing.* Neo-Lamarckist; *Fr.* Neo-Lamarckien,-enne].

yeni-Lamarck'çılık,-ğı, b.i. Lamarck'ın ilkelerini bazı değişikliklerle benimseyen evrim kuramı. [*Ing.* Neo-lamarckism; *Fr.* Néo-lamarckisme].

yenileme, i. § ❶ Yenilemek eylemi. [*Ing.* Renewal, renovation; *Fr.* Rénovation, renouvellement]; § ❷ *huk.* Eski bir borcu, yeni bir borç yaparak ortadan kaldırmak. [*Osm.* Tecdit; *Ing.* Revival, renewal; *Fr.* Rénovation, renouvellement]; § ❸ *nükl.* Fisyonla elde edilmiş verimli bir maddeden, fisyona uğrayabilen yeni bir madde üretme.

~ **davası,** *huk.* Hukuk muhakemeleri usulünde, çağrılmış olan taraflardan her ikisinin de mahkemeye gelmemesi üzerine işlemden kaldırılmış dosyanın, taraflardan birinin müracaatı ile tekrar muameleye konması.

yenilemek (-i), f. § ❶ Eski bir şeyin yerine yenisini koymak: *Oda takımını yeniledik.* [*Ing.* To renew, to renovate; *Fr.* Renouveler]; § ❷ Bir daha yapmak: *Teklifini yenilemedi;* § ❸ Bir şeyi yeni gösterecek şekilde onarmak; § ❹ Bir daha yapmak: *Kontratı yeniledi.*

yenilenme, i. *biy.* Organizmanın herhangi bir sebeple kaybolan veya hasar gören bir parçasının tamamlanması. [*Osm.* Tecdîd, tenasül-ü cedîd; *Ing.* Regeneration; *Fr.* Régénération].

☆ *Eşanl.* **rejenerasyon.**

yenilenmek, nsz. f. § ❶ Eski bir şeyin yerine yenisi konulmak; § ❷ Bir daha yapılmak.

yenileşmek, nsz. f. Yenilik kazanmak, yeniliğe uymak.

yeniletirmek (-i), f. Yenilik kazandırmak, yeniliğe uydurmak.

yeniletmek (-i, -e), f. Yenilemek işini yaptırmak.

yenilgi*, i. < *yenilmek.* § ❶ Yenilme. [*Osm.* Mağlûbiyet; *Ing.* Defeat; *Fr.* Défaite]; § ❷ *sp. (Eskrimde).* Tek veya takım olarak yapılan karşılaşmada yenilmiş olma durumu. [*Ing.* Defeat; *Fr.* Défaite].

yeni-liberalizm, b. i. *ikt.* Devletin hukukî *(uygun kanunlarla)* ve iktisadî *(Fiyat mekanizması, gelirler v.b. üstünde dolaylı bir müdahaleyle)* etkinliği sayesinde, iktisadî güçlerin serbestliğini, bireylerin girişkenliğini ve kişisel çıkar ihtiyaçlarını sağlamak ve korumak yoluyle liberalizme yeni bir atılım ve güç kazandırabileceğini ileri süren iktisadî doktrin. [*Ing.* Neoliberalism; *Fr.* Néo-liberalisme].

yenilik,-ğİ, i. § ❶ Yeni olma hali. [*Ing.* Newness; novelty; *Fr.* Nouveauté, nouvicıat]; § ❷ Zararlı veya yetersiz sayılan görenekleri yararlı ve yeterli olanlarıyla değiştirme: *Türkiye'de geniş ölçüde bir yenilik çabası göze çarpmaktadır.* [*Osm.* Teceddüt; *Ing.* Rawness, inexperience; *Fr.* Inexpérience].

~ **doğuran dava,** *huk.* Bir hukukî durumun değiştirilmesi, kaldırılması veya yeni bir hukukî durumun yaratılmasına ilişkin dava.

~ **doğuran haklar,** *huk.* ◘ Hak².

~ **korkusu,** *psik.* Her değişiklikten, her yenilikten tiksinme hastalığı. [*Osm.* Nefret-i teceddüt; *Ing.* Misoneism; *Fr.* Misonéisme].

yenilikçi, s. Yenilikten yana olan. [*Osm.* Teceddütperver; *Ing.* One who favors novelty].

yenilmek[1], nsz. f. Yemek işine konu olmak. [*Ing.* To be eaten; *Fr.* être mangerl; ◉ **yenilir yutulur gibi olmamak,** *dey.* Dayanılmaz, kabul edilmez halde olmak. [*Ing.* Not to be stomached, intolerable; *Fr.* Intolérable].

yenilmek[2], nsz. f. § ❶ Yenilgiye uğramak. [*Ing.* To be overcome, to be defeated, to be conquered; *Fr.* être vaincu]; § ❷ *(oyunda)* Kaybetmek. [*Ing.* To lose *(at a game); Fr.* Perdre *(au jeu)*].

yeni-Malthus'çuluk,-ğu, b.i. *demogr.* Malthus'un kuramı gibi, doğum kontrolunun zorunluğu üstünde durarı, ama İngiliz papazı Malthus tarafından öne sürülen ahlâkî yolları reddederek bunların yerine bilinen bütün gebelik önleme usullerini benimseyen kuram. [*Ing.* Neo-malthusianism; *Fr.* Néo-Malthusianisme].

yeni-peronculuk, b.i. *fels.* Pironculuğun ilk biçiminde dönen ve bunu kendine özgü bir kişilikle ustaca yenileyen Giritli *Eneside-mos* un doktrinin adı.

yeni-plancılık, b.i. *fels.* İskender imparatorluğunun uygarlık merkezi olan İskenderiye şehrinde doğunun derin ve içli mistikliğiyle Yunanistanın akılcı kozmoz ve ahlâk felsefesinin kaynaşması sonucu meydana gelen fikir ve felsefe akımına verilen ad.

yeni-platonculuk, b.i. *fels.* İskenderiye'de M. S. III. yüzyılda doğan felsefe okulu. [*Ing.* Neoplatonism; *Fr.* Néo-platonisme].

yeni-pozitivist, b.s. § ❶ Yeni-pozitivizmle ilgili olan. [*Ing.* Neo-positivistic; *Fr.* Néo-positiviste]; § ❷ Yeni-pozitivizmden yana olan kimse. [*Ing.* Neo-positivist; *Fr.* Néo-positiviste].

yeni-pozitivizm, b.i. *mant.* Çağdaş pozitivizm. *(1918'e doğru ortaya çıktı).* [*Ing.* Neo-positivism; *Fr.* Néo-positivisme].

☆ *Eşanl.* **analitik felsefe.**

yeni-Pythagoras'cı, b.s. § ❶ Yeni-Pythagoras'çılıklı ilgili olan. [*Ing.* Neopythagorean; *Fr.* Néo-pythagoricien,-enne]; § ❷ i. Bu doktrinden yana olan kimse. [*Ing.* Neopythagorean; *Fr.* Néopythagoricien,-enne].

yeni-pythagoras'çılık,-ğı, b.i. İskenderiye'de gelişen ve Pythagoras'ın doktrinini örnek alan felsefe sistemi. [*Ing.* Neopythagoreanism; *Fr.* Néo-pythagorisme].

yenir, s. < *yenmek.* § ❶ Yenmesi mümkün olan: *İnsan, yenir her şeyi yer.* [*Ing.* Edible; *Fr.* Comestible, mangeable]; § ❷ i. *patol.* Frengi hastalığı. [*Ing.* Syphilis; *Fr.* Syphilis].

yenirce, i. § ❶ Gittikçe derinleşip oyularak genişleyen yara. [*Ing.* Canker of trees]; § ❷ *patol.* Kemik ve diş dokusunun harap olması. [*Osm.* Rem].

yeni-realizm, b.i. *fels.* İdealizmi reddeden ve gözlem yönteminden faydalanarak fikirleri açıklamayı savunan bir felsefe akımı. [*Ing.* Neorealism; *Fr.* Néo-réalisme].

☆ *Eşanl.* **neorealizm.**

yeni-romantik, b.s. § ❶ Yeni-romantizmle ilgili olan. [*Ing.* Neo-romantic; *Fr.* Néo-romantique]; § ❷ i. Bu eğilimin taraftarı. [*Ing.* Neo-romantic; *Fr.* Néo-romantique].

yeni-romantizm, b.i. § ❶ *san.* Romantizmden ve özellikle Eugène Delacroix'dan ilham alan modern sanat eğilimi. [*Ing.* Neo-romanticism; *Fr.* Néo-romantisme]; § ❷ *ed.* XIX. yüzyıl sonu ve XX. yüzyılda ilhamı ve üslûbuyle romantizm eğilimine bağlanan bazı eserlerin niteliği. [*Ing.* Neo-romanticism; *Fr.* Néo-romantisme].

Yenisey, öz. i. *coğr.* S.S.C.B.'de ırmak; Orta Sibirya'da olup uzunluğu 3800 km'dir. [*Ing.* ve *Fr.* Yenisei].

~ **dilleri,** *dilb.* Yenisey boyunca konuşulan *(veya konuşulmuş olan)* Sibirya dilleri. Bunlar dört tanedir: 1. *Ket* veya *Yenisey Ostyak'ı,* Igarka'dan Yenisey'in güneyine kadar Yenisey'in iki kıyısında 1400 kişi tarafından konuşulur. *(eskiden batı ve güneyde daha ilerilere kadar yayılırdı);* 2. *Kot.* XVIII. yüzyılda Kan ve Mana kıyılarında, Krasnoyarsk'ın batısında yaklaşık olarak 1000 kişi tarafından konuşulmuştur. *(1860 ta ortadan kalktı;* 3. *Asan.* Kot'un çok yakın akrabasıdır; XVIII. yüzyılda Yenisey'in batısında Krasnoyarsk bölgesinde bir kaç yüz kişi tarafından konuşuluyordu. Bu dillerden yalnız Ket dili yeterince bilinir. [*Ing.* Yeniseian languages].

Yeniseyliler, ç.öz.i. *etn.* Batı Sibirya'da etnik grup. *(Yenisey vadisine sürülmüştü. Bir kısmı Altaikler ile kaynaşmışlar, bir kaç bin kişilik Yenisey Ostiakları da Orta ve Aşağı Tunguska bölgelerine dağılmışlardır).* [*ing.* Yeniseians].

yeni-simgecilik,-ği, b.i. *ed.* Sembolizm *(simgecilik)* çığırının yeniden canlanma hareketi. [*Ing.* Neosymbolism; *Fr.* Néo-symbolisme].

yeni-sömürgecilik,-ği, b.i. XX. yüzyılda, sömürgeciliğin, yeni bağımsızlık kazanmış ülkelere iktisadî yönden hakim olmayı öngören sekli. [*ing.* Neocolonization; *Fr.* Néo-colonisation].

yenişememek, nsz. f. Birbirini yenememek.

yenitmek, f. *esk.* Yenilemek, onarmak.

yeni-tommaso'cu, b.i. § ❶ Yeni-tommaso'culukla ilgili olan. [*ing.* Neothomist, neothomistic; *Fr.* Neo-thomiste]; § ❷ i. Yeni-tommasoculuk'tan yana olan kimse. [*ing.* Neothomist; *Fr.* Néo-thomiste].

yeni-tommaso'culuk,-ğu, b.i. Leo XIII'un papalığı sırasında yapılan ve modern bilimin bütün veri ve yöntemlerinin Aquino'lu Aziz Tommaso'nun doktrini çerçevesine yerleştirilmesiyle sonuçlanan Tommaso'cu yeni incelemelere verilen ad. [*Ing.* Neothomism; *Fr.* Néo-thomisme].

yeni-vitalizm, b.i. *biy.* Vitalist kuramın *(vitalizm)* XX. yüzyılın baslangıcından itibaren aldığı yeni sekil. [*ing.* Neovitalism; *Fr.* Néo-vitalisme].

yeni yeni, s. ve z. Yeni olmak üzere, bu yakınlarda *(olan): Yeni yeni huylar peyda etmek.*

yeni.yetme, b.s. Yeniyetmelik çağında olan *(kimse).* [*Osm.* Murahik; *ing.* On the verge of puberty, adolescent; *Fr.* Adolescent].

yeni.yetmelik,-ği, b.i. Erinlikten erginliğe kadar olan çağ. [*Osm.* Mürahiklik; *Ing.* ve *Fr.* Adolescence].

yeni-yunanca, b.i. *dilb.* Eski Yunanca ile karşıtlaşan modern yunan dili. [*ing.* New Greek; *Fr.* Neo-Grec, neo-grèque].

Yeni Zelanda, öz. i. *coğr.* Okyanusya'nın iki büyük ada grupu. Avustralya'nın güneydoğusunda yer alır. Yüzölçümü 267.837 km², başkenti *Wellington*'dur. [*Ing.* New Zealand; *Fr.* Nouvelle-Zélande].

~ ~ ıspanağı, *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Makasotugiller *(Aizoaceae)* familyasından, anayurdu Yeni Zelanda ve Doğu Asya olan, Avrupa'da ve Amerika'da sebze olarak yetiştirilen, yassı ve az çok etli yapraklı, yatık gövdeli bir bitki. [*Lat. Tetragonia expansa; ing.* New Zealand spinach; *Fr.* Tétragone, épinard d'été de la Nouvelle-Zélande].

~ koca papağanı, *zool.* ◘ **Papağan.**

yenlenç, s. Zayıf ve kuvvetsiz.

yenli, s. Yenleri olan: *Geniş yenli gömlek.* [*ing.* Having sleeves; *Fr.* Pourvu de manches].

yenme, i. § ❶ Kullanmak veya sürtünmekle aşınma ve bozulma; § ❷ Bir bakır levhanın kezzapla aşınarak çukurlanması ve üzerinde yenilikler peyda olması. [*ing.* Wear *(and tear); Fr.* Usure].

yenmek[1] (-i), f. *esk. T. yengmek.* § ❶ Oyun, güreş, savaş gibi karşılıklı uğraşlarda karşısındakini bastırmak. [*Ing.* To defeat, to overcome, to conquer; to be victorious, to win *(at a game); Fr.* Vaincre, battre, triompher de]; § ❷ Tutmak, bastırmak: *Öfkesini yenemedi.* [*Ing.* To restrain; *Fr.* Retenir, empêcher, refréner].

yenmek[2], nsz. f. § ❶ Yemek işine konu olmak: *Bu meyve yenmez.* [*ing.* To be eaten; *Fr.* être mangé]; § ❷ Aşınmak, kemirilmek: *Ceketin dirseği yenmiş.* [*ing.* To be corroded, to be eroded, to wear away; *Fr.* être rongé, être corrodé].

yepelek, *esk.* ◘ **Narin.**

yepyeni /yep:yeni/, s. Çok yeni, hiç kullanılmamış. [*ing.* Brand-new, spick and span; *Fr.* Tout à fait neuf].

yer, i.*esk.T.* § ❶ Bir şeyin bulunduğu, konulduğu veya yapıldığı uzay veya alan parçası: *Akciğerlerle yüreğin yeri göğüs boşluğudur. Arkadaşınızın yerini bilmiyorum. Bu eşyaya yer kalmadı. Pazar yeri. Çalışma yeri. Seyir yeri. Bu mal yerinde de pahalıdır).* [*Osm.* Mahal; *ing.* Place, location, situs, site, space; *Fr.* Place]; § ❷ **Yer kelimesi,** kullanıldığı cümleye göre *«şu veya bu işe ayrılmış yer»* anlamına gelir: *Ilk açılacak yere (= göreve) siz tayin edileceksiniz. Otelde yer (= yatak) kalmamış. Tiyatroda yerlerimiz (= koltuk, loca). Yerimiz (= arsamız) büyüktür, binayı daha geniş tutabiliriz).* [*Osm.* Mevki, mevzi; *Ing.* Locality; *Fr.* Localité]; § ❸ Ayaklarımızın altında serili bulunan her şey: *Yere oturmayınız. Yemek yere döküldü.* [*Ing.* Ground; *Fr.* Terre, sol]; § ❹ Iz: *Dikiş yeri belli. Yüzünde çıban yeri var.* [*Ing.* Mark; *Fr.* Marque, signe]; § ❺ Görev: *Uçağın yurt savunmasındaki yeri herkesçe anlaşılmıştır.* [*ing.* Situation, employment; *Fr.* Emploi, place; position]; § ❻ *astr.(Büyük harfle)* Bizi üzerinde barındıran ve günes dizgesinin bir uydusu olan gezegen, yer yuvarlağı. [*Osm.* Arz; *Ing.* Earth, land; *Fr.* Terre]; § ❼ Toprak: *Çorak yerde ot bitmez.* [*Osm.* Zemin; *ing.* Earth, soil, ground; *Fr.* Sol, terrain]; ⊙ **aş ~ i,** *trm.* ◘ **Aşı;** ⊙ **baş ~,** ◘ **Başyer;** ⊙ **demir ~ i,** *den.* ◘ **Demir;** ⊙ **demirleme ~ i,** *den.* ◘ **Demirleme;** ⊙ **dinlenme ~ i,** *coğr.* ◘ **Dinlenme;** ⊙ **dinleyici ~ i,** *din.* ◘ **Dinleyici;** ⊙ **dönemeç ~ i,** *trm.* ◘ **Dönemeç;** ⊙ **durak ~ i,** ◘ **Durak;** ⊙ **gezinti ~ i,** *mim.* ◘ **Gezinti;** ⊙ **gez ~ i,** *okç.* ◘ **Gez;** ⊙ **gösteri ~i ,** *binic.* ◘ **Gösteri.** ⊙ **~ de âletle uçuş saati,** *hava.* Bir pilotun lisans vermeye yetkili makam tarafından tasvip edimiş bir âletle yerde âletle uçuş talimi yaptığı süre; ⊙ **~ de âni dönüş,** *hava.* Bir hava gemisinin inişi, kalkışı veya taksi yolunda hareketi sırasında kontrol edilmeyen âni bir dönüşü; ⊙ **~ de görüş,** *hava.* Yetkili bir rasada göre aerodromda mevcut görüş şartları; ⊙ **~ de kalmak,** *dey.* Saygı görmemek, yüzüne bakılmamak; ⊙ **~ de kaza,** *hava.* Uçuş kazası hariç, hava gemisi kazası tarifine giren bütün kazalar; ⊙ **~ de ralanti şartları,** *hava.* Ilerleme hızı sıfır olduğu takdirde, bu hızdaki azami egzost gazı suhuneti ile alâkadar bulunan asgarî dönme hızı şartları; ⊙ **~ deki yüze basılmaz** *(kimse basmaz), at.* Alçak gönüllü olanları kimse hor görmez, tepelemez. Herkes onları korur; ⊙ **~ den bitme,** *dey.* § ❶ Kısa boylu. [*ing.* Short, squat]; § ❷ Türedi; ⊙ **~ den göğe kadar,** *dey.* Pek çok. [*ing.* Very much, greatly; *Fr.* Parfaitement]; ⊙ **~ den havaya muhabere,** *hava.* Yerde bulunan istasyon veya mevkilerden hava gemisine tek taraflı yapılan muhabere; ⊙ **~ den selâm,** *dey.* Eskiden, el, yerlere kadar uzatılarak verilen selâm. [*ing.* A very respectful salute]; ⊙ **~ den kontrollu yaklaşma,** *hava.* Bir hassas yaklaşma radar tesisatı ve gözetleme radar tesisatı kapsayan ve yaklaşmaları yerden kontrol etmeye yarayan bir sistem; ⊙ **~ den yapma,** *dey.* Çok kısa boylu. [*ing.* Very short *(person)*]; ⊙ **~ e bakar, yürek yakar,** *dey.* Uysal ve uslu göründüğü halde alttan alta dolap çeviren. [*ing.* Not so innocent as he looks, artful dodger]; ⊙ **~ e bakmak,** *dey. (Ihtiyarlar hk.)* Ölümü yakın olmak. [*ing.* To look dow on the ground]; ⊙ **~ e batmak,** *dey.* Yok olmak. [*ing.* To perish, to sink into the ground; *Fr.* Jeter parterre; périr, mourir]; ⊙ **~ e değme noktası,** *hava.* Bir hava gemisinin yere değdiği ilk nokta; ⊙ **~ e doğrulum,** ◘ **Yere yönelim;** ⊙ **~ e göğe koyamamak,** *dey.* Nasıl ağırlayacağını, nasıl memnun edeceğini bilememek. [*Ing.* To honor greatly]; ⊙ **~ e getirme,** *huk.* ◘ **infaz;** ⊙ **~ e kapanmak,** *dey.* Çok eğilmek; ⊙ **~ e serilmek,** *dey.* Yere yatıp kalmak; ⊙ **~ e sermek,** *dey.* Yenmek, mağlûp etmek, öldürmek; ⊙ **~ e vurmak,** *dey.* Birine çeşitli yönlerden saldırarak onu çok acı bir duruma sokmak. [*ing.* To dash to the ground; to defeat; to discredit]; ⊙ **~ e yönelim,** *fiz., zool.* ve *bot.* ◘ **Yereyönelim;** ⊙ **~ i olmak,** *dey.* Uygun görülmek: *Böyle sözlerin yeri var mı? Onun burada yeri yok.* [*ing.* To be called for]; ⊙ **~ i öpmek,** *dey. alay.* Yere devrilmek: *Ayağı kayınca yeri öptü;* ⊙ **~ i soğumadan,** *dey.* Ayrılalı çok olmadan. [*ing.* Shortly after leaving one's place]; ⊙ **~ i yurdu belirsiz,** *dey.* Serseri. [*ing.* Homeless, vagrant; *Fr.* Sans foyer, sans asile, sans abri, vagabond,-onde]; ⊙ **~ inden oynama,** *jeol.* Kayaçların bir kırık veya kırık boyunca yerinden oynaması. [*ing.* ve *Fr.* Dislocation]; ⊙ **~ in dibine geçmek,** *dey.* Çok utanıp sıkılmak. [*ing.*To be thoroughly ashamed; *Fr.* être pénétré de honte]; ⊙ **~ in içi,** *coğr.* Yer yuvarlağının, dıştan içe çeşitli kat kat kabuklardan yapılı olduğu temeline dayanan bölünüşü; ⊙ **~ in dönme devimi,** *astr.* Yer'in kendi ekseni çevresinde yaptığı dönü. [*Osm.* Arzın hareketi devriyesi; *ing.* Rotation of the earth; Rotation de la terre]; ⊙ **~ in gölgesi,** *astr.* Yer ve Güneş kürelerine dıştan çizilen teğetlerin oluşturduğu koninin arkada kalan parçası, tam gölge. [*Osm.* Zıll-ı arz; *Ing.* Shade of the earth; *Fr.* Ombre de la terre]; ⊙ **~ in kabuğu,** *astr.* Yer'i saran katı kabuk; ⊙ **~ in yarı gölgesi,** *astr.* Yer ve Güneş kürelerine dıştan, içten çizilen teğetlerin oluşturduğu konilerden arkada kalan iki yan koni; ⊙ **~ in kulağı var,** *at.* Gizli konuşulan bir şey umulmadık bir yoldan başkalarınca duyulabilir. [*ing.* Walls have ears; *Fr.* Les murs ont des oreilles]; ⊙ **~ in kutupları,** *cogr.* Yer yuvarlağı, *coğr.* Yer yuvarlağının ekseninin, yerin yüzündeki yerleri. [*ing.* Poles of the earth]; ⊙ **~ in yoğunluğu,** *coğr.* Yer yuvarlağının bütünü gözönüne alınarak elde edilen 5,5 değerindeki yoğunluk. [*ing.* Density of the earth]; ⊙ **~ inde kurtlanmak,** *dey.* Yerinde duramıyacak hale gelmek; ⊙ **~ inde saymak,** *dey.* Hiç ilerlememek. [*ing.* To mark time; to make no progress; *Fr.* Marquer le pas]; ⊙ **~ inde su çıkmak,** *dey.* Haklı bir neden olmadan yerini bırakanlara veya bırakmak isteyenlere «yerinde su mu çıktı?», *«yerinde su çıkmadı ya!»* şeklinde çıkışma veya sakındırma yollu söylenir; ⊙ **~ inde yeller esmek,** *dey.* Artık bulunmamak. [*ing.* He (it) is gone for good]; ⊙ **~ inden oynamak,** *dey.* § ❶ Yerinden ayrılmak. [*ing.* To get out of place; to be dislocated]; § ❷ Heyecanlı bir zaman yaşamak. [*ing.* To get worked up]; ⊙ **~ inden kopma,** *coğr.* Kıvrılmalar sırasında bir tabaka paketinin yerinden kopup, yatay bir yüzey boyunca alttaki başka tabakaları kesercesine yer değiştirmesi; ⊙ **~ inden oynama,** *jeol.* ◘ **Yersizme;** ⊙ **~ inden oynatmak,** *dey.* Başka yere kaldırmak; ⊙ **~ inden oynama depremi,** *coğr.* Tabakaların kırılması, kıvrılması gibi yerinden oynama olaylarının etkisiyle beliren yer sarsıntıları; ⊙ **~ inden oynamış duruş,** *coğr.* Yerinden oynamış bulunan tabakalar için kullanılan kelime; ⊙ **~ ine düşmeyen gelin yerine yerine, boyuna düşmeyen esvap sürüne sürüne eskir,** *at.* Kendine uygun bir evlenme yapamayan kız, yerine yerine helâk olur.Boya göre dikilmemiş elbise de yerde sürünerek yıpranır gider; ⊙ **~ ine geçmek,** *mec.* Dengi olup onun işini görebilmek. [*ing.* To replace *(somebody); Fr.* Tenir lieu de *(qn)*]; ⊙ **~ ine gelmek,** *dey.* § ❶ Yapılmak,*olmak: *Isteğiniz yerine geldi.* [*ing.* To come into place]; § ❷ Geri dönmek: *Eski hal bir daha yerine gelmez.* [*ing.* To come out right]; ⊙ **~ ine getirmek,** *dey.* Yapmak: *Isteğinizi yerine getirdim.* [*ing.* To carry out *(an order etc.); Fr.* Mettre à exécution]; ⊙ **~ ine koymak,** *dey.* § ❶ Saymak: *Onu adam yerine koymuşlar da...*; § ❷ Başkasını bulup almak: *Kaybolan kitaplarımı yerine koyamadım.* [*Ing.* To replace *(something by something)*]; ⊙ **~ ine oturmak,** *dey.* Iyi yerleşmek. [*Ing.* To be well fixed in its place; to fit well; to settle *(building)*]; ⊙ **~ inl**

almak, *dey.* Yerine geçmek. [*Ing.* To take another person's place; to replace]; ◉ ~ **ini beğenmek**, *dey. (Bitkiler hk.)* Yeri uygun bulmak. [*Ing.* To flourish *(plant)*; *Fr.* Pousser bien, exiger]; ◉ ~ **ini bilmeyen, yılda bir kat urba eskitir**, *at.* Hangi alanda çalışabileceğini önceden iyi kestirememiş olan kişi, sık sık yer ve iş değiştirme yüzünden hayli zarar görür; ◉ ~ **ini bulmak**, *dey.* § ❶ Yerine gelmek; § ❷ Kendine yakışan yeri bulmak. [*Ing.* To find his right job *(man)*]; ◉ ~ **ini doldurmak**, *dey.* Yerinin yeterlisi olmak; ◉ **ini sevmek**, ◘ **Yerini beğenmek**; ◉ ~ **ini tutmak** *(bir şeyin)*, *dey.* O şeyin yerine geçebilmek; ◉ ~ **le beraber**, *dey.* Yer hizasında. [*Ing.* Level with the ground; *Fr.* Rasé]; ◉ ~ **le beraber (yeksan) etmek**, *dey.* Temeline kadar yok etmek. [*Ing.* To level to the earth; to ruin thoroughly; to wreck altogether; *Fr.* Raser]; ◉ ~ **le gök bir olsa**, *dey.* Sonu ne olursa olsun. [*Ing.* No matter what happens, even if the heavens fall]; ◉ ~ **lerde sürünmek**, *dey.* Pek perişan ve karmakarışık bir halde bulunmak; ◉ ~ **lere geçmek**, *dey.* Pek utanıp sıkılmak. [*Ing.* To feel ready to sink into the earth with shame; *Fr.* Être à cent pieds sous terre]; ◉ ~ **leri süpürmek**, *dey. (Etek, paça)* Pek uzun olmak; ◉ **merdiven** ~ **i**, *inş.* Binalarda merdiven yapılmak için bırakılan boşluk. [*Fr.* Cage d'escalier].

~ **açmak**, *dey.* Sıkışarak bir kimseye yer vermek. [*Ing.* To make a place; to make room].

~ **adları**, *coğr.* Yerleşme yerleri ile tarla, bağ, bahçe, dağ, vadi, dere, ırmak, deniz, ada, bölge, ülke gibi yerlerin adı.

~ **adları kısaltmaları**, *hava.* Bir istasyonun yer ve adını gösteren kısaltma.

~ **almak** *(Bir işte)*, *dey.* O işi hazırlayanlar arasında bulunmak. [*Ing.* To take one's place to occupy a place; to take up a position; to take part].

~ **ayırtma mesajı**, *hava.* Bir işletici tarafından azamî 72 saat sonra hareket edecek umumî nakliyat yapan bir hava gemisinde gerekli yeri ayırtmak için yollanan mesaj.

~ **adları bilgisi**, *coğr.* Coğrafyanın bir yardımcısı olup, yerleşme yeri adlarından ve baska yer adlarından faydalanarak yerleşmelerin doğduğu, geliştiği çağların bulunmasına, o zamanki yörenin durumunu belirtmeye, burada yerleşenlerin nerelerden gelmiş olduğunu göstermeye çalışır.

~ **asalaklığı**, *paraz.* Besinini bağımsız olarak sağlayabilen asalağın, konakçıyı yalnızca bir barınak gibi kullanması durumu.

~ **belirteci**, *gram.* Bir eylemin anlamını, sınırlı olmayan ve her yere uygulanabilen bir yer kavramıyla gösteren belirteç.

~ **benzeri gezegeni**, *astr.* Dış yapıları, büyüklük ve kütleleri Yer'e benzeyen gezegenlerden *(Merkür, Venüs, Mars)* her biri.

~ **biçimbilim**, *jeol.* Yeryüzündeki olayların ve yer biçimlerinin incelenmesi yoluyle, yeryüzündeki değişmelerin tarihini araştıran bilim kolu. [*Ing.* Geomorphology; *Fr.* Géomorphologie].

~ **biçim tersleme**, *jeol.* ◘ Tersleme.

~ **bileti**, ◘ **Bilet.**

~ **birliği**, *ed.* ◘ **Birlik.**

~ **cücesi**, *dey.* Kısa boylu, çok bilmiş, kurnaz kimse. [*Ing.* Short and small but very cunning].

~ **çağbilimi**, *jeol.* Yerbilimde kullanılan zaman bölümleri. [*Ing.* Geologic chronology; *Fr.* Géochronologie].

~ **çekimi ivmesi**, ◘ **ivme.**

~ **çekirdeği**, *jeol.* Yer küresinin 2.920 km. derinliği altında bulunan ve deprem yayınım hızının apansız azalan kesimi.

~ **değiştirme (yürümeler)**, *sp. (Eskrimde)* Yarışmacıların aradaki uzaklığı korumak için, ileri veya geri giderek değişik biçim ve çabuklukta yaptıkları yürüme devinimi

~ **değiştirme eğrisi**, *den.* ◘ Eğri².

~ **devimbilimi**, *jeol.* Yerin içinde ve dışındaki yerbilim olaylarını, bu olayları yöneten nedenleri ve güçleri araştıran yerbilim dalı. [*Osm.* Kuvve-i arziye; *Ing.* Dynamic geology; *Fr.* Géologie dynamique].

~ **domuzu**, *zool.* ◘ **Yerdomuzu.**

~ **dönmesi salınımları**, *astr.* Yer'in dönme hızının yaptığı milyonda bir saniye basamağındaki değişimler.

~ **düşmek**, *sp.* ◘ **Düşmek.**

~ **ekseni**, *coğr.* Gök ekseni içinde bulunan ve yer yuvarlağının döndüğü eksen. [*Osm.* Hatt-ı zemîn; *Ing.* Earth line; *Fr.* Ligne de terre].

~ **elması**, *bot.* ◘ **Yerelması.**

~ **eşeği**, ◘ **Makaslıböcek.**

~ **etmek**, *dey.* § ❶ Iz bırakmak. [*Ing.* To leave a mark]; § ❷ Iyice yerleşmek. [*Ing.* To take place; *Fr.* Prendre la première place]; § ❸ Derin etki uyandırmak, izlenim bırakmak. [*Ing.* To impress, to make an impression].

~ **etmez** *(Birini)*, *dey.* Pek günahkâr olanlar için söylenir.

~ **fesleğeni**, *bot.* ◘ **Yerfesleğeni.**

~ **fıstığı**, *bot.* ◘ **Fıstık.**

~ **fiziği**, *jeol.* Yerin fiziksel özelliklerini inceleyen bilim. [*Ing.* Geophysics; *Fr.* Géophysique].

☆ *Eşanl.* **jeofizik.**

~ **gazyuvarları**, *astr.* Yeri saran hava katmanı.

~ **göçmesi**, *jeol.* Kayaların, döküntü ve toprakların, az çok ıslak durumda yavaş veya hızlı olarak aşağıya doğru yaptıkları kütle devimi. [*Osm.* Heyelân; *Ing.* Landslide; *Fr.* Eboulement].

~ **görüşü**, *hava.* ◘ **Görüş.**

~ **gösterici**, *sin.* ve *tiy.* Sinema ve tiyatrolarda yer gösteren kimse. [*Ing.* Usher; *Fr.* Huissier].

~ **halısı**, ◘ **Halı.**

~ **ırakgörürü**, *astr.* Içindeki prizmalı düzenle ters göstermesi önlenmiş ırakgörür.

~ **ısı derecesi**, *jeol.* Yerkabuğunda, derinliğe doğru inildıkçe sıcaklığın artma hızı. [*Osm.* Mikyâs-ı harâret-i arziye; *Ing.* Geothermal gradient; *Fr.* Dégré géothermique].

~ **ısısı**, *coğr.* Yerin içindeki ısı.

~ **iskemlesi**, ◘ **iskemle.**

~ **istasyonu**, *hava.* Arz üzerinde bulunan bir radyo istasyonu.

~ **kabuğu**, ◘ **Yerkabuğu.**

~ **katı**, *inş.* ◘ **Kat.**

~ **kutbu**, *astr.* ◘ **Kutup.**

~ **lahanası**, *bot.* Kökü şalgam gibi şişkin olan bir çeşit lâhana.

~ **magnetizması**, ◘ **Magnetizma.**

~ **manevrası**, *hava.* Bir hava gemisinin motoru faaliyette iken yerde hareket ettirilmesi.

~ **meşesi (palamudu)**, ◘ **Yermeşesi, yerpalamudu.**

~ **merkezli**, *astr.* Yer merkezine göre kurulan, düzenlenen veya ölçülen.

~ **merkezli enlem**, *astr.* Yeryüzündeki bir noktayı merkeze birleştiren doğrunun eşleğe göre yaptığı açı.

~ **meşesi**, *bot.* ◘ **Kısamahmut.**

~ **minderi**, Eski Türk evlerinde odaların sedirleri yanına konulan alçak minderler.

~ **numarası**, *küt.* Kitabın kütüphanede nerede bulunduğunu gösteren ve katalog fişinde fişin sağ üst köşesi ile kitabın sırtına yazılan işaret ve rakamlar.

~ **odası**, *dey.* Tabanı yerle bir olan oda.

~ **oynaklığı**, *coğr.* ◘ **Paroksizm.**

~ **oyulgusu**, *astr.* Yer'in yapısını belirten model.

~ **öpmek**, *dey. (Eskiden, kul takımı büyüklerin yanına çıktıkları zaman saygı için, onların karşısında ve onlara yönelerek)* Yere kapanmak. [*Ing.* To kiss the ground *(in* front of a very great personage].

~ **örümceği**, *zool.* ◘ **Örümcek.**

~ **paraleli**, *astr.* ◘ **Paralel.**

~ **pırasası**, ◘ **Yerpırasası.**

~ **plancılığı**, *coğr.* Şehir ve kent arasında yeni bir denkleşme yapan yerleşme şekli üzerindeki düzenlemeler.

~ **planı**, *tur.* Tutulan yerler ve yolculuğa ilişkin gözlemlerin üzerine not edildiği bir trenin, otokarın planı.

~ **sarsıntısı**, ◘ **Yersarsıntısı.**

~ **seçimi**, *sin.* Bir filmin dışarıda çevrilecek sahneleri için uygun yer bulmak.

~ **sofrası**, Yerde kurulan sofra. [*Ing.* Cloth spread on the ground for a meal; low table for meals].

~ **solucanı**, *zool.* ◘ **Yersolucanı.**

~ **somunu**, *bot.* ◘ **Tavşankulağı.**

~ **tesisleri**, *hava.* Hava seyrüseferlerinin emniyet, düzen ve iktisadî bir şekilde ifa edilebilmesi maksadıyla inşa edilmiş olan binalar ve yerde kurulmuş olan düzenekle donatımın tümü.

~ **tutma**, *tur.* Bir taşıt aracında bir gezi kurumunda, bir otel, bir uçak veya bir vapurda yer ayırma.

~ **tutmak**, *dey.* § ❶ Bir yer işgal etmek, kendine yer ayırmak. [*Ing.*To fill or occupy a place; to reserve a place]; § ❷ Önemli veya yeter sayılmak.

~ **vericisi**, *hava.* Bir yer istasyonunda bulunan verici.

~ **vermek** *(Bir olaya)* *dey.* Yol açmak veya meydan vermek.

~ **yargıcıları**, *sp. (Eskrimde)* Yaygısı bakır ve iletken olmayan yarışlık üzerinde elektrikli aygıtlarla yapılan karşılaşmalarda, yere yapılan dürtüşleri izlemekle görevli iki yargıcı. [*Ing.* Ground judges; *Fr.* Juges de terre].

~ **yarılıp içine girmek**, *dey.* Yitirilip bir türlü bulunamamak.

~ **yatağı**, *dey.* Yere serilen yatak. [*Ing.* Bed made on the floor].

~ **yer**, *dey.* Birçok yerde, bölüm bölüm, bazı yerlere. [*Ing.* In places; here and there].

~ **yıldızı**, ◘ **Mika.**

~ **yörüngesi**, *astr.* Yer yuvarlağının güneşin etrafında dolaşırken geçtiği yol. [*Osm.* Mahrek-i arz; *Ing.* Terrestrial orbit; *Fr.* ~ **yurt**, *dey.* Konut. [*Ing.* Place to live in, home].

~ **zarfı**, ◘ **Zarf.**

Yer, I. *astr.* Üzerinde insanların yaşadığı, Güneş sisteminden gezen; Güneş'e yakınlık sırasına göre, temel gezegenlerin üçüncüsüdür. *(Bu anlamda kullanıldığı zaman büyük harfle yazılır).*

☆ *Eşanl.* **Dünya, Arz, Yeryüzü.**

~ **çekimi**, *fiz.* ◘ **Yerçekimi.**

~ **çizgisi**, *mat.* ◘ **Yer ekseni.**

~ **ekseni**, *mat.* Tasarı geometride, yatay izdüşüm düzlemiyle düşey izdüşüm düzleminin arakesiti. [*Osm.* Hatt-ı zemin; *Ing.* Earth line; *Fr.* Ligne de terre].

☆ *Eşanl.* **Yer çizgisi.**

~ **kabuğu**, *jeol.* ◘ **Kabuk.**

~ **özekçil**, *fels.* ◘ **Yerözekçil.**

~ **yuvarlağı**, *coğr.* ◘ **Yeryuvarlağı.**

~ **yüzü**, *coğr.* ◘ **Yeryüzü.**

yerâ' /yerâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **yerâa'nın** çoğulu.

yerâbî' /yerâbî/, i. *Osm.*<*Ar. esk.* **yerbû'nun** çoğulu.

yer.altı,-nı, b.i. *jeol.* Yer'in yüzeyi altındaki kısmı: *Yeraltı suları.* [*Osm.* Taht-ez-zemin; *Ing.* Sabsoil substratum; *Fr.* Sous-sol].

☆ *Eşanl.* **toprakaltı.**

~ **akışı**, *trm.* Yeraltı mağaralarını veya büyük suyollarını kısmen dolduran çalkantılı yeraltı akışı.

~ **demiryolu**, *coğr.* Yeraltında oyulmuş yollara döşenmiş demiryolları.

~ **deposu**, ◘ **Depo.**

~ **geçidi**, *trafik.* ◘ **Geçit.**

~ **hattı**, *elek.* ◘ **Hat.**

~ **kablosu**, *elek.* Hepsi ayrı ayrı yalıtılmış ve kurşundan geçirimsiz bir kılıf içine yerleştirilmiş bir veya birkaç iletkenden meydana gelen ve üzeri ayrıca emdirilmiş kâğıtla yalıtılan kablo. [*Ing.* Earth cable, earth lead, grounded round cable, underground conduit, subsoil cable, underground cable; *Fr.* Câble souterraine].

~ **katsayısı**, *jeol.* Belli bir kayaç içindeki tam kristalin, yerinden oynamamış sağlam bir kayaca oranla eşit koşullar altında bir deprem yeğinliğinin kat kat arttığını gösteren katsayısı. [*Osm.* Zemin emsali; *Ing.*

Foundation coefficient; *Fr.* Coefficient de de sous-sol].

~ **sineması**, *sin.* Çoğunlukla 16 mm'lik deneysel nitelikteki bazı filimlere verilen ad.

~ **su havzası**, *trm.* Hüküm süren iklim ve hidrolojik şartlara bağlı olarak, yeraltında, toprak içersinde özel bir rejime, gözeneklere sahip su deposunun bulunduğu bir vadi veya ova.[*Ing.* Subsoil (Underground) water basin].

~ **su yüzü**, Yeraltı su yatağının yeryüzüne olan uzaklığı. [*Ing.* Ground water table; *Fr.* Niveau hydrostatique].

~ **suyu**, *jeol.* Yeryüzünün altında su olarak bulunan ve cisimlerin kimyasal bileşimine girmemiş su. [*Osm.* Miyâh-i tahte-z zemine; miyâh-i tahtel arz; *Ing.* Ground water, subsoil water, underground water; *Fr.* Eau souterraine].

~ **suyu akışı**, *trm.* Yağışların toprağa nüfuz eden kısmının yüzeye yakın geçirimsiz tabakalar üzerinde genel eğime uyarak yatay hareketi. [*Ing.*Ground water runoff, Subsurface flow].

~ **suyu araştırmaları**, *trm.* Yeraltı suyu kaynağının bulunuşu, hareketi, miktarı v.b. konuların etüdü. [*ing.* Ground water investigation].

~ **suyu deposu**, ◘ Su.

~ **suyu teknesi**, *jeol.* İçinde yeraltı suyunu tutabilen, yanlarında ve altında geçirimsiz kayaçlar bulunan geçirimli bir katman. [*Osm.* Tahte-z zemin havza-i mihâhiye; *Ing.* Ground-water basin; *Fr.* Basin d'eau souterraine].

~ **yerbilimi**, *jeol.* Yeraltı çalışmalarından ve yerfiziği araştırmalarından elde edilmiş bilgilere dayanan yerbilim. [*Ing.* Subsurface geology; *Fr.* Géologie de profondeur].

~ **yolu çıkışı**, *ask.* ◘ Çıkış.

yer.beri, b.i. *astr.* Yeryuvarlağı yörüngesinin güneşe en yakın olan noktası. [*Osm.* Haziz; *Ing.* Perigee; *Fr.* Périgée].

yer.bilgini, b.i. *jeol.* Yerbilim öğrenimi görmüş uzman. [*Ing.* Geologist; *Fr.* Géologue].

yer.bilim*, b.i. *jeol.* Yerin ve yerdeki yaşarlığın gelişme tarihini, yerkabuğunun bileşimini, yapı koşullarını ve evrimlerde egemen olan güçleri inceleyen bilim. [*Osm.* Arziyat, ilm-i arz; ilm-i tabakat-ül-arz; *Ing.* Geology; *Fr.* Géologie].

☆ *Eşanl.* **jeoloji.**

~ **coğrafyası**, *jeol.* Kara ve denizlerin dağ dizgelerinin yer teknelerinin, yer tarihinin her dönemindeki dağılışlarını inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Paleogeography; *Fr.* Paléogéographie].

~ **haritası**, *jeol.* Çeşitli yerbilim katlarını başka başka renk veya imlerini gösteren topograf haritası. [*Ing.* Geological map; *Fr.* Carte géologique].

~ **pusulası**, *jeol.* Yönü ve doğrultuları belirtmek için kullanılan ve eğilimölçer ile aygıtlanmış özel pusula. [*Ing.* Geologic compass; *Fr.* Boussole de géologue].

~ **zamanı**, *jeol.* Bir çağkuşağındaki katmanlı kayaçların oluş süresi. [*Ing.* Time; *Fr.* Temps].

yerbilimsel*, b.s. Yerbilimle ilgili olan. [*Ing.* Geological; *Fr.* Géologique].

☆ *Eşanl.* **jeolojik.**

yerciller, c.i. *zool.* Daima yerde yaşayan hayvanlar. [*Ing.* Geobionts; *Fr.* Géobiontes].

yer.çekimi,-ni, b.i. *fiz. (İki cismin, birbirini, aralarındaki uzaklığın karesiyle ters oranlı ve kütleler çarpımıyla doğru oranlı olarak çekmesi*» genel ilkesine uygun olarak, yeryuvarlağının kendi yakınındaki cisimleri çekmesi olayı: *Cisimlerin ağırlığı yerçekiminin bir sonucudur.* [*Osm.* Arz cazibesi; cazibei-arz; *Ing.* Gravity, terrestrial gravitation; *Fr.* Attraction terrestre, pesanteur].

~ **ivmesi**, *astr.* Serbest düşen bir cismin kazandığı ivme. [*Osm.* Cazibe-I arz ta'cili; *Ing.* Gravity acceleration; *Fr.* Arcélération du pesanteur].

~ **şiddeti**, *fiz.* ve *geod.* Birim kütledeki bir cismin ağırlığı. *(Yerçekimi şiddeti, ağırlıklı cisimlerin serbest düşme hareketinin ivmesine eşittir).* [*Osm.* Cazibe-i şiddet-ı arz; *Ing.* Gravity intensity; *Fr.* Intensité de gravité].

yer.çekirdeği, b.i. § ❶ *astr.* Yer merkezinde toplanmış olan çok yoğun küresel kütle; § ❷ b. i. *jeol.* Yer küresinin 2.920 km. derinliği altında bulunan ve deprem yayının hızının apansız azalan kesimi. [*Ing.* Earth's core, nucleus; *Fr.* Noyau terrestre].

yer. değiştirme, b.i. *mat.* Bir şeklin elementleri değişmeksizin konumunun değişmesi: *Öteleme, dönme birer yerdeğiştirmedir.*

yer.domuzu, b.i. *zool.* Damarlı-dişliler *(Tubulidentata)* takımının, Yerdomuzugiller *(Orycteropodidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 100 kuyruğu 30 sm.'dir. Afrika'da kazdığı inlerde yaşar. Eti lezzetlidir. [*Lat. Orycteropus capensis; Ing.*Aardvark; *Fr.* Oryctérope].

yer.domuzugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Damarlı - dişliler *(Tubulidentata)* takımının bir familyası. Vücutları aralıklı olarak kıllarla örtülüdür. Parmakları büyük kanca tırnaklıdır. Kulakları büyüktur. Karınca yerler. **Yer domuzu** *(Orycteropus capensis)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *ing. Orycteropodidae; Fr.* Oryctéropodidés].

yere.doğrulum, b.i. *bot.* ◘ Yereyönelim.

yer.duraklı, b.s. *astr.* Yaklasık olarak 36.000 km. yükseltide, ekvatoral bir yörünge üzerinde dolanan ve bu dolanım hareketi Yer'in kendi ekseni etrafındaki dönme hareketini izlediği için, yeryüzündeki herhangi bir gözlemciye hareketsizmiş gibi görünen bir yapma uydu için kullanılır.

yere.göçüm, b.i. *biy.* Bir hücrenin, bir organizmanın veya bir organizma parçasının, yerçekimi dışında bütün olaylardan bağımsız olarak ağırlık sebebiyle yaptığı zorunlu hareket. [*Ing.* Geotactism; *Fr.* Géotactisme].

yerel*, s. Yeri sınırlı, dar sınırlı, yayılmamış. [*Osm.* Mevzil; *Ing.* Local; *Fr.* Local,-ale].

~ **gürültü**, *sin.* Belirli bir yerin havasını yankılayan gürültüler.

~ **oluşum**, *petr.* Bir kayacın veya mineralin yerinde oluşması. *(Yerel oluşum kuramına göre, taşkömür veren bitkiler bataklıklarda ve taşkömür çıkarılan yerlerde yetişir).*

~ **öğle**, *astr.* Güneşin yerel öğlen düzlemine geldiği an. [*Ing.* Local noon].

~ **renk**, *ed.* ve *san.* ◘ Renk.

~ **rüzgârlar**, *coğr.* Bir bölgede belirli bir süre içinde birbirinin tersi yönlerden esen rüzgârlar. [*Ing.* Local winds].

~ **saat**, *coğr.* Yeryüzünde her bir nokta için, o noktada güneşin meridyen üzerinden geçmesiyle düzenlenen saat. Sözgelişi, İstanbul'da saat 12 iken İzmir'de 11.53 dür. [*Osm.* Mahallî saat; *Ing.* Local hour; *Fr.* Heure locale].

~ **zaman**, *astr.* Gözlem yerine, daha doğrusu gözlem yapılan noktaya ilişkin zaman. [*Ing.* Local time; *Fr.* Temps locale].

yerellik,-ği, İ. Bir olayın bir yere bağlı oluşu. [*Ing.* Locality; *Fr.* Localité].

☆ *Eşanl.* **lokalite.**

yer.elması, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, anayurdu Kuzey Amerika olan, basit yapraklı, yüksek çok yıllık otsu bir bitki. Toprak altındaki yumruları Inulin bakımından zengindir ve gıdaî değeri vardır. Türkiye'de de yetiştirilir ve yumruları yenir. [*Lat.Helianthus tuberosus; Ing.* Jerusalem artichoke; *Fr.* Topinambour, crompire, soleil tubéreux, soleil vivace, artichaut du canada, artichaut de jérusalem, poire de terre].

yereltme, İ. Yereltmek eylemi.

yereltmek, *f. coğr.* Bir coğrafya olayını bir yerde olarak belirtmek.

yer.eşeği, b.i. *zool.* ◘ **Makaslıböcek.**

yerey, i. *jeol.* Yeryüzünden bir parça. Yerkabuğunun oluşumu bakımından ele alınan herhangi bir parçası: *Üçüncü zaman yereyleri.* [*Osm.* Arâzi; *Ing.* Ground land, soili; *Fr.* Terrain].

yere.yönelim, b.İ. § ❶ *fiz.* Arza doğru reaksiyon, yerçekimine uyma. [*Osm.* Tekarrüb-ül il-el-arz; *Ing.* Geotropism; *Fr.* Géotropisme]; § ❷ *zool.* Yer çekimi ile meydana gelen uyartıya doğru hareket eğilimi. [*Osm.* Tekerrüb-ül il-el-arz; *Ing.* Geotropism; *Fr.* Géotropisme; § ❸ *bot.* Yer çekimi etkisiyle olan yönelim hareketi; bu yönelme ana köklerde olduğu gibi pozitif, gövdede olduğu gibi negatif ve yapraklarda olduğu gibi transversal olabilir. [*Ing.* Geotropism; *Fr.* Géotropisme].

☆ *Eşanl.* **jeotropizm.**

yer.fesleğeni, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sütleğengiller *(Euphorbiaceae)* familyasından hemen hemen bütün sene boyunca, yeşilimsi renkli çiçekler açan, 20-60 sm. boyunda, bir yıllık, ikievcikli bir bitki. Türkiye'de çok yayılmıştır. Stipulalı uzunca oval şekilli, kenarları krenelat veya dişli olup karşılıklı olarak dizilmiştir. Erkek çiçekler uzun saplı ve uzunca şekilli bir spika halinde toplanmıştır. Dişi çiçekler yaprakların koltuğunda, teker teker veya 2 -3 tanesi bir arada bulunur; hemen hemen sapsızdır. Korolla yoktur. Çiçek örtüsü 3 parçalıdır. Meyva, üzeri yeşil renkli dikenler ile kaplı bir kapsüldür. Yaprakları acı madde, saponin, metilamin *(merkürialin)*, trimetilamin, uçucu yağ ve mavi renkli bir boya maddesi *(hermidin)* taşır. Müshil, yumuşatıcı ve idrar söktürücü olarak kullanılır. Bazı hayvanlar *(tavşan)* için çok zehirlidir. At, inek gibi hayvanlarda da hematüri ile beliren zehirlenmeler yapar. [*Osm.* Haşîset-üz-zibâk; *Lat. Mercurialis annua; Ing.* Boys-and-girls; *Fr.* Mercuriale annuelle, foirolle]; ◙ **çok yıllık** ~, *bot.* 20-40 sm. boyunda, çok yıllık, az dallı ve rizomlu bir bitki. Dişi çiçekler uzun saplıdır. Yaprakları 6 sm. kadar uzunluktadır. Çok zehirli olduğundan tedavi sahasında kullanılmaz. İstanbul, Uludağ ve Doğu Karadeniz bölümünde yetişir. [*Lat. Mercurialis perennis; Ing.* Dog's mercury, dog mercury; *Fr.* Mercuriale].

yer.fıstığı, b.i. *bot.* § ❶ Fasulyegiller familyasından sarı çiçekli, orta boylu *(30-40 sm.)*, bir yıllık otsu bir tarım bitkisi. Çiçekleri döllendikten sonra toprağa gömülerek meyve veren yaygın bir bitki olup taneleri için yetiştirilir ve tanelerinden basınçla yağ çıkarılır. Kuru yaprak ve dalları hayvanlara yedirilir. Yağ çıkarıldıktan sonra, azotça çok zengin olan küspesi hayvan beslenmesinde geniş ölçüde kullanılır. [*Lat. Arachis hypogaea; Ing.* Peanut; *Fr.* Arachide]; § ❷ Aynı bitkinin eğlencelik olarak yenilen ve yağı çıkarılan tohumu. [*Ing.* Peanut; *Fr.* Cacahouète, cacahouette].

☆ *Eşanl.* **Amerikan fıstığı araşid.**

yergi*, i. < *yermek.* Bir kimseyi, bir düşünceyi veya bir göreneği yermek için yazılmış yazı veya söylenmiş söz. [*Osm.* Hicviye; *Ing.* Satirical poem; *Fr.* Satire].

☆ *Karş.* **övgü.**

~ **komedisi**, ◘ Komedi.

yergici*, İ. < *yermek.* Yergi yazan veya yergide bulunan kimse. [*Osm.* Heccav; *Ing.* Satirist; *Fr.* Auteur, poète satirique, satirique].

yergin*, s. < *yermek.* Çirkin ve kötü görülen. *Yergin huylar.* [*Osm.* Mezmum].

yerginlik*,-ği, i. < *yermek. ahl.* Ahlâkın verdiği kötücüllük, acımazlık, büyüklenme, korkaklık, yalancılık gibi niteliklerin genel adı. [*Osm.* Rezilet, zemime; *Ing.* Vileness, worthlessness; *Fr.* Vice].

yerhûm /yerhüm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Erkek kartal.

yerince, i. Gittikçe derinleşip oyularak genişleyen yara.

yerindelik,-ği, i. § ❶ *ed.* Kullanılan kalime ve deyimlerin tam yerine uygun olarak seçilmiş olması. [*Osm.* Mutabakat; *Ing.* Conformity, congruity, congruence; *Fr.* Conformité, concordance, congruité]; § ❷ *huk.* Kamulaştırılan bir yer üzerinde, kamu çıkarının özel çıkara oranla yüksek olması.

yerinde, s. § ❶ Zamanı, yeri uygun düşen: *Yerinde bir davranış. Bu söz yerindedir.* Yerinde söylemek. [*Ing.* In its place; sui-

table; to the point, well put; *Fr.* À propos, qui est à propos]; § ❷ z. Gereken tarzda: *Yerinde davranmak.* [*Ing.* To the point, well put, correct, right; *Fr.* À propos]. — **İnceleme.** ◘ **İnceleme.**

yerine, z. § ❶ Bir şeyin yerini almak üzere; § ❷ Başkasının adına.

yer.ineç,-ci, b.i. *jeol.* Yerkabuğunun semer *(yukaç)* ve tekne *(ineç)* biçiminde bir takım oluşumlardan meydana gelmiş içbükey buruşuğuna verilen ad. [*Ing.* Geosynclinal; *Fr.* Géosynclinal].
☆ *Eşanl.* **jeosenklinal.**

yer.ineği, b.i. *bot.* ◘ **Havacıvaotu.**

yerinmek (-e), f. § ❶ Acınmak. [*Osm.* Teessüf etmek; *Ing.* To feel regret for; to be sorry about; *Fr.* Se dégouter, éprouver de la répugnance]; § ❷ Pişman olmak.

yer.kabuğu,.-nu, b.i. *jeol.* Yeryuvarlağının, dışını çepçevre kaplayan ve karalar ile denizleri taşıyan katı kabuğu. Yer küresinin yaklaşık 30 km. derinliğinde bulunan, süreksizlik, yüzeyinin üstündeki en üst kesimi. [*Osm.* Kışr-ı arz; *Ing.* Earth crust; *Fr.* Ecorce terrestre, croûte terrestre].
— **oynamaları,** *coğr.* Yer kabuğunun türlü olaylarla yer yer oynaması. [*Ing.* Crustal movement; *Fr.* Mouvements de l'écorce].
— **yaylanması,** *coğr.* Yer-kabuğunun yaylanırcasına olan oynayışları. [*Ing.* Epeirogenic movement; *Fr.* Mouvemant épéirogénique].

yer.kökü, b.i. *h.d.* ◘ **Havuç.**

yer.kuşağı, b.i. *meteor.* Yağmur veya çığ etkisiyle meydana gelen, tıpkı gökkuşağına benzediği halde yeryüzüne yansıyan alkım.

yer.küre, b.i. *coğr.* ◘ **Yeryuvarlağı.**

yerlek, i. ◘ **Yüzü yerlek.**

yerleşik, s. < *yerleşmek.* § ❶ Yerleşmiş. [*Ing.* Established; *Fr.* Établi]; § ❷ Bir yerin yerlisi haline gelmiş olan. [*Osm.* Mütemekkin; *Ing.* Settled; *Fr.* Domicilié]; § ❸ Bir yerde hemen hemen sürekli olarak görülegelen *(hastalık).* [*Osm.* Beledî; *Ing.* Local; stable; *Fr.* Local,-ale, stable]. § ❹ *biy.* Gerek kaybolmak üzere olan *(koruyucu yerleşiklik),* gerek tam tersine gelişip yayılma çağının başlangıcını yaşayan *(ilerleyici yerleşiklik)* ve dar bir alanda sıkışıp kalan türlere verilen sıfat; § ❺ *bot.* Anayurdunda ve dar bir alanda bulunan bitkilere denir.
— **sinema,** *sin.* Belirli bir yerde yalnız sinema olarak çalışmak üzere kurulmuş yapı.
— **yerler,** *coğr.* Yer-kabuğunun çok eski çağlardan beri iyice pekleşerek yerine oturmuş, oynaklığı kalmamış, yerleşmiş bölümleri. *(Yerleşik yerler yeryüzünün en eski kara parçalarıdır. Bunları yer-kabuğunun kırılgan yerleridir).* [*Ing.* Stable area; *Fr.* Aire stable].

yerleşiklik,-ği, i. *jeol.* Yer-kabuğunun artık pekleşerek yerinde oturmuş, yerleşmiş, artık oynamaz olmuş yerleri. [*Ing.* Stability; *Fr.* Stabilité].

yerleşme, i. § ❶ Insanın çalıştığı ve barındığı yeri içine alan yöre. [*Osm.* Iskân; *Ing.* Habitation; *Fr.* Habitation, peuplement]; § ❷ *jeol.* Dinsiz kayacın, tasyuvardaki yerli kayaçları iterek veya eriterek onların yerini alması. [*Ing.* Emplacement; *Fr.* Mise en place]; § ❸ *tar.* Tarihten önceki insanların yaşadığı yer. [*Ing.* ve *Fr.* Station].
— **bilgisi,** *coğr.* Insan yerleşmesinin bilgisi. *(Bir bilgi içinde yerleşmenin yöre içindeki görünüşü, dağılış tarzı, yeri, biçimi, büyüklüğü, işleyişi üzerinde duran yerleşme coğrafyasıyla ilgilenen yerleşme tarihi, tarihten önceki ve tarih başlangıçlarındaki kuruluş ve gelişmeleri araştıran yerleşme arkeolojisi, yerleşme yerlerinin, geçinme ve toplu yaşama yönlerinden araştırmalar vardır).*
— **coğrafyası,** *coğr.* Insanın oturduğu, barındığı yerlerle bunların kurulduğu yer arasındaki ilgiyi araştıran bir coğrafya dalı. [*Osm.* Iskân coğrafyası; *Ing.* Geography of habitation].
— **hürriyeti,** *huk.* ◘ **Hürriyet.**
— **yeri adları,** *coğr.* Köy çiftlik, kom, kent, şehir gibi insanların yerleşmiş bulunduğu yerlerin adları.

yerleşmek (-e), f. § ❶ Iyice oturmak: *Bu taş buraya adamakıllı yerleşmiş.* [*Ing.* To Settle; *Fr.* Se placer, être posé]; § ❷ Bir yerde iş bulmak: *Oğlu bankaya yerleşmiş.* [*Ing.* To get into a job or office; *Fr.* Entrer en service]; § ❸ (-de), Bir yerin yerlisi haline gelmek: *Kardeşim İzmir'de yerleştl.* [*Osm.* Temekkün etmek; *Ing.* To establish oneself, to settle down; *Fr.* (S') établir]; § ❹ nsz. Eşyasını yerli yerine koymak: *Taşındık, ama daha yerleşmedik.*

yerleştirilmek (-e), f. Yerleştirmek işine konu olmak.

yerleştirme, i. § ❶ Yurtlandırma. [*Osm.* Iskân; *Ing.* Localization; *Fr.* Localisation]; § ❷ *cerr.* Yerinden çıkmış organları normal durumuna getirmeyi öngören ameliyat; § ❸ *ciltc.* Kitabı meydana getirecek formaları katladıktan sonra, yan sayfaları ve metin dışı resimleri ekleyerek hazır hale getirme; § ❹ *seram.* Pişirilecek çömlekleri kasetlerin veya gömleklerin içine dizme; § ❺ *ted.* Bir organı normal olarak bulunması gereken boşluğa koyma işlemi. *(Genellikle fıtık, fimozis gibi kusurları düzeltmek için kullanılan ve elle yapılan sistemli bir harekettir);* § ❻ *tekn.* Lehimlenecek veya bir takım tezgâhında işlenecek madenî parçaları tezgâhın tablasına koyma.

yerleştirmek (-i, -e), f. § ❶ Yerleşmesini sağlamak. [*Osm.* Iskân etmek; *Ing.* To establish; *Fr.* Établir]; § ❷ *(Tokadı, şamarı)* Vurmak; § ❸ *(Sözü, cevabı)* Tam sırasında söylemek.

yerli, s. § ❶ Taşınmaz, başka yere götürülemez: *Yerli dolap. Yerli sedir.* [*Osm.* Sabit; *Ing.* Fixed, settled, rooted; *Fr.* Fixe non transportable]; § ❷ O bölgede yetisen: *Yerli sebze. Yerli meyve.* [*Osm.* Mahallî; *Ing.* Local; indigenous; local,-ale]; § ❸ Yurt içinde yapılan: *Yerli mallar.* [*Ing.* Local, home; *Fr.* Local,-ale]; § ❹ I. Bir bölgenin asıl ahalisinden olan kimse: *Bizim arkadaşlar buranın yerlisidir.* [*Ing.* Native; *Fr.* Natif]; § ❺ *etn.* Afrika, Amerika, Avustralya'nın uygarlıktan uzak, ilkel biçimde yaşayan halkına verilen ad. [*Ing.* Native; *Fr.* Natif]. § ❻ *jeol.* Baska yerlerden gelen asma örtülerine karşıt olarak oluştuğu yerde kalan topraklara denir; § ❼ *petr.* Bir kaya veya mineralin, bulunduğu yerde oluşması.
— **bohur,** *zool.* Bohur deve ile tavsı melezi.
— **çekirge,** *zool.* Kırçekirgesigiller *(Acrididae)* familyasından, tarımsal bitkiler için de zararlı olabilen çekirge türü. *(Türkiye'de de görülür).* [*Lat. Dociostaurus anatolicus*].
— **dolap.** ◘ **Dolap.**
— **granit,** *jeol.* Büyük migmatit ve baskalasım kayaç kütleleriyle çevrelenmiş granitleşme graniti. [*Ing.* Autochthonous granite; *Fr.* Granite autochtone].
— **ıspanak,** *bot.* Yaprakları dar mızrak seklinde, tohumları sivri ve dikenli bir ıspanak çeşidi.
— **kayaç,** *jeol.* Baska yerlerden getirilmis veya sürüklenmiş olmayıp, ilkel yerinde bulunan kayaç veya maden. [*Ing.* Autochtonous; *Fr.* Autochtone].
— **kulu,** *teşk. tar.* Kale muhafızı olan dizdarların emrindeki gönüllü askerlere verilen ad.
— **kütle,** *jeol.* Alp dizgesinde, tortul bir örtü ile kristal bir cekirdeği olan, yan basınca uğramış, kıvrılıp yükselirken yatay yönde yerini değistirmemis bir dağ kütlesi.
— **şirket,** *huk.* Millî kanunlara göre oluşan şirket.
— **yerinde,** *dey.* Her biri kendi yerinde: *Herkes yerli yerinde otursun.* [*Ing.* In its proper place; *Fr.* À sa place convenable].
— **yerine,** *dey.* Her biri kendi yerine: *Eşya yerli yerine konuldu.* [*Ing.* Each to his post; into its proper place].

yerlig, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yarlığ, buyruk.

yerlileşme, i. Bir hayvan veya bitkinin, anayurdundan başka bir ülkede sürekli olarak yaşamaya alışması.

yerlilik,-ği, i. Bilinen en eski çağlardan beri yaşadıkları yeri değişmemiş olan bitki turlerinin veya insan ırklarının özelliği.

yer.mantarı, b.i. ◘ **Domalan.**

yerme*, i. Yermek eylemi.

yermeci*, i. < *yermek.* ◘ **Yergici.**

yermek* (-i), f. *esk.T.* § ❶ Beğenmemek, iğrenmek. [*Ing.* To dislike, to detest; *Fr.* Détester] § ❷ Kötülüklerini söylemek. [*Osm.* Zemmetmek. [*Ing.* To censure, to slander, to denigrate; to blame, to reproach; *Fr.* Blâmer, reprocher, réprouver, dénigrer, jaser]; § ❸ Alaylı bir dille kusurlarını söylemek. [*Osm.* Hicvetmek; *Ing.* To satirize; *Fr.* Satiriser]; ◉ **yerdiğin oğlan** *(küçük)* **yer tutar,** *at.* Bugün beğenmediğiniz, kendisinde yetenek bulmadığınız çocuğun, zamanla bilgisi, görgüsü artar; toplumda önemli bir yeri olur.

yermeli*, s. < *yermek.* **Moruk, herif, kopil** gibi, belli bir anlamı olmakla birlikte yerici bir özelliği de bulunan *(kelime).* [*Osm.* Hicvî; *Ing.* Satirical; *Fr.* Satirique].
☆ *Eşanl.* **pejoratif.**

yer.merkezli, b.s. § ❶ *astr.* Yerin merkezini başlangıç noktası alan: *Bir gezegenin yermerkezli devinimi;* § ❷ *fels.* Yeri evrenin merkezi ve en önemli varlığı sayan *(doktrin).* [*Osm.* Lillarziye; *ing.* Geocentric; *Fr.* Géocentrique].
☆ *Eşanl.* **jeosantrik, yerözekçil.**

yer.merkezlilik,-ği, b.i. *astr.* Ağırlık merkezi yeryüzü olma, yeryüzüyle ilişkisi bulunma hali. Yer'i evrenin merkezi olarak kabul eden ve bütün öbür gezegenlerin Yer çevresinde dolandığını ileri süren astronomi sistemi [*ing.* Geocentrism; *Fr.* Géocentrisme].
☆ *Eşanl.* **jeosantrizm.**

yer.meşesi, b.i. *bot.* ◘ **Kısamahmut.**

yer.mumu,.-nu, b.i. *jeol.* ◘ **Ozokerit.**

yer.narı, b.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Rafflesiaceae* familyasından, Akdeniz havzasında ve Türkiye'de, ládan *(Cistus)* lerin kökleri üzerinde yaşayan, birkaç sm. yüksekliğinde, iki çiçekli bir bitki. Yaprakları, sık dizilişli, kırmızı veya sarı renkli etli pullardan ibarettir. Çiçekleri, pulların teşkil ettiği topluluğun ortasında, 5-10 tanesi bir arada sık bir durum oluştururlar. [*Lat. Cytinus hipocistis; Ing.* Cytinus; *Fr.* Cytinus, cytinet].

yer.öte, b.i. *astr.* Yeryuvarlağının yörüngesinin güneşe eş uzak olan noktası. [*Osm.* Evc; *Ing.* Apogee; *Fr.* Apogée].

yerözekçil, b.s. ◘ **Yermerkezli.**

yer.palamudu, b.i. *bot.* ◘ **Dalakotu.**

yer.pırasası, b.i. *bot.* ◘ **Arslankuyruğu.**

yer.sakızı,.-nı, b.i. *jeol.* ◘ **Bitüm.**

yer.sarmaşığı, b. i. *bot.* Ballıbabagiller *(Lablatae)* familyasından, nemli yerlerde, duvar diplerinde yetişen bir bitki. Istanbul ve Karadeniz bölgesinde rastlanır. [*Lat. Glechoma hederaceae; Fr.* Gléchome, lierre terrestre, rondelote].

yer.sarsıntısı, b.i. ◘ **Deprem.**

yer.sıçanı,.-nı, b.i. ◘ **Köstebek.**

yersiz, s. § ❶ Barınacak yeri olmayan. [*Ing.* Homeless; *Fr.* Sans abri]; § ❷ Yerinde olmayan, ilişkisiz: *Yersiz söz.* [*Ing.* Out of place; *Fr.* Impropre, qui ne convient pas].

yersizlik,-ği, i. § ❶ Yeri olmama veya yeri yeterli olmama hali: *Yersizlikten eşyanın bir kısmı yığın halinde duruyor.* [*Ing.* Homelessness; *Fr.* Manque de logement]; § ❷ Uygunsuzluk, yerinde olmama hali. [*Ing.* Being out of place; *Fr.* Impropriété].

yersizme, i. *jeol.* Bir katmanın bitişik olduğu yerden ayrılıp yerini değiştirmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Dislocation].

yer.solucanı, b.i. *zool.* Kıllıayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfının, Solucanlar *(Oligochaeta)* takımının, *Lumbricidae* familyasından bir halkalısolucan türü. Uzunluğu 30 sm.'dir. Her bölütte 8 tane kıl bulunur. Tarla ve bahçelerde toprak içinde yaşar. [*Osm.* Dûd-i arzî; *Lat. Lumbricus terrestris; Ing.* Earthworm; *Fr.* Lombric, ver de terre].

yer.solucanları, ç.b.i. *zool.* Yersolucanı gibi

toprakta yaşayan halkalı solucanlar takımı. [*Ing.* Earthworms].

yer.üstü, b.i. Toprağın üst düzeyi. [*Ing.* Surface of the earth; *Fr.* Surface de terre].

yer.somunu, b.i. *bot.* ◘ **Tavşankulağı**.

yer.şekli, b.i. *coğr.* Yeryüzünün kabarıklık, çukurluk biçiminde ve çok çeşitli büyüklükteki biçimleri. [*Osm.* Avârız; *Ing.* Relief features, landforms; *Fr.* Formes du relief].

~ **çözümlemesi**, *coğr.* Dış olaylar ve morfolojik olaylar topluluğunun yardımı ile yerkabuğu oynamalarını göstermeye yarayan bir araştırma yolu.

~ **terselmesi**, *coğr.* Aşınmalar yüzünden jeolojik bir oluşma sırasında doğmuş bulunan çukur bir yerin kabartı durumuna gelmesi, veya kabartı biçimindeki yerin çukur bir yer biçimine yer vermesi olayı.

yer.teknesi, b.i. *jeol.* Yerkabuğunda dipleri çöken ve bu yüzden içinde çok büyük kalınlıkta tortullar toplanabilen süreli, uzun bir çukur kuşak. [*Fr.* Geosyncline; *Fr.* Géosynclinal].

yer.yuvarı, b.i. *jeol.* Yer yüzeyindeki eşit potansiyelli yüzey. [*Ing.* Geoid; *Fr.* Géoide].

yer.yuvarlağı, b.i. § ❶ *coğr.* Üstünde yaşadığımız gökcismi. [*Osm.* Küre-i arz; *Ing.* Earth; *Fr.* Globe terrestre]; § ❷ Üzerine dünyanın haritası çizilmiş küre. [*Ing.* Globe; *Fr.* Boule terrestre].

yer.yüzü.-nü, b.i. § ❶ *coğr.* Yeryuvarlağının üstü. [*Osm.* Sath-ı arz; *Ing.* Face of the earth; *Fr.* Surface de la terre]; § ❷ Dünya, hayat: *Yeryüzünde hiç kimsem kalmadı.* [*Ing.* Life; *Fr.* Vie].

~ **engebeleri**, Yeryüzünün tabii ve sunî girinti ve çıkıntıları.

~ **suları**, *coğr.* Yeryüzünün karalar bölümünde yüze çıkmış veya yüzde birikmiş sular. *(Bunlar akarsular, göller, bataklıklardır).* [*Osm.* Sath-ı arzdaki sular; *Ing.* Surface-water; *Fr.* Eau superficielle, eaux de surface].

yesâğ /yesâğ/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yasak; § ❷ Kanun, nizam.

yesâr /yesâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Varlık, zenginlik; § ❷ Sol, sol taraf.

yesâret /yesâret/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kolaylık; § ❷ Zenginlik.

yesârî /yesârî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *coğr.* Müstevi *(düzlem)* içinde bulunmayan şekil; § ❷ Erkek adı; § ❸ s. Sola, sol tarafa ait, sol ile ilgili.

yesarileşme, i. § ❶ *hava.* Bir profilin burulmasından ve eğriliğinin değiştirilmesinden doğan şekil değiştirme; § ❷ *demir.* Bir rakordmanda, düz yol ile sabit yarıçaplı bir kavisli yol arasında dever'in yavaş yavaş değişmesi. *(Bu değişikliğin çizgisel olması için parabolik rakordman'lar kullanılır).*

Yeseviye, öz. i. *(Ahmed Yesevî'nin adından). tasav.* Ahmed Yesevî tarafından XII. yüzyılda kurulmuş sünnî tarikatlardan biri.

yestehlemek, nsz. f. *arg.* Büyük aptes bozmak. [*Ing.* To go to the toilet].

yeşer, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kolaylık; § ❷ Ip yün gibi şeyleri bükme; § ❸ Birinin sağ tarafından gelme; § ❹ Okla kumar oynama.

yeşerme, i. § ❶ Yeşermek eylemi; § ❷ *bot.* Genç bitki kısımlarında klorofil belirmesi.

yeşermek, nsz. f. § ❶ Yeşil renk almak. [*Ing.* To become green; *Fr.* Verdir, verdoyer]; § ❷ *(Bitki)* Yaprak sürmek. [*Ing.* To sprout; *Fr.* Pousser, pointer, bourgeonner].

yeşerti, i. < *yeşermek.* Yeşermiş yer.

yeşertmek (-i), f. Yeşermesini sağlamak.

yeşil, i. § ❶ Sarı ile mavinin karışmasından meydana gelen ve bitki yapraklarının çoğunda görülen renk. [*Ing.* Green; *Fr.* Vert]; § ❷ s. Bu renkte olan. [*Ing.* Verdant; *Fr.* Verdoyant]; § ❸ *(Sebzeler hk.)* Yetişip kurumamış: *Yeşil fasulye.* [*Ing.* Fresh; *Fr.* Frais]; § ❹ s. *(Meyvalar hk.)* Ham: *Yeşil domates. Yeşil erik.* [*Ing.* Unripe; *Fr.* Non mûr]; § ❺ Beygirlere yedirilen yeşil yem, yeşil ot; ⊙ **alizarin** ~ I, *kim.* Galleninden su giderilmesiyle türeyen bileşik. [*Ing.* Alizarine green; *Fr.* Vert d'alizarine]; ⊙ **antik** ~ **(Mısır** ~ **i)**, *min.* Beyaz damarları olan yeşil ve siyah renkli mermer. [*Ing.* Antique green; ophicalcite; *Fr.* Vert antique]; ⊙ **bakır** ~ I, *min.* Malakit; ⊙ **çağla** ~ I, ◘ Çağla; ⊙ **Campan veya Kampan** ~ I, *min.* Pirene dağlarındaki Campan vadisinden çıkarılan mermer. [*Ing.* Campan green; *Fr.* Vert Campan]; ⊙ **dağ** ~ I, *kim.* Bakır karbonat. [*Ing.* Mountain green; *Fr.* Vert de montagne]; ⊙ **Floransa** ~ I, *min.* Yeşil renkli mermer. [*Ing.* Florence green; *Fr.* Vert de Florence]; ⊙ **ingiliz** ~ I, *kim.* Prusya mavisi ile krom sarısı karışımı. [*Ing.* English green; *Fr.* Vert anglais]; ⊙ **kaz** ~ I, *min.* Masiko çeşidi. [*Ing.* Goose green; *Fr.* Vert d'oie]; ⊙ **Korsika** ~ I, *kim.* Diyalaj ve yeşim taşından meydana gelen ilkel kayaç. [*Ing.* Corsican green; *Fr.* Vert de Corse]; ⊙ **Macaristan** ~ I, *min.* ◘ Dağ yeşili; ⊙ **Rinmann** ~ I, *kim.* Kobalt ve çinko çift oksidi. [*Ing.* Rinmann green; *Fr.* Vert de Rinmann]; ⊙ **Sheele** ~ I, *kim.* Bakır arsenit; bakır sülfatın arsenik III tuzu ile çöktürülmesinden elde edilir. [*Ing.* Sheele green; *Fr.* Vert de Scheele]; ⊙ **Schweinfurt** ~ I, *kim.* Bakır aseto-arsenit; bakır asetat üzerine arsenyöz asidin etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Schweinfurt green; *Fr.* Vert de Schweinfurt]; ⊙ **susa** ~ I, *min.* Piemont mermeri. [*Ing.* Suse green; *Fr.* Vert de Suse]; ⊙ **Veronese** ~ I, *kim.* Bakır arsenyat. [*Ing.* Veronese green; *Fr.* Vert Véronèse]; ⊙ **zümrüt** ~ I, *kim.* Sulu krom III oksid; potasyum bikromat ve borik asidin erimiş karışımının su ile işlenmesinden elde edilir. *(Kumaş boyacılığında kullanılır).* [*Ing.* Emerald green, viridian; *Fr.* Vert Guignet, vert émeraude, vert lumière].

~ **ağaçkakan**, *zool.* ◘ **Ağaçkakan**.

~ **ağaç yılanı**, *zool.* ◘ **Yılan**.

~ **arı kuşu**, *zool.* ◘ **Arı kuşu**.

~ **ayaklı sutavuğu**, *zool.* Bataklık-kuşları *(Grallae)* takımının, Sutavuğugiller *(Rallidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 31 sm.'dir. Sırtı yeşil-kahverengi, karnı külrengidir. Ayakları yesil olur. Avrupa, Asya ve Afrika'da küçük su birikintilerinin yanında yaşar. [*Lat. Gallinula chloropus; ing.* Moorhen; *Fr.* Poule d'eau].

~ **bayrak**, *teşk. tar.* Şehzadelere ait bayraklara verilen ad.

~ **bonelya**, *zool.* ◘ **Bonelya**.

~ **cüce ağustosböceği**, *zool.* Eskanatlılar *(Homoptera)* takımının, Cuce-ağustos-böceğigiller *(Jassidae)* familyasından bir tür. Erkek 6, dişi 8 mm.'dir. Nemli çayırlarda yaşar. [*Lat. Tetigoniella viridis; Fr.* Cigale cylindrique verte].

~ **çamur**, *jeol.* Karadan gelme, büyük oranda glokoniyi kapsayan deniz tortulu.

~ **çekirge**, *zool.* ◘ **Çekirge**.

~ **çekirgegiller**, *zool.* ◘ **Yeşilçekirgegiller**.

~ **çöpleme**, *bot.* ◘ **Çöpleme**.

~ **çürük**, *met.* ◘ **Çürük**.

~ **diyalaj**, ◘ **Diyalaj**.

~ **duglas**, *bot.* ◘ **Duglas**.

~ **duvak**, ◘ **Duvak**.

~ **ekran**, *fot.* ◘ **Ekran**.

~ **filim**, *sin.* Laboratuvar işleminden yeni çıkmış filim.

~ **genişgaga**, *zool.* ◘ **Genişgaga**.

~ **gübre**, *trm.* ◘ **Gübre**.

~ **gübre ürünü**, *trm.* Toprağı özellikle organik maddece zenginleştirmek için yetiştirilen ve sonra toprağa gömülen herhangi bir ürün.

~ **hidra**, *zool.* ◘ **Hidra**.

~ **ışın**, *astr.* ◘ **ışın**.

~ **jakamar**, *zool.* ◘ **Jakamar**.

~ **kalan ağaçlar**, *bot.* Yapraklarını dökmeden bütün yıl boyunca yeşil duran ağaçlar.

~ **kalkanböceği**, *zool.* Kalkanböceğigiller *(Cassidae)* familyasından, enginar, pazı ve şekerpancarı yaprağı yiyerek yaşayan, küçük kınkanatlı böcek. [*Lat. Cassida nobilis; Ing.* Cassida, tortoise-beetle; *Fr.* Cassidе].

~ **kara kurbağası**, *zool.* ◘ **Kurbağa**.

~ **karga**, *zool.* ◘ **Kuzgun**.

~ **kertenkele**, *zool.* ◘ **Kertenkele**.

~ **kaya**, *jeol.* Kimyasal bileşimi diyabaza yakın olan ve ilk dokusu ofitik, ayrışmış veya başkalaşmış olan iç kaya. *(Yeşil kaya genellikle eski bir volkan kayasıdır).*

~ **kokarböcek**, *zool.* ◘ **Kokarböcek**.

~ **körlüğü**, *oft.* Yeşil rengi görme yetenekleri normalden farklı olanların hastalığı.

~ **lâhana**, *bot.* Küçük başlı ve yeşil yapraklı bir cins lahana.

~ **leke**, *fitopatol.* Tütün yapraklarının kurutulması sırasında üzerlerinde çok sayıda yeşil-kahverengi lekeler halinde görülen ve âmili *Cercospora nicotianae* mantarı olan bir hastalık. [*Ing.* Cercospora leaf spot; cercosporiosis; *Fr.* Cercosporiose].

~ **maymun**, *zool.* ◘ **Maymun**.

~ **kurt**, *paraz.* ◘ **Yeşilkurt**.

~ **nane**, *mutf.* Güzel kokulu yeşil yaprakları olan nane türü. *(Türk mutfağında bir çok yemeğe koku ve lezzet vermesi için katılır; zeytinyağlı ve etli dolmalar, çorbalar, mücver, yer elması v.b.) tazesi olmadığı zaman kurusu kullanılır).*

~ **oy**, ◘ **Oy**.

~ **saha**, *şehirc.* Bir iskân bölgesindeki ağaç dikilmiş veya bahçelerden meydana gelen kısım.

~ **salata**, *mutf.* ◘ **Kıvırcık salata**.

~ **öteğen**, *zool.* ◘ **Yeşilöteğen**.

~ **sazan**, *zool.* ◘ **Yeşilsazan**.

~ **silo yemi**, *bot.* Hava almayan bir depo içerisinde kısmen fermantasyona tâbi tulara yaş durumda saklanan bir bitki.

~ **şeytaniğnesi**, *zool.* ◘ **Şeytaniğnesi**.

~ **tomurcuk tırtılı**, zool. Tırtılı 10-15 mm. boyunda kirli yeşil renkte, çok hareketli, üzerinde iki sıra küçük siyah noktalar bulunan, meyve ağaçlarında taze yaprak ve tomurcuklara zarar veren *Totricidae* familyasından bir böcek. [*Lat. Argyroploce variegana; Ing.* Tortrix; *Fr.* Argyroplocé, tordeuse verte].

~ **tülkanat böceği**, *zool.* ◘ **Yeşiltülkanat böceği**.

~ **tülkanatgiller**, *zool.* ◘ **Yeşiltülkanatgiller**.

~ **yaprak**, *mec.* Yoksul bir adamın armağanı.

~ **yaprak oyucu sinek**, *zool.* Ikikanatlılar *(Diptera)* takımının, Agromyzidae familyasından, 0,18 sm. boyunda, lârvası lâhana, şalgam, patates ıspanak ve çayırotlarına dadanan ve yapraklarının şeklini bozan böcek. [*Lat. Liriomyza brassicae; Ing.* Leaf miner; *Fr.* Adèle].

yeşil.ağaç.kakan, b.i. *zool.* ◘ **Ağaçkakan**.

yeşil.ağaç.yılanı, b.i. *zool.* ◘ **Yılan**.

yeşil.arı.kuşu, b.i. *zool.* ◘ **Arı kuşu**.

Yeşil.ay, öz. b.i. Içki kullanmaya karşı olanların sembolü. [*Osm.* Hilâl-i ahdar; *Ing.* The Green Crescent].

~ **derneği**, Içki kullanmayanlar derneği.

yeşil.bağa, b.i. *zool.* ◘ **Ağaç kurbağası**.

yeşil.baş (ördek), b.i. *zool.* Kazsılar *(Anseriformes)* takımının, Ördekgiller *(Anatidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 52 sm. Yüzen ördeklerin en büyüğüdür. Erkeğin başı yeşil olur. Tüyleri mavi, beyaz, kara, kahverengi karışıktır. Ayakları kırmızıdır. Palearktik bölge ve Kuzey Amerika'da yaşar. [*Lat. Anas platyryhnchos; Ing.* Mallard, wild duck; *Fr.* Canard sauvage]. ◘ *LEVHA: 114.*— **SU KUŞLARI**.

☆ *Eşanl.* **yaban ördeği**.

yeşil.çekirge, b.i. *zool.* ◘ **Çekirge**.

yeşil.çekirgegiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının düz.kanatlılar *(Orthoptera)* familyasına giren bir familyası. Antenleri uzun olur. Çoğunluk yeşil renklidirler. Ses çıkarırlar. [*Lat. Tettigoniidae; Fr.* Tettigoniidés].

yeşil.direk, b.i. *teşk. tar.* Eskiden sarayda Hazinei Hassa ağalarının toplanarak konuştukları salona verilen ad.

yeşil.genişgaga, b.i. *zool.* ◘ **Genişgaga**.

yeşil.hidra, b.i. *zool.* ◘ **Hidra**.

yeşilimsi, yeşilimtırak, s. Yeşile çalan. [*Ing.* Greenish; *Fr.* Verdâtre].

yeşil.jakamar, b.i. *zool.* ◘ **Jakamar**.

yeşil.kara.kurbağası, b.i. *zool.* ◘ **Kurbağa**.

yeşil.kertenkele, b.i. *zool.* ◘ **Kertenkele**.

yeşil.kokar.böcek, b.i. *zool.* ◘ **Kokarböcek**.

yeşil.kökbacaklılar, ç.b.i. *zool.* Kamçılı tek-

hücreliler takımı. Normalde kökbacaklı olan, genellikle kromatoforlu yalancı ayaklı bulunan, fakat avlarını yutup sindirebilen türleri kapsar. *(Beş familyaya ayrılır. Her familyanın bir cinsi vardır. Tür sayısı azdır. Deniz sularında ve tatlı sularda yaşar).*

yeşil.kurt, b.i. *paraz.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Noktuidgüvegiller *(Noctuide)* familyasından, sevdiği bitkiler arasında mısırı, pamuk, biber, domatesde bulunan yeşil renkli ve çok obur tırtıl. [*Lat. Heliothis armigera; Ing.* Corn earworm; *Fr* Héliothis].

yeşillenmek, nsz. f. § ❶ Yeşil olmak. [*Ing.* To become green; to be freshened]; § ❷ (-e) *arg.* (a) Birine karşı duyduğu cinsel isteği kendisine sezdirmek, sarkıntılık etmek. [*Ing.*To be amorously excited *(by)*]; (b) Başkasının malına sahip çıkmaya çalışmak.

yeşilli, s. § ❶ Yeşili olan: *Yeşilli kırmızılı kumaş.* [*Ing.* Mixed with green; *Fr.* Qui contient des figures vertes]; § ❷ Yeşil giysi giymis: *Yeşilli kadın.*

yeşillik,-ği, i.§ ❶ Yeşil olma hali.[*Ing.*Greenness; *Fr.* Verdure]; § ❷ Yeşil bitkileri çok olan yer. [*Ing.* Meadow; *Fr.* Pré, prairie]; § ❸ Marul, salatalık gibi çiğ yenen sebze. [*Ing.* Greens, green vegetable; *Fr.* Des légumes verts]; § ❹ Yeşil ot. [*ing.* Green grass; *Fr.* Verdure].

yeşil.maymun, b.i. *zool.* ◘ **Maymun.**

yeşil.öteğen, b.i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının öteğengiller *(Sylviidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 11 sm. Sırtı yeşil-kahverengi, karnı beyazımsıdır. Avrupa, Kuzey ve Ön Asya'nın çam ormanlarında yaşar. [*Lat. Phylloscopus trochiloides;* ing. Willow warbler, willow sparrow; *Fr.* Pouillot brillant].

~ **fiili**, *gram.* ◘ **Fiil.**

~ **önergesi**, Bir konu üzerindeki konuşmaların yeter olduğunu bildirmek üzere toplantı başkanına verilen yazı.

yeşil.sazan, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 50 sm. Söbe biçimindedir. Üzeri küçük pullarla örtülüdür. Eti lezzetlidir. Bir çok yassı solucanın, bu arada kedi karaciğer kelebeğinin ikinci *(yardımcı)* arakonakçılığını yapar. [*Lat. Tinca vulgaris = Tinca tinca; Ing.* Tench; *Fr.* Tanche commun].

yeşil.sinek, b.i. *zool.* ◘ **Altın sinek.**

yeşil.su.kurbağası, b.i. *zool.* ◘ **Kurbağa.**

yeşil şeytan.iğnesi, b.i. *zool.* ◘ **Şeytaniğnesi.**

yeşil.tülkanat.böceği, b. i. *Zool.* Yeşiltülkanatgiller *(Chrysopidae)* familyasına giren bir böcek türü. Familyanın en çok bulunan türü olup yeşil tül gibi kanatları vardır. Gözleri bakır rengi olur. Pis kokar. [*Lat. Chrysopa vulgaris; Ing.* Common lacewing; *Fr.* Chrysope vulgaire].

yeşil.suyosunları, ç.b.i. *zool.* Klorofilli suyosunları sınıfı. Çoğu tatlı sularda yetisir, bazıları denizlerdeki yosunlukların üst katlarında yer alır; bazıları su dışında yetişir. Yetiştikleri yer *(ağaçların kabukları, yaprakları, tatlı sular, diğer deniz yosunlarının talları v.b.)*, üreme tarzı *(spor, yumurta hücresi veya her ikisi bir arada veya arka arkeya)*, biçimleri *(tek, bir yere bağlı veya yüzücü tel, şerit veya hücre)* bakımından farklılık gösterir. Yeşilsuyosunları bes takıma ayrılır: *Volvocales, protococcales, siphonales, siphonoclodales, ulothricales).* [*Lat* ve *Ing.Chlorophyceae; Fr.* Chlorophycées].

yeşil.tülkanatgiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Sinirkanatlılar *(Neuroptera)* takımına giren bir familyası. Tül manzarasında olan kanatları yeşildir. Küçük türler ve avcıdırlar. [*Lat.* ve *Ing. Chrysopidae; Fr.* Chrysopidés].

yeşim,-şmi, i. *Osm.* < *Fars. yeşb.* > *yeşm. min.* Yesil renkte değerli bir taş. Süstası olarak kullanılan piroksen minerali. [*ing.* ve *Fr.* Jade].

☆ *Eşanl.* **jad**

yeşim.taşı, b.i. ◘ **Yeşim.**

yet.bey, z. *Osm.* < *Ar.* Elden ele, doğrudan doğruya.

yetenek*,-ği, i.< *yetmek.psik.* Dışarıdan gelen bir etkiyi alabilme gücü: *Görme, işitme, telkine uyma birer yetenektir.*[*Osm.* Kabiliyet; *Ing.* Efficiency, capacity; *Fr.* Capacité]; ◉ **hareket yeteneği**, *ikt.* ◘ **Hareket**; ◉ **ışınma yeteneği**, fiz. ◘ **Işıma.**

yeter, s. *esk. T.* Gereksemeyi karşılayacak nicelikte olan. [*Osm.* Kâfi; *Ing.* Sufficient, enough; *Fr.* Suffisant,-ante]; ◉ ~ **l kadar**, *dey.* Kâfi geldiği kadar.

yeterince, z. Yeter sayıda. [*Ing.* Sufficiently; *Fr.* Suffisamment, assez].

yeterli*, s. Yeterliği olan. [*Osm.* Kifayetli ehliyetli, ehil; *Ing.* Sufficient; *Fr.* Suffisant,-ante].

~ **fiil**, ◘ **Fiil.**

~ **neden**, ◘ **Neden.**

yeterlik,-ği, i. § ❶ Bir iş yapma gücünü sağlayan özel bilgi. [*Osm.* Ehliyet; *Ing.* Competence, capacity, qualification; *Fr.* Capacité]; § ❷ Görevini yerine getirme gücü. [*Osm.* Kifayet; *Ing.* Sufficiency; *Fr.* Suffisance].

~ **fiili**, *gram.* ◘ **Fiil.**

~ **sınavı**, *huk.* Devlet memurluğuna alınmada ve memuriyette terfi etmede uygulanan sınav. *(Yarışma sınavıyle aynı hükümlere bağlıdır).*

yeterlilik,-ği, i. Kifayetlilik, noksansızlık. [*Ing.* Sufficiency; *Fr.* Suffisance].

yeter.sayı, b.i. Bir oturumun açılabilmesi için bulunması gereken üyelerin sayısı. [*Osm.* Nisap].

~ **beslenme**, ◘ **Beslenme yetmezliği.**

yetersiz*, s. § ❶ Yeterliği olmayan. [*Osm.* Ehliyetsiz; *ing.* Incompetent, unqualified; *Fr.* Incompétent,-ente]; § ❷ Görevini yerine getirme gücü olmayan. [*Osm.* Kifayetsiz; *Ing.* Insufficient; *Fr.* Insuffisant,-ante].

~ **çelgi**, *sp. (Eskrimde)* Bir dürtüş veya vuruşa karşı korunmak için yapılan, yerinde ve yeterli olmayan çelgi. [*Ing.* Bad, «insufficient» party; *Fr.* Mal parade].

yetersizlik,-ği, i.§ ❶ Yetersiz olma hali.[*Osm.* Ehliyetsizlik. [*Ing.* Incompetence; *Fr.* Incompétence]; § ❷ Görevini yerine getirme gücü olmama durumu: *Kalb yetersizliği.* [*Osm.* Kifayetsizlik; *Ing.* Insufficiency; *Fr.* Insuffisance]; ◉ **aort yetersizliği**, ◘ **Aort.**

~ **kararı**, ◘ **Karar.**

~ **kararı**, *huk.* (a) Memurların, sicil ve özlük dosyalarının incelenmesiyle görevini yapmakta yetersizliğinin tespiti. (b) Belediye baskanının, yıllık faaliyeti gözönünde tutularak, Danıştayca yetersiz görülmesi.

yeti, i. *psik. (Ruh biliminde inceleme konusu olan olaylar hk.)* Güç: *Düşünme söyleme birer yetidir).* [*Osm.* Kuvve, meleke; *Ing* Faculty; *Fr.* Faculté]; ◉ **ahlâk** ~ **sı**, ◘ **Ahlâk.**

~ **kuramı**, *psik.* Insan zihninin biribirinden ayrı bölümlere ayrıldığını ve her bölümün bellek, muhakeme v.b. gibi yetileri temsil ettiğine belli zihin alıştırmalarıyle bu zihin yetilerinin geliştirilebileceğini ileri süren bir psikoloji kuramı. [*Ing.* Theory of faculty; *Fr.* Théorie de faculté].

yetik, s. Dışardan gelen bir etkiyi alabilme gücüne sahip olan. [*ing.* ve *Fr.* Capable].

yetiklik,-ği, i. *psik.* ◘ **Yetenek.**

yetim /yetîm/, i. ç: **eytâm, yetâmâ**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Babası ölmüs olan çocuk. [*Ing.* Orphan; fatherless child; *Fr.* Orphelin *(de père)*]; § ❷ s. Tek. [*Ing.* Single, solitary; *Fr.* Seul, solitaire].

yetim.hane /yetîmhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar. yetîm* + *Fars. hâne.* Yetim cocukların barındırıldığı, bakıldığı yer. [*Ing.* Orphanage; *Fr.* Orphelinat].

yetimlik,-ği, i. Yetim olma hali. [*Ing.* Orphanhood; *Fr.* Orphelinage].

yetinmek (-ie), Bir seyi kendisi için yeter bularak daha çoğuna gereklik görmemek: *Bu kadarıyla yetindi, ilerisine varmadı.* [*Osm.* Iktifa etmek; *Ing.* To be contented with; *Fr.* Se contenter].

yetirmek (-i, -e), f. *esk. T. yetkirmek.* § ❶ Ulaştırmak, -e çıkarmak. [*Osm.* Iblâğ etmek; *Ing.* To cause to reach or attain]; § ❷ (-i) Tamamamak, sona erdirmek.

yetişl, yetişini, *dey.* Yardım isteme ünlemi. [*Ing.* Help! *Fr.* Au secours!].

yetişkin, s. < *yetişmek.* § ❶ Oldukça yetişmiş, olgunluğa yaklaşmış: *Yetişkin bir çocuk. Yetişkin bir ağaç.* [*Ing.* Grownup, mature; *Fr.* Pubère, nubile; mûr; mûri]. § ❷ *(Kızlar hk.)* Evlenme çağına gelmiş. [*Ing.* Marriageable; *Fr.* Mariable]; § ❸ i. Beden, ruh ve heyecan bakımından olgunluğa erişmiş olan kimse; § ❹ Belli bir kanuni yasa erişmiş olup sosyal sorumluluklarını bilen genç.

~ **filmi**, *sin.* Yalnız yetişkinlerin görebileceği filim. Çocukların anlayamıyacağı filim. [*Ing.* Film for adults; *Fr.* Film pour adultes].

yetişmek (-e), f. *esk.T.* § ❶ Yürüyüş halinde olan bir amacın ardından giderek ona varmek: *Ben gidiyorum, sen bana yetişirsin.* [*Ing.*To reach, to attain, to arrive; *Fr.* Arriver, parvenir, atteindre]; § ❷ *(Vaktinde)* Tamam olmak: *Bu elbise yarına yetişmeli.* [*Ing.* To reach; *Fr.* Atteindre]; § ❸ Vaktinde varmak: *Vapura yetişemedik. Hekim yetişmeseydi, hasta kurtulamazdı.* [*Ing.* To catch; *Fr.* Attraper, arriver à temps]; § ❹ Uzanıp dokunabilmek: *Ben o adama yetişemem. Bu ip kuyunun dibine yetişmez.* [*Ing.* To attain; *Fr.* Parvenir, atteindre]; § ❺ Eli yetmek: *Ben bu kadar işe yetişemem*; § ❻ Yetmek, yeter olmak: *Bu para yetişir.* [*Ing.*To suffice, to be enough; *Fr.* Suffire]; § ❼ *(Söylenen şey hk.)* Onunla aynı zamanda yaşamış olmak: *Ben dedeme yetiştim, torunlarıma da yetiştim.* [*Ing.* To have lived long enough to have seen *(a person or event)*]; § ❽ Meydana gelmek: *Burada iyi cam yetişir. Bu okuldan yetişenler.* [*ing.* To grow up, to be brought up; *Fr.* être élevé]; ◉ **yetişemediğin koyun alt tarafında** *(beri yanında), at.* Yapmak istediğiniz seyi eksiksiz olarak başaramıyorsanız, kendinizi boş yere zorlamayıp yapabildiğiniz kadarıyle yetinmeniz gerekir.

yetişmiş, s. < *yetişmek.* Gereken niteliğe erişmis: *Yetişmiş bir evlât. Yetişmiş bir asker. Yetişmiş bir işçi. Yetişmiş bir meyve.* [*Ing.* Mature, grown up; *Fr.* Mûr, adulte].

yetiştirici, i. ◘ **Üretmen, üretici.**

yetiştirim, i. < *yetiştirmek.* Bir hayvanı su veya bu maksada göre bir takım yeteneklere eriştirme isi. [*Osm.* Tedrip; *Ing.* ve *Fr.* Dressage].

yetiştirme, i. § ❶ Yetiştirmek eylemi; § ❷ Birinin koruyarak yetiştirdiği kimse; § ❸ *trm.* ◘ **Üretim**; ◉ **bitki** ~, *coğr.* ◘ **Bitki**; ◉ **erken** ~, *trm.* ◘ **Erken.**

~ **yurtları**, Anasız, babasız, anası babası belli olmayan ve Türk Medenî Kanununun hükümlerine göre haklarında koruma kararı alınan normal, anormal ve arızalı çocukların devlet vasiliği altında aile ocağı havası içinde bakılıp yetistirildikleri, koruyup barındırdıkları kurumlar. *(Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan bu yurtlar yurt müdürleri tarafından yönetilir. Yurtlarda çocukların eğitimi ve öğretimleriyle uğraşan bir öğretim personeli yanında, sağlık işlerine bakan doktor, hemşire ve hastabakıcı vardır).*

yetiştirmek (-i, -e), f. § ❶ Yetişmesini sağlamak: *Ben sizi trene yetiştiririm. Bu yazıyı akşama yetiştirmeli. Başka kâğıt kalmadı, Bunu yetiştirmek lâzım.* [*Ing.* To cause to reach, to make attain, to let arrive; to grow up; *Fr.* Faire arriver, faire parvenir]; § ❷ *mec.* Söylenmesi uygun düşmeyen bir seyi hemen haber vermek: *Size bunu da mı yetiştirdiler, ben kötü maksatla söylememiştim.* [*Ing.* To convey *(news)* to send *(information)*]; § ❸ *(Bitki v.b. hk.)* Meydana getirmek: *Bu adam güzel çiçekler yetiştirir.* [*Ing.* To grow *(plant)*; *Fr.* Cultiver]; § ❹ *(Personel, v.b. hk.)* Eğitmek. [*Ing.* To train; *Fr.* Élever, former Instruire]; § ❺ *(Hayvanlar hk.)* Üretmek. [*ing.* To breed; *Fr.* Élever].

yetke*, i. < *yetmek.* § ❶ Yaptırma yahut yasaklama gücü veya hakkı. [*Osm.* Sulta;

ing. Authority; *Fr.* Autorité]. ☆ *Eşanl.* otorite; § ❷ *psik.* Bir kimsenin yeterliğine herkesi inandırarak, kendisine sağladığı güven. [*Osm.* Velayet; *ing.* Trusteeship; *Fr.* Tutelle].

yetki*, i. < *yetmek.* § ❶ Bir işi yapma gücünü sağlayan veya göreve dayanan hak. [*Osm.* Salâhiyet; *ing.* Authority, power; *Fr.* Procuration, pleins pouvoirs]; § ❷ ◘ **Yeter**ı; ◉ **çağrı ~ sı,** *iş. huk.* ◘ **Çağrı**; ◉ **katılma ~ sı,** *huk.* ◘ **Katılma**; ◉ **kazaî ~,** *huk.* ◘ **Kazaî**; ◉ **seçimlik ~,** *huk.* ◘ **Seçimlik**; ◉ **yasama ~ sı,** *huk.* ◘ **Yasama.**

~ anlaşması, *huk.* Bir sözleşmenin taraflarının, bu sözleşme sebebiyle ortaya çıkacak çelişmelerde, hangi yer mahkemesi için yetkili olacağına ilişkin yaptıkları anlaşma.

~ aşımı, *huk.* Salâhiyet tecavüzü, hakem kararlarında hakemlerin tahkimname ile çizilmiş yetki sınırlarını aşmaları.

~ belgesi, *sp. (Eskrimde)* Kılıç oyunu yarışmalarına katılabilmek için, yetkili kurullardan alınması gereken belge. [*ing.* ve *Fr.* Licence].

~ devri, *huk.* Esas olarak, yasama organına ait olan genel ve düzenleyici işlem yapma yetkisinin idareye verilmesi veya bir idarî makamın yetkisini, kanuna dayanarak başka bir idarî makama devretmesi.

~ gasbı, *huk.* İdare adına karar alma yetkisi olmayan bir memurun idare adına karar vererek işlem yapması.

~ genişliği, *huk.* Merkeze ait karar alma yetkisinin, yine merkezin taşra teşkilâtında çalışan ajanlara tanınması.

~ ihtilâfı, *huk.* ◘ **ihtilâf.**

~ itirazı, *huk.* Salâhiyet itirazı, mahkemelerin yetki yönünden bir dâvaya bakamıyacakları yolunda yapılan itiraz.

~ kanunu, *huk.* Belirli bir konuda, kanun hükmünde kararname çıkarılabilmesi için Bakanlar Kuruluna yetki veren kanun.

~ tecavüzü, *huk.* Bir kamu ajanının, başka bir kamu makamı veya kişisi tarafından yapılabilecek bir eylem veya işlemi yapması.

yetkilemek, yetkilendirmek (-i), f. Birini yetkili kılmak.

yetkili, s. Herhangi bir işte yetkisi olan *(kimse).* [*Osm.* Salâhiyettar; *ing.* Authoritative, qualified; competent; *Fr.* Autorisé, compétent -ente].

~ merci, *huk.* Salahiyetli daire, yetkili daire.

yetkin*, s. < *yetmek.* Kendine gereken bütünlüğe erişmiş. [*Osm.* Kâmil, mükemmel; *ing.* Perfect; *Fr.* Parfait].

~ sayı, *mat.* Bölenlerinin toplamına eşit olan sayı. 6 = 1 + 2 + 3 gibi.

yetkinleşmek*, nsz. f. Yetkin bir hale gelmek. [*Osm.* Tekemmül etmek; *ing.* To be perfected; *Fr.* Se perfectionner].

yetkinlik*,-ği, i. § ❶ Yetkin olma hali. [*Osm.* Kemal; *ing.* ve *Fr.* Perfection]; § ❷ *embriy.* Bireyoluşun belli bir zamanında, indükleyici bir dokudan olumlu etki alan alıcı dokunun belli bir organ veya alan meydana getirmek üzere gösterdiği davranış.

yetkisiz, s. Yetkisi olmayan. [*ing.* Incompetent; *Fr.* Incompetent.-ente].

~ temsil, *huk.* Bir kimsenin rızaî veya kanunî temsil yetkisi olmadan başkası adına işlem yapması.

yetkisizlik,-ği, i. Yetkili olmama hali. [*Osm.* Adem-i salâhiyet; *ing.* Nonjurisdiction; non-jury; incompetence; *Fr.* Incompétence].

☆ *Eşanl.* salâhiyetsizlik.

yetmek (-e), f. § ❶ Bir işi görebilecek niceliğe olmak: *Bu para kitapları almaya yetmez. Bu kâğıt bana yeter. Bu işe gücüm yetmez.* [*Ing.* To suffice, to be enough; *Fr.* Suffire]; § ❷ *h.d. (Yaş hk.)* Erişmek: *Yaşı seksene yetti.* [*ing.* To reach, to attain; to arrive at maturity, perfection; *Fr.* Atteindre].

yetmiş, s. *esk. T. yitmiş.* § ❶ Yedi kere on, altmış dokuzdan bir artık; § ❷ i. Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı, 70, LXX. [*ing.* Seventy; *Fr.* Soixante-dixièmes]; ◉ **yedisinden ~ine kadar (yediden ~e kadar),** *dey.* ◘ **Yedi**; ◉ **yedisinde ne ise ~ inde odur,** *dey.* ◘ **Yedi**; ◉ **yaş ~ iş bitmiş,** *dey.* ◘ **Yaş.**

~ iki buçuk millet, *dey.* Bütün milletleri veya karmakarışık toplulukları anlatmak için kullanılır.

yetmişer, z. Yetmiş sıfatının üleştirme şekli, her birine yetmiş, her defasında yetmişi bir arada. [*Ing.* Seventy each; *Fr.* Soixante-dix chacun par soixante-dix].

yetmişinci, s. Yetmiş sıfatının sıra şekli, sırada altmış dokuzuncudan sonra gelen. [*ing.* Seventieth; *Fr.* Soixante-dixièmes].

yetmişli, s. § ❶ İçinde yetmiş adet bulunan: Yetmişli deste; § ❷ *teşk. tar.* Yetmişinci yeniçeri ortasına bağlı olan.

yetmişlik, s. § ❶ Bir şeyden içinde yetmiş tane bulunan. [*Ing.* Of the value of seventy kurush, paras, liras; *Fr.* Qui vaut soixante-dix]; § ❷ Yetmiş yaşında olan: *Yetmişlik ihtiyar.* [*Ing.* Seventy years old; septuagenarian; *Fr.* Agé de soixante-dix ans; septuagénaire].

yevm, i. ç: **eyyâm.** *Osm.* < *Ar. esk.* Gün, gündüz.

yevmî /yevmî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Günlük, gündelik.

yevmiye, i. *Osm.* < *Ar. yevmiyye.* § ❶ Gündelik. [*Ing.* Wage, daily pay; daily fee; *Fr.* Salaire d'un jour]; § ❷ z. Hergün: *Yevmiye şu kadar su harcanıyor.* [*Ing.* Per diem; *Fr.* Daily].

~ defteri, *ikt.* Gündelik alışverişin yazıldığı defter. [*Ing.* Journal-day-book; *Fr.* (Livre) journal].

yevmiyeci, i. ve s. Yevmiye ile çalışan kimse. [*ing.* Journeyman; *Fr.* Journalier].

ye-ye, s. ve i. *(Amerikan şarkılarında ritmi belirlemek için kullanılan ve yes'in bozulmuş şekli olan yeah'tan).* A.B.D. de çıkmış özel bir ritmi kullanan şarkıcıları, bunların hayranlarını ve gerek bu şarkıcıların, gerek hayranlarının tarz ve davranışlarını anlatmaya yarayan terim. [*ing.* ve *Fr.* Ye-ye].

yez, i. *Osm.* < *Fars.* Bağ, bahçe, tarla ve çayır etrafına çekilen dikenli çalı, çit.

yezek, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ *ask.* Öncü; § ❷ Bekçi; § ❸ Casus

Yezidi /Yezidî/, öz. i. *Osm.* < *Ar.* Musul taraflarında yaygın bulunan bir mezhep ve bu mezhepten olan kimse. [*ing.* Yazidi; *Fr.* Partisan de Yezit].

yezidilik,-ği, i. Yezidilerin bağlı olduğu din inancı.

yezit,-di /yezît/, i. *Osm.* < *Ar. yezîd. h.d. mec.* Nefret edilen kimseler için kullanılan bir sövgü sözü. [*ing.* Impious, cruel; vile fellow].

yezitlik,-ği, i. Kötücülük, hainlik.

yığdırmak (-ı, -e), f. Yığmak işini yaptırmak. [*ing.* To cause to collect in a heap; to cause to pile up; *Fr.* Faire ramasser, faire amonceler, faire entasser]; ◉ **radyoaktif ~,** *kim.* Radyo-elementlerin emanasyonuna uğratılan bir maddede radyoaktif bir tabakanın belirmesi.

yığılı, s. < *yığılmak.* Yığılmış olan. [*Ing.* Heaped, piled up; *Fr.* Entassé, amoncelé].

yığılışma, i. Dar bir yerde çok şeyin, çok kimsenin toplanmasından doğan sıkıntı: *Yığılaşmanın önüne geçmek için çare düşünmeli.* [*Osm.* Izdiham; *Ing.* Crowding, pressing together; *Fr.* Presse, foule cohue, encombrement].

yığılma, i. § ❶ Yığılmak eylemi; § ❷ *elektr.* Bir yarı iletkenler sisteminde, atomların iyonlaşması sonucu akımın anî olarak yükselmesi; § ❸ *istat.* Ana kütle birimleri veya bazı birimler arasında bir miktarın zaman ve makânda dağıldığı oran; ◉ **kar ~ sı,** *jeom.* Rüzgâr etkisiyle karın sürüklenerek birikmesine yol açan olay; ◉ **buz ~ sı,** ◘ **Buz**; ◉ **dava ~ sı,** ◘ **Dava.**

yığılmak, nsz. f. § ❶ Yığmak işine konu olmak; § ❷ Çokça birikmek: *Halk meydana yığıldı;* § ❸ Kendini bırakıverip çökmek: *İki adım atmadan yığıldı.*

yığın, i. < *yığmak.* § ❶ Bir şey yığılarak meydana getirilen tepe: *Ot yığını.* [*Ing.* Heap; pile; *Fr.* Tas, monceau]; § ❷ Karmakarışık bir araya gelmiş şeyler. [*Ing.* Mass; *Fr.* Monceau, masse]; ◉ **bir ~,** *dey. (Çoğumsama duygusuyla)* Bir çok: *Bir yığın laf söyledi;* ◉ **bloklar ~ ı,** *jeom.* ◘ **Blok**; ◉ **buğday ~ ı,** *trm.* ◘ **Buğday**; ◉ **buz ~ ı,** *coğr.* ◘ **Buz**; ◉ **hava ~ ları,** *coğr.* ◘ **Hava**; ◉ **koruma ~ ı,** *mad. oc.* ◘ **Koruma.**

~ bulut, *coğr.* Geniş ölçülü yığınlar olarak beliren toplu görünüşlü bulutlar. [*Osm.* Kümülüs; *ing.* Cumulus; *Fr.* Cumulus].

☆ *Eşanl.* **kümebulut.**

~ eğitimi, *eğt.* Kendi problemlerini anlamada, çözüm yollarını bulmada ve hayat seviyelerini yükseltmede gerekli olan asgarî bilgi ve maharetleri kazandırma ve toplum kalkınmasına katılmada halka yardım etmek amacını güden eğitim düzeni.

~ filmi, *sin.* Belirli bir kişiyi kahraman olarak sivriltmeyen, kahraman olarak yalnız halk yığınını ele alan filim. [*Ing.* Mass-film; *Fr.* Fim de masse].

~ elemanı, *mat.* Gerçek sayıların E cümlesinde, mutlaka bu verilen cümlenin bir elemanı olması gerekmeyen ve bu E cümlesi içinde bütün elemanları kendisine yaklaşacak şekilde sonsuz bir dizi bulunan *a* elemanı.

~ noktası, *mat.* Bir nokta cümlesinde, mutlaka bu verilen cümlenin bir noktası olması gerekmeyen ve kendisinden uzaklığı istenildiği kadar küçük olacak şekilde kendisinden farklı bir nokta bulunabilen *a* noktası.

~ ruhbilimi, *psik.* Yığın halindeki insanların davranış ve tutum özelliklerini inceleyen ruhbilim dalı.

yığınak,-ğı, i. < *yığmak.* § ❶ Bir şeyin yığıldığı, biriktiği yer. [*Osm.* Mecma; *ing.* Mass, collection; *Fr.* Assemblée]; § ❷ Bir şeyin bir yerde çokça birikmesi. [*Osm.* Tecemmü, tahassüt; *Ing.* Accumulation, heap, pile; *Fr.* Rassemblement, accumulation]; § ❸ *bot.* Bir hücreli bitkilerin bir araya gelerek meydana getirdikleri küme. [*Ing.* Colony; *Fr.* Colonie]; § ❹ *ask.* Savaş plânına göre orduların belirli yerde toplanmaları ve harekâta başlayacak şekilde gerekli hazırlıkları yapmaları. [*ing.* ve *Fr.* Concentration; ◉ **stratejik ~,** *ask.* ◘ **Stratejik.**

~ kanıtı, *fels.* İçinden bir buğday tanesi alınan bir buğday yığınının yine bir yığın olarak mı kaldığını kendi kendine sormaya dayanan usavurma.

yığınlamak (-i) f. Buğday, yulaf, ot gibi tarım bitkilerini biçip kuruttuktan sonra yığın haline koymak.

yığın.bulut, b.i. *meteor.* ◘ **Stratokümülüs.**

yığıntı, i. < *yığmak.* Yığın şeyler. [*Ing.* Things piled up in a heap; heap, pile; *Fr.* Entassement, accumulation, amoncellement].

~ dağları, *coğr.* Yeryüzünde yığılmalardan doğmuş bütün kabartılar. *(Yanardağlar bir yığıntı dağıdır).* [*Ing.* Superaded, superimposed; *Fr.* Formes sarajoutées].

yığışık,-ğı, s. < *yığışmak.* Üst üste birikmiş. [*Osm.* Müzdahim; *Ing.* Crowded; *Fr.* Chargé, pressé, encombré].

yığışım, i. < *yığışmak. jeol.* (a) Çeşitli büyüklükte çakıl taşlarının bir çimento maddesiyle kaynamak suretiyle oluşturdukları madensel bir kütle. Yanardağın püskürten özeğinden fırlatılmış veya köşeli lav ve komşu tortul parçalarından bileşik, genel olarak koni üzerinde veya yakınlarında bulunan çimentolanmış kayaç. [*Ing.* Agglomerate; *Fr.* Agglomérat].

☆ *Eşanl.* **aglomera, konglomera.**

yığışma, i. < *yığışmak.* § ❶ *jeol.* Molozların çimento haline dönüşmesiyle olusan kaba kütle. [*Ing.* Conglomerate, pudding-stone; *Fr.* Conglomérat]. ☆ *Eşanl.* **konglomera**; § ❷ *jeom.* Yerçekimi etkisiyle toprağın tutturulmamış parçacıklarının sayısız küçük yer değiştirmesi halinde yavaş yavaş inmesi.

yığma, i. § ❶ Yığmak eylemi. [*Ing.* Collecting in a heap piling up; *Fr.* Action de ramasser, d'amonceler, d'entasser]; § ❷ Bakır ve pirinçten tornada çekilerek yapılan

işler. [*Fr.* Travail à tour]; § ❸ *den.* Ağaç gemi yapımında posta *(ıskarmoz)* aralarına ve omurga ile baş bodoslamanın ek yerine konulan ağaç takviyeye verilen ad; § ❹ *gaz. sny.* Ateş tuğlalarını sıralar halinde yerleştirip, aralarında bir boşluk bırakacak şekilde üst üste yerleştirme; § ❺ *seram.* Pişirilecek çömlekleri birbiri üzerine veya fırının rafları üzerine serbestçe koymaya dayanan yerleştirme şekli; ⊙ **baş ~ sı,** ◘ **Baş.**

~ kum, *trm.* (a) Genellikle vejetasyon tasımayan ve aktif erozyon ve rüzgârın yeni depolanmasına maruz kum tepecikleri, tümsekler ve sırtlardaki kum sahaları. (b) Rüzgârın kum tepecik'erine yığdığı esas itibariyle 0,1 - 0,4 mm. çapındaki kum.

yığmak (-ı, -e), f. § ❶ Bir tepe meydana getirecek şekilde biriktirmek: *Eşyayı şu köşeye yığmalı.* [*Ing.* To collect in a heap, to pile up; *Fr.* Amonceler, entasser]; § ❷ Biriktirip saklamak: *Herkes kışlık kömürünü yığdı.* [*Ing.* To accumulate, to hoard; *Fr.* Ramasser].

yıkama, i. § ❶ Yıkamak eylemi. [*Ing.* Washing; *Fr.* Action de laver, lavage]; § ❷ *demir.* Buharlı lokomotiflerin kazan çeperlerinde, borularında v.b. biriken kazan taşlarını temizleme; § ❸ *gaz. sny.* Bir gazı art arda çeşitli sıvılar içinden geçirerek, taşıdığı yabancı maddelerden, özellikle amonyaktan temizleme; § ❹ *kim.* Bir eriticideki bir veya birkaç çözünür bileseni ayırmak amaciyle, eriticiyi, iyice toz haline getirilmiş ve kalın bir tabaka halinde yığılmış bir maddenin içinden yavaş yavaş geçirme; § ❺ *mad. oc.* İşlenmemiş cevher veya kömürdeki değersiz kısımların çoğunu fiziksel yollarla temizlemek üzere kömür veya cevhere uygulanan işlem. ☆ *Eşanl.* **zenginleştirme**; § ❻ *petr.* Bir ürünü, önce doğrudan doğruya bir ayıraçla karıştırdıktan sonra durultma veya nötürleştirme işleminden geçirerek temizlemeye dayanan arıtma işlemi; ⊙ **beyin ~,** Suçlanan bir kimseye suçluluğunu kabul ve itiraf ettirmeyi öngören sorgu şekli; ⊙ **el ~ manisi,** *psikiy.* Kir kokusuyla elleri sık sık yıkama; ⊙ **ilk ~,** *dok.* Yapağı denilen kirli yünü sıcak suda eriyen ve büyük bir kısmı toprak alkali madan tuzlarından özellikle potasyum karbonattan meydana gelen yapağı yağından temizlemek amacını güden işlem.

~ banyosu, *sin.* Banyonun yıkamada kullanılan çeşidi. [*Ing.* Developing bath; *Fr.* Bain de développement].

~ cihazı, *sin.* Filmleri yıkamada kullanılan cihaz. [*Ing.* Developing machine; *Fr.* Développeuse, machine à développer].

~ gerdeli, *sin.* Yıkama süresince yıkanan filimlerin tamamiyle batık kalmasını sağlayacak biçimde yapılmış plâstik veya paslanmaz çelikten kab.[*Ing.* Developing tank; [*Fr.* Cuve à Développer].

~ havuzu, *şekerc.* Pancarların topraktan temizlenip arındırıldığı yer.

~ kancası, ◘ **Kanca.**

~ kulesi, *sny.* ◘ **Kule.**

~ maddeleri, *matb.* Matbaa makinelerini, merdaneleri ve kalıpları temizlemek için kullanılan yağ ve boya eritici sulu maddeler. *(Kullanılma yerine ve maksada göre çeşitli yıkama maddeleri vardır).* [*Ing.* Washing medium; *Fr.* Lotion de lavage].

~ makinesi, *tekn.* (a) Bazı maddeleri *(içinde altın tozları bulunan kumlar, maden cevherleri)* veya toprak ürünlerini *(patates, pancar, v.b. kökler ve bazı yumrular)* mekanik olarak temizemeye yarayan makine. (b) Gazojendon gelen gazları temizlemek için kullanılan ve basınçlı su akıtarak karbon dioksidi, bakır tuzlarının yine çok yüksek basınç altındaki amonyaklı çözeltilerinden yararlanarak da karbon monoksidi ayırmaya yarayan cihaz. [*Ing.* Washing machine].

~ odası, *bayınd.* ◘ **Orta.**

~ savağı, *trm.* Azami bir hızla suyu taşıyan bir kanal; artıkların geçmesine yarayan bir tesisteki açıklık.

~ suyu ihtiyacı, *trm.* Toprak tuzluluğunu belirli bir düzeyde tutmak ve sulama sularının toprak tuz kapsamının arttırılmasını önlemek için sulama suyunun kök bölgesinde yıkama yapan kısmı.

~ yağlama istasyonu, *sny.* ◘ **istasyon.**

yıkamaç, i. *sin.* Duyarkat üzerinde meydana gelen gizli görüntünün ortaya çıkmasını sağlayan kimyasal madde. [*Ing.* Developer; *Fr.* Révélateur, développateur].

yıkamak (-ı), f. § ❶ Su veya başka bir sıvı ile temizlemek: *Ellerini yıkamak. Bardağı yıkamak.* [*Ing.* To wash; to rinse; *Fr.* Laver]; § ❷ *kim.* Çözünmeyen bir çökeltiden ayrılması istenen suda çözünür maddeleri yıkama yoluyle temizlemek; § ❸ *mad. oc.* Kömürde veya işlenmemiş cevherdeki değersiz maddeleri fiziksel işlemlerle temizlemek.

yıkanma, i. *bot.* Bir taraftan eriyik halde ve daha az ölçüde kolloidal süspansiyon halinde bazı materyalin aşağıya doğru veya yana doğru taşınması.

~ eldiveni, ◘ **Eldiven.**

yıkanmak, nsz. f. § ❶ Yıkamak işine konu olmak: *Çamasır yıkandı.*[*Ing.*To be washed; *Fr.* être lavé]; § ❷ Kendi vücudunu yıkamak: *Çocuk yıkanıyor.* [*ing.* To wash oneself, to have a bath; *Fr.* Se laver, avoir un bain].

yıkanmış, s. Yıkanmak işine konu olmus.

~ düzey, *pedol.* Bazı unsurları su tarafından götürülen toprağın düzeyi.

~ kömür, *mad. oc.* Yıkama teknelerinden geçirilerek kül yüzdesi düşürülmüş ince kömür.

☆ *Karş.* **brüt kömür.**

~ toprak, *jeol.* Çok yağışlı bölgelerde, hümüs ve demir hidratlarıyla esmer rengini almış ve sertlesmis B katı toprakları üstünde bulunan, çok yıkanmış, kül renkli A katı toprağı. [*Ing.* ve *Fr.* Podsol].

yıkatmak (-ı, -e), f. Yıkamak işini yaptırmak. [*Ing.* To let wash; *Fr.* Faire laver].

yıkayıcı, i. *sin.* Laboratuarda filimlerin yıkama işini yöneten kimse. [*Ing.* Developer; *Fr.* Développeur]; ⊙ **hava ~,** ◘ **Hava.**

yıkı, i. < *yıkmak.* Yıkılan bir şehrin veya yapının arta kalan tası duvarı. [*Osm.* Harabe; *ing.* Ruins; *Fr.* Ruine].

☆ *Eşanl.* **ören.**

yıkıcı, s. < *yıkmak.* § ❶ Bozup yok eden. [*Osm.* Tahripkâr; *ing.* Destructive; *Fr.* Destructif,-ive, destructeur]; § ❷ i ◘ **Yıkmacı.**

~ savaş, ◘ **Savaş.**

~ taktik, *ask.* Yıkıcı savaş çerçevesi içinde yer alan ve gizli veya dolaylı yollarla düşmana maddi veya manevi zarar vermek amacını güden hareket tarzı. [*Ing.* Destructive tactics].

~ usuller, *ask.* ◘ **Yıkıcı taktik.**

yıkıcılık,-ğı, i. < *yıkmak.* § ❶ Bozup yok etme hali; § ❷ *sosy.* Olumlu değer getirmekten çok mevcut değerleri yıkmak, her türlü değer sistemine karşı olumsuz tavır almak niteliğini taşıyan düşünce akımlarına verilen ad.

yıkık, s. < *yıkmak.* Yıkılmış olan. [*ing.* Demolished, razed; fallen down; ruined *(person);* dilapidated *(building);* *Fr.* Démoli, abattu; renversé, détruit].

yıkıla yıkıla, z. Düsecek gibi olarak, yalpalayarak.

yıkılmak, nsz. f. § ❶ Yıkmak işine konu olmak veya bu işe kendiliğinden uğramak: *Duvar yıkıldı. Hayvan yorgunluktan yıkıldı.* [*Ing.* To be pulled down; to be knocked down, to be demolished; *Fr.* être ruiné, être démoli; être abattu]; § ❷ Yıkılacak gibi olmak: *Yıkıla yıkıla geliyordu.* [*Ing.* To collapse, to fall down; to become decrepit; *Fr.* Se renverser, s'en aller]; § ❸ *mec. (Nefret edilen biri)* Çekilip gitmek, def olmak: *Yıkıl karşımdan!» Yıkıldı gitti cihandan».* [*Ing.*To take oneself off, to clear out].

yıkım, i. < *yıkmak.* § ❶ Büyük zarar: *Bu masraf onun için yıkımdır.* [*Ing* Crash; ruin; *Fr.* Ruine]. § ❷ *ed.* Bir sahne eserinde çözülüşü tamamlayan acıklı olay. [*Ing.* ve *Fr.* Catastrophe]; § ❸ İflâs. [*ing.* Bankruptcy; *Fr.* Faillite].

yıkımlık,-ğı, i. < *yıkmak.* Bir şeyin şurasında burasında yapılan bozukluk ve zarar. [*Osm.* Tahribat; *Ing.* ve *Fr.* Destruction].

yıkın, i. < *yıkmak.* § ❶ ◘ **Yıkım;** § ❷ Yıkılan bir seyin parçaları. [*Osm.* Enkaz; *Ing.* Wreckage; debris; ruins; *Fr.* Décombres, débris, ruines].

yıkıntı, i. < *yıkmak.* § ❶ **yıkım;** § ❷ ◘ **Yıkın;** ⊙ *(Birine)* **~ olmak,** *dey.* Çok zarara sokmak. [*Ing.* To be great damage].

yıkışma, i. ◘ **Çelişme.**

yıkkın, s. < *yıkmak.* Yıkılacak hale gelmiş. [*Osm.* Harap; *Ing.* In ruins, about to collapse].

yıkkınlık,-ğı, i. Yıkkın olma hali.

yıkma, i. Yıkmak işi. [*ing.* Pulling down, knocking down, demolishing; *Fr.* Action de renverser, démolir].

~ çukuru, *bayınd.* Bir yapıyı, bir duvarı yıkmak için dibine kazılan hendek.

yıkmacı, i. Yıkılması uygun görülen bir yapının yıkılması işini yapan ve yıkıntılarını satın alan kimse. [*ing.* Demolisher *(of buildings)*].

yıkmak (-ı), f. § ❶ Bir yapıyı parçalayarak asağı almak. [*ing.* To pull down; to demolish; *Fr.* Démolir]; § ❷ *(İnsan, hayvan ve ağaç hk.)* Devirmek. [*ing.* To overturn, to knock down, to throw down; to unload *(animal)*]; § ❸ Bir yana eğmek: *Şapkasını sağa yıkmış;* § ❹ *mec.* Yıkımına yol açmak: *Bu masraf onu yıkmaz.* [*ing.*To ruin, to overthrow; *Fr.* Ruiner]; ⊙ **dipten ~,** Bir duvar veya binayı temellerine varıncaya kadar kazma ile yıkıp sökmek. *(Ayakta hiçbir eser bırakmamak).* [*Osm.* Esasından hedmetmek kal'etmek; *Fr.* Saper].

yıktırılmak, nsz. f. Yıkmak işi yaptırılmak: *Duvar yıktırılınca ortalık ferahladı.* [*ing.* To be demolished; *Fr.* être démoli].

yıktırmak (-ı, -e), f.Yıkmak işini yaptırmak: *Su duvarı yıktırmalı.* [*ing.* To make (let) demolish; *Fr.* Faire démolir].

yıl, i. *esk.T.*§ ❶ Yeryuvarlağının, güneş çevresinde tüm bir dolanım yapması için geçen zaman birimlerinden biri olup on iki aya bölünür ve hemen 365 gün 5 saat ve 49 dakika sürer. [*Osm.* Sene; *Ing.* Year; *Fr.* An, année]; § ❷ Bir gezegenin güneş çevresindeki dolanım zamanına da o gezegenin adına bağlanarak yıl denir: *Erendiz yılı aşağı yukarı yeryuvarlağının on iki yılına eşittir;* § ❸ Ocak ayının birinde başlayıp Aralık ayının otuz birinde sona eren on iki aylık dönem: *1919 yılını her Türk bilir;* § ❹ Başlangıç kaydı olmaksızın on iki aylık zaman: *Bu köprü üç yılda yapılmış;* ⊙ **~ ın adamı,** O yıl içinde adından en çok bahsettiren, basarılı kimse; ⊙ **~ ın eksiğini nisan getirir, nisanın eksiğini yıl getirmez,** *at.* Tarım için bütün yıl elverişsiz geçse de nisan ayı elverişli olsa tam ürün alınır. Ama bütün yıl elverişli geçse bile nisan elverişsiz olursa, iyi ürün alınamaz; ⊙ **~lar ~ı,** *dey.* Uzun yıllardan *(zamandan)*beri.[*ing.* For a very long time; *Fr.* Depuis très long temps]; ⊙ **artık ~,** ◘ **Artıkyıl;** ⊙ **ay-gün ~ ı,** *astr.* Hem ay evreleri değişimi, hem de güneşin gökyüzündeki görünen devimi gözönüne alınarak düzenlenmiş olan takvim yılı. Süresi ortalama bir dönencel yıla *(365,24)* eşit olup, aylar Av evrelerine bağlıdır; ⊙ **ay ~ ı,** *astr.* ◘ **Ay**; ⊙ **adlî ~,** *huk.* ◘ **Adlî;** ⊙ **ayrıksı ~,** *astr.* ◘ **Ayrıksı;** ⊙ **başlangıç ~ ı,** ◘ **Başlangıç;** ⊙ **bütçe ~ ı,** *ikt.* ◘ **Bütçe;** ⊙ **BESSEL ~ ı,** *astr.* ◘ **Bessel;** ⊙ **ders ~ ı,** *eğt.* ◘ **Ders;** ⊙ **ekli ~,** *astr.* ◘ **Artıkyıl;** ⊙ **güneş ~ ı,** *astr.* ◘ **Güneş;** ⊙ **hesap ~ ı,** *huk.* ◘ **Hesap;** ⊙ **hicrî ~,** ◘ **Hicrî;** ⊙ **hizmet ~ ı,** *iş. huk.* ◘ **Hizmet;** ⊙ **ışık ~ ı,** *astr.* Işığın bir yıldız aldığı yol *(= 946.10¹⁰ km.);* ⊙ **koyun ~ ı,** *takvim. esk.* ◘ **Koyun;** ⊙ **malî ~,** *ikt.* ◘ **Malî;** ⊙ **öğretim ~ ,** *eğt.* ◘ **Öğretim;** ⊙ **sıvış ~ ı,** *takvim.* ◘ **Sıvış;** ⊙ **Kamer ~ ı,** On iki kamer ayından ibaret zaman olup muharremin birinde başlar ve 354 veya 355 gün sürer; ⊙ **sivil ~,** *astr.* ◘ **Sivil.**

~ **başı,** ◘ **Yılbaşı.**
~ **dönümü,** ◘ **Yıldönümü.**
~ **on iki ay,** *(Bir şey yapmak), dey.* Sürekli olarak. [*ing.* Through the whole year, continuously, incessantly].
~ **uğursuzun,** *at.* Öyle bir zamandayız ki, arsız, yüzsüz kişiler el üstünde tutulmakta ve işlerini ağır başlı, dürüst kimselerden daha iyi yürütmektedirler. [*ing.* The times belong to the crooks *(said when undeserving people get money or position)*].

Yılan, öz. i. *astr.* Kuzey yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Osm.* Elhayye; *Lat. Serpens (= Ser); ing.* Serpent; *Fr.* Serpent]. ◘ *ŞEKİL: 518.*— **TAKIMYILDIZLAR 1.**

yılan, i. *esk.T.*§ ❶ *zool.*Sürüngenlerden ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı, uzun hayvan: *Engerek yılanı. Ok yılanı. Kara yılan. su. yılanı. Çıngıraklıyılan. Gözlüklüyılan. Boa yılanı.* [*Osm.* Ef'i; *ing.* Snake, serpent; *Fr.* Serpent]; § ❷ *mec.* Sinsi ve hain, hilekâr kimse. [*ing.* Ungrateful man, spiteful person; *Fr.* Serpent]; ◉ ~ **a yumuşak diye el sunma,** *at.* Kişi, yumuşak huylu görünen herkese aldanmamalı; zararsız sanılan her seye yanaşmamalı; tehlikeli bir durumla karsılasabileceğini düsünmelidir. ☆ *Eşanl.* **her deliğe ellni sokma, ya yılan çıkar ya çıyan;** ◉ ~ **ın başı küçükken ezilir,** *at.* Büyüyeceği belli olan her tehlike, daha başta önlenmeli; düşman, güçlenip büyük zarar verecek duruma gelmeden ezilmelidir; ◉ ~ **ın kuyruğuna basmak,** *dey.* Kötü bir adama kötülük yapacak vesile vermek. [*ing.* To Arouse the spite of a venomous and powerful person]; ◉ ~ **nın sevmediği ot, deliğinin ağzında biter,** *at.* Başkalarına kötülük etmek isteyenler, karşılarında hep hoslanmadıkları seyleri bulurlar; ◉ **ağaç** ~ ı, *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Suyılanıgiller *(Colubridae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 120 sm.'dir. Hindistan'da ağaçların üzerinde yasar. [*Lat. Dendraspis pictus; ing.* ve *Fr.* Mamba]; ◉ **baklavalı çıngıraklı** ~, *zool.* Pullu - sürüngenler *(Squamata)* takımının, Çıngıraklıyılangiller *(Crotalidae)* familyasından zehirli yılan. Sırtında eşkenar dörtgen şeklinde bezekler vardır. Amerika'da yasar. [*Lat. Crotalus adamanteus; ing.* Diamondback rattlesnake; *Fr.* Diamantin]; ◉ **barışçıl** ~, *zool.* Pullusürüngenler *(Squamata)* takımının, Su yılanıgiller *(Colubridae)* familyasından bir sürüngen türü. Kum renginde ve küçüktür. Zararsızdır. Batı Asya ve Amerika'nın ılık bölgelerinde toprak ve ağaçlarda yaşar. [*Lat. Contia modeste*]; ◉ **boa-yılanı,** ◘ Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Boagiller *(Bovidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 4-6 m. Kırmızımsı-sarımsı esmer renklidir. Orta ve Güney Amerika'da bir kaçı bir arada yasar. Insana saldırmaz. Avını yemeden önce sıkıca sarar. [*Lat.* ve *ing. Boa constrictor; Fr.* Boa constricteur]; ◉ **boyundurukiu** ~, *zool.* Pullu - sürüngenler *(Squamata)* takımının, Su-yılanıgiller *(Colubridae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 95-150 sm. Sarı-yeşil renktedir. Çok çevik ve yabandır. Zehirsiz olduğu için tehlikesizdir. Avrupa ve Batı Asya'da yaşar. [*Lat. Coluber jugularis; ing.* Racer; *Fr.* Couleuvre verte et jaune]; ◉ **çamur** ~ ı, *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Çamur-yılanıgiller *(Ilysiidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 80 sm. Güney Amerika'da oyuklarda yaşar. [*Lat. Ilysia scytale; ing.* Coral-snake; *Fr.* Rouleau, serpent-corail]; ◉ **çıngıraklı** ~, *zool.* Pullusürüngenler *(Squamata)* takımının, Çıngıraklıyılangiller *(Crtotalidae)* familyasından, zehirli yılan cinsi. Deri değiştirdiği zaman kuyruğunun ucunda boynuzsu bir kılıf *(çıngırak)* görülür. Hepsi de Amerika'da yaşayan on beş kadar türü vardır. Bu yılanların boyu 2 m.'yi geçmez. Derhal yılan seromu kullanılmazsa ısırmaları daima öldürücüdür. Baslıca türleri: *Crotalus horridus* şehirlerin yakınına kadar sokulur. Uzunluğu 1,5 - 2 m.; rengi sarımsı kahverengidir. **Baklavalı çıngıraklı** *(Crotalus adamanteus)* ın sırtında eşkenar dörtgen biçiminde bezekleri vardır. *C. durissus'* un zehiri özellikle etkilidir. [*Osm.* Ef'i-i mücelcel; *Lat. Crotalus; ing.* Rattlesnake; *Fr.* Crotale]; ◉ **deniz** ~ ı, *zool.* Deniz - yılanıgiller *(Hydrophidae)* familyasından, son derece zehirli yılan. Yassı kuyruğu sayesinde çok iyi yüzer ve balıkla beslenir. Uzunluğu 2 m.'yi bulur. Doğurmak için karaya çıkar. O zaman ıssız mercan resiflerinde binlercesi bir araya gelir. Kıyıdan 250 km. kadar açıklarda tutulduğu olur. Hint Okyanusunda yasayan 20 kadar türü vardır. **Yassı kuyruklu deniz yılanı** *(Hydrophis platurus)* un uzunluğu 85 sm.'dir. [*Lat. Hydrophis; ing.* Sea snake, sea serpent; *Fr.* Hydrophis]; ◉ **dikenli** ~, *zool.* Kobragiller *(Elapidae)* familyasından, kuyruğunda sivri bir kırık bulunan pek iri ve zehirli bir yılan türü. [*Lat. Acanthophis antarcticum; ing.* Death adder; *Fr.* Serpent de mort]; ◉ **gözlüklü** ~, *zool.* ◘ **Hint kobrası;** ◉ **Hint kör** ~ ı, *zool.* Pullu sürüngenler *(Squamata)* takımının, kör yılangiller *(Typhlopidae)* familyasından bir sürüngen türü. Batı Hindistan'da toprak altında yaşar. [*Lat. Typhlops lumbricalis; ing.* Blind snake, worm snake; *Fr.* Typhlops]; ◉ **Kahire** ~ ı, *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının Darağızlı-yılangiller *(Glauconiidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 20 sm.'dir. Kuzey Doğu Afrika'da tasların arasında, nemli yerlerde yaşar. [*Lat. Glauconia (= Leptotyphlops) cairi; Fr.* Glauconie]; ◉ **karabaş** ~ ı, *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, az-dişliiler *(Obligodontidae)* familyasından bir sürüngen türü. Doğu Akdeniz bölgesi memleketlerinde yaşar. [*Lat. Oligodon melanocephalus septentrionalis*]; ◉ **kara** ~, *zool.* Suyılanıgiller *(Colubridae)* familyasından, kara renkli, başı iri pullarla kaplı ve tarlalarda zararlı böcekleri yiyerek beslenen zararsız yılan cinsi. [*Lat. Coluber*]; ◉ **karına başlı yılan,** *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Genişbaşlıgiller *(Amblycephalidae)* familyasından bir sürüngen türü. Cava'da ağaçların üzerinde yaşar. [*Lat. Amblcephalus carinatus; ing.* Blunthead]; ◉ **kedi** ~ ı, *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Susatangiller *(Dipsadidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 65-80 sm. Az zehirlidir. Güney doğu ve Batı Asya'da yasar. [*Lat. Tarbophis fallax; ing.* Cat-snake; *Fr.* Serpent-chat]; ◉ **keme** ~ ı, *zool.* Pullu sürüngenler *(Squamata)* takımının, Suyılanıgiller *(Colubridae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 2,5 m. Isırgandır. Zehirli değildir. Avrupa ve Asya'da yaşar. [*Lat. Zamenis mucosus; ing.* Rat snake; *Fr.* Couleuvre]; ◉ **kertenkele** ~ ı, *zool.* Pullu sürüngenler *(Squamata)* takımının Kumyılanıgiller *(Psammophidae)* familyasından bir sürüngen türü. Az zehirli, fakat çok yabandır. Ses çıkarır. [*Lat. Malpolon monspessulana; Fr.* Couleuvre de Montpellier]; ◉ **kızıl** ~, *zool.*Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Çamuryılangiller *(Ilysiidae)* familyasından bir sürüngen türü. Cava, Borneo ve Sumatra'da yasar. Zehirsizdir. [*Lat. Cylindrophis rufus; ing.* Red snake; *Fr.*Tête double, queue double]; ◉ **kör** ~, *zool.* ◘ **Köryılan;** ◉ **kum** ~ ı, *zool.* Pullu sürüngenler *(Squamata)* takımının Pitongiller *(Pythonidae)* familyasından bir sürüngen türü. Yılan oynatanlar kullanır. Güney Avrupa, Asya ve Afrika çöllerinde yaşar. Yasadığı çevreye uygun kum renginde ve oldukça büyüktür. [*Lat. Eryx jaculus; ing.* Sand boa; Fr. Javelot]; ◉ **mercan** ~ ı, *zool.* Kobragiller *(Elapidae)* familyasından kırmızı renkli vücudunda halka halka siyah lekeler bulunan bir Amerikan yılanı. [*Lat. Elaps corallinus; ing.* Coral snake; *Fr.* Serpent corail; élaps]; ◉ **ok** ~ ı, *zool.* ◘ **Okyılanı;** ◉ **on çizgili** ~, *zool.* ◘ **On;** ◉ **sessiz çıngıraklı** ~, *zool.* ◘ **Sessiz;** ◉ **sivri burun** ~ ı, *zool.* ◘ **Sivriburunyılanı;** ◉ **taçlı** ~, *zool.* ◘ **Taçlıyılan;** ◉ **yeşil ağaç** ~ ı, *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Susatangiller *(Dipsadidae)* familyasından bir sürüngen türü. Kamçı gibi ince ve uzun olur. Tropik Asya'da yaşar. [*Lat. Dryophis prasinus; ing.* Tree snake; *Fr.* Couleuvre abricole]; ◉ **zırh kuyruklu** ~, *zool.* ◘ **Zırhkuyrukluyılan.** ◘ *LEVHA: 123.—, 124.—, 125.—, 126.—, 127.—, 128.—, 129.— ve 130.*— **YILANLAR.**

~ **akbabası,** *zool.* ◘ **Yılanakbabası.**
~ **akbabasıgiller,** zool. ◘ **Yılanakbabasıgiller.**
~ **balığı,** *zool.* ◘ **Yılanbalığı.**
~ **balığı anası,** *zool.* ◘ **Yılanbalığıanası.**
~ **balığı anasıgiller,** *zool.* ◘ **Yılanbalığıanasıgiller.**
~ **balığıgiller,** *zool.* ◘ **Yılanbalığıgiller.**
~ **boyunlu kaplumbağagiller,** *zool.* ◘ **Yılanboyunlukaplumbağagiller.**
~ **boyunlu kuş,** *zool.* ◘ **Yılankuşu.**
~ **gibi,** *dey.* Hainliği yüzünden belli, sevimsiz ve soğuk kimseler için söylenir. [*ing.* Snake-like; treacherous; repulsive].
~ **gömleği,** Yılanların üzerinden her yıl sıyrılan kılıf biçimindeki üstderi, yılan kavı. [*ing.* Snakeskin; slough of a serpent].
~ **hikâyesi,** *dey.* Ikide birde ortaya atıldığı halde bir türlü sonuca bağlanamayan sorun. [*ing.* A long-winded story; something that never ends].
~ **iğncsi,** *zool.* ◘**Yılaniğnesi.**
~ **kartalı,** *zool.* ◘ **Kartal.**
~ **kelebeği,** *zool.* ◘ **Yılankelebeği.**
~ **kemiği,** *dey.* Yapana hiçbir zaman rahat yüzü göstermeyen suç.
~ **kökü,** *bot.* ◘ **Yılankökü.**
~ **otu,** ◘ **Yılanotu.**
~ **sinekböceğigiller,** *zool.* ◘ **Yılansinekböceğigiller.**
~ **sokan uyumuş, aç kalan uyumamış,** *at.* Aç kalan, yılan sokandan daha çok acı çeker.
~ **şeklinde,** Yılana benzeyen, yılan şeklinde olan. [*ing.* Anguiform, anguine, snakelike; *Fr.* Anguiforme].
~ **taşı,** ◘ **Yılantaşı.**
~ **yılı,** Eski Doğu Türklerinin 12 yıllık takviminin altıncı ayı.
~ **yiyen keçi,** *zool.* ◘ **Keçi.**

yılan.akbabası, b.i. *zool.* Gündüzyırtıcıları takımının yılanakbabasıgiller familyasından ince uzun gövdeli büyük kuş. Uzunluğu 1,15 m., tüyleri gri, siyah ve beyazdır; başında ince uzun bir tepelik bulunur. Yırtıcıdır. Bacakları çok uzun, parmakları kısa, tırnakları zayıftır; bu haliyle uzun kuyruklu bir bataklık kuşuna benzer. Afrika step ve savanlarında yerde yasar, özellikle yılanlarla beslenir. Yuvasını alçak bir ağaca yapar. [*Lat. Sagittarius serpentarius*].

yılan.akbabasıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Kartallar *(Falconiformes)* takımının, gündüz - yırtıcılar *(Accipitres)* alt takımına giren bir familyası. Kanatları kuyrukları ve bacakları çok uzun olur. Yılan yerler. **Yılanakbabası** *(Sagittarius serpentarius)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Serpentariidae; Fr.* Serpentariidés].

yılan.balığı, b.i. *zool.* Kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının Yılanbalığıgiller *(Anguillidae)* familyasından bir balık türü. Sonbaharda dişi ve erkekler Avrupa ırmaklarından denize inerler ve dişiler yumurtlamak üzere Meksika körfezine göçederler. Yumurtadan çıkan lârvalar 2 yıl içinde Avrupa kıyılarına dönerek olgunlaşmak üzere yine ırmaklara geçerler. [*Lat. Anguilla anguilla; Ing.* Common eel; *Fr.* Anguille]. ◘ *LEVHA: 18.*— **BALIKLAR;** ◉ **elektrikli** ~, *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Elektrikli.yılanbalığıgiller *(Electrophoridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 2 m. Elektrik organı olan tek türdür. Vücudu çıplak olur. Elektrik organı kuyruk kaslarının değişmesiyle meydana gelmiş olup büyük hayvanlar üzerinde de sok etkisi yapar. [*Lat. Electrophorus electricus = gym-*

notos electricus; *Ing.* Electric eel; *Fr.* Gymnote électrique].

yılan.balığı.anası, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Yılanbalığıanasıgiller *(Zoarcidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 30-40 sm.'dir. Doğurur. Kuzey ve doğu denizlerinde derin mağaralarda yaşar. Kördür. [*Lat. Zoarces viviparus; Ing.* Zoarces; *Fr.* Zoarcès].

yılan.balığı.anasıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Bütün denizlere yayılmışlardır. Derinlerde ve mağaralarda yaşarlar. Kör olurlar. Bazısı yumurtlar, bazısı doğurur. **Yılanbalığıanası** *(Zoarces viviparus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Zoarcidae; Fr.* Zoarcidés].

yılan.balığıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Karınları-yüzgeçsizler *(Apodes)* alt takımına giren bir familyası. Vücutları ince, uzun ve yılan biçimindedir. Çoğunluk pulsuzdurlar. Yumurtlamak için denizlere geçerler, yumurtadan çıkan lârvalar bir süre sonra, olgunlaşana kadar kalmak üzere tatlı sulara dönerler. Yenirler. **Yılan balığı** *(Anguilla anguilla)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing.* Anguillidae; *Fr.* Anguillidés].

yılan.balığımsılar, ç.b.i. *zool.* Karın yüzgeci bulunmayan balıklar takımı. **Yılanbalığı, Deniz yılanbalığı, Büyükyılanbalığı** v.b. bu takıma girer. [*Lat., Ing.*, ve *Fr. Anguilliformes*].

yılan.başı,-nı, b.i. Atların takımlarına süs için dikilen bir çeşit deniz böceği kabuğu.

yılan.boyunlu.kaplumbağagiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Kaplumbağalar *(Anura)* takımının, Döner-boyunlular *(Pleurodira)* alt takımına giren bir familyası. Güney Amerika ve Avustralya'da tatlı sularda yaşarlar. **Matamata** *(Chelys fibriata)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Chelyidae; Fr.* Chélydés].

yılan.boyunlukuş, b.i. *zool.* ◘ **Yılankuşu**.

Yılancı (yılan taşıyıcısı), öz. i. *astr.* Kuzey yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Osm.* Elhayye; *Lat.* ve *Ing. Ophiuchus (= Oph) Serpent-Bearrer; Fr.* Serpentaire].

yılancık[1],-ğı, i. § ❷ Streptokok denilen mikropların bir sıyrığa veya yaraya bulaşarak meydana getirdikleri hastalık olup derinin kızarıp şişmesiyle, ateş, titreme, baş ağrısı gibi hallerle kendini belli eder. [*Ing.* Erysipelas; *Fr.* Érysipèle]. ☆ *Eşanl.* **erizipel**; ❷ Küçük yılan, yılan yavrusu.

yılancık,-ğı, i. *bot.* Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, 15-80 sm. boyunda, çokyıllık bir bitki. Dip yapraklar rozet şeklinde, saplı, 5-13 sm. boyunda; lamina oval veya oval-oblong, kenarları dişli, ucu küttür. Gövde yaprakları sapsız, uç kısmı sivri, dip kısmı kalb şeklindedir. Bütün yapraklar sık ve sert tüylerle kaplıdır. Çiçekler koyu mor renkli ve 15-20 mm. boyundadır. Çiçek durumlarından su buharı distilasyonu ile uçucu yağ elde edilir. Türkiye'de yetişir. [*Lat. Salvia virgata; Ing.* Sage; *Fr.* Sauge].

yılancıl, i. *zool.* En çok yılanla beslenen bir kuş. [*Lat. Threshkiornis aetiopica; Ing.* Sacred ibis; *Fr.* Ibis sacré].

yılan.dili, b.i. *ark.* Ortaçağda prens sofralarında yemekleri denemek ve zehirleri bulmak için kullanılan bir çeşit muska.

yılan.iğnesi, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *Teleostei)* takımının, Deniz-iğnesigiller *(Syngnathidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 26 sm.'dir. Kuzey ve Doğu Avrupa denizlerinde ve Akdeniz'de yaşar. Erkek yumurtalara bakar. [*Lat. Syngnathus ophidion; Ing.* Pipefish; *Fr.* Syngnathe].

yılankavî /yılankavî/, s. Bir sağa, bir sola veya bir aşağı, bir yukarı doğru dolana giden: *Yılankavî bir yol.* [*Ing.* Spiral, winding; *Fr.* En limaçon].

yılan.kuşu, b.i. *zool.* Leyleksiller *(Ciconiiformes)* takımının, Karabatakgiller *(Phalacrocoracidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 90 sm. Tüyleri karadır. Gagası sarı-yeşil olur. Boynu S şeklinde kıvrıktır. Afrika ve Madagaskar'da ırmak, göl ve bataklık kenarlarında yaşar. [*Lat. Anhinga rufa; Ing.* Snake-bird; *Fr.* Anhinga d'Amerique].

yılanlar, ç.l. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımına giren bir alt takımı. Omuz ve kalça kemikleri yoktur. Ayaksızdırlar. Derileri pullarla örtülüdür. Dilleri çatallı olup bir kınla kaplıdır. Üst-çenede bulunan sivri dişler, zehirli olanlarda zehir bezleriyle bağlıdır. Deri değiştirirler. Etçildirler. İşitme organları yoktur. **Boalar** *(Boaeformia)*, **solucanyılanları** *(Opoterodonta)*, **suyılanları** *(Colubriformia)*, **geniş-başlılar** *(Amblycephalidiformia)* ve **olukluzehirdişliler** *(Solenoglypha)* olmak üzere 5 bölüme ayrılırlar. [*Osm.* Hanesiye; *Lat.* ve *Ing. Ophidia; Fr.* Ophidiens].

yılansı.balıkgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Vücutları uzun ve yandan basık olur. Karın yüzgeçleri körelmiş bir haldedir. Küçük boyludurlar. Etçildirler. Yenirler. Atlantik, Pasifik ve Hint Okyanuslarında yaşarlar. **Yılansı balık** *(Ophidium barbatum)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Ophidiidae; Fr.* Ophidiidés].

yılan.kartalı, b.i. *zool.* Kartalgiller familyasından yırtıcı kus. Çok ürkek olduğu için yakalanması güçtür. Zararlıdır. Yakalandığı zaman hem beslenme güçlüğü gösterir, hem de ya üremez, ya da seyrek olarak üret. Kuş avcılığında kullanılmaz. [*Lat. Ciraetus gallicus*].

yılan.kökü, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Karabuğdaygiller *(Polygonaceae)* familyasından, 20-75 sm. yüksekliğinde, çokyıllık otsu bir bitki. Kökü silindirik, kalın ve kıvrımlıdır. Yapraklar yesil renkli ve üst yüzleri tüysüzdür. Lamina mızrak şeklinde ve kenarları hafif dalgalıdır. Çiçekler gövde ucunda sık ve silindirik bir durum yapar. Meyva 3 keskin köşeli ve sivri tepeli bir nukstur. Toprakaltı kısımları *(Rhizoma Bistortae)* ve otsu kısımları *(Herba Bistortae)* kırmızı bir boya maddesi, antrakinon türevleri, nişasta, glikoz ve çok miktarda tanen taşır. İyi bir kabız kuvvet verici ve kan kesicidir. Kanamalarda hulâsası veya tozu kullanılır. Iliman bölgelerde ve Kuzey Anadolu bölgesinde yetişir. *(Bu bitkinin taşıdığı tanen rotanya taneni ile bünyevi bir yakınlık gösterdiğinden bazı farmakopeler tarafından Ratanya kökü yerine kabul edilmektedir).* [*Lat. Polygonum bistorta; Fr.* Renouee]. ☆ *Eşanl.* **kurtpençesi**.

yılan.otu, b.i. *bot.* § ❶ Eskiden terletici ve sıtmadan kurtarıcı olarak kullanılan bir bitki. [*Lat. Gentiana lutea; Ing.* Gentian]; § ❷ Yılan ısırığına iyi gelen veya organlarından birinin dalgalı şekli dolayısıyla yılana benzeyen çeşitli bitkilere verilen ad.

yılan perestlik,-ği, b.i. Yılan kültü.

yılansı.balık, b.i. *zool.* Kemikli-Balıklar *(Teleostei)* takımının, Yılansıbalıkgiller *(Ophidiidae)* familyasından sıcak ve ılık denizlerde yaşayan bir balık türü. Yılana benzer uzun gövdelidir. Sırt ve anus yüzgeçleri kuyruk yüzgeciyle bilesik ve kenarları şerit halinde siyahtır. Uzunluğu 20-45 sm.'dir. Marmara ve Akdeniz'de yasar. [*Lat. Ophidium barbatum; Ing.* Cusk eel; *Fr.* Donzelle].

yılansı.kapan.kaplumbağa, b.i. *zool.* Kaplumbağalar *(Testudinata)* takımının, Kapankaplumbağagiller *(Chelydridae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 90-100 sm.' dir. Ağırlığı 20 kilodur. Kuzey Amerika'dan Ekvator'a kadar olan bölgede yaşar. [*Lat. Chelydra serpentina; Ing.* Common snapping turtle; *Fr.* Chélydre serpentine].

yılan.sinekböceğigiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Sinirkanatlılar *(Neutoptera)* familyasına giren bir böcek familyası. Protoraksı çok uzun ve oynak olduğu için bu ad verilmiştir. Avcıdırlar. [*Lat.* ve *Ing. Raphidiidae; Fr.* Raphidiidés].

yılan.taşı,-nı, b.i. *min.* İçinde çok defa izleri görülebilen olivin, piroksen veya amfibolin başkalaşmasından meydana gelen hidratlı manyezi silikatlarından bileşmiş kütle. [*Ing.* Serpentine, ophite; *Fr.* Serpentine].

yılan.yastığı, b.i. *bot.* § ● Yılanyastığıgiller *(Araceae)* familyasından yaprakları pedatisekt, spatası, büyük ve koyu kırmızı olan ve apendiksi bulandırıcı bir koku neşreden, büyük yumrulu bir bitki. Yumruları drastiktir. İstanbul, Ege ve Akdeniz bölgesinde yetişir. [*Lat. Dracunculus vulgaris; Ing.* Green dragon]; § ❷ ◘ **Dana ayağı**.

yılan.yastığıgiller, ç.b.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Spathiflorae takımında, tropikal ve subtropikal bölgelerde yetişen, çokyıllık, rizomlu veya yumrulu otsu bitkiler familyası. Tropiklerde yetişenler arasında epifitler veya su bitkileri vardır. Yapraklar genellikle saplı, lamina tam veya parçalı damarlanma paralel, palmat pedat veya pennattır. Çiçekler erdişi veya tek eseyli, küçük periantsız veya periantlıdır. Yumurtalık üst veya alt durumludur. Meyva bakkadır. Spadiksin tabanındaki spata büyük ve renklidir. 105 cinsi ve 1400-1500 türü vardır. Türkiye'de 5 cinsi ve 16 türü yetişir. [*Osm.* Kulkasiye; *Lat.* ve *Ing. Araceae; Fr.* Aracées, aroïdées].

yılan.yıldızı, b.i. *zool.* Derisidikenlilerin yılanyıldızları sınıfından hayvan; alt tarafı düz, üst tarafı bazılarında tümsek gövdeli ve gövdeden tamamen bağımsız beş kollu *(bu bakımdan denizyıldızından ayrılır)* bir hayvandır. Yumurtalarını denize bırakır, denizde yüzen yumurtalardan karmaşık yapı ve başkalaşma gösteren kurtçuklar çıkar.

yılan.yıldızları, ç.b.i. *zool.* İkincil-ağızlılar *(Deuterostomia)* filumunun, Derisidikenliler *(Echinoderma)* alt filumuna giren bir sınıfı. Vücutları ortada 5 köşeli bir disk ile bundan keskince ayrılmış olan çok ince 5 koldan yapılmıştır. Ağızları alt bölgededir. Anüsleri yoktur. Yer değiştirme kolların hareketi ile olur. Bazılarının ışık verme özelliği vardır. **Gevrek yılan yıldızı** *(Ophiothrix fragilis)* iyi bilinen türüdür. [*Osm.* Saâbaniy-uz-zeneb fırkas;; *Lat.* ve *Ing. Ophiuroidea; Fr.* Ophiurides, ophiures].

yılan.yiyen.keçi, b.i. *zool.* ◘ **Keçi**.

yıl.başı, b.i. Yılın ve Ocak ayının birinci günü. [*Osm.* Nevsâl; *Ing.* New year; new year's day; *Fr.* Jour de l'an].

yıl.çıbanı, b.i. ◘ **Şarkçıbanı**.

Yıldırak, öz. i. Büyükköpek denilen ve güney yarımgökküresinde bulunan takımyıldızın yıldızlarından biri olup gökyüzünün en parlak cismidir. [*Osm.* Süheyl; *Ing.* ve *Fr.* Sirius].

yıldırak, s. § ❶ Parıldayıcı. [*Ing.* Glittering, sparkling]; § ❷ i. Şimşek. [*Ing.* Lightning; *Fr.* Éclairs, foudre].

yıldıramak, nsz. f. Parıldamak. [*Ing.* To glitter, to gleam; *Fr.* Scintiller, étinceler].

yıldırı, i. < *yıldırmak. ed. (Söz sanatında)* kimi felâketlerin gelebileceğine işaret ederek dinleyicilere korku aşılama.

yıldırım, i. *esk. T. yuldarım.* § ● Buluttan buluta veya yere elektrik boşanması olup gök gürültüsü ve simşekle belirir. [*Osm.* Sâika; *Ing.* Thunderbolt, fightning; *Fr.* Foudre, éclairs]; § ❶ İsim takımlarında belirten olduğunda belirtilenin en son hızla yapıldığını anlatır: *Yıldırım savaşı. Yıldırım telgrafı.* [*Ing.* Urgent; *Fr.* Urgent.-ente]; ◉ **~ la vurulmuşa dönmek**, Apansız kötü bir hal karşısında kalıp ne yapacağını bilememek. [*Ing.* To become thunderstruck *(with terror)*; *Fr.* Devenir comme frappé par la foudre].

~ geçişi, *sin.* Alıcının çok hızlı bir çevrinme yapmasıyla meydana gelen durum. *(Bu durumda görüntüler birbirine geçmiş biçime gelirler ve hiçbiri seçilemez. Bu çekimin sonunda ve bundan sonra çekimin başındaki bu çeşit alıcı hareketiyle, bir çe-*

kimden öbürüne geçilebilir). [*Ing.* Whip - pan, flash - pan swish pan, zip - pan, scanning; *Fr.* Arraché, balayage, filağe, panoramique rapide].

~ **gibi**, *dey.* Büyük bir hızla. [*Ing.* Swift as a thunderbolt; *Fr.* Rapide comme éclair].

~ **kirpisi**, ◘ **Kirpi.**

~ **nikâhı**, Bazı hallerde işlemlerin kısaltılmasıyle vakit geçirmeden yapılan nikâh.

~ **savaşı**, *ask.* Büyük ölçüde hava kuvvetleri tarafından desteklenen zırhlı ve mekanik birliklerin çeşitli yönlerde akın tarzında yapacakları hareketlerin tümü. [*Ing.* Lightning war, blitakrieg; *Fr.* Guerre-éclair].

~ **siperi**, ◘ **Yıldırımkıran.**

yıldırım.kıran, b.i. ◘ **Yıldırımsavar.**

yıldırımlık,-ğı, i. *elek.* Genellikle bir elektrik şebekesinin iletkenleriyle toprak arasına yerleştirilen ve çarpma dalgalarına veya atmosferden gelen aşırı gerilimlere karşı enerji hatlarını korumaya yarayan âlet.

yıldırım.savar, b.i. Yıldırımların zararını önlemek için yapıların tepesine yerleştirilen ve ucunda bakır veya platin bulunan 5-10 metre uzunluğunda demir çubuk ve bununla toprak veya kuyu arasında çekilen bakır telden ibaret bir aygıt. [*Osm.* Siperisaika, *Ing.* Lightning conductor, lightning rod; *Fr.* Paratonnerre].

☆ *Eşanl.* **paratoner**, **yıldırımsavar**, **yıldırımkıran**.

yıldırmak (-ı), f. Yılgınlığa uğratmak. [*Ing.* To cause to be afraid *(of)*; *Fr.* Causer la terreur, effrayer, embâter, agacer].

yıldız, i. *esk. T. yulduz.* § ❶ *(Güneş ve ay sayılmadan)* Gökyüzünde görülen ışıklı cisimlerden her biri. [*Osm.* Necim; *Lat. Stella; Ing.* Star; *Fr.* Astre]; § ❷ *astr.* Güneş sistemi dışında bulunan ve pek uzakta olduğu için durağan gibi görünen gökcisimlerinden her biri. [*Osm.* Kevkep; *Ing.* Star; *Fr.* Étoile]; § ❸ Şu deyimlerde **Yıldız** «talih» anlamındadır: **Yıldızı düşkün** (veya düşük), yıld.zına **bakmak**, **yıldızı parlamak**, **yıldızı sönmek**: § ❹ Herkesçe sevilen, beğenilen veya mesleğinde çok parlayan ünlü sinema sanatçısı: *Sinema yıldızı.* [*Ing.* Movie, star; *Fr.* Vedette]; § ❺ Bir noktadan çevreye doğru çekilmiş birçok kısa çizgiden veya üçgenden ibaret şekil: *Türk bayrağındaki yıldız beş ışınlıdır;* § ❻ *biy.* Mitoz ve meyoz bölünmeleri sırasında kromozomların özel bir dizilme hali; mitoz ve meyoz bölünmeleri sırasında sentrozomun çevresinde meydana gelen ipliksel yapı. [*Ing.* ve *Fr.* Aster]. ☆ *Eşanl.* aster; § ❼ *den.* Kuzey. [*Ing.* North; *Fr.* Nord]; § ❽ Subayların rütbelerini gösteren yıldız biçimli şekil; § ❾ *bot.* ◘ **Yıldızçiçeği**; § ❿ *mat.* Girintili açıları olan, genellikle düzgün çokgen. ☆ *Eşanl.* **yıldız çokgen**; § ⓫ *matb.* Kısaltarak yazılmış kelimelerde kaldırılan harflerin yerini tutan asterisklerden her biri; § ⓬ *mim. ve süsl. san.* Sivri köşeli, oyma *(roman silmeleri)*, boya ile boya kazılarak yapılmış süs motifi; § ⓭ *nükl.* Aynı noktadan hareket eden taneciklerin çizdiği yörüngelerin tümü. *(Nükleer fotoğraf emülsiyonlarında, Wilson odası veya kabarcıklı odada görülen bu olay büyük enerjili bir taneciğin bir çekirdeğe çarpmasından doğar);* § ⓮ *den.* Kuzey. [*Ing.* North; *Fr.* Nord]; § ⓯ s. Yıldız biçiminde olan; ⊙ ~ ı **barışmak**, *dey.* Karşılıklı iyi geçinmek, sevmek; ⊙ ~ ı **dişi**, *dey.* Herkesçe sevimli görülen. [*Ing.* Sympathetic, popular; *Fr.* Fortuné, sympathique]; ⊙ ~ ı **parlak**, *dey.* Şanslı *(kimse)*; ⊙ ~ ı **parlamak**, *dey.*, Başarı yönünden herkesin dikkatini çekecek bir duruma gelmek. [*Ing. (One's star)* to be in the ascendant, to be lucky]; ⊙ ~ ı **sönmek**, *dey.* Gözden düşmek, şansı dönmek; ⊙ ~ ın **içi**, *astr.* En dış gazyuvarının altında kalan gaz küresinin bütünü. [*Ing.* Stellar Interior; *Fr.* Intérieur stellaire]; ⊙ ~ ın **iç yapısı**, *astr.* Bir yıldızın içinin fizik yapısı. [*Ing.* Stellar structure; *Fr.* Structure stellaire]; ⊙ ~ ına **bakmak**, *dey.* Bir kimsenin geleceğini öğrenmek için falına bakmak; ⊙ ~ **lar akıntısı**, *astr.* Bir yıldız küresinin belirli bir doğrultuda topluca devinmesi. [*Ing.* Star stream; *Fr.* Courant d'étoiles, courant stellaire]; ⊙ ~ **lararası madde**, *astr.* Yıldızlar arasındaki uzaya dağılmış olan toz, gaz gibi maddelerin bütünü. [*Ing.* Interstellar matter; *Fr.* Matière interstellaire]; ⊙ ~ **lararası uzay**, *astr.* Yıldızların içinde bulunduğu uzay. [*Ing.* Interstellar Raum; *Fr.* Espace interstellaire]; ⊙ ~ **lar dizgesi**, *astr.* Milyonlarca yıldızın, gaz ve toz bulutlarının ayrı bir topluluk olarak ortaya çıkardığı uzay adası. [*Ing.* Stellar system; *Fr.* Système stellaire]; ⊙ ~ **lar filmi**, *sin.* Kahramanlarının hepsi yıldızlar tarafından canlandırılan filim. *(Yalnız yıldızların oynadığı filim).* [*Ing.* All star cast; *Fr.* All star cast, film à vedettes]; ⊙ ~ **lar istatistiği**, *astr.* Yıldız dizgelerinin yapısını, yıldızların uzay dağılımlarını ve devinmelerini istatistik yoldan inceleyen gökbilim dalı. [*Ing.* Stellar statistics; *Fr.* Statistique stellaire]; ⊙ ~ **lar oymağı**, *astr.* Açık yıldız kümelerine göre daha yaygın ve daha genç yıldız topluluğu. [*Ing.* Stellar association; *Fr.* Association stellaire]; ⊙ ~ **ların geçici kümelenmesi**, *astr.* O ve B sınıfı yıldızların Samanyolu sistemi içerisinde küme oluşturması. Aralarındaki gravitasyonel kuvvetler zayıf olduğu için böyle kümelenmeye geçici gözü ile bakılmaktadır; ⊙ ~ **ların hızlanması**, *astr.* ◘ **Hızlanma**; ⊙ ~ **ların yaşları**, *astr.* ◘ **Yaş**; ⊙ **akan** ~, ◘ **Akanyıldız**, ⊙ **anormal** ~ **lar**, *astr.* Kabul edilmiş spektrel sınıfların hiç birine girmeyen yıldızlar; ⊙ **akan** ~, *astr.* ◘ **Akanyıldız**; ⊙ **ayar** ~ ı, *astr.* ◘ **Ayar**; ⊙ **bağlantı** ~ ı, ◘ **Bağlantı**; ⊙ **beş kollu** ~, *süsl.* ◘ **Beş**'; ⊙ **Çoban** ~ ı, *astr.* ◘ **Çobanyıldızı**; ⊙ **çifte** ~, *astr.* Ortak ağırlık merkezleri çevresinde birbirini çeken iki yıldız; ⊙ **dayanak** ~ ı, *astr.* ◘ **Dayanak**. ⊙ **değişen** ~, *astr.* ◘ **Değişen**; ⊙ **dev** ~ **lar**, *astr.* Salt parlaklık ve oylum bakımından büyük, Russel çizgesinde ayrı bir kol üzerinde toplanan yıldızlar. [*Ing.* Giant, giant star; *Fr.* Étoile géante]; ⊙ **duran** ~ **lar**, ◘ **Duran**; ⊙ **düzensiz değişen** ~, ◘ **Düzensiz**; ⊙ **durağan** ~, *astr.* ◘ **Durağan**; ⊙ **dörtlü** ~, *telekom.* ◘ **Dörtlü**; ⊙ **film** ~ ı, ◘ **Film**; ⊙ **genç** ~, *astr.* ◘ **Genç**; ⊙ **kılavuz** ~, *astr.* ◘ **Kılavuz**; ⊙ **kutup** ~ ı, *astr.* ◘ **Kutup**; ⊙ **kuyruklu** ~, *astr.* ◘ **Kuyruklu-yıldız**; ⊙ **magnetik değişen** ~, *astr.* ◘ **Magnetik**; ⊙ **sabit** ~ **lar**, *astr.* ◘ **Sabit**; ⊙ ~ **çokgen**, *mat.* ◘ **Çokgen**.

~ **akması**, *astr.* Akanyıldız görünmesi. [*Ing.* Flight of a shooting star].

~ **anason**, *bot.* ◘ **Çin anasonu**.

~ **avcısı**, *sin.* Yeni yıldız bulma işiyle uğraşan kimse. [*Ing.* Talent scout (er), scout; *Fr.* Découvreur de talent].

~ **ayı**, *astr.* Ay'ın yörüngesi üzerinde bir kez dolanması için geçen zaman. Ay'ın bir yıldızla art arda iki kavuşumu arasındaki zaman süresi *(27 gün 7 saat 11 sn. 5).* [*Ing.* Sideral month; *Fr.* Révolution sidérale].

~ **barışıklığı**, *dey.* Anlaşıp hoş geçinme. [*Ing.* Being on good terms, getting on *(with)*].

~ **böceği**, *zool.* ◘ **Ateş böceği**.

~ **çiçeği**, *bot.* ◘ **Yıldızçiçeği**.

~ **doğumbilimi**, *astr.* Yıldızların nasıl yaratıldığını açıklamaya çalışan kuram. [*Ing.* Stellar cosmogony; *Fr.* Cosmogonie stellaire].

~ **falı**, ◘ **Fal**.

~ **gerilim**, *elek.* ◘ **Gerilim**.

~ **günü**, *astr.* Bir yıldızın öğlenden art arda iki geçişi arasındaki zaman süresi (86164 sn.). [*Osm.* Yevm-I kevkebî; *Ing.* Sideral day; *Fr.* Jour sidéral].

~ **haritaları**, *coğr.* Gök'ün çizilmiş haritaları. *(Bu haritalarda çok sönük yıldızlar da görülebilir).* [*Ing.* Astronomical chart; *Fr.* Cartes céleste, Pianisphère céleste].

~ **ıraklık açısı**, *astr.* Bir yıldızdan, yer yörüngesinin yarı büyük eksenini gören açı. [*Ing.* Stellar parallax; *Fr.* Parallaxe stellaire].

~ **ışığı**, *astr.* Yıldızlardan aldığımız ışık. [*Osm.* Ziyâ-yı kevkeb; *Ing.* Star light; *Fr.* Lumière stellaire].

~ **işareti**, *matb.* Not ve atıflar için kullanılan işaret (*). [*Ing.* Asterisk; *Fr.* Astérisque].

~ **karayel**, ◘ **Yıldızkarayel**.

~ **kataloğu**, *astr.* Yıldızlar herhangi bir sırada düzenleyip, onlara ilişkin değerler veren cetvelleri toplayan kitap. [*Ing.* Star catalogue; *Fr.* Catalogue d'étoiles].

~ **kayması (uçması)**, ◘ **Yıldız akması**.

~ **kemer**, *mim.* ◘ **Kemer**.

~ **kıl**, *bot.* Sapçığında pek çok dal bulunan kıl.

~ **kümesi**, *astr.* Uzayda bir araya gelmiş yıldız yığını. [*Osm.* Küme-i kevkebiyye; *Ing.* Star cluster; *Fr.* Amas' d'étoiles, amas stellaire].

~ **maddesi**, *astr.* Yıldızı oluşturan gereç. [*Ing.* Stellar material; *Fr.* Mattière stellaire].

~ **montaj**, *elek.* Çeşitli sargıların veya her faza tekabül eden cihazların uçlarından birini aynı noktaya, öbür uçlarını şebekenin farklı tellerine bağlayarak çok fazlı akımların geçtiği bir çok devreyi gruplaştırma şekli.

~ **motor**, *hava.* Müşterek bir krank mili etrafında ve merkezden çıkan ışınlar doğrultusunda sabit silindirleri bulunan bir motor. [*Ing.* Radial engine; *Fr.* Moteur en étoile].

~ **nesneler**, *astr.* Çok büyük ırak görürlerle çekilen resimlerde yıldıza benzer, sönük görüntü veren gök nesneleri. *(Büyük kütleli, olağanüstü yıldızlar olarak kabul edilmektedirler).* [*Ing.* Quasi-stellar objects].

~ **parlaklığı**, *astr.* Yıldızdan gelen ışığın gözümüzde veya başka bir ışık alıcısı üzerinde yaptığı etki. *(Işık yoğinliği 1 olan bir yıldız için bu etki, gökbilimden m = C-2,5 log 1 ile hesaplanır. Burada C herhangi bir değismezdir).* [*Ing.* Stellar brightness; *Fr.* Eclat stellaire].

~ **poyraz**, ◘ **Yıldızpoyraz**.

~ **saati**, *astr.* Yıldız zamanına göre çalışan saat. [*Ing.* Sidereal cock; *Fr.* Horloge sidérale].

~ **sinir düğümü**, *anat.* Alt boyun sinir düğümüyle birinci göğüs sinir düğümünün birleşmesiyle meydana gelen sempatik sinir düğümü. *(Boynun tabanında plevra kubbesinin arkasında bulunur; omurga siniri ile kalb alt siniri buradan doğar).* [*Ing.* Stellate ganglion, cervicothoracicum].

~ **tabya**, *istihk.* Girintili ve çıkıntılariyle güzergâh üzerinde bir yıdız meydana getiren tabya.

~ **taç**, *bot.* Ayasında yaygın ve çok sivri parçalar bulunan taç.

~ **taşı**, ◘ **Yıldıztaşı**.

~ **uzanışlı**, *coğr.* Akarsuların dağlık bir yerden çevreye doğru türlü yönlere uzanısı, bir sehrin türlü bölümlerinin, her yana doğru uzanışı gibi olaylar için, yıldıza benzetilerek belirtilmesine yarayan kelime.

~ **üçgen hareketi**, *elek.* ◘ **Hareket**.

~ **üçgen komütatörü**, *elek.* ◘ **Komütatör**.

~ **yağmuru**, ◘ **Yıldızyağmuru**.

~ **yasemini**, *bot.* ◘ **Yıldızyasemini**.

~ **yeli**, ◘ **Yıldızyeli**.

~ **yılı**, *astr.* Yer'in yörünge devriminde bir kez dolanması için geçen zaman. Güneş'in gökyüzünde görünen yıllık deviminde bir yıldıza ard arda iki kavuşumu arasındaki zaman süresi. [*Osm.* Sene-i nücûmiyye; sene-i necmiye *Ing.* Sideral year; *Fr.* Année sidérale].

~ **yorumculuğu**, *coğr.* Yıldızların hükümleri bilgisi. [*Osm.* Ilm-i nücûm. [*Ing.* Astrology; *Fr.* Astrologie].

☆ *Eşanl.* **astroloji**.

~ **yörüngesi**, *astr.* Bir yıldızın yörüngesi.

~ **zamanı**, *astr.* Güneş yerine ilkbahar noktasına bağlı olan zaman. *(Burada birim bir yıldız günüdür).* [*Ing.* Sideral time; *Fr.* Temps sideral].

yıldız.böceği, b.i. ◘ **Ateşböceği**.

yıldızcık,-ğı, i. § ❶ *sin.* Yıldız olmak yolunda oyuncu, yıldız adayı. [*Ing.* Starlet; *Fr.* Starlette]; § ❷ sit. (a) Sentrozomun etrafını saran sitoplâzonik granüllerden oluşan ve hücre bölünmesinden hemen önce ve hücre bölünmesi sırasında görülen bir noktadan çıkan ipliksel yapı. (b) Metafaz safhasında kromozomların yıldız şeklinde dizilme hali.

yıldızcılık,-ğı, i. *sin.* Filmin başarısını, filim yıldızlarının çok aşırı reklâmına bağlayan bundan dolayı yıldızların çevresinde büyüleyici bir hava yaratmayı güden tutum. [*Ing.* Star-system].

yıldız.çiçeği, b.i. *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, bahçe ve saksılarda yetiştirilen, birçok türü bulunan, çiçekçilikte makbul bir süsbitkisi. Kömeçleri büyük, involukrum çifttir. Yaprakları karşılıklı dizilişlidir. Kökleri inulin bakımından zengindir. Örnek türü olan *D. variabilis*'in anayurdu Meksika'dır. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Dahlia*]. ☆ *Eşanl.* **dahlia, dalya.**

yıldız.hayvanlar, ç.b.i. *zool.* Derisidikenliler şubesinin bir alt şubesi; Denizyıldızlariyle yılanyıldızlarını, yani yalın uzun kollu serbest türleri kapsar.

yıldız.karayel, b.i. Karayel ile yıldız *(kuzey)* arasından esen yel.

yıldız.kurdu, b.i. *zool.* ◘ Ateşböceği.

yıldızlama, i. Heykel yaparken çamur modelin üzerindeki çeşitli noktaların ölçü ve âletle taş üzerine nakli işlemi. [*Fr.* Mise au point].

yıldızlararası, b.s. Yıldızlar arasında bulunan. [*Ing.* Interstellar; *Fr.* Interstellaire].
— **madde**, Gökada'nın yıldızları arasında kalan uzay parçasına iyice dağılmış halde bulunan maddelerin tümü; bu maddelerin toplam kütlesi, yıldız halinde toplanmış madde kütlesinin önemli bir bölümünü meydana getirir.

yıldızlı, s. § ❶ *(Gök hk.)* Yıldızlarla kaplı; § ❷ Üzerinde yıldız motifi olan; § ❸ Yıldızı olan, yıldızlarla donanmış.

yıldızlı.anason, b.i. Eczacıların ve likörcülerin kullandığı yıldız anasonunu veren bitki. [*Lat. Illicium verum*].

yıldızlık,-ğı, i. *astr.* Gök olaylarını, yıldızların Güneş ay ve gezegenlerin konumlarını devinmelerini küresel bir kubbe içinde izdüşürücülerle gösteren yapı. [*Ing.* Planetarium; *Fr.* Planétarium].

yıldızlı.vatoz, b.i. *zool.* ◘ Vatoz.

yıldız.omurlular, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının bir alt takımı. Omurda, sentrum ışın biçiminde uzanan kireçlenmiş bir kıkırdağı kapsar. Sırt yüzgeçleri 2, anüs yüzgeçleri 1 tane olur. **Kedibalığıgiller** *(Schylliorhinidae)*, **devköpek-balığıgiller** *(Lamnidae)*, **harhariyasgiller** *(Carchariidae)*, **çekiç-balığıgiller** *(Sphyrindae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Asterospondyli*].

yıldızpoyraz, b.i. *den.* Kuzey ve kuzeydoğu arası ve bu doğrultuda esen rüzgâr. [*Ing.* The north-north-east point of the compass].

yıldızsı, s. Yıldıza benzeyen, yıldız biçiminde olan. [*Ing.* Star-shaped, steliar; stellate(d); *Fr.* Étoilé, en étoile].

yıldız.taşı, b.i. *min.* İçinde yıldızlı noktalar bulunan, sarı esmer renkte kuvars çeşidi. [*Osm.* Hacer-i necmî; *Ing.* Aventurine, sunstone; *Fr.* Aventurine].

yıldız.yağmuru, b.i. *astr.* Birçok akanyıldızın birden görünmesi. [*Ing.* Meteoric shower].

yıldız.yasemini, b.i. *bot.* Zakkumgiller *(Apocynaceae)* familyasından, anayurdu Doğu Asya olan, 5-10 m.'ye kadar sarılan herdem yeşil odunsu bir bitki. Çiçekleri yasemin gibi güzel koktuğu ve yıldız gibi beş parçalı olduğundan bu adı taşır. Genç sürgünler tüylüdür. Uzun eliptik yapraklar 2-6 sm. boyunda, ucu küt, ortadan her iki tarafa doğru daralmaktadır. Üst yüzü parlak koyu yeşil, alt yüzü önceleri tüylü, sonra çıplaktır. Beyaz renkli çiçekler çok kuvvetli kokuludur. Taç 1-2 sm. genişliğindedir. Terminal veya yan durumlu salkımlar halinde bulunurlar. 1894 yılında Avrupa'ya getirilmiştir. İstanbul'da yukarı Boğaziçi bahçelerinde iyi yetişen örnekleri vardır. [*Lat. Trachelospermum jasminoides; Ing.* Star jasmine, confederate jasmine].

yıldız.yeli, b.i. *den.* Kuzeyden esen yel. [*Ing.* North wind].

yıl.dönümü, b.i. Herhangi bir olayın üzerinden bir yıl geçtikten sonra yeni bir yıl sürmeye başladığı gün. [*Ing.* Anniversary; *Fr.* Anniversaire].

yılgı*, i. < *yılmak.* Ruhu birdenbire kaplayan büyük korku: *Bu olay ortalığa yılgı saçtı.* [*Osm.* Dehşet; *Ing.* Terror; *Fr.* Terreur].
☆ *Eşanl.* terör.
— **filmi**, *sin.* Korku filimlerinin en aşırı biçimi. [*Ing.* Horrific film; *Fr.* Film d'horreur].
— **seviyesi**, *eğt.* Çocuğun, okuma materyalini okuyamaması ve bir şey anlayamaması yüzünden duyduğu yılgınlık seviyesi.

yılgın, s. < *yılmak.* Yılmış olan. [*Ing.* Cowed, daunted; frightened; *Fr.* Effrayé, terrorisé].

yılgınlık,-ğı, i. Yılgın olma hali, yılgınca davranış. [*Ing.* A being cowed].

yılık, s. *h.d.* § ❶ Çarpık *(ağız)*. [*Ing.* Bent, crooked]; § ❷ Şaşı *(göz)*. [*Ing.* Cross-eyed; *Fr.* Louche, qui louche; strabique].

yılışık, s. < *yılışmak.* Yılışmayı huy edinmiş olan. [*Ing.* Sticky; importunate; *Fr.*Flatteur, importun].

yılışıklık,-ğı, i. Yılışık olma hali. [*Ing.* Stickiness; *Fr.* Importunité].

yılışkanlık,-ğı, i. Yılışık olma hali, yılışıkça davranış.

yılışmak, nsz. f. Hoşa gitmek düşüncesiyle soğuk ve yapma bir gülüş ve tavır takınmak. [*Ing.* To grin unpleasantly; to smile impudently; *Fr.* Flagorner, importuner, agacer qn.].

yılkı, i. *esk.T. h.d.* At, eşek gibi tektırnaklı hayvan sürüsü. [*Ing.* Herd of brood mares and stallions with their colts loose in the fields; *Fr.* Troupeau de chevaux qui courent en liberté].

yıllamak, yıllanmak, nsz. f. § ❶ Bir yaşını doldurmak: *Kuzu daha yıllanmadı.* [*Ing.*To be a year *(in one place)*]; § ❷ ◘ Yıllanmak.

yıllanma, i. Zaman aşımına uğramış olma.

yıllanmak, nsz. f. § ● Üzerinden çok zaman geçmek: *Gittiği yerlerde daima yıllanır kalır. Yıllanmış bir mesele.* [*Ing.* To be a year or several years old, to take on years; *Fr.* Rester un an]; § ❷ *(Bir yerde)* Uzun zaman veya uzun yıllar kalmak. [*Ing.* To remain for several years]; § ❸ Yaşlanmak. [*Ing.* To grow old; *Fr.*Devenir vieux, vieillir].

yıllatmak (-i), f. Üzerinden çok zaman geçirmek.

yıllığına, z. Bir yıl süresince. [*Ing.* For a year].

yıllık, s. § ❶ Üzerinden yıl geçmiş: *Yıllık kuzu. Yüz yıllık ağaç.* [*Ing.* A year old; *(so many)* years old; *Fr.* Agé d'un an]; § ❷ Bir yıl için: *Evi yıllık tuttular;* § ● *astr.* ve *jeol.* Yılda bir olan: *Yıllık dergi.* [*Osm.* Senevî; *Ing.*Annual, yearly; *Fr.*Annuel,-elle]. § ❹ i. Yılda verilen ücret: *Bu evin yıllığı beş bin liradır.* [*Ing.* One year's rent; annuity; *Fr.* Annuité]; § ❺ i. Yılda bir çıkan ve o yılın olgularını anlatan kitap. [*Osm.* Salname; *Ing.* Yearbook, annual; annals; *Fr.* Annuaire, almanach]; ◉ **konsüllük** — ları, ◘ Konsüllük.
— **amortisman ödeneği**, *ikt.* ◘ Amortisman.
— **beyanname**, *muh.* Bir takvim yılı zarfında elde edilen net geliri gösteren beyanname. [*Ing.* Annual return].
— **bilânço**, *muh.* Yıllık hesap ve işlemleri gösteren bilânço ile birlikte kâr ve zarar hesabı. [*Ing.* Annual financial statement].
— **boşalma oranı**, *trm.* Yeraltı su deposunun bir yıllık dönem içerisinde ortalama boşalma oranı.
— **büyüme**, *trm.* Mer'a bitkilerinin bir yıl içerisinde yaptıkları büyüme veya ürettikleri yem miktarı.
— **çalışma programı**, *eğt.* Her öğretmenin, kendine ders verilen sınıflarda, bir ders yılı içinde, öğretim programında yazılı konu veya ünitelerden hangilerini, hangi aylarda ve kaç saatte işleyeceğini, bu konu ve ünitelerle ilgili türlü çalışmaları nerelerde ve ne kadar zamanda yapacağını gösterir iş planı.
☆ *Eşanl.* **yıllık çalışma planı, yıllık plan.**
— **değişim**, *astr.* Yıllık presesyon ile yıllık öz hareket toplamı.
— **denklem**, *astr.* Ayın yörünge hareketinin matematiksel ifadesindeki periyodik dört terimden biri.
— **donma zonu**, *trm.* Yıl içerisinde donma ve çözülme olaylarının meydana geldiği üst toprak katı.
— **ehliyet indeksi**, *ask.* Bir subay hakkında, bir yıllık faal görevi sırasında verilen sicillerden elde edilen Kara Ordusu standard not ortalaması.
— **eşsıcaklık eğrileri**, *coğr.* Yıllık sıcaklık ortalamalarının geçtiği eşsıcaklılık eğrileri. [*Ing.* Annual isotherms; *Fr.* Isothermes annuelles].
— **izin**, ◘ **izin.**
— **kâr**, *muh.* Bir yıl veya bir bilânço dönemi içinde elde edilen kâr. [*Ing.* Annual profit].
— **koloni**, *zool.* Bir mevsim yaşayan ve mevsim sonunda ölen böcekler grupu.
— **not ortalaması**, *ask.* Bir subay hakkında, bir değerlendirme yılı için verilen bütün sicillerden her birine ait görev günü esas alınarak eşit şekilde bölünmüş bileşik not ortalaması.
☆ *Eşanl.* **helyosentral paralliaks.**
— **ortalama**, *coğr.* Aylık ortalamaların 12'ye bölünmesinden çıkan ortalama. [*Osm.* Senevî vas'atî; *Ing.* Average annual; *Fr.* Moyen annuel].
— **ortalama yüzey akışı**, *trm.* Belirli bir sahanın sularını boşaltan bir akarsuyun akıttığı yıllık ortalama su hacmi.
— **ödenek**, *ikt.* Belirli bir süre veya ömür boyunca devam eden gelir. [*Ing.* Annuity; *Fr.* Annuité].
— **ödenek sahibi**, *ikt.* Kendisine belirli bir süre veya ömrü boyunca yıllık ödenen kimse. [*Ing.* Annuitant; *Fr.* Rentier,-ière].
— **parallaks**, *astr.* Bir yıldızın, bütün bir yıl boyunca, dünya ve güneşten görülen doğrultuları arasındaki en büyük fark.
— **rapor**, *ikt.* Senelik malî durumu göstermek üzere düzenlenerek hissedarlara sunulan rapor. [*Ing.* Annual report].
— **seriler**, *trm.* Doğal olayların her senekî maksimum değerlerinin kullanıldığı seriler.
— **taşkın**, *coğr.* Bir su yılı içinde en yüksek günlük sel akışı.

yıllıkçı, i Yıllıkla çalışan kimse. [*Ing.* Who receives a yearly salary; *Fr.* Qui travail contre un salaire annuel].

yıllıklı, s. Ücreti yıllıkla hesap edilen: *Yıllıklı iş. Yıllıklı işçi.* [*Ing.* With annual pay; *Fr.* A gage annuel, à paiement annuel].

yılmak(-den), f.*esk.T.*§ ● Gözü korkup vazgeçmek: *Yıllıklı iş. Yıllıklı işçi;* § ❷ Korkmak. [*Ing.* To be afraid *(of)*, to dread; *Fr.* Prendre peur, avoir peur, se tenir découragé, se démoraliser].

yılmaz, i. < *yılmak.* § ❶ Yılmayan, sebatlı. [*Ing.* Undaunted]; § ❷ i. Erkek adı.

yıprak, s. < *yıpramak.* Yıpranmış, eskl, bozulmuş.

yıpramak, nsz. f. *esk.T.* ◘ Yıpranmak.

yıpranma, i. Yıpranmak eylemi. [*Ing.* Wear; *Fr.* Usure].
— **şekilleri**, *coğr.* İç güçlerin ortaya koyduğu ilk biçimlerin türlü dış güçlerle aşınmasından doğmuş şekiller. [*Osm.* Tahrîb eşkâli; *Ing.* Destructional forms; *Fr.* Formes de destruction].

yıpranmak, nsz.f.*esk.T.*§ ❶ *(Kumaş, halı, kâğıt gibi bükülüp katlanan şeyler hk.)*Aşınıp eskimek, yer yer harap olmak. [*Ing.* To wear *(away)*. *Fr.* S'user, être usé]; § ❷ *(Makine veya makine parçaları hk.)* Aşınıp bozulmak: *Dikiş makinesi kullanıla kullanıla yıprandı. Saatin âletleri yıpranmış;* § ● *(İnsan)* Üzücü ve çok yorucu işler yüzünden kuvvet-

ten düşmek, eski gürlüğü kalmamak: *Onun zekâsı hiç yıpranmamış.*

yıpratmak (-i), f. Yıpranmış hale sokmak.

yır, i. *esk.T. h.d.* Şarkı, türkü, ır. [*Ing.* Song; folk song; *Fr.* Chant, chanson].

yırık, *h.d.* Bir şeyin yüzeyi ve bedeninin yarılması ve çatlamasından meydana gelen yarık. [*Osm.* Şerha; *Fr.* Torn, rent; fente, déchirure].

yırılmak, nsz. f. Az yarılmak. [*Ing.* To tear, to split, to burst; to be torn or split].

yırlamak, nsz. f. *h.d.* Şarkı söylemek, ırlamak. [*Ing.* To sing; *Fr.* Chanter].

yırmak (-i), f. *h.d.* Az yarmak. [*Ing.* To tear, torend, to split, to burst].

yırtıcı, s. ve i. < *yırtmak.* § ❶ Etleriyle beslenmek için öbür hayvanları diş ve tırnaklarıyla parçalayan *(hayvan, kuş).* [*Ing.* Predacious, rapacious; *Fr.* Carnassier, fauve, féroce]; § ❷ *mec.* Kan dökmekten, insan öldürmekten zevk alan *(kimse).* [*Osm.* Müfteris; *Ing.* Rapacious; *Fr.* Féroce]; ◉ **gece ~ ları,** *zool.* ◘ **Geceyırtıcıları;** ◉ **gündüz ~ ları,** *zool.* ◘ **Gündüzyırtıcıları.**

~ diş, *anat.* İki yanındaki azılardan daha uzun sivri ve keskin olan azı dişi. *(Her çenede bir çift yırtıcı diş, etçiller takımının belirgin özelliğidir).*

~ izdüşümler, *coğr.* Yuvarlak olan Yer'i bir düzlem üzerinde bütünü ile gösterebilmek için yer yuvarlağının yüzeyini uygun biri biçimde yırtmak, bölmek yoluyla yapılmış haritalar. *(Böylece dörtlü, beşli yıldızlar meydana çıkar).* [*Ing.* Interrupted projections; *Fr.* Canevas à déchirure].

~ (alıcı) kuşun ömrü az olur, *at.* Başkalarına saldırmayı huy edinen kişilerin düşmanları çok olur. Çok geçmeden bu düşmanlar da onun canına kıyarlar.

~ martı, *zool.* ◘ **Yırtıcımartı.**

yırtıcı-hayvanlar, ç.b.i. *zool.* Etini yemek için başka hayvanları dişleriyle, tırnaklarıyla parçalayan hayvan. *(Bunlar yeryüzünde çok yaygın olan, her yerde bulunabilen memeli hayvanlardır).* [*Osm.* Hayvanat-ı vahşiye; *Ing.* Beast of prey, predacious animals; *Fr.* Carnivore].

yırtıcı-kuş, ç.b.i. Etini yemek, böylece beslenmek için başka hayvanları parçalayan kuş. [*Osm.* Tuyûr-i vahşiye; *Ing.* Bird of prey; *Fr.* Oiseaux rapaces].

yırtıcılar, c.i. *zool.* Pençeli, eğri keskin gagalı etçil kuşlar üsttakımı; örnek tipi kartal ve baykuştur. İki takıma ayrılır: Gündüz yırtıcıları ve gece yırtıcıları.

yırtıcılık,-ğı, i. Yırtıcı olma hali, yırtıcıya yakışan davranış.

yırtıcı-martı, b.i. *zool.* Yağmurkusları *(Charadriiformes)* takımının, Yırtıcı - martıgiller *(Stercorariidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 45 sm. Renkleri çeşitlidir. Kuzey yarım küresinin kuzeylerinde deniz kenarlarında yaşar. Göçücüdür [*Lat. Stercorarius parasiticus; Ing.* Parasitic jaeger; *Fr.* Stercoraire parasite].

yırtıcı-martıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının, Martılar *(Lari)* alt takımına giren bir familyası. Gagaları kısmen örtülüdür. Kanatları uzun olur. Balık yerler. Yalnız 2 yumurta bırakırlar. **Yırtıcı martı** *(Stercorarius parastiticus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Stercorariidae; Fr.* Stercorariidés].

yırtık,-ğı, s. < *yırtmak.* § ❶ Yırtılmış olan: *Yırtık bir mendil.* [*Ing.* Torn, rent; *Fr.* Déchiré]; § ❷ *mec.* Utanması, çekinmesi olmayan: *O, yırtığın biridir.* [*Ing.* Shameless, brazen-faced; *Fr.* Sans pudeur, effronté]; § ❸ i. Yırtılma sonunda meydana gelen delik. [*Ing.* Rent; *Fr.* Déchirure, accroc].

~ delikler, *anat.* Kafatasının tabanındaki iki deliğe verilen ad: biri *(ön yırtık delik)* artkafa kemiğiyle şakak kemiği birleşeğinin dış ucunda; diğeri *(arka yırtık delik)* aynı birleşeğin arka ucunda bulunur. *(Arka yırtık delikten boyun toplardamarı, akciğer-mide, dil-yutak ve omurilik sinirleri geçer).*

yırtıklık,-ğı, i. *mec.* Utanmazlık, aşırı serbestlik.

yırtılma, i. § ❶ *Yırtılmak işi;* § ❷ *patol.* Bir organın kendiliğinden veya kesici olmayan bir âletle yarılması.

~ pırtık, *dey.* Parça, parça eskiyip parçalanmış. [*Ing.* All in pieces; in rags; *Fr.* Usé, râpé].

yırtılmak, f. § ❶ Yırtmak işine konu olmak: *Perde yırtıldı.* [*Ing.* To be torn; *Fr.* Être déchiré]; § ❷ *mec.* Çekinmesi, sıkılması kalmamak, bir işin gereklerine alışmak: *Onlarla görüşe görüşe yırtıldı.*

yırtınmak, nsz. f. Parçalanırcasına bağırıp uğraşmak: *O zavallı çok yırtındı, ama dinleyen olmadı.*

yırtlak, s. *h.d.* Göz kuyruğu yırtılmış gibi açık duran *(göz).* [*Ing.* Gaping as though torn *(eye etc.)*].

yırtmaç,-cı, i. < *yırtmak.* Elbisede ve en çok palto ve pardesülerin arka eteğinde yırtık gibi duran dikilmemiş yer. [*Ing.* Slit in a garment; *Fr.* Fente d'un vêtement, échancrure].

yırtmaçlı, s. *(Kol yeni, etek v.b. hk.)* Yırtmacı olan: *Yırtmaçlı ceket.*

yırtmaçlı-balık, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Deniz-iğnesigiller *(Syngnathidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 30-35 sm. Vücudundan paçavra gibi birçok uzantılar çıkar. Avustralya denizlerinde yaşar. [*Lat. Phyllopteryx eques; Ing.* Sea dragon; *Fr.* Dragon de mer, phylloptéryx].

~ Eşanl. büyük yosun balığı.

yırtmak(-i), *esk.T.* § ❶ Kâğıt, kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri iki yandan çekip yarmak veya parça parça etmek. [*Ing.* To tear; to rend; to slit; *Fr.* Déchirer]; § ❷ Kanatacak kadar çizmek: *Kedi çocugun elini yırttı.* § ❸ *(Tayı)* Binilmeye alıştırmak. [*Ing.* To break in *(horse)*].

yırttırmak (-i, -e), Yırtmak işini yaptırmak. [*Ing.* To cause to tear; *Fr.* Faire déchirer].

yısa /yı:sa/, ünl. *it. den.* Birçok kişi birden bir şey çekerken birbirine gayret vermek için söyledikleri bir söz. [*Ing.* Hoist away! Pull! Heave hol; *Fr.* Hissez!].

~ beraber!, *dey.* Haydin hep birliktel [*Ing.* All together, pull !; *Fr.* Allons tout ensemble].

~ etmek *(halatı), den.* Çekmek. [*Ing.* To hoist; *Fr.* Hisser].

~ kürek, *den.* Kürekleri topaçlarından basarak palaları yukarı gelmek üzere dikine kaldırıp tutmak için verilen komuta.

~ yısa, *h.d.* Olsun olsun, en çok: *Yısa yısa beş ton gelsin.* [*Ing.* The very most; *Fr.* Tout au plus].

Yidiş, öz. i. *dilb.* Almanya dışına sürülmüş Musevilerin soyundan olanların, XIV. yüzyıl yarısından başlayarak kullanmış oldukları Almanca-Yahudice kırması dil.

yiğit,-di, s. *esk.T.* § ❶ Güçlü ve yürekli. [*Ing.* Hero; *Fr.* Vaillant]; ❷ i. Delikanlı: *Köyün yiğitleri toplandı.* [*Ing.* Young man; fire manly; youngster; *Fr.* Jeune homme, jeune guerrier]; § ❸ s. *mec.* Medenî cesareti olan *(kimse): O yiğit adamdır, gerçeği söylemekten çekinmez.* [*Ing.* Brave, stouthearted; *Fr.* Brave, courageux,-euse]; ◉ **yiğidim yiğit olsun da yerim çalı gibi olsun,** *at.* ◘ **Erim er olsun da, yerim çalı dibi olsun;** ◉ **yiğidin malı meydandadır,** *at.* Cömert kimselerin malı herkesin yararlanmasına açıktır; ◉ **yiğidin sözü, demirin kertiği,** *at.* Mert adam sözünden dönmez. Bu söz, demirin kertiği gibi besbelli ve ortadadır; değişmez.

~ arkasından vurulmaz, *at.* § ❶ Bir kimseyi yokluğunda ve savunmasını yapamıyacağı bir durumda kötülemeye, yıkmaya çalışmak mert adam işi değildir; § ❷ Mert olan, yüz yüze dövüşür.

~ başından devlet ırak değildir, *at.* Bir gencin zengin olması her zaman beklenebilir.

~ bin yaşar, fırsat bir düşer, *at.* Bir yiğidde ömrü boyunca ancak bir kez çok önemli bir iş yapma fırsatı geçer. Bu fırsatı kaçırmamalıdır.

~ ekmeğiyle, yiğit beslenir, *at.* Yiğitler, yiğit kimseleri korurlar. Yiğit kimseler de ancak yiğitlerin yanında barınırlar.

~ lakabıyle anılır, *at.* Yiğit, ya güzel, ya çirkin bir lakapla anılır. O, çirkin olan lakabını değiştirmeyi düşünmez. Çünkü önemli olan kendisini iyi adı, ünüdür. Çirkin lakap, bu iyi adı lekelemez.

~ meydanda belli olur, *at.* Sözle atıp tutmak kolaydır. Asıl marifet, iş başında kendini göstermektir.

~ yarasına yiğit katlanır, *at.* Yiğitten gelen ağır saldırıyı ancak yiğit olan kaldırabilir.

~ yiğide at bağışlar, *at.* Yiğit, arkadaşı için her fedakârlığı yapar. Onun işine yarar diye en değerli varlığını bile bağışlar.

yiğit.başı, b.i. *teşk. tar.* Osmanlı imparatorluğu zamanında esnaf loncalarının kararlarını yürüten kimse. [*Ing.* Man responsible for carrying out the regulations of a guild].

yiğitlendirmek (-i), f. Yürekliliğini arttırmak.

yiğitlenmek, yiğitleşmek, nsz. f. Kendisine yiğitlik gelmek.

yiğitlik,-ği, i. Yiğit olma hali, yiğitçe davranış. [*Ing.* Courage, pluck; heroism; *Fr.* Bravoure, vaillance, courage]; ◉ **yiğitliğe leke (bok) sürmemek,** *dey.* Mertliğe aykırı gelecek bir davranışta bulunmamak. [*Ing.* To save one's face].

~ sende (bende) kalsın, *dey.* Özveri ve hoşgörü ile davranmayı salık verir veya öyle davranıldığını belirtir.

yılbik, i. ◘ **Sara.**

yine, z. ◘ **Gene.**

yineke, i. Bizans kiliselerinde kadınlara mahsus kısım. [*Ing.* Gynaeceum; *Fr.* Gynécée].

yineleme, i. § ❶ *sp. (Eskrimde),* İlk saldırıya çelgi alıp karşılık vermeyen veya ilk saldırıyı yalnız bir çekilme, bir savma ile geçiştiren karşı yarışmacıya, aynı saldırıyı tekli veya bileşik olarak uygulama. [*Ing.* ve *Fr.* Redoublement]; § ❷ *dilb.* Anlam değişikliği meydana getirmek *(yeni bir kelime yaratma, bir gramer kategorisinin belirtilmesi)* için unsurun veya bir kelimenin tamamının tekrarlanması.

yinelemek (-i), f. Tekrar etmek.

yinelemeli, s. < *yinelemek.'* § ❶ Üst üste yine yapılan. [*Osm.* Mükerrer]; § ❷ *gram.* **Eşmek**'ten gelen **eşelemek** gibi, ek alarak bir işin yinelendiğini anlatan *(kelime).*

yirmi, s. *esk. T. yigirmi.* § ❶ İki kere on, on dokuzdan bir artık. [*Ing.* Twenty; *Fr.* Vingt]; § ❷ s. Ondokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren işaret. 20. XX. [*Ing.* Twenty; *Fr.* Vingt].

~ beşlik, Yirmi beş kuruş.

~ bir, *oyun.* Otuz bir'e benzeyen bir şans oyunu. *(Yirmi birde otuz birden farklı olarak üç yerine iki kâğıt alınır, toplanan sayının yirmi bir olmasına veya yirmi bire yaklaşmasına çalışılır).*

~ dört saat, *dey.* Bütün bir gün.

~ yaş dişi, Akıl dişi de denen en gerideki azı dişleri.

yirmigen, b.s. § ❶ Yirmi açısı olan: *Yirmigen şekil.* § ❷ i. Yirmi açısı ve dolayısiyle yirmi kenarı olan çokgen.

yirmilik,-ği, i. § ❶ *esk.* Yarım kuruş değerinde para, yirmi para. [*Ing.* Twenty para or twenty-kurush piece]; § ❷ Yirmi lira değerinde kâğıt para; § ❸ s. Yirmi kuruş veya lira değerinde olan: *Yirmilik makara.* [*Ing.* Of the value, weight, length of twenty; *Fr.* Qui coûte vingt unités d'argent, qui pèse vingt unités de poids]; § ❹ İçinde yirmi tane bulunan: *Yirmilik çikolata paketi.*

yirminci, s. Yirmi sayısının sıra sıfatı, sırada on dokuzuncudan sonra gelen. [*Ing.* Twentieth; *Fr.* Vingtième].

yirmisekiz, b.i. *tasav.* Hurufî inançlarına göre İnsan vücudunu kuran harflerin bütünü.

yirmişer, s. Yirmi sayısının üleştirme sıfatı, her birine yirmi , her defasında yirmisi bir arada. [*Ing.* Twenty each; twenty at time; *Fr.* Vingt de chacun, vingt par chacun].

yirmiyüzlü, b.s. *mat.* Yirmi tane düzlem yüzü olan cisim.

yisa, ünl. ◘ **Yısa.**

yitik*, s. *esk. T.* Yitmiş olan, kayıp: *Yitik*

eşya bulundu. [*Osm.* Zayi; *Ing.* Lost; *Fr.* Perdu].

yitiklik,-ği, i. ◘ **Gıyap.**

~ **hükmü**, ◘ **Kararı.**

yitim*, i. Yitmek olgusu: *Bunun yitimi sizden sorulur. Onun ölümü büyük bir yitimdir.* [*Osm.* Zıya; *ing.* Loss; *Fr.* Perte]; ◉ **acı** ~ **i**, *tıp.* ve *psik.* ◘ **Acı**; ◉ **bellek** ~ **i**, *psik.* ve *fels.* ◘ **Bellek**; ◉ **bencillik** ~ **i**, *psik.* ◘ **Bencillik**; ◉ **duyum** ~ **i**, *psik.* ◘ **Duyum**; ◉ **hareket** ~ **i**, *tıp.* ◘ **Hareket**; ◉ **irade** ~ **i**, *psik.* ve *tıp.* ◘ **Abuli**; ◉ **istem** ~ **i**, *psik.* ◘ **istem**; ◉ **işler** ~ **i**, *psik.* ◘ **işler.**

yitirme, i. Yitirmek eylemi.

yitirmek* (-i), f. Yitime uğratmak: *Kitabımı yitirdiler. Koca günümü yitirdim. Tutumsuzluğundan bütün malını yitirdi.* [*Ing.* To lose; *Fr.* Perdre].

yitmek, nsz. f. *h.d.* § ❶ Ortadan kalkıp ne olduğu bilinmemek: *Iki koyun yitti.* [*Osm.* Kaybolmak; *Ing.* To be lost; to disappear; *Fr.* Disparaître, se perdre]; § ❷ Elden çıkmak: *Yiten vakit bir daha ele geçmez.* [*Osm.* Fevt olmak; *ing.* To go astray; to die; *Fr.* Mourir]; § ❸ Yok olmak: *Bu kadar mal yok yere yitti.* [*Osm.* Telef olmak; *Fr.* To be destroyed or ruined; to be killed; *Fr.* être ruiné, être détruit, périr].

yiv, i. < *yuva.* § ❶ Çizik gibi ince oyuk yol: *Avucumuzdaki yivler. Tüfek namlusunun içindeki yivler. Vidanın yivleri aşınmış.* [*ing.* Groove, chamfer; rifling; *Fr.* Ourlet, cannelure, rainure]; § ❷ Ek çizgisi: *Kafatasının yivleri.* [*ing.* Hem; *Fr.* Ourlet]; § ❷ Bir çıkıntının yerleşmesi için yapılmış girinti; § ❹ *jeom.* Çıplak kayaçlarda diş aşınma sürecinin etkisiyle oluşan, yuvarlaklaşmış kesitli, düz veya hafifçe eğri yarık; § ❺ *mim* ve *heyk.* Bir sütun gövdesinin veya bir vazo karnının çevresine bir duvar ayağının veya başka bir mimarî elemanın yüzeyine eşıt aralıklarla paralel veya spiral olarak uzunlamasına açılan oyuk silme; § ❻ *sil.* Bir ateşli silâhın mücefi *(namlu boşluğu)* içine açılmış yuva; § ❼ *tekn.* Bir dişli çarkta veya bir vidada, iki diş arasında kalan çukur kısım; ◉ **burma** ~, *mim* ve *heyk.* Bir vazo karnının veya bir sütun gövdesinin etrafında spiral olarak dönen yiv; ◉ **çubuklu** ~, *mim.* ve *heyk.* Araları düz veya süslü olarak kesilmiş yuvarlak bir çubukla doldurulan yiv; ◉ **düz** ~, *mim.* ve *heyk.* Köşeleri pahlı şekilde yontulan ve sütuna çokgen bir biçim veren yiv; ◉ **fitilli** ~, ◘ **Fitilli**; ◉ **kaytanlı** ~, *mim.* ◘ **Kaytanlı**; ◉ **kenarlı** ~, *mim.* ve *heyk.* Belli genişlikte bir düzlekle ayrılmış yiv; ◉ **keskin köşeli** ~, *mim.* ve *heyk.* Düzleklerle ayrılmamış yiv; ◉ **süslü** ~, *mim.* ve *heyk.* Yapraklı küçük dallarla veya tepe tomurcuklarıyle süslenmiş yiv; ◉ **yarım** ~ **oluk**, *mim.* Trigliflerin kenar köşesine açılmış olan yarım oluk. *(Her triglif iki oluk ve iki yarım olukludur. Yarım yiv olukların tepesi bâzan daire kavis şeklinde olur).* [*Ing.* Semi canal; *Fr.* Demi canal].

~ **açma**[1], § ❶ *saraç.* Katlanmasını kolaylaştırmak, aşınmasını önlemek veya dikiş ipliklerini geçirmek için, bir derinin sırça ve yaş et tarafına iz açma; § ❷ *sil.* Bir ateşli silâhın namlusunun iç yüzeyinde yivler meydana getirme.

~ **açmak**, Vidalı civilerin dişleri girmek için bir mâdenin deliği veya somun deliğinin içine vida şeklinde oyuk yollar ve dişler açmak. [*Ing.* To chamfer *(to)*, groove *(to)*, to notch *(to)*; *Fr.* Ouvrir des cannelures].

~ **çekme**, *sarac.* Yiv açma.

~ **çubuğu**, *mim.* ve *heyk.* Bir sütunun yivlerini, yüksekliğinin üçte birine kadar doldurmak için kullanılan, düz veya halat, ya da kamış biçiminde yontulmuş çubuk şeklinde süsleme. [*ing.* Asparagus; *Fr.* Roseau, chandelle, rudenture].

~ **dolgusu**, *mim.* ◘ **Dolgu.**

~ **düzlegi**, *mim.* ve *heyk.* Sütun veya duvar ayaklarının yiv oluklarını ayıran silmelere verilen ad.

~ **eğikliği**, *sil.* Yivlerin yol boyunu meydana getiren helisel teğet olan çizgi ile namlu ekseninin yaptığı açı.

~ **oluğu**, *mim.* Sütunlar ve triglifler üzerine oluk şeklinde boydan boya ve birbirine koşut olarak açılan oyuklar. [*Fr.* Canal, cannelure].

yivli, s. § ❶ Üzerine yivler açılmış: *Yivli sütun. Yivli minare.* [*Ing.* Grooved, chamfered; *Fr.* Ourlé, cannelé]; § ❷ *mek.* Tahrik hareketinin, erkek *(mil)* ve dişi kısımlar *(manşon)* üzerine açılmış aynı boyutta yivlerle sağlandığı bir kavrama meydana getiren bir mil, bir manşon için kullanılır. [*ing.* Spline shaft]. ☆ *Eşanl.* **kanallı, oluklu mil, splayn şaft.**

~ **gömme ayak**, *mim.* ◘ **Gömme.**

~ **kriko**, ◘ **Kriko.**

~ **sütun**, *mim.* Yüzeyinde uzunluğuna olarak oluklar açılmış olan sütun. *(Türk mimarisinde yivli sütunlar kullanılmaz).* [*ing.* Grooved column; *Fr.* Colonne cannelée].

yiyecek,-ği, i. < *yemek.* Yenmeye elverişli olan her şey: *Onlar bir yıllık yiyeceklerini birden alırlar.* [*Osm.* Mekûlât; *ing.* Food; *Fr.* Aliment]; ◉ **demirbaş** ~, ◘ **Demirbaş.**

~ **gibi bakmak**, *dey.* Hırsla bakmak.

yiyecek.güvesi, b.i. *zool.* Piralidgüvesigiller *(Pyralidae)* familyasından, unu, unlu maddeleri ve benzeri yiyecekleri kurtlandırarak, gelişmesini oralarda tamamlayan küçük kelebek. [*Lat. Pyralis (= Asopia) farinalis; ing.* Meal moth; *Fr.* Pyrale].

yiyici, s. < *yemek.* § ❶ Şunu veya bunu yiyen. [*ing.* Who eats; *Fr.* Qui mange]; § ❷ Ödevi olan resmî bir işi görmek için işin ilgilisinden para veya mal alan *(görevli).* [*Osm.* Mürtekip, mürtesi; *ing.* Who takes bribes; *Fr.* Qui accepte de pots-de-vin].

yiyicilik,-ği, i. Yiyici olma hali, yiyiciye yakışır davranış. [*Osm.* Irtikâp, irtişa; *Ing.* Bribery, corruption, subornation; *Fr.* Corruption].

yiyim, i. ◘ **Yeme.**

~ **yeri yapmak** *(Bir yeri), dey.* O yeri kendi çıkarına kullanmak. [*ing.* To use a thing or person for one's profit for a long time].

yiyimli, s. Zevkle yenen: *Yiyimli bir yemek.*

yiyinti, i. Yiyecek şeyler. [*ing.* Anything edible; foodstuff].

yız, i. Çadır örtüsü yapılan, kamıştan daha ince çig veya sele sazı.

yo /yô/, ünl. «*Ne yapıyorsunuz!*», *Kabul etmem! Yapmayın!*» gibi anlamlar taşıyan bir itiraz ünlemi: *Yo!... Öyle şey istemem, oturacaksanız uslu oturun!* [*ing.* Oh no! Don't! *Fr.* Que non!, eh non!].

yobaz, i. *esk. T. yavuz.* Din taassubunu başkalarını rahatsız edecek derecede ileri götüren, sataşkan kaba sofu. [*ing.* Dangerous religious fanatic; *Fr.* Fanatique].

☆ *Eşanl.* **fanatik.**

yobazlık,-ğı, i. Yobaz olanın hali, yobazca davranış. [*Ing.* Bigotry, fanaticism; *Fr.* Fanatisme].

☆ *Eşanl.* **fanatizm.**

yoga, i. *Hint. fels.* Hindistan'da yaygın bir felsefe sistemi. [*Ing.* ve *Fr.* Yoga].

yogi, i. *Hint.* Hindistan'daki çilecilerin adı. [*Ing.* ve *Fr.* Yogi].

yoğalmak, nsz. f. ◘ **Tükenmek.**

yoğaltım, i. < *yoğaltmak.* ◘ **Tüketim.**

yoğaltmak (-i), f. ◘ **Tüketmek.**

yoğrulmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Yoğurmak işine konu olmak; § ❷ *(Maden kap)* Bir yere çarparak bir yanı çökmek veya eğrilmek.

yoğrum, i. *psik.* Yetişme kolu: *Ikisinin arasında yoğrum farkı var.* [*Osm.* Teşekkül; *ing.* ve *Fr.* Formation].

yoğun, s. *esk. T. h.d. fiz.* Yoğunluğu çok olan. [*Osm.* Kesif; *Ing.* ve *Fr.* Dense].

~ **incelene kadar ince üzülür**, *at.* ◘ **Kalın incelene kadar ince üzülür.**

~ **öğrenme**, *eğt.* Bir problem, konu veya maharet üzerinde ara vermeden yapılan öğrenme faaliyeti. *(Yapılan deneyler, yoğun öğrenmeye dayanan hatırlama puvanlarının, aralıklı öğrenmeye dayanan hatırlama puvanlarından daima aşağıda olduğunu göstermektedir).*

yoğunlaç*, i. *fiz.* ◘ **Kondansatör.**

yoğunlam*, i. *fiz.* ve *kim.* ◘ **Yoğunlaşma.**

yoğunlaşma, i. § ❶ *fiz.* Bir maddenin gaz durumundan sıvı veya katı duruma geçişi. *(Yoğunlaşma, soğuma yüzünden olur. Havadaki su buharı en büyük değerine ulaşınca hava su buharı ile doymuş demektir. Başka bir deyişle belli bir sıcaklıkta hava alabileceği su buharını almıştır. Doyma sıcaklığa bağlıdır. Söz gelişi yirmi derece sıcaklıkta bir m^3 havadaki su buharı en çok 17,1 gr. olabilir).* [*Osm.* Tekâsüf; *Ing.* Condensation; *Fr.* Condensation]. ☆ *Eşanl.* **yoğunlam**; § ❷ *kim.* Birçok molekülün, çoğu zaman su baybederek bir tek molekül halinde birleşmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Condensation]. ☆ *Eşanl.* **kondansasyon, yoğuşma**; § ❸ *term.* Termodinamik bir çevrimde *(motor veya soğutucu),* buharın ısısını soğuk kaynağa bırakarak sıvı hale geçtiği faz. ◉ **elektrik** ~ **sı**, *elek.* Elektrik yükünün artması *(kondansatör yardımıyle sağlanır).* [*ing.* Electric condensation]; ◉ **karışımla** ~, ◘ **Karışım.**

☆ *Eşanl.* **yoğunlam.**

~ **çekirdekleri**, *meteor.* ◘ **Çekirdek.**

yoğunlaşmak, nsz. f. *kim.* Yoğun hale gelmek. [*Osm.* Tekâsüf etmek; *Ing.* To be condensed; *Fr. (Se)* Condenser].

☆ *Eşanl.* **yoğuşmak.**

yoğunlaşmış, s. Yoğun hale gelmiş. [*ing.* Condensed; *Fr.* Condensé].

~ **haller**, *fiz.* «Seyreltik hal» de denilen gaz haline karşılık olarak, katı ve sıvı haller.

~ **su**, *fiz.* Bir buharın yoğunlaşması ile meydana gelen sıvı haldeki su. [*Ing.* Condensed water; *Fr.* Eau condensé].

yoğunlaştırılamaz, s. Bir buhar makinesi veya türbinin egzozundan çıkan ve kondansörde sıcaklığını bırakmasına rağmen sıvı hale gecemeyen gazlar için kullanılır.

yoğunlaştırma, i. § ❶ Yoğunlaştırmak eylemi. [*Ing.* Condensing; *Fr.* Condensation]; § ❷ *term.* Bir maddenin buharlarını soğutarak uçucu kısımlarını yeniden sıvı hale dönüştürme. [*ing.* ve *Fr.* Condensation].

~ **suyu**, *term.* Buharı yoğunlaştırmak için bir karışım kondansörüne püskürtülen su. [*ing.* Condensation water].

yoğunlaştırmak (-i), f. Yoğun hale getirmek. [*Osm.* Teksif etmek; *ing.* To condense; to compress; *Fr.* Condenser].

yoğunluk,-ğu, i. § ❶ Yoğun bir maddenin özelliği: *Sisin yoğunluğu.* [*Osm.* Kesafet; *ing.* Density; *Fr.* Densité]; § ❷ *fiz.* ve *astr.* Bir cismin bir birim hacmindeki parçasının kütlesi, yani bir cismin hacmine göre ağırlığı olup suyunki bir sayılarak öteki cisimler ona göre ölçülür: *Demirin yoğunluğu 7.8'dir.* [*Osm.* Kesafet; *ing.* Density; *Fr.* Densité]; ◉ **barut yoğunluğu**, *balist.* Bir topun barut hakkı ağırlığının barut haznesi hacmine oranı; ◉ **bir merminin kesit yoğunluğu**, *balist.* Mermi ağırlığının, düz kesiti yüzeyine oranı; ◉ **akım yoğunluğu**, *elek.* Bir iletkenden geçen akım şiddetinin, bu iletkenin dik kesitinin alanına bölümü; ◉ **ağırlık yoğunluğu**, *pirotekn.* Kendi ağırlığı ile oturmamış toz halindeki bir patlayıcı maddenin kütlesinin hacmine oranı; ◉ **çizgisel** ~, *fiz.* Silindirik bir telin birim uzunluktaki kütlesi; ◉ **enerji yoğunluğu**, *fiz.* Elektromagnetik bir alanın bulunduğu bir uzay bölgesinde, hacim birim başına enerji miktarı; ◉ **havanın ballistik yoğunluğu**, *balist.* Bir metre küp havanın o andaki hava şartlarına göre alınan ağırlığının + 15°C ısıda, 1/2 nem halinde ve 750 mm'lik basınç altında alınan bir metre küp hava ağırlığına oranı; ◉ **kinetik enerji yoğunluğu**, *elektroakust.* Akustik ortamın hacimsel kütlesinin, bu ortamdaki bir taneciğin anlık hızının karesiyle çarpımının yarısı; ◉ **limit** ~, *pirotekn.* Bazı patlayıcı maddeler için, fişek doldurma yoğunluğunun aşmaması gereken değer; ◉ **magnetik** ~, *elek.* Yüzey birimi başına magnetizma miktarı; ◉ **mutlak** ~, *fiz.* ◘ **Özgül kütle**; ◉ **optik** ~, *opt.* ve *fot.* Soğurucu bir ortamda ve özellikle bir fotoğraf negatifinin düzgün olarak ışık almış bir kısmında saydamsızlığın ondalık logaritması; ◉

oturma yoğunluğu, *pirotekn.* Belirli şartlar altında oturmuş toz halindeki bir maddenin kütlesinin hacmine oranı; ◉ **nüfus yoğunluğu**, *demog.* ve *coğr.* Yüzey başına *(genellikle kilometre kare veya mil kareye)* düşen insan sayısı; ◉ **potansiyel enerji yoğunluğu**, *elektroakust.* Anlık akustik basıncın karesinin, ortamın sıkışabilirlik modülünün tersiyle çarpımının yarısı; ◉ **yapı yoğunluğu**, *şehirc.* İnşaata ayrılan alanın bahçelere ayrılan alana oranı.

~ grafiği, *mat.* ◘ Grafik.

☆ *Eşanl.* **dansitometre.**

~ özdirenci, *elek.* Bir maddenin özdirenciyle yoğunluğunun çarpımı.

yoğunluk.ölçer, b.i. ◘ **Dansitometre.**

~ ölçümü, *sin.* Filmin yoğunuluğunu ölçme işi. [*ing.*Densitometry; *Fr.* Densitométrie].

yoğurma, i. § ❶ Yoğurmak eylemi. [*Ing.* Kneading; *Fr.* Action de pétrir]; § ❷ *ted.* Masajda en çok kullanılan usullerden biri. *(Kasları, hücre ve yağ dokularını parmaklar arasında sıkıp ovalayarak yapılır).*

yoğurmak (-ı), f. *esk. T.* § ❶ Hamur haline getirmek için basa basa karmak. [*Ing.* To knead; *Fr.* Pétrir]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Düşüncesine belli bir biçim vermek, nitelik kazandırmak: *Çocuğu bu görüşlerle yoğurdular;* ◉ **kıl ~**, *seram.* Tornaya yerleştirmeden önce kili elde sıkıp ovalayarak hamur hale getirmek; ◉ **hamur ~**, ◘ **Hamur.**

yoğurt,-du, i. *esk. T.* § ❶ *mutf.* Maya katılarak koyulaştırılmış süt: *Koyun yoğurdu.* [*Ing.* Yogurt; *Fr.* Yogourt]; § ❷ *folk.* Anadolu'da yaygın bir efsaneye göre genç bir kız Hıdırellez günü, otların üzerine biriken çiğleri toplar, ona, bir ses, bunları ılık süte katarsa sütün kesileceğini ve yoğurt olacağını söyler; yoğurdun en nefisi de böyle olur. *(Anadolu'nun pek çok yerinde böyle mayasız yoğurt yapılmaktadır);* ◉ **~ u üfleyerek yemek**, *dey.* Başından geçen kötü olaylar yüzünden her şeye dikkat eder olmak; ◉ **yoğurdum (ayranım) ekşidir diyen oimaz**, *at.* ◘ **Kimse ayranım ekşi demez;** ◉ **sarmısaklı ~**, İçine ezilmiş sarmısak katılan ve bazı yemeklerin üzerine dökülen yoğurt.

~ basili, *bakt.* Yoğurt yapımında kullanılan laktik mayayı meydana getiren bakteri.

~ çalmak, *dey.* Yoğurt yapmak amacıyla süte yoğurt mayası koymak. [*Ing.* To make yogurt].

~ gibi, *dey.* Kalın, koyu ve katılaşmış nesneler için söylenir. [*Ing.* Thick, curdled, clotted].

~ tatlısı, *mutf.* Yoğurt, un, yumurta ve pudra şekeriyle yapılan tatlı.

yoğurtçu, i. Yoğurt yapan veya satan kimse. [*Ing.* Seller of yogurt; *Fr.* Marchand de yogourt].

yoğurtçuluk,-ğu, i. Yoğurt yapma veya satma işi.

yoğurtlu, s. Yoğurt katılmış. [*Ing.* Poepared, mixed or served with yogurt; *Fr.* Assaisonné ou préparé au yogourt].

~ kebap, *mutf.* Üzerine yoğurt dökülerek yenilen etli pide. *(Şişte pişirilen kuşbaşı et veya köfteler küçük parça pidelerin üstüne yerleştirilir, üzerine sarmısaklı yoğurt dökülür, kırmızı biberli kızgın yağ yoğurdun üzerine gezdirilir).*

yoğurtmak (-ı, -e), f. Yoğurmak işini yaptırmak. [*Ing.* To let knead; *Fr.* Faire pétrir].

yoğurt.otu, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kökboyasıgiller *(Rubiaceae)* familyasından, bir veya çok yıllık otsu bitki cinsi. Gövdesi dört köşeli, yaprakları karşılıklı, çiçekleri küçük; beyaz, sarı veya yeşilimtıraktır. Birçok türü vardır. **Sarı yoğurtotu** *(Galium verum)*, **tırmanıcı yoğurtotu** *(Galium aparine)*, **beyaz yoğurtotu** *(Galium mollugo)* ve **tüylü yoğurtotu** *(Galium cruciata)* Türkiye'de yetişen türlerdir. **Sarı yoğurtotu** veya **sünnetlikeotu** *(Galium verum)* Mayıs-Eylül ayları arasında, parlak sarı renkli çiçekler açan, 10-50 sm. boyunda, çok yıllık otsu bir bitkidir.Gövde dik, 4 küt köşeli, tüysüz veya hafif kısa tüylüdür. Yapraklar esas itibariyle dekussat olarak dizilmişlerse de stipulaların gelişip yaprak şeklini alması yüzünden, noduslar üzerinde 6 dan fazla yapraklı *(genellikle 8-12)* yaprak halkaları meydana gelmiştir. Lamina linear, sivri uçlu, kenarları geriye doğru kıvrık, alt tarafı tüylü ve belli damarlı, üst tarafı ekseriya tüysüz ve koyu yeşil renklidir. Çiçekler gövde ucunda dallanmış salkım durumlarda toplanmıştır. Meyva birer tohumlu 2 nuksa ayrılır. Toprak üstü kısmı *(Herba galii)* mum, uçucu yağ, organik asidler *(sitrik, oksalik v.b.)* ile glikozitler *(asperulin, rubiadin)* taşır. İdrar söktürücü safra arttırıcı ve hafif kabızdır. Tedavide kullanılan diğer türleri: **beyaz yoğurtotu** *(Galium mollugo)* İstanbul çevresinde yetişir. Gövdenin dip kısmı 4 köşeli, tüysüzdür. Yapraklar uzunca oval olup 6-8 tanesi bir nodus üzerindedir. Petaller kirli beyaz renkli, uçları sivridir. **Tüylü yoğurt. otu** *(Galium cruciata)* İstanbul çevresinde yetişir. Nisan - Mayıs aylarında sarı renkli çiçekler açar. Yapraklar uzunca oval şekilli, 3 damarlı, kenarları kirpik şeklinde tüylüdür; her nodusta 4 yaprak bulunur. Çiçek saplarında küçük brakteler vardır. **Tırmanıcı yoğurtotu** *(Galium aparine)* İstanbul çevresinde yetişir. Gövde 4 köşeli, tırmanıcı ve sert tüylüdür. Yaprakları dar ve uzun - oval şekilli, kenarları ve ucu aşağı doğru kıvrık, tüylü olup 6-8 tanesi bir arada bulunur. Çiçekler beyaz veya yeşilimtırak renklidir. [*Lat. Galium; Ing.* Cleavers, clivers; *Fr.* Gaillet, caille-lait].

yoğuşma, i. ◘ **Yoğunlaşma.**

yoğuşmak, f. ◘ **Yoğunlaşmak.**

yohimbehe, i. *bot.* Kamerun'da yetişen mor renkli ağaç. Maden ocaklarında, gemi yapımında ve demiryollarında kullanılır. *(Yerliler bunun kabuğunu kaynatarak suyunu kuvvet ve şehvet uyandırıcı şurup olarak kullanırlar).* [*Lat. Corynanthe yohimbe; Ing.* Yohimbé, yohimbi; *Fr.* Yohimbé].

yohimbin, i. *ecz.* Yohimbehe ağacında bulunan alkaloid. *(Erkekler için afrodizyak, kadınlar için âdet söktürücüdür).* [*Ing.* ve *Fr.* Yohimbine].

yok,-ku veya -ğu, s.*esk.T.*§ ❶ Varlığı olmayan. *(Bu sıfat, var gibi, hep yüklem olarak kullanılır ve üçüncü şahıslarda koşaç almayabilir, belirten olması için sonuna* **olan** *ortacı getirilir): Burada kimse yoktur.* [*Ing.* Non-existent; absent; not present; *Fr.* Non, il n'ya pas, qui nexiste pas, absent]; § ❷ i. Varlığı olmayan şey, yokluk: *Yoktan ne çıkar? Sen yoktan anlamaz mısın?* [*Ing.* Absence; *Fr.* Manque]; § ❸ e. *«Hayır»* anlamında kullanılır: *— Geldiler mi? — Yok daha gelmediler;* § ❹ z. Birinci cümleyi çelen ikinci bir cümlenin başına getirilir: *Verdiler, ne âlâ , yok vermediler, döner gelirsin;* § ❺ *bağ.* Birinin söylediği sözler anlatılırken hafifsemek veya şüphe göstermek üzere cümleciklerin başına getirilerek onları birbirine bağlar: *Yok kâğıdı kalmamış, yok mürekkebi iyi değilmiş, hasılı bir olay bahaneleri;* § ❻ z. Savunulan bir düşünceyi doğrulayan sözün başına getirilir: *Yok, doğrusu iyi adam, kim ne derse desin.* Ben - um, Ben karışmam: *Öyle bir iş çıkarsa, bana bakmayın, ben yoğum.* ◉ ◉ **~ tan yere**, *dey.* Yok yere; ◉ **~ tan yonga çıkmaz**, *at.* Varlıklı olmayan kimseden, başkasına yardım etmesi beklenemez; bilgisiz kimseden bir şey öğrenilemez. ☆ *Eşanl.* **imam evinden aş, ölü gözünden yaş çıkmaz;** ◉ **~ una**, Pek ucuz olarak: *Bu mal yokuna.*

~ büyümez, yarık büyür, *at.* Hiç yoktan bir şey üremez. Ama az olan nesneler çoğalır; küçük varlıklar, gelişir, büyür.

~ devenin başı, Pek abartılı bir söz karşısında kullanılır: *Iki saatte ağaç yetiştireceklermiş - Yok, devenin başı!*

~ etme, *mat.* İki denklem arasından bir değişkeni veya daha genel olarak, *n*+1 denklem arasından *n* değişkeni ortadan kaldırma.

~ etmak, *dey.* Yok hale getirmek, varlığını gidermek, ortadan kaldırmak. [*Osm.* İfna etmek, izale etmek; *Ing.* To annihilate, to destroy utterly; *Fr.* Anéantir, éliminer].

~ oğlu ~, *dey.* Hiç bir şey yok, hiç yok: *Kâğıt yok, kalem yok, yok oğlu yok.* [*Ing.* Non-existent; impossible to find].

~ pahasına, *dey.* Son derece ucuz. [*Ing.* For a mere song, for nothing; *Fr.* Pour un morceau de pain].

~ yere, *dey.* Hiç bir gereği ve yararı olmadan: *Yok yere kavga çıkarmak..* [*Ing.* Without reason; uselessly; *Fr.* En vain].

~ ~, *dey.* § ❶ Ne istersen var: *Bu mağazada yok yok.* [*Ing.* Everything can be found, you get whatever you wish]; § ❷ Hayır hayırl *Yok yok gidelim.*

yoklam, i. Bir şeyin durumunu saptamak için yapılan bakı. [*Osm.* Muayene; *Ing.* Examination; *Fr.* Examen].

yoklama, i. § ❶ Yoklamak eylemi. [*Ing.* ve *Fr.* Examination, inspection]; § ❷ Bir topluluğu meydana getiren kişilerin var olup olmadıklarını anlamak üzere yapılan araştırma: *Okulda sınıf yoklaması. Asker yoklaması. Emekli yoklaması.* [*Ing.* Roll-call]; § ❸ Okullarda öğrencilerin bilgisini anlamak için yapılan küçük sınav. [*Ing.* Exam; examination, test; *Fr.* Examen]; § ❹ *ask.* Silâhlı kuvvetlere ait garnizon, kışla, konak ve ordugâhlarda, sabah, akşam ve gece, erat, silâh, araç ve gereçlerin sayım, durum, temizlik v.b. ilgili hizmetlerin yapılıp yapılmadığının araştırılmasına verilen ad; § ❺ *huk.* Karar alma yetkisi olan bir kurulda görüşmelerin yapılabilmesi için gerekli yeter sayının bulunup bulunmadığının tespiti işlemi; § ❻ *istat.* Belli konularda yeni bilgiler edinmek için soru kâğıdı ve örnek seçimi gibi araçlarla ana kütleyi sadece bir kısım birimle temsil eden yöntem; § ❼ *kasaplık.* Et yağ ve besi değerini anlamak için canlı bir hayvanın çeşitli kısımlarını elleme; ◉ **aday ~ sı**, *siy.* ◘ **Aday;** ◉ **askerlik ~ sı**, ◘ **Askerlik.**

~ akçesi, *teşk. tar.* Acemi oğlanlar kethüdalarının devşirmeleri yanında çalıştıran ailelerden aldıkları para.

~ kalafat, *den.* Yer yer bozulmuş kalafatları elden geçirip onarma işlemi.

~ macunu, ◘ **Macun.**

yoklamacı, i. *ask.* Eskiden orduda sicilleri tutan memur. [*Ing.* Official in charge of the personnel records of a military unit].

yoklamak(-i), f. *esk.T.*§ ❶ Var mı yok mu veya nasıldır diye bakmak, gözden geçirmek: *Evin her tarafını yokladılar.* [*Osm.* Muayene etmek; *Ing.* To examine, to inspect, to search; *Fr.* Examiner, inspecter]; § ❷ Anlamaya çalışmak: *Bir yokla bakalım, belki razı olur.* [*Ing.* To try, to test; *Fr.* S'informer de]; § ❸ Hal hatır sormaya gitmek: *Hastayı yokladınız mı?* [*Ing.*To visit *(a sick person); Fr.* Visiter].

yoklamalık.-ğı, i. *inş.* Binalarda ayrılan ve çatlayan duvarların çatlaklığı devam edip etmediğini ve binanın bir tehlike arz edip etmediğini muayene için çatlaklar üzerine alçı ile iki başlarından tespit edilen küçük ve ensiz kısa cam parçaları. [*Fr.* Témoin].

yoklanmak, nsz. f. § ❶ Yoklamak işine konu olmak; § ❷ Kendini yoklamak.

yoklaştırmak (-ı), f. § ❶ ◘ **Yoklamak** § ❷ Usulla ve dolayısıyla anlamaya çalışmak. [*Ing.* To feel, to search minutely; *Fr.* S'informer indirectement].

yoklatmak (-ı, -e), f. Yoklamak işini yaptırmak.

yoklayıcı, s. ve i. *dok.* Otomatik mekik değiştirmeli dokuma tezgâhlarında, yuvalar üzerinde bulunan ve mekiklerdeki atkı ipliklerinin miktarını sürekli olarak kontrol eden mekanik veya elektrikli düzenek. *(Mekik boşaldığı zaman yuvadan dışarı atılır ve yerine dolu mekik takılır).*

yoklayın, z. Kendi yokken. [*Osm.* Gıyaben].

yokluk,-ğu, i. § ❶ Yok olma hali.[*Osm.* Adem, fıkdan; *Ing.* Absence, non-existence; *Fr.* Non-existence]. ☆ *Karş.* **varlık;** § ❷ Fakirlik: *Yokluk içinde büyüdü.* [*Ing.* Lack; poverty; *Fr.* Manque, pauvreté]. ☆ *Eşanl.* **yoksulluk, zaruret.** ☆ *Karş.* **varlık, zenginlik;** § ❸ *fels.* Var olanın bulunmaması; § ❹ *huk.* Bir hukukî işlemin kurucu unsurlarından birinin noksan olması halinde işlemin

bağlı olduğu müeyyide; § ❸ *tasav.* İnsanın geçici niteliklerden sıyrılarak ölmezliğe kavuşması.

~ **belgesi**, *huk.* Mahkeme veya temyiz masraflarını ödeyemeyecek kadar fakir olanların, Belediye, Muhtar İhtiyar Heyeti gibi yerlerden aldıkları yoksul olduklarını bildiren belge.

~ **eki**, *dilb.* Yokluğu, yoksun olmayı belirten bütün unsurlara ve özellikle bu anlamı veren öneklere denir.

yoksa /yok:sa/, bağ. § ❶ **Acaba** gibi merak, endişe, kararsızlık veya umut gibi duygular anlatan bir bağlaçtır: *Çocuk geç kaldı, yoksa vapuru mu kaçırdı? Gönlüm hiç gitmek istemiyor, yoksa gitsem mi, ne dersiniz? Bir hazırlık görüyorum, yoksa gezmeye mi gidiyorsunuz?* [*ing.* I wonder if; *Fr.* Faute de quoi]; § ❷ «*Aksi takdirde*» gibi bir işin ters ihtimalini anlatır: *Uslu dursun, yoksa seni bir daha buraya getirmem.* [*ing.* If not; otherwise; or; or else; *Fr.* Ou, sinon; sans quoi; ou bien]; § ❸ Soru cümlelerinde aralarında duraksanan iki fikir anlatan kelimeler arasına getirilir: *Bugün mü, yoksa yarın mı gidiyorsunuz? Siz mi, yoksa arkadaşınız mı gelecek? Bunu size bağışladılar mı, yoksa sattılar mı?*; § ❹ Birbirine karşıt olan iki yargıdan kabul edilen başa alındığı vakit ikisinin arasına getirilebilir: *İnsan, hakkına güvenmeli, yoksa yalnız kuvvetine değil;* § ❺ Olmaya ki: *Niye gelmedin, yoksa işin mi çıktı?* veya: *İşin mi çıktı yoksa;* § ❻ *(Cümlenin sonunda)* Yeter ki: *Mal çok, müşteri çıksın yoksa...*

yoksul, s. Geçinmekte pek sıkıntı çeken. [*Osm.* Fakir; *ing.* Poor, needy, destitute; *Fr.* Indigent, pauvre].

~ **âlâ ata binse, selâm almaz**, *at.* Görmemiş kimse *(geçici olarak bile)* görmüşlerin durumuna erse, herkese yüksekten bakar; kimseye selâm vermez olur.

~ **uyak**, *ed.* Sadece bir sesliden ibaret bulunan uyak *(kafiye)*.

yoksullaşmak, nsz. f. Yoksul hale gelmek.

yoksulluk,-ğu, i. Yoksul olma hali. [*ing.* Destitution; *Fr.* Indigence, pauvreté].

~ **nafakası**, *huk.* ◘ **Nafaka.**

yoksunmamak, nsz. f. Var olan bir şeyi yok olarak kabul etmek, inkâr etmek.

yoksun*, s. < *yoksunmak.* Belli bir şeyin yokluğunu çeken: *Bu adam mutluluktan yoksundur.* [*Osm.* Mahrum; *ing.* Deprived; *Fr.* Privé, dépourvu; dénué].

~ **bırakmak**, Yoksun duruma sokmak, yoksun etmek. [*ing.* To deprive; *Fr.* Dépriver].

~ **kalmak**, Yoksunmak.

yoksunlu, s. *mant.* ve *gram.* Yokluk bildiren: *Kitapsız kelimesindeki -sız eki yoksunlu bir ektir.* [*Ing.* Privative; *Fr.* Privatif,-ive].

yoksunluk,-ğu, i. § ❶ Yoksun olma hali: *Her türlü yoksunluğa katlanarak çalıştı.* [*Osm.* Mahrumiyet; *ing.* ve *Fr.* Privation]; § ❷ *fels.* Yetkinlik ve varoluş için gerekli niteliğin bulunmaması; § ❸ *psik.* Davranışı bir engel veya yoksun edici bir olay tarafından değiştirilmiş öznenin durumu: ◉ **duygunluk yoksunluğu kompleksi**, *psik.* Bir kimsenin hakkı olduğuna inandığı bir tatminden yoksun kaldığı inancına dayanan kompleks.

yoksunmak (-den), f. Yoksun hale gelmek. [*Osm.* Mahrum olmak, mahrum kalmak].

yoksuz, s. ◘ **Yoksul.**

yoksuzluk,-ğu, ◘ **Yoksulluk.**

yokuna, z. Pek ucuza.

yokuş, i. *esk. T. yukuş.* § ❶ Aşağı tarafında bulunduğumuza göre eğik yol. [*ing.* Rise, ascent, slope; *Fr.* Montée]; § ❷ Kimi vakit iniş yerine de kullanılır. [*ing.* Downhill; *Fr.* Pente]; ◉ ~ a **koşmak**, *dey.* Güç yola sürmek.

~ **aşağı** *(Yokuşta)*, *dey.* Aşağıya doğru. [*ing.* Downhill; *Fr.* Pente].

~ **yukarı**, *(Yokuşta) dey*, Yukarıya doğru. [*ing.* Uphill; *Fr.* En montant].

yokuşçu, i. *sp.* Özellikle tepe ve yamaçlı yollarda başarılı olan bisiklet yarışcısı.

yokuşlu, s. Yokusu olan. [*ing.* Rising *(ground)*; sloping upwards; *Fr.* Qui a des montées].

yol, i. *esk. T.* § ❶ Bir yere gitmek için üzerinden veya içinden geçilen yer: *Kara yolu. Deniz yolu. Hava yolu.* [*Osm.* Tarik; *Ing.* Way, route; *Fr.* Route]; § ❷ Karada bu maksat için açılan geçecek yer: *Yollar yapıldı. Yol sonuna kadar asfalt.* [*Ing.* Road; *Fr. Voie,* chemin]; § ❸ İçinden veya üstünden herhangi bir şeyin geçtiği, aktığı yer: *Su yolu. Sel yolu. Sidik yolları.* [*Osm.* Mecra; *ing.* Duct; channel, canal; *Fr.* Conduit]; § ❹ Yolculuk: *Yola çıkmak. Yoldan kalmak. Yol harcı. Yol tezkeresi.* [*Ing.* Journey; *Fr.* Voyage]; § ❺ Gidiş çabukluğu: *Bu vapurun yolu az.* [*ing.* Rate of speed; *Fr.* Vitesse, allure]; § ❻ Araç, çare: *Yol aramak. Yolunu bulmak. Yol göstermek.* [*Osm.* Şık; *ing.* Means, medium; *Fr.* Moyen]; § ❼ Düzen, gereken durum: *İşi yoluna koymak. İşler yolunda. Bu çocuk, bir türlü yola gelmiyor.* [*Ing.* Course, arrangement; *Fr.* Arrangement]; § ❽ Davranış, hareket tarzı: *Tuttuğu yolu beğenmedim.* [*ing.* Manner; behaviour; *Fr.* Manière]; § ❾ Oluş, yapılış, gidiş: *Bu yolda yazılmış birkaç eser okudum. Bu konuşma yolunu doğru bulmadım;* § ❿ Uyulan dizge: *Eğitimde tutulan yol.* [*ing.* Method, system; *Fr.* Méthode, système]. ☆ *Eşanl.* **sistem**; § ⓫ Erek, uğur: *Bu yolda çok emek harcandı. Ülkü yolunda her zahmete katlananlar.* [*Osm.* Maksat; *ing.* Intention, purpose, aim, object; *Fr.* Intention, but]; § ⓬ Çizgi gibi ensiz ve uzun iz: *Kumaşın yolları.* [*ing.* Stripe, line; *Fr.* Raie, ligne]; § ⓭ Kez: *Bir yol bize uğrayın.* [*Osm.* Defa; *Ing.* Time; *Fr.* Fois]. ◉ *(Aynı veya bir)* ~ **a çıkmak (koyulmak)**, *dey.* Aynı sonuca varmak; ◉ ~ **a çıkmak**, *dey.* Bir yere varmak üzere bulunduğu yerden ayrılmak. [*ing.* To set out on a journey or way; *Fr.* Se mettre en route]; ◉ ~ a **düşmek**, *dey.* Bir zorun etkisi altında yola çıkmak. [*Ing.* To set out on a journey; *Fr.* Se mettre en route]; ◉ ~ a **düzülmek (koyulmak)**, *dey.* Gidilecek yere doğru yola çıkmak. [*ing.* To start off *(on a journey)*; *Fr.* Se mettre en route]; ◉ ~ **a gelmek**, *dey.* Akla uygun duruma girmek, düzelmek. [*ing.* To come around, to think better of something; to come to reason; *Fr.* Venir à résipiscence]; ◉ ~ **a gitmek**, *dey.* Yolculuk [illegible]nek [*ing.* To advance *(on one's way)*]; ◉ ~ **a revan olmak**, *alay.* Yola çıkmak. [*ing.* oT start off *(on a journey)*; *Fr.* Se mettre en route]; ◉ ~ **a elverişli gemi**, *den.* Yükleme durumu teşkilâtı, yakıtı, kumanyası, gemi adamlarının yeterliği ve sayısı bakımından yapacağı yolculuğun tehlikelerine karşı koyabilmek için elverişli sayılan gemi; ◉ ~ a **hazır gemi**, *den. huk.* Yola elverişli gemi. Hareket edebilmesine fiilen ve hukuken hiçbir engel bulunamayan gemi; ◉ ~ a **elverişsiz gemi**, *den.* ◘ **Gemi;** ◉ ~ **a vurmak**, *h.d.* Yolcu etmek. [*ing.* To see someone off *(on a journey)*]; ◉ ~ **a yatmak**, *dey.* ◘ **Yola gelmek;** ◉ ~ **dan çıkmak**, *mec.* Kötü yola sapmak. [*Ing.* To go astray, to go bad; *Fr.* Dérailler]; ◉ ~ **da (illegible) ile) giden yorulmaz**, *at.* Bir işi yoluyla yöntemiyle yapan kolay yapar; ◉ ~ **da[illegible] yoldaştan kalma**, *at.* Yolculukta arkadaş[illegible]önemlidir. İnsan, iyi bir arkadaşla yolculuğa çıkmak için, gerekirse yolculuğunu geri bırakmalıdır; ◉ ~ **a düşmek**, *dey.* Yola düşüp çıkmak. [*Ing.* To set out in search of someone]; ◉ ~ **larda kalmak**, *dey.* Varacağı yere vaktinde yetişememek. [*Ing.* To be delayed on the road]; ◉ ~ **u almak**, *dey.* Yolun sonuna varmak; ◉ *(Bir yere)* ~ **u düşmek**, *dey.* § ❶ O yerden geçmesi gerekmek. [*Ing.* To happen to go that way; *Fr.* Passer par hasard]; § ❷ Sırası gelmek. [*Ing.* To be the right moment *(for)*]; ◉ *(Birinin)* ~ **una bakmak**, *dey.* Beklemek. [*Ing.* To awate someone's arrival]; ◉ ~ **un açık olsun!**, *dey.* Yolculara söylenen iyi bir dilek. [*ing.* Have a good journey; *Fr.* Bon voyage!]; ◉ ~ **una çıkmak**, *dey.* § ❶ Karşılamaya gitmek. [*Ing.* To go to meet]; § ❷ Yolda karşısına çıkmak. [*Ing.* To meet by chance]; ◉ ~ **unu bulmak**, *dey.* Bir şeyi başarmanın çaresini bulmak. [*Ing.* To find away of doing somethıng]; ◉ ~ **unu kaybetmek**, *dey.* Hangi yoldan gideceğini bilememek. [*ing.* To lose one's way]; ◉ *(Birinin)* ~ **unu kesmek**, *dey.* Bir şey yapmak üzere yolda karşısına çıkmak. [*ing.* To stop someone]; ◉ *(Bir işin)* ~ **unu yapmak**, *dey.* O işi olanaklı kılmak; ◉ **unu sapıtmak**, *dey.* Doğru yoldan ayrılmak, kötü yola sapmak. [*Ing.* To go astray, to go bad]; ◉ ~ **unu şaşırmak**, *dey.* § ❶ Yanlış yola sapmak. [*ing.* to lose one's way]; § ❷ ◘ **Yolunu sapıtmak**; ◉ ~ **u boşaltma**, *demir.* ◘ **Boşaltma;** ◉ ~ **u kapamak**, *demir.* ◘ **Kapamak;** ◉ **açısal** ~, *fiz.* Hareketteki cismin birim zamanda gözlemciye göre aldığı yol; ◉ **âşık** ~ **u**, *süsl.* ◘ **Âşık;** ◉ **araba** ~ **u**, ◘ **Araba;** ◉ **anahtar** ~ **u**, *otom.* ◘ **Anahtar;** ◉ **ayak** ~ **u**, ◘ **Apteshane;** ◉ **görme** ~ **ları**, *anat.* ◘ **Görme;** ◉ **Bisiklet** ~ **u**, ◘ **Bisiklet;** ◉ **büyük** ~, ◘ **Büyük;** ◉ **boş ses** ~ **u**, *sin.* ◘ **Boş;** ◉ **çiçek** ~ **u**, *tiy.* ◘ **Çiçek;** ◉ **çift ses** ~ **u**, *sin.* ◘ **Çift;** ◉ **çoban** ~ **u**, ◘ **Çoban;** ◉ **çığ** ~ **u**, *coğr.* ◘ **Çığ;** ◉ **deniz** ~ **u**, *post.* ve *coğr.* ◘ **Deniz;** ◉ **Döl** ~ **u**, ◘ **Döl;** ◉ **dolu** ~ **u**, *sin.* **Dolu²;** ◉ **duman** ~ **u**, *döş.* ◘ **Duman;** ◉ **Erenler** ~ **u**, *tasav.* ◘ **Erenler;** ◉ **evrim** ~ **u**, *astr.* ◘ **Evrim;** ◉ **fren** ~ **u**, *otom.* ◘ **Fren;** ◉ **firar** ~ **u**, *den.* ◘ **Firar;** ◉ **gezinti** ~ **u**, ◘ **Gezinti;** ◉ **gezici döngü** ~ **ları**, *coğr.* ◘ **Gezici;** ◉ **hak** ~ **u**, ◘ **Hak²;** ◉ **hakiki** ~, *hava.* ◘ **Hakiki;** ◉ **hava** ~ **ları**, *huk.* ◘ **Hava;** ◉ **haç** ~ **u**, *din.* ◘ **Haç;** ◉ **irin** ~ **u**, ◘ **irin;** ◉ **iniş** ~ **u**, *hava.* ◘ **iniş;** ◉ **işletme** ~ **u**, ◘ **İşletme;** ◉ **keçi** ~ **u**, Dağlar, kırlar ve boş arazide insan ve hayvanların yürümesinden meydana gelen dar ve büküntülü yollar. [*Fr.* Sentier]; ◉ **korniş** ~**u**, *bayınd.* ◘ **Korniş;** ◉ **kalkış** ~**u**, *hava.* ◘ **Kalkış;** ◉ **meşgul** ~, *demir.* ◘ **Meşgul;** ◉ **optik** ~, *fiz.* ◘ **Optik;** ◉ **ölü** ~, ◘ **Ölü;** ◉ **ön** ~, *hava.* ◘ **Ön;** ◉ **serbest** ~, *demir.* ◘ **Serbest;** ◉ **merdivenli** ~, Basamaklara çıkılan yol. [*Fr.* Rue en escalier]; ◉ **su** ~ **u**, Suların akmasına mahsus künk, boru veya duvarla yapılmış mecralar. [*Fr.* Conduit d'eau]; ◉ *(Bir şeye)* ~ **açmak**, *dey.* O şeyin nedeni durumunda olmak. [*ing.* To be the cause *(of)*].

~ **açıklık payı**, *hava.* Bir pist lokalayzerinde modülasyon oranları arasındaki fark. [*ing.* Course clearance; *Fr.* Différence des taux de modulation de radioalignement de piste].

~ **açısı**, *hava.* Saat akrebi cihetinde ölçülmek üzere coğrafî boylam dairesiyle hava gemisinin yolu arasındaki açı. [*ing.* Track angle; *Fr.* Angle de route].

~ **almak**, *dey.* Yolda ilerlemek. [*Ing.* To advance; *Fr.* Avancer].

~ **aramak**, *dey.* Çare aramak.

~ **banketi**, *demir.* ◘ **Banket.**

~ **bilen kervana katılmaz**, *at.* Bir işi kendi başına yapabilecek olan, başkalarının yardımına gereklik duymaz.

~ **boyu**, *dey.* Yolun uzunluğunca olan yer.

~ **boyu haritası**, *coğr.* İyice araştırılmamış düzgün topoğrafya haritaları bulunamayan ülkelerde yol boyunca geçilen yerler için yapılmış olan harita. *(Yol-boyu haritalarında geçilen yollar, yolun her iki yakasındaki köyler yer yüzü biçimleri, bitki örtüsü sular gösterilmiştir. Yol - boyu haritalarının çok yerinde uzaklıklar kestirme ile bulunmuştur).* [*Osm.* Güzergâh haritası; *Ing.* Itinerary chart, itinerary map, road map; *Fr.* Carte d'itinéraire].

~ **boyu köyü**, *coğr.* Geniş ve işlek yollar boyunda yolun iki yakasında kurulmuş köy. *(Burada köy evleri yolun hemen yanındadır. Kars yakınında böyle köyler vardır).*

~ **bulmak**, *dey.* Çare bulmak.

~ **çatağı**, *coğr.* Bir kaç yolun birbirini kestiği yer. [*Osm.* Nokta-i iltisak, çatak, kavşak, kavşıt; *Ing.* Cross-road; *Fr.* Carrefour].

~ **defteri**, *hava.* Bir hava gemisinin sefer sırasında karşılaştığı olayların kaydedildiği defter. [*ing.* Journey log book; *Fr.* Carnet de route].

~ **devresi**, *demir.* ◘ **Devre!**

~ dışı hava, *hava.* Hava gemisinin izlediği yolun dışındaki hava. [*ing.* Weather off - course; *Fr.* Temps hors du parcours].
~ emniyeti, ◘ **Emniyet.**
~ erkân, *dey.* Davranış kuralları. [*ing.* Social conventions].
~ etmek *(Bir yeri), dey.* O yere sık sık gitmek.
~ evlâdı, *dey.* Bir tarikat şeyhinin tarikata aldığı kimse. [*ing.* Person admitted to a religious order by the sheikh].
~ frekansı, *hava.* Bir havayolu boyunca muhabere için tahsis edilmiş frekans. [*ing.* En - route frequency; *Fr.* Fréquence de route].
~ genleşme âleti, *demir.* ◘ **Genleşme.**
~ germesi, *balıkç.* ◘ **Germe.**
~ gitmek, *dey.* Yolda ilerlemek. [*ing.* To advance *(on one's way)*; *Fr.* Avancer].
~ görünmek, *dey.* Yola çıkmak gerekmek. [*ing.* To be necessary for one to go on a journey].
~ hakkı, *hava.* Hava seyrüseferi emniyeti bakımından çeşitli tip hava gemilerinin birbirlerine yol verme, sırasını belirten kuralların tümü. [*ing.* Right - of - way; *Fr.* Priorité de passage].
~ halısı, ◘ **Halı.**
~ haritası, *hava.* Bir sefer sırasında izlenecek yolun paftalarını kapsayan bir harita. [*ing.* Route chart; *Fr.* Routier].
~ hava tahmini, *hava.* Bir hava gemisi sefere çıkmadan önce pilota verilen ve izleyeceği yol boyunca karşılaşacak meteorolojik olaylar ve durum hakkında bilgi veren tahmin raporu. [*ing.* Route forecast; *Fr.* Prévision de route].
~ hosteli, *tur.* Fransa'da bazan sade odaları bulunan, önceleri otobüs veya kamyon şoförlerinin gittikleri, hâlen ise yoldan geçenlerin yararlandıkları lokanta. [*ing.* Diner, Transport café; *Fr.* Relais routier].
~ ile giden yorulmaz, *at.* ◘ **yoldan giden yorulmaz.**
~ işareti, *hava.* Bir havacılık sabit istasyonuna ayrılan ve muhaberenin yolunu tâyinini kolaylaştırmaya yarayan bir yer adı kısaltması. [*ing.* Routing indicator; *Fr.* Indicatif d'acheminement].
~ iz bilmek, *dey.* Görgüsü olup nasıl davranılacağını bilmek. [*ing.* To know the rules of social behaviour].
~ kâğıdı, § ❶ *tur.* Her yabancı ticarî araç sürücüsünün *(araba veya kamyon)* taşıdığı kimselerin kimliği, transit olarak geçirdiği veya yolculuk ihtiyacını karşılamak üzere taşıdığı eşyanın neler olduğunu gösteren, bazı memleketlere giriş ve çıkışta ibraz etmek zorunda olduğu bordro. [*ing.* Parcel bill, route card; *Fr.* Feuille de route]; ☆ *Eşanl.* **yol varakası, jurnalı;** § ❷ *post.* Alıp verme merkezleri arasında teati edilen posta kollilelerinin kaydına mahsus olup postanın no. ve tarihi ile diğer bilgilerini taşıyan formül.
~ karnesi, *tur.* Hava veya deniz ulaşımındaki yol defterinin karşılığı. [*ing.* Log book; *Fr.* Carnet de bord].
~ kemeri, *mim.* ◘ **Kemer.**
~ keskinliği, *hava.* Yol hattının keskinlik derecesi. [*ing.* Course sharpness; *Fr.* Cuité de radio lignement].
~ kesme, *huk.* Yollarda gizlenerek ve bekleyerek gelen geçenlerin mallarını ve paralarını zor ve tehditle almak. Mal aleyhine işlenen suçlardan biridir. [*Osm.* Kat'ı tarik; *ing.* Highway robbery, brigandage; *Fr.* Brigandage].
~ kesmek, *dey.* § ❶ Soymak için tenhada birinin karşısına çıkmak. [*ing.* To forestall, to waylay on the road, to stage a hold up; *Fr.* Faire le voleur de grande chemins]. § ❷ *avc.* ◘ **Kesmek;** § ❷ Herhangi bir manevra ile geminin hızını azaltmak.
~ kısmı, *hava.* Genellikle arada bir durak olmaksızın hava gemilerinin uçtukları bir yol veya yol kısmı. [*ing.* Route segment; *Fr.* Tronçon de route].
~ kolu, *bayınd.* ◘ **Kol.**
~ lokantası, *tur.* Bir servis istasyonuna bitişik lokanta. [*ing.* Service station restaurant; *Fr.* Restoroute].
~ parası, Yolların yapılması için toplanan vergi.
~ rehberi, *hava.* Mesajlarını gönderen istasyon ve gönderilen istasyon adlarına göre izleyecekleri yolu gösteren kitap. [*ing.* Routing directory or guide; *Fr.* Annuaire d'acheminement].
~ silindiri, *bayınd.* ◘ **Silindir.**
~ sormakla bulunur, *at.* Bir işte izlenecek doğru yol, bilenlerden sorulmakla öğrenilir. ☆ *Eşanl.* **sora sora Bağdat bulunur.**
~ şaşmak, *dey.* Yol çatallaşıp karışmak.l [*ing.* To fork; to take another direction *(road)*].
~ tutmak, *dey.* § ❶ Kendine göre bir yaşama düzeni içinde bulunmak. [*ing.* To take a road]; § ❷ Bir yoldan kimseyi geçirmeyecek şekilde tertip almak: *Asker yolu tutmuş.*
~ uğrağı (**~ üstü**), *dey.* Yanından yol geçen. [*ing.* Place lying on one's road].
~ verme kuralları, *den.* ◘ **Kural.**
~ verme reostası, *elek.* ◘ **Reosta.**
~ vermek, *dey.* § ❶ Geçecek yer açmak. [*ing.* To give passage, to make way]; § ❷ Çabukluğunu arttırmak; § ❸ Olmasını sağlamak. [*ing.* To open the way *(to)*, to cause]; § ❹ Koymak. [*ing.* To dismiss from service, to discharge].
~ vurmak, ◘ **Yol kesmek.**
~ yardım telefonu, *tur.* Büyük karayolu itinererleri veya otobanlar boyunca kurularak kaza yapan veya güçlüklerle karşılaşan araba sürücülerine mahsus telefon postası. [*ing.* Roadside emergency telephone; *Fr.* Téléphone routier de secours].
~ yol, *dey.* Çizgili, çizgileri olan. [*ing.* Striped, in lines; *Fr.* Rayé].
~ yordam, *dey.* Davranış veya yapış kuralları: *Her şeyin yolu yordamı var.* [*ing.* Manners, behaviour].
~ yükümlülüğü, *huk.* Yolların yapılması ve onarımı için bedenen çalışmak veya bunun karşılığı olan belli bir miktarda parayı ödemek yükümlülüğü. [*ing.* Road construction obligation].
~ yürümek, *dey.* Yolda gitmek. [*ing.* To walk on a road, to go walking].
~ yürümekle, borç ödemekle (vermekle) (tükenir), (biter), *at.* Nasıl yol yürümekle, borç ödemekle bitirilirse, yapılacak herhangi bir iş de üzerine sürekli olarak çalışmakla başarılır.
yolak,-ğı, i. *h.d.* Patika, dar yol. [*ing.* Path, narrow way].
yolaklı, s. Yollu, yani yol yol çizgili kumaşlara verilen ad. [*ing.* Striped, streaked; *Fr.* Rayé].
yol.boyu, b.i. ◘ **Güzergâh.**
yolcu, i. § ❶ Yolculuğa çıkmış kimse. [*ing.* Traveler; *Fr.* Voyageur]; § ❷ Yolculuğa çıkmaya hazırlanan kimse. [*ing.* Passenger; *Fr.* Passager]; § ❸ *mec.* Doğması beklenen çocuk. [*ing.* Child about to be born]; § ❹ Umutsuz hasta, ölüme mahkûm hasta. [*ing.* One at the point of death; *Fr.* Atteint d'une maladie mortelle]; § ❺ Orospu. [*ing.* Prostitute; *Fr.* Prostituée]; § ❻ *den.* Bir gemide, armatör, ailesi, hizmetçileri, kaptan ve tayfalar dışında seyahat eden herkese verilen ad; ◉ **abbas ~,** *dey.* ◘ **Abbas;** ◉ **güverte ~ su,** *den.* ◘ **Güverte;** ◉ **kaçak ~,** Bedava seyahat etmek amacıyle bir gemi, uçak v.b.'ye bilet almadan gizlice binen kimse; ◉ **kamara ~ su,** *den.* Bir kamaraya yerleşmiş olan yolcu; ◉ **palavra güverte ~ su,** *den.* Eskiden açılıp kapanan yataklar kapsayan birer yatakhane görünüşündeki palavra güvertelerine yerleştirilen en düşük sınıf yolcuları.
~ arabası körüğü, *demir.* ◘ **Körük.**
~ etmek, *dey.* Yola çıkanı uğurlamak. [*ing.* To see off *(a traveler)*; *Fr.* Mettre *(qn)* en route].
~ gemisi, *den.* ◘ **Gemi.**
~ gemisi rotası, *den.* ◘ **Rota.**
~ içi, *dey.* Yolculuğa hazırlanan kimsenin içindeki telâş hali.
~ kilometre, *hava.* Bir yolcuyu bir kilometreye nakletmeye eşit, bir yolcu hava trafiği ölçüsüne ait birim. *(Yolcu kilometrelerin toplamı bütün yolcular tarafından katedilen kilometreleri ifade eder).* [*ing.* Passenger - kilometres; *Fr.* Passager - kilomètres].
~ salonu, Bir limanda veya istasyonda yolcuların giderken veya gelirken oturma, dinlenme imkânları buldukları yer.
~ uçağı, *hava.* Esas itibariyle yolcu, bagaj ve posta taşıyan ve yük taşımayan ticarî uçak. [*ing.* Airliner; *Fr.* Avion de transport de passagers].
~ yolunda gerek, *at.* Yolculuk yapacak olan kimse şu, bu nedenle vakit geçirmemeli, bir an önce yola çıkmalıdır.
~ yükü katsayısı, *hava.* Belirli bir zaman aralığında yapılan seferler sırasında taşınan yolcu sayısının arzedilen toplam koltuk sayısına oranı. [*ing.* Passenger load factor; *Fr.* Coefficient d'utilisation en passagers].
yolculuk,-ğu, i. § ❶ Ülkeden ülkeye veya bir ülke içinde yerden yere gidiş veya geliş: *Bu yıl İstanbul yolculuğumuz iyi geçti. İzmire üç yolculuğumuz var.* [*ing.* Journey, travel, traveling; *Fr.* Voyage]; § ❷ Bu gidiş-geliş sırası: *Yolculukta az çok sıkıntı çekilir.* [*ing.* Tour, voyage, travel; *Fr.* Voyage]; § ❸ Herhangi bir taşıtla bir yere gidiş: *Otobüs yolculuğu tramvay yolculuğundan rahattır;* ◉ **yolculuğa elverişlilik,** *huk.* Yola elverişli gemi; ◉ **gök yolculuğu,** *coğr.* ◘ **Gök²;** ◉ **hava yolculuğu,** *coğr.* Hava yoluyla bir yerden başka bir yere gitme.
yoldaş, i. § ❶ Yol veya iş arkadaşı. [*ing.* Fellow traveler; *Fr.* Compagnon de voyage; § ❷ Arkadaş. [*ing.* Companion, friend; *Fr.* Compagnon, camarade]; § ❸ Eskiden, yeniçerilerin kullandığı seslenme kelimesi. [*ing.* Fellow Janissary]; § ❹ *sosy.* Sovyetlerin ideal birliğini ifade etmek için kendi aralarında kullandıkları deyim. [*ing.* Comrade; *Fr.* Camarade].
yoldaşlık,-ğı, i. Yol veya iş arkadaşlığı. [*ing.* A being a fellow traveler; comradeship, companionship, fellowship; *Fr.* Camaraderie].
yoldurmak (-i, -e), f. Yolmak işini yaptırmak.
yole, i. *den.* Kürekle yürütülen, yarışlara ve sakin suda dolaşmaya elverişli dar ve uzun biçimli hafif sandal.
yol.geçen, b.i. «*Girip çıkanı çok ve bellisiz olan yer*» anlamına kullanılan **yolgeçen hanı** deyiminde geçer.
yollama, i. § ❶ Yollamak eylemi. [*Osm.* Sevk; *ing.* Dispatch, forwarding, routing of mail; *Fr.* Acheminement]; § ❷ *inş.* Bir duvardan öbür duvara atılan uzun ve kuvvetli kereste. [*ing.* Large beam of building timber; *Fr.* Traverse, poutre]; § ❸ *post.* Posta maddelerinin çıkış veya aracı merkezlerce varış yerlerine sevki.
~ hızı, *hava.* Bir muhaberede belirli bir süre içinde yollanan işaret, harf veya kelime miktarı. [*ing.* Transmission speed; *Fr.* Vitesse de transmission].
~ işareti, *matb.* Harf, rakam ve yıldız gibi işaretlerle başka sayfaya, başka terime, başka kitaba, haşiyeye yapılan yollamalar. [*ing.* Reference mark; *Fr.* Appel de note].
~ kâğıdı, *post.* Posta kolilerinin PTT servislerine tevdii sırasında gönderici tarafından doldurulan, kolinin cinsini, alıcısını, göndericisini, kapsamını v.b. bilgileri taşıyan formül.
~ tanıtma işareti, *hava.* Mesaj başlığının en başında yollanan ve verici istasyon tanıtma işareti veya devre tanıtma işareti, kanal tanıtma harfi ve devre mesaj numarasından ibaret işaret grupları. [*ing.* Transmission identification; *Fr.* Identification de transmission].
~ tanıtma şeridi, *hava.* Yollama tanıtma işaretlerini kapsayan hazırlanmış bir şerit. [*ing.* Transmission identification tape; *Fr.* Bande perforée d'identification de transmission].
yollamak (i, -e), f. Göndermek: *Mektup yol-*

lamak. Bir yere adam yollamak. [*Ing.* To send, to dispatch, to send off; *Fr.* Envoyer, expédier]; ◉ **havale ~,** *dey.* ◘ **Havale.**

yollanmak (i), *f.* § ❶ Gönderilmek. [*Ing.* To be sent, to be dispatched; *Fr.* Être envoyé]; § ❷ nsz. Yol almak, uzaklaşmak.

yollu, s. § ❶ Yolu olan: *Kısa yollu bir gezi. Mavi yollu bir kumaş. Yollu bir gemi.* [*Ing.* Having roads; striped; *Fr.* Pourvu de chemin; rayé]; § ❷ Yolunda olan: *Bu, yollu bir iş olmadı.* [*Ing.* Proper, correct, regular; *Fr.* Convenable]; § ❸ Şu veya bu yolda, tarzda olan: *Öğüt yollu sözler.* [*Ing.* Of the nature of, by way of; *Fr.* En forme de]; ❹ *(Kumaş hk.)* Çubuklu, kalın çizgili; § ❺ *(Taşıtlar hk.)* Hızlı giden, hızlı yol alan: *Yollu bir vapur. Yollu araba;* § ❻ *arg.* Kolayca elde edilen, hafif *(Kadın).*

~ **dişli sazan,** *zool.* ◘ **Yolludişlisazan.**

~ **kâğıt,** ◘ **Kâğıt.**

~ **yolunca,** *dey.* Usulüne uygun olarak.

yollu.dişli.sazan, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dişli-Sazangiller *(Cyprinodontidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 4-8 sm. Güney Avrupa ve Kuzey Afrika'da yaşar. [*Lat. Cyprinodon fasciatus; Fr.* Cyprinodon rubané].

yolluk,-ğu, i. § ❶ Yolculukta yemek için hazırlanan yiyecek; § ❷ Yolcuya verilen armağan; § ❸ Yol keçesi; § ❹ Yol masrafı. [*Osm.* Harcırah; *Ing.* Travel pay; travel funds; *Fr.* Frais de voyage]; § ❺ *met.* (a) Erimiş madenin kalıba akmasını sağlayan oluk; (b) Bir fırında dökme kanalı.

yolma, i. § ❶ Yolmak eylemi. [*Ing.* Plucking; *Fr.* Action d'arracher]; § ❷ *deric.* Hayvan derilerinin üzerindeki yün veya kılları temizleme. *(Bu işlem, deriyi ve yünü ayrı ayrı kullanabilmek amaciyle yapılır).*

yolmak (-i), *f. esk.T.* ❶ Çekip çekip koparmak: *Tavuğun tüylerini yolmak. Saçını yolmak. Üstünü başını yolmak.* [*Ing.* To pluck, to pluck out by the root; *Fr.* Arracher, déraciner]; § ❷ *mec.* Dolandırıp parasını almak: *Adamcağızı iyice yoldular.* [*Ing.* To strip bare; to despoil, to rob; *Fr.* Épiler].

yolsuz, s. § ❶ Yolu olmayan: *Yolsuz bir ülke.* [*Ing.* Roadless, trackless; *Fr.* Dépourvu de routes]; § ❷ Yavaş giden *(taşıt): Bu gemi yolsuzdur.* [*Ing.* Without speed *(ship, car)*]; § ❸ Kurallara, doğru yola aykırı, uygunsuz: *Yolsuz bir iş.* [*Ing.* Irregular, improper, undue, unlawful; *Fr.* Contrary to law or custom; *Fr.* Contraire à la règle, à convenance, inconvenant]; § ❹ *teşk. tar. (Esnaf, tarikat ve spor birliği gibi kuruluşlarda)* Ceza olarak çıkarılmış olan: *Filan arabacıyı yolsuz etmişler.* [*Ing.* Banned by his guild]; § ❺ *arg.* Parasız, züğürt.

~ **tescil,** *huk.* Gerçek hak durumuna uymayan tescil.

~ **yöntemsiz (erkânsız),** *dey.* Bir kurala, bir usule uymayan, usulsüz: *Yolsuz, yöntemsiz işler.* [*Ing.* Who acts in an irregular manner, contrary to principles].

yolsuzluk,-ğu, i. § ❶ Yolsuz olma hali veya yolsuzca davranış: *Yurt yolsuzluktan kurtuldu. Ben bu işte yolsuzluk görmüyorum.* [*Ing.* Irregularity, impropriety; *Fr.* Inconvenance]; § ❷ Kötüye kullanma. [*Osm.* Suiistimal; *Ing.* Malversation, corruption, graft, unlawfulness].

yoluk, s. < *yolmak.* Tüyleri yolunmuş *(hayvan).* [*Ing.* Plucked; hairless; *Fr.* Épilé].

yolunmak, nsz. *f.* § ❶ Kendi üstünü başını yolmak. [*Ing.* To tear one's hair *(with grief); Fr.* Se lamenter en s'arrachant les cheveux]; § ❷ Yolmak işine konu olmak; § ❸ *mec.* Aşırı derecede kederlenip çırpınmak.

yoluntu, i. < *yolunmak.* § ❶ Tıraş edilmiş veya kesilmiş saç; § ❷ Yolunmuş şey.

yoluyle, z. § ❶ Kanalıyle. [*Osm.* Vasıtasıyle; *Ing.* By way of; via; *Fr.*. Par voie de]; § ❷ Usulünde, uygun şekilde. [*Ing.* Properly, duly].

yom, i. *Ar. yümn. h.d. esk.* Uğur, iyi talih, iyi haber. [*Ing.* Luck, good luck].

~ **tutmak,** *dey.* Uğurlu saymak.

~ **vermek,** *dey.* Kutsamak.

~ **yormak,** *dey.* Kehanette bulunmak.

yoma, i. *Yun.* § ❶ *den.* Sabit manevralarda, ağır manevralarda ve gemileri bağlamada kullanılan üç veya dört kollu halat. *(Çevresi 8 - 30 sm. arasında değişir)* [*Ing.* Shroud or cable-laid rope]; § ❷ *balıkç.* (a) Beraberce örülmüş birçok ipten meydana gelen halat. (b) Ağların üst gözlerinden geçirilen, ağı denizde yüzer halde tutan mantarların bağlandığı gradin halat. (c) Denizdeki istakoz sepetini şamandıraya bağlayan üçleme halat; ◉ **el ~ sı,** *den.* ◘ **El**[1]; ◉ **yedek ~ si,** *den.* Gemileri yedeğe alarak çekmede kullanılan kalın yoma veya palamar. ~ **bağı,** *den.* Yomaları birbirine eklemekte kullanılan bağ. [*Ing.* Carrick bend].

~ **bükümü halat,** *den.* Kolların aksine doğru bükülerek yapılmış üç kollu halat. [*Ing.* Cable-laid rope].

~ **düğümü,** *den.* Bir filikanın baş parimasını gemilere veya rıhtımdaki halkaya bağlamak için atılan özel düğüm.

yonca, i. *esk.T. yonuçka.* § ❶ *bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, hayvan yemi olarak büyük önem taşıyan bitki cinsi. Yaprakları trifoliat ve legumeni helezon şeklinde kıvrıktır. **Kaba yonca** *(Medicago sativa)* adlı türünün Türkiye'de kültürü yapılır. Uzun kazık köklü, trifoliat yapraklı, küçük ve mor renkli çiçekleri kömeç durumunda olan bir bitkidir. Meyva çok tohumlu bir legumendir. Taze olarak hayvanlara yedirilir. **Sarı yonca** veya **şerbetçiotu yoncası** *(Medicago lupulina)* İstanbul civarında yetişen, 25-60 sm. boyunda, nispeten kısa köklü, sapı dallı ve köseli, trifolyat yapraklı, tohumu donuk sarı renkte, iki yıllık bir yem bitkisidir. Buna **kelebekotu** da denir. [*Lat. Medicago; Ing.* Lucern(e) alfalfa, trefoil; *Fr.* Luzerne trèfle]; § ❷ *zool.* Kus tüylerinin altındaki incecik tüy; § ❸ *mim.* Kesişen üç daireden meydana gelen ve her birinin merkezi bir eskenar üçgenin tepelerinden biri üzerinde bulunan geometrik çizimli mimari süs. [*Ing.* Trefoil; *Fr.* Trèfle]; ◉ **ekşi ~,** *bot.* ◘ **Ekşiyonca.** ◉ **kaba ~,** *bot.* ◘ **Yonca**[1]. ◉ **katran ~sı,** *bot.* ◘ **Katran.** ◉ **koku.lu ~,** *bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından Avrupa'da ve Türkiye'de yetişen, 30-100 sm. yüksekliğinde, ikiyıllık otsu bir bitki. Gövde silindir biçiminde, tüysüz, açık yesil renkli, boyuna çizgili ve çok dallıdır. Yaprakları saplı, stipulalı ve almasık dizilişlidir. Lamina 3 foliollüdür. Güzel kokulu sarı renkli, küçük çiçekleri dalların ucunda, uzunca ve dik salkımlar oluştururlar. Meyva 1-2 tohumlu, 3-4 mm. boyunda olgunlukta yeşilimsi renkli bir legumendir. Çiçekli ve yapraklı dalları *(Herba Melilоti)* kumarin, melilotik ve kumarik asidler ve bir uçucu yağ taşır. Yumuşatıcı, romatizma ağrılarını teskin edici ve hafif kabız özelliklerinden dolayı dahilen infuzyon, haricen distilasyon yolu ile hazırlanan Melilotus suyu losyon halinde kullanılır. [*Lat. Melilotus officinalis; Ing.* Melilotus; *Fr.* Mélilot officinal]; ◉ **dilimli ~,** *süsl.* ◘ **Dilimli;** ◉ **su ~ sı,** *bot.* ◘ **Suyoncası.**

~ **kemer,** *mim.* ◘ **Kemer.**

~ **planı,** *mim.* Roman veya gotik kiliselerde görülen ve başucu yelpaze biçiminde düzenlenmis üç apsidle biten plan. *(Bu plan, ikinci dünya savaşı sonunda yıkılan Köln roma kiliselerinde çok görülürdü).* [*Ing.* Trefoil plan].

~ **yaprağı,** Yol kavşaklarında sağa dönerek ileri gidecek veya sola dönüş yapacak taşıtlar için karşılaşmalarını, kesişmelerini önleyen bir yol düzeni.

~ **yaprağı kavşak,** *bayınd.* Dört yapraklı yonca biçiminde yapılmış yol kavşağı. [*Ing.* Trefoil junction].

yonca.hortumlu.böceği, b.i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Hortumluböcekgiller *(Curculionidae)* familyasından, 0,32 sm. boyunda, hortumlu olan, ergini ve yeşil renkteki larvası yaprakların dökümüne sebebiyet veren böcek. [*Lat. Hypera postica; Ing.* Alfalfa weevil; *Fr.* Charançon de la luzerne, hypera].

yonca.kök.oyucu.böceği, b.i. *zool.* Ağaçkabuğugiller *(Scolytidae)* familyasına giren kınkanatlı bir böcek türü. Yoncalara çok zarar verir. Larvaları yoncaların köklerinde tüneller açarak bitkiyi öldürür. [*Lat. Hylastinus obscurus; Ing.* Clover root; root; *Fr.* Hylaste].

yonca.köpük.böceği, b.i. *zool.* Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımının, *Cercopidae* familyasından, 0.64 sm. boyunda, yonca ve baklagillere dadanan ve özsuyun köpükleri içinde beslenen böcek. [*Lat. Philaenus leucophthalmus; Fr.* Philène].

yoncalık,-ğı, i. *trm.* Yonca tarlası. [*Ing.* Lucern(e)-field; *Fr.* Luzernière].

yonca.pası, b.i. *bot.* Pasmantarıgiller *(Pucciniaceae)* familyasından, yonca yaprakları üzerinde küçük kahverengi sivilceler gibi gelişen pasmantarı. [*Lat. Uromyces striatus*].

yonca.tırtılı, b.i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının Lahana kelebeğigiller *(Pieridae)* familyasından, 3.81 sm. boyunda güzel kelebek. Larvası yonca v.b gibi otsu baklagiller üzerinde yaşar. [*Lat. Colias eurytheme; Ing.* Alfalfa butterfly; *Fr.* Colias].

yonda, i. *zool.* Kuş tüylerinin altındaki incecik kıllar.

yonga, i. *esk. T.* Kesilen, yontulan veya rendelenen bir seyden çıkan parça: *Ağaç yongası. Demir yongası.* [*Ing.* Chip, chipping; kindling; *Fr.* Éclat de bois ou de métal, échard; copeau].

~ **biçimi destek,** *mim.* ◘ **Destek.**

yongaç, i. Bir keresteyi yontmağa yarayan saplı, keskin âlet.

yongar, i. *esk. T. yungar. müz. esk.* Küçük bulgari, üç telli bağlama. [*Ing.* A kind of small three-stringed lute].

yongu, i. Yonularak açılmış oyuk ve yiv. [*Ing.* Notch, cut, nick; *Fr.* Échancrure].

yonmak (-i), *f. esk. T. h.d.* ◘ **Yontmak.**

yont,-du, i. *esk. T. zool.* Hergele ile gezen alıştırılmamış kısrak. [*Ing.* Wild, unbroken mare].

yont.kuşu, b.i. *zool.* ◘ **Kuyruksallayan.**

yontma, i. § ❶ Yontmak eylemi. [*Ing.* Cutting, chipping into shape; *Fr.* Action de tailler]; § ❷ Yontulmuş veya yontularak yapılmış: *Yontma taş. Yontma su yolu.* [*Ing.* Chipped, cut; *Fr.* Taillé, aiguisé]; § ❸ *demir.* Ağaç traverslerin rayla birleştiği yerlerdeki kertikler aşınıp rayı gevşetince teması kuvvetlendirmek için bu kertikleri oyarak derinleştirme; § ❹ *kuymc.* Billûrları veya değerli taşları düzeltme, işleme sanatı; § ❺ Aletler veya aşındırıcı maddeler yardımıyla bir tasa biçim verme; § ❻ *taşocağı.* Büyük bir tas kütlesini istenen boyutlara ve biçime getirme; ◉ **kalınlık ~,** Bir taşı gönyesine getirme; ◉ **elmas biçimi ~,** *san.* ◘ **Elmas.**

~ **atelyesi,** *kuymc.* Değerli taşların ve billûrların yontulduğu atelye.

~ **taş,** Yontulduktan sonra bir insaatta kullanılan tas. [*Ing.* Dressed stone].

~ **taş ocağı,** *jeol.* Dördüncü zamanın ilk dönemi olan yakın bölümde, tarihten önce yaşamış insanların tası yalnız yontarak araçlarını yaptıkları çağ. [*Ing.* Paleolithic; *Fr.* Paléolithique, âge de pierre taillée].

yontmak (-i), *f. esk. T. yonmak.* § ❶ Bir şeye istenilen biçimi vermek için kimi yerlerini biçmek: *Taşı yontmak. Ağacı yontmak. Kalem yontmak.* [*Ing.* To chip, to cut, to dress by cutting *(stone); Fr.* Sculpter, tailler, aiguiser] § ❷ *mec.* Bir kimsenin azar azar parasını çekmek.

yontucu, s. § ❶ Çıkarını düsünen; § ❷ I. Heykeltıras. [*Ing.* Sculptor; *Fr.* Sculpteur].

yontuk,-ğu, i. < *yontmak.* § ❶ Yontulmus yer; § ❷ Yontulmus parça: *Yontukları süpürüp atın;* § ❸ s. Yontulmus: *Yontuk kalem.* [*Ing.* Chipped; *Fr.* Taillé]; ◉ **düzlek yapı yontuğu,** *coğr.* ◘ **Düzlek;** ◉ **ön ~,** *coğr.* ◘ **Ön.**

~ **basamağı,** *coğr.* Yükselmenin ve durakla manın bir biri ardınca sürdüğü yerkabuğu hareketleri bölümlerde yontulmuş düzlüklerle birlikte giden yontulmus basamaklar. *(Yontuk basamağının kırılmalarla veya ta-*

haka sertliği ile ilgisi yoktur. Bunlar durak-lama durumundaki yer kabuğunun yontulmuş yerlerin yükselmeye uğramasıyla belirmiş basamaklardır). [*Ing.* Steplike erosion surface; *Fr.* Surface d'érosion étagée; *Alm.* Rumpftreppe].

~ **dağ,** ◘ **Yontukdağ.**

~ **düz,** ◘ **Yontukdüz.**

~ **horst,** *coğr.* Her yanı kırıklarla çevrili, fakat üstü bir yontukdüz durumunda olan tek dağlar. *(Yontularak düzleşmiş yassılaşmış, alçalmış bir bölgede yer-kabuğu hareketleri yüzünden kırılmalara uğramış yerlerde kırıklar arasında kalarak bir bölüm yükselmiş olur ki bu bir yontuk horst dağı meydana getirir).*

~ **kalıntısı,** *coğr.* Uzun bir süre yontularak yüksekliğinden kaybetmiş, yassılmış ve deniz yüzüne yaklaşmış yeryüzü biçimleri ortasında yer yer görülen tepeler ve sırtlar.

~ **kamış,** *balıkç.* ◘ **Kamış.**

~ **ova,** ◘ **Yontukova.**

~ **yazı,** ◘ **Yontukyazı.**

~ **yöre,** ◘ **Yontukyöre**

~ **yüz,** ◘ **Yontukyüz.**

yontuk.dağ, b.i. *coğr.* Deniz yüzüne yaklaşacak kadar alçalmış ve düzleşmiş yeryüzü şekillerinin, yerkabuğunun yaylanmaları ile ilgili olarak yeniden kabartı durumuna gelmesiyle belirmiş dağlar. *(Yontuk dağlar binlerce metre yükseklikte bulundukları halde, üzerlerinde düzce, dalgalıca bölümler bulunur. Ancak bu yassı yükseklikler arasında derin vadiler vardır).* [*Alm.* Rumpfgebirge].

yontuk.düz, b.i. *jeol.* Dış güçlerle yontularak yassılaşmış deniz yüzüne yaklaşacak şekilde alçalmış, kabartıları silinmiş yerler. [*Osm.* Sahrâ-i mütemevviç, peneplen; *Ing.* Peneplain; *Fr.* Pénéplaine; *Alm.* Rumpfflache].

☆ *Eşanl.* **yalamayazı, peneplen.**

yontuklaşma, i. *coğr.* Çeşitli yapıdaki yeryüzü biçimlerinin türlü dış güçlerle aşınarak düzce dalgalıca bir biçime girmesi olayı. [*Ing.* Peneplaination; *Fr.* Pénéplaination; *Alm.* Einrumpfung].

yontuk.ova, b.i. *coğr.* Uzun süren aşamalardan yontulmalardan sonra deniz yüzüne iyice yaklaşırcasına alçalmış, ova gibi düzleşmiş yeryüzü biçimi. *(Yontukova ile yontukdüz hemen hemen bir anlamdadır. Arada küçük ayrılıklar vardır).* [*Ing.* Peneplain; *Fr.* Pénéplaine; *Alm.* Rumpfebene].

yontuk.yazı, b.i. *coğr.* Daha çok düz veya düzce duruslu tabakaların yer tuttuğu tabakalardaki yontulmalardan doğmuş düzlükler.

yontuk.yöre, b.i. *coğr.* Uzun bir süre aşınarak düzce, dalgalıca, yer yer tepelerin bulunduğu bir biçime girmiş yerler. [*Alm.* Rumpflandschaft].

yontuk.yüz, b.i. *coğr.* Türlü yapıdaki yeryüzü biçimlerinin çeşitli dış güçlerle uzun bir süre aşınarak düzce dalgalıca bir biçime girmiş durumu. [*Osm.* Itikâl sahrâsı; *Ing.* Erosion surface; *Fr.* Surface d'érosion, surface d'aplanissement; *Alm.* Abtragungsflache].

yontulma, i. *geol.* Türlü yapıdaki yerşekillerinin dış güçlerle uzun bir süre aşınması, düzleşmeye doğru gitmesi. [*Ing.* Flattening, smoothing; *Fr.* Aplanissement].

~ **yüzeyleri,** *jeom.* Yontulmalar genellikle yerel olduğu zaman *(Birkaç kilometre kare),* bazen daha geniş yüzey şekillerine *(Birkaç, yük veya birkaç bin kilometre kare)* uygulanan terim. [*Ing.* Planed surface *Fr.* Surface plané].

yontulmak, nsz. f. § ❶ Yontmak işine konu olmak. [*Ing.* To be chipped, to be cut; *Fr.* Être taillé]; § ❷ *mec. (insan hk.)* Kabalığı, görgüsüzlüğü gitmek. [*Ing.* To be refined, to be educated].

yontulmamış, s. § ❶ Yontmak eylemine konu olmamış *(taş veya ağaç hk.).* [*Ing.* Not chipped or hewn; *Fr.* Qui n'est pas taillé]; § ❶ Görgüsüz, okumamış, cahil, kaba. [*Ing.* Rough, uneducated, unrefined; *Fr.* Brut, rude ignorant.-ante].

~ **temel taşı,** Yüzeyleri düzeltilmemiş kaba ve iri taşlar. Duvarların içine ve temele konulan büyük ve düzensiz âdi taşlar. [*Ing.* Rubble; *Fr.* Libage].

yonu, i. Yonma işleri. Yonma usulü. [*Osm.* Tıraş; *Ing.* Cutting, chipping; *Fr.* Taille].

yonucu, i. Binada kullanılacak taşları yonarak onlara gereken şekli veren ve yüzlerini tesviye ve perdah eden taşçı. [*Osm.* Senktıraş; *Ing.* Stonecutter, mason; *Fr.* Tailleur de pierre].

yonulmak, nsz. f. *h.d.* Yontulmak.

yordam, i. *esk.T. yortmak.*§ ❶ Çeviklik. [*Ing.* Agility; *Fr.* Agilité *(dans le travail);* § ❷ Çalım. [*Ing.*Pride; *Fr.*Orgueil, fierté, morgue]; § ❸ Yatkınlık, alışkanlık, yeti; *Kitabı karanlıkta el yordamıyla buldum.* [*Osm.* Meleke; *Ing.* Dexterity; *Fr.* Habilité]; § ❹ Bir değişkenin gözlemlenen bir değerinden faydalanılarak başka bir değişkenin gözlenmeden bulunan değeri; § ❺ Yordamlanmış olan veya yordamlama sonucu bulunan de-

yordamlama, i. *istat.* § ❶ Bir değişken için elde edilmiş bazı gözlemler yardımı ile başka bir değişkenin gözlenmemiş değerlerini, sınırları bilinebilen bir hata ile bulma *(bazı hallerde regresyonda faydalanılır);* § ❷ İstatistiksel evrene ait değerleri *(parametreleri)* sınırları bilinebilecek hatalar çerçevesinde örneklem değerlerinden faydalanılarak hesaplama. *(Parametrelerin yardımlanışları yazısız İstatistiklerin hesaplanması yolu ile olur. Yordamlama genellikle dolaylı ve yaklaşık bir hesaplamadan ibarettir).*

yordamlamak, f. *istat.* İtatistikler yardımı ile parametrelerin yaklaşık değerini bulmak.

yordamlanış, i. *istat.* İstatistikler yardımı ile parametrelerin bulunması.

yorga, i. *esk. T.* Biniciyi sarsmıyan at yürüyüşlerinden biri. [*Ing.* Jogtrot; going at a jogtrot; *Fr.* Trot, allure de cheval au trot].

yorgalama, i. *patol.* Ayak parmaklarındaki uzatıcı kaslarla baldır kaslarının felcinden ileri gelen özel yürüyüş şekli; ayak yukarı doğru bükülemediğinden, ayak ucu yere vurmasın diye dizi aşırı şekilde yukarıya kaldırmayı gerektirir. *(Yorgalama yorga at yürüyüşünü andırdığı için bu adı alır).*

yorgalamak, nsz. f. *(At)* Yorga yürümek. [*Ing.* To go at a jogtrot; *Fr.* Aller au trot; trotter].

yorgan, i. *esk. T. yapurgan > yavurgan.* Yatakta örtünmeye yarar, içi pamuk veya yünle doldurulmuş ve üzeri sırınmış geniş örtü. [*Ing.* Quilt, coverlet; *Fr.* Couverture, de lit ouatée, couvre-pieds]; ◉ **elektrikli** ~, Tekstil maddelerinden biri veya benzeri bir maddeden yapılmış, elektrikle ısıtıcı bir gövdesi olan ve bir yatağın üstüne konunca bu yatağın bütün yüzeyini yer değiştirmeksizin ısıtmayı sağlayan örtü.

~ **döşek yatmak,** *dey.* Oldukça ağır hasta yatmak.

~ **gitti, kavga bitti,** *dey.* Çekişme nedeni olan şey ortadan kalkınca çekişme de sona erer. [*Ing.* The dispute is ended; *Fr.* Le dispute est fini].

~ **ipliği,** ◘ **iplik.**

~ **kaplamak,** *dey.* Yorgana carsaf dikmek. [*Ing.* To cover or furnish with a quilt; *Fr.* Couvrir d'une couverture de lit ouatée].

~ **kavgası,** *dey.* Üçüncü bir kimsenin ara bulmak üzere fedakârlık yapmasını sağlayıp ondan yararlanmak için iki kişinin çıkardığı anlaşmazlık.

yorgancı, i. Yorgan, yastık silte gibi şeyler yapan veya satan kimse. [*Ing.* Quilt-maker; *Fr.* Artisant qui prépare et vend des couvertures de lit ouatées].

yorgancılık,-ğı, i. Yorgancının zanaatı.

yorganlamak, f .◘ **Yorgan kaplamak.**

yorgun, s. < *yormak.*§ ❶ Yorulmuş olan. [*Ing.* Tired, weary, worn out; *Fr.* Fatigué, las, lassé]; § ❷ *trm.* Bol ürün verdikten sonra verimliliği azalan topraklara, az meyve veren ağaçlara, bozulan bitkilere v.b. denir.

~ **argın,** *dey.* Çok yorulmuş olarak. [*Ing.* Dead tired; *Fr.* Ereinté, mort de fatigue].

~ **eşeğin (öküzün) çüş (ıslık) canına minnet,** *at.* Verilen dinlenme fırsatı, yorgun kişiyi çok sevindirir.

yorgunluk,-ğu, İ. § ❶ Uzun veya sıkı çalışma sonunda vücudun veya zihnin bir zaman için verimli olarak çalışamayacak hale gelmesi: *Yorgunluk çok defa uyku verir.* [*Osm.* Taap; *Ing.* Fatigue, exhaustion, weariness; *Fr.* Lassitude, fatigue]; § ❷ *biy.* Uzun bir uyartı sonucu, bir organın hücrelerinde meydana gelen bir fizyolojik durum.. [*ing.* ve *Fr.* Fatigue]; ◉ **yorgunluğunu almak,** *dey.* § ❶ Dinlenmek; § ❷ Dinlendirmek; ◉ **affektif** ~, *psik.* ◘ **Affektif;** ◉ **fiziksel** ~, *sp.* ve *cimn.* ◘ **Fiziksel.**

~ **almak,** *dey.* Dinlenmek. [*Ing.* To rest from one's fatigue, to take a rest; *Fr.* Être reposé, faire reposer].

~ **kahvesi,** *dey.* Çok yorulduktan sonra içilen kahve. [*Ing.* Coffee, to revive one when tired].

yormak[1] **(-l),** f. *esk. T.* § ❶ Çalıştırarak gücünü azaltmak: *Beni boşuboşuna yordunuz. Bu iş beni yordu.* [*Ing.* To tire, to weary, to fatigue; *Fr.* Fatiguer, lasser, éreinter]; § ❷ Uzun ve sürekli bir etki sonucu rahatsızlık vermek: *Fazla ışık gözü yorar.*

yormak[2] (-i, -e), f. Bir nedene bağlamak, bir hale işaret saymak: *Bu gecikmeyi neye yoracağımı bilemiyorum, iyiye mi yormalı, kötüye mi?* [*Ing.* To interpret a dream or omen; to presage, to attribute; *Fr.* Interpreter, attribuer].

yortmak, nsz. f. *esk. T. h.d.* Haylaz haylaz gezmek, sürtmek. [*Ing.* To go restlessly about as a vagrant; to rove about].

yortu, i. *Yun. eortl.* Hıristiyan bayramı. [*Ing.* Christian feast; *Fr.* Fête chrétienne].

Yorubalar, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'da zenci halk. Nijerya'nın güney batısında, Dahomey ve Togo'da yaşayan Yorubalar, yüksek bir sosyal ve kültürel düzeye ulaşmıştır. Bugün İslâmlaşmışlardır. [*Ing.* ve *Fr.* Yorubas].

yorulma, İ. § ❶ Yorulmak eylemi. [*Ing.* Fatigue; *Fr.* Fatigue]; § ❷ *mek.* (a) Dış kuvvetlerin etkisinde kalan bir cismin birim kesitine düşen güç. (b) Doğrultu değiştiren alternatif kuvvetlerin etkisinde kalan bir malzemenin uğradığı değişim.

~ **deneyi,** § ❶ *mek.* Zayıf zorlamalar karşısında cisimlerin *(Özellikle metalürji ürünlerinin)* nasıl davranacağını görmek amaciyle yapılan deney; § ❷ *met.* Denenecek parçalar üzerine darbe, eğme gibi düşük kuvvetteki sayısız zorlanmalar uygulamaya dayanan deney yöntemlerinin tümü.

~ **direnci,** *hava.* Bir cismin münavebe ile uygulanan basınç ve cer kuvvetlerine dayanabilme yeteneği. [*Ing.* Fatigue strength; *Fr.* Résistence à la fatigue].

~ **formülü,** *mek.* Prizma biçimindeki bir cismin herhangi bir elyafının yorgunluğunu, dış kuvvetlerinin, prizma kesitinin ve söz konusu elyafın konumuna bağlı olarak veren formül.

~ **sınırı,** *mek.* ◘ **Sınır.**

~ **tecrübesi,** *hava.* Bir malzeme veya cismin yorulmaya karşı direncini ölçmek maksadiyle devamlı olarak aksi yönde ve birbirini izleyen etkilere uğratılması. [*Ing.* Fatigue test; *Fr.* Essai de fatigue].

yorulmak[1], nsz. f.§ ❶ Çalışarak gücü azalmak: *Bugün epey yoruldum.* [*Ing.* To be tired, to be fatigued or worn out; *Fr.* Se fatiguer, être las]; § ❷ *(Genellikle motor hk.)* Çekiş veya çalışma gücünde azalma olmak, eskisi gibi iyi çalışmamak; § ❸ *(Geniş anlamda)* Boş yere uğraşmak, boşuna çaba harcamak; § ❹ Yorgunluğa katlanmak, sıkıntıya girmek, zahmet çekmek; § ❺ Usanmak, bıkmak, bezginlik duymak: *Artık yaşamaktan yoruldum.*

yorulmak[2] (-e), f. Bir nedene bağlanılmak: *Bu davranış iyiye yorulmaz.*

yorum[*], İ. < *yormak.* § ❶ Bir metin veya konuşma üstünde belli bir görüşe göre yapılan açıklama. [*Osm.* Tefsir; *Ing.* Interpretation, construction; *Fr.* Interprétation, commentaire]; § ❷ Genel olarak açıklama: *Radyoda haber yorumu.* [*Osm.* Tefsir]; § ❸ Bir seyde gizli ve sembolik anlamlar bulma: *Rüya yorumu.* [*Osm.* Tabîr; *Ing.* Interpre-

tation of a dream; *Fr.* Interprétation de rêve]; § ❹ *psikanaliz.* (a) Zihinde, eldeki malzemenin anlamını tasarlamaya yarayan bir örneğin meydana getirilmesi. (b) Psikanaliz tedavisinde hastaya ortaya konmuş malzemenin içerimlerinin bildirilmesi.

~ **hezeyanı,** *psik.* ve *psikiy.* Olayların çoğuna yanlış bir anlam yüklemekten ileri gelen zihin bozukluğu. *(Bu bozukluk, derin bir dengesizliğin belirtisidir).*

~ **testleri,** *farklar. psik.* Deneğin duygusal bir anlamı olan ve bir deneyi veya yapıyı yorumlamasına dayanan yansıtmalı testler.

yorumcu*, i. < *yorumlamak.* Politik olayları yorumlayan kimse. [*ing.* Commentator; *Fr.* Commentateur].

yorumlama*, i. Yorumlamak eylemi. [*ing.* Commenting, explaining; *Fr.* Action de commenter]; ⊙ **hukuki** ~, ◘ **Hukuki.**

~ **beyanı,** *huk.* Antlaşma imza eden taraflardan birinin antlaşmadaki bir hükmü veya terimi nasıl anladığını açıklaması ve antlaşmayı bu anlayışla imza ettiğini belirtmesi.

yorumlamak (-ı) f. Açıkça anlaşılmayan bir [illegible] anlık bir erek yüklemek. [illegible] etmek; *ing.* To construe, to interpret; to comment on, to explain; *Fr.* Commenter].

yosma, s. § ❶ Şen, güzel ve genç *(kadın);* [*ing.* Pretty, graceful, attractive; *Fr.* Joli, gentille, gracieux,-euse]; § ❷ i. Çok süslü giyinen ve modaya düşkün olan kadın. [*ing.* Pretty and attractive person coquette; *Fr.* Personne joli et gracieuse].

☆ *Eşanl.* **koket.**

yosmalık,-ğı, i. Yosma olma hali, yosmaca davranış. [*ing.* Gracefulness, charm; *Fr.* Gentillesse; grâce].

yosuk,-ğu, i. Yay konulan kab. [*ing.* Quiver; *Fr.* Carquois].

yosun, i. *Lat.usnea.* § ❶ *bot.* Çiçeksiz bitkilerin en çok suların yüzünde ve dibinde bulunan bir subesine verilen genel ad. [*ing.* Moss; *Fr.* Mousse]; § ❷ **Yapraklı** karayosunları adıyla da anılan ve kayaların, ağaç kabuklarının yüzünde halı tüyleri gibi sık biten küçük bitkiler şubesi; ⊙ **bataklık** ~**u,** Bataklıklarda, özellikle turbalıklarda yaşayan karayosunu; ⊙ **Seylan veya jafna** ~**u,** ◘ Daha çok agar-agar adıyle tanınan ve Malezya adalarıyle Seylan kıyılarında bulunan kızıl suyosunu; kültür olarak bakteriyolojide kullanılır, jeloz hazırlamaya yarar; ⊙ **su** ~**u,** ◘ **Suyosunu;** ⊙ **tatlı** ~, Sirkede sebze olarak kullanılan bir yosun. [*Lat. Durvillaea*].

~ **asidi,** *kim.* ◘ **Alginik asid.**

~ **bağlamak,** *dey.* Yosunla kaplanmak. [*ing.* To become covered with moss].

~ **kömürü,** *jeol.* Özellikle su yosunlarından oluşmuş bir çeşit taş kömürü. [*ing.* Boghead coal; *Fr.* Boghead].

~ **tutmak,** *dey.* Yosun peyda etmek, yosunlanmak.

~ **tutmaz sular gibi,** *dey.* Temiz ve durulu kimseler için kullanılır.

yosun. bakteriler, ç.b.i. *bakt.* Suyosunlarına yakın türleri kapsayan bakteriler alt şubesi.

yosun.balığı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dislisazangiller *(Cyprinodontidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 2-3 sm. Küçük Asya'ya özgü, ırmaklarda sürüler halinde yaşayan küçük bir balıktır. [*Lat. Aphanius chantrei*].

yosun.bilim, b.i. *bot.* Su yosunlarını inceleyen botanik dalı. [*ing.* Algology; *Fr.* Algologie].

☆ *Eşanl.* **algoloji.**

yosun.bilimsel, b.s. *bot.* Yosunbilimle ilgili olan. [*ing.* Algological; *Fr.* Algologique].

☆ *Eşanl.* **algolojik.**

yosuncul, s. Yosunlarla beslenen veya yosunların arasında yaşayan. *(Yosuncul fauna, uzun süre anhidrobiyoz halinde yaşayarak ilk yağmurla tekrar canlı hayata dönebilen küçücük hayvanlardan meydana gelir. Rotatorlar, tartigradlar, sirke-ipliksolucanları bu hayvanların bellibaşlılarıdır).*

yosun.hayvanları, ç.b.i. *zool.* Birincil-ağızlı hayvanlardan Yumuşakçalar *(Mollusca)* dalının bir sınıfı. Vücutları kalın ve kutikuladan yapılmış bir evcikle örtülüdür. Vücutlarının ön bölgesi bir dokunaç çelengi kapsar ve bu evcik içine çekilebilir. Koloni halinde yaşarlar. Koloninin bireyleri çoğunluk kendilerini bir yere bağlarlar. Denizlerde ve tatlı sularda bulunurlar. **Bugula** *(Bugula)* iyi bilinen cinsidir. [*Lat.* ve *ing. Bryozoa; Fr.* Bryozoaires].

yosunlanmak, yosunlaşmak, nsz. f. Yosun peyda etmek, yosunla kaplanmak.

yosunlu, s. Yosunu olan, yosunla kaplanmış olan. [*ing.* Mossy, covered with moss; *Fr.* Couvert de mousse].

yosunluk,-ğu, i. § ❶ Yosunlarla kaplı alan; § ❷ *balıkç.* Kıyı göllerine ve akarsularda çeşitli bitkilerle kaplı alan; § ❸ Denizlerde deniz bitkilerinin yetiştiği bölge; § ❹ Suyosunu toplulukları.

yosun.otu, b.i. *bot. Salaginellaceae* familyasından, nemli ve gölgeli yerlerden hoşlanan bitki. *Selaginella denticulata* adlı türü, Batı ve Güney Anadolu'da, nemli kayalar üzerinde yoğun kümeler oluşturan, sürünücü gövdeli, küçük bir bitkidir. Yaprakları 4 sıra üzerine dizilmiştir. Alt iki sıradaki yaprakları, üst iki sıradaki yapraklardan daha büyüktür. Süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat.* ve *ing. Selaginella; Fr.* Sélaginelle].

yosun.sever, b.s. Yosunlar arasında yaşamaktan hoşlanan. *(Özellikle böcekler için kullanılır).*

yovi, i. *Ing. Yawl. den.* Mizana direği dümenin gerisinde bulunan donanım sekli.

yoyo, i. Bir aralık bütün dünyayı sarmış olan bir oyuncak.

yoz, s. *h.d.* Doğada olduğu gibi kalarak işlenmemiş olan: *Yoz toprak. Yoz bitki. Yoz hayvan.* [*ing.* Untrained; wild].

yozgun, i. Tereddî etmiş, aslından ayrılarak bozulmuş. [*Osm.* Mütereddî; *ing.* Depraved; degenerate; *Fr.* Abâtardi].

yozlaşma, i. Yozlaşmak eylemi; ⊙ **hücre** ~ **si,** *patol.* Sitoplazma ve çekirdeğin tahribine yol açan hücre bozulması; ⊙ **Waller** ~ **si,** *patol.* Bir nöronun tel kısmı kesilerek gövde kısmından ayrıldığı zaman sinir tellerinde meydana gelen değişikliklerin tümü; ⊙ **ihtiyarlık** ~**sı,** *dokb.* ◘ **ihtiyarlık;** ⊙ **kireç** ~**sı,** *patol.* ◘ **Kireç.**

yozlaşma, s. Yoz hale, işlenmemiş duruma gelme.

~ **madde,** *fizikl.* Yüksek sıcaklık ve büyük basınç sebebiyle çevre elektronlarını kaybetmiş atomlar topluluğu.

yozlaşmak, nsz. f. Sonradan kazandığı iyi nitelikleri yitirmek. [*Osm.* Tereddi etmek; *ing.* To become wild; to lose qualities that have been acquired].

yozlaşmış, s. Yoz hale, işlenmemiş duruma gelmiş.

~ **madde,** *nükl.* Yüksek sıcaklık ve büyük basınç sebebiyle çevre elektronlarını kaybetmiş atomlar topluluğu.

yön, i. *esk. T.* § ❶ Bir şeyin yüzlerinden herhangi birinin baktığı yan. [*Osm.* Istikamet cihet; *ing.* Direction, quarter; *Fr.* Direction]; § ❷ Bir yere gitmek için izlenen yol, gidilen taraf; § ❸ *mec.* Taraf, bakım; § ❹ *demir.* İzlenecek yol *(makinist, bir yol değiştirme noktasına yaklaşınca, hangi yola gireceğini sormak için o yolun numarası kadar düdük çalar. Yolun numarası soldan saymaya başlayarak belirtilir);* ⊙ **asimptotik** ~, *mat.* ◘ **Asimptotik;** ⊙ **ara** ~**ler,** *coğr.* ◘ **Ara';** ⊙ **artı** ~, *astr.* ◘ **Artı;** ⊙ **bir** ~ **lü,** ◘ **Bir yönlü;** ⊙ **batı** ~ **ü,** *den.* ◘ **Batı;** ⊙ **benzetme** ~ **ü,** *ed.* ◘ **Benzetme;** ⊙ **çift** ~ **lü,** *ed.* ◘ **Çift;** ⊙ **deniz** ~ **ü,** *coğr.* ◘ **Deniz;** ⊙ **doğrultu** ~ **ü,** *topogr.* ◘ **Doğrultu;** ⊙ **doğru** ~, *mat.* ◘ **Doğru;** ⊙ **dönme** ~ **ü,** *astr.* ◘ **Dönme.** ⊙ **eksi** ~ ◘ **Eksi;** ⊙ **Esas** ~ **ler,** *hava.* ◘ **Esas;** ⊙ **gün** ~ **ü,** *coğr.* ◘ **Gün.** ⊙ **Harekette** ~, *hava.* ◘ **Hareket;** ⊙ **kemere** ~ **ü,** *den.* ◘ **Kemere.**

~ **açısı,** *hava.* (a) Bir hava gemisinin boyuna ekseninin yönüyle bir sabit yön *(umumiyetle kuzey)* arasındaki açı. [*ing.* Angle of heading; *Fr.* Angle de cap]; (b) Rasat noktasından geçen bir düşey referans düzlem ile rasat noktası ve bakılan noktadan geçen düşey, düzlem arasındaki **açı.**

~ **anteni,** *rad.* ◘ **Edkok anteni.**

~ **değiştirebilen tekerlek,** *hava.* Hariçten kumanda edilmeyip, bir aracın hareket yönüne uyan bir tekerlek. [*ing.* Castoring wheel; *Fr.* Roue orientable].

~ **değiştirme kolu,** *mek.* Bir hareketin yönünü değiştirmeye yarayan dirsekli kol.

~ **değiştirmek,** *tekn.* Bir devredeki bir elektrik akımına, dönen bir çarka, bir tesisattaki akışkana, ilk yön veya doğrultuya ters bir yön veya doğrultu vermek.

~ **dümeni,** *hava.* Kuyruk kısmının, yön kontrolu sağlayan, hareket edebilen kısmı. [*ing.* Rudder; *Fr.* Gouverne de direction].

~ **dürbünü,** *ask. hava.* Uçaksavar atışlarında, toprak açısına ve kanat açıklığı açısına bağlı olarak bir uçağın yönünü belirtmeye yarayan dürbün.

~ **gösterici işaret,** *demir.* Üzerinde yön sayısı kadar ok bulunan ve soldan başlayarak saydığı zaman makiniste verilen yol numarasını bildiren işaret.

~ **gösterici işaret verici,** *hava.* Görerek uçuş yapan hava gemilerine yardım maksadıyla arazi, bina v.b. yerler üzerine çizilen veya yerleştirilen havacılık işareti. *(Bu işaret hakiki kuzey yönünü gösteren bir ok ve civardaki en yakın şehir veya mevkiin ismini ve yönünü gösterir).* [*ing.* Directional marker; *Fr.* Balise de direction].

~ **kablosu,** *hava.* ◘ **Kablo.**

~ **muhafaza edici jiroskop,** *hava.* Bir zaman aralığında ayar edildiği yönü muhafaza edebilen bir çeşit jiroskopik âlet. [*ing.* Directional gyroscope; *Fr.* Conservateur de cap].

~ **seçicilik,** *radyotekn.* Yayım sırasında antenlerin, elektromagnetik dalgaları uzayın belirli doğrultularında toplama özelliği; alıcılarda ise bazı yönlerden gelen dalgaları daha şiddetli alma özelliği.

~ **vermek,** *dey.* Yeni bir gidiş ve düzen kazandırmak.

yönden, z. Bakımından: *İş bu yönden de incelendi.*

yöndeş*, s. *mat.* Yönü aynı olan, aynı yöne bakan. [*Osm.* Mütekabil; *ing.* Corresponding, correspondent; *Fr.* Correspondant].

Eşanl. **karşılıklı.**

~ **açı,** ◘ **Açı.**

yönelim, i. < *yönelmek. psik.* ve *bot.* § ❶ Kendi durumunu veya bulunduğu yerin durumunu başka yerlere göre belirleme. [*Osm.* ittica, tevecküh; *ing.* Tropism; *Fr.* Tropisme]; § ❷ i. *biy.* Bitki ve hayvan gibi bazı dirimli varlıkların, türlü uyarıcı nedenlerin *(ışık, ısı, besin ihtiyacı)* etkisi altında bu uyarıcıların doğrusuna veya tersine yer değiştirmeleri olayı. [*Osm.* Devriyet; *ing.* Tropism; *Fr.* Tropisme]. ☆ *Eşanl.* **doğrulum, tropizm;** ⊙ **deriye** ~, *tıp.* ◘ **Deri;** ⊙ **doku** ~ **ı,** ◘ **Doku;** ⊙ **elektriğe** ~, ◘ **Elektrik;** ⊙ **güne** ~, *bot.* Bir bitkinin güneşin etkisiyle yön değiştirmesi. [*Osm.* Teveccüh-ü ile-z-ziyâ-is-sems; *ing.* Heliotropism; *Fr.* Héliotropisme]. ☆ *Eşanl.* **güneşe yönelim;** ⊙ **ışığa** ~, *bot.* ◘ **Fototropizm.** ⊙ **negatif** ~, *zool.* ◘ **Negatif;** ⊙ **suya** ~, *zool.* ve *bot.* ◘ **Su.**

yönelme, i. § ❶ *zool.* Yön bulma; dış etkilerle ilgili olarak bir hüce içindeki protoplazmaya ait cisimlerin göstermis olduğu durum değişikliği. [*Osm.* Teveccüh; *ing.* ve *Fr.* Orientation]. ☆ *Eşanl.* **oriyantasyon;** § ❷ *fels.* Fenomenolojik felsefede, zihnin gercek bir nesneye *(«dolu niyet»)* veya bir fikre *(«boşniyet»)* yönelmesi; ⊙ ~ **li tümleç,** *gram.* Eylemin anlamını tümleyen ve yönelme durumunda bulunan tümlec.

~ **durumu,** *gram.* Ad soylu kelimelerin tasıdığı kavrama dönüsü bildiren durum. [*Osm.* Mef'ulünileyh; *ing.* Dative; *Fr.* Datif].

~ **kaybı,** *psikopatol.* Yerleri tanıma ve zamanda kendini yerlestirme gücsüzlüğüyle belirli zihinsel karışıklık durumu.

yönelmek (-i), f. § ❶ Belli bir yön tutmak. yüzünü belli bir yana doğru çevirmek. [*Osm* Teveccüh etmek; *ing.* To incline or turn

(towards); to be directed *(towards)*; *Fr.* Se tourner, se diriger, s'adresser]; § ❷ *mec.* Hedef almak: *Birine yönelen suçlama.*

yöneltilebilme, i. *radyotekn.* Dalga boyu elli metreden az olan elektromagnetik dalgaların, yansıtıcılı anten sistemleriyle bir doğrultuda yayılabilme özelliği.

yöneltim, i. < *yöneltmek. coğr.* Bulunulan yerde anayönleri *(doğu, batı, güney, kuzey)* belirleme: *Geceleri Küçükayıya bakarak yöneltim yapılabilir.* [*Osm.* Tayin-i cihet; *ing.* ev *Fr.* Orientation].

yöneltme, i. Yöneltmek eylemi. [*Osm.* Tevcih; *ing.* ve *Fr.* Orientation]; ◉ **bir televizyon antenin ~ elemanı**, *telvz.* Dalgaları toplayan esas antenin önüne belirli bir uzaklıkta yerleştirilen ve antenin yöneltme niteliğini arttıran iletken; ◉ **okula ~ ve mesleğe ~**, *psik.* Bir kimsenin istidat ve yeteneklerine göre kendisi için en iyi yolun belirlenmesi: ◉ **radyo ile ~**, *hava.* ve *den.* Bir limana girmek veya bir inis pistine yaklaşmak isteyen bir gemici ve havacıya radyo dalgalarıyle yön verme.

~ etkisi, *telekom.* Bir doğrultuda, diğer doğrultulara göre dalgaları daha kuvvetli alan veya yayan antenin özelliği.

yöneltmek (-i, -e), f. § ❶ Bir seye belli bir yön vermek. [*Osm.* Tevcih etmek; *ing.* To direct *(towards)*, to turn towards, to orient; *Fr.* Orienter]; § ❷ *magn.* Sapma açısı önceden belirtilmis bir yerde, magnetik iğne kullanarak bir âlete yön vermek; § ❸ *psik.* Sağlık durumu, zevkleri, yetenekleri ve emek piyasası gözönüne alınarak bir çocuğa sececeği meslek konusunda danısmanlık etmek.

yöneltmesiz, s. *radyotekn.* Elektromagnetik dalgaları bütün doğrultularda aynı siddette yayan bir verici antenin veya hangi doğrultudan gelirse gelsin dalgaları aynı duyarlıkta alan bir alıcı antenin özelliği: *Düşey bir iletken, yöneltmesiz bir anten olabilir.*

yönenme, i. *ed.* Bir eserde veya nutukta, anlatılan konuyu durdurarak orada bulunan veya bulunmayan, olmuş veya yaşayan birine veya bir şeye karşı söz söyleme.

yönerge*, i. < *yönermek.* Hangi yolda ve nasıl çalışılacağını bildiren söz veya yazı. [*Osm.* Talimat; *ing.* Instructions, directions; *Fr.* Directif, instruction].

☆ *Eşanl.* **direktif**.

yönergesiz, s. Yönergesi olmayan.

~ psikoterapi, *psikopatol.* Hastanın empati kavrayısı konusundaki bir tutumuyla ilgili ruh tedavisi çesitli özellikleri. Amerikalı psikolog Carl Rogers tarafından ortaya konmustur.

☆ *Eşanl.* **yönergesizcilik**.

yöneşme, i. *biy.* Aynı şartlar altında bulunan canlıların veya organların, birbirine çok uzak türden olsalar bile, biçim ve yapı bakımından birbirlerine çok benzemeleri.

yöneşmek (-le), nsz. f. Aynı yöne doğru yönelmek.

yöneten*, i. ◘ **Yönetici, idare eden.**

yönetge*, i. Bir işin gideceği tarz ve yolu gösteren esas fikir ve yol, gidilecek yolu belirten talimatname, yapılacak işin esaslarını belirten bilgi.

yönetici*, i. < *yönetmek.* Yöneten kişi. [*Osm.* idareci; *ing.* Manager, administrator, organizer; *Fr.* Administrateur; gérant].

yöneticilik,-**ği**, i. Yönetici olma görevi.

yönetik*, s. < *yönetmek.* Bir yana yöneltilmiş. [*Osm.* Mütevecchi; *ing.* Facing; aimed at; *Fr.* Orienté].

yönetilen*, i. Başka bir kimsenin nüfuz, idare ve gözetimi altında bulunan kimse. [*Osm.* Tâbi].

yönetilmek*, nsz. f. Yönetmek isine konu olmak. [*Osm.* İdare edilmek; *ing.* To be administered, directed, managed; *Fr.* Être administré, géré].

yönetim*, i. < *yönetmek.* § ❶ Yönetmek işi, çekip çevirme: *Bu iş sizin yönetiminiz altında yürüyebilir.* [*Osm.* Idare, tedvir; *ing.* Administration, direction, management; *Fr.* Administration]; § ❷ *sin.* ve *telvz.* Yönetmenin özellikle çekim, ses, kurgu ile ilgili olarak yaptığı islemlerin tümü; ◉ **~in sorumluluğu**, *huk.* Yönetimin gerek kamu hizmetlerinin görulmesi sırasında, gerek herhangi bir özel hukuk tüzel kisisi olarak giristiği islemler yüzünden kisiler aleyhinde doğurduğu zararlardan doğan sorumluluğu; ◉ **asker ~ i**, *fels.* ◘ **Asker**; ◉ **arazi ~ i**, *sosy.* ◘ **Arazi**; ◉ **demokratik ~**, *eğt.* ◘ **Demokratik**; ◉ **kamu ~ i**, *huk.* ◘ **Kamu**; ◉ **kadınlar ~ i**, *sosy.* ◘ **Kadın**; ◉ **fakülte ~ kurulu**, *eğt.* ◘ **Fakülte**; ◉ **sıkı ~**, *siy.* ve *huk.* ◘ **Sıkıyönetim**; ◉ **yerinden ~**, Bir ülkede, yönetimin her ülke parçasına bırakılan kısmı..

~ davaları, *huk.* Yönetimin, fonksiyonunu gerçekleştirirken ortaya çıkan, haksız hukuk düzenine aykırı tasarrufların düzeltilmesi ve bu hukuka aykırı durumlardan doğan zararların tazmini amacıyle açılan dâvalar.

~ kurulu, Bir kurulusu yönetmekle görevlendirilmis kimselerin tümü. [*Osm.* Idare heyeti; *ing.* Board of management or directors; council of managers; *Fr.* Corps administratif, comité d'administration].

~ ve yürütüm, ◘ **Sevk ve idare.**

yönetimsel*, i. Yönetimle ilgili. [*Osm.* Idarî; *ing.* Administrative; *Fr.* Administratif,-ive].

yönetme*, i. Yönetmek eylemi. [*ing.* Administering, directing, managing; *Fr.* Action d'administrer]; ◉ **kendini ~**, *eğt.* ve *sosy.* ◘ **Kendi.**

yönetmek (-i), f. Basında bulunup bir işi yürütmek, çekip çevirmek. [*Osm.* Idare etmek, tedvir etmek; *ing.* To administer, to direct; to manage; *Fr.* Administrer].

yönetmelik*,-**ği**, i. § ❶ Bir işin nasıl yönetileceğini madde madde gösteren yazılı kâğıt. [*Osm.* Talimatname; *ing.* Book of instructions, governing statute; drill book, regulation; *Fr.* Règlement]; § ❷ *huk.* Kanun ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere yetkili makamlara yapılan düzenleyici kuralların tümü; ◉ **güvenlik yönetmeliği**, *sin.* ◘ **Güvenlik**; ◉ **iç ~**, *huk.* ◘ **iç-yönetmelik**; ◉ **iş kolları yönetmeliği**, *huk.* ◘ **işkolu.**

yönetmen*, i. § ❶ Bir işi yöneten kimse. [*Osm.* Müdür; *ing.* Manager; *Fr.* Directeur, administrateur gérant]; § ❷ *sin.* ve *tiy.* Rejisör. [*ing.* Director; *Fr.* Directeur, metteur en scène]; ◉ **bağımsız ~**, *sin.* ◘ **Bağımsız**; ◉ **filim ~ i**, *sin.* Lirik veya dramatik bir sahne eserinin görüntü biçimine sokulması için gerekli çalışmaları düzenleyen, filmin bir sanat eseri haline gelmesi amacıyle oyuncuların rollerini yöneten ve metin, yorum, dekor, müzik gibi unsurlar arasında ahenk kuran kimse; ◉ **görüntü ~ i**, *sin.* ◘ **Görüntü**; ◉ **haber filmi alıcı ~ i**, *sin.* ◘ **Haber**; ◉ **ses ~ i**, ◘ **Ses**; ◉ **stüdyo ~ i**, *sin.* ◘ **Stüdyo**; ◉ **yayın ~ i**, *radyotekn.* Radyoda veya televizyonda yayınlanacak bir sahne veya program için gerekli elemanları temin eden ve sıraya koyan teknisyen.

~ yardımcısı, *sin.* Bir filmin yönetiminde, yönetmenin bütün islerinde destek olan kimse. [*ing.* Assistant director; *Fr.* Assistant metteur en scène assistant réalisateur, premier assistant-réalisateur].

yönetmencilik,-**ği**, i. Bazı sosyologlara, özellikle Amerikalı Burnham'a göre, çağdas dünyanın klasik toplumculuktan da, liberal kapitalizmden de eşit uzaklıkta olan teknokrasiye doğru evrimini niteleyen eğilim.

yönetmenlik*,-**ği**, i. Yönetmen olma hali, isi veya yeri. [*Osm.* Müdürlük, müdüriyet; *Ing.* Administration, management, directorship, directorate; head office; *Fr.* Direction; bureau de directeur].

yönlü, s. *mat.* Üzerinde bir yön varsayılmış olan *(eksen, vektör)*. [*Osm.* Mütevecchi; *ing.* Facing; directed or turned towaroks; *Fr.* Orienté]; ◉ **çok ~**, *psik.* ◘ **Çok**; ◉ **dış ~**, *bot.* ◘ **Dışyönlü.**

~ mikrofon, ◘ **Mikrofon.**

yönseme*, i. *psik.* Belli bir sonuca yönelen fakat henüz etkinliğe geçmeyen etki gücü. [*Osm.* Temayül; *ing.* Tendency; *Fr.* Tendance].

☆ *Eşanl.* **eğilim**.

yöntem*, i. § ❶ Bir amaca ulaşmak için tutulan düzenli yol. [*ing.* Method, way; *Fr.* Méthode]; § ❷ *fels.* Bir gerçeğe erişmek için tutulan mantıklı düsünme yolu. Belli bir sonuca ulaşmak için, bir problemi çözmek, herhangi bir isi görmek, bir teşebbüsü sonuçlandırmak için bilinçli bir şekilde seçilen ve izlenen yol ve basvurulan teknik usul. [*Osm.* Usul; *ing.* Method; *Fr.* Méthode].

☆ *Eşanl.* **metod**; ◉ **anahtar ~**, *ask.* Kod harflerine gizli rakamlar eklemek suretiyle bir sifrenin çözülmesini daha güç hale getirme usulü; ◉ **alzheimer boyama ~ i**, *tıp.* Meythl mavisi ve eosin polikromik ile *Negri* cisimcikleri kırmızı renk alır; ◉ **antyllus metodu ~**, *cerr.* Bir anevrizmada, «*incision*» ile kesecik bosaltıldıktan sonra arterin her iki yanına ligatür konulması; ◉ **analitik ~**, *tiy.* ◘ **Analitik**; ◉ **adsorpsiyon analiz ~ i**, *kim.* Bir karısımda komponentlerinin soğurulma kabiliyetlerindeki ayrılıktan faydalanılarak yapılan ayırma; ◉ **basamak ~ i**, *astr.* ◘ **Basamak**; ◉ **çözümsel ~**, *tiy.* ◘ **Çözümsel**; ◉ **değme ~ i**, *kim.* ◘ **Değme**; ◉ **durak ~ i**, *tiy.* ◘ **Durak**; ◉ **finsen ~ i**, ◘ **Finsen**; ◉ **Newton ~ i**, Bir denklemin kökünü hesaplama metodu; ◉ **Pattinson ~ si**, 1853'te ingiliz kimyacısı Pattinson tarafından bulunan ve gümüşlü kursun alasımlarına uygulanan metalürji islemi; ◉ **Runge-Kutta ~ i**, Bir diferansiyel denklemin yaklasık çözümünü ilk sarta göre hesaplama metodu; ◉ **Szilard - Chalmers ~ i**, *nükl.* Atom sayısında değisme olmadığı zaman, radyoaktif bir elementi ışımaya tutulmuş hedeften kimyasal yolla ayırma metodu *(meselâ bir nötron yakalayarak)*. Bu metod, radyoaktif elementin olustuğu nükleer tepkime sırasında, radyoaktif atomların molekülden kopması ve ısımaya tutulmuş maddenin kimyasal yapısından farklı bir şekilde maddeden ayrılabilmesi olayına dayanır.

yöntembilim, b.i. *fels.* ve *mant.* (a) Yöntem veya islenecek yollarla ilgili ilkeler bilimi; (b) Öğretimde kullanılan metodların niteliği, yeri ve çesitleriyle uğrasan kuram; (c) Belirli ve özel alanlarda gerçeği bulmada ve ispat etme, yollarını göstermede zihnin eşya ve olaylara uygunluğunu sağlayan mantık yolu; (d) Her bilimin konusunu incelemede ve öğretmede izlenmesi gerekli yolları belirten mantık dalı. [*Osm.* ilm-i menahiç, usuliyat; *ing.* Methodology; *Fr.* Méthodologie].

☆ *Eşanl.* **metodoloji**.

yöntemli, s. Bir yönteme dayanılarak yapılan. [*ing.* Regular methodic(al); *Fr.* Méthodique].

yöntemlilik,-**ği**, i. Bir seyin, bir yönteme dayanılarak yapılması hali. [*Osm.* Ittırat; *ing.* Regularity; continuity; *Fr.* Régularité].

yöntemsiz*, s. ◘ **Yolsuz.**

yöre*, i. *esk.T.* § ❶ Çevreden daha uzaklara yayılan yerler. [*Osm.* Havali; civâr; *ing.* Side; neighbourhood; *Fr.* Sous-région, environs, entourage]; § ❷ Banliyö. [*ing.* Suburb; *Fr.* Banlieu]; ◉ **adatepe ~ si**, *coğr.* ◘ **Adatepe**; ◉ **çanak ~ si**, *coğr.* ◘ **Çanak**; ◉ **doğal ~**, *coğr.* ◘ **Doğal**; ◉ **karst ~ si**, *jeol.* ◘ **Karst**; ◉ **kutup ~ si**, *astr.* ◘ **Kutup.**

~ bilgisi, *coğr.* Oldukça küçük bir bölgede veya bölgecikte her türlü coğrafya olaylarının o yere uyan bir birleşmesinden ve birbiri üzerine olan etkilerinden doğmuş bir birliği, bütünüyle gözönüne alarak araştıran, inceleyen coğrafya dalı.

~ gezintisi bileti, ◘ **Bilet.**

~ gezisi, *tur.* Prensip olarak basladığı yerde biten ve gereği halinde fiat indirimi veya biletin geçerlik süresinin uzatılmasına imkân veren yolculuk. [*ing.* Circular route, round trip; *Fr.* Parcours circulaire].

~ görünüşü, *coğr.* Bir yörenin görünüşü manzarası «*güzel görünüşlü bir yer*» dendiği zaman o yöredeki görünüşü anlatır.

[*Osm.* Havali manzarası; *ing.* Landscape; *Fr.* Paysage].

yöre.kent*, b.i. ◘ **Banliyö.**

yöresel*, i. Bir yöreye, bir yere özgü olan. [*Osm.* Mahallî; *ing.* Local; *Fr.* Local,-ale]. ☆ *Eşanl.* **lokal.**

yöresellik,-ği, i. Yöresel olma hali. [*ing.* Locality; *Fr.* Localité].

yörük,-gü, i. ◘ **Yürük.**

yörünge*, i. § ❶ *mat.* Yürüyen bir noktanın çizdiği yol. [*Osm.* Mahrek; *ing.* Trajectory; *Fr:* Trajectoire]; § ❷ *astr.* ve *coğr.* Bir gökcisminin yürüyüsünde, ağırlık merkezinin çizdiği geometrik yer. [*Osm.* Mahrek; *ing.* Orbit; *Fr.* Orbite]. ☆ *Eşanl.* **orbit;** ◉ **~ de boylam,** *astr.* ◘ **Boylam;** ◉ **bağıl ~,** *astr.* ◘ **Bağıl;** ◉ **dikgen ~,** *at.* Bir eğriler kümesinin her eğrisini dik açı altında kesen eğri; ◉ **gerçek ~,** *astr.* ◘ **Gerçek.**

~ belirlenmesi, *astr.* Gözlem ve hesaplara dayanarak bulunan yörünge öğeleri. [*ing.* Determination of an orbit; *Fr.* Détermination d'une orbit].

~ devim, *astr.* Cismin belirli bir yörünge üzerinde yaptığı devim. [*ing.* Orbital motion; *Fr.* Mouvement orbital].

~ düzlemi, *astr.* Yörüngenin daire, elips, parabol, hiperbol gibi bir düzlem çizgisi olması halinde belirttiği düzlem. [*Osm.* Mahrek müstevisi; daire-i müstevî; *ing.* Orbit plane; *Fr.* Plan de l'orbite].

~ eğikliği, *astr.* Yörünge düzleminin başka bir belirli düzleme, söz gelimi esleğe göre yaptığı açı. [*Osm.* Meyli mahrek; *ing.* Inclination of orbit; *Fr.* Inclinaison du plan de l'orbite].

~ hızı, *astr.* Cismin birim zamanda yörüngesi üzerinde aldığı yol. [*ing.* Velocity; *Fr.* Vitesse orbitale].

~ momenti, *atom fiz.* Çekirdek etrafında dönen bir elektronun açısal momenti.

~ öğeleri, *astr.* Yörüngenin büyüklüğünü, biçimini ve uzaydaki konumunu belirten değerler. [*ing.*Orbital elements; *Fr.* Éléments orbitaux].

yüce /yüce/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Damla.

yudum, i. < *yutmak.* Bir defada yutulacak miktar: *İki yudum şarap.* [*ing.* Sip, gulp; *Fr.* Gorgée, trait].

yudumlamak (-i), f. Yudum yudum içmek, acele etmeden içmek. [*ing.* To sip; *Fr.* Boire à petits coups; siroter, humer].

yudumluk,-ğu, i. Yudum miktarında.

yudum yudum, z. Yudumlayarak, azar azar içerek. [*ing.* By mouthfuls, by draughts].

Yueçiler, ç. öz. i. *etn.* En eski Türk uluslarından biri.

yuf /yüf/, ünl. Nefret veya küçümseme anlatan ünlem. [*ing.* Interjection expressing scorn and disgust; *Fr.* Fichtre!, au diable!]; ◉ *(Birine)* **~ borusu çalmak (~ okumak).** *ask.* Nefret ve esefini haykırmak. [*ing.* To boo; *ing.* Huer, conspuer, chachuter qn.].

~ borusu, *müz. esk.* Halk arasında nefire verilen ad.

~ ervahına!, *dey.* «*Lânet olsun*» gibi bir ilenme. [*ing.* Damn it; *Fr.* Zut!].

~ okumak (~ borusu çalmak), *dey.* Teessüf ve üzüntülerini bildirmek. [*ing.* To boo].

~ olsun, *dey.* Kınama ve üzüntü belirtir.

yufka, i. *esk. T. yuvga. mutf.* § ❶ Açılmış hamur yaprağı. [*ing.* Thin layer of dough, wafer; *Fr.* Pâte de farine]; § ❷ s. İnce ve çabuk kırılır dayanıksız: *Bu kapak pek yufka bir şey.* [*ing.* Thin; weak, fragile; *Fr.* Mince, fin, subtil, faible, délicat].

~ açmak, Hamuru ince yaprak haline sokmak.

~ böreği, *mutf.* ◘ **Yufkaböreği.**

~ ekmeği, *mutf.* Pideden daha ince açılan bir çeşit ekmek.

~ yürekli, *dey.* Baskasının acısına hiç dayanamayan. [*Osm.* Rakik-ül-kalb; *ing.* Compassionate, soft-hearted; *Fr.* Compatissant, -ante].

yufka.böreği, b.i. *mutf.* § ❶ Çarsıdan hazır alınmış yufkadan yapılmış börek; § ❷ Saçta pişirilerek hazırlanmış yufkadan yapılmış börek.

yufkacı, i. Yufka, kadayıf yapıp satan kimse.

yüğ /yüğ/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Boyunduruk.

Yugoslav, öz. i. Yugoslavya'da oturan veya aslen buralı olan kimse. [*ing.* Jugoslav; *Fr.* Jugoslave].

Yugoslavlar, ç. öz. i. *etn.* Bütün Güney Islâvlarına *(Sırplar, Slovenler, Hırvatlar)* verilen ad. [*ing.* Jugoslavs; *Fr.* Jugoslaves].

Yugoslavya, öz. i. *Sırp-Hırvatça: Jugoslavija. coğr.* Orta ve Güney Avrupa'da yer alan federal bir ülke. Yüz ölçümü 255.000 km², baskenti *Belgrad*'dır. [*ing.* Jugoslavia; *Fr.* Jugoslavie].

yuğ, i. *esk. T. esk.* Türklerin Islâm dinini kabul etmeden önce, ölüleri için yaptıkları tören.

yuh, ünl. Hoşnutsuzluk ve öfke anlatır. [*ing.* Interjection expressing anger and displeasure, sound used by a crowd booing].

yuha /yu:ha/, ünl. Birine karşı hep birden haykırılan bir hakaret sözü. [*ing.* Shame on you!; *Fr.* À bas! quelle honte!].

~ çekmek (~ ya tutmak), *dey.* «*Yuh!*» diye bağırmak. [*ing.* To hold up to derision; to hoot; *Fr.* Conspuer].

yuhalamak (-i), f. ◘ **Yuha çekmek.**

yukaç, i. *jeol.* ◘ **Antiklinal.**

yukarı, i. *esk. T. yokaru.* § ❶ Bir seyin üst kısmı: *Evin yukarısı kirada. Yazının yukarısı.* [*ing.*Upper or topmost port; *Fr.*Partie supérieure, dessus, haut]; § ❷ *mec.* Yüksek bir kişinin yeri veya o kişi: *Emir yukarıdan;* § ❸ s. Benzerler arasında üstte bulunan: *Yukarı kat. Yukarı mahalle.* [*ing.* High, upper; top; *Fr.* Haut placé, élevé]; § ❹ Aşaması yüksek: *O bizden yukarı sınıflardandı;* § ❺ z. Yukarıya: *Yukarı çıktılar.* [*ing.* Above; upwards; *Fr.* Vers le haut]; ◉ **başabaştan ~,** *ikt.* ◘ **Başabaş;** ◉ **baş ~,** *mad.* ◘ **Baş;** ◉ **çivi ~,** *sp.* ◘ **Çivi.**

~ basınçlı pres, *plast. mad.* ◘ **Pres.**

~ dışarı doğrultu, *sp. (Eskrimde)* Kılıç oyuncularının gövdeleri üzerinde saptanan dört bölümden biri. Savut tutan elin bulunduğu belden yukardaki dış kesimi *(savut sağ elde olduğuna göre sağ kesimi)* gösteren yön. [*Fr.* Dessus la ligne haute - droites].

~ havza, *trm.* Bir nehrin yatağına en yakın su toplama havzası.

~ içeri doğrultu, *sp. (Eskrimde)* Kılıç oyuncularının gövdeleri üzerinde saptanan dört bölümden biri. Savut tutan ele göre belden yukarıda ve içte kalan kesimi *(savut sağ elde olduğuna göre sol kesimi)* gösteren yön. [*Fr.*Dedans la ligne haute-gauche].

~ kat, *inş.* Bir katın üstünde bulunan kat. [*ing.* Upper story of a house; *Fr.* Étage supérieur].

~ kesim, *coğr.* Bir ırmağın kaynağına yakın olan bölümü, yukarı bölümü. *(Bunun gibi ırmağın asağı kesimi, orta kesimi de vardır. Yukarı kesimde asınmalar çok olur).* [*Osm.* Mecrâ-i ulyâ, yukarı mecrâ; *ing.* Upper course; *Fr.* Cours supérieur].

~ mahalle, Eğik arazide ve yamaçlarda oluşan mahalle. [*Fr.* Quartier haut].

~ plastik limit, *trm.* Toprak su karışımının viskoz sıvıdan plastik katıya geçtiği andaki nem kapsamı. [*ing.* Upper plastic limit].

~ posta, *den.* ◘ **Posta.**

~ tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal, ◘ **Aşağı tükürsem sakal, tukarı tükürsem bıyık.**

~ yandan ışık, *res.* ◘ **Işık.**

~ yargı kurulu, *sp. (Eskrimde)* İki veya daha çok ulusun katıldığı kılıçoyunu yarışmaları için seçilen kurul. [*ing.* Court of appeal; *Fr.* Jury d'appel].

~ yarışlık, *sp. (Eskrimde)* Üzerinde yapılan sonlamaların daha kolay izlenebilmesi için yerden en çok 60 sm. yükseklikte ve 2X12 m. boyutlarında, sağlam geçme tahtalardan yapılmış sökülüp takılabilir masa. [*ing.* Platform; *Fr.* Podium].

yukarısı, z. Yukarı taraf, yukarı kat.

Yukarı Volta, öz. i. Batı Afrika'da bir cumhuriyet. Yüzölçümü 274.000 km², baskenti *Uagadugu*'dur.

yulaf, i. < *alef.* § ● *bot.* Buğdaygiller *(graminaeae)*familyasından en çok hayvan yemi olarak yetiştirilen otsu bitki. [*Lat. Avena; ing.* Oat; *Fr.* Avoine]. ◘ *ŞEKİL: 525.*— **TARLA ÜRÜNLERİ; §** ❷ Aynı bitkinin tanesi: *Yulaf elemek.* [*ing.* Oats; *Fr.* Avoine]; ◉ **deli ~,** *bot.* Tahıl tarlalarında kendiliğinden yetişen zararlı bir yulaf turu. [*Lat; Avena fatua*]; ◉ **dik sümbüleli ~,** *bot.* Sümbüleyi olusturan dalcıkları dik olan, rengi ekseriyetle beyaz ve sünbülesi diğer çeşitlerden daha büyükçe bir yulaf çeşidi. ◉ **sarı ~,** *bot.* Kireçli çayırlarda yetişen iyi bir yem bitkisi; ◉ **uzun ~,** *bot.* Karaçayır da denilen yem bitkisi. [*Lat. Avena elatior*].

~ açık rastığı, (a) *zool.* Yulafta, taneler den sonra kapçıkları da karartıp döken ve başak saplarını çırılçıplak bırakan, *Ustilaginaceae* familyasından bazitlimantar. [*Lat. Ustilago avenae*]; (b) *fitopatol.* Bu mantardan ileri gelen yanıklık. [*ing.* Loose smut of oat].

~ kapalı rastığı, § ❷ Yulaf tanelerini körlestirip siyah renkte *Chlamidospor* kitlesiyle dolmasına sebebiyet veren, *Ustilaginaceae)* familyasından mantar.[*Lat.Ustilago* laevis]; § ❷ *fitopatol.* Bu mantarın yaptığı hastalık.

~ kara pası, *fitopatol.* Yulaf, yabani buğdaygiller *Dactylis glomerata*'ya dadanarak sap, yaprak kavuz, kılçıklarda siyah lekeler meydana gelmesine sebebiyet veren, *Puccinia graminis avenae* adlı mantarın yaptığı bir hastalık.

yular, i. *esk. T.* Hayvanın baslığına veya tasmasına bağlanan ip. [*ing.* Halter; *Fr.* Licou]; ◉ **~ ı** *(birinin)* **elinde olmak,** *dey.* Bir kimsenin davranışlarını kontrolu altında bulundurmak; ◉ **bir ~ ı eksik,** *dey. kab.* Görgüsüz anlayışsız kimseler için söylenir. [*ing.* He needs a halter; he is a donkey]; ◉ **deve ~,** *sp.* ◘ **Deve;** ◉ **Katır ~ ı,** *sp.* ◘ **Katır;** ◉ **~ sız ata binilmez,** *at.* Bir disipline bağlı olmayan isin başına geçmek doğru değildir. ☆ *Eşanl.* **yularsız deve yedilmez;** ◉ **~ sız deve yedilmez,** *at.* Disipline bağlı olmayan kişi, istenildiği gibi yönetilemez. ☆ *Eşanl.* **yularsız ata binilmez.**

yuma, i. *den.* Üç kol bükülerek yapılan ve gemiyi samandıra veya iskeleye bağlamak için kullanılan kalın halat, yoma.

yumacık,-ğı, i. ◘ **Yumakçık.**

yumak (-i), f. *esk. T. h.d. (Kimi bölgelerde)* Yıkamak.

yumak,-ğı, i. *esk. T. yumgak.* Yuvarlak bir biçimde sarılmış sey: *Bir yumak iplik.* [*Osm.* Kilte; *ing.* Ball *(of wool, string, etc.); Fr.* Pelote]; ◉ **kıl yumağı,** *vet.* ◘ **Kıl.**

~ yapı, *jeol.* Bir yerde su ile biriktirilmis olan ince zerreli killerin kompleks bir şekilde düzenlenmesinden meydana gelmis toprak taneleri.

yumak.bulut, b.i. ◘ **Sirrokümülüs.**

yumakçık,-ğı, i. § ❶ Aynı nitelikteki cisimciklerden meydana gelen küçük yığın; § ❷ *anat.* ve *fizyol.* Damarlardan veya salgı bezlerinden veya hem damar, hem salgı bezinden oluşan yumak. *(Başlıca örneği böbrekteki yumakçıklardır).* Böbrekte. *Bowman* kapsülü içine giren kılcal kan yumağı. [*Osm.* Kilte; *Lat.* ve *ing. Glomerulus; Fr.* Glomérule]; § ● *bot.* Kömece benzeyen, fakat sapsız çiçeklerden meydana gelen, orta kısmının gelismesiyle de kömeçten ayrılan toplu çiçek çeşidi.

☆ *Eşanl.* **yumacık, glomerül, glomerulus.**

~ iltihabı, *patol.* Glomerüler endotelyum coğalması ve kılcal damarlardaki tek çekirdekli hücrelerin varlığıyle belirlenen böbrek yumakçıklarının iltihaplanması hali. [*ing.* Gomerulitis; *Fr.* Glomérulite].

☆ *Eşanl.* **glomerülit.**

yumaklama, i. *dok.* Özellikle el örgüsü için kullanılacak bir yün veya pamuk ipliğini yumak haline getirme.

yumaklamak (-i), f. *esk. T.* Yumak haline sokmak. [*ing.* To wind into a ball; *Fr.* Pelotonner].

Yumalar, c. öz. i. *etn.* Kolorado ile Rio Gila'nın aşağı vadilerinde ve asağı Kaliforniya'da

yaşayan kızılderililer. [*ing.* ve *Fr.* Yumas].

yumkin, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Mümkün olur, olabilir.

yummak (-i), f. *esk.T.* Kısıp sıkarak kapamak: *Gözünü yummak. Ağzını yummak.* [*ing.* To shut, to close *(eye)*, to clench *(fist)*; Fermer *(les yeux, le poing etc.)*].

yumru, i. *esk. T.* § ❶ Şiskin sey, kabartı: *Alnında bir yumru var.* [*ing.* Round thing, swelling, knot; *Fr.* Bosse, ronde]; § ❷ *bot.* Kısa kalmış, etlenerek şiskinlesmiş, ihtiyat madde depo eden, genellikle toprak altında gelisen gövdesi. *(Örnek: Siklamen, patates).* [*ing.* Tuber; *Fr.* Tubercule]. ☆ *Eşanl.* **tuber**; ◘ *ŞEKİL: 89.*— **BİTKİ**; § ❸ *jeol.* İcinde olustukları kayacın maddesinden baska bir madde ile yapılı, düzensiz yumrucuk biçiminde cisim. [*ing.* ve *Fr.* Nodule]; § ❹ Şis, çıban. [*ing.* Tumor, boil; *Fr.* Tumeur]; § ❺ s. ◘ **Yamrı**; § ❻ *den.* (a) Güvertenin zincir sürtünmesi dolayısiyle bozulmasına engel olmak için zincirlerin geçtiği yere konan madeni bilezik; (b) Sandal v.b. deniz araçlarında bordaların yıpranmasını önlemek için yapılmış koruyucu çıkıntı; ⊛ **göve ~su**, *bot.* Zarımsı yapraklarla cevrilmis olan etli, dik bir toprakaltı govde. [*Lat.Cormus; ing.* Corm; *Fr.*Cormus]. *Eşanl.* **kormus**; ⊛ **bilek ~ su**, *anat.* ◘ **Bilek**.

~ zırları, *zool.* Mazıarıları.

~ kök, *bot.* ◘ Kök.

yumru.akarıgiller, ç.b.i. *zool.* Bitkilerde asalak yasayan ve onlarda çeşitli ur olusumuna yol açan iki çift ayaklı, akarlar familyası. [*Lat.* ve *ing. Eriophyidae*].

yumru.arıları, b.ç.i. *zool.* ◘ **Mazıarıları**.

yumrucuk.-ğu, i. § ❶ Küçük yumru. [*Osm.* Hudeybe; *ing.* Tubercle; *Fr.* Tubercule]; § ❷ *jeol.* İçinde olustuğu kayaçtan ayrımlı mineral maddelerle yapılı, düzensiz, düğümcük biciminde cisim. [*ing.* ve *Fr.* Nodule]; ⊛ **dördüz ~ lar**, *anat.* Beyinle beyincik arasında bulunan dört kabartının adı.

yumruk.-ğu, i. < *yummak* > *yumurmak* > *yumuruk*. § ❶ Elin yumulmus ve sıkılmış hali: *Yumruk kadar tas. Yumruğuyla vurmak.* [*ing.* Fist; *Fr.* Poing]; § ❷ Yumrukla vurus: *Yumruk yumruğa geldiler.* [*ing.* Blow with the fist; *Fr.* Coup de poing]; § ❸ *mec.* Baskı: *Düsman yumruğu altında.* [*ing.* Oppression; *Fr.* Oppression]; ⊛ **yumruğuna güvenmek**, *dey.* Kolunun gücüne güvenmek. [*ing.* To trust one's physical strength]; ⊛ **direkt ~**, *sp.* ◘ **Direkt**.

~ gibi, *dey.* İri, büyük.

~ göstermek, *dey.* Korkutmak, gözdağı vermek. [*ing.* To threaten with the fist].

~ hakkı, *dey.* Zorbalıkla elde edilen sey. [*ing.* With the force of one's fist, by force].

~ kadar, *dey. (iri olması gereken şeyler hk.)* Küçücük: *Yumruk kadar bir çocuk onu deviriverdi.*

yumruklamak (-i), f. § ❶ Yumrukla vurmak. [*ing.* To hit with the fist; *Fr.* Donner des coups de poing]; § ❷ Yoğurmak. [*ing.* To knead; *Fr.* Pétrir].

yumruklanmak[1], ösz. f. Yumrukla vurulmak.

yumruklanmak[2], **yumrulmak**, nsz. f. Yumru haline gelmek.

yumrulaşma, i. § ❶ *bot.* Bazı bitkilerde sapın alt kısmının veya bazı kök kısımlarının yumru veya yalancı soğan haline dönüsmesi; ⊛ ❷ *den.* Borda saçlarında ve tekne çatısında borda yüzeyine dikey olarak değişken bir basınç uygulanmasiyle meydana gelen eğrilme.

yumruklaşmak (-le), f. Karşılıklı yumruk atmak, yumruk vurarak dövüşmek.

yumrulu, s. Yumrusu olan, yumru taşıyan. [*ing.* Embossed; battered; *Fr.* Bosselé].

yumruluk.-ğu, i. Yumru olma hali. [*ing.* Roundness].

yumrulu.solucan, b.i. *zool. Strongylidae* familyasından boyu 14-22 mm. arasında değişen gevisgetirenlerin bağırsak asalağı olarak yasayan yuvarlak solucan. [*Lat. Oesophagostomun radiatum; ing.* Nodular worm, nodule worm].

yumrulu.şerit, b.i. *zool. Davaineidae* familyasından, ortalama 25 sm. boyunda olup, tavuklarla hindilerin incebağırsaklarında yasayan bir şerit türü. *(Türkiye'de sık rastlanır).* [*Lat. Raillietina echinobothrida*].

yumru.sineğigiller, ç.b.i. *zool.* Böceker *(Insecta)* sınıfının, Çiftkanatlılar *(Diptera)* takımına giren bir familyası. İnce ve narin yapılı çok küçük sinekleri kapsar. Kurtçuklar çok değisik tarzda beslenir. Etçil, gübrecil ve asalak olanları bulunduğu gibi büyük bir kısmı gerek tarım bitkilerinin, gerekse orman ağaçlarının yaprak dokusu içinde geliserek, değişik biçim ve renkte mazı oluşumuna yol açar. [*Lat.* ve *ing. Cecidomyiidae; Fr.* Cécidomyidés].

☆ *Eşanl.* **ur sineğigiller**.

yumuk, s. < *yummak*. § ❶ Yumulmus olan, yumulmus gibi duran. [*ing.* Closed by swelling *(eye)*; half shut *(eye)*]; § ❷ Tombul.

~ yumuk, Tombul tombul.

yumulmak nsz. f. § ❶ Kapanmak, örtülmek: *Gözleri yumuldu.* [*ing.* To become closed *(the eye, by swelling)*]; § ❷ Kısılmak, kapanır gibi olmak.

yumurcak.-ğı, i. § ❶ Yaramaz küçük çocuklar hakkında kullanılır: *Elin yumurcağı laf dinler mi ki? Aferin yumurcağa, ne güzel söyledi!* [*ing.* Child; brat; naugthy; *Fr.* Polisson, gamin; garnement]; § ❷ *esk.* Veba hastalığında koltuk altında veya kasıkta çıkan çıban. [*ing.* Bubo; plague].

yumurmak, nsz. f. *esk.* Toplanıp yumru olmak. [*ing.* To deform, misshape].

yumurta, i. *esk.T. yumurmak* > *yumurtka* > *yumurtga*.§ ❶ *biy.* (a) Yumurtlayan hayvanların dısarıya verdikleri üreme hücresi uygun kosullar bulunca kabuğunda geliserek yavru haline gelir: *Kuş yumurtası. Balık yumurtası. Böcek yumurtası.* [*Osm.* Beyza *Lat. Ovum; ing.* Egg, spawn; *Fr.* Oeuf]; (b) Dişi eşey hücresi; yuvarlak veya söbe biçimde olabilen dişi üreme hücresi. [*Lat. Ovum; ing.* Egg; *Fr.* Oeuf]; § ❷ Tavuk yumurtası: *Yumurta salatası. Sahanda yumurta;* § ❸ *mec.* Erkeklik bezi: *Koçyumurtası;* § ❹ Çorap onarmakta kullanılan yumurta biçiminde tahta kalıp. [*ing.* Darning-egg, darning - ball, darning-last; *Fr.* Boule à repriser, oeuf à repriser]. ◘ *LEVHA: 132.*— **YUMURTALAR**; ⊛ *(Arkasında veya sırtında)* **~ küfesi yok ya!**, *dey.* Kendisine bir zarar getirmeyeceğini bildiği için, doğru sayılmayan bir davranışta bulunmaktan çekinmeyenler hakkında söylenir: *Arkasında ~ da kıl bitmez, at.* Kısır ortamdan verim beklenmez; ⊛ **~ dan çıkan yine yumurta çıkarır**, *at.* Her canlı soyuna çeker; soyunun özelliklerini tasır; ⊛ **~ dan daha dün çıkmış**, *dey.* Ukalâlık etmeye kalkan toy kişi. [*ing.* Newly fledged but acting like a grownup]; ⊛ **~ ya kulp takan**, *dey.* Bahane bulmakta usta. [*ing.* One who invents pretexts]; ⊛ **~ yı calkamak**, *dey. (Kuluçka)* Üstüne oturduğu yumurtayı çevirmek. [*ing.* To turn its eggs *(hen)*]; ⊛ **alesit ~**, *biy.* Vitellusu az ve yumurtanın her tarafına hemen hemen yeknesak olarak dağınık bulunan yumurta. *(Süngerlerin, selenterelerin, derisidikenlilerin, batrağın, memelilerin yumurtalar gibi).* [*ing.* Alecithal egg; *Fr.* Oeuf alécithe]; ⊛ **döllenmiş ~**, *biy.* Erkek ve dişi gametlerin birlesip kaynaşmasiyle meydana gelen ve geliserek yeni bir birey verecek olan hücre. [*ing.* ve *Fr.* Zygote]; ☆ *Eşanl.* **zigot**; ⊛ **düzenli ~**, *biy.* Maddesinin az veya çok büyük bir kısmını kaybettiği halde tamamen normal bir embriyon meydana getirebilen yumurta. *(Derisidikenlilerin yumurtası gibi).* ☆ *Kars.* **mozaikli yumurta**. ⊛ **elektrik ~ sı (supapı)**, *elek.* Elektrik bosalmalarını değişik şartlarda gözlemleyebilmek için laboratuvarlarda kullanılan havası seyreltilmiş, yumurta biçiminde cam kap; ⊛ **Gaugain ~ sı**, *elek.* Elektrik akımının, kısmen yalıtkan bir maddeyle kaplanmış bir elektroddan çıplak bir elektroda kolaylıkla ve geri dönmeden geçtiğini göstermek için kullanılan yumurta biçiminde cam kap; ⊛ **heterolesit ~**, *biy.* Vitellusu bol ve bir kutupta diğerinden fazla olan yumurta. [*ing.* Heterolecithal egg; *Fr.* Oeuf hétérolécithe]; ⊛ **kırmızı ~**, Kırmızı boya ile boyanmış rafadan yumurta. [*ing.* Red egg; *Fr.* Oeuf rouge]; ⊛ **kleidoik ~**, *biy.* Bir kabuk içinde bulunan ve kapalı bir sistem olusturan, gaz alışverişi bakımından dış ortamdan esaslı bir sekilde bağımsız olan yumurta *(örnek: Kuş yumurtası).* [*ing.* Cleidoic egg; *Fr.* Oeuf cléidoïque]; ⊛ **mozaikli ~**, *biy.* Blastomerlerden bir veya bir çoğu tahrip edildikten sonra eksik embriyon meydana getiren yumurta. *(Örnek: Tulumlulardan styela'nın yumurtası).* ☆ *Kars.* **düzenli yumurta**; ⊛ **Orpheusun ~ sı**, *fels.* Tabiattaki dölleyici ilkenin sembolü; ⊛ **santrolesit ~**, *biy.* Vitellusu bol ve özgül bir tarzda dağınık bulunan yumurta. [*ing.* Centrolecithal egg *Fr.* Oeuf centrolécithe]; ⊛ **sırtında ~ küfesi yok ya!**, *dey.* ◘ **Sırt**. ⊛ **telolesit ~**, *biy.* Vitellusu son derece bol yumurta. [*ing.* Telolecithal egg; *Fr.* Oeuf telolécithe]; ⊛ **yere yapışık ~**, *biy.* Yüzmeyen, taşlara, yosunlara v.b. yapısık olan yumurta. *(Bazı balıkların yumurtaları gibi).*

~ akı, Yumurtanın, pistikten sonra katılasıp beyaz bir renk alan ve albüminin en iyi örneği olarak gösterilen kısmı. [*Osm.* Zülâl; *ing.* Albumin; *Fr.* Blanc d'œuf].

~ ana hücresi, *biy.* Dişi eşey organında yumurtaları meydana getiren ana hücreler. [*ing.* Oogonium; *Fr.* Ovogonie].

☆ *Eşanl.* **oogonyum**.

~ bezek, *mim.* Yumurta biçiminde mimarî süs. [*ing.* Ovolo, ovum; *Fr.* Ove].

~ biçimi, Yumurta şeklinde olan. [*Osm.* Beyzî; *ing.* Oval; *Fr.* Ovale].

~ bir kardeş, *dey.* Aynı anneden doğan kardeşlerden her biri. [*ing.* Children of the same mother].

~ hücresi, § ❶ *bot.* ◘ **Oosfer**; § ❷ *biy.* ◘ **Ovosit**.

~ kanalı, *anat.* Dişi üreme organında, yumurtaları yumurtalıktan dışarı taşıyan kanal. [*ing.* Oviduct; *Fr.* Oviducte].

☆ *Eşanl.* **ovidukt**.

~ kapıya dayanmak (gelmek), *dey.* Zaman daralıp iş sıkışık bir hal almak.

~ kutuplanması, *biy.* ◘ **Kutuplanma**.

~ lambası, *tavukçuluk.* Isık yardımıyle bir yumurtanın tüketime elverişli olup olmadığını anlamaya yarayan âlet.

~ oluşması, *biy.* Dişi esey organında yumurta ana gözesinden birinci dereceli oosit ve ikinci dereceli oosit evrelerini geçirerek yumurtanın meydana gelip olgunlaşması. [*Osm.* Tekevvün-i beyz; *ing.* Oogenesis; *Fr.* Ovogenèse, ovogénie].

☆ *Eşanl.* **oojenez, ovojenez**.

~ ökçe, Orta yükseklikte ve az sivri ökçe. [*ing.* Oval high heel].

~ patlıcanı, *bot.* Patlıcanın, yumurta biçiminde beyaz renkli meyveler veren ve yenilmeyip yalnız süs bitkisi olarak yetiştirilen bir cinsi. [*Ing.* White eggplant].

~ piçi, *zool.* ◘ **Yumurtapiçi**.

~ sarısı, § ❶ Yumurtanın orta yerinde bulunan ve asıl hücrenin kendisi olan sarı kısmı. [*ing.* Yolk; *Fr.* Jaune *(d'un oeuf)*, vitellus]; § ❷ Bunun rengi; ⊛ **ektolesit ~**, *embriy.* Vitellüs'ü üreme hücresinin dışında bulunan yumurta. *(Yassı solucanların yumurtaları ektolesittir).* [*ing.* Ectolecithal egg; *Fr.* Oeuf ectolécithe]; ⊛ **Naboth ~ sı**, *patol.* Dölyatağı boynunun bezlerinde çıkan küçük kist. [*Ing.* Nabothian cyst; *Fr.* Oeufs de Naboth].

~ zarı, Yumurtanın kabuğuyle akını birbirinden ayıran ince zar. [*ing.* Tough fibrous membrane, including, enclosing the white and yolk of an egg].

yumurtacı, i. Yumurta toplayıp satan kimse. [*ing.* Seller of eggs; *Fr.* Marchand des oeufs].

yumurtacık.-ğı, i. *biy.* Canlılarda dişinin döllenip oğulcuk haline gelmek üzere çıkardığı üreme hücresi olup yumurtlayan hayvanlarda yumurta halinde dışarı verilir, yavrulayanlarda ise dölyatağında kalarak oğulcuk ve dölüt evrelerinden geçtikten sonra yavru halinde doğar. [*Osm.* Büyeyz; *Lat.*

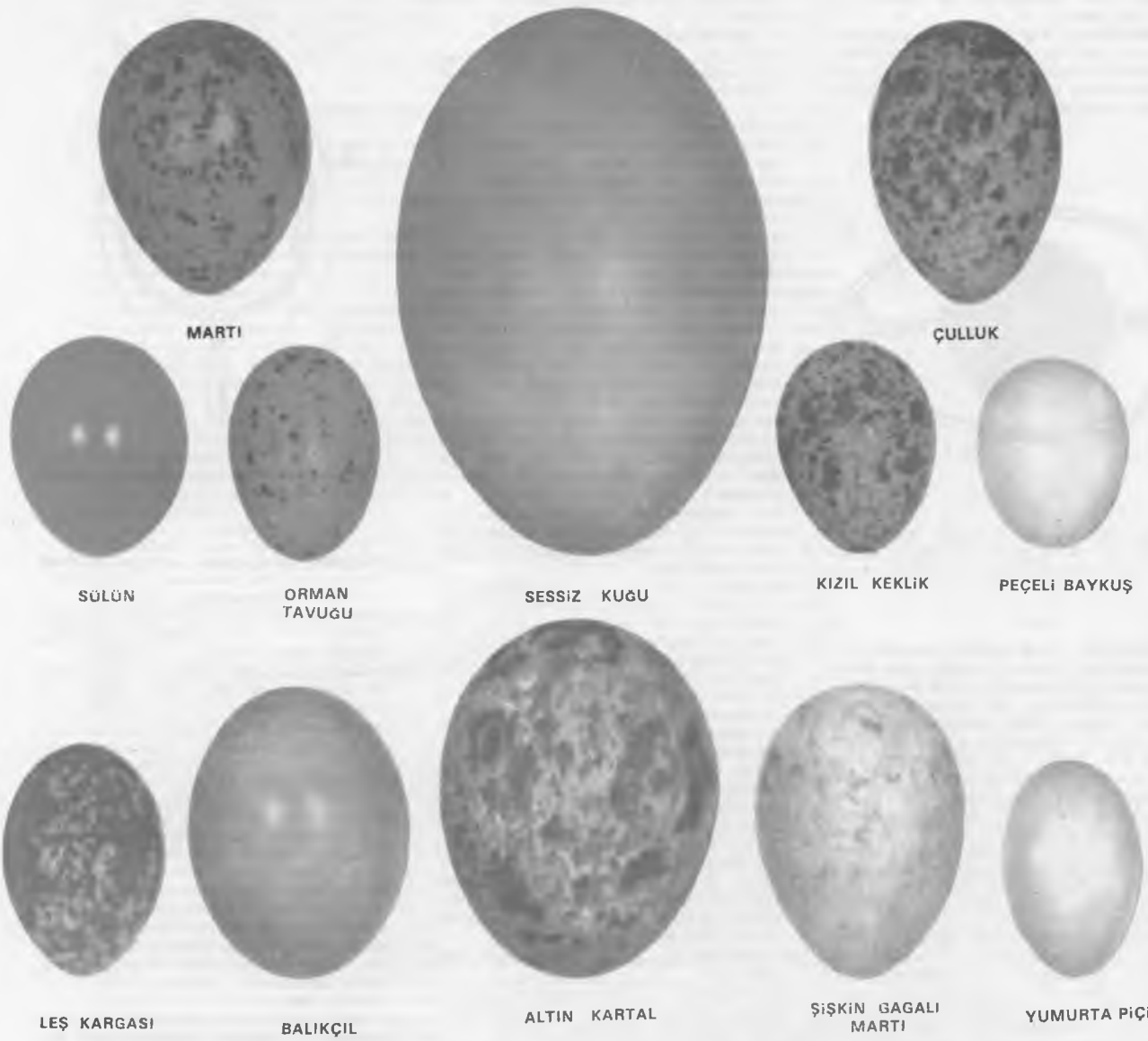
MARTI
ÇULLUK
SÜLÜN
ORMAN TAVUĞU
SESSİZ KUĞU
KIZIL KEKLİK
PEÇELİ BAYKUŞ
LEŞ KARGASI
BALIKÇIL
ALTIN KARTAL
ŞİŞKİN GAGALI MARTI
YUMURTA PİÇİ
DERE KUŞU
ÖTÜCÜ ARDIÇ KUŞU
KARATAVUK
SAKSAĞAN
SIĞIRCIK
GUGUK
EV SERÇESİ
BAŞTAN-KARA
İSPİNOZ
BÜLBÜL
KIZILGERDAN (Narbülbülü)
İNCİR KUŞU
ÇİT SERÇESİ
ÇİT KUŞU

YUMURTALAR

Ovulum; *ing.* ve *Fr.* Ovule]; ◉ **dik durumlu** ~, *bot.* Kapıcığı göbek bağına tam karşıt olan yumurtacık; ◉ **sarkık** ~, *bot.* ◘ **Sarkık.**

yumurtacıksız, s. § ❶ Yumurtacıktan tamamen yoksun olan bir dişi organı; § ● *(Geniş anlamda)* Ökseotu gibi bu çeşit özellik gösteren bitkileri anlatmak için Van Tieghem'in önüne sürdüğü terim.

YUMURTA

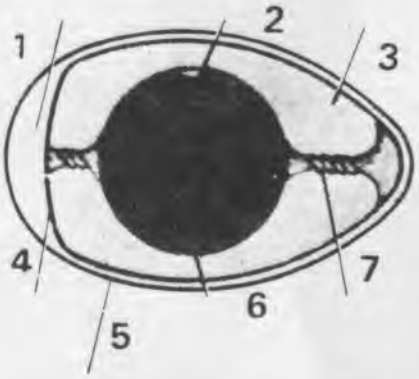

1. Hava boşluğu. 2. Embriyon beneği. 3. Yumurta akı. 4. Koryon. 5. Kabuk. 6. Vitellüs veya yumurta sarısı. 7. Şalaz *(Asıcı bağ).*

yumurtalık,-ğı, i. § ❶ Rafadan yumurtayı içine oturtmaya yarayan fincanımsı kap. [*ing.* Egg-cup; *Fr.* Coquetier]; § ❷ *biy.* Canlılarda ve bitkilerde dişi üreme hücrelerini veren organ. [*Osm.* Mebiz; *Lat.* ve *ing. Ovarium; Fr.* Ovaire]; ☆ *Eşanl.* **ovaryum.** § ❶ *bot.* Pistilin alt tarafını oluşturan şişkin kısım olup içinde bir veya daha çok sayıda tohum taslağı *(ovül)* bulunur. [*Lat.* ve *ing.* Ovarium; *Fr.* Ovaire]. ☆ *Eşanl.* **ovaryum,** ◘ *ŞEKİL: 89.*— **BİTKİ;** § ❸ *anat.* Dölyatağının iki tarafında geniş bağlar içinde bulunan simetrik iki bezin her biri; § ❹ *zool.* Hayvanlarda yumurtaları meydana getiren disilik organı; ◉ **alt durumlu** ~, *bot.* Çanağın ve taç yapraklarının altında bulunan yumurtalık. [*Osm.* Mebiz-i esfel; *ing.* Inferior ovary; *Fr.* Ovaire inférieure]; ◉ **bileşik** ~, *bot.* Birbirine kaynamış birçok meyva yaprağından oluşan yumurtalık; ◉ **dışmerkezli** ~, *bot.* ◘ **Dışmerkezli;** ◉ **üst durumlu** ~, *bot.* Çanağın ve taçyapraklarının üstünde bulunan yumurtalık. [*Osm.* Mebiz-i âlâ; *ing.* Superior ovary; *Fr.* Ovaire supérieure].

~ **iltihabı,** *jinekoloji.* Yumurtalığın ilithaplanması. [*ing.* Ovaritis; *Fr.* Ovarite].

yumurtamsı, s. § ❶ Yumurta biçiminde olan. [*Osm.* Beyzî; *Lat. Ovulis; ing.* Oval; *Fr.* Oval-ale]; § ❷ i. *jeol.* İçiçe özdekli zarlarla yapılı, elipsoid veya yuvarsı balık yumurtası biçiminde tanecik. [*ing.* ve *Fr.* Ooid, oolite].

~ **yaprak,** *bot.* ◘ **Yaprak.**

yumurta.piçi, b.i. *zool.* Dalgıçkuşları *(Pygopodes)* takımının Yumurta-piçigiller *(Podicipedidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 24 sm. Tüyleri kara, kahverengi yeşil karışıktır. Orta ve Güney Palearktik bölge ve Afrika'da göl ve su birikintilerinde yaşar. [*Lat. Podiceps ruficollis; ing.* Little grebe; *Fr.* Grèbe castagneux].

yumurta.piçigiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Dalgıçkuşları *(Pygopodes)* takımının bir familyası. Bacakları vücutlarının çok gerisindedir. Ayakları yarı perdelidir. Kuyrukları körelmiştir. Böcek, balık, v.b. yerler. **Yumurta piçi** *(Podiceps ruficollis),* **tepeli dalgıç** *(Podiceps podiceps cristatus),* **ırmak dalgıcı** *(Podiceps fluviatilis),* **kara-boyunlu dalgıç** *(Podiceps fluviatilis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Podicipedidae; Fr.* Podicipitidés].

yumurtlama, i. Yumurtlamak eylemi. [*ing.* Laying eggs, spawning; *Fr.* Action de pondre]; ◉ ~ **yı durdurma,** *trm. tekn.* Bir ilâç aracılığıyle yumurtalığın yumurtlamasını geçici olarak durdurma; ◉ ~ **yı sağlama,** *trm. tekn.* Bir yumurta folikülünün olgunlaşmasını ve bir ovositin normal meyozunu sağlamak amacıyle uygulanan tedavi usulü.

~ **borusu,** *zool.* (a) Bazı dişi böceklerde, yumurtaların gelişmesi için uygun yerlere bırakılmak üzere meydana gelmiş özel bir yapı; (b) Bazı balıklarda eşey açıklığının boru biçiminde bir uzantısı. [*ing.* Ovipositor; *Fr.* Ovipositeur].

☆ *Eşanl.* **ovipozitör.**

~ **mevsimi,** *trm. tekn.* Bazı hayvanların yumurtladıkları mevsim.

yumurtlamak (-ı), f. § ❶ Yumurta yapmak: *Tavuk yumurtladı.* [*ing.* To lay eggs; to spawn; *Fr.* Pondre]; § ❷ *mec.* Uydurup söylemek veya söylenmemesi gereken şeyi açığa vurmak: *Bunu da kim yumurtladı?* [*ing.* To invent *(a story);* to blurt out, to say something indiscreet; *Fr.* Dire des bêtises]; ◉ **yumurtlayan tavuk bağırgan olur,** *at.* Çalışkan ve verimli kişi, kendini göstermek ve yaptığı yararlı işi herkese duyurmak için sesini yükseltir.

yumurtlatmak (-ı, -e), f. Yumurtlama işini yaptırmak.

yumurtlayanlar, c.i. *zool.* Yumurtlama yolu ile üreyen hayvanlar. [*Osm.* Tenesülleri beyzî, *ing.* Ovipara; *Fr.* Ovipares].

yumurtlayıcı, s. *zool.* Vücuttan dışarı atıldıktan sonra açılan yumurtalar meydana getiren *(organizma).* [*ing.* Oviparous; *Fr.* Ovipare].

☆ *Eşanl.* **ovipar.**

yumurtlayıcılık,-ğı, i. *biy.* Dişinin döllenmiş veya döllenmemiş yumurta yapması ve yumurtaların vücut dışına açılması şeklinde üreme tarzı. [*ing.* Oviparity; *Fr.* Oviparité].

☆ *Eşanl.* **doğurganlık.**

YUMURTACIK

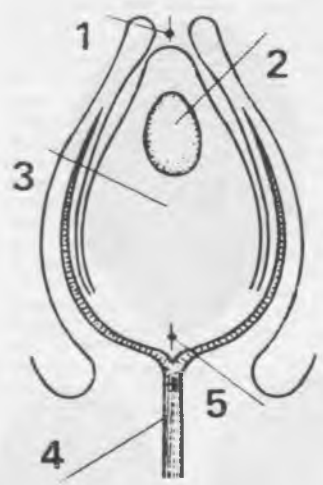

1. Kapıcık ekseni. 2. Embriyon kesesi. 3. Evin. 4. Yumurtacığa giden odun, soymuk demeti. 5. Göbekbağı ekseni.

yumuş, i. *h.d.* Bir kimseye veya bir topluluğa verilen belirli görev. [*Osm.* Hizmet; *ing.* Service, work, duty].

yumuşacık,-ğı /yumu:sacık/, s. Hoşa giden bir yumuşaklıkta olan. [*ing.* very soft or mild; *Fr.* Mollet].

yumuşak, s. *esk.T.* § ❶ Üzerine parmak basıldığı zaman çukurlaşan: *Hamur yumuşaktır.* [*ing.* Soft; *Fr.* Mou, mol]. ☆ *Kars.* **katı;** § ❷ Kolaylıkla bükülen: *Yaş dallar yumuşak olur.* [*ing.* Yielding, pliant; *Fr.* Tendre]; § ● Avuçla sıkıldığı halde buruşmayan: *Yumuşak kumaş.* [*ing.* Soft; *Fr.* Mou]; § ❸ Kolaylıkla işlenen: *Yumuşak taş. Yumuşak ağaç.* [*ing.* Soft; *Fr.* Tendre]; § ❹ Kolayca dayanabilen: *Yumuşak iklim. Yumuşak hava.* [*ing.* Mild; *Fr.* Doux, tempéré]; § ❺ Kolay yola gelen, uysal: *Yumuşak adam.* [*ing.* Mild; *Fr.* Doux, douce]; § ❻ Oksayıcı, tatlı: *Yumuşak sözler.* [*ing.* Mild; *Fr.* Doux, douce].

☆ *Kars.* **katı, sert.**

~ **ağaç,** *tekn.* Dokusu gevşek olan yani yıl halkalarında, ilkbahar odunundan daha sıkı ve daha sert olan yaz odununun oranı düşük olan ağaç.

~ **ağızlı,** *dey.* Kolay gem alan *(hayvan).* [*ing.* That takes the bit easily *(horse)*].

~ **anayasa,** *huk.* Esas olarak, hazırlanışı veya değiştirilişi herhangi bir kanunun bağlı olduğu usule tabi olan anayasa.

YUMURTACIK

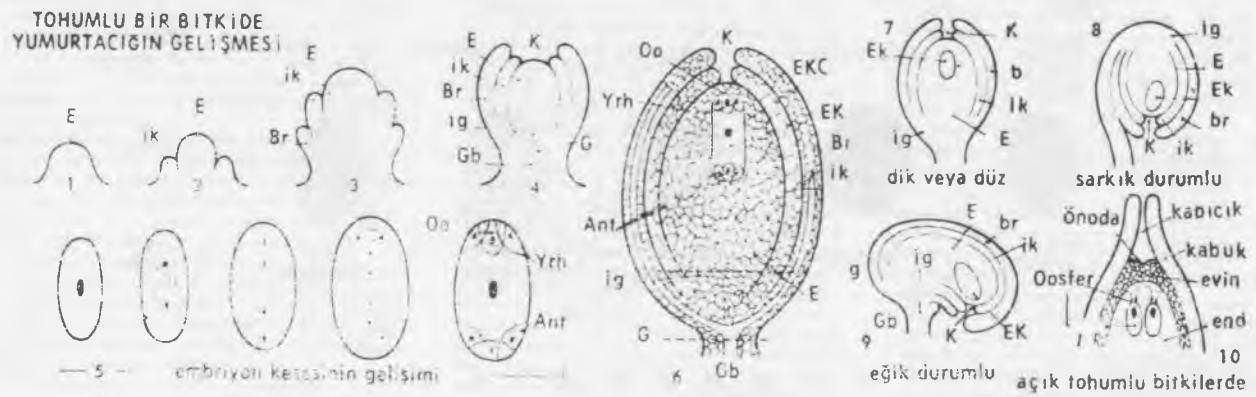

— **başlı**, *dey.* Uysal, kolay yola gelir. [*ing.* ve *Fr.* Docile].
— **bronz**, *met.* Tavlama ve su verme tekniğiyle elde edilmiş, levha halinde dövülebilen, kalay bakımından zengin bronz.
— **ceviz**, *bot.* Yumuşak daneli bir yerli ceviz çeşidi.
— **çelik**, *met.* ◘ **Çelik**.
— **damak**, *anat.* ◘ **Damak yelkeni (eteği)**.
— **demir**, *met.* ◘ **Demir**.
— **ge(ğ) uzunluğu**, *gram.* Türkçe bir kelimede bulunan ğ ünsüzünün, kendinden önceki veya sonraki ünlüyü uzatması.
— **huylu atın çiftesi pek olur**, *at.* ◘ **Yavaş atın çiftesi pek olur.**
— **ışın**, *nükl.* Dalga boyu büyük, dolayısiyle enerjisi düsük olan ve maddeden geçme yeteneği az olan X ısını.
— **kalem**, ◘ **Kalem**.
— **kaplama**, *hava.* Bir kara aerodromunda ucus pisti, taksi yolu ve apronların kaplamasını oluşturan bitümlü malzeme. [*ing.* Flexible pavement; *Fr.* Revêtement flexible].
— **kırç**, *hava.* Ani olarak ayrı ayrı donan küçük bulut parçacıkları veya çisentinin donmasından meydana gelen bulut veya çisenti dahilinde beyaz buz. [*ing.* Soft rime; *Fr.* Givre mou].
— **kurşun**, *matb.* İçinde başka hiçbir madde ve metal olmayan saf kurşun. [*ing.* Soft lead; *Fr.* Mou].
— **sessiz**, ◘ **Ünsüz**.
— **ünsüzler**, *gram.* ◘ **Ünsüz**.
— **yay**, *tekn.* Yavaş yavaş sıkışıp gevşeyen yay.
☆ *Eşanl.* **gevşek yay**.
— **yüzlü**, *dey.* Yüzü tutmayan. [*ing.* Too kind to refuse].

yumuşakça, i. *zool.* Yumuşak vücutlu, omurgasız hayvan. [*ing.* Mollusc; *Fr.* Mollusque].

yumuşakçalar, ç.i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Birincil-ağızlılar *(Protostomia)* filumunun bir dalı. Ekstremite ve bölütleri olmayan yumuşak bir vücutları vardır ve çoğunluk kabuk denen sert bir kalkerli örtü ile örtülüdürler. Kabuk, vücudu saran ve katlanmış bir biçimde bulunan ve manto denilen bir zardan salınır. Vücudun ard kısmı ayak denilen kaslı bir organ meydana getirir. Ayak yüzmeye, sürünmeye, v.b. uygun değişiklikler gösterir. İyi gelismiş bir yürek ve damar sistemleri vardır. Özel solunum organlarına sahiptirler. Genel olarak ayrı eşeylidirler. Gelişmelerinde çok kere trohofor lârvası görülür. Çoğu denizlerde yasarlar. Tatlı su ve karada yasayanları da vardır. **ilkelyumuşakçalar** *(Amphineura)*, **karındanayaklılar** *(Gastropoda)*, **yassısolungaçlılar** *(Lamellibranchiata)*, **kafadan-ayaklılar** *(Cephalopoda)*, sınıflarını içine alır. [*Osm.* Nâime; *Lat.* ve *ing.* Mollusca; *ing.* Mollusques]. ◘ *TABLO:* 18.— **HAYVANLAR ÂLEMİ**.
— **bilimi**, *zool.* Zoolojinin, yumusakçalar ile uğraşan bir dalı. [*Osm.* Mebhas-ı hayvanat-ı nâime; *ing.* Malacology; *Fr.* Malacologie].
☆ *Eşanl.* **malakoloji**.

yumuşakçamsılar, ç.i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Birincil-ağızlılar *(Protostomia)* filumunun bir dalı. Vücutları boru, evcik veya iki parçalı bir kabukla çevrilidir. Ön uçlarında bir dokunaç çelengi taşırlar. Gelişmelerinde baskalaşma vardır. **Yosunhayvanları** *(Bryozoa)* ve **kolsu-ayaklılar** *(Brachiopoda)* olmak üzere 2 büyük sınıfı vardır. [*Osm.* Şibih nâime; *Lat.* ve *ing.* Molluscoidea; *Fr.* Molluscoïdes].

yumuşak.kaplumbağalar, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınfının Kaplumbağalar *(Testudinata)* takımının bir alt takımı. Boyunlarını dikey bir düzlem üzerinde S biçiminde kıvırarak içeri çekerler. Kuyrukları kısa ve ayakları perdelidir. Suda uzun zaman kalabilirler. **Dudaklı-kaplumbağagiller** *(Trionychidae)* familyası vardır. [*Lat.* ve *ing. Trionychoidea*; *Fr.* Trionychoïdes].

yumuşak.koşnil, b.i. *zool.* Eskanatlılar *(Homoptera)* takımının, *Coccidae* familyasından, turunçgiller, defne, inci, çay ve birçok süs bitkisinden özsu emerek gelişen, yumusak, mumsu bir kabukla örtülü bitki biti. [*Lat. Coccus (= Lecanium) hesperidum*; *ing.* Soft scale; *Fr.* Kermès des orangers].

yumuşaklık,-ğı, i. § ❶ Yumusak olma hali. [*ing.* Softness; *Fr.* Mollesse]; § ❷ Yumuşakça davranış. [*ing.* Mildness; gentleness; *Fr.* Douceur, moelleux, tendreté]; ◉ **akustik —**, *fiz.* Akustik sertliğin tersi. Boyutları M^{-1} L^{1} T^{2} olup birimi dyne/ sm^{3} dir.

yumuşak.yüzgeçliler, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının bir alt takımı. Yüzgeçleri dikensiz olduğu için yumusaktır. **Hamsigiller** *(Clupeidae)*, **alabalıkgiller** *(Salmonidae)*, **kemikdilligiller** *(Osteoglossidae)*, **Nil - turna - balığıgiller** *(Stomiatidae)* familyalarını içine alır. [*Osm.* Esmâk-ı merhul misbah-ı kısmî; *Lat.* ve *ing. Malacopterygii*; *Fr.* Malacoptérygiens].

yumuşama, i. § ❶ Yumuşamak eylemi. [*ing.* Softening]; § ❷ *patol.* Damar tıkanması sonucu meydana gelen bir nekrobiyozdan dolayı bir dokunun elemanları içinde kohezyonun azalması veya bazen büsbütün yok olması; § ❸ *vet.* Atta, bacakların asağı kısımlarındaki eklemli ve kirişli bölgelerde, özellikle bukağılıkta görülen yumusaklık; § ❹ *gram.* Süreksiz ünsüzlerin sürekli ünsüz veya sızıcı ünsüz olusu. [*ing.* Sonorization; *Fr.* Sonorisation]; ◉ **beyin —sı**, ◘ **Beyin**.

yumuşamak, nsz. f. § ❶ Sertliği kalmamak, yumusak hale gelmek. [*ing.* To become soft; *Fr.* Devenir mou, se ramollir]; § ❷ *mec.* Öfkesi inadı geçmek. [*ing.* To calm down; *Fr.* Se calmer, s'apaiser]; § ❸ *gram.* Sert ünsüz yumusak ünsüz haline gelmek.

yumuşatılmak, nsz. f. Sertliği giderilmek, yumusak hale getirilmek. [*Ing.* To be made soft].
— **noktası**, *petrol.* Normal olarak katı halde bulunan ve bir kalorimetrede hafifçe ısıtıldıktan sonra 16 mm. çapındaki bir halkaya doldurulan bitümlerin, asfaltların ve daha başka petrol ürünlerinin 9.5 mm.'lik bir çelik bilyanın bu halka içinden geçebildiği sıcaklıkla tanımlanan önemli niteliği.

yumuşatma, i. § ❶ Yumusatmak eylemi; § ❷ *kim.* Suyu yumusatma, bir suyu sertlestiren kireç tuzlarını giderme; § ❸ *petrol.* Bir benzinin veya gazyağının bilesiminde bulunan ve kötü kokuları ya da asındırıcı etkileri sebebiyle istenmeyen kükürtlü bileşiklerin veya merkaptanların giderilmesi için yapılan arıtma islemi. ☆ *Eşanl.* **temizleme**; § ❹ *dok.* (a) Boyanın sertlestirdiği ipek ipliklerine istenen yumuşaklığı ve parlaklığı yeniden kazandırmak için yapılan islem. (b) Ham ipek çilelerini boyaya hazırlamak için, sıcak su dolu küvetlere bir kaç defa batırıp çıkarma.

yumuşatmak (-i), f. § ❶ Sertliğini gidermek, yumusak hale getirmek. [*ing.* To soften; *Fr.* Amollir]; § ❷ *mec.* Sertliği, kabalığı, öfkeyi geçirmek; § ❸ *san.* (a) Beyazla perdahlanmış bir zemine yumuşak ve pürüzsüz bir yüzey vermek. (b) Silmeleri ve oyukları düzleştirmek için hafifçe fırça sürtmek.(c) Biri çıkıntılı, öteki girintili iki mimarî parçasını, iç bükey ve silme aracılığıyle birbirine uydurmak; § ❹ *met.* Dökme demir veya çeliği oksidleme yoluyle arıtarak, bileşimindeki karbon yüzdesini azaltmak.

yumuşatmalık*,-ğı, i. ◘ **Amortisör**.

yuna, i. *esk. T.* Hayvanın sırtına konulan belleme.

yunak,-ğı, i. *h.d.* Yıkanılan yer. [*ing.* Wash - house; *Fr.* Buanderie].

Yunan /yünan/, öz. i. *(isim takımlarında)* Yunanlılara ait, Yunanlılarla ilgili: *Yunan dili, Yunan tarihi.* [*ing.* The Greek nation; *Fr.* Grec, Grecque, Hellène].
— **haçı**, ◘ **Haç**.
— **lejyonu**, *ask.* ◘ **Lejyon**.

Yunanca /Yunan:ca/, öz. i. *dilb.* Yunan dili. [*ing.* Greek; *Fr.* Le Grec, la langue Grecque].

Yunanistan, öz. i. *Yun. Hellas* veya *Ellada.*

YUNAN ALFABESİ

Α α	ALFA	a
Β β	BETA	b
Γ γ	GAMMA	g, n
Δ δ	DELTA	d
Ε ε	EPSİLON	e
Ζ ζ	ZETA	z
Η η	ETA	ē
Θ θ	THETA	th
Ι ι	IOTA	i
Κ κ	KAPPA	k
Λ λ	LAMBDA	l
Μ μ	MU	m
Ν ν	NU	n
Ξ ξ	KSİ	x
Ο ο	OMİKRON	o
Π π	Pİ	p
Ρ ρ	RO	r, rh
Σ σ ς	SİGMA	s
Τ τ	TAU	t
Υ υ	UPSİLON	y, u
Φ φ	Fİ	ph
Χ χ	Çİ ç	ch
Ψ ψ	PSİ	ps
Ω ω	OMEGA	ō

coğr. Balkan yarımadası ülkelerinden biri. Yüzölçümü 132,562 km², başkenti *Atina*'dır. [*ing.* Greece; *Fr.* Grèce].

~ **göknarı**, *bot.* ◘ **Göknar.**

~ **kaplumbağası**, *zool.* ◘ **Kaplumbağa.**

Yunanlı, öz. i. *etn.* Yunanistan halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. [*Ing.* Greek; *Fr.* Grec, Grecque].

yunan öncesi, b.s. Ege topraklarına Yunanlılardan önce yerleşmiş uygarlıklara denir. [*ing.* Pre-hellenic; *Fr.* Préhellénique].

yunda, i. ◘ **Kuyruksallayan.**

Yunga'lar, ç. öz. i. *etn.* Pasifik Okyanusunun Peru kıyılarını çevreleyen sıcak ovalarda yaşayan halk. [*ing.* ve *Fr.* Yungas].

yunmak, nsz. f. *h.d.* Yıkanmak. [*ing.* To wash oneself, to bathe; *Fr.* Se laver].

Yunus /yünus/, öz. i. *Osm.* < *Ar. astr.* Bir takımyıldızın adı. [*Osm.* Delfin; *Lat. Delphinus (= Del); ing.* Dolphin; *Fr.* Dauphin]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR II.**

yunus balığı, b.i. *zool.* Balinalar *(Cetacea)* takımının, Yunusbalığıgiller *(Delphinidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 2 m. Sırtı kara, karnı beyazdır. Yanları çizgilidir. Bütün denizlerde yaşar ve sürüler meydana getirir. [*Lat. Delphinus delphis; Ing.* Common dolphin; *Fr.* Dauphin commun]. ◘ *ŞEKİL: 380.*— **MEMELİ HAYVANLAR II**; ◉ **beyaz gagalı** ~, *zool.* Yunusbalığıgiller *(Delphinidae)* familyasına giren bir memeli türü. [*Lat. Lagenorrhynchus albirostris); ing.* White-beaked dolphin; *Fr.* Lagénorhynque]; ◉ **commerson** ~, *zool.* Yunusbalığıgiller *(Delphinidae)* familyasına giren bir memeli türü. [*Lat. Cephalorhynchus commersoni; ing.* Commerson's dolphin]; ◉ **ganj** ~, *zool.* Balinalar *(Cetacea)* takımının, ırmakyunusbalığıgiller *(Platanistidae)* familyasından bir memeli türü. Familyanın tek türüdür. Uzunluğu 2,6 m. Eti yenir. Hindistan'ın büyük ırmaklarında yaşar. [*Lat. Platanista gangetica; ing.* Susu; *Fr.* Plataniste sousouc]; ◉ **kaba dişli** ~, *zool.* Yunusbalığıgiller *(Delphinidae)* familyasına giren bir memeli türü. [*Lat. Steno rostratus; ing.* Rough-toothed dolphin, steno dolphin; *Fr.* Steno]; ◉ **şişe burunlu** ~, *zool.* Yunusbalığıgiller *(Delphinidae)* familyasına giren bir memeli türü. Kuzey Atlantik denizinde yaşar. [*Lat. Tursiops truncatus; ing.* Bottle-nosed dolphin; *Fr.* Tursion]; ◉ **tek boynuzlu** ~, zool. Yunusbalığıgiller *(Delphinidae)* familyasına giren bir memeli türü. Kuzey Kutbunda yaşarlar. 70 sm. kadar olur. Erkeğin üst çenesinden ileri uzanan boynuz şeklinde bir dişi vardır ve ticarî değerdedir. [*Lat. Monodon monoceros; ing.* Narwhal; *Fr.* Narval, unicorne, licorne].

yunus balığıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Balinalar *(Cetacea)* takımının, Dişli-balinalar *(Odontoceti)* alt takımına giren bir familyası. Ağızları azçok bir gaga biçiminde uzamıştır. Dişleri küçük ve koni biçiminde olur. Balık yerler. Bütün denizlerde yayılmışlardır. **Yunus balığı** *(Delphinus delphis)*, **kara balina** *(Globicephala melaena)*, **domuz balığı** *(Phocaeana phocaena)* iyi bilinen türleridir. [*Osm.* Yunus fasilesi; *Lat.* ve *ing. Delphinidae; Fr.* Delphinidés, delphiniens].

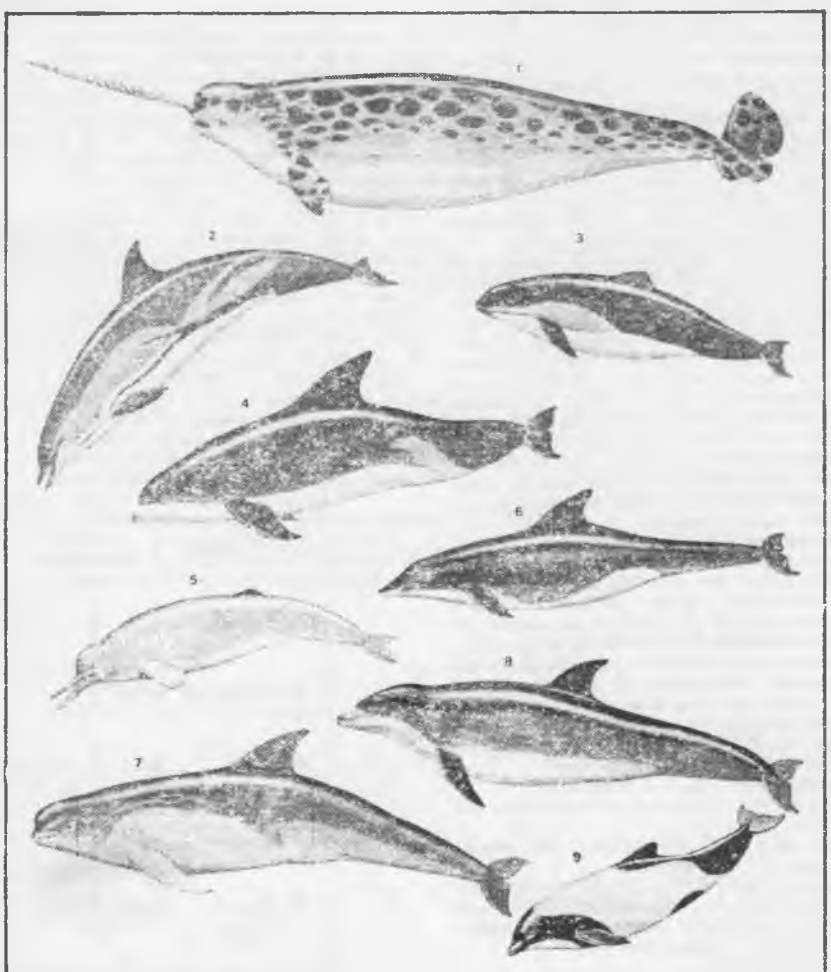

ŞEKİL: 605.— **YUNUS BALIKLARI**. **1.** Tek boynuzlu yunus balığı. **2.** Yunus balığı. **3.** Domuz balığı. **4.** Beyaz gagalı yunusbalığı. **5.** Ganj yunusbalığı. **6.** Kaba dişli yunusbalığı. **7.** Risso yunusbalığı. **8.** Şişe burunlu yunusbalığı. **9.** Commerson yunusbalığı.

yura, i. *h.d.* Dik yokuş. [*ing.* Steep slope].

yurak, i. Tekerlek parmağı.

yurdu, i. *h.d.* Iğnenin deliği. [*ing.* Eye of a needle].

yurt,-**du**, i. *esk.T.* § ❶ İnsanın doğup büyüdüğü yer: *Yurt özlemi.* [*Osm.* Memleket *ing.* Native country; *Fr.* Pays natal]; § ❷ Bir ulusa göre kendisinin bağımsız ve egemen olarak üzerinde yasadığı yer yüzü parçası ve onun havası ile karasuları: *Türk yurduna Türkiye denir. Yurt uğrunda feda edilmeyecek hiç bir şey yoktur.* [*Osm.* Vatan; *ing.* Country, fatherland; *Fr.* Patrie]; § ❸ *mec.* Bir şeyin çokça bulunduğu geniş yer: *Bu köy pehlivanlar yurdudur;* § ❹ *mec.* Kamu hizmetlerinin görüldüğü yer: *Sağlık yurdu. Öğrenci yurdu;* § ❺ ◘ **Yer yurt**; ◉ **yurda hıyanet**, *huk.* ◘ **Hıyanet.** ◉ **yurdun otlusundan kutlusu yeğdir**, *at.* İnsan, üzerinde rahat yaşamadıktan sonra yurdu verimli olmuş neye yarar? ◉ **aile yurdu**, *huk.* ◘ **Aile**; ◉ **biçki yurdu.** ◘ **Biçki**; ◉ **Bakım yurdu**, *sosy.* ◘ **Bakım**; ◉ **çocuk bakımı** ~**ları**, *eğt.* ◘ **Çocuk**; ◉ **dağ yurdu**, ◘ **Dağ**; ◉ **dikiş yurdu**, ◘ **Dikiş**; ◉ **fakirler yurdu**, ◘ **Fakir**; ◉ **öğrenci yurdu**, *eğt.* ◘ **Öğrenci**; ◉ **hasta yurdu**, ◘ **Hasta**; ◉ **sağlık yurdu**, Hastaların bakıldığı ve yatırılarak tedavi edildiği özel hastane binası. [*Ing.* ve *Fr.* Sanatorium].

~ **bilgisi**, Devlet ve hükümet örgütlerini ve yurttaşlık ödev ve haklarını kapsayan bilgi.

~ **dışı muhabiri**, *basın.* ◘ **Muhabir.**

~ **güzelliğini koruma**, *coğr.* Yurdun doğal varlıklarını, eskiden kalmış değerli eserlerini korumak, bunlara yenilerini de katmak için çalışmalar.

~ **muhabiri** *basın.* ◘ **Muhabir.**

~ **tutmak**, *dey.* Kendine yurt edinmek. [*Osm.* Tavattun etmek; *ing.* To adopt as home; to settle; *Fr.* Se fixer, s'établir].

yurtlandırmak (-ı), f. Birini veya bir topluluğu yer yurt sahibi etmek. [*Osm.* Iskân etmek; *ing.* To cause, to dwell; to furnish dwellings *(for); Fr.* Faire habiter].

☆ *Eşanl.* **yerleştirmek.**

yurtlanmak, nsz. f. Yer yurt sahibi olmak. [*ing.* To settle *(in a place); Fr.* S'établir].

☆ *Eşanl.* **yerleşmek.**

yurtluk,-**ğu**, i. Tarlasıyla, otlağıyla, ormanıyla bir bütün meydana getiren geniş yerey. [*Osm.* Malikâne].

yurtsamak, nsz. f. Yurdunu özlemek. [*Osm.* Dâüssılaya tutulmak].

yurtsever, b.s. Yurdunu, ulusunu seven ve bu uğurda her şeyini vermekten geri kalmayan. [*Osm.* Vatanperver].

yurtseverlik,-**ği**, b.i. Yurtsever olma hali, yurtseverce davranış. [*Osm.* Vatanperverlik].

yurtsuz, s. § ❶ Yurdu olmayan *(kimse);* § ❷ *(Geniş anlamda)* Kalacak, barınacak yeri olmayan.

yurttaş, i. § ❶ Yurtları veya yurt duyguları bir olanlardan her biri. [*ing.* Compatriot, fellow countryman; *Fr.* Compatriote, concitoyen]; § ❷ Bir devletin uyrukluğunda olan kimse: *Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı.* [*Osm* Vatandaş; *ing.* Citizen; subject; *Fr.* Citoyen]. ◉ **dünya** ~ **ı**, ◘ **Dünya.**

yurttaşlık,-**ğı**, i. Yurttas olma hali, bir yurdun çocuğu olma hali. [*Osm.* Vatandaşlık; *ing.* Citizenship; allegiance; *Fr.* Compatriotisme]; ◉ **dünya yurttaşlığı**, ◘ **Dünya.**

yusufcuk,-**ğu**, *i. zool.* § ❶ Kumrugiller *(Peristeridae)* familyasından, kumruya benzeyen, fakat ondan daha küçük bir kuş. [*Lat. Turtur auritus; ing.* Turtle-dove; *Fr.* Tourterelle, tourtereau]; § ❷ ◘ **Kızböceği.**

yusufî /yusûfî/, i. *teşk. tar. kıyf.* Eskiden büyüklerin ve devlet ricalinin giydikleri kırmızı tepeli sarık. [*ing.* Peaked turban *formerly worn by great personages)*].

yusyumru /yus:yumru/, s. Tamamıyla yumru. [*Ing.* Very swollen, round].

yusyuvarlak /yus:yuvarlak/, s. Tamamiyle yuvarlak. [*ing.* Very round].

yutakᵘ,-**ğı**, i. < *yutmak. anat.* ve *zool.* Ağız

ve burun boşluklarıyle gırtlak ve yemek borusu arasında uzanan kısa, kaslı bir kanal olup çeperlerinin hareketiyle yutma işini sağlar. [*Osm.* Bel'ûm: *Lat., Ing.* ve *Fr.* Pharynx]. ◘ *ŞEKİL: 606.*— **YUTAK; ŞEKİL: 485.**— **SINDİRİM SİSTEMİ VE İÇ ORGANLAR;** ◉ **arka ~,** *anat.* ◘ **Arka;** ◉ **hücre yatağı,** *zool.* ◘ **Hücre.**

~ **altı,** *zoot.* Böceklerde ağzın alt kısmı yutağın uzantısı şeklinde olan bu kısım sokucu böceklerde *(ev sineği, sivrisinek)* özgül bir gelişme gösterir; tükürüğün akması için üzerinde bir oluk bulunur. [*Ing.* Subpharyngeal].

~ **burun boşluğu,** *anat.* Yutağın, damak eteğinin üst tarafında ve burun boşluklarının arkasında bulunan kısmı. [*Ing.* Pharyngonasal cavity].

~ **damak kası,** *anat.* Damak eteğindeki kaslardan her biri. [*Ing.* Pharyngopalatine muscle].

~ **dil sinirı,** *anat.* Dokuzuncu çift kafa sinirlerinden ibaret duyu-hareket siniri.

~ **kaldırıcı kaslar,** *anat.* ◘ **Kas.**

~ **sinir ağı,** *anat.* Yutağın yan çeperlerinde bulunan sinir ağı. [*Ing.* Pharyngeal plexus].

yutak-üstü, b.i. *zool.* Böceklerde, yutağın üst orta çizgisinden, bazen de dudağın alt yüzünden çıkan, az çok kitinleşmiş veya zarsı çıkıntı.

yutar-göze, b.i. *biy.* ◘ **Yutarhücre.**

yutar-hücre, b.i. *biy.* Zararlı maddeleri ve boşaltım maddelerini yutan herhangi bir hücre; fagositoz yapan herhangi bir akkan hücresi. [*Osm.* Hücre-i âkile; *Ing.* ve *Fr.* Phagocyte].

☆ *Eşanl.* **fagosit.**

yutkunmak, nsz. f. § ❶ Tükürüğünü yutmak veya ağzında bir şey yokken boğazına yutma kımıldanışı yaptırmak. [*Ing.* To swallow one's spittle; *Fr.* Avaler sa salive]; § ❷ *mec.* Bir şeyi söylemekle söylememek arasında duraksamak: *Bir hayli yutkundu, ama sonunda dayanamadı, söyledi.* [*Ing.* To gulp in suppressing one's emotions; *Fr.* So retenir]; ◉ *(Bir şey karşısında)* ~, O şeyi istediği halde onun yokluğunu çekmek.

yutma, i. § ❶ Besin maddesinin yutak ve yemek borusu yolu ile ağızdan mideye geçmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Ingestion]; § ❷ *gram.* Birbirini izleyen özdeş iki heceyi tek bir hece gibi telâffuz etme yanlışlığı; § ❸ *fonet.* Ayrışmanın özel hali.

~ **güçlüğü,** *patol.* Mekanik bir engelden, üst sinir yollarındaki bir sinir spazmından ileri gelen zor yutkunma hali.

~ **tayfı,** *fiz.* Işınımların bir ortamdan geçerken yutulması sonucu bir tayfta meydana gelen karanlık çizgi ve bantların tümü.

☆ *Eşanl.* **soğurma tayfı.**

yutmak(-ı), f.*esk.T.*§ ❶ Ağızda bulunan bir şeyi yutağa götürüp oradan mideye indirmek. [*Ing.* To swallow; to gulp down; to devour; *Fr.* Avaler, dévorer, engloutir]; § ❷ *mec.* Haksız olarak kendine mal etmek: *Herif, kardeşinin bütün malını yuttu.* [*Ing.* To appropriate wrongfully; *Fr.* Usurper]; § ❸ Dayanıp sesini çıkarmamak: *Ben bu ağır lakırdıları yutmam.* [*Ing.* To swallow *(an insult)*, to endure en silence *(injury)*; *Fr.* Supporter]; § ❹ *(Olmayacak bir şeye)* Inanıp kanmak: *Bu yalanı kimse yutmaz.* [*Ing.* To believe *(a lie)*, to swallow *(a tall story)*; *Fr.* Croire]; § ❺ Cinası fark etmemek; § ❻ *(Oyunda bir şey)* Kazanmak. [*Ing.* To win *(at cards)*; *Fr.* Gagner]; § ❼ *(Bir bilimi)* En ince noktasına kadar öğrenmiş olmak. [*Ing.* To learn very well *(lesson)*; to know well and in detail].

yutturmaca, i. Karşısındakinin anlayamayacağı bir yolda yapılan cinaslı şaka. [*Ing.* Joke made so cleverly that the person to whom it is directed will not get it].

yutturmak (-ı, -e) f. *(Yalan hk.)* Yutmak işini yaptırmak. [*Ing.* To sell *(a lie)*; to talk into accepting *(a ruse)*; *Fr.* Faire avaler, tromper, passer le faux pour le vrai].

yutulma, i. § ❶ Yutulmak eylemi; § ❷ *dilb.* Çınlağın yanında bulunan bir ses unsurunun düşmesi. *(Örneğin: Latincede solidus yerine soldus).*

yutulmak, nsz. f. Yutmak işine konu olmak. [*Ing.* To be swallowed; *Fr.* Être avalé, s'avaler].

yuva, i. *esk.T.*§ ❶ Kuşların ve başka hayvanların yumurtlayıp yavru çıkarmak veya yavrulamak üzere kendilerine türlü şeylerden ve türlü biçimlerde hazırladıkları barınak: *Leylâk yuvası. Kırlangıç yuvası. Kartal yuvası. Sıçan yuvası. Tilki yuvası. Balık yuvası. Karınca yuvası.* [*Osm.* Sinh; *Ing.* Nest; *Fr.* Nid]; § ❷ Topumsal yardım için açılan yer: *Çocuk yuvası. Kimsesizler yuvası.* [*Ing.* Asylum; *Fr.* Asile]; § ❸ *biy.* (a) Akciğerde bronşcukların sonlandığı küçük boşluklar; (b) Bezlerdeki küçük boşluklar; (c) Küçük bir çukurcuk veya kese biçiminde herhangi bir boşluk. [*Osm.* Sünehat-ı reeviye; *Ing.* Alveolus; *Fr.* Alvéole].

☆ *Eşanl.* **alveol, kesecik;** § ❹ *mec.* Karı koca ocağı. [*Ing.* Home; *Fr.* Famille conjugale]; § ❺ *mec.* Bir şeyin çok bulunduğu yer: *Orası hırsız yuvası. Bu oda böcek yuvası;* § ❻ Bir şeyin, içinde yerleşmiş olduğu veya yerleştirildiği oyuk. *Diş yuvası. Göz yuvası. Kilit yuvası.* [*Ing.* Socket; seating *(of a valve)*; *Fr.* Emboîture, douile, manchon, soc, godet]. ◉ *(Birinin)* ~ **sını yapmak,** *dey.* Hakkından gelmek; ◉ *(Birinin)* ~ **sını yıkmak,** *dey.* Eşinden ayırıp ocağının dağılmasına yol açmak; ◉ ~ **yı yapan dişi kuştur (yuvayı dişi kuş yapar),** *et.* Bir evin yönetim, geçim düzenini ve ailenin mutluluk içinde yaşamasını kadın sağlar; ◉ **avcı ~ sı,** *ask.* ◘ Avcı; ◉ **bakla ~ sı,** *den.* ◘ Bakla; ◉ **basamak ~ sı,** ◘ Basamak; ◉ **bıçak ~ sı,** *ağaç.* ◘ Bıçak; ◉ **böbrek ~ sı,** ◘ Böbrek; ◉ **çırçır ~ sı,** *döş.* ◘ Çırçır; ◉ **çipo ~ sı,** *den.* ◘ Çipo; ◉ **çocuk ~ sı,** ◘ Çocuk; ◉ **diş ~ ı,** *anat.* ◘ Diş. ◉ **göz ~ sı,** *opt.* ◘ Göz; ◉ **harç ~ sı,** *inş.* ◘ Harç[2]; ◉ **kopma ~ sı,** *jeom.* ◘ Kopma; ◉ **karga ~ sı,** *den.* ◘ Karga[2]; ◉ **levent ~ sı,** *dok.* ◘ Levent; ◉ **mil ~ sı,** *inş.* ◘ Mil[3]; ◉ **macun ~ sı,** *ağ. iş.* ◘ Macun; ◉ **oyun ~ sı,** ◘ Oyun; ◉ **ökçe ~ sı,** Bir mil veya bir kapı ökçe demirinin girmesine mahsus ortasında bir deliği olan demir parça; ◉ ~ **yı yapan dişi kuştur,** *at.* Ev kadınının tutumlu olması gerektiğini anlatmak için söylenir.

~ **açmak,** *doğr.* Matkap veya burgu ile delik açmak.

~ **kurmak,** *dey.* Evlenip yeni bir ev açmak. [*Ing.* To get married].

~ **mandalı,** *dok.* ◘ Mandal.

~ **oymak,** Minecilikte bir madeni levhanın zeminine mine ile doldurulacak olan yuvaları oymak. [*Ing.* To chase out; *Fr.* Champlever].

yuvacı, i. *teşk. tar.* Saray avcıları için gerekli olan şahin, atmaca ve doğanları yetiştirmek üzere, bunların yavrularını yuvalarından bulup çıkartan görevli. *(Bu hizmetlerine karşılık kendilerine timar verilirdi).*

yuvak,-ğı, i. *esk. T. yuvmak. h.d.* Soba borusu, künk gibi, her noktasından eksenine dikey olarak alınan kesitleri birbirine eşit daireler biçiminde olan cisim. [*Ing.* Cylinder; *Fr.* Cylindre].

☆ *Eşanl.* **silindir.**

yuvalamak, nsz. f. Yuva yapmak: *Leylek bacaların üstünde yuvalar.*

yuvalanma, i. Memelilerde ve insanlarda, dölyatağına gelen yumurtanın kalın mukozanın bir bölgesine bir çeşit çukur *(yuva)* yaparak yerleşmesi.

yuvalanmak, nsz. f. § ❶ Ev bark sahibi olmak yuva kurmak; § ❷ *ask.* Silâh, görünmeyecek yolda gizlenmek.

yuvalı, s. Yuvası olan, bir yuva içinde bulunan.

~ **loca,** *den.* Altında demirin yerleşmesi için yuvası bulunan loca.

yuvar*, i. *esk. T. yuvmak.* § ❶ *anat.* Kanın içinde bulunan küçük yuvarlakların adı: *Akyuvar. Alyuvar.* [*Osm.* Küreyve; *Ing.* Globule, corpuscle; *Fr.* Globule]; § ❷ Toparlak şey: *Yer yuvarı.* [*Osm.* Küre; *Ing.* ve *Fr.* Globe] . § ❸ *mat.* ve *coğr.* ◘ Küre; ◉ **değişim ~ ı,** *astr.* ◘ Değişim; ◉ **hava ~ ı,** *meteor.* ◘ Havayuvarı; ◉ **ısı ~ ı,** ◘ Isı; ◉ **lyon ~ ı,** *astr.* ◘ Lyon; ◉ **orta ~,** *astr.* ◘ Orta.

~ **yuvar,** Yuvarlanır gibi: *Yuvar yuvar yürüyordu.*

yuvarcık,-ğı, i. § ❶ *kim.* Küçük yuvar. [*Osm.* Küreyveyn; *Ing.* Globulin; *Fr.* Globuline].

☆ *Eşanl.* **globülin;** ◉ **yönetici ~,** *biy.* Çekirdekten pek uzakta olmayan, homojen ve açık renkli plazma kütlesi. Bunun ortasında «santriyol» denilen ve kolayca boyanabilen cisimcik bulunur. [*Ing.* ve *Fr.* Centrosome].

☆ *Eşanl.* **santrozom.**

yuvarlak,-ğı, s. § ❶ Teker biçiminde olan, tekerlek: *Yuvarlak bir yüz. Yuvarlak bir masa.* [*Osm.* Müdevver; dairevî; *Ing.* Round; *Fr.* Ronde,-onde]; § ❷ *bot.* Alöron taneciklerinin içinde bulunan, kalsiyum ve magnezyum gliserofosfattan oluşan yuvarlak veya oval cisimcik. Toparlak şey: *Yeryuvarlağı.* [*Osm.* Küre; *Ing.* Globe; sphere; ball; *Fr.* Globe, sphère]. ◉ **santra yuvarlağı,** *sp.* ◘ Santra; § ❸ Top veya küre biçiminde olan: *Dünya yuvarlaktır.* [*Osm.* Küreyî; *Ing.* Globular; *Fr.* Globulaire]; § ❹ *anat.* Şekillerinden ötürü bazı kaslara ve bağlara denir; § ❺ *sil. esk.* Topun arkasında bulunan sandık; § ❻ *mat.* Bir uzayda, bir noktadan uzaklığı, en fazla, verilen pozitif gerçek bir sayıya eşit olan noktaların cümlesi; § ❼ *matb.* ◘ Merdane.

~ **ağaç kübajı,** *tekn.* ◘ Kübaj.

~ **ağızlılar,** *zool.* ◘ Yuvarlakağızlılar.

~ **alaca karpuz,** *bot.* Kabuğunun rengi açık yeşil zemin üzerinde koyu yeşil oldukça düzenli alaca lekeli kalınca kabuklu etinin rengi pembe ile kırmızı arasında sulu ve tatlı çekirdekleri siyah bir karpuz çeşidi.

~ **başlı tekeböceği,** *zool.* ◘ Kavakoyan.

~ **bıçak,** *matb.* Kenarları keskin bilenmiş olan yuvarlak çelik parçalar halindeki bıçak. *(Yuvarlak makaslı karton ve mukavva âletlerine, matbaa makinelerine, rotatif ve katlama-kırma makinelerine kâğıtları kesmek için takılır).* [*Ing.* Circular cutter; *Fr.* Couteau circulaire].

~ **bıçaklı makas,** *matb.* Cilt ve kâğıt atelyelerinde düz veya rule halindeki karton, kâğıt ve cilt bezlerini kesmeğe yarayan yuvarlak bıçaklı kesme makineleri. *(Çeşitleri çoktur. Cilt bezi ve yaldızlı ruleleri kesmek için ayrı tipleri vardır).* [*Ing.* Circular cutter; *Fr.* Cisailles circulaire].

~ **dönen göz,** *mim.* ◘ Göz.

~ **harf,** *matb.* Normal harfe oranla biçimi daha yuvarlak olan latin alfabesi harfi.

~ **hesap,** ◘ Toparlak hesap.

~ **iskemle,** ◘ İskemle.

~ **kazıyıcı,** *ark.* ◘ Kazıyıcı.

~ **kiniş,** *mar.* Dibi yarım daire şeklinde yuvarlatılmış kinişli geçme.

~ **kurtlar,** *zool.* Yuvarlak solucanlar.

~ **masa romanları,** *ed.* ◘ Masa.

~ **masa şövalyeleri,** *ed.* ◘ Masa.

~ **masa toplantıları,** *siy.* 1961'de, fiili iktidar durumunda olan Millî Birlik komitesinin çağrısı üzerine, Ankara'da siyasî partilerin genel sekreterleri ve başlıca üç büyük şehirde *(İstanbul, Ankara, İzmir)* yayımlanan gazetelerin ve basın kuruluşlarının temsilcileri seviyesinde düzenlenen iki ayrı dizi toplantı.

~ **meydan,** Daire şeklinde sokak meydanları. [*Fr.* Rond - point, place ronde].

~ **pencere,** *zool.* Ortakulakla salyangozu bribirine bağlayan ve bir zarla örtülü olan yuvarlak delik. [*Osm.* Revzereyi müdevveriye; *Lat. Fenestra rotunda; Ing.* Round opening; *Fr.* Fenêtre ronde].

~ **pullular,** *zool.* ◘ Yuvarlakpullular.

~ **sayı,** ◘ Toparlak sayı.

~ **sesli,** ◘ ünlü.

~ **sıra,** *gram.* Türkçe bir kelimede bulunan yuvarlak ünlülerin sırası. [*Ing.* Rounded class; *Fr.* Classe arrondie].

~ **silme,** *mim.* ve *mar.* ◘ Silme.

~ **solucanlar,** *zool.* ◘ Yuvarlaksolucanlar.

~ **stereotipi,** *matb.* Rotatif makinelerde kullanılmak ve gazete baskısı yapılmak üze-

re hazırlanan yuvarlak stereotipl baskı kalıbı. *(Karton matris normal şekilde hazırlanır, fakat döküm, yuvarlak döküm yapan özel döküm cihazlarında yapılır).* [*Ing.* Round stereo; *Fr.*Stéréotypie cylindrique].
~ **sundurma**, *demir.* ◘ **Sundurma.**
~ **süzgeçli makine**, *matb.* Kâğıt fabrikalarında kullanılan ve kâğıt hamuru süzen kısmı yuvarlak *(silindir)* olan kâğıt makinesi çeşidi. [*Ing.* Round sieve-machine].
~ **ünlü**, *gram.* Dudakların toplanıp yuvarlaklaşması ile meydana gelen ünlü.
~ **yazı**, Harflerinin gövde ve kuyrukları dairesel yazı.
~ **yüzgeçliler**, *zool.* ◘ **Yuvarlakyüzgeçliler.**

yuvarlak.ağızlılar, ç.b.i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Omurgalılar *(Vertebrata)* dalının birinci sınıfı. Çok ilkel yapılıdırlar. Vücutları uzun ve yılan biçimindedir. Gerçek çenenin yerinde geniş bir emici ağız bulunur. İskeletleri kemikleşmemiştir. Sırt ipliği bütün hayatları boyunca kalır. Bir tek burun delikleri vardır. Beyinleri küçük ve kafatasların ard tarafı zar halindedir. Taş - emengiller *(Petromyzontidae)* familyası vardır. [*Osm.* Zülfem-ül-müstedîr; *Lat.* ve *Ing. Cyclostomata; Fr.* Cyclostomes].

yuvarlakça, s. Az yuvarlak olan.
~ **yaprak**, *bot.* ◘ **Yaprak.**

yuvarlak.kurtlar, ç.b.i. *zool.* ◘ **Yuvarlaksolucanlar.**

yuvarlaklaşma, i. *gram.* Düz ünlünün ünsüz etkisiyle yuvarak oluşu. [*Ing.* Rounding; *Fr.* Arrondissement].

yuvarlaklaşmak, nsz. f. Yuvarlak bir biçim almak. [*Ing.* To become round or globular].

yuvarlaklaştırmak (i), f. § ❶ Yuvarlak hale getirmek. [*Ing.* To cause to become round or globular]; § ❷ *fonet.* Bazı fonemleri telâffuz edebilmek için dudakları çember biçimine sokmak.

yuvarlaklık,-ğı, i. Yuvarlak olma hali. [*Ing.* Roundness; *Fr.* Rondeur].

yuvarlak.pullular, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Tükelağızlılar *(Teleostomi)* alt sınıfına giren bir takımı. İskeletleri kemikleşmiştir. Vücutları sikloyid pullarla örtülüdür. Kuyruk yüzgeçleri heterocerktir. Yapı bakımından kemikli balıklara çok yaklaşmışlardır. Yaşayan tek türü **kel turna balığı** *(Amiatus calvus)*, olup **kelturna-balığıgiller** *(Amiidae)* familyasına girer. [*Lat.* ve *Ing. Cycloganoidea*].

yuvarlak.solucanlar, ç.b.i. *zool.* Çok hücreli hayvanlardan Birincil-ağızlılar *(Protostomia)* filumunun ilkel-solucanlar *(Scolecida)* dalının bir sınıfı. Kirmiksiz bir deri ile örtülü olan vücutları bölmesiz bir silindir biçimindedir. Anüsleri meydana gelmemiştir. Vücutlarındaki hücre sayısı sabit ve belirli olduğu için yenilenme *(rejenerasyon)* yetenekleri yoktur. Daima eşeyli çoğalırlar. Baskalaşmaya da rastlanır. **Nematodlar** *(Nematodes)* ve **Rotatorlar** *(Rotatorla)* iki önemli takımıdır. [*Osm.* Didan-ı üstüvaniye; *Lat.* ve *Ing. Aschelminthes* = *Nemathelminthes; Fr.* Némathelminthes]. ◘ *TABLO: 18* – **HAYVANLAR ÂLEMİ.**
☆ *Eşanl.* **yuvarlak-kurtlar.**

yuvarlak yüzgeçliler, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Teleostei)* takımının, Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. Karın yüzgeçleri birleşerek bir emme safihasına değişmiştir. Atlantik ve Pasifik Okyanusları ve Kutup denizlerinde yaşarlar. **Deniz tavşanı** *(Cyclopterus lumpus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Cyclopteridae; Fr.* Cycloptéridés].

yuvarlama, i. § ❶ Yuvarlamak işi; § ❷ *mek.* Bir maden parçasını doğrusal olarak hareket eden iki tabla arasında yuvarlayarak veya su verilmiş iki gale ya da elde edilecek profilde izler bırakan iki kalıp arasında döndürerek belirli bir şekil vermeyi sağlayan işlem. Kabukları soyulmuş veya yuvaksı şekilde yontulmuş ağaç. [*Ing.* Billet; log; *Fr.* Rondin, longrine].
☆ *Eşanl.* **seren.**

yuvarlamak(-i), f. § ❶ Bir şeyi bir yerden kaldırmadan döndüre döndüre sürmek: *Taşı yuvarlamak. Dengi yuvarlamak.* [*Ing.* To rotate; to roll; *Fr.* Rouler]; § ❷ Tomar haline getirmek: *Muşambayı yuvarlayarak kaldırdılar.* [*Ing.* To roll up; *Fr.* Rouler, en rouler]; § ❸ Yuvarlak biçim veya yuvak biçimi vermek; § ❹ Hızla düşürmek: *Bir çelmede adamı yere yuvarladı;* § ❺ Istekle ve çabucak mideye indirmek: *Iki dakikada bir tabak dolmayı yuvarladı. Karşılıklı birer tane* (= birer kadeh dolusu) *yuvarladılar.* [*Ing.* To swallow greedily; to toss off *(glass of wine); Fr.* Avaler]; § ❻ nsz. İnanılmayacak yalanlar söylemek: *Gene yuvarlamaya başladı.* [*Ing.* To utter *(a lie); Fr.* Mentir].

yuvarlanan, s. § ❶ Yuvarlanmış olan, yuvarlanarak giden: *Yuvarlanan taş yosun tutmaz;* § ❷ i. *mat.* (a) Sabit kalan bir taban üzerinde, yani başka bir düzlem eğri üzerinde yuvarlandırılan düzlem eğri; (b) Sabit bir eğri üzerinde yuvarlanan hareketli bir eğriye değişmez şekilde bağlı bir noktanın doğurduğu eğri.

yuvarlanma, i. § ❶ Yuvarlanmak işi; § ❷ *mat.* Başka bir cisme değmekte olan bir cismin kaymadan yer değiştirmesi.

yuvarlana yuvarlana, z. § ❶ Yuvarlanarak, döne döne; § ❷ *mec. (Yürüyüş hk.)* Yuvarlanacakmış gibi, tekerlenerek.

yuvarlanmak, nsz. f. § ❶ Kendi kendini yuvarlamak veya yuvarlana yuvarlana aşağı inmek. [*Ing.* To revolve, to turn round; *Fr.* Se rouler, rouler]; § ❷ *mec.* Beklenmediği halde ölmek. [*Ing.* To die suddenly; *Fr.* Mourir soudainement]; § ❸ Yerinden, hizmetinden düşürülmek, kovulmak, işinden olmak, işini kaybetmek. [*Ing.* To lose one's job, to be fired]; ⊛ **yuvarlanan taş yosun tutmaz**, *at.* Sık sık iş değiştiren bir kimse hiç bir zaman başarı kazanamaz; ⊛ **yuvarlanıp gitmek**, *dey.* Oluruyla geçinip gitmek. [*Ing.* To worry along somehow].

yuvarlatmak (-i, -e), f. Yuvarlamak işini yaptırmak. [*Ing.* To cause to rotate; *Fr.* Faire rouler].

yuvarsı, i. *astr.* Merkezden geçen bir eksenin iki ucundan basıklaşmış küre. [*Osm.* Şibh-i küre; *Ing.* Spheroid; *Fr.* Sphéroide].
~ **kemer**, *jeol.* Genişlik ve uzunluk orantısı yaklaşık olarak 1/1 olan bir kemer kıvrım. [*Ing.* Dome, periclinal structure; *Fr.* Dôme].
~ **tane**, *jeol.* Yuvarsal veya elips biçiminde, biçimsiz, ısınsal iç yapılı mikroskopik parçacıklar. [*Ing.* Spherolite; *Fr.* Sphérolite].

yuvgu, i. ◘ **Yuvak.**

yuvgulamak (-i), Üzerinden yuvgu geçirmek.
☆ *Eşanl.* **silindiraj yapmak.**

yûz /yüz/, i. *Osm.* < *Fars. esk. zool.* Pars.

yüze/yüze/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Dilenci; § ❷ Zağar; § ❸ Ağaç özdeği.

yübûset /yübüset/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kuruluk.

yüce, s.. *esk. T. yuca. (Hayranlık veya saygı duygusuyla)* Yüksek: *Yüce dağlar.* [*Osm.* Ulvi; *Ing.* High, exalted, sublime; *Fr.* Sublime, haute, élevé, éminent, sublime].
~ **divan**, *huk.* 1924 Anayasasına göre, bakanların, danıştay ve yargıtay üyelerinin başsavcının görev suçlarından dolayı yargılanmaları için gereğinde kurulan yüksek mahkeme. [*Osm.* Divân-ı âlî; *Ing.* High court, supreme court, high tribunal; *Fr.*Cour suprême].
~ **komedi**, *ed.* ◘ **Komedi.**

yücelik,-ği, i. Yüce olma hali. [*Osm.* Bülendî, ulviyet; *Ing.* Sublimity; *Fr.* Sublimité].

yücelim, i. < *yücelmek. astr.* Bir yıldızın, bir yerin meridiyen düzleminden en büyük yükselti ile geçişi. [*Osm.* Gâye-i irtikâ; *Ing.* ve *Fr.* Culmination].
~ **noktası**, Gökyüzünde bir gök cisminin, bir yerin meridiyeninden geçerken ufuk üzerinde ulaştığı en büyük yüksekliğe tekabül eden nokta. [*Ing.* Apex, orest maximum; *Fr.* Point de culmination]; ☆ *Eşanl.* **üstgeçiş noktası.**

yücelmek, nsz. f. ◘ **Yükselmek.**

yüceltme, i. ◘ **Yükseltme.**

yüceltmek (-i), f. ◘ **Yükseltmek.**

yüdî /yudî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **yed'in** çoğulu. Eller.

yük,-kü, i. *esk.T.*§ ❶ Taşınılan şeyler: *Vapur yükünü boşalttı.* [*Ing.* Load, cargo, freight, burden; *Fr.* Charge, faix, fardeau]; § ❷ Şu veya bu taşıtın kaldırabileceği miktar: *Bir hayvan yükü. Bir araba yükü.* [*Ing.* Weight; *Fr.* Charge]; § ❸ *mec.* Birinin üzerine almak zorunda kaldığı ağır görev: *Ben bu yükün altına giremem. Bu yüke herkes katlanamaz.* [*Ing.* Heavy task or responsibility; *Fr.* Responsabilité]; § ❹ *fiz.* Bir cismin yüzeylnde biriken elektrik miktarı. [*Osm.* Hamûle; *Ing.* ve *Fr.* Charge]; § ❺ Yüklük; § ❻ Ağırlık: *Kubbenin yükünü sütunlar taşıyor;* § ❼ Eşya: *Yüklüm ağır;* § ❽ *bayınd.* Suyun, kendisini tutan çeperler üzerindeki baskısı § ❾ *den.* Gemi mürettebatının kişisel eşyası, geminin erzakı ve tüketim maddeleri dışında kalan her şey: *Denizyoluyle yük taşınması;* § ❿ *met.* Bir defada veya belirti bir zamanda bir fırına, bir izabe fırınına v.b. belirli bir işlem yapmak için konulan maddelerin veya malların tümü; ⊛ ~ **e elverişli gemi**, *den.* ◘ **Gemi**; ⊛ ~ **e elverişsiz gemi**, *den.* ◘ **Gemi**; ⊛ ~ **leri işaretlemek**, *den.* ◘ **İşaretlemek**; ⊛ **anten** ~ **ü**, *rad.* Anten yükleme, antene yük verme. Bir anteni akort etmek için sadece bir komponent üzerine teksif edilmiş reaktans kullanma; ⊛ **boşluk** ~ **ü**, *radyotekn.* ◘ **Boşluk**; ⊛ **çalışma** ~ **ü**, *döş.* ◘ **Çalışma**; ⊛ **çekirdek** ~ **ü**, *fiz.* ◘ **Çekirdek**; ⊛ **denge** ~ **leri**, *hava.* ◘ **Denge**; ⊛ **dinamik** ~, *hava.* ◘ **Dinamik**; ⊛ **eksik** ~, *den.* ◘ **Eksik**; ⊛ **emniyet** ~ **ü**, *tekn.* ◘ **Emniyet**; ⊛ **faydalı** ~, *hava.* ◘ **Faydalı**; ⊛ **güverte** ~ **ü**, *den.* ◘ **Güverte**; ⊛ **hafif** ~, *den.* ◘ **Hafif**; ⊛ **havaleli** ~, ◘ **Havaleli**; ⊛ **kalıcı** ~, *elek.* ◘ **Kalıcı**; ⊛ **kanat** ~ **ü**, *hava.* ◘ **Kanat**; ⊛ ~ **ünü almak**, Alabildiği kadar almak. [*Ing.* To take all it can hold]; ⊛ ~ **ünü tutmak**, *dey.* Aşırı derecede zengin olmak. [*Ing.* To become rich; *Fr.* S'enrichir].
~ **altında (yüklü) eşek anırmaz**, *at.* Ağır bir iş altında bunalmış olan kişi, bu durumdan kurtulmadan bir takım istekler peşinde koşamaz ve hele keyif gösterisi yapamaz.
~ **arabası**, Motorsuz, hayvan gücü ile hareket eden araba çeşidi. [*Ing.* Wagon; *Fr.* Voiture de charge].
~ **asansörü**, Fabrikalarda, mağazalarda ve garajlarda eşyayı bir kattan öbür kata çıkarmak için tesis edilmis olan asansör. [*Ing.* Hoist, goods-lift; *Fr.* Monte-charge].
~ **bağımsızlığı**, *nükl.* ◘ **Bağımsızlık.**
~ **çarpanı**, *elek.* ◘ **Çarpan.**
~ **dağılışı**, *hava.* Bir uçuş pisti, taksi yolu veya apron üzerine etki yapan bir hava gemisi tekerleği altında yükün toprağa yayılış şekli. [*Ing.* Load distribution; *Fr.* Distribution de la charge].
~ **dağıtımı**, *hava.* Bir hava gemisine bindirilen yolcu ve konulan posta, bagaj ve yüklerin hava gemisinin uçuş sırasında emniyetle manevra yapabilmesini sağlayacak şekilde yerleştirilmesi. [*Ing.* Load distribution; *Fr.* Centrage].
~ **donanımı**, *den.* Gemilere yük almakta kullanılan vinç, bumba, tel halat, makaralar ve kanca v.b. ayrıntıların tümüne verilen ad.
~ **ellemek**, *den.* Yüklerin antrepo, rıhtım ve gemi arasında elle taşınmasına verilen ad.
~ **empedansı**, *elektr.* Bir elektron tüpünün veya bir transistörün çıkış devresinde seri olarak bulunan ohm empedansı veya karmaşık bir empedans. [*Ing.* Load impedance].
~ **gabarisi**, ◘ **Gabari.**
~ **gemisi**, *den.* ◘ **Gemi.**
~ **hacmi**, *den.* Bir geminin yük taşıma bölümlerinin metre küp veya kadem küp olarak hacmine verilen ad.
~ **hayvanı**, Üzerine semer veya çul konarak yük taşıtılan hayvan. [*Ing.* Pack animal; *Fr.* Bête de charge, bête de somme].
~ **için kullanılma faktörü**, *hava.* Hasılât

getirici uçuşlarda mevcut ücretli ton kilometrenin yüzdesi olarak ifade edilen, taşınan ücretli ton kilometre. [*ing.* Revenue weight load factor; *Fr.* Coefficient d'utilisation en charge payante].

~ **iskelesi**, *bayınd.* Kıyıya dik olarak inşa edilen ve gemilerin her iki yanından yanaştıkları ağaçtan veya madenden yapılmış iskele.

~ **kancası**, *den.* ◘ **Kanca.**

~ **kapasitesi**, *den.* Bir geminin hacim olarak taşıma yeteneği. [*ing.* Carrying capacity, load capacity].

~ **katsayısı**, *elek.* ◘ **Katsayı.**

~ **korveti**, ◘ **Korvet.**

~ **lombarı**, *den.* ◘ **Lombar.**

~ **mahalli**, *den.* Gemilerin yük taşımak üzere ayrılmış kapalı yerine verilen ad.

~ **mapası**, *den.* Açık güverteye alınacak yüklerin bağlanması için güverte boyunca belirli aralıklarla tespit edilmiş mapalar.

~ **masajı**, *hava.* Bir uçağın yolcu, bagaj, posta ve yük durumu ile ilgili mesaj. [*ing.* Load message; *Fr.* Message de chargement].

~ **nakliye kolaylıkları**, *hava.* Yüklerin aerodrom dahilinde yükü getiren araçtan hava gemisine yüklenene kadar yapılan işlemlerde kullanılan donatım, düzenek ve tesisat. [*ing.* Cargo handling facilities; *Fr.* Installations de manutention de marchandises]; ◉ *(Birine)* ~ **olmak**, *dey.* § ❶ Birine zahmetli bir iş gördürmek. [*ing.* To be a burden on a person; *Fr.* Importuner qn]; § ❷ Kendi masrafını baskasına çektirmek.

~ **olmak** *(birine)*, *dey.* Sıkıntı vermek, yormak. [*ing.* To be a burden on a person].

~ **oluğu**, *den.* Özellikle dökme yüklerin akıtılarak gemi ambarlarına yüklenmesi için kullanılan oluk.

~ **örtüsü**, Arabalara yüklenmiş eşyayı yağmurun etkisinden korumak için üzerlerine örtülen kalın çadır bezi veya deri örtü. [*ing.* Cover; awning; *Fr.* Bâche].

~ **paleti**, *den.* ◘ **Palet.**

~ **salıcı**, *ask.* Uçuş halindeki uçaktan yük fırlatmada yetiştirilmiş bir kimse.

~ **sayma**, *den.* Gemiye alınan yük denklerinin sayılarak kontrolu.

~ **sereni**, *den.* ◘ **Seren.**

~ **teli**, *den.* Bir ucuna yük kancası bağlı olan, bumbanın başında ve topuğundaki makaralardan dolaştırıldıktan sonra vince verilen ve gemiye yük alıp vermekte kullanılan tel halat.

~ **tonu**, *den.* Bir geminin ağırlık olarak taşıyabileceği yük miktarına verilen ad. [*ing.* Freight ton].

~ **uçağı**, *hava.* Iç teşkilâtı yalnız yük taşımak maksadiyle hazırlanmış uçak. [*ing.* Cargo aeroplane; *Fr.* Avion de transport de marchandises].

~ **üstünde eşek kalır**, *at.* Insan olan, bir kimseden gördüğü iyiliğin altında kalmaz.

~ **vurmak**, *dey. (Hayvana)* yük yüklemek. [*ing.* To load *(an animal)*; *Fr.* Charger].

yükçü, i. ◘ **Hamal.**

yükçülük,-ğü, i. Yük taşıma işi, hamallık.

yüklem*, i. < *yüklemek. mant.* ve *gram.* Bir cümlede özneye yükletilen işi, oluşu, veya hali gösteren koşaçlı isim *(isim, sıfat, zamir)* veya fiil: *Çocuk çalışkandır ve çocuk çok çalışır örneklerinde çalışkan ve çalışır birer yüklemdir.* [*Osm.* Mahmul; *Ing.* Predicate; attribute; *Fr.* Attribut, prédicat]; ◉ **harb** ~ **leri**, ◘ **Harb.**

~ **öbeği**, *gram.* Yüklemle birlikte kullanılan kelime veya tamlamalar.

yükleme, i. § ❶ Yüklemek eylemi. [*Ing.* Loading, shipping; *Fr.* Chargement]; § ❷ *fiz.* Bir cisme elektrik erkesi verme işi. [*ing.* Charging; *Fr.* Chargement]; § ❸ *hava.* Aynı seferin daha önceki hava meydanlarından konmuş olan yük, posta, bagaj ve levazımattan gayri yük, posta, bagaj ve levazımatın uçağa konması. [*ing.* Loading; *Fr.* Chargement].

~ **bobini**, *telekom.* ◘ **Bobin.**

~ **boşaltma, iskelesi**, *den.* Gemilerin yükleme ve boşaltma yapmasına yarayan ahşap veya demir iskele. [*Ing.* Unloading wharf].

~ **boşaltma işçisi**, *den.* Mesleği gemileri yüklemek veya boşaltmak olan kimse. [*Ing.* Unloading worker].

~ **değişikliği**, *hava.* Belirli bir hava yolu şirketinin yapacağı servisin, hava yolunu belirten devletin arazisine yakın yol kısmında kullanılan hava gemilerinin yük kapasitelerinin farklı olduğu bir işletme. [*Ing.* Change of gauge; *Fr.* Rupture de charge].

~ **deposu**, *petrol.* Petrol ürünlerinin satış şartları gereğince hazırlandığı ve sarnıç kamyonlara yüklendiği fabrika veya atelye.

~ **durumu**, *gram.* Ad soylu kelimenin taşımakta olduğu kavramın etkilendiğini bildiren durum. [*Ing.* Accusative, absolutive, accusative; *Fr.* Accusatif].

~ **günleri**, *den.* Denizaşırı bir taşıma sözleşmesinde, yükleme için tespit edilmiş gün sayısı.

~ **iskelesi**, *den.* Rıhtımlar ve doklarda vapurlara eşya yüklemeğe yarayan iskele. [*Osm.* Tahmil iskelesi].

~ **kolaylıkları**, *hava.* Hava gemilerinin rahat, kolay, çabuk ve emniyetle yüklenmesini sağlamak maksadiyle kullanılan tesis ve donatım. [*Ing.* Loading facilities; *Fr.* Installations de chargement].

~ **konşimentosu**, *den. huk.* Malların gemiye yüklendiği kaydını kapsayan konşimento. [*Ing.* Shipping receipt].

~ **limanı**, *den.* Malın gemiye yüklendiği liman. [*Ing.* Port of loading; *Fr.* Port d'embarquement].

~ **maçunası**, ◘ **Direk maçuna dubası.**

~ **mahalli**, *den.* Yapacağı yükleme için bir gemiye liman içinde ayrılan yer.

~ **makinesi**, *trm.* Kök, yumru, hayvan yemi ve gübre yüklemede kullanılan makine.

~ **müsaadesi**, *den. huk.* Gümrük idaresince malların gemiye yüklenmesi için verilen belge. [*Ing.* Stamp note].

~ **odası**, *plast. mad.* ◘ **Oda.**

~ **planı**, *hava.* Bir yolcu ve posta uçağınca konulacak yükü uçaktaki konumlarına ve ağırlıklarına göre belirten plan.

~ **rampası**, *demir.* ve *petr.* ◘ **Rampa.**

~ **süresi**, *den. huk.* Taşıyanın malın yüketilmesi için ayrı bir tazminat istemeye hakkı olmadan beklemeye zorunlu bulunduğu süre. *(Bunun ücreti navluna dahil sayılır).* [*ing.* Lay days; *Fr.* Temps de mise en charge].

~ **yeteneği**, *huk.* ◘ **isnat kabiliyeti**

yüklemek (-i, -e), f. *esk.T.* § ❶ Bir şeyi bir taşıt üzerine koymak: *Sandığı arabaya yüklemek.* [*Ing.* To load; *Fr.* Charger, mettre un fardeau]; § ❷ *mec.* Ağır bir işi yapsın diye birine vermek: *Bu işin idaresini bana yüklediler;* § ❸ *mec.* Üstüne atmak: *Bu suçu ona yüklemek istiyorlar.* [*Ing.* To throw the blame *(on)*; to impute, to attribute; *Fr.* Attribuer, blâmer, imputer]; § ❹ (-i). Bir taşıt üzerine alabildiği kadar veya ona yakın yük koymak: *Arabayı yüklemek. Hayvanı yüklemek.*

yüklemlik,-ğl, i. *mant.* Aristoteles mantığında, yüklem sınıflarının veya kategorilerin her biri.

yüklenilmek (-e), f. Yüklemek işine konu olmak: *Eşya arabaya yüklenildi.*

yüklenme, i. § ❶ Yüklenmek eylemi; § ❷ ◘ **Taahhüt;** ◉ **geminin** ~ **si**, *den.* ◘ **Gemi.**

~ **katsayısı**, *hava.* Bir devrenin geçirdiği trafik miktarı ile geçirebileceği azamî trafik miktarının oranı. [*Ing.* Loading factor].

yüklenmek (-i), § ❶ Yüklemek işine konu olmak; § ❷ (-e), Kendi ağırlığını bir şey üzerine vermek: *Kapıya yüklendi, ama açamadı.* [*Ing.* To shoulder *(a burden)*; *Fr.* Mettre, charger *(qch)* sur l'épaule]; § ❸ (-e), *mec.* Üstüne düşmek, zorlamak: *Bana yüklenmeyin, bu işi yapamayacağım. Sağ kanat düşman üzerine yüklendi;* § ❹ (-i), *mec.* Üstüne almak: *Bu işi kim yüklenecek?*

yüklenti*, i. ◘ **Angarya.**

yükleten, i. *den. huk.* Malları taşınmak üzere gemiye teslim eden kimse. [*Ing.* Shipper; *Fr.* Chargeur, expéditeur; affréteur].

yükletmek (-i, -e), f. *esk. T.* Yüklemek işini yaptırmak.

yükleyici, i. § ❶ *den.* Gemiye yük veren kimse. [*Ing.* Shipper; *Fr.* Chargeur]; § ❷ Belirli bir üründen belirli bir miktarda yük dağıtan makine; § ❸ Stoktan malzemeyi alıp ulaşım aracı üzerine koymaya yarayan taş ocağı makinesi §; ❹ Damıtma kabına veya süreksiz damıtma fırınlarına kömür yüklemek için gaz sanayiinde kullanılan makine; § ❺ Demir-çelik sanayii fırınlarına maden ikmali için kullanılan bir kepçe veya kıskaçtan meydana gelen veya bir gezer köprü, ya da raylı bir şaryo üzerine monte edilen âlet. ◉ **çatallı** ~, Bir takım yükleri, malzemeyi veya paletler üzerinde bir araya getirilmis eşyayı kaldırmak, istif etmek veya taşımak için kullanılan yükleyici.

yüklü, s. < *yüklemek.* § ❶ Yükü olan: *Kömür yüklü bir araba.* [*ing.* Loaded, laden; burdened; *Fr.* Chargé]; § ❷ Yapılacak işi çok olan: *O çok yüklü, bu işi başkasına verelim.* [*ing.* Overburdened with work]; § ❸ Gebe. [*ing.* Pregnant; *Fr.* Enceinte, grosse]; § ❹ *arg.* Sarhoş. [*ing.* Drunk; *Fr.* Ivre, gris; soûl].

~ **su hattı**, *den.* ◘ **Su.**

yüklük,-ğü, i. Evlerde, odanın bir yanında şilte, yorgan gibi kaba şeyler koymaya yarar yerli, büyük dolap, yük. [*ing.* Large cupboard or closet for bedding; *Fr.* Grande armoire propre à mettre des matelas etc.].

yüksek, s. *esk. T.* § ❶ Benzerlerine göre, altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan: *Yüksek dağ. Yüksek yapı. Yüksek iskemle.* [*ing.* High; *Fr.* Haut]; § ❷ Belirli bir yere göre oldukça yukarıda bulunan: *Orası yüksek olduğu için rüzgârlı olur.* [*ing.* Elevated, high; *Fr.* Haut, élevé]; § ❸ *mec.* Üstün aşamalı: *Yüksek öğretim;* § ❹ *mec.* Erdemli: *Yüksek duygu.* ◉ ~ **lerde dolaşmak**, *mec.* Gözü herkesin erişemediği şeylerde olmak. [*ing.* To aim high, to be ambitious]. ◉ *(Birine)* ~ **ten bakmak**, *dey.* Kendini ondan üstün saymak. [*ing.* To look down upon]; ◉ ~ **ten uçmak**, *dey.* Kolayca erişilemeyen şeyler istemek. [*ing.* To be ambitious or presumptious].

~ **Adalet Divanı**, *huk.* 27 Mayıs devriminden sonra haklarında dâva açılan Demokrat Parti iktidarı mensuplarını yargılamak üzere kurulan mahkeme.

~ **arazi toprakları**, *trm.* Nehirler boyunca veya tepeler arasında alçak sahalar üzerinde kalan araziler. [*ing.* Upland soil].

~ **ardıç**, *bot.* ◘ **Ardıç.**

~ **Askeri Şûra**, *huk.* Genelkurmay Başkanlığına bağlı kurul. *(Silâhlı kuvvetlere ait önemli sorunları inceler, bunlarla ilgili prensip kararları alır, savaş gücü çalışmaları ve buna benzer konularda hükümete gerekli tavsiyelerde bulunur).* [*ing.* The High Military Council].

~ **atlama**, *sp.* Atletizmde bir dal, sporcu sıçrayarak belirli yüksekliklerdeki çıtayı aşmaya çalışır.

~ **basınç**, ◘ **Basınç.**

~ **basınç bölgesi**, *coğr.* Çevresine göre daha yüksek bir basınç değeri gösteren, buradan yanlara doğru basıncın azaldığı bölge. [*Osm.* Azamî tazyik-i nesîmî mıntakası; *Ing.* High pressure area; *Fr.* Aire de maximum].

~ **basınç devreleri**, *meteor.* Meteoroloji bilginleri tarafından aşağı atmosferde meydana gelen yüksek basınç bölgelerine verilen ad. *(Hava haritasında bir antisiklon, iç içe izobar eğrileri /eşit basınç noktalarını birleştiren çizgiler/ tarafından çevrilmiş, merkezden uzaklaştıkça basıncın azaldığı bir bölge olarak görülür. Dünyanın bir çok kesimlerinde atmosfer basıncı üzerinde devamlı gözlemler yapmak suretiyle meteoroloji bilginleri siklon ve antisiklonların nerelerde olduğunu bulabilirler).*

~ **basınç sahası**, *hava.* Etrafına göre nispeten yüksek basınçlı bir saha. [*Ing.* High, high pressure area; *Fr.* Zone de haute pression].

~ **basınç zirvesi**, *hava.* Iki alçak basınç sahası arasından çıkan yüksek basınç sahası. [*ing.* Wedge; *Fr.* Crête de haute pression].

~ **baskı**, *matb.* Baskı kalıplarında basan kısımların basmayan yerlerden daha yük-

sek olan baskı tekniği. [*ing.* Letter press printing; *Fr.* Typographie].
~ **baskı kalıbı**, *matb.* Yüksek baskı makinelerinden bir resmi veya yazıyı çoğaltmak için baskıda kullanılan harflerden, pirinç çizgi veya klişelerden meydana gelen kalıplar. [*Ing.* Letter-press forme; *Fr.* Forme typographique].
~ **çayır yumağı**, *bot.* Buğdaygiller *(gramineae)* familyasından 60-150 sm. boyunda, çok yıllık bir mer'a çayır bitkisi. [*Lat. Festuca elatior; ing.* Meadow fescue; *Fr.* Fétuque].
~ **çekme sistemi**, ◘ **Çekme.**
~ **dağlar**, *coğr.* Deniz yüzünden çok yüksek olan ağaç sınırı ve kalıcı karlar sınırın yukarısında da uzanan, bağıl yükseklikleri çok, karlı-buzlu ve derin vadilerin uzandığı dağlar. [*Osm.* Cibâl-i mürtefia; *ing.* High mountains; *Fr.* Hautes montagnes].
~ **Denetleme Kurulu**, *huk.* İktisadî devlet kuruluslariyle katıldıkları kurulusları gözetim ve denetim altında bulunduran, 1938'de kurulmuş, Başbakanlığa bağlı kurul.
~ **enlemler**, *astr.* ve *coğr.* ◘ **Enlem.**
~ **fırın**, *met.* ◘ **Fırın.**
~ **fırın gazı**, *sny.* ◘ **Gaz²**.
~ **fiyat**, Değerinden aşırı fiyat. [*ing.* High price; *Fr.* Prix élevé].
~ **fonksiyonlar**, *mat.* ◘ **Fonksiyon.**
~ **frekans**, *elek.* ve *tıp.* ◘ **Frekans.**
~ **gard**, *eskrim.* ◘ **Gard.**
~ **gerilim**, *elek.* ◘ **Gerilim.**
~ **hakem kurulu**, *huk.* ◘ **Hakem.**
~ **Hâkimler Kurulu**, *huk.* Yargıçların özluk isleri hakkında karar verme yetkisi bulunan yargıçlardan olusan bir kurul. [*ing.* The Supreme Council of Judges].
~ **hava taarruzu**, *ask.* Çok yükseklerden yapılan düz uçuslarla, yerdeki kara hedeflerine karşı uçaklar tarafından girişilen saldırılar.
~ **kabartma**, *san.* Zemin görevi yapan düz yüzeyle ancak bazı temas noktaları bulunan heykel grupu. [*ing.* High relief; *Fr.* Haute relief].
~ **kavuşum**, ◘ **Kavuşum.**
~ **komedi**, *tiy.* Karakter, gelenek ve töreleri inceleyen komedi. [*ing.* High comedy].
~ **kumandanlık**, ◘ **Kumandanlık.**
~ **okul**, ◘ **Yüksekokul.**
~ **otlak ayrığı**, *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, 60-90 sm. boylanabilen yumak olusturan, çok yıllık bir soğuk mevsim mer'a bitkisi. [*Lat. Agropyron elongatum*].
~ **ova**, *coğr.* ◘ **Ova.**
~ **oynamak**, *oyun.* Kâğıt oyunlarında, aynı elde oynanan kâğıtlardan daha büyük bir kâğıt oynamak.
~ **öğretim**, ◘ **Yükseköğretim.**
~ **öğretmen okulu**, Orta öğretim kurumlarının ikinci devrelerinde *(lise ve dengi okullara)* çesitli dallarda öğretmen yetiştiren bir meslek okulu. *(Yüksek öğretmen okulu ögrencileri, öğrenimlerini alanlarıyla ilgili fakültelerde yaparlar. Meslek dersleri ile özel çalışmaları öğretmen okullarınca düzenlenir).*
~ **öğütme**, *değirmencilik.* ◘ **Öğütme.**
~ **perdeden konuşmak**, *dey.* Sert bir sesle konuşarak meydan okumak. [*ing.* To talk big; to talk challengingly; *Fr.* Parler avec arrogance].
~ **Planlama Kurulu**, *huk.* Ekonomik ve sosyal politika amaçlarının belirlenmesinde hükümete yardımcı olmak ve hazırlanacak plânları Bakanlar Kuruluna sunulmadan önce, amaçlara uygunluk ve yeterlik derecelerini incelemek üzere 91 Sayılı Kanuna göre 1962'de kurulmuş bir kurul.
~ **polimer**, *kim.* ◘ **Polimer.**
~ **seçim kurulu**, *huk.* Seçim islerini düzenleyen, sonuçları alıp ilân eden, seçimle ilgili yolsuzlukları önleyen kurul.
~ **ses**, *dey.* § ❶ Uzaktan isitilecek nitelikte ses. [*ing.* Loud voice; *Fr.* Voix haute]; § ❷ *müz.* Ince ses. [*ing.* Thin voice; *Fr.* Voix grêle, fluette, voix tendre].
~ **sevk ve idare**, *ask.* En yüksek askerî kumanda makamlariyle siyasî makamların topyekûn savunma gücüyle ilgili olarak savas alanında uyguladıkları stratejiye verilen ad.
~ **sıkıştırma oranlı motor**, *tekn.* Patlayıcı karışımın sıkıstırma oranının, motorun geometrik verileri üzerine etki ederek veya bir kompresör yardımiyle beslenerek maksimum değere ulaştığı motor. *(Son şıkta aşırı beslenme meydana gelir).*
~ **tiraj**, *matb.* Büyük miktarda baskı yapılan isler. *(Reklâm ve ambalâj işleri, romanlar, halk ve okul kitapları gibi).* [*Ing.* Mass circulation; *Fr.* Grand tirage].
~ **verim rejimi**, *tekn.* ◘ **Rejim.**
~ **yayla**, *coğr.* Yüksel-elin düzce yerleri. [*Ing.* Highland; *Fr.* Hautpays].

yükseklik,-ği, i. § ❶ Yüksek olma hali veya derecesi. [*ing.* Height, elevation, altitude; *Fr.* Hauteur, élévation]; § ❷ *mat. (a) Üçgende:* bir tepeden karşı kenara indirilen dikme; (b) Paralelkenarda: taban sayılan kenar ile ona koşut olan kenar arasındaki dikme. (c) *Biçmelerde ve silindirlerde:* kosut tabanlar arasındaki uzaklık. (d) *Piramidlerde ve konilerde:* tepeden taban düzlemine indirilen dikme. (e) *Kesik piramid ve konilerde:* kosut iki taban arasındaki uzaklık. [*Osm.* Irtifa; *ing.* Height; *Fr.* Hauteur]; § ❸ *astr.* ◘ **Yükselti**; § ❹ *jeom.* (a) Bir seklin tepesinden tabanına indirilen dikmenin uzunluğu; (b) Bir gök cisminin gözlemcinin bulunduğu yeri birlestiren doğrultu ile ufuk düzlemi arasındaki acıya o gök cisminden geçen düsey daire üzerinde ölçülür ve ufuk ile basucu *(zenit)* noktası arasında 0° den 90° ye kadar değisir. [*ing.* ve *Fr.* Altitude], § ❺ *antr.* (a) Bir antropometrik nirengi noktasının, toprağa oranla dikey uzaklığı: *Göbek yüksekliği. Göyüs kemigi yüksekliği.* (b) Iki anatomik nirengi noktası arasındaki dikey uzaklık: *Burun yüksekliği;* § ❻ *den.* Omurga ekseninden geçen uzunlamasına düşey düzey; su kesimi, omurga, bas ve kıç bodoslamalarının izdüsümü bu yüzey üzerindedir; § ❼ *fonet.* Sesin yüksek olma derecesi; § ❽ *mat.* (a) Bir geometrik şeklin tepesinden tabanına indirilen dikmenin uzunluğu: *Bir üçgenin bir koninin uzunluğu.* (b) Indirilen dikmenin kendisi: *Bir üçgenin üç yüksekliği aynı noktadan geçer;* § ❾ *topogr.* Düzeçleme işleminde, iki seviye arasındaki farkı belirten rakam; ◉ **bağıl** ~, *coğr.* ◘ **Bağıl;** ◉ **baş yükseklik**, *cimn.* ◘ **Baş;** ◉ **Cidago yüksekliği,** ◘ **Cidago;** ◉ **dalga yüksekliği,** ◘ **Dalga;** ◉ **denizden** ~, *coğr.* ◘ **Deniz;** ◉ **Ekvator yüksekliği**, *astr.* Ufuk düzlemi ile ekvator düzlemi arasındaki açı; ◉ **emniyet yüksekliği**, *hava.* ◘ **Emniyet;** ◉ **gerçek** ~, *astr.* Kırılma ve ıraklık açısı yanılmaları düzeltilmis görünür **yükseklik;** ◉ **meridyen çevresi yüksekliği**, *astr.* Gökcismi meridyen dolaylarında bulunduğu zaman ölçülen yükseklik; ◉ **meridyen yüksekliği**, *astr.* Incelenen gökcisminin meridyenden geçtiği an ölçülen yüksekliği; ◉ **paralanma yüksekliği**, *balist.* Havadan yapılan nükleer atışlarda paralama hakkının patladığı mesafe; ◉ **yükseklik ölçümü**, *coğr.* Yanına varılabilen veya varılamayan yükseklikleri ölçme. ◉ **hız yüksekliği**, *trm.* ◘ **Hız;** ◉ **hedef yüksekliği**, *ask.* Bir silâh veya ölçme cihazından geçen yatay yüzey ile hedef arasındaki dikey mesafe; ◉ ~ **ıraklık açısı**, *astr.* ◘ **Iraklık açısı;** ◉ **kalça yüksekliği**, *cimn.* ◘ **Kalça;** ◉ **kemer yüksekliği**, *inş.* ◘ **Kemer;** ◉ **Meridyen yüksekliği**, *astr.* ◘ **Meridyen;** ◉ **mutlak** ~, *hava.* ◘ **Mutlak.**
~ **ayarı**, *matb.* Klişe, Galvano ve Stereotipilerin altlarına tahta veya metal ayak, kâğıt karton v.b. ilâvesiyle yükseklik ayarı, harf yüksekliğine getirilmesi. *(Harf dökümhanelerinde dökülen harflerin de normal yüksekliğe göre ayar ve tespiti).* [*Ing.* Justify; *Fr.* Justification].
~ **dairesi**, *astr.* ◘ **Daire.**
~ **farkı**, *astr.* Hesaplanmış yükseklik ile gözlem sonucu bulunan yükseklik arasındaki fark.
~ **ölçeği**, *topogr.* ve *coğr.* ◘ **Ölçek.**
~ **paraleli**, *astr.* ve *coğr.* ◘ **Paralel.**

yükseklik.ölçer, b.i. Deniz yüzeyinden yukarı doğru hava basıncının azalmasından yararlanarak yükseklik ölçen alet. [*Osm.* Mikyas-ı irtifâ; *ing.* Altimeter; *Fr.* Altimètre]. ☆ *Eşanl.* **altimetre.**

yüksek.okul, b.i. Ortaöğretim sonrası olan öğretim okulu.

yüksek öğretim*, b.i. Bilim kollarından birinde yüksek bilgi ve araştırma yetisi veren öğretim. [*ing.* Higher education].

yükselen, s. < *yükselmek.* § ❶ Yukarıya doğru giden. [*Osm.* Sâid; *ing.* Ascending; *Fr.* Ascendant,-ante]. § ❷ *mec.* Derece derece artan; § ❸ *astr.* Ufkun altından üstüne doğru hareket eden bir gökcismi *(yükselen gökcisimleri)* veya tutulum düzlemini geçerek güneyden kuzeye doğru hareket eden bir gezegen için kullanılır.
~ **sular**, *hidr.* Geçirgen olmayan ve çanak biçiminde toprak tabakalarının tuttuğu bir yeraltı su örtüsünün suları. *(Artezyen kuyuları suyun fışkırarak yeryüzüne çıkmasına yol açar).*
~ **titrem**, *gram.* Anlatımda duygu ve düşüncelerin etkisine göre ses titresimlerinin yükselmesinden doğan titrem. [*Ing.* High tone; *Fr.* Ton élevé].

yükselim*, i. < *yükselmek. astr.* ◘ **Açılım¹.**

yükseliş, i. < *yükselmek.* Yükselmek eylemi veya tarzı.
~ **açısı**, *balist.* Ateşli silâhlarda, yükseliş hattı ile namlu ağız yatayı arasındaki açı. *Eşanl.* **mermi yolu.**
~ **hattı**, *balist.* Herhangi bir hedefe yöneltilmis bir topta, namlu ekseninin uzantısına verilen ad.

yükselme, i. § ❶ Yükselmek eylemi; § ❷ *jeol.* Yerkabuğunun yerin düşey salınımından ileri gelen kımıldanımı. [*Ing.* Upheaval, upthrust, uplift; *Fr.* Soulèvement]; § ❸ *coğr.* Suların kabarıp yüzeyinin yükseğe çıkması. § ❹ *meteor.* Asagıdan yukarıya doğru yönelmis düşey bir bileşeni olan hava akımının hareketi: *Yükselme yelken uçusları için gereklidir;* ◉ **birikimle** ~, *hidr.* Bir ırmak yatağının dibinin aluvyon birikmesiyle büyük ölçüde yükselmesi; ◉ **nabız** ~ **si**, *patol.* Nabzın hızlı ve kuvvetli atması.
~ **hızı**, *hava.* Zaman birimi içinde bir uçağın kazandığı irtifa: *Bir uçağın yükselme* hızı genellikle sanayide metre ile ölçülür.
~ **kuramı**, *coğr.* Dağların doğusunu, oluşunu açıklamak için ortaya atılmış bir kuram. *(Volkanların önceleri düz duruşlu tabakaların ya püskürtmeksizin ya da bir patlama yerinin belirmesiyle doğduğunu ileri sürmüştür).* [*Osm.* Tereffu nazariyesi; *Fr.* Soulèvement; *ing.* Élevation].
~ **kuvveti**, *hava.* Arkhimedes ilkesine göre bir balonun havada yükselmesini sağlayan kuvvet.

yükselmek, nsz. f. *esk. T. yüksemek.* § ❶ Yüksek olmak, yükseğe çıkmak. [*Ing.* To mount; to rise; to rise high; *Fr.* S'élever, se hausser]; § ❷ Şiddetlenmek, artmak: *Ses yükseldi;* § ❸ Yüksek duruma gelmek, artmak: *Altın fiyatları yükseldi;* § ❹ *mec.* Aşaması artmak: *Memurlukta yükselmek.* [*Ing.* To be promoted]; § ❺ *astr.* (a) *(Gökcisimleri hk.)* Meridyeni geçtikten sonra ufka yaklaşmak; (b) Yükselimlerin değişmesiyle, ekvatordan uzaklasmak; § ❻ *müz.* (a) Art arda kalından inceye geçmek: *Ses tam ve yarım tonlar halinde yükseliyor;* (b) Bitişik veya ayrık aralıklarla kalından inceye gitmek: *«do» ya kadar yükselmek;* (c) Tonu yükseltmek: *«fa» biraz düşük, yükseltilmeli;* ◉ **dalga ile** ~, *den. (Gemi hk.)* Dalga etkisiyle rahatça ve sallanmadan yükselmek.

yükselteç*.-ci, i. < *yükseltmek.* § ❶ *fiz.* Alçak veya yüksek frekanslı akımların yararlı etkilerini arttırmaya yarayan âlet. [*Osm.* Müşeddide; *ing.* Amplifier; *Fr.* Amplificateur]; § ❷ *ask.* Elektrikî, hidrolik ve mekanik palslarla ses palslarını veya sinyallerini şiddetlendirmek için kullanılan cihaz veya bir elektrikî devrede frekansa oranla akımların güç düzeyini özel bir tarzda yükseltmek için kullanılan telsiz

lâmbası. ◉ **magnetik** ~, *elek.* ◘ **Magnetik**; ◉ **ön** ~, *elek.* ◘ **Önyükselteç**.
☆ *Eşanl.* **amplifikatör**.

yükseltgemek (-i), f. ◘ **Oksidlemek**.

yükseltgen, i. ◘ **Oksidleyen**.

yükseltgenir, s. ◘ **Oksidlenir**.

yükseltgenme, i. ◘ **Oksidlenme**.

yükseltgenmek, f. ◘ **Oksidlenmek**.

yükselti*, i. § ❶ *coğr.* Bir noktanın deniz yüzünden olan yüksekliği: *Ankara'nın yükseltisi 850 metredir.* [*Osm.* Irtifa; *ing.* Altitude above the sea level; *Fr.* Altitude]; § ❷ *astr.* ve *mant.* Bir yıldızdan bir görmenin gözüne gelen ışın ile ufuk düzleminin meydana getirdiği açının ölçümü. [*Osm.* Râkım; *ing.* Altitude; *Fr.* Cote]; ☆ *Eşanl.* **kot**; ◉ **basınç** ~, *hava.* ◘ **Basınç**; ◉ **eş** ~, *meteor.* ◘ **Eşyükselti**; ◉ **mutlak** ~, *coğr.* Bir noktanın ortalama deniz seviyesinden yüksekliği; ◉ **nispi** ~, *coğr.* Bir noktanın başka bir noktaya oranla yüksekliği.
~ **göstergesi**, *hava.* ◘ **Gösterge**.
~ **rahatsızlığı**, *patol.* Dağda veya uçakla yükseltinin yol açtığı rahatsızlıkların tümü.

yükseltici, i. Yükselten, yukarı çıkaran.
~ **zincir**, *mad. oc.* Bir rampa boyunca arabaları çekmeğe yarayan, motorla çalışan takozlu sonsuz zincir.

yükseltilmek, nsz. f. Yükseltmek işine konu olmak.

yükseltim*, i. < *yükseltmek*. Bir duvar veya binanın üstüne ilâve ederek yükseltme.

yükselti-yoğunluk,-ğu, b.i. *hava.* Hava araçlarında bölgesel sıcaklığın fonksiyonu olarak düzeltilen yükselti-basınç'tan itibaren tahmin edilen yükselti.

yükseltme, i. § ❶ Yükseltmek eylemi, yüceltme. [*Ing.* ve *Fr.* Sublimation]; § ❷ *radyotekn.* Bir gerilimin, bir akım şiddetinin veya bir elektrik gücünün yükseltici bir cihazla *(amplifikatör)* arttırılması.

yükseltmek (-i), f. § ❶ Yüksek kılmak, yükseğe çıkarmak. [*Ing.* To cause to mount, to rise, to rise high; *Fr.* Élever, hausser]; § ❷ *mec.* Yüksek, değerli göstermek; § ❸ *mat.* Bir sayıyı kendisiyle birkaç defa çarpmak: *5 sayısını dördüncü kuvvete yükseltmek, 5X5X5X5 = 525 çarpımını yapmak demektir.* [*Osm.* Refetmek; *ing.* To raise a number; *Fr.* Élever].

yüksük,-ğü, i. *esk. T.* § ❶ Dikis dikerken, iğne batmasın diye parmak ucuna takılan koruncak. [*Ing.* Thimble; *Fr.* Dé à coudre]; § ❷ *bot.* Köklerin ucunda bulunan ve kökün üretken dokusunu korumaya yarayan oluşum. [*Osm.* Kalensöve; *ing.* Calyptra; *Fr.* Coiffe, calyptre]. ☆ *Eşanl.* **kadehçik**; ◉ **falya yüksüğü**, *sil.* ◘ **Falya**; ◉ **hasır örme yüksüğü**, *sepetc.* Hint kamışı dallarını örmeğe yarayan, ucu çıkıntılı bir dikiş yüksüğü biçimindeki küçük âlet; ◉ **sancak yüksüğü**, *ask.* Sancağın sırığının alt ucundaki madenî yuvak; ◉ **yelkenci yüksüğü**, *den.* Yelken diken işçinin avucuna geçirdiği demir halka; yelken iğnesini yelkene geçirmek için iğne bu halkaya batırılır.
~ **kadar**, *dey.* Pek az miktarda.
~ **makarna**, ◘ **Makarna**.

yüksük.otu, b.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Sıracagiller *(Scrophulariaceae)* familyasından, başlıca Avrupa, Batı Asya ve Akdeniz bölgesinde yayılmış olan iki veya çokyıllık otsu bitki cinsi. Yapraklar dar veya geniş lanseolat olup gövde tabanında rozet şeklinde ve çiçekli gövde üzerinde almaşık dizilişlidir. Çiçekler dik, uzun ve çoğunlukla tek taraflı olan bir salkım durum oluştururlar. Korolla küre, çan veya tüp şeklinde ve iki dudaklıdır. Üst dudak çok küçük, alt dudak daha büyük ve sarkıktır. Stamen 4 adet ve didinamdır. Meyva 2 gözlü, çok tohumlu, ovat şekilli, küçük septisit bir kapsüldür. Avrupa, Batı Asya ve Akdeniz bölgesine yayılmış olan 40 kadar türü vardır. Bugün tedavi sahasında birçok yüksükotu türlerinin *(pas renkli yüksükotu, yünlü yüksükotu, kırmızı çiçekli yüksükotu, D.thapsi v.b.)* yaprakları ve bunlardan elde edilen glikozidler *(dijitalin, dijitoksin, dijoksin v.b.)* kullanılmaktadır. Türkiye'de 10 türü yetişir. Kardiyotonik glikozitler taşır ve zehirlidir. [*Lat. Digitalis; ing.* Digitalis; *Fr.* Digitale]; ◉ **Alanya** ~, *bot.* Haziran - temmuz aylarında sarı renkli çiçekler açan, 50-150 sm. yüksekliğinde bir bitki. Gövde dallı, hemen hemen tüysüz veya seyrek salgı tüylüdür. Yapraklar linear-lanseolat şekilli, kenarları hafif dişli, uçları sivri, 9-17 sm. uzunluk ve 14-27 mm. genişliğindedir; salgı tüyleri vardır. Çiçek durumu tek taraflı salkımdır. Çiçekler ortalama 35 mm. uzunluktadır. Tohum ortalama 1 mm. uzunlukta ve esmer renklidir. Güney Anadolu'da yetişir. [*Lat. Digitalis davisiana*]; ◉ **büyük çiçekli** ~, *bot.* 40-120 sm. yüksekliğinde, 2 veya çokyıllık bir tür. Gövde genellikle dalsız, kadife gibi tüylüdür. Yapraklar oval - lanseolat, 7-25 sm. uzunluk ve 2-6 sm. genişliktedir. Çiçekler 40-50 mm. uzunluktadır. Korolla çan şeklinde, soluk sarı renkli, esmer lekeli orta lop kısa, üzeri basit tüylerle örtülüdür. Uludağ ve Istranca dağlarında yetişir. [*Lat Digitalis grandiflora* = *Digitalis ambigua; Fr.* Digitale grandiflore]; ◉ **damarlı** ~, *bot.* Esas yayılış bölgesi Kafkasya olan bir türdür. Türkiye'de Doğu Anadolu'da yetişir. [*Lat. Digitalis nervosa*]; ◉ **Doğu** ~, *bot.* Temmuz - Ağustos aylarında beyaz renkli çiçekler açan otsu bir bitkidir. Gövde 60-100 sm. yüksekliğinde ve dalsızdır. Yapraklar linear-lanseolat, 4-15 mm. genişlik ve 15-20 sm. uzunluktadır. Kenarları tam veya hafifçe dişli, damarlar paraleldir. Çiçek durumu gevşek, basit, nadiren dallanmış ve eksen tüylüdür. Çiçekler kısa saplı, beyaz renkli ve küre şeklinde şişmiştir. Kaliks parçalarının boyu korolla tüpünün yarısı kadar, uç kısımları küt, yuvarlak veya kısaca sivri, üzeri örtü tüyleri ve uzun saplı salgı tüyleri ile örtülüdür. Başlıca Orta Anadolu'da yetişir; Kuzey ve Batı Anadolu bölgelerinde de yetişir. [*Lat. Digitalis orientalis* = *Digitalis cariensis*]; ◉ **kırmızı çiçekli** ~, *bot.* Temmuz - Ağustos ayları arasında çiçek açan, 2 veya çokyıllık bir türdür. Gövde dallı ve tüylüdür. Rozet yaprakları saplı, oval-lanseolat şekilli, sık tüylü, damarlar alt yüzden dışarı doğru çıkıktır. Gövde yaprakları almaşık, sapsız, tüylü, kenarları dişlidir. Çiçek durumu gevşek, tek taraflıdır. Çiçekler çan şeklinde 2 dudaklı, erguvan renkli, sarımsı - beyaz lekeli veya lekesizdir. Yaprakları bazı organik asidler, tanenler, fermentler ve glikozitler taşır. Glikozitler hasta kalbi kuvvetlendirici, ödemleri boşaltıcı olarak etki eder, fakat birikicidir. Orta Avrupa'da yabanî olarak yetişir. Türkiye'de bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat. Digitalis purpurea; ing.* Foxglove; *Fr.* Digitale pourprée, gant de Notre-Dame]; ◉ **Muğla** ~, *bot.* Genel görünüş itibariyle Doğu yüksükotu türüne benzeyen, oldukça polimorf bir bitkidir. Yapraklar lanseolat, gövde üzerindekilerin laminası 4-14 mm. genişliğindedir. Çiçek durumu sık salkım seklindedir. Çiçek durumu ekseni üzerinde yalnız kısa saplı salgı tüyleri vardır. Korolla 11-15 mm. uzunluğunda, alt dudak orta lopunun boyu korolla tüpünden biraz daha kısadır. Güney-batı Anadolu bölgesi dağlarında yetişir. [*Lat. Digitalis cariensis*]; ◉ **pasrenkli** ~, *bot.* Temmuz - Eylül aylarında çiçek açan, 2 veya çokyıllık, 100-300 sm. yüksekliğinde otsu bir bitkidir. Gövde tüysüz ve genellikle dalsızdır. Nadiren durumunun altından dallar verir. Yapraklar sert, derimsi, tam, kenarları bazen uç kısımda hafifçe dişli, sivri uçlu ve paraiel damarlıdır. Rozet yaprakları spatulat 10-40 sm. uzunluk ve 2-4 sm. genişliktedir. Gövde yaprakları lanseolat 10-15 sm. uzunluk ve 2-3 sm. genişliktedir. Çiçek durumu sık çiçekli, eksen tüysüzdür. Korolla beyazımsı - sarı veya pas renkli, tüylü, alt dudağın orta lopunun boyu korolla tüpünün boyu kadardır. Yumurtalık tüylüdür. Türkiye'de yaygın olan bir türdür. Kuzey Anadolu dağlarında, Istanbul'da, Trakya'da, Batı ve Güney Anadolu dağlarında ve Sultan dağlarında yetişir. [*Lat. Digitalis ferruginea*]; ☆ *Eşanl.* **arıkovanı**; ◉ **Trabzon** ~, *bot.* Pasrenkli yüksükotu'na çok benzeyen bir türdür. Çiçeklerinin küçük (korolla boyu 10-15 mm.), çiçek durumunun uzun ve sık çiçekli olması ile pasrenkli yüksükotundan ayrılır. Doğu Karadeniz bölümü dağları *(Zigana dağları)* ormanlarında bulunur.. [*Lat. Digitalis schischkinii*]; ◉ **Truva** ~, *bot.* Edremit civarındaki dağlarda *(Kaz dağı)* yetişir. Gövde yaprakları, 6-20 mm. genişliktedir. Çiçek durumu gevşek, durumun ekseni kısa ve uzun saplı salgı tüyleri ve yer yer örtü tüyleri ile kaplıdır. Korolla 16-25 mm. boyunda, alt dudağın orta lopunun boyu (5-9 mm.) korolla tüpünün yarısı kadardır. [*Lat. Digitalis trojana*]; ◉ **yeşil çiçekli** ~, *bot.* Istranca dağlarında yetişen, 50-100 sm. yüksekliğinde, çokyıllık bir türdür. Yapraklar oval-lanseolat, tüylü, kenarları dişli, dip kısımdakiler genellikle 20-30 sm. uzunluk ve 5-10 sm. genişliktedir. Çiçek durumu tek taraflı, sık çiçeklidir. Korolla yeşilimsi-sarı renkli, 20 mm. kadar uzunlukta, hafifçe eğik tüp şeklindedir; alt dudağın orta lopunun boyu tüp kısmından daha kısadır. [*Lat. Digitalis viridiflora*]; ◉ **yünlü** ~, *bot.* Trakya ve Çanakkale bölgesinde yetişen, 60-100 sm. yüksekliğinde, 2 veya çokyıllık otsu bir bitkidir. Gövde dik ve kırmızımtırak renklidir, alt kısmı tüysüzdür. Yapraklar lanseolat veya oblong - lanseolat, tüysüz veya kenarlarda seyrek tüylüdür; kenarları tam veya hafifçe dişlidir. Çiçek durumu sık çiçekli, eksen yünümsü gibi tüylüdür. Çiçekleri küre seklinde tüylü, sarımsı renkli ve mor lekelidir. Alt dudak uzundur. Yaprakları oblong - lanseolat, tüysüz veya kenarlarda tüylüdür. [*Lat.Digitalis lanata; Fr.*Digitale laineuse]. ◘ *LEVHA: 133.*— **ZEHiRLi BiTKiLER**; *ŞEKİL: 98.*— **ZEHiRLi BiTKiLER**.

yüksünmek (-den), f. § ❶ Bir şeyi kendine yük saymak. [*Ing.* To show dissatisfaction when charged with some task, to fret under a duty, to regard as burdensome; *Fr.* Regarder comme un fardeau; accepter à contre cœur]; § ❷ *esk.* Kıskanmak. [*Ing.* To begrudge, to envy, to be jealous *(of)*, to grudge giving or fulfilling a promise].

yükümˆ, i. < *yüklemek*. Yapmaktan kaçınılamayan iş veya bir iş yapmaktan kaçınılamama hali: *Çalışmak herkes için bir yükümdür. Herkes çalışmak yükümündedir.* [*Osm.* Mükellefiyet; mecburiyet; *ing.* ve *Fr.* Obligation]; ◉ **döner** ~ **ler**, *mch.* ◘ **Döner**.

yükümlüˆ, i. ve s. Yükümü olan. [*Osm.* Mükellef, teklifi; *ing.* Obligatory, compulsory; *Fr.* Obigatoire].
~ **bağışlama**, *huk.* ◘ **Bağışlama**.

yükümlülükˆ,-ğü, i. Yükümlü olma hali. [*Osm.* Mükellefiyet; *ing.* Charge, burden, obligation, liability; *Fr.* Obligation, charge].

yükünmek, nsz. f. *esk.T.* Birinin önünde; saygı göstermek için, eğilmek veya yere kapanmak. [*ing.* To bow or kneel *(before someone)*].

yülgü, i. *esk. T. yülüğü. esk.* Tıraş için kullanılan bıçak, ustura. [*ing.* Razor; *Fr.* Rasoir].

yülük, s. *esk. T. yülimek. h.d.* Yülünmüş. [*ing.* Shaven; smooth; *Fr.* Épilé; sans poil].

yülümek (-i), f. Vücudun fazla kıllarını ustura ile almak. [*Osm.* Tıraş etmek; *ing.* To shave off with a razor; *Fr.* Éoiler, arracher les poils].

yümn /yümn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uğur, mut, bereket.

yümnâ /yümnâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Sağ taraf.

yümnî /yümnî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uğura ait, uğurla ilgili; § ❷ Uğurlu. § ❸ i. *(birincisi)* erkek, *(ikincisi)* kadın adı.

yümûm /yümüm/, i. *Osm* < *Ar. esk.* **yımmin**'in çoğulu.

yün, i. *esk. T. yüng.* § ❶ Güzün kırkılan koyun tüyü. [*ing.* Wool; *Fr.* Laine]. ☆ *Eşanl.* **yapağı**; § ❷ Genel olarak koyun tüyü: *Bu şiltenin yüzü az gelmiş;* § ❸ s. Genel olarak hayvan tüyünden yapılmış: *Yün kumaş. Yün eldiven.*

Yün fanila. [*ing.* Woolen; *Fr.* De laine; en laine]; ◉ **cam ~ ü**, *döş.* ve *dok.* ◘ **Cam**[1]; ◉ **karın altı ~ ü**, *dok.* ◘ **Karın.**
~ **çuvalı**, *tar.* Başkanın oturması için Lordlar Kamarasının ortasına yerlestirilen kare biçiminde içi yün dolu, üzeri kırmızı kumasla kaplı büyük çuval.
~ **ipliği**, Yünden yapılan ve kumaş yapımında kullanılan iplik. [*Ing.* Wool yarn; worsted; *Fr.* Fil de laine].
~ **nemlenmesi**, *zoot.* ◘ **Nemlenme.**

yünlü, s. § ❷ Yünü olan. [*Ing.* Coated, padded with wool]; § ❷ Yünden yapılmış. [*Ing.* Woolen; *Fr.* De laine, en laine, laineux,-euse]; § ❸ i. Yün kumas. [*Ing.* Woolen cloth; woollens; *Fr.* Lainerie].
~ **aspir**, *bot.* ◘ **Aspir.**
~ **bitler**, *zool.* ◘ **Unlubitler.**
~ **kâğıt**, ◘ **Kâğıt.**
~ **yüksükotu**, *bot.* ◘ **Yüksükotu.**

yünlük.-ğü, i. *kıyf. esk.* Yeniçerilerin baslalarına giydikleri börkün yün takılan yeri.

yünlüklü, s. Yünlüğü olan.
~ **keçe**, *kıyf. esk.* Yeniçerilerin baslarına giydikleri börkün, tüy takmak için özel yeri bulunmayan türü.

yüpürmek, nsz. f. *h.d.* Telâsla öteye beriye kosmak.

yüre, i. Koyunun üstündeki tüy.

yürek,-ği, i. *esk.T.* § ❶ *anat.* Vücudun her tarafından gelen kanı akciğerlere ve ciğerlerden döndükten sonra tekrar vücuda yürütmeye yarayan ve böylece ritmik kasılmalarla kan dolasımını sağlayan ve devam ettiren değişik sayıda odacıklara ayrılmış veya tüp biçiminde içi boş bir kas organı olup göğüs bosluğunda iki akciğerin arasında ve biraz solda bulunur. [*Osm.* Kalb; *Lat. Cor; ing.* Heart; *Fr.* Cœur]; § ❷ *mec.* (a) Yüreklilik: *Bu iş yürek ister.* [*Ing.* Courage, boldness; *Fr.*Courage, hardiesse]; (b) *mec.* Acıma duygusu: *Benim yüreğim götürmez. Onun yüreği kaldırır;* § ❶ *Kimi* deyimlerde «*hiç bir gizli düşüncenin karışmamış olduğu duygu*» anlamını verir: *Yürekten kopmak. Yürekten gelmek. Candan yürekten;* § ❶ *h.d.* Mide, karın. [*Ing.* Stomach; *Fr.* Estomac]; § ❺ Gönül: *Insan yüreğini kökünden söküp atan ayrılıklar;* § ❻ İç: *Yüreğime bir korku düstü;* § ❼ *mutf.* Büyük ve küçük bas hayvanların yenilen iç organlarından biri; sakatat olarak bilinir, ızgara, yahni ve kavurması yapılır; ◉ **yüreğine işlemek** *(Birinin), dey.* Onda çok derin acı uyandırmak. [*ing.*To feel deeply *(words)*]; ◉ **yüreğini tüketmek** *(Birinin), dey.* Bir şeyi anlayıncaya kadar anlatanı çok yormak. [*ing.* To cause to wear oneself out *(in trying to explain something)*]; ◉ **yüreğini tüketmek** *(Kendi), dey. (Bir sey anlatmaya çalışarak)* yorulmak. [*ing.* To wear oneself out *(in trying to explain something); Fr.* S'épuiser à vouloir faire ou expliquer]; ◉ **yüreği ağzına gelmek**, *dey.* Birdenbire çok korkmak. [*ing.* To be suddenly frightened; *Fr.* Ressentir une vive douleur; s'effrayer]; ◉ **yüreği bayılmak**, *dey.* Karnı çok acıkmak. [*ing.* To be very hungry]; ◉ **yüreği cız etmek (cızlamak)**, *dey.* Pek acımak. [*Ing.* To be moved with great compassion]; ◉ **yüreği çarpmak (atmak)**, *dey.* § ❶ Yüreği hızlı vurmak. [*ing.* To have palpitations]; § ❷ Merak, kaygı, korku gibi duygular yüzünden içi tedirgin olmak; ◉ **yüreği dar**, *dey.* İçi çabuk sıkılan [*Ing.* Impatient; *Fr.* Impatient.-ente]; ◉ **yüreği delik**, *dey.* Dertli. [*Ing.* Full of woes]; ◉ **yüreği dolu**, *dey.* Uzun zamandan beri hınç biriktirmis. [*ing.* Having a persistent grudge]; ◉ **yüreği ezilmek**, *dey.* Birdenbire açlık duymak. [*Ing.* To feel sudden hunger]; ◉ **yüreği ferahlamak**, *dey.* Kaygıdan kurtulur olmak. [*Ing.* To feel relieved]; ◉ **yüreği geniş**, *dey.* Hiç bir şeyi kendine tasa etmeyen. [*Ing.* Easy-going, unworried]; ◉ **yüreği hop etmek (hoplamak)**, *dey.* Yanılarak ansızın bir korku veya heyecana uğramak. [*Ing.* To feel one's heart [illegible] for joy or fear; *Fr.* Tresaillir]; ◉ [illegible]reği kabarmak, *dey.* Midesi bulanmak. [*ing.* To be nauseated]; ◉ **yüreği kalkmak**, *dey.* Heyecanlanmak. [*ing.* To be alarmed; to be very upset]; ◉ **yüreği kararmak**, *dey.* içine karamsarlık çökmek. [*ing.*To be dismayed, to feel hopeless]; ◉ **yüreği katı**, *dey.* Acınacak haller karşısında, duygusuz kalabilen. [*ing.* Hard-hearted; *Fr.* Insoucieux,-euse]; ◉ **yüreği katılmak**, *dey.* Ağlamaktan veya soğuktan nefesi tutulmak. [*Ing.* To suffer greatly; to gasp for breath]; ◉ **yüreği oynamak**, *dey.* Ansızın heyecanlanmak veya korkmak. [*ing.* To have a fluttering of the heart; to have misgivings]; ◉ **yüreği parçalanmak**, *dey.* Pek acımak. [*Ing.* To feel very sorry *(for someone)*]; ◉ **yüreği pek**, *dey.* § ❶ Yüreği katı. [*Ing.* Stout-hearted]; § ❷ ◘ **Yürekli**; ◉ **yüreği serinlemek**, *dey.* Üzüntüsü bir dereceye kadar azalmak. [*ing.* To feel relieved]; ◉ **yüreği sıkılmak**, *dey.* İçi sıkılmak. [*Ing.* To feel depressed or bored]; ◉ **yüreği sızlamak**, *dey.* Pek acımak. [*ing.* To be greatly sorry *(for someone)*]; ◉ **yüreği şişmek**, *dey.* Uzun uzun acı şeyler dinlemekten veya sürekli ve sıkıcı bir halden üzülmek [*Ing.* To feel greatly bored *(from long discussion)*]; ◉ **yüreği tükenmek (tüketmek)**, *dey.* Bir şeyi anlatmak için çok yorulmak. [*ing.* To wear oneself out *(in trying to explain something)*]; ◉ **yüreği yağ bağlamak**, *dey.* İstenilen bir seyi olmasından ferahlık duymak. [*Ing.* To drink deeply of happiness; to feel very happy]; ◉ **yüreği yanmak**, *dey.* § ❶ Pek çok acımak. [*ing.* To be grieved, to feel pity]; § ❷ Felâkete uğramak. [*Ing.* To meet with disaster]; ◉ **yüreği parçalanmak**, *dey.* ◘ **Parçalanmak**; ◉ **yüreği yaralı**, *dey.* Felâkete uğramıs. [*ing.* Stricken with sorrow or disaster]; ◉ **yüreği yufka**, *dey.* Acıklı hallere hiç dayanamayan. [*Ing.* Easily moved, compassionate]; ◉ **yüreğine dert olmak**, *dey.* Başkasının herhangi bir davranışı sonradan kendisi için sürekli bir üzüntü kaynağı olmak. [*Ing.* To have a troubled feeling *(about something)*]; ◉ **yüreğine inmek**, *dey.* § ❶ Ansızın ölmek; § ❶ Aşırı derecede üzülmek. [*ing.* To be struck with great fear, agitation or shame]; ◉ **yüreğine kar yağmak**, dey. Kıskanclık duyarak üzülmek. [*ing.* To suffer a pain of jealousy]; ◉ **yüreğine od düşmek**, *dey.* ◘ **Yüreği yanmak**; ◉ **yüreğine su serpilmek**, *dey.* Bir kimse, kaygı nedeninin ortadan kalkması veya yeniden umut verecek bir haber alması üzerine ferahlamak. [*Ing.* To be refreshed or comforted; *Fr.* Se tranquilliser, se rassurer]; ◉ **yüreğini dökmek (yüreğini boşaltmak)**, *dey.* Dertlerini, üzüntülerini uzun uzun anlatarak içi hafiflemek. [*ing.*To make a clean breast of it]; ◉ **yüreğini pek tutmak**, *dey.* Kendini korkuya kaptırmamak. [*Ing.* To hold on to one's courage]; ◉ **yüreğinin yağı erimek**, *dey.* Çok üzülmek. [*Ing.* To feel greatly sorry or anxious]; ◉ **yürekler acısı**, *dey.* Pek acıklı. [*Ing.* Heart breaking *(event or condition)*]; ◉ **alevli ~**, *dey.* Tepesinde bir alev olan bir yürek şekli.
~ **acısı**, *dey.* ◘ **Kalb.**
~ **ağrısı**, *dey.* ◘ **Kalb.**
~ **biçimi**, Yürek şeklinde olan *(motifler ve yapraklar hk.)* [*Ing.* Heart-shaped; *Fr.* En forme de cœur, en cœur].
~ **çarpıntısı**, *dey.* § ❶ Yüreğin sık ve hızlı vurması. [*Ing.* Palpitation of the heart; *Fr.* Palpitations]; § ❶ *mec.* Merak, kaygı, korku gibi duygular yüzünden uğranılan iç tedirginliği: *Bütün gün yürek çarpıntısı ile bekleştiler.* [*Ing.* Misgivings].
~ **dayanmamak**, *dey.* Üzülmek katlanamamak.
~ **dış zarı**, *anat.* ◘ **Perikard.**
~ **eğrisi**, ◘ **Eğri**[2].
~ **ferahlığı**, *dey.* Düsünce veya kaygılardan kurtulmus olma.
~ **gevşemesi**, *anat.* ◘ **Diyastol.**
~ **hoplaması (oynaması)**, *dey.* Korku, heyecan v.b. duygulardan heyecanlanma.[*Ing.* Fluttering of the heart].
~ **katılığı**, *dey.* Merhametsizlik, acımazlık. [*ing.* Hard-heartedness].
~ **hışıltısı**, *patol.* ◘ **Hışıltı.**
~ **iç zarı**, *anat.* ◘ **Endokard.**
~ **kalkması**, *patol.* ◘ **Kalkma.**
~ **karası**, *dey.* İslenen bir günahtan sonra duyulan sürekli ve üzücü pismanlık. [*Ing.* Wickedness, depravity].
~ **kası**, *anat.* ◘ **Miyokard.**
~ **kasıntısı**, *anat.* ◘ **Sistol.**
~ **midyesi**, *zool.* ◘ **Midye.**
~ **parçalamak**, *dey.* Acındırmak. [*Ing.* To arouse compassion for; *Fr.* Attrister].
~ **selanik!** *(Bir kimsede), şak. h.d.* Pek korkak. [*ing* Coward].
~ **sıkıntısı**, *dey.* Tedirginlik, iç darlığı.
~ **solucanı**, *zool.* ◘ **Yüreksolucanı.**
~ **vermek**, *dey.* Cesaretlendirmek. [*Ing.* To encourage; *Fr.* Encourager].
~ **yaprak**, *bot.* ◘ **Yüreksi yaprak.**
~ **yarası**, *dey.* Büyük keder.

yüreklendirmek (-i), f. Birine yüreklilik vermek. [*Osm.* Cesaret vermek; *ing.* To cause to take heart, to give heart, to encourage; *Fr.* Donner du courage, animer, exciter, encourager].

yüreklenmek, nsz. f. Kendisine yüreklilik gelmek. [*Osm.* Cesaretlenmek; *ing.* To take heart, to become emboldened; *Fr.* To take heart to become emboldened, to pluck up courage].

yürekli, s. § ❶ Tehlikeyi korkusuz karşılayan. [*Osm.* Şeci, cesaretli, cesur. *ing.* Brave, courageous, odd, stout--hearted; *Fr.* Courageux,-euse]; § ❷ Şu veya bu karakterde olan.

yüreklilik,-ği, i. § ❶ Yürekli olma hali. [*Osm.* Şecaat; *ing.* Stout-heartedness, courage; *Fr.* Courage]; § ❷ Yürekli kimseye yakışır davranıs.

yürek.midyesi, b.i. *zool.* Yürekmidyesigiller familyasından iki çenetli yumuşakça. Bütün denizlerde yasayan yüz kadar türü vardır. Pek çoğu yenir. Başlıca türleri: *Cardium edule, C. aculeatum, Isocardia cor v.b.*

yüreksi, s. *(Yapraklar hk.)* Yürek biçiminde olan. [*Ing.* Cordate; *Fr.* Cordé, cordiforme].
~ **yaprak**, *bot.* ◘ **Yaprak.**

yüreksiz, s. Yürekliliği olmayan. [*Osm.* Cesaretsiz; *Ing.* Faint-hearted, timid; *Fr.* Sans courage, timide, poltron].

yüreksizlik,-ği, i. Yüreksiz olma hali, yüreksizce davranış. [*Ing.* Faint-heartedness, timidity; *Fr.* Poltronnerie, timidité].

yürek.solucanı, b.i. *zool. Dipetalonematidae* familyasından, en çok 30 sm. boyunda olup, kedi, köpek, tilki gibi etçillerin, çoğunlukla yüreğine yerleşen ve sivrisineklerle bulasan sıcak ülkeler solucanı. [*Lat. Dirofilaria immitis; Fr.* Heartworm].

yürekten, s. ve z. Temiz duygularla veya sevgi ile yapılan. [*Ing.* Ardently, cordial; *Fr.* Ardemment].

yürük,-ğü, i. *esk.T.* Hayvancılıkla geçinen göçebe Türkmen. [*ing.* Nomad; *Fr.* Nomade].
☆ *Eşanl.* **yörük.**
~ **çadırı**, *etn.* Yörüklerin mesken olarak kullandığı deve veya koyun yününden dokunmus çadır.
☆ *Eşanl.* **kıl çadır, kı.k pencereli konak.**

yürük, s. *esk. T. yügrüg.* § ❶ Çok ve çabuk yürüyen, iyi yol alan. [*ing.* Active, that goes fast, fleet; *Fr.* Qui marche bien, qui va vite]; § ❶ i. *teşk. tar.* Eskiden, yeniçeriye katılan yaya asker. [*Ing.* A class of janissary soldiers].
~ **aksak**, *müz.* Aksak usulünün en hareketlisine verilen ad. *(9/8 veya 9/16 olarak yazılır).*
~ **at yemini arttırır**, *at.* Bir iste üstün çaba gösterenler o kadar yüksek bir karşılık görürler.
~ **ata kamçı olmaz** *(yürük at kamçı değdirmez), at.* Işini ivedilik ve yeterlikle yapan kişiyi sıkıstırmak gerekmez.
~ **ata paha olmaz**, *at.* Işini ivedilik ve yeterlikle basaran kimsenin değeri çok büyüktür.
~ **semai**, *müz.* (a) Türk musikisinde bir küçük usul. (b) Türk musikisinde klasik şekillerden biri.
~ **yürük semai**, *müz.* Yürük semainin 6/8 ile ölçülen daha hareketli şekli.

yürüme, i.§ ● Yürümek eylemi.[*ing.*Walking, walk; *Fr.* Action de marcher, marche]; § ● *biy.* Hayvanların karşılıklı bacaklarını kullanarak yatay veya hafif eğik bir yüzeye basmak suretiyle yer değiştirmesi; ◉ **denge ~si**, *cimn.* ◘ Denge; ◉ **el üstü ~**, *cimn.* ◘ El¹.

~ bacağı, *zool.* Böcek veya kabuklulularda sırf yürümeye yarayan ve çene bacaklarından, yumurta taşıma bacaklarından v.b. ayrı olan bacaklar.

~ bacakları, *zool.* ◘ Bacak.

~ latası, *demir.* ◘ Lata². ,

yürümek, nsz. f. *esk. T. yorımak.* § ● Adım atarak gitmek. [*ing.* To walk; *Fr.* Marcher]; § ● Karada veya suda herhangi bir yöne doğru yer değiştiredurmak: *Gemi yürür. Dağ yürümez.* [*ing.* To move; to go in any way or direction; *Fr.* Suivre son cours]; § ● *(Çocuk)* Ayak üzerinde gezecek bir hale gelmek: *Çocuk erken yürüdü;* § ● Yayan gezmek: *Ben biraz yürümek istiyorum;* § ● Çabuk yol almak: *Biraz yürüyelim, geç kaldık.* [*ing.* To hurry along]; § ● (-e), Bir yere ulaşmak: *Dallara su yürümek;* § ● (-e), Üzerine doğru gitmek: *Asker kaleye yürüdü.* [*ing.* To march; *Fr.* Aller en avant]; § ● nsz. *mec.* Gereği gibi yapılmak veya ilerlemek: *İşler yürümüyor.* [*ing.* To advance, to make progress; *Fr.* Avancer, aller]; § ● nsz. *(Faiz hk.)* Hesap edilmek: *Bu paranın faizi yüzde beşten mi yürüyor?;* § ● nsz. *arg.* Ölmek: *O da yürümüş.* [*ing.* To die; *Fr.* Mourir]; § ● *(Bir işte)* İleri gitmek: *Onun mahvına kadar yürüdüler;* ◉ *(Allah)* **Yürü ya kulum demiş**, *dey.* Herhangi bir alanda pek çabuk ilerleyenler için, biraz da kıskanma veya imrenme ile söylenir.

yürünmek, ösz. f. Herhangi biri yürümek: *Çamurun içinden yürünmez.*

yürürlük*.-ğü, i. Gereği yapılır olma hali: *Yürürlükte bulunan yasalar, usuller, kurallar.* [*Osm.* Meriyet; *ing.* Effect, effectiveness, validity; *Fr.* Validité]; ◉ **~ te olma**, *ikt.* Yürürlükte olan kanunlar için kullanılan terim; ◉ **~ teki hukuk**, ◘ Hukuk; ◉ **~ teki kanunlar**, *huk.* ◘ Mer'i kanunlar; ◉ **~ ten kaldırma**, *huk.* ◘ Lâğvetmek.

yürütme, i. § ● Yürütmek işi; § ● *huk.* Icra, idare, sevk ve idare; ◉ **~ nin durdurulması**, *huk.* Aleyhinde Danıştaya başvurulmus olan bir idarî kararın dava sonuçlanıncaya kadar uygulanmaması.

~ erki, *huk.* Yürütme organı, icra uzvu, icra kuvveti.

~ görevi, *huk.* Yasama organınca yapılan kanunlara uygun olarak siyasî ve idarî yönden ülkenin yönetilmesi görevi.

~ gücü, ◘ Güç¹.

~ organı, *huk.* ◘ icra organı.

yürütmek (-i, -e), f. § ● Yürümek işini yaptırmak. [*ing.* To make walk; *Fr.* Faire marcher]; § ● *mec.* Uygulamak: *Yasa yürütmek.* [*ing.* To put into force; *Fr.* Appliquer]; § ● Kabul ettirmek: *Düşüncesini yürütmek*; § ● İleri sürmek: *Mütalâa yürütmek. Muhakeme yürütmek;* § ● *arg.* Işinden veya bulunduğu yerden çıkarmak. [*ing.* To fire, to dismiss; *Fr.* Congédier, remercier *(qn)*, dégommer, chasser]; § ● Gizlice alıp götürmek, çalmak. [*ing.* To steal; *Fr.* Dérober].

yürütülmek (-i), f. nsz. Yürütmek işine konu olmak.

yürütüm*, i. < *yürütmek.* Yerine getirilme, gereğinin yapılması: *Yasanın yürütümü. Bir yargının yürütümü.* [*Osm.* Infaz; *ing.* Execution, a carrying out; *Fr.* Exécution].

yürüyememe, i. *tıp.* ◘ Abazi.

yürüyüş, i. < *yürümek.* § ● Yürütmek işi veya tarzı. [*ing.* Gait; *Fr.* Allure, démarche]; § ● Yürüme idmanı: *Her sabah bir saat yürüyüş yaparım.* [*ing.* March; *Fr.* Marche]. § ● *sp.* Normal yürüyüşten türemiş atletizm dalı; § ● *zool.* Dört bacaklılarda bacakların hareketiyle yapılan ilerleme tarzı; ◉ **~ e çıkış noktası**, *ask.* ◘ Nokta; ◉ **atılım ~ ü**, *cimn.* ◘ Atılım; ◉ **ayak uçlarında ~**, *cimn.* ◘ Ayak; ◉ **ayı ~ ü**, *cimn.* ◘ Ayı; ◉ **büyük ~**, *cimn.* ◘ Büküк; ◉ **cebrî ~**, *ask.* ◘ Cebrî; ◉ **dört ayak ~**, *cimn.* ◘ Dört; ◉ **el arabası ~ ü**, *cimn.* ◘ El¹; ◉ **engelli denge ~ ü**, *cimn.* ◘ Engelli; ◉ **fil ~ ü**, *cimn.* ◘ Fil¹; ◉ **gece ~ ü**, *ask.* ◘ Gece; ◉ **gösteri ~ ü**, *huk.* ◘ Gösteri; ◉ **karga ~ ü**, *cimn.* ◘ Karga¹; ◉ **kertenkele ~ ü**, *cimn.* ◘ Kertenkele; ◉ **mehter ~ ü**, *tar.* ◘ Mehter; ◉ **sarkaç ~ ü**, *tıp.* ◘ Sarkaç; ◉ **serbest ~**, *sp.* ◘ Serbest.

~ emri, *ask.* Bir birliğin veya askerin bir yerden başka bir yere taşınması için verilen emir.

~ etmek, Kalabalıkla birdenbire çıkıp yürümek· *Karıncalar yürüyüş ettiler.*

~ kolu, *ask.* Belli bir bölgeye ulaşmak veya bulunulan bir bölgeden ayrılmak amacıyle bir kumanda altında yaptığı düzenli yürüyüş yapan piyade, zırhlı veya motorlu birliklere verilen ad.

~ planı, *ask.* Birliğin aldığı göreve göre gideceği yere, iyi bir durumda varmasını sağlamak amacıyle hazırlanan plana verilen ad.

yürüyüvermek (-e, -i), f. Hemen veya çabuk yürümek: *On dakikalık yolu yürüyüver. Kızılaya kadar yürüyüver.*

yürya, i. *den.* Bir halatı veya palangayı üzerine yataraktan mola vermeksizin çekme. *(Bu tarzda filika asılırken tirentiye yapışmış eratın tempo tutaraktan ayak vurmaları usuldendir).*

~ beraberi, *den.* Bir halatı çekenlerin hep birlikte ve aynı zamanda çekmeye başlamaları için verilen kumanda.

yüsr, i. *Osm.* < *Ar.* Kolaylık, rahat.

yüsrâ /yüsrâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Sol taraf.

yüsret, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kolaylık, rahat.

yüsrü, i. Ince işler yapımında kullanılan siyah bir ağaç: *Yüsrü tespih.*

yüsür, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kolaylık.

yüüs /yüüs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ye's**'in çoğulu.

yüz¹, s. § ● On kere on, doksan dokuzdan bir artık. [*ing.* Hundred; *Fr.* Cent]; § ● i. Doksan dokuzdan sonra gelenen sayının adı ve bu sayıyı gösteren işaret, 100, C. [*ing.* One hundred; *Fr.* Cent].

~ yıl, ◘ Yüzyıl.

yüz², i. *esk.T.* § ● Başta alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin meydana getirdiği ön kısım: *Yuvarlak yüz.*[*Osm.* Çehre, vecih; *Lat. Fecies; ing.* Face; *Fr.* Face]; § ● Yüzey; *Suyun yüzünde.* [*Osm.* Satıh; *ing.* ve *Fr.* Surface]; § ● Bir şeyin en gösterişli olan veya dışta bırakılan yüzeyi: *Yapının yüzü. Kumaşın yüzü.* [*ing.* Outer covering of a thing]; § ● Yatak, yorgan, yastık ve kanape gibi şeylerin dış kumaşı; § ● Utanma: *Adamda yüz yok ki.* [*ing.* Shame; *Fr.* Honte, pudeur]; § ● Birinin görüle gelen veya umulan hoşgörürlüğüne güvenilerek gösterilen cüret: *Yüz bulmak. Yüz vermek. Ne yüzle? Yüzü olmamak, kalmamak.* [*ing.* Boldness; effrontery; *Fr.* Audace]; § ● -den halinde, Neden: *Diketsizlik yüzünden olan kaza. Kahır yüzünden lütuf. Işim vardı, o yüzden gelemedim;* § ● Yan: *Dağın bu yüzü.* [*Osm.* Vecih; *ing.* ve *Fr.* Face]; § ● *malzeme.* Kesme taşın görünecek olan, oymalı veya oymasız yanı; § ● *mar.* Bir çerçevenin bir silmenin perdahlı kısmı; § ● *mat.* (a) Bir çokyüzlüyü veya bir katı cismi sınırlayan düzlem çokgenlerden her biri. (b) Bir ikidüzlemliyi meydana getiren iki düzlemden her biri; § ● *nüm.* Bir para veya madalyanın ters tarafı; § ● *tekn.* Kontrplağın görünen katlarını meydana getiren kaplama. ☆ *Eşanl.* **dış kat, dış kaplama**; ◉ **~ den geliş**, *kadın-doğum.* Doğumda başın dönük gelişinin bir çeşidi. Bu çeşit gelişte yavrunun kafasının çenealtı-bregma çapı, leğenin üst kıstağını önce geçer; ◉ **~ e çıkmak**, *dey.* § ● Bir sıvının yüzüne çıkmak. [*ing.* To come to the surface; *Fr.* Monter à la surface d'un liquide, émerger]; § ● Yüzsüz olmak, şımarmak. [*ing.* To be insolent; to maintain a position arrogantly]; ◉ **~ e yülmek**, *dey.* § ● Yalandan dost görünmek. [*ing.* To feign friendship, to dissimulate scorn or hate; *Fr.* Montrer une amitié fausse]; § ● Sevimli ve alımlı bir halde görünmek; ◉ **~ e gülücü**, *dey.* Ikiyüzlü. [*Osm.* Riyakâr]; ◉ **~ ü açılmak** *(Bir şeyin), dey.* Güzelliği, parlaklığı meydana çıkmak. [*ing.* To flourish, to become beautiful]; ◉ **~ ü ak, alnı pak**, *dey.* Ayıbı ve kabahati olmayan, ırz ve namus sahibi. [*ing.* Pure and honest, without blemish; *Fr.* Qui est sans tache et qui marche la tête haute]; ◉ **~ ü ak olsun!**, *dey.* «*Sağ olsun*» gibi iyi bir dilek olarak söylenir. [*ing.* Bless him!; *Fr.* C'est un vœu qu'on fait pour la prospérité de quelqu'un]; ◉ **~ ü görmek** (-e kavuşmak), *dey. Rahat yüzü görmek. Dert yüzü görmemek.* [*Fr.* Avoir de jouir de]; ◉ **~ ü gülmek**, *dey.* § ● Sevinci yüzünden belli olmak. [*ing. To be happy or delighted; Fr.* Nager dans la joie]; § ● Feraha kavuşmak; ◉ **~ ü güzel olanın huyu (da) güzel olur**, *at.* Insanın yüzü, içinin aynasıdır. Güler yüz her zaman güzeldir. Hoşgörülü, iyi niyetli, uyuşma eğilimli temiz yürekli kişilerde bulunur. Içinde kötülük yatan kişinin duyguları da yüzüne vurur, kendisini çirkinleştirir. Bundan dolayı yüzünü güzel bulduğumuz kimsenin anlarız ki huyu da güzeldir; ◉ **~ ü kalmamak**, ◘ Yüz²; ◉ **~ ü kara**, *dey.* Utanacak bir hali olan. [*ing.* One who in the past has done something to be ashamed of, disgraced, in disgrace]; ◉ **~ ü kasap süngeriyle silinmiş**, *dey.* Hiç utanması olmayan. [*ing.* Brazen-faced, who has no sense of shame, thoroughly unashamed; *Fr.* Excessivement éhonté]; ◉ **~ ü koyun**, ◘ Yüzükoyun; ◉ **~ ü olmamak** *(Bir şeye), dey.* § ● Cesaret edememek. [*ing.* Not to have the face *(to)*, not to dare]; § ● Bir şeye dayanamamak karsı duramamak, reddedememek. [*ing.* To be unable to refuse; to be unable to face; *Fr.* Ne pouvoir pas résister à]; ◉ **~ ü pek**, *dey.* Sıkılması olmayan. [*ing.* Brazen-faced shameless; *Fr.* éhonté,-ée]; ◉ **~ ü sıcak**, *dey.* Görüldüğü vakit insanın iradesini gevşeten: *Paranın yüzü sıcaktır.* [*ing.* Sympathetic, attractive; *Fr.* Alléchant,-ante, attrayant,-ante]; ◉ **~ ü soğuk**, *dey.* Ürkütücü. [*ing.* Dour; *Fr.* Repoussant,-ante]; ◉ **~ ü suyu hürmetine veya** *(Birinin)* **~ ü suyuna**, *dey.* Onun büyük veya güzel hatırı için. [*ing.* Out of respect *(of)* someone. thanks *(to)* him; *Fr.* Pour faire plaisir à]; ◉ **~ ü suyuna** *(Birinin), dey.* Onun büyük veya güzel hatırı için. [*ing.* Out of respect *(to)* someone thanks *(to)* him; *Fr.* Pour faire plaisir à]; ◉ **~ ü tutmamak** *(Bir şey yapmaya), dey.* Haklı da olsa, karşısındakini kıracak bir davranışta bulunmaktan çekinmek. [*ing.* To feel ashamed to do *(something)*· to shrink *(from an act)*]; ◉ **~ u yazılı kalmak**, *dey.* Olduğu gibi dokunulmadan kalmak. [*ing.* To remain untouched]; ◉ **~ ü yerde**, *dey.* Alçak gönüllü. [*ing.* Modest, humble; *Fr.* Modeste, humble]; ◉ **~ ü yere gelmek**, *dey.* Bir başkasının davranışından onun hesabına utanç duymak. [*ing.* To feel ashamed of somebody; *Fr.* Avoir honte des actes d'un autre personne]; ◉ **~ ü yok**, *dey.* Bir şey istemeye veya yapmaya cesareti yok. [*ing.* He hasn't got the face! He doesn't dare! He is ashamed of himself]; ◉ **~ ü yumuşak**, *dey.* Kendisinden yapılan dilekleri incelikle karşılayan, geri çevirmeyen. [*ing.* Too kind ot refuse; *Fr.* Qui n'a pas généralement l'habitude de refuser ce qu'on lui demande]; ◉ **~ ünden akmak**, *dey.* Yüzünden pek belli olmak. [*ing.* To be obvious]; ◉ **~ ünden düşen bin parça olur**, *dey.* Öfke veya küskünlükten ileri gelen can sıkıntısıyla suratı asık olan. [*ing.* Sour-faced, frowning terribly; *Fr.* Qui a un visage excessivement refrogné]; ◉ **~ ünden kan damlıyor**, *dey.* Esenliği yüzünün renginden belli. [*ing.* Rosy-cheeked; very healthy]; ◉ **~ ünden okumak**, *dey.* § ● Yüzünden anlamak. [*ing.* To understand from one's face; *Fr.* Comprendre par l'expression de son visage]; § ● Kâğıttan okumak. [*ing.* To read on sight]; ◉

~ üne bakılacak gibi (~ üne bakılır), *dey.* Az çok güzel. [*ing.* Good looking; *Fr.* Assez joli]; ⊙ ~üne bağırmak *(Birinin), dey.* Birine bağıra çağıra saygısızca söz söylemek. [*ing.* To shout at; *Fr.* Apostropher]; ⊙ ~ üne bakılmaz, *dey.* Çok çirkin. [*ing.* Ugly, horrible; *Fr.* Très laid, horrible, désagréable à voir]; ⊙ ~ üne bakmaya kıyılmaz, *dey.* Çok güzel. [*ing.* Very beautiful; *Fr.* Très beau, très belle, ange de beauté]; ⊙ ~ üne bakmamak, *dey.* § ❶ Önem vermemek. [*ing.* Not to pay attention to; *Fr.* Ne pas donner d'importance]; § ❷ Darılmış olmak. [*ing.* To be cross with]; ⊙ ~ üne bir daha bakmamak, *dey.* Darılıp artık konuşmamak. [*Fr.* Briser avec]; ⊙ ~ üne gözüne bulaştırmak, *dey.* Bir işi beceremeyerek bütün bütün bozmak. [*ing.* To spoil or disarrange thoroughly through incapacity, to make a mess of something, to fail; *Fr.* Faire chou blanc]; ⊙ ~ üne gülmek, *dey.* Dalkavukluk etmek. [*ing.* To flatter; *Fr.* Flatter, flagorner]; ⊙ ~ üne kan gelmek, *dey.* Benzinin solgunluğu geçmek. [*ing.* To recover one's health]; ⊙ ~ üne karşı *(Birinin), dey.* Bir kimsenin kendi önünde ve ondan çekinmeden: *Yüzüne karşı da söylerim.* [*ing.* To one's face; *Fr.* A la face]; ⊙ ~ üne vurmak (çarpmak), *dey.* Ayıplayarak kusurunu yüzüne karşı söylemek. [*ing.* To cast *(something)* in *(a person's)* teeth; to reproach *(someone)* with something; *Fr.* Parler à quelqu'un de ses fautes de fason à le faire rougir]; ⊙ ~ ünü ağartmak *(Birinin), dey.* Onun övüneceği bir iş yapmak. [*ing.* To do honour *(to)*; *Fr.* Faire honneur à quelqu'un par ses services]; ⊙ ~ ünü burusturmak (ekşitmek), *dey.* Yüzünü öfke veya hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek. [*Fr.* Se renfrogner, se refrogner]; ⊙ ~ ünü gözünü açmak *(Birinin), dey.* Bir çocuğa veya toy bir gence o zamana kadar kendisinden saklanılan bir takım cinsel bilgiler vermek. [*ing.* To open one's eyes, to initiate *(a child)* to knowledge about sex]; ⊙ ~ ünü güldürmek *(Birinin), dey.* Onun sevineceği bir iş yapmak, ona iyilik etmek. [*Fr.* Réjouir quelqu'un par un service, par un bienfait]; ⊙ ~ ünü kara çıkarmak, *dey. (Birini)* mahçup duruma düşürmek, utandırmak; ⊙ ~ ünü kızartmak *(Birinin), dey.* Birini utançtan sıkılacak bir hale sokmak; ⊙ ~ ünü yazmak, *dey. (Gelinin)* yüzünü süslemek. [*ing.* To decorate the face *(of a bride)*; *Fr.* Orner le visage de la nouvelle mariée]; ⊙ ~ ünü yere getirmek, *dey.* Mahçup duruma düşürmek, utandırmak; ⊙ ~ ünün akıyla çıkmak *(Bir işten), dey.* O işi, kendi saygınlığını bozmadan, iyi bir sona erdirmek. [*Fr.* Mener à bonne fin]; ⊙ ~ ünün derisi kalın- *dey.* Utanmaz; ⊙ ~ ünüze güler, *h.d.* Iğrenç bir şey anlatılırken söylenir. [*Fr.* Que des rosent ornent votre visage (expression de politesse qu'on dit avant de raconter un fait répugnant, expression qui correspond à «si j'ose m'exprimer ainsi)]; ⊙ beş ~ lü, *mat.* ◘ Beş[e]; ⊙ çok ~ lü, *met.* ◘ Çok; ⊙ deniz ~ ü, *coğr.* ◘ Deniz; ⊙ dış ~, *mat.* ◘ Dışyüz; ⊙ eğri ~, *mat.* ◘ Eğri[1]; ⊙ gönye ~ ü, ◘ Gönye; ⊙ iç ~ ü *(Bir işin), dey.* Gerçek niteliği; ⊙ iç ~ ü *(Birinin), dey.* Birinin gizli kalan niteliği; ⊙ kemer taşı ~ ü, *mim.* Bir kemer taşının ön ve arka yüzü. [*ing.* Soffit; *Fr.* Douelle]; ⊙ yastık ~ ü, *dey.* Yastıkların üzerine kapanan ve dikilen kumaş; ⊙ yorgan ~ ü, *dey.* Yorganların üzerine dikilerek kaplanan işlemeli veya yazma kumaş. ~ açısı, *antr.* Biri hemen hemen dikey olan ve üstkesici dişlerle alnın en çıkıntılı yerinden geçen, diğeri yatay olan ve dislerden kulaklara giden iki farazî çizginin kesişmesiyle ortaya çıkan açı.

~ akı, ◘ Yüzakı.

~ bağlamak, *dey. h.d. (Süt v.b. hk.)* Kaymak bağlamak. [*ing.* To form cream *(milk)*. ~ be ~, *dey.* Karşı karşıya. [*ing.* Face to face; *Fr.* Face à face].

☆ *Eşanl.* yüz yüze.

~ boyama, *dey.* Yüzü her renk boya ile boyayarak güzelleştirmek ve değiştirmek. [*ing.* Make-up; *Fr.* Maquillage].

☆ *Eşanl.* makiyaj.

~ bulmak, ◘ Bulmak.

~ bulunca astar istemek, *dey.* ◘ Yüz verince astar istemek.

~ çevirmek *(Birinden), dey.* Gösterdiği ilgiyi kesmek. [*ing.* To be estranged, to turn away from].

~ diş ortopedisi, ◘ Ortopedi.

~ etmek, *dey.* § ❶ Havale etmek. [*ing.* To hand somethin) over]; § ❷ Eklenecek iki şeyi düz edip birbirine uydurmak. [*ing.* To face up].

~ falı, *falc.* ◘ Fal.

~ geri dönmek, *dey.* Geri dönmek. [*ing.* To face about, to turn around; to retreat].

~ geri etmek, *dey.* Gerisin geriye dönmek, geri kaçmak. [*ing.* To retreat].

~ görümlüğü, ◘ Yüzgörümlüğü.

~ göstermek, *dey.* Meydana çıkmak. [*ing.* To put in an appearance; to show up; *Fr.* Se montrer].

~ göz, ◘ Yüzgöz.

~ göz olmak, *dey.* ◘ Yüzgöz.

~ güzelliği hamamdan eve, öz güzelliği Urum'dan Şam'a, *at.* ◘ Tüy güzelliği hamamdan eve, huy güzelliği Urum'dan Şam'a.

~ indisi, *antr.* Yüzün yüksekliği ile en geniş yeri arasındaki ilişki.

~ karası, ◘ Yüzkarası.

~ kızartıcı, *dey.* ◘ Kızartıcı.

~ kızartmak, *dey.* Utandırmak. [*ing.* To cause someone to blush].

~ kızdırmak, *dey.* Utanmayı göze almak.

~ masajı, ◘ Masaj.

~ nevraljisi, *patol.* Ucuz sinirin *(duyu siniri)* veya başlangıç kısmının *(yüz sinirinin değil, hareket sinirinin)* hastalanmasından ileri gelen ve yüzde beliren nevralji. [*ing.* Geniculate neuralgia].

~ ölçümü, ◘ Yüzölçümü.

~ surat davul derisi, (yüz surat hak getire), *dey.* Hiç utanması olmayan, yüzsüz. [*ing.* Brazen-faced, unashamed; *Fr.* Ehonté, effronté].

~ surat mahkeme duvarı, *dey.* Çok asık yüzlü, gülmez kimseleri nitelemek için kullanılır. [*ing.* Sulky, surly; *Fr.* Austère].

~ suyu, ◘ Yüzsuyu.

~ suyu dökmek, ◘ Yüzsuyu.

~ sürmek, *dey.* Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek. [*ing.* To pay humble respect *(to a superior)*, to prostrate oneself humbly *(before)*].

~ uzunluğu, *san* Ölçü birimi olarak kullanılan insan yüzünün uzunluğu.

~ üstü, *dey.* ◘ Yüzüstü.

~ üstü bırakmak, ◘ Yüzüstü.

~ verince astar ister, *dey.* Kendisine bir şey verilmesinden cüret alarak daha çoğunu ister. [*ing.* If you give him an inch he will take a mile].

~ verme arsız olur, az verme hırsız olur, *at.* ◘ Çok söyleme arsız edersin, aç bırakma hırsız edersin.

~ vermek *(Birine), dey.* Bir kimseyi şımartmak. [*ing.* To be indulgent *(to)*, to spoil; *Fr.* Gâter].

~ vermemek *(birine), şey.* Şımartmamak.

~ vurmak, *dey.* Baş vurmak. [*Osm.* Müracaat etmek; *ing.* To apply *(to)*, to refer *(to)*, to have recourse *(to)*; *Fr.* S'adresser, se présenter, former une demande].

~ yazısı, *dey.* Köylerde gelinin yüzüne konulan telli pullu yapıştırmalar. [*ing.* Decoration stuck on to the face of a village bride; *Fr.* Ornament en feuilles d'or qu'on colle au visage de la nouvelle mariée *(coutume villageoise)*].

~ yüzden utanır, *at.* Bir kimse, kendisine karşı saygı gösteren kişiden yapmasını isteyeceği seyi, doğrudan doğruya kendisi söylerse daha etkili olur. Başkasıyle haber yollayarak isterse o kadar etkili olmaz.

~ yüze, *dey.* Karşı karşıya birbirine bakarak. [*ing.* Face to face; *Fr.* Face à face].

~ yüze bakmak, *dey. (Tanıdık kimseler hk.)* Görüşmek, karşılaşmak. [*ing.* To meet, to look each other in the face].

~ yüze gelmek, *dey.* Karşılaşmak, rastlaşmak. [*ing.* To come face to face with, to meet; *Fr.* Se rencontrer].

~ yüze simetrik, *mim.* Özellikle sütun başlıkları üzerindeki iki şekil, meselâ iki hayvan sekli için kullanılan terim.

yüz.akı, b.i. Yüzü ak olma hali. [*Osm.* Namus; *ing.* Personal honour; *Fr.* Honneur].

yüz.başı, b.i. *ask.* Orduda aşaması üsteğmenle binbaşı arasında olan subay. [*ing.* Captain; *Fr.* Capitaine]. ⊙ kıdemli ~, ◘ Kıdemli.

yüz.başılık,-ğı, b.i. Yüzbası aşaması. [*ing.* Rank of captain; *Fr.* Grade de capitaine].

yüzde, z. § ❶ *mat.* Yüze bölünen bir şeyin... parçası miktarında *(Bu deyim % işaretiyle gösterilir)*: *Yüzde beş. Yüzde on.* [*ing.* Percent; *Fr.* Pourcent, centième]; § ❷ i. Yüzdelik: *Komisyoncuya bir işten yüzde vermek*; ⊙ satış ~ si, *tic.* Bir satıcıya yaptığı satışlar üstünden verilen pay.

~ yüz, *dey.* § ❶ Şüphesiz, mutlaka, muhakkak. [*ing.* One hundred percent; *Fr.* Cent pour cent]; § ❷ Bütünü, tamamı, hepsi. [*ing.* The whole of a thing, all; *Fr.* Le tout].

yüzdelik,-ği, i. Bir satışta veya alışta tellâla veya aracıya yüzde hesabıyla verilen ayakteri. [*ing.* Percentage; *Fr.* Pourcentage].

~ norm, *istat.* İstatistikte bir ham puvanın seri içinde tekabül ettiği yüzdelik, bir öğrencinin grup içindeki yerini belirtmeye yarayan ölçü.

yüzden, s. Derinlere, ayrıntılara kadar gitmeyen, yüzde kalan, üstten. [*Osm.* Sathî; *ing.* Superficial; *Fr.* Superficiel,-elle].

~ erime, *jeol.* Güneşlenmenin etkisi, havanın sıcaklığı rüzgârlarla yağmurlarla buzların üstten erimesi olayı. *(Bunlar arasında güneşlenme önemli yer tutar. Yüzden erime dağlardaki buzlarda, kutuplardaki iç buzullarda, denizlerde yüzen buz-dağlarında görülür. Bu yüzden buz alanlarında erimeler, gerilemeler, küçülmeler olur. Buzların bu dıştan erimeleri yanında «içten erime» şeklinde basıncın ve sürtünmelerin etkisi ile eriyip erimediği, erime oluyorsa ne derecede bulunduğu olayı yeter derecede henüz aydınlanmış değildir).* [*ing.* ve *Fr.* Ablation].

~ erime maddeleri, ◘ Ablasyon maddeleri.

yüzdürme, i. § ❶ Yüzdürmek eylemi; § ❷ *tekn.* Hızlı akan ormanlık dağlardan inen derelere ağaç gövdelerinin bırakılması, asağılarda bir yerde setlerin gerisinde durdurularak alınması işi. *(Böylece dik yamaçlı sarp ormanlık dağlardan yüzdürme işi bir çeşit taşıt olarak kullanılmaktadır).* [*ing.* Floatage, floating; *Fr.* Flottage]. § ❸ *den.* Batmış veya karaya oturmuş bir gemiyi yüzer hale getirme; bu çalışmanın sonucu. [*ing.* Floating; *Fr.* Flottement].

~ kanalı, ◘ Kanal.

~ tankı, *mad. oc.* Kömür ve filizi zenginleştirmek için yüzdürme işleminin yapıldığı kap.

yüzdürmek (-i, -e), f. § ❶ *(Deriyi)* yüzmek işini yaptırmak. [*ing.* To make flay, to make skin; *Fr.* Faire ecorcher, faire ôter la peau]; § ❷ (-i), *(Suyun yüzünde)* Yüzmesini sağlamak veya yüzmesine engel olmamak: *Burada değil, karşı kıyıda yüzdürüyorlar;* § ❸ (-i), *(Batmış veya oturmuş tekneyi)* Suyun yüzüne çıkarıp yüzer hale getirmek: *Batık gemileri yüzdürdüler.* [*ing.* To float; *Fr.* Faire flotter].

yüzdürülmek, nsz. f. Yüzdürmek işine konu olmak: *Bu hayvanın derisi yüzdürüldü.* [*ing.* To be flayed, to be skinned; *Fr.* Être écorcher, être ôté la peau].

yüze.çıkmak, b.i. § ❶ Suyun yüzünde görünmek. [*ing.* To come to the surface]; § ❷ Bir çevreden çıkmak: *Güneş ufuktan yüze çıkar;* § ❸ *mec.* Meydana çıkmak, belli olmak.

yüze.gelen, b.s. İleri gelen: *Memleketin yüze gelenleri.* [*ing.* Select, superior].

yüzen, s. Suda batmadan duran. [*ing.* Floating; *Fr.* Flottant,-ante, à flot].
~ **cisim,** *fiz.* Bir sıvıya tamamen batmamış olarak dengede duran cisim. [*ing.* Floating body; *Fr.* Corps flottant].
yüzen.balık, b.i. *balıkç.* Odundan, lâstikten veya plâstik maddeden yapılmış küçük balık biçiminde sunî yem. Tatlı ve tuzlu sularda etçil balık avlamaya yarar.
yüzer, s. **Yüz** sıfatının üleştirme şekli, her birinde yüz, her defasında yüzü bir arada. [*ing.* A hundred each; a hundred at a time].
yüzer, s. < *yüzmek.* Sürekli olarak yüzen, yüzmekte olan. [*ing.* Floating; *Fr.* Flottant, -ante].
~ **batarya,** *den.* ◘ **Batarya.**
~ **dok,** ◘ **Dok.**
~ **havuz,** ◘ **Havuz.**
~ **iskela,** *den.* ◘ **iskele.**
~ **köprü,** *den.*. Ayakları dubalar üzerine oturtulmuş köprü. [*ing.* Floating bridge].
~ **kreyn,** *den.* ◘ **Kreyn.**
~ **mania,** *den.* Zincirlerle birbirine bağlanan ağaç kütüklerinden meydana gelen ve bir limanın giriş yerini kapamaya yarayan engel.
~ **mendirek,** *den.* Betondan yapılmış dubaları yan yana bağlayıp demirleyerek yapılan geçici mendirek. [*ing.* Floating breakwater.
~ **olta,** *balıkç.* Üzerinde yüzdürücü bir nesne *(tüy, mantar v.b.)* bulunan, safranın ve iğnenin dibe değmesine imkân vermeyen ve akıntı ile hareket eden olta. [*ing.* Floating fishing line].
yüzerlik,-ği, i. ◘ **Üzerlik.**
yüzer yüzer, z. Yüzü bir arada olmak üzere. [*ing.* By the hundreds].
yüzey* i. *mat.* ve *coğr.* Bir cismi uzaydan ayıran dış ve yaygın kısmı. [*Osm.* Satıh; *ing.* ve *Fr.* Surface]; ◉ ~ **e dik,** ◘ **Antiklin;** ◉ ~ **e paralel,** ◘ **Periklin;** ◉ **abrazyon** ~ **i,** *jeom.* ◘ **Abrazyon;** ◉ **aktif** ~, *elek.* Aktif satıh. Metalik bir redresörün doğrultma fonksiyonu olarak vazife gören ve akımı ileri yönde ileten alanı; ◉ **ara** ~ **i,** *kim.* ◘ **Ara¹;** ◉ **aşınma** ~ **i,** ◘ **Aşınma;** ◉ **aşma** ~ **i,** *coğr.* ◘ **Aşma;** ◉ **basamak** ~ **i,** ◘ **Basamak;** ◉ **çıkış** ~ **i,** *coğr.* ◘ **Çıkış;** ◉ **değme** ~ **i,** *mat.* ◘ **Değme¹;** ◉ **döşeme** ~ **i,** *mat.* ◘ **Döşeme;** ◉ **düzey** ~ **i,** *geod.* ◘ **Düzey;** ◉ **dönel** ~, *mat.* ◘ **Dönel;** ◉ **dizgi** ~ **i,** *matb.* ◘ **Dizgi;** ◉ **denge** ~ **i,** *hava.* ◘ **Denge;** ◉ **esas kumanda** ~ **i,** *hava.* ◘ **Esas;** ◉ **eğri** ~, *mat.* ◘ **Eğri yüz;** ◉ **en küçük** ~, *mat.* ◘ **Enküçük;** ◉ **fren** ~ **i,** *otom.* ◘ **Fren;** ◉ **ısıtma** ~ **i,** *fiz.* ◘ **Isıtma;** ◉ **iniş** ~ **i,** *hava.* ◘ **İniş;** ◉ **kalkış** ~ **i,** *hava.* ◘ **Kalkış;** ◉ **kanal** ~, *mat.* ve *geom.* ◘ **Kanal;** ◉ **karma** ~, *min.* ◘ **Karma;** ◉ **kayma** ~ **i,** *jeol.* ◘ **Kayma;** ◉ **kesiklilik** ~ **i,** *jeol.* ◘ **Kesiklilik;** ◉ **kırılma** ~ **i,** *coğr.* ◘ **Kırılma;** ◉ **poder** ~, *mat.* ◘ **Poder;** ◉ **RİEMANN** ~ **i,** Her cebirsel denkleme eşlik eden, verilen fonksiyonun kritik noktalarını birleştirerek elde edilen geçiş çizgileri boyunca birbirine bağlanmış düzlem yaprakçıklardan meydana gelen yüzey, ◉ **sürtünme** ~ **i,** *jeol.* ◘ **Sürtünme;** ◉ ~ **de depolanma,** *trm.* Yüzey akışın satıhda mevcut sunî veya doğal tabii manialar arkasında birikmesi; ◉ ~ **de tutulma,** *trm.* Düşen yağışın yüzeyde mevcut mikro rölyef içerisinde tutulan kısmı.
~ **akış kapsamı,** *trm.* Yağışları müteakip vukubulan yüzey akış içerisinde taşınan erimiş, asılı veya kaba materyal.
~ **akış oranı,** *trm.* Bir drenaj havzasında yüzey akışı derinliğinin yağmur derinliğine olan oranı.
~ **aktifliği,** *trm.* Kil minerallerinin ihtiva ettikleri elektrikli yük ve geniş yüzey alanları dolayısıyla adsorbsiyon hassası.
~ **analizi,** *hava.* Arz yüzeyine yakın hava tabakasındaki meteorolojik olayların etüdü.
~ **anatomisi,** *anat.* Derindeki organ ve anatomik oluşumlardan mümkün olanlarının dışardan veya yüzeyden, gözle, elle veya âletle yapılabilecek muayenesinl sınırlarının veya şekillerinin gösterilmesini veya çizilmesini öğreten anatomi. *(Bu anatomiye Endoskopik ve radyoskopik anatomi de dahildir).* [*ing.* Surface anatomy].
☆ *Eşanl.* **canlı üzerinde anatomi.**
~ **boşluğu,** *met.* ◘ **Boşluk.**
~ **buzultaşları,** *jeol.* Buzulun üstünde taşıdığı buzultaşları. [*ing.* Surface moraine; *Fr.* Moraine superficielle].
~ **çatlağı,** Çinilerin yüzeyinde meydana gelen ince çatlaklar.
~ **dalgaları,** *jeol.* Depremin yeryüzünde yayılan uzun L dalgaları. [*ing.* Surface waves, long waves; *Fr.* Ondes superficielles].
~ **dalgası,** *hava.* Bir radyo vericisinin gönderdiği dalgaların arza çarparak hareket eden kısmı.
~ **erozyonu,** *trm.* Tabaka erozyonu yağmur ve yüzey akışı ile arazi yüzeyinden mütecanis tabakalar halinde toprak materyalinin taşınması.
~ **etkeni,** *kim.* Molekülünde suda erimeyi sağlayabilecek bir gruplaşmanın ve suya az bilişi olan bir kokun bulunduğu kimyasal bileşim. [*ing.* Surface agent; *Fr.* Agent de surface].
~ **grafiği,** *mat.* ◘ **Grafik.**
~ **haritası,** *hava.* Arz yüzeyine yakın hava tabakasındaki meteorolojik olayları gösteren harita veya grafik.
~ **integrali,** *mat.* ◘ **integral.**
~ **işlemi,** *met.* ◘ **işlem.**
~ **kaplamı,** *jeol.* Bir katmanın yeryüzünde kapladığı alan. [*ing.* Areal extent; *Fr.* Etendue en surface].
~ **kayaçları,** *jeol.* ◘ **Dış püskürük kayaçlar.**
~ **merkezli,** *astr.* Başlangıç noktası cismin yüzünde alınmış *(konsayı veya ölçü dizgesi).* [*ing.* Topocentric; *Fr.* Topocentrique].
~ **postası,** *post.* Vapur, tren, oto ile taşınan posta.
~ **rasadı,** *hava.* Arz yüzeyinde yakın hava tabakasındaki meteorolojik olayların incelenmesi.
~ **rüzgârları,** *hava.* Arz yüzeyinden 6 metre yükseklikte ölçülen rüzgârlar.
~ **sıcaklığı,** *astr.* Bir gökcisminin dış yüzü üzerinde ölçülen veya yüzeyi için geçerli sıcaklık. [*ing.* Surface temperature; *Fr.* Température superficielle].
~ **soğurulma,** *fiz.* ◘ **Adsorpsiyon.**
~ **yolu,** *post.* Kara veya deniz yolu.
yüzeysel, s. Yüzey ile ilgili veya yüzeyde kalan. [*Osm.* Satıhî; *ing.* Superficial; *Fr.* Superficiel,-elle].
~ **çakıl,** *jeol.* Yüzeyleri yelle cilâlanmış köşeli çakıl. [*ing.* Windfaceted stones; *Fr.* Cailloux à facettes].
~ **ısıtıcı,** *term.* ◘ **Isıtıcı.**
~ **silme,** *mim.* ve *mar.* ◘ **Silme.**
yüzgeç,-ci, s. < *yüzmek.* § ❶ Suda yüzmesini bilen: *Ördek yüzgeç bir kuştur.* [*ing.* Swimming; *Fr.* Nageant,-ante]; § ❷ i. Iyi yüzen kimse, yüzücü. *Yüzücüler arasında bir yarış.* [*ing.* Swimmer; *Fr.* Nageur,-euse]; § ❸ i. *zool.* Çoğunluk balıklarda bulunan, yüzgeç ışınları veya iskeletten yapılmış yapılarla desteklenen deri katlanmaları. [*Osm.* Misbah; *ing.* Fin; *Fr.* Nageoire]; ◉ **anus yüzgeci,** *zool.* ◘ **Anus;** ◉ **döş yüzgeci,** *zool.* ◘ **Döş;** ◉ **göğüs** ~ **leri,** *zool.* ◘ **Göğüs;** ◉ **karın yüzgeci,** *zool.* ◘ **Karın;** ◉ **yağ yüzgeci,** *zool.* ◘ **Yağ;** ◘ *ŞEKİL: 46.*— **BALIK** *(Dış yapısı).*
~ **ışını,** *zool.* Yüzgeçleri destekleyen boynuzsal iplikler. [*ing.* Fin-rays; *Fr.* Raie de nageoire].
yüzgeçayaklılar, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etçiller *(Carnivora)* takımının bir alt takımı. Suda yaşarlar. Vücut yapıları bir mekiğe benzer. Tırnakları körelmiştir. Kuyrukları kısa ve koni biçimindedir. Kulakları çok küçüktür ve istedikleri zaman kulak deliklerini kapatabilirler. Derilerinin altında kalın bir yağ katı vardır. Deniz hayvanları ve deniz bitkileri yerler. **Fokgiller** *(Phocidae),* **iri-kulaklıgiller** *(Otariidae),* **morsgiller** *(Odobenidae)* olmak üzere 3 familyası vardır. [*Osm.* Misbahiy-ur-rücûl; *Lat.* ve *ing. Pinnipedia; Fr.* Pinnipèdes].
yüzgörümlüğü, b.i. *folk.* Güveyin geline verdiği armağan. [*ing.* Customary present given by a bridegroom to his bride on first seeing her unveiled face; *Fr.* Cadeau du noce que fait le mari à la nouvelle mariée].
yüz.göz /yüz:göz/, «*Yerinde olmayarak biriyle senli benli olmak ve birbirinden çekineceği kalmamak*» anlamında kullanılan **yüzgöz olmak** deyiminde geçer. [*ing.* Not being too familiar].
~ **olmak.** Yerinde olmayarak biriyle fazla senli benli olmak. [*ing.* To become too intimate when one would like to keep his distance; *Fr.* Être excessivement à tu et à toi].
yüz.karası,-nı, b.i. Utanılacak bir hal. [*ing.* Dishonour, disgrace, shame].
yüzlemece z. § ❶ Birinin yüzüne karşı: *Arkadan söylemek doğru değil, yüzlemece söylemeli.* [*ing.* To one's face; *Fr.* A la face]; § ❷ s. Ilgilinin kendisi de bulunduğu halde yapılan: *Yüzlemece muhakeme. Yüzlemece hüküm.* [*Osm.* Vicahî; *ing.* Done in the presence of someone; *Fr.* Qui se fait en présence de qn].
yüzlemek (-i), f. Kusurunu veya suçunu yüzüne karşı söyleyip birini utandırmak: *Ben onun yaptıklarını bilirim, ama herkesin içinde yüzlemek istemedim.* [*ing.* To accuse openly, to make open reproaches, to put on the spot].
yüzleşmece, z. Yüz yüze gelerek: *Sorunu yüzleşmece konuşup çözmeli.*
yüzleşmek (-le), f.. § ❶ *(Bir olayı ileri sürenle yadsıyan kimseler)* Yüz yüze gelip sözlerini tekrarlamak: *Ben onunla her zaman yüzleşmeye hazırım.* [*ing.* To be confronted with one another]; § ❷ Yüz yüze gelmek. [*ing.* To meet face to face; *Fr.* Se confronter].
yüzleştirme, i. *(Tanıkları)* Yüzleştirmek eylemi. [*ing.* Confrontation; *Fr.* Confrontation].
yüzleştirmek (-i), f. Iki tarafın yüzlesmesini sağlamak. [*ing.* To confront; *Fr.* Confronter].
yüzlü, s. Yüzü olan: *Güzel yüzlü adam.* [*ing.* Faced; with a face or surface; *Fr.* Qui a tel ou tel visage].
~ **duvar,** ◘ **Duvar.**
yüzlük,-gü, i. § ❶ Yüz para veya yüz lira değerinde akçe. [*ing.* A hundred lira bill; *Fr.* Monnaie de cent]; § ❷ *mat.* On kuralına göre yazılmış bir tam sayıda sağdan sola doğru üçüncü basamağın adı. [*Osm.* Mie; *ing.* Hundred; *Fr.* Centaine]; § ❸ s. Yüz *(lira)* değerinde veya yüz *(kilo)* ağırlığında olan. [*ing.* Costing; worth or weighing one hundred; *Fr.* Qui vaut cent].
yüzlü yüzlü, z. Yüzü olarak, güvenerek: *Borcunu vermediği halde yüzlü yüzlü yine para istiyor.*
yüzme¹, i. Yüzmek eylemi. [*ing.* Swimming; *Fr.* Nage, natation].
~ **bacakları,** *zool.* ◘ **Bacak.**
~ **havuzu,** Yüzme talimleri yapılan ve suya girerek yüzmek için insa olunan büyük havuzlar, [*ing.* Swimming pool; *Fr.* Piscine].
~ **hocası,** *sp.* Havuz veya plâjlarda yüzme öğreten veya yüzücüleri çalıştıran kimse.
~ **kesecikleri,** *bot.* Bazı su bitkilerinin kok gövde veya yapraklarında oluşan ve bitkinin suda yüzmesini sağlayan içi boş yuvarlak kesecikler.
~ **kesesi,** *zool.* ◘ **Kese.**
~ **yeteneği,** *den.* Bir cismin toplam ağırlığına karşıt olarak su içine gömülmüş bölümünü etkileyen suyun kaldırma etkisinden doğan güç.
yüzme², i. *esk. T.* Derisini çıkarmak eylemi. [*ing.* Skinning; *Fr.* Écorchement].
yüzmek¹ (-i), f. Derisini soymak. [*ing.* To flay, to skin; *Fr.* Écorcher].
yüzmek², nsz. f. *esk. T.* § ❶ Kolunu, bacağını hareket ettirerek *(insan),* yüzgeçlerini kullanarak *(balık),* vücudundan su püskürterek *(ahtapot)* veya vücudunu dalgalandırarak *(su yılanı)* suyun üstünde veya içinde durmak ilerlemek: *Derin sularda yüzmek.* [*ing.* To swim; *Fr.* Nager; flotter]; § ❷

mec. Bir halin olumlu veya olumsuz, aşırı derecesinde bulunmak: *Kitaplar toz içinde yüzüyor. Mutluluk içinde yüzüyor;* § ❺ *arg.* Çok para istemek: *Bu pavyonda adamı yüzerler;* § ❻ Yüzme sporu yapmak; § ❼ *(Geniş anlamda)* Bir sıvının yüzeyinde batmadan durmak: *Tahta ve mantar suda yüzer.* [*Ing.* To float; *Fr.* Flotter]; § ❽ Kendisine bol gelen bir elbise içinde bulunmak: *Ben bu pantolonun içinde yüzüyorum;* § ❾ *(Bir şeye)* bulanmak, herhangi bir şeyle üzeri kaplanmış olmak: *Ayakkabıları çamur içinde yüzüyor. Kitaplar toz içinde yüzüyor;* ◉ **yüzer havuz,** *den.* Açık denizde gemi onarımında kullanılan havuz. [*Ing.* Floating dock; *Fr.* Dock flottant, bassin flottant]; ◉ **yüzüp yüzüp kuyruğuna gelmek,** *dey.* Uzunca bir işi bitirmek üzere olmak. [*Ing.* To be about to finish a big job].

yüz.numara, b.i. ◘ **Ayakyolu.**

yüz.ölçümü,-nü, b.i. *mat.* Bir yerin veya bir şeyin yüzeyini ölçme ve bu ölçme sonunda beliren miktar. [*Osm.* Masaha-i sathiye; *ing.* Superficies, surface; *Fr.* Superficie].

yüz.suyu, b.i. «*Onurunu sarsacak derecede yalvarmak*» anlamına kullanılan **yüzsuyu dökmek** deyiminde geçer.

~ **dökmek,** *dey.* Onurunu sarsacak derecede yalvarmak. [*Ing.* To degrade oneself].

yüzsüz, s. Utanmaz, sıkılmaz, çekinmez. [*ing.* Brazen-faced, shameless; *Fr.* Éhonté, effronté].

yüzsüzleşmek, nsz. f. Yüzsüz hale gelmek, yüzsüz olmak. [*ing.* To become brazen-faced, shameless; *Fr.* Devenir éhonté].

yüzsüzlük,-ğü, i. Yüzsüz olma hali, yüzsüzce davranış. [*ing.* Shamelessness, effrontery; *Fr.* Éhonterie, effronterie].

yüzü.ak, b.s. Yurt ve ulus sevgisi, kanuna saygı, doğruluk gibi erdemler taşıyan, bunların çizdiği sınırdan çıkmayan.

yüzücü, i. < *yüzmek.* § ❶ Yüzme sporu yapan kişi. [*Ing.* Swimmer; *Fr.* Nageur,-euse]; § ❷ *(Birini)* Sömürücü; § ❸ Kasaplık hayvanların derilerini yüzen. [*Ing.* Flayer; *Fr.* Écorcheur].

yüzücü.keseli, b.i. *zool.* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Keseli-sıçangiller *(Didelphyidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 30 sm.'dir. Keseli hayvanlar arasında su hayatına uymuş olan tek türdür. Üzeri kara-beyaz tüylüdür. Orta ve Güney Amerika'da yaşar. [*Lat. Chironectes minimus; Ing.* Yapok, yapock; *Fr.* Oyapock].

yüzük,-ğü, i. *esk. T.* Parmağa geçirilen süslü halka. [*Osm.* Urve; *ing.* Ring; *Fr.* Bague]; ◉ **yüzüğü geri çevirmek,** *dey.* Evlenme sözünü geri almak; ◉ **gözbebeği** ~, ◘ **Gözbebeği.**

~ **mastarı,** *kuymc.* ◘ **Mastar²**.

~ **oyunu,** Fincanlar altında yüzük saklayarak oynanılan bir oyun.

~ **parmağı,** ◘ **Parmak.**

~ **yüzükkelebeği,** b.i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Lasiocampidae* familyasından, kelebeklerin kanat açıklığı 40 mm. olan, kanatlarında birbirine paralel dik iki yol bulunan, renkleri devetüyü kırmızı arasında değişen, meyva ve ormanlarda orman ağaçlarında yaprak yiyerek zararlı olan böcek. [*Lat. Malacosoma neustria; Ing.* Tent caterpillar; *Fr.* Bombyx livrée, bombyx à bagues].

☆ *Eşanl.* **halkaören, bülbül gözyaşı.**

yüzü.koyun, b.s. ve z. Yüzü yere gelmek üzere: *Yüzükoyun yere kapandı.* [*Ing.* Face downwards, lying on one's face; *Fr.* À plat ventre].

yüzük.parmağı, b.i. Serçeparmaktan önceki parmak. [*Ing.* Ring finger, the fourth finger; *Fr.* Annulaire].

yüzüksü, s. Yüzük biçiminde olan *(kıkırdak hk.).* [*Osm.* Halkavî; *Ing.* Cricoid; *Fr.* Cricoïde].

yüzülmek, ösz. f. § ❶ Herhangi biri yüzmek: *Bu suda yüzülmez;* § ❷ nsz. Derisi çıkarılmak: *Koyun yüzüldü.* [*Ing.* To be skinned; *Fr.* Être écorché, s'écorcher].

yüzüncü, s. Yüz sıfatının sıra şekli; sırada doksan dokuzuncudan sonra gelen. [*Ing.* Hundredth; *Fr.* Centième].

yüzünden, z. Sebebiyle: *Fırtına yüzünden yola çıkamadım.* [*Ing.* On account of; *Fr.* A cause de, par suite].

yüz.üstü, b.z. § ❶ Başlanmış fakat tamamlanmamış bir halde: *İşler yüzüstü kaldı.* [*Ing.* As things are incomplete; *Fr.* A l'abandon, en suspens]; § ❷ Yüzü yere gelecek şekilde: *Yüzüstü düşmek. Yüzüstü kapanmak.* ~ **bırakmak,** *dey.* § ❶ Yapayalnız, yardımsız ve kötü durumda bırakmak. [*Ing.* To leave alone, to abandon; *Fr.* Abandonner]; § ❷ Olduğu gibi, tamamlamadan bırakmak, bitirmemek: *Bütün işleri yüzüstü bırakıp gitti.* [*Ing.* To leave things as they are in incomplete condition].

yüz.yıl*, b.i. § ❶ Yüzyıl süren bir zaman parçası: *Şimdi yirminci yüzyıldayız.* [*Osm.* Asır; *Ing.* Century; *Fr.* Siècle]; § ❷ Milât diye adlandırılan kronolojik bir hareket noktasından itibaren hesaplanan ve 1-100, 101-200, 201-300 v.b. olarak numaralanan yüz yıllık dönem: *Milâttan önce üçüncü yüzyıl;* § ❸ Isa'nın doğumundan itibaren hesaplanan yüzyıllık dönem: *Yirminci yüzyılın önemli siyasal olayları;* § ❹ Ayırıcı bir özelliği olan dönem: *Kalkınma yüzyılı.* [**Osm.** *Asır*]; ◉ **jülyen** ~ ı, ◘ **Jülyen.**

yüz.yıllık*, b.s. Sürerliği yüzyıl olan. [*Ing.* For centuries].

yüz.yirmisekizlik,-ği, b.i. *müz.* Bir siyahın *(dörtlü'nün)* 32'de biri, bir yuvarlağın *(birli'nin)* 128'de biri değerinde beş çengelli nota işareti. *(Bu işaret çok ağır tempolu parçalarda kullanılır).*

z, Z, § ❶ Türk alfabesinin yirmi dokuzuncu ve son harfi, ze adını taşıyan bu harf, sesbilim *(fonetik)* bakımından diş ünsüzlerinin yumuşak ısılılısını gösterir. [*Ing.* The twenty-ninth and last letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Vingt-neuvième et dernière lettre de l'alphabet turc]; § ❷ *mat.* (a) Cebirde ve analizde, çok defa iki *x* ve *y* değişkenli bir fonksiyonu veya üçüncü bir bilinmeyeni, yahut da üçüncü bağımsız bir değişkeni gösteren sembol. (b) Fonksiyonlar kuramında, $z = x+iy$ karmaşık değişkeni, (c) Analitik geometride, uzayın bir noktasının üçüncü kartezyen koordinatı. (d) *Z* bağıl tamsayılar cümlesini gösterir; pozitif tamsayılar, negatif tamsayılar ve sıfır tamsayısı. (e) «*z*» ekseni, üzerinde *z* koordinatının ölçüldüğü eksen.

~ **işaret verici bikını,** *hava.* Düşey konl seklinde neşriyat yapan bir nevi radyo bikın.

~ **kromozomu,** *biy.* Heterogametli bir disideki cinsiyet kromozomlarından biri; öteki cinsiyet kromozomu w'dir.

zaaf, i. ◘ **Zaıf.**

zaâzi /zaāzi/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* zazaa'ının çoğulu.

zab' /zab/, i. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Sırtlan.

zabâb /zabāb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Pus, sis, rutubetli duman.

zabıt,-ptı, i. *Osm.* < *Ar. zabt. esk.* § ❶ Sıkı tutma; § ❷ Idaresi altına alma, kendine mal etme; § ❸ Silâh kuvvetiyle bir yeri alma; § ❹ Anlama, kavrama; § ❺ Kaydetme, özetini yazma. [*Ing.* Record, protocol, minutes; *Fr.* Constat]; ◉ **dava** ~ **ı,** *huk.* ◘ ◘ **Dava;** ◉ **kasa sayımı zaptı,** *muh.* ◘ **Kasa.**

~ **kâtibi,** Meclis, genel kurul toplantılarında, tartışmaları ve verilen kararları veya mahkemelerde muhakemenin akışını ve kararları yazarak tespit eden kimse veya memur. [*Ing.* Clerk of record].

~ **varakası,** *huk.* ◘ **Tutanak.**

zabıta /zābıta/, i. *Osm.* < *Ar. zabt.* § ❶ Kolluk, yurt içinde genel düzen ve güveni korumakla görevli devlet kuvveti. [*Ing.* ve *Fr.* Police]; ☆ *Eşanl.* **zaptiye, polis;** § ❷ *huk.* Kamu düzenini koruma, suç işleyenler hakkında çeşitli takibat yapma ve adlî makamlara yardımcı olma faaliyeti. [*Ing.* Organization, order, rule]; ◉ **adlî** ~, *huk.* ◘ **Adlî;** ◉ **ahlâk** ~ **sı,** *huk.* ◘ **Ahlâk;** ◉ **belediye** ~ **sı,** *huk.* ve *sosy.* ◘ **Belediye;** ◉ **deniz** ~ **sı,** *huk.* ◘ **Deniz;** ◉ **hava** ~ **sı,** *huk.* ◘ **Hava;** ◉ **idarî** ~, *huk.* ◘ **idarî;** ◉ **sağlık** ~ **sı,** ◘ **Sağlık.**

~ **cezaları,** *huk.* Belli bazı idarî sahalarda, idârî kararlarla ve emirlere aykırı hareket edenlere uygulanan cezalar. *(Belediye cezaları bu arada sayılabilir).*

zabıt.name /zābıt.nāme/, b.l. *Osm.* < *Ar. zābıt* + *Fars. nāme. esk.* ◘ **Tutanak.**

~ **haberi,** *gazetecilik.* ◘ **Haber.**

zâbih /zābih/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kesen, boğazlıyan *(etl yenilen hayvanları).*

zabıt.-ti /zābıt/, i. ç: zabıtan. *Osm.* < *Ar. zabt. esk.* § ❶ Subay. [*Ing.* Officer; *Fr.* Officier]; § ❷ s. *mec.* Tuttuğunu koparan, dediğini yaptıran. [*Ing.* Capable of command, who; can keep discipline; *Fr.* Celui qui maintient l'ordre, qui gouverne, administre]; § ❸ *den.*Ticaret gemilerinde emir ve kumanda mevkiine sahip gemi adamı. ◉ **güverte** ~ i, *den.* ◘ **Güverto;** ◉ **küçük** ~, *den.* ◘ **Küçük.**

zâbitân /zābitān/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zâbit'in** çoğulu.

zabitlik,-ği, i. *esk.* § ❶ Subay olma hali; § ❷ Dediğini yaptırabilme, idare edebilme.

zabt, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sıkı tutma; § ❷ Idaresi altına alma, kendine mal etme; § ❸ Silâh kuvveti ile yer alma; § ❹ Anlama, kavrama.

zabu' /zabū/, i. ç: **zıbâ'.** *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Sırtlan.

zâcir /zācir/, s. *Osm.* < *Ar. zecr. esk.* Alıkoyan, önleyen, yasak eden.

zaç,-cı /zaç/, i. *Osm.* < *Ar. kim.* Kükürtle demir bileşimlerinden biri. [*Ing.* ve *Fr.* Vitriol].

☆ *Eşanl.* **demir süifat.**

zaç yağı, b.l. *kim.* ◘ **Sülfürik asid.**

zâd /zād/, f. *Osm.* < *Ar. ziyādet. esk.* Çoğalsın, artsın.

zâde /zāde/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «Çok olsun, artsın!» mânasında iyi bir dilek.

zadegân /zādegān/, ç.i. *Osm.* < *Fars.* **zâde'**nin coğulu. *(Sınıf farkı güden topluluklarda)* Soylular takımı. [*Ing.* Nobles; *Fr.* Les Nobles].

zâdegî /zādeği/, i.*Osm.* < *Fars. esk.* Zâdelik, asillik soy temizliği.

za'f /zaf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hemen, derhal öldürme.

zafer, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Savaşta kazanılan kesin galibiyet: *Sakarya zaferi.* [*Ing.* Victory, triumph; *Fr.* Victoire, triomphe]. ☆ *Eşanl.* **utku;** § ❷ Birçok emekler ve tehlikeli uğrasmalar pahasına erisilen sonuç. *Lozan zaferi.* [*Ing.* Victory; *Fr.* Victoire]. ☆ *Eşanl.* **yengi.**

~ **arması,** *sil.* Cenkte kazanılan silâhlardan düzenlenmiş arma.

~ **kemeri,** *mim.* ◘ **Kemer.**

~ **takı,** *mim.* ◘ **Tak.**

zafer name, b.l. *ed. esk.* Bir zaferi anlatan veya bir zaferi övmek için yazılan eser. [*Ing.* Eulogy praising a victory].

za'fi /zafi/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Za'fa, kuvvetsizliğe, dermansızlığa ait, bununla ilgili.

zâfir /zāfir/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zafer kazanan.

zafiyet,-ti /zāfiyet/, i. *Osm.* < *Ar. zāfiyyet. esk.* § ❶ ◘ **Arıklık;** § ❷ ◘ **Dermansızlık.**

zagine, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kinler, nefretler.

zagt, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyi bir başka yere zorla sokma, girdirme.

zagzaga, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mânasız söz.

zağ, i. Kılıç ve bıçak gibi kesici âletleri bileyerek ağızlarına verilen keskinlik. [*Ing.* Keenness of edge].

☆ *Eşanl.* **kılağı**

zağanos, i. *zool.* Bir cins doğan. [*Ing.* Hunting owl trained like a falcon].

zağar, i. *zool.* Bir cins av köpeği. [*Ing.* Hound; *Fr.* Chien de chasse; limler].

zağara, i. < *zıhâre.* Yaka kürkü. [*Ing.* Fur collar].

zağarcı, i. *teşk. tar.* Osmanlı devletinde padişahın av köpeklerini besleyen ve onunla birlikte ava giden görevlilere verilen ad.

~ **ortası,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağının 64. Ortası.

zağcı, i. *h.d.* Bileyici.

zağferan, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Safran.

zağlamak (-i), f. § ❶ Kılağı vermek. [*Ing.* To give a keen edge to: *Fr.* Aiguiser]; § ❷ Parlatmak. [*Ing.* To polish; *Fr.* Polir].

zağlı, s. Bilenmis.

zahâir /zahâir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zahire'**nin çoğulu.

zahf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sürünerek yürüme, ayaklarını sürüyerek yürüme; § ❷ Emekleme.

zâhib /zāhib/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Gidici, giden; § ❷ Bir fikir veya zanne uyan, kapılan.

zâhide /zāhide/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ «Zâhid»in müennesin; § ❷ i. Kadın adı.

zâhif /zāhif/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kibirli, övüngen.

zâhife /zāhife/, i. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* ◘ **Sürüngen.**

zâhik /zāhik/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bâtıl, köhne; § ❷ Berbat ve perisan olan.

zâhil /zāhil/, s. *Osm.* < *Ar. zühûl. esk.* Ihmal eden unutan.

zahip.-bi /zāhib/, s. *Osm.* < *Ar. zehāb.* > *zāhib.* Bir fikre kapılan, sanan.

~ **olmak,** Bir fikre kapılmak, sanmak.

zahir /zāhir/, s. *Osm.* < *Ar. zahr. esk.* § ❶ Arka çıkan, yardımcı; § ❷ Semiz, tavlı, bol.

zâhir /zāhir/, s. *Osm.* < *Ar. zuhūr. esk.* § ❶ Acık, belli; § ❷ Dış yüz, görünüs; § ❸ z. Elbette, süphesiz: *Söylemeli zâhir saklamak olur mu hiç?* § ❹ z. Görünüse göre, anlasılan meğer: *Ben yanlış biliyormusum zâhir.* [*Ing.* Apparently clearly, evidently; *Fr.* En apparence; extérieurement].

zahire /zahīre/ i. ç: **zahâir.** *Osm.* < *Ar. esk.* Aslık azık. [*Ing.* ve *Fr.* Provisions]; ◉ ~ **nin (çiftcinin) ambarı sabanın ucundadır,** *at.* Iyi sonuç almak isteyen, isine dört elle sarılmalıdır. Nitekim toprak, iyi sürülürse bol ürün verir.

zâhiren /zāhiren/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Görünüste görünüse göre. [*Ing.* Outwardly, to outward appearance; *Fr.* En apparence].

zâhirî /zāhirī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Görünen, görünürdeki. [*Ing.* External, outward; *Fr.* Extérieur]; § ❷ Içten olmayan, yapmacık.

~ **katod,** *elek.* ◘ **Katod.**

zahît,-di /zāhid/, s. c: **zühhâd** > **zâhid.** *Osm.* < *Ar. zühd* > *zāhid. esk.* Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getiren *(kimse).* [*Osm.* Müttaki; *Ing.*

Piously abstemious, ascetic; *Fr.* Dévot, religieux,-euse, ermite].

zahm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıkıştırma.

zahme, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Vurma; § ❷ Yara; § ❸ Calgıç; § ❹ Kudüme vurulan uzunca ve ucu topuzlu değnek; § ❺ Üzengi kayışı.

zahmet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Sıkıntı, güçlük. *Zahmet çekmek. Zahmet vermek.* [*ing.* Trouble; distress; *Fr.* Peine, fatigue, embarras, difficulté]; § ❷ Zorluk. [*ing.* Difficulty; *Fr.* Difficulté]. ☆ *Kars.* **kolaylık**; § ❸ Yorgunluk. [*ing.* ve *Fr.* Fatigue]; ◉ **~ e (zahmetine) değmek**, *dey.* Verilen emeği karşılamak. [*ing.* To worth the trouble; *Fr.* Valoir la peine]; ◉ **~ e sokmak**, *dey.* Birine yorgunluk vermek veya masraf ettirmek. [*Ing.* To occasion trouble, to cause trouble; *Fr.* Fatiguer, causer des dérangements].

~ çekmek, *dey.* Eziyet görmek. [*Ing.* To suffer trouble or fatigue; *Fr.* Avoir de la peine à].

~ etmek (veya ~ e girmek), *dey.* Biri için yorgunluğa katlanmak veya masrafa girmek. [*ing.* To go to a lot of trouble, to inconvenience oneself; *Fr.* Se fatiguer, éprouver des difficultés].

~ olmak, *dey. (Bir kimse hk.)* Yapılan bir işten dolayı sıkıntı ve yorgunluk duymak.

~ olmazsa, *dey.* «*Rica ederim*» yerine kullanılan bir nezaket sözü.

~ vermek, *dey.* ◘ **Zahmete sokmak.**

zahmetli, s. Zahmetle yapılan, yorucu, sıkıntılı: *Zahmetli iş. Bu yürüyüş pek zahmetli oldu.* [*Ing.* Troublesome, painful, difficult, fatiguing].

zahmetsiz, s. Zahmet çekilmeden yapılan, kolay, emeksiz: *Zahmetsiz bir kazanç.* [*ing.* Free from trouble, easy; *Fr.* Qui se fait sans peine; qui n'occasionne pas de fatigue].

~ rahmet olmaz, *at.* Sıkıntı çekilmeden, uğraşılmadan, istenilen güzel sonuç elde edilemez.

zahrî /zahrî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Arkaya ait, arka ile ilgili.

zahriye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir kâğıdın arka tarafına yazılan yazı, şerh.

zahter, i. *bot.* Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, Türkiye'nin batı ve güney bölgelerinde sık rastlanan, temmuz - ağustos aylarında çiçek açan, kekik görünüşünde, odunlu bitki. Gövde basit, dik ve 4 köselidir. Yaprakları 10-15 mm. uzunluk ve 2-3 mm. genişlikte, dar-uzun düz veya oluk şeklinde, sert, üzeri noktalı, tüysüz veya seyrek tüylüdür. Çiçek durumu sık, oblong - silindir biçimindedir. Korolla kırmızı renkli, tüp kısmı kaliksten 2 defa daha uzun, 2 dudaklı; üst dudak dik, alt dudak 3 parçalıdır. Meyva oval şekilli, üzeri pürtüksüzdür. Bitkinin tasıdığı uçucu yağ karvakrol bakımından zengindir. Kekik gibi kullanılır. [*Lat. Thymbra spicata*].

zaıf,-a'fı, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Arıklık. [*Osm.* Zayıflık. [*Ing.* Weakness, feebleness infirmity]; § ❷ Düşkünlük, *(bir şeye karşı)* yüzü olmama.

zaid, ◘ **Zait.**

zaîk /zaîk/, s. *Osm.* < *Ar. zevk. esk.* Tadıcı, tadan, lezzet alan.

zaîka /zaîka/, i. *Osm.* < *Ar. zevk.* Tatma, tadım.

zail /zâil/, s. *Osm.* < *Ar. zevl* ve *zeval. esk.* Ortadan kalkan, savulan, yok olan. [*Ing.* Declining, that goes away, that disappears; disappearing; *Fr.* Qui cesse; qui disparait; qui n'existe plus; disparu; anéanti].

~ olmak, *huk.* Kalkmak, yok olmak, ortadan kalkmak. [*Ing.* To go away; to disappear; *Fr.* Cesser d'exister].

zaim /zâim/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zeamet sahibi. [*ing.* Holder of a large military fief].

zair /zâir/, i. c: **züvvâr**. *Osm.* < *Ar. ziyâret. esk.* Ziyaretçi. [*ing.* Visitor; *Fr.* Visiteur].

zait, di /zâit/, s. *Osm.* < *Ar. ziyâde* > *zâid. esk.* § ❶ Gereksiz; § ❷ i. *mat.* Artı. [*Ing.* Plus; *Fr.* Plus].

zâk /zâk/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Dölyatağı, rahim.

zâki /zâki/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Saf, hâlis, temiz, pâk.

zâkir /zâkir/, s. ç: **zâkirîn, zâkirûn**. *Osm.* < *Ar. zikr. esk.* Tespih çekerek Tanrı'nın adını anan, zikreden.

zâkire /zâkire/, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels.* Hatıra getiren, andıran şey.

zakkum /zakkûm/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *bot.* Zakkumgiller *(Apocynaceae)* familyasından, Batıda Güney Portekiz'den başlayarak bütün Akdeniz sahilleri boyunca Suriye'ye kadar yayılmış olan, Türkiye'de Batı ve Güney Anadolu'da, başlıca dere yataklarında yetişen, çoğunlukla 2-3, bazen de 5 m.'ye kadar ulaşan, kışın yaprak dökmeyen sık dallı bir bitki. Yaprakları lanseolat ve kısa saplı olup 3 lü çevrel veya karşılıklı, bazen de dörtlü dizilmiştir. Çiçekler pembe, korolla tübü hunimsi, lopları yayıktır. Boğaz pulları vardır. Çiçek kurulları terminaldir. Anterlerin tepesi tüylü bir uzantı taşır. Foliküller diktir. Tohumların tepesinde tüylü bir uzantı vardır. Meyva kapsüldür. Zehirli bir bitkidir. Yapraklar *(Folia oleandri)* reçine, tanen, glikoz, C vitamini gibi maddelerden başka oleandrin adında bir glikozid taşır. Düşük dozlarda kalb kuvvetlendirici olarak kullanılır. Aynı zamanda kuvvetli bir idrar söktürücüdür. Kabuklarda uçucu ve sabit yağ reçinemsi bir bileşik, rozaginin, neriin ve kortemerin adlı glikozidler bulunur. Tohumlar da birçok glikozitler taşır. [*Lat. Nerium oleander; ing.* Oleander; *Fr.* Laurier-rose]. ☆ *Eşanl.* **zıkkım ağacı, ağı ağacı**. ◘ *ŞEKİL: 93.*— **SÜS BİTKİLERİ I.**; § ❷ Cehennemin acı meyvalı ağacı; § ❸ s. Çok acı, zehir zemberek.

zakkumgiller, ç.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Contortae* takımından, çoğunluğu tropiklerde yetişen, genellikle süt tasıyan, yaprak dökmeyen ağaç veya çalıları kapsayan bir familya. Yapraklar tam, karşılıklı, bazen vertisillattır. Çiçekler erdişi, aktinomorftur. Korolla gamopetal, tüp veya huni biçiminde ve tepede 5 yayık lopludur; boğazında bazen boğaz pulları bulunur. Kaliks gamosepal ve 2 lopludur. Yumurtalık 2 tane, serbest, üst durumlu, her biri birer karpelli, birer gözlü ve çok ovüllüdür. Meyva 2 tane folikül, bazen bakka veya drupadır. Tohumlarda genellikle bir tüy demeti tasıyan bir uzantı vardır. Yaklaşık olarak 300 cins ve 1300 türü vardır. Türkiye'de 4 cins ve 7 türü yetişmektedir. [*Osm.* Mefer-ül-kelbiye; *Lat.* ve *Ing. Apocynaceae; Fr.* Apocynacées].

zakon, i. *Isl. arg.* Kanun, nizam, usûl, yol: *Zakonunu bulursam dalına binerim.* [*ing.* Way, manner].

zâl /zâl/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ihtiyar, aksakallı.

zalâl /zalâl/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Gölge eden, gölgesi olan.

zalâm /zalâm/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Karanlık; § ❷ Haksızlık.

zaleme, s. *Osm.* < *Ar.* **zâlim**'in çoğulu.

zâli' /zâli/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Aksak hayvan; § ❷ Töhmetli.

zalif /zalîf/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çok hor, hakir adam.

zalik /zâlik/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Gidici, giden.

zalim /zâlim/, s. ç: **zaleme, zâlimîn, zâlimûn**. *Osm.* < *Ar. zulm.* Zulmeden, zulmedici, kıyıcı. [*Ing.* Unjust, tyrannical, cruel tyrant; *Fr.* Injuste, cruel, tyrannique].

zalimane, z. esk. Zalime yakışır şekilde.

zâlimîn /zâlimîn/, s. *Osm.* < *Ar.* **zâlim**'in çoğulu.

zalimlik,-ği, i. Zalim olma hali. [*Ing.* Cruelty, oppression, tyranny; *Fr.* Oppression, tyrannie, injustice].

zâlimûn /zalimûn/, s. *Osm.* < *Ar.* **zâlim**'in çoğulu.

zallâm /zallâm/, s. *Osm.* < *Ar.* Çok zulmeden, çok merhametsiz.

zalm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dis beyazlığı; § ❷ Kar.

zalûm /zalûm/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çok zalim olan.

zam.-mmı, I. *Osm.* < *Ar. zamm.* Artırma, katma. [*ing.* Addition; an adding; sum or quantity added; *Fr.* Action d'ajouter, d'augmenter]; ◉ **emek ~ mı**, i. *huk.* ◘ **Emek;** ◉ **eskilik ~ mı**, *huk.* ◘ **Eskicilik;** ◉ **kıdem ~ mı**, *huk.* ◘ **Kıdem;** ◉ **mesken ~ mı**, *mal.* ◘ **Mesken.**

zamâir /zamâir/, i. *Osm.* < *Ar.* **zamîr**'in çoğulu. *esk.* § ❶ Zamirler, içyüzler; § ❷ Bir ismin yerine kullanılan kelimeler.

zaman/zaman/, i. *Osm.*< *Ar. zeman.*§ ● Olayların ardışıklığını görerek aklımızda yarattığımız ve olayların bundan sonra da içinde olup gideceklerini düşündüğümüz, başı ve sonu olmayan soyut kavram.[*ing.*Time; *Fr.* Temps]; § ❷ Bu kavramın bir parçası: *Aradan çok zaman geçmeli;* § ● Çağ, mevsim: *Gül zamanı. Çocukluk zamanı.* [*Ing.* Season; *Fr.* Saison]; § ❸ Bir işe ayrılmış saatler: *Uyku zamanı. Iş zamanı.* [*ing.* Time; *Fr.* Temps]; § ❹ Devir: *Imparatorluk zamanında.* [*Ing.* Period epoch, era; *Fr.* Époque, temps]; § ❺ Bir sürenin hal ve koşulları: *Kötü bir zamana rast geldi. Zaman yardım etmedi. Insanın bu gibi şeylere önem vermeyeceği zaman olur;* § ❻ *gram.* Fiillerde geçmiş *(yaptı)*, şimdiki *(yapıyor)*, gelecek *(yapacak)* ve geniş *(yapar)* zamanlardan her biri. [*Ing.* Tense; *Fr.* Temps]; § ❼ *jeol.* Yerkabuğunun geçirdiği gelişimde saptanan ve taşıllara göre dörde ayrılan geniş evrelere denir. Bu evrelerin en eskisi birinci, ondan sonra gelen ve sürüngenlerin fazla çoğalması ve kuslarla memelilerin meydana çıkması ile ayrılanı ikinci, eosen, oligosen, miyosen ve pliyosen dizgelerini içine alanı üçüncü, içinde bulunduğumuz sonuncusu da dördüncü zaman diye adlanır. [*ing.* Era, age; *Fr.* ère]; § ❽ *müz.* Ölçü bölümü: *Üç zamanlı ölçü. Dört zamanlı ölçü;* ◉ *(Bir şeyin)* **~ ı geçmek**, *dey.* § ❶ O şey artık gerekli ve yerinde olmaktan çıkmak; § ❷ Mevsimi geçmek; ◉ **~ a değgin bağlantı**, *psik.* ◘ **Bağlantı;** ◉ **~ a uymak**, *dey.* Davranışlarını ortalığın kanısılarına uydurmak. [*Ing.* To conform to the exigencies of the day, to adopt an opportunistic attitude]; ◉ **~ da ilklik**, *psik.* Zaman bakımından ilk gelen bir izlenimin, daha sonraki izlenimlerle hatalı olduğu anlasılsa bile, sırf ilk izlenim olduğu için bellekte muhafaza edilmesini mümkün kılan psikolojik şart; ◉ **~ la ilgili**, (a) Zamana ait veya zamanla sınırlı olan; (b) Şimdiki hayata veya bu dünyaya özgü; (c) Geçici, muvakkat; ◉ **Atlantik ~ ı**, *jeol.* ◘ **Atlantik**[1]; ◉ **atom ~ ı**, *fiz.* ◘ **Atom;** ◉ **birinci ~**, *jeol.* ◘ **Birinci;** ◉ **birleşik ~**, *gram.* ◘ **Birleşik;** ◉ **boş ~**, *fels.* ◘ **Boş;** ◉ **böğürtü ~ ı**, *avc.* ◘ **Böğürtü;** ◉ **bölge ~ ı**, ◘ **Bölge;** ◉ **cevap verici ölü ~**, *hava.* ◘ **Cevap;** ◉ **çınlama ~ ı**, *akust.* ◘ **Çınlama;** ◉ **derişik ~**, *sin.* ◘ **Derişik;** ◉ **dördüncü ~**, *jeol.* ◘ **Dördüncü;** ◉ **durak ~ ı**, *tiy.* ◘ **Durak;** ◉ **en işlek ~**, *hava.* ◘ **En**[2]; ◉ **eş ~ lı**, *fiz.* ◘ **Eşzamanlı;** ◉ **eşin ~**, ◘ **Eşinzaman;** ◉ **evrensel ~**, *astr.* ◘ **Evrensel;** ◉ **filimsel ~**, *sin.* ◘ **Filimsel;** ◉ **geçmiş ~**, *gram.* ◘ **Geçmiş;** ◉ **gelecek ~**, *gram.* ◘ **Gelecek;** ◉ **geniş ~**, *gram.* ◘ **Geniş;** ◉ **gerçek yıldız ~ ı**, *astr.* ◘ **Gerçek;** ◉ **gökgünlüğü ~ ı**, *astr.* ◘ **Gökgünlüğü;** ◉ **güneş ~ ı**, *astr.* ◘ **Güneş;** ◉ **günlük ~**, *astr.* ◘ **Günlük;** ◉ **hafif ~**, *müz.* ◘ **Hafif;** ◉ **hikâye bileşik ~ ı**, *gram.* ◘ **Hikâye;** ◉ **iki ~ lı**, *müz.* ◘ **iki;** ◉ **ikili ~**, *müz.* ◘ **ikili;** ◉ **jeolojik ~ lar**, ◘ **Jeolojik;** ◉ **katmerli bileşik ~**, *gram.* ◘ **Katmerli;** ◉ **ortalama güneş ~ ı**, *astr.* ◘ **Ortalama;** ◉ **ortalama yıldız ~ ı**, *astr.* ◘ **Ortalama;** ◉ **olu ~**, § ❶ Bir ayar elemanında, bir ayarlamada veya bir kontrol sisteminde giriş sinyalinin değişmesiyle bu değişiklik sonucu yapılan müdahalenin başlangıcı arasında geçen zaman; § ❷*sp.* Basketbolde, oyunun çeşitli duraklamalarına ayrılan zaman. *(Bu duraklamalarda kronometre durdurulur ve bunun sonucunda oyunun süresi uzar);* ◉ **yaklaşma veya erişme ~ ı**, *bilgi-işlem.* Kumanda talimatının okunusundan, bir hafızanın verileri aldığı veya iletiği ana kader geçen zaman.

~ aralığı, *astr.* Ölçülen iki zaman arasında

geçen süre. [*Ing.* Time Interval; *Fr.* Intervalle de temps].
~ **aşımı,** ◘ **Zamanaşımı.**
~ **belirlenmesi,** *astr.* Güneş ve yıldızların günlük ve yıllık devimlerine göre tanımlanan birimler. (Gün, ay, yıl). [*Ing.* Time determination *Fr.*Détermination de l'heure].
~ **belirteci,** *gram.* Bir eylemin anlamını, zaman kavramı ile sınırlandıran belirteç.
~ **bırakmak,** *dey.* Bir iş için zaman ayırmak.
~ **bildirimi,** *astr.* Gözlemevlerinin saat ayarı için saniye ve dakika başlarında verdikleri kesik seslerden biri. [*Ing.* Time signal; *Fr.* Signal horaire].
~ **birimi,** *astr.* Tekrar edilen gök olaylarına dayanılarak seçilen zaman aralığı. Güneş günü, yıldız günü ortalama gün gibi. [*Ing.* Unit of time; *Fr.* Unité de temps].
~ **birliği,** *ed.* ◘ **Birlik.**
~ **büyümesi,** *astr.* Bağlılık kuramına göre devinmeden ileri gelen, hıza bağlı olarak artan zaman genişlemesi. [*Ing.* Time dilatation; *Fr.* Dilatation du temps].
~ **dakikası,** *astr.* Bir saatlik zamanın altmışta biri. [*Ing.* Minute of time; *Fr.* Minute de temps].
~ **denklemi,** *astr.* Gerçek öğleyi bulmak üzere her gün ortalama öğle vaktine eklenmesi veya ondan çıkarılması gerekli olan değişir zaman. [*Osm.* Teâdül-ü zaman; *Ing.* Time equation; *Fr.* Équation du temps].
~ **dönüşümü,** *astr.* Ortalama zamandan yıldız zamanına geçme hesabı ve karşıtı. Genel olarak bir çeşit zamandan öbürüne geçme. [*Ing.* Conversion of time; *Fr.* Conversion du temps].
~ **eğrisi,** *trm.* Toprağın pekişme derecesi ile toprağa uygulanan yük artışından sonra geçen zaman arası ilişkiyi gösteren eğri.
~ **eki,** *gram.* Eylemlerde kullanılan ve zaman kavramı veren ek.
~ **farkı,** *astr.* Iki olaya ilişkin zamanlar arasındaki fark. [*Osm.* Fark-ı zaman; *Ing.* Time difference; *Fr.* Différence du temps].
~ **göstergesi,** *tur.* Taşıt, özellikle demiryolu ile taşıt konusunda başlıca bilgilerin yer aldığı broşür.
~ **grupu,** *hava.* Bir mesajın yazıldığı veya verildiği gün, saat ve dakikayı gösteren grup.
~ **kayıt makinesi,** *tekn.* ◘ **Kayıt**[1].
~ **kazanmak,** ◘ **Kazanmak.**
~ **kollamak,** *dey.* Bir işin sırasını beklemek.
~ **kurumu,** *astr.* Zamanı belirleyen, saklayan ve doğru zaman yayınlayan kurum. [*Ing.* Time service; *Fr.* Service de L'heure].
~ **nispet dağılımı,** *trm.* Doğal olayların şiddet ve nispetlerinin zaman ile ilgili değişimini gösteren bilgi.
~ **ölçümü,** *coğr.* ve *astr.* Tam dönemli olaylarla zamanın ölçülmesi. *(Söz gelişi, yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında dönmesi sarkaçın gidip gelme hareketi gibi. Zaman ölçümünde bir birim sayılan yıldız günü, yerin dönmesine dayanır. Günlük yaşayıştaki zaman ölçümü güneşle ilgili olarak bulunur ve güneş günü ile yapılır. Greenwich'e göre düzenlenmiş bulunan orta saat dünya için bir zaman ölçümüdür. Bununla ilgili olarak saat dilimleri kullanılır olmuştur. Kimi ülkelerde saatler yazın bir saat ileri alınır ki buna yaz saati denir).* [*Ing.* Time measurement; *Fr.* Mesure du temps].
~ **öldürmek,** *dey.* Boş şeylerle vakit geçirmek.
~ **sabiti,** *fiz.* ◘ **Sabit.**
~ **sana uymazsa, sen zamana uy,** *at.* Yaşadığın zamanın kosulları ve çevrendekilerin gidişi senin tutumuna uygun değilse sen onlara uymalısın.
☆ *Eşanl.* **vardığın yer körse bir gözünü kapa.**
~ **saniyesi,** *astr.* Zaman saniyesinin altmışta biri. [*Ing.* Second of time; *Fr.* Seconde de temps].
~ **serileri,** § ❶ Genellikle dinamik releve sonuçlarının yıl, ay, hafta, gün gibi zaman bölüntüleri bakımından tespit ve sınıflandırılmasından meydana gelen seriler; § ❷ *istat.* Birbirini izleyen farklı dönemlerde bir değişkenin alacağı değerlerin tümü.
~ **sıralama bilgisi,** Zaman sıralanışı gösteren bilgi ya da bilim. *(Astronomik zaman sıralama bilgisi, zaman bölümlerini zaman bulma işlerinin bütün doğal bilgilerini verir. Tarih zamanlarını sıralama bilgisi eski tarih ölçülerini, gün bilgilerini tarih boyunca geçmiş olayları belirtir. Zaman sıralama adı altında jeoloji çağlarının sıralanışını belirtme işi de vardır. Bu arada yer yuvarlağının yaşı da bu yolla belirtilmeye çalışılmıştır. Ancak jeoloji çağlarının zaman içindeki akışı bağıl yaş olarak gösterilmiştir).*
~ **ulacı,** *gram.* Eylemin durumunu zaman bakımından sınırlandıran ulaç.
~ **vermek,** *dey.* Bir iş için zaman ayırmak.
~ **zarfı,** ◘ **Zarf.**

zamân /zamân/, i. *Osm.* < *Ar.* Ödeme veya zarar ve ziyanı karşılama sorumluluğunu üstüne alma. [*Ing.* Guarantee, surety].

zaman aşımı,-nı, b.i. Bir işin üzerinden belirli bir zaman geçmekle onun hükümsüz kalması: *Bazı borçlar zaman aşımına uğrayabilir.* [*Osm.* Müruruzaman; *Ing.* ve *Fr.* Prescription]; ◉ **kazandırıcı** ~, *huk.* Kanunda belirtilen şartlar altında belirli bir sürenin geçmesi sonucu, menkul veya gayrimenkul bir şey üstünde mülkiyet veya başka bir aynî hakkın aslen kazanılması yollarından biri.

zamandaş, s. § ❶ Aynı zamanda yapılan hareketler için kullanılır: *Bu iki sarkacın salınımları zamandaştır.* [*Osm.* Hemzaman; *Ing.* Synchronous, simultaneous; *Fr.* Synchrone; simultané,-ée]. ☆ *Eşanl.* **senkron;** § ❷ *elek.* Açısal hızı daima, ürettiği veya aldığı alternatif akımın ω pülsasyonuna ya eşit, ya bunun tam katı ya da askatı olan bir elektrik makinesi için kullanılır. [*Osm.* Hemzaman; *ing.* Synchronous; *Fr.* Synchrone]. ☆ *Eşanl.* **senkron, eşzamanlı;** ◉ **basit** ~ **sarkaç,** Verilen ağırlıklı bir sarkaçla aynı periyoda sahip basit sarkaç. [*Ing.* Synchronous simple pendulum; *Fr.* Pendule simple synchrone].
~ **eylemler,** *sp. (Eskrimde)* Iki yarışmacının aynı zamanda birden yaptıkları eylemler. [*Osm.* Aynı zamandaki hareketler; *Ing.* Simultaneous action; *Fr.*Action simultanée].
~ **hava tahmin haritası,** *hava.* Yoldaki herhangi bir noktadaki hava sartları, hava gemisi o noktaya vardığı anda alacağı tahmin edilen şekilde gösterilen devamlı bir hava tahmin haritası. [*Ing.* Composite forecast chart; *Fr.* Carte prévue synchrone].
~ **saldırı,** *sp. (Eskrimde)* Bir raslantı olarak, aynı zamanda karşılıklı baslatılıp bitirilen saldırı. [*Ing.* Simultaneous attack; *Fr.* Attaque simultanée].
☆ *Eşanl.* **simültane atak.**

zamandaşlaştırma, i. § ❶ *elek.* Mekanik olarak bağlanmamış iki senkron makinenin elektromotor kuvvetlerini senkron ve faz haline getirme usulü. [*Ing.* Synchronization; *Fr.* Synchronisation]. ☆ *Eşanl.* **senkronizasyon;** § ❷ *radyotekn.* Senkron bir şebekede bütün vericileri, frekansları ve fazları tamamen özdeş olacak şekilde ayarlama. [*Ing.* Synchronization; *Fr.*Synchronisation]; § ❸ *televizyon.* Vericide kamera tübünü, alıcıda katod lambasını tarayan elektron demetlerin resmi tarama hareketlerinin özdesliği. [*Osm.* Hemzamanlama; *Ing.* ve *Fr.* Synchronisation]. ☆ *Eşanl.* **senkronizasyon;** ◉ **elektrikli saatlerin** ~ **u,** *elek.* Bir grup meydana getiren saatlerin uyuşmalı şekilde sürekli çalışmasını sağlamak için elektrik işaretleri yayma işlemi. [*Ing.* Synchronization of eiectric clocks; *Fr.* Synchronisation des horloges électriques].

zamandaşlaştırmak (-i) f. § ❶ Zamandas kılmak. [*Osm.* Hemzamanlamak; *Ing.* To synchronize; *Fr.* Synchroniser]; § ❷ *radyotekn.* Bir çok vericiyi frekansları ve fazları eşit olacak şekilde ayarlamak. *(Kullanılan frekans sayısı, bazı dalga uzunluğu gamlarında verici sayısından az olduğu için bir şebekenin aynı programı yayımlayan birçok vericisine aynı frekans ayrılır. Senkron yapılmış böyle bir şebeke, frekansların ve fazların özdeşliği girişim tehlikesine karşı kesinlikle korunmalıdır).* [*Ing.* To synchronize; *Fr.* Synchroniser]; § ❸ *telviz.* Resmin vericide taranışıyle alıcıda üretimi arasında senkronizmi sağlamak. [*Ing.* To synchronize; *Fr.* Synchroniser]; § ❹ *mek.* Senkron hale getirmek; iki mekanik âletin hareketini eşzamanlı ve bağıntılı hale getirmek. [*Ing.* To synchronize; *Fr.* Synchroniser].
☆ *Eşanl.* **senkronize etmek.**

zamandaşlık, i. § ❶ Zamandas olma hali: *Bir sarkacın küçük salınımlarının zamandaşlığı.* [*Osm.* Hemzamanî; *Ing.* Synchronism; *Fr.* Synchronisme]. ☆ *Eşanl.* **senkronizm;** § ❷ *elek.* Iki periyodik olay arasındaki frekans özdeşliği. [*Ing.* Synchronism; *Fr.* Synchronisme].

zamandaşlılaştırıcı, i. *sin.* Film kuşakları arasında eşlemeyi sağlamak üzere kullanılan aygıt. Aynı eksene bağlı birkaç dişli makaradan meydana gelir. Eşlemesi yapılacak filimler, eşleme işaretlerine göre bu makaraların dişlerine takılır. [*Ing.* Synchroniser, fourway winder; *Fr.* Synchroniseur].

zamane /zamane/, i. *Osm.* < *Ar. (Yakınma veya hafifseme yolunda)* Şimdiki zaman: *Zaman modası.* [*Ing.* The present time; *Fr.* Temps présent].
~ **adamı,** *dey.* Zamanın gereklerine uyan adam. [*Ing.* Opportunist; *Fr.* Opportuniste].
~ **hastalığı,** *ed.* Romantik devirde konu olarak alınan, insanların o zamanki karamsarlık ve kötümserlik hali.

zaman katı, b.i. *jeol.* En büyük yerbilim zamanı içinde, katmanlı kayaçlardan oluşmuş çağkatman birimi. [*Ing.* Eratheme; *Fr.* Eratheme].

zamanla, z. Aradan zaman geçe geçe, giderek.

zamanlılık,-ğı, i. *fels.* (a) Zaman içinde olanın özelliği. (b) Özü bakımından zamanlı olanın özelliği. *(Zamanlılık, Heidegger'e göre, ölümün ve sonlu varlığımızın bilinci olarak insan varoluşunun temel özelliğidir. Insan, ölüm için-varoluşun bilincine ulaştığı zaman, gerçek zamanlık içinde yaşar).*

zamansal, s. *fels.* Zamanla ilgili *(Çoğunlukla zaman, mekân'a karşıt veya mekân'la karşılaştırmalı olarak kullanılır).*

zamansız, s. *gram.* Bir zaman göstermeyen fiil biçimlerine denir. *Iki kere iki dört eder,* cümlesinde simdiki zaman zamansızdır.

zaman zaman, z. Belirsiz zamanlarda, bazen. [*Ing.* Occasionally, from time to time; *Fr.* De temps en temps, de temps à autre].

zamazingo, i *arg.* Dost, metres.

zambak, Ö., i. *Ar. zanbak. bot.* Bir çeneklîler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, soğanı pullu dik gövdeli, lanseolat yapraklı bir süsbitkisi. Güzel ve iri çiçekleri tek veya salkım halinde bulunur. Meyva kapsüldür. Kuzey yarımküresinin ılıman bölgelerinde yetişen 50 kadar türü bilinir. **Beyaz zambak** veya **ak zambak** *(L. candidum)* 1 m. kadar boylanabilir. Beyaz ve güzel kokulu çiçekleri için bahçelerde yetiştirilir. Istanbul'da da rastlanır. **Kırmızı zambak** *(L. martagon)* yüksek dağlarda yaygındır. Firfirimsi çiçekleri , yer yer esmer lekeli ve fena kokuludur. Istanbul'da yetişir. **Zığana zambağı** *(L. monadelphum)* ve **Trabzon zambağı** *(L. ponticum)* Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen türlerdir. [*Lat. Lilium; Ing.* Lily; *Fr.* Lis]. ◘ *ŞEKİL: 90.*— **ALP. SU VE BATAKLIK BİTKİLERİ;** *ŞEKİL: 132.*— **ÇİÇEKLER III;** ◉ **Ağustos zambağı,** *bot.* Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, kokulu, büyük, beyaz çiçekli ve ovat-kordat, açık yeşil yapraklı bir bitki. [*Lat. Funkia (= Hosta) alba; Ing.* Plantain lily; *Fr.* Hosta]; ◉ **kum zambağı,** *bot.* ◘ **Kumzambağı.**

zambakgiller, ç.i. *bot.* Birçekenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, *Liliiflorae* takımından bir familya. Dünyanın her bölgesine yayılmış olan, fakat sıcak bölgelerde daha çok rastlanan, çoğunluğu çokyıllık otsu ve az bir kısmı odunlu bitkilerdir. Toprak altında so-

ğan, kormus, rizom veya yumruları vardır. Yapraklar yassı ve şeritsi bazen kalb şeklinde, bazense küçük zarımsı pul şeklinde veya etlidir. Bazı türlerde gövdede filloklatlara ve sülüklere rastlanır. Çiçekler erdişi ve aktinomorftur. Dış iki halka renkli bir perigon şeklinde, tepaller serbest veya birleşiktir. Yumurtalık üst durumlu, sinkarp, 3 karpelli, 3 gözlüdür; plasentalanma marjinal ve sentraldır. Ovül çok adettedir. Meyva septisit veya lokulisit bir kapsül veya bakkadır. Yaklaşık olarak 240 cins ve 4000 türü vardır. Türkiye'de 32 cinsi ve 200 kadar türü yetişmektedir. Önemli türleri: *Zambak, adasoğanı, çiğdem, saparna, sarısabır, bitotu, beyaz çöpleme inciçiçeği, sarmısak, tavşanmemesi, kuşkonmaz, ejderağacı, lâle, sümbül, pırasa, soğan v.b.* [*Osm.* Zambakiye; *Lat.* ve *ing. Liliaceae; Fr.* Liliacées].

zambak.yaprak.böceği, b.i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının Yaprakböcekgiller *(Chrysomelidae)* familyasına giren bir böcek türü. Özelliklе beyaz zambak üzerinde yaşayan kırmızı renkli bir böcek. [*Lat. Crioceris lilli; Fr.* Criocère du lis].

Zambezi nehri, öz. i. *coğr.* Orta Afrika'da nehir. Uzunluğu 2660 km.'dir. Luanda yaylasında bir çok akarsuyun birleşmesinden doğar. En ünlüsü *Victoria* çavlanı olmak üzere pek çok çavlan meydana getirir. Mozambik kanalına dökülür. [*ing.* Zambezi river; *Fr.* Zambèze].

Zambia, öz. i. *coğr.* Güneydoğu Afrika'da bağımsız bir ülke. Yüzölçümü 746.169 km², başkenti *Lusaka*'dır. [*ing.* Zambia; *Fr.* Zambie].

zambo, i. Ispanyol Amerika'nın bazı bölümlerinde zenci bir erkekle yerli bir kadından doğma erkek çocuklara verilen ad. [*ing.* ve *Fr.* Zambu].

zambuk,-ğu, i. *Ar. sambuk.* Basra körfezinde ve Kızıldenizde işletilen, Lâtin yelkenli bir çeşit kayık.

zambur, ◘ **Kambur zambur.**

zamg, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zamk.

zamime /zamîme/, i. ç: **zamâim.** *Osm.* < *Ar. esk.* Arttırma, katma, ekleme.

zâmin /zâmin/, s. *Osm.* < *Ar. zamân. esk.* Tazmine mecbur olan, kefil.

zamir /zâmir/, i. ç: **zamâir.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ İçyüz: *Bu sözüyle zamirini meydana vurmuş oldu;* § ❷ *gram.* Bir ismin yerine kullanılan kelime: *Bunları kim yazdı? (Bunlar, işaret zamiri, kim soru zamiridir). Birkaçını ben yazdım. (Birkaçı belgesiz zamir, ben şahıs zamiridir).* [*Ing.* Pronoun; *Fr.* Pronom]; ◉ **belgisiz ~,** *gram.* ◘ **Belgisiz adıl;** ◉ **dönüşlü ~,** *gram.* ◘ **Dönüşlü;** ◉ **ek ~,** *gram.* Belirten veya -de halinde olan isim ve şahıs zamirlerinin sonunda bulunup onlarla ilintili olan bir şeyin yerini tutan -ki eki: *Benimki, kardeşiminki, sendeki, evdeki,* sözlerinde olduğu gibi; ◉ **ilgi ~ i,** *gram.* ◘ **ilgi;** ◉ **işaret ~ i,** *gram.* ◘ **işaret;** ◉ **iyelik ~ leri,** *gram.* Benim, senin, onun gibi iyelik anlatan zamirler.

zamk,-kı, i. *Osm.*< *Ar. samg.*§ ❶ *bot.* Akasya kitre, sütleğen gibi kimi ağaçların kabuklarından sızıp donan, renksiz veya sarı kırmızımtırak renkte , camsı bir madde olup eriyiği kâğıt, mukavva gibi şeyleri yapıştırmakta kullanılır. [*ing.* Glue, paste, gum; *Fr.* Colle]; § ❷ *boya.* Reçineli bitkilerin *(kozalaklılar)* salgılarından çıkan ve saf olmayan ürün. ☆ *Eşanl.* **kedibalı;** ◉ **agav ~ ı,** Kalsiyum zenginliği ve suda kısmen erimesi ile arap zamkından ayrılan ve erimeyen kısım, «*bassorin*» karakteri gösteren bir madde. [*ing.* Agave gum]; ◉ **amonyak ~ ı,** *kim.* Maydanozgillerde meydana gelen ve amonyakla kısmen çözünebilen reçine zamkı. [*Fr.* Gomme - ammoniaque]; ◉ **arap ~ ı,** *bot.* Çeşitli Akasya cinslerinin gövde ve dallarından akan özsuyun havada katılaşmış sekli. [*Osm.* Zamk-ı arabî; *Lat. Gummi arabicum; ing.* Gum Arabic; *Fr.* Gomme arabique]. ☆ *Eşanl.* **Arabistan zamkı;** ◉ **dammar ~ ı,** *kim.* ◘ **Dammar;** ◉ **Hint ~,** *ecz.* Güney Asya'da çıkarılan sarı reçine zamkı; su ile bir emülsiyon meydana getirir: *Hint zamkı eczacılıkta ve suya renk vermede kullanılır;* ◉ **kitre ~ ı,** ◘ **Kitre.**

~ ağacı, *bot.* Akasya, mimoza, bursera gibi, zamk veya reçineli zamka benzer maddeler veren ökaliptüslara ve daha başka birçok ağaca verilen ad.

~ hastalığı, *meyvc.* Bol miktarda zamk çıkarma ile beliren bitki hastalığı.

zamkinos /zamkinos/, i. *arg.* Kaçma. [*Ing.* Running away].

~ etmek (~ u çekmek), *arg.* Kaçmak. [*Ing.* To run away].

zamklamak (-i), f. Zamk sürmek. [*Ing.* To gum; *Fr.* Encoller].

zamklı, s. Üstüne zamk sürülmüş. [*Ing.* Gummed; *Fr.* Gommeux,-euse, collé, gommé].

~ kâğıt, ◘ **Kâğıt.**

zamme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ötre.

zammetân /zammetân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İki zamme.

zammetmek (-i), f. *Osm.* < *Ar. esk.* Katmak. [*Ing.* To add, to increase; *Fr.* Ajouter, augmenter].

zampara, i. *Osm.* < *Fars. zenpāre.* Sürekli olarak kadın peşinde koşan kimse, çapkın erkek. [*Ing.* Womanizer, rake; *Fr.* Coureur de jupons, juponnier].

☆ *Eşanl.* **zendost, hilb, kadıncıl.**

zamparalık,-ğı, i. Zamparanın hali ve davranışı. [*Ing.* Running after women; debauchery; *Fr.* Débauche, paillardise, galanterie].

zamyân /zamyân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Güney Amerika'ya mahsus bir cins hurma ağaç.

zan,-nnı, i. *Osm.* < *Ar. zann. Sanı.* [*Ing.* Opinion; *Fr.* Opinion].

~ altında bulunmak, *dey.* Sanık olmak.

zanaat,-tı, i. *Osm.* < *Ar. sınaat.* Maddeye dayanan gereksimeleri karşılamak üzere yapılan ve az çok el uzluğu isteyen belirli iş: *Demircilik, marangozluk birer zanaattır.* [*Ing.* Craft, handicraft; *Fr.* Métier].

zanaatçı, i. Herhangi bir zanaatı olan kimse.

zanaatkâr, i. El ile yaptığı işi kendine meslek ve maişet vasıtası edinen işçi ve usta.

Zande'ler, ç. öz. i. *etn.* Doğu Sudan'da halk. Nil, Kongo bölgeleri ile Çat gölü arasındaki bölgede yaşarlar. Sayıları 200.000 kişi kadardır; üç büyük grupa ayrılmışlardır: Batıda Banca'lar, doğuda Ayungara'lar ve Adio'lar. Tenleri çikolata rengi, saçları kıvırcık ve uzun, bacakları çok uzundur. Bütün el sanatlarında ustalasmışlardır. Tarıma önem vermez, daha çok avcılıkla geçinirler. Evlerinin koni şeklinde çatıları yere kadar iner. [*Ing.* ve *Fr.* Zandes, Zandehs]. ☆ *Eşanl.* **Azande'ler, Niam Niam'lar.**

zangırdamak, nsz. f. Zorluca ve ses çıkararak titremek veya sallanmak. [*Ing.* To have the teeth chatter through fear; to tremble; to clank, to rattle; *Fr.* Trembler fortement en claquant des dents].

zangırtı, i. *yans.* Şiddetli titremenin yaptığı ses, kuvvetli gürültü. [*Ing.* A clanging, rattling noise].

zangır zangır, z. *yans.* Zorlu olan sarsılmayı veya titremeyi anlatır: *Ev zangır zangır sarsıldı. Adamcağız zangır zangır titriyordu.* [*Ing.* Trembling; with the teeth chattering; making a clanking or rattling noise; *Fr.* Fortement].

zangoç,-cu, i. *Erm. jamgoç.* Kilise hizmetini gören ve çan çalan kimse. [*Ing.* Verger of a church].

zangoçluk,-ğu, i. Zangocun görevi.

zani /zâni/, i. *Osm.* < *Ar. zînā. esk.* Zinada bulunan erkek, kanun dışı çiftleşen erkek. [*Ing.* Adulterer; *Fr.* Adultère, fornicateur].

zanin /zanîn/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Töhmetli, suçlu *(adam).*

zaniye /zâniye/, i. ç: **zevânî.** *Osm.* < *Ar. zînā. esk.* Zinada bulunan kadın, kanun dışı çiftleşen kadın. [*Ing.* Adulteress; *Fr.* Femme adultère, fornicatrice].

zank, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dar şey, dar yer; § ❷ i. Darlık, sıkıntı.

zanka /zanka/, i. *Isl.* İki atlı kızak. [*ing.* Horse-drawn sleigh].

zank.taşı, Bir çeşmenin dibinde bulunan taş yalak.

zânn /zânn/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zannedici, eden, sanan.

zann.etmek (-i), f. *Osm.* < *Ar.* Sanmak. [*Ing.* To think, to suppose; *Fr.* Croire, conjecturer, soupçonner].

zannî /zannî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zanne ait, zan ile ilgili.

zantopsin, i. *trm.* Gece uçan böceklerin gözlerinde bulunan bir renk maddesi.

zânû /zânû/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Diz.

zanûn /zanûn/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Düşüncesi ve tedbiri kıt olan *(adam).*

Zaparo'lar. ç. öz. i. *etn.* Ekvador'da Aşağı Napo ırmağının kıyısında yaşayan kızılderili halk. [*ing.* ve *Fr.* Zaparos].

zaparta /zaparta/, i. ◘ **Saparta.**

Zapotek'ler, ç. öz. i. *etn.* Meksika'da kızılderili halk. Ispanyolların gelişinden çok önce, Tehuantepec ile Acapulco arasındaki dağlık bölgenin Büyük Okyanus yamacında yaşamaktaydılar. Bugün 200,000 kişi kalmışlar ve özellikle Oaxaca eyaletine yerleşmişlerdir. [*ing.* ve *Fr.* Zapotecs].

zapt, i. ◘ **Zabıt.**

zaptetmek (-i), f. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Zorla almak: *Malını zapt etmişler.* [*Ing.* To detain, to take by force; to hold firmly, to seize; *Fr.* Prendre, usurper, s'emparer]; § ❷ Tutmak: *Öfkesini zapt edemedi.* [*ing.* To restrain, to master]; § ❸ Yazıya geçirmek: *İfadesini zapt etmesini bildi.* [*Ing.* To take down in writing; *Fr.* Pédiger, enregistrer]; § ❹ Hatırında tutmak: *Söylediklerinizin bir çoğunu zapt ettim.* [*ing.* To grasp, to understand; *Fr.* Comprendre et retenir dans la mémoire].

zaptiye, i. *Osm.* < *Ar. esk. zabtiye.* § ❶ Eski idaremizde şimdiki polis ve jandarmanın görevini gören örgüt; § ❷ Bu örgütten olan er. **~ nazırı,** *esk.* Polis genel müdürü.

zaptu. rapt, b.i. Disiplin.

zar[1], i. § ❶ İnce perde veya örtü. [*ing.* ve *Fr.* Membrane]; § ❷ Eskiden kadınların örtündükleri çarşaf; § ❸ İnce deri veya ince kabuk. [*Osm.* Gışa; *Ing.* Membrane; *Fr.* Membrane]; § ❹ *jeol* .Çok ince ve yeğni kabuk veya katman. [*ing.* Film, skin; *Fr.* Pellicule]; § ❺ *anat.* İnce ve yumuşak yaprak halindeki organlara veya organ kısımlarına verilen ad; § ❻ *bot.* Birbirine sımsıkı yapışık hücre veya moleküllerden meydana gelen ve bitkilerin çeşitli kısımlarını kin gibi saran ince tabaka. *(Örnek: Bir sapın üstderisi, hücre çekirdeğinin zarı);* § ❼ *telekom.* Magnetik telefonlarda çekirdeğin karşısına yerleştirilen ve mıknatıs alanının değişmesiyle titreşen ince saç levha; ◉ **baca ~ ı,** *inş.* ◘ **Baca;** ◉ **bazal ~,** *dokb.* ◘ **Bazal;** ◉ **birinci ~,** *bot.* ◘ **Birinci;** ◉ **camsı ~,** *anat.* Epitelyum hücrelerini alttaki katılgan dokudan ayıran saydam hiyalin zarı; ◉ **çekirdek ~ ı,** *biy.* ◘ **Çekirdek;** ◉ **dalgalı ~,** *biy.* ve *zool.* ◘ **Dalgalı;** ◉ **dış ~,** *bot.* ◘ **Dışzar;** ◉ **dış yürek ~ ı,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Dış**[2]; ◉ **diyafram ~ ı,** *anat.* ◘ **Diyafram;** ◉ **döl yatağı iç ~ ı,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Döl;** ◉ **döllenme ~ ı,** *biy.* ◘ **Döllenme;** ◉ **döşeme ~ ı,** *inş.* ◘ **Döşeme.** ◉ **eklem sıvısı salan ~,** *anat.* ◘ **Eklem;** ◉ **erbezi ~ı,** *anat.* ◘ **Erbezi;** ◉ **göz sümüksel ~ ı,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Göz;** ◉ **gözbebeği ~ ı,** ◘ **Gözbebeği;** ◉ **hücre ~ ı,** *biy.* ◘ **Hücre;** ◉ **iç ~,** *bot.* ◘ **içzar;** ◉ **içkemik ~ ı,** *anat.* Kemiğin içinde, iliğin bulunduğu boşlukları astarlayan özel bağ dokusu. [*ing.* Endosteum; *Fr.* Endostéum]; ☆ *Eşanl.* **endosteum;** ◉ **iç yürek ~ ı,** *anat.* ve *zool.* Kalbin iç yüzeyini astarlayan zar. [*Osm.* Şigaf-ı dâhili-i kalb; *Lat.* ve *ing. Endocardium; Fr.* Endocarde]; ☆ *Eşanl.* **endokard (iyum);** ◉ **ikinci ~,** *bot.* ◘ **ikinci;** ◉ **ilik ~ ı,** *anat.* ◘ **ilik;** ◉ **ince ~,** *anat.* ◘ **incezar;** ◉ **kaide ~ ı,** *zool.* ◘ **Kaide;** ◉ **kalb iç ~ ı,** *fizyol.* ◘ **Kalb;** ◉ **karın ~ ı,** *anat.* ◘ **Karınzarı;** ◉ **kas ~ ı,** *biy.* ◘ **Kas;** ◉ **kemik ~ ı,** *anat.* ◘ **Kemik;** ◉ **kızlık ~ ı,** *anat.* ◘ **Kızlık.** ◉ **örümceksi ~,** *anat.* ◘ **Örümceksi;** ◉ **pencere ~ ı,** Kenarlarında kalın duvarlar olan pencerelerin küpeşteleri altındaki ince duyar kısmı; ◉ **piyogenik ~,** *patol.* ◘ **Piyogenik;** ◉ **serotin ~,** *anat.* ◘

Serotin; ◉ **seröz** ~, *anat.* ◘ Seröz; ◉ **sert** ~, *anat.* ◘ **Sertzar;** ◉ **sümüksü** ~, *anat.* ◘ **Sümüksü;** ◉ **yalancı** ~, *dokb.* Bazı iltihaplardan sonra mukoza üzerinde oluşan anormal doku. *(Örnek: Difteri);* ◉ **yumurta** ~ i, *biy.* Omurgalıların çoğunda, yumurtayı saran, spermatozoidlerin ve mikroorganizmaların girmesine elverişli saydam zar; bazı balıkların yumurtasında bu zar katı olduğu ve geçirmediği için üzerinde spermatozoidin geçebileceği bir kapıcık bulunur. ~ **boşluk,** *anat.* ve *zool.* Ickulakta, iç-sıvı ile dolu olan bir takım kese ve kanallardan yapılmış bulunan bir boşluk olup kemik boşluk içine yerleşmiştir. [*Ing.* Membranous labyrinth; *Fr.* Labyrinthe membraneux]. ☆ *Eşanl.* **zar labirent.**

~ **bölme,** *inş.* ◘ Bölme.

~ **duvar,** *inş.* ◘ Duvar.

~ **potansiyeli,** *tıp.* ◘ **Potansiyel.**

zar[2], i. Tavlada ve başka oyunlarda kullanılan küp biçimindeki küçük kemik parçası olup altı yüzünde, birden altıya kadar benekler bulunur. [*Ing.* Die, dice; *Fr.* Dé].

~ **almak,** *dey.* Kazanmak, üstün çıkmak.

~ **tutmak,** İstediği sayıyı getirmek için atmadan önce zara parmaklar arasında düzen vermek. [*Ing.* To cheat in throwing dice].

zarafet,-ti /zarâfet/, i. *Osm.* < *Ar.* Zariflik. [*Ing.* Elegance, grace, delicacy; *Fr.* élégance, grâce, gentillesse].

zarâif /zarâif/, s. *Osm.* < *Ar.* **zarife'nin** çoğulu.

Zarange'ler, ç. öz. i. *etn.* Orta Asya'da Drangiane'nin kuzeyindeki halk. [*Ing.* ve *Fr.* Zaranges].

zarar, i. ç: **ezrâr.** *Osm.* < *Ar.* Bir şeyin veya bir olayın açtığı çıkar yitimi veya kötü sonuç: *Don, ekinlere zarar verir.* «*Öfke ile kalkan zararla oturur*». [*Ing.* Loss, damage, injury; harm; *Fr.* Dommage, perte, détriment]; ◉ ~ **a karşı sigorta,** *huk.* ◘ **Eşya sigortası;** ◉ ~ **ı olmamak,** *dey.* Kötü sonuç vermemek; ◉ ~ **ı yok,** *dey.* Özür dileyenlere karşılık olarak söylenir. [*Ing.* It doesn't matter; never mind; *Fr.* Ce n'est pas mal]. ◉ ~ **ın neresinden dönülse kârdır,** *at.* Sürüp giden zararlı bir işten ne kadar erken vazgeçersek, daha sonra uğrayacağımız zararı o kadar azaltmış, sonuç olarak o kadar kâr etmiş oluruz; ◉ ~ **la mukabele,** *huk.* Devletler hukukuna aykırı haksız bir fiille karşılaşan devletin gene devletler hukukuna aykırı haksız bir fiile cevap vermesi. [*Ing.* Retortion; *Fr.* Rétorsion, représailles]; ◉ **doğrudan doğruya** ~, *huk.* Haksız fiil veya sözleşmeye aykırılığın ilk ve en yakın sonucu olan **zarar;** ◉ **maddî** ~, *huk.* Bir kimsenin mal varlığında meydana gelen ve objektif olarak para ile ölçülen zarar; ◉ **manevî** ~, *huk.* Kişinin şahıs varlığının uğradığı zarar; ◉ **menfî** ~, *huk.* Sözleşmenin geçersiz olmasından doğan zarar; ◉ **müspet** ~, *huk.* Sözleşmenin yerine getirilmesinden doğan zarar.

☆ *Eşanl.* **zararla karşılama.**

~ **çekmek,** *dey.* Ziyana uğramak. [*Ing.* To suffer harm, to lose].

~ **etmek,** *dey.* Alışverişte elindekinin bir kısmını boşuna elden çıkarmak. [*Ing.* To lose; *Fr.* Perdre].

~ **giderim,** *huk.* Tazminat. Zarar ödeme.

~ **görmek,** *dey.* Kötülüğe uğramak, kayba uğramak. [*Ing.* To suffer harm, to lose].

~ **vermek,** *dey.* Kötülük etmek, ziyana uğratmak.

~ **ziyan,** *dey.* Uğranılan her türlü zarar. [*Ing.* Damages; *Fr.* Dommages].

zararına, z. Zarar ederek, sonunda ziyanlı çıkarak: *Zararına satmak.* [*Ing.* At a loss].

zararlı, s. Zarar veren. [*Ing.* Harmful; *Fr.* Nuisible].

☆ *Karş.* **yararlı, faydalı.**

~ **bitkiler,** *bot.* Tarlada kendiliğinden yetişen ve tarım bitkilerine zarar veren bitkiler.

~ **böcekler,** İnsan, hayvan ve ekonomik değeri olan bitkiler sağlığına gölge düşürücü böceklerin tümü. *(Besinlerimize, ambarlanmış ekin ürünlerine, giyim ve ev eşyasına üşüşerek zarar yapanları da bu tanıma eklemek gerekir).* [*Osm.* Muzır haşerat; *Ing.* Injurious insects; *Fr.* Insectes nuisibles].

~ **çıkmak,** *dey.* Bir işin sonunda zarar etmek, kaybeden olmak. [*Ing.* To come out the loser].

~ **enterferans,** *hava.* Bir radyo seyrüsefer servisi veya bir emniyet servisinin çalışmasını tehlikeye sokan veya radyo usullerine uygun olarak çalışan bir radyo servisini devamlı olarak kesen veya engel olan her yayın veya endüksiyon.

zararsız, s. § ❶ Zarar vermeyen. [*Ing.* Harmless; *Fr.* Sans malice]; § ❷ Oldukça iyi: *Dün akşamki filim zararsızdı.* [*Ing.* Not so bad, pretty good; *Fr.* Passablement bon].

zaratit, i. *Fr. zaratite. min.* Doğal nikel hidrokarbonat. [*Ing.* Zaratite].

☆ *Eşanl.* **texasit.**

zarbân /zarbân/, i. *Osm.* < *Ar. zool.* Kertenkeleye musallat olan, kedi büyüklüğünde yırtıcı bir hayvan.

zarb.hane, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Darbhane.**

zarf, i. ç: **zurûf.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kap, kılıf, sarma. [*Ing.* Receptacle, case, sheath, cover]; § ❷ İçine mektup veya başka kâğıtlar konulan kâğıttan kese. [*Ing.* Envelope; *Fr.* Enveloppe]; § ❸ İçine fincan veya bardak oturtulan maden kap; § ❹ *gram.* Bir fiilin bir sıfatın veya başka bir zarfın anlamına yer, zaman, nicelik, nitelik gibi bakımlardan başkalık katan kelime. *(Yukarı, yarın, pek kolayca kelimeleri birer zarftır).* [*Ing.* Adverb; *Fr.* Adverbe]; § ❺ *mat.* Değişken bir yüzeyin veya bir düzlem eğrinin daima teğet kaldığı sabit eğri veya yüzey. ☆ *Eşanl.* **sarmalayan;** § ❻ *tekn.* (a) Bir kazanın saçtan yapılmış dış kılıfı. (b) Buhar dolaşımıyle ısıtmada bir boru şebekesinin, bir pompanın çift çeperli kılıfı; ◉ **kapalı** ~, *huk.* ◘ **Kapalı;** ◉ **kazan** ~ ı, *den.* ◘ **Kazan;** ◉ **mektup** ~ ı, *gram.* İçine mektup konularak kapatılan kese gibi dörtköşe bükülmüş kâğıt. [*Ing.* Envelope; *Fr.* Enveloppe]; ◉ **soru** ~ ı, *gram.* Ne vakit, nasıl gibi, soru cümlesi yapmaya yarayan zarf.

~ **fincanı,** ◘ **Fincan.**

~ **makinesi,** Zarf imal eden özel bir makine.

zarfçı,i. *arg.* Tenha bir yolda yere zarf bırakmak, sonra da zarfı bulup alan kimseye çatmak yoluyle ondan para sızdıran veya çarpan hırsız. [*Ing.* Trickster who places an envelope on the road and then exacts money from the finder].

zarfçılık.-ğı, i. Yere zarf atarak bulanı, soyma yolu.

zarfında, z. İçinde: *Bu müddet zarfında gelmezse.* [*Ing.* During; within; *Fr.* Pendant, -ante].

zarfiyet, i. *Osm.* < *Ar. esk. gram.* Zarflık, bir kelimenin zarf olma hali.

zarflamak (-i), f. Zarf içine koymak. [*Ing.* To envelop; *Fr.* Envelopper].

zargana, i. *Yun. zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Uskumrumsugiller *(Scombresocidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 1 m. kadardır. Sürüler halinde yaşar. Birkaç türü vardır. Bütün denizlere yayılmıştır. [*Lat. Belone acus; Ing.* Needlefish, garpike, gar; *Fr.* Orphie].

zarı zarı /zârı zârı/, z. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Yana yakıla; § ❷ Hüngür hüngür.

zarî /zarî/, i. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Kanı durmayan damar.

zarî' /zarî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Memesi büyük olan *(kadın, hayvan).*

zarif /zarîf/, s. ç: **zurefâ.** *Osm.* < *Ar. zerâfet.* § ❶ İnce bir duygu gösteren: *Zarif bir hediye. Zarif bir giyiniş.* [*Ing.* Graceful, elegant; *Fr.* Élégant, gracieux,-euse, gentil]; § ❷ İnce nükteli: *Zarif bir söz.* [*Ing.* Delicate; *Fr.* Délicat]; § ❸ İnce nüktelerle konuşan: *Zarif bir adam.* [*Ing.* Witty, clever; *Fr.* Fin, spirituel,-elle].

zarîf-âne /zarîfâne/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Zarif olana yakışacak şekilde zariflikle, incelikle.

zarifât /zarifât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zarife'nin** çoğulu.

zarife /zarife/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zarif şey; § ❷ i. Kadın adı.

zariflik,-ği, i. Zarifçe davranış veya zarif olma hali. [*Ing.* Elegance, delicacy].

☆ *Eşanl.* **zerafet.**

zar.kanatlılar, ç.b.i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan gerçek-eklembacaklılar *(Euarthropoda)* altdalının, Böcekler *(Insecta)* sınıfının Kanatlılar *(Pterygota)* altsınıfına giren bir takımı Vücut bölgeleri belirli olarak ayrılmıştır. Ağız parçaları ısırıcı ve emici tiptedir. Kanatları zar gibi saydam ve az damarlıdır. Gelişmelerinde tüm - başkalaşma vardır. Sıcak severler. Gündüz böcekleridir. 30.000'i aşkın türü kapsar. **Badem arısı** *(Cimbex quadrimaculatus),* **bal arısı** *(Apis mellifica),* **eşek arısı** *(Vespa crabro),* **incir eşek arısı** *(Blastophaga psenes),* **toprak yabanarısı** *(Bombus terrestris),* **buğday karıncası** *(Messor semirufus),* **kırmızı orman karıncası** *(Formica rufa)* iyi bilinen türleridir. [*Osm.* Gışaiy-ül-cenah; *Lat.* ve *Ing. Hymenoptera; Fr.* Hyménoptères].

zar.labirent, b.i. ◘ **Zar boşluk.**

zarp,-bı /zarp/, i. ç: **durûb.** *Osm.* < *Ar. zarb.* § ❶ ◘ **Darp;** § ❷ *h.d.* Şiddetli etki: *Yaranın zarbından kolunu kımıldatamıyor.*

~ **etmek,** § ❶ Darp etmek, dövmek, vurmak; § ❷ *mat.* Çarpmak.

zarphane, i. *Osm.* < *Ar. zarb* + *Fars. hâne.* ◘ **Darphane.**

zarplı, s. *h.d.* Etkisi güçlü olan.

zarr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zarar.

zârr /zârr/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zararlı.

zarrâ' /zarrâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Mihnet, keder; § ❷ Şiddet.

zarsı, s. § ❶ *anat.* Zar ve aponevroz tabiatında olan: *Zarsı doku;* § ❷ Zar görünüşünde olan; § ❸ *zool.* Zar tabiatında olan. *(Özellikle eklemli hayvanlarda kabuğun çeşitli sert ve katı kısımlarını birleştiren, genellikle renksiz ve yumuşak parçalara denir).*

~ **kanatlar,** *zool.* Elitralar gibi sert ve katı olmayan kitinleşmemiş kanatlar. *(Zarkanatlıların dört kanadı da zarsıdır; düzkanatlılarla eşkanatlıların üst kanatları yarı zarsı, heteroptera takımındakilerin ise hemelitralarının yarısı zarsıdır).*

zart, z. yans. «*Kendini önemli kişi olarak göstermek için bağırıp çağırmak*» anlamına gelen **zart zurt etmek** deyiminde geçer.

zarta /zarta/, i. *Osm.* < *Ar.* Yellenme, osuruk. [*Ing.* Fart; *Fr.* Pet; vent]. ◉ ~ **yı çekmek,** *arg.* § ❶ Ölmek. [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir]; § ❷ Osurmak, yellenmek. [*Ing.* To fart; *Fr.* Péter].

zartçı, s. ve i. *arg.* Yüksekten atan, övünen *(kimse).* [*Ing.* Boaster, braggart].

zartzurt, s. *yans.* Yüksekten atma, övünme.

~ **etmek,** *arg.* Yüksekten atmak. [*Ing.* To give orders or to talk in a loud and blustering manner].

zaruret,-ti /zarûret/, i. ç: **zarûrât.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Zorunluluk, zorun. [*Ing.* Necessity; *Fr.* Necessité]; § ❷ Sıkıntı, yoksulluk. [*Ing.* Poverty; *Fr.* Pauvreté].

~ **hali,** *huk.* Zaruret halinde işlenen fiilden dolayı faile ceza verilmez.

zarurî /zarûrî/, s. *Osm.* < *Ar.* Zorunlu. [*Ing.* Necessary; *Fr.* Necessaire].

~ **masraflar,** *huk.* Kaçınılması imkânsız masraflar. [*Ing.* Necessary expenses].

zar zor, b.z. *yans.* § ❶ İstemeye **istemeye:** *İşini zar zor yapıyor.* [*Ing.* Willy-nilly; *Fr* Bon gré mal gré]; § ❷ Dara dar: *Trene zar zor yetişti.* [*Ing.* Barely; *Fr.* A peine, tout juste].

zat,-tı /zât/, i. ç: **zevât.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Öz; § ❷ Kişi. [*Ing.* Person; *Fr.* Personne].

~ **işleri,** *huk.* Dairelerin, kuruluşların kendi memurlarının durumu ile ilgili kısımları. [*Ing.* Personnel affairs].

☆ *Eşanl.* **özlük işleri.**

zaten /zâten/, z. *Osm.* < *Ar.* Esasen. [*Ing.* Essentially in any case; as a matter of fact; *Fr.* De soi même, essentiellement].

zatî /zâtî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kendine değgin, kişilik, özlük, özel. [*Ing.* Personal; *Fr.* Personnel; individuel, particulier].

~ **eşya,** *huk.* Bir kimsenin üstünde taşınmasının veya kullanmasına mahsus eşya.

Bu gibi eşya memlekete girerken gümrük resmine tabi olamaz. [*İng.* Personal effects; *Fr.* Objets personnels].
☆ *Eşanl.* **özel (şahsi) eşya.**
~ yük, *hava.* Bir hava gemisinin sabit donatımı veya sabit safrayı kapsamak üzere zâtî ağırlığı.

zatülcenp,-bi /zâtülcenp/, i. *Osm.* < *Ar. patol.* Akciğer zarı iltihabı. [*İng.* Pleurisy; *Fr.* Pleurésie].
☆ *Eşanl.* **satılcan, plörezi.**

Zatülkürsî /Zâtülkürsî/, öz. b.i. *Osm.* < *Ar. esk. astr.* Altıkardeş takımyıldızı.

zatürree /zâtürree/, i. *Osm.* < *Ar. esk. patol.* Sancı, ateş ve öksürükle beliren, tehlikeli bir akciğer iltihabı. [*İng.* Pneumonia; *Fr.* Pneumonie].
☆ *Eşanl.* **batar.**

zavahir, i. ◘ **Zevahir.**

zavallı /zavalːlı/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Acınacak halde bulunan, mutsuz. [*İng.* Poor, wretched, unlucky, miserable; *Fr.* Pauvre, malheureux,-euse]; § ❷ *mec.* Eksin. [*Osm.* Aciz].

zavallılık,-ğı, i. Zavallı olma hali.

zâvil /zâvil/, i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Mâhur ile nikrizen mürekkeptir. Fakat ekseriya kararda nikriz beşlisi gösteren bir mâhur'dan ibarettir.

zâvilî /zâvilî/, i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinde en az beş altı yüzyıllık bir mürekkep makam olup örneği kalmamıştır.

zâvilî,isfehân /zâviliisfehan/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinde en az beş asırlık bir mürekkep makam olup örneği kalmamıştır.

zaviye /zâviye/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ ◘ **Köşe;** § ❷ *mat.* ◘ **Açı;** § ❸ **Küçük tekke;** ⊙ **dümen ~ si,** ◘ **Dümen.**

zâviye-dâr /zâviyedâr/, b.i. *Osm.* < *zâviye* + *Fars. dâr. tasav. esk.* Küçük tekke şeyhi.

zaviyenişin, i. Tekkede oturan ve ibâdetle meşgul olan münzevî derviş.

zâviyetân /zâviyetân/, i. *Osm.* < *Ar. esk. jeol.* İki zaviye, iki açı.

zâviyevî /zâviyevî/, s. *Osm.* < *Ar. esk. jeol.* Zaviyeye ait, zaviye ile ilgili.

zavrak, zevrak, i. § ❶ Küçük gemi ve gemi teknesine benzeyen oyuk şeylere denir; § ❷ Parmaklık.

zavurt, i. ◘ **Avurt zavurt etmek.**

zayıf' /zayâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Elden çıkma, yok olma.

zay'at /zaːyat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kaybetme, kaybolma.

zayıf, s. *Osm.* < *Ar. zaif.* § ❶ Eti, yağı az *(insan, hayvan)*, arık. [*İng.* Thin, slim; *Fr.* Maigre]; § ❷ Güçsüz, kuvvetsiz: *Zayıf bir ordu.* [*İng.* Weak; *Fr.* Faible]; § ❸ Güvenilecek gibi olmayan: *Zayıf bir ihtimal.*
~ karışım, *hava.* Bir motorun kullandığı hava yakıt miktarının fazla olması hali.
~ ünlü, *gram.* Ses süresi kısa olan ünlü.

zayıflama, i. § ❶ Zayıflamak eylemi; § ❷ *elek.* Bir yayılma olayındaki bazı karakteristik büyüklüklerin uzayda gittikçe azalması; § ❸ *tıp.* Hastalık, besinsizlik, veya rejimle şişmanlığın yavaş yavaş azalması.

zayıflamak, nsz. f. Zayıf olmak, zayıf düşmek. [*İng.* To become enfeebled; to become thin or weak; to lose weight; *Fr.* S'affaiblir, maigrir].

zayıflatıcı, i. § ❶ Zayıflatan; § ❷ *telekom.* Telekomünikasyonda, sesleri kaydetme ve yeniden üretme tekniğinde, güç, gerilimi veya akım seviyesini ayarlamaya veya belli bir seviye ile karşılaştırmaya yarayan düzenek.

zayıflatma, i. § ❶ Zayıflatmak eylemi; § ❷ *mikr.* Bir mikrobun veya mikrop toksininin tedaviye yararlı niteliklerini bozmamak şartıyle zehirleme gücünü yok etme işlemi: *Aşıyı ısıyle zayıflatma;* § ❸ *seroloji.* Bir serumu 56°C'ta ısıtarak içindeki doğal tümleci tahrip etme işlemi.

zayıflatmak (-ı), f. Zayıf olmasına yol açmak, gücünü ve hızını azaltmak, zayıf düşürmek. [*İng.* To cause to become enfeebled; to cause, to become thin or weak; to lose weight].

zayıflık,-ğı, i. Zayıf olma hali. [*İng.* Weakness, debility; thinness, emaciation; *Fr.* Affaiblissement, faiblesse, amaigrissement, maigreur]; ⊙ **ben zayıflığı,** *fels.* ◘ Ben³; ⊙ **kas zayıflığı,** *patol.* ◘ Kas.

zayi,-i /zâyi/, *Osm.* < *Ar. ziyâ. esk.* Kayıp, kaybolmuş. [*İng.* Lost; *Fr.* Perdu].
☆ *Eşanl.* **kayıp, yitik.**
~ etmek, *huk.* Kaybetmek, yitirmek. [*İng.* To lose; *Fr.* Perdre].
~ olan koyunun kuyruğu büyük olur, *at.* ◘ **Kaçan balık büyük olur.**

zayiat,-tı /zâyiât/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yitikler. [*İng.* Losses; *Fr.* Pertes]; ☆ *Eşanl.* **kayıplar;** ⊙ **kimyasal ~,** *ask.* ◘ **Kimyasal.**
~ etkisi, *ask.* Mermilerin hedef üstünde yapmış olduğu tahribat oranına verilen ad.
~ raporu, *ask.* Silâhlı kuvvetlerde muharebe sırasındaki personel kayıplarına ait çeşitli bilgilerin toplanarak birleştirildiği rapor.
~ tahmini, *ask.* Muharebe sırasında herhangi bir birliğin personel subayı tarafından, gelecek günlere ait personel ihtiyaçlarının tespiti için yapılan personel kayıp tahminlerine verilen ad.
~ verdirmek, Kayba uğratmak, zarar ziyan vermek. [*İng.* To inflict losses].
~ vermek, Kayba uğramak, zarar ziyan görmek. [*İng.* To suffer casualties].

zayiçe /zâyiçe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yıldızların belli bir zamandaki yerlerini gösteren çizelge. [*İng.* ve *Fr.* Horoscope]; ⊙ *(Birinin)* **~ sine bakmak,** *dey.* Bir inanısa göre, yıldızlara bakarak birinin talihini anlamak. [*İng.* To work out someone's horoscope].

zeâfir /zeâfir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zafran'ın** çoğulu.

zeamet,-ti /zeâmet/, i. *Osm.* < *Ar. esk. tar.* ◘ **Timar¹.**

zeasit, i. *Fr. zéasite. min.* Opal çeşidi. [*İng.* Zeasite].

zebâb /zebâb/, i. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Adi kara sinek.

zebâbe /zebâbe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yaban faresi.

zebâd /zebâd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kalemiş *(galle-i misk)* yağı; § ❷ Misk kedisi.

zeban /zebân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Dil, lisan; § ❷ *anat.* ◘ **Dil;** § ❸ **Lügat; lehçe.**

zebâne /zebâne/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Terazi ve benzeri gibi bazı âletlerin dili; § ❷ Alev, ateş yalını.

zebanî /zebânî/, i. ç: **zebâniyân.** *Osm.* < *Ar.* esk. Cehennem bekçisi. [*İng.* Demon of hell; cruel monster; *Fr.* Mandit].

zebâniyân /zebâniyân/, i. *Osm* < *Ar. esk.* **zebânî'nin** çoğulu.

zebâniye /zebâniye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zebâni'nin** çoğulu.

zebanzet, s. *Osm.* < *Fars. zebanzed. esk.* Söylenen, söylenir olan. [*İng.* Commonly used in speech].

zebâric /zebâric/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zebercet'in** çoğulu.

zebâyih /zebâyih/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zebîha'nın** çoğulu.

zebellâ /zebellâ/, i. Pek iri ve korkunç kimse. [*İng.* Huge man; *Fr.* Laid; de mauvaise mine].

zeber, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Üst.

zebercedî /zebercedî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zebercetle ilgili; § ❷ Zebercet renginde, fıstıkî.

zebercet,-di, i. ç: **zebâric.** *Osm.* < *Ar. zebercet. esk.* Perido familyasından, sarı renkte ve cam parlaklığında, doğal demir ve magnezyum silikatı. [*İng.* Chrysolite; beryl; *Fr.* Chrysolite].
☆ *Eşanl.* **krizolit.**

zeberîn /zeberîn/, f. *Osm.* < *Fars. esk.* Üstteki.

zebh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Boğazlama.

zebhiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kasaplardan, kestikleri hayvanlar için alınan vergi.

zebib /zebîb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kuru üzüm; § ❷ Kuru incir; § ❸ *zool.* Yılan, akrep gibi hayvanların zehiri.

zebil, i. ◘ **Sebil.**

zebir, i. *zool.* ◘ **Zebra.**

zebîr /zebîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Mihnet, sıkıntı; § ❷ Mektup, yazılmış şey.

zebl, i. *Osm* < *Ar. esk.* Deniz kaplumbağasının kabuğu.

zebr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kitap, cüz; § ❷ Kitap yaprağı; § ❸ Yazı yazma; § ❹ Söz; § ❺ Yazı; § ❻ Zekâ; § ❼ s. Kuvvetli, sağlam *(adam).*

zebra, i. *It.* ve *Isp. cebra* < *esk. Isp. zebra, zabro, zool.* Tekparmaklılar *(Perissodactyla)* takımının, Atgiller *(Equidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 220, yüksekliği 120, kuyruğu 60 sm.dir. Gövde ve bacaklar kara ve ak çizgilidir. Kap'da dağlarda toplu halde yaşar. Soyu tükenmektedir. Zebra'lar iki cinse ayrılır: *Dolichochippus* ve *hippotigris.* Habeşistan ve Somali'de yaşayan **Grevy zebrası** *(Dolichohippus Grevyi)* birinci cinstendir ve eşeğinkine benzer özellikler taşır; üzeri toynaklarına kadar uzanan çok ince düzgün çizgilerle kaplıdır. Hippotigris iki altcinse ayrılır: (a) **Dau** denen dağ zebrası, yani esas zebra *(Hippotigris zebra)* anatomik bakımdan eşek özellikleri taşır, ama at gibi kişner; **Hartmann zebrası** *(H. Hartmanae)* ötekinden daha büyüktür; üzerindeki açık renkli çizgiler de koyu renkli çizgilerden daha geniştir; Afrika'nın güneybatısında Damara ülkesinde yaşar; (b) Kuaga zebraları *(H. Quagga),* düpedüz ata benzer; bunun da çeşitleri vardır: **Bohm zebrası** *(H. quagga Bohmi)* /İngiliz doğu Afrika'sı/; **grant zebrası** *(H. quagga Granti)* /Masai/; **Foa zebrası** *(H. quagga Foai),* **esas kuaga zebrası** *(H. quagga quagga);* bu sonuncusunun sadece boyun kısmı çizgilidir. Zebranın gebelik süresi üç yüz gündür. [*Lat. Hippotigris zebra = Equus zebra).* [*İng.* Mountain zebra; *Fr.* Zâbre de montagne, zêbre vrai]. ◘ *ŞEKİL: 379.* — **MEMELİ HAYVANLAR I.**
☆ *Eşanl.* **dağ zebrası.**

zebra,çatal kuyruklusu, i. *zool.* Çatal.kuyruklu.kelebekgiller *(Papilionidae)* familyasına giren pul kanatlı bir böcek türü. [*Lat. Papilio marcelles; İng.* Zebra swallowtail].

zebu, i. *Hintç.* Boynuzlugiller familyasından, tropikal Asya'da ve Madagaskar'da yaşayan gevişgetiren memeli hayvan. Boynuzlu büyük bir hayvan olup omuz basında bir hörgücü vardır. Burası bir yedek besin deposudur. Hayvan iyi beslenmediği zaman hörgüç yumuşar, pörsür. Irkına göre zebuların boyu değişiktir. Zebu çok eski zamandan beri Hindistan'da evcilleştirilmiştir. Oradan Afrika'ya götürülmüş olsa gerektir; bir çok Afrika sığır ırkının atası da herhalde odur; Wattusi ırkı, «dalgalı boynuzlu» çat ırkı, sonra da Madagaskar'a geçmiştir. Orada sürüler halindedir, Malezya'da da vardır. [*İng.* ve *Fr.* Zebu].

zebun /zebûn/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Argın, düşkün, zayıf. [*İng.* Weak, helpless, exhausted, worn, out; *Fr.* Faible, débile; sans energie]; ⊙ *(Birinin)* **~ u olmak,** *dey.* Aşırı derecede gönül kaptırmış olmak.

zebunküş /zebünküş/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Düşkünezen.**

zebunküşlük,-ğü /zebünküşlük/, i. ◘ **Düşkünezenlik.**

Zebur /Zebûr/, öz. i. *Osm.* < *Ar.* Davut Peygamber'in ilâhilerini ve yakarışlarını toplayan kitap. [*İng.* The Psalms of David].

zebü, i. *zool.* Asya'nın tropik bölgelerinde yaşayan bir sığır türü olup, sırtında kürek kemiklerinin hizasında bir hörgücü vardır.

zecir,-cri, i. ç: **zücûr.** *Osm.* < *Ar. zecr. esk.* ◘ **Zorlama.**

zecl, i. *Osm.* < *Ar. esk. müz.* Beste ve şarkı okuyup hânendelik etme.

zecr, i. ç: **zücûr.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Önleme, yasak etme; § ❷ Zorlama, zorla yaptırma; § ❸ Kovma; § ❹ Eziyet, sıkma; § ❺ Angarya çalıştırma.

zecren /zecren/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Zorla, zorlayarak.**

zecrî /zecrî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Zorlayıcı.**
~ tedbir, *siy.* İstenileni yaptırmak için başvurulan zorlayıcı yol. [*İng.* Sanction; coercive measure; *Fr.* Mesure vexatoire].

ZEHİRLİ BİTKİLER

ZIGADENUS

ZEHİRLİ AMERİKA SARMAŞIĞI
(Rhus toxicodendron)

HAŞHAŞ

AT KUYRUĞU

BÜYÜK BALDIRAN
(Benekli baldıran)

GÜZELAVRAT OTU

KARAMUK

ZEHİRLİ SUMAK
(Rhus vernix)

KIRMIZI ÇİÇEKLİ
YÜKSÜK OTU

SU BALDIRANI

SYMPLOCARPUS
FOETIDUS

HEZAREN

ANTIARIS TOXICARIA

KARGABÜKEN

ACONITUM
NAPELLUS

KENDİR OTU
(Kenevir)

DELİCE

GEVEN

SİYAH BANOTU

LOPHOPHORA
WILLIAMSII

PODOPHYLLUM
PELTATUM

TATULA *(Boru çiçeği)*

HİNTYAĞI BİTKİSİ

ŞEKERCİ BOYASI

KALMIA
ANGUSTIFOLIA

SİYAH İT ÜZÜMÜ

EUPATORIUM
RUGOSUM

-zede, s. *Osm.* < *Fars.* «*Vurulmuş, uğramış*», anlamına olup «*felâketzede, musibetzade, harikzede*» gibi bileşik kelimelerin bileşimine girer.

zedelemek (-i), *Osm.* < *Fars.* § ❶ Berelemek. [*ing.* To damage by striking, to bruise; *Fr.* Endommager, avarier]; § ❷ Zarar vermek. [*ing.* To maltreat, to batter; *Fr.* Endommager, maltraiter, tourmenter, tracasser].

zedelenmek, nsz. f. § ❶ Berelenmek; § ❷ Zarar görmek.

zefer, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kötü koku.

zefîf /zefîf/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çevik, çabuk hareketli.

zefir, i. *Ing. zephyr.* En çok gömlek yapmakta kullanılan çizgili, ince pamuk bir kumaş. [*ing.* Zephyr cloth; zephyr shirting].

zefir /zefîr/, i. *Osm.* < *Ar.* Soluk verme. [*ing.* ve *Fr.* Expiration].

zefzefe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sarsılma, titreme.

zegan, i. *Osm.* < *Fars. zool.* Çaylak.

zehap,-bı /zehâp/, i. *Osm.* < *Ar. zehâb.* Sanı. [*ing.* Belief; imagination; *Fr.* Action d'imaginer, de s'upposer, croire].

zehebî /zehebî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Altına ait, altınla ilgili, altından yapılma.

zehebîn /zehebîn/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Altından olma, altından yapılmış, altından meydan gelmiş.

zehhâr /zehhâr/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Dolu, taşkın, coşkun *(deniz).*

zehir,-hri, i. *Osm.* < *Fars. zehr.* § ❶ Herhangi bir şekilde vücuda girince ölüm tehlikesi yaratan veya öldüren her türlü nesne. [*ing.* ve *Fr.* Poison]. ☆ *Eşanl.* ağı, sem; § ❷ Bazı hayvanlarda özel bir organla salınan ve ısırma veya sokma ile ölüm yaratan sıvı: *Yılanın zehiri.* [*ing.* Venom; *Fr.* Venin]; ◉ **beyaz ~**, Morfin, eroin gibi, kullananın ruh ve vücudunda kötü değişiklikler yapan uyuşturucu madde; ◉ **böcek ~i**, *trm.* ◘ Böcek; ◉ **fare ~i**, ◘ Fare; ◉ *(Yediği)* **~ zıkkım olsun**, *dey.* Ilenme olarak kullanılır.

~ çengeli, *zool.* Örümceğimsilerde bir tip ekstremite olup başlı-göğüs'ün *(sefalotoraks)* ön bölgesinde bulunur ve bir zehir kesesine bağlıdır. [*ing.* Chelicere; *Fr.* Chélicère].

☆ *Eşanl.* **keliser.**

~ gibi, *dey.* § ❶ Çok acı; § ❷ Çok soğuk *(hava).*

~ zemberek, *dey.* Son derece acı. [*ing.* Very bad or poisonous].

zehirleme, i. *huk.* Insan öldüren bir şeyi bir kimseye öldürmek maksadıyle yedirmek, içirmek veya aşılamak. [*ing.* Poisoning; *Fr.* Action d'empoisonner].

zehirlemek (-i), f. § ❶ Öldürmek amacıyle zehir vermek. [*ing.*To poison; *Fr.* Empoisonner]; ☆ *Eşanl.* ağılamak; § ❷ Birine zararlı düşünceler, zararlı duygular aşılamak. [*ing.* To spoil a person's mind by evil suggestions].

zehirlenme, i. Ölüm yaratabilecek her türlü nesnenin organizmaya etkisi. [*ing.* Poisoning; *Fr.* Empoisonnement, intoxication]; ◉ **amonyak ~ si**, *tıp.* ◘ Amonyak; ◉ **anilin ~ si**, *tıp.* ◘ Anilin; ◉ **arsenik ~ si**, *tıp.* ◘ Arsenik; ◉ **bor ~ si**, *tıp.* ◘ Bor²; ◉ **brom ~ si**, *tıp.* ◘ Brom; ◉ **cerahat ~ si**, *tıp.* ◘ Cerahat; ◉ **çay ~ si**, *patol.* ◘ Çay; ◉ **et ~ si**, *tıp.* ◘ Et; ◉ **fosfor ~sî**, *patol.* ◘ Fosfor; ◉ **gıda ~ si**, *huk.* ◘ Gıda; ◉ **kahve ~ si**, *tıp.* ◘ Kahve; ◉ **kan ~ si**, *tıp.* ◘ Kan; ◉ **karaman ~ si**, *vet.* ◘ Karaman; ◉ **nikotin ~ si**, *patol.* ◘ Nikotin; ◉ **pelin ~ si**, *tıp.* ◘ Absentizm; ◉ **potasyum ~ si**, ◘ Potasyum.

~ birimi, *ecz.* ◘ Birim.

zehirlenmek, nsz. f. § ❶ Ağılanmak. [*ing.* To be poisoned; s'empoisonné]; § ❷ Zararlı düşünceler edinmek.

zehirli, s. Zehiri olan, içinde zehir bulunan. [*ing.* Poisonous, venomous; poisoned; *Fr.* Vénéneux,-euse, toxique, venimeux,-euse].

~ gaz bombası, *ask.* İçinde zehirli gaz bulunan bomba.

~ glikozit, *bot.* ve *kim.* ◘ Digitoksin.

~ siyah örümcek, *zool.* Karadul.

zehirliçengelliler, ç.b.i. *zool.* Ağzının önünde bir çift zehirli çengeli, gerisinde bir çift duyuyağı bulunan eklembacaklılar ait şubesi.

zehirlilik,-ği, i. Zehirli olma hali.

zehirsiz, s. Zehiri olmayan: *Zehirsiz mantar.*

zehl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dalgınlıkla unutma veya geciktirme; § ❷ Işin çokluğu yüzünden geciktirme.

zehr, i. ç: **ezhâr**. *Osm.* < *Ar. esk.* Çiçek.

zehr, i. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Zehir.**

zehra /zehrâ/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Pek beyaz ve parlak yüzlü olan. [*ing.* White and beautiful; *Fr.* Très belle et blanche]; § ❷ i. Kadın adı; § ❸ Hz. Muhammed'in kızı Fatma'nın adı.

zehr.âb /zehrâb/, b.s. *Osm.* < *zehr* + *Fars. âb. esk.* Acı su.

zehr.âbe /zehrâbe/, b.s. *Osm.* < *zehr* + *Fars. âbe. esk.* § ❶ Zehirli su; § ❷ Acı, zehir gibi su; § ❸ *mec.* Acılık, acı, kaygı.

zehretmek (-i), f. Tatsızlık çıkarıp üzüntüye yol açmak. [*ing.* To spoil a thing thoroughly; *Fr.* Rendre amer; aigrir].

zehrin /zehrîn/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Zehir gibi, pek acı.

zehrolmak, nsz. f. Bir şeyden zevk almak umulurken üzüntü ile karşılaşmak: *Bu gezinti bana zehroldu.*

zehûk /zehûk/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Bos, beyhûde.

zeir, ze'r, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Arslan kükremesi.

zekâ /zekâ/, i. *Osm.* < *Ar.* Usa vurma, yargılama ve anlama yetisi. [*ing.* Sharpness of intelligence, quickness of mind; intelligence; perspicacity; *Fr.* Intelligence, finesse d'esprit, sagacité]; ☆ *Eşanl.* **anlak, zeyreklik**; ◉ **akademik ~**, *eğt.* ve *psik.* ◘ Akademik; ◉ **artistik ~**, ◘ Artistik; ◉ **birleştirici ~**, *fels.* ve *psik.* ◘ Birleştirici; ◉ **çözümleyici ~**, ◘ Çözümleyici; ◉ **genel ~**, ◘ Genel; ◉ **geri ~ lı**, *psik.* ◘ Geri.

~ bölümü, *eğt. psik.* Kronolojik yaşa göre zihin yeteneğinin hangi seviyede bulunduğunu tespit etmek için kullanılan ölçek.

~ testi, *eğt. psik.* Bir kimsenin doğal yeteneğini veya genel yaşantılar yoluyla geliştirdiği kişiliğini ölçmeye yarayan test.

~ veya düşünce düzeyi, *psik.* ◘ Düzey.

~ yaşı, *eğt. psik.* Bir kimsenin, aynı yaşta bulunan bir grupun ortalama zekâ yaşına dayanarak konmuş normlara göre ifade edilen zihin yeteneği.

zekâb /zekâb/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yazı mürekkebi.

zekanî /zekanî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zekana mensup, zekan, çene ile ilgili.

zekât,-tı /zekât/, i. *Osm.* < *Ar. din.* Müslümanlık gereğince herkesin her yıl artan malının ve parasının, yoksullara dağıtmak ödevinde bulunduğu kırkta biri. [*ing.* Alms (prescribed by Islam, generally one fortieth of one's income); *Fr.* Dîme aumonière prescrite aux musulmans par le coran dans la proportion du quarantième de leurs revenus].

zekâvet,-ti /zekâvet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Zekâ.**

zeker, i. ç: **zikâr, zikâre, zükrân, zükûr**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Erkek; § ❷ Erkeklik organı, kamış¹. [*ing.* The male organ; *Fr.* Membre viril, pénis, verge].

zekeriya i. *arg.* ◘ **Zeker²**.

zeki /zekî/, s. ç: **ezkiyâ**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Zekâsı olan, anlaklı , çabuk anlayışlı; § ❷ i. Erkek adı.

☆ *Eşanl.* **zeyrek.**

zeklenmek, f. ◘ **Zevklenmek.**

zelak, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sürçme, ayak kayma.

zelâlet /zelâlet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hakirlik, horluk, alçaklık.

zelel, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Eksiklik; § ❷ s. Kayağan *(yer).*

zelîk /zelîk/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. esk.* Düşük *(çocuk).*

zelil /zelîl/, s. ç: **ezillâ, ezille, zilâl, zullâr**. *Osm.* < *Ar. zillet.* Hor görülen, aşağı tutulan, aşağılanan. [*ing.* Low, lose, contemptible].

zelilâne /zelilâne/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Aşağılaşarak.

zelîli /zelîli/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zelillik, hakirlik, horluk, alçaklık.

zelk, zelka, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sürçme, ayak kayma.

zelkova, i. *Lat. bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Karaağaçgiller *(Ulmaceae)* familyasından, kışın yaprak döken ağaç veya ağaççık halinde bulunan bitki cinsi. Basit kaba dişli, tüysü damarlı yapraklar kısa saplıdır. Çiçekleri bir cinsli bir eviciklidir. Bunlardan erkek çiçekler sürgünün uç kısımlarına doğru yer almış olan yaprakların koltuğunda teker teker bulunur. Buna karşın dişi çiçeklerden 3-5 tanesi bir araya gelerek kurullar oluşturur ve sürgünün aşağı kısımlarında yer alırlar. Meyva drupadır. Ince lifli, öz kısmı koyu, değerli odunları vardır. Doğu ve Batı Asya'da yayılmış olan 5 çeşitli türü vardır. Türkiye'de, bunlardan sadece gürgen yapraklı zelkova yetişir. *Z. crenata* ve *Z. acuminata* en tanınan türleridir. [*Lat., ing.* ve *Fr.* Zelkova]; ◉ **gürgen yapraklı ~**, *bot.* Anayurdu Kafkasya, Kuzey Iran ve Doğu Anadolu olan 15-20 m.'ye kadar boylanabilen, nârin dallı bir tür. Kırmızı-açık esmer renkli sürgünler tüylüdür. Yapraklar eliptik veya beyzî, çoğunluğu 2-5, ender olarak da 9 sm. uzunluktadır. Ucu sivri dip tarafı yuvarlakça, kenarları basit kaba dişlidir. Meyva kuru bir drupadır. [*Lat. Zelkova carpinifolia*].

zell, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kayma, ayağı sürçme; § ❷ Yanılma, yanlış yapma.

zelve, i. Çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için boynunun iki yanından boyunduruğa, aşağıya doğru geçirilen çubuk.

zelzal, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zelzele, sarsılma, deprem.

zelzele, i. ç: **zelâzil**. *Osm.* < *Ar. esk.* Deprem. [*ing.* Earthquake; *Fr.* Tremblement de terre].

zem,-mmi, i. ç: **zümûm**. *Osm.* < *Ar. zemm. esk.* Yerme, yergi. [*ing.* Blame, censure; disparagement; *Fr.* Blâme, reproche].

Zemalar, ç. öz. i. *etn.* Gana ve Fildişi Kıyısı'nda zenci halk. Zemalar, Acantiler federasyonuna katılmışlardır. [*ing.* ve *Fr.* Zemas].

zemâne /zemâne/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Devir, vakit; § ❷ Şimdiki zaman; § ❸ Baht, tâlih, felek.

zemânet /zemânet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kötürüm olma *(gözsüz, el ve ayaksız olma, diksizlik, felç gibi).* § ❷ Afet, belâ.

zemânî /zemânî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zamana ait, zamanla ilgili.

zemberek,-ği, i. *Osm.* < *Fars. zenbûrek.* § ❶ Yay. [*ing.* Spring; *Fr.* Ressort]; § ❷ Kapılara takılan yaylı kapama mekanizması. [*ing.* Spring door-latch]; § ❸ Eskiden kullanılan, çelik veya pirinçten yapılma, başparmak kalınlığında ve dirsek uzunluğunda dört yüzlü ok; § ❹ Eskiden, hayvan sırtında taşınan küçük sahra topu; ◉ **zembereği boşalmak**, *mec.* Kendini tutamayarak uzun uzun ve sesle gülmek. [*ing.* To lose control of oneself and laugh long and unrestrainedly]; ◉ **zembereği boşalmak**, *dey.* Kendini tutamayarak katıla katıla gülmek. [*ing.* To lose control of oneself and laugh long and unrestrainedly]; ◉ **spiral ~**, *saatç.* ◘ Spiral; ◉ **zehir ~**, *dey.* ◘ Zehir.

~ gözü, *saatç.* ◘ Göz.

~ kutusu, *saatç.* Bir saati kurmaya yarayan yay veya zincirin sarıldığı silindir; bir kol saatinde, büyük zembereği içine alan ve doğrudan doğruya veya bir zincir yardımiyle zembereğin hareketini dişli çarklara ileten silindir.

zemberekçi, i. *teşk. tar.* Yeniçeri ocağının 82. Cemaat ortasında görevli olanlara verilen ad. *(Bunlar silâh olarak zemberek denilen bir tür ok kullanırlardı. Eğitim yerleri Etmeydanındaydı).*

~ başı, *teşk. tar.* Zemberekçilerin kumandanı. *(Yeniçeri teşkilâtının ileri gelen subaylarındandı. Terfi edince haseki ve başhaseki olurdu. Samur veya vaşaktan kürk giyer, sorgucuna balıkçı tüyü takardı. Ti-*

mara çıkınca 30 - 40 bin akçelik zeamet alırdı).

zemberekli, s. Zembereği olan: *Zemberekli saat.*

~ musket, *sil. esk.* Hayvanla taşınan küçük toplara verilen ad.

~ spor, *bot.* (a) Üzerinde helezon biçiminde kalınlaşma görülen uzunca kısır hücre; helezon tıpkı bir zemberek gibi gerilip açılarak ciğeryosunu sporlarının yayılmasını sağlar; (b) Pek yerinde olmamakla beraber üzerinde çevrenin nemliliğine göre sarılıp çözülen dört tane şerit bulunan at kuyruğu sporu.

zemberek.otu, b.i. *bot.* ◘ **At kuyruğu.**

zembil /zembîl/, i. ç: **zenâbil.** *Osm.* < *Ar. zinbil.* Hasırdan örülmüş kulplu torba. [*ing.* Basket (woven of rushes or palm-leaves); *Fr.* Corbeille ou panier de jonc; couffin].

zembil.otu, b.i. *bot.* Buğdaygiller *(gramineae)* familyasından, orman ve çayırların nemli yerlerinde yetişen küçük bir bitki. [*Lat. Briza media; ing.* Quaking grass; *Fr.* Brize moyenne].

zemheri /zemherî/, i. *Osm.* < *Ar. zemherir. esk.* Karakış; ◉ **~ de kar (yağmur) yağmadan kan (zehir) yağması iyi,** *at.* Zemheride kar, yağmur yağarsa çiftçilerin o mevsimdeki tarla işlerini yapmalarına, tarlayı sürmelerine engel olur. Bu yüzden o yıl iyi ürün alınamaz; ☆ *Eşanl.* **zemheride sür de çalı ile sür;** ◉ **~ de sür de çalı ile sür,** *at.* İyi verim alabilmek için tarlayı zemheride her halde sürmek gerektir. Derin, dikkatli sürülmese, söyle bir yüzeyden olsa bile; ☆ *Eşanl.* **zemheride kar yağmadan kan yağmas iyi;** ◉ **~ de yoğurt isteyen cebinde bir inek taşır,** *at.* Gerçekleşmesi güç bir şey isteyen kimse, isteğini gerçekleştirecek çareyi bulmak zorundadır. ☆ *Esanl.* **canı kaymak isteyen mandayı yanında taşır; kaymağı, seven mandayı yanında taşır.**

~ zürafası, *dey. (Alay olarak)* Kışın ince giysi ile gezenlere denir. [*ing.* One who wears very inadequate clothes in winter; *Fr.* Rigueurs de l'hiver le cœur de l'hiver].

zemim, zemime /zemîm, zemîme/, i. *Osm.* < *Ar. zemm.* Yerginlik, kötü, beğenilmeyen hal. [*ing.* Reprehensible; disp. -aged]. ☆ *Eşanl.* **rezilet.**

zemin /zemîn/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Yeryüzü. [*ing.* The earth, the world; ground; surface of the earth: *Fr.* Sol, terre, pays]; § ❷ Kumaş, süslü kâğıt, halı, yer musambası, tablo gibi çiçekli ve resimli şeylerde sekillerin, üzerinde yer aldığı alan, taban, diplik: *Mavi zeminli bir halı. Zemini beyaz bir basma.* [*ing.* Ground, backing; *Fr.* Fond]; § ❸ *mec.* Temel, dayanak: *Bir anlaşma zemini bulunamadı.* [*ing.* ve *Fr.* Base]; ◉ **arka ~,** *res.* ◘ **Arka;** ◉ **dantel ~ i,** ◘ **Dantel;** ◉ **doymuş ~,** *trm.* ◘ **Doymuş;** ◉ **eritme ~,** Ekseriya fotografi ile yapılan portrelerde kullanılan ve ortadan itibaren gittikçe rengi açıklaşan zeminler; ◉ *(Şu veya bu)* **~ de,** *dey.* Konuda: *Bu zeminde bir eser yazıyormuş;* ◉ **~ den ayırmak,** *dey.* Süs resimlerinde silme ve süs sekillerini bariz renklerle yaparak zeminden ayırmak; ◉ **~ li resimler,** *matb.* Esas resim kalıbından önce altta düz veya parçalı bir renk tonu, zemin basılmış olan resimler, klişeler ve illustrasyonlar, yazılar, dizgiler.

~ (ton) baskısı, *matb.* Bir resmin, gravür, veya yazının altına, ayrı bir kalıpla, hafif, açık ve mat bir boya ile yapılan baskı.

~ etkisi, *hava.* ◘ **Etki.**

~ hattı, *res.* ◘ **Hat.**

~ hazırlamak, *dey.* Güçlüklere uğramamak için önceden bir takım hazırlıklar yapmak: *Babasından para koparmak için zemin hazırlıyor.* [*ing.* To prepare the way for something].

~ indirmek, Bir kabartma bezemenin etrafını boşaltarak indirmek suretiyle etrafında çukur bir zemin yapmak.

~ katı, *inş.* Evlerde yer hizasında bulunan kat, taban katı. [*ing.* Ground floor; *Fr.* Rez-de-chaussée].

~ oymak, Bir yüzeyin bir kısmını kabarık olarak bırakmak ve bir kısmını oyarak indirmek suretiyle oyulan çukur.

~ perdesi, *tiy.* Tiyatro sahnelerinde en dibe asılan resimli perde.

~ testeresi, *mar.* Bir çeşit marangoz testeresi. [*ing.* Fretsaw; *Fr.* Scie à découper; bocfil].

~ ve zamana uygun, *dey.* Kimsenin aykırı göremeyeceği bir sırada.

zeminde, z. Bu konuda.

☆ *Eşanl.* **bu mealde.**

zeminlik,-ği, i. Toprak kazılarak üzeri çalı çırpı ve yapraklarla örtülmek suretiyle yapılan kulübe ve sığınak.

☆ *Eşanl.* **yeraltı barınağı.**

zemistân /zemistân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kış mevsimi.

zemistânî /zemistânî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kışlık.

zemmâm /zemmâm/, s. *Osm.* < *Ar. zemm'. esk.* Zemmedici, yerici, yeren.

zemmetmek (-i), f. *Osm.* < *Ar. esk.* Yermek. [*ing.* To censure, to slander, to denigrate; *Fr.* Blâmer, reprocher, réprouver, relever les défauts de qn., dénigrer; jaser].

zemzem, i. *Osm.* < *Ar.* Kâbe yakınında bu adda bir kuyudan alınan ve Müslümanlarca kutsal sayılan su. [*ing.* Famous well in the court of the kaaba at Mecca; *Fr.* L'eau d'un puits de la Mecque vénéré par les Musulmans]; ◉ *(Biri ötekinin yanında)* **~ le yıkanmış olmak,** *dey.* Biri ötekine göre pek iyi nitelikte olmak. [*ing.* To be a perfect paragon].

~ kuyusuna işemek, *dey.* Tek adı anılsın diye, herkesi iğrendirip kızdıran kötü bir iş yapmak. [*ing.* To do something monstrous merely to acquire notoriety].

zemzem, i. *esk.* § ❶ Yavaş ve hafif türkü söyleme; § ❷ *müz.* Türk musikisinde en az beş, altı yüzyıllık bir birleşik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

zemzeme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ezgili, nağmeli ses, nağme; § ❷ *müz.* İsminin yanına geldiği makamda bir kürdî dörtlüsü bulunduğunu isaret eden isim. Bazan da doğrudan doğruya sona kürdî getirilir.

zemzeme.kürdî /zemzemekürdî/, b.i. *Osm.* < *Ar. müz.* Türk musikisinde eski bir mürekkep makam olup örneği kalmamıştır.

zemzemlik,-ği, i. İçine zemzem suyu konulan küçük sürahi seklinde toprak veya çini kap.

zen, i. ç: **zenân.** *Osm.* < *Fars. esk.* Kadın. [*ing.* Woman, lady; *Fr.* Femme].

zenâbil /zenâbil/, i. *Osm.* < *Ar.* **zenbil**'in çoğulu. *esk.* Zenbiller.

zenâbir /zenâbir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zünbür**'ün çoğulu. Esek arıları.

zenâdik /zenâdik/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zındik**'in çoğulu.

zenah, zenahdân /zenâh, zenahdân/, i. *Osm.* < *Fars.* Çene.

zenâne /zenâne/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kadına mahsus, kadınla ilgili, kadın işi.

zenane /zenâne/, i. *Osm.* < *Fars.* Evlerde v.b. yerlerde kadınlara mahsus yer, harem. [*ing.* Women's apartments in an eastern house].

zenb, i. ç: **zünûb.** *Osm.* < *Ar. esk.* Günah, suç, kabahat.

zenbak, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Zanbak.

zenbil, i. ◘ **Zembil.**

zenbûrek /zenbûrek/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Zenberek; § ❷ *ask.* Hayvan üzerinde taşınan küçük top.

zencâr /zencâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bakır pası çesidinden göztaşı.

zencefil, i. *Osm.* < *Ar. zencebîl. bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zençefilgiller *(Zingiberaceae)* familyasından, anayurdu Hindistan ve Malezya olan, etli rizomlu bitki. **Tıbbî zencefil**'in *(Z. officinale)* tropiklerde kültürü yapılır. *Rhizoma Zingiberis* drogunu verir. Rizomu baharat olarak kullanılır; reçel, meyve ezmesi, bira hazırlanmasında kullanılır. [*Lat. Zingiber; ing.* Zingiber, ginger; *Fr.* Gingembre].

zencefilgiller, ç.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Scitamineae *(Zingiberales)* takımından, tropikal ve subtropikal bölgelerde yetişen, sürünücü rizomlu veya yumrulu, çok yıllık otsu bitkileri kapsayan bir familya. Yaprakları saplı, vaginalı, linear veya eliptik ve genellikle büyüktür. Çiçekler erdişidir. Periyant kaliks ve korolla biçiminde, her biri tüp şeklinde birleşik ve 3 er lopludur. Verimli stamen 1 tanedir. Staminotlar petallere benzer. Meyva kapsül veya bakkadır. Bu familyada uçucu yağ bakımından zengin tohumlar veya rizomlar taşıyan bitkiler vardır. 47 cins ve yaklaşık olarak 1400 türü vardır. Önemli türleri: *kakule, zencefil, havlıcan, zerdeçöp, cedvar, globa, hedychium emomum, rencalmia v.b.* [*Osm.* Zencefiliye; *Lat.* ve *ing. Zingiberaceae; Fr.* Zingibéracées].

zencefre, i. Civa ile kurşundan mürekkep, sülüğen denilen kırmızı boya olup demirleri paslanmaktan korur.

~ çiçeği, *min.* ◘ **Çiçek.**

zencere, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Parmakla fiske vurma.

zencerf, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zincifre denilen kırmızı boya, sülüğen boyası.

zençe, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sokak orospusu.

zenci /zencî/, i. *Osm.* < *Ar.* Siyah ırktan olan kimse. [*ing.* Negro; *Fr.* Nègre].

☆ *Eşanl.* **siyahi.**

~ hadımlar, *teşk. tar.* Haremde ve padişahın hizmetinde çalışan zenci kadın ağalarına verilen ad.

~ müziği, *müz.* Eskiden Louisiana, Antiller, Guyana, Guatemala ve Brezilya'da yaşayan zenci kölelerinin müziği.

zenci.böcek, b.i. *zool.* Yarım.kanatlılar *(Hemiptera)* takımının Zenci.böcekgiller *(Corimelaenidae)* familyasına giren bir böcek türü. Uzunluğu 0.25 sm. olup ergini koyu renklidir. Birçok bitkilere dadanır ve fena bir koku çıkarır. [*Lat. Corimelaena pulicaria; ing.* Negro bug].

zenci.böcekgiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Yarımkanatlılar *(Hemiptera)* takımına giren bir familyası. Kınkanatlılara benzeyen, küçük boylu böcekler. Taneli bitkilere arız olurlar. [*Lat.* ve *ing. Corimelaenidae*].

zenci-hamî, b. s. ve i. Doğu Afrika'da yasayan ve yerli zencilerle Hamî göçmenlerin soyundan gelen melez halk.

zencirek, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Küçük zincir; § ❷ *gram.* Yazma kitapların sahife kenarlarına ve levha yazılarının etrafına süs olarak yapılan zincirleme halkalar şeklindeki su tezyinatı.

Zend, öz. i. *Osm.* < *Fars. dilb.* Zerdüşt dilinin kutsal kitabı, Avesta'nın yazılmış bulunduğu Hint-Avrupa dili. [*ing.* ve *Fr.* Zend].

zendân /zendân/, i. *Osm.* < *Ar. esk. anat.* Dâidde bulunan iki kemik.

zende, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çakmak demiri.

zendeka, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kâfirlik, dinsizlik.

Zendler, öz. i. *tar.* Iran'da Avşarlarla Kaçarlar arasında egemen olmuş bir Kürt hanedanı.

zendost, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Zampara.**

zenek, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Küçük kadın, kadıncağız.

zenen, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İnsanın sümüklü olması, sümüklülük.

zeng, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Zenci; § ❷ Pas; § ❸ Zil, çalpara.

zengel, zengele, zengûle /zengel, zengele, zengüle/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Çan; § ❷ Çıngırak; § ❸ Tef pulu; § ❹ Şark müziğinde bir makamın adı.

Zengiler, öz. i. *tar.* (XII. ve XIII. yüzyıl) Selçuklulara bağlı olarak saltanat sürmüş bir Türk hanedanı.

zengin, s. *Osm.* < *Fars. sengîn.* § ❶ Parası, malı çok olan: *Zengin bir adam. Zengin bir aile. Zengin bir ulus.* [*ing.* Wealthy, rich; *Fr.* Riche, opulent]; § ❷ İşe yarayan veya kendisinden beklenilen seyleri çok olan: *Zengin bir dil. Zengin bir ifade. Zengin bir tabiat. Zengin bir kitaplık;* ◉ **~ in horozu bile yumurtlar,** *at.* Paralı kişi, kısır sanılan işlerden bile kâr sağlama yolunu bulur. ◉ **~ in iki dünyası da mamurdur,** *at.* Varlıklı kişi, bu dünyada

gönlünce yaşar. **Ibadet sayılan, yoksullara hayır işlerine yardımlarıyle de öbür dünya rahatını sağlar.** ◉ **~ in malı züğürdün, çenesini yorar,** at. Birinin zenginliği üzerine uzun uzadıya konuşmak gereksizdir. **~ arabasını, dağdan aşırır, fakir düz ovada yolunu şaşırır,** *at.* Zengin, olanakları ile güçlükleri yenerse de fakir, en önemsiz durumlarda bile, olanakları yeterli olmadığı için şaşırır.

~ erki, *sosy.* ◘ **Zenginerki.**

~ kesesini döver, züğürt dizini, *at.* Bir iş yapmak gerektiği zaman, zengin, «işte para» diye kesesini döver. Züğürt ise, yapmak istediği işi parasızlık yüzünden yapamıyacağı için dizini döver.

zengince, z. Oldukça zengin. [*Ing.* Rather rich; *Fr.* Un peu ou assez riche].

zengin.erki, b.i. *sosy.* Erkin, zengin, sınıfta toplanmış olduğu hükümet biçimi. [*Osm.* Hükûmet-i agniya; *ing.* Plutocracy; *Fr.* Plutocratie].

☆ *Eşanl.* **plütokrasi.**

zenginlemek, nsz. f. ◘ **Zenginleşmek.**

zenginleşmek, f. Zengin olmak, zengin hale gelmek. [*Ing.* To become rich; *Fr.* S'enrichir]; ☆ *Eşanl.* Paralanmak varlığı artmak, para sahibi olmak, palazlanmak, adam olmak yükünü tutmak (bağlamak), semizlenmek, talihi yaver gitmek, yıldızı parlamak, kalkınmak. ☆ *Kars.* **fakirleşmek, yoksullaşmak, düşmek, servetini kaybetmek, parasızlaşmak.**

zenginleştirme, i. § ❶ Zenginleştirmek eylemi. [*Ing.* Enriching; *Fr.* Enrichissement]; § ❷ *tekn.* Yeraltından çıkarılan cevheri, bileşimindeki maden oranını arttırmak ve son işlemlerle hazırlamak amacıyle, mekanik veya kimyasal usullerle yabancı maddelerinden veya gangından temizlemek.

zenginlik-ği, i. Zengin olma hali: *Bir kimsenin zenginliği. Bir dilin zenginliği. Bir üslûbun zenginliği. Toprağın zenginliği.* [*Osm.* Servet; *Ing.* Wealth; *Fr.* Richesse].

☆ *Eşanl.* **varlık.**

~ gaz, *sny.* ◘ **Gaz**[2].

~ karışımı, *term.* ◘ **Karışım.**

zengûle /zengüle/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Çıngırak; § ❷ Tef zili; § ❸ *müz.* Türk musikisinde on birinci basit makam. ☆ *Eşanl.* **zırgûle.**

~ buselik, *müz.* Türk musikisinde birkaç yüzyıllık bir birleşik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ gerdaniye, *müz.* Türk musikisinde en az beş yüz yıllık bir birleşik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ gevest, *müz.* Türk musikisinde en az beş yüz yıllık bir birlesik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ maye, *müz.* Türk musikisinde en az beş yüz yıllık bir birlesik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ nevruz, *müz.* Türk musikisinde en az beş yüz yıllık birlesik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ selmek, *müz.* Türk musikisinde en az beş yüz yıllık bir birlesik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ şehnaz *müz.* Türk musikisinde en az altı yüz yıllık bir birlesik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

zenîm /zenīm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir kavime sonradan katılan, aslında onlardan olmayan; § ❷ Soyu bozuk, soysuz, aşağılık.

zenit, i. ◘ **Başucu.**

zenk, i. *zool.* ◘ **Yaprakbiti.**

zenne, i. *Osm.* < *Fars. zene.* § ❶ Kadın *(eşyası); Zenne çorabı.* [*Ing.* Female; *Fr.* Féminin]; § ❷ Orta oyununda kadın rolüne çıkan erkek. [*Ing.* Male taking a female part *(in old Turkish theater)*; *Fr.* Homme qui fait la dame dans les représentation populaires des Orientaux]. ◉ **~ ye çıkmak,** dey. Bu role çıkmak.

~ fesi, *kıyf.* Eskiden kadınların başlarına giydikleri küçük fes.

~ kalıbı, Kadın ayakkabı kalıbı.

zenneci, i. Kadın eşyası satan kimse. [*Ing.* Seller of women's clothes; *Fr.* Vendeur d'effets pour femmes].

zennelik-ği, i. § ❶ Zenne rolü; § ❷ s. Kadınlara yarar *(eşya).*

zennûn /zennün/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Sümüklü.

zenon'cu, i. *fels.* (a) Elea'li Zenon'un veya Kition'lu Zenon'un çömezi. (b) Genellikle Stoa'cı.

zenpare, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Zampara.**

zenperest, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Zampara.**

zeolit, i. *Fr.zéolite. min.* Doğal hidratlı bir grup alüminos, likata verilen ad. *(Bol mineral suyu kapsayan aluminosilikatlar, ısıtıldığında mineral suyu çıkarırlar; ne var ki başka kosullarda bu suyu yeniden alabilirler. Renksiz veya bulanık renksizdirler. Başlıcaları: analsim veya taneli zeolit, hölandit veya yapraklı zeolit, natrolit veya lifli zeolit, şabazi, armotom, mezotip, lomontit).* [*Ing.* Zeolite].

zeolitleşme, i. *min.* Bir kayacın bir veya birkaç bileşiminin yerini zeolitin alması. [*Ing.* Zeolitization; *Fr.* Zéolitisation].

zephiye, i. *Osm.* < *Ar. zebhiyye. esk.* Kanarada kesilen hayvanlardan alınan resim[4].

zeplin /zep:lin/, i. *Alm.* Zeppelin adında bir Alman havacısının yaptığı güdümlü balon tipi. [*Ing.* ve *Fr.* Zeppelin]. ◘ *ŞEKİL: 609.*— ZEPLİN.

zer, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Altın. [*Ing.* Gold; *Fr.* Or].

zerâbî /zerâbī/, i. *Osm.* < *Ar.* **zürbî**'nin çoğulu. *esk.* Güzel mefrûsat, döşemeler.

zerâf /zerâf/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zürafa.

zerak, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Mavi, gök renkli.

zerâre /zerâre/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Saçıntı, saçılan şey.

zeravend, i. *bot.* ◘ **Loğusaotu.**

zerbâ /zerbâ/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zırva.

zerbaf /zerbāf/, i. *esk. dok.* Altın tellerle dokunmuş kumaş. [*Ing.* Cloth of gold, brocade; *Fr.* Brocart].

zerd, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Sarı; § ❷ Solgun, soluk.

zerd.âb /zerdâb/, b.i. *Osm. zerd* + *Fars. âb. esk.* § ❶ Beyaz şarap; § ❷ Safra; § ❸ Cerâhat, irin.

zerdali /zerdâli/ i. *bot.* ◘ **Kayısı.**

zerde, i. *Osm.* < *Fars.* Safranla renk ve koku verilen bir çesit sekerli pirinç lapası olup düğünlerde pilavla yenmesi bir görenektir. [*Ing.* Dish of sweetened rice colored with saffron; *Fr.* Espèce de soupe au riz et au safran qu'on sert froide].

zerde.çal, b.i. *bot.* ◘ **Zerdeçöp.**

zerdeçöp, i. *Osm.* < *Fars. zerdçub. bot.* Anayurdu Doğu Hindistan olan, Zencefilgiller *(Zingiberaceae)* familyasından, yaprakları sivri uçlu, çiçekleri sarı renkte, çokyıllık otsu bir bitki. Rizomu sarı renklidir; safranı andıran boyalı bir madde çıkarılır. Boya maddesi ve baharat veya uyarıcı olarak kullanılır. [*Lat. Curcuma longa; Ing.* Turmeric; *Fr.* Curcuma].

☆ *Eşanl.* **zerdeçal, hintsafranı.**

zerdeva, i. *zool.* ◘ **Ağaç sansarı.**

zerdî /zerdī/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sarılık, sarı renkte olma.

zerduz /zerdüz/, b.s.ç: **zerdûzân.** *Osm.* < *Fars. esk.* Altın sırma ile işlenmiş.

zerdüşt,çülük,-ğü, i. Eski Iran dinlerinden biri. [*Ing.* Zoroastrianism; *Fr.* Zoroastrisme].

Zerdüşti /Zerdüştī/, s. ve i. *Osm.* < *Fars.* Zerdüştlük ile ilgili *(şey)* veya bu dinden olan *(kimse).* [*Ing.* Zoroastrian; *Fr.* Zoroastrien,-ienne].

Zerdüştlük,-ğü, öz. i. Milâttan önce beş yüz yıldan daha eski bir zamanda, Iran'da Zerdüst adlı efsanelik kişinin ikicilik ilkelerine göre kurduğu ve öğretisi Avesta adındaki kitapta toplanmış bulunan din. [*Ing.* Zoroastrianism; *Fr.* Zoroastrisme].

zerefşan /zerefşān/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tezhibde kâğıtların üzerine püskürme suretinde yapılan altın serpme. [*Ing.* Scattering gold].

zerendüst, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kâğıtlara sıvama olarak altın sürme.

zeresin, i. *matb.* Mum ve parafin karakterinde olup, yer mumundan üretilir.

zeri,-r'i, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ekme, ekim.

~ mahbup, *tar.* Osmanlıların altın paralarından birinin adı.

zerî' /zerī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Araya giren, şefaat edici.

zerîa /zerīa/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Vesile, bahane, sebep, fırsat.

zerîn /zerīn/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Altından veya altına benzer olan, altın gibi sarı, parlak.

zeriyat,-tı /zeriyāt/, i. *Osm.* < *Ar. zeriyyât. esk.* § ❶ Ekim. [*Ing.* Sowing; *Fr.* Ensemencement]; § ❷ Ekin. [*Ing.* Crop; *Fr.* Semailles].

zerk,-kı, i. *Osm.* < *Ar.* Sırınga yapma, sırınga etme. [*Ing.* ve *Fr.* Injection].

zer.kâr /zerkār/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Altın işler yapan kuyumcu, sırmacı ve yaldızcılara eskiden verilen ad. [*Ing.* Anything golden or gilded].

zer.kârî /zerkārī/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Altın işlenmis elbise ve kumaş. [*Ing.* Embroidered with gold].

zer.keş, b.s. *Osm. zer* + *Fars. kes. esk.* § ❶ Altın tel yapan; § ❷ Altın islemeli, altın kakmalı.

zer.külâh /zerkülâh/, b.s. *Osm. zer* + *Fars. külâh. tar.* Saray kapıcılarının başlarına giydikleri üsküf.

zer.nişân, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Demir, çelik v.b.'den mâdenî levhalar ve eşya üzerine altınla kakma olarak yapılan yazı ve süsleme. [*Ing.* Inlaid with gold *(by hammering)*].

zer.nüvis, b.i. *Osm.* < *Fars. tar. esk.* Altın yaldızla yazı yazan hattat, müzehhip.

zerrâ' /zerrā/, *Osm.* < *Ar. esk.* Ekinci, çiftçi.

zerrâd /zerrād/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zırh örücü, usta zırhçı.

zerre, i. ç: **zerrât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Pek ufak parça. [*Ing.* Atom, mote; *Fr.* Minute particle]; ☆ *Eşanl.* **tozan, molekül;** ◉ **element ~ leri,** *fiz.* ◘ **Element.**

~ kadar, *dey.* Hiç: *Bunun zerre kadar faydası yok.*

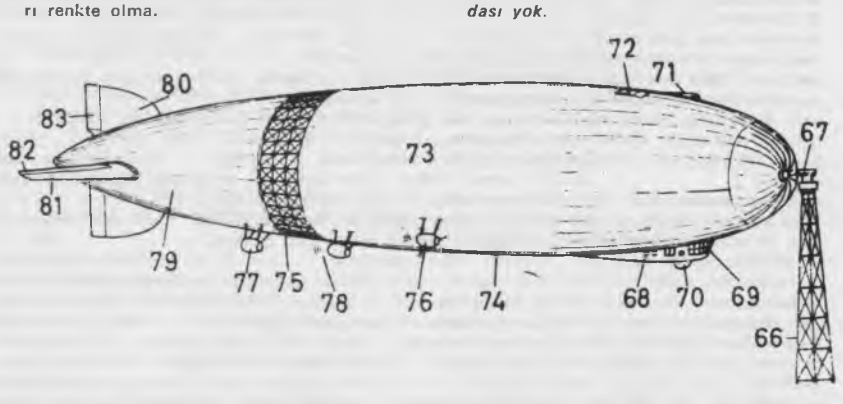

ŞEKİL: 609.— **ZEPLİN. 66.** Bağlama kulesi. *(Iskele kulesi).* **67.** Bağlama dişlisi. **68.** Yolcu sepeti. **69.** Kontrol sepeti. **70.** Iniş tamponu. **71.** Gözetleme platformu. **72.** Egzos gaz mili başlığı. **73.** Gövde. **74.** Dış gömlek. **75.** Gaz keseleri. **76.** Yan sepeti. **77.** Arka sepeti. **78** Pervane. **79.** Kıç. **80** Kanat. **81.** Dengeleyici *(Stabilizör).* **82.** Kaldırıcı. **83.** Dümen.

~ **kadar... olsaydı,** *dey.* Pek az olsun... olsaydı. [*Ing.* In the slightest degree; *Fr.* Point du tout, le moins du monde].
~ **yoğunluğu,** *meteor.* Hava boşlukları hariç olarak, toprak zerrelerinin ortalama yoğunluğu.

zerrevî /zerrevî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zerreye ait, zerre ile ilgili; § ❷ *kim.* Molekülsel.

zerrin, i. *bot.* ◘ **Nergis.**

zer-tar /zertâr/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Altın tele eskiden verilen ad.

zerzevat, zerzavat i. *Osm.* < *Fars. sebzevat.* Sebze. [*Ing.* Vegetables; *Fr.* Légumes].

zerzevatçı, i. Zerzevat satan kimse. [*Ing.* Vegetable grocer; *Fr.* Marchand des quatre - saisons].

zeunerit, i. *(Alman mühendisi G.A.Zeuner'in adından). min.* Formülü $Cu(UO_3)_2$ (As $O_4)_2$, $8H_2O$ olan hidratlı doğal uranyum ve bakır arsenyat; yeşil renkte ve sedef parlaklığındadır. [*Ing.* Zeunerite].

zev', i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ölüm dolayısıyla gelen keder, sıkıntı.

zevahif /zevâhif/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Sürüngenler.

zevahir /zevâhir/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **zâhire**'nin çoğulu. *esk.* Görünüş, görünür, dışyüz. ◉ ~ **i kurtarmak,** *dey.* Bir işi yarım yamalak yapıp söz gelmesini önlemek.

zevait,-di /zevâit/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **zâide**'nin çoğulu. > *zevâid. esk.* Fazla ve yararsız şeyler, fazlalıklar.

zeval,-li /zeval/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Düşkünlük, bozulma. [*Ing.* Decline; decadence; *Fr.* Déclin, décadence]; § ❷ Yok olma, yok edilme: «*Elçiye zeval olmaz*». [*Ing.* Disappearing, disappearance]; ◉ ~ **e yüz tutmak,** *dey.* Dönelmek; ◉ *(Birine)* ~ **i olmak,** *dey.* Zararı olmak.
~ **bulmak (~ e ermek),** *dey.* Bozulup yok olmak. [*Ing.* To decline, to pass away (an empire, etc.); *Fr.* S'éteindre, prendre fin].
~ **vakti,** *dey.* Gün ortası, öğle vakti. [*Ing.* Noon; *Fr.* Midi].
~ **vermek,** *dey.* Zarar vermek veya etmek. ~ **vermemek,** *dey.* Korumak: *Tanrı ulusa zeval vermesin.* [*Ing.* To preserve; *Fr.* Préserver].

zevalî /zevâlî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gün ortası on iki sayılan saat usulüne **zevalî saat** denir. [*Ing.* Reckoned from the noon].

zevalsiz, s. Yok olmayan, kalımlı.

zevân /zevân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Zıvana; § ❷ Delice denilen buğday azıntısı.

zevat,-tı /zevât/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zât**'ın çoğulu.

zevb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Erime.

zevcât /zevcât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zevce**'nin çoğulu.

zevce, i. ç: **ezvâc, zevcât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Karı, eş. [*Ing.* Wife; *Fr.* Femme].

zevcelik,-ği, i. Karılık, eşlik.

zevcî, zevciyye /zevcî, zevciyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Karı kocaya ait, karı koca ile ilgili.

zevç,-ci, i. ç: **ezvâc.** *Osm.* < *Ar. esk.* Koca, eş. [*Ing.* Husband; *Fr.* Mari, époux].

zeveban /zeveban/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Erime.

zevg, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Bir şeyi)* bir yana eğme, meyillendirme.

zevk,-ki, i. ç: **ezvâk.** *Osm.* < *Ar. (k kalın okunur).* § ❶ *biy.* Tadım. [*Ing.* Taste, sense of taste; *Fr.* Goût, gustation]; § ❷ Hoşa giden hal, tat: *Bu işin hiç zevki yok.* [*Ing.* Flavour; *Fr.* Saveur, goût]; ☆ *Eşanl.* **gusto**; § ❸ Hoş vakit geçirme, eğlenme: *İnsan yalnız zevkini düşünmemeli.* [*Ing.* Delight, pleasure, enjoyment; fun, amusement; *Fr.* Plaisir, délices, amusement, distraction]; § ❹ Güzeli çirkinden ayırt etme yetisi, beğeni: *Bu adamda zevk var.* [*Ing.* Appreciation; *Fr.* Appréciation]; ◉ ~ **i çıkmak,** *dey.* ... için hoşa gitmek, zevk vermek. ◉ ~ **i selim,** *dey.* Zevkin en yüksek derecesi; sezme yeteneği. [*Ing.* Good taste]; ◉ ~ **i selim sahibi,** *dey.* Beğenme ve yargılama yeteneği tam olan. [*Ing.* A man of taste]; ◉ *(kendi)* ~ **inde olmak** *(zevkine bakmak), dey.* Yalnız kendi eğlencesini düşünmek; ◉ ~ **ine gitmek,** *dey.* Hoşuna gitmek. [*Ing.* To appear odd, amusing or pleasant to one]; ◉ ~ **ine mecbur,** *dey.* Zevke düşkün. [*Ing.* Voluptuary]; ◉ ~ **ine varmak,** *dey.* Bir şeyin tadını gereği gibi duymak. [*Ing.* To give oneself up to pleasure; to enjoy]; ◉ *(Bir şeyin)* ~ **ini çıkarmak,** *dey.* Ondan olabildiği kadar zevk sağlamak. [*Ing.* To enjoy something to the full; *Fr.* Goûter avec plaisir et prendre ou point, de n'en vouloir plus]; ◉ *(Bir şey birinin)* ~ **ini okşamak,** *dey.* O şeyden hoşlanmak. [*Ing.* To please; *Fr.* Plaire à *(qn),* faire plaisir à *(qn),* contenter *(qn)*]; ◉ *(Bir şeyden)* ~ **almak,** *dey.* O şeyden hoşlanmak. [*Ing.* To find pleasure in, to enjoy; *Fr.* Prendre plaisir, s'amuser, se distraire].
~ **edinmek,** *dey.* ... yı zevk, eğlence olarak kabul etmek.
~ **ehli,** *dey.* Eğlenmeyi seven kişi. [*Ing.* Man of pleasure].
~ **etmek,** *dey.* Eğlenmek, zevkini çıkarmak [*Ing.* To enjoy oneself].
~ **için,** *dey.* Yalnız eğlenmek, alay etmek için. [*Ing.* For fun].
~ **sürmek,** *dey.* Eğlenmek, rahat ve iyi yaşamak. [*Ing.* To amuse or enjoy oneself].
~ **ve safa,** *dey.* Eğlenme, eğlence. [*Ing.* Pleasure, amusement].
~ **vermek,** *dey.* Zevk duygusunu tattırmak, [*Ing.* To give pleasure or amusement].

zevkan, z. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zevk bakımından, zevkçe; § ❷ *tasav.* Zevk *(manevi haz)* yoluyle.

zevk-bahş, b.s. *Osm.* < *Ar. zevk* + *Fars. bahş. esk.* § ❶ Zevk veren; § ❷ *müz.* Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur; § ❸ Meşhur bir çeşit lâle.

zevketmek, b.f. *Osm.* < *Ar.* Eğlenmek, eğlenceyle vakit geçirmek. [*Ing.* To enjoy oneself; *Fr.* S'amuser].

zevkıyyat, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zevke, eğlenceye ait hususlar.

zevklenmek (-le), f. Bir kimse ile alay ederek eğlenmek. [*Ing.* To mock *(at),* to make fun *(of)* to poke fun *(at); Fr.* Railler, se moquer de].

zevkli, s. § ❶ Eğlenceli, hoş. [*Ing.* Pleasant, amusing, deligthful; *Fr.* Récréatif,-ive, divertissant, amusant,-ante, rejouissant,-ante]. § ❷ Estetik değerleri yanılmadan yargılayan, beğenisi olan *(kimse):* Zevkli kadın. [*Ing.* With good taste; *Fr.* Avec goût].

zevksiz, s. § ❶ Hoş olmayan, yavan, sıkıcı, tatsız. [*Ing.* Insipid, dull, flat; unpleasant; *Fr.* Qui manque est dépourvu de goût, fade, insipide]; § ❷ Çirkinin, bayağının farkında olmayan *(kimse)* veya olmayarak yapılan *(şey),* beğeni yoksulu: *Zevksiz adam.* [*Ing.* Tasteless, ugly, in bad taste; *Fr.* Sans goût, sans saveur].

zevksizlik,-ği, i. Beğeni yoksulluğu, beğenisizlik. [*Ing.* Bad taste; *Fr.* Mauvais goût; faute de goût, de tact].

zevrâ' /zevrâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dicle nehri; § ❷ Bağdat şehri.

zevrak, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kayık, sandal; § ❷ Mekke'de yapılan zemzem şişesi, zemzem ibiği, kabı; § ❸ Çiçek teşhisi, çiçek kadehi.

zevvâk /zevvâk/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir şeyi çok fazla tadan; § ❷ Bir şeyi çok fazla deneyen, sınayan; § ❸ Yemeğin veya herhangi bir şeyin zevkine varan.

zevzek, s. *Osm.* < *Fars. sebük - seng.* Tatsız, geveze, soğuk şakalar yapan.

zevzeklenmek, nsz. f. **Zevzeklik etmek.** [*Ing.* To behave in a silly manner, to say stupid things; *Fr.* Folichonner, faire des bêtises].

zevzeklik,-ği, i. § ❶ Zevzek olma hali; § ❷ Zevzekçe davranış. [*Ing.* Silly, flighty behaviored; *Fr.* Légèrté de caractère, dandysme].

zeybak,-ğı, i. Kimyada civaya verilen ad. § ❶ Özellikle batı Anadolu efelerine verilen ad. [*Ing.* Turk from southwestern Anatoila in traditional costume; *Fr.* Tribu turque dans les environs d'Izmir]; § ❷ Bu kimselere özgü yerel ve musiki; ◉ **ağır** ~, *folk.* ◘ **Ağır.**

zeyc, i. § ❶ Süsleme ve nakış resimlerini çizmek ve tarh etmek için kullanılan iplik ve üzerine iplikle çizgiler yapılmış kâğıt; § ❷ Yıldızların mevkiini ve evsafını göstermek üzere eski heyetşinasların tertip ettikleri cetvel. [*Ing.* Astronomical tables].

zeydiye, i. *(Zeyd adından). tasav.* Şiî mezhebinin kollarından biri. Kurucusu Zeyd bin Ali Zeynelabidin'dir. Bu mezhep şiiliğin ehli sünnette en yakın koludur. Bu kola mensup olanlar, Hz. Muhammed'den sonra imamın Ali olması gerektiğini, bir anda ayrı ülkelerde iki imam bulunabileceğini, büyük günah *(günahı kebir)* işleyenlerin tövbe etmeden ölürlerse sürekli olarak cehennemde kalacağını savunurlar. Bugün bu mezhep mensuplarına Yemen bölgesinde rastlanır.

zeyil,-yli, i. *Osm.* < *Ar. zeyl. esk.* Katkı, ulama. [*Ing.* Addendum, annex, addition, appendix, supplement; *Fr.* Appendice].

zeylen, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Ek olarak, altta.

zeylhâne /zeylhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar. zeyl* + *Fars. hâne. esk. müz.* Dörtten fazla haneli peşrev ve saz semâîlerinde *(husûsiyle 5 hâne yazılmak ananesi odan darb-ı fetih usûlündeki peşrevlerde)* son haneye verilen bir ad.

zeyliyât /zeylıyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zeyil, ek, ilâve olarak yazılan şeyler.

zeylname, i. *Osm.* < *Ar. zeyl.* + *Fars. nâme. huk. esk.* Bir anlaşmada bazı değişiklikler yapıldığı takdirde ilk anlaşmaya eklenen yeni anlaşma.

zeyn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Süs.

Zeyneb, öz. i. Hz. Muhammed'in büyük kızı.

zeyniye, i. *(Zeyneddin adından). tasav.* Sühreverdi tarikatının kollarından biri. XV. yüzyılda Bursa'da Zeyneddin Hafî tarafından kuruldu.

zeyrek[1],-ği, i. *Osm.* < *Fars. zirek.* Anlayışlı, uyanık. [*Ing.* Intelligent, wide awake; *Fr.* Intelligent].
☆ *Eşanl.* **zekî.**

zeyrek[2], i. *bot.* ◘ **Keten.**

zeyreklik,-ği, i. Zeyrek olma hali. [*Ing.* ve *Fr.* Intelligence].
☆ *Eşanl.* **zekâ.**

zeyt, i. ç: **ezyât, züyût.** *Osm.* < *Ar. esk. kim.* Sıvıyağ.

zeytin *i. Osm.* < *Ar. zeytûn. bot.* § ❶ Zeytingiller *(Oleaceae)* familyasından, Akdeniz havzasında, makilerde yabanî olarak yetişen fakat bütün Akdeniz ülkelerinde geniş ölçüde yetiştirilen yaprak dökmeyen, eğri büyük gövdeli, sık dallı, 5-20 m. yükseklığinde, uzun ömürlü bir ağaç. Yapraklar ovat-lanseolat, soluk yeşil renkli, kısa saplı, derimsi, stipulasız ve karşılıklı dizilişlidir. Çiçekler beyazımsı sarı renklidir, yaprakların koltuğunda küçük salkım durumlardadır. Korolla tüp şeklinde ve beyazımtrak renklidir. Meyva evvelâ yeşil, olgunlaştığı zaman parlak siyah renk alan, eliptik-beyzî bir drupadır. Perikarpı yağ bakımından zengindir. Tazyik yolu ile elde edilen yağ *(oleum olivae)* yemeklik yağ olarak kullanılır. Zeytin yağında başlıca sıvı olan olein *(oleik asidin trigliseridi)* ve bunun yanında palmitik, stearik ve linolik asitlerin gliseridleri bulunur. Ayrıca % 1 kadar sabunlaşmıyan bileşikler *(fitosterin, yağ alkolleri ve hidrokarbonlar)* ve vitamin E vardır. Dahilen safra arttırıcı ve müshil olarak kullanılır. Safra taşlarına, karaciğer ağrılarına ve sarılığa karşı da iyi gelir. Eczacılıkta bazı şıırıngalık solüsyonların ve merhemlerin hazırlanmasında kullanılır. Sabun ve gliserin sanayiinin başlıca ilkel maddesidir. Zeytinlerin yaprak ve kabukları solucan düşürücü, tansiyon indirici ve kanda şeker miktarını azaltıcı etkisi vardır. [*Lat. Olea europaea; Ing.* Olive, olive tree; *Fr.* Olivier d'Europe]; ŝi ❷ Bu ağacın taze iken olgunlukta parlak siyah renkli ve yüksek besin değeri taşıyan meyvesi. [*Ing.* ve *Fr.* Olive]. ◘ *ŞEKİL: 92.*— **SINAİ BİTKİLER;** ◉ **siyah** ~, *mutf.* Olduktan sonra toplanmış, iğneyle delinmiş, suda kaynatılmış, tuzlanmış olarak zeytinyağı içinde muhafaza

edilen zeytin. *(Çerez ve garnitür olarak kullanılır).* [*Ing.* Black olive]; ◉ **yeşil ~**, *mutf.* Olmadan toplanan, acılığını gidermek için kısa süre kireç suyunda bırakıldıktan sonra salamurada muhafaza edilen zeytin. *(Tad vermek için, çok zaman salamuraya limon ve rezene katılır).*

~ ağacı, *bot.* ◘ **Zeytin**[1].

~ biti, *zool.* ◘ **Zeytinkabuklubiti.**

~ dalı, Zeytin ağacının, barış sembolü sayılan dalı.

~ ezmesi, *mutf.* ◘ **Ezme.**

~ güvesi, *zool.* ◘ **Zeytingüvesi.**

~ kabuk böceği, *zool.* ◘ **Zeytinkabukböceği.**

~ kabuklu biti, *zool.* ◘ **Zeytinkabuklubiti.**

~ ökseotu, *bot.* ◘ **Ökseotu.**

~ pamuklu biti, *zool.* ◘ **Zeytinpamuklubiti.**

~ silme, *mim.* Zeytin tanelerine benzer süs motifi.

~ sineği, *zool.* ◘ **Zeytinsineği.**

~ uyuzu, *fitopatol. (Glaeosporium olivarum* adlı mantarın sebep olduğu zeytin hastalığı.

~ yağı, ◘ **Zeytinyağı.**

~ zamkı, *kim.* Yılın bazı aylarında yaşlı zeytinlerin kabuğundaki çatlaklardan sızan madde.

zeytinler, ç.i. *bot.* Çiçekleri üst yumurtalıklı, iki çenekli, çiçekli bitkiler takımı. Dört yüz kadar türü vardır. Belli başlı bitkileri zeytin, kurtbağrı, yasemin, dişbudak ve leylâktır.

zeytin.ağacı, b.i. *bot.* ◘ **Zeytin**[1].

zeytinci, i. § ● Zeytin satan veya alan kimse. [*Ing.* Dealer in olives; *Fr.* Vendeur d'olives]; § ❷ Zeytin yetiştiren kimse.

zeytincilik,-ği, i. § ● *trm.* Zeytinağacı yetiştiriciliği. [*Ing.* Oleiculture; *Fr.* Oléiculture]; § ❷ Zeytin alıp satma işi. [*Ing;* Dealing in olives].

zeytingiller, ç.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Contortae* takımından, bir familya; çalı veya ağaçları, bazen odunlu tırmanıcı bitkileri kapsar. Yapraklar basit veya parçalı, karşılıklı dizilişlidir. Çiçekler erdişi, bazen tek eşeyli ve aktinomorftur. Kaliks 4, bazen 5 lopludur. Korolla 4, bazen 5 bileşik petalli, bazen her ikisi de eksiktir. Stamen 2 tanedir. Yumurtalık üst durumlu, 2 karpelli, 2 gözlü olup her gözde 2 ovül bulunur. Meyva bakka, drupa, lokulisit kapsül veya samaradır. 22 cins ve yaklaşık olarak 500 türü vardır. Türkiye'de 7 cins ve on'a yakın türü yetişmektedir. Başlıca cinsleri: zeytinağacı dişbudak, yasemin, ful, kurtbağrı, akçakesme, çılbırtı, leylâk v.b. [*Osm.* Zeytûniye; *Lat.* ve *Ing. Oleaceae; Fr.* Oléacées].

zeytin.güvesi, b.i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Ağkurdugille*r (Hyponomeutidae)* familyasından, kelebeklerinin kanat açıklığı 12-16 mm., parlak gri renkte, üst kanatlarında hafif siyah lekecikler bulunan, kirli sarı renkte ve 7-8 mm. boyundaki tırtılı zeytin ağaçlarının yaprak, çiçek ve danelerini kemirerek büyük zarar veren bir böcek. [*Lat. Prays oleaellus; Ing.* Olive moth; *Fr.* Teigne de l'ollvier, prays].

zeytin.kabuk.böceği, b.i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Scolytidae* familyasından, 2-2,4 mm. boyundaki, kahve-siyah renkte, kırmızımtırak antenlere sahip, zeytin ağaçlarında, özellikle genç sürgünlere yerleşerek, onların sararıp kurumasına yol açan böcek. [*Lat. Phloeotribus scaraboeoides = Phloeotribus oleae; Fr.* Phléotribe, nelroun].

zeytin.kabuklu.biti, b.i. *zool.* Zeytinlerde çoğunlukla yapraklarda yapışarak yaşayan ve en çok dört milimetre büyüyebilen, üreme yeteneği üstün, rengi koyu esmer kabuklu bit. [*Lat. Saissetia oleae; Ing.* Black scale; *Fr.* Cochenille de l'olivier].

☆ *Eşanl.* **karakoşnil, zeytinbiti.**

zeytin.kurdu, b.i. *zool.* Zeytin sineği kurtçuklarına verilen özel ad. [*Osm.* Dûd-üz-zeytûn; *Fr.* Ver de l'olive]

zeytinlik,-ği, i. Zeytin ağaçları çok olan yer. [*Ing.* Olive grove; *Fr.* Olivaie, oliveraie, olivette].

zeytin.pamuklu.biti, b.i. zool. Yaprakpiresigiller *(Psyllidae)* familyasından, 1-2 mm. boyunda, açık yeşil renkte, beyaz pamuk gibi salgısı içerisinde saklanan ve zeytin tomurcuklarını emerek çiçek dökümüne yol açan hortumlu böcek. [*Lat. Euphyllura olicina*].

☆ *Eşanl.* **pamucak.**

zeytinsi, s. Zeytin biçiminde olan. [*Ing.* Olive-shaped; *Fr.* Olivaire, oliviforme].

~ meyva, *bot.* Zeytin, kiraz, erik, kayısı gibi tek çekirdekli ve etli olan meyva. *(Mezokarp etli, fakat endokarp sert ve odunlaşmıştır. Genellikle bir karpelli ve bir tohumludur ve üst durumlu bir yumurtalıktan meydan gelmiştir. Tohumla birlikte, tohumu saran sert endokarp meyvanın çekirdeğini meydana getirir. Bazen daha çok karpelli ve birden daha çok tohumlu olabilir ve alt durumlu bir yumurtalıktan da meydana gelebilir).* [*Osm.* Utme; *Lat. Drupa; Ing.* Drupe, stone-fruit; *Fr.* Drupe].

☆ *Eşanl.* **drupa.**

zeytin.sineği, b.i. *zool.* Meyvasineğigiller *(Trypetidae)* familyasından 4,5 mm. boyunda, toprak kahverengi renginde, kanatları saydam sinek. Larvası 7-8 mm. boyunda, beyaz renkte, uzun konik şekilli olup zeytin tanelerinin etli kısmında gelişerek bu kurtlu zeytinlerin dökülmesine yol açar ve değerini düşürür. [*Lat. Dacus oleae; Ing.* Olive fly; *Fr.* Dacus des olives].

zeytin.yağı, b.i. Zeytin tanelerinin sıkılmasıyla çıkarılan yağ. *(Yemeklik yağ olarak, ayrıca hekimlikte, eczacılıkta ve sanayide kullanılır).* ◘ **Zeytin.** [*Lat. Oleum olivac; Ing.* Olive oil; *Fr.* Huile d'olive].

~ gibi üste çıkmak, *dey.* Bir sorunda ustalıkla kendini haklı çıkarmaya çalışmak. [*Ing.* To come off best; to get the better of an argument].

zeytinyağlı, b.s. Zeytinyağıyle pişmiş veya hazırlanmış *(yemek).*

~ dolma, *mutf.* ◘ **Dolma.**

zeytin.yazıcı.böceği, b.i. *zool.* ◘ **Zeytinkabukböceği.**

zeytûn /zeytûn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zeytin.

zeytûnî /zeytûnî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zeytin renginde olan.

zeyyât /zeyyât/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zeytin yağcı.

zıa, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İşlenir toprak, tarla.

zıbâbiye /zıbâbiye/, i. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Kertenkele, timsah, bukalemun, kör yılan gibi hayvanları içine alan bir sınıf.

zıbarmak, nsz. f. § ● Gebermek. [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir]; § ❷ *h.d. (içki v.b. den.)* Uyumak, sızmak. [*Ing.* To become torpid from the drink; *Fr.* S'assoupir par suite d'ivresse].

zıbık,-ğı, i. Kauçuk gibi maddelerden yapılmış yapay erkeklik âleti.

zıbın, i. *kıyf.* § ● Küçük çocuklara gömleğin üstüne mintan yerine giydirilen, pazenden veya pikeden, kısa ve kollu giysi. [*Ing.* Quilted jacket for a baby; *Fr.* Chemise de jour d'un nouveau-né]; § ❷ Üç etekli entari. [*Ing.* A kind of garment with three flaps].

zıbka, i. *kıyf.* Karadeniz sahili halkının giydikleri, ağzı geniş ve paçaları dar potur.

zıddân /zıddân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İki zıt, iki karşıt.

zıddeyn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İki zıt, iki karşıt.

zıddiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. ziddiyyet. esk.* § ● Karşıtlık. [*Ing.* Contrast; *Fr.* Contraire]; § ❷ *mec.* Sevişmezlik, geçimsizlik. [*Ing.* Opposition, repugnance, antipathy; *Fr.* Opposition; adversité, antipathie].

zıh, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Giysilerde şuraya buraya çekilen şerit veya kaytan: *Pantolon zıhı.* [*Ing.* Edging, border; braid down the side of trousers]; § ❷ Marangoz işlerinde ince kenar pervazı; § ● Sayfa çevresine çekilen çizgi.

~ çekmek, *mim.* Duvarların bitişge derzlerini ve örgü sıralarını belirtmek için taşların bitişgeleri üzerine harcla çizgiler çizmek.

~ kaytanı, Bir kumaş veya derinin kenarına çevrilmiş olan kaytan.

~ silme, Yüzeyi düz ve dar bir şerit şeklinde silme.

zıhâr /zıhâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Karşılıklı yardımlaşma; § ❷ *huk. (eskiden)* Kocanın karısını müebbeden mahremi olan bir kadının bakmak câiz olmayan bir uzvuna teşbih eylemesi.

zıhâre /zıhâre/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Elbisenin dış yüzü, dış tarafı.

zıhlamak (-ı), f. Kenarına zıh çekmek. [*Ing.* To edge with piping, fillet or border].

zıkkım, i. *Osm.* < *Ar. zakkûm.* § ● Mecaz olarak ilenme yolunda «zehir» anlamında kullanılır: *Zıkkım olsun;* § ❷ *bot.* ◘ **Zakkum;** § ❸ Rakı. [*Ing.* ve *Fr.* Raki]; ◉ **zehir ~ olsun!**, *dey.* ◘ **Zehir.**

zıkkım.ağacı, b.i. *bot.* ◘ **Zakkum.**

zıkkımlanmak (-ı), f. Sevilmeyen bir kimsenin yemek yediği veya sevilsin sevilmesin, birinin yediği şey uygun görülmediği zaman hoşnutsuzluk anlatmak üzere «yemek» anlamında kullanılır: *Herif geldi, zıkkımlandı gitti. Tuttun, o ham erikleri zıkkımlandın, ya hasta olursan!* [*Ing.* To stuff oneself with food; *Fr.* Se gorger de nourriture].

zıkkî /zıkkî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İçine mâyi *(sıvı)* konulan deri kap, deriden yapılmış su tulumu.

zıl,-lli, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gölge. [*Ing.* Shadow, shade; *Fr.* Ombre].

zılâl /zılâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zıll**'ın çoğulu.

zılâle /zılâle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gölgelik.

zılgıt,-tı, i. *Osm.* < *Ar. arg.* Çıkışma, azarlama, tehdit etme. *(Güneyde, kimi bölgelerde «sesle alkışlama» anlamında kullanılır).* [*Ing.* Scolding; threat].

~ vermek, Azarlamak.

~ yemek, Azarlanmak.

zıll, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gölge.

zıllî /zıllî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Gölgeye mensup, gölge ile ilgili; § ❷ Meşhur Evliya Çelebi'nin babasının adı.

zılva, i. Öküzlerin boyunduruğu üstüne takılan değnek.

zımâr /zımâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Nâmûs**, ırz.

zımba /zım:ba/, i. *Osm.* < *Fars. sunbe.* § ● Mukavva, kayış, maden gibi şeylerde parçasını olduğu gibi çıkararak açılan delik. [*Ing.* Punch; *Fr.* Emporte-pièce, perceuse]; § ❷ Bu delikleri açmaya yarar delgi. [*Ing.* Drill; *Fr.* Ciseau à, froid, Perceuse mecanique, perforateur]; ◘ *ŞEKİL: 134.*— **ÇİLİNGİR ALETLERİ**; ◉ **ayboci ~**, *den.* ◘ **Ayboci**; ◉ **delik ~ sı**, *tekn.* ◘ **Delik**; ◉ **karton ~ sı**, *tekn.* ◘ **Karton.**

~ çekici, Cıvataları çıkarmakta kullanılan bir tarafı başlı diğer tarafı sivri bir çekiç.

~ demiri, Delik açan demir kalem.

~ presi, *mek.* Saçları mekanik olarak zımbalamaya yarayan makine.

~ varakolası, Zımbaları darbalamakta kullanılan büyük bir çekiç.

zımbalama, i. Zımbalamak işi. [*Ing.* Punching; *Fr.* Poinçonnement, poinçonnage].

zımbalamak (-ı), f. § ● Bir şeyin üzerinde zımba açmak. [*Ing.* To drill, to punch; *Fr.* Percer au ciseau à froid, perforer]; § ❷ *mek.* Bir zımba yardımıyle madenî bir parçayı delmek; § ❸ *arg.* Bıçak v.b. ile yaralamak. [*Ing.* To stab; *Fr.* Poignarder, percer]; ◉ **kopça ~**, *saraç.* ◘ **Kopça.**

zımbalanmak, nsz. f. Zımbalamak işine konu olmak.

zımbalı /zım:balı/, s. Zımbası olan. [*Ing.* Perforated, punched; *Fr.* Perforé,-ée].

~ defter, Kolay koparılabilsin diye yaprakların dibi zımbalanmış olan defter. [*Ing.* Punched notebook; *Fr.* Cahier perforé].

zımbırdatmak (-ı), f. § ● Telli bir çalgıyı acemice çalmak. [*Ing.* To strum; *Fr.* Planoter]; § ❷ Herhangi bir şeyden çirkin ve kulağı tırmalayan sesler çıkarmak. [*Ing.* To twang; *Fr.* Faire frémir]

zımbırtı, i. < *zımbırdatmak.* § ● Bir şeyi zımbırdatarak çıkarılan çirkin ses; § ❷ Böyle ses çıkaran şey. [*Ing.* A twanging or strumming noise]; § ❸ Adı hatıra gelmeyen

ufak ve değersiz bir şeyi anlatmak için de kullanılır. [*İng.* Trifle, worthless thing].

zımn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Iç taraf; § ● Açıkça söylenmeyip dolayısıyla anlatılmak istenilen söz, gizli maksat; § ● Maksat, istek.

zımnen /zım:nen/, z. *Osm.* < *Ar.* Alttan alta, kapalıca, dolayısıyla: *Meseleyi bana zımnen anlattı.* [*İng.* Implied, by implication, by inference; *Fr.* Par un sens caché; implicitement].

~ **ikrar,** *huk.* ◘ ikrar.

zımnında, e. *Osm.* < *Ar.* Dolayısıyla, için: *Buraya bir iş zımnında geldim.*

zımnî/zımnî/, s. *Osm.* < *Ar.* Altık, kapalı: *Bu sözün zımnî anlamı şudur.* [*İng.* Implied, indirectly or tacitly understood; *Fr.* Implicite].

~ **irade beyanı,** *huk.* Kapalı olarak istek bildirme. Kanun bazı hareketleri kapsamları belli irade beyanı olarak kabul eder. [*İng.* Implied declaration of will, constructive declaration of the mind].

zımpara /zım:para/, i. *Osm.* < *Fars. sunbâde* > *sumpāre. min.* Tanecikli korindon. Çok sert alümin billûrları kapsayan ve aşındırıcı olarak kullanılan doğal kayaç. [*İng.* Emery; *Fr.* Émeri]; ◎ **bez** —, *ağ. iş.* ◘ Bez[1].

~ **bezi,** Yüzeyine zımpara tozu yapıştırılmış bez. [*İng.* Abrasive cloth, emery cloth, sand cloth].

~ **kâğıdı,** ◘ Kâğıt.

~ **makinesi,** § ● *deric.* Derinin etrafını düzlemeye yarayan makine; § ● *mar.* Boyama ve özellikle verniklemeyi kolaylaştırmak için ağaç eşyayı zımparalamakta kullanılan makine; § ● *dok.* Kumaş yüzlerini zımparalamakta kullanılan makine.

~ **taşı,** *camc.* Camı parlatmak için kullanılan ince taneli taş. [*İng.* Carborundum disc, carborundum wheel, emery disc, emery stone, grindstone].

~ **taşı tezgâhı,** *mek.* İki eksen yatağıyle desteklenmiş yatay bir milden meydana gelen ve merkezi kısmından bir kasnak takımı veya bir elektrik motoru ile kumanda edilen, iki ucunda ya zımpara taşları ya da keçe, pamuk v.b. diskler taşıyan küçük boyutlu takım tezgâhı.

~ **tozu,** Gayet ince, toz halinde sert maddelerden yapılan temizleme ve parlatma maddesi. [*İng.* Emery dust, emery powder].

zımparalama, İ. § ● Zımparalamak eylemi; § ● *deric.* Zımpara yardımıyle, bir derinin sırça tarafını süet haline getirme işlemi; § ● *dok.* Bazı cins kumaşları *(özellikle pamuk)* havalandırmak ve yumuşak bir tutum vermek için, üzerine zımpara tozu yapıştırılmış veya şerit halinde zımpara sarılmış hızla dönen bir silindir üzerinden geçirme işlemi.

zımparalamak (-i), f. § ● Yüzeyini zımpara ile sürtmek. [*İng.* To grind, to polish with emery]; § ● *ciltç.* Kaplamadan önce, bir cildin sırtını ve kapak kenarlarını zımpara kâğıdından yapılmış bir rende ile düzeltmek; § ● *dok.* Apre işlemleri sırasında bazı kumaşları, silindirleri üzerine zımpara şeridi sarılmış özel makinelerden geçirmek.

zındık,-ğı, s. *Osm.* < *Ar.* Asıl «*Zerdüştî*» demek olup «*Allaha ve ahrete inanmayan*» anlamında kullanılır. [*İng.* Misbeliever, atheist; *Fr.* Athée].

☆ *Eşanl.* **Allahsız.**

zındıklık-ğı, İ. Allah ve ahrete inanmama hali. [*İng.* Atheism; *Fr.* Athéisme].

zıngadak,-ğı /zın:gadak/, z. *yans.* Birdenbire ve sarsıntı ile *(durmak, oturmak, düşmek).* [*İng.* All of a sudden; *Fr.* Soudainement].

zıngıldamak, nsz. f. ◘ Zangırdamak.

zıngıl zıngıl, z. *yans.* ◘ Zangır zangır.

zınk,-kı, z. «*Birdenbire durmak*» anlamına gelen zınk diye durmak deyiminde geçer.

zıp, z. *yans.* «*Apansızın ve beklenilmeyen bir taraftan*» anlamına gelen zıp diye çıkmak deyiminde geçer: *Karşıma zıp diye bir adam çıktı.*[*İng.* Suddenly, all of a sudden; pop!; *Fr.* Onomatopée qui imite l'action de sauter, de bondir légèrement ou de sortir tout d'un coup].

zıp.çıktı, b.s. Birdenbire meydana gelen türedi. [*İng.* Upstart].

zıpır, s. ve İ. Delişmen, yaptıkları veya söyledikleri pek akıllı işi olmayan *(kimse).* [*İng.* Harebrained; madcap; *Fr.* Dandin].

zıpırlık,-ğı, İ. Delişmenlik.

zıpka, İ. *Rus. zipun* > *zipkunka* > *zipka. kıyf. esk.* Karadeniz kıyısı halkının giydiği dar paçalı potur. [*İng.* A kind of tight-fitting trousers].

zıpkın, İ. *Osm.* > *Fars. zūpin.* Büyük balıkları vurup çekmeye yarayan ucu çengelli mızrak. [*İng.* Fish spear; harpoon; *Fr.* Espèce de javelot usité par les pêcheurs pour chasser les poissons à fleur d'eau, foène].

~ **sarvlosu,** *den.* Zıpkınların halkalı uçlarına bağlanan ip.

zıplamak, nsz. f. § ● Bir yere çarpıp yukarı fırlamak: *Zıp zıp zıplar. Çember zıplaya zıplaya gidiyor.* [*İng.* To jump, to hop, to skip, to bounce about; *Fr.* Sauter, sautiller]; § ● Sevinçten veya oyun için bulunduğu yerde havaya doğru fırlamak: *Çocuk annesini görünce zıplamaya başladı.*

zıplatmak (-ı), f. § ● Zıplamak işini yaptırmak veya o biçimde oynatmak; § ● *mec.* Yerinden çıkarmak.

zıppadak,-ğı /zıp:padak/, s. Beklenilmeyen ve uygun olmayan bir sırada: *Zıppadak* içeri giriverdi. [*İng.* Suddenly, unexpectedly; with one bound].

zıpzıp,-pı, İ. *yans.* § ● Çocukların oynadığı, taştan veya camdan küçük yuvarlak, bilye. [*İng.* Marble *(plaything)*]; § ● Bir yerinden lastik bir bağa asılmış, içi talaş dolu hafif bir toptan ibaret çocuk oyuncağı.

zıp zıp, z. *yans.* Zıplayarak: *Zıp zıp geliyor.* [*Fr.* Ne pas tenir en place].

zıraat, İ. ◘ Ziraat.

zır.deli /zır:deli/, b.İ. Aşırı deli. [*İng.* Raving mad; *Fr.* Fou, écervelé; extravagant,-ante].

zırh, İ. *Osm.* < *Fars. zirih.* § ● Savaşlarda oktan, kılıçtan korunmak için kullanılan çelik giysi.[*İng.* Armo(u)r; *Fr.* Armure]. ◘ *ŞEKİL: 610.*— **ZIRH;** § ● Savaş gemilerine kaplanılan çelik levha. [*İng.* Armo(u)r; *Fr.* Cuirasse]; § ● s. Zırhtan yapılmış. Zırhla kaplanmış:*Zırh başlık;* ◎ **boyun** —ı, *esk.ter.* ◘ Boyun; ◎ **göğüs** — ı, *sil.* ◘ Göğüs; ◎ **örme** —, Küçük demir halkaları birbirine geçirmek suretiyle bir kumaş gibi yapılmış olan ve içinde vücudun kolaylıkla hareket etmesine müsait bulunan zırh.

~ **delici başlıklı,** *ask.* Başında, sertleştirilmiş çelik cidarlı bir başlığı bulunan zırh delici mermi için kullanılan terim. [*İng.* Armo(u)r-piercing capped].

~ **delici başlıklı mermi,** *ask.* Çarpmayı kolaylaştırmak ve bu suretle vaktinden önce parçalanmayı önlemek için özel kep ile donanmış zırh delici mermi. [*İng.* Armo(u)r piercing-capped shell].

~ **delici mermi,** *ask.* Zırhları delmek ve öbür tarafında müessir bir şekilde patlamak üzere özel şekilde yapılmış mermi. Dökme veya dövme çelikten yapılmış olup, uç tarafları özel şekilde sertleştirilmiştir. [*İng.* Armo(u)r piercing-shell].

~ **eldiven,** Zırhtan yapılma eldiven.

~ **gömlek tımarı,** Sahibinin zırh gömlek giyme hakkına karşılık savaşta krala hizmete zorunlu kılan tımar.

~ **güverte,** *den.* Harb gemilerinin kazan, makine, cephanelik gibi aksamının üzerine döşenen zırhtan güverte.

~ **kalınlığı,** *ask.* Düşeye nazaran derece olarak ifade edilen eğim açısından önce milimetre olarak ifade edilir. [*İng.* Armo(u)r thickness].

~ **kaplama,** *sil.* Bir savaş gemisinin, bir zırhlı aracın zırhla korunmasını sağlayan donanımın tamamı.

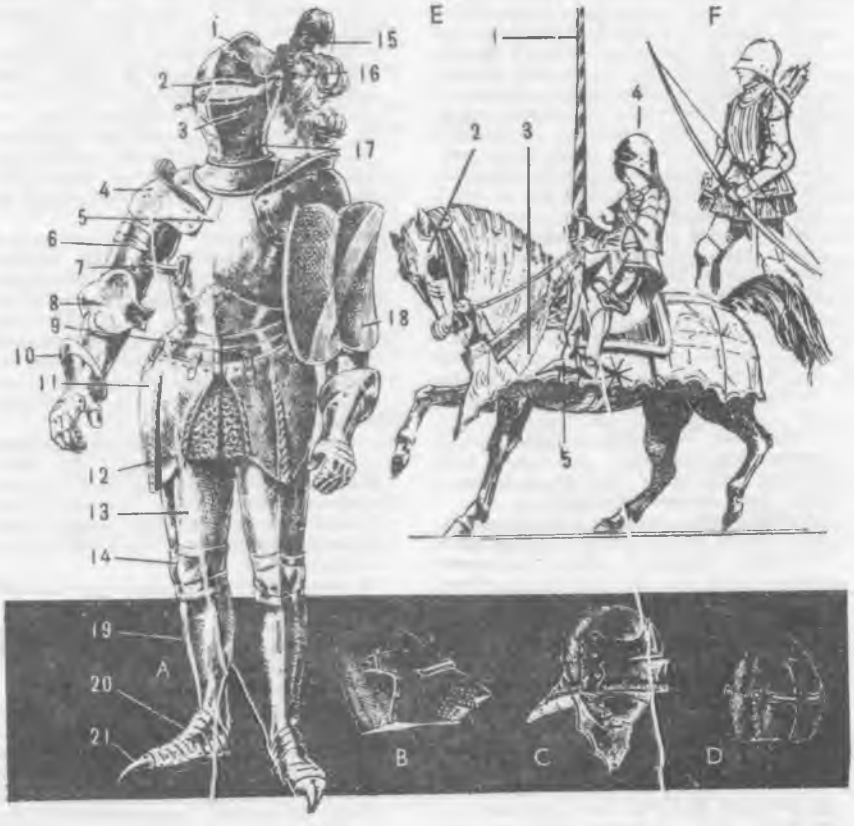

ŞEKİL: 610.— **ZIRH.** A - XV. yüzyıla ait bir zırhın parçaları. 1. Tas. 2. Gözlük. 3. Yüzlük. 4. Omuzluk. 5. Göğüslük. 6. Kolluk. 7. Destek. 8. Kudyer. 9. Braconnière. 10. Zırh eldiven. 11. Taset. 12. Zırh yelek. 13. Göğüslük. 14. Dizlik. 15. Tüy. 16. Siper. 17. Boyunluk. 18. Kalkan. 19. Bacaklık. 20. Sabaton. 21. Pulen. B - Miğfer. C - Salad. D - Baş zırhı. E - XV. yüzyıla ait zırh takımı. 1. Mızrak. 2. Başlık. 3. Zırh levha. 4. Miğfer.

~ **kuşak,** *den.* Savaş gemilerinin su seviyelerinin belirli bir uzaklıkta yukarısından başlayarak su altına inen ve tüm bordası boyunca uzanan kalın çelik kaplama sırası.
~ **mermisi,** *sil.* Zırhları ve tahkimattaki hafif tahkimli tesisleri delebilen ve özellikle sert madenden bir çekirdekle donatılmış mermi.
~ **önlük,** Tam zırh elbisede atlıların seyrek taşıdıkları zırh örtü.
~ **pabuç,** Levhalı zırh elbisenin ayağı koruyan parçası.
~ **kaytanı,** ◘ Kaytan.
~ **kuşak,** *den.* ◘ Kuşak.
~ **plâkası,** *met.* Zırh özel olarak ağırlaştırılmış, hidrolik preste dövülerek yüzeyi sertleştirilmiş harb gemilerini korumak için kullanılan çelik levha. Yaklaşık bileşimi: % 0,2-04C, % 1-3,5Cr, % 1,5-3,5 Ni ve 0,0,5 Mo. [*Ing.* Armo(u)r plate].
~ **setre,** Meşin bez veya ipekten yapılma ve dış yüzüne madenden veya köseleden zırh parçaları konmuş uzun elbise.

zırh.kuyruklugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Yılanlar *(Ophidia)* alt takımının, Boalar *(Boaeformia)* bölümüne giren bir familyası. Başları sivri, vücutları kısa ve yuvarlaktır. Küt ve özel bir zırhla biten bir kuyrukları vardır. Toprakta oyuklar açarlar. Seylân ve Hindistan'da yaşarlar. **Zırh-kuyruklu yılan** *(Uropeltis gradis),* **sivri-burun yılanı** *(Rhinophis trevelyanus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Uropeltidae; Fr.* Uropeltidés].

zırh.kuyruklu.yılanı, b.i. *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Zırhkuyruklugiller *(Uropeltidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 50 sm'dir. Kuyruğunun ucunda iki kısa diken bulunur. Seylân ve Hindistan'da yaşar. [*Lat. Uropeltis grandis; Fr.* Uropeltis de ceylan].

zırhlı, s. § ● Zırh giymiş veya zırh kaplanmış: *Zırhlı süvari. Zırhlı otomobil.* [*Ing.* Armo(u)red, armour-plated]; § ● i. Zırhla kaplı büyük savaş gemisi. [*Ing.* Armoured battleship; *Fr.* Navire cuirassé]; § ● *elek.* (a) Magnetik devresi iç salgıları çemberleyen magnetik dönemeçlerle kapatılmış bir elektrik makinesi *(transformatör, jeneratör ve motor)* için kullanılır. (b) Magnetik ekranlı ölçü âletleri için de kullanılır; magnetik ekran, âleti dış magnetik alanlardan ve değişmelerden korur; § ● *den.* i. Büyük bir kısmı mermilere ve uçak bombalarına karşı bir zırhla korunmuş, genellikle büyük tonajlı açık deniz gemisi; ◉ **ağır ~,** *den.* Birinci Dünya Savaşına kadar yapılan, büyük toplarla donatılmış, bordası kalın zırhlı gemilere verilen ad; ◉ **cep ~ sı,** *den.* Birinci Dünya Savaşından sonra, deniz silâhlarını azaltma konferansının savaş gemilerinin ağırlığını sınırlandırması üzerine Almanların yaptığı savaş gemisine verilen ad.
~ **araç,** *ask.* Muharebe, emniyet veya yük taşımak için kullanılan, tareti zırhlı veya gövdesi zırhla kaplı, tekerlekli ya da tırtıllı araç. [*Ing.* Armored vehicle].
~ **birlik,** *ask.* Hareket yeteneği yüksek, ateş gücüne sahip, zırhla korunan savaş araçlariyle donatılmış silâhlı kara kuvvetlerine verilen ad. *(Zırhlı birliklerin görevi, düşman kuvvetlerine taarruz ederek dağıtmak ve öbür birlikler için gerekli keşfi, emniyeti ve tanksavar savunmasını sağlamaktır).* [*Ing.* Armoured unit].
~ **birlik muharebesi,** *ask.* Zırhlı kuvvetler tarafından yapılan ve özellikle piyade, topçu, hava ve deniz birlikleri tarafından desteklenen muharebe. [*Ing.* Armo(u)red combat].
~ **bölme,** *den.* ◘ Bölme.
~ **çam,** *bot.* ◘ Çam.
~ **grup,** *ask.* Bir veya daha çok tank, zırhlı piyade ve zırhlı süvari taburlarının komuta, kontrol ve murakabesini yapmak maksadiyle, bir kolordu veya ordu kurulusuna verilmiş, bir kara ordusu birliği. [*Ing.* Armo(u)r group].
~ **iletken veya kablo,** *elek.* Dış etkilerden korumak için yalıtılmış iletkenleri kurşun veya demirden esnek bantlarla sarılmış kablo.
~ **keşif birliği,** *ask.* Muharebe harekâtında düşman birliklerini keşfetmek ve düşmanın keşif harekâtına karşı koyarak güvenliği sağlamakla görevli hafif ve oynak keşif birliği.
~ **konveyör,** ◘ Konveyör.
~ **kruvazör,** *den.* Kısmen bir zırhla korunmuş kruvazör.
~ **kule,** *sil.* ve *istihk.* Modern tahkimatta bir gözetleme organını ve bir piyade silâhının ateş mevziini koruyan zırhlı yapı.
~ **kuvvet,** *ask.* Motorlu muharebe araçlarından oluşturulan ve daha çok, saldırı maksatlarıyla kurulan kuvvet. [*Ing.*Armo(u)r ed force].
~ **kuvvetlere karşı emniyet,** *mil.* Mekanize düşman kuvvetlerinin baskın ve tâcizlerinden korunmak için kurulan sistem. [*Ing.* Antimechanized security].
~ **muharebe grupu,** *ask.* Zırhlı tümen içinde çeşitli muharip sınıflara ait birliklerden kurulmuş büyük taktik birliği.
~ **oto,** *ask.* Zırhlı vagon. Silâhlarla techiz edilmiş ve hafif zırh ile korunmuş motorlu *araç.* Zırhlı otolar genellikle keşif ve emniyet görevlerinde kullanılır. [*Ing.* Armo-(u)red car].
~ **personel taşıyıcı,** *ask.* Zırhlı personel kariyeri. Muharebe sahasının içinde ve dışında personeli taşımak için kullanılan zırhlı araç. Bu araç, hafif ateşli silâhların ateşine ve mermi parçalarına karşı personeli korur. [*Ing.* Armored personnel carrier].
~ **piyade,** *ask.* Düşmana ateş ve manevra ile yaklaşıp imha etmek, düşman hücumuna yakın muharebe ile püskürtmek ve tanklara destek sağlamak maksadıyle kurulmuş kara ordusu birlikleri. [*Ing.* Armored infantry].
~ **piyade kuvveti,** *ask.* Bir veya birkaç zırhlı tümenle, bir veya daha çok motorlu piyade tümeninden kurulu büyük birlik.
~ **süvari,** *ask.* Yüksek bir hareket kabiliyeti, ateş kudreti, darbe tesiri ve çeşitli esnek haberleşme imkânlarına sahip muharebe birlikleri. Bu birlikler, kuruluşlarındaki yer ve hava ulaştırma araçlarından faydalanarak keşif, emniyet, muharebe ve kuvvet tasarrufu (oyalama) harekâtının icrası maksadıyla kurulmuştur. [*Ing.* Armo(u)red cavalry].
~ **tarama taarruzu,** *ask.* Süratle hareket eden bir zırhlı birlik tarafından, düşman kontrolu altındaki bölgede veya bölge içinden bir arazi hedefi olmaksızın, yapılan bir akın veya diğer şekilde sınırlı taarruz. Bir zırhlı tarama taarruzu, cebrî keşif, düşman malzemesi veya personelinin imha veya esir edilmesi, düşman plân ve harekâtının yıpratılması ya da bozulması için yapılır.[*Ing.* Armo(u)r sweep].
~ **topçu,** *ask.* (a) Kısmen veya tamamen zırhlı kundağı motorlu topçu; (b) Zırhlı topçu silâhları ve münasip zırhlı yardımcı araçlarla teçhiz ve esas itibariyle, zırhlı birliklerle birlikte çalışacak şekilde teşkil edilmiş topçu birlikleri. [*Ing.* Armo(u)red artillery].
~ **tren,** *demir.* Lokomotifi ve vagonları zırhlı kaplanmış tren.
~ **tümen,** *ask.* İki üç zırhlı tugaydan, destek ve ikmal birliklerinden kurulu birlik. [*Ing.* Armoured division].
~ **yayın,** *zool.* ◘ Zırhlıyayın.

zırhlı.başlılar, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının bir takımı. Vücutları semender biçimindedir ve kuyrukları vardır. Paleozoik ve Mezozoik devirlerinde yaşamışlar ve bugün soyları tükenmiştir. Labirentodonlar *(Labyrinthodonta)* bölümünü içine alır. [*Lat.* ve *Ing. Stegocephali; Fr.* Stégocéphales].

zırhlı.yayın, b.i. *zool.* Kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının, Yayınbalığıgiller *(Siluridae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 10 sm.'dir. Cidövdesi kemik levhalarla kaplıdır. Güney Amerika tatlı sularında yaşar. [*Lat. Callichthys asper; Fr.* Callichthy].

zırıldamak, nsz. f. Söylenen şey hoşa gitmediği zaman hoşnutsuzluk anlatmak üzere «söylemek» anlamında kullanılır: *Herif gene zırıldanıp duruyor! Çocuğa söyle, zırıldanıp durmasın, babası uyanacak.* [*Ing.* To keep up an incessant chatter or clatter].

zırıltı, i. < *zırıldamak.* § ● Zırıldama sesi veya eylemi. [*Ing.* Continuous chatter or clatter, squabble]; § ● *mec.* Anlaşmazlık kavgası, geçimsizlik: *Zırıltı çıkarmak;* § ● Can sıkan çalgı: *Elindeki o zırıltıyı bırak;* § ● Adını unuttuğumuz veya dilimizin söylemeye varmadığı şeyler için de kullanılır, zımbırtı².

zırıl zırıl, z. *yans.* Zırıldamayı anlatır: *Zırıl zırıl söyleniyor.* [*Ing.* In streams].

zırlak,-ğı, s. < *zırlamak.* Hep zırlayan. [*Ing.* Noisy, bawling].

zırlamak, nsz. f. ◘ Zırıldamak.

zırnık,-ğı, i. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Sıçanotu, arsenik;** ◉ **kırmızı ~,** *min.* ◘ **Realgar;** ◉ **sarı ~,** *min.* ◘ **Orpiment.**
~ **bile koklatmamak (vermemek),** *dey.* En ufak bir şey vermekten kaçınmak.
~ **bile vermem,** *keb.* En ufak bir şey vermem. [*Ing.* I won't give a thing].
~ **sarısı,** Arsenik ve kükürtten mürekkep olan zırnık renginde, turuncuya çalar sarı renk.

zırnıklama, i. *deric.* Derilerin et tarafına pasta denen alkali çözelti sürerek deri kıllarının alınması usulü.

zırnıh /zırnıh/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zırnık, sıçanotu, arsenik mâdeni ile kükürt karışığı bir madde.

zırtapoz, s. *arg.* Delişmen. [*Ing.* Crazy; *Fr.* Faible d'esprit; imbécile, idiot].
☆ *Eşanl.* **hoppa.**

zırtapozluk,-ğu, i. Delişmenlik. [*Ing.* Silliness].

zırtzırt, z. *yans.* İkide birde ve uygunsuz zamanlarda. [*Ing.* Frequently, at unexpected or unsuitable times].

zırva, i. ve s. *Osm.* < *Fars. zerpâ.* Saçma, saçma sapan. [*Ing.* Silly chatter; nonsense].
~ **tevil götürmez,** *at.* Saçma olan bir düşünceyi çevri yolu ile savunmaya kalkışanlara karşı söylenir. [*Ing.* It is no use trying to make sense out of foolish talk].

zırvalamak, nsz. f. Zırva sözler söylemek, saçmalamak. [*Ing.* To talk nonsense; *Fr.* Perdre le sérieux, divaguer].

zır zır, z. *yans.* Bıktırıcı ve sürekli bir sesi anlatır: *Bütün gün zır zır öter.*

zırzop,-pu, s. *h.d.* Delişmen. [*Ing.* Crackbrained; silly fool].

zırzoplaşmak, nsz. f. Zırzopluk etmek, zırzop olmak.

zırzopluk,-ğu, Zırzop olma hali. [*Ing.* Silliness; *Fr.* Folie, fatuité].
~ **etmek,** Münasebetsiz davranışlarda bulunmak.

zıt,-ddı, s. ç: **ezdâd.** *Osm.* < *Ar. zidd* > *zıd.* § ● Karşıt. [*Ing.* Contrary, opposite; *Fr.* Contraire, opposition]; § ● *fiz.* Aralarında yarım periyodluk faz farkı olan, aynı frekanslı sinüsoidal iki büyüklük için kullanılır; ◉ *(Biribiriyle)* ~ **gitmek,** *dey.* Hep onun istediğinin tersini yapmak, ona karşı ters davranmak. [*Ing.* To oppose; *Fr.* Contrarier, opposer]; ◉ *(Bir şey birinin)* **zıddı olmak,** *dey.* O şeyden hiç hoşlanmamak ve ondan tedirgin olmak. [*Ing.* To dislike something; to appear abhorrent to a person]; ◉ *(Bir şey birinin)* **zıddına gitmek,** *dey.* O şey onu sinirlendirmek. [*Ing.* To act contrary to the wishes of; to oppose].
~ **düşmek,** *dey. (iki şeyden)* Biri ötekinin zıddı olmak.
~ **gitmek,** *dey.* Birine karşı hep ters davranmak, isteklerinin tersini yapmak. [*Ing.* To act contrary to the wishes of; to oppose; *Fr.* S'ostiner à faire toujours le contraire de ce qu'une personne lui demande].
~ **renkler,** *matb.* Gözün şebeke tabakasında yorucu ve fena etkiler yapan iki renk.

zıt.kompund, b.s. *elek.* ve *demir.* Seri bağlı bir sargının akısına zıt ve bir akı verebilecek şekilde üreteç veya motora eklenen indükleyici sargı için kullanılır.

zıtlaşmak, nsz. f. Birbirine karşı ters davranmak.

zıtlık,-ğı, I. Zıt olma hali.

zıvana /zıva:na/, i. *Osm.* < *Fars. zevāne;* § ● İki ucu açık küçük boru; § ● Birbirine geçen şeylere açılan boru biçiminde delik; § ● Çubuğun, piponun borusuna takılan kısa ağızlık. [*Ing.* Lining tube of a mouthpiece to a Turkish tobacco pipe; *Fr.* Petit tube de bois adapté au bouquin de la pipe turque et qui entre dans le grand tuyau bout de, cigarette]; § ● Ağızlık yerine geçmek üzere sigaranın ucuna eklenmiş kâğıttan küçük boru. [*Ing.* Paper tube used as a cigarette holder; *Fr.* Bout de cigarette]; § ● *inş.* (a) Bir kilit dilinin yerleşmesi için açılmış delik. (b) Suyun fışkırmasını yavaşlatmak ve geri tepmesini önlemek için bir musluğa takılan, içinde bir tel kafes bulunan, lastik veya plastik parça; § ● *tekn.* Birleştirilecek ağaç veya madenî parçalardan biri üzerinde çıkıntılı olarak yontulmuş uç *(erkek zıvana)* ile öbür parça üzerinde bu çıkıntılı ucun girmesi için açılmış, genellikle dikdörtgen kesitli delik *(dişi zıvana);* ◉ *(Birini)* ~ **dan çıkarmak**, *mec.* Taşkınlık göstermesine yol açmak. ◉ ~ **dan çıkmak**, *dey.* Kendini tutamayacak kadar öfkelenmek. [*Ing.* To be befuddled; to be in a rage; *Fr.* Devenir fou, sortir de ses gonds]; ◉ **erkek** ~, *ağ. iş.* ve *mar.* Birleştirilecek iki parçada, birinci parça üzerine açılmış *dişi zıvana* veya *zıvana deliği* içine girebilecek şekilde, ikinci parçanın *(tahta veya maden),* delikle aynı ölçüde yontulmuş çıkıntılı ucu. [*Ing.* ve *Fr.* Tenon]; ◉ **lambalı** ~, *ağ. iş.* ◘ Lambalı.

~ **deliği**, *ağ. iş.* Bir ağaç veya madenin kalınlığı içine açılan ve zıvana dilinin girmesine yarayan delik. [*Ing.* Section cropping, slotting].

~ **dili**, *ağ. iş.* Birbirine girerek tespit olunacak iki parça kerestenin zıvana deliğine girmek üzere dil gibi bırakılmış olan çıkıntılı kısmı. [*Ing.* Butt end].

☆ *Eşanl.* **erkek zıvana.**

~ **teli**, Sigara ağızlığı temizlemekte kullanılan maden tel.

zıvanalı/zıva:nalı/, s. Zıvanası olan. [*Ing.* Having a paper tube or mouthpiece at the end *(cigarette)*].

~ **birleştirme**, *tekn.* Birine dişi zıvana *(veya zıvana deliği),* öbürüne de erkek zıvana *(veya zıvana dili)* açılmış iki ağaç parçasının birleştirilmesi.

~ **geçme**, *ağ. iş.* ◘ Geçme.

~ **sigara**, Bir ucunda kartondan zıvana bulunan sigara.

zıvanalık,-ğı, I. Zıvanaları veya kenetleri geçirmek ve tespit etmek için açılan delik.

zıvanasız /zıva:nasız/, § ● Zıvanası olmayan: *Zıvanasız sigara;* § ● *mec.* Kaçık, deli.

zıvlamak, f. Ayrılıp gitmek.

zıya[1],-ı /zıyā/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Ziya.

zıya[2],-aı /ziyā/, i. *Osm.* < *Ar.* Kayıp, yitim. [*Ing.* Loss *Fr.* Perte].

zıyk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Darlık; § ❷ Sıkıntı.

zıyknefes, b.i. *Osm.* < *Ar. esk. h.d.* Tıknefes, zıyksadır.

zıyksadır,-dırı, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Göğüs darlığı, nefes darlığı.

zıypak,-ğı, s. < *zibak.* Üzerine basınca kayılan kaygan. [*Ing.* Slippery; *Fr.* Collant, gluant, poisseux, visqueux,-euse].

zıyyık, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Pekdar.

zıb /zıb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Süs, bezek.

zıba /zıbā/, s. *Osm.* < *Fars.* Süslü, güzel. [*Ing.* Beautiful, elegant; ornamental; *Fr.* Orné, beau, belle].

zıba, i. *zool.* ◘ Altınböcek.

zıbak /zıbak/, I. *Osm.* < *Ar.* Cıva.

zıbakî /zıbakî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Cıvaya ait, cıva ile ilgili, cıvadan ibaret, cıvalı.

zıbâr /zıbâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zebr**'in çoğulu.

zıbâyî /zıbâyî/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Süslülük, yakışıklılık, güzellik.

zıbende /zıbende/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Zinetli, süslü, yakışıklı.

zıbıdî, s. § ● Gülünç olacak derecede kısa ve dar elbise giyinmiş olan. [*Ing.* Oddly dressed; *Fr.* Gueux]; § ● Delice davranışları olan *(kimse).* [*Ing.* Eccentric, crazy; upstart].

zıbıdîlik,-ğî, I. Zıbıdî davranışlı olma hali.

zıbıl, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Süprüntü, gübre.

zıbır, i.ç: **zübûr**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Mektup; § ● Kitap.

zıc /zîc/, i. ç: **zîcât**. *Osm.* < *Ar. esk. astr.* Yıldızların yerlerini ve dolaşmalarını göstermek için hazırlanmış cetvel.

zifaf /zifâf/, I. *Osm.* < *Ar.* Gerdeğe girme. [*Ing.* Nuptial ceremony, marriage; *Fr.* Entrée du mari dans la chambre nuptiale].

zifâf /zifân/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **zayf**'ın çoğulu.

zifin, i. *bot.* İkiçeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Fundagiller *(Ericaceae)* familyasından, anayurdu Kafkasya ile Küçük Asya olan, Türkiye'de de Karadeniz sahilleri boyunca yetişen, 3-4 m.'ye kadar boylanabilen, sık dallı, kışın yaprak döken bir bitki. Yapraklar çoğunlukla geniş, mızraksı ve her iki yüzü de yumuşak tüylüdür. Çiçekleri sarı renkli ve keskin kokuludur. Makbul bir süs bitkisi olup kültüre alınmıştır. [*Lat. Rhododendron flavun = Azalea pontica*].

☆ *Eşanl.* **sarı çiçekli ormangülü.**

zîfir, s. *Osm.* < *Fars. zehr.* § ● Tütün dumanının bıraktığı katranımsı acı kir. [*Ing.* Deposit in a pipe stem; *Fr.* Suie d'un tuyau de pipe]; § ● Karanlık.

~ **gibî**, *dey.* Çok karanlık.

zîfirî /zîfirî/, s. «*Pek koyu karanlık*» anlamına gelen zîfiri karanlık deyiminde geçer. [*Ing.* Pitch black; very dark; *Fr.* Ténébreux, -euse, obscur].

zifos /zi:fos/, I. *Yun. siphnos.* § ● Yerden sıçrayan çamur. [*Ing.* Useless, in vain; *Fr.* Vain, futil]; § ● s. *mec.* Boş, yararsız; § ● *den.* (a) Gemi direklerinde sabit donanımlar *(patrisa, istiralya)* kapele edildiği *(bağlandığı)* en yüksek yer. (b) Yelkenli gemilerde kontra kapelesiyle direk şapkası arasında kalan uç kısım.

~ **atmak**, *mec.* (a) Sataşmak. [*Ing.* To annoy, to tease; *Fr.* Ennuyer]; (b) Kara sürmek. [*Ing.* To backbite, to slander].

zift,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* Katrandan çıkarılan, kolay kırılan, az ısı ile eriyen katı, siyah, parlak bir madde olup en çok gemi kalafatında kullanılır, kara sakız. [*Ing.* Smut, pitch, tar; *Fr.* Poix]; ◉ ~ **li vernik**, *den.* Suya temas eden ve su içinde bulunan borulara ve ahşap gemilerin karinalarına sürülen bir vernik.

~ **gibi**, *dey.* Çok acı: *Yemek zift gibi olmuş.*

~ **kayığı**, *den.* Gemilerin karinalarına zift sürmek için, ziftin kaynatılıp eritildiği kazanları taşıyan kayık.

~ **tadı**, *trm.* Fıçıcıların kötü vasıflı ziftle ziftlenmesinden dolayı birada meydana gelen bir kusur.

~ **yesin (veya** ~ **in pekini yesin)**, *dey.* Öfkelenmiş bir kimseye birinin yiyeceği sorulduğu veya bir şey yemekte olduğu haber verildiği zaman sövgü olarak söylenir. [*Ing.* Let him starve for all I care].

ziftlemek (-l), f. Zift sürmek. [*Ing.* To daube with pitch; *Fr.* Enduire de poix, goudronner].

ziftlenmek, nsz. f. § ● Zift sürülmek. [*Ing.* To be daubed with pitch; *Fr.* être enduit de poix]; § ● *h.d.* Yemek: *Hem erikleri ziftlendi de midesini bozdu.* [*Ing.* To overeat; to eat, to consume, to squander; *Fr.* S'adonner, se bourrer]; § ● *mec.* Bir işten kendine yolsuz olarak kâr sağlamak. [*Ing.* To put to one's own use; *Fr.* Se prévariquer].

zigadit, i. *Fr. zygadite. min.* Albit çeşidi. [*Ing.* Zygadite].

Zigenidgiller, ç.i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımına giren bir böcek familyası. Orta büyüklükte gündüz kelebekleridir. Ard kanatları kısa saçaklıdır. [*Lat.* Zygaenidae; *Fr.* Zygénidés].

zigodaktil, i. *Fr. zygodactyle.* Ağaçkakan, guguk ve papağan gibi dış parmağı da arkaya dönük olan, yani iki parmağı önde ikisi arkada bulunan kuşlara denir. *(Eski sınıflandırmaların bir çoğunda bu özelliği taşıyan kuşlara «tırmanıcılar» veya zygodactyla takımı denirdi).* [*Ing.* Zygodactyl; *Fr.* Zygodactyle].

zigomorf, s. *Fr. zygomorphe. bot.* ◘ Birbakışımlı.

zigot,-tu, i. *Fr. zygote* < *Yun. biy.* Dişi ve erkek gametin birleşmesiyle meydana gelen hücre. [*Ing.* ve *Fr.* Zygote].

☆ *Eşanl.* **döllenmiş yumurta.**

zigoten, i. *Fr. zygotène.* < *zygos,* boyunduruk + *tainia,* şerit, *biy.* Meyoz bölünmesinin profaz evresinde görülen ve kıvrılmış komozomların çiftler halinde yanyana gelerek meydana getirdikleri bir ara evre. [*Ing.* Zygotene; *Fr.* Zygotène].

zigzag, i. ◘ Zikzak.

zihaf /zihâf/, i. ç: **zihâfât**. *Osm.* < *Ar. esk. ed.* Uzun okunması gerekirken, vezin zoru ile, bir hecenin kısa okunması.

☆ *Karş.* **imale.**

zihâfât /zihâfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zihâf**'ın çoğulu.

zihâm /zihâm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kalabalık, sıkışıklık; § ● Darlık.

zihayat,-tı /zihayât/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Dirimli, yaşayan. [*Ing.* Alive, living].

zihi, s. *Osm.* < *Ar. esk.* «Şu, bu» mânasına gelen Arapçada müennes işaretidir.

zihî /zihî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Ne güzel, ne hoş; § ❷ Aferin, bravo!...

zihin,-hni, i. ç: **ezhân**. *Osm.* < *Ar. zihn.* § ● *psik.* Bilincin, irade ve heyecan karışmadan, algılama ve düşünme kısmı, an. [*Ing.* Mind, intelligence; *Fr.* Esprit, intelligence]; § ● Bellek: *Zihinde tutmak. Bir şey zihinde kalmak. Zihinden çıkmak.* [*Ing.* Memory; *Fr.* Mémoire]; § ❸ Anlayış, kavrayış: *Zihni açık. Zihnine girmek. Zihni yatmak.* [*Ing.* Intellect; *Fr.* Intellect]; ◉ *(Bir şeye)* **zihni saplanmak**, *dey.* Yanlış bir kanıya takılıp kalmak; ◉ **zihni açılmak**, *dey.* Kavrayışı çoğalmak; ◉ **zihni bulanmak (karışmak)**, *dey.* Düşünürken olaylar arasındaki bağıntıyı yitirmek; ◉ *(Bir şeye)* **zihni takılmak**, *dey.* Çözülmesini gerekli bulduğu bir nokta üzerinde durmak; ◉ *(Biri bir şeyle)* **zihnini bozmak**, *dey.* Kendini bir şeye aşırı derecede vermek. [*Ing.* To be crazy about something]; ◉ *(Bir şey birinin)* **zihnini bulandırmak**, *dey.* Şüpheye düşürmek. [*Ing.* To make one suspicious]; ◉ *(Bir şey birinin)* **zihnini kurcalamak**, *dey.* O şey ikide birde hatırına gelip insanı düşündürmek. [*Ing.* To occupy one's mind]; ◉ *(Biri kendi)* **zihnini kurcalamak**, dey. Zihnini zorlamak. [*Ing.* To strain one's mind]; ◉ **zihnini çelmek**, *dey.* § ● Düşünceyi yanıltmak; § ● Baştan çıkarmak; ◉ **zihnini oynatmak**, *dey.* Çıldırmak.

~ **açıklığı**, *dey.* Düşünme gücü. [*Ing.* Sharpness of mind].

~ **açmak**, *dey.* Gerçekleri görme yeteneğini geliştirmek. [*Ing.* To stimulate the mind].

~ **bulanıklığı**, *psik.* Düşüncelerin karışık ve müphem bir hale girmesi. [*Osm.* Teşevvüş-ü zihnî; *Ing.* Mental dimness; *Fr.* Obnubilation mentale, confusion mentale].

~ **çöküşü**, *psik.* Yaşlılıkta veya erken bunamada olduğu gibi zihnî fonksiyonun yavaş yavaş kaybolması.

~ **dağılımı**, *psik.* Düşüncelerin birbirini tutmaz hale gelmesi. [*Osm.* İnhilâl-i zihnî; *Ing.* Mental disaggregation; *Fr.* Désagrégation mentale].

~ **darlığı**, *psik.* Ayırdetme, anlama, kavrama yetersizliği.

~ **evrimi**, *psik.* Zihin fonksiyonunun derece derece artması ve incelik kazanması.

~ **faaliyeti**, *dey.* (a) Bizzat zihnin yaptığı çalışma; (b) Uyaranlara karşı organizmanın kaynaşık cevabı.

~ **gücü**, *dey.* Bireyin tabiat veya yapısına bağlı olarak gelişen genel veya özel zihin yeteneği.

~ **hesabı**, *mat.* ◘ **Hesap.**
~ **kabiliyeti**, *dey.* Etraftaki eşya, insan ve durumları tanıyarak yapılması gereken işlemi öğrenme veya edinilen tecrübelerden faydalanma yetisi.
~ **karışıklığı**, *dey.* Düşünce sırasında fikirler arasındaki bağlantının kaybı. [*Ing.* Mental confusion].
~ **katsayısı**, *dey.* İleri veya geçilmiş bir zihin yaşının sabit ve gerçek yaşla orantısı.
~ **olgunluğu**, *psik.* (a) Belli bir yaşta erişilen gelişim basamağı; (b) Zihin olgunluğu bakımından son hadde erişmiş olmak, zihnî olgunlaşma.
~ **patolojisi**, *patol.* Zihin hastalıkları ile uğraşan bilim dalı.
~ **yetileri**, *psik.* Zihin çalışmasını anlatmakta kullanılan bir kavram.
~ **yormak**, *dey.* Bir şeyin üzerinde çok düşünmek.

zihnî /zihnî/ s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zihinle yapılan, zihinle ilgili. [*Ing.* Mental, intellectual; *Fr.* Mantal]; § ❷ i. Erkek adı.
~ **çökkünlük**, *psiky.* ◘ **Çökkünlük.**
~ **duyular**, *psik.* Dış dünyaya ilişkin tasavvurların en büyük bölümünü sağlayan görme, dokunma ve işitme duyuları. *(Bunlar hız ve acıları meydana getiren koku ve tat alma gibi duygusal duyuların karşıtıdır).*
~ **kayıt**, *huk.* Bir kimsenin gerçekte istemediği bir hukukî işlem için irade beyanında bulunması.
~ **kurma**, *psiky.* ◘ **Kurma.**

zihniye, i. *Osm.* < *Ar. esk. zihniyye. fels. esk.* Akılcılık. [*Ing.* Conceptualism; intellectualism]

zihniyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. zihniyyet.* Görüş ve inanış etmenlerinin etkisi altında beliren düşünme yolu, düşünüş, kafa. [*Ing.* Mentality; *Fr.* Mentalité]; ◉ **çağdaş** ~, *sosy.* ◘ **Çağdaş**; ◉ **ilkel** ~, *sosy.* ◘ **ilkel.**

zîk /zîk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Darlık, sıkıntı.

zikıymet,-ti /zîkıymet/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Değerli. [*Ing.* Precious, valuable; costly; *Fr.* Précieux; de prix].

zikir,-kri, i.ç: **ezkâr.** *Osm.* < *Ar. zikr.* § ❶ Anma, söyleme: *Dün sizin zikriniz geçti.* [*Ing.* Mentioning, mention; *Fr.* Mention]; § ❷ Adını art arda anarak Allaha yapılan bir çeşit kulluk: *Eskiden tekkelerde dervişler vakitlerini zikirle geçirirlerdi.* [*Ing.* Praising god with recitation of litanies; *Fr.* Invocation à haute voix des attribut de dieu].

zikretmek (-i), f. Adı geçmek, sözü geçmek, anmak. [*Ing.* To mention; *Fr.* Mentionner].

zikzak,-kı, i. ve s. *Alm. zickzack* > *Fr. zigzag.* § ❶ Art arda birbirine ters yönde açılar meydana getiren kırık çizgi: *Zikzak dikiş.* [*Ing.* ve *Fr.* Zigzag]; § ❷ *mim.* Hiç kesintisiz devam eden geniş ve dar açılardan meydana gelen süsleme. *(Bu motif, Normandiya roman sanatının karakteristik elemanıdır).*
~ **dikiş**, ◘ **Dikiş.**
~ **kelebeği**, *zool.* **Zikzakkelebeği.**
~ **seyri**, *den.* Savaş sırasında uçak veya denizaltı saldırısına uğrayan bir geminin kendini korumak için zikzaklar çizerek yaptığı seyir.
~ **yapmak**, *dey.* Sık sık sağa sola yol değiştirmek.

zikzak.kelebeği, b.i. *zool. Lymantriidae* familyasından kır tırtılı adını verdiğimiz kurtçuklarıyle Türkiye tarım ve orman ağaçlarında zaman zaman çok büyük zararlar doğuran gece kelebeği. [*Lat. Lymantria dispar; Ing.* Gypsy moth; *Fr.* Zigzag].

zikzaklı, s. Zikzak biçiminde olan. [*Ing.* Zigzagging, zigzaggy; *Fr.* En zigzag, zégzagué].
~ **kemer**, *mim.* ◘ **Kemer.**

zil, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Sallandırılarak veya başka düzenlerle işletilerek işaret vermek üzere çınlatılan çıngırak: *Kapı zili. Elektrikli zil. Kurulu zil.* [*Ing.* Gong, bell; *Fr.* Sonnette]; § ❷ *müz.* Birbirine çarparak ses çıkarmak üzere iki ele alınan, parmaklara veya tefin kasnağındaki deliklere takılan maden kurs. [*Ing.* Cymbal; *Fr.* Cymbale]. ◘ *ŞEKİL: 406.*— **MÜZİK ALETLERİ II;** *ŞEKİL: 407.*— **MÜZİK ALETLERİ III;** ◉ **akustik alarm** ~ I, *elekt.* İçeri giren hırsız tarafından meydana getirilen sese hassas alarm tertibatı. [*Ing.* Acoustic burglar alarm]; ◉ **alarm** ~ I, *hava.* Bazı uçaklarda müretteabat ve yolculara emercensiler sırasında, özellikle atlama veya kara veya deniz üzerine mecburî iniş için sinyal vermekte kullanılan zil. [*Ing.* Alarm bell]; ◉ **arıza** ~ I, *telekom.* Bir devre veya bir grup devrede, meselâ sigorta attığı veya kısa devre olduğu zaman, işitilebilir bir sinyal veren tertibat. [*Ing.* Alarm bell; *Fr.* Tocsin; cloche; cloche d'alarme]; ◉ **başlama** ~ I, *tiy.* ◘ **Başlama**; ◉ *(Nerede ise)* ~ **takıp oynayacak**, *dey. mec.* Çok sevinenler için söylenir. [*Ing.* He is about to give himself over to merriment].
~ **gibi**, *dey.* Aşırı derecede sarhoş. [*Ing.* Blind drunk; *Fr.* Très ivre].
~ **numaratörü işaret cihazı**, *elek.* Bildirici, Bir serî devreden hangisinin zili çalıştırdığını göstermek için kullanılan, rökler vasıtasıyle numara düşüren bir tertibat. [*Ing.* Annunciator; *Fr.* Annonciateur].
~ **takıp oynamak**, *dey.* Çok sevindiğini belli etmek. [*Ing.* To give oneself over to merriment].
~ **zurna sarhoş**, ◘ **zil gibi.**

zilâl /zilâl/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **zelîl**'in çoğulu.

zilhicce, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kamer takviminin on ikinci ayı, kurban ayı.

zilkade /zilkade/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kamer takviminin on birinci ayı, aralık ay.

zillet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hor görülüş, aşağılık, alçalma. [*Ing.* Abasement, degradation; *Fr.* Bassesse, avilissement].

zilli, s. § ❶ Zilli olan. [*Ing.* With cymbals or bells, having a bell]; § ❷ *mec.* Edepsiz, şirret *(kadın).* [*Ing.* Badly behaved; quarrelsome].
~ **maşa**, *dey.* Edepsiz, şirret.

zilli.maşa, b.i. Oynarken şıngırdatmak için yapılmış ve uçlarına zil takılmış maşa biçiminde bir çalgı. [*Ing.* Forked tongs with cymbals at the end used as rhythmic instruments in dance music].

zilsiz, s. Zili olmayan. [*Ing.* Without a bell, cymbals or castanets].
~ **oynamak**, *mec.* Çok sevindiğini belli etmek. [*Ing.* To dance for joy].

zilve, ◘ **Zelve.**

zilyet,-di, i. *Osm.* < *Ar. zilyed. esk.* Iyesi kendisi olsun olmasın bir malı kullanmakta olan kimse, elde tutan, eldeci. [*Ing.* Holder, owner, possessor; *Fr.* Propriétaire, possesseur].

zilyetlik,-ği, I. *huk.* Elde tutma. Bir nesne üzerinde bir şahsın taşıdığı hakimiyet ve kudret. Zilyetlik hak veya haksızlık durumuna bakılmadan o şahsa sadece o şey üzerinde fiilî bir hakimiyet ve etki imkânı verir. [*Ing.* Ownership, possession occupation; *Fr.* Possession]; ◉ **aslî** ~, *huk.* ◘ **Aslî**; ◉ **fiilî** ~, *huk.* ◘ **Fiilî.**
~ **dâvası**, *huk.* Zilyetliğin geri gelmesini veya zilyedliğe olan tecavüz ve zilyetliğin ihlâlinin kaldırılmasını amaç gören dava. [*Ing.* Possessory action].
☆ *Eşanl.* **yedin iadesi davası.**

zilzâl /zilzâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Zelzele, sarsılma, deprem.

zîl.zurna, b.s. z. Aşırı derecede sarhoş anlamına gelen **zilzurna sarhoş** deyiminde geçer. [*Ing.* Blind drunk; *Fr.* Très ivre].

zimâm /zimâm/, İ. ç. **ezimme.** *Osm.* < *Ar. esk.* Hayvan yuları.

zimamdar /zimamdâr/, I. ç: **zimâmdârân.** *Osm.* < *Fars.* Yönetici, işbaşında bulunan kimse.

zimaz, I. *biyokim.* Şekeri alkol ve karbon dioksite çeviren bir enzim.

zimem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zimmet**'in çoğulu.

zimmet,-tl, i.ç: **zimmet**'in çoğulu. § ❶ Bir ticaret kuruluşunun borçlarının topu. [*Ing.* Debit, debt; *Fr.* Dette]; § ❷ *huk.* Bir devlet memurunun görevi gereği kendisine verilen veya görevi muhafaza, denetleme ve sorumluluğu altında bulunan para, değerli evrak, senet ve başka malları kendisi için alıkoyması; § ❸ *muh.* Bir hesapta, hesap sahibinin yükümündeki işlemlerin yapıldığı kısım; ◉ ~ **ine geçirme**, *hu* Bir devlet memurunun kendisine emanet bırakılmış olan para hükmündeki kâğıtları senetleri ve diğer malları kendi hesabı sarf etmesi veya kendine mal etmesi, zimmetine geçirmek eylemi. [*Ing.* Embezzlement, defalcation; *Fr.* Concussion, malversation, détournement]; ◉ *(Bir hesabı birinin)* ~ **ine geçirmek**, *dey.* O hesabı onu borçlarına katmak, boynuna geçirmek; (*(Bir parayı kendi)* ~ **ine geçirmek**, *hul* Kendisine emanet edilmiş parayı kendin mal etmek. [*Ing.* To embezzle, to defacate; *Fr.* Détourner, distraire, s'approprier].
~ **dekontu**, *ikt.* Hesabın zimmetine kay dedilen miktarları bildiren ve hesap sahibine gönderilen dekont.
~ **fişi**, *ikt.* Bankadaki hesaptan para çekmek için tanzim edilip müşterilere imza et tirilen zimmet fişi.
~ **ve matlûp**, *muh.* Aktif ve pasif.

zimmetlendirmek (-i), f. *(Bir şeyi)* Zimmeti ne geçirmek.

zimmî /zimmî/, i. *Osm.* < *Ar. zimmet. esk* Eskiden Osmanlı Devletinin Müslüman ol mayan uyruğu. [*Ing.* Non-Muslim subject]

zimodiyagnostik, i. *biyokim.* Patolojik birikintilerde zimaz bulunup bulunmadığını araştırmaya dayanan teşhis usulü. [*Ing.* Zymo diagnostics].

zimoteknî, I. *Fr. zymotechnie.* Mayalandırma, mayalamayı sağlama tekniği. [*Ing.* Zymotechnics].

zina/zinâ/, i. *Osm.*< *Ar.* § ❶ Kanun dışı cinsel buluşma. [*Ing.* Adultery, criminal conversation; fornication; *Fr.* Adultère, fornication]; § ❷ *zool.* ◘ **Altınböcek.**
~ **mahsulü çocuk**, *huk.* Eşlerden birinin evlilik dışı cinsel ilişkisinden doğan çocuk. [*Ing.* Illegitimate child, bastard; *Fr.* Enfant illegitime, bâtard].
☆ *Eşanl.* **piç.**

zînâb /zînâb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zeneb**'in çoğulu.

zînâbe /zînâbe/, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Her şeyin)* ardı, arkası.

zînâd /zînâd/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **zend**'in çoğulu.

zînâ.kâr /zînâkâr/, b. s. *Osm. zînâ* + *Fars. kâr. esk.* Zinâ eden, kanunsuz çiftleşmede bulunan.

zincef, i. *Osm.* < *Fars. sincef. kıyf.* Bir giysinin çevresine donatılan kumaş: *İpek zincef.* [*Ing.* Border, edging or birding on the edge of a cloth or garment].

zinciberen, I. *Fr. zingibérène. kim.* Zencefil esansının temel maddesini meydana getiren $C_{15}H_{24}$ formülündeki seskiterpen; 270° C'ta kaynar. [*Ing.* Zingiberene].

zincifre /zin:cifre/, i. < *sincefre. min.* Doğal kırmızı civa sülfürü. HgS formülünde, özgül ağırlığı 8-8,2, sertliği 2-2,5 olan, metalimsi olmayan veya elmasımsı parıltılı, heksagonal, kırmızı renkte, önemli bir civa mineraldir. *(Pomad şeklinde, bazı deri hastalıklarında kullanılır).* [*Ing.* Cinnabar; *Fr.* Cinabre].

zincir, i. *Osm.* < *Fars. zencir.* § ❶ Birbirine geçmiş bir sıra halkadan meydana gelen bağ: *Gemi zinciri.* [*Ing.* Chain; *Fr.* Chaîne]; § ❷ *mec.* Art arda sıralanmış şeyler: *Söz zinciri.* [*Ing.* Succession, series; *Fr.* Succession, séries, suite]; § ❸ Eskiden, hükümlülerin eline ayağına vurulan demir bağ, pranga. [*Ing.* Fetters; *Fr.* Fers]; § ❹ *müz.* Doğu müziğinin büyük usullerinden biri; § ❺ *(Geniş anlamda)* Kesintisiz devam eden sebepler, olaylar v.b. dizisi: *Olaylar zinciri.* § ❻ *esk.* Hükümlülerin eline ve ayağına vurulan demirden yapılma bağ, pranga; § ❼ *hava.* Bir hava yolu boyunca dizilmiş radyo-elektrik güdüm düzeneklerinin tümü; § ❽ *sny.* Zincirleme bir çalışma ile yapım, işleme ve montaj çalışmaları bakımından örgütlenmiş tesis. *(Duruma göre, imalât zinciri, işleme zinciri, montaj zinciri denir).* ◉ **ana etki** ~ I, *sibern.* Ölçme organı veya ana komparatör ile ayarlı tesis arasında bulunan bütün organların meydana getirdiği etki zinciri; ◉ **ana tepki** ~ I, *sibern.* Ayarlı

büyüklük ile bir ana ölçme organı arasında kalan bütün vagonları birbirine bağlayan tepki zinciri; ◉ **arabacı ~ i**, *mek.* Birkaç zincir baklasından meydana gelen ve jantların zivana yuvalarıyla tekerleğin çok açık olan parmaklarını karşı karşıya getirmeye yarayan âlet; ◉ **çaplanmış ~**, *mek.* Dişli kasnaklar etrafında kayış gibi kullanılan zincir; ◉ **demet ~**, *mek.* Baklaları 8 biçiminde eğriltilmiş zincir; ◉ **etki ~ i**, *sibern.* Bir ölçme organı veya bir komparatör ile ayarlı tesis arasında kalan yolun tamamı veya bir kısmı üzerinde işaretleri tek yönde yürüten otomatik kontrol zinciri; ◉ **hidrolik ~**, *mek.* Roman tarafından bulunan ve kanatçıklarla birleştirilmiş iki paralel sonsuz zincirden meydana gelen hidrolik motor; ◉ **kare ~**, *mek.* Baklaları uzatılmış ve ikiye katlanmış zincir; ◉ **otomatik kontrol ~ i**, *mek.* Bir otomatik kontrolu gerçekleştirme bakımından belli bir sıraya göre işaretlerin yayımını, iletimini, alınmasını sağlayan elemanlar topluluğu. ☆ *Eşanl.* **ayarlama zinciri**; ◉ **radyoaktif ~**, *nükl.* Aynı radyoaktif aile içinde bir elementten öbürüne geçen parçalanmalar; ◉ **sonsuz ~**, *mek.* İki ucu birleştirilen ve bir dönme hareketini iletmeye yarayan zincir. *(Bisikletlerde kullanılır)*; ◉ **tepki ~ i**, *sibern.* Ayarlı tesis ile ölçme organı veya komparatör arasında kalan yolun tamamı veya bir kısmı üzerinde işaretleri tek yönde yürüten ayarlama zinciri; ◉ **üçgen ~ i**, geod. Çoğu defa bir meridyenin *(meridyen zinciri)* veya bir paralelin *(paralel zinciri)* doğrultusuna göre hizalanan birbirine yapışık üçgenler veya basit geometrik çokgenler dizisi; ◉ **~ e binmek**, *den.* ◘ **Binmek.** ◉ **~ e vurmak**, *dey.* Prangaya vurmak. [*Ing.* To chain; to put in chains; *Fr.* Mettre aux fers]; ◉ **~ lerini kırmak**, *dey.* Özgürlüğüne kavuşmak; ◉ **açık ~ serisi**, ◘ **Yağserisi**; ◉ **avcı ~ i**, *ask.* ◘ **Avcı**; ◉ **bosa ~ i**, *den.* ◘ **Bosa**; ◉ **demir ~ i**, *den.* ◘ **Demir**; ◉ **etli ~**, *den.* ◘ **Etli**; ◉ **frigorifik ~**, ◘ **Frigorifik**; ◉ **gamba almış ~**, *den.* ◘ **Gamba**; ◉ **halat ~ i**, ◘ **Halat**; ◉ **kapı ~ i**, ◘ **kapı**; ◉ **karın sinir ~ i**, *zool.* ◘ **Karın**; ◉ **karina ~ i**, *den.* ◘ **Karina**; ◉ **kilit ~ i**, *den.* ◘ **Kilit**; ◉ **lâle ~ i**, *den.* ◘ **Lâle**; ◉ **palamar ~ i**, *den.* ◘ **Palamar**; ◉ **saat ~ i**, Cep saatlerine takılan altın ve gümüş kordon.

~ baklası, *tekn.* Zinciri meydana getiren halkalardan her biri. [*Ing.* Shackle, chain link].

~ bosa, *den.* Tel halatları bosaya vurmakta kullanılan belirli uzunlukta ince zincir.

~ dikişi, *den.* Bir halatı zincire eklemekte kullanılan halat dikişi.

~ gibi, *dey.* Art arda sıralanmış şey.

~ eğrisi, § ❶ *mim.* Genel profili iki ucundan asılmış bir zinciri hatırlatan tonoz; § ❷ *mek.* Uçlarından iki sabit noktaya asılmış, homojen, bükülgen ve ağırlığı olan uzamaz bir telin gerilme eğrisi.

~ gambası, *den.* ◘ **Gamba.**

~ kestirmek, *den.* Demir zincir, dayanma gücünden fazla yük binmesiyle kopmak.

~ kilidi, *den.* ◘ **Kilit.**

~ kilitlemek, *den.* Bir zinciri başka bir zincire veya bir halkaya kilitle bağlamak.

~ kuyusu, *den.* ◘ **Kuyu.**

~ manikası, *den.* Demir zincirinin ırgattan sonra zincirliğe varıncaya kadar içinden geçtiği çelik boru.

~ mistaço, *den.* Zincirden yapılmış mistaco. *(İlk olarak çelik konstrüksiyonlu yelken gemilerinde kullanıldı).*

~ sapan, *den.* Ağır eşya kaldırmak üzere özel olarak zincirden yapılmış sapan.

~ yuvası, *den.* Düşey eksenli ırgatlarda, eksenin dışına geçirilmiş içi kanatlı oluk; demir vira edilirken zincirin baklaları bu oluğa girerek zincirin takılmasını veya akıp gitmesini önler.

zincir.bent, b.s. *Osm.* < *Fars.* Pranga vurulmuş *(mahkûm)*.

zincirleme, i. § ❶ Zincirlemek eylemi. [*Ing.* Chaining; *Fr.* Action d'entourer d'une chaîne]; § ❷ s. Zincir gibi art arta gelen. [*Ing.* In a continuous series; *Fr.* Successivement]; § ❸ *sin.* Sinema filimlerinde bir bölümden ötekisine geçilirken, bir planın üstünde yavaş yavaş öteki planın görüntüsünün belirmesi işlemi; § ❹ *ed.* Bir cümlenin veya mısranın sonunu, arkadan gelen cümlenin veya mısranın başında tekrarlama. [*Osm.* lade]; ◉ **ayarlı ~**, *demir.* ◘ **Ayarlı.**

~ ad tamlaması, *gram.* Bir ad tamlamasının ikinci bir ad tamlaması kurması.

~ familya, *bot.* ◘ **Familya.**

~ isim takımı, ◘ **Takım.**

~ satış, *tic.* Kanunun yasakladığı bir perakende satış sistemi.

zincirlemek (-i), f. § ❶ Zincirle bağlamak. [*Ing.* To chain; *Fr.* Entourer d'une chaîne]. § ❷ Zincir halkaları gibi sıralamak. [*Ing.* To connect in a series or chain].

zincirlenme, i. § ❶ Zincirlenmek eylemi; § ❷ *biy.* Meyoz bölünme sırasında kromozomların uç uca gelerek kapalı veya açık bir zincir biçimi alması olayı; § ❸ *psikoleng.* Fonem veya morfemlerin birbirine bağlanması; ◉ **ampirik ~**, *mant.* Bazı olayların her zaman birlikte görülmesi.

zincirlenmek, nsz. f. § ❶ Zincirle bağlanmak; § ❷ Zincir halkaları gibi sıralanmak; § ❸ Birbirine sıkıca bağlanmak.

zincirli, s. § ❶ Zincirle bağlı. [*Ing.* Chained; *Fr.* Lié, enchaîné]; § ❷ Zinciri olan. [*Ing.* Provided with a chain; *Fr.* Qui porte une chaîne].

zincirlik.-ği, i. *den.* Gemilerde demir zincirlerinin yığılarak istiflendiği kapalı yer.

zindan /zindan/, i. *Osm.* < *Fars.* Hapis yeri. [*Ing.* Jail, dungeon; prison; *Fr.* Cachot, prison]; ◉ **örtülü ~**, Yer altında bir kuyu gibi yapılıp içine mahkûm konulduktan sonra üstündeki kapısı örülerek içeriye konan adam, orada ölünceye kadar bırakılan zindan.

~ gibi, *dey.* Karanlık veya iç sıkıcı *(yer)*. [*Ing.* Very dark or dismal].

zindancı, i. Zindan bekçisi.

zindânî /zindânî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Zindancı, zindan muhafızı; § ❷ Zindana kapatılmış suçlu.

zinde, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Dinç, canlı. [*Ing.* Alive active, energetic; *Fr.* Vif, vivant, -ante].

zindegânî /zindegânî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Dirilik, hayat; § ❷ Yaşayış, geçim.

zindelik.-ği, i. Zinde olma hali.

zînet /zînet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Süs, bezek.

zinhar /zînhar/, ünl. *Osm.* < *Fars. esk.* Sakın, olmaya ki. [*Ing.* Bewarel; *Fr.* Prenez gardel].

zinkalüminit, i. *Fr. zincaluminite. min.* Hidratlı doğal alüminyum ve çinko sülfat; mavi renkte küçük altıgen yapraklar halinde bulunur. [*Ing.* Zincaluminite].

zinkat, i. *Fr. zincate. kim.* Asid rolü oynayan çinko hidroksidden türeyen tuz. [*Ing.* Zincate].

zinkenit, i. *Fr. zinckénite. min.* Fomülü $PbSb_2S_4$ olan doğal kurşun antimonyosülfür. [*Ing.* Zinckenite].

zinkit, i. *Fr. zincite. min.* Formülü ZnO olan doğal çinko oksid. [*Ing.* Zincite].

zinkokalsit, i. *Fr. zincocalcite. min.* Doğal kalsiyum ve çinko karbonat; romboedrik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Zincocalcite].

zinkonit, i. *Fr. zinconite. min.* Hidratlı doğal çinko bikarbonat; toz halinde veya toprak görünüşünde, beyaz veya grimsi renktedir. [*Ing.* Zinconite].

☆ *Eşanl.* **hidrozenkit.**

zinkosit, i. *Fr. zincosite. min.* Doğal çinko sülfat; sarımtrak renkli küçük billûrlar halinde İspanya'da Almagrera bölgesinde bulunur. [*Ing.* Zincosite].

zinkoz, i. *Fr. zincose. tıp.* Çinko tozlarının solunmasından ileri gelen ve genellikle zararsız olan pnömokonyoz. [*Ing.* Zincose].

zinnûreyn /zinnûreyn/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* «*İki nurlu*» Halife Osman'ın sanı.

zinnwaldit, i. *(Yer adı Zinnwald'dan /Çekoslovakya/) Fr. zinwaldite. min.* Mika grupundan doğal silikat. *(Lityum ve flüor kapsar; kalaylı granitlerde bulunur).* [*Ing.* Zinnwaldite].

zinober, i. *jeol.* Cıva sülfür bileşimli bir mineral.

zinvaldit, i. *Fr. zinnwaldite* < *Çekoslovakya'da yer adı Zinnwald. min.* Mika ailesine bağlı mineral; formülü $K_2(Li\ Fe_1Al)_6\ (Si, Al)_8\ O_{20}\ (OH_1F)_4$. *(Bu tür, lityum ve fluor ihtiva eder. Kalaylı granitlerde rastlanır).* [*Ing.* Zinnwaldite].

zîr /zîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sazın en ince teli.

zîra /zîrâ/, *bağ. Osm.* < *Fars.* Çünkü, şundan dolayı ki. [*Ing.* Because; inasmuch as, by reason that, since; *Fr.* Car, parce que].

ziraat.-ti /zîrâat/, i. *Osm.* < *Ar.* Ekincilik., çiftçilik. [*Ing.* ve *Fr.* Agriculture].

☆ *Eşanl.* **tarım.**

~ bankası, *huk.* Ziraî kredi ve köylüyü kalkındırmak işleriyle uğraşan banka.

~ vekâleti, *huk.* ◘ **Tarım Bakanlığı.**

ziraatçi, i. § ❶ Tarım işleriyle uğraşan kimse.

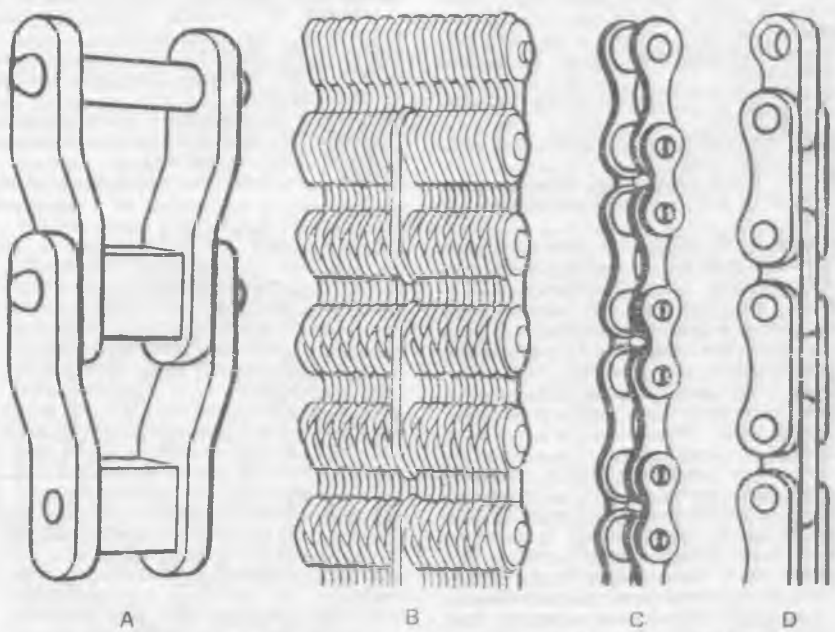

ŞEKİL: 611.— **ZİNCİRLER.** A. Makaralı zincir. B. Sessiz zincir. C. Bakla zinciri. D. Palanga zinciri.

[*Ing.* Agriculturist; *Fr.* Agriculteur]; § ● Tarım işlerine bakan memur.

ziraî /zirāī/, s. *Osm.* < *Ar.* Ziraatle ilgili olan. [*Ing.* Agricultural; *Fr.* Agricole, agronomique].
☆ *Eşanl.* **tarımsal.**
~ **botanik**, *bot.* ◘ **Botanik.**
~ **endüstri**, *ikt.* Ziraat ve hayvancılığın inkişafına hizmet eden endüstri. [*Ing.* Agricultural industry; *Fr.* Industrie agricole].
~ **fitopatoloji**, *bot.* ◘ **Fitopatoloji**
~ **işletme**, *huk.* İktisadî bir birlik halinde bulunmaları gereken ziraî değerlerin bir araya gelmesinden ortaya çıkan işletme.
~ **kazanç**, *huk.* Ziraî faaliyetten doğan gelirler. [*Ing.* Agricultural income].
~ **kireç**, *trm.* Toprak düzelticisi olarak kullanılan öğütülmüş kireçtaşı, istiridye kabuğu, kireçli toprak, yapı kireci veya yanmış kireç.
~ **kredi**, *huk.* Çiftçilere topraklarını değerlendirmek amacıyla uygun şartlarla verilen kredi. *(Ziraat Bankası bizzat veya kooperatifler aracılığı ile ziraî kredi dağıtılır).*
~ **sigorta**, *ikt.* Ziraatta kullanılan araçları, hayvanları ve ziraî ürünleri temin eden sigorta. [*Ing.* Agricultural insurance].

zîr-efkend /zîrefkend/, b.i. *Osm.* < *zîr* + *Fars. efkendi. esk. müz.* Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından biri. Son asırlarda pek çok kullanılmış veya hiç kullanılmamıştır.

zîrek /zîrek/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Zeyrek, anlayışlı uyanık.

zîrekî /zîrekī/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zeyreklik, anlayışlılık, uyanıklılık.

zîrîn /zîrîn/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Alttaki, aşağıdaki.

zirkelit, i. *Fr. zirkélite. (Alman mineraloğu Ferdinand Zirkel'in adından). min.* Doğal kalsiyum zirkonat ve titanat; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Zirkelite].

zirkeside, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Altı çekilmiş; § ● *müz. esk.* Türk musikisinde en az beş altı yüzyıllık bir birleşik makam. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

zirkon[1], i. *Fr. zircon. min.* $ZrSiO_4$ formülündezirkonyum silikat bileşimli mineral. Metalimsi olmayan elmasımsı parıltılı, renksiz veya sarı, koyu sarı, gri, kahverengi, yeşil, mavi-yeşil renklidir. Sertlik 6,5 - 7,5; özgül ağırlık 3,9 - 4,8'dir. *(Sarımsı kırmızı renkte ve saydam olanları, hiyasent denen çok makbul bir çeşididir).* [*Ing.* Zircon].

zirkon[2], i. *Fr. zircone. kim.* Formülü ZrO_2 olan zirkonyum oksid. [*Ing.* Zircone].

zirkonat, i. *Fr. zirconate. kim.* Zirkonyum dioksidden ZrO_2 türeyen tuz. [*Ing.* Zirconate].

zirkoniflüorür, i. *Fr. zirconifluorure. kim.* Genel formülü $(MH)_2ZrCl_6$ olan karmaşık tuzlara verilen genel ad. [*Ing.* Zirconifluoride].
☆ *Eşanl.* **flüorozirkonat.**

zirkoniklorür, i. *Fr. zirconichlorure. kim.* Genel formülü $(MH)_2ZrCl_6$ olan karmaşık tuz; **M**, organik bir bazı gösterir. [*Ing.* Zirconichloride].

zirkonil i. *Fr. zirconyle. kim.* Bazı zirkonyum tuzlarının yapısına giren iki değerli ZrO^2 kökü. [*Ing.* Zirconyl].

zirkonit, i. *Fr. zirconite. min.* Zirkon'un grimsi veya kahverengimsi çeşitlerine verilen ad. [*Ing.* Zirconite].

zirkonyum /zirkon:yum/, i. *Lat. kim.* Sembolü: Zr, A.n. 40, A.a. 91,22 olan kimyasal element. Yoğunluğu 6,25 olan siyah toz şeklinde bir madendir. [*Ing.* ve *Fr.* Zirconium].

zirkotermi, i. *Fr. zircothermie. met.* Ateşe dayanıklı bazı madenlerin hazırlanmasında uygulanan metalürjî işlemi; alüminotermiden türeyen bu işlemde indirgen element olarak zirkonyum kullanılır. [*Ing.* Zircothermy].

zirman, s. *arg.* İri kıyım, iri yarı *(adam).* [*Ing.* Powerfully built, huge *(man)*].

zirnihî /zirnihī/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Zırnık renginde olan, sarı renkli.

zirve, i. *Osm.* < *Ar.* Doruk, tepe. [*Ing.* Summit, peak, apex; *Fr.* Sommet, plc, cime]; ⊙ **bulut ~ si**, *hava.* ◘ **Bulut**[1]
~ **holding**, *huk.* ◘ **Holding.**
~ **toplantısı**, *siy.* Katılan devletlerden ancak en yetkili ve yetkeli olan diplomatın yer aldığı toplantı. [*Ing.* Summit meeting].

zîştî /zîştī/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çirkinlik.

ziver /zîver/, i. *Osm.* < *Fars.* § ● Süs, bezek. [*Ing.* Ornament; *Fr.* Parure, ornement]; § ● Erkek adı.

zivircik,-ği, *bot.* ◘ **Domuzrikeni**[1].

ziya /ziyâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Işık, aydınlık. [*Ing.* Light; *Fr.* Lumière].

ziyadar /ziyâdâr/, s. *Osm.* < *Ar. ziyâ* + *Fars. dâr.* Aydınlık, ışığı bol. [*Ing.* Luminous, well-lighted *(room)*; *Fr.* Lumineux,-euse, brillant,-ante].

ziyade /ziyâde/, s. ç: **ziyâdât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Daha çok. [*Ing.* More; *Fr.* Plus].
~ **olsun**, *dey.* Yemek yemekte bulunanlara veya yemeğe buyurun diyenlere söylenen bir nezaket sözü. [*Ing.* May it be extra for you].

ziyadesiyle /ziyâdesiyle/, z. Olağandan çok, pek çok.

ziyâf /ziyâf/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **zeyf**'in çoğulu.

ziyafet,-ti /ziyâfet/, i. *Osm.* < *Ar.* Şölen. [*Ing.* Feast, banquet; dinner party; *Fr.* Festin, banquet].
~ **çekmek (vermek)**, *dey.* Şölen vermek. [*Ing.* To give a banquet].

ziyâî, ziyâiyye /ziyâī, ziyâiyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Ziyaya ait, ziya ile ilgili.

ziyan /ziyân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zarar, dokunca. [*Ing.* Loss; dammage; *Fr.* Perte].
~ **zebil olmak**, *h.d.* Boşuna harcanmak.

ziyankâr /ziyânkâr/, s. *Osm.* < *Fars.* Zarar vermesini seven veya huy edinmiş olan. [*Ing.* Wasteful; *Fr.* Nuisible, gaspilleur, malfaisant].

ziyankârlık,-ğı, i. Ziyan verme hali. [*Ing.* Wastefulness; *Fr.* Gaspillage].

ziyansız, s. § ● Ziyan vermeyen, dokunmaz. [*Ing.* Harmless; *Fr.* Qui n'est pas nuisible, qui n'est pas mauvais]; § ● Oldukça iyi: *Bu çocuğun yazısı ziyansızdır.* [*Ing.* Not so bad, pretty good; *Fr.* Passablement bon].

ziyaret,-ti /ziyâret/, i. *Osm.* < *Ar.* Saygı göstermiş olmak için birini veya bir yeri görmeye gitme. [*Ing.* Visit; *Fr.* Visite].
⊙ **bayram ~ i**, ◘ **Bayram.**

ziyaretçi, i. Ziyarete giden kimse. [*Ing.* Visitor; *Fr.* Visiteur].

ziyaretgâh /ziyâretgâh/, i. *Osm.* < *Ar. ziyâret Fars. gâh.* Sevaba girmek veya saygı gösmiş olmak için ziyaret edilen yer. [*Ing.* Place to which a pilgrimage is made].

ziynet,-ti /zînet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Süs. [*Ing.* Ornament, decoration; *Fr.* Parure, ornement].

zîzefûn /zîzefûn/, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Ihlamuragacı.

zizefûniyye /zizefûniyye/, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Ihlamurgiller.

Zn, *kim.* Çinko elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of zinc; *Fr.* Symbole chimique du zinc].

zoantropi, i. *Fr. zoantropie. psiky.* Hastanın kendisini değişmiş, hayvan olmuş gibi gördüğü hezeyan. [*Ing.* Zoanthropy].

zobu, i. *teşk. tar.* Eski vezir konaklarındaki bir kısım müstahdemine verilen ad. [*Ing.* An apprentice under one of the aghas in the household of a grandee].

Zodyak, i. *Yun. astr.* Gökküresi yüzeyinde kuşak biçiminde bir alan. Güneş *(yer yuvarlağının yıllık dolaşımı dolayısıyla)* görünürde, bu kuşağın alanı boyunca derece derece yer değiştirerek bir yıl sonunda tekrar çıkış noktasına varır, bu kuşak üzerinde on iki takımyıldız sıralanmış olan on iki bölgeye ayrılır. Boğa, İkizler, Yengeç, Arslan, Başak, Terazi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova Balık. Güneş ilkbaharda bunların ilk üçünde ve sırasıyla öteki mevsimlerde ikinci, üçüncü ve dördüncü üçler üzerinde görünür. [*Ing.* Zodiac; *Fr.* Zodiaque].
☆ *Eşanl.* **burç kuşağı.**

zoea, i. *Lat. zool.* Yüksek yapılı kabuklulara ait, bir sefalotoraksı ve bir sırt dikeni olan bir larva tipi. [*Ing.* Zoea; *Fr.* Zoé].

zoisit, i. *Fr. zoïsite. (baron S. Zois'in adından) min.* Hidratlı doğal alüminyum ve kalsiyum silikat. *(Bazik kayaçlarda bulunur).* [*Ing.* Zoisite].

zoit ve **zoid**, i. *Fr. zoïte. ve zoïde. zool.* Selenterelerde koloniyi meydana getiren bireylerden özel görevi olan veya olmayan herhangi biri. [*Ing.* Zoite, zoide].

zok, i. *dilb.* Meksika dili. *(Miksa ile yakın akrabadır ve Oaxaca eyaletinde, yaklaşık olarak 20.000 kişi tarafından konuşulur).* [*Ing.* ve *Fr.* Zoque].

zoka /zo:ka/, *i.Yun.*§ ● Büyük balıkları tutmakta kullanılan küçük balık biçiminde, ucu iğneli kurşun parçası. [*Ing.* Fishhook, artificial bait, spinner]; § ● *arg.* Tuzak, hile, dalavere. [*Ing.* Trick, trap]; ⊙ ~ **yı yutmak**, *arg.* Aldatılmak; ⊙ **fındık ~**, *balıkç.* ◘ **Fındık**; ⊙ **seğirtme ~ sı**, *balıkç.* ◘ **Seğirtme.**

zolota, i. *isl. tar.* Osmanlıların, Polonyalıların Zloti adlı paralarına benzeterek kestikleri 30 para değerindeki gümüş para. [*Ing.* An ancient coin].

zom, s. *arg.* Çok sarhoş. [*Ing.* Drunk; *Fr.* Ivre, gris].

zomp, i. Taş kırmaya yarayan dörtköşe, büyük başlı varyos.

zona /zo:na/, i. *Yun. zone* > *Lat. zona.* Deride, sinirler boyunca, bir takım ağrılı fiskelerin dökülmesiyle beliren bir hastalık. [*Ing.* ve *Fr.* Zona].

zoneografi, i. *Fr. zonéographie. jeol.* Az çok belirli, birbirini izleyen başkalaşım alanlarının araştırılması. [*Ing.* Zoneography].

Zonguldak, öz. i. *coğr.* Batı Karadeniz bölgesinde bir il ve merkezi olan şehir.

zonklama, i. Zonklamak eylemi. [*Ing.* Throbbing with pain; *Fr.* Douleur lancinante].
~ **dönümü**, b.i. *astr.* Dönümlü olarak şişip büzülen değişen yıldızlarda ard arda gelen iki şişme ya da büzülme arasındaki zaman farkı. [*Ing.* Period of pulsation].

zonklamak, nsz. f. Vücudun bir yeri, nabız vurur gibi, kesik kesik ağrımak veya sancımak. [*Ing.* To throb with pain; *Fr.* Causer une douleur lancinante].

Zonklayan yıldız, b.i. *astr.* Yürek gibi şişip büzülerek atan bir değişen yıldız. [*Ing.* Pulsating star; *Fr.* Étoile pulsative].

zonk zonk, z. *yans.* Zonklamanın zorlu olduğunu anlatmak için kullanılır.

zoocoğrafya, i. ◘ **Hayvan coğrafyası.**

zoofag, i. *Fr. zoophage.* Hayvan yiyen veya hayvanlar ve hayvansal ürünler üzerinde beslenme. [*Ing.* Zoophagous].

zoofili, i. *Fr. zoophilie. psikopatol.* Hayvanlarla cinsel temastan zevk alma eğilimi. [*Ing.* Zoophilia].

zoofilizm, i. *Fr. zoophilisme. psikopatol.* Hayvanlara karşı aşırı yakınlık veya cinsel ilgi duyma. [*Ing.* Zoophilism].

zoofobi, i. *Fr. zoophobie.* Hayvanlardan, özel-

ZODYAK

likle zararsız olanlardan, sebepsiz yere korkma, hayvan korkusu. [*Ing.* Zoophobia].

zoofon, i. Yürüyen durumda hayvan şekilleri ve kabartmalarıyla süslenmiş efriz.

zoogamet,-ti, i. *Fr. zoogamète. bot.* Kamçılı, dolayısıyla hareketli gamet. [*Ing.* Zoogamete].

zoogami, i. *Fr. zoogamie. bot.* Hayvanlar aracılığıyle tozlaşma. [*Ing.* Zoogamy].

zoogloa, i. *Fr. zooglée.* Bazı sıvıların *(sirke, yulaf lapası)* yüzeyinde perde şeklinde oluşan ve bazı bakterileri saran jelatinimsi kılıfın tümü. [*Ing.* Zoogloea].

zoojen, s. *Fr. zoogène. jeol.* Hayvan kökenli olan. *(Mercanlı kireçtaşı bir zoojen fasiyesi tipidir).* [*Ing.* Zoogene].

zookor, s. ve i. *Fr. zoochore. bot* Tohumları hayvanlar tarafından etrafa saçılan bitkiler. *(Dulavratotunun meyveleri koyunların yapağısına takılarak etrafa yayılır).* [*Ing.* Zoochore].

zoolit, i. *Fr. zoolite.* Fosilleşmiş veya taşlaşmış hayvan organlarına verilen ad. [*Ing.* Zoolite].

zoolog, i. *Fr. zoologue.* Zooloji ile uğraşan kimse: *Zoolog bilginler.* [*Ing.* Zoologist].

zooloji, i. *Fr. zoologie* < *Yun. zoon*, hayvan + *logos*, bilim. *zool.* Hayvanlar bilimi; biyolojinin hayvanların yapı, görev, davranış, hayat hikâyeleri sınıflandırılmaları ve yeryüzündeki yayılışlarıyle uğraşan bir dalı. [*Osm.* Ilm-i hayvanat; *Ing.* Zoology; *Fr.* Zoologie].

zoom, i. *telvz.* Değişen odak uzaklıklı mercek kullanılan TV kameralarıyla yapılan yaklaştırma, uzaklaştırma ya da kaydırma.

zoomorfik, i. *Fr. zoomorphique.* Hayvan suretlerinin ve şekillerinin üslûblanması suretiyle yapılan bezeme. [*Ing.* Zoomorphic].

zoonoz, i. *Fr. zoonose. biy.* Doğal olarak omurgalı hayvanlardan insanlara ve insandan onlara geçebilen hastalık. [*Ing.* Zoonosis].

zoopati, i. *Fr. zoopathie. psikopatol.* Bir mal olma, bend olma hezeyanı, hasta, kendisinde, kendi varlığında bir hayvanın yaşadığına inanır; bu durum melankolide görülür. [*Ing.* Zoopathy].

zoopsi, i. *Fr. zoopsie. psikopatol.* Hayvan görme sanrısı. *(Alkol ve kokainle zehirlenme gibi, bazı zehirlenmelerin belirtisidir).* [*Ing.* Zoopsia].

zoosemiyotik, i. *Fr. zoosémiotique.* ◘ Hayvan dil'i.

zoospor, i. *Fr. zoospore*<. *Yun. zoon*, hayvan + *sporos*, tohum. *biy.* Kimi suyosunlarınınki gibi titrek tüyleri olup suda yüzen spor. [*Osm.* Büzurat-ı müteharrike; *Ing.* ve *Fr.* Zoospore].

zoosporangiyum, i. *Fr. zoosporangium. zool.* Zoosporları meydana getiren spor kesesi. [*Ing.* Zoosporangium].

zoosporlu, s. *bot.* Sporları titrek kirpikli olan.

zootekni, i. *Fr. zootechnie* < *Yun. zoon*, hayvan + *tekhne*, sanat. Hayvan yetiştirme tekniği. [*Osm.* Usul-ü terbiye-i mevâşi; *Ing.* Zootechny].

zooterapi, i. *Fr. zoothérapie* < *Yun.* Hayvan tedavisi. [*Ing.* Zootherapy].

zor, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Sıkıntı, güçlük: *Midesinden zoru var.* [*Ing.* Difficulty; *Fr.* Difficulté]; § ❷ Yüküm: *Oraya gitmek zorunda idim. Zorun ne idi de oraya kadar gittin?* [*Osm.* Mecburiyet; *Ing.* ve *Fr.* Force]; § ❸ Güç, baskı: *Zor kullanmak. Zoru görünce sindi.* [*Ing.* Violence, compulsion, constraint; *Fr.* Violence, contrainte]; § ❹ s. Güç, kolay olmayan. [*Ing.* Hard, difficult; *Fr.* Difficile]; § ❺ *ünl.* Yapamazsın; ⊙ **~ a beylerin borcu var** *(-dir), (Hırsıza beyler de borçlu), at.* Zor kullanan kişilerin istediğini en güçlü kimseler bile verirler; ⊙ **~ a dağlar dayanmaz**, *at.* Zor kullanan kişilere, çok güçlü sanılan kimseler bile boyun eğer; ⊙ **~ a gelmemek**, *dey.* Baskıya, sıkıntıya veya evecenliğe katlanamamak. [*Ing.* Not to withstand hardship; to eschew hard work; *Fr.* Aimer la besogne faite]; ⊙ **~ la güzellik olmaz**, *at.* Kişiye, beğenmediği şey zorla beğendirilemez; ⊙ **~ u olmak**, *dey.* Bir yerinde bir sıkıntısı olmak; ⊙ **~ un ne?** *dey.* Kastın ne, ne istiyorsun? [*Ing.* What's the matter with you? What's the trouble? What do you want?].

~ alımı, ◘ Zoralım.

~ alımına çarpmak, *dey.* Bir şeyi böylece hazineye mal etmek. [*Osm.* Müsadere etmek; *Ing.* To confiscate; *Fr.* Confisquer].

~ belâ (veya ~ u ~ una), *dey.* Dara dar, güç hal ile. [*Ing.* By great effort, after great trouble; *Fr.* Bond gré mal gré; avec beaucoup de difficultés].

~ kapıdan girerse, şeriat bacadan çıkar, *at.* Zorbalığın hüküm sürdüğü yerde, din, kanun emirleri yürümez.

~ oyunu bozar, *at.* Bir kişi, kurala uygun olarak yürümekte olan işi, istediği yola çevirmek için zor kullanırsa, artık kural söz konusu olmaz. Güçlü olan istediğini yapar.

~ zar, *dey.* Zar zor.

zoraki/zo:râki/, z. *Osm.* < *Fars.* § ❶ İstemeye istemeye, istemeyerek. [*Ing.* Forced, involuntary; under compulsion; by force]; § ❷ s. Zorla yapılan: *Bu işi zoraki yaptı.*

zor alım, b.i. *huk.* Haksız ve kanuna aykırı olarak elde bulundurulan bir şeyin kanun zoru ile geri alınması. El koyma, zaptetme. [*Osm.* Müsadere; *Ing.* Confiscation, seizure; *Fr.* Confiscation].

zorba, s. *Fars. zorbâz.* Gücüne güvenerek şunun bunun hakkına ilişen. [*Osm.* Mütegallip, müstebit; *Ing.* Who uses force; rebel; bully; violent; brutal].

zorbalık,-ğı, i. *huk.* Zorba olma hali, zorbaca davranış. [*Osm.* Tegallüp, istibdat; *Ing.* The use of force; violence; bullying; *Fr.* État d'un rebelle, d'un brigand, violence, injustice faite par force].

zorgit, i. *Fr. zorgite. min.* Klostalitin saf olmayan çeşidi. [*Ing.* Zorgite].

zorgulu, s. *psik.* Zorla yaptırılan: *Sorgulu disiplin.* [*Osm.* Müstebit; *Ing.* Autoritative, dictatorial; *Fr.* Autoritaire].

zor.hane, b.i. *Osm.* < *Fars.* Vaktiyle Türklerin kuvvet idmanları yapmağa ve güreş tâlim etmeğe mahsus okul niteliğindeki müesseselere verdikleri ad. [*Ing.* School for athletic exercises, gymnasium].

zorla, z. § ❶ Zor kullanarak: *Paramı zorla elimden aldılar.* [*Ing.* By force; *Fr.* Par force]; § ❷ Güçlükle. [*Ing.* With difficulty; *Fr.* Avec difficulté].

zorlama, i. § ❶ Zorlamak eylemi. [*Ing.* Forcing, using force; *Fr.* Action de forcer]; § ❷ Bir organın zorlanmış olmasıyla meydana gelen bozukluk veya aksaklık ve özellikle ara keseciklerinin fıtığı; § ❸ s. Zorlayarak sağlanan: *Zorlama yürüyüş.* [*Osm.* Cebrî; *Ing.* Forced, compulsory; *Fr.* Forcé]; § ❹ *mek.* (a) Herhangi bir cismi uzatmaya, kısaltmaya, bükmeye, burmaya veya kesmeye çalışan kuvvet. *(Bu kuvvetler yaptığı etkiye göre, çekme, sıkıştırma, bükme, burma ve kesme zorlaması adını alır).* (b) Yukarıda sayılan dış kuvvetlerden birinin veya bir çoğunun etkisi altındaki bir cismin uyguladığı direnç kuvveti; § ❺ *sil.* Namlusuna yiv açılmış ateşli silâhlarda *hava payı*'nı, yani mücefin çeperleriyle mermi arasındaki boşluğu ortadan kaldıran usul: *Zorlama, merminin namlu çeperlerine çarpmasını önleyerek atış isabetini arttırır).*

~ tedbirleri, *huk.* ◘ Zecrî tedbirler.

zorlamak (-ı, -e), f. § ❶ Bir şey yaptırmak için birine karşı güç kullanmak. [*Ing.* To force to use force; *Fr.* Forcer]; § ❷ (-ı), Güç kullanarak açmaya çalışmak. [*Ing.* To exert one's strength; *Fr.* Forcer].

zorlanabilir, s. *huk.* Kanunî yoldan bir şeyi yapmaya zorlanabilecek kişi.

zorlanmak (-e) f. Zorlamak işine konu olmak. [*Ing.* To be forced; *Fr.* Être forcé].

zorlanmış, s. Zorlamak eylemine konu olmuş. [*Ing.* Forced; *Fr.* Forcé.-ée]

~ salınım, *fiz.* ◘ Salınım.

~ titreşimler, *radyotekn.* Öz titreşimlerinin frekansından farklı bir frekansa akort edilmiş bir devrede indüklenen titreşimler: *Zorlanmış titreşimler beslenmezse, hızla zayıflar ve durur.*

~ yöre, *coğr.* Bakıma yer verilmeden sadece varlıklarından faydalanılan yöre. *(Gittikçe yoksullaşmış, doğal varlıkları gittikçe verimsizleşmiş yerlerdir).* [*Osm.* Tahrib olunmuş havâli-i-tabiiye; *Ing.* Exhausting «the soil»; *Fr.* Exploitation forcée, Déstruction de la nature].

zorlaşmak, nsz. f. Zor hale gelmek. [*Ing.* To grow difficult, to become harder; *Fr.* Devenir difficile ardu épineux].

☆ *Eşanl.* **güçleşmek**.

zorlu, s. § ❶ Kuvvetli, şiddetli: *Zorlu bir yağmur.* [*Ing.* Strong; violent; *Fr.* Vigoureux,-euse]; ☆ *Eşanl.* **yeğin**; § ❷ Tuttuğunu koparan, güçlü: *Zorlu bir adam.* [*Ing.* Powerful, influential; *Fr.* Fort,-e].

zorluk,-ğu, i. Zor olma hali, güçlük: *Bu işin zorluğu yok.* [*Ing.* Difficulty, arduousness; *Fr.* Difficulté].

~ çıkarmak, *dey.* Bir şeyin yapılmasına engel olmak için güçlükler ileri sürmek.

zoros, i. *Fr. zoroche. min.* Talka benzeyen gümüş cevheri.

zort, i. Osuruk.

~ vermek, *dey.* Kabaca ve bayağı tarzda alay etmek.

zoruna, i. Serbest ve tabiî olarak yapılmayıp zoraki yapılmış resimler.

zorunlu, s. § ❶ Kesin olarak ihtiyaç duyulan: *Su hayat için zorunludur.* [*Ing.* Necessary, requisite, indispensable; *Fr.* Nécessaire]; § ❷ Doğal olarak kaçınılması olanaksız olan: *Toplumların ilerlemesi zorunludur.* [*Osm.* Zarurî; *ing.* Unavoidable; inevitable; *Fr.* Inévitable]; § ❸ *fels.* Olması gereken. [*Osm.* Zarurî; *Ing.* Necessary; *Fr.* Nécessaire].

~ asalak, *paraz.* Gelişim evrelerinden en az birisi asalak yaşama zorunda olan. [*Osm.* Mecburî tufeyl; *Ing.* Obligatory parasite; *Fr.* Parasite obligatoire].

~ hakikat, *mant.* Olmaması mümkün olmayan ve karşıtı mantık bakımından imkânsız olan, yani çelişki gerektiren hakikat.

zorunluculuk,-ğu, i. Var olan her şeyin zorunlu olduğunu öne süren felsefe doktrini: *Spinoza'nın zorunluculuğu.*

zorunluk,-ğu, i. Olması gerekme hali. [*Osm.* Zaruret, ıstırar; *Ing.* Necessity; *Fr.* Necessité]; ⊙ **çalışma zorunluğu**, *huk.* ◘ Çalışma; ⊙ **dikkat zorunluğu**, *iş. huk.* ◘ Dikkat.

~ mekanizması, *psik.* Belli bir fikir halinde beliren bir hareketi yapmaktan kendini alamamak hali, ıstırar mekanizması. *(Çocuklarda sık görülür. Yolda giderken elektrik direklerini, ağaçları sayarlar).*

zorunluluk,-ğu, i. *fels.* ◘ Zorunluk.

zorunsuz, s. § ❶ *fels.* Bir şeyin olması kadar olmaması da olabilen. [*Ing.* Unnecessary; *Fr.* Peu nécessaire, inutile]; ☆ *Eşanl.* **mümkün, olumsal**; § ❷ *dilb.* Cümlenin anlamı için gerekli olmayan terime denir.

zorunsuzluk,-ğu, i. *fels.* Bir şeyin olması da olmaması da olabilme hali. [*Ing.* Unnecessariness; *Fr.* Peu d'utilité, inutilité].

☆ *Eşanl.* **imkân, olumsallık**.

zöksit, i. *Fr. zeuxite. min.* Turmalinin dayanıklı ve yapraklı çeşidi. [*Ing.* Zeuxite].

Zr, *kim.* Zirkonyum elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of zirconium; *Fr.* Symbole chimique du zirconium].

zuafa, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zayıflar.

zubbân /zubbân/, i. *Osm.* < *Ar.* **zabb'ın** çoğulu. *esk.* Kertenkeleler, kelerler.

zucret, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Iç sıkıntısı, yürek darlığı.

zûd /zûd/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Çabuk, tez, acele, hemen olan.

zûdî /zûdî/ i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çabukluk, tezlik.

zufr, i. ç: **ezfâr**. *Osm.* < *Ar. esk.* Tırnak.

zufrî /zufrî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tırnağa ait, tırnakla ilgili; § ❷ Tırnak gibi olan, tırnaklaşan.

zuhâriyye /zuhâriyye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sarma pehlivanların yaptıkları bir oyun.

zuhrî /zuhrî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Öğleye ait, öğle ile ilgili.

zuhruf, i. ç: **zehârif**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Altın, sahte zînet; § ❷ Yalancı süs, gösteriş, yaldız.

zuhur /zuhûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Baş gösterme, meydana çıkma, görünme, türeme. [*Ing.* Becoming manifest, evident, visible; appearance; happening, coming to pass; coming into being; *Fr.* Action de paraître, de se montrer, apparition].

zuhurat,-tı /zuhûrât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hesapta olmayan umulmadık, olağandışı, olgular, rastlayış: *Benim oraya gitmem zuhurata bağlıdır.* [*Ing.* Sudden occurrences; chance events; unexpected events; the turn of events; *Fr.* Eventualités].

zuhurî /zuhûrî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Orta oyununda taklitçi.
~ **kolu,** Orta oyunu takımı.

zula, i. *arg.* Hırsızlık. [*Ing.* Stealing robbing, theft; *Fr.* Vol].
~ **etmek,** *arg.* Çalmak, aşırmak. [*Ing.* To steal, to rob; *Fr.* Voler].

zulâme /zulâme/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mazlûmun hakkı.

zulem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zalmâ** ve **zulmet**'in çoğulu.

zulfa.otu, b.i. *bot.* Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, 20-60 sm. boyunda, dallar, dik, ıtırlı bitki. Yaprakları şeritsi, çiçekleri genellikle koyu pembe renklidir. Kaynatılarak elde edilen suyu halk hekimliğinde öksürük kesici sidik söktürücü ve uyartıcı olarak kullanılır. Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgesinde yetişmektedir. [*Lat. Hyssopus officinalis; Ing.* Hyssop; *Fr.* Hysope].

zulûn /zulân/, s. *Osm.* < *Ar.* **zelîl**'in çoğulu.

zulmânî /zulmânî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Zulmetli, zulmete karanlığa mensup, karanlıkla ilgili, karanlık olan.

zulmât /zulmât/ i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zulmet**'in çoğulu.

zulmet,-tl, i. ç: **zulûmât, zulemât zulmât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Karanlık. [*Ing.* Darkness; the dark; *Fr.* Obscurité].

zulmetmek (-e) f. Eziyet etmek, işkence etmek. [*Ing.* To do a wrong to; to treat unjustly orcuelly; to tyrannize; *Fr.* Faire une injustice; opprimer; exercer la tyrannie].

zulûl /zulûl/, i. *Osm.* < *Ar.* **zill**'ın çoğulu.

Zulular, ç. öz. i. *etn.* Güney Afrika'da zenci halk. *(Bugün Natal'de yaşayan ve bir Bantu dili konuşan Zulular, XIX. yüzyıl başında tehlikeli bir kuvvet haline geldiler. Askerî örgütleri ve istilâ emelleri imparatorluklarının yıkılmasına yol açtı. Boerlere ve İngilizlere yenildikten sonra, Güney Afrika'da yalnız sayıca önemli bir etnik bir azınlık haline geldiler ve eski ülkelerinde sıkı bir gözetim altında oldukları için yavaş yavaş Natal'e göçtüler).* [*Ing.* ve *Fr.* Zulus].

zulüm,-lmü, i. *Osm.* < *Ar. zulm. esk.* Kıyım, kıyıcılık. [*Ing.* Wrong; oppression, cruelty, injustice].

zulümât /zulümât/, i. *Osm.* < *Ar.* **zulmet**'in çoğulu.

zu'm /zum/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Bâtıl, zan, sanı; § ● Şüphe.

Zuniler, ç. öz. i. *etn.* Yeni Mexico'da kızılderili halk. Zuniler Hopi'lerin yanı sıra Pueblo'lar medeniyetinin başlıca temsilcileridir. [*Ing.* ve *Fr.* Zunis].

zunûn /zunûn/, i. ç. **ezânîn.** *Osm.* < *Ar.* Zanlar, sanılar.

zunyit, i. *Fr. zunyite. min.* Flüor ve klor kapsayan, hidratlı doğal alüminyum silikat; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Zunyite].

zûr /zûr/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yalan, asılsız, uydurma *(söz).*

zurna, i. *Osm.* < *Fars. sürnây.* Keskin bir ses çıkaran ve çoğu zaman davulla çalınan bir **nefes çalgısı.** [*Ing.* A primitive double-reed instrument played with a drum in folk music; *Fr.* Instrument de musique qui tient le milieu entre la clarinette et la hautbois].
◎ **cura** ~, Bir çeşit küçük zurna; ◎ **davul** ~, ◘ **Davul**; ◎ **kaba,** ~ *müz.* ◘ **Kaba**; ◎ ~ **da peşrev olmaz, ne çıkarsa bahtına,** *at.* Bilinen usul ve sıranın dışında olan işler için söylenir.
~ **gibi,** *dey.* Dar *(pantolon).*

zurna.balığı, b.i. *zool.* § ● *Scombresocidae* familyasından, soğuk ve ılık denizlerde yaşayan, zarganaya çok benzeyen, fakat sırt ve anus yüzgeççikleriyle ondan ayrılan çok uzun gövdeli balık. [*Lat. Scombresox saurus*]; § ◎ Akdeniz'de bulunan kemikli balık. [*Lat. Synodus saurus-Saurus fasciatus*].

zurnabalığıgiller, b.l. *zool.* Zargana, zurnabalığı, uçarbalık v.b. cinsleri kapsayan balıklar familyası.

zurnacı, i. Zurna çalan kimse. [*Ing.* Player of the zurna; *Fr.* Musicien qui joue zurna].
◎ ~ **nın karşısında, limon yemek gibi,** *dey.* Birinin zihnini çelip işini göremeyecek hale getirdiği anlatılırken söylenir.

zurnacılık,-ğı, i. Zurnacının işi.

zurnapa, I. *Osm.* < *Fars. h.d.* ◘ **Zürafa.**

zurt, ◘ **Zart.**

zurûr /zurûr/, i. *Osm.* < *Ar.* **zırr**'ın çoğulu. *esk.* § ● Düğmeler; § ◎ *bot.* Tomurcuklar.

zuum,-u'um, i. *Osm.* < *Ar.* Bir kimse veya bir şey için yanlış bir düşünceye düşme.

züâf /züâf/ s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Derhal öldüren; § ◎ Yerli Cezâyir askerlerinden meydana gelen bir sınıf; § ● Bu askerin giydiği silindir şeklindeki fes.

zübâh /zübâh/, i. *Osm.* < *Ar. biy.* Boğazdaki tükrük damarlarının iltihabı.

zübâle /zübâle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mum, kandil fitili.

zübbâd /zübbâd/, i. *Osm. Ar. esk.* § ◐ Kaymak *(sütten);* § ● s. Değersiz şey.

zübd, i. *Osm.* < *Ar.* Tereyağı kaymak, sütün içindeki yağlı madde.

zübde, i. ç: **zübed.** *Osm.* < *Ar. esk.* Özet, öz.

zübeyr, i. *Osm.* < *Ar.* § ◐ Yazılı küçük şey; § ◎ Erkek adı.

zübûl /zübûl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ◐ Pejmürdelik; § ◎ Sararıp solma.

zubûr /zübûr/, i. *Osm.* < *Ar.* **zibr**'in çoğulu.

zücac /zücâc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sırça ve cam mânasınadır. Silisli kumun eritilmesinden meydana gelen saydam madde. [*Ing.* Glass; *Fr.* Verre vitre].

zücaciye /zücâciye/, *Osm.* < *Ar.* **zücâciyye.** *esk.* Sırçadan veya porselenden tabak gibi eşya. [*Ing.* Glassware; *Fr.* Verrerie; verroterie].
☆ *Eşanl.* **cıncık.**

züğürt,-dü, s. *alay.* Parasız, kesesi boş. [*Ing.* Moneyless; poor, bankrupt; *Fr.* Qui n'a pas d'argent; miséreux].
~ **olup düşünmektense, uyuz olup kaşınmak yeğdir,** *at.* Uyuz olup kaşınmak, insanı çok rahatsız eder. Ama züğürtlük dolayısıyle «*ne yapacağım*» diye düşünmek, daha çok rahatsız eder.
~ **tesellisi,** *dey.* Bir işin pek önemsiz olan iyi bir yanını çok kötü olan önemli yanına üstün sayarak kendini avutma. [*Ing.* Cold comfort, sour grapes].

züğürtlemek, züğürtleşmek, nsz. f. *alay.* Parasız kalmak züğürt olmak. [*Ing.* To be destitude; to go bankrupt; *Fr.* Tomber dans la gêne, dans la déche, être à court d'argent]; ◎ **züğürtleyen bezirgân, eski defterleri yoklar,** *at.* ◘ **Müflis bezirgân, eski defterlerini karıştırır.**

züğürtlük,-ğü, i. *(Alay veya şaka yollu)* Züğürt olma, parasız kalma, parasızlık. [*Ing.* Indigence; *Fr.* Impécuniosité].

Zühal,-li, öz. i. *Osm.* < *Ar. esk. astr.* Sekendiz. [*Ing.* Saturn; *Fr.* Saturne].

zühdî /zühdî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Zühde mensup, zühd ile ilgili; § ◎ i. Erkek adı.

zühdiyye, i. *Osm.* < *Ar. fels.* Çilecilik.

Zühre, öz. i. *astr.* Çulpan. [*Ing.* ve *Fr.* Venus].

zühre, i. *Osm.* < *Ar.* Çiçek.

zührevî /zührevî/, s. *Osm.* < *Ar.* Daha çok cinsel ilişkiyle bulaşan *(frengi, belsoğukluğu v.b. hastalıklar hk.)* [*Ing.* Venereal; *Fr.* Vénérien,-ènne].

züht,-dü, i. *Osm.* < *Ar. zühd.* Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp, buyurduklarını yerine getirme. [*Ing.* Pious asceticism; *Fr.* Grande piété; vie ascétique].

zühûk /zuhûk/ I. *Osm.* < *Ar. esk.* Mahvolma, yok olma, hükümsüz kalma.

zühul,-lü /zühül'/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Işin çokluğu veya dalgınlık yüzünden yanılma, sürç sürçme. [*Ing.* A being forgetful or neglectful; negligence; ommission; forgetfulness; *Fr.* Bévue, méprise, (petite) arreur; négligence].

zükâm /zükâm/, I. *Osm.* < *Ar. patol. esk.* Dumağı, ingin. [*Osm.* Nezle; *Ing.* Cold in the head, catarrh].

zükr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yürekte olan düşünce.

zükûret /zükûret/ I. *Osm.* < *Ar. esk.* Erkeklik.

zül,-llü, i. *Osm.* < *Ar. zull. esk.* Alçalma, düşkünlük. [*Ing.* Degradation; humiliation].

zülâl /zülâl/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Saf, berrak ve soğuk su. [*Ing.* Pure, cold, pleasant to drink *(water)*].

zülâm /zülâm/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Züğürt, parasız.

zülbiye, i. *Osm.* < *Ar. zalabiya. mutf.* Bir çeşit tatlı hamur. [*Ing.* Cake made with honey and almonds].

zülf, i. ◘ **Zülüf.**

zülfaris, zülfaruz /zülfâris, zülfâruz/, i .*Osm.* < *Ar.* ve *Fars.bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından anayurdu Güney Tropikal Amerika olan, tırmanıcı bir süs bitkisi. Çiçekleri mor beyaz renkli, salyangoz şeklinde kıvrık ve güzel kokuludur. İstanbul'da yetiştirilen örnekleri vardır. [*Lat. Phaseolus caracalla*].

zülfe, I. *Osm.* < *Ar.* Bazı şeylerin tepesine konan püskülcük. [*Ing.* Lovelock].

zülfikar /zülfikâr/, i. *Osm.* < *Ar.* § ● İki parçalı; § ● *din.* Halife Ali'nin kılıcı.

zülubiye, I. ◘ **Zülbiye.**

zülüf,-lfü, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Yüzün iki yanından şakaklardan sarkan saç lülesi. [*Ing.* Side lock of hair, lovelock]; ◎ ~ **ü yâre dokunmak,** *dey.* Hatırlı, güçlü bir kimseyi veya yüksek bir orunu gücendirmek.

zülûl, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **zelûl**'ün çoğulu.

zümre, i. ç: **zümer.** *Osm.* < *Ar. esk.* Bölük, takım, ulam. [*Ing.* Class; party, body, set of people, group; *Fr.* Troupe, bande, classe]; ◎ **çocuk** ~ **si,** *sosy.* ve *psik.* ◘ **Çocuk**; ◎ **dağınık** ~ **ler,** *sosy.* ◘ **Dağınık**; ◎ **etnik** ~**,** *sosy.* ◘ **Etnik**; ◎ **ilk** ~**,** *sosy.* ◘ **İlkzümre.**

Zümrüdüanka, öz. I. *Osm.* < *Fars. simurgi anka. esk.* Masallarda geçen ve gerçekte var olmayan büyük bir kuş.
~ **gibi,** *dey.* Adı olup da kendi bulunmayan iyi şeyler hakkında kullanılır.

zümrüt,-dü, I. *Osm.* < *Ar. zümürrüd. jeol.* § ● Cam parlaklığında, yeşil renkte, saydam bir süs taşı. Bu taş alüminyum ve berilyum doğal silikatından ibarettir. [*Ing.* Emerald; *Fr.* Émeraude]; § ◎ s. Zümrütten yapılmış: *Zümrüt kolye;* § ● Zümrüt renginde, yeşil: *Zümrüt çayırlar;* § ◐ *mec.* Çok yeşil *(renk);* ◘ *LEVHA: 135.*— **DEĞERLİ TAŞLAR.**
~ **gibi,** *dey.* Yemyeşil. [*Ing.* Emerald - like].
~ **yeşili,** Koyu yeşil. [*Ing.* Dark green].

züneyb, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kuyrukçuk, küçük kuyruk; § ◎ *bot.* Sapçık, küçük sap.

zünküm, i. *dok.* Bir nevi Çin ipekli kumaşı.

zünnar /zünnâr/, I. ç: **zenânir.** *Osm.* < *Ar. esk.* Hıristiyan rahiplerinin kuşandıkları kemer. [*Ing.* Rope girdle worn by christians].

züppe, s. Kılıkta, söz söyleyişte, dilde, düşünüşte toplumun gülünç ve aykırı saydığı, Frenk benzetmesi yapmacıklara ve aşırılıklara kaçan *(kimse).* [*Ing.* Affected, snobbish; *Fr.* Dandy; fat; freluquet; poseur].

züppeleşmek, nsz. f. Züppe olmak.

züppelik,-ği, i. Züppe olma hali. [*Ing.* Affectation; snobbery; *Fr.* Sottise, fatuité, manières de poseur].

Zürafa, öz. i. *astr.* Kuzey yarım gökküresinde bulunan bir takımyıldızın adı. [*Lat. Cameloparadalis (= Cam); Ing.* Camelopard, giraffe; *Fr.* Giraffe]. ◘ *ŞEKİL: 519.*— **TAKIMYILDIZLAR II.**

zürafa /zürâfa/, i. *Osm.*< *Ar. zürâfe.*§ ● *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Zürafagiller *(Giraffidae)* familyasından bir memeli türü.Uzunluğu 225 kuyruğu 110 sm.'

dir. Başının yüksekliği 5-6 m.'dir. Dört ayaklı hayvanların en uzunudur. Boynu çok uzundur.Ön bacakları art bacaklarından daha uzundur. Açık kahverengi veya sarımsı olup kırmızı-kahverengi büyük lekeleri vardır. Afika'da yaşar. [*Lat. Giraffa camelopardalis; Ing.* Giraffe; *Fr.* Girafe, camélé-opard]; ◘ *ŞEKİL: 380.*— **MEMELİ HAYVANLAR II.** § ❷ *mec.* Sevici kadın; ⊙ ~ **nın düşkünü, beyaz giyer kış günü,** *at.* ◘ **Eşkıyanın düşkünü, beyaz giyer kış günü.**

zürafagiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Toynaklılar *(Ungulata)* üst takımının, Çift - parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının Sığır ve davarlar *(Pecora)* üst familyasına giren bir familyası. Boyunları ve bacakları çok uzundur. Alınlarında deri ile kaplı 2 çıkıntıları vardır. Yaprak, dal, v.b. yerler. **Zürafa** *(Giraffa camelopardalis),* **okapi** *(Okapia zohstoni)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Giraffidae; Fr.* Giraffidés].

zürâre /zürâre/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Saçıntı, saçılan şey.

zürkat, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Mâvi, mâvimtırak *(renk).*.

zürlit, i. *Fr. zurlite. min.* Wernerit grupundan doğal silikat. [*Ing.* Zurlite].

zürra,-ı /zürrâ/, ç.i. *Osm.* < *Ar. zârî*'nin çoğulu.

zürriyet,-ti, i.ç: zerârî, **zürriyyât.** *esk.* ◘ Döl.

zürûk /zürûk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zerk**'in çoğulu.

züvvâk /züvvâk/, i. *Osm.* < *Ar. müz.* Eski Arap müziğinde ses notalarının toplumuna verilen bir ad.

züyuf /züyûf/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **zeyf**'in çoğulu.

züyûl /züyûl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zeyl**'in çoğulu.

züyût /züyût/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **zeyt**'in çoğulu.

zwieselit, i. *Fr. zwiésélite (yer adı Zwiesel'-den). min.* Doğal demir ve manganez fosfat. [*Ing.* Zwieselite].

TÜRKÇEDE YUNAN - LATİN ASILLI KELİMELER

Türkçe	*İtalyanca*	*Almanca*	*İngilizce*	*Fransızca*	*Latince*	*Yunanca*
Acente	agente	Agent	agent	agent	agens agentis	praktor
aforoz aforozlamak						aphorismos aphorizô
Afrika	Africa	Afrika	Africa	Afrique	Africa	Aphrikê
Afyon	oppio	Opium	opium	opium	opium	opion (opos:ussare)
Ağustos	Augusto	August	August	Août	Au ustus	Augustos
Ahtapod	*(polip ile karşılaştırınız)*					oktapodi
ajan	*(acenta kelimesine bakınız)*					
ajans	agenzia	Agentur	agency	agence	(agens)	praktoreion
akademi ve akademya	accademia	Akademie	academy	académie	academia	akademici ve akademia
aksiyom	assioma (principio)	axiom (Grundsatz Ursatz)	axiom	axiome	axioma	axiôma (axios) arkhê
aksiyon	azione	Aktie Aktion (Handlung)	share act(ion)	action	actio actionis	praksis energeia metokhê
aktör	attore	Schauspieler	actor (player)	acteur	actor	theatrinos ethopoios
aktris	attrice	Schauspielerin	actress	actrice	actrix -ricis	theatrina êthopoios
akvaryum	acquario	Aquarium	aquarium	aquarium	aquarium	ikh-thüo- tropheion
album	album	Album	album	albume	album	leukôma
Amerika	America	Amerika	America	Amérique	—	Amerikê
amfiteatr	anfiteatro	Amphitheater	amphitheatre	amphithéâtre	amphitheatrum	amphitheatron
Anadolu	Anatolia	Anatolien	Anatolia	Anatolie	—	Anatolê
anafor *(geri gitme)*	—	Anapher Anaphora	anaphora	anaphore	anaphora	anaphora
anahtar						anoiktêrion
anarşi	anarchia	Anarchie	anarchy	anarchie	—	anarkhia
angarya						angareia
anonim	anonimo	anonym	anonymous	anonyme	anonymos	anônümos
anod	anodo	Anode	anode	anode	—	anodos
ansiklopedi	enciclopedia	Enzyklopädie	(en)cyclopaedia	encyclopédie	encyclios disciplina	enküklios paideia enküklopaidia
antik	antico	antik	antique	antique	antiqua	arkhaios antika
antika	(antichità)	(Antiquität)	(antiquities)	(antiquité)	-orum (antiquus)	(to arkhaion kallitekhnêma
antiseptik	antisettico	antiseptisch (fäulniswidrig)	antiseptic	antiseptic	—	antisêptikos
antitez	antitesi	Antithese (Gegensatz)	antithesis	antithèse	antithesis	antithesis
antoloji	antologia	Anthologie (Blumenlese)	anthology	anthologie	(anthologica)	anthologika
						anthologia
antropoloji	antropologia	Anthropologie	anthropology	anthropologie	—	antrhopologia
apsis	—	Apsis Apside	apsis -ides	apside	apsis apsidis	apsis
ar	arte	(Kunst)	art	art	ars artis	kallitekhnia
arma	arme arma	Wappen Waffen	arms	armes	arma -orum	oikosêmon
aristokrasi	aristokrazia	Aristokratie	aristocracy	aristocratie-	—	aristokratia
aritmetik	aritmetica	Arithmetik	arithmetic	arithmetique	arithmeticê -tica	arithmeticê
arkeolog	archeologo	Archeologe	archaeologist	archeologue	—	arkhaiologos
arkeoloji	archeologia	Archäologie	archaeology	archéologie	—	archaiologia
arkiv	*(arşiv'e bakınız)*					
arşidük	arciduca	Erzherzog	archduke	archiduc	—	archidûks
arşiv ve arkiv	archivio	Archiv	archives	archives	archivum	arkheion
asfalya	—	—	—	—	—	asphaleia
asistan	assistente	Assistent	assistant	assistant	assistens -tentis	peristamenos
Asya	Asia	Asien	Asia	Asie	Asia	Asia
Avukat	avvocato	Advokat (Rechtanswalt)	advocate	avocat	advocatus	dikêgoros
Avustralya	Australia	Australien	Australia	Australie	(australis australia auster)	Australia
Avusturya	Austria	Öster-reiche	Austria	Autriche	—	Austria
Ayazma	—	—	—	—	—	agiasma
Ayasofya	—	—	—	—	—	agia-sophia

Türkçe	*Italyanca*	*Almanca*	*ingilizce*	*Fransızca*	*Latince*	*Yunanca*
balina	balena	Walfisch	whale	baleine	balaena	phalaina
balo	ballo	Ball	ball	balle	(ballare)	khoros
banka	banca (banco)	Bank	bank	banque	—	trapeza
baraka	baracca	Baracke	barrack	baraque	—	paranka paliospito
barometre	barometro	Barometer	barometer	baromètre	—	barometron
barut	(polvere)	(Pulver)	(powder)	(poudre) lat. pulvis toz)	—	püritis baruti
batarya	batteria	Batterie	battery	batterie	—	kanono-stoikhia süstoikhia
bibliyografi ve bibliyografya	bibliografia	Bibliographie	bibliography	bibliographie	—	bibliographia
biyolog	biologo	Biolog (e)	biologist	biologue	—	biologos
biyoloji	biologia	Biologie	biology	biologie	—	biologia
borda	bordo	Bord	board	bord	—	pleura
borsa ve burs	borsa	Börse	1. markt 2. Scholarschip	bourse	(bursa)	(bürsa) khrematisterion balantion
burs	*(borsa'ya bakınız)*					
Cendere	*(silindir'e bakınız)*					
ceneral	*(general'e bakınız)*					
cimnastik	gimnastica	Gymnastik	gymnastics	gymnastique	—	gümnastikê
cins	genere	(Art Gattung)	genus (kind)	genre	genus generis	genos
coğrafiya	geografia	Geographie	geography	géographie	geographia	geographia
curnal	giornale	—	journal	journal	(diurna -orum)	ephemeris hemerologion
çinko	zinco	Zinc	zinc	zlno	—	pseudargüros tsinkos
çikolata	ciccolata	Schokolade	chocolate	chocolat	—	tsokolata
Danimarka	Danimarca	Dänemark	Denmark	Danemark	—	Dania
dekan	decano	Dekan	dean	doyen	decanus	kosmêtôr
delege	delegato	Delegierter	delegate (deputy)	délégué	delegare	apestalmenos
demet	—	—	—	—	—	demati(on)
demokrasi	democrazia	Demokratie	democracy	democratie	democratia	demokratia
depozito	deposito	depot Depositum	deposit	dépôt	depositum	katathesis
dezenfeksiyon	desinfezione	Desinfektion	disinfection	desinfection	—	apolümansis
diafram	diaframma	(Zwerckfell)	diaphragm	diaphragme		diaphragma
dikta	dettato	Diktat	dictation	dictée	dictata	hüpagoreusis
diktatör	dittatore	Diktator	dictator	dictateur	dictator	
diktator						
dinamik	dinamico	dynamisch	dynamic	dynamique	—	dünamikos
—	dinamica	Dynamik	dynamics	diynamique	dynamicê	dünamikê
diploma	diploma	Diplom	diploma	diplomê	diploma	diplôma
doçent	docente	Dozent	—	—	docens docentis	hüphê-getês panepistêmiu
dogma	domma dogma	Dogma	dogma	dogme	dogma	dogma
doktor	dottore	Doktor	doctor	docteur	doctor	didactor
doktora	dottorato	Doktorat	doctorate	doctorat	—	bathmos didaktoros
domatis	(pomodoro)	Tomate	tomato	tomate	—	tomata
dram	dramma	Drama	drama	drame	drama	drama
duka	duca	Herzog	duke	duc	dux ducis	duks
dük						
duello	duello	Duell	duel	duel	duellum	monomakhia
düello						
efzon	—	—	—	—	—	euzônos
ekonomi	economia	Ökonomie	economy	économie	oeconomia	oikonomia
eksen	(asse)	(Achse)	(axis axle)	(axe)	(axis)	aksôn
ekvator	equatore	Aequator	equator	équateur	(aequare aequator)	isémerinos
eleman	elemento	Element	element	élément	elementum	stoikheion
elips	ellipsi	Ellipse	ellipse	ellipsis	ellipsis	elleipsis
eliptik	*(elips'e bakınız)*					
embriyoloji	*(embriyon'a bakıla)*					
embriyon	embrione	Embryo	embryo	embryon	embryo	embryon
Endonezya				Indonésie	India (= Hind)	nêsos (= ada)
enflasyon	inflazione	Inflation	inflation	inflation	inflatio	plêthôrismos
enflüenza	influenza	Influenza	influenza	influenza	—	—
erganun	organo	Orgel	organ	orgue	organum	organon (musikon or.)
esir	etere	Aether	ether	éther	aether	aither
estetik	estetica	Aesthetik	aesthetics	esthétique	—	aisthêtikê
eter	*(esire bakıla)*					
etimoloji	etimologia	Etymologie	etymology	étymologie	etymologia	etümologia
etnografya	etnografia	Ethnographie	ethnography	ethnographie	—	ethnographia
Evridike		Eurydike		Eurydice		Euridikê
fabrika	fabbrica	Fabrik	(manu) factory	fabrique	fabrica	phabrika (ergostasion)
fanus	—	—	—	—	—	phanos
federasyon	federazione	Föderation	federation	fédération	feoderatio	homospondia
felsefe	filosofia	Philosophie	philosophy	philosophie	philosophia	philosophia
feslegen	basilico	Basilienkraut	basil	basilic	—	basilikon

Türkçe	*Italyanca*	*Almanca*	*İngilizce*	*Fransızca*	*Latince*	*Yunanca*
feylesof	filosofo	Philosoph	philosopher	philosophe	philosophus	philosophos
fidan	—	—	—	—	—	phūton
fide	—	—	—	—	—	phūta?
						phūteia?
filolog	*(filoloji'ye bakınız)*					
filoloji	filologia	Phiologie	philology	philologie	philologia	philologia
filozof	*(feylesof'a bakınız)*					
firma	firma	Firma	firm	firme	—	phirma
fisyoloji	fisiologia	Physiologie	physiology	physilogie	physiologia	physiologia
fizik	fisica	Physik	physics	physique	physice -ces	physikê
flama	fiamma	Wimpel	pennon pennant	flamme	(flamma)	—
forma	formato	Format	form size	format	(forma)	skhêma biblíu
fosfor	fosforo	Phosphor	phosphorus	phosphore	—	phôsphoros
fotografçı	fotografo	Photograph	photographer	photographe	—	photographos
fotograf	fotografia	Photographie	photograph	photographie	—	photographia
gardiyan	guardiano	Gefängniswärter	jailer gaoler	gardien (de prison)	—	—
general	generale	General	general	général	(generalis -le)	stratêgos
				gynécologue		
geometri	geometria	Geometrie	geometry	géométrie	geometria	geômetria
gramer	grammatica	Grammatik	grammar	grammaire	grammatice grammatica	grammatikê
hegemonya	egemonia	Hegemonie	hegemony	hégémonie	—	hegemonia
himn(os)	inno	Hymne Hymnos Hymnus	hymn	hymne	hymnus	hümnos
hidrojen	idrogene	Wasserstoff	hydrogen	hydrogène	—	hüdrogonon
hiperbol	iperbole	Hyperbel	hyperbola	hyperbole	hyperbolê	hüperbolê
hipotenüs	ipotenusa	Hypotenuse	hypotenuse	hypoténuse	hypotenusa	hüpoteínusa
hipotez	ipotesi	Hypothese	hypothesis	hypothèse	—	hupothesis
hıristiyan	christiano	Christ (lich)	Christian	chrétien	christianus	khrêstiaanos
homojen	omogeneo	homogen	homogeneous	homogène	—	homogenês
horyat	—	—	—	—	—	khôriatês
hoyrat						
hulya	*(malihulya'ya bakınız)*					
humanizm (a)	umanismo	Humanismus	humanism	humanisme	—	eksantrôpismos
huni	(imbuto)	(Thrichter)	(funnel)	(entonnoir)	(infundibulum)	khoní (on)
identik	identico	identisch	identical	identique	(idem)	tautosêmos
						isodúnamis
imparator	imperatore	Imperator (Kaiser)	emperor	empereur	imperator	autokratôr
imparatoriçe	imperatorice	Kaiserin	empress	impératrice	imperatrix	autokratorissa
incil	Vangelo	Evangelium	gospel	évangile	evangelium	euangelion
indeks	indice	Inhaltsverzeichnis	index	index	index	pinaks tôn periekhomenôn
endeks						
ipotez	*(hipotez'e bakınız)*					
ırgat	—	—	—	—	—	ergatês
iskonto	sconto	Abzahlung Disconto Rabat	discount	escompte	—	katebasmos
ispasmos	spasimo	Krampf Zuckung	spasm	spasme	—	spasmos
ispirto	spirito	Sprit (us)	spirit	esprit	spiritus	spirto(n)
istakos	—	—	—	—	—	astakos
istasyon	stazione	Station	station	station	statioonis	stathmos
istatistik	statistica	Statistik	statistics	statistique	—	statistikê
istavros	—	—	—	—	—	stauros
izmarit	—	—	—	—	—	smaragdinos
jenerator	generatore	Genorator	generator	générateur	(generator)	gennêtria
jeoloji	geologia	Geologie	geology	géologie	—	geôlogia
jimnastik	*(cimnastik'e bakınız)*					
jinekolog	ginecologo	Gynäkologe	gynaecologist	gynécologiste	—	günaikologos
kablo	cablo	Kabel	cable	câble	(capsulum)	kalos kalôdion
kadastro	catasto	Kataster	landregister	cadaster	capitastrum	ktematologion
kalamış	—	—	—	—	—	kalamos (saz-lık)
kampanya	campagna	Kampagne Arbeitsjahr Feldzug	campaign	campagne	(campus)	ekstrateia
karantina	quarantena	Quarantene	quarantine	quarantaine	—	karantina (katharsis)
kategori	categoria	Kategorie	category	catégorie	categoria	kategoria
katod	catodo	Kathode	cathode	cathode	—	kathodion
Kayseri				Cesarée	Caesarea	Kaisareia
Kaysar	Cesare	Caesar	Caesar	César	Caesar	Kaisar
Kayzer						
Kefal	—	—	—	—	—	kephalos (kephale = baş)

Türkçe	*Italyanca*	*Almanca*	*İngilizce*	*Fransızca*	*Latince*	*Yunanca*
keleş	—	—	—	—	—	kalos(?)
keramik	ceramica	Keramik	(ceramic)	céramique	—	(ta) keramika
kiklon siklon	ciclone	Zyklon	cyclone	cyclone	—	küklos, kükleô
kilise kilit	chiesa	(Kirche)	(church)	église	—	ekklêsia kleidi(on) kleis
kilogram	chilogramma	Kilogramm	kilogram	kilogramme	—	khiliogrammon
kilometre	chilometro	Kilometer	kilometre	kilomètre	—	khiliometron
kimya	chimica	Chemie	chemistry	chimie	—	khêmeia
kiremit	(tegola)	(Ziegel)	(tile)	(tuile)	(tegula)	keramidi keramis
kirisma	—	—	—	—	—	koilisma
klor	cloro	Chlor	chlorine	chlore	—	khlôros
klorofil	clorofilla	Chlorophyll	chlorophyll	chlorophylle	—	khlorophüllê
kola	colla	Leim	glue	colle	—	kolla
kolera	colera	Cholera	cholera	choléra	—	kholera (khôle:safra)
Koloni	colonia	Kolonie	colony settlement	colonie	colonia	apoikia
Kolonya (1)	Colonia	Köln	Cologne	Cologne	1. Colonia	Kolônia
kolonya (2)	acqua di colonia	Kölnisch-Wasser	eau-de-Cologne	eau-de Cologne	Agrippinensis	kolônia, kolônias hüdor
komedi komedya	commedia	Komödie	comedy	comédia	comoedia	kômôdia
konçerto	*(konser'e bakınız)*					
kondansatör	condensatore	Kondensator	condenser	condensateur	(condenso)	sümpüknôtês
kondoktor kondüktör	conduttore	Schaffner	conductor	conducteur	(conductor)	sidêrodromikos hüpallêlos
kongre	congresso	Kongress	congress	congrès	congressus	sünedrion
koni	cono	Kegel	cone	cône	—	kônos (çam kozalagı)
konser	concerto	Konzert	concert	concert	—	—
konservatuar	conservatorio	Konservatorium	concert conservatoire academy of music	conservatoire	(conservator)	ôdeion
konsolos	console	Konsul	consul	consul	(consul consulis consules)	proksenos
kontenjan	contingente	Kontingent	contingent	contingent	contingens gentis	meros, meridion moira
kontrat(o)	contratto	Kontrakt Vertrag	contract	contrat	contractus	sümbolaion
kosinüs	coseno	Kosinus	cosine	cosinus	(cum, sinus)	
kozmografya	cosmografia	Kosmographie	cosmography	cosmographie	cosmographia	kosmographia
körfez	golfo	Golf Meerbusen	gulfe	golfe	(sinus)	kolpos
kronoloji	cronologia	Chronologie	chronology	chronologie	—	khronologia
kumanda	comando	Kommando	command	commande		prostagê
kumandan	comandante	Kommandant	commander	commandant	(cum, mando)	arkhêgos dioikêtês
kumpanya	compagnia	Kompagnie	company joint business	compagnie	—	hetairia hetaireia
kvantateorisi		Quantentheorie	quantum theory	—	—	—
lamba	lampada	Lampe	lamp	lampe	lampas -padis	lampa lampada lampas
latin	latino	Latiner	Latin	latin	Latinus	—
lenfa	linfa	Lymphe	lymph	lymphe	(lympha limpha)	lemphos
lenfatik	linfatico	lymphatisch	lymphatic	lymphatique	(lymphaticus)	lümphatikos
letarji	letargia	Lathargie	lethargy	léthargie	—	lêthargia
libre	libra	Pfund	pound	livre	libra	litra
liga	lega	Liga	league	ligue	—	—
lik						
lira	lira	Pfund	pound	livre	—	lira
liman	—	—	—	—	—	limên limani
lisans	licenza	Lizenz	licence	licence	licentia	—
litre	litro	Liter	litre	litre	—	litra
litografya	litografia	Lithographie	lithography	lithographie	—	lithographia
lodos	—	—	—	—	—	notos
logaritma	logaritmo	Logaritmus	logarithm	logarithme	—	logarithmos
lohsa lohusa	—	—	—	—	—	lekho, lekhus lekhûsa
lokomotif	locomotiva	Lokomotive	locomotive (engine)	locomotive	(locus, moveo)	atmomekhane siderodromu
lumbago					lumbago -ginis	
makina	maccina	Maschine	machine	machine	machina	mêkhanê
malarya	malaria (malo, aria)	Malaria	malaria	malaria	—	
malihulya melankoli	malinconia	Melancholie	melancholy	mélancholie	melancholia	melankholia

Türkçe	*İtalyanca*	*Almanca*	*İngilizce*	*Fransızca*	*Latınca*	*Yunanca*
manastır	convento	Kloster	convent monastery cloister	cloître	monasterium coenobium	monasterion
mandalina	mandarino	Mandarine	Mandarin	mandarine	—	—
manevra manavra	manovra	Manöver	manoevre	manoeuvre	—	—
manifatura	manifattura	Manufaktur- waren	manufactu- red goods		—	kheirotekhnêmata tekhnûrgêmata
manifesto	manifesto	Manifest	manifesto	manifesto	manifestus	diakêrüksis diadelosis
manivela	manovella	(Kurbel)	(handle)	manivelle	—	lostos diôstêr
marka	marca	Marke (Zeichen)	mark	marque		marka sêma, eidos grammatosemon
mart	marzo	März	march	mars	Martius (mensis)	martios
masa	—	—	—	—	mensa	—
mayıs	maggio	Mai	May	mai	Maius	maios
mecus(i)	mago	Magier	magician	mage	magus	magos (farsca: mag)
Medusa Medüz	Medusa	Medusa	Medusa	Méduse	Medusa	Medusa
mekanizma	meccanismo	Mechanismus	Mechanism	mécanisme	—	mêkhanismos
Meksika	Messico	Mexiko	Mexico	Mexique	—	—
melankoli	*(malihulya'ya bakınız)*					
melodi	melodia	Melodie	melody	mélodie	—	melodia (melos, ôdê)
menenjit	meningite	Hirnhaut- entzündung	meningitis	méningite	—	menningitis
metafizik	metafisica	Metaphysik	metaphysics	métaphysique	—	metaphysikê
metafora matafora	(metafora)	(Metapher)	(metaphor)	(métaphore)	(metaphora)	(metaphora)
(metelik)	metallico	metallisch metallen	metallic	metallique	metallicus	metallikon
mıknatıs	magnete	Magnet	magnet	aimant	(lapis) Magnes	magnêtês
mineral	minerale	Mineral	mineral	minerai	—	—
mineraloji	mineralogia	Mineralogie	mineralogy	minéralogie	(minera)	(logos) orüktologia
mitolojya mitoloji	mitologia	Mythologie	mythology	mythologie	—	müthogia
mızıka	musica	Musik	music	musique	musica musice	musikê
mobilya	mobilia (mobile)	Möbel (Mobiliar) (Mobilien)	(piece of) fourniture	meuble (mobilier sf.)	(mobilis)	mobilo
moda	moda	Mode	mode fashion	mode	modus	moda sürmos
monat	monade	Monade	monad	monade	—	monas monades
morfoloji	morfologia	Morphologie Formenlehre	morphology	morphologie	—	morphologia
motif musiki müzik	motivo *(mızıka'ya bakınız)* *(mızıka'ya bakınız)*	Motiv	motive	motif	motivus	—
Müz Muse	musa	Muse	muse	muse	Musa	Musa
müze	museo	Museum	museum	musée	museum	museion
namus	—	—	—	(nome)	—	nomos
navlun	—	—	—	—	naulum	naulon
negatif	negativo	negativ	negative	négatif	negativus	arnêtikos
Neptün	Nettuno	Neptun	Neptune	Neptune	Neptunus	Poseidon
nevralji	nevralgia	Neuralgie	neuralgia	névralgie	—	neuralgia
nevrasteni	nevrastenia	Neurasthenie	neurasthenia	neurasthênie		neurastheneia
not	*(nota'ya bakınız)*					
nota	nota	Note	note	note	nota	nota
noter	notario	Notar	notary	notaire	notarius (nota)	sümbolal- ographos
numara	numero	Nummer	number	numero nombre	numerus	numero
oditoryum	auditorio	Auditorium	auditorium	auditoire	auditorium	akroaterion
oksijen	ossigeno	Wasserstoff	oxygen	oxygène	—	hüdrogonon
oktav	ottavo	Oktave	octave	octave	octavus	—
oküler	oculare	Okular	ocular (eye-piece, eye-glass)	oculaire	(ocularius)	prosophthalmios
okyanus	oceano	Ozean	Ocean	Océan	Oceanus	Okeanos
olimpiyat	olimpiade	Olympische Spiele	Olympiad (Olympic games)	olympiade	olympia -plorum	olympias, -ados'ta olympia
operatör	operatôre	Operateur	operator	opérateur	(operator)	—
oportünist	opportunista	Opportunist	opportunist	opportuniste	(opportunus)	—
optik	ottica	Optik	optics	optique	—	optikê
ordinaryüs	ordinario (professor titolare)	Ordinarius	(ordinary) ordinarius	(ordinaire)	(ordinarius)	taktikos kathêgêtês
ordinat		Ordinate	ordinate	ordonnée	—	—
ordino	ordine	Order (Auftrag)	order	ordre	ordo, inis	—

Türkçe	*Italyanca*	*Almanca*	*İngilizce*	*Fransızca*	*Latince*	*Yunanca*
org organism(a)	*(erganun a bakınız)* organismo	Organismus	organism	organisme	—	organismos (organon)
Örldise orijinal	*(Evridike'ye bakınız)* originale	Original	original	original	originalis -ale (hortensia)	prototypos
ortanca ortopedi	ortensia ortopedia	Hortensia Orthopädie	— orthopaedics orthopaedy	hortensie orthopédie	— —	orthopaideia
otokrasi otobus otobüs	autocrazia autobus	Autokratie Autobus	autocracy motor bus	autocratie autobus (omnibus automobile)	— (omnibus)	(autos, kratos) (autos) autokineton leophoreion
otomat otomatik otomobil otopsi	automatico automatico automobile autopsia	Automat automatisch Auotomobil Leichenschau Leichenöffnung	automaton automatic (motorcar) autopsy	automate automatique automobile autopsie	— — (mobilis) —	automaton automatos autokinêton autopsia
otorite paleontoloji	autorità —	Autorität Palaeontologie Versteiner- ungskunde	autority palaeontology	autorité paléontologie	auctoritas —	authentikotês (palaios, ôn)
panteon pantomima	panteon pantomima	Pantheon Pantomime	— pantomime	pantheon pantomime	Pantheum pantomima	pantheon pantomima pantomimos
parabol	parabola	Parabel	parabola	parabole	parabolê parabola	parabolê
paragraf paralel	paragrafo parallelo parallela	Paragraph Parallele	paragraph parallel	paragraphe parallela	— —	paragraphos parallelos
paralogism parantez parazit parlamento parola	paralogismo parentesi parassita parlamento parola	Trugschluss Parenthese Parasit Parlament Parole	paralogism parenthesis parasite parliament parole password	paralogisme parenthèse parasite parlement parole pase-parole	— — — — —	paralogismos parenthesis parasitos sûnthema
parşömen pasaport	pergamena passaporto	Pergament Reise-pass	parchemin passport	parchemin passport	pargamena —	pergamênê diabatêrion passaporti
paskalya	pasqua	Ostern	easter passover	pâque	—	paskhalia
paso	lasciapassare	Pass-karte Passierschein	pass pass check		—	deltion pros eleutera diodon
pasta (1 pasta 2. macun)	pasta	Paste	paste	pâte	—	pasta
patatis	patata	Kartoffel	patato (oes)	patate (pomme de terre)	—	patata (gaômêlon)
patenta	patente brevetto	Patent	patent	patente	(patens, patentis)	diploma pronomiû
patoloji patron patrona	patologia patrono	Pathologie Patron	pathology patron	pathologie patron	— patronus	pathologia padronos
payton	faeton	Phaeton	phaeton	phaéton	—	(Phaethon güneş'in oğlu phaethon parlayan)
pedagoji periskop	pedagogia periscopio	Pädagogik Periskop (Sehrohr)	pedagogics periscope	pédagogie periscope	— —	paidagôgia (peri, skopein) periskopion
periton peritonit	peritoneo peritonite	Bauchfell Bauchfell- entzündung Peritonitis	peritoneum peritonitis	peritoine peritonite	peritonaeum —	peritonaion peritonitis
perspektiv	prespectiva	Perspektive Fernbildehre Fernzeichnung	perspective	perspective	(perspectum)	prooptikê proopsis
peruka perukâr pide	perucca perucchiere	Perücke Friseur Pastete	wig hairdresser	perruque perruquier	— —	perûka kommôtês pêtta
piramit	piramide	Pyramide	pyramid	pyramide	pyramis -idis	pyramis -idis
pirlanta	brillante	Brillant	brillant	brillant	—	petradi khrusolithos
piskopos	vescovo	Bischof	bishop fakat: episcopal	évêque	—	episkopos
piyasa plak plaka	piazza disco placca	Platte Platte Schild	disk plate	disque plaque	— —	diskos plaka plaks
planör	aliante (velivolo senza motore)	Segelflugzeug				
plasma		Plasma	plasma	plasma	—	plasma

Türkçe	*İtalyanca*	*Almanca*	*İngilizce*	*Fransızca*	*Latince*	*Yunanca*
plebisit	plebiscito	Plebiszit Volksentscheid	plebiscite	plébiscite	(plebs, scitum, sicscere)	
Plüton	Plutone	Pluto	Pluto	Pluton	Pluto Pluton	plûtôn
podra	*(barut'a bakınız)*					
polemik	polemica	Polemik	polemics	polémique	—	polemikê
poligon	poligono	Sshiessplatz (Polygon)	(polygon) shooting ground	polygone	—	polügônon
polip	polipo	Polyp	polyp	polype	—	polüpûs
polis	polizia	Polizei	police	police	—	(politeia) astünomia
polis	guardia	Polizist	policeman	agent de police		astünomikos klêtêr
politika	politica	Politik	politics policy	politique	—	politikê
pompa	pompa	Pumpe Luftpumpe	pump air-pump	pompe	—	pneumatikê antlia, aer-antlia
posta	posta	Post	post, mail	poste	posita (menzil, konak)	takhüdromeion takhüdromika
potasa	potassa	Potasche	potash	potasse	—	potassa
potasyum	potassio	Kali	potassium	potassium	—	kali
poyraz						Boreas
pozitif	positivo	positiv	positive	positif, -tive	positivus	thetikos
prens	principe	Prinz	prince	prince	princeps	Prinkêps prinkêpas
prenses	principessa	Prinzessin	princess	princesse	—	prinkêpessa prinkêpissa
prensip	principio	Prinzip	principle	principe	principium	arkhê
prevantorium				prévantorium		
prizma	prisma	Prisma	prism	prisme	—	prisma
problem	problema	Problem	problem	problème	—	problêma
profesör	professore	Professor	professor	professeur	professor	kathêgêtês
profesyonel	professionale	berufsmässig	professional	professionnel	(professio)	epangelmatikôs
program	programma	Programm	programme	programme	—	programma
proje	progetto	Projekt	project	projet	(proiectus)	prothesis skhedion
projeksiyon	proiezione	Projektion	projection	projection	(proiectio)	probolê proekbolê
projektör	proiettore	Scheinwerfer	reflector searchlight	projecteur	—	proboleus
propaganda	propaganda	Propaganda	propaganda	propagande	propaganda (propagare)	propaganda
protestan	protestante	Protestant	protestant	protestant	(protestari)	diamartüromenos
protesto	protesto	Protest	protest	protestation protêt	(protestari)	diamartüresis
protojin				protogyne		
protoplasma	protoplasma	Protoplasma	protoplasm	protoplasme protoplasma	—	protos, güne prôtoplasma
prova	prova	Probe	fitting rehearsal	preuve	proba	proba
psikanaliz		Psykhoanalyse	psycho-analysis			psykhé, analysis
psikoz	psicosi	Psychose	psychosis	psychose	—	(psychê)
radyatör	radiatore	Heizkörper Kühler	radiator	radiateur	(radiare)	—
radyo	radio	Rundfunk Radiopparat	radio wireless	radiophone	(radius)	radiophônia
refleks	riflesso	Reflex	reflex	réflexe	(reflexus)	
reflektör	riflettore	Reflektor	reflektor	réflecteur	réflecteur	(reflectere)
reform	riforma	Reform	reform	réforme	(reformo)	metarrüthmisis
rektör	rettore	Rektor	rector	recteur	(rector)	prütanis
repertuvar	repertorio	Repertorium Repertoire	repertory	repertoire	(repertorium)	euretêrion dramatologion
reseptör	ricevitore	Empfänger	receiver	récepteur	(recipere)	dektês
reverans		Reverenz Verbeugung		reverence	reverentia	
revolver	rivoltella	Revolver	revolver (to revolve)	revolver	(revolvere)	revorvero peristrophon
rüvelver						
romantik	romantico	romantisch	romantic	romantique	—	rômantikos
romantizm	romanticismo	Romantik	romanticism	romantisme	—	rômantismos
Romanya	Rumenia	Rumänien	Rumania Romania	Roumanie	—	Rumania
romatizma	rheumatismo	rheumatismus	rheumatism	rhumatisme	—	rheumatismos
safsata	sofisticheria	Sophisterei	sophistry	sophistrication	—	sophisteia
salata	insalata	Salat	salad	salade	—	salata
salya	saliva	Speichel	saliva		saliva	(ta) salla salio
salyangoz	chiocciola	Shnecke	snail slug			saliankos
sansör	censore	Zensor	censor	censeur	censor	
sansür	censura	Zensur	censorship	censure	censura	logokrisi'a
santigrad	centigrado	Grad Zelsius	centigrade	centigrade	(gradus, centum)	

Türkçe	*İtalyanca*	*Almanca*	*İngilizce*	*Fransızca*	*Latince*	*Yunanca*
santigram	centigramma	Zentigramm	centigram	centigramme	(centum)	(gramma)
santimetre	centimetro	Zentimeter	centimetre	centimètre	(centum)	(metron)
						hekatosto-metron
santral	centrale	Zentrale	Exchange	central	(centralis,-le)	
santrifüj	centrifugo	zentrifugal	centrifugal	centrifuge	(centrum, fugere)	kentrophüks
Satürn	Saturno	Saturn	Saturn	Saturne	Saturnus	Kronos
sedye	sedia					
sekant	secante	Sekante	secant	secant	(secare)	
semafor	semaforc	Zeichentelegraf	semaphore	sémaphore	—	(sêma, pherô)
sembol	simbolo	Symbol	symbol	symbole	—	sümbolon
sembolizm	simbolismo	Symbolik	symbolism	symbolisme	—	sümbolismos
sempati	simpatia	Sympathie Mitgefühl	sympathy	sympathie	—	sümpatheia
sempatik	simpatico	sympathisch	sympathetic	sympathique	—	sümpatikos
senato	senato	Senat	senate	sénat	senatus (senex)	gerusia (gerôn)
senatör	senatore	Senator	senator	senateur	senator	gerusiastes (sün, dikê)
sendika	sindacato	Syndikat	syndicate	syndicat	—	sündikato (n)
senfoni	sinfonia	Symphonie	symphony	symphonie	—	sümphônia
seramik	*(keramik'e bakınız)*					
serenad	serenata	Serenade Ständchen	serenade	sérénade	(sera)	patinada
Sezar	*(Kaysar'a bakınız)*					
sifon	sifone	Sifon (flasche) (Saug) heber	siphon	siphon	—	siphôn
sigorta	sicurta assicurazione	Versicherung	assurance insurance	sûreté sécurité assurance	(securitas)	asphaleia eksasphalisis
sikl	ciclo	Zyklos	cycle	cycle	—	küklos
silindir (cendere)	cilindro	Zylinder	cylinder	cylindre	—	külindros
sinagog	sinagoga	Synagoge	synagogue	synagogue	—	sünagoge
sinema	cinematografo	Kino	cinema	cinéma (tographe)	—	kinematographos
sınır	—	—	—	—	—	sünoron (sünora: sınırlar)
sinüs	seno	Sinus	sine	sinus	sinus	
sinüsoit				sinusoide		
sıra	—	—	—	—	—	seira
sistem	sistema	System	system	système	—	süstêma
site	citta	Stadt (polis)	city	cité	(civitas)	polis, politeia
sivil	civile	zivil bürgerlich	civil	civil	civilis (civis)	polites politikos astikos
sonda (mil)	sonda	Sonde	probe plummet	sonde (iskandinavsund)	— —	to mêli hê mêlê
sosyalist	socialista socialistico	Sozialist sozialistich	socialist socialistic	socialiste	(socialis, socius)	sosialistês koinônistês
sosyoloji	sociologia	Soziologie Sozial-wissenschaft	sociology	sociologie	(socius)	(logos) komoniologia
sosyus	socio	Sozius	partner		(socius)	süntrophos
şömestir	semestre	Semester Halbjahr	half (year)	semestre	(semestris)	heksamênia
stadyum	stadio	Stadion	stadium	stade	stadium	stadion
stad						
stratejl	stegia	Strategie Kriegskunst	strategy	stratégie	—	strategikê (strategia 1. basko-mutanlık 2. ordu idaresi)
şampanya	sciampagna	Champagner	champagne	Champagne (vin de Ch.)	—	kampanitês
şifre				chffre		
takos						takos
taksa	tassa	Taxe	tax	taxe	(taxare)	(dia)time-sis taktike
taktik	tattica	Taktik	tactics	tactique	—	taktikê
tangent	tangente	Tangente	tangent	tangente (tangent)	(tangens, -entis)	epipsauûsa
teknik (1. isim)		Technik	technique	technique	—	1. tekhnike
(2. sıfat)		tecnisch	technic(al)		—	2. tekhnikos
tela	teia	Lemwand Gewebe	toil	toile	tela	hüphasma otthonê
telefon	telefono	Telephon Pernsprecher	telephone	teléphone	—	têlephonon
teleolojl		Teleologie	teleology	téleologie	—	teleologia
tem	tema	Thema	theme	thème	—	thema
temel	—	—	—	—	—	tehemeli (on)
tempo	tempo	Tempo	(time pace) tempo	tempo	(tempus)	rüthmos
tente	tenda	Zelt	tent	tente	(tendere, tenda, tentorium)	tente skênê

Türkçe	*İtalyanca*	*Almanca*	*İngilizce*	*Fransızca*	*Latince*	*Yunanca*
tentür	tintura	Tinktur	tincture	teinture	tinctura	bamma
tenya	tenia	Bandwurm	taenia	ténia taenia	(taenia)	(tainia)
teorem	teorema	Theorem Lehrsatz	theorem	théorème	—	theôrêma
teori	teoria	Theorie	theory	théorie	—	theôria
terim	1. termine 2. termine	1. Termin 2. Terminus technicus	1. term 2. term	1. terme 2. terme	terminus (hudut, son)	1. diôria prothesmia 2. eidikos horos, tekhnikos horos
terminoloji	terminologia	Terminologie Fachsprache Fachausdrücke Kunstausdrücke	terminology	terminologie	(terminus)	(logos)
termodinamik		Thermodynamik	thermodynamics	thermodynamique		(thermos, dünamis)
termometre	termometre	Thermometer Wärmemesser	thermometer	thermomètre	—	termometron
termos	termos	Thermosflasche	thermos flask	—	—	thermos
tez	tesi	These	thesis	thèse	—	thesis
tifüs tifo	tifo	typhus	typhoid fever	typhus	—	tüphos
tiyatro	teatro	Theater	theatre	théâtre	theatrum	theatron
traktör	trattore	Traktor Zugwagen	tractor	tracteur	(trahere, tractorius)	trakter
transit	transito	Transit Durchgang	transit	transit	(transitus)	
tuğla	*(kiremit'e bakınız)*					
tulumba *(pompaya da bkz.)*	tromba	Pumpe	pump	pompe	—	antlia trompa
utopya (ütopi)	utopia	Utopie	utopia utopian-scheme chimera	utopie	—	utopia (topos)
ultimatom (ültimatom)	ultimatum	Ultimatum	ultimatum	ultimatum	(ultimus: sonuncu)	telesigraphon (telos = son)
uniforma üniforma	uniforme	Uniform	uniforme	uniforme	(unus, forma)	stole
üniversite	università	Universität	university	université	(universitas)	panepis-têmion
üranyum	uranio	Uran	uranium	uranium	—	(uranos)
vantilatör	ventilatore	Ventilator	ventilator	ventilateur	(ventilare)	anemistêri (on) aeristêrion
vapur (pampur)	vapore	Dampfer (Dampf:buğu)	steamer (steam:buğu)	vapeur	(vepor:buğu)	atmoploion (atmos:buğu) vapori
vazo	vaso	vase	Vase	vase	vas, vasum, vasus	vazo
Venüs	Venere	Venus	Venus	Venus	Venus, Veneris	Aphrodite
yortu	—	—	—	—	—	eortê
Zevs	Giove	Zeus	Zeus	Zeus	Zeus	Zeus
Zünnar	—	—	—	—	—	zônari (on)
zooloji	zoologia	Zoologie	zoology	zoologie	—	zôologia
zodyak	zodiaco	Tierkreis	zodiac	zodiaque		zodiakos (küklos) (zôdion): hayvancık)

I. YUNAN ASILLI KELİMELERİN TÜRKÇEYE GEÇİŞİ

A. Sesler

1.	Yunanca ü (y = i, ü) türkçe ü	e	:	sendika
		i	:	silindir, sikl
2.	eu	ef	:	efzon
		ev	:	Zevs nevralji, nevrasteni
3.	ai	e	:	tenya, estetik
		ay	:	Kayseri
4.	au	av	:	navlun, istavros
		o	:	otomat, otokrasi
5.	ei	i	:	kilid
6.	p	b	:	lamba, barut
	p	p	:	(e) piskopos
		f	:	afyon, körfez
7.	b (= v)	f	:	fesleğen
8.	ph	f	:	fosfor, anafor
9.	g	c	:	cimnastik, incil, coğrafya
		j	:	jimnastik, jinekolog
		g	:	paralagism, geometri, ginekolog
		k	:	mıknatıs
10.	k	k	:	koni
		g	:	fesleğen
		s	:	ansiklopedi, sikl
11.	ı	r	:	körfez, kirisma
	(tersi için: mandalina mandarin)			
12.	n	ı	:	lodos
13.	t	d	:	Anadolu, fidan
14.	th	s	:	esir
		t	:	eter, teori, teorem
15.	s	s	:	ispasmos, feylesof
		z	:	filozof, fizik
		s	:	kalamış, keleş
16.	kh veya ch	k	:	arkeolog, makina, kilo, arkiv
		h	:	ahtapod, hunl, lohsa
	(fransızcadan)	ş	:	anarşi, arşidük, arşiv

B. Kelime sonları

1.	-eia, ia	:-e	:	felsefe
		-i	:	akademi, ekonomi
		-ya	:	akademya, Asya, coğrafya, aya-sofya, bibliografya, etnografya, salya, hulya, kosmografya, utopya, paskalya, hegemonya, kimya, asfalya, tenya
		-a	:	safsata
		-e	:	termometre, metre
2.	-on	-un	:	erganun
		-en	:	fesleğen
		-an	:	fidan
		-on	:	Panteon, odeon
		-o	:	tiyatro
3.	-ion	-yon	:	afyon
4.	-a	eksiz	:	anafor
		-a	:	metafora, kola, sıra
5.	-ma	-m	:	teorem, sistem, problem, aksiyom
		-ma	:	ayazma, diploma, prisma, kirisma, dogma, logaritma, plasma
6.	-ê (yeni ok. i)	-u	:	Anadolu
7.	-kê	-ki	:	musiki
		-ka	:	politika
		-k	:	politik (sıfatl), fizik, teknik (isim ve sıfat) cimnastik, polemik
8.	-os	eksiz	:	anot, sikl, hıristiyan, arkeolog
		-os	:	(e) piskopos, salyangoz, termos, takos, ispasmos, istakos, istavros, lodos
		-us	:	namus, fanus
		-ış	:	kalamış
		-eş	:	keleş
		-ez	:	körfez
9.	-ês (y. ok. is)	-ıs	:	mıknatıs
10.	-is	-is	:	apsis
		eksiz	:	menenjit, tez
11.	-is gen.-idis	-it	:	piramit
12.	-as	az	:	poyraz
13.	-ismos	-isma	:	romatisma, organisma *(latince-ismus'a bakınız)* mekanisma
14.	-ûon (yon)	-iyon	:	embriyon

II. LATİN ASILLI KELİMELERİN TÜRKÇEYE GEÇİŞİ

A. Sesler

1. i (n ününde)	e	:	enflasyon *(fransızca yol)*
	i	:	indeks
2. e (n önünde)	a	:	masa, lisans
3. ae	ay	:	Kayseri
4. au	a	:	ağustos
	av	:	Avusturalya
5. c	g	:	sigorta
	ç	:	Çiçeron, konçerto
	s	:	site, sivil, konser
	k	:	Kayseri
6. g	c	:	acente
	j	:	ajans, ajan
7. qu	k	:	antika
	kv	:	ekvator
8. t	s	:	aksiyon

B. Kelime Sonları

1. -nda	-nda	:	propaganda
2. -a	-a	:	arma, tela, dogma, antika, tuğla, fabrika, nota, masa
	eksiz	:	not
3. -ium	yum	:	stadyum (yun.-ion), prevantoryum, sanatoryum, uranium, akvaryum, oditoryum
	-uar	:	konservatuar, repertuar *(fransızca yolu; fuar, fr. foire lâtince feria'dan benzerlik dıştan)*
4. -ia	-a	:	ortanca
	-i	:	koloni
	-ya	:	kolonya ve Kolonya, Romanya
5. -tor	-tor	:	doktor, ekvator, imperator
	-tör	:	radyatör, rektör, aktör?, senatör?
6. -us	eksiz	:	dekan, oktav
	-a	:	moda
	-üs	:	sinüs, kosinüs
7. -um	-o	:	kontrato
	eksiz	:	kontrat
8. -tion	siyon	:	dezenfeksiyon, enjeksiyon
9. -ius	-yıs	:	mayıs
	eksiz	:	oküler, noter
10. -itas (fr. -ité)-	-ite	:	üniversite, site, otorite
11. -ismus	-isma	:	humanisma, ispirtisma, manyetisma
	-ism	:	komunism, faşizm *(yunanca -ismos ile karşıl.)*
12. -trix gen, -tricis -	triçe	:	imperatoriçe, kıraliçe
13.a) -ens, -entis	-ent	:	doçent, acent(a)
	-an	:	ajan
	-an	:	asistan *(fr. assistan, lat. assistent)*
b) ans-, ahtis	-an	:	protestan

III. SONUÇLAR

1. Yunan ve Latin asıllı kelimeler Türkçeye pek çeşitli şekillerde geçmişlerdir. Doğrudan doğruya alınanlar ile aracılık eden dillerin bozmadıkları kelimeler asla uygun bir şekilde geçmişlerdir. Aracılık eden dil asıldan uzaklaşmışsa türkçe de uzaklaşmıştır. Yunanca musikê (yeni yunanca okunuşu musiki) böylece Türkçeye üç ayrı kılıkta giriyor: 1. Musiki; 2. Mızıka *(muzika);* 3. Müzik. Doçent Lâtince asla uygun alınmış *(docens, docentis, docentem:* öğreten, -tenin, -teni) fakat asistan Fransızcadan *(assistant)* geçmiştir. *(Lâtince şekil asistent-).* Öte yandan doçent gibi doğru şekli *tangent*'de *(Lâtince: değen, dokunan demek)* görüyoruz. Fakat *kontenjan* ile *ajan* da Fransızcanın değiştirdiği şekil görülüyor: aslına uygun olarak *kontingent* ve *agent* demek gerekirdi. Yunanca tiyatro yanında Fransızcaya uyarak *amfiteatr* (!) dememiz dikkate değer. Yunanca *ge* (toprak) üç ayrı yoldan üç ayrı kılıkta Türkçeye girmiştir. 1. *co-grafya (ge-ographia);* 2. *je-o-loji (ge-o-logia);* 3. *ge-ometri (ge-o-metria).* Bu dil karışıklığının öğrencilerde düşünüş karışıklığı yapacağı apaçıktır.

2. Yunanca olsun, Lâtince olsun, Türkçe gibi seslisi bol dillerden olduklarından asla uygun sekiller Türkçeye de uygun gelmektedir: *tuğla, fabrika, diploma, senato, düello, tela, tetanos, tanuz, ispasmos, politika, romatisma, mekanisma, mode, kirisma, humanisma* gibi.*

3. Yunan ve Lâtin asılından olmayıp Avrupa dillerinde ortaklaşa kullanılan, Yunanca ve Lâtinceden doğrudan doğruya bulunmayan bir takım kelimelerde de Türkçenin seslilere karşı olan sevgisi kendini gösteriyor: *potasa, karantina, kampanya, üniforma, marka, mandalina, tulumba, baraka, firma, batarya, kablo, balo, banka, şampanya, tente, parlamento, iskonto, kadastro, sonda kumpanya* gibi.

4. Asıldan en çok uzaklaşan Avrupa dili olan Fransızcanın ağır basmasiyle Yunan ve Lâtin asıllı kelimeler Türkçenin yapısına uymayan kırpık, güdük, çarpık şekillerde ve Türkçeye uymayan seslerle dilimize girmeğe başlamışlardır. Bu akın o kadar şiddetlidir ki, bu gidişle çok geçmeden yeni bir Osmanlıca ortaya çıkacak, Türkçenin serpilişi engellenecektir. Fransızcanın son heceyi vurgulaması da Türkçeye yabancıdır: bu vurgulama özellikle siyasî hatiplerin konuşmalarında bütün çirkinliğiyle beliriyor ve çok kere radyoda kulağımızı tırmalıyor. *Liga* yanında *lik* (!), *duka* yanında *dük, musiki* yanında *müzik, politika* yanında *fizik* ve *teknik, erganun* yanında *org,* Avusturalya yanında *Ogüst* (Avgustus), *borsa* yanında *burs,* kolonya yanında *koloni, akademya* yanında *akademi, mobilya* yanında *möbl* (Türkçeye uymadığından çok kere Fransızca mobilyalı demek olan meublé, sıfatı isim olarak *möble* diye kullanılmakta ve bundan mobilyalı yerine *möbleli* diye bir sıfat yapılmaktadır), romatizma yanında *komunizm acenta* yanında *ajan* ve *ajans, Zevs* yanında *Öridise* (Evridike), *stadyum* (Ankara'da) yanında *stad* (Istanbul), *plaka* yanında *plak* Fransızcanın etkisini gösteriyorlar.

5. Avrupa dilleri söyleyişte birbirinden ayrılmakla birlikte yazıda birleşmektedirler. Fransızcanın söyleyişine göre Türkçe yazışla yazdığımız kelimeler bu birliğin dışında kalıyor, özlerini gizliyorlar: *t. jeoloji; fr. geologie; it. geologia; al. Geologie* v.s.; *t. Ogüst (!); fr. Auguste; al. Augustus;* t. Endonezya (fakat Hint, hindi, Hindistanl); *fr. indonesie, al. Indonesien* v.b.

6. Fransızcayı taklid ederek alınan güdük şekiller özellikle yumuşak sessizleri *(mediae)* ile biten kelimelerde Türkçeye zorluk çıkarıyorlar; metot (?) -metod, katot (?) -katod, monat (?) -monad, stat (?) -stad (stadyum), lik (?) -lig (liga) gibi. Özellikle *mediae* (b, d, g) li kelimelerin gösterdiği bu zorluğa *tenues* (p, t, k) yani sert sessizlerle bitenlerde de rastlıyoruz: teknik, tekniği, tekniğe (buna karşılık politika, politikaya, -kayı v.b.). Bu seslerle biten Yunan ve Lâtin kelime göğdeleri alınırken moda, *soda, politika* örneği gözönünde tutulursa bu gibi güçlük ve karışıklıklar önlenmis olacaktır. Böylece *teknik* kelimesi sıfat olarak değişmeden kullanılabilir, onun yanında *teknika* sekli isim olarak çeşitli ekleri bozulmadan alabilir (teknik üniversite teknikanın öğretildiği yerdir - teknik üniversite tekniğin öğretildiği yerdir - teknik üniversite metotlu bir şekilde tekniği ele alır - teknik üniversite metodalı bir şekilde teknikayı inceler). Bu gibi değişiklikler özellikle alıştığımız kelimelerde önce yadırganacaktır; fakat bu yadırgama bunun tersinde de görülür: modaya uygun - moda uygun; modası geçti - modu geçti; politika adamı politik adamı gibi.

7. Aydınlarımızca Yunan ve Lâtin dilleri bilinmediklerinden asla bağlı kalıyorum sanısıyla körü körüne yapılan Fransızca taklitçiliği bir takım kelimeleri Türkçenin ses uyumuna aykırı şekillerde ve halkın söyleyişiyle zıtlık kurarak tutmağa çalışmaktadır: *aktör* (aktor) *otobüs* (otobus), *-üranyum* (uranyum), *-traktör* (traktor), *-doktor* fakat *kondüktör* (konduktor), *-nota* fakat *noter, vantilatör* (ventilator) gibi.

8. Asla uygun bütün şekiller yanında güdükler de görülüyor: *hegemonya, kosmografya, coğrafya, etnografya, litografya, çinkografya, akademya* (eski), *akademi* (yeni), *geometri, jeoloji* gibi. Bu örnekler dile uygun gelirlerse uzun şekillerin tutunabileceğini gösteriyor.

9. Yazılışı en basit, en yalın kılığa sokan Italyanlardır. Italyanca bu alanda yapılabileceği yapmıştır, daha ileri gidilemez. Bizim de bu hududu aşmamamız gerekir:

It. *tema (thema* değil) fakat *autobiografia (otobiyografi* değil, *autobiographia* da değil). Listeye bakınız.

10. Yerleşmiş yanlış şekiller düzeltilebilir: *jeneral, ceneral* yerine *general* gibi.

11. Yunanlılar gibi eski bir kültür ulusunun batının Lâtinceye dayanan ortak diline katılmayıp kendi dilinin imkânlarından faydalanarak yeni kelimeler kurduğu görülüyor.

Batı: It. *università,* yun. *panepistemion (odeion* gibi); batı: *aquarium,* yun. *ikhthüothropheion;* batı: *agent,* yun. *praktor;* batı: *assistent,* yun. *persitamenos;* batı: *advocatus,* yun. *dikegoros* gibi.

12. Ingilizler gibi batı kültürü içine eskiden yerleşmiş uluslarda bile birçok kelimeler yabancılık damgasını taşımakta (son ekler değişmiyor);

Antithesis (antitez değil), *anonymous, parenthesis, phosphorus, peritoneum, peritonitis, apsis, thesis* gibi.

13. Yine Ingilizler yabancı kelimelere kendi eklerini yamayorlar: *photographer, cosmograph -er, philosoph-er, condenser* (speak-er örnek), *censorship* (sansür yerine sansör-lük). Ayrıca *gynaecologist* (fr. *gynécologiste* ve *gynécologue), identical* (identlk) *technical* (sıfat ol. teknik) gibi Ingilizce kelimeler dikkate değer.

---

* Buna göre *terim* diye alınan kelime Türkçede *terma,* veya *terme* (metre, metir değil) şekline girecektir. Daha doğrusu Fransızca term'in Lâtince aslı olan *terminus*'u ele alarak bundan *termina* veya *termin* çıkarmak ya da *terminus*'u olduğu gibi kullanmak gerekirdi.

TÜRK ERKEK ADLARI

A

Abak
Abaka
Abay
Abaza
Abbas
Abdi
Abdülbaki
Abdulhakim
Abdulkadir
Abdullah
Abdürrahim
Abdürrahman
Abdüssamet
Abduş
Abîd
Abide
Abuç
Abuş
Abuşka
Acabey
Acar
Acaralp
Acarbey
Acarer
Acarkan
Acarman
Acarsoy
Acartürk
Acatay
Acay
Aclan
Acun
Acunal
Acunalan
Acunalp
Acuner
Acunman
Acunseven
Acunsever
Açabay
Açıkalın
Açıkel
Açıkgün
Açıl
Adak
Adahan
Adal
Adalan
Adam
Adan
Adanır
Adar
Adarkan
Adasal
Adaş
Aday
Adem
Adıbelli
Adıgün
Adın
Adısanlı
Adısönmez
Adıvar
Adıyaman
Adlı
Adlığ
Adnan
Adsay
Adsız
Afacan
Afif
Afşar
Afşer
Afşın
Afşin
Agar
Agasi
Agun
Ağabay
Ağabey
Ağacan
Ağakay
Ağan
Ağaner
Ağar
Ağarantan
Ağaverdi
Ağca
Ağçelik
Ağer
Ağırtaş
Ağış
Ağrıtmış
Ahen
Ahıska
Ahıskan
Ahmet
Ahsen
Ahter
Aka
Akabay
Akabey
Akad
Akadlı
Akal
Akalan
Akalın
Akalp
Akaltan
Akaltın
Akaltun
Akan
Akanay
Akansu
Akant
Akarca
Akarçay
Akarsu
Akartuna
Akartürk
Akasoy
Akata
Akatay
Akay
Akaydın
Akba
Akbal
Akbalık
Akban
Akbar
Akbaran
Akbasan
Akbaş
Akbaşak
Akbat
Akbatu
Akbatur
Akbay
Akbayar
Akbaytugan
Akbeğ
Akbek
Akbel
Akbil
Akbilge
Akboğa
Akbora
Akboy
Akbörü
Akbudak
Akbudun
Akbuğ
Akbulut
Akburak
Akburç
Akcan
Akcebe
Akcengiz
Akça
Akçael
Akçabay
Akçakan
Akçakanat
Akçakaya
Akçakıl
Akçakoca
Akçal
Akçalı
Akçam
Akçan
Akçasu
Akçay
Akçer
Akçevin
Akçığır
Akçınar
Akçit
Akçiz
Akçor
Akçora
Akçura
Akdağ
Akdal
Akdamar
Akdemir
Akdeniz
Akdik
Akdiken
Akdoğ
Akdoğan
Akdoğdu
Akdoğmuş
Akdoğru
Akdora
Akdoru
Akdoruk
Akdöl
Akduman
Akdur
Akdurmuş
Akel
Aker
Akergin
Akerman
Akersan
Akersoy
Akgerman
Akgiray
Akgöze
Akgüç
Akgün
Akgüner
Akgüneş
Akgüngör
Akhan
Akhun
Akı
Akıalp
Akıman
Akın
Akınal
Akınalp
Akıncıbay
Akıner
Akıneri
Akıska
Akış
Akil
Akin
Akkan
Akkaya
Akkaynak
Akkerman
Akkılıç
Akkın
Akkor
Akköz
Akköze
Akkuran
Akkurt
Akkuş
Akkuyaş
Akman
Akmanalp
Akmaner
Akmercan
Akmeriç
Akmut
Aknoz
Akonat
Akozan
Akönder
Akönel
Aköner
Aköz
Akpay
Akpınar
Akpolat
Akpulat
Aksal
Aksan
Aksay
Aksel
Akser
Akses
Aksın
Aksoy
Aksu
Aksumer
Aksun
Aksunar
Aksuner
Aksungur
Aksümer
Aksüyek
Akşin
Akşit
Akşura
Aktaç
Aktalay
Aktamur
Aktan
Aktaş
Aktay
Aktekin
Aktemür
Aktolga
Aktuna
Aktunç
Aktün
Akün
Akünal
Akyel
Akyıldız
Akyol
Akyön
Akyurt
Akyürek
Akyüz
Alabay
Alacan
Alaçam
Alaeddin
Alâettin
Alageyik
Alahan
Alakan
Alakoç
Alakurt
Alakuş
Alanalp
Alanay
Alanbay
Alancı
Alaner
Alankoç
Alankuş
Alas
Alat
Alatan
Alataş
Alatay
Alatlı
Alaz
Albayrak
Albora
Aldemir
Aldıbay
Aldoğan
Alemdar
Algan
Algın
Algün
Alhan
Alıcı
Alıç
Alınbay
Alıncahan
Alınç
Alışık
Ali
Alican
Alişan
Alkan
Alkaş
Alkılıç
Alkım
Alkın
Alkış
Alkoç
Alkor
Almas
Alnar
Alnıaçık
Alnıak
Alp
Alpagut
Alpak
Alpan
Alpar
Alparslan
Alpartun
Alpas
Alpaslan
Alpat
Alpay
Alpaydın
Alpayer
Alpçetin
Alpdemir
Alpdoğan
Alper
Alperen
Alpergin
Alpermiş
Alpertunga
Alpgiray
Alphan
Alpkan
Alpkanat
Alpkartal
Alpkın
Alpman
Alpdoğan
Alpsar
Alpsoy
Alpsü
Alptekin
Alptoğan
Alptuğ
Alpyürek
Almay
Alsan
Alsoy
Altaç
Altan
Altaner
Altaş
Altav
Altay
Altın
Altınay
Altınok
Altınbaş
Altınbay
Altınel
Altıner
Altınhan
Altınışık
Altınkaya
Altınkılıç
Altınok
Altınöz
Altınsoy
Altıntaş
Altıntuğ
Altoğan
Altop
Altuğ
Altuğan
Altun
Altuna
Altunay
Altunbay
Altunç
Altunçağ
Altuner
Altunhan
Altuntaş
Altuntay
Amaç
Andaç
Andak
Anday
Andıç
Andiç
Angı
Angın
Angış
Angışhan
Anı
Anıl
Anıt
Ant
Antekin
Apa
Apağ
Apak
Apakhan
Arabul
Aral
Aralp
Aran
Aras
Arat
Arbaş
Arbay
Arbek
Arbel
Arca
Arda
Ardemir
Ardıç
Arel
Arer
Argın
Argıt
Argon
Argun
Argüden
Argüder
Argün
Argüt
Arhan
Arı
Arıbağ
Arıbal
Arıbaş
Arıboğa
Arıca
Arıcan
Arıç
Arıduru
Arıel
Arıer
Arığ
Arığtekin
Arıhan
Arık
Arıkan
Arıkbağ
Arıker
Arıkhan
Arıklı
Arıkoğlu
Arıkol
Arıkut
Arıman
Arın
Arınç
Arıpınar
Arısal
Arısan
Arısoy
Arısu
Arıt
Arıtan
Arıtaş
Arif
Arifi
Arkan
Arkoç
Arkun
Arkut
Arman
Arol
Arolat
Arpaç
Arpağ
Arpak

Arpat
Arsal
Arsan
Arslan
Arslaner
Arslanhan
Arsoy
Arsu
Arsun
Artaç
Artam
Artık
Artun
Artunç
Artuk
Aru
Arukan
Aryüz
Arzık
Asaf
Asal
Asatekin
Asena
Asım
Aslan
Aslaner
Aslanhan
Asraf
Asu
Asutay
Aşan
Aşar
Aşir
Aşkın
Aşkınay
Aşkıner
Askun
Ata
Ataan
Atabay
Atabek
Atabey
Atcan
Ataç
Atadan
Ataeli
Ataergin
Atahan
Atakam
Atakan
Ataker
Atakol
Atakul
Atakut
Atal
Atala
Atalan
Atalay
Atalık
Ataman
Atambay
Atamer
Atanç
Atasagun
Atasay
Atasev
Ataseven
Atasever
Atasevin
Atasoy
Atasü
Ataş
Atatöre
Atatuğ
Atâullah
Atatüre
Atatürk
Ataün
Ateş
Atıf
Atığ
Atıl
Atılay
Atılgan
Atınç
Atik
Atilla
Atlıhan
Atmaca
Atsal
Atsan
Atsız
Attila
Atuğ
Atuk
Atun
Atvur
Avar
Avri
Avşar
Ay
Ayalp
Ayas
Aysun
Aysan
Ayat
Ayata
Ayataç
Ayaydın
Aybar
Aybara
Aybarg
Aybaş
Aybay
Aybek
Ayberk
Aybey
Ayboğa
Aybora
Ayca
Aycan
Aycıl
Ayça
Ayçetin
Ayçoban
Aydar
Aydemir
Aydeniz
Aydın
Aydınay
Aydınbay
Aydınbey
Aydınel
Aydıner
Aydınol
Aydıntan
Aydıntuğ
Aydınyol
Aydoğan
Aydoğdu
Aydoğmuş
Aydolun
Aydonat
Ayduk
Aygıt
Aygıtalp
Aygut
Aygutalp
Aygün
Aygür
Ayhan
Ayık
Aykaç
Aykal
Aykın
Aykul
Aykut
Aykutlu
Ayman
Aymete
Aymutlu
Aypar
Aypars
Aypolat
Ayral
Aysal
Aysan
Aysen
Aysev
Aysever
Aysevin
Aysın
Aysoy
Aysu
Aysuk
Aysun
Aysunar
Aysungur
Aysü
Aytaç
Aytak
Aytan
Aytar
Aytek
Aytekin
Aytın
Aytınç
Aytok
Aytop
Aytöre
Aytuğ
Aytul
Aytun
Aytuna
Aytunca
Aytunç
Aytunga
Aytürk
Ayvaz
Ayverdi
Ayyıldız
Ayyüce
Aziz
Azmi
Azra

B

Babacan
Babaç
Baban
Babayiğit
Babos
Babus
Babür
Babürhan
Badak
Badakalp
Badakul
Badas
Badur
Bağaç
Bağatır
Bağdaç
Bağdaçhan
Bağdaş
Bağdaşbey
Bağdıç
Bağış
Bağışhan
Baha
Bahadır
Bahattin
Bahaeddin
Bahir
Bahri
Bakaç
Bakay
Bakı
Bakır
Bakırgan
Bakırhan
Baki
Baksi
Bakuş
Baktüzün
Bala
Balabay
Balabey
Balaçe
Balağ
Balak
Balamir
Balan
Balantekin
Balatan
Balatekin
Balatürk
Balay
Balaz
Balbal
Balbey
Balcan
Balçık
Baldaş
Baler
Balgım
Balgın
Balhan
Balım
Bali
Balibas
Balibey
Balisoy
Balkaç
Balkan
Balkı
Balkırsoy
Balkış
Balkoç
Balkur
Balsal
Balsan
Balsar
Balta
Baltacı
Baltaş
Balur
Banbörü
Bandak
Bangu
Bara
Baraba
Baraç
Baradan
Baraday
Barak
Baran
Baranalp
Baranbilge
Baransel
Baras
Baray
Baraz
Barçın
Barbaros
Barık
Barıkan
Barım
Barımbay
Barın
Barkın
Barkören
Barlas
Bars
Barsan
Barsbay
Barsbey
Barta
Bartu
Bartunç
Barut
Basa
Basat
Basatalp
Basathan
Baskan
Baskın
Basri
Başad
Basağa
Başak
Başaka
Başal
Başar
Başaran
Başardı
Başarı
Basat
Başay
Başaydın
Başbuğ
Başdemir
Başdoğ
Başdoğan
Başdoğdu
Başeğmez
Başel
Başer
Başgöz
Başgöze
Başhan
Başık
Başkal
Başkan
Başkaya
Başkaynak
Başkök
Başkur
Başkurt
Baskut
Baslamış
Baslamışlı
Başman
Başok
Başol
Başoldu
Başotaç
Başöz
Başözge
Baştemir
Baştimur
Baspınar
Bassoy
Baştuğ
Bastuğan
Bata
Batı
Batıbay
Batıbek
Batıdeniz
Batıbey
Batır
Batıray
Batıray
Batırhan
Batu
Batuk
Batukbay
Batum
Batur
Baturalp
Baturay
Bay
Bayaka
Bayakalp
Bayal
Bayalan
Bayaldı
Bayalmış
Bayalur
Bayam
Bayar
Bayaş
Bayat
Bayatlı
Baybars
Baybora
Baybörü
Baybura
Baybuta
Baycan
Baycın
Bayçın
Bayçu
Bayçun
Baydak
Baydan
Baydar
Baydıbey
Baydoğan
Baydoğdu
Baydoğmuş
Baydu
Bayduhan
Bayduk
Baydur
Bayduralp
Bayer
Bayezit
Baygon
Baygönenç
Baygüç
Bayhan
Bayın
Bayındır
Bayğı
Bayık
Bayır
Bayırbay
Bayırhan
Baykal
Baykam
Baykan
Baykara
Baykın
Baykoca
Baykul
Baykurt
Baykuş
Baykut
Baykutay
Baylan
Bayman
Bayol
Bayrak
Bayram
Bayrav
Bayraz
Bayrı
Bayrısal
Bayru
Bayrualp
Bayrubay
Bayruhan
Bayruk
Baysal
Baysan
Baysoy
Baysu
Baysun
Baysundu
Baysungur
Baytas
Baytekin
Baytap
Baytukay
Baytun
Baytüz
Baytüze
Baytüzün
Bayuk
Bayülgen
Bayülken
Bedii
Bedirhan
Bedis
Bediz
Bedri
Bedük
Beğen
Beğenç
Beğer
Behçet
Behhas
Behiç
Behlûl
Behmen
Behzat
Bek
Bekata
Bekbars
Bekbay
Bekdemir
Bekdik
Bekdil
Bekdilli
Bekdoğan
Bekdoğmuş
Beke
Bekeç
Beker
Bekercan
Beki
Bekir
Bekit
Bekiter
Beklan
Bekman
Beksan
Bektaş
Bektemir
Bektemür
Bektigin
Bektimur
Bektöre
Bektür
Bektüre
Bektüzün
Beleda
Belek
Belen
Beler
Belgan
Belgar
Belge
Belgen
Belger
Belgil
Belgir
Belgün
Beliç
Beliçer
Beliğ

Bellek
Belli
Bellisan
Bellisar
Benek
Bengi
Bengialp
Bengibay
Bengisar
Bengisarp
Bengisoy
Bengisu
Bengitaş
Bergü
Bengütekin
Belir
Benokan
Benşen
Bentürk
Berdan
Berdibay
Bercis
Berge
Bergen
Berger
Berik
Berkal
Berkan
Berkant
Berkay
Berke
Berkel
Berkem
Berken
Berker
Berki
Berkin
Berkkan
Berkman
Berkmen
Berkok
Berkol
Berköz
Berközlü
Berksal
Berksan
Berksay
Berksoy
Berksu
Berksun
Berksunar
Berktan
Berktin
Berkün
Berkünlü
Berman
Bertan
Bertin
Besalet
Besen
Besi
Besim
Besin
Beslen
Beşel
Beşer
Beşir
Bespınar
Beştaş
Beştek
Betil
Betim
Betin
Bey
Beyazıt
Beybars
Beybora
Beybolat
Beydağ
Beydilli
Beydoğan
Beydoğdu
Beydoğmuş
Beyen
Beyhan
Beykal
Beykara
Beykondu
Beypolat
Beyrek
Beytekin
Beytöre
Beytiğin
Beytüze
Beytüzün
Bican
Bigat
Bilâl
Bilbaşar
Bilbay
Bilek
Bilen
Bilgat
Bilgay
Bilge
Bılgealp
Bilgebay
Bilgeç
Bilgeer
Bilgehan
Bilgekaan
Bilgekan
Bilger
Bilget
Bilgi
Bilgin
Bilginer
Bilgünay
Bilgütay
Bilhan
Bilir
Bilkan
Bilkanat
Bilkant
Bilkay
Bilmen
Bilsel
Biltan
Biltaş
Biltay
Bilyap
Binal
Binalp
Binay
Binbaş
Binbay
Binışık
Biniz
Binkan
Binkaya
Biran
Birant
Birbil
Bircan
Birgen
Birgi
Birgit
Birkök
Birmen
Birol
Birsel
Birsen
Birsoy
Birtan
Birtek
Birtaş
Bleda
Bodur
Boğa
Boğaç
Boğaçhan
Boğataş
Boğatay
Boğatekin
Boğatimur
Boğatır
Bolat
Bolay
Bolcan
Bolkan
Bora
Borağan
Borahan
Borakan
Boran
Boranalp
Boranbay
Boransü
Borataş
Boratav
Boray
Borhan
Borkan
Borşuk
Borşukbay
Bosut
Boydaş
Boyer
Boylan
Boyraz
Boysal
Boysan
Bozan
Bozbay
Bozbora
Bozdağ
Bozdemir
Bozdeniz
Bozdoğan
Bozer
Bozerk
Bozkan
Bozkara
Bozkay
Bozkaya
Bozkır
Bozkurt
Bozkuş
Bozo
Bozok
Bozokan
Bozokay
Boztaş
Boztimur
Bozyiğit
Böget
Böke
Börklü
Börüklübay
Börükyaruk
Börtüçene
Börü
Börüban
Börübars
Börübay
Börübey
Börühan
Börükhan
Bucak
Budak
Budun
Budunal
Budunalp
Bugan
Bugay
Buğa
Buğan
Buğra
Buğrahan
Bukan
Bukandan
Bulak
Bulat
Bulca
Bulgan
Bulgay
Bulgu
Bulgubay
Bulguman
Bulgunoyan
Buluç
Bulut
Bunhan
Bura
Burcu
Burcubay
Burç
Burçak
Burçin
Burçuhan
Burtan
Bumin
Buminhan
Buminkaan
Burak
Burat
Burçin
Burhan
Burkal
Burkalp
Burlu
Burlubay
Burtoçene
Buruk
Burukbay
Buruktekin
Buyan
Buydu
Buyduhan
Buyduk
Buydukalp
Buyruk
Buyrukalp
Buyrukata
Buyrukbay
Bücküm
Büğdüz
Bükay
Büke
Bükem
Büken
Büker
Büket
Bükey
Bülbiz
Bülent
Bülkan
Bülkat
Bülkay
Bürge
Bürüm
Bürümce
Bürümer
Bürün

C

Cabar
Cabir
Cafer
Cahit
Cakmur
Cakubay
Camoka
Camokay
Camukbek
Can
Canal
Canalp
Canatay
Canay
Canayaz
Canaydın
Canaykın
Canbay
Canbek
Canberk
Canbey
Canbulat
Candan
Candaner
Candar
Candaş
Canday
Candemir
Candoğan
Caner
Cangızbay
Caniş
Cankat
Cankılıç
Cankoç
Cankurt
Canören
Canpolat
Cansoy
Cansu
Cansun
Cansunar
Cansunay
Cansuner
Cantekin
Cantürk
Carıb
Carıblı
Cav
Cavit
Cavlak
Cavlı
Cayık
Caymaz
Cayuraz
Cazim
Cebbar
Cebe
Cebealp
Cebesoy
Cehdi
Celâdet
Celâl
Celâlettin
Celâsun
Celayir
Celil
Cem
Cemalettin
Celme
Cemali
Cemil
Cemsit
Cenap
Cendere
Cenderebey
Cengiz
Cengizhan
Cenk
Cevat
Cevher
Ceyda
Cezmi
Cıdam
Cınkılıç
Ciga
Ciğil
Ciğilbey
Cihan
Cihander
Cihat
Cimcoz
Cingil
Civil
Cora
Coruk
Cosar
Coşkun
Coşkunay
Coşkuner
Coşkunsu
Cömert
Cöner
Cuci
Cudi
Culhan
Culuman
Cumalı
Cumhur
Cura
Cüneyt

Ç

Çaba
Çabar
Çaçı
Çaçıbay
Çacır
Çağ
Çağa
Çağaçan
Çağaçar
Çağan
Çağatay
Çağay
Çağda
Çağdan
Çağdaş
Çağkan
Çağıl
Çağın
Çağır
Çağla
Çağlak
Çağlar
Çağlasın
Çağlayan
Çağlayantürk
Çağlı
Çağrı
Çağrıbey
Çağveren
Çakabaş
Çakabay
Çakabey
Çakan
Çakar
Çakıcı
Çakıl
Çakıltaş
Çakım
Çakın
Çakır
Çakırer
Çakıt
Çakmak
Çakman
Çakmur
Çakver
Çalapöver
Çalapherdi
Çalapkulu
Çalapverdi
Çalas
Çalaz
Çalgan
Calı
Çalık
Çalıkbey
Çalım
Çalımlı
Çalın
Çalış
Çalpala
Çalpan
Çaltı
Çam
Çamak
Çambel
Çamçak
Çamcı
Çamer
Çamız
Çamık
Çamok
Çamuk
Çandar
Çandarlı
Çandır
Çanga
Çangal
Çangıl
Çankara
Çankaya
Çapan
Çapaner
Çapar
Çapın
Çapkan
Çarman
Çaşır
Çav
Çavaç
Çavaş
Çavdar
Çavdarlı
Çavga
Çavgar
Çavlı
Çavlu
Çavuldur
Çayan
Çaydam
Çaydamar
Çayhan
Çaykara
Çaylak
Çaylan
Çebi
Çebiç
Çeçen
Çekme
Çekic
Çelebı
Çelem
Çelen
Çelik
Çelikbilek
Çelikel
Çeliker
Çelikhan
Çelikiz

Çelikkan
Çelikkanat
Çelikkaya
Çelikkol
Çeliksu
Çelikköz
Çeliktaş
Çeliktürk
Çeliktav
Çelikten
Çelikyay
Çelikyürek
Celim
Çeltik
Çendek
Çender
Çepni
Çerit
Çerman
Çermen
Çernit
Çetin
Çetinalp
Çetinarslan
Çetinay
Çetinel
Çetiner
Çetinok
Çetinöz
Çetinsoy
Çetinsu
Çetintaş
Çetintürk
Çetinyılmaz
Çetinyiğit
Çetme
Çetmeli
Çevik
Çevikcan
Çevikel
Çeviker
Çeviköz
Çevin
Çıda
Çıdam
Çıdamlı
Çığ
Çığa
Çığal
Çığır
Çınak
Çınar
Çınay
Çıngı
Çıngız
Çınkı
Çıpa
Çıtak
Çıray
Çıvgın
Çiçi
Çiçin
Çifter
Çiftkurt
Çiltaş
Çiltay
Çimen
Çinel
Çiner
Çinerk
Çinkılıç
Çintan
Çintay
Çital
Çitay
Çitel
Çiter
Çivi
Çizgen
Çizmen
Çoban
Çobanbey
Çoğahan
Çoğay
Çokar
Çokay
Çoker
Çokgüven
Çolak
Çolpan
Çongan
Çongar
Çongur
Çopur
Çopuralp
Çora
Çorak
Çoruk
Çorut
Çotuk
Çoyum
Çoyun
Çökermiş
Çöte
Çötebey
Çötek
Çöteli
Çötelibey
Çürçet
Çüter
Çütsoy

D

Dadaş
Dağ
Dağa
Dağardı
Dağaşan
Dağdelen
Dağdeviren
Dağhan
Dağlı
Dağtekin
Daim
Dal
Dalam
Dalamer
Dalan
Dalay
Dalayer
Dalbaşar
Dalbay
Dalboğa
Daldal
Daldiken
Dalgıç
Dalkılıç
Dalkoç
Dalokay
Dalsar
Damar
Dânış
Darcan
Dardoğan
Darga
Davran
Davas
Davaz
Davut
Day
Dayanç
Dayı
Değer
Değmeer
Dehir
Delice
Delikan
Delikanlı
Delman
Delmer
Demir
Demirağ
Demiralp
Demiray
Demirayak
Demirbağ
Demirbaş
Demirbilek
Demirboğa
Demirbüken
Demircan
Demirçay
Demirdelen
Demirdöğen
Demirel
Demirer
Demirezen
Demirgüç
Demirgülle
Demirhan
Demiriz
Demirkan
Demirkaya
Demirkazık
Demirkıran
Demirkoç
Demirkol
Demirkök
Demirkurt
Demirkut
Demirman
Demirok
Demirol
Demiröz
Demirpençe
Demirsoy
Demirtaş
Demirtav
Demirtay
Demirtekin
Demirtuğ
Damirtürk
Demiryürek
Demren
Dengiz
Dengizer
Deniz
Denizalp
Denizel
Denizer
Denizhan
Denizman
Denizmen
Deniztekin
Denk
Denkel
Denker
Denktaş
Denli
Denlisoy
Deren
Derenel
Derinkök
Derinöz
Derlen
Derman
Derya
Devin
Deviner
Devrim
Devrimer
Devrin
Devrinç
Dik
Dikalay
Dikalp
Dikay
Dikbakuç
Dikbakuş
Dikbaş
Dikbay
Dikboğa
Dikçam
Dikdal
Dikeç
Dikel
Diken
Diker
Dikmen
Dikmengil
Dikey
Diksoy
Diktaş
Dilaver
Dilek
Diler
Dilge
Dilmaç
Dilmen
Dincel
Dinç
Dinçalp
Dinçay
Dinççağ
Dinççınar
Dinçduran
Dinçel
Dinçelli
Dinçer
Dinçerk
Dinçkal
Dinçkaya
Dinçkol
Dinçkök
Dinçmen
Dinçok
Dinçol
Dinçöz
Dinçsan
Dinçsav
Dinçsay
Dinçsel
Dinçsoy
Dinçsü
Dinçtaş
Dinçtürk
Direm
Diren
Direnç
Diribaş
Dirican
Dirik
Diriker
Dirikök
Diril
Dirim
Dirimtekin
Dirin
Diriner
Dirisoy
Dirlik
Dirse
Dirsealp
Dirsebay
Dirsehan
Dişbudak
Doğan
Doğanalp
Doğanay
Doğanbaş
Doğanbey
Doğaner
Doğangün
Doğantan
Doğru
Doğruel
Doğruer
Doğrul
Doğruol
Doğrüöz
Doğu
Doğuç
Doğudan
Doğuer
Doğukan
Doğuş
Dokuztaş
Dokuztuğ
Dolan
Dolanay
Dolaner
Dolay
Dolun
Dolunay
Doluy
Domaniç
Donat
Dorak
Doruk
Dorukhan
Dorukkan
Dorukkut
Doruktekin
Doruktepe
Dosdoğru
Dölarslan
Dölek
Dölen
Dölensoy
Dönmez
Dönmezer
Dönmezsoy
Dönmeztekin
Dudamhan
Duman
Dumanbey
Dumlu
Dumrul
Duracan
Durağan
Durak
Durakbey
Dural
Duran
Duranay
Duraner
Duransoy
Durantekin
Duray
Durdu
Durgun
Durguner
Durgunsu
Durhan
Durlu
Durmuş
Dursun
Dursundoğan
Dursuntekin
Duru
Durualp
Durubay
Duruhan
Duruiz
Durukal
Durukan
Durul
Durulca
Duruöz
Durusan
Durusel
Durusoy
Durusu
Durutekin
Durutürk
Duyal
Duygu
Duyu
Dülger
Dümer
Dündar
Dündaralp
Dündarbey
Dülge
Dürri
Düvenci
Düzel
Düzey

E

Ebubekir
Ecebay
Ecemiş
Ecer
Ecevit
Ede
Edebali
Edebey
Edgü
Edgünalp
Edgübay
Edgüer
Edige
Edil
Edike
Edip
Edis
Ediz
Efdal
Efdaleddin
Efe
Efgan
Efrahim
Efser
Ege
Egemen
Eğilmez
Ekber
Eke
Ekemen
Eken
Ekener
Ekmal
Ekmen
Ekim
Ekin
Ekiner
Ekrem
Elal
Elbek
Elbir
Elbirlik
Elbiz
Elboğa
Elçi
Elçin
Eldem
Eldemir
Elgün
Eliaçık
Elidemir
Elitaş
Elitez
Eliüstün
Elöve
Elöver
Eftun
Elvan
Elver
Elveren
Elverdi
Em
Emci
Emciata
Emeç
Emek
Emiç
Emin
Emir
Emrah
Emre
Emrem
Emren
Emret
Emül
Ender
Ener
Eneren
Energin
Engin
Enginalp
Enginel
Enginer
Enginsoy
Enginsu
Engintalay
Engür
Enis
Enmutlu
Ensari
Enver
Enveri
Eracar
Erad
Erakalın
Erakıncı
Eraksan
Eral
Eralkan
Eralp
Eraltay
Erandaç
Eranıl
Erar
Eray
Erbaş
Erbaşat
Erbay
Erbelger
Erbelgin
Erben
Erberk
Erbil
Erbilek
Erbilen
Erbilir
Erboğa
Erboy
Erbuğ
Ercan
Ercem
Ercek
Ercüment
Erçelik
Erçin
Erdaç
Erdal
Erdem

Erdemalp
Erdemay
Erdemer
Erdemir
Erden
Erdenalp
Erdenay
Erdener
Erdeniz
Erdi
Erdibay
Erdibek
Erdibey
Erdik
Erdiken
Erdil
Erdilek
Erdim
Erdinç
Erdoğ
Erdoğan
Erdoğdu
Erdoğmuş
Erdöl
Erdölek
Erdölen
Erdur
Erdura
Erduran
Erdurdu
Erdurmuş
Erdursun
Erduru
Erek
Ereken
Erel
Erem
Eren
Erenalp
Erenay
Erencan
Erendemir
Erenel
Erengüç
Erenöz
Erensoy
Erensü
Erentürk
Erer
Erge
Ergen
Ergenç
Ergene
Ergener
Ergış
Ergi
Ergil
Ergim
Ergimer
Ergin
Erginalp
Erginal
Erginay
Erginbay
Ergincan
Erginç
Erginel
Erginer
Erginsay
Ergintuğ
Ergök
Ergökmen
Ergönen
Ergör
Ergun
Ergunalp
Erguner
Ergüç
Ergüçüm
Ergüden
Ergüder
Ergül
Ergüleç
Ergülen
Ergün
Ergüneş
Ergüney
Ergütmüş
Ergüvenç
Erhan
Erhun
Erışık
Eri
Erim
Erimel
Erimer
Erinç
Erinçer
Eripek
Eriş
Erişken
Erişkin
Erişmen
Eriz
Erizgi
Erk
Erkal
Erkan
Erkaş
Erkaya
Erkel
Erker
Erkey
Erkılıç
Erkın
Erkınay
Erkınel
Erkış
Erkil
Erkilet
Erkin
Erkiner
Erkip
Erkman
Erkmen
Erkmenol
Erkoç
Erkoçak
Erkol
Erksal
Erksan
Erksoy
Erksun
Erktin
Erkul
Erkun
Erkunt
Erkurt
Erkuş
Erkut
Erkutay
Erkutlu
Erlaçin
Erlik
Erman
Ermutlu
Ernoyan
Eroğan
Eroğlu
Eroğul
Eroğuz
Erokay
Erol
Erolat
Eronat
Erozan
Eröge
Eröz
Ersal
Ersalmış
Ersan
Ersav
Ersay
Ersayın
Erseç
Ersek
Ersel
Ersen
Erserim
Ersev
Erseven
Ersever
Ersevin
Ersezen
Ersezer
Ersin
Ersoy
Ersöz
Ersu
Ersü
Ersüre
Erşen
Ertaç
Ertan
Ertana
Ertaş
Ertay
Erte
Ertek
Erteke
Ertekin
Ertem
Erten
Ertepınar
Ertop
Ertoklu
Ertöre
Ertöze
Ertuğ
Ertuğa
Ertuğrul
Ertuk
Ertuna
Ertuncay
Ertunç
Ertuncay
Ertunga
Ertut
Ertün
Ertür
Ertüre
Ertürk
Ertüz
Ertüze
Ertüzün
Erülgen
Erülker
Erün
Erünal
Erüstün
Eryalçın
Eryaman
Eryavuz
Eryetiş
Eryıldız
Eryılmaz
Eryiğit
Erzin
Esat
Ese
Esebay
Esemen
Esen
Esenbay
Esenel
Esener
Esentürk
Eser
Esin
Esiner
Eskin
Eskinalp
Esmen
Eşmen
Eşfak
Etem
Ethem
Eti
Etili
Evcimen
Evek
Evirgen
Evli
Evranos
Evren
Evrenata
Evrensel
Evrim
Evrimer
Eylem
Eymür
Eyüp
Ezel
Ezgi
Ezgü
Ezgüer

F

Fadıl
Fahamettin
Fahrettin
Fahri
Faik
Faris
Faruk
Fatih
Fazıl
Fazlı
Farabi
Fehim
Ferda
Ferdağ
Ferdi
Feridun
Ferhan
Ferhat
Ferit
Ferruh
Fethi
Fettah
Feyyaz
Feyzi
Fırat
Fermuşa
Fikret
Firuz
Fuat
Füruzan

G

Gafur
Galip
Gani
Garam
Gazan
Gazanfer
Gazahan
Gebelik
Geçalp
Gedik
Gedikbaş
Gedikbay
Gediktaş
Gediz
Gencal
Gencay
Gencel
Gençer
Genco
Genç
Gençal
Gençalp
Gençarslan
Gençaslan
Gençay
Gençel
Gençer
Gençkal
Gençsav
Gençsoy
Gençsu
Gençtürk
Gener
Geray
Gerboğa
Gerçek
Gerçeker
German
Germen
Germener
Getboğa
Gezin
Gezgin
Gezginer
Gıyas
Gıyasettin
Giray
Girayalp
Girayer
Girgin
Girginalp
Girginkoç
Giz
Gizay
Gizer
Gizmen
Göğem
Göğen
Göğüş
Gökalp
Gökay
Gökbaran
Gökbarım
Gökbay
Gökbayrak
Gökbel
Gökbelen
Gökberk
Gökbey
Gökbora
Gökbörü
Gökbudak
Gökbudun
Kökbulut
Gökcan
Gökçal
Gökçe
Gökçebala
Gökçebalam
Gökçebalamır
Gökçebalım
Gökçebel
Gökçeer
Gökçek
Gökçel
Gökçem
Gökçen
Gökçener
Gökçer
Gökçesu
Gökçil
Gökçin
Gökçora
Gökçül
Gökçün
Gökdağ
Gökdağlı
Gökdal
Gökdemir
Gökdeniz
Gökdoğan
Gökel
Göken
Göker
Gökgöl
Gökhan
Gökhun
Gökmen
Gökmenalp
Gökmener
Gökmete
Göknar
Göksal
Göksaltuk
Göksan
Göksav
Göksay
Göksel
Gökseven
Göksever
Göksoy
Göksu
Göksun
Gökşen
Gökşin
Göktalay
Göktan
Göktaş
Göktay
Göktöre
Göktöze
Göktuğ
Göktulca
Göktulga
Göktuna
Göktunç
Göktürk
Gökyay
Gömeç
Gönen
Gönenç
Gönener
Gören
Görener
Görengil
Görgeç
Görgenç
Görgün
Göngüncan
Görgünay
Görkay
Görkel
Görkem
Görkemli
Görker
Görkey
Görkmen
Gözay
Gözaydın
Göze
Gözem
Gözen
Gülçur
Gülçurhan
Guz
Guzhan
Gücal
Gücel
Gücer
Gücerdi
Güceren
Gücermiş
Gücüm
Gücümen
Gücümer
Gücümhan
Gücün
Gücüner
Gücüntekin
Güç
Güçal
Güçalp
Güçbuldu
Güçhan
Güçkan
Güçkanat
Güçlü
Güçlübay
Güçlüer
Güçlühan
Güçlük
Güçlükhan
Güçlütürk
Güçmen
Güçsal
Güçsalan
Güçsaldı
Güçsalmış
Güçsan
Güçsav
Güçsel
Güçüm
Güçümbay
Güçyener
Güçyeter
Güher
Gülbastı
Gülbay
Güleçer
Gülek
Gülener
Gülergin
Gülergün
Gülertan
Gülez
Gülhan
Gülsoy
Gülman
Gülmen
Gülriz
Gültan
Gültaş
Gültekin
Gümeç
Gümen
Gümer
Gümük
Gümüş
Gümüştan
Gümüştay
Gümüştekin
Gümüşkurt
Gümüşkut
Gün
Günaç
Günak
Günal
Günalan
Günalp
Günaltan

Günaltay
Günay
Günbay
Günbek
Günberk
Günbey
Gündal
Gündaş
Günday
Gündemir
Günden
Gündeniz
Gündeş
Gündoğan
Gündoğdu
Gündoğmuş
Gündüz
Gündüzalp
Gündüzbey
Gündüzen
Günel
Güner
Güneralp
Güneray
Güneren
Günergin
Güneri
Günerman
Güneş
Güneşhan
Güney
Güngör
Güngördü
Güngörmüş
Güngöze
Günhan
Günışık
Güniz
Günizi
Günkan
Günkaya
Günkut
Günkutan
Günkutlu
Günmutlu
Günsen
Güntan
Güntekin
Güntöre
Gür
Gürak
Gürakın
Güral
Güralp
Güralpan
Güralpat
Güran
Güranlı
Gürarda
Güray
Gürbaş
Gürbaşkan
Gürbay
Gürboğa
Gürbüz
Gürbüzer
Gürbüzkan
Gürcan
Gürçağ
Gürçağlayan
Gürçay
Gürdağ
Gürdağlı
Gürdal
Gürdalan
Gürdallı
Gürdamar
Gürdemir
Gürdeniz
Gürdoğ
Gürdoğan
Gürdoğdu
Gürdoğmuş
Gürdöl
Güre
Gürel
Gürelli
Gürer
Güreralp
Güren
Güreren
Gürerk
Gürgan
Gürgen
Gürgenç
Gürgener
Gürgöze
Gürgüç
Gürhan
Gürışık
Güriz
Gürkal
Gürkan
Gürkanat
Gürkara
Gürkaya
Gürkayı
Gürkaynak
Gürkök
Gürkut
Gürler
Gürleyik
Gürman
Gürmen
Gürmeriç
Gürol
Gürpınar
Gürsal
Gürsan
Gürsav
Gürsavaş
Gürsel
Gürsen
Gürseven
Gürson
Gürsoy
Gürsu
Gürsunar
Gürşener
Gürtan
Gürtaş
Gürtav
Gürtay
Gürtaylan
Gürtekin
Gürtuğ
Gürtuğa
Gürtuğan
Gürtuna
Gürtunca
Gürtunç
Gürtürk
Güryasa
Güryay
Güvem
Güvemli
Güven
Güvenal
Güvenalp
Güvenç
Güvençli
Güvençlibay
Güvençtürk
Güvez
Güyer
Güze
Güzelbey
Güzey
Güzeyer
Güzeyli

H

Habibullah
Hâdi
Hakan
Hâki
Hakkı
Halet
Halil
Halay
Haldun
Halim
Halûk
Hamdi
Hamit
Halis
Hamza
Han
Hanalp
Hanay
Hanbek
Hanefi
Hanhan
Hanboy
Harun
Hasan
Hasbek
Hasefe
Hasip
Hasnun
Haşim
Haşmet
Hatay
Hatem
Hatemi
Haydar
Hayrettin
Hayri
Hayrullah
Hazar
Hazım
Heper
Hepyener
Hepyüksel
Heysen
Hıfzı
Hıncal
Hışanhan
Hızır
Hızlan
Hızlı
Hızlıer
Hiçyılmaz
Hidayet
Hikmet
Hilmi
Himmet
Hiti
Hitit
Hortaç
Hortaçsu
Höllük
Höyük
Hulâgu
Hulki
Hulusi
Hunal
Hunalp
Huri
Hurrem
Hurşit
Huzife
Hünal
Hünalp
Hüncan
Hükmi
Hürmüz
Hüsam
Hüsamettin
Hüseyin
Hüsnü

I

Idıkut
Iğdır
Ildır
Ilgar
Ilgarlı
Ilgaz
Ilgazer
Ilgım
Ilgın
Ilıcan
Ira
Irız
Irkılata
Irmak
Irkış
Isıdan
Işık
Işıkal
Işıkalp
Işıker
Işıl
Işılak
Işılar
Işılav
Işılay
Işıldak
Işıldar
Işıltan
Işıltı
Isıman
Isın
Işınbay
Işıner
Işınsu
Işıtan

İ

İbibik
İbik
İbiş
İbo
İbrahim
İdeko
İdemen
İdris
İğdemir
İdikurt
İğtemir
İğtimur
İhsan
İhya
İkbal
İklil
İlal
İlalan
İlaldı
İlalmış
İlaydın
İlban
İlbars
İlbasan
İlbasmış
İlbastı
İlbay
İlbeg
İlbek
İlbey
İlbeyi
İlbeyli
İlbike
İlbilge
İlboğa
İlbozan
İlbozdu
İlbudun
İlbuyur
İlçim
İlçimbay
İlçimhan
İlçiz
İldem
İldemer
İlden
İldeniz
İldes
İlek
İler
İlergin
İleri
İlgar
İlgen
İlgin
İlginç
İlgü
İlgün
İlham
İlhan
İli
İlihan
İlisu
İlkan
İlkay
İlke
İlkehan
İlker
İlkin
İlkiz
İlkut
İlkutay
İlkutlu
İlkün
İlkünsal
İlpars
İlsavaş
İlsavun
İlsev
İlseven
İlsever
İlsevmiş
İlsür
İlsürdü
İlsüren
İltan
İltar
İltaş
İltay
İltayanç
İlteber
İltekin
İltem
İltemir
İltemiş
İltemiz
İltemür
İlter
İlteres
İlteriş
İltimur
İltüze
İltüzge
İltüzmüş
İltüzük
İltüzün
İlyas
İmge
İmgeer
İmik
İmil
İmre
İmremiş
İmren
İmrengil
İnaç
İnal
İnalbey
İnalcık
İnalkurt
İnalkut
İnaltekin
İnan
İnanç
İnançu
İnanöz
İnce
İncebey
İncesu
İne
İnebay
İnebey
İneboğa
İnsel
İrdelp
İren
İrfan
İrge
İrgemiş
İrtek
İrteş
İrtiş
İsa
İsen
İshak
İskender
İskit
İslâm
İsmail
İsmet
İstemi
İstemihan
İstemikaan
İscan
İşçen
İşgüden
İşgüder
İşman
İsmen
İsseven
İssever
İştut
İtil
İtilsu
İttüzer
İyibar
İyibaş
İyicil
İyidoğan
İyigören
İyigüngör
İyio!
İyisan
İyisoy
İyiyürek
İzboğa
İzbörü
İzbudak
İzbudun
İzbul
İzgi
İzgil
İzgü
İzgütay
İzzet
İzzettin

J

Jekfer
Jerfi

K

Kaan
Kadir
Kadri
Kağan
Kakınç
Kalabay
Kalgay
Kalkan
Kalmık
Kalmuk
Kam
Kamacı
Kaman
Kamanbay
Kamay
Kambay
Kâmil
Kamer
Kamerettin
Kâmuran
Kanağan
Kanat
Kandemir
Kanıkor
Kanıt
Kâni
Kanpolat
Kanpulat
Kansu
Kansuk
Kantürk
Kapkın
Kaplan
Kara
Karaalp
Karabat
Karabay
Karabek
Karabey
Karaboğa
Karabörü
Karabudun
Karaca
Karacabey
Karacakurt
Karacan
Karacık
Karaçalık
Karaçelik
Karaçik
Karademir
Karadeniz
Karadoğan
Karaduman

Karaer
Karahan
Karahun
Karakan
Karakargı
Karakaya
Karakoç
Karakoyun
Karakoyunlu
Karakuş
Karakurt
Karakurum
Karaman
Karamete
Karamık
Karamuk
Karamut
Karan
Karanalp
Karanbay
Karancı
Karancıbey
Karaörs
Karapars
Karasal
Karasar
Karasibey
Karataş
Karatav
Karatay
Karatekin
Karayel
Karayılan
Karayülük
Karcan
Kargı
Kargın
Kargınalp
Karhan
Karkın
Karlık
Karluk
Karlukhan
Kartal
Kartekin
Kasım
Kasıhan
Kâşif
Katı
Katıhan
Katık
Katıkbay
Katılmış
Kavruk
Kavurt
Kavurtbey
Kavurthan
Kaya
Kayaalp
Kayacan
Kayaer
Kayagün
Kayagündüz
Kayahan
Kayan
Kayat
Kayatekin
Kayatimur
Kayatürk
Kaydu
Kayduhan
Kayduk
Kayhan
Kayı
Kayıbay
Kayıhan
Kayın
Kayıt
Kayıtbay
Kayıtmış
Kaymal
Kayman
Kaymaz
Kaymazgil
Kaynak
Kaynarkan
Kayra
Kayraalp
Kayrabay
Kayrak
Kayral
Kazak
Kazakhan
Kazbek
Kâzım
Kazlık
Kazlıkhan
Kelem
Kelemci
Keleş
Keleşbay
Keleşhan
Keleştimur
Kemal
Kemali
Kerem
Kerim
Kermen
Kenan
Keskin
Keskinay
Keskinel
Keskiner
Ketboğa
Keta
Ketebey
Kemalettin
Keven
Kevengil
Keyhan
Keyman
Kılıç
Kılıçal
Kılıçalp
Kılıçarslan
Kılıçaslan
Kılıçbay
Kılıçal
Kılıçer
Kınal
Kınalp
Kınay
Kınayman
Kınaytürk
Kıncal
Kınel
Kıner
Kınık
Kınıkarslan
Kınıkaslan
Kıpçak
Kıraç
Kıral
Kıralp
Kıran
Kıranalp
Kıraner
Kırat
Kıratlı
Kıray
Kırbay
Kırboğa
Kırbörü
Kırca
Kırcak
Kırcan
Kırgız
Kırhan
Kırkız
Kırman
Kırtay
Kırteke
Kırtekin
Kısınbay
Kıvanç
Kıvanç
Kıvançer
Kıvançlı
Kıvçak
Kıyat
Kıyıt
Kızgınbay
Kızgınok
Kızgınyiğit
Kızık
Kızıklı
Kızıl
Kızılarslan
Kızıaslan
Kızılateş
Kızılbars
Kızılboğa
Kızılbörü
Kızıldemir
Kızılkurt
Kızılpars
Kızıltuğ
Kızıltunç
Kızılyalım
Kiçi
Kiçialp
Kiçihan
Kigeldi
Kigelmiş
Kip
Kipcan
Kiper
Kipkurt
Kirami
Kişihan
Kocaalp
Kocabay
Kocademir
Kocagöz
Kocataş
Kocatay
Kocatürk
Kocaün
Kocaünal
Koç
Koçak
Koçanalp
Koçanboğa
Koçanbörü
Koçaş
Koçay
Koçboğa
Koçbörü
Koçer
Koçhan
Koçibay
Koçibey
Koçkan
Koçsoy
Koçtuğ
Koçtürk
Koçu
Koçubey
Koçum
Koçumhan
Koçutay
Koçyiğit
Kolat
Kolatan
Kolçak
Koldan
Koldaş
Koltak
Koltakhan
Koltaş
Kolküy
Koman
Komutekin
Koncagül
Kondubey
Kongur
Konguralp
Kongurata
Kongurtay
Konrapa
Konuk
Konur
Konuralp
Konurapa
Konuray
Konurbey
Konuröz
Kopuz
Kopuzcu
Kor
Koralp
Korarslan
Koraltan
Koraltay
Koray
Korcan
Korel
Korhan
Korkan
Korkud
Korkudalp
Korkudata
Korkut
Kortan
Kortaş
Kortav
Kortay
Korucu
Koruşumlu
Koryak
Koryay
Koryiğit
Koryürek
Kostak
Koşal
Koşalak
Koşuk
Koşukhan
Koşuktekin
Kotuz
Kotuzhan
Köçülbey
Köçüm
Kökel
Köken
Köker
Köklü
Köknel
Köksal
Köksaldı
Köksan
Köksoy
Köksu
Köksür
Köksürdü
Köktan
Köktaş
Köktay
Kökten
Köktür
Köktürk
Kömük
Kömüker
Köstem
Köymen
Köz
Közen
Közer
Kuban
Kubat
Kubilay
Kudak
Kudat
Kuday
Kudret
Kula
Kulaboğa
Kulahan
Kulan
Kulat
Kulatlı
Kuman
Kumanbay
Kumancı
Kumay
Kumsal
Kumuk
Kumukbay
Kunduz
Kunduzalp
Kunt
Kuntay
Kuntel
Kunter
Kuntman
Kuntürk
Kuntyiğit
Kural
Kuralan
Kuraner
Kuray
Kurban
Kurç
Kurçak
Kurçeren
Kurçokan
Kurdemir
Kurgaç
Kurgal
Kurgan
Kurgay
Kurhan
Kurmuş
Kurmuşbey
Kurt
Kurtalp
Kurtboğan
Kurtboğdu
Kurtdemir
Kurtçak
Kurtçal
Kurtçalım
Kurtçu-
Kurdoğan
Kurtdoğmuş
Kurtel
Kurter
Kurtgeldi
Kurthan
Kurtul
Kurtuluş
Kurtulmuş
Kuşhan
Kut
Kutak
Kutal
Kutaldı
Kutalp
Kutalmış
Kutan
Kutaş
Kutat
Kutay
Kutbars
Kutbay
Kutbek
Kutberk
Kutboğa
Kutbörü
Kutcan
Kutçalık
Kutel
Kuter
Kuterdem
Kuterden
Kutertan
Kuthan
Kutkan
Kutlan
Kutlar
Kutlay
Kutlu
Kutluad
Kutlualp
Kutluata
Kutluay
Kutlubars
Kutlubay
Kutlubey
Kutluca
Kutlucan
Kutluel
Kutluer
Kutluğu
Kutluğbey
Kutluhan
Kutluk
Kutlukhan
Kutlutay
Kutlutekin
Kutlutürk
Kutman
Kutmuş
Kutsal
Kutsalan
Kutsalar
Kutsaldı
Kutsalmış
Kutsalur
Kutsan
Kutsav
Kutsay
Kutsi
Kutsoy
Kutukumral
Kutun
Kutunalp
Kutuner
Kutuvar
Kutuz
Kutuzhan
Kuytak
Kuytan
Kuzey
Küçüka
Küçüm
Küçümalp
Küçümbay
Küçümhan
Külek
Külük
Kümük
Kümüker
Küntal
Küntaş
Küntay
Kür
Kürerdi
Kürerkin
Kürermiş
Kürhan
Kürşat
Kürüm
Kürümer
Küysür
Küssürdü
Küssüren
Küysürmüş

L

Laçin
Lâmi
Lâmih
Latif
Lebib
Lemi
Levent
Levin
Lütfi
Lütfullah
Lokman

M

Macit
Mahir
Mahmut
Makal
Maksut
Malik
Malkoç
Malkoçoğlu
Mamat
Manas
Mançer
Manço
Mançu
Mançuhan
Mangı
Mangıt
Mansur
Maşuk
Mayda
Maykut
Mazhar
Mazlum
Mefharet
Mecdi
Mecit
Mehdi
Mehmet
Mekki
Melen
Melenci
Melih
Memduh
Memet
Memik
Memiş
Memo
Mengi
Mengialp
Mengibay
Mengü
Mengüç
Mengüer
Mengütaş
Mengütay
Menteş
Meral
Mergen
Mergit
Mergup
Merlç
Merih
Mertal

Merter
Mertkal
Mertkol
Mesut
Mesrur
Mete
Metehan
Metin
Mihri
Mitat
Mithat
Mevlût
Mocan
Moğal
Monçu
Mancuk
Moral
Moran
Moray
Morkal
Moyunçur
Muammer
Muharrem
Muhip
Muhittin
Muhsin
Muhtar
Muhabbet
Müeddet
Muncuk
Munçuk
Munçukalp
Muhteşem
Munif
Munis
Murat
Murtaza
Musa
Mustafa
Muştu
Muştubey
Muştuluk
Mut
Mutal
Mutalp
Mutay
Muteber
Muti
Mutlu
Mutlualp
Mutluay
Mutlubay
Mutlugün
Mutluğ
Mutluhan
Mutluk
Mutlukhan
Mutlukan
Mutlutekin
Mutlutiğin
Mutsan
Mutsay
Mutsoy
Mutver
Muzaffer
Mücahit
Müçteba
Müfit
Mübin
Mümin
Mümtaz
Mükerrem
Mükrim
Müjdat
Münci
Münip
Münci
Münir
Müslim
Müren
Müşfik
Müştak
Mürşit

N

Nabi
Naci
Nadi
Nadir
Nâfi
Nâfiz
Nahit
Nail
Naili
Naim
Naki
Namık
Namır
Narçın
Narman
Nart
Narter
Nâsır
Nasih
Nasip
Nasuh
Nasuhi
Naşit
Natık
Nayman
Nayır
Nazım
Nazif
Nebi
Nebil
Necat
Necati
Necdet
Necip
Necmettin
Nedim
Nefi
Nejat
Nergiz
Nermi
Nemutlu
Nesil
Neşat
Neşet
Nevzat
Nezih
Nezihi
Nogan
Noyan
Nijat
Nevres
Nişanbay
Nişanbey
Nihat
Nizami
Nizamettin
Niyazi
Nuh
Nural
Nurettin
Nurhan
Numan
Nuri
Nüvit
Nusret

O

Oba
Obak
Obay
Oben
Obuz
Ocak
Ocan
Od
Odabaş
Oder
Odhan
Odkan
Odkanlı
Odkar
Odkay
Odman
Odyak
Odyakar
Odyakmaz
Oflas
Oflaz
Oflazer
Ogan
Oganalp
Oganer
Ogansoy
Oğan
Oğraş
Oğraşlı
Oğulbal
Oğulbaş
Oğulbay
Oğulbey
Oğultekin
Oğultürk
Oğur
Oğuralp
Oğurata
Oğuş
Oğuz
Oğuzalp
Oğuzata
Oğuzcan
Oğuzer
Oğuzhan
Oğuzkan
Oğuzman
Oğuztan
Oğuztüzün
Ogün
Ok
Okakın
Okal
Okan
Okanalp
Okanay
Okandan
Okaner
Okar
Okat
Okatan
Okatar
Okatay
Okay
Okayer
Okaygün
Okbaş
Okbay
Okboğa
Okbudun
Okcan
Okçan
Okçu
Okdağ
Okdaş
Okdemir
Ok'er
Okergin
Okgüç
Okgüçlü
Okhan
Okkan
Okkay
Okman
Okmen
Oksal
Oksaidı
Oksalmış
Oksar
Oksay
Oksev
Okseven
Oksever
Oktan
Oktanlı
Oktaş
Oktar
Oktav
Oktay
Oktu
Oktuğ
Oktuhan
Oktunç
Oktüre
Oktüremiş
Oktürk
Okumuş
Okumuşlu
Okuş
Okut
Okutman
Okuyan
Okver
Okverdi
Okyalaz
Okyaltırık
Okyar
Okyay
Olca
Olcay
Olcayto
Olcaytu
Olcaytuğ
Olcaytürk
Olça
Oldaç
Oldağ
Oldak
Oldan
Olgaç
Olgay
Olgaz
Olgun
Olgunay
Olguner
Olgunsoy
Olgunsu
Olkan
Olkın
Olkınay
Olkıvanç
Olpak
Olpar
Olsal
Olsan
Olsar
Olsay
Oltan
Oltun
Oltunç
Olucali
Oluç
Omaca
Omaç
Omay
Omur
Omuralp
Omurbay
Omurbey
Omurtak
Omurtan
Omurtaş
Omurtay
Onan
Onar
Onaran
Onart
Onat
Onatkan
Onatkut
Onatsü
Onay
Onaylı
Onbudun
Onbudak
Onbulak
Onbulat
Onel
Oner
Onerim
Ongan
Onganer
Ongar
Onger
Ongun
Ongunalp
Ongunsav
Ongunsu
Ongün
Ongüner
Ongüneş
Onpulat
Onuğ
Onuk
Onuker
Onuktan
Onuktav
Onuktay
Onuktekin
Onul
Onultan
Onur
Onurad
Onural
Onuralp
Onurhan
Onurkan
Onursal
Onursan
Onursay
Onursev
Onurseven
Onursever
Onursoy
Onursu
Onursü
Opaç
Opak
Opal
Or
Orahan
Orak
Orakan
Orakçı
Oral
Oralman
Oralmış
Oraltan
Oraman
Oran
Orancı
Orançı
Oranlı
Oransal
Oransay
Oransel
Oray
Oraz
Orazalp
Orazalpan
Orazaltan
Orbağ
Orbak
Orbakan
Orbay
Orbek
Orbeyli
Orcan
Orcaner
Oruğ
Oruk
Orun
Oruz
Oryan
Osan
Oskay
Osker
Osma
Osman
Osten
Oşan
Ot
Otacı
Otaç
Otaçı
Otağ
Otak
Otakçı
Otalp
Otalpan
Otaltan
Otaltın
Otamış
Otan
Otaner
Otar
Otaran
Otarmış
Otasoy
Otay
Otsukarcı
Otuk
Otyakan
Otyakar
Otyakmaz
Oy
Oyal
Oyalp
Oybozan
Oygan
Oygar
Oyguç
Oygun
Oygunç
Oyhan
Oykan
Oymak
Oyman
Oytan
Oytun
Oytunç
Ozal
Ozan
Ozanalp
Ozanay
Ozaner
Ozansoy
Ozansü
Ozgan
Oztan
Oytaç

Ö

Öbek
Öcal
Öcalan
Öcalgiray
Öçal
Öçalan
Ödül
Öge
Ögel
Öger
Öget
Ögetürk
Öğer
Öğet
Öğün
Öğünç
Öğüt
Öğütal
Ökçün
Öke
Ökeer
Ökem
Öken
Öker
Ökmen
Ökmener
Ökte
Öktem
Öktemer
Ökten
Öktener
Öktür
Öktüre
Öktürk
Öktüzün
Ölçen
Ölçüm
Ölçün
Ölçüt
Ölmez
Ömer
Ömür
Önad
Önal
Önalan
Önay
Önaydın
Öncel
Öncü
Öncübay
Öncüer
Öncül
Öndeol
Önder
Önderol
Öndeş
Önel
Öner
Önemli
Önen
Öner
Öney
Öngen
Önger
Öngör
Öngören
Öngül
Öngün
Öngür
Öngüt
Öniz
Önol
Önsal
Önsav

Önsay
Önsel
Önsoy
Önür
Önüt
Önüter
Örel
Örem
Ören
Örenel
Örener
Örge
Örgen
Örgün
Örkün
Örlemiş
Örmen
Örig
Örik
Örs
Örsal
Örsan
Örsay
Örsel
Örskan
Örtan
Örtaş
Örtav
Örtay
Örün
Örüner
Ötügen
Ötüken
Övün
Övünal
Övünç
Övül
Öymen
Öz
Özad
Özak
Özakan
Özakar
Özakay
Özakın
Özakıncı
Özaktuğ
Özal
Özalp
Özalpman
Özalpsan
Özaltan
Özaltın
Özaltay
Özaltuğ
Özan
Özar
Özaral
Özaras
Özarı
Özarda
Özark
Özarkın
Özata
Özatay
Özaydın
Özayman
Özbağ
Özbal
Özbala
Özbaş
Özbatu
Özbay
Özbaydar
Özbaydur
Özbek
Özbekkan
Özben
Özberk
Özbey
Özbil
Özbilek
Özbilen
Özbilge
Özbilgin
Özbir
Özboğa
Özcan
Özcebe
Özcek
Özçam
Özçamık
Özçebi
Özçelik
Özçevik
Özçın
Özçınar
Özdal
Özdağ
Özdamar
Özdamık
Özdeğer
Özdek
Özdel
Özdemir
Özden
Özdener
Özdes
Özdinç
Özdinçer
Özdil
Özdilek
Özdiler
Özdilmaç
Özdoğa
Özdoğal
Özdoğan
Özdoğdu
Özdoğmuş
Özdoğru
Özdoru
Özdoruk
Özdur
Özduran
Özdurdu
Özdurmuş
Özduru
Özdurul
Özdurum
Özdür
Özek
Özekan
Özel
Özen
Özenç
Özengin
Özenli
Özenmiş
Özer
Özercan
Özerdal
Özerdem
Özerdim
Özerdinç
Özerek
Özerinç
Özerk
Özerkin
Özerkmen
Özerman
Özerol
Özertan
Özertem
Özet
Özetman
Özge
Özgebay
Özgeer
Özgen
Özgenalp
Özgenay
Özgenç
Özgener
Özger
Özgey
Özgiray
Özgü
Özgüç
Özgül
Özgüleç
Özgün
Özgünay
Özgüner
Özgüneş
Özgur
Özgürcan
Özgürel
Öztürk
Özgüven
Özhan
Özhakan
Özil
Özilginç
Özilhan
Özilter
Özin
Özinal
Özinan
Özkal
Özkam
Özkan
Özkar
Özkay
Özkaya
Özkayra
Özken
Özkent
Özker
Özkerman
Özkök
Özkın
Özkınal
Özkınay
Özkoç
Özkök
Özkul
Özkula
Özkurt
Özkut
Özkutal
Özkutay
Özkutlu
Özkutsal
Özlek
Özlem
Özlen
Özler
Özlü
Özlüer
Özlütürk
Özman
Özmay
Özmuştu
Özmut
Özoğuz
Özok
Özokçu
Özoktay
Özol
Özozan
Özönder
Özöğe
Özpala
Özpeker
Özpetek
Özpınar
Özpolat
Özpulat
Özsal
Özsan
Özsanlı
Özsel
Özselen
Özsoy
Özsun
Özsungur
Özsü
Özsüer
Özsüt
Özşahin
Öztan
Öztanır
Öztarhan
Öztaş
Öztay
Öztaylan
Öztek
Öztimur
Öztin
Öztinel
Öztiner
Öztiney
Öztiniç
Öztek
Öztokay
Öztoklu
Oztoygar
Öztuna
Öztunç
Öztürk
Özüak
Özüdoğru
Özüpek
Özütok
Özver
Özveren
Özverdi
Özvermiş
Özyabuk
Özyalabuk
Özyay
Özyurt
Özyuva
Özyürek

P

Pak
Pakalın
Pakel
Paker
Pakkan
Pakman
Paksan
Paksoy
Paksu
Paksüt
Pala
Palaalp
Palabay
Palatekin
Palatürk
Palatimur
Pamir
Pamirtan
Par
Parla
Parlak
Parlar
Pars
Parsbay
Pasin
Pasiner
Pasinli
Pay
Payboğa
Paycı
Paycık
Paydan
Paydaş
Payidar
Paykoç
Payzın
Pek
Pekak
Pekal
Pekalp
Pekand
Pekant
Pekbaş
Pekbay
Pekbayık
Pekbayır
Pekcan
Pekçetin
Pekdeğer
Pekdemir
Pekel
Peker
Pekergin
Pekin
Pekiner
Pekintürk
Pekkan
Pekkoç
Pekkurt
Pekol
Peköz
Peksan
Peksoy
Peksu
Pekşen
Pektan
Pektaş
Pektay
Pektürk
Pekün
Peküstün
Pelenk
Pelin
Pelit
Perçik
Perçin
Perçinel
Perçiner
Perek
Perem
Perk
Perkel
Perker
Perkin
Perkok
Pertev
Pesen
Peser
Peyasi
Pınar
Piyâle
Polat
Polatalp
Polatbay
Polatbek
Polathan
Polatkın
Polatkılıç
Posat
Poyraz
Pozan
Pûlât
Pulatkan
Purat
Purahan
Pusat
Pürçek

R

Rafet
Rafi
Ragıp
Rahmi
Raif
Raik
Râkım
Ramazan
Ranâ
Râmiz
Rani
Rasih
Rasim
Rasin
Raslp
Raşit
Ratıp
Rauf
Refet
Refik
Rebii
Reha
Recep
Rekin
Renan
Renda
Remzi
Resa
Resmi
Reşit
Revan
Rıdvan
Rıfkı
Rıfat
Rıza
Rical
Riyaz
Riyazi
Rüşen
Rüçhan

S

Saadettin
Saba
Sabar
Sabit
Sabri
Sabutay
Sadi
Sadegül
Sadne
Sadrettin
Sadrl
Safa
Saffet
Safter
Safi
Sefa
Sefai
Sabahattin
Sadullah
Sağan
Sağanalp
Sağay
Sağbudun
Sağdıç
Sağın
Sağlam
Sağlamer
Sağlar
Sağlık
Sağman
Sağun
Sahip
Sahir
Said
Saim
Saip
Sait
Sakar
Sakarya
Sakıp
Sakman
Sakol
Sal
Salan
Salancı
Salcan
Salcı
Salcık
Salıkbey
Salih
Salim
Salkan
Salkaya
Salman
Salor
Saltı
Saltık
Saltuk
Saltun
Salur
Salurbey
Samet
Sâmân
Sami
Samim
Samsa
Samsaçavuş
Samuk
San
Sanaç
Sanak
Sanal
Sanalp
Sanay
Sanbay
Sanberk
Sancar
Sançar
Saner
Sanlı
Sar
Saral
Saran
Sargan
Sargınal
Sargıt
Sargut
Sarhan
Sarın
Sarıkan
Sarı
Sarıalp
Sarıbatı
Sarıbay
Sarıca
Sarıcabay
Sarıçam
Sarıdayı
Sarıer
Sarıhan
Sarıkey
Sârım

Samat
Sarp
Sarper
Sarphan
Sarpkan
Sarpkın
Sarpkoç
Sartak
Saru
Saruhan
Saruhanlı
Saruy
Sasa
Sasık
Satılmış
Satuk
Satukbuğra
Sav
Savacı
Savaş
Savaşkan
Savat
Savatlı
Savcı
Savcıbey
Savçın
Saver
Savgan
Savgın
Savgu
Savgun
Savni
Savran
Savrum
Savtekin
Savtunç
Savtur
Savur
Savural
Savuralp
Savurhan
Say
Sayacı
Sayan
Sayar
Saybay
Saydak
Saydam
Saygı
Saygın
Saygun
Saygut
Sayguter
Sayhan
Sayıl
Sayılbay
Sayım
Sayın
Sayınberk
Sayıner
Saylan
Sayman
Saymaner
Sayra
Sayraç
Sayran
Sayrun
Saytekin
Sayver
Sazak
Sazal
Sebat
Sebük
Sebükalp
Sebüktekin
Seci
Seçme
Seçmeer
Seçmen
Seçmener
Sedat
Seden
Sedes
Sefa
Sefer
Seğmen
Seha
Seher
Sel
Selâhattin
Selâhi
Selâmi
Selcan
Selcen
Selcik
Selçik
Selçuk
Selçuker
Selçukkan
Selek
Selekman
Selekmen
Selen
Seler
Selim
Selman
Seltik
Seltün
Seman
Semih
Sencer
Sençer
Senih
Senil
Seracettin
Serdar
Seren
Sergen
Serim
Serimer
Serhat
Serman
Sermet
Sert
Sertap
Sertel
Serter
Server
Servet
Seven
Sevener
Sever
Sevgen
Sevig
Sevik
Sevil
Sevin
Sevinç
Sevük
Sevüktekin
Seydi
Seyfettin
Seyfi
Seyfullah
Seyit
Seymen
Seymener
Seymenli
Seza
Sezai
Sezel
Sezen
Sezer
Sezgen
Sezgi
Sezgim
Sezgin
Sezginay
Sezginbaş
Sezin
Sezis
Sıdal
Sıddık
Sığın
Sığınay
Sılan
Sılay
Sılkım
Sınai
Sınalp
Sındıbay
Sındıran
Sıral
Sıralp
Sırrı
Sıtkı
Sibel
Sina
Sinan
Siracettin
Sirel
Siren
Sirer
Siret
Sirmen
Sobutay
Sokubey
Sokuhan
Somay
Somel
Somer
Sonad
Sonay
Sonbay
Soncu
Sondal
Sonel
Soner
Songun
Songur
Songurtay
Songurtekin
Songür
Sonsuz
Sonsuza
Sonuç
Soral
Sorguç
Soyad
Soyak
Soyal
Soyalp
Soydan
Soydaner
Soydinç
Soydinçer
Soyel
Soyer
Soygüven
Soyhan
Soykal
Soykök
Soykan
Soykurt
Soykut
Soylu
Soylubay
Soylubey
Soyluer
Soyöz
Soysal
Soysaldı
Soysaltürk
Soysan
Soyselçuk
Soytekin
Soyuer
Soyugür
Soyupak
Sökmen
Sökmener
Sökmensü
Sökmensüer
Sönmez
Sönmezalp
Sönmezer
Sözal
Sözem
Sözen
Sözer
Sözmen
Sözüsöz
Su
Sualp
Suat
Suay
Subaş
Subaşı
Subay
Subuğ
Subuk
Subul
Subutay
Suci
Sudi
Suha
Sulhi
Sumer
Sumerman
Sun
Sunal
Sunalp
Sunaltan
Sunaltay
Suntekin
Sunar
Sunay
Suncuk
Sunel
Suner
Sungu
Sungun
Sungur
Sunguralp
Sungurbay
Sungurtekin
Suntaş
Suntay
Sural
Suralp
Sururi
Suyurgamış
Suyurgan
Suphi
Sü
Süalp
Süar
Sübaş
Sübaşı
Sübay
Sübütay
Süden
Süder
Süel
Süer
Süerdem
Süerden
Süeren
Süergin
Süerkan
Süersan
Süğüder
Süha
Süheyl
Sükan
Sülemiş
Sülen
Süleyman
Sülü
Sülühan
Sülümüş
Sümer
Sümerer
Sümerkan
Süngü
Süngür
Süngütay
Sünter
Süral
Sürel
Süreyya
Sürmen
Sürsal
Sürsan
Sürsoy

Ş

Şaban
Şahabettin
Şahap
Şahin
Şahinalp
Şahingiray
Şahinbey
Şaik
Şakar
Şakır
Şakir
Şamil
Şanal
Şanalp
Şancı
Şanlı
Şanlıbay
Şansal
Şapolyo
Şar
Şarbay
Şardağ
Şardağlı
Şarlı
Şaşıbay
Şaşık
Şefik
Şehlevent
Şemsettin
Şemsi
Şekip
Şenalp
Şenaltan
Şehsuvar
Şenay
Şenbay
Şenel
Şener
Şengün
Şenkal
Şenol
Şengül
Şerafettin
Şeref
Şeren
Şensoy
Şerif
Şevket
Şevki
Şimay
Şimşek
Şimşeker
Şükrü
Şinasi

T

Tacan
Tacettin
Tacır
Taci
Tacik
Tacikbey
Tagay
Tagudar
Tağ
Tağalp
Tağan
Tağmaç
Tağman
Tağmat
Tağşı
Tağşıkaan
Taha
Tahan
Tahanbey
Tahankan
Tahankut
Tahir
Tahsin
Takak
Takakbilge
Talaş
Talât
Talay
Talayer
Talaygüder
Talayhan
Talaykan
Talaykoç
Talaykurt
Talayman
Talaz
Talgar
Talgut
Tâlibe
Talip
Talu
Taluy
Tamaç
Tamal
Taman
Tamar
Tamay
Tamaydın
Tamçelik
Tamer
Tamerk
Tamkan
Tamkoç
Tamkurt
Tamtürk
Tan
Tanaçan
Tanaçar
Tanağar
Tanal
Tanalp
Tanaltan
Tanaltay
Tanay
Tanaydın
Tanbay
Tanbek
Tanberk
Tanbey
Tanboğa
Tanbolat
Tanbulat
Tancu
Tandoğan
Tandoğdu
Tandoğmuş
Tanel
Taner
Tanercan
Tanerk
Tangar
Tangay
Tangör
Tangöze
Tangüç
Tangüçlü
Tangün
Tangüner
Tanhan
Tanık
Tanıl
Tanılmış
Tanım
Tanın
Tanır
Tanırcan
Tanju
Tankan
Tankoç
Tankurt
Tankut
Tankutlu
Tanla
Tanlaay
Tanman
Tanören
Tanpınar
Tanrıberdi
Tanrıkul
Tanrıöver
Tanrıverdi
Tansal
Tansel
Tansen
Tansev
Tanseven
Tansever
Tansı
Tansığ
Tansoy
Tansu
Tansuğ
Tansuk
Tansuker
Tantuğ
Tantuğlu
Tantürk
Tanuğ
Tanuğur
Tanurhan
Tanurkan
Tanver
Tanyel
Tanyeli
Tanyer
Tanyeri
Tanyıldız
Tanyol
Tanyolaç
Tanyolu
Tanyu
Tanyualp
Tanyutekin
Tanyücel
Tapık
Taptık
Taptuk
Taptukemre

Taran
Taranci
Taray
Tarcan
Tardu
Tarduç
Tarduk
Tarduş
Targal
Targan
Targay
Targıt
Targon
Targuç
Targüç
Targün
Tarhan
Tarı
Tarık
Tarım
Tarıman
Tarımer
Tarkak
Tarkan
Tarkın
Tarkut
Tarlan
Tarmak
Tarman
Taru
Taruy
Taş
Taşan
Taşar
Taşboğa
Taşbudak
Taşcan
Taşdemir
Taşdöğen
Taşdöğer
Taşel
Taşer
Taşhan
Taşkan
Taşkent
Taşkın
Taşkınay
Taşkıner
Taşkıran
Taşsöker
Taştekin
Tata
Tatar
Tatarhan
Tatarkan
Tatu
Tatubay
Tatuhan
Tav
Tavat
Tavdemir
Tavlan
Tavlı
Tavman
Tay
Tayanç
Tayar
Tayaydın
Taybars
Taybek
Taybeke
Tayberk
Taybey
Taybeyli
Tayboğa
Taycan
Taycı
Tayçı
Taydemir
Tayfun
Tayfur
Taygan
Taygım
Taygın
Taygun
Tayguner
Tayıp
Taykoç
Taykurt
Taykut
Taylan
Tayla er
Taylı
Taylık
Tayman
Taymas
Taymaz
Taypars
Taysı
Tayşı
Tayuk
Tayyar
Tayyib
Tecer
Tecik
Tecimen
Tecimer
Teclr
Tedü
Tedük
Teğin
Teğmen
Tek
Tekal
Tekalp
Tekant
Tekay
Tekbek
Tekcan
Tekçe
Tekdoğan
Tekdöl
Teke
Tekebaş
Tekbay
Tekbey
Tekelli
Teker
Tekeş
Tekil
Tekin
Tekinal
Tekinalp
Tekindağ
Tekinay
Tekinel
Tekiner
Teklnsay
Tekinsoy
Tekir
Tekiş
Tekiz
Tekok
Tekol
Tekoluk
Teköktem
Tekökten
Teköz
Teközer
Teksoy
Tekün
Tekünlü
Teküş
Tekvar
Tekyay
Teles
Telim
Telimer
Temel
Temir
Temirbağ
Temirbay
Temircan
Temirhan
Temirkan
Temirkut
Temiz
Temizalp
Temizcan
Temizel
Temizer
Temizhan
Temizkal
Temizkan
Temizol
Temizöz
Temizsan
Temizsoy
Temizsüt
Temren
Temuçin
Temür
Temürlenk
Tengiz
Tengizalp
Tendü
Tendübay
Teoman
Tepe
Tepegöz
Tepedelen
Tepedelenli
Terek
Terekhan
Terem
Terimer
Tetik
Tetiker
Tevhit
Tevfik
Teymen
Teymur
Tez
Tezal
Tezalp
Tezcan
Tezcanlı
Tezel
Tezelli
Tezer
Tezeren
Tezerol
Tezkan
Tezok
Tezol
Tezveren
Tınal
Tınaz
Tırpan
Tibet
Tigln
Tiğin
Tikin
Tilek
Tiler
Tilmaç
Timuçin
Timur
Timurbey
Timurboğa
Timurcan
Timurkan
Timurözü
Timurtaş
Timurtav
Timurtay
Tin
Tiner
Tiney
Tingiz
Tiniç
Tinkut
Tipi
Titiz
Titizer
Toğaç
Toğal
Toğan
Toğar
Toğay
Toğuç
Toğuş
Tok
Toka
Tokaalp
Tokalp
Tokabey
Tokahan
Tokal
Tokalan
Tokalmış
Tokataş
Tokatay
Tokatekin
Tokatimur
Tokay
Tokcan
Tokdemir
Tokel
Toker
Tokgöz
Tokgöze
Tokhan
Tokkan
Toklamış
Tokmak
Tokmakhan
Tokol
Tokös
Tokta
Toktahan
Toktamış
Toktaş
Toktimur
Toktuğ
Tokuç
Tokuş
Tokuz
Tokuzer
Tokuztimur
Tokuztuğ
Tokyay
Tokyürek
Tokyüz
Tol
Tola
Tolan
Tolay
Tolga
Tolgan
Tolgar
Tolgay
Tolon
Tolonay
Tolonbey
Tolun
Tolunay
Tolunbay
Tomruk
Tomurcuk
Tonga
Tongal
Tongalp
Tongar
Tonger
Tonguç
Tongur
Tongut
Tonguz
Tonkay
Top
Topa
Topaç
Topak
Topalak
Topay
Topçam
Topçay
Topdemir
Topel
Toper
Toprak
Topuz
Tor
Toral
Toralp
Toraman
Toran
Toray
Torcan
Torel
Torgay
Torhan
Torkal
Torkan
Torkun
Torman
Toros
Tosun
Tosunbey
Toy
Toyboğa
Toydemir
Toydeniz
Toygal
Toygan
Toygar
Toygun
Toygur
Tozan
Tökel
Tökem
Töken
Töker
Tökin
Töküş
Tölek
Tömek
Tör
Töre
Töregün
Törehan
Törel
Tören
Törüm
Törün
Törüner
Töz
Töze
Tözem
Tözen
Tözer
Tözüm
Tözün
Tugan
Tugaş
Tugay
Tuğ
Tuğaç
Tuğaçar
Tuğaçmış
Tuğal
Tuğalp
Tuğaltan
Tuğaltay
Tuğbay
Tuğcu
Tuğçay
Tuğkan
Tuğlan
Tuğlu
Tuğluk
Tuğlukbay
Tuğra
Tuğral
Tuğray
Tuğrul
Tuğsal
Tuğsan
Tuğsav
Tuğsavaş
Tuğsavul
Tuğsavun
Tuğtaş
Tuğtay
Tuğtekin
Tuğul
Tukan
Tuksal
Tuksav
Tuksavaş
Tukuhan
Tulay
Tulca
Tulça
Tulçak
Tulçakın
Tulga
Tulgaç
Tulgar
Tulu
Tulun
Tulunalp
Tulunay
Tuluk
Tulukbey
Tulukhan
Tuluktekin
Tuluy
Tumanbay
Tumanbey
Tumay
Tuna
Tunabeyi
Tunacan
Tunadan
Tunaer
Tunakan
Tunalı
Tunalıbey
Tunam
Tunar
Tunca
Tuncağ
Tuncal
Tuncalı
Tuncalp
Tuncam
Tuncay
Tuncel
Tuncer
Tunç
Tunçal
Tunçalın
Tunçalp
Tunçaral
Tunçarslan
Tunçaslan
Tunçay
Tunçbay
Tunçbilek
Tunçboğa
Tunçbörü
Tunççağ
Tunçdağ
Tunçdemir
Tunçel
Tunçer
Tunçkaya
Tunçkılıç
Tunçkol
Tunçkurt
Tunçok
Tunçomağ
Tunçöven
Tunçsoy
Tunçtürk
Tuner
Tunga
Tunger
Tunguz
Tuntaş
Tupuhan
Tur
Tura
Turaç
Turahan
Tural
Turalı
Turalp
Turan
Turanlı
Turatekin
Turay
Turbay
Turcan
Turçin
Turdoğ
Turdu
Turel
Turfan
Turgaç
Tuğtan
Turgal
Turgan
Turganer
Turgay
Turgut
Turgutalp
Turhan
Turkan
Turkant
Turmuş
Turna
Tursal
Tursan
Tursun
Tursunbey
Tutaç
Tutak
Tutal
Tutar
Tutaş
Tutay
Tutel
Tutenk
Tuter
Tutkun
Tutunç
Tutuhan
Tutuk
Tutuş
Tutun
Tuyal
Tuybek
Tuvel

Tuygaç
Tuygal
Tuygan
Tuygun
Tuysan
Tuysoy
Tuz
Tuzel
Tuzer
Tüke
Tükel
Tükelalp
Tükelay
Tüki
Tükihan
Tüley
Tülü
Tülüce
Tülüy
Tüm
Tümbay
Tümcan
Tümek
Tümel
Tümen
Tümenbay
Tümenboğa
Tümer
Tümerdem
Tümerk
Tümerkan
Tümerkin
Tümhan
Tümkal
Tümkan
Tümkoç
Tümkor
Tümkurt
Tümkut
Tümtürk
Tün
Tünak
Tünal
Tünay
Tünaydın
Tünger
Tüngü
Tür
Türal
Türe
Türegün
Türek
Türel
Türeli
Türemen
Türemiş
Türen
Türer
Türeray
Türerk
Türk
Türkalp
Türkan
Türkân
Türkarslan
Türkaslan
Türkay
Türkcan
Türkdoğan
Türkdoğdu
Türkdoğmuş
Türkekul
Türkel
Türker
Türkeş
Türkgeldi
Türkgücü
Türkili
Türkiz
Türkkan
Türkmen
Türknoyan
Türkol
Türköz
Türksan
Türkyılmaz
Türsen
Türsel
Türtenk
Tüze
Tüzeer
Tüzel
Tüzemen
Tüzer
Tüzerk
Tüzmen
Tüzük
Tüzüm
Tüzümen
Tüzün
Tüzünalp
Tüzüner
Tüzüngüç
Tüzünkan
Tüzüntürk

U

Uca
Ucaer
Ucatekin
Uçak
Uçal
Uçanay
Uçanok
Uçantekin
Uçantürk
Uçar
Uçarer
Uçarlı
Uçay
Uçbay
Uçhan
Uçkan
Uçkun
Ufuk
Ugan
Uganeka
Ughan
Uğur
Uğural
Uğuralp
Uğurata
Uğurdemir
Uğurel
Uğurlu
Uğurlubay
Uğurlubey
Uğursal
Uğursan
Uğursay
Uğursoy
Uğurtay
Uğut
Uğuz
Uğuzata
Ukan
Ulaç
Ulachan
Ulaçkan
Ulağ
Ulağay
Ulak
Ulakbey
Ulaş
Ulap
Ulat
Ulay
Ulcay
Ulçan
Ulga
Ulkay
Ultan
Ulu
Ulualp
Uluant
Ulubaş
Ulubay
Ulubek
Uluberk
Uluca
Ulucali
Ulucan
Ulucay
Ulucuni
Uluç
Uluçağ
Uluçam
Uludoğ
Uludoğan
Uluer
Uluerkan
Uluğ
Uluğbey
Uluhan
Ulukaan
Ulukan
Ulukaya
Ulukut
Ulum
Uluman
Ulumeriç
Ulumlu
Ulun
Ulunay
Ulunbeke
Ulunyeke
Uluöz
Ulus
Ulusal
Ulusan
Ulusay
Ulusoy
Ulusu
Uluşahin
Uluşan
Ulutan
Ulutaş
Ulutav
Ulutay
Ulutekin
Ulutin
Ulutürk
Ulvi
Uma
Uman
Umar
Umay
Umul
Umur
Umural
Umuralp
Umurbay
Umurbey
Umurtaş
Umut
Umutlu
Unan
Ungan
Ungay
Ural
Uralp
Uraltan
Uraltay
Uran
Urangil
Uras
Urat
Uray
Uraz
Urcan
Urcun
Urdu
Urdubay
Urgan
Urhal
Urhan
Urkal
Urkan
Urmuş
Urun
Urunç
Urus
Uruz
Uruzbey
Uruztekin
Us
Usal
Usalan
Usalp
Usberk
Usbuğ
User
Uskan
Uslu
Usluer
Usman
Usum
Utkan
Utku
Uyar
Uyaralp
Uyarel
Uyarer
Uygar
Uygarlı
Uygu
Uyguç
Uygun
Uygunel
Uyguner
Uygur
Uyguralp
Uyguray
Uygurel
Uygurer
Uysal
Uytan
Uytun
Uz
Uzal
Uzalp
Uzay
Uzbay
Uzel
Uzer
Uzcan
Uzgör
Uzgören
Uzhan
Uzkan
Uzman
Uzmay
Uzmen
Uzsan
Uzsoy
Uztan
Uztaş
Uztav
Uztay
Uztekin
Uztürk

Ü

Üçe
Üçel
Üçelhan
Üçer
Üçgan
Üçgen
Üçger
Üçışık
Üçkök
Üçyiğit
Üge
Üke
Ülay
Ülcan
Üler
Ülergin
Ülgen
Ülgenalp
Ülgener
Ülger
Ülgün
Ülgür
Ülgüray
Ülhan
Ülkan
Ülke
Ülkem
Ülkü
Ülkücü
Ülkümen
Ülkülü
Ülküsal
Ülküsel
Ültan
Ülter
Ültes
Ültev
Ümit
Ümran
Ün
Ünal
Ünalan
Ünaldı
Ünalmış
Ünalp
Ünaltuna
Ünay
Ünen
Üner
Üngördü
Üngören
Üngörmüş
Üngün
Üngüt
Üngütmüş
Ünkan
Ünkaya
Ünlü
Ünlüer
Ünlüol
Ünlüsoy
Ünsaç
Ünsal
Ünsan
Ünsay
Ünsev
Ünseven
Ünsever
Ünsevin
Ünsi
Ünsoy
Üntak
Üntürk
Ünübol
Ünüçok
Ünüdeğer
Ünügür
Ünüvar
Ünver
Ünverdi
Ünveren
Ünvermiş
Üreğin
Ürem
Üremiş
Üremişli
Üren
Üresin
Ürgen
Ürgenalp
Ürgenç
Ürkmez
Ürküm
Ürkün
Ürün
Ürünay
Üründü
Üründübey
Üs
Üsay
Üsmen
Üst
Üstal
Üstay
Üstel
Üster
Üstol
Üstün
Üstünbay
Üstüner
Üstünkoca
Üstünkoç
Üşümbay
Üşümkoca
Üşümtay
Üte
Üteç
Ütegen
Ütügen
Üzeyir

V

Vacit
Vahdet
Vahdettin
Vahap
Vahit
Varal
Vargın
Varlık
Vâmık
Varol
Vasfi
Vassaf
Vecdi
Vecih
Vecihi
Veçhi
Vedat
Vedi
Vedii
Vefa
Vefik
Vehbi
Vehhap
Vehip
Vehit
Veli
Velit
Veliyeddin
Veral
Vergin
Vesim
Vessaf
Veysel
Vural
Vuran

Y

Yabalak
Yabgu
Yabız
Yada
Yağıbasan
Yağıbastı
Yağın
Yağınalp
Yağırtmış
Yağış
Yağız
Yağızalp
Yağızbay
Yağızboğa
Yağızer
Yağızkurt
Yağıztekin
Yağızyılmaz
Yağmurca
Yağubasan
Yağubastı
Yahşi
Yahşıbay
Yahşıboğa
Yahşıtay
Yahya
Yakalı
Yakalıbay
Yakup
Yalabuk
Yalap
Yalavaç
Yalaza
Yalazabey
Yalazahan
Yalazakan
Yalazalp
Yalazay
Yalboğa
Yalçın
Yalçıner
Yalçınkaya
Yalgın
Yalgınay
Yalım
Yalın
Yalınalp
Yalınay
Yalkı
Yalkım
Yalkın
Yalman
Yaltır
Yaltırak
Yaltıray
Yameç
Yaman
Yamaner
Yamanöz
Yamansoy
Yamanturk
Yamanyiğit

Yazgan
Yazganalp
Yamık
Yamuk
Yamut
Yanal
Yanbek
Yanbey
Yanboğa
Yanık
Yanıker
Yapan
Yapaner
Yaparer
Yaparlu
Yaraç
Yaral
Yarar
Yararer
Yaraş
Yaraşık
Yaraz
Yarbey
Yarboğa
Yargı
Yargıcı
Yargıç
Yargımış
Yarkaya
Yarkın
Yarlık
Yarluk
Yasa
Yasacı
Yasan
Yetik

Yetiş
Yasavul
Yasutay
Yaşa
Yaşam
Yaşar
Yaşbek
Yaşbey
Yaşıbay
Yaşıbey
Yaşıroğa
Yaşık
Yaşıl
Yaşın
Yaşmuk
Yasmut
Yaver
Yavuz
Yavuzalp
Yavuzay
Yavuzbey
Yavuzboğa
Yavuzcan
Yavuzer
Yavuzsoy
Yaya
Yayak
Yayalp
Yaybörü
Yaybüke
Yayık
Yayıkhan
Yazan
Yazgaç
Yönel
Yönen

Yöner
Yazgıç
Yedier
Yeğenalp
Yeğenbay
Yeğenbey
Yeğenhan
Yeğin
Yegül
Yekta
Yelbay
Yelboğa
Yeler
Yelesen
Yeleser
Yelmen
Yeltekin
Yelal
Yenel
Yener
Yeneral
Yenerol
Yengi
Yenisey
Yenisu
Yenisü
Yerbihan
Yerel
Yersel
Yesüge
Yesügey
Yeten
Yetener
Yeter
Yücesoy

Yetkin
Yetkiner
Yığın
Yınal
Yılçı
Yıldır
Yıldıralp
Yıldıran
Yıldıraner
Yıldıray
Yıldırer
Yıldırım
Yıldızhan
Yılmaz
Yılmazok
Yıltır
Yiğit
Yiğitcan
Yiğitel
Yiğiter
Yinal
Yinanç
Yoğun
Yoğunalp
Yoğunay
Yolaç
Yolal
Yolaldı
Yolbul
Yomut
Yön
Yönal
Yönetken
Yönetmen
Yöney
Yöntem

Yörük
Yudum
Yuluğ
Yuluğtekin
Yumlu
Yund
Yunt
Yurdaay
Yurdakul
Yurdun
Yurt
Yurtal
Yurtbay
Yurtçak
Yurtkulu
Yurtkuran
Yurtsal
Yurtsan
Yurtsev
Yurtseven
Yurtsever
Yurttaş
Yusuf
Yüce
Yücealp
Yücebaş
Yücebay
Yüceer
Yücel
Yücelen
Yücelt
Yücelten
Yücesan
Yücetekin
Yüksel
Yükselen

Yülük
Yülüktekin
Yümni
Yürük
Yürüker
Yüsügey
Yüzak

Z

Zağnur
Zâhir
Zafer
Zâkir
Zati
Zekâi
Zekerya
Zeki
Zeren
Zerey
Zerfi
Zeynel
Zeynelâbidin
Zeyrek
Zeyyat
Zihnî
Zobu
Zoral
Zoray
Zorlu
Zibelhan
Zühat
Zülfikâr

TÜRK KADIN ADLARI

A

Aba
Abaç
Abide
Acan
Açmazlâle
Açıkgül
Açkıngül
Adak
Adal
Adalet
Adan
Adar
Adıbelli
Adıgün
Adıgüzel
Adile
Adni
Adniye
Adviye
Afet
Afife
Afitap
Agasi
Ağca
Ağça
Ağgünlü
Ahşen

Ahter
Ahu
Ajda
Ak
Akaltan
Akaltın
Akaltun
Akanay
Akant
Akanyıldız
Akarsuna
Akartürk
Akbaşak
Akcan
Akça
Akçıl
Akçın
Akgül
Akgüneş
Akgüngör
Akız
Akıpek
Akile
Akkız
Akkor
Akkuş
Akkutlu
Akkuzu
Akmeriç
Akmut
Aknar

Akol
Akönel
Akören
Akpınar
Aksel
Akses
Akseven
Aksevil
Aksın
Aksu
Aksuna
Aktuna
Akün
Akünal
Akyıldız
Ala
Alabegüm
Alaca
Alageyik
Alagün
Alakuş
Alanay
Alangoya
Alanur
Alanurhanım
Alapınar
Alas
Albeni
Alev
Algül
Algün

Alım
Alımlı
Alıncak
Alin
Aliye
Alkım
Alkış
Almas
Alsan
Alsoy
Altaç
Altın
Altınay
Altınbaşak
Altınbike
Altınışık
Altınışın
Altıniz
Altınsoy
Altıntaç
Altıntaş
Altıntop
Altun
Altuna
Altunay
Altuntaş
Amaç
Andelip
Anıl
Anlı
Aran

Aret
Arı
Arıçel
Arıel
Arın
Arınık
Arıpınar
Arısan
Arısoy
Arısu
Armağan
Arpınar
Arsoy
Arsun
Arzu
Asıme
Asiye
Aslı
Aslıgül
Aslıhan
Asude
Asuman
Atiye
Avniye
Avunç
Ay
Ayal
Ayaltın
Ayasun
Ayaşan
Ayataç

Ayca
Aycan
Ayça
Ayçıl
Ayçın
Ayda
Aydagül
Aydan
Aydil
Aydilek
Aydınç
Ayfer
Aygen
Aygül
Aygün
Ayhan
Aykaş
Ayla
Aylin
Aynur
Aysel
Aysan
Aysel
Aysen
Ayser
Aysev
Aysın
Aysoy
Aysu
Aysun
Aysuna

Aysunar
Ayşe
Ayşegül
Ayşen
Ayşenaz
Aysenur
Ayşıl
Ayşın
Ayşim
Ayşin
Aytaç
Aytan
Ayten
Aytuna
Ayuş
Ayverdi
Ayyıldız
Ayzıt
Azade
Azize
Azra

B

Bacı
Bacım
Bade
Bahar
Bâhire
Bahriye
Bahtışen
Bakanay
Bânu
Barabilge
Barıka
Barış
Basire
Başak
Başar
Başay
Bayan
Baysal
Baysan
Bedia
Bedis
Bediz
Bedriye
Begüm
Behice
Behiye
Bekem
Beken
Beki
Belda
Beldan
Belen
Beler
Belge
Belgen
Belger
Belgi
Belgil
Belgin
Belgün
Belik
Belir
Beliz
Belkıs
Belma
Benan
Bengi
Bengin
Bengisan
Bengisu
Bengü
Benek
Benian
Benin
Benli
Bercêste
Berciz
Beria
Beril
Berin
Berke
Berkem
Berken
Berna
Bernis
Berrak
Berran
Berrin
Besen
Beşgül
Betil
Betûl
Beyhan
Beyhatun
Beyza
Bezek
Bezge
Bibi
Bîcanî
Bige
Bihin
Bihter
Bihterin
Bike
Bîkem
Bilge
Bilgen
Bilger
Bilgi
Bilgin
Bilgisel
Billur
Bilsen
Bilsev
Bilgün
Bincek
Bingül
Bingün
Biniz
Binnaz
Birdal
Birgan
Birgül
Birnur
Birsel
Birsen
Birtek
Bleda
Boncuk
Budun
Budunbike
Budumbikem
Bugül
Bugün
Buğday
Buket
Bumin
Burcu
Burcum
Burçak
Burçin
Bükem
Büklüm
Bülay
Bürge

C

Cağırbike
Cağırbikem
Cahide
Câlibe
Can
Cana
Canan
Candan
Candaş
Candeğer
Cangül
Cangün
Canipek
Canöz
Canözen
Cavidan
Cazibe
Celâdet
Celile
Cemile
Cenan
Cenap
Ceren
Cevriye
Cevza
Ceyda
Ceylan
Cıvıltı
Cihan

C

Çağ
Çağdaş
Çağıl
Çağla
Çağlar
Çağlasın
Çağlayan
Çelen
Çelgin
Çemen
Çetme
Çetmeli
Çevik
Çevin
Çeyiz
Çığ
Çığın
Çığır
Çiçek
Çiçekhatun
Çiğdem
Çilhan
Çilhanım
Çilek
Çilen
Çiler
Çim
Çimen
Çitlembik

D

Daime
Dal
Daldal
Dalince
Damla
Dayahatun
Define
Defne
Değer
Değincek
Demet
Deniz
Derin
Derya
Destegül
Devin
Devlet
Devrim
Devrin
Dibâî
Dicle
Diclehan
Didar
Diken
Dikmen
Dilara
Dildade
Dildar
Dilege
Dilek
Dilem
Diler
Dilge
Dilistan
Dilmen
Dilşan
Dilşat
Dinçay
Dinçel
Dirlik
Doğanbike
Döndü
Döne
Dudu
Dudubikem
Duhter
Duşize
Duygu
Duysal
Duysun
Duyu
Dünnere
Dürnev
Dürriye
Düzey

E

Ebru
Ece
Ecehan
Ecer
Ecmel
Eda
Edibe
Edige
Edis
Ediz
Efza
Ekim
Ekin
Ekmel
Elâ
Elacık
Elbi
Elbir
Elbiz
Elçim
Elçin
Eldebran
Eldem
Elgim
Elgin
Elif
Elkim
Ellin
Elmas
Elvan
Elvin
Emek
Emel
Emine
Emiş
Emo
Emsal
Engin
Enginay
Enginiz
Enise
Erçin
Erdem
Erdemay
Erdemli
Erden
Erdener
Erdenay
Erdi
Erdibike
Erdibikem
Eren
Erenay
Erengül
Erengün
Ergin
Erginay
Ergül
Eri
Eribe
Erik
Erim
Erinç
Ersin
Ertem
Ertüz
Ertüzün
Esra
Esen
Esengül
Esengün
Esel
Eser
Esin
Esher
Esma
Esmen
Esra
Eşim
Eti
Evin
Ezo

F

Fadik
Fadime
Fahamet
Fahiman
Fahriye
Faika
Faize
Fariha
Fati
Fatik
Fatma
Fatmagül
Fatmanur
Fatoş
Fazıla
Fazilet
Fediye
Fehiman
Fehime
Feray
Feraye
Fercan
Ferdiye
Fergün
Ferhan
Fehmiye
Ferhunde
Feri
Ferial
Ferah
Feride
Feriha
Felâhât
Fersude
Ferzan
Fetanet
Fethiye
Fevziye
Feyhan
Feyza
Fezal
Figen
Fiken
Fikriye
Filiz
Filor
Firuzan
Firüze
Firdevs
Fitnat
Funda
Fundam
Füsun
Füsun

G

Gamze
Gaye
Gediz
Gelengül
Gelda
Gençlik
Gezher
Geyik
Girizan
Gonca
Goncagül
Göğem
Gökçen
Gökmen
Göknil
Göksel
Gökselen
Göksen
Gönen
Gönenç
Gönül
Görkem
Görkey
Görklü
Gövem
Gözal
Gözalan
Gözaydın
Gözde
Gözdem
Göze
Gözem
Gözen
Gözenç
Güher
Gül
Gülal
Gülay
Gülbanu
Gülbeke
Gülbike
Gülbikem
Gülbin
Gülbiz
Gülcan
Gülcihan
Gülçin
Güldal
Güldem
Güldemet
Gülden
Gülder
Gülderen
Güldermiş
Gülen
Gülenay
Gülendam
Güler
Güleray
Gülergin
Gülergun
Gülesen
Gülesin
Gülez
Gülezen
Gülfem
Gülgönül
Gülgün
Gülhan
Gülhanım
Gülhatun
Gülhiz
Gülkız
Gülin
Güliz
Gülizar
Güllü
Gülnaz
Gülnihal
Gülnur
Gülören
Gülörgü
Gülnûş
Gülriz
Gülrû
Gülsalın
Gülsat
Gülsel
Gülsen
Gülser
Gülseren
Gülseri
Gülsev
Gülseven
Gülsever
Gülsevil
Gülsevin
Gülsu
Gülsuna
Gülsunam
Gülsunan
Gülsunar
Gülsüm
Gülsün
Gülşat
Gülşen
Gültan
Gülten
Gülter
Gülüm
Gülümser
Gümüş
Gün

Günal
Günay
Günden
Günel
Günen
Güner
Günerim
Güneş
Güney
Güngör
Günhan
Günsel
Günseli
Güniz
Günser
Güral
Güray
Gürcan
Gürdal
Güvem
Güven
Güvercin
Güzel
Güzey
Güzide
Güzin
Güzün

H

Habibe
Hacer
Hadiye
Hafize
Hale
Halet
Halide
Halise
Hamdiye
Hamide
Hamiyet
Hamra
Hamret
Hanbegüm
Hanbike
Hanbikem
Handan
Hanım
Hanife
Hasene
Hasibe
Hatice
Havva
Hayriye
Hayrünnisa
Hazan
Hazıme
Hediş
Hera
Hesna
Hıfzıye
Hıraman
Hidayet
Hilâl
Hilâli
Hilmiye
Huma
Huriye
Huzife
Hüceste
Hülya
Hümeyra
Hürmüz
Hüsniye
Hüveyda
Hicran

I

Ilgaz
Işık
Işıl
Işılar
Işılay
Işıldar
Işıltan
Işıltı
Işım
Işın
Işınbike
Işınsal
Işınsu
Işkın
Irmak
Itır

İ

iclâl
içim
içimbike
içil
ideku
idikut
idil
ifakat
ikbal
iklil
iklimâ
ilbilge
ilçim
ilçin
ildem
ilden
ildeniz
ilgin
ilgün
ilgür
ilhan
ilsu
ilkan
ilkay
ilkim
ilkin
ilkiz
ilknur
ilter
ilterim
imge
imgen
inal
inci
incilâ
incilay
ipek
ipekel
irem
iren
irfan
irgen
İsenbike
ismet
iştar
itil
iyimser
izgi
izgül
izgün

J

Jale
Jekfer
Jülide

K

Kadriye
Kamer
Kâmuran
Kamiye
Kanat
Karaca
Karadut
Kartal
Kaya
Kayan
Kayansel
Kaysu
Kebire
Kebuter
Kekik
Keklik
Kemereddin
Kerman
Kerime
Kevser
Kezban
Kıvılcım
Koncagül
Kulan
Kurtuluş
Kutal
Kutan
Kutay
Kutsal
Kutsalan
Kutsan
Kutsel
Kutseli
Kuzey
Kübrâ
Küçimbike
Küçimbikem

L

Lâl
Lâle
Lâlehan
Lâmia
Lâmiha
Latife
Leâl
Lebibe
Lebip
Lebruz
Leman
Lemean
Lemiye
Lerzan
Leyfet
Leyla
Lütfiye

M

Mâhinev
Mahinur
Mahire
Mahmure
Mahru
Maide
Malike
Makbule
Maksude
Maral
Martı
Maviş
Maya
Mayda
Mazlume
Mebrure
Mebuse
Mediha
Mefkûre
Meftune
Mehasin
Mehbiye
Mehdiye
Mehpare
Mehru
Mehtap
Mehveş
Mehlika
Mekhiye
Melâhat
Melda
Melek
Melekper
Meliha
Melis
Melise
Meltem
Merai
Mergube
Meriç
Merih
Meryem
Mesrure
Mestinaz
Mesude
Meşkûre
Mevhibe
Mevlude
Meziyyet
Mihriban
Mihrinisa
Mihrinaz
Mihriye
Mihrünisa
Mina
Mine
Mirat
Mirgün
Missem
Mizyal
Moral
Morgül
Moripek
Muallâ
Muazzez
Mubahat
Muhlise
Muhsine
Muhteşem
Mukbile
Munise
Mutahara
Mutarra
Mutebere
Mutena
Mutia
Mutlu
Muzaffer
Mübeccel
Müberra
Mücellâ
Müeddâ
Müeyyet
Müge
Müjde
Müjgân
Mükrime
Müncıye
Münevver
Münibe
Münime
Münire
Münteha
Müren
Mürşide
Mürüvvet
Mürvet
Müşerref
Müşfika
Müveddet
Müyesser
Müzehher
Müzeyyen

N

Naciye
Nadide
Nadire
Nafiye
Nagihan
Nağme
Nahide
Naima
Naime
Nakşisel
Nalân
Narenur
Nasibe
Naşide
Nâzân
Nazife
Nazike
Nazlmet
Nazlı
Nazlım
Nazmiye
Nazıma
Nebile
Nebiye
Necibe
Neclâ
Neda
Nedret
Nedime
Negiz
Nejlâ
Nemutlu
Nere
Nergis
Neriman
Nesibe
Nesligül
Neslihan
Neslişah
Nesrin
Nesteren
Neşe
Neva
Neval
Nevber
Nevca
Nevcihan
Neveser
Nevhibe
Nevhiye
Nevin
Nevra
Nevreste
Nevrin
Neylan
Neyra
Neyran
Nezaket
Nezika
Nezihe
Nida
Nigâr
Nigârin
Nihal
Nihan
Nil
Nilay
Nilgün
Nimet
Nisa
Nisar
Nislinur
Nuray
Nurbanu
Nurcan
Nurdal
Nurdan
Nurhan
Nurhayat
Nurinisa
Nuriye
Nurışık
Nurkan
Nursal
Nursan
Nursar
Nurseli
Nursen
Nurser
Nursev
Nurserin
Nursevin
Nurşen
Nurtaç
Nurtal
Nuşin
Nurten
Nuyan
Nülifer
Nüveyl
Nüvit

O

Oba
Okşan
Olcay
Orgül
Orman
Onur
Oskay
Oya
Oyal
Oyalı
Oyalım

Ö

Öbek
Öğüt
Ölmez
Öney
Ömrünisa
Ömür
Öngün
Öniz
Örengül
Övgü
Övgül
Övgün
Övgünç
Övül
Öz
Özal
Özaltan
Özaltın
Özan
Özar
Özarı
Özay
Özaydın
Özaytan
Özbal
Özbek
Özbekem
Özbeken
Özbil
Özbilek
Özbilen
Özbilge
Özbilir
Özcan
Özdal
Özdem
Özden
Özdener
Özder
Özderen
Özdeş
Özel
Özen
Özer
Özenay
Özengil
Özengül
Özge
Özgen
Özgül
Özgülay
Özgülüm
Özgün
Özgünay
Özil
Özipek
Özlem
Özlen
Özlenen
Öznil
Öznür
Özpetek
Özpınar
Özsel
Özselen
Özyurt

P

Pakize
Pamuk
Parla
Parlak
Parlan
Payan
Pekşan
Pelin
Pelit
Pembe
Pemra
Perihan
Perizat
Pervin

Perviz
Petek
Peyker
Perran
Pınar
Piraye
Piyale
Punar
Pürçek
Püyel

R

Rabia
Radiye
Rafia
Radife
Rahime
Rahşan
Raika
Ragıbe
Ramiye
Rânâ
Rasiha
Rasime
Raşide
Ratıbe
Raziye
Rebia
Refia
Refiha
Refhan
Refika
Rehime
Rejan
Remin
Remziye
Rengin
Renan
Resa
Resmiye
Reşide
Revan
Reya
Reyhan
Rezan
Rezzan
Rikkat
Rina
Riyazi
Roksan
Rona
Ruhsar
Rukiye
Rüçhan
Rûksan
Ruşenî
Rümeysa
Rüvide

S

Saba
Sabah
Sabahat
Sabite
Sabriye
Sacide
Sadiye
Saffet
Sabiha
Saadet
Sadriye
Safiye
Sahibe
Sahire
Saibe
Saide
Samâ
Sakibe
Salime
Saliha
Salkım
Salınbi'e
Salınbikem
Samiha
Samime
Samiye
Sanay
Sanıye
Sarâ
Sarıgül
Satı
Satıa
Saygı
Saygül
Sebla
Seçik
Seçil
Sebile
Seçkin
Seçme
Seda
Sedef
Seden
Sedide
Sefure
Sehavet
Seher
Sehhare
Sel
Selay
Selbi
Selbin
Selbiz
Selcan
Selcen
Selçuk
Selda
Selden
Selen
Seler
Selışık
Selısıl
Selısın
Selide
Selime
Selin
Selma
Selmin
Selok
Selva
Selvi
Solvican
Selvihan
Selvinaz
Sema
Semahat
Semiha
Semina
Semiramis
Semire
Senbul
Sengül
Sepin
Serap
Sercen
Seren
Serim
Serin
Sermin
Serpil
Serra
Servet
Sesil
Seta
Seval
Sevde
Sevel
Seven
Sevenay
Sevengül
Sevengün
Sevgen
Sevgi
Sevgim
Sevgin
Sevgün
Sevil
Sevilay
Sevim
Sevin
Sevinç
Sevindal
Sevkal
Sevsay
Sevsen
Sevser
Sevsevil
Sevtap
Seza
Sezal
Sezan
Sezay
Sezel
Sezen
Sezer
Sezgen
Sezgi
Sezgin
Sezginal
Sezginay
Sezin
Sezmen
Sıdal
Sıddıka
Sıdıka
Sınai
Sibel
Sima
Simin
Simla
Siren
Siret
Sitare
Soley
Solmaz
Somnur
Sonay
Songül
Songün
Sorguç
Sönmez
Sönmezay
Sözem
Sözen
Sulhiye
Sumru
Suna
Sunal
Sunar
Sunay
Sunja
Sunu
Suphiye
Suzan
Süeda
Süheyla
Sülün
Sülünbike
Sümbül
Sümer
Sümeyra
Sümran
Sündüz
Süreyya
Sürmeli
Süyunbike
Süyunbikem

Ş

Şadiye
Şahende
Şahnaz
Şahver
Şahika
Şaika
Şakire
Şarbike
Şaylan
Şayna
Şaziment
Şaziye
Şefia
Şefika
Şefkinur
Şehdane
Şehlevent
Şehnaz
Şehri
Şehrazat
Şehriban
Şeküre
Şelale
Şenal
Şenay
Şenda
Şeminur
Şems
Şemsa
Şenel
Şener
Şengil
Şengül
Şengün
Şenkal
Şenlet
Şerife
Şermin
Şeyla
Şeyma
Şifa
Şimuzer
Şule
Şükran
Şükriye
Şüküfe

T

Tâhire
Tâlia
Tâlibe
Taliha
Talin
Tamar
Tan
Tanal
Tanaltan
Tandoruk
Tanelgin
Tangül
Tangün
Tangüner
Tanhatun
Tanla
Tanman
Tanseli
Tansu
Tanyeli
Tanyıldız
Tanyüz
Tarehar
Tarım
Tarımbike
Tarın
Taşan
Taylan
Tayyibe
Tek
Tekgül
Tekil
Teksin
Temiz
Tepe
Terek
Terken
Terkenhatun
Terim
Tevfika
Tevhide
Tezay
Tezcan
Tezel
Tezer
Teskan
Tijen
Tiraje
Titiz
Tomris
Tomurcuk
Topay
Toprak
Tuba
Tuğyan
Tuna
Tunam
Tunca
Tuncam
Turna
Tülay
Tülin
Tülinbike
Tülün
Tülya
Türehan
Türkân
Türkay
Türkiz
Tüze
Tüzel
Tüzün

U

Uçay
Ufuk
Uğunbike
Uğur
Ulcay
Ulufer
Ulus
Ulusal
Ulviye
Ulyâ
Umut
Uslu
Usun
Usunbike
Usunbikem
Uysal
Uzay

Ü

Üçgül
Üçümbike
Ülfet
Ülgen
Ülgün
Ülkan
Ülke
Ülkem
Ülker
Ülkü
Ülküm
Ülkünur
Ümit
Ümran
Ünal
Ünay
Üner
Ünsal
Ünsay
Ünsiye
Ürün
Ürünay
Üskent
Üstün

V

Vacide
Vâhibe
Vahide
Vamıka
Varlık
Vasfiye
Vecihe
Vedia
Verda
Verdinaz
Vesime
Vildan
Vuslat

Y

Yadigar
Yağan
Yağış
Yağmur
Yapıncak
Yaprak
Yasa
Yasam
Yasan
Yasemin
Yaşam
Yaşar
Yaşın
Yayla
Yegân
Yegane
Yelda
Yeliz
Yeşil
Yeşim
Yeşin
Yıldıku
Yıldız
Yıldızhan
Yonca
Yosun
Yonal
Yönel
Yöntem
Yuban
Yudum
Yumak
Yuna
Yunak
Yunar
Yurdaal
Yurdaay
Yurdagül
Yurdakul
Yurdanur
Yurdum
Yurdun
Yurt
Yurtbay
Yurtsal
Yurtsan
Yurtsay
Yurtsev
Yurtseven
Yurtsevil
Yurtsevin
Yüce
Yücel
Yücelt
Yüksel
Yükselen
Yümniye
Yünçe
Yünçi
Yüney
Yüzey

Z

Zafira
Zahide
Zâkire
Zaliha
Zehra
Zehrap
Zekiye
Zeliha
Zennigâr
Zennube
Zerefşan
Zerrin
Zertan
Zeynep
Zîbâ
Zihniye
Zilnur
Ziynet
Ziyneti
Zübeyde
Zühre
Züleyhâ
Zülfiye
Zümbül
Zümrüt

BİBLİYOGRAFYA

AKSOY, Ömer Asım : «*Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1917), T.D.K.

ALAYLIOĞLU, Ruşen - OĞUZKAN, Ferhan : «*Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*», Istanbul, Arif Bolat Kitabevi (1968).

ANGIN, Ahmet : «*Dünya Politika Ansiklopedisi*», Istanbul (1967).

ARSEVEN, Celâl Esad : «*Sanat Ansiklopedisi*», Istanbul, Millî Eğitim Basımevi (1966).

ATABEYOĞLU, Cem : «*Sepettopu Terimleri Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1960), T.D.K.

AYTEMİZ, S. Sabri : «*Hukuk, iktisat ve Ticaret Lûgatı*», Ankara, Kardeş Matbaası (1963).

BAYKAL, Meftun : «*İş Hukuku Sözlüğü*», Ankara, Başnur Matbaası (1969).

BAYTOP, Asuman : «*Farmasötik Botanik*», Istanbul, Bahar Matbaası (1972).

BAYTOP, Turhan : «*Türkiye'nin Tıbbî ve Zehirli Bitkileri*», Istanbul, Ismail Akgün Matbaası (1963).

BEDEVYAN, Armenag : «*Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names in Latin, Arabic, Armenian, English, French, German, Italian & Türkish*», Cairo, Argus and Papazian Press (1936).

ÇANKI, Mustafa Namık : «*Büyük Felfese Lûgatı*», (Cilt: I, VI), Istanbul Cumhuriyet Matbaası (1954), (Cilt II), Istanbul, Aşıkoğlu Matbaası (1955), (Cilt III), Istanbul Nebioğlu Matbaacılık ve Kâğıtçılık Ltd. Ş. (1956).

DANİŞMEND, İsmail Hami : «*Nouveau Dictionnaire Turc-Français*», Istanbul, Kanaat Kitabevi.

DEMİRİZ, Hüsnü : «*Genel Botanik Ders Kitabı*», Istanbul Fen Fakültesi Döner Sermaye Basımevi (1969).

DEVELLİOĞLU, Ferit : «*Türk Argosu*», Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi (1959).

DEVELLİOĞLU, Ferit : *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*», Ankara, Doğuş Matbaası (1970).

DİLAÇAR, Agop : «*Türk Diline Genel Bir Bakış*», Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi (1964).

DİLAÇAR, Agop : «*Dil, Diller ve Dilcilik*». Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi (1968).

DORLAND's ILLUSTRATED MEDICAL DICTIONARY, 24 th Edition : Published by W.B. Saunders Company, Philadelphia & London (1968).

D.P. SIMPSON : «*Cassel's New Latin-English, English-Latin Dictionary*», London, Cassel & Company Ltd. (1966).

EMİR, Sabahat : «*Türk Halk Deyimleri*», Istanbul, Çınar Matbaası (1968).

ENCYCLOPEDIA BRITANNICA : Chicago, Encyclopedia Britannica Inc. (1963).

ERDEM, Sinan : «*Uçantop, Alantopu, Masatopu Terimleri Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1958), T.D.K.

ERGENE, Saadet : «*Türkiye Kuşları*», Istanbul, Kenan Matbaası (1945).

ERGİN, Muharrem : *Türk Dil Bilgisi*», Istanbul Matbaası (1962).

GAZİMİHAL, Mahmut : «*Musiki Sözlüğü*», Istanbul, Millî Eğitim Basımevi (1961).

GÖKSEL, Selahaddin : «*Atom Enerjisi ve Radyobiyoloji Terminolojisi Lûgatçesi*», Ankara, Güzel Istanbul Matbaası (1957).

GRAND LAROUSSE ENCYCLOPÉDIQUE : Paris, Librairie Larousse (1960).

GÜRÇAY, Lûtfi : «*Gemici Dili*», Istanbul, Deniz Basımevi (1972).

HACIEMİNOĞLU, Necmettin : «*Türk Dilinde Edatlar*», Istanbul, Millî Eğitim Basımevi (1971).

HANÇERLİOĞLU, Orhan : «*Felsefe Sözlüğü*», Istanbul Remzi Kitabevi (1970).

HANÇERLİOĞLU, Orhan : «*Ekonomi Sözlüğü*», Istanbul, Remzi Kitabevi (1972).

HARRAP's STANDARD FRENCH & ENGLISH DICTIONARY (Part I, Part II) : George G. HARRAP & CO. Ltd., London (1962).

IŞITMAN, Nihat : «*Yumruk Oyunu Terimleri* Sözlüğü», Ankara Üniversitesi Basımevi (1968), T.D.K.

İPEKÇİ, Günen - İŞMEN, İsmail : «*Türk Sivil Havacılık Lûgati*», Istanbul (1959).

İŞÇAN, Kâmil : «*Ansiklopedik Matematik Sözlüğü*», Istanbul (1967).

İZBIRAK, Reşat : «*Coğrafya Terimleri Sözlüğü*», Ankara (1964).

KADRİ, Hüseyin Kâzım : *Türk Lûgati*», Istanbul, Millî Eğitim Basımevi (1945).

KAROL, Sevinç : «*Zooloji Terimleri Sözlüğü*», Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi (1963), T.D.K.

KAYACIK, Hayrettin : «*Orman ve Park Ağaçlarının Özel Sistematiği (Cilt I)*», Istanbul, Dizerkonca Matbaası (1967).

KAYACIK, Hayrettin : «*Orman ve Park Ağaçlarının Özel Sistematiği (Cilt II)*», Istanbul, Kutulmuş Matbaası (1967).

KAYACIK, Hayrettin : «*Orman ve Park Ağaçlarının Özel Sistematiği (Cilt III)*», Istanbul, Kutulmuş Matbaası (1968).

KERESTECİYAN, Bedros : «*Dictionnaire Etymologique de la Langue Turque*» (Türk Dili Etimolojisi), Londres, Stephen Austin & Sons. Ltd. (1912).

KIZILIRMAK, Abdullah : «*Gökbilim Terimleri Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1969).

KOÇU, Reşat Ekrem : «*Istanbul Ansiklopedisi*», Istanbul, Nurgök ve Hüsnütabiat Matbaaları.

MADRAN, Nurettin : «*Tarım Sözlüğü*», Ankara (1969).

M.E.B. : «*İslâm Ansiklopedisi*» (Cilt I - XIII), Istanbul, Millî Eğitim Basımevi (1960 - 1973).

M E B. : «*Türk Ansiklopedisi*» (Cilt I - X). Ankara, Millî Eğitim Basımevi.

MEYDAN LAROUSSE BÜYÜK LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ (Cilt I - XII) : Istanbul, Meydan Yayınevi (1969-1973).

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI : «*Türk Hukuk Lûgatı*», Ankara, Maarif Vekâleti (1944).

NOYAN, Fazıl - GÜRSON, Cihad Tahsin : «*Tıp Terimleri Kılavuzu*», Istanbul, Ismail Akgün Matbaası (1947).

OVACIK, Mustafa : «*Türkçe - Ingilizce Hukuk Sözlüğü*», Ankara, Ayyıldız Matbaası (1969).

ÖZÖN, Mustafa Nihat : «*Büyük Osmanlıca - Türkçe Sözlük*», Istanbul, Inkılâp Kitabevi (1959).

ÖZÖN, Mustafa Nihat : «*Türkçede Yabancı Kelimeler Sözlüğü*», Istanbul, Inkılâp Kitabevi (1962).

ÖZÖN, Nijat : «*Sinema Terimleri Sözlüğü*». Ankara Üniversitesi Basımevi (1963). T.D.K.

PAMİR, Hamit Nafiz - ÖZTUNALI, Önder : «*Yerbilim Terimleri Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1971). T.D.K.

ROBERT Paul : «*Dictionnaire Alphabetique & Analogique de la Langue Française*» (Volume I-VII), Paris, Société du Littré, Le Robert (1967).

SANIVAR, Nazım : «*Ağaçişleri Terimleri Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1968), T.D.K.

ŞENALP, Leman : «*Dört Dilde Kütüphanecilik Terimleri Sözlüğü*», Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi (1959).

TANER, Haldun - AND, Metin - NUTKU, Özdemir : «*Tiyatro Terimleri Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1966), T.D.K.

TAYLA, Sait : «*Kılıçoyunu Terimleri Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1970), T.D.K.

T.D.K. : «*Felsefe ve Gramer Terimleri*», Istanbul, Cumhuriyet Basımevi (1942).

T D K. : «*Türk Dil Araştırmaları Yıllığı Belleten*», Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi (1953).

T.D.K. : «*Derleme Sözlüğü*» (Cilt I - V), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi (1963 - 1972).

T.D.K. : «*Tarama Sözlüğü*» (Cilt I - VI). Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi (1963 - 1972).

T.D.K. : «*Türkçe Sözlük*», Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi (1969).

T.D.K. : «*XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*», Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi (1968).

T.D.K. : «*Türk Dil Araştırmaları Yıllığı Belleten*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1971).

TUĞLACI, Pars : «*Ingilizce - Türkçe Deyimler Sözlüğü*» (7. Basım), Istanbul, Inkılâp Kitabevi (1973).

TUĞLACI, Pars : «*Tıp Sözlüğü*» (2. Basım). Ankara, Güven Kitabevi (1973).

TUĞLACI, Pars : «*Ingilizce - Türkçe Kimya Sözlüğü*» (2. Basım), Ankara, Güven Kitabevi (1973). [Tıp sözlüğüne ek].

TUĞLACI, Pars : «*Ingilizce - Türkçe Botanik Sözlüğü* (2. Basım), Ankara, Güven Kitabevi (1973). [Tıp sözlüğüne ek].

TUĞLACI, Pars : «*Ingilizce Türkçe Zooloji Sözlüğü*» (2. Basım), Ankara, Güven Kitabevi (1973). [Tıp sözlüğüne ek].

TUĞLACI, Pars : «*Iktisadî ve Hukukî Terimler Sözlüğü (Ingilizce Fransızca - Türkçe)*», Istanbul, Sermet Matbaası (1965).

TUĞLACI, Pars : «*Türkçede Anlamdaş ve Karşıt Kelimeler Sözlüğü*», Istanbul, Sermet Matbaası (1966).

TUĞLACI, Pars : «*Büyük Türkçe - Ingilizce Sözlük*» (2. Basım), Inkılâp Kitabevi (1973).

TUĞLACI, Pars : «*Büyük Türkçe - Fransızca Sözlük*» (2. Basım), Istanbul, Inkılâp Kitabevi (1974).

TURANİ, Adnan : «*Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1968), T.D.K.

TURİZM ve TANITMA BAKANLIĞI : «*Uluslararası Turizm Sözlüğü*», Ankara (1967).

TÜRK, Yılmaz : «*Bankacının El Sözlüğü*», Istanbul, Yaylacık Matbaası (1967).

USLU, Azmi : «*Yeni Hukuk Lûgatı ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*», Istanbul, Site Kitabevi (1964).

WEBSTER, Richard : «*Marketing Terimleri Lûgatı*», Ankara, Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Millî Komitesi (1962).

WEBSTER's THIRD NEW INTERNATIONAL DICTIONARY OF THE ENGLISH LANGUAGE UNABRIDGED : U.S.A., G.C. Merriam Company (1961).

YARAR, Mehmet Turan : «*Asalakbilim Terimleri Sözlüğü*», Ankara Üniversitesi Basımevi (1970), T.D.K.

YARKIN, Münir : «*Izahlı Banka ve Ticaret Sözlüğü*», Ankara, Doğuş Matbaası (1958).

ZEREN, Zeki : «*Anatomi Sözlüğü ve Türk Anatomi Terimleri*», Istanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi (1959).

cem yayınevi